

Bibliothèque numérique

medic@

**PLINE L'ANCIEN. C. Plinii Secundi
historiae naturalis libri XXXVII**

Venise : J. et B. Bubei, 1507.

(c) Bibliothèque interuniversitaire de médecine (Paris)
Adresse permanente : <http://www.bium.univ-paris5.fr/hist/med/medica/cote?01575>

962

863
A

C. Plinii. Secundi. Aeronē
sis historiae naturalis
Libri. xxxvii. ab Ale
xandro Benedicto
Ue. physico
emendatio
res red
diti.

*Ex Bibliotheca Domini
Domini (Goldmann)*

Audandi ſunt Ciues praestantiſſimi omnes: qui C. Plinii Secundi ueronenſis auctoris celebratiſſimi de naturaliſta uolumina: focuſſimū latinæ linguæ opus a notabili foeditate operoſius uendicare nō deſinunt. Quādoq; dem belloꝝ diturnā iniuriam tanta ſtudioꝝ: rutna italia: roties uallata cladibus: ſecuta eſt. Ex qua litterarū ſtrage perniciōſiſſima degemere i toto orbe bonarū artium ſtudia. Sed maiori dāno haec diuina uolumina bella infeſtauerunt. Quoniam multarū diſciplinarū mirā contineant eruditionem. Hanc culpā ætate noſtra quū reſpūcere ingenia cœpiſſent: reſtituere conati ſunt. Merula ale: agrinnoſter: & Hermolaus Barbarus: qui in hoc pliniano māgonio diu uerſati ſunt: Nos quoq; conatus noſ in iis pſertim: quæ ad medicos eſſe cōtinē: oſidimus. Maxima. n. pars eſt: & p̄cipuū naturæ opus: occultū diuinitatis capax: ex quo nullū ſe auctore: reperiri poſſit maius. Iuſta ſunt ratio: ut de naturæ ratione: medicinarū eſſe cōtribus libros phyſicus quoq; recognoſceret: milia. n. ulcerum perſanauimus: de quibus malo iudiciū ſit ueſtrum: q̄ meū. Relicta ſunt & multa quidē: quæ ad cicatricē haſtenus p̄ducere nemo potuit. Subterfugere & alia impreſſoris indiligentia pretermiſſa. Sed multo maior culpa uetereꝝ librariorū fuit: quorū ignauia inſcribēdo: indicis multū degenerante ſorte res litteraria ruina in ingentem traxit: unde crimina pene infinita uiſunt: unde rudes p̄tereaꝝ interpretationes: ac illegitimæ i eruditiffimi cōtextus adoptionē p̄perā receptæ ſunt: quas ueluti ſuppoſiticias a familia n̄i cuius abdicauimus maiestatem tanti auctoris ſuggillantes. Ex iis cauſis tanta inter codices diſſidētia orta eſt: ut alter qd̄ rarum eſſe cō altero congruat. Tres uerſus cōtinuos (ut obiter unū inſcitia exēplū aſſerā) diuine illi p̄ſationi interiectos in officina impoſſoria lo. Spyræ prioris artificis: & in aliis uetulis codicibus: quos uideamus: ad cōarguendam librariorū prioris ſaculi ignauia: uidere uolētibus ē facile. Piget uerba in cōſidita referre: ſed alia quoq; corrupēdi occaſio occurrit peſtilens: in uetulis enim codicibus: qui rariores habebantur: litterarū ſitu collapſæ: uel tinearū morſibus adēptæ librariis uariam lectionem: falſa ſæpē coniectura oſtenderunt: ex quibus impoſſa uolumina originē hēre: Quot ſum hæc Ciues clariffimi: Aliena ut eadē culpa retegat: & ne ad t̄m auctore dānandū tot ſæculis celebratū quidā ſcioli obgarriāt. Nō deteruere Hermolai iudiciū: & quorūdā medicorū ſtu diaridicū & uerborū interpretationes: ſenſus interrupti: dimidiata: atq; diſtracta uerbarū ut in ſenſu plura deſiderari uideant: ex quibus multa collatis p̄im uetulis codicibus p̄t̄i diſcuſſis auctoris: ad quos ſæpius legētes relegat: ad uerā certiq; lectionē redacta ſūt: in quibus p̄im elaboraſſe p̄ſitor: reliq; quæ ſup̄ſunt: ſequētibus nos ſgemus: q̄ ſcimus indicis p̄ficere: relinq;mus. ut de ſuis p̄ter ſuētis exultet: ut cōſpecta opis repumicatione: depoſita librariorū ſcabricia: ſequēs ætas ex toto exhalare: & gaudia Pliniani manes p̄ter ſentiat. Erroris q̄ in conſeſſo ſunt: quātū potuiſmus: emēdauiſmus. cætera uariis lectionibus. p̄ aiorum diuerſitate obtulimus. S; q̄s p̄t̄ oīum deſyderiis ſatiſfacere: q̄n̄ quidem in tanto opere: tanq; uarioariari temerarium ſit: Nec animi humani eſt in tanta rerū caligine oīa prouidere. Expectant alii ſua inuenta uide re: minimo ſucceſſu cauillatione damnaturi. Quot enim ingenia totidem pariter de alienis laboribus ſæuiores iudices in damnando perueſa & procaci ſæpe natura. iuuentutis perēnes labores emittimus: quos acerrimi patriæ m̄æ exiſtimatores penſitabunt: quibus tamen ſi ſecunda ueniet impreſſionis codicēs cum his conferent continuatis lectionibus: quos (haud dubito) caſtigatores reddent: & lituris frequentibus cicatricoſos. At q̄n̄ Pliniū ueſtrum Ciues praestantiſſimi Hermolaus Barbarus latinæ ſignæ ornamentum facit: & unicus eruditionis praefidiū: eminentiſſimū quoq; auctore: ſ; eundem non puduit iniurioſis ſcribis urberare uel iniuſte: ſicut quidam ex noſtris medicis ſaruas ad pugnam irritā euocites. Nō poſſū mihi tēperare: quo minus hos accuſem: qui tranſcribentium errata in tantum auctorem tranſulerit: quem de natura reſe oraculum cuſtodiuendum: & uenerandum habemus: lacii unicum p̄fugitūne quo res litteraria conſiſtere nequeat: conſiletq; in doctū quēq; in eruditūq; habet: qui Plinius nō ſapiat. In uetulis enim quibusdam codicibus (ſæpius. n. id occurrit) græce: an̄ barbate loquar: in dubio ſit. Vbi uerſus integros addidimus: imitariue uidemus: qd̄ & ſitus utio: & librariorū culpa ueniſſe certū eſt. Ad auctore t̄n̄ quædam tranſterunt minus q̄ par ſiſpenderent: Exemplum unum ingentis licentiæ aſſeram de era: quæ medicos nonnullos ad calumniam tanti auctoris inuicauit: in qua Plinium erraſſe non dubitant cum Hermolao barbate Arbitrantur. n. era; & Iolium ab ipſo auctore ſepat; deſcribit: ſed falſo codicis errore maniſeſto lib. xviii. in quo era;

Laus Plinii

trm̄ defingit: sicut inter medicos effectus hoc est lib. xxii. Lolii remedia & uires dūtaxat denarrat. Triticum simili mō non era legēdum est: sed herba: ex uetustissimo codice ac Theophrasto lib. viii. Quoniā enata herba triticū strangulat: de qua in eodē libro: ubi nili in aegypto mētio habetur: Nec terra inqt ipsa herbas gignit: q̄ triticū necat. Itē; rucatio cū seges in articulo ē euulsis inutilibus herbis. De faba item runcari inqt non gestitq̄m̄ euincit herbas. Item siccitas coeret herbas: herba. n. circūligādo triticū & eius radices enecat. In mēdosīs pariter codicibus hoc mō legit. Era nō nūq̄ in macro solo: ubi de ateranno superiori fit mentio: ubi nō era: sed ea legendū est. Sed auctor his pactis: de era mox sic incipit. Eræ granum minimum est. Hac unica defensione multoz̄ intēpestiuū clangorē sedauimus. Et ciuē uestrū ab ingenti calūnia absoluitū rettulimus: ut de cætero diligentius plegere & discutere trm̄ auctorē pdiscāt. Hermolaus quoq; nē censura & ipse dignus est: & ingrati animi pœna dānandus: q̄ cū liberatiōz̄ ignauiaz̄ acculat. Pliniū subinde dānat: cuius labores in cōferēdis uetustis uoluminibus laudo: sed iudiciū non semp̄ p̄bo: Quoniā in pluribus Pliniū imerito accusauit. Huius errores quosdā sūmariū attigisse nō sit alienū: quos intētori aīo: nili in aliis occupatus essem in fine operis largius subrexe remus: & si haud ignoret: id apud alios grām: apud nōnullos offensionē h̄fe. De solis lunæq; ac terræ magnitudine. De nili origine: in qua nimia iuuandi diligentia uersum non sine auctoris iniuria decurtauit. De epiglosse: arteria & gula. De acetabulis i polypo: p̄ cirris: q̄s cotyledonas uocamus. De acetario & oxybapho mensura. De cedro uero duce Lucano & Marciale cedrinisq; mēsis errore manifesto ducit: ubi citrū scribere ubiq; tradit. De fistulis eluxatis: & de brassicæ gnibus. De agarico p̄ radice. De Rhamno & Sisamo. De Aspalatho frutice: in quo Pliniū inapte accusat: qui aspalthum. i. bitumē scripsit: noīs uicinitate: Nā librarius ipse p̄ aspalatho aspalthū scripsit: qd̄ bitumē interpretatus ē: alter uero bitumē in cōtextū recepit: q̄s hæc nō uidet. De sœnogreco siue sicilia a siciliēdo dicta: ille siciliā tradit. De lupio: & de aconito. De ursis & colote. & p̄ico martio p̄terimus. De erice: & Tamarice. De ouis & lacte camelaz̄. De lacerte cruribus. De uespis serpentes uescentibus. De uua in doliis seruāda. De oleo ex gramīne & urtica. De Alexandrinis ficis. De herba q̄ fraga fert. De cynara. De uillis pro quibus iullos posuit nucamētis similes. De punicis dultioribus aduersus Theophrastū sentit. De hyltriominæ uenenis. De scylla consuta. De germine punici mali: qd̄ rhicinus non cytinus dicitū sit. De graueolētia allariū: ipse sellarum scribere docet. De lysimachiaz̄ flore uulgaro purpureo: n̄ aureo ut tradit ex Dioscoride. Caucū castigat p̄ anabasi. Pro abultis arbutis scribit. De lactibz̄ male sentit ubi Theodoz̄ gaze iēpte cōtra anatomicē n̄faz̄ excusat. De hūano sanguine hausto. Eiectz̄ capillus calculo adalligat. De chamæleōte defecrato: galliaceos n̄ attigi a uulpiibus. De Myrmetio phalangio. De Bromo & auenari in quo & medici priores oberrant: p̄ q̄bus gryllis & tryxalis exēplo defendimus. De succo cochleaz̄ ad irrita depellenda. Furūculis admixtum resinā extrahit: ille extertit: scribit. Marmoris gloriæ inherēs ille glarez̄ magis p̄bat. De æruginē oris gingiuarūq; exulceratione: extuberatione; scribi asserit: itē gyneconiti p̄ polygynecō corrupte legēdū tradit: qm̄ paulo infra imago igt̄ atticæ plebis: Strumæ quoq; igt̄ sunt adenes: cum strumæ i adenis nascant: neq; in oibus. De Nardo q̄ cupissi odorē h̄z̄. De hūthina & hyacinthina. Conuulsa & spasmata: idē esse arbitrat Pliniū uerbis: qm̄ illigatos sensus cōuulsiones inscite uocauerit: Quoniā prius alligant sensus deinde membra cōuellunt nec id semp̄ Galeni snia. Argemata & albugines idē esse falso putauit: Pro ischiadicis exiliētibus spasticos mutauit. Era nonnūq; in macro solo ubi Theophrastū cōtra seipsū in testē adducit: De attritis corpis ptibus nō uere Hermolaus patibus nouo i eo auctore uerbo uti: cū alibi torpētes inqt Plinius ptes corroborat: & foeminaz̄ partibus subuenit: & ptinētes ptes inungere: pro pudēdis in uerbis cōtinētissimus auctor utit: i quo de sensu mirabili: non uerboz̄ nouitate discernit: castigat alia multa subinde nec cessat: quæ uerboz̄ psequēda nō sunt: q̄ tū ipse emendata inuenit in scda ueneta imp̄ssione: ut errorum numez̄ augeat. Alia item quodā rege successu licētiosius imutat: aut demit: sensus auctoris uexatione nō dubia. Errauit in primis Hermolaus qm̄ quidem cōtumaciter Pliniū nouocomēssem facit: inani cōiectura ductus: cū in qdā uetusti codicis inscriptione Pliniū nouocomēssem uidisse familiaribus dictaret: & ipse in iis uoluminibus librariōz̄ carnificinā cernere sape p̄stiteret: & p̄sertim cū iter eruditos certet: Titus an Domitiū fuisse: cui dicatū sit hoc opus: de q̄bus plm̄ abigis: & nōnullos quoq; de ætate Pliniū falsā tēpōz̄ supputatiōe deceptos: & iunioris nepotis similitudine errasse cōstater affirmaret. At ego sepposito patriæ oī affectu: quid suo de se ipso testimonio clarius: duobus locis (ut ita

dici; cōferruminatis: ex ipsa p̄fatiōe: & ubi Mamurrā a Catullo p̄scissuz refert: Catullus poeta
 Veronēsis cōterraneus meus: His uerbis se ueronēsez & Catulli cōterraneū facit. Qui cum de
 Virgilio mētiōē facit: nec māuanū: nec cōterraneū appellat. Idē de T. Li. ai aduertimꝰ. Caltrē
 si p̄tēra uerbo haud septe usus ē gr̄ca imitatiōe. Pollux nāq; ad cōmodū Cæsare ita refert.
 πολιτης οδὲ συμπολιτης ου δοκιμορ. Βελτιον χαστος. ιπι χωριδσ. ημε λαποσ.
 ομοφυλοσ. ισα γρησ. το ισα γρησ. και. αντι γρησ. ευταλει. ταχσδε. Βελτιον δυτο
 χων. Ex quo appet nō latie conciuem dici potuisse: sicut apud gr̄cos neq; συμπολιτης.
 Ita pariter ab iis. αυτοχων. a nostris cōterraneū dici debuisse: At qm̄ cōgeronē: aut cōcerro
 nē dici maluerint nōnulli: pueri est ai id excogitasse: nec meminerint auctore ipsum in uerbis
 ubiq; cōtinētissimū. Demirant alii qd̄ Plinius in uerona mētiōe nūq; suā appellauerit: pari-
 ter de como redarguendi sunt: In comēti inqt agro iuxta lariū lacum fons largius horis singu-
 lis semp̄ intumescit: ac residit: Item de lapide: q; in uasa tornať cibaria in syphno: qd̄ in comēti
 inqt: Italia lapide accidere scimus. De aqua q; nobilitauit comum: in Italia cū ferraria metalla
 in iis locis nō sint: Litiuz nāq; & alii auctores plane id obseruauere. Secundoꝝ p̄tēra familia
 ex urbe ufa ortū h̄: quē gentilia sepulchra indicāt plurima: Et si aliq; eiusdē familiae monu-
 mēta in q̄busdā Italiae locis cernant: quā uerona originē certā habuere: Quod ut id oibus cō-
 staret: Monumētū ipse parentibus certissimū testimoniū posteris ueronae reliq;: qd̄ lōgo tēpo-
 re defossum i uia publica uobis ex insperato extulit: quo tpe eadem diuini uoluntina emicue-
 re: ut surdū quoq; marmor iam diu obrutū: oblinatis ēt ais certam fidē faceret: ab altero late-
 re laceratum in ea litterarum sterilitate: maiori tñ testimoniō: q; si integrū nō sine inuidia al-
 latratis suspitiōe suscidisset: Cū item Plinius Alū: silymbriū: tanūq; inter ciborū oblectamē-
 ta: rapicium: ouoꝝ indicē: stramen: restē: Palmulam: Pituitā: inguē morboꝝ gr̄ca: multaq; alia
 silia quā nota sobinde uobis omitto fastidio p̄cens: uernacula: hoc est uestrati lingua loquit̄.
 Quā malū igit̄ quorundā demētia est: ut eo inuito nouocomēsem faciatiq; in comēsi agro
 hospitari nescit: nec plane uult: qm̄ mo ipse sese romanū senatorē facit lib. xxxvii. nullōsq; oino
 anulō maior ps gētiuz hoiumq; ēt q; sub imperio n̄ro degunt: hodie habeat: & in codē ut p̄da
 tur annis q̄busq; sorte reges singulos e subiectis iungere ad curruꝝ solitos: sicq; triumphare: &
 nos fecimus q; posteris fabulosa arbitraf. Cæsar q; postea dīctator: & xxxvi. ueꝝ & ad urbis no-
 strā miracula transire cōuenit: Magnā in reip. uestrā gloriā ea uerba recensuimus. qm̄ ciuis ut
 imperatoria maiestate ēt nū dignus i toga habitus sit: Sed hunc dudū patrie restitutuꝝ nobili
 & antiquo hospitiō suscepistis: & statuā publicastis. Pro Plinio hanc defensionēz n̄ram contra
 mordaces quosdā: & opis recognitionē laboriosissimam: q̄lisq; sit patrie dicauimus: Quam
 gemali sorte p̄clarissima & fœcūda ingenia in oī disciplināz ḡne extulisse norunt oēs: omitto
 militare disciplinā: in q; plurimi claruere: hoc citra suspitiōē captādā gr̄ca dixerim: In iis emē-
 dationibus si qd̄ mendosuz p̄ter imp̄stōꝝ ulcuscula: inueneritis bona uenia ad publicā utilita-
 tem emendabitis: ut latialis lītatura uobis agere gr̄as pariter possit: Valete in perpetuum ciues.
 Ex Venetiis. M. cccccc. vii. kl̄s Ianuarii.

OPERI SVPREMA MANVS IMPOSITA ANN. GRATIAE. .M.D.VII.

LEONARDI LAVREDANI, PRINCIPATVS ANNO. VI

**IMPETRATVM EST AB ILLVSTRISSIMO SENATV VENETO NE LICEAT
 CVIQ; VAM ALEXANDRI BENEDICTI VERONENSIS PHYSICI CASTIGATIO
 NES IMPRIMERE SVB EIVS PATROCINIO VT IN PRIVILEGIO.**

Verōæ decus: & domus scdæ
Plinii glia: cognitūq; lumen
Ingēs historię perennioris.
Quis te sic nitidū manu ex-
poliuit?
Docta (Iuppiter) & sciētiori
Vel p se aonidas seq sorores t
Ut q tā fueras lacer retōsus:
Nūc sis iteger: elegās subide
Musāq; sacer agnit, sacerdos
Sic possis merito oībo placef
Exutus scabiem librarioq;
Paranti ingenio eruditioni:
Et digno cythara mei catulli
Tādē sū mihi reddit, meaq;
Assertus p̄ia uetustiori:
Quā heriscēs Athēsis remu-
git undis
Me comi licet arbitrāt ortū
Quod si plus fidei infidens
requiris:
Veronā petito: & uideto sa-
xum:
Sacris quod posui ossibus pa-
rentum
Tunc dices tripodas tibi lo-
cutos.
Sic phœnix arabes apud sa-
baos:
Cū lōge exuerit sitū senectæ:
Eoas uolitat nouus p̄ oras:
Sic oli coluber grauatur ānis
Squāmas exuuiis nouat re-
postis.
Ergo me legito auf uellicata:
Sic te castalies iuuat liquoīs
Vesāos biber: & nouat carnē
Doctū flecter barbitō: ul ipsā
Natæ historię uidei ad ūguē.

τέλος.

INIVS
CVNDVS
AVGVR
RCIVIAI
RI
ERIPATRI
MAE MATRI
MARCELLAE
T.E.I.

aa iii

Letis ut tibi auunculi mei exitum scribā: quo uerius tradere posteris possis. Gratias ago. Nā uideo morti eius: si celebretur a te: immortalē gloriā esse ppositā. Quāuis. n. pulcherrimāq; clade terrā: ut populi: ut urbes: memorabili casu quasi semp uictū rus occiderit: quis ipse plurima scripserit: plura tamen perpetuitati eius scriptorum tuorū aeternitas addet. Equidē beatos puto quibus deorū munere datū est: aut facere scribēda: aut scribere legēda. Beatissimos uero qbus utrūq;. Hoz; i numero auūculus meus & suis libris & tuis erit. Quo libētius suscipio deposco et quod inuigis. Erat misseni: classēq; impio praefens regebat. ix. Kal. hora fere. vii. mater mea indicat ei: apparere nubē inuisitata & magnitudie & specie. Vtus ille sole: mox frigida: gustauerat iacens: studebatq; Poposcit soleas: Ascenditq; locū ex quo maxime miraculū illud conspici poterat. Nubes incertū procul itūctibus ex quo monte: uesuuū postea fuisse cognitū est: oriebatur. Cuius similitudinē & formā nō alia res magis q; pinus expresserit. Nā longissimo uelut trunco flata i altū quibusdā ramis diffundebatur. Credo & recenti spiritu euecta: dein senescente eo destituta: aut etiā pondere suo uicta in latitudinē uanescebat: candida iterdū: interdū sordida & maculosa: put terrā cinerēue fullulerat. Magnū id propiusq; noscerimdu ut eruditissimo uiro uisū. Iubet liburnicā aptari. Mihi si ueni re una uelle facit copiā. Respondi studere me malle: & forte ipse quod scriberē dederat. Egre diebatur domo: accepit codicillos: retinā encasti imminente periculo exterrita: Nam uilla eius subiacebat: nec ulla nisi nauibus fuga: ut se tāto discrimini eriperet: orabat. Vertit ille consiliū: & quod studioso aio inchoauerat: obit maximo. Deducit quadrimemes: ascendit ipse: nō retinā mō. Sed multis (erat enim frequens amoenitas orā) Laturus auxilium properat. Alii teriti fugiunt. Rectum ipse cursum rectaq; gubernacula in periculū tenet. Adeo solutus metu: ut oēs illius mali motus: omnis figuras: ut deprāhenderat oculis: dictaret: enotaret. Iam nauibus cinis inciderat: quo propius accederet: calidior & densior. Iam pumices etiam nigri ambustiq; & fracti igne lapides. Iam uadum subitum ruinaq; montis: litora obstantia. Cunctanti paulū: an retro flecteret: mox gubernatori ut ita faceret monenti. Fortes inquit fortuna iuuat. Pomponianum pete: stabilius erat: dirimit sinu medio. Nā censim circūactis turbatisq; littoribus maxima re infunditur. Ibi q̄q; nondum periculo appropinquāte conspicuo tamen: & cum cresceret proximo farcinas cōtulerat in nauis artus fugā: si contrarius uentus resedisset. Quo tunc auūculus meus secundissimo inuectus cōplectis trepidantē: cōsolat: hortat: utq; timorē eius sua securitate lenire: deferri i balneū iubet: lotus accubat: coenat atq; hilaris: aut qd ē aequē magnū silis hilari: interim e uesuuio monte pluribus locis latissime flammā atq; incēda relucebat: quoq; fulgur & claritas tenebras noctis excipiebat. Ille agrestium trepidatiōe ignis relictos desertasq; uillas per solitudinem ardere in remediū formidinis dictabat. Tunc se geti dedit. & quieuit uerissimo equidem somno. Nam meatus animā qui illi propter amplitudinem corporis grauior & sonatior erat: ab iis qui lirini obuersabant: audiebatur. Sed area ex qua digta adibat: ita iam cinere mixtisq; pumicibus oppleta surrexerat: ut si longior i cubiculo mora esset: exitus negaretur. Excitatus procedit: seq; Pōponiano ceterisq; q; peruigilarat reddit: in cōe cōsultat: intra tecta ne subsistat: an i aperto uagenf: Naz crebris ualutiq; tremoribus tecta nutabant: & q̄li emota sedibus suis: nunc huc: nunc illuc abire: aut referri uidebant. Sub dio rursus: q̄q; leuium exeforumq; pumicum casus metuebatur: quod tamen maloz collatio elegit. Et apud illum q̄dem ratio rationem: apud alios timorem timor uicit. Ceruicalia capitibus imposita linteis constringuntur. Id munimentū aduersus incidentia fuit. Iam dies ahbi illic nox oibus noctibus nigrior: densiorq; quam trā faces multā uariāq; lumina soluebant. Placuit egredi in litus: & ex proximo aspicere & quid iam mare admitteret quod adhuc uastum & aduersum permānebat: ibi super abiectum linteum recubans semel atq; iterum frigidam aquam poposcit: hausitque. Deinde flammā: flāmarumque prānunciū odor sulphuris alios in fugam uertunt: excitant illum. Innixus seruis duobus assurrexit: & statim concidit. Ut ego coniecto crassiore caligine spiritu obstructo: clausoq; stomacho: qui illi natura inualidus & angustus & frequenter iterastuans erat. Vbi dies redditus is ab eo quem nouissime uiderat tertius: corpus inuentū integrū: illaē: opertūq; ut fuerat idutus. Habitus corporis q̄scēti similior q; defuncto. Interz misseni ego & mater. Sed nihil ad historiā. Nec tu aliud q; de exitu eius scire uoluisti. Finē ergo faciā. Vnū adiiciā: oia ea qbus iterfuerā: quāq; statim: cū maxie uera mōrāf: audierā uera p̄fecutū: tu potissimū excerpēs. Aliud ē. n. epistolā: aliud historiā: aliud amico: aliud oibus scribere. Vale.

C. Plinius Secundus Veronensis. T. Vespasiano Suo Salutem.

PRAEFATIO.

uel Domi-
tiano

LIBROS NATVRALIS HISTORIAE NOVITIVM CAMOE-
nis quiritium tuoz; opus natum apud me proxima foetura: licetio-
re epistola narrare constitui tibi iucundissime Imperator. Sit. n. hac
tui p̄fatio uerissima: dum maximo cōfensecit in patre. Nāq; tu sole
bas putare esse aliqd meas nugas. Vt obiicere moliar Catullum cō-
terraneū meū. Agnoscis & hoc castrēse uerbū. Ille. n. (ut scis) permu-
tatis prioribus syllabis duriusculum se fecit: q̄ uolebat existimari a
ueraniolis suis & fabullis. Simul ut hac mea petulātia fiat: qd̄ p̄xi-
me nō fieri q̄stus es in alia. p̄caci epistola nostra: ut in quādam acta
exeam. Sciantq; oēs q̄ ex aequo tecum uiuat imperiū. Triūphalis &
cōfortius: Sextūq; cōsul: ac tribuniciā potestatis particeps: Et qd̄ iis
nobilis fecisti: dum illud patri pariter & equestri ordini praestas: p̄fectus p̄toris eius oiaq; hac
reipu. Et nobis qdem qualis in castrēsi cōtubernio? Nec quicq; mutauit i te fortunā amplitu-
do in iis: nisi ut p̄desse tantūde posses: ut uelles. Itaq; cu; cāteris in uenerationē tui pateat oīa
illa: nobis ad colendū te familiaris audacia sola supest. Hāc igit̄ tibi ip̄tabis: & i nra culpa ti-
bi ignosces. Perfricui faciē: nec tñ p̄fecti: qñ alia uia occurris ingēs: & lōgius ēt submoues inge-
niū faciū. Fulgurat in nullo unq; uerius dicta uis eloquentiā: tribūitiā p̄catis faciūdia. Quāto
tu ore p̄fis laudes tonas? Quāto fr̄s amas? Quāto in poetica es? O magna foecūditas ai. Quē.
admodū fr̄ez quoq; imitareris excogitasti. S; hac qs̄ posset itrepidus extimare subiturus inge-
niū tui iudiciū p̄sertim lacellitū? Neq; n. filis est cōditio publicatiū: & noīatim tibi dicantiū. Tū
possem dicere: qd̄ ista legis ip̄erator? Hūiū uulgo scripta sunt: agricolaz; opificū turbaz; deniq;
studioz; ociosis. Quid te iudicē facis. Cū hac opam cōdicere: nō eras i hoc albo. Maiorē te scie
bā: q̄ ut descēsuz; huc putarē. Præterea ē qdā publica ēt eruditoz; reiectio. Vti illa & M. Tul-
lius extra oēm īgeniū aleā posuit. Et qd̄ miremur p̄ aduocatū defendit? Hāc doctissimū Persiū
legere nolo. Lelium Decimū uolo. Quod si hoc Lucilius: qui primus condidit stili nasum: di-
cendum sibi putauit. Si Cicero mutandū praesertim cum de republ. scriberet: quāto nos cau-
satus ab aliquo iudice defendimur? Sed hac ego mihi nunc patrocina ademi nuncupatione.
Quāplm̄ refert fortiaf̄ aliq; iudicē: an eligat. Multūq; apparatus itereft apud inuitatū hospitem
& oblatū. cū apud Catonē illū ambitus hostē: & repulsi tanq̄ honoribus ineptis gaudentē: fla-
grantibus comitiis pecunias deponerent cādidiati: hoc se facere pro innocentia: quod in rebus
hūanis summū esset p̄stebant: inde illa nobilis. M. Cicerōis suspiratio. O te felicē. M. Porcia
quo rem ip̄roba petere nemo audet. Cū tribunos appellaret. L. Scipio Asiaticus: iter quos erat
Gracchus: hoc attestabat: uel inimico iudici se approbare posse. Adeo sūmū q̄sq; causā suā iu-
dicē facit: quēcūq; eligit. Vnde puocatio appellat. Te qdē i excellissimū humani gn̄is fastigio
positū: sūma eloquētia: sūma eruditione p̄ditū: religiose adiri ēt a salutātibus scio. Et iō imēsa
p̄ter cāteras subit cura: ut q̄ tibi dicant cōdigna sint. Vez; & diis lacte rustici multaz; gentes
supplicat: & mola tñ salsa litāt: q̄ n̄ hāt thura. Nec ulli fuit uitio deos colē quoquomō poss;.
Mez; qdē temeritati accessit hoc quoq;: q̄ leuioris opaz; hos tibi dedicaui libellos. Nā nec inge-
niū sūt capaces: qd̄ alioqn̄ nobis per q̄ mediocre erat. Nec admittūt excessus aut ofones: sermo
nes ue: aut casus mirabiles uel euctus uarios: nō alia iucūda dictū: ac legētib; blāda. Sterili mā
rege nā: hoc ē uita narraf. Et hac sordidissima sui p̄te: ut plurimaz; rege aut rusticis uocabulis
aut externis: imo barbaris cū honoris p̄fatiōe ponēdis. Præterea itereft nō trita auctorib; uia:
nec q̄ p̄gtrinari ai; expectet. Nemo apud nos qdē q̄ attentauerit. Nemo apud grācos q̄ unus
oīa ea tractauerit iuenif. Magna ps̄ studioz; amoenitates q̄rimus. Quaz; uero tractata ab aliis
dicēf̄ imēsa subtilitatis obscuri rege tenebris p̄mūf: iā oīa attigēda q̄ grāci. τασ̄ εγκυκλιο
μαι δειασ̄ uocāt: & tñ ignota aut icerta īgeniū scā. Alia uero ita ml̄tis p̄dita: ut i fastidiū sint
adducta. Res ardua: uetustis nouitatē dare: nouis auctoritatē: obsoletis nitore: obscuris lucē: fa-
stiditis grām: dubiis fidem: oibus uero naturā: & naturā suā oīa: itaq; ēt nō assecutis uoluissē:
abūde pulchrū atq; magnificū ē. Egdē ita sentio peculiarē i studiis cām eoz; esse: q̄ difficultati
bus uicti utilitatē iuuādī p̄tulerūt gratiā placēdi: idq; & i aliis opibus ipse feci: & profiteor me
mirari Liviū auctorē celeberrimū in historiāz; suaz;: quas repetit ab origine urbis: quodā uo-

uel maxie
uel obiter
moliam
uel uerna-
culis
ul̄ famulis
uel exeat
uel ut nra
excant
uel trium-
phale cāfo-
riuz; ius: tu
sextū
uel facun-
dia

uel Maniū
uel Iuniuz;
congiū uel
Leliū con-
gruz;
uel ideptis

uel apud
causas mi-
rabiles
ul̄ expectet

lumine sic orsi: la sibi satis gloriae quaesitu: & potuisse se desinere: ni aijs inqes pasceret ope: Profecto. n. populi getiu uictoris: & Romai nois gloriae no sibi coposuisse illa decuit, Maius meritū eēt opis amore: nō aī eā pfeuerasse: & hoc populo Ro. pstitisse nō sibi, Viginti milia rege gnaze cura (Quonia ut ait Dōitius Pifo Thefauros oportet eē nō libros) lectioe uoluminū circiter duū milia: quoq; pauca admodū studiosi attigūt pp secretū materiae: ex exq̄tis auctorib; cētū: iclusinus. xxxvi. uolumibus: adiectis rebus plimis: q̄s aut ignorauerāt priores: aut postea i. uenerat uita. Nec dubitamo mltā eē q̄ & nos pterierit. Hoies. n. sumus: & occupati officiis: subficiuisq; tpiib; ista curamo: ne q̄s uestrū puter his cessatū horis. Dies uob ipēdimus. Cū sōno ualitudinē cōputamo: uel h̄ solo p̄mio cōtēti: q̄ dū ista (ut ait. M. Varro) musitamus: plibus horis uiuimus. Profecto. n. uita uigilia ē. Quibus de cāis atq; difficultatibus nihil auso pmittere. Hoc ip̄; tu p̄stas q̄ ad te scribimus. Hāc fiducia opis ē: hāc idicatura. Multa ualde p̄ciosa. iō uidē: q̄a sūt tēplis dicata. Nos qdē oēs: patrē: te fratres; diximus ope iusto tēpoq; nōq; historiā orsi a sine Aufidii Bassi. Vbi sit ea q̄res iāpridē pacta fancif. Et alioq; statutū erat h̄di mādare: ne qd ābitiōi dedisse uita iudicaref. Proinde occupātib; locū faueo: & posteris: quos scio nobiscū decertaturos: sic ut ipsi fecimus cū prioribus. Argumētū huius stomachi mei hēbis: q̄ i his uolumibus auctoq; noia p̄texui. Est. n. benignū (ut arbitror) & plenū igeni pudoris fateri p̄ quos p̄ feceris: nō ut pleriq; ex his quos attigi: fecerūt. Scito. n. cōferētē me auctores dephēdisse adiuratisimis: & p̄ximis ueteres trāscriptos ad uerbū: neq; noiatos. Nō illa Virgiliana uirtute: ut certa rēt. Nō Cicerōiana simplicitate: q̄ i libris d̄ repu. Platōis se comitē p̄fitef. In cōsolatiōe filiae Crātōrē iqt sequor. Itē Panætū d̄ officiis. Quae uolumia eius edificēda: nō mō i māibus h̄nda quot tidie nostri. Obnoxii p̄fecto ai & isocleis igeni ē dephēdi i furto malle: q̄ mutuū reddere. Cū p̄ ferti fors fiat ex usura. Inscriptiōis ap̄d grācos mira foelicitas κηριδ p̄ iscripsere: Alii κερασ. α. μαλαετασ. ul' ut lactis galliacei sp̄are possis i uolumie haultū. λ̄ ια. κυμοσ. παυτεκτα. ε. γχειρι Διδυ. λειμων. πινυακι. Διδυ. Inscriptiōes: pp q̄s uadimoniu deserit possit. At cū itruueris dū deaq; q̄ nihil i medio iuenies. Nō crassiores: atiq; tatū: exēploq; artiūq; q̄ facetissimi lucubrationū: Vt q̄ ait Bibacul; erā: & uocabar. Paulo nimis asserit. Varro i satyris suis sustulit & flexibula. Ap̄d grācos d̄iit nugari Diodorus: & bibliotheces historiā suā iscripsit. Appiō qdē grāmaticus hic: quē Tyberis; Caelar cymbalū mūdi uocabat: qm̄ publicae famae tympanū potius uide ri possit: immortalitate donari a se scripsit: ad quos aliq; cōponebat. Me uero nō penitet nullū se stuiorē excogitasse titulū. Et ne i toni uidear grācos isectari: ex illis nos uel i itelligi: p̄igiq; cōditoribus: quos i libell' his iuenies absoluta opa: & illa quoq; q̄ mirādo nō satiamur: p̄dēti titulo iscripsisse: Vt Apelles faciebat: aut Polycletus: tāq; ichoata sp̄ arte & ip̄fecta ut cōtra iudicio rū uarietates supeēt artificii regressus ad ueniā: uelut emēdaturo qoq; desideraref si nō eēt iter ceptus. Quare plenū uerecūdiā illud ē: q̄ oīa opa tāq; nouissima iscripsere: & tāq; aliqd singulis' fato sit adēptū. Tria nō amplius (ut opinor) absoluta quae tradunt iscripta: ille fecit: q̄ suis locis reddā: quo appuit sūmā artis securitate auctori placuisse. Et ob id magna inuidia fuere oīa ea. Ego plāe meis adūci posse multa cōfiteor. Nec his sol': sed & oibus q̄ edidi. Vt obiter caueā istos ομηρομαστικασ. Ita. n. uerius dixerit: q̄ audio stoicos & dialecticos & epicureos quoq;. Nā d̄ grāmaticis sp̄ expectauit p̄tiriti aduersus libellos: quos d̄ grāmatica edidi. Et subīde abor tus fecere iā decē ānis: cū celerius ēt elephāti pariāt. Ceu uero nesciā aduersus Theophrastū hominē i eloquētia tm̄: ut nomē diuinū ide iuenerit: iscripsisse ēt foemina: & puerbiū ide natū: suspēdio arborē eligēdā. Nō queo mihi tēperare: quo minus ad hoc p̄tinētia ipsa cēsori Catonis uerba ponā. Vt ide appeat: etiā Catoni de militari disciplina cōmētāti: q̄ sub Africano: imo uero sub Hānibale didicisset militare. Et ne africanū qdē ferre potuisset: q̄ ipator triūphū reportasset: patos fuisse istos q̄ obtrectatiōe alienae sciae famā sibi aucupāf. Quid. n. ad te i meo uolumine: Scio ego q̄ scripta sūt: si palā p̄ferāf: multos fore: q̄ uilitigēt. Sed ii potissimū q̄ uerā laudis exptes sunt. Eoq; ego ofones sino p̄terfluere. Nec Plancus ille p̄de: q̄ cū diceret. Alinius Pollio ofones in eū pare: q̄ ab ipso aut liberis post mortē Plāci ederēt: ne r̄ndere posset. Cū mortu is inq̄t nō nisi laruas luctari. Quo dicto sic rep̄cussit illas: ut ap̄d eruditos nihil ipudētius iudicēf. Ergo securi ēt cōtra uilitigatores: quos Cato elegāter ex uitis & litigatoribus cōposuit. Quid. n. illi aliud q̄ litigāt: aut litē q̄rūt: Exeq̄mur reliq; p̄positi. Quia uero occupatiōibus tuis: publico bono: parcendū erat: qd̄ singulis cōtineaf libris: huic ep̄istolae subiūxi. Sūmaq; cura ne p̄legendos eos haberes: operā dedi. Tu per hoc & aliis p̄stabis: ne p̄legant. Sed ut q̄sq; desiderauerit aliquid id tm̄ q̄rat: & sciat quo loco inueniat. Hoc ante me fecit in lris nostris Valerius Soranus in libris: quos ερωτητικων iscripsit. Vale.

PRIMVS

C. PLINII SECVNDI HISTORIARVM MVNDI. εαεγχοσ. LIBRORVM OMNIYM TRIGINTASEPTEM LIBER VNVS QVI PRIMVS.

Summatim Hæc insunt Libris Singulis.

Rimo præfatio operis ad T. Vespasianum imperatorem; Item auctore nomina: ex quibus desumpfit ea quæ persequit libris sex & triginta capita rerum singularum attingens.

Secundo de mundo: elementis & syderibus.	Libros.
Tertio primus & secundus europæ sinus.	Mundum.
Quarto tertius europæ sinus.	Hæctenus.
Quinto describitur africa.	Tertius.
Sexto asiæ descriptio continetur.	Africam.
Septimo de homine & rebus ab hofe inuentis.	Asia.
Octauo terrestrium animalium genera.	Mundus.
Nono aquatilia.	Ad reliqua.
Decimo uolucrum genera.	Animaliū.
Vndecimo insecta animalia.	Sequitur.
Duodecimo plantæ odoratorum.	Restant.
Tertiodecimo plantæ arborum peregrinarum.	Animaliū.
Quartodecimo plantæ uitium.	Hæctenus.
Quintodecimo plantæ arboræ frugiferarum.	Externæ.
Sextodecimo plantæ arboræ siluestrium.	Oleam.
Septimodecimo plantæ satiuarum.	Pomiferas.
Octauodecimo natura frugum & cerealium: ac studia agricultoris.	Natura.
Nonodecimo linum spartum & hortensia.	Sequitur.
Vicesimo quæ cibus & medicinæ in plantis satiuis conueniant.	Syderum.
Vicesimoprime flores & coronamenta.	Maximum.
Vicesimosecundo coronæ & medicinæ ex herbis.	In hortis.
Vicesimotertio medicinæ ex uino & arboribus urbanis.	Compleffe.
Vicesimoquarto medicinæ ex arboribus siluestribus.	Peracta.
Vicesimoquinto medicinæ herbarum sponte nascentium.	Ne siluæ.
Vicesimosexto noui morbi & medicinæ quarûdam herbæ per morbos.	Ipsaq.
Vicesimoseptimo herbæ aliæ quædam & medicinæ.	Sensit.
Vicesimooctauo medicinæ ex homine & animalibus magnis.	Crescit.
Vicesimonono de medicinæ auctoribus & medicinæ ex reliquis animalibus.	Dieta erat.
Tricesimo magia: & medicinæ quædam per membra.	Natura.
Tricesimoprime medicinæ ex aquatilibus.	Magicas.
Tricesimosecundo reliqua ex aquatilibus.	Aquatiliū.
Tricesimotertio metalla auri & argenti.	Ventum.
Tricesimoquarto metalla æris & plumbi: & artifices ærarii.	Metalla.
Tricesimoquinto pictura coloresq; & pictores.	Proxime.
Tricesimosexto marmora & lapides.	Metallorū.
Tricesimoseptimo gemmæ.	Lapidum.
	Vt nihil.
P ibro Secundo cõtinet de mûdo & cælestibus & terrestribus & aeris an finit9 sit mûd9 & an un9	Quæ q̄s iuenerit i obseruatõe cælesti
De forma eius	cap. xii.
De motu eius	cap. xiii.
Cur mundus dicatur	cap. xiiii.
De quattuor elementis	cap. xv.
De septem planetis	cap. xvi.
De deo	cap. xvii.
De natura sydeꝝ errantium	cap. xviii.
De natura lunæ	cap. xix.
Defectus solis & lunæ & de nocte	cap. xx.
Desyderum magnitudine	cap. xxi.
	cap. xxii.
	cap. xxiii.
	cap. xxiiii.
	cap. xxv.
	cap. xxvi.
	cap. xxvii.
	cap. xxviii.
	cap. xxix.
	cap. xxx.
	cap. xxxi.
	cap. xxxii.
	cap. xxxiii.

De repentinis syderibus	cap.xxiiii.	Quæ rō diurnæ lucis in terris	cap. lxxiii.
De cometis & cælestibus pdigiis	cap.xxv.	Gnomica d eadē re & horologio	cap.lxxiiii.
natura:& situ & generibus eorū		Vbi & qñ nullæ umbræ (primo	cap.lxxv.
Hipparchus de syderibus p exē		Vbi bis āno ūbræ:&tubi i otrariū	cap.lxxvi.
pla historica:faces:lampades:tra-		Vbi lōgissimus dies:&ubi breuis	cap.lxxvii.
bes:bolides:& ch asma cæli	cap.xxvi.	Itē de horologio (simus	cap.78.
De cæli coloribus	cap.xxvii.	Quomodo dies obseruentur	cap.lxxix.
De flāma cæli	cap.xxviii.	Differentiæ gentium ratio	cap.lxxx.
De coronis cælestibus	cap.xxix.	De motu terræ	cap.lxxxi.
De circulis repentinis	cap.xxx.	De terræ hiatibus	cap.lxxxii.
Plures soles.	cap.xxxi.	Signa motus futuri	cap.83.
Plures lunæ	cap.xxxii.	Auxilia contra motus futuros	cap.84.
Dierum lux nocte	cap.xxxiii.	Portenta terræ semel uisa	cap.lxxxv.
Clypei ardentes	cap.xxxiiii.	Miracula terræmotus	cap.lxxxvi.
Ostentum cæli.	cap.xxxv.	Quibus locis maria recesserint	cap.87.
De discursu stellarum	cap.xxxvi.	Ratio insulæ enascentium	cap.88.
De stellis castoribus	cap.xxxvii.	Quæ & quibus tpbis enatæ sūt	cap.lxxxix.
De aere	cap.38.	Quas terras iteruperint maria	cap.xc.
De æstatis tempestatibus	cap.xxxix.	Quæ insulæ continēti adiunctæ	cap.xci.
De caniculæ exortu	cap.xl.	Quæ terræ motu mari pmutatæ	cap.xcii.
Vis tempōz anni statuta	cap.xli.	Quæ terræ ipsæ se sorbuerunt	cap.xciii.
De incertis tempestatibus	cap.xlii.	Quæ urbes haustæ sint a mari	cap.xciiii.
De imbris	cap.xliii.	De piaculis	cap.xcv.
Quare lapides pluant	cap.xliiiii.	De terris semp trementibus	cap.xcvi.
De tonitruis & fulguribus	cap.xlv.	De insulis semp fluctuātibus	cap.xcvii.
Qua ratione echo reddatur	cap.xlvi.	Quibus i terris nō pluāt: & acer-	
De uentis	cap.xlvii.	uata terræ miracula & cætero-	
Naturæ & obse ruat iōes uētorū	cap.xlviii.	rum elementorum	cap.xcviii.
Ventorum genera	cap.xlix.	Qua rōne æstus maris accedāt &	cap.xcix.
De repentinis flatibus	cap.l.	Vbi æstus extra rōnem (recedāt	cap.c.
Alia pdigiosa genera tēpestatum	cap.li.	Miracula maris	cap.ci.
Quibus i terris fulmia nō cadāt	cap.lii.	Quæ ptās lūæ & terræa & maria	cap.cii.
Fulgurz genera & miracula	cap.liiii.	Quæ solis:& quare falsum mare	cap.ciii.
De obseruationibus	cap.liiiii.	Item de natura lunæ	cap.ciiii.
De fulminibus euocandis	cap.lv.	Vbi altissimum mare	cap.cv.
Catholica fulgurum	cap.lvi.	Miracula aqz fontiu & fluminū	cap.cvi.
Quæ nō feriantur fulmine	cap.lvii.	Igniū & aqz iūcta miracula:& d	cap.cvii.
De pdigiosis pluuis lacte: sāguie:		De napta (maltha	cap.cviii.
carne: ferro:lanas lateribus coctis	cap.lviii.	De semper ardentibus locis	cap.cix.
De crepitu armoz & tubæz de		Ignium per se miracula	cap.cx.
cælo audito	cap.lix.	Terræ uniuersæ mensura: longi-	
De lapidibus e cælo cadētibus	cap.lx.	tudo & latitudo	cap.cxi.
De arcu cælesti	cap.lxi.	Harmonica mundi ratio	cap.cxii.
De gradie: niue: pruia: nebula: ros	cap.lxii.	Summa res & historia & obseruationes. cccc.	
De nubium imaginibus	cap.lxiii.	Ex auctoribus. (xviii.	
De pprietatibus cæli in locis	cap.lxiiii.	M. Varrone: Sulpitio Gallo: Tiberio Cæsare i	
De natura terræ	cap.lxv.	peratore. Q. Tuberōe. Tul. Tirone. L. Pifone.	
De forma terræ	cap.lxvi.	T. Liuiio: Cor. Nepote: Statio Sebofo: Celio An	
De antipodibus an sint	cap.lxvii.	tipatro: Fabiano: Antiate: Mutiano: Cecina: q	
Quō aqua sit terræ innexa	cap.lxviii.	de hetrusca disciplina scripsit. Tarqtio. L. Aq	
De nauigatiōe maris & fluminū	cap.lxix.	la: qui item: Sergio.	
Quæ portio terræ habitetur	cap.lxx.	Externis.	
Mediam esse mundi terram	cap.lxxi.	Platone: Hipparcho: Timarcho: Sosigene: Peto	
De sydez iæq̄litate: & de eclipfi:		siri: Neepso: Pythagoricis: Posidonio: Casimā	
& ubi: & quare.	cap.lxxii.	dro: Epigene: Gnomonico: Euclide: Cerano	

philosopho: Eudoxo: Democrito: Critodéo:
 Trafillo: Serapione: Dicearcho: Archimede:
 Oneficrito: Eratosthene: Pythea: Herodoto:
 Aristotele: Ctesia: Artemidoro: Epheso: Isido:
 ro: Caraceno: Theopompo.

Libro Tertio continentur situs: gen-
 tes: maria: oppida: portus: mōtes: flu-
 mina: mensuræ: populi qui sūt aut
 fuerunt.

De europa	cap. i.
Bethycæ lōgitudō & latitudo	cap. ii.
Hispania citerior	cap. iii.
Narbonensis puincia	cap. iiiii.
Italia tyberis roma campania	cap. v.
Corfica	cap. vi.
Sardinia	cap. vii.
Sicilia	cap. viii.
De lipara	cap. ix.
De locris italiæ fronte	cap. x.
Secundus europæ finus	cap. xi.
Regio italiæ quarta	cap. xii.
Quinta regio	cap. xiii.
Sexta regio	cap. xiiii.
Octaua regio	cap. xv.
De pado flumine	cap. xvi.
De italia trāspadana regio nona	cap. xvii.
Venetia decima regio	cap. xviii.
De istria	cap. xix.
De alpihus & gentibus alpinis	cap. xx.
Illiricum	cap. xxi.
Liburnia	cap. xxii.
Macedonia	cap. xxiii.
Noticia	cap. xxiiii.
Pannonia	cap. xxv.
Dalmatia	cap. xxvi.
Mesia	cap. xxvii.

Insulæ ionii & Adriatici summa. Oppida gē-
 tes. xxyi. Sūma flumina clara. Sūmi montes p-
 clari. Sūmæ insulæ. Summa ea quæ intercide-
 re oppida & gētes. Sūma res & historiæ & ob-
 seruationes. ccc. xxvi.

Ex auctoribus.

Turano Graccula: Cor. Nepote. T. Liuiō: Ca-
 tone Cenforio. M. Agrippa. M. Varrone: Diuo
 Augusto: Varrone Attacino: Antiate: Higino.
 L. Vetere: Pomponio Mela. Curione patre: Cæ-
 lio Arūtio: Sebofo: Licinio: Mutiano: Fabritio
 Tufco. L. Ateio Capitone: Verrio Flacco. L. pi-
 sone: C. Eliano. Valeriano.

Externis.

Artemidoro: Alexandro Polyhistore: Thucydi-
 de: Theophrasto: Isidoro Theopōpo: Metrodo-
 ro Scepsio: Callicrate: Xenophōte Lāpasceno:
 Diodoro Siracusano: Nymphodoro: Calipha-

ne: Timagene.

Libro quarto cōtinentur situs: gentes
 maria: oppida: portus: mōtes: flumina:
 mēsuræ: ppli qui sunt aut fuerunt.

Epirus	cap. i.
Aetholia	cap. ii.
Locri	cap. iii.
Peloponnesus	cap. iiiii.
Achaia	cap. v.
De archadia	cap. vi.
Græcia & attica	cap. vii.
Theſſalia	cap. viii.
Magnesia	cap. ix.
Macedonia	cap. x.
Thracia	cap. xi.
Insulæ iter eas terras iter q̄s creta euboea cyclades Sporades Mæo- tis Helleſpontus Pōti Mæotidis	
Daciæ Sarmatiæ Scythiæ	cap. xii.
Insulæ ponti	cap. xiii.
Germaniæ	cap. xiiii.
Insulæ in gallico oceano	cap. xv.
Britania hibernia	cap. xvi.
Gallia	cap. xvii.
Lugdunensis gallia	cap. xviii.
Aquitania	cap. xix.
Citerior hispania	cap. xx.
Lufitania	cap. xxi.
Insulæ in oceano	cap. xxii.
Vniuerſæ europæ mēſura	cap. xxiii.
Sūma oppida & gentes: Sūma flumina clara: Summa montium clara: Summa insulæ quæ i tercidere oppida & gentes: Sūma res historiæ & obseruationes.	

Ex auctoribus.

M. Varrone: Catone Cenforio. M. Agrippa di-
 uo Augusto: Varrone Attacino: Cor. Nepote:
 Higino. L. Vetere: Pōponio Mela: Licinio: Mu-
 tiano: Fabritio Tufco: Ateio Capitone: Ateio
 philologo.

Externis.

Polybio: Hecateo: Hellanico damaſte Eudo-
 xo: dicearcho: Timosthene: Ephoro: Crateſ grā-
 matico: Serapione Antiochenſe: Callimacho:
 Artemidoro: Apollodoro: Agathocle: Euma-
 cho ſiculo muſico: Alexādro polyhiſtore: Thu-
 cydide: doſiade: Anaximādro: Philoſtate: Malo-
 te: dionyſio: Ariſtide: Callidemo: Menæchmo:
 Aedosthene: Anticlide: Heraclide: Philemone:
 Menephōte: Pythea: Isidoro: Philenide: Xena-
 gora: aſtymonio: Staphyllo: ariſtocrito: Metro-
 doro: Cleobulo: Poſidonio.

Libro Quinto cōtinentur situs: gentes:
 maria: oppida: portus: mōtes: flumi-
 na: mēſura: ppli q̄ sunt aut fuerūt.

De mauritania	cap. i.	Panætio : Serapione : Antiocheno : Callima-
Tingitana prouincia	cap. ii.	cho : Agatocle : Polybio : Timeo . Machania : He-
Numidia	cap. iii.	rodoto : Myrtilo : Alexandro polyhiflore . Me-
Africa	cap. iiii.	trodoro : Pofidonio qui periplū : aut perihege-
Cyrene	cap. v.	fim : Sotade : Periandro : Arctare Sycionio . Eu-
Lybia mareotis	cap. vi.	doxo : Antigene : Callicrate : Xenophōte Lampa-
Infula circa africanā & aduerfage		fceno : Diodoro Syracufano : Hānone : Himilco
africanā	cap. vii.	ne : Nymphodoro : Calliphōe : Artemodoro : Me-
Aethiopes	cap. viii.	gafthene : Ifidoro : Cleobulo : Aristocreonte .
De afia	cap. ix.	I n libro sexto continentur fitus : gentes
Alexandria	cap. x.	maria : oppida : portus : flumina : men-
Arabia	cap. xi.	furā : populi qui funt aut fuerunt .
Syria palæftina phoenicis	cap. xii.	Ponti mariādinoge
Idumæa : syria : palæftia : famarita :	cap. xiii.	Gens paphlagonū & cappadocū
afcalum : azotus : cæfareā .	cap. xiiii.	Cappadocia
Iudæa : galilea : hierico : emmatu :	cap. xv.	Themifcyra regionis gentes
Iydda : ioppe .	cap. xvi.	Regio colchica : achæti : & cæteri
Iordanis	cap. xvii.	eodem tractu
Aphaltides .	cap. xviii.	Bofporus cimericus : mæotis
Gens heffenorum	cap. xix.	Gentes circa mæotim
Decapolis	cap. xx.	Armenia duæ
Tyrus & Iydon	cap. xxi.	Armenia maior
Mons libanus	cap. xxii.	Albania hiberia
Syria antiochia	cap. xxiii.	Portæ caufia
Caffius mons	cap. xxiiii.	Infula in ponto
Coele fyria	cap. xxv.	Gentes in fcythico oceano
Euphrates	cap. xxvi.	Media : cafpia portæ : caufia
Palmira	cap. xxvii.	Gentes circa hyrcanum mare
Hierapolis	cap. xxviii.	Item gentes
Cilicia : & adiūctæ gentes : pāphi-	cap. xxix.	Scytharum gentes
lia : ifauria : homanadum : piffidia :	cap. xxx.	Fluuius ganges
Iycaonia : taurus mons : lycia	cap. xxxi.	Ganges india
Indus fluuius	cap. xxxii.	Indus fluuius
Laodicea apamea ionia	cap. xxxiii.	Arii & iunctæ gentes
Ephesus æolis troas pergamus	cap. xxxiiii.	Taprobane infula
Infula aſiā : pamphiliū mare :	cap. xxxv.	Capiffenæ daritis carmania
rhodus : famus chiſus	cap. xxxvi.	Sinus perſicus & arabicus
Helleſpontus : miſia : phrygia : ga-	cap. xxxvii.	Cafcandrus infula pthogæ regna
lacia : nicea : bithynia : boſporus	cap. xxxviii.	Media : meſopotamia : babylo : ſe-
Sūma oppida & gētes : ſumma flumina clara :	cap. xxxix.	leucia
ſūma montiū clara : ſūma infulæ . cxviii . ſūma	cap. xl.	Flumen tigris
quæ intercidere oppida : ſumma res hifto- & obferuationes .	cap. xli.	Arabia : nomades : nabatei : omāi :
Ex auctoribus .	cap. xlii.	tilos : & ogyris infulæ
Agrippa : Suetonio : Paulino : Varrone Attacio :	cap. xliii.	Sinus maris rubri troglodytici &
Cor . Nepote : Higinio . L . Vetere . Mela : Domi-	cap. xliiiii.	æthiopici
tio Corbulone : Licinio : Mutiano : Claudio Cæ-	cap. xlv.	Multiformes & miræ hoīum eſ
fare : Arūtio : Liuiio filio : Sebofo in actis trium-	cap. xlvi.	Infulæ æthiopici maris (figies
phorum .	cap. xlvii.	De fortunatis infulis
Externis .	cap. xlviii.	Terræ per menſuras computatæ
Iuba rege : Hecateo : Hellanico damafte : Dicear-	cap. xlviiii.	digestio
cho : Bione : Timotheo : Philenide : Xenagora :	cap. xlviiii.	Digestio terræ in paralellos &
Aflymonio : Staphylo : Dionyſio : Ariſtotele : Ari-	cap. xlviiii.	umbras pares
ſtocrito : Ephoro : Eratoſthene : Hipparcho :	cap. xlviiii.	Summa oppida . c . xcy . Summa gentes . d . lxxvi .
		Summa fluminum clara . c . xc . Summa mon-

tes clari. xxxviii. Summa infusæ. c. viii. Summa
quæ interciderit oppida aut gentes. xc. Summa
res & historię & obseruationes duo milia
cc. xliii.

Ex auctoribus.

M. Agrippa: Varrone: Attacino: Cor. Nepotes:
Iginio: L. Vetere: Mela Põponio: Domitio Coe-
bulone: Licinio: Mutiano: Claudio Cæsare:
Auntio: Sebofo: Fabritio: Tufco: T. Liuiio: Se-
neca: Nigidio.

Externis.

Iuba rege: Hecatheo: Hellanico damaste: Eu-
doxo: Difearcho: Betonio: Timosthene: patro-
cle: Demodemate: Clitarcho: Erato: sthene Ale-
xandro magno: Ephodoro: Hipparcho: Panæ-
tio: Callimacho: Artemidoro: Apollodoro Aga-
thocle: Polybio: Eumacho Siculo: Alexandro
Polyhistoro: Isidoro: Hämometo: Metrodoro:
Posidonio: Onesicrito: Nearcho: Megasthene:
Betonio: & Diogneto: Aristocredite: Bione: Dial-
done: Simonide minore: Basile: Xenophonte
Lampfaceno.

Libro septimo continentur gentium
mirabiles figuræ

Gentiū mirabiles figuræ cap. i.
De scythis & altæ diuersitate gé cap. ii.
De pdigiosis partibus (tiū) cap. iii.
De mutacōe sex9 & gemis p̄ub9 cap. iiii.
De hoīe generacōe & p̄iedi tpa p̄ illustria exēpla mēsisibus. vii. ad. xi. cap. v.
De conceptibus & signa sexus in grauidis p̄tinentia ante partum cap. vi.
De cōceptu hoīum & generatiōe cap. vii.
De agrippis cap. viii.
Mōstruosi ptus excisi utero cap. ix.
Qui sint uopisci cap. x.
Exēpla numerosæ sobolis cap. xi.
Exēpla similitudinum cap. xii.
Quæ sint generandi ratio cap. xiii.
Item de eodē multiplicius cap. xiiii.
De menstruis mulierum cap. xv.
Item de ratione partuum cap. xvi.
Insignia corporum cap. xvii.
Exēpla uariarum figurarum cap. xviii.
Diuerforū morum exempla cap. xix.
De fortitudine & uelocitate cap. xx.
De uisu cap. xxi.
De auditu cap. xxii.
Exempla patientiæ cap. xxiii.
Memoriæ exempla cap. xxiiii.
Laus. C. Iulii Cæsaris cap. xxv.
Laus Pompei magni cap. xxvi.
Laus Catonis primi cap. xxvii.

Itē de fortitudine cap. xxviii.
Diuerſæ laudes plurimorum cap. xxix.
De Platone: Ennio: Virgilio. M. Varrone: & M. Cicerone cap. xxx.
De moꝝ honestate cap. xxxi.
De auctoritate cap. xxxii.
De diuinitate cap. xxxiii.
De nascita cap. xxxiiii.
De pudicitia cap. xxxv.
De pietate cap. xxxvi.
De artiū plurimaz excellentia cap. xxxvii.
astrologia: grāmatica: geometria: Item mira opera artificis cap. 38.
De seruitiis cap. xxxix.
De præstantia gentium cap. xl.
De scelicitate sceminæ cap. xli.
Varia exēpla fortunæ cap. xlii.
De bis p̄scriptis. L. Sylla. Q. Ma cap. xliiii.
De altero Metello (cello) cap. xliiiii.
De diuo augusto cap. xlv.
Quos br̄issimos dii iudicauerunt cap. xlvi.
Quē uiuentē ut deū coli iusserūt cap. xlvii.
De spatiis uitæ longissimis cap. xlviii.
De uarietate nascendi cap. xlix.
In morbis uaria exempla cap. l.
De signis mortis cap. li.
De his qui elati reuixerunt cap. lii.
De mortibus repentinis cap. liii.
De sepultura cap. liiii.
De aia: uel de manibus: uel de re- surrectiōe uerba gentiliū inania cap. lii.
Quæ qs inuenerit in uita cap. lii.
In quo primus gentiū consensu cap. liii.
De lris antiquis cap. liiii.
Quando primū tonfores romæ cap. lix.
Quando primum horologia cap. lx.
Summa res & historię & obseruationes. dcc. xlvii.

Ex auctoribus.

Verrio Flacco: Cn. Gellio: Licinio: Mutiano:
Mutio: Masurio: Agrippino: Claudio Cæsare
M. Cicerone: Asinio Pollione: Messala: Russo
Nepote: Cornelio: Virgilio: L. Cordio: Meli-
so: Sebofo: Cor. Celfo: Maxio Valerio: Trogo:
Nigidio Figulo: Põponio attico: Pediano alfo-
nio: Sabino: Catone Ceforio: Fabio uestale.

Externis.

Herodoto: Aristea: Betone. Sigono: Cratetes:
Agatharctide: Calliphane: Aristotele: Nympho-
doro: Apollonide: Philarcho: Damone: Mega-
sthene: Ctesia: Taurone: Eudoxo: Onesicrito:
Clitarcho: Duride: Artemidoro: Hippocra-
te Medico: Asclepiade medico: Hesiodo Ana-
creonte: Theopompo: Hellanico damasce-

no: Ephodoro: Epigene: Beroso: Petosiri: Neocepso: Alexandro polyhistoro: Xenophote: Callimacho: Democrito: Diulio: Polyhistoro historico: Stratone: qui contra Ephori theorematam scripsit. Heraclide poetico: Aesclepiade: quod tradidit: Stephano: Egesia: Archimacho: Thucydide: Mnestigitone: Xenagora: Metrodoro: Scepsio: Anticlide: Critodemo.

Libro Octavo continent animalium terrestrium naturae peditantum.
 De animalibus terrestribus elephatorum comendatio: & de sensu eorum cap. i.
 Quando primum iuncti cap. ii.
 De docilitate eorum cap. iii.
 De claustris eorum: & quae pericula sua intelligant: & de tygridis truculentia cap. iiii.
 De intellectu & memoria eorum cap. v.
 Quando primum in Italia pugnae eorum cap. vi.
 Quomodo capiuntur cap. vii.
 Quomodo domantur cap. viii.
 De partu eorum: & reliqua natura cap. ix.
 Vbi nascantur: & de discordia eorum & draconum cap. x.
 De solertia animalium cap. xi.
 De draconibus cap. xii.
 De serpentibus maximis & bois cap. xiii.
 De scythiacis animalibus & septentrio cap. xiiii.
 De leonibus (nalibus) cap. xv.
 De pantheris cap. xvi.
 De tygridis natura & camelis & camelopardalis: & quoniam primum uisa Romania cap. xvii.
 De chamo & cepho (ma) cap. xviii.
 De rhinocerote cap. xix.
 De lyncibus & spigibus & cocrutis: & de ceropithecis: idicis bubus: leuocrotis: eale: tauris aethiopiae: matricora monocerote: cateblepa: ha cap. xxi.
 De lupis (silisco) cap. xxii.
 De serpentibus cap. xxiii.
 De icneumone cap. xxiiii.
 De crocodilo & hippopotamo Quis primus Romae hippopotamum & crocodilos occidit: & medicinae ab animalibus reperta cap. xxv.
 Quae animalia quae herbas occiderunt cerui lacerti: hirudines: testudines: mustella: ciconia: apus: aguis: draco: panthera: elephas: ursus: ceruus: palumbus: colubae: grues: coruus. cap. xxvii.
 Prognostica animalium cap. xxviii.
 Ciuitates & gentes a minutis animalibus deletae cap. xxix.

De hyena & crocuta & matricora & fibris & lutris cap. xxx.
 De ranis & uuluis marinis & stel cap. xxxi.
 De ceruis (lionibus) cap. xxxii.
 De troglapho & cameleote & reliquis colorum mutantibus cap. xxxiii.
 De tarado & lyccone & thoe cap. xxxiiii.
 De hyltrice cap. xxxv.
 De uris & foetibus eorum cap. xxxvi.
 De muribus poetis & alpinis & herinacis cap. xxxvii.
 De leotophono: lynce: melibus: & sciuris cap. xxxviii.
 De uipa cocleis & lacertis cap. xxxix.
 De canibus cap. xl.
 Ad canis rabidi morsum cap. xli.
 De natura equorum cap. xlii.
 De asinis cap. xliiii.
 De mulis cap. xliiiii.
 De bubus cap. xlv.
 De asini boue cap. xlv.
 De natura pecorum & pecudum cap. xlvii.
 De generibus lanagum & uestium cap. xlviii.
 De musimono cap. xlix.
 De capris & generatione earum cap. l.
 De suis & natura earum cap. li.
 De uiuariis bestiarum cap. lii.
 De semiferis animalibus cap. liii.
 De simiis cap. liiiii.
 De leporibus cap. lv.
 De dammis cap. lvi.
 De muribus & glinibus cap. lvii.
 Quae animalia quibus locis non sint cap. lviii.
 Quae aduenis noceant cap. lix.
 Summa res & historiae & observationes, decem.
 Ex auctoribus. (lxxxviii).
 Mutiano: Procilio: Verrio Flacco: L. Pisone: Cor. Valeriano: Catone censorio: Feneitella: Trogo: Actio: Columella: Virgilio: Varrone: L. Metello: Scipione: Cor. Celfo: Nigidio: Trebio nigro: Popponio Mela: Manilio: Sura.
 Externis.
 Iuba rege: Polybio: Onofricito: Isidoro: Antipatro: Aristotele: Demetrio physico: Democrito: Theophrasto: Euante: Apocha quod olympionica: Hierone rege: Attalo rege: Philometere rege: Ctesia: Duride: Philisto: Archita: Philarcho: Amphiloco: Ateneo: Anaxipoli Thasio: Apollodoro lemnio: Aristophane milesio: Antigono cymaero: Agathoclechio: Apollonio pergamenio: Aristandro ateneo: Bachio millesio: Bione solense: Cherea ateneo: Diodoro prieneo: Dione colophonio: Epigene Rhodio: Euagore Thasio: Euphroio: Atheneo: Hegesia: Maroneo

Menádro priénio:Heracleote:Menecrate poe-
ta. Androcion qui de agricultura scripsit: E-
fcriptione q̄ item:Dionysio qui magonem trástu-
lit:Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit:
Archelao rege: Nicandro.

Libro Nono cōtinent anim liú aq̄ti
coꝝ historia & natu a.

De aquatiliu natura	ca .i.
Quare maxima in mari aialia	cap.ii.
De indicis maris beluis	cap.iii.
Quæ in oceano quoq; maxima	cap.iiii.
De tritonú nereidum & elepháto- rum marinorū figuris	cap.v.
De balenis & orcis	cap.vi.
An spirent pisces:an dormiant	cap.vii.
De delphinis & eoz ná mirabili	cap.viii.
De torsionibus	cap.ix.
De testudinibus quō capiuntur	cap.x.
Quis primus testudines secare i- stituerit	cap.xi.
Tegmenta aquatiliu	cap.xii.
De uitulo marino	cap.xiii.
De piscibus pilo carētibus:& quo modo pariāt:& quot eoz genera	cap.xiiii.
De noibus & naturis multoz piscium	cap.xv.
De auguriis & diuersitate pisciuꝝ	cap.xvi.
De mugili & aliis piscibus: & qd̄ nō idem ubiq; placeant	cap.xvii.
De mulo:& coracio:salpa:salmōe	cap.xviii.
De exoceto:muribus:polypis: & murenis	cap.xix.
Digestio pisciū i figuras corpoꝝ	cap.xx.
De anguillis	cap.xxii.
De captura eaz in lacu benaco	cap.xxiii.
De murenæ natura	cap.xxiiii.
De planis piscibus	cap.xxv.
De echio piscereiusq; ná mirabili	cap.xxvi.
De uarietate naturæ piscium	cap.xxvii.
De miluo pisce & dracōe marino	cap.xxviii.
De piscibus ságuine carentibus	cap.xxix.
De loligine & sepiis:& polypis:& naupliis	cap.xxx.
De onigena:locustis & cancris:co- cleis & conchis	cap.xxxi.
De cancris	cap.xxxii.
De cocleis	cap.xxxiii.
De pectinibus	cap.xxxiiii.
De diuittis marinis	cap.xxxv.
Quomodo nascát & ubi: & quō inueniunt margaritæ	cap.xxxvi.
De natura purpuræ & muricis	cap.xxxvii.
Quot sunt genera	cap.xxxviii.

Quomodo capiuntur	cap.38.
Romæ quando usus purpuræ	cap.39.
De precio earum	cap.xl.
De tingēdo amethystino & cocco bissyno	cap.xli.
De pinna & pinotere:& aquatiliú sensu	cap.xlii.
De scolopédris:uulpiþy & clauis	cap.xliiii.
De ariete pisce	cap.xliiiii.
De his q̄ terciá naturá hāt nō aia- lium neq; fruticuꝝ:& de urticis: & spongiis	cap.xlv.
De caniculis marinis	cap.xlvi.
De animátibus quæ silicea testa: & quæ sine uillo includunt: & re- liquis sordidis animalibus	cap.xlvii.
De uenenatis marinis	cap.xlviii.
De morbis piscium	cap.xlix.
De generatione eoz mira- lité de generatione:&q̄ pisces oua pariant	cap.li.
De uuluis piscium	cap.lii.
De longissima uita piscium	cap.liii.
De uiuariis ostreoz: & qs̄ primus inuenerit	cap.liiiii.
Quis primus murenarum uiuaria fecerit	cap.lv.
De coclearum uiuarias & quis primus instituit	cap.lvi.
De piscibus tertenis	cap.lvii.
De muribus nili	cap.lviii.
De anthia pisce:& quō capiatur	cap.lix.
De stellis marinis	cap.lx.
De dactylis eorūq; miraculis	cap.lxi.
De inimicitis & amicitiis iter se aquatiliu	cap.lxii.
Súma res & historia & obseruationes. dc.l.	

Ex auctoribus.

Turratio:Gracula:Trogo:Mœcenate:Albi-
no flauio:Cor.Nepote:Valetio mimo grapho:
Fabiano:Fenestella Mutiano:Helio Stillone:
Statio sebofo:Melisso.Seneca:Cicerone Ma-
cro:Aemilio:Messalla Coruino:Trebonio Ni-
gro:Nigidio.

Externis.

Aristotele:Archelao rege:Callimacho:Demo-
crito:Theophrasto:Trasillo:Aegefidemo Cyd-
nio:Alexandro polyhistore.

Libro Decimo cōtinent naturæ & hi-
storia animalium uolatiliu

De natura auium	cap.i.
De phoenice	cap.ii.
De aquilis	cap.iii.

Quando legionū signa eē coepint	cap.iiii.	De coruoz intelligentia	cap.xliiii.
Mirum de aquila	cap.v.	De diomedis auibus	cap.xliiiii.
De uulturibus	cap.vi.	Quæ animalia nihil discant	cap.xlv.
De sanquale	cap.vii.	De potu auium	cap.xlvi.
De accipitribus	cap.viii.	De hæmotopode: onocrotalo: & de peregrinis auibus	cap.xlvii.
De cocyce quæ a suo genere interimitur	cap.ix.	De mltage auiu noibus & natura	cap.xlviii.
De miluis	cap.x.	De nouis auibus & fabulosis	cap.xlix.
Digestio auium per genera	cap.xi.	Quis gallinas sarcite instituerit: de auariis: & qs ea prius istitueri	cap.l.
De inauspicatis auibus: cornice: coruis: bubone	cap.xii.	De æsopi patina	cap.li.
De incendiaria	cap.xiii.	De gnatiōe auiu: & pter aues quæ quadrupes oua pariant	cap.lii.
De cluina	cap.xiiii.	De tempore & gnatiōe icubatus auium & coitu	cap.liii.
De auibus incognitis	cap.xv.	De uitis & remediis incubantiū	cap.liiiii.
De auibus nocturnis	cap.xvi.	De auguriis ouorum	cap.lv.
De noctuis	cap.xvii.	Quæ gallinæ optimæ	cap.lvi.
De pico martio	cap.xviii.	De morbis earum & remediis	cap.lvii.
De uicos uigues hñtibz & digitos	cap.xix.	De cōceptu & nūero fœtus auiu	cap.lviii.
De patonibus: & quis eos pri- mus comederit	cap.xx.	De pauone & anseribus	cap.lix.
De gallis: & quomodo castren- & gallinæo locuto	cap.xxi.	De ardeolis & quō seruent opti- me oua	cap.lx.
De aseribz: & qs prius iecur anse- rinū comederit: & de adipe anserino comageno	cap.xxii.	Quæ uolucæ sola aial pariat: & lacte nutriat	cap.lxi.
De gruibz: cicōiis: oloribz: & pe- gris auibz: & cotuficibz: d glotte	cap.xxiii.	De cōceptu uiperæ & partu: & quæ terrestrium oua pariant	cap.lxii.
De hirundinibus: merul: turdis: & sturnis: turturibus: & palūbis	cap.xxiiii.	De generatione terrestrium	cap.lxiii.
Quæ auium perēnes: quæ semestres: quæ trimestres	cap.xxv.	De uaria generatione auium	cap.lxiv.
De auibus mira	cap.xxvi.	De murium fœtu	cap.lxv.
De auibus teleucidibus	cap.xxvii.	De spina hois anguem nasci	cap.lxvi.
De ibi	cap.xxviii.	De salamandra	cap.lxvii.
Quæ aues in quibus locis nō sunt: & quæ mutant colo- rē & uocē: & de lusciniis	cap.xxix.	De his quæ nascūt ex nō gētis: & quæ nata nihil gignunt	cap.lxyiii.
De merulis	cap.xxx.	De sensibus animalium	cap.lxix.
Tempus auium genituræ	cap.xxxi.	Auditū & olfactū esse piscibus	cap.lxx.
De halcyōibus: & de diebus eage nauigabilibz: & gauia: & reliquo aquaticarum genere	cap.xxxii.	Tactum cōem esse omnibus	cap.lxxi.
De diuersitate nidificantū auiu agathulis: cinamulgis & pdicibus	cap.xxxiii.	Quæ uenenis uiuat: & q terra	cap.lxxii.
De columbis	cap.xxxiiii.	De cibo & potu quorūdam	cap.lxxiii.
De palūbis & differētia palūbagz	cap.xxxv.	Quæ inter se dissideāt: & quæ iter se conueniant	cap.lxxiiii.
De passeribus	cap.xxxvi.	De somno animalium	cap.lxxv.
De tinnungulo	cap.xxxvii.	Sūma res & historia & obseruatōes. dcc. xxiiii. Ex auctoribus.	
De uolatu & incessu auium	cap.xxxviii.	Manilio: Cornelio: Valeriano: Actio: Vmbri- tio meliore: Massurio: Sabino: Antistio Labeo: ne: Trogo: Cremutio. M. Varrone: Macro: Ae- milio: Emisio: Mutiano Nepote: Fabiō pio re. T. Lucretio: Cor. Celfo: Oratio Delufone: Higino: Sarfenis: Nigidio: Manilio Sura. Externis.	
De apōdibus	cap.xxxix.	Homero: Phœmonoe: Philemone: Boeto: qui ornytogonia: Hyla qui de auguriis: Aristo- tele: Theophrasto: Callimacho: Eschilo:	
De caprimulgis & plateis	cap.xl.		
De ingeniis auium	cap.xli.		
De carduele & psyraco: & auibus quæ loquuntur	cap.xlii.		

Hierone rege: Philometere rege: Archita: Amphilocho atheniense: Anaxipolithasio: Apollodoro lemmio: Aristophane millelio: Antigorio cymaeo: Agathocle chio: Apollonio ppgameno Aristandro atheno: Bachio millelio: Bione Solense: Chetea atheniese: Diodoro prienio: Dione colophonio: Democrito: Diophane, nicese: Epigene rhodio: Euagora thasio: Euphronio atheno: Iuba Androtione qui de agricultura: Aeschione qui item: Dionysio qui magonem transtulit: Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit: Nicandro: Onesicrito: Philarcho: Hesiodo.

Libro Vndecimo continentur historiae & naturae paruorum animalium & reptilium.

De insectorum genere	cap. i.
De subtilitate naturae in his	cap. ii.
Vtrum spirant an habeant sanguinem	cap. iii.
De corpore eorum	cap. iiii.
De apibus	cap. v.
Qui ordo naturae in eis	cap. vi.
De uocabulis operis	cap. vii.
Ex quibus floribus opera fiant	cap. viii.
De amatoribus earum	cap. ix.
Ratio operis	cap. x.
De fucis	cap. xi.
Quae natura mellis	cap. xii.
Quae optima mella	cap. xiii.
Quae genera mellis in singulis	cap. xiiii.
Quomodo probentur mella	cap. xv.
De tertio genere mellis & quo apes probentur	cap. xvi.
Quae regiminis ratio	cap. xvii.
De genere apum: & quae inimica apibus	cap. xviii.
De morbis apum	cap. xix.
De continendis apibus: & quo re parentur	cap. xx.
De uespis & crabronibus	cap. xxi.
De bombycibus & bombyli: & ne cydalo: & quis primus bombycina vestem inuenerit	cap. xxii.
De bombyce coa	cap. xxiii.
De araneis & generatione earum	cap. xxiiii.
De scorpionibus	cap. xxv.
De stellionibus & de cicadis	cap. xxvi.
De penis insectorum: & scarabeis: & reliquis scarabeorum generibus	cap. xxvii.
De locustis	cap. xxviii.
De formicis nostratibus	cap. xxix.
De indicis	cap. xxx.

De diuersitate insectorum	cap. xxxi.
De animalibus in ligno & ex ligno nascentibus	cap. xxxii.
De animalibus cui cibi exitus non est	cap. xxxiii.
De tineis & culicibus: & de diuersitate earum	cap. 34.
De pyrali siue pyrausta	cap. xxxv.
Historiae naturae animalium per singula membra	cap. xxxvi.
De sanguine & quorum celerrime siccat: & quorum non coeat: quorum grauissimus uel tenuissimus: quorum nullus	cap. xxxvii.
An in sanguine principatus & tergo: & pilis marmis & uestitu	cap. 38.
Notabilia animalia quae marmis	cap. xxxix.
De lacte: & unde caseus non fiat	cap. xl.
De diuersitate caseorum	cap. xli.
Differentia membrorum hominis a ceteris animalibus	cap. xlii.
De similitudine	cap. xliii.
De unguibus	cap. xliiii.
De ungulis	cap. xlv.
De pedibus autem & unguibus	cap. xlvi.
De pedibus insectorum: a duobus ad centum	cap. xlvi.
De pomilionibus & genitalibus	cap. xlviii.
De caudis	cap. xlix.
De uocibus	cap. l.
De agnoscendis membris: & dicta aristotelis de uita hominis	cap. li.
De anima & de habitu animalium: & quae gustata iterum: & de uictu hominis & quibus de causis non coquatur	cap. liii.
De corpulentia augenda uel minuenda: et quae gustu fame ac siti sedent	cap. liiii.
Summa res et historiae et observationes. iij. cc. lxx.	

Ex auctoribus.

M. Varrone: Higino: Scropha: Sarsena: Celso Cor. Aemilio Macro: Virgilio: Columella: Iulio Aquila: qui de hetrusca disciplina scripsit: Tarquitio qui item: Umbratio qui item: Catone Censorio: Domitio Caluino: Trogo: Melisso: Faunio: Fabiano: Mutiano: Nigidio: Manilio: Opio.

Externis.

Aristotele: Democrito: Neoptolemo: qui melliturgia: Aristomacho qui item: Philisto qui item: Nicandro: Menecrate: Dionysio qui magonem transtulit: Empedocle: Callimacho: Attalo rege: Apollodoro qui de bestis uenenatis: Hip-

poerate: Eriphilo: Erasistrato: Aſclepio: The-
miſone: Poſidonio ſtoico: Menádro: priênſe:
Heraclide: Euphronio atheneo: Theophraſto:
Heſiodo: Philometere rege.

Libro Duodecimo continet de arboribus.

De arborum honore & qñ platanus primū in italia & de natura earum	cap.i.
De chamæplatanis: & qñ totōderit uiridaria	cap.ii.
De peregrinis arboribus & malo aſſyrio	cap.iii.
De india arboribus: ul' qñ roma hebenus primum	cap.iiii.
De ſpina & ficu indicis	cap.v.
De arbore pala & arboribus indicis ſine noibus & laniferis	cap.vi.
De piperis arboribus: & gariophylo & aliis pluribus	cap.vii.
De machir & arboribus gentis amanae	cap.viii.
De bdelio: & arboribus pſici maris	cap.ix.
De arboribus perſicæ inſulæ & la nigeris arboribus	cap.x.
De goſſampino & arboribus ex quibus ueſtes fiunt & qbus modis conſtant arborum fructus	cap.xi.
De coſto & nardo & differentiis nardi	cap.xii.
De aſſaro amomo: & amomi: & de cardamomo	cap.xiii.
De thure & arboribus thuris	cap.xiiii.
De myrrha & arboribus myrrhæ	cap.xv.
De generibus myrrhæ & natura & precio eius	cap.xvi.
De maſtice: ladano: & bruta: enhe mo & ſtobo & ſyrace	cap.xvii.
De ſœlicitate arabia	cap.xviii.
De cinnamomo & xylocinnamomo & caſia	cap.xix.
De iſocinnamomo & cancamo actaro	cap.xx.
De ſerichato & gabalio: de myro balano	cap.xxi.
De phœnicobalano & calamo odorato	cap.xxii.
De ammoniaco & ſpago	cap.xxiii.
De cypero & ſpalatro	cap.xxiiii.
De balfamo & opobalfamo & xylobalfamo: & ſyrace & galbana	cap.xxv.

De panace & ſodylio & malobathro	cap.xxvi.
De eleomphacio	cap.xxvii.
De iryo & oenâthe: & de elate arbore & cinnamo & comaco	cap.xxviii.
Summa res & hiftoriae & obſeruationes, cccc. lxxviii.	

Ex auctoris.

M. Varrone. Mutiano: Virgilio: Fabiano: Seboſo: Pœponio Mela: Flavio Procuro: Trogo. Higino: Claudio Cæſare: Cor. Nepote: Sex. Ni gro qui græce de medicina ſcripſit: Caſſio Hemiſina. L. Piſone: Tuditano: Antiate.

Externis.

Theophraſto: Herodoto: Calliſthene: Iſigono: Clitarcho: Anaximene: Duride: Nearcho: Oneſicrito: Polycrito: Olympiadoro: Diogneto: Nigibulo: Anticlido: Carete Cydonio: Menæchmo: Dorotheo: Xenia athenæo Lyco: Anteo: Epidodo: Cherea: Democle: Ptolemæo Lago: Marſia Macedone: Zoilo: Itē Democrito: Amphilochō: Ariſtomacho: Alexandro polyhiſtorē: Iuba: Apollodoro qui de odoribus ſcripſit: Heraclide medico: Archidemo: Itē Dionyſio: Item Democle: Item Euphronē: Item Opſende: Item Diagora: Item Iolla: Item Heraclide tarantino: Zenocrate ephēſio.

Libro Tertiodecimo continet de unguentis & arboribus maritimis.

De unguentis & quō primum ſunt cognita nobis & de compoſitione	cap.i.
Quod unguentū regale uocet: & q diapalmata & qualiter ſeruent	cap.ii.
Quāta in unguētis luxuria: & qñ primū romanis in uſu	cap.iii.
De palmis & natura earum: gñibus	cap.iiii.
De ſyria arboribus	cap.v.
De terebintho	cap.vi.
De ficu ægyptia & cypria	cap.vii.
De ceraunia & ſiliqua	cap.viii.
De perſico ægypti & ſpina ægyptia	cap.ix.
De pruno & arboribus circa mēphim	cap.x.
De gūmi generibus & papyro	cap.xi.
De generibus chartarum: & quō chartæ ſiāt: & de chartæ pbatone & uitis & glutino earum	cap.xii.
De libris Nummæ	cap.xiii.
De arboribus æthiopiæ	cap.xiiii.
De atlatis arboribus & citreis: & q in his laudent: & q uituperent: & de arbore trogete	cap.xv.

De arbore Iotho. cap.xvi.
 De paluro & punico malo: & de flore punici mali. cap.xvii.
 De aſia & græciæ fructibus cap.xviii.
 De timelea ſiue camelea & tragacantha & de trago ſiue ſcorpione & myrice & bria & galla cap.xix.
 De enonymo & andrachna conorygia & thapſia cap.xx.
 De cappar ſiue cynofbato aut epheoftaphyle: & de ſaripha cap.xxi.
 De ſpina babilonis regia: & de cyro cap.xxii.
 De fructibus & arboribus riſo cap.xxii.
 noſtri maris atq; rubri & indici cap.xxiii.
 Summa res & hiftoriae & obſeruaciones. cccc. lxxviii. Ex auctoribus.

M. Varrone: Mutiano: Virgilio: Fabiano: Seboſo: Pomponio Mela: Fabio: Higio: Trogo: Proculo: Claudio Cæſare: Cor. Nepote: Sex. Nigro: qui græce de medicina ſcripſit: Caſſio Hemina. L. Piſone: Tuditano: Antiate, Externis.

Theophraſto: Herodoto: Calliſthene: Iſodoro: Clitarcho: Anaximene: Duride: Nearcho: Oneſicrito: Olympiodoro: Diogneto: Cleobolo: Anticlide: Crate Mitileno: Menæchmodoro Thebano: Dorotheo athenieſe: Lyco: Anteo: Epipodo: Dione: Adimætho: Ptolemæo Lago: Marſia Macedone: Zoilo. Ité Democrito: amphilocho: alexandro polyhiſto: e: ariſto: acho: luba rege: apolloodoro qd odorib; ſcripſit: Heraclide medico: Botrye medico: archidemo: Item Dionyſio: Ité Democlide Ité Euphrone. Item Mneſide: Ité Diagora: Ité: lolla: Ité Heraclide Tarentino: Xenocrate ephelio.

Libro quartodecimo cõtinet de uitibus & uineis.

De uitium natura & qbus modis ferant. cap.i.
 De generibus uitium cap.ii.
 Item de uitium generibus cap.iii.
 Inſignia culturæ uinear; cap.iiii.
 De natura uini. cap.v.
 Vina generoſa. cap.vi.
 Vina tranſmarina. cap.vii.
 De uino qd uocaf biõ gña .7. cap.viii.
 De dulciũ generibus. xiiii. cap.ix.
 De deuteriis & ſecundariis: uini genera tria cap.x.
 Quæ nup i italia generoſa uina eſſe cœperint. cap.xi.
 De uini obſeruacione Romulo rege poſita. cap.xii.
 Qui uini uſus antiq; & de uinis

antiquorum cap.xiii.
 De apothecis & de uino opimiã cap.xiiii.
 De liberalitate Cæſaris i uino: & qñ primũ genera uini fictitii cap.xv.
 De uinis fictitiis cap.xvi.
 De hydromelle & oxymelle cap.xvii.
 Prodigioſa genera uini cap.xviii.
 Quibus uinis ad ſacra uti fas nõ ſit: & qbus generib; muſta condiantur cap.xviiii.
 De picis generib; & reſinis: & muſtis condiendis & de aceto & fece cap.xx.
 De cellis uinariis cap.xxi.
 De uitanda ebrietate cap.xxii.
 Summa res & hiftoriae & obſeruaciones. d. x. Ex auctoribus.

Cor. Valeriano: Virgilio: Celſo: Catone Cæſario: ſarſenis patre & filio: Scropha. M. Varrõ. D. Syllano: Fabio pictore: Trogo: Higino: Flacco: Verrio: Græcino: Julio Actico: Columella: Maſurio: Sabino: Fenefſtella: Tergilla: Maectio Plåco: Flauio Dorſinio: Scauola: Aelio: Atteio Capitone: Cotto Meſſalino. L. Piſone: Põpeio Leneo: Fabiano. Sex. Nigro: Vibio Ruſſino. Externis.

Hefiodo: Theophraſto: Ariſtotele: Democrito: Attalo rege: Philometere rege: Archita: Xenophonte: Amphilocho: Atheneo: Anaxipoli Thafio: Apollodoro Lemnio: Ariſtophanẽ mileſio: antigono Cymæo: Agatone: Apollonio pgameno: Ariſtãdro Athenæo: Botrye: Item Bacchio mileſio: Bione: Solenſe: Chereã athenieſe: Cherifto: ité Diodoro prieneo: Dione colophonio: Epigene Rhodio: Euagora Thafio: Euphrone ateneo: Androtiõne qui de agricultura ſcripſit: Eſchirione qui ité Lyſimacho qui item: Diõyſio qui magonem tranſtulit: Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit: Aſclepiade medico: Oneſicrito: Eraſtrato qui item: luba rege.

Libro Quĩtodecimo cõtinet de natura frugiferar; arbor; & cultarũ. Naturæ frugiferarum arbor;. cap.i.

De oleo. cap.ii.
 De natura oliuæ & oleæ ſcipiëtis cap.iii.
 De natura olei. cap.iiii.
 De cultura oliuar;. cap.v.
 De ſeruandis oliuis: & quomodo faciendum oleum cap.vi.
 De oleo ficticio. cap.vii.
 De amurca. cap.viii.
 Pomor; oium genera & naturæ. cap.ix.
 Nucũ pinear; genera quattuor. cap.x.
 De malo cotoneo. cap.xi.

De persico genera quattuor.	cap. xii.
De pruno genera xi.	cap. xiii.
De diuersis gnibꝫ malorum: genera. xxiv.	cap. xiiii.
De pyris & insitogꝫ uarietate	cap. xv.
De pomis seruandis & uuis	cap. xvi.
De cotoneis pyris & sorbis	cap. xvii.
De ficis genera. xxix.	cap. xviii.
De caprifico & caprificatione	cap. xix.
De mespilis & eogꝫ gnibus. iiii.	cap. xx.
De sorbis genera quattuor	cap. xxi.
De nuce iuglande	cap. xxii.
De castaneis gña octo	cap. xxiii.
De siliquis & carnosis pomis: & moris & de acinis & baccis	cap. xxiiii.
De cerasis genera octo	cap. xxv.
De corno & lentisco	cap. xxviii.
De generibꝫ succogꝫ & de odore	cap. xxvii.
De fucis fructuū & arborū & colonibus et odoribus: et natura pomorum: et de cōmendatione fructuum	cap. xxvi.
De myrto genera eius	cap. xxix.
De lauro genera. xiii.	cap. xxx.
Sūma res et historiae et obseruationes. d. xx.	

Exauctoribus.

Fenestella: Fabiano: Virgilio: Cornelio Valeriano: Celso: Catone censorio: Sarfenis patre et filio: Scropho. M. Varrōe: Lissimachio: Fabio pictore: Trogo: Higino: Flacco Verrio: Græcio: Attico: Iulio Sabino: Tergilla: Corta: Messalio: Columella. L. Pifone: Pōpeio Leneo: Mactio Planco: Flauio Dorfene: Sceuola: Helio: Atteio Capitone: Sex. Nigro: Mumio Rufino.

Externis.

Hesiodo: Aristotele: Democrito: Hierone rege Archita: Philometere rege: Attalo rege: Xenophonte: Amphilochio: Athenæo: Anaxipoli thasio: Apollodoro Lemnio: Aristophane Milefio: Antigōe Cymæo: Agathocle Chio: Apollodoro Pergameno: aristandro ateneo: Bacchio Milesio: Bione solense: Cherea Ateneo: Cheristo: Item Diodoro Prieneo: Dione Colophonio: Epigene Rhodio: Euagora Thasio: Euphrōio ateneo: Androtione q de agricultura scripsit: Eschirione qui item: Diōysio qui magonem transtulit: Diophane qui ex Diōysio epitomē fecit: Asclepiade medico: Erasistrato item: Comiade qui de conditura uini: aristomacho qui item: Hycesio qui item: Themifone medico: Onescrito: Iuba rege.

Libro Sextodecimo cōtinentur siluestriū arborum naturæ	cap. i.
Gentes sine arbore: & miracula in septētrionalis regionis arboribꝫ	cap. ii.
De hyrcinæ siluæ magnitudine.	cap. iii.
De glanciferis.	cap. iiii.
De glande genera. xiii.	cap. v.
De fagina glande & reliquis glandibus: & carbōe & pastu porcogꝫ	cap. vi.
De galla & q̄ multa p̄ter gladem eadē ferant arbores	cap. vii.
De cachrye & cocco grano & agarico & sub ere.	cap. viii.
Quarum sint in usu cortices	cap. ix.
De scādulis & pinu: pinastro: abiete: piceaqꝫ: larice: tæda: taxo	cap. x.
Quibus modis fiat genera picis & quomodo fiat cedrū: & de spifsa pice quomodo fiat: & quibus modis resina coquatur	cap. xi.
De zopissā & sapio & quarum arborum materia in precio	cap. xii.
De fraxino genera eius. iiii.	cap. xiii.
De tilia genera duo	cap. xiiii.
De aceris genera decem	cap. xv.
De bruscho moluscho & staphylodendro & buxo genera tria	cap. xvi.
De ulmo genera quattuor	cap. xvii.
De arborum natura per situs Diuisio generum	cap. xix.
Quibus folia non decidāt: & de rhodendro	cap. xx.
Item quibus folia non decidunt: & quibus nō oia folia cadant: & quibus locis nullæ arborum	cap. xxi.
De natura foliorum cadentiū & quibus foliorum uarii colores	cap. xxii.
De populo tria genera: & quogꝫ foliorum figura mutetur	cap. xxiii.
Quæ folia uersent omnibus annis: quæ foliorum eius palmis cura & usus & foliogꝫ mirabilia	cap. xxiiii.
De ordine naturæ in satis: & de flore arborū: & conceptu & germinatione & partu: & quo ordine florent	cap. xxv.
De corno & quo tēpore quæque ferant: & quæ fructū non ferant: & quæ infœlices existimant: & q̄ facillime fructū perdunt: & quibus fructus ante q̄ foliū nascantur	cap. xxvi.
De biferis & triferis: & quæ celerime senescāt: & de ætatibus eazꝫ	cap. xxvii.

De moro.	cap.xxviii.
De siluestribus	cap.xxix.
De buxo & faba græca siue loto.	cap.xxx.
De ramis cortice & radicibꝫ arborum	cap.xxxi.
De pdigiosis arboribꝫ: & qbus modis spõre nascunt: & q nō oia ubiq; nascūt & quæ non alibi nascant arbores	cap.xxxii.
De cypriso: & q ex terra noua aliq̄ saepe nascat quæ i ea antea nō fuerunt.	cap.xxxiii.
De hedera quæ uocaf smilax	cap.xxxv.
De aq̄ticis calamis & fruticibus.	cap.xxxvi.
De salice gr̄a eius octo: & q̄ pter salicē sint utilia ligaturis & de ruriarū: & de cædēdis arboribus	cap.xxxvii.
De teredinibus larice	cap.xxxix.
De materiis: de magnitudine arborū: & q̄ cariē & ruinā nō sentiūt: & de ppetuitate materiæ	cap.xl.
De teredinibus	cap.xli.
De materiis architecti: & q̄ materies ad quid utilis: & quæ firmior materia in tectum	cap.xlii.
De glutināda materia: & lignis sectilibus.	cap.xliii.
De arborē ætate: & quæ genera arborē minime durant	cap.xliiii.
Sūma res & hystoria & obseruationes.	.cxxxv.
Ex auctoribus.	
M. Varrone: Feziale: Nigidio: Cor. Nepote: Higinio: Massurio: Catone: Mutiano. L. Pifone: Trogo: Calurnio: Basso: Cremurio: Sex. Nigro: Cor. Bocco: Vitruuio: Græcino.	
Externis.	
Alexandro polyhystore: Hesiodo: Theophrasto: Democrito: Isidoro: Timeo: Mathematico.	
I n libro decimo septimo continentur sartiuarū ac culturū arborū natura.	
Arborē p̄tia mirabilia	cap.i.
De natura cæli ad arbores: & quā partē cæli spectare	
De societate cæli & terre: & quæ debeāt	cap.ii.
re ad arbores.	cap.iii.
De qualitate regionum.	cap.iiii.
Genera terrarum.	cap.v.
De terra quam britania & gallia amat.	cap.vi.
De græcorū doctrina.	cap.vii.
De terræ generibus.	cap.viii.
De cineris usus: et de fimo: et quæ sata uberiorē terrā faciāt et quæ	

urant.	cap.ix.
De satione arborē: & q̄ auulsione nascuntur arbores	cap.x.
De transferendis seminariis: & ulmis ferendis & scrobibus.	cap.xi.
De iteruallis plātadagē arborē & ūbris & stillicidiis & ub plantari debeant.	cap.xii.
Quæ arbores tarde crescant: & quæ celeriter: et de sabina.	cap.xiii.
De satione arborē & insitione: & quomodo iuēta sit tenera iseredi implastratio	cap.xiiii.
De uite inferenda	cap.xv.
De emplastratione	cap.xvi.
Exemplū huius rei	cap.xvii.
De cultura taleagē: & qbus temporibus insitio fiat	cap.xviii.
Quæ arbores societate gaudeāt: & de disciplina oblaq̄andi & acule	cap.xix.
De salicē et harūdineto: & cæteris cædiuis ad p̄ticas palos	cap.xx.
De culturis et disciplina excolendagē uinearum	cap.xxi.
De sulco et uineagē putatione	cap.xxii.
Ratio arbuistorum	cap.xxiii.
De seruadis uuis: et morbis arborē	
De pdigiis ex mutatione: (rum et de remediis ex arboribus: et q̄ irrigatione p̄ficiāt: et q̄liter rigādum: et mirabilia de riguis	cap.xxiiii.
De remediis morborē arborē	cap.xxv.
De caprificatione et stercoreatione	cap.xxvi.
De diuersis medicamentis arborū cōtra uenenata animalia: et cōtra formicas: & cōtra noxia animalia	cap.xxvii.
Sūma res et hystoria et obseruationes. d. lxxxi.	cap.xxviii.
Ex auctoribus.	
Cor. Nepote: Catone Ceforio. M. Varrone Celso: Virgilio: Higinio: Sarsenis patre et filio: Scrophia: Calurnio: Basso: Trogo: Aemilio: Macro: Græcino: Columella: Attico Iulio: Fabiano: Sura: Manilio: Doseno Mundo. C. Epidico. L. Pifone.	
Externis	
Isidoro: Theophrasto: Aristotele: Democrito: Theopompo: Hierone rege: Attalo rege: Philometere rege: Archita: Xenophote: Amphilocho atheniense: Anaxipoli Tasio: Apollodoro Lemnio: Aristophane Millefio: Antigono Cytheo: Agathoclechio: Apollonio pergameno: Bachio Millefio: Bione: Cherea atheniense: Chetecto: Item Diodoro prienio: Dione Colo.	

phonio: Epigene rhodio: Euagone Thasio: Euphronio: Ateneo: Androtio: qui de agricultura scripsit: Aschyone qui ite: Lyfimacho qui ite: Dionysio qui magonem transtulit. Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit: Aristandro qui de portentis.

Ibro Decimo octavo continetur de agricultura.

Quod antiq̄s maximū studiū agri culturae fuit. cap. i.

Quae corona primo romaē cap. ii.

De iugere & actu & legibꝫ circa pecora: & quotiēs & q̄bus t̄pibus fuit sūma utilitas ānōe: & q̄ agri cultura illustres cap. iiii.

Ratio de agricultura cap. iiii.

Laus agricolage: & quae obseruanda in agro parando cap. v.

De uillage positione: & praēcepta antiquoꝝ de agro colendo cap. vi.

De frugū generibus & natura cap. vii.

Nō oīa frumētī ḡna ubiqꝫ nasci. & de reliquis ī oriēte generibus cap. viii.

De pistoriis & molitura & farina cap. ix.

De similagine: filigine: & de aliis ḡnibus & de pistura cap. x.

De fermētis & panis faciēdi ratio ḡna: & quādo primū pistores romaē: & de cribris & alica cap. xi.

De leguminibus cap. xii.

De rapis & napsi amiternis cap. xiii.

De lupino cap. xiiii.

De uitia & eruo cap. xv.

De feno & faragine: & de ocimo: & de medica & cytiso cap. xvi.

De uitis frugū & remediis: & qd ī quocqꝫ terrae ḡne debeat feri cap. xvii.

De pdigiis frugū: & arandi disciplina: & uomeꝝ generibus cap. xviii.

De t̄pibus arādi & iūctione boū. De occādo & quodā aratiōis ḡne: & de iteratione & refectione cap. xx.

De cultura terrae cap. xxi.

Exēpla diuersage terrage: & sūma fertilitate & bifera uite: & aquarū differentia cap. xxii.

De q̄litate terrae & stercoreatione cap. xxiii.

De bonitate feminum & disciplina feminandi: & quātū ex quocqꝫ genere frumenti ī iugero ferendum: & temporibus ferendi cap. xxi iiii.

Digestio sydeꝝ ī noctes et dies cap. xxv.

Replicatio totius culturae et qd quocqꝫ mēse ī agro fieri oporteat cap. xxvi.

Ne agricolae aspiciant stellas: sed magis tempora ferēdae frugis: et ortus occasusqꝫ syderis in quibusdam herbis et pro stellarum ortu et occasu cap. xxvii.

De pratis & reparatione prati & cotibus & falcibus & descriptio frugum & syderum cap. xxviii.

De tempestate utriusqꝫ temporis & remediis sterilitatū cap. xxix.

De messe & tritico & palea & frumento seruando cap. xxx.

De uidentia & autūni t̄pibus cap. xxxi.

De lunari ratione cap. xxxii.

De uentozꝫ ratione cap. xxxiii.

De limitatione agroꝝ cap. 34.

Pronostica tempestatum cap. xxxv.

Sūma res & historiae & obseruationes. ii. m. lxi.

Ex auctonibus.

Massurio: Sabio: Cassio Hemia: Verrio flacco: L. Pisone: Cor. Celso: Thurano Gracula: Di. Sylano .M. Varrone: Catone Cenforio: Scropha: Sarsenis patre & filio: Domitio Caluino: Higino: Virgilio: Trogo: Ouidio: Graecio: Columella: Tuberone. L. Aruntio qui graece de astris scripsit: Caesare dictatore qui ite: Sergio: Paulo: Sabino: Fabiano. M. Cicerone: Calpurnio Basio: Atteio Capitone: Manilio: Sura: Actio: qui praxidica.

Externis.

Hesiodo: Theophrasto: Aristotele: Democrito: Hierone rege: Philometere rege: Attalo rege: Archelao rege: Archita: Xenophonte: Amphilocho Ateneo: Anaxipoli Thasio: Aristophag millesio: Apollodoro Lemnio: Antigene Miceanaxo: Agatoclechio: Apollonio pgameno: Aristandro ateneo: Bacchio millesio: Bione solense: Cherea attenienfē: Cherefio: Item Diodoro prienneo: Dione colophonio: Epigene rhodio: Euagora thasio: Euphronio ateneo: androcione qui de agricultura scripsit: Eschyone qui item. Lyfimacho qui item: Dionysio qui Magonem transtulit: Diophane qui ex Dionysio epitome fecit: Palete: Eudoxo: Philippo: Calippo: Dositheo: Parmenisco: Melitone: Critone: Onopide: Zenone: Eutemōe: Harpalo: Hecateo: Anaximadro: Sofigene: Hipparcho: Arato: Zoaroastre archibio.

Ibro decimonono continet lini natura: & mirabilia.

De lini fatiōe & ḡnibus eius: & quō pficiat: & de mappis: & lino nō ardente: & q̄i primū in theatris uela. cap. i.

De spartij natura : & qñ primum
 usus eius & quo pficiat : & q sine
 radice nascant & uiuant. cap.ii.
 De mysi & tuberibus:& de fūgis
 pezicis laserpitio:& magyderi : &
 rubia & radícula. cap.iii.
 De hortoz cura ex digestiōe ter-
 ræ nascentiū pter fruges & fruti
 Natura & genera & historia (ces
 nascentium in hortis rerum cap.v.
 De hortēsium herbage radicibus
 foliis floribus coloribus cap.vi.
 Quoto die quæq; herbæ nascūt
 satæ:& quo quæq; formant uel
 digerant:& quoz singula genera
 sunt:& quoz plura. cap.vii.
 Natura & gñā & historiaz ad cō-
 dimēta i horto satæ regz. xxxvi. cap.viii.
 De forniculo & canabi. cap.ix.
 De morbis hortarum & remedia
 circa formicas erucas & culices cap.x.
 Quæ magis sint fortia uel minoz
 & quibus salz aquæ profint. cap.xi.
 Ratio rigādōz hortoz & q trāf-
 lata meliora fiāt:& de succis hor-
 tensioz & saporibus. cap.xii.
 Summa res & historiaz & obseruationes.M.
 c. xliiii.
 Ex auctoribus.
 M. Actio: Plāco. M. Varrone. D. Syllano: Cato-
 ne Cēsorio: Higino: Virgilio: Mutiano: Celso:
 Columella: Calpurnio Basso: Manilio: Sura: Sa-
 bino: Tyrone: Licinio: Macro. Q. Hirtio: Vi-
 bio Ruffino: Cēsēneo: q cepurica scripsit: Ca-
 stritio: Item Firmio: Item Peritio.
 Externis.
 Herodoto: Theophrasto: Democrito: Aristo-
 macho: Menādō qui biochresta scripsit: Ana-
 xilao. Opione.

Libro Vicesimo cōtinent medicinae
 ex his q i hortis feruntur.
 De cucumere siluestri
 & elaterio cap.i.
 De angurio cucumere siue errati-
 co:& de satiuo:& de pepone cap.ii.
 De cucurbita siluestri & rapo cap.iii.
 De napoz dñis & raphano silue-
 stri:& d raphāo satiuo & pastinaca cap.iiii.
 De staphylino siue pastinaca : &
 gigidio:& ssere:& sesili: & inula:
 & de cepe siluestri cap.v.
 De porro sectiuo & capitato : &
 de allio cap.vi.

De lactuca siluatica siue capria:
 & esopo & isati & lactuca siluestri cap.vii.
 De generibus betæ:& intybis &
 cichorio:& feri genera duo cap.viii.
 De brassica & lapsana: & de bras-
 sica marina:& scylla: & de bulbis
 & bulbine cap.ix.
 De asparagis & corruda: & liby-
 co & horminio cap.x.
 De apio & apiastro : & heliofeli-
 no:& oreoselino cap.xi.
 De petroselino & ocimo cap.xii.
 De siluestri ocimo & eruca: & na-
 sturtio & ruta cap.xiii.
 De mēastro & menta & pulegio
 & nepeta & de cumino cap.xiiii.
 De cumino ethiopico:& de cap-
 pari:& de ligustico:siue panace cap.xv.
 De cunila gallinacea siue origa-
 no & cunilagine & cunila satiuā
 & cunila montana cap.xvi.
 De piperiti & origano & othimi-
 ne prassio & tragorigano & hera-
 clio & lepidio:& de gith siue melā-
 thio & aniso cap.xvii.
 De aneto & sagapenio: & de pa-
 pauere albo & nigro:& quo suc-
 cus herbage colligēdō ē:& d opio cap.xviii.
 De empractico & erratico & glau-
 cio siue paralio & heraclio siue
 aphro:& de diacodio cap.xix.
 De tichymalo & archalio & portulaca siue pe-
 plio & coriādō:& de attriplici cap.xx.
 De malua malope & althea & la-
 parthon oxylapato hydrolapato
 & hypopolapato & bubalapato cap.xxi.
 De sinapis tribz gñibz & marru-
 bio & serpillo & sisymbrio siue
 thymbrāo & d lini semie & blito cap.xxii.
 De meu & Foeniculo hippomara-
 thro:uel myrseneo & canabi & d
 ferula & carduis cap.xxiii.
 Confectio theriacæ cōpositio me-
 dicaminis antiochi cap.xxiiii.
 Summa medicinae & historiaz & obseruatōes.
 M. dc. vii.
 Ex auctoribus.
 Catone cēsorio. M. Varrōe. Pōpeio: L. eneo: Gal-
 lione: Higino: Sex. Nigro: q græce scripsit: Lu-
 lio basso qui item: Celso: Antonio Castore.
 Externis.
 Democrito: Theophrasto: Orpēo: Menandro
 qui biochresta scripsit: Pythagōra: Nicandro.
 Medicis.

Nicandro: Hippocrate: Chryfippo: Diocle: Opione: Heraclide Hiferi: Dionyfio: Apollodoro Tarentino: Apollodoro Citiense: Praxagora: Pliftonico medo: Dieuce: Cleopate: Philiftione: Afclepiade: Grateia: petronio: diodoro: lolla: Erafiftrato: diagora: andrea: Mneficle: Epicarmo: damione: dalione: Sofimene. Hyepolo: metrodoro: Solone: Lycio: Olympiade Thebana: Phyllino: Petridio: Myftione: Glaucia: Xenocrate.

Libro Vigefimoprimo cōtinent flogæ & coronamētōgæ naturæ. De mira flogæ uarietate cap. i. De ftrophiolo ferto: & q primū flores mifcere cōpint: & qn primū corolla inuenta uel ap pellata & quare. cap. ii. Quis primū coronā foliis aureis & argēteis dedit: de honore coronæ apud antiquos & de Scipiōis honore: & de pæctilibus coronis: & Cleopatrz reginz facta cap. iii. De rofa in coronis: & de generibus eius: & ubi feratur cap. iiii. De lilio tria gña: & rōe ea iferēdi cap. v. De uiolis: & de caltha & bacchar & combreto cap. vi. De floribus atiqs & de odoramētōgæ diuerfitate & faluica & polio cap. vii. De ueftiū æmulatōe cū floribg & amaratho chryfocome fiue chry. cap. viii. De honore coronaz & cy. (fiti clamio & melotro & trifolio tria genera eius cap. ix. De origano & thymo & melle atrico & coniza & louis flore & helino & abrotono & leucanthemo cap. x. De amaraco ul fanfuo & nyctegreto & meliloto & uiola alba & codiamino & de filueftribus bulbis et helichyfo & lychnis et de herbis citra mare cap. xi. De cura apum et pabulo et morbis earum et remediis cap. xii. De uenonato melle et de remediis mellis ueninati et mellis ifai cap. xiii. De melle qd mufcæ nō attingūt et alueariis et cura eoz si famem sentiūt apes et quō cara fiat cap. xiiii. De herbis fpōte nāfcētibz et De carduo helxine et (aculeatis tribulo et anchufa cap. xvi. De ditiā herbage p folia et q herbae toto anno floreāt et hafuſa

regia et pitana et de gladiola cap. xvii. De iūco gña ſex et de cypero et de medicamentis eaz et de cypiro et odorato iunco cap. xviii. Ex rofa medicinæ et de lilio et de narcifo et ex uiola et de bacchare et cōbreto et afaro cap. xix. De nardo gallico: et de croco medicinæ: et croco magno: et ex liri et faluica et holochryfo et chryfocome et meliloto cap. xx. De trifolio et thymo et homero calle: et de helenio et abrotono cap. xxi. Ex leucathemo et faluco medicina cap. xxii. Ex anemona medicina (cina cap. xxiii. Ex cōnāthe medicina cap. xxiiii. Ex heliocryfo medicina cap. xxv. Ex hiacyntho medicina cap. xxvi. Ex uincaperuica medicina cap. xxvii. Ex colocafia medicina cap. xxviii. Ex anthalio medicina cap. xxix. De parthenio medicina cap. xxx. De ftrichne medicina cap. xxxi. De corcoro cap. xxxii. De perfoluta cap. xxxiii. De menfuris et ponderibus cap. 34. Summa medicinae hiftoriae & obferuationes. d. cc. xxx. Ex auctoribus. Catone Ceforio. M. Varrone Maſſurio: Antiate. C. Helio: Veſtino: Vibio Ruſſino: Higinio: Pomponio mela: Pompeio lenate: Cor. Celſo: Calurnio Baſſo. P. Largio: Licinio macro: Seſtius: qui græce ſcripſit: Iulio Baſſo: q item: Antonio Caſſore.

Externis.

Theophrasto: Democrito: Orpheo: Pythagora: Magone: Menandro: qui biochreſta ſcripſit Nicandro: Homero: Heſiodo: Muſeo: Sophocle: Anaxilao.

Medicis.

Mneſteo qui de coronis: Callimacho qui item: Phania phyſico: Simo: Timariſto: Hippocrate: Chryſippo: Diocle: Opione: Heraclide: Niceſio: Dionyfio: Apollodoro Citiēſe: Apollodoro Tarentino: Praxagora: Pliftonico medico Dieuche: Cleophanto: Philiftine: Afclepiade: Carthecia: Petronio: Diodoro: lolla: Eraſiſtrato: Diagora: Andrea: Mneficle: Epicarmo: Damione: Dalione: Sofimene: Theopolemo: Metrodoro: Solone Lycio: Olympiade thebana Phyllino: Petridio: Myftione: Glaucia: Xenocrate.

Libro Vicesimofecūdo continet de auctoritate herbarum. De gētibus herbis formæ gña utē.

tibus. cap.i.
 Quod herbis uestes ificiantur cap.ii.
 De corona graminea. cap.iii.
 De uarietate eius. cap.iiii.
 Qui foli corona ea donati. cap.v.
 Qui folus ceturio coronatus. cap.vi.
 Medicinæ ex reliquis ornâmentis & etyngæ. cap.vii.
 De herba q̄ ceturū capita uocant cap.viii.
 De achâo & glycyrrhyza: & stomachice. cap.ix.
 De tribulo & generibus eius & medicinis. cap.x.
 De stoebe & medicinis eius. cap.xi.
 De hyppophye & medicinis eius. cap.xii.
 De urtica & medicinis eius. cap.xiii.
 De lamio & medicinis eius. cap.xiiii.
 De scorpiõe: gn̄ibusq; ac medicis cap.xv.
 De leucacâtha siue phinio siue (eis ischada & medicinis eius. cap.xvi.
 De helixine pditio pthenio syderite & medicinis eius. cap.xvii.
 De chamæleôte generibusq; et medicinis eius. cap.xviii.
 De coronopo et medicinis eius. cap.xix.
 De anchusâ et pseudanchusa et medicinis earum. cap.xx.
 De onichylo:âthemio:lotho:et lotometra: heliotropio:triccocco et calitricho. cap.xxi.
 De picride: thesio et asphodelo: halimo et achâto et bupsi: elaphoboscho sâdicæ:et lasina:et d̄ ceualide: sio: syllobo: scolymo siue limôio et sôcho cōdrilo siue cōdrili et boletis. cap.xxii.
 De fūgis et silphio: et d̄ lafer mede. cap.xxiii.
 De natura mellis et aq̄ mulsæ: et q̄f̄ gn̄e ciborū mores imutent: et de melitide et cera. cap.xxiiii.
 Contra oppositiones medicorum medicinæ ex frugibus. cap.xxv.
 Summa medicinæ et historiæ et obseruationes. dcccc.vi.
 Ex auctoribus
 hisdē quibus priore libro:et præter eos Chrysermo: Eratosthene: Alceo.
Libro Vigesimo tertio cōtinetur de cultis arboribus.
 De medicinis uuarum recentium et fermentis uuarum et uinaceis: et de uua theriace: et de uua passa: et astaphide & astaphis agria pituitaria & labrusca: & de uite alba & nigra: & de mustis & uini generibus. cap.i.

De aceto scyllino & oxymelle & sapa & sace uini aceti & sapa. cap.ii.
 De oleis & foliis oleæ: flore et cinere: et de oliua alba et nigra: et de amurca. cap.iii.
 De foliis oleastri et cenâthio oleo et coccio et amygdalino et laurino et myrteo: chamæmyrsino et cupssino: citreo et caryino. cap.iiii.
 De myrobalano palma et palma Medicinæ ex singulorū ge (elata nerū flore: foliis: fructu: ramis cortice: ligno: succo: radice: cinere. cap.v.
 De pyris & eorū obseruationibus: et de ficog: obseruatione: et caprifico et hermea et aliorū gn̄ib; me. cap.vi.
 De pineis et aygdalis et (dicinæ nuce auellana: et d̄ nuce iuglâde et pistaciis et castaneis et filiq; et cornu unedone et lauro. cap.vii.
 De myrto satua: et myrtidano: et de myrto siluestri. cap.ix.
 Summa medicinæ et historiæ et obseruationes. M.cccc.xix.
 Ex auctoribus
 C. Valgio: Pompeio Leneo: Sestio Nigro: qui græce scripsit: lul. Balsio: qui item: Antonio Castore: M. Varrone: Cor. Celfo: Fabiano
 Externis
 Teophrasto: Democrito: Orpheo: Pytagora: Magone: Menandro: qui biocresta scripsit: Nicandro: Homero: Hesiodo: Museo: Sophocle: Anaxilao. Medicis
 Mnesteo: Callimacho: Phania physico: Simo Timaristo: Hippocrate: Chrylippo: Diocles: Opiõe: Heraclide: Hicesio: Dionysio: Apollodoro Citiense: Apollodoro: Tarentino: Praxagora: Plistonico medico: Dieuche: Cleophanto: Philistione: Asclepiade: Crateia: Petronio: Diodoro: Iolla: Erasistrato: Digora: Andrea: Onorca: Mnesicle: Epicarmo Demione: Datione: Cosimene Theopolemo: Metrodoro: Solone Lycio: Olympiade Thebana: Phillino: Penno: Myctione: Glauca: Xenocrate.
Libro Vigesimo quarto continentur medicinæ ex arboribus siluestribus. cap.i.
 Lotos. cap.ii.
 Glans. cap.iii.
 De coco ilicis et galla et uisco pilulis glande: de cerri radice et subere. cap.iiii.
 De fago et cupssio et cædro magna: de cædro de galbano. cap.v.
 De hammonico et styrace et spondylis.

& sphāo & terebitho & camæpyte
& picio & resinis & picea & lentisco
De pice spissa & liqda & palipissa &
pissa sephaltes & zopissa & tæda &
lentisco
De platāo & fraxio & acere & alba
pplo & ulmo & tilia & sâbuco &
De salice & amerina & iunipero
uirilibus & eristro
De uirga sanguinea & silere & ligu
stro & alno & hedera & cystho &
cisso & erythrano & chamæcisso
& smilace & de clematida
De arūdine & papyro & hebeno &
rhododendro: de rhufen & hydro
& cachrye & sabina & felagine &
samulo & gummi medicinæ
De spina ægyptia & spina alba &
achanto & acaria
De uulgari spina & siluestri: & de syr
risceptro: & de appēdice spina & py
rachato & paliuro aqfolia & taxo
& rubis medicinæ
De cynofbato & iō rubo & rhāno
& lytio sarcocola & oporite medi
De chamædrye & chamæda (cinæ
phne & chamælea & chamælice &
chamæcisso chamæleuce & chamæ
ciparisso & âpeloprafo & stachye &
clinopodio & centuculo & clemari
de ægyptia medicinæ
De arō & dracucio dracūtio & eri
& millefolio & herba ejusdē nōis &
pseudōio & myrri & onobryche
medicinæ
De coriacefia & callicia & mēaicle:
& aliis xxiii. & medicis earū q̄s qdā
magicas eē dicūt: & de cōfidia & de
aproxī & recidiuis morboze
De eriphia & lanaria & stratioti me
De herba q̄ nascit i capite (dicinæ
statuæ: & de herba de sūmibꝰ
& herba ligua & cribro & fimetis
& rhodo & ipia & ueneris pectie &
nodia & philâthropo & canaria lap
pa & tardyle: & d̄ gramine & dacty
lo & fœnogræco medicinæ
Sūma medicinæ & historie & obseruationes.
M. ccccxviii. Ex auctoribus
C. Valgio. Pompeio Leneo: Sex. Nigro: qui
græce scripsit: Iulio. basso: qui item: Antonio
Castore. M. Varrone. Cor. Celso: Fabiano.
Externis.
Teophrasto: Apollodoro: Democrito: Orpheo:

Pitagora: Magone: Manādros: q̄ biochresta scri
psit: Nicandro: Homero: Hesiodo: Museo: So
phocle: Anaxilao.

Medicis.

Mnesteo: Callimacho: phania physico: Simo:
Timaristo: Hippocrate: Cryffippo: Diocle: Opi
one: Heraclide: Hicéfio: Dionysio: Apollodo
ro Citiése: Apollodoro Tarétino: Praxagora:
Plistonico medico: Dieuche: Cleophāto: Phil
stone: Asclepiade: Crateia: Petronio: Diodoro:
Iolla: Erasistrato: Diagora Andrea: Enorta:
Mnesicle: epicarmo: Demicō: Sofimene: Theo
polemo: Solone Licio: Metrodoro: Olimpiade
thebana: Philino: Petreio Micō: Glaucia: Xe
nocrate.

libro Vigesimoquinto cōtinēt natu
ræ herbarum spōte nascentium:
auctoritas herbarum: & de origi
us earum.

Qui latine usus herbarū scripserint: & q̄ ad
Romanos noticia earū puenerit: & qui primi
græcorum de his composuerint: & de herba
rum uicōne: & antiq̄ medicina: & q̄re minus
exerceāt earum remedia: & de cynorhodo:
& de dracunculo medicinæ.

De quodā pestifero fonte germania: & de bri
tānica: & maximis morboze doloribus

De moly & dodocatheo: & pœonia uel pento
robo: uel glycyfide & panace uel asclepio &
heracleo panace chironio & panace centau
reo ul pharnaceo & eracleo syderio & hyofcy
amo ul apollinari siue altercangeno

De limzoste: parthenio: hermipora siue potio
mercuriali: & achillea & panace heraclea sive
riti millefolio: & de scoparegia: & herineo: tetu
crio splenio: & de melapodio siue helleboro:
quot ue eorū genera: & de nigro helleboro &
albo medicina: & quando detur: & quomodo
sumendum: & quibus non dandum: & quod
mures necat

De mithridatia: & scordoti siue scordio: & po
lemonia ul philæteria ul chiliodynama & cu
patoria & centaurea siue chytonia & delecto
centaureo libadio felle terræ & triorche medi
cinæ

De climeno & gentiana & lysimachia & par
thenide & artemisia & ambrosia & nymphaea
& eracleo siue rhopalo & euphorbia medici
næ

De plantagiē & buglosso & cynoglosso & bu
phtalmo & scythica: & de spartania & hippice
& eschamone: & de betonica & cantabrica &

confligine: & hiberida: & chelidonia: & canaria & elaphobosco: & dictano & aristolochia: & q eius de lectatiōe inuoluūt pisces & statī capiānt: & medicina cōtra serpētū ictus ex herbis quas superius nominauit

De argemonia & agarico: & echio: & hyoscyamo: & hierobotane: & blattaria & lemonia: et quinque folio: & dauco: perfolata: & arctio: & cyclamino: & pusedano

De ebulo: & uerbasco: & thelegono: et de phrino: & de alifina: et de peristerio: & demoly: et de antirrhino: & contra mala medicamenta: & de pericarpō

De remediis: q generatim mēbratimq: singulis corpore morbis eueniunt

De thysellio & cētaurea: & chelidonia: & panace: & hyoscyamo: et euphorbio

De anagallide siue acoro & mādracota siue circolo & cicuta & creno agrio & molibdena & iride et capno: & alicē & achoro cotyledo aizoo & adrachne & erigero: et de ophemoro: et de labro ueneris: & d rānūculo medicina: & de oris uitis

Sūma medicina: & historie & obseruationes: M. cc. xcii. Ex auctoribus. Sex. Gallico. Pompeio Leneo: Sestio Nigro: q graece scripsit: Iulio Basso q ite: Antio Castore: Cor. Celso.

Externis. Theophrasto: Apollodoro: Democrito: Iuba: Ophreo: Pythagora: Magone: Menandro: q biochresta scripsit: Nicandro: Homero: Hesiodo: Musco: Sophocle: Xantho: Anaxilao.

Medicis. Mnesteo: Callimacho: Phania physico: Timaristo: Simo: Hippocrate: Chryssippo: Diocle: Opione: Heraclide: Hicesio: Dionysio: Apollodoro Citiense: Apollodoro Tarantino: Praxagora: Plistonico medico: Dieuche: Cleophanto: Phylistione: Asclepiade: Crateia: Iolla: Erasistrato: Diagora: Andrea: Mnesicle: Epicharmo: Demione: Sofimene: Theopolemo: Metrodoro: Solone Lycio: Olympiade thebana: Phylino: Petreio: Mictione: Glaucia: Xenocrate.

Libro Vicefimo sexto continentur reliquae p morboꝝ genera medicina: & de nouis morbis: & de lichene qd sit: & qn primū in italia coeperit: & de carbūculo elephā

tiali & colo

Laus Hippocratis

De noua medicina: & Asclepiade medico: & q rōne ueterē medicinā mutauerit

Irritiō magicē artis: & de lichene & taphia

Ad strumas: & ad digitos: & ad pectus et ad tussim

De uerbasco & chamaeleuce uel thussilagine: & bechio & aglea & salua

Ad lateris dolores & pectoris: & ad horthophnoeas: ad iecinoris dolorem: cordis dolori: pulmonū: urina: tussi pectori ulceribus: pulmōi renibus: epaticis: ad uomitionē: ad singultus pleureticis

De oibus uitis uentris & remediis eoge quae circa u'itra sūt: & de aluo fistēda u' soluēda

De pulēgio et argemone

De nymphaea et abstinētia et appetentia ueneris: et d fatyrto erytrococco et crategi et sideriti

Medicinae generales de pedibus talis articulis neruis: et remedia contra morbos qui totū corpus occupant: et de myrtide et uigiliis et paralisi: et de febribus frigidis et febre iumentoz et phreneticis et chamaeacte et aizoo et igne sacro

Ad eluxata mēbra et cōtra morbū regiū et contra furunculos et fistulas et inflationes et ambustionem et contra alios morbos ad neruos et sanguinem

De herba equiseto et stephanomeli et cristale et contra uermes

De ulceribꝝ ad plagas et de polioemo

De plurimis experimentis ad inficiendos capillos et partus efficiendos et continendos et aliorum remedia

Summa medicine et historie et obseruationes. M. cc. xcii.

Externis. Theophrasto: Apollodoro: Democrito: Iuba: Ophreo: Pythagora: Magone: Menandro: q biochresta scripsit: Nicandro: Homero: Hesiodo: Musco: Sophocle: Xantho: Anaxilao.

Medicis. Mnesteo: Callimacho: Phania physico: Timarcho: Simo: Hippocrate: Chryssippo: Diocle: Opione: Heraclide: Hicesio: Dionysio: Apollodoro Citiense: Apollodoro Tarentino: Praxagora: Plistonico medico: Dieuche: Cleophanto: Phylistione: Asclepiade: Crateia: Iolla: Erasistrato: Diagora: Andrea: Mnesicle: Epicharmo: Demione: Theopolemo: Metrodoro: Solone Lycio: Thebana Olympiade: Phylino: Petreio: Mictione: Glaucia: Xenocrate.

Medicis. Mnesteo: Callimacho: Phania physico: Timarcho: Simo: Hippocrate: Chryssippo: Diocle: Opione: Heraclide: Hicesio: Dionysio: Apollodoro Citiense: Apollodoro Tarentino: Praxagora: Plistonico medico: Dieuche: Cleophanto: Phylistione: Asclepiade: Crateia: Iolla: Erasistrato: Diagora: Andrea: Mnesicle: Epicharmo: Demione: Theopolemo: Metrodoro: Solone Lycio: Thebana Olympiade: Phylino: Petreio: Mictione: Glaucia: Xenocrate.

Medicis. Mnesteo: Callimacho: Phania physico: Timarcho: Simo: Hippocrate: Chryssippo: Diocle: Opione: Heraclide: Hicesio: Dionysio: Apollodoro Citiense: Apollodoro Tarentino: Praxagora: Plistonico medico: Dieuche: Cleophanto: Phylistione: Asclepiade: Crateia: Iolla: Erasistrato: Diagora: Andrea: Mnesicle: Epicharmo: Demione: Theopolemo: Metrodoro: Solone Lycio: Thebana Olympiade: Phylino: Petreio: Mictione: Glaucia: Xenocrate.

Medicis. Mnesteo: Callimacho: Phania physico: Timarcho: Simo: Hippocrate: Chryssippo: Diocle: Opione: Heraclide: Hicesio: Dionysio: Apollodoro Citiense: Apollodoro Tarentino: Praxagora: Plistonico medico: Dieuche: Cleophanto: Phylistione: Asclepiade: Crateia: Iolla: Erasistrato: Diagora: Andrea: Mnesicle: Epicharmo: Demione: Theopolemo: Metrodoro: Solone Lycio: Thebana Olympiade: Phylino: Petreio: Mictione: Glaucia: Xenocrate.

Libro Vigesimo septimo continentur Reliqua herbarum genera

De aconito & panthera quae extinguitur aconito

Quod oium creaturaz cōditor sit deus

De aethiopide: & amaratho: & aloe: & alcea & aliphio: & alifima: & adrofate: & adroseno: & ambrosiat: & aconis: & anagyro: & anonymo

De apatine & arctio & aspleno & asclepiade & asli

re uel bubonio & aftyro uel aftyroide: & aphace & de alcibio & alektorolopho cap.v.
 De alo (sinthio cap.vi.
 De alga & actea & de apelosagria & ab. cap.vii.
 De absinthio & balote & botrye fruticosa & brayla & brio et bupleuri et catanante & calli & circea & circefio & trategono & theligono & crocodilio & cynosorchy et chrysolachano et cuculo et cõserua cap.viii.
 De cocco gnidio et driopteris et dryphono et elatino et empetro siue calcifraga et epicaeti uel helleborine et epimedio et encaphylo et filicepteriet de femore bubulo cap.viii.
 De glaucio et glycyfide et glaphalio siue chamæzeolo et galedrago et holco et hyofiri et holosteo et hypopesto cap.x.
 De hypoglossa et tremulis hydropicis cõtra imagines orthopnoeas paralyfis incipientes cap.xi.
 De medio et myosata et myagro et natrice et othone et honosma et onopõdo et ofiri et oxye et batrachio et polygono et leucathemo & plythena et phyllo et pheladio et phaleri et polyrrhizo et pserpinaea et de rhecoma d reseda et stochade cap.xii.
 De solano et smyrnio et thelephio et trichomane et thalietro et thlaspe et thragõia et tragõi & tragoe et tragologo et spõdile: et q qdã morbi in qbusdã nõ sunt gentibus cap.xiii.
 Sũma medicinæ et historix et obseruationes. dc. ii. Ex auctoribus.
 Pompeio Leneo: Sestio Nigro: q græce scripsit: Iulio basso: q item: Antonio Castore: Cor. Celso.
 Externis.
 Theophrasto: Apollodoro q ite: Democrito: Aristogitone: Orpheo: Pythagora: Magone: Menandro q biochresta scripsit: Nicadro. Medicis.
 Mnesteo: Callimacho: Timaristo: Simo: Hippocrate: chryssippo: Diocle: Opiõ: Heraclide: Hicestio: Dionysio: Apollodoro Citiẽse: Apollodoro tarẽtio: Praxagora: Plisfõico medico: Dicuche: Cleophãto: Philistio: Asclepiade: Crateia: Iolla: Erasistrato: Diagora: Andrea: Mnesicle: Epicarmo: Demione: Sofimene: Theopolemo: Metrodoro: Solõ Lycio: Olympiade Thebana Philino: Petreio: Myctio: Glaucia: Xenobro Vigesimoõtauo continenẽ (crateia) De medicinis ex aialibus. cap.i.
 An sit in mededo aliq uis uerbor: et sanari et depelli cap.ii.
 Remedia ex hoie cõtra magos cap.iii.
 De qbusdã fortilegiis: et salua hois cap.iiii.
 De obseruatione in uictu (ieiuni) cap.v.
 De sternutamẽto et uenere: et cæteris cap.vi.
 De remediis muliebribus (remediis cap.vii.
 Medicinæ ex aialibus pegrinis: de elephãto et leone de camelo et hyena et crocodilo et chamæleonte et stinco et hippopotamo et lyncibus cap.viii.
 Medicinæ cões ex feris aialibus: aut eiusdẽ generis placidis: lactis usus: et obseruatões et caseis: butyro et adipe cap.ix.
 Medicinæ de apro et capris et egs feris et remedia de bestiis cõtra ocs morbos (aialibus cap.x.
 De remediis ad morboz multa gĩa ex cap.xi.
 Ad faciei uitia: ceruicis et pectoris morbos cap.xii.
 Ad stomachi mala: lûboz dolores: et renũ cap.xiii.
 Ad aluũ sistẽdã soluendã colicos dy. (uitia) sentericos: tenas nõquam et tineas cap.xiiii.
 Ad uesicæ cruciatus et calculos: de genitaliũ et fedis uitũs: et inguinũ remediis cap.xv.
 De podagnis: ad morbũ comitalem: ad siferatos: morbũ: regiũ: ossaq: fracta remedia cap.xvi.
 Ad febres: ad melacholicos: letargicos: idropicos: ad ignẽ facz: & ad dolores neruoz remedia cap.xvii.
 Ad sanguinẽ sistendũ: cõtra ulcera et carcinomata ad scabiẽ remedia: et quæ ifixa corpori extrahũt: et quæ cicatricibus p̄sunt cap.xviii.
 Ad muliebria mala: medicinæ et ad infantĩ morbos: et ueneris remedia cap.xix.
 Mira de aialibus cap.xx.
 Summa medicinæ et historix et obseruationes. dc. lxxxv. Ex auctoribus.
 M. Varrone: L. Pifone: Fabiano: Verre: Antiate: Verrio Flacco: Catone Ceforio: Sergio: Sulpitio: Licinio Macro: Celso: Massurio: Sestio Nigro: q græce scripsit: Bytho Dinrhaceno: Ophilio: Medico: Granio medicis. Externis.
 Democrito: Apollõio q et mirsin: Mileto: Artemõ: Sextilio: Homero: Theophrasto: Lyfimacho: attalo: Xenocrate: Orpheo q diophios: Archelao q ite: Demetrio: Sotira: laide: Elephantide: Salpe: Olympiade thebana: Diotio: Iolla: mictione: Smirneo: Aeschine medico: Hippocrate: Aristotele: Metrodoro: Icacida medico: Hefiodo: Dialcone: Cecilio: Bione: q peridi nameon: Anaxilao: Iuba rege.
 Libro Vigesimoõnono continenẽ medicinæ ex aialibus.
 De origie medicinæ et qũ primũ clinice: et qũ primum iatraliptice: et de Chryssippo: et Erasistrato: et empirice: et Erophiõ: et reliqs illustribus medicis: et quotiẽs rõ medicinæ mutata sit: et q primus Romæ medicus: et qũ et qd de medicis antiq Romani iudicauerit: et uitia medicinæ cap.i.
 De medicinis lanarum cap.ii.
 De ouoz natura cap.iii.
 Remedia de cane: & ex aialibus q placida nõ sũt s; fera: & ex uolucris & contra morsus phalangiorum cap.iiii.
 De seuo camelino & cane rabido & lacerta & anseribus & colũbis & mustellis remedia cap.v.
 Ad alopecias tollendas & ad pilos reddendos &

ad lentes tollendas & ad palpebras & ad glaucomata & ad oculos & parotidas remedia cap.vi.

Sūma medicinae et obseruationes, d. xxi. Ex auctoribus.

M. Varrone. L. Pisone. Verrio Flacco. Antiate. Nigidio. Cassio Hemina. Cicerone. Plauto. Celso. Sestio Nigro qui graece scripsit. Cecilio medico. Metello. Scipione. Ouidio poeta. Licinio macro. Externis.

Philopatore. Homero. Aristotele. Orpheo Democrito. Anaxilao.

Medicis.

Botrye: Apollodoro: Archidemo: Anaxilao: Aristone. Xenocrate. Democrate. Diodoro. Chryssippo philosopho. Horo. Nicadro: Apollonio Tyaneo.

Libro Tricesimo continentur medicinae ex aialibus reliquae prioris libri.

De origine magicæ artis: quæ & a quibus coepit: & a quibus celebrata fuerit cap.i.

De speciebus magicæ artis: & Neronis: & magorum detestatio. cap.ii.

De talpis & reliquæ medicinae per morbos digestæ in animalibus: quorum genera placida sunt aut fera cap.iii.

Quomodo commendat os: contra maculas faciei & faucium uitia cap.iiii.

Ad strumas exulceratas: ad humeros & procor-dios dolores cap.v.

De pulmonum uitis icoris & sanguinis reiectionibus (media cap.vi.

Ad dysentericos & uentris mala re- cap.vii.

Ad calculos: & uesicæ dolores testium: & unguinum tumores: & ad panos cap.viii.

Ad podagras: & articulorum dolores cap.ix.

Remedia aduersus morbos totius corporis

Contra morbum regium: & frene (pori cap.x.

Contra febres: & hydropicos cap.xi.

Ad ignem facie: ad carbunculos furunculos abusta neruorumque contractiones cap.xii.

Ad sanguinem sistendum: & tumores uulnere: ulcera: uulnera: & alia mala ex aialibus re-

Ad muliebria mala mede (media cap.xiii.

da: & conceptus maturandos cap.xiiii.

Promiscuæ medicinae cap.xv.

De miraculis quarundam bestiarum cap.xvi.

Sūma medicinae et obseruationes, dccc. liiij. Ex auctoribus.

M. Varrone: Nigidio. M. Cicerone. Sestio Nigro: qui graece scripsit. Licinio macro. Externis.

Eudoxo: Aristotele: Hermippo: Homero: Ap-

plione: Orpheo: Democrito: Anaxilao. Medicis

Botrye horo: Apollodoro: Menadro: Archimede: Aristote. Xenocrate: diodoro: Chryssippo Horo: Nicandro: Apollonio Tyaneo.

Libro Tricesimo primo continentur medicinae ex aqtilibus: et aquæ mirabilia.

Aquæ mirabilia cap.i.

De drina aquæ: medicinis et obseruationibus, cc. lvi. cap.ii.

De qualitate aquæ in salubritate uel comoditate earum cap.iii.

Aquæ subito nascenti aut desinenti ratio cap.iiii.

Obseruatio historica cap.v.

Ratio aquæ ducenda: et quomodo medicatis utendum: et quod potest nauigatio et medicinae aquæ maris cap.vi.

De generibus salis et confecturis et medicinis et obseruationibus cap.vii.

De scobro pisce et muria et alece cap.viii.

De natura salis et eius medicinis cap.ix.

De nitri generibus et confecturis et medicinis et obseruationibus cap.x.

De spongiarum natura cap.xi.

Sūma medicinae historiae et obseruationes, dccc. xxiii. Ex auctoribus.

M. Varrone: Cassio Parmese: Cicerone: Mutio: Cor. Celso: Trogo: Ouidio: Polybio: Sornatio. Externis.

Callimacho: Cecilio: Ctesia: Lyndo: Theophrasto: Eudoxo: Theopropo: Polyclito: Iuba Lyco: Appione. Epigene: Pelope: Apelle: Democrito: Thrasillo: Nicadro Menadro comedo: Attalo: Salustio: Dionysio: Andrea: Nicrato: Hippocrate: Anaxilao.

Libro Tricesimo secundo continentur reliquæ medicinae ex aquatilibus.

De echeneide pisce: et mirabili eius proprietate: de torpedine et marino lepore: et mirabilia rubri maris cap.i.

De igenitis et mansuetudine quorundam piscium et ubi ex manu edant: et ubi resposant ex piscibus cap.ii.

De his quibus in terris et in aquis uictus est: et de castoreis medicinae et obseruationes cap.iii.

De testudine et multorum piscium medicinae et obseruationes cap.iiii.

De aqtilibus quoque remedia in morbos digesta sunt: et primum contra uenena: et uenenata aia-

De ostreis et purpuris: alga: et (lia cap.v.

eorum remedia cap.vi.

Ad alopecias: et capillos oculorumque uia

De aurium: et dentium remediis: (tia cap.vii.

et ad cutis uitia cap.viii.

Promiscuæ medicinae cap.ix.

Ad iocineris uitia laterūq; ad sto
machi alui: & alia pmiscuæ medi
Ad urinā & calculos urōdo (cinæ cap.x.
rū uitia: & ad podagras medicæ
& comitiale morbum cap.xi.
Ad febres oīum genege: & contra
diuerfas infirmitates cap.xii.
Animaliū oīum in mari uiuentiū
clxvi. genera esse cap.xiii.
Summa medicinæ et historiæ et obseruatio
nes. d. ccccxxviii.

Ex auctoribus.

Licinio macro. Trebonio Nigro. Sestio Nigro
qui græce scripsit. Ouidio poeta. Cassio Hemi
na. Mœcennate. L. Ateio.

Externis.

Iuba. Andrea. Salpe. Appiōe. Peope. Apelle Tha
sio. Thrasillo. Nicandro.

Libro Tricesimo tertio cōtinent natu
ræ metallorum.

Quæ priā cōmēdatio metalloꝝ au
ri: & de origie anuloz aureoz & mō auri apd
ātiq; & eq̄stri ordine: & de iure anuloz au
reorum cap.i.

De decuriis iudicū: & quotiens noīa equestris
ordinis imutata: & donis rei militariibus & qñ
primum corona aurea cap.ii.

De reliquo usu auri i uiris & mulieribus: & de
nūmo aureo: & qñ primū signatū ē æs: argētū:
& auge: & añq̄ signare q mos in ære: & q maxi
ma pecunia primo censu: & quotiēs: & quibus
t̄pibus auctoritas auri cap.iii.

Rō naturalis auri inueniendi: & qñ primū au
rea statua: & medicinæ ex auro cap.iiii.

De chryfocolla: & medicinæ: & chryfocolla. vi.
& mirabilia naturæ de glutinandis inter se p̄fi
ciendisq; metallis cap.v.

De argēto & argēto uiuo ex stibia siue alaba
stro: & scoria argēti: & de spuma
argenti cap.vi.

De minio q̄tæ auct oritatis fuerit apud Roma
nos: & origie ac inuentione eius: & cinabaris
rōne in picturis: & medicinæ: de generibus mi
nii & rōne eius in picturis cap.vii.

De hydrargyro: de argēto inaurādo: de coticu
lis i argēti generibus & expimētis cap.viii.

De speculis & ægyptio argēto cap.ix.

De imodica pecūia: & quoz maxie opes fuerit
& qñ primū Po. ro. stipē sparserit cap.x.

De luxuria & frugalitate in uasis & lectis argē
teis: qñ lāces imodice factæ cap.xi.

De statuis argenteis & celatura argenti & cæ
teris quibusdam cap.xii.

De file: & ceruleo: & chryfocolla: & nestoria

no: & cilono: & q non oī anno æqualiter spēs
uendantur cap.xiii.

Summa medicinæ & historiæ & obseruatio
nes. M. ccxy.

Ex auctoribus.

L. Pisone. Antiate: Verrio. M. Varrone: Corne.
Nepote: Messala russo: Marso poeta Butho: Ju
lio basso: q de medicinis græce scripsit: Sestio
nigro qui item: Fabio Vestale.

Externis.

Democrito: Metrodoro Scepsio: Menæchmo
qui de toreutice scripsit: Xenocrate qui itē: An
tigonō qui item: Heliodoro q de atheniēsiū
anathematis: Pasitele qui admirabilia opa scri
psit: Nymphodoro: Timeo q de medicina me
tallica scripsit: Iolla: Apollodoro: Andrea: He
raclide: Diagora: Botryēse: Archimede: Diony
sio: Aristogene: Democrito: Mnesicle: Attalo
medico: Xenocrate Zenonis: Theomnesto.

Libro Tricesimo quarto continentur
æris metalla: & ferri: & plumbi &
stagni cap.i.

Genus æris quæ corinthia: quæ de
liaca: quæ æginetica cap.ii.

De cadelabris tēploꝝ ornāmētis cap.iii.

Quādo primū simulachrum romæ factū & de
origine statuaz: & honore statuaz: & generi
bus & figuris cap.iiii.

De statuis togatis: & quibusdam aliis: & qui
bus primū in colūna: & qñ rostra: & quando
primum publice: & quæ primū statuæ ro
mæ cap.v.

De statuis sine tunicis: & quibusdam aliis: & quæ
prima romæ statua equestris: & qñ omnes sta
tuæ priuatim & publice sublata: & quibus ro
mæ mulieribus: & quæ priæ ab exteris publi
ce posita cap.vi.

De antiq; statuariis & pretiis signoꝝ imodi
cis & colossis i urbe celeberrimis cap.vii.

Nobilitates ex ære operum & artificum
ccclxvi. cap.viii.

Differentiæ æris & mixturæ: & de seruando
ære cap.ix.

De cadmia medicinæ cap.x.

De scorea & flore & squāma æris & stoniace
& æruginē & hyeratio cap.xi.

De scoletia & chalciti & p̄foro & chal
cantho cap.xii.

De pompholige & spōdio & antispōdio & di
phryge & triente seruilio cap.xiii.

De ferro & ferreis metallis & differen
tiæ ferri cap.xiiii.

De temperatura ferri: & medicinæ ex ferro &
ex æruginē & rubiginē & squāma ferri & hy

gremplastro	cap.x.	teolāo:& aliis terræ gñibus q̄ i la	
De plūbi metallis & albo plūbo		pidē uertūf	cap.xiii.
& nigro.	cap.xvi.	De pietibus fornaceis & latericiis	
De stagno & plūbo argētario : &		& eoz̄ ratione	cap.xiiii.
quibusdam aliis	cap.xvii.	De sulphure & alumine & gene-	
Medicinæ de plūbo & scoria plū		ribus eoz̄ & medicinæ	cap.xv.
bi: de moltēda siue galēa: de psy		De terra famia & eretria & chia	
mitio & sandaraca	cap.xviii.	& sibāfia:& phiti & appelliti me-	
Summa res & historiæ & obseruationes		Crete gña ad uestiū usus ci(dicia	cap. xvi.
dccc. xy.	Ex auctōribus.	molja sarda ūbrica: saxū argēta-	cap.xvii.
L.Pifone: Antiate. Verrio. M. Varrone: Mes-		Qui & quoq̄ liberti p̄positi (ria	cap.xviii.
falla: Ruffio: Marfo poeta: Butho: Iulio basio		Terra excalata & terra clupea: ter	
q̄ de medicina græc̄ scripsit: Sex: Nigro: item		ra balearica: terra ebusitana	cap.xix.
Fabio Vestale.	Externis.	Sūma medicinæ & historiæ & obseruatiōes. d.	
Democrito: Metrodoro Sceptio: Menæchmo		cccc. lvi.	Ex auctōribus
q̄ de toreutice scripsit: Xenocrate q̄ itē: Antigo		Meslala oratore: Meslala sene: Fenestella atti-	
no q̄ itē: Duride q̄ itē: Heliodoro q̄ de atheniē		co. Verrio. M. Varrō: cor. Nepote: Decio: Ecu	
siū anathemate scripsit: Nymphodoro: andrea:		leone: Mutiano: Melisso: Vitruuio Cassio seue	
Heraclide: Diagora: Botryse: Ialla: Appolodo		ro: Lōgulano: fabio westale q̄ d̄ pictura scripsit	
ro: Archimede: Dionysio: Aristogene: Diomed:		Externis.	
Mnesicle : Xenocrate Zenonis: Theomnesto.		Prasitele: Apelle: Melathio: Asclepiodoro: Eu-	
lbro Tricesimo quinto cōtinet̄ ho-		phranote. Parrhasio: Heliodoro qui anathema	
nos pictura.		ta scripsit athenis: Metrodoro qui de archite-	
Honos picturæ	cap.i.	ctōice scripsit: democrito: Theophrasto: Appto	
Honos imaginum	cap.ii.	ne grāmatico q̄ de metalica medicina scripsit.	
Quādo primū clypei imaginum		Nymphodoro: Andrea: Heraclide: Iolla: apollo	
publice:& qñ i domibus positi &		doro: Diagora: Botryense. Archidemo: Diony-	
de picturæ initiis & monochro-		sio: Aristogene: Demade: Mnesicle: Xenocrate	
maton & primis pictoribus: &		Zenonis: Theomnesto.	
antiquitate pictoz̄ in italia	cap.iii.	lbro Tricesimo sexto continet̄ na-	
De pictoribus romanis: & qñ pri-		turæ lapidū & luxuriæ	
mū dignitas picturæ: & q̄ uictō-		marmorum.	cap.i.
rias suas pictura p̄posuerunt : &		Quis primus i publicis	
quādo externis picturis dignitas		operibus ostenderit	cap.ii.
romæ	cap.iiii.	Qui primus pegr̄io marmore co-	
Ratio pingendū de pigmentis	cap.v.	lumnas habuerit romæ	cap.iii.
De coloribus natiuis & factitiis	cap.vi.	Qui primum laudati i marmore	
Qui colores udo nō iducāf: & q̄		scalpēdo:& qbus tēporibus	cap.iiii.
bus coloribus atiq̄ pixerūt: & qñ		Nobilitates opū & artificū i mar-	
primū gladiatorum pugnæ pro-		more. c. xxvi. de marmore pario	
positæ sunt	cap.vii.	& mausoleo	cap.v.
De ætatæ picturæ opū & artifi-		Quādo primū marmoz̄ i ædifi-	
cū indicatura nobilitatis. cccy.	cap.viii.	ciis usus:& qs primus romæ cru-	
Primū picturæ certamē: & q̄ pri-		stauerit pietes: & qbus ætatibus	
mi penicillo pinxerunt	cap.ix.	quæq̄ marmora i usū uenerit ro-	
De auiibus p̄ picturā deceptis: &		mæ:& qs primus marmora secue-	
qd̄ difficillimum in pictura	cap.x.	rit:& rō secandi de arena	cap.vi.
De auiū cantu cōpescēdo:& qui		De naxio & harmonio : & de ge-	
encausto & penicillo primus lacu-		neribus marmorum	cap.vii.
naria & cameras pinxerit: spar-		De alabastrite & tigdido alabādi	
simq̄ precia mirabilia picturaz̄.	cap.xi.	De obelisco thebaico: alexā (co	cap.viii.
Plastices primi iuētōres d̄ simula-		drio: & de illo q̄ ē i circo magno	cap.ix.
cris & uasis fictilibz̄ & p̄cio eoz̄	cap.xii.	De illo q̄ ē i cāpo martio p̄gno.	
Terræ uarietates: & de puluēf pu-		De tertio obelisco romæ (mōe	cap.x.

In uaticano	cap.xi.	da: Anthistene: Democrito: demotele: Lycea:
De piramidibus ægyptiis & sphyn	cap.xii.	libro Tricesimo septimo continet origo gemmarum.
De labyrinthis ægyptio: lem (ge	cap.xiii.	De gema polycratis tyranni & pyr
nio italico		rhii regis: & q̄ sculptores optimi: &
De pēssili horto & oppido & tem	cap.xiiii.	nobilitates artificū & q̄s primū dactylotheca
plo diānæ ephesie		romæ habuit.
De delubro cyzici & lapide fugi	cap.xv.	De gemis translatis i triumpho
tio: & de echo septies resonāte	cap.xvi.	Pompei: & natura cristalli & me
& ædificio sine clauo: & mirabi		dicinis: & luxuria circa eam & q̄n
lia ædificioꝝ romæ.	cap.xvii.	primū iucta myrthina: & luxuria
De magnetis gñibꝯ & medicinis	cap.xviii.	circa eā: et natura myrthinoḡ et
De lapidibus q̄ cito absumūt cor		q̄ mentiti sūt auctores de succio.
ga i eis cōdita: et de his q̄ diu ser	cap.xviii.	De ortu: et medicis: et generibꝯ:
uāt: et de thasio lapide et medici		et luxuria succinoḡ: et lyncurior:
De ebore fossili et lapidi. (nis eis	cap.xviii.	et medicinæ
bꝯ ossile et palmatis et alioḡ gñi		De adamantis generibꝯ et medi
De corallio: ul' pyrrite et me	cap.xviii.	cinis et margaritis
bꝯ dicinis eius: et ostracite: de amā		De smaragdi generibꝯ: et gemis
to lapide et medicinis eius: de mi	cap.xviii.	uiridibꝯ translucidis
litino lapide et uiribus eius: de ga		De opali generibꝯ et uitis et ex
gate lapide et medicis eius: de spō	cap.xviii.	perimētis et uariis gemmis
gñis et phrygio lapide et nā eius		De generibꝯ carbūculoḡ et uitis
De emathide et q̄nq; gñibꝯ eius:	cap.xviii.	is et expimētis et gemis ardētibꝯ
et schisto	cap.xx.	De generibꝯ topatii et callite: et
De q̄tuor gñibus aetidis: et cala	cap.xxi.	de gemis uiridibꝯ nō transluen
mo et famio et arabo et pūicibꝯ		tibus
De lapidibꝯ mortarioḡ: medicīa	cap.xvii.	De iaspidium generibus
liū & mollibꝯ lapidibꝯ et speculri		De q̄busdā gemis p̄ alphabeti or
lapide et filicibus et phēgite et co	cap.xvii.	dinem
ribꝯ et reliq; ad structurā lapidi		De gemis p. b. & c. ordinem
bꝯ igni et tepēstatibꝯ resistētibus	cap.xvii.	De gemis p. d. e. g. ordinem
De cisternis et calce et harenæ ge		De gemis p. h. i. l. m. n. ordinem
neribꝯ et mixtura calcis et harenæ	cap.xviii.	De gemis p. o. p. & reliq; litteris
et uitiis structuræ et coctariis	cap.xviii.	per ordinem
et columnis	cap.xviii.	De gemis q̄ a mēbris hoīū; co
De medicis calcis et malta et gy	cap.xviii.	gnomināf: & quæ ab aīalibus: &
De pauimētis et q̄n primū (p̄so	cap.xviii.	de iis quæ a ceteris rebus
romæ: et subdiualibus pauimētis	cap.xxv.	De gemis nascētibus & facticiis:
et grecicis et q̄n primū cameræ.		& figuris gemmæ
De origie uitri et rōne faciēdit: et	cap.xxvi.	De rōne p̄bandaḡ gemmæ
de obsiano uitro: et de generibus	cap.xxvi.	Sūma res et historię et obseruationes. M. ccc.
multiformibus uitri	cap.xxvi.	Ex auctoribus
Igniū miracula et medicinæ p̄di	cap.xxvii.	M. Varrone: Actis tiūphi: Mœcenate: laccho:
Sūma medicinæ et historię (gia	cap.xxvii.	Cor. Boccho. Eternis
et obseruationes. d. xxiii.		Iuba rege: Xenocrate Zenonis: Sudine. Eschy
Ex auctoribus.		lo: Philoxene: Euripide: Nicandro: Satyro:
M. Varrōe: Celio: Galba. C. Iusto: Muciano: Ne		Teophrasto: Carete: Philomere: Democrate:
pote Cor. L. Pisone: Tuberōe: Se. Fabio Vesta		Xenotino: Metrodoro: Sotaco: Pythea: Timeo
le: Amo Fœciale: Fabiāo. C. Ceforio: Vitruuio		Sic'lo: Nicea: Theocresto: Asaruba: Mnasear
Externis		Theomene: Ctesia: Mitridate: Sophoele: Arche
Teophrasto: Praxitelle: Iuba rege: Nicandro		lao rege: Callistrato: Democrito: Istucio: Olym
Sotaco: Sudine: Alexandro polyhistore: Apio		pico: Alexandro polyhistore: Appione: Fioro:
ne: Plistonico: Duride: Herodoto: Eumero:		Zoroastre: Zactalia.
Aristagora: Dionysio: Archemidoro: Bucori		

An Finitus Sit Mundus: Et An Vnus.

CA. I.

VNDVM ET HOC Q VOD NOMINE ALIO CAELVM AP
pellari libuit: cuius circūflexu tegitur cuncta: numē esse credi par
est aeternū: immensum: neq; genitū: neq; iteriturum unquā: Huius
extera idagare nec interest hominum: nec capit humanae coniectu-
ra mentis. Sacer est: aeternus immēsus: totus in toto: imo uero ipse
totū: finitus: ac infinito similis. Omnū regū certus: & similis incer-
to. Extra intra cūcta cōplexus i se: idemq; regū naturā opus: & re-
rum ipsa natura. Furor est mēsurā eius animo quodā agitate: atq;
prodere aulos. Alios rursus occasiōe hinc sumpta aut his data innum-
merabilia tradidisse mūdōs: ut totidē regū naturas credi oporteret.
Aut si una omnes icubarēt: totidē tamē soles: totidēq; lunas: & cae-
tera etiā i uno & immēsa: & innumerabilia sydera: quasi nō eadem
questione semper in termino cogitandi occursum desiderio finis alicuius. Aut si haec infinitas
naturae omnium artifici possit assignari: nō illud idē i uno facilius sit intelligi tāto praesertim ope-
re. Furor est profecto furor egredi ex eo: & tanquā iterna eius cūcta plane iam sint nota: ita scru-
tari extera: quasi uero mēsurā ullius rei possit agere: qui sui nesciat: aut mēs hominis uidere quae
mundus ipse non capiat.

uel infini-
tus: ac fini-
to similis

De Forma Eius.

CA. II.

Orma eius in specie orbis absoluti globatā esse nomē i primis: & cōsensu in eo mor-
taliū orbem appellatiū. Sed & argumēta regū docēt: nō solū quia talis figura omnibus
sui partibus uertit i sese: ac sibi ipsa toleranda est: seque includit: & cōrinet nullāq; egēs
cōpaginū: nec finē aut initiū ullis sui partibus sentiēs: nec quia ad motū quo subide
uertit debeat (ut mox apparebit) talis aptissima ē. Sed oculoq; quoq; pbatōe q; cōuexus mediūq;
quacunq; cernatur: cū id accidere i alia nō possit figura.

De Motu Eius.

CA. III.

Anc ergo formā eius aeterno: & irrequieto ambitu inenarrabili celeritate. xxiiii. hora-
rū spacio circumagi solis exortus & occasus haud dubiū reliquere: an sit immēsus &
ideo sensum aurū facile excedēs tātae molis rotatae uertigie assidua sonitus nō equi-
dē facile dixerim: nō hercle magis q; circūactōe simul tinnitus syderū: suoq; uolū-
tiū orbis. An dulci quidē: & incredibili suauitate cōcentus nobis qui intus agimus: iuxta diebus
noctibusq; tacitus labit mundus: esse innumeras ei effigies animalū rerūq; cūctāq; impressas.
Et ut i uolucrū notamus ouis laeuitate cōtinua: lubricū corpus: quod clarissimi auctores dixere
tenerū argumētis idicaf: quoniam idē deciduis regū omnū seminibus innumerae in mari praeci-
pue: ac plerūq; cōfusis mōstrificae digenerat effigies. Praeterea uisus pbatōe alibi plaustra: alibi
ursū: tauri alibi: alibi litterae figura cādidiore medio super uerticem circulo.

uel. Nec
uel leuita-
tē cōtinuā
uel: uerum

Cur Mundus dicat.

CA. IIII.

Quidem & consensu gentium moueor. Nam quem κοσμον graeci nomine orna-
menti appellauerunt: eum & nos a perfecta absolutaq; elegātia mūdū. Caelū quidem
haud dubie caelati argumēto diximus: ut interpretatur. M. Varro. Adiuuat rerum or-
do descripto circulo: qui signifer uocatur i. xii. animalū effigies: & per illas solis cur-
su congruens tot saeculis ratio.

De Quattuor Elementis.

CA. V.

Ec de elemētis uideo dubitari quattuor ea esse. Ignū summo: inde tot stellae collu-
centiū illos oculos. Proximū spiritus: quē graeci nostriq; eodē uocabulo aera appel-
lant. Vitale hunc: & per cūcta regū meabile: totoq; cōsertū: Cuius ut suspensam cum
quarto aquae elemento librari medio spatii tellurē. Ita mutuo cōplexu diuersitatis
effici nexum: & leuia pōderibus inhiberi quominus euolēt. Cōtraq; graua ne ruāt suspēdi leui-
bus i sublimē tēdētibus. Sic pari in diuersa nisu ui sua quaeq; consistere irrequieto mūdī ipsius
cōstricta circuitu: quo semper in se currente inam atq; mediā i toto terrā: eādēq; uniuerso car-
dine stare pēdētē librātē per quae pēdeat. Ita solā immobilē circa eā uolubili uniuersitate eādēq;
ex omnibus necti: eadēq; omnia inniti.

uel ignitū
uel ignem
cum

De Septem Planetis.

CA. VI.

Nter hanc caelumque eodem spiritu pendunt certis discreta spatii. vii. sidera: quae ab incessu uocamus errantia: cum errent nulla minus illis. Quorum medius sol fertur amplissima magnitudine ac potestate: nec temporum modo terrarumque: sed siderum etiam ipsorum caelique rector. Hunc mundi esse totius animi: ac planius mentem: Hic principale naturae regimen: ac numquam credere decet opera eius extimantes. Hic lucem rebus ministrat: aufertque tenebras. Hic reliqua sidera occultat. Hic uices temporum: annuumque semper renascentem ex usu naturae temperat. Hic caeli tristitiam discendit: atque etiam nubila hominum animi serenat. Hic suum lumem caeteris quoque sideribus scenerat praclaras: eximius: omnia intuens: omnia etiam exaudiens: ut principii litterarum Homero placuisse in uno eo uideo.

De Deo.

CA. VII.

Vapropter effigie dei formamque quaerere imbecillitatis humanae reor: quisque est deus (si modo est alius) & quaecumque in parte totus est sensus: totus est uisus: totus auditus: totus animus: totus animi: totus sui. innumeros quidem credere: atque etiam ex uirtutibus uirtutisque hominum ut pudicitiam: concordiam: mentem: spem: honorem: clamorem: fidem: aut (ut Democrito placuit) duos omnino poenam & beneficium maiorem ad socordiam accedit. Fragilis & laboriosa mortalitas in parte ista digessit infirmitatis suae memor: ut portuibus coleret quisque quo maxime indigeret. Itaque nos alia aliis genibus: & numina in iisdem innumerabilia reperimus. Inferis quoque in genera descriptis moribusque: & multis etiam pestibus dum esse placata trepido metu cupimus. Ideoque etiam publice se bri fanum in palatio dicatum est. Orbonae ad aede Iarui ara: Et maxime fortunaesque. Quis obrem maior caelitus populus etiam quam hominum intelligi potest: cum singuli quoque ex semetipsis totidem deos faciunt: lunones geniosque adoptando sibi. Genes uero quadam anima lia etiam: & aliquid etiam obscena pro diis habent: ac multa dictu magis pudenda pro foetidos cibos & alia similia iurantes. Matrimonia quidem inter deos credi tantoque auro ex hiis neminem nasci: & alios esse gradus: uos semper: canos: alios iuuenes: atque pueros atrii coloris: alios claudos: ouo editos: & al ternis diebus uiuentes impudenterque: puerulum prope deliramentum est. Sed super omnem impudenciam adulteria inter ipsos fingi: mox uirgulae: & odia: atque etiam furtorum esse: & scelera numina. Deus est mortali iuuare mortale: & haec ad aeternam gloriam uia: hac peccata iere romani: hac nunc caelestis passus cum liberis suis uadit maximus omnis aui rector Vespasianus Augustus festis rebus subueniens. Hic est uetustissimus referendi benemerentibus gratiam mos: ut tales numinibus ascribat. Quippe & omnium aliorum nomina deorum: & quae supra siderum retulit ex hominum nata sunt meritis. Iouem quidem aut mercurium: aliter uos alios inter se uocari: & esse caelestis nomenclaturae quis non interpretatio naturae fateat? Irridendum uero agere curam rerum humanarum illud quicquid est summum. An ne tam tristi atque multiplici ministerio non pollui credamus dubitemus? Vix prope est iudicare utrum magis conducatur generi humano quando aliis nullus est deorum respectus: aliis pendendus: externis famulantur sacris: ac digitis deos gestant: & monstra quoque quae colunt clamant: & excogitant cibos: imperia dira in ipsos ne somno quidem quieto irrogant. Non matrimonia: non liberos: non denique quicquam aliud nisi iubentibus sacris diligunt. Alii in ipso capitolio fallunt: ac fulminantem peierant Iouem: & hos iuuant scelera: illos sacra sua poenis agunt. Inuenit tamen inter has utrasque sententiam medium sibi ipsa mortalitas numerum: quominus etiam plura de deo coniectatio esset. Toro quippe mundo & locis omnibus: omnibusque horis: hominum uocibus fortuna sola inuocatur: & una nominatur: una accusatur: una agitur re: una cogitatur: sola lau datur: sola arguitur: & cum conuictis colitur: uolubilisque a plerisque uero & caeca etiam existimata: uaga: incostans: incerta: uaria: indignorumque fauoris: huic omnia expensa: huic omnia feruntur accepta: & in tota ratione mortalium sola utraque pagina facit. Adeoque obnoxiae sumus fortis: ut fors ipsa pro deo sit: qua deus probatur incertus. Pars alia & hanc pellit: astroque suo euentus assignat: & nascendi legibus semelque in omnes futuros unquam deo decretum. In reliquo uero otium datur. Sed re coepit sententia haec: pariterque & eruditum uulgus & rude in ea cursu uadit. Ecce fulguris motus: oraculoque praescripta: aruspicum praedicta: atque etiam parua dictu in auguriis sternutameta: & offensiones pedum. Diuus Augustus laeuum pedem sibi calceum praepostere inducitur: quo die seditione militari prope afflicta est. Quae singula improuida mortalitate inuoluunt: solum ut inter ista uel certum sit nihil esse certi: nec miserius quicquam homine aut superbius. Caeteris quippe animatum sola uisus cura est. In quo sponte naturae benignitas sufficit: uno quidem uel praesertim cunctis bonis: quae de gloria: de pecunia: ambitio: superque de morte non cogitat. Verum in his deos agere curam rerum humanarum credi ex usu uitae est: poenasque maleficis aliquando seras occupato deo in tanta mole: nunquam autem irritas esse. Nec ideo proximum illi genitum hominum: ut uilitate iuxta beluas

colitur
uel tollitinductum
uel indi-
ctum

esset. Imperfecta uero in homine naturae praecipua solatia: ne deum quidem posse omnia. Nam nec sibi potest mortem consciscere: si uelit: quod homini dedit. optimum in tantis uitae poenis: nec mortales aeternitate donare: aut reuocare defunctos: nec facere ut qui uixit non uixerit: qui honores gessit: non gesserit. Nullumque habere in praeterita ius praeterquam obliuionis. Atque ut faceret quoque argumentis societas haec cum deo copuletur: ut bis dena uiginti non sint: ac multa similiter efficere non posse. Per quam declaratur haud dubiae naturae potentia. Id quoque esse quod deum uocamus. In haec diuertisse non fuerit alienum propter uulgatam assidue quaestionem de deo.

De Natura Syderum Errantium.

CA. VIII.

Incipiamus ad reliqua naturae sydera: quae affixa diximus mundo: non illa ut existimat uulgus singulis attributa nobis: & clara diuitibus: minora pauperibus: obscura defectis: & pro sorte cuiusque lucetis ad munera mortalibus. Quia nec cum suo quaeque homine orta moriuntur: nec aliquae extingui decidua significant. Non tanta caelo societas nobiscum est: ut nostro fato mortalis sit ille quoque syderum fulgor. Illa nimio alimeto tracti humoris ignea uim abundantia reddunt. Cui decidere creduntur: ut apud nos quoque id luminibus accensis liquore olei nota mus accidere. Caeterum aeterna est caelestibus natura inextinguibilis: inextinguibilis cohaeret. Potentia autem ad terram magnope eorum pertinet: quae propter effectus claritatisque & magnitudinem in tanta subtilitate noscitur potuerit: sicut suo demostremus loco. Circulorum quoque caeli ratio in terrae metione aptius dicitur: quod ad ea pertinet tota signiferi modulatio inuentionibus non dilatis. Obliquitate eius intellexisse: hoc est rerum fores aperuisse Anaximander Milesius tradit primus olympiade. lviij. Signa deinde in eo Cleostratus: & primus arietis ac sagittarii. Sphaeram ipsam ante multo atlas. Nunc relicto ipsius mundi corpore reliqua inter caelum terraque tractent. Summum esse quod uocant Saturni syderis: ideoque minimum uidetur: & maximo ambire circulo: ac xxx. anno ad breuissima sedis suae principia regredi certum est. Osum autem erraticum syderum meatus interque ea solis & lunae contrarium mundo agere cursum: id est laeuum: semper illo in dextram praecipit: & quis assidue conuersione immensa celeritatis attollant ab eo: rapianturque in occasum: aduerso tamen ire motu: per suos quaeque passus ita ferri ne conuolutus aer eandem in parte aeterna mundi uertigine ignauo globo torpeat: sed findat aduerso syderum uerberere discretus & digestus. Saturni autem syderis gelidae ac rigetis esse naturae: multoque ex eo inferioris louis circuli: & ideo motu celeriore duodenis circuum annis (Tertium Martis: quod quidam Herculis uocat: ignea ardentis solis uicinitate binis fere annis conuertit. Ideoque huius ardore nimio & rigore Saturni interiectum ambobus ex utroque temperari iouem: salutaris fieri deum. Inde solis meatus esse partium quidem tredecim. Ix. Sed ut obseruatio umbrarum eius redeat ad notas quinque annis dies addit: superque quartam partem diei. Quam ob causam quinto anno unus intercalaris dies addit ut tempore non facilius solis itineri congruat. Infra solem ambit ingens syderis appellatum Veneris: alter non meatus uagum: ipsi quoque cognominibus aemulum solis & lunae: praueiens quippe & ante matutinum exoriens: luciferi nomen accipit: ut sol alter: diemque maturans. Contra ab occasu refulgens nuncupatur uesper: ut prorogans lucem: uicemque lunae reddens. Quam naturam eius Pythagoras Samius primus deprehendit olympiade circiter. xli. qui fuit urbis Romae annus. cxlii. Largiori magnitudine extra cuncta alia sydera: est claritatis quidem tanta ut unius huius stellae radii umbram reddat. Itaque & in magno nominum ambitu est. Alii enim lunonis: alii isidis: alii matris deum appellauerunt. Huius natura cuncta generant in terris. Nam in alterutro exortu genitali rore conspersens non terrae modo coeque ptus implet: uerum animantium quoque omnium stimulat. Signiferi autem ambitum peragit tricenis & duo de quinquagenis diebus: ab sole nunquam absistens partibus sex atque quadraginta longius (ut Timeo placet) simili ratione sed nequaquam magnitudine scilicet aut uel proximum illi Mercurii syderis a quibusdam appellatum Apollinis in inferiore circulo fertur. ix. diebus ociose ambitu modo ante solis exortum: modo post occasum splendens: nunquam ab eo. xxiii. partibus remotior: ut Cretas & Sotigenes docent. Ideo & peculiaris horum syderum statio est: neque communis cum supradictis. Nam ea & quarta parte caeli a sole abesse & tertia: & aduersa soli saepe cernuntur: maioresque aliis habent cuncta plenae conuersionis ambitus in magni anni ratione dicendos.

De Lunae Natura. CA. IX.

Ed osum admiratione uincit nouissimum syderis terrisque familiarissimum: & in tenebrae remedium ab natura repertum lunae. Multiformi haec ambage torfit ingenia contemplantium: & proximum ignorari syderis maxime indignatum: crescens semper: aut senescens. Et modo curuata in cornua: modo aequa proportione diuisa: modo sinuata in orbem: maculosa: eoque subito praeinites: immensa orbe plene: ac repente nulla: alias pernox: alias fera: & parte diei solis luce adiuuas: deficiens: & in defectu tamen conspicua. Quae mens exitu latet cum laborare non credif.

aliis uel
alios

Iam uero humilis & excelsa: & ne id quidē uno modo: sed alias admota caelo: alias cōtigua mōtibus: nūc in aequilōne elata: nūc in austrōs deiecta. Quae singula in eā deprehēdit hominū primus Endymion: & ob id amore eius captus fama traditur. Nō sumus profecto grati erga eos: qui labore curaq; lucē nobis aperuerit. In hac luce mira quoq; humani ingenii peste sanguine: & credes eōdere annalibus iuuat: ut scelera hominū noscant mundi ipsius ignaris. Proxima ergo cardinis ideoq; minimo ambitu uicenis diebus septenisq; & tertia diei parte peragit spatia eadē: quae Saturni sydus altissimū. xxx. ut dictū est annis: dein remorata in coitu solis biduo. eū tardissime a tricesima luce rursus ad eadē uices exit. Haud scio an omniū quae in caelo praenosci poterunt magistra in xii. spatia mēsium oportere diuidi annū: quādo ipsum totiens solē redeūdo ad principia cōsequit. Solis fulgore eā ut reliqua sydera tegi: siquidē i totū mutuata ab eo luce fulgere: qualē i repercussu aquae uolitare cōspicimus. ideo molliore & imperfecta ut soluere tantū humore: atq; etiā augere: quē solis radij absumāt. ideo & inaequali lumine aspici: quia ex a dverso demū plena reliquis diebus tantū ex se terris ostēdat: quātū ex sole ipsa cōcipiat. In coitu quidē nō cernit: quoniam haustu omne lucis auersa illo regerat: unde accipit. Sydera uero haud dubie humore terreno palci: quia orbe dimidio nōnūq; maculosa cernāt: scilicet nōdū suppetente ad hauriendum ultra iusta ui. Maculas enim non aliud esse q̄ terrae raptas cum humore sordes.

De defectu Solis & Lunae & de nocte.

CA. X.

Defectus autem suos & solis rem in tota contemplatiōe naturae maxima mirā & ostēto similem eorū magnitudinū umbrarū indices existere. Quippe manifestum est solem interuētū lunae occultari: lunaeq; terrae obiectū: ac uices red di eosdem solis radios luna iterposito suo auferēte terrae: terraeq; lunae. Hac uero subeūte repētinas obduci tenebras: rursusq; illius umbra sydus hebetari. Neq; aliud esse noctē q̄ terrae umbrā. Figurā autē umbrā similem metāe ac turbini iuerso: quādo mucrone tantū ingruat: neq; lunae excedat altitudinē: quoniam nullū aliud sydus eodē mō obscuret: & talis figura semp in mucrone deficiat. Spatio quidē cōsumi umbras idicio sunt uolucrū saltū uolatus. Ergo cōfiniū illis est aeris terminus initiūq; aetheris. Supra lunā pura oīa ac diuturnae lucis plena. A nobis autē per noctē cernit sydera ut reliqua lumina & tenebris. Et ppter has causas nocturno tēpore deficit luna. Stari autē atq; mēstrui nō sunt utriq; defectus ppter obliquitatē signiferi: lunaeq; multiuagos (ut dictū est) flexus: non semper in scrupulis partium congruente syderum motu.

De syderum magnitudine.

CA. XI.

Aec ratio mortales animos subducit in caelū ac uelut inde cōtēplātibz triū maximarū regū naturae partū magnitudinē detegit. Nō posset quippe totus sol adimi terris i tercedēte luna: si terra maior esset q̄ luna. Certior ex utraq; ualuitas solis aperit: ut nō sit necesse amplitudinē eius oculorū argumētis atq; cōiectura animi scrutari. Immen sum esse cōstat: quia arbore in limitibus portectaq; in quolibet passuū milia umbras paribus iaciat iteruallist: tanq̄ toto spatio medius. Et quia per aequinoctiū omnibus in meridiana plaga habitantibus simul fiat a uertice. Itē quia circa solstitialē circulū habitantū meridie ad septētrionem umbrā cadat: ortu uero ad occasum: quae fieri nullo modo possent: nisi multo esset maior q̄ terra: & q̄ mōtē idā exoriens latitudine exuperat dextra leuaq; large amplectēs: praesertim discretus tāto interuallo. Defectus lunae magnitudinē eius haud dubia ratiōe declarat: sicut terrae paruitatē ipsa deficiēs. Nāq; cū sint tres umbrarū figurae: cōstetq; si par lumini sit materia: quae iactat umbrā: colūnae effigie iaci: nec habere finē. Si uero maior materia q̄ lumem: turbinis recti: ut sit imū eius angustissimū: & simili modo īfinita lōgitudō. Si minor materia q̄ lux: metāe existere effigie in cacuminis sine desinētē: talēq; cerni umbrā deficiēte luna palā fit: ut nulla amplius relinquat dubitatio superari magnitudine terrā. Id quidē & tacitis ipsius naturae indicis. Cur enim partitis uicibus āni brumalis abscedit: ut noctiū opacitate terras reficiat: exalturus haud dubie: & sic quoq; exurens quadam in parte: tanta magnitudo eius est.

Quae quis inuenit in obseruatione caelesti.

CA. XII.

Trationē quidē defectus utriusq; primus romani generis in uulgus extulit Sulpitius Gallus: qui conf. cū. M. Marcello fuit. sed tū tribunus militū sollicitudine exercitū liberato: pridie q̄ Perse rex supatus a Paulo est: in cōtione ab impatore pductus ad p̄cinēdā eclipsim: mox & cōposito uolūne. Apud graecos autē inuestigauit primus oīum Thales Milesius olympiadis. xlviii. āno quarto: p̄dicto solis defectu: qui sub Astyage rege factus est urbis cōditae anno. clxx. Post eos utriusq; syderis cursū in sexcētos ānos p̄cinuit Hipparchus

altitudinē
uel latitudinē

ipsa uel
ipse

menes gentium diesq; & horas: ac situs locorum: & uicos populorum complexus æuo teste: haud alio modo: q̄ cōsilioꝝ naturæ particeps. Viri ingētes supraꝝ mortaliū naturā tantoz̄e numinū lege deprehēsa: & misera hoīum mēte absoluta ī defectibus stellaz̄: scelera: aut mortē aliquā sydeꝝ pauente. Quo in metu fuisse Sterfichori & Pindari uatū sublimia ora palā est deliquio solis: & in luna ueneficia arguēte mortalitate: & ob id crepitu dissono auxiliāte. Quo pauore ignarus causā Nicias athemensium imperator ueritus classem portu educere: opes eoz̄ afflixit. Marti ingenio & cæli interpretēs rerūꝝ naturæ capaces argumentū repertores: quos deos hominesq; uicistis. Quis enim hæc cernens: & statos syderū (quoniā ita placuit appellare labores non suæ necessitati mortalis gēitus ignoscat. Nūc cōfessa de iisdē breuiter atq; capitulatim attingā: ratione admodū necessariis locis strictiq; reddita. Nā neq; īstituti operis talis argumētatio est: neq; omnium rerum afferrī posse causas minus mirum est: q̄ constare in aliquibus.

De defectibus.

CA. XIII.

Defectus. cc. xxiii. mēsisbus redire ī suos orbes certū est. Solisq; defectū nō nisi nouissīma primaue fieri luna: quod uocat coitū. Lunæ autē nō nisi plena: semp̄q; citra q̄ p̄xi me fuerit. Omnibus autē annis fieri utriusq; syderis defectus statis diebus orisq; sub terra. Nec tamē cū fiāt sup̄ne ubiq; cerni: aliquādo p̄pter nebula: sæpius globo terræ obstāte cōuexitatibus mūdi. Intra ducētos annos Hipparchi sagacitate cōpertū est: & lunæ defectum aliquādo quinto mēse a priore fieri: solis uero septimo. Eandē bis in triginta diebus supra terras occultari: sed ab aliis atq; aliis hoc cerni. quæq; sunt in hoc miraculo maxime mira: cū cōueniat umbra terræ lunā hebetari: nunc ab occasus parte hoc ei accidere: nūc ab exortus. Et quā nā ratione cū solis exortu umbra illa hebetatrix sub terra esse debeat semel iā acciderit: ut in casu luna deficeret utroq; super terrā cōspicuo sydere. Nā ut in duodecim diebus utrūq; sydus quæreret: & nostro æuo accidit imperatoribus Vespasianis patre. iiii. filio iterum conff.

De Lunæ motu.

CA. XIII.

Vnā semper auersis a sole cornibus si crescat: ortus spectare: si minuat occasus: haud dubium est. Lucere dodrantis semuntias horarum ab secunda adiucentem usque ad plenum orbem detrahentemq; in diminutionem: intra. xiiii. autem partes solis semper occultam esse. Quo argumento amplior errantium stellarum q̄ lunæ magnitudo colligitur: quando illæ & a septenis interdum partibus emergāt. Sed altitudo cogit minores uideri: sicut affixas cælo solis fulgore interdum non cerni: cum æque die ac noctu luceāt: idq; manifestum fiat defectibus solis: & præaltis puteis.

Errantium motus: & luminum canonica.

CA. XV.

Errantiū autem tres quas supra solem dicimus sitas: occultantur meātes cum eo. Exoriantur uero matutino discedentes partibus nunq̄ amplius undenis. Postea radiorum eius contractu teguntur: & in triquetra a partibus. c. xx. stationes matutinas faciunt: quæ & primæ uocant: mox in aduerso a partibus. c. lxxx. exortus uespertinos. Iterūq; in. c. xx. ab alio latere appropinquāte stationes uespertinas: quas & secundas uocant: donec ascutus in partibus duodenis occultet illas: qui uespertini occasus appellant. Martis stella ut propior etiam ex quadrato sentit radios ab. lxxx. partibus: unde & nomē accepit. Is motus primus & secundus nonagenarius dicitur ab utroq; exortu. Eadē stationalis senis mēsisbus cōmorat in signis: alioquin bimēstris cū cæteræ utraq; statione quaternos menses nō impleant. Inferiores autem duæ occultant in coitu uespertino simili modo: relictosq; sole totidē in partibus faciūt exortus matutinos: atq; a lōgissimis distantia suæ metis solem insequunt: adeptæq; occasum matutino cōdunt: ac prætereūt: mox eodē interuallo uesperti exoriant: usq; ad quos diximus terminos. Ab his retrogradiant ad solē: & occasu uespertino delitefcūt. Veneris stella & statioēs duas matutinā uespertinaq; ab utroq; exortu facit a lōgissimis distantia suæ finibus. Mercurij statioēs breuiore momēto: q̄ ut deprehēdi possint. Hæc est luminū occultationūq; ratio p̄plexiore motu: multisq; inuoluta miraculis. Siquidē magnitudines suas: & colores mutant: & eadē ad septentrionē accedunt: abeuntq; ad austrum: terrisq; propiores: aut cælo repente cernuntur. In quibus aliter multa q̄ priores tradituri fatemur: ea quoq; illorum esse muneris: qui primi quærēdi uias demonstrauerūt. Modo ne quis desperet sæcula proficere semper. Pluribus de causis hæc omnia accidunt. Prima circularum est: quos græci apsidās in stellis uocat: etenim græcis utēdū erit uocabulis. Sūt autem hi sui cuiq; earū: aliq; q̄ mundo: quoniā terra a uerticibus duobus quos appellauerunt polos: centrū cæli est: nec nō signiferi oblique inter eos siti. Omnia autē hæc cōstāt ra-

a iiii

tione circini semper indubitata. Ergo ab alio cuius centro apsidæ suæ exurgunt. Ideoque diuersos habent orbis motusque dissimiles: quoniam interiores apsidæ necesse est breuiores esse.

Quare eadem alias altiora: alias inferiora uideantur. CA. XVI.

Gitur a terræ centro apsidæ altissimæ sunt: Saturno in scorpiōe. Ioui in uirgine. Marti in leone. Soli in geminis. Veneri in sagittario. Mercurio in capricorno; Medius omnium partibus. Et e contrario ad terræ centrum humillimæ atque proximæ. Sic fit ut tardius moueri uideantur: cum altissimo ambitu feruntur. Non quia accelerent tardentue naturales motus: qui certi ac singuli sunt illis: sed quia deductas ab summa apside lineas coartari ad centrum necesse est: sicut in rotis radios. Idemque motus alias maior: alias minor centri propinquitate sentitur. Altera sublimitatum causa. quoniam a suo centro apsidæ altissimas habent in aliis signis. Saturnus in libræ parte uicesima. Iuppiter cæcri. xv. Mars capricorni. xxviii. sol arietis. xix. Venus piscium. xvi. Mercurius uirginis. xv. Luna tauri. iiii. Tertia altitudinum ratio cæli mensura non circuli intelligitur: subire eas: aut descendere per profundum aeris oculis estimantibus. Huic connexa latitudinum signiferi obliquitatibus causa est. Per hunc stellæ quas diximus errantes ferunt. Nec aliud habitatur in terris quod illi subiacet. Reliqua a polis squallent. Veneris tantum stella excedit eum binis partibus. Quæ causa intelligitur efficere ut quædam animalia & in desertis mundi nascantur. Luna quoque per totam latitudinem eius uagatur: sed omnino non excedens eum. Ab iis Mercurii stella laxissime: ut tamē duodenis partibus (tot enim sunt latitudines) non amplius octonas pererret: neque has æqualiter. Sed duas medio eius: & supra. iiii. infra duas. Sol deinde medio fertur inter duas partes flexuoso draconum meatu inæqualis. Martis stella quattuor medias. Iouis mediam & super eam duas. Saturni duas ut sol. Hæc erit latitudinum ratio ad austrum descendētium: aut aquilonē subeūtium. Hac cōstare & tertia illa a terra subeuntium in cælū. Et pariter scandi eam quoque existimauere plerique falso. Qui ut coarguatur: aperienda est subtilitas immensa: & ois eas cōplexa causas. Cōuenit itellas in occasu uespertino proximæ esse terræ: & latitudine: & altitudine exortibus matutinis in initio cuiusque fieri. Stationes in mediis latitudinum articulis: quæ uocantur eclectica: perinde cōfessum est motū augeri: quod diu in uicino sint terræ: cū abscedat in altitudine: minui. Quæ ratio lunæ sublimitatibus maxime approbatur. Acque non est dubium in exortibus matutinis etiā nubes augeri: atque a stationibus primis tres superiores diminui usque ad stationes secundas. Quæ cū ita sint: manifestum erit ab exortu matutino latitudines scandi: quoniam in eo primū habitu incipiāt partius adiici motus. In stationibus uero primis & altitudine subire: quoniam tū primū incipiāt detrahi numeri: stellæque retroire. Cuius rei ratio priuatim reddenda est. Percussæ in qua diximus parte & triangulo solis radio inhibetur rectū agere cursum: & ignea uel leuāt in sublime. Hoc non protinus itelligi potest uisu nostro: ideoque existimant stare: unde & nomē accepit statio. Progreditur deinde eiusdem radii uolētia: & retroire cogit uapor repercussas. Multo id magis in uespertino eam exortu toto sole aduerso: cū in summas apsidæ expellunt: minimeque cernuntur: quoniam altissime absunt: & minimo ferunt motu: tūto minore cū hoc in altissimis apsidæ euenit signis. Ab exortu uespertino latitudo descendit: partius iā se minuente motu: non tamē ante stationes secundas augēte cū & altitudo descendit supue nitēte ab alio latere radio: eadēque uel rursus ad terras deprimente: quæ sustulerit in cælū ex priore triquetro. Tantū interest subeant: ne radii an superueniāt. Multoque eadē magis in uespertino occasu accidunt. Hæc est superiorum stellæ ratio. Difficilior reliquarum: & a nullo ante nos reddita.

Catholica Syderum errantium.

CA. XVII.

ad uel sed

Rimum igitur dicatur cum sint diuersæ stellæ: cur Veneris stella nunquam longius. xlv. partibus. Mercurius. xx. a sole abscedant. Sæpe citra eas ad solem reciprocant. Cōuersas habent utraq; apsidæ: ut infra solē sitæ: tātumque circulis earum sub terra est: quatum superne prædictæ: & ideo non possunt abesse amplius: quoniam curuatura apsidum sibi non habet longitudinem maiorem. Ergo utraq; simili ratione admodum statuunt apsidum suarum margines: ac spatia longitudinis latitudinum euagatione pensant. At enim cur non semper ad. xlv. & ad partes. xx. perueniunt: immo uero. Sed ratio canonica fallit. Namque apparet apsidæ quoque earum moueri: & nunquam transire solem. Itaque cum in partem ipsam eius incidere margines alterutro latere: tum & stellæ ad longissima sua interualla peruenire intelliguntur: cū citra fuere margines totidē partibus: & ipse oculus redire creditur: cū sit illa semper utriusque extremitas summa. Hinc & ratio motuum cōuersa intelligitur. Superiores enim celerrime feruntur in occasu uespertino: hæc tardissime. Illæ a terra altissime absunt: cū tardissime mouentur: hæc cū oculis

siue. Quia sicut in illis propinquitas centri accelerat: ita in iis extremitas circuli. Illæ ab exortu matutino minuere celeritatem incipiunt: hæc uero augere. Illæ retro cursum agunt a statione matutina usque ad uespertinam. Veneris a uespertina usque ad matutinam. Incipit autem ab exortu matutino latitudinem scandere. Altitudinem uero ac solem insequi a statione matutina occisi- ma in occasu matutino & altissima. Digredi autem latitudine: motumque minuere ab exortu matutino retro quidem ire: simulque altitudine digredi a statione uespertina. Mercurii rursus stella utroque modo scandere ab exortu matutino: digredi uero latitudine a uespertino: con- secutoque sole ad .xv. partium interuallum consistit quadriduo prope immobilis. Mox ab altitu- dine descendit: retroque graditur ab occasu uespertino usque ad exortum matutinum. Tatum- que hæc & luna toridem diebus quot subire: descendunt. Veneris quindecies & pluribus subit. Rursus Saturni & Iouis duplicato digrediuntur. Martis etiam quadruplicato. Tanta est naturæ uarietas. Sed ratio euidens. Nam quæ in uaporem solis nituntur: etiam descendunt ægre. Multa promi amplius circa hæc possunt secreta naturæ legesque: quibus ipsa seruiat: exempli gratia. In Martis sydere cuius est maxime inobseruabilis cursus nunquam id stationem facere. Iouis sydere tri- quetro raro admodum sexaginta partibus discreto. Qui numerus sexangulas mundi efficit for- mas. Nec exortus nisi in duobus signis tantum cancri & leonis simul edere. Mercurii uero sydus in piscibus exortus uespertinos raro facere: creberrime in uirgine. In libra matutinos. Item ma- tutinos in aquario: rarissimos in leone. Retrogradum in tauro & in geminis non fieri. In cancro uero non citra .xxv. partem. Luna bis coitum cum sole in nullo alio signo facere quam geminis. Non coire aliquando in sagittario tantum. Nouissimam uero primamque eadem die uel nocte nullo alio in signo quam ariete conspici: id quoque paucis mortalium contigit. Et inde fabula cernendi lynceo. Non comparere in caelo Saturni sydus & Martis cum plurimum diebus .clxx. Iouis .xxxvi. aut cum minimum denis detractis diebus. Veneris .lxix. aut cum minimum .lii. Mercurii .xiii. aut cum plurimum .xvii.

Quæ ratio colores eorum mutet.

CA. XVIII.

Colores ratio altitudinem temperat: siquidem earum similitudinem trahunt: in quæc- aera uenere subeundo: tingitque appropinquates utralibet alieni meatus circulus. Fri- gidior in pallorem. Ardentior in ruborem. Ventosus in horrorem. Sol atque commis- suræ absidum extremaque orbitæ a terra in obscuritate. Suus quidem cuius color est. Saturno candidus. Ioui clarus. Marti igneus. Lucifero candens. Vesperi refulgens. Mercurio radi- ans. Lunæ blandus. Soli cum oritur ardens postea radians. His causis connexo uisu & earum quæ caelo continentur. Nam modo multitudo conferta inest circa dimidios orbis lunæ: placida no- cte leniter illustrante eas. Modo raritas ut fugisse miremur plenilunio abscondente: aut cum so- lis supraue distantium radii uisus perstrinxere nostros. Et ipsa autem luna ingruentium solis ra- diorum haud dubie differentias sentit: hebetante cætera inflexos mundi conuexitate eos: præ- terquam ubi recti angulorum competunt ictus. Itaque in quadrato solis diuidua est: intriquetro semi- ambitur orbe: impletur autem in a uerso: rursusque minuens easdem effigies paribus edit in ter- uallis: simili ratione qua supra solem tria sydera.

earum uel
inerunt iis

Solis motus & dierum inæqualitatis ratio.

CA. XIX.

Sol autem ipse quattuor differentias habet bis æquata nocte diei: uerno & autumnor- & in centrum incidens terræ octauis in partibus arctis ac libræ. Bis permutatis spa- riis in auctum diei bruma octaua in parte capricorni. Noctis uero solstitio toridem in partibus cancri. Inæqualitatis causa obliquitas est signiferi: cum pars æqua mundi super subterque terras omnibus fiat momentis. Sed quæ recta in exortu suo consurgunt: signa longiore tractu tenent lucem: quæ uero obliqua ociose transeunt spatio.

Quare Ioui fulmina assignentur.

CA. XX.

Atet plerisque magna cæli affectatione cõpertum a principibus doctrinæ uiris supnoque tri- um syderum ignes esse: qui decidui ad terras fulminum nomē habeant. Sed maxime ex iis medio loco siti: fortassis quoniam cõtagium nimii humoris ex superiore circulo: atque ar- doris ex subiecto per hunc modum egerat. Ideoque dictum Iouem fulmina iaculari. Er- go ut e flagrante ligno carbo cum crepitu: sic a sydere cælestis ignis expuitur: præscita secum as- ferens: ne abdicata quidem sui parte in diuinis cessante operibus. Idque maxima turbato fit aere: quia collectus humor abundantiam stimulat: ut quia turbatur quodam ceu grauidi syderis partu.

Interualla syderum

CA. XXI.

a iiii

Intervalla quoque siderum a terra multi indagare tentaverunt. Et solem abesse a luna unde viginti partes: quantum lunam ipsam a terra prodiderunt. Pythagoras vero uir sagacis animi a terra ad lunam. cxxv. milia stadiorum esse collegit. Ab ea usque ad solem duplum. Inde ad duodecim signa triplicatum. In qua seteria & Gallus Sulpitius noster fuit.

De siderum musica.

CA. XXII.

Septem uel
sex

Sed Pythagoras interdum ex musica ratione appellat tonum: quantum absit a terra luna. Ab ea ad Mercurium spatium eius dimidium: & ab eo ad Venerem. A qua ad solem sesquiplum. A sole ad Martem tonum. id est quantum ad lunam a terra. Ab eo ad Iovem dimidium: & ab eo ad Saturnum dimidium. Et inde sesquiplum ad signiferum. Ita septem tonos effici: quae diaphanon harmoniam uocant: hoc est uniuersitatem concentus. In ea Saturnum Dorio moueri. Mercurium Phrygio. Iouem Phrygio: & in reliquis similia iucunda magis quam necessaria subtilitate.

De mundi geometria.

CA. XXIII.

Stadium. cxxv. nostros efficit passus: hoc est pedes sexcentos. xxv. Possidius non minus. xl. stadiorum a terra altitudine esse: in qua nubila ac ueteri nubescunt pueniant. Inde purum liquum dumque & impurbatae lucis aeris. Sed a turbido ad lunam uicibus centum stadiorum. Inde ad solem quinque milia. Eo spatio fieri ut tanta mensura eius magnitudo non exurat terras. Plures autem nubes noningentis stadiis in altitudine subire prodiderunt. Incerta haec & intricabilia: sed tantum pendenda: quae sunt prodita. In quibus tamen una ratio geometricae collectionis nunquam fallacis possit non repudiari: si cui libeat altius ista persequi. Nec ut mensurae id enim uelle pene demeritis oculis est: sed ut tantum concitati animo constet estimatio. Nam cum trecentis. lx. & fere sex partibus orbis solis ex circuitu eius patere appareat circulum per quem meat: semperque dimetiens tertiam partem ambitus: & tertiae paulo minus septimam colligat: apparet deprauius eius dimidia: quoniam terra centralis interueniat. Sexta uero parte huius immensi spatii quod circa terram circuli solaris animo comprehendit inesse altitudinis spatium. Lunae uero duodecima: quoniam tanto breuiore quam sol ambitu currit. Ita ferri eam in medio solis ac terrae. Mige quo pcedat improbitas cordis humani paruulo aliquo inuitata successu. Sicut in supradictis occasione impudetiae ratio largitur: au si quis diuinare solis ad terram spatia. Eadem ad caelum agitur: quoniam sit medius sol: ut primum mundi quoque ipsius mensura ueniat ad digitos. Quas. n. di metiens habeat septimas: tantas habere circulum duo & uicesimas: tanquam plane a pediculo mensurae caeli consistet. Aegyptia: ratio quam Petosiris & Necepos ostendere: singulas partes in lunari circulo (ut dictum est) in nino. xxxiii. stadiis paulo amplius patere colligit. In saturni amplissimo duplum. In solis quem medium esse diximus utriusque mensurae dimidium. Quae computatio plurimum habet pudoris: quoniam ad Saturni circulum addito signiferi ipsius interuallo: nec numerabilis multiplicatio efficit.

De repentinis sideribus.

CA. XXIII.

Estant pauca de mundo. Namque & in ipso caelo stellae repete nascuntur plura eaque genera. De cometis & caelestibus prodigiis: natura: & situ: & generibus eorum. CA. XXV.

Ometas graeci uocant: nostri crinitas horretes crine sanguineo: & comae modo in uertice hispidae. Iude pogonias: quibus inferiore ex parte in specie barbatae longae permittit iuba: Acotiae iaculi modo uibrant oculissimo significato. Haec fuit de qua quanto consulatione suo Tyberius impator Caesar scilicet carmine prescripsit ad hunc diem nouissime uisam. Eadem breuiore & in mucrone fastigiatae xiphias uocauerunt: quae sunt omnium palidissime: & quodam gladii nitore: ac sine ullis radiis: quos chryseus auro nomine similis: colore autem electro raris e margine emittit. Pithetes dolioque cernit figura in concavo fumidae lucis. Ceratias cornus specie habet: quibus fuit: cum graecia apud salamina depugnauit. Lapades ardentes imitantur faces. Hippeus egnas iubas celerissimi motus: atque in orbem circa se uertit. Fit & candidus cometes argenteo crine ita resurgens: ut uix concitari liceat: specieque humana dei effigie in se ostendens. Fuit & hirti uilloque specie & iuba aliqua circumdatus. Semel adhuc iuba effigies mutata in hasta est olympiade centesima octaua: urbis anno. cccxxxviii. Breuissimum quo cernerentur spatium septem diebus annotatum est: longissimum octoginta. Muent autem alii erratum modo: alii immobiles haerent. Omnes ferme sub ipso septentrione aliqua eius parte non certa: sed maxime in candida: quae lactei circuli nomen accepit. Aristoteles tradit & simul plures cerni nemini concipere alteri: quod equidem sciam. Ventos autem ab iis graues aestusque significari. Fiunt & hybernis mensibus & in austrino polo: sed ibi citra illum iubar. Diracque concipere aethiopum & aegypti populis: cui nomen aui eius rex dedit Typon: ignea specie ac spirae modo intorta: uisu quoque toruo: nec stella uertus quam quidam igneus nodus. Spargunt aliquando & errantibus stellis caeterisque crines. Sed coetes nunquam in occasura parte caeli est. Terrificum magna ex parte

sydus ac nō leuiter piatū: ut ciuili motu Octauio cōsule. Iterumq; Pompeii & cæsaris bello. In no-
stro uero æuo circa ueneficiū quo Claudius Cæsar' imperiū reliquit Domitio Neroni: ac deinde pri-
cipatu eius assiduū prope ac sæuū. Referre arbitrat' in quas partes sese iaculet: aut cuius stellæ ui-
res accipiat: quasq; similitudines reddat: & qbus in locis emicet. Tibiæque specie arti musicæ por-
tēdere. Obscenis autē moribus in uerēdis p̄tibus. Signorū ingenii & eruditioni si triquetram fi-
gurā quadratæue paribus angulis ad aliquos perenniū stellæ situs edant. Venena funderē in ca-
pite septētrionalis: austrinæue serpētis. Cometes in uno totius orbis loco colit' in templo romæ
admodū faustus Diuo Augusto iudicatus ab ipso: qui scipiēte eo appuit ludis: quos faciebat. Ve-
neris genitricis: nō multo post obitū patris Cæsaris in collegio ab eo instituto. Nāq; his uerbis id
gaudiū prodidit. Iis ipsis ludog; meog; diebus sydus crinitum per septē dies in regione cæli sub
septētrionibus est cōspectū. Id oriebat' circa undecimam horam diei: clarumq; & oibus terris
conspiciū fuit. Eo signo significari uulgus credidit Cæsaris animā inter deorum immortalium
numina receptā: quo nomine id insigne simuacro capitis eius quod mox in foro cōsecrauimus:
adiectū est. Hæc ille in publicū. Interiore gaudio sibi illum natū se fec; in eo nasci interpretatus
est: & ut uege; fateamur: salutare id terris fuit. Sunt qui & hæc sydera p̄petua esse credāt: iuoq; am-
bitu ire: sed nō nisi relicta a sole cerni. Alii uero qui nasci hūore fortuito & ignea uis: ideoq; solui.
Hipparchus de syderibus per exempla hystorica: faces.

Lampades: trabes: bolides: & chasma cæli. CA. XXVI.

Dē Hipparchus nūq; satis laudatus: ut quo nemo magis approbauerit cognitionē cū
homine syderū: animasq; nostras partē esse cæli nouā stellā & aliam in æuo suo genitā
deprehēdit: eiusq; motu qua die fulsit ad dubitationē est adductus: an ne hoc sæpius
fieret: mouerenturq; & eæ quas putamus affixas. Idē que ausus rē etiā deo iprobā anu-
merare posteris stellas: ac sydera ad normā expāgere organis excogitatis: p̄ quæ singulæ loca at-
q; magnitudines signat: ut facile discerni possēt ex eo: nō mō an obiret: nascerētq;: sed an oīno ali-
qua trāsiret moueretur. Itē an crescerēt minuerentq; cælo in hæreditate cunctis relicto: si qsq;
qui rationē eā caperet inuentus esset. Emicant & faces nō nisi cum decidunt: uisæ. Qualis Ger-
manico Cæsare gladiator; spectaculū edente præter ora populū meridiano trāscurrit. Duo gene-
ra eæ. Lampades uocāt plane faces. Alteq; bolidas: qualē mutinensibus malis uisum est. Distant
q; faces uestigia lōga faciūt priore ardente p̄te. Bolis uero p̄petua ardēs longiorē trahit limitē.
Emicant & trabes simili modo: quas docos uocant: quales cū lacedemoniū clāsse uicti imperiū
græciæ amisere. Fit & cæli ipsius hiatus quem uocant chasma.

normam
expangere
uel nomē
expongere

De cæli coloribus. CA. XXVII.

It & sanguinea spē: quo nihil terribilius mortaliū timori est. Incēdiū ad terras cadens
inde. Sicut olympiadis cētēsimæ septimæ anno tertio cū rex Philippus græciā quate-
ret. Atqui hæc ego ratis tēporibus naturæ ut cætera arbitror existere: nō ut pleriq; ua-
riis de causis quas igenioq; acūmē excogitat. Quippe igētū malog; fuere p̄nūtia. Sed
ea accidisse nō q̄ hæc facta sunt arbitror: ueq; hæc ideo facta q̄ incasura erāt illa: raritate autē
occultā eog; esse rationem: ideoq; non sicut exortus supradictos defectusq; & multa alia nosci.

incasura
uel casura

De flamma cæli. CA. XXVIII.

Ernunf & stellæ cū sole totis diebus plerūq; & circa solis orbē ceu spē coronæ: & uer-
sicolis circuli: Qualiter Augusto Cæsare in prima iuuetā urbē intrāte post obitū pa-
tris ad nomē ingens capessendum. De coronis cælestibus. CA. XXIX.

Xistūt eadē coronæ circa lunā & circa nobilia astra cælo quoq; inhæretia. Circa so-
lem arcus apparuit. L. Opimio. iii. Q. Fabio. ii. consi. orbis. L. portio. M. Acilio.

De circulis repentinis. CA. XXX.

Irculus rubri coloris. L. Julio. P. Rutilio consi. Fiunt prodigiosi & longiores solis de-
fectus qualis occiso dictatore Cæsare: & Antoniano bello totius pene ant' pallore cō-
tinuo. Plures soles. CA. XXXI.

T rursus plures soles cernunt: nec supra ipsum nec infra: sed ex obliquo: nunq; iuxta:
nec cōtra terrā: nec noctu: sed aut oriēte aut occidente. Semel in meridie cōspecti in
bosphoro. p̄dant: qui a matutino tēpore durauerūt in occasum. Trinos soles antiqui
sæpius uidere. Sicut Sp. Postumio. Q. Minutio. Q. Martio. M. Portio. M. Antonio.
P. Dolobella & M. Lepido. L. Plāco consi. & nostra ætas uidit Diuo Claudio principe consulata
eius Cornelio Orfito collega. Plures simul q̄ tres uisi ad hoc æui nunq; produntur.

Plures lunæ. CA. XXXII.
I Vnæ quoq; trine: ut Cn. Domitio. C. F. L. Anno cons. apparere: quos pleriq; appel
 lauerit soles nocturnos. Dierum lux nocte. CA. XXXIII.
I Vmè de cælo noctu uisum est. C. Cecilio. Cn. Papirio cons. & sæpe alias ut diei speci
 es noctu luceret. Clypei ardentes. CA. XXXIII.
 Lypeus ardens ab occasu ad ortum scintillans transcurrit solis occasum. L. Valerio.
 Cn. Mario cons. Ostentum cæli. CA. XXXV.

S Intilla e stella cadere: & augeri terræ appropinquat: ac postq; in lunæ magnitudinè fa
 cta sit illuxisse ceu nubilo die. Dein cū in cælū se recipet: lapadè factā semel unq; pdi
 tur. Cn. Octauio. C. Scribonio cons. Vidit hoc Licinius Syllanus pconsul cū comita
 tu suo. De discursu stellarum. CA. XXXVI.

leri uidef & discursus stellaz nūquā temere: ut non ex ea parte truces ueti coorian
 tur: & ex his tūc poellæ in mari terrisq;. De stellis castoribus. CA. XXXVII.

M Idi in nocturnis militū uigiliis in hære pilis pro uallo fulgur: effigies: & antennis
 nauigatiū aliisq; nauū partibus ceu uocali quodā sono insitūt: ut uolucres sedè ex se
 de mutates. Graues cū solitariae uenere: mergētēq; nauigia: & si in carinæ ima decide
 rint exurētēs. Geminae autē salutare: & psp̄ri cursus p̄nuncia: quarū aduētū fugari
 ditā illā ac minacem appellatamq; Helenam ferunt. Et ob id Polluci & Castori id nūmen assi
 gnant: eosq; in mari deos inuocant. Hominum quoq; capita uespertinis horis magno præfagio
 circumfulgent. Omnia incerta ratione & in naturæ maiestate abdita.

De acre. CA. XXXVIII.

Actenus de mūdo ipso syderibusq; Nūc reliqua cæli memorabilia. Nāq; & hoc cælū
 appellauere maiores: quod alio noie aera: omne quod inani simile: uitalē hūc spiritum
 fundit. Infra lunā hæc sedes: multoq; inferior. Ut animaduerto propemodū cōstare:
 infinitū ex superiore natura aeris & terreni halitus miscens utraq; sorte cōfunditur.
 Hinc nubila: tonitrua: & alia fulmina. Hinc grādines: & pruina: imbres: procellæ: turbines. Hinc
 plurima mortaliū mala: & regē naturæ pugna secū. Terrena in cælū tēdētia deprimit sydegi uis.
 Eademq; quæ sponte nō subeāt: ad se trahunt. Decidūt imbres. Nebulæ subeūt. Siccātur amnes.
 Ruunt grandines. Torrent radii: & terram in mediū undique ipellunt. Iidem infra celi resiliūt: &
 quæ potuere: auferunt secū. Vapor ex alto cadit: rursumq; in altū redit. Veti ingruūt inanes. Idec
 que cū rapina remeant. Tot animalium haustus spiritum e sublimi trahit. At ille contra nitit. Tel
 lusq; ut inani cælo spiritū infu dit. Sic ultro citro comeante natura: ut torniēto aliquo mundi
 oleritate discordia accēdāt. Nec stare pugnæ licet: sed assidue rapta cōuoluitur. Et circa terram
 imenso rege quasi globo tendit subinde per nubes cælū aliud obtexens. Ventorum hoc regnū.
 Itaque præcipua eoz natura ibi: & ferme reliquas cōplexa causas: quoniam & tonitruū & fulmi
 nū iactus horum uiolentiæ plerq; assignant. Quin & ideo lapidibus pluere interim q; uēto sint
 rapti: & multa similiter. Quamobrem plura simul dicenda sunt.

De æstatis tempestatibus. CA. XXXIX.

Empestatū rerumq; quasdā statas esse causas: quasdā uero fortuitas: aut adhuc rōnis
 incōpertz manifestū est. Quis enim æstates & hyemes quæq; in tēporibus annua ui
 ce intelligunt syderū motu fieri dubitet? Ergo ut solis natura tēperado intelligitur
 āno: sic reliquoz quoq; syderū p̄p̄ia ē q̄busq; uis: & ad suā cuiq; naturā fertilis. Alia
 sūt i liquore soluti hūoris fecēda. Alia cōcreti i pruinas: aut coacti i niues: aut glaciati i grādies.
 Alia status teporis. Alia uaporis. Alia roris. Alia rigoris. Nec uero hæc tāta debent existimari: q̄ta
 cernunt: eū esse eoz nullū minus luna tam imense altitudis rō declaret. Igis in suo quæq; motu
 naturā suā exercēt: quod manifestū Saturni maxie transitus imbribus faciunt. Nec meantiū mo
 do syderū hæc uis est: sed multorū etiam adhaerentiū cælo quotiens errantiū accessū impulsā:
 aut cōiectu radioz: estimulata sunt. Qualiter in fuculis sentimus accidere: quas græci ob id plu
 uio noie hyadas appellāt. Quin & sua spōte quædā statiq; tpibus ut hædogz exortus arcturi ue
 ro sydus nō ferme sine procellosā grandine emergit. De caniculæ exortu. CA. XL.

Am caniculæ exortu accēdi solis uapores q̄s ignorat? Cuius syderis effectus amplissi
 mi in terra sentiunt. Feruēt maria exoriēte eo. Fluctuāt in cælis uina. Mouēt stagna.
 Origē appellat ægyptus ferā: quā in exortu eius cōtrastare: & cōtueri tradit: ac uelut
 adorare cū stemuerit. Canes quidē toto eo spatio maxime in rabie agi nō est dubiū.

Vis temporum anni statua. CA. XLI.
 Vin in partibus quoque signorum quorundam sua uis inest: ut autumnali æquino-
 ctio brumæque cum tempestatibus confici sydas intelligimus.

De incertis tempestatibus.

CA. XLII.

Ec hymbribus tantum tēpestatibusq; sed multis & corpore & ruris experimentis. Aë
 flantur alii sydere. Alii cōmouentur statis temporibus: alio: neruis: capite: mēte. Olea
 & populus alba & salices folia solstitio circunagunt. Floret ipso brumali die suspensa
 in teētis arenis herba pulegii. Rumpuntur intentæ spiritu membranæ. Miretur hoc
 qui nō obseruet quotidiano experimēto herbam unā: quæ uocat hæliotropiū abeuntē solē in-
 tueri semper: oibusq; horis cū eo uerti: uel nubilo obūbrante. Iā quidē lunari potestate ostreagē
 cōchyliorūq; & concharū omniū corpora augeri: & rursus minui. Quin & foricū fibras respōde
 re numero lunæ exsiuere diligentiores. Minimūq; animal formicā sentire uires syderis interlu-
 nio semp cessantē. Quo turpior homini inscitia est: fatenti p̄cipue iumentoz; quorūdā in oculis
 morbos cū luna increfcere ac minui. Patrocinaſ uastitas cæli imensa discreta altitudine in duo
 atq; septuaginta signa. Hæ sunt regē aut animatiū effigies: in quas digessere cælū periti. In his qui
 dā mille sexcētas annotauere stellas insignes uidelicet effectu uisue. Exēpli gratia in cauda tauri
 septem quas appellauere Vergilias. In fronte fūculas. Booetem quæ sequitur septentriones.

De imbribus.

CA. XLIII.

Xtra has causas nō negauerim existere imbres uētosq;: quoniā humidam a terra alias
 uero ppter uapores fumidā exhalare caliginē certū ē. Nubesq; liquore egresso in sub-
 lime: aut ex aere coacto in liquore egresso in sublimē: aut ex aere coacto in liquore
 gigni. Dēstas eaz; corpusq; haud dubio cōiectat argumēto: cū solē obumbrēt. Perspi-
 cum alias etiam urinantibus in quālibet profundam aquarum altitudinē.

Quare lapides p̄uant.

CA. XLIII.

Gitur non eam inficias: posse in has & ignes superne stellaz; decidere: quales sereno
 sæpe cernimus: quorum icū concuti aera uerum est: quando & tæla uibrata stridit.
 Cum uero in nubem peruenerint: uaporem dissonum gigni ut cādente ferro in aquā
 demerso: & fumidum uorticem uolui. Hinc nasci procellas.

De tonitruis & fulguribus.

CA. XLV.

T si in nube iuctes flatus aut uapor tōitrua edi: si erūpat ardēs: fulmīa. Si lōgiore tra-
 ctu nitat: fulgetra. His findi nubē: illis p̄cipi. Et esse tōitrua impactoz; igniū plagaz;
 ideoq; p̄tinus corrufcare igneas nubiu rimas. Posse & repulſu sydeze depressum: qui a
 terra meauerit: spiritū nube cohibitu tonare: natura strāgulāte sonitu dū rixet: edito
 fragore cū erūpat: ut in mēbrana spiritu intēta. Posse & atritu dū in præceps ferat illū quisquis
 est: spiritū accēdi. Posse & afflictu nubiu elidi: ut duoz; lapidū sintillantibus fulgetris. Sed hæc
 omnia esse fortuita. Hinc bruta fulmina & uana ut quæ nulla ueniāt ratiōe naturæ. Is pcuti mō-
 tes: iis maria: omnesq; alios irritos iactus. Illa uero fatidica ex alto statiq; de causis: & ex suis ue-
 nire syderibus. Simili modo uentos uel potius flatus posse ex arido siccoq; anhelitu terræ gigni
 nō negaueri. Posse & aquis aera expirantibus: qui neq; in nebulā dēfēt: nec crasseſcat i nubes. Pos-
 se & solis impulsu agi: quoniā uētus nō aliud intelligat q̄ fluctus aeris: pluribusq; etiā modis. Nā
 que & flūminibus & niuib; & e mari uidemus eqdē trāquillo: & alios quos uocant altanos e ter-
 ra consurgere. Qui quidem cum e mari redeunt tropei uocantur: si pergunt apogei.

Qua ratione echo reddatur.

CA. XLVI.

Ontiū uero flexus crebriq; uertices & cōflexa cubito: aut cōfracta in hūeros iuga: cō-
 caui ualliū sinus scindūt inæqualiter: inde resūltatē aera quæ causa etiā uoces multis
 in locis reciprocas facit.

De uentis.

CA. XLVII.

Ine sine uētos generat iā quidā etiā specus: qualis in dalmatiæ ora uasto in p̄ceps hia-
 tu: i quē deiecto leui p̄dere: quāuis trāquillo die turbini similis emicat p̄cella. Nomē
 loco est sēntaquin: Et in cyrenaica puincia rupes quædā austro tradit̄ sacra: quā p̄fa-
 nū sit atreſtari hōinis manu: cōfestim austro iuoluēte harenas. In dōibus etiā multis
 māufacta inclusa opacitate cōceptacula auras suas habēt: adeo cā nō deest. Sed plurimū interest
 flatus sit an uētus: illos statos atq; p̄spirātes: quos nō tractus aliquis ueze terræ sentiūt: qui nō au-
 ra: nō p̄cella maris: sed appellatiōe quoq; ipsa uēti sunt. Qui siue assiduo mundi incitu & contra-
 rio syderum occurſu nascuntur: siue hic est ille generabilis rerum naturæ spiritus huc illucque

sēntaquin
 uel sēnta
 quin &

tanq̄ in utero aliquo uagus: siue disparili errantium syderū ictu: radiorūq; multiformi iactu flagellatus aer: siue a suis syderibus exeunt his propioribus: siue ab illis caelo affixis cadunt: palam est illos quoq; legem habere naturæ non ignotam: etiam si nondum percognitam.

Naturæ & obseruationes uentorum.

CA. XLVIII.

Viginti & amplius auctores graeci ueteres, p̄didere de his obseruationes: quo magis miror orbe tā discordi: & in regna: hoc est in mēbra diuiso tot uiris curæ fuisse tā ardua iūerū perquirere iter bella p̄sertim & infida hospitia. Pyratibus etiā oīum mortalīū hostibus trāsitus fame tenētibus: ut hodie quædā in suo quisq; tractu ex eoz; cōmentariis: qui nunq̄ eo accessere: uerius noscāt q̄ indigenaz; sciētia. Nūc uero pace tā festā: tā gaudente prouerū regē: artūq; principe oīno nihil adfici noua inquisitiōe: imo ne ueterū quidē inuēta perdisci. Nō erāt maiora præmia in multis dispersā fortunæ magnitudine: & ista plures sine p̄mio alio q̄ posteros iouādī eruerūt. Nāq; mores hominū senuere nō fructus. Et immensā multitudo apertū quodcūq; est mare hospitaliq; littorū omniū appulso nauigat: sed lucri nō sciētiæ gratia. Nec reputat cæca mens etiā tantū auaritiæ intēta: idipsum sciētia posse tutius fieri. Quapropter scrupulosius q̄ instituto fortassis cōueniat operi: traclabo uentostor milia nauigātium cernens.

Ventorum genera.

CA. XLVIII.

Hebetius
uel hebeti
mox iudicatu
conscissā
uel cōcissā

Veteres quattuor oīno seruauere p̄ totidē mūdi partes: ideo nec Homerus plures nominat. Hebetius mox iudicatu est secuta ætas octo addidit: ratiōe nimis subtili & cōscissā. Proximis inter utraq; media placuit ad breue numerū additis quattuor. Sūt ergo bini in quattuor caeli partibus. Ab oriēte æquinoctiali subfolanus. Ab oriēte brumali uulturnus. Illū apeliōtē: hunc graeci eurū appellant. A meridie auster. Et ab occasu brumali africanus: notō & liba nominat. Ab occasu æquinoctiali fauonius. Ab occasu solstitiali chorus: zephyron & argesten uocat. A septētrionibus septētrio. Interq; eū & exortū solstitialē aquilo. A partibus dicti & boreas. Numerosior ratio quattuor iis itericerat traſeam media regiōe inter septētrionē & occasum solstitialē. Itēq; cæciā media inter aquilonē & exortū æquinoctialē ab ortu solstitiali: phœnica media regione inter ortū brumalē & meridiē. Itē inter liba & noton cōpositū ex utroque mediū. Inter meridiē & hybernū occidētem libanoton. Nec finis. Alii quippe me sem nomine etiānum addidere inter boreā & cæciam. Et inter eurum & noton euronoton. Sūt etiā quidā peculiare quibusq; gētibus uentis: nō ultra certū procedētes tractū: ut Atheniensibus scyron: paulo ab argeste deflexus reliquæ græciæ ignotus. Aliubi elatior idē olympias uocat. Cōsuetudo his oībus nominibus argestē intelligit & cæciā. Aliqui uocant helleſpontion: Et eisdē alibi aliter. Item in narbonēsi puincia clarissimus uentorum est circius: nec ulli uiolētia inferior. Oītiā plerūq; recto ligustico mari perferēs. Idem nō modo in reliquis partibus caeli ignotus est: sed ne uicīnam quidem eiusdem prouinciæ urbem attingens: paucis ante limitibus iugi modici occurſu tantus ille uentorū est coercitus. Et austros in ægyptū penetrare negat Fabianus. Quo fit manifesta lex naturæ uentis etiā & tempore & sine dicto. Ver ergo aperit nauigātibus maria. Cuius in principio fauonii hybernū molliunt cælum: sole aquari. xv. optinētē partē. Is dies sex tus est ante februarīas idus. Competit ferme & hoc omnibus: quos deinde ponā per singulas intercalatiōes: uno die anticipātibus rursumq; iustro sequēti ordinē seruātibus. Fauonii quidā ad vii. cal. martii chelidoniā uocat: ab hirūdinis uisu. Nōnulli uero ornithiam uno & septuagesimo die post brumā ab aduētū auium statem per dies nouē. Fauonio cōtrarius est: quē subfolanū appellauimus. Datus est autē huic exortus uergiliæ i totidē partibus tauri sex diebus ante maias idus: quod tēpus austrinū est huic uēto septētrionē cōtrario. Ardētissimo autē æstatis tēpore exoritur cæculæ sydus sole primā partē ledīs ingrediēte. Qui dies xv. ante augusti calē. est. Huius exortū diebus octo ferme aquilōes antecedūt: quos p̄dromos appellāt. Post biduū autē exortus tidē aquilones cōstātius perſtat diebus. xl. quos etefias uocant. Mollire eos credit solis uapor gēnatus ardore syderis. Nec ulli uētoz; magis statī sunt. Post eos rurſus austrī frequētes usq; ad sydus arcturi: quod exoritur. xi. diebus ante æquinoctiū autūni. Cū hoc chorus incipit: chorus autūnat. Huic est cōtrarius uulturnus. Post id æquinoctiū diebus fere quattuor & xl. uergiliarum occasus hyemem inchoat. Quod tempus in tertio idus nouembris incidere cōſueuit: hoc est aquilonis hybernū: multumque æstiuo illi dissimilis: cuius ex aduerso est africanus. Ante brumam autem septem diebus totidemque postea sternitur mare halcyonum fortunæ: & inde nomen ii dies traxere. Reliquum tempus hyemat. Nec tamen seuitia tempestatum cōcludit mare. Piratæ primū coegere mortis periculo in mortem ruere: & hyberna experiri maria. Nunc idem auaritia cogit.

Ventorum etiam frigidissimi sunt: quos a septentrione diximus spirare. Vicinus his chorus. Et reliquos cōpescunt: & nubes abigunt. Humidi auster africanus: & præcipue auster italiae. Narrat & in pōto cæciā in se trahere nubes. Sicci chorus & uulturnus præterq̄ desinentes. Niuales aquilo & septentrio. Gradines septentrio importat & chorus. Aestuosus auster. Tepidi uulturnus & fauētus. Idē sub solano sicciore: & in totū omnes a septentrione & occidēte sicciore: q̄ meridie & oriente. Saluberrimus autē oīum aquilo. Noxius auster & magis siccus fortassis quia humidus frigidior est. Minus esurire eo spirāte credunt animātes. Et estā noctu desinūt flare: & a tertia diei hora oriunt. In hispania & asia ab oriente flatus est eorū. In ponto ab aquilone. Reliqui in partibus a meridie. Spirāt autē & a bruma qui uocant̄ ornithia: sed leniores & paucis diebus. Permutāt & duo naturā cū situ. Auster africae serenus. Aquilo nubilus. Omnes uēti uicibus suis spirant maiore ex parte. Aut ut cōtrariis desinēti incipiat cū p̄xime cadētibus. Surgūt a leuo latere in dextrā: ut sol ambiūt. De ratione eorū menstrua quarta maxime luna decernit. Isidē autē uentis in cōtrariū nauigat̄ prolatis pedibus: ut noctu plerūq; aduersā uela concurrant. Austro maiores fluctus edunt q̄ aquilone: quoniam ille infernus ex imo maris spirat: hic summo. Ideoq; post austros noxiū præcipue terremotus. Noctu auster interdū aquilo uehementior. Et ab ortu flantes diuturniores sunt ab occasu flantibus. Septentriones in pari fere desinunt numero. Quæ obseruatio etiam in aliis multis rege naturæ partibus ualeat. Mares itaq; existimant̄ impares numeri. Sol & auget & cōprimit flatus. Auget exoriēs occidēsq;. Cōprimit meridianus æstiuus temporibus. Itaq; medio diei aut noctis plerūq; sopiunt: quia aut nimio frigore aut æstu soluunt. Et hymbribus uēti sopiunt. Expectantur autem maxime unde nubes discussæ adaperuere cælum. Omnium quidem si libeat obseruare minimos ambitus redire easdem uices quadriēnio exacto Eudoxus putat: nō uento: um modo: uerum & reliquarum tempestatum magna ex parte. Et est principiū lustri eius semper intercalari anno caniculæ ortu. De generalibus uentis hæc.

De repentinis flatibus.

CA. L.

Vnc de repentinis flatibus qui exhalante terra ut dictum est coorti rursusq; diebus interim obducta nubium cute multiformes existunt. Vagi quippe & ruentes torrentium modo ut aliquibus placere ostendimus: tonitrua & fulgura edūt. Maiore uero illati pōdere incursumq; si late siccam ruperint nubem: procellam gignunt: quæ uocaf a grecis ecnephias. Sin uero depresso sinu arctius rotati effregerint sine igne hoc est sine fulmine uorticem faciunt: qui typhon uocatur: id est uibratus. Ecnephias defert. Hic secum aliquid ab reptum e nube gelida conuoluens uersansq; & ruinam suam illo pondere aggrauans: & locum ex loco mutans rapida uertigine: præcipua nauigantium pestis: non antennas: modo uerum ipsa nauigia contorta frangens: tenui remedio aceti in aduenientem effusi: cui frigidissima est natura. Idem illis ipso repercussus correpta secum in cælum refert: sorbetque in excelsum. Quod si maiore depresso nubis eruperit specu: sed minus lato q̄ procella: nec sine fragore: turbinem uocant: proxima quæq; prosternentem. Idem ardentior: accensusque dum fuerit præter uocaf anaburens contacta pariter & proterens.

exhalante uel exhalat e terra

Alia prodigiosa genera tempestatum.

CA. LI.

On sit autē aquilōibus typhon nec niualis: aut niue iacēte ecnephias. Quod si simul rupit nubē: exarsitq; & ignē habuit: aut postea cōcepit: fulmen est. Distat a p̄stere: quod flama ab igne. Hic late fundit flatu. Illud conglobat impetu. Vortex autem hic meando distat a turbine quo stridor a fragore. Procella latitudine ab utroq; dissecta nube uerius q̄ rupta. Fit & caligo beluæ similis nube dira nauigantibus. Vocaf & colūna: cū spissatus humor rigenq; ipse se sustinet. Ex eodē genere & in longā ueluti fistulam nubes aquam trahit. Quibus in terris fulmina non cadant.

aquilōibus uel aglōius meando uel remeando

Quibus in terris fulmina non cadant.

CA. LII.

Yeme & æstate rara fulmina cōtrariis de causis: quoniam hyeme de satus aer nubiu crassiore corio spissat: omniscq; terræ exhalatio rigēs ac gelida quicquid accipit ignei uaporis extinguit. Quæ ratio imūne scythiā & circa rigētia a fulminū casu p̄stat: & e diuerso nimius ardor ægyptū. Sigdē calidi sicciq; halitus terræ raras admodū tenuesq; & firmas desinat in nubes. Vere autē & autūno crebriora fulmia: corruptis i utroq; tepore æstatis hyemiscq; causis. Quæ ratio crebra i italia fulmia: quia mobilior aer mitiore hyeme & æstate nimiosa: semp quodāmodo uernat uel autūnat. Italiae quoq; partibus iis: quæ a septentrione descēdāt ad tepore qualis ē urbis capaiæ tractus: iuxta hyeme & æstate fulgurat: quod nō in alio situ.

fulminibus

Fulgurum genera & miracula.

CA. LIII.

Fluminum ipsorum plura genera traduntur: Quae sicca ueniunt non adurunt: sed dissipant. Quae humida non urunt: sed infuscant. Tertium est quod clarum uocant: mirificae maxime naturae: quo dolia exhauriuntur intactis operimentis: nulloque alio uestigio relicto. Aurum & aes & argentum liquatur intus sacculis ipsis nullo modo amibustis: ac ne confuso quidem signo caeræ. Martia princeps romanarum iceta grauida partu exanimato ipsa citra ullum aliud incommodum uixit. In catulinianis prodigijs pompeiano ex munici pio. M. Herennius decurio sereno die fulmine ictus est.

De obseruationibus.

CA. LIIII.

Huscosque litterae noue deos emittere fulmina existimant: eaque esse undecim generum. Ioue enim trina iaculati. Romani duo tantum ex his seruauere: diurna attribuentes Ioui: nocturna Sumano. Rariora sane cadere de caelestis frigidiore caeli. Hetruria rupere a terra quoque arbitrat: quae infera appellat: brumali tempore facta saeva maxime & execrabilia: cum sint omnia quae terrena existimant non illa generalia: nec a sideribus ueniunt: sed ex proxima atque turbidioris natura. Argumentum euidens est: quod omnia a superiore caelo decidenda obliquos habeant ictus: haec autem quae uocantur terrena rectos. Sed quia ex propria materia cadunt: ideo creduntur e terra exire: quoniam ex repulso nulla uestigia edant: cum sit illa ratio non inferni ictus: sed aduersi. Saturni ea a sideribus proficisci subtiliter ista consueti putant: sicut crematia a Martis. Qualiter cum uulscinij oppidum thulscorum opulentissimum totum concrematum est fulmine. Vocant & familiaria in tota uita satidica: quae prima fiunt familia sua cuique indepto. Caeterum existimant non ultra decem annos portendere priuata: praeterquam haec quae matrimonio primo facta aut natali die. Publica non ultra tricesimum annum: praeterquam in deductione oppidorum.

De fulminibus euocandis.

CA. LV.

Xrat annaliu memoria sacris quibusdam & precationibus uel cogi fulmina uel impetrari. Vetus fama est hetruiae impetratum uulscinis & urbe & agris depopulatis: subeunte motro: quod uocauerunt Oltra: euocatum & a Porfena suo rege: & ante eum a Numa septius hoc factitatum: in primo annaliu suoque tradit. L. Piso grauis auctor. Quod imitatum parum rite Tullij Hostiliu ictum fulmine. Lucosque & aras & sacra habemus: iter quae statores: & tonantes: & feretrios: elicitum quoque accepimus Ioue. Varia in hoc uita sententia: & pro cuiuslibet animo. Impetrari naturae audacis est credere. Nec minus hebetis beneficijs abrogare uires: quando in fulgurum quoque interpretatio eo profecit scientia: ut uentura alia finito die praecinat: & an peremptura sint fatum: aut apertura potius alia fata quae lateant: innumerabilibus in utroque publicis priuatisque experimentis. Quamobrem sint ista (ut rerum natura libuit) alijs certa: alijs dubia: alijs probata: alijs damnanda. Nos caetera quae sunt in his memorabilia: non omitemus.

Catholica fulgurum.

CA. LVI.

Vlgetrum prius cerni quam tonitrum audiri cum simul fiant certum est. Nec mirum quoniam lux sonitu uelocior. Ictum autem & sonitum congruere ita modulante natura. Sed sonitum profectum esse fulminis: non illat: etiamnum spiritum ociosem fulmine. Ideo quati prius omne & affari quam percuti. Nec quem tangi qui prior uiderit fulmen: aut tonitrua audierit. Leua prospera existimatur: quoniam leua parte mundi ortus est. Nec tam aduentus spectatur quam reditus: siue ab ictu resiliat ignis: siue opere confecto: aut igne consumpto spiritus reuertitur. In xvi. partes caelum in eo respectu diuisere tusci. Prima est a septentrionibus ad aequinoctialem exortum. Secunda ad meridiem. Tertia ad aequinoctiale occasum. Quarta optinet quod reliquum est ab occasu ad septentriones. Has in quaternas iterum diuisere partes: ex quibus octo ab exortu finistras: totidem e contrario appellauere dextras. Ex iis maxime dicitur quae per septentriones occasum attingunt. Itaque per plurimum refert: unde uenerint fulmina: & quo concesserint. Optimum est in exortibus redire partes. Ideo cum a prima caeli parte uenerint: & in eandem concesserint summa foelicitas portenditur: Quale Syllae dictatori ostentum datum accepimus. Caetera ipsius mundi portione minus prospera aut dira. Quaedam fulgura enuntiare non putant fas: nec audire: praeterquam si hospitium indicent aut parenti. Magna obseruationis huius uanitas: tacta Iunonis aede roma: deprehensa est Scauro consule: qui mox princeps fuit. Noctu magis quam interdiu sine tonitribus fulgurat. Vnum animal hominem non semper extinguit: caetera illico: huc uidelicet natura tribuente honorem: cum tot beluarum uiribus praesent. Omnia contrarias incubant partes. Homo nisi conuertat uel percussus non expirat. Superne icti confidunt. Vigilans ictus conuenientibus oculis: dormiens patentibus reperit. Hominem ita exanimatum cremari fas non est: ceteri terra religio tradidit. Nullum animal nisi exanimatum

confidunt
uel concidunt

matum fulmine accenditur. Vulnera fulminatorum frigidiora reliquo corpore sunt.

Quae non feriantur fulmine.

CA. LVII.

fulmine
uel fulmi-
natorum

F X iis quae terra gignuntur lauri: fruticē nō icit. Nec unq̄ altius quinque pedibus descendit i terrā. Ideo pauci altiores specus tutissimos putāt: aut tabernacula pellibus beluae: quas vitulos marinos appellāt: quoniam hoc solū animal ex marinis nō percutiat: sicut nec e uolucris aquilā: quae ob hoc armiger huius teli fingit̄ in italia iter terracinā & aedē Ferontiae turres bellicis tēporibus desere fieri: quia nō nullae earū sunt fulmine diratae.

De prodigijs pluuijs lacte & sanguine carne ferro lana lateribus coctis.

CA. LVIII.

P Ræter hæc inferiore caelo relatū in monumēta est lacte & sanguine pluuisse. M. Acilio. C. Portio cōs. Et saepe alias carne: sicut. L. Volūto Seruio Sulpitio cōs. Exq̄ ea nō percutuisse quod nō diripissent aues. Itē ferro in lucāis anno antequā. M. Crassus a parthis iterēptus est: omnesq̄ cū eo lucā milites: quoq̄ magnus numerus in exercitu erat. Effigies quae pluerat spōgiæ: fere similis fuit. Aruspices caueda pmōuerūt supra uul nera. L. autē Paulo. C. Marcello cōs. lana pluit circa castellū carissanū: iuxta quod post anū. T. an nius Milo occisus est. Eodē causam dicēte lateribus coctis pluuisse in eius anni acta relatum est.

De crepitu armorum & tubarum de caelo audito.

CA. LIX.

A Rmorū crepitus & tubae sonitus auditus e caelo cimbricis bellis accepimus: crebroq̄ & prius & postea. Tertio uero cōsulatu Marit ab amerinis & taderibus spectata arma caelestia ab ortu occasuq̄ inter se cōcurrētia: pulsus quae ab occasu erant. Ipsum ar dere caelū minime mirū est. Et saepius uisum maiore ut ignis nubibus correptis.

De lapidibus e caelo cadentibus.

CA. LX.

C Elebrāt graeci Anaxagorā clazomeniū olympiadis septuagesimā octauā secūdo anno prædixisse caelestiu litterarū scientia: quibus diebus saxū casurū esset e sole. Idq̄ factū interdiu in thracīæ parte ad egos sumē. Qui etiā lapis nunc ostendit magnitudine ue hicali colore adusto: comete quoq̄ illis noctibus flagrat. Quod si quis prædictū credat: simul fateat̄ necesse est maioris miraculi diuinitatē fuisse Anaxagorae: soluiq̄ rerū naturā in tellectū & cōfundi omnia: si aut ipse sol lapis esset: aut unq̄ lapidē in eo fuisse credat. Decidere tamē crebro non erit dubiū. in abidi gymnasio ex ea causā colit̄ hodieq̄ modicus quidā: sed quē in medio terrae casurū idē Anaxagoras prædixisse narraat. Colitur & Calandria: quae potidca uocata est: ob id deducta. Ego ipse uidi in uocontiorum agro pauloante delatum.

De arcu caelesti.

CA. LXI.

A Rcus uocamus extra miraculū frequētes: & extra ostētum. Nā nec pluuios quidē aut serenos dies cū fide portendunt. Manifestū est radiū solis imissum cauae nubi repulsa acie i solē refringi: colorūq̄ uarietatē mixtura nubiu aeris igniūq̄ fieri. Certe nisi sole aduerso nō fuit: nec unq̄ nisi dimidia ereuli forma: nec noctu. Quāuis Aristoteles p dat aliquādo uisum: quod tamē fateat̄ idē nō nisi tricesima luna posse. Fuit autē hyeme maxie ab æquinoctio autūnali die decrescēte. Quo rursus crescēte ab æquinoctio uerno nō existit: nec circa solstitiū lōgissimis diebus. Bruma uero hoc est breuissimis diebus frequēter. Idē sublimes hūi li sole: humilesq̄ sublimes: & minores occidēte uel oriēte: sed in latitudine diffusi: meridie exiles: uerū ambitus maioris. Aestate uero per meridiē nō cernunt. Post autūni æquinoctiū quacunq̄ hora. Nec unq̄ plures simul q̄ duo. Cætera eiusdē naturae nō multis dubia esse uideo.

De grandine: niue: pruina: nebula: rore.

CA. LXII.

G Randinem coglaciato hymbre gigni: & niuem eodem humore mollius coacto. Prunā autē ex rore gelido. Per hyemē niues cadere nō gradines: ipsaq̄ gradines inter diu saepius q̄ noctu: & multo celerius resoluti q̄ niues. Nebulā nec estate: nec maxio frigore existere. Rores neq̄ gelu: neq̄ ardoribus: neq̄ uētis: nec nisi serena nocte. Gelādo li quorē minui: solutaq̄ glacie nō eūdē inueniri modū. De Nubiū Imaginibus. CA. LXIII.

u Arietates colorū figuratūq̄ in nubibus cerni prout admixtus ignis super aut uincat.

De Proprietatibus caeli in Locis.

CA. LXIII.

P Ræterea quasdam proprietates caeli quibusdam locis esse. Roscidas aestate africæ noctes: in italia locris & lacu uelino nullo non die apparere arquus. Rhodi & syracusis nunq̄ tanta nubila obduci: ut non aliqua hora sol cernatur: Quas aptius suis referentur in locis. Hæc sunt dicta de aere.

De Natura Terræ.

CA. LXV.

uel nullis

Sequitur terra cui uni regē naturæ partiū eximia propter merita cognomē indidimū: maternæ ueneratōis. Sic hominū illa: ut cælū dei: quæ nos nascētes excipit: matos alit: semelq; editos sustinet semper: nouissime cōplexa gremio: iam a reliqua natura abdīcatis: tū maxie ut mater operiēs: nullo magis sacramento: q̄ quo nos quoq; sacros facit: etiā monumēta ac titulos gerēs: nomēq; progās nostrū: & memoriā extēdēs cōtra breuitatē æui. Cuius numē ultimū iam nōnullis iprecamur rati graue: tanq̄ nesciamus hāc esse solā: quæ nunq̄ irascat hominī. Aquæ subeūt in hymbres: rigescūt in grādines: tumescūt in fluctus: præcipitātur ī torrētes. Aer dēfatur nubibus: furit pcellis. At hæc benigna: mitis: idulgēs: uulūq; mortaliū semp ancilla: quæ coacta genera: quæ sponte fundit: quos odores saporeq; quos iuccos: quos tactus: quos colores: q̄ bona fide creditū reddit scēnus: quæ nostri causa alit. Pestifera enī animatiā uitali spīritu habēte culpam necesse est illi seminata excipere: & genita sustinere. Sed in malis generatiū noxa est. Illa serpētē homine percusso nō recipit ampliū: pœna: que etiā inertū noīne exigit. Illa medicas fundit hærbas: & semp hominī parturit. Quin & uenēa nostri miserta instituisse credi potest: ne in tedio uitæ diræ famis mors terræ meritis alienissīma lēta nos cōsumeret tabe: ne lacerū corpus abrupta dispergerēt: ne laquei torqueret pœna præpostera: incluso spīritu cui quæreret exitus: Ne in p̄fundo quæ sita morte sepultura sabulo fieret: ne ferri cruciatu scideret corpus. Ita est: miserta genuit id: Cuius facillimo hauustu illibato corpore: & cū toto sanguine extigueremur nullo labore sitiētibus similes: Quo taliter defunctos nō uolucres: non feræ attingerēt: terræque seruare qui sibi ipse perisset. Et ut ueg; fateamur: terra nobis malorū remediū gēuit: nos illud uitæ fecit uenēū. Nos enim & ferro quo carere nō possumus: simili modo utimur. Nec tamē quæreremur merito: etiā si maleficii causa attulisset. Aduersus unam quippe naturæ p̄tē igrati sumus: quasi nō ad delicias quasque: nō ad cōtumelias seruiat hominī. In maria iacit: ut freta admittamus: eluit aquis: ferro: ligno: igne: lapide: fruge. Oibus cruciat horis: multoque plus ut delitiis: q̄ ut alimētis nostris famulet. Illa tamen quæ summa patitur: atque extrema: cute tolerabilia uideant. Penetramus ī uiscera: auri argētīq; uenas: & æris ac plūbi metalla fodientes. Gēmas etiā & quosdā paruulos quærimus lapides scrobibus ī p̄fundū actis. Viscera eius extrahimus: ut dygito gestēs gēma: quæ petimus. Quot manus atteruntur: Ve unus niteat articulus. Si ulli essent iseri: iā p̄fecto illos auaritiæ atque luxuriæ cuniculi refodissent. Et miramur si eadē ad noxā gēuit aliqua. Feræ enim credo custodiūt illā: arcētq; sacrilegas māus. Nōne iter serpētes fodimus? Et uenas auri tractamus cū uenēi radicibus? Placatiore tamē dea utimur ob hoc: q̄ omnes hi opulentiæ exitus ad scelera cedēsque & bella tēdūt: quæque sanguine nostro irrigamus ī sepultis ossibus regimus. Quibus tamē uelut exprobaturo sūrore tādēm ipsa se obducit: & scelera quoque mortaliū occultat. Inter crimina igrati animi & hoc dixerim: q̄ naturam eius ignoramus.

De Forma Terræ.

CA. LXVI.

St autē figura prima de qua cōsensūs indicat. Orbē certe dicimus terræ globū: quem uerticibus icludi fatemur. Neque enim absoluti orbis est forma ī tāta mōtiū excellitate tāta cāpog; planicie: sed cuius amplexus: si cūcta linearū cōprehēdant ambitu: figurā absoluti orbis efficiat. Id quod ipsa regē naturæ cogit ratio: nō eisdē causis: quas attulimus in cælo. Nāque in illo caua in se cōuexitas uergit: & cardini suo hoc est terræ undiq; incūbit. Hæc ut solida atque cōserta assurgit intumescētī similis: extraque p̄tendit. Mūdus ī cētrū uergit. At terra exit a cētro: immēsūm eius globū ī formā orbis assidua circa eā mūdū uolubilitate cogente.

De Antipodibus An Sint.

CA. LXVII.

Ngēs hic pugna litterarū cōtraque uulgi opinionē circūfundi terræ homines undiq; conuersūque iter se pedibus stare: & cūctis similes esse cæli uerticētac simili modo ex quacūq; parte mediā calcari. illo quærēte cur nō decidāt cōtra siti: tanq̄ non & ratio præsto sit: ut nos nō decidere mirent illi. Interuenit sentētia quīs idocili p̄babilis turbæ inæquali globo: & si sit figura pinæ nucis nihilominus terrā undiq; incolit. Sed quid hoc refert: alio miraculo exoriēte: Pēdere ipsam ac nō cadere nobiscū ceu spīritus uis mundo p̄fertim iclusi dubiū sit: an possit cadere: natura repugnāte: & quo cadat negāte. Nā sicut igniū sedes non est nisi ī ignibus: aquarū nisi in aquis: spīritus nisi in spīritu: ita terræ arcēbus cūctis nisi ī se locus nō ē. Globū tamē effici mize est ī tāta plāitie maris cāporūq; cui sentētia adest Dicæarchus uir ī primis eruditus regū cura p̄nēsūs mōtes: ex quibus altissimū pdidit Pelion. M. cc. l. passūū ratiōe p̄p̄diculi nullā esse eā portionē uniuersæ rotūdinitatis colligēs. Mihi incerta hæc cōiectatio uidet: Haud ignoro quosdā alpiū uertices lōgo tractu nec breuiore quiuagita milibus pas-

uel ignaro

suam affurgere: Sed uulgo maxime hæc pugna est: si coactam in uertice aquarum quocumque figura credere cogat. At qui non aliud in rege natura aspectu manifestius. Namque depedentes ubique guttae paruis globantur orbibus. Et pulueri illatae fronditumque lanugini impositae absoluta rotunditate cernuntur. Et in poculis repletis media maximae tument. Quapropter subtilitate humoris mollitiaque in se residere ratione facilius quam uisu deprehendunt. Idque etiam magis mirum in poculis repletis addito humore minimo circumfluere quod supersit. Contra euenire ponderibus additis ad uicenos saepe denarios. Scilicet quia intus recepta liquorem in uerticem attollat: ut cumulo emittente inuisa dilabantur. Eadem est causa propter quam e nauibus terra non cernatur: e nauium malis conspicua. At procul recedente nauigio: si quid quod fulgeat religeretur in mali cacumine paulatim descendere uideatur: & postremo occultetur. Denique oceanus quem fatemur ultimum qua non alia figura cohaereret: atque non decideret: nullo ultra margine includente: ipsum id ad miraculum redit: quo nam modo etiam si globetur extremum non decidat mare. Contra quod ut sint plana maria: & qua uidentur figura non posse id accidere magno sui gaudio magna gloria inuentores graeci docent subtilitate geometrica. Namque cum e sublimi in inferiora aquae ferantur: & sit hæc natura earum confessa: nec quisquam dubitet in littore ullo accessisse eas: quae longissime deuenit passim sit: proculdubio apparere quo quid humiliter sit propius centro esse terra: omnesque lineas quae emittantur ex eo ad proximas aquas breuiores fieri quam quae ad extremum mare a primis aquis: Ergo totas omnique ex parte aquas uergeri in centrum: ideoque non decedere: quoniam in inferiore nitantur. Quod quidem & ita formasse artifex natura credi debet: ut cum terra arida & siccata constare per se ac sine humore non possit: nec rursus stare aqua nisi sustentente terra mutuo amplexu iungerent. Hac sinus pandente: illa uero permanente tota intra: extra: supra: uenis ut uinculis discurrerentibus: atque et in summis iugis erumpente. Quo spiritu acta & terrae perdere expressa siphonum modo emicat: tantumque a periculo decidendi abest: ut in summa quaeque & altissima exiliat. Qua ratione manifestum est quare tot fluminum quotidiano accessu maria non crescant.

aque uel
quaeque: &
sit hæc na-
tura confessa:
uel erant na-
turae consen-
sus
apparere
quo quod uel
appet quod

Quomodo Aquas Sit Terrae Innexa.

CA. LXVIII.

St igitur in toto suo globo tellus medio ambitu praecincta circumfluo mari: nec argumentis: hoc inuestigandum: sed iam experimentis cognitum.

De Navigatione Maris: Et Fluminum.

CA. LXIX.

Gadibus columnisque Herculis hispaniae & galliae circuitu totus hodie nauigatur occidens. Septentrionalis uero oceanus maiore ex parte nauigatus est auspicijs Diui Augusti germaniam classe circumuecta ad cimbroge promontorium: & inde immenso mari profecto: aut fama cognito: ad sythicae plagam & humore nimio rigentia. Propter quod minime uerisimile est illic maria deficere: ubi uis humoris superet. luxta uero ab ortu ex indico mari sub eodem sydere pars tota uergens in caspium mare per nauigata est macedonum armis Seleuco atque Antiocho regnantibus: quae seleuchida atque anthiochida ab ipsis appellari uoluerunt. Circa caspium quoque multa oceani littora explorata: paruoque breuis quam totus hinc aut illic septentrio eremigatus. Ut tamen coniecturae locum sit quocumque in non reliqua ingens argumentum paludis maoticæ: siue ea illius oceani sinus est: ut multos aduerto credidisse: siue augusti sinu discreti restagnatio. Alio latere Gadium ab eodem occidente magna pars meridiani sinus ambitu mauritaniae nauigatur hodie. Maiore quidem eius parte & orientis uictoriae magni Alexandri illustrare usque in arabicum sinum. In quo res gerente. C. Caesare Augusti filio signa nauium ex hispaniensibus naufragiis ferunt agnita. Et Hanno Carthaginis potentia florente circumuectus a gradibus ad sinem arabiae nauigationem eam prodidit scripto. Sicut ad extera Europae noscenda missus eodem tempore Himilco. Praeterea Nepos Cornelius auctor est Eudoxum quendam sua aetate cum Lathyrum regem fugeret arabico sinu egressum gades usque peruectum. Multoque ante eum Coelius Antipater uidisse se qui nauigasset ex hispania in aethiopiam commercii gratia. Idem Nepos de septentrionali circuitu tradit. Qu. Metello Celeri. C. Afranii in consulatu collegae: sed tum galliae proconsuli indos a rege sueuorum dono datos: qui ex india commercii causa nauigantes tempestatibus essent in germaniam abrepti. Sic maria circumflua undique diuiduo globo parte orbis auferunt nobis: nec inde huc nec hinc illo per uero tractu. Quae contemplatio apta detegenda mortalium uanitati poscere uidetur: ut totum hoc quicquid est in quo singulis nihil satis est ceu subiectum oculis quantum sit ostendam.

Quae Portio Terrae Habiteretur. CA. LXX.

Am primū in dimidio computari mihi uidetur tam nulla portio ipsi decedat oceano: quam toto circumdatus medio: & omnes ceteras fundens recipiensque aq̄s: & quicquid exit in nu

b

bes ac sydera ipse tot & tanta magnitudinis pascens. Quo tandem amplitudinis spatio terra credidit habitari. Improbata & infinita debet esse tanta vastae molis possessio. Adde quod ex relicto spatio plus abstruuntur oelum. Nam cum sint eius quinque partes: quas uocant zonas: infesto rigore & aeterno premis gelu omne quicquid est subiectum duabus extremis utrinque circa uertices: hunc qui septentrionem uocant: eumque qui aduersus illi austrinos appellat. Perpetua caligo utrobique & aliena molliore syderum: aspectu maligna ac pruina tantum albicans. Lux uero media terrae: qua solis orbita est: exusta flammis & cremata quo minus uapore torret. Circa quam duae tantum inter se exustam & rigentes temperant. Haec ipsae inter se non peruiuae propter incedendum syderis. Ita terrae tres partes abstruuntur: Oceani rapina incerto est. Sed & relicta nobis una portio haud scio an est in maiore damno sit. Idem siquidem oceanus infusus in multos (ut dicemus) sinus adeo uicino accessu interna maria allatrat: ut centum quidecim millibus passuum arabicus sinus distet ab aegyptio mari. Caspius uero. ccc. lxxv. milibus a pontico. Idem interfusus iterat per tot maria quibus aethiopicam europam aethiopicamque dispersit. Quam tum terrae occupet computet etiam nunc mensura: tot fluminum tantarum palladium. Addantur & lacus & stagna. iam elata in coelum & ardua aspectu quoque iuga. iam siluae uallesque praeruptae & solitudines & mille causis deserta detrahant. Haec tot portiones terrae immo uero ut plures tradiderunt mundi punctus: neque enim est aliud terra uniuersa. haec est materia gloriae nostrae: haec sedes: hic honores gerimus: hic exercemus imperia: hic opes cupimus: hic tumultuam humanum genus: hic in stauramus bella etiam ciuilia: mutuis caedibus laxiore facimus terram. Et ut publicos gentium furores transeat: haec in qua coterminos pellimus: furtoque uicini cespitem nostro solo affodimus: ut qui latissime rura meratus fuerit: ultraque famam exegerit accolae quota terrarum parte gaudeat: uel cum ad mensuram avaritiae suae propagauerit quam tandem portionem defunctus eius optineat.

Mediam esse mundi terram.

CA. LXXI.

Mediam esse mundi totius terram haud dubium constat argumentis: sed clarissime aequinoctii paribus horis. Nam si in medio esset: aequales dies noctesque habere non posse deprehenderunt. & Dioptrae: quae uel maxime id confirmant: cum aequinoctiali tempore ex eadem linea ortus occasusque cernatur: & solstitialis exortus per suam lineam brumalisque occasus. Quae accidere nullo modo possent: nisi in centro sita esset.

De syderum inaequalitate: & de eclipsibus: & ubi: & quare.

CA. LXXII.

Res autem circuli supra dictis zonis implexi inaequalitates tempore distinguunt. Solstitialis a parte signiferi excellentissima nobis ad septentrionalis plagam uersus. Contraque ad alium polum brumalis. In medio ambitu signiferi orbis incedens aequinoctialis. Reliquae quoque quarum ramur causa in ipsius terrae figura est: quam globo similem & cum ea aquas iisdem intelligit argumentis. Sic enim sic haud dubium ut nobis septentrionalis plagae sydera nunquam occidant: contra meridiana nunquam orientantur. Rursusque haec ab illis non cernantur: attollente se contra medios uisus terrae globo. Septentrio enim non cernit troglodyticae & coelestis aegyptus. Nec canopus italiae: & quam uocant berenices cernit. Item quam sub Diuo Augusto cognominauerunt Caesaris thronon: insignis ibi stellae: adeoque manifeste assurgens fastigio incuruae: ut canopus quartam fere partem signi unius supra terram eminere Alexandriae intuentibus uideat. Eadem a rhodo terram quodammodo ipsam strigere. In ponto omnino non cernatur: ubi maxime sublimis septentrio. Idem a rhodo abscondit: magisque alexandriae. In arabia nouembri mense priora uigilia occultus: secunda se ostendit. In meroe solstitio uespere paulisper apparet: paucisque ante exortum arcturi diebus pariter cum die cernitur: Nauigantium haec maxime cursus deprehendunt in alia aduerso: in alia pro mari: subitoque conspicuis: atque ut e freto emergentibus: quae in anfractu pilae latuere syderibus. Neque enim (ut dixere aliqui) mundus hic polo excellentiore se attollit: ut undique non cernantur haec sydera. Verum haec eadem quibusque proximis sublimiora credunt: eademque demersa longinquis. Utque nunc sublimis in defectu positus uideat hic uertex: sic in illam terrae deuexitate transgressus illa se attollunt residentibus quae hic excelsa fuerant: quod nisi in figura pilae accideret non posset. Ideoque defectus solis ac lunae uespertinos orientis incolae non sentiunt: nec matutinos ad occasum habitantes: meridianos uero saepius. Nobili apud arabiam magni Alexandri uictoria luna de fecisse noctis secunda hora prodita est. Eademque in Sicilia exoriens. Solis defectum Vipiano & Foteio conspexit: qui fuere ante paucos annos factum pridie chalend. maias. capania hora diei inter septimam & octauam sensit. Corbulo dux in armenia inter horam diei decimam & undecimam prodidit uisum circuitu globi alia aliis detegente & occultante. Quod si plana esset terra simul omnia apperent cunctis: noctesque non fierent inaequales: neque aliis quam in medio sitis paria duodecim horarum interualla cernerentur: quae nunc non in omni parte simili modo congruunt.

Quæ ratio diurnæ lucis in terris.

CA. LXXIII.

Deo ne nox diesq; quamuis eadē toto orbi simul est oppositu globi nocte: aut ambitu diem afferente. Multis hoc cognitū experimentis. In africa hispaniaq; turriū. Hannibalis. In asia uero propter piraticos terrores simili speculagæ præsidio excitato: ut q; prænūciatos ignes sexta hora diei accensos sæpe cōpertum est: tertia noctis a tergo ultimis uisus. Eiusdē Alexandri cursor Philonides ex scyone ad elin mille & ducenta stadia nouem diei cōfecit horis. Inde q; declinū itiere tertia hora noctis remēsus ē sapius. Cā q; eunti cū sole iter erat: eundemq; remeans obuiū contrario præuertebat occurſu. Qua de cauſa ad occasum nauigantes quāuis breuiſſimo die uincunt ſpatia nocturnæ nauigatiōis ut ſolē ipſum comitātes.

Gnomica de eadem re & horologio primo. CA. LXXIII.

Aſiaq; horoscopa non ubiq; eidem sunt uſui trecentis ſtadiis aut longiſſime etiā quin gētis mutātib; ſemet umbris. Solis itaq; umbilici quē gnomonem appellāt umbra in Egipto meridiano tempore equinoctiū die paulo plus q̄ dimidiā gnomonis mēſurā efficit. In urbe Rōmā nona pars gnomonis deest umbre. In oppido Ancona ſupeſt gnta xxx. In parte Italiae que Venetia appellatur eiſdem horis umbra gnomoni par fit. Vbi & quando nullæ umbræ.

CA. LXXV

Simili modo tradunt i ſyene oppido quod ē ſupra alexandriā quin; milibus ſtadiogæ ſolſtitii die medio nullā umbrā iaci: Puteumq; eius experimenti gratia factū totū illu minari. Ex quo apparere ſolē illi loco ſupra uerticē eſſe: quod etiā in india ſupra ſtumē hyſpaſin fieri tēpore eodē Oneſicritus ſcripſit. Cōſtatq; in berenice urbe troglodytagæ & inde ſtadiis quattuor milibus octingentis. xx. eadem gente in Prolemaide oppido quod in margine rubri maris ad primos elephantogæ uenatus conditū eſt. Hoc idem ante ſolſtitii quadrigenis quin; diebus totidēq; poſtea fieri: & per eos nonaginta dies in meridiē umbras iaci. Rurſus in meroe in ſula quæ eſt caput gentis æthiopū quin; milibus ſtadiogæ & ſyene in amne nilo habitatur bis anno abſumi umbras: ſole duodeuiceſimā tauri partē & quartadecimā leonis obtinēte. In india gēte oretū mōs eſt maleus nomie: iuxta quē umbræ æſtate in auſtrū: hyeme ad ſeptentrionē iaciunt. Quindecim tantū noctibus ibi apparet ſeptétrio. In eadē india patalis celeberrio portu ſol dexter oriſ. Umbræ in meridiē cadunt. Septétrionē ibi Alexandro morāte a notatū prima tantū noctis parte aſpici Oneſicritus dux eius ſcripſit. Quibus i locis in die umbræ nō ſint ſeptétrionē nō conſpici: & ea loca appellari aſcia: nec horas dinumerari ibi. Vbi bis anno umbræ: & ubi in contrarium.

CA. LXXVI.

T in tota troglodytice umbras biſquadragintaquin; diebus in anno Eratoſtenes in cōtrariū cadere p̄didit Vbi longiſſimus dies: & ubi breuiſſimus. CA. LXXVII.

Sic fit ut uario lucis incremēto in meroe lōgiſſimus dies. xii. horas ægnoctiales & octo ptes unius horæ colligat. Alexandriae uero. xiiii. horas. In Italia. xv. In britania. xvii. ubi æſtate lucidæ noctes haud dubie repromittūt id: quod cogit rō credi. Solſtitialibus diebus accidente ſole propius uerticē mūdi anguſto lucis ābitu ſubiecto terræ contiuos dies haberi ſenis menſibus: nocteſq; e diuerſo ad brumā remoto. Quod fieri in inſula tyle pythias maſſilienſis ſcripſit: ſex dieꝝ nauigatione in ſeptentrionē a britania diſtāte. Quidā uero in Mona quæ diſtat a Camalduno britaniæ oppido circiter ducentis milibus affirmant

ſubiecto
uel ſubie-
ctæ

Item de horologio.

CA. LXXVIII.

Mbrarum hanc rationē & quam uocāt gnomonicē iuenit Anaximenes miſeſius Anaximātri de quo diximus & Taletis diſcipulus: primuſq; horologium quod appellant ſciotericon lacedomone oſtendit. Quomodo dies obſeruent. CA. LXXIX.

Pſum diem alii aliter obſeruaere. Babylonii inter duos ſolis exortus. Athenieſes iter duos occaſus. Umbri a meridiē in meridiē. Vulgus omne a luce ad tenebras. Sacerdotes romani & qui diē diſſiniere ciuile: itē ægyptii & Hipparchus a media nocte in mediā. Minora autē interualla eſſe lucis inter ortus ſolis iuxta ſolſtitia q̄ ægnoctia apparet: quia poſitio ſigniferi circa mediā ſui obliquior eſt: iuxta ſolſtitium uero rector.

Differentiæ gentium & ratio.

CA. LXXX.

Contextenda ſunt his caeleſtibus nexa cauſis. Nāq; æthiopus uicini ſyderis uapore torrens: aduſtiſq; ſimiles gigni: barba & capillo uibrato nō eſt dubiū. Et aduerſa plaga mūdi atq; glaciali cādidā cute eſſe gētes flauis p̄miſſas crinibus. Truces uero ex cæli rigore has & illas mobilitates habētes. Ipſorūq; criniū argumēto illis in ſupera ſuccū reuoca-

b ii

ri natura uaporis. His in inferas pres depelli humore deciduo. Hic graues feras: illic uarias effigies animalium prouenire: & maxime alitū: & in multas figuras gigni uolucres. Corporū autē pccritatē utrobique: illic igniū nīsu: hic humoris alimēto. Medio uero terræ salubris utrinque: mixtura: fertilis ad omnia tractus: modicus corporum habitus. Magna & in colore tēperies. Ritus molles: sensus liquidus: ingenia fecunda: totiusque naturæ capacia. Iisdē imperia q̄ nunq̄ extimis gētibus fuerit: sicut ne ille qd̄ his paruerint auulsa: ac pro immanitate naturæ urgētis illas solitariae.

pro immanitate nel
pnuncia
ra

De motu terræ.

CA. LXXXI.

Babyloniogē placita motus terræ hiatūque: & cætera oīa ui sydeꝝ existimant fieri. Sed illogē triū quibus fulmina assignant. Fieri autē hæc meantium cū sole aut cōgruetiū: & maxie circa quadrata mundi. Præclara quædam esse & immortalis in eo (si credimus) diuinitas perhibetur Anaximandro miletio physico: quæ ferunt Iacedemoniis prædixisse: ut urbē ac tecta custodirēt. Instat. n. motū terræ. Et tū urbs tota eorū corrui. Et taygeti mōtis magna ps ad formā puppis emines abrupta cladē insup eā ruina pressit. Perhibet & Pherecydis Pythagoræ doctoris alia coniectatio: sed & illa diuina. Haustu aquæ e puteo p̄sensisse ac p̄dixisse ibi terræ motum. Quæ si uera sunt q̄tum a deo tandem uideri possunt tales distare dum uiuāt. Et hæc quidē arbitrio cuiusque existimanda relinquuntur. Ventos in causā esse nō dubium reor. Neq; n. unq̄ intremiscunt terræ nisi sopito mari: cælog; a deo tranquillo ut uolatus auium non pendeant: subtrahō omni spiritu qui uehit: nec unq̄ nisi post uentos cōditos. In uenas: & cauer nas eius occulto afflatu. Neq; aliud est in terra tremor q̄ in nube tonitruum. Nec hiatus aliud: q̄ cum fulmen erumpit ineluso spiritu lucente: & ad libertatem exire nitente.

De terræ hiatibus.

CA. LXXXII.

Maria itaq; quatitur: & mira edunt opera: alibi prostratis mœnibus: alibi hiatu p̄fundo haustis: alibi egestis molibus: alibi emissis amnibus: nōnunq̄ etiā ignibus calidis ue fontibus: alibi aduerso fluminum cursu. Præcedit uero comitaturque: terribilis sonus: alias murmur similitudo: aut clamori humano: armog; ue pulsantiū fragoris: pro qualitate materiæ excipientis: formæque uel cauernæque uel cuniculi: per quæ meat exilius grassante in angusto: eodē rauco: i recuruis resultate: i duris feruete: i hūidis fluctuante & stagnatibus. Itē feruente contra solida. Itaq; & sine motu sæpe editi sonus: nec simplici modo quatit unq̄: sed tremit uibratque. Hiatus uero alias remanet ostendens quæ forbuit: alias occultat ore compresso. Rursusque ita inducto solo ut nulla uestigia extēt urbisbus plerunq; deuoratis: agrorumque tractu hausto. Maritima autem maxime quatuntur. nec montosa tali modo carent. Exploratum est mihi hi alpes apenninas sæpius tremuisse. Et autumnō ac uere terræ crebrius mouent: sicut fiunt fulmina. Ideo galliæ & ægyptus minime quatuntur: quoniam hic æstatis causā obstat: illic hyemis. Itē noctu sæpius q̄ interdū. Maximi autem futuri signa motus existāt hi matutini uespertinique: sed propinqua luce crebri. Interdū autem circa meridiem fiunt: & solis lunæque defectu: quoniam tē pestates tunc sopiuntur. Præcipue uero cum sequitur imbrem æstus imbræ sue æstum.

Signa motus futuri.

CA. LXXXIII.

Auigantes uero sentiunt non dubia coniectura: sine flatu intumescēte flucto subitō: aut quatiente ictu. Intremunt uero & in nauibus posita æque q̄ in ædificiis: crepituque prenūtiāt. Quin & uolucres nō ipauide sedent. Est & in cælo signū: præceditque motu futuro aut interdū aut paulo post occasum sereno ceu tenuis lineæ nubis in longum porrectæ spatium. Est & in puteis turbidior aqua: nec sine odoris tedio.

Auxilia contra motus futuros.

CA. LXXXIII.

Sicut & iisdem est remedium: quale cloacæ & crebri specus præbent. Præconceptum enim spiritum exhalant: quod in certis notatur oppidis: quæ minus quatuntur: crebris ad purgandam eluuiem cuniculis cauata. Multoque sunt tutiora in iisdē illis quæ pendent: sicut neapoli in italia intelligitur: parte eius quæ solida est ad tales casus obnoxia. Tutissimi sunt ædificiorum fornices: anguli quoque parietum: pontesque alterno pulsū renitente. Et latere terreno facti parietes minore noxa quatuntur. Magna differentia est & in ipso genere motus. Pluribus siquidem modis quatitur. Tutissimum est cum uibrat crispante ædificiorum crepitu: & cum intumescit assurgens: alternoque motu residet innoxium: & cum concurrētia tecta contrario ictu arietant: quoniam alter motus alteri renititur. Vndantis inclinatio & fluctus moræ quædam uoluntatio infesta est: aut cum in unam partem totus se motus impellit. Desinunt autem tremores cum uentus emerit. Sin uero durauerit: nō ante quadraginta dies sistunt.

tur. Plerumq; & tardius: utpote cum quidem annuo & bienni spatio durauerint.

Portenta terrarum semel uisa.

CA. LXXXV.

Actum est & hoc semel: quod equidem in hetrusca disciplina uoluminibus inueni. ingens terrarum portentum. L. Martio. Sex. Iulio consil. in agro mutinensi. Namq; montes duo inter se concurrerunt crepitu maximo assultantes recedente igne: inter eos flamma fumoque in caelum exeunte interdum spectante e uia aemilia magna equitum Romanorum familiariumq; & uiatorum multitudine. Eo concursu uillae omnes elisae. Animalia permulta quae intra fuerant: exanimata sunt: anno ante sociale bellum: quod haud scio an funestius ipsi terrae italiae fuerit quam ciuile. Non minus mirum ostentum & nostra cognouit aetas anno Neronis principis supremo: sicut in rebus eius exposuimus pratis oleisq; intercedente uia publica in contrarias sedes transgressis in agro marrucino praedius Vectii marcelli equitis Ro. res Neronis procurantis.

Miracula terrae motus.

CA. LXXXVI.

Fuerunt simul cum terrae motu & inundationes maris: eodem uide scet spiritu in fusi: aut residens sinu recepti. Maximis terrae memoria mortalium extitit motus Tyberii Caesaris principatu. xii. urbisbus a se una nocte prostratis. Creberrimus punico bello intra eundem annum septies atq; quinquagies nuntiatus Romam. Quo quidem anno ad thrasimenum lacum dimicantes maximum motum neq; poeni sentire nec Romani. Nec uero simplex malum aut in ipso tantum motu periculum est. Sed par aut maius ostentum nunquam urbs Roma tremuit: ut non futuri euentus alicuius id praenuntium esset.

Quibus locis maria recesserint.

CA. LXXXVII.

Adem nascentium causa terrarum est cum idem ille spiritus attolendo potes solo non ualet erumpere. Nascentur enim: nec fluminum tantum inuectu sicut echinades insulae ab acheloo amne conuectae: maior pars aegypti a nilo. In quam a pharo insula noctis & diei cursum fuisse Homero credimus. Nec recessu maris sic ut idem circeis. Quod accidisse & in ambraciae portu decem millium passuum intervallo & athenensium quinque millium ad pyraenem: memoratur. Et ephesi ubi quodam aedem Dianae alluebat. Herodoto quidem: si credimus: mare fuit supra memphim usque ad ethiopi montes. Itemque a planis Arabiae mare circa alium & tota teuthraniae quaque campos intulerit maeander.

Ratio insularum nascentium.

CA. LXXXVIII.

Ascuntur & alio modo terrae: ac repente in aliquo mari emergunt uelut parua secum faciente natura: quaeq; hauserit hiatus alio loco reddente.

Quae & quibus temporibus enatae sunt.

CA. LXXXIX.

Larae iam pridem insulae delos & rhodos memoriae produntur enatae. Postea minores ultra melo: anaphe: inter lemnum & hellepontum nea: inter lebedum & theon alone: inter cycladas olympiadis. cxxxv. anno quarto thera & therasia. Inter easdem post annos. cxxx. hiera eademq; automata. Et ab ea duobus stadiis post annos. cx. in nostro aeuo. M. Iunio Syllano & L. Balbo consil. ad. viii. idus iulii thia.

Quas terras interrupperint maria.

CA. XC.

Nec nos & iuxta italiae inter aelias insulas ite iuxta creta emerfit e mari mille quingentum passuum una cum. Calidis fontibus altera olympiadis. cxliii. anno tertio in thufco sinu flagras haec uolupte cum flatu. Prodig quoque memoriae magna circa illam multitudinem piscium fluitante confestim exspirasse quibus ex iis cibus fuisset. Sic & pythecusas in capano sinu fuerunt ortas. Mox in iis monte epopon cum repente flamma ex eo emicuisset caepstri aequum planitie. In eadem & oppidum haustum profundo: alioque motu terrae statim emerfisse. Et alio puolutis montibus insulae extirpatae pchytia. Namq; & hoc modo insulas rege natura fecit. Auellit sicilia italiae: cyprum syriae. euboae boetiae: euboeae Aralante & mactiae: belbicum bithyniae leucosiam syrenum promontorio.

Quae insulae continenti adiunctae.

CA. XCI.

Rursus abstulit insulas mari iunxitq; terris. Antissam leibo: zephiriū halicarnaso: ethusam mindo: domiston & priene mieto: arthemisia parthenio promontorio: hybada quodam insulae ioniae. cc. nunc a mari abest stadiis. Syriten ephesus in mediterranea habet. Derisidas & sophoniam utinam ei magnesia. Epidaurus & oricon insulae esse deserunt.

Quae terrae motu mari permutatae.

CA. XCII.

Notum abstulit terras primū omnium ubi atlanticū mare est (si Platoni credimus) in medio spatio. Mox iterum: quae uidemus hodie merfam acarnaniam ambracio sinu: acha

idē uel eodem

uel tētrāte

uel stagnū

in corinthio: europa aethiæ ppotide & pto. Ad hoc perripit mare leucada anthirrhii: hellepōtū: bosphoros duos.

Quæ terræ ipsæ se sorbuerunt.

CA. XCIII.

A Tq; ut sinus & stagna pterea ipsa se cōdens terra deuorauit. Cybotū altissimū montē cū oppido currite: siphylū in magnesiā. Et prius i eodē loco clarissimā urbem quæ tā talis uocabat. Galanis & Gamales urbiū in phœnice agros & cum ipsis phœgiū æthiopiæ iugū excellissimū: tanq̄ non insida grassarentur & littora.

Quæ urbes haustæ sint a mari.

CA. XCIII.

P Yrrhā & ātistam circa meotin pontus abstulit. Elicen & burā sinus corinthius: q̄rum in alto uestigia appent. Ex insula cæa amplius .xxx. millia passuū abrupta subito cum plurimis mortaliū rapuit. Et in sicilia dimidiā tyndarida urbē: ac quicquid ab italia deest. Similiter in boetia & eleusina.

De Piculis.

CA. XCV.

M Otus. n. uero terræ sileant & q̄cqd est: ubi saltē busta u: biū extāt. Simul ut terræ miracula potius dicamus quā scelera naturæ. Et hercule nō cœlestia enerra: u difficultio ra fuerit. Metallogē opulētia tā uaria: tā diues: tā fœcūdat: tot sæculis suborēs: cū tātū quotidie orbe toto Populē ignes: ruina: naufragia: bella: fraudes: tātū pero luxuria. & tot mortales conterāt. Gēmagē pictura tā multiplex. Lapidū tā discolorēs maculæ. Interq; eos candor alicuius pter lucē oia excludēs. Medicatorē fontiuū uis. Igniū tot locis emicantiū ppetua tot sæculis icēdia. Spūs lætales alibi: aut scrobibus emissi: aut ipō loci situ mortiferi. Alibi uolucris tātū ut soraçtē uicino urbi tractu. Alibi pter hoīem cæteris aiantibus. nōnūq̄ & hoī: ut in sinuessano agro & puteolano sunt: q̄ spiracula alii charoneas scrobes mortifere: spiritū exhalātes. Itē in hirpinis amfanti ac mephitis eudē locū: quē qui itrauere moriunt. Simili modo hierapoli in asia matris magnæ tantū sacerdoti innoxii. Alibi fatidici specus: quoq; exhalatōe temulēri futura præcinunt: ut delphis nobilissimo oraculo. Quibus i rebus qd possit aliud causæ afferre mortalium quispiā: q̄ diffuse per omnē naturæ subinde aliter atq; aliter numē crumpens.

De terris semper trementibus.

CA. XCVI.

Q Vedam uero terræ ad ingressus tremunt sicut i gabinēsi agro nō procul urbe Roma iugera ferme ducenta equitantium cursu.

De insulis semper fluctuantibus.

CA. XCVII.

S Imiliter in reatino qdā insulæ semper fluctuant: sicut in agro cecubo: & eodē reatino mutinēsi: stationēsi: in uadimonis lacu: & ad cutillas aq; opaca silua: q̄ nunq̄ die ac noctu eodē loco uisit. In lydia aq; uocant calamina: non uentis solum: sed et contis uel quolibet impulsu multoq; cūiū mithriaticō bello salus. Sunt & in nympheo quæ saltares dicūt: qm̄ in symphoniz cātu ad icētus modulatiū pedū mouēt. In tarquinēsi lacu magno Italiz duo nemora circumferuntur nunc triquetra figuram edentes: nunc rotundam complexu uentis impellentibus: quadratam nunquam.

quolibet
impulsu ul
quolibet
impulsæ

Quibus in terris nō pluāt: & acruata terræ miracula & cæterorū elemētōrū. CA. XCVIII.

C Elebre sanū hēt Veneris paphos: in cuius quādā arēā nō ipluit. Itē in ea oppido troadis circa simulacrū Mineræ in eodē relicta sacrificia nō putrescūt. Iuxta harpala opidū aethiæ cautes stat horrēda uno digito mobilis. Eadē si toto corpe ipellat resistēs. In taurog: poeninsula in ciuitate pasino terra est q̄ sanāc oia uulnera. At circa assō troadis lapis nascit: quo cōsumūt oia corpa: sarcophagus uocat. Duo sunt mōtes iuxta flumē indū. alteri natura est ut ferrū oē teneat: alteri ut respuat. Itaq; sint clauī in calciamēto: uestigia auelli i altero nō posse: i altero sisti. Locris & trotone pestilētia nūq̄ fuisse: nec ullo terræ motu laboratū ānotatū ē. In lycia uero sp̄ a terræ motu. xl. dies serenos eē. In agro harpano frumētū sanū non nascit. Ad aras mutias i ueiēte & apē tusculanū & i silua ciminia loca sūt i qbus i terrā depacta nō extrahūt. In crustumino natū scēnū ibi noxiū. extra salubre ē. Et de aquarū natura complura dicta sunt.

Qua ratione æstus maris accedant & recedant.

CA. XCIX.

S Ed æstus maris accedere & reciprocare maxie mixtū est. Pluribus qdē modis accidit. Vez: cā in sole lunaq; Bis inter duos exortus lunæ affluūt: bisq; remeāt uicenis q̄ter nisq; sp̄ horis. Et primū attolente secū ea mundo intumescētēs. Mox a meridiano cœli fastigio uergēte i occasū residētēs. Rursusq; ab occasu subter cœli ima & meridiāo contraria accedētē inuidātes. Hic dōc itez exortāt se sorbētes. Nec unq̄ eodē tpe quo pridie refluit: ut ancilātē sydere trahētēsq; secū auido haustu maria: & assidue aliūde q̄ pridie exortēte partibus tū interuallis reciproci: senisq; semper horis nō cuiusq; diei aut noctis aut loci: sed æqnoctia

libus:ideoq; in æq̄les vulgariū horarū spatio utcuq; plures in eas aut diei aut noctis illarū mēsu-
ræ cadūt: & æquinoctio tantū pares ubiq;. Ingens argumentū plerūq; lucis ac uicis etiā diurnæ
hebetes esse q̄ negent subtermeare sydera: ac rursus eadē resurgere: similesq; terris imo uero uni-
uersæ naturæ & inde faciē in iisdem ortus occasusq; opibus non aliter sub terra manifesto syde-
ris cursu alioe effectu: q̄ cū p̄ter oculos n̄os feratur. Multiplex ēt num̄ lunaris differentiā: pri-
mūq; septenis diebus. Quippe modici noua ad diuiduā æstus. Pleniores ab ea exundāt: plene
q; maxime fuerunt. Inde mitescunt. Pares ad septimā primis. Iterūq; alio latere diuidua augent.
In coitu solis pares. Plane eadē aquilonia & a terris longius recedente mītiores q̄ cum in austrōs
digressa p̄priorē n̄su uim suā exercet. Per octonos quoq; annos ad principia motus & paria in-
cremēta cētesimo lunæ reuocāt ambitu: augēte ea cuncta solis annuis causis duobu s̄ ægnoctiis
maxie tumentes & autūnali amplius q̄ uerno. Inanes uero bruma & magis solstitio. Nec tñ in ip̄-
sis: qd̄ dixit: tēpore articulis sed paucis post diebus: sicuti neq; in plena aut nouissima sed postea:
nec statim ut lunā mundus oñdat: occultetue: aut media plaga declinet: ueq; fere duabus horis
æquinoctialibus feruis: tardiore semp̄ ad terras oīum q̄ gerunt in celo effectu cadēte q̄ uisu si-
cuti fulguris & tonitruū & fulminū. Oēs enī æstus in oceano maiora itegunt spatia inundātq; q̄
in reliquo mari: siue quia totū in uniuersitate aiosus est q̄ in parte: siue q̄ magnitudo aperta sy-
deris uim laxē crassantū efficacius sentit eadē angustias arcentibus. Qua de cā nec lacus nec am-
nes siml̄ mouent. Octogenis cubitis supra britaniā intūscere æstus Pytheas massiliensis auctor
est. Interiora aut maria claudunt ut portu. Quibusdam tñ in locis spatiosior laxitas ditioni pa-
tet. utpote cum plura exempla sunt in trāquillo mari: nulloq; uelorum impulsu tertio die ex ita-
lia peruectorum uticam æstu feruente. Circa littora autem magis q̄ in alto deprehenduntur hi
motus: quoniam & in corpore extremo pulsū uenarum idest spiritus magis sentiunt.

Vbi æstus extra rationem.

¶ N plerisq; tñ æstuariis p̄p̄ disparem syderum in quoq; tractu exortus diuersi existunt
æstus tpe non rōne discordes. sicut in syrtibus. Ex quorundā tñ priuata natura est: ue-
lut tauroministrā curipi. Sæpius & in euboia septies die ac nocte reciprocātes. Aestus
idē triduo in mente cōsistit septima: Octaua: nonaq; luna. Gadibus q̄ est delubro Mercuris proxi-
mus: fons inclusus ad putei modū alias simul cū oceano auget: minuitq; alias uero utrūq; cōtra-
riis t̄pibus. Eodē in loco alter oceani mōtibus cōsentit. In ripa betis oppidū est: cuius putei cre-
scente æstu minuunt: augetcūt decedente mediis temporum immobiles. Eadē natura in hispali
oppido uni puteo: ceteris uulgaris. Et pontus semper extra meat in p̄pontidē: introrsus in pon-
tū nunq̄ resuo mari.

Miracula maris.

CA. C.

¶ Mnia plenilunio maria murgant: q̄dam & statō tēpore. Circa messanā & milas simo
similia expuunt in littus purgamēta: unde fabula solis boues ibi stabulari. His adde:
ut nihil qd̄ equidē nouerim præterea. Aristoteles nullū animal nisi æstu recedēte ex-
pirare affirmat. Obseruatū id multū in gallico oceano: & dūtaxat in homie cōpētū.

Quæ potestas lunæ & terrena & marina.

CA. CII.

¶ Vo uera cōiectatio existit haud frustra sp̄m̄ sydu lunæ existari. Et hoc eē qd̄ terras
saturet: accedēsq; corpa impleat: abscedēsq; inaniat. Ideo cū icremēto eius augeri cōchy-
lia: & maxie spiritū sentire q̄bus sanguis nō sit: sed & sanguinē hoīem etiā cū lumine
eius augeri ac minui. Frōdes quoq; ac pabula (ut suo loco dicet) sentire nō oīa eadē penetrāte ui.

Quæ solis & quare falsum mare.

CA. CIII.

¶ Taq; solis ardore siccat liquor: & hoc eē masculū sydu accepius torrēs cūcta sorbēs.
Sic mari late patēti sapore icoqui. salis: aut q̄ exhausto inde dulci tenuiq; qd̄ facili-
me trahat uis ignea: oē asperius crassiusq; loquat. Ideo sumā æquoz; aquā dulciore p̄
funda. Hæc eē uertiorē cām asperi saporis: q̄ q̄ mare terræ sudor sit æternus: aut q̄ plurimum
arido misceat illi uapore: aut q̄ terræ natura medicatas aq̄s inficiat. Est in exēplis Dionysio sici-
liæ tyrāno cū pulsus est ea potētia: accidisse prodigiū: ut uno die in portu dulcesceret mare.

Item de natura lunæ.

CA. CIII.

¶ Ontrario ferunt lunæ foemineū ac molle sydu atq; nocturnū soluere humore: & tra-
here nō auferre. Id manifestū est q̄ feraz; occisa corpa in tabē uisu suo resoluat: som-
noq; sopitis torporē cōtractū in caput reuocet. Glaciē refundat: cunctaq; humifico
spiritu laxet. Ita pensari naturæ uices: semperq; sufficere aliis syderum elementa cogentibus: aliis
uero fundentibus. Sed in dulcibus aquis lunæ alimentū esse sicut in marinis solis.

b • iiiii

Vbi altissimum mare.
 Altissimum mare. xv. stadiorum Fabianus tradit. Alii in ponto ex aduerso coraxorum gentis uocant bathea ponti. tricentis fere a continenti stadiis in mensam altitudine maris tradunt uadis nunquam repertis.

Miracula aquarum fontium & fluminum.

CA. CVI.

uel uelut
 nios
 a mari uel
 ameria

uel peneus

Irabilis id faciunt aquae dulces iuxta mare ut fistulis emicantes. Nam nec aquarum natura a miraculis cessat. Dulces mari iuehant leuiore haud dubie. Ideo & marinae: quarum natura grauior: magis inuecta sustinet. Quaedam uero & dulces inter se supermeant alias. Ut in fucino lacu inuectus amnis: in lario abdua: in uerbano ticinus: in benaco mintius: in feuinno ollius: in lemanno rhodanus. Hi trans alpes superiores in italia multorum militum transitu hospitalis: suas tantum nec largiores quam intulere aquas euehentes. Proditum hoc & in oronte amne syriae: multumque aliis. Quidam uero odio maris ipsa subeunt uada: sicut Arethusa fons syracusanus in quo reddunt iacta in alpheu: qui per olympiam fluens peloponnesiaco littori infundit. Subeunt terras rursum reddunt. Lycus in asia. Erafinus in argolica. Tigris in mesopotamia. Et quae in Aesculapii fonte athenis imersa sunt: in phalerico reddunt. Et in atinate campo fluuius merfus post. xx. millia passuum exit. Et in aquileiesi timauus. Nihil in asphaltice iudaeae lacu qui bitumen gignit mergi potest. Nec in armeniae maioris aretissa. Is quidem Nitrosus pisces alit. In salentino iuxta oppidum maduriam lacus ad margines plenus: neque exhaustis aquis minuit: neque infusus auget. In ciconum flumine & in piceno: lacu uelino lignum detectum lapideo cortice obducit. Et in surio colchidis flumine adeo ut lapidem perueniens durans adhuc integret cortex. Similiter in flumine filari ultra furtum non uirgulta modo imersa: uerget & folia lapidescuti: alias salubris potus eius aquae. In exitu paludis reatiniae saxum crescit. Et in rubro mari oleae uirentesque fructus enascuntur: sed & fontium plurimorum: natura mira est feruore. Idemque etiam in iugis alpium ipsorum in mari: & inter italiae & enariae: ut in baiano sinu: & in liri fluuii multumque aliis. Nam dulcis haustus in mari plurimis locis: ut ad chelidoniae insulas & arabum: & in gaditano oceano. Patavinorumque aquae calidis herbae uirentes innascuntur: piscesque ranarum. Ad uetulonios in herurgia non procul a mari pisces. In casinate fluuius appellatur scatebra frigidus abundantior aestate. In eo ut in archadiae symphali enascuntur aquae tiles musculi. In done iouis fons: cum sit gelidus: & imersas faces extinguat: si extinctae admoueantur: accendit. Idem meridie semper deficit: quae de cae anapauomenon uocant. Mox increpescens ad medium noctis exuberat. Ab eo rursum sensim deficit. In illyris supra fontem frigidum expansae uestes accenduntur. Iouis Hammonis fons inter diu frigidus: noctibus feruet: in troglodytis fons solis appellatur: dulcis & circa meridiem maxime frigidus: mox paulatim tepescens ad noctis media feruore & amaritudine infestatur. Padi fons mediis diebus aestiuis uelut interquiescens semper aret. In tenedo insula fons semper a tertia noctis hora in sexta ab aestiuis solstitio exundat. Et in delo insula inopis fons eodem quo nilus modo: ac pariter cum eo decrepescit augeturque. Contra timauum amnem in insula parua in mari est cum fontibus calidis: qui pariter cum aestu maris crescunt minuuntque. In agro pitinate trans apenninum fluuius nouanus omnibus solstitiis torrens bruma siccat: in salisco Clitumni amnis aqua potata candidos boues facit: in boetia amnis melas oues nigras. Cephisus ex eodem lacu pluuies albas: rursum nigras penitus: ruffasque iuxta illum Xantus: unde & nomen amnis: in ponto fluuius astaces irrigat campos: in quibus pastae oues nigro lacte aquae gentes alunt: in reatino fons neminia appellatus alio atque alio loco exoritur: annonae mutatione significatur. Brundisii in portu fons incorruptas praestat aquas nauigantibus. Lyncestis aqua quae uocatur acidula uini modo temulentos facit. Ita in paphlagonia & in agro caleno. In andro insula templo Liberi patris fontem nonis ianuarii semper uini sapore fluere. Mutianus ter consecratur. Dios techosia uocatur. Iuxta nonacrin archadiae flux nec odore differens nec colore epota illico necat. Item in berofo tauroque colle tres fontes sine remedio sine dolore mortiferi. In carrinensi hispaniae agro duo fontes iuxta fluunt: alter omnia respuens: alter absorbens. In eadem gente alius aurei coloris omnes offendit pisces nihil extra illam aquam caeteris differentes. In comenensi iuxta larium lacum fons largus horis singulis semper intumescit ac refidet: in cynonia insula ante lesbum fons calidus uere tantum fluit. Lacus sinnaeus in asia circum nascete absynthio inficitur. Colophone in Apollinis clarii specu lacuna est: cuius potum mira redduntur oracula bibentium breuiore uita. Amnes retrofluere & nostra uidit aetas. Neronis principis annis supremis sicut in rebus eius retulimus. iam omnes fontes aestate quam hyeme gelidiores esse quem fallit: sicut illa permira naturae opera aes & plumbum in massa mergi: dilatata fluitare. Eiusdemque ponderis alia sedere: alia inuehi. Onera in aqua facilius moueri. Thyrcum lapidem quae

uis grandē innatare: eūdeq; cōminutum mergi. Recentia cadauera ad uadū labi: intumescētia attolli: inania uasā hāud facilius: q̄ plena extrahi. Pluuia salinas: aqua dulciores eē q̄ reliquas. Nec fieri salēm nisi ad mixtis dulcibus. Marinas tardius gelare: & celerius accendi. Hyeme mare calidius esse: autūno falsius. Omne oleo tranquillari. Et ob id urinātes ore spargere: q̄m mitiget naturā asperam: lucemq; deportet. Niues in alto mari nō cadere. Cum omnis aqua deorsum ferat exilitate fontes: atq; etiam in aetnā radicibus fragrantis in tantum: ut quinquagena & cētena milia passuum harenas flammaram globus eructet.

Ignium & aquarum iuncta miracula: & de maltha.

CA. CVII.

AMq; & ignium: quod est naturā quartum elementum: reddamus aliqua miracula. Sed primum ex aquis: in comagene urbe famosata stagnum est emittens limum maltham uocant: flagrantem: cum quid attingit solidi: adheret. Præterea tactus sequitur fugientes. Sic defendere muros oppugnante Lucullo: flagrabatq; miles armis suis. Aquis etiam accenditur. Terra tantum restingui docuere experimenta.

De naphtha.

CA. CVIII.

Similis est naturā naphtha: ita appellatur circa babylo-niam: & in austriacis parthiae: pfluens bituminis liquidi modo. Huic magna cognatio ignium: transiliuntq; protinus in eam undecunq; uisam. Ita ferunt a Medea pelicem crematā postquam sacrificatura ad aras accesserat: corona igne rapta.

De semper ardentibus locis.

CA. CIX.

Eg; in montiū miraculis ardet aetna noctibus spiritantq; æuo igniū materia sufficit. Niualis hybernis t̄pibus: egestūq; cinerē pruinis operiens. Nec in illo tantū natura sc̄uit exustionē terris denuntiās. Flagrat in phaselide mons chimæra: & quidē imortalis diebus ac noctibus flāma. Ignē eius accēdi aq; extingui uero terra aut sc̄eno Gnidius Ctesias tradit. Eadē i Lycia ephesti mōtes tēda flāmāte tacti flagrāt adeo: ut lapides quoq; riuoz & harenæ in ipsis aq; ardeat: aliterq; ignis ille pluuiis. Baculo si quis ex iis accēso traxerit: sulcos: riuos igniū sequi narrāt. Flagrat in bactris cophati noctibus uertex. Flagrat in medis & cestia gēte cōfinio psidis. Susis quidē ad turrim albā. xv. caminis maximo eorum. Et interdū campus babylo-niæ flagrat quadam ueluti piscina iugeri magnitudine. Item æthiopum iuxta hesperium montem stellarum modo campī nocte nitent. Similiter in megaloponitanorum agro: tametsi inter-nus sit ille iucundus: frondemque densi supra se nemoris non adurēs: & iuxta gelidum fontem semper ardens. Nymphi crater dira apolloniatis suis portendit: ut Theopompus tradidit. Augetur hymbribus: egeritq; bitumen temperandum fonte illo ingustabili: alias omni bitumine di-lutius. Sed quis hæc miretur! In medio mari hiera insula ardet. Aeolia insula iuxta italiam cum ipso mari arsit per aliquos dies: sociali bello: & donec legatio senatus piāuit: Maximo tamen ardet incendio theonochema dictum æthiopū iugum. Torrentesq; solis ardoribus flammæ egerit. Tot locis tot incendiis rerum natura terras cremat.

Ignium per se miracula.

CA. CX.

Ræterea cum sit huius unius elementi ratio sc̄cunda: sc̄q; ipsa pariat: & minimis cre-scat sintillis: quid fore putandum est in tot rogis terræ? Quæ est illa natura quæ uo-racitatem audissimam in toto mundo sine damno sui patit? Addantur t̄s sidera in-numera ingenisque sol. Addantur humani ignes: & lapidum quoque infiti naturæ: at- trita inter se ligna: iam nubium: & origines fulminum. Excedit profecto omnia miracula: ullum diem fuisse: quo non cuncta conflagrarent: cum specula quoq; concaua: aduersa solis radiis facili us etiam accēdantur: q̄ ullus alius ignis. Quid q; innumerabiles partus: sed naturales sc̄atent! In nymphæo exit e petra flamma: quæ aqua accēditur. Exit & ad aquas sc̄antias. Hæc quidem inua-lida: cum transit: nec longe in aliā durans materia. Viret & æterno hunc fontem igneum con- texens fraxinus. Exit in mutinensi agro statis uulcano diebus. Reperitur apud auctores subiectis ariciæ aruis si carbo deciderit ardere terram. In agro sabino & sidicio unctum flagrare lapidem. In salentino oppido inatium imposito ligno in saxum quoddam t̄bi sacrum protinus flammam existere. In laciniæ iunonis arā sub diuo sita cinerem immobilē esse perslantibus undiq; pcellis. Quin & repētinos ignes existere & in aquis. Et i corporibus et̄ humanis emicuisse. Trasimenū lacum arsisse totū. Seruio Tullio dormiēti in pueritia ex capite flammā emicuisse. L. Martiū in hispania interēptis Scipiōibus cōcionantē: & milites ad ultionē exhortatē arsisse simili modo Va- lerius Antias narrat. Plura mox & distinctius. Nunc enim quadā mixtura rerū omnium exhibē-

tur miracula. Vege egressa mens interpretatione naturae festinat legentium aios per totum orbem ueluti manu ducere. Terrae uniuersae mensura longitudo & latitudo. CA. CXI.

Ars nostra terrarum de qua memoro ambiente (ut dictum est) oceano uelut innatas longissime ab ortu & ab occasu patet: hoc est ab india ad Herculis columnas gadiibus sacras octuagies quinquies centena septuaginta octo millia passuum, ut Artemidoro placet auctori. Ut uero Isidoro nonagies octies & decem & octo millia. Artemidorus adicit amplius a gadiibus circuitu sacri promontorii ad promontorium artabrum: quo longissime frons percurrit hispaniae: octingenta millia nonaginta unum. Id mensurae duplici currit uia a gange amne hostio eius quo se in eorum oceanum effundit per indiae parthienensium ad myriandrum urbem syriae in istico sinu positam quinquagies bis quindecim passuum decem & nouem. Inde proxima nauigatione cyprum in insula pataram lyciae: rhodum: astypalaxam: in carpacio mari in insulas laconicae tanagrae. Lylibeum siciliae. Catalium sardiniae tricies quater quinquaginta millia. Deinde gades quadragies bis quinquaginta millia. Quae mensura uniuersa ab eo mari efficit octogies quinquies septuaginta octo millia passuum. Alia uia quae certior iterum terreno maxime patet a gange ad euphratem amnem quinquagies centena millia passuum & xviii. Inde cappadociae in mazaca. cc. millia. xliiii. inde per phrygiae cariam: ephesum. quadringenta millia passuum. xcviii. Ab epheso per aegaeum pelagus delum ducenta millia, isthmum ducenta duodecim millia. Deinde terra & lacooico mari & corinthiaco sinu patras peloponnesi ducenta duo millia quingenti. Leucadem octingenta sex millia quingenti. Corcyram totidem Actoeraunia centum triginta duo millia quingenti. Brundisium octingenta sex millia quingenti. Roma. ccc. millia sexaginta. Ad alpes usque calcincomacum uicium quingenta decem & octo millia. Per galliam ad pyreneos montes illibrium quingenta quinquaginta sex millia. Ad oceanum & hispaniae hora trecenta triginta duo millia. Traiectu gadiis septem millia quingenti. Quae mensura Artemidoro attestante nonaginta efficit sexaginta nouem. Latitudo autem terrae a meridiano situ ad septentrionem dimidio fere minor colligitur: quinquaginta quattuor millium sexaginta duo. Quo palam sit quantum & hinc uapor abstulerit: & illinc rigor. Neque enim deesse arbitror terris: aut non esse globi formam. Sed inhabitabilia utrinque incognita esse. Haec mensura currit a littore aethiopiici oceani: qua modo abitatur ad meroe quingenta quinquaginta millia: inde alexandriam duodecim millia quingenta. Rhodum quingenta octoginta. Gnidum octoginta quattuor millia quingenti cum. xxy. M. Samum. c. M. Chium octoginta quattuor. M. Mytilenem. lxxv. M. Tenedon. xxviii. M. Sigaeum promontorium. xii. M. quingenti. Os ponti. cccxii. M. d. Carabin promontorium. ccc. Os mæotidis. cccxii. M. d. Ostium tanais. cclxy. M. Qui cursus cõpendis maris breuior fieri potest. lxxxix. M. Ab hostio tanais nihil modicum diligentissimi auctores fecere. Artemidorus ulteriora, incomperta existimauit: cum circa tanain sarmatarum gentes degere fateretur ad septentriones ueras. Isidorus adiecit. xii. M. l. usque ad tilen: quae coniectura diuinationis est. Ego non minore quam proxime dicto spatio sarmatarum fines nosci intelligo. Et alioquin quantum esse debet quod innumerae gentes subinde sedem mutantes capiat. Unde ulteriorem mensuram inhabitabilis plagae multo esse maiorem arbitror. Nam & germania immensas insulas non pridem copertas cognitum habeo. De longitudine ac latitudine haec sunt quae digna memoratu putem. Uniuersum autem hunc circuitum Eratosthenes in omnium quidem litterarum subtilitate: & in hac utique praeter ceteros solers: quem a cunctis probari uideo ducentorum quinquaginta duorum millium stadium prodidit. Quae mensura Romana computatione efficit trecenties quindecies centena millia passuum. Improbum ausum: uerum ita subtili argumentatione comprehensum: ut pudeat non credere. Hipparchus: & in coarguendo eo & in reliqua omni diligentia mirus adiecit stadiorum paulominus. xxy. millia.

Harmonica mundi ratio.

CA. CXII.

Lia Dionysiodoro fides: neque enim subtraham exemplum ueritatis graecae maximam. Cidius hic fuit geometrica scia nobilis. Senecta die obiit in patria. Funus duxere ei propinquae ad quae pertinebat haereditas. Eae cum secutis diebus iusta peragerent: iuuenisse dicuntur in sepulchro epistolam Dionysiodori nomine ad superos scriptam. Peruenisse eam a sepulchro ad infimam terram: esse seque eo stadiorum quadraginta duo millia. Nec defuere geometricae qui interpretarentur significare epistolam a medio terrae orbe missam quo deorsum ab summo longissimum esse spatium: & idem patris medium. Ex quo consecuta computatio est: ut circuitu esse. cc. quinquaginta quinquies millia stadia pronuntiarent. Harmonica ratio quae cogit res naturae sibi ipsam congruere: addit huic mensurae stadia septem millia terrarum nonagesimam sextam millefimam totius mundi partem facit.

CAII PLII. SECVNDI NATVRA LIS HISTORIAE LIBER TERTIVS PROOEMIVM.

ACTENVS DE SITV: ET MIRACVLIS TERRAE AQ VA-
 rúg: ac sydeg: & rōne uniuersitatis atq; mēfura. Nūc de pibus q̄q̄
 infinitū id quoq; existimat nec temere sine aliq̄ reprobēfide tracta-
 tū. Haud ullo i genere uenia iustior est: si mō minime mirū est ho-
 minē genitū nō oīa humana nouisse. Quapropter auctorem nemi-
 nē unū sequar. Sed ut quēq; uerissimū i quacq; parte arbitrabor.
 Quonā cōse ferme oibus fuit: ut eos quicq; diligentissime situs di-
 sceret: i quibus ipse prodebat. ideo nec culpabo: aut coarguā quēq;
 locog; nuda noīa: & quāta dabitur breuitate ponēf: claritate causif
 q; dilatis i suas partes. Nūc. n. sermo de toto est. Quare sic accipi ue-
 lim: ut sicut uidua fama sua noīa q̄lia fuere primordio an ulla res
 geitas nuncupent: & sic q̄dam in his nomenclatura q̄dem: sed mundi rerūq; natura. Terrae
 orbis uniuersus in tres diuidif partes: europa: asiam: africā. Origo ab occasu solis: & gaditano fre-
 to: q̄ irrūpens oceanus atlāticus in maria interiora diffundif. Hinc intranti dextra africa: est le-
 ua: europa: inter has asia ē. Terminī amnes tania & nilus. Xii. millia passū in longitudinē quas
 diximus fauces oceanī patēt: q̄nc; millium in latitudine a uico mellaria hispaniā ad p̄montori-
 um africae albū auctore. Turamnio Gracula iuxta genito. T. Liuius: ac Nepos Cornelius latite-
 dinis tradiderūt ubi minus. vii. M. passū. Vbi uero plurimū. x. M. Tā modico ore tam imensa
 equog; uastitas pditur. Nec p̄funda altitudo miraculū minuit. Frequentes quippe tēniae candi
 cantis uadi carinas territant. Qua de causa limē internī maris multi eū locū appellauerē. Proxīa
 aut faucibus utrinq; impositi mōtes coerēt claustra: abila africa: europa: calpe labog; Herculis
 metā. Quā ob cām indigenā colūnas eius dei uocāt: credūtq; perfossas exclusā antea admīfisse
 maria: & rege naturā mutasse faciēm.

De europa.

CA. I.

Rimū ergo de europa altrice uictoris oīum gentiū populi: longeq; terrae pulcherri-
 ma quā pleriq; merito non tertiā portionē fecere: ueg; aquā in duas ptes ab amne ta-
 nai ad gaditanū fretū uniuerso orbe diuiso. Oceanus hoc qd̄ dictū est spatio atlāticū
 mare ifūdēs: & auido meatu terras q̄cūq; ueniētē expauere demergēs: resistentes quo-
 q; flexuoso littoq; anfractu lambit europa: uel maxie recessibus crebris excauās: sed in q̄tuor p̄-
 cipue sinus. Quoq; primus ac calpe hispaniā extimo (ut dictū est) monte loco brutinū usq; p̄mō-
 toriū imenso ambitu flectif. In eo prima hispania terrae est ulterior appellata. Eadem bethyca.
 Mox a sine uirgitano citerior: eadēq; tarraconēsis ad pyrenea iuga. Vterior in duas p̄ longitu-
 dinē puincias diuidif: Siquidē bethyca: latere septētrionali protendif lusitania amne ana discre-
 ta. Ortus hic laminatō agro citerioris hispāia: & mō se in stagna fundēs: mō in angustias refor-
 bēs: aut in totū cuniculis cōdens & saepius nasci gaudens in atlāticū oceanum effūdif. Tarra-
 conēsis aut hinc affixa pyreneo: totoq; eius i latere decurrēs: & siml ad gallicū oceanū hiberō mari
 trāuersa se pandēs solorio monte & oretanis iugis carpetanisq; & astug; a betica atq; lusitania di-
 stiguif. Bethyca a flumine eā mediā secante cognominata: cunctas puincias diuini cultu: & qd̄
 in fertili ac peculiari nitore praecedit. luridici conuentus ei quattuor. Gaditanus. Cordubensis.
 Astygitanus: Hispalēsis. Oppida oīa nūcro. clxxv. In iis coloniae. viii. Municipia. viii. latio ātigitus
 donata. xxix. Libertate. vi. Foedere. iiii. Stipēdiaria. cxx. Ex his digna memoratu aut latari sermo
 ne dictū facilia. A flumine ana littore oceāi oppidum onnoba lusturia cognominatū. Interfluē-
 tes luxia & uitiū mariani montes. Bethys fluuius. Littus curēle inflexo sinu. Cuius ex aduerso ga-
 dis inter insulas dicēdā. Promontoriū lunonis. Portus Baeippo. Oppida belon mellaria. Fretū
 ex atlātico mari. Cartheia tarthesos a graecis dicta. Mons calpe. Deinde littore interno oppido
 berbefula cū fluuio. Itē salduba oppidū uel malacha cū fluuio foederatog;. Dein menoba cū flu-
 uio sexfirmū cognomē iuliū. Sexi & abdera Murgis. Betyca finis. Orā eā uniuersā originis po-
 noq; existimauit. M. Agrippa. abana aut atlātico oceano obuersa bastulog; turdulorūq; ē in uni-
 uersā hispaniā. M. Varro puenisse hiberas: & p̄fas: & poenicis: celtaq; & poenos tradit. Lusū. n.
 Liberi patris: ac lysam cū eo bacchantē nomē dedisse lusitaniā: & Pana praefectū eius. Vniuersā
 autem q̄ de Hercule: ac pyrene uel saturno tradūf: fabulosa in primis ut arbitror Bethys in tar-

uel. xy.

proditur
uel pandif

oppidū ius

uel locros
& bruciū
uel urgitāo
uel urcitāo

uel asturie

raconesi prouincia non ut aliqui dixerent mente sa oppido: sed tygenſi exoriens ſalru: iuxta quem Taſer ſiuuus q̄ carthagenenſis in agrū rigat: ille ocior refugit Scipiōis rogū: uerſuſq; in occaſum oceanum atlanticum prouinciam ad optās petit: modicus primo: ſed multorū fluminum capax: quibus ipſe famā aquaſq; aufert. Bethycæ primū ab offigerania in ſufus amoeno blandus alueo: crebris dextra leuaq; accolitur oppidis. Celeberrima inter hūc & oceani oram in mediterraneo ſegeda: quæ augurina cognominat̄. iulia quæ ſidentia. Virgo quæ alba. Ebur quæ cerialis. Eliberi quod liberini. Libida quæ clauſa. Strici quod iulienſes. Veſci qđ ſauētia: ſingilia: hegua: auia: ebdanū: aglamnor: hebur: caſtra uiaaria: epiſimprū: ipho noua: ilurco: & oſca: eſca: ſuccabo: nuditanū: tuati uetus. Oia baſtaniæ uergentis ad mare. Conuentus uero cordubeniſis circa flu men ipſum offigi quod cognominat̄ laconiū. Illiturgi quod forū iuliū. Ipaſturgi quod triumphale. Sitia & xiiii. M. palætorum in mediterraneo. Obulco quod botificenſe appellatur. Mox rī pepora ſæderatoꝝ. Sacilimartalium onubā. Et dextra corduba colonia patritia cognominata. ſide primū nauigabili bethycæ. Oppida carbulo decuma ſiuuus ſingilis eodē bethys latere incedens. Oppida hiſpalenſis conuentus: celtiaca: uacamana: aceria: ipa cognomine ſiſpa italica. Et a leua hiſpali colonia cognomine romuleniſis. Ex aduerſo oppidū offet: quod cognominatur. iulia conſtantia. Virgentium quod iuli genitor. Hippo cauraſiaḡ ſiuuus menoba & ipſe a dextro latere in ſufus. Ac inter æſturiā bethys oppidū nebriffa cognomine ueneria & colobona Colonia aſta quæ regia dicitur. Et in mediterraneo aſida: quæ cæſariana. Singulis ſiuuus in bethyn quo dictū eſt ordine irrumpens aſtygitanā coloniā alluit cognomine auguſtā firmā: ab ea nauigabilis. Huius conuentus ſunt reliquæ coloniæ immunes tucci quæ cognominantur auguſta gemella. Ituci quæ uirtus iulia. Atubi quæ claritas iulia. Vrſo quæ genua urbanoḡ inter quæ ſuit nunda cū Pompei filio capta. Oppida libera aſtygiæ uetus oſtippo. Stipendiaria: callet: calucula: caſtra gemina: ſiſpula minor: meruca: ſerana: obucula: oningis. Ab ora uenti ppe monobā amnem & ipſum nauigabile haud procul accolunt alontigicchi: aloſtigi. Quæ autē regio a bethycæ ad ſiuuus anam tendit: extra prædicta beturia appellatur in duas diuiſa partes: totidemq; gentes. Celticos qui luſitaniā attingunt: hiſpalenſis conuentus. Turdulos qui luſitaniā & terraconenſem accolunt: iura cordubam petunt. Celticos a celtiberis ex luſitania adueniſſe manifeſtū eſt ſacris lingua oppidorum uocabulis: quæ cognominibus in bethycæ diſtinguntur. Seria quæ dicitur fama iulia. Vertobrige concordia iulia. Segede reſtituta iulia: contributa iulia. Vcultuniacum: quæ & turiga nunc eſt. Laconimurgi conſtantia iulia. Tereſibus fortunales: & callenſibus emanici. Præter hæc in celtica ac imbro: arunda: arunci: turobrica: laſtigi: alpeſa: ſiſepone: ſerippo. Altera beturia quam diximus turdulorum: & conuentus cordubeniſis habent oppida: non ignobilia. Arſam: mellariā: mirobicam regiones oſintiadis: ſiſepone. Gaditani conuentus ciuium Romanorum. Regina latinorum: regia. Carifa cognomine aurelia. Virgia cognominata caſtrum iulium. Item Cæſaris ſalutariēſis. Stipendiaria baſaro: belippo: barbeſula: lacippo: Beſippo: callet: cappagū: olearo: icocio: brana: ſaguntia: andoriſe. Porro lōgitudinē uniuerſam eius pdidit. M. Agrippa. cccclxv. M. p. Latitudinem. cc. lvi. M. Sed cum termini carthaginem uſque procederent: quæ cauſa magnos errores cōputatiōe mēſuræ ſæpius parit. Et dum alibi mutato prouinciārum modo: alibi itinerū autē aut diminutis paſſibus incubuere maria tam longo æuo alibi proceſſere littora. Torſere ſe & fluminum aut correxere flexus. Præterea aliunde aliis exordium mēſuræ eſt: & alia meatus. Ita ſit: ut nulli duo concinant.

Bethycæ longitudo & latitudo:

CA. II.

B

Ethycæ longitudo nunc a caſtulonis oppidi ſine gadis. cccclxxv. M. & a murgi maritima ora. xxii. M. p. amplior. Latitudo a carteiana ora cccxxiii. M. p. Agrippa qđ in tāta uiri diligentia præterq; in hoc opere cura: cū orbem terrarū urbi ſpectandū proponeret cæce erraſſe quis credat? & cū eo Diuum Auguſtū. ſs nāq; cōplexam eā porticū ex deſtinatione & cōmentariis. M. Agrippæ a ſorore eius inchoatā peregit.

Hiſpania citerior.

CA. III.

C

Iterioris hiſpaniæ ſicut cōplurnū prouinciæ aliquantū uetus forma mutata eſt: ut pote cū Pōpeiū magnus trophæis ſuis: q̄ ſtatuebat ī pyreneo. d. cccxvi. oppida ab alpi bus ad fines hiſpāiæ ulterioris ī dicionē a ſe redacta teſtatus ſit. Nūc uniuerſa puicia diuidit in cōuētus ſeptē. Carthaginē ſem: Tarraconē ſem: Cæſaragulanū. Clumēſē. Aſtuz. Lucē. ſem Bracatū. Accē dunt in ſulæ quæ mentione ſepoſita præter ciuitates contributas. aliſ puln. cia ipſa. cc. xxiii. continet oppida. In iis colonias. xii. Oppida ciuiū Romanoḡ. xiii. Latinorū. uete.

rum. xviii. Fœderatorum unum. Stipendiaria. cxxxii. Primi in ora bastuli: post eos quo dicitur or dine intus recedentes metefani: oretani: & ad tugum carpentani: iuxta eos uaccei: uedones: & cel tiberi: atrebaci. Oppida ora proxima urci. Ad scriptiq; bethicæ barea regio mauritania: mox dei tania. Dein contestania: carthago noua: colonia: cuius a promōtorio quod Saturni uocatur Cæsa ream mauritaniam urbem. clxxxvii. M. pas. traiectus. Reliqua in ora flumen tader colonia immu ni. Illici unde ilicitanus sinus: in eâ cōtribuant icostitania: mox latinorum lucentium: dianiū stipē diariū: sacro fluuius: & quōdam oppidū. Cōtestanie finis regio edetana amœno prætedēte se sta gno ad celtiberos recedens. Valētia colonia. iiii. M. pas. a mari remota. Flumen durias: tantundē a mari sagōtum ciuitū Romanorū oppidū: fide nobile flumē idubēda: regio ilergaonū. Iberus am nis nauigabili cōmercio diues ortus in cātabris haud procul oppido iuliobrica. ccccl. M. pas. flu uens. nauū. per. cclx. M. a uia oppido capax: quē propter uniuersam hispaniā græci appellauerē iber iam. Regio cossētania: flumē subī: colonia: Tarraco Scipionū opus: sicut carthago pænorū. Re gio ilergetum: oppidum subur: flumen rubricatū: a quo laletani & indigetes. Post eos quo dicef ordine intus recedētes radice pyreni: aufetani: itani: lacetani. Perq; pyrenū ceretani: dein ualco nes. In ora autē colonia barcine cognomine sauētia. Oppida ciuitū Romanorū beturo: illuro. Flu men larnum: blāda: flumen alba. Emporia geminum hoc ueterū incolarum & græcorū: qui pho cētium fuere soboles. Flumē tichi: Ab eo pyrenæa Venus in latere pmonitōrii altero. xl. M. Nunc per singulos cōuentus reddent insignia præter supradicta tarracōne disceptat. populi. xliiii. quo rum celeberrimi ciuitū Romanorū detufani: bisgargitani. Latinorum aufetani: cerretani: qui iu liani cognominant: & qui augustani: edetani: gerudenses: gessorēses: teari qui iulienfes. Stipēdia riorū aquicaldenses: onēses: betulonēses: Cæsargustana colonia immunis amne iberō affusa: ubi oppidum antea uocabatur faldyba. Regionis idetaniæ recipit populos. liii. Ex his ciuitū romano rum bellitanos: uelsenses. Ex colonia calaturiganos: qui nasciti cognominantur. Ilerdēses surdao num gentis iuxta quos scoris fluuius: olcenses regionis baslētaniæ: turiassonenses. Latinorū ue terum caſcanenses: ergauicenses: gracchuritanos. leonicenses: offigerdenses. Fœderatos tarragen ses. Stipendiarios arcobrienses: andolgenes: arcoelitanos burſaonēses: calaguritanos: qui fabu larenfes cognominantur. Complutenes: carcenses: cinenses: cortenses: damanitanos: carnenses: il lursenses: spalenses: ilumberitanos: lacetanos: iubienses: pompelonenses: segisenses. Carthaginem conueniunt populi. lxii. exceptis insularum incolis. Ex colonia accitania gemellenses & libisœa cognomine fero augustana: quibus duabus ius italiæ darum. Ex colonia salariense oppidani la tii ueteris castuonenses: qui cæsari uenales appellantur. Setabitani qui augustani ualerienses. Sti pendiariorum autem hi celeberrimi labanenses bastiani cōfaburēses: dianēses: segetani: ilorcita ni: laminitani: mentani qui & oritani mentefani qui & bastuli: oretani qui & germani cognomi nant: caputq; celtiberiæ: segobrigenses: carpentani & tolletani: tago flumini impositi. Dein uicē ses: uirgilienses. In cōuentum cluniensem uarduli ducūt populos. xliii. ex quibus labanenses tan tum nominare libeat Turmodigi quattuor: in quibus segisamonenses: segisamaiulenses. In eun dem cōuentum carietes & uēnenses quinq; ciuitatibus uadūt: quarū sunt uelienenses: eodem pele deones celtiberorum quattuor populis quoq; numātini fuere clare: sicut in uace eorū. xviii. ciui taribus inter catinenses pallātini: iacobricenses: caucenses. Nā in cantabris quattuor populis iu liobrica sola memoratur. In autrigonum decem ciuitatibus tritium & uirdouesta. Areuactis no men dedit fluuius areua. Horum sex oppida sagūtia & uxama: quæ nomina crebro aliis in locis usurpant. Præterea segouia & noua augusta termes: ipsaq; clunia celtiberiæ finis. Ad oceanū re liqua uergunt uardulicq; ex prædictis & cātabri. Iūgunē ii asturū. xii. populi diuisi in augustanos asturica urbe magnifica: in his sunt giri: pesici: lācienses: zoelæ. Numerus omnis multitudinis ad cclx. M. Iberorū capitū. Lucēsis cōuentus populorū est. xvi. præter ceucos & leunos ignominio se ac barbaræ appellatiōis. Sed liberorū capitū ferme. clxvi. Simili modo bracarū. xxiiii. ciuitates. cclxxv. capitum: ex quibus præter ipos uibalos celerenos uibali: celerini: gallecti: equisilici: quer querni: citra fastidium nominentur. Lōgītudo citerioris hispaniæ est ad finē castulonis a pyre neo. d. Sexcēta septem. M. p. & ora paulo amplius. Latitudo a tarracōe ad litus olarsonis. cccviii. E radicebus pyreni ubi cuneatur angustis inter duo maria paulatim: deinde se pandens: qua cō tingit ulteriorem hispaniam tantumdem & amplius latitudinem adiicit. Metallis p umbi: ferris: æris argenti: auri tota ferme hispania scater. Citerior & specularibus lapidibus. Bethyca & mi nio. Sunt & marmorum lapidicinæ uniuersæ hispaniæ. Vespasianus imperator Augustus iacta tus procellis reipub. lati ius tribuit. Pyreni montes Hispaniæ: galliæque determinant: promon

toris in duo diuersa maria proiectis.

Narbonensis prouincia.

CA. III.

iuribus
uel urbi-
bus

Thelim
uel tichin
uel rubren-
sem

biteræ
uel blitere
antalia
uel anati-
lia
bellio uel
cabellio

Arbonensis prouincia appellatur pars galliarum: quæ interno mari alluitur: brachata ante dicta: amne uero ab italia discreta: alpiumq; saluberrimis Romæ imperio iugis. A reliqua uero gallia latere septentrionali montibus gebenna & iuribus agrorum cultu uiuorum morumq; dignatione amplitudine opum nulli prouinciarum post ferenda: breuiterq; italia ueriusq; prouincia. In ora regio sardonum: intusq; cõsuaranorum. Flumina Thelim & obrin oppida illiberis magnæ quondam urbis tenuæ uestigium. Ruscinio latinorum: flumen ataxe pyreneo rubrefum permeans lacum. Narbo Martius decumanorum colonia. xii. M. passuum a mari distans. Flumina araris: liria. Oppida decetero rara præiacentibus stagnis agatha quondam massiliensium: & regio uolcarum tectosagum: atq; ubi rhoda rhodiorum fuit. Vnde dictus multo galliarum fertilissimus rhodanus fluuius ex alpiibus se rapiens per remannu lacum: segnemq; deferens ararim: nec minus seipso torrentem isaram & druentiam. Libyca appellatur duo eius ora modica. Ex his alterum hispanienle: alterum metapinum: tertium: idemque amplissimum massalioticum. Sunt auctores & heracleam oppidum in hostio rhodani fuisse ultra fossam ex rhodano. c. passibus. Marii opere & nomine insigne stagnu. Astromela oppidu maritima auaticorum: superq; campi lapidei Herculis præliorum memoria. Regio anataliorum: & intus desuuiatum: canarumq; Rusinus a mari tricornium: & intus tricollorum. Vocontiorum & segouellannorum: mox allobrogum ac in ora massilia græcorum phocensium. Federata pmon torium nomine: citharista portus: regio clamatulicog. Dein suesteri supraq; uerucini. In ora autem hac athenopolis massiliensium: foruuiulu octauianorum colonia: quæ pacæsis appellatur: & classica: amnis in ea argæteus. Regio oxibioru ligaunorūq; super quos suebri: quariates: adunicates. At in ora oppidum latinum antipolis. Regio deciatu. Amnis cema ex alpiu monte cemenio pfusus: In mediterraneo colonia arelate sextanorum: biteræ septumanorum: arausio secundanog. In agro cauarum ualètia: uiena allobrogum. Oppida latina aquæ sextiæ salog: auenio cauarum: ap raiulia uulgentium alebecerorum: apollinarium: alba heluorum: augusta tricastinorū: antalia ærea bormánico macina bellio: carcasum: uolcag: tectosagū: cesserio: carpethoraçte: meminoq; cenicèses: cambolestri: qui atlantici cognominant. Foru Voconi: glanū Lijui Leuteuani: qui & foroneronienses. Nemausum arecomicog. Piscenæ: ruteni: sanagenses: tolosani: tectosagii: aquitanog: cõtermini: tascodunitari: cononienses: umbraci. Vocõtiog: ciuitatis federatæ duo capita ualgo: & lucus augusti. Oppida uero ignobilia. xix. sicut. xxiiii. nemausensibus attributa. Adiecit formu læ Galba ipator ex inalpinis auaticos: atq; ebrotiõrios: quog; oppidu dinia: Lõgitudinẽ puintiæ narbonensis. ccclxx. M. pas. Agrippa tradit: latitudinem. ccxlviii.

Italia tyberis roma campania.

CA. V.

Talia dehinc primiq; eius ligures: mox hetruria: umbria: latiu: ubi tyberina ostia: & roma terrag; caput. xvi. M. p. iteruallo a mari. Volscog; postea litrus: & cãpaniæ picetiũ inde: ac lucanũ: brutiũq;: quo lõgissime in meridie ab alpiu pene lãatis iugis in maria excurrit italia. Ab eo græciæ ora: mox salétini: peduculi: apuli: peligni: feretani: marrucini: uestini: fabini: picetes: galli: umbri: hetrusci: ueneti: carni: iapides: istri: liburni. Nec ignoro ingratia: æ segnis animi existimari posse merito: si breuiter atq; in tráscursu in hũc modũ dicat terra omnũ terrag; alũna: eadẽ & parens numine deũ electa: quæ cælũ ipsũ clarius faceret: spãria cõgregaret imperia: ritusq; molliret: & tot populog; discordes: ferasq; linguas sermonis cõmercio cõtraheret ad colloquia: & humanitatẽ homini daret: breuiterq; una cunctag; gentiũ in toto orbe patria fieret. Et quid agã: tãta nobilitas omnũ locog;: quos quis attigerit: tãta rerũ singulãrũ: populorũq; claritas tenet. Vrbs roma uel sola in ea & digna etiã festa ceruice facies: quo tandẽ narrari debet opere: Et qualiter cãpaniæ ora per se felixq; illa ac beata amoenitas: ut palã sit uno in loco gaudetis opus esse natura. Iã uero tota ea uitalis: ac perennis salubritatis cæli tẽperies est: tã fertiles cãpi: tã aprici colles: tã innoxii saltus: tã opaca nemora: tã munifica siluarũ genera: tot mōtium afflatus: tanta frugũ & uitiũ olearũq; fertilitas: tã nobilia pecori uellera: tot opima tauris colla: tot lacus: tot amniũ fontiumq; ubertas: totam eam perfundens: tot maria: portus: gremiumq; terrarum commercio patens undique: & tanquam ad iuuandos mortales ipã auida in mare procurrens. Neque ingenia: ritusq; ac uiros: & lingua: manuque superatas. commemorog; gentes. Ipsi de ea iudicauerẽ græci: genus in gloriam suam effusissimum: quotam partem ex ea appellando græciam magnam. Nimirum id quod in mentione cæli fecimus: hac quoque in parte

faciendū est: ut quasdam notas ac pauca sidera attingamus. Legentes tñ quāso meminerint ad singula toro orbe edifferenda festinari. Est ergo folio maxime querno assimilata: multo proceritate amplior: q̄ latitudine in leuo se flectens cacumine: & amazonica figura desinēs parmae: ubi a medio excursu cirthos uocatur: per sinus lunatos duo cornua emittens: leucopetram dextra: la cinctum sinistra. Patet longitudine ab alpino sine praetoriae augustae per urbem capuam: neq; cursu meante rhegium oppidum in humero eius situm: a quo ueluti ceruicis incipit flexus: decies cetera & uiginti millia passuum multoq; amplior mensura fieret lacinium usq;: ni talis obliquitas in latius digredi uideretur. Latitudo eius uaria est. cccc. milium inter duo maria inferum & superum: a neq; uarum atq; arsiamediae atq; ferme circa urbē romā ab hostio aterni amnis i adriaticū mare influentis ad tyberina hostia. cxxxvi. & paulo minus a castronouo adriatici maris alium ad thulcum aequor. Haud ullo in loco. cc. in latitudinem excedens. Vniuersae autem ambitus a uaro ad arsiam. xxx. M. passuum. lyiii. efficit. Abest a circūdati terris, Histria a liburnia qui busdam locis. c. M. passuum. Ab epiro & illyrico. l. Ab africa minus. cc. ut auctor affirmat Varro. Ab Sardinia. cxx. millia. A Sicilia. M. d. A corfica minus. lxx. Ab istia. l. Incedit per maria caeli regione ad meridiem q̄dem. Sed si quis diligētī subtilitate id exigat: inter sextam horam primāq; brumalem. Nunc ambitum eius: urbesq; enumerabimus. Qua in re praefari necessarium est auctorem nos Diuum Augustum secuturos: descriptionemq; ab eo factam italiae totius in regiones xi. Sed ordine eo qui in littorum tractu fiet urbium q̄dem uicinitates oratione utiq; praepara seruari non posse: itaq; interiori in parte digestionem in litteras eiusdem nos secuturos: colōiarum mentione signata: quas ille in eo prodidit numero. Nec situs originēq; persequi facile est. In gauris liguribus ut ceteri omittant agro trices dato. Igitur ab amne uaro nicea oppidum a massiliensibus conditum. Fluuius padus. Alpes populiq; in alpinis multis noibus: sed maxime capillati oppido uenditiorū: ciuitatis Gemellio. Portus Herculis. Monachi. Ligustica ora. Ligurū celeberrimi ultra alpes salui decaetes: mox ubi: centrones: & caturiges orti uagenni: statylli: elibi uelli: aelli: euburates: calmonates: uelates: & quoq; oppida in ora proxima dicemus. Flumen rutuba: oppidum albiū: intemelium: flumen merula: oppidum albingaunum: portus uadū fabatium: flumen porcifera: oppidum genua: fluuius feritor: portus delphini. Tigulia itus fegesta: tigulioq; flumen macra liguriae finis. A tergo autem supradictorū oium apenninus mōs italiae amplissimus perpetuis iugis ab alpius tendens ad siculum fretum. Ab altero eius latere ad padum amnem italiae ditissimum omnia nobilibus oppidis nitēt. Libarna: Dertona colonia: trira: barderata: industria: polētia: carrea: quod potentia cognominat. Forofului quod ualentinum. Augusta uaciennorū: Alba pompeia. Asta: aquae statyllorū. Haec regio ex descriptione Augusti nona est. Patet ora liguriae inter amnes uarū & macra cxxi. M. pass. Adneclif septimae in qua hetruria est ab amne macra: & ipsa mutatis saepe nominibus. Umbros inde exegere antiquitus pelasgi. Hos lydia quoq; rege tyreni: mox a sacrificio ritu lingua graecorū tusci sunt cognominati. Primum hetruria oppidum luna portu nobile. Colonia luca a mari recedens: propiorq; ipsa inter amnes Acherē & arnu orta a Pelope pisiq; siue a tenucanis graeca gente. Vada uolateranea fluuius cecinna: populoniū hetruscorū quōdā hoc tñ in littore. Hinc amnes prilie: mox umbro nauigiorū capax: & ab eo tractus umbriae portusq; telamō: cossia uoluentiū a populo Ro. deducta grauisce: castrū nouum: pyrqi: ceretanus amnis: & ipsum caere. Intus mil. passibus quatuor agilla a pelasgis cōditoribus dictū alsiū: phregene. Tyberis amnis a macra. cclxxxiii. M. pass. Intus coloniae falisca agris otra (ut auctor ē. Cato) q̄ cognominat hetruscorū lucus. Coloniae rufellana: senēsis: curtona: decatero aretini ueteres: aretini iulieses: amitinēses: aq; senes cognomine taurini: blerani: cortonēses: capinates: clusini: noui clusini ueteres: fluētini p̄fluētī arno appositī: fefule: ferētini: fescennia: hortanū: herbanū: nepeta. Nouē pagi p̄fecturae: claudiae Foro Clodii: pistoriū: perusia: suanenēses: saturnini q̄ ante aurinini uocabant: sudertani: statones: tarquinienēses: thuscantēses: uetulonēses: ueretani: ueretini: uolaterrani cognomine hetrusci: uolsciniēses in eadem pte. Oppidorum ueterum nomina retinent agri crustumini caletranus. Tyberis antea tybris appellatus: & prius albula e media fere longitudine appennini sinibus aretinorū: p̄fluuit: tenuis primo: nec nisi piscinis corruatus: emissūq; nauigabilis: sicuti tinnia & glanis influentes in eū nouenorū ita conceptu dieq; si nō adiuuent hymbres: sed tyberis p̄ aspera & cōfrago. Ne sic quidem praeterq; trabibus uerius q̄ ratibus longe meabilis fertur. p. c. l. M. d. non p̄cul tiferro: perusia: & otriculo: hetruria ab umbris: ac fabinis: mox citra. xlii. M. pass. urbis ueientem agrū a crustumino: dein fidenate: latinumq; a uaticano dirimēs. Sed intra tiniam & claniam duo

uel cocynthos

inibus lxx

Gauris in

Abst dnat

in istia

inibus lxx

inibus lxx

inibus lxx

inibus lxx

uel zaxom

inibus lxx

uel carto

nienēses

uel Clanis

bus & M. fluuiis auctus: præcipuis autē nare & anieue: qui & ipse nauigabilis. Latium includit a tergo. Nec minus tamen aquis ac tot fontibus in urbem perductis. Et ideo quamlibet magnæ nauium ex italo mari capax rege in toto orbe nascentium mercator placidissimus. Pluribus prope solus q̄ cæteri in omnibus terris amnes accolitur: aspiciturq; nullis. Nulliq; fluuiorum minus licet inclusis utriusq; lateribus: nec tamen ipse pugnat quâq; creber ac subitis incrementis: & nusq; magis aquis q̄ in ipsa urbe stagnantibus. Quinimmo uates intelligitur potius: ac monitor auctu semper religiosus uerius q̄ sæuus. Latium antiquum a tyberi circios seruatum est. M. passuum. L. longitudine. Tâ tenuis primordio imperii fuisse radices. Colonis sæpe mutatis: tenuere alii aliis temporibus. Aborigines: pelægi: archades: siculi: arunci: ruti. Et ultra circios uolscis: osci: aufo- nes: unde nomen modo latii processit ad lirin ampem. In principio est ostia colonia a romano rege deducta. Oppidum laurentum lucus solis indigetis. Amnis numitius. Ardea a Danae: p̄sei ma- tre condita. Dein quondam aphrodisium antium colonia. Astura flumen & insula. Fluuius nym- pheus: clostra romana. Circeti quondam insula immenso quidem mari circumdata: si creditur Ho- mero) & nūc plane. Mirum est: quod hac de re tradere hoium noticiæ possumus. Theophrastus qui primo externorum aliqua de romanis diligentius scripsit. Nam Theopompus: ante quē ne- mo mentionem habuit: urbem dūtaxat a gallis captam dixit. Clitarchus ab eo proximus legatio- nem tantum ad Alexandrum missam. Hic iam plusq; & fama circiorum insula: & mensuram po- suit. stadia. lxxx. in eo uolumine: quod scripsit Nicodoro atheniensem magistratu: qui fuit urbis nostræ. cccclx. anno. Quicquid est ergo terrarum propter decem Milia passuum prope ambitus adnexum insulæ. Post eum annum accessit italiæ aliud miraculū e circiis: palus pontina est quē locum. xxiii. urbium fuisse Mutianus ter consul prodidit. Dein flumen uerus supra quod tariaci na oppidum lingua uolscorum anxur dictum. Ibi fuere amyclæ a serpentibus deletæ. Dein lacus fundanus: caicta portus. Oppidum formiæ antiqua læstrigonum sedes. Vltra fuit oppidum py- ræ: colonia minturnæ lyri amne diuisa clanico appellato. Sinuesia extremū in adiecto latio: quā quidam dixerē sinopem uocitatem. Hinc foelix illa campania est. Ab hoc sinu incipiunt uitiferi colles: & temulentia nobilis: succo per omnis terras: indyto: atq; (ut ueteres dixerē) suminum Li- beri patris cum cerere certamen. Hinc setini & cecubi obtenduntur agri. Iis iungūtur falerni: ca- leni. Dein confurgunt massici: gaurani: surrentiniq; montes. Ibi laborini campi iterantur: & in deliciis alicæ politur mensis. Hæc littora fontibus calidis rigantur: præterq; cætera in toto ma- ri conchylio pisce nobili annotantur. Nusq; generosior oleæ liquor. Et hoc quoq; certamen hu- manæ uoluptatis tenuere osci: græci: umbri: tusci: campani. In ora sauo fluuius. Vulturum oppi- dum cum amne. Litemum: cumae calcidensium: misenum: portus balarum: bauli: lacus lucrinus & auernus. Iuxta quem cimeriū oppidū quondam: Dein puteoli colonia dicearchia dicti. postq; plægrei campi. Acherusia palus cumis uicina. Littore autem hoc neapolis calcidensiu: & ipsa par thenope a tumulo syrenis appellata. Herculanium Pompeii haud procul expectante monte ue- sunio. Alluente uero sarno amne ager nucerus est: & ix. Millia. passibus a mari ipsa nuceria. Sur- rentum cum p̄ montorio Mineruæ sirenum quondam sede nauigatione a circiis duo dē. lxxx. Millia. p. patet. Regio ea a tyberi prima italiæ seruatur ex descriptione Augusti. Intus Colonie Capua a. xi. Campo dicta: aquinum: suessa: uenafrum: fora: theanum: fidicium cognomine nola. Oppida abellinū: aricia: alba longa: acerani: allifani: attinates: alettrates: anagnini: attellani. Aesu- lani: arpinates: auximiatæ: auxellani: alfaterni. Et qui ex agro latino. Item hernico. Item labinoca- no cognominantur. Corani a Dardano Troiano orti. Cubulterini: castrimontenses cingulanti. Fabie- ses. In monte Albano foropopulenses. Ex falerno fruinates: ferentines: freginates: frabaterni ueteres: frabaterni noui: ficolenses: fregellani: foroappi: forentani: gabini: interannates: succasani qui & lirinates uocantur. Illionenses: launi: norbani: nomentani: prænestini urbe quondam ste- phane dicta. Priuernates: setini: signini: suessulani: telini: trebulani cognomine balimenses. Treba- ni: thufulani: uerulani: ueliterni: uilubrenses: uluarnates superq; Roma ipsa: cuius nomen altege dicere arcanis ceremoniarum nefas habetur: optimaq; & salutari fide abolitum annunciauit Va- lerius Solanus: luitq; mox poenas. Non alienum uidetur inferere hoc loco exemplum religionis ætiquæ ob hoc maxime silentium institutæ. Namq; Diua Angerona cui sacrificatur ad diem. xii. kalendas ianuarii ore obligato: obsignatoq; simulacrum habet. Urbem tris portas habentē Ro- mulus reliquit: aut ut plurimis tradentibus credamus: quattuor. Meenia eius colligere ambitu imperatoribus: cæsaribusq; Vespasianis anno conditæ. d. cccxxviii. Mil. pas. xiii. M. cc. Cōplexa

montes. vii. Ipsa dividit in regiones. xliii. Compita eaq. eclix. pas. eiusdem spatii mēsurā currēte a miliario in capite romani fori statuto ad singulas portas: quae sunt hodie numero. xxxiii. ita ut. xii. portae semel numerent: praetereanturq. ex veteribus. vii. quae esse desierunt. Efficit passū per directū. xxx. M. d. v. lxxii. Ad extrema uero tectoz. cum castris praetoris ab eodem miliario p uicos omnium uiaē mensura colligit paulo amplius. lxx. M. passūm. Quod si quis altitudinē tectorum addat dignam profecto aestimationem concipiat: fateaturq. nullius urbis magnitudinem in toto orbe potuisse ei comparari. Clauditur ab oriente aggere Tarquinii Superbi inter prima opere mirabili. Namq. eum muris aequauit: qua maxime patebat aditu plano. Caetero munita erat praecelsis muris: aut abruptis montibus: nisi q. ex patiantia tecta multas addidere urbes in prima regione. Praeterea fuere in latio clara oppida: satricū: pometia: scaptia: pitulum: Politorium: tellenē: ifata: cecin: siculnea: crustumeriū: meridia: medullia: corniculum: saturnia ubi nūc Roma est. Antipolis: quod nūc ianiculum in parte romae: antēna: camerium: collatia amiternū: norber: fultno: & cum his carnem in monte albano soliti accipere populi: Albani: Aefolani: acciensēs: abolani: bubetā: bolā: cufuetant: coriolani: fidenates: foretj: hertēsēs: albenēs. latiniensēs: longulati: manates: macrales: mutucinēsēs: olliculani: oclulani: pedā: pollustini: querquetulā: sicanī: sifolensēs: toleriensēs: tuentēsēs: uimteraliueliensēs: uenetulani: uicellenēs. Ita ex antiquo latio. liii. populi interiere sine uestigijs. In campano autem agro stabie oppidum fuit usq. ad Cn. Pompeium. & L. Carbonem consil. a pridie kalēd. maii: quo die Sylla legatus bello sociali id deleuit: quod nunc in uillas abiit: Intercidit ibi & taurania. Sunt & morientis scalini reliquiae. Praeterea auctor est Antias oppidū latinorū apiolas captū a L. Tarquino rege: ex cuius praeda capitolium is in sine incohauerit. A surrentino ad filarum amnē. xxx. M. passus ager picentinus fuit thuscog: templo iunonis argiuae ab lasone cōdito insignis. Intus oppidū salerni: picentia. A filaro regio terria & ager lucanus: brutiusq. incipit. Nec ibi rara incolaz. mutatio. Tenuerūt eum pelagis: ocnortii: itali: morgetes: siculi: graeciae maxime populi: nouissime lucani a sannitibus orti duce Lutio. Oppida pestum a graecis posidonia appellatū sinus pestanus: oppidum elea: quae nunc uelia. Promontoriū palinuz: a quo sinu recedēte traiectus ad coloniā regia. c. M. passus. Proximū autē huic flumen melphes. Oppidum buxētum graeciae pyxus magnae: nunc lucaniae. Saus amnis fuit & oppidū eodē noie. Ab eo brutium litus: oppidū blāda: flumen baletū: portus parthenius: & phocentium sinus uibonensis locus clampetiae. Oppidū tempā a graecis temese dictum: & crotoniē fium terina: sinusq. ingens terinus. Oppidū cōsentia. Intus in penisula fluuius acheron: a quo oppidant acherontini. Hippo quod nunc uibonem ualentiam appellamus. Portus herculis: Metaurus amnis. Tarentum oppidum: portus Hōrestis: & medma. Oppidum seytleum: Cratis fluuius pater (ut dixeret) seylla. Dein columna regia. Siculum fretū: ac duo aduersā promontoria ex italia caenys. Ex Sicilia pelorum. xii. stadiorum intervallo. Vnde rhegium. xii. passuum. inde apentini silua. Promontoriū leucopetia. xii. Mil. passibus. Ab ea locri cognominati: a promontorio zephyro absunt a filaro. cccii. M. Et includit europae sinus primus in eoz. maria nuncupāt. Vnde irrūpit atlaticū ab alijs magnū: qua intrat porthmos a graecis, a nobis gaditanū fretum cum itrauit. Hispanum quatenus hispanias abluit. Ab alijs ibericum: aut balearicum. Mox gallicum ante narbonēsem prouinciam: hinc ligusticum. Ab eo ad siciliam insulam tuscum: quod ex graecis alij no: tium: alij tyrrheniē nostris plurimi inferum uocāt. Vltra Siciliam quod est ad salentinos aufo: nium polybius appellat. Erathostenes autem inter hostium oceani & sardiniam quicquid est sardoum. Inde ad siciliam tyrrenum. Ab hac cretam usq. siculum: Ab ea creticū. Insulae per hanc maria prima ofum pityusae a graecis dictae a frutice pineo: nunc ebusus uocatur: utraq. ciuitate foederata angusto fretu interfluente. patent. xlii. M. passibus absunt a dianio: septingentis. stad. totidem dianium per continentem a carthagine noua. Tātundem a pityusis in altum baleares duae & sucronem uersus colubrarā. Baleares funda bellicosas graeci gymnasiae dixerunt. Maior. c. M. p. est longitudine: circuitu uero. eccclxxx. M. Oppida habet ciuium romanorum palmam: & polentiam: latinorum ciuium: & tucini quod foederatum bochorum fuit: ab ea. xxx. M. p. distat minor: longitudine. lx. M. circuitu. cl. M. passuum. Ciuitates habet lamonenā: saniseram. magonenā: a maiore. xlii. passuum in altum abest capraria: insidiosa naufragijs: & e regione palmae urbis meraria ac triquadra parua Hannibalis. Ebusi terra serpētes fugat: colubrarā parit. Ideo infesta omnibus nisi ebusitanam terram inferentibus: graeci ophiusam dixerunt: nec cuniculos Ebusus gignit populates balearium messes. Sunt aliae. xx. ferme paruae mari uadoso. Galliae autem hinc ora in rhodani hostio metinam: mox quae blascon uocatur: tres stochades a uicinis massiliensibus dictae:

uel longai

maxima sua

uel cōditū

uel Tauria
num

c

propter ordinem: quas item nominant singulis uocabulis: proten: & mesen: quæ & pomponiana uocatur: tertia hype. Ab iis sturium: phoenice: phila: iero: & lerina aduersum antipolim: in quam uergoant oppidi memoria.

De Corsica.

CA. VI

Corsica in ligustico mari est: quam græci cyrnon appellauerunt: sed thusco propior a septentrione in meridie proiecta: longa passuum centum quinquaginta. M. lata maiore ex parte. l. Circuitu. cccxxii. M. Abest a uadis uolaterranis. lxxii. M. p. Ciuitates habet. xxx. iiii. & colonias: marianam a Mario deducta: aleriam a dictatore Sylla. Citra est oglosa. In: a uero lx. M. passibus a corsica planaria specie dicta æqualis freto: ideoq; nauigiis fallax amplior urgo & capraria: quam græci ægilon dixerunt. Item igilium & dianium: quam artemisiam: ambæ contra colanum litus: & contra litus harponæ: meneria: colubria: uenaria: iulua: cum ferri metallis circuitu. c. p. a. populonia. x. M. a græcis ætalia dicta: ab ea planasia. xxxviii. M. ab iis ultra tyberina ostia in antiano: alstrua: mox palmaria: sinonia: aduersum formias pontiæ. In puteolano autem sinu pandataria: prochyta: non ab Aenææ nutrice: sed quia profusa ab ænaria erat. Aenaria ipsa a statione nauium Aenææ Homero inarimæ dicta: græcis pythecula: non a symiarum multitudie (ut aliqui existimauerunt) sed a sigulinis: pythos dolium. Inter pausilipiū & neapolim: megaris: mox a surrento. viii. M. passibus distantes Tyberii principis arce nobiles capreæ circuitu. xl. M. passibus. leuchotea. Extra quem conspectum pelagus africanum attingens. Sardinia minus. ix. Mil. passibus a corsicæ extremis: etiamnum angustias eas arcenibus insulis paruis: quæ cuniculariæ appellantur. Itemque phitonis fossæ: a quibus fretum ipsum taphros nominatur.

De Sardinia.

CA. VII.

Sardinia ab oriēte patēs. clxxxviii. M. pass. ab occidēte. clxxii. mil. a meridie. lxxiiii. millia. a septentrione. cxxii. Circuitu. d. lxii. millia. abest ab africa calaritano promontorio ducenta millia. a gadibus quatuordeciescentena habet: & a gorditano promontorio duas insulas quæ uocantur Herculis a sulchensi enosina: calaritano sicariam. Quid haud percipit ab ea etiam beheridas ponunt: & collodem: & quam uocant heras lutra. Celeberrimæ in ea populogæ: iolenses: Balari: coris oppidogæ. xiiii. sulchitani: ualentini: neapolitani: bocceses: calaritani ciuium romanogæ: & norenses. Colonia autē una: quæ uocatur ad turrim libysonis. Sardinia ipsam Timeus sandaliatim appellauit ab effigie soleæ. Myrsilius ichnusam a similitudine uestigii. Contra pestanum sinum leucasia est a syrene: ibi sepulta appellata. Cōtra ueliam pontia: & isacia: utraq; uno nomine cenotrides: argumentum possessæ ab cenotris italiæ: & contra uibonem parua quæ uocantur ithacessæ ulixis specula.

De Sicilia:

CA. VIII.

Sicilia ante oēs claritate Sicilia Sicania a Thucydide dicta: Trinacria a pluribus: aut triquetra a triangula specie. Circuitu patens ut auctor est agrippa. d. cxviii. M. passibus: quondam brutio agro cohærens: mox interfuso mari auulsa. xii. M. in longitudinem freto. In latitudinem autem mille quingenti. iuxta columnam regiam: ab hoc dehiscendi argumentorhegium græci nomen dedere oppido in margine italiæ sito. In eo freto est scopulus scylla. Item carybdis. Mare uorticosum. Ambo clara seuitia. Ipsius triquetra: ut diximus promontorium pelorus uocatur aduersus scyllam uergens in italiam. Pachinum in græciam. cxliiii. M. ab eo distante pelloponneso. Lilybeum in africanam. clxxx. M. interuallo a mercurii: promontorio: & a calaritano sardinia centum uiginti. M. Inter se autem hæc promontoria late distant his spatiis. Terreno itinere a peloro pachinum. clxvi. M. passus. Inde lilybeum. cc. M. Inde pelorum. clxx. M. colonia: ibi urbes ac ciuitates. lxxii. A peloro mare ionium ora spectate oppidum messana ciuium romanorum: qui mamertini uocantur: Promontorium drepanum: colonia taurominium: quæ antea naxos. Flumen asines. Mons ætna nocturnis miris incendiis. Crater eius patet ambitu stadia. xx. Fauilla taurominium & catinam usq; peruenit feruens. Fragar uero ad maronem & gemellos colles Scopuli tres cyclopum: portus ulixis. Colonia catina: Fiumia symethum: terias. Intus lestrigoni campi. Oppida ledōini: megaris: amnis panthagies: Colonia syracusa cum fronte arethusa. Quamquæ & temenitis: & acchidemisa: & margea: & cyane militiæ fontes in syracusano potantur agro: portus nauistathmus: flumen elorus. promontorium pachinum: a qua fronte sicilia flumen hirminum: oppidum camarina: fluuius gelas: oppidum agregas: quod agrigentum nostri dixerunt. Therma: colonia: atys hypsia: & selinus. Oppidum lilybeum: ab eo promontorium drepana: mons erix. Oppida panhormum: selinus: hymera cum fluuiio cephalædis: aleuntii

num agathyzum: tyndaris colonia oppidū myle. Et unde cepimus pelorus. Intus latinæ cōditio nis cēturipini: nestini: ægeffani. Stripediarii afforini: ætneses agyrini: aceteci: acréses: bidini: citarii & cirini drepanitai: ergetini: ecclesiés: erecini: entelletini: edini: enguini: gelani: galatái: halefini: en nesés: hyblenés. herbítés & herbésiens: heubulésés: heliciésés: hadranitai: Imacarésés: hypanen ses: letésés: mutustratini: magellini: murgétini: motyéés menáini: maximonii: petini: paropini. tera phitiésés: semellitai: scherini: selinúti: symætti Tallariésés: tiissinésés: triocalini: triraciésés: zancłai meslenioge. Hoge i siculo fretu sunt isulæ i africā uersæ gauros: melita: a camerina. lxxxiii. M. pas fibus a Lilybeo. cxiii. Cosyra: hierdesos. Cenegalatha: lopadusa: ætusa: q̄ alii ægusam scripserunt. Bucinōa ætnæ: & a solute. lxxv. M. osteodes: cōtraq; paropinos uftica. Citra uero siciliā ex aduerso metauriamnis. xxii. ferme passuū ab italia. vii. æoliæ appellatæ. Eadem lipareorum: & ephestia des a græcis: a nostris uulcani. Aeoliæ q; Aeolus iliadis tēporibus ibi regnabat.

De lipara.

CA. VIII.

Lipara cum ciuiū romanog; oppido dicta a Liparo rege. Cui successit Aeolus: antea Iō gonis uel meligunis uocitata abest. xii. M. p. ab italia ipsa circuitu paulo minori. Inter hāc & siciliā altera antea therasia appellata nūc hiera: quia sacra uulcāo est. Colle in ea nocturnas euomēte flāmas. Tertia strongyle a lipara mille passus ad exortū solis uer gens: in qua regnauit Aeolus: quæ a lipara liquidiore flāma tm̄ differt. Cuius fumo qui nā flatu ri sint uenti in tridūū prædicere incolæ tradunt. Vnde Aeolo uentos paruisse existimatū. Quar ta didyme minor q̄ lipara. Quinta ericusa. Sexta phoenicusa pabulo proximarum relicta. Nouis sima eademq; minima euonymus. Hactenus de primo europæ sinu.

De locris italiae fronte.

CA. IX.

Locris italiae frons incipit: magna græcia appellata i tres sinus incedēs aulonii maris. quonia aulones tenuere primi: patet. lxxxii. M. passuū ut auctor ē Varro. Pleriq; lxxxii. M. fecere. In ea ora flumina innumera: sed memoratu digna locanus: sagra: & uestigia oppidi caulonis: mystia: cōsulini castæ: carcinū: quod esse longissimū italiae p̄monto rium aliqui existimāt: Dein sinus & scyllatiū & scylletium atheniēsis: cū cōderent dictū: quem locū occurrēs therineus sinus peninsulā efficit: & in ea portus qui uocat castra Hannibalis: nusq; angustiore italia. xx. M. passuum latitudo est. Itaq; Dionysius maior itercisam eo loco aditicere si ciliā uoluit. Amnes ibi nauigabiles cæcinos: crotalus: semirus: arocha: targines. Oppidū intus pe tiliā: mons clybanūs: p̄montoriū lacinium: cufus ante oram insula. x. M. p. a terra discoron: altera calypfus: quam ogygiā appellasse. Homerus existimat. Præterea tres firenussa: Melocssa ipsam a caulone abesse. lxx. M. passibus p̄didit Agrippa.

u' cocithiū

Secundus europæ sinus.

CA. X.

Lacinio p̄montorio secundus europæ sinus incipit: magno ambitu flexus: & acrocerau nio epyri finis p̄montorio: a quo abest. lxxv. M. passibus. Oppidū croto: amnis næ thus. Oppidū thuriū inter duos amnes crathin & sybarin: ubi fuit urbs eodē nomie Similiter est iter syrin & acirin heraclea aliquādo syris uocitata. Flumina thaladrū: ca fuentū. Oppidū metapontū: quo tertia italiae regio finis. Mediterranei brutioge aprustani tātū. Lucanog; aut hinc atinates: buxetini: eburini: grumētini: potētini: fontini: syriini: tergilani: urfenti ni: uolentani: qbus numestrani iungunt. Præterea iteriisse thebas lucanas Cato auctor ē. Et p̄ dofiam lucanog; urbē fuisse Theopōpus: in qua Alexander epirotes occubuit. Cōnectit secunda regio amplexa hirpinos: calabriā: apuliā: salétinos. ccl. M. sinu qui tarētinus appellatur ab oppido. laconū in recessu hoc intimo sito cōtributa eo maritima colonia: quæ ibi fuerat. Abest. cxxxvi M. p. a lacinio p̄montorio aduersam ei calabriā in peninsulā emittēs. Græci messapiā a duce ap pellauere. Et ante peucetiā a Paucetio Oenotri fratre. In salétino agro inter p̄montoria. c. M. pas. intersunt. Latitudo peninsulæ a tarento brūdusium terreno itinere. xxxii. M. passibus pate: mul toq; breuius a portu salsina. Oppida p̄ cōtinentē a tarento uaria. Cui cognomen apule: messapia: aletū. In ora uero senonū gallipolis: quæ nūc est anxa. lxxii. M. passibus a tarento. lude. xxx. M. p̄ montoriū quod acran iapygiā uocat: quo lōgissime in maria excurrit italia. Ab eo hasta oppidū: & hydruntum. x. M. ac. ix. M. passuū: ad discrimen ionii & hadriatici maris: quia in græciam bre uissimus transitus. Ex aduerso apollonia oppido latitudine itercurrentis freti. Cētū milia nō am plius passuū. Hoc iteruallū pedestri cōtinuare transitu pōtibus iactis primū Pyrrhus epiti rex co gitauit. Post eū. M. Varro cū classibus Pōpei pyratice bello præflet. Vtrunq; aliæ impedire cu ra. Ab hydrunte soletū defertū. Dein fratueritiū: portus tarētius: statio militū Lupia balestū: ce

c ii

lium: Brundisium. I. M. passuum ab hydrunte: in primis italiae portu nobile: ac uelut certiore transitu: sicuti longior excipiente illyrica urbe dirrachio. cxxx. M. traiectū brūdusio cōtermi-
nus pedicologē ager nouem adolefcētes: totidēq; uirgines ab illyris. xiii. populos genuere. Pedi-
culogē oppida rhudia: egnatia: barion: ante iapyx a Dedali filio: a quo & iapygia: amita pactius:
aufidus: ex hirpinis mōtibus canusium p̄fluens. Hinc apulia daunioq; cognomine a duce Dio-
medis focero. In qua oppidū salapia Hānibalis meretricio amore inclyrū: Sipōrū: uria: amnis cer-
balus Daunioq; finis: Portus agafus. Promōtorū mōtis gargania salētino: siue iapygio. c. xxxiii.
Multibus passibus ambitū gargai portus garganz: lacus pātanus: flumē portuosum: frento: teanū
apulorum. Itemq; larinū. Cliternia: tiernus amnis. Inde regio frentana. Itaq; apulog; genera tria.
Teani a duce Gares: Lucani qui subacti a Calchantē tenuere loca: quae nūc tenēt etinates Dau-
niorum p̄ter supradicta colonia luceria: uenusia: Oppida canusium: harpi aliquādo hargos: hip-
pium Diomede cōdente: mox hargirippa dictum. Diomedes ibi deleuit gentes: mōadog; dardo
rumq; & urbes duas: quae in puerbii ludricū uertere apinā, & Tricam. Caetera intus. In secunda
regione hirpinog; colonia una beneuentū: auspicius mutato noīe: quae quondā appellata mateola:
leuentū: aufeculani: agloni: abellinates cognomine. ptropi: cōpsani caudini: ligures: q; cognominā
tur cornelani: & q; bebiani: uescellani: deculani: aletri: abellinates: cognominati marī attrā: ca-
ni: alfellani: artinates: arpā: borcā: collatini: corinēses: & nobiles clade romana cānēses: dirini: fo-
rentani: genusini: herdorīēses. Hyrini: larinaces cognomine frentā: etinates: ex gargano mateola:
ni: nerecini: matini: rubustini: siluini: strapelini: turmatini: uibarnates: uenusini: ulurtini: Calabrog;
mediterranei egetini butuntinenses: deciani: brumbestini: marbonēses: sturnini: tutini. Salētinoꝝ
aletini: balterbini: ineretini: ualetini: ueretini.

Regio italiae quarta. CA. XI.

Sequitur regio quarta gētium: uel fortissimog; italiae in ora frētanoꝝ a tiferno flumē
triniū portuosum. Oppida histoniū: buca: ortona: aternus amnis. Intus anaxini cogno-
mine frentani: carētini: supnates: & infernates: lauenses. Muricinog; teatini. Pelignoꝝ
corfiniēses: superequani sulmonēses. Marsog; anxantini: atinates: succētes: lucētes: mar-
ruuii. Albēsum alba ad fucinū lacū. Aegculanog; clitermini: carseolani: Vestinog; angulani: pin-
nenses: peltuinates: quibus iungunt aufinates: cismōtani: Sāntium quos sabellos & graeci: sauni-
tas dixere. Colonia bouianū uetus: & alteg; cognomine undecumanog; aufidēates: efernini: fagi
fugali: ficolenēses: sepinales: treuentiātes. Sabinoꝝ amitermini: curenēses: forū Decii: forū nouū: fi-
denates interemnates: nursini: nomētani. Reatini: trebulani: qui cognominant murustai & q; suf-
fenates: tyburtes: ratynates. In hoc situ ex æquiculis interiēre comini: tadiates: acedici: alfaterni.
Gelianus auctor est lacu fucino haustu mariorum oppidū alchippe conditū a Marsya duce ly-
dog; itē urcinog; in piceno delēru a romanis Valerianus Sabini (ut quidam existimauer) a reli-
gione & deog; cultu seuini appellati uelinos accollūt: lacus roscidis collibus. Nar amnis exhaurit
illos sulphureis aquis. Tyberim ex his petens replete monte fiseello labens iuxta uacunaē nemo-
ra & reate in cosidē conditus. Et ex alia pte anio in mōte trebanog; ortus lacus tris amicitate
nobiles: qui nomen dedere sub laqueo defert in tyberin. In agro reatino cutylia: lacum: in quo
fluctuet insula: italiae umbilicum esse. M. Varro tradit. Infra sabinos latium est: a latere picenum
a tergo umbriā apeninis iugis sabinos utrinq; uallantibus.

Quinta regio.

CA. XII.

Vinta regio piceni est quondā uberrimae multitudinis. cccx. M. picentium in fidem
Ro. populi uenere. Orti sunt a sabinis uoto uere sacro. Tenuere ab atero amne: ubi
nunc ager hadrianus: & hadria colonia a mari. vii. M. passuū flumē uomanū: ager p̄-
tutianus palmenisq;. Itē castrū nouū: flumen batinū: truentū cū amne: quod solum li-
burnog; in italia reliquū est. Flumina albulates: suinū: heluinū: quo finitur praetuciana regio: &
picentium incipit. Cupra oppidū: castellum firmanorum: & super id colonia asculū piceni nobi-
lissima Intus nobana. In ora clauana: potentia: numana a ficulis condita. Ab iisdem colōia ancon
apposita promontorio cumero in ipso fleētenti se ore cubito a gargano. clxxxiii. M. passibus. In
eos auximates: ueregrani: cingulani: cuprenēses cognomine montani: salariēses: paufulani plyn-
tāses: ricinēses. septempedani: tollētinaes triacenēses cum urbe saluia polentini.

Sexta regio.

CA. XIII.

Vngitur hic sexta regio umbriam cōplexa agrūq; gallicū circa ariminū. Ab ancone
gallica ora incipit togata gallia cognomine ficul' & liburni plurimi eius tractū tenere
i primis palmēsem p̄tutianū adrianūq; agrū. Umbri eos expulere hos hetruria hanc

galli. Vmbrorum gens antiquissima italiae existimatur: ut quos umbrios a graecis putet dictos: quod inundatione terratum hymbribus superfuissent. Treceta eorum oppida tusci debellasse reperiuntur. Nunc in ora flumē isis: senogallia: metaurus fluius: colonia fanū fortunae: pisaug: cū amne. Et itus hispellum: tuder. Decetero amerini: attidates: asirfates: arnates: asinates: camertes: ca suētini: carfulani: doiates cognomine salentini. fulginates: foroflaminenses: forolucifēs: cognomine concubienfēs: forobremitiani: forosempronenses inginini: interanates cognomine nartes: meuanates: meuanionenses: matticantes: narnifēs: quod oppidum nequinum antea uocatum est: nu cerini cognomine fauonienfēs: & camellani: otritulani: ostanti: pitulani cognomine pisuertēs: & alii: mergentini: pestini: setinates: farfinates: spolentini: suareani: festinates: iullates: fadinates: trebiates: tufficani: tibernates: cognomine tyburini: & alii timetaurenfēs: uesfonicates: urbinates cognomine metaurenfēs: & alii hortenses: uettionenses: uindinates: uiuentani. In hoc situ interiere feiginates: & qui clusolum tenuere: supra interrānani: & saronates cum oppidis aceris: quae uariae cognominabantur. Turocelo quod uettiolum. Item sollinates: furiates: fallinates. Appiēnates interiere: & ariēnates cum crinouolo: & usfidicai: & plangens: pisiates: caelastini: Ameriam: suprascriptam Cato ante persei bellum conditam annis. d. cccclxiii. prodidit.

Octaua regio.

CA. XV.

Ctraua regio determinatur arimino: pado: appennino. In ora fluius crustumium: ariminum colonia cum omnibus arimino & aprusa. Fluius hinc rubico quondam finis italiae. Ab eo sapis: & uitis: & anemo. Reuenna sabinorum oppidum cum amne besede ab ancone. cii. M. passibus. nec procul a mari umbrorum: butrium. Intus coloniam bononia: felsina uocata: cum princeps hetruviae esset. Brixillum: mutina: Parma: Placentia. Oppida Cesena: claterna: forunclo dii: liuii. Pompili truentinorum: Cornelii. Icinii: fauentini: fidentini: otetini: pandinates: regienfēs a Lepido: solonates: saltusque qui galliani cognominantur aquinates: tannitani: uelates cognomine ueteti: regiates: urbinates. In hoc tractu: iteriūt boii: quorum tribus. cxii. fuisse auctor est Cato. Item senones qui ceperant Roman.

De pado flumine.

CA. XVI.

Adus e gremio uesuli montis celsissimum in cacumen elati finibus ligurum gabienorum uisendo fonte profluens condensque sese cuniculo: & in foroubienfium agro iterum exoriens: nulli annuum claritate inferior: a graecis dictus eridanus: ac poena Phaetontis illustratus. Augetur ad canis ortus liquatis niuibus: agris que nauigijs torrentior: nil tamen ex raptō sibi uendicans. Atque ubi liquit agros: ubertate largior. ccc. M. passibus a fonte addens meatu duodenonaginta. Nec amnes tantum appenninos: alpinoque nauigabiles capiens: sed lacus quoque immensos in eum sese exonerates: omni numero. xxx. flumina in mare adriaticum defert. Celeberrima ex iis apennini latere iactum: tanarum: trebiam: placentinum: tarum: niciam gabellum: sculternam: rhenum. Alpium uero sturam: morgum: durias duas: sessiten: ticinum: lambrum: abduam: ollium: mintium. Nec alius annuum tam breui spatio maioris incrementi est. Virgetur quippe aquarum mole: & in profundum agitur. Grauis terra que deductus in flumina: & fossas inter rauennam altinumque passuum. cxx. M. tamen quia largius uomit septem maria dictus facere. Angusta fossa rauennam trahitur: ubi padusa uocatur: quondam mesanicus appellatus. Proximum inde hostium magnitudinem portus habet: qui uatreni dicitur. Quo Clau. Caesar e britannia triumphas praegrandi illa domo uerius que naue intrauit hadria. Hoc ante eridanum hostium dictum est: ab alis spineticum ab urbe spina: quae fuit iuxta: praualens & delphicis creditum est thesauris condita a Diomede. Auget ibi padum uatrenus amnis ex forocorneliensi agro. Proximum inde hostium caprasia: dein sagis: dein uolane: quod ante olane uocabatur. Omnia ea fossas: fluminaque primi asagi fecere tusci egesto amnis impetu per transfuerum in hatrianorum paludes: quae septem maria appellantur: nobili portu oppidi tuscorum hatriae a quo hatriaticum mare ante appellatum: quod nunc hadriaticum. Inde ostia plena carbonaria: ac fossiones philistiniae: quod alii tartage uocat. Omnia est philistiniae fossae abudatione nascentia: accedentibus athenis ex tridentinus alpiibus: & uigifono ex patuinorum agris. Pars eorum & proximum portum facit brundulum: sicut edronem Medoaei duo: ac fossa clodia. His se padus miscet: ac per haec effunditur plerunque: ut in egypto nilus quod uocant delta triquetramque figuram in alpes: atque oram maris facere proditur. stad. ii. M. circuitu. Pudet a graecis italiae rationem mutuari. Metrodorus Tamen Septius dicit. Quoniam circa fontem arbor multa sit picea quae pades gallice uocetur padum hoc nomen accepisse. Ligurum quidem lingua am

c iii

nem ipsum bodincum uocari: quod significet fundo carentem. Cui argumento adest oppidum iuxta industria uetusto nomine bondicomagum ubi precipua altitudo incipit.

De italia traspadana regio nona.

CA. XVI.

TRaspadana appellatur ab eo regio nona tota in mediterraneo: cui maria cuncta fluuio alueo important. Oppida uibiforum: segusio. Coloniae ab alpium radicibus augusta **taurino**rum: antiqua ligurum stirpe: inde nauigabili pado. Dein salasorum augusta praetoria iuxta geminas alpium fauces graias atque poeninas. His poenos: graias Herculem Transisse memorant. Oppidum eporedia sybillinis libris a po. ro. condi iussum. Eporedicas enim galli bonos equorum domitores uocant. Vercellae libitiorum ex Salyis ortae: nouaria ex uerramacoris uocentiorum: hodieque pagos. Non (ut Cato existimat) ligurum ex quibus leui & marici condidere ticinum non procul a pado. Sicut boii transalpes profecti laudem pompeiam. Insubres mediolanum. Orobiurum stirpis esse Comum: atque Bergomum: & liciniforum: & aliquos circa populos auctor est Cato: sed originem gentis ignorare se fateatur: quam docet Cornelius Alexander ortam a graecia interpretatione etiam nominis uitam in montibus degentibus. In hoc situ interiit oppidum orobiurum barra: unde bergomates Cato dixit ortos etiam inuim prode se alius quam fortunatus sitos. Interiere & Caturiges insubrum exules: & spina supradicta. Item melpum oppulenta praecipua: quod ab insubribus & boiis & senibus deletum est eo die quo Camillus ueios cepit: ut Nepos Cornelius tradit.

Venetia decima regio.

CA. XVII.

Sequitur decima regio italiae adriatico mari apposita: Venetia cuius Fluuius Silis ex montibus taurinensis. Oppidum alti nunc flumen liquentia ex montibus opiterginis: & portus eodem nomine: colonia concordia: flumen & portus roatinum: tiliuereum maius minusque: anassum: quo uaramus defluit: alsa: natiso cum turro profluente aquileiam colonia. xii. M. passibus a mari sita. Carnorum haec regio iunctaque regioni iapidum: amnis timauus: castellum nobile uino pucinum. Tergestinus sinus. colonia tergeste. xxiii. M. P. ab aquileia: ultra quam sex millia passuum formio amnis. Ab Rauenna. clxxxix. passibus: antiquus auctae italiae terminus. Nunc uero istriae quam cognominatam tradunt a flumine istro in hadriam effluente e danubio amne: eodemque istro ex aduerso padis fauces: contrario eorum percussu mari interiecto dulcescente: plerique dixerunt falso: & Nepos Cornelius etiam padis accola. Nullus enim ex danubio amni in mare hadriacum effunditur. Deceptos credo: quoniam argo. nauis flumine in mare hadriacum descendit: nec procul tergeste. Nec iam constat quo flumine. Huius trauectam alpes diligentiores tradunt. Subiisse autem istro: dein saio: dein pamporto: cui nomen ex ea causa est inter amnam: alpeque exorienti.

De istria.

CA. XVIII.

Istria ut peninsula excurrit. Latitudinem eius. xl. M. passuum: circuitu uero. cx. xii. M. prodidit quidam. Item adherentis liburniae & phanatici sinus. Alia liburniae. clxxx. M. Nonnulli in phanaticum sinum iapidiam promouere: ea tergo istriae. cxxx. M. passuum. Dein liburniam. cl. M. fecere. Tuditanus: qui domuit istros in statua sua ibi inscripsit ab aquileia ad titium flumen stad. cc. M. Oppida istriae ciauim romanorum: aegida: parentium. Colonia pola: quae nunc iulii pietas quodam a colchis condita. Abest a tergeste. c. M. n. p. mox oppidum nescitum: & nunc finis italiae fluuius arsa. Polam ab ancona traiectus. cxx. M. passibus est. In mediterraneo regionis decimae colonia cremona: brixia cenomannorum agro. Venetorum autem attestae & oppida accelum: patauium: opitergium: bellunium. Vicentia: Mantua: thufcorum trans padum sola reliqua. Venetos troiana stirpe ortos auctor est Cato. Cenomanos iuxta massiliam habitasse. In uolsis Feltrinii: & tridentini: & bernenses. Rhetica oppida rhetogae euganeogae Veronae: iulienfes carnogae. Dein quos scrupulose dicere non attineat: alutraenfes: asseriates: flamonienfes: uanienfes: & alii cognomine culici: foroiulienfes cognomine traspadani: forentani: nedinatenses: quarqueni: taurinensi: cogienfes: uaruanii. In hoc situ interiere per oram iraminiae: pellaon: pafuriam: ex Venetis atina: & caelina: carnos: segeste: & oca. Taurinensis noeria. Et ab aquileia ad duodecimum lapidem deletum oppidum etiam inuito senatu a. M. Claudio. L. Marcello. L. Pifo auctor est. In hac regione & xi. lacus inclyti sunt: amnesque eorum partus: aut alumni: si modo acceptos reddunt: ut abduam larius: ticinum uerbanus: mintium benacus: ollium sebinus: lambrum eupilis: omnes incolas padis. Alpes in longitudinem. x. M. passuum patere a supero mari ad inferum Caelius tradit: Timagenes. xxii. M. passuum deductis in latitudine. Cornelius Nepos. c. M.

.T. Liuius tria. M. stadiorum; uterque diuersis in locis. Nam & centum millia excedunt aliquando ibi germaniam ab italia submoquent. nec. lxx. M. expleat: reliqua sui parte glacialis ueluti natura prouidentiam. Latitudo italiae subter radices earum a uaro per uada sabacia taurinos: Commum: Brixiam: Veronam: Viceciam: opitergium: aquileiam: tergeste: polam: ariam. d. cclii. M. pas. colligit.

De alpiibus & gentibus alpinis.

CA. XIX.

Neoalpe alpium multi populi: sed illustres a pola ad tergestis regionem: secusses: subocrini: atali: menocaleni: iuxtaque carnos quondam taurisci appellati: nunc morici. His contermini rheti: & uindelisci: omnes in multas ciuitates diuisi. Rhetos thulcorum prolem arbitrantur a gallis pulsos duce rhero. Verso deinde italiae pectore: alpium latini iuris euganae gentes: quarum oppida. xxxiii. enumerat Cato. Ex iis triumphilini uenalis cum agris suis populus. Dein canuni: compluresque similes: finitimis art: ibuti municipis. Leopontios & salafos tauriscarum gentis idem Cato arbitrat. Caeteri fere lepontios relictos ex comitatu Herculis interpretatione graeci nominis credunt: praestitis intra sinus alpium niue membris eiusdem & graios fuisse positos in transitu. Graiarum alpium incolas praestatesque genere euganeos inde tracto nomine. Caput eorum steonos: rhetorum uenones: sarunetesque ortus rheni amnis accolunt. Lepontiorum: qui uiberi uocantur: fontem rhodani eodem alpium tractu. Sunt praeterea latio donati incolae: ut octodurense: & finitimi ceutrones: cottianae ciuitates. Caturiges & caturigibus ortu: uageni: ligures: & qui nontani uocantur. Capillatorumque plura genera ad confinium ligustici maris. Non alienum uideretur hoc loco subiicere inscriptionem e trophaeo alpium: quae talis est. Imperatori Caesari Diui filio Augu. pontifici maximo imper. xiiii. tribunitiae potestatis. Senatus populusque Ro. eius ductu auspiciisque gentes alpinae omnes: quae a mari supero ad inferum pertinebant: sub imperium po. Ro. sunt redactae. Gentes alpinae deuictae: triumphilini: canuni: uennotos: uenonetes: hisarci: breuni: naunes: focunates: uindelicorum gentes quatuor: consuanetes: uirucinales: licates: cartnates: abifotes: rugulci: suanetes: collocanes: brixetes: lepontii: uiberi: nauuates: seduni: uaragri: salassi: acitauones: medulli: ucenni: caturiges: brigiani: fontionti: ebrodunti: nemaloni: epemates: subiani: ucamini: gallice: triulatti: ecini: uerguni: eugituri: nemeturi: oratelli: uerusi: uelanti: uetri. Non sunt adiectae cottianae ciuitates. xii. quae non fuerant hostiles: sed item attributae municipiis lege pompeia. Haec est Italia diis sacra: haec gentes eius: haec oppida populorum. Super haec Italia quae. L. Aemilio Paulo. C. Statilio Regulo. confil. nunciato gallico tumultu sola sine externis ullis auxiliis: atque etiam tunc sine traspadanis equitum. lxxx. M. peditum. d. cc. M. armauit. Metallorum omnium fertilitate nullis cedit terris. Sed interdixtum id uetere consilio patrum italiae parci iubentium

Illyricum.

CA. XX.

Rhae gens liburnorum iungitur usque ad flumen titium. Pars eius fuere mentores: hymani: encheleae: dudini: & quos Callimachus peucecia appellat: nunc totum uno nomine illyricum uocatur: generatim populorum pauca effatu digna aut foelicia nomina. Conuentum scardonitanum petunt iapides: & liburnorum ciuitates. xiiii. e quibus laenienses: scultinos: burnistas: albonenses: nominare non pigeat. Ius italicum habent eo conuentu alutae: phlanates: a quibus sinus nominatur. Lopli uarubarini: immuneque asseriates: & ex insulis fulminates: corictae. Caeterum per oram: oppida anefactio: aluona: flauona: taratica: senia: iopfi ca: ortopula: yegium: argiruntum: corinium: enona eiuitas: paufinus: flumen telaunum: quo finitur iapidi. Insulae eius sinus cum oppidis praeter supra significata: absyrui: arba: Crexa. giffa: portunata: pharos ante. Rursus in continente colonia iadera: quae a pola. clx. M. P. abest inde. xxx. M. colentum insula. xviii. hostium titii fluminis.

Liburnia.

CA. XXI.

Liburniae finis: & initium dalmatiae scardona in amne ea. lxii. M. passuum a mari. Dein tariotarum antiqua regio: & castellum tariota. Promontorium Diomedis: uel ut alii peninsula. Hillis circuitu. c. M. passuum tragurium ciuium romaeorum: marmore notum sicum. In quem locum Diuus Claudius ueteranos misit. Salona colonia ab iadera. cccxxxix. M. passu. Petunt in ea iura iuribus descriptis in decurias. cclxii. dalmatae. xxii. decuriae. cccxxxix. ditiones. lxix. maza: lii. sardiates. In hoc tractu sunt burnum: mandetrium: tribulium. Nobilitata praeterea castella petunt & ex insulis Sraei: colentini: separti: epetini. Ab his castella piguntiae: rataneum: narona colonia. Tertii conuictus a salona. lxxii. M. passuum apposita cognoscitur

c. llii

minis sui fluuio a mari. xx. M. p. M. Varro. lxxxix. ciuitates eo ueritate auctor est. Nunc prope fo-
li noscunt Cerauni decuriis. xxiii. daursi. xvii. desitiates. ciii. docleates. xxxiii. deretini. xiiii. dere-
uistae. xxx. dindari. xxxiii. glinditiones. xliiii. melcomani. xxiiii. naressi. cii. scirtari. lxxii. siculotae. x
xiiii. Populatoresque quondam italiae uardei non amplius quam. xx. decuriis. Praeter hos tenue-
re tractum eum oenei: partheni: hemasi: marsthitae: armisthae. A narone amne. c. M. p. abest epi-
daurum colonia. Oppida ciuium romanorum rhizinium: ascriuium: butua: olchinium: quod
antea colchinium dictum est a colchis conditum: annis: dirilo: superque eum oppidum ciuium
romanonum scodra a mari. xviii. M. passuum. Praeterea multorum graeciae oppidorum defici-
ens memoria: nec non & ciuitatum ualidarum. Eo nanque tractu fuere labeates: enederudini: faf-
fei: grabei: proprieque dicti illyrii: & taulanti: & pyrei. Retinet nomen in ora nymphaeum pro-
montorium. Lyflum oppidum ciuium Ro. ab epidauro. c. M. passuum.

uel drilo

Macedonia.

CA. XXII.

Lyflum macedoniae prouincia: gentes parthini: & a tergo eorum diffaretae. Montes can-
dauiae a dyrrachio. lxxix. M. passuum. In ora uero ciuium Ro. epidamnnum colonia
Propter inauspicatum nomen a Romanis dyrrachium appellata. Flumen aous a qui-
busdam eas nominatum. Apollonia quondam corinthiorum colonia. vii. M. passuum
a mari recedens. Cuius in finibus celebre nympheum accolunt barbari amantes: & belliones. At in
ora oppidum oricum a colchis conditum. Inde initium epiri. Montes acrocerauni: quibus huc
europa determinauimus sinum. Oricum a salentino italiae promontorio distat. lxxxv. M. pass.
a tergo carnorum: & iapidum: qua se offert magnus iister.

Norici.

CA. XXIII.

Hetis iunguntur norici. Oppida eorum uirunum: celeia: teurnia: aguntum: uisana: Aemo-
nia: claudia: flauium: soluenfe. Noricis iunguntur lacus peiso: deserta boiorum. Iam ta-
men colonia Diui Claudii fabaria: & oppida facarantia iulia.

Pannonia: & dalmatia.

CA. XXIII.

Abitantur inde glandifera pannonia: qua mitescentia alpium iuga: per medium illy-
ricum a septentrione ad meridiem uersa molli in dextera: ac leua deuexitate condunt
quae pars ad mare hadriaticum spectat appellatur dalmatia: & illyricum supradictum.
Ad septentriones: pannonia uergit: finitur inde danubio. In ea colonia: emona: siscia.

Amnes clari & nauigabiles in danubium fluunt drauus e noricis uiolentior. Sauus ex alpiibus
carnicis placidior. cxv. M. p. interuallo. Drauus per feretes: serapillos: iafos: sandrizes. Sauus per
colapianos: breucosq. Populorum haec capita. Praeterea ariuates: azali: amantes: belgites: cartha-
ri: cornacates: eruisci: hercuniates: latouisci: oseriates: uarciani: mons claudius: cuius in fronte scor-
disci: in tergo taurisci. Insula in sauo merubaris amnicarum maxima. Praeterea amnes memora-
di: calapis in sauum influens iuxta sisciam gemino alueo insulam ibi efficiens: quae segestica ap-
pellatur. Alter amnis bacuntius in sauum firmio oppido infuit: ubi ciuitas firmiensium & aman-
tinorum. Inde. xlv. M. passuum taurunum: ubi danubio miscetur: sauus. Supra influunt ualdanus:
urpanus: & ipsi non ignobiles.

Mesia.

CA. XXV.

Annoniae iungitur prouincia quae mesia appellatur ad pontum usque cum danubio
decurrens. Incipit a conflente supradicto. In ea dardani: celegeri: tribali: trimachi moe-
si: thraces: pontoque contermini scythae. Flumina clara dardanus: margis: pinguis: ti-
machus: ex rhodope: oescus ex hemo: utus: escamus: ieterus: illyrici latitudo qua maxi-
ma est. cccxxv. M. p. colligit. Longitudo a flumine arfia ad flumen drinium. d. ccc. M. a drino ad
promontorium acroceraunium. clxxii. M. Agrippa prodidit uniuersum hunc sinum italiae: & il-
lyrici ambitus. xlii. M. in eo duo maria quo distinximus sine inferum siue ioniu in prima parte: in
terius hadriaticum: quod superum uocant. Insulae in aonio mari: praeter iam dictas memorata
dignae nullae. In ionio paucae: calabro littore ante brundisium: quarum obiectu portus efficit.
Contra apulum littus diomedea conspicua monumento Diomedis. Et altera eodem nomine a
quibusdam teuthria appellata. Illyrici ore mille amplius insulis frequentatur natura uadosi ma-
ris aetiarisque tenui alueo intercurtantibus. Clare ante hostia timaui calidorum fontium cum
aestu maris crescentium iuxta istrorum agrum. Cissa pullariae & abfyrtides grauis dictae a fratre
medeae ibi interfecto nunc abfyrtium. iuxta eas electridas uocauere: in quibus proueniret succi-
num: quod illi electrum appellant uanitatis graecae certissimum documentum. Adeo ut iis quas

earum designent: haud unquam constiterit. Contra iader est lissā. Quæque appellatæ contra liburnoa cretæ aliquot. Nec pauciores ticanæ liburnicæ. Celadusæ intra surium bubus: & capris uel trucones laudata Braitia: issa ciuium Ro. reliqua cum oppido phara. Ab his corcyra melena cognominata: cum gnidiorum oppido distat. xxii. M. passuum. Inter quam & illyricum melita. Vnde catulos meliteos appellari Calimachus auctor est. xxii. M. p. Ab ea. iiii. M. elaphites: i ionio autem mari ab orico. M. M. p. Safonis piratica statione nota.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER Q VARTVS.

Sinus Claritatis Litterarum: Et Omnis Fabulositatis.

TERTIVS EVROPAE SINVS ACROCERAVNIIS INCIPIT. Montibus: finitur helleponto: amplectitur præter minores sinus xix. xxii. M. passuum. In eo epirus: a carnania. ætholia: phocis: loctris: achaia: meslenia: laconia: argolis: megaris: attica: boetta. Iterumque ab alio mari eadē phocis: & loctris: doris: phthiotis: thessalia: magnesia: macedonia thracia. Omnis græciæ fabulositas: sicut & litterarum claritas ex hoc primū sinu effluit: Quappi eo paululū cōmorabimur. Epiros in uniuersum appellata: acrocerauniis incipit montibus. In ea primi chaones: a quibus chaonia. Dein theproti: antigonenesis: locus aornos: & pestifera auibus exhalatio. Cestriini: perthebi: quorum mons pindus: castopei: driopes: sellæ: hellopes: molossi: aptid quos

dodonei iouis templum oraculo illustre. Tomarus mons centum fontibus circa radices Theopompo celebratus. Epirus. CA. I.

Epirus ipsa ad magnesiā macedoniamque tendēs a tergo suo dassaretas supradictos liberam gentem: mox feram dardanos habet. Dardanis leuo triballi p̄tendunt latere. Et maxicæ gentes a fronte iunguntur: mædi: ac deseleatæ: quibus thraces ad p̄tium usque pertinentes: ita succincta rhodopes: mox & hemi uallæ excelitas. In epiro castellum in acrocerauniis chimera: sub eo aquæ regis fons. Oppida mæandria: Cestria flumē theprotiæ: Thyamis colonia butrotū: maximeque nobilitatus ambracius sinus faucibus spatiosum æquor accipiens. Longitudinis. xxxix. M. passuum: latitudinis. xy. M. In eum defert amnis acheron e lacu theprotiæ: acherusia p̄fluens. xxvi. M. passuum: inde & mille pedum p̄te mirabilis oia sua mirantibus. In sinu oppidū ābracia. Molossorum flumina: aphas: & arachus. Ciuitas anactoria. acus pandosia: Acarnania quæ antea curetis uocabatur. Oppida heraclea: echinus. Et in ore ipso colōia Augusti actiū cū tēplo Apollinis nobili ac ciuitate libera nicopolitana. Egressos sinu ambracio in tonum: excipit leucadiū littus promontoriū leucates: dein sinus: ac leucadia ipsa peninsula quōdam neritis appellata opere accolage abscessa a cōtinēti ac reddita uentore flatu congerie harenæ accumulantiū: qui locus uocatur dioryctos stadiorum longitudie trium. Oppidū in ea leucas quōdam neritū dictū. Deinde acarnanū urbes halyrea: astacus: argos: amphiloichicum cognominatum. Amnis achelous e pindo fluens: atque acarnaniam ætholia dirimens: & artemitam insulam assiduo terræ inuectu continenti annectens. Aetolia. CA. II.

Aetolozæ populi athamæes: tympheti: ephyri eniēses: perthebi: dolopes: marages: atraces a quibus atrax amnis ionio mari ifundit. Aetoliæ oppidū calidō est septē miliū gngētorū. p. a mari iuxta euenū amnē. Deī macynia molychia: cuius a tergo chalcis & mōs est taphiasus. At in ora p̄montoriū antiriū: ubi hostiū corinthiaci sinus minius mille passuum latitudine influentis: ætolozæ dirimentis a pelopōneso. Promontorium quod contra procedit: appellatur rhion: sed in corinthiaco sinu. Oppida ætolizæ naupactum: pylene: & in mediterraneo pleuron: halyarna. Montes clari in dodone tomarus: in ambracia cranos: in acarnania aracynthus: in ætolia acathon: panetolium: medion.

Locri. CA. III. Roximi ætolis locri: quæ cognominatæ ozolæ imunes. Oppidū: ceathe. Portus apollinis phæstii. Sinus criseus. Intus oppida argo: eupalia: phæstū: calaisus: Ultra cirrhei phocidis capi: oppidū cirrha: portus chalsæd: a quo septē mil. p. introrsus liberum oppidū delphi sub mōte p̄naso: clarissimi i terris oraculi Apollinis. Fōs castalius. Amnis cephisus p̄fluēs

uel hazilia stratos

delphos: ortus in lilea quōsdā urbe. Præterea oppidū crīa: & cū bulēfibus: antycira: naulocū: pyr-
rha: amphissā imunis: trichōe: tritea ambrysus drymea regio daulis appellata. Dein in intimo si-
nu angulus boetiae allatē cum oppidis gymnīs: thebis: quæ corsicæ cognominatæ sunt iuxta he-
liconem. Tertiu ab hoc mari boetiae oppidū page: unde peloponnesi profilit ceruix.

Peloponnesus.

CA. IIII.

Pelopōnesus apie ante appellata: & pelagīa peninsula haud ulli terræ nobilitate posse
rēda: inter duo maria: ægæū & ioniu platani folio similis pp angulosos recessus: cir-
cuitu qngentoz sexagintariū miliū passuū colligit auctore lidoro. Eadē p sinus pene-
rātundē aducit. Angustiae unde pcedit: isthmus appellat. In eo loco irrūpētia e diuer-
so q dicta sunt maria a septentriōe exortu eius: oēm ibi latitudinē uorādo: donec contrario i cur-
su æquoz rātoze in quinq; miliū passuū itervallo exefis utrinq; lateribus angusta ceruice pelo-
pōnesum cōtingat hellas. Corinthiacus: hīc illinc saronicus appellatus sinus. Lechææ hīc: cēchrae
illinc angustiae termini: longo & ancipiti nauū ambitu: quas magnitudo plaustris trāsūchi phī-
bet: Quā ob cām pfodere nauigabili alueo angustias rētauerē Demetrius rex: dictator Cæsar. C.
princeps. Domitius Nero: ifausto: ut oium patuit exitu: iccepto. Medio hoc itervallo: qd isthmi
appellauimus: applicata colli habitaf colonia corithus: antea ephyra dicta: sexagēis ab utroq; li-
tore stadiis e sūma sua arce: q uocaf acrocorithus. In q fons pyrene diuersa duo maria pspēctās
lxxxvii. M. passuū ad corinthiacū sinū traiectus ē patras a leucade. Patrae colonia i lōgissimo pro-
montorio pelopōnesi cōdita ex aduerso ætoliae: & fluminis euei minus mille passuū (ut dictū ē)
itervallo. In ipsi faucibus sinū corinthiacū. lxxxv. M. p. i lōgitudinē usq; ad isthmon tramittūt.

Achaia.

CA. V.

Achaia nomē puincia ab isthmo icipit: antea ægialos uocabaf pp urbes i litore p or-
dinē dispositas. Primæ ibi: q; diximus: lechææ corinthioze portus. Mox oluros pelle-
neoz castellū. Oppida helice: bura. In q refugere haustis prioribus syrtion: ægira ægiō
erineos: Intus cleone: hylic: panormus: portus. Demōstratūq; iā rhium: a quo pmon-
rio quinq; miliū passuū absunt patrae: quas supra memorauimus. Locus pher. e in achia nouem
montiū scio esā: Notissimus fons cymothoe. Ultra patras oppidū olenū: coloniae dyme: loca bu-
prafum hymyne: p montoriū areoxū: cylene sinus: p montorium chelonates. Inde cyllenen duoz
miliū passuū: castellum phlium. Quæ regio ab Homero arathyrea dicta: postea asophis: ide clio-
rum ager: q antea epee uocabaf. Ipsa elis in mediterraneo: & a pylo. xii. milibus passibus: Intus de-
lubrū olympi iouis ludoz claritate fastus gracie cōplexum. Pisa eorū quondā oppidū pfluente
alpheo amne. At in ora p montoriū ichthis. Amnis alpheus nauigabilis ppe sex oppida. Aulō:
lepriū p montoriū platanistis. Oīa hæc ad occasum uerā. Ad meridiē autē cyparissus sinus cū
urbe cyparissā. lxxii. miliū passuū circuitu. Oppida pylos: methōe: locus helos: p montoriū acritas
sinus alineus ab oppido asinae: corōeus a corōa. Finiunt tænarō promōtorio. Ibi regio messētia
duodeuiginti mōtriū. amnis pamisus. Intus autē ipsa messēne: ithome: œchalia: arenā: pteleō: thryō:
dorion: zancle: uariis tpibus clara. Huius sinus circuitus. lxxx. millia. p. Traiectus uero. xxx. milia.
De hīc a tænarō ager lacōicus liberæ gētis: Et sinus circuitu ducēta sex millia: traiectu trigēta no-
uē millia. Oppida tænarō: amyclæ: phare: leuctra: & itus sparta: therāne: atq; ubi fuerē: Cardamile
pitæ: anthæ: locus thyre: gerenia. Mōs taygetus: amnis eurotas: sinus ægilodes. Oppidū psamma-
thus. Sinus gyteates ab oppido. Ex quo ad cretā in sulā certissimus cursus. Oīa aut maleo pmon-
torio icludunt. Qui seq; sinus ad scylleū argolicus appellat: traiectu qnquagēta millia passuum.
Idē ambitu centū septuagēta duo millia. Oppida boea: epidaurus limera cognōie. Zarax: cyphāia
portus: Amnes inachus: erafinus: iter quos argos hippiu cognōiatū. Supra lacū lernē a mari qua-
dringētis millibus nouēq; additis millibus micenæ: & ubi fuisse tyrintha tradūt: & locus manti-
neā: mōtes atthemius: Apelās: antheus asterio: parparus: aliq; undecī numero. Fōtes niobe: amy-
mone: psammate. A scylleo ad isthmū. clxxvii. mil. passibus: oppida hermiōe: trozene coriphasiū
appellatū: quæ alias inachiū: alias dipliū argos. Portus cænites: sinus saronicus: olim querno ne-
more redimitus: unde ei nomē: ita gracie antiq; appellante quercū. In eo epidaurz oppidū Aescu-
lapii delubro celebre. Pireū p montoriū: portus anthedon: & bucephalon: & quas supra dixera-
mus cenchreae. Isthmi pars altera cū delubro Neptuni quinquēnalibus inclyto ludis. Tot sinus
pelopōnesem orā lancināt: tot maria allatrāt. Siquidē a septētriōe ioniu irrūpit: ab occidente si-
culo pulsā: a meridiē cretico urgef: ab oriēte brumali ægæo: ab oriēte solititali myrtoo: quod a
megarico incipiēs sinu: totā atticam alluit.

De arcadia.

CA. VI.

Mediterranea eius archadia maxie tenet undiq; a mari remota: initio drymodis : mox pelagis appellata. Oppida eius psophis matia: symphalu: tegea: antigonea: orchome nu: pheneu: pallatiu un palatiu roma. Megalopolis: catia: bocaliu: crano: prhalia: thel phussa: melenea: herata: pyle. pellana: agrae: epiu: cynetha: lepon: arcadia: ptheniu: aia: methydriu: enisphe: macistu. lapa: clitoriū: clede iter quae duo oppida regio nemea e hebina dia uocitata. Motes i arcadia pholoe cu oppido. Itē cyllene: lyceus: i quo lycei iouis delubru. Mealus artheisus: pthenius: lapeus: noactris. Praeterq; ignobiles octo. Amnes ladon e paludibus: pheneus & erimathus e mote eiusde nois i alpheu defluēs. Reliquae ciuitates in achaiā dicēda: aliphirae abeata: pyrgēfēs: pethes: pagenite. tortuni: tiania. Thriasi: attricēfēs. Vniuersae achaiāe libertatē Domitius Nero dedit. Pelopōnesus in latitudine a pmōtorio malea ad oppidū Lechaū corinthiaci sinus. clx. millibus passibus patet. Et in trāuersum ab elide epidaurum. cxxv. millibus. Ab olympia argos p arcadiā. lxxiii. millibus. Ab eodē loco ad phliunta dicta mēfura est. cl. milliū pas suum. Vniuersa aut uelut péfante aequoq; icursus natura in mōtes sex atq; septuagita attollitur.

Gracia & attica.

CA. VII.

Ab isthmi angustis hellas icipit: a nostris gracia appellata. In ea prima attica: antiquus acie uocata. Attingit isthmū pte sui quae appellat megaris a colonia megara e regione pagae. Duo haec oppida excurrēte pelopōneso sita sunt utraq; ex parte uelut i humeris helladis pagei. clii. M. p. & amplius egosthenēs cōtributi megarensibus. In ora autē hac portus schoenus. Oppida duo cremion: a syrdia saxa septē milia lōgitudine: geranea: megara: eleusin. Pyere & oenoa: & pbalinthos: quae nūc nō sunt. Ab isthmo qnquaginta duoz; milia pas suum pyreus & phalera portus duoz; milia pas suū muro recedētibus athenis iuncti. Lihera haec ciuitas: nec indiga ullius pconii amplius: tāta claritas supfluit. In attica fontes cephalia: larine: cal lioe: enneacrunos Mōtes: brileffus: aegialus. icarius: hymetus: lycabettus: lacus selmos. A pereo. xlii. M. p. sunt doriscū pmontoriū. Potamos: sterea: brauron: ion quōdā oppida. R hānos pagus. Marathon cāpus Thriasi oppidū: melita: & oropus in cōfinio boetia. Cuius anthedon: onche sthos: thespia: libez; oppidū: lebadia. Nec cedētes athēis claritate: quae cognominant boetia: the bae duoz; numinū Liberi atq; Herculis (ut uolūt) patria. Et musis natale in nemore helicoe affi gnāt. Daē & his thebis saltus cithero: amnis ismēus. Praeterea fontes in boetia cedipodia: pflam mare: dirce: epigranea: aretusa: hippocrene aganippe: gargaphie. Montes extra p̄dicōs micalefus: adilius: acotius. Reliq; oppida iter megara & thebas leuctra: hiliartus: platea: phera: apledō: hy lae: tisbe: erythre glifis: cope. iuxta cephisū amnē lamie & anichie: medeon: phligōe: grephis: co ronea: chaerōia. In ora autē infra thebas ocale. eleon: iolcos: schenos: peteō: hyrie: mycalefus: hyre feon. pteleon: olyros: Tanagra liber populus. Et i ipsi faucibus euripi quē facit obiectu isula eu boe: aulis capaci nobilis portus: boetos: hyantas antiquus dixere locri deide epicnemidū cogno minant: olim leleges appellati p quos amnis cephisus deferē in mare. Oppida opuns: unde opōti nus sinus phocidis: in litore unū daphnus. Intraus aut larisse: elatea: & i ripa cephis (ut dixi) hilea: delphosq; uerfenēis: & hyāpolis. Rursus i locroz; ora: i q; larymna: throdū: iuxta qd boagrius amnis deferē i mare. Oppida naryciō: alope: scarphia. Postea maliacus sinus ab icolis dictus: i quo oppida halcyōe: ecōia: phalara. Dons deide i q; sperchios erineō: boiō: p̄idus: cythinū. Doris a ter go mons ē cetha. Sequit mutatis saepe noibus hermonia. Eadē pelagicu argos. Hellas eadē thes salia: & driopis semp a regibus cognoīata. Ibi genitus rex noie græcus a quo gracia, Ibi Hellenā quo hellēis: hos eosdē Homerus tribus noibus appellauit: myrmidonas: & hellenas & acheos. Ex iis phthiotæ nomināt dorica accolētes. Eoz; oppida echinus i faucibus sperchii fluminis. Ther mopilaz; angustia: quo argumēto. iiii. millia pa. ide heraclea trachin dicta ē mōs ibi calidromus. Oppida celebra hellas: halos: lamia: phthia: arne.

Thessalia.

CA VIII.

N thessalia autem amnis orcomenus minylus antea dictus. Et oppidum alimon ab aliis almon atrax palamna fons hyperia. Oppida phera: quarum a tergo pierus ad ma cedoniam protendit: ur: larissa: gomphi: thebae: thessalia: nemus pteleon: sinus pagasi: cus. Oppidum pagasa: idē postea demetrius dictū tricea. Pharsalici cāpi cū ciuitate li bera crannō: letia. Mōtes phthiotidis: nympheus quōdā topiario naturae ope spectabilis. Buzige us: donacesa: bermius: daphussa: chimerion: athamas: stephane. In thessalia sunt q̄tuor atq; trigē ta mōtes: quoz; nobilissimi cerceti: olympus: pieris ossa: cuius ex aduerso pindus: & othis: laphy taz; sedes ad occasum uergētes. Ad ortus pelios: oēs theatriali mō iflexi caueatis ante eos. lxxv. ur bibus. Flumina thessalia: apidāus: phoenix: enipheus: onochōus: laminiſsus. Fōs messeis. Lacus be

beis: & ante cūctos claritate peneus: ortus iuxta gōphos: interq; ossām & olympū nemorosa conualle defluēs qngētis stadiis dimidio eius spatio nauigabilis. In eo cursu tēpe uocant. v. milium passuū lōgitudine: & ferme sex latitudine ultra uisum hoīs attollētibus se dextera leuāq; leniter conuexis iugis. Intra sua luce uiridate allabit peneus uiridis calculo: amoenus circa ripas graminis: canorus autū cōcentu. Accipit amnē nec recipit: sed olei mō supnatātem (ut dictū est ab Homero) breui spatio portatū abdicat. Phoenales aquas dirisq; gēitas argēteis suis misceri recusat.

Magnaesia.

CA. IX.

Hessalia annexa magnaesia ē: cuius fons libetra. Oppida eurotō hormentū: pyrha: methone: olizō. Promōtorū sepās. Oppida castana: spalathra. Promōtorū zantiū. Oppida melibœa: rhizus: erylme iolcus ostiū penei oppidū omoliū: orthē: rhesia: pelina: thaumacie: cytrō: crānō: acarne: doriō: mesite: philace: ponit. Epitri achaie: thessaliae in porrectū lōgitudō qdringentoz. octogita milū passuū tradit. Latitudo. cclxxxvii. milium.

Macedonia.

CA. X.

cyrrei uel
nestae
amnis uel
alius

Acedonia postea. cl. populoz duobus icyta regibus quōdāq; terraz iperio: emathia antea dicta. Hæc ad epiroticas gētes in solis occasum recedēs post terga magnaesia: atq; thessalia: iustat a dardāis: Partē eius septētrionalē pæonia ac pelagōia protegunt a triballis. Oppida aegē: in quo mos sepelire reges. Beroea & i regione quæ pieria appellatur a nemore egiidiū. In ora heraclea. flumē apilas: oppida phina: oloros. Amnis halitacmon. Intus haloritæ: uallei: philacei: cyrrei tyrisiæ. Pella colonia. Oppidū stobi cuiū ro. Mox antigone europus ad axiū amnē: eodēq; noīe amnis p qā rhedias fluit: scydra: phorbea: emiæxa: gordōe. Mox i ora ichne: fluuius axius. Ad hūc finē dardani: treres: pieres: macedōia accolūt. Ab hoc amne pæonia gētes: paroeci: heordēsēs: almopii: pelagones: mygdones. Montes rhodope: scopius: orbellus. Dein piacete græmio terraz arethufii: antiochēsēs: idomenēs: doberenēs: triēs salatenēs: andanēs: morilli: gateci: lyncēste: othryonei: & amātini liberi: atq; oreftæ colonia: bullidēsēs: diēsēs: xylopolytæ: scotullæi liberi: heraclea: sintica: thimphei: coronei. In ora sinu macedoniæ oppidum calastia: & intus phileros: lete. Medioq; flexu littoris thessalonicae liberæ cōditōis. Ad hāc a dyrrachio. cxliiii. milliū passuū thermæ. In thermaico sinu oppida dicæa: pydna: derra: sciōe. Promōtorū chanastrū. Oppida palene: phlegra. Qua in regiōe mōtes hypizorus: epitus: alchione: leuomne. Oppida nissos: phryx: eleon: meade: & hippaleis: isthmo quondā potidea: nunc cassandria colonia: anthemus: holophyxos sinus: mecyberna. Oppida physilla: ampelos: torone: foggo: stedes: fretūque mons athon: quē Xerxes rex persaz cōtinenti absēdit: in lōgitudine passuū mille quingentoz. Mons ipse a planicie excurrit in mare. lxxv. millia passuū. Ambitus radice. cl. M. colligit. Oppidū in cacumine fuit acrothon. Nunc sunt uranopolis: paleotri: thylsus cleone: apollonia: cuius icolæ macrobii cognominātur. Oppidū cassera faucezq; alteræ isthmi. Acātus: iustria: graftōia: heraclea. Regio mygdontæ subiacens. In qua recedēs a mari apollōia: arethusa. In ora rursus possidiū: & sinus cū oppido cermoro: amphipolis. Libera: gens bysalthe. Dein macedoniæ terminus. Amnis strimon ortus in emo. Memoridū i septem lacus eum fundi priusq; dirigat cursum. Hæc est macedonia terraz iperio potita quondam. Hæc asiam: armeniam: iberiam: albaniam: cappadociam: syriā: ægyptum: taugz: caucasum transgressa. Hæc in bactris: medis: persis domi nata toto oriente possessa. Hæc ēt india uictrix per uestigia liberi patris: atq; Herculis uagata. Hæc eadē est macedōia: cuius uno die Paulus Aemilis iperator noster. lxxii. urbes direptas uēdit: tātā differētiā fortis præstiterē duo hoies.

Thracia.

CA. XI.

Hracia sequit inter ualidissimas europæ gētes in strategas quinquaginta diuisa. Populoz eius quos nominare nō pigeat. Amnē strimonem accolunt dextero latere. dēthe letæ: & medi bysalthas usq; supradietos. L. uo digeri. Bessorumq; mīta noīa ad nestū amnē pangei mōris ima ambientē: inter heletos: diobefos: carbilefos: inde bryfas: sapæos. O domantes: odryfaze gens infundit hebrū accolētibus: carbiletis: pyrogeris: drugeis: canicis: hypsaltis: benis: corpillis: botieis edonis. Eodē sunt in tractu syalætæ: briætæ: dolangæ: thynicæ: laletæ maiores: emo: minores rhodope subditi. Inter quos hebrus amnis. Oppidū sub rhodope peneropolis antea: mox a cōditore philippopolis: nunc a situ termōtiū dicta. Emi excelitas sex. M. p. subitur. Auerā eius & in istrū deuexa: mesigeta: aoti: gaugæ clariæq;. Sub iis carrei farmatæ: quos areates uocat. Scytæq; & circa pōti littora morisena: sithonitq; Orphei: uatis genitores optinēt. Ita finit iter a septētrioe. Ab ortu pōtus ac ppontis. A meridie ægeū mare: cuius in ora astrymōe: apollōia: oesyma: neapolis: pastos. Intus philippi colōia. Absunt a dyrrachio. cccxxv. sco

tusa: topiris ciuitas. Nesti amnis hostium. Mons pangeus: heraclea: olynthos. Abdera libera ciuitas. Stagnum bistonum & gens. Oppidum fuit tinda Diomedis equorum stabulis dirum. Nunc sunt dicea: ismaron: locus parthenion: phalesina: maronea prius ortagurea dicta. Mons ferrium: & zone: tum locus doriscus centum uiginti millia hominum capax. Ita Xerxes ibi dinumerauit exercitum. Os hebrai. Portus stentoris. Oppidum agnos liberam cum Polydori tumulo. Ciconū quondā regio. A dorisco incuruatur ora ad macrūticos centū uigintiduorū millia passuū. Circa quem locum fluuius melas: a quo sinus appellatur. Oppida cypēlla bisanthe macrōnticos dictum: quia a propontide ad meeam sinum inter duo maria portectis muris procurrētem excludit cheronnesum: nāq; thraciā altero latere a pōtico littore incipiens: ubi isther amnis immergit: uel pulcherrimas in ea parte urbes habet: istropolin milesiog: tomos: calating: quae antea aceruetis uocabatur: heracleam habuit & bizonem terrā hiatu raptam. Nunc habet dionysiopolin: trunos ātea dictam. Allui tziras amnis. Totum eum tractum scythae arote res dicti tenere. Eorum oppida aphrodisias: libistos: zigere: brocobe: eumeneda: partēopolis: gerania. Vbi pygmeorum gens fuisse proditur: quos garizos barbari uocāt: credentes a gribus fugatos. In ora a dionysiopoli est odesus milesiorum. Flumen panisus. Oppidum terra nauolochus. Mōs emus uasto iugo procumbens in pontū. Oppidum habuit in uertice aristeum. Nunc in ora mesembriam anchilaum ubi mesembria fuerat. Asticae regio habuit oppidum anthium: nunc est apollonia. Flumina panissarira: stearus: oro fines. Oppida thynnias: halmydesos: deuelton cum stagno qd̄ nūc deultum uocant. Veteranorum phthnopolis iuxta quam hosphorus. Ab istri ostio ad os ponti passuum quingentoz. ly. M. alii fecere. Agrippa adiecit quadragita. Inde ad murum supradictū. cl. ab eo cheronnesus. cxxvi. M. Sed a bosphoro sinus casthenes. Portus senum: & alter qui mulierum cognominatur. Promontorium chrysochera. In quo oppidum bizantium liberae cōditionis: antea lygos dictum. Abest a dyrrachio. d. cxi. M. passuum. Tantum patet longitudo terrarū inter hadriaticum mare & propontidem. Amnes bathynias: pidaras siue atyras. Oppida selymbria pinthus latitudine ducentorum pedum continentī annexa. Intus bizya ars regum thraciā a Teri ne fasto crimine inuisa hirundinibus: regio: celica: colonia flauipolis: ubi antea zela oppidū uocabatur. Et a bizie quinquaginta. M. passuū apros colonia: quae a Philippis abest. clxxxviii. M. pas. Ad in ora amnis erginus. Oppidum ganos fuisse fertur & lysimachia. iam in cheronneso: alius nāq; ibi isthmus angustia simili eodem nomine & pari latitudine: illustrat duae urbes utriusq; littora: quae haud dissimili modo tenere. Paelya a propontide: cardia a melane sinu: haec ex facie loci nomine accepto utraeq; cōprehensae. Postea lysimachia quinq; M. passuum a longis muris. Cheronnesos a propontide habuit tyristalin: crithonem: scissam: flumini ego appositā. Nunc hēt a colonia apro. xxi. M. seston: ex aduerso coloniae parianae. Et hellepōtus septē ut diximus stadiis europam ab asia diuidēs: illic inter se contrarias urbes hēt: in europa callipolin & seston. In asia lampfacū & abidon. Dein promontoriū cherōnesi mastusia aduersum sigae: cuius in frōte obliqua: cynostema: ita appellat Hecubae tumulus: statio achaeoz. Turris & delubrum Prote filai. Et in extrema cherōnesi frōte: quae uocat aeolium: oppidum eleus. Dein petēti melanē sinū portus coelos: & panormus & supradicta cardia. Tertius europae sinus ad hūc modū clauditur. Montes extra p̄dictos thraciā edonus: gygemoros: meritus: melphyllas. Flumina in hebrum cadēria: bargus: suemus. Macedonia: thraciā: helleponti longitudo supradicta. Quidam. d. ccxx. M. faciūt. Latitudo. cccxxxiiii. M. est. Aegeo mari nomen dedit scopulus inter tenū: & chiū uerius q̄ insula ex noīe a specie caprae: quae ita a graecis appellat: repēte in medio mari exiliēs. Cernūt eū a dextera parte andrū nauigantes ab achaiā: dig; ac pestifeg. Aegei pars myrtoe: datur: appellatur ab insula parua: quae cernit macedoniā a geresio petenti bus haud procul euboae carysto. Romani oīa haec maria duobus noibus apellant. Macedonicū quo: cūq; macedoniā: aut thraciam attingit. Graecienſe qua graeciā alluit. Nā graeci & ionii diuidunt in siculum: ac creticum ab insulis. Item icarium: quod est inter samum & myconem. Caetera nomina sinus dedere quos diximus. Et maria quidem gentesq; in tertio europae sinu ad hunc modum se habent.

Insulae inter eas terras inter quas creta: euboa: cyclades: sporades: maeotis,

hellepōtus: pōti: maeotidis: dacia: salmaciae: scythiae.

CA. XII.

Insulae at ex aduerso thesprotiae a buttoro. xii. m. p. Eade ab acroerauiis. l. M. cū urbe eiusdē nois corcyra liber ciuitatis: & oppido cassiope: tēploq; cassii iouis. pas. lxxxvii. M. i longitūdie patēs. Ho. dcā scheria & phaeacia: Calliacho ēt drepae. Circa eā aliquot. Sz ad italiā uergēs thoronos: ad leucadiā paxoe duae qnq; M. discretāe a corcyra nec pcul ab iis. An corcy-

meeam
uel maclm

scythiae

rā ericula: marathe: elaphusa: malthace: trachiae: pytiōia: ptichia: taracia: Et a phalacro corcyrae
 p̄mōtorio scopulus i que mutata Vlyxis nauē a fili specie fabula ē. Añ leucadia fibota. Inter leu-
 cadiam autem & achaiam permulta: quarum teleboides eadem quae thaphia: ab incolis autē
 leucadiam appellantur: thaphias: arnoxia: primeffa. Et añ aetolia echinades: aegialia: cotonis: thya-
 tira: georais: diōyfia: cirnus: chalcis: pinara: myftus. Ante eas i alto cephalēia: zacyntus: utraq; li-
 berā. Ithaca: dulichiū: famos: crocilea: paxos. Cephalenia quondam melena dicta. xi. M. passuum
 abest: circuitu patet. xliiii. M. Same diruta a Romanis. adhuc tamen oppida tria habet. Inter hāc
 & achaiam cum oppido magnifica: & fertilitate praecipua zacyntus aliquando appellata hyriae
 cephalenia a meridiana parte. xxii. M. abest: mons elatus ibi nobilis. Ipsa circuitu colligit. xxxvi.
 M. Ab ea ithaca. xii. mil. distat: in qua mons neritus. Tota uero circuitu patet. xxv. mil. passuum.
 Ab eo araxum peloponnesi promontorium. xii. mil. pas. Ante hāc in alto asteris. Prothe ante za-
 cynthum. xxxv. mil. passuum. In eorum uentum strophades duae: ab aliis plotae dictae. Ante ce-
 phaleniā letoia. Ante piltum. iii. sphagia: & totidē ante messenē cenūsa. In sinu a fineo tres thyr-
 des in laconico theganusa: cothon: Cythera cum oppido antea porphyris appellata. Hāc sita est
 a malae promontorio. v. mil. passuum ancipiti propter angustias ibi nauium ambitu. In argoli-
 ca pytiūa: irine: ephire contra hermonium agtum tiparenius epiropia colonis: aristera cōtra tice-
 zenium calauria quinquaginta. M. pas. distans a plateis: belbina: lasia: baucidias. Contra epidaure
 cecriphalos: sytionnesos. vi. M. passuum abest a continente: ab hac egina liberā conditiōis. xvii. M.
 passuum: cuius. xx. M. passuum nauigatio est. Eadē autē a p̄ireo. atheniensiu portu. xii. M. passuum
 abest ante oenone uocitata. Spiraeo promontorio obiacent eleusa: dendros: graugiae duae: cetiae
 duae: se lachusa: dacenchris: haspis: septem: Et in megario sinu ethurides quattuor. Aegyla au-
 tem. xv. passuum a cythera. Eademq; a crete phlalarina oppido. xxv. M. passuum. Ipsa creta late-
 re ad austrum: altero ad septentrionem inter ortum & occasum: quae porrigitur centum urbium
 clara fama. Dosiades eam a creta nimpha hesperidis filia. Anaximāder a rege curetū. Philistides:
 Malotes: Crates: primū aeriā dicta: deinde posteri curetim appellauere. Et macaron nonnulli a tē-
 perie caeli appellatā existimauere. Latitudie nūsq;. l. M. passuum excedens: & circa mediā sui par-
 tē maxie patens. Longitudine implet. cclxx. M. passuum. Circuitu. d. lxxxix. secentisq; se in creticū
 pelagus ab ea dictum: qua longissima est ad orientē sammoniu promontorium aduersum rhodo.
 Ad occidentem eriu metopon cyrenas uersus expellit. Oppida eius insignia phalarina: elea: cifa-
 mun: p̄gamū: cydon: minoum: apterō: pantomatriū: amphimala: Rhithymna: p̄arnomiū: cyteū:
 apollonia: matium: heraclia: miletos: ampela: hierapytna: lebana: hierapolis. Et in mediterraneo
 cortina: phastum: gnossium: polyrhēniū: myrina: lycastus: rhamnus: lycus: dium: asium: phileros
 rhytiō: clatos: phara: holopyxos: laspha: eleuterne: therapne: marathusa: githisfos: & alioz circiter.
 Ix. opidoz memoria extat. Montes cadischus: idaeus: dielyneus: crocus. Ipsa abest promontorio
 suo quod uocatur eriu metopon: ut prodit Agrippa cyrenae p̄mōtorio phycunte. cxxv. M. p.
 Item cadischo: a meleo peloponnesi. lxxx. A carpato insula p̄mōtorio sammonio. lx. M. in fau-
 nium: uentum. Hāc inter eam & rhodum interiacet. Reliqua circa eam ante peloponnesum duae
 coryca: toridem mylae: & a latere septentrionali dextera cretam habent. Contra cydōiam leuce:
 & duae budroae. Contra matium drya. Contra itanum promontorium onifa: leuce. Cōtra hie-
 rapycnam crysa: gaudos: Eodē tractu ophiusa buto: arānus circumuectisq; eriu metopō: tres acat-
 fagores appellatae. Hāc ante sammonium promōtorium phoca: plachia: sirindes: naulocos: arme-
 don: zephire. Ac in hellade etiānum in aegeo lycades: scarphia: corefa: phocasia. complure sq; aliae
 ex aduerso atticae sine oppidis & ideo ignobiles. Sed contra eleusina clara salamis ante eam p̄sita
 lia. A sinio uero helene. v. M. passuum distans. Dein ceos ab ea totidem: quam nostri quidē di-
 xere ceam. Graeci & hydrusam auulsam euboeae: quingentis longa stadiis fuit quondam: mox
 quattuor fere partibus quae ad boetiam uergebant: eodem mari deuoratis. Oppida habet reli-
 qua iulida: cartheia: intercidere coreffa: poecessa. Ex hac profectam delectatiōi foeminis uestem
 auctor est Varro. Euboea & ipsa auulsa boetiae & a modico interfluente euripo ut ponte iunga-
 tur ad meridiē p̄mōtoris duobus gressu ad attica uergente: & ad hellepontū caphareo insignis
 a septentrione ceneo: nūsq; latitudinē ultra. xl. M. passuum extendit: nūsq; infra. xx. mil. cōtrahit. Sed in
 longitudinē uniuersae boetiae ab attica thessalia usq; praetentā in. cl. mil. p. Circuitu uero. ccclxv.
 abest ab helleponto parte capharei. cxxv. urbibus clara quondam pyrtha: porthmo: nesso: ceri-
 rho: oreo: dio. adepso: cechalia: nunc chalcide. Cuius ex aduerso in continenti aulis est gressu:
 eretria: carystos: orostae: oritāo: artemisia: cū fonte arethusa flumine lelāto: a quib; salis: quae

heliopisæ uocantur. Carystus nobilis: notiorq; tamen marmore carystio: ante uocitata est chalcodotis: aut macris: ut Dionysius: & Ephorus tradunt. Vt Aristides macra: ut Challidemus chalcis ære ibi primum reperto: Vt Menechmus ambatias: ut poetæ uulgo alopis. extra eam in myrto multa: sed maxime illustres glauconnesos: & begilia: & a promontorio gerefo circa delum in orbem sitæ: unde & nomen traxere cyclades. Prima earum andrus cū oppido: abest a gerefo. x. M. passuum: a ceo. xxxix. M. Ipsam Myrsilus cauron: deinde antandron cognominatam tradit. Callimachus lassiam: alii nonagiam: hydrusam: epagrin. Patet circuitu. xciii. M. pass. ab eadem andro passus mille: & a delo. xvii. M. Tenos cum oppido in. xv. M. passuum porrecta. Quam propter aq̄rum abundantiam Aristoteles hydrusam appellatam ait: aliqui ophiusam. Cæteræ mycones cum monte dimafo a delo. xvii. mil. passuum. Scyros: siphnus ante meropia: & acis appellata: circuitu. xxviii. mil. pass. seriphus. xii. præpelinthus: cithnos. Ipsaque longe clarissima cycladum media a templo Apollinis: & mercatu celebrata delos: q̄ diu fluctuata (ut proditur) sola motu terræ non sensit ad. M. Varronis ætatem. Mutianus prodidit bis concussam. Hanc Aristoteles ita appellatam prodidit: quoniam repente apparuerit enata. Eglosthene cynthiam: alii ortygiam: asteriæ lagian: cerham: mydian: cynethum: pyrpile: igne ibi primum reperto. Cingitur quinq; mil. passuum: astringit cyntho monte. Proxima ei rhene: quam Anticlides celadusam uocat. Item arthemitem Helladius. Scyros quam circuitu patere. xx. mil. passuum prodidere ueteres. Mutianus. clx. Olearus: paros cū oppido ab delo. xxxviii. M. marmore nobilis: quam primo plateam postea minoida uocarūt. Ab ea septies quingentis naxos a delo. xviii. mil. cum oppido qua strongylen: deidian: mox dionysiada a uineæ fertilitate: alii Siciliam minorem aut callipolin: apellarunt. Patet circuitu. lxxv. mil. pass. dimidiog maior est q̄ paros. Et hætenus quidem cycladas seruant. Cæteras quæ sequuntur sporades. Sūt autem hellena: phocula: hecaria: schinula: pholegrandos: & a naxo decem & septem mil. passuum icaros: quæ nomen mari dedit tantūdem ipsa in lōgitudinem patens: cū oppidis duobus: tertio amisso: ante uocata doliche: & macris: & ichtisula. Sita est ab exortu solstitiali delo. l. mil. passuum. Eadem a samo. xxx. mil. Inter euboicam & andrū. x. mil. passuum frecto. Ab ea gereftum. cxli. mil. quinquaginta passuum. Nec deinde seruari potest ordo. Aceruatim ergo ponent reliquæ. los a naxo. xlii. mil. passuum Homeri sepulchro ueneranda. Longitudinis. xxv. mil. antea phœnice appellata. Odu. letandro gyaros cū oppido circuitu. xii. mil. passuum prope. A best ab andro sexaginta duog; mil. passuum. Ab ea syros. lxxx. mil. passuum. Cynethusa telos: unguento nobilis a Callimacho agathusa appellata. Dionysia: pathmos circuitu. xxx. mil. passuum. Carusa: lebinthus: gyrus: cynara: sicynus: quæ antea cenoe: cheratia: quæ onus: casos q̄ astra: be: cymolus quæ echinusa. Melos cū oppido q̄ Aristides miblida appellat. Aristoteles zephyriæ Callimachus mimalida: Heraclides siphnu & acitiam: Hæc insula rotundissima est. Post machia: hipere quondā. patage: & ut alii platage nūc amorgos polyægōs: Philethera cū primū emerit caliste dicta: ex ea auula postea therasia: atq; inter duas enata: mox authomate: eadē hiera & in nfo æuothia iuxta eadē hiera nata. Distat los a thera. xxv. mil. p. Sequit̄ lea: ascania: anaphe: hippuris hippurusa: astiphalea libera ciuitatis circuitu: lxxxviii. mil. p. Abest a cadischo eretæ. cxxv. mil. ab ea platea: lx. mil. Vñ caminia. xxxviii. mil. Azibira: lanise: tragia: pharmacusa: techedia: chalcia: calymna: in qua oppidū co. Corefia olymnos. A qua carpatum quæ nomen carpathio mari dedit xxv. mil. passuum. Inde rhodum: a frico uento. l. mil. pass. A carpatho ad cason. vii. mil. A caso samoniū eretæ pmōtorū. xxx. mil. In euripo aut euboico primo fere introitu petalæ. iiii. insulæ: & in exitu athlante cyclades: & sporades ab oriente littoribus icariis asia: ab occidente myrthois atica: a septentrione ægeo maria: meridie cretico: & carpathio inclusæ. cc. mil. passuum in longitudinē: & per. cc. mil. in latitudinē iacent. Pagalicus sinus ante se habet eutyiam & cicynetum scyrum supra dictam: Sed cycladum & sporadum extimam gerontiam: scadiram: thermeusim: irhesiam: solymniam: eudemiam: neam: quæ mineruæ sacra est: Athos ante se quattuor pēparethum cum oppido quondam euonum dictam nouem millia passuum: sciathum: xv. millia imbrum cum oppido. lxxxv. millia pass. Eadem abest a mastusia cheronnesi. lxxv. mil. passuum. ipsa circuitu. lxxii. mil. pass. Perfunditur amne ilisso. Ab ea lemnos. xxii. mil. quæ ab atho. lxxxvii. mil. Circuitu patet. xxii. mil. d. pass. Oppida habet ephestiam & myrinam: in cuius forum solstitio athos ei aculatur umbram. Ab ea thafos libera. v. mil. passuum: olim acria uel ethria dicta inde ab dera continentis. xxii. mil. pass. athos. lxxii. mil. tantūdem ad insulā samothracē: quæ libera ante hebz ab imbro. xxxii. mil. a lēno. xxii. M. d. attollit mōte faoce. x. mil. p. portuosissima osum. Callimachus eā antiquo nomine dardaniam nominat: inter cheronnesum & samothracē: utriq; fere

quindecim mil. Halonesos ultra gethone: lamponia: alpeconnesus haud procul a caelo. Cheron-
 nesi portu & quaedam ignobiles: desertis quoq; reddantur in hoc sinu quaru uix inueniri potue-
 runt noia. Desticos: sarnos: cylliros: carbrusa: calathusa: scylla: dialeon: dicta melantia: draconon:
 arronesus: diethusa: scapos: capheris: mesatea: eantiron: phateronesos: pateria: calete: neriphus: po-
 lendos. Quartus e magnis europa: sinus: ab helleponto incipiens maotis ostio finit. Sed tonus
 ponti forma breuiter amplectenda est: ut facilius partes noscant. Vastum mare praeciis asiae &
 ab europa porrecto cheronnesi littore expulsu angusto meatu irrumpit in terras septem stad.
 (ut dictum est) interuallo europa auferens asiae. Primas angustias helleponti uocant. Hac Xer-
 ses persaru rex constrato in nauibus ponte duxit exercitu. Porrigitur inde tenuis euripus. lxxvi.
 mil. pas. spacio ad urbem priapum asiae: qua magnus Alexander trascendit. Inde ex patia: equor:
 rursusq; in arcum coit laxitas. Propontis appellatur. Angustiae thracius bosphorus latitudine. d.
 passuum: qua Darius pater Xeris copias ponte transiuit. Tota ab helleponto longitudo. cccxxxix.
 mil. passuum. Dein uastum mare Pontus euxinus qui quondam axenus longe refugientis oc-
 cupat terras: magnosq; littoru flexu retro curuatus in cornua ab iis utriusq; porrigitur: ut sit pla-
 ne arcus scythici forma. Medio flexu iungit ostio maotici lacus cimerus bosphoros: id os uoca-
 tur. ii. mil. d. passuum latitudine. At inter duos bosphoros thracium & cimerium directo cursu:
 ut auctor est Polibius. d. M. passuum inter sunt. Circuitu uero totius ponti uitae semel. l. millia ut
 auctor e Varro: & fere ueteres. Nepos Cornelius. ccc. M. l. adicit. Artemidorus uitae nouies de-
 cem nouem millia fecit. Agrippa. xxiii. lx. mil. Mutianus. xxviii. lxxv. mil. Simili modo europa: lateri
 mesuram alii quattuordecies. lxxvii. mil. pas. determinauere. Alii undecies. lxx. mil. M. Varro ad
 hunc modum metit. Ab ostio ponti apolloniam. clxxxviii. M. d. p. Calatin tantu dem. Ad ostiu
 istri. cxxv. Ad borystene. ccl. M. Cheronnesum heracleatae oppidum. ccllxxv. M. pas. Ad panti-
 capeum: quod aliqui bosphorum uocant: extremu in europa: ora. cc. M. xxii. d. quae summa efficit
 xlii. M. xxxvi. mil. d. Agrippa a bizantio ad flumen istri. d. lx. Inde paticapeu. d. cxxx. Inde lacus
 ipse maotis tana in anem ex ripheis montibus defluentem accipiens nouissimum inter eu-
 ropam asiamq; sine. xlii. M. vi. M. circuitu patere tradit. ab aliis. xi. M. xxv. Ab ostio eius tanae ortu
 directo cursu. ccc. lxxv. mil. passuum esse constat. Accolae sinus eius in mentione thraciae dicti sunt
 istropolin: inde ostia istri. Ortus hic in germaniae iugis motis abnobae: ex aduerso taurici galliae
 oppidi: multis ultra alpes milibus: ac per innumeras lapsus gentes danubi uoise imenso aquarum
 auctu: & unde primum illyricu alluic: iter appellatur: sexaginta annibus receptis: medio ferme
 numero eoz; nauigabili in pontum uastis sex fluminibus euoluic. Primum ostium peuces: mox
 ipsa pauca insula: in qua primum alueus appellatus. xix. M. p. magna palude forbetur. Ex eodem
 alueo & super istropolin lacus gignitur. lxiii. M. p. ambitu: nastrim uocant. Secundum ostium
 naracustoma appellat. Tertium calostoma iuxta insulam sarmaticam. Quartu pseudostoma &
 insula conopondiabalis: postea borostoma & spireostoma. Singula autem ora tanta sunt: ut pro-
 datur in. xl. M. p. longitudinis uinci mare: dulcēq; intelligi haustu. Ab eo in plenu qdem oēs scy-
 thae sunt getes: uariae tn littori appositae tenuere alias gethae: daci a romanis dicti: alias sarmatae:
 a graecis sauromatae: eorūq; hamaxobii aut aorfi: alias scythae degeneres & a seruis orti: aut tro-
 glodytae: mox alani: & toxolani. Superiora autē inter danubiū & hyrcinū saltu usq; ad pāno-
 nicā hyberna carnūtiū germanorumq; sibi cōfiniū. Cāpos & plana iazyges: sarmatae uero mōtes.
 & saltus. Pulsi ab his daci ad pathissum amnem amorois siue duria est a sueuis: regnoq; uannia-
 no dirimens eos. Ex aduerso basternae tenent: halicq; inde germani. Agrippa totum eum tractu
 ab istro ad oceanum bis ad decies octum millia passuum: in longitudine quattuor millibus qdria
 gentis. In latitudine ad flumen uistulam a desertis sarmatae pdidit. Scythae nomen usq; quicq;
 transit in sarmatas atq; germanos. Nec aliis prisca illa durauit appellatio: q̄ qui extremi getium
 harum ignoti prope caeteris mortalibus degunt. Verum ab istro oppida crene opolium. Mon-
 tes macrocrēnius clarus: Annis tyra oppido nomen imponens: ubi antea ophiula dicebatur. In
 eodē insula spaciosam incolunt tyraetae. Abest a pseudostomo istri ostio. cxxx. mil. Mox axia-
 eae cognomines flumini: ultra quos ctohyzi: flumen rhode: sinus asaggarcus: portus ordesius:
 Et a tyra. cxx. M. passuum flumen boristenes: lacusq; & gens eodem nomine: & oppidum a mari
 recedens. xy. M. passuum. Olbiopolis & miletopolis antiquis noibus: Rursus in littore portus
 achaeoz;. Insula Achillis tumulo eius uiri clara. Et ab ea. cxxv. mil. pas. peninsula ad formam gla-
 dii in transuersum porrecta exercitatione eiusdem cognominata dromos achileos. Cuius longi-
 tudinem. lxxx. mil. passuum tradidit Agrippa. Totum eum tractu sardi scythae & scyraci tenet.

Inde siluestris regio:hyleum mare:quo alluitur cognominant.Enæadsoæ uocantur incolæ.VI tra panticapæ amnis:qui nomadas & georgos determinat:mox acefinus.Quidã panticapem cõ fluere infra olbiam cum borystene tradunt.Diligentiores hypanin tanto errore eorum:qui illũ in asiæ parte prodidere.Mare subit uasto recessu donec quinq; mil.pass.interuallo absit a mæo tide uasta ambiens:spatia multasq; gentes.Sinus carcinæ appellatur:flumen paciris.Oppida na uarum: carcinæ.A tergo lacus buces fossa missus in mare.Ipse buces a coreto mæotis lacus sinu petroso discluditur dorso.Recipit amnes bucem:gerrium:hypanin:ex diuerso ueniẽtes tractu: Nam gerrius basilidas & nomadas separat.Hypanis per nomadas & hyleos fuit manu factõ al ueo in buce:naturali in coretũ.Regio scythiæ sēdica nominatur.Sed a carcinite taurica incipit: quondam mari circumfusa & ipsa:quaq; nunc iacent cãpi.Deinde uastis attollitur iugis.Trigita sunt eorum populi.Ex iis mediterranei.xxvii.Sex oppida orgocyni:carafeni:astirani:tractari:ar: cissalite: calfordi.lugum ipsum scythorauti tenent.Clauduntur ab occidente cheronneso:ab or tu scyrtatarchis.In ora a carcinite oppida taphræ in ipsis angustis peninsulæ.Mox heraclea che ronnefus:libertate a romanis donarum.Megarice uocabatur antea præcipui nitotis in toto eo tractu custoditis græciæ moribus:quinq; mil.passuum ambiente muro.Inde parthenium pmõ torium tauroræ ciuitas palacia.Symbolum portus.Promontorium criumetopon aduersum ca: rãbico asiæ pmontorio:per mediũ euxinũ percurrentes.clxx.Mil.passuum interuallo:quæ maxi me ratio schitici arcus formam efficit.Ab eo taurorum portus multi:& lacus.Oppidũ theodo sia a criumetopo.cxxii.mil.pas.A cheronneso.cxlvi.mil.Vltra fuere oppida cyte:zephirium:acre: nyphem:am:dia.Restat. longè ualidissimum in ipso bosphori introitu panticapeum milesiurum a theodosia mille...xxv.passuum:a cimmero uero oppido trans fretum sito mille.d.ut diximus spatium:Hæc ibi latitudo asiam ab europa separat:eaq; ipsa pedibus plerũq; peruia glaciato fre to bosphoricimeti.Latitudo.xii.d.passuum:Oppida habet hermisium:myrmeciũ:& intus insu lam alopecẽ.Per mæotin aut ab extremo isthmo:qui locus taphræ uocatur:ab oræ bosphori du centa sexagita millia passuum lōgitudō colligit.Ataphris per cōtinentē itrorus tenet auctetæ: apud quos hypanis oritur.Neuri:apud quos borysthenes:geloni:thugasætæ: budini:basilidæ.& ceruleo capillo agathyrsi.Super eos nomades.Deinde anthropophagi.A bute super mæotin sau roma: & hesse dones:At per oram ad tanain usq; mæote a qbus lacus nomẽ accepit.Vltimiq; a tergo eorũ arimaspi.Mox riphæi mōtes.& assiduo niuis casu pinnaz similitudie pterophoros appellata regio:pars mudi danata a natura regē:& densa mersã caligine:neq; i alio q̄ rigoris ope gelidis aquilonis cõceptaculis.Pone eos montes ultraq; aquilonẽ gens foelix(si credimus)quos hyperboreos appellauere annofo degit æuo:fabulosi celebrata miraculis.Ibi creditur eẽ cardines mundi:extremiq; syderum ambitus semestri luce & una die solis auersi:nõ ut imperiti dixere ab equinoctio uerno in autũnum.Semel in anno solstitio oriuntur iis soles:brumazq; semel oc cidunt.Regio apnca:foelici tẽperie:omni assatu noxiõ carens.Domus iis nemora luciq; & deo rũ cultus.Viriti gregatimq; discordia ignota:& ægritudo omnis.Mors non nisi facietate uitæ epularis:delibutisq; senibus luxu ex quadã rupe in mare salentiũ.Hoc genus sepulturæ beatissi mum.Quidã eos in prima parte asiæ littoz posuere nõ in europa:qui sunt ibi similitudine & si tu attacori nomine.Alii medios fecere eos inter utrunq; solem antipodũ occasum exorietemq; nostrũ:quod feri nullo modo potest constare tam uasto mari interueniẽte.Qui alibi q̄ in seme stri luce cõstituerẽ eos:serere matutinis:meridie metere:occidente sole foetus arborum decerpe re:noctibus in specus:condi tradiderunt.Nec libet dubitari de gente ea:cũ tot auctores pdant: frugum primitias solitos delon mittere Apollini:quem:præcipue colunt.Virgines ferebant eas hospitiiis gẽtium per ånos aliquot uenerabiles:donec uiolata fide in pximis accolaz sinibus de ponere facta ea instituerẽ.Hiq; ad conterminos deferre: atq; ita delum usq;.Mox & hoc ipsum exoleuit.Sar:matiz:scythiæ:tauricæ:omnisq; ab oristene amne tractus lōgitudō.d.cccclxxx.Mil: Latitudo.d.ccxvii.M.Agrippa tradita est.Ego incertam:hac terrarum pre mensuram arbitror. Verum instituto ordine reliqua huius sinus dicantur:& maria quidem eius nuncupabimus.

Insulæ ponti.

CA. XIII.

Ellespontus insulas nõ habet in europa dicẽdas.In pōto duæ.M.d.passibus ab europa.xiiii.M.ab hostio cyaneæ:ab aliis symplegades appellatæ:traditæq; fabulis inter se concurrisse:quoniã paruo discretæ interuallo ex aduerso intransibus geminæ cerne bantur:paulũq; deflexa acie coeutiũ speciẽ præbebãt.Citra istrum apolonitarum una.lxxx.Mi a bosphoro thracio. Ex qua.M.Lucullus capitolinũ Apollinẽ aduexit.Inter ostia istri quæ effit

d

diximus. Ante borysthenē achillea est supradicta eadem leuce & macaron appellata: Hæc tēpōrum hōge demonstratio a borysthenē. c. xxx. mil. pōita tyra. cxx. mil. a peuce ifula. l. mil. Cingitur circiter. x. mil. pas. Reliquæ in carcinitis sinu cephalones: to sphodus: amacra. Nō est omittēda multorum opinio priusq̄ digrediamur a ponto: qui maria oīa interiora illo capite nasci non gaditano freto existimauere: haud inprobabili argumento: quoniam æstus semper e pōto profluens nunq̄ reciproctur ad eundem. Deinde est ut extera europæ dicantur: transgressisque in rhipheos montes littus oceani septentrionalis in leua donec perueniatur gades legendū. Insulæ complures sine noibus eo situ traduntur: ex quibus ante scythiam quæ appellatur bānonia. unam abesse a scythia dici cursu: in quam ueris temperie fluctibus electrum eiciatur Timæus p̄didit. Reliqua littora incerta signata fama. Septentrionalis oceanus amalchium eum hecæus appellat a paropanso amne qua scythiam alluit: quod nomen eius gentis lingua significat congelatum. Philemon morimarufam a cimbris uocari: hoc est mortuum mare. Inde usq̄ ad promontorium tibeas. Ultra deinde chronium. Xenophon lampacenus a littore scytarum tridui navigatione insulam esse immensæ magnitudinis baltiam tradit. Eadem Pythias basiliam nominat. Feruntur & oonæ: in quibus ouis auium & auenis incolæ uiuant. Aliæ in quibus equinis pedibus homines nascantur: hippopodes appellati. Fanesiorum aliæ in quibus nuda oloquin corpora prægrandes ipsorum aures tota integant. Incipit inde clarior aperiri fama ab gente ingeouū quæ est prima. Inde germaniæ seu mons ibi immensus: nec ripheis iugis minor immanem ad cimbrorum usq̄ promontorium efficit sinum: qui codanus uocatur refertus insulis: quarum clarissima scandiavia est incomperatæ magnitudinis. Portionē tantum eius quod sit notum: hilleuonum gente quingentis incolente pagis: quæ alterum orbem terrarum eā appellat. Nec est minor opinione eningia. Quidā hæc habitari uistulani usq̄ fluuium: a farmatis benedis scyris: hyris: tradūt. Sinum clypeom uocari: & in ostio eius insulam latin. Mox alterum sinum lagnum conterminum cimbris. Promontorium cimbrorum excurrē in maria longe peninsulam efficit: quæ haustisus appellatur. xxiii. M. passuum. Inde insulæ romanis armis cognitæ. Earum nobilissimæ burcana fabaria a nostris dicta a frugis similitudine sponte proueniētis. Item glesaria a fucino militiæ appellata a barbaris austeriā: præterq̄ actania. Toto autē hoc mari ad scaldin usq̄ fluuium germaniæ accollunt gētes haud explicabili mēsurā: tam immodica prudentium discordia est. Græci & quidam nostri. xxv. M. pass. oram germaniæ tradiderūt. Agrippa cum rertia & norico longitudinem. d. c. M. p. lxxxvi. M. p. Latitudinem. ccxlviii. M.

Germaniæ.

CA. XIII.

Rhetiæ prope unius maiore latitudine: sane circa excessum eius subactæ. Nōm germania multis postea annis nec tota per cognita est. Si cōicere permittitur haud multū ore deerit græcorum opinioni: & longitudinis ab agrippa traditæ. Genera germanorū quinq̄. Videlicet: quorum pars burgundiōes: uarrinæ: charini: guttones. Alterum genus ingeouones: quorum pars cimbrī: teutoni a cauchorum gente. Proximi autem rheno istuōes. quorum pars cimbrī mediterranei: hermiones: quoq̄ sueui heumunduri: catti: cherusci. Quarta pars peucini: habernæ supradictis contermini daci. Amnes clari in oceanum defluūt: gutallus uistulus siue uistula: albius: uifurgis: ammisilius: rhenus: mosā. Iotrorus uero nulli inferius nobilitate hercynium iugum præterditur.

Insulæ in gallico oceano.

CA. XV.

In rheno autem ipso prope centum Mil. passuum in longitudinem nobilissima batavorum insula: & cānefatum: & aliæ frisiorum: caucorum: frisiabonum: stiriorum: morfatorum: quæ sternuntur inter helium: ac fleuum. Ita appellatur hostria in quæ effusus rhenus ab septentrione in lacus ab occidēte in amnem mosā se spargit: medio inter hæc chore modicum nomini suo custodiens alueum.

Britannia hibernia.

CA. XVI.

IX aduerso huius situs britannia insula clara græcis nostrisq̄ monumentis: inter septentrionem & occidentem iacet: germaniæ: gallicæ: hispāicæ: multo maximis europæ partibus magno interuallo aduersa. Albion ipsi nomen fuit: cum britannia uocarentur omnes de quibus mox paulo dicemus. Hæc abest a gesoriaco morinorum gentis littore proximo traiecto quinquaginta millia millium. Circuitu uero patere triginta octo Mil. passus. lxxv. M. Pythias & lidorus tradunt. Triginta prope iam annis notitiam eius romanis armis nō ultra uicinitatem siluæ calidoniæ propagantibus. Agrippa longitudinem octingentorum millium passuum suū credit esse. Latitudinē tricētoq̄ milliū credit. Et eadē hiberniæ latitudinē. Sed longitudinē

habernæ uel
baternæmilliū uel
minimum

ducentoz. M. p. minorē. Sup eā hæc sita abest breuissimo tráfitu a sífuge gēte. xx. M. passuū. Reli
q̄rū mella. cxxv. M. circūitu amplior prodif. Sunt aut̄ hīc. xl. M. pas. orcaes modicis inter se di
screte spatii. Septē acmoda: & triginta hæbudes: & inter hiberniā & britāniā: mona: menapia: ri
cnea: uectis: silinus: andros. Infra uero siambis: & axātos. Et ab aduerso in germanicū mare spar
sæ glessaricis: quas electridas græci recentiores apellauerē: q̄ ibi electrum nasceret. Vltima oīum
quæ memorantur: tyle. In qua solstitio nullas esse noctes indicauimus cancri signū sole tráseūte:
nulloq; contra p̄ brumā dies. Hæc quidā senis mensibus cōtinuis fieri arbitrātur. Timæus histo
ricus a britāniā introtus sex diez nauigatiōe abesse dicit insula mitterin: in qua candidū plum
bū prouentat. Ad eā britānos uilibus nauigiis cortio circūfūtis nauigare. Sūt & qui alias p̄dāt
scandiā: dum nā: bergos: maximāq; oīum uerigon: ex qua in tylen nauigetur. A tyle unius diei na
uigatiōe mare cōcretū a nōnullis cronium appellatur. Gallia. CA. XVII.

Allia oīs comata uno nomine appellata in tria populorū genera diuiditur: annibus
maxime distincta. A scalde ad sequanā belgica. Ab eo ad garumnam celtica: eademq;
lugdunēsis. Inde atq; pyrenei montis excursum: aquitania aremorica ite dicta. Agrip
pa uniuersæ galliæ: inter rhenū & pyreneū atq; oceanū ac mōtes gebēnā & iurā: qui
bus narbonensem galliā excludit: lōgitudinē. cccxx. M. pas. Latitudinē. cccxiii. cōputauit. A scal
di incolūt: exerni: texandri pluribus noībus. Deinde menapii: morini: oromāci iuncti pago: q
geforiacus uocaf. Britāni: ambiani: bellouaci: bassii: itrorus: cato: logi: atrebatas: nerui: liberi: ue
ro mādui: sueuoni: sueffiones: ueruni liberi: ulmanetes liberi: tūgri: rinuci: frisi: auones: betasi: leu
ci liberi: treueri: liberi antea: & lingones foederati: rheni: foederati: medio matrici: sequani: raura
ci: heluetii. Colonia equestris & rauriaca. Rhenū autem ac colentes germaniæ gentium in eadē
provincia nemetes: triboci: uangiones: hinc ubii: colonia agripinēsis: guberni: bataui: & quos in
insulis diximus rheni. Lugdunenſis gallia. CA. XVIII.

Vgdunenſis gallia habet lexouios: uel locasles: galletos: uenetos: abrincauos: ofisinos
flumen: clarum ligerin. Sed peninsulam spectatoriē excurrētē in oceanum a fine ofisif
sinorum circūita. d. c. xxv. M. passuum longitudine. In latitudine. cxxv. mil. Vltrā eam
uannete. Intus autem hedui foederati: caurati: foederati: boii: senones. Aulerci qui co
gnominantur eburones: & qui cenomani: meldi: liberi: parisi: trecaſſes: andegau: uiducaſſes: bo
dicaſſes: uenelli: carioſuelites: diablindi: rhedones: turōes: itesui: secusſi: albi: liberi in quorū agro
colonia lugdunum. Aquitania. CA. XIX.

Quitānicæ sūt: ambulatri: anagnites: piſtones: factones liberi: bituriges: liberi: se signa
ni cognomine ubisci: aqtani unde nomē provincie sediboniatas: Mox in oppidū cō
tributi cōuennæ: bergebi: tarbeli quattuor: signani: coccoſates: sexagnani: uenani: eno
brisates: belendi: saltus: pyreneus: Infrac; ne meosi: ofquidates montāi: sybillates: cāpo
ni bercorcates: pipedimui: salsumini: uellates: tornates. conforanni: aufci: elufates: fortiiates: ofqui
dates: capeſtres: succelles: latufates: balabocates: uasſei: fennatus. cambolētri: ageſinates piſtoni
bus iuncti. Hinc bituriges liberi q̄ cubi appellantur. Dein lemouices: aruerni liberi: gabales: Rur
sus Narbonensis provincie contermini ruteni: cadurci: antobroges. Tarnæq; amne discreti a tō
loſanis petrogori. Maria circa oram ac rhenum septentrionalis oceanus: inter rhenum & sequa
nam britannicus: inter rhenum & pyreneum gallicus. Insulæ complures uenetoz: & quæ uene
ticæ appellantur: & iter aquitanicum sinum. Citerior hispania. CA. XX.

Pyrenei p̄mōtorio hispania icipit angustior non gallia mō. neq; et semetipsa (ut dixi
mus) imēsū q̄tū hīc oceāo: illic hiberico mari cōprimētibus. Ipsa pyrenei iuga ab exor
tu agnoscitāli i occasu brumalē breuiores latez septētridali q̄ meridiao hispāias faciūt
Proxia ora citerioris est eiusdē tartaconēsis situs a pyreneo p̄ oceanū uasconū saltus.
Olarſo: uarduloge oppida: moroſgi: meosca: uesperies: amanū portus: ubi nūc obrica flau: colōia
ciuitatū nouē. Regio cātabroz: flumē ſanga: portus uictoriae iulio: bricēsiū. Ab eo loco sōtes hi
beri q̄ dragita mil. pas. portus biēdi: origeui mixtis cātabris. Portus eoz: uesēi: ueca. Regio astuz:
neoga oppidū in peninsula piſici. Et deinde cōuētus lucēſis a flumine nauilubione: cibarci: ego
uarii cognōie namarini: iadōi: atrotreba: p̄mōtorii celtici. Amnes: floriuz: nelo: celtici: cognōie
neriæ: superq; tamariqi: quoq; in peninsula trefaræ: ſestianæ Augusto dicata: & Ceporio oppidū
noela. Celtici cognōie p̄semarti: cilieni. Ex isulis noīandæ: corticata: & auinos: aciliēſis: cōuētus.
bracagz: heleni: gronii: castellū tide: græcoz: sobolis oīa. Insulæ cycæ. Inſigne oppidum ab obrica
Minus annis quattuor. M. pas. ore spatioſus: lebuni: ſeurbi: bracagz oppidū augusta: quos supra
d ii

ul' cattiteri

hu emoz
uuzq̄

galecia. Flumen limia. Durio amnis e maximis hispaniæ ortus in pelōdonibus: & iuxta numan-
tiam. Lapsus dein Per areuacos uacceosque determinatis ab asturia uetionibus: a lusitania galle-
cis. Ibi quoque turdalis a bracharis arcens omnisque dicta regio a pyreneo metallis referta au-
ri argenti ferri plumbi nigri albiq.

Lusitania.

CA. XXI.

Durio lusitania incipit. Turduli ueteres: pefuri. Flumen uacca: Oppidum talabrica: Op-
pidum & flumen eumenium: Oppida conimbrica: eburo britium. Excurrit deinde
in aliud uasto cornu promontorium quod alii artabrum appellauere alii magnum
multi ulyssipponē ē ab oppido: terras maria coelum determinans. Illo finitur hispaniæ latus. Et
circuitu eius incipit frons septentrionis. Insulæ in oceano.

CA. XXII.

Inc oceanus qui & gallicus occasus: illinc oceanus atlanticus promontorii excursus:
xl. mil. prodidit. Alii. xc. mil. pas. ad pyreneum. Inde non pauci duode. uinquaginta
millia: & ibi gentē artabrum quæ nunquam fuit manifesto errore. Arrotebras enim
quos ante celticum diximus promontorium hoc in loco posuere litteris permutatis

Erratum & in amnibus inclytis ab minio: quem supra diximus. cc. mil. passuum ut auctor est Var-
ro abest eminius: quem alibi quidam intelligunt: & limæam uocant: obliuionis antiqui dictus:
multumq; fabulosus. Ab durio tagus. cc. milliū passuum interueniente munda. Tagus auriferis
harenis celebratur: Ab eo. clx. M. passuum. p. montorium sacrum e media prope hispaniæ frōte
profluit. xliii. millia passuum. Inde & pyreneum medium colligitur. Varro tradit. Ab ana uero:
quo lusitaniā a betica discreuimus. cxxvi. M. passuum. A gadibus. cii. M. pass. additis gentes cel-
ticae turduli: & circa tagum uetones: Ab ana ad sacrum lusitani. Oppida memorabilia a tago in
ora: olyssippo equarū e fauonio uento conceptu nobile: salatia cognominata. Vrbs imperatoria
merobrica: promontoriū sacrum: & altege cuneus. Oppida ossonoba bassa myrtili. Vniuersa pui-
cia diuiditur i cōuentus tres: emeritēsem pacensē: scolabitanum. Totā populog. xlii. in qbus co-
lōiæ sūt qnq; mūcipiū ciuiū rōanog: latii atq; q̄ttuor. Stipēdiaria. xxxvi. Colōia augusta emerita
ana fluuiū apposita: mertallinēsis: pacēsis: norbēsis: cæsariāna cognoie. Cōtributa sunt i eā castra
norbēsis iulia: castra cecilia. Quita est scalabis: q̄ præsid iū iulū uo caf. Municipiū ciuiū rōanog
olyssippo foelicitas iulia cognomiātum. Oppida ueteris latii ebora: quod idem liberalitas iulia: &
myrtilis: & salatia: quæ diximus stipēdiarioq; quos nomīare nō pigeat. Præter iam dictos i beti-
ca cognominibus: augustobrigēses: eminenēs: arani: atq; taxabritēses: blauenēs: cæsarobricēses: ca-
perenēs: caurenēs: colarni: ebilitani cōcordienēs: & bocoriti: iterausenēs: latienēs: mirobrigen-
ses: qui celtici cognominantur: medubrigenēs: q̄ plumbarti: ocelenēs: laciēnes: turduli q̄ bardu-
li: & tapori. Lusitaniā cum asturia: & galecia patere longitudie. d. xl. M. pas. Latitudie. d. xxxvi.
M. Agrippa prodidit. Omnes autem hispaniæ a duobus pyreni promontoriis per maria totius
oræ circuitu. xxxix. M. xlii. colligere existimantur: ab aliis. xxvi. M. Ex aduerso ceri iiberiæ cōplu-
res sunt isulæ cassiteridēs dictæ a græcis a fertilitate plumbi: & e regione arrotebræ. p. monto-
rio deoq; sex: quas aliq fortunatas appellauere. In ipso uero capite: mox beticæ ab ostio freti pas-
sus. d. cc. Reliqua plus septē. M. ipsius spatii. xv. M. pas. est. Habet oppidū ciuiū rōano-
rum quod appellatur augustana urbs iulia. Gaditai ab eo latere quo hispaniā spectat passibus
fere. c. Altera isula est i longum. cc. millium passuum. xl. M. lata i qua prius oppidum gadium fu-
it. Vocatur ab Ephoro & philistide: ærithrea a Timæo & Sylæo ophrodiasias: ab indigenis Iuno-
nis. Maiorem Timæus continuam apud eos uocitatam ait. Nostri tartaron appellant: quam pœ-
ni appellant gadiritiam: pœni cadiruta panica ligua septem significat. Erithrea dicta est: quo-
niam ryrri ab origine eorū orti ab erythreo mari ferebatur. In hac geriones habitasse a qbusdā
existimantur: quorum armenta. Hercules abduxerit. Sunt qui aliam esse eam: & contra lusitaniā
arbitrentur: eodēq; nomie quondā ibi appellat Vniuersæ europæ mēsurā. CA. XXIII.

Errato ambitu europæ reddēda cōsumatio ē: ne qd i expedito nō sit noscere uolēti-
bus. Lōgitudinē eius Artemidorus atq; Isidorus a tanai usq; gades. lxxxi. M. xliii. p.
pdiderunt. Polybius latitudinem europæ ab italia ad oceanū scribit. xi. M. l. esse etiā
tum icōperta magnitudie huius. Est aut ipsius italiæ (ut diximus) xli. M. xx. ad alpes.
Vnde lugdanū ad portū marinog britanniā: qua uidet mēsurā agere Polybius. xlii. M. xliii.
Sed certior mēsurā ac longior ad occāsum solis æstiu ostiumq; itheni per castra legionum get-
maniz ab iisdem dirigitur alpibus. xli. M. xliii. pas. Hinc deinde africa atq; asia dicentur.

septem uel
septum

Errato ambitu europæ reddēda cōsumatio ē: ne qd i expedito nō sit noscere uolēti-
bus. Lōgitudinē eius Artemidorus atq; Isidorus a tanai usq; gades. lxxxi. M. xliii. p.
pdiderunt. Polybius latitudinem europæ ab italia ad oceanū scribit. xi. M. l. esse etiā
tum icōperta magnitudie huius. Est aut ipsius italiæ (ut diximus) xli. M. xx. ad alpes.
Vnde lugdanū ad portū marinog britanniā: qua uidet mēsurā agere Polybius. xlii. M. xliii.
Sed certior mēsurā ac longior ad occāsum solis æstiu ostiumq; itheni per castra legionum get-
maniz ab iisdem dirigitur alpibus. xli. M. xliii. pas. Hinc deinde africa atq; asia dicentur.

Africæ Descriptio.

FRICAM GRAECI LIBYAM APPELLAVERE: QVA
mare ante eam libycum incipiens ægypto finitur. Nec alia pars ter-
rarum pauciores recipit sinus: longe ab occidente littorū obliquo
spatio. Populorū eius oppidorūq; nomina uel maxime sunt inef-
fabilia: præterq; ipsorum linguis: & alias castella ferme inhabitant
Mauritania. CA. I.

Rincipio terrarum mauritanie appellantur usq; ad C.
Cæsare Germanici filii regna. Saxonia eius in duas diui-
sa est provincias. Promontorium oceani extimū ampe-
lusia nominatur a græcis. Oppida fuere lissā:cotte: ultra columnas
Herculis:nunc est tingi quondam ab Anteo cōditū:postea a Clau-
dio Cæsare cum coloniā faceret:appellarum traducta iulia. Abest

a belone oppido beticæ proximo traiectu. xxx. mil. pas. Ab eo xxv. mil. in ora oceani colonia Au-
gusti:iulia constantia:zubil regū ditiori exēpta:& iura in beticā petere iussa:& ab eo. xxxii. mil.
passuū colonia a Claudio Cæsare facta lixos:uel fabulosissime ab antiquis narrata. Ibi regia An-
tei:certamenq; cum Hercule:& hesperidum horti:Affunditur autem huic æstuariū e mari fle-
xuosō meatu:ī quo dracōis custodia instar fuisse nūc interpretant. Amplecti ē itra se insulā:quā
solā e uicino tractu aliquanto excelliore nō tñ æstus maris inūdāt. Extat ī ea & ara Herculis:nec
præter ol-astros aliud ex narrato illo aurifero nemore. Minus profecto mirentur portētois græ-
ciæ mendaciā de iis de amne lixo prodita:qui cogitent nostros nuper paulcminus monstrifica
quædam de uisdem tradidisse. Præualidam hanc urbem maioremq; magna charthagine. Præ-
terea ex aduerso eius sitā:& prope imēso tractu. Ab tingi quoq; aliam Cornelius Nepos audacis-
sime credit ab lixo. xl. M. passuum. In mediterraneo altera Augusti colonia est babba:iulia cape-
stris appellata. Et tertia banafa. lxxv. M. ualentia cognomiata. Ab ea. xxxv. M. passuū uolubile op-
pidum:tantūdem a mari utroq; distās:& in ora a lixo. l. M. amnis subur:præter banafam coloni-
am defluens:& magnificus & nauigabilis. Ab ea totidē milibus passuum oppidū sala eiusdē no-
minis fluuiū impositū:iam solitudinibus uicinum:elephantorumq; gregibus infestū. Multo tamē
magis autololum gentē per quam iter est ad montē africæ uel fabulosissimum atlātē. E me-
diis hunc harenis in cœlum attolli prodiderunt:asperū. squalentem:qua uergat ad littora ocea-
ni:cui cognomen iposuit. Eundem opacū:nemorosumq; & scatebris fontū riguum qua spectat
africam fructibus omnium geneg: sponte ita subnascentibus:ur nunq; satietas uoluptatibus de-
sit. Incolarum neminem interdū cerni:silere oīa haud alio q̄ solitudinum horrore:subire tacitā
religionem animos propius accedentiū:præterq; horrore elati super nubila atq; in uicinia luna-
ris circuli. E undēq; noctibus micare crebris ignibus ægyptanū satyrorūq; lasciuia. Impleri tibia-
rum ac fistulæ cantu tympanorumq; & cymbalorū sonitu strepere. Hæc celebrari auctores pro-
didere:præter Herculi & Persæo laborata ibi:spatiū ad eum imensum incertūq; fuere & Han-
nonis carthaginēsiū ducis cōmentariū punicis rebus florentissimis explorare ambitum africæ
iussi:quē secuti pleriq; e græcis nostrisq;. Et alia quædā fabulosa:& urbes multas ab eo cōditas
ibi prodidere:quæ nec memoria ulla nec uestigium extat. Scipione Aemiliano res in africa ge-
rente Polybius annalium conditor ab eo accepta classe scrutandi illius orbis gratia circūuectus
prodidit a monte eo ad occasum uersus saltus plenos feris: quas generat africa:ad flumē ianatin
ccccxxv. M. pas. Ab eo lixum. ccv. mil. pas. Agrippa lixum a gaditāo freto. cxii. mil. pas. abessē. In-
de sinū qui uocetur saguti. Oppidum in promontorio mu'elacha. Flumiā subur & salam. Portū
rubis a lixo. cccxiii. mil. pas. In de promontoriū solis:portum risadir. Gætulos:autoteles: flumen
cosenū.gētē selatitos:& masatos: flumē masathar: flumē darat:in quo crocodilos gigni. Deīde si-
nū. d. cxvi. M. p. Includit mōtes barce p montorio excurrēte ī occasū:qd' appellat surrētū. Postea
flumē palsum:ultra quod æthiopus peroros:quoq; a tergo porufios. Iis iungi mediterraneos gæ-
tulos:daras at ī ora æthiopus daratitas. Flumē bambothū crocodilis & hippopotamis refertū.
Ab eo montes ppetuos usq; ad eū:quē theon ochema dicemus. Inde ad p montoriū hesperum
nauigatiōe dierum ac noctium. x. In medio eo spatio atlantem locauit: cæteris omnibus in ex-

Aedone u'
Aedemõe

tremis mauritaniae proditum. Romana arma primū Claudio p̄cipie in mauritania bellauere: Ptolemæum regē a C. Cæsare interceptū: ulciscente liberto Aedone: refugientibusq; barbaris uentū constat ad montē atlantem. Nec solum consulari perfunctis atq; e senatu ducibus qui tum res gessere: sed equitibus quoq; romanis qui ex eo p̄fuere: ibi atlantem penetrasse gloria fuit. Quin q; sunt (ut diximus) romanæ coloniae in ea puincia: p̄uimq; famæ uideri potest. Sed id plerūq; fallacissimo experimento deprehendit: quia dignitate indagare uera pigeat: ignorantiae pudore mentiri non piget. Haud alio fidei p̄uore lapsu: q̄ ubi falsæ rei grauis auctor existit. Et equidē minus miror incōperta q̄dam eē equestris ordinis uiris iam uero & e senatu nō aliunde intrantibus q̄ causā luxuriæ: cuius efficacissima uis sentit atq; maxima cum ebori cadroq; siluæ exgratur: oēs scopuli gatulī muricibus: ac purpuris. Indigenæ tñ tradunt in ora ab sala. cl. M. p. flumē a salina marino haultu: sed portu spectabile: mox amnē quē uocant fuit. Ab eo ad dyri (hoc enī atlanti nomē esse eorū lingua cōuenit). cc. M. pas. interueniente flumine cui nomē est uior. Ibi fama existere circa uestigia habitati quōdā soli uineæ palmetorumq; reliquias. Suetonius Paulinus: quem consulē uidimus: primus romanorū ducum transgressus quoq; atlantem aliquot millium spatio prodidit de excelitate quidem eius quæ cæteri. Imas radices dēsis altisq; repletas filuis incognito genere arborū: proceritate spectabilem enodi nitore: frōdes cupressis similes: præterq; grauitatem odoris tenui eas obduci lanugine: quibus addita arte posse quales bombice uestes confici. Verticē altis etiā æstate operi niuibus. Decumis se eo peruenisse castris: & ultra ad fluitum qui niger uocaf: per solitudines nigri pulueris eminentibus interdū uelut exultis cautibus loca inhabitabilia feruore. q̄q; hyberno tempore expertus. Qui proximos inhabitent ei saltus refertōs elephantorū ferarūq; & serpentū omni genere canarios appellari. Quippe uicium eius animalis promiscuū uis esse: & diuidua ferarū uiscera. Iunctam æthiopum gentē quos peroros uocant satis cōstat. Iuba Ptolemæi pater: qui primus utriq; mauritaniae imperauit: studiorū claritate memorabilior etiam q̄ regno similia prodidit de atlante: præterq; gigni ibi herbam euphorbiā noie ab inuentore medico suo appellatā. Cuius lacteum succū miris laudibus celebrat i claritate uisus: contraq; serpentes & uenena omnia: priuatim dicato uolumine. Et satis superque de atlante.

uel phut

Tingitania puincia.

CA. II.

Ingitaniae puincia: longitudo. clxx. M. passuum est: & gens in ea quondam p̄cipua maurosum: unde nomen puincia: quos pleriq; maurusios dixerunt. At tenuata belhis ad paucas rediit familias. Proxima illi massesylogæ fuerat: sed simili modo extincta est. Getulæ nunc tenent gentes: bannuræ: multoq; ualidissimi autolales. Et horū pars quōdā aefuni: qui auulū uis propriā fecere gentē uersi ad æthiopus. Ipsa puincia ab oriente mō tosa fert elephantos. In abila quoq; monte & quos septem fratres a simili altitudine appellat freto iminenti iuncti abila: ab uis ora interni maris. Flumen tamuda nauigabile quondam & oppidum. Flumen laud & ipsum nauigiorum capax. Rusardir oppidū & portus maluana. Fluius nauigabilis siga. Oppidum ex aduerso malacæ in hispania sita: Syphacis regia alterius iam mauritaniae. Nanq; diu regum nomina optinuere: ut bogudiana appellaretur extima. Itemq; Bocchi q̄ nunc caefarienses. Ab ea portus magnus arspatio appellatus ciuium romanorū oppidum. Annis mulucha Bocchi massesylogorūq; finis. Quiza cenitana peregrinorum oppidum. Arsenaria latiorum tria mil. passuum a mari. Carcenna colonia Augusti: regio secunda. Itē colonia eiusdē deducta cohorte prætorii gunugii: promōtorium Apollinis. Oppidumq; ibi celeberrimū caefarea atea uocitatū ioliubæ regia a Diuo Claudio colonia iure donata: eiusdē iussu deductis ueteranis. Oppidum nouum & latio datum tipasa. Itemq; a Vespasiano imperatore eodē munere donatum icosio. Colonia Augusti rusconia: Ruscuriū ciuitate honoratū a Claudio. Ruzarus colonia Augusti. Salde colonia eiusdē: sigilgi oppidum. Tuca impositū mari & flumini ampaga: intus colonia augusta: quæ item succabar: item tebusuptus. Cuius timici: tigauæ. Flumina isarges: gēsnabades: samadala: nabar: gēnina: turebi: flumen usariens nauigabile. Flumen ampaga abest a caefarea. ccxxxiii. M. pass. Vtriusque mauritaniae longitudo. d. ccc. mil. pass. xxxix. Mil. Latitudo. cccclxxvi. mil. pas.

Numidia.

CA. III.

Bampfaga numidia est: Massinissa clara nomine: metagonitis terra a graecis appellata. Numidæ uero nomades a permutandis papilionibus mapalia sua: hoc est domus plaustris circūferentes. Oppida cullu: ruficade. Ab ea ad xlviij. mil. pas. in mediterraneo colonia cirta: sitianorū: cognosce: & alia intus sicca: liberiq; oppidū bulla regia: Et in ora tacatua hippo regius. Flumen armua. Oppidum tabracha ciuium ro. Tusca fluius:

numidiæ finis: nec præter marmoris humidici ferarumq; proventum aliud insigne.

Africa:

CA. IIII.

A Tusca zeugitana regio: & quæ pprie uocet africa est. Tria promōtoria: candidū: mox Apollinis aduersum sardinia. Mercuri aduersum sicilia in altum pcurrentia duos efficiūt finus hipponensem proximum ab oppido: qđ hipponē dilutū uocat diarrhitū a grecis dictū pp aquaz; irrigua. Cui finitimū theudalis imune oppidū lōgius a litore. Deī pmōtoriū Apollinis: & in altero sinu utica ciuiū romanorū. Cathonis morte nobilis: flumen ba grada. Locus castra cornelia. Colonia carthago: magna in uestigijs carthaginis: colonia maxilla. Oppida carpi: nisua. Et libez; clupea in promōtorio Mercuri. Itē libera curubis neapolis. Mox africae ipsius alia distinctio. Libyphoenices uocant q; bizatiū incolū: ita appellat regio. ccl. mil. pas. p circuitū fertilitatis eximia cū ceterima fruge agricolis phoenus reddete terra. Hic oppida libera leptis adrumētū: ruspina: thapsus. Inde thena: a macomades: tacapa: sabrata cōtingēs syrtin: minorē: ad quā numidiæ & africae ab amplaga lōgitudō. d. lxxx. mil. p. Latitudo q; cognitū ē. cc. mil. Ea pars quā africae appellauimus diuidit in duas puicias: ueterem & nouā discretas fossa Inter africanū sequētē: & reges thenas usq; producta: qđ oppidū a carthagiē abest. ccxvii. mil. p. Tertius finus diuidit in geminos duos: syrtiū uadoso ac reciproco mari. Distitioos: ad pximā q; minor est a carthagine. ccc. mil. pas. ut Polybius tradit. Ipsam. c. mil. pas. additu. ccc. mil. ambitu. Et terra hæc aut sydege obseruatione nobilis: Ad eā per deferta harenis perq; serpentes iter est. Excipiunt saltus repleti feraz; multitudine: & introrsus elephantoz; solitudines: mox deferta uasta. Vtriq; garamates ab augylis diez; xii. triere distates. Sup illos fuere gēs phylli: sup quos lacus lycomedis deferta circūdatas. Augylæ ipsi medio fere spatio locantur ab æthiopia: quæ ad occidentē uergit: & a regione quæ duas syrtis interiacet par utrinq; intervallo: sed litore inter duas syrtis. ccl. mil. pas. lbi ciuitas oensis. Cynips fluuius ac regio. Oppida neapolis: taphra: a brotho num: leptis: tera quæ cognominat magna. Syrtis maior circuitu. ccxy. mil. pas. aditu aut. cccxiii. mil. Inde accolit gens cisipadū. In intimo sinu fuit ora lothophagon: quos qđā alachroas dixere: ad philenoge aras: ex harena sunt ex. Ab his nō. pcul a cōtinēte palus uasta ad amnē tritonē: nomenq; ab eo accepit: palantias appellata a Callimacho: & citra minorē syrtiē dicta: a multis uero inter duas syrtis. Promōtoriū qđ maiorē includit borion appellat: ultra cyrenaica puincia. Ad hūc finē africa a fluuiō āpsaga populos. xxvi. habet: q; rōano parent iperio. In his colonias sex pter iam supra dictas uthinā tuburbin. Oppida ciuiū romanorū. xv. ex quibus in mediterræo dī cēda absurditanū: abutucēse: ab oriente canophicum: chilmanenses: imittuēse: thunusidēse: tubus nicēse: tyndrumense: tibigenese. Vcitana duo maius & minus: uagense: oppidū latinum unum uzzalitanum. Oppidum stipendiarium unum. Castris cornelijs oppida libera triginta: ex quibus dicēda intus acolitānū: aparitānū: auidense: abziritanū: canopitanū: melzitanū: madaurense: salaphitanum: tusdritanum: tūricense: thiphicense: tūnisenē: theudense: tagalense: migēse: ulusubritānū: uagienē aliud figerēse: ziamense: ex reliquo nūmero non ciuitates tantum: sed plerazq; et nationes iure dici possunt: ut natabudes capsitani: muulani: sabbabares: massyniuiues uamacures: ethini: mussini: marchubii: & tota gætulia ad flumen nigrin: qui africam ab æthiopia dirimit.

Cyrenæ.

CA V.

CYrenaica eadem pentapolitana regio illustrat Hāmōis oraculo: quod a cyrenis abest cccc. mil. pas. fonte solis: pentapolis urbibus maxie quinq; berenice: arsinoe: ptolemaidē apollonia: ipsaq; cyrene. Berenice in syrtis extimo cornu est quondam uocata hesperidum supradictaz; uaganti bus græciæ fabulis. Nec pcul ante oppidū fluuius lethon: lucus sacer ubi hesperidum horti: memorantur. Abest ab lepti. ccclxxv. mil. p. Ab ea arsinoe tauchera uocitata. xlvi. mil. pas. Et deinde ptolemais antiquo noie barce. xxii. mil. pas. Mox. ccl. mil. promōtoriū phycus per creticum mare excurrit distans. cc. l. mil. p. a tænarō laconicæ pmontorio A creta uero ipsa. cxxv. mil. Post id cyrene a mari. xi. mil. pas. A phicunte apollonia. xxiiii. mil. pas. ad cheronnesum. lxxviii. mil. pas. Vnde catabathmū. ccxvi. mil. pas. accolunt marmaridæ apare toni ferme regione ad syrtin usq; maiorem porrecti. Post eos acrauceles: atiani. In ora syrtis nasā mones: quos mesammones græci appellauere ab argumento loci: medios inter harenas sitos. Cyrenaicus ager. xv. mil. p. latitudine a litore arboribus fertilis habetur. Intus eodem spatio frugibus tantum: mox. xxx. mil. passuum latitudine: & ccl. mil. pass. longitudine laferi modo. Post nasammones hasbyta: & macæ utuunt. Ultra eos hammanentes. xi. dierum itinere a syrtibus marioribus ad occidentem: & ipsi quaqua uersus harenis circūdati: puteos tamen haud difficiles bi-

uel ladon

d iiii

num fere cubitorū inueniunt altitudine: sibi restagnantibus mauritanīæ aquis. Domos sile e mō
tibus suis exciso ceu lapide construūt. Ab iis ad troglodytas hybemi occasus plaga dieg: q̄tuor
iter: cū qbus cōmertū gēma tantū: quā carbunculū uocamus: ex æthiopia uēctā. Interuenit ad
solitudines africæ super minorem syrtin dictas uerā: phazania: ubi gentem phazaniōrum urbi
q̄ aalen: & cillabā subegimus. Itē cidamum e regiōe s̄brate. Ab his mōs longo spatio in occasū
ab ortu tendit: ater a nostris dictus a natura adusto similis: aut solis repercussū accēō. Ultra eū
deserta. Matelgæ oppidum: garamantum. Itemque detris affuso fonte a medio die ad mediam
noctem aquis feruentibus: totidem horis ad medium diem rigētibus. Clarissimumq; oppidum
garadamū caput garadamāthū: omnia armis romāis superata: & a Cornelio Balbo triumphata:
uni omnium curru externo: & quiriticum iure donato. Quippe gadibus nato ciuitas romana cū
Balbo maiore patruo data est. Et hoc mirum supradicta oppida ab eo capta auctores nostros p
didisse. ipsum in triuropho præter cydamum: & garadamum oīum aliarum gentium urbiumq;
numina: ac simulacra duxisse: quæ fuere hoc ordie. Tabidium oppidum: nitens natio gligemela
oppidum. Bubeium natio uel oppidum. Enipi natio. Thuben oppidū. Mons nomine niger: niti
brum: rapia oppida: discera natio: detri oppidū: flumen nathabur: thapsagū oppidum: nanagi na
tio: boin oppidum: pege oppidum: flumen dāsbari. Mox oppida continua baracum: buluba: alā
si: galsā: balla: maxalla: zizama. Mons gyri: in quo gēmas nāci titulus prodidit. Ad garamantas
iter inexplicabile adhuc fuit latronibus gentis eius. Puteos qui sunt non alte fodiendi si locoge
noticia affit: harenis operientibus. Proximo bello quod cum oensibus Romani gessere auspiciis
Vespasiani imperatoris cōpendium uiaē quadriduo deprehēsum est. Hoc iter uocatur præter ca
put s̄ari: finis cyrenaicus catabathmos appellatur oppidum: & uallis repente cōuexa. Ad eum ter
minum cyrenaica africa a syrti minore decies sexaginta mil. p. in longitudinē patet. In latitudine
qua cognitū est. d. ccc. pas.

Libya mareotis.

CA. VI.

A qua sequit regio mareotis libya appellat: ægypto contermina. Tenēt marmarides
ladimachida: deinde mareota. Mēsurā a catabathmo ad paretōium. lxxxvi. mil. pas.
In eo tractu uicus apis itere est nobilis religione ægypti locus. Ab eo paretoniū. xii. M.
pas. Inde alexādrīa. c. M. p. Latitudo. clxix. est. Eratoſthenes a cyrenis alexādrīam terre
stri itinere. d. xxv. M. p. didit. Agryppa totius africæ a mari atlātico cū inferiore ægypto. lxxxv. M.
pas. lōgitudinē posuit. Polybius & eratoſthenes diligētissime existimari ab ocaō ad carthaginē
magnā. lxxvi. mil. p. Ab ea canopū nili pximū ostiū. xvi. mil. pas. xxix. fecerunt. Isidorus atingi cano
pum xxxv. xcix. mil. passuum. Artemidorus quadragita minus q̄ Isidorus.

Insulæ circa africanā & aduersarum africanā.

CA. VII.

Insulas nō ita multas cōplectunt hęc maria. Clarissima est meninx lōgitudine. xxxv.
M. pas. latitudie. xxy. ab Eratoſthene latophagites appellata. Oppida hēt duo menigē
ab africæ latere: & altero thoiar. Ipsa a dextro syrtis minoris p̄montorio passibus. cc.
sita ab ea. c. p. cōtra a leuo cercia cū urbe eiusedē nois liberi lōga. xxv. M. p. Lata dimidiū eius ubi
plurimū: ac in extremo nō plus. v. M. passus. Hinc perparua carthagero uersus cercinitis ponte
iungitur. Ab iis. l. M. fere passū lepadusa lōga. vi. mil. pass. Mox gaulos & galata: cuius terra scor
pionem dirū aīal africæ necat. Dicitur & in clupea emori: cuius ex aduerso cossyria cū oppido.
At contra carthaginis sinum duæ e gremio areæ aræ. Reuera. autem sc̄opuli uerius q̄ insulæ: in
ter siciliam maxime & sardinia. Auctores sunt & has quōdā habitatas subdidisse. Interiori autem
ambitu africæ ad meridiē uersus: superq; gætulos iterueniētibus desertis primū oīum libyægy
pti: deinde leuca: æthiopes habitant.

Aethiopes.

CA. VIII.

Super eos æthiopū gētes nigræ a quo dictū est flumie. Gymnetes pharusi ēt oceanū
attigētes: quos i mauritanīæ sine diximus perorū. Ab iis oibus uastæ solitudies oriē
tē uersus uicq; garamātes: augylasq; & troglodytas: uerissima opioe eoz q̄ desertis afri
cæ duas æthiopias supponūt: & an' oēs Hōeri q̄ bipartitos tradit æthiopas ad oriētē
occasūq; uersos. Nigri fluuiio eadē natura q̄ nilo: calamū & papyz & easdem gignit aīantes: iisdē
q; rēpotibus auget. Oritur inter tareleo æthiopas: cecalicas. Horum oppidū mauin quidā soli
tudinibus interposuerunt. Atlātes iuxta eos: ægipanas semiferos: & blēmias: & gamphāntas: &
saryros: & himatopodas. Atlātes degeneres sunt humani ritus si credimus. Nā neq; nominū ullo
rū inter eos appellatō est: & solē oriētē occidētēq; dira iprecatiōe cōtueēt: ut exitiale ipis agrisq;
Neq; insētia uisunt q̄lia reliq; mortales. Troglodytæ specus excauāt. Hæc illis dōs: uictus serpē.

iiii b

tium carne: stri dorq; non uox: adeo sermonis cōmercio carēt. Garamātes matrimonioq; exor-
tes: passim cum foeminis degunt. Augylē tñ inferos colunt. Gāphalāntes nudi: praehorūq; ex-
pertes nulli externo cōgregant. Blemmāis tradūt capita abesse: ore & oculis: pectori affixis. Sary-
ris praeter figurā nihil moris hūani. Aegipanis qualis uulgo pingit forma. Himātopodes loripe-
des qdam: qbus serpendo ingredi natura est. Pharusi quondā perfae comites fuisse dicunt. Her-
culis ad hespidas tēdētis. Nec de africa plura: quae memorent: occurrunt.

De Asia.

Ca. IX.

Dhæret asia quā patere a canopico ostio ad pōri ostiū Timosthenes. xxvi. xxxviii. m.
passiū tradidit. Ab ore autem ponti ad os mæotis Eratosthenes xv. xly. mil. p. Vni-
uersam uero cū ægypto ad tanaim Artemidorus & Isidorus. lxxxviii. d. ccl. mil. passus
Maria eius cōplura ab aecolis traxere nosa: quare simul indicabuntur. Proxima africa: incolis
ægyptus: rorsus ad meridiem recedens: donec a tergo praetendant æthiopes. Inferior: m eius
partem nilus: dextra leuag; diuisus amplexu suo determinat canopico ostio ab africa: ab asia pe-
lusiacos. c. lxx. mil. passuum interuallo. Quam ob causam inter insulas quidam ægyptum reule
re: ita se findent nilo: ut triquetra terræ figurā efficiat. Ideo multi græcæ littere uocabulo del
tam appellauere ægyptum. Mensura ab unitate aluei: unde se primum findit in latera ad cano-
picum ostiū. c. xly. m. ad pelusiacū. ccl. vi. m. est. Summa pars cōtermina æthiopiæ thebais uocaf.
Diuidit i pfecturas oppidog; quas nomos uocant: ombiten: phaturiten: appolopoliten: hermo-
niten: tiniten: phanuriten: copt. ten. tētriten: diopoliten: antiopoliten: aphroditopoliten: lyco-
politē. Quæ iuxta pelusium est regio nomos habet pharbæthiten: bubastiten: thyetrotiten: ta-
niten. Reliqua at arabicū hāmoniacū tēdentē ad Hāmonis louis oraculū oxyrynchiten leonto-
politē: athribiten: synopoliten: hermopoliten: xoiten: mēdesiū. sebenniten: cabastiten: hetapoli-
ten: heliopoliten: pōpiten: cynopoliten: thermopoliten: brusophiten: onuphiten: sâiten: pthene-
thum: premphum: naucratit: n. ueraten: meletiten: gymnopoliten: melaiten: Alexandriae re-
gione. Item libyæ maiotitis: heracleopolites est in insula nili longa passus. l. m. in qua & oppidū
Herculis appellatum. Arsinotæ duo sunt: hi & mēphites usq; ad summū delta parueniūt. Cui
sunt cōtermini ex africa duo castra. Quidā ex iis aliq; nosa pmutat & substituit alios nomos:
ut heroopolitē: crocodilopolitē. Inter arsinotē at ac mēphiten lacus fuit: circuitu. ccl. mil. p.
aut ut mutianus tradit. ccccl. m. & latitudis. l. p. manufactus a rege qui fecerat myeridis appella-
tus. In de. lxxii. m. pas. prope abest mēphis quōdā arx ægypti regū. Inde ad Hāmonis oraculū. xii.
dieg; iter est. Ad scissurā at nili qd appellauimus delta. xv. m. pas. Nilus incertis ortus fontibus:
ut p deserta & ardetia: & imēlo lōgitudinis spatio ābulās fama; tñ inermi q; situ cognitus sine
bellis: q; cæteras oēs terras inuenere: originē (ut iuba rex potuit exgere) in mōte iserioris mauri-
taniae nō pcul oceano habet: iacu prius stagnatē: quē uocāt nilidē: ibi pisces repiunt alabeta: cō-
racini: siluri: crocodilus quoq;: & q; nili alueo spectant: hocq; lacu educant. Inde ob argumētum
hoc nili ortus c. edif: caesareæ i theleo dicatus ab eo spectat hodie. Præterea obseruatū ē: put i
mauritania niues imbresue satiauerit: ita nilū icrescere ex hoc lacu. Rursus idignat fluere p ha-
renosa & s̄q; lentia. Cōditq; se aliquot dieg; itinere. Mox alio lacu maios i caesariēsis mauritaniae
gēte maseyliū erūpit: & hoīum coetus ueluti circūspicit iisdē aiāliū argumētis iteg; harenis rece-
ptus cōdit rursus. xx. dieg; desertis ad p̄ximos æthiopas: atq; ubi iteg; senferit hoīem p̄silit sō-
te (ut uerisimile est) illo quē nigrin uocauer. Inde africa ab æthiopia dissepēs ē: si nō p̄nus po-
pulis: feris tñ & beluis frequēs: siluarūq; opifex medios æthiopas secat cognominatus astapus:
qd illag; gentiū lingua significat aquā e tenebris profluentē. Insulas ita innumeras spargit: qd idāq;
tam uastæ magnitudinis q̄q; rapida celeritate: ut tñ dieg; quinq; cursu nō breuiore transuolēt: cir-
ca clarissimam eage mercen astabores leuo alueo dictus: hoc est ramus aquæ uenientis tenebris
Dextera uero astusapes: quod latentis significationē adiicit. Nec ante nilus q; se totum aqs con-
cordibus rursus iunxit. Sic quoq; etnum sitis ut ante noiatus p aliquot milia: & in totū hume-
ro ægyptus: aliusq; triton. Subinde insulis impactus: totidem incitatus iritamentis. Postremo in-
clusus montibus: nec alibi torrentior uectus aquis properantibus ad locum æthiopum: qui ca-
ta dupi uocantur: nouissimo cataraete interoccurrentes scopulos non fluere imēlo fragore credi-
tur: sed ruere. Postea lenis & constrictis aqs domitatq; uiolentia: aliogn & spatio fessus multis
q̄uis faucibus i ægyptiū mare se euomit. Certis nū diebus auctu magno p totā spatiatus ægy-
ptū foecūdus inuat terræ. Cās huius icremēti uarias p̄didei: sed maxie p̄habiles etefia; eo tpe
ex aduerso flantiū reperculū ultro i ora acto mari. Aut imbres æthiopiæ æstiuos iisdē etefiis

nubila illo ferentibus e reliquo orbe. Timæus mathematicus occultam protulit rationem: phialam appellari fontem eius mergiq; i cuniculos ipsum amnem uapore anhelantem fumidus cauitibus ubi conditur. Verum sole per eos dies comminus facto extrahi ardoris ui: & suspensum abundare: ac ne deuoreretur abscondi. Idq; euenire a canis ortu per introitum solis in leone contra perpendicularum fontis sydere stante: cum in eo tractu absumantur umbræ. Pleriq; e diuerso opinatis largiorem fluere ad septentrionem sole discedente: quod in cancro & leone euenit. Ideoq; tunc minus sicari. Rursus in capricornum & austrinum polum uerso forberi: & ob id parcius fluere. Sed Timæo siquis extrahi posse credat: umbrarum defectus iis diebus & locis sine fine abest. Incipit crescere luna noua quæcunque post: solstitium est sensim modiceq; cæcum sole transeunte: abundantissime autem leonem. Et residet in uirgine iisdem quibus accreuit modis. In totum autem reuocatur intra ripas in libra: ut tradit Herodotus centesimo die, cum crescit reges aut præfectos nauigare eo nefas iudicatum est. Auctus eius p puteos mēsuræ notis deprehenduntur. Iustunū incrementum est cubitorum. xvi. Minores aquæ non omnia rigant. Ampliores detinent: tardius recedendo. Hæ serēdi tempora absumunt solo madente. Illæ non dant sitiente. Vtrunq; reputat puincia. In. xii. cubitis famē sentit. I. xiii. etiānum elurit. xiiii. cubita hilaritatem afferunt. xy. securitatem. xvi. delicias. Maximum incrementum ad hoc ætū fuit cubitorum. xviii. Claudio principe. Minimumq; pharſalico bello: ueluti necem Magni prodigio quodā flumine auersante. Cum steteret aquæ apertis molibus admittuntur. Ut quæq; liberata est terra: feritur. Idem annis unus omnium nullas expirat auras. Ditionis ægypti esse incipit a fine æthiopiæ syene: ita uocat península. c. mil. p. ambitu. In qua cerasæ sunt latere arabia: & ex aduerso insulæ. iiii. phile. d. c. mil. p. & a nili fixura: unde appellari diximus. Hoc spatium edidit Artemidorus: & in eo. ccl. oppida fuisse. luba. cccc. mil. passus. Aristocreo ab elephātide ad mare. d. ccl. mil. passus. Elephantis insula infra nouissimum cataractem. cccc. mil. passibus & supra syenem. xvi. mil. habitatur. Nauigationis ægyptiæ finis ab alexandria. d. lxxxv. mil. p. in tantum exrauere supra scripti. Ibi æthiopiæ conueniunt naues. Nanque eas plicatiles humeris transferunt quotiēs ad cataractas uentū est. Aegyptus super cæteram antiquitatis gloriam. xx. mil. urbium ibi Amasæ regnate habitata præfert. Nunc quoq; multis etiam si ignobilibus: frequens celebratur tamē Apollinis: mox leucothoe: & diopolis magna. Eadem thebe: portarū. c. nobilis: fama copiosa indicarum: arabicarumq; mercium nilo proximum emporium. Mox Veneris oppidum: & iterum iouis ac tetyris: infra quod abydus Mennonis regia: & Osiris tēplo in clytum. vii. dierum itinere in libyam remotum a flumine. Deinde ptolemis: & panopolis ac Veneris iterū. Et i libyco lycon: ubi mōtes finiunt thebaidem. Abiis oppida Mercuri: alabastri canū: & supradictū Hercules. Deinde arſinoes & iam dicta mēphis: iter quā & arſinoiten nomō. In libyco turres q; pyramides uocantur. Labyrinthus in myridis lacu nullo addito ligno exadificatus: & oppidū crialō. Vnū p̄terea itus & arabia: conterminū claritatis magnæ solis oppidū

Alexandria.

Ca. X.

Sed iure laudat i littore ægypti maris Alexandria: a magno Alexandro cōdita i africæ p̄te ab ostio canopico. xii. mil. passus iuxta mareotim lacū: q; lacus atea arapotes noīabatur. Metatus est eā d. nocrates architectus pluribus modis memorabili ingenio: q; ndecim milium passuum laxitate inserta ad effigiē macedonicæ chlamydis orbe gytrato lacinosam dextra leuaque anguloso procursum: iam tum tñ qnta situs parte regi dicata. Mareotis laus ad meridianam urbis partē euripo e canopico ostio mittitur ex mediterraneo cōmercio. Insulas quoq; plures aplexus. xxx. mil. passus traiectū. de. ābitu ut tradit Claudius Cæsar. Alii schoenos i latitudine patere. xl. faciūt schoenūque stadia. xxx. Ita fieri longitudinis. pass. tantundem & latitudinis. Sūt in honore & itra decursus nili multa oppida: præcipue quæ nomia dedere ostiis nō oibus xi. n. reperiunt: supque q̄tuor q; ipsi falsa ora appellāt. Sed celeberrimis septē: p̄xio Alexandriæ canopico: deinde bolbitino: sebenitico: phānitico: mēdesico: tanico: ultioq; pelusiaco. Præterea buthos. pharboctos: leōtopolis: attribus. Iſidis oppidū: busiris: cynopolis: aphroditos: ſais: naucratis: unū ostiū qdā naucraticū noīant. qd̄ alii heracleotitū: canopico: cui. vi. m. p. p̄ximū ē: p̄ferentes.

Arabia.

Ca. XI.

Vltra pelusiacū arabia ē ad ru. mare p̄tīgēs: & odoriferā illā ac diuitē: & beatā cognoīmie iclytā hæc catabanū & elbōitay: & scēitay arabū uocat sterilis: p̄terq; ubi syriæ cōfinia attingit: nec nisi cassio mōte nobilis. His arabes iūgunf: ab oriētē cāchleis: a meridie cædreis q; deinde abo nabathæis. Hæroopoliticus uocat: alterq; lelāiticus sinus rubri maris

in aegyptū uergentis. cl. m. p. in teruallo. Inter duo oppida lazana: & in nfo mari gaza. Agrippa a pelusio arfinoē rubri maris oppidū per deferta. cxxv. mil. p. tradit tam quo distat ibi tanta regē naturae diuersitas.

Syria palestina phoenicis. CA. XII.

Vita syria litus occupat quondam terrae maxima: & pluribus distincta noibus. Naq; palestina uocabat: q̄ cōtigit arabas: & iudaea: & caele: dein phoenice: & qua rece dit intus damascena: ac magis ē nūc meridiana babilonia. Et eadē mesopotamia in ter euphraten & tigrin: quaque transit taugē: siphocne. Citra uero ē comagene. Et ul tra armenia adiabene: assyria ante dicta. Et ubi cilicia attingit antiochia. Longitudo eius inter ciliciam & arabia. cccc. lxx. Mil. p. est. Latitudo a seleucia pieria ad oppidū i euphrate zeuma. d. xxv. mil. p. Qui subtilius diuidunt: circum euphraten syriā phenicē uolūt: & eē orā maritimā sy ria: cuius pars sit idumaea & iudaea: deinde phoenicē: deinde syriā Id qd̄ piacet mare totū: phœ nicū appellat. Ipsa gens phoenicū in gloria magna litterarum inuentiois: & syderum: naualiūq; ac bellicarum artium. A pelusio gabriae castra: cassius mōs: delubrum louis Cassii: tumulus ma gni Pompeii ostracinae. Arabia finitur a pelusio. lxx. mil. pas.

Idumaea syria: palestina: samaria: ascalum: azotus: caesarea CA. XIII.

Ox idumaea incipit & palestina ab enersu sirbonis lacus: quem quidam. cl. mil. pas. circuitu tradidere. Herodotus cassio mōri applicuit. Nūc est palus modica. Oppida rhinocolura: & intus rhapsa: gaza: & intus at theodon: mons angaris. Regio per orā samaria: oppidū ascalo liberū: azotus: lamnes duae. Altera uicus ioppe phoenicum an tiquior terrarum inundatione (ut ferunt) infidet colli praetacente fauo: in quo uinculorum Andromadae uestigia ostendunt. Colitur illic fabulosa caeta. Inde apollonia stratonis turris: eadē caesarea ab Herode rege condita. Nunc colonia prima flauia a Vespesiano imperatore dedu cta. Finis palestinae. clxxxix. mil. pas. a confinio arabiae. Deinde phoenices. Intus autem samaria. Oppida neapolis quod antea mamortha dicebatur. Sebaste in monte altiore gamala.

Iudaea: galilaea: hierico: emmaus: lydda: ioppe. CA. XIII.

Vpra Idumeam & samariam iudaea longe lateq; funditur. Pars enim syriae iunctam galilaea uocatur. Arabiae uero & aegypto proxima peraea asperis dispersa montibus: a ceteris iudaeis iordane amne discreta. Reliqua iudaea diuiditur in toparchias decem quo dicemus ordine. Hiericōtem palmetis consistam: fontibus irriguam: emmaum: Iydam: iopicam: acrabathenam: thamicam: & zophanicam: bethole: & tephene: norine in qua fuit hierosolyma longe clarissima urbium orientis: nomen iudaeae: modo herodium cum oppi do illustri eiusdem nominis.

Iordanis. CA. XV.

Iordanis amnis oritur e fonte peneade: qui cognomē dedit caesareae de qua diximus amnis amoenus: & quatinus locorum situs patitur: ambitiosus: accolisq; se praebens uelut inuitus: asphaltitē lacum dirum naturā petira: a quo postremo ebibitur: aquasq; laudatas perdit pestilentibus mixtas. Ergo ubi prima conuallū fuit occasio: in lacū se fundit: quā plures genesaram uocant. xvi. M. p. lōgitudinis. vi. mil. latitudinis: amoenis circum scepis oppidis: ab oriente iulidae & hippo: a meridie tharitie: quo & nomine aliqui etiam lacū appellant: ab occidente tiberiade aquis calidis salubri

Aphalites. CA. XVI.

Sphalites nihil praeter bitumen gignit: unde & nomen. Nullum corpus animalium recipit: tauri cameliq; stuitat. Inde fatna nihil i eo mergi. Lōgitudine excedit. c. m. p. Latitudine maxima. xxv. implet. Minima sex. Prospicit eum ab oriente arabia nomadum: a meridie macharon: secunda quondam arx iudaeae ab hierosolymis. Eodem la tere est calidus fons medicae salubritatis callirhoe aquarum gloria ipso noīe pferens.

Gens hessenorum. CA. XVII.

Boccidentali litore hesseni quos fugitant usq; quaq; nocētes. Gens sola & i toto or be praeter ceteras misra: sine ulla focmina: omni uenere abdicata: sine pecunia sotia palmarum. In diem ex aequo conuenarum turba renascitur: longe frequentantibus: quos uita fessos ad mores eorum fortunae fluctibus agitat. Ita per saeculorum milia (Incredibile dictū) gens aeterna est: in q̄ nemo nascit. Tam foecunda illis aliog; uitae poenitētia ē infra hos egadēda oppidū sui scdm ab hierosolymis fertilitate palmetorūq; nemoribus: nūc alte rā bustū: inde masada castellū i rupe: & ipsum haud procul ab asphaltite. Et haec henus iudaea ē

Vngitur e latere syriae decapolitana regio a numero oppidorum in qua non omnes eadem obferuat. Plurimi tamen damascus & opoton riguas amne chrysotho: fertilem philadelphiam: raphana: oia in arabia recedunt. Scythopolin aetna: nisa a Libo pte sepulta nutrice ibi scythias deductis. Gaddara hieremface praefluente & ia dictum hippodion. Pellam aquis diuitem: galasam canatham. In ercurrunt cigutq; has urbes tetrarchiarum regno: istar sin gula: & i regna contribuuntur: tracotris paneas. In qua caelestia cum supradicto fonte abila: arca amplexa: gabe.

Tyrus & sidon.

CA. XIX.

Inc redeudum e ad ora atq; phoenice. Fuit oppidum crocodilum. Est flumen memoria urbi: doge. Sigaminum promotorium: carmelum. Et i mote oppidum eodem nomine: quodam egeba tana dictum. Iuxta getta ebba. Riuus pagida siue belus: uitri fertiles harenas paruo litto ri miscet. Ipse e palude cedueia a radicibus carmeli profuit. Iuxta colidia Claudii Caesaris prolemais: quodam ace. Oppidum eedippa: Promotorium albu. Tyrus quodam insula salto mari septingentis passibus diuisa. Nunc uero Alexandri oppugnatis opibus continens: olim partu clara ur bibus genitis lepta: utica: & illa romani impii emula terrarum orbis auida carthagine: et gadibus extra orbem continens. Nunc ois eius nobilitas cochylis atq; purpura constat. Circuitus. xix. mil. pass. e. Intra paletyro iclusa. Oppidum ipsum. xxii. stadia optinet. Inde ide ac sarepta & ornithon oppida. Et sidon artifex uitri: thebarumq; boetiarum parens.

Mons libanus.

Ca. XX.

Tergo eius mons libanus orsus centum quingenta stadiis zymira usq; porrigit: quae coelestia cognominat. Huic par iteriacente ualle mons aduersus antelibanum obtenditur quodam muro coniunctus. Post eum iterorsus decapolitana regio est: praedicta: quae cum ea tetrarchia & palestinae tota iuxta. At i ora nunc subiecta libano fluuius magoras: berytus colonia: quae foelix iulia appellat. Leptos oppidum: flumen lycos: palahyblus: flumen adonis: Oppida byblos: botrys: gycarda: trieris: calamos: tripolis quoniam Tyrii & sidonii & arabii optinet: orthosia eleutheros flumen. Oppida zymira: marathos: cotra: ara du septem stadiis: oppidum: & insula du centis passibus a continente distans. Regio i qua supradicti desinunt montes. Et interiacentibus capis bargilus mons incipit. Hinc rursus syria desinente phoenice. Oppida charne balanea palto. Gabale promontorium in quo laodicea libera: diopolis: heraclea: charadrus: posidum.

Syria antiochia.

CA. XXI.

Einde promontorium syriae antiochiae. Intus ipsa antiochia libera: epidaphne cognominata orote amne diuiditur. In promontorio autem seleucia libera pieria appellata.

Cassius mons.

CA. XXII.

Vper eam mons eodem quo alius nomine cassius. Cuius excelsa altitudo quarta uigilia orientem per tenebras sole aspicit breui circumactu corporis die noctemq; pariter ostendens: Ambitus ad cacumem. xix. mil. pass. est: altitudo per directum. iiii. At in ora amnis orotes natus inter libanum & antelibanum iuxta heliopolin. Oppidum rhosos: & a tergo portae: quae syriae appellat interuallo rhosiorum montium & tauri. In ora oppidum myriandros. Mons amanus: in quo oppidum bomite. Ipse ab syriae ciliciam separat.

Coelestia.

Ca. XXIII.

Vnc interiora dicant. Coelestia habet apamea marisa amne diuisam. Anazerinorum tetrarchia bambicen: quae alio nomine hierapolis uocatur. Syris uero magogibi: pdigiola. Atar gatis: graecis haec decreto dicta colitur: chalciden cognominata ad belum: unde regio chalcidene fertilissima syriae. Et ide cyrretica: irneazates: gidarenos: gabenos: tetrarchias duas quae granii comatita uocant. Hemielenos: hylatas: ituræ: gentes: & quae ex iis betare uocant: mariam mitaas. Tetrarchia quae mamifca appellat: Paradisum: pagras: pinaritas: seleucia: praeter iam dictas duas: quae ad euphratem: & quae ad belum uocant. Cardicenses. Reliqua autem syria habet: exceptis quae cum euphrate dicent arethufios: beroenes: epiphanenes. Ad orientem laodiceos: qui ad libanum cognominantur: laucadios: larissæos: praeter tetrarchias i regna descriptas barbaris nominibus decem & septem.

Euphrates.

Ca. XXIII.

T de euphrate hoc i loco dixisse aptissimum fuerit. Oris i praefecturae armiae maioris caranide. Ut perdidere ex iis quae paxie uiderunt Dositius Corbulo i mote ab: Licinius Mutianus sub radicibus montis: quae capote appellat: super zymara. xii. mil. pass. initio pyxirates noiat. Fluit derzené primus: mox anetia: armiae regiones a cappadocia excludens. Dalsca abest

tel en hydre uel
sarapta iudae
careptas

a zimara. lxxxv. M. passu. Inde nauigatur passonam quinquaginta M. passu. Melitenen cappadocia. xxvii. M. passu. Eligeam armenia. x. M. passu. acceptis fluminibus lyco: arania: arfano. Apud eligeam occurrat ei taurus mons. Nec resistit: q̄q̄. xii. M. passu. latitudine perforata praeualens omittam uocant trummpentem. Mox ubi cornu perfregit: euphraten. Vltra quoque saxosum ac uiolentū: arabiam inde leua merorum dictam regionem tricena mensura: dextraq; comagenen disternit. Pontis tamē: etiam ubi taurum expugnat: patiens. Apud claudiopolim cappadocia: cursum ad occasum solis agit. Primo hunc illi impugnatus cursum taurus aufert: uictusque & abfessus sibi met alio modo uincit: ac fractum expellit in meridiem. Ita naturae dimicatio illa aequatur. hoc eunte quo uultillo prohibente ite qua uelit. A cataractis iterum nauigatur quadraginta. M. passu. inde comagenes apud famosata. Arabia supradicta habet oppida edessiam: quae quondam antiochia dicebatur: callirhoen a sote noiata: chatras clade: Crasti nobilis. lūngitur praefectura mesopotamiae originem a syris trahens: in qua athemusia: & nicephorium oppida. Mox arabes qui rhetari uocantur. Horum caput singara. A famosatis autem latere syriae marfias amnis influit: Gingla comagenem finit. Merorum ciuitas incipit. Oppida alluuntur: epiphania: & antiochia quae ad euphratem uocantur. Item zema. lxxii. M. passu. a famosatis transitu euphratis nobilis. Ex aduerso apameam Seleucus. Idem utriusque conditor ponte iunxerat. Qui coherent mesopotamiae: rhoali uocantur. At in syria oppida europum: rhapsacum quondam: nūc amphipolis. Arabes scenitae. ita feruntur usque uram locum: in quo conuersus ad orientē reliquit syriae palmirenas solitudines: quae usque ad petream urbē & regionē arabiae foelicis appellatae pertinent.

Palmira.

CA. XXV.

Palmira urbs nobilis situ diuitiis soli & aquis amoenis: uasto undique ambitu harenis includit agros. ac uelut tetrīs exempta a rerum natura priuata forte inter duo imperia summa romanorum: parthorumq;. Et prima in discordia: cuius semper utriusq; abest a seleucia parthorum: quae uocatur ad tigrim: quingentis triginta septem. M. passu. A proximo uero syriae litore ducentis quinquaginta duobus mil. Et a damasco uiginti septem mil. passu.

Hierapolis:

CA. XXVI.

Ropius infra palmirae solitudines stellēda regio est: dictaq; ita hierapolis ac berocia & chalcis. Vltra palmiram quoque & solitudinibus itis aliquid optinet hemeia: item alatium: dimidto propter petrae q̄ damascus. A fura huic proxima est. Philichum oppidum parthorum ad euphraten: ab eo seleuciam dierum decem nauigatio: totidem q; fere babylonem. Scinditur euphrates a zeumate. lxxxiii. M. passu. circa uicum massicen. Et parte leua in mesopotamiam uadit per ipsam seleuciam: circaq; eā praefluenti ifusus tigris: Dexterio, re autem aluo: babylonem quondam chaldaee caput petit: mediamque permeans. Item quas otrin uocant: distrahitur in paludes. Inerefit autem & ipse nili modo statis diebus paulum disterens: ac mesopotamiam inunda: sole optinente uicesimam partem cancri. Minui incipit in uirgine & leone transgresso. In totum uero remeat in. xxxix. parte uirginis.

Cilicia & adiunctae gentes: pamphilia: sauria: homanadum: pisidia.

lycaonia: taurus mons: lycia.

CA. XXVII.

Sed redeamus ad ora syriae: cui proxima est cilicia. Flumē diaphanes: mons crocodilus: portae amani motis. Flumina adricus: pynarus: lycus: sinus issicus. Oppidū issos: ide alexadria: flumē chlorus oppidū aege libe: amnis pyramus: portae ciliciae: oppida mallos: magiros: & itus tarsos. Cāpi aletti: oppida cassipolis: mospos libe: pyramo ipolitu: thynos. ze phynū: facile. Amnes saros: cydnus: tarsum liberā urbē pcul a mari secās. Regio celēditris cum oppido. Locus nympheum: soloe ciliciae: nūc pompeipolis: adana cibra: pinara: pedalie: halix: arsinoe: tabe: dorid. Iuxtaq; mare corycos: eodē noie oppidū & portus & specus. Mox flumen ca licaadnus. Promōronū sarpedō: horrida holme Myle pmonronū & oppidū Veneris: a quo pxiē uel oppida cyprus isula. Sed & i cōtinēte oppida myāda: aneurū: coraceiū: finisq; antiquus ciliciae: melas amnis. Intus at dicēdi anazarbeni: q̄ nūc ca saragustā: castabala: epiphāia: q̄ atēa eniādos: eleuā icōniū. Seleucia supra amnē calicadnū tracheotis cognōie a mari relata: ubi uocabatur orania. Praeterea itus flumina liparis: bombos: paradus. Mons ibarus. Ciliciae pamphyliam omnes iuxere ne uel cara drius anemurie regione supradicta. Simili modo oibus: qui eadem composere ignorata est cōtermia illi gēs homonodū: quorum itus oppidū homonā. Cetera castella. xlii. inter asperas conualles

latent. Insident uerticē pifidiae quōdam solymi appellati: quorum colonia caesarea eadem antiochia. Oppida oronda: sagalefos. Hos includit lycaonia in asiaticam iurisdictionem tertia: cū qua conueniunt philomelienfes: tymbriani: leucolithi: pelteni: thyrifefes. Datur & retrarchia ex lycaonia: qua parte galacia cōtermina est: ciuitatum. xliii. urbe celeberrima iconio. Ipsius lycaoniae celebrantur therbasa in tauro: idaea in confinio galaciae atq; cappadociae. A latere autem eius super pamphylia ueniunt thracum soboles milyae. Quorum aricanda oppidum: pamphylia ante mosopia appellata. Mare pamphylum cilicio iungitur. Oppida eius fidæ: & in monte aspēdū plantanifum: perga. Promontorium leucolla. Mons sardemyssus. Amnis eurymedon iuxta aspēdum fluens cataraetes: iuxta quem lyrnesus & olbia. Vltimaq; eius ora phaelis: iunctum ei mare lycium est: genēq; lycia unde uastus sinus. Taurus mons ab eois ueniēs litoribus chelidonio promontorio determinatur. Immenfus ipse: & innumerarum gentium arbiter: dextero latere septentrionalis: ubi primum ab indico mari exurgit: leuo meridianus: & ad occasum tendens: mediamq; distrahens asiam: nisi opprimēti terras occurrerent maria. Refilit ergo ad septentriones: fleuifq; immensum iter quaerit: uelut de industria rerum natura subinde æquora opponente: hic phoenicum: hinc ponticum: illinc caspium: & hyrcanium: contraq; mæotium lacum torquetur. Itaq; collisus inter hæc claustra: & tamē uictor flexuosus euadit usq; ad cognata riphæorum montū iuga numerosis noibus: & nouis quocunq; incedit insignis. Imaus priā parte dictus: mox edigis paropanisus: circius: cābades: phaphariades: cohattras: oreges: oroes: nyphates: thaurus: Atq; ubi se quoq; exuperat caucasus: ubi brachia emittit subinde tentanti maria similis. Sarpēdō: coraceus: catragus: iterumq; taurus etiam ubi dehiscit: seq; populis aperit: portarum tamen nomine unitatem sibi uendicans: quæ alibi armenica: alibi caspia: alibi cilicia uocantur. Quietam contractus effugiens quoq; maria plurimis se gentium nominibus hinc & illinc implet: & a dextera hyrcanium: caspius: a leua pariedrus moschicus: amazonicus: coraxicus scythicus appellatus. In uniuersum uero græce ceraunius. In lycia igitur a promontorio eius oppidum femena: mōs chimæra noctibus flagrans: ephestium ciuitas: & ipsa sæpe flagrantibus iugis. Oppidum olympos ubi fuit: nunc sunt montana gage: corydalla: rhodiopolis. Iuxta mare lymira cū amne: in quē aricandus inluit: & mons massycitus: andria ciuitas myra: oppida apye: & antipellos: quæ quōdam habessus atq; in recessu phellus. Deinde phyræ. Itemq; xanthus a mari. xv. M. pass. flumen que eodem nomine. Deinde patara: quæ prius pataros: & in monte sidyma. Promontorium traagus. Ultra p sinu prioris. Ibi pynara: & in quam lycia finit telmesus. Lycia quondam septuaginta oppida habuit: nunc triginta sex habet. Ex his celeberria pter supradicta canas: cadia: ubi laudaf oenium nemus. Pedalia choma præfluente. Edefa cyane: ascandialis: amelas: noscopium: tios: telendus. Comprehēdit & in mediterraneis cabaliam: cuius tres urbes: oenanda: balbura: hubona Telmeso. Asiaticū mare siue carpatū: & q; pprie uocat asia: i duas eā partes. Agrippa diuisit. Vnā excludit ab oriente phrygia & lycaonia: ab occidente ægæo maria: meridie ægyptio: a septentrione paphlagonia. Huius longitudinem. cccclxx. mil. pass. Latitudinem. ccc. mil. fecit alteram de terminauit ab oriente armenia minore: ab occidente phrygia lycaonia pamphylia: a septentrione prouincia pontica: a meridie mari pamphylia. Longa. d. lxxv. mil. pass. Lata. cccxxv. mil. In proxima ora caria est: mox ionia. Ultra eam æolis: media doride. Circumfunditur mari utroque latere ambiente. In ea promontorium pedaliū. Amnis glaucus deferens telmessum. Oppidum dædala cyria fugitiuorum. Flumen axon: oppidum calynda.

Indus fluuius.

CA. XXVIII.

Mnis indus in cybiratarum iugis ortus recipit. lx. perennes fluuios: torrétes uero amplius centum. Oppidum caunos liberum: dein pynos. Portus cressa: quo rhodus in sula pass. xx. M. Lacus loryma. Oppida thyfanusa: paridiō: larimna. Sinus tymnias. Promontorium aphrodisias. Oppidum hydas. Sinus schænus. Regio bubassus. Oppidū fuit acanathus: alio nomine dulopolis. Est in promontorio guidos libera: triopia. Deinde pegusa est stadia appellata. Ab ea doris icipit: sed prius terga. Et mediterraneas iurisdictiones indicat se conueniat. Vna appellatur cybiratica. Ipsum oppidū phrygiæ est cōueniunt eo. xxy. ciuitates.

Laodicea: apamea: ionia.

CA. XXIX.

Eleberria urbs laodicea iposita est lyco flūini latera alluētibus a sopo & capro appellata prio diopolis: dei rhoas. Reliqui in eo cōuentu: quos nominare non pigeat hydrelitæ: tenifones: hieropolitæ. Alter conuentus a synnada accipit nomen. Conueniunt lycaones: appiani: cercopenti: dorylei: mudæi: iuliēses: & reliq; ignobiles. ppli. xy. Tertius. apamea

uadit: an appellata celenas: de f cibothon. Sita est i radice mōtis signā: circūfusa marfya obrina
 orga: fluminibus in mæandrum cadentibus Marfya: ibi creditur ortus: ac paulo mox cōditus:
 ubi certauit tibiarum cantu cū Apolline, Aulocrenes ita uocatur: conuallis. x. mil. pas. phrygiam
 ab apamea petentibus. Ex hoc cōuentu deceat nominare metropolitas: dionysopolitas: euphor-
 benos: acmonefos: peltenos: siluanos: Reliqui ignobiles. ix. Doridis sinu leucopolis: amaxitos:
 eleusis: & cutene. Deinde caria: oppida piatū: euthana: halycarnafus: sex oppida contributa ei sūt
 a magno Alexandro tagele: subde: medmassa: urantiū: pedasum: telmessum. Habitat inter duos
 sinus ceramicum: & iasium inde mindos: & ubi fuit palempodus: nariadus: neapolis: caryada: ter
 mera: libera: bargila: & a quo sinus iasus: oppidum iasus Caria interiorum nominū fama p̄nitet.
 Quippe ubi sunt oppida mylasa libera antiochia: ubi fuere feminetos: & chranaos: oppida: nūc
 eam circūfluunt mæander & mossinus. Fuit in eo tractu & mæandropolis. Est eumenia cludro
 flumini apposita. Glaucus amnis: lysias oppidū: & orthesia: berécynthus tractus: uysatralis: eadē
 euanchia: & seleucia: & antiochia dicta. Alluitur eudone amne: perfunditur thebaide. Quidam
 ibi pigmæos habitasse tradunt. Præterea sunt thydonos: pyrrha: eurome: heraclea: amyzon: ala-
 banda libera: quæ conuentum eum cognominauit: Stratonicæ: alinda libera: hynidos: ceramicus:
 troecene: phorontis. Longinquiores eodem disceptant foro orthroniensis: halydiesis: seu hip-
 pini: xystrani: hydisiensis. apolloniata: trapezopolita: aphrodiensis liberi. Præter hæc colcosus:
 harpasa apposita fluuio harpaso: quo & trallicon: cum fuit: alluebatur. Lydia autem perflua fle-
 xuosi amnis mæandri recurfibus super ioniam procedit: phrygia ab exortu solis uicina: ad septē
 trionē mysia: meridiana parte carian amplectens: meonia an appellata. Celebratur maxime sardis
 in latere tmoli montis: qui ante tmolus appellabatur uitibus confitus: ex quo profluente pa-
 ctolo eodemq; chrysothoa ac sōte tarme a meoniis ciuitas ipsa hyde uocitata est: clara stagno gy-
 geo. Sardiana appellatur nunc ea iurisdictio. Cōueniūtq; in eam extra prædictos macedōes: cad-
 ueni: ioreni: phaladelpheni: & ipsi in radice tmoli cogamo flumini appositi. Meonisi: trpolitani.
 Idem & antoniopolita mæandro alluuntur. Apollōherita: mysopolita: & alii ignobiles. Ionā
 ab iasio sinu incipiens: numerofo ambitu littoq; flectitur. In eam primus sinus basilicus. Posside-
 um promōtorium: & oppidū: oraculum brancidag appellatum. Nūc didimei Apollinis a littofo
 stadiū. xx. mil. Et inde. clxxx. mil. milerus ionia caput. I. elegeis āta & phytusa & anactoria no-
 miata: super. lxxx. urbium per cūda maria genitrix: nec fraudanda ciue Cadmo: qui primus pro-
 faicam orationem cōdere instituit. Amnis mæader ortus est lacu in mōte aulocrene: plurimisq;
 affusus oppidis: & repletus fluminibus crebris ita sinuosus flexibus: ut sæpe credat reuertī. Apa-
 menam primūm peruagatur regionem. mox eumeneticam: ac dein bargyeticos campos: postre-
 mo cariam placidus: omnesq; eos agros fertilissimo rigās limo. Ad decimum a milerō stadiū le-
 nis illabit mari. Inde mōs latmjus. Oppida heraclea. Mōtis eius cognominis caria: myus q̄ pri-
 mo cōdidisse iones narrantur atheis profecti: naulocum: priene. In ora quæ trogilia appellatur:
 gessus amnis Regio omnibus ionibus sacra: & ideo panicia appellata. Iuxta fugitiuis cōditū (uti
 nomen inditio est) phygela fuit: & marathesium oppidum. Supra hæc magnesia mæandri cogno-
 mine insignis a thesalica magnesia orta. Abest ab epheso. xv. M. pas. Tralibus eo amplius. ccc. M.
 antea thesaloece & androlitia nominata & littori apposita. Derasidas isulas secum substituit ma-
 re: intus & tyana alluitur: & lyco pelopea: aliquando & euhippia cognominata: in ora autem ma-
 thium: ephesus amazonum opus multis ante expetita nominibus. Alopes cum pugnatum apud
 troiam est: mox ortygia: & morges: uocata est & smyrna cognomine trichia & hemonion & pe-
 lea. Attollitur monte pione. Alluitur castro in cylvianis iugis orto: multosq; amnes deferēte &
 stagnum pegaseum: quod phirites amnis expellit. Ab iis multitudo limi est: qua terras propagati
 medisque iam campis syriē infulam adiecit. Fons in urbe callippia templum Dianæ complexa.
 E diuersis regionibus duo selinuntēs. Ab epheso mathium aliud colophonorum: & intus ipsa
 colophon: halefo affluēte. Inde Apollinis clari fanū lebedos fuit & notū oppidū. Promontori-
 um cyreneum: mons minas. ccl. mil. pas. excurrēns: atque in continentibus campis residēs. Quo
 in loco magnus Alexander interdicti planitiem eam iusserat. vij. mil. d. pass. longitudine: ut duos
 sinus iūgeret: erythrasq; cū mimate circūfuderet. Iuxta eos fuerūt oppida pteleon: helos: doryō:
 nūc ē aleō. Fluuius corineon. Mimantis promontorium: elazomena: perthenia: & hippici: chyto-
 phoria appellata: cum insulæ essent. Alexander idem per duo stadia continēti adnexit. Interie-
 re itus daphnus & harnesia: & siphilū q̄ ante tātalis uocabat caput mæonia: ubi nūc est sta-
 gnū sale ob id & archeopolis substituta sypilo: & idē illi colpe & huic lebade regrediētibus. In

uel eleus

aba ho

nimo ho

de abest. xii. mil. pas. ab amazone condita: restituta ab Alexádro. In ora smyrna amne melete gaudens non procul orto: montes asiæ nobilissimi in hoc tractu fere explicant semestitia a tergo smyrnæ & thermetis olympi radicibus iunctus. Is in dracone definit: draco in tmolo: tmolus in cadmo: ille in tauro. A smyrne hermus amnis: campos facit: & nomini suo adoptat. Oritur iuxta dorilæ phrygiæ ciuitatem: multosq; colligit fluuios: inter quos phrygem: qui nomine genti darioria caria eam determinat: hylsum & cryon: & ipsos phrygiæ: mefia: lydiæ amnibus repletos. Fuit in ora eius oppidum temnos: nunc in extremo sinu smyrne chefeopolis oppidū. Leuce dein promotorium quod insula fuit: finisq; ioniæ. Smyrneū cōuētū magna pars æoliæ: quæ mos dicitur: frequētat: præterq; macedones hyrcani cognominati: & magnetes. A sypillo uero ephesū alterū lumen asiæ remotiores cōueniunt: caesarienses: metropolitæ: cilbiani inferiores: & superiores myfomacedones: mastaurenses: brullitæ: hypæpeni: dioshieritæ.

Ephesis: æolis: troas: pergamus.

CA. XXX.

uel adæ

Æolis p̄xima est quondā myfia appellata: & quæ hellepōto adiacet troas. Ab ea phœcia: ascanius portus: dein fuerat larissa: & cyme: myrine: quæ sabaſtopolim se uocat: & intus ægæ atalia post edæ: neontichos: temnos. In ora autem titanus amnis: & ciuitas ab eo cognominata. Fuit & grynia: nunc tantū portus soli insula appræhensa. Oppidū elæa: & ex myfia ueniens caicus amnis. Oppida pitane canafus amnis. Intercidere cane lysimachea: atarnea: carene: cisthene: cilla: cocyltum: thebe: alytre: chrysa: paleſcepsis. gergithos: neandros: nunc est perperene ciuitas. Heracleotes tractus. Coryphas oppidū. Amnis gryliosolius. Regio aphrodisias: quæ ante politiceorgas: Regio scepsis. Flumen euenū: cuius in ripis intercidere lyneſſos & mileros: In hoc tractu ida mons. Et in ora quæ sinū cognominauit & cōuētū adramytteos olyn pedafus dicta: Flumina altron: cormalos: cryanos: alabaſtros: hieros: ex ida. Intus mōs gargara: eodēq; nomine oppidū. Rursus in littore antádro edonis prius uocata: deinde cymeri & asios: eadē apollonia. Fuit & palamediu oppidū. Promontoriū lectū determinās æolida & troada. Fuit & poly media ciuitas: & chrysa: & larissa alia: zimintiu tēplum durat. Intus colone intercudit deportata adramiteum negocia: apolloniata: arhindaco amne cresii miletopolitæ: pemanetii: macedones. aschylacæ: polycnæ: pionitæ: cilices: mandagandeni: misani: abretreni: & hellepōtii appellati: & alii ignobiles. Troadis primus locus amaxitus: dein cebrenia. Ipsaq; troas atigonia dicta: nūc alexandria colonia romana. Oppidū nee. Scamander amnis nauigabilis: in pmōtorio quodā sigæū oppidū. Dein portus achæog: in quē ifluxit xāthus simeonti iunctus stagnūq; prius faciēs. Palæscamader. Cæteri Homero celebrati rhesus: heptaporus: acresus: rhodius uestigia nō habet. Granicus diuerso tractu in p̄pontiā fluit. Est tamen & nūc scamandria ciuitas pua. Ac mille quingētis passibus remotū a portu illū immune: unde oīs regū claritas. Extra sinum sunt rherea littora rhereo & dardanio: & arifbe oppidis habitata. Fuit & achilleon oppidū iuxta tumulum Achillis cōditū a mytilenæis: & mox athenienſibus: ubi classis eius steterat. In sigæo fuit & æantion thodis cōditū: in altero cornu Aiace ibi sepulto. xxx. stadiorū interuallo a sigæo & ipso in statione classis suæ. Supra æolida & partē troadis in mediterraneo est: quæ uocat teutrania: quā myſii antigtus tennere. Ibi caicus amnis iā dictus orit. Gens ampla per se: et cū totū myſia appellaret. In ea pionitæ: andera: idale: istabulū: conisium: tegiū: balcea. Tiare: teutranie: sarnaca: haliferne: lycide: partheniū: thymbre: oxioipi: lygdanū: apollonia: lōgeq; clarissimū asiæ pergamū: quod intermeat silenus: præfluit cœtius p̄fus pin dāso monte. Abest haud p̄cul elæa: quā in littore diximus. Pergamea uocat eius tractus iurisdictio. Ad eā cōueniūt thyatirēi: mygdōes moſſini: bregmētēni. hic rocomitæ: p̄perēi: tyareni: hydropolieſis: hirmatopolitæ: attalenses: p̄tateſes: apolloniēſes: alia: q; ihonora: ciuitates. A rhereo dardaniū oppidū paruum abest sta. lxx. mil. Indē. xviii. mil. pmōtorium trapeze. Vnde primum concitat se helleſpontus. Ex asia interisse gentes tradit Eratoſthenes: solymog: lelegum: bebricum: colycantiorum: trespēdoge. Isidorus arimos: & capretas: ubi sit apamea condita a Seleuco rege inter ciliciam cappadociam: cataoniam: armeniam. Et quoniam ferocissimas gentes domuisset: initio dameam uocatam.

uel carefus

Inſulæ ante aſiam: p̄phylū mare: cyprus: rhodus: ſamus: chiūs.

CA. XXXI.

Inſulæ ante aſiam prima est in canopico hostio nili a Canopo Menelai gubernatore (ut ferunt) dicta. Altera iuncta ponte alexandriæ colonia Cæsaris dictatoris pharus: quondā diei nauigatione distant ab ægypto: nunc e turri nocturnis ignibus cursum nauū regens. Nāq; fallacibus uadis alexandria tribus oīo adif alueis maris: tegamo: possidonio: tauro. In phœnico deinde: mari est ante ioppe: paria. Tota oppidum i qua obiecta beluz An.

dromedam ferūt: & iam dicta arados: inter quam & cōtinētē. I. cubita alto mari (ut auctor est Mutianus) e fōte dulcis aqua tubo coris facta usq; ad uadum trahitur. Pamphiliū mare ignobilis insulas hēt. Cilicium ex qnq; maximis cyprū ad ortum occasumq; cilicia: ac syria: obiectā quondā nouē regnoz sedē. Huius circuitū Timosthenes. cccxxxix. mil. d. prodidit. Iliodoros. ccc lxxv. M. Longitudinē inter duo pmōtoria dinareta: & acamanta: quod est ad occasum Artemidorus. clxii. d. Timosthenes. cc. uocatā ārea acamātida. Philonides cerastin. Xenagoras & aspelia: & amathusia: & macaria. Astynomus criptō: & coliniā. Oppida in ea. xv. paphos: palapaphos: curias: cithium: corinaeum: salamina: amathus: lapetos: foloe: rāmafus: epidage: chytrii: arfinoe: carpasū: golgoe. Fuere & ibi cynyria: matiū: idaliū. Adest ab anemurio cilicia. I. p. Mare quod p̄cedit uocant aulona cilicium. In eodē situ elzussa insula est: & quatuor ante pmontoria. Ex aduerso syriae clides: rursumq; ab altero capite stria. Cōtra neāpaphaū hierocepia. Cōtra salaminā salaminē In licio autē mari illyris: telādros: atta: lebusa. Cypriz tres steriles: & dionysia prius caretha dicta. Deinde contra tauri pmontoriū pestiferā nauigantibus chelidonia. Totidē ab iis cum oppido leucolla: pactya: elisia: nymphalis: meris megista cuius ciuitas iterit. Multae deide ignobiles. Sed cōtra chimera: dolichistae: chirogyliū: crambussa: rhogazienagora. viii. mil. pas. daedaleon duae cyrieon: tres strongylae: & cōtra sidyma antiochia: glaucumq; uersus amnē legusa macris didyma: helbo: cope: aspis: & in qua oppidum iterit telādria: proximaq; cynorodofia. Sed pulcherrima & libera rhodos circuitu. cxxv. mil. p. Aut si potius Iliodoro credimus. ciii. habitata urbibus: Iliodo camyro: ialyso: nunc rhodo. Distat ab alexandria aegypti. d. lxxviii. M. ut Iliodoros tradit. Ut Eratosthenes. cccclxix. M. Vt mutianus. d. a cypro. clxvi. Vocitata est antea ophiusa: alteria: aethrea: trinacria: corymbia: poessa: atabyria ab rege. Deinde macris & oloessa. Rhodiorum insulae carpatus: quae mari nomen dedit. Caros duae calymnae scyros distans ab gnido. xii. Mil. d. porphyris antea dicta. Et eodē tractu media inter rhodum gnidumq; syme. Cingitur. xxxvii. mil. d. Portus benigne praebet octo. Praeter has citra rhodum cyclobs tergamon: cordyusa: diabethae. iiii. Hāmos: calche cum oppido seutlusa: narthecusa: dynastos: p̄gne: & a gnido ciferusa: therid: archia: calydnā: cū tribus oppidis nououitro: mēdetero: & marcone. Oppidū cerainus. In cariae ora quae uocant argia numero. xx. ethecusa: lepsia: leros. Nobilissima uero in eo sinu co ab halycarnafo: xv. pas. distans circuitu. c. M. ut plures existimant merope uocata coeāt Staphylus: meropis ut Dionysius: dein nymphaea. Mons ibi prion & nisyron. Abruptam illi putant quae porphyris antea dicta est. Hinc carianda cū oppido. Nec procul ab halicarnaso pidofus. In ceramico autē sinu priaponesos: hipponesos: p̄sira: mya: lampsa: emindus: passala: crusa: pyrthe: sphiusa: mela no: paulūq; a cōtinente distans: quae uocata est cynzedopolis: probrosis ibi relictis a rege Alexandro. Ioniae ora aegaeas & corfeas habet: & icaron: de qua dictum est. Ladē: quae prius late uocabatur: atq; inter ignobiles aliquot. Duas camelidas miseto: uicinas: mycalem: trogilia: tres pylidō: argennon: scandalion: samon liberam circuitu. lxxvii. mil. d. Aut ut Iliodoros. c. partheniam primū appellatam. Vt Aristoteles tradit: postea driusam: dein anthemusam. Aristocritus adicit melam phyllū: dein cyparissiam. Ab parthenio arufam: stephanē. Amnes in ea imbratus: chefus: ibettes. Fontes eucarto: leucothea. Mons cerceius. Adiacēt insulae rhypara: nymphaea: Achillea. Parclaritate ab ea distat. xciii. mil. pas. cū oppido chios libera: quae ethalia Ephorus prisco nomie appellat. Metrodorus & Cleobolus chiam a Chione nympha: aliqui a niue: & macris & pityusam. Mōtem hēt pillineū. Marmor chium: circuitu. cxv. M. pas. colligit: ut ueteres tradidere. Iliodoros. ix. M. adicit. Posita est: inter samū & lesbū. Ex aduerso maxime erythrarum. Finitime sunt thalusa: quā alii daphnusam scribūt. Oenusse laphites: euriana: arginusa: cū oppido. Iā hae circa ephesum: & quae Pisisirati uocantur anthina: myonnesos: elareusa. In utraq; oppida iteridere. Potoselene cū oppido: cercie: halene: cōmde: illetia: lepsia: & resperia: proculse: bolbule: pheate: priapos: syce: melane: enare: si: dusa: pela: drymusa: anhydros: stopelos: sicusa: marathusa: p̄sile: peritheusa: multaq; ignobiles: Clara uero in alto teos cū oppida: a chio. lxxi. m. d. Tātūde ab erythris. Iuxta smyrneā sūt pisterides. Cateria: alopece: eleusa: bachia: pystrina: myonnesos: megale. An troada ascania plateae tres. Dei lamiae plitania: duae: platea: scopelos: getde: artheidō: cele: lagusa: didyma. Clarissima autē lesbos a chio. lxx. mil. p. Hermete: & lassia: pelaspia: egira: aethiopiae macaria appellata fuit nouem oppidis inclyra. Ex iis pyrtha hausta est mati. Arisbe terrae motu subuersa. Antissam methymna traxit in seipsā octo urbibus asia. xxxvii. mil. pas. uicina. Et agademe obiit: & hiera. Restant erefon: pyrtha: & libera mytilenae amnibus. I. potēs. Tota insula circuitur: ut Iliodoros: clxvii. mil. pas. Vt ueteres. cxv. mil. Mōtes habet lepthymnum: ordynum: macystum: ereo

nem:olympum. A proxima continente abest. vii. mil. d. pas. Infula appositae scandalion:leuca. v. Ex his cydonea cū fonte calido. Argensula. iiii. p. distant. Dein phelusa pedna. Extra hellepontum a doerfo sigæo littori adiacet tenedus:leucophrys dicta:& phoenice:& lyressos. Abest a lesb. lvi. mil. passu. A sigæo. xii. mil. d.

Hellepontus:mysia:phrygia:galatia:nicea:bithynia:bosphorus: CA. XXXII.

Mpetum deinde sumit hellepontus:& mare incumbit uorticibus:limitem fodiens: donec asiam abrumpat europæ. Promōtorium id quod appellauimus trapezam ab eo x. mil. pas. ad abydum oppidū:ubi angustiae septem stadiogæ. Deinde percote oppidū:& lampacū antea pityussa dictum. Parium colonia quā Homerus adrastram appella uit. Oppidum priapos:amnis ælepus:zelia propontis:ita appellatur ubi se dilatat mare. Flumen granicum:artace portus:ubi oppidū fuit ultra insulam:quā cōtinenti iunxit Alexāder. In qua op pidum milesiōrū cyzicū antea uocitatum:arctonnesus:& dolionis:& dindymis:cuius a vertice mons dindymis. Mox oppida placia:aracos:scylace:quoq; a tergo mōs olympus myfus dictus. Ciuitas olympena. Amnes horisius:& rhyndacus:ante lycus uocatus. Oriē in stagno artynia iux ta miletopolim. Recipit maceston & plerog; alios. Asiam bithyniamq; determinans. Ea appella ta est cronia:dein thessalis:deinde. maliana:& strymonis. Hos Homerus halizonas dixit:quan do præcingitur gens nari. Vrbs fuit immensa attusa nomine:nunc sunt. xv. ciuitates: inter quas gordiū:come:quæ iuliopolis uocatur:& in ora dascylos. Deinde flumen gebes:& intus elgas op pidum:quæ germanicopolis:alio nomine booscoete:sicut apamea quæ nunc myrlea. Colopho niorum flumen etheleanticus troadis finis:& mysia initium. Postea finis in quo flumen ascān um:oppidum brylion:amnes hylas:& eius cum oppido eiusdem nominis:quod fuit emporium non procul accolentis phrygiæ a milesiis quidem cōditum. In loco tamē qui asaniæ phrygiæ uocabatur. Quapropter non alibi aptius de ea dicitur. Phrygia troadi superiecta populisq; a pro montorio lecto ad flumen celem prædictis septentrionali sui parte galatiæ contermina:meri diana lyconia:pythia:mygdonia:ab oriente cappadociam attingit. Oppida ibi celeberrima p ter iam dicta ancyrā:andria:celene:colosse:carina:cotheon:cérane:iconium:mideum. Sunt aucto res trāsisse ex europa Myrias & Phrygos:& Thynos a quibus appellantur mysi:phryges bithyni. Dicendum simul uidetur & de galatia quæ superposita agros maiori ex parte phrygiæ tenet. Ca puq; quondam eius gordium. Qui partem eam infedere gallorum tolistobogi & uoturi:& am biati uocantur:qui meonia & paphlagonia regionem. Trogum prænditur cappadocia a septen trione & solis ortu:cuius uberrimam partem occupauere tectosages:& teutobodiaci. Et gentes quidem hæ. Populi uero ac tetrarchia oēs numero. cxcv. Oppida tectogalum ancyrā:trogmogæ tauium:tolistobagorum pessinus. Præter hos celebres attalenses:alalenses:commenses:didyren ses:hieronenses:lysiroenæ:neapolitani:ceandenses:seleucenses:sebasteni:timonienses:thebieni. Attingit galatia & pamphilia carbaliā & mylias:qui circa barin sunt:& cyllanticum & oron dicum pythia tractum. Item lyconia partem obigenen. Flumina sunt in ea præter iam dicta san gantū:& gallus:a quo nomen traxere matris deū sacerdotes. Nūc reliqua in ora a Cio intus & bi thynia prusa ab Hannibale sub olympo cōdita. Inde nicea. xxv. mil. pas. interueniente ascānio la cu. Deinde nicea in ultimo ascānio sinu:quæ prius olbia. Et prusa item altera sub hippio monte. Fuere pythopolis:parthenopolis:coriphanta. Sunt in ora amnes eluis:bryazon:plataneus:areus: ifiros:gendos:qui & chrysothoas. Promontorium in quo megarice oppidum fuit. Inde craspe dites sinus uocabatur:quoniam id oppidum uelut in lacinia erat. Fuit & astacum:unde & ex eo astacenus idem sinus. Fuit & lybissa oppidum:ubi nunc Hannibalis tantum tumulus:& in inti mo sinu nicomedia bithyniæ præclara. Leucadas promontorium:quo includitur astacenus sinus a nycomedia. xlii. mil. quingentis passibus. Rursus coeuntibus terris angustiae pertinentes usq; ad bosporum thracium. In iis chalcedon libera a nycomedia. lxxii. quingentorum procerastis ante dicta:dein compusa. Postea caecorum oppidum:quod locum eligere nescissent:septem sta diis distans a bizantio tanto foelicore omnibus modis sede. De cætero intus in bithynia colo nia apamena:agrippenses:iuliopolitæ:bithyniatæ. Flumina syriū:lapias:pharmicas:alces:crynist: lyleus:scopius:hieras:qui bithyniam & galatiam determinat. Ultra chalcedona:deinde chryso polis fuit. Deinde nicopolis:qua nomē etiānum sinus retinet. In quo portus azari. Deinde nau locium promontorium est:templum Neptuni. Bosporos quingentorum passuum intervallo asi am europæ iterum auferens abest a chalcedone. xii. mil. d. pas. Inde fauces primæ. vii. mil. ccl. p. ubi bosporopolis oppidum fuit. Tenet oram omnem thyni:interiora bithyni. Finis asiæ est po

uel artargel

uel ada

uel canis

uel canis

uel amyci

pulorumq; cc.lxxxii. mil. qui ad eum locum a fine lyciæ numerantur. Spatiū helleponti & pro-
ponti ad bosporū thraciū. clxxxviii. mil. pas. diximus. A chalcedone sigæum lîdorus: cccxii
mil. d. pas. In sũlæ in propontide ante cizicū elaphoneus: uñ cizicenu marmor: eadē neuris & p
connesus dicta. Sequuntur ophiuiã: acârhus phoebe: kopelos: porphyrtone: halone cū oppido
delphace: polydora artaxæon cū oppido. Est & contra nycomediam demôn: ses. Itē ultra hera-
cleã aduersa bithyniã: thynias q̄ barbari bithyniã uocēt. Est & átiochiã & otra fauces thyndaci
bef: iicos. xviii. m. p. circuitu. est & elæa: & duæ rhodiussæ: crebithus: megalæ: chalcitus: pithyodes

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER SEXTVS PRAEFATIO.
CA. I:

ONTVS: EVXINVS ANTEA ABINHOSPITALI FERITA
te anexos appellatus est: peculiari inuidia naturæ sine ullo sine in-
dulgentis auuiditati maris. Et ipse in europam asiamq; funditur:
Non fuerat satis oceano ambisse terras: & partem earum aucta
inanitate abstulisse. Non irrupisse fractis montibus: calpeq; afri-
cæ auulsa multo maiora absorbuisse q̄ reliquerit spatia. Non per
hellepontum propõda infudisse: iterum terris deuoratis. Abos-
phoro quoq; in aliam uastitatem panditur nulla facietate: donec
expatiant lacus amæoti rapinam sibi iungant. Inuitis hoc accidit
se terris iditio sunt: tot angustia: atq; tam parua naturæ repugnã-
tis interualla: ad hellepontum octingentorum. lxxv. pas. ad bos-
phoros duos: uel bubus meabili trãitu. Vnde nomen ambobus:
& tanq̄ in dissotiatione germanitas cõcors. Alitū quippe canrus: canumq; latratus inuicem au-
diuntur. Vocis etiam humanæ commertia inter duos orbes manente colloquio: nisi cum id-
ipsum auferunt uenti. Mensuram ponti a bosphoro ad mæotium lacum quidem fecere. xliiii.
xxxviii. mil. d. pas. Eratosthenes. c. minorem. Agrippa chalcedone ad phasin. x. mil. Inde bosporum
cimerium. ccclx. mil. Nos interualla generatim ponimus comperta in nostro æuo: quando
etiam in ipso ore cimmerico pugnatum est. Ergo a faucibus bosphori est amnis rhasas: quem ali-
qui rhesum dixerunt. Deinde pillis. Portus calpas: Sangaris fluius ex inclytis. Oritur in phry-
gia: accipit uastos amnes: inter quos tembrogium & gallum. Et idem sangarius a plerisq; dictus
coralius: a quo scipiunt mariãdini sinus: oppidumq; heraclea celeceno flumini appositū. Abest
a ponti ore miliaris ducentis portus áconæ ueneno aconito dirus. Specus acherusia. Flumina pe-
dopiles: callichorum sonantes. Oppidum Tium ab heraclea. xxxviii. mil. pas. Fluius Bilæus.

celeceno
uel lyco

Gens paphlagonum: & cappadocum. CA. II.

VLtra quæ gens est paphlagonia: quam pylæmeniam aliqui dixerunt: inclusam a ter-
go galatia. Oppidum mastya milesiorum: deinde cromna. Quo loco henetos adicit
Nepos Cornelius: a quibus in italia ortos cognomies eorum uenetos credi postulat.
Sesamum oppidum quod nunc amastris. Mons cytorus a Tio. lxiii. mil. pas. Oppida
Cimolis stephane. Amnis parthenius. Promontorium carambis uasto excursu abest a ponti ho-
stio. cccxy. mil. pas. uel ut aliis placuit. ccl. mil. Tantundem a cimmerico: aut ut aliqui maluerit.
cccxi. mil. d. Fuit & oppidum eodem nomine: & aliud inde armine nunc est colonia sinope pre-
ria a cytoro. clxiiii. flumen uaretum. Gens cappadocum. Oppidum gaziura & gazalum. Amnis.
halys a radicibus tauri per cataoniam cappadociamq; decurrens. Oppida gangre carissa inde
Amysum liberum a sinope. cxxx. mil. pas. Eiusdemq; nominis sinus tanti recessus: ut asiam penin-
sulam faciant: ducentis milibus pas. ut amplius: per continentem ad issicum ciliciæ sinum. Quo
in omni tractu proditur tres tantum gentes græcas iure dici doricam: ionicam: æolicam: cæte-
ras barbarorum esse. Amyso iunctum fuit oppidum eupatoria a Mithridate conditum. Victo
eo pompeopolis utrunq; appellatum est.

Cappadocia. CA. III.
Appadocia itus habet coloniã Claudii Cæsaris archelaidẽ: quã p̄fluit halys. Oppida
comana: qd̄ sãrus: neocæ sãriã: qd̄ lycus: amasiã: qd̄ tris. In regiõne hac gazacena i colope-
na a uero sãbastiam & sãbastopolin. Hæc parua: sed paria supradictis. Reliqua sui pte
habet mclitã a Semiramide conditam haud pcul euphrate. Diocæ sãriã: tianã: castaliã: megal-

c ii

polin:zelam. Et sub monte argæo mazacam: quæ themiscyra: nunc cæsarea nominatur. Cappadocia: ps p̄teta armenia: maiori melitene uocaf: cōagenæ cataonia: phrygia: garauritis: sargaurasane cāmanene: galatia: morimēni ubi disterniat eos cappadox anisa: quo nomē traxere: ātea leucosyri dicti. A neocæsarea supradicta minorem armeniam lycus amnis disterniat. Est & ceranus intus clarus. In ora autem ab amyso oppidum & flumen chadisia: lycastum: a quo themiscyrena regio. Iris flumen deferens lycum. Ciuitas ziela intus nobilis clade Triarii & uictoria. C. Cæsaris. In ora amnis thermoodon ortus ad castellum: quod uocant phannoroem: præterque radices amazoni montis lapsus. Fuit oppidum eodem nomine: & alia quinq; phamizoniū: themiscyra: fortira: amafia: comara.

Themistidæ regionis gentes.

CA. III.

Vnc manteum: genetarum chalybū. Oppidum coryorum. Gentes tybareni: mossini notis signantes corpora. Gens macrocephali: oppidum cærasus: portus cordula. Gentes bechires buzeri: flumen melas. Gens macrones sydeni: flumenq; sydenum: quo aluitur oppidum polemonium ab amyso. cxx. Mil. passu. inde flumina iasonium: melathium: & ab amyso. lxxx. Mil. passu. Pharnace oppidum: tripolis castellum & fluuius. Item cocaita: & sine fluuiio liuopolis: & a pharnace. c. Mil. pal. Trapezus liberum uasto monte clausum. Vltra quod gens armenocalybes: & maior armenia. xxx. Mil. passu. distans. In ora autem trapezunta flumen est pysites. Vltra uero gens sannorum: heniochorum. Flumen absarum cum castello cognomine in faucibus a trapezunte. cxi. m. passu. eius loci a tergo montiū hiberia est. In ora uero eniochi: ampreutelazi. Flumina a campseonytis: nogrus: bathis: Gentes colchorum. Oppidū matium. Flumen heracleum: & promontorium eodem nomine. Clarissimūq; ponti phasis: orif in moschis. Navigatur quālibet magnis nauigijs. xxviii. Mil. d. p. Inde minoribus longo spatio pontibus. cxx. peruius. Oppida in ripis habuit complura. Celeberrima Tyritacen: cygnum: & in faucibus phasin. Maxime autē inclaruit ea. xv. mil. passu. a mari: ubi hippos & cyanos uasti amnes e diuerso in eum confluunt. Nunc habet surium tantum: & ipsum ab amne influente ibi cognominatum: usq; quo magnarum nauium capacem esse diximus. Et alios accipit fluuios magnitudine numeroq; mirabiles. Inter quos glaucum. In ora eius insulæ sine nomine. Abest absaro. lxxv. mil. Inde aliud flumen charien. Gens salæ antiquis phthirophagi dicti & alafanni. Flumen eorum e caucaso per suanos fluens. Dein rhoan. Regio erectice: amnes figania: terfos: atelpos: chrysorohas: gens absila: castellum sebastopolis. A phaside. c. M. pas. gens sannigariū: oppidū cygnus. Flumen & oppidum penius. Deinde multis nominibus eniochorum gentes.

uel pityus

Regio colchica anchati: & cæteri eodē tractu.

CA. V.

Vbiicitur ponti regio colchica: in qua iuga caucasi ad rhipheos montes torquentur: ut dictum est: altero latere in euxinum & mæotin deuexa: altero in caspium: & hyrcanum mare. Reliqua littora fere nationes tenent melanchlæni coraxi urbe colchorū diofcoriade iuxta fluuium antemunta. Nunc deserta: quōdā adeo clara: ut Timotheus in eam. ccc. nationes: quæ dissimilibus linguis uterentur: descendere prodiderit. Et postea a nostris. cxxx. interpretibus negocia ibi gesta. Sūt qui conditam eam ab Amphitho & Telchio Castoris ac Pollucis aurigis putant: a quibus ortam eniochorum gentem feram constat. A diofcoriade oppidum heracleum distat a sebastopoli. lxxx. mil. passu. achæti: mardii: cercetæ. Post eos ferri: cæphalotomi. In intimo eo tractu pityus oppidum opulentissimum ab eniochis direptum est. A tergo eius epageritæ sarmatarum populus in caucasi iugis. Post quæ sauomata. Ad hos conuenerat. Myridentes Claudio principe: narrauitq; thalos iis esse cōfines: qui ab oriente caspii maris fauces attingerent: sicari eas æstu recedente. In ora autem iuxta cercetæ flumen icarusa cum oppido hiero: & flumine ab heracleo: cxxxvi. mil. Inde promontorium cronea: quo supercilium arduū tenent toretæ. Ciuitas sindica ab hiero. lxxvii. mil. d. pas. flumen scaceriges.

Bosphorus cimericus: mæotis.

CA. VI.

Nde ad bosphori cimeri introitum. lxxxviii. Mil. d. pas. Sed ipsius peninsulæ inter pōtū & mæotin lacum excurrentis non amplior. lxxviii. m. d. pas. Longitudo est. Latitudo usq; intra duo iugera: eonem uocant. Ora ipsa bosphori utrinq; ex asia atq; europa curuatur in mæotin. Oppida in additu bosphori primo hermonassa. Dein cæpe milesiog. Mox stratoelia: & phanagoria: & pene desertum apaturos: ultimoque in hostio cimerium: quod antea cimbricum uocabatur.

Gentes circa mæotin

CA. VII.

Nde mæotis lacus in europa dictus. A cimerio accolunt mæotici: ualli: serui: arrechii: zingi: plesii. Dein tanain amnē gemino ore influentem incolunt taxamate medorum (ut ferunt) sôboles. Et ipsi in multa genera diuisi. Primo sauromata: gynæi: icratumene: unde amazonū conubia. Dein euazæ: cotta: cizimeti: messeniâ: costobocci: choatra: cyzæ: dādari: thussagethæ: turcæ: usq; ad solitudines saxosis conuallibus asperas: ultra quas arhiphæos q; ad arhiphæos ptinent mōtes. Tanain ipsi scythæ silin uocāt. Mæotin temerinda: quod significat matrem maris. Oppidum in tanais quoq; ostio fuit. Tenuere finitima primi cates. Deinde clazomenii & mæones. Postea panticapenses: Sunt qui circa mæotin ad ceraunicos montes altores has tradunt gentes: a litore nâpoas: suprag; essedonas: colchis iunctos: ac montium cacuminibus. Dein carmacas: oranos: antacas: mazacas: ascantios: acapeatas: agagammaras: phycaros: rhi mefolos: acommarchos. Et ad iuga caucasi: icatalas: imaduchps: ranos: anclacas: tydios: carastacos: asutanidas. Lagom amnem ex montibus cathais: in quem defluit opharus: ubi gentes caucadas: opharitas. Amnem menocharum imituenis ex montibus scissum. Inter agdeos: carnast: gardeos: accifos: gabros: gregaros. Circaq; fōtem imitissii: imituos: & aparthenos. Alii issuissie eo sutas: auchetas: satarneos: sanpatas. Ab his tanaitas: & nepheditas uiritim deletos. Aliqui flumē ocharium labi per cantecos: & sâpeos tradunt. Tanain uero transisse fatateos: heticcos: spondylcos: synhietas: amafios: catacetos: tagoros: catonos: neripos: agandeos: mandareos: sator: cheos: paleos.

Armenia duæ.

CAVIII.

Eracta est interior ora: omnesq; accolæ: Nunc reddantur gentes in mediterraneo sinu: in quo multo aliter ac ueteres proditurū me non eo inficias anxia perquisita curarebus nuper in eo situ gestis a Domitio Corbulone: regibusque inde missis supplicibus: aut regum liberis obsidibus. Ordinem autē a cappadocum gente. Lōgissime hæc ponticarum omnium introitus recedens minorem armenia maiorēq; & comagenē leuo suo latere transir. Dexterâ uero omnes in asia dictas gentes plurimis superflua populis: magnosq; impetu scandens ad ortum solis: & tauri iuga transit lycaniam: pyfidiam: ciliciam: Vadit super antiochia tractum usq; ad cyresticam eius regionem: parte sua quæ uocatur cataonia. Cōtendit itaq; ibi lōgitudō asia. xii. l. m. p. efficit: latitudo. d. c. M. xl. M. Armenia maior. CA. IX.

Armenia autem maior incipit a pariedris montibus: euphrate amne: ut dictum est: aut fertur cappadocia: & qua discedit euphrates mesopotamiae haud minus clara amne tigris. Vtrunq; fundit ipsa: & initium mesopotamiae facit inter duos amnes ituræ. Quod interest ibi tenent arabes orei. Sic finem usq; in adiabene perfert. Ab ea trāsuertū iugis inclusa. Latitudinē in leua pandit ad cyrum amnē transuerſa in araxem. Longitudinem uero ad minorem usq; armeniam absq; amne in pōtum defluente & pariedris montibus: qui fundunt ab sâge: discreta ab illacoriis. Oritur in eniochiis montibus: quos alii coraxicos: uocauere. Araxes eodem monte quo euphrates. vi. Mil. pass. interuallo auctusq; amne missi & ipse (ut plures existimauerē) a cyro defertur in caspium mare. Oppida celebrant i minore casara azanicopolis. In armenia maiore arsamote euphrati proximū. Tigri carathiocerta. In excelſis autem tigranocerta. Et in campis iuxta araxem artaxata. Vniuersæ magnitudinē Ausidus quinquagies centena milia prodidit. Claudius Cæsar longitudinem ad sacusa ad confinium caspii maris. xiii. Mil. passu. Latitudinem dimidium eius. A tigranocerta adhiberiam diuiditur (quod certum est) in præfecturas: quas ii strategias uocant. Quasdam ex iis uel singula regna quondā barbaris nominibus cxx. Claudunt eam ab oriente montes: sed non statim ceraunū: nec adiabene regio. Quod interest spatii sopheri tenent. Ab iis iuga ceraunia. Ultra adiabeni tenent. Per conualles autem proximi armenia sunt menobardi: & moscheni. Adiabene tigris & montes tres. xii. Mil. pass. cingūt: Ab leua eius regio medorū est: & pfectus caspii maris. Ex oceano hoc ut suo loco dicemus funditur: totumq; caucasis montibus cingit. Horum incolæ per cōfiniū armenia nunc dicentur.

Albania hyberia

CA. X.

Laniticū omnem a cyro usq; albanorū gens tenet. Mox hyberū discreta ab iis amne aragone in cypro: caucasis montibus defluente. Præualent oppida albania: cabalacha Hiberia: harmastis iuxta flumē neoris. Regio thasia: & tria usq; ad partedoros mōtes. Ultra sunt colchicæ solitudines: quarum a latere ad ceraunios uersos armeno chalybes habitant. Et moscorum tractus ad hiberum amnem in cirū defluentem: & infra eos sicasant: & deinde macrones ad flumen absarum. Sic plana ac deuexa optinetur. Rursus ab albania confinio

uel proſpētus

uel ocaziæ

uel phazmaſus

e iiii

totâ montium fronte gètes siluorum tere: & infra lubienorum: mox diduti: & sodii.

Portæ caucasie

CA. XI.

A his sunt portæ caucasie magno errore a multis caspie dicte: ingens natura opus & mōtib; interruptis repente ubi fores obditæ ferratis trabibus subter medias amne dyriodori fluente. Citraq; in rupe castello: quod uocatur cumania: cōmunito ad arceadas transitu gentes innumerās: ubi loci terræ orbe portis discusso: ex aduerso maxime armatis oppidi hiberū a portis caucasis per montes gordygeos ualli. Suani indomitæ gentes auri tātum metalla fodiant. Ab iis ad pontū usq; eniochoz plurima genera: mox achæoz. Ita se habet terrarū sinus et clarissimis. Aliqui inter pontū & caspiū mare. ccc. lxxv. Mil. pas. non amplius inter esse tradiderunt Cornelius Nepos. cl. Mil. tantis interim angustiis infestat asia. Claudius Cæsar a cimerio bosphoro ad caspiū mare. cl. Mil. prodidit: eaq; pfodere excogitasse Nicanorem Seleucum: quo tempore ab Ptolemæo Ceraunio sit interfectus. A portis caucasis ad pontū. cc. M. pas. esse constat fere.

Insulæ in ponto.

CA. XII.

Insulæ in ponto planetæ siue cyaneæ: siue symplegades: deinde appollonia thynnias dicte: ut distinguere ab ea quæ est in europa. Distat a continente passibus mille. Cingitur. iij. Mil. & contra pharnaceam calcitin: quâ græci ariam dixerunt sacramq; Marti: & in ea uolucres cum aduentis pugnasse pennarū ictu.

Gentes in scythico oceano:

CA. XIII.

Vnc oibus: q̄ sūt interiora asiæ dicte: rhipheos montes trāscendat anius: dextraq; lit tora oceani incedat. Tribus hic e partibus cœli alluens asiā scythicus a septentrione: ab oriente eos: a meridie indicus uocatur. Varietq; per sinus & incolas in cōplura noia diuiditur. Verum asiæ hæc quoque magna portio apposita septentrioni iniuria syderis rigentis uastas solitudines habet. Ab extremo aquilone ad initium orientis æstiu extra eos scythæ sunt. Ultra aquilonis initia hyperboreos aliqui posuere: pluribus in europa dictos. Primum inde noscitur promontoriū celtice lyrtarmis. Fluuus carambucis ubi lassata cū syderū ut rhipheorū montium deficiunt iuga. Ibi que arimpheos quosdam accepimus haud dissimilē hyperboreis gentē. Sedes illi nemora. Alimenta bacca. Capillus iuxta foeminis uiriscq; in probo existimatur. Ritus clæmentis. Itaque sacros haberi narrant: inuolatosq; esse etiā feris accolarum populis. Nec ipsos modo: sed illos etiam qui ad eos perferunt. Ultra eos plane iam scythe cimerii: cissathi: georgi: & amazonum gens. Hæc usque ad caspiū & hircanium mare. Nanque id erumpit scythico oceano in aduersa asiæ pluribus noibus accolarū appellatū celeberrimis duobus caspio & hircano. Non minus hoc esse q̄ pontū euxinū Clytarchus putat. Eratosthenes ponit & mensurā ab exortu ad meridiē per cadusiæ & albanie orā quinquies quadringenta stadia: inde per araticos: amarbos: hircanos ad ostium zoni fluminis quater octingenta stadia. Ab eo & ostium laxatissim mille quadraginta. Quæ summa efficit quindecies. lxxv. Mil. pas. Artemidorus hinc de trahit. xxv. Mil. pass. Agrippa caspiū mare gentesque: quæ circa sunt: & cum iis armeniam disterminans ab oriente oceano serico: & ab occidente caucasi iugis: a meridie tauri a septentrione oceano scythico patere qua cognitū est. cccc. Mil. pas. in longitudinem. ccc. mil. in latitudine prodidit. Non desunt uero qui eius maris uniuersum circuitum a freto. xxv. mil. pas. tradunt. Irrūpit autē arctis faucibus in longitudine spatiosis. At ubi cœpit i latitudine pandi: lunatis obliquatur cornibus uelut ad inæotium lacum ab ore discedens scithici arcus: ut auctor est M. Varro similitudine. Primus sinus appellatur scythicus: utrunque enim accolunt scythæ: & per angustiis inter se cōmeant. Hinc nomades: & sauromatæ multis nominibus: illinc abzoæ non paucioribus. Ab introitu dextra mucronem ipsū facium tenent udini: scytharum populus. Deinde per orā albanie (ut ferunt) ab lasone orti. Ante quos mare quod est: albanum nominatur. Hæc gēs superflua montibus caucasis ad cyrū amne armenie confiniū: atq; hyberie descendit: ut dictū est. Super maritima eius udinorūque gente sarmatæ: ut idorsii: aroteles prætenduntur. Quorum a tergo indicate iam amazones: sauromatides. Flumina per albaniam decurrūt in mare cassios & albanos. Deinde cābyles: in caucasis ortus montibus: mox cyrus in coraxicis ut diximus. Orā omnē a caucaso præaltis rupibus in accesso patere. cccc. lxxv. passuum auctor est Agrippa. A cyro caspiū mare uocari incipit: accollunt caspii. Corrigenus est error in hoc loco multorū: & eorū etiā: qui in armenia res proxime cum Corbulone gessere. Nanq; ii caspias appellauere portas hyberie: quas caucasias diximus uocari. Situsq; depicti & inde missi hoc nomē inscriptū habet. Et neronis principis cōminatio ad caspias portas tendere dicebatur: cum peteret illas: quæ per

hiberiam in sarmatas tendunt: uix ullo propter appositos montes aditu. Ad caspium mare sunt aliae caspiis gentibus iunctae: quod dignosci non potest: nisi in comitatu reru Alexandri magni. Namq; per saru regna: quae nunc parthoru intelligamus: inter duo maria persicu & hyrcanu cau caspiis iugis attolluntur utrinq; per deuera laterum. Armenia maiori a frontis parte: quae uergit in comagenem sopenae: ut diximus copulatur: eiq; adiabene assyriorum intitu. Cuius pars est arbelitis: ubi Darius Alexander debellauit: proxima hyria. Totam eam macedones mygdonia cognosinauerunt a similitudine. Oppida Alexandria: item antiochia: quam nyssin uocat. Abest ab artaxatis. dcl. mil. pas. Fuit & ninus imposita tigris ad solis occasum aspectans quoddam clarissima. Reliqua uero fronte qua tendit ad caspium mare atrapatene: ab armenia opene regione dis creta araxe. Oppidum eius gazae ab artaxatis quadringenta quinquaginta mil. pas. Totidem ab ecathanis medoge: quoq; pars sunt atrapateni

uel otene

Media: caspiae portae: caucasae. CA. XIII.

Cbatana caput mediae est. Seleucus rex condidit. A Seleucia magna. dcl. mil. pas. a portis uero caspiis. xx. mil. Reliqua medoru oppida phausya: & aganzua: apamea: rapha ne cognominata. Causa portarum nominis eade quae supra: interruptis angusto transitu iugis: ita ut uix singula: meent plaustra: longitudine. viii. mil. pas. toto opere manu facto. Dextra leuag; ambustis similes impendent scopuli sitiente tractu per. xxxviii. mil. pas. Angustias impedit corruatus salis e cautibus liquor: atq; eadem emissus. Praeterea serpentium multitudo nisi hyeme transitum non finit.

Gentes circa hyrcanum mare. CA. XV.

Diabenis conestunt carduci quondam dicti: nunc gordyani praefluente tigris: hyprati ta: paredoni appellati: qui tenent caspias portas. Iis a latere occurrunt altero deserta: parthiae: & cythenis iuga. Mox eiusdem parthiae amoenissimus situs qui uocat choara. Duae urbes ibi parthorum appositae quondam medis calliope: & alia in rupe ista: tis quondam. Ipsius uero parthiae caput hecatompylos adest a portis. cxxxiii. mil. pas. Ista parthoru quoq; regna fortibus discluduntur. Egressos portis excipit protinus gens caspica ad littora usq;: quae nomen portis & mari dedit. Leua montosa. Ab ea gente retro usque ad cyrum amnem produntur. ccxx. mil. pas. Ab eodem amne si subeat ad portas. dcc. mil. pas. Hunc enim deinde cardinem Alexandri Magni itinera fecere. Ab his postis ad indiae principium stadia. xy. dc. lxxx. mil. procedendo ad bactra oppidum: quod appellant zaria spa: milies tria milia. dcc. p. Inde ad iaxartem amnem. v. mil.

uel hierasa

Item altae gentes. CA. XVI.

Caspis ad orientem uersus regio est zapauortene dicta & in ea fertilitatis inclytae loci dareium mons: gentes tapyrtanariae: flauri: hyrcania: a quoru littoribus idem mare hyrcanum uocari incipit a flumie sideri. Citra id anes maziris: stratorosa ex caucaso. Sequitur regio margiane apricitatis sclytae: sola in eo tractu uitifera. Undiq; inclusa montibus amoenis: ambitu stadiorum mille quingentorum: difficilis aditu propter harenosas solitudines per. cxx. mil. pas. & ipsa contra parthium tractum sita. In qua Alexander Alexandriam condiderat: qua diruta a barbaris. Antiochus Seleuci filius eodem loco restituit seleuciam. Nam in terfluente margo qui corruatur in zotale. Is maluerat illam Antiochiam appellauere. Urbis amplitudo circuitu. lxx. stadiis. In hanc Oroses Romas crassiana clade captos deduxit. Ab huius excelsis: per fuga caucasi protenditur ad bactros usque gens mardorum sra sui iuris. Ab eo tractu gentes ochani: chomari: berdigei: pharmacotrophii: bomarei: coama: maruca: mardrieni: ianiti: Flumina mandrum: cri dinu. Vultraq; chorasini: gandari: atasini: paricani: saranga: parthasini: martiani. nasotiani: aorfi: gelae: quos graeci cadusios appellauere: matiati: Oppidu heraclea ab Alexandro conditum: quod deinde subuersum ac restitutum Antiochus achaida appellauit. Derbites: quorum medios fines secat oxus amnis ortus in lacu oaxo. Symmata: oxii: heuiochii: tagae: bateni: saraparae: baetri: quorum oppidum zariapes: quod postea bactrum a flumie appellatum est. Ges haec obtinet aduersa montis paropamyssi: & aduersus fontes indi. Includitur flumie ocho. Ultra sogdiani: oppidum panda: & in ultimis eorum sinibus Alexandria ab Alexandro magno conditum oppidum. Arae ibi sunt ab Hercule & Libero patre constituae. Item Cyro & Semiramide atque Alexandro. Finis omnium eorum ductus ab illa parte terrarum: includente flumine iaxartae: quod scytiae silyn uocant. Alexander milite sue eius tanain putauere esse. Transcendit eum amnem Dæmodamas Seleuci & Antiochi regum dux: que maxime sequimur in his: arafq; Apollini dydimæo statuit.

uel oaxia uel oxytagae

Scytarum gentes. CA. XVII.

Ltra sunt scytharum populi. Per se illos sacas uniuersos appellauere a proxima gente. Antiqui
 arameos. Scytharum ipsi plures choros: & caucasum montem graucalum: hoc est niue
 candidum. Multitudo populorum innumera: & quae cum parthis ex quo degat. Celeberrimi
 eorum sacae: massagetae: dahae: esedones: aricae: rhymnici: persi: thomoti: hisi: dionis:
 camae: camacae: eucharatae: corier: ianari: pialae: arima: spian: antea cacidia: affae: oetee: ibi napei
 interisse dicunt & appellati. Nobili apud eos flumina mandragre: & caspium. Nec in alia parte ma
 iore auctorum incertantia credo quam innumeras uariasque gentes. Haustum ipsius maris dulces esse: &
 Alexander magnus prodidit: & M. Var. tale flatu Popeno iuxta res gerenti mithridatico bello: ma
 gnitudine haud dubie influentium amnium uicto sale. Adicit idem populi ductu exploratum in
 bactros. vii. diebus ex india perueniri ad icarum flumen: quod in oxum influat. Et ex eo per ca
 spium in cyrum subuectos. Et quocumque non amplius diebus terreno itinere ad phasin in pontu indi
 cas posse deueni merces. Insulae toto eo mari multae. Vulgata una maxime tazata. A caspio ma
 ri scythicoque oceano. In ea cursus inflectit ad orientem conuersa littore fronte. Inhabitabilis eius pri
 ma pars a scythico promontorio ob niues. Proxima inculta scititia gentium antropophagi scythae
 insident humanis corporibus uescetes. Ideoque iuxta uastae solitudines: ferarumque multitudo haud dif
 simile hominum immanitate obsidens. Itaque deinde scytharum iterumque deserta cum belluis usque ad iugum in
 cubens mari: quod uocant tabin. Nec ante dimidia ferme longitudine eius ora: quae spectat aestiuum orien
 tem inhabitat illa regio. Primi sunt hominum quos scatur: feres lanitio siluagae nobilis: psulam aequo de
 peccentes frondium canicie. Unde geminus foeminae nostrae labor redordedi filia. rursumque texendi tam
 multiplici opere tam longinquo orbe petitur ut in publico matrona transluceat. Seres mites quod
 sed & ipsis feris persimiles. Coetum reliquorum mortalium fugiunt: cum commertia expetant. Primum eorum no
 scit flumen psitaras: proximum carabiterti: lanos: a quo promontorium: chryse flumen: cynaba flumen: at
 tanos finis. Et gens hominum artacorum: apricis ab omni noxio afflatu seclusa collibus: eadem qua hyper
 borei degunt temperie. De his priuatum condidit uolumen Amometus: sicut Ecatheus de hyperboreis.
 Ab artacoris gentes huius & thocari: & ita idorum: caeteri itrorum ad scythas uersi humanis corporibus ue
 scunt. Nomades quoque india uagantur. Sunt qui ab aegione conringi ab ipsis: & cyconas dixerunt: & bryla
 nos. Sed idem: (ut plane consentiunt omnes) modum motes assurgunt. Indorumque gens incipit non eo tantum mari
 bdiacis: ueque & a meridiano quod idem appellauimus: quaeque pars orienti aduersa recto praedicti spatii
 ad flexum & initium indiae maris. xviii. lxxv. m. p. collit. Deinde quae flexit in meridie. xviii. lxxv. m. p. ut
 Eratosthenes tradit usque ad indiae: qui est ab occidentem finis indiae. Copiosius autem totam ipsius
 longitudinem. xl. dierum nocturnumque uelifico nauium cursu determinauerunt. Et a septentrione
 ad meridiem. xxviii. l. millia passuum. Agrippa longitudinis. xxxiii. millia. latitudinis. xxviii. mil. pro
 didit: Possidonius ab aestiuo solis ortu ad hybernium exortum metatus est. Eam aduersam gal
 liae statuens: quam ab occidentem aestiuo ad occidentem hybernium metabatur totam a fauo
 rio. Itaque obuersam eius uenti afflatu iuuari indiae: salubremque fieri haud dubia ratione
 docuit. Alia illius coeli facies. Alia siderum ortus. Binae messes in anno. Binae aestates media in
 ter illas hyeme et estiarum flatu. Nostra uero brumali. Lenis ibi aurae. Mare nauigabile. Gentes
 & urbes innumerales: si quis omnes persequi uelit. Etenim patefacta est non modo Alexandri
 magni armis: regumque qui ei succedere: circumuectis etiam in hyrcanum mare & caspium Se
 leuco & atiocho: praefectoque classis eorum Patrocle. Verum & aliis auctoribus graecis: qui
 cum regibus indicis morati sunt: sicut Megasthenes & Dionysius a Philadelpho missus est ea
 causa uires quoque gentium prodidit. Non tamen deest diligentiae locus: adeo diuersa & incre
 dibilia traduntur. Alexandri Magni comites in eo tractu indiae quem subegerant: scripserunt quocumque
 millia oppidorum fuisse: nullum eo minus gentium. ix. Indiamque tertiam esse terrae
 omnium: multitudinem gentium innumeram probabili sane ratione. Indi enim prope gentium
 soliti: nunquam emigrare finibus suis. colligunt a Libero patre ad Alexandrum magnum reges eorum.
 cliiii. annis. vi. M. ccccii. adiciunt & menses tres: Amnium mira uastitas. Prodit Alexandrum magnum
 nullo die minus stadia sexcenta nauigasse in indo: nec potuisse ante menses quocumque enauigare adiectis
 paucis diebus: & tamen minorae gange esse constat. Seneca etiam apud nos. Megasthenes tertia indiae
 commentatione. lx. aenes eius prodidit. Gentes duo de uiginti centumque. Par labor sit motes enuerare.
 Iungunt inter se imans: hemodus: paropamyfus: caucasus. p. a. R. a quibus tota decurrit in planitie
 imensa & aegypto simile. Verum ut terrena demonstratio intelligatur: Alexandri Magni uestigiis
 insistamus. Diognetus & Beton itinerum eius mensuras scribere a portis caspii hecatophilon par
 thorum quot diximus millia esse. Inde Alexandriae arion: quam urbem rex condidit. d. lxxv. M. Inde ad

ul pefich: &
amordi

uel tuzaga

uel tuzaga

uel tuzaga

uel tuzaga

Prophthasiam dragarum. cxcix. M. ad arachosiorum oppidum. d. xv. mil. Inde orthospanum. ccl. mil. Inde Alexandri oppidum. l. mil. in quibusdam exemplaribus diuersi numeri reperiunt. Hinc urbem sub ipso caucaso esse positam. Ab ea ad flumen chepta: & oppidum indorum peucolaitin. cccxxvii. mil. Inde ad flumen indum & oppidum taxilla. lx. mil. ad hydaspe fluum clarum. cxx. Mil. ad hypasin non ignobiliorem. lxx. cccc. Mil. qui fuit Alexandri iterum terminus: exuperato tamen amne ariq; in aduersa ripa dicitur. Epistola quoq; regis ipsius consentiunt his. Reliqua inde Seleuco Nicanori peragrata sunt: ad hesidrum. clxvii. M. iomanem amnem tantundem. Exemplaria aliqua adiciunt. v. Mil. pass. inde ad gangem. cxii. Mil. ad rhodapham. clxix. Mil. Alit. ccc. mil. xxv. mil. in hoc spatio produnt ad calinpara oppidum. clxvii. d. alii. cclxv. Mil. inde ad confluentem iomanis amnis & gāgis. dc. xxv. mil. Pleriq; adiciunt. xii. mil. ad oppidumq; balybotra cccxxv. Ad hostium gangis. d. cxxxviii. mil. d. gentes quas memorare non pigeat: a montibus hemonibus: quoq; p̄mōtorū imaus uocatur: incolarū lingua n̄ uosum significante: sari: cōsritzgi: & per iuga chisofosagi: multarumq; gentium cognome bramanā: quorum inacco calingā flumina pumas & cainas: quod in gangem influit ambo nauigabilia. Gentes calingā proximā maris: & supra mandā: malli: quorum mons mallus tractusq; eius finis ganges.

Fluuus ganges.

CA. XVIII.

Vnc alii in certis fontibus ut nilum: rigantemq; uicina eodem modo: alii in scythicis montibus nasci dixerunt. Infuere in eum. xix. amnes. Ex his nauigabiles praeter iam dictos Canucham uiamam: erranoboan cōsoagum foan. Alii cum magno fragore ipsius statim sōtis erumpere: deinde: per scopulosa & abrupta: ubi primum molles planities cōtingat in quodam lacu hospitari: inde lenem fluere: ubi minimum. viii. mil. pass. latitudinē: ubi modicum stadiorum. c. Altitudine nūq; minore pa. xx.

uel Crenati
am: rhānū:
bonā: cōsua
gū: sonū ul
thānū: bo
uā: subna

Gentes indiae.

CA. XIX.

Quissimae gentes gandaridum: calingarum. Regio ptalis uocatur. Regi. lxx. mil. peditum: equites mille: elephantū. dcc. in procinctu bellorum excubant. Namq; uita mirioribus populis indoq; multi partita degitur. Alii tellurē exercent. Militia alii capessunt: merces alii suas euehant: res externas inuehant: res publicas optimi ditissimiq; tēperant. Iudicia reddunt. Regibus assident. Quinū genus celebrata illic & prope in religione uersae sapientiae deditum: uoluntaria semper morte uitam accenso prius rogo fuit. Vnum super hoc est semiferum: ac plenum laboris immensa quo supradicta continentur uenandi elephantis domandiq; his arāt. his inuehūt. Haec maxie nouere pecuaria. His dimicant: militatq; p̄ sinibus. Delectum in bellis uires & aetas: atq; magnitudo faciunt. Insula in gange est magna: amplitudinis gentem continens unam modogalicam nomine. Ultra siti sunt modubae: molindae. Vbere cum oppido eiusdem nominis magnifico modroesi: praeter: calisia: sāsuri: phassulā: colubae: orzulā: abalita: ludāe. Rex hōge peditū. l. mil. equitū. iiii. mil. elephantō. cccc. in armis habet. Validior deinde gens andarte plurimis vicis. xxx. oppidis: quae muris turribusq; muniuntur. Regi praebet peditū c. mil. equitū duo mil. elephantos mille. Fertillissimi sunt auri: dardae: setae uero argēti. Sed oīum in india prope: nō modo in hoc tractu potentia claritatq; antecedunt praesentissima urbe ditissimāq; palybotra. Vnde quidā ipsam gentē palybotros uocant: imo uero tractum uniuersum a gange. Regi eorū peditum sexcenta milia: equitum xxx. mil. elephantorum. ix. mil. per omnes dies stipendiantur. Vnde coniectatio ingens opum est. Ab his in interiore situ monedes & sari: quorum mons maleus: in quo umbrae ad septentrionē cadunt hyeme: estate in austrum: per sex nos menses. Septentriones eo in tractu semel in anno apparere: nec nisi. xv. diebus. Beton auctor est. Hoc idē pluribus locis indiae fieri Megasthenes. Austrinum polum indi dramasa uocat. Annis iomanes per gangem & palybothros decurrit. Inter oppida methora & cyrisoborca. A gange uersa ad meridiem plaga tinguntur sole populi iam quidem infestū: nondum tamen aethiopiū modo exusti: quantum ad indum accedunt: tantum colore praefertur hydus. Indus statim a praesentium gente: uorum in montanis pygmaei traduntur. Ar emidorus inter duos amnes. xxi. M. pass. interesse tradit.

Indus fluuius.

CA. XX.

Indus sanctus ab incolis appellatus in iugo nucali: mōtis: quod uocatur paropanyus: aduersus solis ortū effusus: & ipse unde ueniens recipit aenes: sed clarissimos hydaspen: q; tuor alios afferentē: cantabratres. Per se uero nauigabiles acefinū & hypasin: q; dam: tū aquarum modestia nusquam latior quinquaginta stadiis: aut altior. xv. pass. amplissima insulam efficiens: quae praesentem nominatur: & aliam minorem quae patale. Ipse per. xii. xl. pass.

paucissimis auctoribus nauigatus: & quodam solis comitatu in occasum uersus oceano infunditur. Mensuram in ora ad eum ponam: ut inuenio generatim: quãq̃ inter se nullã congruant. Ab ostio gangis ad promontoriũ calingon & oppidum dandagula. dccxxv. mil. pas. Ad tropica. xii. mil. xxv. ad perimulã promontorium: ubi est celeberrimũ indiae emporiũ. dcl. ad oppidum in insula quam supradiximus patalam. dcxx. mil. pas. Gentes montanã inter eum & iomanã: celsitate triboni siluestres. Deinde megallã: quorũ regi quingenti elephantũ: peditũ & equitũ numerus incertus. Chrysei: paraſangã: aſangi tigris fera scatenes. Armant peditũ. xxx. Mil. elephantos. ccc. equites. dccc. Hos includit indus montium corona circumdatos: & solitudinibus. dcxxv. m. Infra solitudines dãri: surã. Iterũq; solitudines: per. clxxvii. mil. pas. plerũq; harenis ambentibus haud alio modo q̃ inſulas mari: infra deserta hãc maltecorã: ſingã: marohã: rarungã: morurtes: & masũ: pangungã: ialii. Hi montium qui perpetuo tractu oceani oram tenent: incolã liberi & regũ expertes multis urbibus montanos obtinẽt coles. Nareã deinde quos claudit mœs altissimus indiorũ capitalis. Huius incolã alio latere late auri & argenti metalla fodiũt. Ab iis oraturã. Quorum regi elephantũ quidem. x. millia. Sed ample uires peditũ. Varetatã qui sub rege elephantos non alunt fiducia equitũ peditũq;. Odomboerã: salabaſtrã: horatã urbe pulchra fossis palustribus munita: per quas crocodili humani corporis auitissimi aditũ nisi ponte nõ dant. Et aliud apud illos laudatur oppidũ automela impostum littori quinq; annũ in unum conſuente conſu: emporio nobili. Regi eorum elephantos mille. dc. peditũ. cl. Mil. equitũ quinq; M. Pauperior charmarum rex elephantos. ix. paruaſq; reliquas uires habet. Ab iis gens pande sola idorum regnata foemina. Vnam Herculi sexus eius genitam ferunt: ob idq; gratiorem: regno donatã præcipuo. Ab ea deducentes originem imperitant. ccc. oppidũ: peditũ. cl. millia: elephantis quingentis. Post hanc trẽcentarum urbium ſyrieni: derangã: poſingã: buzã: gogiarei: umbraã: nereã: brancosi: nobundã: cocõdã: nefei: pedatritã: salobriã: oloſtrã: patalam inſulam attingentes: a cuius extremo littore ad caspias portas. xviii. xxv. mil. produntur. Hinc deinde accolunt indum aduersus eos euidenti demonstratione amataã: bolingã: gallitalitã: dimuri: megari: ordã: meſã: ab hisuri: ſyleni. Mox deserta in. ecl. mil. pas. Quibus exuperatis organagã: abaortã: ſibarã: ſuertã: & ab iis solitudines prioribus pares. Dein sorophages: ſargã: baragomataã: umbrã: quorum. xii. nationes: singulifq; binã: urbes. Afeni trium urbium incolã: Caput eorum bucephala Alexandri regis equo: cui fuerat hoc nomen: ibi sepulto conditum Mutani super hos caucaſo subiecti. Soleadã: ſondã: transgressifq; indum: & cum eo decur rentibus samarabiã: ſambraceni: briſabritã: orſiandã: xeni: taxilã cum urbe celebri. Iam in plana demisso tractu cui uniuerso nomẽ amandã. Populi q̃ tuor peucolaitã: arſagalitã: geretã: aſoi. Etenim plerique ab occidẽte non indo amne determinant: sed adiiciunt quattuor ſatrapias gedrosos: arachotas: arios: paropamiſſadas.

Arii & iunctã gentes.

CA. XXI.

Ultimo sine cophete fluuio: quã omnia ariorum esse aliis placet. Necnon & nysam urbem pleriq; indiae ascribunt: montemq; merum Libero patri sacrum. Vnde origo fabulã iouis foeminae editum. Item aſpagonas gẽtem uitis: & lauri: & buxi: pomorũq; omnium in grãcia nascentium fertilem. Quã memoranda & prope fabulosa de fertilitate terrã: ac genere frugum: arborumq; aut ferarum: ac uolucrum: & aliorum animalũ traduntur: suis quãq; locis in reliqua parte operis comemorabuntur. Quattuor uero ſatrapia mox paulo ad taprobanam inſulam festinante animo. Sed ante sunt alia patalã q̃ significauimus in ipsis faucibus idã triquetra figura. cxxx. mil. pas. latitudine. Extra ostium indi chryſã & argirã fertiles metallis: ut credo. Nam quod aliqui tradidere aureum argenteumq; iis solum esse haud facile crediderim. Ab iis. xx. mil. pas. crocale. Ab ea. xii. mil. p. bibaga ostreis & conchylis referta. Deinde toralſiba. ix. mil. pas. a supradictã: multa q; ignobiles.

Taprobanã inſula.

CA. XXII.

Aprobanem alterum orbẽ terrã: esse diu existimatũ est antichthonũ appellatõẽ. Vt liqueret inſulã eẽ Alexandri magni ætas resq; p̄ſtitere. Onesicritus clasſis eius p̄fectus elephãtos ibi maiores bellicosioresq; q̃ i india gignis scripsit. Megasthenes flumie diui di: icolaſq; palæogões appellari: auri margaritarũq; gradũ fertiliores q̃ idos. Eratosthenes & mēsurã pdidit longitudinis. vii. M. stad. latitudinis. v. M. nec urbes esse: sed uicos septingentos. Incipit ab eoo mari inter ortum occasumq; solis indiae p̄tenta: & quondã credita. xx. diez nauigatõẽ a prasiana gẽte distare: mox qã papyraceis nauibus armamentifq; nili peteret ad nostrãz nauium

curfus. vii. dierum intervallo taxato. Mare interest uadofum: lenis nō amplius altitudinis passibus: sed certis canalibus adeo profundum: ut nullæ anchoræ fidant: ob id nauibus utrinq; proræ: ne per angustias aluei circūagi sit necesse. Sydeq; in nauigando nulla obseruatio. Septétrion non cernitur. Sed uolucres secum uehunt: emittentes sæpius: meatūq; earum terras petentium comitantur. Nec plusquam ternis mensibus in anno nauigant. Cauet a solstitio maxime. c. dies tunc illo mari hyberno. Hactenus a præcis memorata. Nobis diligentior notitia. Claudii principatu contingit. Legatis etiam ex insula aduectis. Id accidit hoc modo: Annici Plocamii q; maris rubri uectigal a fisco redemerat libertus circa arabiam nauigans aquilonibus raptus præter carmaniam quinto decimo die hippuros portum eius inuectus hospitali regis: clamentia sex mensium tempore imbutus alloquio percontanti postea enarrauit romanos: & Cæsarem mirum in modum in auditis iusticia: ille suspexit: q; pares pondere denarii essent in captiua pecunia: cum diuersæ imagines indicarent a pluribus factos: Et hoc maxime sollicitatus ad amicitiam: legatos quattuor misit pncipe eorum Rhachia. Ex iis cognitum. d. esse oppida: portum contra meridiem appositum oppido palestimundo omnium ibi clarissimo: ac regia. cc. pal. Lebis stagnum ius megiaba. ccc. lxxv. mil. pal. ambitu insulas pabuli tantum fertiles complexū. Et ex eo duo amnes erumpere palestimundum iuxta oppidum eiusdem nominis influentem in portum tribus alueis. v. stadiorum archissimo. xv. amplissimo. Alterum ad septétrionē indiamq; uerū cydara nomine: Proximum esse indiae promontorium: quod uocatur colaicum quadridui nauigatione: medio in cursu solis insula i corrente. Mare id colore peruiridi: præterea fruticosum arboribus iubarum earum gubernaculis deterrentibus. Septétriones uergiliaq; apud nos ueluti in nouo cælo mirabantur. Lunam quidē apud ipsos nō nisi ab octaua ad. xv. supra terram aspici facetes. Canopum lucere noctibus sydus ingens & clarum. Sed maxime mirum iis erat umbras suas in nostrum cælum cadere non in suum: solmque a leua oriri & in dextra occidere potiusq; diuerso. lidem narrauere latus insulae quod prætenderet indiae. x. mil. stadiorum esse ab oriente hyberno ultra montes emodos. Seras quoq; ab ipsis aspici: notos etiam commercio patrem mabaciae commeasse eo aduenis ibi feras occurrere. Ipsos uero excedere hominum magnitudinem rutulis comis: cæruleis oculis: oris sono truci nulli commercio lingua. Cætera eadem quæ nostri negotiatores. Fluminis ulteriore ripa merces positas iuxta uenalia tolli ab iis si placeat pmuatio: non aliter odio tristiore. luxuria q; si perducta mens illuc usq; cogitet qd & quod petat: & quare. Sed netaprobanae quidem quis extra orbem a natura relegata nostris uitis caret: auge argentumque & ibi in præcio. Marmor testudinis simile: Gemmae margaritæq; in honore multo præstatiores. Et totus luxuriae nostræ cumulus ipsorum opes maiores esse dicebat: sed apud nos opulentiæ maiorem usum. Serum nemini. Ne in diem aut interdum somnum. Aedificia modice ab humo extantia. Annōnam nunq; augeri. Non fora lites ue esse. Coli Hexulem. Eligi regem a populo senecta clamentiaq; liberos nō habentem. Et si postea gignat abdicari: ne fiat hæc reditarius regnum. Rectores ei a populo. xxx. dari: nec nisi plurium sententia quenq; capite damnari: sic quoq; appellationem esse ad populum. lxx. iudices dari: si liberent ii rem: amplius. xxx. iis nullam esse dignationem: grauissimo probro. Regi cultum. l. liberi patris: cæteris arabum. Regem siquid delinquat: morte muldari nullo interimento: sed aduersantibus cunctis: & cōmertia etiam sermonis negantibus. Festa uenatione absumi. Gratissimam eam tigribus elephantisque constare. Agros diligenter coli. Pomis abundare: Esse & in piscatu uoluptatem: testudinum maxime: quarum superficie familias habitantium contegi tanta reperiri magnitudine. Vitam hominum centum annis modicam. Hæc comperta de taprobane. Quattuor satrapia: quas in hunc locum distulimus ita se habent.

Capissenæ: dariti: carmania.

CA. XXIII.

A Proximis idogētib; mōtana capissenæ habēt capissam urbē: quā diruit Cyrus. Arachosia cum oppido & flumie eiusdē nois: qdā qdā Cophen dixere a Semiramide cōditū. Annis hermādu; pfluēs p abestē arachosioz. Proximos iis a meridie ad ptem arachosia faciūt gedrosos: & a septétride popamissidas. Cartana oppidū sub caucasio: qd postea cecrogōis dictū. Hæc regio ē ex a d uerso bactrianoz. Deinde eius oppidū Alexandria a cōditore dictū: Syndraci: daugala: parapiāna: cātares: magi. Ad caucasū cadrusi oppidū ab alexandro cōditum. Infra hæc oīa ora arabido. Ariana regio abusta sermonibus: desertisq; circūdata. Multa tñ intersusa opacitate cultores congregat circa duos maxie fluuios tōderon & aroāpē. Oppidū arachna: aris annis: qui pfluūt alexandriā ab alexandro cōditā. Patet oppidū stadia. xxx: multoq;

pulchrius (sicut Atracinus tradit) artacabane. Item ab Antiocho munitum stadia. I. Deinde doriscigens. Amnes pharnacotis: oppradus: prophthasia. Oppidum zara: parum drange: argetæ: zarangæ: gedrusi. Oppida peucolais: lymphorta: methoricum: deferta. Amnis manain. Auguttirigens. Flumen boru. Genfurbî flumen nauigabile ponamus pandorum finibus. Item caberon forte ostio portuosus. Oppidum cōdrigrāma. Flumen cophes: influūt i eū nauigabilia saddarus: parofpus: fodinus. Ariane partem esse dararin aliqui uolunt: mensuramq; produnt utriusq; longitudine. xix. I. milia passuum. latitudine dimidio minorē q̄ india. Alii gedrusos & syros posuere per. clxxxiii. mil. pas. mox ichthiophagos. Oritas propria nō indog; lingua loquētes p. cc. mil. pas. inde posuere arbiog; gentē per. cc. mil. pas. Ichthiophagos omnes Alexander uetuit piscibus uiuere. Ultra deferta. Deinde carmania: ac persis atq; arabia. Sed priusquam hæc generatim persequamur: indicare conuenit quæ prodit Onesicritus classe Alexandri circūuectus in mediterranea persidis: & india narrata proxime a iuba. Deinde eam nauigationem: quæ his anis cōperta seruatur hodie. Onesicriti & Nearchi nauigatio: nec nosa habet māsionū nec spatia. Primūq; xylenopolis ab Alexādri cōdita: unde ceperūt exordiū. Iuxta qđ flumē aut ubi fuerit: nō satis explanat. Hæc tñ digna memoratu produnt. Ab iis oppidū a Nearcho conditū in nauigatione ea. Flumen nabrū nauiū capax contra insulam distans: lxx. stadiis. Alexandria cōdita a Leonato iussu Alexādri in finibus gentis. Argenuus portu salubris. Flumen tuberū nauigabile: circa qđ parere. Deinde ichthiophagi tam longo tractu: ut. xx. dierum spatio prænauigauerint insulā: quæ solis appellatur: & eadē cubile nympharum rubens: in qua nullū nō afa absumitur incertis causis. Origenis. Flumen carmania: hytanis portuosum & auro fertile. Ab eo primū septētriones ap paruisse adnotauere. Arcturum nec omnibus cerni noctibus nec totis unq;. Achemenide usq; illo tenuisse. Aeris & ferri metalla & arsenici ac minii exerceri. Inde promontorium carmāzē ē. Ex quo in aduerso ora ad gentem arabia: macas traiectus distat. I. mil. pas. insulæ tres: quarum organa tantum habitatur a cosa a continenti. xxy. mil. pas. insulæ quatuor: intimo in sinu ante perisda. Circa has hidri marini tucentum cubitorum adnatantes terruere classē: insula acrotadus: item gauratæ: in quibus chiana gens. Flumen hyperis in medio sinu persico onerariarū nauiū capax. Flumen sitiogagus: quo pasargadas septimo die nauigatur. Flumen nauigabile phirstimus. Insula sine nomine. Flumē grauius modicarum nauium capax per fusanem fluit. Dextera eius accollunt deximontani: qui bitumen perficiunt. Flumen Oroatis ostio difficili nisi peritis. Insulæ duæ paræ inde uadosa nauigatio palustris similis. Per euripos tamen quosdam peragitur. Ostium euphratis. Lacus quem faciunt euleus & tigris iuxta caracem. Inde tigris susa. Festos dies ibi agentem Alexandrum inuenerunt septimo mense postq̄ digressus ab iis fuerat patalis tertio nauigationis. Sic Alexandri classis nauigauit. Postea a syagro arabia: promōtorio patalen fauonio quem hypalum ibi uocant: peti certissimum uidebatur. xliii. mil. xxxii. pas. aestimatione. Secuta uero ætas propiorem cursum tutioremque indicauit: si ab eodem promontorio zizerum amnem portum india peteret. Diuque ita nauigatum est: donec compendia inuenit mercator: lucroque india admota est. Quippe omnibus annis nauigatur sagittariog; chortibus impositis. Etenim pyratæ maxime infestabant. Nec pigebit totum cursum ab ægypto exponere nunc primum certa notitia patefcente. Digna res nullo anno minus sextertis quingentis milibus imperii nostri exhauriente india: & merces remittente: quæ apud nos centuplicato ueniāt: Mille millibus pas. ab Alexandria abest oppidum Heliopolis. Inde nauigat nilocoptum. ccciii. mil. pas. qui cursus etefiis stantibus peragitur. xv. diebus. A copto camelis itur aquationum ratione mansionibus dispositis. Prima appellatur hydreum. xxxii. Secunda in monte diei itinere. Tertia in altero hydremate a copto. xcv. Deinde in monte. Mox ad hydreum Apollinis a copto clxxxiiii. milia passus. Rursus in monte Mox ad nouum hydreum a copto. ccxxiii. passus. Est & aliud hydreum uetus. Troloidyicum nominatur: ubi præsidium excubat diuerticulo duum milium. Distat a nouo hydremate quatuor mille passus. Inde berenice oppidum: ubi portus rubri maris a copto. cclviii. passus. Sed quia maior pars itineris cōficitur noctibus: ppter æstus: & statim die absumuntur totum a copto berenicen iter duodecimo conficitur die. Nauigare incipiunt æstate media ante canis ortum: aut ab exortu protinus. Veniuntque circiter. xxx. die ocelin arabia: aut canan thuriferæ regionis. Est & tertius portus: qui uocatur muza: quem indica nauigatio non petit: nec nisi thuris odorumque arabicorum mercatores. Intus oppida regia eius: unum appellatur saphar: aliudq; saba. Indos autem petentibus utilissimum est ab oceli egredi. Inde uento hipalo nauigant diebus. xl. ad primum emporium india. Muzirum nō expe

tendū propter uicinos pyratas: qui optinent locū nomine hydras: neque ē abundans mercibus. Præterea longe a terra abest nauium statio: in tribusq; efferuntur onera quæ geruntur. Regnabat ibi cum proderem hæc Celebothras. Alius utilior portus gentis necanidon: qui uocat becare. Ibi regnat paridion: longe ab emporio mediterraneo distate oppido: quod uocatur modula. Regio autem ex qua piper monoxyliis lintribus baraton conuehitur: uocatur cottonara: quæ omnia gentiū portuumue aut oppidog; nota apud neminē priog; inueniunt. Quo apparet mutari locorum status. Ex india reuigant mensē ægyptio tybi incipite nō decēbris: aut utiq; mechtis ægypti intra diem sextum: quod fit intra idus ian. nras. Ita euenit ut eodem aīno remeent. Nauigant autē ex india uetō uulturno: & cum intrauere rubrū mare africo uel austro. Nūc reuertemur ad propositū. Carmaniaz oram patere duodecies. l. mil. pas. Nearchus scripsit. Ab initio eius ad flumē sabin. c. mil. pas. Inde uineas coli & arua. Flumē andanin. xxv. mil. spatio. Regio uocat armuzia. Oppida carmaniaz: zetis alexandria. Irrūpit deīde & i hac parte geminū mare i terras: quod rubrum dixit nostri græcia erythreum a rege erythra: aut ut alii solis repercussu talē reddi colorem existimantes. Alii ab arena terraq; Alii tali aquæ ipsius natura.

uel becare

Sinus persicus & arabicus

CA. XXIII.

Sed in duos diuidit sinus. Is qui ab oriēte est: persicus appellatur. xxv. m. pas. circuitu: ut Eratosthenes tradit. Ex aduerso est arabia: cuius. xii. m. p. ē lōgītudo. Rursus altero ambitur sinu arabico nosato: oceanū qui sfluit azanium appellant. Persicum introitū v. mil. p. latitu dīnis: alii quattuor fecerunt. Ab eo ad intīmū sinum recto cursu. xi. m. xxv. prope modum cōstat esse: & situm eius humani capitis effigie. Onesicritus & Nearchus ab indo amne in sinū persicū: atq; illinc babylonē ab euphratis paludibus scripserunt. xxv. mil. pas. ē. in carmaniaz angulo sunt chelonophagi testudinū superficie casās tegentes: carne uescētes. A flumine arbi promontorium ipsū inhabitant: præter capita toto corpore hirti: coriisq; piscium uestiti.

Cascandrus insula: parthorum regna.

Ca. XXV.

AB hoc tractu indiam uersus cascādrus de ferta insula in oceano mil. pas. tradit. iuxta eam freto influente stoidis quæstiosa margaritis a promontorio. Carmanis iunguntur armozeti. Quidam interponunt arabios. cccc. xii. pas. toto littore. Ibi portus macedonum: & aræ alexandri. In promōtorio amnes saganos: dein daras & salsus. Ab eo promōtorium themistias: insula aphrodisias habitatur. Inde persidis initū ad flumen oroatim: quo dī uiditur ab elimaide. Contra persidem insulæ philos cascandra aracia cum mōte præalto Neptuno sacra: ipsa persis aduersus occasum sita optinet littora. d. l. mil. pas. etiam in luxum diues. i parthorum iam pridem translata nomen. Horum de imperio nunc pauca. Regna parthorum duo dei ginti sunt omnia: ita enim diuidunt prouincias circa duo (ut diximus) maria rubrum a meridie: hyrcanū a septentrione. Ex iis. xi. quæ superiora dicuntur: incipiunt a confinio armeniaz: caspiisq; littoribus pertinent ad scythas: cū qbus ex æquo degunt. Reliqua. vii. regna inferiora appellantur. Quod ad parthos attinet: semper fuit parthia in radicibus montium sæpius dictog; qui omnes eas gentes prætexunt. Habent ab ortu arios: a meridie carmaniaz & arrianos ab occasu hyrcatitas: medos: a septentrione hyrcanos: undiq; desertis cinctā. Vteriores parthi nomades appellantur. Citra desertā. Ab occasu urbes eorum quas diximus: i flatis & calliope: ab oriente æstiuo Europum: ab hyberno mania: in medio hecatopylos. Arfacia regio nescia parthyenæ nobiles: ubi alexandropolis a conditore.

uel persicum

Media: mesopotamia: babylon: seleucia

CA. XXVI.

Necessarium est in hoc loco signare & medog; situm: terrarūq; faciē circūagef ad persicum mare: quo facilius deinde reliqua noscantur. Namq; media ab occasu trāsuerisā oblique parthiaz occurrēs: utraq; regna includit. Habet ipsa ab ortu caspios & parthos: a meridie sitacem & susianem & persida: ab occasu adiabenenā: a septentrione armeniam. Persæ rubrū mare semper accoluere: propter quod is sinus persicus uocatur. Regio ibi maritima cyropolis. Quia uero ipsa subit ad medos elymais megalla appellatur locus arduo montis ascensu per gradus introitu angusto ad peropolin caput regni dirutam ab alexandro: Præterea habet in extremis finibus laodiceam ab Antiocho conditam; inde ad orientem magni optinet passargada castellū: in quo Cyri sepulchrū ē. Et hoc agbatana oppidū: translātū ab Dario rege ad montes. Inter parthos & arrianos excurrūt paracetacene. His gētib; & euphrate inferiora regna includunt. Reliq; dicemus a mesopotamia excepto mucrōe eius arabūq; populis i priore dictis uolumine. Mesopotamia tota assyriorū fuit uicinia dispersa: præter babylōa & ninum. Macedones eam in urbes cōgregauē pp ubertatē soli. Oppida pter iam dicta habet seleu

uel ely
max.

ciam: laodiceam: artemiram. Item in arabum gente qui arroi uocantur & mardani: antiochias: quae a praefecto mesopotamiae Nicanore condita: nicatoria uel arbelis uocatur. lungitur iis arabes: in trorsus eldamari. Super quos ad pellacontia flumē bura oppidum: salami & masei arabes Gordyaeis uero iuncti aloni: per quos zerbis fluius in tigrin cadit: azones: silices: montani: & orontes. Quorum ad occidentem oppidum gaur: camela. Item suae in rupibus. Supra sicilassi iii. mil. pas. per quos lycus ex armoenia fertur. Ab sitris ad hybernū exortū. Azochis oppidum. Mox in campestribus oppida diofage: polytelias: stratonicea: anthemus. In uicinia euphratis niocephorion: quod ut diximus: Alexander iussit condi propter loci oportunitatem. Diſta est & in zeumate apamia: ex qua orientem petentes excipit oppidū apprime munitum quondā stadioge lvi. amplitudine: & satraparum regia appellatum: quo tributa cōferebantur. Nunc in arcē redactum. Durant: ut fuerant: hebara: & ductu Pompei magni terminus romani imperii oruros. A zeumate. ccl. mil. pas. Sunt qui tradunt euphratem Cobaris praefecti opere deductum: ubi eum diximus fidi: ne praecipiti cursu babyloniam infestaret. Ab assyriis uero uniuersis appellatum armalchar: qđ significat regiū flumē. Qua deriuatur oppidum fuit agranie maximis: qđ diruere persae. Babylon chaldiacarum gentium caput diu summam claritatem optinuit in toto orbe: pp quā reliqua pars mesopotamiae: assyriaeque Babylonia appellata est. lx. mil. pas. amplexa muris: ducēos pedes altis: quinquagenos latis. In singulos pedes ternis digitis mensura ampliore qđ nostra: interfluo euphrate mirabili opere utroq; Durat adhuc ibi iouis belli templum. Inuictor hic fuit syderalis scientiae. Caetero circuitu in solitudinem rediit exhausta uicinitate seleucia ob id conditae a Nicanore intra nonagesimum lapidem in confluentem euphratis fossa perducti atq; tigris: quae tñ babylonia cognominat: libera hodie: ac sui iuris macedonūq; moris. Ferunt ei plebes urbanae sexcēta esse. Sitū uero mœniū aquilae pādēntis alas. Agrū totius orientis fertilissimum. Inuicem ad hanc exhauriendam & ctesiphontem iuxta tertium ab ea lapidem in chalonitide condidit parthi: quod est nunc caput regni. Et postqđ nihil proficiebat nuper Vologesus rex aliud oppidum uelogescertam in uicino condidit. Sunt etiam in mesopotamia oppida hippaneum chaldaeorū doctrina clage. Et hoc sicut Babylon iuxta flumen narragam: qui dedit ciuitati nomen: Muros hippaneorum persae diruere. Orcheni quoq; tertia chaldaeorū doctrina in eodē situ locant: ad meridiē uerū. Ab iis notitae & orthophanitae & graecioanthae. Euphrate nauigari Babylonem & persico mari. ccccxxi. mil. pas. tradunt Nearchus & Onesicritus. Qui uero postea scripsere a seleucia. ccccxc. mil. iuba a babylone characē. clxxv. mil. d. Flue re aliq; ultra Babylonē cōtinuo alueo priusq; distrahitur in irrigua. lxxxvii. mil. Vniuerso autem cursu. xi. mil. pas. Inconstantiam mensurae diuersitas auctorū facit: cum persae quoq; schoenos: & parafangas alia mēsurā determinēt. Vbi definit alueo munire ad confinium caracis accedēte tractu statim infestāt attali latrones: arabū gēs. Ultra quos scenitae. Ambitu uero euphratis nomades arabiae usq; ad deserta syriae: unde in meridiem flexi eū diximus solitudines palmirenas relinquentem. Seleucia abest a capite mesopotamiae euphraten nauigātibus undecies. xxv. m. p. A mari rubro si tigris nauiget. cccxx. m. A zeumate. d. mil. xxvii. Zeuma a seleucia syriae ad nostrum littus. cxxxii. m. pas. Hae est ibi latitudo terrarum inter duo maria. Parthici uero regni. d. cccc. mil. xliiii. pas. Est etiam nunc oppidum mesopotamiae in ripa tigris circa confluentē: qđ uocant digbani.

Flumen tigris.

CA. XXVII.

Ed & de tigris ipso dixisse conueniat. Oritur in regione armeniae maioris: fonte conspicuo in plamtie. Loco nomen elongosine est. Ipsi qua tardior fuit: diglito. Vnde concitatur a celeritate tigris incipit uocari. Ita appellant medii sagittam: in fluit: in lacū arethussam omnia illata pondera sustinentem: & nitrum nebulis exhalantem: Vnum genus ei piscium est: & hic aquae transcurrentis non miscetur alueo: sicut nec e tigris pisces in lacum transnātant. Fertur autem & cursu & colore dissimilis. Transuetusque occurte tauro monte in specu mergitur. Subterq; lapsus a latere altero eius erumpit. Locus uocatur zo roanda. Eundem esse manifestum est quod demersa perfert. Alterum deinde transit lacum: qui tesbidis appellatur: rursumq; in cuniculos mergitur: & post. xxv. mil. pas. circa nympeum reddis tam uicinū arsaniae. Flue re eum in regionem armeni: Claudius Caesar auctor est: ut & cum intuere confluant: nec tñ misceant. Leuiorq; arsanias innat. iiii. m. ferme spatio. Mox diuisus in euphratē mergit. Tigris at ex armoenia acceptis flumibus claris pthēi: agnice: pharione: arabas ore os: adiabenoq; distermians: & qđ diximus mesopotamiā faciēs lustratis mōtibus gordyzo:

circa apameam mesenes oppidum: citra seleuciam babiloniam. cxxv. mil. pas. diuisus in alueos duos. Altero meridiem ac seleuciam petit mesenen profundens. Altero ad septentrionem flexus eiusdem gētis tergo campos cauchas fecat. Vbi remeare aquae pasitigris appellatur. Postea recipit ex media choaspen: atq; ut diximus inter seleuciam & ctesiphontem uetus: in lacus chaldaicos se fundit eosque. lxx. Mil. passu. amplitudine implet. Mox uasto alueo profusus dextra characis oppidi in fertur mari persico. .x. ore. Inter duorum aronium hostia. xxv. mil. pas. fuere. Aut ut alii tradunt. vii. mil. utroq; nauigabili. Sed longo tempore euphratem praeclosure orchēni: & accola agros rigantes: nec nisi post tigrin defertur i mari. Proxima tigris regio paropotamia appellatur. In ea dictū est demesene. Oppidum eius dicitur chalonitis cum ctesiphonte: nō palmetis mō. uerum & olea pomisq; alijsq; aruustis nobilis. Ad eam peruenit zagrus mons ex armenia inter medos adiabenosq; ueniens supra paratocenem & persidem. Chalontis abest a perside cccclxxx. mil. pas. Tantum a caspio mari & assyria abesse compedio itinerum aliqui tradūt. Inter has gentes atq; mesenen sirtacene est: eadem arbelitis: & palestinae dicta. Oppidū eius sirtace graecorum ab ortu est & sabata. Ab occasu autem antiochia inter duo flumina tigrin & tomadorū. Item apameae cui nomē Antiochus matris suae imposuit: tigris circūfunditur. Haec diuiditur at choo. Infra est susian: in qua uetus regia persarum. Susa a Dario Histapis filio cōdita. Abest a seleucia babilonia. ccccl. mil. pas. tantundem ab egebatanis medorum per montem charbantum in septentrionali. Tigris alueo oppidum est babytae. Abest a susis. cxxxv. mil. pas. ibi mortalium soli aurum in odio contrahunt. Id defodiunt ne quo cui sit in usu. Susianis ad orientem uersus iunguntur costae latrones & maeorum. xl. populi liberæ feritatis. Supra eos parēt parthusi mar di & sirtae hyi qui praetenduntur supra helimaida: quam persidi in ora iunximus. Susa a persico mari abfunt. ccl. mil. pas. qua subit ad eam classis Alexandri pasitigris intus ad lacum chaldaicum uocatur aphle: unde susa nauigatione. lxx. mil. d. p. abfunt. Susianis ab oriente sunt chosici. Supra chosicos ad septentrionem mesobatenē sub monte cambalido: qui est caucasi ramus. Inde molissimo transitu in bactros. Susianen ab elemaide determinat amnis euleus ortus in medis: mesodiosq; spatio cuniculo conditus: ac rursus exortus per mesobatenen lapsus circuit arcem susarū ac Dianae templum augustissimum: cum illis gentibus: & ipse in magna cerimōia sit: siquidem reges non ex alio bibunt: & ob id in longinqua portant. Recipit amnes edippum praeter asylum a montibus persarum uenientem ad unum ex susianis oppidum. Iuxta eum magoga a carace. xv. pas. Quidam hoc i extrema susiane ponūt solitudinibus proximum. Infra euleum elymas est. In ora cuncta persidit: flumine oroati ad caracen. ccl. M. pas. Oppida eius seleucia & sirsate apposita monti casyro. Oram quae praefacet minorem sirtium uice diximus inaccessam ceno plurimum limi deferentibus brixa & ortacea amnis madente: & ipsa elymaide in ratum ut nullus sit nisi circuitu eius a perside aditis. Infestatur a serpentibus quos flumina deportant: pars eius maxime inuisa characene uocatur ab oppido arabiae claudente regna de quo dicemus exposita prius. M. Agrippae sententia. Namq; is mediam & parthiam & persidem ab oriente indo: ab occidente tigris: a septentrione tauro caucaso: a meridie rubro mari terminatas patere in longitudine terdecies. xx. mil. pas. in latitudine. d. cccxl. prodidit. Praeterea per se mesopotamiam ab oriente tigris: ab occasu euphrate: a septentrione tauro: a meridie mari persico inclusam longitudine octigentorum mil. pas. latitudine. cccxl. Charax oppidum persici sinus intimum: a quo arabia euleum cognominata excurrit: habitat in colle manufacto inter confluentes dextra tigrin: leua euleum in. M. pas. laxitate conditum est. Primum ab Alexandro magno colonis ex urbe regia durinae: quae tum sterit deductis militumque inutilibus ibi relictis alexandriam appellari iussit: rat: pagumque pelleneum a patria sua quem proprie macedonum fecerat. Flumina id oppidum expugnauere. Postea Antiochus restituit quintus regum: & suo nomine appellauit. Iterumque infestatum Passiones Sogdonaci filius rex finitimorum arabum: quem iuba satrapem Antiochi fuisse falso tradit: oppositis molibus restituit: nomen suum dedit emunito situ iuxta in longitudinem. vi. Mil. pas. Latitudine paulominus. Primo fuit a littoree stadiis. x. maritimum etiā in psanda porticus habet. Iuba uero prodente. l. Mil. passu. Nunc abesse a littore. c. xx. Mil. Legati arabum nostrique negociatores: qui inde uenere: affirmant. Nec in ulla parte plus aut celerius profecere terrae fluminibus inuectae. Magis id mirum est estu lōge ultra id accedēte non reperiūsa. Hoc in loco genitum esse Dionysium terrarum orbis situs recentissimum auctorem constat: quem ad cōmentāda omnia in orientē praemisit Dicus Augustus ituro in armenia ad parthicas: arabicasq; res maiore filio. Nō me pterit: nec sum oblitus sui quēq; situs diligē-

uel oxii

transit

transit

tissimum auctore uisum nobis in introitu huius opis. In hac tamē parte arma romana seq̄ placet nobis: lubāq; regē ad eundē Claudiū Cæsare scriptis uoluminibus de eadē arabica expeditione.

Arabia: nomades: nabatei: omani: tilos: & ogyris insula. CA. XXVIII.

Rabia gentium nullis postferenda amplitudine longissima a monte amano a regē ciliciæ comagenisq; descendit (ut diximus) multis gentibus eorū deductis illo a Tigra ne magno: sponte uero ad mare nostrum littusq; ægyptiacum ut docuimus. Necnon & in media syriæ ad libanum montem penetrantibus nubis: quibus iunguntur ramisi. Deinde teranei: deinde parami. Ipsa uero peninsula arabia intra duo maria rubrum persicūq; percurrens quodā naturæ artificio ad similitudinē atq; magnitudinē itali maris et circumfusa. In eandē et ceteri parte nulla differentia spectat. Hæc quoq; in illo situ. Felix eius populus. A nostro mari usq; ad palmirenas solitudines diximus. Reliqua nūc inde peragemus. Nomades infestatoresq; chaldæorū scenitæ: ut diximus claudūt: & ipsi uagi: sed a tabernaculis cognōinati: q̄ ciliciis metat ubi libuit. Deinde nabatheī oppidum incolunt petram noie in conualle paulominus. ii. mil. pas. amplitudinis circumdatum montibus inaccessis amne interfluente. Abest a gaza oppido littoris nostri. d. c. M. a sinu persico cxxii. M. Huc conuenit utrunq; biuium eorum: qui syriæ palmiram petiere: & eorum qui ab gaza uenerunt. A petra incoluerunt omani ad characen oppidis quondā claris a Semiramide conditis abesamide & foroactia. Nunc sunt solitudines. Deinde est oppidū quod characenorum regi paret in pasitigris ripa forath nomine in quo a petra conueniunt characeni. Inde. xii. mil. pas. secundo æstu nauigant. E particho enim regno nauigantibus uicus: teredon. Infra cōfluentem eufratis & tigris leua fluminis chaldæi obtinent: dextra nomades scenitæ. Quidā & alia duo oppida longis interuallis tigris per nauigari tradūt barbathiā: mox thumatham: quod abest a petra decem dierum nauigatione: Nostri negociatores dicunt characeno rū regi parere: & apameā sitam ubi restagnatio eufratis cum tigris confluat. Itaq; molientes incurfionem parthos: operibus abiectis inundatione arceri. Nunc a charace dicemus oram. Epiphantio primum exquisitam: locus ubi eufratis ostium fuit flumē salūm. Promontorium chaldæi: uoragini similis: q̄ mari: per. l. pas. ore: flumen achanam: deserta. c. mil. p. usq; ad insulā icariā. Sinus capeus quem accolunt gaulopes & chateni. Sinus gerraicus. Oppidū gerra. v. mil. p. amplitudine turres habet ex salis quadratis molibus. A littore. l. mil. pas. regio atene. Ex aduerso tyros insula totidem milibus a littore. Plurima margaritis & celeberrima cū oppido eiusdem nominis. Iuxtaq; altera in ora promontoria eius. xxii. d. pas. Ultra magnas aspici insulas tradunt: ad quas non sit peruentū. Huius ambitū cxii. mil. d. p. a perfide longius abesse: adiri uno alueo angusto: insula agilia: gētes nocheti: zurachi: borgodi: catarrei: nomades. Flumē cynos. Ultra nauigationem in cōperta ab eo latere propter scopulos tradit luba. Prætermisā mentione oppidi omanorum batrasā aues & tomamem: quod priores celebrem portum carmanicæ fecere. Item omen & arthane: q̄ nūc oppida maxie celebrari a plico mari nri negociatores dicūt a flumie canis. Ut luba tradit mons adusto similis. Gentes epimaranitæ. Mox ichthiophagi. Insula deserta. Gentes bathymi. Eblitheī montes. Insula omœmus. Portus machorbe. Insula etaxalos. Onchobrize gēs cadei. Insulæ sine nominibus multæ. Celebres uero ifura: rhinnea & proxima in qua scriptæ sunt stelæ lapideæ litteris incognitis. Goboea portus: bragæ insulæ deserta. Gens caludei: dabanegoris regio: Mōs orā cum portu. Sinus duatus. Insulæ multæ. Mons tricoiphos. Regio cardalena. Insulæ solanidæ: capina: item ichthiophagorum. Deinde glari. Littus hamaecum: ubi auri metalia. Regio canauna. Gentes apitami: gafani: insula deuade. Fons goralus garpheti. Insulæ alaeæ & amnamethus. Gens clare. Insulæ chelōitis: ichthiophagon: multhe. Eodanda deserta basag. Multæ sabæorum. Flumina tharnar: amnū. Insulæ dolice. Fontes dauotes dora. Insula epteros: labanis: coboris: sambrachate: & oppidum eodem nomine incontinenti. A meridie ifulæ multæ: maxima camari: flumen myssecros: portus leupas. Scenitæ sabæi. Insulæ multæ. Emporium eorū aci la: ex quo in indiam nauigatur. Regio amithoscuta: damnia. Mizzi maiores & minores: drimati: macæ. Horum promontorium contra carmaniam est. Distat. l. mil. pas. Mira res ibi traditur. Numenium ab Antiocho rege misenæ præpositum ibi uicisse. Eodem die classe æstuq; reuerso: iterum equitatu contra persas dimicantem & gemina trophæa eodem in loco loui ac Nepruno stauisse. Insula in alto obiacet ogyris: clara: Erythra rege ibi sepulto. Distat a continente. cxxv. M. p. Circuitu. cxii. mil. d. Nec minus altera clara i azanio mari dioscuriada distans a siagro extimo p. montorio. cclxxx. mil. pas. Reliqui incontinente a noto etianum autaride: in montes octo dieꝝ transitus. Gentes larendani: catabani: gebanitæ pluribus opidis: sed maximis nagia: & thonna

tr̄plorū. lxy. Hæc est amplitudinis significatio hoc promontorium: a quo ad continentē troglodytarum. l. Mil. p. thoniachchitæ: chatras: morita: tonabei: antidalei: lexianæ: agrei: cerbani: sabæi: arabū propter thura clarissimi: ad utraq; maria potrectis gentibus. Oppida eorum in rubro littore marane: marna: corolia: sabatra. Intus oppida nascus: cardaua: carnus. & quo merces odorum deferunt tomala. Pars eorum atramite quorum caput soborale. lx. Mil. templa muris includens. Regia tamen omnium mari iaba. Sinum optinent. xciii. mil. pas. æ ferrum insulis odoriferis. Atramitis in mediterraneo iunguntur. Minei mare accolunt: & elamitæ. Oppidū eiusdē nominis. Iis iunguntur cagulatæ. Oppidum sibi: quod græci appoten uocant aricodani. Vadei oppido magno barasfi lechieni: sygaros insula: quam canes non intrant: expositiq; circa littora errado moriuntur. Sinus intimus in quo leanite qui nomē ei dederit. Regia eorum læana: & in sinu læanar: uel ut abii elana. Nam & ipsum sinum nostri elaiticum scripserit: alii alaniticū. Artemidorus alaniticū. iuba laniticū. Circuitus arabie acharace læana colligere pditur quadragies octies. lxy. pas. iuba paulominus. xl. mil. putat. Latissima est a septentrione inter oppida heroum & characen. Nunc & reliqua mediterranea eius dicantur. Nabatheis thimaneos iunxerūt ueteres: nūc sunt taeni: suelleni: sarraceni: arreni: Oppidū in quo omnis negotiatio conuenit: hemuatæ: analitæ. Oppida domada: agrata mudei. Oppidum badanatha: charrei. Oppidum chariati: a choali: Oppidum phodæ: ac minei a rege cretæ Minoe (ut existimant) originem trahentes: quorum charmei oppidum. xciii. mil. pas. marriba baramalacū: & ipsum non spernedum. Item carnon rhamei: & horum origo Rhadamāthus putatur frater Minois. Homerite massala. Oppida hamirei: fannei: chantace: baçtiæ: harma. Oppidū gedranite: ampre: ilifinate: bachilite: sámei: amathei. Cū oppidis nēssa & cenneseri. Zamareni cum oppidis satace: scanrate: bacacami. Rhipharma oppidū quo uocabulo appellant ordeum. Aurei: & rhau: gyrei & mathatei: Helmodenes: cum oppido ebode. Agacturi in montibus oppido. xxy. mil. pas. in quo fons emischabales: quod significat camelorum oppidū. Amyelomei colonia milesiorum. Adtrida oppidum calingii: quorum mariba oppidum significat dominos omnium. Oppida pallon murannali: iuxta flumen per quod euphras: en emergere putant. Gentes agrei hāmonii. Oppidū athene: caurazani: quod significat ditissimos armento. Coranitæ: cefāni: choani. Fuerunt & græca oppida: arethusa larissa: chalcis: delata uariis bellis. Romana arma solus in eam terram adhuc intulit Aelius Gallus ex equestri ordine. Nam Caius Cæsar Augusti filius prospexit tantum arabiam. Gallus oppida diruit non nominata ab auctoribus: qui ante scripserunt: egrā anethum: scam: magufum: tāmācū: labeciam: & supradictam maribam: circuitu. vi. Mil. p. Itē caripeta: quo longissime processit. Cætera explorata rettulit. Nomades lacte & ferina carne uesci. Reliquos uinū ut indos palmis exprimere. Oleum sesamæ. Numerosissimas esse homeritas minoæ: fertiles agros palmetis arbutis. In pecore dnuites cōbanos & areos: armis præstare maxie chatramotitas. Carreis latissimos & fertilissimos agros. Sabæos ditissimos siluarum fertilitate odorifera: auri metallis agrorū riguis mellis: caræ: q; prouentu. Deinde de odoribus suo dicemus uolūne. Arabes mitrati degunt: aut intōso crine: barba abraditur: præterq; in superiore labro. Aliis & hæc in tonsa: mirumq; dictū ex innumeris populis pars quo æqua in cōmertiis: aut latrociniiis degit: in uniuersum gētes ditissimæ: ut apud quas maxime opes romanorum: parthorūque subsistant: uendentibus quæ e mari aut siluis capi ant: nihilq; inuicem redimentibus. Nunc reliquā oram arabie contrariam persequemur. Timosthenes rotum sinum quattidui nauigatione in longitudinem taxauit: bidui latitudinem. Angustias. iiii. M. d. pas. Eratosthenes ab ostio. xciii. M. in quāq; partem. Arte: arabie latere. xciii. l. M.

Sinus maris rubri troglodyrici & aethiopi.

CA. XXIX,

Troglodytico uero undecies. lxxxiii. Mil. d. pa. ptolemaida usque Agrippa. xciii. passu. xxxii. sine differentia laterum. Plerique latitudinem. cccc. lxxii. prodiderunt faucis quæ hyberno orienti obuersa. Alit. iiii. M. alii. vii. alii. xii. Mil. p. patere. Situs at ita se habet: A sinu leanitico alter sinus: quæ arabes eant uocāt: in quo herouū oppidum est. Fuit & cambyso inter nelos & marchadas: deductis eo agris exercitus. Gens tyra. Daneon portus. Ex quo nauigabile alieu perducere in nilum qua parte ad delta dictum: decurrit. lxii. d. pass. interuallo: quod inter flumen & rubrū mare iter est primus omnium Sesostris ægypti rex cogitauit. Mox Darius perfarum. Deinde Ptolemæus sequens: qui eduxit fossam latitudine pedum. c. altitudie. xxx. i. lōgitudie. xxxvii. M. d. p. usq; ad fōtes amaros. Ultra deterruit inūdationis metus ex celsiore tribus cubitis rubro mari cōperto q; terrā ægypti. Aliqui eam non auferunt causā: sed ne immisso mari. corrumpeteret aqua; niliq; sola potus præbet. Nihilominus iter totū terendo

frequētur a mari ægyptio: quod est triplex. Vnum a pelusio per harenas: in quo nisi calami de
 fixi regant uia non reperitur: subinde aura uestigia operiente. Alterum uero duobus .Mil. pass.
 ultra casium montem: quod a lx. Mil. pass. redit in pelusiacam uiam. Accolunt arabes autem. Ter-
 tiū a gerro quod ad ipsum uocāt. Per eosdem arabes. lx. pas. propius asperum montibus & inops
 aquarū. Eæ uisæ omnes arfinoen ducunt conditam sororis nomie ī sinu charandra a Ptolemæo
 Philadelpho: qui primus troglodyticen excussit amnem: qui arfinoen præfuit: ptolemæum ap-
 pellauit. Mox oppidum paruū est æennū: pro quo alii philoterias scribunt. Deinde sunt azare:
 ex troglodytarum connubiis arabes feri. Infulæ sapirene: scitara: Mox deserta adimyos herinos:
 ubi fons tadnos: mons eos: infula lambe. Portus multi. Berenice oppidum: matris Philadelphī
 nomine: ad quod iter a copto diximus. Arabes autem & gnebadei troglodytice: quam prisci mi-
 choen: alii midoen dixerunt. Mons pentadactylos. Infulæ stenædyræ aliquot halonnefes non pau-
 ciores: cardamin. Topazos quæ gemmæ nomen dedit. Sinus infulis refertus ex iis: quæ marē uo-
 catur: aquosa quæ eratanos: sinentēs. Regum ii præfecti fuere. Intra hos candei: quos ophiopha-
 gos uocant: serpentibus uesci assueti. Neq; alia regio fertilior earum. Iuba qui uidetur diligenti
 sine profectus hæc: omisit in hoc tractu (nisi si exemplarium uitium est) berenicen alterā: quæ
 panchryfos cognominata est. Tertiam quæ epidires insignem loco. Est enim sita in ceruice lon-
 ge procurrente: ubi fauces rubri maris. iiii. Mil. d. pass. ab arabia distant. Infulæ ibi cytis topaziū
 ferens: & ipsa ultra siluas ubi prolemais a Philadelpho condita ad uenatus elephatorum: ob id
 epitherias cognominata iuxta lacum monoleum. Hæc est regio secundo uolumine a nobis signi-
 ficata. In qua. xlv. diebus ante solstitium totidēq; postea hora. vi. consumuntur umbræ: & in me-
 ridiem reliquis horis cadunt. Cæteris diebus in septentrionem: cum in berenice quam primam
 posuimus: ipso die solstitii. vi. hora umbræ in totum absumantur: nihilq; adnotatur aliud noui.
 D. ci. Mil. pass. interuallo a ptolemaide res ingentis exempli: locusq; subtilitatis immensæ mun-
 do ibi deprehensio cum indubitata ratione umbrarū. Eratosthenes mēsuram terræ prodere in
 de coepit. Hinc azantum mare: promontorium quod aliqui hispalum scripserunt. Lacus manda-
 lum. Infula casitis: & in alto multæ: in quibus testudo plurima. Oppidum suchæ. Infula daphni-
 dis. Oppidum aduliton. Aegyptiorum hoc serui a dominis profugi condidere. Maximū hic em-
 porium troglodytarum etiam æthiopum. Abest a ptolemaide. v. dierum nauigatione. Deserunt
 plurimū ebur. Rhinocerotum cornua. Hippopotamoru coria: celtium: testudinū: sphingia: mā-
 cipia. Supra æthiopes arroteras infulæ quæ alæan uocantur. Itē bacchias: & antibacchias: & stra-
 tioten. Hinc in ora æthiopiæ sinus incognitus: quod admiremur cum ulteriora mercatores scru-
 tentur. Promontorium in quo est fons cuius expetitus nauigantibus. Ultra sidis portus. x. die-
 rum remigio ab oppido adulitarum distans. In eum troglodytis myrrha confertur. Infulæ ante
 portū duæ pseudopylæ uocantur: interiores totidē pylæ. In altera stelæ lapideæ litteris incogni-
 tis. ultra sinus abalites. Infula diodori: & aliæ deserta. Oppidum gaza. promontorium & portus
 mossilicus: quo cynamomum deuehitur. Hucusq; Sesostris exercitum duxit. Aliqui unū æthio-
 piæ oppidum ultra ponunt in litore baragaza. A moselite promontorio atlanticum mare inci-
 pere uult Iuba: præter mauritanias suas: gadis usq; nauigandum choro. Cuius tota sententia hoc
 in loco subtrahēda nō ē. A pmōtorio idōq; quæ uocatur leptachra ab aliis drepanum: proponit
 recto cursu præter exusta & malacho infulam. xv. Mil. pas. esse. Inde ad locū quē uocant sceneos
 ccxv. M. Inde ad infulam sadanum. cl. mil. p. Sic fieri ad apertū mare. xviii. lxxxv. M. pas. Reliqui
 oēs pp solis ardorē nauigare posse non putauerunt. Quin & cōmmercia ipsa infestant ex infulis
 arabes ascitæ appellati: quoniā bubulos utres binos sternentes ponte pyriticam exercent sagi-
 tates uenenatis. Gentes troglodytarum Iuba tradit theothoas a uenatu dictos miræ uelocitatis si-
 cut ichthyophagos natates ceu maris animalia. Bargenos: zageras: chalybas: saxinas: syrecas: dare
 mas: domazenes. Quin & accolas nili a syene non æthiopū populos: sed arabum esse dicit usque
 meroen. Solis quoq; oppidum quod non procul memphi in ægypti situ diximus arabas condi-
 tores habere. Sunt & qui ulteriorem ripam æthiopiæ auferāt adnectantq; africæ. Ripas autē in
 colere propter aquam. Nos relicto cuiq; arbitrio intelligendū oppida quo traduntur ordine utrū-
 q; ponemus. A syene & prius arabia: latere gens cataduppi. Deinde scenitæ. Oppida tacomponi:
 quā quidam appellauerunt. thathicen: arhamnum: sefamon: sandura: nasaudum: anaundoma: cu-
 mara: beta: & bochiana: leuphitorga: tantarene: meechildita: noa: gophoa: gystate: megeda: learrhē-
 nia: nupfia: diæra: pataga: bagada: dumana: rhadata: in quo feles aurea pro deo colebatur. Borō in
 mediterraneo mallo: proximum meroe. Sic prodidit Bion. Iuba aliter. Oppidum limum ī mon-

re megaticos iter aegyptum & aethiopia: quod arabes myrion uocauerunt. Deinde tacōspon: aithiā rā: fēfūiniūm: pīdne: māmūdā: corāmbia: iuxta eam bituminis fontem: hāmodata: proſda: parē ta: māmā: teſſata: gallas: zoton: gaucomene: meumpidī: botas: endonda: cametas. Nomadas in ta bernaculis utiētes cyp̄ta: pēmant: gadagalenī: paloi: p̄rmi: nup̄ſi: deſelenī: patini: grambrēnes: magafne: ſegaſmalacrianda: dēna: cadeumna: thena: bartha: alana: macua: ſcāmos: gorā. In inſula ab iis ab Alexandro callim: ſeren: mallos: agocen. Ex africa latere tradita ſunt eodem nomine tacō- p̄ſos altera: ſiue pars prioris mogora: ſca: edoſa: pelenaria: ep̄ndis: maguſa: bauma: lanitima: ſp̄n- tumari: ſy dopta: genſoa: pindictora: cugoa: orlima. ſuaſa: mauma: rhuma: urbūma: mulona: qd' op- pidum grāci hypatiton: uocant. Pagoargas: zamnes: unde elephanti incipiunt. Mābla: berreā cetuma. Fuit quondam & epis oppidum contra meroen ante q̄ Bion ſcriberet deletum. Hæc ſit prodita uſque meroen: ex quibus hoc tempore nullum prope utroque latere extat. Cæteræ ſoli- tudines. Nuper renouatae principi Neroſi miſſi ab eo milites prætoriani cum tribuno ad ex- plorandum: inter reliqua bella aethiopicum cogitanti. Intrauere autem & eo arma romana Diui Auguſti temporibus ducē. P. Petronio & ipſo equeſtris ordinis præfecto. Aegyptus oppida eo- rum expugnauit. q̄ ſola inuenerat: quo dicemus ordine: p̄ſelchin: p̄rmin: boccin: furumin: cam- buſin: attenani: ſtadiſin: ubi niſus præcipitans ſe fragore auditū accolis auſert. Diripuit & nepa- ta. Longiſſimi autem a ſyene progreſſus. d. ccc. lxx. Mil. paſſ. Nec tamen arma romana ſolitudinē ibi fecerunt. Aegyptiorum bellis attrita eſt aethiopia uiciſſim imperitando ſeruendoque clara & potens etiam uſque ad troiana bella Mennone regnante. Et ſyria imperitaſſe eam noſtroque ſiſtore ætate regis Cephei patet Andromadæ fabulis. Simili modo & de menſura eius uana pro- didere. Primus Dalion ultra meroen longe ſubuectus. Mox Ariſtocteron: & Bion: & Bōſiſ. Simo- nides minor etiam quinquennio in meroe moratus cum de aethiopia ſcriberet. Nam & Thimo- ſthenes claſſium Philadelphi præfectus ſine menſura dierū. lx. a ſyene meroen iter prodidit. Era- toſthenes. d. c. M. xxv. Artemidorus. d. Millia. Seboſus ab aegypti extremis ſexdecies. lxxv. Mil. paſſ. proxime dicti. lxx. Verum omnis hæc ſiſta nuper diſputatio eſt: quoniam a ſyene. d. ccc. lxxii. Mil. Neronis exploratores renouatae his modis. A ſyene hieramlycamion. lii. Mil. paſſ. Inde tania. lxxv. Mil. paſſ. regione enominſon. Aethiopiū p̄rmi. cxx. Mil. Actinam. lxxii. Mil. Pitaram xxv. Terge dum. cvi. M. inſulam gaugaden eſſe in medio eo tractu. Inde primam uſas aues p̄ſita- cos: & altera: quæ uocat artigula: animal: phingion: a tergedo cynocephalos. Inde nabatha. lxxx. Mil. Oppidum id paruum inter prædicta ſolū. Ab eo ad inſulam meroen. ccc. lxx. Mil. Herbas cir- ca meroen demum uiridiores ſiluarumque aliquid apparuiſſe: rhinocerotum elephantorūque ueſtigia. Ipſum oppidum meroen ab introitu inſulæ abeſſe. lxx. Mil. paſſ. Iuxtaque aliā inſulam tractu dextro ſubeuntibus aluco: quæ portū faceret. Aedificia oppidi pauca. Regnare foeminā Candacē: quod multis ſam annis nomen ad reginas tranſiit. Delubrū Hammonis eſt ibi religio ſum: & toto tractu ſacella. Cæterum cum potitentur rerum aethiopes: inſula ea magnæ claritatis fuit. Tradunt armorum. ccl. Mil. dare ſolitam: artificum. iiii. Mil. alex. Reges aethiopum. xly. & hodie traduntur.

Multiformes & miræ hominū effigies.

CA. XXX.

Niuera uero gens etheria appellata eſt: deinde atlantia: mox a Vulcani filio Aethio- pe aethiopia. Animalū hominūque effigies moſtriferas circa extremitates eius gigni- niſime mirum: artificū ad formanda corpora effigiesque celendas mobilitate ignea. Ferunt certe ab orientis parte intima gentes eſſe ſine naribus aequali totius corpo- ris plantis. Alias ſuperiore labro orbis: alias ſine linguis. Pars etiam ore concreto: & naribus ca-rens: uno tantum ſoramine ſpirat: potūque calami auenæ trahit & grana eiſdem auenæ ſpon- te proueniētis ad uſcendum. Quibusdam pro ſermone nutus motuſque membrorū eſſe. Qui buſidā ante Prolemæū latinum regem aegypti ignotus fuit uſus igniū. Quidā & pygmaeorū gen-tem prodiderunt ante paludes: ex quibus niſus ortretur. In ora enim ubi deſimus continui mō-tes ardentibus ſimiles rubent. Troglodytis & rubro mari a meroe tractus omnis qui ſupponit a- napata tridui itinere ad rubrum litus aqua pluua ad uſum compluribus locis ſeruatur: fertilis- ſima regione quæ intereſt auri. Vtteriora atabulī aethiopum gens tenet. Deinde contra meroen megabarrī: quos aliqui adiabaras nominauerunt: oppidum habent Apollinis. Pars eorū nomades quæ elephantis uſcitur. Et ex aduerſo in africa parte macrobiū. Rurſus a megabariis mennōes: & danelli. dierūque. xx. interuallo criteni. Vltra eos dochi. Deinde gymnites ſemper nudi. Mox anderæ: mathitoc: meſagebes: hipotæ: atrī coloris tota corpora rubrica illinūt. At ex africa pat

f ii

te medimni. Deinde nomades cynocephalorū lacte uiuentes: Sabi: forbotæ: qui octonū cubitorum esse dicuntur. Aristocreon libyæ latere a meroe oppidum tolcn dierum quinque itinere tradit. Inde dierū. xii. efar ægyptiorum oppidum: quo plammeticum fugerent in eo produntur annis. ccc. habitasse. Contra in arabico latere daron oppidum esse eorum. Bion autē sapien uocat quod ille efar: & ipso nomine aduenas ait significari. Caput eorū in insula sembobotin: & tertiu in arabia sai. Inter montes autem & nilum symbarrī sunt phaliges. In ipsis uero mōtibz aethæ multis nationibus. Abesse a mari dicuntur dierum quinque itinere. Viuunt elephantorum uenatu. Insula in illo sebritarum regioni paret. Ab ea nubei aethiopes dierum octo itinere. Oppidū eorum nilo impositum tenupsi sambri: apud quos quadrupes omnes siue auribus etiā elephāti. At ex africae parte ptoembari toemphanæ: qui canem pro rege habent motu eius imperia augurantes. Arusi oppido longe a nilo sito. Postea achisarin: phaliges marigerri casamarri. Bion & alia oppida in isulis tradit. A sebobiti meroē uersus diez toto itinere. xx. Proxiā in insula oppidū sebarritarum sub regia. Et aliud asar. Alterius oppidum dandem. Tertiā medoen uocant: in qua oppidum asel. Quartam eodem quo oppidum nomine garoden: inde paropas oppidū. Nauos: modūdæ: maudatini: secandini: colligati: secandæ: nauetabæ: cumi: agrosi: ægyptiani: candroga ri arabum sūmorū. Regio supra sribitum: ubi desinunt montes: traditur a quibusdam habere maritimos aethiops niscastes: niscitas: quod significat ternū & quaternum oculorum uiros: non quia sic sint: sed quia sagittis præcipua contēplatiōe utuntur. Ab ea uero parte nili quæ supra fixtes maiores oceanumque meridianum protenditur: dalion uocatos esse dicit pluuiā tantū aqua utētes: cisoros: lōgoporos. Ab eocalicibus dierum. v. itinere usibalcos: isuelos: pheruos: ualios: cispios. Reliqua deserta. Deinde fabulosa ad occidentem uersus nigroæ: quorum rex unum oculū habeat in fronte. Agriophagi: pantherarum & leonū carnibus maxime uiuentes: pamphagi omnia mandentes. Antrophophagi humana carne uescentes. Cynamolgi caninis capitibus. Arthabathicæ quadrupedum ferarum modo uagi. Deinde hespericæ sperori: quos in mauritanicæ confinio diximus. Pars quædam aethiopum locustis tantū uiuit fumo & sale duratis in annua alimenta in quadragēsimū uitæ annum non excedunt. Aethiopum terram uniuersam cum mari rubro patere in longitudinē semel & uities. lxx. Mil. pass. In latitudinem cum superiore ægypto duodecies. xcvii. Mil. Agrippa existimauit. Quidā in longitudinem ita diuiserunt. A meroe sribitū. xv. dierū nauigatione. Ab ea. xii. ad dabellos. Ab iis ad oceanum aethiopicū. vi. dierum iter. In totū enim ab oceano ad meroen. d. cc. Mil. xxy. Mil. pass. esse inter auctores fere conuenit. Inde syenē quantum diximus. Sita est aethiopia ab oriente hyberno ad occidentē hybernum. Meridiano cardine siluæ hebeno maxime uirent: meridiana eius parte imminens mari. mons excelsus æternis ardet ignibus ænonocauma dictus: a quo nauigatio quadridui ad promontoriū quod hesperionceras uocatur confine africae: iuxta aethiops & hesperios. Quidā & i eo tractu modicos colles amoena opacitate uestitos ægypanum: satyrorumq; produnt.

Insulæ aethiopici maris.

CA. XXXI.

Insulas toto eo mari & Euphorus cōplures esse tradit: & Eudoxus: & Timosthenes. Clitarchus uero Alexandro regi renunciātam adeo diuitem: ut equos incolæ talentis auri permutarent. Alterā ubi sacer mons opacus siluā repertus esset distillatibus arboribus odore miræ suauitatis. Contra sinū persicū cernē nominatur insula aduersā aethiopiæ: cuius neq; magnitudo neq; inter uallum a continente constat. Aethiops tantum populos habere traditur. Euphorus auctor est: a rubro mari nauigantes in eam non posse propter ardores ultra quasdā colūnas (ita appellantur) paruæ insulæ prouehi. Polybius in extrema mauritania contra montē atlantē a terra stadia. viii. abesse prodidit cernē. Nepos. Cor. ex aduerso maxime carthagini a continente. pas. Mil. non ampliorē circuitū. ii. Mil. Traditur & alia insula contra montem atlantē: & ipsa atlantis appellata. Ab ea quinq; dierum nauigatione solitudines ad aethiops hesperios: & promōtorū quod uocamus hesperionceras. Inde primū circūagente se terræ fronte in occasum ac mare atlanticū. Contra hoc quoq; promontoriū gorgones insulæ narrantur. Gorgonum quondā domus bidui nauigatione distantes a continente ut tradit Xenophon Lāplacenus. Penetrauit in eas Hāno poenorum imperator: prodiditq; hirta foeninarum corpora uiros pnicitate euasisse. Duarūq; gorgonū cures argumenti: & miraculi gfa in lunonis tēplo posuit: spectatas usq; ad carthaginē captā. Ultra has etiā duæ hesperides insulæ narrant. Adeoq; omnia circa hæc incerta sunt: ut Statius Sebosus a gorgonū insulis præ nauigatione atlantis dierum. xl. ad uesperidum insulas cursum prodiderit: ab iis ad hesperionceras unius. Nec mauritanicæ insu-

larum certior fama ē. Paucas mō constat esse ex aduerso autologum a luba repertas: in qbus gae uel autolia
tubicam purpuram tinguere instituerat.

De fortunatis insulis.

CA. XXXII.

SVnt qui ultra eas fortunatas putant esse qualidāq; alias: quae numero idē Sebosus et
spatia complexus lunoniam abesse a gadibus. d. ccl. Mil. pas. tradit. Ab ea tantundem
ad occasum uersus pluualia caprarumq;. In pluualia non esse aquā nisi ex imbribus
Ab iis. ccl. mil. pas. Fortunatas contra leuam mauritaniae. viii. mili. pas. Ora solis uocari in conual
le a conuexitate & planaria a specie cōuallis: circuito. ccc. m. pas. Arboꝝ ibi proceritate ad centū
quadragintaquattuor pedes ad olefcere. luba de fortunatis ita inquisiuit: ut sub meridie positas
esse prope occasum a purpurariis. d. ccxv. m. p. sic ut. ccl. supra occasum nauiget. Deinde p. ccc
lxxv. milia pas. ortus petatur. Primam uocari ombriion nullus aedificiorum uestigiis: habere in
montibus stagnum: arbores similes ferulae: ex quibus aqua exprimator: ex nigris amara: ex candi
dioribus potui iucunda. Alterā insulā lunoniā appellari. In ea aediculum esse tantū lapide extru
ctam. Ab ea in uicino eodem nomine minorē. Deinde caprarum: lacertis grandibus refertam. In
conspetu eae esse ningariā: quae hoc nomen accepit a perpetua niue nebulosa. Proximā ei cana
riam uocari a multitudine canum ingentis magnitudinis. Ex quibus perducti sunt a luba duo:
quin apparent ibi uestigia aedificioꝝ. Cum autem copia omnes pomoge & auium ois gsis abun
dent: hanc & palmetis cariotas ferentibus: ac nuce pinea abudare. Esse copiam quoq; mellis. Pa
pyrum quoq; & siluros in amnibus gigni. Infestari eas beluis: quae expellantur assidue putrescen
tibus. At abunde orbe terrarum extra intra indicato collecta in aretū mensura aequior uidetur.

Terrae per mensuras computatae digestio.

CA. XXXIII.

POlybius a gaditano freto lōgitudie directo cursu ad hos mæotis. xxxiiii. xxxvii. Mil.
d. pas. prodidit. Ab eodem initio ad orientem recto cursu sicilia: duodecies. lx. mil. d.
pas. Cretā. ccclxxv. pas. Rhodum. clxxvi. d. pas. Cheledonias tantundē. Cyprū. ccxv
pas. Inde syriæ seleucia pieriam. cxv. pa. Quae cōputatio efficit uicies ter. xl. m. passus.
Agrippa hoc idem interuallum a freto gaditano ad sinum persicum per longitudinē directā. xx
xiiii. xl. mil. pas. taxat: in quo haud scio an sit error numeri: quoniam idem a siculo freto alexan
driā cursus. xii. l. m. pas. tradidit. Vniuersus autem circuitus per sinus dictos ab eodem exordio
colligit infra mæotin Jacum. clvi. Mil. pas. Artemidorus adicit. d. ccvi. mil. Idem cum mæotide.
clxxiii. xc. pas. esse tradit. Hæc est mensura inermiū & pacata audacia fortunam prouocantium
hominum. Nunc ipsarum partium magnitudo cōparabitur: utcunq; difficultatē afferet auctoge
diuersitas. Aptissime tamen spectabitur ad longitudinem latitudine addita. Est ergo ad hoc p
scriptum europæ magnitudo. lxxxv. xlviii. mil. pas. Africa ut media ex omni uarietate prodētū
summatu computatio. Efficit lōgitudō. xxxvii. xlviii. mil. Latitudo qua collitur nusq;. ccl. M. p.
excedit. Sed quoniam a cyrenaica eius parte. d. ccccx. mil. pas. eam fecit Agrippa. Deserta eius ad
garamantas usq; qua noscebantur: complectens uniuersam mēsurā: quae uenit in computationē.
xlv. viii. Mil. p. efficit. Asiæ lōgitudō in confessio est. lxxiii. dcccl. Mil. pas. Latitudo sane cōpute
tur ab æthiopico mari alexandriam iuxta nilum sitam: ut per meroen & syenen mensura currat
xviii. lxxv. mil. pas. Apparet ergo europam paulominus dimidia asiæ parte maiorem esse q̄ asiā.
Eandem altero tanto & sexta parte africæ amplioꝝ q̄ africam. Quod si misceantur omnes sū
mæ: liquido patebit europā totius terræ tertiam esse partem & octauam paulo amplius. Asiā
uero quartam & qurtādecimam. Africā autē quintam & insuper sexagesimā. His addemus etiā
num unam græcæ inuentionis sententiam uel exquisitissimæ subtilitatis: ut nihil desit in spectā
do terrarum situ: indicatisq; regionibus noscatur: & quae cuique earum societas sit: siue cognitio
dierum: ac noctium: quibusq; inter se pares umbræ & æqua mundi conuexitas. Ergo reddetur
hoc etiam: terraq; uniuersa in membra coeli digeretur. Plura sunt autem hæc segmenta mundi:
quæ nostri circulos appellauere: græci paralellos.

Digestio terræ in paralellos: & umbras pares.

CA. XXXIII.

PRincipium habet indiæ pars uersa ad austrum. Patet usq; arabiam & rubri maris ac
colas. Continentur gedrosi: persæ: carmani: elimæ: parthienæ: aria: susianæ: mesopota
mia seleucia cognominata. Babylonia arabia ad petras usq;. Syria cele: pelusium ægy
pti. Inferioꝝ ora quæ uocatur alexadriæ africæ maritima. Cyrenaica oppida cinnia
Tapfus: hadrumētū clupea: carthago. Vtica utraq; hippo. Numidia: mauritania utraq; atlāticū
mare: columnæ Herculis. In hoc coeli circōplexu æquinoctiū die media umbilicus: quæ gnomō.

f iii

uel chium
dorida

nem uocant: septē pedes longus: umbrā non amplius quattuor pedes longā reddit. Noctis uero dieiq; longissima spatia horas. xiiii. æquinoctiales habent: breuissima e contrario decē. Sequens circulus incipit ab india uergente ad occasum: uadit per medos parthos: per sepolin: citima peris dis: arabia citeriorē: iudæam: libani: montis accolat. Amplectit̄ babylonē: idumæam: samariā: hie rofolymā: ascalonē: ioppā: cæsareā: phœnicē: proleaidē: sydonē: tyrū: iberitū: botri: tripoli: byblū: antiochiā: laodiceā: selenuciā: ciliciā: maritima: cyprū: austrinā: cretā: lilybæū in sicilia: septentrio nalia africæ & numidiæ. Umbilicus æquinoctio. xxxv. pedū: umbrā. xxiiii. pedes longā facit. Dies autē noxq; maxima quattuordecim horarū: æquinoctialū est: accedente: iis quinta parte unius ho ræ. Tertius circulus ab indis imao proximis oritur. Tendit per caspias portas: mediæ: proximas: cataoniā: cappaciā: taugæ: amanū: islum: cilicias portas: solos: tharsum: cyprū: pifidiā: pamphylia si den: lyconiā: lyciā: patarā: xanthū: caunū: rhodū: coum: halycarnafum: gniūdū: doriadū: delū: cy cladas: mediā: gythiū: malean: argos: laconiā: elin: olympiā: meseniā peloponnefi: syraculas: cati nā: siciliā mediā: fardinia: austrina. cartea: gades: Gnomōis centū uncia: umbrā. lxxvii. unciaq; fa ciunt. Longissimus dies est æquinoctialū horarū. xiiii. atq; dimidiæ cū .xxx. parte unius horæ: Quarto subiacent circulo: quæ sunt ab altero latere imai. Cappadocia: austrina galatia: myfia: fardis: smyrna: spylus: tmolus mons lydiæ: caria: lonia: tralis: colophon: ephesus: miletos: famos: chios: icariū mare: cyclades septētriāles: athenæ: megara: corithus: sicyonia: achaia: patræ ishmus: epirus: septentrionalia sicilia: narbonensis galia: exortua: hispaniæ maritima a cartaginē noua & inde ad occasum. Gnomoni. xxi. pedū: respōdent umbræ. xvii. pedum. Longissimus dies habet æquinoctiales horas quattuordecim & duas tertias unius horæ. Quinto continentur segmēto ab introitu caspij maris bactria: hyberia: armenia: myfia: phytigia: hellepōtus: troas: tenedus: abidos: scepsis: iliū: ida mons cizycū: laplacū: sinope: amifum: heraclea in ponto: paphlagonia: lemnius: im brus: thafus: calandria: thessalia: macedonia: larisia: amphipolis: thessalōice: pella: edesus: berœæ: pharfalia: caristū: eubœa: boeotū: chalcis: delphi: acarnania: atholia: apollonia: brundisū: taren tū: thuriū: locri: regiū: lucani: neapolis: puteoli: thuscū: mare: corsica: baleares: hispania media. Gno moni septē pedes: umbris sex. Magnitudo diei sūma horarū æquinoctialū quindecim. Sexta cō prehensio qua continetur urbs roma amplectitur caspias gentes: caucasum: septētrionalia arme niæ: apollonia supra rhyndacū: nicomediā: niceā. chalcedonē: bizantiū: lysimachiā: cherdnefum: melanē sinū: abderā: famothraciam: maroneā: oenū: beffica: traciā: mædicā: pæoniā: illyrios: dyna chiū: canusū: apuliz: extima: cāpaniā: & ethruriā: Pifas: Lunā: Luccā: Genuā: liguriā: antipoli: maf filia: narbonē: tarraconē: hispaniā: tarraconensem mediā & inde per lusitaniā. Gnomoni pedes no uē: umbræ octo. Longissima diei spatia horarū: æquinoctialū. xv. addita nona parte unius horæ: aut (ut Nigidio placuit) quinta. Septima diuisio ab altera caspij maris hora incipit. Caditq; supra callatin: bosphoge: borysthenē: tomos: thraciæ auersā: triballos: illyrici reliq; adriaticū mare: aquileiā: altinū: uenetia: uicetiā: patauiū: Veronā: Cremonā: rauēnā: anconā: picenū: marfos: pelignos: fabios: umbriā: ariminū: bononiā: placentiā. Mediolanū: oiaq; ab appenino. Transq; alpes galliā: aquitaniā uienā: pireneū: celtiberiā. Umbilico. xxxv. pedū umbræ. xxxvi. Vt tamen in partē uene riæ exæquetur umbra gnomoni. Amplissima dies horarū: æquinoctialū. xv. & quintage partium horarū triū. Hactenus antiquorū exacta celebrauimus. Sequentiū diligentissimi quod superest ter rarū tribus assignauere segmentis. A tanai per mæotin lacū & sarmatas usque borysthenē: atque ita per dacos partēq; germaniæ gallias oceanī littora amplexi: quod esset: horarū. xvi. Alterū per hyperboreos & britaniā horarū. xvii. Postremo scytichum a rhiphæis iugis in tylen: in quo dies continuarentur (ut diximus) noctesque per uices. lidem & ante principia: quæ fecimus: posue re circulos duos. Primū per insulā meroen & Ptolemaidē in rubro mari ad elephatorū uenatus conditā: ubi longissimus dies. xii. horarū: esset: dimidia hora amplior. Secundū per syenen ægy pti euntē: qui esset horarū. xiiii. Idēque singulis dimidia horarū spatia usque ad ultimū adiecere circulis. Et hactenus de terris.

De animalibus

VNDVS ET IN EO TERRAE: GENTES: MARIA: INSV. Iae: Insignes urbes ad huc modum se habent. Animantium in eodem natura nullius prope partis contemplatione minor est. Siquidem cum omnia exequi humilis nequeat animus. Principium iure tribuetur homini: cuius causa videtur cuncta alia genuisse naturam: magna & saeva mercede contra tanta sua munera: ut non sit satis aestimare: parens melior homini: an tristior noverca fuerit. Ante omnia unum animantium cunctorum aliena alienis velat opibus: ceteris varie tegumenta tribuit: testas: cortices: coria: pinnas: villos: fetas: pilos: plumam: penas: squamas: uellera. Trucos etiam arboresque cortice interdum gemino a frigoribus: & calore tutata est. Hominem tantum nudum & in nuda humo natali die abiicit ad vagitus statim & plorat: nullumque tota

limum aliud ad lachrymas: & has protinus vitae principio. At hercule risus praecox illi & ceteris: mus ante quadragesimum diem nulli datur. Ab hoc lucis radimento quod ne feras quidem inter nos genitas vincula excipiunt: & omnium membrorum nexus: atque infeliciter parum faceret manibus pedibusque deinceps flens. Aniam ceteris imperatorum: & a supplicis vitam auspiciatur: una tantum ob culpam: quia natum est. Heu dementia ab his initiis existimantium ad superbiam se genitos. Prius roboris spes: primumque temporis munus: quadrupedi similem facit. Quando homini incessus: quando uox: quando firmus cibus: os: quod in palpitans uertex. Summa inter cuncta animalia imbecillitatis indicium. Iam morbi tot atque medicinae: tot contra mala excogitata: & haec quoque subinde nouitaribus uitae: cetera sentire naturam suam. Alia perniciousam usurpare: alia praepetes uolatus: alia utres: alia nare. Hominem scire nihil sine doctrina: non dari non ingredi: non uesci: breuiterque non aliud naturae sponte quam flere. Itaque multi extiterunt: qui non nasci optimam censerent: aut quam occisime aboleri. Vni animantium luctus est datus. Vni luxuria: & quidem innumerabilibus modis: ac per singula membra. Vni ambitio. Vni auaritia. Vni immensa uiuendi cupiditas. Vni superstitio. Vni sepulturae cura: atque etiam post se de futuro. Nulli uita fragilior. Nulli rerum omnium libido maior. Nulli paucior consiliorum. Nulli rabies acrior. Denique cetera animalia in suo genere prope degunt. Congregari uidemus: & stare contra dissimilia. Leonum feritas inter se non dimicat. Serpentum morsus non petit serpentes. Ne maris quidem beluae: ac pisces nisi in diuersa genera seuiunt. At hercule homini plurima ex homine sunt mala.

Gentium mirabiles figurae:

CA. I.

DE de uniuersitate quidem generis humani magna ex parte in relatione gentium diximus. Neque enim ritus moresque nunc tractamus. Innumeri sunt totidem pene quot sunt hominum coetus. Quaedam tamen non omittenda duco: maximeque longius a mari degentium. In quibus prodigiola aliqua & incredibilia multis uisum iri haud dubito. Quis enim aethiops an teque cerneret creditur: aut cui non miraculo est cum primum in noticiam uenit? Quae multa fieri non posse priusquam facta iudicant. Naturae uero rege uis atque maiestas in omnibus momentis fide caret: si quis non pres eius: ac nitota spectat animo. Ne pauones aut tigrum patherarumque maculas: & tot aliam picturas commemorare: potui dictum: sed inmensam aestimationem: tot gentium sermones: tot linguarum tanta loquendi uarietas: ut externus alieno pene non sit hostis uice. Iam in facie uulgatiorum non cum sint. X aut paulo plura membra nullas duas in tot milibus hominum indiscretas effigies existere. Quod ars nulla in paucis uero potest affectando. Nec tamen ego in plerisque eorum obstrigam fidem meam: potiusque ad auctores relegabo: qui de dubiis rogant omnibus. Moneo ne sit fastidium graecos sequi tanto maiore eorum diligentia uel cura uerulatio.

De scythia: & aliis diuersitate gentium.

CA. II.

DE scythiarum gentem & quidem plura: quae corporibus humanis uelcerent: idcirco uimus. Id ipsum incredibile fortasse: non cogitemus in medio orbe terrarum ac Sicilia & Italia fuisse gentes huiusmodi cyclopas & lestrigonas: & non perime trasalpes hominem imolari gentium eorum more solitum: quod paulo a maledico abest. Sed & iuxta eos qui sunt ad septentrionem uersi: haud procul ab ipso aglonis exortu specus eius dicto: quem locum geslithron appellant: per dunt arimaspi: quos diximus: uno oculo in fronte media insignes: quibus assidue bellum esse circa metalla cum gryphis ferarum: uo

ut dicitur
et cum capite
lo pro ma-
tilibus

lucris genere quale vulgo tradit: eruente ex cuniculis auge mira cupiditate & feris custodiētibz
& arimaspis rapiētibz: multi sed maxie illustres Herodotus & aristas Procōnesius scribūt. Sup
alios aut ātropophagos scythas in quadā cōualle magna imai mōtis regio est: quae uocatur abari
mon: in qua siluestres uiuunt hoies aueris post crura plantis eximiae uelocitatis: passim cū feris
uagantes. Hos in alio nō spirare coelo: ideoq; ad finitimos reges nō pertrahi. Neq; ad alexandru
magnū pertractos Beton itinerū eius menor prodidit. Priores anthropophagos: quos ad septē-
trionē esse diximus. x. diez; itinere supra borysthenē amnē: ossibus humanoz; capitū bibere. Cu
tibusq; cū capillo pbaltheibus an'e pectora uti lagonus Nicēnsis. Idē in albania gigni quosdā
glauca oculoq; acie: a pueritia statim canos; q; noctu pluq; interdiu cernāt. Idē trēre diez; x. supra
borysthenē sauromatas tertio die cibū capere semp. Crates Pergamenus in hellepōtū circa pari-
um genus hominū fuisse tradit: quos ophiogenes uocat: serpentū ictus cōtactu leuare solitos: &
manu iposita uenena extrahere corpori. Varro et nunc esse paucos ibiq; saluaz; cōtra ictus
serpentū medeantur. Similis & in africa gens psylloz; fuit ut Agatharchides scribit: a Psyllo rege
dicta: cuius sepulchrū in parte syrtiū maiore est. Hoz; corpori ingenitū fuit uirus exitiale serpen-
tibus: ex cuius odore spirēt eas. Mos uero liberos genitos ptinus obiciendi seruisimū earum.
Eoz; genere pudicitia cōiugū experiendū: nō profugientibus adulterino sanguine natos serpentū
bus. Hāc gens ipsa quidē ppe interneptione sublata est anafamonibus: qui nūc tenēt hos sedes.
Genus tamē hoium ex iis qui profugerāt: aut cū pugnatū est abfuerāt: hodieq; remanēt in pau-
cis. Simile & i Italia marloz; gēte durat: quos a Cyrces filio ortos ferūt: & ideo inesse iis uim na-
turalē eā. Et tñ oibus hoibus cōtra serpētes inest uenēnū. Ferūtq; ictas saluaz; tu feruentis aquae:
cōtactu fugere. Quod si in fauces penetrauerit et mori. Idq; maxie hūani ieiuni oris. Supra nasa
monas cōfinesq; illis maclyas androgynas esse utriusq; naturae iter se uicibus coentes Calliphā-
tes tradit: Aristoteles adūcit dextrā māmā iis uirilē: leuā muliebrē esse. In eadē africa familias qd
dā effascinatū isigonus & mēphodorus tradūt: quaz; laudatiōe intereat pbata: arefcāt arbores:
emoriāt ifantes. Esse eiudē generis i triballis & illyriis adūcit isigonus: q; uisū quoq; effascines. i
terimātq; quos diutius intueant: iratis p̄cipue oculis: quod eoz; malum facilius sentire puberes.
Notabilius esse: q; pupillas binas in oculis singulis habeāt. Huius generis foemias in scythia quae
uocatur uirhyae: pdit Apollonides Philarchus & in ponto thibioz; genus: multoq; alios eisdē
naturae: quoq; notas tradit in oculo altero geminā pupillā: in altero equi effigie. Eisdē p̄trea nō
posse mergi: nec ueste quidē degrauiatos. Haud dissimile iis genus pharmacū in aethiopia prodi-
dit Damō: quoq; sudor tabē cōtactis corpibus asferat. Foeminas quidem oēs ubiq; uisū nocere:
quae duplices pupillas habeant: Cicero quoq; apud nos auctor est. Adeo naturae: cum serage mo-
re uelendi humanis corporibus in hoīem rabie genuisset: gignere in toto corpore: & quorūdā
oculis quoq; uenena placuit: ne quid usq; mali esset: quod in homine non esset. Haud procul ur-
be roma in faliscoz; agro familiae sunt paucae: quae uocantur hirpiae: quae sacrificio ānuo quod
fit ad montē foractē Apollini: super ambustā ligni struē ambulātes nō adurūt. Et ob id perpe-
tuo senatuscōsulro militiae oīumq; alioz; mūoz; uacationē habēt. Quorūdā corpori partes na-
scent ad aliqua mirabiles. Sicut Pyrrho regi pollex i dextro pede: cuius tactū iyenosis medebat.
Hūc cremari cū reliquo corpore nō potuisse tradūt. Conditūq; loculo in tēplo. P̄cipue india
aethiopiaq; tractus miraculis scatēt. Maxima in india gignunt aialia. Indicio sunt canes grandio-
res caeteris. Arbores qdē tātae p̄ceritatis tradunt: ut sagittis supari nequeāt. Hāc facit ubertas
soli: tēperies coeli: aquae abūdātia (si libeat credere) ut sub una ficu turmae cōdant egrū. Arūdi-
nes uero tātae p̄ceritatis: ut singula inter no dia alueo nauigabili ternos interdū homines: ferāt.
Multos ibi quina cubita cōstat lōgitudine excedere. Nō expuere: nō capitis: nō dentiū aut oculo-
loz; ullo dolore affici. Raro aliāz; corporis p̄tū: tā moderato solis uapore durari. Philosophos
eoz; quos gimnosophistas uocat: ab exortu ad occasum p̄stare cōtuetes solē immobilibus oculis
Feruētibus arenis toto die alternis pedibus insistere. In mōte: cui nomen ē nilo: hoies eē aueris
plātis: octonos digitos i singulis pedibus habētes auctor est Megasthenes. In multis aut monti-
bus genus hominū capitibus caninis: ferarū pellibus uelari: pro uoce iatratū edere: unguibus ar-
matū uenatu & aucupio uelci. Hoz; supra. cxx. mil. fuisse pdūt. Cresias scribit in quadā gente
indiae foeminas semel i uita parere: genitosq; cōlesti canescere. Itē hoium genus. q; monofceli uo-
carent: singulis cruribus mirae p̄nitatis ad saltū. Eisdemq; sciopodas uocari: q; in maiore aestu
humī iacētes resupini umbra se pedum p̄tegāt. Nō lōge eos a troglodytis abesse. Rursusq; ab iis
occidentem uersus quosdam sine ceruice: oculos in humeris habentes. Sunt & satyri sub solanis

indorum montibus: cartadorū dicit regio: perniciosissimū animal tanquā quadrupes tā recte
 currentes: humana effigie: ut propter uelocitatem nīlī senes aut agri non capiantur. Choroman- uel chorā-
 darū gentem uocat Taurō siluestrem sine uoce: stridoris horrendi: hirtis corporibus oculis glau- neorum
 cis: dentibus caninis. Eudoxus in meridianis indiae uiris plantas esse cubitales. Fœminas adeo p
 uas: ut struthopodes appellant. Megasthenes gentē inter nomadas indos narium loco foramina
 tantū habentē: anguīū modo loripedē: uocari syrietas. Ad extremos fines indiae ab oriente circa
 fontē gangis astomorū gentē sine ore corpore toto hirtā uesliri frondiū lanugine: halitu tantū
 uiuentē & odore: quem naribus trahant. Nullum illis cibū: nullūque potū. Tantū radicū florū
 q̄ uarios odores siluestrium maiorū: quae secū portant longiore itinere: ne desit olfactus. Grā
 uiore paulo odores haud difficulter exanimari. Super hos extrema in parte montū spithamæ:
 pygmæi narrantur: ternas spithamas longitudine: hoc est ternos dodrantes nō excedentes. Salu
 bri coelo: semperque uernante: montibus ab aquilone oppositis: quos a gruibus infestari. Home
 rus quoque prodidit. Fama est infidentes arietū captarūque doris armatos sagittis ueris tēpo
 re uniuerso agmine ad mare descendere: & oia pulloque capē alitū consumere: ternis eam expē
 ditionē mensibus confici: aliter futuris gregibus non resisti. Casas eorū luto pennisque: & ouoꝝ
 putaminibus construi. Aristoteles in cauernis uiuere pygmæos tradit. Cætera de his ut reliquī,
 Cynios idoz̄ genus Isigonos tradit annis cētenis quadragenis uiuere. Itē aethiopus macrobios
 & feras existimat: & qui athon mōtē incolant. Hos quidē quia uiperinis carnibus alant: itaq; nec
 capitū: nec uestibus eoz̄ noxia corpori inesse animalia. Onesticus quibus in locis indiae umbrae
 non sint: corpora hoīum cubitoꝝ quinū & binoz̄ palmoz̄ existere: & uiuere annos. cxxx. nec
 senescere: sed ut medio æuo mori. Crates Pergamēnus indos qui cētenos annos excedāt gymne- uel pādea
 stas appellat: non pauci macrobios. Cretas gentē ex iis quae appellatur pandora in conualibus si
 tā: annos ducentos uiuere: in iuuetra candido capillos: qui in senectute nigrescat. Contra alios qua
 dragenos non excedere annos iunctos macrobiis: quoz̄ fœminæ semel pariunt. Idq; & Agathar
 chides tradit. Præterea locustis eos alit: & esse pernices. Mandroz̄ nomen iis dedit Clitarchus &
 Megasthenes: tricentoz̄ eoz̄ uicos annumerant. Fœminas septimo ætatis anno parere: senectā
 quadragesimo anno accidere. Artemidorus in tabrobanā insulā longissimā uitā sine ullo corpo
 ris langore tradit. Viros indoz̄ quosdam cū feris coire: mixtosque & semiferos esse partus. In
 calingis etiā indiae gēte quinquē nes concipere fœminas: octauū uitæ annū non excedere. Et
 alibi cauda uillosa hoīes nasci pernicitatis eximia. Alios auribus totos contegi. Oritas ab indis
 arbis fluuius dicitur. Ii nullū alium cibum nouere q̄ piscium: quos unguibus dissectos sole
 torreat: atque ita panē ex iis faciunt: ut refert Clitarchus. Troglodytas super aethiopiā uelocio
 res esse equis pergamēnus Crates. Itē aethiopus octona cubita longitudine excedere: syrbotas uo
 cari gentē cā nomadū aethiopū secundū flumen astapū ad septentrionē uergentē. Gens medim
 noz̄ appellata abest ab oceano dieꝝ itinere. xx. Animalū quae cynocephalos uocamus lacte ui
 uunt: quorum armenta pascit maribus interēptis præterq̄ sobolis causa: in africae solitudinibus
 hominū species obuia subinde fiunt: momentoque euanescent. Hæc atque talia ex hominū ge
 nere ludibria sibi: nobis miracula ingeniosa fecit natura. Et singula quidē quae facit indies: aut
 prope horas quis enumerare ualeat? Ad detegendā eius potentia satis sit inter prodigia posuisse
 gentes. Hinc ad cōfessā in homine pauca.

De prodigijs partibus.

CA. III.

Ergeminos nasci certū est Oratioꝝ Curatorūq; exēplo. Supra inter ostenta adducit:
 præterquā in ægypto ubi: fœtifer potu nilus. Proxime supremis Diui Augusti annis
 Fausta quædā e plebe ostia duos mares: totidē fœminas enixa samē: quae secuta est:
 portendit haud dubie: Reperitur & in peloponneso binos quater enixa: maiorēque
 partē ex omni eius uixisse partu: & in ægypto septenos utero simul: gigni: auctor est Trogus. Gi
 gnunt & utriusq; sexus: quos hemophroditos uocamus: oli androgynos uocatos: & in pdigijs
 habitos: nūc uero in delitijs. Pōpetus magnus in ornamentis theatri mirabiles fama posuit effi
 gies: ob id diligentius magnoz̄ artificū igeniis elaboratas: inter quas legitur Eryche a. xx. liberis
 rogo illata tralis enixa triginta partus. Alcippe elephantum q̄ id inter ostenta est. Nanque &
 serpentē peperit inter initia marisci belli Ancilla. Multiformes pluribus modis inter monstra p
 tus eduntur. Claudius Cæsar scribit hippocentaurū in thessalia natum eodem die interisse. Et
 nos principatu eius allatum: illi ex ægypto in melle uidimus. Est inter exēpla in uterum protū
 nos reuersus infans sagunti: quo anno ab Hannibale deleta est.

De mutatione sexus & geminis partibus.

CA. III.

EX foeminis mutari in mares non est fabulosum. Inuenimus in annalibus Licinio Crasso .C. Cassio Longino. cons. Casini puerum factum ex uirgine sub parentibus: iussuq; aruspici deportatum in insulam desertam. Licinius Murianus prodidit uisum a se argis Aristontem cui nomen Arestusae fuisse. Nupuisse etiam. Mox barbam & uiriliter puenisse: uxoremq; duxisse. Et uide fortis & smyrnae puerum a se uisum. Ipse in africa uidi mutatum in mare nuptiarum die. L. Cossicium uide tridritanum. Editis geminis rari esse aut puerperae: aut puerperio praeterquam alteri uitam. Si uero uiriusq; sexus editi sint gemini rariore utriusq; salutem foeminas gigni celerius quam mares: sicuti celerius senescere. Sapius uero moueri mares in utero: & in dextra fere parte: in leua foeminas constat.

De huius generatio: & pariendi tempore illustra exempla a medicis. vii. ad. xi. CA. V.

Aeteris aniantibus statutum: & pariendi: & partus egerendi tempus est. Homo tanto anno & incerto gignitur spatio. Alius septimo mense: alius octauo: & usque ad initia decimi undecimiq; Ante septimum mensem haud unquam uitalis est. Septimo non nisi pridie postero uel plenilunio die aut interlunio concepti nascuntur: Translatitium in aegypto est & octauo gigni. iam quidem & in Italia tales partus esse uitales. Contra praescorum opinionem uariant haec pluribus modis. Vestilia. C. Herdicia ac postea Pomponii atque Orfiti clarissimorum ciuium coniunx ex iis quattuor partus enixa semper septimo mense: genuit Sullum Ruffum undecimo. Corobulonum septimo utrunque consulum. Et postea Cesoniae Cuius principis coniugis octauo. In quo mensium numero genitis intra quadragesimum diem maximus labor grauidis. Quarto autem & octauo mense lactales in iis abortus. Masurius auctor est. L. Papyrium praetorem secundo here de lege agente honorum possessionem contra eum dedisse cum mater partum. xiiii. mensibus diceret tulisse. quomodo nullum certum tempus pariendi statutum uideretur.

De conceptibus & signa sexus in grauidis pertinentia ante partum. CA. VI.

Aconceptu decimo die dolores capitis: oculoque uertigines tenebraeque: fastidium in cibis: redundatio stomachi indices sunt hominis inchoati. Melior color marem ferenti & facilius partus. Motus in utero quadragesimo die. Contraria omnia in altero sexu. Ingestibile onus. Crurum & inguorum leuis tumor. Primus autem nonagesimo die motus. Sed plurimum langoris in utroque sexu: capillum germinante partu & in plenilunio. Quod tempus editos quoque infantes praecipue infestat. Adeoque incessus: atque omne quicquid dici potest in grauida refert: ut salioribus cibis usque carente unguiculis partum edant. Et si respirare: difficultas enitatur. Oportet quidem in enixa lactalis est: sicut sternuisse a coitu abortiuum.

De conceptu hominum & generatione. CA. VII.

Miseret atque etiam pudet aestimantem quod sit. friuola animalium superbissimi origo. Cum plerumque abortus causa fiat odor a lucernae extinctae. Huius principis nascuntur tyranni. Carni sex his animus. Tu qui corporis uiribus fidis. Tu qui fortunae munera amplexaris: & te ne alumnus quidem etus existas: sed partum. Tu cuius semper in uictoria mens. Tu qui te deum credis aliquo successu tu mens: tanti tamen perire potuisti. At qui etiam hodie minoris potes: quantulo serpentis ictus dente. Aut etiam ut anacreon poeta acino uuae passae. Ut Fabius senator praetor in lactis hauitu uno pilo transigatus. Is demum profecto uita aqua lance perstrabit qui semper fragilitatis humanae memor fuerit.

De agrippis.

CA. VIII.

Non pedes procedere nascentem contra naturam est. Ex quo arguunt eos appellauere agrippas: ut aegre partus. Qualiter. M. Agrippa ferunt genitum unico prope felicitatis exemplo in oibus ad hunc modum genitis. Quamquam is quoque aduersa pedum ualitudine. Misera iuuenta exercito a uo inter arma hostesque & ad mortem obnoxio accessu: infelici teris stipe omni: sed per utrasque Agrippinas maxime: quae Caium & Domitium Neronem principes genuere: totidem facies generis humani. Praeterea breuitate aui quinquagesimo uno raptus anno in tormentis adulteriorum coniugis: socerique prae graui seruitio iussisse praeposteri ortus augurium existimatur. Neronem quoque paulo ante principem & toto principatu suo hostem gentis humani pedibus genitum patris eius scribit Agrippia. Ritu naturae capite hominem gigni mos est: pedibus effert.

Monstruosi partus excisi utero.

CA. IX.

Aspicarius enecta parente gignuntur. Sicut Scipio Africanus prior natus. primusque Caesar a caeso matris utero dictus. Qua de causa & Caesones appellati. Simili modo natus & Manlius qui carthaginem cum exercitu intrauit.

Qui sint uopisci.

Opi scū appellant unum & geminis: qui recenti utero nasceretur altero intercepto abortu. Nāque maxima: & si rara circa hoc miracula existunt.

Exempla numerosa sobolis.

Rater mulierē pauca animalia coitū nouere grauida. Vnū quidē omnino aut alterge super foetat. Extat in monumentis etiā medicos: & quibus talia conseruari curae fuit: uno abortu duo puerperia egesta. Sed ubi paululū tēporis inter duos cōceptus intercessit: uterque est perfectus: ut in Hercule & Iphiclo fratre eius apparuit. Et in ea quae gemio partu alterge marito similē alterū procuratori eius. Et in alia quae unū iusto partu: quinque mēsum alterū edidit. Rursus in alia quae septē mensū edito puerperio: unū secutis mēsum geminos enixa est. Iam illa uulgata est uariā. Ex integris truncos gigni: ex truncis integros: eadēque parte truncos. Signa quaedā: ne uosq; & cicatrices etiā regenerari. Quarto partu dacorum originis nota in brachio redditur.

Exempla similitudinum.

IN Lepidorum gente tres intermisso ordine obducto mēbrana oculo genitos accepimus. Similes quidē alios auo. Et ex geminis quoque alterū patri: alterū matri. Annoq; post genitū maiori similē fuisse ut geminum. Quasdam sibi similes semper parere: quasdam uiro: quasdam nulli: quasdam foeminā patri: marē sibi. Indubitatū exemplum est nicei nobilis poetae bīzātii genti: qui adulterio aethiops nata matre hīl a ceteris colore differente: ipse in auiū degenerauit aethiopē. Similitudinū quidē in mente reputatio est: & in qua credant multa fortuita pollere: uisus: auditus: memoriaque: haustae imagines sub ipso conceptu. Cogitatio etiā utriuslibet animo subito transuolans effingere similitudinē aut miscere existimatur. Ideoque plures in homine q̄ in ceteris omnibus animalibus differentiae: quoniam uelocitas cogitationū animique celeritas & ingenii uarietas multiformes notas imprimit: cū ceteris animalibus imobiles sint animi: & similes omnibus singulisque in suo cuique genere. Antiocho regi syriāe e plebe nomine Arteon in tantum similis fuit: ut Laodice coniunx regia necato iā Antiocho munus per eū cōmendationis regniq; successionis peregerit. Magno Pompeio Vibius quidam e plebe: & Publilius etiam seruitute liberatus indiscreta prope specie fuere similes: illud os probum reddentes: ipsūque honorem eximia frontis. Qualis causa patri quoque eius Menogenis coci sui cognomen imposuit Strabonis a specie oculorū nomen habentis uitiū imitata. Et Scipioni in seruo Serapione uicimarii negociatoris uili mancipio. Et uisum familiae Scipioni post Gneum cognomen salutio minus dedit. Sicut Spinter Secundanus. Ret iariūque Panophylus collegio Lentuli & Metelli consulum. In quo per q̄ infortune fortuitū hoc quoq; fuit. Duo rū simul consulum in scena imagines cerni. E diuerso. L. Plancus orator hystrioni Rubrio cognomen imposuit. Rursus Curioni patri Burbuleius. Itēque Messalae censorio Menogenes perinde hystriones. Surae quidē proconsulis ēt rictū in loquēdo contractionē linguāe & sermonis tumultū nō imaginē modo piscator quidā in Sicilia reddidit. Cassio Seuerō celebri oratori armētariū Mirmillonis obiecta similitudo est. Torānius. M. Antonio iam triuū: ro eximios forma pueros alterum in asia genitū: alterū transalpes ut geminos uendidit: tanta unitas erat. Postquā dein de sermone puerum detecta fraude a furente increpitus Antonio est inter alia magnitudinē precii requirente (nam ducentis erat mercatus sestertis) respondit uersurus ingenii magno ob id ipsum se tanti uendidisse quoniam non esset mira similitudo in illis eodē utero editis. Diuersarum quidem gentium natales tam concordī figura reperiri: super omnem esse taxationem: adeoq; tempestiuam admirationem intulit: ut ille proscriptor animus micro & cotumelia furens nō aliud in censu magis & in fortuna sua duceret.

Quae sit generandi ratio.

St quaedā priuari dissociatio corporis: & iter se sterilis. At ubi cū aliis iuxere gignunt. Sicut Augustus & Liuiā. Itē alii aliaq; foemias tantū generat: aut mares. Plerūq; alternat: Sicut Graccorū mē duodecies: & Agrippia Germanici nouies. Alii sterilis ē iuenta. Alii semel in uita datur gignere: Quaedam non perferunt partus. Quales siquando medicina & cura uicere: foeminā fere gignunt. Diuus Augustus in reliqua exemplorum raritate neptis suae nepotem uisit genitum: quo excessit anno. M. Syllanus: qui cum asiam obtineret post consulatum Neronis principis successione ueneno eius interemptus est. Qu. Metellus Macedonicus cū

sex liberos relinqueret undecim nepotes reliquit. Nurus uero genorog; & omnes qui se patris appellatione salutarerent, xxvii. In actis Diui augusti tēporū inuenit. xii. consulatu eius. quē. L. Sylla collega ad. iiii. idus aprilis gessit Crispinū Hylarum ex ingenua plebe sefulana cū liberis nouē in quo numero filiae duae fuerunt: nepotibus. xxv. pronepotibus. xxix. neptibus. ix. praeterea pōpa cū oibus his in capitolio imolasse. Itē de eodē multipliciter.

CA. XIII.

uel methymnū

Uter post quinquagesimū annū nō gignit: maiorq; pars quadagesimo profluuiū genitale sistit. Nā in uiris Masinissa regē post octoginta sex annos generasse filiū: quē Methymathnū appellauerit claz; est. Catonē sensorium octogesimo exacto e filia Salonii clientis sui. Qua de causa aliog; eius liberog; propago Liciniani sunt cognominati: hi Saloniani: ex qbus Vticensis fuit. Nuper ē. L. Volusio Saturnio in urbis praefectura extincto nō tū est cornelia e Scipionū gēte Volusii Saturniūq; fuit cōsul post. lxxii. annū genuisse. Et usq; ad lxxv. apud ignobiles uulgaris reperit gñatio.

CA. XV.

scopulae in

uel Siron

Olum aut aial menstruale mulier est. In uirius utero quas apellarunt molas. Ea est caro informis in aia ferri ictū: & acie respuens: mouetur: sistiq; mēses: & ut partus: alias laetalis: alias una senescens: aliqñ aluo citatior excidens. Simile qdā & uiris in uentre gignitur quod uocant scyron. Sicut Oppido Capitori praetorio uiro. Sed nihil facile reperitur mulie; profluuiū magis monstrificū. Accescunt superuentu musta. Sterilesunt tactae fruges. Moriuntur insita. Exuruntur hortorū germina: & fructus arborum: quibus insidere dedunt. Speculorum fulgor aspectu ipso hebetat. Acies ferri praestringit: eboriq; nitor. Aluci apū emoriant. Aes ē: ac ferū rubigo protinus corrumpit: odorq; dirus aera. Et in rabiē agunt gustato eo canes: atq; insānabili ueneno morsus insigitur. Quin & bituminū sequax alioquin & lenta natura in lacu iudae: qui uocatur asphaltites: certo tēpore aīi superna: as nequit sibi auellit: ad omnem contactū adhārens: praeterq; filo: quod tale uirus infecerit. Etiā formicis aiali minimo in eē sensū eius ferunt: abiiciq; gustatas fruges: nec postea repeti. Et hoc tale tantūq; oibus tricenis diebus malū in muliere existit. & trimestri spatio largius. Quibusdā uero saepius mense: sicut aliqbus nunq;. Sed tales non gignūt. Quando haec est generādo hoī materia: semine maribus coactū mō hoc in sese glomerante. Quod deinde tpe ipso aiatur. corporatq;. Ergo cū grauidis fluxit. inualidi aut nō uitales partus eduntur: aut saniosi ut auctor est Nigidius.

Item de ratione partuum.

CA. XVI.

māda hō

tuo hō
atq; hō

Dem lac foeminae non corrupti alenti partū: si ex eodē uiro rursus conceperit arbitrat. Incipiente aut hoc statu: aut desinente cōceptus facillime tradunt. Foecunditatis in foeminis praerogatiua accepimus inunctis medicamine oculis salua inficit. Caeterū editis primores septimo mēse gigni dentes: priusq; in supera fere parte haud dubium est. Septimo eodē decidere anno alioq; sufficit. Quosdā & cū dentibus nasci: sicut. M. Currium: qui ob id dentatus cognominatus est. Et Cn. Papyriū Carbonē pelaros uiros. In foeminis ea res in auspiciis fuit exēpli regū tēporibus: cū ita nata esset Valeria exitio ciuitati in qua delata esset: futurū responso aruspiciū uaticinante. Sessapia ē illa tēpestate florentissimā deportata est ueridico exitio consecuto. Quosdā cōcreto genituali gigni i fausto omine Cornelia Gracchorū mater i dicio est. Aliqui uice dentiu continuo osse gignunt. Sicuti Prusae regis bithynio; filius supra parte oris. Dentes aut tantū inuisi sunt ignibus: nec cremātur cū reliquo corpore. Idē stāmis in domiti tabe cauant pituita ue. Candorē trahūt quodā medicamie. Uia atterūtur: multoq; primū i aliqbus deficiūt. Nec cibo tantū & alimentis necessarii. Quippe uocis sermōiq; regimē prior res tenēt cōcentu quodā excipietes ictū linguae: seriēq; structurā: atq; magnitudine mutilates molientesue aut hebetates uerba. Et cū defluxere explanationē oēm adimentes. Quin & augurium in hac esse creditur parte. Triceni bini uiris attribuuntur: excepta turdulog; gente. Quibus plures fuere longiora promitti uitae putāt spatia. Foeminis minor numerus. Quibus in dextra parte gemini superne a canibus cognominati: fortunae blādimēta pollicentur. Sicut in Agrippina Domitii Neronis matre: contra in Ieuā. Homine priusq; genito dente cremari mos gētū nō est. Sed mox plura de hoc: cū mēbratim historia decurret. Rissse eodē die quo genitus esset unū accepimus hoīem Zoroastren. Eidē cerebrū ita palpitate ut iposita repelleret manum: futurae praestigio scirent. In trimatu suo cuiq; dimidiam esse mēsurā staturae certū est. In plenū autē cūcto mortaliū generi minore indies fieri ppe modū obseruat. Raroq; pribus pceriores cōsumēte ubertatem seminū exustione: in cuius uices nunc uergat æuum. In creta terra: motu rupto monte inuērum est corpus stans. xlvii. cubitorum: quod alii Orionis: alii Etionis fuisse tradunt. Horestis cor

pus oraculi iussu resossum septē cubitorū fuisse monumentis traditur. Jam uero ante annos prope mille uates ille Homerus non cessauit minora corpora mortaliū q̄ prisca conqueri. Neui Polionis amplitudinē annales non tradunt: Sed quia populi concursu pene iterēptus esset: prodigij uice habitū. Procerissimū hoīem aetas nostra diuo Claudio principe Gabbarā nomine ex arabia aduectū nouē pedum & toridem unciarū uidit. Fuere sub Diuo Augusto semipede addito: quorū corpora eius miraculi gratia in conditorio Salustianorum asseruabantur hortorū. Pusioni & Secundillae erant nomina. Eodē praeside minimus homo duos pedes & palmū Conops nomine in delitiis iuliae neptis eius fuit. Et mulier Andromeda liberta iuliae Augustae. Maniū maximū & M. Tulliū equites romanos binū cubitorū fuisse auctor est Varro. Et ipsi uidimus in loculis asseruatos. Sexquipedales gigni quosdā longiores in trimatu iplentes uitae cursum haud ignotū est: inuenimus in monumentis salamisam Eutimenis filii in tria cubita triennio adoleuisse: incesu tardū: sensu hebetē: & iam puberē factū uoce robusta: ab sūptū contractione mēbrorū subita triennio circūactō. Ipsi nos pridem uidimus eadē ferme oīa p̄ter pubertatē in filio Cornelii Taciti equitis Ro. belgicae galliae rationes procurantis. Ectrapelos graeci uocant eos. In latino non habent nomen.

Insignia corporum.

CA. XVII.

Vod sit hominū spaciū a uestigio ad uerticē: id esse sparsis manibus inter longissimos digitos obseruātū est: scuti uires quibusdā dextra parte maiores: quibusdā aequas utraq; aliquibus leua manu precipuas. Nec id unq̄ in foeminis. Mares praestare pōdere. Et defuncta uiuentibus corpora omniū animalū. Et dormientia uigilantibus. Viros cadauera supina fluitare. Foeminarum pronae: uelut pudori defunctae: parcente natura.

Exempla uariarum figurarum.

CA. XVIII.

Concretis quosdā ossibus ac sine medullis uiuere accepimus. Signū eorū esse nec sitim sentire: nec sudorē emittere: quāq; & uoluntate sciamus sitim uictam. Equitēque Ro. Iulium Viatorē euocontiorum gente foederata in pupillaribus annis aquae subter cutē fusae morbo prohibitu hūore a medicis naturam fecisse consuetudine: atque senecta caruisse potu. Nec non & alii multa sibi imperauere.

Diuersorum morum exempla.

CA. XIX.

Erant crassum autē Crassi in parthis interempti nunq̄ risisse. Ob id Agelastū uocant. Sicuti nec fesse multos. Socrate clarum sapientia eodem semper uisum uultu: nec aut hylari magis: aut turbato. Exit hic animi tenor aliquando in rigorem quēdam toruitatemq; naturae: durā & inflexibilē: affectuq; humanos adimit: quales apathes graeci uocant. Multos eius generis experti: quodq; mirum sit auctores maxie sapientiae. Diogenē cynicum. Pyrrhonē. Heraclitum. Timonem: Hunc quidem et in totius odium generis humani euectum. Sed haec parua naturae insignia in multis uaria cognoscuntur. Vt in Antonia Drusi nunq̄ expulisse. In Pomponio consulari poeta nunquam ructasse. Quibus natura cōcreta sunt ossa: qui sunt rari admodum: cornei uocantur.

De fortitudine & uelocitate.

CA. XX.

Orporē uesco esse: sed exiniis uiribus. Tritanū in gladiatorio ludo sannitiū armatura cel: brem: filiumq; eius militē magni Pompeii: & relos & transuersos cancellatim toto corpore habuisse neruos in brachiis etiā manibusq; auctor est Varro prodigio sa uirium elatione. Atq; etiam hostem ab eo ex prouocatione dimicantem inermi de xtra uno digito superatum: & postremo correptum in castra translatum. A. Iunius Valens meru it i ptorio Diui Aug. centurio uehicularū cū culeis onusta donec exinanirent sustinere solitus. Car pentā comprehēnsa una manu retinere obnoxius contra nitentibus iumentis. Et alia mirifica facere: quae insculpta monumento eius spectantur. Ideo. M. Varro Rusticellus inquit Hercules ap pellatus: mulū suū tollebat. Fufius Salusus duo centenaria pondera pedibus: toridē manibus: & ducentaria duobus hūeris contra scalas ferebat. Nos quoq; uidimus Athanatum noīe: prodigio se ostentationis quinquagenario thorace plūbeo indutū. Coturniq; quingētonū pondo calciatū p fecnā ingredi. C. Milonē athletā cū cōstitisset nemo uestigio eū ucebat. Malū tenēti nemo digitū corripiebat. Cucurrisse mille ducentū. xl. sta. ab athenis lacedaēnē biduo Philippidē magnū erat: donec Canistius cursor lacedaemonius & Philonides Alexandri magni a sytione helyn uno die: mil. cc. stadia cucurrerunt. Nunc quidem in circo quosdam. clx. passū. tolerare non ignoramus. Nuperq; Fonticio & Vipsiano const. annos. ix. genitū puerum a meridie ad uesperū. lxx. M. p. cucurrisse. Cuius rei admiratio ita demū solida perueniet: si quis cogitet nocte ac die longissimum

uel Crotoniam

uel. xlv.

ster uehiculis tribus Tyberiu Nerone emensum festinantē ad drusum fratrem ægrotantē in ger
mania: in ea fuerunt ducenta Mil. pas. De uisu. CA. XXI.

Culorū acies uel maxime fidē excedētia inuenit exēpla: in nucē inclusam aliada Ho-
meri carmen in mēbrana scriptum tradidit Cicero. Idē fuisse qui peruideret. c. xxv.
mil. pass. Huic & nomen. M. Varro reddidit Strabonem uocatū. Solitū autē punico
bello a silybæo siciliæ promontorio exeunte classe carthaginis portu etiā numerum
nauū dicere. Callicrates ex ebore formicas & alia tā parua fecit animalia: ut partes eage a cæteris
cerni non possent Myrmecides quidam in eodē genere inclauit: a quo quadrigam ex eadē ma-
teria: quā mūsca integeret aliis fabricatā: & nauē quā apicula pennis absconderet.

De auditu.

Auditus unū exēplum habet mirabile. Præliū quo sybaris deleta est: eo die quo gestū
erat autū olympiæ. Nā cymbricæ uictoriæ Castoresq; romani: qui perficā uictoriā ip-
so die quo cōtigit nūciauere uisus & auditus & nūmū suæ prælagia. CA. XXII.

Exēpla patientiæ.

Patientia corporis ut est crebra fors calamitatū innumera documenta peperit. Clauis
mū in scæminis leænæ meretricis exēplū: quæ torta non indicauit Harmodiū & Ari-
stogironē tyrannicidas. In uiris Anaxarchias simili de causa cum torqueret: præcisam

ul' p̄rosam edenribus linguā: unāq; spē iudiciū in tyrannos expuit.

Memoriæ exēpla.

Memoria necessariū maxie uitæ bonū cui præcipua fuerit haud facile dictū est: tā mul-
tis gloriā eius adeptis. Cyrus rex oibus in exercitu suo militibus noia reddidit. L. Sci-
pio populo ro. Cynas Pyrrhi regis legatus senatui & equestri ordini romæ postero
die q̄ aduenerat. Mithridates duage & xx. gentiū rex totidē linguis iura dixit: pro contione sin-
gulas sine interprete affatus Charmaidas quidā in græcia: quæ quis exegerit uolumina in biblio-
thecis legentis modo repræsentauit. Ars postremo eius rei facta & inuenta est a Simonide meli-
co cōsumata a Metrodoto Sceptio: ut nihil nō iisdē uerbis redderet auditū. Nec aliud est æque
fragile in hoīe morbos & casus iniurias: atq; etiā metus sentiens: alias particulati: alias uniuersa:
istis lapide oblitus est litteras tantū. Ex præalto tecto lapsus matris & affiniū p̄pinquoq; cepit
obliuionē. Alius ægrotus seruorum etiam. Sui uero nominis oblitus Messala Coruinus orator:
itaque sæpe deficere tentat & meditatū uel quieto corpore & ualido. Somno quoque serpente
computat: ut inanis mens quærat ubi sit loci. CA. XXIII.

Laus. C. Iulii. Cæsaris.

Animi uigore præstantissimū arbitror. C. Cæsare dictatore. Nec uirtutē constantiāq;
nunc cōmemoro: nec sublimitatē oīum capacē: quæ cælo cōtinent: sed propriū uigo-
rē celeritatēq; quodā igne uoluerē. Scribere & legere simul dictare & audire solitū ac-
cepimus. Epistolas uero tantæ rerū quaternas pariter librariis dictare: aut si nihil aliud ageret:
septenis. Idē signis collatis quinquages bis dimicauit. Solus. M. Marcellū trāsgressus qui undeciq;
dragies dimicauerat. Nā præter ciuiles uictorias undecies centū & nonagintaduo millia homi-
nū occisā præliis ab eo: nō q̄dem in gloria posueri. Tātā etiā coactā humani generis inturiā: qd̄
ita esse confessus est ipse: belloq; ciuiliū stragem nō pdendo. Ut iustius Pompeio magno tribua-
tur: octingentas quadraginta sex naues piratis adæmissæ. Cæsari propriū & peculiare fuit præter
iam supradictā clementiæ insigniæ: qua usq; ad pœnitentiā oēs superauit. Idē magnanimitatis p̄-
hibuit exēplū: cui cōparari non possit aliud. Spectacula enim edita effusaq; opes aut operum
magnificentiam in hac parte enumerare luxuriæ fauentis est. Illa fuit uera & incomparabilis in-
uicti animi sublimitas. Captis apud pharsaliā Pompeii magni scriptis epistolarum iterumque
apud rapsūm Scipionis ea optima concremassæ fide: atq; non legissæ. CA. XXV.

Laus Pompeii magni.

Magnum ad decus ipii ro. n̄ solū ad uiri uisus p̄tinet uictoriā. Pompeii magni titulos: oēs trū-
phosq; hoc i loco nūcupare: æq; nō mō Alexandri magni regis fulgore: sed et Hercu-
lis p̄pe ac Liberi p̄ris. Iḡit sicilia recupata uñ primū Syllanus i reipu. cā exorietis auspi-
catus est. Africa uero tota subacta & i ditionē redacta. Magniq; noīe spolio ide capto eqs roma-
nus id qd̄ atea nēo curru triūphali reuectus ē: & statū ad solis occasū trāsgressus excitatis i pyre-
neo trophæis oppida octigēta. lxxvi. ab alpiibus ad fines hispaniæ ulteriois i ditionē redacta: ut
ictoriæ suæ ascriptū: & maiore animo Sertorium domuit: belloque ciuili: quod oīa concutiebāt

externa extictio: iterum triumphales currus eques ro. induxit. Toties imperator anteq̄ miles. Po-
stea ad tota maria: & deinde solis ortus missus hos retulit patriæ titulos more sacris certamin-
bus uincentiū. Neq̄ .n. ipsi coronant: sed patrias suas coronant. Hos ergo honores urbi tribuit i
delubro Mineræ quod ex manubus dicabar. Cn. Pō. magnus iperator bello. xxx. ānoꝝ cōfecto
fufis fugatis occisis in deditioem acceptis hominū centies uicies semel octuaginta tribus mill-
bus. Depressis aut captis nauibus .d. cccc. lvi. Oppidis castellis mille quingentis. xxxviii. in fidem
receptis. Terris a mæotis lacu ad rubrum mare subactis uotū merito Mineræ. Hoc est breuia-
rium eius ab oriēte. Triumphū uero quem duxit ad. iiii. Kalen. octob. M. Messala. M. Pifone cōff.
præfatio hæc fuit. Cum oram maritimam a prædonibus liberaffet: & imperium maris populo
ro. restituisset: ex asia: ponto: armenia: paphlagonia: cappadocia: cilicia: syria: scythis: iudæis: alba-
nis hiberia in sula: creta: basternis: & super hæc de regibus Mithridate atq̄ Tigraue triumphauit.
Sūma summarum in illo gloria fuit: ut ipse in contione dixit: cum de rebus suis differeret. Asian
ultimam prouinciarum accepisse: eademque mediā patriæ reddidisse. Si quis e contrario simili
modo uelit percensere Cæsaris res qui maior illo apparuit. totū profecto terrarum orbem enu-
meret: quod infinitum esse conueniet.

Laus Catonis primi.

Aeteris uirtutū generibus uarie & multi fuere præstantes. Cato primus portæ gētis
tres sūmas in hoīe res præstitisse existimatus est: optimus orator: optimus iperator:
optimus senator. Quæ mihi oīa etiam si non prius attamen clarius fuisse in Scipione
Aemiliano uidentur. De pto præterea plurimorū odio: quo Cato laborauit. Itaq̄ sit propriū Ca-
tonis quater & quadragies causā dixisse: nec quēq̄ sæpius postulatu: & semper absolutum.

CA. XXVII

Item de fortitudine:

Fortitudo in quo maxie extiterit imēsa quæstionis est. Vtique si recipiatur poetica
fabulositas. Qu. Ennius. T. Ceciliū Teucrum fratremq̄ eius præcipue mitatus pro-
pter eos sextū annalē adiecit. L. Siciniū Dētatus: qui tribunus plebis fuit. Sp. Tarpeio
A. Thermo conf. haud multo post exactos reges innumerossima suffragia habet centies uicies
præliatus: ocies ex prouocatione uictor. xlv. cicatricibus aduerso corpore isignis nulla in tergo
Item spolia cœpit. xxxiiii. Donatus hastis puris duodeuiginti. Phaleris. xxv. Torquibus tribus &
lxxx. Armillis. c. lx. Coronis xxxvi. Ciuiticis. xliii. Aureis octo. Muralibus tribus. Obsidionali una.
Fisco æris. x. Captiuis. xx. millibus iperatores nouē ipsius maxime opera triumphantes secutus.
Præterea quod optimum in operibus eius reor uno ex ducibus. T. Romulo ex consulatu ad po-
pulū conuicto male acti imperii rei militaris. Haud minora forent Manliū Capitolini decorati
perdidisset illa exitu uitæ ante. xxii. annos bina cœperat spolia. Prius omniū eqs coronā muralē
acceperat. vi. ciuitas. xxxvii. dona. xxxiiii. cicatrices aduerso corpore exceperat. P. Seruiliū magi-
strū equitū seruauerat: ipse uulneratus humerum ac femur. Super oīa capitolii sūmamq̄ rem in
eo solus a gallis seruauerat: si nō regno suo seruasset. Vege sūt in his quidē uirtutis opera magna
sed maiora fortunæ. M. Sergio ut equi dē arbitror nemo quemq̄ hominū iure prætulit: licet
pncpos Carilina grām noi derogarit. Secūdo stipēdio dexterā manū pdidit. Stipēdiis duobus
ter & uicies uulneratus est ob id neutra manu neutro pede satis utilis. Vno tātū seruo plurimis
postea stipēdiis debilis miles. Bis ab Hannibale captus. Neque enim cū quolibet hoste res fuit:
Bis uinculorū eius profugus. xx. mensibus nullo non die in cathenis aut cōpedibus custoditus.
Sinistra manu sola quater pugnauit: duobus equis insidente eo suffossis. Dextrā sibi fecit ferreā:
eāq̄ religata præliatus. Cremonā obsidione exemit placentiā tutatus est. Duodena castra hostiū
in gallia cœpit. Quæ oīa ex oratione eius apparent habita cū in prætorio sacris arceretur a col-
legiis ut debilis. Quos hic coronari acruos constructurus hoste mutato? Etenim plurimū re-
fert in quæ cuiusq̄ uirtus tēpora incidit. Quas trebia ticinūsq̄ aut thralimēnus ciuitas coro-
nas dederit? Quæ cānis corona merita? unde fugisse uirtutis summū opus fuit. Cæteri profecto
uictores hominū fuere Sergius uicit etiam fortunā. Ingenioꝝ gloriæ quis possit agere delectū p-
tot disciplinarū gnā & tantā regē operūq̄ uarietatē? nū forte Ho. uate græco nullū foeliciorē ex-
titisse cōuenit: siue opis fortunæ siue materia æstinet. Diuerse laudes plurimoz. CA. XXIX.

Taq̄ Alexander magnus (etenī isignibus iudiciis optime citraq̄ inuidiā tā supba cēsu-
ra perage) inter spolia Darii per sag. regis unguentorum scrinio capto: quod erat au-
ro gemisq̄ ac margaritis præciosum: uarios eius usus amicis demonstrātibz qñ tede-
bat unguenti bellatorem & militia fordidum: immo Hercule inquit librorū Homerū

1 custodia detur: ut præciosissimū humani animi opus q̄ maxie diuini opere seruaretur. Idē Pin-
 2 dari uatis familiæ penatibusque iussit parci: cū thebas raperet. Aristotelis philosophi patriā con-
 3 didit: tantæque rerū claritati tā benignum testimoniū miscuit. Archilochi poetæ interfectores
 4 Apollo arguit delphis. Sophocle tragicorū principē defunctū sepelire Liber pater iussit: ob
 5 fidentibus mœnia lacedæmonis. Lyfandro eorū rege inquiete sapius admonito ut pateretur
 6 hūari delicias suas. Requisiuit rex qui supremū diē athenis obiisset: nec difficulter ex iis quæ de
 7 us significasset intellexit: pacēq; funeri dedit.

De platone: Ennio: Virgilio. M. Varrone & M. Cicerone.

CA. XXX.

1 **P**latoni sapientiæ ætistiti Dionysius tyrannus alias seuitiæ superbiæque natus uita-
 2 tā nauē misit obuias: ipse quadrigis albis egredientē in littore excepit. Viginti talentis
 3 unā orationē Socrates uendidit. Aescines atheniensis sumus orator cū accusationem:
 4 qua fuerat usus rhodi legisset: legit & defensionē Demosthenis: ob quā i illud depul-
 5 sus fuerat exiliū. Mirantibusque tū magis fuisse miraturos dixit: si ipsum orantē audiissent: in
 6 calamitate testis ingens factus inimici. Tucididē iperatore atheniēses in exiliū egere rerū hēsta-
 7 rū conditorē reuocauerunt: eloquentiā mirati cuius uirtutē dānauerant. Magnū & Menandro in
 8 comico socco testimoniū regū ægypti & macedoniæ contingit clāse & per legatos petito. Ma-
 9 ius ex ipso regiæ fortunæ prælata litterarū conscientia. Perhibuere & romani proceres etiā exte-
 10 ris testimonia. Cn. Pōpeius cōfecto mithridatico bello intraturus Posidonii sapientiæ professio-
 11 ne clari domū fores percuti de moere a littore uertit & fasces lictorios ianuæ submisit is: cui se
 12 oriens occidenque submiserat. Cato censoris in illa nobili triū sapientiæ procerum ab athenis
 13 legatione audito Carneade: q̄ primū legatos eos censuit dimittendos: quoniā illo uiro argumen-
 14 tante quid ueri esset haud facile discerni possēt. Quanta morū cōmutatio! Ille semper alioquin
 15 exitali appellans noīe uniuersos ex italia pellendos censuit græcos. At pronepos eius uticensis
 16 Cato unū ex tribunatū militū philosophū: alterū ex cypria legatione deportauit. Eandēque lin-
 17 guā ex duobus Catonibus in illo abiēcisse: in hoc iportasse memorabile est. Sed & nostrorū glo-
 18 riam percenseamus. Priō Africanus. Qu. Enni statuā sepulchro suo iponi iussit: clarique illud
 19 nomen imo uero spoliū ex tertia orbis parte raptū in cinere supreō cū poetæ titulo legi. Diuus
 20 Augustus carmina Virgilio cremari contra testamenti eius uerecundiā uertit. Maiusque ita uari
 21 testimoniū contigit: q̄ si ipse sua carmina probauisset. M. Varrōs in bibliotheca quæ pria in or-
 22 be ab Asinio Pollione de manubis: publicata Romæ & unius uiuentis posita imago est: haud
 23 minore (ut equidē reor) gloria principe oratore & ciue ex illa ingeniorū: quæ tunc fuit multitu-
 24 dine uni hanc coronā dante: q̄ cū eidē magnus Pōpeius pyratice ex bello nauale dedit. Innume-
 25 rabilia deinde sunt exēpla: romanā si persequi libeat: cum plures una gens in quocunq; genere
 26 eximios tulerit: q̄ cætera terret. Sed quo & te. M. Tulli piaculo taceā: quo ue maxime excellen-
 27 tē insigni prædicē: quo potius q̄ uniuersi populi & illius gentis amplissimo testimonio: & tota
 28 uita tua ad consulatū tantū operibus electis. Te dicente legē agrariā: hoc est alimenta sua abdi-
 29 cauerunt tribus. Te suadente Roscio theatralis seditionis auctori leges ignouerunt: notataque
 30 sedes ignominie discrimine æquo animo tulerunt. Te orante proscriptorū liberos honores pe-
 31 tere puduit. Tuū Catilina fugit ingenū. Tu. M. Antoniū proscripsisti. Salue primus omnium pa-
 32 rens patriæ appellare. Primus in toga triūphum: linguæque laureā merite: & facundie litterarū
 33 latinæ patens æque ut dictator Cæsar hostis quondā tuus de te scripsit: oīum triumphoz lau-
 34 reā adcepte maiorē. Quanto plus est ingenii romani terminos in tantū promouisse: q̄ imperi:

De morum honestate.

CA. XXXI.

Religis animi boni p̄stare & apud cæteros mortales sp̄ia: ob id Cati Corculi apud ro-
 manos cognominati. Apud græcos Socrates oraculo Apollinis Phiti p̄latu cunctis.

De auctoritate.

CA. XXXII.

Vris mortales oraculorum societate dedere Chiloni lacedæmonio: tria præcepta
 eius delphis consecrando aureis litteris quæ sunt hæc. Nosse se quæq; & nihil nimīū
 cupere. Comitēq; æris alieni atque litis esse miseriam. Quin & funus eius: cum ui-
 ctore filio olympiæ expirasset: gaudio tota græcia profecuta est.

De diuinitate.

CA. XXXIII.

Diuinitas & quædam coelitem societas nobilissima ex foeminis in sybilla fuit. Ex uiris
 in Melampode apud græcos apud romanos in Martio.

De Nafica

CA. XXXIII.

M Ir optimus semel a condito æuo iudicatus est Scipio Nasica a furato senatu. Idem in toga candida bis repulsa notatus a populo. In summa ei in patria mori nõ licuit. Non hercule magis q̄ extra uincula illi sapientissimo ab Apolline iudicato Socrati.

De pudicitia.

CA. XXXV.

P Vdicissima foemina semel matronarum snia iudicata est Sulpitia Paterculi filia: uxor Fului Flacci electa ex centū præcipuis: quæ simulacrū Veneris ex Sybillinis libris de dicaret. Itaq; religionis expimento claudia inducta romã deoq; matre.

De pietate.

CA. XXXVI.

P letatis exēpla infinita qd̄e toto orbe extitere: sed Romæ unū: cui compari cūcta non possint. Humilis in plebe & ideo ignobilis puerpera supplicii cā carcere iclusa matrē cū ipetrasset aditū a tanitore semp excusa: ne qd̄ inferret cibi: deprehēsa est uberibus suis aīes eā. Quo miraculo matri salus dōata filiaē pietate est. Ambaq; ppetuis alimētis. Et locus ille eidē cōsecratus est deæ. C. Quinrio. M. attilio cons. tēplo pietatis extructo in il lius carceris sede: ubi nūc Marcelli theatrū est. Gracchoꝝ p̄ anguibus apprehēsis in domo cum rri dederit ipsū uictorꝝ alterius sexus interempto imo uero inq̄ meū necate: Cornelia. n. iuuenis est: & parere adhuc potest: hoc erat uxori parcere: & reipublicæ cōsulere: idq; mox consecutū est. M. Lepidus Apuleiæ uxoris caritate post repudiū obiit. P. Rutilius morbo leui ipeditus nuntiata fr̄is repulsa i cōsulatus petitiōe ilico expirauit. Publius Catienus Philotimus patronū adeo dilexit: ut hæres oībus bonis institutus in rogū eius se iaceret.

De artū plurimajꝝ excellentia: astrologia: grāmatica: geometria. CA. XXXVII.

Artū scientia innumerabiles enituer: quos tñ attingi par sit florē hoīum libātibꝝ. Astrologia Berosus: cui ob dtuinās prædictiones athenienses publico in gymnasio statuā in aurata lingua statuere. Grāmatica Apollodorus: cui amphictiōes grācia honorē habuere. Hippocrates medicina pollens: qui uenientē ab illyriis pestilētia prædixit: & discipulos ad auxiliandū circa urbes dimisit. Cui ob meritū honores illos: quos Heraculi decreuit: grācia. Eandē scientiā in Teōbroto Ptolemæus rex megalēsis sacris donauit cētū talentis seruato Antiocho rege. Magna & Critobolo fama ē extracta. Philippi regis oculo sagitta: & citra deformitatē oris curata orbitate luminis. Sūma aut̄ Asclepiades prouidentis condita noua secta spretis legatis & pollicitationibus Mithridatis regis: reperta ratione qua uinū agris medet: relato e funere hoīe & conseruato: sed maxie sponione facta cū fortuna ne medicus crederetur: si unq̄ inualidus ullo modo fuisset ipse: & uictor suprema in senecta lapsu scalazꝝ exami natus est. Grande & Archimedi geometricæ ac machinalis scientiæ testimoniū. M. Marcelli cōtingit interdīto cū syracuse caperent: ne uiolaret̄ murus: nisi se sellisset iperitū militaris iprudētia. Laudatus Ctesiphon Gnosius æde ephesiæ Dianæ admirabiliter fabricata: Philon athenis ar mamētario mille nauitū. Ctesibius pneumatica ratiōe & hydraulicis organis repertis. Dinocrates meratus Alexandro cōdēte i ægypto Alexandriā. Idē hic iperatore dixit ne q̄s ipsū alius q̄ Appelles p̄geret: q̄ Pyrgoteles sculperet: q̄ Lisippus ex ære duceret. Quæ artes plibus inclatuerē exēplis.

Item mira opera artificis:

CA. XXXVIII.

Aristidis thebani pictoris unā tabulā centū talentis rex atalus licitatus est. Ocingēta emit duas Cæsar dictator. Medea & Atacem Timomachi in tēplo Veneris genetricis dicaturus. Candaules rex Bularchi pieturā magnetū exitū haud mediocris pari re pendit auro. Rhodū nõ incendit rex demetrius expugnator cognominatus ne tabulā Protogenis cremaret a pte ea muri locatā Praxitelis marmore nobilitatus est: gnōdiq; Venē præcipues uesano amore cuiusdā iuuenis insigni: & Nicomedis æstimatione regis grādi gnōdiq; ære alieno pmutare eā conati. Phidiæ Iuppiter olympius quotidie testimoniū perhibet. Mentori capitolianus & Diana ephesiā: quibus fuere cōsecrata artis eius uasa.

De seruitis.

CA. XXXIX.

P Raciū hoīs in seruitio geniti maximū ad hanc diē quod equidē cōperierim fuit grāmatica artis Daphnidis Cn. Pisarense uendente: & M. Scauro principe ciuitatis. iiii. mil. d. cc. sestertiis licente. Excessere hoc in nostro æuo nec modice histriōes: sed liberatē suā mercari. Quippe cū iam apud maiores Roscius histrio. iiii. mil. d. Annia mercasse prodas: nisi siquis in hoc loco d̄siderat armeniāci belli pauloante propter Tyridatem gestū dispensatorē quē Nero. iiii. cxxx. manumisit. Sed hoc precii belli nõ hoīs fuit tā hercule q̄ libidinis nõ formæ Paronetem i padōis Sciano. iiii. mil. d. mercante a Sutorio p̄fisco. Quā quidē int̄

riam lucrificet ille mercatus in luctu ciuitatis quoniam arguere nulli uocabat:

De praestantia gentium.

CA. XL.

Entium in toto orbe praestantissima una oī uirtute haud dubie romana extitit: Felicitas cui praecipua fuerit hōi nō est humani iudicii: cū prosperitate ipsam alius alio mō & suo pte ingenio quisq; terminet. Si uerū facere iudicium uolumus: ac repudiata oī fortunae ambitione decernere: mortaliū nemo est foelix. Abunde igit atq; indulgenter fortuna decidit: cū eo qui iure dici nō infelix pōt. quippe ut alia nō sit: certe ne laescat fortuna: metus est. Quo semel recepto solida foelicitas nō est. Quid q; nemo mortaliū oībus horis sapit: uti namq; falsum hoc & nō a uate dictū q̄ plurimi iudicēt. Vana mortalitas: & ad circūscribēdā se ipsam ingeniosa: cōputat more tratiē gentis: q̄ calculos colore distinctos pro experimēto cuiusq; diei in urnam cōdit: ac supremo die separatos dinumerat: atq; ita de unoquoq; p̄nūciat. Quid q; iste calculi candore illo laudatus dies originē mali habuit: Quāmultos accepta afflixere impia! Quāmultos bona perdere: & ultimis mētere supplicii: ista nimis bona: si cui inter illa hora in gaudio fuit. Ita ē profecto alius de alio iudicat dies: & tñ supremus de oībus. Ideoq; nullis credendū est. Quid q; bona malis paria nō sunt etiam pari numero: Nec lœtitia ullo minimo mœore pensanda. Heu uana & imprudēs diligentia. Numerus dierum cōputat: ubi quærif pondus.

De foelicitate foeminae.

CA. XLI.

Vna foeminae in omni aēuo Lampido lacedaemonia refertur: q̄ regis filia: regis uxor: regis mater fuit. Vna Berenica: q̄ filia: soror: mater Olympionicaz. Vna familia Curiarum: in qua tres continua serie oratores extiterunt. Vna Fabiorū: in qua tres continui p̄cipes senatus. M. Fabius Ambustus. Fabius Rutilanus filius. Qu. Fabius Gurgēs nepos.

Varia exempla fortunae.

CA. XLII.

Aetera exempla fortunae uariantis innumera sunt. Etenim quae facit magna gaudia nisi ex malis: aut quae mala immensa nisi ex ingentibus gaudiis.

De bis proscriptis. L. Sylla. Qu. Metello.

CA. XLIII.

Eruauit p̄scriptū a Sylla. M. Fidustiū senatorē aēnis. xxxvi. Sed itez p̄scriptus sup̄stes Syllae uixit usq; ad Antoniū. Constat nulla alia de causa ab eo p̄scriptū q̄ quia p̄scriptus fuisse. Triūphare. P. Vētidū de parthis uoluit qdē solū: sed eodē i triūpho ascuano. Cn. p̄petii Strabonis duxit puera. Quāq; Maſurius auctor est bis in triūpho ductū. Cicero mulionē castrē sem suffaraneū fuisse. Plurimos iuuetā inopē in caliga militari tolerasse. Fuit & Balbus Cornelius maior cōsul: sed accusatus atq; de iure uitaeq; in eū iudicē in exiliū missus. Primus externoz atq; etiā i oceāo genitoz usus illo honore: quē maiores latio quoq; negauerunt. Est & L. Fuluius inter insignia exēpla tusculanoz rebellantiū cōsul: eodē quoq; honore cū transisset exornatus cōfestim a populo rō. qui solus eodē anno quo fuerat hostis romae triūphauit ex iis: quoq; cōsul fuerat. Vnus hoīum ad hoc aēui foelicitas sibi cognomen asseruat. L. Sylla ciuili nēpe sanguine: ac patriae oppugnatiōe adoptatus: & quibus nā foelicitatis inductus argumentis: q; p̄scribere tot millia ciuū: ac trucidare potuisset. O parua interpretatio & futuro tēpore infelix. Non melioris sortis tūc fuere peuntes: quoq; miseremur hodie: cū Sylla nemo non oderit! Age nō exitus uitae eius oīum p̄scriptoz ab illa calamitate crudelior fuit erodēte seipso corpe: & supplicia sibi gignente: qd̄ ut dissimulauerit & supremo somno eius cui immortalis quodāmodo est: credamus ab uno illo inuidiā gloriā uictā. Hoc tñ nēpe foelicitati suae defuisse confessus est q; capitolū non dedicauisset. Qu. Metellus i ea orationē: quā habuit in sup̄emis laudibus patris sui. L. Metelli pont. bis cōsulis: dictatoris magistri equitū. Quindecim uiri agris dandis: q; primus elephantos primo punico bello duxit in triūpho scriptū reliquit. Decē maximas res optimasq; in quibusq; quærendis sapientes aetatem exigent: consumasse eum. Voluisse enī primarium bellatorem esse. Optimum oratorem. Fortissimum imperatorem. Auspicio suo maximas res geri. Maximo honore uti: summa sapientia esse: summū senatorem haberi. Pecuniam magnam bono modo inuenire. Multos liberos relinquere: & clarissimum in ciuitate esse. Haec contigisse ei: nec ulli alii post romam conditam. Longum est resellere & super uacuum: abunde uno casu refutante. Siquidem is Metellus orbam luminibus exegit senectam amissis incendio cum Palladiū raperet ex aede ueste memorabili causa: sed euentu misero. Quo fit: ut infelix qdem dici non debeat: foelix tamen esse non possit. Tribuit ei po. rō. quod nāq; ulli alii ab condito aēuo: ut quotiens in senatum iret: curru ueheretur ad curiam. magnum & sublime: sed pro oculis datum. De altero Metello. CA. XLIII.

uel iudicū
conſilium

Sylla

Note

Vius quoque. **Qu** Metelli qui illa de patre dixerat filius iter raro felicitatis humanæ exemplum numeratur. Nam præter honores amplissimos cognomenque macedoniæ a quattuor filiis illatus est: uno prætoris: tribus cõsularibus: duobus triũphalibus uno censorio: quæ singula quoque paucis cõtingere. In ipso tamẽ flore dignitatis suæ ab Catinio Labeone cui cognomen fuit Mæcerioni: tribuno plebis: quæ e senatu censoris eiecerat: uertens e capõ meridiano: p̄: uacuo foro: & capitolio: ad tarpeiu raptus: ut præcipitaret: conuolũte quidẽ tam numerosa illa cohorte: quæ patre eũ appellabat. Sed ut necesse erat: in subito tarde: tanq̄ in exequias: cũ resistendi sacroque factũ repellendi ius nõ eẽt: uirtutis suæ opa & cõsura periturus: ægre tribuno qui intercederet: reperto a limine ipso mortis: renocatus alieno beneficio postea uixit. Bonis inde eẽt consecratis a damnato suo tanq̄ pagæ eẽt faucium certe: intortage: exprelsiq; per aures sanguinis poenã exactã esse. E quidẽ & Africanus Aemilianus inimicũ fuisse inter calamitates duxerim: ipso teste Mæcedonico. Siquidem liberis dixit. Ite filii celebrare exequias: iniqui cius maioris funus uidebitis. Et hoc dicebat iã balearicis & creticis diadematis: iã Mæcedonicus ipse. Veḡ: ut illa sola iniuria se timeat: quis hunc iure felicem dixerit: periclitatũ ad libidinẽ inimici: nec Africanus saltẽ perire: quos hostes uicisse tanti fuit: aut quos non honores curruisq; illa sua uolentia fortuna retroegit: per mediũ urbẽ cõfore tracto. Etenim sola hæc moriendi rã fuerat: tracto in capitoliu illo in quã triũphas ipse deoq; exuulis ne captiuos quẽ sic traxerat. Maius hoc scelus felicitate cõsecuta factũ est: periclitato mæcedonico uel funus tantũ ac tale p̄dere: in quo a triũphalibus liberis portaretur: in rogũ uelut exequias quoque triũphas. Nulla est p̄fecto solida felicitas: quã contumelia ulla: uita rũpit: nedũ tanta. Quod superest: necio maior gloriæ an indignationi dolor accedat: iter tot Metellos tam scelerata Catini audaciam semp fuisse inulta.

uel sanctũ
collegium

De Ditto Augusto.

CA. XLV.

IN Ditto quoque Augusto quæ uniuersa mortalitas in hac censura nicipat: si diligenter æstimet cuncta magna fortis humanæ: reperient uolumina. Repulsa in magisterio inuidia in collegã. Collegiu in triũviratu pessimoq; ciuitũ: nec æqua saltẽ portione: sed prægrauat Antonio. Philippensi p̄lio morbo: fuga: & triduo in palude latebra ægroti. Et ut fatent Agrippa & Mæccenas aqua subter cutẽ fusa: Turgida latera. Naufragia sicula. Et alia ibi quoque in spelũca occultatio. Iã in nauali fuga urgente hostium manu p̄ces Proculeio mortis admota. Cura perulina: cõtentio. Sollicitudo martis ætaci: pannonicisq; belli. Ruina p̄oris. Tot seditiones militũ. Tot ancipites morbi corporis. Suspecta Marcelli nota. Pudenda Agrippæ ablegatio. Toties perita insidiis uita: incusata: liberorq; mortes: iuctuq; non tantũ orbitate tristes adulteriũ filia. Et cõsilia patricidæ palã facta. Cõrumeliosus priuigni Neronis secessus. Aliud neptis adulteriũ. Iucta deinde tot mala inopia stipẽdii. Rebellio illyrici. Seruitioq; delectus. Iouëtunis penuria. Pestilẽtia urbis. Fames sitisq; italix. Destinatio expirandi. Et quadridui inedia maior pars mortis in corpus recepta: iuxta hæc uariata clades: & maiestatis eius sceda fugillatio. Abdicatio postumi Agrippæ post adoptionẽ. Desideriũ post relegationẽ. Inde suspitio in Fabium: archanorũq; proditiõnẽ. Hinc uxoris & Tyberii cogitationes suprema eius cura. In summa deus ille cælumq; ne scio adeptus magis an meritis hærede hostis sui filio excessit.

uel suæ

Quos beatissimos dii iudicauerunt

CA. XLVI.

Subeunt in hac reputatione delphica oracula uelut ad castigandam hominum uanitatem a deo emissa. Duo sunt hæc. Phedum felicissimum qui pro patria proximo occubuisse. Iterum a Gige rege tunc amplissimo terrarum consultum Aglaum: Prophodum esse feliciorẽ. Senior hic in angustissimo archadix paruum sed annis uicibus large sufficiens prædium colebat: nunq̄ ex eo egressus. Atq; ut e uita genere manifestũ est: minima cupidine minimum in uita mali expertus.

uel alterũ
uel p̄sophi
dium

Quem uiuentem ut deum coli iusserunt.

CA. XLVII.

Consecratus est uiuus sentiensq; oraculi eiusdem iussi & iouis deorum summi astipulatu Euthymus picta semper olympix victor & semel uictus. Patria ei locri in Italia: ibi imaginem eius esse: & olympix alteram eadem die tactam fulmine. Callimachum ut nihil aliud miratũ uideo: ad cũque iussisse sacrificari: quod & uiuo factitatum & mortuo: nihilq; a deo mirum aliud q̄ hoc placuisse diis.

De spatiis uita longissimis.

CA. XLVIII.

g ii

DE spatio atq; longuitate uitae hominum non locorum modo situs: ut exēpla ac sua cuius
 fors nascendi incertū fecere. Hesiodus qui primus de hoc aliqua p̄didit fabulose (ut
 reor) multa de hominum aetate referens cornici nouē n̄as attribuit aetates. Quadruplū
 eius ceruis: id triplicatū coruis. Et reliq; fabulosius in phoenice ac nymphis. Anacteon
 poeta Argantonio tartesio regi. cl. tribuit ānos. Cynitae cyprioz. x. ānos amplius. Aegimio ducē
 tos. Theopōpus Epimenidi Gnosio. cl. iiii. Hellenicus quosdā in aetholia epioz gentis ducētos ex
 plere. Cui altipulaf Damiates memorans Pictoreū ex iis p̄cipuū corpe uiribusq; ēt trecētis uixit
 se. Ephodorus arcadū reges trecētis annis. Alex. & Cor. Dādonē qdā in illyrico quingentis uixit
 se. Xenophon Impetrim pulutinioz insulae regē octingētis: atq; ut parce mētus filiū eius sexcē
 tis. Quae oīa incertia tempoz acciderunt. Annū. n. alii aetate unū determinābāt: & altege hyeme.
 Alii q̄drupartis tēporibus sicut arcades: quoz anni trimestres fuere. Quidā lunae senio ut aegy
 ptii. Itaq; apud eos aliqui & singula millia ānoz uixisse produnt. Sed ut ad cōfessā transeamus.
 Argantonū gaditanū octoginta annis regnasse prope certū est. Putat q̄dragēsimoz cōepisse. Ma
 finissam. lx. annis regnasse indubitatū est. Gorgia siculū cētū octo uixisse. Qu. Fabius Maximus
 sexaginta tribus ānis augur fuit. M. Perpēna & nup. L. Volusius Saturninus oīum quos in consula
 tu suam rogauerant superstitēs fuere. Perpenna septem reliquit ex iis quos censor legerat. Vixit
 annos nonaginta octo. Quia in re & illud adnotare succurrit. unū omnino quinquennium fuisse
 quo senator nullus moretetur. Cum Flaccus & Albinus censes lustrum condidere usq; ad pxi
 mos censes ab anno urbis quingentesimo septuagesimo nono. M. Valerius Coruinus cētū annos
 impleuit. Cuius inter primū & sextum cōsularū. xlv. anni fuere. Idem sella curuli semel ac uicis
 fedit: quotiens nemo alius. Aequauit eius uitae spatiū Metellus Pōtifex. Et ex foeminis Livia Ru
 tilii nonaginta septem annos excessit. Statilia Claudio principe ex nobili domo nonaginta nouē.
 Terentia Cicronis. cv. Clodia Oselbi. cxv. Haec quidem etiam enixa quindēcies. Luccia mima
 centū annis in scēna pronunciauit. Valeria Copiola Emboliaria reducta est in scēnam Gn. Pō
 peio. Qu. Sulpitio cōss. Ludis pro salute Diui Augusti uotiuū annum centesimū quartum agens
 Quae producta fuerat tyrocinto a. M. Pompeio aedili plebis. C. Mario. Cn. Carbone cōss. ante an
 nos nonaginta unum. Et a magno Pompeio magni theatri dedicatione anus pro miraculo redu
 cta Sāmula quoq; cētū decem annis uixisse auctor est Alconius Pedianus. Minus miror Stepha
 nionē qui primus rogatus saltare instituit utriusq; secularibus ludis saltasse: & Diui Augusti &
 quos Claudius Cēsar consulatu suo quarto fecit: quando sexaginta tres non amplius anni inter
 fuere: q̄q; & postea diu uixerit. In tmoli montis cacumine quod uocant temp̄sin. cl. annis uiuere
 Mutianus auctor est. Totidē annos item censum Claudii Cēsaris censura. T. Fullontum bononi
 ensem: idq; collatis censibus quos ante detulerat: uitaeq; argumentis (etenim id curae principi erat)
 uerum apparuit.

De uarietate nascendi.

CA. XLIX.

Proferre uideretur locus ipse syderalis scientiae sententiam. Epigenes. cxxii. annos imple
 ri negauit posse. Berofus excedi centum septemdecim. Durat & ea ratio quam Peto
 syris ac Necepsus tradiderunt: & trimotion appellat a trium signorum portione: q̄
 posse in italiae tractu. cxxvi. annos uitae contingere apparet. Negauere illi quemq; no
 naginta partiu exortiuam mensuram quod anaphoras uocant transgredi: & has ipsas incidi oc
 cursu maleficorū syderū: aut etiā radiis eoz solisq; Rursus Aesculapii sententia securi: qui statu
 ta uitae spatia a stellis accipi dicit. Sed quantū primū tribuat incertū est. Rara autē esse dicit lo
 giora tēpora: quando quidē momentis horaz signibus lunae dierum ue septem atq; xxiii. quae
 nocte ac die obseruantur igēs turba nascat: scānili annoze lege occidua: quā clima ceteras appel
 lant: non fere ita gentis quinquagesimū quartū annum excedentibus. Primum ergo artis ipsius
 inconstantia declarat q̄ incerta res sit. Accedūt experimenta & exempla recentissimi census: quē
 intra quadriennium imperatores Cēsares Vespasiani pater filiusq; censes egerūt. Nec sunt oīa
 uasaria excutienda. Mediae tantū partis inter apenninum montem padumq; ponemus exempla.
 Centū uiginti natos annos parmā tres edidere. Brixelli unū. cxxv. Parmā duos. cxxx. Placentia
 unū. cxxxi. Fauentia unam mulierem. cxxxi. Bononiae. L. Tarentium Marci filiu. Arimini uero
 M. Apomum. C. & L. Tertulam. cxxvii. Citra placētiam in collibus oppidum est uelleiacium:
 in quo. cx. natos annos sex detulere. Quattuor centenos uicenos. Vnum. cl. M. Mutius. M. filius
 Galerius foelix ac ne pluribus moremur in re confessā in regione italiae octaua centenum anno
 rum censū sunt homines. liiii. Centenum denuū homines. lyii. Centenum uicenum centum ho
 mines duo. Centenum tricenum homines quattuor. centenūq; tricenūq; quinquū aut septenum

totidem centenū quadragenū hoies tres. Alia mortalitatis constantia. Homerus eadē noctē na-
tos Hectorē & Polydamata tradit tā diuerſe ſortis uiros. C. Mario. C. Carbōe. iii. conſ. ad. v. Ka-
len. iunias. M. Celius Rufſus & Cornelius Lucinius Caluus eadem die geniti ſūt: oratores quid
ambo: ſed tamen diſpari euentu. Hoc etiam iſdem horis naſcentibus in toto mundo quotidie
euent: pariterq; domini ac ſerui gignuntur: reges & inopes.

In morbis uaria exempla.

CA. L.

Publius Cornelius Rufſus: qui conſul cū Manio Curio fuit dormiens oculoꝝ uifam
amiſit: cū id ſibi accidere ſcñaret. E diuerſo Phalereus iā tū deploratus a medicis uo-
micæ morbo: cū mortē in acie quaereret uulnerato pectore medicinā inuenit ex ho-
ſte. Qu Fabius Maximus conſ. apud flumen ſſaram prælio commiſſo aduerſus allobrogū regē
arueri norūq; gentes ad. vi. idus auguſtas. cxxx. perduellū cæſis febris q̄rtana liberatus ē in acie. In
certum ac fragile nimis eſt hoc munus naturæ quicquid datur nobis. Malignum uero & breue
in ſis ē qbus largiſſime cōtingit: uniuerſum utiq; æui tempus intuentibus. Quid q; æſtimate
nocturnæ quietis dimidio quiſq; ſpatio uitæ ſuæ uiuit? Pars æqua morti ſimilis exigit: aut poe-
næ niſi cōtingit quies. Nec reputantur infantie anni qui ſenſu carēt: nec ſenectæ in poenā utua-
cis. Tot periculoꝝ genera: tot morbi: tot metus: tot cura: totiens inuocata morte: ut nullum ſie
quentius ſit uorum. Natura uero nihil hominibus breuitate uitæ præſtitit melius. Hebecitū (ſcñ
ſus. Membra torquetur. Pæmorie uifus: auditus: inceſſus: dentes et ac ciboꝝ iſtrumeta: & tū ui-
tæ hoc tēpus annumeratur. Ergo pro miraculo & id ſolitariū reperit exēplū. Xenophilū muſicū
centū & quinq; annis uixiſſe ſine ullo corporis incōmodo. At hercule reliqs oibus per ſingulas mē-
broꝝ partes qualr nullis aliis aialibus: certis peſtifer calor remeat horis: aut rigor: neq; horis mō
ſed & diebus noctibusq; trinis q̄d trinis ue ēt toto anno. Atq; et morbus eſt aliq; p̄ ipſam mori.
Morbus. n. quoq; q̄ſdā leges natura ipſoſuit. Quadriſ circūſe febrē nūq; brūa nūq; hybernis mē-
ſibus incipere. Quōſdā poſt ſexageſimū uitæ ſpacū nō accedere. Alios pubertate depōſita ſcēmi-
nis præcipue. Senes minime ſentire peſtilentiā. Nāq; uniuerſis gentibus ingruūt morbi: & gene-
rati mō ſeruitis: mō proceꝝ ordini alioſq; p̄ gradus. Qua in re obſeruatū in meridians prius
ad occaſum ſolis peſtilentiā ſemp ire. Nec unq; ſere aliter fieri niſi hyeme: nec ut ternos excedat
menſes.

De ſignis mortis.

CA. LI

Am ſigna lætalia in furoris morbo riſum. Sapientie uero ægritudine ſumbriag; cura
& ſtragulæ ueſtis plicaturas. A ſomno mouentiū neglectū profundi humoris e corpe
leſſiuū: in oculoꝝ quidē & narium aſpectu i dubitata maxime: et ſupino aſſiduo cu-
bitu. Venæ inæquali: aut fornicante percuffi. Et alia quoq; Hippocrati principi me-
dicinæ obſeruata ſunt. Et cum innumerabilia ſint mortis ſigna: ſalutis ſecuritatiq; nulla ſunt.
Quippe cū cęſorius Cato ad filiū de ualitudinis quoq; obſeruatiōe: ut ex oraculo aliquo pdi-
derit: ſenilē iuuetā p̄maturæ mortis eſſe ſignū. Morboꝝ uero tam iſinita eſt multitudorū: Phe-
recides Syrus copia ſerpenſiū ex corpore eius erūpente expirauerit. Quibusdā p̄petua febris ē ut
C. Mæcenati. Eidē triennio ſupremo nullo horæ momēto contigit ſomnus. Antipater ſydoni-
us poeta omnibus annis uno die natali: nātum corripiebatur febre: & eo conſuptus eſt ſatis lon-
ga ſenectā.

De his qui clari reuixerunt.

CA. LII

Viola cōſularis in rogo reuixit. Et qm̄ ſubueniri nō potuerat p̄ualente flamma: uiuus
crematus eſt ſimilis cā in. L. Lamia p̄torio uiro traditur. Nā Celiū Tuberonē prætura
functū a rogo relatū Meſſala Rufſus & pleriq; tradunt. Hæc eſt cōditio mortalium.
Ad has & hmōi occaſiones fortunæ gignimur: uti de hoie ne morti quidē debeat cre-
di. Reperimus inter exēpla Hermotini Clazomeni aſam relicto corpe errare ſolitā: uagāq; e lon-
ginq; multa ānunciare: quæ niſi a p̄ſti noſci nō poſſent: corpe iterim ſemianimū: donec crema-
to eo inimici qui Cātari de uocabantur remeanti animæ uelut uaginā ademerint. Ariſtei et uifā
euolantē ex ore in p̄conneſo coruū eſſigie: magna quæ ſequit̄ fabuloſitate: quā equidē & in gno-
ſio Empimenide ſimili mō accipio. Puerū aſtu & itinere ſeſſum in ſpecu ſeptē & quāginta dor-
miſſe annis: rege faciē mutationēq; mirantē uelut poſtero experrectū die. Hic pari numero dieꝝ
ſenio ingruētē: ut tū in ſeptimū & quāgeſimū atq; centeſimū uitæ duraret annum. Fœminæ
ſexus huic malo uidet̄ maxime oportunos uerſione uulæ quæ ſi corrigat: ſpiritus reſtituitur.
Huc pertinet nobile illud apud græcos uolumē Heraclidis ſeptē diebus ſcēminæ exanimis ad
uitā reuocatæ. Varro quoq; auctor eſt uiginti uiris agros diuidētibus capuz quēdā qui efferret
ferreto domū remeāſſe pedibus. Hoc idem aquini accidit. Romæ quoq; Corfidium materre

g iij

suae maritū funere locato reuixisse: & locatorem funeris ab eo elatū. Adiecit miracula quae tota fuisse cōueniat. E duobus fratribus equestris ordinis Corfidio maiori accidisse: ut uideretur expirasse: apertoque testamento recitatu haeredē minore funeri instituisse. Interim eū qui uidebat extinctus plaudendo cōiuiuisse mysteria: & narraſſe a fratre se uenisse. Cōmendatā sibi filiā ab eo. Demonstratū praeterea: quo in loco defodisset auge nullo conscio: & rogasse: ut iis funeribus quae cōparasset: efferret. Hoc eo narrante fratris domestici prope annū ciuere exanimatū illū: & auge ubi dixerat: repertū est. Plena praeterea uita est his uaticiniis: sed nō cōferenda: cū sapius falsa sint. Sicut ingenti exēplo docebimus. Cello siculo Gabienus Caesaris clauis fortissimus captus a Sex. Pompeio iussu eius incisa ceruice: & uix cohærente: iacuit in littore tota die. Deinde cum aduerserauisset: cum gemitu precibusque congregata multitudine penitenti Pompeius ad se uenire: aut aliquē ex caris mitteret. Se autē ab inferis remissum: habereque quod nunciaret. Misit plures Pompeius ex amicis: quibus Gabienus dixit: Inferis diis placere Pompeii causas & pres. pias. Proinde euentū futuri: quē optaret: hoc se nūtiare iussū. Argumētū fore ueritatis quod peractis mādatis protinus expiraturus eēt. Idque ita euenit. Post sepulturā quoque uisus exempla sunt: nisi quod naturae opa nō prodigiōsa cōſectamur. De moribus repentinis. CA. LIII.

In primis autē uisā miraculo sunt: atque frequentia mortis repentinae. Haec est summa uitaet felicitas: quā esse naturalē docebimus. Plurimas perdidit Verrius. Nos eū delectu modū seruabimus. Gaudio obiere praeter Chilonem: de quo diximus: Sophocles & Dionysius siciliae tyrannus uterque accepto tragicā uictoriae nuntio. Mater pugna illa canēsi filio incolumi uiso: contra fallum nūntium. Pudore Diodorus sapientiae dialecticae professor iustoria quaestione nō protinus ad interrogationes Stilbonis disoluta. Nullis euidētibus causis obire dum calciant matutino duo Caesares praetor: & praetura populi ro. functus dictatoris Caesaris pater. Hic pisis exanimatus ille romae. Qu. Fabius maximus in cōsultu suo pridie. Kalen. ianua. In cuius locū. M. Orellius paucissimae horarum cōsultatum petiit. Item. C. Volcatius Gurgis senator. Oēs adeo sani atque tepestiui: ut de progrediendo cogitarent. Qu. Aemilius Lepidus iam egrediēs incusso pollice limini cubiculi. C. Aufidius cum egressus in senatum iret offenso pede in comitio. Legatus quoque qui thodiog. tam in senatu magna cū admiratione orauerat in limine curiae protinus expirauit progredi uolens. Cn. Bebius Pamphylus praefectura & ipse functus: cum a puero quaesisset horas. A. Pompeius in capitolio cū deos salutaſſet. M. Iuuentius Thalna cōs. cum sacrificaret. C. Seruilius Pansa: cum staret in foro ad tabernam hora diei se cunda: in. P. Pāsam frem innixus. Bebius iudex: dū uadimonium differri iubet. M. Terentius Coffax: dum tabellas scribit in foro. Necnō & proximo anno: dum cōsulari uiro in aure dicit eques romanus ante Apollinē eboreū: qui est in foro Augusti. Super oēs. C. Iulius medicus: dum iungit specillum per oculū trahens. A. Manlius Torquatus cōsularis: cum in cenam placentā appeteret. L. Durus medicus Valla: dum multū potionem haurit. Ap. Saupheius: cum a balneo reuersus multum bibisset: ouumque sorberet. P. Quintius Scapula: cum apud Aquilium Gallum coenaret. Decimus Saufeius. Scriba: cū domi suae praederet. Cornelius Gallus praetorius: & Qu. Hererius eques ro. in Venere obiere. Et quos nostra adnotauit aetas: duo aequaeſtris ordi in eodē Pantomimo My. hico tum forma praecellente. Operosissima tamen securitas mortis in. M. Ofilio Hylaro ab antiquis tradit: cōmcediāz histrione: cum populo admodū placuisset: natali die suo: cōiuiuique haberet edita cenā calidā potione in pultario poposset: simulque personam eius diei acceptā intuens: coronā e capite suo in eā transtulit: tali habitu rigens nullo sentientes donec accubantiū proximus tepestere potionem ammoneret. Haec foelicia exempla. At contra miseriae: innumera. L. Domitius clarissimae gentis apud massiliam uictus: corfini captus ab eodem Caesare ueneno potō propter tedium uita: postquē biberat: omni opere: ut uiueret: annixus ē Inuenitur in actis Foelicis Russei aurigae iam igne illato in rogam eius unum e fauentibus seſe se se. Friuolum dictū ne hoc gloriae artificis daretur: aduersis studiis copia odorū corruptū criminantibus. Cum ante non multo. M. Lepidus nobilissimae stirpis: quē euentū anxietate diximus mortuum: flammāe uie rogo eiectus recondi propter ardorem nō potuisset: iuxta fermen tis aliis nudus crematus est. De sepultura. CA. LIIII.

Iplum cremare apud romanos non fuit ueteris instituti. Terra condebant. At postquē longinquis bellis obrutos erui cognouere: tunc institutum. Et tñ multifarie prisicos seruare ritus. Sicut in cornelia domo nemo nisi Syllā dictatōrē tradit eē crematus: Idque eū uoluisse ueritū talione eruto. C. Marii cadauere. Sepultus intelligit quoquo

enō conditus:humatus uero humo contectus.

De aia uel de manibus:uel de resurrectione uerba gētū inanta. CA. LV.

Post sepulturam alia atq; alia manium ambages Oibus a sup̄ ma die eadē: q̄ an̄ pri-
mū. Nec magis a morte sensus ullus: aut corpori: aut aia: q̄ ante natalē. Eadē n. uani-
tas in futuz: etiā se propagat: & in mortis quoq; tēpora ipsa sibi uita mentis. Alias im-
mortalitatē aia: alias transfigurationē: alias sensum inferis dando: & manes colendo
deūq; faciendo: qui iā ēt homo esse desierit. Ceu uero illo modo spirandi rō hōi a ceteris aia-
libus distet. Aut nō diuturniora i uita multa repiā: q̄bus nemo similē diuinat immortalitatem.
Quod autē corpus aia: p̄sequitur materiā. Vbi cogitatio illi: quomō: uisus: auditusq;: aut q̄ tan-
git: qui uisus etus: aut quod sine his bonū: Quae deide sedes: quāta ue multitudine tot saeculis ani-
mage uelut umbrae: Pueriliū ista deliramentoz. Auid. atq; nunq̄. desinere mortalitatis cōmen-
ta sunt. Similis & de asserendis corporibus hoium: ac reuiscēdis promissa a Democrito uani-
tas: qui nō reuixit ipse. Quae malū ista dementia est: iterari uitā mortēq;. Quae genitis qes unq̄
si in sublimi sensus aia manet: inter inferos umbrae: Perdit profecto ista dulcedo: credulitasque
p̄cipuū naturae bonū moriē: ac duplicat obitus: si dolere ēt post futuri aestimationem euenit.
Etenim si dulce uiuere: cui potest esse: uixisse: At quāto facilius certiusq; sibi quenq̄ credere: ac
specimen securitatis antegenitali sumere experimento.

Quae quis inuenit in uita.

CA. LVI.

Consuetudinē uidet̄ priusq; digrediamur a natura hoium indicare: q̄ cuiusque scientia
inuenta sunt. E mere ac uedere instituit Liber pater. Idē diadema regū insignit: & tri-
umphū inuenit; Ceres frumētā cū antea glande ueserent: Eadē mol: r̄: & cōficere: in
attica italia: & sicilia: ob id dea iudicata. Eadē priā leges dedit. Ut alii putauerit Rhadamāthius.
Litteras semp̄ arbitror assyrias fuisse. Sed alii ap̄ aegyptos a Mer. ut Gellius. Alii apud scyros i-
epta uolūt. Vtriq; i graeciā attulisse e phoenice Cadmū sexdecim numero. A. B. C. D. E. G. I. L. M.
N. O. P. R. S. T. V. Quibus troiāo bello Palamedē adiecisse quattuor hac figura. ξ φ χ. totidē
post eū Stonidē melicū. 3. η. ψ. Quaez oīum uis i nris recognoscit. Aristoteles decē & octo p̄-
scas fuisse. α. β. γ. δ. ε. ζ. η. θ. ι. κ. λ. μ. ν. ο. π. ρ. σ. τ. υ. φ. χ. Et duas ab Epicharō additas. ρ. q̄ a Palāde
mauult: Antichides i aegypto iurnisse quēdā nomine Menona tradidit qudecim anis ante Phor-
onē antiquissimū graeciā regē. Id monumētis approbare conat̄. E diuerso F pigenis apud baby-
lonios septingentoz: uiginti annoz obseruationes sydeq; cōsilibus laterculis in criptas i docet:
grauis auctor in primis. Qui minimum Berosus & Crotodemus quadringentoz octoginta an-
noz. Ex quo apparet a ternus litteraz usus. In latium eas attulerunt pelāgi. Laterarias domos
edificauerūt primi Euryalos & Hyperbios fratres athenis: antea specus erant pro domibus. Celio
Doxius Celii filius lutei aedificiū inuentor placet: exēplo sumpto ab hirundinū nidis. Oppidum
Cecrops a se appellauit cecropiā: q̄ nūc est arx athenis. Aliqui argos a Phoroneo rege an̄ cōditū
uolūt. Quidā & sicyonē. Aegyptii multo an̄ apud ipsos diospolin. Tegulas iuenit Cinyra. Agriō
pae filius: & metalla aris: utriq; in insula cypro. Itē forcipē: marculū: uedē: incudē Puteos Dana-
us ex aegypto aduectus in graeciā: q̄ uocabat argos. Lapidicinas Cadmus thebis: at ut theophrā-
stus in phoenice. Traion muros. Turres: ut Aristō. Cyclopes. Phoenices: ut Theophrastus. Aegy-
ptii textilia. Infecere lanas sardibus Lydi. Fufos in lanificio Glastor filius Arachnae. Linum & te-
tia Arachnae. Fulloniam artem Nitias megarenis. Sutrinam. Boetius. Medicinā aegyptii apud ip-
sos uolunt repertam. Alii per arabum: babylonis & Apollinis filium. Herbariam & medicamen-
tariam a Chirone Saturni & Phyllirae filio. Aes confiare & temperare Aristoteles Lydum scyten
mōstrasse. Theophrastus Delā Phirygē putat. Aerariā fabricā alii Chalybas: Alii Cyclopes. Ferrū
Hesiododis in creta eos: qui uocati sūt Daelyi Idaei. Argentū inuenit Eriethonius atheniensis:
ut alii caecus. Auri metalla & conflaturam Cadmus phoenix ad pangeum mōtem: ut alii Thoas
& Eactis in panchoia: aut Sol Oceani filius: cui Gellius medicinā quoq; iuentionē ex melle assi-
gnat. Plumbū ex cassiteride in insula primus apportauit Midacritus. Fabricam ferream inuenere
cyclopes. Figulinas Chorebus atheniensis. In iis orbē Anacharis scythes: ut alii Hyperbeos cor-
inthius. Fabricā materiāq; Dedalus: & in ea ferram: a sciam: perpendicularum: terebrā: glutinum:
ichthyocollam: Normam: fornacē autem & libellam: & tornum: & clauem Theodorus samius.
Mensuras & pondera Phidō argius: aut Palemedes ut maluit Gellius. Ignem e silice Pyrodes:
cilicis filius. At eūdē asseruare i ferula Prometheus. Vehiculum cum quattuor rotis phryges:
Mercaturas poeni: culturas uitiam & arborum Eumolphus atheniensis. Vinū aqua misceri Stā-

g iiii

philus Sitheni filius. Oleum & trapetas Aristeus atheniensis. Idem mella. Bouem & aratrū. Bri-
ges atheniensis: ut alii Triptolemus. Regiā ciuitatem ægyptii. popularem attici: post Theſeū ty-
rannus primus fuit phalaris agrigenti. Seruitium inuenere lacedæmonii. Iudiciū capitis in ario-
pago primum actum est: proclium aſtri cōtra ægyptios primi fecere fuſtibus: quos uocāt phalan-
gas. Clipeos inuenerunt Proetus & Acrisius inter ſe bellantes: ſiue Chalchus Athamantis filius.
Loricā Mydas meſſenius. Galeam: gladiū: haſtam lacedæmonii. Ocreas & criſtas Cares. Arcū &
ſagittam Scythem Iouis filium. Alii ſagittas Perſen Perſei filium inueniſſe. Lanceas ætolas. Iacu-
lum cum amento ferunt inueniſſe Aetolū Martis filium. Haſtas uelutares Tyrrhenum pilumque
Pentheſileā amazonem ſecurim. Piſcum uenabula. Et in tormentis ſcorpionē Cretas. Catapulā
ſyros. Phœnicas baſiſtam & fundā. Aeneā tubam Piſcum Tyrrhenū. Teſtudinē Artemonē cla-
zomenium. Equum: qui nunc aries appellat in moralibus machinis Epeum ad troiā. Equo uehi
Bellorofontē. Frenos & ſtrata equorum Peletroniū. Pugnare ex quo theſſalos: qui cētauri appel-
lati ſunt: habitantes ſecundū pelium montem. Bigas primū iunxit phrygium natio. Quadrigas
Erichthonius. Ordinem exercitus: ſigni dationem: theſſeras: uigilias inuenit Palamedes troiano
bello. Specularem ſignificationē eodem bello Sinon. Inducias Lycaon. Fœdera Theſeus. Augu-
ria ex auiſus Cara: a quo caria appellata: Adiecit ex cæteris aſalibus Orpheus. Auſpicium Del-
phus. Igni ſpicia Amphiarus. Auſpicia auium Tyreſias thebanus. Interpretationē oſtētorum &
ſomniorum Amphyctyon. Aſtologiam Atlas Libyæ filius: ut alii ægyptii: ut alii aſſyrii. Spherā
in ea milleſius Anaximāder. Ventorum rationē Aelous Hellenis filius. Muſicā Amphion. Fiſta
Iam Pan. Monaulum Mercurius. Obliquā tibiam Mydas in phrygia. Geminas tibias Marſias. In
eadem gente lydios módulos Amphion. Dorios Thamyras thrax. Phrygios Marſyas phryx. Ci-
tharam Amphyon: ut alii Orpheus: ut alii Linus. Septē cordis additis Terpander. Octauā Simo-
nides addidit. Nonam Timotheus: Cithara ſine uoce cecinit Thamyras prius. Cum cāntu Am-
phion ut alii Linus. Cithara edita carmina composuit Terpander. Cū tibiis cānere uoce Troeze-
nius Dardanus inſtituit. Saltationē armatam Curetes docuere. Pyrrhycon Pyrrhus: utranque
ita. Verſum heroicū pythio oraculo debemus. De poematū origine magna quæſtio eſt. Antē tro-
ianum bellum probant fuiſſe. proficam orationem condere pherecides Syrius inſtituit tēpore
Cyri regis. Historiam Cadmus mileſius. Ludos gymnicos in arcadia Lycaon. Funebres Acaſtus
in iolcho poſt eum Theſeus in iſthmo. Hercules olympiæ athleticam. Pythus pilā luſoriam. Gy-
ges lydius picturam in ægypto. In græcia uero pyrrhus Dedali cognatus ut Ariſtoteli placet: ut
Theophrasto Polygnotus athenienſis. Nauem primus in græciam ex ægypto Danaus aduexit.
Ante ratibus nauigabatur inueniſ in mari rubro inter inſulas a rege Erythra. Reperiuntur qui
myſos & troianos priores excogitaſſe in helleſponto putent: cū tranſirent aduerſus thracas. Etiā
nunc in britānico oceano uitiles corio circūſutæ ſunt. In nilo ex papyro & ſcirpo & arundine.
Longa nauē laſonem primum nauigaſſe philoſtephanus auctor eſt. Egeſias parthalum. Cteſias
ſamyram. Saphanus ſemyramin. Archimachus ægeconem Biremem Damasthenes erythreos
fecit. Triremē Thucydides Amoclen corithiū. Quadriremē Ariſtoteles cartaginēſes. Quin-
queremē inſtituit Neſichthon ſalaminius. Sex ordinū zenazoras ſyracufius. Ab ea ad deciremē
Neſigitō. Alexandrum magnum ferunt inſtituiſſe ad duodecim ordines. Philoſtephanus Prole-
mæum Soterem ad quidecim. Demetrium Antigonī ad. xxx. Prolemæum philadelphum ad. xl.
Prolemæum philopatore: qui Tryphon cognominatus eſt: ad. l. Onerariā Hippus tyrius inue-
nit. lembum cyrenenſes. Cymbā phœnices. Celocem rhodi. Cercuiram cyprii. Syderum obſerua-
tionem in nauigando phœnices. Remum copæ. latitudinem eius plateæ. Vela Icarus. Malum &
antēnam Dedalus. Hypagum ſalaminiū: aut pericles athenienſis. Tectas longas taſii: antea ex pro-
ra tantum & puppi pugnabatur. Roſtra addidit Piſeus. Tyrrheni ancoram. Eupalamius eadē
bidētē. Anachariſ harpagonas. Et manus Pericles athenienſis: amminicula gubernādī Typhis:
Clafſe princeps depugnauit Minos. animal occidit primus Hiperbius Martis filius. Promethe-
us bouem.

In quo primus gentium cōſenſus. CA. LVII.

Entium conſenſus tacitus primus oſum conſpirauit ut ionum litteris uterentur.

De litteris antiquis. CA. LVIII.

Eteres græcas fuiſſe eaſdem pene: quæ nūc latinæ inditio erit delphica tabula antiq-
aris: quæ eſt hodie in palatio dono principum Miſerux dicata in bibliotheca cū in-
ſcriptione tali. $\alpha \nu \sigma \iota \kappa \rho \alpha \tau \alpha \delta \cdot \tau \iota \sigma \alpha \mu \epsilon \rho \nu \cdot \alpha \beta \alpha \mu \alpha \iota \delta \delta \cdot \alpha \mu \epsilon \theta \alpha \kappa \epsilon \rho$.

Quando primum tonfores romæ. CA. LIX.

SEquens gentiū cōsensus in tonforibus fuit: sed romanis traditior. In Italia ex sicilia uenire post romā conditā anno quadringentesimo quinquagesimo quarto: adducere. P. Ticinio Menā ut auctor est Varro. ante in tōnfi fuere. primus oīum radii quōtidie in stituit Africanus. Sequens Diuus Augustus cultris semper usus est.

Quādo primum horologia.

CA. LX.

Tertius consensus fuit in horarū obseruatione iam hac rōne accedens. Quādo & a quo in graecia reperta diximus in secundo uolumine. Serius ē hoc romā cōgigit Duodecim tabulis ortus tantū & occasus nominatur: post aliquot annos adiectus est & meridiē accenso cōsūlū id p̄nunciante cū Curio inter rostra: & graecostasin prospexisset talem solem a colūna aenea ad carcerē inclinato sydere supremā pronuntiauit. Sed hoc serenitatis diebus usque ad primū puniū bellū. princeps romanis solarium horologiū statuisse ante. xii. annos q̄ cum pyrro bellatū est: ad eadem. Quirini. L. Papyrius Cursor cū eandē dedicaret a patre suo uotam a Fabio Vestali proditur. Sed neq̄ facti horologiū rōem: uel artificis significat: nec unde translātū est: aut apud quem scrip̄tū id inuenerit. M. Varro primū statutū in publico secundū rostra in colūna tradit bello punico primo a. M. Valerio Messala cōsule catina capta in sicilia. Deportatū inde post. xxx. annos q̄ de papyriano horologio traditur: anno urbis quadringentesimo septuagesimo primo. Nec cōgruebant ad horas eius lineae: paruerūt tamē ei annis undecim: donec. Qu. Martius philippus qui cū. L. Paulo fuit censor diligentius ordinatū iuxta posuit. Idq̄ munus in ter censoria opera gratissime est acceptum. Etiamnum tamen nubilo incertae fuerit horae usque ad proximum lustrum. Tunc Scipio Nasica collega Lanati primus aequa diuisit hora: & quae nocturnae ac dierum. Idq̄ horologiū sub tecto dicauit: anno urbis. d. lxxxv. Tādū po. Ro. indidireta lux fuit. Nunc reuertamur ad reliqua animalia: primūq̄ terrestria.

uel unde
centum

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE. LIBER OCTAVVS.

De animalibus terrestribus. Elephatorum cōmendatio: & de sensu eorū.

CA. I.

AD RELIQUA TRANSEAMVS ANIMALIA ET PRIMVM terrestria. Maximum est elephas: pximumq̄ hūanis sensibus. Quippe intellectus illis sermonis patri. Et in primis obediētia: officiorūq̄ q̄ didicere memoria. Amoris & gliae uoluptas: imo uero q̄ ēt in homine rara: p̄bitas: prudentia: & qui as. Religio quoq̄: sydeꝝ solisq̄ ac lunae ueneratio. Auctores sunt in mauritaniae salibus ad quēdā annē cui nomē ē anulo itescēte: luna noua: gr̄ges eorū descēdere: ibiq̄ se purificātes solē niter aqua circūsp̄rgi: atq̄ ita salutato sydere in siluas reuerti: uituloḡ fatigatos praese ferētes. Alienae quoq̄ regionis intellectu credunt maria transitori nō an. naues cōscēderi: q̄ inuitati rectoris iureiurādo de reditu. Viliq̄ sunt fessi aegritudine q̄ & illas moles infestant morbi: per herbas supini i coelū iacetes: ueluti tellure precibus alligata. Nam quod ad docilitatē attinet. Regem adorāt. Genua submitunt. Coronas porrigunt. Indiciis arabici minores: quos appellant nothos.

uel cu

Quando primum iuncti.

CA. II.

Romae iuncti primum subiere currum Pompeii magni africo triumpho. Quod prius india uicta triumphante Libero patre memoratur. Procilius negat potuisse. Pompeii triumpho iūctos ingredi porta Germanici Caesaris munere gladiatorio quosdā incōditos motus edidere saltantium modo. Vulgare erat per auras arma iacere non auferentibus uentis: atq̄ inter se gladiatorios congressus edere: aut lasciuente p̄ncitate colludere. Postea & per funes incessere. Lecticas etiā ferentes quaterni singulas: puerperas imitantes: plebisq̄ hoīum tricliniis accubitu: iere per lectos ita libratīs uestigiis: ne quis potantium attingeret.

De docilitate eorum.

CA. III.

Errū ē unū tardioris ingenii in accipiēdis: q̄ tradebāt: sapius castigatū uerberibus eadē illa meditatē noctu reptū. Miꝝ maxie & aduersis qdē funibus subire. Sed regredi magis utriq̄. p̄nis. Mutianus ter consul auctor ē aliquid ex iis & s̄age ductus graecae didicisse: solitūq̄ p̄scribere eius ligurae uerbis. Ipse Ego haec scripsi: & spolia celtica dicaui. Itēq̄

uidente puteolis cum aduecti de nave egredi cogerentur: territos spatio procul pontis a cōtinēte porrecti: ut sese longinquitatis aestimatione fallerent: a uersos retrorsus isse. Prædā ipsi in se expectandam sciunt solam esse in armis suis: quæ luba cornua appellat. Herodotus tanto antiquior & consuetudo melius dentes. Quā ob rē deciduos casu aliquo uel senecta defodiunt. Hoc solū ebur est. Cæterū & in iis quoq; quod corpus intexit utilitas ossæ. Quāq; nuper ossā ēt in lamias secari coepere penuria. Etenim rara amplitudo iam dentium præterq; ex idia reperitur. Cæterū in nro orbe cessere luxuriæ. Dentium candore intelligit iuuenta. Circa hos belli cura summa. Alterius mucroni parcunt: ne sit proeliis hebes: alterius operario usu fodiunt radices. Impellunt moles. Circūuentiq; a uenantibus primos constituunt: quibus sunt minimi: ne tanti proeliū putetur: postea fessis impactos arbori frāgunt: prædaq; se redimunt.

De clementia eorum: & q; pericula sua intelligant: & de tigridis truculētia. CA. IIII.

Mirū in plerisq; animalium scire quare petant: Sed & p̄ cūctā qd caueant. Elephas hoīe ob uisio forte in solitudine & simpliciter oberrante clāmens placidusq; ēt demonstrare uiam traditur. Idē uestigio hoīs a aduerso priusq; hoīe intermiscere insidiarū metu. Subsistere ab olfatu. Circūspectare: iras p̄flare. Nec calcare: sed erutum p̄ximo tradere. Illum sequenti nuntio simili usq; ad extremū: tunc agmen circumagat: & reuerti aciemq; dirigi. Adeo osium odori durare uirus: illud maiore ex parte ne nudosq; quidē pedū. Sic & tigris ēt feris cæteris truculenta: atq; ipsa elephanti quoq; sp̄nēs uestigia. Hoīe uisio transferre dicit p̄tinus catulos. Quo nam mō agnito: ubi ante cōspecto illo quē timet: Etenim tales siluas minie frequentari certum est. Sane mirant ipsam uestigii raritatē. Sed unde sciunt timendos esse? imo uero cur uel sæpius cōspectū pauent: tātō uiribus: magnitudine: uelocitate præstantiores: Ni mirum hæc ē natura regē: hæc potentia eius sæuissimas ferarū maximasq; quæ nunq; uiderent: quod debeant timere: & statim intelligere: cur sit timendum.

De intellectu & memoria eorum. CA. V.

Elephantū gregatim semp̄ ingrediunt. Ducit agmen maximus natu. Cogit ætate proximis annē transituri minimos præmittunt: ne maiorū ingressu atterente: aluē cre scat gurgitis altitudo. Antipater auctor est duos Antiocho regi in bellicis uisibus celebrēs ēt cognominibus fuisse. Etenim nouere ea. Certe Cato cū imperatorū noīa āna libus describeret: cū qui fortissime proliatus ēt: in punica acie Sutru tradidit uocatum altero dente mutilato. Antiocho uadū fluminis experienti renuit Ajax: alioquin dux agminis semper. Tū pronuntiatū eius fore principatū qui transisset: aufumq; Patroclū. Ob id phaleris argenteis quo maxime gaudēt: & reliquo oī primatu donauit. Ille qui notabat inedia mortē ignominia p̄tulit. Mirus nāq; pudor est. Viā usq; uocē fugit uictoris. Terram ac uerbenas porrigit. Pudor nunq; nisi in abdito coeūt. Mas quinquēnis: foemina decennis. Initur autē biēnio: gnis ut ferunt cuiusq; anni diebus: nec amplius. Sexto p̄fundunt amne nō ante reduces ad agmen. Nec ad uerba nouere. Nulla ut p̄ foeminas inter se proelia: cæteris animalibus pernicialia. Nec quia desit illis amoris uis. Nāq; traditur unus amasse quandā in ægypto corollas uendētē. Ac ne quis uulgariter electā putet: mitetur gratā Aristophani celeberrimo in arte grāmatica: alius Menandru syracusanū incipientis iuuentæ in exercitu Ptolemæi desideriu eius quoties nō uideret inedia testatus. Et unguētaria quadā dilectā iūba tradit. Oīum amoris fuere argumēta gaudiū a cōspectu: blanditiarūq; incōditæ: stipēs quas populus dedisset: seruata: & in sinu effusa. Nec mirū esse amorē qbus sit memoria. Idē nāq; tradit agnitū in senecta multos post annos qui rector i iuuetā fuisse. Idem diuinationē quandā iusticia. Cū Bocchus rex. xxx. elephantis totidem: in quos scire instituerat stipitibus alligatos obiecisset: procurantibus inter eos qui lacerarent: non potuisse effici: ut crudelitatis alienæ ministerio fungeretur.

Quando primum in italia. CA. VI.

Elephantes italia primū uidit pyrri regis bello: & boues lucas appellauit i lucanis uisus anno urbis quadrigesimo septuagesimo secūdo. Roma autē in triumpho septē annis ad superiorē numerum additis. Eadem plurimos anno quingentesimo secūdo uictoria. L. Metelli pōtificis in sicilia de poenis captos. cxlii. fuere traucti ratibus quas doliōq; cōsertis ordinibus iposuerant. Verius eos pugnasse in cyrcō: interfectosque iaculis tradit penuria cōsiliū. Qm̄ neq; ali placuisset: neq; dōari regibus. L. Piso i ductos dūtaxat i cyrcū: atq; ut cōreptus eorū increset ab operariis hastas præpilatas hūtibus: p̄ cyrcū totū actos. Nec quid dein de iis factum sit auctores explicant: qui non putant interfectos.

Pugnae eorum.

CA. VII.

Lara est unius e romanis dimicatio aduersus elephantum. Cum Hannibal captiuos nostros dimicare inter se coegisset. Namque unum qui superat: obiecit elephanto: & illum dimitti pactus si iterumisset. Solus ergo in arena congressus magno poenae dolore cōfecit. Hannibal cū famā eius dimicationis cōtemptū allaturā beluis intelligeret: equites misit qui abeuntē interficerēt. Promuscidē eoz facillime amputari Pyrrhi Praeloz experimētis paruit. Romae pugnae Fenestella tradit primū oīum in cyro Claudii Pulchri aedilitate curuli. M. Antonio. A. Posthumo consl. anno urbis sexcentesimo quinquagesimo quinto. Itē post annos. xx. Luculloz aedilitate curuli aduersus tauros. Pompeii quoque altero cōsulatu dedicatione tēpli Veneris uictricis pugnae in cyro. xx. aut ut quidā tradūt. xvii. Gerulis ex aduerso iaculantibus mirabili unius dimicatioe: qui pedibus confossis repsit gēnibus in cateruas: arrepta scuta iaciens in sublime: quae decidentia uolubilitate spectatibus uoluptati erat in orbē circūdatā: uelut arte nō furore beluae iacerent. Magnū & i altero miraculū fuit uno iactu occiso. Pijum sub oculo adactum in uitalia capitis uenerat. Vniuersi eruptionē tentauere nō sine uexatione populi circūdantis claustris ferreis. Qua de cā Caesar dictator postea sile spectaculū editurus euripis harenā circūdidit: quos Nero princeps sustulit equiti loca addēs. Sed Pōpeiani amissa fuge spe misericordiā uulgi inenarabili habitu quæretes supplicare quadā se lamētatione cōplorantes: tanto populi dolore: ut oblitus iperatoris: ac munificentiae honorisue exquisitae fies uniuersus consergeret: dirasq; Pōpeio: quas ille mox luit poenas: iprecaret. Pugnae & Caesari dictatori tertio consulatu eius. xx. cōtra pedites quingentos. Itē: totidem turri cū sexagenis ppugnatoribus: eodē quo priores numero peditu: & pari equitu e diuerso dimicāte. Postea singulis principibus Claudio & Neroni in cōsumatione gladiatoroz. Ipsius aialis tanta narrat clamētia cōtra minus ualida: ut in grege pecudum concurrentia manu dimoueat: ne quid obterat imprudens. Nec nisi laesisset nocēat. Ideoq; gregatim semper ambulent. Minime ex oibus soluiagi. Equitatu circumuēcti firmos aut fessos uulneratosue in mediū agmen recipiunt: ac uelut imperio: aut ratione per uitas subeunt. Capri celerrime mitificantur hordei succo.

uel hono-
ri suo
uel quin-
quaginta

Quomodo capiantur.

CA. VIII.

Apiūtur aut in india unū ex domitis agente rectore: qui deprehensum solitariū: abactū a grege uerberat ferū. Quo fatigato trāscendit in eū: nec secus ac priorē regit. Africa foucis capit: in quas deerrate aliquo p̄tinus ceteri congerunt ramos: moles deuoluunt: aggeres cōstruunt: omniq; ui conant extrahere. Antea domitandi grātia gregis equitatu cogebāt in conuallē manu factis: & longo tractu fallacē. Cuius inclusos ripis fossiq; fame domabāt. Argumētū erat ramus homine porrigēte clamēnter acceptus. Nūc dentiū eā. Pedes eoz iaculant alioquin mollissimos. Troglodytae cōtermini aethiopiae qui hoc solo uenatu alunt: arbores propinquo itinere eoz cōscendunt. Inde totius agminis nouissimū speculāri extremitas inclones desiliunt. Leua aprehēdit cauda. Pedes stipant in sinistro foemina. Ita pedēs: altez poplitē dextra cedit: ac praecuta bipēni hoc crure tardato p̄ fugiēs: alterius poplitis neruos ferit: cūcta p̄celeri pernicitate peragens. Alii tutiore ḡne: sed magis fallaci intētos ingentes arcus desigunt humi lōgius. Hos praecipui uiribus iuuenes cōtinent. Alii cōnixi pari conatu tendunt: ac p̄terēntibus sagittaz uenabula infigūt: mox sanguinis uestigiis sequunt. Elephantoz generis foeminae multo pauidiores.

Quomodo domantur.

CA. IX.

Domant aut rabidi fame & uerbenibus: elephātis aliis admotis qui tumultuātē cathenis coercent. Alias circa coitus maxie efferant: & stabula idoz dētibus sternūt. Quapropter arēt eos coitu: foeminarūq; pecuaria separant: q̄ haud alio mō q̄ armentoz hnt. Domiti militat: & turres armatoz in hostes ferūt: magnaq; ex parte oriētis bella cōficiunt. Prosterunt acies: p̄terunt armatos. Idē minimo suis stridore terrentur: uulneratq; & terri retro semper cedunt: haud minore partium suarum pernicie. Indicum asri pauent: nec cōtueri audent. Nam & maior indicis magnitudo est.

De partu eorum & reliqua natura.

CA. X.

Ecce anni gestare in utero uulgu existimat. Aristoteles biennio: nec amplius q̄ singulos semel gignere: pluresq; uiuere ducentis annis: & quosdā trecentis. Iuuenta eoz sexagesimo incipit. Gaudēt annibus maxime. Et circa fluuios uagantur: cum alioquin propter magnitudinem corporis non possint. Idem frigoris impatientes. Maximum hoc malū: inflationēq; & p̄fluuiū alui: nec alia morboz genera sentiūt. Olei potu tela quae corpori

eogz thæferat:decidere iuenio. A sudore at facilius adhærescere. Et terræ edisse iis tabificū ē: nisi sæpius mādant. Deuorant autē & lapides. Truncos quidē gratissimo in cibatu hñt. Palmas excelsores fronte prosternūt. Ac ita iacetiū assumūt fructū. Mandunt ore. Spirant & hibunt: odoranturq; haud improprie appellata manu. Aialiu maxime odore murē: & si pabulū in p̄scpio positū attingi ab eo uidere: fastidiūt. Cruciatū in potu maximū sentiūt hausta hyrudie: quā sanguisugā uulgo cœpisse appellari aduerto. Hæc ubi in ipso animæ canali se fixit: intolerando afficit dolore. Durissimum dorso tergus. Vētres molles. Setæ nullū tegimētū. Ne in cauda quidē præsidium abigēdo tedio muscage. Nanq; id & tanta uastitas sentit. Sed cancellata cutis & inuitas id genus aialium odore. Ergo cum extenti recipere examina: arctatis in rugas repente cæcellis cōprehensas enecāt. Hoc iis pro cauda: pro iuba: pro uillo est. Dentibus ingens preciū: & deogz simula cris laudatissima ex iis materiā. Inuenit luxuria cōmēdationē: & aliā expetit in callo manus uim saporis: haud aliā de causa credo q̄ quia ipsum ebur sibi mandere uidet. Magnitudo dētū uidetur quidem in templis præcipua. Sed tamē in extremis africa: qua confinis æthiopia: est postū uicem in domiciliis præbere. Sepesq; in iis & pecorum stabulis p̄alos elephantorum dētibus fieri Polybius tradit auctore Gaulusa Regulo.

Vbi nascantur: & de discordia eorum & draconum.

CA. XI.

quod lru
cul h
mup lru
stingebp

Lephanter fert africa ultra syrticas solitudines: & in mauritania. Ferunt æthiopes & troglodytæ ut dictū est: Sed maximos india bellanteq; cū iis perpetua discordia dracones tantæ magnitudinis: ut & ipsos circūflexu facili ambient: nexuq; nodi prætinuant. Commoritura dimicatio: uictusq; corruens complexum elidit pondere.

De solertia animalium.

CA. XII.

Mira aialiu pro se cuiq; præcipua solertia est: ut iis una scandēdi in tantā altitudine difficultas. Draco itaq; iter ad pabula speculatur. Ab excelsa se arbore inicit. Scit ille imparē sibi luctatū cōtra nexu. Itaq; arbore aut rupiū attritum querit. Cauent hoc dracones: ob idq; gressus primū alligant cauda. Resoluunt illi nodos manu. At hi in ipsa nare caput condunt: pariterq; spiritū præcludunt: & molissimas lancinant partes. Iidē obuiū deprehēsi in aduersos erigūt se: oculosq; maxime petūt. Ita fit ut plerunq; cæci ac fame: & moeroris tæbe confecti reperiantur. Quā quis aliā tantæ discordiæ causam attulerit: nisi naturæ spectaculum sibi ac paria componētis. Est & aliā dimicationis huius fama. Elephantis frigidissimum esse sanguinē ob id æstu torrente præcipue a draconibus expeti. Quā obrē in amnes merfos insidiari bibētibus: arctatisq; illigata manu in aurē morsum defigere. Quoniam is tantum locus defendi nō possit manu. Dracones esse tantos: ut totum sanguinem capiant. Itaq; elephantos ab iis ebibitica: totosque concidere: & dracones inebriatos opprimi commoriatq;.

De draconibus.

CA. XIII.

Generat dracones æthiopia indicis pares uicenum cubitorum. Id modo mirum unde cristatos luba crediderit. Afachæi uocātur æthiopes: apud quos maxime nascāt. Narrantur in maritimis eorum quaternos: quinosq; inter se cratium modo implexos erectis capitibus uelificantes ad meliora pabula arabiz uehi fluctibus.

De serpentibus maximis & bois.

CA. XIII.

Megasthenes scribit in india serpentes in tantam magnitudinem adulescere: ut solidos hauriant ceruos: taurosq; Metrodorus circa rhindacum amnē in ponto ut supuolantes quis alte: perniciterq; alites haustu raptas absorbeat. Nota est in punicis bellis ad flamen bagradam a Regulo imperatore balistis: tormentisq; ut oppidum aliquot expugnata serpens. cxx. pedum longitudinis. Pellis eius maxillæq; usq; ad bellū numātinum durauere romæ in templo. Faciunt his fidem in italia appellatæ boæ in tantam magnitudinem exeuntes: ut Diuo Claudio principe occisæ in uaticano solidus in aluo spectatus sit infans. Alunf primo bubuli lactis succo: unde nomen traxere. Cæterorum animalium: quæ modo conuecta undique italiz contigere sæpius: formas nihil attinet scrupulose referre.

De scythicis animalibus: & septentrionalibus.

CA. XV.

Paucissima scythia dignit iopia fructuū. Pauca uestigia illi germania. Insignia tri bouū ferage gna iubatos bisotes: excellentiq; & ui: & uelocitate uiros: q̄o spitu uulgu buba loq; nom ipdit: cū id gignat africa uitali potio ceruiue q̄dā similitudie. Septentrio fert & equoz greges feroge: sicut asinoz asia: & africa. Præterea alcē ni p̄critis auriū: & ceruicis disti quatiamento similit. Item natā in scandinauia insula: nec unq; uisam in hoc orbe: multis tamen

narratā alcen haud dissimilem illis & nullo suffraginū flexu. Ideoq; nō cubātem: & accliuē arbori in somno: ea q; incisa ad isidias capi. Alias uelocitatis memorata. Labrū ei superius praegrāde: ob id retrograditur in pascendo: ne in priora tendens inuoluatur. Tradūt in paxonia feram: quae bonafus uocetur: quina iuba: caetera tauro similem. cornibus ita in se inflexis: ut non sint utilia pugnae. Quapropter fuga sibi auxiliari: reddente ea finum interdum: & triū iugeq; longitudine cuius contactus sequentes: ut ignis aliquis comburat. Mirum pardos: pātheras: leones: & familia condito in corporis uaginas unguium mucrone: ne refringantur: hebetenturq; ingrediauerisq; falculis currere: nec nisi appetendo praetendere.

De leonibus.

CA. XVI.

Leonis praecipua generositas: tunc cum colla armosq; uestiūt iuba. Id enim aetate cōfigit e leone cōceptis. Quos uero pardi generare: semper insigni hoc carēt: Simili modo foeminae. Magna iis libido coitus: & ob hoc maribus ira. Africa haec maxime spectat inopia aquae: ad paucos amnes congregantibus se feris. Ideo multiformes ibi animalū partus: uariae foeminis cuiusq; generis mates aut ui: aut uoluptate miscēte. Vnde etiam uulgare graeciae dictū semper aliquid noui africam asserre. Odore pardi coitū sentit in adultera ko: totaq; ui confurgit in poenā. Iccirco aut culpa flumine abluitur: aut longius comitatur: Semel autē edipartum lacerato unguium acie utero in enixu uulgam credidisse uideo. Aristoteles diuersa tradit: uir quē in iis magna secuturus in parte praefandum reor. Alexandro magno rege infāmato cupidine animalium naturas noscendi: delegataq; commentatione Aristoteli summo in omni scia uirorali quoq; millia hoium in totius asiae: graeciaeq; tractu parere iussit: omnium quos uenatus: aucupia: piscatusq; alebant. Quibusq; uiuaria: armenta: aluearia: piscinae: auararia in cura erāt: ne quid usq; genitū ignoraret ab eo. Quos percōtādo. L. ferme uolumina illa praecleara de animalibus cōdidit. Quae a me collecta in arctū: cū iis: quae ignorauerat: quae so ut legentes boni consulāt: in uniuersis rege naturae opibus: medioc; clarissimi regum osum desiderio cura nra breuiter peregrinātes. Is ergo tradit leonā p̄so foctu parere qnq; catulos: ac per annos singulos uno minus: ab uno sterile scere. In formes: minimasq; carnes magnitudine mustellarum esse initio. Semestres uix igrē di posse: nec nisi bimēstres in oueri. In europa aut inter achelou tātū: & nestum amnes leones eē: sed longe utribus praestantiores iis. quos africa: aut syria gignant. Leonū duo genera cōpactis: & breue crispioribus iubis. Hos pauidores esse: q; longo simpliciq; uillo: eos cōtemptores uulneq;. Vrinam mates crure sublato reddere: ut canes. Graue odorē: nec minus halitū. Raros in potu. Vefei alternis diebus. A saturitate interim triduo cibus carere. Quae possint in madēdo solida deuorare: nec capiente alio cōiectis in fauces unguibus extrahere: ut si fugiendū sit: non in fatietate abeant. Vitā iis longam docet: argumento: q; pleriq; dentibus defecti reperiantur. Polybius Aemilianī comes: in senecta hoīem appeti ab iis refert. Quī ad psequendas feras uires nō suppetāt. Tūc obsidere africae urbes: eaq; de cā crucifixos uidisse se cū Scipione: q; caeteri metu poenae similis absterrentur eadem noxa. Leonū tātum ex feris clementia in supplices prostratis parci: & ubi seuit: in uiros priuq; in foeminas fremit: infantes nō nisi in magna fame. Credit libya stellectū puenire ad eos precū. Captiua certe getuliae reducē audiui multoq; in siluis ipetū a se mitigtatū alloquio aulse se dicere foeminā pfugā: infirmā: supplicē aialis osum generosissimi: caeterisq; iperātis: idigna eius glia praedā. Varia circa haec opinio ex igenio cuiusq; uel casu: mulceri allogis feras. Quippe iā serpētes extrahi cātu: cogiq; in poenā. Veg: falsumue sit: uita decreuerit. Leonū ai index cauda: sicut & equoq; aures. Naq; & has notas generosissimo cultq; natura tribuit. Immota ergo placido clāmēs: blādiētq; similis: qd' rage est. Crebrior. n. iracundia eius. In principio terra uerberat. Incremento terga ceu quodā icitamēto flagellant. Vis sūma in pectore. Ex oī uulnere siue ungue impresso: siue dente: ater pfuit sanguis. Iidē satiati innoxii sunt. Generositas maxime in periculis deprehenditur: non in illo tantummodo: q; spernens tela diu se terrore solo tuetur: ac uelut cogi testatur. Cogiturque non tanquam periculo coactus: sed tanquam amentia itatus. Illa nobilior animi significatio qualibet magna canum: & uenantium urgente ui: cōtemptim restantisque cedit in campis: & ubi uideri potest. Idem ubi uirgulta: siluasque penetraverit: acerrimo cursu fertur: uelut deputans absconsione turpitudinem. Dum sequitur. insilit: saltu: quo in fuga non utitur. Vulneratus obseruatione mira percussorem nouit: & in quantalibet multitudine appetit. Eum uero qui tela quidē miserit: sed tamen nō uulnerauerit: correptū raptatūq; sternit: nec uulnerat. Cū p catulis foeta dimicat: oculoq; acie tradit defigere in terrā: ne uenabula expauescat. Cateq; dolis carēt & suspitiōe. Nec limis intuet oculis: aspiciq;

simili modo nolunt. Creditū est a moriente humū morderi: lachrymarumq; leto dari. Atque hoc tale tāq; saeuū animal rotasq; orbes circunacti: curruq; inanes: & gallinaceosq; crista: cautusq; et magis terrent. Sed maxime ignes. Aegritudinē fastidii tantum sentit: in qua medetur ei cōtume- lia: in rabiem agente annexaq; lasciuia simiarum. Gustatus deinde sanguis in remedio est. Leonū simul pugnam pluriū romae princeps dedit. Qu. Scauola. P. filius in curruli aedilitate. Centum autem iubatog; primus omnium. L. Sylla: qui postea dictator fuit in praetura. Post eum Pompe- ius magnus in cyro. de. ac in iis iubatog; cccxv. Caesar dictator quadringētos. Capere eos arduū erat quondā operis: foueīsq; maxime. Principatu Claudii casus rationem docuit: pudendā pene talis fere noīe: pastoris getuli saego cōtra ingruētis impetū obiecto. Quod spectaculū i harenā p- rixus translatus est: uix credibili modo torpescēte tanta illa feritate: quīs leui insectū opto capi- te: ita ut deuinciatur non repugnans. Videlicet omnis uis constar in oculis. Quo minus mirum sit a Lyfimacho Alexandri iustu simul incluso strangulatum leonē. Iugo subdidit eos. Primusq; Romae ad curru iunxit. M. Antonius: & quidem ciuili bello: cum dimicatus esset in pharsalicis campis: non sine ostento quodā tempore illo generosos spiritus iugū subire prodigio significan- te. Nā q; ita uetus est cū Mima cytheride supra mōstra et illaq; calamitatus fuit. Primus autē ho- minū leonē manu tractare ausus: & ostendere mansuefactū Hanno e clarissimis poenog; tradit. Damnatuq; illo argumento: quoniam nihil non persuasurus uir tā artificis ingenii uidebat: & male credi libertas ei: cui in tantū cessisset etiā feritas. Sūt uero & fortuita eog; quoq; clamētis exēpla. Mentor Syracusanus in syria leone obuio suppliciter uoluntate attonitus pauore: cū resu- gienti undiq; fera opponeret sese: & uestigia lāberet: adulanti similis: animaduertit in pede eius tumorē uolnusq; & extracto furculo liberauit cruciatu. Pictura casum hunc testatur syracusis. Simili modo Helyps famius natione in africam delatus nauē iuxta littus conspecto. leone hiatu minaci arborem fuga petit. Liberopatre inuocato: quoniam tum praecipuus uotorum locus est: cum spei nullus est. Sed neq; profugienti: cum potuisset: fera institerat: & procubens ad arborem hiatu: quo terrerat: miseratidē quarebat. Os morsu ualidiore adhæserat. dentibus: cruciabat q; inedia. Tum pene in ipsis eius telis suspectantem: ac uelut mutis precibus orantem: dum for- tituū fidens non est contra feram. Multoq; diutius miraculo q̄ metu cessatum est. Digressus tā- dem euellit praebēti: & q̄ maxime opus est accommodanti. Traduntque quamdiu nauis ea in hie- tore sterit retulisse gratiam uenatus aggerendo. Qua de causa Liberopatri templum in samo Helyps sacrauit: qd̄ ab eo factū graeci σωτηριο φεωσ του Διονυσίου. Miremur postea uesti- gia hoīum ntelligi a feris: cum etiam auxilia ab uno animalium sperent. Cur enī nō ad alia iere? aut unde medicas manus hoīs sciūt: nisi forte uis malorum et feras omnia experiri cogit?

De pantheris.

CA. XVII.

AEquē memorandū & de panthera tradit Demetrius physicus. lacētē in media. uia ho- minis desiderio repēte apparuisse p̄i cuiusdā Philinis affectatoris sapientia: illum pa- uore coepisse regredi. Ferā uero circūuolutari nō dubie blandientē sese conficiantē moerore: qui et in panthera intelligi posset. Foeta erat: catulis p̄cul in foueam delapsis. Primū er- go mirationi fuit: nō expauescere. Proximū ei curā intendere: secutusq; qua trahebat ueste ungui- um leni insecto: ut causam doloris intellexit: simulq; salutis suae mercedem: exemit catulos: eaq; cū iis p̄sequente usq; extra solitudines deductus læta atq; gestitente: ut facile apparet gratiam referre: & nihil inuicē imputare: quod etiā in hoīe rarum est. Hæc fidem etiam Democrito affe- runt: qui Thoantem in achæia seruatum a dracone narrat. Eum nutrierat puer dilectū admodū: pauensq; serpentis naturam: & magnitudinem metuens: in solitudines tulerat. In quibus circum- uēto latronum insidiis: agnitog; uoce subuenit. Nam quæ de infantibus ferarum lacte nutritis cum essent expositi: produntur: sicut de conditoribus nostris a lupa: magnitudini fatog; accepta referri æquius: q̄ ferarum naturæ arbitror. Panthera & tigris macularum uarietate prope sola bestiaq; spectant. Cæteris unus: ac suus cuiusq; generis color est. Leonū tantū in syria niger. Pan- theris in candido breues macularum oculi. Ferūt colore earum mire sollicitari quadrupes cū- ctas: sed capitis toruitate terreri. Quōbrē occultato eo reliq; dulcedine iuitatas corripit. Sunt qui tradant in armo iis similem lunæ esse maculā crescentē in orbes: & cauantē pari mō cornua. Nunc uarias & pardos qui mares sunt: appellāt in eo omni genere creberrimo in africa syrag; Quidā ab iis pātheras solo cādore discernūt: nec adhuc aliā differētiā iuent. Senatuscōsultū fuit: uetus: ne liceret africanas in italiā aduehere. Cōtra hæc tulit ad pplm. Cn. Aufidius tribunus ple- bis: p̄misitq; circēiū gra iportare. Primus autē Scaurus aedilitate sua. cl. uniuersas misit. Deinde

Pompeius magnus quadringētas decem. Diuus Augustus quadringētas uiginti. Idem. Qu. Tu-
berone Fabio Maximo cons. iiii. nonas maii theatri Marcelli dedicatione tigrin primus omnium
romæ ostendit in cauea mansue facta. Diuus uero claudius simul quatuor.

Tigrinis hyrcani & indi ferunt animal uelocitatis tremēdæ: & maxime cognitæ dum
capitur. Totus eius foetus: qui semper numerosus est: ab insidiante rapitur equo: qui
maxime perniciat: atque in recentem subinde transfertur. At ubi uacuum cubile repe-
rit: foeta: maribus enī cura non est: sobolis: fertur præceps odore uestigans. Raptor appropinquā-
te fremitu abicit unum ex catulis. Tollit illa morsus: & pondere etiam ocior acta remeat: iterūque
consequitur: & subinde: donec in nauem regresso irrita feritas sequit in littore. Camellos iter ar-
menta pascit oriens: quorum duo genera bactriæ & arabicæ: differunt: quæ illi bina habent tubera
in dorso: hi singula: & in pectore alterū: cui incumbant. Dentium superiore ordine ut boues ca-
rent in utroque genere. Omnes autē iumentorū in iis terris dorso funguntur: atque etiā equitatu
in præclis. Velocitas inter equos. Sed sua cuique mensuraliciti uires. Nec ultra assue: um procedit
spaciū: nec plus instituto onere recipit. Odiū aduersus equos gerūt naturale. Sitim & quatrīduo
tolerant. Implentur cū bibendi occasio est: & in præteritū: & in futurū: obturbata conculcatōe
prius aqua: aliter potu non gaudent. Viuunt quinquagenis annis: quidā & centenīs. Vt cunq; ta-
biæ & ipsi sentiunt. Castrandī genus etiā foeminas: quæ bello præparentur: inuentū est. Fortiores
ita sunt coitu negato. Hæc aliqua similitudo in duo transfert animalia. Nabini æthiopes uocāt:
collo simile equo: pedibus: & cruribus bouis: camelo capite: albis maculis rutilū colorē distinguit
tibus. Vnde appellata camelopardalis. Dictatoris Cæsaris circensibus ludis primum uisā romæ.
Ex eo subinde cernitur aspectu magis quæ feritate conspicua. Quare etiā ouisferæ nomen inuenit.

De chao & cepho.

CA. XIX.

Pompeii magni primū ludī ostenderunt chaum: quæ galli Rhaphiū uocabant: effigie
lupi: pardosque maculis. Lidē ex æthiopia quas uocant cephos: quæque pedes posteriores
pedibus humanis & cruribus: priores manibus: fere similes: hoc animal postea Ro-
ma non uidit.

De rhinocero.

CA. XX.

Idem ludis & rhinoceros unius in nare cornu qualis sepe uisus. Alter hic genitus ho-
stis elephanto: cornu ad saxa limato præparat se pugna. Indimicatione alium maxi-
me petēs: quā scit eē molliorē. Lōgītudo ei par. Crura multo breuiora. Color buxus
De lyncibus: & sphigibus: & crocutis: cercopithecis: indiciis: bubus: leucocutis: calcitauris: æthio-
pia: manticator: monocerote: catoblepa: basilisco.

CA. XXI.

Lyncas uulgo frequētes & sphingas: fusco pilo: māmīs in pectore geminis æthiopia ge-
nerat: multaq; alia mōstro similia. Pennatos equos & cornibus armatos: quos pegalos
uocāt. Crocutas uelut ex cane luposq; cōceptos: oia dentibus frāgēt: ptiūsq; deuorata
cōficiētēs uētrē. Cercopithecos nigris capitibus: pilo alio: & dissimiles cæteris uo-
ce. Indicos boues unicorēs tricorēsq;. Leucocutā pniciosissimā ferā: aini ferā: magitudie: cruri-
bus ceruinis: collo cauda pectore leonis: capite meliū: bisulca unguia: ore ad aures usq; reclusor:
dentium locis ossē ppetuo. Hæc ferā humanas uoces tradūt imitari. Apud eos: & quæ uocat eale ma-
gnitudine eę fluuitalis: cauda elephātī: colore nigra uel fulua. Maxillas apti: maiora cubitalibus
cornua habens mobilia: quæ alterna in pugna silit: uariatq; iesta: aut obliqua: ut cūq; ratio mō-
strauit. Sed atrocissimos habet tauros siluestres maiores agrestibus: uelocitate ante omnes: colo-
re: fuluos: oculis cæruleis: pilo in contrarium uerso: rictu ad aures dehiscēte: iuxta cornua mobi-
lia. Tergoris duricia silicis: omne respuens uulnus. Feras omnes uenantur. Ipsi non aliter quæ foue-
is capti feritate semper intereunt. Apud eosdem nasci Cretias scribit: quam manticatoram appellat
triplici dentium ordine pectinatim coeunti. facie & auriculis hominis: oculis glaucis: colore san-
guineo: corpore leonis: cauda scorpionis modo spicula infigentem. Vocis ut si misceatur fistulæ
& tubæ concentus. Velocitatis magnæ: humani corporis uel præcipue appetentem. In india &
boues solidis unguibus: unicorēs: & feram nomine axin: hinnulī pelle: pluribus candidioribusq;
maculis sacram Liberipatris. Orsei indi simias candentes toto corpore uenantur. Asperissimam
autem feram monocerotem: reliquo corpore equo similem: capite ceruo: pedibus elephanto:
cauda apro: mugitu graui: unocornu nigro: medialfistole cubitorum duam emittēte. Hæc ferā ui-
uā negant capi. Apud hesperios æthiops fons est nigris: ut pleriq; existimauerit nili caput: ut ar-
gumenta quæ diximus: persuadent. Iuxta hūc fera appellatur catoblepas: modica aliq; cæterisq; me-

uel niger

bris iners: caput tantū prægrauē ægre ferens: id defectū semp̄ in terrā. Alias internecio humani
gn̄is oibus: q̄ oculos eius uidere: cōfessū expirantibus. Eadē & basilisci serpentis est uis. Cyrenai-
ca hūc generat: puincia. xii. nō amplius digitosq; magnitudie. Cādida in capite macula: ut quodā
diademate insigni. Sibilō oēs fugat serpētes. Nec flexu multiplici: nec ut reliquæ corpus spellit:
sed celsus: & erectus in medio incēdēs. Necat frutices nō cōtactas mō: ueq; & afflatas: exurit her-
bas: rūpit saxa. Talis uis malo est. Creditū quondā ex equo occiso hasta: & per eā subeūte uir: non
equitē mō: sed equum quoq; absumptū. Huic tali monstrō (sæpe. n. eneclū edūcipiere reges ui-
dere) mustellarū uirus exitio est: adeo naturæ nihil placuit esse sine pari. Interficiūt eos cauernis
facile cognitis: sola tabe. Necant illi simul odore: moriunturq;: & naturæ pugnā conficiūt.

De lupis.

CA. XXII.

Sed in italia quoq; credit luposq; uisus est noxus. Vocēq; hoi quē priores cōtemplē:
adimera ad p̄ns. Inertes hos puosq; africa & ægyptus gignūt: aspos trucesq; frigidior
plaga. Hoies in lupos uertitur: sumq; restitui sibi: falsum esse cōsidenter existimare de
bemos: aut credere oia: quæ fabulosa tot sæculis cōperimus. Vnde tamen ista uulgo infixā sit fa-
ma: in tantū: ut in maledictis uersipelles habeant: indicabitur. Euātes iter auctores græciæ non
spretus tradit arcadas scribere ex gente Antæi cuiusdam forte familia electū ad stagnū quoddā
regionis eius duci: uersitūq; in quercu suspensū tranare: atq; abire in deserta: transfigurariq; in la-
pū: & cū cæteris eiusdē generis cōgregari per annos nouē. Quo in tpe si hoies se abstinuerit: reuer-
ti ad idē stagnū: & cū tranauerit effigie recipe ad pristinū habitū: addito nouē annosq; sentio. Ad-
didit quoq; Fabius eandē recipe uellem. Mixt est q̄ procedat græca credulitas. Nullum tam ipu-
dens mendaciū est: ut teste careat. Itaq; Copas qui olympiōica scripsit: narrat Demarchū Partha-
siū in sacrificio quod arcades: Ioui Lyceo humana etiā cū hostia faciebant: imolati pueri exa de
gustasse: & in lupū se conuertisse. Eundē decimo anno restitū athleticæ restitisse in pugilatū:
uictorēq; uictoria olympia reuersū. Qui & caudæ huius aialis credit uulgo esse amatorū uirus:
exiguo in uillo: eūq; q̄ capiat: abire. Nec idē polleat: nisi uiuenti direptū. Dies qbus corāto:
to anno nō amplius. xii. Eundē in fame uesci terra. Inter auguria ad dexterā cōmeantium præci-
so itinere si pleno id ore fecerit: nullū omninū præstantius. Sunt in eo genere qui ceruarii uocant:
qualem e gallia in Pompei magni harena spectatum diximus. Huic quāuis in fame mandentū si
respexit: obliuionem tibi surrepere aiunt: digressūq; quærere aliud.

De serpentibus.

CA. XXIII.

Vod ad serpentes attinet: uulgatum est: colores earum plerasq; terras habere in quas
occultent. Innumera esse generat. Cerastris corpore eminere: cornicula sæpe quadrige-
mina: quoq; motu reliquo corpore occultato sollicitent ad se aues. Geminum caput
amphebenæ: hoc est & ad caput & ad caudā: tanq; page esset uno ore fundi uenenū. Aliis scāmā
esse aliis picturas. Omnibus exitiale uirus. Iaculū ex arbore ramis uibrari. Nec pedibus pauēdas
tantū serpentes: sed & missili uolare tormento. Colla aspidū itumescere: nullo ictus remedio: p̄-
terq; si cōfessim partes contactæ amputētur. Vnus huic tam pestifero animali sensus uel potius
affectus est. Coniuga feruē uagantur: nec nisi cum compare uita est. Itaq; alterutra interēpta: in-
credibilis alteri ultionis cura. Persequitur interfectorem: unumq; eum in quāto libet populi ag-
mine notitia quadam infestat. Perrumpit oēs difficultates. Permeat spatia: nec nisi amnibus arce-
tur: aut præceleri fugā: non est fateri rerum natura largius mala an remedia genuerit. Jam primū
hebetes oculos huic malo dedit: eoq; non in fronte: aut ex aduerso cernere: sed in temporibus.
Ita excitatur: sed sæpius auditu q̄ uisu.

De ichneumone.

CA. XXIII.

Habet deinde internecioam bellum cum ichneumōe. Notū est animal hac gloria ma-
xime in eadem natum ægypto. Mergit se limo sæpius: siccataq; sole. Mox ubi plunibus
eodem modo se coris loricauit: in dimicationem pergit. In ea caudā artollens: ictus
irritos auerfus excipit: donec obliquo capite speculatus inuadat in fauces. Nec hoc contentus:
aliud haud mitius debellat animal. De crocodilo & hippopotamo. CA. XXV.

Rocodilū hēt nilus quadrupes malum: & terra pariter ac flumine infestū. Vnū hoc
aial terrestre liguæ uis caret. Vnū supiore mobili maxilla imprimi morsum: alias terri-
bile pectinati stipate se detū serie. Magnitudie excedit plerūq; duodeuiginti cubita.
Parit oua quāta anferes: atq; extra eū locum trāsferens semper incubat: prædiuina-
ne quadā ad quem summo auctu eo anno egressurus est nilus. Nec aliud animal ex minori ori-

gine in maiore crescit magnitudinem. Et unguibus hic armatus est cōtra oēs iētus cute inuidia. Dies in terra agit: noctes aqua: teporis utrūq; rōne. Hunc satūq; cibo piscium: & semper esculeri to ore in littore somno datum: parua auis: q̄ trochilos ibi uocatur: rex autum in italia: inuitat ad hianđū pabuli sui gratia: os primam eius ad sultim repurgans: mox dentes: & itus fauces quoc; ad hanc scabendi dulcedinē q̄ maxie hiātes. In qua uoluptate sōno pressū cōspicatus ichneumō per easdē fauces: ut telū aliqđ imissum: erodit aluū. Similis crocodilo: sed minor ēt ichneumōe est in nilo natus sīncos: contra uenena praecipuū antidotū. Item ad inflamādā uiroq; uenerē. Ueget in crocodilo maior erat pestis q̄ ut uno esset eius hoste natura cōtenta. Itaq; & delphini imeantes nilo: quoq; dorso tanq̄ ad hunc usum cultellata inest penna abigentes eos praeda: ac uelut in suo tantū amne regnantes alioquin impares uiribus ipsi astu interimunt. Callent. n. in hoc cuncta aīalia: seīūq; nō mō sua cōmoda: ueq; & hostiū aduersa. Norūt sua tela: norunt occasiōes: partesq; dīstīdentū in bellis. In uentre mollis est: tenuisq; cutis crocodilo: ideo se ut territi imergunt delphini: subeuntēq; aluū illā secant spina. Quin & gens hoīum est huic belua: aduersa in ipso nilo & in interiore habitās. Tentyritae ab insula in qua habitāt: appellata. Mensura eoz; parua: sed praesentia aī in hoc tantū uisū mira. Terribilis hāc cōtra fugaces belua est: fugax cōtra in sequentes. Sed aduersum ire soli hi audēt. Quinetiam flumini innatant. Dorsoq; equitatū mō ipositi hiantibus resūptio capite ad morsum addita in os claua dextra ac leua tenentes extrema eius utrūq; ut frenis in terram agunt captiuos: ac uoce ēt sola territos cogunt euomere recentia corpora ad sepulturā. Itaq; ei uni insulae crocodili nō adnatant. Olfactūq; eius generis hoīum: ut p̄silloq; serpentes: fugantur. Hebetes oculos hoc aīal dicif habere in aqua: extra acerrimi uisus. Quattuorq; menses hyemis in eadē semp transmittere in specu. Quidā hoc unū q̄ diu uiuat crescere arbitrant. Viuit autē longo tēpore. Maior altitudine in eodē nilo belua hippopotamus editur. Ungulis binis quales bubus: dorso equi: & iuba: & hinnitu: rostro resimo: cauda torta: & dentibus aproq; ad uncis: sed minus noxiis. Tergoris ad scuta galeasq; impenerabilis: praeterq; si humore medeat. Depasit segetes: destinatione ante ut ferunt: determinatas in diem & ex agro ferentibus uestigis: ne quae reuertēti insidiae comparentur.

Qui primus roma hippopotamū & crocodilos ostendit. CA. XXVI.
Rimus eū: & quinq; crocodilos roma adilitatis suae ludis. M. Scaurus tēporario eripo ostēdit. Hippopotamus in quadā medēdi parte etiā magister existit: assidua nāq; satietate obesus exit in litus: recentēs arundinū caesuras per speculatus: atq; ubi acutissimum uidet stipitē ipsius corpus uenam quadā in creure uulnerat: atq; ita profusio sanguinis morbidum alias corpus exonerat: & plagam limo rursus obducit.

Quae aīalia q̄s herbas oīi derūt cerui: lacerti: hīrūdines: testudines: mustella: ciconia: ap: anguis: draco: pāthera: elephas: ursi: cerui: palūbes: colūbae: grues: coruus.

CA. XXVII.

Simile quidā & uolucris in eadē aegypto monstrauit: quae uocat ibis: rostri aduncitate per eam partem se perluens: qua reddi ciboz; onera maxime salubre est. Nec hāc sola multis aīalibus reperta sunt usui futura & hoī. Dielamū herbam extrahendis sagittis cerui monstrauere percussio telo: pastūq; eius herbae eiecto. Idem percussio a phalāgio quod est aranei genus: aut aliquo simili: caneros edendo sibi medentur. Est & ad serpētium iētus praecipua: qua se lacerti: quotiens cum his conferuere pugna: uulnerati refouēt. Chelidonia uisui saluberrimam hīrūdines monstrauere: uexatis pullorum oculis illa medētes. Testudo cunicula: quam bubulam uocant: pastu uires contra serpentes refouet. Mustella ruta in murium uenatu cū iis dimicatione cōserta. Ciconia origano. Hedera apri in morbis sibi medētur: & cāncros uescendo maxime mari eiectos. Anguis hyberno situ mēbrana corporis obducta foeniculi succo spemētū illud exiit: nitidūq; uernat. Exiit at a capite primū: nec celerius q̄ uno die ac nocte replicans: ut extra fiat mēbranae quod fuerat intus. Idem byberna latebra uisui obsecuro: marathro herbae sese affricans oculos inungit: ac refouet. Si uero squamae obrorpuere: spinis iuniperi se scabit. Draco uernam nauleam siluestris lactucā succo restringit. Pantheras per carnes fricatas aconito uenantur barbari. Occupat sileo fauces eaz; angor. Quare pardalianches id uenenu apellauere quidā. At fera contra hāc excrementis hoīs sibi medetur: & alias tam auida eorū: ut a pastoribus est industria in aliquo uale suspensa altius q̄: ut queat saltu contingere: iaculando ea petendoz; defatigata: postremo expirare: dicatur: aliqñ uiuacitatis adeo lenta: ut eiectis intera neis diu pugnet. Elephas cameleonte cōcolori: fronde deuorato: occurrat oleastro huic ueneno suo. Vrsi: cum mandragora: spala degustauere: formicas lambunt. Ceruus herba cynarae uenena

uel in cute

b

tis pabulis resistit. Palumbes: graculae: merulae: perdices: lauri folio annuum fastidium purgant. Columbae: turtures: & gallinaei herba: quae uocatur helxine. Anates: anseres: caeteraeque aquaticae: herba siderite. Grues & similes iunco palustri. Coruus occiso cameleonte: qui etiam uictori nocet lauro infestum uirus extinguit. Prognostica aialium CA. XXVIII.

Milia praeterea utpote cum plurimis aialibus eadem natura regere: coeli quoque obseruatione: & uentorum: & imbriū: & repestatum praesagia: aliis alia dederit: quod plerique imensum est: aequae scilicet: reliqua cum singulis hominum societate. Siquidem & pericula praeminent: non fibris modo extinguit: circa quod magna mortalium portio haeret: sed alia quadam significatione. Ruinis iminentibus musculi praemigrant. Aranei cum telis primi cadunt. Auguria quidem arte periculis fecere. Apud romanos sacerdotum collegium: uel maxime solemne est. In thracia locis rigentibus: & uulpes aial alioquin sollerti auditu. amnes gelatos: lacusque non nisi ad pastus iturae: redituraeque transeunt. Obseruatum eam aure ad glaciem apposita coniectare crassitudinem gelu. Ciuitates & gentes a minutis aialibus deletae. CA. XXIX.

Nec minus clara exitii documenta sunt et ex ceteris aialibus. M. Varro auctor est a cuniculis suffossum in hispania oppidum: a talpis in thessalia: a ranis ciuitate in gallia pulsam: a locustis in africa. Ex gyaro cyciadu in insula icolas a muribus fugatos. In italia amyclas a serpentibus deletas. Cytra cynamulgos aethiops late deserta regio est a scorpionibus & solpugis gente sublata: & a scolopendris abactros otrerietes auctor est Theophrastus. Sed ad reliqua ferarum genera transeamus.

H de hyena: & crocuta: & manticora: & fibris: & lutris. CA. XXX.
Yenis utranque esse naturam: & alternis annis esse mare: alternis foeminam fieri. Parere si ne mare uulgu credit. Aristoteles negat. Collum & iuba conuoluitate spinarum porrigit flexuque nisi circumactu totius corporis nequit. Multa praeterea mira tradunt. Sed maxime sermone humanum inter pastorum stabula assimulare: nomenque alicuius adiscere: quem uocatum foras laceret. Item uocationem hominis imitari ad sollicitandos canes: quos inuadat. Ab uno aiali sepulchra eruit inquisitione corporum. Foeminam raro capi. Oculis mille esse uarietates: colorumque mutationes. Praeterea umbrarum eius contactu canes obmutescere. Et quibusdam magicis artibus oes aialium: quod ter lustra uerit: in uestigio haerere. Huius generis coitu leaena aethiopica parit crocutam: similiter uoces imitantem hominum pecorumque. Acies ei perpetua in utraque parte oris: nullis gingiuis dente continuo: quod ne contrario occursum hebetetur: capsulae modo includit. Hominum sermones imitari: & manticoram in aethiopia auctor est. Iuba hyenarum plurimam gignunt in africa: quae & asinorum siluestrium multitudinem fundit. Mares in eo genere singulis foeminarum gregibus sperant. Timent libidinis aemulos: & non grauidas custodiunt. Morsusque natos mares castrant. Contra grauidas latebras perit: & parere furto cupiunt: gaudentque copia libidinis. Easdem partes sibi ipsi pontici amputant fibris periculo urgente: ob hoc se peti gnari. Castoreum id uocant medici: Alias aial horredum morsus. Arborea iuxta flumina ut ferro caedit. Huius parte comprehensa: non atque fracta concrepuerit ossa: morsu resoluit. Cauda piscium iis: caetera spes lutrae. Vtrique aquaticum. Vtrique mollior pluma: pilus.

R De ranis & uitulis marinis & stellionibus. CA. XXXI.
Anax quoque rubet: quae & in terra: & in humore est uita: plurimis refertae medicamentis: deponere ea quotidie: ac resumere pastu dicunt: uenena tantum sibi reseruantes. Similis & uitulo marino uictus in mari ac terra. Simile fibro & ingenium. Euomit fel suum: ad multa medicamenta utile. Item coagulatum ad comitiales morbos: Ob ea se peti prudens. Theophrastus auctor est: angues eo modo: & stelliones senectute exue: eaque protinus deuorare: praeripientes comitiales morbo remedia. Eosdem pestiferos ferunt in graecia: innocuos esse in sicilia.

C De ceruis. CA. XXXII.
Erui quoque est sua malignitas: quam placidissimo aialium: urgente uel canum ultro conuoluit ad hominem. Et in pariendo semitas minus cauet: humanis uestigiis tritas: quae secreta ac feris opportuna. Conceptus eaque post arcturi sydus. Octonis mensibus ferunt partus: & interdum geminos. At conceptu separant se. At mares relicti: rabie libidinis fruunt. Fodiunt scrobes. Tunc rostra eorum nigrescunt: donec aliqui abluant imbres. Foeminae autem ante partum purgantur herba quadam: quae felis dicitur: faciliore ita utentes utero. A partu duas habent herbas: quae aros & felis appellatur. Pastae redeunt ad foetum. Illos imbui lactis primo nolunt succo quacumque de causa. Editos partus exercent cursu: & fugam meditari docent. Ad praerupta ducunt: saltumque demonstrant. Iam mares soluti desiderio libidinis au-

de petunt pabula. Vbi se præpingues sentire: latebras querunt: fatentes incommodū pondus: & alias semper in fuga acquiescunt: stantescq; respiciunt. Cū prope uentū est: rursus fugæ p̄sida repetētes. Hoc fir in testrni dolore tā in firmi: ut icū leui rūpatur intus. Fugiant aut latratu canū auditō: aura semper secunda: ut uestigia cum ipsis abeant. Mulcent fistula pastoralī & cantu. Cū exere aures: acerrimi auditus: cum remiserē: surdi. Cerep̄ asal simplex: & osum rege miraculo stupens: in tātū: ut equo: aut bucula accedente: p̄pius: hoīem iuxta uenante nō cernāt: aut si cernūt: arcū ipsū sagittasq; mirēf. Maria tranant gregatim nantes potrecto ordinc: & capita imponētes præcedentiū clunibus: uicibusq; ad terga redeuntēs. Hoc maxime notatur a cilicia cyprū traiciētibz. Nec uident terras: sed in odore tagē natant. Cornua mares habent: soliq; asalum oibus annis statuto ueris tempore amittunt. Ideo sub ipsa die q̄ maxime inuita petunt. Latent amissis uelut incrimēs. Sed & ipsi bono suo inuidentes. Dextrū cornū negant inueniri: ceu medicamēto aliquo predictū. Idq; mirabilius fatēdū est: cum & in uariis mutant oibus annis. Defodi ab iis putāt. Accensis autē utrislibet odore serpentes fugantur: & comitiales morbi deprehendunt. Indicia quoq; ætatis in illis gerunt: singulis annis adiciētibz ramos. usq; ad sexēnes. Ab eo tēpore similia reuiscunt. Nec potest ætas discerni. Sed dentibus senecta declaratur. Aut enim paucos: aut nullos habent: nec in cornibus imis ramos: aliqñ añ frontē p̄minere solitos iunioribus. Nō decidūt castratis cornua: nec nascūtur. Erūpūt aut renascētibz tuberibus p̄io aridæ cutis similia. Eadem teneris increscunt ferulis arundineas in p̄niculas molli plumata lanugine. Quādiu carēt iis noctibus procedunt ad pabula. Increscentia solis uapore durant: ad arborē subinde experiētēs. Vbi placuerit robur: in apta p̄deūt. Capri iā sunt hedera in cornibus uiridate ex attritu arborē: ut in aliquo ligno teneris dum experiuntur innata. Fiunt aliquando ex candido calore qualē fuisse traditur. **Qu.** Sertori ceruā: quā esse fatidicā hispaniæ gētibus p̄uaserat. Et tū est cū serpente pugna inuestigant cauernas: nariumq; spiritu extrahunt renitentes. Ideo singularē abigendis serpentibus odor adusto cornū ceruino. Contra morsus uero præcipuum remedium ex coagulo hinnuli in utero occisi. Vita ceruis in confesso longā: post centū annos aliquibus captis cū torquibus aureis: quos Alexander magnus addiderat: ad optis iam cute in magna obestitate. Febriū morbos non sentit hoc animal. **Quin** & medet̄ huic timori. Quasdam nos princeps fœminas seimus oibus diebus matutinis carnem eam degustare solitas: & longo æuo carūf se febribz. Quod ita demum existimant ratum: si uulnere uno interierit.

De tragelapho: & cameleonte: & reliquis colorē mutantibus. **CA. XXXIII.**
 Et eadē specie barba tantū: & armog; uillo distans: quem tragelaphon uocant: nō alibi q̄ iuxta phasin annē nascens. Ceruos africa propemodū sola nō gignit. At cameleontem & ipsa: quāq; frequentiore in india. Figura & magnitudo erat lacerti: nisi crura essent recta & exceliora. Latera uētri iunguntur: ut piscibus & spina simili modo. Eminet rostrum: ut in paruo sit haud absimile suillo. Cauda prælonga intenuitate desinēs: & implicans se uiperinis orbibus. Vngues adunci. Motus tardior ut testudini. Corpus asperum ut crocodilo. Oculi in recessu cauo: tenui discrimine prægrandes: & corpori cōcolores. Nunq̄ eos operit: nec pupillæ motu: sed totius oculi uersatione circūaspicit. Ipse celsus hianti semper ore. Solus animalium: nec cibo: nec potu semper alitur: nec alio q̄ aeris alimento. Circa caprificos ferus: innoxius alioquin. Et coloris natura mirabilior. Mutat namq; eum subinde: & oculis: & cauda: & toto corpore. Redditq; semper quemcunq; proxime attingit: præter rubrum candidumque. De fundo pallor est. Caro in capite & maxillis: & ad commissuram caudæ admodum exigua. Nec alibi toto corpore. Sanguis in corde & circa oculos tantum. Viscera sine splene. Hybernīs mē sibus latet ut lacerta.

De tarando & lycaone & thoe. **CA. XXXIII.**
 Vtat colores scytharum tarandus: nec aliud ex iis quæ pilo uestiuntur: nisi in indis lycaon: cui pubata traditur ceruix. Nam thoes luporum id genus est procerius longitudine: breuitate crurum dissimile: uelox saltu. Venatu uiuens. Innocuum hominī. Habitum non colorem mutat. Per hyemes hirti: æstate nudi. Tarando magnitudo q̄ boui est. Caput maius ceruino: nec absimile. Cornua ramosa: ungula bifida: uillus magnitudine urforū. Sed cum libuit sui coloris esse: asino similis est. Tergori tanta duritia: ut thoraces ex eo faciant. Colorem omnium arborum: fruticum: florum: locorumque redit: metues in quibus latet. Ideoq; raro capitur. Mirum esset habitum corpore tam multiplicē dari: mirabilis & uillo.

De hystrice. **CA. XXXV.**

Ystrices generat india: & africa spina contectas: ac erinaceorum genere: sed hystric longiores aculei: & cum intendit cutem missiles. Ora urgentium figit canu: & paulo longius iaculatur. Hybernis autem se mensibus condit. Quae natura multis: & ante omnia urfis.

De urfis & foetibus eorum. CA. XXXVI.

Eorum coitus hyemis initio: nec vulgari quadrupedum more: sed ambobus cubatibus complexisq;. Deinde secessus in specus separatim: in quibus paritur tricesimo die: ac plurimum quos. Hi sunt candida in formisq; caro: paulo muribus maior: sine oculis: sine pilo. Ungues tamen prominent. Hanc lambedo paularum figurant. Nec quicquam rarius homines quam pariter utere. Ideo mares quadragenis diebus latet. Foeminae quater mensibus. Specus si non habuere: ramorum fruticumq; coegetie aedificant impenetrabilibus imbribus: mollisq; fronde costratos. Primis diebus bis septenis tam graui somno praemittunt: ut ne uulneribus quidem excitari queat. Tunc misgimodum ueterno piguescunt. Illi sunt adipem medicamentibus apti: cotraque defluuium capilli tenaces. Ab iis diebus residunt: ac priore pedum suctu uiuunt. Foetus rigentes apprimedo peffori fouet: non alio icubitu quam oua uolucres. Misge dictu credit Theophrastus per id tempus coctas quoque ursoque carnes si asseruent incrementum. Cibi tunc nulla argumenta: nec nisi humoris minimum in aluo inueniri. Sanguinis exigua circa corda tamen guttas: reliquo corpori nihil esse. Procedunt ueres: sed matres pingues. Cuius rei causa non prompta est. Quippe nec somno quidem saginamibus eo operato decem dies: ut diximus. Exeuntes herbam quandam aron nomine laxandis intestinis alioque coctis deuorant: circaque surculos dentium praedomant ora. Oculi eorum hebetant crebro. Quia maxime causa fauos experit: ut conuulserat ab apibus os leuet sanguine grauedine illam. Inualidissimum uero caput: quod leoni fortissimum. Ideo urgente ui precipitatur se ex aliqua rupe: manibus eo aperto fouet: ac saepe in arena colaphis inflictis exanimant. Cerebro ueneficium esse hispaniae creditur occisorumq; in spectaculis capita cremant: testato quoniam potum in urina rabi agat. Ingressiunt & bipedes. Arbore auersi diripiunt. Tauros ex ore cornibusq; eorum pedibus oibus suspensi praedere fatigant. Nec alteri animalium in maleficia stulticia solertior. Annalibus notatum est. M. Pisonem. M. Messalam consilium ad. xiiii. Kalen. octob. Domitium Aenobarbum aedilem currule urfos numidicos. c. & totidem uentores aethiops in cyro dedisse. Miror adiectum numidicos fuisse: cum in africa urfos non gignit. CA. XXXVII.

De muribus ponticis: & alpinis: & herinaceis.

Onduntur hyme & pontici mures duxat albi. Quoque palatum in gustu sagacissimum auctores: quoniam modo intellexerint: miror. Condunt & alpini: quibus magnitudo media est. Sed hi pabulo autem in specus coiecto: cum quidam narrent alternos: mare ac foeminam supra se complexo fasce herbae supinos cauda mordicus apprehensa iuice detrahere ad specum. Ideoque illo tempore detrito esse dorso. Sunt his pares & in aegypto. Similiter resident in clunes: & in binis pedibus gradiunt: prioribusq; ut manibus utunt. Praeparat hyemi & herinacei cibos: ac uolutati supra iacentia poma affixa spinis: unum non amplius tenentes ore portant in cauis arboris: hinc mutatione aquilonis in austrum cedentes se in cubile praesagiunt. Vbi uero sentire uenantem contracto ore pedibusq; ac parte os inferiore: qua rara & innocua hinc lanuginem: conuoluunt in formam pilae: ne quid comprehendere possit praeter aculeos. In desperatione uero urinam ex se reddunt: tamen bifida tergori suo: spinisq; noxia: pro hoc se capi gnari. Quia obrem exinanita prius urina uenari ars est. Et tum praecipua dos tergoris. Alias corrupta: fragilis putribus spinis atque deciduis: etiam si uiuat substractus fugat. Ob id non nisi in nouissima spe maleficio illo profundis. Quippe & ipsi odere insitum ueneficium: ita parcentes sibi: tamen in supremum operientes: ut ferre ante capriuitas occupet. Calidae postea aquae aspersu resoluunt pilae: apprehensibusq; pede altero e posterioribus suspensio: ac fame necesse. Alter non est occidere & tergori parere. Ipsum animal non uenturum plerique dicere ut tamen hominum superuacuum esse: si non sint illi aculei: frustra uellerum mollicies in pecude mortalibus data. Hac cute expoliunt uestes. Magnam fraus & ibi lucrum monopolio inuenit. De nulla re crebrioribus senatusconsultis: nulloque non principe adito querimonis provincialibus.

De leontophone: lynce: melibus: & sciuris. CA. XXXVIII.

Rina & duobus aliis animalibus ratione mira est: Leontophonon accepimus uocari paruum: nec alibi nascens quam ubi leo gignitur. Quo gustato tanta illa uis est: ut caeteris quadrupedum imperitans ilico expiret. Ergo corpus eius adustum aspergunt aliis carnibus polente modo insidiantes ferae: necantque etiam cinerem contraria est pestis. Haud immerito igitur odit leo: uisumque frangit: & citra morsum exanimat. Ille contra urinam

spargit prudēs hanc quoq; leoni exitiale. Lynceum humor ita redditus ubi gignuntur: glaciatur: arefcitue in gemas carbunculis fimiles: & igneo colore fulgentes: lyncurium uocatas atq; ob id succino a plerisq; ita generari prodito. Nouere hoc: sciūtq; lynces: & inuidēs: utinam terra operiant: eoq; celeris solidaf. Illa alta folertia: in metu melibus suffata cute dilicēta: & ius hoīum: & morsus canū acēt. Præuidēt tempestatem & scyri: obturatitq; qua spiraturus est uentus ca uernis: ex alia parte aperiant fores decretos ipsis: uiliosior cauda protégemto est. Ergo in hys mes aliis prouisum pabulum: aliis pro cibo somnus.

De uipera: cocleis: & lacertis.

CA. XXXIX.

Serpentium uipera sola terra dicit condi. Cæteræ arboræ aut saxoræ cauis. Et alias uel annua fame durant: algore modo dempto. Oia secessus tēpore uerno orba dormiūt. Simili mō & cocleæ. Illæ quidē iteq; & æstatibus adherētēs maxie saxis: ut et iniuria resupinatæ auulsaq; non tamē exeant. In balaenibus uero in sulis cauatice appellatæ non prore punt e cauis terræ: neque herba uiuunt: sed uua mō inter se coherent. Est & aliud genus minus uulgare. Adherēt operculo et iisdē testæ se operietes: obrutæ terra semp. Hæ & circa maritimos tantū alpes quondā effose: ceperē iam etui & in ueluterno. Oium tamē laudatissimæ in astypa lea insula. Lacertæ inimicissimum genus cocleis. Negantur semestri uitā excedere. Lacerti arabicæ cubitales. In india uero in nisa monte: xxxiii. in longitudine pedū: colore fulus: aut puniceis: aut cæruleis.

De canibus.

CA. XL.

Xis quoq; aialibus: quæ nobiscū degunt: multa sunt cognitu digna. Fidelissimū ante oia homini canes atq; equi. Et pugnasse aduersus latrones canē pro domino accipi- mus: confectūq; plagis a corpore non recessisse: uolucres & feras abigēt. Ab alto i epiro agnitū in conuētu percussorem domini laniatu & latratu adactum: ut cogeref- fateri scelus. Garamantum regē canes ducenti ab exilio reducere procliantes contra resistentes. Propter bella colophonitēq; castabalēs cohortes canū habuere. Ex primæ dimicabaf i acie nunq; detrectantes. Hæc erant fidissima auxilia: nec stipendiorum indiga. Canes defendere cim- bros cæcis dominis eorum plaustris impositis. Canis laione Lycio interfecto cibū capere noluit: inediāq; consumptus est. Is uero cui nomē hyrcani reddidit. Durides accēto regis: Lyfimachi ro- gorinicit se flammæ. Similitēq; Hieronis regis. Memorat & Pyrrhum Gelonis tyzanni canem Philistus. Memorat & Nicomedis bithyniæ regis uxore eius Conlynge lacerata ppter lasciuio- rē cum marito iocū. Apud nos Volcatium nobile qui Cæseliū ius ciuile docuit astorecē e iūbur- bano redeuntē: cum adue sperauisset: canis a crassatore defendit. Itē Cælium senatorē ægrum pla- cētia ab armatis oppressum. Nec prius ille uulneratus est: q̄ cane intercepto. Sed super oia in nō- æuo actis populi ro. testatū Appio Iunio & P. Silio consū. cū ai aduerteref ex cauis Neronis Ger- manici filiū. in T. Sabinū & seruitia eius: unius ex his canē: nec a carcere abigi potuisse: nec a cor- pore recessisse: abiecto in gradibus gemonis mortuos edētem ululatus magna populi ro. corona circumstante: ex qua cū quidam ei cibum obiecisset: ad os defuncti rullisset. Inpatuit idē in tybe- rim cadauere abiecto sustentare conatus: effusa multitudine ad spectandam aialis fidē. Soli do- minum nouere. Et ignorū quoq; si repēte ueniat: intelligunt. Soli noia sua: soli uocē domesticam agnoscut. Itinera: quis longa meminere. Nec ulli pter hoīem memoria maior. Impetus eoge: & feruitia mitigatur ab hose cōsidēte humi. Plurima alia in his quotidie uita inuenit. Sed in uena- tu folertia: & sagacitas præcipua est. Scrutatur uestigia atq; psequitur. Comitātē ad feram in- quisitorē loro retrahens: quis aquam transiliens se occultasset: qua significans demonstratio est cau- da primū: deinde rostro. Ergo et senecta seisos cæcosq; ac debiles sinu ferunt: uentos & odorē captantes: prodentesq; rostro cubilia. Et tigribus eos indi uolūt concipi. Et ob id in siluis coitus tempore alligant foeminas. Primo & secundo foetu nimis feroces putant gigni: tertio demum educant. Hoc idem e lupis gallisq; uorum greges suum cuiusque ductorem e canibus & ducē ha- bent. Illum in uenatu comitantur: illi parent. Namq; inter se exercent etiam magisteria. Certum est iuxta nilum amnem eurrentem lambe: ne crocodilorum auditari occasionem præbeant. Indiam petenti Alexandro magno rex albanæ dono dederat inusitata magnitudinis unum: cu- ius specie delectatus iussit ut sos: mox aptos: & deinde damas emitti contemptu immobili iacen- te. Ea q; segniciē tanti corporis offensus imperator generosi spiritus eum interimi iussit. Nuncia uit hoc fama regi. Itaq; alterum mittens addidit mandata: ne in panis experiri uellet: sed in leo- ne elephantoc. Duos sibi fuisse. Hoc interempto præterea nullum fore. Nec distulit Alexāder: leonemq; fractum protinus uidit. Postea elephantum iussit induci: haud alio magis spectaculo

h iiii

latus: horrentibus quippe p totum corpus uillis ingenti primum latratu tonuit. Mox in cer uicem assulans: contraq; beluam exurgens hinc & illinc artificii dimicatione: qua maxime opus esset: infestans: atq; euitans: donec assidua rotatu uertigine afflixit: ad casum eius tellure coccussa. **Canu** generibus annui partus: iuxta ad parendum annua aetas. Gerunt in utero sexagenis diebus Gignunt caecos: & quo largiore alunt lacte: eo tardiore uisu accipiunt. Non tamen unq; ultra uice simū primū diē: nec ante septimū. Quidam tradunt: si unus gignatur nono die cernere: si gemini decimo. Idemq; in singulos aduici: totidemq; esse tarditatis ad lucem dies. Et ab ea quae foemina sit ex primipara genita citius cerni. Optimus in foetu qui nouissimus cernere incipit: aut que pri mum fert in cubile foeta. Rabies canum syrio ardete homini pestifera: ut diximus: ita morsis la talis aquae metus. Qua propter obuam itur per. xxx. eos dies gallinaceo maxime fimo mixto ca num cibis: aut si praueuerit morbus uetatro.

Ad canis rabidi morsum.

CA. XLI.

Ad morsum uero unicum remedium oraculo quodam nuper repertum. Radix silue stris rose: quae cynorhoda appellatur. Columella auctor est: si quadragesimo die q̄ sit natus: castret morsu cauda: sumusq; eius articulus auferat: sequenti neruo exempto: nec caudam crescere: nec canes rabidos fieri. **Canem** locutum in prodigiis: quod equidē annotauerim: accepimus: & serpentem latrasse: cum pulsus est regno Tarquinius.

De natura equorum.

CA. XLII.

Idem Alexandro: & equi magna raritas contigit. Bucephalan eum uocarunt: siue ab aspectu toruo: siue ab insigni taurini capitis armo impressi. Sexdecim talites ferunt ex Philonico pharsali grege emptum: etiam tū puero capto eius de core. Neminē hicaliū q̄ Alexandrū regio instratus ornatu recipit in sedem: alios passim reiciēs. Idē in proe liis memorata cuiusdā perhibetur opera. Thebae: oppugnatione uulneratus: in alium transire Alexandrū nō passus. Multa praeterea eiusdē modi. Propter quae rex defuncto ei duxit exequias. Urbē tumulo circū dedit nomine eius. Nec Caesaris Dictatoris queq; aliū recepisse dorso equus tradit: idēq; hoīs similes pedes priores habuisse. Hac effigie locatus ante Veneris genitricis aedē. Fecit & Diuus Augustus equo tumulū. De quo Germanici Caesaris carnē est. Agrigenti cōpluri um equoꝝ tumuli pyramides habēt. Equū adamatū a Semiramide usq; ad coitum Iuba auctor est. Scythae quidē equitatus: & equoꝝ gloria strepunt. Occiso deniq; ipsoꝝ regulo ex puocatio ne dimicantē hostē cum uictor ad spoliādū uenisset: ab equo eius icibus moriūq; cōfectū. Aliū detracto oculoꝝ operimēto: & cognito eū matre coitu: petisse praerupta: atq; exanimatū. Equā eadē ex causa in reatino agro laceratūq; pariter aurigam inuenimus. Naq; & cognationum intel lectus in itis est. Itaq; in grege prioris anni sorore libentius etiam q̄ matre equa comitatur. Docili tas tāta est: ut uniuersus sybaritani exercitus equitatus ad symphoniae cantū saltatione q̄dā mo ueri solitus inueniatur. Idem praesagiū pugnā: & amissos lugēt dominos: lachrymasq; iterdum desiderio fundunt. Interfecto Nicomede rege: equus eius in edia uitā finiuit. Philarchus refert Centaetrium e galatis i proelio occiso Antiocho potitum equo eius: conscendisse ouantē. At il lum indignatione accensum: domitis frenis ne regi posset precipitē in abrupta ille: exanimatumq; una. Philistus a Dionysio relictum in caeno hāretem: ut sese euellisset: secutum uestigia domini: examine apū iubaē inhaerēte. Eoq; ostento tyrannidē a Dionysio occupatam. Ingenia eorum ine narrabilia iaculātes obsequio experiunt: difficiles conatus corpore ipso: nixūq; inuitantiū. Iā tela humi collecta equiti porrigunt. Nā in cyroo ad currus iuncti nō dubie intellectū abhortationis & gloriae fatent. Claudii Caesaris saeculariū ludoz cyrcēsibus excusso in carceribus auriga alba ti equi palmā occupauere: primatū optinere: oppulita effūdētes oīa: q̄ cōtra aemulos debuissent: peritissimo auriga insistente faciētes. Cū pūderet hoīum artes ab equis uici: pacto legitimo cur su ad metā steteret. Maius auguriū circa priscos plebeis cyrcēsibus excusso auriga: ita ut si staret: i capitolū cucurrisse equos: sedēq; ter iustrasse. Maximū uero eodē puenisse a uicis cum palma & corona effuso Ratumena: qui ibi uicērat. Vnde postea nomē portae ē. Sarmatae longinq; itinera arcturi: in edia pridie praeparat eos: exiguū tantū potum impartientes: atq; ita per cētena millia & quinquaginta continuo cursu euntibus insident. Viuunt annis quidem quinquagenis. Femi nae minore spatio. Eadē quinquennio finem crescendi capiūt: mares anno addito. Forma equo rum quales maxime legi oporteat: pulcherrime quidem Virgilio uate absoluta est. Sed & nos di ximus in libro de iaculatione equestri cōdito: & fere inter omnes constare uideo. Diuersa autē cyroo ratio quarit: itaq; cum bimī in alio subigantur imperio: non ante quinquennes ibi certa.

uel adem

men accipiunt. Partum in eo genere undenis mensibus ferunt: duodecimo gignūt. Coitus uerno equinoctio bimo utrinque uulgaris. Sed a trimatu firmior partus. Generat mas ad annos triginta tres. Vt pote cū a cyclo post uicesimū anū mittantur sobolē reparādā. Et ad quadraginta duras se tradūt: adiūtū mō in attolenda priore parte corporis. Sed ad generidū paucis aīalium minor fertilitas. Qua de causa per interualla admittuntur: nec tamen quindecim inuitus eiusdem anni ualet tollerare. Equarum libido extinguit iuba tonsā. Gignunt annis omnibus ad quadagesimum. Vixisse equum septuagintaquinque annis prodit. In hoc genere grauida stās parit: praeterque caeteras foetum diligit. Et sane equis amoris innascenti ueneficium: hippomones appellatū in fronte: caricā magnitudine: colore nigro: Quod statim edito partu deuorat foeta: aut partū ad ubera non admittit: si quis praereptū habeat. Olfactu in rabie id genus agitur. Amisā parente in grege armentis: reliqua foeta educant orbū. Terram attingere ore triduo proximo quae sit genitus neque possit. Quo quis acrior: in bibedo profundius nares mergit. Scythae per bella foeminis uti malunt: quoniam urinam cursu non impedito reddant. Constat in Iulstrania circa ulyxipponē oppidum & tagum annem equas fauonio flante obuertas animalem concipere spiritum: idque partum fieri: & gigni perniciosissimum ita: sed triennium uitae non excedere. In eadem hispania gallecia gens & asturia equi generis. Hi sunt quos theldōes uocamus. Minori forma appellatos asturcones gignunt. Quibus non uulgaris in cursu gradus: sed mollis alterno crurum explicatu glomeratio. Unde equis tolluntur carpere in cursu traditur arte. Equo fere qui homini morbi: praeterque uescicā cōuersio: sicut omnibus in genere ueterno.

De asinis.

CA. XLIII.

Asinum quadringentis nummis emptum. Quae asino senatori auctor est. M. Varro: haud scio an omnium precio animalium uiciorum: opera sine dubio geruli mirifica arādo quoque. Sed multatque maxime pro generatōe patriā etiā spectatur in his arcadibus iachaia. In italia scaunis. Ipsū aīal frigidis maxime impatiens: ideo non generat in ponto: nec in equinoctio uerno: ut caetera pecuca admittitur: sed solstitio. Mares in remissione operis detiores. Partus. xxx. mēse ocissimus: sed a trimatu legitimus. Totidem quot equae: & eiusdem mensibus: & simili modo. Sed incontinēs uterus urinam genitalem reddit: ni cogatur in cursum uerberibus a coitu. Raro geminos parit. Partura lucem fugit: & tenebras quaerit: ne cōspiciatur ab homine. Gignit tota uita: quae est ei ad. xxx. annū. Partus charitas summa: sed aquarum redium maius. Per ignes ad foetus redunt. Eae item si riuus minimus interstit: horrent ita: ut pedes omnino caueant tingere. Nec nisi assuetos potant fontes: qui sunt in pecuariis. Atque ita ut sicco tramite ad potum eant. Nec pontes transeant per raritatem plantarum translucentibus fluuiis. Mirumque dictu si uiunt: & si inuentur aquae ut bibant: cogendae exonerandaeue sunt. Nec nisi spaciose incubant alias atterunt. Variā namque somnatio uisa cōcipiūt scitu pedum crebro: qui nisi per inane emicuerit repulsu durioris materiae clauditate ilico affert. Quaeque ex iis opima pōdia exuperat. Notū est si celeriter singulas quadragenis milibus numorum emi. At mulae maxime partus aurium referre in his & palpebrae pilos aiunt. Quaeuis enim unicolor toto reliquo corpore: totidem tamen colores: quot ibi fuerit: reddit. Pullos earum epulari Mœcenas instituit: multum eo tempore praefatos onagris. Post eum interit auctoritas saporis. Sed asino moriente uiso celestime id genus deficit.

De mulis.

CA. XLIII.

Mulā ex equo & equa mulus gignitur mense. xii. Animal uiribus in labore extremum. Ad tales partus equas neque quadrimis minores: neque decennibus maiores legunt: arcerique utriusque genus ab altero narrant: nisi in infantia eius generis quod ineanit lacte hausto. Quaeque subreptis statim pullis in tenebris equaque uberi asinariue equuleos admovent. Gignit autem mula ex equo & asina: sed effrenis: & tardis indomitae. Leta oia esse uetulis. Cōceptū ex equo secutus asini coitus abortu perimit. Nō itē ex asino equi. Foeminas a partu optime. vii. die impleri obseruatum est: mares fatigatos melius implere. Quae nō priusquam detes: quos pullinos appellat iaciat: cōceperit: sterilis ite illigat. Et quae nō primo inuitu gñare coeperit: Equo & asina genitos mares hiniolos antiqui uocabant: cōtraque mulos: quos asini & equae generarent. Obseruatum e duobus diuersis generibus nata tertii generis fieri: & neutri pariter esse similia. Eaque ipsa quae ita nata sunt si gignere in oī aīalium genere: circū mulas nō parere. Est in annalibus nostris peperisse saepe: ueque prodiu loco habitū. Theophrastus uulgo parere in cappadocia tradit. Sed esse id aīal ibi sui generis. Mulae calcitratus inhihetur uini crebriore potu: in pluriū graecoque est monumētis cū equa muli coitu natū: quae uocauerūt hiniū id est paruū mulū. Generant ex equa & onagris mansuetas.

h iiii

mulæ ueloces in cursu: duricia eximia pedum: uerum rugoso corpore: in domito animo: sed generoso. Onagro & asina genitus oēs antecellit. Onagri in phrygia & lycaonia præcipui. Pullis eorum cœu præstantibus sapore africa gloriatur: quos lalifiones appellant. Mulû. lxxx. annis uixisse atheniensium monumentis apparet. Eo gauisi cum templum in arce facerent: quod derelictis se necia cadentia iumenta comitatu nifusq; exhortaretur: decretû fecere: quo caueretur: ne frumentarij negociatores ab incerniculis eum arcerent.

De bubus.

CA. XLV.

BVbus indicis camelogæ altitudo tradit: cornua in latitudinē quaternorum pedum. In nostro orbe epiroticis laus magna a Pyrrhi (ut ferunt) iam inde regis cura. Id conceptus est non ante quadrimatû ad partus uocandos. Prægrandes itaq; fuere: hodieq; reliquæ stirpium durant. At nunc aniculæ ad foecunditatem poscunt: tolerantius tamen bimæ. Tauri generationē quadrimî implent: & singulis denæ eodem anno traduntur. Si autem post coitum in dexteram partem habeant tauri: generatos mares esse: si in leuam fœminas. conceptio: uno initu peragitur: quod si forte pererrauit. xx. post die marem fœmina repetit. Pariunt mensē. x. quicquid ante genitû inutile est. Sunt auctores ipsa complente. x. mensē duos parere: nûc raro geminos. Coitus a delphini exortu ad pridie nonas ianuarii diebus. xxx. aliquibus & autumnis: gentibus quidem quæ lacte uiuunt: ita fœtus dispellantibus: ut omni tempore anni su perfit id alimentum. Tauri non sapius q̄ bis die ineunt. Boves animalium soli: & retro ambulantes pascuntur. Apud garamatas quidem haud aliter. Vita fœminis. xv. annis lōgissima: Maribus xx. Robur in quimatu. Lauatione calidæ aquæ traduntur pinguescere: & si quis incisa cute spiritum in uiscera harundine adigat. Non degeneres existimari etiam minus laudato aspectu: plurimum lactis alpinis: quibus minimum corporis: plurimum laboris capite nō ceruice iūctis. Syriacis non sunt palearia: sed gibber in dorso. Carici quoque in parte Asiæ foedi uisu tubere super artus a ceruicibus eminent: laxatis cornibus excellentes in opere narrantur. Cæteri nigri coloris candidiue ad laborē damnantur. Tauris minora q̄ bubus cornua tenuioraq;. Domitura bouum in trimatu: postea fera: ante præmatura. Optime cum domito iuuenus imbuitur. Socium enim laboris agrique culturæ habemus. Hoc animal tantæ apud priores curæ: ut sit inter exempla dānatus a populo romano die dicta: qui concubino procaci rure omasum edisse se neganti occidit bouem: actusque in exilium tanquam colono suo interempto. Tauris in aspectu generositas torua fronte: auribus setosis: cornibus in procinctu dimicationem poscentibus. Sed tota comminatio prioribus in pedibus stat: ira gliſcente alternos replicans: spargensque in altum hareneam: & solus animalium eo stimulo ardescens. Vidimus de imperio dimicantes: & ideo se demonstratos rotari cornibus cadentes excipere: iterumque resurgere: modo iacentes ex humo tolli: bigarūq; etiam curru citato uelut aurigas insistere. Theſsalorum gentis inuentum est equo iuxta quadrupedante cornu intorta ceruice tauros necare. Primus id spectaculum dedit romæ Cæsar dictator. Hinc uictimæ optimæ & lautissima deorum placatio. Huic tantum animalī omnium q̄bus procerior cauda non statim nato consumatæ: ut cæteris mensuræ: crescit uni donec ad uestigia ima perueniat. Quam ob rem uictimarum probatio in uitulo: ut articulum suffraginis cōtingat: breuiore non litant. Hoc quoque notarum uitulos ad aras humeris hominis allatos non fere litare: sicut nec claudicante: nec aliena hostia deos placari: nec trahente se ab aris. Est frequēs in prodigijs prisorum bouem locutum. Quo nūciato senatum sub diuo haberi solitum.

De api boue.

CA. XLVI

BOs in ægypto etiam numinis uice colitur. Apim uocant. Insigne ei in dextro latere cādicans macula cornibus lunæ crescere incipientis. Nodus sub lingua: quem catarum appellant. Non est fās eum certos uitæ excedere annos: merſumq; in sacerdotum fonte enecant: quæſitari iuſtu alium: quem substituunt: donec inueniant: moerent. Deraſis etiam capitibus: nec tamen usquam diu quæritur. Inuentus deducit a sacerdotibus mēphim. Sunt delubra ei gemina: quæ uocant thalamos auguria populorum. Alterum itraſſe lætum est: in altero dira portendit. Responſa priuatis dat e manu consulentium cibum capiendo. Germanici Cæſaris manum auerſatus est: haud multo post extincti. Cætero secretus cum se prorupit in cœtus incedit: summoto strepitu licitorum: grexque puerorum comitatur carmen honori eius canentium: intelligere uidetur: & adorari uelle. Hi greges repente lymphati futura præcinnunt. Fœmina bos semel ei anno ostenditur suis & ipsa insignibus: quamquam aliis: semperque eodem die & inuenti eam: extinguique tradunt. Memphi est locus in nilo: quem a figura uocant

phialam. Omnibus annis ibi auream pateram argenteamque mergentes: diebus quos habent nati-
tales apis. Septem hi sunt. Mirumque neminem per eos a crocodilis attingi. Octavo post horam
diei. vi. redire beluæ feritatem.

De natura pecudum & pecorum.

CA. XLVII.

Magna & pecori gratia: ut in placamentis deo: uel in usu: uellerū. Ut boues sumptum
hoiū excolunt: ita corporum tutela pecori debetur. Generatio bimis utriusq; ad no-
uenos annos: quibusdam & ad. x. primiparæ: miores foetus. Coitus omnibus ad arctū
ri occasum: id est a tertio idus maias ad aquilæ occasum id est. xiii. Kalen. augusti. Gerunt partum
diebus. cl. postea concepti inualidi: Cordos uocabāt antiqui post id tempus natos. Multi hyber-
nos agnos præferunt uernis: quoniam magis interfit ante solstitium: q̄ ante brumam: firmos eēt
solumq; hoc animal utiliter bruma nasci. Arieti naturale agnas fastidire: senectam ouium conse-
dari: & ipse senectæ melior: illis quoq; utilior. Ferocia eius cohibetur cornu iuxta autem terebra-
to. Dextro teste præligato foeminas generat: leuo mares. Tonitrus solitatis ouibus abortus infere-
runt. Remedium est congregare eas: ut cœtu iuuentur. Aquilonis flatu mares concipi dicūt: au-
stri foeminas. Atq; in eo genere arietū maxime spectantur ora: Quia cuius coloris sub lingua ha-
buere uenas: eius: & lanitiū est in foetu: uariūq; si plures fuerit: & mutatio aquarū potusq; uari-
at. Ouium summa genera duo testū: & colonicum. Illud mollius: hoc in pascuo elegātius. Quip-
pe cū testum rubis uescatur. Operimenta eis ex arabacis præcipua. Lana autē laudatissima apu-
la: & quæ in italia græci pecoris appellatur: alibi italica. Tertium locum mælia: oues obtinent.
Apulæ breues uillo: nec nisi penulis celebres. Circa tarentum canusiumque summam nobilita-
tem habent. In asia uero eodem genere laodiceæ. Alba circupadanis nulla præfertur: nec libra cete-
nos numeros ad hoc æui excessit ulla. Oues nō ubiq; tōdenf. Durat quibusdā in locis mos uellen-
di. Colorū plura genera. Quippe cū defint etiā noia eis: quas natuas appellāt aliquot modis.

De generibus lanarum & uestium.

CA. XLVIII.

Ispania nigri uelleris præcipuas habet: pollentia iuxta alpes: canusia rutili: quas erythras
uocant. Item betica ut canusium. Fuluas tarentum: ac pulliginis suæ: & succidis omni-
bus usus medicatus. Hystriae liburniæque pilo propior q̄ lanæ pexis aliena uestibus:
& quam sola ars scutulato textu commēdat. In lusitania similis circa piscinas provin-
ciae narbonensis. Similis & in ægypto: ex aqua uestis detrita usu tingit: rurūq; æuo durat. Est &
hirtæ filo crasso in tapetis antiquissima gratia. Iam certe præcos iis usus Homerus auctor est. Ali-
ter hæc galli tingunt: aliter parthorum gentes. Lanæ: & per se coactæ uestem faciunt: & si ad-
datur acetum eēt ferro resistunt: immo uero etiam ignibus. Nouissimo sui purgamento: quippe ahe-
nis coquentium extractæ indumentis usu ueniunt: galliarum (ut arbitror) inuentum. Certe gal-
licis hodie nominibus discernuntur: nec facile dixerim: qua id ætate cœperint. Antiquis enim
torus e stramento erat: qualiter nunc etiam in castris gauſape. Parris mei memoria cœpere am-
phimala nostra: sicut uilloſa & etiam uentralia. Nā tunica lati clauī in modum gauſape texti nunc
primum incepit. Lanarum nigrae nullū colorem bibunt. De reliquarum insectu suis locis dice-
mus. In conchiliis marinis: aut herbarum natura: lanam colo & fuso Tanaquilis: quæ eadem
Caia Cecilia uocata est: in templo. M. Anci durasse prodense se: auctor est. M. Varro: factamq;
ab ea togam regiam ungulatam in æde fortunæ: qua Seruius Tullius fuerat usus. Inde factum:
ut nubentes uirgines comiteretur colus compta & fufus cum stamine. Ea prima texuit rectam
tunicam: qua simul cum toga pura tyrones induuntur nouæque nuptæ. Ungulata uestis primo
lautissimis fuit: inde furriculata defluxit. T. i. gas raras phrygianaq; Diui Augusti nouissimis tem-
poribus cœpisse scribit Fenestella. Crebræ papaueratæ antiquiorem: habent originem. Iam sub
Lucilio poeta in Torquato notatæ. Prætextæ apud herulos originem inuenere. Trabeis usos
accipio reges. Pictas uestes iam apud Homæ fuisse: unde triūphales natæ. Acu facere idæi phry-
ges inuenerūt: ideoq; phrygiones appellati sunt. Aurū intexere in eadē asia inuenit Attalus rex:
unde nomē attalicis. Colores diuersos picturæ itexere Babylon maxie celebrauit: & nomen ipo-
fuit. Plurimis uero licis textæ: q̄ polymita appellāt: alexādria instituit. Scutulis diuidere gallia. Me-
tellus Scipioi triclinaria babylonica sestertii octingētis millibus uenisse: ita tūc posuit in capitali-
bus criminibus: quæ Neroni principi q̄dringentis millibus sestertii nup steteret. Seruii Tullii præ-
textæ: quibus signū fortunæ ab eo dicatæ coopertū erat: durauere ad Seiani exitum. Mirūq; fuit
nec defluxisse eas: nec tere donū iniurias sensisse ānis. d. lx. Vidimus ita & bidentiu uellera purpu-
ra: cœco: cœchylio sexpedalib; libris ifecta: uelut illa sic nasci cogēte luxuria. In ipsa oue fatis ge-

nerositatis ostenditur breuitate crurum: uentris uestiti: quibus nudus esset: apicis uocabant: dant nabatq; Scyriae cubitales ouium caudae plurimūq; in ea parte lanici. Castrari agnos nisi quique mestres praematuro existimant.

De mulimonio.

CA. XLIX.

Et in hispania: & maxime corsica nō maxie ab simile pecori genus mulimonū: capri no uillo: q̄ pecoris uelleri pprius: Quoq; e genere: & ouibus natos prisci umbros uocauerūt. Infirmisimū pecori caput: Quāobré auersū a sole pasci agēdū. Quā stultissima aialū lanata. Quā timere igredi unū cornu rapto sequunt. Vita longissima ānis .x. in aethiopia. xiii. Capris eodē loco. xi. In reliquo orbe plurimum octo. Vtrunq; genus intra quartū coitū implet.

De capris & gnatione earum

CA. L.

Capræ pariūt & q̄ternos: sed raro admodū. Ferūt q̄q; mēibus: ut ones. Capræ pique dine sterile sūt. Trima minus utiliter generāt: & in senecta: nec ultra q̄driēniū. Incipiunt .vii. mēse: & adhuc lactātes. Mutilū i utroq; sexu utilius. Prius i die coitu si splet: se quēs efficacior: ac deinde ceptū nouēbri mēse: ut martio pariāt turge scētibus uingulis. Aliquādo aniculae: semp binae: in trimatu inutiles pariunt octonis annis. Abortus frigori obnoxius. Oculos capra suffusos iunci pūcto sanguie exonerat: Cap rubi. Solertia eius aialū Mutinū uisū sibi pdidit i pōte p̄tenui duabus obuiis e diuerso cū circūactū angustiae nō caperēt: nec reciprocatōne lōgitudō i exilitate: caeca torrēte rapido minaciter subter flūete: alterā decubuisse: atq; ita alterā p̄culcatae sup̄ressam. Mares q̄ maxie simos longis auriculis infra cūsq; armis q̄ uilissimos pbant. Foeminae generositatis insigne lacinae corpibus: & ceruice binæ dependētes. Nō ouibus cornua: sed q̄bus sunt: in his & indicia annoq; p̄ incremēta nodoz. Mutilis lactis maior ubertas. Auribus eas spirare: nō naribus: nec unq; febri carere Archelaus auctor: cū deoq; fortassis: q̄ aia his q̄ ouibus ardentior: calidioresq; cōcubitus. Tradūt & noctū nō minus cernere q̄ interdiu. Et iō caprinū iecur: si uescat: restituit uespertina acie his: quos nyctalopas uocat. In cilia circaq; sylvas uillo tōsili uestitū. Capras in occasum declui sole in pascuis negat cōtueri ite se: sed auersas iacere. Reliq; at horis iter se aduersas & cognitiores. Depēdet oium mēto uillius quē aruncū uocat. Hoc si q̄s apphēsam ex grege unā trahat: ceterae stupētes spēctāt. Id ēt eueniē cū q̄dā herbā aliq̄ ex eis momorderit. Morsus ear; arbori exitialis. Oliuā lābēdo quoq; sterile faciūt. Ea; ex cā Mineræ imolat.

De suisbus: & natura eage

CA. LI.

Suillus pecoris admissura a faudio ad agnoscitū uernū ætatis. viii. mēse. Quibusdā i locis ēt a. iiii. usq; ad. vii. annū. Partus bis i āno. Tēpus utero. iiii. mēsiū. Nūerus scēcūditatis ad uicēos: Sed educare tā multos nequeūt. Diebus. x. circa brumā statū dētes nasci Nigidius tradit. Implent uno coitu: q̄ & geminatus pp̄ facilitatē abortiēdi remediū ne prima subatione: neq; ante flacidās aures coitus fiat. Mares nō ultra trimatū generāt. Foeminae senectute fesse cubātes coeunt. Comesse fœtus his nō est pdigiū. Suis fœtus sacrificio die. v. purus ē. Pecoris die. vii. Babus. xxx. Corūcanius ruminalis hostias donec bidētes fierēt: puras ne ganit. Suē oculo amisso putāt cito extigui: aliq̄n uita ad. xv. ānos: q̄busdā uicēos. Ve; essent: & alias obnoxū genus morbis anginae maxie: & strumae. Index suis ualidæ cruor in radice fetæ dorso euulsa: caput obliquū in icesu. Penuriā lactis pp̄igues sentiūt: & prio fœtu minus sūt nūrosae. In luto uolūtatio gni grata. In torta caudā. Id ēt notatū facilius iacere in dextez q̄ leuū de torta. Pinguescūt. lx. diebus: sed magis tridui inedia ante saginationē orsa. Aialū hoc maxie brutū: aiamq; ei p̄ sale datā nō illepede existimabat. Cōperrū agnita uoce suarii furto abactos: mēro nauigio iclinationē lateris unius remeasse. Qui & duces in urbe fo;e nundinariū domosq; p̄tere discūt: & feri sapiūt uestigia palude cōsūdere: urina fugā leuare. Castrā foeminae sic quoq; uti ca meli post bidū sedia: suspēsaē pnis prioribus: uulua recia celerius. Ita pinguescūt. Et adhibet ans iecori foeminae: sicut ansē. Inuētū. M. Aptici fico: carica sagiatis: a facietate necatis repete mulsi potu dato: Neq; alio ex aiali nūerosior materia ganeae: qnquagita ppe sapores: cū ceteris singulū. Hic censoria; legū paginae: Iterdictaq; coenis abdomina: glādia: testiculi: uulua: incipita uerrina: ut tamē Publīi mimo;e poete: coena: postq̄ seruitutē exuerat: nulla memore sine abdomine: etiā uocabulo suminis ab eo imposito. Placere autē & feri uescit. Catonis cēforis orōnes aprinū exprobrant callum. In tres tamē partes diuiso apro media ponebant lumbos aprunos appellata. Solidū aprū romano;e primus in epulis apposuit. P. Seruilius Rullus pater eius Rullū: qui Cice

Componit
uolūta
uolūta

quod dicitur
uolūta
uolūta

uel syrtis

uolūta
uolūta
uolūta
uolūta
uolūta

ronis in cōsulatu legē agrariam pmulgauit. Tam propinqua origo nunc quotidianæ rei est. Et hoc annales notarunt horum scilicet ad emēdatiōē morum: quibus notata quidē esset cœna: sed in principio bini terniq; pariter mandebantur apris.

De uariis bestiarum.

CA. LII.

Mluaria eoz; cæterorumq; siluestrium primus togati generis iuenit Fuluius Hirpinus: qui i tarquinēsi feras pascere instituit. Nec diu imitatores desuere. L. Lucullus: & Qu. Hortēsius. Sues feræ semel anno gignunt. Maribus in coitu plurima asperitas. Tūc in ter se dimicant indurātes attritu arborū cōstas: utroq; se tergorātes. Foeminæ i partu asperiores: & fere similiter in omni genere bestiarum. Apris maribus nō nisi anniculis generatio. In india cubitales dentium flexus gemini ex rostro. Totidem a fronte ceti utrius cornua exeunt. Pilus æreo similis agrestibus: cæteris niger. At in arabia suillum genus nō uiuit in ullo gñe.

De semiferis animalibus.

CA. LIII.

Eque facilis mixtura cum sero: qualiter patos antiq; hybridas sues uocabāt semiferos: ad hoies quoq; ut in Caiū Antonium Ciceronis in cōsulatu collegā appellatione trāslata nō in suisbus tantū: sed i oibus quoq; aialium cuiuscūq; generis ullū est placidū. Et iisdē inuenit & ferū: utpote cū hoium et siluestrium tot genera p̄dicta sint. Capræ tamē in plurimas similitudines transfigurant. Sūt capræ: sūt rupicapræ: sūt ibices pernitiatis mirandæ: q̄q; onerato capite uastis cornibus gladiatorumq; uaginis in hæc se liberant: ut tormento aliquo rotari in petris potissimum: monte aliquo in alium transilire cupientes: atq; recursum pernici quo libuerit: exultant. Sunt & origes: soli a quibusdam dicti contrario pilo uestiti: & ad caput uerso. Sūt & damæ: & pigargi: & strepicerotes: multaq; alia haud dissimilia. Sed illa alpēs: hæc transmarini situs mittunt.

De simis.

CA. LIIII.

Simiarum quoq; genera hois figuræ prima caudis inter se distinguunt. Mira solertia uisco inungunt laqueos: calceamq; imitacione uenantium tradunt. Mutianus & latrūculis iussisse siētis cæra: nuces uisu distinguere. Cornelius luna caua tristes eē: qbus in eo genere cauda sit. Noua exultationē adoriri. Namq; defectū sydeꝝ & cæteræ pauēt quadrupedes. Simiaꝝ generi præcipua erga foētū affectio. Gestāt catulos: quos mānuefactæ intra domos peperere: oibus demonstrant: tractantq; gaudēt: tractatu gratulationē intelligētēs. Itaq; magna ex pte cōplectēdo necāt. Effertior cynocephalis natura: sicut mitissima satyris. Callitriches toto pene aspectu differūt. Barba est in facie: cauda late diffusa priori pte. Hoc aial negat uiuere in alio nisi in æthiopia: quo gignit: celo.

De leporibus

CA. LV.

Eporū plura sunt genera: in alpiibus cādidi: qbus hybernīs mēsihus p̄ cibatu niuē cre dūt eē. Certe siq; scēre ea rursuscūt annis oibus. Et est aliquod aial intolerandi rigoris alidū leporū generis. Sunt & quos hispania cuniculos appellat foecūditatis innumera: famemq; balearibus i sulis populatis mēsihus afferēs. Foetus uētre exēctos: uel uberi bus ablatos nō repurgatis iterraneis gratissimo in cibatu hñt: laurices uocāt. Certū ē balearicos aduersus prouētum eoz; auxiliū militare a Diuo Augusto petisse. Magna pp uenatū eoz; uiueris gratia est. Iniciūt eas in specus: q sunt multifores in terris: unde & nomē aial atq; ita eēctos superne capiūt. Archelaus auctōr est: quot sint corpis cauernæ ad extremēta: lepori totidē ānos eē ætatis. Varius certe numerus reperit. Idē utrāq; uim singulis iesse: ac sine mare æque gignere. Benigna circa hoc natura ino cua: & esculēta aialia foecūda generauit. Lepus oīum p̄dæ nascens solus: pter dasipodē supfoetax: aliud educās: aliud i utero pilis uestitū: aliud i plume: aliud i choa ro gerēs p̄tu. Nec nō & uestes leporino pilo facere tēratū est tactū nō perinde molli: ut in cute p̄pter breuitatē pili dilabi.

De damis.

CA. LVI.

Damæ mānuefcūt: raro: cum feræ iure dici non possint. Cōplura nāq; sunt: nec placida nec fera: sed mediæ inter utrūq; natura: ut in uolucris hirundines: apes in cam po in mari delphini.

De muribus & gliribus.

CA. LVII.

Vo in genere multi & hos incolas domus imposuere mures haud spernendum in ostentis etiam publicis animal. Arrosi lauini clypeis argenteis mariscum portende re bellum: Carboni imperatori apud elusium fasciis quibus in calciatu utebatur exitium. Plura eorum genera in cyrenāica regione: alii lata fronte: alii acuta: alii hētinaceorum genere pungentibus pilis. Theophrastus auctōr est in gyato insula: cum incolas

fugassent ferrum quoque rosisse. Constat id quod iactura quidam & ad chalybas fecere in ferrariis officinis, Auratis quidem in metallis ab hoc aluos eorum excidi: semper id furtum dephedi: tantam esse dulcedine furandi. Venisse muræ, et nummis casilinū oblidete Hannibale: cumque qui uederat fame interisse: emptorē uixisse annales tradunt. Cum candidi prouincere: latu facit ostetum. Nam foricum occetu dirimi auspicia anales refertos habemus. Sorices & ipsos hyeme condi auctor, est Nigidius: sicut glires: quos cetera legis principes. Qu. Scarius & M. in consularu non alio modo coenis ademere: q̄ conchylia: aut ex alio orbe cōuectas aues. Semiferum & ipsum animal: cui uivaria in dolis idem: qui apris instituit. Qua in re notatum non congregari nisi populares eiusde siluæ: & si misceantur alienigenæ: nisi amne uel monte discreti iterire dimicando. Genitores suos fessos senecta alunt insigni pietate: senium finitur hyberna quiete. Condit enim & hi cubant: rursum æstate iuuenescunt: simili & mustellis quiete.

Handwritten notes in the top left margin, including a small sketch of a bird or animal.

Quæ aialia qbus i locis non sint. CA. LVIII.

Sic miram rerum naturam, non solum alia aliis dedisse terris animalia: sed in eodem quoque situ quædam aliquibus locis negasse. In mesia silua italiae nō nisi in parte reperuntur hi glires. In licia dorcades non transeunt montes syris uicinos. Onagri montem: qui cappadociam a lycia diuidit. In helleponto in alienos fines non comment cerui: & circa arginullam elatum montem non excedunt auribus etiam in monte fissis. In por do selene insula uiciniā mustellæ non transeunt. In boetia: lebadia illaræ solum ipsum fugiunt: q̄ iuxta in orchomeno tota subruunt arua talpa: quarum e pellibus cubicularia uidimus stragula. A deo ne religio quidē a portetis summoet delitias. In ithaca lepores illati moriuntur: extremis quidem in littoribus. In ebuso cuniculi non sunt: searant in hispania baleariibusque. Cyrenis mutæ fuere ranæ: illatis e continentē uocalibus durat genus earum. Motæ sunt etiam nunc in seripho insula: Eadem alio translata: canūt. Quod accidere & in lacu thessaliæ siccando tradit: in italia muribus araneis uenenatus est morsus. Eosdem ulterior apennina regio non habet. lidē ubicunq̄ sint orbitam si transiere: moriuntur. In olympto macedoniæ monte non sunt lupi. Nec in creta insula: ibi quidem non uulpes urliue: aut omnino ullum maleficum aial: præter phalangium. Aranei id genus de quo dicemus suo loco: Mirabilis in eadem insula. ceuos præter q̄ in doneatarum regionem non esse. Item apros & attagenas: herinaceos. In africa autem: nec apros: nec certios: nec capreas: nec urfos.

Handwritten note: "Baragor"

Quæ aduenis noceant. CA. LIX.

Eam quædam animalia innoxia indigenis aduenas interinunt sicut serpentes. Parcunt in myrinthe: quos terra nasci proditur. Item in syria angues. circa euphratis maxime ripas dormientes syros non attingunt. Aut etiam si calcati momorderi: non sentiunt maleficia: alios cuiusq̄ gentis infesti auide & cum cruciatu exanimantes. Quamobrem & syri non necat eos. Contra in aletenio caria monte Aristoteles tradit a scorpionibus hospites non lædi: indigenas interimi. Sed reliquorum quoque aialium: & præterea terrestriū dicemus gna.

CAII PLINII SECUNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER NONVS.

De Aquatiliu Natura. CA. I.

ANIMALIUM: QUAE TERRESTRIA APPELLAVIMVS: hominū quadā consortione degentia indicata natura est. Ex reliquis minimas esse uolucres cōuenit. Quamobrem prius æquosque: amniū stagnorumq̄ dicentur.

Quare in mari maxima animalia. CA. II.

Sunt aut cōpluria in his maiora etiā terrestribus. Causa euidēs humoris luxuria: alia fors alitū: Quisio uita pedēribus. In mari at̄ tā late supio: molliq̄: ac fertili: accremēto accipiēte cās gēitales sublimi sempq̄ pariēte natura: pleraq̄ etiā mōstrifica reperiūt: pplexis & in semet: aliter atq̄ aliter. nūc fiat: nūc fluctu cōuolutis semibus: atq̄ pricipiis. Vt uera fiat uulgi opinio: quicquid nascat in parte naturæ ulla: & in mari esse: præter multa: q̄ nūquam alibi rerū quidem non solū animalū simulacra inefficet itelligere intueti.

Handwritten note: "ut cōplura"

Handwritten signature or note at the bottom left of the page.

bus uam: gladium: ferras. Cucumini uero: & in colore: & in odore similem. Quo minus miremur equorum capita in tam paruis eminere cocleis.

De indici maris beluis. CA. III.

Burima autem: & maxima in indico mari animalia: quibus balena quaternū iuge prius ducenū cubitūq;. Quippe ubi locustae quater na cubita ipkant. Anguilla quoq; in gange amne tricenos pedes. Sed in mari beluae circa solstitia maxime uisuntur. Tunc illic ruunt turbines: tunc imbres: tunc delectae montium iugis procellae: ab imo uertunt maria: pulsataeque ex profundo beluas cum fluctibus uoluūt: & alias ita tyriorum multitudine: ut magni Alexandri classis haud alio modoq; hostium acie obuta contrarium agmē aduersa fronte dirixerit. Alter sparsis sperat euadere: q; nō uoce: nō fonitu: nō ictu: sed fragore tenenti nec nisi ruina turbant. Cadara appellatur rubri maris peninsula. Huius obiectu: uallus efficitur sinus. xii. dierum & noctium remigio enauigatus Ptolemaeo regi: quādo nullus auris recipit a se fiatū. Huius loci gete precipua ad imobile magnitudinem beluae adulescent. Gedrosiq; arbin amnem accolunt: Alexandri magni classium pfecto prodidere in domibus fores maxillis beluarum facere ossibus teeta contignare. Ex quibus multa quadragenū cubitorum longitudinis reperta. Exeunt & pecori similes beluae ibi in terram: pastaq; radices fructum remeant: & quaedam equorum: aliorum: taurorum capitibus: quae depascitur lata. Maximū animal in indico mari pissetis: & balena est.

Quae in quoque oceano maxima. CA. IIII.

In gallico oceano phyteter ingentis columnae modo se attollens: altiorq; nauium uelis diluuiem quandam erudiens. In gaditano oceano arbor in tantū uastis distans: ramis: ut ex ea causa fretum nunq; intrasse credatur. Apparet & rotae appellatae a similitudine quaternis distinctae radis modiolos earum oculis duobus utrinque claudentibus.

De tritonum: & nereidum: & elephantogae marinogae figuris. CA. V.

Iberio principi nuntiauit olyssiponēsiū legatio ob id missa uisum audire: q; in quodam specu cōcha canētem Tritonē: qua nōscitur forma. Et Nerridum falsa opinio nō est squamis modo hispido corpore ēt: in quob; uanā effigiem habent. Nāq; haec eodē spectata litore est. Cuius morientis ēt gānitū tristē accole audire longe. Et Diuo Augusto legatus galliae complures in litore apparere exanimis Nereidas scripsit. Auctores habeo in equestri ordine splendentes uisum ab his in gaditano oceano marinum hostem toto corpore ab soluta similitudine ascendere nauigia nocturnis temporibus: starinq; degrauari quas in fere pates: & si diutius permaneat etiā mergi. Tiberio principe cōtra lugdunensis prouinciae litus in salarum trecentas amplius beluas reciprocās destituit oceanus: mirae uarietatis: & magnitudinis. Nec pauciores in fantonum litore. Interque reliquas elephantos: & arietes candore tantum cornibus assimilatis: Nereidas uero multas. Turantius uero prodidit expulsum beluam in gaditana littora: cuius inter pinnas q; ultimae caudae cubita. xvi. fuisse: dentes euisdē. cxx. Maximi dōdratiū mensura: minimi semipedū. Beluae: cui dicebatur exposita fuisse Andromeda: ossa romae apportata ex oppido iudaeae ioppe ostendit inter reliqua miracula in aeditate sua. M. Scaurus lōgitudie pedū. xl. altitudine costae: indicos elephatos excedēte: Spīae crassitudine sex quipedali.

De balenis & orcas. CA. VI.

Balena at nra maria penetrant. In gaditano oceano nō ante brumam conspici eas tradunt. Cōdi in aestatis temporibus in quodam sinu placido: & capaci mire gaudentes ibi parere. Hoc scire orcas in festam his beluam. Et cuius imago nulla repraesentatione exprimi possit: alia q; carnis immensa dentibus truculentae. Irumpunt ergo in secreta: ac utulos earum & sceras uel etiamnum grauidas lacerant morsu: incursumq; ceu libanicearum rostris fodiunt. Illae ad flexum immobiles: ad repugnandum inertes: & pondere suo oneratae. Tunc quidem & utero graues: partenduae pennis inualidae: solum auxilium nouere: in altum profugere: & se toto defendere oceano. Contra orcae occurrere laborant: seque opponere: & cantū angustius trucidare: in uada urgere: saxis illidere. Spectatur ea praelia ceu mari ipso sibi irato nullis i sinu uētis. Fluctibus uero ad anhelitus ictusq; q; tos nulli turbies uolūat. Orca & i portu hostiē uisa ē oppugnata a Claudio principe. Venerat tunc exaedificāte eo portū inuitata naufragiis tergoq; euectogae galli: fatiāq; se pēdplures dies aluē in uado sulcauerat: accumulata flubibus in trā: ut circūagi nullo mōdō posset. Et dū saginā psequit in litus fluctibus propulsa emnente dorso multum super aquas carinae uice iuerat: protēdi iussit Caesar plagas multiplices in

[Handwritten marginal notes in Latin, including 'idanti bu', 'ul' lacinant', and 'ul' incautas']

ter ora portus: profectusq; ipse cum pratorianis cohortibus populo romano spectaculū p̄buit
lāces cōgerēte milite e nauigijs assultantibus: quoq; unū mergi uicijū re flatu beluā oppletū
unda. Ora balenā habent in frontibus. Ideoq; summa aqua annatātes in sublimē nimbos cōstāt.

An spirant pisces an dormiant.

CA. VII.

Spirant autē cōiessione oium: & paucissima aialia in mari: quā internorū uiscerū pul-
monē hnt. Quoniam sine eo nullū aial parat spirare: nec pisciū branchias hntes anhe-
litū reddere: ac per uices recipere existimati: quoq; hęc opinio est. Nec multa alia gna
ēt branchiis carentia. In qua ip̄ia fuisse Aristotelē uideo: & multis p̄ualisē doctrinā indagni-
bus. Nec me p̄tinus huic opinioni eorū accedere haud dissimulo: qm̄ & pulmonū uice alijs pos-
sunt alia spirabilia inesse uiscera ita uolente natura: sicut & pro sanguine multus alius humor. In
aquis quidē penetrare huic uitalē halitū quis miret̄q; etiam reddi ab his eū cernat: & in terras
tanto quoq; ipsiorem naturā partē penetrare argumento aialium: quā semper de fossā uiuunt
ceu talpā. Accedit apud me certā efficaciac: ut credā oīa i aq; spirare naturā suā forte: primum
sape ānotata pisciū aestiuo calore qdā anhelatio: & alia tranquillo uelut oscitatio. Ipsorū quoq;
qui sunt in aduersā opinione de sono piscium confessio. Quis. n. sine respiratiōe somno locus?
Præterea bullatium aquarū sufflatio: lunarūq; effectus: conchay quoq; corpora augetentia super
omnia: se auditum & odoratū piscibus: non erit dubium ex aeris utrunq; materia. Odorē qui
dem non aliud q̄ infectū aera intelligi posse. Quāobrē de his opinētur: ut cuique libitum erit.
Branchiā non sunt balenis: nec delphinis. Hęc duo genera fistulis spirant: quō ad pulmonem
pertinent. Balenis a frōte: delphinis a dorso. Et utiul marini: quos uocat phocā: spirant & dor-
miunt in terra. Item testudines: de quibus mox plura.

De delphinis.

CA. VIII.

Elocissimum oium aialium non solum marinorū delphinus: sed ocior uolucraci-
or telor: ac nisi multum infra rostrum os illi foret medio pene in uentre: nullus pisciū
celeritatē eius eouaderet. Sed affert morem providentia naturā: quia nisi respirationē
cōuersi nō corripunt: quā causa præcipue uelocitatē eorū offēdit. Nam cum fame
concitati fugientem inuada ira persecuti piscem diutius spiritum cōtinuerent: ut ariū emissū ad
respirandū emicāt. Tātāq; ut exiliūt: ut plerūq; uela nauiū trāstolent uento: Agūt uere cōiugie
pariunt catulos. x. mense: aestiuo tempore. Interdum & binos nutriunt uberibus sicut balena. At
q; etiam gestat foetus in infantia infirmos. Quinetiam adultos diu comitātur magna erga par-
tum charitate. Adolecūt celeriter. X. annis putatur ad summā magnitudinē peruenire. Viuit
etiam tricenis. Quod cognitū præscissa cauda in experimētū. Abduntur tricenis diebus circa ca-
nis ortū: occultatūq; icognito mō. Quod eo magis mirē est: si spirare in aqua nequeūt. Solent i
terrā erūpere scerta de cā. Et statim tellure tacta moriuntur: multoq; ocus fistula obturata. Lin-
gua est his cōtra naturā aq̄iliū mobilis: breuis atq; lata: haud differens suillā. Pro uoce gemi-
tus humāo similis: dorsum repādū: rostrū simū. Quā & cā nomē Simōis oēs miro mō agnoscūt
malūq; ita appellari. Delphinus nō trū hoīs amicū aial: uerū & musica arte mulcet symphoniz
cātu: & præcipue hydraulī sono. Hoīem non expauescit ut alienū. Obuiā nauigijs uenit. Alludit
exultans: certat etiā: & quis plena præterit uela. Diuo autē Augusto principe lucrinū lacū inuectus
pauperis cuiusdā puerū ex baiano puteolos in ludū litterarū stātem: cū meridiano imorās appel-
latū eū Simonis noīe sepius fragmētis panis: quē ob id ferebat: alexisset: miro amore dilexit.
Pigeret referre: ni res Moxenatis: & Flauiani: & Flauii Alfi multorūq; eēt litteris mādara. Quo
cunq; diei tēpore in clamat a puero: quis occultus: atq; abditus: ex imo aduolabat: passusque e
manu præbebat ascēuro dorsum penne aculeos uelut uagina cōdens: receptumq; puteolos per
magnū a quor in ludū ferebat. Simili modo reuehēs pluribus ānis: donec morbo extincto pue-
ro subide ad cōsuetum locum uentitans tristis: & merētī similis ip̄e quoq; (quod nemo dubita-
ret) desiderio expirauit. Alius inter hos annos in africo litore hipponis diarrhyti simili modo
ex hominum mambus uescens: ferensque se tractandum: & alludens narantibus: impositusque
portans: unguento perunctus a Flauiano proconsule africæ: & sopitus (ut apparuit) odoris noui-
tate fluctuatūq; similis exanimi: caruit hominum cōuersatione: ut iniuria fugatus per aliquot
mēs: mox reuersus in eodē miraculo fuit. Iniuriæ potestatum inhospitalis: ut uisendū uenien-
tiū hyponēs in necem eius cōpulerūt. Ante hęc similia de puero in iasio urbe memorātur.
Cuius amore spectatus lōgo tpe dū abeuntē in litus uide sequit: in harenam inuectus expira-
uit. Puerē Alexander magnus babyloē Neptuni sacerdotio præfecit: amorē illum numinis p̄pitiū

uel iuncti

incubil in

reuerentia

reuerentia

reuerentia

reuerentia

reuerentia

reuerentia

reuerentia

reuerentia

reuerentia

reuerentia

reuerentia

reuerentia

reuerentia

reuerentia

reuerentia

reuerentia

reuerentia

reuerentia

reuerentia

reuerentia

reuerentia

reuerentia

reuerentia

reuerentia

fuisse interpretatus. In eadē urbe iasfo Egesidemus scribit: & aliū puerū Hermiam nomine simili-
liter maria peregritantē: cum repentinā procellā fluctibus exanimatus esset: relatu: delphinūq;
causam læti fatētē nō reuersum in maria: atq; in sicco exspirasse. Hoc idem & nauapacti accidisse
Theophrastus tradit. Nec modus exēploꝝ. Eadē amphiloctii: & tarentini de pueris delphinisq;
narrant. Quæ faciūt: ut credatur: Arionem quoq; citharedicæ artis interficere nauis in mari pa-
rantibus ad intercipiendos eius q̄stus eblanditū: ut prius caneret cithara: cōgregatis cātu delphi-
nis cū se iecisset in mare: exceptū ab uno tenarum in litus puectū. Est prouincia narbonēsis & in
nemaufensi agro stagnū laterna appellatū: ubi cū hoīes delphini societate piscant: inuēra uis mū-
giū statuto tēpore angustis faucibus stagni in mare erūpit obseruata æstus reciprocatiōe. Qua
de causā prætedi nō queunt retia: q̄ molē ponderis nullo mō tolerēt: et si nō solertia insidietur
tēpori. Simili rōne in altū protinus tendūt: quod uicino gurgite efficere. Locūq; solum pādendis
retibus habile effugere festināt. Quod ubi aduertere piscantes: concurrunt aut multitudine tēpo-
ris gnara: & magis et uoluptatis huius auida: totūq; populus e litore quāto pōt clamore cōciet
Simonē ad spectaculi euetum. Celeriter delphini exaudiunt desideria aquilonum flatu uocē p-
sequente: austru uero tardius ex aduerso referente. Sed tunc quoq; iprouiso in auxiliū aduolāt.
Propere apparet acies: quæ protinus disponitur in loco: ubi coniecta est pugna. Opponunt sese
ab alto: trepidosq; in uada urgent. Tunc piscatores circūdant retia: furcisq; subleuant. At mug-
lum nihilominus uelocitas transiit. At illos excipiunt delphini: & occidisse ad p̄sens contenti ci-
bos in uictoriam differunt. Operæ proeliū feruet: includiq; retibus se fortissime urgētes gaudēt.
Ac ne idipsum fugā hostiū stimulet: iter nauigia: & retia natante sue hoīes ita sensim elabunt: ut
exitus nō appareat. Saltu: quod est alias blādissimū his: nullas conal euadere: ni sumitant sibi re-
tia. Egrediū protinus ante uallū proeliant. Ita peracta captura: quos interemere diripiunt. Sed ent
rioris operæ: q̄ in unius diei præmiū: ut cōscii sibi operiunt in posterū: nec piscibus tantū: sed in
teriectu panis ac uino satiant. Quæ de eodē genere piscādi in iasfo sinu cōsul Mutianus tradit:
hoc differunt: q̄ ulro neq; in clamanti præsto sint: parteq; e manibus accipiāt: & suum quemque
cubantes cū delphinis locū habeant: quis noctu & ad faces. Ipsis quoq; inter se est publica socie-
tas. Capto a rege caræ alligatoq; in portu delphino ingens reliquoꝝ conuenit multitudo mœ-
stitia quadam: quæ possit itelligi miserationem ptens: donec dimitti rex eū iussit. Quin & par-
uos semper aliquis grandior comitatur ut custos. Conspēctiq; sunt iam defunctum portantes:
ne laceref a beluis.

De turcionibus aquatilibus.

CA. IX.

Delphinorum similitudinē hñt qui uocant turciones. Distant & tristitia quidem aspe-
ctus. Abest enim illa læticia: maxime tamen rostris canicularū maleficētia assimilati.

De testudinibus: & quomodo capiantur.

CA. X.

Estudines tantæ magnitudinis indicum mare emittit: ut singularum superficie habi-
tabiles calas integant. Atque inter insulas rubri præcipue maris his nauigent cymbis.
Capiunt multis quidē modis: sed maxime euectæ in sūma pelagi: aut meridiano tē-
pore blādito eminate toto dorso per tranquilla fluitates: Quæ uoluptas libere spira-
di in tm fallit oblitæ sui: ut solis uapore: siccato cortice: nō queat mergi: inuitaq; fluitet oppor-
tunæ uenantiū prædæ. Ferūt & pastū egredias noctu: auideq; saturatas laxari. Atq; ut remearint
matutio sūma i aq; obdormiscere: id p̄di stertētū sonitu. Tuncq; leuiter capri. Annatare. n. singu-
lis ternosa: duobus i dorso uertia: tertio laqueū iniici supina: atq; ita ad terrā a pluribus trahi.
In phœnicio mari haud ulla difficultate capiunt: ultroq; ueniunt tpe statuto anni in annē eler-
theꝝ: effusa multitudine. Dētes non sunt testudini: sed rostri margines acuti superna parte infe-
riorē claudente pyxidum mō. In mari uiuunt conchylis tanta oris duritia: ut lapides commi-
nuant. In terrā egredias in herbis parit oua auiū ouis silia ad centena nūero. Eaꝝ de fossā extrā
aq; & cooperta terra: ac pauita pector: & cōplanata incubant noctibus: educāt fetus annuo spa-
tio. Quidam oculis spectando quoque oua foueri ab iis putant. Feemina coitum fugere: donec
mas festucam aliquam imponat aduersā. Troglodytæ cornigeras habent: ut in lyra annexis cor-
nibus latis: sed mobilibus: quorum in natando remigio se adiuuāt. Celotium genus id uocatur
eximia testudinis: sed raræ. Namque quasi scopuli præacuti chelonophagos terrent. Troglo-
dytæ autem: ad quos annatant: ut sacras adorant. Sunt & terrestres: q̄ ob id in operibus chers-
næ uocantur in africa desertis: qua parte maxime sitientibus harenis squalent rofido (ut credi-
tur) humore uiuentes. Neque sibi aliud animal proenit.

Quis primus testudines secare instituit

CA. XI.

Estudinū putamina secare in laminas: lectosq; & repositoria his uestire Carbilus Pollio instituit: prodigi & sagacis ad luxuriae instrumenta ingenii.

Tegmenta aquatiliū.

CA. XII.

Quatiliū tegmenta plura sunt. Alia corio & pilis teguntur: ut utuli: hippopotami. Alia corio tantū ut delphini. Cortice ut testudines. Silicū duricia ut ostrea: & cōcha: Crustis ut locustae. Crustis & spinis ut echini. Squamis ut piscis. Aspera cute ut squatina: qua lignum & eborā poliuntur. Mollis ut murenae. Alia nulla ut polyppus.

De uitulo marino.

CA. XIII.

Va pīlo uestiunt aīal pariunt ut pistris: balena: uitulus. Hic parit in terra pecudū more. Secundo partus reddit initu. Canū modo cohæret: & parit nunq̄ geminis plures. Educat māmīs scētū. Non ante. xii. diem deducit: in mare: ex eo subinde assuefaciēs.

Interficiuntur difficulter: nisi capite eliso. Ipsis in sōno mugitus: Vnde nomen uituli accipiunt: Tentent disciplinam: uoceq; pariter & uisu populū saluant. Cōdito fremitu noīe uocati rīdēt. Nullum aīal grauiore sōno premitur. Pennis: quibus in mari utuntur: humi quoq; uice pedū serpunt. Pelles eoz; etiā detractas corpori sēsum æquoz; retinere tradūt: semperq; æstu maris recedente inhorrescere. Præterea dextræ pernae uim soporiferam inesse: somnosq; allicere subditam capiti.

De piscibus pīlo carentibus: & quomodo pariant: & quot eoz; genera. CA. XIII.

Illo carentiū duo oīno aīal pariūt: delphinus ac uipera. Piscīū spēs sunt. lxxiii. præter crustis inest q̄ sunt. xxx. De singulis alias dicemus. Nunc. n. naturæ tractat̄ insigniū.

De nominibus & naturis multorum piscium.

CA. XV.

Recipua magnitudine thynni. Inuenimus talenta. xv. pependisse. Eiusdē caudæ latitudinē duo cubita & palmū. Sunt & in quibusdam annis haud minores: sylurus in nilo: eos in rheno: attilus in pado inertia pinguescēs ad mille aliqui libras cathenato captus homo: nec nisi boum iugis extractus. Atqui hunc minimus appellatus clupea

uenā quandam eius in faucibus mira cupidie appetēs morfu exanimat. Sylurus grasatur ubiq; est omnē aīal appetens: equos innatantes sæpe demergens: præcipue in rheno germaniæ amne ppter liboum: Et in danubio mari extrahit porcūlo marino simillimus. Et i boristhene memoratur præcipua magnitudo nullis ossibus spinisue inter sitis: carne prædulci. In gange indiae pstatamitas uocat̄ rostro delphini & cauda: magnitudine aut̄. xv. cubitoz; In eodē esse Statius de bosus haud modico miraculo affert uermes brachiis binis. lx. cubitoz; cæruleos: q̄ nomē a facie traxerunt. His tantas esse uires. ut elephantos ad potū uenientes mordicus cōprehensa manu eorum abstrahant. Thynni mares sub uentre non hnt̄ pinnā. Intran̄t magnō mari pontū uerno tēpore gregatim: nec alibi foeticant. Cordilla appellat̄ partus: qui foctas redeūtes i mare autūno comitat̄. Limosæ uero: a luto pelamides incipiunt uocari: & cū annuū excessere tempus thynni.

Hi mēbratim cæsi ceruice & abdomine cōmēdant̄: atq; edulio recētī dūtaxat: & tū quoq; graui ructu: cætera parte plenis pulpamētis sale asseruant̄. Melandrya uocatur cæsis quemis assulis si millima. Vilissima ex his: quæ caudæ pxima: quia pingui carēt: probatissima ea quæ faucibus. At in alio pisce circa caudā exercitatissima. Pelamides in apolectos particulatimq; cōstet: in genera: Cybiog; dispartiant̄. Piscium genus omne præcipua celeritate adolescit: maxie in ponto. Causa multitudo annium dulces inferentiū aquas: amia uocat̄: cuius incrementū singulis diebus itel ligitur. Cū thynnis hæc & pelamides in pontū ad dulciora pabula intrat̄ gregati cū suis quæque ducibus: & primi osium scōbri: Quibus & in aquis sulphureus color: extra qui cæteris. Hispaniæ cætaris hi replēt thynnis nō cōmeantibus. Sed in potū nulla intrat bestia piscibus malefica: præter uitulos & puos delphinos. Thynni dextera ripa intrant: exeunt leua. Id accidere existimatur: quia dextro oculo plus cernunt utroq; hebetē natura. Est in euripo tracii bosphori: quo ppon̄tis euxino iungitur in ipsis europam aliāq; sēpantis freti angustiis saxum miri cādoris a uado ad sūma plucēs: iuxta calchedonē in latere asiæ. Huius aspectū repēte territi semp̄ aduersum bizantii p̄montoriū ex ea cā appellatū auricornu præcipiti petunt agmine. Itaq; oīs captura bizantii est magna calchedōis penuria. D. C. P. medii interfluentis euripi. Oppertiuntur autem aquilonis flatum: ut secundo fluctu exeant ex ponto: nec nisi intrantes pontum bizantii capiūtur. Bruma nō uagantur. Vbicūq; deprehensi usq; ad æquinoctium ibi hybernant. Iidem sæpe nauigia: uelis euntia comitātes mira quadam dulcedine p aliquot horaz; spatia: & passuū millia a gubernatu

his nō separant: ne tridēte qdē i eos saepius iacto territi. Quidā eos: qui hoc e thynnīs faciunt pō
pilos uocat. Multi i propōtīde aestuant: pontū nō intrant. Itē solez: cum rombi intrent. Nec sa-
pia ē cū loligo repiat. Saxatiliū turdus & merula defunt: sicut cōchyliā: cum ostrā abūdēt. Oīa
aut hybernant in agēo. Intransiū pontū soli nō remeāt trichia. Gracis. n. in plerisq; noibus uti
par erit: qū altis atq; aliis eodē diuersi appellauere tractus. Sed hi soli histrum amnē subeunt: ex
eo subterraneis eius uenis in adriaticū mare defluūt. Itaq; & illic descendētes: nec unq; subeuntes
e mare uisunt. Thynnogē captura est auergiliāz exortu & arcturi occasū. Reliquo tēpore hyber
no latēt in gurgitibus imis: nisi tēpore aliquo euocati: aut plenilunīs. Pinguefcunt & in tantū. ut
dehiscant. Vita longissima his biennio. Animal est paruum: scorpionis effigie: aranei magnitudi
ne. Hoc se & thynno & ei: qui gladius uocatur: crebro Delphini magnitudinē excedētī sub pīna
affigit aculeo: tantoq; in festat dolore: ut in naues se penumero exiliant. Quod & alias faciūt alio
rum uim timētēs. Mugiles maxime tam p̄cipuā uelocitatis: ut trāuersā nauigia iteri supradēt:

De auguriis & diuersitate piscium.

CA. XVI.

SVnt & piscibus p̄scita in hac parte auguria. Siculo bello ambulāte in littore Augu
sto piscis e mari ad pedes eius exiliit: quo argumento uates respondere Neptunū
patre adoptantē eum sibi Sexto Pōpeio repudiato. Tanta erat naualis rei gloria: sub pe
dibus Cæsaris futuros: qui maria tēpore illo tenerent. Piscū foeminae maiores q̄ ma
res. In quodā gñe oīo nō sunt mares: sicut in erythinis & chromibus. Oēs enim oīs grauidā ca
piunt. Vagantur gregatim fere cuiusq; generis squamosi. Capiunt ante solis ortū. Tū maxie pisci
um fallit usus. Noctibus qdem illustribus aequē q̄ die cernunt. Atunt & si iterē gurges interē
capturā. Itaq; plures secundo tractu trahi q̄ primo: gustu olet maxime. Dein modicis imbris
gaudet: alūq; quippe & harundines: quīs in palude prognatae: nō tñ sine s̄bre adolefcūt. Et ali
as ubicūq; pisces in eadē aqua assidui: si nō affluat: exanimāf. Prægelidam hyemem oēs sentiūt:
sed maxime: qui lapidē habere in capite existimantur ut lupi: coracini: sciēna: pagri. Cum asperā
hyemes fuere: multi cæci capiuntur. Itaq; his mensibus iacent in speluncis conditi: sicut in terre
strium genere retulimus. Maxime hippurus: & coracinus hyeme non capi: præterq; æstatis die
bus paucis: & iisdem semper. Item murena & orphus: conger: perca: & saxatiles omnes. Terra qui
dē: hoc est uado maris excauato condi per hyemes torpedinē p̄stittam: soleamq; tradunt. Qui
dam rursus æstus impatiantia mediis feruoribus sexagenis diebus latent: ut glaucus: asellus: auro
ra. Fluuiatilisum syllurus caniculā exortu syderatur: & alias fulgure sopitur. Hoc & in mari acci
dere cyprino putant: & alioquin totum mare sentit exortum eius syderis. Quod maxime in bos
phoro apparet. Algæ enim & pisces superferuntur: ab imo uersā omnia.

De mugili & aliis piscibus: & q; non iisdem ubiq; placeant.

CA. XVII.

MVgilum natura ridetur: in metu abscondito capite toto se occultari credentium.
Iisdem tamen tanta facilitas: ut in phœnice & narbonensi prouincia coitus tempore e
uiuatis mare linea longinqua per os ad branchias religata emissum in mare: eademq;
linea retractū foeminae sequantur ad littus: rursusq; foeminā mares partus tempore.
Apud antiquos piscium nobilissimus habitus accipenser: unus oīum squamis ad os uersis cōtra
aquā nando meat: nullo nunc in honore est. Quod quidem miror: cum sit raris inuentu. Qui
dam eum elopem uocant. Postea p̄cipuam auctoritatē fuisse lupo & asellis Cornelius Nepos
& Laberius poeta mimorum tradidere. Lutorum laudatissimi: qui appellantur lanati a candore
mollitiāq; carnis. Asellorum duo genera collaris minores & bachi: qui non nisi in alto capiunt.
Ideoq; prælati prioribus. At in lupis in anne capri præferuntur. Nunc scaro das principatus. q
solus piscium dicitur ruminare: herbisq; uesci: non ali piscibus: mari capathio maxime frequēs.
Promontoriū troadis lectum sponte nunq; transit. Inde aduectos Tiberio Claudio principe Op
tatus Elipertius p̄fectus classis inter hostiensem: & campaniæ horam: sparfos disseminauit. Qui
quennio fere cura est adhibita: ut capti redderentur mari. Postea frequentes inueniuntur italie
littoræ nō ante ibi capti. Admouitq; sibi gula sapores: piscibus satis: & nouum incolam mari de
dit: tunc quis peregrinas aues romæ parere misit. Proxima est his mensa generis duntaxat muste
larum: quas mirum dictū inter alpes: lacusq; retiae bigrantinus æmulas marinis generat. Ex re
liqua nobilitate & gratia maxima est & copis nullis: sicut magnitudo modica: binasq; libras pō
deris raro admodum exuperant: nec in uiuatis: piscinisque cresunt. Septentrionalis tātum hoc
& proxima occidentis parte gignit oceanus. Cætera eorum genera plura. Nam & alga uescuntur
& ostris: & limo: & aliorum piscium carne: barba gemina insigniūtur inferiori labro. Lutarium

ex his uilissimi generis appellant. Hunc semper comitatur sargus nomine alius piscis: & cœnum fodiente eo: excitatū deuorat pabulū: nec littoralibus grā. Laudatissimi cōchiliū sapiūt. Nomē his Fenestella a colore mulleog: calciametog: datū putat. Pariunt ter anno. His certe toties scetura apparet. Mullum expirantem uersicolori quadam: & numerosa uarietate spectari proceres gulæ narrant: rubentiū squamag: multiplici mutatione palleſcentē: utiq: si uitro sp̄ctetur incluius. M. Apitius ad oēm luxum ingenio mirus in sotioꝝ garo(nā ea quoq: res cognomen inuenit) necari eos præcellēs patauit: atq: e iecore eog: alecē excogitare puocauit. Id. n. est facilius dixisse: q̄ q̄s uicerit. Afinius Celer e cōſularibus hoc piſce pdigus Claudio principe unū mercatus octo millibus nūmū. Mullus æque reputatione aufert trāuersum aiū ad cōtēplationē eog: q̄ in cōquæſtione luxus cocōs emi ſingulos pluris q̄ equos q̄rebant. Adhuc cocī triumphog: precis parantur: & æquog: piſces. Nulluſq: ppe iā mortalis æſtimat pluris: q̄ q̄ peritiſſime cēſū dñi mergit.

De mullo: ſalpa: & ſalmone.

CA. XVIII.

Vilum. lxxx. libræ in mari rubro captū Licinius Mutianus pdidit. Quanti mercatura eū luxuria ſuburbatis littoribus inuentū? Et hæc natura: ut alii alibi piſces principatū optineant. Coracinus in aegypto. Zeus idē faber appellat gadibus. Circa ebuſū ſalpa. Obſenus alibi: & q̄ nuſq̄ percoꝝ poſſit: niſi ſerula uerberatus. In aquitania ſalmo fluuiatis marinis oibus præfert. Piſciū alii brāchias multiplices hñt: alii ſimplices: alii duplices. His aquā acceptam ore remittunt. Senectutis indicium ſquamag: duritia: quæ nō ſunt oibus ſimiles. Duo la cus italia: i radicibus alpium larius & uerbanus appellant: in quibus piſces oibus ānis uergiliag: ortu exiſtunt ſquamis conſpicui crebris: atq: præacutis clauorum caligariū effigie: nec amplius q̄ circa eum menſem uiſuntur.

De exocæto.

CA. XIX.

Iratur arcadia ſū exocætu appellatum ab eo: quod in ſiccū ſomni cauſa exeat. Circa clitorium uocalis hic tradit: & ſine branchiis. Idem aliquibus adonis dictus. Exeunt in terrā: & qui marini mures uocant: & polyp: & murena. Quin & in india ſumini bus certum genus piſcium: ac deinde reſilit. Nā ſtagna & amnes tranſeunt: pleriq: & euidentis ratio eſt: ut tuto foetus edant: quia non ſint ibi: qui deuorent foetus: fluctuſq: minus ſe uiat. Hæc itelligi ab his cauſis: ſeruariq: tēpog: uices magis miret: ſi quis reputet quoto cuiq: hominum noſci uberrimam eſſe capturam ſole tranſeunte piſcium ſignum.

Digestio piſcium in figuras corporum.

CA. XX.

Arinog: alii ſunt plani: ut rūbi: ſoleæ: ac paiceres: qui a rūbis ſitu tantū corpog: differunt. Dexter reſupinatus eſt illis: paiceri leuus. Alii longi ut murena: cōger. Ideo penna rum quoq: ſiūt discrimina: quæ pedū uice datæ ſunt piſcibus. Nullis ſupra gnas: qui buſcā binæ: qui buſcā trinæ: aliquibus nullæ. In ſucino tantū lacu piſcis eſt: qui octonis pennis natat. Binæ oio longis: ut lombricis: & anguillis: & cōgris. Nullæ ut murenis: quibus nec branchiæ. Hæc oia flexuoſo corporum impulſu ita mari utuntur: ut ſerpentes terræ in ſiccū quoq: repūt. Ideo etiam uiuaciora talia. Et e planis aliqua non habent pennas: ut paſtinacæ. Ipſa. n. latitudine natant. Et quæ mollia appellantur: ut polyp: quoniam pedes uicem pennarum illis præſtant.

De anguillis.

CA. XXI.

Anguillæ octonis uiuunt annis. Durant & ſine aqua ſenis diebus aquilone ſpirante: auro paucioribus. At hyemem eadem in exigua aqua nō tolerat: nec in turbida. Ideo q̄ circa uergiliis maxime capiuntur: ſumini bus tum præcipue turbidis. Paſcunt noctibus: exanimes piſcium ſolæ non fluitant.

De lacu benaco.

CA. XXII.

Acus eſt italia benacus in ueronenſi agro minciū amnē tranſmittens: ad cuius emerſus annuo tēpore octobri fere menſe autūnali ſydere: ut palam eſt hyemato lacu ſtibus glomeratæ uoluntur: in tantum mirabili multitudine: ut in excipulis eius ſuminiſ ob hoc ipſum fabricatis: ſingulog: millium globi reperiantur.

De murena.

CA. XXIII.

Vrenā quocūq: tēpore parit: ceteri piſces ſtato pariant. Oua eius citiſſime creſcūt in ſiccū: litrore elapas uulguſ coitu ſerpentiū ſpleri putat. Ariſtoteles myrinū uocat marē: q̄ generat. Discrimē eſſe: q̄ murena uaria & infirma ſit: myrinus unicolor & robustus: dentēſq: extra os habeat in gallia ſeptentrionali. Murenis omnibus dextera i maxilla ſeptenæ maculæ ad formā ſeptentrionis aureo colore fulgent dūtaxat uiuentibus: pariterq: cū aia ex tingunt. Inuenit in hoc aſali documēta ſeuitiæ Vedius Pollio eques ro. ex amicis Diui Auguſti uiuariis eog: imergēs dānata mācipia: nō tāq̄ ad hoc ſeris terrag: nō ſufficiētibus: ſed q̄ a alio gñe

tum pariter hoīem distrahi spectare nō poterat. Ferūt acetī gustu præcipue eas in rabiem agi. Tenitissimū his tergus. Contra anguillis crassius: eoq; uerberari solitos tradit Verius prætextatus. Et ob id multam his dicit non institutam.

De planis piscibus.

CA. XXIII.

Planoz pisciū alteq; est genus: quod pro spina cartilaginē habet: ut raiā: pastinacā: squatinā: torpedō: & quos: bouis: lamia: aquila: rana: noībus græcia appellat. Quo i numero sunt squali q̄uis non plani. Hæc græce in uniuersum selache appellauit Aristoteles primus. Hoc noīe eis iposito: nos distinguere non possumus: ni cartilaginata appellare libeat. Oīa autē carnosiora sunt talia: & supina uescūf: ut i delphinis diximus. Et cū cæteri pisces oua pariant: hoc genus solū ut ea: quæ cete appellant: aial parit excepta: quam ranam uocant.

De echeide.

CA. XXV.

Et paruis admodū piscis assuetus petris echeide appellatus. Hoc carinis adhærente naues tardius ire credunt: Inde noīe imposito. Quam ob causam amatoris quoq; ue neficis infamis est: & iudicioq; ac litiū mora: Quæ crimina una laude penāt. Fluxus grauidas: utero sistens: partusq; continēs ad puerperū: in cibos tamen nō admittit. Pedes eū habere arbitrat Aristoteles: ita posita pennaz similitudine. Mutianus muricē esse latiorē purpura: neq; a spero: neq; rotundo ore: neq; in angulos prodeunte rostro: sed simplice concha utroq; latere se se colligente. Quibus inhærentibus plenā uentis stetit nāue portatē nuncios a Periadro: ut castrarent nobiles pueri: cōchasq; quæ id præstiterūt: apud gnidiōz Venerē colit. Trebius niger sexquipedalē esse: & crassitudinē qnq; digitorū: naues morari. Præterea hanc esse uitā eius af seruati in sale: ut aurum quod deciderit in altissimos puteos: ad motus extrahat.

De uarietate naturæ piscium.

CA. XXVI.

Mutant pisces colorē. Cæcidæ hyeme menæ: & fiunt æstate nigriores. Mutat & phycis reliquo tpe cæcidæ: uere uaria. Eadē pisciū sola nidificat ex alga: atq; i nidō parit. Volat hirundo sane perq̄ similis uolucris hirundini.

De miluo pisce: & dracone marino.

CA. XXVII.

Miluo subit in sūma maria piscis ex argumēto appellatus lucerna: liguaz ignea p os exerta tranquillis noctibus relucet. Attollit cornuta e mari sexpedalia fere cornua: q̄ ab his nomē traxit. Rursus draco marinus captus: atq; imissus i harenā cauernā sibi rostro mira celeritate excauat.

De piscibus sanguine carentibus.

CA. XXVIII.

Piscium q̄dam sanguine carēt: de q̄bus dicemus. Sūt autē tria ḡni: In primis: q̄ mollia appellant. Deinde cōtecta crustis tenuibus. Postremo testis cōclusa duris. Mollia sūt loligo: sæpia: polypus & cætera eius ḡniis. His caput inter pedes & in ventre: Pediculi octoni oibus: Sæpiæ & loligini pedes duo. Ex his longissimi & asperi: quibus ad ora admouent cibos: & in fluctibus se uelut anchoras stabiliunt: cæteri cirri: cum quibus uenantur.

De loligine: & sæpiis: & polypis: & nautilis.

CA. XXIX.

Loligo et uolitat extra aquā se efferens: quod & pediculi faciūt sagittæ mō. Sæpia generis mares uarii: & nigriores: cōstantiæq; maioris. Percussæ tridente scemina auxiliantur. At scemina icto mare fugit. Ambo autē ubi sensere se apprehendi: effuso attrahunt: quod pro sanguine his est: infuscata aqua abscedunt. Polypoz multa genera. Terreni maiores q̄ pelagici: & oēs brachiis ut pedibus: ac manibus utunt. Cauda uero q̄ bifurca: & acuta i coitu. Est polypis fistula in dorso: qua transmittūt mare: eaq; mō in dexterā partē mō in sinistrā transferūt. Natat obliq; i caput: quod p̄dugz est suffocatione uiuentibus. Cæteq; p̄ brachia uelut accerabulis disparis eo hausto quodamō cui adhærescūt: tenēt sp̄int: ut auelli nō queant. Vada nō apprehēdūt: & gradibus minor tenacitas. Soli molliū i siccū exeunt dūtaxat aspeq;. Læuitatē odere. Vescunt cōchylioz carne: quoz cōchas cōplexu criniū frangūt. Itaq; præiacētibus testis cubile eoz deprehendit. Et cū alioquin brutum habeat animal: ut quod ad manū hominis an natat: in re quodamō familiari caller. Omnia in domum comportat: dein putamā rosā carne egerit: annatēsq; pisciculos ad ea uenat. Colorē mutat ad similitudinē loci: & maxime in metu. Ipsum brachia sua rodere falsā opinio est. Id. n. a cōgris euenit ei. Sed renasci: sicut colchoris: & læcertis cauda haud falsum. Inter præcipua autē miracula ē qui uocat nautilus: ab aliis p̄pillos. Sū pinus in sūma æquoz puenit: ita se paulatim subrigēs: ut emissa omni per fistulā aqua uelut exoneratus sentina facile nauiget. Postea duo priā brachia retorquēs mēbranā inter illa miræ tenuitatis extēdit. Qua uelificatē in auras cæteris subremigans brachiis media cauda: ut gubernaculo

i i

lo se regit: ita uadit alto liburnicæ gaudens imagine. Siquid pauoris inreuerentiã hausit se me-
gens aqua. De onizena: nauplio: & locustis. CA. XXX.

Polypos generis onizena dicta graui capitis odore. Ob hoc maxime murenis eã con-
sectantibus. Polyphi binis mēsis cōduntur. Ultra bimatum nō uiuunt. Pereunt autē
tabe semper: Foemina celerius: & fere a partu. Non sunt p̄tereunda & L. Lucullo pro
conf. beticæ comperta de polyphis: quæ Trebius Niger e comitibus eius prodidit. Aut
dūsimos esse conchaz. Illas ad tactū cōprimi præcedentes brachia eorum: utroq; escã ex p̄dãte
capere. Carent conchæ uisu: omniq; sensu alio: q̄ cibi & periculi. Insidiant ergo polybi apertis. In
positiq; lapillo extra corpus ne palpitatu eiiciatur: ita securi grassantur: extrahuntq; carnes. Illæ
se contrahunt: sed frustra discuneate. Tanta solertia aialium hebetissimis quoq; est. Præterea ne-
gat ullum esse atrocius aial ad conficiendū hominem in aqua. Luctatur. n. complexu: & sorbet
acetabulis: ac numeroso suctu detrahit eū. In naufragos urinantisue impetū capit: Sed si inuenta
tunc: languescit uis. Exporrigunt enim se resupinati. Mire omnibus marinis expetentibus odorē
quoq; eoz: Quæ de causa & nassis illinunt. Cætera quæ idē retulit: monstro propiora possunt
uideri. Carthei in cætaris assuetus quidam polypos extre e mari i lacu eoz: apertos: atq; ibi sal
famenta populari. Cōuertit in se custodū indignationem assiduitate furti imodici. Sæpes erant
his oblecta: Sed has transcendebat per arbore: nec deprehendi potuit: nisi canum sagacitate. Hi
redeuntē citiua: fere noctu: cōcitiq; custodes expauere nouitate. Primū oium magnitudo inau-
dita erat. Deinde color muria oblitus: odore dirus: Quis ibi polyppū expectasset: aut ita cognosce-
ret? Cū mōstro dimicare sibi uidebãt. Nāq; & afflatu terribili canes agebat: nūc extrēis crinibus
flagellatos: nūc robustioribus brachiis clauaz: mō icussos: ægreq; mltis tridētibz cōfici potuit.
Ondere Lucullo caput eius dolii magnitudine amphoraz. xv. capax: atq; (ut ipse Trebius uerbis
utar) barbas: quas nix utroq; brachio cōplecti esset: clauaz mō torosas: longas pedū. xxx. acetab-
ulis siue calliculis urnalibus peluū mō. Dentis magnitudinē respondentes. Reliquiæ asserua-
tæ miraculo perpendere pondo septingentoz. Sæpias quoq; & loligines eiusdem magnitudinis
expulsas in litus illud idē auctor est. In nostro mari loligies quinū cubitoz: capiti: sæpiæ binū.
Neq; his bimatu longior uita. Nauigera similitudinē & aliã in p̄pontide uisam sibi p̄didit Mu-
tianus cōchã esse acatū mō carinatã inflexa pupæ proa rostrata. In hanc cōdi nauplū aial sæpiæ
simile iudēti societate sola. Duobus hoc fieri generibus. Tranquillo. n. uetorē demissis palmu-
lis ferre ut remis. Si uero flatus inuident: easdē in usu gubernaculi porrigi pandiq; cōchaz sinus
aura. Huius uolūptatē esse ut ferat: illius ut regat. Simulq; eandē descendere incluso sinu: suctu
hausto: territã uisu forte tristi. Id. n. cōstat i uimore nauigatiū: humana calamitas i cã est. Locustæ
crusta fragili munitur in eo genere: quod caret sanguine. Latent mensibus q̄nis. Sistr. cancri: qui
eodē tēpore occultant: & ambo ueris principio senectutē anguim more exeūt reuocatione ter-
goz. Cæteræ in aquis natæ. Locustæ reptantiū mō fluitant. Si nullus ingruat metus: recto me-
tu cornibus: quæ sunt rotunditate præpilata: ad latera porrectis. Iisdē erectis in pauore obliquæ
in latere procedūt. Cornibus inter se dimicant. Vnum hoc aialū nisi uiuū feruētū aq̄ incoquat:
fluida carne nō hēt callum. De cancri. CA. XXXI.

ul' callicibus

Mouent petrosi locis: cancri mollibus. Hyeme aprica loca sectant. Aestate in opaca gur-
gitū recedūt. Oia eius generis hyeme lædūt: autūno & uere piguescūt: & plenilunio
magis: q̄ nocte sydus tepido fulgore mitificat. Cancroz genera carabi: astaci: mæx:
paguri heracleotici: leones: & alia ignobiliora. Carabi a cæteris cancri cauda distant.
In phœnice hippoe uocantur: tantæ uelocitatis ut consequi nō sit. Cætris uita longa: pedes odo-
ni omnibus in obliquum flexi. Foemina primus pes duplex: mari simplex. Præterea bina brachia
denticulatis forcipibus. Superior pars in primoribus his mouetur inferiore immobili: Dex-
trum brachium omnibus maius. Vniuersi: ubi aliquando congregantur: os ponti euincere non
ualent. Quamobrem egressi circueunt: apparetque tritum iter. Pinnoteræ uocatur minimus
ex omni genere. Ideo opportunus iniuriæ. Huic solertia est inanum ostreaz: testis se condere: &
cū accreuerit migrare in cappaciores. Cancri in pauore etiã retrorsum pari uelocitate redeūt.
Dimicant inter se ut arietes aduersis cornibus incurfantes. Contra serpentium ictus medentur.
Sole cancri signum transeunte: & ipsoz cum exanimati sint: corpus transfigurari in scorpiōnes
narrantur in sicco. Ex eodem genere sunt echini: quibus spina pro pedibus. Ingredi est his in or-
bē uolui. Itaq; de tritis sepe aculeis inueniuntur. Ex his echinometræ appellantur: quorum spina
longissima: calices minimi. Nec oibus idē uitreus color. Circa toronem cãdidi nascuntur spina

parua. Oua oïum amara: quina numero. Ora in medio corpore in terram uersa. Tradunt seuerita maris præfagire eos: correpti scq; operiri lapillis: mobilitatemq; pondere stabilientes nolunt uoluntatione spinas atterere. Quod ubi uidere nautici statim pluribus anchoris nauigia infrenant.

De cocleis.

CA. XXXII.

T

N eodem gñe sunt cocleæ aquatiles terrestresq; exerentes se domicilio: binaque cornua protendentes contrahentesq; oculis carent: ideoque corniculis prætant iter.

De peccinibus.

CA. XXXIII.

P

E stines in mari ex eodẽ genere habent. Recõditi & ipsi in magnis frigoribus: ac magnis aestibus. Vnguesq; uelut igne lucentes in tenebris et in ore mädentiũ. Firmioris tam testæ murices. Et conchæ genera: in quibus magna ludetis naturæ uarietas: tot coloz; differentia: tot figuræ planis: & cõchavis: legis: lunatis: i orbem circũactis: dimidio orbe cæsis: in dorsum elatis: lauibus: rugatis: denticulatis: striatis: uertice muricatum itor: margine in mucrone emisso: foris effuso: intus replicato. lam distinctione utrgulata: crinita: crispa: cuniculata: imbricata: undata: cæcellata: reticulata: in obliquũ: in redum expansa: prædentata: porrecta: sinuata: breui nodo ligatis: toto latere: cõnexis: ad plausum apertis: ad buccinam recuruis. Nauigant ex his nerita: præbenteq; concuam sibi partem: & alterã auræ opposentes per saluam æquoz; uelificant. Saliut peccines: & extra uolunt: scq; & ipsi erant.

De dituittis marinis.

CA. XXXIII.

S

E d qd hæc tã pua cõmemoro: cũ populatio moze: atq; luxuria non aliude maior: q; e cõchæ gñe pueniat: lam qdẽ ex tota reze natura dãnõssimũ uetri mare est: tot modis: tot mensis: tot piscium saporibus: quibus precia capientũ periculo sunt.

Quomõ nascant: & ubi: & quõ inueniunt margaritæ.

CA. XXXV.

S

E d quota hæc portio est reputãtib; purpuras: cõchylia: margaritæ? Pag; scilicet fuerat in gulas condĩ maria: nisi manibus: auribus: capite: toto corpore a foeminis: iuxta uirib; gestarent. Quid mari cum uestibus: Quid undis fluctibusq; cũ uellere? Nõ reete recipit hic nos reze natura nisi nudos. Esto: si tanta uentri cum eo societas. Quid tergori? Parum sit nisi qui uestimur: periculis etiã uestiamur. Adeo per totũ corpus animæ hois periculo quæsitã maxime placent. Principiũ ergo culmenq; oïum reze precia margaritæ tenet. Indicus maxime has mittit oceanus. Inter illas beluas tales tantaq; quas diximus: per tot maria uenientes tam longo terræ tractu: e tantis solis ardoribus: atq; in diebus quoq; insulis petunt: & admodum paucis. Fertilissima est taprobæ & stoidis ut diximus in circuitu mundi. Item perimula pmon: totum ipdæ. Præcipue aut laudan: circa arabiam in persico sinu maris rubri. Origo aut atq; genitura conchæ est haud multũ ostrearum conchis differens. Has ubi genitalis anni stimula uerit hora: pandetes sese quadã obscuratione impleri roscido cõceptu tradunt: grauidas postea entit: partũq; conchæ esse margaritæ: pro qualitate roris accepti. Si purus influxerit: candorẽ cõspici. Si uero turbidus: foetũ sor descre. Eundẽ pallere cælo minante cõceptũ. Ex eo qppe cõstare: cõlig; eis maiorẽ sociatẽ esse q; maris: inde nubilũ trahit colorem: aut pro claritate matutina serenum. Si tẽpestiue satien: grã descere & partus. Si fulguret: cõprimi cõchas: ac pro ieiunii modo minui. Si uero & tonuerit: pauidas ac repente cõpressas: quæ uocãt phylæmata: efficere speciem: uerum inani inflatã: sine corpore. Hos esse conchæ abortus. Sani quidẽ partus multiplici cõstãt cute: nõ iproprie callũ ut exstimari corporis possit. Itaq; & purgãtur a peritis. Miror ipso tãtum eas cælo gaudere: sole rubescere: candoremq; perdere ut corpus humanum. Quare præcipuum custodiunt pelago altius merse: q; ut penetrent radii. Flauescunt tamẽ & illæ senecta: rugisq; torpescũ: nec nisi in iuuenta cõstãt ille: qui quærit uigor. Crassescunt etiam in senecta: conchisq; adhærescũ: nec iis auellũ queũ: nisi lima. Quibus una tantũ est facies: & ab ea rotũditas: auerlis planities: ob id tympana nominãt. Cohærentes uidemus in conchis hac dote unguenta circũferentibus. Cætero in aqua mollis unio exemptus protinus durecit. Concha ipsa cũ manũ uidet: cõprimũt sese: operitq; opes suas genera. ppter illas se peti: manũq; si præueniat acie sua abscondit: nulla iustiore pœna: & astis munita supplicis. Quippe iter scopulos pars maior inuenit: sed in alto quoq; comitant; marinis canibus. Nec tñ aures foeminæ arcentur. Quidam tradũt sicut apibus: ita cõchæ examiniibus singulas magnitudine & uetustate præcipuas esse ueluti duces: mitæ ad cauendũ solertie. Has urinantiũ cura peti. Illis captis facile cæteras palãtes retibus includi. Multo deinde obrutas sale in uasis sicilibus erosa carne oï nucleos quosdam corpõz: hoc est uniones decidere in ima. Vfu atteri non dubiũ est: colorẽq; indiligentia mutari. Dos ois

¶ iii

in cādore: magnitudie: orbe: laeuore: pōdere haud p̄mptis rebus in tm̄: ut nulli duo repian̄ indifcreti. Vnde nomē unionū romanæ. si p̄posuere delicie. Nā apud græcos nō est: nec apud barbaros inuētores eius aliud: q̄ margaritæ. Et in candore ip̄o magna differētia. Clarior in rubro mari repertus. Indicus speculariū lapidū squamas assimilat: alias magnitudine præcellēs. Sūma laus coloris est exaluminatos uocari: & procerioribus sua gratia est. Elenchos appellant: fastigiata lōgitudie. Alabastroꝝ figura in pleniore orbe desinentes. Hos digitis suspēdere: & binos: ac ternos auribus. Fœminæ gloria est. Subeunt luxuriæ eius noia: & tedia exq̄lita pditione portatus. Siq̄dem cū id fecere crotalia appellant: ceu sono quoq̄ gaudeat: & collisū ip̄o margaritæ. Affectat q̄ iā & pauperes lictorē fœminæ in publico unionem esse dictantes. Quin & pedibus: nec crepidag: tantū obstragulis: sed totis focculis addūt. Nec. n. gestare iam margaritas: nisi calcent: ac p uniones etiam ambulent: satis est: In n̄o mari reperiri solebant: Crebrius circa bosporum thracium: ruffi ac parui in cōchis: quas myas appellant. At in carnania: q̄ uocatur pinna gignit. Quo apparet non uno conchæ genere nasci. Nā & luba tradit arabicis conchā esse similem p̄ctini in secto: hirsutam echinoꝝ modo. Ip̄sum unionem in carne ip̄sa esse grandini similem. Cōchæ non tales ad nos afferūtur. Nec in acarnania ante laudati reperiunt: enormes & feri: colorisq̄ mar morei. Meliores circa acūū: sed & ii parui. Et in mauritaniæ maritimis. Alexander Polyhistor: & Sudines senescere eos putant: coloremq̄ expirare. Eoꝝ corpus solidū esse manifestū est: q̄ nullo lapsū frangūtur. Non autē semper in media carne reperiuntur: sed aliis atq̄ aliis locis. Vidimus q̄ iam extremis ēt marginibus uelut e concha exeūtes. Et in quibusdā quaternos: quinosq̄. Ponus ad hoc æui semūciæ pauci singulis serupulis excessere. In britannia puos atque decolores nasci certū est. Quoniā Diuus Iulius thoracē quē Veneri genetrici in tēplo eius dicauit: ex britannicis margaritis factū uoluerit intelligi. Lollia Paulinam: quæ fuit Caii principis matrona: nec serio quidē: aut solēni ceremoniæ aliquo apparatu: sed mediocriū ēt sp̄saliū cœnā: uidi smaragdīs margaritisq̄ue operta: alterno textu fulgētibus toto capite crinibus sp̄ris: auribus: collo monilibus: digitisque. Quæ sūma quadringentesi tertium colligebat. Ip̄sam confestim paratā nūcupationē tabulis p̄bare. Nec dona pdigi principis fuerant: sed auitæ opes puinciæ: scilicet spoliis partæ. Hic est rapinæ exitus. Hoc fuit quare. M. Lollius infamatus regū muneribus in toto oriente interdicta amicitia a Caio Cæsare augusti filio uenenū biberet: ut neptis eius quadringētes tertium operta spectaret ad lucernas. Cōputet nūc aliquis ex alia parte: quantum Curios: aut Fabritius in triumphis tulerint: & imaginē eoz̄ ferula: & ex altera parte Lolliam unam imperii mulierculā accubantē: non illos curru detractos: q̄ i hoc uicisse malit? Nec hac summa luxuriæ exēpla sunt. Duo fuere maximi uniones per oē æuū. Vtrunque possedit Cleopatra ægypti reginæ: nouissima p̄ manus oriētis regū sibi traditos. Hæc: cū exquisitis quotidie Antonius saginareſ epulis: superbo simul: ac p̄caci fastu: ut regina meretrix lautitiam eius oēm apparatūq̄ detractans: quærente eo qd̄ astrui magnificentiæ possit: respondit. Vna se cœnæ centies tertium absumpturam. Cupiebat discere Antonius: sed fieri posse non arbitrabatur. Ergo sponſionibus factis: postero die quo iudicium agebatur: magnificam alias cœnam ne dies periret: sed quotidianam Antonio apposuit irridenti: computationemque exoptulanti. At illa corollarium id esse consumpturamque se ea in cœna taxationem confirmans: solamque se centies tertium cœnaturam. Inferri mensam secundam iussit. Ex precepto ministri unum tantum uas ante eam posuere aceti: cuius asperitas usque in tabem margaritas resoluit. Gerebatque auribus tum maxime singulare illud & uere unicum naturæ opus. Itaque spectante Antonio quidnam esset actura detractum alterum merſit: ac liquefactum absorbuit. Iniecit alteri manum. L. Plancus iudex sponſionis eius: eum quoque paranti simili modo absumere. Victumque Antonium pronunciauit homine irato. Comitetur fama unionis eius parem facta illa tantæ quæstionis uictrice regina dissectū: ut cēt in utrisque Veneris auribus romæ in pantheo dimidia eoz̄ cœna. Non ferent tamen hanc palmam: spoliabunturque etiā luxuriæ gloria. Prior id fecerat romæ in unionibus magnæ taxatiōis Clodius tragœdi Aescopi filius relictus ab eo in amplis opibus hæres: ne triumphatu suo nimis superbiat Antonius pene histrioni cōparatus. Et qdē nulla sp̄sione ad hoc p̄ductus: quo id magis regiū erat: sed ut experireſ in gloria palati quid saperēt margaritæ: atque ut mire placere: ne solus hoc sciret: singulos uniones conuiuis ad forbendum dedit. Romæ in p̄m̄scuum ac frequentem usum uenisse: Alexandria in ditione redacta. Primum autem cepisse circa syllana tempora minutas & uiles Feneſtella tradit manifesto errore: cum Elius Stilo iugue thino bello unionum nomen impositum maxime grandibus margaritis prodat. Et hoc tamen

æternæ prope possessionis est: sequitur hæredem. In mæcipatum uenit: ut prædium aliquod. Conchyliæ & purpuras omnis ora atterit: quibus eadem mater luxuria paria pene etiam margaritis præcia fecit.

De natura purpuræ & muricis.

CA. XXXVI.

Purpuræ uiuunt annis plurimum septenis. Latent sicut murices circa canis ortū tricenis diebus. Cōgregant uerno tempore: mutuocq; attritu lētorē cuiusdā caræ saluāt. Simili mō & murices. Sed purpuræ florē illū tingēdis expectū uestibus i medijs hñt faucibus. Līquoris hic ē minimi i cādidā uena. Vñ p̄ciosus ille bibis nigrātis rosæ colore subluōcēs. Reliquū corpus sterile. Viuas capere cōtēdūt: qā cū uita sua succū illū euomunt. Et maioribus qdē purpuris detracta cōcha auferūt: minores cū trapetis frangūt. Ita demū rosē eū excipientes tyriti. Præcipuus hic asia. In menige africa: & getulo littore oceanis: in laconica europæ. Hinc faeces secure scq; romanæ uia faciūt. Idē p̄ maiestate in pueritia est. Distinguit ab eate curiā. Diis aduocaf placādis: oēm̄q; uestē illuminat. In triūphali miscet auro. Quapp exculata & purpuræ sit infātia. Sed uñ cōchylis præcia. Quis uirus graue i fūco: color austerus i glauco: & ita cētī silis mari. Lingua purpuræ lōgitudine digitali: qua pascit perforido reliq; cōchylia: tāta duricia aculeo est. Aqua dulci necant: & sicubi flumini imergunt: aliogn captæ diebus qn quagenis uiuunt salua sua. Conchæ oēs celerime crescūt p̄cipue purpuræ. Anno magnitudinē splēt. Quod si hæctenus trāscurrat expositio: fraudatā se prius luxuria credat. Nos idiligētiae dānet. Quāobre p̄seq̄mur ēt officinas: ut tāq; iuctu frugū noscīt rō. Sic oēs q̄ istis gaudēt p̄mio uitæ suæ calleāt. Cōchaze ad purpuræ & cōchylia eadē qdē est materia: sed distat temperamento. Duo sunt grā. Buccinū minor cōcha ad similitudinē eius buccinū: quo sonus editur. Vñ & causa nomini totūditate oris in margine incisa. Alteq; purpura uocaf calliculati. p̄corrēte rostro: & calliculi latere itrosus tabulato q̄ p̄ferat lingua. Præterea clauatū ē ad turbinē usq; aculeis i orbē septenis fere: q̄ nō sūt buccino: sed utrisq; orbes totidē quot hñt ānos. Buccinū nō nisi p̄teris adhæret: circaq; scopulos legitur.

Quot sunt genera.

CA. XXXVII.

Purpuræ noīe alio pelagie uocant. Eazē grā plura: pabulo & solo discreta. Lūtele purtilio: & algēse enutritū alga uilissimū. Vtrisq; melio tanēse in teneia maris ora collectū. Hoc quoq; tñ etiānū leuius atq; dilutius. Calculose appellat a calculo maris mif apto cōchylis: & lōge optio purpuris. Dialutēse. i. uario soli grē pastū. Captū autē purpuræ paulis raritq; cōchis textu ueluti nassis in alto iactis. Inest iis esca clausis mordacitq; cōchæ: quales uidemus: has semineces: sed redditas mari auido hlato reuolūcēs: p̄petūt eas purpuræ: porrectisq; liguis i festāt. At illæ aculeio extimulatæ claudūt sese: p̄mūtq; mordētia: ita p̄dētes auiditate sua purpuræ tollunt.

Quo capiūt tempore.

CA. XXXVIII.

Apt eas post canis ortū aut ante uernū tēpus uilissimū: quoniam cū foetificauere suos habēt succos. Sed id tingentū officinæ ignorant: cū summa uertat in eo. Eximif postea uena: quā diximus. Cui addi salē necessariū: sextarios ferme in libras cētenas. Macerari triduo iustū. Quippe maior uis tāto q̄to recētor. Feruere in plūbo: singulisq; aq; amphoris cētenas atq; qnq; genas medicamis libras æq̄ritæ modico uapore torrerit: & iō lōginquæ fornacis cuniculo. Ita de spumaris subinde carnibus: q̄s hæuisse uenis necesse est: decio ferme die liq̄tis cortina uellus elutriatū mergit in expimētū. Et donec spei satiffiat uis liquor. Rubens color nigrāte deterior. Quinis lana potat horis. Rursusq; mergit carminata: dōc oēm ebibat sanie. Buccinū p̄ se dānat: qm̄ fucū remittit. Pelagio admodū alligat: nimiaq; etus nigritiæ dat austeritatem illam nitorēq;: qui queritur cocci. Ita permixtis uiribus: alterum altero excitat: aut astringitur. Summa medicaminum in libras. Vellerum buccino ducentæ. Pelagio. cxi. Ita fit amethysti color eximius ille. At tyrius pelagio primū fattat imatura uiriditq; cortia: mox permutat in buccino. Laus ei sūma i colorē sanguis cōcreti nigricās aspectu idēq; suspectu refulgēs. Vñ & Hōero purpureus dicit sanguis. Romæ qñ usus purpuræ.

CA. XXXIX.

Purpuræ usū R. dæ semp fuisse uideo. Sed R. dulo in trabea. Nā toga p̄trea & latiore clauo Tullū Hostiliū e regibus primū usū: herulicis deulctis satis cōstat. Nepos Cornelius: q̄ Diui Aug. p̄cipatu obiit. Me inqt tuuene uiolacea purpura uigebat: cūta si bra dētris cētū ue nibat: nec mīto post rubra tarētia. Huic successit dibapha tyria: q̄ in libras denariis mille non poterat emi. Hac Lentulus Spinter ædilis curulis primus in p̄trea usus improbatur. Quæ purpura quis nō tū inquit tricinaria facit: Spinter ædilis fuit urbis cōditæ anno. dcc. Cicerōe conf. Dibapha tunc dicebatur: quæ bis tincta esset: ueluti magnifico ipēdio. Qualiter nūc oēs pene cōmodiores purpuræ tignūt. In cōchylia ueste cætera eadem sine

uel succo

uulsi

uel canica

larom

uel cuniculi

uel liquata

buccio: pterq; ius tpatuz: Acq; p idiuilo hūani potus ex cremto: dimidia & medicamā addit. Sic gignit laudatus ille pallor: fatuitate fraudata: tantoc; dilucidior q̄to magis uellera efurunt.

De precio earum.

CA. XXXX.

Recia medicamēto sūt qdē p fertilitate littoꝝ uiliora. Nō tñ usq; pelagias libras qnq; genas nūmos excedere: & buccini cētēos scōat; q̄ ista mercant̄ imēto. Sed alia sunt: nec habēt finē uitia. luuatq; ludere ip̄dicio: & iustus geminare miscēdo itez: & ip̄a adulte rare adulteria naturā: sicut testudines tingere: argentū auro cōfundere: ut electra fiant: addere iis aera: ut corithia.

De tingēdo amethystino & cocco byssino.

CA. XXXXI.

Non est satis abstulisse gēmae nomē. amethystū rursū absolutū inebriat̄ tyrio: ut sit ex utroq; nomē ip̄obū: tyriamethystus: simulq; luxuria duplex. Et cū cōseceſ cōchyliā: trālire melius i tyriū putāt. Pœnitētia hoc primū debet iuēisse artificē mutāte qd dānabat. Inde rō ē nata. Votū quoq; factū e uitrio portētosis i genis: & gemia demonstrata uia luxuria: ut color alius operiret̄ alio. Suauior ita fieri leuiorq; dicitur. Quin & terrena miscet̄: coccoq; rictū tyrio tingere: ut fieret his byssinū. Coccū gallatiæ rubēs gramē: ut dicemus in terrestribus: aut circa emeritā lūstania: i maxia laude ē. Veg; ut simul pagant̄ nobilia pigmēta anniculo gramī lāquidus succus. Idem a q̄drimo euanidus. Ita nec recētū uires: neq; senescēt. Abūde tractata est ratio: qua se uitroꝝ iuxta forminarūq; formā credit amplissimam fieri.

De pinna & pinnotere: & aquatiliū sensu.

CA. XXXXII.

Onchag; gnis & pīna ē. Nascit̄ i limosis subiecta sp̄: nec unq; sine comite: quē pinotere uocat̄: alii pinophylacē id ē sq̄lla parua. Altubi cancer: dapis affeſator. Pādīt se pīna lumibus orbū corpus itus minutis piscibus p̄bēs. Assultāt alii pinus: & ubi lectia audacia creuit: iplēt̄ eā. Hoc tēpus speculatus idex morū seui significat. Illa ore cōpresso q̄qd i cluſit: exaiat̄: p̄tēq; socio tribuit. Quo magis miror quōsdā existimasse aq̄tilibus nullū inesse sensum. Nouit torpedo uim suā ip̄a nō torpēs: mersaq; i limo se occultat: pisces: q̄ securi natantes ob torpuere corripēs. Huius icōri teneritas nulla p̄ferē. Nec minor solertia rana: q̄ i mari piscatrix uocat̄: eminetia sub oculis cornicula turbato limo exerit: assultantes pisculos pertrahens: donec tam prope accedāt: ut affiliat. Simili modo squatina: & rhōbus abditi pinnas exertas mouēt specie uermiculoz. Itemq; quæ uocatur raia. Nam palstina latrocīnatur ex occulto tranſiunt: radio: quod telum est ei fingens. Argumēta solertiæ huius: quod tardissimi pisciū hi mugilē uelocissimū omnium habentes in uentre reperiuntur.

De scolopendris: uulpibus: & glanis:

CA. XLIII.

Scolopēdra terrestribus similes: q̄s cētipedes uocat̄: hamo deuorato oīa iterranea euomit: donec hamū egerāt: deide reſorbēt. At uulpes marinae filii i piculo glutinū ampli us usq; ad iſirma lineā: q̄ facile p̄odāt. Glanius: Et q̄ glāis uocat̄ auerſus mordet hamos: nec deuorat: sed eſca ſpoliata graſſat̄.

De ariete pisce.

CA. XLIIII.

Aries ut latro: Et nunc grādiōꝝ nauū i ſalo ſtātū occultatus umbra: si quē nandi uoluptas inuitet: expectat. Nūc elato extra aquam capite: piscantium cymbas ſpeculat̄: occultuq; adnatans mergit.

De his q̄ tertiā naturā hnt nō aialiu: neq; fruticū: & de urticis: & spōgiis. CA. XLV.

Quidē & iis sensū iesse arbitror: q̄ nec aialiu: neq; fruticū: sed tertiā ex utroq; naturā hnt: urticis dico & spōgiis. Urticæ noctu uagan̄: noctuq; mutant̄: carnosæ frōdis. Ii natura ut carne uescant̄: Vix pruritu mordax: eadēq; q̄ terrestris urticæ. Cōtrahit ergo se q̄ maxie rigēs: ac p̄natate pisciculo frōdē suā spargit: cōplectēsq; deuorat. Alias mercēti filij: & iactari se passa ſuctu algæ uice: cōtactos pisces: attrituzq; petreæ scalpētes pruritu inuadit. Eadē noctu pectines: & echinos p̄grit. Dū admoueri sibi manū sentit: colorē mutat̄: & cōtrahit. Tacla uredinē mittit: paulūq; si fuerit iterali: abscondit. Ora ei in radices eē tradunt. Excremēta p̄ ſūma tenui fistula reddi. Spōgiæ tria gna accipimus: spissum: ac p̄duꝝ: & aspeꝝ. Tragos id uocat̄. Minus spissū & mollius māx. Tēue dēsumq; ex quo p̄icilli: achilleū. Nascit̄ oēs i petris: Alunt̄ cōchis: pisce: limo. Intellectū iē iis appet: q̄ ubi auulſore senſē: cōtractæ multo difficilius abstrahunt. Hoc idē ſuctu pulsante faciūt. Vivere eſca māifesto cōchæ: minuta i iis reptæ oſidūt. Circa toronē uescit illis auulſas ēt aiūt: & ex relictis radicibus recrescere. In petris tuoris quoq; iheret color: aſtrictis p̄cipuz: q̄ gnanē i ſyrtibus: maxie ſiūt manā. Sed mollis.

simæ circa lyciã. In profundo at nec uetoso: molliores. In helle sperto aspa. Et de se circa maleã. Puffit in apricis locis: non optiã in gurgitibus: uentibus: iteque madentibus nigricas color. Adhæret: nec parte nec tota. Inter sunt. n. fistulae quã manes: quaternae fere: aut quinque: quos pasci existimatur. Sūt & aliae: sed supra concretæ. Et subesse membrana quaedam radicibus earum intelligit. Viuere constat longo tpe. Pessimum oium genus earum est: quæ aplysiæ uocantur: quia elui non possunt: in quibus maxime sunt fistulae: & reliqua densitas spissa.

De caniculis marinis.

CA. XLVI.

Anniculagæ maxima multitudo circa eas urinates graui piculo infestat. Ipsi ferunt & nubẽ quãdã crassefcent sup capita aialiu planogz pisciu similit præmentẽ eos: arcenitẽq; a reciprocãdo: & ob id stilos pacutos lineis annexos habere se: quia nisi perforat. Ita non recedat caliginis & pauoris (ut arbitror) ope. Nubẽ. n. & nebulã cuius noie id malũ appellat: inter aialia illa haud ultra cõperit quisquam. At cũ caniculis atrox dimicatio. Inguina & calces: omnemque candorem corporum appetunt. Salus una in aduersas eundẽ ultroq; terredã. Paut .n. hoimẽ æque ac terret. Et fors æqua in gurgite. Ut ad summa aquæ uentũ est: ubi piculũ accipit. Adẽpta rone cõtra eũdi: cũ conef emergere. Et salus ois in fortis. Funẽ illi religatũ ab hoeris eius trahit. Hic dimicãt ut sit piculi signũ: leua quatit. Dextera apprehenso stilo in pugna est. Modicus alias tractus. Ut ppe carinam uentũ est: nisi pceleri uel repente rapiant: absunt spectat. Ac sepe iam subducti e manibus auferuntur: si non trahentiũ ope conglobato corpe in pilæ modũ ipsi se a tiuere. Proterdunt quidẽ tridẽtes illi. Sed mōstri solertia est nauig: si subeũd: atq; ita e tuto plan di. Ois ergo cura ad speculãdũ hoc malũ infumitur. Certissima est securitas uidisse planos pisces: quia nunq sunt ubi maleficæ bestia. Quia de causa urinates sacros appellat eos.

De aiantibus q silicea testa: & quæ sine uillo iccludunt: & reliqs sordidis aialibus. CA. XLVII.

Silicea testa icclusis farẽdũ est nullũ eẽ sensum: ut ostreis. Multis eadẽ natura: quæ fructu: ut olothuris: pulmonibus: stellis. Adeoq; nihil non gignit in mari: ut caupo. Nã eẽ æstua aialia pncipi molesta saltu: aut quæ capillus maxime celar: existant: & circũglobata escæ sepe extrahunt. Quæ causa somnũ pisciũ in mari noctibus infestare existimatur. Quibusdam uero ipsis innascuntur: quo in numero chalcis accipitur.

De uenenatis marinis.

CA. XLVIII.

Ec uenena cessant dira: ut in lepore: q in indico mari eẽ tactũ pestilẽs: uomitũ dissolutionẽq; stomachi ptinus creat. In nro ossa in formis: colore tm lepore similis. In tãdis & magnitudine & pilo duriore. Tantũ uisus ibi capif. Aeq; pestif: & aial araneus spinae idorso aculeo noxius. Sed nullũ usq; execrabilis q radius sup caudã eminet trigenis: quã nisi pasta cã appellat. Quin cõchiliũ magnitudie arbores ifixus radici necat. Arma ut telũ pforat & f: tri & ueneni malo.

De morbis piscium.

Ca XLIX.

Orbos uniuersa genera pisciũ & cætera aialia eẽ fera non accipimus sentit. Verge agrotare singulos mani festũ facit aliquoz macies: cũ i eodẽ gũe ppingues alii capian.

De generatione eorum mira.

CA. L.

Vo nã mō generet: desiderũ & admiratio hoim differri non patit. Pisces attritu uerũum cocut: tãta celeritate ut uisum fallat. Delphini & reliq; cere sũ mō: & paulo diutius. Fœmina piscis coitus tpe marẽ sequit: uentrẽ eius rostro pulsans. Sub partu mares fœminã: limiliter oua uescẽtes eage. Nec satis est gnãtũ per se coitus: nisi editis ouis in er se uersando mares: & fœminã uitale aspererint uisus. Non oibus id cõtingit ouis in tanta multitudine: alioquin repleant maria & stagna: cũ singuli uteri innumerabilia cõcipiant.

Item de generatione: & q pisces oua pariant.

CA. LI.

Piscium oua in mari creant: quãdã summa celeritate ut mure nage. Quãdã paulo tardius: Plani pisciũ. quibus cauda non obest aculeiq; ut testudines: & raia: in coitu supne nitũ. Polypi crine uno fœminã naribus adnexo. Sæpiæ & loligines linguis cõponetes inter se brachia: & in cõtrariũ nantes: & pariũ ore. Sed polypi in terrã uerũ capite cocut. Reliq; mollium tergis: ut canes. Item locustæ & sqlla. Cætri ore. Ranae supueniunt prioribus pedibus alas fœminã mare apprehen denet: posterioribus clunã. Pariũ minimas carnes nigras: quas gyrimos uocant: oculis tm & cauda insignes: mox pedes figurant: cauda findente se in posteriores. Mirũq; f: melliũ uita resoluunt in limũ nullo cernete: & rursus uernis aq; reascunt: q fuerit nata: perĩ de occulta rone cũ oibus annis id eueiat. Et mytuli & pectines sponte naturã in harenõ

his pueniūt. Quæ durioris testæ sunt: ut murices purpuræ: salusario sētore. Sicut arefcente hūo-
re cullices: atq; spuma maris incalcescente cū admissus est imber. Quæ uero siliceo tegmine ope-
riunt: ut ostrea putrescente limo: aut spuma circa nauigia diutius stante: defixio: q; palos: & lignū
maxie. Nuper cōpertū i ostreatis: hūorē iis foeticū lactis mō effluere. Anguilla atterit le sco-
pulis: ea strigmēta uiuēscūt. Nec alia est eaz; procreatio. Piscium diuersa gēna nō coeūt: pter squa-
tinā: & raia ex qbus nascitur priori pte raia similis: & nomē ex utroq; cōpositū apud græcos tra-
hit. Quæ dā tpe anni gignūt: & i hūore ut in terra. Vere pētines: limaces: hirudines eodē tpe eua-
nescunt. Piscū aut: lupus & trichias bis āno parit: & saxatiles oēs. Mulli terit: chalcis: cyprus:
sexies. Scorpiones bis: ac fargi uere & autūno. Ex plāis squatina sola autūno & occasu uergiliag.
Plurimi piscū trib; mēibus: aprili: maio: iunio: Salpæ autūno: pari: torpedo: squali circa ægno-
chiū. Molles uere. Sæpia oibus mēibus. Oua eius glutino attramēti ad speciē uaz; cohæretia:
māsculus psequit afflatus: alias sterilecūt. Polypi hyeme coeunt. Pariūt uere oua tortili uibrata
Pāpino: tāta foecūditate: ut multitudine ouoz; occisi nō recipiāt cauo capitis: quæ pgnates tūle-
re. Ea excludūt quinquagesimo die: e qbus multa ppter numez; interdunt. Locusta & reliq;
tenuioris crustæ ponunt oua supra oua: atq; ita incubāt. Polypus foemina mō in ouis sedet: mō
cauernā cacellato brachioz; iplexu claudit. Sæpia i terreno parit: inter harūdines: aut sicubi ena-
ta alga. Excludit quindécimo die. Lolligines i alto cōserta oua edunt ut Sæpia. Purpuræ: mari-
ces: eius deniq; generis uere pariūt. Echini oua plēlunius hnt hyeme. Et colez; hyberno tpe na-
scunt. Torpedo octogenos foetus hns inuenit: eaz; q; itra se parit oua præmollia i aliū locū ute-
ri trāfferēs: atq; ibi excludēs. Simili mō oia q; carthilaginea appellauimus: ita fit ut sola piscū &
aīal pariāt: & oua cōcipiāt. Sylurus mas solus oīum edita custodit oua: sæpe & quinquagenis die-
bus ne absumant; ab aliis. Cæteræ foemina in triduo excludunt: si mas attigit. Acus siue belone
unus piscium dehiscēte pp multitudinē utero parit. A partu callescit uulnus: quod & in cæcis
serpentibus tradūt. Mus marinus in terras scrobe effossa parit oua: & rursus obruit terra. Trice-
simo die refoffa aperit: foetuz; in aquam ducit.

De uuluis piscium.

CA. LII.

Erythini & chanz; uuluas habere traduntur. Qui trochos appellatur a græcis ipse ē
inire. Aquatiliū omnium foetus inter inītia uisū carent.

De longissima uita piscium.

CA. LIII.

Eui piscium memorandū nuper exemplum accepimus. Pausylipum uilla est campa-
niæ haud procul neapoli. In ea in Cæsaris piscinis a Pollione Vedio coniectum piscē
sexagesimum post annum exspirasse scribit Anneus Seneca. Duobus aliis æqualibus
eius ex eodem genere etiam tunc uiuentibus. Quæ mentio piscinarum admonet: ut
paulo plura dicamus hac de re: priusq; digrediamur ab aquatilibus.

De uiuariis ostreaz; & quis ea primus inuenit.

CA. LIII.

Ostreaz; uiuaria primus oīum Sergius Orata iuenit i baiāo: ætate. L. Crassi oratoris aī
maricū bellū: nec gulæ cā: sed auaritiæ: magna uestigalia tali ex ingenio suo pceptens.
Ut q; primus pētiles iuenit balineas: ita māgonizatas uillas subide uedēdo. Is primus
optimū saporē ostreis lucrinis adiudicauit: qñ eadē aquatilia genera aliubi atq; aliubi. meliora.
Sicut lupi pīces in tyberi amne inter duos pōtes: rhōbus. rauenz;: murena in sicilia: elops rhodit
& alia gēna silt: ne culinaz; cēsura pagaf. Nōdū britānica feruebat littora: cū Orata lucrina nobi
litabat: postea uisum tāti in extrema italia petere brūdusiū ostreas: ac uelitis. Sed inter duos sapo-
res nup excogitātū famē lōgæ aduētūis a brūdusio cōpascere in lucrino. Eadē ætate prior Lic-
nius Murena reliquoz; piscū uiuaria iuenit. Cuius deinde exēplū nobilitas secuta ē. Philippus
Hortēsius Lucullus exciso ēt monte iuxta neapoli maiore ipēdio q; uillā ædificauerat: euripū:
maria admisit. Quæ d'cā magnus Pō. Xer se togatū eū: appellabat. Quadragintamiliib; ipis pīcis
a defūcto illo uenire pīces. Quis primus, murenaz; uiuaria fecerit.

CA. LV.

nō Cartius

Murenaz; uiuarium priuatim excogitauit. C. Hirrus æte alios: qui coenis triūphalibus
Cæsaris dictatoris sex milia numero murenarum mutuo appendit. Nam permutare
quidem precio noluit: aliaue merce. Huius uillam iter q; modicū. xl. milibus pīcinæ
uendiderunt. Inuasit deinde singulorum piscium amor. A pud baulos i parte baiana
pīcinam habuit Hortensius orator. Murenam adeo dilexit: ut exanimatam fleisse credatur. In
eadem uilla Antonia Drusi murenæ: quam diligebat faures addidit: Cuius propter famam nō-
nulli baulos uidere cōcupuerant.

De coclearum uarietis: & quis primus instituit. CA. LVI.
 Ocleage uariata instituit Fuluius Hirpinus in tarquinensi pauloante ciuile bellū: quā
 cū Pompeio magno actū est: distinctis quidē generibus eage: separatim ut essent: alihæ
 quæ in reatino agro nascunt. Separatim illyricæ: quibus magnitudo præcipua. Africanæ:
 quibus fecunditas. Solitanæ quibus nobilitas. Quin & saginæ eage commentatus est: sapa & ferre:
 aliisq; generibus. Ut cocleæ quoq; altiles ganæam impleant. Cuius artis gloria in eā magnitudi-
 nē perducta sit: ut octoginta quadrantes caperent singulæ calices auctor est. M. Varro.

De piscibus terrenis. CA. LVII.
 Piscium genera etiānum a Theophrasto mira produnt circa babilonis rigua decedēti
 bus fluuiis in cauernas aquas hebetes remanere. Quosdam inde exire ad pabula pen-
 nulis gradiētes crebro caudæ motu: cōtraq; uenātis refugere in suas cauernas: & i iis
 obuertos stare. Capita eage esse ranæ marinæ similia: reliquis partes gobiogæ: Branchias ut cæte-
 ris piscibus. Circa heracleam & toronē & lycū amnē esse multifaria. In ponto unum genus esse:
 quod extremas fluminū aquas sectet: cauernasq; sibi faciat in terra: atq; in iis uiuat & reciprocis
 amnis siccatō litorē. Effodi ergo motu demū corpogæ uiuere eos approbant. Circa heracleā
 eandē eodemq; lyco amne decedente ouis relictis in limo generari pisces: qui ad pabula petenda
 palpitent exiguis branchiis. Quod fieri non indigo hūoris: propter quod & āguillas diutius ui-
 uere exēptas aquis. Oua autē in sicco maturari: ut testudinum. Eadem in ponti regione apprehē-
 di in glacie piscium quosdam maxime gobiogones non nisi patinarum calore uitalem motū facien-
 tes. In iis quidē tamētī mirabilis: est aliqua ratio. Idem tradit spaphlagonia effodi pisces gratissi-
 mos cibus terrenos alios scrobibus. In iis locis ubi nullæ restagnent aquæ. Miraturq; & ipse gigni
 sine coitu. Humoris quidē uim aliquā inesse quam puteis arbitratur: cū nonnulli reperiantur pi-
 sces. Quicquid est hoc certe minus admirabile talpæ: facit uita subterranei animalis: nisi forte
 uermium terrenorum: & his piscibus natura est.

De muribus nili. CA. LVIII.
 Eram oibus iis fidem nili inundatio affert oia excedentem miracula. Quippe detur
 gente eo musculi reperiuntur incohato opere genialis aquæ terræq; iam parte corpo-
 ris uiuentes: nouissima effigie etiānum terrena.

De anthia pisce: & quomodo capiatur. CA. LIX.
 Ec de anthia pisce sileri cōuenit. Itaq; plerogq; aduerto credidisse apud chelidonia i-
 sulas: quas diximus asia scopulos ante tauri promontoriū sitas. Ibi frequēs hic piscis:
 & celeriter capiatur uno genere: partio nauigio & concolori ueste: eademq; ora per ali-
 quot dies continuos piscator enauigat certo spatio: escamq; proicit. Quicquid ex eo mutet: su-
 specta fraus prædæ est. Cauē scq; qd timuit: cū id sepe factū ē: unus aliquando cōsuetudine inuita-
 tus anthias escam appetit. Notatur hic intentione diligenti: ut auctor spei: cōsistorq; capturæ.
 Neg. n. est difficile cū per aliquot dies solus accedere audeat: tandē & aliquos inuenit: paulatim
 comitator. Postremo greges adducit innumeros: iam uetustissimis quibusq; assuetis piscatorem
 agnoscere: & cibū e manu capere. Tū ille paulum ultra digitos in esca iaculatus hamum singulos
 inuolat uersus q; capit: ab umbra nauis breui conatu abscidens: Ita ne cæteri sentiant alio intus ex-
 cipiēte cetonibus raptū: ne palpitatio ulla aut sonus cæteros abigat. Cōciliatorē nosse ad hoc p-
 dest: ne capiat. Parcit piscator fugituro in reliquū gregē. Ferunt discordē sortū duci sortū insidiatū
 pulchre noto cœpisse malefica uolūtate. Agnitū i macello a sortio cuius iniuria erat: & dati dāni
 formula ex edicto cōdēnatū. Addit Mutianus æstimata lite decē libris. Idē anthiæ cum unū ha-
 mo teneri uiderit: spinis q; i dorso ferratas hñt lineā seccare traduntur: eo qui tenetur extendē-
 te: ut præcidī possit. At inter sargos: ipse qui tenetur: ad scopulos lineam terit.

De stellis marinis. CA. LX.
 Præter hæc claros spia auctores ut deo mirari stellā i mari. Ea figura est pua admodū
 caro itus: extra durior callo. Huic tā igneū feruorē eē tradūt: ut oia i mari tacta adu-
 rat. Oem cibū statim pagat. Quibus sit hoc cognitū expimētis: haud facile dixerī. Multo
 mirabilis dixerī id cuius expiēdi quortidie occasio ē. De dactylis eorūq; miraculis. CA. LXI.

Onchæ e gñe sūt dactyli ab humanogæ unguū similitudine appellati. Iis natura in
 tenebris remoto lumine: alio fulgore clarere: & q̄to magis humorē habeāt. Lucere in
 ore mādētū. Lucere i manibus: atq; ēt in solo: ac ueste decidentibus guttis: ut procul
 dubio pateat: succi illam naturam esse: quam miremur etiam in corpore.

De inimicitis: & amicitis inter se aquatilium.

CA. LXII.

Sunt & inimicitiarum atque concordiae miracula. Mugli & lupus mutuo odio flagrant. Coger & murena caudas inter se praerodentes. Polypu i ratu locusta pauet: ut si iuxta uiderit: oino moriat. Locustam conger. Rursus polypu congeri lacerant. Nigidius auctor est praerodere caudam mugli lupum: eosdemque stans mensibus concordare esse. Oes autem uiuere: quibus caudae sic amputentur. At e contrario amicitiae exempla sunt: praeter illos de quorum diximus societate. Balenae musculus quandoque praegravi superciliorum pondere obrutis eius oculis infestantia magnitudinem uada praenans demonstrat: oculorumque uice fungitur. Hinc uolucrum naturae dicentur.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER DECIMVS

De Natura Auium.

CA. I.

EQ VITVR NATVRA AVIVM: Q. VARVM GRANDIS, simi: & pene bestiae: generis strutiocameli. Africi uel aethiopiici altitudinē equitis isidentis equo excedūt: celeritate uincūt. Ad hoc demū datis penis: ut currentē adiuuēt. Caetero nō sunt uolucres: nec a terra tollunt. Ungulae iis ceruinis similes: quibus dimittant: bifidulae cōprehēdēdis lapidibus utiles: quos i fuga cōtra sequētes igerūt pedibus. Cōcoquēdi sine delectu deuorata mira natura. Sed nō minus soliditas: in tanta reliq̄ corporis altitudine cū colla frutice occultauerint: late sese existimantium. Premia ex iis oua poppter amplitudinem pro quibusdam habita uasis: conosque bellicos: & galleas adornātes pēnae.

De phoenice.

CA. II.

AEthiopes atque indi discolors maxie: & inenarrabiles ferūt aues. Et ante omnes nobilem arabiae phoenicem. Haud scio an fabulose unum in toto orbe: nec uisum magno pere. Aquilae narratur magnitudine: auri: fulgore circa colla: caetera purpureus: ceruleam roseis caudam pennis distinguētibz. Cristis faciem: caputque plumeo apice honestare. Primus atque diligētissimus togatorum de eo prodidit Manilius senator ille maximis nobilis doctrinis: doctore nullo. Auctor est neminē extitisse qui uiderit uescentem. Sacrum in arabiae solo esse. Viuere annis sexentis sexaginta. Senescentē casia: thurisque surculus construere nidum: replet odoribus: & super emori. Ex ossibus deide ac medullis nasci primo ceu uermiculi: inde fieri pullū. Principioque iusta funeri priori reddere: & totū deferre nidum prope pancaiam in solis urbem: & in ara ibi deponere. Cum huius alitis uita magni conuersionem anni fieri prodit idem Manilius. Iterumque significationes tempestatum: & hyderum eodem reuerti. Hoc autem circa meridiem incipere. Quo die signum arietis sol intrauerit. Et fuisse eius conuersionis annū prodente se. P. Licinio, Marco Cornelio cons. ducentesimum quintumdecimū. Cornelius Valerianus phoenicem deuolauisse in aegyptum tradit. Qu. Plautio Sex. Papinio cons. Allatūque esse in urbem Claudii principis censura: anno urbis. dccc. & in comitio ppositū: Quod actis restatum est. Sed quae falsa esse nemo dubitabit.

De aquilis:

CA. III.

AX iis quas nouimus: aquilae maxima & uis. Sex eaz genera. Melanotos a graecis dicta: eademque ualeria minima magnitudie: uiribus praecipua: color nigricans. Sola aquilae foetus suos alit. Caetera (ut dicemus) fugat. Sola sine clagore: sine murmuratione. Conuersat aut in motibus. Secundi generis pygargus in oppidis masirat & in capis albicantē cauda. Tertii morphnos: quā Hōerus & parenō uocat: aliq̄ & plancū & anataria: secūda magnitudie & uis: huius uita circa lacus. Phocmonae Apollinis dicta filia detes ei te pdidit: mutae alias carenti lingua. Eadeque aquilae nigerrima: pminētore cauda. Consensit & Boethus. Ingeniū ē ei testudies raptas stragere e sublimi iaciēdo: Quae fors iterem it poetā Aeschylū: pdicta factis (ut ferūt) eius diei ruinam secūda caeli fide cauentem. Item quarti generis est percopterus: ea de moratur per lacus: uulturina specie: alis minimis: reliquas magnitudine antecellens: sed imbellis: & degener: utpote quam uerberet coruus. Eadem ieiunae semper auuditatis: & quae uolae murmurationis. Sola aquilarum ex anima ferit corpora. Caetera: cum occidere: confidunt. Hac

uel clagum

uel secutura

facit ut quintū genus gnesion uocet: uelut uerū solūq; icorruptæ originis: media magnitudine: colore subrutilo: rarum cōspectu. Superest halletus: clarissima oculorū acie: librās ex alto sese: uelut in mari pisce: preceps in eum ruens: & discussis pectore aquis: rapiens. Illa quam tertiam diximus: circa stagna aquaticas aues appetit: mergentes se subinde: donec sopitas lassatasq; rapiat. Spectanda dimicatio: aue ad perfugia littoꝝ tendente: maxime si cōdensa harundo sit. Aquila in delectu abigente ala: & cū appetit in lacus cadente: umbrās suam nani sub aqua a littoꝝ ostendit. Rursus aue in diuersa: & ubi minime se credat spectante mergente. Hæc causa est: gregati auius natādi: quia plures simul non infestantur: respectu pennarū hostē occedentes. Sæpe & aquilæ ipsæ non tolerant pondus apprehensū una mergunt. Halietus tantū implumes etiānum pullos suos percutiens subinde cogit aduersos intueni solis radios: & si cōnuerit silentēq; aiaduertit. præcipitat e nido uelut adulterinū & degenerem. Illum cuius acies firma contra steterit: educat. Halieti suum genus non hnt: sed ex diuerso aquilæ costu nascunt. Id quidem quod ex his natū est: in ossifragis genus habere: quibus uultures progenerant minores. Et ex his magni qui oīno non generant. Quidā adiciunt genus aquilæ: quam barbatam uocant: thufi uero ossifragā: tribus primis: & qnto aquilæ generi inædificat. Nido lapis ætites: quem aliqui dixere gagites: ad multa remedia utilis: nihil igne deperdens. Est aut lapis iste prægnans: inrus cum quatuor alio uelut in utero sonante. Sed uis illa medica: non nisi in nido direptis. Nidificat in petris & arboribus. Pariūt oua terna. Excludunt pullos binos: uis sunt & tres aliqñ. Alterū expellunt: tedio nutriendi. Quippe eo tēpore ipsi cibū negauit natura: pipitiens: ne oīum feræ fetus raperentur. Vngues quoq; eazē iuertunt diebus iis. Albescunt inedia pennis: ut merito prius suos oderit. Sed eictos ab iis cognatū genus ossifragi excipiunt: & educant cum suis. Vexi adultos quoq; perfectur parens: & longe fugat: æmulos scilicet rapinæ. Et alioquin unū par aquilæ magno ad populandū tractat: ut saties indiget. Determinant ergo spatia: nec in proximo pdant. Rapta nō prius ferūt: sed primo deponūt: expertaq; pondus tunc demū abeūt. Opperūt nō senio nec ægritudine: sed fame: in tantū superiore accrescētē rostro: ut aduncitas aperiri nō queat. A meridiano autē tpe operant: & uolant. Prioribus horis diei donec implentur hoīum conuentu fora ignauæ sedent. Aquilæ pennæ mixtas reliquarū alitrum pennas deuorāt. Negant unq; solam hanc alitem fulmine exanimatam. Ideo armigeram loui consuetudo iudicauit.

Quando legionum signa esse cœperint.

CA. III.

Romanis eā legionibus C. Marius in secūdo cōsulatu suo pprie dicitur. Erat & antea prima cū quattuor alis lepis: minorauris: equis: apris: quæ singulos ordies anteibant. Paucis ante annis sola in acie portari cœperat: reliqua in castris relinquebant. Marius in totum ea abdicauit. Ex eo notatū nō fere apud legiōes unq; hybernātū eē i castris: ubi aquilæ nō sit iugū. Primo & secūdo generi nō minoꝝ tantū quadrupedū rapina: sed et cū ceruis proelia. Multum puluere uolutatu collectū insidens cornibus excutit in oculos: pennis ora uerberans: donec præcipitet in rupes. Nec unus hostis illi satis est. Acrior est cum dracone pugna: multoq; magis anceps etiā si in aere. Oua hic cōfectatur aquilæ auditate malefica. At illa ob hoc rapit ubicūq; uisum. Ille multiplici nexu alas ligat: ita se splicat: ut simul decidat.

Miram de aquila.

CA. V.

St percelebris apud feston urbem aquilæ gloria educatam a uirgine retulisse gratiā: aues primo mox deinde uenatus aggerentem. Defuncta postremo in rogum accensū eius iniectisse sese: & simul conflagasse. Quam ob causam incolæ: quod uocant herotum in eo loco fecere appellarum louis & uirginis: quoniam illi deo ales ascribitur.

De uulturibus.

CA. VI.

Vulturum præualent nigri. Nidos nemo attingit. Ideo etiam fuere qui putarent illos ex aduerso orbe aduolare falso. Nidificat enim in excelissimis rupibus. Fœtus quidem sæpe cernuntur fere bini. Umbricitus auruspicum in nostro æuo peritissimus patere tradit oua. xiiii. Duo ex iis reliqua oua nidumque lustrare: mox abiicere. T riduo autem æte ut biduo uolare eos ubi cadauera futura sunt.

De sanquale

CA. VII.

Sanqualem auem atq; immusulum augures romani magnæ quæstioni habent. Immusulum aliqui uulturis pullum arbitrantur esse: & sanqualem ossifragā. Massurius sanqualem ossifragam dicit esse. Immusulum autem pullum aquilæ: priusq; albicet cauda. Quidam post Mutium augurem uisos non esse romæ confirmauere. Ego quod uicissimulus est: in desidia rerum omnium non arbitror agnitus.

uel zęciū

De accipitribus: CA. VIII.
Accipitrum genera. xvi. inuenimus. Ex iis circa claudū altero pede prosperrimi augurii nuptialibus negociis & pecuariae rei. Triorché a uero testiu: cui picipatū in auguriis Phocemone dedit. Buteonē hūc appellant romani. Familia ēt ex eo cognominata cū prospero auspicio in ducis nauī sedisset. Aesalon graeci uocāt: qui solus omni tpe apparet. Ceteri hyeme abeūt. Distinctio generū ex auditate. Alii nō nisi ex terra rapiunt auē. Alii nō nisi circa arbores uolitantē. Alii sedentē in sublimi. Aliqui uolantē in aperto. Itaq; & columbae nouere ex iis pericula: uisq; cōsidunt: uel subuolant: cōtra naturam eius auxiliantes sibi: in insula africa cerne i oceano. Accipitres totius massiliae humi foetificāt: nec alibi nascunt: illis assueti gētibus. In thraciae parte super amphipolim hoies atq; accipitres societate quadam aucupātur. Hi ex siluis & harundinetis excitant aues. Illi superuolantes deprimunt. Rursus captas aucupes diuidit cum iis. Traditū est missas in sublime ibi excipere eos: & cum tēpus sit capturae: clangore ac uolatus genere inuitare ad occasionem. Simile quidā lupi apud mazotin paludē faciunt. Nam nisi pterea piscantibus suam accipere: expansa eoz retia lacerant. Accipitres autem nō edunt corda. Nocturnus accipiter cybindus uocatur: rarus etiam in siluis: interdū minus cernens. Bellum in ternectum gerit cum aquila: coherentesq; saepeprehenduntur.

uel cirno

De cocyce quae a suo genere interimitur. CA. IX.
Cocycus ex accipitre uidet fieri: tpe anni figurā mutat: quā tunc non apparēt reliquā: perq; paucis diebus. Ipseq; modico tpe aetatis uisus: nō cernit postea. Est autem neq; aduncis unguibus solus accipitru: nec capite similis illis: neq; alio q; colore: ac rictu columbi potius. Quā absumitur ab accipitre: si quādo una apparere. Sola omnium auis a suo genere iterempta. Mutat autem & uocem. Procedit uere. Occultatur canicule ortu: semperq; parit in alienis nidis: maxime palumbium maiori ex parte singula oua: quod nulla alia auis: raro bina. Causa subiticiendi pullos putatur: q; sciat se inuisam cunctis auibus. Nam minuta quoq; infestā. Ita non fore tutam generi suo stirpem opinatur: ni sefellerit. Quare nullum facit nidum: aliq; trepidum animal. Educat ergo subditum adulterato foeta nixu. Ille auidus ex natura praeripit cibos reliquis pullis. Itaque pinguescit: & nitidus in se nutricem cōuertit. Illa gaudet eius species: miraturque sese ipsam: q; talem pepererit. Suos comparatione eius damnat: ut alienos: absumitq; etiam se inspectante patitur: donec corripit ipsam quoque iam uolandī potens. Nulla tum auis suauitate carnis comparatur illi.

De miluis.

De miluis. CA. X.
Milui ex eodem accipitrum genere magnitudine differunt. Notatum in iis rapacissima & famelicam semper alitem: nihil esculenti rapere unq; ex funerum ferculis: nec olympeae ex hara. Ac ne ferentium quidem manibus: nisi lugubri municipioq; immolatiū ostento. Iidem uidentur artem gubernadi docuisse cauda flexibus in caelo monstrante natura: quod opus esset in profundo. Milui & ipsi hybernis mensibus latent: non tamen ante hirundines abeuntes. Traduntur autem & solstitiis affici podagra.

Digestio autum per genera.

Olucrum prima distinctio pedibus maxime cōstat. Aut enim aduncos ungues habet: aut digitos: aut palmipedum in genere sunt: uti anseres: & aquaticae fere aues. Aduncos ungues habentia carne tantum uescuntur ex parte magna.

De inauspicatis auibus: cornice: coruis: bubone.

Ornices & alio pabulo. Vtq; duritiam nucis rostro repugnantem uolantes in altū in saxa tegulae iaciunt iterum ac saepius: donec quassata perfringere queant. Ipsa alis est inauspicatae garrulitatis: a gbusdā tñ laudata. Ab arcturi sydere ad hirundinū aduentum notat: eā in Mineruae lucis replisq; raro: alicubi oīno nō aspicit: sicut athenis. Praeterea sola haec etiam uolantes pullos aliquādiu pascit. Inauspicatissima foetus tēpore: hoc est post solstitium. Ceterae omnes ex eodem genere pellunt nidis pullos: ac uolare cogunt: sicut & corui: qui & ipsi non carne tantum aluntur: sed robustos quoq; foetus suos fugant longius. Itaq; paruis in uicis non plus bina cōiugia sunt. Circa cranonem quidem thessaliae singula perpetuo. Genitores soboli loco cedunt. Diuersa in hac & supradicta alite quaedam: corui ante solstitium generant. Item aegrescunt sexagenis diebus: siti maxime: antequam sici coquantur autumno. Corui ab eo tempore corripitur morbo. Corui patiunt cum plurimum quinos. Ore eos parere aut coire uulgus arbitrat. Ideoq; grauidas si ederit coruinū ouū: p os ptū reddere: atq; in totū diffu-

culter parere: si tecto inferant. Aristoteles negat. Nō hercule magis: q̄ in aegypto ibim. Sed illā ex osculationē: quā saepe cernit: qualē in colūbis esse. Corui in auspiciis soli uident intellectū hīc si gnificationū suarū. Nā cum mediā hospites occisi sūt: oēs e pelopōneso & attica regione uolauerūt. Pessima eorū significatio cū glutit uocē uel strangulati. Vncos unguēs & nocturnā aues habēt: ut noctuā: bubo: ululā. Oīum horū hebetes interdiu oculi. Bubo funebris & maxie abominatus publicis praecipue auspiciis. Deserta incolit: nec tantū desolata: sed dira ē: & inaccessa. Noctis mōstrū: nec carū aliquo uocali: sed gētu. Itaq; in urbibus: aut oīo in luce uisus: dirū ostē tū est. Priuatōe domibus insidentē plurimū scio non fuisse feralē. Volat nunq̄ quolibet: sed trās uersus auferē. Capitolii cellam ipsam intrauit Sex. Papellio litro. L. Pediano consl. ppter qd̄ no nis martiis urbs lustrata est eo anno. De incendiaria aue. CA. XIII.

Nauspicata est & incendiaria auis: ppter quā sapenome ro lustratā urbē in annalibus inuenimus: sicut. L. Crasso. C. Mario cōss. Quo anno & bubōe uisō lustrata est. Quā sit auis ea nec reperit: nec traditur. Quidā ita interpretant incendiariā esse: q̄cūq; apparuerit carbonem ferens ex aris uel altaribus. Alii spinturnicem eam uocāt. Sed haec ipsa quae esset inter aues: qui se scire diceret: non inueni.

De cluina.

CA. XIII.

Liuinam quoq; auem ab antiquis nominatam antmadueto ignorari. Quidam cluinatoriam dicunt. Labeo prohibitoriam. Et apud Nigidium subis appellatur auis: quae aquilarum oua frangat.

De auib; incognitis.

CA. XV.

Sunt praeterea cōplura genera depicta in hetrusca disciplina saeculis nō uisā: quae nūc defecisse mirum est: cum abundet etiam quae gula humana populatur.

De auib; nocturnis.

CA. XVI.

Xternos de auguriis peritissime scripsisse illas noie putat. Is tradit: noctuā: bubonē: picū: arbores cauantē: trigonē: cornicē a cauea de ouo exire: qm̄ pondere capitum pueria oua posteriorē partē corporum fouendam matri applicent.

De noctuis.

CA. XVII.

Octuag; cōtra aues solers dimicatio. Maior circūdatae multitudie resupinae pedibus repugnet: collectaēq; in arcū rostro & unguibus tota tegunt. Auxiliaf accipiter col legio quodā naturae: bellūq; partif. Noctuas sexagenis diebus hyemis cubare: & nouē uoces habere tradit Nigidius. De pico martio. CA. XVIII.

Sunt & paruae aues uncog; unguū: ut picus martius: cognomīe insignes & i auspiciis magna. Quo in genere arborū cavitores scādētes in subrectū stellionū mō. Illi uero & supini pculsi corticis sono pabulū subesse intelligūt. Pullos in cauis educāt auiū soli. Adactus cauernis eorū a pastore cuneus: admota quadam herba ab iis elabi credit uulgo. Trebius auctor est: clauū uel cuneū adactū quāta ui libeat in arbores: in qbus nidū habe at: statim exilire cū crepitu arboris: cū infederit clauū aut cuneo. Ipsi principales latio sūt in auguriis: a rege qui nomē huic aui dedit. Vnū eorum pscitū transire nō queo. In capite praetoris urbani. L. Tiberonis in foro iura pro tribunali reddentis sedit ita placide: ut manu apprehendere tut. Respondere uates: exitium imperio portendi: si dimitteretur. At si exanimaretur praetori. Et ille auem p̄tinus cōcepit. Nec multo post ipse uit pdigiū. Vescunt & glande in hoc genere: p̄m̄q; multa: sed quae carne t̄m̄ nō uiuunt. Excepto miluo: quod ipsum in auguriis dirum est.

De uncōs unguēs habentibus: & dignos.

CA. XIX.

Vncos unguēs habentes omnino nō congregantur: & sibi quoq; praedantur. Sūt autē omnes fere altiuolae praeter nocturnas: & magis maiores. Oibus quibus alae grandes: corpus exiguum. Ambulant difficulter. In petris raro consistunt: curuatura unguum prohibente. Nūc de secundo ordine dicamus: quod in duas diuiditur species: oscines: & alites. Illarum generi cantus oris: his magnitudo differentiam dedit. Itaq; praecedent ordine omnes reliquas.

De pauonibus: & quis eos primus comederit.

CA. XX.

In his pauonum genus cū formā: tum intellectum eius & gloriā: gemmātes laudatus expādit colores: aduerso maxime sole: quia sic fulgētius radiāt. Simul umbrāe quodā repercussus ceteris: q̄ in opaco clarius micāt. Cōcauo q̄rit cauda. Oēsq; in aceruū cōtrahit pēnāq; quos spectari gaudet oculos. Idē cauda annis uicibus amissa cū foliis arborū dōc

uel scitum

uel Cōcata

renascatur itegru flore pudibundus: ac moerens quaerit latebram. Viuit annis. xxy. Colores in-
cipit fudere in trimatu: ab auctoribus non gloriosum tantum aial traditur: sed & maliuolu: sicut
anserum uerecundū. Quonia has quoq; quidam addiderunt notas in his: haud probatas mihi.
Pauonem cibi gratia romae primus occidit orator Hortensius a Dialiciali corna sacerdoti. Sag-
nare primus instituit circa nouissimum pyriticum bellum. M. Aufidius Lurco: extq; eo quaeso
redditus is sestertium sexagena millia habuit.

De gallis: & quomodo castrentur: & de gallinaceo locuto. CA. XXI.

Proxime glia sentunt: & hi nri uigiles nocturni: quos excitandis in opa mortalibus
rupendoq; somno natura genuit. Norunt sydera: & ternas distinguunt horas interdu
cantu. Cu sole eut cubitu. Quartaq; castrensi uigilia ad curas laboreq; restant. Nec
solis ortum incautus patiuntur obrepere. Dieq; uenientē nūciat cantu. Ipsum uero ca-
tum plausu laterū. Imperitant suo generi: & regnū in quacūq; sunt domo exercent. Dimicatione
pariter hoc quoq; iter ipsos: uelut ideo tela agnata cruribus suis itelligetes. Nec finis saepe cōmo-
rientibus. Quod si palma cōtingit: statim in uictoria canūt: seq; ipsi principes testant. Vidus oc-
cultatur silens: a grecq; seruitū patit. Et plebs tamē aequē superba graditur: ardua ceruice: cristis
celsa: Caelūq; sola uolucru aspiciat crebro. In sublime quoq; caudam falcatam erigens. Itaq; terro-
ri sunt et leonibus generosissimis ferae. Jam ex his quidam ad bella tantū: & praetia assidua na-
scūtur: quibus et patrias nobilitant rhodiā: tanagram. Secundus est honos habitus melicis:
& chalcidicis: ut plane digne aliti tantū honoris praebet romana purpura. Hoz sunt tripodia
solissima. Hi magistratus nostros quotidie regunt: domosq; ipsius claudunt: aut referant. Hi
fases romanos impellunt: aut retinent. lubet acies: aut prohibent. Victoriāq; oīum toto orbe pa-
tarum auspices. Hi maxime terrae iperū impitāt. Ex iis et fibrae sunt: q; haud aliter q; opimae ut
ctimae diis gratiae. Hūit ostenta ex se: & sposteri eorum uespertiniq; cantus. Naq; totis noctibus
canendo boetis nobilem illam aduersus lacedaemonios praesagiunt uictoria. Ita cōiecta iterepre-
tatione: quoniam uicta ales illa non caneret. Desinunt canere castrari. Quod duobus sit modis:
lumbis adūstis candente ferro: aut imis cruribus. Mox ulcere oblioto figulina creta. Facilius ita
pinguefcunt. Pergami omnibus annis spectaculum gallorum publice editur ceu gladiatorū. Inue-
nitur in annalibus in ariminesi agro. M. Lepido. Qu. Catulo consil. in uilla Galerii locutorum galli-
naceum semel: quod equidem sciam.

De anseribus & qs primus secur aserinū cōderit: & de adipe anserino comageno. CA. XXII.

St & anseri uigil cura capitolio testata defensor: id tps canum silentio pditis rebus.
Quāobrem cibaria anserē cōsore imprimis locant. Quin & fama amoris: Argis dilecta
forma pueri nose olenit: & Glaucēs Prolemāo regis cithara canentis: quā eodē tpe &
aries amasse pdit. Pōt & sapiētiae uideri itellectus iis eē: ita cōes ppetuo adhaesisse. La-
cydi philosopho dicē: nūq; ab eo: nō in publico: nō i balneis: nō noctu: nō iterdu digressū. Nō
sapientiores: q; eos iecoris bonitate nouere. Fartilibus i magnā amplitudinē creescit: exēptū quoq;
lacte multo auget. Nec sine cā i q;stioē ē. Quis prius trū bonū iuenerit. Scipio an Metellus uir
cōsularis: an. M. Sestius eadē aetate eqs ro? Sed (q; d' cōstat) Messalinus Cottu: Messalae oratoris filius
us palmis pedū ex iis torere: atq; patinis cū gallinaceorum cristis condire repperit. Tribue. n.
a me culinis cuiusq; palma cū fide. Miq; in hac alitera moris usq; romā pedibus uener. Felli p
ferit ad prios. Ita caeteri stipatiōe naturali ppellūt eos. Candidorū alteq; uectigal i plūa. Vellūt
q; būsā locis bis anno. Rursus plumigeri uestiunt: molliorq; quā corpori q; pxima. Et e germa-
nia laudatissima. Candidi ibi: uerum minores: gānzā uocant. Precium plumae eoz in libras de-
nari qni. Et inde crimina plerūq; auxiliariū praefectis a uigili statione ad haec auocopia: dimissis
cohortibus totis. Eozq; delicta pcessere: ut sine hoc instrumento durare tā ne uiroq; quidē cer-
uices possint. Aliud repperit syriae pars: quā comagene uocatur. Adipem eorum in uase aereo cū
cinnamo niue multa obrutum: ac rigore gelido maceratū ad usum praecleari medicamīs: qd ab
gente dicat comagenum. Anserum gnis sunt pelonopes: & quibus lautiores epulas nō nouit bri-
tannia chenalopeces fere anserē minores. Decet & erythrotaonas suus nitor: absolutaq; nigritia:
i supcillis cocci rubor. Alterq; eoz genus uultuq; magnitudinē excedit: quoq; & colorē reddit.
Nec ulla auis excepto stratiocamelo maius corpe iples pōdus: i trū aucta: ut i terra quoq; imobi-
lis prehēdat. Gignūt eos alpes: & septentrionalis regio. In auariis saporem perdūt. Monū cōtu-
maciā spiritu reuocato. Proximae eis sunt qs hispania aues tardas appellat. Graeci otidas: damna-
tas in cibus. Emissa enim ossibus medulla: odoris tedium extemplo sequitur.

De gruibus: ciconiis: oloribus: & peregrinis auibus: & coturnicibus: de glotte. CA. XXIII.

Nducias hēt gens pygmeoz abſeſſu gruum (ut diximus) cū iis dimicātū. Immēſus eſt tractus quo ueniūt: ſi quis repute a mari eo. Quando proficiunt cōſentiūt. Volūt ad p̄cipiēdū altā. Ducē quem ſequantur: eligūt. In extremo agmine per uices: qui acclament diſpoſitos habent: & qui gregem uoce cōtineant. Excubias habēt nocturnis t̄p̄ib: lapillū pede ſuſtinētes: q̄ laſſatis ſomno decidēs idiligētā ſono coarguat. Cæteræ dormiunt capite ſubter alam cōdito alternis pedibus iſſtentes. Dux erecto prouidet collo: ac prædicat. Eæ eadē māſuefactæ laſciuūt: gyroſq̄ quōſdā idecoro curſu uel ſingulæ pagūt. Certū eſt pontū tranſuolaturas primū oīum anguſtias petere inter duo p̄montoria eriumetopū & carāben. Mox ſaburra ſtabiliri. Cū mediū tranſierint: abiici lapillos e pedibus. Cū attingerint continentē: & e gutture harenā. Cornelius Nepos qui Diui Auguſti præcipatu obiit: cū ſcriberet turdos paulo ante ceptos ſaginari (addidit. ciconias magis placere q̄ grues: cū hæc nunc ales inter primas expectat: illam uellit tetigiſſe. Ciconiæ quonā e loco ueniāt: aut quo ſe referant: icōpertum adhuc eſt. E longinquo uenire non dubium: eodem quo grues modo. Illas hyemis: has æſtatis aduenas. Abituræ cōgregant in loco certo: comitata: q̄ ſic: ut nulla ſui generis reliquæ: niſi captiua & ſerua: ceu lēge prædicta die recedūt. Nemo uidit agmē diſcedentū: cū diſceſſuſque appareat: nec uenire: ſed ueniſſe certimus. Vtrunq̄ nocturnis ſit temporibus: & quis ultra citra ue peruolent: nunq̄ tamen adueniſſe uſq̄: niſi noctu exiſtimant. Pythonis comen uocant in alia patentibus cāpis: ubi congregatæ inter ſe commurmurāt. Eam deniq̄: quæ nouiſſimo aduenit lacerāt: atque ita abeunt. Notatū poſt idus auguſtas non temerē uſas ſibi. Sunt qui ciconiis non ineſſe linguas cōfirmēt. Honos iis ſerpentium exitio tantus: ut i theſſalia capitale fuerit occidiſſe: eadem legibus pœna: quæ in homicida. Simili anſeres quoque & olores rōne cōmeāt. Sed horum uolatus cernit: liburnicæ more roſtrato impetu ſerunt: ſacilius ita findentes aera: q̄ ſi reſta fronte impellerent a tergo ſenſim dilatante ſe cuneo porrigit agmen: largeque ipellenti præbetur auræ. Colla imponūt præcedētibus. Feſſos duces ad terga recipiūt. Ciconiæ nidus eoſdē repetunt. Genitricum ſeneſtam inuicem educant. Oloz morte narraſ ſtebilis cantus: falſis (ut arbitror) aliquot experimentis. Idem mutua carne ueſcunt iter ſe: Vege hæc cōmeantiū per maria terraſque peregrinatio nō patit deſerri minores quoque quibus eſt natura ſimilis. Vtrunq̄. n. ſupradictas magnitudo & uires corpore inuitare uideri poſſunt. Cōturnices ēt ſemper antea ueniunt q̄ grues. Parua auis: & cū ad nos uenit terreſtris potiūq̄ ſublimis. Aduolant & eæ ſimili modo nō ſine periculo nauigatiū: cū appropinquare terris. Quippe uellis ſepe ſcidūt: & hoc ſemper noctū: mergūtque nauigia. Iteſt iis per hoſpita certa. Aulro nō uolant humido ſcilicet & grauiore uento. Aura tamē uehi uolunt: p̄pter pondus corpore: utreſque paruas. Hinc uolantiū illa cōqueſtio labore expreſſa. Aquilone ergo maxime uolat ortyometra duce. Primam eæ: terræ appropinquantem accipiter rapit. Et ſemper hinc remeantes comitatum ſollicitant. Abeuntq̄: una per ſua ſigna glottis & otus & cenchramus. Glottis per longā exerit linguam: unde ei nomē. Hanc in initio blandita peregrinatione auide p̄uectā. Pœnitētia in uolatu cū labor ſcilicet ſubit. Reuertit incomitatā piget: & ſequi: nec unq̄ plus uno die peragit. In pximo hoſpitiio deſerit. Vege inuenit alia antecedente anno relicta. Simili mō in ſingulos dies. Cenchramus p̄ſeuerantior ſeſtinat etiā peruenire ad experitas ſibi terras. Itaque noctibus is eas excitat: admonetque itineris. Otus bubone minor eſt: noctuis maior: auribus plumeis eminentibus: unde & nomē illi. Quidam latine aſionē uocāt. Imitatrix alias auis ac paraſita: & quodā genere ſaltatrix. Capitur haud difficulter ut noctua: intenta in aliquo circueunte alio. Quod ſi uentus agmē ad uerſo ſtatu cœperit inhibere: p̄dūſculus lapidū apprehēſis: aut gutture harena repleto ſtabilizat uolat. Coturnicibus ueneni ſemē gratiſſimus cibus. Quā ob cām eas dānauere menſis. Simulq̄ comitalem propter morbum deſpui ſuetum: quē ſolæ animalium ſentiunt: præter hominem.

De hirūdibus: merulis: turdis: & ſtumis: turturibus: & palumbis. CA. XXIII.

Abeunt & hirūdies hybernis mēſibus ſola carne ueſcens auis: ex iis q̄ adūcos ungues ſi nudæ atque deplumes. Thebaꝝ tecta ſubire negāt: qm̄ urbs illa ſæpius capta ſit. Nec bizia in thracia p̄p̄ ſcelera Teret. Cecina uolaterranus equeſtris ordinis quadrigarū dominus cōprehēſas in urbē ſecū afferens uictoriaꝝ nuntias amicis mittebat: in eundem nidum remeantes illito uictoriaꝝ colore. Tradit & Fabius pictor in annalibus ſuis: cum obſideret præſidiū romanū a liguſtinis hirundinē a pallis ad ſe cum epiſtola allatam: ut lino ad pedem eius alti

uel cōſerti

grues

Cornelia

Olores

Pygmeorum
Ciconiæ
Fœdus
Cōmeant

Pygmeorum

Cōmeant

Pygmeorum

del ueratri

Cōmeant

gato nodis significaret: quoto die adueniente auxilio eruptio fieri debeiet. Abeunt & meralæ turdig & sturni simili mō in uicina. Sed ii plumam non amittūt: nec occulant: nisi spe cibī: quo hybernum pabulū petūt. Itaq; in germania hyeme maxime turdi cernunt. Vere turf occulāt: pen mās; amittit. Abeunt & palūbes: quonam & in iis incertū. Sturnoq; generi ppiū cateruatim uolare: & quodā pilæ orbe circūagi omnibus in medium agmen tendentibus. Volucrum soli hirū dini flexuosi uolatus: uelox celeritas: quibus ex causis neq; rapinæ cæterarū alitum obnoxia est. Eadem demum sola auium non nisi in uolatu pascitur.

Quæ auium perennes: quæ semestres: quæ trimestres. CA. XXV.

Temporum magna differentia auiibus. Perennes ut columbæ. Semestres ut hirūdines. Trimestres ut turdi: & turtures: & q̄ cū fœrū eduxere: abeunt: ut galgali: opusæ.

De auiibus mira. CA. XXVI.

Victores sunt omnibus annis aduolare ilium ex æthiopia aues: & cōffigere ad Mennonis sepulchrū: quæ ob id memnonidas uocant. Hoc idem quinto quoque anno facere eas in æthiopia circa regiam Mennonis exploratum sibi Cremutius tradit. Simili mō pugnat meleagrides in boetia: africæ hoc est gallinæ; genus gibberū: uariis sperum plumis: quæ nouissimæ sunt peregrinarum auiū in mensas receptæ propter ingratū uisus. Verum meleagri tumulus nobiles eas fecit.

De auiibus seleucidibus. CA. XXVII.

Seleucides aues uocātur: quæ aduentū ab loue p̄cibus impetrant casu montis incolæ fruges eorum locustis uastantibus. Nec unde ueniāt: quouē abest cōpertum: nunq̄ conspectis nisi cum præsidio earum indigetur.

De ibi. CA. XXVIII.

Nuocant & ægypti ibes suas contra serpentium aduentū. Et cyrenaici Achorē deum muscarum multitudinē pestilentiam afferente: quæ protinus intereunt q̄ litatū est illi deo.

Quæ aues in quibus locis non sunt: & quæ mutāt colorē: & uocē: & lufiniis. CA. XXIX.

Ed in secessu auium & noctuæ paucis diebus latere tradunt. Quæ genus i creta insula nō est: & et si qua in uelā sit: moris. Nā hæc quoq; mira naturæ differentia. Alia aliis locis negat: tāq; gna frugū fructum: sic & alii nō nascit: trāslatiorūq; iueda mori. Mige qdē est illud unius generis aliti aduersum. Quæ nā est iis naturæ iudiciū aut q̄ terræ dicatū auiibus terminū? Rhodus aqua nō hēt. Transpadana italia iuxta alpes lariū lacū appellat amoenū arbuſto agrū: ad quē ciconiæ nō trāsmicāt. Sicuti nec octauū circa lapidē ab eo. Immēsa aliq̄n finitimo i subrū tractu examina gracculorū monedulæ: cui soli aut furacitas auri argētisq; p̄cipue mira est. Picus martius i tarētiō agro negat esse. Nup̄ & adhuc tñ rara ab apennino ad urbē uersus cerni cœpere picarū gna: quæ lōga isignes cauda uariæ appellant. Propriū iis caluere oibus ānis cūserit rapa. Perdices nō trāsuolant boetiæ fines in attica. Nec ulla auis in ponto insula in qua sepultus est Achilles: i festat sacratā ei adē. In fidenate agro iuxta urbē ciconiæ nec pullos: nec nidū faciūt. At in agrū uolaterranū palūbiū uis e mari quot annis aduolat. Romæ in adē Herculis i foro boario nec muscæ: nec canes i trāt. Multa p̄terea similia: quæ prudēs subidē omitto in singulis generibus fastidio parcēs. Quippe cū Theophrastus tradat in uectitias esse in asia ēc colūbas: & pauones: & ceruos: & i cyrenaica uocales ranas. Alia admiratio circa oscines: fere mutant colorē uocēq; tpe āni ac repētē sūt alia. Quod i grandiore alitū gñe græstrū. Ex enī senectūte nigrescūt. Merula ex nigra ruffescit. Canit æstate: hyeme balbutit: circa solstitiū muta. Rostre quoq; ānicul' i ebur trāsfigurat: dūtaxat maribo. Turdis collor æstate circa collū uariis. hyeme cōcolor. Lufiniis diebus ac noctibus cōtiuis q̄ndecim garrulus sine iter missu cārus: defānte se frōdiū germis nō i nouissimū digna miratu aue. Primū tāta uox tā puo i corpusculo: tam prinax sp̄ritus. Deinde in una p̄fecta musicæ scientia modulatus editur sonus: & nunc continuo sp̄ritu trahitur in longum: nūc uariatur inflexo: nūc distinguitur concilio: pulsat intorto: promittitur: reuocatur. in fuscatur ex iopinato. Interdum & secum ipsa murrurat: plenus: grauis: acutus: creber: extentus: ubi uisum est uibrans: summus: medius: imus. Breuiterq; oia tā parualis in faucibus: quæ tot exquisitis tibiarum tormentis ars hoium excogitauit. Ut non sit dobiū hanc suauitatē p̄mōstratā efficaci auspicio: cū i ore Sterficori cecinit i fantis. At ne quis dubitet artes esse plures: singulis sunt cantus: & nō idem oibus: sed suus cuiq;. Certū inter se palāq; aiola cōtentio est. Vidā morte finit sepe uitā sp̄ritu prius deficiēte q̄ cātū. Medi

tantur alia iuniores: uerſusq; quos imitent accipiunt. Audit diſcipula intentione magna: & red-
dit: uicibusq; recitent. Intelligit emendatae correſtio: & in docente quadae reprehentio. Ergo fer-
uore illis praecia ſunt: & qdem apliora q; qbus olim armigeri parabant. Caidida ſcio i codita: alio
quin qd est prope inuſitatum uenit: quae Agrippinae Claudii principis conuigi dono daret. Vi-
ſum iam ſaepe iuſtas canere coepiſſe: & cum ſymphonia alternari. Sicut hoies reptos: q ſonũ ea-
rum adita i traſuerſas aqs frõde arundinea quali foramine inſpirans lingua: ut parua aliq oppo-
ſita mora indiſcreta redderet ſilitudine. Sed ex tanta: itaq; artifices argoriae a xv. diebus paula-
tim deſinunt: nec ut fatigatas poſſis dice: aut ſatias. Mox æſtu aucto i totũ alia uox ſit: nec mo-
dulata aut uaria. Mutat & color. Poſtremo hyeme ipſa nõ cernit. Linguis eage tenuitas illa pri-
ma nõ eſt: quae cæteris auibus. Pariunt uere primo: cũ plurimũ ſena oua. Alia ratio ſic dulcis. Nã
formã ſimul colorẽq; mutat. Hoc nomen nõ niſi autũno hnt: poſtea melicoryphi uocantur. Sic
& erythacus hyeme: idẽ phenicurus æſtate. Mutat & upupa: ut tradit Aelſchylus poeta. Obſerua
alias paſtu auis. Criſta uifenda plicatili: cõtrahens eã ſubrigẽſq; per lõgitudinẽ capitis. Oenanthe
quidẽ et ſtato latebrae dies habet: exoriente ſyrio occulata: ab occaſu eiũdẽ prodit. Quod mi-
remur ipſis diebus utrũq;. Chloriõ quoq; q totus e luteus: hyeme nõ uifus circa ſolſtina pcedit.

De merulis.

CA. XXX.

Merulae circa cyllene arcadiae nec uſq; alibi caididae naſcuntur. Ibis circa peluſu trã ni-
gra eſt: cæteris oibus locis candida.

Tempus autem geniturae.

CA. XXXI

Scines praeter exceptas nõ temere foetus faciunt aẽ æquinoctium uernum: aut poſt
autũnale. Ante ſolſtitiũ autem dubios: poſt ſolſtitiũ uitales.

De halcyonibus: & de diebus eage nauigabilibus: & gauria: & reliquo aqua-
ticarum genere.

CA. XXXII.

Oq; maxime ſunt inſignes halcyones. Dies eage partus qui maria quoq; nauigant no-
uere. Ipſa auis paulo amplior paſſere: colore cyaneo ex pte maiore trã purpureis & ca-
didis admixtis pennis collo gracili ac procero. Altege genus eage magnitudine diſti-
guſ: & cãtu. Minores i arũdinetis canũt. Halcyonẽ uidere rariffimũ e: nec niſi uergl.

hae occaſu: & circa ſolſtitia brumãue naue aliqũ circũuolata: ſtat i latebras abeũt. Foeticant
brumã: q dies halcyonides uocãtu: placido mari p eos & nauigabili ſiculo maxie. In religis parti-
bus e qdẽ mitius pelagus. Siculoũ utiq; tractabile. Faciũt at ſeptẽ ante brumã diebus nidos: & to-
tidẽ ſequẽtib; pariũt. Nidi eage admirationẽ hnt: pilaẽ figura paulũ emineti: ore perq; anguſto:
grãdiũ ſpõgiãe ſilitudie. Ferro ſtercidi nõ qunt. Frãgũtũq; icũ ualiõ: ut ſpuma arida maris.
Nec unõ conſingantur iueniſ. Putãt ex ſpinis aculeatis. Piſcibus. n. uiuunt. Subeunt & in amnes.
Pariũt oua quina. Gauriaẽ in petris nidificãt. Mergi i arboribus: Pariũt plurimum ternã. Sed ga-
uria æſtate: mergi incipiente uere.

De diuerſitate nidiſicatiũ autũ argathylis: cinamulgis: & pdicibus. CA. XXXIII.

Alcyonũ nidiſigura reliquaẽ quoq; ſolertia nos admõet. Neq; alia pte ſigenia autũ
magis admiraãda. Hirũdines luto cõſtrũt: ſtramẽto roborãt. Si qũ in optã eſt luti: ma-
detactum multa aqua pennis puluerem ſpargunt. Ipſum uero nidũ mollibus plumis
flocciſq; cõſternũt reſefaciẽdis ouis ſimul: ne durus ſit iſãtib; pullis. In foetu ſũma ægãte al-
ternãt cibũ. Notabili mundicia egerũt excremẽta p: illoge. Adultioreſq; circũagi docẽt: & foras
ſaturitatẽ emittere. Altege geũs hirũdinũ e ruſticage & agreſtiũ: q raro i domibus diuerſos ſigu-
ra: ſed eadẽ materia cõfigũt nidos toros ſupios faucibus porrectis i anguſtũ utero capaci. Miſe
q peritia occultãdis habiles pullis: & ſubſternẽdis molles. In ægypti heracleotico oſtio molẽ cõ-
tinuatione nidoge euagãri nilo inexpugnabilẽ opponũt ſtadũ fere unius ſpatio: qd hũano ope p-
ſici nõ poſſet. In eadẽ ægypto iuxta oppidũ coptõ iſula eſt ſãcra lãdi: quã ne laceret amnis idẽm
muniũt ope incipieũtib; uernis diebus palea & ſtramẽto roſtro firmãtes cõtinuatũ p triduum
noctibus tãto labore: ut multas in ope emori cõſtet. Eaq; militia illis cũ anno redit ſp. Tertium
eſt eage genus: quae ripas excauant: atque ita i terrã foeticãt. Hae pulli ad cinerẽ ambuſti mor-
uifero faucium malo multũq; aliis morbis humani corporis medent. Non faciunt hae nidos.
Migrantque multis diebus aẽ ſi futurum eſt: ut auctũs amnis artigat. In grãe riparrage e: cui ni-
dus ex muſco arido ita abſoluta pficiẽt pila: ut iueneri nõ poſſit aditus. Argathylis appellãt: eadẽ
ſigura ex lino intexens. Picoe aliq; ſũpẽdit in ſurculo primis in ramis: cyathi mõ: ut nulla qua-
drupes poſſit accedere. Galgulos qdẽ ipſos depẽdẽtes pedibus ſomnum cape cõfirmãt: qã tutio

k ii

res ita se sperant. iam publicum quidem omnium est: tabulata ramorum sustinendo nido proi-
de eligere: camerare ab imbri aut frōde protegere dēsa. In arabia cinnamulgis auis appellat. Ci-
nami furcalis nificat. Plūbat is igitur eos sagittis decutiūt indigenae mercis gratia. In scythia auis
magnitudie otidis binos parit in leporina pelle semper in cacuminibus ramorū suspēsa. Pica cū
diligentius usum ab hoie nidū sentire: oua transferūt alio. Hoc in his auibus: quae digiti non
sint accōmodati cōplectēdi trāfferēdisq; ovis miro traditur mō. Nāq; furculo super bina oua im-
posito ac ferruminato alui glutino subdita ceruice medio aequae utrinq; libra deportat alio. Nec
uero is minor solertia: q̄ cunabula in terra faciunt corporis grauitate phibita: sublime petere.
Metops uocat genitores suos recōditos passēs pallidi intus colore pēnagē: supne cyaneo: priori
sub brunlo. Nidificat in specu sex pedū defossa altitudine. Perdices spina & fruce sic munit
receptaculū: ut contra feras abunde uallent. Ouis stragulum molle puluere cōtumulāt: nec i quo
loco peperere incubāt. Neue cui frequentior cōuersatio sit suspēta: trāfferūt alio. Illae qdē & ma-
ritos suos fallūt: qm̄ intēperātia libidinis frangūt eage oua: ne cubando detineat. Tūc inter se di-
micāt mares desiderio foeminae. Victū aiunt uenerē pati. Id qdē & cōturnices. Trogus inq; i quo
gallinaceos aliqñ. Perdices uero a domitis feros & nouos haud uictos inhiri pmiscue. Capiunt
quoq; pugnacitate eiusdē libidinis cōtra aucupis indicē exeūtē i plūi duce totius gregis. Capto
eo pcedit alter: ac subinde singuli. Rursus circa cōceptū foeminae capiunt cōtra aucupē foemia
exeūtē: ut rixādo abigat eū. Nec i aiali alio par opus libidinis. Si cōtra mās steterit foemina: aura ab
tis flante pgnantes sūt. Hiantes aut exerta lingua per id tps aestuāt: cōcipiuntq; supuolantiū af-
flatu: saepe uoce tñ audita masculi. Adeoq; uincit libido ēt foetus charitatē: ut illa furti & in oc-
culto icubans: cū sentit ut foemia aucupe accedēte: ad marē recanat: reuocetq; & ultro pbeat se
libidini. Rabie qdē tāta ferunt: ut in capite aucupatiū saepe caecae metu sedeāt. Si ad nidū is coe-
perit accedere: pcurrit ad pedes eius foeta pgraue: aut delubē se simulās: subitoc; in pcursu aut
breui aliquo uolatu cadit fracta: aut ala: aut pedibus. Aut pcurrit iteq; iā tā phēfuge effugiēs spe
frustrās: donec in diuersū abducatur a nidis. Eadē iā pauore libera ac materna uocāte cura i sulco
resupina gleba se terra pedibus apprehensa operit. Perdicū uita ad .xvi. annos durare existimaf.

De columbis.

CA. XXXIII.

AB his columbae gesta spectant maxime simili rōne. Mores in idem: sed pudicitia illis
prima: & neutri nota adulteria. Coniugii fidē nō uolant: cōemq; seruant domū. Nisi
celebs: aut uidua domū non relinqt. Et imperiosos mares subinde ēt iniquos ferunt.
Quippe suspitio ē adulterii: quis natura nō sit. Tūc plenū q̄rela gutt;: sauiq; rostro ictus: mox in
faci: sanōe exosculatio: & circa ueneris pces crebris pedū orbibus adulario. Amor utriq; sobolis
aeq̄lis. Saepē & ex hac cā castigatio pigrius istrate foemina ad pullos. Parturiētī solacia: & ministe-
ria ex mare. Pullis priō falliorē terrā collectā gutture i ora i spuūt: pparantes tēpesti: uitate cibo.
Propriū gnīs eius & turtugē cū bibāt colla nō resupinare: large bibere iumentorū modo.

De palumbibus: & differentia columbarum.

CA. XXXV.

Mluere palūbes ad tricesimū annū: aliquos ad .xl. Aristoteles auctor est. Vno tñ incom-
modo ungiū: eodē & argumento senectae: qui citra pnicie reciduntur. Cātus oibus
similis atq; idē: terno conficitur uersu: praeterq; in clausula gemitu. Hyeme mutis: ue-
re uocalibus. Nigidus putat cū oua incubant sub tecto nominata: palumbem relinquere nidos.
Pariont autem post solstitia. Columbae & turtures octonis annis uiuunt.

De passeribus.

CA. XXXVI.

Ontra passeri minimum uitae: cui salacitas par. Mares negantur anno diutius durare.
Argumento quia nulla ueris initio appareat nigritudo in rostro: quae ab aetate icipit.
Foemina longiusculum spacium. Verum columbis inest quidam gloriae intellectus:
Nolle credas suos colores: uarietatemq; dispositam: quae etiam ex uolatu creduntur
plaudere in coelo: uarietq; sulcare. Qua in ostentatione ut uictae pbent accipitri iplicatis strepitu
pēnis: q nō nisi ipsis alage hūeris elidit. Alioqñ solito uolatu multū uelociore speculaf occultus
frōde latro: & gaudētē i ipsa gloria rapit. De tinnungulo. CA. XXXVII.

Bid cū is habēda est auis: quae tinnungulus uocaf. Defendit enim illas terretque ac
cipitres naturali potētia in tñ ut usum uocemque eius fugiant. Hac de causa praeci-
puus colūbis amor eorū. Feruntque si in quattuor angulis defodiant in ollis nouis
oblitis non mutare sedē columbas. Quod auro sēctis alarum articulis q̄sere: aliqui
nō aliter innoxius uulneribus: multuaga alioquin aue. Est enim ars illis inter se blandiri: & cor-

rūpere alias: furtoq; comitatores reuerri. Quin & inter nuntia in rebus magnis fuere: & episto-
las adnexas eage pedibus obfidiōne mutinē in castra confulū proferre. D. Bruto mittente. Quid
uallū & uigilū obfidiō: atq; ēt recta amne p̄nta p̄fuere Antonio: per cælū eūre nuntio: Et hage
amore infantiū multia: ac super teſta exedificat turres iis nobilitatēq; ſingularū & origines nar-
rant ueterē ſā exēplo. L. Affius eques romanus ante bellū ciuile p̄peianū denariis quadringētis
ſingula paria uendicauit: ut. M. Varro tradit. Quin & patriā nobilitauere. A campania grandis
ſine p̄mirre exiſtimatā. Hage uolatus in reputationem ceteraq; quocq; uoluerum nos ipellit.

De uolatu & inceſſu auium. CA. XXXVIII.
Mnibus aſialibus reliqs certus: & uniuſmodi: & in ſuo cuiq; genere inceſſus eſt. Aues
ſolae uario meatu ferūtur & in terra & in aere. Ambulant aliquae ut cornices. Salunt
aliquae ut paſſeres: merulae. Currunt ut perdices ruſticae. Ante ſe pedes iaciunt: ut
ciconiae & graues. Expādunt alas: pandentēq; raro interuallo quatunt. Aliae crebrius: ſed & pri-
mas dūtawat pēnas. Aliae & tota latera pādunt. Quaedam uero maiore ex parte cōpreſſis uolant.
Percuſſoq; ſemel aliquae: & gemino icū aere feruntur: uelut incluſum cum p̄a mentes. Iacū-
tur ſeſe in ſublime: in rectum: in pronū: ſpingi putes aliquas. Aut ruriſ ab alto cadere haſ: illas
ſalire. Anates ſolae quaeq; ſunt eiufdē generis in ſublime protinus ſeſe tollunt: atq; eueſtigio cœ-
lum petūt: & hoc ēt ex aqua. Itaque in foueas quibus feras uenamur delapſae ſolae euadunt. Vul-
tur & fere grauiore niſi ex procurſu: aut altiore tumulo immiſſae nō euolant. Cauda teguntur
aliae. Circūpectant aliae: ſelectuntque colla. Nōnullae ueſcunt eſ: quae rapere pedibus. Sine uoce
non uolant multae. Aut e cōtrario ſp in uolatu ſilent. Subreſta: pronae: obliquae: in latera: i ora.
Quaedā & reſupinae ferant: ut ſi pariter cernant: plura genera nō in eadē natura meare uideant.

De apodibus. CA. XXXIX.
Lurimū uolā: quae apodes uocāt: q̄a careāt uſu pedū. Ab aliis cypſelli: appellant hiri-
danū ſpē. Nidificāt i ſcopulis. Hae ſunt q̄ toto mari cernunt. Nec unq; tā lōgo naues
tāq; cōtinuo curſu rece dūt a terra: ut circūuolūt eas apodes. Cetera ḡna reſidūt &
ſiſtūt. Hiſ quies niſi i nido nulla. Aut p̄dēt: aut iacēt: & ſigena atque uaria: ad paſtum maxime.

De caprimulgis & plateis. CA. XL.
Caprimulgus appe llant grādioreſ merulae aſpectu: fures nocturni. Interdū enī uſu ca-
rēt. Intraſ paſtoꝝ ſtabula: caprarūq; uberibus aduolant ſuſū. p̄pter lactis. Qua inu-
ria uber emorit. Capriſque cæcitas quas ita mulſere oborif. Platea nominatur aduo-
lans ad eaſ: quae ſe in mari mergunt: & capita illarum morſu corripit: donec capturā extorq̄at.
Eadem cum deuoratis ſe impleuit conchis: calore uentris coctas euomit: atq; ita ex iſ cſculenta.
legit teſtas execreans.

De ingentis auium. CA. XLI.
Mlaribus gallinis & religio iſt. Inhorreſcūt edito ouo: excutiūtque ſeſe: & circūactae
purificant: aut feſtuca aliqua ſeſe: & oua luſtrant.

De cardule: & pſyraco: & auibus: quae loquuntur. CA. XLII.
Mnimae auū cardueſ imperata faciūt: nec uoce tm̄: ſed pedibus: & ore pro manibus.
Eſt quae bouū mugitus imitetur i arelarenſi agro taurus appe llata: alioquin parua. Eſt
quae equoꝝ: quoque hinnitus anthus noie: herbae pabulo adueni uoꝝ: pulſa imita-
tur ad hūc modū ſe ulciſcens. Sup oia humanas uoces reddūt pſyraci: & q̄dem ſermo
cinantes. India auē hāc mittit. Scitacem uocāt: uiridē toto corpore torque tm̄ miniaro i cernice
diſtinctam. Imperatores ſaluat: & quae accipit uerba: pronūciat. In uino p̄cipue laſcua. Capiti
eius dūcia eadē: quae roſtro. Hae cū loqui diſcit: ferro uerberat radio. Nō ſentit aliter iſtus.
Cū deuolat roſtro ſe excipit. Illi in nitit: leuiorēque ſe ita pedū infirmitati facit. Minor nobilitas:
q̄a nō ex lōginquo uenit: ſed expreſſior loquacitas certo generi picae eſt. Adamat uerba: quae lo-
quunt. Nec diſcūt tm̄: ſed diligunt: meditantēque itra ſemet cura atque cogitatione inten-
tiōne nō occultat. Cōſtat emori uictas difficultate uerbi: ac niſi ſubi de eadē audiāt: memoria fallit
quæreſque mige imodū hylarari: ſi iterim audierit id uerbū. Nec uulgaris iſ forma: quā non
ſpectād: ſatis illis decoris i ſpē ſermonis humani eſt. Vcꝝ ad diſcere alias negāt poſſe: q̄ quae ex
ḡne eage ſunt: quae glāde ueſcunt. Et inter eaſ facilius: q̄bus qui ſūt diḡti i pedibus. Ac ne eaſ q̄-
dem ſp̄las primis duobus uitae annis. Latior iſ eſt lingua oibus i ſuo cuique ḡne: quae ſermonē
imitant hāanū: q̄ q̄ id pene i oibus cōtingit. Agrippina cōiūx Claudii Caeſaris turdū habuit: q̄d

nunq̄ antequam imitantē sermones hominum: cū hæc p̄derē. Habebāt: & cæsares iuuenes item sturnū: la scimias græco atq; latino sermone dociles. Præterea meditates in diē: & assidue noua loquentes longiore et cōtextu. Docēt secrete: & ubi nulla alia uox misceat: assidue qui crebro dicat ea: quæ condita uelut addiscit: aliquo blandiente.

De coruog; intelligentia:

CA. XLIII.

Eddat & coruis sua gratia indignatione quoq; populū ro. attestata: non solū conscia. Tiberio principe ex foetu supra castorū ædē genitus pullus in oppositā futrinā deuo lauit: et religione cōmendatus officinæ domino. Is mature sermone assuefactus oibus matutinis euolans in rostra: i foze uersus Tiberium: deinde Germanicū: & Drusū Cæsares notatim: mox transeuntem populū ro. salutabat. Postea ad tabernā remeans pluriū annorū assiduo officio meritis. Hic siue æmulatione incitatus manceps pxime futrinæ: siue iracūdia subita: ut uoluit uideri: excrementis eius posita calceis macula exanimauit: tāta plebeis cōsternatione: ut primo pulsus ex ea regione: mox & interēptus sit: funusq; innumeris aliti celebratū exequiis. Cōstratū lectū super æthiopū duog; humeros p̄cedēte tibicene: & corōis oium geneg; ad rogum usq; qui constructus dextra uisæ appisæ ad secundū lapidem in campo ridiculi appellato fuit. A deo satis iusta cā populū ro. uisā est exequiæ ingenū auis: aut supplicii de ciue romano in ea urbe: qua multorum principū nemo deduxerat funus. Scipionis uero Aemiliani post carthaginē: num intiq; deleras ab eo nemo uindicauerat mortē. Hoc gestū. M. Serulio. C. Cestio cōss. ad. v. Kalen. april. Nunc quoq; erat in urbe roma hæc prodie me equitis ro. cornix e betica primū colore mira admodū nigro: deinde plura cōtexta uerba exprimens: & alia: atq; alia crebro addiscēs. Necnon & recens fama Crateri monocerotis cognomine in trezena regione assæ coruog; opera uenantis: eo q; deuehebat in siluis eos cōsidētes humeris. Atq; coruiculus illi uestigabant agebantq; eo perducta cōsuetudine: ut exēte sic comitarent & feri. Tradēdū putauere memoria quidam usum per sitim lapides congerentē in situlam monumētū: in qua pluuia aqua durabat: sed q̄ attingi nō posset. Ita descēdere pauentē expressisse tali cōgerie: q̄ poturo sufficere.

De diomedis aibus.

CA. XLIII.

Ec diomedas præteribo aues. lūba cataractas uocat. Et eis esse dētes: oculosq; igneo colore: cætero candidas tradens. Duos semper iis duces. Alteq; ducere agmen: alterū cogere: serobes excuare rostro: inde crāte cōsternere: & opire terra quæ ate fuerit egesta. In iis fortificare. Fores binas oium serobibus. Orientē spectare qbus exeant in pascua: occasū qbus redeant. Aliū exoneraturas subuolare semper: & contrario flatu. Hæ in solo loco totius orbis usunt. In insula quā diximus nobilē Diomedis tumulo atq; delubro cōtra apulix orā fulicarum similes. Auenas barbaros clangore infestant. Græcis tantum adulātur miro discrimine: uelut generi Diomedis hog; tribuentes. Aedemq; eius quotidie pleno guttore madentibus pennis perluunt: atq; purificant. Vnde origo fabulæ. Diomedis sotios in earum effugies mutatos.

Quæ animalia nihil discāt.

CA. XLV.

Non omittēdū est cū de ingenis differimus: e uolucris hirundines esse indociles & terrestribus mores: cū elephantis iussa faciant. Leones tugū subeat. In mari uitulū: totq; piscium genera mitecant.

De potu auium.

CA. XLVI.

libunt aues suctu cætera. Sed ex iis quibus longa sunt colla intermittentes capite resupinato ueluti infundentes sibi. Porphyrio solus morsu bibit. Idem ex proprio genere omnem cibum aqua subinde tingens. Deinde pede ad rostrum ueluti manu alitens. Laudatissimi in comagene. Rostra iis & prælonga: crura rubent.

De hæmatopodi & onocrotali: & de pegrinis aibus.

CA. XLVII.

Aec quidem & hæmatopodi multo minori: q̄ e eadē crurū altitudine. Nascit in ægypto. Insistit ternis digitis. Præcipue ei pabulū muscæ. Vita i italia paucis diebus. Grauiora omnes fruge uescuntur: altiuolæ carne tātum. Inter aquaticas mergi soliti sunt deuorare: quæ cætera reddūt. Olorum similitudinem onocrotali habent: nec distare existimaretur omnino: nisi faucibus ipsis inesser alterius uteri genus. Huc oia inexplebile aial cōgerit: mira ut sit capacitas. Mox perfecta rapina sensim inde in os redita iſeram in aluum ruminantis mō defert. Gallia hos septentrionalis proxima oceano mittit. In hercinio germaniæ saltu inuitata genera alitum accepimus: quarum plumæ ignium modo colluceant noctibus. In cæteris nihil p̄ nobilitatem: longinquitate factam memorādum occurrit.

De multarum auium nominibus & natura.

CA. XLVIII.

uel in uera

tilium rotunda. Reliqua fere fastigio cacuminata. Exeunt a rotundissima sui praedicta pariter molli putamine: sed prius dure scire: quibusque emergunt portioibus. Quae oblonga sint oua: gratioris saporis putat Oratius Flaccus. Forminae edunt quae rotundiora gignunt: reliqua mare. Umbilicus ouis a cacumine inest: ceu gutta eminens in putamine.

De tempore & generatione incubatus auium & coitu. CA. LIII.

Verae omni tempore coeunt: ut gallinae: & pariunt: praeterquam duobus mensibus hyemis brumalibus. Ex his iuvencae plura quam ueteres: sed minora. Et in eodem foetu prima & nouissima. Est autem tanta fecunditas: ut aliquae & sexagena pariant: aliquae quortidiciliaeque bis die: aliae quae in tritu: ut effoetae moriantur. Hadrianus laus maxima. Colubae decies anno pariunt: quaedam & undecies. In aegypto et bimale mense. Hirundines: & merulae: & palumbi: & turtures bis anno pariunt. Caeterae aues fere semel. Turdi in cacuminibus arborum luto nidificantes: pene contextim in secessu generant. A coitu. x. diebus oua marescunt in utero. Vexatae autem gallinae: & colubae penae euulsa: aliae simili iniuria diutius. Ombus ouis medio utelli parua uest uelut sanguinea gutta: quod esse cor auium existimant. Primum in omni corpore id gigni opinantes. In ouo certa est gutta: ea si sit: palpitatque. Ipsa aial ex albo liquore ouis corporat. Cibus eius in luteo est. Ombus frus caput maius toto corpore. Oculi compressi capite maiores. Incretae pullo cadit in medium uertit. Luteum etiam fundit uicesimo die: si moueat ouum. Iam ueneris intra putamen uox audis. Ab eodem tempore plumescit ita positus: ut caput supra dextrum pedem habeat: dexteram uero alam supra caput. Vitellus paulatim desinit. Aues omnes pedes nascunt contra quam reliqua aialia. Quaedam gallinae oia gemina oua pariunt: & geminos iterum excludunt: ut Cor. Celsus auctor est: aliae maiores: alioquin negat omnino geminos excludi. Plus uicena quae incubenda subiciunt uetat. Parere a brua incipiunt. Optima foetura ante uernum aequodiam. Post solstitium nata non implet magnitudinem iustam: atque minus: quo serius perteneret.

De uitis: & remediis incubatum. CA. LIII.

Va incubari infra x. dies edita utilissimum. Vetera autem recentiora in secessu. Subiici impari numero debet. Quarto die postquam coepere incubari si contra lumen: cacumie ouo apphensio una manu purus & uniuersum diuiceat color: sterilia existimant: ceu prog eis alia substituenda. Et in aqua est experimentum: inane fluitat. Itaque si detrahae hoc est plena subici uoluit. Cocuri uero experimento uerant: quoniam non gignant: confusis uitalibus uenis. Incubationi dicitur institui post nouam lunam: quia prius inchoata non proueniat. Celerius excluduntur: calidis diebus. Ideo aestate unde uicesimo educunt foetum: hyeme uicesimo quinto. Si in cubatu tonuerit: oua perierunt: & accipitris audita uoce uitiantur. Remedium contra tonitruum: clauus ferreus sub stramine ouorum positus: aut terra ex atatro. Quaedam autem & citra incubi: um sponte natura gignit: ut in aegypti figmentis est scriptum. De quodam uinipotore reperitur: syracusis tandem potare solitum: donec ab eo cooperta in terra foetum ederet oua. Quin & ab homine perficiuntur.

De auguris ouorum. CA. LV.

Lusia Augusta prima sua iuuenta. Tiberio Caesare ex Nerone grauida cum parere uinile sexum admodum cuperet: hoc uisus est puellari augurio. Ouum in sinu fouendum atque cum deponendum haberet nutriciae per sinum tradendo ne interimeret tepor. Nec falso Augusta augurata proditur: imperatoris inde foeta. Sed inuentum: ut oua in calido loco imposta paulatim igne modico fouerentur: hodie uersate pariter nocte ac die: & statuto die illic erupere foetus. Tradit quaedam ars gallinarii cuiusdam dicentis quod ex quoque est. Narrans & mortua gallina mariti eae uis succedentes iuice: & reliqua foetae more facientes: absintetque se a cantu. Super oia est anatum ouis subditis atque exclusis admiratio prima non plane agnoscentis foetum. Mox incerti incubitus sollicitae conuocatis. Postremo lameta circa piscinae stagna mergentibus sepullis natura ducit. Quae gallinae optima.

CA. LVI.

Allinae generositas spectat: crista erecta: iterum & gemina: penis nigris: ore rubicundo: digitis imparibus: alioquin & super quatuor digitos transuerso uno. Ad rem diuinam luteo rostro pedibusque parae non uidentur. Ad oportuna sacra nigrae. Est & pumilionum genus non sterile: in us: quod non in alio genere alitum: sed quibus eadem fecunditas rara & incubatio ouis noxia.

De morbis earum & remediis. CA. LVII.

Nimicissima autem omnium generi pituita: maximeque inter messis: & uindemiae tepus. Medicina in fame: & cubatus in fumo: si utique ex lauro: aut herba sauiua siarpena per transuersas inserta nares: & per omnes dies mora. Cibus allium cum farra: aut aqua per fusus in qua lauerit noctua auis cum semine uitis albae coctus: & quaedam alia.

[Marginal notes in Latin script, including the phrase 'uel quod' visible in the middle section.]

De conceptu & numero foetus animam.

CA. LVIII.

Columbae proprio ritu osculant ante coitum. Pariunt fere bina oua: ita natura moderata: ut alius crebrior sit foetus alius numerosior. Palumbes & turtures plurimum terna: nec plusquam bis fere pariunt: ita si prior foetus corruptus est. Et quis tria peperit: nunquam plus duobus educat. Tertium quod irritum est: urinam uocat. Palumbes incubat foemina post meridianam in matutina: cetero mas. Colubae mare semper & foemina pariunt: priore mare: postmodum foemina. Incubant in eo genere ambo: interdiu mas: noctu foemina. Excludunt uicesimo die. Pariunt a coitu u. aestate quae interdiu binis mensibus terna educit paria. Naeg octauo decimo die excludunt: statim concipiunt. Quare inter pullos saepe oua iueniunt: & alii puolat: alii erupunt. Ipsi deinde pulli quinque menses foetificat. Et ipsa aut iter se (si mas non sit) foeminae aequae saluunt: pariuntque oua irrita: ex quibus nihil gignit: quae hypenemia graeci uocant. De pauone & anseribus.

CA. LIX.

Pauo a trimatu parit. Primo anno unum aut alterum ouum: sequenti quater: quatuor: ceteris duodena non amplius: intermittens binos dies ternosque parit: & ter anno: si gallinis subiciantur incubanda. Mares ea frangunt desiderio incubatum. Quapp noctu: & in latebris parit: aut in excelso cubat: & nisi molli strato excepta frangunt. Mares singuli quinque sufficiunt coitus: bus. Cum singulae: aut binae fuerint: corruptis salacitate foetificatas. Partus excluditur diebus ternis uenis: aut tardius tricesimo. Anseres in aqua coeunt: pariunt uere: aut si bruma coeunt: post solstitium: quadraginta prope. Bis anno si priore foetu gallinae excludat: alias plurima oua xvi. paucissima septem. Si quis surripiat pariunt: donec rumpant. Aliena non excludunt. Incubanda subiciunt utiisimum nouem aut undecim. incubant foeminae trim trices diebus. Si uero tepidiores sint: uicesimo quinto. Pullis eoque urtica contactu mortifera. Nec minus auaritas nunc facietate nimia: nunc suamet uigilantia radice morsu: saepe conares auellere ante colla sua abrumpunt. Contra urticam remedium stramento ab incubatu subdita radix eaque.

CA. LX.

Ardeolis: & quomodo seruentur optime oua. Rdeolae tria genera: leucon: aslerias: pellos. Hi in coitu anguntur. Mares quae cum uociferatu sanguine est ex oculis profundunt. Nec minus aegre parit grauidae. Aquila trices diebus incubat: & fere maiores alites. Minores uicenis: ut miluus: & accipiter. Singulos uere parit: nunquam plus ternos: nisi quae aegolios uocat: quater. Coruus aliqui & quinos: incubat totidem diebus. Cornice incubat mas parit: Pica nouenos: Melacorniphus supra uiginti parit: semper numero impari in aequa. Nec alias in pluribus tanta foetificatas: maior trim parit. Hirudini: caeci priore pulli: & fere oibus quibus numerosior partus: irrita oua quae hypenemia dicitur: quae quae aut uerua foeminae inter se libidinis imaginatione concipiunt: aut puluere. Nec colubae trim: sed & gallinae: pedicis: pauones: anseres: chenalopetes. Sunt aut sterilia & minora: ac minus foetificatas: & magis humida. Quaedam uero putant ea generari. Quae de caelestibus appellatur. Haec aut uere trim. Urina siue incubat de reliqua: quae alii cynosura dixerunt. Oua uero macerata trim emolliunt: ut per annulos trahant. Seruata in lometo: aut hyeme in paleis: aestate in furnis: utilissimum. Sale exantri credunt.

CA. LXI.

Quae uolucrum sola animal pariat: & lacte nutriat. Olerum animal parit uersperilio tantum: cui membranae ceu pennae. Eadem sola uolucrum lacte nutrit ubera admouens: geminos uolitat amplexa. Infantes: secumque deportat. Eidem coxam dix una traditur: & in cibatu culices gratissimi.

CA. LXII.

Vrsus in terrestribus oua pariunt serpentes: de quibus nondum dictum sit. Coeunt complexu adeo circumuoluta sibi: ut una existimari biceps possit. Vipere mas caput inserit in os: quod illa abrodit uoluptatis dulcedine. Terrestrialium eadem sola intra se parit oua unius coloris: & mollia ut pisces. Tertia die intra uterum carulos excludit: deinde singulis diebus singulis parit uiginti fere numero. Itaque ceteri tarditatis impatientes praerumpunt latera occisa patente. Ceterae serpentes contacta oua in terra incubant: & foetum sequente excludunt: anno. Crocodili uicibus incubant mas & foemina. Sed reliquorum quoque terrestrialium reddetur generatio.

CA. LXIII.

De generatione terrestrialium. Ipedu solus homo animal gignit. Homo trim primi coitus penitencia augurium scilicet uitae a poenitencia origine. Ceteris animalibus statim post coitum concubitus. Homini (ut dictum est) oibus horis dieque noctumque. Ceteris facietas in coitu. Homo prope nulla. Messalina Claudii Caesaris coitum. haec regale existimas palmarie legit in id certam nobilissima est postituta.

Handwritten marginal notes in Latin script, including phrases like 'Columbae...', 'Pauo...', 'Ardeolis...', 'Vrsus...', and 'Ipedu...'. The notes are written in a cursive hand and provide additional commentary or examples related to the main text.

ancillam mercenaria stipis: eamque die ac nocte superavit quito ac vicefimo cōsebitu. In hominibus genere: maribus diuerticula Veneris excogitata oīa scelere naturae: foeminis vero abortus. Quātū in hac pte multo nocentiores q̄ feræ sumus. Viros avidiores veneris hyeme: foeminas æstate. Hesiodus prodidit: Coitus avertus elephantis: tigribus: lyncibus: rhinoceroti: leoni: dafipodi: caniculis: quibus averta genitalia. Cameli etiam solitudines aut secreta certa petūt: neq; interuenire datur sine pernicie. Coitus tota die est tantum iis ex omnibus: quibus solida ungula. In quadrupedū genere mares olfactus antecedit. Auertuntur & canes: phocæ: lupi: in medioc; coitu: iniunctiq; ē cohærent. Supradictosq; plerisq; foeminae priores superueniunt: reliquis mares. Vrsi autē tur dictū ē hūantus strati. Herinacei stātes abo iter se cōplexi. Feles mare stāte: foemia subiacēte: Vulpes i latere piectæ: marēq; foemia āplexa. Tauroq; cervorūq; foemia: ut nō tolerāt: ea de cā i grediūt i cōceptu. Cerui vicissim ad alias trāseūt: & ad priores redeūt. Lacertæ: ut ea q̄ sine pedibus sūt: circumplexu uenerē nouere. Oīa aīalia quo maiore corpore: eo minus foecūda sunt. Singulos gignunt elephantis: cameli: equi. Acanthis duodenos auis minima. Occissime pariunt: q̄ plurimos gignunt. Quo maius est animal: tāto diutius formatur in utero. Diutius gestātur quibus longiora sunt uitæ spatia. Neq; crescentiū tēpestiua ad generandū ætas. Quæ solidas habent ungulas singulos: quæ bifidas: & geminos pariunt. Quoq; in digitos pedū fissura diuisa est: eo numerosiora in foetu. Sed superiora omnia perfectos edunt partus: hæc inchoatos. In quo sunt gñe leonæ: ursæ: & vulpes. Informia etiam magis q̄ supradicta ursæ pariūt: rarumq; est uidere parietes. Postea lambendo calefaciūt foetus omnia ea: & figurant: pariunt plurimū quaternos. Cæcos autem gignunt canes: lupi: pātheræ: thoes. Canū plura sunt genera. Laconicæ octauo mense utriq; generant. Ferunt. lxx. diebus: & plurimum tubus mēsis. Cæteræ canes & semestres coitum patiuntur. Implentur omnes uno coitu. Quæ ante iustum tēpus concipere: diutius cæcos hñe catulos: nec omnes totidem diebus. Existimant in urina attollere crus fere semestres. id est signū consumati uirtum roboris: foeminae hoc idem fidentes. Partus duodeni: quibus numerosissimi: cætero quini: seni: aliquando singuli: quod prodigiosum putant. Sicut omnes mares: aut omnes foeminas gigni. Primos quoq; mares pariunt: i cæteris alternāt: si inæt opportuno: & recto mēse. Ineunt a partu sexto mense. Octonos laconicæ pariunt. Propria in eo genere maribus laboris ala critas. Viunt laconici annis denis: foeminae duodenis. Cætera genera quodecim ānos: aliquādo uiginti. Nec tota sua ætate generant: a duodecimo fere desinentes. Felū & ichneumonū reliqua ut canum. Viuit annis senis. Dafipodes oī mēse pariunt: & superfœtant: sicut lepores. A partu statim splent. Cōcipiunt quos ubera sicante foetu: pariunt nō cæcos. Elephantis ut diximus: pariūt singulos magnitudie uinuli trimestris. Cameli duodecim mēsis sūt a trimatu: pariunt ueriterumq; post annum implentur a partu. Equas autem post tertium diem aut post unum ab entu utiliter admitti putant: coguntque inuitas. Mulier septima die concipere facillime creditur. Equarum iubas tonderi præcipiunt: ut asinorum in coitu patiantur humilitatem: comantes enim gloria superbire. A coitu solæ animalium currunt: ex aduerso aquilonum: austruorū: put marem: aut foeminam concipere. Colorem ilico mutant rubiore pilo: uel quicunq; sit: pleniore. Hoc argumento desinunt admittere etiam uolentes. Nec impedit partus quosdam ab opere. Fal luntq; grauidæ. Vicisse olympia prægnantem equam Hecratidis thessali iuenimus. Equos & canes: & foes: inuitum matutinum appetere: foeminas autem post meridiem blandiri diligentiores tradunt. Equas domitas. lxx. diebus equire: anteq̄ gregales. Sues tantū coitu spumam ore fundere. Verrem subantis audita uoce nisi admittat: cibum non capere usq; in maciem. Foeminas tantū efferari: ut hominem lacerent: candida maxime ueste indutum. Rabies ea aceto mitigatur: namuræ asperfo. Auiditas coitus putatur ex cibis fieri. Sicut uiro eruca: petori cepa. Quæ ex feris mittentur: non concipere: ut anseres: apros uero tarde: & ceruos: nec nisi ab infantia educatos. Mige est: quadrupedum prægnantes uenerem arcent: præter equam & suem. Sed superfœtant: & dafipus: & lepus tantum.

De uariis generatiōe animalium.

CA: LXIII.

 Væcūq; aīal pariunt: in capite gignūt circūactō foetu sub enixum: alias in utero potere cō. Quadrupedes gestant extēris ad lōgitudinem cruribus: & ad alium suam applicatis. Hō in semet cōglobatus inter duo genua naribus sitis. Molas de quibus añ diximus: gigni putant: ubi mulier nō ex mare: ueq; ex semetipsa tñ cōceperit. Idoe nec aīari: qā nō sit ex duobus. Altricemq; habere per se uitam illam: quæ satis: arboribusq; cōtingat: ex oībus q̄ p̄fectos foetus tñ & numerosos edunt. Item plures cōtra naturam solidipedum aut bifidulcorum:

De murium foetu CA. LXV.

Supra cuncta est murium foetus haud sine cōtatione dicendus: q̄q̄ auctore Aristotele & Alexandri magni militibus generatio roge lambendo cōstare: non corru dicatur. Ex una genitis. cxx. tradiderunt. Apud parias uero p̄gnantes & i utero parentis reptas. Et salis gustatu fieri praegnatas opinant. Ita definit mige: eē: unde uis tanta messes populec murium agrestiu. In quibus illud quoq; adhuc latet: quo nam mō illa multitudo repente occidat. Nam nec exanimis reptant. maḡ extat qui mare hyeme i agro effoderit. Plurimi itaque ad troadem perueniunt. & iam inde fugauerunt accolae. Proventus eorum siccitatibus tradūt. Et iam obituris uermiculam in capite gigni. Aegyptiis muribus durus pilus: sicut herinaceis. Idē bipedes ambulat: ceu alpini. Cū diueri quoq; generis coiere aialia: ita demum generant: si tempus nascenti par hnt. Quadrupedum oua gignētū lacertam ore parere (ut credit uulgo) Aristoteles negat. Neq; icūbat eadē oblitae quo sint in loco enixae: qm̄ huic aiali nulla memoria: itaq; catuli per se erupunt.

De spina hois anguem nasci. CA. LXVI.

Anguem ex medulla hois spine gigni accepimus a multis. Pleraq; enim occulta: & caeca origine proueniunt: etiam in quadrupedum genere.

De salamandra. CA. LXVII.

Sicut salamandra aial lacerti figura stellatū nunquā nisi magnis imbris prodeiens: & serenitate deficiēs. Huic tātus rigor: ut ignē tactū extinguat non alio mō q̄ glacies. Et iisdē sanie quae lactea ore uomit: quacūq; parte corporis humani contacta toti dehaunt pili. Idē quoq; contactum est: colorem in utiliginem mutat.

De iis q̄ nascūt ex nō genitis: & q̄ nata nihil gignūt. CA. LXVIII.

Quādam uero gignunt ex nō genitis: & sine ulla simili origine ut supradicta: & quicūq; aestas aut ueritatūq; tps anni generat. Ex iis quaedā nihil gignūt: ut salamandra. Neq; est in iis genus masculinum foemineum: sicut neq; i anguillis: oibusq; quae nec aial nec ouum ex sese generant. Neutrum est & ostreis genus: & ceteris adhaerētibus uado uel saxo. Quae autem per se generantur sicuti infra mares ac foeminas descripta sunt: ita generat quidem ea aliquid coitus: sed imperfectum & dissimile: & ex quo nihil amplius gignit: ut uermiculos mucae. Id magis declarat naturae eorum: quae infecta dicuntur. Ardūe explanatiōis omnia: & priuatim dicato opere narranda. Quapp̄ ut ingenti praedictoḡ: ita & reliqua subteret disertatio.

De sensibus animalium. CA. LXX.

Ex sensibus ante caetera hois tactus: deinde gustus. Reliquis superat a multis. Aglae clarior cernit. Vultures sagacius odorant. Liquidius audiunt ralsq; obruta terra: tam de se atq; surdo naturae elemto. Praeterea uoce oium i sublimē redēte sermone exaudiunt: & de iis q̄re intelligere et dicunt: & profugere. Auditus cui hoium primo negatus ē: hinc & sermone usus ablatu. Nec sunt naturaliter surditur non idē sint & muti. In marinis ostreis auditum esse non est uerisimile: sed ad sonum mergere se solent. Ideo & silentiū in mari piscatibus.

Auditum & olphatum esse piscibus. CA. LXXI.

Pisces q̄dē auditus: nec mēbra hnt nec foramina: audire tñ eos palā ē: ut patet cū platu su cōgregari fetos ad cibū cōsuetudine in quibusdā uiuariis spedit. Et in piscinis Caesaris gñe pisciu ad nomē uenire: quosdā singulos. Itaq; p̄dunt ē clarissime audire mugil: lupus: salpa: chromis: & ideo i uado uiuere. Olfactū iis esse maistū pater. Quippe n̄ oēs eadē esca capiūt: & priuāq; appetāt: odorāt. Quosdā & spelūcis latētes salamēto illitis faucibus scopu li piscator expellit: uelut sui cadaueris agnitionē fugiētes. Cōueniūtq; ex alto et ad quosdā odores: ut septā uisā & polypū: q̄ ob id cogunt in massas. Sētine q̄dem nauuū odore fugiūt: p̄cal: maxime tñ piscium sanguinē. Nō potest petris auelli polypus. Idem cum la ad mota ab odore penitus resilit. Purpurae quoq; foetidis captant. Nā de reliquo aialium genere quis dubitet? Cornos nus certuū odore serpentes fugant: sed maxime styrcis: origani: aut chalcis: aut sulphuris formicae necantur. Calices acida petunt: ad dulcia non aduolant.

Tactum communem esse omnibus. CA. LXXII.

Tactus sensus oibus ē: et q̄bus nullus alius. Nā & ostreis: & terrestribus uermibus. Quo existimaueri oibus sensu gustus eē. Cur. n. alios alia sapores appetūt: in quo u. i. p̄cipua naturae architectūq; ius. Alia dentibus praedantur: alia unguibus: alia rostri aduiciate capiūt. Alia latitudine ruūt. Alia acūmine excauant. Alia fugūt. Alia lambūt: forbet: mādūt:

Handwritten marginal notes in Latin script, including phrases like 'Iam uero...', 'Sicut...', 'Quod...', and 'Et...'

Handwritten notes at the bottom of the page, possibly a list or index of terms.

torant. Nec minor varietas in pedum ministerio: ut rapistis distrahant: teneant: praeant: pendente: tellurem scabere non cessent. Quae uenenis uiuat: & quae terra. CA. LXXII.

Menenis capreae & coturnices (ut diximus) pinguescunt placidissima aialia: at serpentes ouis. Spectanda quidem draconum arte: Aut enim solida hauriunt: si iam fauces capiunt: quae deinde in semet conuoluti fragunt intus: atque ita putamina excutiant: aut si tenorior est & catuli adhuc aetas orbe apphela spirant: ita sehemeterque pstrigunt: ut ipsa tata parte ceu ferro: reliqua: quae amplexu tenetur forbeant. Simili modo auiibus deuoratis solidis coreone plurima: & caetera ossa reuomunt. Scorpiones terra uiuunt. Serpentes cum occaso est: uinum praecipue appetunt: cum alioquin exiguo indigeant potu. Eadem minimo & pene nullo cibo cum adseruant: sicuti aranei quoque alioquin suctu uiuunt. Ideo nullum interit fama: aut siti uenenatum. Nam neque caloris uim habent: neque sanguinis: neque sudoris: quae auiditate naturali se le augent. In quo genere oia magis exiti alia: si suum genus edere antequam noceant. Condit in thesauros maxillarum cibum sphingionum & satyroge genus. Mox inde sensim ad mandendum manibus exprimit. Et quod formicis in annum solemne est: his in dies uel horas.

De cibo & potu quorundam.

CA. LXXIII.

Num a sal digitos habentiu herba alitur lepus: sed & fruge. Solidipedes & bisulci sues omni cibatu & radicibus. Solidipedu uolutatio propria. Serratorge dentiu carniosus sunt oia. Vrsi & fruge: fronde: uindemia: pomis uiuunt & apibus: cancris et & formicis. Lupi (ut diximus) & terra in fame. Pecus potu pinguecit: ideo sal illis aptissimus: item ueteri narq; & fruge & herba: sed ut bibere: secedunt. Ruminant praeter ista dicta: syluestriu cerui cum a nobis aluntur. Oia aut iactia potius quam stitia: & hyeme magis quam aestate septenis fere mensibus. Pontici quoque mures: simili modo remandunt. In potu: quibus serrati dentes: lambunt. Et mures hi uulgares: quis ex alio genere sint. Quibus conuulsi dentes fordeat: ut equi: boues. Neutrui uersi: sed aqua quoque mortu uorant. In africa maior pars feraru aestate non bibunt inopia imbrui. Quia ob eam capri mures libyci si biberint moriunt. Oryge perpetuo sitient africa gna: ex natura loci potu carere cum mirabili modo ad remedia sitientiu. Naq; getuli latrones eo durant auxilio repertis in corpore eorum saluberrimi liquoris haustu uescis. Insiunt in eadem africa pardi cetera arbore occultatig eius ramis in praetereuria desiliunt: atque uolucru caede crassant. Feles quae quo silentio: quae lenibus uestigis obrepunt auiibus: quae occulto speculatu in musculos exiliunt: Ex crementa sua effossa obruant terra: intelligentes odorem illum indicem sui esse.

Quae inter se dissident: & quae iter se conueniant.

CA. LXXIII.

Rgo & alios sensus quosdam esse quae supradictos haud difficulter apparet. Sunt nam quaedam his bella: amicitiaque. Vnde & affectus praeter illa quae de quibus eorum suis diximus locis. Dissident olores & aquae. Coruus & clorios noctu inuicem oua exegrentes. Sili modo coruus & miluus illo praeripiente huic cibos. Cornices & noctua. Aquilae & trochilus (si credimus) quoniam rex appellat auium. Noctuae & caeterae maiores aues. Rursum cum terrestribus mustella & cornix. Turtur & pyralis. Ichneumones uespae. Phalages araei. Aegitae anates & gauiae. Harpae & triorches accipiter. Sorices & ardeolae inuicem foetibus insidiantes. Aegithus auis minima cum alino. Spinetis enim se scabedi causa atteretes: nidos eius dissipat: quod illa adeo pauet: ut uoce eius no rudetis audita oua eiiciat: pulli ipsi metu cadant. Igitur aduolans ulcera eius rostro excavat. Vulpes & milui. Angues & mustellae: & sues. Esalon uocat parua auis oua corui frangens: cuius pulli instant a uulpibus. Inuicem haec catulos eius ipsamque uellit. Quod ubi uiderint corui: contra auxiliant: uelut aduersus eodem hostem. Et acanthis in spinis uiuit: locitico asinos & ipsa odit flores spinae deuorantes. Aegithu uero anthus in tritu: ut sanguine eorum non credant coire: multumque ob id ueneficis infamet. Dissident thoes & lebes: & minima aequae ac maxima. Formico si arbore locitico cauent. Librat anatus se filio in caput serpentis porrectae sub umbra arboris suae: tantum uel mortu cerebrum apprehendit: ut stridens subide: ac uertigine rotata: ne filiu quidem desuper pedetis rupe ab eo non fugere queat: nec finis ante morte est. Rursum amici pavones & colubae. Turtures & psittaci: Merulae & turdi. Cornix & ardeolae. Contra uulpiu genus comibus inimicitias. Harpae & miluus contra triorchin. Quin & affectus idicia sunt et in serpentibus imitissimo aialiu genere. Dicta sunt quae arcadia narrat de dno a dracoe seruato: & agnito uoce hois. De aspide miraculu a Philarcho tradit. Is nam auctor est. Cum ad me sam cuiusdam ueniens in aegypto aleret assidue enixa catulos: quoque ab uno filiu hospitis iterceptu. Illa reuerfam ad consuetudinem cibis: itellexisse culpae: & necem intulisse catulo: nec postea inteream id reuerfam.

ul coturnio
ne plumam.

Lupus quid dicitur
Vrsus
Lepus
Solidipedes
Bisulci
Serratorge
Cornices
Noctua
Aquilae
Trochilus
Mustella
Cornix
Pyralis
Ichneumones
Uespae
Phalages
Araei
Aegitae
Gauiae
Harpae
Triorches
Accipiter
Sorices
Ardeolae
Aegithus
Alino
Spinetis
Canthus
Aegithus
Anthus
Philarcho
Arcadia

De somno animalium.

CA. LXXV.

Somni questio non obfcuram cōiectationem hēt. In terrestribus oīa quæ cor hāt dormire manifestū est. Aquatiliū quoq; exiguū qdāct qui de cæteris dubitāt: dormire cū existimant: nō oculorū argumētō: quia nō hnt genas: ueq; ipsa quiete cernuntur placida ceu soporata: neq; alia q̄ caudis mouētia: & ad tumultū aliq̄ expaūtia. De thynnīs cōfidentius affirmat. Iuxta ripas. n. aut petras dormiunt. Plani autē pisciū in uado: ut ma- nu sape tollant. Nam & delphini balenæq; stertentes ēc audiuntur. Insecta quoq; dormire sile- nō apparet: quia nec luminibus qdem admotīs excitentur. Hō genitus premitur somno per ali- quot mēses. D. in de longior indies uigilia. Somniat statim infans. Nā & pauore expargiscitur: & factū imitat. Quidam uero nunq; quibus mortifera fuisse signum cōtra cōsuetudinē somniōe inuenimus exempla. Magnus hic inuitat locus: & diuersis refertur documētis: utrum ne sint ali- qua præfita animi quiescentis. Qua fiant rōneian fortuita res situt pleriq;. Et si exemplis aga- tur: profecto paria fiant. A uino & a cibis proxima atq; in redormitione uana esse uita prope cō- uenit. Est autem somnus nihil aliud q̄ animi in mediū se se recessūs. Præter hominem somnia- re equos: canes: boues: pecora: capras: palam est. Ob hoc creditur & in oīanibus quæ animal pa- riant. De iis quæ oua gignuntur incertum est. Sed dormire ea certum. Verum & ad insecta tran- samus. Hæc nāq; restant immensæ subtilitatis animalia.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XI. PROOEMIUM.

De insectis animalibus: ut sunt apes: formicæ: & huiusmodi.

ESTANT IMMENSÆ SVBTLITATIS ANIMALIA: Q. Van- do aliqui ea neque spirare: & sine sanguine esse etiam prodiderunt.

De insectorum genere. CA. I.

Multa hæc & multigena terrestrium uolucrum uita. Alia pēnata ut apes. Alia utroq; modo ut formicæ. Aliqua & pennis & pedibus carentia. Et iure omnia insecta appella- ta ab incisiuris: quæ nunc ceruicū loco: nūc pectorum: atque alui præcincta separant membra tenui modo fistula cohæ- rentia. Aliquibus uero nō tota incisura eas ambiētē rugas: sed in aluo: aut superne tantum imbricatis flexillum uertebis: nūsq; alibi: spe- ctatiore naturæ rerum artificio.

De subtilitate naturæ in his. CA. II.

In magnis siquidem corporibus: aut certe maioribus facilis officina sequaci materia fuit. In his uero tam paruis: atq; tam nullis quæ ratio q̄rauis tam inextricabilis perfe- ctio. Vbi tot sensus collocauit in culice? Et sunt alis dictū minora. Sed ubi usum in ea pretendit? Vbi gustatum applicauit ubi odoratum inferuit? ubi uero truculētam illam & portione maximam uocem ingenerauit? Qua subtilitate pennas adnexuit? Prælogauit pedum crura? Disposuit ieiunam cauam uti aluum? Aut idam signis & potissimū hūani sitim accendit? Telum uero pfodiendo tergori quo spiculauit ingenio? Atq; ut in capsci cū cerni nō possit exilitas: ita reciproca generauit arte: ut fodiendo acuminatum pariter sorbendoq; fistulo- sum esset. Quos teredini ad perforanda robora cum sono teste dentes affiauit? potissimumq; e li- gno cibatum fecit? Sed turrigeros elephantorū miramur humeros: taurorumque colla: & tri- ces in sublime iactus: tigrium rapias: leonum iubas: cum rerum natura nullq; magis q̄ in minimis tota sit. Quapropter quæ so ne nostra legentes: quoniam ex iis spernuntur multa: etiam relata fa- stidio damnent: cum iconceptione naturæ nihil possit uideri superuacuum.

Utrum spirent: an habeant sanguinem. CA. III.

Insecta multi negant spirare: id rōe p̄uadētes: qm̄ uisceri interiori nexu spirabilis nō inesset. Itaq; uiuere ut fruges: arboreisq;. Sed plurimū itereffe spiret aliqd an uicāt. Ea dē de eā nec sanguinē iis eē: q̄ sit nullis carentibus corde aut secore. Sic nec spirare ea quibus pulmo desit. Vñ numerosa q̄stionū series exoriet. Idē. n. & uocē eē iis negāt i tāto murmu- re apū: cicadæq; sono: & aliis q̄ suis æstimabunt locis. Nam mihi conuenti semper fuisse rege na- tura nihil incredibile existimare de ea. Nec uideo cur magis n̄ possint trahē aīam talia & auereri

Handwritten marginal notes in Latin script, including phrases like 'De somno animalium', 'De insectis animalibus', and 'De subtilitate naturæ in his'.

quod spirare sine uisceribus. Quod est in marinis docuimus: quos arcente spiritu densitate: & altitudine humoris. Volare quidem aliqua & aiatu carere in ipso spiritu uiuentia. Habere sensum uicibus generationis atque operis & de futuro est cura. Et quis non sint membra: quae uelut carinas sensus inuehant: esse tamen in eis auditu: olfactu: gustatu: extima praeterea naturae dona: solertiam: aiunt: autem quis facile crediderit: sanguinem non esse in fatore: sicut ne terrestribus quidem cunctis uerget sile quidem: ut sepia in mari sanguinis uires atrametum optineat: porpurage generi insectorum ille succus. sic insectis quosuis est uitalis humor: hic erit sanguinis loco. Sed existimatio sua cuique sit. Nobis propositum est naturas rerum manifestas indicare: non causas iudicare dubias.

uel uice

Handwritten notes in the left margin, including 'uel uice' and other illegible text.

De corpore eorum.

CA. III.

Insecta ut intelligi possit: non uidetur nervos habere: nec ossa: nec spinas: nec cartilagine: nec pinguis: nec carnes: nec crusta quidem fragile: ut quaedam marina. nec iure dicitur cutis: sed mediae cuiusdam iter omnia haec naturae corpus. arcti sile neruo mollius: in reliquis partibus siccus uertus quae durius. Et hoc solum in eis est: nec praeterea aliud. Nihil intus nisi admodum paucis intestinum spicatum. Itaque diuulsis praecipua uiuacitas: & prius singulae palpitatio. Quia quicquid est uitalis: illa non certis inest membris: sed toto in corpore: minime tamen capite. Solique non mouet nisi cum pectore auulsum. In nullo genere plures sunt pedes. Et quibus ex his plurimi: diuulsus uiuunt diuulsus: ut in scolopendris uidemus. Habent autem oculos: praeterea sensus tactu & gustatu: aliqua & odoratum: pauca & auditum.

De apibus.

CA. V.

Est inter omnia praecipua apibus & iure praecipua admiratio. Solis ex eo genere hominum esse genitris. Miella contrahunt: succoque dulcissimum: atque subtilissimum: ac saluberrimum. Fauos constringunt & caeras. Illae ad usus uitae labore tolerant. Opera consuecunt. Remperant: hinc consilia priuacim: ac duces gregati: & quod maxime mirum sit mores habent. Praeterea cum sint nequam mansueti generis neque ferit: tamen tanta est natura regere: ut prope ex umbra minimi animalis incomparabile effecerit quiddam. Quos efficacitae industriaeque tanta copemus neruos: quas uires: quos ratione mediis fidius uiros. Hoc certe praestantibus: quo nihil nouere nisi commune. Non sit de anima quaestio. Constat & de sanguine: quantum tamen esse in tantulis potest. Aestimemus postea ingenium.

Qui ordo naturae in eis.

CA. VI.

Yeme conduntur. Unde enim ad pruinas niuesque & aquilonum flatus perferendos uires. Sane & insecta omnia: sed minus diu: quae parietibus nostris occultata: maturae tepere fiunt. Circa aestiua tempora locorum uero mutata est: aut errauerunt priores. Ceditur a uergente occasu: sed latent ultra exortu. Adeo non ad ueris initium ut dixerent: nec ut quisque in Italia de alueis existimat. Ante fabas florentes exeunt ad opera: & labores: nullusque cum per celum licuit oculo perit dies. Primum itaque fauos construunt: caeram fingunt: hoc est domos cellasque faciunt. Deinde sobole: postea mella: caeram ex floribus. Melligenam a lachrymis arborum: quae glutinum pariunt: salicis: ulmi: arundinis: succo: gummi: resina. his primum alueum ipsum intus totum ut quodam rectorio illinunt: & aliis amarioribus succis contra aliarum bestiarum auaritates. Id se facturas consuecunt: quod concupisci possit. his deinde fores quoque latiores circumstruunt.

De uocabulis operis.

CA. VII.

Prima fundamenta operis edmolim uocant periti: secunda pissocaron: tertia propolis. Inter coria caerasque magni ad medicamina usus. Comolis crusta est prius saporis amari. Pissocaron super ea uenit picantium modo ceu diluitor. Caerae initium populorumque emittit: gummis propolis crassioris iam materiae additis floribus: mundum tamen caerae: sed fauore stabilimentum: quae omnes frigoris: aut intus aditus obstruuntur: odore et nunc graui: ut qua plerique pro galbano utant. Praeterea haec conuect rhithace: quam alii sandaracem: alii caerinthum uocant. Hic erit apud dum operantibus: quae saepe inuenit in fauore inanitatibus sepositus: & ipse amari saporis: sed plenus humoris cibus. Gignitur autem rore uerno: & arborum succo gummi modo: a frici minor: austru flatu nigrior: aquilonibus melior & rubens. Plurimum in graecis nabis Menecrates florem ait esse futurae messis indicium: sed nemo praeter eum.

uel nigra

Handwritten notes in the left margin, including 'uel nigra' and other illegible text.

Ex quibus floribus opera fiant.

CA. VIII.

Aeras ex omnium arbore satorumque floribus constringunt: excepta rumice & chenopode. Herbae haec genera. Falso excipit spartum. Quippe cum hispania multa in spartaris mella herbae esse sapient. Falso & oleas excipit arbor. Quippe oliuae puertu plurima examina gigni certum est. Fructibus nullis nocetur. Mortuis ne floribus quidem non modo corporibus in fidem. Operant intra .lx. passus. Et subinde consumptis in proximo floribus: speculatores ad pabula

Handwritten notes in the left margin, including 'uel nigra' and other illegible text.

alteriora mittunt. Noctu deprehense i expeditione excubant supinat: ut alas a rore protegant.

De amatoribus earum. CA. IX.

NE quis miret amore eaz captos Aristomachum solensem duo defexaginta annis nihil aliud egisse. Philistum vero thasiu in desertis apes colentem Agrium cognomina tu: qui ambo scripsere de iis. Ratio operis. CA. X.

Ratio operis: inter diu statio ad portas more castrorū. Noctu quies. in matutinū dōcē a exierit oēs gemino aut triplici bombo: ut buccino aliquo. Tunc uniuersae puolant: si dies mitis futurus est. Prædiuuant enī uentos imbre: q; & tunc se continēt tēctis. Itaq; temperie cœli (hanc n. inter præscita hñ) cum agm: n ad opera pcessit: alie flores aggrunt pedibus: alie aquā ore guttasq; la mugine totius corporis: qbus est. Quaz adolefcentiores ad opera exiūt: & supra dicta cōuehūt. Seniores intus operant. Quaz flores cōportāt: prioribus pedibus femora onerant: ppter id natura scabra: pedes priore rostro: toraq; onustaz remeant sarcina padata. Excipiūt eas ternaz: quaternazq; exonerant. Sunt enī iotus quoq; officia diuisa. Alie struit. Alie poliūt. Alie suggerūt. Alie cibi cōparāt ex eo qd aliud ē. Neq; n. se pati uelut ne ieq̄litas opis: aut cibi fiat & tps. Seruūt rursus ea orsa cōcameratōe alie: textūq; uel usq; ad summa tēcta dēducunt: similibus binis circa singulos arcus: ut alis intrēualis exeat. Fauī superiore parte affixi: & paululum etiam lateribus simul harent: & pēdent una. Alueū non cōtingunt nūc obliqui: nūc rotundi qualiter poscit alucus: aliqñ & duoq; genz: cum duo examina concordibus populis distimiles habuere ritus. Ruentes cæras fulciunt pilaz: in lar interius a solo fornicatis: ut sit a iertus ad sarcinidū. Primi fere tres uersus inanes struunt: ne promptū sit quo inuiter surant. Nouissimi maxime implent melle: deoq; auerō alueo sicut eximūtur. Gerulaz secundos flarus captant. Si cooritur procella: apprehensis pondulo lapillis se librāt. Quidam in humeros etiam imponi tradūt. Iuxta uero terram uolant in aduerso flatu uepribus hebetato. Mira obseruatio operis. Cessantium inertiam notant castigant: mox & puniunt morte. Mira monitua. Amolunt oīa e medio: nullazq; inter opera spurcīa iacet. Quin & extremēta operantū intus ne longius recedant: unum congesta in locum turbidis diebus & operis ocio egerunt. Cum ad uersa scit: in alueo strepont minus ac minus: donec una circumuolet: eodem quo excitant bombo: cœu quētem capere imperans. Et hoc castrorum more. Tunc repente oēs conticeant. Domos primum plebeis exadificat: deinde regibus.

De fucis. CA. XI.

Sperat largior puertus: ad iunctōe cōtubernia & fucis. Hæ cellaz minimaz: sed ipsi maiores apibo. Sūt at fuci sine aculeo uelut sperfectaz apes: nouissimazq; a fessis & iā ementis ichoaz: ferotinus factus. & qñ seruitia ueraz apū. Quāobre sperat iis: primo se q; in opera expellit: tardates sine clamētia puniūt. Neq; in ope tantū: sed in foru adiuuāt eas multū ad calorē obserēte uerba. Certe quo maior eoz fuerit multitudō: eo maior fiet examinū puertus. Cū mella cooperint mature scerz: abigūt eos. Multaz singulos aggressē trucidāt. Nec id genus nisi uere cōspiciat. Fucus adeptis alis in alueū reiectus ipse cæteris adimit. Regias ipatoribus futuris in una pre alui extrahūt amplas magnificas: separatas tuberculo eminētes. Qd si exprima tū non gignuntur sobolis. Sex angulaz oēs cellaz a singuloz eaz pedū opere. Nihil hōz statuto tempore: sed rapiunt diebus serenis munit. Et melle uno altero ue ad summū die cellas replēt.

Quaz natura mellis. CA. XII.

Ment hoc ex aere: & maxie sidge exortu scipueq; in ipso syrio explēdēte finet oīno prius uergiliaz exortu sub lucanis tpiibus. Itaq; cū pria aurora folia arboz melle rosida iurniāt. Ac si q matutino sub diuo fuere: unctas hquore uestes: capillūq; cōeretū sentiūt. Siue ille ē cœli sudor: siue qdā sidge salua: siue purgācis se aeris succus: siue aq ē & purus ac hquos & siue naturaz: q̄lis defluit prio. Nūc uero e rāta cadēs altitudie: multūq; dū uenit fordescēs: & obuio tenaz halitu i sedus. Præterea a frōdētae pabulis potus: & i utriculos ogestus apū. Ore n. ēi uomit. Ad hęc succo hōz corruptus: & aluis Maceratus: tonēsq; mutatus. Magnā tñ cœlestis naturaz uoluptatē affert. Quaz optima mella. CA. XIII.

Bi optimos semper: ubi optimorum doliolis florum conditus. Atticaz regionis hic: & sicule hymeto & hybla ab locis: mox callimne isula. Est autē in initio mel ut aqua dilutū & primis diebus feruet: ut multa: sœq; purgat. Vicesimo die crassescit. Mox obducitur tenui membrana: qua feruoris ipsius spuma cōcrefcit. Sorbetur optimū & minime fronde insectum e quercus: tiliaz arundinum foliis.

Handwritten marginal notes in Latin script, including phrases like 'Quaz natura mellis', 'De fucis', and 'De fucis'.

Quae genera mellis in singulis.

Semma quae bonitatis natione constat (ut supra diximus) pluribus modis. Aliubi enim fauicariae spectabiles gignuntur: ut in pelignis: sicilia. Aliubi mellis copia: ut in creta: cypro: africa. Aliubi magnitudo: ut in septentrionalibus: uisio iam in germania octo pedum longitudo fauo: in caua parte nigro. In quocumque tamen tractu terna sunt mellis genera. Vnum ex floribus constructo fauo: quod ideo uocatur anthinum. Hoc quidam attingi uentant: ut largo alimento ualida exeat soboles. Alii ex nullo minus apibus relinquunt: quoniam magna sequatur ubertas magnosque syderis exortu. Praeterea solstitio cum thymum & una florere incipiunt: praecipua cellae materia. Est autem in eximendis fauis necessaria dispensatio: quoniam inopia cibi desperant: moriunturque: aut effugiant. Contra copia ignauiam affert. Maciem melle non rithace pascunt. Qui autem sunt diligentiores: ex hac uindemia duodecimam partem apibus reliquunt. Dies statutus inchoandi ut quadam lege naturae: si scire aut obseruare homines uelint: tricesimus ab educto examine: fereque maiore mense includit haec uindemia. Alterius genus est mellis aestiuum: quod ideo uocatur horeu a repestiuitate praecipua ipsius syrio explere descende post solstitium diebus xxx. fere. Immensa circa hoc subtilitas naturae mortalibus patefacta est: nisi fraus hominum cuncta pernicie corruperet. Namque ab exortu syderis cuiusdamque: sed nobilium maxime aut coelestis arcus si non sequantur imbres: sed ros tepescat solis radiis. Medicamenta non mella gignunt: oculis: ulceribus: internisque uisceribus: dona coelestia. Quod si seruet hoc syrio exoriente: casuque congruat in eundem diem: ut sepe Venere: aut Iouis Mercuriiue exortus: non alia suauitas: ususque mortalium malis a morte uocandis quam diuini nectaris fiat.

Quomodo probentur mella.

Mel plenilunio ubertas capit: serena die pinguis. In omni melle quod per se fluxit: ut multum oleumque appellatur acceton: maxime laudabile est. Aestiuum omne rutile: ut diebus coelestium siccoribus. Aptissimum in aestimatione et thymo coloris aurei: saporis gratissimum: cum sit palam doliolis pingue: marino e rore spissum. Quod concreuit autem: hoc minime laudat. Thymosum non coit: & tactu praetenuis fila mittit: quod primum grauitatis argumentum est. Abstumpi statim & resiliere guttas: uilitatis indicium habetur. Sequens probatio ut sit odoratum: & ex dulci reglutinosum perlucidum. Aestiuum mellatione decimam partem thasio. Dionysio apibus reliqui placet: si pleni fuerint aluei. Si minus pro rata portione: aut si inanes: omnino non attingi. Huic uindemiae attrici signum dedere initium caprificalem diem uulcano sacrum.

De tertio genere mellis: & quomodo apes probentur.

Tertium genus mellis minime probatum siluestre: quod ericeum uocant. Conuehit post primos autumni imbres cum erice sola floret in siluis. Ob id arenoso simile. Gignit id maxime arcturi exortu a pridie idus septembris. Quidam aestiuam mellationem ad arcturi exortum proferunt: quoniam ad aequinoctium autumni ab eo supersunt dies. xliii. & ab aequinoctio ad uergiliam occasum diebus. xlyii. Plurima sit erice: athenienses tetradice appellant: est in euboea silis: quam putant apibus esse gratissimam fortassis quia tunc nulla ex alia sit copia. Haec ergo mellatio sine uindemia: & uergiliam occasu idibus nouembris fere includit. Relinquit ex ea duas partes apibus non persuadet: & semper eas partes fauore: quam habeat rithace. A bruma ad arcturi exortum diebus. lx. somno alunt sine ullo cibo. Ad arcturi exortum ab aequinoctio uerno tepidior tractum uigilant. Sed etiam tunc alueo se continent: seruatoque in id tempus cibos reperunt. In italia uero hoc idem a uergiliam exortu faciunt: & in eum dormiunt. Alueos quidam in eximedo melle expedit: ita dirimetes quantum relinquunt. Aequitas etiam in eis obstringit feruntque societate fraudata alueos mori. In primis praecipit ut lauti purique eximat mella. Furem & mulieris mensis odere. Cum eximunt mella: apes abigi fumo utilissimum: ne irascant: aut ipsae auidae uoret. Fumo crebriore etiam ignauia earum excitat ad opera. Nam ubi incubauere fauos liuidos faciunt. Rursus nimio fumo inficiuntur: quae iniuriam celestis sentiant mella: uel minimo contactu roris accrescentia. Et ob id inter genera seruat quod acapnon uocant. Album mel non fit quod bithymum est: sed oculis & ulceribus aptissimum. Foetus quoniam non prognerent: magna inter eruditos & subtilis quaestio fuit. Apud enim coitus usus est nunquam. Plures existimauere oportere confici floribus compositis: apte atque utiliter. Aliqui coitus unius: qui rex in quoque appellet examine. Hunc esse solum matrem: praecipua magnitudine: ne fatiscat. Ideo foetus sine eo non edit: apesque reliquas tanquam matrem foeminas comitari: non tanquam ducem. Quam probabilem alias sententiam fucorum uentis cogit. Quae enim ratio ut idem coitus alios perfectos: imperfectos generet alios? Proprior uero prior existimatio fieret: nisi rursus alia difficultas occurreret. Quae uippe nascuntur aliquando

Lana mellei...

Mellium...

Mellium...

Mellium...

Mellium...

In extremis fauis apes grandiores: quae caeteras fugant. Oestrus vocatur hoc malum: quo na-
do nascens: si ipse se fingit. Quod certum est: gallinagae modo incubant. Id quod exclusum est pri-
ma uermiculus uidef candidus: iacens transuersus: adhaerensq; ita: ut pascere uideat. Rex statim
mellei coloris ut electo flore ex oī copia factus: neq; uermiculus: sed statim pēniger. Caetera tur-
ba cū formā capere coepit nymphæ uocantur: fuc: sirenes: atq; cepheues. Si q; alterutris capita
demit: priuūq; pēnas habeat: p gratissimo sunt pabulo matribus. Tēpore pcedēte inflāt cibos:
atq; incubat cū maxime murmurātes calorū ut purāt faciēdi gratia necessarij excludēdis pullis:
donec ruptis mēbris: q; singulos cingūt: ouoq; mō uniuersum agmē emergat. Spectatū hoc ro-
mæ cōsularis cuiusdā suburbano alueis cornu laternæ: trāslucido factis. Foetus intra xlv. diē pa-
gitur. Fit in fauis quibusdā qui uocaf. clerus amara duricia carē: cū foetū ide nō eduxere mor-
bo aut igniua: aut in foecūditate naturali. Hic est abortus apū. Protinus autē educti operant qua-
dā disciplina cū matribus. Regēq; iuuenē aequalis turba comitat. Reges plures inchoant ne de-
sint. Postea ex his soboles cū adulta esse coepit cōcordi suffragio: terribimos necāne distrahant
agmina. Duo autē gna eoge: melior ruffus q; niger: uariūq;. Omnibus forma semp egregia: & du-
plo q; caeteris maior. Pennæ breuiores: curua recta: ingressus cellior. In fronte macula quodā dia-
demate cādicans. Multum etiā nitore aulgo differunt.

Quæ regiminis ratio. CA. XVII.
Værat nunc aliquis: unus ne Hercules fuerit? & quot Liberipatres? & reliqua uetu-
sta sint obruta? Ecce in re parati: uilliq; nostris annexa: cuius assidua copia est: nō
cōstat inter audēores. Rex nullū ne solus hēat aculeū maiestate tantū armatus: an de-
derit eū q; natura: sed usum esse tantū negauerit. Illud cōstat: iperatore aculeo nō uti. Mira ple-
bei circa eū obedientia: cū pcedit una est. Totū examen circa eū conglobat: cingit: ptegit: cerni
nō patit. Reliquo tpe cū populus in labore est: ipse opera intus circuit similis exortanti solus im-
munis. Circa eū satellites qdā: lictoresq; assidua custodiētes auctoritate. Procedit foras non nisi
migrato examine. Id multo intelligit ante aliquot diebus murmure intus strepēte apparatus in-
dicio diē tēpētūū eligētū. Si q; alā ei detruncet: nō fugiet examē. Cū pcessere: se quaq; pxi-
mā illi cupit esse: & in officio cōspici gaudet. Festum hūeris subleuant. Validius fatigatum ex toto
portat. Si qua lassatus deficit: aut forte aberrat: nodore psequit. Vbiq; ille cōsedit: ibi cū dāq;
castra sunt. Tūc ostēta faciūt priuata ac publica uia depēdēte i domibus tēplis ue saepe expiata
magnis euentibus. Sedere in ore infantis Plautus: tunc ēt suauitate illā p dulcis eloqui portenden-
tes. Sedere in castris ducis Drusi iperatoris: cū prosperissime pugnatū apud atbalonem est: haud
qua; perpetua aruspiciū cōiectura q; dīge id ostentū existimāt. Semp duce pchenso totū tenetur
agmen. Amisso dilabit: migratq; ad alios. Est utiq; sine rege nō possunt. Inuite autē iterimūt eos
cū plures fuere: potiusq; nascentiū domos diripiūt. Si puentus de iperatur: tūc & fucos abigunt.
Quāq; de his uideo dubitari: p priūq; his genus esse aliquos existimare. Sicut funibus gradissimis
inter illas: sed nigris: lataq; aluo. Ita appellatis: quia furtim deuorēt mella. Certū est ab apibus fu-
cos interfici. Vtiq; regē nō hnt. Sed quo sine aculeo nascant: in q;stione est. Humido uere melior
foetus: sicco mel copiosius. Quod si defecerit alicuius aluei cibus: iperū in pxiimas faciūt rapinæ
pposito. At illæ cōtra dirigūt aciem: & si custos adit alterutra pars que suis fauere sentit: nō ap-
petit eū. Et aliis quoq; saepe dimicant causis: easq; acies contrarias duo iperatores instruit. Maxi-
ma rixa & incōueniendis floribus exorta: & suos quibusq; euocantibus. Quæ dimicatio iniectu
pulueris: aut fumo tota discutitur. Reconciliantur uero lacte: uel aqua mulsa.

Apes sunt & rusticae siluestresq; horridæ a spēd u: multo iracūdiore: sed opere ac labo-
re pstantes. Urbanagae duo genera. Optima breuissimæq; & in rotunditate cōpacti-
les. Deteriores lōgæ: & qbus similitudo nēpage: etiā nō deterrimæ ex his pilosæ. In pō-
to sunt quedā albæ: q; bis in mēse mella faciūt. Circa thermooontē aut fluitū duo gna. Aliagæ
quæ in arboribus mellificant. Aliarum quæ sub terra: triplici cararum ordine uberrimi prouen-
tus. Aculeum apibus natura dedit uentri cōsertū: ad unū ictum hoc infixo. Quidam eas statim
emori putant. Aliqui non nisi in tantum adactio: ut in testinum saepe assequat. Sed fucos postea
esse: nec mella facere: uelut castratis uiribus. Pariterq; & nocere & prodesse: dein desinere. Est in
exemplis equos ab his occisos. Odere foedos odore: procul fugiunt: sed & infectos. Itaq; unguen-
ta redolentes infestant. Ipse plurimorum animalium iniuriis obnoxia. Impugnant eas naturæ
eiusdem degeneres uespa: atq; crabrones: & ē culicum genere qui uocantur muliones. Populant

[Handwritten marginal notes in Latin script, including phrases like 'M. S. de St. ...', '...', and '...']

hirundines: & quædam aliæ aves. In fidiis aquatibus ranæ: quæ maxima eorum est operatio: tunc sobole faciunt: nec eæ rati quæ stagna riuosq; obsident: uerum & rubetæ: ueniunt ultra: arpen tefq; foribus operas sufflant: ab hoc spatio prouolant: cõfestimq; abripunt. Nec sentire ictus apum ranæ traduntur. Inimicæ & oues: difficile se a lanis cage explicantibus. Cancreg: etiã odio: re si quis iuxta coquat examinãt. Quin & morbos suscipit natura sentiunt: Index eorum: tristitia torpens. Et cū ante fores in tepore solis promõris aliæ cibos ministrant. Cum defunctas progerit. Funerantiumq; more comitantur exequias. Rege hæc peste cõsumptio: moreret plebs ignauo dolore. Non cibos eduehant. Non procedunt. Tristi tantum murmure glomerantur circa corpus eius. Subtrahitur itaq; deducta multitudine: aliis spectantes exanimè lectum nõ minouit. Tunc quoq; ni subueniatur: fame moriuntur. Hylaritate igitur: & nitore finitas aestimatur.

De morbis apum.

CA. XIX.

Sunt & operis morbi: cū fauos non explent: cleron uocant. Iidẽ blasphemã: si fortum non peragant. Inimicæ & echo est resulanti sonõ: qui pauidas alterno pulser ictu. Inimicæ & nebula. Aranei quoq; uel maxime hostiles cum Præualuerit Intexã: teneat alueos. Papilio etiam ignauus & inhonoratus: luminibus accensis aduolans pestifer: nec uno modo. Nam & ipse cæras depascitur: & relinquit excrementa: quibus teredines gignunt. Filis et araneis quæcunq; inceserit alarum maxime lanugines obtexit. Nascuntur & i ipsõ ligno teredines: quæ raras præcipua appetit. In festis & auiditas: passus nimia florum satietate uerno maxime tempore aluo cita. Oleo quidem non apes tantum: sed omnia insecta exanimantur: præcipue si capite uncto in sole ponantur. Aliquando & ipse contrahunt mortis sibi causas: cõsenserẽ eximi mella auidet uorantes. Cætero præparet: & quæ alioquin prodigas atq; edaces: nõ secus ac pigras & ignauas perturbent. Nocent & sua mella ipsis: illarumq; ab aduersa parte moriuntur: tor hostibus: tor castibus: & quota portione eorum commemorata: tam munificum animal expositum est. Remedia dicemus suis locis. Nunc enim sermo de natura est.

De continendis apibus: & quomodo reparentur.

CA. XX.

Audent plausu atq; tinnitu aeris: eorum conuocatur. Quo manifestum est auditus quoque inesse sensum. Effecto opere: reducto foetu: fundat munere os: exercitatione tñ solentem hñt. Spatiataq; in aperto: & in altum data: gyris uolatu editis tunc demum ad cibum redeunt. Vita eis longissima: ut prospere inimicæ ac fortuita cedant: septenis annis uniuersa Alueos nunq; ultra x. annos durasse proditur. Sunt qui mortuas si intra rectum hyeme feruent: deinde sole uerno torrantur: ac siculneo cinere toto die foueantur: putent reuiuiscere. In totum uero amissas reparant uentribus bibulis recentibus cū simo obrutis. Virgilius iuuenecorpe exaiato: sicut equosq; uespas atq; carbones: sicut asinosq; scarabæos mutante natura ex aliis quædam in alia. Sed hoc: oium coitus cernunt. Et tñ in foetu eadem prope natura quæ apibus.

De uespis & crabronibus.

CA. XXI.

Vespæ in sublimi e luto nidos faciunt: & in iis cæras: Crabrones cauernis ac sub terra. Et hoc: oium sexangulæ cellæ: cæra aut cortice & arena: foetus & ipse inazqualis: ut barbarus: alius euolat: & alius in nimpha est: alius in uermiculo. Et autumno non uerno osa ea. Plentissimo maxie crescunt. Vespæ: quæ ichneumonides uocant (sunt aut minores quæ aliæ) unum genus ex araneis perimunt phalangium appellatũ: & in nidos suos ferunt: deinde illinunt. Et ex iis incubatio suum genus precreant. Præterea oēs carne uescunt cõtra quæ apes: quæ nullum corpus attingunt. Sed uespæ multas gradiflores uenantur: & amputato iis capite: reliquum corpus auferunt. Crabronum siluestres in arborum cauernis degunt. Hyeme ut cætera insecta condunt. Vita bimatum non transit. Ictus eorum haud temere sine febre non est. Auctores sunt ternouenis punctis: interfici hoïem. Aliosq; qui mitiores uidentur duo genera. Opifices minores corpore: qui moriuntur hyeme. Matres: quæ biennio durat: & clemetes. Nidos uere faciunt fere quæ triflores: in quibus opifices generat. Iis educatis: alios deinde nidos maiores fingunt: in quibus matres futuras producant. Iam tunc opifices fungunt munere: & pascunt eas. Latior matrum species: dubiumq; an habeant aculeos: quæ non egrediuntur. Et his sunt sui fauci. Quidam opinantur oibus his ad hyemem decidere aculeos. Nec crabronum aut nec uespæ: quæ reges aut examina: sed subinde renouatur multitudo sobole.

De bõbicibus: & bõbyli: & necydalo: & quæ prius bõbicinã uesit fuerit. CA. XXII.
Vartum inter hæc genus est bombicum in assyria pueniẽs: mafus quæ sarradicta. Nidos luto fingunt salis specie applicatos lapiditã duritia: ut spiculis perforari uix possint. In iis & cæras largius quæ apes faciunt: deinde maiorem uermiculũ. Et alia hoc: origo:

E grãdiore uermiculo gemina protedēs sui generis cornua. Hi erucæ sunt. Fit deinde: quod uocatur bombylis: ex ea neydalus. Ex hoc in sex mensibus bōbices. Telas aranœq; mō textunt ad uellē luxurij: fœminasq; bōbicina appellat. Præ eas retorqueri: rursumq; texere idem i Cœo mulier Passaphile. Latōi filia nō fraudēda gĩa excogitate rōis: ut denudet fœminā uestis bōbicina.

De bombyce coa. CA. XXIII.

T

In co insula nasci tra dunt cupressi: terebinthi: fraxini. Quercus florē imbribus de cussam terræ halitu astante. Fieri aut primo papilionēs paruos nudoq; Mox frigori spatientia uillis inhorrescere: & aduersus hyemē tunicas sibi insaurare densas: pedum aupertate radente folioz lanuginē in uellera. Hanc ab his quoq; cogi subigiq; unguatū carminationē. Mox trahi inter ramos tenuari ceu pectine. Postea apprehensam corpori inuolui nido uolubili. Tunc ab hōie tolli: fœtilibusq; uasis tepore & futuz: eſca nutriti. Atq; ita subnasci sui generis plumas: qbus uestitos ad alia pensā dimitti. Quæ uero capta sint lanificia hamore more carz lentefere: mox in fila tenuari iunco fuso. Nec puduit has uestes etiā utros leuare: uisurpare ppter onera æstiu. In trā a lorica gerēda discelere mores: ut oneri sint etiā uestes. Assyria trā bōbice adhuc fœminis cedimus.

De araneis: & generatione eoz. CA. XXIII.

A

Raneoz hīs nō absurde iungat natura: digna uel ppepe admiratione. Plura aut hōie sunt gĩa: nec dictu necessaria in tāta notitia. Phalangia ex his appellat: quorum noxi morus: corpus exiguū: uantū: acuminatū: ad saltū ingredientū. Altera eoz species nigri prioribus cruribus lōgissimis. Oibus internodia tera in cruribus lupoz: mō. Minimi nō textūt. Maiores in terra cauernaz: exigua uestibula p̄pandūt. Tertū conidē genus erudita operatione cōspicū. Ordie telas: tantiq; operis materia: uterus eius sufficit: siue ita corrupta alui natura statuto tēpore: (ut Democrito placet) siue est intus quædā lanigera fertilitas: tam moderato unguet: tam tereti filo: & tam æq̄lī deducti stannina ipso se pōdere usus. Texere a medio incipit circinato orbe subtemina adnectēs: maculasq; paribus semp̄ interuallis: sed subinde crescentibus ex agusto dilatatis idissolubili nodo implicat. Quāta arte celar pedicas futulato rete ad capiēdas muscas circa grassantes: q̄ non ad hoc uidetur pertinere tribrata perita telæ: & quadā politura artis: ipsa per se tenax ratio textrinæ: q̄ laxus afflatus ad non respuenda quæ ueniant: inuis derelicto laxo præterenti sūma parte: ut arbitrari liceat illi: quæ difficile cernuntur: atq; ut in phalagis lineæ offēse præcipitanē in firmū. Specus ipse quæ cōcameratz architectura: & contra frigora quanto uiliosior: q̄ remotus a medio aliudq; agenti similis inclusus uero sic ut sit nec ne intus aliquis cerni non possit. Age firmitas quanta irrumpentibus uentis: qua puluerum mole degraauante: Latitudo telæ saepe inter duas arbores cum exercet artem & discit texere. Longitudo sili a culmī: & rursum a terra p̄ illud ipsū uelut reciprocatio: subitq; pariter ac fila deducit. Cum uero captura incidit: q̄ uigilans: & paratus ad casum. Licet extrema hæreat plaga semper in medium currit: ex quo sic maxime totum concutiendo implicet. Scissa protinus reficit ad politurā fartiens. Nāq; & lacertarum catulos uenātur. Hos primum tela inuoluentes: & tunc demum labra utraq; morſu apprehendentes amphitheatrali spectaculo cum contingit. Sunt & ex eo auguria. Quippe incremento annium: siaturo: telas suas alius tollunt. lidem sereno non textunt: nubilo textunt. Ideoz: multæ araneæ imbrū signa sunt. Fœminam putant esse quæ textat: marem qui uenatur. Ita paria fieri merita. Coniugio aranei cōuenient cruribus. Pariunt uermiculos ouis similes. Nam nec differri horū genitura potest: quoniam insectorum uix ulla alia narratio est. Pariūt aut oua in telas expansas: q̄ saliant: atq; ita emittūt. Phalagius trā in ipso specu incubat magno numero. Qui ut emerferit: matrem consumit: hæpe & patrem. Adiuuat. n. incubare. Pariunt aut tricenoz. Cæteræ pauciores. Et incubant triduo. Cōsumatur aranei quater septenis diebus.

De scorpionibus. CA. XXV.

S

Imiliter his & scorpiones terrestres uermiculos ouorum specie pariunt: similitereq; perimunt. Pestis iportuna ueneni serpentium: nisi q̄ grauiore supplicio lenta per triduum morte cōficiunt. Virginibus lætali semper icū: & fœminis fere in totum. Viris autem in matutino: exeuntes cauernis priusq; aliquo fortuito icū ieiunum egerat uenenum. Semper cauda in icū est: nulloq; momento meditari cessat: ne quando desit occasio. Fœet obliquo icū & inflexu. Venenum ab iis candidum fundi. Apollodorus auctor est in nouē genera descriptis per colores maxime superuacuos: quoniam non est scire quos minime exiciales prædixerit. Geminos quibusdam aculeos esse: marezq; seuilissimos. Nam coitum iis tribuit. In telligi autem gracilitate & longitudine. Venenum omnibus medio die cum incanduerit solis ar-

uel Platis

appellatur fœ
Passaphile

uel in terrā
uel forsuz

uel afflatus

uel nomie

uel plaxitas

uel omnia

uel trectos

uel percunt

uel percunt

uel percunt

uel percunt

uel percunt

uel percunt

uel percunt

uel percunt

uel percunt

uel percunt

uel percunt

uel percunt

uel percunt

uel percunt

doribus. Itemq; cū sicuti: inexplēbiles potu. Constat & septēna cau dāe iternodia sēniora cē. Plū
 ribus. n. sēna sunt. Hoc malū africāe uolucē ēt austrī faciūt: pādētib; brachiā ut remigiā suble
 uantes. Apollodorus idē plane quib; dā inesse pēnas tradit. Sæpe p;ylli: qui reliquāe uenena
 terrāe inuehentes quāstus sui causā: peregrinis malis impleuere italiā. Hos quoq; importare co
 nati sunt. Sed uuere intra scultū cæli regionē nō potuere. Visunt tamen aliqñ in italiā: sed inno
 cui: multisq; aliis in locis: ut circa sages in agypto. In scythia interimunt ēt sēs: aliqñ uiaiores
 contra uenena talia. Nigras qdē celerius si in aquam se immererit. Homini ictō putatur esse re
 medio ipso: cinis potus in uino: aut oleo merius. Magnā aduersitatē cū stellionibus putat ēt:
 innocuos dūtaxat iis: qui & ipsi carent sanguine lacertagē figura. Atq; scorpiōes in totū nulli no
 cere: qbus non sit sanguis. Quidam & ab ipis scētū deuorari arbitrant. Vnū mō reliqui solent
 simum: & qui se ipsius matris clunibus iponendo tutus & a cauda & a morsu loco fiat. Hunc ēt
 reliquos ultorem: qui postremo genitores conficiat superne. Pariuntur autem uident.

De stellionibus: & de cicadis. CA. XXVI.
 Hamæleonū stellioōs quodāmodō naturā hnt: tōre tm̄ uiuentes præterq; araneis. Simi
 lis cicadis uitā: quæ duo gñā. Minores quæ primā proueniūt: quæ uo noiffime pe
 reūt. Sēt aut matē. Sequēs ē uolatura. Itē maiores: q canūt uocāf achetæ. Et q̄ mino
 res: ex iis sunt tēttigometræ. Sed ille magis canoræ. Mares cātāt in utroq; gñe. Fœmīæ silet. Gē
 tes uescuntur iis ad orientē: ēt partī opibus abūdantibus. Añ coitū mares pferūt: a coitu scēmi
 nas: oīs earum correptis: quæ sūt cādida. Coitus supinis. Aspe ritas præacuta in dorso: quæ exa
 uant foeturæ locū in terra. Fir primo uermiculus. Dein ex eo quæ uocaf tēttigometra: cuius cor
 tice rupto circa solstitia euolat: noctu semp. Primū nigræ atq; duræ. Vnū hoc ex iis quæ uiuūt:
 & sine ore est. Pro eo quidā acculeatū linguis simile. Et hoc in pēto: quo rōrē lambūt. Pectus
 ipsam fistulosam. Hoc canunt achetæ: ut diximus. De cætero in uētre nihil est. Excitata cū sub
 uolant: hūorem reddunt: quod solū argumentū est: rōre easdē ali. līsem solis nullū ad extremē
 ta corporis foramē. Oculis tam hebetes: ut si quis digitum cōtrahens: ac remittens iis appropin
 quet: transeant. Quidam duo alia genera faciunt earum. Sarculariam quæ sit grandior: frumen
 tariam: quam alii auenariam uocant. Apparet. n. simal cum frumentis arefcentibus. Cicadæ non
 nascuntur in raritate arborū. Iccirco sunt cyrenis circa oppidū: nec in campis: nec in frigidis: aut
 umbrosis nemoribus. Est quædam & iis locorum differentia. In milefia regione paucis sunt locis.
 Sed in cephalensa amnis quidam penuriā eaq; & copiā dirimit. At in rēgino agro silent oīs.
 Vitra flumen in locris canunt. Pennarum illis natura quæ apibus: sed pro corpore amplior.

De pennis insectoꝝ: & scarabeis: & reliq; scarabeoꝝ generibus. CA. XXVII.
 Nsectoꝝ quædā binas gerunt pennas ut muscæ: quædā quaternas ut apes. Mēbranis
 ut cicadæ uolant. Quaternas hnt quæ aculeis in aluo armanf. Nullū cui telū: in ore
 pluribus q̄ binis aduolat pennis. Illis enim ultiois causa datū: & his auiditatis. Nullis
 eoz; pēnæ reuulsiūt auulsa. Nullum cui aculeus in aluo bipennæ est. Quibusdā pen
 narum tutelæ crusta superuenit: ut scarabeis. Quorum tenuior fragiliorq; penna: iis negatus acu
 leus. Sed in quodam genere eorum grandi cornua prælonga bifidulis dentata forcipibus in cacu
 mine: (cum libuit) ad morsum cōeuntibus. Infantum remediis etiam ex ceruice suspendunt. Lu
 canos uocat hos Nigidius. Aliud rursus eorum genus: qui e simo ingētis pilas auerfī pedibus uo
 lutāt: paruosq; in iis contra rigorem hyemis uermiculos foetus sui nidulantur. Volitant alii ma
 gno cum murmure aut mugitu. Alii focos & prata crebris foraminibus excauant nocturno sti
 dore uocales. Lucent ignium modo noctu laterum & clunium colore lampyridēs: nunc penna
 rum hiatu resurgentes: nunc uero compressū obumbratæ non ante matura pabula: aut post de
 fecta conspicuæ. E contrario tenebrarum alumnae blattæ uitam lucemq; fugiunt in balneis ma
 xime humido uapore prognatæ. Fodiunt ex eodem genere rutili: atq; prægrandes scarabæi tellu
 rem aridam: fauosq; paruz & fistulose modo spongiæ medicato melle fingunt. In thraciz parti
 bus iuxta olinthum locus est paruus: i quo unum hoc animal exanimat: ob hoc cātharolēthrus
 appellatus. Pennæ insectis omnibus sine scissura: nulli cauda nisi scorpionī. Hic eoz; solus & bra
 chia habet: & in cauda spiculum. Reliquorum quibusdā aculeus in ore ut asilo: siue tabanum
 dici placet. Item culicibus & quibusdā muscis. Omnibus autem his ore & pro ligua sunt hi cu
 lei quibusdā hebetes: neq; ad punctum: sed ad suctum: ut muscarum generi: in quo lingua eui
 dens fistula est. Nec sunt talibus dentes. Aliis cornicula ante oculos prætenduntur ignauia: ut
 papilionibus. Quædam insecta carent pennis: ut scolopendræ. Insectorum pedes quibus sunt in

*Cicadæ uolant in
 uino: aut oleo
 merius. Magnā
 aduersitatē cū
 stellionibus
 putat ēt: innocuos
 dūtaxat iis: qui &
 ipsi carent
 sanguine lacertagē
 figura. Atq; scorpiōes
 in totū nulli no
 cere: qbus non sit
 sanguis. Quidam &
 ab ipis scētū
 deuorari arbitrant.
 Vnū mō reliqui
 solent simum: &
 qui se ipsius
 matris clunibus
 iponendo tutus &
 a cauda & a morsu
 loco fiat. Hunc ēt
 reliquos ultorem:
 qui postremo
 genitores conficiat
 superne. Pariuntur
 autem uident.*

*De stellionibus: &
 de cicadis.*

*Hamæleonū
 stellioōs quodā
 modō naturā hnt:
 tōre tm̄ uiuentes
 præterq; araneis.
 Similis cicadis
 uitā: quæ duo
 gñā. Minores
 quæ primā
 proueniūt: quæ
 uo noiffime
 pereūt. Sēt aut
 matē. Sequēs
 ē uolatura. Itē
 maiores: q
 canūt uocāf
 achetæ. Et q̄
 minores: ex
 iis sunt
 tēttigometræ.
 Sed ille magis
 canoræ. Mares
 cātāt in utroq;
 gñe. Fœmīæ
 silet. Gētes
 uescuntur iis
 ad orientē: ēt
 partī opibus
 abūdantibus.
 Añ coitū
 mares pferūt:
 a coitu scēmi
 nas: oīs earum
 correptis: quæ
 sūt cādida.
 Coitus supinis.
 Aspe ritas
 præacuta in
 dorso: quæ
 exauant
 foeturæ locū
 in terra. Fir
 primo
 uermiculus.
 Dein ex eo
 quæ uocaf
 tēttigometra:
 cuius cortice
 rupto circa
 solstitia
 euolat: noctu
 semp. Primū
 nigræ atq;
 duræ. Vnū
 hoc ex iis
 quæ uiuūt:
 & sine ore
 est. Pro eo
 quidā
 acculeatū
 linguis simile.
 Et hoc in
 pēto: quo
 rōrē lambūt.
 Pectus
 ipsam
 fistulosam.
 Hoc canunt
 achetæ: ut
 diximus. De
 cætero in
 uētre nihil
 est. Excitata
 cū subuolant:
 hūorem
 reddunt: quod
 solū
 argumentū
 est: rōre
 easdē
 ali. līsem
 solis nullū
 ad extremē
 ta corporis
 foramē.
 Oculis tam
 hebetes: ut
 si quis
 digitum
 cōtrahens:
 ac
 remittens
 iis
 appropinquet:
 transeant.
 Quidam
 duo alia
 genera
 faciunt
 earum.
 Sarculariam
 quæ sit
 grandior:
 frumentariam:
 quam alii
 auenariam
 uocant.
 Apparet.
 n. simal
 cum
 frumentis
 arefcentibus.
 Cicadæ
 non
 nascuntur
 in raritate
 arborū.
 Iccirco
 sunt
 cyrenis
 circa
 oppidū:
 nec in
 campis:
 nec in
 frigidis:
 aut
 umbrosis
 nemoribus.
 Est
 quædam
 & iis
 locorum
 differentia.
 In
 milefia
 regione
 paucis
 sunt
 locis.
 Sed in
 cephalensa
 amnis
 quidam
 penuriā
 eaq;
 & copiā
 dirimit.
 At in
 rēgino
 agro
 silent
 oīs.
 Vitra
 flumen
 in
 locris
 canunt.
 Pennarum
 illis
 natura
 quæ
 apibus:
 sed
 pro
 corpore
 amplior.*

*De pennis
 insectoꝝ: &
 scarabeis:
 & reliq;
 scarabeoꝝ
 generibus.*

*Nsectoꝝ
 quædā
 binas
 gerunt
 pennas
 ut
 muscæ:
 quædā
 quaternas
 ut
 apes.
 Mēbranis
 ut
 cicadæ
 uolant.
 Quaternas
 hnt
 quæ
 aculeis
 in
 aluo
 armanf.
 Nullū
 cui
 telū:
 in
 ore
 pluribus
 q̄
 binis
 aduolat
 pennis.
 Illis
 enim
 ultiois
 causa
 datū:
 &
 his
 auiditatis.
 Nullis
 eoz;
 pēnæ
 reuulsiūt
 auulsa.
 Nullum
 cui
 aculeus
 in
 aluo
 bipennæ
 est.
 Quibusdā
 pen
 narum
 tutelæ
 crusta
 superuenit:
 ut
 scarabeis.
 Quorum
 tenuior
 fragiliorq;
 penna:
 iis
 negatus
 aculeus.
 Sed
 in
 quodam
 genere
 eorum
 grandi
 cornua
 prælonga
 bifidulis
 dentata
 forcipibus
 in
 cacu
 mine:
 (cum
 libuit)
 ad
 morsum
 cōeuntibus.
 Infantum
 remediis
 etiam
 ex
 ceruice
 suspendunt.
 Lu
 canos
 uocat
 hos
 Nigidius.
 Aliud
 rursus
 eorum
 genus:
 qui
 e
 simo
 ingētis
 pilas
 auerfī
 pedibus
 uo
 lutāt:
 paruosq;
 in
 iis
 contra
 rigorem
 hyemis
 uermiculos
 foetus
 sui
 nidulantur.
 Volitant
 alii
 ma
 gno
 cum
 murmure
 aut
 mugitu.
 Alii
 focos
 &
 prata
 crebris
 foraminibus
 excauant
 nocturno
 sti
 dore
 uocales.
 Lucent
 ignium
 modo
 noctu
 laterum
 &
 clunium
 colore
 lampyridēs:
 nunc
 penna
 rum
 hiatu
 resurgentes:
 nunc
 uero
 compressū
 obumbratæ
 non
 ante
 matura
 pabula:
 aut
 post
 de
 fecta
 conspicuæ.
 E
 contrario
 tenebrarum
 alumnae
 blattæ
 uitam
 lucemq;
 fugiunt
 in
 balneis
 ma
 xime
 humido
 uapore
 prognatæ.
 Fodiunt
 ex
 eodem
 genere
 rutili:
 atq;
 prægrandes
 scarabæi
 tellu
 rem
 aridam:
 fauosq;
 paruz
 &
 fistulose
 modo
 spongiæ
 medicato
 melle
 fingunt.
 In
 thraciz
 parti
 bus
 iuxta
 olinthum
 locus
 est
 paruus:
 i
 quo
 unum
 hoc
 animal
 exanimat:
 ob
 hoc
 cātharolēthrus
 appellatus.
 Pennæ
 insectis
 omnibus
 sine
 scissura:
 nulli
 cauda
 nisi
 scorpionī.
 Hic
 eoz;
 solus
 &
 bra
 chia
 habet:
 &
 in
 cauda
 spiculum.
 Reliquorum
 quibusdā
 aculeus
 in
 ore
 ut
 asilo:
 siue
 tabanum
 dici
 placet.
 Item
 culicibus
 &
 quibusdā
 muscis.
 Omnibus
 autem
 his
 ore
 &
 pro
 ligua
 sunt
 hi
 cu
 lei
 quibusdā
 hebetes:
 neq;
 ad
 punctum:
 sed
 ad
 suctum:
 ut
 muscarum
 generi:
 in
 quo
 lingua
 eui
 dens
 fistula
 est.
 Nec
 sunt
 talibus
 dentes.
 Aliis
 cornicula
 ante
 oculos
 prætenduntur
 ignauia:
 ut
 papilionibus.
 Quædam
 insecta
 carent
 pennis:
 ut
 scolopendræ.
 Insectorum
 pedes
 quibus
 sunt
 in*

obliquum mouentur. Qu orūdā extremi longiores foris curuantur: ut locustis.

De locustis.

CA. XXVIII.

Ac partunt in terra demisso spinæ caule oua cōdensa autūni tpe. Ea durāt hyeme sub terra. Subsequētī anno exitu ueris emittunt paruas nigrantes: & sine cruribus: pēnīq; reptātes. Itaq; uernis aq; intereūt oua: sicco uere maior puentus. Alii duplicē eaz; fore tū: geminūq; exitū tradūt. Vergiliage exortu parent: deinde ad canis ortū obire: & alias renasct. Quidā archuri occasu renasct. Mori matres cū pepererint certū est uermiculo statim circa fauces innascente: qui eas strangulat. Eodē tpe mares obeūt. Tā friuola rōne morientes serpen tē: cū libuit: necit singulæ: faucibus eius apprehēsis mordicus. Nō nascunt nisi in planis & rimo- sis locis. In iōdia terrū pedū lōgitudis esse tradunt: cruribus & femoribus ferrage usum p̄bentes cū inaruerint. Frit & alius eaz; obitus. Gregatim sublata uento in maria aut stagna decidūt. For te hoc casūq; euenit: nō ut prisci existimauerent: madefactis nocturno hūore alis. Idē q̄ppe nocti- bus nō uolare eas pp̄ frigora tradi derūt. Ignari ēē longinq; maria ab iis transiri: cōtinuata pluriū dieq; p̄fectione. Quōd maxime miremur: famē quoq; qui p̄pter externa pabula petere scjunt: iminere. Ac mire pētis ea intelligit. Nāq; & grandiores cernunt: & tāto uolāt pennaz; stridorē: ut aliz alites credant: solēq; obumbrent: sollicite suspēctantibus populis: ne suas operiāt terras. Sufficiunt q̄ppe uires: & tanq; pagz sit maria transire: immensos permeāt tractus: diraq; mellibus cōtegūt nubes: multa cōtractu adurentes. Oia uero morsu erodēt: & fores quoq; rectoz; Italiā ex africa magna cohorte infestant: saepe populo ad sybillina coaslo remedia cōfugere: iopiz me tu in cyrenaica regione lex est ter anno debellādī eas. Primo oua obterēdo: deinde foetū: postre mo adultas. Desertoris poena in eū qui cessauerit. Et in lemno insula certa mensura p̄ræsinita ē: quā singuli enecatage ad magistratus referāt. Gracchulos quoq; ob id colunt aduerso uolatu oc curētēs eaz; exito. Necari & in syria militari iperio cogunt. Tot orbis partibus usq; id malū. Partis & hæ in cibo gratz. Vox eaz; p̄ficiēti ab occipito uidetur. Eo loco in cōmissura scapula rium habere quasi dentes existimātur: eosq; inter se terēdo stridorē edere: circa duo æquinoctia maxime: sicut cicadz circa solstitium. Coitus locustage: qui & isētoz; oium quæ coeūt: marem portante foemina: in eum foeminaz; ultimo caudz reflexo tardoz; digressu. Minores aut in om ni hoc genere foeminas mares.

De formicis nostratibus.

CA. XXIX.

Lurima isētoz; uermiculum gignūt. Nam & formicæ simlē ouis uere: & hæ ut apes cōicantes laborē. Sed apes utiles faciunt cibos. Hæ cōdūt. At si q; cōpet onera corpo ribus eaz; fateat nullis portioē uires esse maiores. Gerūt ea morsu. Maiora auerz; po stemis pedibus molliūtur: hūeris obnitiz. Et iis reip. ratio: memoriz: cura. Semina at rosa condunt: ne rursus in fruges exeant e terra. Maiora ad introitum diuidunt. Madefacta im bre proferunt atq; siccant. Operant & noctu plena luna. Eadē interlunio cessant. lam in opere q labor: quæ sedulitas. Et quoniam ex diuerso conuehant altera alterius ignara: ut signa inuicem recognoscant: certi dies ad recognitionē mutuā pundins danz. Quæ tunc earum concursatio q̄ diligens. Cum obuiis quædam collocutio atq; percontatio. Silices itinere earum attritos uide mus: & in opere semitam factam: ne quis dubitet qualibet in re quid possit. q̄tulacūq; sedulitas. Sepeliuntur inter se uiuentium solæ: p̄ter hominem. Non sunt in sicilia pennatz.

De indicis.

CA. XXX.

Ndicæ formicæ cornua erythris i æde Herculis fixa miraculo fuisse. Aurum ex caue nis egerunt terræ in regione septentrionalium indorum: qui dardæ uocatur. Ipsi col- lor selium. Magnitudo ægypti luporum. Erutum hoc ab iis tempore hyberno indz furantur: actiuo feruore conditis propter uaporem in cuniculis formicis: quæ tamē odore sollicitatæ prouolant: crebroque lacerant: quamuis p̄re uelocibus samelis fugientes. Tan ta pernicitas feritalque est cum amore auri.

De diuersitate insectorum.

CA. XXXI.

Vita autem isēta & aliter nascuntur. Atq; asilus in primis: Insidet ex roze hic rapha ni filio primo uere: & spissatus sole: in magnitudine mili cogitur. Inde oritur uermi- culus paruus: & triduo: mox eruca: quæ ad octidiebus crescit immobilis duro corti- cead tactum mouetur araneæ. Hæc eruca quam chrysalidem appellāt: rupto deinde sortice uolat papilio.

De animalibus in ligno: & ex ligno nascentibus:

CA. XXXII.

I iii

De gnomis...

uel foemi- nibus

De... in... terra...

Formicæ... in... terra...

Indicæ formicæ...

De... in... ligno...

Sic quaedam ex imbre generantur in terra: quaedam & in ligno. Nec enim & colli tantum in eo: sed etiam tabani ex eo nascuntur: & alia ubique: humor est nimius. Sic intra hominum tinea tricenarium pedum aliquando & plurius longitudine: iam in carne exanimantium quoque hominum capillo. Qua foeditate & syllabator & Alcmæon ex clausis simis græciæ poetis obiit. Hoc quidem & aues infestat. Phasianus uero interimit: nisi puluerantis se. Pilos habentium alinum tantum immunem hoc malo credunt: & oves. Gignuntur autem ex uestis genere: præcipue lanicio interemptarum a lupis ouium. Aquas quoque quaedam quibus la-uamur: fertiores eius generis inuenio apud auctores. Quippe cum & cæxæ hoc gignant: quod animalium minimum existimatur. Alia rursus generantur sordibus aridi soli: posteriorum cruce laiciua petauritarum. Alia puluere humido in cauernis uolucris.

De animali cui cibi exitus non est.

CA. XXXIII.

St animal eiusdem turpitudinis infixo semper sanguine capite uiuens: atque ita intumesens: unum animalium cui cibi non sit exitus: cum nimia dehiscentia facietate alimento ipso moriens. Nunquam in iumentis gignitur: in bubus frequens: in canibus aliquando: in quibus omnia. In ouibus & in capris hoc solum. Aequè est mira sanguinis & hirudinum generis in palustris aqua sitis. Namque & hæc toto capite cõdunt. Est & uolucris canibus peculiare suum malum: aures maxime lancinans: quæ defendi morum non queunt.

De tineis & culicibus: & diuersitate earum.

CA. XXXIII.

Tinea pulvis in lanis & ueste tinea creat: præcipue si araneus una includatur. Sicut enim & omnem humorem ab orbibus ariditate ampliat. Hoc & in chartis nascitur. Est eaque genus tunicas suas trahentium quo cocleæ modo. Sed horum pedes cernuntur. Spoliatae expirant. Si accreuerint faciunt chrysalidem. Ficarios culices caprificus generat. Cantharides uermiculi ficorum: & pyri: & peuces: & cynanthæ: & rosæ. Venenum hoc remedia secum habet. Alæ medentur: quibus demptis lætale est: rursus alia genera culicum accescens natura gignit. Quippe cum & in niue candidi reperiantur: & uetustiores uermiculi in media quidem altitudine rutili. Nam & ipsa nix uetustate rubescit: hirti pilis: grandiores: torpentescunt.

De pyræli siue pyræusta.

CA. XXXV.

Pyræli aliqua & contrarij natura elementum. Siquidem in cypræ aeris fornacibus ex medio igni maioris muscæ magnitudinis uolat pænatum quædrupes: appellatur pyræli a quibusdam pyræusta. Quædiu est in igne uiuit. Cui euasit longiore paulo uolatu tunc moritur. Hypanis fluuius in ponto circa solstitium desert acinorum effigie tenues membranas: quibus eripit uolucris quædrupes supra dictæ modo: nec ultra diem uiuit: unde hemerobion uocatur. Reliqui talium ab initio ad finem septenarii sunt numeri. Culici & uermiculi ter septeni. Corpus parietibus quæ septeni. Mutatiles & in alias figuras transitus trinis aut quadris diebus. Cætera ex his pænata: autumno fere moriuntur. Tabani quædam cæcitate. Muscis humore exauiatis: si cinere condantur: reddunt uita.

Historia naturæ animalium per singula membra.

CA. XXXVI.

Taq; nunc per singulas partes corporis præter iam dictas membra tractet historia: caput habet cuncta quæ sanguinem. In capite paucis animalium nisi uolucris apices: diuersi quidem generis. Phœnicij pulmarum serie medio eo ex eunte alto. Pannonibus crocitis arbusculis. Stymphalidæ cirro. Phasianæ corniculis. Præterea paræ: atque ab illo glærita appellata quondam. Postea gallico uocabulo etiam legionem nomen dederat alauda. Dicitur & cui plicatiles cristas dedisset natura per medium caput a rostro residentem. Et sulicarum generis dedit cirros: pice quoque martio & graui balearicæ. Sed spectatissimum in sine gallinaceis corpore conferratum: nec carne id esse: nec cartilagine: nec callum iure dixerimus: uerum peculiare. Draconum enim cristas qui uiderit: non reperit. Cornua multis quidem & aquatilium & marinarum & serpentium uariis data sunt modis. Sed quæ iure cornua intelligantur: quadrupedi tantum generi. Ateonem enim & Cippum etiam in latina historia fabulosos reor. Nec alibi maior laiciua naturæ fuit alijs armis. Sparfit hæc in ramis: ut ceruorum. Aliis simplicia tribuit ut in eodem genere subulonis ex argumento dictis. Aliorum finxit in palmas: digitosque emisit ex his: unde platyceros uocant. Dedit ramosa capreis: sed parua: nec fecit decidua. Conuoluta in anfractum arietum generis: ceu cestus daret: ifesta tauris. In hoc quædam generis & foemina tribuit. In multis in maribus. Rupicapris in dorsum adunca. Damis in aduersum. Erecta autem rugarumque ambitu contorta: & in leuæ fastigium exacuta ut lyras diceret Strepiceroti: quæ addacæ africa appellatur. Mobilia eadem ut aures phrygiæ armentis. Troglodytag; in terram directa: qua de causa obliqua ceruice pascuntur.

uel cõsertu

Aliis singula: & hæc medio capite: aut naribus ut diximus. Iamq; aliis ad incursum robusta: aliis ad ictum pluribus modis: supina: conuersa: connexa: omnia in mucrone migrantia. In quodâ genere pro manibus ad scabendû corpus. Cochleis ad ptenandû iter. In corpore cornua hæc sicut cerastis: aliquid & singula. Cochleis semp bina: & ut ptedant: ac resiliant. Vroge cornibus bari septentrionales potant: urnasq; binas capitis unius cornua implent. Alii præfixa his pila cuspidant. Apud nos in lamina secta transiit: atq; et lumen inclusum latius fundunt: multasque alias ad delicias conferuntur: nunc ticta: nunc subita: nunc quæ cerostota pictura genere dicuntur. Omnibus aut caua: & in mucrone demû cœcreta sunt. Ceruis trî solidâ: & oibus annis decidua. Boum attritis unguis cornua unguendo aruina medent agricolæ. Adeo se quæ natura est: ut in ipsiis uiuentium corporibus feruēt cæra flectant: atq; incisa nascentium in diuersas partes torqueant: ut singulis capitibus q̄terna fiant. Tenuiora fœminis plerûq; sunt: ut in pecore. Multis ouis nulla: nec ceruagæ: nec quibus multifidi pedes: nec solidipedû ulli: excepto alino indicor: qui uno armatus est cornu. Bis fulcis bina tribuit. Nulli qui superne primores hnt dères. Qui putant eos in cornua absumi facile coarguunt ceruagæ natura: quæ neq; dentes hnt: ut neq; mâres: nec tamê cornua. Cæterogæ ossibus adherēt. Ceruogæ trî cutibus enascunt. Capita piscibus portio corpore maxia: fortassis ut mergis. Ostreagæ gnî nulla: nec spogis: nec aliis fere: quibus solus ex sensibus tactus est. Quibusdâ indiscretû caput est: ut cancris. In capite eundogæ alialû hoi plurimus pilus. Iam quidê promiscue maribus ac fœminis. Apud inonias utiq; gentes: atq; etiâ noia ex eo capillatis alpiû incolis galliæ comate: ut tamê sit aliqua in hoc terragæ differentia. Quippe miconti carentes eo gignunt: sicut in cauno lienosi. Et quædâ alialium naturaliter caluēt: sicut struocameli: & corui aquatici: quibus apud græcos nomê est inde. De supiû cog: in muliere rarû. In spidonibus nō usû. Nec in ullo ante ueneris usû. Nec infra cerebrum: aut ista uesticê: aut circa tempora: atq; aures. Caluitiû uni tantû alialium homini: præterq; innatû. Canties homini tantû & equis: sed homini semper a priori parte capitis: tum deinde ab aversa. Vertices bini homini tantum. Aliquibus capitis ossa plana: tenuia: sine medullis: serratis: pectinatim structa compagibus. Perfracta non queunt solidari. Sed exempta modice nō sunt latalia inuicem cog succedente corporea cicatrice. Infirmissima esse uris: durissima pistacis suo diximus loco. Cerebrû omnia habent animalia: quæ sanguinem. Aequæ & in mari quæ mollia appellauimus: quamuis careant sanguine: ut polypi. Sed homo portione maximum: & humidissimum: omniumq; uiscerum frigidissimum: duabus supra: subterq; membranis uelari: quæ um alterutram rumpi mortiferum est. Cætero uiri q̄ fœminæ maius. Hominibus hoc sine sanguine: sine uenis: & reliquis sine pingui. Aliud esse q̄ medullam eruditi docent: quoniam coquendo durecat. Omnium cerebro medio insunt ossicula parua. Vni hominum in infantia palpitat: nec roborat ante primum sermone exordium. Hoc est uiscerum excellentissimû: proximûq; celo capitis sine carne: sine cruore: sine foridibus. Hic habet sensuum arcem. Huc uenarum omnis a corde uis tendit. Hic definit. Hic culmen altissimum. Hic mentis est regimen. Omnium autem alialiq; in priora pronû: quia & sensus ante nos tendit. Ab eo proficiscitur somnus. Hic capitis nutatio. Quæ cerebrû nō hnt: nō dormiunt. Ceruis in capite inesse uentriculi sub linguæ inanitate: & circa articulum: quæ caput iungitur humero numero. xx. produunt. Aures homini trî immobiles. Ab iis Flaccogæ cognomina: Nec in alia parte fœminis maius impendiû margaritis dependentibus. In oriente quidê & uiris aurum gestare eo loci decus existimatur. Animalium aliis maiores: aliis minores. Ceruis tantum scissæ: ac uelut distisæ. Soricibus pilosæ. Sed aliæ quæ omnibus animal duntaxat generantibus: excepto uitulo marino: atq; delphino: & quæ charrilagiea appellauimus: & uiperis. Hæc canernas tantû hnt aurum loco: præter chartilaginea & delphinum: quem tamê audire manifestum est. Nam & cantu mulcent: & capiunt attoniti sono. Quo nam mō audiant: mirû. Sidê nec olfactus uestigia hnt: cû olfaciant sagacissime. Pennatogæ alialium buboni trî & oto plumæ: uelut aures. Cæteris cauernæ ad auditû. Simili mō squamigeris atq; serpentibus. In equis & oium iumentorû gnê idicta ai pferunt. Fessis marcidæ. Nutates pauidis. Subrectæ surcibus. Reso lutæ ægris. Facies homini târû: cæteris os aut rostra. Frôs & aliis. Sed homini trî tristitiæ: hilaritatis: clæmetiæ: seueritatis in lex in assensu eius. Supercilia homini & pariter & alterne mobilia: & in iis pars animi. Negamus annuimus: hæc maxime indicant. Fastus superbia aliubi conceptaculum: sed hic sedê hnt. In corde nascitur: hic subit: hic pendet. Nihil altius simul abruptiusq; iuenit in corpore: ubi solitaria esset. Subiacent oculi pars corporis preciosissima: & qui lucis usû uitam distinguant a morte. Non omnibus alialium hi. Ostreis nulli. Quibusdâ concharum dubi. Pectines

ul' aliis addu
ca: aliis re-
dunca: alius
ad iactum

Capit. bina: ptenantia
Cochleis

Capit. bina: ptenantia
Cochleis

Capit. bina: ptenantia
Cochleis

Capit. bina: ptenantia
Cochleis

Capit. bina: ptenantia
Cochleis

Capit. bina: ptenantia
Cochleis

Capit. bina: ptenantia
Cochleis

Capit. bina: ptenantia
Cochleis

Capit. bina: ptenantia
Cochleis

Capit. bina: ptenantia
Cochleis

enim si quis digitos aduersum hiantes eos moueat: contrahuntur ut uidetes. Et olentes fugiunt ad mota ferramenta. Quadrupedum talpis uisus non est. Oculorum effigies inest: si quis praetentis detrahat membrana. Et iter aues ardeolae genera: quos leucos uocat: altero oculo carere tradunt. Optimi auguri cum ad austrum uolat: septentrionem. Soluti enim picula & metus narrant. Nigidius nec locustis nec cicadis esse dicit. Cochleis oculorum uicem cornicula bina praetertatu adimpleret. Nec lumbricis ulli sunt: uermium uero generi. Oculi homini tantum diuerso colore: caeteris in suo cuiusque generi similes. Et equorum quibusdam glauci. Sed in homine numerosissima diuersitatis atque differentiae gradiores: modici: parui: prominentes: quos hebetiores putant. Conditis quos clarissime cernere: sicut in colore caprinos. Praeterea alii conueniunt longinqua. Alii nisi prope admotam non cernunt. Multorum uisus fulgore solis constat nubilo die non cernuntur: nec post occasum. Alii interdiu hebetiores noctu praeter caeteros cernunt. De geminis pupillis: aut quibus noxii uisus essent: sanis diximus. Tyberio Caesari in tenebris clariore seruit: ipsi aliam quam caeterorum mortalium fuisse naturam: ut expergefactus noctu paulisper haud alio modo quam luce clara contueretur omnia: paulatim tenebris sese obducantibus. Diuo Augusto equorum modo glauci fuere: supraque cohibent: magnitudinis. Quam ob causam diligentius spectari eos iracunde ferebat. Claudio Caesari: ab angulis candore carnosus: sanguineusque uenis subinde suffusus. Caio principi nigentes. Neroni nisi cum conuiue retia: prope ad mota hebetes. Viginti gladiatorum paria in Caio praecipis ludo fuerunt: in his duo cino qui contra comminationem aliquam non conuenerunt: & ob id inuicti. Tantae hoc difficultatis est homini. Plerisque uero naturale: ut nictare non cessent: quos pauidiores accepimus. Oculos unicolores nulli cum candore omnibus medioculo differentes. Neque ulla ex parte maiora iudicia in oculis animalibus: sed maxime homini: id est moderatioris: clementiae: misericordiae: odii: amoris: tristitiae: laetitia. Conuicti quoque multiformes: truces: torui: flagrant: graues: trasuersi: limi: summi: mixti: profecto in oculis animus inhabitat. Ardent: interduntur: humectant: cohibent. Hinc illae misericordiae lachrymae. Hos cum oculamur: animus ipsum uidemur attingere. Hinc fletus & rigantes ora riuui. Quis ille humor est in dolore tam focidus & paratus? Aut ubi reliquo tempore? Animo aut uidemus. Animo cernimus. Oculi ceu uasa quaedam uisibilem eius partem accipiunt: atque transmittunt. Sic magna cogitatio obrepat abducto intus uisu: Sic in morbo comitiali: aperti nihil cernunt animo caligante. Quin & patentibus dormiunt lepores: multique hominum: quos corymbam graeci dicunt. Tenuibus multisque membranis eos natura compositis: callosis contra frigoris caloreque in extremo tunicis: quas subinde purificant lachrymationum salinis: lubricis propter incurstantia & mobiles. Media eorum cornea fenestram pupillae: cuius angustiae non finunt uagari in certam aciem: & uelut canali dirigunt: obiterque incidenda facile declinat. Aliis nigra: aliis atra: aliis ruffa: aliis glauci coloris orbibus circumdatis: ut habili mixtura accipiatur circumiecto candore lux: & temperato percussu non obstrepat: adeoque uis absoluta uis speculati: ut tam parua illa pupilla totam imaginem reddat hominis. Ea causa est: ut plerumque alitum e manibus hominum oculos potissimum appetant: quo effigiem suam in ipsis cernentes: uelut ad cognata desideria sua tendunt. Veterina tantum quaedam ad incrementa lunae morbos sentiunt. Sed homo solus emissio humore caecitate liberatur. Post uicesimum annum multis restitutus est uisus. Quibusdam statim nascentibus negatus nullo oculorum uitio. Multis repente ablati simili modo nulla praecedente iniuria. Venam ab eis protingere ad cerebrum pitissimi auctores tradunt. Ego & ad stomachum crediderim. Certe nulli sine redudatione eius eruitur oculus: morientibus illos operire: rursusque in uero patefacere quiritum magno ritu sacrum est. Ita more condito: ut neque ab homine supremum eos spectari fas est: & caelo non ostendi nefas. Vni animalium homini deprauant. Vnde cognomina Strabonum & Petogum. Ab his de altero lumine orbi nasceretur: coclites uocant. Quis parui utriusque ocelli iucini iniuria cognomen habere. Nocturnorum animalium ueluti telium in tenebris fulgent: radiantque oculi: ut conuerti non sit. Et caprae luporum splendent: lucetque iaculant. Vitulo marino & hyena: in mille colores trasunt subinde. Quin & in tenebris multorum piscium refulgere: sicut aridi robustique caudices uetustate putrefcunt. Non conuiuere diximus: quae non obliquis oculis: sed circuncto capite cernerent. Chamaeleonis oculos circucti totos tradunt. Canceri in obliquum aspiciunt. Crusta fragili inclusis rigentes. Locustis squillisque magna ex parte sub eodem munimento praeduri eminent. Quorum duri sunt: minus cernunt: quorumque humidi. Serpentium catulis & hirundinum pullis si quis eruat: renasci tradunt. Insectorumque oium: & quibus testacea operimenta oculi mouentur: sicut quadrupedum aures. Quibus fragilia opimenta: uis oculi duri. Oia talia & pisces & insecta non habent genus: nec integunt oculos. Omnibus membrana uisui modo traslucida optendit. Palpebrae in genus homini utriusque.

uel mentis
uisu

nunq̄ renascunt. Cæteris senecta rubescunt. Equo tantum candidiores fiūt. Aetas ueterinorum
 dentibus indicatur. Equo sunt numero. xl. Amittit tricesimo mense primores utriq̄q; binos. Se-
 quenti anno totidē p̄imos cū subeūt dicti columellares. Quinto anno incipiente binos amit-
 tit; q̄ sexto anno renascunt. Vii oīs hēt & renatos & imutabiles. Equo castrato prius nō decidūt
 dētes. Asinorū genus tricesimo mēse similiter amittit; deinde senis mēsis. Quod si nō prius pe-
 pererint; q̄ decidāt postremo: sterilitas certa. Bobus bis mutant. Suis decidunt nunq̄. Assumpta
 hac obseruatione senectus in equis & cæteris ueterinis intelligit̄ dētū bronchitate: superciliosq;
 canicie: & circa ea lacunis cū fere. xvi. annoꝝ existimant. Hoīum dētibz quoddam inest uirus.
 Nāq; & speculi nitore ex aduerso nudati hebetant: & colūbag; foetus ipsūmes necant. Reliqua
 de iis in generatione hoīum dicta sunt. Erumpētibus morbi corpora in infantia accipiūt. Reliqua
 animalia quæ serratos hñt: seuissima dētibz. Liguae nō oīsbus eodē modo. Tenuissima serpēti-
 bus & trifulca: uibrans: atrī coloris: & si extrahas prælonga. Lacertis bifida & pilosa. Vitulique
 marinis duplex. Sed supradictis capillamenti tenuitate. Cæteris ad circūlambenda ora. Piscibus
 paulominus q̄ tota adhaerens. Crocodilis tota. Sed in gustatu linguæ uice carnosū aquatilibz
 palatū. Leonibus ac pardis: oīsbusq; generis eius etiā felibus imbricatæ asperitatis: & limæ simi-
 lis: attenuansq; lambendo curē hominis. Quæ causa etiā mansuetacta ubi ad uicinū sanguinem
 peruenit: salua: inuitat ad rabiam. De purpuraz; linguis diximus. Ranis prima cohaeret. Intima
 absoluta a gutture qua uoce mittunt. Mares tum uocantur ologyones statō id tpe euenit: cien-
 tibus ad coitum foeminas. Tum siquidē inferiore labro demisso ad libramētū modicæ aquæ re-
 ceptæ in fauces palpitante ibi lingua ululatus elicitur. Tunc extēti buccaz; sinus placent. Oculi
 flagrant labore ppulsi. Quibus in posteriore parte aculei: iis & dētes & lingua. Apibus ēt præ-
 ga: minēs & cicadis. Quibus aculeus in ore fistulosus: iis nec lingua nec dētes. Quibusdam inē-
 ctis intus lingua: ut formicis. Cæterum lata elephanto præcipue. Reliquis in suo genere semper
 absoluta. Homini tantum ita sæpe contracta uenis: ut interdici eas necesse sit. Metellum pontifi-
 cē adeo inexplanata fuisse accepimus: ut multis mēsisbus tortus credatur: cum mēditat in de-
 dicanda æde opifere dicere. Cæteris septimo fere anno sermone exprimit. Multis uero talis eius
 ars contigit: ut autē & animalium uocis indiscrite edat imitatio. Intellectus saporum est cæte-
 ris in prima lingua: homini & in palato. Tonillaz; in homine. In sue glādula: quod inter eas uox
 nomine ultimo dependet palato: hoī tantum est. Sub ea minor lingua: quæ nulli oua generan-
 tium: opera eius gemina: duabus interpositæ fistulis. Interior eartum appellatur arteria ad pul-
 monem atque cor pertinens. Hanc operit in epulando epiglossis spiritu ac uoce illac meante
 ne si potus cibuse in alienum deerrauerit tramitē torqueat. Altera exterior est: appellatur sane-
 gula: qua cibus atq; potus deuorat. Tendit hæc ad stomachum: inde ad uentrem. Hanc per ui-
 ces operit: cū spiritus tantū aut uox cōmeat: ne restagnatio intempestius alui obstrepat. Ex char-
 tilagine & carne arteria: gula neruo & carne constat. Ceruix nulli nisi quibus utraq; hæc. Cæte-
 ris collum: quibus tantum gula. Sed qbus ceruix e multis uertebraisq; orbiculatim ossibus fle-
 xilis ad circūspectum articularum nodis iungitur. Leonī tantū: & lupo: & hyene: & singulis re-
 ctisq; ossibus rigens. Cætero spinæ adnectitur. Spina lumbis osses: sed tereti structura per media
 foramina a cerebro medulla descendente. Eandē esse ei naturā: quam cerebro colligunt: quoniā
 prætenui eius mēbrana modo incisa statim expiretur. Quibus longa crura: iis longa & colla. Ite
 aquaticis: quamuis breuia crura habentibus: simili modo uncos ungues. Guttur homini tātum
 & suis intumescit: aquarum quæ potantur plerūque uisio. Summum gulæ fauces uocantur:
 postremum stomachus. Hoc nomine est sub arteria iam carnosā inanitas adnexa spinæ ad latitu-
 dinem ac longitudinem lagenæ modo fusa. Quibus fauces non sunt: ne stomachus quidem est:
 nec colla: nec guttur: ut piscibus: & ora uentribz iungitur. Testudini marinæ lingua nulla: nec
 dentes: sed rostri acie comminuit omnia. Postea arteria & stomachus denticulatus callo in mo-
 dū rubi ad conficiendos cibos: dectescitibus crenis quicquid appropinquat uentri. Nouiss-
 ma asperitas ut scobina fabri. Cor animalibus cæteris in medio pectore est. Homini tantum in-
 fra leuam papillam: turbinate mucrone in priora eminens. Piscibus solis ad hos spectat. Hoc pri-
 mum nascētibz formari in utero tradunt. Deinde cerebrum: sicut tardissime oculos. Sed hos
 primū mortū cor nouissime. Huic præcipuus calor. Palpitat certe: & quasi alterum mouet itra aīal
 p̄mollī firmoꝝ optū mēbranz iuolucro: munitū costaz; & pectoris muro: ut pareat præcipuū
 uitæ causam & originem. Prima domicilia intra se animo & sanguini præbet: sinuoso specu: & i
 magnis animalibus triplicia: nullo non genio. Ibi mēs habitat. Ex hoc sc̄te duæ gradēs uenæ

in priori & terga discurrūt: sparsēq; rānoge serie p alias minores oibis mēbris vitalē sanguinē rigant. Solū hoc viscerum vitis non maceratur: nec supplicia usq; trahit: la sumq; mortem dico affert. Ceteris corruptis: uitalitas in corde durat. Bruta existimant aialium quibus duze riger: au dacia qbus paruim est: pauida qbus praegrāde. Maximū aut est pro portione muribus: leporibus: asino: ceruo: panthera: mustellis: hycnis: & oibus timidis: aut propter metū maleficis. In paphlagonia bina perdicibus corda. In equoq; corde & boui ossa reperiunt: interdū augeri id per singulos annos i hoie ad binas drachmas pōderis ad quinquagesimū annū accedere. Ab eo detrahi tārdē: & id nō uiuere hoiem ultra cētēsimū annū defectu cordis aegyptii existimāt. Quibus mos & ca dauera asseruare medicata. Hirto corde gigni quosdā hoies pdunt: nec alios fortiores esse indutria: sicut Aristomenē messenium: qui, ccc. occidit lacedaemonios. Ipse cōuulneratus & captus se mel: per caueriā latomiāq; euasit agustias: uulpiū aditus secutus. Itēq; captus: fopitis custodibus fomno ad ignē aduolutus: lora cū corpore exulsiit. Tertio capto lacedaemoni pectus dissecuere causa uideā: hirsutiq; cor repertū est. In corde summo pinguitudo est quaedā laetus extis. Non semper hoc aut in parte extoq; habitū est. L. Postumio Albino rege sacrorum: post cētēsimā uice simūteriam olympia. Id: cum rex Pyrrhus ex italia discessisset cori extis aruspices aspiceret coeperunt. Caesari dictatori quo die primum ueste purpurea processit: atq; in sella aurea in sedis sacrificanti bis in extis defuit. Vnde questio magna de diuinatione argumentantibus: potuerit ne sine illo uiscere hostia uiueret? An ad tempus amiserit? Negat: cremari posse in iis: q; cardiaco morbo obierit. Negat & ueneno iterēptis. Certe extat oro. P. Vitelli: qua reū Pisonē eius secleris coarguit: hoc usus argumēto: palāq; testatus: nō potuisse ob uenenu cor germanici Caesaris cremari. Contra genere morbi defensus est Pisonē. Sub eo pulmo est: spirandiq; officina attrahēs: ac reddēs aiam: cicco spongiosus: ac fistulis inambus cauus. Pauca eū ut dictū est) habent aquatilia: ac cetera oua parientia exiguum: spumofum: nec sanguineum: ideo nō sitiūt. Eadē est causa quare sub aqua diu rana & phoca urinēt. Testudo quoq; quamuis pgrandē & sub toto regumēto habeat sine sanguine tū habet. Quanto minor hic corporibus: tanto uelocitas maior. Chamaleoni portione maximus & nihil aliud intus iecur & dextera in parte est. In eo quod caput extoq; uocant: magnae uarietatis. M. Marcello circa mortē cum perit. Ab Annibale defuit in extis. Sequēti deinde die geminū repertū est. Defuit & Caio Mario cum immolaret uicē. Item caio principi Kalen. ianuariis cum iniret cōsulatum: quo anno interfectus est. Claudio successori eius quo mē se interemptus est ueneno. Diuo Augusto spoleti sacrificanti primo potestatis suae die: sex uicinarum iocinera replicata in trisecus ab una fibra reperta sunt. Responsumq; duplicaturū intra annum imperium. Caput extoq; trisitis ostenti uisum tum quoq; est: praeterq; in sollicitudine ac metu. Tunc enim peremit curas. At bina iocinera leporibus circa briletū & tharnē: & in cheron neso ad pponitidē. Mirumq; translatis alto interit alterum. In eodem est et fel nō oibus datū aia libus. In euboeae chalcidā nullum pecori. In naxo praegrande geminūq; ut prodigiū loco utriūq; aduenā. Equi: nulli: asini: cerui: caprae: apri: cameli: delphini non habet. Murium aliqui habent. Hominum paucis non est: quorum ualido firmior & uita longior. Sunt qui equo non quidē in iecore eē: sed in aluo putent: & ceruo in couda aut intestinis. Ideo tantam habēt amaritudinē: ut a canibus non attingantur. Est autem nihil aliud q; purgamentum pessimi sanguinis: & ideo in materia eius est. Certe iecur nulli est: nisi sanguinem habentibus. Accipit hoc a corde cui iungitur: funditq; in uenas. Sed in felle nigro insanā causa homini: moriq; toto reddito. Hic & in riores crimen: bilis nōmine. A deo magnum est in hac parte uirus: cum se fundit in animū. Qui & toto corpore: uagum colorem quoq; oculis aufert. Illud quidē redditū etiā a hēntis. Nigrescūt q; contacta eo: ne quis mirē: id uenenum esse serpentium. Carent eo qui abinthio uescuntur in ponto. Sed renibus ex parte tantum altera intestino iungitur: ut coruis coturnicibus: phasianis. Quibusdam intestino tantum ut columbis: accipitri: murentis. Paucis autem in pectore. Serpentibus portione maxime copiosum & piscibus. Est autem plerisque toto intestino sicut accipitri: mltuo. Praeterea in pectore est & ceteris aibus. Vitulis quidem marinis ad multa quoque nō, bile. Taurorum felle aureus ducitur color. Aruspices id Meptuno & humoris potentiae dicauerē. Geminumque fuit Diuo Augusto: quo die apud actiam uicit. Murū iecusculis fibrā ad numerum lunae dierum in mense congruere dicuntur: totidemque & inueniri quorum iamē eius sit. Praeterea bruma in crescere. Cuniculorū extra in betica gemina saepe reperiunt. Ranarū rubetā rū altera fibra a formicis nō attingit: ppter uenenu: ut arbitrant. Iecur maxime uetustatis patiens: centenis durare annis obidionum exempla pdidit. Extra serperibus & lacertis lōga. Cecinae uo

uel oibus
ul' iunonis

Iaterrano dracones emicuisse de extis laeto prodigio tradit. Et profecto nihil incredibile sit existimari
 bus Pyrrho regi quo die perit praecisa hostiarum capita repleisse sanguinem suum lambetia. Extra
 homini ab inferiore uiscerum parte separantur membranae quae praecordia appellantur: quia cordi
 praecedunt: quod graeci appellauerunt phrenas. Oia quidem principalia uiscera membranis propriis
 ac uelut uaginis inclusit prouidentis natura. In hac fuit & peculiaris ea uicinitas alui: ne cibus suppri-
 meretur animus. Hinc certe refertur accepta subtilitas mentis: ideo nulla est ei caro: sed neuosa exili-
 tas. In eadem praecipua hilaritatis sedes: quod titillatu maxime intelligitur alarum: quas subito non ali-
 bi tenuiore cute humana: ideo scabendi dulcedine ibi proxima. Ob hoc in praeciliis gladiatorum
 spectaculis morte cum risu traiecta praecordia attulerunt. Subest uenter stomachum hinc: catens
 simplex: ruminantibus geminus sanguine caribus nullus. Intestinus. n. quibusdam ab ore incipit
 quadam uia eodem reflectitur: ut saepius & polypo. In homine adnexus infimo stomacho similis canino.
 His solis animalium in inferiore parte angustior. Itaque & sola uomunt: quia repleto propter angustias suppri-
 mitur cibus. Quod accidere non potest iis: quorum spatiosa laxitas eum ad inferiora transmittit. Ab hoc
 uentriculo lactes in homine & oue per quas labitur cibus. In caeteris ex ista a quibus capaciora intesti-
 na ad aluum. Hominis quoque flexuosissimis orbibus. Idcirco magis auisibus ciborum: quibus ab aluo longius spa-
 tium. Idcirco minus solertes: quibus obesissimus uenter. Aues quoque geminos sinus habent. Quaedam unum
 quo mergulus recetia: ut gutta. Aliaeque i que ex eo dimittuntur coccochiae maturatae: ut gallinae palumbae:
 colubae: perdices. Caetera fere caret eo: sed gula patetior utitur: ut graeculi: coruinae: cornices. Quae-
 dam neutro modo. Sed uentrem proximum habent: quibus praecordia colla & angusta: ut porphyrio-
 ni. Veter solidipedum asper & durus. Terrestrium alius denticulatae asperitatis: istalis cancellatum
 mordacitatis. Quibus dentes utringue: nec ruminatio. Hic conficiuntur cibi. Hinc in aluum delabun-
 tur. Medio haec umbilico adnexa oibus. In homine ille infima parte simile suillo: a graecis appellatur
 colon: ubi dolor magna causa est. Angustissima canibus: Qua de causa uehementi nisu: nec sine
 cruciatu leuantur ea. In fatiabilia animalium quibus a uentre prius recto: intestino transseunt cibi:
 ut lupis ceruariis: & inter aues mergis. Veteres & elephanto quattuor. Caetera suis similia. Pul-
 mo quadruplo maior quam bubulo. Auis uenter carnosus callosusque. In uentre hirundinum pullis la-
 pilli candido: aut rubenti colore: qui chelidonii uocantur: magis narrati artibus reperitur. Et
 in iuuenca secundo uentre pilae rotunditate nigricans topus: nullo potest: singulare (ut putant)
 remedium aegre parientibus: si tellure non attigerit. Ventriculi atque intestina pingui ac tenui omne
 eo integuntur: praeterquam oua gignentibus. Huic adnectitur lien in sinistra parte aduersus iecurum
 quo locum aliquando permutat: sed prodigiose. Quidam eum putant inesse oua parientibus: ite
 peribus admodum exiguum: ita certe apparet in testudine: & crocodilo: & lacertis: & ranis. Aegoc-
 cephalo autem non esse constat: neque iis quae careant sanguine. Peculare cursum impeditum aliquan-
 do in eo. Quomodo inuritur cursorum laborantibus. Et per uulnus etiam exopto uiuere animalia
 tradunt. Sunt qui putent adimi risum simul homini: immoderantia quoque ioci constare lienis magni-
 tudine. Asiae regio sepsis appellatur: in qua minimos esse pecori tradunt: & inde ad lienem inuen-
 ta remedia. At in brileto & tharne: quaterni renes ceruis. Contra pennatis squamosisque nulli. Ca-
 tero summis adhaerent lumbis. Dexter omnibus est latio: & minus pinguis: feriorque. Vtri-
 que autem pinguitudo e medio exit: praeterquam in uitulo marino. Animalia in renibus pinguis-
 sima. Oues qui-
 dam laetiter circum eos concreto pingui. Aliquando in eis inueniuntur lapilli. Renes habent
 omnia quadrupedum: quae animal generant. Oua parientium testudo sola: quae & alia omnia ui-
 scera. Sed homo bubulis similes uelut e multis renibus compositos. Pectus hoc est ossa praecordis
 & uitalibus natura circumdedit. At uentri: quem necesse erat incrementa demere. Nulli animalium
 circa uentre ossa. Pectus homini tantum latum: reliquis carinatum: uolucris magis: & inter eas aqua-
 ticis maxime. Costae homini tantum octonae: suis denae: cornigeris tredecim: serpentibus trigin-
 ta. Infra aluum est a priore parte uesica: quae nulli oua gignentium praeter testudinem. Nulli nisi
 sanguineum pulmonem habenti. Nulli pedibus carentium. Inter eam & aluum arteriae ad pubem
 tendentes: quae ista appellantur. In uesica lupi lapillus: qui syrites appellatur. Sed hominum quibusdam
 diro cruciatu subinde nascentes calculi: & setae capillamenta. Vesica membrana constat: uul-
 nerata cicatrice non solidescit: neque qua cerebrum: aut cor inuoluit. Plura. n. membranae grae. Foeni-
 nis eadem omnia: praeterquam uesicae iunctus utriculus: unde dicitur uterus: quod alio nomine locos appel-
 lat. Hoc in reliquis animalibus uuluum. Haec uiperarum & intra se parientibus duplex. Oua gignantium
 adnexa praecordis. Et in muliere geminos sinus ab utraque parte lateque habet. Funebris quotiens uer-
 sa spiritum inclusit. Boves grauidas negant praeterquam dextero uuluum sinu ferre: et cum geminos

ferat. Vulus eiecto prū melior q̄ edito. Eiectitia uocat illa. Hæc porcariæ. Primiparæ suis optiæ. Contra effœtis a partu: præterq̄ eodē die suis occisæ limida ac macra. Nec nouellæ suū præter q̄ primiparæ probant: potiusq̄ uetere: necdū effœtæ: & biduo ante partum: aut post partum: aut quo eiecerint die. Proxiā eiectitiæ est occisæ uno die post prū. Huius & sumē optimū: si mō fetus nō hauferit. Eiectitiæ teterrimū. Antiqui abdomē uocabant: priusq̄ calleret id scientes: occidere nō assueti. Cornigera una parte dentata & q̄ in pedibus talos hñt seu pinguescūt. Bisulca scissisue in digitos pedibus & nō cornigera: adipe. Cœcretus hic & cum refrigit fragilis: semper q̄ in sine carnis. Cōtra pingue inter carnē cutemq̄: succo liquidū. Quædā nō pinguescunt: ut lepus: pdix. Steriliora cuncta pinguis & in maribus & in foeminis. Senescunt celerius præpinguia. Omnibus animalibus est quoddā in oculis pingue. Adeps cunctis sine sensu: qui nec arterias habet nec uenas. Plerisq̄ aialium est pinguedo sine sensu: quā ob causam sues spirantes a muribus tradunt rosas. Quin & L. Apronti cōsularis uiri filio detractos adipēs: leuarūq̄ corpus immobilione. Et medulla ex eodem uidet esse a iuuenta rubens: & senecta albescēs. Nō nisi causis hæc ossibus. Nec cruribus in mentogæ aut canū. Quæ fracta nō feruminant: qd̄ defluete euenit medulla. Est autē piguis itis: quibus adeps. Seuosi cornigeris. Neurosa & i spina tārū dorsi ossa nō hñtibus: ut piscium gñi. Vris nulla. Leoni i foeminum & brachioq̄ ossibus paucis exigua admodum. Cæteris enim est tanta duritia: ut ignis elidat: uel e silice. Iis dura quæ non pinguescunt. Afīnorum ad tubas canora. Delphinis ossa non spinæ. Animal enim pariant. Serpentibus spinæ. Aquatiliū mollibus nulla. Sed corpus circūlis carnis uictum: ut sepiæ atq̄ lolligini. Et i sechtis negatur æque esse ulla. Charitlaginea animalū aquatiliū habent medullam in spina. Vituli marini charitlaginem: non ossa. Item omnium auriculae ac nares quæ modicum eminet flexi mollitia: naturæ providentiæ: ne frangerentur. Charilago rupta nō soli desicit. Nec præcisā ossa recrescunt: præterq̄ ueterinis ab ungula ad suffragina. Homo crescit in longitudinem ad annos usq̄ ter septenos. Tum deinde ad plenitudinem. Maxime autem pubescens nodum quendam solueat: & præcipue ægritudie sentitur. Nervi orsi a corde: bubuloque etiā circūuolūi similē naturā & causam habent in omnibus lubricis applicati ossibus nodisq̄ corporum: qui uocantur articuli. Aliubi interuentu: aliubi ambitu: aliubi transitu ligantes. Hic teretes: illic lati: ut in unoquoq̄ poscit figuratio. Neq̄ it solidantur incū: mirumq̄ uulneratis sumus dolor: præfectis nullus. Sine nervis sunt quædam animalia: ut pisces: arteriis enim constant. Sed neq̄ eæ mollis piscium generi. Vbi sunt nervi: interiores cōducunt membra: superiores reuocant: inter hos latet arteriæ: idest spiritus semitæ: iis innatant uenæ: idest sanguinis riuī. Arteriarum pulsus in cacumine maxime membrorum euidentis index fere morborum in modulos certos legesq̄ metricas per ætates stabilis: aut citatus: aut tardus: descriptas ab Eriphilo medicinæ uatē: miranda arte: nimiam propter subtilitatem deseruit. Obseruatio tamen crebri: aut languidi ictus: gubernacula uix teperrat. Arteriæ carent sensu: nam & sanguine. Nec omnes uitalem continent spiritum: præcisq̄ torpescit tantum pars ea corporis. Aues nec uenas nec arterias habent: item serpentes: testudines: laerte: minimumq̄ sanguinis. Venæ i prætenues postremo fibras subter totam cutem disperfæt: adeo in angustam subtilitatem tenuantur: ut penetrare sanguis non possit: aliudue q̄ exilis hūor ab illo qui cacumitibus innumeris sudor appellatur: in umbilico uenarum nodo so coitu:

De sanguine: & quorum celerime siccet: quorum non coeat: quoq̄ grauissimus: uel tenuissimus: quorum nullus.

CA. XXXVII.

Sanguis quibus multus & pinguis iracundia. Maribus q̄ foeminis nigrior. Et in iuuenta magis q̄ senio. Et inferiore parte pinguior. Magna & in eæ uitalitatis portio. Emisus spiritum trahit secum: & tamen tactum nō sentit. Animalium fortiora quibus sanguis crassior. Sapientiora: quibus tenuior. Timidiora: quibus minimus. At quibus nullus hebetia. Tauroq̄ celerime coit atq̄ durescit: ideo pestifer potu maxime. Aprorū & ceruorū caprarūque: & bubalorum omnium non spissat. Pinguisissimus asinus. Homini tenuissimus. Iis quibus plus quaterni pedes nullus. Obes. minus copiosus: qm̄ absumit pingui. Profluyū eius uni sit in natis homini: alit nare altera: alit utraque. Quibusdā per inferna. Multis per ora statuto tpe: ut nup Macrino uiro prætorio: & oibus annis Volusio Saturnio urbis præfecto: q̄ nonagesimū ē excessit annū. Solū hoc in corpore teporariū sentit incrementū. Siqd̄ hostiæ abundantiorē fundūt: si prius bibere. Quæ aialū latere certis teporibus diximus: nō habet tūc sanguinē p̄ter exiguas admodū circa corda guttas: miro ope naturæ. Sicut & in hoie: uim eius ad minima momēta mutari: nō mō tm̄ i ore suffusa materia: ueq̄ ad singulos animi habitus: pudore:

ul' id finen-
tes

De
piscibus
Mollibus
Mollibus

De
piscibus

De
piscibus

ira: metu: palloris pluribus modis item ruboris. Alius enim frax: & alius uerecundia. Nā & in metu refugere: & nusquam esse certum est. Multisq; non transluere transmissis: quod homini tantum euenit. Nam quæ mutari diximus: colorem alienum accipiunt quodam repercussu. Homo solus in se mutat. Morbi omnes morisq; sanguinem absumunt.

An i sanguine præcipatus: & tergores: & pilis: & ināmis: & uestitu. CA. XXXVIII.

Sunt qui subtilitate animi constare non tenuitate sanguinis putent: sed cute: opti metusq; corpore. Et tunc magis aut minus bruta esse: ut ostreas: & testudines. Bona tergorale tas suū obstare tenuitati innati spiritus: nec porge liquidūq; trāsmitti. Sic & in hoīe cū crassior calosiorue excludat cutis. Quæ uero non crocodilis: si non cruori: sed duricie tergoris tribuat & solertia: Hippopotami corii crassitudo talis: ut inde tomētur alæ. Et tū est qdā ingenio medica diligentia. Elephantogē quoq; tergora impenetrabiles: scias hūi: cum tū olium quadrupedū subtilitas animi præcipua prohibeat illis. Ergo cutis ipsa sensu caret: maxime in capite. Vbi cūq; per se hac sine carne est uulnerata non coit: ut in bucca ciliog; Quæ animal partū pilos habent. Quæ oua: pennas: aut squamas: aut corticē: aut testā: aut testudines: aut cutem parāram ut serpentes. Pennagē caules omnium auium præcipue non crescunt: uulsa autem renascunt. Membranis uolant fragilibus insecta. Humentibus hirundines in mari. Siccis inter teūda uesperilio. Horum quoq; alæ articulos habent. Pili a cute exeunt crassa hirti. Fœminis tenuiores. Egs in iuba largi. In armis leoni. Dasipodi & in buccis & intus in pedibus. Quæ utraq; Trogus & in lepore tradit. Hoc exemplo libidinosiores hominum quoq; hirtos colligens. Villosissimus aniam suū lepus. Pubescit homo solus: quod nisi contingat: stentis in gignēdo est: seu masculus: seu fœmina. Pili in hofe partim simus: partim postea gignunt. Cogeniti autē non desinūt: sicut nec fœminis magnopere. Inuētæ tū quædā defluuio capitis inualidæ: uelut languidiores cum menstrui curfus steterē. Quibusdam postgeniti. Viris sponte non gignunt. Quadrupedibus pilū cadere atque subnasci annum est. Viris crescunt maxime in capite: mox in barba. Recisi non ut herba ab cætera incitura augentur: sed ab radice exeunt. Crescunt & in quibusdam morbis: maxime ptyxis: & i senectate. Defunctorum quoq; corporibus. Libidinosi congeniti maturius defluunt. At nati ceteris recrescunt. Quadrupedibus senectute crassescunt: lanæq; rarefcunt. Quadrupedum dorsa pilosa: uentre glabri. Bœum corii glutinum excoquitur: taurorumq; & id præcipuum. Māmas homo solus & maribus habet. Cætera animalia mammarum notas tantum. Sed ne fœminæ quidem in pectore: nisi quæ possunt partus suos attollere. Oua gignētium nulli. Nec lac nisi animal parietū. Volucrum uespertilio tantum. Fabu iofumenim arbitror de strigibus ubera eas infantium labris immulgere. Esse in maledictis tam antiquis strigem conuenit: sed quæ sit auium constare non arbitror.

Notabilia animalia quæ mammis.

CA. XXXIX.

Anti a fœtu dolent: ideo sexto mense arcent partus: cum equæ anno prope toto præbeant. Quibus solida ungula: nec supra geminos partus. Hæc omnia binas habet mās: nec alibi q̄ i femoribus. Eodē loco bifurca & cornigera. Boues quaternas. Oues capræ binas. Quæ numerofo fœcunda partus: & quibus digitū in pedibus: hæc plures habent toto uentre duplici ordine ut sues. Generosæ duodenas. Vulgares binis minus. Sicut canes. Alia uentre medio quaternas ut pantheræ. Alia binas ut lænæ. Elephas tantum sub armis duas: nec in pectore: sed citra in alis occultas. Nulla in femoribus digitos habentium. Primi geniti in quaque parte sues: primas premunt. Et si esse sunt faucibus proximæ: tamen suam nouit quā que in fœtu: quo genitus est ordine: eaque alitur: nec alia. Detracto illa alumno suo sterilesit illi: co: ac refilit. Vno uero ex omni turba relicto: sola munifex: quæ genito fuerat attributa: descendit. Vt sic mās quaternas gerunt. Delphini binas in ima aluo papillas tantum: nec euidenter: & paulo in obliquum porrectas. Neque aliud animal in cursu lambitur. Et balenæ uti quæ mammis nutriunt fœtus.

De lacte: & unde cascus non fiat.

CA. XL.

Militeri aut septimū mēse p̄fusū lac iutile. Ab eo mēse q̄ uitalis ē ptus: salubre. Pleniq; at totis māmīs: atq; et i alage sinus fluit. Camelis lac mulget: ne itege grauescat: Suauis simū hoc existimat ad unā mēsurā tribus aq; additis. Bos autē ptū nō hēt. Ex primo sp̄a ptu colostrā sūt: ni admisceat aq; in pumicis modū coeūt duritia. Afina: prægnates continuo lactescunt. Pullo eage ubi pingue pabulum: biduo a partu maternum lac gustasse lætale est. Genus mali uocatur colostratio. Cascus non fit ex utrinque dentatis: qm̄ eog; lac non coit. Tenuissū

uel impene
trabilia
uel pro scu
tis habent

Mammis

De lacte

De lacte

De lacte

mū camelis: mox eq̄bus. Crassiſſimū aſinetur coaguli uice utant. Cōferre aliqd̄ & candori in mu-
 licum cute exiſtimatur. Popeia certe Domiti Neronis coniuux quingentis per omnia ſecū ſoe-
 tas trahēs balneage ēē folio: torū corpus illo lacte macerabat: extēndi quoq; cutē credēs. Omne
 aut̄ lac igne piſſat: humore ſereſcit. Bubulū caſeo fertiliſſus q̄ caprinū: ex eadē menſura pene alte-
 ro tāto. Quae plures q̄ternis māmās hñt caſeo inutilia: & meliora q̄ binas. Coagulū nulli leporis:
 Hædi: laudatū. Præcipuū tñ daſipodis: quod & piſiuio algi medetur. Vnius urting; dentatorū.
 Miſe barbaras gentes: quae lacte uiuant: ignorare aut ſpernere caſei tot ſæculis dotem: denſantes
 id alioquin in acorem iucundū. Et pingue butyre ſpuma: deſt lactis cōcretiſq; q̄ quod ſeq; uo-
 catur. Non omittendū in eo olei uim eſſe: & barbaros omnes infanti ſq; noſtros ita ungi.

De diuerſitate caſeorum.

CA. XLII.

Aus caſeo Romæ: ubi oium gentiū bona iudicant: cōmitius e prouincis nemaufenſi
 ſcipua: leſoræ gabaliciq; pagis. Sed breuis ac muſteo tñ cōmēdatio. Duobus alpes ge-
 neribus pabula ſua approbant. Dalmaciae doctorem mittunt. Centronice natiſcū.
 Numerioſior apennino cebanus. Hūc & liguria mittit ouū maxime lactis. Auximatē ex umbria.
 Mixtoq; eturia atq; liguriae conſinio lunenſem magnitudine conſpicuū. Quippe & ad ſingula
 milia pōdo premiſ. Proximū autē & urbi neſtinū: cruſtaminūq; & e cedito caſpo laudatiſſimum.
 Et capitron gregibus ſua laus eſt agrigenti maximateam augente grām ſumo: qualis in ipſa urbe
 conſitor: cunctis p̄ferendus. Nam galliag; ſapor medicamēti uim optinet. Tranſmaria uero hi
 thymus ſere in gloria ē. In eſſe pabulis ſalem etiam ubi non detur. Ita maxime intelligitur: omni i
 ſale caſeo ſeneſcente. Quales redire in muſteum ſaporem aceto e thymo maceratos certum eſt.
 Tradūt Zoroaſtrem in deſertis caſeo uixiſſe annis xx. ita tēperato: ut uetulaſtate non ſentiret.

uel centro-
num terræ
uel æſinaſe

Differentia membrorum hominis a cæteris animalibus.

CA. XLIII.

Erreſtrum ſolus hō bipes. Vni ſaguli: humeri. Cæteris armī. Vni ulnæ. Quibus ania-
 ſium manus ſunt intus tantum carnoſa: extra neruis & cute conſtant. Digiti quibus-
 dam in manibus ſeni. Cai Orati ex patritia gente filias duas ob id ſedigiras appella-
 tas accepit. Vulcatium ſedigitum illuſtrem in poetica. Hominis digiti articulos habēt
 ternos. Pollex binos: & digitis aduerſus uniuerſis ſiectitur: per ſe uero in obliquū porrigitur: craf-
 ſior cæteris. Huic miniſtus menſura par eſt. Duo reliqui ſibi. Inter quos medius longiſſime pro-
 tēditur. Quibus ex rapina uictus quadrupedum quini digiti in prioribus pedibus: reliquis qua-
 terni. Leones: lupi: canes: & pauca in poſterioribus quoq; quinos unguēs habent: uno iuxta cru-
 ris articulum dependente. Reliqua quæ ſunt minora digitos quinos. Brachia non omnibus pa-
 ria eſſe. Thraci enim ſtuſioſo in. C. Cæſaris ludo notum eſt dextram fuiſſe proceriorem. Anima-
 lium quædam ut manibus utuntur priorum miniſterio pedum: ſedentq; ad os illis ad mouentia
 cibos: ut ſctari.

De ſimiarum ſimilitudine.

CA. XLIII.

Am ſimiarum genera perfectam hominis ſimulationem continent: facie: naribus: auri-
 bus: palperis. Quæ ſolæ quadrupedum & inferiorem habent genā: iam māmās in pe-
 ctore: & brachia: & crura in contrarium flexa. Similiter in manibus unguēs: digitos:
 longioremq; mediuū. Pedibus paulum diſſerunt. Sunt enim ut manus prælongi: ſed
 ueſtigū palmæ ſimile faciunt. Iis quoque pollex & articuli ut homini. Et præter genitale tantū.
 Et hoc in maribus. Viſcera etiam interna omnia ad exemplar.

De unguibus.

CA. XLIII.

Ungues: qui clauſulæ neruog; ſummiæ exiſtimantur: omnibus iis quibus & digiti. Sed
 ſimiae imbricati: hominibus lati: & de ſuncto creſcunt. Rapacibus unci. Cæteris recti:
 ut canibus: præter eum qui a crure pleriq; dependet. Oſa digitos hñt quæ pedes:
 excepto elephanto. Huic enim iſformes numero quidē quoque: ſed indiuiſiſſe leuiter diſcreti: un-
 guisq; nō unguibus ſiles: & pedes maiores priores. In poſterioribus articuli breues. Idē poplites
 itus ſiectit hōis mō. Cætera aialia in diuerſum. Poſterioribus articulos pedibus q̄ prioribus. Nā
 q̄ aial generat: genus añ ſe ſiectūt: & ſuffraginū artus i aduerſū. Hoſ genus & cubiti cōtraria. Irē
 urſi & ſimiae gñi: ob id minime pnicibus. Oua parientibus q̄dropedū crocodilo. Lacertis prio-
 ra genua poſt curuantur: poſteriora in priorem partē. Sūt aut̄ crura his obliqua: humani pollicis
 modo: Sic & multes pedibus: præterq; nouiſſima ſalientibus. Aues ut quadrupes alas in priora
 curuant: ſuffragines in poſteriora. Hominis genibus quædam & religō ſeſt obſeruatione gentiū.
 Hæc ſupplices attingūt. Ad hæc manus tendūt. Hæc ut aras adorant: fortaſſis quia ſeſt iis utili-
 tas. Nāque i ipſa genu utriuſque cōmiſſura dextra leuaque: a priore pte genis q̄dam buccarum

Handwritten notes in the right margin, including the phrase "uel centro-num terræ uel æſinaſe" and other illegible scribbles.

inanitas est: qua per fossa ceu vinculis spiritus fugit. Inest & in alijs partibus quedam religio: sicut dextra osculis avertit. In fide porrigit. Antiquis gratia in supplicando mentu attingere mos erat. Est in aure ima memoriae locus: que tangentes attestantur. Est post aurem aequae dextrae nemefios: quae dea latinu nomen in capitolio qd iuvenit: quo referimus tacto ore proximu a minimo digito: ueniam sermonis a dijs exposcentes. Varices in cruribus uiro tm: mulieri raro. C. Marius: qui septies consul fuit stante sibi extrahi passum unu hoim Oppius auctor est. Oia aialia a dextris partibus incedunt: sinistris incubat. Reliqua ut libitu est: gradiunt. Leo tm & camelus pedatim: hoc e ut sinister pes no transeat dextrum: sed subsequat. Pedes hoim maximo: foeminae teniores: in oi gne furae homini tm: & crura carnosia. Reperit apud auctores in aegypto quenda no habuisse furas. Vola homini tm exceptis quibusdam. Naga & hinc cognomina inuenta Plauti Plauti: Sauri: Panfa: sicuti a cruribus Vari: Vari: uatini: quae uitia: & in qdrupedibus solidas hnt unguis: q no sut cornigera. Igit pro eis telu unguis est illis. Nec talos hnt eade. At q bisulca sunt: hnt. Ite digitos hntibus no sunt. Neq prioribus pedibus oino ulli. Camelo tali similes bulbis: sed minores paulo. Est enim bisulca discrimine exiguo pes imus uestigio carnosu ut urfi. Qua de ca in logiore itinere sine calciatu fatiscunt. De unguis. CA. XLV.

Unguia ueterino tm generi renascunt. Sues in illyrico quibusda locis solidas. hnt unguis. Cornigera fere bisulca. Solida unguis & bicorne: nullum. Vnicorne asinus tm indicus. Vnicorne bisulcum: orix. Talos asinus indicus unus solidipedu hnt. Na sues ex utroq gne existimantur: ideo foetus eage hoim qui existimant hnt facile conuicti. Lynx tantum digitos habetium simile quiddam talo habet. Leo etiamnum tortuosos. Talus at rectus est in articulo pedis uentre eminentis: concauo in uertebra ligatus.

Viu alia digitate: alia palmipedes: alia iter utruq digitis diuisis adiecta latitudine. Sed oibus qterni digiti: tres in superiore parte: unus in calce. Hic deest quibusda loga crura hntibus. Inx sola utriusq binos hnt. Eade lingua serpenti simile in magna logitudine porrigit. Circuagit collu in aduersu se. Ungues ei grades ceu gracchulis. Aut quibusda grauioribus in cruribus ad diri radiu. Nulli uncus hntiu unguis longi pedes. Porrectis ad cauda cae cruribus uolat. Quibus breues coactis ad mediu. Qui negat uolucres ulla sine pedibus esse: coactis mat & apodas hnt: & nycterin: & drepanin in eis: q rarissime apparat. Vise iam et serpentes anfernis pedibus. De pedibus insectoq a duobus ad centum. CA. XLVII.

Nectog: aialiu pedes primi logiores duos hntibus oculos ut subide pedibus eos tergant: ceu notamus i muscis. Quae ex iis nouissimos hnt logos: salu ut locusta. Oibus aut iis seni pedes. Araneis quibusda filogi accedut bini. Internodia singulis terra. Odonos & marinis ee diximus polytis: sepiis: loliginibus: cancris: q brachia in contrariu mouet: pedes in orbem: aut in obliquu. Ite soli aialiu rotudi. Caetera binos pedes duces hnt: caeci tm qternos. Quae hnt nemeq pedu excessere terrestria ut pleriq uermes: no itra duodenos habent: aliq uero & centenos. Numerus pedu spar nulli est. Solidipedu crura statim iusta nascunt me fura: Postea exporrigentia se uerius q cresceta. Itaq in infantia scabut aures posterioribus: q ad dita etate no queunt: Quia longitudo superficiei corpore solam ampliat. Hac de ca inter initia palci: nisi submissis genibus no possunt: nec usq du ceruix ad iusta incrementa perueniat.

De pomilionibus & genitalibus. CA. XLVIII.

Pomilionum genus in omnibus animalibus est: atque etiam inter uolucres. Genitalia maribus quibus essent retro satis diximus. Offea sunt lupis: uulpibus: mustellis: uicere. Sunt iis etiam calculo humano remedia praecipua. Vro quoq simul ut extraxerit cornescere aiunt. Camelino arcus intendere orientis populis fidelissimum. Necnon in aliqua gentium quoque in iis discrimina. Et sacrorum etiam citra perniciem amputatis matris deum gallis. Contra mulierum paucis prodigiosa assimilatio sicut hermaphroditis utriusq sexus. Quod etiam quadrupedum generi accidisse Neronis principatu primum arbitror. Observabat certe hermaphroditas subiuges carpento suo equas in treberico galliae agro repertas: ceu plane uisenda res esset: principem terrarum insidere portentis. Testes pecori armentoque ad crura decidui: subibus adnexus: delphino praelongi: ultima conduntur aluo: & elephantio occultu. Qui oua parientium lumbis intus adherent: qualia occisima i uenere. Piscibus serpentibusque nullis sed eorum uice binas ad genitalia a renibus uenas. Buteoibus terni. Homini tantum iniuria aut spote naturae frangitur. Idq tertium ab hermaphroditis & spadonibus semiuiri genus habent.

Handwritten notes in the left margin:
 P...
 M...
 Q...
 uel foedi earum uel foris eorum uel uenere uel cui cane
 uel foedi earum uel foris eorum uel uenere uel cui cane
 uel foedi earum uel foris eorum uel uenere uel cui cane
 uel foedi earum uel foris eorum uel uenere uel cui cane

Mares in omni genere fortiores: praeterq̄ in pantheris & uris.

De caudis.

CA. XLVIII.

Audae praeter hoīem ac simias oībus fere aīalibus: & oīa gignētibus p̄ desiderio torpore. Nudae hirtis & apris: fetosae ut equis. Amputatae lacertis & serpentibus renascuntur. Piscium meatus gubernaculi mō regūt. Atq̄ ē in dextrā ac leuā morae: ut remigio quodā ipellunt. Lacertis inueniunt & geminae. Boam caudis lōgissimus caulis: atq̄ in ima parte hirtus. Idem asinis longior q̄ equis: sed fetosus ueterinis. Leoni īfima parte ut bubus & fortis: & pantheris non item. Vulpibus & lupis uillosus ut ouibus: quippe procerior. Sues intorquent. Cauda degeneres sub aluum refectant.

De uocibus.

CA. L.

Uocem non h̄nt nisi quae pulmonē & arterias h̄nt: hoc est nisi quae spirant: Aristoteles putat. Iccitico & insectis sonū esse non uocē: intus meante spiritu: & incluso sonante. Alia murmur edere: ut apes. Alia cū tractu stridorē: ut cicadas. Recepto enim ut duobus sub peccatore cauis spiritu mobili occurrente membrana intus attritu eius sonare misera lat notū ē. Caetera sil cū uolatu scipere audiri: & desine: ut m̄ asca: apes. Sonū enī attritu & interiore aura non aīa reddi. Locustas pennae & femorū attritu sonare credidit sine. Item aq̄tiliū pectines stridere cū uolat. Mollia & crassis insecta nec uocem: nec sonū ullum h̄nt. Sed & caeteri pisces quibus pulmone & arteria careant: non in totū sine ullo sono sunt. Stridorē eam dentibus fieri cauillant. Et iis qui aper uocatur in acheloo amne: grūnrum h̄nt: & alii de quibus diximus oīa parientibus. Sibilus serpentibus longus. Testudini abruptus. Ranis sonus sui generis: ut dictū est: nisi si & in his ferenda dubitatio est: qui mox in ore concipitur non in pectore. Multum tamē in his refert & locorū natura. Multae in macedonia traduntur. Muti & aprī. Auid loquaces quae minores: & circa coitus maxime. Aliis in pugna uox ut coturnicibus. Aliis aīa pugna ut perdicibus. Aliis cū in uicere ut gallinacis. Iisdem sua maribus. Aliis eadem ut foeminis: ut lusciniarum generi. Quaedam toto anno canunt: quaedam certis temporibus: ut in singulis diebus est. Elephas circa nares ore ipso sternutamentis: uilem elidit sonum: per nares aurē tubarum rauritati. Bubus tantū foeminis uox grauior: in alio omni genere exilior q̄ maribus. In hōie etiam castratis. In fantis nascentis nulla audis anteq̄ totus emergat utero. Primus semio anniculo est. Semestris locutus est Croesi filius in crepidis: Quo prodigio totū id cōcidit regnū. Qui telerius fari coepere: tardius ingredi incipiunt. Vox roborata tredecim annis. Eadem in senecta exilior. Neq̄ in alio aīalū saepius mutat. Mira praetera sunt de uoce digna dictu in theatrorū orchestris scobe: aut harena superiecta deuorat: & in rudi parietū circūiectu. Enī dolis inanibus currit eadē concavo uel tecto parietum sp̄a: quibus leui sono dicta uerba ad alterum caput perferēs si nulla inaequalitas impediat. Vox in homine magnam uultus partem habet. Agnoscimus eam priusq̄ cernimus: non aliter q̄ oculis. Totidemq̄ sunt ea: quot in rerum natura mortales: & sua cuiq̄ sicut facies. Hinc illa gentiū: totq̄ linguarum toto orbe diuersitas. Hinc tot cantibus & modulis flexiones. Sed ante omnia explanatio animi: q̄ nos distinxit a feris. Inter ipsos quoq̄ homines discrimen alteram aequae grandem q̄ a beluis fecit.

De agnascensibus membris: & dicta Aristotelis de uita hominis.

CA. LI.

Embra aīalibus agnata: inutilia sunt: sicut sextus hōi semper digitus. Placuit in aegypto nutrire portētū: binis & in aduersa capitis parte oculis hominem: sed iis nō cernere. Miror quidem Aristotelem nō mō credidisse piscia uitae eē aliq̄ in corporibus ipsis: uerum etiam prodidisse. Quae quāq̄ uana existimo: nec sine cōtatione proferēdas: ne in se quisq̄ & auguria anxie querat. Aringam tamē quae tantus uir in doctrina si spreuit. Igitur uita breuis signa raros dentes: praeter longos digitos: plumbeum colorem: pluresq̄ in manu incisuras: nec perpetuas. Contra longae esse uitae incuruos humeris: & in manu una duas incisuras longas habentes: & pluresq̄. xxxii. dentes habentes: auribus amplis. Nec uniuersa haec ut arbitror: sed singula obseruat. Frivola (ut reor) & uulgo tñ narrata. Ad didit morum aspectus simili modo apud nos Trogus: & ipse auctor scuerissimus: quos uerbis eius subiciā. Frons ubi est magna: seque animum habesse significat. Quibus parua mobilem. Quibus rotunda iracundum: uelut hoc uestigio tumoris apparente. Supercilia quibus porriguntur in rectum: molles significant. Quibus iuxta nasum flexa sunt: austeros. Quibus iuxta tempora inflexa derisores. Quibus in totum demissa: in aliuos & inuidos. Oculi quibus longi: maleficos esse indicant. Qui carnosos a naribus angulos habent: malitiae nota praesenti. Cauda pars extensa: notam impudentiae habet. Qui identidem operite solent inconstantiae. Auricularum magnitudo

Handwritten marginal notes in Latin script, including phrases like 'uel parua uillosa ut uris praesens' and 'Membra uita'.

loquacitatis & stultitiae nota est. Haecenus Trogus.

De aia: & de habitu aialium: & quae gustata interimant: & de uictu hominis: & quibus de
CA. LII.

A Nima leonis uirus graue: Vrsi pestilens. Contacta halitu eius attingit nulla fera: citi-
usq; putrescunt affatae reliquis. Huius tantum natura infici uoluit: pluribus modis: &
cibos ac dentiu utinis: sed maxime senio. Dolorē sentire non poterat: tactu sensioque
ei carebat: sine qua nihil sentit. Eadem comeabat ab eo recens assidue exitura super
mo: & sola ex oibus superfutura. Deniq; haec trahebat e caelo. Huius quoq; tñ repta poena est:
ut neq; idipsum quo uiuif in uita iuuaret. Parthosq; populis hoc praecipue & a iuuetā pp iduere
eos cibos: nāq; & uino foerent si nimio. Sed sibi pceres medentē grano assyrii multo cuius ē sua
uitas praecipua in esculenta addito. Elephatog: aia serpentes extrahit. Ceruog: itē urit. Diximus
hominum gña qui uenena serpentium fuctu e corporibus exigerent. Quin & subus serpetes in
pabulo sunt: & aliis uenenu est. Quae insecta appellauimus oia olei aspersu necant. Vultures un-
guento quidē fugatur. Alia alios appetunt odores. Scarabei rosa. Quosdā serpentes scordio occi-
dit. Scythae sagittas unguent aciem uiperina fame & humano sanguine. Irremediabile id seruo.
Mortē ilico affert leui tactu. Quae aialium ueneno pascerent diximus. Quaedam inocua aliqna
uenenatis pasta noxia sunt & ipsa. Apros in pamphilia & cilicis mōtois salamadra ab his deuo-
rata qui edere moriunt. Nec. n. est itellectus ullus in sapore uel odore. Et aqua uinūq; interimt.
Salamandra ibi immortua: uel si oino biberit: unde potes. Itē rana quam uocant rubetam: tñ
insidiat: est uita. Vespae serpente auidae uescitur. Quo alimento mortiferos ictus faciūt. Ideo-
q; magna differentia est uictus: ut in tractu pisce uiuentium Theophrastus prodidit. Boes quo-
q; pisce uesci: sed non nisi uiuente. Homini cibus utilissimus simplex. Aceruatio sapore pestifer:
& condimenta perniciosa. Difficiliter autē perficiuntur omnia in cibis acris: nimia: & auide
hausta: & astate q̄ hyeme difficilior: & in senectā q̄ in iuuenta. Vomitiones homini ad haec i-
medium excogitata: frigidiora corpora faciunt. Inimicae oculis: maxime autem dentibus. Som-
no concoquere corpulentia q̄ firmitati utilius. Ideo athletas malunt cibos ambulatione perfice-
re. Peruigilio quidem praecipue uincuntur cibi.

uel & his

Forma du. S. 10

De corpulētia augēda uel minuēda: & q̄ gustu fame ac sitim sedent. CA. LIII.

A Vescunt corpora dulcibus atq; pinguibus & potu. Minuuntur siccis & aridis frigi-
dis: ac siti. Quaedam animalia & pecudes quoq; in africa quarto die bibūt. Homini
nō ante diem septimū latalis in edis. Durasse & ultra undecimū plerosq;. Certum est
mori esuriendi semper inexplebili auiditate aialiu uni hoi. Quaedā rursus exiguo gu-
stu fame ac siti sedant: cōseruantq; uires: ut butyr: ut titipace: glycyrrizon. Perniciosissimū autē
& in omni uita quidem quod nimium. Praecipue tamen corpori: minuique quod grauat quoli-
bet modo utilius. Verum ad reliqua naturae transeamus.

et hippace

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XII. PROOEMIUM.

A NIMALIUM OMNIUM QVAE NOSCI POTVERE NA-
turae generatim membratimque ita se habent. Restant neque ipsa
anima carentia: quandoquidem nihil sine ea uiuit: terra edita: ut lo-
de eruta dicantur: ac nullum fiteatur rerum naturae opus. Diu fite-
re occulta eius beneficia. Summumque munus homini datum: ar-
bores siluaeque intelligebantur. Hinc primum alimentum. Harum
fronde mollior specus: libro uestis. Etiamnum gentes sic degunt.
Quo magis ac magis admireris ab his principis caedi mōtes in mar-
mora. Vestes a feribus peti. Vnionem in rubri maris profundo. Sma-
ragdum in ima tellure quati. Ad hoc excogitata sunt ausium uul-
nera. Nimirum quoniam parum est collo crimibusq; gestari: nisi in-
foderentur etiam corpori. Quamobrem sequi par est ordinem ui-
tae: & arbores ante alia dicere: ac morbis primordia ingerere.

De arborum honore: & quādo platanus primum in italia: & de natura earum CA. I.

Forma A. di. S. 10
et admiraris subit

et admiraris subit

Ae fuere numinū templa:priscoq; ritu ut simplicita rura etiam nunc deo præcellentē arborem dicant.Nec magis auro fulgentia atq; ebore simulacia q̄ lucos.Et in his silētia ipsa adoramus.Arborum genera numinibus suis dicata perpetuo seruant.Vt Iouis esculus.Apollini laurus.Mineræ olea.Veneri myrtus.Herculi populus.Quin & filianos Faunosq; & deoz; genera siluis:ac sua numina tāq; e caelo attributa credimus.Arbores potest blandioribus fruge siccis hoīem mitigauere.Ex his recreans mēbra olei liquor:uicēq; potus uirtor deniq; sapores annui sponte uenientes:& mensæ:depugnet licet eage causa cū feris:& passi naufragoz; corporibus pisces expetant:etiamnū tñ scūda.Nulle præterea sunt usus raze:si ne quis uita degi nō possit.Arbores sulcamus maria:terrasq; admoemus.Arbores exedificamus:tecla.Ex arbore & simulacra numinū fuere:nondū precio excogitato beluaz; cadaueri:atq; ut a diis nato iure luxuriæ eodem ebore numinū ora spectarent:& mensaz; pedes.Produnt alpbis coerctas & tam inexuperabili munimēto gallias hanc primū habuisse cām supfundendi se se ita lia:q; Elico ex heluetiis ciuis eoz; fabrile ob artē romæ cōmoratus sicū sicā & uuam: oleique ac uini præmissa remeās secū tulisset.Quapp hæc uel bello quæsisse uenia sit.Sed quis non iure miret arbore umbræ gratia trū ex alieno petita orbe?Platanus ea est.Hæc per mare ionium in Diomedis insulā eiusdē tumuli grā primū inuecla.Inde in siciliā transgressa:atq; inter primas do nata italia:et ad morinos usq; peruecta:ad tributariū ē pertinenens solū:ut gentes uectigal & pro umbra pēdat.Dionysius prior siciliæ tyrānus regiū urbem transtulit eas:domus suæ miraculū: ubi postea factū gymnasiū:nec potuisse in amplitudinē adolefcere:& alias fuisse in italia:ac nominatim hispania apud auctores inuenit.Hoc actū circa capte urbis ætate:tantūq; postea honoris increuit:ut uero infulso enutrit. Cōperū id maxime pēdē radicibus Docuimusq; erā arbores uina potare.Celebraz; sunt primū in ambulatōe achademæ athentis cubitoz; xxx.sex unius radice ramos antecede. Nunc est clara in lycia soria gelidi fōtis amœnitate trineri appo sita domicilii modo caua octoginta atque unius pedū specu:numerofo uertice:& se uastis prote gens ramis arboz; instar agros longis obtinēs umbræ:ac ne qd desit spelūcæ imagini faxea itus crepidinis corona musculos cōplexa pumices extat: tam digna miraculo:ut Licinius Mutanos ter cōsul:& nuper puinciz; eius legatus pdendū etiā posteris putarit:reputatū intra eā se cū duo deucefimo comite.Large ipsa toros præbente fronde:ab oi assilatu secūz; optantē imbrū p folia crepirus.Lætiore q̄ marinoz; nitore picturæ uarietate laqueariū auro cubuisse i eadē. Aliud exēplū Caii principis in ueliterno rure mirat unius tabulata: laxisque ramoz; trabibus scampa patula & in ea epulanti cum ipse pars esset umbræ quodecim cōuiuage ac mimiterni capace triclino:quā coenā appellauit: ille nidū. Et gortynæ in insula creta iuxta fontē platanus una insignis utriusque linguz; monumētis: nunq; folia dimittens. Statimque ei græciæ fabulositas supfluit: louem sub ea cū Europa concubuisse. Ceu uero non alia eius generis esset in cypro: sed ex ea primū in ipsa creta ut est natura hoīum nouitatis auida. Platani sata regenerauere uitū:quādoq; dē cōmendatio arboris eius nō alia maior est: q̄ solē æstate arcere: hyeme admittere. Inde in italia quoque ac suburbana sua Claudio principe Marcelli efermi libertus: sed qui se potentiz; cā Cæsaris libertis adoptasset spado thessalicus prædiues ut merito dici posset. Is quoque Dionysi us transtulit id genus. Durantque etiam in italia portenta terrarum: præter illa scilicet quæ ipsa excogitauit italia.

De cameplatano: & q; torōderit uiridaria.

CA. III.

Anque & camæplatanū uocant coactæ brauitatis: qm arboz; et abortus inuenimus. Hoc quoque ergo in gñe pumilionū ifozlicitas dicta erit Fit aut & serēdi gñe & recedēdi. Primus Cn. Martius ex equi strī ordine Diui Augusti amicus inuenit nemora tonilia intra hos lxxx. annos.

De peregrinis arboribus: & malo assyria.

CA. III.

Peregrinæ cerasi peticæque: & oēs quaz; græca noīa aut aliena. Sed quæ ex his incolārū numero esse coepere: dicent inter frutiferas. In præfenna externa psequemur: a lutari maxime orsi. Malus assyria: quā alii uocāt medicā: uenientis medel: foliū eius ē unedonis intercurrentibus spinis. Pomū ipsū alias nō mandel: odore præcellit folioz; quoque qui transie in uestes una cōditus: arcetque aialū noxia. Arbor ipsa oibus horis pomifera est: aliis cadentibus: aliis maturefcentibus: aliis uero subnascētibus. Tētauere gēres transferre ad se pp remediū præstantiā fietilibus in uasis dato per cauernas radicibus spiramento. Qualiter oīa transi tura lōgius seri artissime transferriq; q̄ meminisse conuenit: ut semel quæque dicant. Sed nisi apud medos & in perūde nasci noluit. Hæc est cuius grana parthoz; pterez incoquere diximus

m ii

esculentis: commendandi halitus gratia. Nec alia arbor laudatur in medis. Lanigeras ferum in mentione gentis eius narrauimus.

De india arboribus: uel quādo primum romæ hebenus.

CA. III.

Tem indiae arborē magnitudinē unā: quā peculiaris Virgilius celebravit hebenum nūq̄ alibi nasci p̄fessus. Herodotus eā æthiopiæ intelligere maluit: tributū uice regi- bus plūdis e materie eius centenas phalangas tertio quoq; anno p̄stitasse æthiopiās cū auro & ebore p̄dendo. Nō omittēdū id quoq; uicenos dēses elephātōz grādes: qm̄ ita significa uit: æthiopus eadē cā p̄dere solitos: tāta ebori auctoritas erat: urbis nostræ trecētesimo decimo anno. Tūc. n. auctor ille historiā eā cōdidit Thuriis in italia. Quo magis mirz est: qd̄ eidē credi- mus: q̄ padū amnē nō uidisset: nemini ad id tēpus asiæ græctæq; aut sibi cognitum. Aethiopiæ forma ut diximus. Meroen usq; nuper allatā Neroni principi rarā arborē hebenū. A meroe usq; ad syenē sinē iperū per nongenta nonaginta sex mil. pass. nullāq; aliā nisi palmaz generis eē do- cuit. Ideo fortassis in tributoz auctoritate tertia res fuerit hebenus. Romæ eā magnus Pōpeius in triūpho mithridatico ostendit. Accēdi eā Fabianus negat. Vtrū tñ odore iucundo. Duo grā eius. Raze id qd̄ melius. Arboreū trūco enodi: materiz nigri splēdoris: ac uel sine arte p̄tinus iu cūdi. Altrez fruticosum cytisū modo: & tota india dispersum est.

De spina & ficu indicis.

CA. V.

Fici & spina filis: sed dephensa uel lucernis igni p̄tinus trāsiliēte. Nunc eas exponā: q̄s mirata est Alex. magni uictoria: orbe eo patefacto. Ficus ibi exilia poma hēt. Ip̄sā se ip̄ serens: uallis diffundit ramis. Quoq; pōdera adeo in terrā curuant: ut annuo spatio i figant: nouāq; sibi ppaginē faciant parentē in orbēs: quodā ope topiario. Intra sepe eā æsti- uant pastores: opacā pariter & munitā uallo arboris: decora specie subter inuenti p̄culue forni- cato ambitu. Supiores eiusdē rami in excellū emicāt: siluosa multitudo: uasto matris corpore: ut lx. pas. plerazq; orbē colligāt. Umbrae uero bina stadia operiāt. Foliōz latitudo peltræ effigiē ama- zonicæ hēt. Ea cā fructū integēs: crescere phibet. Raruq; ē nec fabaz magnitudinē excedēs. Sed p̄ folia solibus coctus p̄dulci sapore digno miraculo arboris gignit circa acelinē maxie amnem.

De arbore pala: & arboribus indicis sine nominibus: & laniferis.

CA. VI.

Mior alia poma & suauitate p̄cellentior: quo sapiētiōres indoz uiuūt. Foliū alas autū imitat lōgitudine triū cubitoz: latitudie duū. Fructū e cortice mittit admirabilē suc- ci dulcedine: ut uno q̄ternos satiet. Arbori nomē palæ poma: arienz plurima est in si- dracis expeditionū Alex. termino. Est & alia filis huic: dulcior poma: sed interaneoz ualitudini infesta. Edixerat Alex. ne qs agminis sui id pomū attingeret. Gñā arborū macedones narrauere: ex maiore parte sine noibus. Est & terebintho filis cætera: poma amygdalis: uel mino- re tñ magnitudine: p̄cipuz suauitatis in bactris. Vtiq; hanc aliqui terebithum esse proprii gn̄is potiusq; silem ei putauerūt. Sed uñ uestes lineas faciūt: foliis moro similis: calice bōbicino cyno- rhodo: serunt eā in cāpis: nec est gratior ullaq; p̄p̄ctus. Oliua indiae stentis: p̄terq; oleastri fructū.

De piperis arboribus: & gariophylo: & aliis pluribus.

CA. VII.

Passim uero q̄ piper gignūt: iuniperis nostris similes: q̄q; in frōte caucasi solibus opposi- ta gigni tñ eas aliq; tradidere. Semina a iunipero distant paruulis siliquis: q̄les in pha- sisolis uidemus. Hæ priusq; dehiscāt: decerptæ tostæq; sole faciūt qd̄ uocat piper lōgū. Paulatim uero dehiscētes per maturitatē: onidūt candidū piper: quod deinde tostū solibus: colo- re rugisq; mutat. Vez & iis sua iniuria est: atq; cæli intēperie carbūculant: siūtq; semina cassa & inania: qd̄ uocat brechmasin: indoz lingua sic significāte abortū. Hoc ex oī gñe asperrimū: le- uissimūq; & pallidū. Gratius nigrū: lenisq; utroq; cādīdū. Nō est huius arboris radix: ut aliq; ex- stimauere: quā uocat singuerim: alii uero gingiberim: q̄q; sapore simili. Id. n. in arabia atq; troglo- dytica in uillis nascit. Paruz herba: radice candida. Celeriter ea cariā sentit: q̄uis in tanta amari- tudie. Preciū eius in libras sex. Piper lōgū facillime adulterat alexadrino sinapi. Emitur in libras xxv. Albū. xvii. Nigrū. xiiii. V sū eius adeo placuisse mirz est. In aliis qppe suauitas coepit: in aliis species inuitauit. Huic nec pomū: nec bacca cōmēdatio est aliq;. Sola placere amaritudine: & hāc in idos peti. Quis ille q̄ primus cibus experiti uoluit: aut cui in appetēda auuiditate esurire nō su- it satius? Vtrūq; siluestre gentibus suis est: & tñ pōdere emif ut auz uel argentū. Piperis arborē iam ē hēt italia maiorē myrto: nec absimilē. Amaritudo grano eadē q̄ piperi multeo credif eē. Deest tosta illa maturitas: ideoq; & rugaz: colorisq; similitudo. Adulterat iuniperi baccis mire- uim trahētibus. In pōdere qd̄ multis modis. Est etiā in india piperis grani simile: quod uoca

uel fenaz

uel pomi

rar gariophylon grandius fragilitusq; Tradunt in indico luco id gigni. Aduerſi odoris gra. Fert & in ſpinis piperis ſimilitudine: præcipua amaritudie foliis paruis: deſicq; cyperi inſtramis tritu cubitoge: cortice: pallido: radice lata: lignoſaq; buxi coloris. Hac in aqua cum ſemine excepta in æreo uafe medicamentu fit: quod uocat lycion. Ea ſpina & in pelio monte naſci: adulteratque medicamentu. Itẽ aſphodeli radix: aut ſei bubulu: aut abſinthiu uel thus uel amurca. Lytiu apitiſſimum medicina: quod eſt ſpumoſum. Indi in utrius cameloge: aut rhinocerota admittunt. Spinam ipſam in graecia quidam pixacanthum chironium uocant.

uel iuniperi modo

lygia ha

De machiri: & arboribus amarae gentis.

CA. VIII.

Machiri ex india aduehit cortex rubens: radice magna: noſe arboris ſuz. Qualis ſit ea: incõpertu habeo. Corticis melle decocti uſus in medicina ad dyſentericos præcipuus habet. Saccharon & arabia fert: ſed laudatius india. Eſt aut mel in aruilibus collectu: gumu mo cadidu: detibus fragile. Ampliſſimum nucis auellanae magnitudie: ad medicinae tñ uſu. Contermina indis gens ariana appellat: cuius ſpina lachryma: ꝑcioſa: myrrha ſimilis: accet ſu ppter aculeos anxio. Ibi & frutex peſtilis raphani: folio lauri: odore equos ſuitate: q pene equatu orbauit Alex. prio introitu. Quod & in gedroſiſ accidit. Item laurino folio. Et ibi ſpina tradita eſt: cuius liquor aſperſus oculis cecitate iſert animalibus omnibus. Necnon & herba præcipui odoris reſerta minutis ſerpentibus: quae ietu ptinus moriendum eſt. Onoſcritus tradit in hyrcania: cõuallibus ſicis ſimiles eſſe arbores: quae uocentur occhi: ex quibus deſluit mel horis matatinis duabus.

Byſoniana

C. VIII

De bdellio & arboribus perſici maris.

CA. IX.

Bdelia eſt baſtriana: i qua bdelliu noiaſſimu. Arbor nigra eſt: magnitudie oleae folio roboris: fructu capriſfici: naturaq; gumu. Alii brochõ appellat: alii malchra: alii maldacõ. Nigra uero & in oſſis cõuolutu hadrobolu. Eſt aut debet traſſucidum: ſimile caera: odoratum: & cu fricat pingue: guſtu amara: citra acorem. In ſacris uino perſuſu odoratius. Naſciſ & in arabia indiaque & media ac babylone. Aliqui parthici uocant ex media aduecti: Facilius hoc & cruſtoſius: amariuſque & gumoſum. Adulterat amygdala nuce. Caetera eius genera cortice: & ſcordaſti: Ita uocat arbor: amula gumu. Sed deprehendunt (quod ſemel dixiſſe & in caeteros odor: ſatis ſit) odore: colore: pãdere: guſtu: igne. Baſtriano nitor ſiccus: multi que candidi ungues. Præterea ſuũ pondus: quod grauius eſt aut leuius non debeat. Precium ſincero in libras decẽ tñ: Gentes ſupraſcitas perſis attingit: rubro mari: quod ibi perſicum uocauimus lãge in terra æſtus agente. Mira arbor: natura. Naque eroſae ſale inuectis dereliſtiſque ſimiles ſiccõ lirtore radicibus nudis polypoz: mo amplexae ſteriles harenas ſpectant. Eadem mari adueniẽt: fluctibus pulſatae: reſſunt immobiles. Quin & pleno æſtu operiunt totae. Apparet que reze argumẽtis aſperitate aquae illas ali. Magnitudo mirada eſt. Species ſimilis unedois. Pomum amygdalis extra: intus contortis nucleis.

uel blochõ uel machia uel mandalcon

cauriga lo

at a lo

cauriga lo

De arboribus perſicæ inſulae: & lanigeris arboribus.

CA. X.

Tyro inſula in eodẽ ſinu eſt: repleta ſiluis qua ſpectat oriente: quaque & ipſa æſtu maris perfunditur. Magnitudo ſingulis arboribus ſici. Floſ ſuauitate inenarrabili. Pomu lupino ſimile: propter aſperitate intactum oibus aſalibus. Eiuſdẽ inſulae excelliore ſuggeſtu lanigeræ arbores alio mo q ſerum. Iſis folia infœcunda: quae ni minora eſſent: uitium poterant uideri. Ferunt coronei mali amplitudine cucurbitas: quae maturitate ruptae oſtendunt lanuginis pilas: ex quibus ueſtes ꝑcioſo linteo faciunt.

De goſſipio: & arboribus ex quibus ueſtes ſiunt: & quibus modis cõſtẽt arbor: fructus.

CA. XI.

Arbores uocant goſſipios fertilliores et tylo in minore: q diſtat. x. M. pa. luba circa fructu lanugines eſſe tradit. linteaque fieri indiciſ pſtantiora. Arabiae aut arbores ex quibus ueſtes faciunt: cynas uocari: folio palmae ſimili. Sic indos ſuz arbores ueſtiunt. In tyliſ autem & alia arbor floret albae uioleae ſpecie: ſed magnitudine quadruplici ſine odore quod miremur. In eo tractu eſt & alia ſimilis: folioſior tamen: roſeique ſloris: quem noctu cõprimens aperire incipit ſolis exortu: meridie expandit. Incole dormire eũ dicunt. Fert eadem inſula & palmas: oleaſque: ac uitae: & cum reliquo pomorum genere ſicos. Nulli arboru folia ibi decidunt. Rigaturque gelidis fontibus: & imbres accipit. Vicina iſis arabia ſagitat quanda generum diſtinctionem: quoniam fructus iſis conſtat: radice: fructice: cortice: ſucco: lachryma: ligno: ſurculo: flore: folio: pomo.

De coſto & nardo & differentiis nardi.

CA. XII.

Radix & foliū indis est maximo precio. Radix colli gustu feruens: odore eximio: frutice alias inutili: primo statū introitu amnis indi in patale insula. Duo sunt eius grānigrū: & quod melius candidās. Preciū in libras. xvi. De folio nardi plura dicere par est: ut principali in unguentis. Frutex est graui & crassa radice: sed breui ac nigra: fragilis: quā is pingui. Situm redolēte ut cupressi aspero sapore: folio paruo dēfōq;. Caciūna in aristas se spargū: tideo gemina dote nardi spicas ac folia celebrāt. Altege eius genus apud gangē nascēs dā naf in totū ozenitidis noie uirus redolens. Adulteraf & pseudonardo herba: quæ ubiq; nascit: crassiore atq; latiore folio: & colore languido in candidū uergente. Itē sua radice permixta ponderis causa: & gūmī: spumaq; argenti: aut stibio: cyperiuē cortice. Sincæq; quidem leuitate deprehēdit: & colore ruffo: odorisq; suauitate & gustu: maxime siccatē os: sapore iucūdo. Preciū spice in libras. lxxx. Folia diuisere annonam ab amplitudine: qđ hadrosphæge uocat maioribus: siclis xxx. Quod minore folio est: mesosphæge appellat: emīf. X. lx. Laudatissimū microsphæge e minimis foliū: Preciūq; eius. X. lxxv. odoris grā oibus: maior recentibus. Nardo color q inueterauerit nigriori melior. In nō orbe pxime laudat syriacū: mox gallicū. Tertio loco creticū: qđ alii qđē agrū uocant: alii phū: folio olusatri: canle cubitali genticulato: in purpura albicante: radice obliq; uillofag; & imitante auū pedes. Baccaris uocat nardū rusticū: de quo dicemus inter flores. Sūt autē ea oīa herbæ: præter indicū. Ex iis gallicū & cū radice uellif: abluirurq; uino. Siccat in umbra: alligat fasciculis in charta nō multū ab indico differens: syriaco tñ leuius. Preciū siclis. xlii. In iis p batio una: ne sint fragilia & arida potiusq; sicca folia. Cum gallico nardo semper nascitur herba: quæ hirculus uocat a grauitate odoris & similitudine: qua maxime adulteraf. Distat q; si ne cauliculo est: & q; minoribus foliis: quodq; radice neq; amaræ neq; odoratæ.

De assaro: amomo: & amomide: & de cardamomo.

CA. XIII.

Nardi uim habet & assarum: & quod ipsam aliqui siluestre nardum appellant. Est autē ederæ foliis: rotundioribus tñ mollioribusq;: flore purpureo: radice gallici nardi semen acinosum saporis calidi: ac uinosi. Montibus in umbrosis bis anno floret. Optimū in ponto: pximū in phrygia: tertium in illyrico. Fodit cum folia mittere incipit. Et in sole siccat: celeriter firū trahens: ac lenescens. Inuēta naper & i thracia herba est: cuius folia nihil ab idico nardo distant. Amomi uua in usu est indica uite labrusca ut alii existimauer: frutice uenoso: palmi alritudine: carpiturq; cum radice: manipulatim leniter componitur: protinus fragile. Laudatur q; maxime punici mali foliis simile: nec rugosū: colore ruffo. Secunda bonitas pallido: herbaecum peius. Pessimūq; candidū: qđ & uetustate euenit. Preciū uuæ in libras sicli. lxx. Friato uero amomo. lxxxii. Nascitur & in armenia parte: quæ uocat otene: & in media & in pōto. Adulteratur foliis punicis: & gummi liquido: ut cohæreat: conuoluatq; se in uuæ modum. Est & quæ uocat amomis minus uenosa: atq; durior: ac minus odorata: a quo apparet aut aliud esse: aut col ligi immaturum. Simile iis & nomine & frutice cardamomum: semine oblongo. Metitur eodem modo & in arabia. Quattuor eius genera. Viridissimum ac pingue acutis angulis cōtumax fricat: quod maxime laudatur. Proximura eius ruffo candidans. Tertium breuius: atq; nigrius. Peius tamen uarium: & facile tritū: odorisq; parui. Quod uerius costo uicinus eē debet. Hoc & apud medos nascitur. Preciū optimi in libras. xii. Cinamomo gentilitas proxima erat nilus: ni prius arabia diuitias indicari conueniret: causaq; quæ cognomen illi scelicis: ac beatæ dedere. Principalia ergo in illa thus & myrrha. Hæc & cum troglodytis communis.

De thure & arboribus thuris.

CA. XIII.

Hura præter arabiam nullis: ac ne arabia quidem uniuersæ. In medio eius sunt fere attramita pago sabæoz; capite regni. Sabora in mōte excelso: a quo octo mātionibus distat regio eorum thurifera. Saba appellatur: quod significat græci misterium dicit: spectans ortus solis æstiu undiq; rupibus inuia: & a dextra maris scopulis inaccessible. Id solum e rubro lacteum traditur. Siluarum lōgitudine est schoenorum. xx. Latitudo dimidiam eius. Schoenon patet Eratothenis ratione stadia. xl. hoc est passus quinque mil. Aliqui. xxii. stadia singulis schoenis dedere: attolluntur colles alti: decurruntq; & in plana arbores sponte nata. Terrā argillosam esse conuenit: maris fontibus ac nitrosis. Attingunt & minaxi pagus alius: per quos euehit uno tramite angusto. Hi primi commercium thuris fecere maximeque exercent: a quibus & mi neum dictū est. Nec præterea arabū alii thuris arborem uident: ac ne horum quidē oēs. Ferūtq; ccc. non amplius esse familiarum: quæ ius per successiōes id sibi uendicent. Sacros uocari ob id: nec ullo congressu foeminarum: funerumq; cum incidant eas arbores: aut metat: polui. Atq; ita

signu
oboni

mel cyperi

Et hold
nubem
habem To

nl myrtuo
fo

mel syriaco

religione merces augeri. Quidam promiscuum ius iis populis esse tradit in siluis. Alii per uices annoque diuidi. Nec arboris ipsius quæ sit facies: constat. Res in arabia gestissimus: & romana arma in magna parte eius penetrauerunt. C. est Cæsar Augustus filius inde gloriâ petiit: nec tñ ab ullo quod equidem sciam latino arbore eage tradita est facies. Græcorum exempla uariant. Alii folio pyri minore duntaxat & herbidi coloris perdidere. Alii lentisco similem subtrifido folio. Quidam terebinthum esse: & hoc usum Antigono regi allato frutice. Iuba rex iis uolumibus: quæ scripsit ad C. Cæsarum Augusti filium ardētē fama arabicæ tradit contorti esse caudicis: ramis acris maxime potitici. Succu amygdalæ mō emittere. Tale scq; in carmania apparere: & in aegypto satas studio Prolemaxogæ regnantiū. Cortice lauri esse constat. Quidam & foliū simile dixerunt. Talis certe fuit arbor sardibus. Nam & asiæ reges serendi curam habuerunt. Qui mæa tate legati ex arabia uenerunt: omnia incertiora fecerunt. Quod iure miremur: utrgis etiam thuris ad nos comitantibus quibus credi potest: matrem quoque teretē & enodi fructū: ficare trunco. Meti semel anno. solebat minore occasione uendendi. iam quæstus aliam uindemiā affert: prior atque naturalis circa canis ortum flagrantissimo æstu incidentibus: qua maxime uideat esse prægnans: tenuissimūq; tendi cortex. Laxat hic plaga: non adimif. Inde pñlit spuma pinguis. Hæc cōcreta densat: ubi loci natura poscat regete palma excipiente. Aliubi area circū pauita. Purius illo modo: sed hoc ponderosius. Quod in arbore hæsit: ferro deperdit: ideo corticosum. Silua diuisa certis portionibus mutua innocentia tuta est. Neq; ullus saucias arbores custodit. Nemo furatur alteri. At hercule alexandria ubi thura interpolantur: nulla satis custodit diligentia officinas. Subligaria signantur opifici. Persona adicitur capiti: demptisue reticulis. Nudi emittuntur: tātō minus fidei apud nos poena: quæ apud illos siluæ habent. Autumno legitur ex æstiuo patru. Hoc purissimum: candidū. Secunda uindemia est uere: ad eam hyeme corticibus incisis. Ruffum hoc exit: nec comparandū priori. Illud carfiatum: hoc darhiathum uocant. Creditur & nouellæ arboris candidius esse: sed ueteris odoratius. Quidam & in insulis melius putat gigni. Iuba in insulis negat nasci. Quod ex eo rotunditate guttæ pendit: masculum uocamus: cum alias nō fere mas uocetur: ubi non sit foemina. Religioni triburum ne sexus alter usurparetur. Masculum aliqui putat a specie testium dictum. Præcipua autem gratia est mammosa cum hærente lachryma priore consecuta alia miscuit se. Singula hæc manum implere solita inuenio. Cum minori diripiendi auditate lætius nasci liceret. Græci stagoniam & atomum tali modo appellant: minorem autem arabiam. Micas cōcussu elisas mannā uocamus. Etiamnum tamen inueniuntur guttæ: quæ tertiam partem minæ: hoc est. xxxix. denariorum pondus æquent. Alexandro magno in puertia sine Persemonia thura ingerenti aris pedagogus Leonides dixerat ut illo modo cum deuisisset thuriferas gentes: supplicat. At ille arabia portitus thure onustā nauim misit ei. Large exhortatus ut deos adoraret. Thus collectum sabotam camelis conuehit: porta ad id una patente. Digredi uia capitale leges fecere. Ibi decimas deo: quæ uocant Sabin: Mensura non pondere sacerdotes accipiunt. Nec ante mercari licet. Inde impensæ publicæ tolerant. Nā & benigne certo itinere numero deus hospites pascit. Euehi nō potest: nisi per gebbānitas. Itaq; & hōge regi pendit uectigal. Caput eoge tomna abest a gaza nostri littoris iudeæ oppido. lxxx. xxxvii. mil. pas. Quod diuidit in mansiōes camelogæ. lxxi. Sunt & quæ sacerdotibus danf portiones scribisq; regum certæ. Sed præter hos & custodes satellitesq; & hostiarū & ministri populant. iam quacūq; iter est aliubi pro aqua aliubi p pabulo aut pro mansionibus: uariisq; portortis pendit: ut sumptus in singulos camelos denariorū de. lxxxviii. ad nostrum littos colligat. Iterūq; imperii nostri publicanis pendit. Itaq; optimi thuris libra siclogæ vi. precitū habet. secūda. xii. tertia. xiiii. Apud nos adulteratur refine cādida gena ma per q̄ simili: sed deprehenditur quibus dictum est modis. Probatu cadore: amplitudine: fragilitate: carbone. Vt statim ardeat. Item ne dentem recipiat potiusq; in micis frangatur.

De myrrha & arboribus myrrhæ.

CA. XV.

MYRRHAM in iisdem siluis permixtam arborem nasci tradidere aliqui: plures separatim. Quippe multis in locis arabicæ gignit: ut apparebit in generibus. Couchif & ex siluis laudata: petuntq; eam ēt atrogodytis sabbæi transitu maris. Satius quoque prouenit multū siuestri præfata. Gaudet rastrois & ablaqueationibus. Melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad quinq; cubita: nec sine spina: caudice duro & itorto: crassiore q̄ thuris: & ab radice etiā q̄ reliqua sui parte. Corticem læuem: similemq; unedoni. Scabrum alii spinosumq; dixerunt. Foliū oliuæ: uerum crispus: & aculeatum. Iuba olusatri: aliqui similem iuniperi: scabriorem tatum: pismisq; horridam: folio rotundiore: sed sapore iuniperi. Necnon suere quæ e thuris arbore utrunq;

ma 1111

nasci mentirentur. Inciduntur bis & ipsa: iisdemq; temporibus: sed a radice usque ad ramos qui ualēt. Sudant autem sponte priusq; inciduntur: stacten dictam: cui nulla praefertur. Ab hac satua & in siluestri quoque melior aetiuua. Non dant ex myrrha portiones deo: quoniam & apud alios nascitur. Regi tamen gebannitarum quartas partes eius pendunt. Caetero passim ac uulgo coemptam in folles confartunt: ipsique unguentari digerunt: haud difficulter odoris atque pinguedinis argumentis:

De generibus myrrhae: & natura & precio eius. CA. XVI.

Enera complura. Troglodytica siluestriū prima. Erythraea sequens & minima i q; stacta & atraitica e gebannitica & auferitis gebannitica: regno. Tertia dianitis. Quarta collaticia. Quinta sembracēa a ciuitate regni sabaeo: man pxiā. Sexta qua dunsin uocat. Est & cādida uno tm̄ loco: q; in mesalū oppidū pferē. Probat troglodytica pique dine: & q; aspectu aridior est: sordidaque ac barbara: sed acrior caeteris. Sembracena praedictis caret uitiis: ante alias hylaris: sed uiribus tenuis. In plenum autem probatio est minoris glebis: nec rotūdis. In coereu albicantis succi & tabescētis: utq; cōfracta cādidos ungues habeat: gustu leniter amara. Secūda bonitas: itus uaria. Pessima q; itus nigra. Peior si fit ēt foris. Precia ex occasse ementium uaria. Stacta a. vi. ad. l. Satiuae summum ad. xxi. Erythrae ad. xvi. hanc uolunt arabiam intelligi. Troglodyticae nucleo ad. xiii. Sae quam odorariam uocant: ad. xiiii. Adulteratur lentiscenti glebis & gummi. Item cucumeris succo amaritudinis causa: sicut pōderis spuma argenti. Reliqua uitia deprehenduntur sapore: gummi dente. Lentiscentis. Facillime autem adulteratur indica myrrha: quae ibidem quadam e ipina colligitur. Hoc solum peius india asfert facili distinctione: tanto deterior est.

De mastice: ladano: & bruta: enhemo: & strobo: & de styrace. CA. XVII.

Rgo transit in masticem quae ex alia spina fit in india. Itemque in arabia lamam uocant. Sed mastix quoque gemina est: quoniam & in asia graeciaq; herba reperitur. Radice folia emittens: & cardū simile malo seminis plenu: lachrymae erūpit incisi parte summa: uix ut dignosci possit a mastice uera. Necnon & tertia in ponto est bituminis similior. Laudatissima autem chia candida: cuius precium in libras. xx. nigrae uero. xii. Chia lentisco traditur gigni gummi modo. Adulteratur thure & resina. Arabia etiamnum & ladano gloriatur: forte casuque hoc & iniuria fieri odores plures tradidere. Capras maleficum alias frōdibus animal: odoratorum uero fruticum expetentium tanquam intelligant precia carperemur: minimum caules praedulci liquore turgentes: distillantemque ab iis casus mixtura succum improbo barbarum uillo abstergere. Hunc glomerat in puluerem: & incoqui sole. Et ideo in ladano caprarum pilos esse. Sed hoc non alibi fieri q; in nabathaeis: qui sunt ex arabia contermini syriae. Recentiores ex auctoribus strobo hoc uocant. Traduntque siluas arabum pastu caprarum infringi: atque ita succum uillis inhaerescere. Verum autem ladanium cypru in insula esse. Vt obiter quaeque genera odorum dicantur: quamuis non tertiarum ordine. Similiter & hoc ibi fieri tradunt: & esse celyphum: hircorum barbīs genibusque uillosis inhaerens. Sed ederae flore deroso partibus matutinis cum est torulenta cypros. Deinde nebula sole discussa in puluerem madētibus uillis adhærescere: atque ita ladanium depecti. Sunt qui herbam in cypro ex qua id fiat ladam appellent: etenim illi ladanium uocant: huius pingui insidere. Itaque attractis funiculis herbam eam conuoluūt: atque ita offas fieri. Ergo in utraque gente bina genera: terrenum: & factitium. Id quod terrenum est friabile: factitium lentum. Necnon & fruticem esse dicunt in carmania & super aegyptum per Ptolemaeos translatis plantis. Aut ut alii generari & id in iis: ut thuris arbore colligique ut gummi inciso cortice: & caprinis pellibus excipi. Precia sunt laudatissimo in libras asses. xl. Adulteratur myrti baccis: & aliis aialiu forūibus. Sinceri odor debet esse feruus: & quodamō solitudine redolēs. Ipsū uisu aridū: statū tactū mollescere. Accensū fulgere: odore iu cūdo gratū. Mistata deprehendunt: crepitātq; i igne. Praeterea sincero calculi potius e rupibus inhaerēt: q; puluis in arabia & olea dotat lachryma qua medicamentū cōficat a graecis enhemon dictū: singulari effectu cōtrahēdis uulne: cicatricibus. In maritimis eae fluctibus aetūq; operiuntur. Nec baccae nocet: cū cōstet & in foliis salē relinquit. Haec sunt peculiaris arabiae. Et pauca pterea alibi cōta dicenda: qm̄ in iis uincit: peregrinosq; ipsa myrrhae odores & ab exteris petit. Tāta mortalibus suae regē satietas ē: alienarūq; auuiditas. Petūt igit i helimacōs arbore brutā cupisso fuisse silem: ex albidis ramis: iucūdi odoris accens: & cū miraculo historis Claudii Caesaris praedicatam. Folia eius i spargere potionibus parthos tradit. Odore proximum esse cedro: summūq;

uel scy

Handwritten note: gummiferum

Handwritten note: gummiferum

Handwritten note: ladano in odoro da

Handwritten note: gummiferum

eius cōtra ligna alia remedio. Nascitur ultraphasin tigrims in sinibus opidi feytiae in mōre scaptho. Petunt & in carmanos arbore histrobom ad sultus perfusam uino palmeo accedentes. Huius odor redit a cameris ad solū iucundus: sed aggrauans capita: citra dolore tñ. Hoc somnum regis querūt. His cōmertis carra ceni oppidū aperuerunt: qđ est illis nundinariū. Inde gabbā oēs petere solebāt diege. xx. itinere: & palæstinam syriā. Postea carracē peti ceptū: ac regna parthorū ex ea cā luba auctor est. Minæi & ad perlas ē prius ista portasse: qđ in syriā aut ægyptū uidentur. Herodoto teste qui tradit singula milia talentū thuris annua pensitasse arabas regibus persarū. Ex syria reuehūt styracē: acri odore etos in focis abigētes suorū fastidium. Cætero nō alia ligni genera sunt in usu qđ odorata. Cibosq; sabæi coquunt thuris ligno: alii myrthæ. Oppidorū uico rumq; nō alio qđ ex aris fumo atq; in dore. Ad hunc ergo sanandū urūt styracē in pellibus hyrcanis: sūstūtesq; recta. Adeo nulla est uolūptas: qđ nō assiduitate sui fastidiū pariat. Eūdē & ad serpētes fugādos utunt ī odiferis siluis fręqntissimas.

Non sunt eorū cīnamōmū aut cassia. Et tamē foelix appellatur arabia falso & igrati cognominis: qđ hoc acceptū supis fuerat: cū plus ex eo inferis deat. Beatā illa fecit hominum ēt in morte luxuria: qđ diis intellexerat genita adhibens urēdis defunctis. Peritū neq; adstruxerūt nō ferre tñ annuo factu: quantū Nero princeps nouissimo pompæ suæ die cōcremauit. Aestimētur postea toto orbe singulis annis tot funera: aceruatimq; cōgesta honori cadaueq;: qđ diis per singula micās dantur. Nec minus propitii erant mola salā supplicatibus. Immo uero (ut palam est) placatiōres. Verum arabiz ēt nūc foelicus mare est. Ex illo nāq; margaritas mittit. Minimaq; cōputatiōe milies cētena in ista festertū annis oibus india & seris peninsulaz illa impertio nostro adimūt. Tanto nobis delicia & foemina cōstant. Quota enim portio ex illis ad deos queso iam uti ad inferos pertinet.

Innamomum & cassia fabulosa narrauit antiquitas princepsue Herodotus animum nō dis: & priuatim phoenicis: in quo situliber pater educatus esset ex inuis rupibus arboribusq; decuti cārius: quam ipse inferent pōderet: aut plumbatis sagittis. Item cassiam circa paludes propugnante unguibus dīro uespetilionum genere: aligerisq; serpētib; his cōmentis augentes rerum precia. Commutata uero fabula est ad meridiani solis repercutus: inenarrabilem quēdam uniuersitatis halitum ē tota peninsula existere tot genitum auris spirante concentu. Magnique alexandri classibus arabiam odore primum nunciātam in altum. Omnia falsa: siquidem cinnamomum idemque cinnamum nascitur in æthiopia troglodytis conuubio permixta. si mercantes a conterminis uehunt per maria uasta ratibus: quas neque gubernacula regant: neque remi trahant uel impellant: non uela: non ratio ulla adiuuet: cum omnium instar ibi sint homo tantum & audacia. Præterea hybernū mare exigat circa brumam euris tum maxime flantibus. si recto cursu per sinus impellunt: atque a promontorii ambitu argeste de ferunt in portum gebannitarum: qui uocatur ocila: Quamobrem illi maxime id petunt. Produuntque uix quinto anno reuertē negociatores: & multos interire. Contra reuehunt iustrea: & ænea: uestes: fabulas: cum armillis: ac monilibus. Ergo negociatio illa foeminarum maxime fide constat. Ipse frutex duorum cubitorum altitudine amplissimus: palmique minimus. iiii. digitorum crassitudinis: statim a terra sex digitis furculosus: arido similis. Cum uret non odoratus: folio organī: siccitate gaudens: sterilior imbræ: ceu diræ naturæ. Gignitur quidem in planis: sed densissimis in ueprib; robisq;e difficilis collectu. Metitur non nisi permiserit deus: Iouem hunc intelligunt aliqui. Assabinum illi uocant. xliiii. boum caprarūque & arietum extis impetratur uenia metendi. Non tamen aut ante ortum solis: aut post occasum licet. Sarmenta hasta diuidit facerēdos: deoque partem ponit. Reliquum mercator in nallas condit. Est & alia fama: cum sole diuidit ternasque partes fieri. Deinde sorte gēmina discerni. Quodque soli cesserit relinquit: ac sponte conflagrare. Præcipua bonitas uirgultorum tenuissimis partibus ad longitudinem palmi. Secunda proximis breuiore mensura atque ordine. Viliissimū quod radicibus proximam: quoniam ibi minimum corticis: in quo summa gratiæ. Qua de causa præferantur cacumina: ubi plurimus cortex. Ipsum uero lignū ī fastidio est pp organī acrimonia: xilocinamū uocat. Preciū est in libras. xx. Quidam cinnamū duo genera tradidere: candidius nigricansq;: & quondā m præferebat candidum. Nunc contra nigrū laudat. Atq; etiam uariū pferūt candido ceterū: ma tñ aestimatiōe si sit scabrū: atq; ut inter se se tritum tarde frictur. Damnatu in primis

uel pasiti
grin
uel sittacæ

De his...

De his...

De his...

De his...

De his...

De his...

De his...

molle: aut cui albet cortex. ius eius a gebannitarum rege solo proficiscitur. is adiecto mercatu vendit. Precia quondam fuere in libras denariorum mille. Auctū id parte dimidia est incēsis (ut ferunt) siluis ira barbarorum: id acciderit ne ob iniquitatem praepotētium: an forte: nō satis cōstat. Austros ibi tam ardentem flare: ut aestatibus siluas accendant: iuenimus apud auctores. Coronas ex cinnamomo intertrahili auro inclusas primus omnium in tēplis capitolii atq; pacis dicitur imperator Vespasianus Augustus. Radicem eius magni ponderis uidimus in palatii templo: quod fecerat Diuo Augusto coniunx Augusta aureae paterae impositae: ex qua guttae editae annis oibus in grana durabant: donec id delubrū incendio consumptum est. Frutex & casta est iuxtaq; cinami campos nascit: sed in montibus crassiore sarmento: tenui cute: uerius q̄ cortice: quē conteris atq; in cinnamomo leuati: & exinaniri precū est. Amplitudo fruticis triū cubitoꝝ. Colos triplex. Cū primū emicat candidus pedali mensura. Deinde rubescit addito semipede. Ultra nigricans. Haec pars maxime laudat: ac deinde prima. Dānatur uero candida. Tum secant furculos longitudine binū cubitoꝝ. Mox p̄suunt recētibus coriis quadrupedū ob id inter emptoꝝ: ut tis putrescētibus uermiculi lignū erodāt: & excauet corticē tutū amaritudie. Probat recēs maxie: & q̄ sit odoris mollissimi: gustuue q̄ maxime feruens: potiusq; lento tepore leuiter mordens: colore purpureo: quaeq; plurima minimum ponderis faciat breui tunicage fistula & nō fragili. Ladam uocat talē barbaro noīe. Alia est balsamoides ab odore simili appellata: sed amara: ideoz utilior medicis: sicut nigra unguentis. Precia nulli diuersiora. Optimi in libras. xl. ceteris. xv.

De isocinnamo: & cancamo: ac taro.

CA. XX.

Is addidit magōes quā daphnoides uocat: mesocinnamō cogneminatā: fruticis eius fa ciūt. ccc. Adulterat syrace: & p̄ similitudinē cortice lauri tenuissimis furculis. Qui & in nō orbe ferit: extremoz in margine in p̄: qua rhenus alluit. Vuit i alucariis ap̄i sara. Color abest ille torridus sole: & ob id sil' idē odor. Ex cōfinio castae cinnamīq; & cancamū ac earum inuehitur: sed per nabatharos troglodytasq; confines: qui confedere ex nabathais.

uel cōfines nabathais

De serichato & gabalio & de myrobalano.

CA. XXI.

O comportat & serichatum & gabaliū: quae intra se cōsumunt arabes: nostro orbi t̄m noibus cognita: sed cū cinnamomo castaq; nascentia. Peruenit t̄m aliq; serichatū: & in unguenta addit ab aliq;bus. Permutat i libras. yi. Myrobalanū troglodytis & thebaidi & arabia: quae iudaeam ab aegypto disternat: cōmune est: nascens unguēto ut ipso nomine apparet. Quo item indicat & glandē esse: arboris: heliotropio: quā dicemus iter herbas: simili folio. Fructus magnitudine auellanae nucis. Ex iis in arabia nascens syriaca appellat: & est candida: Contra in thebaide nigra. Praefertur illa bonitate olet quod exprimit. Sed copia thebaica. Inter haec troglodytica utilissima est. Sunt qui aethiopicam iis praeferant glandem nigram: nec pingue: nucleoz glaci: sed liquore qui exprimitur: odoratori nascentem in campestribus. Aegyptiam pinguiorem esse & crassiori cortice rubentem: & quis in palustribus nascatur: breuiorem siccioremq;. E diuerso arabicam uiridem ac tenuiorem: & quoniam sit montosa spissiolem. Longe autem optimam petream: ex quo diximus oppido: nigro cortice: nucleo candido. Vunguetarii autem tantum cortices premunt. Medici nucleos tondunt: affusa eis paulatim calida aqua.

De phoenicobalano: & calamo odorato.

CA. XXII.

Myrobalano in unguentis similem proximumq; usum habet palma in aegypto: quae uocatur adipos: uiridis: odore mali cotonei: nullo intus ligno. Colligitur autem pauloante q̄ incipiat mature scere. Quod relinquitur: phoenicobalanus uocatur: & nigrescit: uescenteque inebriat. Myrobalano precium in libras binas. Institores & fecerunt unguenti hoc nomine appellant. Calamus quoque odoratus in arabia nascēs cōmunis indis atq; syriae est. In aqua uincit omnis a nostro mari centum. l. stadiis. Inter libanum montem aliumque ignobilem: non (ut quidam existimauerunt) antilibanum in conualle modica: iuxta lacū cotus palustris aestate siccantur: tricenis ab eo stadiis calamus & iuncus odorati gignuntur. Sane enim dicimus & de iunco quamuis alio herbis dicato uolumine: quoniam tamen hic unguentorum materia tractatur. Nihil ergo a ceteris sui generis differunt aspectu: sed calamus praestantior odore statim e longinquo inuitat: meliorque qui minus fragilis: & qui assulose potius q̄ qui raphani modo frangitur. Inest fistulae araneum quod uocat florem. Praestantior est cui numerosius. Reliqua probatio ut niger sit. Damnatur alibi. Melior quo breuior & crassiori lentusque in frangendo. Calamo precium in libras. i. iunco. v. Traduntque iuncum odoratum & in campania inueniri. Discessimus a terris oceanum spectantibus ad conuexas in nostra maria.

De hammoniaco & splachno.

CA. XXIII.

Rego aethiopiae subiecta africa hammoniaco lachrymam stillat in harenis suis. Inde et noie Hamonis oraculo iuxta quod gignitur arbor: quae metopion uocat: resinae mō aut gummi. Genera eius duo thraustō masculi thuris similitudine: quod maxime pbatur. Atque pingue & resinofum: quod pyrama appellat. Adulteratur harenis uel nascēdo apprehēsis. Igitur q̄ minimis glebis pbatur & q̄purissimis. Preciū optimi in libras assēs. xl. Splachnos: inter eos situs in cyrenaica prouincia maxime probatur. Alii ybron uocat. Secundum locū optinet cyprius. Tertiū phoenicius. Ferē in aegypto nasci. Quin & in gallia: nec dubitauerim. Sūt enim hoc noie canī arborū uillī: quales in quercu maxime uidemus: sed odorē praestantes. Laus prima candidissimis atq; altissimis. Secunda rutilis. Nulla nigris. Et in insulis petriscq; nati iprobantur: oēsq; quibus palmarum atq; non suus odor est.

De cypro: & aspalatho: & maro.

CA. XXIII.

Yprus in aegypto est arbor ziziphi foliis: semine coriandi flore candido odorato. Coquitur hoc in oleo: premittiturq; postea quod cyprus uocatur. Preciū ei in libras gnq; optimū habet e canopica in ripis nili nara: secundū a scalonae iudaeae: tertium cypro in insula odoris suauitate. Quidā hanc esse dicūt arbore: quae in italia ligustiq; uocetur. In eodē tractu aspalathos nascitur spina candida: magni uidine arboris modicae flore rose. Radix unguētis expetit. Tradunt in quocūq; frutice curuae aruus caelestis: eandē quaecūq; sit a spalatho suauitatem odoris existere: sed in aspalatho inenarrabile quādam. Quidā eū Eriis scriptū uocant: alii sceptraelisei. Cuius probatio est in colore ruffo uel igneo: tactūq; spisso: & odore castoreo. Permutatur in libras. xy. In aegypto nascitur & maro peius q̄ lydiū: maioribus foliis ac uariis. Illa breuia ac minuta & odorata.

De balsamo: & opobalsamo: & xylobalsamo: & styrace: & galbana. CA. XXV.

Ed oībus odoribus praefertur balsamū uni terrae iudaeae concessum. Quondam in duobus tantū hortis utroq; regio: altero iugerum. xx. non amplius: altero paucior. Ostendere arbusculam hanc urbi imperatores Vespasianū. Clarūq; dictū a Pōpeio Magno in triūpho arbores quoq; duximus. Seruit nūc haec: & tributa pendit cū sua gente. In totum alia ē natura: q̄ nostri externiq; p̄siderant. Quippe uiti similior est q̄ myrto. Malleolis ferē dicitur nuper iuncta ut uitis: & implet colles uinea: mō quae sine amoniculis se ipse sustinet. Tondet similiter fruticans: ac rāstris nitefcit. Properat nasci. Intra tertiu annū frutifera. Folium proximum rutae: perpetua coma. Seuiere in eandē iudaei sicur in uita quoq; suam. Contra de fenere Romani: & dimicatum pro frutice est. Seritq; nūc eam ficus. Nec unquā fuit numerosiore aut procerior. Proceritas intra bina cubita subsistit. Arbori tria genera. Tenui & capillacea coma: quod uocant eūtheriston. Alterum scabro aspectu: incuruū: fruticosum: odoratius: hoc trachy apellant. Tertium eumeces: quia est ceteris procerius: leui cortice. Huic secunda bonitas: nouissima entheristo. Semen eius est uino proximum gustu: colore ruffum: nec sine pingui. Peius in grano quod leuius atq; uiridius. Ramus crassior myrto. Inciditur uitro: lapide: ossifide cultellis. Ferro laedi uitalia odit. Emoritur prorinus. Eadem amputari superuacua patiens. Incidētis manus libratu artificū temperamento: ne quid ultra corticē uiolet. Succus e plaga manat: quē opobalsamū uocant: eximia suauitatis: sed tenui gutta: ploratu lanis parua colligitur in cornua. Ex iis nouo fictili cōditur: crassiori similis oleo: & in musto candida. Rubescit deinde: simulq; durefcit: & translucida. Alexandro Magno res ibi gerente toto die aestiuo unā conchā impleri iustū erat. Omnis uero fecunditate e maiore horto: congios senos. Minore singulos: & cū duplo repēdebat argenteo. Nunc ēt singulae arborū largior uena ter oībus percutitur aestibus. Postea deputatur. Et sarmenta quoq; in merce sunt. decc. amputatio ipsa surculūq; uenit. Itra q̄ntum demum annum. Xylobalsamum uocatur: & coquitur in unguentis. Pro succo ipsum substituere officinae. Corticis etiam ad medicamēta precium est. Praecipua autem gratia lachryma: secūda feminiteria corticis: minima ligno. Ex hoc buxū est optimū: quod est odoratissimū: ex semine at maximū & p̄deratissimū: mordēs gustu: feruēsq; i ore. Adulterat petreo hypico quod coarguitur magnitudine: sanitate: latitudine: seu lōgitudine: odoris ignauia: sapore piperis. Lachrymae pbatio ut sit pinguis: tenuis: ac modice ruffa: & i fricādo odorata. Secundus candido colos. Peior uiridis: crassiusque. Pessimus niger. Quippe ut oleum senescit. Ex omni incisura maxime probatur: quod ante semel fluxit. Et alias adulteratur semine succo: uixque maleficum deprehenditur gustu amariore. Esse enim debet lenis: non subacidus: odore tantum austerus. Viciatur & oleo

uel liparon

uel odore casiae

ziziphi

uulgo

xpd

rosae: cypri: lētici: balani: terebinthi: myrthi: resina: galbāo: cæra cypria: put quæq; res fuit. Neg-
sime autem gummi: quoniam ipsum quoq; faretur in manu inuersa: & in aqua: fidetq;. Probatio
eius gemina est. Debet sinceræ & inarescere: sed hoc & gūmi addita fragili crusta euenit: & gustu
deprehendit. Carbone uero: quod cæra resinaq; adulteratū est: nigriori sīāma. Nā melle mutatū
statim contrahit mūcas. Præterea sincerā densā in tepida aqua gutta sidens ad ima uasis. Adul-
terata olei mō innat. Et si metopio uiciatū est: circulo candido cingit. Sūma probatio est: ut lac
coagulet: & in ueste maculas nō faciat. Nec manifestior alibi fraus. Quippe milibus denariorum
sextarii empti uendete fisco. ccc. denariis ueneunt. In trī expedit augere liquorē. Xylobalāmo s̄
cium in libras sex: proxima syria sudææ supra phœnicē styracem gignit circa gabala & marathū-
ta & castiū sēlucie montē. Arbor est eodē noīe: cotoneo malo similis lachrymæ ex austero iucū
dioris: intus similitudo harū dīnis: succoq; prægnans. In hanc circa canis ortum aduolant penna
ti uermiculi: credētes: ob id i ferobe sordescit. Styrax laudat post supradicta ex pīsidia: fidone: cy-
pro: cilicia: creta minime. Ex amano syriæ medicis: sed unguentariis magis. Colos in quacūq; na-
tione præfert rufus & pinguitur lentus: deterior fur furosus: & cano situ obductus. Adultera
cedri resina: uel gūmi: alias melle: aut amygdalis amaris. Oīaq; ea deprehendunt gustu. Precium
optimo. xix. Exit & in pāphylia: sed acrior: minusq; succosus. Dat & galbanū syria in eodē amano
monte: ferula q̄ eiusdē noīis resinæ modo stagonitum appellant. Quod maxime laudant: char-
tilaginosum puge: ad similitudinē hāmoniāci: minimeq; lignosum. Sic quoq; adultera faba aut
sacopenio. Sinceræ: si uratur fugat: nidore serpentes. Permutatur in libras. v. medicina: hoc ratiū.

De panace: & spondylis: & malobathro.

CA. XXVI.

Anacē & unguentis eadē gignit nascentē & in ipso phineo arcadiæ: circaq; erymāthi
fōtes: & in africa & in macedonia ferula sui generis quinq; cubitoq; foliis primo qua-
ternis: mox senis in terrā iacentibus: ampla magnitudinē rotōdis: in cacumē uero olea-
ginis: semine in mukartis depēdente ut ferulæ. Excipit succus inciso caule messibus: radice in
autūno. Laudatur candor eius coacti. Sequens pallido statera. Niger color iprobaf. Preciū optio
in libras bini asses. Ab hac ferula differt q̄ uocat s̄pōdylton: foliis trī q̄a sunt: minora & platani
diuisura. Nō nisi in opacis gignit. Semē eodē noīe filis specie hēt: medicina: trī utile. Dat & ma-
lobathron syriæ arbore folio cōuoluto arido colore ex quo exprimit oleū ad unguēta. Fertilio
rē eiusdē ægypto: laudatus ex india uenit. In paludibus ibi gigni tradit lētis mō: odoratus cro-
co: nigricās scabrūq; quodā salis gustu. Minus p̄bat cādidū. Celerrime fitū in uetustate senit. Sa-
por eius nardo similis esse debet sub ligua. Olor uero in uino sufferre facti ascedit alios. In pre-
cio quidem prodigio simile est a singulis ad. ccc. peruenire libras. Folium aut ipsum in libras. ix.

De oleo omphacio.

CA. XXVII.

Leum & omphacium est. Fit duobus generibus & totidē modis ex olea & uite. Olea
adhuc alba expressa: deterius ex druppa. Ita enim uocatur prius q̄ cibo: matura sitū
tum colorem murans. Differentia q̄ hoc uiride est: illud cādidū. E uite fit p̄sytia aut
aminea: cū sint acini cicoris magnitudine ante canis ortum. In prima lanugine demeti-
tur una: eiusq; melligo. Reliquum corpus sole coquitur. Nocturni rores cauentur. In sicili con-
dita melligo colligitur: subinde cyprio are seruatur. Optima quæ ruffa: acriorq; & aridior. Preci-
um omphacio in libras sex. Fit & alio modo cum in mortariis uua matura teritur. Siccataq; in
sole postea digeritur in pastillos.

De bryo: & oenanthē: & de elate arbore: & cinnamomo caryopo.

CA. XXVIII.

Ode & bryon pertinet uua populi albæ. Optima circa gnidum aut cariam in sicienti-
bus aut siccis asperi s̄que. Secunda in lycia cedro. Eodem & oenanthē pertinet. Est
autem uitis labruscæ uua. Colligitur cum flore: cum optime olet. Siccata in umbra sub
strato linteo: atque in cados cōditur. Præcipua ex parapotamia: secūda ab antiochia:
atque laodicea syriæ: tertia ex montibus medicis. Hæc utilior medicina. Quidam omnibus his
præferunt eā: quæ in cypro insula nascitur. Nam quæ in africa fit: ad medicos tantum pertinet:
uocaturque masaris. Omnis autem ex alba labrusca præstantior q̄ e nigra. Est præterea arbor ad
eadem unguenta pertinens: quam alii elaten uocant: quod nos albiētem: alii palmāliū: s̄pathen.
Laudatur hammoniaca maxime: mox ægyptia. Dein syriaca dumtaxat in locis sicientibus odora-
ta: pingui lachryma: quæ in unguenta additur: ad domandum oleum in syria gignitur & cinna-
mum: quod caryopum appellant. Hic est succus nuci expressus: multum a furculo: ueri cinnami
differens: uicina tamen gratia. Precium in libras asses quadraginta.

De Peregrinis Arboribus:

ACTENVS IN ODORIBVS HABENT PRECIA SILVAE:
 Erātes per se mira singula: iuuatq; luxuriā ea oīa miscere: & e cunctis
 unum odorem facere. Ita reperta sunt unguenta.

De unguentis & quando primum sunt cognita nobis: & de com-
 positione. CA. I.

Vis primus inuenit: nō trahit. Illacis tēpibus nō erāt nec
 thure supplicabaf. Cædri tñ & citri suoz fruticū i sacris
 fumo cōuolutū nōdore uerius q̄ odore nouerant: iā rosæ
 succo reperto. Nominatur enim id quoque in olei laude.

Perfarum esse debet gentis unguentum. Sed & barhylli mandent
 eo: & accersita commendatione ingluuie natū uirus extinguunt. Pri-
 mum qđ eodem inueniam. Castris Darii regis expugnatis in reliquo eius apparatu Alexander
 cepit scrinium unguentorum. Postea uoluptas eius a nostris quoque inter laudatissima atque
 etiam honestissima uitæ bona admīssa ē. Honofq; iis & ad defunctos pertinere coepit. Quapro-
 pter plura de eo dicemus q̄ quæ ēt ii nouerūt. Fruticū ad p̄is nobis tñ indicabunt. Natura
 uero eoz suis reddet locis. Vnguētis cognomina dedere aliis p̄ia: aliis succi: aliis arbores: aliis
 caule. Primūq; id scire cōuenit: mutata auctoritate ad peius transisse gloriā. Laudatissimū fuit
 antiquus in delo insula: postea mendesiū. Nec mixtura tñ & cōpositiōe hoc accidit: sed iudē suc-
 ci uarie alibi ad q̄libet p̄ualuere: aut degenerauere. Iriūm corinthi diu maxime placuit: postea cy-
 zic: simili mō rhouinū phaseli. Quā gloriā abstulere Neapolis: Capua: præefte. Crocinū in so-
 lis elicia diu maxime laudatū: mox rhodi. Oenanthinū in cypro: deinde in ægypto p̄positū: po-
 stea adramiteo: Amaracinū in co. Postea eodem loco flatū est melinū. Cyprinū in cypro. Dein-
 de in ægypto ubi mendesium & metopiū gracios factū ē. Mox hoc abstulit phoenice. Et cypri-
 ni laude ægypto reliquit. Panatheniācū suū athenæ p̄ic ueranter obtinere. Fuerat & pardalium
 in tharso: cuius ēt cōpositio & mixtura oblitterata ē. Narcisinū quoq; ex flore narcisso: defuit
 componi. Ratio faciendi duplex: succus & corpus. Ille olei generibus fere constat: hoc odorum.
 Hæc stymmata uocāt: illa hedysmata. Tertius inter hæc est colos a multis neglectus. Huius cā
 adduntur cinabari & anchusa. Sal aspersus olei naturam coerct. Quibus anchusa adiecta est: sal
 non additur. Resina aut gūmi adiiciuntur ad continendum odorem in corpore. Celerrime iis
 euanescit atq; defluit: si non sit hæc addita. Vnguentorum expeditissimum fuit: primumque ut
 uerillimile est ebyro & balanino oleo: de quibus supradiximus. Increuit deinde mendesium. Ba-
 lanino resina mixta: magisque etiānum metopio. Oleum hoc est amygdalis amaris expressum in
 ægypto. Cui addidere omphacium: cardamomū: iuncum: calamū: mel: uinum: myrrham: semen
 balsamī: galbanum: resinam therebinthinam. Et e uilissimis quidem hodie est: ob id creditū &
 id in uetustissimis esse: quod constat oleo myrteo: calamo: cupressio: cypro: lentisco: malogranati
 cortice: sed diuulgata maxime unguenta crediderim rosā: quæ plurima ubiq; gignitur. Itaque
 simplicissima rhodini mixtura diu fuit: additis omphacio: flore rosæ: crocino: cinabari: calamo:
 melle: iunico: salis flore: aut anchusa: uino. Similis ratio & i crocino additis cinabari: anchusa: uī-
 no. Similis & i sanfucino admixtis omphacio: calamo. Optimum hoc in cypro & mytilenis: ubi
 plurima sanfucus. Miscentur & uiliora genera olei myrto lauro quibus additur sanfucinum: li-
 lium: scenogracum: myrrha: casia: nardum: iuncus: cinnamomum. E malis quoque cotoneis: &
 struteis fit oleum (ut diximus) melinum: quod in unguenta transit: admixtis omphacio: cypri-
 no: & samino: balsamo: iunco: casia: ambrotano. Sufinum tenuissimum omnium est. Constat ex
 lilis: balano: calamo: cinnamomo: croco: myrrha: aspalatho. Et idem cyprinum ex cypro: & om-
 phacio: & cardamomo: calamo: aspalatho: ambrotano. Aliquē & in cyprinum addunt myrrha: &
 panacē. Hoc optimū sidōe: mox ægypto: si nō addat sefaminū oleū: Durat & q̄driēnio. Excitat
 cinamomo. Telinū fit ex oleo recēti: cypro: calamo: melliloto: scenogracco: melle: melino: oraro:
 amaraco. Hoc erat celeberrimū Menādri poetæ comici ætate. Postea multo successit pp gloriā
 appellatum megalium ex oleo balanino: balsamo: calamo: iunco: xylobalsamo: casia: resina. Hu-

al inge bu
 ul
 olige bu
 mail

uel sed &
 illi
 uel parti

uel mare

uel agni fo-
lia
uel agrifo-
liam

ius pprietas ut uentiles i coquedo donec desinat olere. Rursus refrigeratū odore suū capit. Si-
guli quoq; succi nobilia unguēta faciūt. In primis malobathrum: postea iris illyrica: & cyzicena
amaracus. Herbarii i utraq; pauca: sed alia alii miscent. Qui plurima alterutri meli: salis florē: om-
phaciū angustifoliā: panacē. Externa oīa. Et pdigiosa cinamomo p̄cia. Aducif cinamomo balani-
num oleū: xylobalsamū: calamus: iucus: balsami semina: myrrha: uel odoratum. Vnguētōq; hoc
crassissimū. Precia ei a denariis. xxxv. ad. cccx. Nardinū siue foliatū constat omphacio: balanino:
iūco: costo: nardo: amomo: myrrha: balsamo. In hoc gñe cōueniet meminisse herbage: q̄ nardum
indicū imitēf spēs nouē a nobis ēē dcās: tāta mā adulterādū ē. Oīa aut acutiora siūt costo: amo-
mo: q̄ maxime nares feriūt. Crassiora myrrha suauioraq;. Medicinē aut ueteriora croco. Accri-
ma p se amomo. Hoc & capitis dolore facit. Quidā satis hnt aspergere q̄ sunt sciosissima: cete-
ris decoctis: impedio parcentes: sed nō eadē ē uis: nisi una decoctis. Myrrha & p se unguētū facit
sine oleo: itaq; dūtaxat: alioq; nō nisi amaritudinē asert. Cyprino uiride fit: sulfino unguosum:
mē desio nigrū: rhodino cād idū: myrrha pallidū. Hęc sunt antiquē inuētōnis gñā: & postea of
ficinaz furta. Nūc dicef comulus iste delitiage: & sūma auctoritas rei.

Quod unguētū regale uocēf: & q̄ diapasmata: & q̄ lter seruent. CA. II.

uel caryopo

Rego regale unguētū appellatū: qd̄ parthoz regibus ita tēperat. Cōstat myrobalano:
costo: amomo: cinamomo: comaco: cardamomo: nardi spica: maro: myrrha: castaly-
race: ladano: opobalsamo: calamo: iucoq; hyrio: oenāthe: malobathro: feticato: cypro:
apalatho: panace: croco: cypero: amaraco: collato melle: uino. Nihilq; eius rei cā i ita-
lia uictrice of am. In europa uero tota p̄ter irin illyricā & nardū gallicū gignit. Nā uinum & ro-
sa & myrri folia oleūq; cōia fere oīum terraz intelligunt. Siccis odoribus constat q̄ diapasmata
uocant. Nā feces unguēti magna appellat. Inter oēs potētissimus odor q̄ gñs nouissime ad dif.
Vnguēta optē seruant in alabastris. Odores in oleo. Quod diurnitati eoz tāto uulius ē q̄to
piguis: ut ex amygdalis. Et ipsa unguēta uetustate meliora. Sol inimicus iis. Quisobrē i umbra
coquunt plūbeis uasis. Experimentū eoz in uersa manu capif: ne carnosaz partis calore uirtetur.

Quāta i unguētis luxuria: & qñ primū romanis in usu. CA. III.

Aec est materia luxus et cunctis maxime supacut Margaritae enim gemmae ad haere-
dem tamen transunt. Vestes prolongant tempus. Vnguēta illico expirat: ac suis mo-
riuntur horis. Summa cōmendatio eorum: ut transeuntem feminam odor inuitet &
aliud igentem. Exceduntq; quadragenos denarios librae. Tanti emitur uoluptas ali-
na. Etenim odorem qui gerit: ipse non sentit. Sed tamē & haec al qua differentia signanda sunt.
In. M. Ciceronis monumentis inuenitur unguēta gratiora esse quae terram: q̄ quae crocum
sapiant: quando etiam corruptissimo in genere. Magis tamen iuuat quaedam ipsius uitii seueri-
tas. Sed quosdam crassitudo maxime delectati dispum approbantes. Lintq; iam non solum: sed
& perfundi unguentis gaudent. Vidimus etiam uestigia pedum tingi. Quod. M. Othonē mon-
strasse Neroni principi ferebāt. Quis ut qualiter sentiretur iuari ab ea parte corporis: Necnō
aliquem ex priuatis audiimus iussisse spargi parietes balneaz unguento. Atq; Caium principē
solum lauari. Ac ne principale uideatur hoc bonum & postea quendam ex seruis Neronis. Ma-
xime tamen mirum est hanc gratiam penetrasse & in castra. Aquilaz certe ac signa puluerulenta
illa & custoditis horrida inunguntur festis diebus. Utināq; dicere possemus q̄ primus instituit
ser ista. Nimirum ac mercede orbem terrarū corruptaz deicere aquilaz. Ista patrocinia quari-
mus uitris: ut per hoc ius summantur sub casside unguēta. Quando ad primum ad romanos pe-
netrauerit: non facile dixerim. Certum est Antiocho rege asiāq; deuictis urbis anno quingressi-
mo sexagesimo quinto. P. Licinium Crassum: iulium Cēsaem cēsores edixisse: ne quis uendat
unguēta exotica: sic enim appellauerit. At hercule iam quidam etiam in potu addunt: tantaque
amaritudo est: ut odore prodigo fruuantur ex utraq; parte corporis. L. Plotium. L. Plotii bis con-
sulis censoris fratrem proscriptum a triumuiris in salernitana latebra unguenti odore proditū
constat. Quo dedecore tota absoluta proscriptio est. Quis enim non merito iudicet perisse ta-
les? Ceterum terrarum omnium aegyptus accommodatissima unguētis. Ab ea campania est pro-
xima copia rosae.

De palmis: & natura eaz: & generibus.

CA. IIII.

Vdāa inclya est: uel magis palmis: quarum natura nunc dicitur. Sunt qdē in europa
uulgōq; italia: sed steriles. Ferūt i maritimis hispaniaz fructū: uerū imitē: dulcē in atri-
ca: sed itatim euanescentē. Contra i oriente ex iis uina. Gentiumque aliquibus panis.

Plurimis vero est quadrupedū cibis. Quāobrem iure dicent externa. Nulla est i Italia spēe genita: nec in alia parte terrarū: nisi in calida. Frugifera vero nusq̄ nisi in feruida. Gignit leui sibi loſaq̄ terra: maiore in parte & nitroſa. Gaudet & riguis: totoq̄ āno bibere cū amet: anno ſitiet: A ſimo quidā ēē lādi putant. Et aſſyrioz pars aliqua ſi non riuis miſceat. Genera eaz̄ plurima. Et prima fruticē nō excedentiā. Sterilē hanc. Aliubi & ipſam fertilē: breuiq̄ ramis: obiri umbra folioz. Tertio uicem hęc parietibus pleriq̄ in locis præſtat contra aſpines. Sunt e p̄erioribus ſiluz arbore ex ipſa folioz aculeo fruticante circa totas peſtinatim: quas ſilueſtres intelligi neceſſe eſt. Inſerta tamē libidine etiam mitioribus ſe miſcent. Reliquæ teretes atq̄ proceræ dcn ſis gradatiſq̄ corticū pollicibus: ut orbibus faciles ſe ad ſcandēdum orientis populis ſbent. Vti lem ſibi arboriſq̄ induuiis circulū mira pernicitate tum hoīe ſubeunte. Coma oīs in cacumine: & pomū eſt: non inter folia ut in cærens: ſed ſuos iter ramos palmitibus racemoſum. Vtraq̄ natura uiaz atque pomi. Folia cultrato mucrone lateribus in ſe bifidatis beilas primū demōſtrare gēmas. Nunc ad funes uutilumque nexus & caput leuis umbracula funduntur. Arboribus imo potius omnibus quæ terra gignit: herbiſque etiam utrūque ſexum eſſe diligētīſſimi natura tradunt. Quod in plenum fatiſ ſit dixiſſe hoc in loco. Nullis tamen arboribus manifeſtus. Mas in palmitē floret. Fœmina citra florem germinat tantum ſpinæ modo. Vtriſque autem prima naſcitur pomi caro: poſtea lignum intus: hoc eſt ſemen eius. Argumentum q̄ paruz ſine hoc reperitur in eodem palmitē. Eſt autē oblongum non ut oliuis orbiculatom. Præterea caeſum a dorſo puluinato: & in aluo mediā fiſſura: pleriq̄ umbilicatum: un- e primū ſpargitur radix. Seritur autem pronum: & bina iuxta cōpolita ſemina: ſuperque rotidē: quoniam infirma ſingulis planta eſt. Quaternæ coaleſcunt. Multis candidiſque lignum hoc a carnibus diſcindiſ tunicis aliis corpori adhærētibus. laxæque diſtans: tantum a cacuminis ſilo adhærrens. Caro ma- zureſcit āno. Quibusdā tñ in locis ut cypro: quāq̄ ad maturitatem non perueniat grato ſapore dulcis eſt: & folium ibi latius: fructuſque reliq̄ rotundior. Nec ut de uereſ corpus: uerum ut ex puatur ſucco mō expreſſo. Et in arabia languidæ dulces tradūtur eſſe palmæ. Quāq̄ luba apud ſœcitas arabas præfert oibus ſaporibus: quam uocat dabūlan. Cætero non ſine maribus gigne- re fœminas ſponte edito nemore cōfirmant. Circaque ſingulos plures nutare in eū pronas bli- dioribus comis. Illum erectis hiſpidum afflatu uiſuque ipſo & puluere etiā reliq̄ martare. Mu- ſus arbore exciſa uidiuas poſt ſterileſcere fœminas. Adeo eſt Veneris intellectus uti coitus ēē ex cogitatus ſit ab homine: ex maribus flore ac lanugine: interim uero tantū puluere in ſparſo ſœ- minis. Serunt autē palmæ & trunco duoz cubitoz lōgitudie a cerebro ipſo arboris uiridi ſiſſu- ris diuiſo atque deſoſo. Et ab radice auulſæ uitalis eſt ſatus: & ramorum tenerimīs. In aſſyria ipſa quoque arbor ſtrata in ſolo humido tota radicat: ſed in frutices non in arbore. Ergo plan- taria inſtituunt: anniculaſque tranſſerūt: & itez bimas. Gaudent enim mutatiōe ſedis: uerna al- bit in aſſyria autē circa cantis ortum. Nec ſeruo attingunt ibi nouellas: ſed religant comas: ut in al- titudinē exeant. Robuſtas deputant: craſſitudinis gratia ſempedales ramoz relinquentes trun- cos. Qui decii alibi necant matrem. Diximus ſalſum ab iis ſolum diligī. Ergo ubi non ē taleſa- lem aſpergūt: non radicibus: ſed longius paulo. Quædam in ſyria & ægypto in binos diuidūt ſe truncos: in creta & ternos: quædam & in quinos. Ferunt ſtatim in trimatu. In cypro uero ſyria ægypto q̄drimæ aliæ: aliæque quinquēnes: aliæ altitudine hoīs: nullo intus pomi ligno quādiu ſunt nouellæ: ob id ſpadonum accepto noīe. Genera eaz̄ multa. Sterilibus ad materias operaz̄ lautiora uitur aſſyria: & tota perſis. Sunt & cædiz palmæ quoque ſiluz: germinantes rurſus ab radice ſuccifæ. Dulcis medulla eaz̄ in cacumine q̄ cerebrum appellant: exemptaque uiuūt quod nō aliæ. Vocant autem chamæripheſ: folio latiore ac molli: ad uutilia utiliſſimo. Copioſe in creta: ſed magis i ſcilia. E palmis prunæ uiuacriſq̄ lentus. Fructiferaz̄ aliis breuius lignū in pomo: aliis longius. His molliſ: illis duris. Quibusdā oſſeum: limatumque dente contra ſcincantes religione politū. Aliud pluribus ueſtitum paucioribusue tunicis. Aliud craſſioribus tenuioribusue. Ita ſiunt undequinquaginta genera: ſi quis omnium perſe qui uelit nomina etiam barbarā: uinorumque ex his differentias. Clariffimæ omnium: quas regias appellauere ab hono- ribus: quoniam regibus tantum perſidis ſeruarentur babylone nata: uno in hortu bagoi. Ita n. uocant ſpadones: qui apud eos etiam regnauere. Hortus ille nunq̄ niſi dominantis in aula fuit. At in meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem ſyagri. Proximāq̄ margarides. Eaz̄ bre- ues cādidæ: rotundæ: acinis q̄ balanis ſimiliores. Quare & nomē a margaritis accepere. Vna earū arbor in chora eſſe traditur: una & ſyagrorum. Mirūq̄ de ea accepimus cum phœnice auē: quæ

uel lauari

mel quonia

putatur ex huius palmarum argumēto nomē accepisse: itēq; moriat: renasci ex seipsa: quod erat prius: pōis refertā. Ipsiū pomū grande: dūq; horridū: & a ceteris gñibus distās: sapore ferino: quē ferme syagris nouimus: euidentissimēq; cā est nomis. Quarta auctoritas sandalidū: similitudinē appellatam. Iam in aethiopiae sine quinq; eage nec plures arbores tradūt: nō raritate magis q̄ suauitate mirabiles. Ab his caryotae maxime celebrant & cibo quidē: sed & sacco uberrimae. Ex quibus p̄cipua uina orienti iniqua capiti: unde pomo nomē. Sed ut copia ibi atq; fertilitas: ita nobilitas in iudaea: nec in tota: sed hiere: cunte maxime. Quāq; laudatā & rhachelaidae: & phaelidae: atq; libyadae gentis eiusdē cōuallibus. Dos his p̄cipua. Succo pingui lactēribus: quodāq; uini sapore in melle p̄dulci. Sicciores I hoc genere Nicolai: sed amplitudinis p̄cipue: q̄terni cubitoq; longitudinē efficiunt. Minus speciosae: sed sapore caryotage: sorores: & ob hoc adelphides dicūt: proximā suauitatē hñt: non tñ candē. Tertiu ex his genus patet: & nimio liquore abūdat. Rumpitq; se pomi ipsius ēt in suā matrē ebrietas calcatis simile. Suū genus sed e sicciore turba incens dactylis p̄lōga gracilitate curuatis in terrā. Nā quos ex iis deoz honorē dicamus: id eos appellauit iudaea gens contumelia nūminū insignis. In totū arentes thebaidēs atq; arabicae: macro corpore exiles: & assiduo uapore torrentes. Crustā uerius q̄ cutē obducūt. In ipsa qdē aethiopia friatur haec: tāta est siccitas: & farinae mō spissat in panē. Gignit aut in frutice ramis cubitalibus: folio latiore: pomo rotundo: sed maiore q̄ mali amplitudine. Cycas uocant. Triensio mature rescūt. Sem p̄q; fructi pomū ē subnascēte alio. Thebaidis fructus extēplo in cados condit: cū sui arboris aīam (ni ira fiat) celeriter expiret: marcescitq; nō restosus furnis. Ex reliquo gñe plebeius uident. Syri hoc & luba tragemata uocāt. Nam in alia pte phoenicis cilicizq; populari ēt noīe a nobis appellat. Eoz quoq; plura gña. Differunt figura rotunditatis aut p̄ceritatis. Differūt & colore: nigriores ac rubentes. Nec pauciores sico tradunt colores. Maxime tñ placēt cādidī. Distant & magnitudine prout multi cubitū effecere. Quidam sunt non ampliores faba. Sraant u demū: q̄ nascunt in salis atq; sabulosis: ut in iudaea: & cyrenaica africa. Nō itē in aegypto: cypro: syria: seleucia: assyria. Quāobrem sues & reliq; aīalia ex iis saginānt. Vitiat aut uetusti eius pomi si gnū est: decidisse cādidā uerrucā: q̄ racemo adhæserit. Alexandri milites palmis uiridibus stragulati sunt. In gedrolis id factū ē pomi gñe. Alibi copia euenit. Est. n. tāta musteis suauitas: ut suis mādēdi nō nisi periculo fiat.

De syriae arboribus.

CA. V

SYRIA p̄ter hāc pecuiliāres hēt arbores. In nucū gñe pistacia nota. Prodesse aduersus p̄pētū tradūt morsus: & potu & cibo. In sicoz aut caricas & minores eius gñis: q̄ cotana uocāt. Itē pruna in damasco mōte nata & myxa: utraq; tā familiarē italiae. Ex myxis in aegypto & uina sūt. Lunipi similitudinē hñt phoenices & cædrū minorē: Duo eius gña lycia & phoenicia. Differunt folio. Nā quae dūq; acutū: spinosum hēt oxycædros uocāt: ramosa & nodis infesta. Altera odore p̄stat. Fructum ferunt myrti magnitudine: dulcē sapore. Et maioris cædri duo gña. Quae floret: fructū nō fert. Frutifera nō floret. Et in ea antecedentē fructū occupat nouus. Semē eius cupressi simile. Quidā cædralatē uocāt. Ex hac resina laudatissima. Materiae uero ipsi aeternitas. Itaq; & simulacra deoz ex ea factitauerūt. Cædrinus ē Romae in delubro Apollo Sosianus e seleucia aduectus. Cædro similis in arcadia est arbor: quae in phrygia frutex uocatur.

De terebintho.

CA. VI

SYRIA & terebinthum habet. Ex iis mascula est sine fructu. Foeminae duo gña. Alteri fructus ruber lentis magnitudine: alteri pallidus. Cum uitae maturescit: non gradior faba: odore iucundior: tactu resinofus circa idam troadis. Sed in macedonia breuis arbor haec atque fruticosa. In damasco syriae magna. Materies est admodum lentae: ac fidelis ad uetustatem: eximii ac nigri splendoris: flos racemosus oliuae modo: sed rubēs: folia de sa. Fert & folliculos emittentes quaedam animalia ceu culices: lentoremque resinofum: qui & ex cortice erumpit. Etiam thus syriae mascula fert: sterili foemina: folio ulmi paulo longiore: & piloso: foliorum inter se semper contrariis pediculis: gracili: breuique ramo: pelles candidae conficiuntur. Iis semen lentisci simile cum uua rubescit: quod uocatur thus: medicamentis necessarium.

De ficu aegyptia & cypria.

CA. VII

FICUS in aegypto multa arborum genera: quae nō alibi. Ante omnia ficus ob id aegyptia cognominata. Arbor moto similis: folio: magnitudine: aspectu. Pomum fert non ramis: sed caudice ipso. Idque ipsum ficus est p̄dulcis: sine granis interioribus: perq; foecundo prouentu: scalpendo tantum ferreis unguibus: aliter non maturescit. Sed cum factū ē: quarto die demetitur: alio subnascēte: septeno ita numerosa ptu: per singulas aīas

res multo lacte abundante. Subnafcif etiam si non scalpatur foetus: quater ætate priorum ex-
pellit inatuz. Materies pprii generis inter utilissimas. Cæsa statim stagnis mergit. Hoc est eius
ficari. Et primo sidet: postea fluicare incipit: certoz eam saggit alienus humor: qui alium oem
rigat. Cum innatare coeperit: tepestiue hēt signū. Huic similis quædam tenus q̄ uocat cypria ficus
in creta. Nā & illa in caudice ipso fert pomū & ramis: & cū i crassitudine adoleuere. Sed hæc ger-
mina emittit sine ullis foliis radici similia. Caudex arboris populo similis: folium ulmo. Fructus
quaternos fundit: rotiens & germinat. Sed grossus eius non maturefcit: nisi incisa emisso lacte.
Suauitas & interior fici. Magnitudo sorbi. De ceraunia siliqua. CA. VIII.

Similis siliqua quæ iones ceraunia uocant: trunco & ipsa fertilis: sed pomo siliquæ. Ob-
id quidā ægyptiā ficū dixere errore manifestū. Non. n. in ægypto nascit: sed in syriā
toniaq: & circa gnidū: atq: in rhodo: sp comantibus foliis: flore cædido: cū uehemen-
tia odoris. Plantigera imis partibus: & ideo superficie flauescens succum auferente fo-
bole. Pomo antecedentis anni circa canis ortus detractoz: statim alterū parit. Postea florē per arctū
rum hyeme foetus enutriente. De pisco ægypti & spina ægyptia. CA. IX.

Aegyptus & persica arborescens sui generis habet similitē pyro folia retinentē. Fertilitas
assidua eius subnascente crassino fructu. Maturitas etetiāq: afflatu. Pomū longius py-
ro: inclusum amygdalæ putamine & corio: colore herbido. Sed ubi nux illi: huic po-
mū: differens breuitate ac mollice. Et quæ bladiatur prædulci suauitas: inocuū. Ma-
teries bonitate: firmitudine: nigricia quoq: nihil differens a loto. Simulacra ex ea facilitate nō
eadē grā q̄ fideli materie: ut ex arbore quam balanum appellauimus: magna ex parte contorta.
Naualis itaq: tantum est. At e diuerso cutii in magno honore palmæ similis: q̄ & eius foliis utū
tur ad textilia. Differt q̄ in brachia ramoq: spargitur. Pomo magnitudo: quæ manū impleat: co-
lor fuluus: commendabilis succo & austero & duci lignum intus grandis firmæq: duritiæ: ex
quo uelares detorant anulos. In eo nucleus dulcis dum recēs est. Siccatus durefcit ad infinitū:
ut mandū non possit nisi pluribus diebus maceratus. Materies crispioris elegitiæ: & ob id persis
gratissima. Nec minus spina celebratur in eadem gente duntaxat nigra: quoniam incorrupta etiā
in aquis durat: ob id utilissima nauium costis. Candida facile putrescit. Aculeus spinarum & in
foliis. Semen in siliquis: quo coria perficiuntur gallæ uice. Flos & coronis iucūdus: & medicamē-
tis utilis. Manat & gummi ex ea. Sed præcipua utilitas q̄ cæsa anno tertio refurgit. Circa thebas
hæc: ubi & quercus & persica & oliua. ccc. a nilo stadis: siluestri tractu & suis fontibus riguo.

De pruno & arboribus circa memphin. CA. X.
Bi prunus ægyptia non dissimilis spinæ proxime distat. Pomo mespil: maturefcens
bruma: nec folia dimittens. Lignum in pomo grāde: sed corpus ipsius natura copla-
q: messum instar incolis. Purgatum enim tundunt: seruantes eius ossas. Siluestris fu-
it & circa memphin regio tam uastis arboribus: ut terni nequirent uel circūplecti:
unius peculiari miraculo: nec pomum propter usum ue aliquem: sed euentū. Facies enim spinæ:
folia habet ceu pēnas: quæ tactis ab homine ramis cadunt protinus: ac postea renascuntur.

De gummi generibus & papyro. CA. XI.

Vmmi optimum esse ex ægyptia spina conuenit: uermiculatum: colore glauco: purū:
sine cortice: dentibus adhærens. Preciū eius in libras. xiii. Deterius ex amygdalis ama-
ris: & cæraso. Pessimum ex prunis. Fluat & ex uiribus: infantium ulceribus apertissimū.
Et aliquando in olea: dentium dolori. Vmō etiā in corico monte ciliæ. Ac iuni-
pero ad nihil utile. Ex ulmi uero gummi & culices ibi nascuntur. Fit & ex sarcocolla: ita uocatur
arbogummi utilissimum pictoribus ac medicis: simile pollini thuris: & ideo candidū q̄ ruffū
maestius. Preciū eius quod supra. Nōdum palustria attigimus: nec frutices æmniū. Prius tamē
q̄ digrediamur ab ægypto & papyri natura dicetur. Cum chartæ usū maxime humanitas uitæ
constet & memoria. Et hanc alexandri magni uictoria repetitam auctor est. M. Varro: condita
in ægypto alexandria. Antea non fuisse chartarum usum. Palmarum foliis primo scriptitatum.
Deinde quarūdā arborum libris: Postea publica monumenta plumbeis uoluminibus. Mox &
priuata linteis confici coepta: aut cæris. Pugillarum enim usum fuisse ante troiana tempora in-
uenimus apud Homerum. Illo uero prodente: ne terra quidem ipsa tota fuisse: q̄ nunc ægyptus
intelligitur: cum in sebennitico saltē eius nominis charta nascatur. Postea adaggeratam nilo.
Si quidem a pharo insula: quæ nunc alexandriæ pōte iungitur: noctis dieiq: uelifico nauigii cur-
su terrā fuisse pdidit. Mox æmulatione circa bibliothecas regum Ptolomæi & Eumenis suppri-
n

mente chartas Ptolemaeo idem Varro membranas pergami tradidit repertas. Postea promiscue paruit usus rei: qua constat immortalitas hominum. Papyre ergo nascitur in palustribus aegypti: aut quiescentibus nili aquis: ubi euagatae stagnant duo cubita non excedere altitudine gurgitum. Bra chiali radice obliquae crassitudine: triangulis lateribus decem non amplius cubitoque longitudine: in gracilitatem fastigiatum thyrsi modo cacumem includens. Semine nullo aut usu eius alio quam flores ad deos coronandos. Radicibus incolae pro ligno utuntur: nec ignis tantum gratia: sed ad alia quoque utensilia usaque. Ex ipso quidem papyro nauigia texunt. Et e libro uela: tegetesque: nec non et uestem: atque stragulae ac funes. Mandunt quoque crudum de coctumque: succum tantum deuorantes. Nascitur & in syria circa quem odoratus ille calamus lacum. Neque ad alios usus illis: quam funibus. Rex Antigonus in naualibus usus est rebus: non dum sparto communicato. Nuper & in euphrate nascens circa babylonem papyrum intellectum est eundem usum habere quem chartae. Et tamen adhuc malum perhibi uestibus litteras iterere. Praeparantur ex eo chartae diuise ac in preuenes sed quam latissimas phyluras.

Handwritten notes in the left margin, including 'Papyrus' and other illegible scribbles.

Pincipatus medio atque inde scissurae ordine. Hieratica appellabatur antiquitus: religio- sis tantum uoluminibus dicata: quae ab adulatione Augusti nomen accepit. Sicut secun- da Liuia a coniuge sua. Ita descendit hieratica in tertium nomen. Proximum amphitheatrica datu fuerat: a coeclurae loco. Exceptit hanc Romae Fannii sagax officina: tenuitque curiosa interpolatione: principale fecit e plebea: et nomen ei dedit. Quae non esset ita reuera- ta: in suo mansit amphitheatrica. Post hanc saetica ab oppido: ubi maxima fertilitas ex uilloribus ramentis. Propiores etiam cortici. Tarniotica a uicino loco: pondere iam haec non bonitate ue- nalis. Nam emporitica inutilis scribendo: in uolucris chartae segestrumque in mercibus usum pro- bet: & ideo a mercatoribus cognominata. Post haec papyre est extremumque eius scripto simile: ac ne ad funes quidem nisi in humore utile. Texunturque omnes tabulae madente nili aqua. Turbidus liquor- tum glutini probet: cum primo supra tabula: seceda adlinitur longitudine papyri: quae potuit esse sex- minibus utrinque amputatis. Transuersa postea crates peragitur. Premuntur deinde proclis: & siccantur sole: atque inter se pagellae iunguntur. A proximae semper bonitatis diminutione ad deterriimas. Nunquam plures scapo quam uicena. Magna in latitudine eaque differentia. XIII. digitorum optimis. Duo de- trahuntur hieraticae. Fanniana denos habet. Et uno minus amphitheatrica. Pauciores saetica: nec malleo sufficit. Nam emporiticae breuitas sex digitos non excedit. Praeterea spectantur in chartis te- nuitas: densitas: candor: leuor. Primatum mutauit Claudius Caesar. Nimitis quippe Augustae tenui- tatis tolerandis non sufficiebat calamis. Ad hoc transmittens litteras liturae metum affererebat aduer- sis: & alias indecoro uisu pertranslucida. Igitur & secundo corio stamina facta sunt et primo sub- tegmine. Auxit & latitudinem. Pedalis erat mensura: & cubitalis macrocolis. Sed ratio deprehendit uitium unius seceda reuulsione plures instantes paginas. Ob hoc praelata omnibus Claudia: Augustae in epistolis auctoritas relicta. Liuiana suam tenuit: cui nihil e prima erat: sed oia et secunda. Scabi- cia leuigat dente conchaes: sed caducae litterae fiunt. Minus sorbet. Politur & charta magis ut splendeat. Rebellat saepe humor incuriose datus: primoque malleo deprehenditur: aut etiam odore cum fuerit indiligentior. Deprehenditur & lentigo oculis: sed mediis inserta glutinamentis eum tanta iunco papyri bibulo ibi uix littera fundente se: tantum inest fraudis. Alius igitur iteque textus ja- bor. Glutinum uulgare e pollinis flore temperat: seruente aqua minimo aceti aspersu. Nam fabrilis a- gummi commissurae fragiles sunt. Diligentior cura molli panis frumentati colata aqua seruente mi- nimam hunc modum intergerit. Atque et lini leuitas superat. Omne autem glutinum nec uetustius esse uno die debet: nec recentius. Postea malleo tenuat: & iteque glutino percurrunt: iterumque constricta eruga- tur: atque extenditur malleo. Ita sunt longinqua monumenta Tiberii Caiique. Gracchoque manus: qui apud Pomponium secundum uatem ciuemque clarissimum uidi annos sepe post. CC. iam uero Ciceronis ac Diui Augusti Virgilique saepenumero uidemus.

uel plagella

uel statua

uel bubulo

uel sermen- tad

Handwritten notes in the left margin, including 'Papyrus' and other illegible scribbles.

De libris Numae. CA. XIII.

Propterea quidem exempla contra Varronis sententiam de chartis reperiuntur. Nan- que Cassius Hemina uetustissimus auctor annalium quarto eorum libro perdidit. Cu- Terentium Scribam agrum suum in Ianiculo repartinentem offendisse arcam: in qua Numa qui Romae regnauit situs fuisset. In eadem libros eius repertos. P. Cornelio. L. filio Cethego. M. Bebio. Qu. filio Pamphilo consilii. Ad quos a regno Numae colliguntur anni. d. xxxv. & hos fuisse e charta. Maiore etiam miraculo: quod tot infossi durauerunt annis. Quapropter in tanta ipsius Heminae uerba ponam. Mirabantur alii quomodo illi libri durare potuissent.

Ille ita rationem redderebat. Lapidem fuisse quadratum circiter in media aera uictum candelis
 quaqua uersum. In eo lapide insuper libros ipsoitos fuisse: propterea arbitrariet eos non computruisse.
 Et libros caedratos propterea arbitrariet eos tneas non tengisse. Nulla in his libris scripta erant nisi phia
 pythagoricae. Eosque combuissos a. Qu. Poetilio praetore: quia phia scripta erant. Hoc idem tradit. C.
 Piso censorius primo commentariore libro. Sed libros septem iuris pontifici: totidem pythagoricos
 fuisse. Tuditanus uero tertio decimo Numae decretoque libro. xii. fuisse. Ipse Varro humanaque an
 tiquitatu. vi. Antias duos libros fuisse. Ex his duodecim pontificales Latinos: totidem graecos: praec
 cepta philosophiae continentes. Idem tres ponti: quo comburi eos placuerit. Inter oes uero conue
 nit Sybillam ad Tarquintu Superbu tris libros attulisse. Ex quibus igni duo cremati ab ipsa. Terri
 us cum capitolio syllanis temporibus: Praeterea Mutianus ter consul prodidit nuper se legisse cum p
 sideret Lyciae: Sarpedonis a troia scriptam in quodam templo epistolae chartam. Quo eo magis mi
 rorisi etiam non Homero pudente aegyptus non erat. At cur si ita hic erat usus: in plumbeis linteisque
 uolumibus scriptitatu costet? Cur & Homerus in ipsa illa Lycia Bellorophonni codicillos datos
 non epistolas prodidit? Sterilitatem sentit hoc quoque. Factuque iam Tiberio principe inopia char
 tar: ut e senatu darentur arbitri dispensandae: alias in tumultu uita erat.

De arboribus aethiopiae.

CA. XIII.

Ethiopia aegypto continenda insignes arbores non fere habet praeter limiferas: quae
 natura in descriptione indogae atque arabiae dicta est. Prae prior in hunc natura lana: maior
 que folliculus granati modo mali. Similes & inter se arbores ipsae: praeter hanc palmam que
 les retulimus. Infularum arbores ambitu aethiopiae & nemora odorata in meride eaeque dicta sunt.

De atlantis arboribus & caedrinis mentis: & quae in his laudentur: & quae uituperentur: & ar
 bore trogete.

CA. XV.

Thas mons peculiari proditur silua: de qua diximus. Confines ei mauri: quibus pluri
 ma arbor caedri & menses in lana: quas foeminae uiris contra margaritas regerunt. Et tate
 hodie. M. Ciceronis in illa paupertate: & quod magis mirum est: illo auro emptae libris
 xi. Cum his memorant & Galli Asini quae libris. xi. uenundatae sunt. Et duae a luba re
 ge uendente. Quae alteri precium fuit libris. xv. alteri paulominus. Interit nuper incendio: quam
 Cethegus decedes libris. xiiii. pmutauerat: latifundii saxatide si que praedia tanti mercati malit. Ma
 gnitudo amplissima adhuc fuit unius commissae ex orbibus dimidiatis duobus a rege maurita
 niae Ptolemaeo quattuor pedum & semipedis per medium ambitu: crassitudine quadrantal. Ma
 tuisque miraculum in ea est artis latente iunctura: que potuisset esse natura Solidae a Nomio Tiberis
 Caesaris liberto cognomen trahente tribus siciliis infra quattuor pedes: totidemque infra semipedem
 crassitudis. Quae in te non omittendum uidetur. Tiberio principi mensam quattuor pedes sextate &
 silicio excedente. Tota uero crassitudine seculiali operimento cochylis & laminis per medium ue
 tulsa fuisse: cum tanta optima Nomio liberto etus esset. Cuius materia erat tuber: hoc est radiceis uitru
 um. Maximeque in eo laudatum: quod sub terra totum fuerit & rarius: que quae superne: quaeque gignun
 tur et in ramis: proprieque quod tanti emitur arborum uitium est: quarum amplitudo: ac radiceis
 aestimari possunt ex orbibus. Sunt autem cupressis foeminae etiamnum siluestri similes folio odo
 re: caudice. Anchorarius mons uocatur citerioris mauritaniae: qui laudatissimam dedit caedrum
 iam exhaustus. Mensis praecipua dos in uena crispis: uel in uertice paruis. Illud oblongo euenit di
 scursu: deoque tigrinae appellatur. Hoc intorto: & ideo tales pantherinae uocant. Sunt & undati cri
 spae maiore gratia si pauonum caudae oculos imitentur. Magna uero post has gratia extra praedis
 ctas crispi densa ueluti granum congerie: quas ob id a similitudine apiatas uocant. Summa uero oium
 in colore. Hic maxime mulsi placet suis refulgens uenis. Post haec amplitudo: etiam totius caudae
 cis. Iuuant plura quoque in una mensa uitia. Lignum ita uocatur. Materia furda & idigesta simpli
 citas: aut platani foliorum modo digesta. Illignae uenae etiam similitudo: uel coloris: & quibus
 maxime obnoxias fecere aestus uentis: rimae aut capillamenta rimas imitata. Postea murena ni
 gro transcurrrens limite: uariisque corticum punctis apprehensus papauerum modo: & in totum
 atro propior color: maculaeque discoloris. Virides terra condunt barbari: & caera illinunt. Artifi
 ces uero frumenti aceruis imponunt septenis diebus: totidem intermissis. Mirumque poteri qua
 tum ita detrahant. Naufragia docuere. Nuper quoque haec materiam siccatae mari doricie & ma
 turitate incorrupta spissari: non ullo modo uehementius. Nutriuntur optima: splendescuntque
 manuque sicca fricantur: ab alienis maxime ab accolis laedatur: ut in his genitae. Inter pauca ni
 tidioris uitae instrumenta haec arbor est. Quapropter resistendum ei quoque paulum uidetur. Nota est

vel thyma

Homero fuit: Trogete uocatur: ab alijs thya. Hæc igitur inter odores uri tradit i delictis Cicee: quam deam uolebat intelligi: magno errore eorum: qui odorameta in ea uocabulo accipiunt. Cui præsertim eodem uersu cædruum laricemq; una tradat. In quo manifestum est de arboribus tantum locutum. Theophrastus q; primus a magni Alexandri ætate scribit: quæ circa urbis romæ quadringentesimum quadragésimum gesta sunt annum: magnum iam huic arbori honorem tribuit memoratas ex ea referens templorum ueterum contignationes: quandamq; immortalitatis materiz in tectis contra uitia omnia incorruptæ. Radice nihil crispus. Nec aliunde preciosiora opera. Præcipuam autem esse eam arborem circa Hæmonis delubrum. Nasci & in inferiore cyrenaicæ parte. De mensis tamen tacuit. Et alias nullius ante ciceronianam uetustior memoria est: Ex quo nouitate apparent. Alia est arbor eodem nomine malum ferens execratum aliquibus odore & amaritudine: alijs expetitur: domos etiam decorans: nec dicenda uerbosius.

De arbore loto.

CA. XVI.

vel aqua

Lotus adem africa: qua uergit ad nos: insignem arborem loton ginit: quam uocat celtin. Et ipsam italicæ familiarum: sed terra muratam. Præcipua est circa syrtes atq; nasamonas. Magnitudo quæ pyro: quanq; Nepos Cornelius breuem tradat. Incisura in folio crebriores: alioquin ilicis uiderentur. Differentiæ plures: eaq; maxime fructibus sunt. Magnitudo huic fabæ: color croci: sed ante maturitatem alius atq; alius: sicut uuis. Nascitur densus in ramis myrti modo: non ut in italia cerasi: Tã dulcis ibi cibus: ut nomē etiam genti terræq; de derit nimis hospitali aduenarum obliuione patriæ. Ferunt uentris non sentire morbum qui eum mandant. Melior sine interiore nucleo: qui in altero genere osseus uidetur. Vinum quoq; exprimitur huic simile multo: quod ultra denos dies negat durare idem Nepos: baccasq; contusas cum filiqua ad cibos doliis condi. Quin & exercitus pastos eo accepimus: ultro citroq; commeantes per africanam. Ligno colos niger. ad tibiarum cantus expetitur. E radice cultellis capulos breuesq; alios usus excogitauit. Hæc ibi natura arboris. Est autem eodem nomine & herba & in ægypto caulis in plaustrum genere. Recedentibus enim aquis nili riguis: prouenit similis fabæ caule folijsq; densa congerie stipatis: breuioribus tantum gracilioribusq;: cui fructus in capite papaueri similis: incisuris: omninq; alio modo. Intus grana ceu milium. Incolæ capita i aceruis putrefaciunt: mox separant lauando: & siccata tundunt: eoque pane utuntur. Mige est quod præter hæc traditur. Sole occidete papauera ea comprimunt & integri folijs. Adortum autem aperiri: donec mature scant: flosque qui est candidus decidat. Hoc amplius in ea parte tradunt: & scapum ipsum & florem uespera mergi usque in medias noctes. Totumque abire in lacum: ut ne dimissa quidem manu possit inueniri. Verti deinde paulatimque subrigi: & ad exortu solis emergere extra aquam: ac florem patefacere: atque etiamnum exurgere: ut plane ab aqua absit alte. Radicem lotos hæc habet: mali cotonei magnitudine operam nigro cortice: qualis & castaneas tegit. Interius candidum corpus: gratum cibus: sed crudo gratius decoctum siue aqua siue pruna. Nec aliunde magis q; purgamētus eius sues crassescit. De paliuro: & punico malo: & deflore punici mali. CA. XVII.

vel euphra

Yrenæica regio loton suæ postponit paliuro. Fruticosior hæc: fructuque magis rubes: cuius nucleus non simul manditur. Iucundus per se: atq; suauior est uino. Quin & uina succo suo commendans. Interior africa ad garamantas usq; ad deserta palmæ: magnitudinem & suauitate constat. Nobilis maxime circa delubrum Hæmonis. Sed circa charaginem punicum malum cognomen sibi uendicat. Aliqui granatum appellant. Diuisit & in generat: apyrinon uocando cui lignosus nucleus abest. Sed candidior ei natura: & blandiores sunt acini: minusque amari: distincti membranis. Alia structura eorū quædam ut in fauis. Cōmunes nucleos habentiu quinque species: dulcia: acia: mixta: acida: uinosa. Samia & ægyptia distinguuntur. Erythromis: & leuocomis. Corticis maior usus ex acerbis ad perficienda coria. Flos balustiu uocatur: & medicinis idoneus: & tingendis uestibus: quare color inde nomen accepit.

vel glauco
comis
vel balau
strum

De alijs & græciæ fructibus.

CA. XVIII.

Nasia & græcia nascuntur frutices. Epipactis: quem alij heleborinen uocat: paruis folijs: quæ pota contra uenena pro sunt: sicut erices contra serpentes. De timelea siue camelea: & tragacathe: & de trago: siue scorpione & myrice & brya: & galla. CA. XIX.

vel foris

T in quo nascitur granu gaudiu: qd' aliq; linu uocant: Fruticæ uero timeleæ: alij camælam: alij pyrosachnæ: alij icnestron: alij cneron. Et similis oleastro: folijs angustioribus: gummosis: si mordcan tur: myrti magnitudine: semine: colore: & specie: faris: ad medici

ne tantum usum. Tragion fruticem sola creta insula gignit terebintho similem & semine. Quod
 cotra sagittas ictus efficacissimū radunt. Eadē & tragacanthē spinæ albæ radice multum præ-
 latam apud medos: aut in caucaso nascenti. Preciū eius in libras. xii. Tragion & alia feruiae scœ
 pionē ueprē sine foliis ramis rubentibus ad medicinæ usum. Myricen & italia: quam alii amari-
 cen uocant. Achais aut bryan siluestrem insignē in ea: qd' scitua tñ ferat gallicæ simile fructum:
 in syria & in ægypto copiosa hæc est: cuius infœlicia ligna appellamus: quæ tñ infœliciora sunt
 græciæ. Gignit enim arboe ostryn: quæ & ostriam uocant solitaria circa taxa aquosa: similem fra-
 xino cortice & ramis & folio piri paulo tamen longioribus crassioribusq; ac rugosis scissurisq; p
 totam discurrent. Semine ordeo simili: & colore & materia dura atq; firma: qua in domū illata:
 difficilis partus fieri produnt: morteq; miseræ.

uel achais
 uel racemif
 uel subcu
 tibus

De anonymo: & adrachna: congygia & thapsia. CA. XX.
 Ec auspicator in lesbo insula arbor q̄ uocatur anonymos: nō ab similibus punice arbori
 interq; eam & laurum foli magnitudine: figura uero & mollicia punicæ: flore ca-
 didior est: st. utim pestem denuntians: Ferriliquas se fami similes: intus granū quadran-
 gula figura: spissum: locale animabus: neq; & in folio eadē uis. Succurrit aliquādo p̄ceptis alut
 exinanitio. Alexander Cornelius arborem eonem appellauit: ex qua facta est et argo simile robo-
 ri uscum ferentū q̄ nec aqua nec igni possit corrumpi: cui nec uiscū: nulli alii cogantā quod eq̄
 dē scia. Adrachnē oēs fere græci portulacæ noie interpretatur: cū illa sit herba & andrachne uo-
 cetur unius litte: æ diuersitate. Cæterq; adrachne est siluestris arbor: neq; in planis nascentis: similis
 unedoni folio tñ minore: & nunq; decidente. Cortice nec scabro quidē: sed q̄ circūgelatus uide-
 ri possit: tam tristis aspectu est. Similis & cōgygia est folio: magnitudine minor. Proprietatē hēt
 fructum amittendi lanugine pappū uocat: quod nulli alii arbori euenit. Similis & aphaece biserā
 æque q̄ adrachne. Priore fructū incipiente pubescere uua peragit: alteq; in initio hyemis. Quales
 eos: nō tradit. Et ferulā inter exteras dixisse cōueniet: arborūq; generi adscripsisse: qm̄ quarun-
 dam naturæ sicut distingueremus: lignum omne corticis loco habent: hoc est forinsecus: ligni autē
 loco fungulam intus medullam ut sambuci. Quædam uero inanitate ut arundines. Ferula calli-
 dis nascitur locis: atq; transmaria geniculatis nodata scapis. Duo eius genera. Nartheca græci uo-
 cant assurgente in altitudine. Narthecam uero semper hominē a genibus exeuntes folia maxima
 ut quæq; terræ proxima. Cætero natura eadem q̄ anetho: & fructus similis. Nulli fructū leuitas
 maior: ob id gestata facilius baculorū usum senectui p̄bet. Semen ferulæ thapsiam qdā uocauere
 decepi eo: qm̄ ferula sine dubio est thapsia: sed sui generis foliis sceniculis: inani caule: nec excede-
 dente baculi longitudinem. Semen quale ferulæ: radix candida: incisa lacte emanat: & cōrusa suc-
 cō nec corticem abdicant omnia uenenata. Quippe etiam sordientibus nocet: si nimia aspirat au-
 ra intumescunt corpora: faciemque inuadunt ignes sacri: ob id ex toto prius il' inūt. Quibusdā
 tamen morbis auxiliari dicunt medici permixtam aliis. Irē in alopetis fugillatig ac liuentibus.
 Ceu uera remedia desint: ut scelera contractent. Sed ista p̄texerunt noxio instrumento: tantum
 q̄ impudentiæ est: ut uenenum artis esse persuideant. Tapsia in africa uehementissima. Quidam
 caule incidit per menses: & in ipsa extauant radice: quo succus cōfluat: arefactumq; tollunt: ali
 foliū. Radicem tondunt in pila: & succum in sole coactum diuidunt in pastillos. Nero Cæsar cla-
 ritate ei dedit: in initio imperii: nocturnis crassationibus conuertatam facie illinens sibi cū thur-
 e cæterq; & sequenti die contra famam cutem sinceram circūferens. Ignem ferulis optime ferua-
 ri certum est: easq; in ægypto p̄cellere.

spotols ho
 uel coggy
 gia

De cappar' siue cynobato aut ophiothaphylē: & de saripha. CA. XXI.
 Bi & cappar' firmitioris ligni frutex: feminisq; & cibi uulgati. Caulē quoq; una plerū-
 q; decerpto. Cauēda eius gnā pegrina. Siquidē arabicum pestilens. Africū gingiuis inf-
 miedū. Martiariē uuluis: & omnū inflationibus. Apulim uomitus facit. Stomachū
 & aluū mouet. Quidā eum cynobaton uocat: alii ophiothaphylē: fruticosi est generis. Et saripha
 circa nilā nascentis duogz cubitoq; altitudine: pollicari crassitudine. Coma papyri: similisq; madif-
 modo. Radice ferrariis officinis p̄cipua carbonis usu propter duriciam.

uel sar

De spina babilonis regia: & de cyso. CA. XXII.
 On omittendum est & quod babilone feritur in spinis: quonia non aliubi uiuit. Est
 q̄ sicut uiscum in aboribus. Sed illud in spina tantum: q̄ regia uocatur. Mirū q̄ eadē
 die germinat: quo iniectum est. Inicitur autem ipso canis ortu: & celerrime arborem
 occupat. Condiunt eo uina: & ideo feritur. Spina illa nascitur & athenis in longis mu-
 n iii

ris. Frutex est & cytilus ab Aristomacho atheniensi miris laudibus praedicatus pabulo cuius Aridus uero etiam suum. Spondeatque iugero eius annuos per plures uel mediocri solo redditus. Utilitas herboſa: ergo & eo lactior ſatietas: q̄ per q̄ modico pingueſcunt & quadrupedia: ita ut inuenta hordeum ſpernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia aut melior. Super omnia pecorum medicina a morbis omni uſu praſtante. Quin & nutricibus in defectu lactis aridum atque in aqua decoctum potui cum uino dari iubet: firmiores & ſiſiores iſantes fore. Viridē etiam gallinis: aut ſi aruerit madefactum. Apes quoque nunq̄ de flore cytili pabulum contingentes promittunt Democritus & Aristomachus. Nec aliud minoris impendii eſt. Seritur cum hordeo: aut uere ſemine ut porrum: uel caule autumnō ante brumam. Si ſemine: madidum. Et ſi deſint imbres ſatum ſpargitur. Plantae cubitales perferuntur ſcriobe pedali. Seritur poſt equinoctia tenero frutice. Perficitur triennio. Demetitur uerno equinoctio cum florere deſinit: uel pueri uel annis uiliſſima opera. Canis aſpectu breuiterque ſi quis exprimere uelit ſimilitudinem: anguſtioris triſolii frutex. Datur ailibus poſt biduū ſemper. Hyeme uero quod inaruit: madidum. Satiant equi dena libra: & portione minora animalia. obiterque inter ordines alium capeſcere fertile eſt. Inuentus hic frutex in cythro inſula inde tranſlatus eſt in omnes cycladas: mox in urbes graecas magno caſi prouentu. Propter quod maxime miror rarum eſſe in italia. Non aſtuum: non frigorum: non grandinum: aut niuis iniuriam expaueſcit. Adicit Higinus ne hoſtium quidem: p̄pter nullam gratiam ligni.

uel alueo:

De fruticibus & arboribus noſtri maris: atq̄ rubri: & indi. CA. XXIII.

NAscuntur & in mari frutices arboreſq̄: miores in noſtro. Rubrum enim & totus orientis oceanus reſertus eſt ſiluſ. Non habet lingua alia nomen: quod graeci uocant phycos: quoniam alga herbarum magis uocabolum intelligitur. Hic autem eſt frutex. Folia lata colore uiridi gignit: quod quidam praſſon uocat: alii zoſtera. Alterum genus eiusdem: capillaceo folio: ſimile ſceniculo: in ſaxis naſcitur. Superius ſuadis haud procul littore. Verno utrunque: & interit autumnō. Circa cretam inſulam nato in petris purpuras quoque inſciant. Laudatiſſimo a parte aquilonis: aut cum ſp̄giis. Tertium eſt gramini ſimile: radice geniculata & caule: qualiter calami. Aliud genus fruticum bryon uocatur folio lactuca: rufoſiore tantum. Iam hoc in terra naſcens. In alto uero abies & quercus cubitali altitudine. Ramis earum adhaerere conchae. Quercu etiam tingi lanas tradunt. Glandem etiam quaſdā ferre in alto. Nā fragilis haec deprehenſa urinantibusque. Et aliae traduntur praegrandes circa ſycionem. Vitis eni paſſim naſcitur. Sed phycos ſine foliis: rubro cortice. Fit & palma fruticum generis: extra Herculis columnas porri fronde naſcitur frutex: & alius lauro: & thymo ſimilis: qui ambo eieſti in pumicem tranſfigurantur. At in orientem mirum eſt ſtatim a copto per ſolitudine ſi nihil gigni praeter ſpinam: quae ſitiens uocatur: & hanc raram admodum. In mari uero rubro ſiluſ uiuere: maxime laurum & oliuam ſerentem baccas: & cum pluat fungos: qui ſole tacti mutantur in pumicē. Fruticum ipſorum magnitudo ternorum eſt cubitorum caniculis reſerta: uix ut reſpicere eam uel tutum ſit: remos plerunque ipſos inuadentibus. Qui nauigare in indos Alexandri milites frondem marinatum arborum tradidere in aqua uiridem fuiſſe: exemptam ſole protinus in ſalem areſcentem. Iuncos quoque lapideos perq̄ ſimiles ueris per littora: & in alto quaſdam arbuſcolas: colore bubuli cornu ramosas: & in cacuminibus rubentes: cum tractarentur: utri modo fragiles. In igne autem ut ferrum exardeſcentes: reſtinctis colore ſuo redeunte. Eodem in tractu inſularum ſiluſ operit aſtus: q̄q̄ altiores ſunt platanis populisque altiſſimis: folia laurea: ſiſ uilo lae: & odore & colore. Baccae ut oleis: & ipſae odoris ſucundi autumnō naſcētes: foliis nunquam deciduis. Harum minores totas integit mare. Maximarum cacumina extant: ad quae naues reſignantur: & cum deceſſerit aſtus ad radices. Alias quoque arbores in alto ab eiſdem acceptis eodem in mari uiſas: ſemper folia retinentes. Fructum earum lupino ſimilem. Iu ba tradit circa troglodytae inſulas fruticem in alto uocari iſidos plocamon corallio ſimilem ſine foliis: praeciſum mutato colore in nigrum dureſcere. Cum cadat: frangi. Item alium qui uocetur charitoblepharon efficacem in amatoris. Spathalia eo ſacere & monilia ſceminat. Sentire eum ſe capi: durariq̄ cornu modo: & hebetare aciem ferri. Quod ſi ſefellerint inſidiae: in lapidem tranſfigurari.

uel iterius

In quo Fructiferae Arbores Traduntur.

LXTERNAE ARBORES INDOCILES QUAE NASCI ALIBI
 quae ubi coepere: & quae in alienas non comeant terras: haecenus fere
 iunt. Licetq; iam de communibus loqui: quae omnium peculiaris
 parens uideri potest Italia. Noscentes tantum meminere naturas earum
 a nobis interit dici: non culturas. Quaeq; & colendi maxima natura
 portio est. Illud satis mirari non queo: iterisse quaedam memoria: atq;
 etiam nosum quae auctores prodide re: notitia. Quaeuis. n. non comu-
 nicato orbe terrarum: maiestate romani sperni profecisse uita putet co-
 merto rerum? Ac societate scilicet pacis: omniaq; etiam quae occulta
 ante fuerant: in promiscuo usu facta? At hercule non reperiunt: qui
 norint multa ab antiquis prodita: in priscoq; cura fertior: aut idu-
 stria foelicior fuit: ante nullia anog; inter principia litterarum. Hesiodo
 praecipua agricolis pandere orso: subsecutisq; non paucis haec curam eius: unde nobis creuit labor.
 Quippe cum requirenda sint non solum postea iuuenta: ueq; etiam ea quae inuenerant: prisci de-
 sideria rege incertione memoriae inducta. Cuius uitium causas quis alias quam publicas mundi inuene-
 rit? Nimirum alii subire ritus. Circa quae alia mentes hominum detinentur: & auaritia tantum artes co-
 lunf: antea inclusis gentium imperis intra ipsas. Ideoq; & ingentis quaedam sterilitate fortunae neces-
 se erat animi bona exercere. Reges innumeri honore artium colebant: & in ostentatione has praeferebant:
 opem & immortalitate sibi per illas prorogari arbitratres. Quare abundabat & praemia &
 opera uitae. Posteris laxitas mundi & regum amplitudo dano fuit: postquam senator censu legi coepit.
 iudex fieri censu: magistratum ducereq; nil magis exornare quam census: postquam coepere orbitas in aucto-
 ritate summa & potentia esse: captatio in quaestu fertilissimo: ac sola gaudia in possidendo: pessum
 fere uitae precia: oesq; a maximo bono liberales dictae artes in contrarium cecidere: ac seruitute so-
 la profici coeptum. Alius hanc alio modo: & in aliis adorare: eodem tamen habendi quaestu ad spes ho-
 minum tendente uoto. Passim uero etiam egregii aliena uitia quam bona sua colere malle. Ergo hercu-
 le uoluptas uiuere coepit: uita ipsa desit. Sed nos obliterata quoque scrutabimur. Nec deterrebit
 quaedam regum humilitas: sicut nec in animalibus fecit. Quae uidemus Virgilium praecellentissimum
 uate eadem causa hortorum: dotes fugisse: tantisque quae retulit flores modo regem decerpisse. Bea-
 tum foelicemq; gratiae quindecim omnino generibus uiaq; nominatis: tribus oleat: totidem py-
 rorum: malo uero tantum assyrio: caeteris omnibus neglectis. Vnde autem potius incipimus quam
 a uitibus? Quarum principatus in tantum peculiaris Italiae est: ut uel hoc uno omnia gentium uicis-
 se: quae odorifera possit uideri bona: quae ubiqueq; pubescentium odori nulla suauitas praefertur.

De uitium natura: & quibus modis ferant.

CA. .I.

Vites ite apud priscos magitudine quoque inter arbores numerabatur. Iouis simulacrum
 in urbe populonia ex una conspicimus uite torrens in corruptum. Ite massiliae paterat:
 Metaponti templum iunonis uitigineis calumnis stetit. Etiam num scalis tectum Ephe-
 siae Dianae scanditur uite una cypria (ut ferunt) quoniam ibi ad praecipuam altitudi-
 nem exeunt. Nec est ligno ulli aeternior natura. Verum ista ex siluestribus facta crediderim: quae
 do hae uires tonsura annua coercentur: & uis earum omnis euocatur in palmites aut deprimitur
 in propagines: succique tantum gratia ex his pluribus modis ad caeli mores folique ingenia. Iam
 in campano agro populis nubunt: maritataeque complexae: atque per ramos earum procacibus
 brachiis geniculato cursu scandentes cacumina aequant: in tantum sublimes ut uindemiator au-
 toratus rogam: ac tumulum excipiat. Nullo sine crescunt: diuidique aut potius auelli nequeunt.
 Villas & domos ambiri singularum palmitibus ac sequacibus loris memoria quoque dignum
 Inter prima Valerianus quoque Cornelius existimauit. Vna uitis roma in liuiae porticibus sub-
 diales deambulationes umbrosis operculis opacat: Eademq; duodenis multi amphoris fecu-
 da. Vimos quidem ubique exuperant. Miratumque altitudinem earum arctiae ferunt legatum
 regis Pyrrhi: Cyneam facete iussisse in austeriore gustu uini: merito matrem eius pendere in tanta
 cruce. Rumbotiniis uocatur & alia nomine populus arbor Italiae padum transgressis: cuius ta-
 bulata in orbem patula replent: puroque producto dracone in palmem eius inde subrectos ra-

n iiii

morum digitos flagella dispergunt. Eadem modici hominis altitudine adminiculatae sudibus horrent: uineamq; faciunt: & alia improbo reptatu pampinorumq; superfluitate peritia domini amplo discursu atria media complentes. Tot differentias uel sola tantum italia recipit. Stat protiniarum aliquarum per se uitis sine ullo pedamento: artus suos in se colligens: & breuitate crassitudinem pascens. Verant hoc aliubi uenti: ut in africa & in narbonensis prouintiae partibus. Excrescereq; ultra suos pollices prohibita: semperq; palmatis similes herbae: modo uagantur per auias: succu terrae passim uuis bibunt: quae ob id magnitudine infantium puerorum in interiore africae parte exuperant uites. Uua non aliubi gratior callo: ut inde possit inuenisse nomen duracini durus acinus. Naq; genera magnitudine: colore: saporibus acini: innumera etiam multiplicatur uino. Hic purpureo lucent colore: illic fulgent roseo: nitentq; uiridi. Cadida, n. nigraeq; uulgare. Tument uero mamag: modo bumasti. Praelongis dactyli porrigunt acinis. Est & illa naturae lasciuia: ut praegrandibus adhaereant pergulis parui: mites: & suauitate certantes: leptorogas has uocant. Durant aliae per hyemem pensili cocameratae nodo. Aliae in sua tantum continent aia ollis fictilibus: & insuper doliis incluse stipatae uinaceis circum sudantibus. Aliis gratia qui & uinis fumus affert. Fabrilis iisque gloriam praecipua in fornacibus africae: Tiberti Caesaris auctoritas fecit. Ante eum reticis prior mensa erat: & uuis Veronensium agro. Quin & a patetia nomen acinis datur passis: Coddunt & musto uuae: ipsaeq; uino suo inebriant. Aliae decoctae in musto dulcescunt, aliae uero sobole noua in matre ipsa expectant traslucidae uitro: affertq; acinis tandem: qua in doliis amphorisue duratrice illa firmitate austeritas picis in fusca pediculo. lam inuenta uitis per se in uino picem respiciens uiuenssem agge nobilitas. Arverno secanog: & heluico generibus non pridem illustrata. Atq; haec Virgilii uatis aetate incognita: a cuius obitu nonaginta agunt anni. Quid q; in fertae castris summa rerum imperiumq; continent: Centurionu in manu uitis: & opimo premito tardos ordines ad lentas perducit aquilas: atq; etiam in delictis poenam ipsam honorat. Nec non uinae oppugnationu dedere rationem. Nam in medicaminibus adeo magnu opinrent locu ut per se uino ipso remedia sint.

De generibus uitium.

CA. II.

Genera uitium comprehendere numero unus existimauit Democritus: cumda sibi gratia cognita professus. Cateri innumera atq; infinita esse pdiderunt. Quod uerius apparebit ex uinis. Nec oia dicent: sed maxime insignia: quippe quae totidae sunt pene quot agri. Quamobrem celeberrimas uitium aut gbus est aliqua proprietate miraculum ostendisse satis erit. Principatus da amineis pp firmitatem senio quoq; pscificentem utiq; uinici uniusculi uitam. Quinq; eius genera. Ex iis germana mior acino melius deflorescit: imbres tempestatesq; tolerat. No item maior sed in arbore q in iugo mius obnoxia. Gemellage quibus hoc nomen uuae semper geminae dederit: asperrimus sapor: sed uires scipue. Ex iis minor austro laeditur: caeteris uentis alitur: ut in uesulio monte surrentiniscq; collibus. In reliquis italiae partibus non nisi arbori accommodata. Quintu genus lanatae ne seres miremur aut indo: adeo lanugosa uestit. Prua ex amineis maturescit ocillime atque putrefcit. Proxia dignitas ueietanis rubete materia. Quapp qda rubellas appellauere uicinas. Eae mius fertiles ufaceis & face nimia. Contra pruinat fortissima: siccitate magis q ibre: actu q algore uexant. Quamobrem i frigidis humidiscq; praecipatu optinet. Fertilior quae minor acino: & folio scilla minus. Apianis apes dederit cognomen: praecipue earum auidae. Ex iis duo genera: lanugine & ipse pubescunt. Distant q; altera celerius maturescit: q & altera properante. Situs frigidus non respuunt: & tamen nulla celerius imbre putrefcunt. Vina primo dulcia austeritatem annis recipiunt: & rubra fiunt. Nulla magis uite gaudet. Et haecenus potissima nobilitas datur peculiaribus atq; uernaculis italiae. Caeterae aduenere chio thasuae. Grecula non inferior amineis bonitate praetenera acino: & uua tam parua: ut nisi pinguisimo solo colere non profit. Eugenia raurominitani colles cu generositatis cognomine misere albano tantum agro: quoniam translata statim mutatur. Naq; est aliquibus tantum locorum amor: ut omnem in iis gloriam suam reliquant: nec usq; transeant totae. Quod & in rhetica allobrogica: quam supra pcatam appellauimus: euenit: domi nobilibus nec agnoscendis alibi. Foecundae tamen bonitatis uice copia stant. Eugenia feruetibus locis: rhetica tepetatis: allobrogica frigidis: gelu maturescens: & colore nigra. Adhuc ex iis qs diximus: sed etiam e nigris uina uetustate in albu colorem transeunt. Reliquae ignobiles. Aliquado tñ caeli aut soli opera no fallunt uetustate: sicuti fescenia & cu ea florens biturica. Acino rarior nunq floris obnoxii: quonia ante cedunt: uentiscq; & imbribus resistunt. Meliores tñ argentibus locis q calidis: humidis q siccantibus. Vix ulla magis ta densa uuae: partu impatiens uariantis caeli: sed contra tenorem unu algoris

ut sine qua
ut uini eius
ubiq; uita

uel nomen
tanis
uel numan
tinis

ut coalesce
re possit

æstus cõstis. Quæ minor è ex eo gñe mollior. In neglecto solo morosa. Pingui putrescit. Graci
 li oino nõ puenit. Mediã tẽperie delicate quærir: ob hoc fabinis collibus familiaris. Vua eius in
 decora uisũ: sapore iucũda: nisi matura pinus rapiat: èt nõ putrescẽs cadit. Cõtra gradies eã tue
 tur folioz: amplitudo: atq; duricia. Insignes iã colore iter purpureas nigraq; medio heluolæ: sã
 pius uarianti: & ob id uariantæ a quibuldã appellatæ. Præterf in iis nigrior: utraq; alternis annis
 fertlis. Sed melior uino cũ parior. Èt præcipue duo gña magnitudie acinũ discernunt. Quibus
 materies pluriã: uaq; ollis utilissima: folio apio similis. Basilicã dirrachini celebrãt. Hispaniæ
 cocolubin uocat. Rarior uua: æstus austrosq; tolerat. Capiti inimica. Copiã largã. Hispani duo gña
 eius faciũt. Vnũ oblongo acino altero rotũdo: nouissimas uidemiat. Quo dulcior cocolubis: hoc
 melior. Sed & austera trãsit in dulcẽ ueritate: & quæ dulcis fuit in austeritatẽ. Tũq; albanũ uĩ
 nõ æmulant. Tradũt uelicæ uitis utilissimũ ex eis potũ. Aluelis sumis a bombus est fertlior:
 uisula imis. Quãobré circa eosdẽ lata diuersitate naturæ locupleã. Inerticulã e nigris appellauit
 iustius sobriã dicturi: inueterato p̄cipue cõmendabilẽ uino: sed uiribus innoxia. Sigdẽ temulentiã
 sola nõ facit. Fertilitas cõmẽdat cætera: principẽq; heluenacã. Duo eius gña. Maior quã quidã
 longã: minor quã arcã appellãt: nõ tã fecundã sed gratiores hauit. Discernit, folio circinato. Vege
 utraq; gracilis. Furas subdere iis necessariũ: aliogn ubertatẽ suã si tolerãt. Maritimo affiatu gau
 det: rosido odore. Nulla uitũ minus italiã amat rara: parua: putrescens in ea. Vinũ quoq; qd ge
 nuit: æstate nõ exuperans. Nec alia macro solo familiarior. Græcinus qui aliogn Corneliũ Celsũ
 transcripsit arbitrat nõ naturã eius repugnare italiæ: sed culturã: aude palmites euocãtiũ. Ob id
 fertilitatẽ suã absumit: si nõ p̄pinguis soli ubertas lassescẽtẽ sustineat. Carbuculari negã: magna
 dota: si uerz è: aliq; in uite e caelo nõ esse uis. Aestũ fert spionia: quã qdã spinea uocat. Autũsiq;
 & imbribus pigue scit. Quinimo nebulis unã alitur. Ob id rauenati agro peculiaris. Auenticulã
 inter optime deflorescentes: & ollis aptissima cãpani malũ scitula uocare: alu staculã. Tarraci
 ni numisana nullas uires p̄prias habet: sed totã pinã ac solũ ualeat. Surrentinis tũ efficacissĩ
 ma testis uel uiuio tenuis. Ibi. n. murgentina e sicilia potissima: quã pompeianã aliqui uocat. Latio
 demũ feracẽ: sicut horconia in cãpaniã tãtũ uisitatũ cibaria: sed ubertate p̄cipua. Tolerat & an
 nos mœrica contra omnes ictus firmissima: nigro acino uinis uetustate rubescentibus.

Item de uinum generibus.

CA. III.

Hactenus publica sunt gña: cætera regionũ locorũq; aut ex iis iter se litro mixta. Sã
 quidẽ thuscis peculiaris est tudernis a quæ èt eius nois florẽtia. Est optima aretio tal
 pana & etefiaca & cõsẽminia. Talpanã nigra cãdũdũ facit mustũ. Etetfiaca fallax: quæ
 quo plus tulit: eo laudabilius fundit. Mirũq; fecunditate cessat. Cõsẽminia nigra uĩ
 nõ minime durãte. Vua maxime post. xy. dies q; ulla alia. Minus fertlis: sed cibaria. Huius folia
 sicuti labruscæ priusq; decidãt: sanguineo colore mutãt. Euenit hoc èt quibuldã aliis pessimi gene
 ris argumẽto. Irtiola umbrizæ meuanatq; & picẽo agro peculiaris est. Amiterino pamula. Iisdẽ
 bãnanaica fallax è: amat tũ eã municipi uua Põpeli noie appellãt: quĩ clusinis copiosiorẽ. Muni
 cipii & tyburtes appellauerẽ: q; uis olaginatã nup inuenerit a solitudie oluæ. Nouissima hæc uua
 rã ad hoc tps repta è. Vinaciolã soli qdẽ nosauerũt fabini ac laurẽri. Nã gauranas scio a falerno
 agro trãslatas uocari falernas celerime ubiq; degenerãtes. Nec nõ tarẽtinũ genus aliq; fecere: præ
 dulci uua. Capriã & bucuniatẽ & tagrupiã in thuris collibus nõ ante demetunq; gellauerit.
 Pharia gaudet pisæ. Mutina perusiniã nigro acio itra quadrieniũ albescẽte uino. Mirũ ubiq; cũ
 sole circũagi uua: quæ ob id strepta uocat. Et in italiã gallicã placere: trãs alpes uero picenã. Di
 xit Virgilius taphias & mareotidas & lagreas cõpluresq; externas: quæ nõ repiunt in italiã: sed sũt
 èt nũc iignes uua nõ uino ambrosiaca duracina sine ullis ualis in uite seruabilis: tãta è cõtra fri
 gora æstus tẽpestatesq; firmitas. Nec orthãpelos idiger arbore aut palis ipsa se sustinẽs. Non itẽ
 dactylides digitali gracilitate. Colubinz aciosissima. Et magis purpureæ cognomie bimãmiaz
 qũ nõ racemos: sed uuas alias gerũt. Itẽ tripedanea: cui nomẽ a mẽsura est. Itẽ scripula passo acio.
 Et thetica in maritimis alpibus appellata dissimilis laudatæ illi. Nãq; hæc breuis cõferta acino:
 degener uino: sed cute ofum tenuissima. Nucleo quẽ chiũ uocat: uno ac minimo. Acinũ p̄gradẽ
 unum alterũue habens. Est & nigra aminea: cui syriacẽ nomen imponunt. Item hispana ignobĩ
 lium probatissima. In pergulis uero serunt escariæ appellatæ e duracinis: albæ: nigraq;. Et buãstĩ
 totidẽ coloribus. Ac nondum dictæ ægia & rhodia & uncialis: ueluti a pondere acini. Item pu
 cina ofum nigerrima. Et coronario naturæ lusu stephanitis acinos foliis itercursũtibus. Et quæ
 sorenles uocantur celeres prouentu: uendibiles aspectu: portatu faciles. Contra danantur etiam

uel arcelacũ
 uel marca

etefiaca

CA. III.

uel crepe
 danca

non libu
 etefiaca

nifū cinerea & rhabuſcula: & aſiniſca. Minus tamē caudā uulpiū ſimitata alopecis: Alexandrina appellat uitis circa phalacram breuis: ramis cubitalibus: acino nigro: fabae magnitudine: nucleo molli: & minimo: obliquis racemis ſdulcibus: folio paruo: & rotūdo ſine diuifuris. Septimo ab hinc anno in narbonēſis puincia aruo inuenta eſt uitis uno die deflorefcēs: ob id tuſſiſſima car bonicā uocat: quā nūc tota puincia cōſerit. Inſignia culturae uineae. CA. III.

Aronum ille primus triumpho & cēſura ſuper cætera inſignis magis tñ etiānū claritate litterarū: præceptis oīum regū expetendæ: datis generi romano. Inter priā uero agrū colēdi. Illius uero æui cōfeſſione optimus ac ſine æmulo agricola pauca attigit uitū gñā: quarūdā ex iis ēt iam noiſus abolitis toto ſeparatim tractatu teſtatur ſententiā. Cuius excellētia indicāda eſt: ut in omni genere noſcāmus q̄ fuerint celeberrima. Anno dc. urbis circa captis carthaginē ac corinthum cum ſupremum iſ diem obiit: & quātum poſtea cccxx. annis uita profecerit. Ergo de uitibus uiſq; ita prodidit. Qui locus uino optimus dicit eſſe: & oſtentus ſolibus. Amineū minusculū & geminū: eugenium: heluinum: minusculū cōſerito. Qui locus craſſior aut nebulioſior amineum maius: aut murgentinum: apicium: lucanum ſerito. Cætera uites miſellæ maxime in quem uis agrum conueniunt. In lorā rectæ conduntur. Quas ſuſpendas duracinas amineas maiores: uel ad ſabrum ferrarium pro paſſis hæ recte ſeruntur. Nec ſunt ueſtiora de illa re latinæ linguæ præcepta: tam prope ab origine rerum ſumus. Amineam proxime dictam: Varro ſcantianam uocat. In noſtra ætate pauca exempla cōſumata huius artis fuere. Verum eo minus omittēda: ut noſcantur etiam præmia: quæ in omni re maxime ſpectantur. Summam ergo adeptus eſt gloriā Acilius Steneleus e plebe libertina. Ix. iugeſe non amplius uineis excultis in momentano agro: atq; æque. cccc. nummis uenundatis. Magna fama & Vetulano Egilao pinde libertino fuit in cāpaniæ rure linternino: maiorq; ēt fauore hominum quoniam ipſum Africanū colebat exilium. Sed maximā eiūdem Stenelei opera R. hemmum Palæmonem alias grammatica arte celebrem in hiſce. xx. annis mercatum. dc. nummum in eodē momentano decimi lapidis ab urbe diuerticulo. Eſt autem uſq; quaq; nobilitas mercis per omnia ſuburbana: ſibi tamen maxima: quoniam & neglecta per indiligentiā prædia parauerat. Ac ne in peſſimis quidem elegantioris ſoli hæc aggreſſus excolere: non uirtute animi: ſed uanitate. Quæ primo notata mira in illo fuit. Paſtinatas enim de integro uineas cura Steneleum agri colam imitatus ad uix credibile miraculum perduxit. Intra octauum annum. cccc. nummū emptori ad dicta pendente uindemia. Cucurrirq; nō nemo ad ſpectandas uiaq; in iſ uineis ſtroes litteris eius altioribus: contra id pigra ciuitate ſibi patrocinate. Nouiſſime Anneo Seneca principatu traditionis ac potentia: quæ poſtremo nimia fuit ſuper ipſum. Minime utique miraturi Anneum tanto prædii eius amore captum: ut non puderet inuiſo alias & oſtento futuro tradere palmā tam emptis quadruplicato uineis illis intra decimum fere curæ annum: digna opera quæ in cæcubis ſeriniſq; proficeret: quando & poſtea ſepenumero ſeptenos culeos ſingula iugeſa: hoc eſt amphoras centenas quadragenas muſti dedere. Ac ne quis uictam in hoc antiquitatē arbitraretur. Idem Cato denos culeos redire ex iugeribus ſcripſit. Efficacibus exemplis non maria plus temerata conferre mercatori: non in rubrum littus indicumue merces peritas: q̄ ſedulū rotis larem. Vino antiquiſſima claritas maroneo in thraciæ maritima parte genito: ut auctor eſt Homerus. Neque enim fabuloſa aut de origine uarie prodita conſeclamur. Præterq; Arſteū primum omnium in eadem gente mel miſcuiffe uino ſua uitate præcipua: utriuſque naturæ ſp̄te proueniētis. Maroneum uicies tantū addito aquæ miſcendum Homerus p̄didit. Durat etiā uis in eadem terra generi uigorque indomitus. Quippe cum mutianus ter conſul ex iis: qui nuperrime prodidere: ſextarios ſingulos octonis aquæ miſceri cōperit præſens in eo tractu. Eſſe ēt colore nigrum: odoratum: uetultate pingueſcere. Et pramnio quod Homerus celebrauit: etiam nunc honos durat. Naſcitur ſmyrnæ regione iuxta delubrū matris deūm. In reliquis generi claritas non fuit alicui. Anno fuit omnium generum bonitas. L. Opimio cōſule: cum. C. Gracchus Tri. ple. ſeditionibus agitatis interemptus: ea cæli temperies fuſſit: quæ cocturā uocant ſolis opere: natali urbis. dcxxxiiii. Duratq; adhuc uina ducentis fere annis iam in ſpeciem redacta mellis aſperi. Etenim hæc natura uinis in uetultate eſt: ne portari per ſe queant ſine puincia aqua: uſq; in amaritudinem carie indomita. Sed cæteris uinis cōmendandis minima aquæ mixtura medicamenta ſunt: quo fit ut eius temporis æſtimatione in ſingulas amphoras centeni nūmi ſtatuantur. Ex his tñ uſura multiplicata ſemiſſibus: quæ ciuiliſ ac modica eſt. In. C. Cæſaris Germanici filii principatu annis centum ſexaginta ſingulis uncias uini conſtituiſſe nobili exēplo docuimus

habere in
Eodem loco

Amineū minusculū
eugenium

uel uinctis

uel altiores
uel uicini
tate

uel ſi non
peruincantur

referentes vitam Pomponii Secundi uatis: cenamq; qua principi illi dedit. Tantū pecuniarum detinent uini apothecæ. Nec alia res maius incrementum sentit. Ad uicesimum annum manifeste ab eo dispendium: non perficiente precio. Rara quippe adhuc fuerit: nec nisi in portatis: singulis testis milia numerum. Viennenses soli picata sua: quorum genera plura diximus: pluris permittit: sed inter sese amore patrio creduntur. Idque uinum frigidius reliquis existimatur in frigidopotu.

De natura uini.

Vino natura est exhausto accedendi calore uiscera intus: Foris infuso refrigerandi. Nec alienum fuerit commemorare hoc in loco: quod Androcles sapientia clarus ad alexandrum magnum scripsit: intemperantiam eius cohibens. Vinum potaturus rex: memento te bibere sanguinem terræ: Sicuti uenenum est homini cicuta: sic & uinum. Quibus præceptis si ille obtemperauisset: profecto amicos in temerentia non interemisset. Prorsus ut iure dici possint: uiribus corporis utilius aliud: neque aliud uoluptatibus perniciosius: si modus ablit.

Vina generosa.

Enera ac uini alia alius gratiora esse quis dubitet: aut non ex eodem lacu aliud præstantius potu esse altero: aliud alteri germanitate præcedere siue testa siue fortuito evenit. Quisobrem de principatu se quisque iudicem statuat. Livia Augusta. Lxxxii. annos uitæ pucino uino retulit acceptos non aquoso. Gignitur in sinu adriatici maris: non procul a timauo fonte: saxeo colle: maritimo afflatu paucas coquere amphoras. Nec aliud aptius medicamentis iudicatur. Hoc esse crediderim quod græci celebrantes miris laudibus picturum appellauerunt ex adriatico sinu. Diuus Augustus fetinum prætulit cunctis: & fere fecuti principes propter confessâ experimenta non temere cruditatibus noxiis. Ab eo saluus nascitur supra forum Apiti. Antea ceceo erat generositas celeberrima in palustribus populetis: sinu amilano quod iam intercidit: & incuria coloni locis angustia. Magis tamen fossa Neronis: quâ a basiano lacu ostiam usque nauigabilem inchoauerat. Secunda nobilitas falerno agro erat. Et ex eo maxime faustiano cura culturaque id collegerat. Exoleuit hoc quoque nimietate copiarum: potius quæ bonitati studentium. Falernus ager a ponte campano leua petentibus urbanam coloniam syllanâ nuper caput contributam incipit. Faustianus autem circiter quattuor milliaria a uico prope cedias: qui uicus a sinuessa sex milibus abest. Nec ulli in uino maior auctoritas. Solo uinori flamma accenditur. Tria eius genera. Austerum: dulce: tenue. Quidam ita distinguunt. Summis colibus gauranum gigni: mediis faustianum: imis falernum. Non omittendum autem nulli eorum quæ celebrentur: iucundum saporem uix esse. Ad tertiam palmam uariæ uenere. Albanæ urbi uicinæ prædulces: ac raræ in austero. Item surrentina in uineis tantum nascencia conualescentibus maxime probata: propter tenuitatem salubritatemque. Tiberius Cæsar dicebat cõsensisse medicos: ut nobilitatem surrentino darent: alioquin esse generosum acetum. C. Cæsar: qui successit illi nobilem uappam. Certant massica æque ex monte gaurano puteolos basiaque prospectantia. Nam falerno contermina statana ad principatus uenere non dubie: palamque fecere. Sua quibusque terris tempora esse secundum quæ rerum proventus occasusque iuncti. His præponi solebant calena: & quæ in uineis arbustisque nascuntur fundana. Ex alia uicina urbis ueliterina præpernatiæ. Nam quod signiæ nascitur austeritate nimia continendæ utile alio: inter medicamenta numeratur. Quartum curriculum publicis epulis optinere a Diuo Iulio (is enim primus auctoritatem iis tribuit: ut epistolis eius apparet) mamertina circa messanâ in sicilia genita: Ex iis potulana ab auctore dicta: in loco proxima italiæ laudantur præcipue. Est & in eadem sicilia & taurominitanis honos lagenis pro mamertino plerumque subditis. Ex reliquis autem a supeto mari prærutia: atque anconæ nascencia: & quæ a palma una forte enata palmesia appellantur. In mediterraneo uero cesenatis mecenarian. In ueronensi item rhetica falernis tantum posthabita a Virgilio. Mox optima ab intimo sinu maris hadriana. Ab infero autem latiniensis: graucanastioniensis. Etruriæ palmam luna habet: Liguriæ genua. Inter pyreneum alpesque massilia: gemino sapore: quando & condiendis aliis pinguius gignit: quod uocat succosum. Ceretano inter gallias consistit auctoritas. De reliquis in narbonensi genitis assuetate non est: quoniam officinam eius rei in se cere tingentes fumo: utinamque non & herbis ac medicamentis noxiis. Quippe et aloen mercaturæ quo sapore colorisque adulterant. Verum & longinquiora italiæ ab ausonio mari non carent gloriæ: tarantina: & ferutiana: & cosentia genita: & tepsæ: ac babie lucanæque antecedentibus thurinibus. Oium uero eorum maxime illustrata messalle potus: & salute lagarina non peul grumento nascencia. Capania nup excitaui nouis nobibus auctoritatem: siue cura siue casu: ad quatuor neapoli lapide trebel-

adhibet hunc
uel ita & el
cutæ uinū
uel simile
uel uicinis
uel sgrigē
to

uel rebel- licis iuxta caput caulinis: & in suo agro trebulanis: alioqui semper inter plebeia & trifolliis glo-
lanis riata. Na pompeianis summū decē annorū incrementū est nihil senectā conferente. Dolore etiā
capitum in sextam horam diei sequētis in festa deprehendunt. Quibus exēplis (nisi fallor) mani-
festū est patriā terrāq; referre non uiam. Et superuacū genēz cōsolationem in numis: cū
uel iusitana dem uitis aliud aliis locis pollulet. Hispaniaq; Ialerna copia nobilitant. Elegancia uero tarraco-
nētia: atq; lauronētia: & balcarica ex insulis conferuntur italiæ primis. Nec ignoro multa præter-
missā plerosq; existimatos: quando suum cuiq; placet: & quocūque earum: fabula eadem repe-
riatur. Dicit Augusti iudiciorum ac palati peritissimum e libertis censuram uini in epulas eius in-
cientem dixisse hospiti de indigena uino: nouum quidem sibi gustum esse eum atque non ex no-
bilibus: sed Cæsarem non aliud potaturum. Nec negauerim & alia digna esse fama. Sed de qui-
bus consensus æui iudicauerunt hæc sunt Vina transmarina. CA. VII.

Handwritten notes:
Eiusmodi...
153...
154...

Nunc simili modo transmarina dicemus. In summa gloria post Homericā illi: de qui-
bus supradiximus fuisse thasium: chiung. Ex chio quod arsum uocant, his addit
lesbiūm Erasistrati maximū medici auctoritas circiter. ccccl. anno ut bis romæ. Nunc
gratia ante omnia est clazomenio: postq; parcius mari condiunt. Lesbiūm sponte na-
turae suæ mare spirit. Nec tmolio per se gratia ut uino: sed cuius dulci admixto reliquorū duri-
cia suauitatem accipiat simul & ætatem: quoniam uetustiora protinus uidetur. Ab his dignatio
est sycionio: cyprio: telmesico: tripolitico: berritio: tyrio: se bennitico. In ægypto hoc nascitur tri-
bus generibus uuarum: ibi nobiliss thasio & alopece. Post hæc auctoritas hippodamantio: my-
stico: cantharita: protropo: cnidio: catace: caumnica: petritæ: mycideo. Nam mesogitæ capitis do-
lores facere comperitum est: Nec ephesium salubre esse: quoniam mari & defruto condia. Apa-
menūm multo præcipue conuenire dicitur: sicut præturium in italia. Est enim & hæc proprie-
tas generum: ut dulcia utique inter se non congruant. Exoleuit & protagio: quod italicis proxi-
mum fecerant Asclepiadis scholæ. Apollodorus medicus in uolumine quo suastis Ptolemæo regi
quæ uina biberet: italicis etiam tum ignotis: laudauit in ponto nascentem: mox oroceticū: gena-
then: leucadiū: ambracioten: & quod cunctis prætulit præparentium. Sed minoris famæ esse di-
xit: quoniam sex annos non placeret.

Handwritten notes:
Eiusmodi...
153...
154...

uel ptopo

Handwritten notes:
Eiusmodi...
153...
154...

Actenus bonitas uini nationibus debetur. Apud grecos iure clarissimum nomen ac-
cepit: quod appellauerunt Bixon ad plurimos ualitudinum usus excogitatum: ut do-
cebimus in parte medicinae. Fit autem hoc modo. Uuae paulum ante maturitate de-
cerptæ siccant acri sole ter die uersatæ per triduum: q̄to exprimunt: dein cadis sole inueterant.
Cui marinā aquā largiore miscent: a serui furto origie orta sic mensuram explentis. Idq; tranla-
tū in album mustum leucochin appellatur. In aliis autem gētibus simili modo factū uethalaso-
menon uocant. Thalassitē autē uasis multi defectis in mare: Quo genere præcox fit & uetusti-
us. Nec non apud nos quoq; totum uinum ex italico faciendi rationem Caro demonstrat. Super
cætera in sole q̄d triennio maturandū præcipiens. Rhodiū coo simile est. Phorineū salius coo. Om-
nis transmarina septem in sex annis ad uetustatem mediam peruenire existimantur.

Handwritten notes:
Eiusmodi...
153...
154...

uel leuco-
nium
uel leuco-
chrum
uel bienio

Handwritten notes:
Eiusmodi...
153...
154...

In uino oē dulce minus odoratū: quo tenuius eo odoratius. Colores uinis q̄tuor. Albus
fuluus: sanguineus: niger. P̄sithiū & melapsithiū passi grā sūt suū sapore nō uiti refe-
rentia. Cūbilibites uero multi in galatia nascēs & balinciu in sicilia. Na siraū q̄d alii he-
plema: nri sapa appellat: sgenti si naturæ opus ē: multo usq; ad tertiā p̄tē mēsuræ decocto. Quod
ubi factū ad dimidiā est: defructū uocamus. Oia in ad uiteriū mellis excogitata. Sed priora uia
terraq; cōstāt. Passū a cretico ciliciū probat & africū: & in italia: puincisq; finitimis. Fieri certū
est ex uua quam greci sticam uocāt: nos apianā. Ite scirpula diutius in uite sole uitis aduhs aut
feruete oleo. Quidā e q̄cūq; dulci dū p̄cocta alba faciunt siccantes sole: donec paulo amplius di-
midij pondus super sit. Tusaq; leniter uuas exprimūt. Deinde q̄tū expresse adiciunt uinacis
aq; puteanz: ut & secūdariū passū factant. Diligētiore eodem modo siccatis acinos eximunt: ac
sine sumentis made factos uino excellenti donec intumescāt: exprimūt. Et hoc genus an cætera
laudant. Ac simili mō aqua addita secūdariū faciūt. Medium inter dulciā uinum est quod graeci
aigleuces uocāt: hoc ē semper mustum. Id euenit cura: q̄nī feruere prohibetur. Sic enim appel-
lant multi in uina transum. Ergo mergunt e lacu protinus in aq̄ cados: donec bruma transeat
& cōsuetudo fiat algēdi. Est etiā aliud genus eius p̄ se: quod uocat dulce narbonensis prouia

Handwritten notes:
Eiusmodi...
153...
154...

tia: & in ea maxime uocantia. Afferuat eius gratia uua diutius in uite: pediculo in torto. Ab alijs ipse palmes incidit in medolla. Ab alijs uua torret in regulis: oia ex heluennaca uite: his addicitur aliqui qd uocant diachyton: uuis in sole siccitatis loco cluso p dies se ptem in cranibus totide pedibus a terra alterno: hibus a rore defensis: octa uo die calcatis. Ita fieri optimi odoris saporisq. Dulci e gne est & melitites. Distat a multo quod fit e multo: cu quinq; congijs austeri musti cogio mellis & salis cyatho sufferue factis auste. Sed inter hae gna potuu ponere debeo & ptopuro: ita appellatur a quibusda multum sponte deflues anteq calcetur uuae. Hoc protinus diffusum lagenis suis deferuere passu. Postea in sole. xl. diebus torret aetatis secuta: ipso canis ortu.

De deuterijs & secundarijs uini genera tria.

CA. X.

Non possunt iure dici uina: q graeci deutenas appellant: Cato & nos loram: imaceratis aqua uinaceis. Sed tñ inter uina oparia numerat. Tria eoz gna. Decima parte aquae addita q musti expressa sit: & ita nocte & die madefactis uinacris: rursusq; pmo subiectis. Altera qd hoc modo graeci facta uere: tertia pte eius qd expressum sit addita aquae: ex plico decocto ad tertias pres. Tertiu e facio uini expsum: qd sacatu Cato appellat. Nulli ex iis plus q anno usus.

Quae nuper in italia generosa uina esse coeperunt.

CA. XI.

Erum inter hae subit mentem cum sint genera nobilia quae pprte uini intelligi possunt. lxxx. fere in toto orbe duas partes ex hoc numero italiae esse. Longe pterea ante sanctas terras: & hinc deinde altius cura serpit non a primordio hanc gram fuisse.

De uini obseruatione Romulo rege posita.

CA. XII.

Vetoritate post sexcentisimum forte urbis annum coepisse. Romulum lacte no ui no libasse iudicio sunt sacra ab eo instituta: q hodie custodiunt morem. Numae regis posthumia lex est. Vino rogum ne respergit. Quod sanxisse illum propter inopiam rei nemo dubitet. Eade lege ex imputata uite libari uina diis nefas statuit: ratione ex cogitata ut putare cogeretur alias aratores & pigri circa arbusu picula. M. Varro auctor est Mentium etruiae regem auxilium rutulis contra latinos tulisse uini mercede: quod tum in latino agro fuisset.

Qui uini usus antiquis: & de uinis antiquo.

CA. XIII.

Non licebat id foeminis romae bibere. Inuenimus inter exempla Egnatii Meteutini uxore q uinum bibisset e dolio: iter: clā fuisse a marito: eumq; caedis Romulo ab solutum. Fabius pictor in annalibus suis scripsit. Matrona: q; loculos in qbus erat clā ues uinatiae celae resignauisset: a suis inedia mori coacta. Cato ideo ppinquos foeminas ostulū dare: ut sciret an temetū oleret. Hoc tu nomē uino erat: unde & remulēria appellata.

Cn. Domitius iudex pnuiciauit mulierē uideri plus uini bibisse: q ualitudinis eā uiro isciens: ac dote multauit. Diuq; eius rei magna parsimonia fuit. L. papyrius ipera: or aduersus sannites dā mictururū uotū fecisset: iouis pocillū uini. Deniq; iter dona sextarios lactis datos inuenimos nūq; uini. dē Cato cū i hispania nauigare: unde cū triumpho rediit. Nō aliud inq; uinū bibi q remiges: i tñ dissimilis istis q etiā cōiuiis alia q sibi metipis ministrat aut pcedere mensa subiciunt. Laudatissima apud praicos uina erant miro odore condita: ut apparet i Plauti fabula: q perfa inscribitur: q in ea & calamum addi iubet. Ideo quidam aromaticis delectatos maxime credunt. Sed Fabius:

Dosemnus his uersibus decreuit.

Mittebat uinum pulchrum murrinam.

Panem & polent. in uinum murrinam.

Scruolam quoq; & Laelium & Atreum Capitonē in eadem snia fuisse uideo: qm i pseudolo sit.

Quod si opus est ut dulce promant idem & quid habeant roga.

Murrinam: passum: defrutum: mella.

Quibus apparet non inter uina modo murrinam: sed inter dolcia quoq; notatum.

De apothecis & de uino optimano.

CA. XIII.

Pothecas fuisse: & diffundi solita uina: anno .dcxxxii. urbis apparet indubitato optimiani uini argumento: iam intelligente suum bonum italia. Nondum tamen ista genera in claritate erant. Itaq; omnia tunc genita unū habent consulis nomē. Sic quoq; dia trasmarina fuerunt in auctoritate ad attauos usq; nostros etiam salerno iā reprobis sicut apparet ex illo comico uersu Anaxipolis thasis.

Handwritten notes in the right margin, including a signature and some illegible text.

Handwritten notes in the right margin, including a signature and some illegible text.

Handwritten notes in the right margin, including a signature and some illegible text.

uel murrinam

Handwritten notes in the right margin, including a signature and some illegible text.

Quinq; thasi uini inde depromam falerni bina.
 P. Licinius crassius & L. Cæsar cæsores: anno urbis conditæ. dc. lxx. edixerūt ne quis uinum græcum amineumq; octonis æris singula quadratalia uenderet. Hæc, n. edicti uerba sunt. Tanta uero uino græco gratia erat: ut singulæ portiones in uno cõuictu daretur. Quibus uinis auctoritas fuerit sua in mēsa. M. Varro his uerbis tradit. L. Lucullus puer apud patrem nūq̄ lautū cõuictū uidit: in quo plus semel græcū uinum daretur. Ipse cū rediit ex asia milia cadogæ: diuisit amplius centum. C. Censius: quem prætozem uidimus: chium uinum in domum suam illatum dicebat tum primum: cum sibi cardiaco medicus dedisset. Hortēsius super. x. cados hæredi reliquit. Hæc uerba Varro.

De liberalitate Cæsar̄is in uino.

CA. XV.

Vid ni & cæsar dictator triumphū sui coena uini falerni amphoras cētum: chii cados centum in conuiua distribuit. Idem hispaniensi triumpho chium & falernum dedit. Epulo uero in tertio consulatu suo falernum: chium: le sibiū: mamertinum: quo primum tpe quartuor genera uini apposita constat. Postea ergo alia oīa in nobilitate uenerunt circiter septingentesimum urbis annum.

De uinis factitiis.

CA. XVI.

Taq; non miror innumerabilia pene genera factitiū reperta multis ante sæculis: quæ nunc dicemus omnia ad medicinæ usum pertinentia. Omphacium quomodo fieret propter unguenta diximus priore libro. Fit e labrusca: hoc est uite siluestri: quod uocatur oenanthinū. Flores eius libris duabus in musti cado macerati post. xxx. dies mutatur. Præter hoc radix labruscæ & acini coria perficiunt. li paulo postq̄ defloratæ: singulare re medium habent ad refrigerādum in morbis corporum ardores gelli dissimā (ut ferunt) natura. Pars eorum æstu moritur: priusq̄ reliqui qui solsticiales dicuntur. Vniuersi nunq̄ maturescunt. Et si prius q̄ tota uua maturescat: incocta detur cibo gallinaceo generi: fastidiū gignit uuas appetendi. Factitorum primum fit ex ipso uino: quod uocant adynamon hoc modo. Albi musti sextarii. xx. aquæ dimidium: feruet donec ex quo uatur aquæ mensura. Alii marinæ sextarios. x. tantūdem pluuiæ in sole. xl. diebus torrent. Dant ægris: quibus uini noxam timent. Proximum fit e misti semine maturo cum ipsa stipula libram & quadrantem in congios duos musti macerant. Et post septimum mensem transiū. Ex loto arbore: frutice: herba dictū est: uti quæq; ferunt. Fit & e pomis quæ dicemus: interpretationibus nō nisi necessariis additis. Proximumq; e palmis: quo parthi & indi utuntur: & oriens totus. Maturarum quas uocant & chydæas modio in aquæ congiiis tribus macerato expressoq;. Sic fit & sycites e fico: quem alii palmiprunum: alii trocin uocant. Aut si dulce esse non libeat: pro aqua tantūdem utnaceorū adiciunt. Ex cypria fico & acetum fit præcellens: atq; alexadrino quoq; melius. Vinum fit & ex siliqua syriacæ: & e pyris: malorumq; omnibus generibus. Sed e punicis quod rhoiton uocat. Et e cornis: mesylis: sorbis: moris ficis: nucleis pineis. Hi musto madidi exprimuntur. Superiora per se mitis. Myrtiten Carō quemadmodum fecerit hoc paulo post indicabimus. Græci uero & alio modo: Ramis teneris cum suis foliis in albo musto decoctis tuis libra in tribus musti congiiis deferuere faciunt: donec duo supersint. Quod ita siluestris myrti baccis factum est: myrtidanum uocant. Hoc manus tingunt. Ex iis quæ in hortis gignuntur fit uinum e radice asparago: cunila: origano: apii semine: ambrotano: mentastro: ruta: nepeta: serpillo: marrubio. Manipulos binos tuncidunt in cadum musti: & sapæ sextarium: & aquæ marinæ heminam. E napsi fit. xi. denariorum pondere in sextarios binos musti addito. Itē e scylla radice. Inter flores & rosæ foliis tuis: in linteoloq; in mustum colatis cum pondusculo ut sicut. xl. pondere denariorum: in sextarios uicenos musti: nec ante tres menses uase aperto. Item e nardo gallico: & aliud e siluestri. Aromantea quoq; inuenio factitatum non tm̄ unguentorū compositione. Prio ex myrrha: (ut diximus) mox e nardo celtico: calamo: aspalatho: ossis i mustū: aut dulce uinū defectis. Alii de calamo: tūco: cotto: nardo: syriaco: amomo: casia: cinamomo: croco: palma: assaro: sili & ossa. Apud alios nardi: & malobathi selibris in musti cōgios duos additis. Qualia nūc quoq; sunt piper e melle addito: q̄ alii cōditata: alii piperata appellāt. Inuenit & neclarites ex herba: q̄ alii Helenion: alii medicis alii symphyton: alii idem & horestion: alii neclaream uocant: radice ponderis. xl. denarioq; in sextarios sex musti addita. Similiter i linteo. Ex cæteris herbis collatis fit absinthites in. xl. sextariis musti absinthii pōtici libra decocta ad tertias pres: uel scopis absinthii i uinū additis. Silt hyfopites e cilicio hyfopo unciis tribus in duos congios musti coniectis: aut tuis in uinum. Fiant

Quinq; thasi uini inde depromam falerni bina.
P. Licinius crassius & L. Cæsar cæsores: anno urbis conditæ. dc. lxx. edixerūt ne quis uinum græcum amineumq; octonis æris singula quadratalia uenderet.
Hæc, n. edicti uerba sunt. Tanta uero uino græco gratia erat: ut singulæ portiones in uno cõuictu daretur.
Quibus uinis auctoritas fuerit sua in mēsa. M. Varro his uerbis tradit. L. Lucullus puer apud patrem nūq̄ lautū cõuictū uidit: in quo plus semel græcū uinum daretur.
Ipse cū rediit ex asia milia cadogæ: diuisit amplius centum. C. Censius: quem prætozem uidimus: chium uinum in domum suam illatum dicebat tum primum: cum sibi cardiaco medicus dedisset.
Hortēsius super. x. cados hæredi reliquit. Hæc uerba Varro.

De liberalitate Cæsar̄is in uino.

CA. XV.

Vid ni & cæsar dictator triumphū sui coena uini falerni amphoras cētum: chii cados centum in conuiua distribuit. Idem hispaniensi triumpho chium & falernum dedit. Epulo uero in tertio consulatu suo falernum: chium: le sibiū: mamertinum: quo primum tpe quartuor genera uini apposita constat. Postea ergo alia oīa in nobilitate uenerunt circiter septingentesimum urbis annum.

De uinis factitiis.

CA. XVI.

Taq; non miror innumerabilia pene genera factitiū reperta multis ante sæculis: quæ nunc dicemus omnia ad medicinæ usum pertinentia. Omphacium quomodo fieret propter unguenta diximus priore libro. Fit e labrusca: hoc est uite siluestri: quod uocatur oenanthinū. Flores eius libris duabus in musti cado macerati post. xxx. dies mutatur. Præter hoc radix labruscæ & acini coria perficiunt. li paulo postq̄ defloratæ: singulare re medium habent ad refrigerādum in morbis corporum ardores gelli dissimā (ut ferunt) natura. Pars eorum æstu moritur: priusq̄ reliqui qui solsticiales dicuntur. Vniuersi nunq̄ maturescunt. Et si prius q̄ tota uua maturescat: incocta detur cibo gallinaceo generi: fastidiū gignit uuas appetendi. Factitorum primum fit ex ipso uino: quod uocant adynamon hoc modo. Albi musti sextarii. xx. aquæ dimidium: feruet donec ex quo uatur aquæ mensura. Alii marinæ sextarios. x. tantūdem pluuiæ in sole. xl. diebus torrent. Dant ægris: quibus uini noxam timent. Proximum fit e misti semine maturo cum ipsa stipula libram & quadrantem in congios duos musti macerant. Et post septimum mensem transiū. Ex loto arbore: frutice: herba dictū est: uti quæq; ferunt. Fit & e pomis quæ dicemus: interpretationibus nō nisi necessariis additis. Proximumq; e palmis: quo parthi & indi utuntur: & oriens totus. Maturarum quas uocant & chydæas modio in aquæ congiiis tribus macerato expressoq;. Sic fit & sycites e fico: quem alii palmiprunum: alii trocin uocant. Aut si dulce esse non libeat: pro aqua tantūdem utnaceorū adiciunt. Ex cypria fico & acetum fit præcellens: atq; alexadrino quoq; melius. Vinum fit & ex siliqua syriacæ: & e pyris: malorumq; omnibus generibus. Sed e punicis quod rhoiton uocat. Et e cornis: mesylis: sorbis: moris ficis: nucleis pineis. Hi musto madidi exprimuntur. Superiora per se mitis. Myrtiten Carō quemadmodum fecerit hoc paulo post indicabimus. Græci uero & alio modo: Ramis teneris cum suis foliis in albo musto decoctis tuis libra in tribus musti congiiis deferuere faciunt: donec duo supersint. Quod ita siluestris myrti baccis factum est: myrtidanum uocant. Hoc manus tingunt. Ex iis quæ in hortis gignuntur fit uinum e radice asparago: cunila: origano: apii semine: ambrotano: mentastro: ruta: nepeta: serpillo: marrubio. Manipulos binos tuncidunt in cadum musti: & sapæ sextarium: & aquæ marinæ heminam. E napsi fit. xi. denariorum pondere in sextarios binos musti addito. Itē e scylla radice. Inter flores & rosæ foliis tuis: in linteoloq; in mustum colatis cum pondusculo ut sicut. xl. pondere denariorum: in sextarios uicenos musti: nec ante tres menses uase aperto. Item e nardo gallico: & aliud e siluestri. Aromantea quoq; inuenio factitatum non tm̄ unguentorū compositione. Prio ex myrrha: (ut diximus) mox e nardo celtico: calamo: aspalatho: ossis i mustū: aut dulce uinū defectis. Alii de calamo: tūco: cotto: nardo: syriaco: amomo: casia: cinamomo: croco: palma: assaro: sili & ossa. Apud alios nardi: & malobathi selibris in musti cōgios duos additis. Qualia nūc quoq; sunt piper e melle addito: q̄ alii cōditata: alii piperata appellāt. Inuenit & neclarites ex herba: q̄ alii Helenion: alii medicis alii symphyton: alii idem & horestion: alii neclaream uocant: radice ponderis. xl. denarioq; in sextarios sex musti addita. Similiter i linteo. Ex cæteris herbis collatis fit absinthites in. xl. sextariis musti absinthii pōtici libra decocta ad tertias pres: uel scopis absinthii i uinū additis. Silt hyfopites e cilicio hyfopo unciis tribus in duos congios musti coniectis: aut tuis in uinum. Fiant

utraq; & alio modo circa radices vitium fito. Sic & helleboriten fieri ex ueratro nigro Cato docet. Sic fit & scamonites. Mira uinum natura sporem alienū in se trahēdi: qualem & salicem redolent patauinogē in palustribus uidentur. Sic & hellebogē serif in thaso: aut cucumis silue ster: aut scamōea: quod uinum ectrōmatiū uocant: quoniam abortus facit. Fit & ex herbis: quarum natura suo loco dicef. E stachade & radice gētiāne: & tragorigano: & dictamo: affaro: dauco: telisphaco: panace: acoro: Coniza: thymo: mandragora iunco. Vocantur & hycinum: & ithacomelin: & lectisphagiten: quorum iam obliterata ratio ē. Ex fructū uero generi cædri utriusq; cupressi: laurus: iuniperi: pini: pyri: terebinthi: calami: lentisci. Bacca aut lignum recens in multo decoquit. Item chamæleæ & chamæpithios & chamædryos lignum. Eodem modo & ex fofore in congiū multi decem denariorum pondere addito.

De hydromelle & oxymelle.

CA. XVII.

Hydromella uinum ex aqua ac melle tantum. Quinquennio ad hoc seruari cælestem iubent alii qui prudentiores. Alii statim ad tertias partes decoquit: & tertiam mellis ueteris ad iungunt. Deinde .xl. diebus canis ortu in sole habent. Alii diffusa ita decimo die obturant. Hoc uocatur hydromel: & uetustate sporem uini assequit: nusq; laudatus q̄ in phrygia. Quin & acerum melle temperatur: adeo nihil itēptatum in uita fuit. Oxymel hoc uocant: mellis decem libris: aceti ueteris heminis quinq;: salis marini libra: aquæ pluuiæ sextariis quinq; suffrutefactis decies: mox elumatis: atq; ita inueteratis. Omnia ab Themifone summo auctore dānata. Et hercule coactus eorum usus uideri potest: nisi siquis naturæ opus credit aromatis: & ex unguentis uina cōposita: aut ut biberētur genuisse eam fructes. Ista sunt cognita iucunda solertia humani animi omnia exquirente. Nihil quidem ex his anno durare præteritq; quæ uetustate ipsa fieri diximus. Et plura ne tricenis quidem diebus non erit dubium.

Prodigiōsa genera uini.

CA. XVIII.

Sunt & in uino prodigia. Dicitur in archadia fieri quod fecunditatem foeminis importet: uiris rabiem. At in achais maxime circa caryniam abigi partum uino: atq; etiā si uiam edant grauidæ: cum differentia in gustatu nō sit. Troezenium uinum qui bibunt negāt ut generare. Thasios duo genera uini diuersa facere proditor. Vnum quo somnus concilietur: alterum uero quo fugatur. Apud eosdem uitis theriace uocatur: cuius & uinum & uia contra serpentium ictus medetur. Labancos thuris odore: ex qua diis prohibat. E diuerso aspēdios dānata a feris. Ferūt eā nec ab alite ulla atigi. Thasīa uua ægyptus uocat apud se p̄dulcēq; soluit aliuū. Est cōtra in lycia quæ soluta firmat. Aegyptus & ecbolina hēt abortiuos facientē. Vina in apothecis canis ortu mutantur quædā posteaq; restituant sibi. Sic & maris nauigio: cuius iactatus iis quæ durauerint: tantū uetustatis adicere sentitur quantum habuerint.

Quibus uinis ad sacra uti fas: nō sit: & quibus generibus musta condiantur. CA. XIX.

Tam religiose uita cōstat: phibere diis nefastū hētur uino p̄terimpuræ uitis: solum tate: quæq; iuxta hoīs mors laq̄o pepēderit: aut uulneratis pedibus calcata: & quæ circūcūlis uinaceis p̄fluxerit: aut supne deciduo imūdiore lapsu aliquo polluta. Item graeca: quā aqua habeat. Vitis ipsa quoq; mādif decoctis caulibus sumis: q̄ & cōdiunt i aceto ac muria. Vegz & de appatu uini dixisse cōueniat: cū greci priuati ea p̄cepta tradiderit: atq; fecerit: sicut Euphron & Aristomachus & Coniades & hucius. Africa gypso mitiga: a p̄p̄ta tē: nōd aliquibus sui partibus calce. Græcia argilla aut marmore: aut sale: aut mari lenitate excitat. Italia i p̄re aliq; rabulana pice ac resina cōdiunt musta uulgare ē ei: p̄uinitiq; finitims. Annis prioris uina nōnusq; face acetoue cōdiūt. Nec nō & ex ipso multo sunt medicamina. Decoquit ut dulcescat portione uiriū. Nec durare ultra annū sp̄atiū tale p̄ditur. Aliquis in locis decoquunt ad lapas musta: in fusi sc̄p̄ iis ferocia frangūt. Et in hoc tū genere & in omni alio subministrant uasa ipsa cōdiuentis picis. Cuius faciendæ rō pximo dicef. nolamine.

De picis generibus: & resinis: & mustis condiedis: & de aceto & face. CA. XX.

Arborum succo mannantū picē resinamq; alia ortz in oriente alie in europa ferunt. Quæ inter est asia utriusq; quasdam habet. In oriente optimam tenuissimamque terebinthi fundunt. Deinde lentisci: quam & mastice uocant. Postea cupressi acerrimā sapore. Ligdā oēs & tū resinā. Crassiore uero & ad pices faciēdas cædrus: Arabica re sine alba: et acri odof difficulte cōq̄nti. Iudaica callosior: & terebinthi quoq; odorator. Syriaca atq; cætris mellis similitudinē habet. Cypria antecedit oēs: Est at melleo colore carnosā. Colophonia p̄ter cætras fulp̄a: si teraf alba sit: grauior odof. Et ob id nō utunt ea unguētariū. In asia q̄ fit e picra

[Handwritten notes and sketches in the right margin, including a drawing of a plant stem and some illegible text.]

admodum candida: spargas uocatur. Refina omnis dissoluitur oleo. Quidam & creta figulina hoc fieri arbitrant. Pudetq; cōfiteri: maximū iam honorem eius esse in euellendis a uitroq; corporibus pilis. Ratio autē cōdiendi musta in primo feruore qui nouē diebus cū plurimū pagiturā spersu picis: ut odor uino contingat: & saporis quædā acumina. Vehementius id fieri arbitrant crudo flore resinæ: excitariq; lenitatē. E diuerso crapulā cōpesci: & feritatē nimiam: frīgūq; uirus. Aut ubi pigra lenitas torpeat: uirus addi. Liguriæ maxime circūpadanisq; multis utilitas discernit hoc mō pugnacibus mustis crapulæ plus indit: lenibus parcius. Sūt q; & ex utroq; condiri uelint. Necnon alia quæ multiplici natura. Vitiūq; musto quibusdā in locis itege ipone feruere: qua calamitate cū deferbuit depit sapor: uappæq; accipit nomē. Probrosum ē holium cū degenerauit aius. Aceti enim neq; iest uirtus magnos ad usus: & sine qs uita mitior degi non possit. Cetero uinog; medicaminis tāta cura est ut cinere apud quosdā ceu gypso alibi quibus diximus modis instaurant. Sed cinerē e uitis fermentis aut quercu pferunt. Quin & marinā aquā eiusdē rei gratia ex alto peti iubent: seruariq; ab egnocōtio uerno: aut certe nocte solstitio & aquilone flante hauriri: uel circa uindemiā si hauriat decoqui. Pix in italia ad uasa uino cōdēdo maxime probat brutia. Fit e picea refina. In hispania autē e piceastris minie lau data. Est. n. refina haq; amara & arida & graui odore. Differentiā rōemq; faciendi proximo uolumine demonstra bimus inter arbores feras. Vstia pter supradicta acor: aut fumidū uirus: aut picis adustio. Experi mētū uero si fragmenta subluceant: ac sub dente lente scāt acore iucūdo. Asia picē idicā maxime pbat: græcia piericā. Virgilius naritiā. Diligentiores admiscēt nigrā masticem: quæ in pōto bito minus similis gignit: & iris radicē oleūq;. Nā cæ rā accipietibus uasis cōpertū ē uina aciesere. Sed transferre in ea uasa in qbus acetū fuerit: uilius q; in ea in qbus dulce: aut mulsū. Cato iubet uina concinnari: hoc enim utitur uerbo: cineris lexiui cū destructo cocti parte quadragesima pu legiti uel salis sesquilibra. Interim & tuso marmore. Facit & sulphuris mentionē. R esina uero in nouissimis. Sup oia addi mature scēte iam uino iubet mustū: quod ille tortinū appellat. Nos in telligimus nouissime expressū. Et aditici multis tigēdi gratia coloris: ut pigmētū aliqd uini. Atq; ita piguius fieri. Tot ueneficis placere cogit. Et miramur noxia eē: in uitis inclinātis expimētū est lamina plūbea mutatus in eo colos. Propriū aut iter reliquos liquores uino muce scere: aut in acetū uerti. Extratq; medicinæ uolumina. Et fax uini siccata recipit ignes: ac sine alimēto p se flagrat. Cinis etas nitri naturā habet: eisdemq; habet uires. Hoc amplius quo pinguius sentitur.

De cellis uinariis.

CA. XXI.

Magna & collecto iā uino differētia in cella. Circa alpes ligneis uasis cōdunt: circūlūq; cigūnatq; ēt hyeme gelida ignibus rigore arcēt. Miq; dicit: Sed aliqñ uisū: ruptis uasis steterē glatiatæ moles. pdigit mō: quoniā uini natura nō gela scit: alias ad frigus stupēs tātū. Mitiores plagæ doliis cōdūt: infodiūtq; terræ tota: aut ad portionē fitus. hē cælū pbēt. Alii uero ipositis testis arcēt. Tradūtūq; ad hæc pcepta. Latus cellæ uinariæ aut certe fenestras obuerti in aqilonē oportere: uel usq; in exortū ægno dīalē. Sterq; lina & arbor; radices pcul abesse: oiaq; odoris eulādī: facillimo in uina trāsitu. Ficos utiq; & caprificos. Doliis ēt interualla dari: ne inter se se uita serpat: cōtagiōe uini semp ocūssima. Quin & figuras referre. Vē troiā ac patula minus utilia. Picari oportere. ptius a cāis ortu: postea pfūdi maria aq; aut salūac leui cinere sarmenti ea aspergi: uel argilla aspera myrrha suffiri: ipsaq; sapius cellas. Imbecilla uina demissis in terrā doliis seruāda. Valida expositis: Nunq; i plena: Et quo supsit: passo aut de fruto perungēdū: admixto crocopice ueteri: cū sapa. Sic coopcula doliog; medicāda addita ma stice ac pice. Brūna aperiri uetant: nisi sereno die. Vetār austro flante: lunatue plena. Flos uini cā didus pbat: rubēs triste signū est: si nō iis uini colos sit. Itē uasis in calefcentibus: opculūe sudantibus. Quod celeriter florere cōperit: odorēq; trahere: nō fore diutinū. Ipsū quoq; defruta ac sapa cum sit cælum sine luna: hoc est in syderis eius coitu neq; alio die cog iubent. Præterea plūbeis uasis: si æreis: nucibo iuglādībo ad ditis. Eas. n. fumū excipe. Cāpāiæ nobilissima exposita sub diuo in cadiis uerberari sole luna imbre ac uentis aptissimum uidetur.

De uiranda ebrietate.

CA. XXII.

Asi quis diligentius reputet: in nulla parte operosior uita est: ceu nō saluberrimū ad potum aquæ liquorem natura dederit: quo cætera oia animantia utuntur. At nos uinum bibere & iumenta cogimus: tantog; opere: tanto labore: & impendio cōstat: qd hominis mentem mutet: ac furorem gignat: milibus scelerum huic deditis tanta dulcedine: ut magna pars non aliud uitæ præmium intelligat. Qui imo ut plus capiamus: sacco fiti

Handwritten notes in the left margin:
 Vinum...
 Vinum...
 Vinum...
 Vinum...
 Vinum...
 Vinum...

gantur vires. Et alia frumenta excogitantur. Ac bibendi causa etiam uenena cōficiuntur. Aliis cicuta p̄sumentibus: ut bibere mors cogat. Aliis punicis farina: & quæ referendo putet docere, Cautissimos ex iis balineis quoque coqui uidentur: x̄animesque efferti. Iam uero alios lectū expectare nō possit: imo uero nec tunicam. Nudoque ibi prius & anhelos ingētia uasi corripere: uelut ad ostentationē uirū: ac plene infundere ut statim euomant: uisusque hauriāt. Idque iterū tertio: tanq̄ ad p̄denda uina geniti: & tanq̄ effundi illa non possint: nisi p̄ hūanū corpus. Ad hæc p̄uenit peregrinæ exercitationes: & uolutatio in coeno: ac pectorosa ceruicis repandæ ostentatio. Per oia hæc prædica f̄sitis quæri. Iam uero q̄ uasi adulteris celata: tanq̄ per se page doceat libidies temulētia. Ita uina ex libidie hauriunt: atque et̄ p̄mo iustas ebrietas. Et si diis placet: emittat alius ut uel q̄tū biberit tr̄s edat: & præciū uolentia lege accipit. Alius q̄tū alea q̄sirit: tū b̄bit. Tūc audi matronā oculi licent. Tūc graui p̄dunt marito. Tūc ai secreta p̄ferūt. Alii testamenta sua nuncupant. Alii mortifera loquunt: redituraque per iugulū uoces nō cōtinēt: q̄ multis ita it̄rēptis. Vulgoque ueritas iam attributa uino est. Interea ut optime cadat: solem orientē non uident: ac minus diu uiuunt. Hinc pallor: & genæ pendula: oculorum ulcera tremulae manus: effundentes plena uasa: & quæ sit poena præfens: furiales somni: & iniquies nocturna. Premiumque summum ebrietatis h̄bido portentosa: ac iucundum nefas. Postera die ex ore halitus fetidus: ac fere rerum omnium obliuio: motisque memoriæ. Rapere se ita uitam prædicat: cum p̄to rem diem quotidie perdant: illi uero & uenientem. Tiberio Claudio principe ante hos. al̄ annos institutum ut ieiuni biberent: potusque uini antecederent cibos: externis & hoc artibus: ac medicorum placitis nouitate aliqua se commendantium. Gloriam hac uirtute parthi quærit. Famam apud græcos Alcibiades meruit. Apud nos cognomen etiam nouellius Tricongius Mediolanensis: ad p̄confulatum usque & prætura honoribus gestistibus congit: unde & cognomen illi fuit: p̄potis uno impetu: spectate miraculi gratia Tiberio principe in senēta iam fuerot atque etiam alias seuo. Sed ipsa iuuenta ad merum promior fuerat. Eademque commendatione credidit. L. Pisonem urbis Romæ curatorem ab eo delectum: q̄ biduo duabusque noctibus p̄ potationem continuasset apud ipsū iam principem. Nec alio magis Druſus Cæsar regenerasse patrem Tiberium ferebatur. Tricongi rara gloria: quando & hæc ars suis legibus constat: non laesse sermone: nec leuatum uomitione: nō altera corporis parte. Dum biberet matutinas obisse uigillas: plurimum haurisse uno potu. Plurimum præterea aliis moribus ad didisse: optima fides: non respirasse in hauriendo: neque expuisse nihilque ad elidendum in pauimentis summum ex uino reliquisse: diligenti sero legum contra bibēdi fallacias. Terilla Ciceronem. M. F. binos cōgios simul haurire solitum ipsi obiicit. M. q̄. Agrippæ a marcido ac temulento siphum impactū. Etenim hæc sunt ebrietatis opera. Sed nimirum hanc gloriam auferre Cicero uoluit interfecto patri sui. M. Antonio. Is enim ante eum audissime apprehenderat hanc palmam: edito etiam uolumine de sua ebrietate: quo patrocinari sibi ausus approbauit plane (ut equidē arbitror) quāta pertumulentiam mala terrarum orbi intulisset: exiguo tempore ante prælium actiacum illud uolumen euomuit. Quo facile intelligatur: ebrius iam sanguine ciuom: & tanto magis eum listens. Nanque & hæc necessitas uitium comitatur: ut bibendi consuetudo augeat audiatem. Sed tunc est scytharum legati: quanto plus biberint: tanto magis litire parthos. Est & occidētis populis sua ebrietas: fruge madida. Pluribusque modis per gallias hispaniaque: nominibus aliis: sed ratione eadem. Hispani iam & uetustatem ferre ea genera docuerunt. Aegyptus quoque & fruge sibi potus similes excogitauit. Nullaque in parte mundi cessat ebrietas. Meros quippe hauriūt tales foccos: nec diluendo ut uina mitigant. At hercule illie tellus fruges parere uidebatur. Heu mira uitiorum solertia iuentam est que modum aqua quoque febriaret. Duo sunt liquores corporibus humanis gratissimi: intus uini: foris olei: arborum e genere ambo præciput. Sed olei necessarius. Nec segniter uita in eo elaborauit. Quanto tamen in potu ingeniosior apparebat ad bibendum generibus centum nonagintaquinque. Si species uero aestimetur: pene duplici numero excogitatis: tantoque paucioribus olei. De quo in sequenti uolumine dicemus.

ultrapendæ

F. J. ...

...

...

...

...

...

OLEAM THEOPHRASTVS CELEBERRIMVS E GRAECORVM auctoribus urbis Romæ aëno circiter quingentesimo quingentesimo negavit nisi intra xl. mil. pas. a mari nasci. Feneſtella vero oïno nō fuisse in italia hispania atq; africa. Tarqntio Prisco regnate ab annis populi Ro. clxxxiii. Quæ nunc puenit trās alpes quoq; & in gallias hispaniasq; medias. Urbis qdem anno quingentesimo qnto: Appio Claudio Cæci nepote .L. Junio consſ. olei libræ duodenis assibus uenire. Et mox aëno. dc. octogesimo. M. Scufus. T. F. ædilis currulis olei denas libras singulis assibus pstitit populo R. p. totū aënu. Mius ea mires q; sciat post aënos. xxii. Cn. Pōpei. iiii. cōsulatu oleum puitis italiā misisse. Hesiodus quoq; i primis cultū agroꝝ docendā arbitratuſ uita: negavit oleæ fatore fructū ex ea percepisse quensquā. Tam tarda tunc res erat. At nūc ē in plātariis ferūt: translataꝝq; altero aëno decerpūt bacca. Fabianus negat puenire istrigidissimis oleam: neq; in calidissimis. Gna earum tria dixit Virgilius: orchites: & radios: & pausias. Nec desiderare rastroſ: aut fallacem uilam: aut curam. Sine dubio & in his solum roaxime cælumꝝ referre. Verumtū attendentur sicut & uites atque ē in terradi gaudent. Conſe: quens earum uidetia est: atque uel maior oleo q; multa temperandi. Ex eadem quippe oliua differūt succi. Primū omnium cruda atque nondum inchoatæ maturitatis: hæc sapore præstantissimo. Quin & ex ea prima unda præli laudatissima: ac deinde per diminutiones: siue (ut nuper inuentum est) xilibus regalibus pede incluso. Quanto maturior bacca: tanto pinguior succus: minuſque gratus. Optima atq; ætas ad decerpēdū: inter copiam bonitatemque incipiente bacca nigrescere. Nostri uocant dru pas: græci uero drypetas. Cætero distat an maturitas illa i torcularibus fiat: an ramis. Irrigua fuerit arbor: an suo tantum bacca succo. Nihilque aliud q; rores cæli biberit.

De oleo.

CA. II.

Et uitas oleo tedium afferit: nō item ut uino: plurimūque ætatis aëno est: puida si libeat intelligere natura. Quippe temulentia nascētib; uinis uti necesse nō est. Quimo uinit ad seruādū blāda iueterari caries. Oleo uoluit parci: fecitque ueteratū ea necessitate pmiscuū. Et uulgo picipatū i hoc quoque bono obtinuit italia toto orbemaxie agroꝝe nafrano: eiusque pre: q; licinianū fundit oleū: unde & licinix gloriæ scipua oliuæ. Vnquæta hæc palmā dedere accomodato ipsis odore. Dedit & palatū delicatior snia. Cætero baccas licinix nulla auis appetit. Reliquū certamē inter istrix terrā & beticæ par est. Vicina bonitas p. uintiis: excepto africæ frugifero solo. Ceteris totū id natura concessit. Oleum ac uinum inuidit tantū: sanique gloriæ in messibus fecit. Reliqua erroris plena: quem in nulla parte uitæ nobrosiorem eē docebimus.

De natura oliuæ: & oleæ incipientis.

CA. III.

Liuæ constant nucleo: oleo: carne: amurca. Sanies est hæc eius amara. Fit ex aq; s. Ideo siccitatibus minima: riguis copiosa. Suus quidē oliuæ succus est oleū: idque scipue ex imaturis itelligimus: sicut de omphacio docuimus. Auget oleū ab arcturi exortu ad xvi. Kalen. octob. postea nuclei increſcūt: & caro. Cū sitienti imbres copiosi accessere: uitiatur oleū in amurcā. Huius color oliuā cogit nigrescere. Ideoque incipiente nigricia minimum amurcæ: ante eā nihil. Et error hoïum falsus existimantiū maturitatis initiū: quod est uitio pximū. Deinde q; oleū crescere oliuæ: carne arbitranſ: cū succus ois in corpus abeat: lignūque intus gradescat. Ergo tū maxie rigant. Quod ubi cura multa sine imbribus accidit: oleū absumit: nisi secuta serenitate: q; corpus extenuet. Oïno. n. ut Theophrasto placet: est olei cā calor. Quare & in torcularibus ē in cellis multo igni quærit. Tertia est culpa in parsimonia: qm ppter ipendū decerpēdi expectat: ut decidat oliua. Qui mediū tēperamētū in hoc seruant: peritici decutiūt: cū inturia arboꝝe sequētis aëni dāno. Quippe oliuantibus lex antiquissima fuit. Oleā ne strigito: ne ue uerberato. Qui cautiſſime agunt: harundine leui ictu: nec aduersos pcutiūt ramos. Sic quoq; alternare fructus cogit decussis gemminibus. Nec minus si expectat ut cadat. Herendo enī ultra suū tēpus: absumūt uenientibus alimētū: & detinent locū. Argumētū est: q; nisi ante fauoniū colecta: nouas uires resumūt: & difficilius cadunt. Primū ergo ab autūni colligitur initio opere nō

uel succi

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

Cato

natura paussa: cui plurimū carnismox orchites: qbus olei: post radios. Has, n. ocillime occupat
 aetas: quia sunt tenerrimae: & amurca cogit decidere. Differuntur uero et in martium mensē
 callosae contra humorem pugnaces: ob idq; minime licinia: cominia. Contra sergia: quā sabinū re
 giam uocat: non ante fauonū statū nigrescentes: hoc est ad. vi. idus febr. Tunc arbitrat̄ur eas ma
 turescere: & quoniam probatissimum fiat ex iis oleum. Accedere etiam rō prauitati uidet̄. Ferūtq;
 frigore sterilitatem fieri: sicut copiam maturitate: cū sit illa bonitas nō t̄pis: sed generis tarde pu
 rescentis in amurcam. Similis error collectam seruandi in tabulatis: nec priusq; sudet̄ premēdi:
 cum omni hora oleū decrescat: amurca augeat. Itaq; uulgo nō amplius senas libras singulis mo
 dis exprimi dicunt. Amurcae mensuram nemo agit quanto eo copiosior reperiat̄ in eodē gene
 re diebus adiectis. Q̄no in uita error publicus. Tumore oliuae crescere oleum existimantium:
 praet̄rim cuni magnitudine copiae olei non constare: indicio sint quae regiae uocant̄: ab aliis ma
 iorinae: & ab aliis phauliae grandissimae: alioquin minimo succo. Et in aegypto caenossimis olei
 exiguum. Decapoli uero syriae perq; parua: nec capparī maiores: carne tamen cōmendant̄. Quā
 ob cām italicis transmarinae praeterunt̄ in cibis: cum oleo uincantur. Et in ipsa italia ceteris pi
 cenae: & sidicinae. Sale ille pruatim condiunt̄: ut & reliquae amurca sapaue. Necnō aliqua oleo
 suo sine accersita cōmendatione purae instant. Colymbades frangunt̄ eademq; herbae uiridis
 sapore condiuntur. Fiunt & praecoces seruēti aqua perfusa: quālibet imaturae. Mirūq; dulcem
 succum oliuas bibere: & alieno sapore infici. Purpureae sunt & in iis & in uuis in nigrum colore
 transeuntibus paussa. Sunt & superbe praeter iam dicta genera. Sunt & praedulces per se tantum
 ficcatae: uisq; passis dulciores. Admodū rare in africa: & circa emeritam lustrant̄. Oleū ipsum
 sale uindicatur a pinguitudinis uitio. Cortice oleae cōciso odore accipit medicati: alias ut uino
 palati gratia nulla est. Nec tā numerosa differētia. Tribus ut plurimū bonitatibus distat. Olor
 intenui arguitor: & is tamen etiam in optima breuis:

De natura olei.

CA. IIII.

Leo natura tepe facere corpus: & contra algores munire. Eidē seruoies capitis refrige
 rare. V sum eius ad luxuriam uertere graeci uitiorum omnium genitores i gymnasiis
 publicando. Notum est magistratus honoris eius octogenis sestertis strigmenta olei
 uen didisse. Oleae honorem romana maiestas magnum praebuit. Turmas equitū idi
 bus iulius ex ea coronando. Item minoribus triumphis ouantes. Athene quoque uictores olea co
 ronant: graeci uero oleastro olympiae.

De cultura oliuarum.

CA. V.

Vnc. dicemus Catonis placita de oliuis. In calido & pingui solo radium maiorem: sa
 lentinam: orchitem: pausiam: sergianam: cominianam: aliberam seri iuber. Adicitque
 singulari prudentia quam earum in iis locis optimam esse dicant. In frigido autem &
 macro liciniam. Pingui. n. aut seruēti uiciari eius oleū: arborēq; ipsam fertilitate con
 sumi. Musco praeterea & rubro infestari. Spectare oliueta i fauonū loco exposita solibus censet.

De seruandis oliuis: & quō faciendum oleum.

CA. VI.

Ec alio ullo mō laudat̄ condi oliuas optie orchites & pausitas q̄ uel uirides in muria:
 uel fractas i lentisco. Oleū q̄ acerbissimā diu optimum fieri. Caetero q̄ primū e terra
 colligēdā. Si ingnata sit: lauandā. Siccari triduo satis esse. Si gelēt̄ frigora: quarto die p̄
 mēdā. Hanc & sale aspgi. Oleū in tabulato minui: deteriusq; fieri. Itē in amurca: & fra
 ctibus. Eae sunt carnes: & ide feces. Quare saepius die decapulandū. Praeterea conchas & plūbeas
 cortinas ere uiciari. Feruētibus oia ea fieri clausiq; torcularibus: & q̄ minime uētilatis. Ideo nec
 ligna ibi caedi oportere. Quia de causa e nucleis ipsae ignis aptissimus: & e cortinis in labra fun
 dēdū: ut fraces & amurca liquent̄. Ob id crebrius uasa muntanda. Fiscinas spōgia tergēdas: ut q̄
 maxime pura sinceritas cōstet. Postea inuentū ut lauarent̄: utique seruēti aqua. Protinus praelo
 subiicerent̄ solidae. Ita. n. amurca exprimit̄. Mox trapetis fractae pmerent̄. Itēq; premi plusq; cen
 tenos modios non pbant. Factus uocat̄. Quod uero post molā primū excussum ē flos factus.
 Tres geminiforos a quaternis hoibus nocte ac die premi iustum est.

De oleo factitio.

CA. VII.

On erat tū factitiū oleū. Ideoq; arbitror nihil a catone dictum. Nūc eius gna plura:
 Primū persequimur ea: quae ex arboribus fiūt: & iter illas añ oēs ex oleastro. Tenue id:
 multoq; amarius q̄ oleae: trā ad medicamētū utile. Simillimū huic inest ex chamae
 lea frutice saxoso nō altiore palmo: foliis oleastri: baccisq;. Proximū sit & e tyri arbo
 o ii

fructus eius
 & fructus eius

uel i singu
 lis

uel fraces

duos luo

20

conq; s lau

re in ægypto copiose. Alii crotonem: alii rhibin: alii sisamū siluestre appellant. Ibiq; non pridē. Et in hispania repente purni: altitudine oleæ: caule ferulaceo: folio uitiū: semine uuaq; graciliū: pallidarūq;. Nostri eam uocant rhicinū a similitudine seminis. Coquitur id in aqua: innatanque oleū tollitur. At in ægypto ubi abundat sine igni & aqua sale aspersum exprimit: cibus foedū lucernis exile. Amygdalinū quod aliqui netopū uocāt: ex amaris nucibus arefactis: & in ossam cōtulis aspersum aqua: & itege tulis exprimit. Et & lauro admixto drupaq; oleo. Quidāq; e baccis exprimit trī. Alii foliis mō. Alii folio & cortice baccag;. Necnō styracem addūt: aliosq; odores. Optima laurus ad id latifolia: siluestris: nigra baccis. Simile est e myrto nigra: & hæc latifolia melior. Tunduntur baccæ asperæ calida aqua: mox decoquunt. Alii folioq; mollissima decoquūt in oleo: & expriment. Alii deiecta ea in oleum prius sole matant. Eadē ratio & in fatiua myrtos sed p̄fertur siluestris: minore semine: quam quidā oxymyrsinen uocant: alii chamamyrsinen: alii acoron a similitudine. Hæc est enim breuis: fruticosa: Fit & ex citro: cupressu: nucibusq; iuglandibus: quod & ryrinon uocant. Malis cædri quod cædreleon. Ex grano quoq; gnidio purgato semine & tulo. Itē lentisco. Nam & cyprinū ēre glāde ægyptia: ut fieret odore causa dictum est. Indi etiam ex castaneis & sisamo atq; oriza facere dicunt. Iethyophagi e piscibus. Inoptia cogit aliquādo luminū causa & e platani baccis fieri aqua & sale maceratis. Et oenanthinum fit de ipsa oenanthē: ut dictū est in unguentis. Glecucino mustū incoquit uapore lento. Ab aliis sine igne circūdatis uinaceis diebus. xii. bis singulis pmixturum. Consumiturq; mustū oleo. Alii non fatiucum trī admiscēt: sed ēt p̄ciosiora odoramēta. Et in gymnasiis quoq; cōdit odoribus: sed uilissimis. Fit & de aspalatho: calamo: balsamo: yri: cardamomo: meliloto: nardo: gallico: panace: saniculo: helenio: cinami: radice: omnium succis in oleo maceratis expressisq;. Sic & rhodium e rosis: iuncinū e iūco: quod est rosaceo simillimum. Item hyoscyamo: lupinis: & narcisso. Plurimum autem in ægypto e raphani semine aut gramine herba: quod agrostinon uocant. Item sisamo: & urtica: quod cnicinon appellāt. E lilio & alibi fit sub diuo sole: luna: pruina macerātū. Suis herbis componūt inter cappadociam & seleuciam: quod seleucicum appellant: neruis admodum utile. Sicut in italia e gummi. E pice fit quod picinum appellant: cum concoquitur ueribus supra halitum eius expansis atq; expressis. Probatum maxime e brutia. Est enim pinguisima & resinosisima. Color oleo tulus. Sponte nascitur in syria palmyris: quod eleomeli uocāt. Manat ex arboribus pigne: crassius melle: resina tenuius: sapore dulci: & hoc medicis. Veteri quoq; oleo usus est ad quædā genera morborum. Existimatur & ebori uindicando a carie utile esse. Certe simulacrum Saturni Romæ intus oleo repletum est.

De amurca.

CA. VIII.

Super omnia autem celebratū amurcam laudibus Cato. Oilia olearia cadōsq; illa imbut: ne bibant oleum. Amurca subigi areas terendis messibus ut formicæ rimæq; ab sint. Quin & lutum parietum & tectoria & pauimenta horreorum frumentī. Vestiarum etiam contra tereidines: ac noxia animalia amurca aspergi. Semina frugum perfidī. Morbis quadrupedum arboq; quoq; mederi illa: efficaci ad ulcera: interiora humani quoq; oris. Lora etiam ac coria omnia & calceamina: aescq; decocta ungi atq; æramenta contra eruginem. Colorisq; grā elegātioris & totā suppellectilē ligneam: ac uasa fictilia in quis ficum aridam libeat asseruare. Aut si folia baccasq; & uirgas myrti aliudue id genus simile. Postremo ligna macerata amurca nullius sumi tedio ardere. Oleam si lambendo capra lingua cōtigerit: depauperitq; primo germinatu sterilefcere auctor est. M. Varro. Et hæc enus de olea atq; oleo.

Pomorum omnium genera & naturæ.

CA. IX.

Reliqui arborum fructus uix specie figuræ non modo saporibus succisq; totiens permixtis atque in suis enumerari queunt.

Nucum pinearum genera quattuor.

CA. X.

Randissimis pineis nucibus altissimeque a terra suspensis: intus exiles nucleos lacunatis includi: thoris uestitis alia ferruginis tunica. Mira naturæ cura molliter semina collocandi. Harum genus alterum tarentinum digitis fragili putamine autumque expositum furto in arbore. Et tertium sapineum e picea fatiua: nucleorum cute uertus q; putamine adeo mollit: ut simul mandantur. Quartum pityda uocant e pinastris: singularis remedit aduersum tussim. In melle decoctos nucleos taurini aquicelos uocant. Pineæ corona uires apud isthmum coronantur.

De malo cotoneo.

CA. XI.

Amurca
Amurca
Amurca
Amurca
Amurca

uel facinias
uel e pinea

Amurca
Amurca

Is proxima amplitudine mala: quae uocamus cotonea: & graeci cydonea ex creta insula aduecta. Incumatos trahunt ramos: phibentque crescere parate. Plura eorum genera. Chrysomella incisuris distincta colore ad auge: inclinata. Quae candidiora nostraria cognominata odoris praestantissimi. Est & neapolitanis suis honor. Minora ex eodem genere strutea odoratius uibrant: serotino prouentu. Praecotia uero mustea. Struteis autem cotonea insita suum genus fecere mulianum: quae sola ex iis uel cruda manduntur. Omnia iam & uitorum salutarioris cubilibus inclusa simulacris noctium cōscis imposita. Sunt praeterea siluestria parua & struteis odoratissima in septibus nascētia. Mala appellamus quāq̄ diuersim perfica & grana: quae in puniceis arboribus nouem generum dicta sunt. His acinus sub cortice intus. Lignū illis in corpore. Necnon & quaedā e pyris liberalia appellata amplitudinē sibi pōderis noīe asserūt.

De perfico genera quattuor.

CA. XII.

Sed perficorum palma duracinis. Nationum hnt cognomē gallica: & asiatica. Post autē tūm maturefunt: astate p̄cocia: intra. xxx. annos reperta: & primo denariis singula uenundata. Supernatia e sabinis ueniunt: popularia undiq̄. Pomum innocuum expetit aegris. Praeciumq̄ singulis iam triceni nummi fuere: nullius maiore. Quod miremur quia non aliud fugacius. Longissima namq̄ decerpto bidui mora est: cogitq̄ se uenundari.

De pruno genera. xi.

CA. XIII.

Ngens postea turba prunog: uersicolor: nigra: candidans. Hordearia appellata a comitatu frugis eius. Alia eodem colore seriora maioraq̄: alinina cognominata a uilitate. Sunt & nigra ac laudatiora carina atq̄ purpurea. Necnon ab externa gente armenica: quae sola & odore commendantur. Peculiaris impudentia nucibus est inistorum q̄ faciem patens: succumq̄ adoptionis exhibent appellata ab utroq̄ nucipruna. Et haec autem & perfica & carina: ac siluestria ut uuae autumno cadis condita usque ad alia nascētia aetate sibi p̄rogant. Reliquog: uel octas cito mitescentium transuolat. Nuper in betica malina appellari ceperunt malis insita: & alia amygdalina amygdalis. His intus in ligno nucleus amygdala est. Nec aliud pomum ingeniofius geminātū est. In peregrinis arboribus dicta sūt damascena a syriae damasco cognominata: iam pridem in italia nascētia grādiore quamquam ligno: & exiliore carne: nec unquam in ruga sicca quando fores sui desūt. Simul dici possunt populares eorum myxae: quae & ipse nūc coepere Romae nasci insitae forbis. In totum quidem perfica peregrina etiā asiae graeciaeque esse ex nomine ipso apparet: atque ex perfide aduecta. Sed pruna siluestria ubique nasci certum est. Quo magis miror huius pomi mentionem a Catone non habitam: praesertim cū condenda demonstraret quaedam etiam siluestria. Nam perficae arbores sero & cum difficultate transiere: ut quae in rhodo nihil ferant: quod primū ab aegypto earum fuerat hospitium. Falsum est uenenata cum cruciatu in persis gigni: & poenae causa a regibus translata: & in aegyptū terra mitigata. Id enim de persea diligentiores tradunt: quae in totum alia est: myxis rubescētibz similis: nec extra orientem nasci uoluit. Eam quoque eruditiores negauerunt ex perfide p̄supplicia translata: sed a Perseo memphisitam: Et ob id alexandrum illa coronari uictores ibi instituisse in honorem attauit sui. Semper autē folia habet & poma subnascētibz aliis: Sed pruna quoque omnia post Catonem coepisse manifestum est.

De diuersis generibus malorum: genera. xxix.

CA. XIII.

Malorum plura sunt genera. De citreis cum sua arbore diximus. Medicam autem graeci uocant patriae nomine. Aequae pegrina sunt zizipha & tuberes: quae & ipsa nō p̄tendem uenere in italia. Haec ex africa: illa ex syria. Sex. Papinius quem consulem uicimus: primus utraque attulit Diui Augusti nouissimis temporibus i castroge aggeribus sata baccis similiora q̄ malis. Sed aggeribus praecipue decora: qm̄ & in tecta iam siluaz scandunt. Tuberū duo genera. Candidū: & a colore sericum dictū pene peregrina. Sunt & in uno italiae agro ueronensi nascētia: quae lanata appellat. Lanugo ea obducit. Struteis qdē perficis: q̄ plurima tm̄ peculiare nomen dedit nulla alia cōmendatiōe insignibus. Reliqua cur pigeat notatim indicare scū conditoribus suis aeternam propagauerint memoriā: tanq̄ ob egregiū aliqd in uita factū: Ni fallor apparebit ex eo ingeniū inserendi: nihilque tam paruum esse quod nō gloriā parere possit. Ergo hnt originē a Matio Gæstioq̄ & Manio: item Claudio a quibus cotoneo insito Ab Appio e claudia gente appiana sunt cognominata. Odor est his cotoneog: magnitudog. Sed claudianis color rubeus. Ac ne quis id ambitu ualuisse claritatis & familiae putet: sunt & septiana ab inuatore libertino insignia rotunditate. Cato adiicit quinziana: & quae tradit in dolis

ul nucescē
tium

uel Scario

condi scantiana. Omnium aut nuperrime adoptata sunt parua gratissimi saporis quae petisano minatur. Patrias nobilitauere camerina & graecula. Caetera e causis traxere nomen. Germanitatis cohaerentia & gemella nunquam singula in foetu. A colore serica: cognatione melappia: multae a celebritate mitescendi. Quae nunc melimela dicuntur a sapore melleo. Orbiculata ex figura orbis in rotunditate circumsacti. Haec in epyro primū puenisse argumēto sunt graeci: quae epyrotica uocant. Maxime effigie ortomaltica. A conditione castrati semis: quae spadonia appellant. Belgemella: a foliis. Folium. n. unū aliquando & geminū erumpit e latere medio. Celerrime si rugas marcescunt panucea. Stoli de tumēt pulmonea. Sunt quibus sanguineus est color: origine ex mori insiru tracta. Cunctis uero quae fuerunt a sole partes: rubent. Sunt & parua grati saporis: atque etiam acutiora odore: siluestria. Id peculiare improbitatis & acerbitalis conuictium: & uis tanta ut aciem gladii perstringat. Dacis ferme uilissimis nomen: quae primis aduentu decipitque properantibus.

De pyris & insitoge uarietate.

CA. XV.

Adem ea in pyris taxat: supbia cognomic. Parua haec: sed ocissima. Cunctis aut crustumina gratissima. Proxima iis salerna a potu: quoniam tanta uis succi abundat. Lactes haec uocantur in his: quae alii colore nigro donant syriae. Reliquae uero nomina aliter in aliis atque aliis locis appellantur. Sed confessis urbis uocabulis auctores suos nobilitauere. Decumianae & ex eo tractum: quod pseudodecumianum uocant. Dolobelliana longissimi pediculi. Pseponiana cognomine mammosa: liceriana: feueriana: & quae ex iis nata sunt tyranniana longitudine pediculi distantia. Fauoniana rubra. Paulo superbissima. Lateriana: anitiana. Post autem alia acidulo sapore iucunda. Tiberiana appellantur: quae maxime Tiberio principi placere. Colorantur magis sole: grade scuntur alioquin eadem essent: quae liceriana. Primae nomina habent ferissima osium amerina: picentina: mantina: alexandrina: numidiana: graeca: & in iis tarentina: signia: quae alii a colore testacea appellantur: sicut onychina purpurea. Ab odore myrrappia: lautea: nardia. A tempore hordearia. A collo ampulacea & coriolana. Bruta gentilitatis cucurbitana. Acidula succi. In certa nomina causa est barbaricis ueneris: quae colorata dicuntur. Regis: quae minio pediculo. Sessilia patricis uocantur utriusque oblongisque. Praeterea dixit uolema Virgilius a Catone sumpta: qui & semetina & mustea nolat. Pars haec uitae insipida peruenit ad columen: expertis cuncta hominibus. Quippe cum Virgilius insitam nucibus arbutum: malis platanum: cerasis ulmum dicat. Nec quicquam amplius excogitari potest: nullum certe pomum nouum diu iam inuenitur. Neque omnia insita misceri fas est: sicut nec spinas inferi: quoniam fulgura exari non queunt facile: quotque genera insita fuerint: tot fulgura uno ictu pronuntiantur. Turbinatio pyris figura. In iis serotina ad hycem usque ad matrem pendunt gelu marur: scetia. Graeca: ampulacea: laurea: sicut in malis amerina: scantiana. Cōduntur uero pyra ut uuae: ac rotidem modis non aliter quam in cadis. Praeterea quae pomis proprietates pyris quoque uini. Similiter iis agris medentia calentia in escam dant: ac uino & aqua coquantur: atque pulmentari uicem implent: quod non alia praeter cotonea & strucea.

De pomis seruandis & uuis.

CA. XVI.

Uniuersum uero de pomis seruandis praecipitur. Pomaria in loco frigido ac siccato cotabulari. Septentrionalibus fenestris sereno die patere. Austros specularibus aere. Aquilonis quoque afflatu poma deturpate rugis. Colligi mala post agnoscitum autnale: neque ante. xvi. lunam: neque ante primam horam. Cadiua separi stramentis: stercis: paleis: susterni. Rara copiosi: ut limites qui spiritum aequale accipiant. Amerina maxime durare: melimela minime.

De cotoneis pyris & forbis.

CA. XVII.

Otoneis interclusis spiramentum omne adimendum: aut incoqui melle ea: imergue oportere. Punica aqua marina seruente indurari: mox triduo sole siccata: ita ne nocturno rore contingantur: suspendi. Cum libeat uti: aqua dulci perlui. M. Varro & in dolis harenae seruari iubet: & imatura obrui terra in ollis fundo effracto: sed spiritu excludo: ac furculo pice illito. Sic etiam crescere amplitudine maiore quam possint in arbore. Caetera mala foliis ficulneis praeterquam cadiuis singula conuolui: cistisque utilibus condi: uel creta figulina: uel illini. Pyra in uasis fictilibus picatis inuersis obrui inter scrobes. Tarentina ferissime legi. Anitiana seruati & in pasto. Sorba uero & in scrobibus gypsato operculo duum pedum terra superinducta in loco aprico inuersis uasis: & in dolis ut uuas cum ramis suspendi. E proximis auctoribus quidam alius curam petunt: putarique statim poma ac uitae ad hunc usum praecipitū decrescente luna: post horam diei tertiam caelo sereno aut siccis a uentis. Similiter de legi & ex locis siccis: & ante perfectam maturitatem: addito ut luna infra terram sit: uuas cum malleolo sarmeti duro demptis fortipe

uel peculia
rius

in uasis
fictilibus

in loco
aprico

in loco
aprico

corruptioribus acinis in dolio picato recenti suspendit: exclusa omni aura operculo & gypso. Sic & sorba & pyra illitis omnium furculis pice. Dolia procul ab aq esse. Quidam sic cu palmite in gypso condunt: capitibus etas scyllae in fixis utriusq. Alii etiam uina habentibus doliis: dum ne coarctant ea uuae. Aliqui mala in patinis fictilibus stuantia: quo genere & uino odorem acquirunt. Aliqui oia hae in milto seruare malunt. Pleriq; uero in scrobe dauim pedum altitudinis harena subtrata: & fictili operculo: dein terra operto. Creta quidam et sigulina uuas illunt: sic cataq; sole suspendunt: in usu diluentes cretam. Eandem pomis in uino subigunt. Mala uero generosissima eadem ratione crustant gypso uel cera. Quae nisi maturaerint: incremento calicem rumpunt. Semper autem in pediculos collocant ea. Alii decerpunt cu furculis: eo q; in medullam sambuci abditos obruunt: ut supra scriptu est. Alii singulis malis pyrisq; singula uasa fictilia assignant: & opercula eorum picata dolio iterum includunt. Necnon aliqui in floccis egypticis quas luto paleato illunt. Alii hoc idem in patinis fictilibus. Aliqui & in scrobe subiecta harena: ita sic ea operiunt mox terra. Snt q; cotonea cera potica illita melle demergat. Columella auctor in pueros cisternae in fictilibus uasis pice diligenti cura illitis mergi. Liguria maritima: aspidibus paxima uuas sole sicatas tunc fasciis inuoluit: cadisq; coditas gypso includit. Hoc idem graeci platani foliis: aut uitis ipsius: aut fici uno die in umbra sicatis: atq; in cada uinaceis interpositis. Quo genere coa uua & berritia seruantur nullius suauitati postferenda. Quidam ut has faciant in cine relitio tingunt protinus q; detraxere uitis. Mox in sole sicant. Tum foliis ut supra dictu e inuolutas uinaceis strigunt. Snt q; malunt uuas in scrobe ramentis: sicut abietis: populi: fraxini seruare. Sunt qui suspendi procul malis: protinusq; in granatis iubeant: quoniam optime sit operimento puluis penalibus. Contra uespas remedio est oleo aspergi ex ore de palmis diximus.

uel sic cum palmite
 uel fascis
 uel renisse
 uel natae
 uel admodum

De ficis genera. xxix. CA. XVIII

Reliquo genere pomoge ficus amplissima est. Quaedamq; & pyris magnitudine amula. De aegyptiaca cypricaq; miraculis retulimus iter externas. Idae rubet: oliuae magnitudine rotundior tantum sapore mespil. Alexandriam hanc ubi uocant: crassitudine cubitali ramosam: materia ualida: lentam: sine lacte: cortice uiridi: folio thia: sed molli. Onofricus tradit in hyrcania multum nostris esse dulciores: fertilioreq; utq; modtos. cclxx. singulae ferant. Ad nos ex aliis trahere geribus chalcidicae: quae plura genera. Siquidem & lydiae: quae sunt purpureae: & mamillanae similitudinem mamage hnt. Et callistratae paxae sapore pstantiores: sicq; olium frigidissima. Nam de africanis quas multi praefertunt: cuius magna quaestio est: cum id genus in africanis nuperrime traherit: patriae nomen optinet. Nam alexandriae entiorer. Candicans terina cognomine. Delicata nigra & rhodia est: & tybartina de praecocibus. Sunt & auctore nomina iis. Liutae: Pompeiae: sicatae hae sole in annuo usus aptissime cum mariscis: & q; harundine folii macula uariat. Est & herculana: & alba: cerata: & aratis alba: pediculo: minimo latissima. Primo autem prouenit porphyritis longissimo pediculo. Comitatur eam e minimis & uilissimis popularis dicta. Contra nouissima sub hyeme maturatur chelidonia. Sunt praeterea eadem serotinae & pcoes: biferae albae ac nigrae cum melle uindemiaq; mature scetes. Serotinae: & a corio appellatae durae. Ex chalcidicis quarundam trifero prouetu. Tarenti tantum praedulces nascuntur: quas uocant onias. Cato de ficis serendis ita memorat. Ficus mariscas in loco cretoso aut aperto serito. In loco autem crassiore aut stercoreato africanas: sed & herculanas: sagontinas: hybarnas: telianas: atras: pediculo longo. Postea tot subiere non snt atq; genera: ut uel hoc solum aestuantibus appareat mutata esse uitam. Snt & hybernae quibusdam prouentis: ficum: mesia: sed arte non natura. Paruaq; genus arbore post autumnu fimo contegunt: deprehensiq; in his hyeme grossos: quae mitiore caelo refossae cum arbore: atq; in lucem remissae: nouos soles: alioq; q; q; bus uixere: auidae tranqua itege natura accipiunt: & cu uenientiu flore mature scunt: alieno praecocis anno: in tractu uel gelidissimo. Sed a Catone appellata iam tu africana: ammonet: & africe ad ingens documentu uso eo pomu. Naq; perniciali odio chartaginis flagras: nepotumq; securitatis anxius: cum clamaret in omni senatu chartaginem delendam: attolit quodam die in curia praecocem ex ea prouincia ficum. Ostendensq; patribus. Interrogo uos inquit: quado hoc pomu demptum putatis ex arbore? Cum inter omnes recens esse constaret. Atqui tertium inquit ante die scitote: decerpunt chartagie: tam prope a muris habemus hostem. Statimq; sumptum est punicum tertium bellum: quo chartago deleta est. Quaq; Catone anno sequete rapto. Quid primum in eo miremur: curam ingenit: an occasione fortunam: celeritatemq; cursus: an uehementia uis? Super omnia equidem est quo nihil equidem ducio mirabilis: tantam illam urbem & de

CA. XVIII
 uel renisse
 uel natae
 uel admodum
 uel renisse
 uel natae
 uel admodum

terrarum orbe per. cxx. annos urbis æmulam unius pomi argumeto euerfam. Quod non trebis aut trāsmenus: non cannae busto inignes romani nois perficere potuerē. Non castra punica ad tertium lapidem uallata. Portæq; colinz a dequitans ipse Hannibal. Tāto propius cartaginam pomo Cato adiri monuit. Colitur ficus arbor in foro ipso ac comitio romæ nata sacra fulguribus ibi conditis. Magisq; ob memoriam eius quæ nutritrix fuit Romuli ac Remi conditoris appellata: quoniam sub ea inuenta est lupa infantibus præbens rumen: ita enim uocabāt mām. Miraculo ex ære iuxta dicato tanq̄ in comitium sponte transiit. Adactio nauigio ilico arefcit. Rursusq; cura sacerdotum feritur. Fuit & ante Saturni ædem urbis anno ducentesimo sexagesimo sublata sacro a uestalibus facta cum Siluani & lidis simulacrum subuerteretur. Eadem aut fortuito fatu adiuuit in medio foro: qua fidentia imperii fundamēta ostento fatali. Curtius maximis bonis hoc ē uirtute ac pietate ac morte præclara expleuerat. Aequè fortuita eodem loco est urtis: atq; olea umbræ gratia: sedulitate plebeia fatæ. Ara inde sublata gladiatorio munere Diuulii: quod nouissime pugnauit in foro. Admirabilis est pomi huiusce festinatio unius in cunctis ad maturitatem properantis arte naturæ.

uel adiuuit

uel gūmi
lachryma
siccat.
uel cū ni-
miū siccat
lachryma
uel cauat

De caprifico & caprificatione.

CA. XIX.

Caprificus e siluestri genere ficus nunq̄ maturefcens: sed quod ipsa non habet alis tribuens: quoniam est naturalis causarum transitus: atq; e putrescentibus idēdem generatur aliquid. Ergo culices parti fraudati alimēto in matre: hoc est putri eius rabe ex qua nati ad cognatam uolant: morfuq; ficorū crebro hoc est auidiore passu aperientes ora earum: atq; ita penetrantes intus solem primo secum inducunt: cerealesq; auras immittunt foribus apertis. Mox lacteum humorem: hoc est infantia pomi absumūt: quod fit & sponte. Ideoq; ficetis caprificus permittit ad rationem uentit: ut status euolātes in ficos ferat. Inde reptam ut illatæ quoq; aliudē & inter se colligatæ: iniicerentur fico. Quod in macroso & aquilonio situ non desideratur: quoniam sponte arefcunt loci situ: timisq; eadem quæ culicum opa causa perficit. Nec non ubi multus puluis: quod eueni: maxime frequēti uia apposita. Nang & pulueri uis siccandi: succumq; lactis absorbendi: quæ rō puluere & caprificatione hoc quoq; p̄stat: ne decidant absumpto humore tenero: & cum quadam fragilitate ponderoso. Ficus mollis omnibus tactus. Maturis frumenta intus. Succus maturefcentibus lactis: percoctis mellis. Senescunt in arbore. Anusque distillat. Gūmi lachrymam siccat. Honos laudatas seruat in capis. Sebusto insula præstantissimas amplissimasq;: & mox in marrucinis. At ubi copia abundat impletur arca: in alia eadē aut in rusina africa: urbe: pantsq; simul & obsonii uicem siccatæ implet: utpote cum Cato cibaria ruris operariis iusta creu lege santiēs minui iubet perfici maturitatem: cum & obsonii uicem habeant recentes ficus. Sale siccat & casei loco uesci nuper excogitatu est. Ex hoc genere sunt ut diximus coctina & carica: quæq; conscendenti nauim aduersus pathos omen fecere. M. Crasso uenales prædicantis uoce caunæ. Omnia hæc in albenf rus e syria intulit. L. Vitellius qui postea censor fuit: cum ligatus in ea prouincia esset nouissimis Tiberii Cæsaris temporibus.

De mespilis & eorum generibus tribus.

CA. XX.

Malorum pyrorūq; generi adnumeretur iure mespila atq; sorba. Mespilis tria genera: anthedon: setania. Tertium degenerat. Anthedone tamenti similius est quod gallicū uocant: setaniæ tamen maius pomum. Candidi usq; acini molliore ligno cæteris minus pomum: sed odore præstantius: & quod diutius seruetur. Arbor ipsa de amplissimis. Folia anteq̄ decidant rubescunt. Radices multæ atq; altæ: & ideo inextirpabiles. Non fuit hæc arbor in italia Catonis æuo.

De sorbis genera quattuor.

CA. XXI.

Sorbis quadruplex differentia. Aliis enim eorum rotūditas mali. Aliis turbinatio pyri. Aliis ouata spēs: ceu malorum aliquibus. Hæc obnoxia acri odore: & sua uitate iucunda. Cæteris uini sapor. Generosissima quibus circa pediculos tenera folia. Quæcū genus torminale appellat: remedio tantū pbabile: assiduū puentu: minimūq; potior: arbore: dissimilit: foliis pene platani. Nō ferit ante trimatum ex ullo gnē. Cato & sorba lupa cōdit iubet.

De nuce iuglāde.

CA. XXII.

Ab his locū amplitudine uindicauerunt: quæ cessere auctoritati: nuces iuglādes: quāq; & ipse nuptialiu fescenniorū comites: multū pineis minores uniuersitate. Ex dēq; portione ampliores nucleo. Necnō & honor his naturæ peculiaris: gemino p̄ctis.

operimēto: puluīnati primū calicis: mox lignei putaminis. Quae causa eas nupetis fecit religiofas: tot modis factu munito quod ē uerisimilius: q̄ quia cadendo tripodum senūe faciant. Et has e periside a regibus translatas in dicio sunt graeca nomina. Optimū quippe eaz̄ genus perisidū atq; basilicon uocant. Et haec suere prima noīa. Caryon a capitis graeudine propter odoriferaitatem conuenit dicitur. Tinguntur cortice eaz̄ lanae: & ruffatur capillus primū prodeuntibus nucleis. Id cōpertum infectis tractatu manibus. Pinguefcūt uetustate. Sola differentia generum i putamie duro fragilifuae & tenui ac crasso loculoso & simplici. Solum hoc pomū natura compactili operimēto clausit. Namq; sunt bifidæ putaminū carinae. Nucleorumq; illis quadripartita distinctio lignea intercurfante membrana. Caeteris quicqd̄ solidū est. Ut in auellanis & ipso nauū genere: quas antea abellinas patrio nomine uocabant. In aliam graeciamq; e ponto gūe: & ideo ponticae nuces uocantur. Has quoq; mollis protegit barba. Sed puramini nucleifque solida rotunditas inest. Eaz̄ & torrens. Vmbilicus illis intus in uētre medio. Tertia ab iis natura amygdalis: tenuiore sed simili iuglandiū summo operimēto. Item secundo putaminis. Nucleus dissimilis latitudine: & acrore callo. Haec arbor an fuerit in italia Catōis aetate dubita: qm̄ graecas nominat: quas qd̄ i iuglandiū genere seruant. Adiciit praeterea auellanas: & galbas: prenestinas: quas maxime laudat: & conditas ollis in terra seruari uirides tradit. Nunc thasae & albenfes celebrant: & tarentinae duo genera: fragili putamine: ac duro. Quae sunt aplissimae: & minie rotundae. Praeterea mollifcae putamie rūpentes. Sunt qui honori nomen interpretentur: & iouis glādem esse dicunt. Nuper consularē uirum audiui biseras & iuglandes nuces se habere profitentem. De pistacis & ipsi retrulimus. Et haec aut idem Vitellius in italia primus intulit eodē tempore. Simulq; in hispania Flaccus Pompeius eques romanus: qui cum eo militabat.

De castaneis genera octo.

Vees uocamus & castaneas: q̄q; accommodatiores glādium generi. Armatum iis echinato calice uallum: quod inchoatum glandibus. Mirumq; uilissima esse: quae tāta occultauerit cura naturae. Trini quibusdam partus ex uno calice: cortexq; lētus. Proxima uero corpori mēbrana: & in iis & in nucibus sporem nī detrahatur: infestat. Torrens has in cibis gratius modulantū: laturas praestanti ieiunio feminarum quādam imaginem panis. Sardibus eaz̄ puenere primū. Ideo apud graecos sardianos balanos appellant. Nam Diuus Tiberius postea balanum nomen inposituit excellentioribus sato factis. Nunc plura earum genera. Tarentinae faciles: nec operoso sunt cibo: planae figura. Rotundior quae balantia uocatur: purgabilis maxime: & sponte proficiens. Pura & plana est ex eis & salariana. Tarentina minus tractabilis. Laudatior coreliana & ex ea facta: quod dicemus in insitis metetana: quam rubens cortex praefert triangulis & popularibus nigris: quae coctiuae uocantur. Patria laudatissimis tarentum: & in campania neapolis. Caeterae suum pabulo gignūtur: scrupulose corticis: intra nucleos quoque ruminatōe.

De siliquis & carnosis pomis: & moris: & de acinis & baccis. CA. XXIII. Aud procul abesse uident & praedulces siliquae: nisi q̄ in his cortex ipse mandit. Digtogz̄ hoīs longitudo illis: & interim falcata pollicari latitudine. Glandes iter poma numerari non possunt. Quomobrem in sua natura dicent. Reliqua carnosū sunt generis: eaz̄ baccis atq; carnibus distant. Alia acinis caronalia moris: alia unedonibus: & alia acinis inter cutē succūq;: alia mixis: alia baccis: ut oliuis. Moris succus in carne uinosus: trini colores: cōdidus prius: mox rubens: maturis niger. In nouissimis florent. Inter prima maturefcūt. Tingūt manus succo matuza. Iuūt acerbae: Minimū i hac arbore ingenia pfererūt: nec nobust nec inhis: nec alio mō q̄ pomū magnitudine. Differūt mora ostētia: & tusculana. Romae nascūtur & in rubis: multū differēte callo. Aliud corpus ē e terrestribus fragis. Aliud congeneri eorū unedonū: quod solum pomū simile frutui terrae gignitur. Arbor ipsa fruticosa. Fructus āno maturefcūt: pariterq; floret subna scens: & prior coquitur. Mas sit an scemina sterilis inter auctores nō constat. Pomū nī in honorum: ut cui nomen ex argumēto sit unum tantum edendi. Duobus tamen hoc nominibus appellāt graeci comarōn & memecylon. Ex quo apparet totidem esse genera & apud nos. Alio nomine arbutus uocatur. Iuba auctor est: quinquagenum cubitorum altitudnie in arabia esse eas. Acinogz̄ quoq; magna est differentia. Primam inter uas ipsas callos: teneritate: crassitudine: interiore ligno alius paruo: & alius etiam gemino: qui minime feraces multū. Plurimum uero differunt hederæ sambucique acini. In figura etiam punicū angulosū quippe solū: nec cutis ulla singulis: praeter communem quae est candidatōtiq; succus & caro est iis p̄cipue qb̄us partulū inest ligni. Magna & baccis differentia. Aliae namq; sunt oliuis late

uel molitū
ra praefiat

uel rūinosē

uel chamae
mecylon

ris: & alio modo loto: cornis: alia myrtis: lentisco. Aquifolio enim ac spina sine succo. Medioque etiamnum genere inter baccas acinoque cerasis. Pomum iis primo candidum: & fere omnibus baccis: mox aliis uirescit: ut oliuis: lauris. Rubet uero moris: cerasis: cornis. Deinde nigrescit moris: cerasis: oliuis.

De cerasis genera octo.

CA. XXV.

Erafi ante uictoriam mithridaticam, L. Luculli non fuere in italia. At urbis anno sexcentesimo octogesimo iis primum uexit e pōto: anniſque: exx. trans oceanum in britanniā usque peruenere. Eadem (ut diximus) in ægypto nulla cura potuere gigni. Cerasorum a promiana maxime rubent. Nigerrimā sunt: uractia, Cæciliana uero & rotūda. Iulianis gratus sapor: sed pene tantum sub arbore sua: adeo teneris: ut gestatum non tolerent. Principatus duracins: quæ campania pliniana appellat. In belgica uero lusitanis. In ripis etiam rheni. Tertius is colos e nigro ac rubenti uiridique similis mature sentibus semper. Minus quinquennio est: q; prodire quæ uocant laurea: non ingrata: amaritudinis insita in lauro. Sunt & macedonica paræ: arboris: raroque tria cubita excedentis: & minore etiam nunc fructe characterafi. Inter prima hoc e pomis colono gratiam annuam refert. Septentrione frigidique gaudet. Siccatur etiam sole: conditurque ut oliua cadis.

De corno & lentisco.

CA. XXVI.

Væ cura & cornis atque lentisco adhibetur: ne quid non hominis uentri natum esse uideatur. Miscentur saporis: & alio alius placere cogitur. Miscentur uero & terra: ce lique tractus. Inque alio cibi genere india aduocatur: in alio ægyptus: creta: cyrena: singulaque terra. Nec cessat in ueneficis uita: dummodo omnia deuoret. Planius hoc fiet in herbarum natura.

De generibus succorum & de odore.

CA. XXVII.

Nterim quæ sunt communia & pomis: omnibusque succis saporum genera tresdecim reperiuntur: dulcis: suavis: piguis: amarus: austerus: acer: acutus: acidus: salis. Præter hæc tria genera sunt mirabili maxime natura. Vnum i quo plures pariter sentiuntur saporis: ut unis. Nanque in iis & austerus & acutus & dulcis & suavis: omnes alieni. Alterum est genus in quo sit & alienus: quidem: sed & suus quidam & peculiaris: ut in lacte. Siquidem inest ei quod tamen iure dici non potest dulce: & pingue & suauis: optinente lenitate: quæ ipsa succedit in saporis uicem. Nullus hic aquis: ne succus quidem: ut tamen eo ipso fiat aliquis: ac suum genus faciat. Sentiri quidem aquæ saporem ullum: succumue uitium est. Magnum his omnibus in odore momentum & magna cognatio: qui & ipse nullus est aquis: aut si sentitur omnino uitium est. Miram tria naturæ præcipua elementa sine sapore sine odore sine succo: aqua: ær: ignis.

De succis fructuum & arborū: & coloribus: & odoribus: & natura pomorum: & de commendatione fructuum.

CA. XXVIII.

Rgo succoꝝ uinosus pyro: moro: myrto: minime quæ miremur uuis. At piguis oliuæ: lauro: nuci iugladi: amygdalis. Dulcis uitis: ficis: palmis: Aquosus prunis. Magna est & in colore succi differentia. Sanguineus moris: cerasis: cornis: uuis nigris. Idem albis candidus. Lacteus in capite ficis: in corpore non item spumeus malis. Nullus plicis: cum præsertim duracia abudat succo. Sed quæ eius ullū dixerit colore: sua & i odore miracola. Malis acutus: Persicis dilutus. Dulcibus nullus. Nā & uinū tale sine odore. Tenue odoratus. Multoꝝ ceteris talis ad uilū ueniūt q; piguis. Quæ odorata: nō eodē in gustu tenera: q; nō sūt pariter odor & sapor. Quæ obre citreis odor acerrimus: Sapor asperimus: quadatenus & cotoneis. Nullusque odor ficis. Et hæc tenus sint spēs ac genera pomorum. Naturas arctius colligi par est. Alia filiquis gignunt: ipsis dulcibus: semetq; complexis amara. Cū in pluribus semina placeant: in filiqua demerentur. Alia baccis: quæ intus lignum: & extra caro: ut oliuis: cerasis. Aliquæ intus baccæ: foris lignum: ut in his quæ in ægypto diximus gigni. Quæ baccis natura eadem & pomis. Aliorū intus corpus & foris lignū: ut nocūta. Aliis foris corpus: intus lignū: ut persicis & prunis: uinūq; cinctū fructu: cū fructus alibi munitur uitio. Putamie claudūf nucis: Corio castaneæ. Detrahif hoc iis. At in mespilis mandif. Crusta regunt glandes: Cate uua: Corio & mēbrana punica. Carne & succo mora cōstāt: Cate & succo cerasi. Quædā statim a ligno recedūt: ut nucis & palmæ. Quædā adherēt: ut oliuæ lauroq;. Quorūdā generi utraq; est natura: ut plicis. Etenim duracins adheret corpus: lignoq; auelli nequit: cū in cæteris facile sepētur. Quibusdā nec itus nec extra

Non in faga...
uvel qui est tenuis

uel qui est tenuis

uvel qui est tenuis

uvel qui est tenuis

uvel qui est tenuis

uvel qui est tenuis

uvel qui est tenuis

uvel qui est tenuis

uvel qui est tenuis

uvel qui est tenuis

uvel qui est tenuis

uvel qui est tenuis

uvel qui est tenuis

uvel qui est tenuis

uvel qui est tenuis

lignum: ut in palmae genere. Aliquorū lignum ipsum in usum & pomi vicem ut gñā myxis: q̄s in aegypto gigni diximus. Quorūdam extra gemina geminantur vitia: ut in castaneis: amygdalibus: nucibusq; iuglandibus. Quorūdam natura trigemina est: corpus: deinde lignum: rursumq; semen in ligno ut persicis. Quaedam inter se densa: ut uuae: forbaeque ramos circumdata ex omni parte uuarum modo degraunt. Alia rara ut in persicis. Quaedam alio continentur: ut granata. Dependēt alia pediculis ut pyra: Alia racemis ut uuae: palmae. Alia & pediculis & racemis: ut herbae sambuci. Alia ramo adherent: ut in lauro. Quaedam utroq; modo: ut oliuae. Nam & breues pediculi & longi. Quaedam uasculis constant: ut punica: & mēspila: lotosq; in aegypto: & euphrate. Iam uero diuersa gratia & commendatio. Carne palmae placent. Crusta thebaicae. Succo uuae & caricae. Callo pyrae ac mala. Corpore melimela. Mora chartilagine. Nuclei grano. Quaedam in aegypto cute caricae. Detrahitur haec ficis uirentibus: ut putamen. Eadem in ficis maxime placet. In papyris & ferulis spinasq; alba: caulis ipse pomum est. Sunt & ficulnei caules in fruticoso genere cum caule capparitis. In siliquis uero quod manditur: quid nisi lignum ē? Nō omitenda sceminis earum proprietates. Nam neque corpus: neque lignum: nec chartilago dici potest: neque aliud nomen inuenit.

De myrto genera eius. xxix.

CA. XXIX.

Succorum natura praecipua admirationem in myrto habet. Quando ex una omniū olei uinique bina genera fiunt. Item myrtidandum ut diximus. Et alius usus baccae fuit apud antiquos: ante q̄ piper reperiretur: libae optinens uicem. Quodam etiam generosi obsonii nomine inde tracto: quod etiam nunc myrtatum uocatur. Eademq; origine apertum sapor commendatur: plerūque ad intinctus additis myrtis. Arbor ipsa in europano tetriore caelo: quod e ceraunīs montibus incipit. primum celcei in Elpenoris tumulo uisā traditur: graecumq; ei nomen remanet: quo peregrinam esse apparet. Fuit ubi nūc roma est: iam tū cum cunderef. Quippe ita traditur myrtea uerbena romanos sabinosq; cum propter raptas uirgines dimicare uoluisset: depositis armis pacificatos in eo loco: qui nunc signa Veneris Cluacinae habet. Cluere enim antiqui pugnare dicebant. Et in ea quoq; arbore suffimenti genus habetur. Ideo tum electa: quonia coniunctioni & huic arbore praest Venus. Haud scio an prima uis etiam omnium in locis publicis romae facta sit: fatidico quidem & memorabili augurio. Inter antiquissimum namq; delubra habetur Quirini hoc est ipsius Romuli in eo sacra myrti fuisse duae an. eadem ipsam per 10gum tempus. Altera patricia appellata: altera plebeia. Patricia multis annis praualuit. Flaccescente plebeia: exuberans ac laxa: q̄ diu senatus quoque floruit: illa ingens. Plebeia torrida ac squalida. Quae postq̄ equaluit flaccescente patricia marisco bello: languida auhoritas patrum facta est: ac paulatim in sterilitate emarcuit maestas. Quin & ara uetus fuit Veneri myrtea: quam murtiam uocant. Cato tria genera myrti prodidit. Candidam: nigram: conjugalem: fortassis a cōiugis: ex illo cluacinae genere. Nunc & alia distinctio satuae: aut siluestris: & in utraque latifoliae. In siluestri propria oxymyr sine. Satiuarum genera torpiarii faciūt. Tarētī nam folio minuto: nostratē patulo: exoticam densissimo: lenis foliorum uersibus. Haec nō est in usu. Ramosa utraque alia. Coniugalem existimo nunc nostratē dici. Myrtus odoratissima est in aegypto. Cato docuit uinum fieri e nigra: siccata usque in ariditatem in umbra: atque ita mulso indita. Si non siccentur baccae oleum gigni. Postea compertum & ex alba uinum fieri album: Quobus sextariis myrti tusae in uini tribus heminis maceratae expressaeque. Folia & per se siccantur in farina ad ulcerum remedia: in corpore humano leniter mordaci puluere: ac refrigerandis sudoribus. Quinimmo oleo quoque mirum dictū inest quidam uini sapor: simulq; pinguis liquor praecipua ut ad corrigēda uina: facies ante perfusus. Retinet quippe faciem: nec praeter purum liquorem transire patitur: datque se comitem praecipua commendatiōe liquato. Virgē quoq; eius gestatae modo uiatori profunt in longo itinere pediti. Quin & uirgē annuli expertes ferri inguinum tumori medentur. Bellicis quoque se rebus inferuit: triumphāque de sabinis Postumius liberrus in consulatu: qui primus omnium ouans ingressus urbem est: quonia rem leuiter sine cruore gesserat. Myrto Veneris uicticis coronatus incessit: optabilemque arborem etiam hostibus fecit. Haec postea ouantium fuit corona: excepto. M. Craffo qui de fugitiuis & Spartaco laurea coronatus incessit. Massurius auctor est: curru quoque triumphantes myrtea corona ufos. L. Piso tradit Papyrium Masonem: qui primus in monte albano triumphauit de coris myrto coronatū ludos circenses spectare solitū. Auus maternus Africani sequētis hic fuit. M. Valerius duabus coronis utebatur laurea & myrtea: qui & hoc uouerat.

uel cario
tae

uel in liba

uel illam

uel ceterior
re

uel celcei
uel circēis

uel flane

scēte

uel uigens

uel euiruit
uel flane
scēte

uel emarcuit

De lauro genera. xiii.

CA. XXX.

LAurus triumphis proprie dicatur: uel gratissima domibus: lanitrix Cæsarum pontificumque: quæ sola & domos exornat: & ante limina excubat. Duo eius genera tradit Cato: delphicam & cypriam. Pompeius Leneus adiecit quam mustacem appellauit: quoniam mustacis subscieretur. Hanc esse folio maximo: staccidog & albicante. Delphicam æquali colore uiridiorum: maximis baccis: atque uiridi rubentibus. Hac uictores delphi coronari: & triumphantes romæ. Cypriam esse folio breui: nigro per margines imbricato crispam. Et postea accessere genera Cinus hanc siluestrem laurum aliqui intelligunt: nonnulli sui generis arborem. Differt color. Est enim cærulea bacca. Accessit & regia: quæ coepit Augusta appellari amplissima & arbore & folio: baccis gustatu quoque non aspero. Aliqui negant eandem esse: & suum genus regie faciunt longioribus foliis latioribusque. Idem in alio genere baccaliam appellant hanc quæ uulgatissima est: baccarumque fertilissima. Sterilem uero earum (quod maxime minor) triumphalem: eaque dicunt triumphantes uti: nisi id a Diuo Augusto coeperit: ut docebimus: ea lauro quæ ei missa e celo minima est altitudine: folio crispo: ac breui: quæ uenitur rara. Accedit in topiario opere taxa excrecente in medio folio: paruulo ueluti lacinia folii: Et sine ea spædonia mira opacitatis patientia. Itaque quæ talibet sub umbra solum implet. Est & camedaphne siluestris frutex: est & alexandrina: quam aliqui idæam: alii hippoglothion: alii daphnem: alii carpopylon: alii hypelaten uocant. Ramos spargit a radice dodrantes topiarii: ac coronari operis: folio acutiore quam myrti: molliore & candidiore. Maiore semine iter folia rubro. Plurima in idæa & circa heracleam ponti: nec nisi in montosis. Id quoque quod danaides uocatur genus in nomine ambitu est. Alii enim pelagum: alii eupelaton: alii stephanon Alexandri uocant. Et hic frutex est ramosus: crassiore ac molliore quam laurus folio. Ex cuius gustatu accendatur os baccis e nigro ruffis. Notatum antiquis nullum genus lauri in corsica fuisse: quod nunc satum & ibi prout nit. Ipsa pacifera: ut quam præterdi etiam inter armatos hostes: quietis sit indicium. Romanis præcipue lætitiæ uictoriarumque nuntia additur lituis: & militum lanceis: pilis que. Fasces imperatorum decorat. Ex iis in gremio Iouis optimi maximi deponitur: quotiens læticiam uictoria noua attulit. Idque non quia perpetuo uiret: nec quia pacifera est: præferenda utique myrto & oleæ: sed quia spectatissima in monte pernafo. Ideoque etiam grata Apollini: assuetis eo dona mittere iam & regibus romanis: teste, L. Bruto. Fortassis etiam in argumentum: quoniam ibi libertatem publicam is meruisset: lauriferam tellurem illam obcolatus ex responsio. Et quia manu satarum receptorumque in domos fulmine sola non igitur. Ob has causas equidem crediderim honoris eis habitum in triumphis potius: quam quia suffimentum sit cædis hostium & purgatio: ut tradit Masfarius. Adeoque in profanis usibus pollui laurum & oleam fas non est: ut ne propiciandis quidem numinibus accendi ex iis altaria aræque debeant. Laurus quidem manifesto abdicat ignes creptu: & quadam detestatione. Interaneorum etiam uitia & neruorum ligno torquente. Tiberium principem tonante celo coronari ea solitum ferunt contra fulminum metus. Sed & circa Diuum Augustum euentus eius digna memoratu. Namque Liuiæ Drusillæ quæ postea Augusta matrimonii nomen accepit: cum pacta esset illa Cæsari: gallinam conspicui candoris sedenti aquila ex alto abiecit in gremium illæ. Intrepideque mirati accessit miraculum: quoniam teneret rostro laureum ramum omustum suis baccis. Conseruari alitem & sobolem iussere aruspices: ramumque eum seri: ac rite custodiri. Quodque factum est in uilla Cæsarum. siu uio tiberini imposta: iuxta nonum lapidem flaminia uia: quæ ob id uocatur ad gallinas. Mireque silua provenit. Ex ea triumphans postea Cæsar laurum in manu tenuit: coronamque in capite gessit. Ac deinde imperatores Cæsares cuncti. Traditusque mos est ramos quos tenuerunt serendi. Et durat siluæ nomen in suis discretæ. Fortassis ideo mutatis triumphalibus. Vnius arborum latina lingua nomen imponitur uiris. Vnius folia distinguntur appellatione: Lauream enim uocamus. Durat & in urbe impositum loco: quando laureum in auentino uocatur: ubi silua lauri fuit. Eadem purificationibus adhibetur: testatumque sit obiter & ramo eam seri: quoniam dubitauerunt Democritus & Theophrastus. Nunc dicemus siluestrium naturas.

ul' danaen

ul' daphno
ides

uel litteris

OMIFERAE ARBORES: QVAEQVE MITIORIBVS Suetis uoluptatem primæ cibis attulerunt: & necessario alimento delicias immiscere docuerunt. Siue illæ ultro siue ab homine didicere blandos sâpores adoptione & connubio. Idq; munus est feris uolucrisq; de dimis intra p̄dictas cōstant. Primū erat narrare glandi feras quoq; q̄ primo uictū mortaliū aluerūt nutrices inopis ac feræ fortis: nī præuerti cogeret admiratio usu cōperta: quenam quali q̄ esset uita sine arbore ulla sine frutice uiuentium.

Gentes sine arbore: & miracula in septentrionalis regionis arboribus.

CA. II.

Primus & i oriētē qdē iuxta oceanū cōplures ea necessitate gētes. Sūt uero & in septētride uisæ nobis caucogæ: q̄ maiores m̄ioresq; appellant. Vasto ibi meatu p̄petuis bidieq; noctiūq; singulæ steruallis effusus in imētū agit oceanus æternâ opies rēge nartæ: aut tribūlia strueta manibus ad expimēta altissimi æstus: casis ita ip̄stris: nauigārib; silēs cū integat aq̄ circūdata naufragiis. Cū uero recesserit: fugiētēs cū mari pisces circa tuguria ueniant. Nō pecudes hos hēre: nō lacte alit: ut finitios. Ne cū feris qdē dimicaf cōtingit oī p̄cul abactō frutice. Vlua & palustri tūco funes nectūt ad p̄tēda piscib; retia. Captūq; manib; lurū uētis magis q̄ sole siccates. Terra cibos & rigētia septētride uiscera sua urūt. Potus nō nisi ex imbre seruato serobib; i uetibulo domus. Ex eæ gētes certe si uicant hodie: po. seruire se dicūt. Ita ē p̄fecto: multis fortūa p̄cit i p̄cena. Aliā e siluis miraculū totā reliquā germaniā replē: addūtoq; frigori umbras: altissimæ tñ. Haud p̄cul supradictis caucis circa duos p̄cipue lacus. Littora ip̄a optinet q̄rcus maxia auiditate nascēdi: suffossicq; fluctib; aut ppulsa flarib; uastas cōplexu raditū insulas serū auferūt. Atq; ita libratæ s̄ates nauigāt ingētū ramorum armamētis. Sæpe terribi classibus n̄sis: cū uelut de industria fluctib; agerent: ut in p̄spectu s̄ates noctu: inopesc; remediū illæ silū nauale aduersus arbores inirent.

De hyrcinæ siluæ magnitudine.

CA. III.

N eadē septētrionali plaga hyrcinæ siluæ robore uastitas intacta & cōgenita mudo: p̄pe immortali forte: miracula excedit. Vt alia omittat: fide caritura. Cōstat attoli colles occurantū inter se radicū repcusū. Aut ubi secuta tellus non sit: arcus ad ramos usq; & ip̄os inter se rixates curuari portage patētū mō: ut turmas eqtū transmittant.

De glandiferis: ciuica corona: & q̄ siōdea corona donati.

CA. IIII.

Landiferi maxie gūis oēs: q̄bus honos apud romanos p̄petuus. Hinc ciuicæ coronæ militū uirtutis insigne clarissimū. Iampridē uero & clamētia: ip̄atoq; postq̄ ciuiliū bellorum profanatione meritum cepit uideri: ciuem non occidere. Cedūt iis murales: uallaresq; & aureæ: q̄q̄ precio antecedentes. Cedunt & rostratæ: q̄uis in duobus maxime ad hoc æui celebres. M. Varrone e piraticis bellis dante magno Pompeio. Itemq; M. Agrippa tribuētē Cæsare e siculis: quæ & ipsa piratica fuerit. Antea rostra nauum tribunali p̄fixa foro decus erant: ueluti populo Roma. ipsa corona imposita. Postquā uero tribunittis seditionibus calcari ac pollui cōepere: postq̄ uires ex publico in priuatum magis singulicq; ciuium quærī: & sacrosācta omnia profana fecere: tum a pedibus eorum subiere in capita ciuim rostra. Dedit hanc Augustus coronam Agrippæ. Sed ciuicam a genere humano accepit ip̄e. Antiquitus quidem nulla nisi deo dabatur. Ob id Homerus cælo tantum eas & p̄læio uniuerso tribuit. Viritū uero ne in certamine quidem ulli. Feruntque primū omnium. Liberrum patrem imposuisse capiti suo ex hedera. Postea deorum honori sacrificates sumplere uictimis simul coronatis. Nouissime & in sacris certaminibus usurpatæ: in q̄bus hodieq; nō uictori dant: sed patriam ab eo coronari pronunciat. Inde natum: ut etiam triumphaturis conferent in templis dicandæ. Mox ut & ludis darent. Longū est: nec ex institutione operis differere q̄q̄ ro-

manorū prius acceperit. Neq. n. alias nouerant q̄ bellicas. Quod certū est: uni gentium huic plura sunt genera q̄ cunctis. Romulus frondea coronauit Hostum Hostiliū: q̄ si denam primos irrupisset. Auus hic Tulli Hostili regis fuit. P. Dentū patrē tribunū militū frondea donauit exercitus ab eo seruatus: imperatore Cornelio Cossō consule sannitiū bello. Ciuica insignia primo fuit: postea magis placuit ex æsculo Ioui sacrum. Variatq. in hoc cum quercu est: ac data ubiq. quæ fuerat: custodito tamen honore glandis. Additæ leges arctæ: & ideo superba: quasq. conferre libeat cum illa græcorū summa: quæ sub ipso Ioue datur. Quicq. patriæ muros primus scandens audentem irrupere occidit. Quicq. ciuem maluit seruare q̄ hostem occidere. Vtq. eum locum in quo sit actum obtineret hostis eo die. Vtq. seruatus fateatur: alias testes nil profant. Vt ciuis fuerit. Auxiliis q̄uis rege seruato decus id nō dant. Nec crescit honos idem imperatore cōseruato: qm̄ cōditores in quocūq. ciuem summū esse uoluerunt. Accepta licet uti: p̄petuo ludos in eī tē semp̄ assurgi ēt ab senatu in more est. Sedendi ius in proximo senatū. Vacatio munorū ofium ipsi: patriq. & auo paterno. xiiii. eas accepit Sicinius Dentatus ut retulimus suo loco. Sex. Capitolinus. Is qd̄ & de duce Seruilio. Africanus de patrē accipe noluit apud trebiā. O mores æternos: qui tanta opa honore solo donauerunt. Et cū reliquas coronas auro cōmēdaret: salutē ciuis iis in precio esse noluerunt: clara professione: seruari quidem hominem nefas esse lucri causa.

De glande genera tredecim.

CA. V.

Glandes opes esse nunc quoq. multarum gētium ēt pace gaudētium constat. Necon & inopia frugum arefactis molit farina: spissaturq. in panis usum. Quin & hodieq. p̄ hispanias secundis mensis glans inseritur. Dulcior eadē in cinere tosta. Cautum est p̄ terea lege. xii. tabularū: ut glādē in alienū fundū p̄cidētē liceat colligere. Gr̄a eaq. multa. Distant fructu: situ: sexu: sapore. Nāq. alia fageæ glandi figura: alia quernæ: & alia lignæ. Arg. inter se quoq. generum singulorū differentia. Præterea sunt alia siluestres: alia placidiores: quæ culta obtinent. Iam etiā in montosis planisq. distant. Sicut & sexu mares ac fœminæ. Item sapore. Dulcissima omnium fagi: ut qua obsessos etiā homines durasse in oppido chio tradit Cornelius Alexander. Genera distinguere non datur nominibus: quæ sunt alia alibi. Quippe cū robur quercūq. uulgo nasci uideamus: sed æsculum non ubiq. Quartam uero generis eiusdem q̄ cerrus uocatur: ne italiæ quidem maiori ex parte notam esse. Distinguens ergo proprietate naturæ: & ubi res coget: etiam græcis nominibus utendum.

De fagina glāde: & reliquis glādibus: & carbone: & pastu porcōz.

CA. VI.

Fagi glans nucleis similis: triangula cute includitur. Folium tenuerac leuissimum: populo simile: celerrime flauescens: & mediā parte plerūq. Gignens superne parulam baccā uiridem: cacumine aculeatam. Fagi glans muribus gratissima est: & ideo aialis eius una p̄uentus. Glires quoq. faginat. Expetitur & turdis. Arborum fertilitas ofium fere alternat: sed maxime fagi. Glandem quæ proprie intelligit: ferunt robur: quercus: æsculus: cerrus: ilix: suber. Continentur hispido calice per genera plus minus. Item complectente. Folia p̄ter ilicem: grauiā: carnosā: procerā: sinuosa lateribus. Nec cum cadunt flauescētia: ut fagi. Pro differentia generum breuiora uel longiora. Illicis duo genera: Ex iis in italiā folio non multum ab oleis distant. Milaces a quibusdam græcis dictæ: in prouinciis aquifoliæ. Illicis glans utriusq. breuior & gracilior: quā Homerus aculon appellat: eorū nomine a glande distinguit. Masculus ilices negant ferrē. Glans optima in quercu: atque grandissima. Mox æsculo. Nam roboris parua. Cetero tristis: horrida: echinato calice ceu castaneæ. Sed in querna alia dulcior: molliorq. fœminæ: maris spissior. Maxime autem probantur latifoliæ ex argumento dictæ. Distant aut̄ inter se magnitudine: & cutis tenuitate. Item q̄ aliis subest tunica rubiginē scabra: aliis protinus cādida corpus. Probat̄ & ea: cuius in balano utrinque ex longitudine extrema lapidescit in duriciam. Melior cui in cortice: q̄ cui i corpore. Vtrūque non nisi mari. Præterea aliis ouata: aliis rotunda: aliis acutior figura. Sicut & colos nigrior: candidiorue qui præfertur. Amaritudo in extremitatibus: mediæ dulces. Quin & pediculi breuitas p̄ceritasq. differentia hēt. In ipsis uero arboribus quæ maximā fert: hemeris uocat: breuior: & in orbē comosa: aliaque crebro cauata. Fœtius lignum quercus habet & incorruptius: ramosa & ipsa. Procerior tamen & crassior caudice. Excellissima aut̄ ægyptops incultis amica. Ab ac p̄xime latifoliæ p̄ceritas: sed minus utilis ædificiis. At quæ carbone dotata uitis obnoxia est. Quāobrem solido utunt̄ carbone: arariorq. titum officinis cōpendio. Quoniam desinente statu protinus emoriens sapius recoquit. Cetero plurimū sintillis. Idem e nouellis melior. Accru cōfertis paleis recētibus luto caminant: accensaque

uel latebris
uel similibus

uel thaleis
uel hiscentibus

stroe contis pungitur durescens calix: atq; ita sudore emittit. Pessima & carboni & materie haliphleos dicta: cui crassissimus cortex atq; caudex: & plerūq; canis fungosusq;. Nec alia putrescit ex hoc gñe: etiā cū uiuit. Quin & fulmie scapissime icitur: quis altitudine nō excellat. Ideo ligno eius nec ad sacrificia uti fas habet. Eidē raro glans: & cum tulerit amara: quam præter fues nullū attingit animal. Ac ne ex quidem si aliud pabulum habeant. Hoc quoq; inter reliqua neglectæ religionis est: q; emortuo carbōe sacrificatur. Glans fagea suem hylarem facit: carnem coctibile: ac leuem: & utilem stomacho. Ligna suem angustam: nitida: frigosam: ponderosam. Querna diffusam & grauissimam: & ipsa glandium æque dulcissima. Proximam huic cerream tradit Nigidius: nec ex alia solidiorem carnem: sed duram. Ligna tentari fues: nisi paulatim detur. Hanc nouissimam cadere. Fungosam carnem fieri æsculo: robore: subere. Quæ glandem ferūt omnes & gallam. Alternisq; annis glandem. Sed gallam hemeris optimam: & cotis perficiendis aptissimā. Similem huic latifoliam: sed leuiorem: multoq; minus probatam. Fert & nigram. Duo enim generata sunt. Hæc tingendis utilior.

De galla: & q̄ multa præter glandē eadem ferant abores. CA. VII.

Nascitur autē galla sole de geminis exēte erūpens noctu semp̄ uniuersa. Crescit uno die cādidior. Et si excepta est æstu atescit pitius: neq; ad iustū incrementū peruenit: hoc ē: ut nucleū fabæ magnitudinē habeat. Nigra diutius uiuet: crescitq; ut interdū mali cōpleat magnitudinē. Optia cōgena. Deterria ex robore. Signū eius q; cavernæ trāsuscēt. Robur præter fructū pluriā alia gignit. Nāq; fert & gallæ utrūq; genus: & quædā ueluti morani distant arida duricia plerūq; tauri caput imitantia: quibus fructus inest nucleis oliuæ similis. Nascuntur in eo & pilulæ: nucibus non ab similes: intus habentes focculos molles: lucernarū luminibus aptos. Nā & sine oleo flagrant: sicuti galla nigra. Fert & aliam inutilem pilulam cū capillo uerno tempore tamen melligeni succi. Gignunt & alæ ramorum eius pilulas corpori nō pediculo adhærētes: candicantes umbilicis. Cætera nigra uarietate dispersa. Media cocci calorem habent. Apertis amara inanitas est. Aliquando & pumices gignit. Necnon & e foliis conuolutas pilulas: & in folio rubentes. Aquosos nucleos candicantes & trāsuscidos: quādiu molles sint in quibus & culices nascuntur: maturescunt in modum gallæ.

De cathyre: & cocco grano: & agarico: & subere. Cap. VIII.

Erunt robora & cachryna uocatur pilula in medicina urendi uim habens. Gignit & in abiete: larice: picea: tilia: nūcē: platano: postq̄ folia cecidere hyeme duras. Cōtinet nucleum pineis simile. Is crescit hyeme. aperitur uere pilula tota. Cadit cū folia cœperint crescere. Tam multifera sunt: & tot res præter glādem pariunt robora. Sed & boletos: sullosq; gulæ nouissimā stritamēta: quæ circa radices gignuntur. Quercus probatissimos. Robur autē & cypressus & pinus noxios. Robora ferunt & uiscum: & mella: ut auctor est Hesiodus. Constatq; rores melleos e celo (ut diximus) cadentes nō aliis magis insidere frondibus. Cremati quoq; roboris cinerem nitrosam esse manifestum est. Omnes tamen has eius dotes ilex solo prouocat cocco. Granum hoc. Primūq; ceu species frutices paruos aquifoliæ ilicis: quisquisiū uocant: pensionem alteram tributi pauperibus hispaniæ donati. Vsum eius gratiorem in cōchylii mentioe tradidimus. Gignitur & in galatia africa: pisidia: cilicia. Pessimū in sardinia. Galliarū glandiferæ maxime arbores agaricum ferunt. Est autem fungus candidus odoratus: antidotis efficax: in summis arboribus nascens: nocte relucens. Signū hoc eius: q; in tenebris decerpitur. E glandiferis sola: quæ uocatur ægyllops: fert pannos arentes: musco uillo: canos: non in cortice modo: uerum & e ramis dependentes cubitali magnitudine: odoratos ut diximus inter unguenta. Suber minima arbor: glans pessima: rara: cortex tantum in fructu: præcrassus ac renascēs: atq; etiam in denos pedes undiq; explanatus. Vsum eius anchoralibus maxime: nauium: piscantiumq; tragulis: & cadorum obturamentis. Præterea in hyberno fœminarum calceatu. Quamobrem non in facete græci cortices arborum appellant. Sunt qui fœminam ilicem uocent: atq; ubi non nascitur ilex: pro ea subere uruntur. In carpentariis præcipue fabricis ut circa elin & lacedæmonem: nec in italia tota nascitur: aut in gallia omnino.

Quarum sint in usu cortices. CA. IX.

Ortex e fago: tilia: abiete: picea: in magno usu agrestium. Vasa corbesq; ac patentiora quædam messibus conuehendis uindemijs faciunt: atq; prætexta tuguriorum. Scribit in recenti ad duces explorator incidens litteras a succo. Necnon in quodam usū sacrorum religiosus est fagi cortex. Sed non durat arbor ipsa.

De scandulis & pinu: pinastra: abiete: picea: larice: taxa: CA. X.

S Candulae e robore aptissima: mox e glandiferis aliis: fagoq: facillime ex omnibus q: resinam ferunt: sed minime durant: praeterq: e pino. Scandula contecta fuisse roma usq: ad bellum Pyrrhi annis quadringentis. Lxx. Cornelius Nepos auctor est. Silurū certe dilinguebatur insignibus. Fagutali Ioui ē nunc est ubi Iuets fageus fuit: portaq: querculana: colle in quem uimina petebantur: totq: fucis quibusdam & geminis. Qu. Hortensius dictator cum plebs secessisset in ianiculum: legem in aesculeto tulit: ut ea quod iussisset: omnes q: uirites tenerent. Peregrinae tunc uidebantur: quoniam nō erant suburbanā: pinus atq: abies. Omnesq: quae picem gignunt: de quibus nunc dicemus. Simul ut tota condiendi una ordo cognoscatur. Quae ferunt in asia aut in oriente e praedictis picē. In europa sex genera cognatarum arborum resinam ferunt. Ex iis pinus: atque pinaster folium habent capillamenti modo praetenuē: longumq: & mucrone aculeatum. Pinus fert minimum resinā: interdum ex nucibus ipsis de quibus dictum ē. Viscis ut a scribarur generi. Pinaster nihil aliud est q: pinus siluestris: mira altitudine: & a medio ramosa sicut pinus in uertice. Copiosiore dat haec resinam quo dicemus modo. Gignitur & in planis. Eadem arbores alio noie ēē per oram italiae: quas sibilas uocant: ut pleriq: arbitratur: sed graciles: succinctorēs: & enodes liburnicarū in ad usus: pene sine resina. Picea mōtes amat atq: frigora: feralis arbor: & funebri indicio ad hāres posita: ac regis uirens. lam tamen & in domo recepta: tōsili facilitate. Haec plurimam resinam fundit: interueniente candida gemma tam simili thuris: ut mixta uisū discerni non queat: & inde fraus sepelitur alic. Omnibus iis generibus folia breui serā: & crassiore: duraq: ceu cupressis. Piceae rami pene statim ab radice modici uelut brachia lateribus inhaerent. Similiter abiecti expetitae: nauigis. Situs in excelso montium ceu maria fugerit: nec forma alia. Materies uero praecipua trabibus: & plurimis uitae operibus. Resina ei uitium. Vnde fructus unus piceae: exiguumq: sudat: aliquando cōtactu solis. E diuerso materies quae abieti pulcherrima: piceae ad fissiles scandulas: cupasq: & pauca alia secamenta. Quinto generi situs idem: eadem facies: larix uocatur: materia praestantior longe: incorrupta uis: & humori contumax: rubens praeterea: & odore acrior. Placulum huic erumpit liquoris: melleo colore: atq: lentiore: nunq: durascentis. Sextū genus est taxa pro parte dicta: abundantior succo q: reliqua: partior liquidiorq: q: picea: flāmis ac lumini factorum etiam grata. Hanc mares dūtaxat ferunt: & eam quam graeci lycē uocant odoris grauissimi. Laricis morbus est ut taxa fiat. Omnia at haec genera accensa fuligine immodica carbonem repetere expuūt: cum eruptionis crepitu: ei aculanturq: longe: excepta larice: quae nec ardet: nec carbonem facit: nec alio modo ignis ut consumitur: q: lapides. Oia uero ea perpetuo uirent: nec facile discernuntur in fronde etiam a peritis: tanta natalium mixtura est. Sed picea minus alta q: larix. Illa crassior leniorq: cortice: folio uillosior: pinguior: & densior: molliorq: flexu. At picea rariora ficioraq: folia & tenuiora ac magis argentea. Totaq: horridior est & perfusa resina. Lignū ut ro abieti similis. Latix uisū radicebus non repullulat picea repullulat: ut in lelbo accidit in cōfesso nemore pyrrheo. Alia etiam generibus ipsis in sexu differentia. Mas breuior & durior: femina procerior. Pinguioribus foliis: & simplicibus: atq: nō rigētibus. Lignū maribus durum: & in fabrili ope contortum: foeminae mollius: publico discrimine in securibus: Eae in quocunq: genere deprehendunt marem: quippe respuantur: & fragosius fidūt: agris reuellunt. Ipsaq: materies retortida: & nigrior maribus radix. Circa idā in troade & alia differentia est montanae maritimaq: Nāq: in Macedonia & arcadia circa elin pmutāt noia. Nec cōstat auctoribus qd cuiq: gñi attri buāt: nos ista romano discernimus iudicio. Abies e cūctis amplissima est: & foemina ē plixior. Materia mollior: uisiorq: arbore rotūdior: folio pinato: densa ut imbres nō trāsmittat: at hylarior intuitu. E ramis genex hōzē pānicularū mō nucamenta squamatim cōpacta dependunt pterq: larici. Haec quoq: abietes masculae prima in parte nucleos hñt: nō itē foeminae. Piceae uero totis pāniculis miorib: gracilioribusq: mimos: ac nigros. Propter qd graeci phthiophorū eā appellāt. In eadē nucamenta maribus sunt: ac minus resina roseida. Similis his ē nūc aspectu ē: ne qd pterea taxus: minus uirēs: graciliorq: & tristis: ac dira: nullo succo: ex oibus sola baccifera. Mas noxio fructu. Latiale qppe baccis i hispania p̄cipue uenenū inest. Valā ē uitoria ex ea uinis in gallia facta mortifera fuisse cōpertū est. Hanc Sertius simlacē a graecis uocari dixit. Et ēē in arcadia tā pntis ueneni: ut si q: dormiant sub ea: cibūe capiant moriant. Sunt qui & taxica hinc appellata dicāt uenena: quae nunc toxica dicimus: quibus sagittae tingant. Repertum innoxiam fieri: si in ipsam arborem clauus aereus addicatur.

uel segmē
ta

uel stactē

uel torta
uel rota

abo bu bu

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

SURT

Quibus modis fiant genera picis: & quomodo fiat cædrium: & de spissa pice quomodo fiat & quibus modis resina coquatur.

CA. XI.

Pix liquida in europa e tæda coquitur nauibus muniendis: multosque ad alios usus. Lignum eius cõcisũ furnis undiq; igni extra circumdato ferro ut prius sudor aque mō sit: in canali. Hoc ex cædro in syria cædriũ uocaf: cui tãta uis ẽ: ut in ægypto corpa hoĩum de functõge eo perfusa seruent. Sequens liquor crassior iam picem fundit. Hæc rursus in cortinas areas cõiecta: aceto spissatur: & coagulata brutiæ cognomẽ accipit: dolijs dũtaxat ualif q; cæteris utilis: lentore ab alia pice differens. Itẽ colore rutilante: & q; pinguior est. E tæda oia illa fiunt. E picea resina feruentibus cocta lapidibus in aluetis ualidi roboris: aut si aluet non sint strigis congerie uelut in carbonis usu. Hæc in uinũ addit: farina mō tusa: nigrior colore. Eadem resina si cum aq; leuius decoquatur: colenarq; ruffo colore lentescit: ac stillantia uocaf. Seponũtur autẽ id fere uisita resinae corticisq;. Alia temperies ad crapulam. Nãq; flos crudus resinae cum multa hastula tenui breuiq; auulsus concidit ad cribrũ minuta: deinde feruenti aqua donec coquatur perfundit. Maius expressum pingue præcipua resina fixatq; rara: nec nisi paucis in locis salsalpinae italiae: conueniens medicis. Resinae albæ conũ in duobus aquæ pluuiæ coquit. Alii ualidius putant sine aqua coquere lento igne tota die: utiq; uasẽ aris albi. Itẽ terebintham in tagine referuenti: hanc cæteris præferentes. Proxima ex lentisco.

uel terra

L. H. H. H.

nonitico

De zopisã & sapino: & quæ arborũ materia in precio

CA. XII.

Non omittẽdũ apud eosdẽ zopisã uocari deraãm nauibus maritimis picẽ cũ cera nihil nõ experiente uita: multoq; efficaciorẽ ad oia quibus pices: resinaq; profunt uide licet adiecto salis callo. Aperit picea e parte solari nõ plaga: sed uulnere ablato corticis: cum plurimũ bipedali hiatur: ut a terra cubito cũ minimũ abfit. Nec corpori ipsi parçif: ut in cæteris: qm̃ hastula in fructu est. Vegẽ hæc terræ pxima laudat. Altiõr amaritudinẽ aũ. r. Postea humor omnis e tota cõfluit in ulorẽ. Item i tæda. Cum id manare desit: simili mō ex alia parte aperitur: ac deinde alia. Postea tota arbor succidit: & medulla eius urit. Sic & in syria terebintho detrahunt cortices. Ibi qdẽ & e ramis ac radicibus cũ resina dancẽ ex iis partibus. In macedonia laricem masculam urunt: foeminae radices trũ. Teopompus scripsit in apollinitage agro picẽ fossilem non deteriorẽ macedonica inueniri. Pix optima ubiq; ex apricis aquilonis sit. Ex opacis horridior: uirũq; præferens. Frigida hyeme deterior: ac minus: copiosa & decolor. Quidã arbitrant in montosis copia præstantiorẽ fieri ac coloratorẽ: & dulciõrẽ quoq; & gratiõrẽ dũ resina fit. Decoctam autẽ minus picis reddere: qm̃ in infeg; abeat: tenuiõrẽq; esse ipsas arbores q; in planis. Sed has & illas serenitate steriliores. Fructũ quædã proximo anno ab incisu lar giuntur. Alia secũdo: Quædã tertio. Explet autẽ plaga resina: nõ cortice: nec cicatrice: q; in hac arbore nõ coit. Inter hæc genera propriũ quidã fecere sapiũq; ex cognatide eaq; serit. Qualis: dicta est nucleis. Eiusq; arboris imas partes tædas uocant: cum sit illa arbor nil aliud q; picea fertilitatis paulum mitigat: & sãtu. Sapii autem materies cæsiq; e genere fit: sicuti docebimus.

etiam in

arboribus

uel utriq;

uel serum

De fraxino genera eius quattuor.

CA. XIII.

Materie enim cã reliquas arbores natura genuit. Copiosissimamque fraxinũ. Procera hæc ac teres: pennata & ipsa folio. Multũque Homeri pconio & Achillis hasta nobilitata. Materies est ad plurimã utilis. Ea quidẽ que fit in ida troadis in trũ cædro similis: ut ementes fallat cortice ablato. Graeci duo genera eius fecere. Longã etodem: Alteram brevẽ duriorẽ: fusciõrẽque: laureis folijs. Bumeliam uocant i macedonia amplissimã lentissimãque. Alii situ diuisere. Cãpestrem. n. esse crispã: montanam spissã. Folia eaq; iumentis mortifera. Cæteris ruminantiũ innocua graeci prodidere. In italia nec iumentis nocet. Cõtra serpentes uero succo expresso ad potũ: & impolita ulceribus opifera: ac nihil æque reperit. Tãtaque est uis: ut ne matutinas qdem occidentẽ sue umbras q; uis sint longissima: serpens arboris eius attingat: adeo ipsã pcul fugat. Experta pdimus. Si frõ de ea gyro claudat ignis & serps: in ignes potius q; in fraxinũ fugere serpetem. Mira naturæ benignitas: priusq; hæc prodeant flore fraxinũ: nec ante conditas folia dimittere.

For. Apr. H. H. H.

Folia fraxinũ mortifera

De tilia genera duo.

CA. IIII.

Tilia mas & foemina differunt omni modo. Nanque & materies maris dura ruffior q; ac nodosa & odoratiõr. Cortex quoq; crassior: ac detractus inflexibilis. Nec semen fert aut florem ut foemina: q; crassior arbore: materia cãdi da: scellenque est. Mize in hac arbore fructũ a nullo aialium attingi: folioq; corticisq; succum dulce esse. Inter

P

corrice & lignum tenues tunicas multiplici membranae quibus uicula tiliæ uocant. Tenuissimæ eoz philyræ coronaræ lenicis celebres antiquorūq; honore. Materies teredinæ non sentit: peccitate perq; modica: uerū utilis.

De acris generibus. x.

CA. XV.

uel alinon

Acer eiusdē fere amplitudis: opeq; elegantiæ ac subtilitate cædro secūdū. Plura eius genera. Albū quod p̄cipuū cādoris uocat gallicū: in trāspadana italia trāsq; alpes nascēs. Alteq; genus crispo maculæq; discursū: q; cū excellētior fuit: a similitudine caudæ pauonū nomē accepit. In istria rhetiæq; p̄cipuū. E uiliori gñe crassiu: niū uocat. Græci sicut discernūt. Cæpestre. n. cādīdū esse: nec crispu: q; glinon uocat. Montanū uero crispus duriorq; ē: nunc e mascula crispus ad lautiora opera. Tertium genus zygiam rubentem fissili ligno: cortice liuido: & scabro. Hoc alii proprii generis esse malunt: Et latine carpinū appellant.

uel silentio quodam

Bruco: mollusco: & staphilodendro: & buxo genera tria. CA. XVI. Vicherrimū uero est bruscu: multoq; excellentius etiānum molluscū. Tuber utrunq; arboris eius: Sed bruscu intortius crispu. Molluscū simplicius sparsū. Et si magnitudine mēsaq; caperet: haud dubie præferret cædro. Nunc intra pugillares lectōrūq; filicios: aut laminas: raro usu spectat. E brusco fiunt & mensæ nigrescentes. Reperitur & in alno tuber: tanto deterius q̄to ab acere alnus ipsa distat. Aceris mares prius florent. Et nūc in siccis natæ præferunt aquaticis: sicut & fraxini. Est & trans alpes arbor simillima aceri alba in materia: quæ uocatur staphylodendron. Fert filiquas: & in iis nucleos sapore nucis æquellana. In primis uero materies honorata buxo est raro crispanti: nec nisi radice: cætero lentis ex materia silentis: & quadā duriciā ac pallore cōmendabilis. In ipsa uero arbore topiario opere. Tria eius genera: gallicū quod in metas emittitur: amplitudineq; procerior est. Oleastrum in oī usu dānari fert grauem odorem. Tertiu genus nostratē uocat. Siluestre (ut credo) mitigatū satū: diffusius & densitate parierū uirens semper ac tonsile. (Buxus pyrenæis ac cytoro montibus plurima: ac bere cynthi: tractu. Crassissima in corsica florem nō serendo. Quæ causā amaritudinis mellis. Semē illius cunctis animantibus inuisum. Hæc in olympo macedoniæ gracilior: sed breuis. Amar frigida: aprica: ligni quoq; duriciā quæ ferro: nec flamma: nec carbone uilis.

De ulmo genera quattuor.

CA. XVII.

Uter has atq; frugiferas materiae uituq; amicicia accipitur ulmus. Græci duo eius genera nouere. Montosam: quæ sit amplior: Cæpestre: q; fruticosa. Italia artinias uocat excellentissimas: & ex iis sicanas illis p̄fert: q; nō sunt riguæ. Alteq; genus gallicas: Tertiu nostrates: dēsiore folio: & ab eodē pedicolo nūerosiore. At quartū siluestre. Inter q̄s artinias nō ferūt. Samarā ita uero uocat ulmi semē. Oēsq; e radicū plāris pueniūt. Reliquæ semine.

De arborum natura per situs.

CA. XVIII.

Nunc celeberrimis arborum dictis: quædam in uniuersum de cunctis indicanda sunt. Montes aman: cædrus: larix: tæda: & cætere e quibus resina gignitur. Item aquifolias: buxus: ilex: iuniperus: terebinthus: populus: ornus: cornus: carpinus. Est & in apennino frutex qui uocatur cotinus: ad liniamenta modo conchylii colore insignis. Montes & ualles diligit abies: robur: castaneæ: tilia: ilex: cornus. Aquosis montibus gaudent acer: fraxinus: forbus: tilia: cerasus. Non temere in montibus uisæ sunt prunus: punicæ: oleastri: iuglans: morus: sambuci. Descendunt etiā in plana cornus: corylus: quercus: ornus: acer: fraxinus: fagus: carpinus. Subeunt & in montosa ulmus: malus: pyrus: laurus: myrtus. Sanguinei fructus ilex: tingendisq; uestibus nascentes genistæ. Gaudet frigidis forbus: & magis etiā betulla. Gallica hæc arbor mirabili candore: atq; tenuitate terribilis magistratuū uirgis. Eadem circulis flexibilis: item corbium sportis. Bitumen ex ea galliæ excoquant. In eisdem situs comitatur & spina nuptiarum facibus auspiciatissima: quoniam inde fecerint pastores qui rapuerunt fabinas: ut auctor est Masurius. Nūc facibus carpinus & corilus familiarissimæ. Aquas odere cupressitu glandes: castaneæ: laburnum. Alpina & hæc arbor: nec uulgo nota. Dura ac candida materies cuius florem cubitalem longitudine apes non attingunt. Odit & quæ appellatur louis barba in opere topiario tonsilis: & in rotunditate spissa: argenteo folio. Non nisi in aquosis proueniunt salices: alni: populi: filix. Ligustra tessēris utilissima. Item uacinia italiæ in aucupis sacra. Gallie uero etiā purpura tingendi causā ad seruatorum uestes. Quæcunque communia sunt montibus planisque maiora sunt: aspectuque pulchriora. Quæ in campestribus: meliora materie. Crispiora quæ in montibus exceptis malis pyricis.

Diuisio generum.

CA. XIX.

Raterea arborum aliis decidunt folia: aliae sempiterna coma uident. Quae differenti-
am necesse est antecedit prior. Sunt enim arborum quaedam omnino huiusmodi: quae-
dam urbaniores: quas his placet nominibus distinguere. Ergo mites: quae fructu aut
aliqua dote umbrarumue officio humanius iuuat: non sprobe dicantur urbanae.

Quibus folia non decidant: & de rhododendro. CA. XX.

Arum generi non decidunt olea: lauro: palma: myrto: cupresso: pinis: quibus: rhododē-
dro. Et quis herba dicat: fabina rhododendro: ut nose appetat graeci. Alii neris
uocant: alii rhododaphne: sempiternū frōde rosa similitudine canit. Fructicosum.
Iumentis caprisque & ouibus uenenum est. Idem hoc contra serpentium uenena remedio.

Item quibus folia non decidunt: & quibus non omnia folia cadant: & quibus locis nulla arbor. CA. XXI.

Siluestrium generis folia non decidunt abieti: larici: pinis: iuniperis: cedro: terebintho:
buxo: ilici: aquifolio: suberi: taxo: tamarici. Inter utraque genera sunt adrachne i graecia:
& ubique unedo. Reliqua enim folia decidunt his: pteriq in cacuminibus. Non decidunt
autem & in fruticū genere quibusdam rubo & calamo. In thurino agro ubi urbs sybaris fuit:
ex ipsa urbe prospictebatur quercus una non quae folia dimittens: nec ante mediā aetatem germi-
nans. Idque misge est graecis auctoribus proditum. Apud nos postea sileris. Nam locoge tanta uis est:
ut circa memphim aegypti: & in elephantine thebaidis nulli arbori decidant: ne uibus quidem.

De natura folioque cadentium: & quibus folioque uariis colores. CA. XXII.

Aetera omnes extra praedictas (etenim numerare longum est) folia deperdunt. Obserua-
tumque non aescere: nisi tenuia & lata & mollia. Quae uero non decidant callo crassa
& angusta esse. Falsa definitio est non decidere his quae succus pinguior sit. Quis enim
potest in ilice intelligere? Decidere Timaeus mathematicus sole scorpiōne transiente
sideris ut ut quodam ueneno aeris putat. Cur ego non eadem causa aduersum omnes polleat: iure mire-
mur. Cadunt plurimis autumno. Quaedam tardius amittunt: atque in hyemes prorogant moras. Nec in-
terest maturius germinasse: utpote cum quaedam prima germinat: & inter nouissimas nudent. Ut
amygdala: fraxini: sambuci. Morus autem nouissime germinat: & cum primis folia dimittit. Magna
& hoc uis folii. Prius decidunt in siccis maerisque: & uetustate prius arbori. Multaque etiam antequam
maturescat fructus. In ferotina ficu: & hyberna pyro & malo granato: est pomū tantū aspici in matre.
Neque his quae semper retinet comas: eadem folia durat: sed subnascentibus aliis tunc aescunt uetera.
Quod euenit circa solstitium. Maxime folioque unitas in suo cuius genere permanet: praeterque po-
pulo: hederæ: crotoni: quam & cinum diximus uocari.

De populo tria genera: & quoque folioque figura mutetur. CA. XXIII.

Opuli tria genera: alba: & nigra: & quae lybica appellatur minima folio ac nigerrima:
fungisque enascentibus laudatissima. Alba folio bicolor: superne candidans: inferiore
parte uiridi. Huic nigraeque & crotoni folia in iuuenta circinnate rotunditatis sunt. Ve-
rustiora in angulos exeunt. Econtrario hederæ angulosa rotundant. Populoque foliis
grandissima lanugo. Euolat candida. Tradita folio numerosiore candida: & ut uilli. Folia grana-
tis & amygdalis rubentia. Misge in primis id quod ulmo: tiliace: olea: populo albae: & salici eue-
nit. Circumagunt. n folia eaque post solstitium. Nec alio argumento certius intelligit sydyus cōfectū.

Quae folia uersentur omnibus annis: quae foliorum ex eius palmis cura & usus: & foliorum
mirabilia. CA. XXIII.

St & publica omnium foliorum differentia. In ipsis namque pars inferior a terra herbido ut
ret colore. Ab eadem leuiores. Nervos callique & articulos in superiore habet parte. Incl-
suras uero subter: ut manus humana. Olea supernae candidiora: & mius leuia. Itē hederæ.
Sed omnium folia quotidie ad solem oscitant: interiores partes tepescere uolentia. Super-
rior pars omnium lanuginē quatuordecimque habet: quae in aliis gentium lana est. In oriente funes ualidos
& palmae foliis fieri dictum est: eosque in humore ualidos esse. Et apud nos uere palmae a matre
integre decerpuntur. Meliores enim sunt quae non diuisae fuerint. Siccatur sub tecto quaternis
diebus. Mox in sole expanduntur. Et noctibus relictæ donec candore inarescant. postea in ope-
ra diuiduntur. Latissima folia sunt fico: uiti: platano. Angusta myrto: punice: olea. Capillata pino:
cedro. Aculeata aquifolio & ilicium generi. Nam iunipero spina pro folio est. Carnosa cupressos:
tamarici. Crassissima alno. Longa harundini coici. Palmae etiam duplicia. Circinnata pyro. Mucro-
nata malo. Angulosa hederæ. Diuisa platano. Insecta pectinum modo piceae: abieti. Sinuosa toto

p 11

ul' rhicinū
uel cicis

ambitu robori. Spinosa cute rabo. Mordacia sunt quibusdam: ut urticis. Pungenta pino: piceae abieti: larici: caedro: aq. foliis. Pediculo breui oleae: & ilici. Lægo uitibus. Tréulo populis. Et hinc foliis inter se crepitania. Iam & in pomo ipso mali quodã in gñe parua mediis emicant folia. Interim & gemina. Præterea aliis circa ramos: altis in cacumine ramoz. Robori & in ipso caudice iam densa ac rara: semperq; lata rariora. Disposita myrto. Concava buxo. Inordinata pomis. Plura eodẽ pediculo exeuria malis pyriscq;. Ramulosa ulmo: & cytho. Quibus adiciit Cato decidua a populo quernaz: aialibus iubẽs dari nõ perarida. Bubus qdẽ & ficulnea: lignaz & hederacia. Danf & ex harundine ac lauro. Decidunt sorbo uniuersa. Cæteris paulati. Et de foliis hædenus.

De ordine naturæ in satib: & de flore arborum: & cõceptu: & germinatione: & partu: & quo ordine florent.

CA. XXV.

Rdo autem naturæ annuus ita se habet. Primus est conceptus flare incipiente uento fauonio. Exinde fere. vi. idus febru. Hoc enim maritant uiuescentia e terra. Cũ etiam equæ in hispania ut diximus. Hic est genialis spiritus mundi a fouendo dictos: ut quædam existimauerit. Flar ab occasu ægnoctiali uer. inchoans: caritione rustici uocant gestiente natura semina accipere: eozq; aiam inferente oibus satib. Conciunt uariis diebus: & p sua quæq; natura. Alia. ptinus ut aialia. Tardius aliqua & diutius grauida partus gerunt. Quod germinatio ideo uocatur. Parsunt uero cũ florent. flozq; ille ruptis constat utriculis. Sed educatio in pomo est. Hoc & germinatio arborz. Flos est pleni ueris indicium: & anni renascẽtis. Flos gaudium arborum. Tunc se nouas aliasq; q̄ sunt: ostendit. Tunc uariis coloz picturis in certamẽ usq; luxuriant. Sed hoc negatũ pleriscq;. Nam nec omnes florent: sed sunt tristes quædã: quæq; nõ sentiant gaudia annoz. Nam neq; illex: picea: larix: pinus: ullo flore exhilarant: natalesue pomorum recuris annuos uersicolori nuncio promittunt. Nec fici atq; caprifici. Protinus enim fructum flores gignunt. In fici mirabiles sunt & abortus: qui nunq; maturescit. Nec iuniperi florẽt. Quidam earum duo genera tradunt. Alteram florent: nec ferre. Quæ uero nõ florent: ferre protinus baccis subnascẽtibz quæ biennio hæreant. Sed id falsum: omnibzq; iis dura facies semper. Sic & hoim multas fortuna sine flore est. Omnes aut germinant etiam quæ nõ florent. Magna & locoz differentia. Quippe cum ex eodem gñe quæ sunt in palustribus priora germinet: mox capestria: nouissima in siluis. Per se autem tardius pyri siluestres q̄ cætera. Primo fauonio germinat cornus. Proxime laurus. Pauloq; ante æquinoctiũ tilia: acer. Inter primas uero populus: ulmus: lilia: alnus: nuce. Festinat & platanus. Cæteræ uere concepto aq. uis folium terebinthus: paliurus: castanea: glandes. Serotino autem germine malus: tardissimo suber. Quibusdam gemina germinatio: nimia soli ubertate: aut inuisantis caeli uoluptate: quod magis in herbis segetum euenit. In arboribus tamen nimia germinatio elafescit. Sunt alia naturalis quidẽ quibusdam germinationes: pariterq; uernæ: quæ suis constant syderibus: quarum ratio aptius reddet. ob hoc tertio uoluntate. Hyberna aquilæ exortu. Aestiuæ canis ortu. Tertia arcturi: Has duas qdem omnibus arboribus cões putant. Sentiri aut maxime in fico: uite: punicis: causam afferentes: qm̄ in thessalia macedoniaq; plurima tunc ficus exeat. Maxime tamẽ in ægypto apparet hæc ratio. Et reliquæ qdem arbores ut primum cõepere continuant germinationem. Robur & abies & larix intermittit tripartito: ac terna germina edunt. Ideo & inter squamas corticẽ spargunt. Quod oibus arboribus in germinatione euenit: qm̄ pgnantiũ rumpit cortex. Est autem prima eaz incipiente uere circiter. xv. diebus. Iterum germinant transeunte geminos sole. Sic fit ut dum prima cacumina impelluntur: se cutis aperiat geniculato incremento. Tertia est earũdem ad solstitiũ breuissima: nec diutius septẽnis diebus. Clareq; & tunc cernit excrefcentium cacuminum articulatio. Vitis sola bis parturit: cum primum emittit uiam: itezq; cum digerit. Eorum quæ nõ florent: partus tantum est & maturitas. Quædam statim in germinatione florent: properantq; in eo: sed maturescit uide: ut uites. Serotino quædam germinatu florent: maturantq; celeriter: ut morus: quæ nouissima ut banarum germinat: nec nisi exacto frigore: ob id dicta sapientissima arborum. Sed cum coeperit in tantum uniuersa germinatio erumpit: ut una nocte peragat etiam cum strepitu. Ex iis quæ hyeme: aquila exorient (ut diximus) concipiunt: floret prima omnium amygdala: menfe lanuario. Martio uero poma matura. Ab ea proxime florent armeniaca: dein tuberes: & præcoces. Illæ peregrinæ: hæc coactæ. Ordie autem naturæ siluestrium primæ sambucus: cui medulla plurima: & cui nulla cornus mascula. Vrbana malus: paruozq; post ut simul possit uideri: pyrus & cerasus & prunus. Sequitur laurus: illanzq; cupressus. Deinde punica: fici. At uites & olea florentibus iam iis germinant. Conciunt uergiliarum exortu. Hoc sydus illarum est. Floret autem sol-

del catulionem

lucida in
no bu

stio ultis: & quæ paulo ferius incipit olea deflorescunt omnia septenis diebus: non celerius. Quædam tardius. Sed nulla pluribus bis septenis. Omnia & intra .viii. iulii idus etesiarum præcurſa. Nec statim fructus sequitur in aliquibus.

De corno: & quo tempore quæque ferant: & quæ fructu non ferat: & quæ infelices existimantur: & quæ facillime fructum perdunt: & quibus fructus antequam folium nascatur. CA. XXVI.

Ornus enim circa solstitia reddit primo candidum: postea sanguineum. Ex eo genere semina post autumnum fert baccas acerbis & ingustabiles cunctis animantibus. Ligno quoque fungosa & inutilis. Cum mas e fortissimis: quæ sit tanta differentia ab eodem genere. Et terebinthus messibus reddit semina: & acer: & fraxinus: nuces: & mala: & pyra: præterquam hyberna: aut præcocia. Autumno glandifera. Serius etiam non uergiliæ occasu. Aesculus tantum autumno. Incipiente autem hyeme quædam genera mali pyricæ & suber. Abies flores croci colore circa solstitium. Semen uero reddit post uergiliæ occasum: pinus autem & picea præueniunt germinatione .xv. fere diebus. Semen uero post uergiliæ & ipsæ reddunt. Cædri & iuniperus: & illex annuæ fere habentur: nouisque fructus in iis cum autumno pendet. In maxima tamen admiratione pinus est. Habet fructum matureſcentem. Habet proximo anno ad maturitatem uenturum: ac deinde tertio. Nec ulla arbor audius se promittit. Quo mense ex ea nux decerpitur: eodem matureſcit alia: Et sic dispensatur: ut nullo non mense matureſcant. Quæ se in arbore ipsa diuisere uocatur zamia: læduntque cæteras: nisi detrahantur. Fructum arborum solæ nulli ferunt: hoc est ne semen quidem tamarix. Scopis tantum nascens populus: alnus: ulmus: attinia alaternus: cui folia iter illi eam & oliuam. Infelices autem existimantur: damnataque religione: quæ neque feruntur unquam: neque fructum ferunt. Cremutius auctor est: nunquam uisere arbor est: ex qua Phyllis se suspenderit. Quæ gummi gignit: post germinationem aperitur. Gummi uero non nisi fructu detracto spissatur. Nouellæ arbores carent fructu quamdiu crescunt. Perdunt autem facillime ante maturitatem palma: ficus: amygdala: malus pyrus. Item punica: quæ etiam roribus nimis & pruinis florem amittit. Quæ de causa inflectunt ramos eius: ne subrecti humorem insectum excipiant: atque contineant. Pyrus & amygdala etiam si non pluat: sed fiat austrinum cælum atque nubilum amittunt florem: & primos fructus cum si defloerere tales dies fuerint. Occisime autem salix amittit semen antequam omnino maturitatem sentiat: Ob id dicta ab Homero frugiperda. Secutaque ætas sceleris suo interpretata est hanc sententiam: Quando semen salicis mulieris sterilitatis medicamentum esse constat. Sed hoc quoque prouidens natura facile nascenti & depaucto surculo. incuriosus semen dedit. Vna tantum proditur ad maturitatem proferre solita in creta insula ipso descensu louis spelunca toruam ligneamque magnitudine ciceris. Fiunt uero quædam & loci uicinis in fructuosa: ut in paro sylua cædua: quæ nil fert. Perficæ arbores in rhodo florere tantum. Fit hæc differentia & ex sexu. In iis esse mares quæ non ferunt. Aliqui hoc permutantes mares esse: quæ ferat: tradunt. Facit & densitas sterilitatem. Gignentium autem quædam ex lateribus ramorum & cacumibus ferunt: ut pyrus: punicus: ficus: myrtus. Cætero eadem natura quæ frugibus. Namque & in eis spica in cacumen nascitur. Legumina in lateribus. Palma sola ut dictum est: in spatulis hæret fructum racemis ppendentem. Reliquis sub folio pomum: ut protegat: excepta fico: cui folium maximum umbrosissimumque. Et ideo supra id pomum: demum ferius folium nascitur quam pomum. Insigne prodit in quodam genere cilicæ cypricæ helladice: ficos sub folio: grossos uero supra folium nasci. Ficus & præcoces habet: quas athenis pdromos uocant. In iaconico genere maximæ sunt.

De biferis & triferis: & quæ celerime fenescant: & de ætatibus earum. CA. XXVII.

Vnt & biferæ in eisdem. In cea insula caprifici trifere sunt. Primo foetu sequens euocatur: sequenti tertius. Hoc fici caprificant. Et caprifici autem ab aduersis foliis nascuntur. Biferæ & in malis ac pyris quædam sicut & præcoces. Malus siluestris biferæ. Sequens eius fructus post arcturum in apricis maxime. Vites quidem & trifere sunt: quas ob id insanas uocant: quoniam in iis alia matureſcunt: alia turgescunt: alia florent. M. Varro auctor est: uitæ fuisse myrticæ apud matreans triferam: & malum in agro consentino. Hoc autem euenit perpetuo in frauentensi africæ agro: de quo plura alias: ea est soli fertilitas. Trifera est & cupressus. Namque baccæ eius colliguntur mense Ianuario: & Maio: & Septembri: ternasque earum gerunt magnitudines. Est uero & in ipsis arboribus: et honestis peculiaris differentia. Summa sui parte fertilior est arbutus. Quæ nec in inferiore iuglandes: fici: matifera. Omnes quo magis fenescunt: eo maturius ferunt: & in apricis locis nec pingui terra. Siluestriora omnia tardiora. Quædam ex iis omnino non matureſcunt. Item quæ sub arantur: aut quæ ablaqueantur: celeriora neglectis hæc & fertilia. Est

etiamnum ætatis differentia. Amygdala enim & pyrus in senecta fertilissima: ut glandifera: quoddam genus ficoge. Cæteræ eius in iuventa tardiusq; maturantes: quod notat in vitibus maxime. Vetus horibus. nuimū melius: nouelis copiosius. Celerissime uero senescit: & in senecta deteriorē fructum gignit: malus. Namq; & minora poma proueniunt: & uermiculis obnoxia. Quæ & in ipsa arborē nascuntur. Ficus sola ex omnium arborge foetu maturitatis causa medicatur. lam quidem ex portentis: qm̄ maiora sunt præcocia præposteris. Omnia autem celerius senescunt ꝑ fecunda. Quis & protinus moriunt aliqua celo fecunditatem omnem eblandito: quod maxime vitibus euenit.

De moro.

CA. XXVIII.

Contra morus tardissime senescit: fructibus minime laborans. Tarde & ea quorum cæsa materies: ut acer: palpa: populus. Et subarata ocuis senescunt.

De filuestribus.

CA. XXIX.

Siluestris autem tardissime. Atq; ꝑ totū omnis cura fertilitate adicit: fertilitas senectū ideoq; & præfiorient talia & ꝑgerminant: atq; in totum præconia fiunt. Quonia ois infirmitas celo magis accidit. Multæ uero plura gignunt: ut diximus in glandiferis: inter quæ laurus uuas suas: maximeq; sterilis: q̄ non gignit aliud: obq; id a quibusdā hinc exultimatur. Ferunt & auellanæ uulos compachili callo ad nihil utiles.

De buxo: & faba græca siue loto.

CA. XXX.

ut de quis: uel de gbo

Purima uero buxus. Nam & semen suū: & granū quod cartegon uocant: & a septentrione uiscum: a meridie hyphear: e quis plura mox paulo. Interdum pariter res quaternas habent. Arborge quædā simplices: quibus a radice caudex unus & rami frequētes: ut oliuæ: fico: uiti. Quædā fruticosi generis: ut paliurus: myrtus. Itē nux auellana. Quinimo melior est & copiosior fructu in plures dispersa ramos. In quibusdā omnino nullus: ut in suo genere buxo: loto transmarina. Quædā bifurca: atque et in quinias partes diffusa. Quædā indiuidua: nec ramosæ: ut sambucti. Quædam indiuidua ramosæ: ut piceæ. Quibusdā ramosæ ordo sicut piceæ: abieti. Aliis inconditus: ut robori: malo: pyro. Et abieti quidē subiecta diuisura: ramiq; in cælū tendētes: non in latera proni. Mirum cacuminibus eorū decisis mori: totis uero detruncatis durat. Et si infra q̄ rami fuere præcidatur: quod superest uiuit. Si uero ea cumen tantum auferatur: tota moritur. Alia ab radice brachiata: ut ulmus. Alia in cacumine ramosa: ut pinus: loto: siue faba græca: quam romæ a sua uitate fructus siluestris quidem: sed cerasoge pene natura loto appellat. Præcipueq; domibus expetitur: ramosæ petulantia: breui caudice: latissima: ex patentiū umbra: & in uicinas domos sepe transfiliētū. Nulli opacitas breuior: nec aufert solem hyemē decidenti bus foliis. Nullis cortex iucundior: aut oculos excipiens blandius. Nulli rami longiores ualidioresq; aut plures: ut dixisse totidem arbores liceat. Cortice pelles tingunt radice sanas. Malis proprium genus. Ferax enim rostra reddunt: ad hærenibus uis maximo minoribus. Ramosæ aliqui cæci: qui non germinant. Quod natura fit si non eualeuerit: aut poena cum amputatos cicatrix hebetauit. Quæ diuiduis in ramo natura est: hæc uiti in oculi: harūdini in geniculo. Omnium terræ proxima crassiora in lōgitudine excrescunt abies: larici: palma: cupressus: ulmus: & si qua unistirpia. Ramosæq; cerasus etiam in xl. cubitoge trabes æquali per totum duum cubitoge crassitudine reperitur.

De ramis: & cortice: & radicibus arborum.

CA. XXXI.

Vædā statim ramos spargū: ut mali. Cortex alii tenuis: ut lauro: tilia. Aliis crassus ut robori. Aliis lænis: ut malo: fico. Idē scaber robori: palma. Oibus in senecta rugosior. Quibusdā rūpif spote: ut uiti. Quibusdā et cadit: ut malo: uedoni. Carnosus suberit: populo. Membranaceus ut uiti: harūdini. Libris similis ceraso. Multiplex tunicis: ut uiti bus: tilia: abieti. Quibusdā simplex: ut fico: harūdini. Magna & radice differentia. Copiose fico: robori: platano. Breues & angustæ malo. Singulares abieti: larici. Singulis. n. in uicinis: q̄q; minimis ꝑ latera dispersis. Crassiores lauro: & in æqles. Itē oleæ: cui & ramosa. At robori carnosæ. Robora suas in pfundū agūt. Si Virgilio qdē credimus: æsculus q̄tū corpore eminet: tñ radice descendit. Oleæ: maliq; & cupressus ꝑ sūmā cespitū. Aliis recto meatu: ut lauro: oleæ. Aliis flexuosor: ut fico. Minutis hæc capillamentis hirsuta: ut abies: multaq; siluestris. E qbus montani præcipua sila decerpentes spectabiles lagenas: & alia uasa necūt. Quidā nō altius descendere radices: q̄ folia ca lor tepesciat. Idq; natura loci tenuiores siue crassissimas dixere: quod falsum arbitror. Apud au & ores certe inuenitur abietis plantā cū transferret: octo cubitoge in altitudine: nec totā resosam

sed abrupta. Maxima spatio atq; plenitudine & cædri est. Ab ea platani: roboris: & glandiferæ. Quædam radix utaq; superior superficie: ut lauri. Itaq; cû trîco inaruit recisa: etiam lætus fructat. Quidam breuitate radicû celerius fenescere arbores putant. Quod coarguit sic: quæ radices longissimæ: & senectus ocissima. Falsum arbitror & quod aliqui prodidere: radices arboræ uentilate minui. Vîsa etenim est ânosa quercus euerâ uî tēpestatis: iugez soli amplexa. Prostratas restituit plerûq; & quâdã terræ cicatrice reuiuiscere: uulgare è. Et familiarissimû hoc platani: quæ plurimû uentoz cōcipiunt ppter densitatē ramoz. Quibus amputatis leuata onere in sua scrobe reponuntur. Factumq; iam est hoc & in iuglandibus: oleisq; ac multis aliis.

De prodigijs arboribus: & quibus modis sponte nascuntur: & quod non omnia ubiq; nascantur: q non alibi nascantur arbores. CA. XXXII.

St I exēplis & sine tēpestare uillauē causa alia q̄ pdigii cecidisse multas: ac sua spōte re surrexisse. Factû hoc populi Ro. qritibus ostētū cimbricis bellis nuceria in luco iuno nis ulmo postq̄ etiã cacumen amputatû erat: qm̄ in aram ipsam procūbebat: restituta sponte: ita ut ptinus floreret. A quo deinde tpe. maestas populi Ro. resurrexit: quæ ante uastata cladibus fuerat. Memorat hoc idem factû & in philippis salice procidua atq; detru cata. Et itagris in musæo populo alba. Omnia fausti omnis. Sed maxime migz antãdri platanus etiã circûdolatis lateribus restituit sponte facta: utaq; reddita. Longitudin. xv. cubitoz: cras situdine quattuor ulnaze. Arbores quas nature debeamus tribus modis nascunt. Sponte: aut semine: aut ab radice. Cura numerosior existit: de qua suo dicemus uolumine. Nunc. n. totus sermo de natura est: multis modis mirisq; memorabili. Nãq; nõ oia in oibus locis nasci docuimus: nec translata uiuere. Hocq; alias fastidio: alias contumacia: sapius imbecillitate eoz: quæ transferunt: euenit. Alias cælo iudente: alias solo repugnate. Fastidio balsamû alibi nasci natura q̄ isyria noluit ferre. Necnõ & palmã nasci ubiq;: aut natã parere: uel cû promisit etiam ostendit: quæ educta re: quæ tanq; inuita peperit. Nõ hēt uires frutex cinnami in syria uicina perueniēdi. Non ferunt amomi nardiq; deliciae ne in arabia quidē ex idia naue peregrinari. Tentauit enim Seleucus rex. Illud maxime migz ipsas arbores plerûq; exorari ut uiuāt: atq; transmigrent. Aliquãdo & a solo imperari ut alienas alat: ad uenasq; nutrit: cælã nullo modo quit flecti. Viuit in italia piperis arbor. Castæ uero èt in septētrionali plaga. Viuit & in lydia thuris. Sed unde sorbentes succû omnia exilis soles coquente: q; lachrymã: illud proxime migz mutari natura in iisdē locis: atq; sprouiso ualere. Cædru æstiuosis partibus dederat: & in lyciis frigidisq; mōtibus nascit. Frigus intmicû lauro fecerat: sed in olympo copiosior nulla est. Circa bosphoz cimerium in panticapeo urbe oimõ laborauit Mithridates rex & cæteri incolæ: Sacroz certe causã læuz myrtûq; hte: & nõ con rigit: cû habũdent arbores sibi puniceæ ficq; iam mali & pyri laudatissimæ. Frigidus natura eodē tractu non genuit arbores: pinum: abie: tempiceam. Et quid attinet ad pōtum abire: iuxta romã ipsam castanæ: carasq; ægre proueniunt. Perfica in tusculano. Necnon nuces græcæ cum tedio inferuntur. Teracina siluis scatet earum.

De cupressis: & q; ex terra noua aliq; sepe nascant: quæ in ea ante nõ fuerūt. CA. XXXIII.

Vpressus aduena: & difficillime nascenotia fuit: ut de q; uerbosius sapiusq; q̄ oibus aliis pdiderit Cato. Natu morosa: fructu superuacua: bacis torua: folio amara: odore uioleta: ac ne umbra qdem gratiosa: materie rara: ut pene fructicosi gn̄is. Diti sacra: & iõ funebri signo ad domos posita. Foemina sterilis diu. Metæ demũ aspectu nõ repudiata distiguēdis tm̄ pinoz ordibus. Nũc uero tōsilis facta in dēlitate parietũ: coerecitatq; gracillitate pperuo tenera. Trahiturq; èt in picturas ope historiali uenatus: classisue & imagies reze te nul folio breuiq; & uirente superuestiēs. Duo gna eage. Metæ in fastigium conuoluta: quæ & foemina appellat. Mas spergit extra se rãos: deputat. & accipit uirē. Vtraz aut fmititurq; I perficas afferre: ut amputatione ramorum: qui. xlii. anno denariis singulis ueneunt. Quæstuosissima in factu ratione silua. Vujgoque dotē filia: & antiqui plantaria appellabant. Huic patria insula creta: quãq; Cato tarentina eã appellat. Credo q; primũ eo uenerit. Et in enaria succisã regenerinat. Sed in creta quocũque loco terrã mouerit qui pla nisi ferat: alia: hæc gignitur: ptinusque emigrat. Illa uero etiã nõ appellato solo: ac sponte maximeque in idatis montibus: & quos albos uocant: sum migz iugis: ubi niues nunq; absunt: plurima. Quod miremur: alibi nõ nisi in tepore proueniēs: & nutrice magnopere fastidienti. Nec terrã tantũ natura circa has refert: aut perpetua cælit: uege & quædam temporaria uis Imbrium. Aliquæ plerûque semina afferunt: & certo fluunt genere: Aliquæ etiã incognito. Quod accidit cyrenaicæ regionũ: cû primũ ibi lasserpiũ natũ est: ut in

Handwritten notes in the top right margin, including a signature and some illegible text.

Handwritten notes in the right margin, possibly a reference or page marker.

uel uicina

Handwritten notes in the right margin, possibly a reference or page marker.

Handwritten notes in the right margin, including a signature and some illegible text.

Handwritten notes in the right margin, possibly a reference or page marker.

herbarum natura dicemus. Nata est & silua urbi ei proxima imbre piceo: crassiorque circiter urbis romae anno quadringentesimo tricesimo.

CA. XXXIII.

Hedera iam dicitur in asia nasci. Negauerat Theophrastus: nec in india nisi in modo meo Quin & Harpalum omni modo laborasse: ut sereret eam in medis frustra. Alex. uero ob raritatem ita coronato exercitu uictore ex india reddidisse exemplo liberi patris: Cuius dei & nunc adornant thyrsos: galeasque etiam ac scuta: in thracie populatis in solibus sacris. Inimica arbor satis omnibus sepulchrag: ac muros rumpes. Serpenti frigori gratissima: ut mirum sit illam in honore ulso habitam. Duo genera eius. Prima ut reliquarum mas & femina. Maior traditur mas corpore: & folio duriore ac pinguiore: & flore ad purpuram accedente. Vtriusque autem flos similis est rosae siluestri: nisi quod caret odore. Species horum generum tres. Est enim candida: & nigra hedera: tertiisque quae uocatur helix. Etiam haec species diuiduntur in alias: quoniam est alia fructu tamen candida: alia & folio. Fructusque candidum ferentium: aliis densius acius & gradiorum racemis in orbem circuectis: qui uocantur corymbi. Item sileritium cuius est minor acinus spersior racemus. Simili modo in nigra. Alicui & semine nigrum: aliis crocatum: Cuius coronis poetae uentur: Politis minus nigris: quae quidam nysiam: alii bacchicam uocant: maximis iter nigras corymbis. Quidam apud graecos etiam duo genera huius faciunt. A colore acinorum erythranum: & chrysotharum. plurimas autem habet differentias helix: quoniam folio maxime distat. Parua sunt & agulosa coccinoraque: cum reliquorum genera simplicia sint. Distat & longitudine iterodiocum: propter tamen sterilitate: quoniam fructum non gignit. Quidam hoc aetatis esse non generis existimant: primoque esse helice putant fieri hederam uersitate. Hoc error manifestus intelligitur: quoniam helices plura genera reperiunt: sed tria maxime insignia. Herbacea ac uirens: quae plurima est. Altera candido folio. Tertia uersicolorumque thracia uocatur. Etiamnum herbaceae tenuiora folia: in ordine digesta: densioraque. In alio genere diuersa omnia haec. Maiora quoque ac minora sunt folia: macularumque habitu distant. Et in candidis alia sunt candidiora. Adolefcit in longitudine maxime herbacea. Arborea autem necat candida: omnemque succum auferendo tanta crassitudine auget: ut ipsa arbor fiat. Signa eius folia maxima: atque latissima maxima erigentis: quae sunt caeteris inflexa. Racemi stantes ac subrecti. Et quae omnium generum radice: sua brachia: huic tamen maxime ramosa ac robusta. Ab ea nigra. Sed proprium albae quae inter media folia emittit brachia: utrumque semper amplectens. Haec est & in muris quibus ambire non possit. Itaque et plerisque locis inter cetera uiuunt tamen: duratque: & totidem mitia radicem habet: quot brachia. Quibus icolumes & solidas arborea fugit: ac strangulat. Est & in fructu differentiae albae nigraeque: hederarumque: quoniam aliis tanta amaritudo acini ut aues non attingant. Est & rigens hedera quae sine amminiculo stat: sola oium generum: ob id uocata cissos. E diuerso nunquam nisi humi repens chamaecissos.

uel subtilitate

inhibis huc

uel orthocissos

De hedera quae uocatur smilax

CA. XXXV.

Smilis est hederae e cilia quidem primum profecta: sed in graecia frequentior: quam uocant smilacem dens geniculata caulibus: spinosa: fructuosa rarais: folio hederarum: paruo: non anguloso: pediculo emittente pampinos: flore candido: olente hiliu. Fere racemos labruscae modo non hederae: colore rubro: complexa acinis maioribus naticos undenos: minoribus uero singulis: nigros durosque in fausta omnibus sacris & coronis: quoniam sit lugubris: uirgine eius nominis propter amorem iuuenis Croci mutata in hunc fructum. Id uulgu ignorans: plerumque festa sua polluit hederam existimando. Sicut in poetis aut Libero patre aut Sileno: qui omnino nescit quibus coronetur. E smilace fuerit condicilli. Propriusque materiae est ut admota auribus leuem sonum reddat. Hederae mira prodit natura ad expedienda uina. Si uas fiat ex ligno eius: uina transfluere: ac remanere aquam si qua mixta fuerit.

uel binos & ternos

De aquaticis calamis & fruticibus.

CA. XXXVI.

Nterea qui frigidis gaudent aquaticos frutices dicere conuenit. Principatum in his tenebunt harundines belli pacisque experimentis necessariae: atque etiam in delictis gratiae. Tegulo enim earum domus suas septentrionales populi operiunt: duranteque eius alta tacta. in reliquo uero orbe & cameras leuissime suspendunt. Chartisque seruiunt calami aegyptii maxime cognatione quadam papyri. Probatores tamen gnidii: & qui in asia circa anaericum lacum nascuntur. Nostratibus fungosior subest natura: chartilagine bibula: quae cito corpore intus: superne tenui inarescit ligno. Fissilis facuta semper acie: geniculata. Caetero gracilitas nodis distincta leui fastigio tenuat in cacumina. Crassiore peniculo coma: neque hac supercua. Aut. n. p. plura strata cauponae: repleti aut ubi limosiore callo iduruit: sicut in belgis conuulsa

uel anaticum

& interiecta naviū cōmissuris ferruminat textus: glutino tenacior: rimi q; explētis fidelior pice. Calamis orientis populi bella cōficiūt. Calamis spicula addunt irrevocabili h. mo noxia. Mortē accelerāt pinna addita calamis. Fiteq; & ex ipso telū aliud fracto in uulneribus. His armis solem ipsum obūbrāt. Propter hoc maxie serenos dies oprāt. Odere uētos & imbres: q; inter illos pacē esse cogunt. Ac si quis ætiopas: ægyptum: arabas: indos: scytas: bactras: sarmatarum tot gentes: & orientis: omniac; parthorum regna: diligentius cōpūter: equa firma pars hominum in toto mūdo calamis superata degit. Præcipuus hic usus in creta bellatores suos præcipitauit. Sed in hoc quoq; ut in cæteris rebus uicit italia. Quoniam nullus sagittis aptior calamus q; in rhi no bono nient amne cui plurima inest medulla: pondusq; uolucrē. Contra flatus quoque perucax libra. Quippe non eadem gratia be llicis: hoc est creticis commendationibus: q; præ ferretur indi: quorum alia quibusdam uidetur natura: quando & hastarū uicem præbent additis cuspidibus. Harundini quidem indicæ arborea amplitudo: qualem vulgo in templis uideamus. Differre mares ac foeminas in his quoque indi tradūt. Spissius mari corpus: foeminae capax. Nauigioq; et uicem præstant (si credimus) singula internodia. Circa æcinē amne maxime nascuntur. Harundo omnis ex una stirpe numerosa. Atque etiam recis fecundius resurgit. Radicis natura uiax: geniculata & ipsa. Folia indicis tantum breuia. Oibus uero a nodo orsa cōplexu tenues per ambitum inducūt tunicas: atque a medio internodio cum plurimū desinunt uestire: procūbuntque. Latera harundini calamoque in rotunditatē bina super nodos alterno semper inguine: ut altege ad dextra fiat: alterum superiore geniculo ab leua per uices. Inde exeunt aliquando rami q; sunt calami tenues. Plura autem genera. Alia spissior densiorque geniculis: breuib; internodiis. Alia rarior maioribus: tenuior & ipsa. Calamus uero alius totus concavus: quē syringiam uocant: uelissimus fistulis: quoniam nihil est ei charilaginis atque carnis. Orchomenius est continuo foramine peruius: quem auleticō uocant. Hic tibiis utilior: fistulis ille. Est alius crassior ligno & tenui foramine. Hūc torū fungosa replet medulla. Alius breuior: alius perior: et ilior: crassiorque. Fructuosissimus qui uocatur donax: nō nisi in aquaticis natus: quoniam & hæc differentia est multū plata harūdine: q; in siccis pueniat. Sui genus sagitario calamo: ut diximus. Sed cretico lōgilissimis internodiis obsequimur quo libeat flecti calefacto. Offas faciūt & folia nō multitudie: uel robore & colore. Valida laconicis: & ab ima pte dēiora: q; les i totū circa stagna gigni putāt. Dissimiles amicis: lōgilisq; uestiri foliis: spatiosius a nodo scādēte cōplexu. Est & obliq; harūdo nō si excellentē nascēs: sed iuxta terrā fruncis mō se spargēs: suauissima in teneritate alalibus. Vocat a quibusdā elegia. Est & i italia nascēs adarcha noie palustris ex cortice trū. Sub ipsa coma utilissima dentibus: qm uis eadē est q; sinapi. De orchomenū lacus harūdinētis accuratius dici cogit admīratio antiqua. Characian uocabāt crassiorē firmiorēque. Plocia uero subliorē. Hæc i insulis suis tantibus natare: illā in ripis expatiantis lacus. Tertia harūdo est tibialis calami: quē auleticō uocant: Nono hic āno nascebat. Nam & lacus scremēra hoc tpsis spatio seruabat. Prodigiosus si qm amplitudinē biēnio extēdisset: qd notatū apud cheroniā in sausto athenic nūū prælio. Et apud lebaida sepe notat influētē cephalo. Cū igit anno pmaneret inōdatio: pscitū: in aucupatoriam quoq; amplitudinem. Vocatur zeugitæ: cōtra bōbyciæ maturius: reciprocō graciles. Foeminaq; lauiore folio atq; candidiore: modica linugine: aut oīo nulla: spadonū noie insignibo. Hinc erāt armamenta ad inclusos cantus nō silendo & reliquo curæ miraculo: ut uenia fir argēto tam potius canī. Cædi solebant tempestiue usque ad Antigenem tibiicē cū adhuc simplici musica ute rent. Sub arcturo sic præparata: aliquot post annos utiles esse incipiebāt. Tunc quoque multa domādæ exercitatione: & canere tibiæ ipsæ ducendæ: cōprime nobis se lingulis: quod erit illis theatroq; moribus utilius. Postq; uarietas accessit & cantus quoque luxuriantes. Cædi ante solstitia cœptæ: & fieri utiles in trimatu apertioribus earum lingulis ad flectendos sonos. Quæ inde sunt & hodie. Sed tunc ex sua quaque tantū arundine congruere persuasum erat: & ea quæ radicem antecesserat: leuæ tibiæ conuenire: quæ cacumen dexteræ. Immensum q̄tum iis platis quas ipse cephalus abluisset. Nunc sacrificæ tuscog; e buxo. L udicæ uero lotō ossibusque asininis & argento sūt. Aucupatoria harūdo a panhormo laudatissima. Piscatoria abaritana ex ahrīca. Harūdinis italiæ usus ad uineas maxime. Cato feri eā iubet in humidis agris bipalio subactō prius solo: oculis dispositis intervallo ternog; pedū. Simul & corrudam unde a sparagi fiant: condardare amicitia. Salicis uero q; nulla aquatica: utilior: Licet populi utibus placeat: & e cubū ducant. Licet alni sæpes muniant: contraque erumpentium annium impetus riparum muro in uiculis raris et cubentim aqua satæ: cæteque densius in numero hæredē profine.

uel penna

illū lū

onno lū

galt

uel rebaida

uel uulcine

uel quāq;

De salice genera eius octo; & quae praeter salicem sint utilia ligaturis; & de rubis. CA. XXXVII.

Salicis statim plura genera. Nam quaedam & in pueritate magnam emittunt iugis vinearum pteas. Pariuntque balteo cortice vincula. Et aliae uirgas seque ad iuncturas leuitate. Aliae ptenues uimibus texedis spectabili subtilitate. Rursus aliae firmiores coribus; ac plurimae agricolae suppellectili cadidiores ablato cortice; leuique tractu mollioribus uasis; quae ut e corio fiant; atque et supinae in deliciis cathedrae aptissima. Decidua facili fertilitas; deflorum rorsura ex breui pugno uerius quam ramo; non ut remur in nouissimis curantia arbore. Nullus quippe tutor est reditus minorisue ipendii; aut tepelaris securior. Tertium locum ei aestimatione roris Cato attribuit; priorumque oliuetis; quae frumeto; aut pratis; nec quae desint alia uicula. Si quidem & genista; rihaceae; & populi; & ulmi; & sanguinei frutices; & betulla; & harudo fissa; & harundinum folia; ut in Liguria; & uitis ipsa; recisique aculeis rubi alligat; & intorta corylus. Mirumque est uero ligno alicui maiores ad vincula esse uires. Salici autem praecipua dos. F. indif. n. graeca rubes; candidiorque amerina; sed paulo fragilior. Ideoque solido ligat nexu. In Asia tria genera obseruat. Nigram utiliore uimibus. Caidam agricolae uisibus. Tertiamque breuissima est; helice uocant. Apud nos quoque multi totidem nomen imponunt. Vimineam uocat eandem purpuream. Alteram uitelinam colore; quae sit tenuior. Tertiam gallicam; tenuissimam. Nec in fruticum nec in ueprum caulium; nec in herbas; aut alio ullo quam suo genere numerentur iure scirpi fragiles palustresque ad tegulum tegetesque. E quibus detracto cortice caedela luminibus & funibus seruiunt. Firmior quibusdam in locis earum rigor. Namque uis uelificans non in pado tantum nautici; uerum & in mari piscator africanus praeposito more uela intra malos suspendens. Et mapalia sua mauri tegunt. Proximaeque aestimanti hoc uideatur esse quod in interiore mundi parte pari sunt papyri usus; sed fruticuli generis sunt. Inter aquaticas arbores sunt & rubi atque sambuci fungosi generis; aliter tamen quam ferulae. Quippe plus ligni ac succi utique sambuco. Ex qua magis canoram buccinam; tubaque credit pastor; ibi caesam; ibi gallogae cantu frutex ille non exaudiat. Rubi mora ferunt; & alio genere similitudine rosae; qui uocatur cynobatos. Tertium genus idem uocat graeci a loco; tenuior est quam caetera; minoribusque spinis; & minus aducis. Flos eius contra lippitudinem illinunt ex melle; & ignem sacrum. Contra stomachi quoque uitia bibunt ex aqua. Sambuci acinos habent nigros atque paruos; humoris lecti inficiendo maxime capillo; qui & ipsi aqua decocti manduntur.

De succis arborum; & natura materiarum; & de caedibus arboribus. CA. XXXVIII.

Iumor & cortici arborum est; qui sanguis earum intelligi debet; non idem omnibus. Ficus lacteus. Huic ad caseos figurandos coaguli uis. Caeratis gumosus. Vlmis saluosus. Leticus ac pinguis malis; uitis ac pyris aquosus. Vitiuora quibus leuior. Atque in totum corpore arborum; ut reliquorum animalium; cutis; sanguis; caro; nerui; uena; ossa; medulla. Pro cute cortex mirum in moro medicis succum quarentibus fere hora diei secunda lapide incisus manat; altius fractus ficcus uidetur. Proximis plerisque adipis. Si uocantur a colore alburnum. Mollis ac pessima pars ligni etiam in robore facile putrescens; teredini obnoxia. Quare semper amputatur. Subest huic caro; cui ossa; id est materiae optimum. Alternant fructus; quibus siccius lignum; ut olea; magisque quibus carnosum; ut cerasus. Nec omnibus adipis carnesue largae; sicuti nec animalium acerrimis. Neutrum habent buxus; cornus; olea; Nec medullam; minimumque etiam sanguinis. Sicuti ossa non habent sorba carnem sambuci; & plurimam ambrae medullam. Nec harundines maiore ex parte. In quarundam arborum carnibus pulpa uenaeque sunt. Discrimen earum facile. Venae latiores cadidioresque. Pulpa fissilibus insunt. Ideo fit; ut aure ad caput trabis qualibet praelongae admota ictus ab altero capite uel grauis sentiat; penetrante rectis meatibus sono. Unde deprehenditur an torta sit materia; nodisque coacta. Quibusdam sunt tubera; sicut sunt in carne glandia. In tis; nec uena nec pulpa; quodam callo carnis in se conuoluto. Hoc praeciosissimum in caedro & acere. Caetera mesarum genera fissis arboribus circinantur in pulpam. Alioquin fragilis esset uena in orbem arboris caesa. Fagus pectines transversis in pulpa apud antiquos. Inde & uasis honos. Marcus Curius iurauit se ex praeda nihil attigisse; praeter gurtum faginum; quo sacrificaret. Lignum in longitudinem ita fluctuat; ut quae pars fuit ab radice ualidius fidat. Quibusdam pulpa sine uenis; mero stamine & tenui constat. Haecque maxime fissilia. Alia frangi celeriora quam findi; quibus pulpa non est; ut olea; uites. At e contratio totum a carne corpus fico. Totam ossa est ilex; cornus; robur; cythus; morus; hebenus; lotos; & quae sine medulla esse diximus. Caeteris nigricans color; fulua cornus in uenabulis nitet incisuris nodata propter decorum. Cedrus & larix & ianiperus rubent;

ucl nisi
ucl tene-
rior
ucl glades

Handwritten notes and signatures in the left margin, including a large initial 'S' and various scribbles.

De terebinthibus & Larice.

CA. XXXIX.

Terebinthi Arx scemina hēt: quā græci uocāt ægida mellei coloris: suētū est p̄t̄oḡ tabellis immortale: nullisq; fissile rimis. Hoc lignū p̄ximū medullæ est: in abiete leucō græci uocauerunt. Cædrus quoq; durissima: q̄ medullæ proxia ut in corpe ossa derao mō limo. Et sambuci interiora mire firma tradūt. Nāq; q̄ uenabula ex ea faciūt: p̄ferūt oibus. Cōstat. n. ex cute & ossibus. Cædi tēpestiuū q̄ decortice. Ut teretes ad tēpla cæterosq; usus roijdi cū germinat: alias cortice inextricabili & carie subnascēte eimateriæ nigrescēte. Tigna & gbas aut fert securis corticē a bruma ad fauoniū: aut si p̄uenire cogamur arcturi occasu: & an eū fiducialē. Nouissima rōne solstitio. Dies sydeq; hōz reddent suo loco. Vulgo satis putant obseruare q̄ dedolandæ arbores ster nāt aēte æditos suos fructus. Robur uere cæsum terebinthē sentit. Brūa aut neq; uitiat: neq; sindif: alias obnoxū ēt ut torqueat sese: sindateq; quod in subere tēpestiue quoq; cæso euenit. Infinitū refert lunaris rō: nec nisi a uicesima i tricesimā cædi uolunt. Inter oēs cōuenit utilissimē in coitu eius sterni: quē diē alii interluniū: alii silentis lunæ appellāt. Sic certe Tiberius Cæsar cōcremato p̄te naumachiaro larices ad restituendū cædi ex rheria p̄finit. Quidā dicit ut i coitu & sub terra sit luna. Quod fieri nō p̄t nisi noctū. At si cōpurant coitus in nouissimū diē brumæ: illa æterna sit materies: p̄xiē cū supradictis syderibus. Quidā & canis ortū addunt: & sic cæfas materies in foze augustū. Nec nouellæ aut ad materē nec ueteres utilissimæ. Citūcisas quoq; ad medullā alii nō inutiliter relinquūt: ut ois humor stantibus defluat. Misq; apud antiquos primo punico bello classē Diui Iulii iperitoris ab arbore excisā sexagesimo die nauigasse. Cōtra uero Hieronē regē ducentas. xx. naues effectas diebus. xlv. tradit. L. Pilo. Secūdo quoq; punico bello Scipiōis classis. xl. die a securi nauigauit. Tm̄ tēpestiuitas etiam in rapida celeritate pollet. Cato hoīum summus in oī usu: de materiis hæc adicit. Prælum e sapi no atra potissimū facito: ulmēa: pineā: nuceam: hāc atq; aliā materiē oēm cū effodies: luna decrecente eximito post meridiem sine uēto austro. Tunc erit tēpestiua: cū semen suum maturū erit. Caueto ne per rorem trahas: aut doles. Idemq; mox. Nisi in trimestri lunæ dimidatā ne tangas materiem. Tunc ne effodias aut præcidas abs terra. Diebus quattuor proximis gbas luna plena fuerit: optime eximit. Omnino caueto nigrā materiā ne doles: ne cadas: ne ue tangas nisi siccā: ne ue gelidā: ne ue rorulentā. Tiberius idē & in capillo tōdēdo seruauit interlunia. M. Varro aduersus defluuia præcepit obseruandū idē a plenilunio. Larici & magis abieti succis humor diu defluuit. Hæ oīum arborū altissimæ ac rectissimæ. Nauium malis antēisq; propter leuitatem præfertur abies. Cōmuni ab iis pino: quæ aut quadripartitis uenæ: curfus bifidosq; habeat: uel omnino simplices. Fabrorum intestina opera medulla sectilis optima quadripartitis materiis & mollior q̄ cæteræ. Intellectus i cortice protinus peritis. Abietis quæ pars a terra fuit enodis est. Hæc quam diximus ratiōe: fluuata decorticator: atq; ita sappinus uocatur: superior pars nō dō si duriorq; susterna. Et in ipsis autem arboribus robustiores aquiloniæ partes. Et in totum deteriores ex humidis opacisq; Spissiores ex apricis: & diuturnæ. Ideo Romæ infernas abies superna ti p̄fertur. Est p̄ gētū quoq; regiōnes in iis differētia. Alpius apēniog; laudatissima. In gallia iunbus ac mōte uesēuo: in corsica: bithynia: ponto: macedonia. Deteriores eneatica & arcadica. Pessimæ parnasia: & euboica: quoniam romosæ ibi & contortæ putrescētēque facile. At cædrus in creta: africa: syria: laudatissima. Cædri oleo peruncta materies: nec tineam nec cariem sentit. In niperō eadem uirtus quæ cædro. Vasta hæc in hispania: maximeq; bacce eis. Medulla eius ubi: cunque solidior etiam q̄ cædrus. Publicum omnium uitium uocant spiras ubi sese cōuolue ue næ atque nodi. Inuentuntur in quibusdam sicut in marmore centra: id est duricia clauo similis: in mica ferris. Et quædam forte accidunt in lapide comprehenso: aut recepto in corpus: aut alterius arboris ramo. Mezaris diu stetit oleaster in foro: cui uiri fortes affixerant arma: quæ cortice ambiēte ætas longā occultauerat. Fuitq; arbor illa fatalis excidio urbis præmonitæ oraculo cū arbor arma peperisset: quod succis accidit ocreis galeisq; intus repertis. Ferunt lapides ita inuentos ad continendos partus esse remedio.

De materiis. De magnitudine arborum: & quæ cariem & ruinā non sentiunt: & de perpetuitate materialium.

CA. XL.

Amplissima arbor ad hoc æui existiat rōe nisa: quā pp̄ miraculū Tiberius Cæsar i eo dē p̄te naumachiaro exposuerat aduectā cū reliq; materie. Duratq; ad Nerōis principis ap̄htheatru. Fuit at trabs e larice lōga pedes. cxx. bipedali crassitudine æq̄tis: quo telligebat uix credibilis reliqua altitudo fastigium ad cacumen æstimantibus. Fuit & memo-

ria nostra in portibus septem a. M. Agrippa relicta æque miraculi est: quæ diribitorio supple-
 rat. xx. pedibus breuior: sexpedali crassitudine. Abies admiratiōis scipue uisã est i nauis: quæ ex
 ægypto Cati principis iussu obeliscũ i uaticano circo statutu: quatuorq; trũcos lapidis eiusdẽ ad-
 stinendum eũ ad duxit. Quæ nãe nil admirabilius uisũ in mari certum est. cxx. modũ ruc len-
 tis pro sabarra ei fũere. Longitudo spariũ optinuit magna ex pte ostiensis portus latere leuo: ibi
 nãq; demersã est a Claudio principe cũ tribus mollibus turriũ altitudine in ea ex edificatis obi-
 ter puteolano puluere aduectis. Quæ arboris crassitudo quattuor hoium ulnas cõplectentium
 implebat. Vulgoq; auditur. lxxx. nũmõq; & plurius malos ad eos uenudari usus. Rates uero cõ-
 uecti. xl. sestertis plerãq;. At in ægypto ac syria reges inopia abietis cãdro ad classis ferunt. uisã.
 Maxima ea in cypro traditur ad undecimẽ Demetrii succisa. cxxx. pedum longitudinis: crassi-
 tudinis uero ad trium hoium complexum. Germaniæ prædones singulis arboribus cauatis na-
 uigant: quarum quædam & triginta homines ferunt. Spississima ex omni materie: ideo & grauis-
 sima iudicatur hebenus & buxus: graciles natura: neutra in aquis fluitat: nec suber si demã cor-
 tex: nec larix. Ex reliquis siccissima lotos: quæ Romæ ita appellatur. Deinde robur ex albura-
 rum: & huic nigricans color: magisq; etiam cytho: quæ proxime accedere hebenũ uidet. Quisq;
 non desint qui syriacas terebinthos nigriores affirmant. Celebratur & Tericles nomine calices ex
 terebintho solitus facere torno. Per quem probatur materies: omnium hæc sola ungi uult: me-
 liorq; oleo fit. Colos mire adulteratur iuglãde ac pyro siluestri tinctis atq; in medicamine deco-
 ctis. Omnibus quæ diximus spissa firmitas. Ab his proxima est cornus: quanq; non potest uide-
 ri materies propter exilitatem. Sed lignum non alio pene q; ad radios rotarum utile: aut si quid
 cuneandum sit in ligno clausiue figendum ceu ferreis: illex item: & oleaster & olea atq; castanea:
 carpinus: populus. Hæc oia & crispa aceris mō: Si ulla materies idõea eẽt. Ramis sæpe deputatis
 castratio illis est: admiratq; uires. De cæteris plerisq; eorum. Sed utiq; robori tanta duricia est: ut
 terebrari nisi made factum non queat: & ne sic quidem adactus auelli clauus. E diuerso clauum
 non tenet cædrus. Mollissima tilia: eadem uidetur & calidissima: argumentum asserunt: q; cõ-
 sime ascias retundet. Calide morus: laurus: hederæ: & omnes quibus igniaria fiunt. Exploratoq;
 hoc usus in castris: pastorũq; reperit: qm̄ ad excutiendũ ignem nõ semp lapidis occasio eẽt. Teris
 igitur lignũ ligno: igneq; concipit attritu: excipite materia aridi fomitis fungi uel folioq; sicil-
 lime cõceptũ. Sed nihil hederæ præstãtius: quæ terat lauro: laurumq; terat. Probat & uitis silue-
 stris alia q; labrusca: & ipsa hederæ modo arborem scãdens. Frigidissima quæcũq; aquatica. Len-
 tissima autem: & ideo scutis faciẽdis aptissima quoq; plaga cõtrahit se protinus: claudiq; supra
 uolnus. Et ob id cõtumacius transmittit ferrum: in quo sunt genere fici: salix: tilia: betulla: sam-
 bucus: populus utraq;. Leuissimæ ex his sicut & salix: ideoq; utilissimæ. Oēs autem etiã ad cistas
 quæcũq; flexibili crate cõstant. Habent & candorem rigoremq; & in sculpturis facilitatem. Est
 lãtitia platão: sed madida sicut alno. Siccor eadẽ ulmo: fraxino: moro: cetafo: sed pãderosior. Ri-
 gorem fortissime seruat ulmus: ob id cardinibus assamentisq; portarum utilissima: quoniã min-
 ime torquetur: permutanda tantũ sic: ut cacumen ab infesiore sit cardine: radix superior. Palma
 est mollis. Et suberis materies spissa. Et malus: pyrusq;: nec nõ acer: sed fragiles: & quicq; crispa. In
 oibus siluestris & mascula differentia cuiusq; generis augent. Et infœcunda firmiora fertilibus:
 nisi quo in genere mares ferunt: sicut cupressus: & cornus. Cariẽ uetustatemq; nõ sentiũt cupres-
 sus: cædrus: hebenus: lotos: buxus: taxus: iuniperus: oleaster: & olea. Et ex reliquis tardissime la-
 rix: robur: suber: castanea: iuglans. Rimã fissuramq; non capit sponte cædrus: cupressus: olea. Bu-
 xum maxime æternã putant: hebenũ: & cupressum: cædrumq;. Claro de oibus materis indicio
 in templo ephesiz Dianæ utpote tota asia extruẽte: cum quadringẽtis annis peractũ sit. Come-
 nit rectũ eius esse & cædrinis trabibus. De ipso simulacro deæ abigit. Cæteri ex hiberno esse tra-
 dunt. Mutianus ter consul ex his: qui proxime uiso eo scripsere: utrigineũ: & nõq; mutatũ septies
 restituto templo. Hanc materiam elegisse eandẽ Canetiam nomen artificis nũcupans. Quod eg-
 dem miror: cum antiquiore Minerua nõ quoq; modo Liberõ patri uetustatem attribuat. Ad-
 dit multis foraminibus nardo rigari: ut medicatus humor alat: teneatq; iuncturas: q; & ipsas eẽ
 modicas admodũ miror. Valuas esse e cupresso: & iam quadringentis prope annis durare mate-
 riam omnem nouæ similem. Id quoq; notandum ualuas in glutinis cõpage qdriẽnio fuisse. Cu-
 pressus in eas electa: qm̄ pter cætera uno in grãe materiæ nitor maxime ualeat æternus. Nonne
 simulacrũ louis in arce e cupresso durat a cõdita urbe sexcẽtesimo sexagesimo primo año dicatũ.
 Memorabile & uticæ tẽplum Apollinis: ubi idicarum cædroq; trabes durant ita: ut positæ fue-

re prima urbis eius origine annis mil. ccc. lxxxviii. Et in hispanis sagunti aiunt templū Dianæ a Za-
 cyntho adiectæ cum cōditoribus āno ducētesimo ante excidium troiæ: ut auctor est Bocchus:
 infra oppidū ipsū id haberi. Cui pepercit religione inductus Hannibal iuniperi trabibus etiā
 nunc duratibus. Super oīa memorat ædes in aulide eiusdē deæ sæculis ante troianū bellū ex-
 edificata. Cuius quā gūis materiæ scēria obliterata in plenū diei non pōt: utiq; quæ odore p̄cel-
 lanæa æternitate p̄sare. A prædictis morus p̄xime laudat: quæ uetustate et nigrescit. Et qdā
 etiā in aliis diuturniora sunt usibus q̄ alia. Ulmus i p̄sata firma. Robur defossū. Et in aq; quer-
 cus obruta. Eadē sup̄ terrā rimosā facit opera torquēdo sese. Larix in humore p̄cipua: & alnus ni-
 gra Robur marina aqua corrūp̄it. Nō improbat in aqua & fagus & iuglans. Hæ qdē in iis quæ
 defodiunt: uel principales. Itē iuniperus: eadē & subdialibus aptissima. Fagus & cerrus celeriter
 marcescūt. Aesculus quoq; humoris impatiēs: contra adacta in terrā: i palustribus alnus æternæ
 onerisq; q̄tilibet patiens. Cerasūs firma. Ulmus & fraxinus lentæ: sed facile pandant: flexibiles
 in s̄tate q; a circūcūsa: siccata: fideles. Laricē in maritimis nauib; obnoxia terebini tradūt.
 Et oīa p̄ter q̄ oleastrū & oleā. Quæ dā. n. in mari: quædam in terra uitiis opportuna.

De terebinthibus.

CA. XLI.

Nestantium quattuor genera. Terebines capite ad portionem grauissimo: rodunt
 dentibus. Hæ tantum in mari sentiunt: nec aliam putant terebinthe proprie dici. Tere-
 bintres tinea uocant. Culicibus uero similes tripas. Quartū est & e uermicolorū ge-
 nere: quorū qdē alii putrescēte succo: ipsa materie alii pariunt: sicut in arboribus. Ex
 eis qui cerastes uocant: cum t̄m erofert ut circūagat se: generat aliū. Hæ nasci prohibent in aliis
 amaritudo: ut cupressio: in aliis duricia: ut buxo. Tradūt & abietē circa germinationes decortica-
 tam qua diximus luna: aquis nō corrūp̄i. Alexandri magni comites p̄diderūt in tylo rubri maris
 insula arbores esse: ex qbus naues fierent: quas. cc. annis durātes inuentas: & si mergerent incor-
 ruptas. In eadem esse fruticē baculis t̄m idoneæ crassitudinis: uariū tigrū maculis: p̄derosum:
 & cum in sp̄siora decidit: utri modo fragilem.

Pud nos materiæ fundunt aliquæ sp̄te: ob id architecti eas simo illitas siccari iubēt:
 ut afflatus nō noceant. Pondus sustinere ualide abies larix et in transectum positæ.
 Robur olea incuruant: cedunt q; p̄deri. Illæ remittunt: nec temere rumpunt: priusq;
 carie q̄ uiribus deficiunt. Et palma arbor ualida: in diuersum. n. curuat. At populus
 cōtra oīa inferiora pandat. Palma e cōtrario fornicat. Pinus & cupressus aduersus carie sineasq;
 firmissima. Facile pandit iuglans. Fuit. n. & ex ea trabes: fragiq; se prænunciat strepitu. Quod i
 andro accidit: cū e balneis territi sono profugerunt. Pinus: piceæ: alni ad quæ ductus in stobos
 cauant. Obruta terra plurimis durant annis. Eadē si non integant: cito senescūt: miro mō for-
 tiores si humor extra quoq; supersit. Firmissima in rectum abies. Eadem ualuag; repagulis & ad
 quæq; libeat intestina opa aptissima siue græco: siue cāpano: siue siculo fabricæ artis genere spe-
 ctabilis: ramentog; crinibus p̄p̄inato semp̄ orbe se uoluēs ad incitatos runcinag; raptus. Eadē
 & curibus maxime sociabilis glutino in tantū: ut findatur ante cum solida est.

De glutinanda materia: & lignis scētilibus.

CA. XLIII.

Agna autem & glutinatio: proptereaque scētilibus laminis: ac in alio genere operiun-
 tur. Stamineam hoc usu probant uenam: & uocant fertileam argumento similitudi-
 nis: quoniam lacunose crispa. In omni genere & glutinum abdicant quædam: & inter
 se & cum aliis in sociabili glutino: sicut robur. Sed nec fere coherent: nisi similia na-
 tura: ut si quis lapidem lignumque coniungat. Cornum maxime audit sorbus: carpinus: bu-
 xus: postea tilia. Cuiusque operi facilia flexilia omnia: quæ lenta diximus: præterquā mo-
 nus & caprificus. Durabilia ac scētilia: quæ modice humida. Arida enim latius q̄ uiridia fet-
 ris cedunt: præter robur: & buxum: quæ pertinacius resistunt: serrarumque dentes replent
 æqualitate inerti. Quæ de causa alterna inclinatione egerunt scobem. Obedientissima quo-
 cunque in opere fraxinus: eademque corylo hastis melior: cornu leuior: sorbo lentior. Gallia
 uero et ad currus flexibilis. Vitem æmularet ulmus: ni p̄dus esset in culpa. Facilis & fagus:
 quāq; fragilis & tenore eodem scētilibus laminis in tenui flexilis: caprifig; ac scētilis sola utilis. Se-
 cur in laminas pertenues & flex: colore quoq; nō ingrata: sed maxime fida iis: q̄ terunt: ut ro-
 tag; axibus. Ad quos lentore fraxinus utilis: sicut duricia ilex: & utroq; legitur ulmus. Sūt uero
 & parui usus fabrilium ministeriog; insignes. Ideoq; p̄ditū terebris uagias ex oleastro: buxo: ilicet

Handl
 uel in ant
 dro
 uel tubos
 uel circuli
 uel qua
 uel glutini
 rem
 uel farteia
 uel lachry-
 mose
 uel tenerat
 Eadem
 uel scētili-
 bus

olmo: fraxino utilissimas fieri. Ex iisdem maleos: maiores quoque pinu & ilice. Et iis aut maior ad firmitatem causa tempestiue casurae quam imatura. Quippe cum ex olea durissimo ligno cardines in foribus diutius imorari plantae modo germinauerit. Cato uertes aquifolios: laureos: ulmeos fieri iubet. Higinus manubria rusticis carpinea: ligna: cerrea. Quae in lamis secantur: quorum operimento uestiatur alia materies: praecipua sunt caedrus: terebinthus: aceris genera: buxum: palma: aquifolium: ilex: sambuci radix: populus. Dar & alnus (ut dictum est) tuber scilicet: sicut caedrus acerque. Nec aliique tubera in pretio. Mediaque pars arboris crispior: & quo propior radici minoribus magisque flexibilibus maculis. Haec prima origo luxuriae arborum alia integri: & uires ligno preciosiores cortice fieri: ut una arbor saepius ueniret. Excogitatae sunt & ligni bractee. Nec satis caepere tingi animalium cornua: dentes secari: lignumque ebore distingui: mox operiri. Placuit deinde materiam & in mari quaeri. Testudo in hoc secuta. Nuperque portentosis ingentis principatu Neronis inuentum: ut pigmentis perderet se: pluraque ueniret imitata lignum. Sic lectis precia quaeruntur. Sic terebinthum uinci iubent. Sic caedrum preciosius fieri. Sic acer decipi. Modo luxuria non fuerat contenta ligno. iam lignum emi testudinem facit.

De arborum aetate: & quae genera arborum minime durat. CA. XLIII.

uel literno uel liternio

Ita arborum quaedam immensa credi potest: si quis profunda mundi: & saltus saccessos cogitat. Vex ex iis: quas in memoria hominum custodit: durant in ueliterno Africani prioris manu facta: oliuae. Item myrtus eodem loco conspicuae magnitudinis. Subest specus: in quo manes eius custodire draeco tradit. Romae uero lotos in Lucina area annong fuit sine magistratibus. cccclix. urbis aedificata. Incertum quantum ipsa uetustior. Esse quidem uetustior non est dubium: cum ab eo loco Lucina nomine. Haec nunc circiter annum. ccccl. habet. Antiquior enim illa est: sed incerta eius aetas: quae capillata dicitur: quam uestalium uirginum capillus ad ea deferretur. Vex altera lotos in uulcanal: quod Romulus constituit ex uictoria dedecumis: aequa uerbi intelligitur: ut auctor est Maffurius. Radices eius in forum usque Caesaris per stationes municipiorum penetrant. Fuit cum ea cupressus aequalis circa suprema Neronis principis plaplatatque neglecta. (Uetustior autem urbe in uaticano ilex: in qua titulus aereis litteris herustis religione arborum iam tunc digna fuisse signat. Tyburtes quoque originem multo ante urbem romam hant. Apud eos extant ilices tres etiam Tyburno conditore eorum uetustiores: apud quos inauguratus tradit. Fuisse autem eum tradit filium Amphiarai qui apud thebas obiecit una aetate ante iliacum bellum. Sunt auctores & delphicae platanum Agamemnonis manu facta. Et alteram in caphie arcadiae loco. Sunt hodie ex aduerso ilicium urbis iuxta hellepontum in Protefilai sepulchro arbores: quibus ephebiis eius cum in tantum accreuerit: ut illi aspiciant: inarescunt: rursusque adolescunt. Iuxta urbem autem quercus in litumulo facta dicitur: cum cepit illi uocari. Argis olea nunc etiam durare dicitur: ad quam locum uaccae metata Argus alligauerit. In portu circa heracleam arae sunt Iouis Statiui cognomine: ibique quercus duae ab Hercule factae. In eodem tractu portus Amyci est Bebrycum rege interfecto clarus. Eius tumulus a supremo die lauro tegitur: quam insanam uocant: quam si quid ex ea decerpit iheraf nauibus: iurgia fiat: donec abiciatur. Regionem aulocrenem diximus: per quam ab apaea in phrygia itur. Ibi platanus ondis: ex qua pependit Marsya uictus ab Apolline: quae iam tantum magnitudinem electa est. Nec non palma deli ab eiusdem dei aetate conspicitur. Olympiae oleaster: ex quo primus Hercules coronatus est: & tunc custodit religiose. Athenis quoque olea durare traditur in certamine edito a Minerua. E diversis breuissima uita est punicis: fico: malis. Ex iis precocibus breuior quam serotinis: dulcibus quam acutis: ut diutior in punicis. Item in uitibus: praecipueque fertilibus. Graecinus auctor est sexagenis annis durasse uites. Videntur & aquaticae celerius interire. Senescunt quidem uelociter: sed & radicibus repullulant laurus: & mali: & punicae. Firmissima ergo ad uiuendum olea: ut quas durare annis. c. i. ter auctores conueniat. Est in suburbano tusculani agri colle: qui corne appellatur. Lucus antiq religione Dianae sacratas a Latio: uelut arte tonsili coma faginei moris. In hoc arborem mori eximiam aetate nostra adamauit Passienus Crispus bis consul: orator: Agrippinae matrimonio: & Nerone priuigno clarior postea: oculari complectique eam solitus: non modo cubare sub ea: uel numque illi affundere. Vicina loco est ilex: & ipsa nobilis. xxxv. pedum ambita caudicis. x. arbores metiens singulas magnitudinis uisenda: siluamque sola facit. Hedera necari arbores certum est. Simile quidam & in uisco: tamen tardiore earum iniuriam arbitrantur. Namque & hoc praeter fructus agnoscitur non in nouissimis mirabile. Quaedam enim in terra gigni non possunt: & in arboribus nascuntur. Namque cum suam sedem non habeant: in aliena uiuunt: sicut uiscum. Est & in syria herba quae uocatur castetias: non tantum arboribus: sed ipsis etiam spinis circumuolutis esse.

uel fagus uel ionem uel stratum

uel Tyburno

uel fagus uel ionem uel stratum

uel fagus uel ionem uel stratum

uel fagus uel ionem uel stratum

uel fagus uel ionem uel stratum

uel fagus uel ionem uel stratum

uel fagus uel ionem uel stratum

Item circa tēpe theſſalica q̄ polypodion uocat: & quæ dolichos: ac ſerpyllū. Oleaſtro quoq; de putato quod gignitur uocant phaunos. Quod uero in hiſperia fullonia hipophæſton calliculis inaniſus: foliis paruis: radice alba: cuius ſucus ad detractiōnes in comitiali morbo utiliſſimus habetur. Viſci tria genera. Nāq; eſt in abiete & larice caſſyias. Stelin dicit euboia: Hyphear arca dia. Viſcum autem in quercu: robore: ilice: pruno ſilueſtri: terebintho: nec aliſ arboribus adnaſci. Pleriq; copioſiſſimū in quercu: quod dryos hyphear uocant. In omni arbore: excepta ilice & quercu differentiam facit odor uirulq; & folij non ſucundi odoris. In utroq; uiſcum amarū & lentum. Hyphear ad ſagināda pecora utilius. Vicia modo purgat primo: dein ea pingue facit: quæ ſuffocere purgationi. Quibus ſit aliq; tabes intus negant durare ea. Edēdi ratio ætatis q̄dra genis diebus. Adiciunt diſcrimen in iis: quæ folia emittit: & ipſi decidere. Contra inhaerere nato in æterna fronde. Omnino autē ſatum nullo modo naſcitur: nec niſi per aluum autum redi tum: maxime palumbis & turdis. Hæc eſt natura: ut niſi maturatum in uentre autum nō proueniat. Altitudo eius non excedit cubitalem ſemper fruticoſi ac uiridis. Mas fertilis: Fœmina ſterilis. Aliquando non fert. Viſcum ſit ex acinis: qui coliguntur melſium tempore immaturi. Nam ſi accēſſere imbres: amplitudine quidem augentur: uiſco uero marceſcunt. Siccantur deinde: & aridi tunduntur: ac conditi in aqua putreſcūt duodenſis fere diebus. Vnumq; hoc rerum putreſcēdo gram inuenit. Inde in pfluēte rurfus malleo tuſis amiſſis corticeb; interiore carne lēteſcūt. Hoc ē uiſcū pennis auū tactu ligād;: iuglād; oleo ſubactū cū libeat inſidias moliri: Nō ē omit tēda in ea re & galliæ admiratio. Nihil hñt druides (ita ſuos appellāt magos) uiſco & arbore in qua gignatur (ſi modo ſit robur) ſacratiſ. Iam per ſe roborum eligūt lucos: nec ulla facta ſine ea fronde conſiciunt: ut inde appellari quoq; interpretatione græca poſſint druides uideri. Enim uero quicquid adnaſcatur illis: e caelo miſſum putant: ſignūq; eſſe electæ ab ipſo deo arboris. Eſt autem id rarum admodum inuentū: & reſertum magna religione petitur. Et ante omnia ſexta luna: quæ principia meuſium annorumq; iis facit & ſæculi poſt triceſimum annum: quia ſam uirum abunde habeat: nec ſit dimidia. Omnia ſanantem appellantes ſuo uocabulo. Sacrificio epuliſq; rite ſub arbore præparatis: duos admovent candidi coloris tauros: quorū cornua tunc primum uinciantur. Sacerdos candida ueste cultus arborem ſcandit. Falce aurea demetit. Can dido id excipitur ſigo. Tum demum uictimas ſmolant: precantes ut ſuum donum deus pſperge faciat iis: quibus dederit. Fœcunditatem eo potō dari cuiuſq; animalū ſterili arbitrantur. Contraq; uenena oīa eſſe remedio. Tanta gentium in rebus ſriuolis plerūq; religio eſt.

u' hisperia
uel caulicu
lis

uel mutas

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XVII. PROOEMIUM.

Arborum Precia Mirabilia. CA. I.

NATVRA ARBORVM TERRA MARIQ; VESPONTE ſua proueniētium dicta eſt. Reſtat earum quæ arte: & humanis ingeniis ſiunt: uerius q̄ naſcūtur. Sed prius mirari ſuccurrit quæ abſtulinus penuria pro Idiuſo poſſeſſa a ferris: depugnante cum ſis homine circa caducos fructus. Circa pendētes uero & cum alitubus in tāta deliciarum precia ueniſſe clariffimo (ut equidem arbitror) exemplo. L. Craſſi atq; Cn. Domitii Aepobarbi. Craſſus orator ſu ite i primis nominis romani. Domus ei magnifica: ſed aliq̄ndo præſtantior i eodem palatio. Qu. Catuli: qui cimbroſ cum. C. Martio ſudit. Multum uero pulcherrima cōſenſu omnium ætate ea in colle utimnali. C. Aquilii equitis romani clarioris etiam tum q̄ iuris ciuilitis ſcientia: cum tamen obiecta Craſſo ſua eſt. Nobiliſſimarum gentium ambo Craſſus atque Domitius cenſuram poſt conſulatū ſimul geſſere anno conditæ urbis ſexcentefimo ſexageſimo ſecundo frequentem iurgiiſ propter diſſimilitudinem moſq;. Tunc Cn. Domitius ut erat uehementis natura: præterea accenſus odio: quod ex æmulatiōe auidiſſimū eſt: grauer incrupuit tāti cenſorem habitare: p̄ domo eius milia nūmoſq; idētidem pmittens. Et Craſſus ut præſens ingenio ſp̄ & faceto lepore ſolers cōcedere ſe reſpōdit: exceptis ſex arboribo. Ac ne uno qdē denario ſi adimerent: emptam uolēte Domitio. Craſſus utq; ne igitur ego ſum inquit quæſo Domitii exemplo graui & ab ipſa mea cenſura notandus: qui in domo q̄ mihi hæreditate obuēnit comē

ofit e bus

Craſſus

Domitius

Arborum Precia Mirabilia

eter habitem: an tu qui sex arbores aestimes? Eae fuere Ioti patula ramoque opacitate lasciva. Cetera na largo e pceribus crebro in iuuetu nra eas in domo sua ostentate. Duraueruntque (qm & de longissimo auro arborum diximus) ad Neronis principis incedia: quibus crematae urbi: annis clxxx. Postea cultu uirides iuuenesq: in princeps ille accelerasset etiam arborum morte. Ac ne quis uilem de caetero Crassi domum: nihilq: in ea iurgante Domitio fuisse dicendum praeter arbores iudicet, iam colunas quattuor hymeti marmoris adilitatis gratia ad scaenam ornadam aduocatas in atrio eius domus statuerat: cum in publico nondum essent illae marmoreae. Tamen recens est opulenta tan- roque tunc plus honoris arbores domibus afferebant: ut sine illis ne inimicitiae quidem primum seruauerit Domitius. Fuere ab iis & cognomina antiquis: Funditio militi illi qui p clara factio- ra uulturnum transhatas fronde capiti imposita aduersus Hannibalem edidit. Stolonu Liciniae genti (ita enim appellatur i ipsis arboribus fructuatio inutilis: unde & papinatio inuentu) primo Stoloni dedit nome: Fuit & arborum cura legibus prius: cautiq: est. xii. tabulis: ut qui iniurias ce- cidisset alienas: lucret i singulas siclos aris. xxv. Quid existimamus? futuras ne eas credidisse ad supradictam aestimationem illos: qui frugiferas tanti taxauerant? Nec minus miraculum in po- mo est multarum circa suburbana fructu annuo addito binis milibus nummum maiore singula- rum reditu: q erat apud atiquos praedioge. Ob hoc insita & arborum quoque adulteria excogita- ta sunt: ut nec poma pauperibus nascerent. Nunc ergo dicemus quo maxime modo tantum ex iis uectigal contingat: ueram colendi ratione absolutaq: prodituri. Et ideo non uulgata tracta- bimus: nec quae constare aiaduertimus: sed incerta atq: dubia: in quibus maxime fallit uita. Ni diligentia in superuacuis affectare non nostrum est. Ante oia aut in uniuersum & quae ad cuncta arborum genera pertinent: in coe de caelo terraq: dicemus.

De natura caeli ad arbores: & qua partem caeli spectare debeant. CA. II.

Quisone maxime gaudent: densiores ab afflatu eius laetioresq: & materiae firmiores. Quae in re pleriq: falluntur: cum in uineis pedamenta non sint a uento eo opponenda: & id tantu a septentrione seruadu. Quinimmo tepestiuia frigora plurimu arborum firmi- tati conferunt: & sic optime germinat. Alioqn si blandiantur austeri de fati scentes: ac magis etiam in flore. Na si cum defloruerit: protinus sequant imbres: in totum poma depereunt. Adeo ut amygdala & pyri etia si omnino nubilu fiat austrinusue flatus: amittat foetus. Cetera uir- giliae quide pluerit: inimicissimu utri & oleae: quonia tunc coitus est earum. Hoc est illud quam- duu oleis decretoriu. Hic articulus austrinus nubili spurci quod diximus. Fruges quoque peius maturescunt austrinis diebus: sed celerius. Illa sunt noxia frigora: quae septentrionibus aut pposi- tis sunt horis. Hyeme quide aglonia esse: oibus satis utilissimu. Imbres uero tuc expectedi euades- causa est: quonia arbores foetu exinanitas: & folioque quoque amissione languidas naturalis est au- de esurire. Cibus aut eae imber: Quare tepida esse hyeme: ut absumpto partu arborum sequatur protinus conceptus: id est germinatio: ac deinde alia florescedi exinanitio: inutilissimu experime- tis credit. Quinimo si plures ita conuient anni: etia ipse moriunt arbores: Quonia nemini da- bia poena est in fame laborantiu. Ergo qui dixit hyemes serenas optandas: no pro arboribus uo- ta fecit. Nec per solstitia imbres uiribus coducunt. Hyberno quidem puluere fieri menses lactio- res luxuriaris ingenii fertilitate dictu est. Alioquin uota arborum comunia sunt frugum: nubes diutinas sedere. Causa non solum quia animam terrae euanescentem exhalationem includit: & coprimunt: retroque agunt in uires frugum atq: radicestueque & liquorem sensim praebet: purum praeterea leuissimu: quando nix aquarum caelestium spuma est. Ergo humor ex iis non uniuersus: ingurgitans diluensq: sed quomodo sititur distillans uelut exubere alit omnia: quae non inu- dat. Tellus quoque illo modo ferme fecit: & succi plena: ac lactescetibus satis no effecta cu tepus aperit: tepidis aridet horis. Ita maxie frumenta pinguescunt: pterq: ubi calidus semp aer est: ut in aegypto. Continuatio enim & ipsa consuetudo idem quod modus alibi efficit. Plurimuq: pro- det: ubiq: non esse quod noceat. In maiore parte orbis cum praecoces excurrere germinatio- nes euocatae indulgentia caeli secutis frigonibus exurunt. Qua de causa ferotinae hyemes noxiae siluestribus quoque: quae magis etiam dolent urgente umbra sua: nec adiuuante medicina. Quo- niam uestire teneras intorto stramento in siluestribus no est. Ergo tepestiu ags hybernis primu imbribus: deinde germinatione antecedentibus. Tertiu tps est cu educat poma: nec prius: sed iam ualido foetu. Quae fructus suos diutius continent: longioreq: desiderant cibos: iis & ferotinae aquae utiles: ut uiti: oleae: punicis. Haec iam pluuiae generis cuiusq: arboribus diuerso modo desiderantur: aliis alio tempore maturantibus. Quapropter iisdem imbribus quaedam laedi ut

ad a dicto

A

Handwritten marginal notes in Latin script, including phrases like 'ad a dicto' and various annotations.

deas: alia iuvari. Et in eodem genere sicut in pyris: alio die hyberna quærent pluuias: alio uero præcocia. Vt pariter quidē omnia desiderent. Hybernū tempus est ante germinationē quæ aquilonem austro utiliore facit. Ratio eadem mediterranea maritimis præfert (sunt. n. plerunq; frigidiora) & montosa planis: & nocturnos imbres diurnis. Magis fruunt aquis sata: non statim auferete eas sole. Cōnexa & situs uinearū arborūq; rō est: quas in oras debeant spectare. Virgilius ad occasus feri damnauit. Aliqui sic maluerūt q̄ in exortu. A plumbus meridiem probari aduerto. Nec arbitror ppetuū quicq; in hoc præcipi posse. Ad soli naturā: ad loci ingenium: ad cæli cuiusque mores dirigēda solertia est. In africa meridiem uineas spectare & si uiti inutile: colono salubre est: quoniam ipsa meridiana subiacet plagæ. Quapropter ibi qui in occasum aut septentriones conseret: optime miscabit solū cælo: cum Virgilius occasus improbet. Nec de septentrione reliqui dubitatio uidetur. Atqui in cisalpina italia magna ex parte uineis ita positis cōpertū ē nullas esse fertiles. Multum rationis obtinent uenti. In narbonensi prouincia atque liguria: & parte ethruriae contra circū ferere imperitia existimatur. Eundemque obliquum accipere prouidentia. Is enim ibi æstatem temperat: sed tanta plerūque uolentia ut auferat tecta.

De societate cæli & terræ ad arbores.

CA. III.

Vidam cælum terræ parere cogunt: ut quæ in siccis feruntur orientē: ac septentriones spectent. Quæ in humidis meridiem. Necnon ex ipsis uitibus causas mutuuntur: in frigidis præcoces ferendo: ut maturitas antecedit algorē. Quæ poma uitesque rores oderint cōtra ortus: ut statim auferat sol. Quæ ament ad occasus: uel etiam ad septentriones: ut diutius eo fruunt. Ceteri uero fere rationē naturæ secuti in aquilonem obseruare uites: & arbores ponti suaferre. Odoratiorem etiam fieri talem fructum Democritus putat.

uel obuerfare

De qualitate regionum.

CA. IIII.

Aquilonis situm uentorumque reliquorum diximus secūdo uolumine. Dicemusque proximo plura cælestia. Interim manifestū uidet salubritatis argumētum: qm̄ in meridie etiam spectantiū semper ante decidūt folia: Similis & in maritimis causa. Quibusdam locis afflatus maris noxi: in plurimis idem utiles. Quibusdam satis e longinquo aspiciere maria iucundum. Propius adiuuere salis halitū inutile. Similis & fluminū stagnorumque rō. Nebulis adurunt: aut æstuantia refrigerant opacitate: atque et rigore gaudent: quæ diximus. Quare experimentis optime credit. A cælo proximū est terræ dixisse rationē haud faciliore tractata. Quippe non eadem arboribus cōuenit & frugibus: plerūque nec pulla qualem habet campā: ubique optima uitibus. Aut quæ tenues exalat nebulas. Nec rubrica multis laudata. Cretam in albensiu pompeianorumq; agro: & argillam cunctis ad uineam generibus anteponunt: q̄ præpingues quod excipitur in eo genere inuicem sabulum albū. In ticiniēsi multisq; in locis nigrum. Itemque rubrum etiam pingui terræ permixtum infecundū est. Argumēta quoque iudicantium sæpe fallunt. Non utiq; solū lætū est: in quo proceræ arbores nitent: præterq̄ illis arboribus. Quid enim abiete procerius? Aut quæ uixisse possit alia in loco eodem? Nec luxuria pabula pinguis soli semper indicium habent. Nam quid laudatus germaniæ pabulis: & tamē statim subest harena: tenuissimo cespitū corio. Nec semper aquosa est terra: cui proceritas herbarum. Non hercule magis q̄ pinguis adherēs digitis: Quod in argillis arguitur. Scrobes quidem regeſta in eos nulla complet: ut densa atque rara ad hunc modum deprehendi possit: ferroque omnis rubiginem obducit. Nec grauis aut leuor iusto deprehenditur pondere. Quod enim terræ pondus iustum intelligi potest? Nec fluminibus aggeſta semper laudabilis: quando senescant sata quædam aqua. Sed neque illa quæ laudatur: diu præterq̄ salici utilis sentitur. Inter argumenta stipulæ crassitudo est tanta alioquin in laborino campaniæ nobili campo: ut ligni uice utant. Sed idem solum ubicunque arduum opere: difficile cultu: bonis suis acris pene q̄ uitis pascit. Affligit agricolam & carbunculus: quæ terra ita uocatur. Emendari uitem ac terrā putatur. Natorus scaber natura friabilis experitur quoque ab auctoribus. Virgilius & quæ silicem ferat: nō improbat uitibus. Salæque terræ multa melius credunt: tutiora uitis innaſentium animaliu. Nec colles opere nudantur: si quis perite fodiat. Nec campi omnes minus soles atque perflatus q̄ opus sit: accipiunt. Et quasdam pruinis ac nebulis pasci diximus uites. Omnium rerum sunt q̄dam in alto secreta: & suo cuique corde præuidenda. Quid q̄ mutatur sæpe iudicata quoque ac diu comprehēſa? In theſſalia circa larissam emisso lacu frigidior facta ea regio est. Oleæ defierūt quæ prius fuerant. Item uites aduri: quod non antea thracia sensit amoto hebro. Et circa philippopolis cultura siccata regio mutauit cæli habitū. At in ſyracusanō agro aduena cultor: elapidato

aliū ho

quædam quædam

quædam quædam

Iuto sole p̄didit fruges: donec regeſſit lapides. In ſyria leuē tenui fulco imprimunt uomereꝝ ꝓ ſubell ſaxum exurgens æſtate ſemina. Iam in quibusdam locis ſimiles æſtus: imodici & frigoris effectus. Eſt fertilis thracia frugum rigore: & æſtibus africa: & ægyptus. In chalcibia rodiog: in illa locus quidā eſt in t̄m̄ fecundus: ut ſuo tempore ſatum demetant hordeum: ſublatumꝓ ꝓtinus ferant: & cum aliis frugibus metant. Glareoſum oleis ſolum aptiſſimum in uenaſrano: quoḡiſſimum in betica. Punica uina in ſaxo coquuntur. Cecubæ uites in p̄tinis paludibus maieſ. Tanta eſt argumentorum & ſoli uarietas: ac differentia. Cæſar Vopifcus cum cauſam apud cenſores ageret campos roſiæ dixit italiæ ſumem eſſe: in quibus particas pridie relictas gramen operiret. Sed non niſi ad pabulum probantur. Non tamē indociles natura nos eſſe uoluit: & uita cōfeſſa fecit etiam ubi bona certa non fecerat. Quamobrem prius dicamus crimina.

uel pucina
uel roſæ

Genera terrarum.

CA. V.

Terram amaram ſiue amacram ſi quis probare uelit. Demōſtrant eam atræ degeneresꝓ herbæ. Frigidam aut̄ retorride nata. Itē ulgiſoſam triſtia. Rubricā oculi. Argilloſā quæ operi diſſicillima: quæꝓ raſtros ac uomeres ingentibus glebis onerati: q̄q̄ alioſ non quod operi: hoc & fructui ſit aduerſum. Itē e contrario cineracea: & ſabulū albū. Nam ſterilis denſa callo facile deprehēditur: uel uno icu cuſpidis. Cato breuiter atqꝓ ex ſuo more uita determinat. Terram carioſam caue: ne ue pluſtro ne ue pecore impellas. Quāꝓ putamus hac appellatione ab eo tantopere reformidari: ut pene ueſtigis quocꝓ interdicitur. Redeamus ad ligni cariem: & inueniemus illa: quæ in tantum abhominantur uita: aridæ: fiſtuloſæ: ſcabræ: caneſcentis: exelæ pumicoſæ. Plus dixit una ſignificatione: q̄ poſſit ulla copia ſermōis enarrari. Eſt enim interpretatione uitiorum quadā non ætate: quæ nulla in ea intelligi poſſit: ſed: natura ſua anos terra. Et ideo infœcunda omnia: atqꝓ etiam imbecilla. Idem agrū optimū iudicat ad radicē montium: planicie in meridie, excurrēte: quæ eſt totius italiæ ſitus. Terrā uero teneram quæ uocetur pulla. Erit igitur hæc optima & operi ſatiua. Intelligere modo libeat diſtam mira ſignificatione teneram: & quicquid optari debet: in eo uocabulo inuenies. Illa tēperatæ ubertatis. Illa mobilis: facilisꝓ cultura: nec madida: nec ſituens. Illa poſt uomereꝝ nitelſcens: qualem ſons ingenioꝓ Homerus in armis ab eo cælatam dixit: ad diditꝓ miraculū nigreſcentis: quibus fieret in auro. Illa quā recentē exquirūt ſprobræ alites uomereꝝ comitantes: coruicꝓ aratoris ueſtigia. Ipſa rodētes. Reddat hoc in loco luxuriæ quocꝓ ſentētia & aliqua impropoſitum. Certe Cicero lux doctrinarum altera Meliora inquit unguenta ſunt quæ terram: q̄ quæ crocum ſapiunt. Hoc enim malu ſe diſſe: q̄ redolent. Ita eſt proſecto. Illa enim erit optima: quæ unguenta ſapiet. Quod ſi admōnendi ſumus: qualis ſit terræ odor ille: q̄ q̄ritur: contingit ſæpe et̄ quieſcente ea ſub occaſu ſolis in quo loco arcus cæleſtis detecerit capita ſua. Et cū a ſiccitate continua immauerit imbreꝝ nūc emittit illum ſuum halitū diuinū ex ſole conceptū: cui compari ſua uitas nulla poſſit. Iſ eſt odor in commota debet: repetuſque neminem faller: ac de terræ odore optime iudicabit. Talis ſere eſt in noualibus cæſa uetere ſilua: quæ conſenſu laudatur. Et in frugibus quidem ſcendis eadem terra utilior intelligitur: quociens intermiſſa cultura quieuit: quod in uineis non ſit. Eoque diligentius eligenda eſt: ne uera exiſtat opinio eorum: qui iam italiæ terram exiſtimauerē laſſam. Operis quidē facultas in aliis generibus conſtat e cælo: nec poſſet arari poſt imbres aliqua ubertatis uitio lenteſcens. Contra in bizantio africa illum centena & quinquagena fruge fertilem cāpum: nullis cum ſiccus eſt arabilem tauris: poſt imbres uili aſello: & a parte altera iugi anu uomereꝝ trahente uidimus ſcindi. Terram enim terra emendari (ut aliqui præcipiunt) ſuper uinum pingui inſecta aut gracili: bibulaꝓ ſuper humidam ac præpinguem: demētia: operari eſt. Quid enim poſſet ſperare: qui talem colit.

Terram amaram
Lignum
uel fatia
Crocum
Crocum
Crocum

De terra: quam britania & gallia amat.

CA. VI.

Lta eſt ratio: quam britania & gallia inuenere alendi eam: ipſa quod genus uocant margam. Spiſſior ubertas in ea intelligitur. Eſt autem quidā terræ adeps: ac uelut glādia in corporibus ibi denſante ſe pinguitudinis nucleo.

De græcorum doctrina.

CA. VII.

On omiſere & hoc græci: quid enim intentatum illis. Leucargyllion uocant candidā argyllā: qua in megarico agro utunt. Sed tantū i hūida frigidāꝓ terra. Illas gallias britanniaꝓ lo cupleſtantis: cum cura dici conuenit. Duo grā fuerant. Plura nuper exerciti cepta proficiētibus ingeniis. Eſt enim alba: ruſſa: columbina: argyllicea: tofacea: hæreacea. Natura duplex: aſpera aut pinguis. Experimenta utriuſque in manus: uſuſqꝓ genuis:

aut ut fruges tantum alant: aut eadem & pabulum. Fruges alit tofacea alba: quæ si fit inter fontes reperta: est ad infinitum fertilis: uerum aspera tractatur: & si minima iniecta est: exurit solum. Proxima est ruffa: quæ uocatur capnumargos intermixto lapide terræ minutæ harenosæ. Lapis conunditur in ipso campo: primisque annis stipula difficulter caditur propter lapides. Impendio tamen minimo leuitate dimidto minoris quæ cæteræ inuehitur. Inspergitur rara: sale eam misceri putant. Vtriusque hoc genus semel iniectum in. l. annos ualet: & frugum: & pabuli ubertate.

De terrarum generibus.

CA. VIII

Quæ pingues esse sentiuntur: ex his præcipue alba. Plura eius genera. Mordacissimum: quod supra diximus. Alterum genus albæ cretæ argentaria est. Petitur ex alto in centenos pedes actis plerunque puteis ore angustatis intus ut in metallis spaciante uena. Hac maxime britanonia utitur. Durant annis. lxxx. Neque est exemplum ullius: qui bis in uita hanc eidem iniecerit. Tertium genus candidæ gliochromargon uocant. Est autem creta fullonia mixta pingui terra: pabuli quæ frugum fertilior: ita ut messe sublata ante seementem alteram lætissimum fecetur. Dum in fruge est: nullum aliud gramen emittit. Durat. xxx. annis densior iusto. Cymini modo strangulat solum. Columbinam gallia suo nomine glauco: pelam appel lat: glebis excitatur lapidum modo. Sola gelatione ita soluitur: ut tenuissimas bratteas faciat. Hac ex æquo fertilis. Harenacea utuntur si alia non sit in uliginosis uerticibus: & si alia sit: ubi hos genitium solos nouimus: qui fertilissimum agrum colentes: quacumque terra infra tres pedes effossa & pedali crassitudine iniecta lætificent. Sed ea non diutius annis. x. prodest. Hedui & pictones calore uberrimos fecere agros: quæ sine & oleis & uitibus utilissima reperitur. Omnis autem margæ aratro iniicienda est: ut medicamentum rapiatur: & sibi desiderat aliquantulum. Quæ primo plus aspera: & quæ in herbas non effunditur: alioquin nouitate quæcumque fuerit: solum lædet. Neque qui dem primo anno fertilis. Interest & quali solo quærat. Sicca enim humido melior: arido pinguis. Temperato alterutra creta uel columbina conuenit.

uel græco

uel harena

De cineris usu: & de fimo: & quæ sata uberiorè terræ faciât: & quæ urât. CA. IX.

Ranpadanis cineris usus adeo placet: ut anteponant fimo iumentorum: quod quia leuissimum est: ob id exurunt. Vtriusque tamen pariter non utuntur in eodem aruo: nec in arbutis cinere: nec quasdam ad fruges ut diximus. Sicut qui puluere quoque uuas alii iudicent: pubescentesque puluerent: & uitium arborumque radicibus aspergant. Quod certum est narbonensi provincie & uindemias ætius sic eo coquit: quia plus puluis ibi quæ sol cõfert. Fimi plures differentie. Ipsa res antiqua. Iam apud Homerum regius senex agrum ita suis manibus lætificans reperitur. Augeas rex in græcia excogitasse traditur. Diuulgasse uero Hercules in italia: quæ regi suo Stercutio Fauni filio ob hoc inuentum immortalitatem tribuit. M. Varro principatum dat turdorum fimo ex auariis. Quod etiam pabulo bouum suumque magnificat. Neque alio cibo celerius pinguescere asseuerat. De nostris moribus bene sperare est: si tanta apud maiores fuisse auaria: ut ex iis agri stercorarentur. Proximum Columella calumbarum: mox gallinarum facit: natantium alitum damnato. Cæteri auctores cõsensu humanas dapes ad hoc in primis aduocant. Alii ex iis præferunt hominum potus in coriorum officinis pilo madefacto. Alii per sese aqua iterum largiusque est quæ cum bibitur admixta. Quippe plus iam ibi male domandum est: cum ad utrum illud uini homo accesserit. Hæc sunt certamina quibus inuicem ad tellurem quoque alendam uruntur homines. Proxime spurcitas suam laudat. Columella solus damnat. Alii cuiuscumque quadrupedis exitiosum. Aliqui columbarum præferunt. Proximum deinde caprarum est. Ab hoc ouium. Deinde bouum. Nouissimum iumentorum. Hæc fuisse apud priocos differentie. Si multaque præcepta ut inuenio re tali utendi: quando & hic uetustas utilior: uisumque iam est apud quosdam provincialium in tantum abundante geniali copia pecudum farinæ uice cribris superiniici. fortore aspectusque temporis uiribus in quadam etiam gratiam mutato. Nuper repertum oleas gaudere maxime cinere & calcariis fornacibus. Varro præceptis adicit equino: quod fit leuissimum segetes alendas. Prata uero grauiore: & quod ex hordeo fiat: multaque gignit herbas. Quidam et bubulo sumentorum præferunt: ouillumque caprino. Omnibus uero asininum: quoniam lentissime mandant. E contrario usus aduersus utrumque pronunciat. Inter omnes autem constat: nihil esse utilius lupini segete: priusque siliquetur aratro: uel bidentibus uersa: manipulisque circa radices arborum uel uitium obrutur. Etiam ubi non sit pecus culmo ipso uel etiam filice stercoreare arbitrat. Cato: stercus unde fiat: stramenta: lupinum: paleas: fabalia: ac frondes iligneas: quærnasque & segete euellito. Ebulum: cicutam: & circum salicula herbam auctan: uluamque ea susternito ouibus

q ii

frondemq; putridam. Vineæ si macuerit: sarmenta sua comburito: & istidem inarato. Itemq; ubi faturus eris frumentum: oues ibi delectato. Nec non & satis quibusdam ipsis pasci terram dicit. Segetem stercoreant: fruges: lupinum: faba: uicia. Sicut e contrario cicer: quia uellitur: & quia falsum est: hordeum: foenugræcum: eruum. Hæc omnia segetem exurunt: & omnia quæ uelluntur. Nucleos in segetem ne indideris. Virgilius & lino segetem exuri: & auenæ & papauere arboris. Si meta sub diuo cencauo loco & qui humorem colligat: stramento interta ne in sole arefiant. Paulo e robore depacto fieri iubet. Ita fore ne innascantur eis serpentes. Fimura miscere, terra: plurimum refert fauoniu flante ac luna sitiente. Id pleriq; prae intelligunt a fauonii ortu faciendum: ac februario mense tantum: cum id plerag; sata aliis postulent mensibus. Quocumq; tempore fiat: curadū ut ab occasu æquinoctiali flate uento fiat: luna decrecente: ac sicca. Mirum in modū augetur ubertas affectuq; eius obseruatione tall.

De satione arborum: & quæ auulsione nascuntur arbores. CA. X.

ABunde prædicta ratione cæli ac terræ. Nunc de his arboribus dicemus: quæ cura hominum atq; arte proueniunt. Nec pauciora prope sunt generata: benignæ naturæ gratiam rettulimus. Aut enim semine proueniunt: aut plantis radicis: aut propagine: aut auulsione: aut surculo: aut infuso & confecto arboris trunco. Nam folia palmae apud babilonios seriatq; ita arboris prouenire. Trogū credidisse demiror. Quaedam pluribus generibus seruntur: quaedam omnibus. At pleraque ex his natura ipsa docuit: & in primis semen ferere cum decidens exceptumque terra uiuificeret. Sed quaedam non aliter proueniunt: ut castaneæ: iuglandes: cædis duntaxat exceptis. Ex semine autem quamq; dissimili ea quoque quæ & aliis modis seruntur: ut uites & mala atque pyra. Nanque his pro semine nucleus: non ut supradicti fructus ipse. Et mespila semine nasci possunt. Omnia hæc tarda prouentu ac degenerantia & infuso restituenda. Interdum etiam castaneæ. Quibusdam natura contra omnino non degenerandi quoquo modo seruntur: ut cupressis: palmis: lauris. Nanque & lauris pluribus modis seruntur. Genera eius diximus. Ex his augusta & bacalis & pinus simili modo seruntur. Bacca mense ianuario aquilonis afflatu siccante leguntur: expandunturque raræ: ne calefiant aceruo. Postea quædam fimo ad ferendum paratas urina madefaciunt. Alii in qualo pedibus in profuente decalcant donec auferatur cutis. Alioquin uligo infestat: nec paritur nasci. In sulco repastinato palmi alitidine uicena fere aceruatim mense martio. Eadem & propagine seruntur. Triumphalique talea tantum. Myrti genera omnia in campania bacca seruntur. Romæ ppagine tarantina. Democritus & alio modo feri docet: grandissimis baccarum tuis leuiter ne grana frangantur: eaque intrita recte circumligari: atque ita feri: parietem fore densitatis: ex quo uirgulæ differantur. Sic & spinas sapiis causa ferunt tomice moris spinarū circumlita. Pilas autem laurus & myrti inopia a trimatu tempestiuum est transferre. Inter ea: quæ semine seruntur. Mago in nucibus operosus est. Amygdalæ in argilla molli meridtem spectanti feri iubentur. Gaudere eas in dura calidaque terra. In pingui & humida mori ac sterilefcere. Serendas q; maxime falcatas & nouella: fimoque diluto maceratas per triduum: aut pridie q; serantur aqua mulla. Mucrone defigi aciem lateris. In aquilonē spectare: ternas simul serendas: trianguli ratione: palmo inter se distantes: denis diebus adequati donec grandescant. Iuglandes nuce porrectæ seruntur commissuris iacētibus. Pinea nucleus septenis fere in ollas perforatas additis: aut ut laurus quæ baccis seritur. Citrea grano & propagine. Sorba semine & a radice planta & auulsione proueniunt. Sed illa in calidis. Sorba & in frigidis & humidis. Natura & plantaria demonstrat: multarum radicibus pululante sobole densa & pariente matre quas enecet. Eius quippe umbra turba indigesta premitur: ut in lauris: ponticis: platans: cerasis: prunis. Paucorum in hoc genere rami parcent soboli: ut ulmorum palmarūque. Nullis uero tales pulluli proueniunt: nisi quarum radices amore solis atque imbris in sua telure spaciuntur. Omnia ea non statim moris est in sua locari: sed prius nutrice dari: atque in semina adolescere: iterumque migrare. Qui transitus mirum immodum mitigat etiam siluestres: siue arborum quoque ut hominum natura nouitatis: ac peregrinationis auide est: sua discedentes uitros reliquit: mansuecuntque tractata ceu fere dum radici auellitur plāta. Et aliud genus simile natura præmonstrat. Auulsique arboribus stollones uixere. Quo in genere & cum parui sunt: auelluntur: partemq; aliquam e matris quoque corpore auferunt secum simbriato corpore. Hoc modo plantatur punice: coryli: mali: sorbi: mespili: fraxini: fici. In primisque uites. Cotoneum ita satum degenerat. Ex eodem uentu est: surculos absctos ferere hoc primo sapiis causa factū sambucis: cotoneo: & rubis de pactis. Mox & cultura: ut populis: alnis: quæ uel in

uerso furculo feritur. iam eae ibi disponuntur: ubi libeat esse eas. Quamobrem seminari curam ante conuenit dici: quae transeat in alia genera. Namque & huic principio eligi solum refert: quoniam nutricem indulgentiorem esse: quam matrem saepe conuenit. Sic ergo siccum succosumque bipalio subactum: aduenit hospitale: & quam simillimum terrae in quam transferendum sit. Ante omnia elapidatum munitumque ad incursum etiam gallinacei generis. Quamminime rimosum: ne penetrans sol exurat fibras. Intervallo sexquipedum feri ne se inter se contingant: & noceant. Praeter alia uicia etiam uermiosa fiunt: ideo sarrici conuenit saepius: herbasque auelli. Praeter terra semina ipsa fruticantia supputare: ac falcem pati consuescere. Cato & furcis crates imponi iubet altitudine hominis ad solem recipiendum atque integri culmo ad frigora arcenda. Sic pyrorum malorumque semina nutrir. Sic pineas nuce. Sic cupressos semine fatas & ipsas. Minimis id granis constat: ut uix perspici quaedam possint. Non omittendum naturae miraculum. Ex tam paruo gigni arbores: tanto maiore tritici & hordei grano: ne quis fabam reputer. Quid simile ortiginis suae habent malorum pyrorumque semina: his principis respicietem secures materiam nasci indomitam poderibus immenses praeter arbores uelis turribus: murisque impellendis arietes. Haec est natura eius. Haec potentia. Super omnia erit e lachryma nasci aliquid: ut suo loco dicemus. Ergo e cupressu foemina (mas enim ut diximus non gignit) pilulae collectae: quibus docui mensibus ficantur sole: ruptaque emittunt semen formicos mire expositum: ampliato etiam miraculo tantuli animalis cibo absumi natalem tantarum arborum. Serit mense aprili area aequata cylindris: aut uolgolis densum: terraque cribris supercernitur pollicis crassitudine. Contra immane pondus attollere se non ualet: reorque turque sub terra. Ob hoc parcutur uestigiis. Leniter rigatur a solis occasu in trinis diebus: ut aequaliter bibat: donec erumpant. Differuntur post annum dodranta si silo: custodita temperie: ut uiridi caelo serantur ac sine aura. Mirumque dictu periculum tantum eo die est: si torauerit quantumlibet imbrem: aut si afflauerit. De reliquo tutae sunt perpetua securitate. Aquasque postea odere. Et zizipha grano feruntur mense aprili. Tuberes melius insunt in pruno siluestri & malo cotoneo. Et in calabria ea est spina siluestris: quaecumque optime & myxas recipit: utiliter & sorbos.

De transferendis seminariis: & ulmis ferendis & scrobibus. CA. XI.

Plantae ex seminario transferre in aliud prius quam suo loco ponantur: operose praecipit arbitror: licet translatione folia latiora fieri spondeat. Ulmorum prius quam folio uestiantur. Samara colligenda est circa martias Kalen. cum flauescere incipit. Deinde biduo in umbra siccata ferenda densa in refracta terra super minutatim cribrata crassitudine quae e cupressis. Pluuiae si non adiuuent: rigandam. Deferendae ex arearum uenis post annum in ulmaria intervallo pedali in unamquamque partem. Maritas ulmos autumnis ferere utilius: quae carent semine. Nam eae e plantis feruntur. In arbutum quinquennes sub urbe transferuntur: aut (ut quibusdam placet) quae uicenum pedum esse coeperunt. Sulco qui nouenarius dicitur: altitudine pedum trium: pari latitudine: & eo amplius circa positas pedes terni undique e solido adaggerantur. Arulas id uocant in campania. Intervals ex loci natura sumuntur. Aridiores serendas in capellibus conuenit. Populos & fraxinos quae festinantius germinant: disponi quoque maturius conuenit. Hoc est ab idibus febr. plantis & ipsas nascentes. In disponendis arboribus arbutisque ac uineis quincuncialis ordinum ratio uulgata & necessaria: non perflatu modo utilis: ueque & aspectu grata quocumque modo intueare in ordinem se porrigente uersu. Populis eadem ratio semine qua ulmos ferendi: transferendi quoque e seminariis eadem & siluis. Ante omnia igitur in similem transferri terram aut meliorem oportet. Nec e tepidis: aut praecocibus in frigidis: aut serotinis situs: ut neque ex iis in illos. Praefodere scrobes ante (si fieri possit) tanto: donec pingui ce spite obducantur. Mago ante annum fieri iubet: ut solem pluuiaque cobibant: aut si conditio largita non sit: ignes in medio fieri ante menses duos: nec nisi post imbres in his feri. Altitudinem earum in argilloso: aut duro solo trium cubitorum esse in quaque partem. In prunis palmo amplius: & ubique caminata fossura ore compressiore sint. Nigra uero terra duo cubita & palmum quadratis angulis. Eadem mensura graeci auctores consentiunt: non altiores quino semipede esse debere: nec latiores duobus pedibus. Nisi uero sesquipede minus altos: quoniam in humido solo ad uicina aquae perueniat. Cato si locus aquosus sit inquit: latas pedes ternos. In faucibus insitque palmum & pedem: altitudinem quattuor pedum: eas lapide consterni: aut si non sit perticis salignis uiridibus. Si neque eae sint: sarmentis: ita ut in altitudinem semipede trahantur. Nobis adiuuendum uidetur ex praedicta arborum natura: ut alius dimittantur eae: quae summa tellure gau-

dent: tanq̄ fraxinus: olea. Hæc & similia quaternos pedes oportet demitti. Cæteris sat est: si altitudinis pedes ternos effecerint. Excide inquit radicem istam Papyrius cursor imperator ad terrorem prenestinorū prætoris. Destringi securius se teste: innoxium abradi partes: quæ se riant terra. Aliqui lapides rotundos subici malunt: qui & contineant humorem: & transmittant. Non item planos facere: & a terreno arcere radicem existimantes. Glarea substrata inter utraq̄ sententiam fuerit. Arborem nec minorem bima nec maiorem trima transferri quidam præcipiunt. Alii cum annum impleat. Cato crassiorē quinq̄ digitis non omisit. Idē ait attinere: meridianā cæli partem signare in cortice: ut translata iisdem & assuetis statueretur oris: sine aquiloniæ meridianis oppositæ solibus finderent: & algerent meridianæ aquilonibus. Quod e diuerso affectat etiam quidam in uite ficorū permutantes in contrarium. Deniora enim folia ita fieri: magisque protegere fructum & minus amittere: ficorū sic etiam scanilem fieri. Pleriq̄ id demum cauent: ut plaga deputati cacuminis meridiem spectet: ignari fissuris nitrii uaporis opponi. Id quidē in horam diei quintam uel octauā spectare maluerim. Aequè later non negligendū: ne radices mora inharescant: ne ue a septentrionibus: aut ab ea parte cæli usq̄ ad exortū brumalē uento flante effodiantur arbores: aut certe non aduersa iis uentis radices p̄beantur. Propter quod emoriant ignari cause agricolis. Cato oēs uentos & imbrem quoq̄ in tota translatione damnat. Et hoc proderit q̄ plurimū terræ in qua uixerint radicibus coherere: ac tota cespite circūligari. Cū ob id Cato in corribus transferri iubeat. Proculdubio utilissime quidē summā terram adhibendam esse subdi. Quidam puniceis malis substrato lapide non rumpi pomū in arboribus tradunt. Radices inflexas poni melius. Arborem ita locari: ut media sit totius scrobis necessarium. Ficus si in scylla: bulborum hoc genus est: feritur: ocissime ferre traditur pomum: neq̄ uermicularioni obnoxium. Quo uitio non carent reliqua poma similiter sata. Radicum ejus magnam adhibendam curam ut exēptas appareat: non auulsi: quis dubitet. Qua ratione & reliquis confessa omittimus. Sicuti terram circa radices festucato spissandam. Quod cato primum in ea re esse censet. Plagā quoq̄ a trunco obliqui fimo: & foliis præligari præcipiens.

De interuallis plantandæ arborū: & umbris: & stillicidiis: & ubi plantari debeant. CA. XII.

Vius loci pars est ad interualla pertinens. Quidam puniceas: & myrtos: & lauros de siores feri iusserunt. In pedibus tamen nouenis. Malos amplius paulo: uel magis etiam pyros: magisq̄ amygdalas: & ficus. Quod optime diiudicabit ramorum amplitudinis ratio: locorumq̄: & umbræ cuiusq̄ arboris: quoniam has quoque obseruari oportet. Breues sunt quamuis magnarum arborū: q̄ in orbem ramos circūnent: ut in malis pyrisq̄. Eadē enormes cerasis: lauris. Iam quædam umbrarum proprietates. Iuglandiū grauis & noxia: etiam capiti humano: omnibusq̄ iuxta satis. Necat germina & pinus: sed uentis utraq̄ resistit: quoniam & protecta uinearum ratione egēt. Stillicidia pinus: quercus: ilicis ponderosissima. Nullum cupressi: umbra minima: & in se circumuoluta. Ficorū leuis: quamuis sparsa: ideoq̄ inter uineas feri nō uetantur. Ulmorum leuis: etiam nutrens quæcūq̄ opacat. Sed Attico hæc quoq̄ uidetur e grauiissimis: nec dubito si emittantur in ramos. Constrictæ quidem ulmi noxiam esse non arbitror. Lucunda & platani quæquam crassa. Licet gramini credere non soli: haud alia lætius operiēte toros. Populo nulla ludentibus foliis. Piguis alno: sed pascens sata. Vitis sibi sufficit: mobili folio: factatūq̄ crebro solem umbra temperans. Eodem graui protegens in imbre. Omnium fere leuis umbra: quoq̄ pediculi longi. Non fastidienda hæc quoq̄ scientia: atq̄ non in ultimis ponenda: quando quibusq̄ satis umbra: aut nutrix aut nouerca est. Iuglandium quidem pinorumque & picearum: & abietis quæcūq̄ attingere: non dubie uenenum est. Stillicidium breuis diffinitio est. Omnium: quæ proiectu frondis ita diffundunt: ut per ipsas non desuuant imbres: stilla sæua est. Ergo plurimum intererit hæc in quæstione terra in qua seremus: in quātor arbores quasq̄ alat. Iam per se colles minora quærun interualla. Ventosis locis crebriores feri cōducit. Olea tñ maximo interuallo: de qua Catonis in italia sententia est. In .xxv. pedibus minimum: plurimum .xxx. feri. Sed hoc uariatur locorum natura. Non alia maior in betica arbor. In africa uero fides penes auctores ferit. Miliarias uocari multas narrat a pondere olei quod ferant annuo protenta. Ideo. lxxv. pedes Mago interuallo dedit undiq̄: etiam in macro solo: ac duro: atq̄ uentoso. Cum minimum. .xlv. Betica quidem uber: imas messes inter oleas metit. Illam inscitiam pudendam esse conueniet: & adultas inter sese iuctari iusto plus: & in senectam præcipitare: aut plerūq̄ ipsi: qui posuere coarguentibus imperitiam suam totas excidere. Nihil est foedius agricolis: quam gestæ rei poenitentia: multo iam ut præstet laxitate delinquere.

Quæ arbores tarde crescunt: & quæ celeriter: & de fabrica. CA. XIII.

Vædam autem natura tarde crescunt: & in primis semine tantum nascuntia: & longo
 æuo durantia. At quæ cito occidunt: uelocia sunt: ut ficus: punica: prunus: malus: py-
 rus: myrtus: salix: & tamen antecedunt diutinis. In trimatu enim fere incipiunt ostē-
 dentes & ante. Ex iis lentissima. Ocissima omnium cypirus & pseudocypirus frutex
 Protinus enim floret: semensq; profert. Omnia uero celerius adolefcunt stolonibus ablatis: unā
 q; in stipem redactis alimentis. Eadem natura & propagines docuit: Rubi namq; curuati gracillē
 & simul proceritate nimia defigunt rursus in terram capita. Iterumq; nascuntur: ex se se replen-
 tari omnia: nisi resistat cultura: profus ut possint uideri homines terræ causâ geniti: ita pessima at
 q; execranda res propaginem tamē docuit: atq; radicem acquiri uiridem. Eadem autem natura
 est hederis. Cato propagari præter uitam tradit ficum: oleam: punicam: malorum genera omnia.
 Laurum: prunos: myrtus: nuces auellanas: & prenestinas: platanum. Propagationum duo genera:
 in ipsa arbore sollicitando traiectis per uasâ fictilia: uel qualos ramis terraq; circumpactis: atque
 hoc blandimento impetratis radicibus: inter potia ipsa & cacumina: in summa enim cacumina
 hoc modo petuntur audaci ingenio: arborē aliâ longe a tellure faciēdi. Eodē quo supra biennii
 spacio abscissa propagat: & cum qualis illis sata. Sabina herba propagine feritur & auulsione. Tra-
 dunt fere uini aut e parietibus latere tuso mire ali. Idem modis rosmarinum ferūt: & ramo: quo
 niam neutri semen. Rododendron propagine & semine.

De latitudo arboræ & insititio: & quo inuenta sit tenera inferendi ipsa ratio. CA. XIII.

Emine quoq; inferere natura docuit raptim autē fame deuorato: solidosq; & alui te-
 pore madido cum focundo simi medicamine abiecto in mollibus arborum lecticis:
 & uentis sæpe translato in aliquas corticum rimas. Vnde uidimus cerasum in salice
 platanum in lauro: laurum in ceraso: & baccas simul discoloras. Tradunt & monedu-
 lam condentem semina in thesauros cauernarq; eiusdem rei præbere causas. Hic nata inoculatio
 sutorie simili fistula aperiendi in arbore oculū cortice exciso: semensq; includendi eadem fistu-
 la sublatum ex alia. In ficis autem & malis hæc fuit inoculatio antiqua. Virgiliana quærit sinum
 in nodo germine expulsi corticis: gemmâq; ex alia arbore includit. Et hæc tenus natura ipsa do-
 cuit. Insitionem autem casus magister alius: & pene numerosior ad hunc modum. Agricola sedū
 lus casam sepiis munimēto cingēs: quō minus putrescerēt sudes: limē subdidit ex hedera. At illæ
 utuacti motu apprehensæ suam ex alieno fecere uitam: apparuitq; truncum esse pro terra. Au-
 fertur ergo terra æqualiter superficies: & uigatur falce truncus. Ratio postea duplex. Et prima in-
 ter corticem lignumq; inferendi. Timebant præsci truncum findere. Mox inforare ausi medio:
 lpiq; medullæ calamus imprimebant unū inferentes. Neq; enim plures cupiebant medulla sub-
 tior. Postea ratio uel senos adiecit mortalitati eorū ex numero succurrere per uasâ per media
 trico leniter fissis: cuneoq; tenui fissuram custodiente: donec cuspidatim decius descendat in
 rimam calamus. Multa in hoc seruāda. Primum omnium quæ patiatur coitum talem arbor: & cu-
 tus arboris calamus. Variæ quoq; & non iisdem partibus. Subest omnibus succus. Vitibus sicisq;
 media sicioras: & e summa parte cōceptus: ideo illinc furculi petuntur. Oleis circa medias succus
 inde & furculi. Cacumina sitiunt. Facillime coalescunt: Quibus eadem corticis natura: quæq; pa-
 riter florentia eiusdem horæ gignationem succorumq; societatem habent. Lenta enim res quo-
 riens humidis repugnant sicca: mollibus corticum duri. Reliqua obseruatio ne fissura in nodo
 fiat. Repadiat quippe aduēam inhospitalis duricia: ut in parte nitidissima & longior multo tri-
 bus digitis ne obliqua: ne translucens. Virgilius ex cacumine inferi uetat. Certumq; est ab hū-
 ris arboræ orientem æstiuum spectantibus furculos petendos: & e feracibus: & e germine noue-
 lo: nisi uetustæ arbori inferantur. si enim robustiores esse debent. Præterea ut prægnantes: hoc ē
 germinatione turgentes: & qui parere illo sperauerint anno. Bimi utiq; nec tenuiores digito mi-
 nimo. Inferuntur autē & inuersi: cum id agitur: ut minor altitudo in latitudinem se fundat. Ante
 oia gem̄tes nitere cōueniet: nihil usq; ulcerosum esse aut retortidum. Spei fauet medulla calāi
 commissuræ: si in matre ligni corticisq; iungatur. Id enim satius q; foris cortici æquari. Calami
 excutio medullam ne nudet. Tenui tamē fistula detegat: ut fastigatio leui descendat cuneo tri-
 bus non amplior digitis. Quod facillime contingit tinctum aqua radentibus: ne excutiat in

uento: ne cortex a ligno decidat alterutri. Calamus ad corticem usq; suum deprimatur. Ne laxetur dū deprimatur: ne ue cortex replicetur in rugas. Ideo lachrymantes calamos inferi non oportet. Nō hercule magis q̄ aridos: q̄ illo modo labat hūore nimio cortex. Hoc vitali defectu non humescit neq; concorporat. Id etiam religionis seruant: ut luna crescente calamus utraq; deprimat manu. Et alioquin in hoc opere duæ simul manus minus nituntur necessario temperamento. Validius enim demissi tardius ferunt: fortius durant. Contrarium ex diuerso: ne hiscat nimium rima: laxeq; capiat: aut ne parum exprimat: aut compressum necet. Hoc maxime præcauendum: ut præualide accipientis trunco in media fissura reliquatur. Quidam uestigio fissuræ salice in truncis facto salice præligant marginem ipsam. Postea cuneos figunt continente uinculo si bertatem dehiscenti. Quædam in plâtorio inhiata eodem die transferuntur. Si crassior truncus inferatur: inter corticem & lignum inferi melius cuneo optime: osseo: ne cortice romparur laxato. Cerasi libro dempto finduntur. Hæ solæ & post brumam inferuntur: dempto libro habet ne luti lanugine: q̄ si comprehendit insitum: putrefacit. In columi cuneo: adactum utilissime astrigitur. Inferere aptissimum q̄ proximum terræ patiatur nodorum: truciq; ratio. Emingere calami sex digitorum longitudine non amplius debent. Cato argillæ uel cretæ harenam firmumq; bubulum admisceri: atq; ita usq; ad lentorem subigi iubet: idq; interponi & circūlini. Ex his que commentatus est: facile apparet illa ætate inter lignum & corticem: nec alio modo inferere solitos: aut ultra latitudinem duum digitorum calamos demittere. Inferi autē præcipit pyra ac mala per uer: & post solstitium diebus. I. post uindemiam. Oleas autem & ficos per uer tantum luna frigente: hoc est sicca. Præterea post meridiem: ac sine uento austro. Mirum q̄ non contentus insitum munisse: ut dictum est: & cespite ab imbre: frigoribusq; protexisse: ac mollibus bifidorum uimium fascibus: lingua bubula (herbæ id genus est) in super obtegi iubetramq; illigari operiti stramentis. Nunc autem abunde arbitretur paleato luto libro farcare duos digitos insito extante. Verno inferentes tempus urget: incitibus se gemmis: præter q̄ in olea: cuius diutissime oculi parturiunt: minimumq; succi habent sub cortice: qui nimis insitis nocet. Punicam uero & ficum q̄q; alias sicca sint recrastinare minime utile. Pyrum uel florentem inferere licet: & in maium quoque mensum protendere inscriptionem. Quod si longius afferantur pomorum calami: ripo infixos optime cultodire succum arbitrantur. Seruarique inter duos ibices iuxta riuos uel piscinas utrinque terra obstructos. De uite inferenda. CA. XV.

Vitium uero in scrobibus ficis stramento operto: ac deinde terra obruto: ut cacamine existant. Cato uitem tribus modis inserit. Præsertim sicut iubet per medullam: in eam furculos excavatos ut dictum est addi: medullas fungi. Altero si sese uites contingant: utriusq; in obliquū latere cōtrario ad raso functis medullis colligari. Tertiu genus est: terebrare uitē in obliquum ad medullā: calamosq; addere longos pedes binos: atq; ita ligatum insitum intritacq; illitum operire terra calamis subrectis. Nostra ætas correxit ut gallica uiteretur terebra: quæ excavat: nec urit: quantam aduſtio omnis hebetat: atque ut gemmalcere incipiens ligetur calamus. Nec plus q̄ binis ab insito emineat oculis ulmeo uimine alligatus: binæque circumdaretur acie a duabus partibus: ut inde potius distillet humor: qui maxime uites infestat. Deinde cum eualuissent flagella pedes binos: uinculum insiti incidere tur ubertati crassitudine permilla. Vitibus inferendis tempus de dere ab æquinoctio autumnō ab germinationis initia. Satiuæ plantæ siluestrium radicibus inferuntur natura siccoribus. Si enim satiuæ siluestribus inferantur: degenerant in feritatem. Reliqua cælo constāt. Apuſsima insitis siccatas. Huius enim remediū appoſitis ficulibus uasis modicus hūor p̄ cinerē distillat. Inoculatio rores amat leues. De emplastratione. CA. XVI.

Emplaſtri ratio & ipsa ex inoculatione nata uideri potest. Crasso autem maxime cortici conuenit sicut est ficis. Ergo amputatis omnibus ramis ne succum auocet. Nitidissima in parte quaque præcipua cernatur hylaritas: exempta scutula ita ne descendat ultra fertum cortici imprimitur: ex alia cortex par cum sui germinis māmā: sic compage densata ut cicatrici locus non sit: & statim unitas fiat: non humorem nō afflatum recipies: nihilominus tamen & luto munire & uinculo melius. Hoc genus non pridem repertum uolūt qui nouis moribus fauent. Sed id etiam apud ueteres græcos inuenitur: & apud Catonem: qui oleam ficumque sic inferi iussit mensura etiam præfinita secundum reliquam diligentiam suam. Cortices scalpro excidi quattuor digitorum longitudine: & trium latitudie. Atque ita coagmētari & illa sua strita oblini. Eadem ratione & in malo. Quidam huic generi miscuere fissuram in

Handwritten notes:
 In d. h. u.
 In d. h. u.
 In d. h. u.
 In d. h. u.
 In d. h. u.

uitibus exempta cortice theffella surculo a latere plano adigendo. Tot modis insitam arborem. Vidimus iuxta tybartes tyliam omni genere pomorum honuitam alio ramo nucibus: alio bacis: alio de uite: ficis: pyræ: punicis: malorumque generibus. Sed huic fuit breuis uita. Nec tam omnem experimentis assequi naturam possumus. Quædam enim nasci nisi sponte nullo modo queunt. Eaque in arboribus & desertis tantum locis proueniunt. Capacissima insitorum omnium dicitur platanus: postea robur. Verum utraque sâpores corrumpunt. Quædam omni genere inseruntur: ut ficus & punicæ. Vitis nō recipit emplastra: nec quibus tenuis ac caducus rimo: si que cortex. Neque inoculationem sicæ aut humoris exigui fertilissima omnium inoculatio: postea emplastratio. Sed utraque infirmissima: & quæ cortice nituntur tantum: uel leui aura oculissime deplantantur: in ferere firmissimum & fecundius q̄ ferere.

Exemplum huius rei.

Non est omittenda raritas unius exēpli. Corelius eques romanus. Atteste genitus inseruit castaneam suometipsam surculo in neapolitano agro. Sic facta est castanea quæ ab ipso nomen accepit inter laudatas. Postea hæres eiusdem libertus corelianam iterum inseruit. Hæc est inter eas differentia: illa copiosior. Hæc coreliana melior. Res que genera casus ingenio suo excogitauit: ac defraçtos ferere ramos docuit: cum pali defixi ramos dices coepissent. Multa sic feruntur. In primis que ficus: omnibus quidem aliis modis nascere: præterq̄ talea. Optime quidem si uastiore ramo pali modo exacuto adigatur alte exiguo super terrâ relicto capite: eoque ipso harena cooperto. Ramo feruntur & punicæ: pali laxato prius meatus item myrtus. Omnium horum longitudine trium pedum: crassitudine minus brachiali. Cortice diligenter seruato: trunco exacuto. Myrtus & talis feritur. Morus talea tantum: quoniam in ulmo eam inseri religio fulgurum prohibet. Quapropter de talearum sâtu nunc dicendum est. Seruandum in eo ante omnia: ut talea ex feracibus fiant arboribus: ne curuæ: ne scabræ: aut bifurcæ: ne tenuiores q̄ ut manum implent: ne inuiores pedibus: ut illibato cortice: atque ut sectura inferior ponat semper: & quod erit ab radice: accumuleturque germinatio terræ: donec robur planta capiat.

De cultura talearum: & quibus temporibus insitio fiat. CA. XVIII.

Væ custodienda i talearum cultura. Caro iudicauerit: ipsius uerbis optie precipiemus. Taleas oleaginas: q̄s in scrobe saturas enistripedaneas facito. Diligenterque tractato: ne liber laboret: eū dolabis: aut secabis. Quas in seminario saturas eris pedales facito. Eas sic inserto: locus bipalio subactus sit: beneque glutus. Cū talea demittis pede taleam opprimito. Si page descēdat: maleo aut mateola adigito: caneroq̄ ne libge scindas. Cū adigis: palo prius locū feceris quo talea demittas. Ita melius uiuet talea. Et ubi trimæ sunt: rû denique curæ sint: ubi liber se uertet. Si in scrobibus aut in sulcis seras: terinas taleas ponito. Eas diuicato sup terrâ: ne plus q̄ quatuor digitos transversos emineat: uel oculos ferito. Diligenter eximere olea oportet: & radices q̄ plerimas eū terra ferre. Vbi radices bñ operueris: calcare bñ: ne qd noceat. Si q̄ quærat quod rps oleæ serēdæ sit: agro sicco p̄ sementiæ: agro lato p̄ uer. Oliuetū diebus. xy. añ æquinoctiū uernū scipito putat. Ex eo die dies. xl. recte putabis. Id hoc nō purato. Qua locus recte ferax erit: q̄ arida erūt: & si qd uetus interfecerit ea oia eximito. Qua locus ferax nō erit: id plus cōcidito: aratoq̄ bñ: eno datoque. Stripes læues facito: circum oleas autūno ablaqueato: & sterco aduicito. Qui oliuetū sæptissime & altissime misceritis: tenuissimas radices exarabit. Radices si sursum abibūt: crassiores fiēt: & eo in radices uires oleæ abibūt. Quæ gñā olearum uel i quo gñe terræ uiuere & feri debeāt: spectarique oliueta: diximus in rōe olei. Mago in colle & sic cis: & argilla: & inter autumnum: & brumâ feri iussit. In crasso aut humido aut subriguo a messe ad brumâ. Quod precepisse eū africa intelligit. Italia qdē nūc uere maxie ferit. Sed & autūno si libeat. Post æquinoctiū. xl. diebus ad uergiliæ occasum. xliii. soli dies sunt: quibus feri noceat. Africæ peculiare quidē in oleastro est inserere. Quadā ætate cōsenserūt: p̄xime adoptōe uirga emissa: atque ita alia arbore ex eadē iuuenescere: iterūque & quoties opus sit: ut eius eadē oliueta cōstet. Inserit aut oleaster calamo & foculatōe. Olea ubi quercus effossa sit male ponit: qm̄ uermes: q̄ rauæ uocant: in radice quercus nascunt & transeūt. Nō inhumare taleas aut siccare: prius q̄ ferant: utilius cōpertū. Vetus oliuetū ab æquinoctio uerno intra uergiliæ exortū inter radi alternis annis melius inuentū. Item multū circumdare radici. Circunfodi aut omnibus annis a solstitio duū cubitoq̄ scrobe pedali altitudie. Stercorari tertio anno. Mago idē amygdalas ad occasu arcturi ad brumâ feri iubet. Pyra nō eadē tpe: qm̄ si æque oia floreat. Eadē obligata aut

uel ramo

uel ide oia
ca
uel adigito

uel proxia
adoptioni

rotunda ab occasu uergiliarum ad brumam. Reliqua genera media hyeme ab occasu sagittae sub-
 solanum aut septentrionem spectantia. Laurum ab occasu aquilae ad occasum sagittae. Confecta
 enim de tempore ferendi atque ratio est uere & autumnu. Id ex magna parte fieri decreuere. Est &
 alia hora circa canis ortus paucioribus nota: quoniam non omnibus locis utilis pariter intelli-
 gitur. Sed haud omittenda nobis: non tractus alicuius rationem: uerum naturae potius indagatibus.
 In cyrenaisa regione sub etestiarum statu conferunt. Nec non & in graecia oleam: maxime in Iaco-
 nia. Co in insula & uites tunc ferit. Caeteri apud graecos inoculare & inferere non dubitant. Sed ar-
 borem non ferunt. Plurimumque in eo locorum natura pollet. Nancj in aegypto omni ferunt me-
 se: & ubicumque imbrēs aestiui non sunt: ut in india & aethiopia. Necessario post haec autumnu ferunt
 arbores. Ergo tria tempora eadem germinationis uer & canis arcturij ortus. Neque enim aialiu
 tantum est ad coitum auiditas: sed multo maior est terrae ac satorum omnium libido. Qua tempe-
 state uti plurimum interest coceptus. Peculiare utique in insitis: cum sit mutua cupiditas utriusque
 coeundi. Qui uer probant: ab aequinoctio statim admittunt: praedicantes germina parturire: non
 faciles corticem esse amplexus. Qui praeterunt autumnu: ab arcturi exortu: quoniam statim radi-
 cem quandam capiunt: & ad uer parata uentant: atque non protinus germinatio auferat uires. Quae
 dam tamen statutum tempus anni habent ubique: ut cerasi & amygdalae circa brumam ferendi: uel
 inferendi. De pluribus locorum situs optime iudicabit. Frigida & aquosa uerno coferri oportet. Sic
 ca & calida autumnu. Cois quidem italiae ratio tempora ad hunc modum distribuit. Mora ab idu-
 bus february in aequinoctium: pyra in autumnu: ita ut brumam. xv. ne minus diebus antecedat.
 Malis aestiui & cotoneis. Item forbis: prunis post media hyeme in idus february. Silique
 graecae & persici ante brumam per autumnu. Nucibus iuglandi & piniae & auellanae graecae atque
 castaneae a Calen. martii ad idus eadem. Salicij: gerantur circa martias Calen. Hanc in ficis semine
 illam in humidis uirga ferit diximus.

Quae arbores societate gaudeat: & de disciplina ablaqueandi: & accumulandi. CA. XIX.

St etiam nunc noua inferendi ratione quid sciens quidem praeterea: quod uisquam inue-
 nerim a Columella excogitata: ut affirmat ipse. Quae uel diuersae infociabilesque natu-
 rae arborum copulentur: ut sic: atque oleae. Iuxta hanc ferit ficu iubet: non ampliore in-
 teruallo quam ut contingi large possit: ramo oleae quam maxime sequaci: atque obediuro. Eum
 quae omni interim tempore edomari meditatione: curuandi. Postea fico adepta uires: quod euen-
 ire trimae: atque utique quinquenni solet: detricata superficie ipsaque deputata: ut dictum est adra-
 cumine de figi in cruce: sic custodit uinculis: ne curuatura fugiat. Ita quodam propaginum illi
 torumque temperamento triennio communi inter duas matres coalescere. Quarto anno abscissum
 totum ad optantis esse monendum uulgata ratione haud mihi certe satis comperta. Caeterum ead-
 dem illa de calidis frigidisque & humidis & ficis supradicta ratio & scrobes fodere monstrauit.
 In aquosis enim neque altos neque amplos facere conuenit. Altos aestiuo solo & sicco: ut quam maxime
 accipiant aquam: contineatque. Haec & apud ueteres arbores colendi ratio est. Feruentibus enim
 locis accumulatae aestate radices: operiuntque: ne solis ardor adurat. Aliubi ablaqueat: perfratusque
 admittunt. Iidem hyeme cumulis a gelu uindictant. Contra illi hyeme aperiunt: humoremque si-
 tentibus quaerunt. Ubiqueque circumfodiendi arbores ratio in circuitu pedes in orbem ternos: ne-
 que id in pratis: quando amore solis humorisque in summa tellure oberant. Et de arboribus haec
 quidem fructus gratia ferendis inferendisque in uniuersum sint dicta.

De salicis & harundineti: & caeteris caeduis ad perticas: palos. CA. XX.

In rellat rarum ratio: quae propter alias ferunt: uineas maxime: caeduo ligno. Princi-
 palium in his optinent salices: quarum ratio sit loco madido tamen refosso duos pedes
 & semipedem: talea sesquipedalium: uel pertica: quae utilior quo plenior. Interuallo est pe-
 des senos trimae pedibus binis a terra: putatione coercentur: ut sic se in latitudinem
 fundant: ac sine scalis tondant. Salix enim foecundior est quo terrae propior. Has quoque oibus
 annis cofodi iubet mense aprili. Haec est uiminalium cultura. Perticalis & uirga: & talea ferit fossi-
 ra eadem. Perticas ex ea iustum est caedi quarto fere anno. Et eae autem senescentium propagine facilius locum.
 Pertica imerta ac post annum recisa. Salicis uiminalis iugera singula sufficiunt. xxv. uineae iugera
 bus. Eiusdem rei cae populus alba ferit. bipedaneo pastinatu: talea sesquipedalium biduo siccata palmi-
 pede interuallo: terra superiniecta duorum cubitorum crassitudine. Harundo etiam nunc diluore
 quam haec solo gaudet. Serit bulbo radicis: quae alii oculum appellant dodrentali scrobe: interuallo duum
 pedum & semipedis: reficiturque ex sese uetere harundineti: extirpato: quae utilius repertum quam calzare

sicut antea. Nāq; inter se radices serpunt: mutuōq; discursu necantur. Tempus inferendi prius q̄ oculi harundinum intumescant ante Kalen. martias. Crescit ad beamsam usq; definitq; cum du rescere incipit. Hoc signum quod tempestiuū habet cæsurā. Et hanc aut̄ quoriēs & uinea fodiē. dum putant. Seritur & transuersa non altera condita. Erumpantq; singulis oculis totidem plan ta. Seritur & deplantata pedali sulco binis obrutis gemmis: ut tertius nodus terrā attingat pro no cacumine: ne rores concipiat. Cæditur & decrefcere luna. Vineis anno siccata utilior q̄ utri dis. Castanea pedamentis omnibus præfertur facilitate tractatus: perdurandi pernicacia: reger minatione cædua uel salice lætior. Quærit solum facile: necnō harenosum: maximeq; sabulum humidum aut carbunculum: uel tosi etiam farinam quālibet opaco septentrionaliq; & præfrigi do situ: uel etiam decliui. Recusat eadem gallicam rubricam: cretam: omnemq; terrā fecunditatem: seri nuce diximus: sed nisi ex maximis non puenit: nec nisi quinis acruatim satis. Perfrin gi solum debet supra ex nouembri mense in februarium: quo solutæ sponte cadunt ex arbore: atq; subnascuntur. Interualla sint pedalia undiq; sulco dodrātali. Ex hoc seminario transferun tur in aliud bipedali interuallo plus biennio. Sunt & propagines nulli quidem faciles. Nuda ta enim radice: tota in sulco prosteritur. Tunc ex cacumine super terram relicto renascitur & alia ab radice. Sed transata nescit hospitari: pauetq; nouitatem. Biennio fere postea profilit. Ideo nuctibus potiusq; radice plantaria cædua implētur. Cultura non alia q̄ supradictis fodiēdis sup putandisq; per biennium sequens. De cætero ipsa se colit umbra stolones superuacuos enecan te. Ceditur intra septimum annum. Sufficiunt pedamenta iugeri unius uicenis uinearum iugeri bus: quando etiam ea bifida stirpe fiunt: durantq; ultra alteram siluæ suæ cæsuram. Aesculus si militer proenit cæsurā: triennio senior: minus morosa nasci. In quacūq; terra seritur: nascitur e balano sed non nisi æsculi: scrobe dodrātali: interuallis duorum pedum seritur leuiter quater anno. Hoc pedamentum minime putrefcit: æsumq; maxime fructat. Præter hæc sunt cædua quæ diximus: fraxinus: laurus: per sica corylus: malus: sed tardius nascuntur. Terram defixa uix tolerant: non modo humorem. Sambucus cōtra firmissima ad palum: taleis seritur ut populus. Nam de cupressō satis diximus.

De culturis & disciplina excolendarum uinearum.

CA. XXI.

FT prædictis uelut armamentis uinearum: restat ipsarum natura præcipua tradēda cu ra. Vitium furculi & quarundam arborum: quibus fungosior intus natura est: genico latis ramorum nodis intersepiūt medullam. Ferulæ ipsæ breues: & ad summa breuilo res articulis utriq; duobus internodia includunt. Medulla siue illa uitalis aīa est ante se tendit longitudinem impellens quādiu nodi peruia patet fistula. Cum uero concreti ademe re trāsitus: repercussa erumpit: ab ima sui parte: iuxta priorem nodum alternis laterū semper in guinibus: ut dictum est in harundine: ac ferula: quorum dextrum ab imo intelligitur articulo: leuum in proximo: atque ita peruices. Hæc uocatur in uite gemma: cum sibi cespitem facit. Ante uero quā faciat in concauo oculos: & in cacumine ipso germen. Sic palmites: nepotes: uua: fo lia: pampini: gignuntur. Mirumque firmiora esse in dextra parte genita. Hos ergo in furculis nodos cum seruntur: medios secare oportet: ita ne profluat medulla: & in fico quidem dodrā tales paxilli solo patefacto seruntur: sic ut descendant: quæ proxima arbori fuerint. Duo oculi extra terram emineant: Oculi autem in arborum furculis propriæ uocantur: unde germinant. Hac de causā & in plantariis aliquando eodem anno serunt quos fuere laturi fructus in arbo re: cum tempestiue sari prægnantes inchoatos conceptus aliubi pariunt. Ita sates ficos tercio an no transferre facile. Hoc pro senescendi celeritate attributum huic arbori: ut citissime proueniat. Vitium numerosior satus. Primum omnium nihil seritur ex iis nisi inutile & deputatum in firmo. Opputatur autem quicquid proximo tulit fructum. Solebat capitulatus utrinque e duro furculus seri: eoque argumento malleolus etiam uocatur nunc. Postea auelli cum sus cal ce coepit: ut in fico: neque aliud est uisūctus. Tertium genus adiectum etiam expeditius sine calce: quod sagittæ uocantur: cum intorti pangūtur. Id. n. cū decisi nec intorti trigēmes. Pla tes aut̄ ex codē furculo hoc mō fiūt. Serere e pāpinariis sagittas sterile est: nō nisi fecundas oportet. Quæ raras habent nodos: infœcundæ iudicantur. At densitas gemmæ: fertilitatis indicium ē. Quidam seri uetāt nisi eos: qui floruerint furculos. Sagittas serere minus utile: qm̄ in transferē do facile rumpit quod intortū fuit. Serunt pedali nō breuiores lōgitudine quinq; sex ue nodo rum. Pauciores tribus gemmis in hac mensura esse non poterunt. Inseri eodem die quo putant: uulsiūmā. Si multo postea necesse sit serere custoditos uti præcipimus oportet cauere usq; ne

uel uinea,
dice

uel amygdalus

extra terram positi sole inarescunt: uetore aut frigore hebetentur: qui diutius in sicco fuerint priusquam serantur in aqua pluribus diebus reuiuiscant. Solum apricum & quod amplissimum in seminario siue in uinea bidente pastinari debet ternos pedes bipaleo alte in area reici quaternorum pedum fermento: ita ut in pedes binos fossa procedat. Fossarum purgari & extendi ne crudum relinquatur. Verum & exigi mensura. Male pastinatum deprehendit scana inaequalia. Metienda est & ea pars quae iteriacet puluinis. Surculi feruntur & in scrobe: & in sulco longiore: si per quos tenerrima ingeritur terra. Sed in gracili solo frustra: nisi substrato pinguiore. Nec minus quam duos integri oportet: & proximam attigi terram: & eodem paxilo deprimi & spissari. Interesse in plantario sesquipedes inter bina femina in latitudinem: in longitudinem semisses. Ita factos malleolos. xxxiii. mese recidere ad inum articulum: nisi ipsi parcatur. Oculorum inde materia emicat cum aqua. xxxvi. mese uiuira dix transferri. Est & luxuriosa ratio uites serendi: ut quattuor malleoli uehementi uinculo colligentur in parte luxuriosa: atque ita uel per ossa bubuli cruris uel per colla fistilia trafecti obruantur: binis eminentibus gemmis. Humescunt hoc modo: recisus palmitem emittunt. Postea fistula fracta radix libere capit uires: uamque fert: & omnium corporum suorum acinos. In alio genere inuentu nouitio finditur malleolus: medulla erasa in se colliguntur ipsi caules: ita ut gemmis parcatur omnimodo. Tum malleolo in terram fixo mixta seritur: & cum spargere coeperit caules: deciditur: foditurque sapius. Talis uix acinos nihil intus ligni habituros Columella promittit: cum uiuere femina ipsa per quam mirum sit: & medulla adempta nasci. Surculus etiam quibusdam sit articulatio arboris non omitendum uidetur. Nax buxi tenuissimis gnis senisue colligatis depacti proueniunt. Quondam in obseruatione erat ut defringerentur ex imputata buxo: aliter uiuere non crediti. Detrahere haec experimenta seminarii curaque. Sequitur uinearum ratio. Quinque generum haec. Sparis per terram palmitibus aut per se uite subrecta: uel cum amminiculo siue iugo. Aut pedata simplici iugo. Aut compluuiata quadruplici. Quae pedatae ratio erit: eadem intelligitur eius quoque: in qua sine amminiculo uitis per se stabit. Id enim non fit nisi pedamenti inopia. Simpliciter iugo constat porrectio ordinis: quem canterium appellant. Meliorque ea uino: quando sibi ipsa non obumbrat: assiduusque sole coquitur: & afflatum magis sentit: & celerius rorem dimittit. Pampinationi quoque & occasionis omnique operi facilius. Super caetera deflorescit utilius. Iugum sit pertica aut harundine aut crine funiculoue: ut in hispania: brundisioque. Compluuiata copiosior uino est: dicta a cauis aedium compluuiis. Diuiditur in quaternas partes totidem iugis. Huius serendi ratio dicitur: eadem ualitura in omni genere: hoc uero numerosior tamen. His uero tribus seritur modis. Optime in pastinato: proxime in sulco: nouissime in scrobe. De pastinatione dictum est.

De sulco & uinearum putatione.

CA. XXII.

Sulco latitudo palae satis est. Scrobibus ternorum pedum in quacunque partem. Altitudo in quocunque genere tripedalis: ideo nec uitis minor transferri debet. Extatura etiam duabus gemmis. Emoliri terram minutis in scrobe ima sulcis simoque misceri necessarium. Cluosa altiores possunt scrobes. Praeterea puluinatis a deuitate labris. Quae ex iis longiores sient: ut uites binas accipiant. E diuerso aliae locabuntur. Esse uitis radicem in media scrobe oportet. Sed ipsam innixam solido in orientem aequinoctialem spectare. Adminicula prima e calamo accipere. Vineas limitari decumano. xviii. pedum latitudinis ad contrarios uehiculorum transitus: aliiisque conuersis limitibus. Denique pedum distingui per media iugera. Aut si maior modus sit: rotunde pedum cardine quot decumano limitari. Semp uero quantum tanis semitari: hoc est in quanto quoque palo singulae iugo paginae includant. Solo spisso non nisi repastinato: nec nisi uiuira dicere feri. Tenero & soluto uel malleolum sulco uel scrobe. In colles sulcos agere trauesos: melius quam pastinare ut desuuiia palis eoque contineat. Aquoso caelo uel sicco solo malleolos serere autumno: nisi si tractus ratio mutauerit. Siccus. n. & calidus autumno possit serri: humidus frigidusque et ueris exitu. In arido solo uiuira dix quoque frustra serit. Male & i fassis malleolus: nisi post imbrem. Aut in riguis: uel frondens uitis: & usque ad solstitium recte: usque ad uer ut in Hispania. Quiescere uento stationis die utilissimum. Plerique austros optant. Cato abdicat. Interesse medio temperamento inter binas uites oportet pedes quinos. Minimum autem lato solo pedes quaternos. Tenui plurimum octonos. Umbri & marsi ad uicenos intermittunt arationis gratia in iis: quae uocant porculeta. Pluuio & caliginoso tractu rariores pontificio deflores cogruit. Subtilitas pimoniae copedia iuenit. Cum uinea in pastinato serat: obiter seminatiui faciendi ut uiuira dix loco suo: & malleolus qui transferatur inter uites ordine seratur. Quae ratio in iugero cici-

ter. xvi. Millia vitis radices donat. intra biennium autem fructus quo tardius in satō puenit q̄ in translato. Vitis radix posita in vinea post annum refecatur usq; ad terram: ut unus tantum emineat oculus amminiculo iuxta affixo & fimo addito. Simili modo & secundo anno reciditur: vitis q; concipit: & intra se pascit suffecturas oneritias festinatione pariedi gracilescat: ac emucidani (cohibeatur) castigatiōe tali in foetum exeat tota. Nihil avidius nascitur: ac nisi ad pariedū vires ferentur: tota fit foetus. Pedamēta optima quæ diximus: aut radice: robur: oleag: aut si nō sint: pali iunipero: cupressō: alburno: sambuco. Reliquoꝝ generum fides omnibus annis reciditur. Saluberrima in iugo harundo connexa fasciculis durat quinīs annis. Cum breuiōres palmites sarmento iunguntur inter se funium modo: ex hoc arcus funeta dicuntur. Tertius vineæ annus palmitem uelocē robustumq; emittit in quem faciat ætas vitem. Hic in iugum insilit. Quidam tunc excæcant eum supina falce auferendo oculos: ut noxia iniuria longius euocent. Vtilior. n: consuetudo pariedi: fatiusq; pampinos adiudicatæ detergere: usq; quo placeat roborari eam. Sunt qui uetant tangi proximo anno: quo translata sit: neque ante. lx. mensem falce curari. Tunc autem ad tres gemmas recidi. Alii proximo quidem anno recidunt. Sed ut ternos quaternosq; singulis annis adiciant articulos: quarto demum perducant ad iugum: Ideo utriusq; fructū tardum. Præterea retortidum & nodosum puluinosumq; reddit incrementō. Optimum autem matrem esse firmam: postea foetum audacem. Nec tutum est: quod cicatricosum: magno imperitiæ errore. Quicquid est tale: plagis nascitur: non e matre. Totas enim habet illa vires dum roboratur: & annuos accipit tota foetus: cū permissum fuerit nasci. Nil natura portionibus parit. Quæ cū excreuerit: satis firma protinus in iugo collocari debet. Sin etiam nū iūrmior erit: sub ipso iugo hospitari recisa: uiribus non ætate decernitur. Temerarium est ante crassitudinem pollicem uiti imperare. Sequenti anno palmites salutetur pro uiribus matris: singuli aut gemini. lidē & secundo si cogit infirmitas: nutriant. Tertioq; demū ano duo adiciantur. Nec sunt plures quaternis unq; permittendi. Breuiterq; non indulgēdū est: & semp inhibenda fecunditas. In ea ē. n: natura: ut pere malit q̄ uisere. Quicqd materiæ admisit: fructus accedit. Illa semina maualt q̄ fructū gigni: quoniam fructus caduca res est. Sic perniciose luxuria: nec ampliat se sed egerit. Dabit consilium & soli natura. In macro etiam si vires habebit: recisa intra iugum moretur: ne omnis foetura sub eo exeat. Minimū id esse debet interuallū: ut attingat iugū: superetq; si teneat: adeo non recūbat in eo: nec delicate se spargat. Ita temperetur hic modus: ut crescere etiam malit q̄ parere. Palmes duas tres ue gemmas sub iugo habere debet ex materiis quibus materia nascatur. Tunc per iugum mergi alligariq; ut sustineatur iugo non pēdeat. Vinculo mox astrictus a tertia gemma alligari: quoniam & sic coercetur impetus materiæ. Densioresq; citra pampini exultant: cacumen religari uetant. Natura hæc est delecta pars aut præligata fructum dat: pampinūq; ipsa curuatura. Quod citra est materiam mittit: offensante credo spiritu & illa quam diximus medulla. Quæ ita emicuerit materia: fructum dabit anno sequente. Sic duo genera palmitum. Quod a duro exit materiamq; in proximum annū pmittit: pampinariū uocatur. Aut ubi supra cicatricem est: fructuarium. Alterum ex amminiculo palmitē semperq; fructuarium relinquitur sub iugo. Et qui uocatur custos. Hic est nouellus palmes nō longior reibus gemmis: proximo anno materiam daturus: si uitis luxuria se consumpserit. Et alius iuxta eum uerucæ magni tudine: qui furunculus appellatur. Si forte custos fallat. Vitis anteq̄ septimum annum compleat a surculo euocata ad fructum ei iuuenescit ac moritur. Nec ueterem placet palmitem in longū & ad quartum usq; pedamentum emitti: quod alii dracones: alii iuniculos: ut faciāt quæ masculata appellant. Cū indurore uitis: pessimū in vinea traducere. Quinto anno & ipi palmites intorquentur: singulæque e singulis materiæ emittuntur: ac deinde e proximis prioresq; amputantur. Semper custodem relinquit melius. Sed is proximus uiti esse debet: nec longior q̄ dictum est. Et si luxuriauerint: palmites intorqueri ut quattuor materas uel duas si unūga erit vineæ: emittat. Si per se uitis ordinabitur sine pedamento: quæcunq; tamen initio amminiculum desiderabit: dum stare condiscat: & recta surgere. Cætera primordea eadem. Diuidi autem putatione pollicis inæquali examine undique ne prægrauet fructus parte aliqua: obiter idem deprimens prohibebit in excelsum emicare. Huic vineæ trium pedum altitudo excelior natar: cæteris a quinto: dum excedat hominis longitudinem iustam. Iis quoq; quæ sparguntur in terra breuis ad inuicendū caueas circumdant: scrobibus per ambitū actis: ne uagi palmites inter se pugnet occurrantes. Maiorq; pars terrarum ita supinam in tellure uindemiam merit. Si quidem & in africa & in ægypto syriacæ: ac tota asia & multis locis europæ: hic mos pualet. lib

ergo iuxta terram comprimi debet uitis. Eodem modo & tempore nutrita radice: quo inigra-
 ta uinea: ut semper tantum pollices relinquatur fertili solo cum tribus gemmis: graciliore qui-
 nis. Præstatque multos esse quàm longos. Quæ de natura foli diximus: tanto potentiora sentien-
 tur: quanto proprior fuerit uua terræ. Genera separari ac singulis cõferri tractibus: utilissimum.
 Mixture enim generum etiam in uino non modo in musto discors. Aut si miscantur non alia
 quàm pariter maturefcentia iungi necessarium. Iuga altiora quo lætior ager & quo planior. Item
 scido: nebuloso: minusque uentoso conueniunt. Contra humiliora gracili: & arido: astuofore
 risque exposito. Iuga ad pedamentum quàm arctissimo nodo uinciri oportet: uitem leui cõtineri.
 Quæ genera uitium & in quali solo cæloque essent cõferenda: cum enumeraremus. naturas et-
 rum & uinorum: notauimus. De reliquo cultu uehementer ambigitur. Plerique aestate. tota post
 singulos rores confodi iubent uineam. Alii uetant gemanem: decuti enim oculos tactuque intra
 tium deteri. Et ob id arcendum procul omne quidem pecus: sed maxime lanarum: quoniam fa-
 cillime auferat gemmas. Inimicos & pubescente uua rastros. Satisque esse uineam. ter anno con-
 fodi: ab æquinoctio uerno ad uergiliarum exortum: & canis exortum: & nigrescente acino. Qui-
 dam ira determinant. Veterem semel a uindemia ante brumam: cùm alii ablaqueare & stercoreare
 tis putent. Iterum ab idibus aprilis: ante quàm concipiat: hoc est in .vi. idus maii. Deinde prius quàm flo-
 rere incipiat: & cum defloruerit: & uariante se uua. Peritiores asserunt si iusto sæpius fodiantur:
 in tantum tenere scere acinos: ut rumpantur. Quæ fodiuntur: ante feruentis horas. diei fodi: n-
 das conuenit. Sicuti latum neque arate neque fodere. Fossione puluerem excitatum. contra fu-
 les nebulaque prodesse. Pampinatio uerna in confesso est ab idibus maii: intra dies. x. utique
 te quàm florere incipiat: & eam infra iugum debere fieri. De sequente uariante sententiæ. Cum deflo-
 ruerit: aliqui pampinandum putant. Alii sub ipsa maturitate. Sed de his Cato nis præcepta deer-
 nent. Næque & putationum tradenda ratio est. Protinus hanc a uindemia ubi cæli tepor indul-
 get adoriuntur. Sed hoc fieri nunquam debet ratione naturæ ante aquilæ exortum: ut in syderum
 causis docebimus proximo uolumine. Immo uero fauonio: quoniam anceps culpa sit præpro-
 peræ festinationis. Si faucias recenti medicina mordeat quædam hyemis ruminatio: certum est
 gemmas earum frigore hebetari: plagasque findi. Et cæli uitio exuri oculos lachryma di-
 stillante. Nam gelu fragiles fieri quis nesciat? Operarum ista computatio est. In latifundis non le-
 gitima naturæ festinatio: quo maturius putantur aptis diebus: eo plus materis fundunt: quo se-
 rius: eo fructum uberiorem. Quare macras prius conuenit putare: ualidas nouissime. Plagæ om-
 nem obliquam fieri: ut facile decidant imbres: & ad terram uerti quàm leuissima cicatrice acie falce
 exacta: plagaque conuelata. Recidi autem semper inter duas gemmas: ne sit uulnus oculis in re-
 cida parte. Nigram esse eam existimant: & donec ad sinceram ueniatur recidendam: quoniam e-
 uitiosa materie utilis non exeat. Si macra uitis idoneos palmites non habeat: ad terram recidi eam
 nouosque elici utilissimum. In pampinatione non hos detrahere pampinos qui cum uua sint. Id
 enim uuas supplantat: præterquam in nouella uinea. Inutiles iudicantur in latere nati non ab oculo.
 Quippe etiam uua quæ nascatur e duro rigescente: ut nisi ferro detrahi non possit. Pedamentum
 quidam inter duas uites utilius putant statui: & facilius ablaqueantur ita: meliusque est unitogæ
 oinez: si tamen & ipsi iugo sint uires: nec statui infesta regio. In quadripertita quàm proximum one-
 ri amminiculum esse debet: ne tamen impedimentum sentiat ablaqueatio cubito abesse non am-
 plius. Ablaqueari autem priusquam potari iubet. Cato de omni cultura uitium ita præcipit. Quam
 altissimam uineam facito: alligatoque recte dum ne nimium constringas: hocque modo eam
 curato. Capita uitium putata circūfodito. Arare incipito. Ultra citraque sulcos perpetuos duci-
 to. Vites teneras quàm primum propagato. Veteres quàm minimum castrato. Potius si opus fuerit deu-
 cito: biennioque post præcidito. Vitem nouellam refecari tum erit tempus: ubi ualebit. Si uinea
 ab uite caluata erit: sulcos interponito: ibique uiuiradicem serito. Vmbram a sulcis remoueto:
 crebroque fodito. In uinea ueteri serito ocynum. Si macra erit: quod granum capit ne serito. Et
 circum capita addito sterco: paleas uinaceas: aliquid horuæ. Vbi uinea frondere coeperit: pamp-
 pinato. Vineas nouellas alligato crebro: ne caulis præfringat. Et quàm iã ipticã ibit: eius pampinos tene-
 ros alligato leuiter: porrigito. Quæ ubi recte steterit: ubi uua uaria fieri coepit: uites subligato.
 Vitis in fitio una est puer: altera cum uua floret: ea optima est. Vineam ueterem si in aliū locū trans-
 ferre uoles: dūtaxat brachium crassum primū deputato. Binas gemmas nec amplius relinqto. Ex
 radicibus bene effodito. Et caue radices ne faucies. Ita uti fuerit: ponito in scrobe: aut in sulco:
 operito: & bene occultato. Eodemque modo uineam statuminato: alligato: laxatoque uti

*Ingrata uinea: ut semper tantum pollices relinquatur fertili solo cum tribus gemmis: graciliore qui-
 nis.*

Pampinatio uerna in confesso est ab idibus maii: intra dies. x. utique

te quàm florere incipiat: & eam infra iugum debere fieri.

Quippe etiam uua quæ nascatur e duro rigescente: ut nisi ferro detrahi non possit.

Quam altissimam uineam facito: alligatoque recte dum ne nimium constringas: hocque modo eam

fuerat: crebroque fodito. Ocynum quod in uinea feri iubet: antiqui appellabant pabulum uinea patiens quod celerrime proueniat.

Ratio arborum.

CA. XXIII.

Sequitur arborum ratio mirum in modum data a Sarsenna patre filioque celebrata Scrofa: uetustissimis post Catonem peritissimisque ac ne a Scrofa quidem nisi in Italia concesso: cum tam longo iudicetur aeo. Nobilia uinea non nisi in arboribus gigni: & in iis quoque laudatiora summis: sicut uberiora imis: adeo excellentia proficitur. Hac ratione & arbores eliguntur. Prima omnium ulmus: excepta propter nimiam frondem acinia. Deinde populus nigra eadem de causa minus densa folio. Non spernunt plerique & fraxinum ficumque: & etiam olea: si non sit umbrosa ramis. Haec satis cultusque abunde tractatus est. Ante tricesimum sextum mensum attingi falce uetant. Alterna seruant brachia. Alternis putantur annis. Sexto anno maritatur. Trispadana Italia propter supradicta: cornu: populo: tilia: acere: cornu: carpino: quercu arborum stat agros. Venetia falce propter uliginem soli. Et ulmus detrucata a media inter ramorum scana barba ne obumbrent. Interuallum iustum arborum si arerit solum: quadragenis pedes in terga frontem: in latera uiceni. Si non arat: hoc in omnes partes. Singulis denas saepe adnutriunt uites: data agricolis cola minus tenuis. Maritate nisi ualidas inimicum: enecate ueloci uitiu scemeto. Serere tripodica serobe necessarium: distantes inter sese arborumque singulis pedibus. Nihil ibi malleolis atque pascinatione. Nulla fodiendi impendia: utpote cum arborum ratio hac peculiari dote praesentet: quod in eodem solo feri fruges & uitiuibus prodest. Superque quod uindicans se altitudo: non ut in uinea ad arcendas animalium iniurias a pariete uel saepe: uel fossarum utique impendio muniri se cogat in arborum. Haec praedicta est sola uitiu radice ratio. Item propaginum: & haec gemina ut diximus. Quorum in ipso tabulato maxime probata: quoniam a pecore tutissima est. Altera deflexa uite uel palmitum iuxta suam arborem aut circa proximam caelibem. Quod supra terram est matre radi iubetur: ne fructet. In terra non pauciores gemmae quattuor obruuntur ad radicem capiendam. Extra in capite binae relinquuntur. Vitis in arborum quattuor pedes in longo constat: omni sulco tres lato: alto duos cum semipede. Post annum propago inciditur ad medullam: ut paulatim radicibus assuescat suis. Caulis a capite ad duas gemmas reciditur. Tertio torus mergus absciditur: reponiturque altius in terram: ne ex reciso frondeat. Tolle uitiu radix a uindemia protinus debet. Nuper repertum draconem ferere iuxta arborem: ita palmitem appellamus emeritum pluribusque induratum annis. Hunc praecisum quod maxima amplitudine tribus partibus longitudinis deaso cortice quatenus obruatur: unde & rasilem uocant: deprimere sulco: reliqua parte ad arborem erecta: occisissimum in uite. Si gracilis sit uitis aut terra: usitatum est quod proxime solum decidi: donec firmetur radix: sicut neque rosicidam feri: neque septentrionis flatu. Vites aquilonem spectare debent ipsae palmitum autem earundem ad meridiem. Non est festinandum ad putationem nouellae: sed primo in circulis materies colligenda: nec nisi ualidae putatio admouenda. Seriora fere anno ad fructum arborum: quod uitis iugata. Sunt qui omnino putari uetant: priusque arborum longitudinem aequauerit. Prima falce sex pedes a terra: recidatur: flagello infra relicto & nasci coacto in curuatione materiae. Tres ei gemmae non amplius deputato superint. Exque iis emissi palmitum proximo anno imis inferantur scanis: ac per singulos annos ad superiora scandant: relicto semper duramento in singulis tabulatis: & emissario uno: qui subeat usque quo placuerit. De caetero putatione omni: flagella quae proxime tulerint: recidantur. Noua circuncisis undique capreolis aspergantur in tabulatis. Vernacula putatio deiectis per ramos uitiu crinibus circuefficit arborem: crineque ipsos uitis. Gallica in traduces porrigitur. Aemylicae uitis in ricas atiniarum ambitu frondem earum fugiens. Est quorundam imperitia sub ramo uitem uinculo suspendendi suffocantium iniuria: quando contineri debet uimine non ardari. Quinimo etiam quibus salices super sunt: molliore hoc uinculo facere malunt: herbaque quam siculi uocant ampelodesimo. Graecia uero uniuersa iugo: cypero: ulua. Libera quoque uinculo per aliquot dies uagari: & incudita spargi: atque in terra quam per rotam anulum spectauerit: recubere. Nam ut ueterina a iugo: & canes a cursu uolutatio iuuat: ita tum & uitiu porrigi iustos. Arbor quoque ipsa gaudet assiduo leuata onere filis respiciant. Nihil est in ope naturae: quod non exemplo dierum noctiumque alios uices ferage uelit: ob id primum a uindemia putari: & lassas etiam fructu edito improbat: aut putare rursus alligentur alio loco.

uel citra

Nāq; orbita vineculi sentif uexatōe nō dubia, Traduces gallicae cultura binis utriq; lateribus: si quadragesimo distet spatio: quaternis. Viceno inter se obuui miscentur: alliganturq; uno conciliati uirgultorum comitatu obiter ligati qua deficiant: Aut si breuitas non patiatu ipsos: adalligato protenduntur in uiduam arborem iunco. Traducem bimum praecidere solebant. Oneras enim uerustate melius donare tempus ut tranfile faciant: si largiatur crassitudo. Alias utile toros futuri draconis pasci. Vnum etiam nū genus est medium inter haec & propagine. Totas supplantandi in terram uites: cuneisq; findendi: & in sulcos plures simul ex una propagandi gracilitate singulae firmata circūligatis hastilibus: nec recitis qui a lateribus excurrunt: pampinis. Nouariē sis agricolā traducū turba nō cōtentus: nec copia ramoz: impositis etiānū patibulis palmites cū cūuoluit. Itaq; p̄ter soli uiria cultura quoq; torua fiunt uina. Alia culpa iuxta urbem uaracini: q; alternis putant annis: nō quāid uiti cōducatur: sed qā uilitate redituū ipedia exuperent. Mediū temperamentū in carfulano sequunt: cariofasq; tm̄ uitis partes incipientes marcescere deputādo: ce teris ad uiam relictis detracto onere superuacuo p̄ nutrimēto oī est raritas uulneris. Sed nisi p̄gni solo talis cultura degenerat in labruscā. Arbusla arari q̄ altissime desiderant: & si tm̄ frumēti rō nō exigit. Pāpinari ea nō est moris: & hoc cōpendiū operā. Deputant cū uite pariter interlucata densitate ramoz: qui sint superuacui: & absument alimenta. Plagas ad septentrionē aut ad meridie spectare ueruimus. Melius si neq; in occasus solis: Diu enim dolent talia quoq; ulcera & difficile sanescunt algendo nimis aestuandoue. Non eadem in uite quā in arbusitis libertas: qm̄ certa latera & facilius abscondere: q̄ detorquere quo uelis. Plagas in arboze tonsura supinare uelur calices faciēdi: ne cōsistat hūor. Viti adminicula addēda q̄ scādat apprehensa si maiores sint.

De seruandis uuis & morbis arborum.

CA. XXXIII.

Itium generosarum pergulas quinquatribus putandas: & quarum seruare uuas libet decrecente luna: tradunt. Quae uero interlunio sint putatae: nullis animalium obnoxias esse. Alia rōne plena luna noctu tendendas: cum sit ea in leone: scorpionē: sagittario: tauro: arq; in totum serendas plena: aut crescente utiq; censent. Sufficiunt in italia cultores deni in centena iugera uinearum. At abunde de situ cultoque arborum tractato: quoniam de palmis ac cytiso peregrinis arboribus astatim diximus: ne quid desit: indicanda reliqua natura sit: magnopere pertinens ad omnia ea. In festatur nanque & arboris morbis. Quid n. gentum caret his malis: Et si uelutrium quidem perniciosos negant esse: uexarique tantum grandine in germinatione aut flore. Aduri quoque seruore aut flatu frigidiorē praeposito die q̄ suo. Frigora etiam profunt: ut diximus. Quid ergo: nōne & uites algore intereunt? Hoc qdē est quo deprehendatur soli uitium: quoniam non euenit nisi in frigido. itaque per hyemes caeli rigorem probamus. Non enim solum infirmisimae arbores gelu periclitantur: sed maximae: uexatisq; ita prima cacumina inarescunt: qm̄ praestrictus gelu nō potuit eo peruenire hūmor. Arboze quidā communes morbi: quidam priuari generum. Cōmunis uermiculatio est. Sideratio: & dolor membrorum: unde partium adhibita societate nōminum quoque cum hominum miseris trunca dicimus certe corpora: & oculos germinum exustos: ac multa simili sorte. itaque laborant & fame & cruditate: quae finat hūmoris quantitate. Aliquae uero & obesitate: ut omnia quae ferunt res nam: nimia pinguedine in tædam mutantur: & cum radices quoque pinguescere coeperit: intereunt. Ut animalia nimio adipe: quando & pestilentia per genera: sicut iter homines: nūc seruitas nunc plebs urbana uel rustica. Vermiculantur magis minusue quaedam: omnes tamen fere. idq; aere caui corticis sono experiūtur. iam quidē & in hoc luxuria esse coepit: praegrandēsq; robore delicatiorē uti in cibo. Cossos uocant. Atque etiam in farina saginati. li quoq; alites fiunt. Maxime autem arborum haec sentiunt pyri: mali: fici. Minusque quae amare sunt & odoratae. Eae qui in fici existunt: alii nascuntur ex illis: altos parit qui uocatur cerasites. Omnes tamen in terra stem figurantur: sonumque edunt paruuli stridoris. Et sorbus arbor infestatur uermiculis rufis pilosis: atque ita emoritur. Mespila quoque in senecta obnoxia ei morbo est. Sideratio tota e caelo constat. Quapropter & grandis in his causis intelligi debet: & carbūculatio: quod pruinae iniuria euenit. Haec enim uerno tepore inuitatis & erūpere audentibus sitis mollibus insidens adurit lactescentes germinū oculos: quod in flore carbūculum uocant. Pruinae perniciosior natura: quoniam lapsa perfidet: gelatq; ac ne aura quidem ulla depellit: quia non fit nisi immoto aere & sereno. Proprium tamen siderationis est sub ortu canis siccitatum uapor: cum insita ac nouellae arbores moriuntur: praecipue ficus & uites. Olea praeter uermiculationem: quam aequae ac ficus sentit: Clauum etiā patitur: siue fungum placet dici uel patellam. Haec est solis exustio.

Noceat tradit Cato & rubrum muscum. Noceat plerumq; uitibus atq; oleis & nimia fertilitas. Scabies communis omnium est. Impetigo & quæ adnasci solent cochleæ peculiaria ficorum uitia. Nec ubiq; Sûnt enim quædam ægritudines & locorum. Verum ut homini neruorum cruciatus: sic & arbori: ac duobus æque modis. Aut enim in pedes hoc est radices erumpit uis morbi: aut in articulos: hoc est cacuminum digitos: qui longissime a toto corpore exeunt. Inarescunt ergo & sunt apud græcos sua nomina utriq; uitio. Vndiq; primo dolor: mox & macies earum partium fragilis: postremo tabes morbusq; non intrante succo: aut non perueniente: maximeq; id fieri sentiunt. Caprificus omnibus immunis est: quæ adhuc diximus. Scabies gignitur rotibus lentis post uergilias. Nam si rariore fuerit perfundunt arborem: non scalpūt scabie. Cæterum si cadūt: siue imbris nimii fuerit. Alio modo ficus laborat radicibus madidis. Vitibus præter uermiculationem & siderationem morbus peculiaris articulatione tribus de causis. Vna ut tempestatum germinibus ablatis. Altera ut notauit Theophrastus in supinū excisis. Tertia cultura imperitia læsis. Omnes enim earum iniuriæ in articulis sentiuntur. Siderationis genus est in his deflorescentibus rotatio. Aut cū acini priuſq; crescant: decoquuntur in callum. Aegrotant & cum alere: læsis uredine attonſarum oculis. Ex calore hoc euenit intempestiuo: quoniam omnia modo constant: certiq; temperamento fiunt. Et culpa uinitorum colentium: cum præstringuntur ut dictū est. Aut circūſoſor iniurioſo iſtu uerberauit. Vel etiam ſubarator imprudēs laxauit radices: cor pulſe deſquammat. Est & quædam contuſio falcis hebetioris. Quibus omnibus cauſis difficilius tolerant frigora aut æſtus: quoniã in ulcus penetrat omnis a foris iniuria. Infirmiſſima uero malus maximeq; quæ dulcis est. Quibusdam debilitas ſterilitatem non necem aſſert: ut ſi quis pino cacumen auferat uel palmæ. Sterileſcunt enim nec moriuntur. Aegrotant aliquando & poma ipſa per ſe ſine arbore: ſi neceſſariis temporibus imbres aut tepores uel aſſatus deſuere: aut contrario abundauere. Decidunt enim aut deteriora fiunt. Peſſimum eſt inter omnia cum deſlorefcentem uitam & oleam percutit imber: quoniam ſimul deſluit fructus. Sunt eadem cauſa naſcentes & eruca dirū animal: eroduntq; frondem: aliæ florem. Oliuarum quoq; ut in miletotac depaſtam arborem turpi facie relinquunt. Naſcitur hoc malum tempore humido & lento. Fit aliud ex eodem ſi ſol acrior inſecutus inuſſerit ipſum uitium: ideoq; mutauerit. Eſt etiamnum peculiare oliuis & uitibus: quod araneum uocant: cum ueluti telæ inuoluunt fructum & abſumunt. Adurunt & ſtatis quidam eas maxime: ſed & alios fructus. Nam uermiculationem & poma ipſa per ſe quibusdam annis ſentiunt: mala: pira: meſpila: punica. In oliua anticipiti euetū quādo ſubeunt nati fructum adimunt. Augent ſi in ipſo nucleo fuerit erodentes eum. Gigni illos prohibent pluuiæ quæ ſiunt poſt arturum. Eadem ſi auſtrinae fuerit: generat. In drupis quoq; quæ matureſcentes tunc ſunt præcipue caduca: id riguis magis euenit: etiam ſi non ceciderint: ſaſtidiendis. Sunt & culicum genera aliquibus moleſta: ut glandibus fico qui uidetur ex humore naſci tunc dulci ſubdito corticibus. Et ægrotatio quidem ſere in his eſt. Quædam tempore cauſæ aut locorum non proprie dicuntur morbi: quoniam protinus necant: ſicut tabes cum inuaſerit arborem: aut uredo. Vel ſtatis alicuius regionis proprius: ut eſt in apulia atabulus: in euboea olympias. Hic enim ſi flauerit circa brumam: exurit frigore arefaciēs: ut nullis ſolibus poſtea reſtari poſſint. Hoc genere conualles & appoſita fluminibus laborant: præcipueq; uitis: olea ficus. Quod cum euenit: detegitur ſtatim in germinatione. In oliuis tardius. Sed in omnibus ſignū eſt reuiuſcentiſi: ſi folia amiſere: alioquin quas putes præuoluiſſe: moriuntur. Nonnūquam inareſcunt folia: ea demq; reuiuſcunt. Aliæ in ſeptentrionalibus: ut in ponto phrygia frigore aut gelu laborant: ſi poſt brumam continuauere. xl. diebus. Ibi autem & in reliquis partibus: ſi protinus editis fructibus gelatio magna conſecuta eſt: etiam paucis diebus necat. Quæ iniuria hominum conſtant: ſecundas habent cauſas. Pix: oleum: adeps inimica præcipue nouellis. Cortice in orbe detractō necantur: excepto ſubere: quod ſic etiam iuuatur: craſſeſcens enim præſtringit & ſtrigulat. Nec adrachne offenditur: ſi non ſimul incidatur & corpus. Alloquin & cerasus & tilia & uitis corticem mitunt: ſed non uitalem: nec proximum corpori: uerum eum qui ſubnaſcente alio expellitur. Quædam natura rimo ſus cortex: ut platanis. Tilia renaſcitur paulominus q̄ totus. Ergo iis quarum cicatricem trahit: medentur luto ſimoq; & aliquando profunt: ſi non uehemētor frigorū uel calorū uis ſecata eſt. Quædam tardius ita moriuntur: ut robora & quercus. Refert & tempus anni. Abieti enim & pino ſiquis detraxerit ſole taurum uel geminos tranſeunte cum germinant ſtatim moriuntur. Eandem iniuriam hyeme paſſæ diutius tolerat. Similiter flex & robur & quercus. Quod ſi anguſta decorticatione fuerit: nil nocet ſupradictis. Infirmiores

uel luxavit

quidem: & in solo gracili uel ab una tantum parte detractus interimit. Similem & decamina-
tio rationem habet cupressi: piceæ: cædri. Eæ enim detracto cacumine aut ignibus adusto: in-
reunt. Similem & de partio animalium. Oleam quidem etiam si lambat capra sterilecere auctore
est Varro ut diximus. Quædam hac iniuria moriuntur. Aliqua deteriora fiunt: ut amygdalæ:
dulcius enim transfigurantur in amaras. Aliqua uero etiam utiliora: ut apud chios pyrus quam
phocida appellant. Nam detractio dicitur quibus prodesset. Intereunt pleræque: excisa stirpe:
exceptis uite: malo: fico: punica. Quædam uel ab ulcere. Ficus hanc iniuriam spernit: & omnia q̄
resinam gignunt. Radicibus amputatis mori minime mirū est. Pleræque tamen non omnibus: sed
maximis: aut quæ sunt iter illas uitales: abscissis moriuntur. Necat inuicem inter se umbra. Vel
densitate atq; alimenti rapina. Necat & hedera uinciens. Nec uiscum prodest: & cytiscus: nec aureo
quod halimō græci uocant. Quorūdam natura non necat quidem: sed lædit odore: aut succi
mixture: ut raphanus & laurus uitem. Olfactrix enim intelligitur: & tangi eam odore mihi in
modum. Ideoq; cum iuxta sit: auerti & recedere: saporemq; inimicum fugere. Hinc sumptit An-
dronicus medicinam contra ebrietates raphanū mādi præcipiens. Odit & caulē & omne olus.
Odit & corylum: nisi procul absint tristis atq; ægra. Nitrum quidem & alumen marina aqua ca-
lida & fabæ putamina uel crui ultima uenena sunt inter uitia arborum.

De prodigijs ex mutatione.

CA. XXV.

St & prodigijs locus. Inuenimus enim sine folijs natas uitem: ficum: & malum poni-
cum stirpe fructum tulisse: non palmitē aut ramis: uitem uuas sine folijs: oleas quoq;
amississe folia baccis hæretibus. Sunt & miracula fortuita. Nam & oliua in totum am-
busta reuixit. Et in boetia derosæ a locustis ficus iterum germinauerunt. Mutantur ar-
bores & colore. Fiuntque ex nigris candidæ: non semper prodigiosa: & maxime quæ ex semina
scuntur: ut populus alba in nigram transit. Quidam & sorbum si in calidiora loca uenerit: sterile
scere putant. Prodigio autem fiunt ex dulcibus acerba poma: aut dulcia ex acerbis. E caprifico
fici & contra. Graui ostento cū in deteriora mutantur: ex olea in oleastrum: Ex candida uua &
fico in nigras: ut laodiceæ Xerxis aduētū platano in oleam mutata. Qualibus ostentis aristandri
apud græcos uolumen scateat: ne in infinitum habeamus. Apud nos uero. C. Epidii commētarij:
in quibus arbores locutæ reperiantur. Subsedit in cumano arbor graui ostento: pauloante Pom-
peii magni bella ciuilia: paucis ramis eminentibus. Inuentum sybillinis libris: inter nitionem ho-
minum fore: tantōq; eam maiorem quanto propius ab urbe postea facta esset. Sunt prodigia &
cum alienis locis nascuntur: ut in capitibus statuarum: uel aris: & cum in arboribus ipsis alant.
Ficus in lauro nata est cyzici ante obsidionē. Simili modo trallibus palma in basi Cæsaris dicta-
toris circa bella ciuilia eius. Nec non & Romæ in capitolio in capite bis bello per se enata palma
uictoriam triumphosq; portendit: ac tēpestatibus prostrata: eodem loco ficus enata est. M. Mel-
falæ. C. Cassij censorum lustro. A quo tempore pudicitiam subuersam Piso grauis auctor prodii-
dit. Super omnia quæ unquam audita sunt: etiam prodigium in nostro æuo Neronis principis
ruina factum in agro marrucino. Vectis Marcelli e primis equestris ordinis oliueto uniuerso ui-
am publicā transgresso: aruisq; inde e contrario in locum oliuetti profectis.

De remedijs morborum arborum.

CA. XXVI

Nunc expositis arborum morbis: consentaneū est dicere & remedia. Ex iis quædā sunt
communia omnium: quædam propria quarundam. Cōmunia: ablaqueatio: accumu-
latio: affari radices: aut cooperiri: riguis dato potu. uel ablato simi succo: ifectus. Pura-
tione leuatis onere. Item succo emisso quibusdam ueluti detractio sanguinis: circums-
rasi corticis: uitium extenuatio: & domitura palmitum. Gemmarum: si frigus retortidas hirsq;
federit: repunicatio & quædam politura. Arborum iis aliæ magis: aliæ minus gaudent: ueluti cu
pressus: & aquam aspernatur & simum: & circumfossuram: amputationemq; & omnia remedia
odit. Quinetiam necatur. Riguis & uitæ & punicæ præcipue aluntur. Ficus ipsa arbor riguis ali-
tur. Pomum uero eius inarescit. Amygdalæ si colantur: fossione florem amittunt. Nec infans cir-
cū fodere oportet: priusquā ualidæ ferre cœperint poma. Plurimæ autem amputari sibi uolunt
oneroforæ: ac superuacua: sicut nos unguē & capillum. Reciduntur ueteres totæ: ac rursus a stolce
aliquo resurgunt: sed non omnes: nec nisi quarum naturam pati diximus. Rigua æstiuis uaporibus
utilia: hyeme inimica: autumnō uaria. Et hoc est ex natura soli. Quippe cum uindemator
hispaniarum stagnante solo uuas demetat. Cæterum maiore in parte orbis etiam pluuis: aut om-
ni aqua sciti: & arari non conuenit. Circa canis ortum rigua maxime profunt: ac ne tunc quidem

nimia: quoniam inebriatis radicibus nocent. Et aetas modum temperat. Notellae enim minus fiunt. Desiderant autem maxime rigari: quae assuere. Contra ficis locis genita non expetunt humorem: nisi necessarium. Asperiora uina rigari utiq; cupiunt. In sulmonensi italica agro pago fabiano: ubi & arua rigantur: mirum q; herbae aqua illa necantur: fruges aluntur: & riguis proficulo est. In eodem agro bruma: tanto magis si nives scateant gelent ue: ne frigus uites adurat: circumfundunt riguis: quod ibi tepidare uocant: memorabili natura in amsne solo. Sed eadem in aestate uix tolerandi rigoris.

De caprificatione & stercoreatione.

CA. XXVII.

Arbunculi ac rubiginum remedia demonstrabimus uolumine proximo. Interim est & caprificatio quaedam in remediis. Cum macie corticis ex aegritudine astringente se: iusto plus uitalia arborum comprimente exactam falcis aciem utraq; manu imprimētes perpetuis incisuris deducunt: ac ueluti cutem laxant. Salutare id fuisse argumento sunt dilatatae cicatrices: & internato corpore expletæ. Magnaq; ex parte similis hominum medicina & arborum est: quando earum quoq; terebrantur ossa. Amygdalæ ex amaris dulces sunt si circumfollo stipite: & ab ima parte circumforato defluens pituita astringatur. Et ulmis detrahatur succus inutilis supra terram foratis usq; ad medullam in senectâ: aut cum alimento nimio abundare sentiunt: ur. Idem & ficorum turgido cortice incisuris in obliquum leuibus emittitur. Ita sic ne decidant fructus. Pomiferis: quæ germinant: nec serunt fructum: si illa radice inditur lapis fertilesq; sunt. Hoc idem & amygdalis e robore cuneo adactò. In pyris: fortisq; e tæda: ac cinere: & terra cooperto etiam radices circūcidisse prodest. Vitium luxuriantiu: ficorumq; & circumcisis cinerem addidisse. Fici serotinae fiunt: si primæ grossi cum sabæ magnitudinem excessere: detrahantur. Subnascuntur enim quæ serius maturescunt. Eadem cum frondere incipiunt: si cacumina rami cuiusq; detrahantur: firmiores fertilioreq; sunt. Nam caprificatione maturata in ea culices nasci & grossis manifestum est: quoniam cum euolauere non inueniuntur intus grana: quæ in eos uersa apparet. Exeundi tanta est auditas: ut pleriq; aut pede relicto aut penna pariter erupant. Est & aliud genus culicum: quos uocant centrias facis apum similes ignavia: maliciaq; cum pernicie uerorum & utilium. Interimont enim illos atq; ipsi moriuntur. Vexant & tineæ semina ficorum. Contra quas remedium in eadem serobe defodere italicam lentiscū inuersa parte: quæ fuerit a cacumine. Vberimas autem ficus rubrica amurca dilata: & cum fimo inuisa radicibus frondere incipientium facit. Caprificorum laudatur maxime nigra: & in petrosis: quoniam frumenta plurima habeat caprificatio ipsa post inibrem. In primis autem cauendum: ne ex remediis uitia fiant. Quod euenit nimia aut intempestiua medicina. Interlucatio arboribus prodest: sed omnium annorum trucidatio inutilissima. Vitis tantum tonsuram annuam querit: aliam myrtus: punica: oleæ: quia celeriter fruticescunt. Cæteræ rarius tondentur. Nulla autem. Ac ne raduntur quidē nisi uere putatione. Plagæ ad uitalia sunt oia: quæcumq; non superuacua. Similis stercoreatio. Gaudent ea: Sed cauendū est: ne in seruore solis admoueat: ne imaturius: ne ualidius q; opus sit. Vrit uineas suillum: nisi quinquennio interposito: præterq; si riguis diluatur. Et e coriariorum fordibus: nisi admixta aqua. Item largius. Iustum existimant in denos pedes quadratos tres modios. Id quidem soli natura decernit. Columbino ac sullo plagis quoq; arborum medentur. Si mala punica acida nascantur: ablaqueatis radicibus. fimum suillum adhibet: eo an no inuolenta: proximo dulcia futura. Alii urina hominis aqua mixta riganda censent quater an no: singulis amphoris: aut cacumina spargi uino laere diluto. Si findantur in arbore: pediculum froqueti. Ficus utiq; amurcam ad fundi. Cæteris arboribus ægris fecem uini: aut lupinum. circa radices earum seri. Aqua quoq; lupini decocti circumfusa pomis prodest. Fici cum vulcanalibus tonuerit: cadent. Remedium est: ut ante stipula hordeacea areæ stringantur. Cerasos præcoces facit: cogitque maturescere calx admota radicibus. Et hæc ante omnia poma interuelli melius est: ut quæ relicta sunt grandescant.

De diuersis medicamentis arborum contra uenenata animalia: & contra formicas: & contra noxia animalia.

CA. XXVIII.

Vaedam poena emendantur: aut morsu excitantur: ut palmæ & lentisci. Salis enim aquis aluntur. Salis uim & cinis sed leniorem habet. Ideo ficis asperguntur: ruracq; ne fiant uermio sæ: neue radices putrescant. Quin & uitium radicibus aquam saliam iu-bent affundi: si sint lachrymosa. Si uero fructus earum decidant: cinerem aceto aspergunt: illini: aut sandaraca si putrescat uua. Si uero fertiles non sunt: aceto acri subactò cinere

rigari atque oblini. Quod si fructum non maturum: prius inarescetem: præcisage ad radices plagam fibræque aceto acri & urina uetusta madefacere: atque eo luto obruere: sæpe fodere. Oleum si pagæ promiscere fructus: nudatas radices hyberno frigori opponunt: eaque castigatione perficiunt. Omnia hæc annua cæli ratione constant. Et aliquando serius poscuntur: aliquando celerius. Nec non ignis aliquid prodest: ut arundini: Ambusta nanque densior mitiorque surgit. Cato & medicamenta quædam componit: mensuræ quoque distinctione: Ad maiore arborum radices amphoram: ad minorum urnam amurcæ & aquæ portionem æquam: ablaqueatis prius radicibus paulatim affundi iubens. In olea hoc amplius: stramentis antea circumpositis. Item fico. Huius præcipue ueterè terram adaggerari radicibus: ita futurum ut non decidat grossi: maiorque fecunditas: nec scabra proueniat. Simili modo ne conuoluolus fiat in uinea: amurcæ congi os duos decoctos in crassitudinem mellis: rursusque cū bituminis tertia parte & sulphuris quarta sub diuo coquito: ne excandescat sub tecto. Hoc uites circa capita sub brachiis ungi. ita non fore conuoluolum. Quidam contenti sunt fumo huius mixturæ suffire uineas secundo statu continuo triduo. Plerique non minus auxiliū & alimenti arbitrantur in urina: quæ Cato in amurca addita modo aquæ pari portione: quoniam per se nocet. Alii uoluocem appellat animal præterdens pubescentes uuas. Quod ne accidat: falces cum sint exacutæ fibrina pelle detergunt: atque ita putant. Aut sanguine urino liniri uolunt post putationem eisdem. Sunt arborum pestes & formicæ. Has abigunt rubrica: ac pice liquida perunctis caudicibus. Necnō & pisce suspensio iuxta in unum locum cōgregant. Aut lupino trito cum oleo radices linunt. Multi & talpas a murca necant. Contraque erucas: & ne mala putrescant: lacertæ uiridis pelle tangi cacumina iubent. Priuatim autem contra erucas ambiri arbores singulas a muliere incitati mensis: nudis pedibus recincta. Item ne quod animal pastu malefico decerpit frondem: fimo boū diluto aspergi folia: quotiens imber interueniat: quoniam ita abluatur uirus medicaminis: mira quædam excogitante sollertia humana. Quippe cum auerti carmine grandines credant plerique: cuius uerba inferere non equidem serio ausim: quamquæ a Catone prodita. Contra luxata membra inungenda harundinum fissuræ. Idē arbores religiosas lucosque succidi permisit sacrificio prius facti: cuius rei rationem notionemque eodem uolumine tradit.

uel decoq
uel ungui

uel unguē
da

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XVIII. PROOEMIUM

Quod Antiqs Maximū Studiū Agriculturæ fuit: & de hortoz singulari diligentia. CA. I.

Equitur natura frugum: hortorumque: ac florum. Quæque alia: præter arbores: aut frutices benigna tellure proueniunt: uel per se trā herbarū imensa cōtēplatiōe: si quis æstimet uarietatē: numeque flores: odoreque: coloreque & succos: ac uires eaque: quæ salutis: aut uoluptatis hominum gratia gignit. Qua in parte primū oium patrocinari terræ: & adesse cunctorum parenti iuuat. Quamquæ iter in Italia operis defensione. Quoniam tamen ipsa materia intus accendit: ad reputationem eiusdem parentis & noxia. Nostris eam criminibus urgemus: culpamque nostram illi imputamus. Genuit uenena: sed quis inuenit illa præter hominem? Cauere ac refugere alii bus: ferisque satis est. Atque cum in arbores exacuant: limentque cornua elephanti: & duro saxo rhinocerotis: & utroque apri dentium siccas: sciantque ad nocendum se præparare animalia. Quod tamen eorum tela sua: excepto homine: uenenis tingit. Nos & sagittas unguimus: & ferro ipsi nocentius aliquid damus. Nos & flumina inficimus: & rerum naturæ elementa. Ipsum quoque quo uiuitur: aerem in perniciem uertimus. Neque est ut putemus ignorari ea ab animalibus: quæ quidem quæ præpararent contra serpentium dimicationem: quæ post proelium ad medendum excogitarent indicauimus. Nec ab ullo præter hominē: ueneno pugnatur alieno. Fateamur ergo culpam: ne iis quidem: quæ nascuntur: contenti. Etenim quando plura eorum genera humana manu fiunt. Quid non & hoies quidam ad uenena nascuntur? Atra hominum ceu serpentium lingua ui brat: tabesque animi: contrectata adurit culpantiū omnia. Ac dirarum alitum modo: tenebris quoque: & ipsarum noctium quieti inuidentū gemi: quæ sola uox eoz: est: ut inauspicataque: astantiū uice: obuii quoque uentent agere: aut prodelle

uitae. Nec ullū aliud abhominati spiritus praemiū nouere: q̄ odisse oīa. Vege & in hoc eadē natu
rae maiestas: tanto plures bonos genuit ac frugi: quanto fertilior in his: quae iuuant: aluntq;. Quo
rura aestimatioe & gaudio: nos quoq; relicti: exultioni suae istis hoīum turbis: pergamus exco
lere uitae: eoq; cōstātus: quo ope nobis maior: q̄ fama gratia expetit. Quippe sermo circa rura ē:
agreste scq; uis. Sed quibus uita: honosq; apud p̄ricos maximus fuerit.

uel ut
uel aestu
tioni

Quae corona primo romae.

CA. II.

ARTIORE sacerdotes Romulus in primis instituit: seq; duodecimū srem appellauit. Inter
illos ab Acca Laurētia nutrice sua: spicea corona: q̄ uitta alba colligat: in sacerdotio
ei p̄ religiosissimo insigni data. Quae pria apud rōmos fuit corona: honosq; is nō ni
si uita finit: & exules ē: captosq; comitat. Bina tunc iugera populo ro. satis erāt: nulli
q; maiorē modū attribuit: quos seruos paulo ante p̄cipis Nerdis cotēpto: huius spatii uiridaris
piscinas iuuat hīc maiores: gratūq; si n̄ aliq; & culias. Nūma instituit deos fruge colere: & mola
sila supplicare. Atq; (ut auctor ē Hemia) far torrene: qm̄ tostū cibo salubrius eet. Id uno mō cōse
cutū: statūdo nō eē purg; ad rē diuinā: nisi tostum. Is & fornacalia instituit farris torrēdi ferias: &
aeque religiofas termis agroze. Hos. n. deos tūc maxie nouerāt. Selāq; a serēdo: segetā a segetibus
appellabāt: quae simulacra in cyrcio uidemus. Tertiā ex his noīare sub recto est religio. Ac ne de
gustabant quidem nouas fruges: aut uina: ante q̄ sacerdotes primitias libassent.

De iugere: & actu: & legibus circa pecora: & quotiens: & quibus tēporibus fuit summa utilitas
annonae: & qui agri cultura illustres.

CA. III.

VEGE uocabat: qd̄ uno iugo boū in die exarari potuisset. Actus in quo boues agerē
tur: cū arat uno ipetu iusto. Hic erat. cxx. pedū: duplicatusq; i lōgitudine: iugere facie
bat. Dona āplissima iperatoze ac fortūū ciuū q̄ tū q; uno die plurimū circūarauisset.
Ite q̄rtarii farris aut heminae cōserēte populo. Cognomia ēt pria fide: Pilūni: q̄ pilū pi
strinis inuenit. Pisones a pisendo. Iā Fabioze: Lētinoze: Ciceronū: ut q̄q; aliq̄d optime genus
sereret. Iunioze: familiae bubulcū noīarūt q̄ bubus optime utebat. Qui & i sacris nihil religiosius
cōsarrationis uinculo erat. Nouaeq; nuptae farre ū p̄serbant. Agrū male colere: cōsoriū p̄brū iu
dicabat. Atque (ut refert Cato) quē uiaze bonū colonū dixisset: amplissime laudasse existimabāt.
Hic & locupletes dicebāt: loci hoc est agri plenos: Pecunia ipsa a pecore appellabat. Etia nūc in
tabulis cōsoriis pascua dicit̄ oīa: ex q̄bus populus redditus hēt: q̄a diu hoc solū uectigal fuerat.
Mulctatio quoq; nō nisi ouiu: boūq; ipēdio dicebat. Nō omittēda p̄iscaze legū b̄uolētia. Cau
tū q̄ppe est: ne bouē priuq; ouē noīaret: q̄ idiceret mulctā. Ludos boū cā celebrātes: bupetios uo
cabāt. Seruus rex ouiu boūq; effigie prius aes signauit. Frugē qd̄ aratro q̄sita furti nocte parauit
serae fecuisse: puberi duodeci tabulis capitale erat: suspēsūq; Cereri necari iubebāt grauius: q̄ ho
micidio cōuidū. Impubē p̄toris arbitratu uerberari: noxae: duplionē ue decerni. Iā distinctio
honosq; ciuitatis ipsius nō aliūde erat. Rusticae tribus laudatissimae eoz: q̄ rura h̄ent. Vrba
nae uero in q̄s trāsferrī ignominiae eēt delidiaz p̄bro. Itaque q̄ttuor solae erāt: a p̄ribus urbis: in q̄s
h̄itabāt: suburbana: palatina: collina: exq̄lina. Nūdinis urbē reuilitabāt: & iō comitia nundis habe
ri nō licebat: ne plebs rustica auocaret. Quies somnusq; in stramētis erat. Gloria deniq; ipam
a farris honore: ad oreā appellabāt. Equidē ēt uerba p̄iscaze significatiois admiror. Ita. n. est in cō
mētariis p̄onitū. Augurio canario agēdo dies cōstituat: priusq; frumēta uaginis exeat: & an q̄ in
uaginas pueniat. Ergo its moribus nō mō sufficiebāt fruges nulla p̄uiciaze: pascēte italia: uerum
e rā ānonae utilitas incredibilis erat. Mānius Martius aedilis plebis primū frumētū populo in mo
dios assibus donauit. Minutius Augurinus: q̄ Sp. Helū coarguerat: farris p̄ciū in trinis nundinis
ad assen redegit: undecimus plebei tribunus: qua de cā statua ei extra portā trigeminā a populo
stipe collata statuta ē. Trebius in aedilitate assibus populo frumētū p̄stitit. Quā ob cām & ei sta
tuae i capitolio & palatio dicatae sunt. Ipse sup̄reō die populi hūeris portatus i rogū ē. Vege quo
āno mī deū aduecta romā est: maiorē ea aetate factā eē: q̄ aecedētibus ānis decē tradūt. M. Var
ro auctor est: cū. L. Metellus in triūpho plurimos duxit elephātos: assibus singulis farris modios
fuisse. Ite uini cōgios: sicique siccae pondo. xxx. olei pondo. x. carnis pōdo. xii. Nec e latifūdiis sin
guloze cōtingebat arcētū uctinos. Quippe ēt lege Stolonis Licini in cluso mō q̄ngētoze iugerū:
& ipso sua lege dānato: cū substituta filii persona amplius possideret. luxuriantis iā respu. fuit ista
mensura: Manii quidē Curti post triūphos: imensumque terrae adiectū iperio: nota cōcio est: p
nicio sū intelligi ciuē: cui septē iugera nō eēt satis. Haec autē mensura plebi post exactos reges assi
gnata est. Quae nā engo tantae ubertatis cā erat: ipsoze tunc manibus iperatoze: colebant agri (us

uel lentulo
rum

uel pauisse

ul' augen
do

ul' ei aetate

fas est credere) gaudente terra uomere laureato: & triūphali aratore. Sic illi eadem cura semina tractabāt: q̄ bella: adq̄q̄ diligentia arua disponebāt: q̄ castra: siue honestis manibus oia lātius p̄ueniūt: q̄m̄ & curiosius sūt. Serētē inuenerūt dati honores. Serranū: unde cognomē. Arantū: q̄ tuor sua iugera in uaticano: q̄ prata quinta appellat: Cincinato uiator attulit dictaturā: & q̄dē (ut tradit Norbanus) nudo pleniq̄ pulueris etiānū ore. Cui uiator: uela corpus inq̄: ut p̄feram senātus populiq̄ ro. mandata. Tales tū ēt uiatores erant: q̄bus idipsum nomen inditū est: subide ex agris senātū ducesq̄ accersentibus. At nūc eadē illa uicli pedestānata manus: scripti uultus exercēt. Non tñ surda tellure: q̄ parēs appellat: eoliḡ dicē & ipsa: honore hīc assumpto: ut nunc imutata ea: & indigne ferente credat id fieri. Sed nos miramur ergastuloḡ nō eadē emolumentā esse: quā fuerūt iperatoḡ. Igitur de cultura agri p̄cipere p̄cipale fuit & apud exteros. Sigdē & reges fecere Hiero: Philometer: Attalus: Archelaus: & duces Xenophoni: & penus ēt Mago. Cui q̄ dē tñ honorē senatus noster attribuit chartagine capta: ut cū regulis africāe bibliothecas dona ret: unius eius duodeviginti uolumina cēseret in latinā linguā trāfferēda: cū M. Cato p̄c̄pra cōdidisset: p̄iti s̄q̄ liguā panica dādū negociū. in quo p̄cessit ois uir tū clarissimā familiae. D. Syllanus sapientia cōpositissimā: quos seque remur p̄ximis in hoc uolumine non igrate noiano M. Varronē: qui octogēsimū primū uitae annum agens de ea re prodendū putauit.

Ratio de agricultura.

CA. III.

A pud romanos multo serior uitū cultura esse cepit. Primoḡ: ut necesse erat: arua tñ coluere. Quo p̄ nobis nō nūc tractabif nō uulgari mō: ueq̄ ut adhuc fecimus: & tetu stis: & postea iuctis oī cura p̄quisitis: cāq̄ rege & rōne simul eruta. Dicemus & sydera: syderūq̄ ipsoz terre stria signa dabimus idubita. Quādoq̄dē q̄ adhuc ea diligētis tractauerē: q̄busuis oratoribus potius: q̄ agricolis scripsisse possunt uideri. Ac primū oīum oraculis maiore ex pte agemus: q̄ nō in alio uitae ḡne plura: certioraue sunt. Cur. n. nō uideant oracula a certissimo die: maximeq̄ uenidico usu profecta: Principium autem a catone sumemus.

Laus agricolaz: & quae obseruanda in agro parando.

CA. V.

Ortissimi uiri & milites strenuissimi ex agricolis gignunt: minimeq̄ male cogitātes. Prædiū ne cupide emas. In re rustica: opi ne parcas. In agro emēdo: minie. Quod male emptū est semp̄ poenitet. Agrū paturos aī oia itueri oportet aquae uim: & utimī. Singula magnas interpretationes habent: nec dubias. Cato in conterminis hoc amplius aestimari iubet: quo pacto uiuant. In bona est inquit regione bene nitere. Attilius regulus ille punico bello bis consul aiebat: neq̄ fecūdissimis locis in salubre agrū parādū: neq̄ effoētis saluberrimū. Salubritas loci nō semp̄ incolaz colore detegit: q̄m̄ assueti in pestilentibus durant. Præterea sunt quaedā partibus anni salubria. Nihil aut salutare est: nisi quod toto anno salubre. Malus est ager: cum quo dñs luctat. Cato inter prima spectari iubet: nō solū sua uirtute ualeat: q̄ dictū est positōe. Ut operarioḡ copia prope sit. Oppidūq̄ ualidū. Ut nauigioḡ euectus uel in nerum. Ut bene edificatus: & cultus. In quo falli plerosque uideo. Segnitiam enim prioris domini: pro emptore esse arbitrantur. Nihil est damnosius deserto agro: itaq̄ Cato: De bono domino melius emi: nec temere contēndam alienā disciplinā: agroq̄ ut hōi: quamuis quæstuosus frūsi tamen & sumptuosus: non multum superesse. Ille in agro quæstuosissimam iudicat uitē: nō frustra: quoniam ante omnia de impensae ratione cauit. Proxime hortos irriguos: nec id falsos sub oppido sint. Et prata: quæ antiqui paraza dixerē. Idemque Cato interrogatus: quis esset certissimus quæstus: respondit: Si bene pascat. Qui proximus si arat bene: summa minimo in hoc spectando fuit: ut fructus is maxime probaretur: qui q̄ minimo impendio cōstaturus esset. Hoc ex locorum occasione: aliter alibi decernitur. Eodemque pertinet: q̄ agricolam uendacem oportet esse dixit. Fundum in adolescentia conferendum sine contatione: edificandum non nisi confiso agro. Tunc quoque contanter: optimumque est (ut uulgo dixerē) aliena in sania frui: sed ita: ut uil larum turela non sit oneri. Eum tamen: qui bene habitet sepius uentitare in agrum. Frontēque domini plus prodesse q̄ occipitum: non mentiuntur.

De uillaz positōe: & p̄cepta antiquoz de agro colendo.

CA. VI.

O dūs hic probatur: ut neque fundus uillam quærat: neque uilla fundum. Non ut fecerint: iuxta diuersum: eadem ætate exemplis. L. Lucullus. Q. Scæuola: cū uilla scæuolæ fundus careret: uilla Luculli agro. Quo in genere cōsoria calligatio erat: minus arare: q̄ uerrere. Nec hoc sine arte quadam est. Nouissimus uillam in misinensi posuit. C. Marius. yī. consul: sed peritia castramentandū: sicut comparatus ei in cæcētis etiā Sylla fœ

uel ut non fuit ea & indignata uel ut non snuite ea & fdigne cre datur

uel pucta

u' aqua uia

Handwritten marginal notes in Latin, including phrases like 'Cato in conterminis', 'Cato interrogatus', and 'C. Marius. yī. consul'.

lix. Quos caecos fuisse dicere conuenit. Neq; iuxta paludes ponendam esse: neq; aduerso amine. Quiaq; Homerus oino e flumine semper ante lucanas auras insalubres uertissime tradit. Spectare in situo locis septentrionē debet: meridie in frigidis. In temperatis exortu æquinoctiale. Agri ipsius bonitas: sepius argumentis indicanda sit: quāq; de terræ optimo gñe differentes abunde dixisse possumus. uideri: etiā nū tñ traditas notas sub signabimus Carōis maxime uerbis. Ebulū uel prunas siluestris: uel rubus: bulbus minutus: trifolium herba pratensis: quercus: siluestris pyrus: malusq; frumentarii soli notæ. Item nigra terra & cinerei coloris. Ois creta coquit: nisi pma. cra. Sabulū etiā: nisi id pertenuē est: & multo cāpestribus magis: q̄ cliuosis rident eadē. Modū agri in primis seruandum antiqui putauere. Quippe ita censebant: Satius esse minus serere: & melius arare. Qua in sentētia & Virgilium fuisse uideo. Verūq; contentibus: latifundia prodidit italiā. iam uero & prouincias sex & semissem domini africa possidebant: cū interfecit eos Nero princeps. Non fraudabo magnitudine hac quoq; sua. Cn. Pompeium: qui nūquam agrū mercatus est contemniū. Agro empto: domū uendendā inclementer: atq; nō ex utilitate publici statui ab eo. Dehinc peritia uillicogē in cura hūda est. Multaq; de his Caro præcepit. Nobis satis sit dixisse: q̄ proximū dño corde esse debere: & tñ sibi metiphi non uideri. Coli rura erigallulis: pessimū est: ut quicq; agit a desperantibus. Temerariū uideat unā uocē antiquoq; posuisse: & fortalis incredibile penitus æstimēt. Nihil minus expedire: q̄ agrum optime colere. L. Tarius Rufus infima nataliū humilitate: consulatū militari industria meritis antiquæ alias parsimoniae cititer mille sexcentiū liberalitate Diui Augusti congestū usq; ad detractionem hæredis exhaustis: uel siculū in pieno coemendo colendoq; In gloria intermissione ergo famēq; censemus? Immo hercule iudico modū regē oīum utilissimū. Bene colere necessariū est. Optime damnosum. Præter q̄ sobole sua: colono aut pascendis. Alioquin dño aliquas mēses colligere non expedit: si cōparetur ipendū operæ. Nec temere oliuā: nec qualdā terras diligenter colere: sicut in sicilia tradunt itaq; decipi aduenas. Quo nā igitur mō utilissime colunt agrifex oraculo scilicet: malis: bonis: Sed defendi a quū est abauos: qui pceptis suis p̄pexere uitā. Nā cum dicerent malis: intelligere uolente utilissimos. Sūmū prudentiæ illo se fuit: ut q̄ minimū esset ipedi. Præcipiebant eni itaq; triumphali denas argentī libras in suppellectile crimini dabāt: qui mortuo uillico: reliquere uictorias: & reuerti in sua rura postulabāt: quoq; prædia colēda suscipiebat respublice exercitusq; ducebant: senatu illis uillicage. In de illa reliqua oracula. Nequam agricolā esse: quisq; emeret: qd̄ præstare ei fundus possēt. Malū patrē familias: q̄ quis iterdū faceret: quod noctu possit: nisi tempestate cæli. Peiorē qui p̄ festis diebus ageret: quod feriatis deberet. Pessimū: qui sereno die subtecho potius operaret: q̄ in agro. Nequeo mihi tēperare: quō minus unū ex plū antiquitatis afferam. Ex quo intelligi possit: apud populū ēt de culturis agendi morē fuisse: qualiter defendi soliti sint illi uiri. C. Furius Cresinus e seruitute liberatus: cū in paruo admodū agello largiores multo fructus perciperet: q̄ ex amplissimis uicinitas. In inuidia magna erat: ceu fruges alienas pellicez ueneficiis. Quāobrem a Sp. Albino curruli die dicta metuens dānarionē: cum in suffragium tribus oporteret ire: instrumenta rusticū oē in fove attulit: & adduxit: filiam ualidam: atq; ut ait Piso bene curatā: ac uestitā: ferramenta egregie facta: graues ligones: uometes ponderosos: boues saturos. Postea dixit: Veneficia mea grites hæc sunt: nec possum uobis ostendere: aut in fortū adducere lucubrationes: uigiliaq; & sudores. Oīum sentētis absolutus itaq; est. Profecto opar nō impensā cultura cōstat. Et ideo maiores fertilissimū in agro oculū dñi esse dixerūt. Reliq; pcepta reddētur suis locis: q̄ ppria singulogē genegē erunt. Interim cosa q̄ succurrūt nō omittemus. Et in primis Catonis humanissimū: & utilissimū. Id agendū: ut diligant uicini. Causas red die ille: quas existimamus nulli eē dūbias. Inter prima idē cauere: ne familiae male sint. Nihil sero faciendū in agricultura oēs cēsent. Iterūq; suo quoq; tēpore faciēda. Et tercio pcepto p̄termis si frustra reuocari. De terra cariōsa execratio Catonis abunde indicata est. Quāquā p̄dicere nō cessat is. Quicquid per asellū fieri pōt utilissime cōstat. Filix biennio morit: si frondē agere non patiaris. Id efficacissime cōtingit germinātis ramis baculo decussis. Succus enim ex ipsa defluens: necat radices. Aiunt & circa solsticiū auulās nō renasci: nec harundine scētas: aut exaratas ome n harundine iposita. Similiter & harundinem exaratis: filice uomeri iposita præcipiunt. luncofus ager uerti pala debet. At in saxoso bidentibus. Fruteta igni optime tolluntur. Humidiorē agrū solitione cōcidit: atq; siccare utilissimū est. Fossas aut retuis locis apertas relinquit. In solutiore terribus uel repocibus

uel omni e

uel pinus

uel siculū

uel ue

ul male sic

uel i repro

cibus

zigi maiores potentioresque: si sit occasio: silice: uel glarea sterni. Ora utriusque lapidibus statuminari & alio superintegri. Siluæ extripandæ: rationem Democritus prodidit: lupini flore in succo cicuta uno die macerato: sparique radicibus.

De frugum generibus & natura.

CA. VII.

T quoniam pparatus est ager: natura nunc indicabit frugū. Sunt aut duo prima esse gna. Frumenta: ut triticū ordeū. Et legumina: ut faba & cicer. Differentia uero notior: q̄ ut iudicari debeat. Frumenti ipsius totidē gna: per tpa fatu diuisa. Hyberna: q̄ circa uerg: Itaque occasum terra per hyemē nutriunt: ut triticū: far: ordeū. Aestiuæ: quæ astate ante uergillatæ exortum ferunt: ut miliū: panicum: sisama: hominū: irio italæ: duntaxat ritu. Alioquin in græcia & alia oia uergillatæ occasu feruntur. Quædā aut utroque tēpore in Italia. Ea his quædam & tertio: ueris scilicet. Aliqui uerna: miliū: panicū: lentē: cicer: alicā: appellant. Semetica aut triticū: hordeū: fabam: napum: rapam. Et in tritici genere pars aliqua pabuli est quadrapedam causa sati: ut farrago. Et in leguminibus: ut uicia. At cois quadrapedū: hominūque uui lupinos. Legumina oia: singulas habent radices præter fabā: easque furculosas: quia non in multa diuiduntur. Altrissimas aut cicer. Frumenta multis radicantur fibris sine ramis. Erumpit a primo fatu hordeum die septimo. Legumina quarto: uel cū tardissime septimo. Faba a. xv. ad. xx. Legumina in aegypto tertio die. Ex hordeo alterum caput grani in radicem exit: alteque in herbas: quæ & prior floret. Radicem crassior pars grani fundit: tenuior florē. Cæteris seminibus eadem pars: & radicem & florem. Frumenta hyeme in herba sunt: uerno tempore fastigantur in stipulis: quæ sunt hyberni generis. At miliū & panicū in culmen geniculatum & concuuum. Sisama uero in ferulaceum. Oium satore fructus aut spicis continetur: ut tritici ordeū: muniturque uallo aristarum quadrapliciter: aut includitur siliquis: ut leguminū: aut uasculis: ut sisamæ: ac papaueris. Miliū ac panicū tri pro indiatō & paruis auibis exposita sunt: in defensa quippe membranis continentur. panicum a panniculis dictū: cacumine languido nutante: paulatim extenuato culmo: pene in furculū: p̄densis acruato granis: cū lōgissime pedali oblimili comæ granū cōplexæ: quæ sibi brio capillo curuatur. Sunt & pannico genera. Mammoso: epanno: paruis racemato paniculis: & cacumine gemino. Quin & colore distinguitur: candido: nigro: ruffo: etiā purpureo. Panis multifarie & e milio fit: e panico rarius. Sed nullum frumento ponderosius: aut quod coquedo magis crescat. Lx. enim pōdo panis & modio reducant: modiuque pulvis ex tribus sextariis madidis. Milium in tpa hos decem annos ex india in italiam inuectum est: nigrum colore: amplum grano: harundineum culmo. Adolefcit ad pedes altitudine septem: pragrandsibus culmis. Lobas uocant: omniū frugū fertilissimū. Ex uno grano terni sextarii gignuntur. Seri debet in humidis. Frumeta quædam: in genu tertio spicā incipiūt concipere: Quædā in quarto: sed etiam ocul tam. Genicula aut sunt tritico quaterna. Farrisena. Hordeo octona. Sed non ante supradictū geniculog: numerum conceptus est spicæ. Qui ut sp̄ sui fecerit: quattuor: aut quinque tardissime diebus florere incipiunt. Totidemque aut paulo pluribus deflorescunt. Hordea uero cū tardissime septem. Varro quater nouenis diebus fruges absolut tradit: & mense nono meti. Fabæ in folia exeunt: ac dein de caulem emittunt: nullis distinctum internodiis. Reliqua legumina furculo si sunt. Ex his ramosa cicer: eruum: lens. Quorundam caules sparguntur in terram: si nō habeant adminiculum: ut pifoge. Quod si non habuere deteriora fiunt. Leguminum uniuersalis faba sola. Vnus & lupinis. Cæteris ramosus prætenui furculo. Omnibus uero fistulosus. Foliū quædam a radice mittunt: quædam a cacumine. Frumentū uero: & hordeum utriusque: & quædam in stipula est in cacumine unū foliū hēt. Sed hordeo scabra sunt: cæteris læuia. Multiplicia cōtra fabæ: ciceri: pifō. Frumētis foliū harundinaceū. Fabæ rotūdū: & magnæ leguminū parti. Lōgiora erullat: & pifō. Fasiolis uenosa. Sisamæ & irioni sanguinea. Cadūt folia lupino: tri: & papaueri. Legumina diutius florent: & ex his eruum ac cicer: Sed diutissime faba. xl. diebus. Non autem singulis scapi tādū: qm̄ alio desinēte: alius incipit. Nec tota seges sicut frumenti pariter. Siliquant uero oia diuersis diebus: & ab ima primū parte paulatim flore subeūte. Frumenta: cū deflorescere: crassescunt: maturanturque: cum plurimū diebus. xl. perficiunt. Item faba: paucissimis cicer. Id enim a senesce diebus. xl. perficit. (Miliū: & panicū: & sisama: & oia aestiuæ. xl. diebus maturant a flore. Magna terræ: calicū differentia. In aegypto enī hordeū sexto a fatu mense: Frumeta septimo metunt. In hellade hordeum. In peloponneso octauo: & frumenta etiamnum tardius. Grana in stipula cōnito textu spicantur. In faba leguminibusque alternis lateribus siliquantur. Fortiora hyeme frumenta: legumina in cibo. Tunc frumento plures. Hordeum maxime nudum: & arinca: sed præ

cipae aena. Calvus altior frumēto q̄ hordeo: Arista mordacior hordeo. In arca exteriū triticū: & siligo: & hordeū. Sic & serunt pura: q̄liter mollunt: q̄a tosta nō sūt. E diuerfo far: miliū: panicū purgari: nisi tosta non possunt. Itaq; hęc cum suis folliculis seruntur cruda. Et far in uaginulis suis seruant ad satum: atq; nō torrent. Leuissimum ex iis hordeum: raro excedit .xv. libras: & faba .xxii. Ponderosius far: magisq; etiamnum triticum. Far in aegypto olyra conficitur. Tertiū genus spicę hoc ibi est. Gallię quoq; suum genus faris dederit: quod illic brance uocāt: apud nos sūdala nitidissimi grani. Et alia differētia est: q̄ fere q̄ternis libris plus reddit panis: q̄ far aliud. Pulum romanum farre tantum e frumento. .ccc. annis usum Verrius tradidit. Tritici genera plura quę fecere gentes. italico nullum equidem comparauerim candore: ac pondere: quo maxime decernitur. Montanis modo comparetur italix agris externum. in quo pricipatum tenuit boecia: deinde sicilia: mox africa. Tertium pondus erat thracio syriq;: deinde aegypto: athletarum cum decreto: quorum capacitas iumentis similis: quem diximus ordinem fecerat. Gręcia & pōtium laudauit: quod in italiam nō peruenit. Ex omni eodem genere grani prætulit oreūtium: & tragum dignes: & selinuntium argumento crassissimi calami. itaq; pingui solo hęc genera assigabat. Leuissimū & maxie mane: seu tenuissimi calami l hūidis feri iubebat: quomā multo egeret alimento. Hęc fuere sententię Alexandro magno regnante: cum clarissima fuit gręcia atque in toto terrarum orbe potentissima: ita tamen: ut ante mortem eius annis fere centum quadraginta: quinq; Sophocles poeta in fabula Triptolemo frumentum italicum ante cuncta laudauit: ad urbem translata sententia.

Et fortunatam italiam frumento canescere candido.

Quę laus peculiaris hodie italico est. Quo magis admiror posteros gręcorum nullam mentionem huius fecisse frumenti. Nunc ex iis generibus: quę romam inuehuntur leuissimum est gallicum: atque e cheronneso aduectum: quippe non excedunt in modium uicenas libras: si quis granum ipsū ponderet. Adicit sardium sex libras: alexandrinum & trientes. Hoc est & siculi pondus. Boeticum totam libram addit: africanum & dodrantes. In transpadana Italia scio uicenas quinas libras faris modios pendere. Circa clusium & senas. Lex naturę certa est in quocunq; genere: pane militari: tertia portio ad grani pondus accedat. Sicut optimum esse frumentum: quod impactum congium aquę capiat. Quibusdam generibus per se pondus: sicut balearico: modio tritici: panis pondo .xxx. reddit. Quibusdam in permixtis: ut cyprio: & alexandrino .xx. prope libras non excedentibus. Cyprium fuscum est: panem nigrum facit. itaque miscetur alexandrinum candidum redduntque .xxv. pondo. Thebaicum libras adicit. Marina aqua subigi: quod plerique maritimis in locis faciunt occasione lucrandi salis: uilissimum. Non alia de causa oportuniora morbis corpora existunt. Gallię & hispanię frumento in potum resoluto: quibus diximus generibus: spuma ita concreta pro fermento utuntur: Qua de causa leuior illis: q̄ ceteris panis est. Differentia est & calami. Crassior quippe melioris est generis. Plurimis tunicis thracium triticum uestitur ob nimia frigora illi plagę exquisitū. Eadē causa & trimestria inuenit detinentibus terras n̄iuis: quod tertio fere satum menie: ut in reliquo orbe metitur. Totis hoc alpidibus notum: & hyemalibus prouintis. Nullum hoc frumento lætius. Vnicalamum præterea: nec usque capax: seriturque nō nisi tenui terra. Est & bimestre circa thracium sinum: quod .xl. die quo satum est. maturescit: mixtumq; nulli frumento plus esse ponderis: & furfuribus carere. Vititur eo & sicilia: & achaja: montosis utraq; partibus. Euboea quoque circa caristum. In tatum fallitur Columella: qui ne trimestris quidem propriū genus existimauerit esse: cū sit antiquissimū. Gręci trimenon uocant. Tradunt in bactris grana tantę magnitudinis fieri: ut singula spicas nostras æquent. Primū ex omnibus frumētis seritur hordeum. Dabimus & dies serendę cuique generi natura singulorum exposita. Hordeum indis satuum & siluestre: ex quo panis apud eos præcipuus. Italici quidē maxime oriza gaudent: ex qua pisanam cōficiūt: quā reliqui mortales ex hordeo. Orizę quidē folia carnosā: porro similia: sed latiora. Altitudo cubitalis: flos purpureus: radix gemę rotunditatis. Antiquissimū in cibis hordeū: sicut atheniensū ritu: Menandro auctore apparet: & gladiarorum cognomine: qui hordearii uocabantur. Polentam quoque gręci non aliū de præferunt. Pluribus sit hęc modis. Gręci persusum aqua hordeum sicant: nocte una: ac postero die fringunt: deinde mollis frangunt. Sunt qui uehementius tostum rursus exigua aqua aspergant: sicentque priusquam molant. Alii uero utrentibus spicis: decussam hordeum recens purgāt: madidumq; in pila tundunt: atq; in corbis uoluant: ac siccatum sole: rursus tundunt: & purgatum molunt.

uel tracon-
cion & tra-
gū & kilioz
minum

uel granū
heminae

Quocūque autē genere p̄parato: uicenis hordei libris: ternas seminis lini: & coriādr̄i: sēlibus
 salisq; accubulo: torrentes ante oīa miscent in mola. Qui diutius uolunt seruare: cū polline: ac
 fursibus suis cōdunt nouis sētibus. Italia sine perfusiōe tostum in subtilē formā molitur: q̄
 additis: atq; ēr mīlio. Pane ex hordeo antiquis usitatū uita dānauit: qua drupedūq; tradidit rē
 ctibus. Prīāz inde uis ualidissimū: saluberrimūsq; tantope probat. Vnum laudibus eius oo
 lumen dicunt Hippocrates clarissimus medicīnē scientiē. Prīāz bonitas p̄cipua uicē. In
 egypto uero ea ē: q; fit ex hordeo cui sunt bini anguli. In boeotia & africa genū: ex quo fiat hor
 deus: iabrū appellat. Turranus. Idē olyram & oryzā eādē esse existimat. Prīāz cōficiendā uā
 gara ratio est. Simili modo ex tritici semine: tragum fit in cāpania tantū & egypto. Amylū uero
 ex ol tritico ac siligine. Sed optimū ex trimētri. Inuētio eius chio insulā debetur: & hodie lau
 darissimū inde est: appellatū ab eo q; sine mola fiat. Proximū trimētri: quod est minime ponde
 roso tritico. Madaescit dulci aqua in lignis ualis: ita ut integat: quies in die mutata. Melius ū
 & in nocte: ita ut misceat pariter: emolitū priusq; q̄ acescat. Linteosq; aut sporis siccatū: tegule
 infunditur illitāz fermento: atq; ita in sole densat. Post chium maxime laudat creticū: mox egyptiū.
 Probat aut leuitate: & leuore: atq; ut recens sit. lam & Catonis dicta. Apud nos hordei fari
 na ad medēdū utunt. Mirūq; in usu sumētoz: ignibus durato: ac postea emollito: offīq; huma
 na manu dimissis in aluū maiores uires torosq; corpis fieri. Spicā q̄dā binos ordines hnt: q̄dā
 plures usq; ad senos. Grano ipsi aliquot dīz: longius: leuiusq; aut breuius: aut rotundius: candū
 dius: nigrius: uel cui purpura est. Vtū ad polentā cōtra tēpēstates candido maxima infirmitas.
 Hordeū frogū oīum molissimū est: sēri nō ualet: nisi in sicca & soluta terra: ac nisi lata pales: ex
 optimis. Stramēto uero eius nullū cōparat. Hordeū ex omni frumētū minime calamitosum: q;
 tollit anteq; triticū occupet rubigo. Itaq; sapientes agricolāz triticū cibaris trīn ferunt. Hordeū
 farculo sēri dicūt: p̄pterea celestime reddit: ferilissimūq;. Quod in hispania: & carthagine apri
 li mēse collectū est: hoc sēri eodē mēse in celtiberia: eodemq; anno bis nascit. Rapit omne a
 prima statim maturitate: festinātius q̄ cetera. Fragili. n. stipula: & tenuissima palea granū conti
 net. Meliorem ēr polentā fieri tradunt: si non exacta maturitate tollatur.

Nō oīa frumētū gēna ubiq; nasci: & de reliquis in orietē gēnibus. CA. VIII.

Rumentū gēna non eadē ubique: neq; ubi eadē sunt iisdem nobis. Vulgarissima: far
 qd adoreū ue teres appellauerē: siligo: triticū. Hęc plurimis terris cōia. Arica galliā
 ppria: copiosa & italīz est. In egypto aricā: sīria: cilicia: q; asia: ac grēcīz parte: pecu
 liares zea: olyra: typhē. Aegyptus simlaginē cōficiē e tritico suo nequa q̄ italīz parē.

Qui zea utuntur: nō habent far. Est & hęc italīz: in cāpania maxime: semēq; appellatur. Hoc
 debet nomē res p̄clara ut mox docebit. Propter quā Hōerus zει δωροσ α πουρα dixit. Non
 ut arbitrat̄ aliqui: qm̄ uitā donaret. Amylū quoq; ex ea fit: priore crassius. Hęc sola dīa est. Ex
 oī gēne durissimū far: & contra hyemes firmissimū. Paris frigidissimos locos: & minus subados
 uel ztuosos: sitientesq;: primus antiquis latio cibus: magno argumēto i adorez donis: sicuti di
 ximus. Pulre aut non pane longo tpe uixisse romanos manifestum. Quonā inde & pulmētaria
 hodieque dicunt. Et Ennius antiquissimus uates obsidionis famem defenbens offam erupisse
 plorantibus liberis patres cōmemorat. Et hodie sacra prisca: atq; nataliū pulre fritilla cōficiunt.
 uideturq; tam puls ignota grēcīz fuisse: q̄ italīz polenta. Tritici semine auidius nullum est: nec
 quo plus alimenti trahat. Siliginem dixerim proprie tritici delicias: cādor est: & sine uirtute: & si
 ne pondere: cōueniēs humidis tractibus: quales italīz sunt: & gallīz comatē. Sed & trāsalpes in
 allobrogū trā aruenorū que agro prinax. In ceteris ibi pubus biēnio: in triticū trāit. Remediū
 ut grauissima quoz; grana eius serantur.

De pistoris: & molitura: & farina. CA. IX.

Siligine laucissimus panis: pistinarumque opera laudatissima. Præcellit in italiāsi cā
 pana p̄sis natē misceatur. R usior illa: at p̄sana candidior: p̄derosior uero cretacea.
 lustum est e grano campanā: quam uocant castratā: e modio redire sextarios quat
 tuor siliginis. Vel e gregali sine castratura: sextarios quinque. Præterea floris semodi
 um. Et cibariū: quod secundariū uocāt: sextarios quattuor. Furfuris sextarios totidē. E p̄sana at
 siliginis sextarios quinque. Cetera paria sunt. Clusina arētinaq; etiānū sextarios siliginis assumūt
 reliquis parēs. Si uero pollinē facere libeat. xvi. pondo panis redeunt. Et cibariū tria. Furfurū se
 modium. Molæ discrimine hoc constat. Nā quæ sicca moluntur: plus farīnæ reddūt. Quæ illā
 aqua sparsa: candidiorē medullā: uerū plus retinet in fursure. Far: nā a farre dictā noīc ipso appa

Handwritten marginal notes in Latin, including phrases like "uel habet", "uel adsciūt", and "Dicitur huiusmodi".

uel habet

uel adsciūt

ret. Siliginæ farinæ modius gallicæ. xxii. libras panis reddit. Italicæ duabus: tribus ue amplius: in artoptio pane. Nam furnaceis binas adiciunt libras: in quocūq; genere.

De similagine & siliginē: & de alijs generibus: & de pistura. CA. X.

Similago ex tritico fit laudatissima. Ex africo iustū ē e modis redire semodios: & polinis sextarios quinq;. Ita. n. appellant in tritico: quod florē in siligine. Hoc ætate officinæ chartariæq; utuntur. Præterea secundarij sextarios quattuor: Furfurūq; tantū ē. Panes uero e modio similaginis. cxxii. ē floris modio. cxxii. Precium huc anona media in modio farinæ. xl. asses. Similagini castratæ octonis assibus amplius. Siligini castratæ duplum. Est & alia distinctio. Similago. I. pollin autē. xvii. pōdo panis reddere uisā tritici. xxx. com triente: & secundarij panis quinas selibras: totidem cibarii: & furfurum sextarios sex. Siligo nūq; maturefcit pariter: nec ulla segetum minus dilationem patitur propter teneritatē. hsq; quæ maturet protinus granum dimittentibus: sed minus q̄ ea tera frumenta in stipula periclitatur: quonia semper rectam habet spicam: nec rorem continet: qui rubiginē faciat. Ex arinca dulcissimus panis: ipsa spissior: q̄ far: & maior: spica eadem: & ponderosior. Raro modius grani non. xvi. libras implet. Exteritur in græcia difficulter. ob id iumentis dari ab Homero dicta. Hæc enim est: quam uocat olyram. Eadem in ægypto facilis: fertilisq; far sine arista est. Item siligo excepta eaq; laconica appellatur. Adiciunt iis genera: bromos: siligo exceptitia: & tragos: externa oia: ab oriente inuēta: orizæ similia. Tiphē & ipsa eiusdem generis: ex qua fit in nostro orbe oriza. Apud græcos est & ηζα. Tradūtq; eam ac tiphē: cum sint degeneres: redire ad frumentum: si pistæ serantur: nec protinus: sed tertio anno. Tritico nihil est fertilis. Hoc enī natura ei tribuit: quoniam eo maxime alat hominem. Vtpote cum e modio si fit aptum solum: quale in bizantio africæ campo: centeni quinquageni modij reddantur. Misit ex eo loco Diuo augusto procurator eius ex uno grano uix credibile dictu quadringenta paucis minus germina. Extantq; de ea re epistolæ. Misit & Neroni similiter. cccxl. stipulas ex uno grano. Cum centesimo quidē & leontini siciliæ campi fundūt. Aliq; & toto betica: & in primis ægyptus. Fertilissima tritici genera: ramofum: aut quod centigranum uocant. Inuentus est iam & scapus unus cētum fabis onustus. Aethiua frumenta diximus sisamam: milium: panicum. Sisama ab indis uenit: ex ea & oleum conficiunt. Color eius candidus: Huc simile est in alia græciæq; erisimum: idēq; erat: nisi pinguis esset: quod apud nos uocant irionem: medicaminibus annuerandū potiusq; frugibus. Eiusdē naturæ & hominum a græcis dictū: sil. cymino simile: ferturque cum sisama hoc & irione. Nolum alal uescitur uirentibus. Pistura non oium facilis. Quippe & hetruria spicam farris tostipisente pilo præferrato: fistula serrata: & stella intus denticulata: ut nisi intenti pisant: concidantur grana: ferroq; franganē. Maior ps italicæ ruido utif pilo: rotis etiam: quas aqua uerset obiter: & molat. De ipsa rōne pisendi Magonis. pponet sinia. Triticū ante pfundi aq; multa iubet: postea euelli. dein de sole siccatur: pila repeti. Sicut mō hordeū. Huius sextarios. xx. spargi duobus sextariis aqua. Lētē torrere prius: deinde cū furfuribus leuiter pisi. Aut addito i sextario. xx. lateris crudi frusto: & harenæ semodio. Erullitā isisdē modis: qbus lentē. Sisamā in calida maceratā exporrigi: Deinde cōficari: frigidæ imergi: ut paleæ fluctuēt: iterūq; exporrigi in sole super linthea. Quod nū festinato pagas: lurido colore mucescere. Et ipsa autē q̄ equaluant: uariæ pisturæ rōnē habēt. Acus uocat: cū p se pisi. Spica tñ aurificū ad usus. Si uero in area terit: cū stipula: palea: ut motore in terra. p: ad pabula iumentorū. Milii & panici & sisamæ appludā uocat purgameta: alibi alijs noibus. Milio cāpania gaudet p̄cipue: pulterq; cādidā ex eo facit. Fit & panis p̄dulcis. Sarma tæq; quoq; gētes hac maxime pulte alunt: & cruda ē farina eqno lacte: uel sanguine e cruris uenis admixto. Aethiopes nō aliā frugē q̄ milii hordeiq; nouere. Panico & galliæ qdā p̄cipue agraria utif. Sed circūpadana italia addita faba: sine q̄ nihil cōficiūt. Pōticæ gētes nullū panico p̄ferunt cibum. Cætero æstiuua frumenta riguis magis etiam q̄ imbribus gaudent. Milium & panicum aquis minime: cum in folia exeunt. Vetant ea inter uitēs: arboresq; frugiferas feri: terrā emacri hoc satū existimantes.

De fermentis: & panis faciendi ratione: & genera: & quando primum pistores Romæ: & de cibus: & alica. CA. XI.

Miliū præcipuus ad fermenta usus e musto subacti in anuū tps. Simile fit ex tritici ipsius furfuribus minutis & optimis: e musto albo triduo maturato subactis: ac sole siccatis. Inde pastillos in pane faciendū dilutos: cum similagine seminis feruē faciant: atq; ita farinæ miscēt: sic optimū panē fieri arbitratē. Græci i binos semodios farinæ satis eē

panis
liber
 uel erui
 uel ciceru
 le
 uel artopti
 cii
 uel artopti
 uel deteru
 ti

beffes fermenti conftituere. Et hæc quidẽ genera uindemiis tatum fiunt. Quo libeat nero tempo
 re ex aqua hordeoy; bilibres offa feruati foco: uel fictili patina torrentur cinere: & carbones
 q; dum rubent. Poftea operiuntur in uafis: donec acefcant: hinc fermẽtum diluitur. Cum fiet
 autem panis hordeaceus eruliz: aut cicerulæ farinæ ipfe admixtione fermentabatur. Iuftus
 q; erat duæ libræ in quinq; femodios. Nunc fermentum fit ex ipfa farina: quæ fubigitur: prius q̃
 addatur fal: ad pulvis modũ decocta: & relicta donec acefcit. Vulgo uero nec fufficere faciunt
 fed tantum pridie afferruata materia utuntur. Palãq; natura eft acore fermentari: ficut & ualido
 ra eft corpora: quæ fermentato pane aluntur. Quippe cum apud ueteres ponderofiffimo cuiq;
 præcipua tritico falubritas perhibita fit. Panis ipfius uaria genera profequi fuperuacuum uidet.
 Alias ab obfonis appellat: ut oftrearii. Alias a delitiis ut artolagani: Alias a feftiãtẽ ut feufici.
 Necnon a coquendi ratione ut furnacei: uel artoptefiti: aut in chibanis codimõn pridem etiam
 parthis aduecto: quæri alii aquaticum uocant: quoniam aqua trahitur a tenui: & fpongiofa ina
 nitate: alii parthicum. Summa laus filiginis bonitate: & cribri tenuitate conftat. Quidã ex oue
 aut lacte fubigunt. Baityro uero gentes etiam pacata: ad operis piftorii genera tranfeunt cum.
 Durat fua piceno in panis inuentione gratia: ex alicæ materia: cum nouem diebus macerata: de
 cimo ad fpeciem tracta: & fubaeta uix paffæ fucco eft. Ibi poftea in furnis ollis indita: quæ rum
 patur ibi torrent. Neq; eft ex eo cibus nifi madefacto: quod fit lacte maxime mulfo. Piftores ro
 mæ non fuerunt ad perficum ufq; bellum: annis ab urbe condita fuper quingẽtos octoginta. Ipi
 fi panes faciebant quirites: mulierumq; id opus erat: ficut etiam nunc in plurimis gentium. Arto
 ptefiam Plautus appellat in fabula: quam aululariam fcripfit. Magna ob id concertatione erudi
 torum: in is uerfus poetæ fit illius: certũq; fit Attei Capitonis fententia. Tofum panem lautior
 bus coquere folitos: piftoresq; tantum eos: qui far pifebant: nominatos. Nec cocos uero habebat
 in feruitis: eosq; ex macello conducebant. Cribrorum genera galliæ feris equorum inuenere: hi
 fpaniæ lino excuffiora & pollinaria: ægyptus e papyro atq; iunco. Sed inter hæc dicatur prima
 & alicæ ratio: præftantiffimæ faluberrimæq; quæ palma frugum indubitanter italiam contin
 git. Fit fine dubio & in ægypto: fed admodum fpernenda. In Italia uero pluribus locis: ficut uero
 neni pifanoq; agro. In campania tamen laudatiffimus campus eft: in dõtib; fubiacet nimbosus to
 ris quidem. xl. millia paff. planicie. Gratia terræ eius (ut protinus foli natura dicatur) puluere fũ
 ma: inferior bibula: & pumicis fiftulans uice. Mõtium quoq; culpa in bonum cedit. Crebros n.
 imbres percolat: atq; tranfmittit: nec diluit: aut madere uoluit propter facilitatem cultura. Eadẽ
 acceptum humorem in ullis fontibus reddit: fed temperat: & concoquens intra fe uice fufi conti
 net. Seritur toto anno: panico femel: bis farre. Et tamen uere: fegetes quæ interquieure: fundũt
 rofam: odoratiorẽ fatius: adeo terra non ceffat parere. Vnde uulgo dictum: plus apud camp
 nos unguenti: q̃ apud cæteros olei fieri. Quantum autem uniuersas terras campus circũcamp
 nus antecedit: tantum ipfum pars eius: quæ laboriæ uocantur: quem phlegræum græci appellat.
 Finitur laboriæ uia ab utroq; latere confulari: quæ a puteolis: & quæ a cumis capuam ducit.
 Alica fit e zea: quam fermen appellamus. Tunditur granum eius in pila lignea. Nam lapidis du
 ricia conteritur. Nobilius: ut notum eft: pilo uictorum penall opera. Primori ineft pyxis ferrea:
 exculis inde tunicis. Iterum iifdem armamentis nudata conciditur medulla. Ita fiunt alicæ tria
 genera: minimum: ac fecundarium: grandiffimum uero apherema appellant. Nondum habent
 candorẽ fui: quo pcellũt. Iam tñ alexandriæ pferuntur. Poftea mixtũ ad mifcel creta: quæ
 tranfit in corpus: colorẽq; & tenevitã affert. Inuenit hæc inter puteolos & neapoli: in colle lea
 cogeõ appellato. Extatq; Diui Augufti decretũ: quo anno ad uicena milia neapolitanis eo nũ
 rari iuffit e fifco fuo: colonia deducẽs capuã. Adiecitque cam afferẽdi: qm negaffent cipani alicã
 cõfici fine eo metallo poffe. In eodẽ repit & sulphur. Emicatque fotes oraxi oculoq; clarituri: &
 uulneq; medicina: dẽtũque firmitati. Alica adulterina fit maxie e zea: q̃ in africa degenerat. La
 tiores eius fpicæ: nigriorelque: & breui ftipula: pifũt cũ harena: & fic quoque difficulter cõterũt
 utriculos: fitq; dimidia modii mẽfura. Pofteaque gypfi pars q̃ta in fpergit: atq; ut cohæret: fa
 rinario cribro fubcernunt. Quæ in eo remanfit: exceptitia appellat: & grandiffima eft. Rurifq; q̃
 trãit: ætiorẽ cernit: & fecundaria uocat. Item cribraria: quæ fimili modo in tertio remanfit cri
 bro anguftiffimo: & tantum harenas tranfmittente. Alia ratio ubique adulterandi. Ex tritico cã
 didiffima atque grandiffima eligunt grana: & femicocta in ollis: poftea arefaciunt fole ad mĩdũ
 rufufq; leuiter afperfa molis frangunt. Ex zea pulchrius q̃ ex tritico fit granum: quãuis id alicæ
 utium fit. Candorem autem ei pro creta: lactis incocti mixtura confert.

De leguminibus.

CA. XII.

Sequitur natura leguminū: inter quā maximus honos fabae. Qui prope ex qua teratus sit et panis. Lomētū appellat farina ea: aggrauaturque pōdus illa & oī legumie. Iā uero & papulo uenalis. Fabae multiplex usus: oīum quādrupedū gñi: p̄cipue hoi. Frumēto et misce apud plerisque gētes: & maxie panico: solida: ac delicias fracta. Quā in & p̄sico ritu fabrica suae religiois diis i sacro ē: p̄ualēs pulmētarij cibo: & hebetare sensus exstimata: in somnia quoque facere. Ob hoc pythagorica snia dānata. Vel ut alii tradidere) quā mortuorum sūe sunt in ea. Qua de cā parētādo utiq; assumit, Varro & ob hanc flaminē ea nō uelēi tradit: quā & in flore eius sic lugubres repianf. In eadē peculiaris religio. Nāq; fabā utiq; e frugib; referre mos est: ut spici cā: q; nō referina appellat. Et auctōribus eā adhiberi lucrosū putāt. Sola certa frugū et exesa replef crescētē luna. Aqua marina alta ue salū nō proquif. Serif ante uergiliage occasum legumi nū prima: ut añcedat hyemē. Virgilius p̄ uer eā feri iubet circūpadanae italiae ritu. Sed maior ps mallū subalia maturae sationis: q; trimestrē fructū eius. Nāq; siliquae: caulesq; gratissimi sunt pabulo pecori. Aquas i flore maxie cōcupiscit: cū uero desoruit: exiguas desiderat. Solū in quo facta est lactificat stercois uice. Ideo circa macedoniā: thessaliāq; cū florere inceperit: uertūt arua. Nascit & sua sp̄te pleriq; in locis: sicut septentrionalis oceanī infulis: q̄s ob id nū fabarias appellāt. Itē in maumantia silueitris passim: sed p̄dura: & q; proqui nō possit. Nascit & in aegypto spinoso caule. Qua de cā crocodilli oculis timētes refugiūt. Longitudo scapo quattuor cubitoz est. Amplissima crassitudo digiti: octona genicula hēt: molli calamo. Simile caput papaueri: color roseo. In eo fabae nō supra tricenae. Folia ampla. Fructus ipse amarus & odore: sed radix per quā lauta: in colage cibus: cruda: & oīno decocta. Harūdinū radicibus similis. Nascit & i syria ciliciāq; & in thorone chalcidis lacu. Ex leguminibus aut nouēbri serunt lens: & in graecia pisum. Lens amat solū tēue magis q; p̄iguer: calū utiq; sicū. Duo gñā eius i aegypto: altez rotūdō: nigritiq; altez sua figurā. Vnde uario usu trāslatū est in lēticularū nomē. Inuentio apud auctōres aq̄nimitate fieri uelēctibus ea. Pisum in apricis feri debet: frigore impatiētissimū. Iō in italia & in austere caelo: nō nisi uerno tpe: terra facili: ac soluta. Ciceris natura ē gigni cū sililagine: iō solum urit. Nec nisi madefactū pridie feri debet. Differentiae plures: magnitudine: figura: colore: sapore. Est n. arietino capiti simile: unde ita appellat. Albū: nigritiq; est: & colūbīnū: qd alii ueneriū uocant: eādē rotūdū: leue. Arietino minus: qd religio puigillis adhibet. Est & cicerula minuti ciceri: in aculis āgulos hñs uelut pisū. Dulcissimū at id: qd eruo silimū: firmiūq; qd nigge: & rufum: qd qd albū. Siliquae rotūdāe ciceri: caeterisq; leguminū longae: ad figurā feminis latae. Pīso cylindraceae. Fasiolae cū ipsis mandunt granis. Serere eos q; uelis terra licet: ab idibus octobris in Calē. nouēbris. Legumina cū mature scere coeperint rapienda sunt: quā cito exiliūt: lateq; cū decidere sicut & lupinum.

De rapis: & naps amiterminis.

CA. XIII.

Vāq; prius dixisse cōueniat de rapis: in trāscursu eas attingere n̄si: paulo diligentius graeci: & ipsi tñ iter hortēsia. Si iustus ordo fiat: a frumēto p̄tinus: aut certe faba dicēdis: Quādo alii p̄stātior usus ab iis nō est. Ante oīa nāq; cūctis aialibus nascunt: nec in nouissimis. Satiāt ruris alitū quoq; gñā: magisq; si decoquant aqua. Quadrupedes & frōde eaz gaudēt. Et hoi nō minore rapaciorē suis horis gratia: q; cimage. Flaccidoz quoq; & i hortis enecatog: uel maiore: q; uirentiū. Ipsa uero durāt & in sua terra seruata. Et post a passio pene ad alium prouentū: famēq; sentiri prohibēta uino: atq; messe tertius hic transpadanis fructus. Terrā nō morose eligit: pene ubi nihil aliud feri possit. Nebulis: & pruinis: ac frigore ultro aluntur: amplitudine mirabil. Vidi. xl. libras excedētia. In cibus qdē nostris pluribus modis cōmēdant: durātq; ad alia sinapis acrimōdia domita: et coloribus p̄cta: p̄ter suū: sex aliis: purpureo quoq; neq; aliud i cibus t̄gūi decet. Genera eoz graeci duo pria fecere: masculinū foeminūq; & ea serēdi mō: ex eodē semine. Deniore. n. s̄atu: masculēscere: itē in terra difficili. Semē p̄stātius quo subtilius. Spēs uero oīum tres. Aut. n. in latitudine fondi: aut in rotūditate globari. Tertiā specie siluestrē appellauerē: in longitudinē radice p̄currētē: raphani similitudine: & folio anguloso scabroq; succo acri. Qui circa messem exceptus: oculos purgat: medeturque caligini: admixto lacte multage. Frigore dulciora fieri exstimantur & grandiora. Tēpore in folia exeunt. Palma in nuzino agro nascentibus. Taxatio in libras: sextertii singulis: & in penuria bini. Proxima in algido natis. Naps uero amitermini: quoq; eadem fere natura: gaudent aequae frigidis. Serunt & ante Calē. martias: in iugero sextarti quattuor. Diligētiorez q̄nto sulco napsi feri iubēt: rapā

uel refrina

uel cibus

uel rapicio rum

Major

quarto: utroque stercoreato. Rapa letiora fieri si palea seminetur. Serere nudum uolunt: praeterea sibi & uicinis serere se. Satius utriusque generi iustus iter duorum numinum dies festos Neptuni atque uulcani. Feruntque subtili obseruatione: quata luna: praecedente hyeme: nix prima ceciderit: si totidem numinum die intra praedictis temporibus spatium serantur: mire prouenire. Serantur & uere in calidis atque humidis.

De lupino.

CA. XIII.

Vino est usus proximus: cum sit & homini & quadrupedum generi ungulas huiusmodi. Remedium eius ne metentes fugiat exiliendo: ut ab imbre tollat. Nec ullius: quae feruntur: natura assensu terrae mirabilior est. Primum olium: cum sole quotidie circuegit: horumque agricolis est nubilo demonstrat. Ter praeterea floret: Terram amat: terraque operiri non uult. Et unum hoc seritur non aratro: ubi fuerit maxime sabulosa: & sicca: atque est harenosa. Colligitur non uult. Tellure adeo amat: ut quauis fruteto solo coniectum inter folia uepresque: ad terram radicem perueniat. Pinguescere hoc solum arua: uineaque diximus. Itaque adeo non eget limo: ut optimi uicem representet. Nihil aliud nullo impedimento constat: ut quod ne seredi quod gratia opus sit: asserere, protinus seritur ex aruo. Ac ne spargi quod postulat: decidens sponte. Primumque olium seritur: nouissimum tollitur. Vtriusque septembris fere mensis: quia si non antecesserit hyemem frigidibus obnoxium est, impune praeterea iacet: uel derelictum est: si non prius secuti obruant imbres: ab omnibus aialibus amaritudine sua tutum. Plerumque tamen leui sulco integitur. Ex densiore terra: rubricam maxime amat. Ad hanc alendam post tertium florere uerti debet: in sabulo post secundum. Cretosa tamen limosaque odit: & in his non prouenit. Maceratur calida aqua: homini in cibo est. Nam boue unum modum singulis satiat: ualidumque praestat. Quando est impositum pueroque uentribus pro remedio est. Codi in fumo maxime conuenit: quoniam in humido uermiculi umbilicum eius in stercilitatem castrat. Si depastum sit in fronde inarari protinus solum opus est.

De uitia & eruo.

CA. XV.

Uitia pinguescunt arua: nec ipsa agricolis operosa: uno sulco lata: non sarrif: non scorat: nec aliud quam deoccaf. Sationis eius tria tempora. Circa occasum arcturi: ut decem mense pascat. Tunc optime seritur in semen. Aequo namque fert depasta. Secunda satio mensis Ianuarii est: nouissima martio: ac tum ad frondem utilissima. Siccitate ex omnibus: quae feruntur: maxime amat: non asperna est umbrosa. Ex semine eius si lecta matura est palca: ceteris praefert. Vitibus praeripit succum: languescitque si in arbutis seratur. Nec erui operosa cura est. Hoc amplius quam uitia runcat: & ipsum medicamentis uinum obtinens. Quippe per eruum Diuum augustinum curatum: epistolis ipsius memoria extat. Sufficiunt singulis bouum iugis modum quini sarrif. Martio mense satum: noxium esse bubus aiunt. Item autumnum grauedinosum. Innoxium autem fieri primo uere satum.

De foenograeco: & farragie: & de ocino: & medica: & cytilo.

CA. XVI.

Ficilia hoc est foenograecum scarificatione seritur: non altiore quattuor digitos sulco: quantoque peius tractatur: tanto prouenit melius. Ratum dicitur esse aliqui: cui profuit negligentia. Id autem: quod fecale atque farrago appellatur: occurrunt tantum desiderat. Secale taurini sub alpiibus asiam uocant teterimum: & tantum ad accendendam famem utile, foecunda sed gracili stipula: nigritia triste: sed potere praecipuum. Admisceatur huic far: ut mitiget amaritudinem eius: & tamen sic quoque ingratisimum uentri est. Nascitur qualicumque solo: cum centesimo grano. Ipsa quoque pro letamine est. Farrago ex recrementis faris praedentia seritur: admixta aliquid quando & uitia. Eadem aliquando in africa fit ex hordeo. Omnia haec pabularia. Degenerantque ex leguminibus: quae uocatur cracca: in tantum columbis grata: ut passas ea negent illius loci fugitias fieri. Apud antiquos erat pabuli genus: quod Caro ocinum uocatur: quo sistent alium bubus. Id erat e pabulis fegete uiridi desecta: antequam gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur: & tradit fabae modios. x. uitiae duos: tantundem & eruiat: in iugero: autumnum misceri & seritur solitos. Melius & auena graeca: cui non cadit semen: admixta. Hoc uocatur ocinum: bouumque causa seritur solitum. Varro appellatam a celeritate proueniendi. Medica externa etiam graeciae ut a medicis adiecta per bella persarum: quae Darius intulit. Sed uel in primis dicenda tanta dos eius: ut cum uno sarrif: amplius quam tricenis annis duret. Similis est trifolium caule: foliisque geniculata: quicquid in caule assurgit in folia contrahitur. Vnum de ea & cytilo uolumen Amphilocheus fecit confusum. Solum in quo seratur: lapidatum purgatamque. Subigitur autumnum: mox aratum & occatum integitur crate itege & tertio: quibus diebus interpositis & fimo addito. Poscit autem siccum: succosum: uel riguum: ita praeparatum seritur mense maio: cal-

as pruinis obnoxia. Opus est densitate seminis omnia occupari: interna scelerisq; herbas excludi. Id prestant in iugera modia uicena: imouendum ne adurat: terraq; protinus integri debet. Si sit humidū solum: herbo solum ue uincitur: & deficit in pratam. Ideo prius altitudine unciali herbis omnibus liberanda est: manu potius q̄ sarculo. Secatur incipiens florere: & quoties resoruit. Id sexies euenit per annos: cū minimum quater. In semen maturecere prohibendum est: quia paulum utilius est usq; ad trimatum. Verno feri debet: liberarique ceteris herbis: ad trimatum maris a solo radi. Itaq; reliquæ herbæ intereūt sine ipsius dāno: propter altitudinem radicum. Si euerint herbæ: remedium unicum est: aratio: sæpius uertendo: donec omnes aliæ radices in tereant. Dari non ad satietatem debet: ne repellere sanguinem necesse sit: & uiridis utilis est. Arefcit sarculosæ: ac postremo in puluerem inutilem extenuat. De cythrici & ipsi principatus datur in pabulis: affatim diximus inter frutices. Et nunc frugum oium natura peragēda est: cuius in parte de uitiis quoq; dicatur.

De uitiis frugū: & remediis: & qd i quoq; terræ gñe debeat feri. CA. XVII.

Primum oium frumenti uitium auena est: & hordeum in eā degenerat: sicut ipsa frumenti sit instar. Quippe cum germaniæ populi edant eam: neq; alia pulre uiuāt. Solum maxime calig; humore hoc euenit uitium. Sequentem cām habet imbecillitas seminis: cui diutius retentū est terra: prius q̄ erumpat. Eadem est ratio si cariosum fuit: cū fereret. Prima aut statim eruptione agnoscitur: ex quo apparet in radice esse cām. Est & aliud ex utroque auenæ uitium: cū amplitudine inchoata granum: sed nondum matura: priusq; robotet cor pus affatu noxio cassum: & inane a spica euanescit quodā abortiuo. Veti aut tribus spibus nocent frumēto: & hordeo. In flore: aut prius cū defloruere: uel maturecere incipientibus. Tūc. n. extirpantur grana. Prioribus causis nasci phibent. Nocet & sol creber et nube. Nascuntur & uermi culi in radice: cū sementē imbribus secutis inclusit: repentinus calor humorē. Gignunt & i gra no: cū spica in pluuiis calor inferuescit. Est & cātharis dictus scarabeus paruus frumēta erodēs. Oia ea aialia cū cibo deficiunt. Oledū: p̄: adeps cōtraria seminis. Cauendūq; ne contacta eis tunc ferant. Imber in herba utilis trā. Florentibus aut frumēto & hordeo nocet. Leguminibus innocuus: p̄ter q̄ ciceri. Maturescētia frumēta imbre lædunt: & hordeū magis. Nascit & herba alba panicō similis: occupas arua: pecori quoq; mortifera. Nā loliū: & tribulū & cardū: lappag; nō minus q̄ rubum: inter frugū morbos potius q̄ inter ipsius terræ pestes numerauerim. Cælestis frugum: uincatūq; malū nullo manus noxiū est rubigo. Frequētissima hæc in roscido tractu: comulibusq; ac perflatum non habentibus. E diverso carent ea uentosa: & excelsa. Inter uitia fetum & luxuria est: cum onerata fertilitate procumbūt. Cōmune autem omnium farorum uitium urica: etiam ciceris: cum salislaginem eius abluendo imber dulcius id facit. Est herba quæ cicere enecat: & eruam circūligando se: uocatur orobanche. Triticum simili modo herba. Hordeum festuca quæ uocatur ægilops. Lentem herba securidaca: quam græci a similitudine pelecinon uocant. Et hæc quidem complexa necant. Circa philippos autem ateramnium nominant in pingui solo herbam: qua faba necat: ea non nunq; in macro: cum udam quidam uentus affluerit. Eræ granum minimum est in cortice aculeato. Cum est in pane: celeterrime uertigines facit. Atuntque in asia & græcia balneatores: cum uelint turbam peliere: carbonibus id semen inicit. Nascitur & phalangius in eruo bestiola aranei generis: si hyems aquosa sit. Limaces nascuntur in uitia: aliquando e terra cochleæ minutæ mirum in modum erodētēs eam. Et morbi quidē hi sunt. Remedia eorum: quæcūq; pertinent ad herbas: in sarculo: & cū semē iactat cinere. Quæ uero in semine & circa radicē consistūt: p̄cedente cura cauēt. Vino autem semina perfusa minus agrotare existimant. Virgilius nitro & amurca perfundi iubet fabæ: sic etiā grandescere p̄mittit. Quidam uero si triduo ante satum utina & aqua maceret: p̄cipue adulescere putat. Ter quidem satam modū fractæ & modio solidæ reddere. Reliqua semina cupressi foliis tuis si miscantur: non esse uermiculis obnoxia: nec si interlunio serantur. Multi ad milii remedia: robotē nodu aruo circumferri iubent: priusq; sarrat: defoditq; in medio in closam uase fistili. Ita nec passerem nec uermem nocere: sed etruēdam priusq; metatur: aliouin amarum fieri. Quin & armo talpæ cōtracta semina uberiora esse. Democritus succo herbæ quæ appellatur aizōō in tegulis nascens tabulissimum latine sedum: aut digitellum medicata seri iubet omnia semina. Vulgo uero si dulcedo noceat: & uermes radicibus inhæret: remedium est amurca paratæ sine sale spargere: deinde sarrire. Si in articulum seges ire coeperit: rucarene herbæ uincat. Pelem a milio: atque panicō: sturnoq; palæ: ue agmina scio abigi herbæ: cuius nomen est igno-

uel in aruis
uel in aris
uel radice
uel replere
sanguine

uel alia
uel q̄ rubi
go

uel securi
cula

digitellus
aut
digitellus
medicata
seri iubet
omnia
semina

tum: i quattuor angulis segetis defossa: miri dictu: ut omnino nulla auis intret. Mures abigunt cinere multella: uel fellis diluto: & semine sparso: uel decoctaru aqua. Sed redolet uirus animalium eoque etiam in pane. Ob id felle bubulo semina attingi utilius putant. Rubigo quidem masculina segetu pestis: lauri ramis in aruo de fixis: trahit in eage folia ex aruis. Luxuria segetum castigat dente pecoris in herba duntaxat: & depastat quidem uel saepius nullam in spica iniuriam sentit. Retonfarum uero etiam semel omnino: certum est granum longius fieri: sed inane callumque ac fatum non nasci. Babylone tamen bis secant: tertio depascunt: Alioquin folia tantum fierent. Sic quoque cum quindecimo foenore messes reddit exilitas soli. Verum diligentioribus cum centesimo quinquagesimo. Neque est culta difficilis. Qui diuissime avari gaudet: ut praepinguis & de sa ubertas diuatur. Limum autem non inuehant euphrates: tigris: sicut in aegypto nilus. Nec terra ipsa herbas gignit. Veritas tamen tanta sunt: ut sequente anno: spote restibilis fiat seget: impressis uestigio feminibus. Quae tanta soli differentia ammonet terrae genera in fruges describere: sicut Catonis haec sententia est. In agro crasso & lato frumentu feri. Si uero nebulosus sit idem: raphanum: milium: panicum i frigido & aquoso prius serendum: postea in calido. In solo autem rubricoso: uel pullo: uel harenoso: si non sit aquosum: lupinum. In cretoso & rubricoso & aquosiore agro: adonem. In sicco & non herbofo: nec umbroso triticum. In solo ualido faba. Viti uero: quae minime aquoso herbidoque. Siliginem & triticum in aperto loco edito: quae diuissime torreatur. Lentem in fruteto: & rubricoso: qui non sit herbidus. Hordeum in noua: & in agro quod restibile possit fieri: trimeste: ubi sementem maturam facere non possit: & cultus crassitudo sit restibilis. Subtilis & illa sententia. Serenda esse ea in tenuiore terra: quae non multo indigent succo: ut cyrtus & cicer: exceptis leguminibus quae ueluntur e terra: non subiectantur. Vnde & legumina appellata: quia ita leguntur. In pingui autem quae cibi sunt reiores: ut olus: triticum: siligo: linum. Sic ergo tenue solum hordeo dabitur: Minus enim alimeti radix possit. Leuior terra: densiorque tritico. In loco humili far: adonem potius: quae triticum feretur. Temperato & triticum & hordeum. Colles robustius: sed minus reddunt triticum. Far: & siligo: & cretosum: & uliginosum solum sortuntur.

De prodigijs frugum: & arandi disciplina: & uomeque generibus. CA. XVIII.

Si & in frugibus ostentum. Semel (quod equidem inuenimus) accidit. P. Elio. Gn. Cornelio cons. quo anno superatus est Hannibal. In arboribus enim tunc nata produnt frumenta. Et quoniam de frugum terraque generibus abunde diximus: nunc de arandi ratione dicemus: ante omnia aegypti felicitate commemorata. Nilus ibi coloni uice suagens euagari incipit (ut diximus) a solstitio: aut noua luna: ac primo lente: deinde uehementius: quod diu in leone sol est. Mox pigrescit in uirginem transgresso: atque in libra residet. Si. xii. cubitos non excesserit: fames certa est: Nec minus si. xvi. exuperauerit. Tanto enim tardius decedit: quanto abundantius creuit: & semetem ardet. Vulgo credebatur ab eius decessu ferere solitos: mox fuit impellere uestigium semina deprimentes: & in madido solo credo antiquitus factitatum. Nunc quoque non multo grauiore opera: sed tamen inarari certum est: abiecta prius semina in limo digressi annis: hoc est nouembri mense incipiente. postea pauci runcant: quod botanistae uocant. Reliqua pars: non nisi cum falce arua uisit paulo ante Calen. aprilis. Peragitur autem messis mese maio: stipul: nunquam cubitali. Quippe sabulum subest: granumque limo tantum continetur. Excellentius in thebaidis regionibus frumentum: quam palustribus aegyptijs. Similis ratio: sed felicitas maior: babyloniae: seleucia: euphrate: atque tigris restagnantibus: quoniam ibi rigandi modus manu temperatur. Syria quoque tenui sulco arat: cum multifariam in italia odonibus boues ad singulos uomeres anhelent. In omni quidem parte cultura: sed in hac quidem maxime ualet oraculum illud. Quid quaeque regio patiat. Vomerum plura genera. Culter uocatur praedensum prius: quam praescindatur: terram secans: futurisque sulcis uestigia praescibent incisuris: quas resupinus in arando mordeat uomer. Alterum genus est uulgare rostratum cui uectis. Tertium: in solo facili: nec toto porrectum dentali: sed exigua cuspidi: in rostro latero. Haec quarto generis: sed exacutior in mucronem fastigata: eodemque gladio scindens solum: & acie laterum radices herbarum secans: non pridem inuentum in rhethia. Galliae uero duas addiderunt rotulas: quod genus uocant plamorati. Cuspis effigiem palae habet. Serunt ita non nisi culta terra: & fere noua. Latitudo uomertis cespites uersat. Semper prius incidunt. Cratesque detartas suptrahunt. Nec ferrienda sunt hoc modo sata: sed porcellis binis ternisque sic arant. Vno iugo bouum censeri anno: facilis soli quadragena iugera: difficilis tricensa: iustum est.

uel excutit

uel fastigata
uel plamorati
uel prellis
uel prellis

De temporibus arandi: & iunctione bouum.

CA. XIX.

Arandi magnopere seruandū est Catonis oraculum. Quid est primū? Agrū bene colere. Quid secundum? Bene arare. Quid tertium? Stercorare. Sulco ne ares. Tēpestiue ares. Tepidoribus locis a bruma profundi arua oportet: at frigidioribus ab æquinoctio uerno. Et maturius sicca regione q̄ humidā: Maturius densa terra q̄ soluta: pigri q̄ macra. Vbi sicca & graues ætates: terra cretosa: aut gracilis: Vtilius inter solstitiū & autūm æq̄ noctium aratur. Vbi leues ætates frequētes imbres pingue: herbosumq; solū: ubi melius caloribo. Alcum & grauis solū: et hyeme moueri placet. Tenue ualde & aridū paulo ante sationis tps. Sunt & hic suæ leges. Lutosam terram ne tangito. Vi of arato. Prius q̄ ares: p̄scindito. Hoc utilitatem habet: q̄ in uerso cespite herbarū rāces, necantur. Quidā utiq; ab æquinoctio uerno p̄scindi uolunt: quod q̄ uere semel aratū est: a temporis argumento: uerum actum uocat. Hoc in uouali atque requiero necessarium est. Nouale est: quod alternis annis feritur. Araturos boues q̄ aratū: me iungi oportet: ut capitibus sublati arent. Sic minime colla contundunt. Si inter arbores utiq; aretur: fuscillis capistrari: ne germinū tenera præcerpant. Securi culam institutam pendere: q̄ intercidantur radices. Hoc melius: q̄ conuelli arato: bouesq; iuctari. In arando uersū peragere: nec frigare in acta spiritus. Iustum est profcindi sulco dodratali: uegeq; uno die: iterari seque iuge: p̄: si sit facilitas soli. Si minus profcindi semissem: iterari assem. Quando & animalium labori natura leges statuit. Omne aruum rectis sulcis: mox & obliquis subigi debet. In collibus: transuerso t̄am monte aratur: sed mō in superiora: modo in inferiora rostrante uomere. Tantūq; est labori hoi: ut etiam bouum uice fungatur. Cerre sine hoc animali montanæ gētes sarculis arant. Arator nisi incuruus: præuicatur. Inde translatum hoc crimen in forum. Ibi itaq; caueat: ubi inuentū est. Purgat uomere subinde stimulus cuspidatus rulla. Scamna inter duos sulcos cruda ne reliquantur: glebæ ne exultent. Male aratur aruum: quod satis frugibus occidendum est. Id demū recte subactum erit: ubi non intelliget utro uomere iteri. In usu est: & collicias interponere: ita locus postcat: ampliore sulco: quæ in fossas aquam deducant.

De occatio: & quodā arationis ḡnē: & iteratione: & reserēdie.

CA. XX.

Aratione per transuersum ite rata: occatio sequitur: ubi res postcitate uel rastro: & facto semine: iteratio. Hoc quoq; ubi consuetudo patit crate dentata: uel tabula arato adnexa: qd̄ uocat lerare: operiētes semia. Vnde primū appellata deliratio est. Quarto ferri sulco Virgilius existimatur uoluisse: cū dixit optimā esse segetē: q̄ bis solē bis frigora sensisset. Spissius solum sicut plerūq; in italia quinto sulco feri melius est: in thūs uero nono. At fabam: & uiciam non profcissio serere sine dāno: compediū operæ est. Nō omitteremus unā etiamnum arandi rationē: in transpadana italia bellorum iniuria excogitatam. Salassi cum subiectos alpinos depopularēt: agros: panisicum miliūq; iam excrecēs tentauerunt. Postq̄ respuebat natura inararunt. At illæ messēs duplicatæ: docuere: quod nunc uocant arte arare: id est aratrare (ut credo) tūc dictum. Hoc fit uel incipiēte culmo: uel tum si iā aut bina termaue emiserit folia. Nec recens subtrahemus exēplum. In treuerio agro tertico ante hūc annum compertum. Nam cum hyeme prægellda captæ segetes essent: reseruerūt: resarnētes campos mense martio: uberrimāq; messēs habuerunt. Nunc reliqua cultura tradetur per genera frugum.

De cultura terræ.

CA. XXI.

Silliginem: far: triticum: semen: hordeum occato: farrito: mncato: quibus dictū erit diebus. Singulæ operæ cuiusq; generi in iugero sufficiēt. Sarculatio induratum hyberno rigori soli tristitiam laxat: temporibus uernis: nouosq; soles admittit. Qui farriter: caueat ne frumēti radices suffodiat. Triticū: hordeū: semē: fabam bis farris: melius. Rūcatio cum seges in articulo est: euulsis inutilibus herbis frugum radicem uindicat: segetēq; discernit a cespite. Leguminū cicere eadē: quæ far desiderat. Faba rucari nō gestit: quoniam euincit herbas. Lupinū runcat tūc. Miliū panisicum occatur: & farritur: nō iteratur: nō rucatur: sicilis: & fassoli occantur tūc. Sunt genera terræ: quæ ubertas p̄stinari segetē in herba cogat. Cratis & hoc genus de uetis stilis ferreis. Eademq; nihilominus & depascuntur. Quæ depasta sunt: sarculo iterum excitari necessarium. At in bactris: africa cyrene: oia hæc superflua: Quæ fecit indulgentia cæli: & a semente nō nisi nonis mensibus in arēa redeūt: quia siccitas coerct herbas: fruges nocturno t̄as rore nutrens. Virgilius alternis cessare arua suadet: & hoc si patiatur ruti spatia: utilissimū p̄culdubio ē. Quod si neget conditio: far serendū: unde iupinū: aut uitria: aut faba sublata sint: & quæ terrā faciāt lætorē. In primisq; & hoc notandū: quædā propter alia ferri obiter: sed pag. pue

ante priori diximus uolumine: ne eadē sepius dicatur. Plurimum enim refert soli cuiusq; ratio. Exempla diuersage: & de summa fertilitate: & bifera uite: & aquae differentia. CA. XXII.

Surtas africae in medietate sita harenis: sicut petentibus leprinis: quae magna uocatur. Tacite foelici super oē miraculū riguo solo: ternis fere miliibus pal. in oēm partē: rōs abū dat largus quidā: sed certis horage spatii dispensatus inter incolas. Palmae ibi p̄gruā subdit olea: huius ficus: fico punicanilli uttis: sub uite ferit frumentū: mox legumē: demū olus: oia eodē anno: oiaq; aliena umbra alunf. Quaterna cubita eius soli in quadrum: nec ut a porrectis metiant digitis: sed in pugnū cōtractis: quaternis denariis uenundant. Sup oia ista bifera uitē bis anno uindemiare. Et nisi multiplici partu exinaniat ubertas: pareant luxuria singuli fructus. Nunc uero toto anno metit aliqd. Cōstatq; fertilitati nō occurrere hoies. Aquarū quoq; dīa magna riguis est. In narbonensi puincia nobilis fons orge noie ē. In eo herbae nascūt in tū expetite bubus: ut meritis capitibus totis eas quaerāt uiribus. Sed illas in aqua nascētes: certum est nō nisi imbris ali. Ergo quisq; suā terrā aquamq; nouerit.

De qualitate terrae: & stercoreatione.

CA. XXIII.

Si fuerit illa terra quā appellauimus tenera: poterit sublato hordeo: miliū fertico cōditō raphanus: itis sublati hordeū: uel triticū: sicut in cāpania. Satisq; talis terra aris: cū ferit. Alius ordo: ut ubi adoreū fuerit: cesset quattuor mensibus hybernis: & uetnam fabam recipiat: aut antehyemalem: ne cesset. Necnon minus pinguis alternari potest: ita: si frumentū sublato legumē tertio feratur. Gracilior & in annum tertium cesset. Frumentū quidā feri uerant: nisi in ea: quae proximo anno quietuerit. Maximā huius loci partē stercoreatione obtinet rō: de qua & priore diximus uolumine. Hoc tū unū in cōfessio ē: nisi stercoreato ferri non oportere: quāq; & hic leges sunt p̄p̄tiae. Miliū: panicum: rapa: napus nisi in stercoreatione nō fera est. Non stercoreato frumētum: potius q̄ hordeum ferito. Item in noualibus tamentū in illis faba feri nolunt: eandē ubiq; q̄ recentissime stercoreato solo: Autumno aliquid saturus septembri mēse: finum inaret post imbrem. Vtriq; si uerno erit saturus: p̄ hyemē simū disponat: iustum est uehes xviii. iugero tribui. Dispergere autē prius q̄ arescat: aut iactato semine. Si haec omnia sit stercoreatio: sequens est prius q̄ ferat: ante puluere. Quod ut hanc quoq; curam determinemus: iustum ē singulas uehes simi denario ire: in singulas pecudes minores: in maiores denas: nisi hic male substrauisse pecori colonum appareat. Sunt qui optime stercoreari putēt sub duo retibus inclusa pecorum māione. Ager si nō stercoreat: alget. Si nimium stercoreatus est: aduritur. Satisq; est id sepe: q̄ supramodū facere. Quo calidius solum est: eo minus addi stercoreis: ratio est.

De bonitate seminum: & disciplina seminandi: & quantum ex quoq; genere frumenti in iugero ferendum: & temporibus ferendi.

CA. XXIIII.

Semen optimū anisicū: bimū deterius: trimū pessimū: ultra sterile. Et in imo ciuium definita gñe rō est: Quod in ima arae subdit: ad semē referuādum est. Id. n. optimū qm̄ grauissimū. Neq; alio mō utilius dispergit. Quae spica p̄terualla semina habebit: abiciet. Optimū ē granū: quod ruber: & detibus fractū eundē hēt colorē. Deterius: cui plus intus albi est. Certū terras alias plus semis recipere: alias minus. Religiosūq; inde primū colonis auguriū: cū aut dius accipiat esurire credit: & comesse semē. Satōnē locis humidis celerius fieri rō est. ne semē in mbre putrescat. Sicis ferius: ut pluuiae sequantur: ne diu iacet atq; nō concipiens euanescat. Itēq; festinata satione densum spargi semē: quia tarde concipiat: serotina rarū: quia densitate nimia necet. Artis quoq; cuiusdā est aequaliter spargere. Manus utiq; cōgruere debet cū gradu: semperq; cū dextro pede. Fit quoque quorundā occulta rō: q̄ fors genialis atque foecūda est. Nō transferēdū est ex frigidis locis semē in calida: neque ex praecocibus in serotina: nihilque in cōtrariū p̄ripere quadā salā diligētia. Serere in iugero tēperati solis: iustum est trinitat aut siliginis modios. v. farris: aut seminis: quod frumenti genus ita appellamus. x. hordei. vi. fabae. quintā partē amplius: q̄ tritici. Viciae. xii. Ciceris & cicerulae: & pisi. iii. Lupini. x. Lentis. ii. Sed hanc cum simo arido feri uolūt. Erui. vi. Siciliae. vi. fasilogae. iiii. pabuli. xx. militi panici sextarios. quattuor. Pingui solo plus: gracili minus. Est & alia distinctio. In denso aut cretoso aut ubigioso solo tritici: aut siliginis modios. vi. In soluta terra: & nuda: & sicca: & laeta quattuor. Macies enī soli maior: nisi rage culmū habeat: spicam minutam facit: & inanē. Pinguis arua ex una seminis radice: fruticem numerosum fundit: de samque segetē e raro semine emittit. Ergo inter quattuor & sex modios: pro natura soli: alii q̄nque non minus feri: pluresue p̄cipiunt. Itē in confito: aut diu solo: aut macro. Huc pertinet oracplū illud magnopere custodiēdū: segetē ne de fruges. Adiecit

his Accius in praxidico: ut sereret: cū luna esset in arietē: geminis: leōe: libra: auario. Zoroastres sole. xii. partes scorpionis transgresso: cum luna esset in tauro. Sequitur huc dilata: & maxima indigens cura: de tēpore fruges serēdi questio: magna ex parte ratione sydeꝝ cōnexa. Quā obrē sentētias oīum in primis ad id pertinētes exponemus. Hesiodus: qui princeps oīum de agricultu- ra præcepit: unū tēpore serēdi tradidit: ad uergiliarum occasum. Scribebat enim in boeetia hel- ladis: ubi ita feri diximus. Inter diligentissimos conuenit: ut in alitū quadrupedūq; genitura esse quosdā ad cōceptū sperus terræ. Hos græci ita definiūt: cum sit calida & humida. Virgilius tri- tum & far ad uergiliarū occasum feri iubet: hordeū inter æquinoctiū autūni & brumā. Vitiam uero: fūtilos: & lentē boote occidēte. Quo fit: ut horum sydeꝝ: aliorūq; exortus: & occasus di- rigendi sint in suos dies. Sunt qui & ante uergiliarū occasum feri iubeāt: dumtaxat in arida terrā: caliditꝝ prouintis. Custodiri. n. semē: corruptente humore: & a proximo imbre uno die erum- pere. Alii statim ab occasu uergiliarū sequi imbres a septimo fere die. Aliqui in frigidis ab æqui- noctio autūni: in calidīs serius: ne ante hyemē luxurient. Inter oēs aut cōuenit: circa brumam krentū non esse magno argumento: quā hyberna semina cū ante brumam sata sint: septimo die erumpāt: si post brumā: uix. xl. Sunt qui properēt: atq; ita pñcient: festinatā semētē saepe deci- pere: ferotina semper. E contrario alii uel uere potius serendū: q̄ male in autūno. Atq; ubi fuerit necesse inter fauoniarum & uernū æquinoctium. Quidā omīssa cælesti cura: ut inutili tēporibus definiūt. Vere linū: & auena: & papauer: atq; uti nūc etiā transpadani seruant: usq; in quinquati- bus fabam. Siliginem nouēbris mense: far septēbris extremo: usq; in idus octobris. Alii post hunc diē in Kalē. nouēbris. ita his nulla naturæ cura est: illis nimia. Et ideo cæca subtilitas: cū res iter- rusticos gerat: litterarūque expertes nō mō sydeꝝ. Et cōsistendū est cælo maxime consistere ea. Quippe Virgilio iubere prædicit uentos ante oīa: ac sydeꝝ mores. Neque aliter q̄ nauigantibus seruari. Spes ardua & immēsa: misceri posse cælestem diuinitatem imperitiæ. Sed contemplanda tamē grandī uitæ emolumento. Prius tamen syderalis difficultas: quam sentire ēt periri: subiciē- da contemplationi est. Quā deinde lætior mens discedat a cælo: & facta sentiat: quæ futu- ra spon- sionē non possunt.

Digestio sydeꝝ in noctes & dies.

CA. XXV.

Primū omniū dieꝝ ipsoꝝ anni: solisque motus: prope inexplīcabilis rō ē. Ad. cccclxvi. addiunt etiam nū intercalarios diei noctisque quadrantes. Ita fit ut tradi nō possit certa syderum tpa. Accedit cōfusa rē obscuritas: nunc p̄currētē: nec paucis diebus: rēp̄latum significatō: quod prochemasin græci uocant: nunc post ueniente: quod epichemasin. Et plerūque alias citius: alias tardius cæli effectū ad terram decido. Vnde uulgo: serenitate redita: cōfictū sydus audimus. Præterea cū omnia hæc stas syderibus: cæloque af- fixis cōstet: interueniunt motus stellæ: grandines: imbres: & ipsi non leui effectū ut docuimus turbantque conceptū sp̄i ordinem. Idque ne nobis tantū putemus accidere: & reliqua fallit ani- malia: sagaciora circa hoc: ut uita eoz cōstet: æstiuasque alites p̄postere: aut p̄propere rigore: nec ante hybernos æstus. Ideo Virgilius errantiū quoque sydeꝝ rōnem ediscendā p̄cepit: ammonēs obseruandū frigidæ Saturni stellæ transitū. Sunt qui certissimū ueris indicū arbitretur ob infir- mitatē animalis: papilionis prouētū. Ideo ipso anno cū commētaremur hæc. notari est: prouētū eoz ter repetitō frigōē extinctū: a diena: que uolucres ad. vi. Kalē. februarii spem ueris attulisset: mox seuissima hyeme conflictatas. Res anceps: primū omnium a cælo peti legē. Deinde eam ar- gumētis esse querendam. Super omnia est mundi conuexitas: terrarumque globi differentia: eo- dem sydere alio tēpore aliis aperiēte se gentibus. Quo fit: ut causa eius non illdē diebus ubique ualeat. Addidit difficultatē & auctores: diuersis in locis obseruandō: mox etiam in illdē diuer- sa prodēdo. Tres autē fuere sectæ: chaldæa: ægyptia: græca. His addit apud nos quartam Cæsar dicta: or. annos ad solis cursum redigēs singulos: Sosigene perito sciētia eius adhibito. Et ea ipsa ratio postea cōperto errore: correctā est. Ita ut. xii. annis continuis nō intercalaret: quia coeperat sydera annus morari: qui prius antecedebat. Et Sosigenes ipse tribus commētationibus: quāq; di- ligētior esset cæteris) non cessauit tamen addubitare ipse semet corrigendo. Auctores prodidit ea: quæ præteximus uolumini huic: ratio illius sentētia cum alio cōgruētē. Minus hoc in religio- mitum: quos diuersi excusauere tractus. Isorum qui in eadem regione dissidere unam discordi- am ponemus: exempli gratia. Occasum uergiliarum matutinum Hesiodus: (nam huius quoque nomie extat astrologia) tradidit fieri: cum æquinoctium autūni consecratur. Thales. xxy. diē ab æquinoctio: Anaximander. xxix. Eudemon. xlviii. Nos sequemur obseruationem Cæsar: ma- ximeque hæc erit italiæ rō. Dicemus tñ & aliorum placita. Id quoniam non unius terræ: sed to-

Johannes
de
de
de

tius naturae interprete sumus: non auctoribus positus: id enim verbosum est: sed regionibus: ut gentes tamen meminerint: brevitatis gratia. Cum artica notata fuerit simul intelligere cycladas insulas. Com macedonia magnesia: thraciam. Cum aegyptus phoenice: cypru: cilicia. Cum boecia loci dem: phocidae: & finitimos semper tractus. Cum hellepontus: chersonnesum: & cetera usque atho monte. Cum ionia: asia: & insulas asiae. Cum peloponnesus: achaiam: & ad hebes: iacentes terras. Chaldaei: assyriam & babyloniam demonstrabunt. Africa: hispaniam: galias sileri non erit mihi. Nemo enim observavit in his: qui syderum proderet exortus. non tamen difficili ratione dinoscant in illis quoque terris digestionem circulo: quae in sexto volumine fecimus: quae cognitio caeli non generum urbium quoque singularum intelligit: nota ex his terris quas notauiimus: sumpta coeunitate circuli: si prinetis ad quos quilibet quicquid: & terras ad eas syderum exortus: per orbem circulo: pares umbras: indicatum: & illud tepestates ipsas ardores suos habere quod drinis anis. Et easdem magna distans ratione solis: octonis vero augeri easdem: cetera reuoluente se luna. Omnis autem ratio observata est tribus modis: exortu syderum: occasu: & ipsorum tempore cardinibus. Exortus occasusque binis modis intelliguntur. Aut enim adventu solis occultantur stellae: & conspici desinunt: aut eiusdem abscissu proferunt se in emersum. Hoc melius quod exortum consuetudo dixisset: & illud occultatione potius quod occasum. Alio modo quo die incipiunt apparere: vel desinunt oriente sole: vel occidente: matutini uespertinae cognominati: prout alterutris eorum mane uel crepusculo contingit. Dorrantes horarum: cum minimum: interualla ea desiderant ante solis ortum: uel post occasum: ut aspicere possint. Praeterea bis quaedam exortitur: & occidunt. Omnibus sermo de his est stellis: quas adhaerere caelo diximus. Cardio teporum: quadripartita anni distinctione constat. Per incrementa lucis augetur hoc a bruma: & aequatur noctibus: uerbo aequinoctio in diebus: x. tribus horis. Deinde superat noctes ad solstitium diebus: xiiii. horis: xii. usque ad aequinoctium autumnum. Et cum aequata die procedit ex eo ad brumam diebus: lxxxix. horis: tribus. Hora nunc in omni accensione aequinoctialis: non cuiuscumque diei significantur: omnesque eae distinctione sunt in octauis partibus singulorum. Bruma capricorni ad octavo Calen. ianuarii fere. Aequinoctium uernum: arietis solstitium: cancri. Alterumque aequinoctium librae. Qui & ipsi dies raro non aliquos tepestatum significauerunt huius. Rursus hi cardines singulis etiamnum articulis tepore diuidunt: per mediae oes diei spatia. Quoniam inter solstitium & aequinoctium autumnum: sidiculae occasus qui autumnum sicut dies: xlv. At ab aequinoctio eo ad brumam uergentium: matutinus occasus hyemem: dies: xlviii. inter brumam & aequinoctium dies: xlv. Flatus fauonii uernum tepus. Ab aequinoctio uerno initium aestatis dies: xlviii. uergentium: exortus matutinus. Nos incipimus a semetibus frumenti: hoc est uergentium occasu matutino. Nec deinde paruorum syderum mentione: concidenda ratio est: & difficultas rerum augenda: cum syderum uehemens orionis iisdem diebus longo decedat spacio. Semetibus tepa plerique praesumunt: & ab. xi. die autumnalis aequinoctii fruges ferunt: adueniente coronae exortu continuo diebus certo prope imbrium promissa. Xenophon non ante quod deus signum dederit. Hoc Cicero nouembris imbre fieri interpretatus est: cui sit uera ratio non prius serendi: quae folia coeperint decidere. Hoc ipso uergentium occasu fieri putant. Aliqui ad. iiii. idus nouembris: ut diximus seruati: quoniam id syderum est uestis institoris est: & est in caelo notatu facillimum. Ergo ex occasu eius de hyeme augurant: quibus est cura negociatoris insidiosi avaritiae. Nubilo occasu pluuiofana hyemem denunciat: statimque augent lacernarum precia. Sereno asperam: & reliquarum uestium accedunt. Sed ille indocilis caeli agricola hoc signum habeat inter suos uepres: humumque suam aspiciens cum folia uiderit decidua. Sic indicat anni temperies: alibi tardius: alibi maturius. Ita enim sentitur: ut caeli locique efficit natura. idque in hac ratione praecellit: quod eadem & in mundo publica est: & unicuique loco peculiaris. Mitetur hoc qui non meminerit ipso brumali die pulegium in carnariis florere: adeo nihil esse occultum natura uoluit. Et serendi igitur hoc signum dedit. Haec est uera interpretatio argumentum naturae secum afferens. Quippe se & terra peti suadet: puniturque quandam stercoreis uicem: & contra rigores terram: saturaque operiri a se nunciat: & monet se stinari. Varro in fabae utique satum: hanc observationem custodiri praecipit. Alti plena luna serenda. Leta uero a. xxv. ad. xxx. Vitium quoque eiusdem lunae diebus. Ita demum sine limacibus fore. Quidam pabuli causa sic feri iubent: feminis autem uere. Est & alia manifestior ratio: mirabilis naturae providentia. In qua Ciceronis sententiam ipsius uerbis subsignabimus. **Iam uero semper uiridis: semperque graua. Lentiscus triplici solita est grandescere foetu.** **Ter fruges fondens: tria tempora monstrat arandi.**

de
de
de
de

de
de
de
de

**nl. Seruant
 et id syderum
 etiam uestis
 institores
 uel. quoniam id
 syderum est ue
 stis institu
 tor: est
 uel corona
 ris**

de

Ex his unum hoc erit idem & lino: & papaveri seredo. Cato de papavere ita tradit. Virgas & sarmenta: quae tibi in satione superant in segete comburito. Vbi eas combusseris: ibi papaver serito. Vnde: quod in misro usu est melle decoctum ad fadum remedia. Viscq; somnifera etia sativo. Et haec tenus de hyberna semente.

Replicatio totius culturae: & qd quocq; mense in agro fieri oporteat. CA. XXVI.
 Erum ut pariter ois culturae: quoddam breuiariū peragat: eodē tpe cōuenit & arbores stercorare: accumulare itē vineas. Sufficit i iuge opā: & ubi parietur loci rō: arbuta ac vineas putare: feminariis solū bipalio pparare: foueas aperire: aquā de agro pellere: torcular lapare: & recōdere. A Calē. nouēbris gallinis oia suppedere nolito: donec bruma cōficiat. In eū diē terna densa subicito aestate tota: hyme pauciora: nō tamē ifra nouena. De moctros talē futurā hyemem arbitrat: qualis fuerit brumae dies: & circa eū tērit item solstitio aetate. Circa brumā pleriq; bisseptē halcyonū foetura uetogē getē mollius caeli: sed & in his & f alis oibus ex euentu significationū intelligi sydera debent: nō ad dies utiq; p̄finitos spectari tē p̄statum uadimonū. Per brumam uitem ne colito. Vina tum defae cari: etiam diffundi Higinus suadet a cōfecta ea septimo die: utiq; si septima luna competat. Cerasa circa brumam serit. Bubus glandem tunc aspergit conuenit in iuga singula modios. Largior ualitudinem infestat: & quocunq; tempore detur si minus. xxx. diebus continuis data sit: narrat uerna scabie poenitere. Materie cadendae tēpus hoc dedimus. Reliqua opera nocturna maxie uirgilia cōstant: cum sint noctes tanto ampliores. Qualos: crates: fiscinas texere: Faces incidere. Ridicas p̄parare interdiu xxx. palos. lx. In lucubratione uespertina ridicas. v. palos. x. Toridē antelucano. A bruma in fauonium Caesari nobilita sydera significant. iiii. Calen. ianuarii matutino: canis occidēs. Quo die atticā finitimas regiōibus aquila uespere occidere traditur. Pridie nonas ianuarii Caesari delphinus matutino exoritur: & postero die fidicula. Quo aegypto sagitta uespere occidit. itē ad. vi. idus ianuarii etudem delphini uespertino occasu: continui dies hyemāt italiae: & cum sol in aquarium sentiat transire: quod fere. xvi. Calen. februarii euenit. viii. Calen. stella regia appellata Tuberō: in pectore leonis occidit matutino. Et pridie nonas februarii: fidicula uespere. Huius temporis nouissimis diebus: ubicunq; patietur caeli ratio: terram ad rosarum: & uinea satum uertere bipalio oportet. Iugero opere. lx. sufficit. Fossas purgare: aut nouas facere. Antelucanis ferramēta acue remanubria aptare. Dolia quassa sarcire: ipsorumq; lanas scabedo purgare: aut nouas facere. Antelucanis a fauonio in aequinoctium uernum Caesari significat. xvii. Calē. Martii triduum uarie. Et. viii. Calen. hirundinis usū: & postero die arcturi exortu uespertio. Item. iiii. nonas Martii Caesari cancri exortu id fieri obseruauit. Maior pars auctorū uindemitoris emerit. viii. idus aquilonis pilcis exortu: & postero die orionis. In attica milliū apparere obseruatur. Caesari & idus martias ferales sibi anno: aut scorpionis occasu. xv. uero Calen. aprilis italiae miluum ostēdit. xii. Calend. equum occidere matutino. Hoc interuallum temporis uegetissimum agricolis: maximeq; operosum est. In quo praecipue falluntur: Neq; enim illo die uocantur ad munia: quo fauonius flare debet: sed quo coepit. Hoc acri intentione seruandum est. Hoc illo mense signum deus habet: obseruatione minime fallaci: aut dubia. Si quis attendat: unde spiret is uentus: quaque parte ueniat: diximus secūdo uolumie: & dicemus mox paulo operosius. Interim eo die (quisquis ille fuerit) quo flare coeperit: non utiq; vi. idus februarii: sed siue ante q̄ uer p̄uenit: siue postquā hyemant: post eam diem inquam innumera rusticis cura distigat: & prima quaeq; peragantur quae differri nequeunt. Trimestria serantur. Vites putentur quae diximus ratione. Oleae curentur. Poma serantur: inseranturque. Vineae pascuntur. Semina digerantur. Instaurantur alia. Harundines: salices: genistae serantur cadanturque. Serantur uero ulmi: populi: platani: uti dictū est. Tum & segetes conuenit purgare. Sarite hybernas fruges: maximeque far. Lex certa in eo cū quatuor fibrarum esse coeperit. Faba uero non anteq̄ trium foliorum. Tūc quoque leui sarculo purgare uerius q̄ fodere. Florentē utiq; xv. primis diebus non attingere. Hordeum nisi sit siccum: ne serito. Putationem aequinoctio peractam habeto. Vineae iugerum quaternae operae putant: alligantque. In arbutio singularae operae. xv. arbores. Eodem hoc tempore hortorum rosariorumque cura est: quae separatim proximis uoluminibus dicuntur: eodem & topiariorum. Tunc optime scobes fiunt. Terra in futurum proscinditur. Virgilio maxie auctore: ut glebas sol coquat. Vt sior sententia: quae non nisi temperatam solum in medio uere arari iubet: quoniam in pingui statim sulcos occupant herbae. In gracili infecuti xstus exsiccant: certumque succum futuris semini bus auferant. Talia autumno melius arari certum est. Cato uerna opera sic diffinit: scobes fieri

seminaria propagari in locis crassis: & humidis: ulmos: ficos: poma: oleas: prata stercorei luna fi-
 tiende. Quae rigua non erunt ab afflatu fauonii defendit: purgari herbas: malas radicitus eruit: ficut
 interpurgari: seminaria fieri: & uetera sarciri. Haec antequam uinea florere incipiat. Itaque pyro flore-
 te: arare incipiat macra: harenosaque. Postea utique grauissima & aquosissima. Ita postremo arari
 Ergo haec aratio has habebit notas lentis: primam fructum ostendentis: ac pyri florentis. Erit &
 tertio in bulbo: satum scyllae. Item in coronamento: narcissi. Nany: & haec ter florent. Primoque
 flore primam arationem ostendunt: medio secundam: tertio nouissimam: quando inter sese alia: alius
 & exitiale est ei tempus. Quaedam uero & suas habent notas sicuti ficus. Cum folia pauca in caru-
 mine acetabuli modo germinant: tunc maxime ferendas ficus. Aequinoctium uerum ad. viii. Calen-
 aprilis peragi uidetur. Ab eo ad uirgiliae exortum matutinum: Caesari significant Calen. aprilis. iiii.
 nonas aprilis. In attica uergiliae uesperis occultantur. Eadem postridie in boetia. Caesari autem &
 chaldaeis nonis: aegypto orion & gladius eius incipiunt abscondi. Caesari. vi. idus significat imber
 librae occasu. xiiii. Calen. maii. Aegypto succula: occidunt uesperis: sydus uehemens: & terra magis
 turbidum. xvi. artica. xv. Caesari continuoque triduo significant. Assyriae aut. xii. Calen. hoc est uul-
 go appellatum sydus palilicium: quoniam. xi. Calen. maii urbis romae natalis: quo fere serenitas red-
 ditur. Claritatem observationi dedit. nimborum argumentum: hyadas appellatis graecis has stel-
 las: Quod nostri a similitudine cognominis: graeci propter sues impositum arbitantes: imperio
 appellare succulas. Caesari ad. viii. Calen. notatur dies. vii. Calen. Aegypto haec exoritur. vi. Ca-
 len. Boetiae & atticae canis uesperis occultat. Fidicula mane oritur. v. Calen. Assyriae orion totus ab-
 scondit. Tertio autem canis. vi. nonas maii Caesari succula matutino exoritur. Et. viii. idus capella
 pluuialis. Aegypto autem eodem die canis uesperis occultatur. Sic fere in. vi. idus maii: qui est uergilia-
 rum exortus decurrunt sydera. In hoc tempore interuallo. xv. diebus primis agricolae rapienda sunt ea
 quibus peragendis ante aequinoctium non suffecerit. Dum sciat inde natam exprobrationem fructu
 putantium uites per imitationem catus alitis temporariis: quem cuculum uocant. Deducunt enim habet
 tur: obprobrium: meritum: falcem ab illa uolucere in uite deprehendi: ut ob id petulantiae sales et
 cum primo uere ludantur. Auspicio tamen detestabiles uidentur. Adeo minima quoque in agro na-
 turalibus trahunt argumentis. Extremo autem panici militis satio est iustum est hoc feri matu-
 ro hordeo: atque etiam in eodem aruo. Estque signum illius maturitatis: & horum satiationis coe: Lu-
 centes uespere per arua cicidela. Ita appellant rustici stellantes uolatus. Graeci uero lampyridas
 incredibili benignitate naturae.

uel tepera-
 rii
 uel tepora-
 rii

Ne agricolae aspiciant stellas: sed magis tempore serendae frugis: & ortus occasusque syderis in guberna-
 herbis: & de stellarum ortu: & occasu. CA. XXVII.

Am uergiliae...

Am uergiliae in caelo notabiles natura fecerat: non tamen iis contenta: terre stes fe-
 cit alias ueluti uociferans: Cur caelum intueris agricola? Cur sydera quaeris rustice?
 iam te breuiora somno fessum premunt noctes. Ecce tibi inter herbas tuas spar-
 go peculiare stellas: easque uespere: & ab opere disurgenti ostendo. Ac ne possis prete-
 rite: miraculo sollicito. Vides ne ut fulgor igni similis: alarum compressu regat? secum lucem ha-
 beat & noctem? Dedi ecce tibi herbas horarum idices: & ut ne sic quidem oculos tuos a terra reuocet.
 Heliotropium: ac lupinum circuegantur cum sole. Cur et nunc altius spectas? ipsumque caelum scrutari-
 ris? Habes ante pedes tuos ecce uergiliae. In certis eorum diebus proueniunt: duranteque scedere syde-
 ris huiusce. Partemque eas illius esse certum est. Proinde quis aestiuos fructus ante illas seuerit: ipse
 frustrabit sese. Hoc interuallo & apicula procedens fabam florere indicat: fabaque florentes eam
 euocat. Dabitur & aliud finiti frigoris indicium. Cum germinare uideris mox: iniuriam postea frigo-
 ris timere nolito. Ergo operator. Taleas oliuae ponere. Ipsaque oleas interrudere. Rigare prata
 aequinoctii diebus primis. Cum herba creuerit in festuca: arcere aquas. Vineas pampinare. Et hinc
 lex sua cum papini quattuor digitos longitudine expleuerit. Pampinat una opa iuge. Segentes ite-
 rate. Seris uero diebus. xx. Ab aequinoctio sartura nocere: & uinea: & segeti existimat. Et oues
 lauandi hoc idem tempus est. A uergiliae exortu significat Caesari postridie: arcturi occasus matutini
 iiii. idus maii. Fidiculae exortus. xii. Calen. iunii capella uespere occidit. Et in attica canis. xi. Ca-
 len. Caesari orionis gladius occidere incipit. ii. nonas iunii. Caesari & assyriae agla uesperi oritur. viii.
 idus. Arcturus matutino occidit italiae. viii. &. iiii. idus. Delphinus uesperis exoritur. xvii. Calen. iulii.
 gladius orionis exoritur. Quod in aegypto post quatuordecim. xi. Calen. eiusdem orionis gladius Caru-
 ri occidere incipit. viii. Calen. iulii. uero longissima dies totius anni & nox breuissima solstitium

Am uergiliae...

conficiunt. In hoc temporis intervallo vineæ pampinantur: curanturq; ut vinea vetus semel fossa sit: bis nouella. Oues tondentur: Lupinū stercoreandi causa uertit. Terra picindit. Vicia in pabulo secant. Faba metitur: deinde concutitur.

De pratis: & reparatōe prati: & cotibus: & falcibus: & descriptio frogū: & sydes. CA. XXVIII.

PRata circa Calen. iunū caduntur: quorū facillima agricolis cura: ac minimi spendit: hæc de se postulat dici. Relinqui debet in læto solo: uel humido: uel riguo: eaq; aqua pluuiā rigari: debet: faba in iis sara: uel ripis: uel milio. Mox in sequente anno frumento: rursusque in prata tercio relinq;. Præterea quoties secta sint sicilire: hoc est q; foenifeces prætereūt secari. Est enim in primis inutile enasci herbās sementaturās. Herba optima in prato trifolii: proxima gramini: pessima mimuli. Siliqua etiam dira ferendis: inuisa & equi felis est: a similitudine equinæ setæ. Secādi tēpus cum spica deflorescere cœperit: atq; roborari: secandūq; anteq; inarescat. Cato sœnum inquit non secēs: priusq; semen maturū sit. Quidam pridie rigant ubi sunt rigua. Noctibus rosicidit secari melius. Quædā partes italiæ post messim secant. Fuit hoc quoq; maioris impediti apud priores: creticis tantū: transmarinisq; cotibus notis: ne nisi oleo falcis aciem excitantibus. Igitur cornu propter oleum ad crus ligato: foenifex incedebat. Italia aquarias cotes dedit: limæ uice ipcrantes ferro. Sed aquaria protinus uiret. Falcium duo gēna. Italicum breuius: ac uel inter uertes quoq; tractabile. Galliarum latifundia maioris compendii: quippe medias cadunt herbās: breuiorefcq; prætereūt. Itali sœnū ex dextera una manu secant. Iustum est una opa iugere in die defectari: alligariq; manipulos tria milia. cc. quaternozę pondo. Sectū uerti ad solē: nec nisi siccum cœstrui oportet. Nā fuerit hoc obseruatū diligenter: exhalare matutino: nebulā quādam: metatq; mox sole accendit: & cōflagrari certū est. Rursus rigari defecta oportet: ut fecerit autumale sœnū: quod uocant cordū. Interannæ in umbria quater anno: secarāt etiā nō rigua. Ter uero pleriq; in locis: & postea in ipso pabulo non minus emolumentū est: q; a sœno. Armentozę id curatū: mētorūq; pgeneratio suū cuiq; cōsiliū dabit. Optimū maxime quadrigazę: quæstus. Solstitiū peragi in. viii. parte cancri & .viii. Calē. iulii diximus. Magnus hic anni cardo: magna res mūdi. Ex hoc usq; ad brūmam decreseunt dies: qui creuerunt sex mensibus. At sol ipse ad aequilonē scādēs asperat: dua emensus: ab ea meta incipit flecti: & digredi ad austrum: aucturus noctes aliis sex mensibus: ablaturusq; diēi mensuram. Ex hoc deinde conuehendit: rapiendiq; fructus alio: atq; alios: tēpus: & preparandi se contra sœnam: seramq; hyemem: decebatque hoc discrimē indubitatis notis signasse naturam. Quamobrem eas manibus ipsis agricolazę ingessit: uertique iussit ipsa diē folia: & esse confecti syderis signū. Nec siluestriū tantū arborū: remotarūque: ne in saltis deuotios montesque eundē esset quærentibus signa. Non rursus proximazę: urbanatūque: & quætopiatio tantū usū coluntur: quanq; & in iis illa uisunt. Vertit oleæ ante pedes satz. Vertit oliuæ: ad mille usū petēdæ. Vertit populi albæ: etiam uitibus nuptæ. Adhuc pagz est inquit: ulmū utzæ dotatam habes. Et huius ueterinozę pabulo uersa folia stringis. Stringēs autē deputas. Aspice & tenebris sydus. Alia parte cælū respiciūt: q; qua spectauerē pridie. Salice oia alligas. Humillima arborū: ipse toto capite altior: & huius folia circūaguntur: quid te rusticū quæreris? Non stat per me quo minus cælū intelligas: & cælestia scias. Dabo & auribus signū. Palumbiū utique exaudi gemitus. Transisse solstitium cantu ne putes: nisi cum incumbantem uideris palumbē. A solstitio usque ad fidiculæ occasum. vi. Calē. iulii Cæsari orion oxoriz. zona autē eius. iiii. nonas assyriæ. Aegypto uero pcyon matutino æstuosus: quod sydus apud romanos non habet nomen: nisi caniculam hanc uelimus intelligi: hoc est minorē canē. Sane ut in astris pingitur. Est autē magnopē pertinēs: sicut paulo mox docebimus. iiii. nonas chaldæis corona occidit matutino. Atticæ orion totus eo die exoritur. Pridie idus iulii: & ægyptis orion definit exoriri. xvi. Calen. Augusti assyriæ procyon exoritur. Deinde postridie fere ubique confestum inter omnes sydus indicabis: quod uel idicans canis ortum uocamus: sole primam partem leonis ingresso. Hoc fit post solstitiū. xiiii. dies. Sentunt id maria & terræ: multæ uero & feræ: ut suis locis diximus. Neque est ei minor ueneratio: q; descriptis in deos stellis. Accenditque solem: & magnā æstus optinet causam. xviii. Kalen. augusti ægypto aquila occidit matutino: etesiarūque p̄romi status icipiūt: quod Cæsar. x. Kalē. sentit italiā exstiauit. Aqla atticæ matutino occidit. iiii. Kalē. regia in pectore leonis stella matutino Cæsari inmergit. viiii. idus augusti. Arcturus mediū occidit. iiii. idus fidicula occasu suo autūnū

f. l. i. i. i.

*Carbunculus
vel pūsa
vel uilitate*

*Ungula
albedo lu*

*quodammodo
fuit pūsa
Pūsa pūsa*

ansu lu

*Rubigalia
flosculi
Vinalia*

Incohat: uti is adnotat. Sed & uera ratio id fieri inuenit. vi. idus eiusdem. In hoc tēporis interu-
lo res sūma uitū agit. decretorio uis sydere illo: qd' canicula appellauimus: Vnde carbunculare
dicunt: ut quodā uerū carbōe exustat: nō cōparant huic malo grādinis pcella: nec quāq; unq;
annonā trulere charitatē. Agrozq; quippe mala sunt illa. Carbūculus autē regionū latēparatū nō
difficili remedio: nisi calūniari magis naturā rege hoies: q̄ sibi prodesse malent. Ferunt Democri-
tū: qui primus intellexit: onditq; cū terris celi societate: spernētibus hāc curā eius. opulētissimū
ciuibus. pūsa olei charitate ex futuro uergiliage ortu: qua diximus ratione: ondemulq; tam ple-
nius: magna uilitate tūc pp spem oliuā: coemisse in toto tractu omne oleū: mirantibus q̄ pū
peratē: & quietē doctrināq; ei sciebāt in primis cordi esse. Atq; ut apparuit cā: & ingens diuiti-
rū cursus: restituisse mercedē anxie: & auidā dominoz punitē: cōtētus ita p̄basse opes sū-
(cū ualley) in facili fore. Hos Sestius postea ē romanis sapiētā sectatoribus athenis fecit eadē ra-
tione. Tanta literaz occasio est: Quas equidē miscebo agrestibus negociis: q̄ potero dilucidare
q̄ p̄p̄icue. Pleriq; dixerūt: rotē inultū sole acri frugibus rubiginis cām esse: & carbūculū uinbus.
Quod ex parte falsum esse arbitror: omnēq; uerū frigidē tantum innoxio constare suble-
mani festū fieri attendētibus. Nam primū olium hoc nō euenire nisi nō dibus: & āte solis ardorē:
deprehenditurq; totūq; lunari ratōe cōstat: qm̄ talis totū nō fit nisi interlunio: plena ut luna:
hoc est p̄ualente: utroq; enim habitu plena est: ut saepius diximus. Sed interlunio omne lamē qd'
a sole accipit caelo regerit. Differentia utriusq; habitus magna: sed māifesta. Nāq; interlunio astra
te calidissima est: hyeme gelida. Econtrario in plenilunio astate gelidas facit noctes: hyeme tēpi-
das. Causa euidens. Sed alia redditur a Fabiano grāciq; auctoribus. Astate enim interlunio ne-
cesse ē: ut cū sole nobis proximo circulo currat: igne eius cominus recepto candēs: eadem inter-
lunio absit hyeme: quando abscedit & sol. Item plenilunio aestiuo procul abeat a uersa. Hy-
me autē ad nos per astraū circulū accedat. Ergo per se rosida: quoties alget: in finitū quantū illa
tempore cadēt pruinā cōgelat. Ante oīa autē duo genera caelestis iniuriā meminisse debemus.
Vnum: quod tēpestates uocamus: in quibus grandines: procellae: caeteraq; similia intelliguntur.
Quae cū acciderint: uis maior appellatur. Hae ab horridis syderibus exeunt: ut saepius diximus
ueluti arcuro: orione: hae dis. Alia sunt illa: quae silentē caelo: serenisque noctibus fiunt: nullo sa-
tiente: nisi cum facta sunt. Publica hae & magnae differentiae a prioribus: aliis rubiginem: aliis
uerū uerū: aliis carbunculum appellantibus. Omnibus uero sterilitatem. De his nunc dicemus
a nullo ante nos prodita: & priusque causis reddemus.

De tēpestatibus utriusq; tēporis: & remediis sterilitatē. CA. XXX.

Quae sunt p̄ter lunare: paucisq; celi locis esse cōstat. Nāque uergiliae priuari stinē
ad fructus: ut quaz exortu aestas icipiat: occasu hyemis: semestri spacio: ita se nullo
uin demiasque: & olium maturitatē cōplexae. Est p̄terea in caelo q̄ uocac lacteus circū-
lus: et uisū facilis. Huius defluuiū: uelut ex ubere aliquo lata cūcta lactescit: duoz sy-
dege obseruatiōe: aq̄ae in septētrionali p̄te: & i austria cācula: Cuius mētione suo loco fecimus.
Ipsē circulus fert p̄ sagittariū & geminos: solis cētū infra aequinoctiale circulū secans: cōmissuras
eoz obtinente hinc aquila: illinc canicula. Ideo effectus utriusque ad oēs frugiferas pertinet ter-
ras. Quoniam i iis tm̄ locis solis terraeque cētra cōgruūt. Igitur hozē sydege diebus: si puras atque
mitis aer genitalē illū: lacteūque succū transferit in terras: lacta adolest: tūc facta. Si luna q̄ dicitū
ē rōne rosidaū frigus asper serit: admixta amaritudo: ut i lacte: puerperū necat. Modus in uerū
hufus iniuriā quā fecit in quacūque cōuexitate comitatus utriusq; causae. Et id nō pariter i to-
to orbe sentit: ut nec dies. Aquilā diximus in italia exōri ad. xiii. Kalē. ianuari. Nec patit rō na-
tura q̄quā in satis ante eū diē sper esse certae. Si uero interlunū scidat: oēs: hybemus fructus: &
p̄cozes laedi necesse est. Rudis fuit p̄iscoz uita: atque sine litteris. Non minus tm̄ ingenioū fuit
se in illis obseruatiōe apparebit: q̄ nunc esse rōne. Tria nanque tēpora fructibus metuebant: pp̄
quod instituerūt ferias: diesque festos: rubigalia: floralia: uinalia. Rubigalia Numa cōstituit āno
regni sui. xi. quaz nūc agun. ad. vii. Kalen. maii: Quoniam tunc fere segetes rubigo occupat. Hoc tē-
pus Varro determinat sole tauri partē decimā obtinente: sicut tunc ferebat rō. Sed uera cā est: q̄
post dies undeuiginti ab aequinoctio uerno: per id quadriduū: uaria gentiū obseruatiōe. In. iiii.
Kalen. maii: canis occidit: sydus & per se uehemens: & cui p̄ocidere caniculam necesse sit. Idem
itaque floralia. iiii. Kalend. eadē instituerunt urbis anno quingentesimo sexto decimo: ex or-
culis sybillae: ut omnia bene deflorescerent. Hunc diem Varro determinat: sole tauri partem q̄
tamdecimam obtinente. Ergo si in hoc quadriduū iciderit plenilunium: fruges & omniaque

florebunt: lædi necesse erit. Vinalia priora: quæ ante hos dies sunt. ix. Calen. Martii: degustandis uinis instituta nihil ad fructus attinent. Nec quæ adhuc diximus ad uites: olea scq; quoniam earum conceptus exorta uergiliarum incipit ad. vi. idus maii: ut docuimus. Aliud hoc quartiduum est: quod neq; rore fordere uelint. Exhorrent enim frigidum sydus arcturi postridie occidens: & multo minus plenilunium incidere. iiii. nonas iunij iterum aquila exoritur uesperis: decretorio die florentibus oleis: uicibusq; si plenilunium in eum incidat. Equidem & solstitium. viii. Calen. iunij: in simili casu dixerim: & canis ortum: post dies a solstitio. xiiii. Sed interlunio accidere: quoniam uapore constat culpa: acinigi præcoquantur in callum. Rursum plenilunium nocet ad. iiii. nonas iulij cum ægypto canicula exoritur. Vel certe. xvi. Calen. augusti cum iralæ. Item. iiii. Calen. augusti cum aquila occidit: usq; in. x. Calen. eiusdem. Extra has causas sunt uinalia altera: quæ agunt ad. xiiii. Calen. septembris. Et Varro a fidicula incipiente occidere mane determinat: quod uult initium autumni esse. Et hunc diem festum tempestatibus leniendis esse institutum. Nunc fidiculæ occidere ad. vi. idus Augusti seruat. Intra hæc constat celestis sterilitas. Neq; negauerim posse ea permutari arbitrio legentium: locorum æstimantium naturas. Sed a nobis rationem demonstratam esse satis est. Reliqua obseruatione cuiusq; constabunt. Alterutrum quidem fore in causa: hoc est plenilunium: aut interlunium: non erit dubium. Et in hoc mirabile admirari benignitatem naturæ succurrit. Iam primum hæc iniuriæ omnibus annis accidere non possit: propter statos sydege cursus. Nec nisi paucis noctibus anni. Idque quando futuræ sit: facile nosci. Ac ne per oēs menses timeret eage quoque lege distulsum: Aestate interlunio præterquam bi duo secura esse. Hyeme plenilunio. Nec nisi æstiuis: breuissimisq; noctibus metus. Non diebus ite ualere. Præterea tam facile intelligitur formica minimi aial interlunio quiescat. Plenilunio est noctibus operetur. Auem parum oriente Syrio ipso die non apparet: donec & occidat. Et diuerso uirione prodite ipso solstitii die. Neutrū uero lunæ statum noxiū esse: nec noctibus quidem: nisi serenis: & oī aura quiescente: quoniam neq; in nube: neq; in flatu cadunt rores. Sic quoque non sine remedio. Sarmæta: aut paleage acerosos: & euillas herbas frutescesq; per uineas: caposq; cum timebis: incendito. Fumus medebit. Hic e paleis: & cōtra nebulas auxiliatur: ubi nebulæ nocent. Quidam tres cancos uiuos cremari iubent in arbutis: ut carbunculi non noceant. Alii siluri carum leuiter uria uento: & per totam uineam fumus dispergatur. Varro auctor est: quod si fidiculæ occasus: quod est initium autumni: uua picta consecretur inter uites minus nocere tempestatibus. Archibius ad Antiochum syriæ regem scripsit: Si fidili nouo obseruata: obruatur rubeta rana in media segete: non esse noxias tempestatibus. Opera rustica huius in terrarum. Terram iterare. Arbores citius fodere. Vbi æstiuosa regio poscat: accumulare. Germinantia: nisi in solo luxurioso: fodienda non sunt. Seminaria purgari sarculo. Messem hordeaceam facere. Aream ad messem creta præparare. Catonis sententia: amurca temperata: Virgilij operosius. Maiore ex parte æquant tantum: & fimo bubulo diluore illinunt. Id satis ad pulueris remedium uidetur. De messe: & tritico: & palea: & frumeto seruado. CA. XXX.

Essis ipsius ratio uaria: Galliarum latifundis ualli prægrandes: dentibus in margine infestis: duabus rotis per segetem impelluntur: iumento in contrarium iuncto: ita direptæ in uallum cadunt spicæ. Stipulæ alibi media falce præciduntur: atque inter duas mergites spica destringitur. Alibi ab radice euelluntur. Quod qui faciunt: picin di ab se obiter agrum interpretantur: eū extrahat succum. Differentia hæc. Vbi stipula domos contegunt: quæ longissimam seruant. Vbi fœni inopia est: stramento paleam quæruunt. Paniculum non tegunt. Miliū culmum fere inuicunt. Hordei stipulam bubus gratissimam seruant. Paniculum & milium pedine manuali sigillatim legunt galliæ. Messis ipsa alibi tribulis in area: alibi equorum grege sibus exterritur: alibi pestibus flagellatur. Triticum quo serius metitur: copiosius inuenitur. Quo celerius uero: eo speciosius: & robustius. Lex aptissima atque granum indurescat: & cum iam traxerit colorem. Oraculum uero biduo celerius messem facere: potius quam triduo serarius. Siliginis & tritici etiã ratio in area horreoq; fat: quia difficulter excutitur: conuenit cum palea sua condi & stipula tam: & aristis liberatur. Palea plures gentium pro fœno utantur. Mellior ea que tenetior: minorq; & pulueri propior. Ideo optima: milio. Proxima hordeo. Pessima ex tritico: præterquam in mentis opere laborantibus. Culmū saxosis locis cum inaruerit: baculo frangunt: substrata aialiu. Si palea deficit: & culmus terit. Rō hęc: maturius defectus: muria diu aspergit. Dehinc in manipulos siccatus conuoluit: atq; ita pro fœno bubus dat. Sunt qui accendunt in aruo & stipulas: magno Virgilij preconio. Summa aut ratio: ut herbarum semen exurat. Ritus diu ueritatē: magnitudo facit messium: & raras operationes. Cōnexa est autō frumeti seruadi. Hor

uel parua

rea operosa. tripedali crassitudine: pariete lateritio: exedificari iubet aliqui. Præterea superne impleri: nec afflatus admittere: aut fenestras habere ullas. Alii ab exortu tñ æctiuo: aut septentrione: eaq; sine calce cōstruunt: quomā sit frumētō inimicissima. Nā quæ de amurca p̄ceperint: indicauimus. Alii cōtra: suspendūt granaria lignea colūnis: & perflari undiq; malunt: atq; etiā a sūdo. Alii omnino pendūt: & ab afflatu extēuari granū arbitrat̄ur: & si tegulis subiacet: cōferuēscēt. Multi uentilare quoq; uentant. Gurgulionē enim non descendere infra quattuor digitos: nec amplius periclitari. Columella & fauoniū uentum conferre frumētō prædicat: quod mīros equidē siccissimum alioquin. Sunt qui rubetam ranam in limine horret pede e longioribus suspensam inuohere iubeāt. Nobis referre plurimum tēpestiuitas condendi uidebitur. Nā si pagē tostū: atq; robustū collectū sit: aut calidū conditū: inimica innasci necesse est. Diuturnitatis causā plures. Aut in ipsius grani corio: cum est numerosus: ut milio: aut succi pinguedine: qui pro humore sufficit tm̄: ut sīsamæ: aut amaritudie: ut lupino: & cicerrulæ. In tritico maxie crescūt aīalia: qm̄ sp̄i sitate sua cōcalescit: & fursure crasso uestitur. Tenuior ordeo palea: exilis & legumini. ideo nō generat. Faba crassioribus tunicis operitur. Ob hoc effruēscit. Quidam ipsū triticū diuturnitatis gr̄a aspergūt amurca: mille modios quadrantali. Alii thalictidica: aut carica creta: aut et ablinthio. Est & olinthiac cerinthi: euboæa terra: quæ corrumpi nō sinat. Nec fere cōdita in spica la dunt. Vtilissime tamen seruantur in serobibus: quos syros uocat: ut in cappadocia: & thracia: & hispania. Africa ante omnia: ut sicco solo fiant curant: mox ut palea substeruantur: præterea cū spica sua condunt. Ita frumenta si nullus spiritus penetret: certum est nihil maleficum nasci. Vt ro auctor est sic conditum triticum durare annis quinquaginta: milium uero centum. Fabæ: & legumina in oleariis cadis oblita cinere: longo tempore seruari. Idem fabam a pyrri regis ætate in quodam specu ambraciæ: usque ad pyratium pompeii magni bellum durasse: annis circiter. cxx. Ciceri tantum nullæ bestiolæ in horreis innascuntur. Sunt qui urceis substatis & illitisiacetum habentibus: leguminū aceros superingerant: ita non nasci maleficia credentes. Alii qui in salamentariis cadis gypso illinant. Alii qui lentem aceto laespitiato respergant: siccatiq; oleo inungant. Sed breuissima obseruatio: quod uitis carere uelis: interlunio legere. Quare plurimū refert: conderē quis malit: an uendere. Crescente enim luna frumenta grandescunt.

De uindemia: & autumnii temporibus.

CA. XXXI.

Sequitur ex diuisione tēpore. Autumnus a fidiculæ occasu ad æquinoctium: ac deinde uergiliæ: occasum: initiūque hyemis iis interuallis significatur: Pridie idus augustinæ atticæ equus oriens. Vespera ægypto & Cæsari delphinus occidens. xi. Calend. kep̄ris Cæsari & assyriæ stella: quæ uindemiator appellatur: exortiri mane incipit: uindemiæ maturitatē promittens. Eius argumentum erunt acini colore mutati. Assyriæ. v. Calend. & sagitta occidit: etesiæ desinūt. Vindemiator ægypto non exoritur. Atticæ arcturus matutino: & sagitta occidit. mæ. v. idus septembris Cæsari capella oritur uesperis. Arcturus uero medis pridie idus: uehementissimo significatur terra: marique per dies quinque. ratio eius hæc traditur. Si delphino occidente imbres fuerint: non futuros per arcturum. Signum orientis eius syderis seruetur hirundinum abitus. nāque depræhense intereunt. xvi. Calend. Octobris ægypto spica: quæ tenet uirgo: exoritur matutino etesiæque desinunt. Hoc idem Cæsari. xiiii. Calend. xiiii. assyriæ significat: & xi. Calend. Cæsari commissura piscium occidens. ipsumque æquinoctiū sydus. viii. Calend. octobris. Deinde consentiunt (quod est rarum) philippus: Calippus: Dositheus: Parmenistus: Conon: Criton: Democritus: Exodus: Ion. iiii. Calend. Octobris capellam matutino exoriri. Et. iiii. Calend. hædos. vi. nonas octobris atticæ corona exoritur. Mane asiæ & Cæsari. y. Calend. heniochus occidit matutino. iiii. Calend. Cæsari. corona exoriri incipit. Et postridie occidunt ab diti uesperis. viii. idus octobris Cæsari fulgens in corona stella oritur. Et. iiii. idus uergiliæ uesperis. Idibus corona tota. vi. Calend. Nouembris fuculæ uesperis exoriuntur. Pridie calend. Cæsari arcturus occidit: & fuculæ exoriuntur cum sole. iiii. nonas arcturus occidit uesperis. y. idus nouembris gladius orionis occidere incipit. Deinde tertio idus uergiliæ occidunt. In his tēpore interualis opera rustica: nāpos: raphanos serere: quibus diebus diximus. Vulgus agreste & rapā post ciconia discessum male seri putat. Nos omnino post uulcanalia: & præcocia cū p̄sico. A fidiculæ aut occasu uiciam: fastolos. pabulum. Et hoc silente luna seri iubent. Et frondis præparade tempus hoc est. Vnus frondator quattuor frondarias fisciūas complere in die iustū habet. Si decrescente luna præparetur nō putrescit. Ardam colligi non oportet. Vindemiam antiqui nūquam existimauere maturā. Ante æquinoctiū iam passim rapi cerno. Quāobrē & huius tēpora notis:

argumentisq; signentur. Leges ita se habent. Vna calidā ne legito: hoc est in eius siccitate. Ac nisi imber interuenierit. Hanc ne legito rotulenta: hoc est si ros nocturnus fuerit. Nec priusq; sole discuratur. Vindemiare incipito: cū ad palmitē pampinus procumbere cōperit: aut cū exempto acino ex densitate interuallum non cōpleri apparuerit acinū non augeri. Acino plurimū refert: si contingat crescēte luna vindemiare. Pressura una culeos .xx. implere debet. Hic est pes iustus. Ad totidē culeos: & lacus .xx. iugeribus unū sufficit torculū. Premuntq; aliqui singulis. Vtilius binis: licet magna sit vastitas singulis. Longitudo in iis refert: nō craffitudo. Spatiofa melius pōmunt. Antiqui funibus vitrisq; loreis ea detrahebant: & uelibus. Intra .c. annos: inuenta græcā nica: mali rugis per cochleas bullantibus palis: affixa arbori stella: a palis arcas lapidū attollente secum arbore: quod maxime pbat. Intra .xxii. hos annos inuentū paruis prælis: & minori torculari: aedificio breuiore: & malo in medio decreto: tympana imposta uinacris: superne toto pōdere urgere: & super præla construere cōgeriem. Hoc & poma colligendi tempus: & obseruatio: cum aliquod maturitate non tempestate deciderit. Hoc & faeces exprimendi. Hoc & defrutum coquendi: silente luna noctu: aut si iter diu plena. Cæteris diebus: aut ante exortū lunæ: aut post occasū. Nec de nouella uite: aut palustri. Nec nisi e matura uua. Nec nisi e foliis de spumādū. Quia si ligno contingatur uas: adustum ac fumosum fieri putant. Iustum uindemiæ tēpus ab æqui noctio ad uergiliæ occasum dies .xliiii. Ab eo die oraculū occurrit: frigidum picari pro nihilo ducentium. Sed iam & Calen. ianuarii defectu uasorum: uindemiantes uidi pisciniq; multa cōdi: aut uina effundi priora: ut dubia reciperentur. Hoc non tam sepe prouentu nimio euenit: q; segnitia infidiatū charitati ciuili. Sed æqui patrisfamilias modus ē annonæ: cuiusq; anni utilita telid per æque lucrosissimū. Reliqua de uinis affarim dicta sunt. Item uindemia facta oīuā esse sapiendam: & q; ad oleum pertinent: quæq; a uergiliæ occasu agi debēt.

De Ianari ratione.

CA. XXXII.

is quæ sunt necessaria: adiciuntur de luna uentisq; & prælagis: ut sit tota syderalis rō perfecta. Nāq; Virgilius etiam in numeros lunæ quædam digerenda putauit. Democriti secutus ostentationem. Nos legum utilitas quæ in toto opere: in hac quoq; mouet parte. Omnia quæ cæduntur: carpuntur: tenduntur: innocētius decrescēte lunæ q; crescēte fiunt. Stercus nisi decrescēte luna: ne tangito. Maxime aut inter mēstrua: dimidiatq; stercoreato. Verres iuuencos: arietes: hædos: decrescēte luna castrato. Oua luna noua supponito. Scrobes luna plena noctu facito. Arboꝝ radices luna plena operito. Humidis locis interlunio serito: & circa interlunium quatrīduo. Ventilari quoq; frumenta: ac legumina: & condi circa extremam lunā iubēt. Seminaria cū luna supra terrā sit: fieri. Calcarī multa cū luna sub terra. Item mæteries cædit: quæq; alia locis suis diximus: neq; facilius est obseruatio: ac iam dicta a nobis secundo uolumine: sed quod intelligere uel rustici possint. Quotiens ab occidente sole cernit: prioribusq; noctis horis lucebit: crescēs erit. Et oculis dimidiata iudicabitur. Cum uero occidente sole orientar ex aduerso: ita ut pariter aspiciantur: tunc erit plenilunium. Quoties ab ortu solis ortur: prioribusq; noctis horis detrahet lumen: & in diurnas extendet: decrescens erit. Iterumque dimidia. In coitu uero: quod interlunium uocāt: cum apparere desierit. Supra terras autem erit: quādū & sol. Interlunio: & prima tota die: secunda hora noctis unius dextante sicilico: ac deinde tertia: usque ad quintādecimam multiplicatis horarum iisdem portionibus: quintādecima tota supra terras noctu erit: eademque sub terris tota die. xvi. ad primæ horæ nocturnæ dextantem sicilicū sub terra aget: eademque portiones horarum per singulos dies adicit: usque ad interlunium. Et quantum primis partibus noctis detraxerit: quod sub terris agat: tantundē nouissimis ex die adiciet super terram. Alternis aut mensibus .xxx. implebit numeros. Alterius uero detrahet singulos. Hæc erit ratio lunaris.

De uentorum ratione.

CA. XXXIII.

Entorum paulo scrupulosior obseruatio. Solis ortu: quocunq; libeat die: stantibus hora diei sexta: sic ut ortum eum a sinistro humero habeant: Contra mediam faciem meridies: a uertice septērio erit: qui ita limes per agrum currit: cardo appellatur. Circumagi deinde melius est: ut umbram suam quisque cernat: aliqñ post hominem erit. Ergo permutatis lateribus: ut ortus illius diei a dextro humero fiat: occasus a sinistro: tunc erit hora sexta: cū minima umbra cōtra medium fiat hominem. Per huius mediā longitudinē duci sarculo sacum: uel cinerē lineæ: uerbi gratia pedum .xx. conueniet: mediq; mēsuram: hoc est in .x. pede circumscribi circulo paruo: qui uocetur umbilicus. Quæ pars fuerit a uertice umbræ: hæc erit uentus septentrionalis. Illo tibi putator arborum plagæ ne spectent:

ne ue arbutta: uinea ue nisi in africa: cyrenis: aegypto. Illinc flante ne arato: quaque alia praecipit
mus. Quae pars lineae fuerit a pedibus umbrae meridie spectans: haec uentum austrum dabit: quae
a graecis notum diximus uocari. Illinc flatu ueniente materia: uineaq; agricola ne trahes. Misdus
aut aestuosus italiae est. Africae qd' eadem cum serenitate affert. In huc italiae palmites spectent: sed
non plagae arborum uitae. Huc oliueti metator: uergiliae q; triduo. Huc caueat insitor calamagae
misiq; inoculator. De ipsa regionis eius ora pmonuisse conueniet. Frondem medio die arborator ne
caedito. Cum meridie adesse senties pastor: aestate contrahente se ubra: pecudem a sole in opaca cogito.
Cum aestate partes: in occidere spectas nisi meridie: post meridie in oriente. Aliter noxiu: sicut hysmet
& uere in rotuletum duceres. Nec contra septentrione paueris supra dictu. Clodiu ita: lippiu ue ab
afflatu: & alio cita pereit. Qui foeminas concipi uoles: in hunc uentum spectantes iniri cogito.

De limitatione agrorum.

CA. XXXVIII.

Diximus: ut in media linea designaretur umbilicus. Per hunc medium transversa cur-
rat alia. Haec erit ab exortu aequinoctialia: ad occasum aequinoctiale. Et lines qui
secabit agrum: decianus uocabit. Ducant deinde aliae duae lineae: i decussis oblique
ita ut a septentrionis dextra: leuaq; ad austrum dextram: leuamq; descendant. Oes p eodem
currat umbilicu. Oes iter se pares sint: Oium interualla paria. Quae ratio semel i quoq; agro leu-
da erit: uel saepius: si libeat: ita uite: ligno facienda: regulis paribus in tympanum exiguum: sed cu
cinnatum adactis. Ratione qua docco occurrendum ingenis quoque imperitorum est. Meridi-
em excuti placet: quoniam semper est idem. Sol autem quotidie ex alio caeli momento q; meridie
oritur. Ne quis forte ad exortum capiendam putet lineam. Ita caeli exacta parte: qd' fuerit linea
caput septentrioni proximam: a parte exortua solstitialem habebit exortum: hoc est longissimi
diei: uentumque aquilonem: boream a graecis dictum: In hunc ponito arbores uitaeque. Sed hoc
flante ne arato. Frugem ne serito. Semen ne iacito. Praestringit enim atque praecellit hic radices
arboru: quas positurus afferes. Praemonitus esto. Alia robustis profunt: alia infantibus. Nec sum
oblitus in hac parte uentum a graecis ponit: quem caeciam uocant. Sed idem Aristoteles ut im-
sa subtilitatis qui idipsum fecit: ratione conuexitatis mundi reddit: quia contrarius aquilo atri-
co flat. Nec tamen eum toto anno in praedictis timet agricola. Mollit sydera aestare media: mo-
tatque nome: & etefias uocatur. Ergo cum frigidu senties: caueo. Ac quacunq; aquilo dicitur:
tanta pernitiosior septentrio. In huc asia: graeciae: hispaniae: maritimae: italiae: campaniae: apulie
arbutta: uineaq; spectent. Qui mares concipi uoles: in hunc pascito: ut sic in eundem spirant. Ex
aduerso aquilonis ab occasu brumali africanus: quem graeci lyba uocant. In huc a coitu: cum se pe-
cus circuegerit: foeminas conceptas esse scito. Tertia a septentrione linea: quam per latitudinem
umbrae duximus: & decumanam uocamus: exortum habebit aequinoctialem: uentumq; subsola-
num a graecis apeliotem dictum. In hunc salubribus locis uillae: uineaq; spectent. Ipse teniter pla-
uius: tamen est siccor fauonio. Ex aduerso etus ab aequinoctiali occasu: zephyrus a graecis nomi-
natur. In hunc spectare oliueta Cato iussit. Hic uer inchoat: aperitq; terras: tenui frigore saluber.
Hic uites putandi: frugesque curandi: arbores ferendi: poma inserendi: oleas tractandi ius dabit:
afflatuq; nutricum exercebit. Quarta a septentrio lineae: eadem austro ab exortua pte proxima:
brumalem habebit exortum uentumque uulturum: eorum: graecis dictum: sicciorem & ipsius
tepidioremque. In hunc aparia: & uinea italiae: galliaruque spectare debent. Ex aduerso uultu-
ni flabit chorus: ab occasu solstitiali: & occidentali latere septentrionis: a graecis dictus argestes:
ex frigidissimis & ipse: sicut omnes: qui a septentrionis parte spirant. Hic & grandines inferri: uide-
tus & ipse: non secus ac septentrio. Vulturinus si a serena caeli parte coeperit flare non durabit in
noctem. At ubi subsolanus in maiorem partem noctis extenditur: qui quis erit uentus: si frigidus
sentietur: pluribus diebus per manebit. Aquilonem praenuntiat terra siccescens. sed rosecens ne-
te: austrum immiscet humescens in rore occulto.

Prognostica tempestatum.

CA. XXXV.

Tentem praedicta ratione uentorum: ne saepius eadem dicant: transire conuenit ad reliqua tempesta-
tu praesagia. quoniam & hoc placuisse Virgilio magnopere uideo. Siquidem in ipsam messem
saepes concurrere pluuia uentorum danosa speritis refert. Tradunt enim eadem Democritum
metete ff eius Damaso ardentissimo aestu: orasse ut: reliq; segeti pceret: raperetq; de-
sta sub tectis: paucis mox horis seuo ibre uaticiarde approbata. Quinimo & harudine si nisi spe-
dere pluuia feri iubet: & fruges in secuturo ibre. Quia obre & haec breuiter coningemus: seruant
maxime ptenentia. Primum a sole capiemus praesagia. Purus oriens: atque non serens: serenum

De quibusdam...

uel pcellit
uel pcellat

uel mollit
sydere

ut nutriciu

maxime ptenentia...

diem nūciat. At hybernā pallidus grandinē. Si & occidit pridie serenus: & oritur: tāto certior fides serenitatis. Concauus oriēs pluuias p̄dicat. Itē uentos: cū ante exorientem eum nubes rubeat. Quod si & nigrae rubetibus interuenerint: & pluuias. Cū orientis atque occidentis radii rubent: coire pluuias. Si circa occidentem rubescūt nubes: serenitatē futurā diei spondēt. Si exortu spargētur: partim ad austrū: partim ad aquilonē: pura circa eū serenitas sit licet: pluuiā tñ uentis que significabit. Si in ortu: aut in occasu cōtracti cernētur radii imbrem. Si in occasu eius pluuiam radii in se nubē trahēt: aspera in proximam diē significabunt tēpestatē. Cū oriente radii nō illa tres eminebūt: quis circumdaci nube non sint: pluuiā portendēt. Si ante exortu nubes globabunt: hyemē asperam denūciabūt. Si ab exortu repellent: & ad occasum abibunt: serenitatē. Si nubes solem circūcludēt: quāto minus lūmis relinquent: tāto turbidior tēpestas erit. Si uero etiā duplex orbis fuerit: eo atrocior. Quod si in exortu fiet ita ut rubescant nubes: maxima ostendetur tēpestas. Si nō abibūt: sed incumbētia quocunq; uento fuerint: eum portendēt. Si a meridie: & imbrem. Si oriens cinget orbem: ex qua parte is se aperit: expectet uentus. Si totus defixerit: aequā liter serenitatē dabit. Si in exortu lōge radios per nubes porrigerit: & medius erit inanis: pluuiam significabit. Si ante ortum radii se ostendat: aquam & uentum. Si circa occidentem candidus circulus erit: noctis leuē tēpestatē. Si nebula: uehementiorem. Si candente sole: uentū. Si ater circulus fuerit: ex qua regione is eruperit: uentum magnum. Proxima sunt iure lunā p̄sagia. Quātam eam maxime obseruat aegyptus. Si splēdens exorta puro nitore fulserit: serenitatē. Si rubicunda: uentos. Si nigra: pluuias portendere creditur. In quinta cornua eius obsusa: pluuiam. Eredta & infesta: uentos semper significant. Quarta tamen maxime. Cornu eius septentrio nale acuminatū: atque rigidum: illum p̄sagit uentum. Inferius austram. Vtraque redta: noctē uentosam. Si quartam orbis rutilus cinget: uētos & imbres p̄monēbit. Apud Var. ita est. Si q̄to die luna erit directa: magnam tēpestatē in mari p̄sagiet: nisi si coronā circa se habebit: & eam sinceram: qm̄ illo mō nō ante plenam lunam hyemandum ostendit. Si plenilunio per dimidiū pura erit: dies serenos significabit. Si rutila: uentos. Nigrescens: imbres. Si caligo orbis nubem includerit: uētos qua se ruperint. Si gemini orbis cinxerint: maiorem tēpestatē. Et magis si tres erūt: aut nigri: aut interrupti: atque distracti. Nascēs luna si cornu superiores obatro surget: pluuias decrescens dabit. Si inferiore: ante plenilunium. Si in media nigritia illa fuerit: imbrē in plenilunio. Si plēa circa se hēbit orbē: ex q̄ parte is maxie splēdebit: ex ea uētū ostēdet. Si i ortu cornua erant fiora fuerit: horridā tēpestatē. Si aut quartā nō appuerit uēto fauonio flāte: hyemalis toto mense erit. Si xvi. uehementius flātea appuerit: asperas tēpestates p̄sagiet. Sūt & ipsius lunā octo articuli: quotiens in āgulos solis incipit: pleriq; iter eos tñ obseruentibus p̄sagia eius: hoc est. iii. vii. xi. xv. xix. xxiii. xxvii. & interlunio. Tertio loco stellage obseruationē esse oportet. Discurrere ea uidēt interdiū: uētisq; ptinus sequant. In quaq; parte ita p̄sagere. Caelū cum aequaliter totū erit splēdidū articulus tēpore quos proposuimus: autūnū serenu p̄sagabunt: & frigidū. Si uer & aestas nō sine riguo aliquo transierint: autūnū serenu & defūm: minusq; uentofū faciēt. Autūnū serenitas uētosā hyemē facit. Cū repēte stellage fulgor obumbrat: uti neq; nubo: neq; caligine fluitat: graues denuntiant tēpestates. Si uolitare plures stellae uidebūtur: quo ferūtur albescentes: uentos ex his partibus nūciat. At si circa purā stabunt: certos. Si id in partibus pluribus fiet: inconstantes uētos effundēt. Si stellage errantiū aliquam orbem includerint: imbres. Sūt in signo cancri duae stellae paruae a felli appellatae: exiguum inter illa spaciū obtinēte nubecula: quam p̄scepta appellant. Haec cū caelo sereno apparere deserit: atrox hyems sequitur. Si alteram eage aquiloniā caligo abstulerit: auster se uisit. Si austrinam: aquilo. Arctus cū sunt duplex: pluuias nūciat. A pluuiis serenitatē nō perinde certam. Circuli noui circa sydera aliqua: pluuiam. Cū aestate uehementius tonuerit: q̄ fulserit: uentos ea parte denūciat. Contra si minus tonuerit: imbrem. Cū sereno caelo fulget: pluuias erunt. & tonitura: & hyemabit. Atrocissime autem cū ex orbis quattuor partibus caeli fulgurabit. Cum ab aquilone tñ: in posterum diem aquam portēdit. Cū a septentrione: uētū. Cū ab austro: uel chorus: aut fauonio: nocte serena fulgurauerit: uētū & imbrē ex iisdem regionibus demonstrabit. Tonitrus matutina uētū significat. Imbrē meridiana. Nubes cū sereno caelo feruntur: a quacūq; parte id fiet: expectetur uētū. Si eo de loco globabūt: appropinquante sole discutietur. Est hoc si ab aquilone fiat: uētos: si ab austro: imbres portendēt. Sole occidente: si ex utraque parte eius caelum patet: tēpestatē significabunt. Vehementius atrae ab oriente in noctē aquam minātur. Ab occidente in postea diem. Si nubes ut uellerā lanā: spargētur: multae ab oriente: aquā in triduum p̄sagient. Cū in cacuminibus montium nubes cōdēt

*Pallidus grandis
Coronae
Carnu*

143

Coronae

Coronae

Coronae

Coronae

*Coronae
Coronae*

hyemabit. Si cacumina pura sient: desferenabit. Nube grāvida cādicante: quod uocant tempesta-
 tem albam: grando iminebit. Caelo quis sereno nubecula: quis parua uentū procellosum dabit.
 Nebulae e montibus descendētes: aut caelo cadentes: uel in uallibus sedentes: serentatē promit-
 tunt. Ab his terreni ignes proxime significant. Pallidi namq; murmurantēsq; tempestatū nuntii
 sentiuntur. Pluuiā ēt: si in lucernis fungi. Si flexuose uolitet flāma: uentum. Et lumina cum pra-
 se flāmas elidunt: aut uix accenduntur. Item cum in eo pēdentes coaceruātur sinitillae: uel cum
 tollentibus o llas carbo adhārescit: aut cum contentus ignis e se fauillam di scurit: sinitillam ue-
 emittit: uel cum cinis in foco concreuit: & cum carbo uehementer perluet. Est & aquarum si-
 gnificatio. Mare si in tranquillo portu a cursu stabit: & murmurauerit intra se: uētum praedicit.
 Si idētidem: & hyemem & imbrem. Littoris ripaeq; si resonabunt trāquilla: asperam tempestatē.
 Item maris ipsius tranquillū sonitus: spumae ue disper sa: aut aquae bullantes. Pulmōnes marini
 in pelago: plurimum dierum hyemem portendunt. Saepē & silentio intumescit: flatusq; altius foli-
 to iam intra se esse uentos fatetur. Equidem & montium sonitus: nemorūq; mugitus praedicit.
 Et sine aura quae lenitiatur: folia ludētia. Lanugo populi: aut spināe uolitans. Aquilae pluma in-
 natans. Atque etiam in campis tempestatem uenturam praecedens suus fragor: & caeli quidem
 murmur: non dubiam habet significationem. Praesagiunt & aialia. Delphini tranquillo mari la-
 sciuentes: flatu m ex qua ueniunt parte. Item spergentes aquam. Item turbātes tranquillitatem.
 Loligo uolitans. Concha adhaerescens. Echini affigentes sese: aut hare na laburrantes: tempo-
 statis signa sunt. Ranāe quoq; ultra solitum uocales. Et fulicae maturino clangore. Item mergi
 anatesq; penas rostro purgantes: uentum. Caeteraeque aquaticae aues concursantes. Grues in me-
 diterranea festinantes. Mergi maria: aut stagna fugientes. Grues silentio per sublime uolantes: re-
 renitatem: sic noctua in imbre garrula: at sereno tempestatem. Coruiq; singultu quodam latran-
 tes: seq; concutientes: si continuabunt: uentos: si uero carptim uocem resorbent: uētū solum im-
 brem. Graculisero a pabulis recedentes: hyemem. Et albāe aues cum congregabunt. Et cum ter-
 restres uolucres contra aquam clangores dabunt: perfundentes sese: sed maxime cornis. Hirun-
 do tam iuxta aquam uolitans: ut pena saepe percutiat. Quaeq; in arboribus habitant: fugititer
 in nidis suis. Et anseres continuo clangore in tempestatū. Ardea in medijs harenis tristis. Nec mi-
 rum aquaticas: aut in totum uolucres praesagia aeris sentire. Pecora exultantia: & caeli iocunda laci-
 uia ludētia: eandem significationem habēt. Et boues caelum olfactātes: seq; labentes cōtra plu-
 uiam. Turpesq; porci alienos sibi manipulos foeni lacerantes. Segniterq; & contra indultia sus
 formicae absconditae concursantes: aut progerentes oua. Item uermes terreni erumpentes. Tris-
 lium quoque inhorrescere: & folia contra tempestatem subrigere certum est. Necnon & incon-
 uuiis: mensisque nostris uasa: quibus esculentum additur: sudorem repositoris iniquetia diuina
 tempestatē praenunciant.

Handwritten notes in the left margin, including "M. 106" and "C. 106".

Handwritten note: "uel aut"

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XIX.

In Quo Lini natura continetur & Mirabilia.

PROOEMIUM.

Ydege quoq; tepestatūq; rō: uel impitis facilitatq; indubitato nō
 mōstrata ē. Vege qā intelligētibus nō minus cōserūt rura depē-
 dēdo caelo: q̄ syderalis scia. Agro colēdo pximam multi horrore
 curā fecere. Nobis nō prius trāsire ad ista tepestatū ut. Miramur
 q; quosdā sciaē ḡa eruditōis suae gloriā ex his petētes tam multa
 pterisse: nulla mētiōe hita tot regi spēte cura ue pueniētū: p̄fer-
 tim cū plerisq; eage p̄cio: usiq; uitae maior ēt q̄ frugibus phieba
 auctoritas. Atq; ut a cōfessis ordiamur utilitatibus: quaeq; nō so-
 lum terras omnes: uerum etiam maria repleuere: seritur: ac dici
 neq; inter fruges: neque inter hortensia p̄t linū. sed in qua nō oc-
 currere uitae p̄te. Quod ue miraculū maius: Herba ēē q̄ admo-
 at aegyptū italia: in t̄m ut Galerius a freto siciliae Alexandria septia die puenerit. Babillus sexat:
 ambo p̄fecti. Aestate uero pxima Valerius Marianus ex pratoris senatoribus a puteolis nonē

die lenissimo flatu. Herbam esse quae gadis Herculis colūna septimo die hostiā afferat: & citiorem hispaniā quarto prouinciā narbonensem tertiosā africanā alitero. Quod ē molissimū flatu contingit. C. Flacco legato Vibii Crispi proconsulis. Audax uita: foelē, plena aliquid ferit: ut uentos procellasq; recipiat. Et parū esse fluctibus solis uehi. iam uero nec uela satis esse: maiora nauigis. Sed quāuis amplitudini antēnae singulae arbores sufficiāt: super eas tamen addi uelocitatem alia uela. Præterq; alia in proris: & alia in pupibus pandi: ac tot modis puocari morē. Deniq; tam paruo semine nasci: quod orbē terrarum ulro citroq; porter: tam gracili auenā: nā non alia a terra tolli: neq; id uiribus suis neq; sed passum: rufumq; & in mollicie lanæ coactum iniuria naturae: ac summa audacia: & quo peruenire nulla excretio sufficit contra inuentorem dictum suo loco a nobis: cui satis non fuit hoīem in terra mori: nisi petiret & insepultus. At nos priore libro imbres: & flatos cauēdos frugū cā: uictusq; præmōebimus. Ecce serif hominis manu metif eiusdem hoīs ingenio: qd̄ uentos in mari opret. Præterea ut sciamus fauisse poenas: nī hī gignit facilius. Ut sentiamus nolente id fieri natura: uir agrum: deteriorēq; ipsum facit.

De lini satione: & generibus eius: & quomō perficiatur: & de mappis: & lino non ardēte: & quā primum in theatriis uela.

CA. I.

Sentur fabulosis locis maxime: unoque sulco nec magis festinat aliud. Vere satū aestate uellitur: & hanc quoque terrae iniuriam facit. Ignoscat tamē aliquis aegypto serenitatē arabiae indiaeque merces apporet. Ita ne & gallicae censent hoc reditu? Monteque mari oppositos esse non est satis: & a latere oceani obitare ipsum quod uocat inane. Caduret calet: ruteni: bituriges: ultimique hoīum existimari mortui: imo uero gallicae uniuersae uela texunt. Iam quidem & transibenanī hostes. Nec pulchriorē aliam uestem cogit: foeminae uero uere. Quā ammonitione succurrat: quod M. Varro tradit in ferranogae familiae gēlitiū esse: foeminae linea ueste nō uti. In germania autē defossi: & sub terra id opus agunt. Similiter in italia ratione alia. Nā inter padum ticinumque aēnes: subiacent abiterna. In europa lino palma secunda. In uicino enim halionis capessunt retouina. Et in ximia uia fauentina candore. Halionis semper tridis fauentina praeseruntur. Retouinis tenuitas summa desistatque. Candor atque ut fauentinis: sed lingo nulla. Quod apud alios gēnam: apud alios offensioē hēt. Neruositas filo aq̄ior pene q̄ coronis: nitidusq; cū dēte libeat experiri. Ideo duplex q̄ ceteris precū: & hispāta ceterior habet splendore lini praecipuū torrentis: in quo pollitur natura: qui alluit terraeone m. Et tenuitas mira ibi primum carbasis repertis. Nam dudum ex eadē hispania zoeleicum uenit in italia plagis utilissimum. Ciuitas ea gallicae & oceano propinqua. Est sua gloria & cumano in campania ad piscium: & aliam capturam. Eadem & plagis materna. Neque n. minores curdīs animalibus insidiat: aut nobis in cūpissis lino tendimus: sed cumanae plagae cōcidunt apros: & hae castes ut asperi feritiam conuincunt. Vidimusque iam tātae tenuitatis: ut anulū hominis cū epidromibus trāserent: uno portante multitudinem qua saltus cingerentur. Nec id maxime mirū: sed singulae eae stamina centeno quinquageno filo constare: sicut paulo ante. Julio Lippo: qui in praefectura aegypti obiit. Mirentur hoc ignorantes in aegypti quondam regis quem Amasyn uocant: thorace. In rhodiū insula ostendi in templo Mineruae. cccxv. filis singulae fila cōstare. Quod exemplū per se expertum nuper romae prodidit Murianus ter consul: paruusque iam reliq̄as eius superesse: hac experientiū iniuria. Italia ex pelignis etiānum linis honorem habet: sed fullonum tātum in uis. Nullum est candidius lanæ uel similitius: sicut in culcitris praecipuā gloriam cadureci opinēt. Galliarum hoc ad tomenta pariter inuentum. Italiae quidem mos etiam nunc durat in appellatione stramenti. Aegyptio lino minimū firmitatis: plurimum lucri. Quattuor ibi genera. Tanti curuae pelosiacum: buticum: tentiriticum: cum regionum nominibus: in quibus nascuntur. Superior pars aegypti in arabia uergens gignit fructem: quē aliqui gossipion uocant. Plures xylon: & ideo lina inde facta xylina. Paruulus est: similitque barbatae nucis desert fructū. Cuius inextremore bombice lanugo netur. Nec ulla sunt eis in candore mollicia uel pferenda. Vestes inde sacerdotibus aegypti gratissimae. Quartum genus orthomīū appellant. Fit e palustri uelut: harū dine dūtaxat pannicula eius. Asiae genista facit lina ad retia praecipua: in piscādo durantiā fructi eade facta. x. diebus. Aethiopes indique e malis. Arabes cucurbitis i arboribus (ut diximus) de genistis. Apud nos maturitas eius duobus argumentis intelligitur: intumescēte femine: aut colore flauescēte. Tunc euallum: & in fasciculos manuales colligatum siccatur in sole pendens conuersis superne radicibus uno die: mox quinq; aliis in contrariū inter se uersis fasciū cacumibus: ut semen in mediū cadat. Inter medicamina huic uis: & in quodā rustico: ac p̄dulci italiae

uel uti
bombicis
uel ortho
linon
uel genistis

uel subiacet
uel q̄ coro
naris

uel subiacet
uel q̄ coro
naris

uel subiacet
uel q̄ coro
naris

uel subiacet
uel q̄ coro
naris

uel subiacet
uel q̄ coro
naris

uel subiacet
uel q̄ coro
naris

uel subiacet
uel q̄ coro
naris

transpadanae cibo: sed iam pridem sacroge tñ gratia. Deinde post messem triticeam: uirgae ipse merguntur in aquam solibus repositam: pondere aliquo depressae. Nulli. n. leuius maior. Maceratas indicio est membrana laxatior. Iterumq; uniuersae: ut prius sole siccantur. Mox arefactae saxo tūdunt stippario malleo. Quod proximum cortici fuit: stappa appellat: deterioris lini: luteratum fere luminibus aptior. Et ipsa tñ pectuae ferreis ahenis: donec ois membrana decortice tur. Medullae numerosior: distinctio: candore: mollicia. Linumq; nere & uiris decorū est: Cortices quoq; decussu clibanis: & furnis praebent usum. Ars depectedi digerēdiq; iustum est & quin quagenis fascium libris quinas denas carminari. Itaq; deinde in filo ponitur illisum crebro in siliice ex aqua. Teclūq; rursus tunditur elauis: semper iniuria melius. Inuentū iam est & quod ignibus non absumeretur. Vium id uocant: ardentesq; in focus conuulsi: ex eo uidimus mappas sordibus exultis splendentes igni magis: q; possent aquis. Regū inde funebres tunicae corporis fauillam ab reliquo separant cinere. Nascitur in desertis: adustisq; sole india: ubi non cadunt imbres: inter diras serpentes: assuescitq; uiuere ardendo. Rarū inuentū: difficile textu: ppter breuitatem. Russus de caetero colos splendet igni. Cum inuentum est: aequat precia excellentiū margaritarum. Vocatur autem a graecis auestinum ex argumento naturae. Anaxilaus auctor est: lintheo eo circūdatam arborem surdis ictibus: & qui nō exaudiantur: cedi. Ergo huic lino principatus in toto orbe: Proximus byssino: mulierum maxime delicias circa elim in achata genitor quaternis denariis stipula eius permutata quondā ut auri. Repertaque lintheoz lanugo e uillit nauium maritimaz maxime in magno usu medicinae est: & cinis spodii uim habet. Est & inter papauera genus quoddam: quo candorem linthea praecipuū trahunt. Tentatum est tingi linum quoq; & uestium insaniam accipere in Alexandri magni primum classibus indo amne nauigantibus: cum duces eius: ac praefecti in certamine quodā uariassent insignia nauū. Stuperūq; littore flatu uersicoloria iplēte. Velo purpureo ad acciū cū. M. Antonio Cleopatra uisit: eodēq; effugit. Hoc fuit impatoriae nauis insigne. Postea in theatris tñ umbrā fecere. Quod primus oium iuenit. Qu. Catulus cū capitolium dedicaret. Carbalina deide uela prius i theatro duxisse tradit. L. Brutulus Spinter apollinaribus ludis. Mox Caesar dictator totum forum romanum intexit. Visq; sacram ab domo sua ac cliuum usq; capitolinum: quod munere ipso gladiatorio monstrabilis uisum tradūt. Deinde & sine ludis Marcellus: Octauia sorore Augusti genitus in aedilitate sua auctulo. xi. Consule Calen. Augusti uelis foze in umbrauit: ut salubrius litigantes confisterent. Quatum mutatis moribus Catonis Censorii: qui sternendum quoq; forum muricibus cēfuerat. Vela nuper colore caeli stellata per rudentes terrae etiam in amphitheatris principis Neronis rubet in cauis aedium & muscum ac solem defendunt. Caetero mansit candori pertinax gratia. Honor etiam & troiano bello. Cur enim nō & proelii interfit: ut naufragiis? Thoracibus lineis: paucos tamen pugnasse testis est Homerus. Hinc fuisse & nauium armamenta apud eundem interpretati sunt eruditiores: quoniam cū sparta dixit: significauerit sata.

De sparti natura: & quando primum usus eius: & quomodo perficiatur: & quae sine radice nascantur: & uiuant.

CA. II.

uel ubi nec
feri aliud
nec nasci
potest

S

Parti quidem usus multa post saecula coeptus est. Nec ante poenorum arma: quae primum hispaniae intulerunt. Herba & haec sponte nascens: & quae nō queat seriuunculy proprie aridi soli uni terrae dato uitio. Naq; id malum telluris est: nec aliud sibi ferri: aut nasci potest. In africa exiguum: & inutile gignitur: carthaginēsis hispaniae citerioris portio. Nec haec tota: sed quatenus parit montes quoq; sparto operit. Hinc strata rusticis eorum hinc ignes fascesq;. Hinc calceamina: & pastoz uestis: animalibus noxium: praeterq; cacuminum tenentate. Ad reliquos usus laboriose euellit. Ocreatis cruribus: manibusq; tectis manicis coou lutum ossis ligneis ue conamētis. Nunc iam in hyemem uix: Facillime tamen ab idibus matris in iunias: hoc maturitatis tempus. Vullsum fascibus in acervo adunatū biduo tertio resolutum Spargitur in sole siccaturq;: & rursus in fascibus redit sub tecta. Postea maceratur aqua marina optime: sed & dulci si marina desit. Siccaturq; sole iterum rigatur: si repete urgeat: desiderium perfusum calida in folio: ac siccatum stans compendium operae fatetur. Hoc autem tōditur: ut fiat utile praecipue in aquis: marisq; inuictum. In secco praefertur e canabi funes. Et spartum alitur etiam demessum: ueluti natalū sit impensa. Est quidem eius natura interpolis. Rurūsq; q; libeat uetustum nouo miscetur. Verū tamen complectetur aio: qui uolet miraculū aestimare: quo sit i usū oibus terris nauium armamentis: machinis aedificationū: aliisq; desiderii uitae. Ad hos omnes usus quae sufficiant: minus. xxx. M. passuum in latitudinem. A littore carthaginis noue

uel folio

in usq; in longitudine esse reperientur. Longius enim uehi impendia prohibent. Iuncto graecos ad fines usq; nomini credamus οχονοσ quo herba ea appellant. Posica Palmag. foliis Phyllis manifestum est. Et inde translatus a poenis spartum usum per q̄ simile est ueri. Theophrastus ait hoc esse bulbi genus circa ripas amniū nascens: cuius inter summū corticem: eamq; partē qua uescuntur esse laneam naturam: ex qua mapalia: uelutiq; quōdam conficiebant. Sed neq; regionem in qua id fiat: neq; quicq; diligentius: praeterq; eriophoron id appellari in exemplaribus: quae equidem in uenerim: tradit cuncta cura magna persecutus. cccxc. annis aē nos: ut alio iam loco diximus. Quo apparet post id temporis spatium in usum uenisse spartum. Et qm̄ a miraculis rerum coepimus: sequemur eorum ordinem: in quibus uel maximum est aliquid nasciant uel uere sine ulla radice. Tubera uocantur haec undiq; terra circūdata: nulliq; fibris nixa aut saltem capillamentis: nec utiq; extuberante loco in quo gignuntur: aut rimam agente. Neq; ipsa terrae cohaerent. Cortice etiam includuntur: ut plane nec terram esse possimus dicere: neq; aliud q̄ terrae colum. Siccis haec fere: & fabulosi locis: fruterosiq; nascuntur. Excedunt saepe magnitudinē mali cotonei: etiā librasi pondere. Duo eorum genera: harenosa dentibus inimica: & altera sine ra. Distinguntur & colore raso nigroq;: & intus candido. Laudatissima quae africae crescunt. An ne uitium id terrae: Neq; enim altud intelligi potest: malum ne id ea protinus globetur magnitudine qua futurum est: Et uiuat necan non: haud facile arbitror intelligi posse. Putrescendi enī ratio cōmanis est tis cum ligno. Lartio licinio praetorio uiro iura reddente in hispania carthagini pacis his annis scimus accidisse: mordenti tuber: ut deprehensus inde denarius primos dentes in se dederet. Quo manifestum erit terrae naturam in se globari: Quod certum est ex iis quae nascuntur & feri non possunt.

De mīly: & tuberibus de fungis pezicis: laserpitio: & magyderi: & rubia: & radícula. CA. III. **S**imile est quod in cyrenaica puincia uocant mīly: praecipuū suauitate: odore: ac sapore: sed carnosius. Et quod in thracia ceraunium. De tuberibus haec traduntur peculiari ter. Cum fuerint imbres autumnales: ac tonitrua crebra: tunc nasci: & maxime e tonitribus: nec ultra annum durare: teneerrima autem uerno esse. Quibusdam locis accipiantur riguis & seruntur sicut mytilenis. Negant nasci nisi exundatione fluminum in uento semine ab Tiaris. Est autem his locus in quo plurima nascuntur. Asia nobilissima circa lāpīacum: & alopecome sum: graeciae uero circa elinbunt & in figorum genere a graecis dicti pezicā: qui sine radice aut pediculo nascuntur. Ab his proximū dicitur auctoritate clarissimum laserpitium: quod graeci silphion uocant: in cyrenaica prouincia repertum: cuius succum uocant laser: magnificum in usu: medicamentisq;: & ad pondus argenti denarii pensum. Multis iam annis in ea terra non inuenitur: quoniam publicani qui pasua conducunt: maius ita lucrum sentientes depopulantur pecorum pabulo. Vnus autem caulis nostra repertus memoria Neroni principi missus est. Si quando incidit pecus in spem nascentis: hoc deprehēditur signo: oue cum comederit dormiente protinus: capra sternutante. Diuque iam non aliud ad nos inuehitur: q̄ quod in perside: aut media: & armenia nascitur laser: multo infra cyrenaicum. Id quoq; adulteratur gummi: aut facopenio: aut faba fracta. Quo minus omittendum uidetur. C. Valerio. M. Herennio coss. cyrenis aduecta romam publice laserpitii pōdo. xxx. Caesarem uero dictatorem initio belli ciuili in ter aurum argentumq; protulisse ex aëratio laserpitii pōdo. cxi. Id apud auctores graeciae euidētissimos inuenimus. Natum imbre pieeo repente madefacta tellure circa hesperidum hortos syrtinq; maiorem. vii. annis ante oppidum cyrenarum: quod cōditum est urbis nostrae anno. cxliiii. Vim autem illam per quattuor stadiorum spatium in africa ualuisse. In ea laserpitium gigni solitum rem feram: ac contumacem: & si coleretur: in deserta fugientem. Radice multa crassa: caule ferulaceo: haud simili crassitudine. Huius folia maspetum uocabant: apio maxime similia. Semen erat foliaceum. Foliū ipsum uero deciduum. Vesci pecora solita: primoq; purgari: mox pi gustere: carne mirabilem in modum iucunda. Post folia amissa caule ipso & homines uescēbatur decocto: aslo: elixioq;. Eorum quoq; corpora al. primis diebus purgante a uittis. Ex tis omnibus succus duobus modis capiebatur: e radice: atque caule. Et haec duo erant nomina thizias: atque caulias. Viltor ille: ac putrescens radice: cortex niger: & ad mercis adulteria. Succum ipsum in uasa coactū admixto farfare subinde concutiendo ad maturitatem perducebant: ni ita fecissent putrescentē. Argumentum erat maturitatis color: siccitasq;: sudore sinito. Alii tradūt laserpitii radicē fuisse maiorē cubitali: tuberque in ea super terram. Hoc in ciso profuere solitum succum ceu lactis supernato caule: quē magydarin uocant. Folia aurei coloris pro semine fuis-

uel th c litoribus
uel ueltesq;
quardam
conficiant

Culicid
K. 1000
ut in
m. 1000
m. 1000
m. 1000

id q; bo
m. 1000
m. 1000
uel farina

m. 1000
m. 1000

se: cadentia a caulis ortu: auctro flante. Ex his laserpitium nasci solum annuo spatio: & radice & caule consumentibus sese. Hoc & circufodi solitum prodidere. Nec purgari pecora: sed agra lana ri: aut protinus mori: quod in paucis accidere. Perfico Silphio prior opinio congruit. Alteri genus est quod magydans uocatur tenerius & minus uehemens: sine succo. Quod circa syriam nascitur: non proueniens in cyrenaica regione. Gignitur & in pernafo monte copiosius: quibusdam laserpitium uocantibus: perq; oia adulteratur rei saluberrimae utilissimaeq; auctoritas. Probatio sinceri prima in colore modice rufo: & cu frangitur: candido intus. Mox traslucete: gutta aquae saluag liquefit. Vfus in multis medicaminibus. Sunt etiam duo genera non nisi fordido nota uulgo: cum quaeftu nullo polleant. In primis rubia tinguedis lanis & coriis necessaria. Laudatissima italica: & maxime suburbana: & omnes pene provinciae scitent ea. Sponte prouenit: seriturq; similitudine eruiliae. Verum spinosus ei caulis & geniculatus hic e quinis circa articulos in orbe foliis. Semen eius rubrum est. Quot in medicina usus habeat suo dicemus loco. At quae uocatur radícula lauandis demum lanis succu habet: mirum quantum conferens candorem: molliciaq;. Aequae nascitur satia ubique sed spote pcipua in asia: syriacq; saxosis & asperis locis. Trans euphratem tamen laudatissima caule ferulaceo: tenui: & ipsis cibis indigenarum expetito: & tingenti quicquid sit: cum quo decoquatur: folio oleae. Struthion graeci uocant: floret astate: grata aspectu: uerum sine odore: spinosa: & caule lanuginoso. Semen ei nullum: radix magna: q; coci djtur ad quem dictum est usum.

De hortoꝝ cura: & digestio terrae nascetur: pter fruges: & frutices. CA. III.

A his superest reuerti ad hortoꝝ curam: & suapte natura memoranda. Et quoniam antiquitas nihil prius mirata est: q; hesperidum hortos: ac regu Adonis: & Alcinoi. Itemque pensiles: siue illos Semitamis: siue assyriae rex Cyrus fecerit: de quorum ope alio uolumine dicemus. Romani quide reges ipsi coluere. Quippe et Superbus Tarquinus nucum illum seuum atque sanguinatum: silio remisit ex horto. In. xii. tabulis legum nostrarum: nusq; nosatur uilla: semper in significatione ea ortus. In horti uero haedum. Quae re comitata est & religio quaedam: hortoꝝ & fores tantum contra inuidetium fascinoꝝ dicari uideamus. In remedio saturnica signa quaeq; hortos tutelae Veneris assignante Plauto. lam q; dem hortoꝝ nomine in ipsa urbe delicias: agros: uillasq; possident. Primus hoc instituit athenis Epicurus hortoꝝ magister. Vsq; ad eu moris non fuerat in oppidis haberi rara. Romae quidem per se hortoꝝ: ager pauperis erat. Ex horto plebei macellu: q; ro innocetiore uictu. Meri enim credo in profunda satius est: & ostrearum genera naufragio exquiri. Aues ultra phasidem amne peti: & fabuloso quidem terrore tutas: immo sic preciosiores. Alias in humidis atq; aethyopia in sepulchris aucupari: aut pugnari cum feris mandi ab eo cupiente: qd mandat alius. At her cuculem q; uilia haec q; parata uoluptati satietatiq; nisi eadem quae ubiq; indignata occurreret. Ferendum sane fuerit exquisita nasci poma: alia sapore. alia magnitudine: alia monstro: pauperibus interdicta. Inueterari uina: facisq; castrari. Nec cuiq; adeo longam esse uitam: ut non ante se genita poret. E frugibus quoq; quoddam alimentum excogitasse luxuriam: ac medullam tantu earum: superque pistrinaru operibus & calaturis uiuere alios pane procre: alios uulgi: tot generibus usque ad infimam plebem descendente anima. Et iam ne in herbis discrimen inuentum est: Oluque differentiam facere in cibo: etiam uno esse uenali: Et in his aliqua quoq; sibi nasci tribus negant. Caule in tantum signato: ut pauperis mensa non capiat. Siluestres fecerat natura horridos: ut quisq; demeterer passim. Ecce alcules spectantur asparagi. Et rauena temis libris re pendit. Heu prodigia uentris: mirum esset non licere carduis pecori uesci: no licer plebei. Aquae quoq; separantur. Et ipsa naturae elementa u; pecuniae discreta sunt. Hi nives: illi glaciem porit: poenasiq; montium in uoluptatem gulae uertut. Seruatur algor aestibus: excogitaturq; ut alienis mensibus nix algeat. Decoquant alias quas mox & illas hyemant. Nihil itaque homini sic quomodo rerum naturae placet: Etiam ne herba aliqua diuitiis tantum nascitur? Nemo sacros aentinosque montes: & iratae plebis secessus circumsperxit. Mors enim certe aequabit: quos pecunia sepeauerit. Itaque hercule nullum macelli uedigal maius fuit roma: clamore plebis incusantis apud omnes principes: donec remissum est portorium mercis huius: compertumque non aliter quae tuosius censum haberi: aut tutius: ac minore fortunae iure: cum credatur pefio ea paupe. Is in solo sponsor est: & sub die redditus: superficiesque caelo quocunq; gaudens. Hortoꝝ Cato praedicat caules. Hinc primum agricolae existimabantur prisci: & sic statim faciebant iudicium nunquae eet in domo mater familias. Et enim haec cura foeminae dicebat: ubi intelliges eet hortoꝝ

alio dicitur
quod dicitur
in horto
uel in horto
uel Satyri
ca

uel in horto
uel Satyri
ca

uel plebi
uel mox
uel nequa
esse mrem

rus. Quippe e carriario: aut macello uiuendum est. Nec caules ut nunc maxime probant: damnantes pulmentaria: quæ egerent alio pulmentario. Id erat oleo parcere. Nam carnis deficiat etiam erant in exprobratione. Horti maxime placebant: quia non egerent igni parcerentque ligno. Expediata res & parata semper: unde & acetaria appellabatur. Facilia concoqui: nec oneratura sensum cibo: & quæ minime accenderent ad desiderium panis. Pars eorum ad cõdinamenta pertinet: fateretur domi uersuram fieri solitam. Atque non indicum piper quesitum: quæque tras maria petimus. Iam quoque in fenestris sui plebs urbana in imagine hortorum quotidiana oculis rura præbeant: antequam præfigi prospectus omnis coegit multitudinis innumera: sæua latrocinatio. Quamobrem sit aliquis & his honores: ne ue auctoritatem rebus uilitas adimat. Cum præsertim etiam cognomina procege inde nata uideamus. Lactucinosque in ualeria familia non potuisse appellari: & contingat aliqua gratia operi: curaque nostræ: Virgilio quoque confessio quæ sit difficile uerbos: honorè tam paruis peribere. Hortos uillæ iungendos non est dubium: riuosque maxime habendos: si cõtingat: profuuo amne. Si minus: puteo pertica organis ue pneumaticis tollendo: non haustu rigando. Solu proficindèdum a fauonio: in autum præparandū est post. xliii. dies: inter adque ante brumam. Octo iugæ: opis palari iustū est. Finū tres pedes alte cū terra misceri. Areis distinguit: easque resupinis puluinosque toris ambitu singulis tramitū sulcis: qua def accessus hoi: scate brisque decursus. In hortis nascuntur alia bulbo cõmèdã: alia capite: alia caule: alia folio: alia utroque: alia semine: alia cortice: alia cute: aut chartilagine: alia carne: alia punicis carnosis. Alios fructus in terra est: aliosque & extra: aliosque non nisi extra. Quædam iacēt: crescuntque: ut cucurbitæ: & cucumis. Eadè & pendent: quæ grauiora multo etiã iis: quæ in arboribus gignunt. Sed cucumis chartilagine. Cortex huic uni maturitate transit in lignum. Terra cõdunt raphani: napique: & rapa: atque alio modo inulæ: cicer: pastinacæ. Quædam uocauimus ferulacæ ut anetū: maluas. Næque tradunt auctores in arabia maluas septimo mēse arborefcere: bacularum usum præbere extripio. Sed & arbor est maluas in mauritania liti oppidi astuario: ubi hesperidū horti fuisse p̄duntur. c. passibus ab oceano iuxta delubrum Herculis antiquitus gaditano ut ferunt. Ipsa altitudinis pedes. xx. cassitudinis quæ circūplecti nemo possit. In simili genere habebitur & canabis. Necnon & carnosia aliqua appellabimus: ut spongas in humore pratorum enascentes.

Natura & genera: & historia nascentium in hortis rege. CA. V.

Vngorum enim callum in ligni arborumque natura diximus: & alio genere tubæ pau loante: Chartilaginei generis extraque terra est: cucumis: mira uoluptate. Tiberio principi expetitus. Nullo quippe non die cõgigit ei: p̄siles eorum hortos pmouentibus in soles rotis olitoribus. Rursusque hybernis diebus intra specularium nunquideta reuocantibus. Qui & lacte mulso semine eorum biduo macerato: apud antiquos græciæ auctores scriptū est feri oportere: ut dulciores fiant. Crescunt qua coguntur forma. In italia uirides & quæ minimi. In prouinciis quæ maxima & citrini aut nigri. Placēt copiosissimi africa: grandissimi Moesia. At cū magnitudine excessere: pepones uocant. Viuunt hausti in stomacho in postere die: nec perfici queunt. In ci bis non in salubres: nisi plurimum natant. Oleum odere mire. Nec minus aquas diligunt. Defecti quoque ad eas modice distantes adrepunt. Contra oleum refugiant. Aut si quid obstet: uel si pendent: curuantur. Idque uel una nocte deprehenditur. Si uas cum aqua subiciatur a quattuor digitorum interuallo descendētibz ante postere die. At si oleum eodè modo sit in hamos curuatis. lidem in fistula flore dimisso mira longitudine crescunt. Ecce cum maxime noua forma eorum in campania prouenit mali cotonei effigie. Forte primo natum ita audio unum: mox semine ex illo genus fidum: melopeponas uocant. Non pendent hæc: sed humi rotundantur. Mirum in his præter figuram: colorēque: & odorem: quæ maturitatem adepti quæ non pendentes: statim a pediculo recedunt. Columella tradit suum commentum: ut toto anno contingant. Fruticem tubi quæ ualissimum in apricum locum transferre: & recidere daum digitorum relicta stirpe circa æquinoctium uermū. Ita in modula rubi semine cucumeris insito terra minuta simoque circūaggeratas resistere frugum radices. cucumeris uti græci tria genera fecere. Laonicum: scitalicum: boæticum. Ex iis tantum laonicum aqua gaudere. Sunt qui herba: quæ uocatur culix nomine trita semen eorum maceratum feri iubeant: ut sine semine nascantur. Similis & cucurbitis natura duntaxat in nascendo. Aequè hyemem odere. Amant rigua: ac simum. derontur ambo semine in terra sequepedali: fossa inter æquinoctium uernum & solstitium. Parilibz tñ aptissime. Aliqui malunt ex Calend. martii cucurbitas: & nonis cucumeres: & per quinquatros ferere simili modo repantibus flagellis scandentes parietum aspera in rectum usque natura sublimitatis audia. Vires sine adminicu

lo standi non sunt: uelocitas pernix: leui umbra cameras: ac pergulas operietes. Inde hæc duo pri
 ma genera. Camerarium & plebeiū: quod humi creditur. In priore mire tenui pediculo librif
 pondus immobile auræ. Cucurbita quoque oī mō fastigat: uaginis maxime uilibus: cōiecta in
 eas postq̄ defloruit: crefcit qua cogitur forma. Plerūque & draconis intorti figura. Libertate ue
 ro pensili cōcessa: iam uisā est nouem pedū lōgitudinis. Particulatim cucumis flores: sibi ipse su
 perflorescēs: & sicciore locos patif: candida lanugine obductus: magisque cū crefcit. Cucurbita
 rū numerosior usus. Et primus caulis in cibo. Atque ex eo in totū natura diuersa. Nup̄ in balnea
 rū usum uenere urceoz̄ uice. iā pridē uero ēt cadoḡ ad uina condēda. Cortex uiridi tener. De
 radif nihilominus cibus. Cibos salubres ac leues pluribus modis existimāt: q̄ perfici humano p̄
 tre nō queāt: sed nō intumescāt. Semina q̄ pxima collo fuerint: proceras pariunt. Itē ab imis sed
 nō cōparandas supradictis: q̄ in medio rotundas: q̄ lateribus crassas: breuioreſque. Siccat̄ i um
 bra: & cū libeat ferere: i aqua macerant̄. Cibus lōgioreſ tenuioreſque: eo gratioreſ. Et ob id sa
 lubrioreſ: quæ p̄dendo creuere: minimūque seminis tales hnt: duricia eius in cibus gram termi
 nante. Eas quæ semini seruant̄: ante hyemē præcidi nō est mos. Postea fumo siccantur cōdendis
 hortēsioḡ seminibus rusticæ suppellectili. Inuēta est ratio: qua cibus quoque seruarent. Eodē
 mō cucumis usq̄ ad alios pene prouentus: & id quidē Muria fit. Sed & serobe opaco in loco ha
 rena substrato scenoḡ sicco optos: ac deide terra: uirides seruari tradūt. sūt & siluestres i urroz̄
 genere & oibus fere hortēsiibus. Sed & his medica tantū natura est. Quāobrē differēt in sua
 lumina. Reliqua chartilagīnū naturæ terra occultant̄ oīa. In quibus de rapis abunde dixisse po
 teramus uideri: nisi medici masculini sexus facerent in his rotunda. Latiora uero & concava se
 mini: præstātiora suauitate: & ad condiendū faciliora: quæ sæpius sata transeūt in marem. Idem
 naporū quinq̄ ḡra fecere: Corinthēū cleonæum: liothasiūm boeoticū: & qd̄ per se uiride dicit̄
 runt. Ex iis in amplitudinē adolefcit corinthiū nuda fere radice. Solum. n. hoc genus sup̄ne ten
 dit: non ut cætera in terram. Liothasiū quidam thraciū appellāt: frigoꝝ patientissimū. Ab eo
 boeoticū dulce est: rotunditate ēt breui notabile. Neq̄ ut cleonæum prælongū in totū quidē.
 Quoꝝ tenuiora folia: ipsi quoꝝ dulciores. Quoꝝ scabra & angulosa & horrida amarioreſ. Est
 p̄terea genus siluestre: cuius folia sunt erucae similia. Palma romæ amiterminis datur: de nuriū
 tertia nostratibus. Cætera de sato eoz̄ in rapis dicta sunt. Cortice & chartilagine cōstāt rapha
 ni. Multisq̄ eoz̄ cortex crassior ēt q̄ quibusdā arborz̄. Amaritudo plurima illi est: & pro cras
 situdine corticis. Cætera quoque aliq̄n lignosa. Et uis mira colligēdi spūm laxandique ructum.
 Ob id cibus illiberalis utique si pxime olus mandaf. Si uero cū oliuis drupis rarior uisus fit:
 minūque scetibus. Aegypto mire celebrat̄ pp̄ olei fertilitatē: qd̄ de semine eius faciūt. Hoc ma
 xime cupiunt ferere: si liceat: qm̄ & quæstus plus q̄ e frumento & minus tributū est: nullūque cō
 pioſius oleum. Genera raphani græci fecere tria folioꝝ differētia: crispū: atque lenis: & tertium
 siluestre: Atque huic læuia quidē folia: sed breuiora: ac rotūda: copiosaq̄: atque fruticosa. Sapor
 autem asper: & medicamētū instar ad eliciēdas aluos. Et i prioribus tñ dīa seminis ēt: qm̄ aliquis
 admodū exigūū ferūt. Hæc uicia nō cadunt nisi in crispa folia. Noſtri alia fecere genera: Algidē
 se a loco longum atq̄ translucidū. Altez̄ rapi figura: qd̄ uocat̄ syriacū: suauissimū fere ac tener
 rimum: hyemifq̄ patiens. Præcipuū tñ est: qd̄ e syria nō pridē aduectū apparet: qm̄ apud aucto
 res nō reperit. Id at̄ tota hyeme durat. Etiamnū unū siluestre græci cheriā uocat̄: pōtici armorū:
 alii leucē: noſtri armoratiā fronde copioſius q̄ corpore. In oibus autē probandis maxime spectā
 tur caules: in initio enim rotūdioreſ crassioreſque: ac longis canalibus. Folia ipsa tristiora: & angu
 lis horrida. feri uult raphanus terra soluta: humida. Fimum odit: palea cōtentus. Frigore adeo
 gaudet: ut in germania infantū pueroz̄ magnitudinē æquet. Seritur post idus febru. ut uentus
 sit. iterūque circa uulcanalia: quæ satio melior. Multi & martio: & aprili ferūt & septēbri. Incipiē
 te incremento cōfert alterna folia circūobruere: ipsos uero accumulāre. Nā qui extra terrā emer
 serit durus fit atque fungosus. Aristomachus detrahi folia per hyemem iubet: & ne lacunz̄ sta
 gnent accumulāre. Ita in æstate grandescere. Qui dā prodidere: si palo adactō. cauerna palea in
 sterna: in sex digitoz̄ altitudine: deinde semen simūque: & terra congeratur ad magnitudinem
 scrobis creſcere. Præcipue tamen salis aluntur. Itaque etiā talibus aquis irrigant̄. Et in ægypto
 nitro sparguntur: ubi sunt suauitate præcipui. In totum quoque salſugine amaritudo eorum
 eximitur: siuntque coctis similes. Nanque & cocti dulcescūt: & in naporz̄ uicem transeunt. Cru
 dos medici suadent: ac colligenda acria uisceꝝ: dandos cum sale ieiunis efficiatque ita uomitio
 nibus præparant meatum. Tradunt & præcordiis necessarium hunc succum: quando phthilin

Inuēta est ratio: qua cibus quoque seruarent.

*Maximū
quinq̄ ḡra fecere:*

ut cōdēdū
uel liotha
lasiūm

iboz̄ ibz̄

uel deflexa
uel demere

cordi intus inhaerentē nō alio potuisse depelli cōpertum sit: in aegypto: regibus corpora mortuorum ad scrutandos morbos insecantibus. Atq; ut est graeca uanitas: fertur in templo Apollinis delphis adeo ceteris cibus praelatus raphanus: ut ex auro dicere raphanus: beta ex argento: rapum e plumbo. Scires non ibi genitum Manniū Curium imperatōre: quem in hospitio ligatis aurum repudiatio afferentibus: rapum torrentē in foco inuentū: annales nostri pdidere. Scriptū & Morchion graecus de raphano unum uolumē. Vtilissimi in cibus hyberno tpe existimantur. lidemq; dentibus semper inimici: quoniā atterant. Eborā certe poliūt. Odium iis cum uite maximum: refugitq; iuxta fatos. Lignosiora sunt reliqua i chartilaginū genere a nobis posita. Mirūq; oibus uehementiā saporis inesse. Ex iis pastinacā unū genus agresse sponte puenit: staphylinos graece dicitur. Alteq; feritur radice uel semine primo uere uel autūno. Vt Hygino placet: februario: augusto: septēbri: octobri: solo q̄ altissime rososio. Annicula utilis esse incipit: beta utilior: gracios autumnno: patinisq; maxime. Et sic quoq; uirus illi intractabilē ē. Hibiscum a pastinaca gracilitate distat: Dānatum cibus: sed medicinae utile. Est & quartū genus in eadem similitudine pastinacae: quā nostri gallicā uocant: graeci uero daucon. Cuius genera etiā quattuor fecere: inter medica dicendum. Sifer & ipsum Tyberius princeps nobilitauit: flagitans oibus annis a germania. Gelduba appellatur castellū rheno impolitū: ubi generositas p̄cipua. Ex quo apparet frigidis locis cōuenire. Inest longitudine neruus: qui in decoctis extrahitur: amaritudinis tñ magna parte relicta: quae multo in cibus temperata ē in gratiam uertitur. Neruus idem: & pastinacae maioris dūtaxat anniculae. Sifer his feritur mensibus: februario: martio: aprili: augusto: septēbri: octobri. Breuior his est: sed torosior: amariorq; inula per se stomacho inimicissima. Eadē dulcibus mixtis saluberrima. Plurimis modis austeritate uicta gratiam inuenit. Naq; & in pollinem tundit arida: liq; docq; dulci tēperatur: & decocta postea aut asseruata: uel macerata pluribus modis: & tunc mixta defruto: aut subacta melle: uuiq; passis: aut pinguibus cariotis. Alio rursus modo cotoneis: malis: uel sorbis: aut prunis. Aliq; sipere aut thymo uariata defectus p̄cipue stomachi excitat. Illustrata maxie Iuliae Augustae quotidiano cibo. Supuacū eius semē: qm̄ oculis ex radice excisis: ut harūdo serif. Et haec aut serif: & sifer: & pastinaca: utroq; tpe uere & autūno magnis seminū interuallis. Nulla ue minus quaternog; pedum: qm̄ spatiose fruticat. Sifer ac trasserre melius. Proxima his bulboꝝ natura: quos Cato in primis serendos praecipit: celebrans megaricos. Verum nobilissima est scylla: q̄q; medicamini nata acetog; exacuendo. Nec ulli amplitudo maior: sicut nec uis asperior. Duo genera medicae: masculus albis foliis. foemina nigris. Et tertium genus est cibus gratum. Epimenidium uocatur: angustius folio: ac minus aspero. Seminis plurimū omnibus. Celerius tamen pueniunt sata bulbis circa latera natis. Et ut crescant: folia quae sunt in his ampla: deflexa circa obruuntur. Ita succū omnem in se trahunt capita. Spōte nascūtur copiosissime in balariibus ebusq; insulis: ac per hispanias. Vnum de iis uolumē cōdit Pythagoras philosophus: colligens medicas uires: quas pximo reddemus libro. Reliqua bulborum genera differuat colore: magnitudine: sua uitate. Quippe cum quidā crudi mandantur: ut in cherroneso taurica. Post hos i africa nati maxime laudant. Mox apuli: Gñā graeci haec fecere Bulbinen: sitaniō: pithyon: acrocotion: aeglops: isorynchiō. In hoc mirum: imas eius radices crescere hyeme. Verno autem cū apparuerit uiola: minui: ac contrahitur: deinde bulbū pingue. scere. Est inter genera quod in aegypto aron uocant: scylla proximum amplitudine: foliis lapaticae: caule recto: dum cubitorū baculi crassitudine: radice mollioris naturae: quae edatur & cruda: Effodiuntur bulbi ante uer. At deteriores illico sunt: si fundūt. Signum maturitatis: folia ina rescentia ab imo. Vetusiores improbant. Item paruos & longos. Contra rubicundis rotundioribusq; laus & grandissimis. Amaritudo plerisq; in uertice est. Media eorum dulcia. Bulbos nō nasci nisi ex semine priores tradiderunt. Sed & in praenestinis campis sponte nascuntur: ac sine modo: etiam in remorum aruis.

De hortensiu herbae radicebus: foliis: floribus: coloribus. CA. VI.

Ortēsbibus oibus fere singulae radices: ut raphano: beta: apio: maluae. Amplissima ac lapato: ut q̄ descēdat ad tria cubita. Siluestri minores: tumidae. Effossa quoq; diu uiuit. Quibusdā tñ capillatae: ut apio: maluae. Quibusdā surculosae: ut ocimo. Aliis canosae: ut beta: aut magis etiam nū troco. Aliquibus ex cortice: & carne cōstant: ut raphano & rapis. Quorū dā geniculatae sunt: ut graminis. Quae rectā nō hnt radicē: statim plurimis nituntur capillamentis: ut atriplex & blitū. Scylla autē: & bulbi: & cepe: & allii nō nisi i rectū radicanur. Sponte nascentiū quaedā numerosiora sunt radice q̄ folio: ut. Alpalax: perdicū: cro-

uel calax
ul' pdioctū

tum. Florent uero cum fraxino serpillum: ambrotonum: napi: raphanum: menta: ruta: & cetera q
 de deflorescunt cum coepere. Ocimum autem particulatum: & ab imo incipit. Qua de causa diuissime flo
 ret. Hoc & in heliotropio herba euenit. Flos alius candidus alius luteus: alius purpureus. Folia ca
 dunt a cacuminibus origano: inula: & aliqui ruta: iniuria laesa. Maxime cocca sunt cepegetio.
 Allium: cepaeque inter deos iureturado habet aegyptus. Cepe graecis apud graecos sarda: famothracia: haliode
 na: setania: hie schista: Aiscalonia ab oppido iudaea notata. Oibus est odor lachrymosus & praecipue
 cyprius: minime graecus. Oibus corpus tutum pinguidis eae chartilagine. E cunctis setania mini
 ma: excepta tusculana. sed dulcis schista autem: & aiscalonia condunt. Schista hyeme cum coma sua rel
 quunt. Vere folia detrahunt: & alia subnascunt iisdem diuisuris unde & nomen. Hoc exemplo reliqua
 quoque generibus detrahi iubentur in capita crescant: potiusque in semetipsa. Aiscaloniaque propria na
 tura. Etenim uelut steriles sunt ab radice: & ob id semine feri illas non deponi iussere graeci. Prae
 rea serius circa uerum cum germinant transferri. Ita crasse scire. Et tunc perare: proteriti tempore penititudo.
 Festinandum autem in his est: quoniam natura celeriter putrescunt si deponantur: & caule amittunt: & semine
 ipsae euanescent. Est & colorum differentia. Samo enim & sardibus candidissima: prouenit. Sit
 in honore & cretica: de quibus dubitatur an eadem sint: quae aiscalonia: quoniam satis capita cras
 scunt: depositis caules & semina. Distant sapore tantum dulci. Apud nos duo genera. Vnum
 condimentarium: quod illi getion: nostri pallacanum uocant. seritur mensibus martio: aprilima
 io. Alterum capitatum aequo ab aequinoctio autumnum uel fauonio. Genera eius austeritatis ordi
 ne: africana: gallica: tusculana: amiterina. Optima autem quae rotundissima. Item rustica acriter
 candida: sicca quae uiridis: & cruda quae cocta: sicca quae condita: seritur amiterina frigidis & humidis
 locis: & sola alii modo capite: reliquae semine. Proximaque aestate nullum semen emittunt: sed ca
 pit tantum: quod inarescit. Sequenti autem anno permutata ratione semen gignitur. Caput ip
 sum corrumpitur. Ergo omnibus annis separatim semen cepe caula seritur. Separatim cepe sem
 nis: seruantur autem optime in paleis. Getium pene sine capite est: ceruicis tantum longae: & ideo
 totum in fronde: saepiusque ressecatur: ut porrum. Ideo & illud serunt: non deponunt. Caetero ce
 pas ter fosso solo feri iubent: extirpatis radicibus herbarum. In iugera denas libras. Intermissi
 satueriam: quoniam melius proueniat. Runcari praeterea: & sarriri: si non saepius: quater. Aiscalonia me
 se februario serunt nostri. Semen cepae nigrescere incipiens antequam marcescat metunt. Et de por
 ro in hanc cognationem dici conuenit: praesertim cum sectiuo nuper auctoritatem dederit pri
 ceptis Nero: uocis gratia ex oleo aestatis mensium omnibus diebus. Nihilque aliud ac ne pane quidem
 uescendo. Seritur semine ab aequinoctio autumnum si sectiuum facere libuerit densius. In eadem
 area secatur donec deficiat: stercoreaturque semper: si nutrit in capita antequam secescunt: increuerit in
 alia area transferat: summis foliis leniter recisis ante medullam & capitibus retractis tumis ut ex
 tremis: Antiqui silice uel tegula subiecta capita dilatabant. Hoc item de bulbis. Nunc sarcocolla leuiter
 conuelluntur radices: ut delumbatae alant: neque distrahant. Insigneque cum simo latoque solo gaudeat: ri
 gua odit: & tamen proprietate quadam soli constat. Laudatissimum in aegypto: mox orchideaeque ari
 rizae. Sectiuum duo genera. Hoc herbaceum folio incisuris eius euidentibus: quo utuntur medicamentarii.
 Alterque genus suauioris folii rotundiorisque: incisuris leuioribus. Fama est Melae equestri: ordinis
 reum ex percuratiode a Tiberio principe accersitum in summa desperatiode succo porri ad trium dena
 riorum argenteorum pondus austo: coeque expirasse sine cruciatu. Ampliore modum negat portum
 esse. Allium ad multa uariis praecipue medicamenta potest credi. Tenuissimum & quae separatim uestitur
 uersum uelatur membranis: mox pluribus coagmenta nucleis: & iis separatim uestitur. Asperi sape
 ris: & quo plures nucleis fuerit: hoc est asperius. Tedium huic quoque halitu: ut cepis: nullum in
 coctis. Generum differentia in tempore. Praecox maturescit. lx. diebus: tum in magnitudine. Vl
 picum quoque in hoc genere graeci appellauerunt allium cyprium: alii antiscordum: praecipue atri
 cae celebratum inter pulmentaria uariis grandius alio trito in oleo & aceto mirum quantum inere
 feat spuma. Quidam & allium ulpicum in plano feri uetant: castellarumque grumulis imponi di
 stantibus inter se pedes ternos. Inter grana quattuor digiti interesse debent: simul atque ma
 lia eruperint sarriri. Grandescunt quo saepius sarriuntur. Maturescitium caules depressi in terra
 obruantur ita cauetur ne in frondem luxurent. In frigidis utilius uere feri quae autumno. Caetero
 ut odore careant omnia haec iubentur feri: cum luna sub terra sit: colligi cum in coctu. Sine iis Me
 nander e graecis auctor est: allium edentibus: si radicem betae in pruna tostam superederint: odo
 rem extingui. Sunt qui & allium: & ulpicon inter compitalia ac saturnalia feri aptissime putent.
 Allium & semine prouenit sed tarde. Primo enim anno porri crassitudine capite efficitur: sequit

Handwritten marginal note in the top left corner.

Handwritten marginal note on the left side.

ul' calibus & semine

Handwritten marginal note on the left side.

Handwritten marginal note on the left side.

nel aphroscordon

Handwritten marginal note on the left side.

uel opalia

ni diuiditur: tertio cōsumatur. Pulchriusq; existimatur tale. A quibusdam in semē exte ueratur. Sed in ortu caulis satioris gratia: ut caput ualidius fiat. Quod si diucius aliū cepes in ueterari libeat: q̄ salia tepida capita intīgēda sunt. Ita diuturniora fient: melioraq; usur: sed i satū sterilia. Alii contēti sunt primo super prunas suspendisse: abunde q; ita profici arbitrantur: ne germinēt. Quod facere aliū cepamq; extra terrā quoq; certum est: & cauliculo acō euanescere. Aliqui & aliū palea optime seruari putant. Allium est & in aruis sponte nascens: aliū hoc uocant: quod aduersus i probitatem alitum depascentium semina: cōstitum: ne renasci possit: abicitur: statimq; quae deuorauerit aues stupentes manu capiuntur: & si paulum cōmorauerit resopita: Est & silue stre quod urfina uocant: odore molli: capite pretenus: folijs grādibus.

Quoto die quaeq; herbae nascuntur: & quo modo quaeq; formantur: uel digerantur: & quorum singula genera: & quorū plura.

CA. VII.

In orto: satōq; celerrime nascuntur ocimū: blitū: napus: eruca. tertio enim die erumpūt: anetū quarto: lactuca q̄nto: raphanus: sexto: cucumis & cucurbita septimo: prior cucumis: nasturtium ac sinapi q̄nto: beta: astate sexto: thyme decimo: atriplex octauo: cepe. xix. aut. xx. getium. x. aut. xii. Contumacius coriandrum. Cunila quidē & organū post. xxx. diem Omnium difficillime apium. lx. enim die cū celerrime. l. maiore ex parte emergit. Aliquid & feminū aetas cōfert: quoniam recētia maturius gignuntur. In portō: getio: cucumer: cucurbita. Ex uetere aut celerrius pueniunt apium: beta: cardamū: cunila: organum: coriadrū. Mitum in betae semine: nō enim tota eo anno gignitur: sed aliqd sequente: aliquid tertio. Itaq; ex copia feminis modice nascit. Quaedā anno tantū suo pariunt: quaedā sepius: sicut apium: porrū: getiū. Hęc. n. semel sata pluribus annis restibili fertilitate pueniunt. Semina plurimis rotunda: aliq̄bus oblonga: paucis foliacea & lata: ut atriplici. Quibusdā angusta: & canaliculata: ut cumino. Differūt & colore: nigro candidoq; itē duricie. Surculacea i folliculo sūt raphano: sinapi: rapo. Nudū semē apii: coriandri: aneti: foeniculi: cumini. Cortice obducta blitū: betae: atriplicis: ocimi. At lactucis in lanugine. Nihil ocimo fecundius. Cum maledictis ac probris ferendū prācipitū letius puenit. Satū etiā pascitur terra adacta cuminū: & qui ferunt prācā: ne exeat. Quae i cortice sunt difficillime mature scunt: maximeq; ocinū: & gyt. Sicant oia ac sunt fecunda. Vtriq; meliora nascūt: aceruatim sato semine: q̄ sparso. Ita certe porrum & allium ferunt in laciniis colliatum. Apium etiā paxillo cauerna facta ac fimo ingesto. Nascunt aut oia aut semine aut auulsiōe. Quaedā semie & surculo: ut ruta: organū. Ocimū p̄cidūt. n. & hoc cū puenit ad palmæ altitudinē. Quaedā & radice & semine: ut cepa: aliū: bulbi: & si quoz; radice annuiferoz; relinquūt. Eorū uero quae a radice nascūtur: radix diuturna: & fruticosa ē: ut bulbi: getiū: scyllae. Frucāt alia & nō capite: ut apium: & beta. Caule reciso fere quidē oia regerminat: exceptis quae nō scabrum caule habent. Est in usu uero ocimū: raphanus: lactuca. Hanc etiam suauiore putant a regerminatione. Raphanus utiq; iucūdiōr detractis folijs anteq̄ decaulescat. Hoc & i rapis. Nā & eadē direptis folijs cooperta terra cresunt: duratq; in aestate. Singula genera sunt ocimo: lapato: blito: nasturtio: eruce. atriplici: coriandro aneto. Hęc. n. ubiq; eadem sunt: neq; aliud alio melius usq;. Rutam furtiuam tantū prouenire fertilius putant: sicut apes furtiuas pessime. Nascunt etiam nū sata: mentastrem: nepeta: intubū: pulegium. Contra plura genera sunt eorum quae diximus: dicemusq; in primis de apio.

uel pauif
ut iarefcūt

Natura & ḡna & historiae ad cōdimēta in orto satāq; rege. xxxvi.

CA. VIII.

Enim quod sponte in humidis nascitur: helioselelinū uocatur uno folio: nec hirsutū. Rursum in siccis h̄pposelelinū: pluribus folijs: simile heleselino. Tertium est ortoselelinū: cicurte folijs: radice tenui: semine aneti: minuiore tamen. Est autem sariius d̄ria in folio denso crispō: aut rariore & leuiore. Item caule tenuiore ac crassiore. Et caulis aliorum candidus est: aliorum purpureus: aliq; uariis. Lactuce gr̄ci tr̄a fecere genera. Vnum latū: caulis: adeo ut hostiola olitoria ex its factitari p̄diderint. Folium his paulo maius herbaceo & angustissimū: ut alibi consumpto incremento alteq; rotundi caulis. Tertium sessile: quod lacoion uocant. Alii coloris & temporis satus genera discreuerē. Esse enim nigras: quae semen mēse ianuario feratur: albas quarū martio: rubentes quarū aprili. At oium earum plātas post binos menses differri. Diligentiores plura genera faciunt: purpureas: crispas: cappadocas: gr̄cas. Longiora his folia caulesq; lati. Præterea longi & angusti intubis similes. Pessimum autem genus cū exprobratione amaritudinis appellauerit picrida. Est etiam nū alia distinctio atrae: q̄ meconis uocatur a copia lactis saporiferi: quāq; oēs somnū parere credant. Apud antiquos italica hoc solū

uel urceola

r. iiii

genus earum fuit: & ideo lactuca nomen adeptæ. Purpuream maxime radicis cecilianâ uocant. Rotundam uero ac minimæ radicis: latis foliis astyrida. Quidamq; eunuchion: quoniâ hæc maxime refragetur ueneri. Est quidem natura oibus refrigeratrix: & ideo æstate gratæ a stomacho fastidium auferunt. cibiq; appetentiam faciunt. Diuus certe Augustus lactuca cõseruatus in ægri tudine fertur prudentia Musæ medici: cû priores eam ob religionem minime cõmanducaret: in tantum recepta cõmendatione: ut seruari etiâ in alienos menses eas oxymelite repertum sit. Sanguinem quoq; augere creduntur. Est etiamnum q; uocat caprina lactuca: de qua dicemus inter medicas. Et ecce cum maxime coepit irrepere satius admodû probata: quæ cilicia uocatur: folio cappadocæ nisi crispum latiusq; esset. Nec ex eodem genere possunt dici: neq; ex alio intubi hyemis impatientiores: uirg; præferentes: sed caule non minus grati. Serunt uero plâ tæ eorum: ultimo uere transferuntur. Est & eraticû intubum: quod in ægypto cichoriû uocant. De quo plura alias. Inuentum omnes thyrifos uel folia lactucag; prorogare urceis conditos: ac recentes in patinis coquere. Seruntur lactucæ anno toto læris: & irriguis: stercoreatig; binis men sibus inter semê plantâq; & maturitatem. Legittimum trî a bruma semen iacere: plantâ in fauonio transferre. Aut semen fauonio: plantam æquinoctio uerno. Albæ maxime hyemê tolerant. Humore oia ortensia gaudent & stercore: præcipue lactucæ: & magis intubi. Seri etiam radices illitas simo interest: & repleti ablaqueatas humo. Quidâ & aliter amplitudinem augent: rectis cum ad semipedem excreuerint: simoq; suillo receti illitis. Candorê uero putant contingere: si dûtaxat: quæ sunt seminis albi: si harena de littore a primo incremento congeratur in medias atq; in crescentia folia cõtra ipsas religuntur. Beta hortensiorum sciuissima est. Eius quoq; a colo re duo genera graeci faciunt: nigrâ & candidâ: quâ præferunt: peissimî feminis: appellatq; scilicet candoris sane discrimine præferentes ut lactucâ. Nostri betæ genera faciunt uernunâ & autina lea: temporibus satius: quâq; & iunio seratur. Transferuntur autê in plâta hæ quoq; & obliqui si mo radices suas: lociq; similiter madidû amant. Vfus iis & cum lente ac faba. Idêq; qui oleris & præcipuus: ut lenitas: excites acrimonia sinapis. Medici innocentiore q; olus esse iudicauerunt. Quâ obrem appositas non nemini: degustare etiâ religio est: utq; ualidis potius in cibo sint. Gemina iis natura & oleris & capite ipso exiliëtis bulbi. Spês summa in latitudine. Ea cõtingit ut in lactu cis: cû coeperint colorê trahere imposito leui pondere. Neque alit hortensioq; latitudo maior. In binos pedes aliquando se pandunt: multum & soli natura cõferente eis. Et in circelensi agro anti plissime proueniunt. Sunt qui betas punico malo florente optime seri existiment: transferri autê cum quinque folioq; esse coeperint. Mira differentia: si uera est: candidis solui alio: modice ni gris inhiberi. Et cum brassica corumpatur in dolio uini sapor: odorê betæ foliis demeris resti tui. Olus caulesq;: quibus nunc principatus hortog; apud graecos in honore fuisse non repio. Sed Cato brassicæ miras canit laudes: quas i medendi loco redemus. Gria eius facit tria. Vnam extentis foliis: caule magno. Alteram crispo folio: quam apianâ uocat. Tertiam minutis caulibus lenem tenerâ minimeque probat. Brassica toto ânno seritur: qm̄ & toto secatur. Vtilissime tamê ab æquinoctio autumnû. Transferitur: cum quinque foliorum est. Cimas a prima sectione sicut proximo uere. Hic est quidam ipsorum caulium delicatior teneriorque cauliculus Apiti luxu ria. Et per eum Druso Cæsari fastiditus non sine castigatione Tiberii patris. Post cimam ex radê brassica cõtingit æstiu autûnaleq; que cauliculi: mox hyberni: iterumque cimæ: nullo aque gñe multifero donec sua fertilitate cõsumat. Tertiâ circa solsticiû: ex q; si humidior locus est: ætate: siccor autûno plâtaf. Humor simusq; si defuere: maior saporis gria ẽ. Si abudauerit: lætior fertili tas. Fimum asininû maxime cõuenit. Est hæc quoq; res inter opa ganeæ. Quapp nō pigebit ut bosius psequi. Præcipuus fit caulis sapore ac magnitudine: Primû oium si repastinato seras: dein si terrâ fugientes cauliculos secesta terraq; pceritate luxuriosa attollêtes se exaggerado aliâ accu molês ita: ne plus q; cacumê emineat. Tritianû hoc genus uocat: bis cõputabili spendio redioq;. Cætera gria cõplura sunt. Cumanû: sessile: folio capite patulû. Aricinû altitudine nō excellit: fo lio nûerosius q; tenuius. Hoc utilissimû existimat: qa sub oibus fere foliis fruticat cauliculis pe culiaribus. Põpeianû pcerius caule ab radice tenui intra folia crassescit. Rariora hæc: angustio raq; sed teneritas in dote fit. Frigora nō tollerat. Quibus ẽt alunt brutianû: pgrâdes foliis: caule tenues: sapore acuti. Sabellico usq; i admirationê crispa sunt folia: quoq; crassitudo caule ipsum extenuat: sed dulcissimi peribent ex oibus. Nupet subiere lacuturres ex cõualle aricina: ubi quõ dam fuit lacus turrisq;: quæ remanet: capite prægrandes: folio inumeri. Alii in ortem potrecti. Alii in latitudine torosi. Nec plus ullis capitis post tricianû: cui pedale aliquado cõspicit. Et ci

ma nullis ferior. Cuiusmodi autem generi pruinæ plurimum suscipit: Et nisi obliquo uulnere defendatur medulla plurimum nocet. Semini destinati non seccatur. Est etiam sua gratia nonnunquam plantæ habitu excellentibus. Halmyridia uocant: quoniam nisi in maritimis non pueniunt. Navigatione quoque longinqua uirides asseruantur: si statim dissecti: ita ne humum attingant: in cados olei quæ proxime siccatos: obturatosque condantur omni spiritu excludo. Sunt qui plantam in transferendo alga subdita pediculo nitro ut trito: quod tribus digitis capiatur: celestiores ad maturitatem fieri putent. Sunt qui semen trifolii nitroque sili tritum aspergant foliis. Nitrum est in coquendo uiriditatem custodit. Aut apiciana coctura oleo ac sale priusquam coquantur: maceratis. Est inter herbas genus inferendi præcisus germinibus caulibus: & in medullam semine ex aliis addito. Hoc & in cucumere siluestri. Necnon olus quoque siluestre est trium foliorum. Diu lulii carnibus præcipue iocis militaribus celebratum. Alternis quippe uerbis exprobrauere lapiana se uixisse apud dymrachium præmiorum parsimoniam cauillantes: Est autem id cima siluestris. Omnium hortensiorum laudatissima cura asparagis. De origine eorum in siluestribus curis habunde dictum: & quomodo eos iuberet Cato in harundinetis feri. Est & aliud genus incolitius: asparago mitius comuda passim etiam in montibus nascens: refertis superioris germaniæ campis: non in scito Tyberis. Cæsar is dicto: herbam ibi quandam nasci simillimam asparago. Nam quod in neside campaniæ insula sponte nascitur: longe optimum existimatur. Hortensium serit spongis. Est enim plurimæ radices: altissimeque germinat. Viret thyrso primū emicante. Qui caulem educens tempore ipso quo fastigatus est: in toros stringitur. Potest & semine feri. Nihil diligentius comprehendit Cato. Nouissimumque libri est: ut appareat repentinam ac nouitiam uiro curam fuisse. Locum subigi iubet humidum: aut crassum. Semipedali undique intervallo serit: ne calces. Præterea ad lineam grana bina aut tercia paxillo dimitti. Videlicet semine tum tantum ferebantur. Id fieri secundum æquinoctium uernum. Stercore satiari. Crebro purgari. Caueri ne cum herbis euellantur asparagi. Primo anno stramento ab hyeme protegi. Vere aperiri: sarriri: rancari. Tertio incendi uerno. Quo maturus incensus est: hoc melius prouenit. Itaque harundinetis maxime conuenit quæ festinant incendi. Sarriri iubet idem non antequam asparagus natus fuerit: ne in sarriendo radices uentur. Ex eo uel in asparagum ab radice. Nam si defringatur: stipes cæret: & intermori. Velli donec in semen eat. Id autem mature scete ad uerit: incendique: ac rursus cum apparuerint asparagi sarriri ac stercoreari. Ac post annos nouem cum iam uetus sit: digeri subacto solo stercoreatoque. Tum spongis serit singulorum pedum intervallo. Quin & ouillo fimo noiatum uti: quoniam aliud herbas cæret: nec quicquam postea tantum utilius apparuit: nisi quæ circa idus februarii defosso semine acruatis partuulis scrobibus ferunt: plurimumque maceratum fimo. Dein nexis inter se radicibus spongias factas post æquinoctium autumni disponunt pedalibus interuallis: fertilitate in denos annos durante. Nullum gratius his solum quæ rauennatum. Hortogæ indicauimus corrudam. Hanc intelligimus siluestrem asparagum: quæ graeci oeminum: aut myacanthon uocant aliis uel nominibus. Inuenio nasci & arietis cornibus tuis atque defossis: Poterant uideri dicta omnia: quæ in precio sunt: nisi restaret res maximæ ætatis sine pudore dicenda. Certum est quippe carduos apud chartaginem magnam cordubamque præcipue sestertia sena milia e paruis his reddere: quoniam portenta quoque terrarum in ganeam uertimus. Etiam ea quæ refugiant quadrupedes conscia. Carduos ergo duobus modis ferunt autumno: planta & semine ante nonas martias. Plantæque quæ ex eo disponuntur ante idus nouembrii aut in locis frigidis circa fauoniam. Stercorantur etiam si diis placet: laetiusque proueniunt condunturque aceto melle diluto lasseriis addita radice & cumini: ne quis dies sine carduo sit: cætera in transcurso dici possunt. Ocimum parilibus optime serit ferunt. Quidam & autumno: uentem cum hyeme seratur: aceto semen perfundi. Eruca quoque & nasturtium: uel æstate uel hyeme facillime nascuntur. Eruca præcipue frigorum contemptrix diuersæ est quæ lactuca natura. Conciatrix ueneris. Idcirco iungitur illi fere in cibis: ut nimio frigori par feruor immixtus temperamentum æquet. Nasturtium nomen accepit a narium tormeto. Et inde uigoris significatio puerbio id uocabulum usurpauit: ueluti torporis excitatis. In arabia miræ amplitudis dicitur gigni. Ruta quoque serit fauonio & ab ægnoctio autumni: odit hyemem & huius ac simum. Apricis gaudet & ficcis: terra quæ maxime laterita. Ciere uult nutrir. Hic & semi miscet: ut careat erucis. Aucto ritas est peculiaris apud antiquos ei fuit. Inuenio multum rutatum populo datu a Cornelio Cethego in cõsultu collega. Quæ Fla. comitis pactis. Amicitia est ei & cum fico in terris ut nusquam latior pueniat quæ sub hac arbore. Serit & surculo melius in perforata sabâ. Idemque succo nutrit comprehendendo surculum. Serit & a seipâ. Nancq; incuruato cacumine alicuius rami cum attingerit terram: statim radicitur. Ea

uel etiam
si displicet

uel ocimū

dē & in occino natura: nisi q̄ difficiliter crescit. Sed durata rucā: n̄ sine difficultate pueniētibz
 ulceribus: ni munitis manibus id fiat: oleoue defensis. Conciduntur autem & eius folia: seruan-
 turq; fasciculis. Ab æquinoctio uerno seritur apium: semē paulum ī pila pulsato. Crispus sic po-
 rat fieri: aut si satū calcetur cylindro: pedibusue. Propriū etiā: colorē mutat. Honos ipsi in actua
 coronare uictores sacri certaminis nemēz. Eodem tempore seritur menta planta: uel si nondum
 germiat: spōgia: minus hęc humidō gaudēt. Aestate uiret. Hyeme flauescit. Genus eius siluestre
 mentastrum est. Et hoc propagatur ut uitis: uel si inuersi rami serantur. Menræ nomen suauitas
 odoris apud græcos mutauit: cum alioquin mintha uocaretur. Vnde ueteres nostri nomen de-
 clinauerunt. Grato menta mensās odore percurrit: in rusticis dapibus. Semel facta diuina ætate
 durat. Congruit pulegio cuius natura in carnariis resfiorescens sapius dicta est. Hęc quoq; serua-
 tur simili genere: mentā dico pulegiumq; & nepitam. Condimentoz tñ omnīzq; fastidiis cymi-
 num amicissimū. Nascit̄ in summa tellure uix hærens: & in sublime tendens. In putribz & calidi-
 dis maxie locis: medio serendū uere. Altege eius gēus siluestre: quod rusticū uocāt: alii thebaicū:
 si tritum ex aquā potetur: in dolore stomachi prodest. In carpentania nostri orbis maxime lau-
 datur. Alioquin æthiopico africaq; palma est. Quidam huic ægyptium præferūt. Sed præcipue
 olusatrum miræ naturæ est. Hippoelinum græci uocāt: alii smyrium. E lachryma caudicis sui
 nascitur. Seritur & radice. Succum eius qui colligunt murræ saporem habere dicunt. Auc̄torq; ē
 Theophrastus murrā facta natum. Hippoelinum ueteres præceperant in locis incultis: lapide oleū
 iuxta maceriam seri. Nunc & repastinato seritur: & a fauonio post æquinoctiū autumnū. Quip-
 pe cum capparīs quoq; seratur sicis maxime: area in defosso caustar: ipisq; undiq; circūstrōctis
 lapide: alias euagatur per agros: & cogit solum sterile scere. Floret æstate. Viret usq; ad uersilitatē
 occasum. Sabulosus familiarissimū. Vitiā eius quod trans maria nascitur: diximus inter peregrini
 nos fructices. Peregrinum: & careum gentis suæ nomine appellatum: culinis principale. In quocū-
 q; terra seri uult ratione eadē q̄ olusatrum. Laudatissimū tamen in caria: proximum phrygia.
 Ligusticum siluestre est: in liguriæ suæ mōtibz seritur. Vbiq; suauis satium: sed sine uinibus.
 Panacem aliqui uocant. Crateias apud græcos cunilam bubulam eo nomine appellat. Ceteri se-
 re cunizamīdem: cunilaginem. Thymbam uero quæ sit cunila. Hęc apud nos habet uocabulū
 & aliud satureia dicta in condimentario genere. Seritur mensē februario: origano æmula. Nūq;
 utrunque additur: quippe similis effectus. Sed cunila ægyptium origanū tātum præfertur. Pere-
 grinum fuit & lepidium. Seritur a fauonio. Dein cum fructauerit: iuxta terram p̄ciditur. Tōc
 runcatur: stercoreaturque. Per biennium hęc. Postea iisdem fructibus utuntur: si nō seuitia hye-
 mis igrat: quando impatientissimū est frigorū. Exit & in cubitalem altitudinem: foliis lau-
 rinis: sed mollioribus. Vt usq; eius non sine lacte. Gyt pistrinis: anisum: & anetum culinis & medicis
 nascuntur. Sagapenum & ipsam in hortis quidem: sed medicinæ tantum. Sunt quædam comitā-
 tia aliorum satius: ut papauer: nāq; cum brassica seritur. Ac portulaca & eruca cum lactuca. Pa-
 paueris satui tria genera. Candidū: cuius semen tostum in secunda mensa cum mella apud anti-
 quos edebatur. Hoc & panis rustici crustæ inspergitur: ad fuso oīo in hærens. Vbi inferiorē cru-
 stam apio: gytq; cereali sapore condiunt. Alterum gēus papaueris nigrum: cuius scapo incofo la-
 cteus succus exprimitur. Tertium gēus rhœam uocant græci: id nostri erraticum. Sponte quide-
 m: sed in aruis: cum hordeo maxime nascitur: erucæ simile: cubitali altitudine: flore ruffo: & p-
 tinus deciduo: unde & nomen a græcis accepit. De reliquis generibus papaueris (sponte nascen-
 tis) docebimus in medicinæ loco. Fuisse autem in honore apud romanos semper indicio est. Tar-
 gnus Superbus: qui legatis a filo missis decutiendo papauera in orto altissima sanguinarium il-
 lud responsum. hac facti ambage reddidit. Rursus alio comitatu æquinoctio autumnū seruntur
 coriandrum: anetum: atriplex: malua: lapaçi: cerepolon: quod pæderota græci uocant. Et acerni-
 mum sapore: ignei effectus ac saluberrimum corpori sinapi nulla cultura: melius tamē planta re-
 lata. Quin e diuerso uix est satō semel eo liberare locum: quoniam semen cadens protinus uiret.
 Vtus eius etiam pro pulmentario in patellis decocto citra intellectum acrimoniæ. Coquuntur
 & folia sicut reliquorum oleorum. Sunt autem trium generum: Vnum gracile: alterum napi fo-
 liis simile: tertium erucæ. Semen optimum ægyptium. Athenienses napi appellauerunt: alii taphi:
 alii saurion. Serpyllo & sisymbrio montes pleriq; scateant: sicut thracia: ut ea quæ deserunt ex his
 auulsos ramos serunt. Item sicione ex suis montibus: & athenis: & hymeto. Simili modo & sisym-
 brium serunt. Letissimum nascitur in puteorum parietibus: & circa piscinas & stagna.

De foeniculo & canabe. CA. IX.

Handwritten notes in the left margin, including 'C. Plinius', 'M. T. C.', and other illegible scribbles.

uel serpyllū

uel ex

Reliqua sunt ferulacei generis ceu sceniculum: aguibus (ut diximus) gratissimū: ad cōdiēda plurima cū inaruerit. Etq; p̄quā similis thapsia: de qua diximus inter externos frutices. Deinde utilissima funibus canabis: ferit a fouonio. Quo dēior ē: eq; tenerior. Semen eius cum est maturum ab æquinoctio autūni defringitur: & sole aut uēro aut fumo siccat. Ipsa canabis uellitur post uindemiam: ac lucubrationibus decorticata purgatur. Optima alabandica: plagaz præcipue uibus. Tria ibi eius genera. Improbatur cortici p̄ximum: aut medullæ. Laudatissimum est e medio: quæ mēsa uocatur. Secunda milia. Quod ad proceritatem quidem attinet: rosea agri fabini arborum altitudinē æquat. Ferulæ duo genera in peregrinis fruticibus diximus. Semen eius in italia cibus est. Conditur quippe duratq; in urceis uel anni spatio. Duo ea genera. Caules & racemi. Corymbia hanc uocat: corymbosque quos cōdiūt.

De morbis hortoz: & remedia circa fornicas: & rucas: & culices. CA. X.

Morbos hortensia quoq; sentiūt: sicut reliqua terræ fata. Nāq; & ocimū se necat: degeratq; rite in serpillum: & silymbriū i calaminthā. Et ex semie brassicæ ueteris rape fiunt: atq; iuicē. Ene cal cyminū ab imo dorso nisi repurge. Est at unicuale: radice bulbo simili: non nisi in solo gracili nascēs. Alias priuatim cymini morbus scabies. Et ocimum sub canis ortu palefcit. Oīa uero accessu mulieris menstrualis flauescūt. Bestiolaz quoque genera innascūt. Napis cufices: rhaphano. erucæ: & uermiculi. Item lactucæ & oleri. Viris que hoc amplius limaces & cochleæ. Porro uero priuatim animalia: quæ facillime stercore intercepto capiunt condentia in id se. Ferro quoque non expedire tangi rutam: cunilam: mentam: ocimum: aut erit Sabinus Tyro in libro cepuricon: quem Mœccenari dicauit. Item contra formicas non minimū hortorum exitium: si non sint rigui: remedium monstrauit. Limo marino: aut cinere obturatis earum foraminibus. Sed efficacissime heliotropio herba necantur. Quidam & aquam diluto latere crudo inimicam eis putant. Naporum medicinz sunt: filiquas una serificut olez: cior. Arcet enim erucas. Quæ si omisso iam nascē sint: remedium absinthii succo decocti in p̄fus & sedi: quam aizoum uocant. Genus hoc herbe diximus. Semen olerum si succo eius madefactum seratur: olera nulli animalū obnoxia futura tradunt. In totum uero nec erucas si palo imponantur in hortis ossa capitis ex equino genere scemina duntaxat. Aduersus erucas & cancrum fluuatilem in medio horto suspensum auxiliari narrant. Sunt qui sanguineis uirgis tātant ea: quæ nolunt his obnoxia esse. In festant & culices hortos riguos præcipue: si sunt arbuscule aliqua. Hi galbano accenso fugantur.

Que magis sint fortia uel minus: & quibus salz aquæ p̄sent. CA. XI.

Nam quod ad permutationem seminum atinet: quibusdam ex iis firmitas maior est: ut coriandro betæ: porro: nasturtio: sinapi: erucæ: cunilæ: & fere acribus. Infirmiora autem sunt a triplici: ocimo: cucurbitæ: cucumī: & æstius omnia hybernis magis durat: minime autem getium. Sed ex iis: quæ sunt fortissima: nullum ultra quadrimum utile est duntaxat ferēdo. Cunilis & ultra tempestiua sunt. Peculiaris medicina rhaphano: betæ: rutæ: cunilæ: in salis aquis quæ plurimum suauitati & fertilitati conferunt. Cæteris dulciū aquarum rigua profunt. Vnissimæ ex iis quæ frigidissima: & quæ potu suauissima. Minus utiles e stagno & quas elices inducunt: quoniam herbarum semina inuehant. Præcipue tamen imbres alunt. Nam & bestiolæ innascentes necantur.

Rō rigadoz: hortoz: & q̄ trāslata meliora fiāt: & de succis hortensioz: & saporibus. CA. XII.

Is horz rigandi: matutina: atque uesperat: ne inferuescat aqua sole. Ocimo tantum & meridiana etiam. Satum celerrime erumpere putant inter initia feruenti aqua aspersum. Omnia autem translata meliora: grandioraque fiunt: maxime porri: napique. In translatione & medicina est: desinūtque sentire iniurias: ut gentiū: portum: rhaphanis apium: lactucæ: rapa: cucumīs. Omnia aut siluestria fere sunt: & foliis minora: & caulibus: succo acriora: sicut cunila: origanū: ruta. Solūmō ex oibus lapatū siluestre melius. Hoc insatiū romex uocat: nasciturque fortissimū. Tradit semel satū durare: nec unq̄ uitari terra maxie iuxta aquā. Vius etus cū p̄sana tantū in cibus leuiorem gratioremque saporem præstat. Siluestre ad multa medicamenta utile est. Adeoz nihil omisit cura: ut carmine quoque comprehensum repperim: in fabis caprini fimi singulis cauatis: si porri: erucæ: lactucæ: apii: intobi: nasturtii semina iclusa ferēt: mire puenire. Quæ sūt siluestria eadē i satuis: ficciora itelligūt: & acutiora. Nāq; & succoz saporū: dicēda d̄ria est: uel maior in iis q̄ pomis. Sūt aut acres cunilæ: origani: nasturtii: sinapis. Amari absinthii: centaureæ. Aquatiles cucumeris: cucurbitæ: lactucæ: Acuti tātum cunilæ. Acu-

uel fanis

uel tam

ti & odorati apii: aneti: foeniculi. Salsus tantum e saporibus non nascitur: alioquin extra in pulueris modo: & circulis tantum aqua: ut intelligatur uana ceu plerūq; uitae persuasio. Piperis saporem reddit: magis etiam siliquastrum: ob id piperitidis nomine accepto. Libani odorem thuris: murra myrrhae. De panace abūde dictum est. Libanotis locis putridis & macris ac roscidis feritur semine: radicem nihil a thure differentem. Vius eius post aneti stomacho saluberrimus. Quidā eam nomine alio rosmarinū appellat. Et myrrineum olus feritur iisdem locis: Myrrhamq; radice respit. Eadem & siliquastrum satio. Reliqua a ceteris: & odore & sapore differunt: ut anetū. Tantaq; est diuersitas atq; uis: ut non solum aliud alio mutetur: sed etiam in totum auferatur. Apio eximi incoctis obsoniis aceto: in eodem cellario in facis odore uino grauem. Et haec tenus hortensia dicta sint ciborum gratia duntaxat. Maximū quidem opus in iisdē naturae rebus: qm̄ prouētus tantū adhuc summasq; quasdam tractauimus. Vera at̄ cuiusq; natura non nisi medico effectu praenosci potest: opus ingens occultumque diuinitatis: & quo nullum reperiri possit māius. Ne singulis id rebus contexeremus. iusta fecit ratio: cū ad alios mendendi desideria pertinerent: longius utriusq; dilationibus futuris si miscuissēmus. Nunc suis quoque partibus constabūt: poteruntq; a uolentibus iungi.

uel acetū

CAPITULUM PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XX. PROOEMIUM.

Maximū hīc opus naturae ordiemur: & cibos suos hōi narrabimus: fateriq; cogemus ignota esse p̄ q̄ uiuat. Nemo id parū ac modicū existimauerit noīum uilitate deceptus. Pax secū in his aut bellū natura dicit: odia amicitiaq; rege sordage: ac sensu carentiū. Et quo magis miremur: oīa ea hōium causa: quod graeci sympatū appellauere: quibus cuncta cōstant: ignes aquis restinguentibus: aquam sole deuorante: luna pariēte. Altero alterius iniuria deficiente sydere. Atq; ut a sublimioribus recedamus: ferrū ad se trahēte magnetē lapide: & allio rursus abigēte a sese. Adamātē opum gaudiū itragilem oī cetera ut inuictū: sanguine hircino rūpēte. Quaeq; alia si suos dicemus locis paria: uel maiora mira. Tātū uenta sit: a mutimic: sed a salutaribus ordiemur. Primūq; ab hortensibus.

uel si cū his

De cucumere siluestri: & elaterio.

Cucumis siluestre esse dixi: multo infra magnitudine satui. Ex eo fit medicamentū quod uocat elateriū: succo expresso e semie. Cuius cā nisi maturius incidas: semen erit lit oculozq; ēt periculo. Seruat aut̄ deceptus una nocte: postero die incidit hārdie. Semē quoq; cinere cōspicit ad coercēdā succi habūditiā. Qui expressus suscipit aqua caelesti: atque sublidet. Deinde in sole cogit in pastillos ad magnos mortaliū usus. Obcūntates & uitia oculozq; sanat: genarūque ulcera. Tradūt hoc succo tactis radicibus uitū nō attingit: uoss ab aibus. Radix aut̄ ex aceto cocta podagris illinif. Succo quoq; detūm dolori medef. Anida cū re fina ipetiginē & scabiē: quā p̄ora: & lichenas uocat. Parotidas: & p̄aos sanat. Et cicatricibus colorē reddit. Et folioze succus auribus surdis cū aceto insulaf. Elateriū tēpestiuū ē autūno. Nec ulū ex medicamētis longiore seuo durat. Incipit a trimatu. Siqs recētiore uti uelit: pastillos in nouo sicili igne lēto in aceto domet. Idq; melius quo uetustius erit. Quē iā ducentis annis feruūm esse auctor est Theoprastrus. Et usque ad quinquagesimū lucernazq; lumina extinguit. Hoc enim ueri experimētū est: si ad motū priusq; extinguat: sinillare sursum ac deorsum cogat. Pallidū ac leue herbaceo: ac scabro melius: ac leniter amag. Putant cōceptus ad alligato semie ad ianāsi terā nō attigerit. Partus uero si in arietis lana alligatū in scientis lumbis fuerit: ita ut p̄tinus ab ea extimat: & rapiat̄ extra domū ipsam. Cucumim qui magnificant: nasci sc̄cipuū in arabia: mox cyrenis. Alii in arcadia tradūt simile heliotropio. Cuius iter folia & rāos puenire magnitudine nactis iuglandis semē: ē aut̄ ad specie scorpionis cauda reflexa: sed cādilla. Aliqui ēt ab eo scorpionū cucumū uocat: efficacissimū cōtra scorpionū ictus: & semie: & elaterio: & ad purgandū utiq; aluo: & uosque. Modus portione uiriū ab dimidio obolo ad solidū. Copiosius necat: Sic & contra phthiriasin bibitur & hydropises: illitum. Anginas & arterias cum melle & oleo uetere sanat.

CA. II

Handwritten marginal notes in Latin script, including phrases like 'Cucumis siluestre', 'Cucumis', and 'Cucumis'.

De anguino cucumere: siue erratico: & de fatiuis: & de pepone. CA. II.

Vti hunc esse apud nos qui anguinus uocatur: ab aliis erraticus: arbitror. Quo decocto sparsa mores de eius medicina non attingunt. Idem podagris cum articuloꝝ morbis decoctum in aceto illinunt presentaneo remedio. Lumbos uero dolori semine sole siccato: dein trito. xxx. denarijs pōdere in hemina dato aqua. Sanat & huiores subitos illitum cum lacte mulierum. Purgat eas elaterium. Sed grauidis abortū facit. Spirituosis prodest. Morbo uero regio in nares conductum. Lēgines & maculas e facie tollit in sole illitum. Multi eadem omnia fatiuis attribuunt. Magnū etiam in eis momenti. Nāq; & eorum semen quantum tres digiti apprehenderint cum cumino tritum potumq; in uino tussienti bus auxiliatur. Sed & phreneticis in lacte mulieris. Et dysentericis acetabuli mensura. Purulenta autem exuentibus cum cumino pari pondere. & iocineris uitis in aqua mulsā. Urinam mouet ex uino dulci: & in rhenum dolore clysteribus simul cum cumino infunditur. Qui pepones uocantur: refrigerant: maxime in cibo: & emolliunt aluum. Caro eorum epiphoris oculorum: aut doloribus imponitur. Radix sanat ulcera concreta in modum faui: quem certion uocāt. Eadem contra uomitiones siccat in farina tusa. datur quattuor obolis in aqua mulsā: ita ut qui bibere contingentes postea passus ambulet. Hęc farina & in smegmata adicitur. Cortex quoq; uomitionem mouet: faciem purgat. Hoc & folia cuiuscūq; fatiui illita. Eadem cum melle epiphytidas sanant. Cum uino canis mortuus. Item millepedam sepa græci uocant: oblongam: pilosis pedibus pecori præcipue nociuam. Mortuum tumor insequitur: & putrefcit locus ipse. Cucumis odore delectum animi coctos de rafo cortice ex oleo aceto & melle iucundiores esse certum est.

De cucurbita siluestri: & rapo. CA. III.

Cucurbita siluestris quoq; inuenitur somphos a græcis appellata inanitis unde & nomē digitali crassitudine: non nisi in saxosis nascens. Huius comanducate succus stomacho admodum prodest. Colocinthis uocatur alia ipsa plena: sed minor q̄ fatiua. Vtisi or pallida: quando eius sunt medicina. Herbacea arefacta per se inanit aluum. Infusa quoq; clysteribus intestinorum omnium uitis medetur: & rhenum: & lumborum: & paralyti eie. &o semine. Aqua mulsā in ea decoquitur ad dimidias: sic tussienti infunditur obolis quattuor. Prodest & stomacho: farina aridæ pilolis cum decocto melle sumptis. In morbo uero regio utiliter semina eius insumuntur: & protinus aqua mulsā. Carnel eius cum abinthio & sale detū do fore tollit. Succus uero cū aceto calefactus: mobiles sistit. Ictē spinæ & lumborum: ac coxarum dolores cum oleo si infricetur. Præterea mirum dictu. Semina eius si fuerint pari numero ad alligata febres sanare dicuntur: quas græci perihodicas uocāt. Satiuæ quoq; rafe succus tepē factus auribus medetur. Caro eius interior sine semine clausis pedum: & suppuratōibus: quæ græci uocant apofematā. Decoctæ autem uniuersæ succus dentium motus stabilit. Dolores inhibet. Vinum cum ea feruefactum oculorum etiam impetus. Folia eius cum recentibus cupressi contusa & imposita ipsa quoque tosta in argilla ac trita cum adipe asneris uulneribus medetur. Necnon ramentis corticis recentis podagras refrigerat: & ardores capitis: & maxime infantium. Et ignes sacros de strigmentis uelis impositis uel seminibus. Succus ex strigmentis illitus cum rosaceo: & aceto febrim ardores refrigerat. Aridæ cinis impositus mire combussa sanat. Chrysiopus medicus damnabat eas in cibis. Sed omnium consensu stomacho utilissimæ iudicantur & interaneorum uesciarumque exulcerationibus. Est & rapo uis medica. Perniones feruens impositum sanantem frigus pellit e pedibus aqua decoctus. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur. Et crudum tufum cum sale cuiuscunque uitio pedum. Semen illitum & potum in uino contra serpentes: & toxica salutare esse proditur. A multis uero antidoti uim habere in uino & oleo. De moeritis in totum eum abdicauit in cibis propter inflationes. Diocles magnis laudibus extulit: etiam uenerem stimulari ab eo professus. Item Dionysius. Magisque si crua condiretur. Tosta quoque articuloꝝ dolori cum adipe prodest. Siluestre rapum in aruis maxime nascitur: fruticosum: semine candido: duplo maiore q̄ papaueris. Hoc ad albicandam cutem in facie totoque corpore utuntur mixta urina pari mensura. Nā (ut supra diximus): trui: hordei: tritici: & lupini radix ad omnia inutilis.

De napoge ditijs & raphão siluestri: & raphão fatiuis: & pastinaca. CA. IIII.

Napoge duas differentias & in medicina græci seruat. Angulosi foliorū caulibus florēt us: & quod bunion uocant: purgationibus foeminae: & uesciæ: & urinae utile decoctū potū ex aq̄ mulsā: uel succi dragmā. Semen dysentericis tollū tritū in aqua calida

Handwritten marginal notes in Latin script, including various medical terms and references.

pardalanches uocatur depellit. Item hyoscyamū contra canum morsus. Inq. vulnera cū melle imponitur. Ad serpentū qdem ictus potum cum restibus suis. Efficacissime ex oleo illini. Atq. tisc. corpore tribus. Vel si uescia intumuerit. Quin & suffitu eo secundos partus euocari euellit. maui Hippocrates: cinere tog. cum oleo capitis ulcera manantia sanitati restituens. Suspirios coctū. aliqui crudū id dederit. Diocles hydropicis cū centaurea: aut in fico duplici ad euscidū aluū. Quod efficacius praestat uride cū coriandro in mero potū. Suspiriosis aliqui & tritū in lacte dederūt. Praxagoras & cōtra morbū regiū uino miscuit. Et contra ileū in oleo & pulre sic illinēs. Strumis quoq. Antiqui & infanientibus dabant crudū. Diocles phreneticis elixū. Contra anginas tritū iponi & gargarisare pdest. Dētiū dolorē tribus capitibus in aceto tritis imittunt. Vel si decocta aqua collant: addaturq. ipsum in caua dētiū. Auribus ēt instillatus succus cum adipe anserino. Phthirias & prurignes potū. Tūsum itē cū aceto & nitro. Cōpescit & distillatio nes cū lacte coctū: uel tritū pmixtū ue calco molli. Quo gñe & raucitate extenuat. Vel phthirij faba sorbitione. In torū autē coctū uilius est erudo: elixumq. tosto. Sic & uoci plus cōsent. Tinea & reliqua aīalia interaneog. pellit in aceto multo coctū. Tenasmo in pulre medet. Tēpog. do loribus illitū elixū: & pustulis coctum cū melle: deinde tritū. Tussi cū adipe uerusto decoctum uel cū lacte. Aut si sanguis ēt excreetur: uel purulenta sint. Et pituita sob pruna coctum potum & cum mellis pari mō sumptum. Conuulsis & ruptis cum sale & oleo. Nam cum adipe ramones suspectos sanat. Extrahit fistulis uicia cum sulphure & resina etiam harū dines cum pice. Legras lichenas: lentigles exulcerat: sanatq. cū origano. Vel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & lacus ignis. Sugillata aut luentia ad colorem reducit. Combustum ex melle credūt & comitialē morbum sanare: si quis eo in cibo utatur ac potione. Quartanas quoque excutere potum caput unū cum laferpitij obolo. In uino austero tussim: & alio modo acceptum. Suppuratiōes quantafibet sanat: fracta in coctum fabae atque i cibo sumptum donec sanitatem restituat. Facit & sponat que in totum rubicundiora corpora. Venerem quoque stimulat cum coriandro uiriū tritum potumque e mero. Vicia eius sunt: q. oculos hebetat. Inflationes facit: stomachum laedit copiosius sumptum: sitim gignit. Caeterum contra pituitam & gallinae & gallinacis prodest. Mixtum sit te in cibo iumentis urinam reddere: atque non torqueri tradūt: si eo trito natura tangatur.

De lactuca siluatica: siue caprina: & esopo: & isati: & lactuca siluestri. CA. VII.

Lactuca sponte nascentis primum est genus eius: quam caprinam uocant. Quis pifos in mare delecta protinus necatur qui sunt in proximo. Huius lac expillatum mox in aceto pondere obolorum duum adiecto aquae uno cyatho hydropicis datur. Cule & folijs contusus asperso sale nerui incisi sanantur. Eadem trita ex aceto colluta manu tins bis e mente dentium: dolorem prohibet. Alterum est genus: quod graeci esopon uocant. Huius folia trita & cum polenta illita uocibus medetur. Haec in aruis nascitur. Tertium genus est in siluis nascentis: isatin uocāt. Huius folia trita cum polenta uulneribus profunt. Quarto in se aiores lanarum utuntur: quod glastum uocāt. simile erat lapato siluestri folijs nisi q. plura habet: & nigriora sanguinem sistit. Phagedenas & putrescentia ulcera: quae serpunt: sanat. Item tumores ante suppuratiōnem. Cōtra ignem sacrum radice uel folijs prodest: uel ad lynes pota. Haec propria singulis. Communia autem: sponte nascentibus: candor caulis: interdum cubitali longitudo: ner: thyrio & folijs scabricia. Ex his rotūda folia: & breuia habentē: sunt qui hieracia uocent: qm accipitres scalpendo eam: succoque oculos tingēdo obscuritatem cum sensere discant. Succus omnibus candidus: uiribus quoque papaueri similis. Carpitur per menses inciso caule. Conditar in fictili nouo: ad multa praclarus. Sanat omnia oculorum uitia cum lacte mulierum. Arcei na beculas: cicatrices: ad uisionēque omnes: praecipue caligines. Imponitur etiam oculis in lana con tra epiphoras. Item succus alium purgat in posca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus me detur in uino potus. Et folia tosta thyrisque triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur: ma xime contra scorpionum ictus. Verum cōtra phalangia commixto uino ex aceto. Aliis quoque uenenis resistunt: exceptis quae strangulando necant: aut his quae uesciae nocent: Item pmyrthio excepto. Imponuntur & uentri ex melle atque aceto ad detrahenda uicia alui. Urinae difficultates succus emēdat. Crateias eum & hydropicis obolis duobus i aceto & cyatho uini dari iubet. Quidam & e satius colligunt succo minus efficaci. Peculiare earum uires partim iā dicitur sunt. Sōnū faciendi: uenerēq. inhibendū: aētū refrigerādū: itōachū purgandū: sanguinē augēdi. Nūc nō pauca restant: quoniam & inflationes disseciunt: rictusque lenes faciūt. Cōcoctiones ad uia. Cruditatem ipse: nequaquam faciunt: nec ulla res maiorem in cibus auiditatem incitat: inhiabetque.

siluestri
lacin

[Marginal notes in Latin script, including names like 'Lactuca', 'Esopus', 'Isatis', and various botanical descriptions.]

Eadem in causa alterutrinque modus est. Sic & alium copiosiores soluant. Modice fistunt. Lentissime pituita digerunt. Atque ut aliqui tradiderunt: sensum purgant. Stomachos dissolutos utilissime adiunt. Vrinae eo usque adiuuant: & oxyporoboli asperitatem adito dulci acrimenti aceti temperantes. Si crassior pituita sit: scyllite aut uino absinthite: si & tussis sentiatur: hyssopite admixto. Danf coeliacis cum in tubo erratico: & ad duritiam pectoris. Danf & melancholicis cadidae copiosiores: & ad uescicae uitia. Praxagoras & dysentericis dedit. Ambustis quoque profunt recetibus prius quam pustulae fiant: cum sale illita. Vlcera etiam quae serpunt: coercent initio cum asfo nitro. Mox i uino tritae igni sacro illiunt. Conuulsia & luxata caulibus tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. Eruptiones papulae ex uino & polenta. In cholera quoque coctas patellis dederunt. Ad quod utilissimae sunt maxime caule: sed amarae. Quidam lacte insundunt. Deferuae facti in caules & stomacho utilissimi tradunt. Sicut somno & satia maxime lactuca & amara lacte: quae meconide uocantur. Hoc lac & oculoque claritati cum muliebri lacte utilissimum esse precipitandum repetitue capiti inungitur. Oculoque quoque uitis quae frigore in eis facta sunt. Miras & alias inuenio laudes. Thoracis est uitis prodest: non secus quam ambrotonum cum melle attico. Purgari & foeminas hoc cibo. Semen satiuarum contra scorpiones dari. Semine trito ex uino potu & libidinum imaginationes in somno compefcit. Tentantes aquas non nocere lactucam edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

De generibus betae & intrubi & cichorii & seri gra duo.

CA. VIII.

Beta sine remedio est uariq. Siue candida siue nigrae radix reces & madefacta sumentia funiculo contra serpentium morsus efficac esse dicitur. Candida beta cocta & cum allio crudo sumpta contra tineas. Nigrae radices ita in aqua coctae pruriginem tollunt. Atque in totum efficacior esse traditur nigra. Succus eius capitis dolores ueteres & uertigines. Item sonitum auri sedat inuisus iis. Cuiet urinam. Medet dysentericis iniectione: & morbo regio. Dolores quoque dentium sedat inuisus succus. Et contra serpentium ictus ualet: sed huius radice duntaxat expressus. Ipsa uero decocta perionibus occurrit. Albae succus epiphoras sedat fronte illita a luminis paruo admixto: igne sacrum sine oleo trita licet adultis medet. Et contra eruptiones papulae cocta. Eadem contra ulcera quae serpunt. Illinit & alopectis cruda. Et ulceribus quae in capite manant. Succos eius cum melle naribus inditus caput purgat. Coquit & cum lentacula addito aceto: ut uentrem molliat. Validius cocta fluctuationes stomachi sistit & uentris. Est & beta siluestris: quam Iimonion uocant. Alii neuroide: multum minoribus tenuioribusque ac densioribus foliis. Undecim saepe caulium. Huius folia ambustis utilia: guttanta astringunt. Semine acetabuli mensura dysentericis prodest. Aquae radice coctae maculas uentris eluere dicunt: in egi membranarum. Intrubi quoque non extra remedia sunt. Succus eorum cum rosaceo & aceto capitis dolores lenit. Idem quoque cum uino potus locineribus & uescicae & epiphoras impedit. Erraticum apud nos quidam ambubeiam appellauerunt. In aegypto cichorium uocant: quod siluestre sit. Satiuum autem serin: quod est minus & uenosius. Cichorium refrigerat. Inde cibum sumptum & illitum collectiones: succus decocti uentrem soluit. Locineri & renibus: & stomacho prodest. Item si in aceto decoquantur: urinae tormina discutit. item morbum regium & mulso: si sine febre sit. Vesicam adiuuat. Mulieze purgationibus quidem decoctum in aqua adeo prodest: ut emortuos partus trahat. Adiciunt magi succo totius cum oleo peruncos fauorabiles fieri: & quae uelint facilius impetrare. Quod quidem pro singularem salubritate aliqui chreston appellant: alii paneracion. Et siluestre genus alii edypnoide uocant: latioris folii. Stomachum dissolutum astringit cocta. Cruda quoque fistit alium. Et dysentericis prodest magis cum lente. Rupra & couula utroque genere iuuant. Item quibus genitura ualitudinis morbo effluat: Seris & ipsa lactuca simillima duum generum est: siluestris melior. Nigra ista & aestiua. Deterior hyberna: & candidior. Vtraque tum stomacho utilissima: praecipue quae humor uexat. Cum aceto in cibo refrigerant: uel illita: discutuntque & alios qui stomachi. Cum polenta siluestrium radices stomachi causa serbentur. Et cardiacis illiunt super sinistram mammam ex aceto. Omnes haec & podagricis utiles: & sanguinem reicentibus. Item quibus genitura fluit: alterno dieque potu. Petronius Diodotus qui antilegomena scripsit: in totum dicitur serin multis modis arguens. Sed aliore omnium opinio resistit.

B De brassica & lapsana: & de brassica maritima & scylla: & de bulbis: & bulbinis. CA. IX. Brassicae laudes longum est exequi: tum & Chrysippus medicus priuatum uolumen ei dicauerit per singula membra hominis digestum: & die uches. Ante oes aut pythagoras: & Cato uicinius celebrarunt. Cuius sententiam uel eo diligentius persequi par est: ut noscatur quae

[Handwritten marginal notes in Latin, including names like 'Lactuca', 'Cichorium', 'Serin', and various medical observations.]

dicina usus sit annis sexcentis. In tres species diuifere eam graeci antiquissimi: Crispam: quae felina da uocauerunt a similitudine apii folioze: stomacho utilis: aluum modice molientē. Alterā leam latis foliis e caule exeruntibus. Vnde cauloden quidā uocauerunt: nullus in medicina momēti. Tertia est proprie appellata: crambete: tenuioribus: foliis: & simplicibus: densissimisq; amarior: sed effi cacissima. Cato crispam maxime probat: dein laeue grandibus foliis: caule magno. Prodesse tradit capitis doloribus: oculoq; caligini. scintillationibusq; uel stomachi praecordis. Crudam ex aceto & melle: coriandro: ruta: menta. Laeuis radice sumpta acetabulis duobus maritino. Tā tamq; esse uim: ut qui terant haec ualidiores fieri se sentiant. Ergo uel cū uino trita sorbēdū: uel ex olei intinctu summedam. Podagrae autē: morbisq; articularis illini cum ruta coriandri & salis mica ordi farina. Aqua quoq; eius decocta: neruos articulosq; mire iuuari. Si foueantur uulnera & recentia & uetera. Etia carcinomata quae nullis aliis medicamentis sanari possint. Foueri prius aqua calida iubet: & bis die trita iponi. Sic et fistulas: luxata: & tumores euocari: quaeq; discutri opus sit: in somnia et uigiliisq; tollere decoctam si ieiuni edant q̄ plurimā ex oleo & sale. Tōmina si decocta ite decoquatur: addito oleo: & sale: cumino: polēta. si ita sumatur sine pane: magis profutura. Inter reliqua bilem detrahit per uinum nigrum pota. Quin & urinam eius qui brassicam esitauerit: asseruari iubet: calefactamq; neruis remedio esse. Verba ipsius subiectam ad exprimendā sententiā. Pueros pusillos si laues illa urina: nunquā debiles fieri. Auribus quoq; ex uino saecum brassicae tepidū instillari suadet. Idq; etiam tarditati aduentū prodesse asseruat. Et impetigines eadē sanare sine ulcere. Graecoz quoq; opiniones iam & Catonis causa poni rō uenit in his duntaxat: quae ille praetermisit. Biles detrahere non decoctam putant. Item aliud sol uere. Eandēq; bis coctam sistere. Vino aduersari: ut inimicam uitibus. Antecedēte in cubis caeteri ebrietatem. Postea sumpta crapulam discutit. Hunc cibū & oculoq; claritati conferre multum. succo uero crudae angulis uel tantū tactis cum artico melle: plurimū. Facillime coequat. Ob quo eo sensum purgari. Et illustrati schola clamat: nihil esse utilius stomacho: neruisq; ideo paralyticis: & tremulis dari iubet: & sanguine exereantibus. Hippocrates coeliacis dyfentericis bis coctam cum sale. Itē ad tenasmon & renium causas. Lactis quoque ubertate puerperis hoc cibo fieri iudicant: & purgationem foeminae. Crudus quidem caulis si edatur: partus quoque emortuos pellic. Apollo dorus aduersus fungoz uenena semen aut succum bibendū censet. Philistion opifhotonicis succū ex lacte caprino cū sale & melle: Inuenio & a podagra liberatam edendo es: decoctam quoque uis bibēdo. Hoc & cardiacis dant: & comitialibus morbis addito sale. Item splenicis in uino albo p̄ dies. xl. ihericis: necnō & phreneticis crudae succum gargarisandum bibendumq; demonstrat. Cōtra uero singultus cū sale coriandro: & aneto: & melle: ac pipere: & aceto illita quoque pdesse inflationibus stomachi. Itē serpentū ictibus: & fordidis ulceribus: ac uetustis: uel ipsa aqua cum hordeacea farina. Succū ex aceto uel cum scenograeco. Sic aliqui & articulis: podagris imponūt. Epinyctidas ac quicqd aliud serpit in corpore: imposita leuat: item repentinas caligines. Has & si mādatur ex aceto. Sugillata uero & alios liuores. pura illita: lepras & pforas cum alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus testū & genitalium malis hāc utilissime imponi asserit. Efficacius eandē cum faba trita. item conuulsis cum ruta. Contra ardorem febriliū: & stomachi uitia: & ad secundas. Et muris aranei morsus folioz aridoz farina altera utra parte exinanuit. Ex omnibus brassicae generibus suauissima est quima & si inuulis habet: difficilis in coquendo: & tenibus contraria. Illud quoque non est omittēdū: aquam decoctae ad totū usum laudatā fetere hūmī effusam. Strepitū brassicae aridoz cinis inter caustica intelligit. Ad coxedicū dolores cū adipe uetusto. At cum laere & aceto in uicem pilothri euulsis illitus pilis: nasci alios prohibet. Bibitur & cum oleo. subferuefactus: uel per se elixus ad edūllā: & rupta intūs lapsoz ex alto. Nulla ergo sunt crimina brassicae: immo uero apud eosdem animae grauitatem facere. Dentibus & gingiuis nocere: & in aegypto ppter amaritudinem non estur. Siluestris siue erraticae immenb plus effectus laudat Cato: a deo ut aridae quoque farinā in p̄factorio collectā: uel odore tantū naribus rapto uitia eage: graueolentiamque sanare affirmet. Hāc alii petreā uocant: inuicissimā uino: quā scipue uitis fugiat. Aut si non possit fugere: moriat. Folia habet parua: rotunda: laeua: plantis oleris similior: eandior satua & hirsutior. Hāc inflationibus mederi. Melancholicis quoq; ac uulneribus recētib; cū melle: ita ne soluāt añ die seprimū. Strumis: fistulis in aqua contrita Chryippo auctore. Et alii compescere mala corporis: quae serpit: nomas uocant. Item excrementa absumere. Cicatrices ad planum reducere. Orris ulcerata: & tonsillas manducatae: & coctam succo gargarisato cum melle: tollere. Item pforas: & lepras ueteres

Iplius tribus partibus cū duabus aluminis in aceto acri illitis. Epicharmus satis esse eam contra canis rabiosi mor sum i imponi. Melius si cū lafore & aceto acri. Necari quoq; canes ea si detur ex carne. Semen eius tostum auxiliatur contra serpētes: fungorumq; uenena. In tauri sanguine folia cocta: pleneticisq; in cibo data & cruda illita cū sulphure & nitro profunt. Item mamarum duntaxat. Radicū cinis uuae in faucibus tumētū tactu medet. Et parotidas cū melle illitus reprimat. serpentium morsus sanat. Virium brassicæ unum & magnū argumentū addemus & mirabile. Crustæ si occupent intus uas oia in quibus aquæ ferunt in trū ut non sit eas auellere: si brassica in iis decoquatur: abscedūt. Inter illustres brassicas & lapiana est: pedalis altitudinis: hirsutis foliis: napi simillimis nisi candidior esset flore. Coquitur in cibo. Aluū leniter emollit. Marina brassica uehementissima ex oibus aluum ciet. Coquitur propter acrimoniā cum pingui carnes stomacho inimicissima. Scyllarum in medicina alba est: quæ mascula foemina nigra, Scylla quæ candidissima fuerit: utilissima erit. Huic aridis tunicis direptis: quod reliquū e uuo est confutū suspenditur lino modicis interuallis. Postea arida frusta in cadū aceti q̄ asperzimi pēdētia immerguntur: ita ne ulla parte uas contingant. Hoc fit ante solstitium diebus. xlviii. Gypso deinde oblitus cadus ponit sub tegulis totius diei solē accipiētibus. Post eū numeꝝ dierum tollit uas. Scylla eximitur. Acetum transfunditur. Hoc clariorem oculoꝝ aciem facit. Salutare est stomachi lateramq; doloribus parum sumptū binis diebus. Sed tanta uis est: ut auditus haustum extinet: aīa momento aliquo speciem præbeat. Prodest & gingiuis: & dentibus uel per se cōman docata. Tineas & reliqua uētris aīalia pellit: ex aceto & melle sumpta. Linguae quoq; recēs subiecta præstat: ne hydropici sitim sentiant. Coquitur pluribus modis: in olla quæ coniciat in clibanum: aut furnum: uel adipe aut iuro illita: aut frustatim in patinis. Et cruda sicatur: deinde cōciditur. Coquiturq; in aceto. Tum serpētū ictibus imponit. Tosta quoq; purgatur: & medium eius iterum in aqua coquit. Vtus sic coctæ ad hydropicos: urinam ciendā tribus obolis cū melle & aceto potæ. Itē spleeticos & stomachicos si nō sentiant ulcus: quibus innatet cibus. Ad tormenta: regios morbos: tullim ueterē cū suspirio. Discurit & ex foliis strumas: quadrinis diebus soluta. Furfures capitis & ulcera manantia illita ex oleo cocta. Coquit & in melle cibi gratia: maxime uti coctionem facias. Sic & interiora purgat. Rimas pedum sanat in oleo cocta: & mixta resinæ. Semen eius lumbogē dolori ex melle imponitur. Pythagoras scyllam in limine quoq; ianuæ suspensam malogē medicamentogē introitum pellere tradit. Cæterū bulbi ex aceto & sulphure uulneribus in facie medentur. Per se uero trita neruogē contractionē. Et ex uino porriginē. Succum cū melle canum moribus. Erastirato placet cū pice. Sanguinem idem eos ostere tradit illitos cum melle. Alii si e naribus fluat: coriandrū & farinā adiciūt. Theodoros & lichenas ex aceto bulbis curat. Et erumpentia in capite cū uino austero aut ouo: & bulbos epiphoris idem illit: & sic lippitudinē medetur: aque uitia quæ sunt in facie eoz; rubentes: maxime in sole illitis cum melle & nitro emendat. Lentiginem: cū uino aut cū cumino coctis. Vulneribus quoq; mire profunt per se. Aut ut Damion ex mulsio: si qnto die soluant. Iisdem & auriculas fractas curat: & testium pituitas. In articuloꝝ doloribus miscet farinā. In uino cocti uentri illiti duriciā præcordioꝝ emollit. Dyſenteris in uino ex aqua cælesti temperato danf. Ad conuulsā intus cum silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorē tussim illinunt. Neruis utiles. Ideo & paralyticis dātur. In pedibus qui sunt ruffi ex his citissime sanant cū melle & sale. Venerem maxime megarici stimulant. Hortensii partū cū sapa aut passo sumpti. Siluestres intereanogē plagas: & uitia cū silphio pilulis deuoratis sedant. Et satiuogē semen contra phalangia bibitur i uino. ipsi ex aceto illinantur cōtra serpentium ictus. Semen antiqui bibendū in sanientibus dabant. Flos bulborū tritus crurum maculas: uarietateq; igne factas emendat. Diocles oculos hebetari ab iis putat. Ellicos assis minus utiles adiciunt esse: & difficile concoqui ex uī uniuscuiusq; naturæ. Bulbinē græci uocāt herbā paracæ foliis: rubicūdo bulbo. Hæc tradit uulneribus mire utilis dū taxat recentibus. Bulbus: quē uomitorū uocant ab effectu: folia habet nigra: cæteris longiora.

De asparagis: & corrua: & libyco: & horminio. CA. X.

Vtilissimus stomacho cibus (ut tradit) asparagi: cumino qdem addito inflatōes stomachi coliq; discutiūt. iudē oculis claritatē afferūt. Ventre leniter molliunt. Pectoris & spinæ doloribus intestinorūq; uitis p̄sunt. Vno cū coquant addito: ad lumbogē: & renū dolores. Semē triū obologē pōdere parte cumini bibi: Venerē stimulat. Vri nam ciēt utilissime præterq; uesicā exulcerat. Radix quoq; plurimogē p̄dicatione trita & in uino albo pota calculos quoq; exturbat. Lumbogē & renū dolores sedat. Quidā ad uulnē do-

u ii

[Handwritten notes and diagrams on the right margin, including a large circular diagram with internal lines and text.]

forem radicē cum uino dulci propinant. Eadē in aceto decocta cōtra elephantīā proficit. Aspara-
 rago trito cū oleo perunctū poni ab apibus negant. Siluestrem asparagum aliqui corrudā: aliqui
 libycū uocant: artici hominū. Huius ad supradicta oīa efficacior uis: & cādiciori maior. Regiū
 morbū extenuat. Veneris cā aquā eoz decoctam bibi iubent ad heminā. Ad idē & semen uale
 cum aneto tritū. Ternis utrūq; obolis datur. Et ad serpētū ictus succus decoctus. Radix quoq;
 miscetur radici marathri inter efficacissima auxilia. Si sanguis per urinā reddatur: semen aspara-
 gi & apii & cumini ternis obolis in uino cyathis duobus quinīs diebus Chryssippus dari iubet.
 Sic & hydropicis contrariū esse quīs urinam moueat: docet. Item ueneri. Vesicā quoq; nū
 cōtum aqua. Si canibus datur: occidit eos. In uino decoctā radice succus si ore cōtineatur: denti-
 bus mederi.

De apio & apiastro: & heliofelino: & oreofelino. CA. XII.

Apio gratia uulgo est. Nāq; rami largis portionibus per rura innant: & incōdimita
 peculiarē grām habent. Præterea oculis illitum cū melle: ita ut subinde foueātur fer-
 uenti succo decocti: aliisq; membroz. Epiphoris per se tritū aut cum pane aut polen-
 ta impositū mire auxiliat. Pisces quoq; si ægrotēt in piscinis: apio uiridi recreantur.
 Verum apud eruditos nō aliud erutū terra in maiore sententiāz auctoritate est. Distinguitur
 sexu. Chryssippus foeminā esse dicit exipioribus foliis & duris: crasso caule: sapore acri: & seruo-
 do. Dionysius marem nigrior em: breuioris radice: uermiculos gignentem. Neutrum ad cibos
 admittendū: imo oīo nefas. Nam id defunctoz epulis feralibus dicitur. Ipsius quoq; uis cla-
 ritati inimicū. Caulē foeminæ uermiculos gigni. loq; eos q; ederit steriles cere: mares foeminae.
 In puerpis uero ab eo cibo comitiales fieri q; ubera hauriūt. Innocētiore tñ eē marē. Ea q; cā est
 ut iter nefastos frutices dānetur. Māmag duriciā impositis foliis emollit. Suauiores aquas po-
 tui incoctū p̄stat. Succo maxime radice cū uino: lumboz dolores mitiga. Eo dē iure instillat:
 grauitatē auriū. Semē urinam ciet: menstrua ac secūdos partus. Et si foueātur semē decocto lag-
 gillata reddit color: cū ouī albo illitū. Aut ex aqua coctū potūq; renibus medetur. In frigida tri-
 tū oris ulceribus. Semen cū uino uel radix cū ueteri uino uesicæ calculos frangit. Semē datur ex
 tribus cyathis ex uino albo. Apiastrū Higinus quidē melissophylon appellat. Sed in cōsilia dā-
 natione est uenenatū in sardinia. Contexenda. n. sunt oīa ex eodem noie: apud græcos pendētia.
 Olustrū quod hippofelinū uocant: aduersū scorpionibus. Poto semine torminibus interanis
 medef. Itēq; difficultatibus urinæ semē eius decoctū ex mulo potū. Radix eius in uino decoctā:
 calculos pellit & lūbog; ac lateris dolores. Canis rabiosi moribus potū & illitū medef. Sacrus
 eius argentes calefacit potus. Quartū genus ex eodē faciunt aliqui oreofelinon palmū alto fruti-
 ce ac recto semine cumino simile. Vrinæ & mensuris efficac. Heliofelino uis priuata cōtra ara-
 neas. Sed de oreofelino foeminæ purgantur e uino.

De petrofelino: & ocimo. CA. XII.

Alio genere petrofelinon quidā appellant in saxis natum. Præcipuum ad uomicas co-
 clearibus binit succi additi i cyathū marrubii succi: atq; ita aq; calidā tribus cyathis.
 Ad didere qdā buselinō differēs breuitate caulis a sapuo & radice color ruffo etuīdē
 effectus. Præualere contra serpentes potū & litum. Ocimū quoq; Chryssippus graui-
 ter increpuit. Inutile esse dicens stomacho: urinæ: oculorum quoq; claritati. Præterea infantiam
 facere: & lethargicos: & tocineris uitia. Ideoz capras id aspernari. hoibus quoq; fugiendū eēt.
 Adiciunt quidam tritum si operiatur lapide: scorpionē gignere. Cōmanducatū & in sole positū
 uermes afferre. Alii uero si eo die seriat quispiam a scorpione qui ederit ocimū: sanari posse.
 Quintimo tradunt aliqui manipulo ocimi cū cancris. x. marinis uel fluuiatilibus trito: cōuenite
 ad eum scorpiones a proximo oēs. Diodorus in emtericis ēr pediculos facere ocimi cibum. Se-
 cuta ætas alacriter defendit. Nam id esse capras. Nec minus q; mentam & rutā scorpionum terre-
 strium ictibus marinorūq; uenenis mederi cū uino: addito aceto exiguo. Vū quoque cōperrū
 deficientibus ex aceto odoratu salutare esse. Item lethargicis & inflāmatīs refrigeratione illitum
 capitis doloribus cū rosaceo: aut myrteo: aut aceto. Item oculoz epiphoris impositum ex uino.
 Stomacho quoque esse utile: in flationes & ructū ex aceto dissoluerē sumptū. Aluū sistere im-
 positum. Vrinā ciet. Sic & morbo regio: & hydropicis prodesse. Distillatione eo coli & stomachi
 inhiberi. Ergo ēr coeliaci Philistio dedit: & coctū dyfentericis: & cōtra plustonicū. Aliqui & in
 tenasmo: & sanguinē excreatibus in uino. Duriciāq; præcordioz: illinif mānis. Extiguit quoq;
 lactis prouentum. Auribus utilissimū: infantium p̄cipue cū adipe anferino. Semen tritū & hau-
 stum naribus sternutamenta: & distillationes capitis quoq; illitum. Voluas purgat i cibo ex ac-

Handwritten marginal notes in Latin script, including:
 - Top left: *Asparago...*
 - Middle left: *Apio...*
 - Bottom left: *Uel hemititæis alii empericis.*
 - Further down: *Uel contra Plustonicus*

to. Verrucas mixto ceramento futorio tollit. Venerem stimulat. Ideoq; & equis afinisq; admissu
re tempore ingeritur.

De siluestri ocimo: & eruca: & nasturtio: & ruta.

CA. XIII.

Siluestri ocimo vis efficacior ad eadē oīa. Peculiaris ad vitia quæ vomitiōibus crebri
contrahuntur. Vomitiōes uulua: contraq; bestiarū morsus radix in uino est efficacissi
ma. Erucæ semen scorpionū uenenis: & muris aranei medef. Bestiolas oēs innascētes
corpori ardet. Vitia cutis in facie cū melle illitum. Lentigines ex aceto. Cicatrices ni
gras reducit ad candorē cum felle bubulo. Aiant uerbera subituris potū ex uino duritiā quan
dam cōtra sensum induere. In condiendis obsoniis: tanta est suauitas: ut græci euzomon appella
uerint. Putant subtrita eruca si foueantur oculi: claritatē restitui. Tussim infantū sedari. Radix
eius in aqua decocta: fracta oīa extrahit. Nam de uenere stimulāda diximus tria folia siluestris
erucæ sinistra manu decerpta: & trita in aqua mulsā si bibantur. **E** contrario nasturtiū uenerem
inhibet. Animū exacuit. Vt diximus duo eius genera alouū purgat. Detrahit bilem potū in aq. x.
denariōz pondō. Cū lomēto strumis illitum operitūq; brasica: praeclare medef. Altege est nigri
in quod capitis vitia purgat. Visum clarificat. Cōmotas mentes sedat ex aceto sumptū. Lyenem
ex uino potū uel cum fico. Tussim ex melle: si quotidie ieiuniū sumant. Semen ex uino omnia in
tehuorā animalia expellit. Efficacius addito mentastro. Prodest & cōtra suspiria: & tussim cū
origano & uino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos discutit cum pice:
extrahitq; corpori aculeos. Et maculas illitū ex aceto. Cōtra carcinomata: adiicitur ouoze albū.
Et lyenibus illinitur ex aceto. Infantibus uero e melle utilissime. Sestius adiicit hoc serpentes fu
gare: scorpionibus resistere. Capitis dolores contritum: & alopetias emendare addito Sinapi: gra
uitatem aurium trito imposito auribus cum fico. Dentium dolores infuso in auris succo. Pruri
ginem & ulcera capitis cum adipe anserino. Furunculos concoquit cum feruēto. Carbunculos
ad suppuratiōē perducit: & rumpit. Phagedenas ulcerum expurgat cum melle. Coxendicibus
& lambis cum polēta ex aceto illinitur. Item licheni. Item unguibus scabris. Quippe natura eius
caustica est. Optimū autem babilonum. Siluestri uero ad omnia ea effectus maior. In præcipuis
autem medicamī bus ruta est. Latiora satiuæ folia. Rami fruticosiores: Siluestris horrida ad esse
dum est: & ad omnia acior. Succus exprimitur tusa ea & aspersa modice aqua. Et in Pyxide cy
pria asseruatur. Hic copiosior datus ueneni noxiā obtinet. Macedonia maxime: iuxta flumen
anicimū. Mirumq; cicuæ succo extinguitur: adeo etiam uenenorum uenena sunt. Quādo cicu
æ succus prodest manibus colligentū rutam. Cæterum inter prima immiscetur antidotis præ
cipueq; galaciæ. **Q**uæ eundem maxime: & uiscum. Item fungos siue in potu detur: siue in cibo. Simili
modo contra serpentium ictus: utpote cum mustellæ dimicaturæ cū iis rutam prius edendo se
mianant. Sed ualent & contra scorpionū ictus: & araneorum: apum: crabronū: uespage aculeos.
Et cantariidas: ac salamandras: canisue rabiosi morsus: acerabuli mēlura si succus e uino bibitur.
Et folia trita uel cōm inducata imponuntur cū melle & sale: uel cū aceto & pice decocta. Succo
uero perunctos aut et hūtes negant ferri ad iis male ficiis. Serpētēq; si uras ruta: nidorē fugere.
Efficacissima tū est siluestris radix cū uino sumpta: eandē adiiciunt efficaciorē eē sub diuo potū
Pythagoras & in hac marē minoribus herbaceiq; coloris folijs a formina discreuit: et latioribus
folijs & colore. Idēq; oculis noxiā putauit falso: qm̄ sculptores: & pictores hoc cibo utitur ocu
lorū cū. Cū pane quoq; uel nasturtio satiuæ: atq; siluestris ppter uisum. Vt aiūt multi: succo eius
cū melle arico in uenēt discusserunt caligines: uel cū lacte mulieris puerū enixa: uel puro succo
angulis oculoz tactis. Epiphoras cū polenta imposita. Lenit autē capitis dolores pota cū uino:
aut cū aceto: & rosaceo illita. Si uero sit cephalæ: cū farina hordeacea uel aceto. Eadē cruditates
discutit: max inflammationes: dolores stomachi ueteres. Vuluas aperit. Corrigitq; conuersas illita in
melle toto uētre & pectore. Hydropicis cum fico: & decocta ad dimidias partes potaq; ex uino:
sic bibitur & ad pectoris dolores laterūq; & lūborū. Tussis: suspiria: pulmonū: iocinezrenum uī
tiū horrores frigidos. Ad crapulæ grauēdines: Decoquunt folia poturis. Et in cibo uel cruda uī
decocta condita ue prodest. Item torminibus in hyssopo decocta. Et cū uino. Sic & sanguinem si
sit interiorē: & marium indita: sic & collutis dentibus prodest. Auribus quoq; i dolore succus
infundit: cū loto ut diximus modo. E siluestri uero contra tarditatem & sonitum cū rosaceo
uel cū lauro oleo: aut cumino & melle. succus & phreneticis ex aceto trita instillatur in tēpora
& cerebrum. Adiecerunt aliqui & serpillum: & laurum illinentes capita & colla. Dederunt & le

ul atramē.
to

uel album

uel haliac
mum

oīa
cicū
melle
uino
aceto
pice
felle
bubulo
origano
uino
dulci
lacte
caprino
panos
discutit
cum
pice
extrahit
q;
corpori
aculeos
Et
maculas
illitū
ex
aceto
Cōtra
carcinomata
adiicitur
ouoze
albū
Et
lyenibus
illinitur
ex
aceto
Infantibus
uero
e
melle
utilissime
Sestius
adiicit
hoc
serpentes
fuga
re
scorpionibus
resistere
Capitis
dolores
contritum
&
alopetias
emendare
addito
Sinapi
grauitatem
aurium
trito
imposito
auribus
cum
fico
Dentium
dolores
infuso
in
auris
succo
Pruri
ginem
&
ulcera
capitis
cum
adipe
anserino
Furunculos
concoquit
cum
feruēto
Carbunculos
ad
suppuratiōē
perducit
&
rumpit
Phagedenas
ulcerum
expurgat
cum
melle
Coxendicibus
&
lambis
cum
polēta
ex
aceto
illinitur
Item
licheni
Item
unguibus
scabris
Quippe
natura
eius
caustica
est
Optimū
autem
babilonum
Siluestri
uero
ad
omnia
ea
effectus
maior
In
præcipuis
autem
medicamī
bus
ruta
est
Latiora
satiuæ
folia
Rami
fruticosiores
Siluestris
horrida
ad
esse
dum
est
&
ad
omnia
acior
Succus
exprimitur
tusa
ea
&
aspersa
modice
aqua
Et
in
Pyxide
cy
pria
asseruatur
Hic
copiosior
datus
ueneni
noxiā
obtinēt
Macedonia
maxime
iuxta
flumen
anicimū
Mirumq;
cicū
succo
extinguitur
adeo
etiam
uenenorum
uenena
sunt
Quādo
cicū
succus
prodest
manibus
colligentū
rutam
Cæterum
inter
prima
immiscetur
antidotis
præ
cipueq;
galaciæ
Quæ
eundem
maxime
&
uiscum
Item
fungos
siue
in
potu
detur
siue
in
cibo
Simili
modo
contra
serpentium
ictus
utpote
cum
mustellæ
dimicaturæ
cū
iis
rutam
prius
edendo
se
mianant
Sed
ualent
&
contra
scorpionū
ictus
&
araneorum
apum
crabronū
uespage
aculeos
Et
cantariidas
ac
salamandras
canisue
rabiosi
morsus
acerabuli
mēlura
si
succus
e
uino
bibitur
Et
folia
trita
uel
cōm
inducata
imponuntur
cū
melle
&
sale
uel
cū
aceto
&
pice
decocta
Succo
uero
perunctos
aut
et
hūtes
negant
ferri
ad
iis
male
ficiis
Serpētēq;
si
uras
ruta
nidorē
fugere
Efficacissima
tū
est
siluestris
radix
cū
uino
sumpta
eandē
adiiciunt
efficaciorē
eē
sub
diuo
potū
Pythagoras
&
in
hac
marē
minoribus
herbaceiq;
coloris
folijs
a
formina
discreuit
et
latioribus
folijs
&
colore
Idēq;
oculis
noxiā
putauit
falso
qm̄
sculptores
&
pictores
hoc
cibo
utitur
ocu
lorū
cū
Cū
pane
quoq;
uel
nasturtio
satiuæ
atq;
siluestris
ppter
uisum
Vt
aiūt
multi
succo
eius
cū
melle
arico
in
uenēt
discusserunt
caligines
uel
cū
lacte
mulieris
puerū
enixa
uel
puro
succo
angulis
oculoz
tactis
Epiphoras
cū
polenta
imposita
Lenit
autē
capitis
dolores
pota
cū
uino
aut
cū
aceto
&
rosaceo
illita
Si
uero
sit
cephalæ
cū
farina
hordeacea
uel
aceto
Eadē
cruditates
discutit
max
inflammationes
dolores
stomachi
ueteres
Vuluas
aperit
Corrigitq;
conuersas
illita
in
melle
toto
uētre
&
pectore
Hydropicis
cum
fico
&
decocta
ad
dimidias
partes
potaq;
ex
uino
sic
bibitur
&
ad
pectoris
dolores
laterūq;
&
lūborū
Tussis
suspiria
pulmonū
iocinezrenum
uī
tiū
horrores
frigidos
Ad
crapulæ
grauēdines
Decoquunt
folia
poturis
Et
in
cibo
uel
cruda
uī
decocta
condita
ue
prodest
Item
torminibus
in
hyssopo
decocta
Et
cū
uino
Sic
&
sanguinem
si
sit
interiorē
&
marium
indita
sic
&
collutis
dentibus
prodest
Auribus
quoq;
i
dolo
re
succus
infundit
cū
loto
ut
diximus
modo
E
siluestri
uero
contra
tarditatem
&
sonitum
cū
rosaceo
uel
cū
lauro
oleo
aut
cumino
&
melle
succus
&
phreneticis
ex
aceto
trita
instillatur
in
tēpora
&
cerebrum
Adiecerunt
aliqui
&
serpillum
&
laurum
illinentes
capita
&
colla
Dederunt
&
le

thargicis ex aceto ossificandum. Dederunt & comitialibus bibendū: decocta succum in cyathis quattuor ante accessiones: quare frigus intolerabile est. Alsioliscy cruda dari i cibo. Urinā quoq; uel crentā pellit. Fœminarū ē purgatiōes: secūdaq; et emortuos partus: ut Hippocrati uidet: ex uino dulci nigro pota: itaq; illita & uuluaq; cā ē suffire iubet. Diocles & cardiacis impōit ex aceto & melle: cū farina hordeacea. Et contra ileū decocta farina in oleo ac uelleribus colloca. Multi uero & contra purulentas excreationes sicca drachmas duas: sulphuris unam & dimidiā sumi censent. Et cōtra cruentas ramos tres in uino decoctos. Datur & dysentericis cū calco i uino cōtrita. Dederunt & cū bitumine in frictā potioni propter anhelitum. Ex alto lapidis semina tres uncias: olei libra: uniq; sextario illinif. Cū oleo coctis foliis partibus quas frigus adulescit. Si urinam mouet (ut Hippocrati uidet) mig; est quosdā dare uelut inhihentem poti contra incontinentiam urinæ. Ploras & lepras cum melle & alumine illita emendat. Itē uirilignes: uel rugas: strumas: & similia cū hircinō ac taurino seuo & adipe suillo. Ignē sacrū ex aceto & oleo: uel pīmythio. Carbunculū ex aceto. Nōnulli laferpitium una illini iubent: sine quo epinyctidas pustulas curant. Imponunt & mammis turgentibus decoctam: & pituitæ eruptionibus cum cera. Testium uero epiphoris cum ramis laureæ teneris: adeo peculiari in uisceribus his effectum siluestri rota cū auxungia ueteri illitos ramices sanari prodāt. Fracta quoq; mēbra semine toto cū cæra iposito. Radix rutæ: sanguinē oculis suffusū: & in toto corpore cicatrices: aut maculas illita emēdat. Ex reliquis quoq; quæ traditū: mirū est: cū feruentē rutæ naturā esse conueniat. Falicūlū eius in rosaceo decoctū addita uncia aloes perunctis sudorē reprimere. Itēq; generationes impediri hoc cibo: ideo pfluuiū genitālī datur: & uenerem crebro p somnia imaginariūbus. Præca uendū est grauidis abstinere hoc cibo. Necari. n. partus inuenio. Eadem ex oibus fati: qdrupe dūm quoq; morbis in maximo usu est: siue difficile spirantibus: siue cōtra maleficorum animulium i ctus in fusa per nares ex uino: aut h sanguifugam exhauserit: ex aceto: & quociq; in simili morborum genere.

De mentastro & menta & pulegio & nepeta & de cumino.

CA. XIII.

Mentastrum siluestris menta est: differens specie folioq; quasi figura octimi: pulegii colore. Propter quod quidā siluestre pulegiū uocant. His cōmanducaris & impōitis sanari elephātiā: sicut magni Pōpei ætate sortuito cuiusdā experimēto ppter podorem in facie illita cōpertum est. Eadem illinunt bibunturq; aduersus scolopēdras: & serpentium ictus drachmis duabus in uini cyathis duobus. Aduersus scorpionum ictus cū sale oleo & aceto. Item aduersus scolopandras ius decocti. Aduersusq; oīa uenena seruantur folia arida ad farinæ modū. Substratū uel accensum fugat scorpiones. Potum foeminas purgat a partu: sed partus necat. Orthopnoicis torminibus: colericis efficacissimū. item lumbis. Pedagrū impōsitum. Succus auribus uermiosis instillatur. In regio morbo bibit. Strumis illinunt. Sōnis ueneris ihibet. Tineas pellit ex aceto potum. Cōtra pruriginē ex aceto infundif capiti in sole. Mentæ ipsius odor animum excitat: & sapor auiditatē in cibis. Ideo in mammaz mixtura familiares ipsæ accesserunt coire: desereq; lac nō partant. Quare lactis potiōibus addit: ne huius coagula ei potu strāgulent. Data in aq; & mulso eadem ui resilere: & generatiōis credis: cohibēdo genitalia densari. Aequē maribus ac fœminis: sistit sanguinem: & purgationes foeminarū ihibet. Cum amylo ex aqua pota coeliacorum impetus. Syriatiō & uomicas uuluaq; curauit: ille & iocinerum uitia ternis obolis ex mulso datis. Itē sanguinē excreantibus in sorbitione. Vlcera in capite infantium mire sanat. Arterias humidās siccāt. Siccas astringit. Pituitas corruptas purgat in mulso & aqua. Voci succus sub certamine utilis dūtaxat: & q gargarissatur uua tomere adiecta rota & coriandro ex lacte. Vtilis & contra tonsillas cū alumine: linguæ asperæ cum melle. Et cōuulsa ius per se uitisq; pulmonis. Singultus & uomitiones sistit cū succo granati: ut Democritus mōstrat. Recētis succus: nariū uitia: Spiritus subductos emēdat. Ipsa trita choleras in aceto qdē pota. Sin guinis fluctiones iētus. Illeū ēt impōita cū polenta: & si māmā tendant. Illinunt & tibus i capitis dolore. Sumif & cōtra scolopandras: & scorpiones marinos: & ad serpentes. Epiphoris illinunt & oibus in capite eruptiōibus: itē sedis uitis. Impetigines quoq; uel si teneat tm: phibet. Auribus cum mulso instillaē. Atunt & lyeni mederi eā in horto gustatā: ita ne uellat: si is q morderit: dicat se lyeni mederi p dies nouem. Aridæ quoq; farinæ tribus digitis apphenam: & stomachi dolorē sedare in aqua: & similiter asperā in potionem uentris aialia expellere. Magna societas cū hac ad recreādos defectos aio pulegio cū surculis suis i ampullas uitreas aceti utriq; deiecitq;. Qua de causā dignior e pulegio corona uertigini: q e rosis cubiculis nostris pnuicia

Handwritten marginal notes in Latin script, including the phrase 'uel illa' and various medical observations.

uel illa

Handwritten note

Handwritten note

Handwritten note

Handwritten note

Handwritten note

Handwritten note

Handwritten note

Handwritten note

Handwritten note

Handwritten note

Handwritten note

Handwritten note

est. Nā & capitis dolores imposta dicitur leuare. Quin & olfactu capita tueri cōtra frigidum
 aītuq; iniuriam: & ab liti traditur. Neq; aītuare eos: qui duos e pulegio fuculos impositos au-
 nibus in sole habeant. Illi inītur etiā in doloribus cū polenta & aceto. Fœmina efficacior: Est autē
 hæc flore purpureo: Mas candidū habet. Nauseas cum sale & polenta in frigida aqua pota inhi-
 bet. Sic & pectoris ac uentris dolorē. Stomachi autem ex aqua intercisiones sistit: & uomitiones
 cum aceto aliuū soluit sale adiecto in polenta. Intestinor; uita melle decocta & nitro sanat. Vri-
 nam pellit ex uino: & si amineū sit: & calculos & interiores oēs dolores. Ex melle & aceto sedat
 menstrua: & secundas: Vuluas conuersas corrigit. Defunctos partus eicit. Semen obmutescenti-
 bus olfactu ad mouet. Comitalibus in aceto cyathi mensura datur. Si aquæ insalubres bibēda
 sint: tritum inspergatur. Salitudines corporis: si cū uino tradat: minuit. Neruor; cū & in contra-
 ctione cum sale & aceto & melle cōstricatur opisthotono. Imbitur ad serpentū ictus decoctum.
 Ad scorpionum in uino tritum: maxime quod in sicca nascitur. Ad otis exulceratōes: ad tūm
 efficac habetur. Flos recētis incensūs pulices necat odore. Xenocrates pulegi ramū lana inuolu-
 tum in tertianis ante accessione olfactandum dicit: aut stragulis subiici: & ita collocari agrū iter
 remedia tradit. Siluestri ad eadem uis efficacior est: quod simile est origano minoribus foliis q̄
 satiuū: & a quibusdam dictamus uocat. Gustatum a pecore caprisq; balatum cōcitat. Vnde qui-
 dam græci litteras mutantes blechon uocauerūt. Natura tam feruens est: ut illitas partes exulce-
 ret. Tussī inter frictiones fricari ante balnea cōuenit: & ante accessionū horrore conuulsis: & tor-
 minibus. Podagris mire pdest. Epaticis cum melle & sale bibendū datur. Pulmonū uita excre-
 bilita facit. Ad lymē cum sale utile est: & uescicis: & suspitiis: & inflationibus decoctū succo aqua
 liter: & uulua corrigit: & cōtra scolopendram terrestrem uel marinā. Item scorpiones. Priuatig;
 ualet contra oē mortuū. Radix cōtra increscentia ulcera recens potentissima. Arida uero cicatri-
 cibus decorem affert. Itē pulegio ē nepetæq; societas. Decocta enim in aqua ad tertias discutiūt
 frigora. Mulierūq; menstruis profunt. Et æstate sedant calores. Nepeta quoq; uires contra serpe-
 tes habet. Fumū ex ea nidoreq; fugiunt: quā & subternere in metu obdormituris utile est. Tula
 agilops imponitur: & capitis doloribus recēs cū tertia parte panis temperata aceto illinif. Suc-
 cus eius instillatus naribus supinis profluuū sanguinis sistit. Item radix cū myrti semine i passio
 tepido gargarisata anginis medetur. Cuminū siluestre est præterius quaternis aut gnis foliis ue-
 luti ferratis. Et in satiuo magnus usus in stomachi scipue remediis. Discutit pituitas & inflatio-
 nes. Tritum & cū pane sumptū uel potū ex aqua uinor; tormina quoq; & intestinor; dolores.
 Verūtamen oēm pallorē bibentibus gignit. ita certe ferunt. Portii latronis clari inter magistros
 dicendi adfectores similitudinē coloris studiis cōtra æmulos imitatos: & paolos antē luluū uindī-
 cem assertorē illum a Nerone libertatis captatione testamentis sic lenocinatū. Narium sanguinē
 pastillis inditum: uel ex aceto recens sistit. Et oculoꝝ epiphoris per se impositū tumentibus cū
 melle pdest. Infantibus imponi in uentre satis est. Morbo regio in utro albo a balneis: dat.

De cumino æthioptico: & de cappar; & de ligustico: siue panace. CA. XV.

Aethiopicū cuminum maxime in posca illinitur cum melle. Africano priuatim urinæ
 incōtinentiā cohiberi putat. Satiuū datur & ad iocineris uita tostum tritū in aceto.
 Item ad uertiginē. Iis uero quos aciore uel urina mordeat in dulci tritū uino. Ad uul-
 uarum uita in uino. Præterq; impositis uellere foliis testū tumoribus tostū tritūq;
 cum melle aut rosaceo & cera. Siluestre ad oia eadem efficacius. Præterea ad serpentes cū oleo:
 ad scorpiones: ad scolopendras. sistit & uomitionem naucaq; ex uino: quantum apprehēderint
 tres digiti. Propter colorem quoq; bibitur. Illiniturq; uel penicillis feruens: uel astringitur fasciis.
 Strangulationes uulua potum in uino aperit tribus drachmis in tribus cyathis uini. Auribus in-
 stillatur ad sonitus: atq; tinnitus cum seuo uulino uel melle. Suggillatis illinif cū melle: & uua
 passa & aceto. Lentigin; nigrae ex aceto. Est cumino simillimū quod græci uocat ammi. Quidā
 uero æthiopicum cuminum id eē existimāt. Hippocrates regiū appellat: uidelicet qā efficacius i
 ægypto iudicauit. Pleriq; alterius naturæ i totū putat: qm̄ sic exilius & cādidius. Similis autē &
 hanc usus. Nam & panibus alexandrinis subigit: & cū alimentis interponitur. Inflationes & tor-
 mina discutit. Vrinā & menstrua ciet. Suggillata & oculoꝝ epiphoras mitiga. Cum lini semine
 scorpionū ictus in uino potum drachmis duabus. Priuatimq; ceraſtag; cum pari portione myr-
 rhe. Colorem quoq; bibentium similitèr mutat in pallorem. Suffitum cum uua passa aut resis-
 na uulua purgat. Tradunt facilius concipere eas: quæ odorentur id per coitum. De cappar; sa-
 tis diximus inter peregrinos frutices. Non utendū trāsmarino. Innocētius italicū est. Ferūt eos q̄

u iiii

uel item ro-
siones
uel uino pi-
gro

uel i perfric-
tione

uel asserto-
res

Cominum
Vulgatum
Cuminum
Capparis
Ligusticum

quotidie id edunt: paralyti non picitari nec lyenis doloribus. Radix eius tritigies albas tollit: trita in sole fricentur. Splenericis prodest in uino pota. Radicis cortex duabus drachmis depro balneage usi. Feruntque trigintaque diebus per urinam & alui totum lyenem emitti. Bibitur in lumbago doloribus ac paralyti. Dentium dolores se dat tritum ex aceto semel decoctum: uel maducata radix. Infundit aurium dolori decoctum oleo. Vlcera quae phagedenas uocant folia & radix reces cum melle sanant. Sic & strumas discutit radix. Parotidas uermiculosis cocta in aqua: iocineris quoque malum medet. Dant & ad tinea in aceto & melle. Oris exulcerationes in aceto decocti tollit. Stomacho inuaries esse inter auctores conuenit. Ligusticum aliqui panace uocant: stomacho utile est. Item conuulsionibus & inflationibus. Sunt & quaedam quae cunilam bubulam appellauerunt uti diximus supra.

De cunila: origano: culinagine cunila molli libanotide. CA. XVI.

Cunila propter satiuam plura sunt in medicina gratia. Quae bubula appellatur: semel pulegi habet: utile ad uulnera comenducatum impositum: ut quanto post die se lauat. Contra serpentes quoque in uino bibitur: ac tritum plagae imponitur. Vulnere ab iis facta perficitur. Inter testudines cum serpentibus pugnaturae hac se munitur. Quidamque in hunc usum panacem uocant. Sedat & tumores & uiriliu mala: sicca: uel foliis tritis in omni usu mire congruis ex uino. Est alta cunila galinacea appellata a nostris: a grecis origanum heracleoticum. Prodest oculis trita addito sale. Tussim quoque emendat: & iocineris uiria. Lateque dolores cum farina oleo & aceto: inhibitione temperata. Praecipue uero serpentium morsus. Tertium genus est eius: quae a grecis malcula a nostris cunilago uocatur: odoris foedi: radicis lignosae: folio aspero. Vires eius uehementissimae in oibus iis generibus earum tradunt. Manipulo quoque eius abiectio: oes est a tota domo blattas conuenire ad eam. priuatim aduersus scorpiones ex posca pollere. Tribus foliis ex oleo peruncto hominem fugari serpentes. e contrario quae mollis uocatur: pilosioribus foliis ac ramis & aculeatis. Trita mellis odorem habet digitis tactu eius coherentibus. Altera thuris: quam libanotide appellamus. Medetur utraque contra serpentes ex uino uel aceto. Pulices etiam contrita cum aqua sparsum necant. Satiua quoque suos usus habet. Succus eius cum rosaceo auriculari iuuat. Ipsa ad ictus bibitur. Fit & ex ea motana serpillio similis: efficax contra serpentes. Urinam mouet: purgat & a peritu mulieres. Concoctione mire adiuuat: & ad cibos aueritatem. Vtraque uel in cruditate reuerti in portione aspera. Luxatis quoque uiribus. Contra uesparum & siles: scus ex farina hordeacea: & posca utilissima. Libanotidis alia gratia suis dicentur locis.

De piperiti & origano: & onitiprasio: & tragorigano: & heraclio: & lepidio: & de gisue melanthio: & aniso. CA. XVII.

Piperitis: quam & siliquastrum appellauimus: contra morbos comitiales bibitur. Calore saliter demonstrante. Caule rubro & longo: densis geniculis: foliis laui: semine albo: tenui: gustu piperis. Vtilis gingiuis: dentibus: oris foauitati: & ructibus. Organum quod in sapore cunilam aemulat (ut diximus) plura genera in medicina habet: & onitum uel prasion appellat non dissimile hyfopo. Priuatim eius usus contra torsiones stomachi in tepida aqua: & cruditates. Contra araneos: scorpionesque in uino albo. Luxata & intussa in aceto & oleo & lana. Tragoriganon similis est serpillio siluestri. Urinam citat. Tumores discutit contra uiscum potum uiperarum: ictum efficacissimum: stomachoque acida ructantia & peccatis. Torsionibus quoque cum melle datur: & pleureticis: & peripneumoniacis. Heracium quoque tria genera habet nigrius lartioribus foliis glutinosum. Alteque exilioribus mollibusque: sansico non dissimile: quod aliqui prasion uocare malunt. Tertium est inter haec medium: minusque cetera efficax. Optimum autem creticum: Naro & iacunde olet. Proximum simeuicum. Deinde heracleoticum ad potum utilius: quod onitum uocant. Communis autem usus serpentis fugare. Percussis eius dare decoctum. Poru urinam citere. Ruptis conuulsi mederi cum panacis radice. Hydropticis cum fico aut cum hyfopo acetabuli mensuris decoctum ad sextam. Item scabiem: pruriginem: pforas in decessione balnearum. Succus auribus infunditur cum lacte mulieris. Tonillus quoque & uis medetur. Capitis ulceribus. Venena opii & gypsi extinguit decoctum: si cum cinere & uino bibatur. Alui mollit acetabuli mensura. Suggillatis illinit. Inter dentium doloribus: quibus est & eandem facit cum melle & nitro. Sanguinem narium sistit. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea farina. Ad arthritas albas cum galla & melle terit. Ad lyenem folia cum melle & sale. Crassiores pituitas & nigras extenuat coctum cum aceto & sale sumptum paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infunditur. Latissimae perunguntur ex eo: ita ut ne uenter attingatur. Epiphyctidas cum pice sanat. Furunculos aperit cum fico trita. Strumas cum oleo & aceto: & farina hordeacea. Lateris dolores: cum fico illi.

Handwritten marginal notes in Latin script, including names like 'Cunila', 'Piperitis', and 'Tragoriganon'.

uel in descé bone

Parotidas

nam. Fluxiones sanguinis in genitalibus tusum ex aceto illitum. Reliquias purgationum a priu.
Lepidium inter urentia intelligitur. Sic & in facie curam emendat exulcerando: ut tamen cetera
& rosaceo facile sanetur. Sic lepras & psoras tollit semper facile: & cicatricum ulcera. Tradunt in
dolore dentium ad aligatum brachio qua doleat: compescere dolorem. Grit ex graecis an meli-
thion: alii mela spermon uocant. Optimu q̄ excitatissimi odoris: & q̄ nigerrimum. Medetur ser-
pentium plagis & scorpionum. Illini ex aceto & melle reperio. Incensioq; serpentes fugari. Bibit
drachma contra araneos. Diffillatione narium discutit tusum in lintheolo olfactum. Capitis do-
lores illitū ex aceto: & infusum naribus. Cū lino oculoq; epiphoras & tūores. Dētiū dolores co-
ctū cū aceto. Vlcera oris tritu aut cōmāducatū. Itē lepras & lēgines ex aceto. Difficultates spirā
di addito uino portū. Duricias tūoresq; ueteres: & suppuratōes illitū. Lac mulierū auget: cōtinuis
diebus sumptū. Colligif succus eius ut hyoscyami. Similiter largius uenenum est qd̄ miremur: cū
femen graissime panes etiam condiat. Oculos quoq; purgat. Vrinam & mēstrua ciet. Quinimo
lintheolo illigatis tantum granis. xxx. secundas trahi reperio. Aiuunt & clauis in pedibus mede-
ri tritum in uina. Culices iussu necare. item mulsas. Et anisum aduersus scorpiones ex uino bi-
bitura pythagora inter pauca laudatum siue crudum siue decoctū. Item uiride aridumue om-
nibus: quae condiantur: quaeq; in tinguntur desideratum. Panis etiam crustis inferioribus subdi-
tum. Saccis quoque additur. Cum amaris nucibus: uina commendat. Quin ipsum oris halitum
lucundiorum facit. Fetoremque tollit manducatum matutinis cum sanyrico & melle exiguo.
Mox uino collutum uultum iuniorum praestat. in omnia leuat suspensum in puluino ut dormi-
entes olfaciant. Appetitiam ciborum praestat: quando id quoque inter artificia deliciae feceret
ex quo labor delit cibos poscere. Ob has causas quidam anicetum id uocauerunt. Laudatissimum
est crecum: Proximum aegyptium. Hoc ligustici uice praestat in condimentis. Dolores capitis le-
uigat iussu naribus. Epiphoras oculorum radicem eius tuam imponit lollas. ipsum cū cro-
co pari modo & uino: & per se tritum cum polenta ad magnas fluxiones: extrahendq; siqua in
oculis inciderint. Narium quoq; cardines cōsumit illitum ex aqua. Sedat anginas cū melle & hy-
sopo ex aceto gargasilatum. Auribus isfunditur cum rosaceo. Thoracis pituitas purgat tostum
cum melle sumptum melius. Cum acetabulo anisi nuces amaras. l. purgatas tere in melle ad tuf-
sim. Facillime uero anisi drachmae tres: papaueris duae miscetur melle ad fabae magnitudinem:
& ternis diebus sumuntur. Praecipuum autem est ad ructus: ideo inflationibus stomachi & in-
testinorum torminibus: & coeliacis medetur. Singultus & olfactum decoctum potumque inhi-
bet. Folius decoctus digerit cruditates. Succus decocti cum apio olfactus sternutamenta ihibet.
Potum somnum concitat. Calculos pellit. Vomitiones cohibet: & praecordiorum tumores. Pe-
storum uitris: neruis quoq; quibus succinctum est corpus: utilissimum. Prodest eius & capitis
doloribus inflanti succum cum oleo decocti. Non aliu d̄ utilis uentri: & intestinis purat. ideo
dysentericis: & tenacis datur tostum. Aliqui addūt & optū: pilulis in die ternis lupini magnitu-
dine: & in uini cyatho dilutis. Dieuches & ad lumborum dolores succo usus est. Semen hydro-
pici & coeliacis dedit tritum cum menta. Verum & radicem ad renes. Dalsion herbarius pturif-
ibus ex eo cataplasma imposuit cum opio. Item uuluarum dolori. Deditque bibendum cū ane-
to parturientibus. Phreneticis quoq; illinunt recens cum polenta. Sic & infantibus comitiale ui-
tium: aut contractiones sentientibus. Pythagoras quidem non corripit uitio comitiali in manu
habentes. Ideoque quamplurimum domi sereni iuu. Patere quoque facilius olfactantes. Et ita-
tim a partu dandū potui polenta aspersa. Solimenes contra omnes duricias ex aceto usus est.
Eo & contra lassitudines in oleo decoquens: ad dito nitro. Semine eius potio lassitudinis auxi-
lium uiatoribus spondit. Heraclides ad inflationes stomachi semen tribus digitis cū castorei
obolis duobus ex mulio dedit. Similiter ad uentris: aut intestinorum inflationes. Et orthopno-
cis quod ternis digitis praehenderit feminis: tantundem hyoscyami cum lacte asinino. Multi uo-
mituris acetabula eius & folia lauri decem trita in aqua bibenda inter coenam suadent. Strangu-
lationes uuluae si manducetur: & linatur calidum: uel si bibatur cum castoreo in aceto & me-
le sedat. Vertigines a partu cum semine cucumeris & lini pari mensura trinum digitorum uini al-
bi tribus cyathis discutit. Cleopolemus ad q̄rtanas ternis digitis seminis anisi & foeniculi usus ē
in aceto & mellis cyathis uno. Lenit articulares morbos cū amaris nucibus illitum. Sunt & qui
spidum uenenis aduersari naturam eius putēt. Vrinam ciet: Sitim cohibet. Venerem stimulat.
Cum uino sudorem leniter praestat. Vestes quoque a uinea defendit. Efficacius semper recens &
quo nigrius. Stomacho tamen inutile est praeterq̄ inflato.

[Handwritten marginal notes in Latin, including references to various medical texts and treatments.]

De aneto & sagapenio: & de papauere albo & nigro: & quomodo succus herbarum colligendus est: & de opio.

CA. XVIII.

Anetū quoq; rictus mouet: & tormina sedat. Aluū fistit. Epiphoris radices illinunt ex aqua uel uino. Singultus cohibet semē feruēs ol factū. Sumptū ex aqua sedat cruditates. Cinis eius uia in faucibus leuat. Oculos & genitorā hebetat. Sacopeniū qđ apud nos gignit: i totū trāsmarino alienat. Illud. n. ammoniaci lachrymæ simile sagapeniū uocat. Prodest latege & pectoris doloribus: cōuulsis: rullibz ueteribz: excreatiōibz: p̄cordiæ tumoribus. Sanat & uertigies: tremulos: opisthotonicos: lyenes: lumbos: p̄triciōes. Datur & uisā etandū ex aceto in strāgulatu uulnæ. Cæteris & potu dat: & cū oleo ifricat. Prodest & cōtra mala medicamēta. Papaueris satiuū diximus gr̄a: & sp̄te nascētis alia p̄misimus. Sed satiuū albi calix ipse terit: & bibit somni cā. Semē elephātis medef. E nigro papauere sapor gignit scapo icifort. Diagoras suadet: cū turgescit: ut lollas cū deflorescit hora diei sereni: hoc est cū ros in eo exaruerit. Incidi iubent sub capite & calice. Nec in alio gr̄e ipsum inciditur caput. Succus & hic: & herbe cuiusq; lana excipit. Aut si exiguus est: ungue pollicis aut laclucis: & postero die magis quod inaruit. Papaueris uero langus densat: & in pastillos tritus in umbrā siccat non ut saporifera mō: ueq; si copiosior auria: ēt mortifera p̄ somnū: opion uocat. Sic scimus iteremptū Lictiū Cecinæ prætorii uiri patrē in hispania baiuli cū ualido impatibilis odiū uitæ fecisset. Itē plerosq; alios. Qua de eā magna cōcertatio extitit. Diagoras: & erasiltratus in totū dānuere: ut mortiferum in fundi uetates. Prætera qm̄ usui noceret. Addidit Andreas: ideo nō protinus execari eos: qm̄ adulteratur alexādriz. Sed postea usus eius nō iprobatus ē medicamēto nobili: qđ diacodiū uocat. Semine quoq; eius trito i pastillos e lacte utuntur ad somnū. Itē ad capitis dolores cū rofaceo. Cū his aurium dolori instillatū. Podagris illinuntur cum lacte melle. Sic & foliis ipsis utitur ad sacros ignes. Itē uulnera cū aceto. Ego tñ dānuerim collyriis addi. Multoq; magis quas uocant lexyretas: & quasq; pepticas coeliacas. Nigrū tñ in coeliaciis uino datur. Satiuum omne magis rotundat capita. At siluestri longum ac pusillum: & ad omnes effectus ualentius. Decogit & bibitur cōtra uigiliā: eademq; aqua fouent ora. Optimū in siccis: & ubi raro pluit. Cū capita ipsa & folia decoquant: succus mecontum uocat: multum opio ignauior. Experimentū opii est primū in odore. Sincærum. n. perpeti non mos est. Dein in lucernis: ut pura luceat flāma: ut extitum demū oleat. Quæ in fucato nō euentunt. Accendit quoq; difficilior: & crebro extinguit. Est sincæri experimentū & in aqua: quia nebula inat. Fictum in posca coit. Sed maxime mirū æstiuo sole deprehēdi. Sincærum. n. sudat: & se diluit: donec succo recēti simile fiat. Mnesides optime seruari putat hyosciami semine adiecto. Alii in faba.

De empractico: & cæratice: & glaucio siue paraliō: & heraclio: siue aphro: & de diacodio: & tichymalo.

CA. XIX.

Tner satiuā ē & siluestria mediū genus: qđ nisi i aruis eēt: sp̄te nasceret. Rhia uocamus & erraticū. Quidā id decerptū ptinus cū toto calice mandūt. Aluū exinaniūt capita qnq; decocta. In uini tribz hēinis pota sōnū faciūt. Siluestriū unū genus cæratice uocat: nigrū: cubitali: altitudie: radice crassa: & corticosa caliculo inflexo: ut comcula. Folia minora & tenuiora q̄ cæteris siluestribus: semē exile. Tēpestinū est messibus. Aluū purgat dimidiō acetabulo i mulso. Folia trita cū oleo argēmas iumētoq; sanāt. Radix acetabuli mēura cocta in duobus aquæ sextariis ad dimidias: dat ad lūbogē uitia & tocineris. Carbūculis medē ex melle folia. Quidā hoc genus glaucion uocat alii paralion. Nascit. n. i affiatu maris: aut nitro so loco. Alterū est in siluestribus gr̄ibus heracion: uocat ab aliis aphron. Foliis si p̄cul intuearis sp̄m passege p̄sentantibus: radice in summa terræ cute: semine spumeo. Ex hoc lina splēdorem trahūt æstate. Tūdif in pila comitalibus morbis acetabuli mēura feminis i uino albo: uomitiones. n. facit. Medicamēto: qđ diacodion & arteriace uocat: utilissimū. Fit āt huius papaueris: aut cuiuscūq; siluestris capitibus. cxx. in aquæ cælestis sextariis tribus biduo maceratis: in eadēq; decoctis: deide siccatis: iterūq; cū melle decoctis ad dimidias ptes uapore tenui. Addidit postea drachmas senas croci: hypocisthidis: turis: acacia: & passi cretici sextariū. Hac ostētatiōe simplex qđ ē & antiqua illa salubritas papauere & melle cōstat. Tertiū genus ē tichymalō: mecona uocat: alii archalion: folio leui: albo: capite magnitudinis fabæ. Colligit uua florente. Siccat in umbra. Semen potum purgat aluū dimidiō acetabulo in mulso. Cuiuscūq; aut papaueris caput uiride uel siccū illitum epiphoras oculogē lenit. Opium ex uino meraculo si protinus detur: scorpionū icibus rēstitit. Aliqui hoc tantum nigro tribuunt: si capita eius uel folia terantur.

uel succus

uel modus
est
ul' pustulas

De portulaca siue peplo & coriandro & de attriplici.

CA. XX.

St & portulaca: quam peplo nunc uocant: non multum satua efficacior. Cuius memorabiles usus traduntur. Sagittarum uenena & serpentium hemorroidu: & praesigru restringit: pro cibo sumpta & plagiis impolita extrahit. Itē hycyano potu e passioq; expresso succo. Cum ipsa non est: semen eius simili effectu prodest. Resistit & aquarum uitris: capitis dolor: ulceribusque in uino tusa & impolita. Reliqua ulcera comanducata cum melle sanat. Sic & infantium cerebro imponitur: umbilicoq; prociuo. In epiphoris uero omni fronte temporibusque cum polenta. Sed ipsis oculis e lacte & melle. Eadem si prociat: prodest foliis tritis cum corticibus fabae. Pustulis cum polenta & sale & aceto: ac cetera. Et ulcera oris tu moemq; gingiuarum comanducata cruda sedat. Item dentium dolores. Tōsillarum ulcera iuecus decoctae. Quidam adiecere paulum murrae. Nam & mobiles dentes stabilit comanducata. Cruditates sedat: uocemq; firmat: & litim areet. Cervicis dolores cum galla & lini semine & melle pari mensura sedat. Mammarum uitia cum melle aut cimolia creta. Salutaris: & suspiriosis semine cum melle hausto. Stomachum in acetiariis sumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polenta. Et alias manducata refrigerat: etiam intestina. Vomitiones sistit. Dysenteriae & uomitibus datur ex aceto: uel bibitur cum cumino. Tensio autem cocta: & comitialibus cibo uel potu prodest. Purgationibus mulierum acetabuli mensura in sapa. Podagris calidis cum sale illita & sacro igni. Succus eius potus renes iuuat ac uescas. Ventris animalia pellit. Ad uulnerum dolores ex oleo cum polenta imponitur. Neraorum duricias emollit. Metrodorus qui epitomē τὸν πρὸς τοὺς οὐρούς γράφει: purgationibus a partu dandam censuit. Venere inhihet: ueneri sique somnia. Praetori uiri pater est hispaniae princeps: quem scio propter imparibiles uuae morbos radicem eius filo suspensam e collo gerere: praeterq; in balneis: & ita liberatum incommodo omni. Quinetiam inueni apud auctores: caput inde litum distillationem toto anno non sentire. Oculos tamen hebetare putatur. Coriandrum inter siluestria non inuenitur. Precipuum tamen esse constat statim aegyptium. Valet contra serpentium genus unum: quod amphispbenas uocant. potum impositumque. Sanat & alia uulnera. Epiphyctidas pustulas tritum. Sic & omnes tumores: collectioneq; cum melle: aut uua passa. Panos uero ex aceto tritum. Seminis grana tria in tertianis deuorari iubent aliqui ante accessionem. Vel plura illini fronti. Sunt qui & ante folis ortum ceruicalibus subici efficaciter putent. Vis magna ad refrigerandos ardores piridi. Ulcera quoque quae serpunt: sanat cum melle uel uua passa. Item testes: ambusta: carbunculos: aures cum lacte mulieris: epiphoras oculorum: uentris & intestinorum fluxiones. Semen ex aqua potum bibitur in cholera cum ruta. Pellit animalia interreana: cum mali punici succo & oleo semen potum. Xenocrates tradit rem miram: si uera est: menstrua contineri uno die: si unum granum hiberint foeminae: biduo si duo: & totidem diebus quot grana sumpturint. M. Varro coriandro subtrito cum aceto: carnem incorrupta aetate seruari putat. Attriplex & siluestre est & satiuum: accusatum a Pythagora tanq; faceret hydropticos morbosq; regio & pallorem. Coquitur distillat: ac ne in hortis quidem iuxta id nasci quicq; nisi languidum cul pauit. Addidere Dionysius & Diocles plurimos gigni ex eo morbos. Nec nisi mutata sapias aq; coquendum. Stomacho contrarium esse. Lentigines & papulas gignere. Miror quare difficulter in Italia id nasci tradiderit Solō smyrneus. Hippocrates uulnere utris id ifudi cū beta. Lycus neapolitanus contra catharidas bibendū dedit. Panos: furculos incipientes: duricias oēs uel cocto uel crudo utris illini putat. Itē igne saepe cū melle aceto nitroq; hilt podagris. Vogues scabros detrahere dicit sine ulcere. Sūt: q; in morbo regio dent semē eius cū melle. Arterias: & tōsillas nitro addito pfricte. Aluū moueat. Cocto aut p se aut cū malua: aut lēticula cōcitate uomitiōes. Siluestri capillos tingūt: & ad supradē utunt medicina.

De malua malope & althea: & lapato: & oxylapato: & hypopolapato: & bubalapato. CA. XXI.
 Contrario in magnis laudibus malua ē utraq; & satua & siluestris. Duo grā eaq; aptitudine folii discernunt. Maiore graeci malopen uocāt i satuis. Alterā ab emollēdo uētre dictā putāt malachē. E siluestribus: cui grāde foliū & radices albā althea uocat ab ex cēlētta effectus: a quibusdā aristalthea. Oē solū i quo ferunt pigrius faciūt. Huic cōtra oēs aculeatos ictus efficacior uis: pēcipue scorpionū: uespaq;: si niliumq;: & muris aranei. Quin & tita cū oleo qualibet earum peruncti ante uel habentes eas: non ferunt. Foliū ipositū scorpionibus: torporem affert. Valent & cōtra uenena. Aculeos oīs extrahūt illitae crudae aut cū aneto potae. Decoctae uero cū radice sua leporis marini uenena restringunt. Et ut qdā dicūt si uomas.

uel psterū

Gemma

Sagittarum

Pustulis

Corticibus

Polenta

Sale

Aceto

Cimolia

Creta

Salutaris

Suspiriosis

Semine

Melle

Hausto

Stomachum

Ardentibus

Febribus

Imponitur

Cum

Polenta

Refrigerat

Intestina

Vomitiones

Sistit

Dysenteriae

Uomitibus

Datur

Ex aceto

Uel bibitur

Cum cumino

Tensio

Autem

Cocta

Comitialibus

Cibo

Uel potu

Prodest

Purgationibus

Mulierum

Acetabuli

Mensura

In sapa

Podagris

Calidis

Cum sale

Illita

Sacro igni

Succus eius

Potus

Renes

Iuuat

Ac uescas

Ventris

Animalia

Pellit

Ad uulnerum

Dolores

Ex oleo

Cum polenta

Imponitur

Neraorum

Duricias

Emollit

Metrodorus

Qui epitomē

τὸν πρὸς τοὺς οὐρούς γράφει

De eiusdem mira & alia traduntur. Sed maxime si quotidie quis succet ex qualibet earum forbeat cyathū dimidiū: oibus morbis caritose. Ulcera manantia in capite sanant. in urina putrefacta lichenas. Et ulcera oris cum melle. Radix decocta: furfures capitis & dētiū mobilitates. Eius quæ unū caulē habet: radice circa dentem: qui doleat: perunge: donec definat dolor. Eadē strumas & parotidas panosq; addita hominis salua purgat citra uulnus. Semē in uino nigro potum a pituita: & nauis liberat. Radix mammarum uitis occurrit ad alligata in lana nigra. Tullim in lacte cocta & forbitionis nō sumpta quinis diebus emēdat. Stomacho inutiles sex. Niger dicit. Olym piades thebanus abortiuas esse cum adipe anferis. Aliqui purgari fœminas foliis earum manus plenæ mēsurā i oleo & uino sumptis. Vtriq; cōstat parturiētēs foliis substratis celerius foliis: Proctinus a partu reuocanda: ne uulua sequatur. Dant & succum bibēdum parturientibus ieiuniis in uino decocta hiemina. Quin & semē tritum adalligant brachio genitale non continētū. Adeo q; ex ueneri nascuntur: ut semē uniuersis aspersum cubitali fœminarum auaritates augere ad in finitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta ad alligatas. Tenaismo & dyfentericis utilissimē infundi. Itē foedis uitis: uel si foueantur. Melancholicis quoq; succus datur cyathis ternis tepidus. Et infantiētib; q̄ternis. Decocta comitialibus heminae succi. Hic & calculosis & inflatione & torminibus aut opisthotonico laborātib; tepidus illinitur. Et sacris ignibus: & ambolitis decocta in oleum folia imponuntur. Et ad uulnere impetus cruda cum pane. succo decocta neruis prodest: & uesciæ: & intestinorum rosionibus. Vuluas & cibo & in fusione mollit in oleo. succo decocta pori meatu suauis facit. Althea in omnibus supradictis efficacior radix: precipue conuulsis ruptisq;. Cocta in aqua aluum sistit. Ex uino albo strumas: & parotidas: & māmaram inflammationes: & panos: in uino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta quilibet perniciose tussi citissime medētur. Hippocrates uulneratis sitiētibusq; defectu sanguinis radice decocta succo bibēdum dedit. Et eam uulneribus cum melle: & resina. Item cōuulsis luxatis: tumentibus: & muscularis: neruis: articulis imposuit. Et asthmaticis ac dyfentericis in uino bibēdū dedit. Mizg aquā radice ea addita: ad densari sub diuo: atq; elactescere. Efficacior autem quo recetior. Nec lapatiū dissimiles effectus habet. Est autem siluestre: quod alii oxalidē appellant: satiuo proximū: foliis aquosis: colore betæ cādidā: radice minima. Nostri uero runcicāliū lapatiū cantherinum: ad strumas cum axungia efficacissimū. Est & alterū genus fere oxylapaton uocant. Satiuo idē similius: & acutiora habet folia: ac rubriora: non nisi in palustribus nascēs. Sūt qui hydrolapaton tradunt in aqua natum. Est & aliud hippolapaton masus satiuo: candidiūq; ac spissius. Siluestria scorpionum ictibus medentur: & ferire prohibent habētes. Radix aceto decocta si colletur succus: dentibus auxiliat. Si uero bibatur: morbo regio, semen stomachi inetri cabilia uitā sanat. Hippolapati radices priuatim ungues scabrosos detrahūt. Dyfentericos semē duabus drachmis in uino potum biberat. Oxylapati semen torum in aqua caelisi: sanguinem prodest reuoluentibus. Adiecta acacia lentis magnitudine prodest. Præstantissimos pastillos faciunt ex foliis & radice: addito nitro & iure exiguo. In usu aceto diluunt. Sed satiuum in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice melicerias & lepras curant. In uino uero decocta: strumas: & potidas: & calculos. Poto uino & lienes. Coeliacos æque: & dyfentericos: & tenasmos. Ex eademq; omnia efficacius. uis lapati & ructus facit: & urinam ciet: & caliginem oculorum discutit. Item pruritus corporis in folia balnearum additum: aut prius ipsum illitū sine oleo. Firmat & cōmanducata radix dētes. Eadem decocta cum uino sistit aluum. Folia soluunt adiecto sale. Adiecit Solon (neq; ut omittamus bulapaton) radice tantum altitudine differens est: & erga dyfentericos efficacis effectus potum ex uino.

De sinapis tribus generibus: & marrubio: & serpillio: & sisymbrio: siue thymbræ: & de lini & mine: & biro. CA. XXII.

Sinapis: cuius in satiuis tria genera diximus. Pythagoras principatum habere: ex its quorum sublimē uis feratur iudicauit: quoniam non aliud magis in nares: & cerebrū penetrat. Ad serpentium ictus: & scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum uenena discutit. Contra pituitam tenetur in ore: donec liquefcat: aut gargarisat cū aqua malsa. Ad dētiū dolorē mādif. Ad uā gargarisat cū aceto & melle. Stomacho utilissimū contra oia uitia: pulmonibusq;. Excreatōdes faciles facit in cibo sumptū. Daf & suspitiosis. Itē comitialibus tepidū cū succo cucumē. Sensus atq; sternutamenta capitis purgat: Aluum molli. Mēstrua & urinam ciet. Et hydropicis imponitur. Cum fico & cumino tulium ternis partibus comitali morbo. Et uulua: cōuersionē suffitū excitat odore aceto mixto. Itē lethargicos. Adu-

uel cubili
uel genitali

uel cæria

Inapah

sinapis
marrubio
serpillio
sisymbrio
thymbræ
lini
mine
biro

citur tordylion. Est autem id semen ex sili. Et si uehementior somnus lethargicos pmat: cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico & aceto. Veteres dolores: thoracis: lumbos: coxædicum hie-
 zorum & in quacungq; parte corporis ex alto uitia extrahenda sunt: illitū caustica ut emēdat pu-
 stulas faciēdo. At in magna duricia sine fico impositū: uel si uehementior urigo timatur p du-
 plices pannos. Vtuntur ad alopetias cum rubrica: pforas: lepras: phthirias: lutanicos: opistho-
 tonicos. Inungunt quoque scabras genas aut caligantes oculos cum melle. Succusq; tribus mo-
 dis exprimitur in fistili: calefitis in eo in sole modice. Exit & e cauliculo succus lacteus: q; ita cū
 induruit: dentium dolori medetur. Semen ac radix cum imaduere: multo cōteruntur. Manuq;
 plene mēsurā sorbētur ad firmandas fauces: stomachum: oculos: caput: sensusq; oēs. Mulierum
 etiā lasitudines saluberrimo genere medicinae. Calculos quoq; discutit potū ex aceto. Illinunt
 & liuoribus: saggillati s; cū melle & adipe anserino aut cæra cypria. Fit & oleum ex semine ma-
 defactio in oleo expressio: quo utuntur ad neruoz rigores: lumborūq; & coxædicū pfriçides.
 Sinapis naturā effectūq; eisdē habere traditur ad archa: iter siluas: impacta cortici calamorum
 sub ipsa coma nascēs. Marrubiū plerique inter primas herbas cōmendauer: quē græci prasīo uo-
 cant: illi linostrophon: nō nulli philopeda: aut philocares: notius q; ut indicandū sit. Huius folia
 semēque contrita profunt cōtra serpētes: pectoz & lateris dolores: tussim ueterē. Et iis quis san-
 guinē efficiunt: eximie uisile: scopis eius cū papico aqua decoctis: ut asperitas succis mitiget. Im-
 ponitur frumis cū adipe. Sunt qui uiridis semen quātū duobus digitis capiant: cum faris pugillo
 decoctū addito exiguo olei & salis sorbere ieiunos ad tussim iubeant. Alii nihil compant. In eadē
 cā marubii & foeniculi succis ad sextarios ternos expsis decoctisq; ad sextarios duos: tū ad-
 dito mellis sextario rursus decocto ad sextarios duos: si coclearii mēsurā in die sorbeat in aqua
 cyatho. Et uiridū uitis tussū cū melle mire pdest. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis cōuulsis: ipal-
 matū neruis salutare. Potū aluum soluit cum sale & aceto. Itē mēstrua: & secundas mulier. Ari-
 da farina cum melle ad tussim sicca: efficacissima est. Itē ad cancrenas & pterygia. Succus uero ar-
 ticulis: e naribus morbo regio: minuēdaque bilī cū melle pdest. Itē cōtra uenena inter pauca po-
 tēs. Ipsa herba stomachum & excreationes pectoris purgat. Cū iride & melle urinā ciet. Cauenda
 tū exulceratæ uesicæ & renū uitis. Dicitur succus claritarem oculorum adiuuare. Castor mar-
 rubii duo genera tradit. Nigrum: & quod magis probat: candidum. In ouū inane: succum adit.
 cit his: ipsūque ouū in fundit melle æquis portionibus tepēfactū: uomicas rūpere: purgare: per sa-
 nare pmitēt. Illitis ēt uulneribus a cane factis tusa cū axungia ueteri. Serpillū a serpēdo putat dē-
 dū. Quod in siluestri euenit: in petris maxime. Satiuū nō serpit: sed ad palmi altitudine icrescit.
 Piguus uoluntariū: & cādidioribus foliis & ramis: aduersus serpētes efficac maxime cēchin: &
 scolopēdras terrestres: ac marinas. Et scorpiōnes decoctis in uino ramis foliisque. Fugat & odo-
 re cominos: si uraf. Et cōtra marinoz uenena præcipue ualet. Capitis doloribus decoctū in ace-
 to illitit tēporibus: ac frōti cū rosaceo. Itē phreneticis: lethargicis: cōtra tormina: & urinae diffi-
 cultatē: anginas: uomitiones: drachmis quatuor datur. Ex aqua bibitur & ad iocinez dolores.
 Folia obolis quattuor dantur ad lyenē ex aceto. Ad cruetas excreationes teritur in cyathis duo-
 bus acetī & mellis. Sisymbriū siluestre a quibusdam thymbræum appellatū: pedali nō amplius alti-
 tudine: quod in riguis nascitur simile nasturtio est. Vtrūque efficac aduersus aculeata animalia:
 ut sunt crabrones: & similia. Quod in secco ortum adoratum est: inferitur coronis angustiore fo-
 lio. Sedant utraque capitis dolorem. Item epiphoras: alii panem addunt: alii per se decoquunt in
 uino. Sanat & epinyctidas: cuiusque uitia in facie mulierum intra quartum diem noctibus impo-
 situm diebusque detractum. Vomitiones: singulus: tormina: stomachi dissolutiones cohibet: si-
 ue in cibo sumptum: siue succo potum. Non edendum grauidis: nisi mortuo conceptu. Quip-
 pe etiam impositum eicit. Mouet urinam cum uino potum. Siluestre & calculos. Quos uigilare
 opus sit: excitat infusam capiti cum aceto. Lini semen cum aliis quidem in usu est. Et per se mu-
 lierum curis uitia emendat i facie. Oculorum aciem succo adiuuat. Epiphoras cum thure & aq;
 aut cum myrrha. Cū uio sedat potidas. Cum melle aut adipe: aut cæra stomachi solutiones in sp-
 sum polētæ modo. Anginas in aqua & oleo decoctum: & cum aniso illitum. Torretur ut aluū si
 stat. Coeliacis & dysentericis iponitur ex aceto. Ad iocineris dolores estur cum uua passa. Et ad
 phthisin utilissime. Semine sunt & eligmata. Musculorum: neruoz: articuloz: ceruicū duricias.
 Cerebri mēbranas mitigat farina feminis: nitro aut sale: aut cinere additis. Eadem cū fico itē cō-
 coquit: ac maturat. Cū radice uero cucumeris siluestris extrahit quæcūq; corpori iherēt. Sic &
 fracta ossa. Serpere ulcus in uio decocta phibet. Eruptōes pituitæ: cū melle emēdat. Vngues sca-

Handwritten notes and sketches on the right margin, including the words "uel uisio", "uel inter palustres", and "uel spaticis". There are also several small drawings of plants or figures, some with labels like "Serpillū" and "Sisymbriū".

Bros cum pari modo nascitur. & testium vitia: & ramicum cum resina & morpha: & cancras ex aqua. Stomachi dolores cum foenograeco sextantis utriusque decoctis in aqua mulsa. Intestinatorum & thoracis perniciosa vitia clystere in oleo & melle. Blitur iners uidefac sine sapore: ac acrimonia uita. Unde conuictu foemina apud Menandru faciunt mariti. Stomacho inuictile est. Ventrē adu turbat: ut cholera faciat aliquibus. Dicitur tñ aduersus scorpiones potum e uino prodese: & cia uis pedu illini. Itē iyenibus: & tempore dolori ex oleo. Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat. De meul & foeniculo & hippomarathro ul' myrseneo: & canabis: & de ferula: & carduis. CA. XXIII.

MEu in italia nō nisi a medicis serit: & iis admodū paucis. Duo gñā eius. Nobil' us atna manticū uocat tanq̄ ab athamante iuentū: uel qm̄ laudatissimū in athamāte reperitur: foliis aniso simile: & caule aliqñ bipedali: radicibus multis: & obnigris: quibōdā altissimis: Minus rufum q̄ illud atrege. Ciet urinam in aqua potū radice trita uel decocta. Inflationes stomachi mire discutit. Itē tormina & uescicā uitia: uuluarūq; Articolis cum melle. Infantibus cum apio illitū imo uentri urinas mouet. Foeniculū nobilitauere serpētes: gustato (ut diximus) senectam exuendo: oclorumq; aciem succo eius rescicendo. Unde intellectu est: homi nū quoq; caliginē præcipue eo releuari. Colligitur hoc caule turgescente. In sole sicatur. Inuergiturque ex melle. Vbiq; hoc est. Laudatissimum tamē in hiberia e lachrimis fit: & ex semine recenti. Fit etiā e radicibus prima germinatione incisus. Est & in hoc gñe siluestre: quod alii hippomarathron: alii myrsenem uocant: foliis maioribus: gustu acriore: pecrius: brachiali crassitudi: neradice candida. Nascit in calidis: sed saxosis: Diocles & aliud hippomarathri genus tradit: longo & angusto folio: semine coriandri. Medicinae in satiuo ad scorpionum ictus & serpentium: & mine in uino potō. Succus & auribus instillatur: uermiculosque in his necat. Idipsum condimentis prope oibus inserit. Oxyporis et aptissime. Quin & crustis subditur panis. Semen stomachū dissolutū astringit uel in febris sumptum. Nauseam ex aqua tritum sedat. Pulmonibus & iocul neribus laudatissimū. Ventrē sistit: cum modice sumit. Urinā excitat: & tormina mitigat costū. Lactisque defectu potū mānas replet. Radix cū ptisana sumpta renes purgat siue d'cocto succo: siue semine sumpto. Prodest & hydropticis radix ex uino cocta. item cōuulsis. Illinuntur folia tumoribus ardentibus ex aceto. Calculos uescicæ pellunt. Geniturā abūdantiā quoquomō hui stū facit. Verēdis amicissimum: siue ad fouendū radice cū uino cocta: siue contrita i oleo illini. Multi tumoribus & suggillatis eū cæra illinūt. & radice in succo uel cum melle cōtra canis mor sum utunt. & contra multipedam ex uino. Hippomarathro ad oia uehemētius. Calculos scipue pellit. Prodest uescicæ cū uino leui: & foemina: mensuris. efficacius in eo semen q̄ radix. Modus in utroque: qd' duobus digitis trito addit in potionem. Petriclius: q̄ ophiaca scripsit: & Mycon qui rhizotomumena: aduersus serpentes nihil hippomarathro efficacius putauere. Sane & Nicander nō in nouissimis posuit. Canabis i siluis primū nata est: nigriore folio & asperiore: Semē eius extingere geniturā uiroge dicit. Succus ex eo uermiculos auri & quodcūque itrauerit eiocit: sed cū dolore capitis. Tāraque uis ei est: ut aquæ infusa coagulare eā dicat. Et ideo lumentogū alio succurrit pota in aqua. Radix cōtractos articulos emollit in aq̄ cocta. Itē podagras & similes ipetus. Ambustis cruda illini: sed sæpius mutat: priuq; arecat. Ferula semē simile anetho hētiq; ab imo caule diuidit. A cacumine femina putat. Caules edunt decocti. Cōmendanturque moria: ac melle. Stomacho utiles. Sin plures sumpti: capitis dolores faciūt. Radix denarii pōdere i uini cyathis duobus bibit aduersus serpētes. Et ipsa radix iponit. Sic & tormibus medet. Ex oleo at & aceto cōtra sudores imodicos: uel i febris pficit. Succus ferulæ alouū sistit: sabbæ magnitudie deuoratus. E uridi ferula medulla utilis est & ad omnia eius uitia. Ad sanguinem sistendū decē grana seminis bibant in uino trita uel medulla. Sunt q̄ comitialibus morbis dādū putat: luna quarta: sexta: septima: linguae mēsurā. Natura ferulæ: murenis infestissima est. Tacta siquidem ea moriunt. Castor radices suetum & oculoze claricat: cōferre multū putauit: & de carduo: sattu inter hortētia diximus. Quapp & medicinā ex iis nō differamus. Siluestriū gñā sūt duo. Vnū fructicosius a terra statim. Alterū unicaule: crassius. Vtrique folia pauca: spinosa: muricatis cacuminibus. Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos celeriter canescētē: & abeunt cum aura. Scolimon græci uocant. Hic antequam floreat cōtus atque expressus: illito succo alopecias replet. Radix cutusque ex aqua decocta potatoribus sitim facere: narrat. Stomachū corroborat. & uuluis (si credimus) etiam cōferre aliquid traditur: ut mares gignantur. Ita enim Cherias atheniensis scripsit: & Glaucias: qui circa carduos diligentissimus uidetur. Manducatus carduus odorem commendat oris.

anetho

uel faciei

cardus

cardus

cardus

cardus

cardus

cardus

cardus

cardus

cardus

cardus

cardus

cardus

cardus

cardus

cardus

cardus

cardus

cardus

Confectio theriacae compositio medicaminis Antiochi.

CA. XXIII.

Ed ante discessum ab hortensibus unā compositionē ex iis clarissimam subteximus aduersus uenenata aialia: incisam lapide uersibus in limie ædis Aesculapii. Serpilli duum denariog: pondus. Oppopanax & milii rātūdē singulog. Trifolia pondus denarii. Anethi: & fœniculi seminis: & anisi: & amii: & api: denariorum senum ex singulis generibus: erui farinæ duodecim. Hæc rufa cribrataq; uino quantum possit excellenti digerunt in pastillos uictoriatu pondere. Ex iis singuli dātur ex uini mixti cyathis ternis. Hac theriaca magis rex Anthiochus aduersus omnia uenena usus traditur.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER .XXI.
PROOEMIUM.

De natura flog & coronamētog. De mira flog uarietate. CA. I.

In hortis feri & coronamenta iussit Cato inenarrabili flog maxie subtilitate qñ nulli potest facilius esse loqui q̄ rege naturæ pingere: lasciuenti p̄sertim & in magno gaudio fertilitatis tam uarie lucenti. Quippe reliqua usus alimētog: grā genuit. Ideog: sæcula an nosq; tribuit iis. Flores uero odoreq; de die in die gignit. Magna ut palam ē admonitione hoīum: q̄ spectatissime floreāt: celerrime marcescere. Sed ne pictura quidē sufficiēte imagini colog: reddēdæ: mixturarumq; uarietati: siue alterni atq; multiplices iter se nestantur: siue priuatis q̄ neq; funiculis in orbē: in obliquum: in ambitum: quædam coronæ per coronas currunt.

De strophiole ferio: & qui primum flores miscere cœperint: & quando primum corolla inuenta: uel appellata & quare.

CA. II.

Enuariis utebant antiqui: strophia appellates: unde nata strophiole. Qui & uocabulum ipsū tar de inde cōmunicatū est: inter sacra tm̄ & bellicos honores coronis suū nomen uindicantibus. Cū uero a floribus fierēt: s̄teta: a serēdo seruicæ appellabāt. Quod apud græcos quoq; nō adeo antiquus placuit. Arbog: n. ramis coronari in sacris certaminibus mos erat primū. Postea uariari cœpū mixtura uersicoloris. Florūq; inuicē odores colog: accēdere. Sicyoniū ex ingenio Pauliæ pictoris atq; Glyceræ coronariæ dilectæ admodū illi cū opa eius pictura imitaret: & illa puocās uariaret: estq; certamen artis ac naturæ. Quales et nūc extāt: artificis illius tabellæ: atq; i primis appellata stephanoplocos q̄ pinxit ipsam. Idq; factum est post olympiadē centesimā. Sic coronis e floribus receptis paulo mox subiere q̄ uocant ægyptiæ: ac deinde hybernæ: tum cū terra flores negatimēto e cornibus tincto. Paulatimq; & romæ subrepsit appellatio corollis inter initia propter gracilitatē nominatis: mox & corollariis: postquam e lamina ærea tenū inaurata: aut inargentata dabantur.

Quis primū coronam foliis aureis & argenteis dedit: & de honore coronæ apud antiquos: & de Scipionis honore: & de pactilibus coronis: & Cleopatæ reginæ facta.

CA. III.

Rastus diues primus argento auroq; folia imitatus ludis suis coronas dedit. Accesserunt quoq; & lemnicæ: quos adici ipsaq; coronatum honos erat propter hetruscas q̄ bus iungi nisi aurei nō debbat. Puri diu fuere ii. Celare eos primus instituit. P. Claudius Pulcher: brattheasq; etiam phyliræ dedit. Semper tm̄ auctoritas ul' ludicro quæ sitarum fuit. Nanq; ad certamina in circum per ludos & ipsi descende bant: & seruos suos quosq; mittebant. Inde illa. xii. tabulæ lex. Qui coronam parit. Ipse pecuniam eius. Virtutis ergo arguitur: quam serui equiue meruissent. Pecuniā partam lege dici nemo dubitauit. Quis ergo honos: ut ipsi mortuo: parentibusq; eius dū intus positus esset: foris ue ferretur: sine fraude esset imposita. Alias in usu promiscuo ne ludicræ quidem erant: ingensq; & iis seueritas. L. Fuluius argentarius bello punico secundo cum corona rosacea interdū e pergula sua in flog: prexisset dictus: ex auctoritate senatus in carcerē adductus: non ante finem belli emissus est. P. Mutianus cū dēptam Marisæ coronā e floribus capiti suo imposuisset: atque ob id duci cum in uincula triuiri mississent: appellauit Tri. Pleb. nec intercessere illi aliter q̄ athenis: ubi comessabūdi iuuenes añ meridiem cōuentus sapientiū quoq; doctrinæ frequentabant. Apud nos exemplum licentiæ ha

uel dele-
munt

ut facili-
ter

sus nō est aliud: q̄ filia Dīui Augusti: Cuius luxuria noctibus coronatum Mariam litteræ illius describunt. Florum quidem populus ro. honorem Scipioni tantum adhibuit. Suario cognominabatur: propter similitudinem Suarū cuiusdā negociatoris. Ob id erat in tribunatu plebei admodum gratus: dignusq; africanorū familia. Nec ei fuit in bonis funeris impensā. Altes ergo cōtulit populus: ac funus elocauit: quāq; parte ferebatur: flores e prospectu omni sparsit. Et in eū coronæ deoq; honos erant. Et Iarium publicorum priuatorumq; & sepulchrorum & manum. Sūmag; auctoritas p̄ctili coronæ. Sutiles saliorum sacris inuenimus & solēnes cœnis. Transire deinde ad rosaria. Eoq; luxuria processit: ut non esset gratia nisi mero folio. Sutibus mox petitis ab india: aut ultra in dos. Laudatissimum quidē habetur e nardi folio eas dari aut ueste leni ea uerficolores unguentis madidas. Hunc habet nouissime exitum luxuria scēmīnaq;. Et apud græcos quidem de coronis priuatim scripsere Mnestheus atq; Callimachus medici: q; noceret capi: qm̄ & in hoc est aliqua ualitudinis portio. In potu atq; hylaritate præcipue odorum ui furripiente fallaciter solentiam. Nāq; scelerata Cleopatra apparatu belli acciaci gratificationem ipsius reginæ Antonio timente: nec nisi prægustatos cibos sumente: fertur ab ore eius lulisse extremis coronæ floribus ueneno illitis. Ipsaq; capiti imposita. Mox procedente hylaritate inuitauit Antonium: ut coronas biberent. Quis istas timeret insidias? Ergo cōcepta in scyphum incipiente haurire: opposita manu: en ego sum inquit illa care Antoni: quā tu noua p̄gustantiū diligeentia caues: adeo mihi si possim sine te uiuere occasio & ratio adest. Inde inductum e custodia bibere iussit: illico exspirantē. De coronis extra supradictos scripsit Theophrastus apud græcos. Ex his aut in scribere aliqui libros anthologicōn. Flores uero persecutus est nemo: q; equidem inueniunt. Nec nos nunc. s. coronas necemus. Id enim frivolum est: Sed de floribus: quæ uidebunt digni memorabimus. Paucissima genera nostri coronamentorum inter hortensia nouere: ac pene cōlas rosāque tantum.

De rosā in coronis: & de generibus eius: & ubi feratur.

CA. III.

Ona nascitur spina uerius q̄ frutice: in rubo quoq; pueniens. Illic etiā iucundi odoris quis angustū. Germinat oīs primo inclusa generoso cortice. Quo mox intumescente & i uirides alabastrōs fastigato: paulatim rubescēs dehiscit: ac sese p̄dit in calicis medio sui stantis complexa luteos apices. Vfus eius in coronis ppe n̄m̄us est. Oleo maceratur. idq; iam a troianis t̄pibus Homero teste. Præterea in unguenta trāsit: ut diximus. Per se medicas artes præbet. Emplastris atq; colyriis imponit mordaci subtilitate. Menfarum etiā delictis irungendis: minime noxia. Contra genera eius nostri fecere: celeberrima: prenestinā & campanam. Ad didere alii milesiā: cuius sit ardentissimus colos non excedētis duodena folia. Proximā ei trachiniā: minus rubentē. Mox alabandicā uiliorem: albicantibus foliis. Vtilissimā uero pluribus uel minutissimam spinosam. Differūt. n. multitudine foliorū: asperitate: leuore: colore: odore. Paucissima quina folia: ac deinde numerosiora. Cum sit genus eius: quā centifoliā uocāt: quæ est in campania italiæ græciæ uero circa philippos. Sed ibi non suæ terræ prouentu. Pangetus nāq; mons in uicino fere est: numerosis foliis ac paruis. Vnde accolæ trāferentes cōferūt. Ipsaq; plantatione proficiunt. Non autem talis odoratissima est. Nec cui latissimum maximūq; folium. Breuiterq; indicium est odoris: scabrīcia corticis. Cepio Tiberii Cæsaris principatu negauit centifoliā in coronis addi: præterq; extremos uelut ad cardines: nec odore nec specie pbabilem. Est & quæ græca appellatur a nostris: a græcis lychnis: nō nisi in humidis locis pueniens: nec unq; excedens quinq; folia: uiolæ magnitudinē: odore nullo. Est & alia græcula appellata: cōuolutis foliisq; paniculis: nec dehiscens nisi manu coacta: semperq; nascenti similis: latissimis foliis. Alia funditur e caule maluaceo: folia oleacea habens. Musceton uocāt. Atq; inter has mediā magnitudine autūnalis: quam coroneolam appellāt oēs sine odore: coroneola in rubo nata tot modis adulteratur. Et alias uera quoq; plurimū solo præualet. Cyrenis odoratissima est. Ideoq; ibi unguentum pulcherrimum. Carthagine hispaniæ hyemē quoq; tota præcox. Refert & cæli temperies. Quibusdam enim anis minus odorata puenit. Præterea locis oibus siccis q̄ humidisq; odoratior. Serū nec pinguibus uult: nec argillosis locis: nec riguis cōtenta roribus. Proprieq; ruderatum agrū amat. Præcox campana. Sera milesiā. Nouissime tū definit prenestina. Fodiuntur altius q̄ frages: leuius q̄ uites. Tardissime proueniūt semine: quod in ipso cortice sub est ipso flore opertum lanugine. Ob id potius caule conciso inferuntur & ocellis radicis: ut harundo. Vni genus inferitur pallidæ spinosæ: longissimis uirgis quinq; foliæ: quæ a græcula altera est. Omni autē recisione atq; uisione p̄ficit. Translatione quoq; ut uitis optime occisimēq; prouenit. Sur-

uel mo-
scheuma

culis quaternū digitorum longitudine aut ampliore post uergiliarum occasum sata. Dein per fractionem translata: pedalis: interuallis: crebroq; circumfusa. Qui praecocē faciunt pedalis circa radicem serobe aqua calida infundunt: germinare incipiente calice.

De lilio triū generis: & ratione inferendi.

CA. V.

Lilium rosae nobilitate proximum est: & quadam cognatione unguenti oleiq; quod lilion appellatur. Et impositum etiam maxime rosas decet: medio prouentu earum in capies. Nec ullis flosq; excelitas maior. Interdum cubitorum triū. Languido semper collo: & non sufficiente capitis oneri. Candor eius eximius: Foliis foris striatis: & ab angustis in latitudinem paulatim sese laxantibus effigie calathi. Resupinis per ambitū labris. Tenueq; filo & semine stantibus in medio croci. Ita odor colorq; duplex: ut alius calicis: alius staminis: differentia angusta. In unguenti uero oleiq; usu folia non sp. rnuif. Est flos non dissimilis illi in herba: quam cōuoluum uocant: nascens per fruteta: nullo odore: nec croci intus: candorem tantum referens: ac ueluti rudimentū naturae lilia facere condiscens. Alba lilia iisdem omnibus modis seruntur: quibus rosa. Et hoc amplius lachryma sua: ut hipposelinum. Nihilq; est foecundius. Vna radice quinquagenos saepe emittente bulbos. Est & rubens liliū: qđ graeci crinon uocant. Alii florē eius cynorhodō. Laudatissimū in anthiochia & laodicea syria: mox in phaselide. Quartum locum optinet in italia nascens. Sunt & purpurea lilia: aliquando gemio caule carnosiore tantum radice: maiorisq; bulbi: sed unius. Narcisum uocant huius alterū genus flore candido: calice purpureo. Differentia a liliis est & haecq; narcisis folia i radice sunt probatissimis in lyciae mōtib;: ut ab iis: lantina uestis. Sed satius maxima auctoritas luteis. Genera iis tuscolana: & quae marina appellatur. Folio aliquanto latiore: sed minus odorato. In totum uero sine odore: minutoque folio calathi: in manus autumn: ceterae ueris. Proxima ei calta est concolori amplitudine. Vincit numero foliorum marinam quinque folia non excedentem. eadem odore superatur. Est enim grauis calta. Non leuior ei quam icopam regiam appellat: quāq; folia eius oleant: non flores. Bacchar quoque radice tantū odorata est: a quibusdam nardum rusticū appellatum. Vngueta ex ea radice fieri solita apud antiquos Aristophanes praese conaedia poeta testis ē. Vnde quidā errore falso barbaricā eam appellabāt. Odor ē ei cinnamomo proximus. Gracili solo nec humido prouenit. Simillimū ei combretū appellatur foliorum exilitate usque i fila extenuata: & procerius q̄ bacchar. Nec haec sunt tantū: sed eorum quoque error corrigendus est: qui bacchar rusticum nardum appellaere. Est enim alia herba sic cognominata: quā graeci asarō uocāt: cuius spēm figurāque diximus i nardi gñibus. Quinimo asarō iuenio uocitari: qm̄ in coronis non addat. Crocū i lueitre optimū serere in italia minime expedit: ad scrupula uicq; singula areis decoquentibus. Seritur radice bulbo. Satiū latius maiusq; & nitidius: sed multo leuius degenerans. Sed nec ubique foecundū ē cyrenis: ubi semper flores laudatissimi. Prima nobilitas cilecio croco: & ibi corico mōte. Dein lycio mōte olympo. Mox ceturipio siciliae. Aliq phlegraeo secun dum locum deder. A iulteratur nihil a que. Probatio sinceri iposita manu crepat ueluti fragile. Humidum enim quod euenit adulteratione: sedet. Altera pbatio si manu pro

uel liliū

uel opacis

uel cedit

De uiolis: & de calta: & de bacchare: & combreto.

CA. VI.

Violis honos proximus. Earum plura genera. Purpureae: luteae: albae: plantis omnes ut olus satae. Ex iis uero quae sponte apricis & macris locis proueniunt: purpureae latiore folio statim ab radice carnosae exeunt: foliaq; graeco nomine a ceteris discernunt: appellatae ia: ut ab iis: lantina uestis. Sed satius maxima auctoritas luteis. Genera iis tuscolana: & quae marina appellatur. Folio aliquanto latiore: sed minus odorato. In totum uero sine odore: minutoque folio calathi: in manus autumn: ceterae ueris. Proxima ei calta est concolori amplitudine. Vincit numero foliorum marinam quinque folia non excedentem. eadem odore superatur. Est enim grauis calta. Non leuior ei quam icopam regiam appellat: quāq; folia eius oleant: non flores. Bacchar quoque radice tantū odorata est: a quibusdam nardum rusticū appellatum. Vngueta ex ea radice fieri solita apud antiquos Aristophanes praese conaedia poeta testis ē. Vnde quidā errore falso barbaricā eam appellabāt. Odor ē ei cinnamomo proximus. Gracili solo nec humido prouenit. Simillimū ei combretū appellatur foliorum exilitate usque i fila extenuata: & procerius q̄ bacchar. Nec haec sunt tantū: sed eorum quoque error corrigendus est: qui bacchar rusticum nardum appellaere. Est enim alia herba sic cognominata: quā graeci asarō uocāt: cuius spēm figurāque diximus i nardi gñibus. Quinimo asarō iuenio uocitari: qm̄ in coronis non addat. Crocū i lueitre optimū serere in italia minime expedit: ad scrupula uicq; singula areis decoquentibus. Seritur radice bulbo. Satiū latius maiusq; & nitidius: sed multo leuius degenerans. Sed nec ubique foecundū ē cyrenis: ubi semper flores laudatissimi. Prima nobilitas cilecio croco: & ibi corico mōte. Dein lycio mōte olympo. Mox ceturipio siciliae. Aliq phlegraeo secun dum locum deder. A iulteratur nihil a que. Probatio sinceri iposita manu crepat ueluti fragile. Humidum enim quod euenit adulteratione: sedet. Altera pbatio si manu pro

x

umbra melius: etiam hyberna. Carnosa & illi radix: uiuaciorque ceteris. Gaudet calcari: & attritu pede: pereu'doq; melius prouenit. Ideo iuxta semitas ac fontes latissimum.

De floribus antiquis: & de odoramentis: saluicæ: & polio.

CA. VII.

Roianis temporibus ei iam erat honos. Et hos certe flores Homerus tris laudat: loton: crocon: hyacinthum. Oïum aut odoramentis atque adeo herbis: diuina est in colore: & odore: & succo. Odorato sapor raro ulli non amarus. e contrario dulcia raro odorata. Itaque & uina odoratiora multis. Siluestria magis oïa satius. Quorundam odor suauior e longinquo: propius ad motus hebetatur ut uiolæ. Rosa recens a longinquo olet: sicca propius. Oïis aut uerno tempore acrior: & matutinis. Quicquid ad meridianas horas diei uergit: hebetatur. Nouella quoque uetustis minus odorata. Acerrimus tamen odor oïum æstate media. Rosi & crocum odoratiora cum serenis diebus leguntur: & oïa in calidis magis quam in frigidis. In ægypto tamen minime odorati flores: quia nebulosus & rosidus aer est a nilo flumine. Quorundam suauitati grauitas inest. Quædam cum uirent: non olent propter humoris nimium: ut buceros quod est foenogracum. Acutus odor non omnium sine succo est: ut uiolæ: rosæ: croco. Quæ uero ex acutis succo carent: eorum omnium odor grauis: ut in lilio utriusque generis. Ambrotonum & amaracus acres habent odores. Quorundam flos tantum iucundus: reliquæ partes ignauæ: ut uiolæ ac rosæ. Hortensium odoratissima quæ sicca: ut ruta: menta: apium: & quæ in ficis nascuntur. Quædam uetustate odoratiora: ut cotonea: eademque decerpta que in suis radicibus. Quædam non nisi defracta: aut ex attritu olent. Alia non nisi detracto cortice. Quædam uero non nisi uita: sicut thura myrrhæque. Fores tritici oïes amariores quam intacti. Alia arida diutius odorem continent: ut mellilotos. Quædam lucum ipsum odoratiorem faciunt: ut iris. quin & arborem totam cuiuscumque radices attingunt. He sparis noctu magis olet: inde noie inuento. Alium nullum odoratum: nisi de partheris quicquid dictum est si credimus. Illa quoque non omittenda differentia: odoramentis multa nihil pertinere ad coronamenta: ut trinitasque saluicæ: que nobilissimi sunt odoris utraque. Sed iris radice tantum commendatur: unguentis aut medicinae nascens. Laudatissima in illyrico. Et ibi quoque non maritima: sed in siluestribus drilonis & narone. Proxima in macedonia longissima hæc & cædicans. Et ex illis tertium locum habet africana amplissima inter oïes: gustusque amarissimus a. Illyrica quoque duos generis est raphantis a similitudine: que & melior. Rhizothomos sub rufa. Optimasq; sternutamenta tactu mouet. Caulis habet cubitalis: & rectus. Floret diuersi coloris specie: sicut aruus cælestis unde & nomen. Non improbat & pisida. Et fossuri tribus ante mensibus multa aqua circumfusa hoc ueluti placamento terræ blandiunt circumscripta mucrone gladioue triplici: & cum legerint: ea prius in celum atto illud. Natura est feruens. Tractataque pustulas ambusti non facit. Præcipit ante oïa: ut casti legant. Terredines non sicca mouerunt & in terra celerrime sentit. Optimam ante irinam leucade & elide ferebat. Iampridē. n. & feritur. Nunc epaphilia. Sed ciliu maxime laudat: atque septentrionale. Saluicæ foliosa quidē est: sed breuis: & que necesse non possit. Radici numerosa coheret. Herba uerius: que flos: densa ueluti manu pressa: breuiterque cespes sui generis. Panonia hanc gignit & norica: alpiūque aprica urbiu eporedia: tantæ suauitatis: ut metallum esse coeperit. Vestibus iterponi eam gratissimum. Sic & apud grecos polio herbam inclytam Musæi & Hesiodi laudibus: ad oïa utile prædicant. Superque cætera ad famam est dignitas. Prorsusque mirum: si modo (ut tradunt) folia eius mane candida: meridie purpurea: sole occidente cærulea aspiciunt. Duo genera eius: cæpestre maius. Siluestre quod minus est. Quidam teuthrion uocant. Folia canis hominis similia: radice protinus: nunquam palmo altiora. Et de odoratis floribus satis dictum: in quibus unguenta uicisse naturam gaudent.

De uestiu æmulatione cum floribus: & amaranto & chrysome siue chrysi. CA. VIII.

Vxuria uestibus quoque puocauit eos flores: qui colore commendantur. Hos animaduerto tres esse principales. Vnum in cocco qui in rosis micat. Gratius nihil traditur aspectu: & in purpuras tyrias: dibaphasque ac laconicas. Alium amethyste: qui uiolæ & ipse in purpureum: queque lanthinum appellauimus. Genera enim tractamus in speciebus multas sese spergentia. Tertius est qui proprie cœchylis intelligitur multis modis. Vnus in heliotropio: & in aliquo ex his plerumque saturatior. Alius in malua: ad purpuram inclinans. Alius in uiola scrotina cœchylorum uegetissima. Partia nunc componuntur: & natura arque luxuria depugnante. Lutei uideo honorem antiquissimum in nuptialibus flammis totum foemina concessum. Et fortassis ideo non numerari inter principales: hoc est oïes maribus ac foeminis: quoniam societas principatum dedit. Amarantho non dubie uincimur. Est autem spica purpurea ue-

uel lacyn-
thinum

rius q̄ flos aliq̄s: & ipse sine odore. Mirũq̄ in eo gaudere decerpi: & lætius renasci. Prouenit au-
gusto mēse. Durat in autumnũ. Alexandrino palma: qui decerptus asseruatur. Mirũq̄ post q̄ dese-
cere cuncti flores: madefactus aqua reuiuiscit: & hybernas coronas facit. Summa eius natura in
noie est appellata: qm̄ non marcescit. In noie est & cyani colos. Item holochrysi. Omnes autem
hi flores non fuere in usu Alexandri magni ætate: qm̄ proxima morte eius auctores biluere de
illis: Quo manifestum est postea placuisse. A græcis tamen repertos quis dubitet: nõ aliter italia
usurpate nomina illorum. At Hercules petilio ipsa nomē imposuit aurum: nali circag: uopres na-
scenti. Et tantum colore commendatur qui est rosæ siluestris. Folia parua quina. Mirumq̄ in eo
flore inflecti cacomē & nõ nisi retorto folia nasci: paruo calice: ac uersicolori luteũ semen inclu-
dente. Alii & bellio patillicantibus quinquegeni quinis barbulis coronatur. Pratenfes hi flores. uel belli
ac sine usu: & ideo pleriq̄ sine nominibus. Quin & his ipsis alia alii uocabula imponunt. Chryso-
come siue chrysitis non habet latinam appellationem. Palmi altitudine est: comantibus fugore
auri corimbis: radice nigra ex austero dulci: in petrosis opacisq̄ nascens.

De honore coronag: & cyclamino: & meliloto: & trifolio tria genera eius. CA. IX.

Tere peractis coloz: celeberimus: transeat ratio ad eas coronas: quæ uarietate sola
placent. Duo eaz gna: quando aliaz floræ constantiaz folio. Florem esse dixerim ge-
nistas. Nãq̄ & is decerptur luteus. Item rhodo dendron. Itē zizipha: quæ & cappado-
cia uocatur. Isq̄ odoratus similiq̄ oleaz floribus. In uerbis nascit cyclaminum: de
quo plura alias. Flos eius colossinus in coronas admittit. Folia similacis & hederæ coronamētis
se dedere. Coronaz eaz optinet principatum. De quibus in fructu loco abunde diximus. Sũt
& alia genera nõibus græcis indicanda: quia nostris maiore ex parte nomen dare is defuit cura.
Et pleraz eoz in exteris terris nascuntur: nobis tñ cõsecta: qm̄ de natura sermo nõ de italia e.
Ergo in coronamenta folio uenerit melotron: spireon: triganon: cneorõ quod casia Higinus uo-
cat. Et quod cumilaginē: coniza: meliophyllon: quod apiastrũ. Meliotion: quod fertula cãpanã
uocant. Est enim in cãpania italie laudatissima: a græcis in sunio: mox calcidica: & cretica ubiq̄
quero asperis & siluestribus nata. Coronas ex hac antiquitas factitatas indicio est nomen fertu-
la: quod occupauit. Odor eius croco uicinus est: & flos: ipsa cana. Placet maxie foliis breuissimis
atq̄ pinguisimis. Folio coronat & trifoliũ. Tria eius gna. Minyantes uocat græci. Alii asphaltiõ
maior folio quo utũ coronari. Altege acuto oxytriphyllo. Tertũ ex oibus minutissimũ. Inter
hæc neruosi cauliculi q̄busdã: ut marathro: hippomarathro: myophono. Vtunt e ferulis: & co-
rymbis: & hederæ flore purpureo. Est & i alto gne eaz: siluestribus rosis similis. Et i is quoq̄ co-
los tantũ delectat. Odor aut abest. Et cneori duõ genera nigri atq̄ candidi. Hoc & odoratum.
Ramosa ambo. Florent post æquinoctium autumni.

De origano: & thymo: & melle attico: & conyza: & louis flore: & heleno: & abrotono: & leuca-
themo. CA. X.

Otidem & origano in coronamētis spēs. Alterius. n. nullum semē. id autem cui odor
est: creticũ uocat. Totidē & thymi: candidũ ac nigricans. Floret aut circa solstitia: cũ
& apes decerpiunt. & auguriũ mellis est. Prouerũ. n. sperat apiarij large florescete eo. Læ-
dis fibribus amittitq̄ florem. Semen thymi nõ pot deprehēdi: cũ organi perq̄ minu-
tum non tñ fallat. Sed quid interest id occultasse naturã: in flore ipso intelligit: satq̄ eo nascit.
Quid non tẽruere hoies? Mellis attrici in toto orbe summa laus existimatur. Ergo translātũ est
ex attica thymũ: & uix flore (uti docemus) satum. Sed alia nõ naturæ obstitit: non durante attico
thymo: nisi in afflatu maris feratur. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo. Ideoq̄ nõ
nasci in arcadia. Tunc oleam non patabant gigni: nisi intra trecenta stadia a mari. Thymis qui-
dem nũc etiam lapideos cãpos in prouincia narbonēũ refertos scimus. Hoc pene solo reddito e
lõgingis regiõibus pecudũ milibus cõueniētibus ut thymo uescãt. Et conyza duo gna i corona-
mētis: mas & foemina. Diã in folio. Tenatũ foeminae & cõstrictius angustiusq̄. Imbricatũ ma-
ris & ramosius. Flos quoq̄ magis splēdet eius. Serotinus utriq̄ post arctuz. Mas odore grauior.
Foemina acrior. Et id cõtra bestiaz morsus aptior. Folia foeminae mellis odore hũt. Mascula: ra-
dis a q̄busdã libanotis appellat: de q̄ diximus. Et tñ folio coronat louis flos: amaracus: herme-
rocelles abrotonũ: helenũ: siymbriũ: serpillũ. Oia sarculosa rose mō. Colore tantũm placet lo-
uis flos. Odor abest: sicut & illi q̄ græce phlox uocat. & ramis aut & folio odorata sunt: excepta
serpillõ Helenũ & lachrymis Helenæ dicit natũ. Et ideo in helena tũla laudatissimũ. Est aut fru-
tex humi se spergens dodratilibus ramulis: folio simili serpillõ. Abrotonum iucũdi odoris est &

uel belli

u' iterlegit

gravis. Floret æstate. Flos aurei coloris. Vacuū sponte puenit. Cacumine suo se ppagat. Serit autē semine melius q̄ radice aut sarculo. Semine quoq; nō sine negotio plantaria trāferunt. Sic & ad nium. Vtrūq; ætate. Alioſa. n. admodū sunt: & sole nimio lædunt. Sed ubi cōualuerit: uitis fruticant. Abrotano simile odore leucantheum est: flore albo folioſum.

De amaraco: uel ſanſuco: & nyctegreto: & meliloto: & uiola alba: & codiamino: & de ſilueſtribus bulbis: & heliochryſo: & lychne: & de herbis citra mare. CA. XI.

Maracū Diocles medicus: & ſicula gēs appellauere: quod ægyptus & ſyria ſanſucum. Seritur utroq; genere & ſemine: & ramo: uiuacius p̄dictis: & odore melius. Copioſum amaraco æque q̄ abrotano ſemen. Sed abrotano radix una: & alte deſcendens: ceteris in ſummo terræ leuiter hærens. Reliquoq; ſatio autumnō fere incipiente: necnō & uere quibuſdam locis quæ umbrā gaudent: & aqua aut ſimo. Nyctegretō inter pauca mirus eſt Democritus: coloris ignei: foliis ſpinæ: nec a terra ſe attolere p̄cipuāq; in gedroſia narrat. Eruitur poſt æquinoctium uernū radicatus. Siccaturq; ad lunā. xxx. diebus: ita ſuſcens noctibus Magos parthorumq; reges uti hac herba ad uota ſuſcipienda. Eādē uocari chenamychon: qm̄ anſeres a primo conſpectu eius expaueſcant. Ab aliis nyctalopa: qm̄ e longinquo noctibus fulgeat. Melilotos ubiq; naſcit. Laudatiſſima tñ in attica. Vbiq; uero recens: nec cādicans: & croco q̄ ſimillima. Quāquam in italia odoratior & candida. Floz prima uer nunciantium uiola alba. Tepidioribus uero locis etiam hyeme emicat. Poſtea quæ appellatur purpurea. Proxie flammea: quæ floz uocat. ſilueſtris duntaxat. Codiaminon his anno: uere & autumnō. Acſtates hyem: ſq; fugit. Seriores ſupra dictis aliquando narcifus: & liliū trans maria. Et in italia quidem: ut diximus: per roſam. Nam in græcia tardius etiamnum anemone. Eſt autē hęc ſilueſtrium bulborum floz: aliq; q̄ quæ dicitur in medicinis. Sequitur oenanthe: melanion. Ex ſilueſtribus heliochryſos. Deinde altez gēs anemones: quæ limonia uocatur. Poſt hęc gladiolus comitatus hyacinthis. Nouiſſima roſa. Eādē prima deſicit: excepta ſatiua. Ceterum hyacinthus maxime durat: & uiola alba: & oenanthe. Sed hęc ita ſi deuulſa crebro prohibeatur in ſeminibus. Naſcitur locis tepidis. Odor idē qui germinantibus uuis: Atq; inde nomen. Hyacinthum comitatur ſabula duplex: luſtum præferens eius: quem Apollo dilexerat: aut ex Aiæis cruore edita diſcurſentibus uenis ut græcarum litterarum figura ea legatur inſcripta. Heliochryſos florem habet auro ſimilem: folium tenue: cauliculum quoq; gracilem: ſed durum. Hoc coronare ſe magi ſi & unguenta ſumantur ex auro: quod apyron uocant: ad gratiam quoq; & uitæ gloriam pertinere arbitrantur. & uerni quidem flores hi ſunt. Succedunt illis æſtius lychnis: & iouis floz & alterum genus liliū. Item tiphyon & amaracus: quem phrygium cognominant: ſed maxime ſpectabilis pothos. Duo genera huius. Vnum cui floz hyacinthi eſt. Alterum candidius qui fere naſcitur in tumultis: quoniam in fortius durat. Et iris æſtate florens. Abeunt & hi marceſcuntq;. Alii ruſus ſubeunt autumnō. Tertiū genus liliū: & crocus: & oriſin in utroq; genere: unum hebes: altez odoratum: primis omnia imbribus emicantia. Coronari quidem & ſpinæ flore utuntur. Quippe cum ſpinæ albæ cauliculi inter oblectamenta gulæ quoq; condiantur. Hic eſt trans maria ordo florum. In italia uiolis ſuccedit roſa. Huic interuenit liliū. Roſam cyanus excipit. Cyanum amaranthus. Nam uincaperuina ſemper uiret in modum lineæ foliis geniculatim cicūdata. Topiaria herba inopiā tñ floz aliqñ ſupplet. Hęcq; a græcis chamædaphne uocatur. Vita longiſſima uiolæ albæ eſt trimatu. Ab eo tempore degenerat. Roſa & quinquennium per fert nō recta nec aduſta. lilo enim mō iuuenefcit. Diximus & terram referre plurimum. Nam in ægypto ſine odore hęc omnia. Tantumque myrtis odor præcipuus. Alicubi etiam binis mēſibus antecedit geminatio omnium. Roſaria a faonio foſſa oportet opponi: iterumque ſoſtitio. Et id agendū: ut intra id tempus purgata: & pura ſint.

De cura apum: pabulo: & morbis earum: & remediis. CA. XII.

Erunt hortis coronamentisq; maxime aluearia: & apes conueniunt: res præcipui q̄ſtus: compendiiq; cum fauit. Harum ergo cauſa oportet ferere thymum: apiaſtrum: roſam: utolas: liliū: cytiſum: fabam: erullium: cunilano: papauer: conizam: caſiam: melilotum: meliſophyllum: cerinthen. Eſt autē cerinthe folio candido: incuruo cubitalis: capite concauo: mellis ſuccum habente. Horum florum auidiſſimæ ſunt: atque etiā ſinapis: quod miremur cum oliuæ florem ab iis non attingi conſtet: ideoque hanc arborem procul eſſe melius ſit: cum aliquas q̄ proxime ſeri conueniat: quæ & eoolantium examina inuitet nec longius abire patiatur. Cornum quoque arborem caueri oportet. Nam flore eius deguſtato aluo cōcta

uel liliū

uel ſauet

moriuntur. Remediū forbam contusam e melle præbere iis uel urinam hoium: uel boum: aut grana punci mali amineo uino cōspersa. Et genistas circūseri alueariis gratissimum. Mirum est: dignumq; memoratu de alimētis quod comperi. Hostilia uicus alluitur pado. Huius inquilini pabulo circa deficiente inponunt nauibus aluearia: noctibusq; ad quina millia passuum cōtra-rio amne naues subueūt. Egressæ luce apes: pastæq; ad naues quotidie remeant: mutantes locū donec pondere ipso pressis nauibus plena aluearia intelligantur: reuēctiq; eximuntur mella. Et in hispania mulis prouehunt.

De uenenato melle: & de remediis mellis uenenati: & mellis infani.

CA. XIII.

M Antumq; pabulum refert: ut mella quoq; uenenata fiant. Heraclicæ in ponto qbusdā annis perniciosissima existunt: ab iisdem apibus facta. Nec dixere auctores e quibus floribus ea fierent. Nos tamē trademus quæ cōperimus. Herba est alba: exitio quidē iumentorū: sed præcipue caprarum: appellata ægolethron. Huius flore cōcipiunt noxium uirus aquoso uere marcescente. Ita fit ut non oibus annis sentiat hoc malum. Uenenati si- gna sunt q; oīno nō densat: q; color magis rutilus est: odor alienus: sternutamenta protinus mo- uens: qd̄ ponderosius innoxio. Qui edere: abiiciūt se humi refrigerationē quærenes. Nam & su- dore diffluunt. Remedia sunt multa: quæ suis locis dicemus. Sed quoniā statim rep̄sentari aliq̄ in tantis insidiis oportet: mulsū uetus e melle optimo & ruta: salūmenta etiā si reiciantur sum-pta crebro. Certūq; est id malum per extremēta ad canes ēt peruenire: similiterq; torqueri eos. Mulsū tamen ex eo inueteratū innocuū esse constat. Et sceminage cutē nullo melius emenda-ri cum costo: suggillata cū aloe. Aliud genus in eodem ponti situ qd̄ gentes ex āno mellis: ab in- sania: quam gignit: mænomenō uocant. Id existimat contrahi flore rhododēdri: quo scitent sil- uæ. Genq; ea cum cæra in tributa romanis præstet: mel qm̄ exitiale est non uendit. Et in plide: & in mauritania cæsariensi getulia: contermina malyllis: uenenati faui gignuntur. Qui damq; a parte: quo nihil esse falacius pōt: nisi q; huore deprehenduntur. Quid sibi uoluisse naturā iis ar- bitremur insidiis: ut ab iisdē apibus: nec oibus ānis fierent: aut non totis fauis? Parum enim erat genuisse rem in qua uenenum facillime daret. etiā ne hoc ipsa in melle tot aialibus dedit: Quid sibi uoluit: nisi ut cautiore minūq; audium faceret hoīem. Non. n. ipsi melli sed apibus iam cu- pides dederat: & quidem uenenatas. Remediū aduersus has utiq; nō differendo. Ergo malua succo aut folioq; hederæ perungi salutare est. Vel percussos eas bibere. Mirum tamen est uene- na portantes ore fingentesq; ipsas non mori. Nisi q; sola domina rerum omnium hanc dedit re- pugnantiam apibus. Sicut contra serpentes psyllis: marisq; inter homines.

De melle: quod muscæ non attingunt: & alueariis: & cura eorum si famem sentiunt apes: & quo modo cæra fiat.

CA. XIII.

L iud in creta miraculum mellis. Mons est carina nouem millia passuū ambitu. Intra qd̄ spatium muscæ non reperiuntur. Natumq; ibi mel nusq; attingūt. Hoc experimē- to singulare medicamentis eligitur. Aluearia orientē æquinoctialem spectare conue- nit: aquilonem euitent. Nec fauonium minus. Aluearia optima cortice. Secunda feru- la. Tertia uimine. Multi ea & speculari lapide fecere: ut operantes intus spectarent. Circūlini al- uearia fimo bubulo utilissimū Operculū: a tergo esse ambulatoriū: ut pperatus intus sit p̄fer. Si magnus sit uterus alueariis puentus aut sterilis: ne operandi desperatione curam abiiciant: id paulatim reduci oportet fallente operis incremēto. Aluearia hyeme stramēto opiti crebro suffi- ri: maxime fimo bubulo. Cognatū hoc iis: & innascētes bestiolas necat: araneos: papiliones: ter- dines: apesq; ipsas excitat. Et araneosq; qdem exitiū facilius est. Papilionū maior pestis. Tollit ue- ro cū maturefcit malua noctu interlunio cælo sereno accēsis lucernis ante alueos: In eam flāmā sese ingerūt. Si cibus deesse sentiat: apibus: uuas passas: siccas ue ficos: tuasq; ad fores earū posuissē cōueniet. Item lanas tractas madentes passo: aut defruto: aut aqua mulsā. Gallinæ ēt crudas carnes. Quibusdā ēt æstatibus iudē cibi p̄tādī: cū siccitas cōtinua floz alimēta negat. Alueosq; cū mel eximif: illini oportet exitus meliophyllo aut genista tritis: aut medios alba uite p̄cinge- re: ne apes diffugiāt. Vasa mellaria: aut fauos lauari aqua p̄cipiūt. Hac decocta fieri saluberrimū acerū. Cæra fit ex exp̄ssis fauis: sed ante purificatis aqua: ac triduo i tenebris siccatis: q̄rto die li- quatis igni i nouo fictili aqua fauos tegēte: tūc sporta collatis. Rursus in eadē olla cogtur cæra cū eadem aqua: excipiturq; alia frigida: uasis melle circūlitris. Optima q; punica uocat. Proxima q; maxime sulua odorifq; mellei pura: Natione aut pontica. Quā cōstare egdē miror inter uene- nata mella. Deinde cretica. Plurimū enim ex p̄poli hēt: de q; diximus in natura apū. Post has gor

x iiii

lica: quoniam ex buxo fit & hère aliquantã vim medicaminis putat. Punica fit hoc modo. Ventilac sub diuo saepius cæra fulua. Deinde feruet i aqua marina ex alto petita addito nitro. Inde liquis eligunt florem: id est candidissima quæq; transfundunt i uas: quod exiguum marinæ habeat frigida. Et rursus marina decoquit separatim: de hinc uas ipsum refrigerat. Et cū hæc ter fecere: tunc ea crate sub diuo siccant sole: lunaq;. Hoc. n. candore facit: si sic siccet. Et ne liquefaciat: pregit tenui lintheo. Candidissima uero fit post insolationem etiã recocta. Punica medicis utilissima. Nigrescit cæra addito chartarũ cinere. Sicut anchusa admixta rubet. Variosaq; in colores pigmentis trahitur ad reddendas similitudines: & in numeros mortalium usus: parietũq; et armoz tutelã. Cæra de melle apibusq; in natura eaz; dicta sunt. Et ortoz quidẽ ois fere ratio peracta est.

De herbis sponte nascentibus & aculeatis.

CA. XV.

Sequuntur herbæ sponte nascentes: quibus pleraq; gentium utuntur in cibis. Maximèq; ægyptus rugu fertillissima. Sed ut sola iis carere possit: tãta est ciboz ex herbis abundantia. In italia paucissimas nouimus: fraga: thamu: ruscum: batin marinã: batin hortensianã: quã aliqui asparagu gallicu uocant. Præter has pastinacã præter sem: lupũ salictariũ: eaz; uerius oblectamẽta q̃ cibos. In ægypto nobilissima est colocasia: quã cyamon uocant aliqui. Hanc a nilo metunt: caule cū coctus est harenoso in mandedo. Thyrsu aut qui iter folia emicat: speculis foliis latissimis et si arbores cõparent: ad similitudinẽ eoz; quæ psonata in nostris amib; uocamus. Adeoz; nili sui dotibus gaudet: ut implexis collocassæ foliis i uariã spẽm uasoz; pora re gratissimũ habeat. Serif iã hæc in italia & in ægypto. Proxima auctoritas cicorio est: quã diximus intubũ erraticũ. Nascit post uergilias: Floret particulatim. Radix ei læta: quare et ad uincula utunt illa. Anthaliũ haud longius a flumine nascit: mespili magnitudine & rotunditate: sine nucleo: sine cortice: folio cyperii. Mandut igni parũ. Mandut & oetum: cui pauca folia minimaque ueg; radix magna. Arachidna quidẽ & aracos cū habeat radices ramosas ac multiplikes: nec folium nec herbã ullã: aut quicq; aliud supra terrã habet. Reliqua uulgariũ in cibo apud eos herbarum noia: condriala: hypocheris: & caucalis: anthriscũ: scandix: come ab aliis tragopogon foliis croco simillimis: partheniũ: strychnum: corcorus. Et æquinoctio nascetes aphace: acinos: quam epipetron uocant: quoniam nunq; floret. At e contrario aphace subinde marcescente flore enitit: aliũ tota hyeme totoq; uere usq; in æstatẽ. Multas præterea ignobiles habet. Sed maxime celebrat enicõ italiæ ignora: ipsi aut oleo nõ cibo grata. Hoc faciunt ex semine eius. Differentia pria siluestris & satiuæ. Siluestriũ duæ spẽs. Vna mitior est simili caule tũ rigido. Itaq; & æolii antiqui utebatur. Exilis: quã quidã atrachylida uocant. Semẽ eius candidũ: & grande: amage. Altera irifloro torosiore caule: & qui pene humi serpat: minuto semine. Aculeataq; hæc est generis: quoniam distinguenda sunt & genera. Ergo quædam herbæ spinosæ sunt: quædam sine spinis. Spinosaq; multæ spẽs. In totum spina est asparagus scorpio: nullum. n. foliũ hẽt. Quædam spinosa foliata: ut carduus: eryngiõ: glycyrrhizon: & urtica. Iis. n. oibus foliis inest aculeata mordacitas. Aliqua & secũdũ spinã hẽnt folium: ut tribulus: & ononis. Quædam in folio habet: & in caule ut phleos: quod aliqui stoeben appellauere. Hippophyes spinis geniculatũ. Tributa proprietates quæ & fructũ spinosum hẽt. Ex oibus iis generibus urtica maxime noscitur: acetabulis in flore purpureã lanuginẽ fundentibus sæpe altior binis rubitis. Plures eius dicitur. Siluestris quã fœminã uocant: mitior. Et in siluestri quod dicitur cania acrior. Caule quoq; mordaci fimbriatis foliis. Quæ uero etiam odore fundit: herculanea uocatur. Semẽ oibus copiosum: nigrum. Mirum sine ullis spinarum aculeis lanuginem ipsã esse noxiam: & tactu tantũ leui pruritus: pustulasq; confestim adusto similes existere. Notum est & remediũ olei. Sed mordacitas non p̃tinus cum ipsa herba gignitur: nec nisi folibus roborata. Incipiens quidẽ ipsa nasci uere nõ ingrato: multis etiam religioso in cibo est: ad pellendos totius anni morbos. Siluestriũ quoq; radix: oẽm carnẽ teneriorẽ facit simul cocta. Quæ innotia est mortu carens: aononium uocat. De scorpione dicemus inter medicas.

uel polyz.
shizon

uel lamũ

De carduo: & helxine: & tribulo: & anchusa.

CA. XVI.

Ardus & folio & caule spinosas lanuginẽs habet. Itẽ acorna leucacanthos: chalcæos: Cnidos: polyacanthos: onopygos: helxine: scolimos. Chamæleon in foliis non hẽt aculeos. Est & illa differentia quod quædam i iis multicaulia ramosaq; sunt: ut carduus. Vno autem caule nec ramosum cnidos. Quædam cacumine tantũ spinosa sunt: ut eringiu. Quædam æstate florẽt: ut tetralix & helxine. Scolimus quoq; floret sero & diu. Acorna colore tantum rufo distinguit: & pinguiore succo. Idem erat atrachylis quoq;: nisi candidior esset: & nisi sanguineum succum funderet. Quæ de causã phonos uocatur a quibusdã: odore et grauis: le-

ro matureſcente ſemine: nec ante autumnum: q̄q̄ id de oibus ſpinofis dici poſſit. Verum omnia hæc & ſemine & radice naſci poſſunt. Scolimos carduorum generis ab iis diſtat: q̄ radix eius ueſcenda eſt decocta. Mirum q̄ ſine interuallo tota æſtate aliud floret in eo genere: aliud concipit: aliud parturit. Aculei aſcēte folio deſinūt pungere. Helxine rara uſu eſt: neq̄ in oibus terris ē: a radice folioſa: ex fatiua ueluti malum extuberat. Contacta ſuaue olet. Huius uertex ſummus la chrymam continet iocundi ſaporis acanthicem maſticem appellatam. Et caſtos quoq̄ in ſicilia tantum naſcitur ſuæ proprietatis & ipſa. Cuius in terra ſerpunt caules e radice emiſſi lato folio & ſpinoſo: caule ſc̄p̄ uocāt caſtos. Nec faſtidit in cibis inueteratos quoq̄. Vnū caulē rectū h̄nt: quem uocant pternica: eiusdem ſuauiſſatis: ſed uetulaſtis impatientem. Semen ei lanuginis: quem pappon uocant: quo detracto ex cortice: teneritas ſimilis cerebro palmæ eſt: uocant aſcaliā. Tribulus non niſi in paluſtribus naſcitur. Dira res alibi. Iuxta nilum & ſtrymonē amnes excipitur in cibis. Inclinat in uadū: folio ad effigiem ulmi: pediculo longo. At in reliquo orbe genera duo uni Cicerculæ folia alteri aculeata. Hic & ſerius floret. Magiſc̄p̄ ſepta obſidet uillage. Semen ei rotundius nigre i ſiliqua. Alteri harenaceū. Spinoſoq̄: etiānū aliqd̄ genus ononis. In tamis. n. ſpinas habet appoſito folio rutæ ſimili: toto caule foliarū in modum coronæ: ſequitur a frugibus: aratro inimicum: uia axē præcipue. Aculeatæ caules aliquarum per terram ſerpunt: ut eius quam coronopon uocant. Et ex diuerſo ſtans anchuſa inſiciendo ligno carūſc̄p̄ radice apta. Eſt autem mitior iis anthemis: & phylanthes: anemōe: & aphace: caule foliato eſt: & crepis & lotos. Differētia foliorum & hic quæ & in arboribus: breuitate pediculi: ac lōgitudine: anguſtiſſis ipſis folioq̄: amplitudine: angulis: inciſuris: odore: flore. Diuturnior hic quibuſdam per partes florentibus ut in ocimo: Heliotropio: aphace: onochite.

Differentia herbarum per folia: & quæ herbæ toto anno florent: & haſtula regia: & piſtana & de gladiolo.

CA. XVII.

M Vitis inter hæc æterna folia: ſicut quibuſdam arborum. In primisq̄ heliotropio: ad iūto. Aliud ruruſ ſpicatæ: genus: ex quo eſt Cynops: alopecuros: ſtephuros: quam q̄ dā ortyga uocāt. Alii plantaginē: de qua infra dicemus inter medicas. thryallis ex iis. Alopecuros ſpicam habet mollem & lanuginem denſam: non diſſimilem uulpiū cauſis: unde ei nomen. Proxima eſt ei & ſepepyros: niſi q̄ illa particulatim floret. Cicorion & ſimilia circa terrā folia h̄nt germinantes ab radice poſt uergilias. Perditō: quā & æoliæ gentes & ægyptii edunt: nomen dedit auis id maxime eruens. Craſſas plurimaſc̄p̄ habet radices. Itē ornithogale caule tenero: cādido: ſempedalī radice bulbōſa: molli tribus: aut quattuor agnatis. Coquit in pulte. Miz: loton herbā: & ægylopa nō niſi poſt annū e ſemine ſuo naſci. Mira & anthemidis natura: q̄ a ſummo florete incipit: cū cæteræ omnes quæ particulatim florent: ab ima ſui parte incipiant. Notabile & in lappa: q̄ adhæreſcit: q̄m̄ in ipſa ſos naſcit: non euident: ſed irus occultus: & intra ſe germinat: uelut animalia quæ in ſe pariunt. Item circa opuntē opuntia eſt herba etiā homini dulcis. Mirūq̄ e folio eius radicē fieri ac ſic eam naſci. Laſſine unū foliū habet: ſed ita iſplicatū: ut plura uideantur. Chondrylla amara eſt: & acri in radice ſucco. Amara & aphace: & q̄ picris nominatur: & ipſa toto anno florens: nomē ei amaritudo ipſoluit. Notabilis & ſcyllæ: croci q̄ natura: quæ cum oēs herbæ folium primū emittat: moxq̄ in caulē rotundē: in iis caulis prius itelligit q̄ foliū. Et in croco quidem ſos impellit caule. In ſcylla uero caulis exit: deinde ſos ex eo emergit. Eadēq̄ ter floret (ut diximus): ſua tempora ſationū oñdēs. Bulboſe generi quidā adnumerant: & cypiri hoc eſt gladioli radicem. Dulcis ea eſt: & quæ decocta: panē etiā gratiore faciat: ponderoſioreſc̄p̄ ſimul ſubacta. Similis eſt & quæ theſion uocat: guſtu aſpera. Cæteræ eiūſdem generi folio differunt. Aſphodelus: oblongū & anguſtū h̄t. Scylla latū & tractabile. Gladiolus ſimile nomen. Aſphodelus manditur & ſemine toſto: & bulbo. Sed hoc in cinere toſto: dein ſile & oleo addito. Præterea niſi cū ſicis præcipua uoluptate: ut uidet Heſodo. Tradit & ante portas uillage ſatum remedio eſſe cōtra ueneſicōſe noxiā. Aſphodeli mētione & Homeruſ fecit. Radix eius napī modicis ſimilis eſt. Neq̄ alia nūmeroſior: octoginta ſimul aceruatis ſepe bulbis. Theophratuſ & ſere. græci: princeſc̄p̄ Pythagoras caulem eius cubitalē: & ſæpe duum cubitorum: foliis porri ſilueſtris: antheticon uocauere. Radicē uero id eſt bulbos aſphodelon: noſtri il lud albucū uocāt: & aſphodelū haſtulā regiā. Ea eſt & caulis acioſi. Eius duo ḡna faciūt. Albucū eſt ſcapus cubitalis: & ap̄lius: purus: leuis. De quo Mago præcipit exitu mēſis martii: & initio aprilis: cū floruerit: nōdū ſemine eius intameſcēte demerēdū: ſindendōſc̄p̄ ſcapos: & quarto die in ſolē præferendos. Ita ſiccatis manipulos faciēdos. Itē piſtanam dicit a græcis uocari: quā iter uluæ

uel herina-
ceum

uel conopſ

uel laſſione
uel apate

fagittam appellamus. Hanc ab idibus maii usq; ad finem octobris mēsis deortari: atq; leui sole sicari iubet. Idem & gladiolū altege: quem cypiron uocat: & ipsū palustrem iulio mēse sicari iubet ad radicem: tertioq; die in sole sicari: donec candidus fiat. Quotidie autem ante solem occidentem in tectum referri: quoniam palustribus defectis nocturni rores noceant.

De iūco grāa sex: & de cypero: & de medicamētis eage & d cypro: & odorato iūco. CA. XVIII.

Similia præcipit de iūco quē mariscō appellat: ad texendas tegetes: & ipsū iūco mēse extiri ante iulii medium præcipiens. Cætera deficcādo eadē q̄ de ulua suo loco diximus. Altege genus iūcorum facit: quod marinū & a græcis oxy schon non uocari inuenio. Tria genera eius acuti: sterilis: quem marē oxyn græci uocat: reliqua ferentis semē nigrum: quē melancranin uocant. Crassior hic & fruticosior: Magisq; etiam tertius qui uocatur holoschoenos. Ex iis melancranis sine aliis generibus nascitur. Oxy at & holoschoenos eodem cespite. Vtilissimus ad utilia holoschenos: quia mollis & carnosus est. Fert fructum uuarum cohzrentium modo. Nascitur autem is quem marē appellamus ex semet ipso: cacumine in terram defixo. Melancranis autem suo semine. Alioquin omnium radices omnibus annis intermoijuntur. Vfus ad nastas marinas: utilium nexus: elegantium lucernarum lumina præcipua medullæ amplitudine. Iuxta maritimas alpes tanta ut incisio uentre impleant pene unciarum latitudinem. In ægypto uero cribrorum longitudinem non alias utiliorem. Quidam etiānum unum genus faciunt iunci trianguli: cyperon uocant. Multi enim non discernunt a cypro uicinitate nominis. Nos distinguemus utrunq; Cyprus est gladiolus (ut diximus) radice bulbosa: laudatissimus in insulis creta: dein naxo: & postea phœnice. Cretico candor odore uicinus nardo: naxio acrior: phœnicio exiguū spirās: nullus ægyptio. Nam & ibi nascitur. Discutit duritias corporis. Iam enim remedia dicemus: quā & florum odorūq; generi ē magnus usus in medicina. Quod ad cyperon attinet: Apollodorum quidem sequimur: qui negabat bibendum: quōd professus efficacissimum esse aduersus calculosos. Eo scetas foeminas quidem abortus facere non dubitat. Mirumq; tradit barbaros suffitum huius herbæ excipientes ore lyenas consumere. Et non egredi domibus nisi ab hoc suffitu. Vegetiores enim firmioresq; sic etiam fieri. Inter triginum & alage uitis perfrictionibusq; cum oleo illitū nō dubie mederi. Cyperos iūcos ē qualesiter diximus angulosus: iuxta terram cādus: cacumie niger: pinguisq;. Folia ima porraceis: exliora: in cacumine minuta: inter quæ est semen. Radix oliuæ nigræ similis: quā cum oblonga est cyperida uocant magni in medicina usus. Laus cypero prima a mionaco: secunda rhodio: tertia thracio: nouissima ægyptio: quæ & cōfundit intellectū: quoniam & cypros ibi nascitur. Sed cyperos durissima uixq; spirans. Cæteris odor ē ipsam nardū imitās. Est & p se indica herba: quæ cyperis uocatur: gingiberis effigie: cōmanducata croci uim reddit. Cypero uis in medicina pilositate. Illinitur pterygiis: ulceribusq; genitalium: & quæ in humore sunt omnibus: sicut oris ulceribus: Radix aduersus serpentū ictus: & scorpionum p̄sertim remedio est. Vulus aperit pota. Largiori tāta uis: expellit eas: urinā ciet: & calculos: ob id utilissima hydropticis. Illinis & ulceribus quæ serpūt: sed iis præcipua quæ in stomacho sunt ex uino uel aceto illita. Iunci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias: tussī medetur. Semen tostum & in aqua potum sistit aluū: & scemenarum menses: capitisq; dolores facit. At qui uocat holoschoenos eius quæ proxima sunt radice cōmanducantur aduersus araneorum morsus. Inuenio etiānum unū iunci genus: quod tropicē uocant. Huius semine somnum allici. Sed modum seruandū: ne sopor fiat. Ob id & odorati iunci medicinæ dicuntur: quoniam & in syria cœle (ut suo loco retulimus) nascit. Laudatissimus ex nabathea iuncus cognomine theucitis. Proximus babylonius. Pessimus ex africa ac sine odore. Est autem rotundus ainosæ mordacitatis ad linguam. Sincerus in confricando odorem rosæ emittit rubentibus fragmentis. Discutit inflationes. Ob id stomacho utilis: bilem q; & sanguinē resicientibus. Singultus sedat. Ructus mouet. Vrinam ciet. Vesicæ medetur. Ad muliebres usus decoquitur. Opisthotonicis cū resina arida imponitur. Excalfactoria & rosa uterus astringit: refrigerat. Vfus eius diuiditur in folia & flores. Capita folioze partesq; candidæ ungues uocantur. In flore autem aliud est semē. aliud capillus in capite: aliud cortex: aliud calix. Folium siccat: aut tribus modis exprimitur. Per se: cum ungues nō detrahuntur: ibi. n. humoris plurimū. Aut cum detractis unguibus reliqua pars aut oleo: aut uino maceratur in sole uasis uitreis. Quidam & salem admiscēt: & anchusam nonnulli: aut aspalathū: aut iuncū odoratum: quia talis maxime prodest uulvæ ac dysentericis. Exprimuntur eadem folia detractis unguibus trita per lintheum spissum in æreum uas: leuicq; igni succus coquitur: donec fiat crassitudo mel-

curat bu
ma

*Differtur in p̄cipit
p̄ h̄yppoc̄r̄*

quos bu

onofal lu
cayq; bu

ul' euripicē

lis: ad hoc eligi oportet odoratissima quæq; folia.

Ex rosa medicata: & de lilio: & de narciso: & ex viola: & d baccare: & cōbreto: & alaro. C. XIX.

Inum quomodo fieret ex rosa diximus inter genera vini: Vnus succi ad aures: oris ulcera: gingiuas: tonsillas: gargarissatus. Stomachum: uulua: sedis: uitia: capitis dolores: In febre per se uel cū aceto somno: nauſas. Folia uruntur in calliblephage. E sicis fermina asperguntur. Epiphoras quoq; aridis leniunt. Flos somnū facit. Inhibet fluctio nes mulieræ maxime albas in posca potus. Et sanguinis excreationes. Stomachi quoq; dolores q̄ tum in uini cyathis tribus. Semen iis optimū crocinū: nec anniculo uetustius: & in umbra siccat. Nigrum inutile. Dētrium dolori illinitur. Urinā ciet. Stomacho imponit. Item igni sacro nō ueteri. Naribus subditū caput purgat. Capita pota uétrē & sanguinem sistunt. Ungues rosæ epiphoris salubres sunt. Ulcera enim oculorū rosa fordesunt: præterq̄ in Intriis epiphorse: ita ut arida cū pane imponatur. Folia quidem uitii stomachi: rosionibus: & uitii uentris: & intestinoꝝ: & præcordiis utilissima uel illita. Cibo quoq; lapati mō condiuntur. Cauendus quoq; in iis situs celeriter insidens. Et aridis & expressis aliquis usus. Diapasmata inde fiunt ad sudores coerendos: ita ut a balneis inarescant corpora: dein frigida abluantur. Siluestris cum adipe ursino al ope tias mirifice emendat. Lili radices multis modis florem suum nobilitauere. Contra serpentium scus ex uino potæ: & cōtra fungorū uenena. Propter clauos pedum in uino decoquunt: triduo q̄ non soluunt. Cum adipe aut oleo decoctæ pilos quoq; adustis reddunt. E mulso potæ inuilem sanguinē cū aluo trahūt. L. yentis & ruptis uullis p̄sunt. Et menstrui foeminaꝝ in uino decoctæ. Impositæq; cū melle neruis præcis medētur. Contra lychenas & lepras: & furfures in facie emēdat. Erugant corpora. Folia in aceto cocta uulneribus imponunt. Epiphoris restitū in melle: cū hyoscyamo & farina tritici. Semē illinit igni sacro. Flos & folia uelq; uetustari. Succus qui flore expressus est: ab aliis mel uocatur: ab aliis syrium ad emolliēdas uulua: sudoresq; faciēdos: & supurationes coquēdas. Narcisi duo genera in usu medici recipiunt. Vnū purpureo flore: & alterum herbaceum. Hunc stomacho inutilem: & ideo uomitoriū: aluos quoq; soluentem: neruis inimicum: caput grauantem. Et a narce narcisum dictum: non a fabuloso puero. Vtriusq; radix mulſei saporis est. Ambustis prodest cum exiguo melle. Sic & uulneribus: & luxatis. Panis uero cū melle & auenæ farina. Sic & infixa corpori extrahit in polēta tritus: oleoq; cōtus. Me detur & lapide percussis. Purgat uulnera permixtus farina. Nigras utiligines emaculat. Ex hoc flore fit narcisinum oleum ad emolliēdas duricias. Calfacienda quæ asserint. Auribus est utilis simus: sed capitis dolores facit. Viola siluestres sūt & fatiua. Purpureæ refrigerat. Cōtra inflām tōnes illinunt stomacho ardētī. Imponunt & capiti in fronte. Oculorū priuatim epiphoris: & se de: p̄cidente: uulua ue. Et contra supurationes. Crapulā: & grauedines capitis ipolitis coronis: oisadue discutunt. Anginas ex aqua potæ. Id quod purpureū ē ex iis comitialibus medef: ma xime pueris in aq̄ potū. Semē uiolæ scorpionibus aduersat. Cōtra flos albæ suppurata aperit. Ip sã discutit. Et alba aut & lutea extenuant menstrua. Urinā ciunt. Minor uis est recētibus. Ideoq; aridis post annū utendum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus menses trahit. Radices eius cū aceto illitæ sedant iyenē. Irē podagram. Oculorū inflātiones cū myrrha & croco. Folia cum mel le purgāt capitis ulcera. Cum cara rimas sedis. Et quæ in humidis sunt. Ex aceto uero collectio nes sanant. Baccar in medicinæ usu est. Aliqui ex nostris perpensam uocant. Auxiliatur cōtra ser pentes. Capitis dolores: feruoreq; item epiphoras. Mammiis tumentibus a partu & ægylopiis. In cipientibusq; ignibus sacris. Odor somnū gignit. Radicem decoctam bibere spasticis: euerſis: cō uullis: suspitiosis: salutare est. In tussi uetere radices eius tres: quattuorue decoquantur ad tertias partes. Hæcq; potio mulieres ex abortu purgat. Laterum compunctiones tollit: & uesicæ calcu los. Tonditur cū diapasmate. Vestibus odoris gratia inseritur. Combretum quod simile ei dixi mus tritum cum axungia: uulnera mire sanat. A sarum iocinerum uitii salutare esse traditur: uni cia sumptum in hemina mulsi mixti. Aluum purgat hellebori modo. Hidropicis prodest: & præ cordiis: uuluisq; ac morbo regio. In mustum si addatur: facit unum urinis ciendis. Effodit cū folia emittit. Siccat in umbra. Situm celerrime sentit.

De nardo gallico: & de croco medicinæ: & croco magmate: & iride: & saliuca: & holochryso: & chrysocome: & meliloto. CA. XX.

T quoniam quidam ut diximus nardum rusticum nominauerunt radicē baccaris: cōte xemus & gallici nardi remedia in hūc locū dilata: cū disputarem de peregrinis arboribus. Ergo aduersus serpētes duabus drachmis i ſuo succurrit. Inflatiōibus coli: pel ex

uel utunē
uel aridas

uel erinea

uel mero

aqua uel ex uino. Item iocineris: & renum suffusio: felle. Et hydropticis per se uel cum abinthio. Siftit purgationes mulierum. Impetus uero eius: quam phun eodem loco appellauimus. Radix datur potui trita: uel decocta ad strangulationes: uel pectoris dolores: uel laterum. Menes quoque cit. Bibitur cum uino. Crocum cum melle non soluitur: nullog dulci. Facillime autem uino: aut aqua. Vtilissimum in medicina. Adseruatur cornea pyxide. Discutit inflammationes omnes quidem. Sed oculorum maxime ex ouo illitus. Vuluarum quoque strangulatus. Stomachi exulcerationes: pectoris: & renum: iocinerum pulmonum: uesciarumque peculiariter. Inflammatione ege uehementer utile. Item thussi & pleureticis. Tollit & pruritus. Urinam cit. Qui crocum prius biberint crapulam non sentient. Ebrietati eo restitunt. Coronae quoque ex eo mulcet ebrietatem. Solum facit. Caput leniter mouet. Venerem stimulat. Flos eius igni sacro illinitur cum creta cimolia. Ipsum plurimis medicaminibus miscetur. Collyrio uni nome dedit. Ex eo quoque expresso unguento crocino: quod crocomagma appellant. Habet suas utilitates contra suffusiones oculorum. Urinas magis exalfacit quam crocum ipsum. Optimum quod gustatum salua deteque isiculis ruffa melior quam candida: infantibus eam circūligari. salutare est. Dentientibus praecipua est: & tussientibus: tinearum uel uisio laborantibus instillari. Caeteri effectus eius non multum a melle differunt. Vlcera purgat: capitis praecipue. Suppurationes ueteres. Aluum soluit duabus drachmis cum melle. Tussim: tormina: inflationes: pota: Lienis ex aceto. Contra serpentium: & araneorum morsus: ex posca ualet. Contra scorpiones duarum drachmarum pondere: in pane: uel aqua sumitur. Contra canum morsus ex oleo imponitur. Et contra perfrictiones Sic & neruorum hominibus. Lumbis uero & coxendicibus cum resina illinitur. Vis ei concafactoria. Naribus subdita sternutamenta mouet: caputque purgat. Dolori capitis cotoneis malis: aut struteis illinitur. Crapulas quoque orthopnoeas discutit. Vomitiones cit: duobus obolis sumpta. Ossa fracta extrahit imposita cum melle. Ad paronychias farina eius utuntur. Cum uino ad clauos: uel uerrucas. Triduoque non soluitur. Halitus oris comanducata abolet: alarumque uitia. Succo duricias omnes emollit. Somnum conciliat. Sed genituram consumit. Sedis rimas & condylomata. Omniaque in corpore excrecentia sanat. Sunt qui siluestrem irin uocent. Strumas haec uel panos uel inguina discutit. Praecipitur ut sinistra manu lecta ad hos usus seruetur: colligentesque dicant cuius hominis utique causa extant. Scelus herbariorum aperietur in hac mentione: partem eius seruantium: & quarundam aliarum herbarum sicuti plantaginis substituendum si parum mercedis tulisse sese arbitrantur. Rursusque ut plus operis acquirit: partem eam quam seruauere eodem loco infodiunt. Credo ut uitia quae sanauerint: faciant rebellare. Saluicæ radix in uino decocta sicut uomitiones. Corroborat stomachum. Polio Museus: & Hesiodus perungi iubent dignationes gratia. Gloriaque auidos polium tractare: colere. Polium contra serpentes subternitur uel portatur. Medici in uino decoquunt recens uel aridum: illinuntque uel splenetis propinant ex aceto. Morbo regio in uino. Et hydropticis incipientibus in uino decoctum. Vulneribus quoque sic illinunt. Secundas mulierum partusque emortuos repellit. Item dolores corporis. Vescas inanit. Et epiphoris illinitur. Nec magis alia herba conuenit medicamento: quod alexipharmacum uocant. Stomacho tamen inutile esse. Caputque eo impleri: & abortum fieri potest. Aliqui negant. Ad religionem addunt: ubi inuentum sit: protinus ad alligandum contra oculorum suffusiones. Cauendumque ne terram attingat. Hi & folia eius thymo similia tradunt: nisi quod molliora sunt: & lanatiore canicie. Cum ruta siluestri & si teratur ex aqua caelesti aspidas mitigare dicitur. At non secus atque cianus astringit: & coibet uulnera: prohibetque serpere. Holocrysis medetur stranguriae in uino pota: & oculorum epiphoris illita. Cum faece uero uini cremata in polenta: lychnas emendat. Chrysocomes radix calfacit & stringit. Datur potui ad iocinerum uitia. Item pulmonum. Vuluae dolores in aqua multa decocta. Ciet menstrua. Et si cruda detur: hydropticorum aquam sicut Mellisophyllo: siue melitena si perungantur aluearia non fugient apes. Nullo enim magis gaudent flore. Copia istius examina facillime continentur. Item praesentissimum est contra ictus earum: uesparumque: & araneorum. Item scorpionum. Item contra uuluarum strangulationes: addito nitro. Contra tormina e uino. Folia eius strumis illinunt: & sedis uitia cum sale decocta. Succus scemias purgat: & inflationes discutit: & ulcera sanat. Articularios morbos sedat. Caisque morsus. Prodest dysentericis ueteribus: & coeliacis: & orthopnoeis: lyenibus: ulceribus thoracis. Caligines oculorum succo cum melle intungi eximium habet. Melilotos quoque oculis medet cum lacte: aut cum lini semine. Maxillarum quoque dolores lenit. Et capitis cum rosaceo. Item aurium e passio. Quaeque in manibus intumescunt uel erupunt. Stomachi

dolores in uino decocta: uel cruda tritaque. Idem effectus: si ad uulvas. Testes uero: & sedem prociuum: quæq; ibi sunt uitæ: recens ex aqua decocta: uel ex passio. Ad hæc iosepho illinuntur ad carcinomata. De ferue scit in uino dulci. Peculiariter & contra meliceridas effica.

De trifolio: & thymo: & hemorocalle: & de helenio: & abrotano.

CA. XXI.

Trifolium scio credi præualere contra serpentium ictus: & scorpionum: ex uino: aut posca feminis granis uiginti potis. Vel foliis: & tota herba decocta. Serpenteq; nunq; in trifolio aspici. Præterea celebratis auctoribus cõtra oia uenena pro antidoto: sufficere. xxv. grana eius: quod minianthes ex eo appellauimus. tradi. Multa alia præterea in remedijs eius ascribi. Sed me contra inias eog; grauissimæ uiri auctoritas mouet. Sophocles, n. poeta uenenatū id dicit. Simus quoq; medicus decocti aut cõtriti succum in infusum corpori eadẽm uredines facere quasi percussis a serpente. Ergo non aliter urendū eo q̄ contra uenena cen fuerunt. Fortassis enim & iis uenenis inter se contraria sit natura: sicut multis alijs. Item animad uerto semen eius cuius minima sint folia utile esse ad custodiendā mulierum cutis gratiā in facie illitum. Thymū colligi oportet in flore: & in umbra sicari. Duo autem sunt g̃na eius. Candidū: radice lignosa: in collibus nascens: quod & præferē. Altege nigrius florifq; nigri. Vtraq; oculoꝝ claritati multū conferre existimant. Et in cibo: & in medicamentis. Itē diuinæ tussi eligmate faciles excretaiones facere cū aceto & sale. Sanguinē concresecere non patitur e melle. Longas fauciū distillationes extra illita cū sinapi extenuare. Item stomachi & uentris uitia. Modice tñ utendum est: qm̄ exalfaciūt: quamuis listunt aluum: quæ si exulcerata sit denarii pondus in sextantiū aceti: & mellis addi oportet. Itē si lateralis dolor sit: aut inter scapulas: aut in thorace. Præcordijs medent ex aceto cū melle. Quæ potio datur & in alienatione mentis: ac melancholicis. Datur & comitialibus: quos correptos olfactus excitat thymi. Anūt & dormire eos oportere in molli thymo. Prodest & orthopnoicis: & anhelationi. Multorumq; mensibus retardatis. Vel si emortui sint in utero partus decoctum in aq̄ ad tertias. Viris uero contra inflationes cum melle & aceto. Et si uenter turgat. Testesue aut uesicæ dolor exigit. E uino tumores & impetus tollit impositū. Itē cū aceto callū & uerucas. Coxendicibus iponitur cū uino articularibus morbis. Et luxatis titū: ac lanæ inspersum ex oleo: ambustus cū adipe sullo: dant & potione articularibus morbis triū oboloꝝ pondere in tribus cyathis aceti & mellis. Et in fastidio titū cū sale. Hemorocalles pallidū e uiridi & molle foliū hēt: radice odoratā: atq; bulbosam. Quæ cū melle iposita uentri aquam pellit: & sanguinē ēt inutilem. Folia epiphoris oculoꝝ: mamarūq; post partū doloribus illinūt. Heleniū ab Helenæ lachrymis diximus natū. Fauere credit formæ. Cutē mulierū i facie reliquoꝝ corpe nutrire icorruptā. Præterea putat usu eius quādā datā gratiā iis: uenerēq; cõcilia ri. Attribuit & hylaritatē effectū eidē potæ in uino: eumq; quæ habuerit. Nepēthes illud p̄dicatū ab Homero: q; ea tristitia ois aboleat. Est aut succi p̄dulcis: Prodest orthopnoicis radix eius i aqua ieiunis pota. Est aut cãdidus intus & dulcis. Bibit & contra serpētū ictus ex uino. Mures quoq; contrita dicit necare. Abrotanū duog; traditur geneꝝ: Cãpestre ac mōtanū. Hoc scemina: illud marem intelligi uolumus. Amaritudo absinthii in utroq; Siculum laudatissimū: dein gallicū. Visus est & foliis. Sed maior semine ad calfaciendū. Ideo neruis utile: tussi: orthopnoicis: cõulsis: ruptis: lumbis: urinae angustis. Dat bibendū manualibus fasciculis decoctis ad tertias partes. Ex iis q̄ternis cyathis bibitur. Datur & semen rasum in aqua drachmæ pondere. Prodest & uulvæ. Concoquit panos cum farina hordeacea: & oculorum inflammationibus illinitur cõtoneo malo concocto. Serpentes fugat. Cõtra ictus eorum bibitur cum uino: illiniturque. Efficaissimum contra ea quorum ueneno tremores: & frigus accidunt: ut scorpionum: & phalangiorum: & cõtra uenena alia pota. Prodest & quoquomō argentibus: & ad extrahēda ea quæ in hærent corporibus. Pellit & interaneorum mala. Ramo eius si subiciatur puluino uenerem stimulari aiunt. Efficacissimamq; esse herbam contra omnia ueneficia quibus coitus inhibeat.

Ex leucanthemo: & sanfucio medicinæ.

CA. XXII.

Eucanthemum suspiriosis medetur: duabus partibus aceti permixtum. Sanfucum siue amaracum in cypro laudatissimum: & odoratissimum. Scorpionibus aduersatur ex aceto & sale illitum. Menstruis quoq; multum confert impositum. Minor est eidem potio us. Cohibet & oculorum epiphoras cum polēta. Succus decocti tormina discutit: & urinis & hydropicis utile. Mouet & narium sternutamenta. Fit ex eo oleum quod sanfucinum uocatur: aut amaracinum: ad exalfaciendos emolliendosq; neruos: & uulvas calfacit. Et sola suggilatis cum melle: & luxatis cum cæra profunt.

al cnemio

De anemona medicinae.

CA. XXIII.

Anemonas coronarias tantum diximus. Nunc reddemus & medicas. Sunt qui pheninon uocent. Duo eius genera. Siluestris prima. Altera in cultis nascens. Vtrique sabulosi. Huiusque plures species. Aut enim phoeniceum flore habet: quae & copiosissima est: aut purpureum: aut lacteum. Harum trium folia apio similia. Nec temere semipedale altitudinem excedunt: cacumine asparagi. Flos nunquam se aperit: nisi uento spirante: unde & nomen accepit. Siluestris amplitudo maior: latioribusque foliis: flore phoeniceo. Hanc errore ducti argemonem putant multi. Alii rursus papauer: quod rhyon appellauimus. Sed distinctio magna: quae utraque haec postea floret. Nec aut succum illarum anemonae reddunt: aut calices habent: nec nisi asparagi cacumen. Profunt anemonae capitis doloribus: & inflammationibus: uuluis mulierum lacti quoque. Et menstrua cient cum pituita sumpta: aut uellere appositae. Radix comanducata pituitam trahit. Dentes sanat. Decocta oculorum epiphoras. Magi multum quidem iis tribuere. Quam primum aspiciat eo anno tolli iubentes: dicitur colligi eas tertianis & quartanis remedio. Postea alligari florem panno roseo: & in umbra asseruari: ita cum opus sit: alligari. Quae ex iis phoeniceum flor habet: radice contrita: cuiuscumque animalium imposita ulcerum facit stypticam uim. Et ideo expurgandis ulceribus adhibetur. Ex oenanthe medicinae.

CA. XXIII.

Oenanthe herba nascitur in petris: folio pastinacae: radice magna: numero sa. Caulis eius & folia cum melle ac uino nigro pota facilitatem pariendi praestant: secundumque purgant. Tussim e melle tollunt. Vrinam cient. Radix e uesicae uitii medetur.

De heliochryso medicinae.

CA. XXVI.

Heliochrysum quod alii chrysanthemum uocant ramulos habet candidos: folia subalbida: abrotono similia: ad solis percussum aureae lucis in orbem ueluti corimbis dependetibus: qui nunquam marcescunt. Qua de causa deos coronant illo. Quod diligentissime obseruauit Prolemaeus rex aegypti. Nascitur in frutetis. Ciet urinas e uino pota: & menses. Duricias & inflammationes discutit. Ambustis cum melle imponitur. Contra serpentium ictus & lumborum uitia bibitur. Sanguine concretum uentris ac uesicae absumit cum mulsio. Folia eius triuoboloz pondere sistunt profluuia mulierum in uino albo. Vestes tuetur odore non ineleganti.

Ex hiacyntho medicinae.

CA. XXVI.

Hiacynthus in gallia eximie prouenit. Hoc ibi cocco hyssinum tingit. Radix est bulbaeae magonice uenaliis pulchre nota. Quae in uino dulci illita pubertate cohercet: & non patitur erumpere. Torminibus & araneorum moribus resistit. Vrinam impellit. Contra serpentes & scorpiones: morbumque regium semen eius cum abrotono datur. Ichnis quoque flammea illa aduersus serpentes: scorpiones: crabrones: similiaque bibitur e uino semine trito. Siluestris eadem stomacho inutilis. Aluum soluit. Ad detrahendam bilem efficacissima duabus drachmis. Scorpionibus adeo contraria ut omnino uisa ea torpescant. Radice eius aliani boliten uocant. Qua alligata oculo: albugines tolli dicuntur.

Ex uincaperuica medicinae.

CA. XXVII.

Uincaperuica: siue camaedaphne arida tusa hydropicis datur in aqua coleari melle suta. Celeriter reddunt aquam. Eadem decocta in ciete sparsa uino tuores siccat. Auribus succo medet. Aluinis imposita multum prode dicitur. Rusci radix decocta bibitur alteris diebus in calculoz ualitudine: & toruosiore urina: uel crueta. Radice pridie eni oportet: postero mane decoqui. Ex eo sextario uini cyathis duobus misceri. Sunt quoque & crudam radicem tritam ex aqua bibant: & in totum ad uirilia cauliculis eius in uino & aceto tritis nihil utilius putant. Batis quoque aluum mollit. Illius podagricis tosta & cotusa. Acinum & coronae causa & ciborum aegyptii ferunt. Eademque erat quae ocimum: nisi hirsutior ramis: ac foliis esset: & admodum odorata. Ciet menses & urinas.

Ex colocasia medicinae.

CA. XXVIII.

Colocasia Glaucias acria corporis leniri putauit: & stomachum iuuari.

Ex anthalio medicinae.

CA. XXIX.

Anthalii quod aegyptii edunt nullum alium repperi usum: est & herba Anthillon quam alii anticum uocant duorum generum: foliis & ramis lenticulae similis palmi altitudine: sabulosis apricis nascens subasala gustanti. Altera chamaepithyos similis breuior: & hirsutior: purpurei floris: odore grauis: in saxosis nascens. Prior uuluis aptissima est ex rosaceo & lacte imposita: et uulneribus. Bibitur in straguria renuque doloribus tribus drachmis. Altera bibitur in duricia uulvae: & in torminibus: & in comitiali morbo: cum melle & aceto quattuor drachmis.

De parthenio medicinæ.

Contra parthenium alii leucathen: alii thánacum uocant. Celsus apud nos perditium & muralium. Nascitur in hortorum sepibus: flore albo: odore mali: sapore amaro. Ad in sedendum decoctum in duricia uoluarum: & inflammationibus. Siccatum cum melle & aceto impositum bilem trahit atram. Ob hoc contra uertigines utilis: & calculo fis. Illinitur & sacro igni. Item stramis cum axungia inue terata. Magi contra tertianas sinistra manu euelli eam iubent: diciturque cuius causa uellatur: nec respicere. Dein eius folium ægri lingue subtere: ut mox in cyatho aquæ deuretur.

De strychnæ medicinæ.

Strychnæ quam quidam strychnon scripsere: utinam nec coronarii in ægypto uterentur: quos inuitat hedera: foliorum similitudo in duobus eius generibus: Quorum alterum: cui acini coccinei: granosi folliculi. Halicaccabum uocat: & alii callion. Nostri autem uesicariam: quoniam uesicæ & calculis prodest: Frutex est furculosus uerius quæ herba: folliculis magnis: latisque & turbinatis: grandi intus acino: qui mature scit nouembri mensis. Tertio folia sunt ocimi minime diligenter demonstranda. Remedia enim non uenena tractamus. Quippe insaniam facit paruo quoque succo: quæ & græci auctores in iocū uertere. Drachmæ enim pondere luxum pudoris gigni dixerunt: species uanas imagines conspicuas obuersari demonstrantes. Duplicatum hunc modum: legitimam insaniam facere. Quicquid uero adiciatur ponderi re præsentari mortem. Hoc est uenenum quod innocentissimi auctores simpliciter doctrychnon appellauerunt. Ab eo quod cuspides in præliis tingerentur illo passim nascente: mannon cognominare: qui nequiter occultabant erythron: aut neurita: ut nonnulli perisone cauendi quidem causa curiosius dicendum. Quin & alterum genus quod halicaccabon uocant: soporiferum est: atque etiam opio uelocius ad mortem: ab aliis morio: ab aliis moly appellatum. Laudatum uero a loco ad fruendum & thymaristo. Quidam etiam carmine minore obliuionem inducetes: Quippe præsentaneum remedium ad dentium mobiles firmados si colluerentur. Halicaccabo uni exceptionem addidere ne diutius id fieret. Delirationem enim gigni eo. Nec demonstranda remedia: quorum medicina maioris mali periculum afferat. Commendatur enim cibus tertium: licet præferatur hortensis saporibus. Et nihil sit corporis malorum cui non salutare sit strychnos Xenocrates prædicet. Non tamen auxilia eorum tanti sunt: ut uel profutura non de iis commemorare nefas putem: præsertim tanta copia innoxiorum medicaminum. Halicaccabi radicem bibunt: qui sunt uaticinandi callentes: quæ furere ad confirmandas superstitiones aspici se uolunt. Remedio est (id enim libentius rettulerim) aqua copiosa multa calida potui data. Nec illud præteribo aspidum naturæ halicaccabum in tantum aduersum: ut radice eius propius admota soporatur: illas sopore enecans uis earum. Ergo trita ex oleo: percussis auxiliatur.

De corcoro.

Corcorum alexandri cibi herba est cōuolutis foliis ad similitudinem mori. Præcordiis (ut ferunt) utilis alopetis que & lentigini. Boum quoque scabiem celerrime sanari ea inuenio apud Nicandrum quidem & serpentium morsus antequam floreat. Nec de eius eo siue attractylli: de uerbosius disputeretur. Ægyptia herba est: & magnum contra uenenata animalia præbet auxilium. Item aduersus fungos. Constat a scorpione percussos quæ diu teneant eam herbam non sentire cruciatum.

De persoluta.

Persolutam ægyptus in hortis ferit coronæ gratia: Duo genera eius: femina ac mascula. Vtraque subdita uenerem inhiberi uirozum maxime tradunt.

De mensuris & ponderibus.

Et quoniam in mensuris quoque ac ponderibus crebro græcis nominibus utendum est: interpretatione eorum semel in hoc loco ponemus. Drachma attica: fere enim attica obseruatione medici utuntur: denarii argentei habet pondus. Eademque sex obolos pondere efficit. Obolus decem calchos. Cyathus pendet per se drachmas decem. Cui acetabuli mensura dicitur significat heminae quartam partem: id est drachmas xy. Mna quam nostri minam uocant pendet drachmas atticas centum.

uel furēdū
uel inducē
tia
uel innocē
tia

CA. XXXII.

CA. XXXIII.

CA. XXXIII.

PROOEMIUM.

Ompleffe poterant miraculum sui natura: atq; tellus reputantium uel prioris tantum uoluminis dotes: totq; genera herbaru utilitatibus hominum aut uoluptatibus genita. Sed quanto plura restant: tanto quoq; mirabiliora inuentu. Illa. n. maiore parte cibi: aut odoris: decoris uel commendatione ad numerosa experimenta duxit. Reliquoq; potentia approbat nihil a rege natura sine aliqua occultiore ca gigni.

De gentibus herbis formae gra utentibus.

CA. I.

Quidem & formae gra ritusq; perpetui in corpibus suis ali quas exterarum gentiu uti herbis quibusdam aduerto aio. Illius certe altis altae facie i populis barbarorum formae. Mariscus et apud dacos & sarmatas corpora sua inscribunt. Simile placentiae glastum in gallia uocat. Quo britanorum coniuges nurusq; toto

corpore oblitae quibusdam in sacris nudae incedunt aethiopum colorem imitantes.

Quod herbis uestes inficiantur.

CA. II.

Am uero infici uestes scimus admirabili succo. Atq; ut silleamus galliae: africa: huiusmodi granis coctum impatoriis dicatum paludamentis: trasalpina gallia herbis tyrii: atq; cochylium tingit: oisq; alios colores. Nec quiri i profundis murices: selesq; obiciendo dum prurit e sca beluis marinis: ita et anchoris scrutat uada: ut iueniat per quod facilius matrona adultero placeat: corruptor iudicis nuptae. Stras & i sicco carpit quo frogi mudos exculpit usu aliogn fulgetis. Instrui poterat luxuria certe innocentius. Nunc propositum ista considerari: nec omitemus: ut subiiciendo utiliora luxuria uilitate circumscribamus dicturi & alias herbas tigi lapides pietesq;. Nec rigedi nec pigedi in ratione omissemus: si unquam ea liberalium artium fuisset. Interim fortius augeat auctoritas: quae debeat et iurdis: hoc est ignobilibus herbis phibeat. Si quae auctores iperit romani conditoresq; in sum quidam & hinc sumptere: quoniam non aliunde signamina in rebus publicis fuere: & in sacris legationibus: quae uerbenae: Certe utroque nomine idem significat. Hoc est gramme ex arce cum sua terra euulsum: hac sepe & legati cum ad hostes: clarigatumq; mitterent usi: id est res raptas clare repetitum: unus utiq; Verbenarius uocabat.

De corona graminea.

CA. III.

Orona quidem nulla fuit graminea nobilior in maiestate populi terrarum principis primisq; gloriae. Gematae: & aureae: uallares: murales: rostratae: ciuicae: triumphales post haec fuere. Suntque cunctae magno intervallo: magnaue distantiae. Caeteras omnes singulis: & dices ipsi impatoresq; militibus: aut aliqui collegiis dedere.

De raritate eius.

CA. IIII.

Ecce in triumphis senatus cura belli solutus: & populus ociosus: graminea nunc: nisi in summa desperatione. Conigitque nulli nisi ab uniuerso exercitu seruato seruatori decernita. Caeteras impatores dedere. Hac sola miles impatori. Eadem uocat obsidionalis: liberatis obsidione abhominandoque exitio totis castris. Quod si ciuicae honore uno aliquo ac pel humillimo ciue seruato sceleratus sacerque hetur. Quid tandem existimari debet unius uirtute seruatus uniuersus exercitus? Dabat haec uiridi e gramme decerpto inde ubi obsessos seruasset aliquis. Nam summum apud antiquos signum uictoriae erat: herba porrigere uictos: hoc est terra & altrice ipsa humo & humatione etiam cedere. Quem morem etiam nunc durare apud germanos scio.

Qui soli corona ea donati.

CA. V.

Donatus est ea. L. Sicius Dentarus semel cum ciuicis quattuordecim meruisset: depugnassetque. cxx plis semper uictor. Tanto rarius est seruatori unum a seruatoris donari. Quidam imperatores & saepius donati sunt: ueluti. P. Decius Mus uidelicet Tribunus militum ab exercitu. Altera ab his qui in praesidio obsessi fuerant: quanta esset eius honoris auctoritas confessus religione: si quidem donatus bouem album Marti immolauit: & centum fuluosque ei uirtutis causa dati fuerant simul ab obsessis. Hic Decius postea consul & impio & collega se per uictoria deuouit. Data est & a senatu populoque: ro. qua claritate nihil eodem in rebus humanis

sublimius ducō. Fabio illi qui rem oēm romanā restituit non pugnando. Nec data cū magistruū equitum & exercitū eius seruasset. Tunc satis fuit noīe nouo coronari appellatum patre ab his quo seruauerat. Sed quo dictum est consensu honoratus est: Hannibale ex italia pulso. Quæ corona adhuc sola ipsius iperū manibus ipsa est. Et quod peculiare ei ē: sola a tota italia data.

Qui solus centurio coronatus.

CA. VI.

Praeter hos cōtigit eius coronæ honos. M. Calpurnio Flāmæ Tribuno militum in sicilia. Centurioni uero uni ad hoc tempus Cn. Petreio Atinati cimbriico bello. Primū pilum is capeffens sub Catulo exclusam ab hoc legionem suam hortatus tribunum suum dubitantem per castra hostium erumpere interfecit: legionēq; eduxit. Inuenio apud auctores eundem: praeter hunc honorem astitibus Mario & Catulo consulis praetextatum immolasse ad tibicinem foculo posito. Scripsit & Scylla dictator ab exercitu se quoq; donatum apud nolam legatum bello marsico. Idē etiam in uilla sua tusculana: quæ fuit postea Ciceronis pinxit. Quod si uerum est: hoc execrabiliorē cum dixerim: quandoquidē eam capiti suo profcriptione detraxit ipse tanto paucioribus ciuium seruatis: q̄ postea oculis. Addat etiamnum huic gloriæ superbū cognomen felicem. Ipse tamē obsessus in toto orbe proscriptus. Hac corona Sertorio etiam cessit. Aemilianum quoq; Scipionem Varro auctor est donatum obsidionali in africa. Manlio consule: cohortibus seruatis: totidemq; ad seruandam eas eductis. Quod & statuae eius in foro suo Diuus Augustus scripsit. Ipsum Augustum cum Mar. Cicerone filio consule idibus septembribus senatus obsidionali donauit: Adeo ciuica non satis uidebatur. Nec praeterea quemquam hac iuenimus donatum. Nullæ ergo herbae fuere certæ in hoc honore: sed quæ cumq; fuerant in periculi se de quamuis ignobiles ignotæq; honorem nobilem faciebant. Quod latere apud nos minus quidem miror: cernens negligi ea quoq; quæ ad ualitudinem conseruandam: cruciatuq; corporis propulandos: & mortem arcedam pertinent. Sed quis non mores suæ castiget? Addidere uiuēdi præcia deliciae. Luxusque. Nonquam fuit cupido uitæ maior: nec minor cura. Altorum hanc operam esse credimus: ac ne mandato quidem nostro alios id agere: medicis prouisum esse. Proh bonis ipsi fruimur uoluptatis. Et quo nihil equidem probrosius ducō: Viuimus aliena fiducia. Immo uero plerisque ultro etiam in risu sumus ista commētates: atque friuoli operis arguimur. Magna quamquam immensi laboris solatia sperni cum rerum natura: quæ certe non defuisse nobis docebimus: & inuisis quoque herbis iseruisse remedia. Quippe cum medicinas dederit etiam aculeatis. Hæc enim proxime restat ex his quas priore libro nominauimus: in quibus ipsius prouidentiam naturæ satis admirari amplectique nō ē. Dederat & quas diximus molles: cibiq; gratas. Pinxerat & remedia floribus: uisq; ipso animos inuiterat: etiam deliciau auxiliata permiscens. Inde excogitauit aliquas aspectu hispidas: tactu truces: ut tantum non uocem ipsius fingentis illas: rationemque reddentis exaudire uideamur: ne se deprecet auida quadrupes: nec procaces manus rapiant: nec neglectu uestigia obtendant: ne insidens ales infringat. Has muniendo aculeis telisque armādo remediis ut tuta ac salua sint. Ita hoc quoque quod in his odimus hominum caua excogitatu est.

uel isruis

Medicinae ex reliquis ornamentis & erynge.

CA. VII.

T clara in primis aculeatage erynge est siue eryngion contra serpentes & uenenata oīa nascens. Aduersus ictus morifusque radix eius bibif drachmæ pondere in uino. Aut si plerūque tales iniurias comitatur & febris: ex aqua. Illinif plagis peculiariter efficax contra chryfodos ac ranas. Omnibus uero contra toxica & aconita efficaciorē Heracleides medicus in iure anseris decoctam arbitrat. Apollodorus aduersus toxica cum rana decoquit: cæteri in aqua. Ipsa dura: fruticosa: spinosis foliis: caule geniculato: cubitali & maiore aliquando. Alia albicans: alia nigra radice: odorata. Et satua quidem est: sed & sponte nascitur i alperis & saxosis: & in littoribus maris: durior: nigriorque folio apii.

uel chersy dros

De herba: quam centumcapita uocant.

CA. VIII.

His candida nri cētūcapita uocāt. Oēs eiusdē effectus caule & radice i cibos græcogē receptis utroque mō siue coq̄re libeat: siue cruda uesci. Portēro sū est: qd̄ de ea tradit. Radicē eius alterutrus sexus similitudinē referre rara inuētu. Et si uiris contigerit mas: amabiles fieri. Ob hoc & Phaonem lesbium dilectū a Sappho. Multæque circa hāc n magogē solū uanitates: sed et pythagoricogē. Sed in medio usu p̄ter supradicta auxiliatur inflationibus: tormibus: cordis uitis: stomacho: iocineri: p̄cordiis i aqua mulla. Liem in posca. Itē ex mulla renibus: straguriæ: opisthotonicis: spasmodicis: lūbis: hydropicis: comitialibus: mulieꝝ mensi-

magogē
goldig hū
3344

bus siue subfidant: siue abundant: uuluarum omnibus uitis. Extrahit infixā corpori cum melle: strumas parotidas: panos. Recedentes ab ossibus carnes sanat cū axungia salis & ceraro. Item fracturas. Crapulam præsumpta arctatum sistit. Aliqui e nostris sub solstitio colligi eam iussere. Ex aq̄ celesti sponte oibus ceruicis uitis. Oculog: quoq; albugines sanare adalligatā tradiderūt.

De achano & glycyrrhiza stomarice.

CA. IX.

Sunt qui & achano eryngio ascribant spinosam breuemq; ac laram herbam spinisq; latioribus. Hanc impositam sanguinem mire listere. Alii eryngen salis eadem putauerunt esse & glycyrrhizam: quare subiungi eam protinus refert. Et ipse sine dubio inter aculeatas est: foliis echinatis: pinguibus: tactuq; gummosis: fructuosa: binorum cubitorum altitudine: flore hiacynthi: fructu pilularum platani magnitudinis. Præstantissima in cicilia: ponto secunda: radice dulci. Et hæc tantum in usu. Carpiturq; ea uergit arum occasu longa ceu uitium: coloris buxi. Meliorq; nigra: quæq; lenta: q̄ quæ fragilis. Vfus in subditis decocta ad tertias: cætero ad mellis crassitudinem: aliquando & rosa. E quo genere & uulneribus imponitur: & facium uitis omnibus. Item uocis utilissimo succo sic ut ipsilatus est: linguæ subdito. Item thoracis: tineri. Hæc diximus sitim: famemq; sedari. Ob id quidā ad ipsam appellationem eam & hydropicis dederunt: ne sitirent. Ideo & cōmanducata stomarice est: & ulceribus oris in speria sipe & pterygiis. Sanat & uescicæ scabiem: renum dolores: condilomata: ulcera genitalium. Dederunt eam quidam potui in quartanis: drachmarum duarum pondere & pipere: hemina aqua. Cōmanducata sanguinem sistit ex uulnere. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt.

De tribulo & generibus eius: & medicinis.

CA. X.

Tribuli unum genus in hortis nascitur: alterum in fluminibus tantū. Succus ex his colligitur ad oculorum medicinas. Est enim refrigerantis naturæ: & ideo utilis contra inflammationes: collectionesq;. Vlcera per se erumpentia: & præcipue in ore cum melle sanat: item tonsillas. Potus calculos frangit. Thraces qui ad stymona habitant: foliis tribuli equos saginant. Ipsi nucleo uiuunt panem facientes prædulcem: & qui contrahit ventrem. Radix caste pureq; collecta discutit strumas. Semen adalligatum uaricū dolores sedat. Tritum uero & in aquam ipsarum pulices necat.

De stoebe & medicinis eius.

CA. XI.

Stoebe: quam aliqui phleon uocant: decocta in uino præcipue auribus purulentis medetur. Item oculis ictu cruentatis. Hemorrhoidæ quoq; & dysenteria infusa.

De hippophye & medicinis eius.

CA. XII.

Hippophyes in sabulosis maritimisq; nascitur: spinis albis. Hederæ modo racemosa est: candidis & ex parte rubentibus acinis. Radix succo madet: qui aut per se cōditur: aut pathillis farina. Hæc bilem detrahit obolo ponderis: saluberrime cum melle. Est altera hippope sine caule: sine flore: foliis tantum minutis. Huius quoq; succus hydropicis mire prodest. Debent accommodatæ esse equorum naturæ: neq; ex aliis causis nomen accepisse. Quippe quædam animalium remediis nascuntur: locupletati diuinitate ad gerenda præsidia: ut non sit mirari satis ingenium eius disponentis auxilia in generatim causas: in temporantibus præsit atq; aliis ab horis: diesq; nullus prope sine præsidio reperitur.

De urtica & medicinis eius.

CA. XIII.

Urtica quid est inuisius pōi? At illa præter oleum: quod in ægypto ex ea fieri diximus uel plurimis scateat remediis. Semen eius cicuta contrarium esse Nicæder affirmat. Ite fungus & argento uiuo. Apollodorus & salamandris cū iure decoctæ restitudo nis. Ite aduersari hyosyamo: & serpentibus: & scorpiōibus. Quin illa ipsa amaritudo mordax uuas in ore: procidente sique uuluas: & infantū sedes tactu resiliere cogit. Le thargicos expersit tactis cruribus: magisque fronte. Eadem in canis moribus addito sale medetur. Sanguinem trita naribus indita sistit: & magis radice. Carcinomata: & sordida ulcera sale admixto. Item luxata. Sanat & panos: parotidas: carnesque ab ossibus recedentes. Semen potum cum sapa uuluas strangolantes aperit. Et profuua narium sistit impositum. Vomitiōes in aqua melle sumptum a cœna faciles præstat duobus obolis. Vno autem in uino potu lassitudines recreat. Uulua uitis tostū acetabuli mensura. Potum in sapa resistit stomachi inflationibus. Orthopnoicis prodest cum melle: & thoracē purgat codē eclegmate. Et lateri medetur cum semine lini. Addunt hyosopū: & pipertis aliquid. Illinitur lyeni. Difficilem uētreto tostum cibo emollit. Hippocrates uulua purgari potu eo pronūciat. Dolore leuari tosto acetabuli mensura dulci pota: & iposito cum succo

ut eligmate
uel phlegmate

maluæ. Intestinorum animalia repelli cum hydromelite & sale. Defluvia capitis femine illito co-
honestari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cū oleo uetere; aut folia cū urino adipe
trita iponunt. Ad eandem radix tula cum aceto nō minus utilis. Item lyeni, Et cocta in uino di-
scuti panos cum axungia uetere salsa. Eadem psilothrum exiccat. Condidit laudes eius Phani
as phycus: utilissimam cibus coctam conditamue professus: arteriæ: tussis: uētris distillationi: flo
macho: panis parotidis: pernioisibus: cum oleo: sudorem: coctam cū conculis ciere aluū: cum pri
sana pectus purgare: mulierumq; menses cum sale. Vlcera quæ serpunt: prohibere. Succus quoq;
in uso est. Expressus illitusq; frōti sanguinem narium sistit. Potus urinam ciet. Calculos rumpit.
Vuam gargariatus reprimat. Semen colligi messibus oportet. Alexandrinum maxime laudatur
ad omnia hæc. Et mītiore quidem teneraq; efficaces. Sed præcipue siluestris illa & amplius le-
pras e facie tollit in uino pota. Si quadrupedes foetum non admittant: urtica naturam frican-
dam monstrat.

De lamio & medicinis eius.

CA. XIII.

LA nun quoq; quam lamium inter genera earum appellauimus: mitissima & foliis nō
mordentibus: medetur cum mica salis contusis: incussisq; inustis: & strumis: tumori-
bus: podagricis: uulneribus. Album habet in medio folio: quod ignibus sacris medet.
Quidam e nostris tempore discreuere genera. Autumnalis urticæ radicem alligatam
in tertianis: ita ut ægri nuncupentur: cum eruitur ea radix: & dicatur quæ & cui & quorum fo-
lio eximatur: liberati morbo tradiderunt. Hoc idem contra quartanas pollere. Idem urticæ radi-
ce addito sale infixa corpori extrahi. Foliis cum axungia strumas discuti. Vel si suppuraerint:
erodi: compleriq;.

De scorpione: generibusq; ac medicinis eius.

CA. XV.

SC argumentum nomen accepit scorpium herba. Semen enim habet ad similitudinē cau-
dæ scorpionis: folia pauca. Valet & aduersus animal nominis sui. Est & alia eiusdem
nominis: effectuque sine foliis: asparagi caule: in cacumine aculeū hñs: & inde nomē.

De leucacantha: & medicinis eius.

CA. XVI.

LEUCACANTHA: quam alii phinion alii ischiada: alii polygonaton appellat: radice cyperit:
quæ cōmaducata dentium dolorem sedat. Item laterum & lumborū: ut Hicetus tra-
dit femine potu drachmis octo: aut succo. Eademq; ruptis: conuulsisq; medetur.

De helxine: perdicio: parthenio: syderite: & medicinis eius.

CA. XVII.

HELXINEM alii perdicium uocant: quoniam perdicem ea præcipue uescantur. Alii sy-
deritem: nōnulli partheniū. Folia habet mixtæ similitudinis plantagini & marrubio:
cauliculus densos: leuiter rubentes. Semina i capitibus lappacis adherētia uestibus:
unde helxinē dictam uolunt. Sed nos qualis uera esset helxine diximus priore libro.

Hæc autem inficit lanas: sanat ignes sacros: & tumores: collectiōesq; omnes: & adusta. Panos suc-
cus eius cum psimithio. Ignes sacros: tumores: collectionesq; & guttura incipientia turgescere.
Item ueterem ruffim cyatho hausto. Et omnia in humido. Sicut tonsillas & uarices cū rosaceo.
Imponitur & podagricis cū caprino seu cæraq; cypria. Perdicū siue parthenium (nam syderitis
alia est) a nostris herba urceolaris uocatur: ab aliis astericū: folio similis. ocimo: nigrior tantum:
nascens in tegulis: parietinisq;. Medetur cum mica salis trita iisdem omnibus: quibus lamium: &
eodē modo. Itē uomica calefacto succo pota. Et contra ulcera: rupta: lapsusq; & præcipitia: aut
uehiculoꝝ euerfiones singularis. Vernula carus pericli atheniensium principi: cum is in arce tē-
plū edificaret: replissetq; sup altitudinē fastigii: & inde cecidisset: hac herba dicitur sanatus mō-
strata Pericli somno a Minerua. Quare parthenium uocari cœpta est: assignaturque ei deæ. Hic
est uernula: cuius effigies ex ære fusa est: & nobilis ille Splachnoptes.

De chamelione generibusque: & medicinis eius.

CA. XVIII.

CHAMELIONē alig ixion uocat. Duo gñā eius. Candidior asperiora folia habet: serpit i
terra: echini mō: spinas erigēs: radice dulci: odore grauissim. o: quibusdā in locis uiscū
gignit albū sub alis folioꝝ: maxie circa canis ortū. Quo thura naldi dicūtur: unde &
ixia appellat. Hoc ut mastiche utant mulieres. Quare & chamæleon uocetur a uarie-
tate folioꝝ euenit. Mutat. n. cū terra colores: hic niger: illic uiridis: aliubi cyaneus: aliubi croce-
us: atque aliis coloribus. ex iis candidus hydropicos sanat succo radice decocta. Bibitur drach-
ma in passo. Pellit & interaneorum animalia acetabuli mēsurā succi eiusdem in uino austero cū
origani scopis: facit ad difficultatem urinae. Hic succus occidit canes sueque in polenta. Addita

y

aqua & oleo contrahit in se mures: ac necat: nisi protinus aquam sorbeant. Radicē eius aliqui cōtiam seruari iubent: funiculis pendente: decoquuntq; in cibo contra fluxiones: quas graeci rheumatismos uocant. Ex nigris aliqui marem dixerunt: cui flos purpureus esset: & foeminam: cui uioleceus. Vno nascuntur caule cubitali: crassitudine digitali. Radicibus earum lichenes curantur cū sulphure & bitumine una coctis. Cōmanducatis uero dentes mobiles: aut in aceto decoctis. Siccō scabiem etiam quadrupedū sanant. Et rhicinos canum necant. Iuencas quoq; angine modo. Quare a quibusdā ulophonon uocatur: & cynozolon propter grauitatē odoris. Ferunt & hāc uel seu ulceribus utilissimum. Omnium autē generum eaq; radices scorpionibus aduersantur.

De coronopo: & medicinis eius.

CA. XIX.

Oronopus oblonga herba est cum fissuris. Seritur interim: quoniam radix coeliaci p̄clare facit in cinere tosta.

De anchusa & pseudanchusa: & medicinis eaq;.

CA. XX.

Tanchusæ radix in usu est: digitali crassitudine. Finditur papyri modo: manusq; incit sanguineo colore: præparat lanas præciosis coloribus. Sanat ulcera in cætrato: præcipue senum: item adusta: Liquari non potest in aqua: oleo dissoluitur. Idq; si necat: experimentum est: & ad renū dolores drachma eius in uino. Aut si febris sit in decocto balani. Item iocineq; uitis: & lyeni: & bile suffusis. Lepris & lentigini illinitur ex aceto. Folia trita cum melle & farina luxatis imponuntur. Et pota drachmis duabus in mulso aluum sistit. Pulices necare radix in aqua decocta traditur. Est & alia similis pseudanchusa ob id appellata: quibusdā uero enchusa: aut doris: & multis aliis nominibus: languinosior: & minus pinguis: tenuioribus foliis: & languidioribus. Radix oleum non fundit: sed rubentem succum. Et hoc ab anchusa discernitur. Contra serpētes efficacissima potu foliorum uel seminis. Folia ichibus imponuntur. Virus serpentium fugat. Bibitur & propter spinam: Folium eius sinistra decerpi iubent: magi: & cuius causa sumatur dicit: tertianisq; febribus alligari.

De onochelo: anthemio: loto: & lotometra: heliotropio: tricocco: & callitricho. CA. XXI.

St alia herba proprio nomine onochelos: quā aliqui anchusam uocant: alii anhelion: alii onochelion: aliqui rhexiam: multi enchusam: paruo frutice: flore purpureo: a speris foliis & ramis: radice mēssibus sanguinea: cætero nigra. In sabulosis nascens: efficacē contra serpētes: maxime uiperas: & radice & foliis: æque cibo ac potu. Vires habet mēssibus. Folia trita odorem cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus uulua procedente. Pellit & tineas cum hylopo: & in dolore renum aut iocineris ex aqua mulsa si febris sit. Sin aliter ex uino bibitur. Lentigini ac lepris radix illinitur. Habentes eam a serpentibus feriri negantur. Est & alia huiusmodi similis flore rubro: minor: & ipsa ad eisdem usus. Traduntq; cōmanducata ea si inspuat: mori serpentem. Anthemis magnis laudibus celebratur ab Asclepiade. Aliqui leucāthemida uocant. Alii leucanthemum: alii eranthemida: quoniam uere floreat. Alii chamæmilon: quoniam odorem mali habeat. Nonnulli melanthe uocāt. Gūta eius tria flore trī distant: palmū non excedentia: paruisq; floribus: ut rutæ candidis: aut melinis aut purpureis. In macro solo aut iuxta semitas colligitur uere: & incoronamēta reponitur. Eodem tempore & medici folia tusa in pastillos digerunt. Item florem & radicem. Dantur omnia mixta drachmæ unius pondere contra serpentium ictus. Pellit mortuos partus. Item menstrua in potu: & urinam: calculosq;que: inflationes: & cincerum uitia: bilem suffusam: ægyptiam: cōmanducata ulcerum eruptiones manātes sanāt. Ex omnibus iis generibus ad calculos efficacissima est: quæ florem purpureum habet: cuius & foliorum: & fruticis amplitudo maiuscula est. Hanc proprie quidam eranthemon uocant. Loto qui arborem putant tantum esse: uel homero auctore argui possunt. Is enim inter herbas subnascentes deorum uoluptati loto primam nominauit. Folia eius cum melle oculorum cicatrices argemata: nubeculas discutiunt. Est & lotometra: quæ fit ex loto sata: ex cuius semine simili milio fiunt panes in ægypto a pastoribus: maxime aqua uel lacte subacto. Negatur quicquam illo pane salubrius esse: aut leuius dū caleat. Refrigeratus difficilius concoquitur: fitq; ponderosus. Constat eos qui illo uiuant: nec dysenteria: nec tenasmo: neq; aliis morbis uentris infestari. Itaq; inter remedia eorum habetur. Heliotropii miraculum sæpius diximus cum sole se circūagentis: etiam nubilo die: tantum syderis amor est: Noctu uelut desiderio contrahit cæruleum florem. Genera eius duo: Tricocum: & heliostrophium. Hoc altius: quamquam utrunq; semipedalem altitudinem non excedat. Ab ima radice ramosum. Semen in folliculo mēssibus colligitur. Nascitur non nisi in pingui solo: cultoque maxime. Tricocum ubiq;. Si decoquatur: inuenio cibis

placere. Et i facte succū diū aliu molliri. Et si decoctū succus bibat: efficacissime exaniri. Maior succus excipit æstate: hora sexta: miscet cū uino: sic firmior. Capitis dolores sedat rosaceo: ad mixto. Verrucas cū sale tollit succus e folio. Vnde nri verrucaria herbā appellauerunt: alijs cognōt nari effectibus digniorē. Nancj & serpētibus & scorpīōibus resistit ex oīo & aq̄ mulsā: ut Apollo phanes: & Apollo dorus tradunt. Folia infantū distillatōibus: qd̄ sirsia in uocāt illita medentur. Itē contractionibus: etiam si id comitaliter accidat. Decocto quoq; foueri eos: saluberrimū est. Potum id pellit tineas: & renum harenas. Si cuminum adiiciatur: calculos frangit. Decoqui cum radice oportet. Quæ cum foliis & hircino seuo podagris illintur. Alterum genus: quod tricoecum appellauimus: & alio nomine scorpiorum uocatur: foliis non solū minoribus: sed etiam in terram uergentibus. Semen ei est effigie scorpionis caudæ: quare ei nomen. Vis ad omnia uenenata & phalangia: & contra scorpiones præcipue illita. Non feriuntur habentes. Et si terram surculo heliostrophit circumscribat aliquis: negant scorpionē egredi. Imposita uero herba aut inde omnino respersum protinus mori. Sic seminis grana quattuor pota quartans prodesse dicitur. Tria uero tertianis. Vel si herba ter circūlata subiiciatur capiti. Semē & uenerem stimulat. Cum melle panos discutit. Et uerrucas hoc utiq; heliostrophium radicitus extrahit: & excrescentia in sedibus. Spinæ quoq; ac lumborum sanguinem corruptam trahit: illitum semen & potum in iure gallinacæ decoctum: aut cum beta: aut lente. Cortex uero liuentibus colorem reddit. Magi heliostrophium quartans quater: in tertianis ter alligari iubent ab ipso ægro: præcaritq; eum soluturum se nodos: & liberatum: & ita facere: cum exempta herba. Aliud adianto miraculū: a stante uiret: bruma non marcescit: aquas respuit: perfusum merfums: sicco simile est: tanta dissortatio deprehenditur: unde & nomen a græcis. Alioquin frutici topiario. Quidam callitrichon uocant: alij polytrichon. Vtrumq; est ab effectu. Tingit enim capillum: & ad hoc decoquitur in uino cum semine apii adiecto oleo copiose: ut crispum desumq; faciat. Desuere autem prohibet. Duo genera eius: candidius: & nigrum breuiusq;. Id quod maius est polytrichon: aliud trichomanes uocant. Vtriq; ramuli nigro colore nitent foliis filicis: ex quibus interiora aspera ac fusca sunt. Omnia autem contrariis pediculis densa inter se ex aduerso: radix nulla: umbrosas petras: parietumq; aspergines: ac fontium maxime specus sequitur: & saxa manantia: quod miremur: cū aquas non sentiat. Calculos e corpore mire pellit: frangitq; utiq; nigrum. Qua de causa potius q̄ in saxis nasceretur: & a nostris saxifragū appellatum crediderim. Bibitur e uino: quantum terni decerpente digiti. Vrinam cient. Serpentū & araneorū uenenis resistunt. In uino decocti aliu sistant. Capitis dolores corna ex iis sedat: Contra scolopendræ morsus illinuntur: crebro aufere di: ne pereāt. Hoc & in alopecis. Strumas discutunt: furtureq; in facie: & capitis manantia ulcerā. Decoctum ex iis prodest suspiriosis: & iocineri: & lieni: & felle suffulis: & hydropicis. Strangurie illinuntur: & renibus cum absinthio. Secundas cient & menstrua. Sanguinē sistunt ex aceto: aut rubi succo poti. Infantes quoq; ulcerati perunguntur ex iis cum rosaceo & uino prius. Fosiu in urina pueri impubis tritu quidē cū aphronitro: & illitū uentri muliege: ne rugosus fiat: præstare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant in cibū eorū additis: pecories esse utilissimos.

De picride thesio: & a sphodelo: Halimo: & scantho: & buprestis: elaphoboscho. Scādice: & iasio na: & d caualide: Siō: syltibo. Scolymo siue lymonio: sōcho: drilo siue d rili: & boletis. C. XXII.

Pleris ab insigni amaritudinis cognominatur: ut diximus: rotūdo folio. Tollit eximie uerrucas. Thesium quoq; non dissimili amaritudine est: sed purgat aluum: in quē usū teritur ex aqua. A sphodelū de clarissimis herbarum: quā heroiō aliqui appellauerūt. Hesiodus & in siluis nasci dixit. Dionysius marem ac sceminam esse. Defectis corporibus: & ptycis cōstat bulbos eius cum prisana decoctos aptissime mederi: panemq; ex iis cum farina subactum saluberrimum esse. Nicander & contra serpētes: & scorpiones: uel caulem quē anthericon uocauimus: uel semē: uel bulbos dedit in uino tribus drachmis. Subtrauitq; somno contra metus. Datur & contra uenenata marina: & contra scolopendras terrestres. Cochleæ mire in campania caulem eum persequuntur: & soggendo arefaciūt. Folia quoque illinuntur uenatorum uulneribus ex uino. Bulbi neruis articulisq; cū polenta tusi illinuntur. Prodest & cōctis ex aceto lichenas fricare. Item ulceribus putrescentibus ex aqua sponere. Mammarum quoque & testium inflammationibus. Decocti in facie uini oculorum epiphoris supposito lintheo medentur. Foliis in quocunq; morbo decoctis magis medici utuntur. Item ad tibiariū te tra ulcera: rimasq; corporum quacunque in parte farina arefactorum. Autumno autem collit

al' extyffis guntur: cum plurimū ualent. Succus quoq; ex tufis expreffus aut decoctus utilis fit corporis do-
 lori cum melle. Item odorem corporis iucundum affectantibus cum iri arida: & fale exiguo. Fo-
 lia etiam fupradictis medentur. Et ftrumis: panis: ulceribus in facie decocta cum uino. Cinis e na-
 dice alopecias emendat: & rimas pedum. Decocta radice in oleo succus perni ones: & ambufta.
 Et ad grauitatem aurium infunditur: A contraria aure in dolore dentium. Prodeft & urinae po-
 ta modice radix: & menftruis: & lateris doloribus. Item ruptis: conuulfis: tuftibus drachmae pon-
 dere in uino pota. Eadem & uomitiōes adiuuat cōmanducata. Semine fumpto turbatur uenter.
 Chryfermus & parotidas in uino decocta radice curauit. Item ftrumam ammixta canchy ex ui-
 no. Quidam aiunt: fi impofita radice pars eius in fumo fuspendatur: & quarta die foluatur: una
 cum radice arefcere ftrumam. Sodes ad podagras utroq; modo cocta crudaque ufus eft. Ad per-
 niones decoctam ex oleo dedit: & fuffus felle in uino: & hydropicis. Venerem quoq; concitati
 cum uino & melle perunctis aut bibentibus tradiderunt. Xenocrates & lichenas: & ploras radi-
 ce in aceto decocta tolli dicit. Item fi cocta fit cum hyofcyamo & pice liquida: alarum quoq; &
 feminum uitia. Et capillū crifporem fieri rafō prius capite: fi radice ea fricetur. Simus lapides re-
 num in uino decocta atq; pota eximi. Hippocrates fermen eius ad impetus lyenis dari cenfet. Lu-
 mentoz quoq; ulcera ac fcabiem radix illita aut decocta succus ad pilum reducit. Mures enī
 eadem fugantur. Cauerna praclū a moriuntur. Aphodelon ab Hefiodo quidam halimō appel-
 lari exiftimauere: qđ falſum arbitror. Eft enim ſuo nomine halimon nō parui & ipſum erroris in-
 ter auctores. Alii enim fruticem eſſe dicunt denſum: candidū: ſine ſpina: foliis oleae: ſed molliori-
 bus. Coquitur autem hoc ciboq; gratia: Radix tormina diſcutit drachmae pondere in aqua mul-
 ſa pota. Itē conuulſa rupta. Alii olus maritimū eſſe dixerē falſum: & inde nomen foliis in rotun-
 ditate longis laudatum in cibus. Duoz praeterea generum filueſtre: & mitius: utrunque prodeſſe
 dyſentericis & exulceratis cū pane: ſtomacho uero ex aceto. Vlceribus uetuftis illinitur crudi: &
 uulnerum recentium impetus lenire perhibetur: & luxatoz pedum ac ueſicae dolores. Silueſtri
 tenuiora folia: ſed in iſdem remediis effectus maiores: & in ſanāda hominum ac pecoz ſcabiē.
 Praeterea nitorē corpori fieri: dentibusq; candorem: ſi fricentur radice ea. Semine linguae ſub di-
 to ſitum non ſentiri. Hoc quoq; mandi. Et utraq; etiam condiri. Crataeas etiam tertiu genus tra-
 didit longioribus foliis & hirtuſioribus: odore cupreſſi: naſci ſub hedera: maxime prodeſſe op-
 thothonicis: contractionibus neruorum tribus obolis in ſextarium aquae. Acanthos eſt topiaria
 & urbana herba: elato longoz folio crepidines marginum ad ſurgentiumq; puluinozum toros
 ueſtiens. Duo genera eius ſunt aculeatum & crifpum: quod breuius. Alterum lene: quod aliqui
 pederoton uocant: alii melamphyllū. Huius radices uſtis luxatiſq; mire profunt. Item ruptis con-
 uulſis: ptyſin metuentibus in cocta cibo: maxime ptiſana. Podagris quoq; illinuntur trita & cale-
 facta calidis. Bupleuron in ſponte naſcentiu herbae: numero graeci habent: caule cubitali: foliis
 multis: longiſq; capite anethi: laudatū in cibus. Hippocrate in medicina: Glaucone: & Nicandro.
 Semen contra ſerpentes ualet. Folia ad ſecundas foeminarum uel ſuccū ex uino illinunt. Et ſtru-
 mis folia cum ſale & uino. Radix contra ſerpentes datur in uino: & urinae ciendae. Bupreſtin ma-
 gna in conſtantia graeci in laudibus ciboq; etiam habuere. Iidemq; remedia tanquam contra ue-
 nenum prodiderunt. Et ipſum nomen indictio eſt boum eſſe uenenum: quos diſſilire deguſtata
 fatentur. Quapropter nec de hac plura dicemus. Eſt uero cauſa quapropter uenena moſtrems
 inter gramineas coronas: niſi libidinis cauſa expetenda alicui uidetur: qua non aliter magis accē-
 di putant: q̄ potu. Elaphoſcho ſerulaceum eſt geniculatum: digiti craſſitudine: ſemine corim-
 bis dependentibus: ſiſe effigie: ſed non amaris: foliis oluſatri: & hoc laudatū in cibus. Quippe etiā
 conditum prorogatur ad urinam ciendam: lateris dolores ſedandos: rupta conuulſa ſananda: in-
 ſtationes diſcutiendas: coliq; tormenta. Contra ſerpentiū omniumq; aculeatorum icus. Quip-
 pe fama eſt hoc pabulo ceruus reſiſtere ſerpentibus. Fiſtulas quoque radix nitro addito illita ſa-
 nat. Siccanda autem in eos uſus prius eſt: ne ſucco eius madaat: qui contra ſerpentium icus non
 facit eam deteriore. Scandix quoq; in olere ſilueſtri a graecis ponitur: ut Opion & Eraſtra-
 tus tradunt. Item decocta aluum ſiſtit. Semine ſingultus conſeſſim ex aceto ſedat. Illinitur ambu-
 ſtis: urinas cit. Decocta ſuccus prodeſt ſtomacho iocineri: renibus: ueſicae. Haec eſt: q̄ Ariſtopha-
 nes Euripidi poetae obiicit ioculariter matrem eius ne olus quidem legitimum uēdit aſſe olium:
 ſed ſcandicem. Eadē erat anthriſcus: ſi tenuiora folia & odoratiora haberet. Peculiaris laus eius
 q̄ fatigato uenere corpori ſuccurrit: marceſcentēq; ſenio iam coitus excitat. Siſtit profluuiā al-
 ba foeminarum. Et laſione olus ſilueſtre habetur in terra repens cum lacte multo: forē fert ca-

didum: concilium uocant. Et huius eadem commendatio ad stimulos coitus. Cruda ex aceto in cibo sumpta mulieribus lactis ubertatem praestat. Salutaris est pythin sentientibus. Infantium capiti illita nutrit capillum: renacoremque eius cutem efficit. Est & caucalis sceniculo similis: breui caule: flore candido: cordi utilis. Succus eius bibitur stomacho perq̄ commodatus: & urinæ: calculisque & harenis pellendis: & uescicæ pruritus. Extenuat & lyenis foetibus renumque pituitas. Semen menses foeminarum adiuuat: bilemque a partu siccat. Datur & contra profusua genituræ uiris. Chrysippus & conceptionibus eam putat conferre multum. Bibitur in uino ieiunis. Illinitur & contra uenena marinorum: sicut Petricus in carmine suo significat. His adnumerant sion latius apio in aqua nascens: pinguis: nigrus: copiosum semine: sapore nasturtii. Prodest urinis: renibus: lyenibus: mulierumque mensibus siue ipsum in cibo sumptum: siue ius decocti: siue semen e uino drachmis duabus. Calculos rumpit: aquisque quæ gignunt eos resistit. Dysentericis prodest infusum. Item lentigini illitum: & mulierum uitiis in facie noctu illitum: momento cutem emendat: & ramices lenit: & scabiem equorum. Sillybum chamaeleonti albo si milem æque spinosam ne in cilicia quidem: aut syria: aut phoenice: ubi nascitur. Coquere tanti est: ita operosa eius culina traditur. In medicina nullum usum habet. Scolymon quoque in cibos recipit oriens: & alio nomine limonion appellat. Frutex est nunquam cubitali: altior: cristisque foliorum ac radice nigra: sed dulci. Eratostheni quoque laudata in pauperis coena. Urinam ceteræ præcipue traditur. Sanare lychenas & lepras ex aceto. Venerem stimulari in uino. Hesiode & Alceo testibus: qui florente ea cicadas acerrimi cantus esse: & mulieres libidinis audissimas: utroque in coitum pigerrimos scribere: uelut providentia naturæ hoc adimento tunc ualentissimum. Item graueolentiam alarum emendat: radicis emedullatæ uncia in uini falerni heminis tribus decocta ad tertias: & a balneo ieiuno. Itemque post cibum cyathis singulis pota. Mirum est: quod Xenocrates promittit experimento uitium id ex alis per urinam effluere. Estur & sonchos: ut quem Theseo apud Callimachum apponat Hecale uterque albus: & niger: lactuca similes ambo: nisi spinosi essent: caule cubitali anguloso: intus cauo: sed qui fractus copioso lacte manet. Albus: qui e lacte nitro utilis orthopnoicis lactucarum modo. Erasistratus calculos per urinam pel uel nitro li eo monstrat: & oris graueolentiam commanducato corrigi. Succus trium cyathorum mensura in uino albo & oleo calefactus adiuuat partus: ita ut a potu ambulent grauidæ. Datur & in scorpione. Ipse caulis decoctus facit lactis abundantiam nutritibus: coloremque meliorem infantium. Vtilissimus uis: quæ lac sibi coire sentiant. Instillatur auribus succus: calicisque in stragoria bibitur cyathi mensura: & in stomachi rosionibus cum semine cucumeris: nucleisque pineis. Illinitur & sedis collectionibus. Bibitur contra serpentes scorpionesque: radix uero illinitur. Eademq; decocta in oleo punici mali calice aurium morbis praesidium est. Hæc omnia ex albo. Cleomporus nigro prohibet uesci: ut morbos faciente: de albo consentiens. Agathocles etiã contra sanguinæ tauri demonstrat succo eius uti. Refrigeratoriam tamen uim esse conuenit nigro: & hac causa imponendum cum polenta. Zenon radice albi stranguriam docet sanari. Chondrilon siue condrile folia habet intubi circumrosis similia: caulem minus pedali succo madentem amaro: radice fabæ similis: aliquando numerosa. Habet proximam terræ mastichæ tuberculo fabæ: quæ apposita foeminarum menses trahere dicitur. Tusa cum radicibus tota diuiditur in pastillos contra serpentes: argumento probabili. Siquidem mures agrestes læsi ab iis hanc esse dicuntur. Succus ex uino coctæ aluum sistit. Eadem palpebrarum pilos inordinatissimos pro gummi efficacissime regit. Dorothæus stomacho & concoctionibus utilem suis carminibus pronuntiauit. Alqui foeminis & ocalis generationique uirorum contrariam: putauere. Inter ea quæ temere maduntur: boletos merito posuerim. Optimus quidem est is cibus: sed immenso exemplo in crimen adductus ueneno Tiberio Claudio principi per hanc occasionem a coniuge dato Agripina: quo facto illa terris uenenum alterum sibi que ante omnes Nerone suum dedit. Quorumdam ex iis facile noscuntur uenena: diluto rubore: rancido aspectu: liuido intus colore: rimosa stria pallido per ambitum labro. Non sunt hæc i quibusdam: sicique & nitri similes ueluti guttas in uertice albas ex tunica sua gerunt. Voluam eam terra ob hoc prius gignit: ipsum poste a in uolua ceu i ouo luteum. Nec tunice minor gratia in cibo infantis boleti. Rumpitur hæc primo nascente: mox crescente in pediculi corpus absimitur: raroque unquam geminis ex uno pede. Origo prima causaque limo: & acescente succo madentis terræ: aut radicis feræ glâdiferæ: initioque spuma lentior. Dein corpus membranæ simile. mox partus: ut diximus illa pernitia profus improbada. Si enim caligaris clauus: si ferri uel calybis aliqua rubigo: aut panni marcor

affuerit: omnem illico succum alienum saporēq; in uenēū decoquit: deprehendisseq; nisi agre-
stes possunt: atq; qui colligunt: ipsi alia uicia. Nunc quidem si serpentis cauerna iuxta fuerit: pa-
rescentes primo adhaluerit: capaci uenenog; cognatione ad uirus accipiendum. Itaq; cauēri cō-
ueniet prius q̄ se condant serpentes. Signa erunt tot herbæ tot arbores fruticeq; ab emerſu eaq;
ad latebrā uicq; uernātes: & uel fraxini tm̄ folia: nec postea nascētia: nec ante decidētia. Et bole-
tis quidē ortus occasusq; ois intra dies septem est.

De fungis: & silphio: & de lasere medo.

CA. XXIII.

Vingog; lentior natura: & numerosa genera: sed origo nō nisi ex pituita arboꝝ. Tuis-
simi qui rubēt callo minus diluto rubore q̄ boleti. Mox cādid: uelut apice flaminis:
insignibus pediculis. Tertium genus suillis ueneni accomodatissimū. Familias nuper
interemere: & tota conuulsa. Anneum Serenum p̄fectum Neronis uigilū & tribunos
& centuriones quosq;. Voluptas tanta ancipitis cibi. Quidam discreuere arboꝝ generibus: sico
ferula: & gūmi ferentibus. Nos item fago aut robore aut cupresso ut diximus. Sed ista quis spon-
det in uenalibus: Omnium colos liuidus. His aberit ueneni argumentum: quo similior fuerit ar-
borum sici. Aduersus hæc diximus remedia: dicemusq; interim sunt aliq; & in iis Claudius sto-
macho utiles putat boletos. Siccantur pendentes suilli iunco trāssixi: quales a bithynia ueniunt.
Hi fluxionibus alui: quas rheumatismos uocant: medentur: & crescentibusque in sede caribus:
minuunt enim eas: & tempore absumunt. Item lentigines & mulierum uicia in facie leuant. La-
uantur etiam ut plumbum in oculorum medicamenta. Sordidis ulceribus: & capitis eruptioni-
bus: canum moribus ex aqua illinuntur. Liber & coquendi dare aliquas cōmunes in omni eoz;
genere obseruationes: quando ipsæ suis manibus delitiæ præparant hunc cibum solū: & cogi-
tatione ante pascuntur: succineis nouaculis aut argēteo apparatu comitante. Noxii erunt fungis:
qui in coquendo duriores fiunt. Innocentiores: qui nitro addito coquentur: si utiq; percoquantur.
Tutiores fient cum carne cocti: aut cum pediculo pyri. Profunt & pyra confectum sumpta.
Debellat eos & aceti natura contraria his: Imbribus proueniunt omnia hæc. Imbre & silphio
uenit primo e cyrenis: ut dicturo est. Ex syria nūc hoc maxime importatur deterius p̄thico: sed
medico melius: extincto omni cyrenaico ut diximus. V̄sus silphii in medicina. Nam folia ad ex-
purgandas uulbas: pellendo s̄q; e mortuos partus decoquuntur in uino albo odorato: ut bibatur
mensura acetabulū balneis. Radix prodest arteriis exasperatis: & collectionibus sanguinis illini-
tur. Sed & in cibis concoquitur agre. Inflationes facit & ructas. Vrinæ quoq; noxia. Saggillatis
cum uino & oleo amicissima: & cum cæra strumis. Verrucæ sedis crebriore eius suffitu cadunt.
Lasere silphio profluens quo diximus modo: inter eximīa est naturæ dona numeratū. Pluribus
compositionibus inseritur. Per se autem algores excalfacit. Potum neruorū uicia extenuat. For-
minis datur in uino. Et lanis mollibus admouetur uulua ad menses cēdendos. Pedum clauos cir-
cūscarificatos ferro mixtū cære extrahit. Vrinā ciet ciceris magnitudine dilutum. Andrias sp̄-
det copiosius sumptum: nec inflationes facere: & concoctioni plurimū cōferre senibus & femi-
nis. Item hyeme q̄ æstate utilius. Verumtamen aquam bibentibus: cauendumq; ne qua intus sit
exulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempestiue enim datum cauterium op-
tinet: assuetis etiam utilius q̄ expertibus. Extera corpog; indubitatas confessiones habet. Vene-
na telog; & serpentium extinguit potum: ex aqua uulneribus iis circūlinitur. Scorpionum tan-
tum plagis ex oleo. Ulceribus uero non matureſcentibus cū farina hordeacea uel sico sicca. Car-
bunculis cum ruta uel cum melle: uel per se uisco superlitum ut hæreat. Sic & ad canis moriūs.
Excreſcentibus circa sedem cum germine punici mali ex aceto decoctum. Clauis pedum: q̄ uul-
go morticinū appellantur: nitro mixto ante subactas: Carnes replet cum uino & croco: aut pipe-
re: aut muriū fimo & aceto. Perniones ex uino fouet: & ex oleo coctum imponitur. Sic & callo:
Clauis pedum superrasis præcipuæ utilitatis. Cōtra aquas malas: pestilentes tractus: uel dies. In
tussi: uua: fellis ueteris suffusione: hydropticis rauicitibus. Cōfestim enim purgat fauces: uocēq;
reddit. Podagras in spongia dilutum postea lenit. Pleuretici in sorbitione uinū poturis datur:
contractionibus: opisthotonicis: ciceris magnitudine cære circūlitum. In angina garganizatur.
Anhelatoribus & in tussi uetusta cum porro ex aceto datur: atq; ex aceto iis qui coagulū lactis
forbuerint. Præcordiog; uitiis synecticis: comitalibus in cibo: in aqua mulsā linguæ paralyſi.
Coxendicibus: lumborum doloribus: cum decocto melle illinuntur. Non censuerim: quod aucto-
re suadent: cauernis dentium in dolore inditum cæra includi: magno experimento hominis: q̄
se eadem causā præcipitauit ex alto: quippe tauros inflamat naribus illitis. Serpentes auidissimæ

uel taxo
uel hic ha-
bebit

quin hu

quin hu

quin hu
quin hu
quin hu

nisi admixtum rumpit: ideo nec iniungi sauerim cum attico melle: licet præcipiant. Quas hæc utilitates admixtū aliis immensum est referre: & nos simplicia tractamus: quoniam in iis naturam esse apparet in illis coniecturā sæpe fallacem: nulli satis custodita in mixturis cōcordia naturæ ac repugnantia. Qua de re mox plura dicemus.

De natura mellis: & aqua mulsæ. Et quare genere ciborum mores immutentur: & de melitide: & cætera.

CA. XXIII.

Non esset mellis auctoritas in precio minor: quoniam laferis: nisi ubique nasceretur. Illud ipsa fabri cata sit natura. Sed & huic gignendo alia ut diximus innumeros ad usus si quoties miscatur: æst imemus. Prima propolis alueo: de qua diximus: aculeos: & oia ista corpori extrahit: tubera discutit: dura concoquit: dolores neruorum: mulcet: ulceras iam desperantia cicatrice includit. Mellis quidem ipsius natura talis est: ut putrescere corpora non sinat iucundo sapore: atque non aspero: alia quoniam salis natura. Fancibus: tonsillis: angina: oibusque oris desideris utilissimum: arescentibus in febribus lingue: iam uero peripneumonicis: pleureticis de coctum. Item vulneribus: a serpente percussis. Et contra uenena fungorum. Paralyticis in mulsio: quoniam sua mulsio dotes constant. Mel auribus instillatum cum rosaceo prodest: lentes: & foeda capitis animalia necat. Vfus despumati semper aptior: stomachum tamē inflat: bilem auget: fastidium creat: & oculis per se inutile aliqui arbitrantur. Rursus quidam angulos exulceratos melle tangi suadent. Mellis causas atque differentias nationesque: & indicationem in apum: ac deinde florum natura diximus: cum ratio operis diuidi cogeret miscenda. Rursus naturam rerum pernoscere uolentibus. In mellis operibus: & aqua mulsæ tractari debet. Duo genera eius subita: ac recetis. Alterum inueterata. Repentina despumato melle præclaram utilitatem habet in cibo ægrotantium leui: hoc est alicæ elutæ: uiribus recreandis: ore stomachoque mulcendo: ardore refrigerando. Frigidam enim uentri dari uentri moliendo. Inuenio et apud auctores hunc potum bibendum alios. Item animi humilis: & præparci: quos illi dixerunt micropsycho. Est & ratio subtilitatis immensæ a Platone descendens. Corpusculis rege leuibus scabris angulosis rotundis magis: aut minus: ad aliorum naturam accedentibus: ideo non eadem omnibus amara: aut dulcia esse. Sic & in lassitudine proniores esse ad iracundiam: & in siti. Ergo & hæc animi asperitas: seu potius animæ dulciore succo mitigatur. Lenit transitum spiritus: & molliores facit meatus: ne scindant eunt redeuntque. Experimenta in se cuique. Nullius non irascit: tristitia. Omnis animi impetus cibo molitur. Ideoque obseruanda sunt: quæ non solum corporis medicinam: sed & morum habent. Aqua mulsæ & rursus utilitas traditur. Calefacta incitat uomitiones. Contra uenenum psymythii salutaris addito oleo. Item contra hyoscyanum cum lacte maxime asinino: & contra hallicabum ut diximus. Infunditur & auribus: & genitalium fistulis. Vuluis imponitur cum pane molli. Subitis tumoribus: luxatis: leniendisque oibus. Inueterata autem usum danauere posterius. minus innocentem aqua: minusque uino firmum. Longa tamē uetustate transit in uinum: ut constat inter omnes stomacho inutissimum: neruisque contrarium. Semper mulsio ex uetere uino utilissimum: facillimeque cum melle concorporatur: quod in dulci nunquam euenit. Ex austero factum non implet stomachum: neque ex decocto melle: minusque inflat: quod fere euenit. Appetendi quoque reuocat aut dicitatem cibi. Aluum molit frigido potu pluribus: calido sistit. Corpora auget. Multi senectam longam mulsæ tantum nutritu tolerauerunt: neque alio ullo cibo. Celebris Pollionis Romuli exemplo: quem centessimum annum excedentem cum Diuus Augustus hospes interrogaret: qua nam ratione maxime uigorem illum animi: corporisque custodisset: ille respondit: Intus mulsio: foris oleo. Varro regium morbum cognominatum atque tum tradit: quoniam curetur mulsio. Melitites quo fieret modo ex mulsio & melle docuimus in ratione uini. Sæculis iam fieri non arbitror. Hoc genus in flatibus obnoxium. Solebat tamē inueteratū alui causa dari in febre. Item articulario morbo: & neruorum infirmitate laborantibus: & mulieribus uini abstemiis. Mellis naturæ adnexa cæra est: de cuius origine & bonitate nationibusque suis diximus locis. Omnis autem molit: calfacit: explet corpora: recens melior. Datur in sobitione dysentericis. Fauitque ipsi in pulte alicæ prius tostæ. Aduersat lactis naturæ: ac rursus magnitudine decem grana cærae hausta: non patiuntur coagulari lac in stomacho. Si inguem tumeat: albæ cærae in pube fixisse remedio est. Nec huius usus quos mixta aliis præstat enumerare medicina possit: sicuti nec cæterorum quoniam cum aliis præstant. Ista: ut diximus: ingenitæ constant. Non fecit cærata: malagmata: emplastra: collyria: antidota patens illa ac diuina rege artifex. Officina: imo ueritas auaritiæ cōmentia sunt. Naturæ quod opera absoluta: atque præcæta gignunt: paucis ex cæra non ex cōte-

collig. his

litum. his

uel in trita

Etura rebus assumptis: ut succo aliquo sicca temperentur ad meatus: aut corpore alio humeris ad nexus. Scrupularum quidem colligere: ac miscere vires: non coniectura humane orbis: sed in prudentia est. Nos nec indicarum: arabicarumque mercium: aut externi orbis attingimus medicinas. Non placent remediis tam longe nascentia. Non nobis gignuntur. Immo ne illis quidem alioquin non venderent. Odorum causa: unguentorumque & deliciarum: si placet etiam superfluo: nis gratia emantur: quoniam thure supplicamus & costo. Salutem quidem sine his posse constare: uel ob id probabimus: ut tanto magis sui delicias pudeat. Sed medicinas e floribus: coronamentisque: & horrentibus: quatenus mandantur herbis profecti: quo nam modo frugum omitemus? Nimirum & has indicare conueniet.

Contra compositiones medicorum: medicina ex frugibus.

CA. XXV.

In primis sapientissima animalium esse constat: quae frugae uescantur. Siliginis grana com busta: & trita in uino amineo oculis illita epiphoras sedant. Triticum uero sero co busta ista: quae frigus uulserit: praesentaneo sunt remedio. Farina tritici ex aceto cocta neruorum contractionibus: cum rosaceo uero: & fico sicca mixtis: decoctis. Furfures tonsillis faucibusque gargarisatione profunt. Sex Pompeius praetorii uiri pater hispaniae citioris princeps cum horreis suis uentilandis praesideret: correptus dolore podagrae misit in triticum sese super genua: leuatusque siccatis pedibus mirabili modo hoc postea remedio usus est. Vis tanta est: ut cados plenos siccet. Paleam quoque tritici: uel hordei calidam imponi raticum incommodis experti iubent: quaque decoctae sunt aqua foueri. Est in farre uermiculus teredini similis: quo cauis dentium caera in cluso cadere uitiat dicuntur: etiam si fricentur. Olyram arinca diximus uocari. Hac decocta fit medicamentum: quod aegypti atharam uocant: infantibus utilissimum: sed & adultos illinunt eo. Farina ex hordeo & cruda & decocta colicetiones: impetusque discutit: lenit & concoquit. Decoquitur alias in multa aqua: aut fico sicca ad iocinis dolores: eam in posca positam concoqui opus est: aut cum uino. Cum uero inter concoquendum discutiendumque cura est: tunc in aceto melius: aut in faece acetii: aut cotoneis pyriformis decoctis. Ad multipedum morsus cum melle: ad serpentium in aceto: & contra suppurantia: ad extrahendas suppuraciones ex posca: addita resina & galla. Ad concoctiones uero & ulcera uetera cum resina. Ad duritias cum posca columbarum: aut fico sicca: aut cinere. Ad neruorum inflammationes: aut intestinorum: uel laterum: uel uirilium dolores cum papauere aut meliloto: & quotiens ab ossibus caro recedit. Ad strumas cum pice: & impubis pueri urina. Cum oleo & foenograeco contra tumores praecordiorum: uel in febris cum melle uel adipe uerusto. Suppuratis triticea farina multo lenior. Neruis cum hypocyami succo illinitur. Ex aceto & melle letrigini. Zea ex qua aliquam fieri diximus: efficacior etiam hordeacea uidetur: trimestris mollior. Ex uino rubro ad scorpionum ictus tepida: & sanguinem excreantibus. Item arteriae. Tussi cum caprino seuo aut butyro. Ex foenograeco mollissima omnium. Ulcera manantia sanat: & furfures corporis: stomachi dolores: pedes: & mammas cum uino & nitro cocta. Herina magis ceteris purgat ulcera uetera: & graegrenas. Cum raphano & sale & aceto lichenas. Lepras cum sulphure uiuo. Et capitis dolores cum adipe anserino imposita fronti. Strumas & panos concoquit in fimo columbinos & lini semine decocta in uino. De polentae generibus in frugum loco satis diximus: locorum ratione: quae a farina hordei distat eo quod torretur. Ad stomachum utilis: aluum sistit: impetuque rubicundi tumoris. Et oculis illinitur & capitis dolori cum menta: aut alia refrigerante herba. Item permionibus & serpentium plagis. Item ambullis ex uino: inhibet quoque pustulas. Farina in pollinem subacta uim extrahendi humoris habet. Ideo & cruore suffusus in fascias usque sanguinem perducit: efficacius in sapa. Imponitur: & pedum callo clauisque. Nam cum oleo uetere ac pice decocta polline condylomata: & alia omnia sedis uitia quae maxime calido mirabiliter in modum curantur. Pulse corpus augetur. Farina qua chartae glutinantur: sanguinem exereantibus datur tepida sorbenda: efficaciter prodest. Halica res romana est: & non pridem excogitata: aliognon prorsus potius laudes scripserunt graeci. Nondum arbitror Pompeii magni aetate in usu fuisse: & ideo uix quicquam de ea scriptum ab Asclepiadis schola. Esse quidem eximie utilem nemo dubitat: siue eluta detur ex aqua multa: siue in sorbitiones decocta: siue in pulre. Eadem in aluo sistenda torretur: dein fauorum caera coquitur: ut supra diximus. Peculiaris tamen longo morbo ad habitudinem redactis subuenit: ternis eius cyathis in sextarium aquae sensim decoctis: donec omnis aqua consumatur. Postea sextario lactis ouilli: aut caprini addito per continuos dies morbo adiecto melle. Tali sorbitionis genere emendantur syntexes. Mulio sistitur aluus. Discutiuntur

uel gallica

uel auriu

caera di

torminia: in quem usum torretur ante. Nervorum doloribus & aliis fertens in sacco ponitur. Neg; aliud utilius: quoniam leuissimum: molissimumq; est: & caloris capacissimum. Itaque tale usus eius est ad omnia: quibus calor profuturus est. Farina eius cum pice liquida serpentium & multipede plagis imponitur. Panicum Diocles medicus melfrugum appellauit. Efficacius habet quos milium. In uino potum prodest dyentericis. Similiter iis: quæ uaporanda sunt: exalfectu imponitur. Siftit aluum in lacte caprino decoctum: & bis die haustū. Sic prodest & ad torminia. Sesāma trita in ouo sumpta inhibet uomitiones. Aurium inflammationi illinitur: & ambustis. Eadem efficit & dum in herba est. Amplius hæc oculus imponitur decocta in uino. Stomacho inuultis cibibus: & animæ grauitatem facit. Stellionum moribus resistit. Item ulceribus quæ cacæthe uocant. Et auribus oleum: quod ex ea fit: prodesse diximus. Sesāmoides a similitudine nomē accipit: grano amaro: folio minore. Nascitur in glareosis. Detrahit bilem in aqua potum. Semen illinitur igni facto. Discutit panos. Est etiam aliud sesāmoides antyciræ nascens: quod ideo aliqui antyciricon uocant: cætera simile erigeronti herba: de qua suo dicemus loco. Granum sesamæ datur in uino dulci ad detractiones: quātū trinis digitis capitur. Miscet ellebori albi unū & dimidium obolum. Purgationē eam adhibētes maxie insanæ melancholiæ: comitialibus: podagris. Et per se drachmæ pondere exinaniunt. Hordeum optimum quod candidissimum. Succus decocti in aqua cælesti digeritur in passillos: ut infundatur exulceratis interaneis: & uuluis. Cinis eius ambustis illinitur: & carnibus: quæ recedunt ab ossibus: & eruptionibus pituitæ: muris aranci moribus. Idē asperso sale: ac melle candorē dētibus: & suauitatē oris facit. Eos qui pane hordeaceo utuntur morbo pedum tētari negant. Nouiq; granis si furunculū quis circumducatur: singulis ter manu sinistra & omnia in ignē abiciat: consistim sanari aiunt. Est & herba phoenicea appellata a græcis: a nostris uero hordeū murinum. Hæc trita ex uino pota præclare ciet mentes. Ptisanæ quæ ex hordeo sita: laudes uno uolumine condidit Hippocrates: quæ nunc omnes in alicam transeunt. Contra quanto inoentior est alica: Hippocrates tantum sorbitionis gratia laudauit: quoniam lubrica: ex facili hauriretur: quoniam sitim arceret: quoniam in aluo non tumesceret: quoniam facile redderetur: & assuetis hic solus cibus in febribus bis die possit dari: tantum remotus ab istis: qui medicinam fame exercent. Sorbitione tamen dari totum uetuit. Aliudue q̄ succum ptisanæ. Item uetuit quamdiu pedes frigidi essent: tunc quidem nec potionem dandam. Fit ex tritico glutinosior: arteriæq; exulceratæ utilior. Amylon hebetat oculos: & gulæ inuultie contra q̄ creditur. Itē sifit aluū: epiphoras oculorum inhibet: & ulcera sanat. Itē pustulas & fluxiones sanguinis. Genas duras emollit. Datur cum ouo iis: qui sanguinē reiecerint. In uellicæ uero dolore semuncia amyli: cū ouo & passis tribus sufferuefacta a balneo. Quin & auenæ farina decocta in aceto tollit neuos. Panis ipse quo uiuitur innumeras pene continet medicinas: ex aqua eni & oleo aut rosaceo mollit collectiones: ex aqua mulsā duricias ualde mitigat. Datur ex uino ad discutienda ualens: aut quæ præstringi opus sit: & si magis etiam nū ex aceto. Aduersus acutas pituitæ fluxiones: quas græci reumatismo uocant. Itē ad percussā luxata. Ad omnia aut hæc fermētatus: qui uocatur autopyros: utilior. Illinitur & paronychiis: & callo pedū in aceto ueteri. Nauticus panis tusus atq; iterum coctus sifit aluū. Vocis studiosis: & contra distillationes siccū esse primo cibo utilissimū est. Sitanus hoc est trimestris icussa in facie: aut discquamata cū melle aptissime curat. Cādīdus agris aqua calida frigidaue madefactus: leuissimū cibū prebet. Oculorū tumori ex uino imponitur: sic & pustulis capitis: aut adiecta arida myrto. Tremulis panē ex aqua esse ieiunis statim a balneo demonstrant. Qui & grauitatē odorum in cubiculis usus emēdat: & utri in saccis additus. Auxiliat & faba. Nāq; solida fricta seruēq; i acri aceto coniecta: torminibus medetur. In cibo fressa & cum allio cocta contra deploratas tusses suppurationesq; pectorū quotidiano cibo sumitur: & cōmanducata ieiuno ore etiā ad furunculos maturandos: discutiendo sue imponitur: & in uino decocta ad testū tumores. Lomento quoq; ex aceto decocto tumores maturat atque aperit. Item liquoribus: combustis medetur. Voci tam prodesse auctor est. Mar. Varro. Fabalium etiam siliquarum cinis ad coxendices: & ad neruorum ueteres dolores cum adipis suilli uetustate prodest: & per se cortices decocti ad tertias si sunt aluum. Lens optima quæ facillime coquitur: eaque quæ maxime aquam absorbet. Aciem quidem oculorum obrundit: & stomachum inflat: sed aluum sifit in cibo: magisq; discoccta cælesti aqua: eadē soluit minus decocta. Pustulas ulcere rūpit: eaq; q̄ intra os: sunt purgat: & astringit. Collectiones oēs iposita sedat: maximeq; exulceratas & rimosas. Oculorū aut epiphoras cum mediloto aut cotoneo. Cōtra suppuriatā cū polēta iponitur. Decocctæ succus ad oris exulceratio-

nes & genitalium adhibetur. Ad sedē cum rosaceo aut cotoneo. In his quæ acris remedium erunt: cum putamine punici melle modico adiecto. Ad id demum: ne celeriter inarescat: adiciunt & betæ folia. Imponitur & strumis panisque uel maturis uel maturefcentibus ex aceto discoctis. Rinis ex aqua mulsis: & gangrenis cum punici germine: Item podagris cum polenta: & uuluis & renibus: & peritonibus. Ulcerebus difficile cicatricem trahentibus. Propter dissolutionē stomachi. xxx. grana lentis deuorantur. In cholericis quoque: & dysenteria efficacior est in tribus aquis cocta. In quo usu melius semper eā torrere: aut tundere: ut quam tenuissima detur: uel per se uel cū cotoneo malo: aut pyris: aut myrto: aut intubo erratico: aut beta nigra: aut plantagine. Pulmoni est inutilis: & capitis dolori: neruosisque omnibus: & fellis: nec somno facilis: ad pustulas utilis: igni que sacro: & mammis in aqua marina decocta. In aceto autem duricias & strumas discutit. Stomachi quidem causa polentæ modo potionibus inspergitur. Quæ sunt ambusta aqua semiscocta curat. Postea trita: & per cribrum effuso sur fure: mox procedente curatione addito melle. Ex postea coquitur ad guttura. Est & palustris lens & per se nascens in aqua non fluente refrigeratioris naturæ. Propter quod collectionibus illinitur: & maxime podagris: & per se & cum polenta glutinat & interanea prociidentia. Est & siluestris eleisphacos dicta a græcis: ab aliis phacos. ea est satius lente leuior: & folio minore: atque sicciore: & odoratiore. est & alterum genus eius siluestris odore graui: hæc mitior. Folia habet cotonei mali effigie: sed minora: & cædida: quæ cum ramis decoquantur. Menfes citi: & urinas: & postinacæ marinæ istus sanat. Torporem autem inducit percusso loco. Bibitur cum absinthio ad dysenteriam. Cum uino eadem commorantes menfes trahit. Abundantes sistit decocto eius potio. Per se imposita herba uulnerum sanguinem cohibet. Sanat & serpentium morsus. Et si in uino decoquatur pruritus testium sedat. Nostri qui nunc sunt herbarii eleisphacon græce: latine saluam uocant mentæ similem canam: odoratam: partus emortuos ea apposita extrahunt. Item uermes aurium ulcerumque. Cicer & siluestre est: foliis satiuo simile: odore graui. Sed si largius fumatur: aluus soluitur: & inflatio contrahitur: & tormina. Tostum salubrius habetur. Cicercula etiamnum magis in aluo proficit. Farina utriusque ulcera manantia capitis sanat: efficacius siluestris. Item comitiales: & iocinerum tumores: & serpentium istus. Cit menfes: & urinas: grano maxime. Emendat & lichenas: & testium inflationes: regium morbum: hidropicos. Lædunt omnia hæc genera exulceratam uescicam: & renes. Gangrenis utiliora cū melle & iis quæ cacaothe uocantur. Verrucarum in omni græ prima luna singularis granis singulas tangunt. Eaque grana in lintheolo deligata abiciunt post seita fugari uinum arbitantes. Nostri præcipiunt arietinum in aqua cum sale discoquere: ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus urinae. Sic & calculos pelli: morbumque regium eiusdem foliis sarmentisque decoctis aqua quam maxime calida morbos pedum tolli: & ipsum calidum tritumque illitum. Columbinum decocti aqua horrorem tertianæ & quartanæ minuere traditur. Nigram autem cū gallæ dimidio tritum oculorum ulceribus ex passo medetur. De eruo quædam in mentione eius diximus: nec potentiam ei minorem ueteres quæ brassicæ tribuere. Contra serpentium istus ex aceto ad crocodillorum: hominumque morsum. Siquis eruum quotidie ieiunus edat lyenem eius absami certissimi auctores affirmant. Farina eius (ut ait Varro) maculas ex toto corpore emendat. Serpere ulcera non patitur. In mammis efficacissimum. Carbunculos rumpit ex uino. Urinae difficultates: inflationem: uitia iocineris: tenasimon: & quæ cibum non sentiant: atropa appellata: tostum & in nucis auellanæ magnitudinem: melle collectum deuoratumque corrigat. Item iperigines ex aceto coctum & quarto die solutum. Panos in melle suppurare prohibet impositum. Aqua decoctum peritonies & pruritus sanat fouedo. Quin & uniuerso corpori: si quis quotidie ieiunus biberit: meliorem fieri colorem existimant. Cibus idem hominis alienum. Vomitiones mouet. Aluum turbat. Capiti & stomacho onerosum. Genua quoque degrauat. Sed madefictum pluribus diebus mitescit. Bobus iumentisque utilissimum. Siliquæ eius uirides: priuquam indurascant: cū suo caule foliisque cōtrita capillos nigro colore ificiunt. Lupini quoque siluestres sunt omnimodo minores satiuis: præterquam amaritudine. Ex omnibus quæ eduntur: sicco nullo minus ponderis est: nec plus utilitatis. Mitescunt cinere: aut aqua calida. Discolorum hominem frequentiores in cibo exhilarant: Amari contra aspidas ualent. Ulcera atra aridi decortici que triti supposito lintheolo ad uinum corpus redigunt. Strumas: parotidas: in aceto cocti discutunt. Succus decoctus cum ruta & piperis: uel in febris datur ad uentris animalia pellicula minoribus triginta annorum. Pueris uero etiam impositi in uentrem ieiunus profunt. Et alio genere tosti: & in defrato poti uel ex melle sumpti. lidē auaritate cibi faciunt: fastidium detrahunt. Fa-

uel inflama-
tiones

rima eorum aceto subacta a papulis pruritisque in balneis illita cohibet: & per se siccat ulcera. Li-
uores emendat. Inflammationes cum polenta sedat. Siluestrium efficacior uis est contra coxedi-
cum: & lumborum debilitatem. Ex hisdem decocta lentiginis & fouentium cutem corrigunt. Si
uero ad mellis crassitudinem decoquantur satui: uiriliginis nigrae & lepras emendat. Satui quo-
que rumpunt carbunculos impositi: panos & strumas minuunt: aut maturant. Cocti ex aceto cica-
tricius candidum colorem reddunt. Si uero caelesti aqua decoquantur: succus ille smegma fit:
quo solent fouere gangrenas: eruptiones pituitae: ulcera manantia utilissimam. Expedi ad lyene
bibere: & cum melle menstruis haerentibus. Lyeni crudi cum fico sicca triti ex aceto imponun-
tur. Radix quoque in aqua decocta urinas pellit. Medetur peconi cum camaleonte herba decoctis
aqua in potum collata. Sanat & scabiem quadrupedum omnium in amurca decocti: utroque liquo-
re postea mixto. Fumus crematorum culices necat. Irionem inter fruges sesamam similem esse di-
ximus: & a graecis erysimon uocari. Galli uelorum appellat. Est autem fructicosum foliis erucae
angustioribus paulo: femine nasturtii. Utilissimum tussitentibus cum melle: & in thoracis purule-
tis excretionibus. Datur & regio morbo: & lumborum uitiis pleureticis: torminibus: coeliacis.
Illinitur uero parotidum & carcinomatum malis. Testum ardoribus ex aqua: alias cum melle.
Infantibus quoque utilissimum. Item sedis uitiis & articulariis morbis cum melle & fico. Contra
uenena etiam efficax potu. Medetur & suspiriosis. Item fistulis cum axungia ueteri ne intus addat.
Orninum siluestri (ut diximus) cymino simile est: caeterum dodratili altitudine. Duorum gene-
rum: alteri semen nigrius & oblongum. Hoc ad uenerem stimulam: & ad oculorum argema
& albugines. Alteri candidius semen & rotundius. Vtroque uiso extrahuntur aculei ex corpore p-
se illitum ex aqua. Folia ex aceto imposita panos per se uel cum melle discutunt. Item furuncu-
los: prius qui capita faciant: omnesque acrimonias. Qui & ipsae frugum pestes in aliquo sunt usu. In
foelix dictum est a Virgilio lolium. Hoc tamen molitum ex aceto coctum impositumque sanat i-
periginis: celerius quo saepius mutatum est. Medetur & podagris: aliisque doloribus cum oxime-
lite. Curatio haec a caeteris differt. Aceti sextario uno dilui: mellis uncias duas iustum est: ita tem-
peratis sextariis tribus decocta farina lolii sextariis duobus usque ad crassitudinem: calidumque
ipsum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit ossa fracta. Miliaria appellatur her-
ba: quae necat milium. Haec trita & coru cum uino infusa podagras iumentorum dicitur sana-
re. Bromos semen est spicam ferentis herbae: nascitur inter uita segetis aenae graecae generis
& folio & stipula triticum imitatur. In cacuminibus dependens paruulas uelut locustas habet.
Semen utile ad cataplasmata atque hordeum & similia. Prodest tussitentibus succus. Orobanche
appellauimus necante eruum & legumina. Alii cynomorion eam appellant a similitudine canini
genitalis: cuius cauliculus est sine foliis pinguis: rubens. Estur & per se & in patinis: cum tene-
ra est decocta. Et leguminibus innascuntur bestiolae uenenatae: quae manus pungunt: & pericu-
lum uitae afferunt. Solifugarum generis. Aduersus has omnia eadem medentur: quae contra ara-
neos & phalangia demonstrantur. Et frugum quidem haec sunt in usu medico. Ex hisdem sunt
& potus: zythum in aegypto: caelia & caera in hispania: ceruisia & plura genera in gallia: aliisque
prouinciis: quorum omnium spuma cutem foeminarum in facie nutrit. Nam quod ad potum
ipsum attinet: praestat ad uini transire mentionem: atque a uite ordiri medicinas arborum.

uel sobas
uel lacertae

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER .XXIII.
PROOEMIUM.

Eracta caerealiu i mededo quoq; natura est: oiumq; q; ciboz aut flo-
ru odoruz gra pueniut supina tellure: no cessit his pomda: ptesq; me-
dicas pedebus quoq; dedit: no coteta ptegere: arboruq; alere um-
bra q; dixius: ino uelut idignata plus auxiliu iesse sis: q; logius a caelo
abeerit: q; postea cecepisset. Primu. n. hoi cibū fuisse i de: & sic iductof
caelu spectare: pasciq; & nuc ex se posse sine frogibus. Ergo hercule ar-
tes i primis dedit uitib: si coteta dilitas et & odores atq; ugueta om-
phacio: & oenathe: ac massari: q; suis locis dixius: nobis i struxisse. Plu-
rimu iqr hoi uoluptatis ex me e. Ego succu uini: liquore olei gigno.
Ego palmas & poa totq; uarietates. Neq; ut tellu oia plabores: arada
tauris: tereda aris: dein faxis: ut qn q; toue ope sibi fiat. At ex me pata

uel sed iam

omnia: nec curuo adoranda: aratro: nec cura laboranda: sed se se porrigentia ultro: & si pigeat attingere etiam cadentia. Certauit ipsa secum: plusque utilitatis causa genuit etiam: quam uoluptatis. Folio uitium & pampino capitis dolores: inflammationesque corporis mitigantur cum polenta. Folia per se ardore stomachi ex aqua frigida. Cum farina uero hordei articulares morbos. Pampini tritici & impositi tumorem omnem siccant. Succus eorum dysentericis infusus medetur. Lachryma uitium quae ueluti gummi est: lepras & lichenas: & psoras nitro ante preparatas sanat. Eadem cum oleo saepius pilis illitis pilothri effectum habet maximeque aqua quam uirides accensae uites exudant: qua & uerrucae tollunt. Pampini sanguinem excreantibus: & mulierum a conceptu defectio ni diluti potu prosunt. Cortex uitium & folia arida uulnere sanguine sistunt: ipsaque uulnus coagulant. Vitis albae uiridis tosa succo: & thure impetigines tolluntur. Cinis sarmetorum uitiumque: & uina ceorum condylomatibus: & sedis uitium medetur ex aceto. Item luxatis: & ampuatis: & lyenis tumori cum rosaceo: & ruta: & aceto. Item igni facto ex uino citra oleum aspergitur: & itertrigines & pilos absumit. Dant & bibendum cinerem samentorum ad lyenis remedia aceto conspersum ita ut uini cyathi in tepida aqua bibantur: utque qui biberit in lyenem iaceat. Clauiculae ipsae quibus repunt uites tritice: & ex aqua potae sistunt uomitionum consuetudinem. Cinis uitium cum axungia uetere contra tumores proficit: fistulas purgat: mox & persanat: neruorum dolores frigore ortos: contractionesque: contusas uero partes cum oleo: carnes excrecentes in ossibus cum aceto & nitro: scorpionum & canum plagas cum oleo. Corticis per se cinis combustus pilos reddit. Omphacium qua fieret ratione incipientis uiae pubertate in unguentorum loco docuimus. Nunc ad medicinam de eo pertinentia indicabimus. Sanat ea: quae in humido sunt ulcera oris: tonsillarum: genitalium. Oculorum claritati plurimum confert. Scabrie: genarum: ulceribusque angularum: nubeculis: ulceribus quacumque in parte manantibus. Cicatricibus marcidis. Ossibus putrescente limosis. Frangitur uehementia eius melle aut passo. Prodest dysentericis: sanguinem excreantibus: anginis. Omphacio coheret oenanthe: quam uites siluestres ferunt: dicta a nobis in unguenti ratione. Laudatissima in syria: maxime circa anthiochia & laodiceae montes: & ex alba uite: refrigerat: astringit: uulneribus inspergitur: stomacho illinitur: utilis urinae iocineri. Capitis doloribus: dysentericis: coeliacis: cholericis: Contra fastidia obolo ex aceto pota. Siccant manantes capitis eruptiones: efficacissima ad uitia quae sunt in humidis. Ideoque oris ulceribus: & uerendis: ac sedi. Cum melle & croco aluum sistit. Genarum scabiem emendat: oculorumque lachrymationes. Ex uino stomachi dissolutionem. Ex aqua frigida pota: sanguinis excretionem. Cinis eius ad collyria & ad ulcera purganda & paronychia: & prerygia probatur. Vritur in fumo: donec panis percoquatur. Massaris odoribus tantum gignitur omniaque ea audivitas humani ingenii nobilitauit: rapere festinando.

De medicis uuae recetium: & sarmetis uuae: & uinaceis: & de uua theriace: & de uua passa: & asta phide: & astaphisagra: pituitaria: & labrusca: & de uire alba: & nigra: & de mustis: & uini gremio. C. l.

Maturentium aut uuae uehementiores nigrae: ideoque uinum ex iis minus iucundum: uia uires albae: quoniam e translucento facilius accipit aer. Recentes stomachum & spiritum inflant: aluumque turbant. Itaque in febris damnatur utique largiores. Grauedine enim capiti: morbumque lethargicum faciunt. Innocentiores quae decerpuntur diu pepedere: qua ueluti de etiam utiles sunt stomacho aegrisque. Nara & refrigerant leuiter: & fastidium auferunt. Quae autem in uino dulci conditae fuerint: caput tentant. Proxime sunt pensilibus in palea seruatae. Nara & uinaceis seruatae & caput & uescam & stomachum infestant. Sistunt tamen aluum: sanguinem excreantibus utilissimae. Quae uero in musto fuere peiorem uim etiamnum habent: quam quae in uinaceis. Sapa quoque stomacho inutiles facit. Saluberrimas putant medici in caelesti aqua seruatas: etiam si minime iucundas: sed uoluptatem earum in stomachi ardore sentient: & in amaritudine iecoris fellisque uomitione. In cholericis hydropicis cum ardore febrium aegrotantibus. At in ollis seruatae: & os: & stomachum: & audivitatem excitant. Paulo tamen grauiores existimantur fieri uinaceorum halitu. Uuae florem in cibus si edere gallinacei uuas non attingunt. Samenta earum in quibus acini fuerint astringendi uim habent. Efficaciora ex ollis. Nuclei acinorum eadem uim optinent. Hi sunt qui in uino capitis dolorem faciunt. Tosti tritice stomacho utiles sunt. Inspergitur farina eorum polenta: modo potionis dysentericis: & coeliacis: & dissolutis stomacho. Decocto etiam eorum fouere psoras: & pruritus utile est. Vinacei per se minus capiti aut uescicae nocent quam nuclei. Mammarum inflationi tritici cum sale utiles. Decoctura eorum ueteres dysentericos & coeliacos iuuat & potio & sota. Uua theriace de qua suo loco diximus: contra serpentium ictus ualet. Pampinos quoque

eius edēdos cēsent: imponendosq; uinumq; & acetum ex iis factum auxiliarem contra eandem
 uim habent. **Uua** passa: quā astaphida uocant: stomachum uētrē interanea rētatet: nisi pro reme
 dio in ipsis acinis nuclei essent. his exēptis uesicæ utilis habetur: & russi alba utilior. Vtilis & arte
 riæ & renibus: sicut ex iis passum priuatim e serpentibus. Contra hemorrhoiām potens. Testiū
 inflāmationi cum farina cumini aut coriandri imponunt. Itē carbunculis: articularibus morbis
 sine nucleis: tritæ cum ruta fouere ante uino ulcera oportet. Sanant epinyctidas: & dynteria cū
 suis nucleis: & in oleo coctæ grāgenis illinunt cū cortice raphani & melle. Podagris & unguū
 mobilitibus cū panace: & per se ad purgandum os caputq; cum pipere cōmanducantur. **Astaphis**
 agria siue staphis: quam uuā taminiam aliqui uocant falso: suum enim genus habet: cauliculis ni
 gris rectis foliis labruscæ: fert folliculos uerius q; acinos uirides similes ciceri. In iis nucleū trian
 gulum. Maturescit cū uindemia nigrescitq; cum taminia rubentes norimus acinos: sciamusque
 illam in apricis nasci: hanc non nisi in opacis. His nucleis ad purgationem uti non cenauerim pp
 ancipitem strangulationē: nec ad pituitam oris siccandā: fauces. n. ledunt. I. hithirasi caput & reli
 quū corpus liberant triti. Facilius admixta sandaraca. Itē pruritu & pforis. Ad dētiū dolores de
 coquunt in aceto. Ad auriū uita rheumatismū cicatricū: ulcere manātia. Flos tritus in uino cō
 tra serpētes bibitur. Semen. n. abdicauerim propter nimiam uim ardoris. **Quidam** cam pituita
 riam uocant: & plagis serpentium utiq; illinunt. Labrusca quoque oenanthem fert satis dictam.
 Quæ a græcis ampelos agria appellatur: spissis & candicantibus foliis gemiculata rimoso corti
 ce: fert uuas rubentes cocci modo: quæ cutē in facie mulierum purgant: & uariis coxendicū &
 lumborum uitis tuscæ cum foliis & succo profunt. Radix decocta in aqua & in uini coi cyathis
 duobus humorē alui ciet: ideo hydropicis datur. Hanc potius crediderim esse: quā uulgos uuā
 taminia uocat. **Vtuntur** ea pro amuleto: & ad expiationem sanguinis quoq; adhibent non ultra
 gargarrillationes: & ne quid deuoretur addito sale thymo aceto mulso. Ideo & purgatiōibus an
 cipitem tentāt. Est huic similis: sed in salicis nascens: ideo distinguitur nomine: cum eisdē usus
 habeat: & falcastrum uocatur: Scabiem & pruriginem hoīum & quadrupedum aceto mulso tri
 ta hæc efficacius tollit. **Vitis** alba quæ græci ampeloleucen: alii ophiostaphylen: alii melothron:
 alii psilothrum: alii arche zoflin: alii cedrostin: alii madon appellant. Huius sarmēta lōgis: & exi
 libus internodiis gemiculata scandunt. Folia pampinosa ad magnitudinem hederæ diuiduntur
 ut uitium. **Radix** alba grandis: raphano similis initio: ex ea caules asparagi similitudine exeunt.
 Hi decocti in cibo aluum & urinam ciet. Folia & caules exulcerant corpus: utiq; ulcerum pha
 gedenis & grāgenis: tibiariūq; tedio cum sale. illinunt. Semen in uua raris acinis dependet (suc
 co rubente postea croci. Nouere id qui coria perficiunt: illo enim utuntur. Pforis & lepris illini
 tur. **Lactis** abundantia facit coctum cum tritico potumque. Radix numerosis utilitatibus nobi
 lis contra serpentium ictus trita drachmis duabus bibitur. **Vitia** cutis in facie uarofq; & lentigi
 nes & suggillata emendat & cicatrices. Eademq; præstat decocta in oleo decocto: datur & in co
 mitialibus potus. Item mente cōmotis: & uertigine laborantibus drachmæ pondere quotidie
 anno toto. Et ipsa autem largior aliquanto purgat sensus. Illa uis præclara q; ossa infracta extra
 hit in aqua imposta ut bryenia: quare quidam hanc albam bryeniam uocant. Alia uero nigra ef
 ficacior in eodē usu cum melle & thure. Suppurationes incipientes discutit: ueteres maturat &
 purgat. Cir menses & urinam. Elegma ex ea fit suspitiosis: & contra lateris dolores uullis ruptis.
 Splenē ternis obolis pota. xxx. diebus consumit. Illinunt eadem cum fico & pterygis digitorū.
 Ex uino secundas foeminarum apposita trahit & pituitam drachma pota ex aqua mulsa. Succus
 radice colligi debet ante maturitatem seminis. Qui illitus per se & cum eruo lactiore quodam
 colore & cutis teneritate mangonizat corpora. Serpentes fugat. Tunditur ipsa radix cum pingui
 fico: erugatque corpus: si statim bina stadia ambulentur: alias urit: nisi frigida statim abluatur.
 lucundius hoc idem præstat nigra uitis: quoniam alba pruriturum affert. Est ergo & nigra: quam
 proprie etiam bryeniam uocant: alii chironiam: alii gynacāthen: aut aproniam: similem prioris:
 præterq; colore. Huius enim colorem nigrum esse diximus: cuius asparagos similes. Diocles pru
 lit ueris asparagis in cibo urinæ ciendæ: lyeniūq; minuendo. In fruteris & harundinetis maxie na
 scitur. **Radix** foris nigra: intus buxæ colore: ossa infracta efficacius extrahit q; supradicta. Cæte
 rum eidem peculiare est qd̄ iumentoz; ceruicibus unice medet. Aiunt si quis in uilla eā extruxe
 rit: fugere accipitres: tuta scq; fieri aues uillaticas. Aliter eadē i tumēto hoīez; flegma aut sanguinē
 qui scatur: talo circumligata sanat. Et hæcenus de uirium generibus. Multa differētia habet
 naturales has: q; sunt cācida aut nigra: aut iter utrūq; alia ex aliis: ex qbus uinū fiat: alia ex qbus

uel gingi
uarum

quidem frigida potus extemplo discutit. Meracis potibus per viginti dies ante canis ortum
 toxicisq; postea suadet Hesioidus uti. Merum quide remedio est contra cicutas: coriandrū: aconi-
 tui: scū: meconium: argentū uinum: apes: uespas: crabrones: phalangia: serpentum scorpionum:q;
 scilus: contraq; oīa quæ refrigerādo nocēt. Priuatim contra hemorrhoidas: presteras: fungos: tē
 contra inflationes rosionesq; præcordiō: & quoq; stomachus in uomitiones effunditur. Et si
 uenter aut interanea rheumatismū sentiant. Dysentericis: sudatoribus: in longa tussi: in epipho-
 ris meracum. At uero cardiacis in māma leua merum in spongia imponi prodest. Ad oīa autem
 maxime album inueterascens. Vtiliter et fouetur uino calido uirilias iumentis: quo etiam infu-
 so cornu lassitudinē auferri aiunt. Simias quadrupedesq; quibus digiti sunt: negāt crescere assue-
 tas meri potū. Nunc circa ægritudines sermo de uinis erit. Saluberrimū liberaliter genitis cam-
 paniz quodcūq; tenuissimum. Vulgo uero quod quemq; maxime iuuerit ualidū. Vtilissimum
 omnibus sacco uiribus fractis. Meminerimus succū esse: qui seruendo uires e musto sibi fecerit.
 Misceri plura genera omnibus inuile. Saluberrimū cui nihil in musto additum est: meliusq; si
 nec uasis pix affuit. Marmore enim & gypso: aut calce condita quis nō etiam ualidus expauerit?
 In primis igitur uinum marina aqua factum inuile est stomacho: neruis: uesciæ. Resina condita
 frigidis stomachis utilia existimantur. Non expedire uomitionibus: sicut neq; mustum: neq; sa-
 pu: neq; passum. Nouitium resinatū nulli conducit. Capitis dolorē & uertigines facit: ab hoc di-
 da crapula est. Tussientibus: & in rheumatismo nominata profunt. Itē cœliacis: & dysentericis:
 mulierum mensibus. In hoc genere rubrum nigriūe magis cōstringit: magisq; calefacit. Innocti-
 us pice sola conditum. Sed & picem meminisse debemus non aliud esse quā combustæ resinæ
 fluxum. Hoc genus uini excalfacit: cōcoquit: purgat: pectori: uentri utile. Item uoluaq; dolori si
 sine febre sint: ueteri rheumatismo: exulcerationi: ruptis: conuulsis: uomicis: neruō: in firmi-
 tati: inflationibus: tussi: anhelationibus: laxatis in succida lana impositum. Ad omnia hæc utilius id
 quod sponte naturæ suæ picē respicit: picatumq; appellatur. Heluenaco quoq; taroē nimio caput
 tantari conueniet. Quod ad febrū ualitudines attinet: certū est non dandum in febre: nisi ue-
 teribus ægris uinū: nec nisi declinante morbo. In acutis uero periculis nullis nisi qui manifestas
 remissiones habeant: & has noctu potius. Dimidia enim pars periculi: ē noctu: hoc est spe somni
 hibentibus: nec a partu abortiue: nec a libidine ægrotantibus: nec in capitis doloribus: nec quo-
 rum accessiones cum frigore extremitatum faciant: nec in febrī tussientibus: nec in tremore ner-
 uorū: doloribus: uel faucium: aut si uis morbi circa illa intelligatur: nec in duritia præcordio-
 rum: uenarum uehementia: neque in opisthotono: tetano: nec singultientibus: nec si cum febre
 dispnoea sit. Minime uero oculis rigentibus: & genis stantibus: aut defectis: grauibuscq; nec quo-
 rum cōnuentium per lucebunt oculi: neu palpebris non coeuntibus. Vel si dormientibus hoc
 idem eueniet. Aut si cruore suffunduntur oculi: uel si lachrymæ in oculis erunt. Minime lingua
 fungosa: nec graui: & subinde imperfecta loquentibus: nec si utina difficile reddetur. Neque ex-
 pascensibus repente. Nec spasticis: aut rurius torpentibus: nec si per somnos genitura effunde-
 tur. Cardiacorum morbo unam spem hanc in uino esse certum est. Sed id dandum quidam
 non nisi in accessione censent: alii in remissione. Illi ut sudorem coerceant. Hi quia tutius potat
 minuent se morbo: quam plurimum sententiam esse uideo. Dari utique nō nisi in cibo debet: nec
 a somno: nec præcedente alio potu: hoc est utique sitienti: nec nisi in desperatione summa: & ut-
 ro facilius q̄ formina: seni q̄ iuueni: iuueni q̄ puero: hyeme q̄ æstate: assuetis potius q̄ ex-
 tributis. Modus dandi pro uehementia uini: item mixtura. Atque uulgo satis putant unum uini cyathū
 duobus aquæ misceri. Si dissolutio sit stomachi dandum: & si eibus non defecdat. Inter uini ge-
 nera quæ singi docuimus: nec fieri iam arbitror. Est & superuacaneus eorum usus: cum ipsis re-
 bus ex quibus fingitur doceamus uti: & alias modum excesserat medicorum in his ostentatio:
 ueluti e napsi uinum utile esse ab armorum equitatus ue lassitudine præcipientium: atq; ut re-
 liqua omittamus: etiam in iunipero. Et si quis facius censet absinthite uino utendum potius
 q̄ absinthio ipso. In reliquis omittatur. Et palmeum capiti noxium uentrique tantum mol-
 lendo: & sanguinem excreantibus non inuile. Fictitium non potest uideri: quod bizon ap-
 pellauimus: cum sit in eo sola pro arte festinatio. Prodest stomacho dissoluto: aut eibus non per-
 ficientibus: prægnantibus: de fectis: paralyticis: tremulis: uertigini: torminibus: ischiadicis. In pe-
 silentia quoque: ac peregrinationibus uim magnam auxiliandi habere dicitur. Vini etiam
 utcumq; transit in remedia. Aceto summa uis est in refrigerando: non tamen minor in discutien-
 do. Ita sit ut infusum terræ spumat. Dicitum est sæpius: diciturq; quoties cū alis p̄sit. Per se hau-

stum fastidia discutit. Singultus cohibet. Sternutamenta olfactu. Vim in balneis æstus arceat si contineatur ore. Quin & cum aqua bibitur. Multorum stomacho utiliter gargarissatur. Cum eadem conualescentiū & a solis ardoribus. Oculis quoq; illo mō saluberrimū. Plurimū fotu medetur post uredines. Item lepris: furfuribus: ulceribus: manantibus: canis moribus: scorpionum ictibus: scolopendrarum muris araneiq;. Contra omniū aculeatorū uenena: & pruritus. Item contra multipedum morfum. Calidū in spongia appositum: aut adiecto sulphuris sextante sextantis tribus aceti: aut hyssopi fasciculo medetur sedis uitiis. In sanguinis fluxione post excisos calculos & oēs alias rosiones foris in spongiis impositum: intus potum cyathis binis q̄ acerrime. Cōglobatum utiq; sanguinem discutit. Cōtra lichenas: & bibitur & imponitur. Sistit aluos: & rheumatismos intertaneorū infusum. Item procidētia sedis: uuluaq;. Tussim ueterem inhihet: & gutturis rheumatismos. Orthopnoeam: dentiū labefactionē. Vesicæ nocet: neruog; infirmitatibus. Nesciere medici quantum contra aspidas polletet. Nuper ab aspide calcata percussus utrem aceti ferens: quotiens deposuisset sentiebat ictum: alias ille sō similis. Intellectum ibi remedium est: potuq; succursum. Neq; altero os colluunt uenena exugentes. In totum uomitrix uis hæc nō ciborum modo est: uerum & rerū plurimarum. Saxa rumpit infusum: quæ non rupe rit ignis antecedens. Cibos quidem & sapores non alius magis succus cōmendat: aut excitat. In quo usu mitigatur tosto pane aut uino. Vel accenditur pipere ac laesere utiq; sale cōpescitur. Non est prætereundum in eo exemplum ingens. Siquidem. M. Agrippa supremis suis annis cōflictatus graui morbo pedū cum dolorem eum perpeti nequiret: unius medicog; portentosa scientia: ignorante Diuo Augusto: tanti putauit usu pedum sensuq; omni carere: dūmodo & dolore illo careret demersis in acetū calidū cruribus in acerrimo impetu morbi euasit.

De aceto scyllino: & oxymelle: & sapa: & fæce uini: aceti: & sapa.

CA. II.

Acetum scyllinum inueteratū magis probatur. Prodestq; super ea quæ diximus: aciescentibus cibis. Gustatū enim discutit: pœ nam eam: & iis qui ieiuni uonunt. Callum enim faucium facit: ac stomachi: odorem oris tollit: gingiuas adstringit: dentes firmat: colorem meliorē præstat. Tarditatem quoq; aurium gargarissatione purgat: & transitū auditus aperit. Oculog; aciem obiter exacuit: comitialibus: melancolicis: uertiginosis: uuluarū strangulationibus: percussis: aut præcipitatis. Et ob id sanguine conglobato. Neruis infirmis: renum uitiis perquā utile. Cauendum exulceratis. Oxymel antiqui (ut Dieuces tradit) hoc modo temperabāt. Mellis minas. x. aceti ueteris heminas quinq;: salis marini pondos: thymbrae quadrātem: aquæ marinæ sextarios. y. pariter coquebant decies deferescēte cortina: atq; diffundebāt. Inueterabantq;. Sustulit totum id Asclepiades: coarguitq;. Nam etiam in febris dabant. Profuisse ramen fatentur contra serpentes: quos sepas uocāt: & contra meconium: ac uiscum: & anginas calidum: gargarissatum: & auribus: & oris: gutturisq; desiderijs: quæ nunc omnia oxymelae contingunt: id sale & aceto recente efficacius ē. Vino cognata res sapa est: multo decocto: donec tertia pars super sit. Ex albo hoc melius. Vfus contra cantharidas: buprestin: pinog; erucas: quas pityocampas uocant: salamandras: & contra mordentiā uenenata. Secundas: partuq; e mortuos trahit cum bulbis potum. Fabianus auctor est: uenenum eē siquis ieiunus a balneis id bibat. Cōsequēs horum ē fæx uini: sui cuiusque gn̄is. Ergo uini fæci tanta uis est: ut descendēs in cupas enecet. Experimentum demissa præbet lucerna quādiu extinguatur descensionis periculū denuncians. Illota miscetur medicamentis. Cum iridis uero pari pondere eruptionibus pituitæ illiniat. Et sicca uel madida contra phalangia: & testium: mamarumq; inflamationes: uel in quacūq; parte corporis. Item cum ordeacea farina: & thuris polline in uino decocta crematur: & siccat. In deq; experimentum ē legitima coctæ: ut refrigerata linguam tactu uideat urere. Celerrime examinatur non inclusa cōdita. Crematio ei multum uisum adiicit. Vtilissima ē ad cōpescēdas lichenas: furfuresque cum fico decocta. Sic & lepris: & ulceribus manantibus imponitur. Fungorum naturæ contraria est pota: sed magis cruda. Oculorū medicamentis cocta & lota miscetur. Medetur illita & testibus & genitalibus. In uino autem aduersus strangurias bibitur. Cum expirauerit quoque lauandis corporibus & uestibus utilis: tūcque usum acaciæ habet. Fæx aceti q̄ materia acrior sit necesse ē: multoq; magis exulceret. Resistit suppurationum incrementis: stomaichum: interanea: uētrē illita adiuuat. Sistit earum partiū rheumatismos: & mulierū mēses: panos discutit nondū exulceratos: & anginas. Sacros ignes cū cæra. Māmas lactis sui impatientes eadē extinguit. Vngues scabros aufert. E serpētibus contra cerastas ualidissima cum polenta. Cū melanthio autē contra crocodili morfus: & canis. Et hæc cremata ampliāt uires. Tunc addito lēti-

uel i cubas

*Quæ in libro
Asclepiades*

scino oleo illita una nocte ruffat capillum. Eadem ex aqua in linteolo apposita: uulvas purgat. Sapæ fæce ambusta sanantur. Melius ad dita lanugine arundinis. Eadem quoq; fæce decocta potaque tussis ueteres. Decoquitur in patinis cum sale & adipe: ad tumorem quoque maxillarum & ceruicium.

De oleis & foliis oleæ: & flore: & cinere: & de oliua alba: & nigra: & de amurca. CA. III.

Olearum proxima auctoritas intelligitur. Folia earum uehementissime astringunt: purgant: sistunt. Itaque manducata imposita ulceribus medentur: & capitis doloribus illita cum oleo. Decoctum eorum cum melle iis quæ medici uiserint. Gingiuarum inflammationibus: paronychis sordidisque ulceribus excrementibus. Cum melle profusum sanguinis e neruosis partibus cohibet. Succus eorum carbunculantibus: excrementibus circa oculos ulceribus: & pustulis: procidetique pupillæ efficac: quapropter in collyria additur. Nam & ueteres lachrymationes sanat: & genarum erosiones. Exprimitur autem succus tuis: affuso uino ex aqua cælesti. Siccatusque in pastillos digeritur. Sistit menses in lana ad motus uulvæ. Vtilis & saniem emanantibus. Item condylomatibus: ignibus sacris: quæque serpunt ulcera: epinyctidi. Eosdem & flos earum habet effectus. Vrutur & cauliculi florescentes ut spodii uicem cinis præstet. Vinoque infuso iterum uritur. Suppurationes & panos illinunt cinere eo: uel foliis tuis cum melle. Oculos uero cum polenta. Succus fructicis recentis accensi distillans sanat lichenas: furfures: manantia ulcera. Nam lachrymam: quæ ex arbore ipsa distillat æthiopicæ maxime oleæ: mirari satis non est. Reperti sunt qui dentium dolores illinendos censerent: uenenum esse prædicantes: atque etiam in oleastro querendam. E radice oleæ quæ tenerrimæ cortex derasus: in melle crebro gustatu medetur sanguinem reticientibus: & suppurata tussitibus. Ipsi oleæ cinis cum axugia tiores sanat: extrahitque fistulis uitia: & ipsas sanat. Oliuæ albæ stomacho utiliores: uetminus. Præclarum habent antequam condiantur usum: recentes per se cibi modo deuoratae. Medentur enim harenosæ urinæ: item dentibus: aut attritis: aut conuulsis. Nigra oliua stomacho inutilior: uentri facilior: capiti & oculis non conuenit. Vtraque ambustis prodest trita & illita. Sed nigra commanducatur: & protinus ex ore imposita pustulas gigni prohibet. Colymbades sordida ulcera purgat. Inutiles difficultatibus urinae. De amurca poteramus uideri satis dixisse Catonem fecuti: sed reddenda quoque medicinæ ratio est. Gingiuis & oris ulceribus dentium stabilitati efficacissime subuenit. Itæ ignibus sacris infusa: & iis quæ serpunt. perionibus: nigrae oliuæ amurca utilior: item infantibus fouedis. Albæ uero mulierum uulvæ in lana admoetur. Multo autem omnis amurcæ decocta efficacior. Coquitur in cupreo uase ad crassitudinem mellis. Vfus eius cum aceto: aut uino uetere: aut mulso: ut quæque causa exigat in curatione oris detrium: aurium: ulcerum: manantium: genitalium: rhagadam. Vulneribus in linteolis imponitur: luxatis in lana. Ingens hic usus: utique in ueterato medicamento. Tale enim fistulas sanat. Infunditur sedis: genitalium: uulvæ exulcerationi. Illinitur uero podagris incipientibus: item articularibus morbis. Si uero cum omphacio recoquatur ad mellis crassitudinem: casuros dentes extrahit. Item iumentorum scabiem cum decocto lupino: & chamæleote herba mire sanat. Cruca amurca podagras foueri utilissimum.

De foliis oleastri: & oenathino oleo: & cicino: & amygdalino: & laurio: & myrteo: chamæmyrsino: & cupressino: & citreo: & catyno. CA. IIII.

Oleastri foliorum eadem natura. Spodiumque e cauliculis uehementius inhihet rheumatismos. Sedat inflammationes oculorum. Purgat ulcera: alienata explet: excrementa leniter erodit. Siccatur: & ad cicatricem perducit: cætera ut in oleis. In hoc autè peculiare: quod folia decoquantur ex melle: danturque coclearibus contra sanguinis excreationes. Oleum tñ acrius: atque efficacius: & os quoque colluis illo. Ad detrium infirmitatè imponunt folia: & paronychis: & carbunculis: & contra oem collectionem cum uino. Iis uero quæ purgata sint: cum roelle. Miscentur oculo & medicamentis: & coctum foliorum: & succus oleastri. Vtiliter et auribus instillatur cum melle: uel si pus effluat. Flore oleastri condylomata illinunt & epinyctides. itæ cum farina or deacea uenter. in rheumatismo cum oleo: capitis doloribus. Cutè in capite ab ossibus recedente cauliculi decocti: & cum melle spofiti comprimunt. Ex oleastro maturi in cibo sumpti sistunt aluum. Tofiti autè & cum melle triti nomas repurgant. Carbunculos rumpunt. Olei naturam causasque abunde diximus. Ad medicinam ex olei generibus hæc pertinent. Utilissimum est omphacinum: proxime: uiride. Præterea quæ maxime recens: nisi cum uetustissimum quæritur: tenue: odoratum: quodque non mordeat: et diuerso quæ in cibos eligitur. Omphacium prodest gingiuis. Si continetur in ore: color est

dentium custodit magis q̄ aliud: sudores cohibet. Oenanthino idem est effectus: qui rosaceo. Omni autem oleo mollitur corpus: uigorem & robur accipit. Stomacho contrarium. Augēt ulcerum incrementa. Fauces exasperat. Et uenena oīa cohibet: hebetatq;. Præcipue p̄simyphū: & gyp̄ū in aqua mullā. Aut sicorum sicarum decoctum potum contra meconium. Ex aqua cōtra cantharidas: buprestin salamandras: pityocāpas. Per se potū: redditūq; uomitionibus. Cōtra omnia supradicta laudatissimum: & lassitudinū: perfrictionūq; refectio est. Tormina calidū potum cyathis. vi. magisq; ruta simul decocta pellit. Itē uentris animalia. Solut alium herinæ mēfura cum uino: & calida aqua potum: aut p̄ifanæ succo. Vulnenariis emplastris utile. Faciē purgat. Bubus infusum per nares donec ructent: inflationem sedat. Vetus autem magis exalfacit corpora: magisq; discutit sudores. Duritias magis diffundit. Lethargicis magis auxiliare & inclinato morbo. Oculorum claritati confert aliquid cum pari portione mellis acapni. Capitis doloribus remedium est. Item ardoribus in febr̄i cum aqua: & si uetusti non sit occasio: decoquitur: ut uetustatem representet. Oleum cicinum bibitur ad purgationes uentris cum pari caldæ mēfura. Priuatim dicitur purgare præcordia. Prodest & articularum morbis: duritiis omnibus uuluis auribus: ambustis. Cum cinere uero muricum sedis inflammationibus: item p̄fora. Colorem cutis cōmendat: capillumq; fertili natura euocat. Semen ex quo fit: nulla animans attingit. Ellychnia ex uua fiunt claritatis præcipue. Ex oleo lumē obscurum propter nimiam pinguitudinē. Folia igni sacro illinuntur ex aceto. Per se autem recentia mammis & epiphoris. Eadem decocta in uino inflammationibus cum polenta & croco. Per se autē tri duo imposita faciē purgant. Oleum amygdalinum purgat: mollit corpora: cutem erugat: pitorem commendat: uaros cum melle tollit in faciē. Prodest & auribus cum rosaceo: & melle: & mali punici germinē decoctum. Vermiculosq; in his necat: & grauitatem auditus discutit: sonos incertos: & tinnitus: obiter capitis dolores: & oculorum. Medetur furunculis: & a sole ustitis cum cæra. Vlcerā manantia: & furfures cum uino expurgat: condylomata cum meliloto. Per se uero capiti illitū somnū allicit. Oleū laurinum utilius quo recentius: quoq; uiridius colore. Vis eius exalfactoria: & ideo paralyticis: spasticis: schiadicis: saggillatis: capitis doloribus inueteratis distillatiōibus: auribus in calice punici calfactum illinitur. Similis & myrthei olei ratio: astringit: indurat: medetur gingiuis: dentiū dolori: dysenteria: uuluz exulceratæ: uescicis: ulceribus uetustis uel manantibus cū squamma aris & cæra. Item eruptionibus: ambustionibus. Attritas sanat & furfures rhagadas: condylomata: articulos luxatos: odorem grauem corporis. Aduersatur cantharidi: buprestri: aliiq; malis medicamentis: quæ exulcerando nocent. Chamæmyrsinæ siue oxymyrsinæ eadem natura. Copressinū oleum eisdem effectus habet quos myrteum: item citreum. E nuce uero iuglandium: quod carinum appellauimus: alopecis utile est: & tarditati aurium infusum. Itē capitis doloribus illitū. Cæterum iners & graue sapore corpori. Enim uero si quid in nucleo putridi fuerit: totus modus deperit. Ex cnidio grano factum eandem uim habet quam cicinum. Ex lentisco factum uti fiffimum acopo est. Idēq; proficeret æque ut rosaceum: ni durius paulo itelligeretur. Vtūtur eo & contra nimio sudores: papulasq; sudorum. Scabiem lumētorum efficacissime sanat. Balaninū oleū repurgat uaros: furunculos: lentigines: gingiuas. Cypros qualis esset: & quemadmodū ex ea fieret oleū: docuimus. Natura eius exalfacit: emollit nervos: Folia stomacho illinuntur: & uuluz concitata succus quoq; eorū apponitur. Folia recentia commanducata: ulceribus in capite manantibus. Itē oris medentur collectionibus: condylomatibus. Decoctum foliorū: ambustis: & luxatis prodest. Ipsa ruffant capillum tusa: adiecto strutei mali succo. Flos capitis dolores sedat cum aceto illitras. Idem combustus in cruda olla nomas sanat: & putrescentia ulcera per se uel cum melle. Odor floris olet: qui somnum facit. Astringit gleucinum & refrigerat eadem ratione: qua & oenanthinum. Balsaminum longe preciosissimum omnium: ut in unguentis diximus: contra omnes serpentes efficac. Oculorum claritati plurimum confert: caliginē discutit. Itē dyspnoes: collectiones omnes duritiāq; lenit. Sanguinem densari prohibet. Vlcerā purgat: auribus: capitis doloribus: tremulis: spasticis: ruptis perquam utile. Aduersatur aconito ex lacte potum. Febres cum horrore uenientes perunctis leuiore facit. Utendum tamen modice: quoniam adurit: augetq; uitia non seruato temperamento. Malobathri quoq; naturam & genera exposuimus. Vt nam cit. Oculorum epiphoris uino expressum utilissime imponitur. Item frōtib; dormire uo lentibus. Efficacius si & nares illinantur: aut si ex aqua bibatur. Oris halitus: & suauitatem commendat linguæ subditum folium: sicut & uestium odorem interpositum. Hyoscyaminum emolliendo utilius est: neruis inutile. Potum quidem cerebri motus facit. Therminū & lupinis emol-

lit proximum rosaceo effectum habens. Narcissinum dictum est cum suo flore. Rhabbaninum phthiriasis longa ualitudine contractas tollit. Scabritiaque cutis in facie emendat. Scaminum aurium dolores sanat: & ulcera quæ serpunt: & quæ cacoethe uocant ulcera. Lilinum: quod & phyllinum & syrium uocauimus: renibus utilissimum est: sudoribusque euocandis: uulua mollit: dæ: concoque d'isq; intus. Seleuicū neruis utile esse diximus. Sicut herbaceum quoque: quod eu gubini circa flaminiam uiam uendunt. Eleomeli: quod in syria ex ipsis oleis manare diximus: sapore melleo nō sine nausea aluū emollit: bilem præcipue detrahit: duobus cyathis in hemina aquæ datis: qui bibere torpescunt: excitanturq; crebro. Pugnatores certaturi p̄sumunt ex eo cyathum unum. Pistino oleo usus est passim ad quadrupedum scabiem. Est autem uitibus oleisque proxima nobilitas palmis: inebriant recentes: capitis dolorem afferunt: minus sicca. Nec quantum uidetur utiles stomacho: tussim exasperant: corpus augent. Succum decoctarum antiqui pro hy dromelite dabant ægris ad uires recreandas: sitim sedandam: in quem usum præferbant thebaicas. Sanguinem quoque excreantibus utile: in cibo maxime. Illinuntur caryota: stomacho: uelica: uentri: intestinis. Cum cotoneis & cæra & croco suggiliata emendant. Nuclei palmarum cremati in fictili nouo cinere loto spodi uicem efficiunt: miscenturque collyriis: & caliblephara faciunt addito nardo.

De myrobalano palma: & de palma elate.

CA. V.

Palma quæ fert myrobalanum probatissima in ægypto. Ossa non habet reliquarum modo in balaris. Aluum & menses sistit in uino austero: & ulcera conglutinat. Palma elate siue spathe medicinae confert germina: folia: corticem. Folia ipseuntur præ cordis: stomacho: iocineri: uelcribusque: quæ serpunt cicatrici repugnantia: p̄foras cortex eius tener cura refina & cæra sanat diebus. xx. Decoquitur & ad testium uitia. Capillum denigrat suffitu. Partem extrahit. Datur bibendus renum uitiis: & uelica: & præcordiorum. Capiti & neruis inimicus. Uulua: ac uentris fluxionem sistit decoctum eius. Item cinis ad tormina potus in uino albo. In uuluarum uitiis efficacissimus.

Medicæ ex singulorū generū flore: foliis: fructu: ramis: cortice: ligno: succo: radice: cere. C. VI.

Proxima uarietates generum medicinarum: quæ mala habent. Ex iis uerna acerba stomacho inutilia sunt. Aluum uelicam circūagunt. Nervos lædūt cocta meliora. Coctio cocta suauiora. Cruda tamen duntaxat matura profunt sanguinem excreantibus: ac dyfentericis: cholericis: celiacis. Nō idem possunt decocta: quoniam amittunt constringentem illam uim succi. Imponuntur & pectori in febris ardoribus: & tum decoquunt in aqua cælesti: ad eadem quæ superscripta sunt. Ad stomachi autem dolores cruda decoctæ carati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos sanat: cocta in uino & illita cum cæra. Alopecis capillum reddant. Quæ ex his cruda in melle condiuntur: aluum mouent. Mellis autem suauitati multum adiciunt: stomacho: id uilius faciūt. Quæ uero in melle condiuntur cocta: quidam ad stomachi uitia trita cum rosaceo foliis decoctis dant pro cibo. Succus eridorum licibus: orthopnoicis: hydropicis prodest. Item mammis condylomatibus: uaticibus. Flos & uiridis & sicus inflammationibus oculorum: excretionibus sanguinis: mensibus mulierum. Fit & succus ex iis mitis cum uino: dulci tuis: utilis & celiacis & iocineri. Decocto quoque eorum se uentur: si procidant uulua: & interanea. Fit & oleum ex iis: quod melinum uocauimus quotiens non fuerint in humidis nata. ideo utilissima quæ ex sicilia ueniunt. Minus utilia struthia quamuis cognato. Radix eorum circūscripta terra manu sinistra capitur: ita ut qui facit dicat quæ capiat: & cuius causa. Sic ad alligata strumis medetur. Melimela & reliqua dulcia stomachū & uentrem soluunt siticulosā: æstuosā: sed nervos non lædunt. Orbiculata sistunt aluum: & uomitiones: & urinas ciunt. Siluestria mala similia sunt uernis acerbis: aluumq; sistunt. Sane in hūc usum immatura opus sunt. Citrea contra uenenum in uino bibuntur: uel ipsa uel semen. Faciūt oris suauitatem decocto eorum colluto: aut succo expresso. Horum semen edendum præcipiūt in malacia pregnantibus. Ipsa uero contra infirmitatem stomachi: & non nisi ex aceto facillime manduntur. Punici mali nouem genera nunc iterare superuacuum. Ex iis dulcia: quæ apyrina alio nomine appellauimus: stomacho inutilia habentur: inflationes pariunt: dentes: gingiuaque lædunt. Quæ uero sapore proxima uinosa diximus: parum nucleum habentia: utiliora paulo intelliguntur. Aluum sistunt & stomacho duntaxat pauca citraque satietatem. Sed hæc minime danda quæ omnino nulla in febris nec carne acinorum utili: nec succo. Cauet̄ur & que uomitionibus ac bilem reicientibus. Vuam in iis ac ne multum quidem: sed protinus uinum aperuit natura.

z ii

Vtrunq; uero a superiore cortice. Hic acerbus in magno usu. Vulgus eoria maxime perficere illo nouit: ob id malicorium appellat medici. Urinā cieri eodē monitran: mixtaq; galla in aceto decocto mobiles dentes stabilire. Expetitur in grauidage malacia: & quoniā gustatu moueat in fan tē. Diuiditur malū: caelestiq; aqua madescit ternis fere diebus. Hæc bibitur frigida coeliaci: & sanguinē excreatibus. Ex acervo fit medicamētū: quod stomatice uocatur: utilissimū oris uitri: narium: aurium: oculorū caligini: pterygiis: gēitalibus: & iis quas nomas uocant: & quæ in ulceri bus excreant. Contra leporē marinū. hoc modo acinis detracto cortice tuis succoq; decocto ad tertias dein cum croci: & aluminis scissi myrtæ mellis atticī selibris. Alii hoc modo faciunt. Punica acida multa tūduntur. Succus in cacabo nouo coquitur mellis crassitudine ad uirilita tis: & sedis uitia: & omnia quæ lycio curantur: aures purulentas: epiphoras incipiētes rubras ma culas. In manibus rami punicorum serpentes fugant. Cortice punici ex uino decocti & impositi pernioles sanantur. Contusum malū ex tribus heminis uini decoctū ad heminā: tormia & tine as pellit. Punicū in olla noua operculo indito: in furno tostum: & contritū potūq; in uino sistit aluum: discutit tormina. Primus pomi huius partus florere incipiētis cytinus uocatur a græcis: miræ obseruationis multorum experimento. Si quis unum ex iis solutus uinculo omni cinctus & calciatus: atq; etiam annuli decerpserit duobus digitis pollice: & quarto sinistrae manus: atque ita lustratis leui tactu oculis: mox in os additū deuorauerit ne dente contingat: affirmatur nul lam oculorum imbecillitatē passurum eo anno. lidem cytini siccati tritig; carnes excrecētes co hibent. Gingiuis & dentibus medentur. Vel si mobiles sint: decocto succo. Ipsa corpuscula trita ulceribus: quæ serpunt putrefcunt: illinuntur. Itē oculorū inflammationi: intestinorūq; & fere ad omnia quæ cortices malorum. Aduersatur scorpionibus. Non est satis mirari curam diligentiamq; pnicorum: qui omnia scrutati nihil intentatū reliquerē. In hoc ipso cytino floctu li sunt: antequā scilicet malū ipsum prodeat: erumpētēs: quos balauistium uocari diximus. Hos quoq; ergo experti inuenerunt scorpionibus aduersari. Sistiunt pota menses foeminatum: sanāt oris ulcera: tonillas: uiam: sanguinis excreationes: uentris: & stomachi solutiones: genitalia ulce ra: & quacunq; in parte manātia. Siccauerē etiam ut sic quoq; experirentur. Ingeneruntq; talose farina dysentericos a morte reuocari. Aluum sisti. Quin & nucleos ipsos acinorum experti non piguit. Tosti tūliq; stomachū iuuant. Cibo aut potione inspersū bibuntur ex aqua caelesti ad sistē dam aluum. Radix decocta succum emittit: qui tineas necat uictoriatū pōdere. Eadem discocta in aqua: quas lycium præstat utilitates. Est & siluestre punicū a similitudine appellatum. Eius ra dicees rubro cortice denariū pondere ex uino potæ somnos faciunt. Semine potō aqua: quæ sub terit cutē siccāt. Mali punici corticis fumo culices fugantur.

De pyris: & eorum obseruationibus: & de ficorum obseruatione: & caprifico: & erineo: & alio rum generibus medicinæ. CA. VII.

Pyrogeolum cibis etiam ualentibus onerosus: agris quoque uini modo negat. Deco cta eadē mite salubria & grata: præcipue crustumina. Quæcunque uero eū melle de cocta stomachū adiuuat. Fiunt cataplasmata e pyris ad discutienda corporis uitia: & decocto eoz; ad duritias utunt. Ipsa aduersant boletis atque fungis: pellitque pōde re & pugnante succo. Pyge siluestre tardissime maturescit. Cōcidit: suspensūque siccāt ad sistē dā aluū: quod & decoctū eius potū præstat. Decoquunt & folia cū pomo ad eisdē usus. Pyroge ligni cinis contra fungos etiam nū efficacius proficit. Mala pyraque portarū iumentis mite gra uia sunt uel pauca. Remedio aiunt esse: si prius edenda dentur aliqua: aut utique ostendant. Fici succus lacteus aceti naturam habet. Itaq; coaguli mō lac contrahit. Excipit ante maturitatē pōit & in umbra siccāt ad aperienda ulcera: cienda menstrua appositus cū luteo oui: aut potus cum amylo. Podagris illinit. Cum farina scenogræci & aceto. Pilos quoque detrahit: palpebrarūque scabiem emēdat. Itē lichenas & psoras: aluū soluit. Lactis ficulni natura aduersatur crabronum: uesparumque & simillium uenenis: priuatim scorpionū. Idem cū axungia uerrucas tollit. Folia & quæ nō maturere ficistrum is illinuntur: oibusque: quæ emollienda sunt discutendæ. Præ stant hæc & per se folia. Et alii usus eorum tanquam infricando lichenæ & alopecis: & quæcū que exulcerari opus sit: & aduersus canis morsus. Ramorum teneri cauliculi curi imponit. lidē eū melle ulceribus: quæ cæria uocant: illinunt. Extrahunt infracta ossa cū papaueris foliis silue stris. Canum rabioz; morsus folio trito ex aceto restringunt. E nigra ficu candidi cauliculi illi nuantur furūcolis: muris aranei morsibus cum cæra. Cinis earum e foliis gangrenis: consumēdis que quæ excrecūt. Fici maturæ urinam ciunt: aluū solunt: sudorē mouent: papulaeque. Ob id

autumno infalubres: quoniam sudantia huius cibi opera corpora refrigescunt. Nec stomacho inutilis. Sed ad breue tempus. Nec uoci contraria intelliguntur. Nouissima salubres que primae. Medicae uero nonnunquam iuueni uires augent. Senibus meliorem ualitudinem faciunt: minusque rugarum. Sitim sedant. Calorem refrigerant. Ob id non neganda in febribus constrictis: quas stegnas uocant. Siccae sicut stomachum laedunt. Gutturis & faucibus magnifice utiles. Natura iis exalfaciendi. Sitim afferunt. Aluum molliunt. Rheumatismis eius & stomacho contrariae. Vesicae sp. utiles: & anhelatoribus: ac suspiriosis. Item locinerum: renu: lyenu uitiis. Corpus & uires adiuuant: ob id ante athletae hoc cibo pascebantur. Pythagoras exercitator primus ad carnes eos transtulit. Recolligentibus se a longa ualitudine utilissima. Item comitialibus & hydropicis. Omnibusque quae maturanda aut discutienda sunt: imponuntur. Efficacius calce aut nitro admixto. At coctae cum hyssopo peccus purgant: pituitam: tussim ueterem. Cum uino autem ad fedem: & tumorem maxillae: & furunculos: panos: parotidas decoctae illinuntur. Vitale & decocto eae fouere foeminas. Decoctae quoque eadem cum foenograeco utiles sunt pleureticis: & peripneumonicis. Cum ruta coctae torminibus prosunt: ribiarum ulceribus. Cum aris flore: & spasticis & pterygiis. Cum puni co malo ambustis: perionibus. Cum cara hydropicis coctae in uino & cum abinthio & farina hordeacea nitro addito. Aluum soluunt manducatae. Scorpionum ictibus cum sale tritae illinuntur. Carbunculos extrahunt in uino coctae & impositae. Carcinomati: si sine ulcere est: quam pinguisima sicuti sponi: pene singulare remedium est: item phagedene. Cinis non ex alia arbore acie purgat acrior: conglutinat: replet: astringit. Bibis & ad discutiendum sanguine concretum. Item pculis: praecipitatis. Conuulsis ruptis: cineris cyathis singulis aquae & olei datur tetanicis: & spasticis. Item potus uel in infusus coeliacis dysentericis. Et si quis eo cum oleo perugatur: exalfacit. Item cum cara: & rosaceo subactis ambustis cicatricem tenuissimam obducit. Lusciosis ex oleo illitus emendat: dentium uitia crebro fricatu. Produunt etiam si quis inclinata arbore supino ore aliquo nodum eius moriu abstulerit nullo uidente: atque in aluta illigatum lyctio e collo suspenderit: strumas & parotidas discutit. Cortex tritus cum oleo uentris ulcera sanat. Crudae grossi uerrucas: & thymos nitro farinaeque additis tollit. Spodii quoque uice exhibet fructu a radice exegit cinis. Bis tostus adiecto psimythio digeritur in pastillos ad ulcera oculorum: & scabritiam. Caprificus etiam nodum multo efficacior fico. Lactis minus habet. Surculo quoque eius lac coagulatur in caseum. Exceptum id coactumque in duritiam: suauitate carnibus affert. Fricatur diluto ex aceto. Misceat exulcerato riis medicamentis. Aluum soluit: uulua cum amylo aperit. Pota menses cit cum luteo oni. Poda riis cum farina foenograeci illinit. Lepras: psoras: lichenas: lentigines expurgat. Item uenenatorum ictus: & canis morsus. Dentium quoque dolori hic succus appositus in lana prodest: aut in cauis eorum additus. Cauliculi & folia admixto eruo contra marinorum uenena praesunt. Adiciunt & uinum. Bubulas carnes additi caules magno lignorum copedio percoquunt. Grossi illitae strumas: & osium collectione emolliunt & discutunt: alioquin & folia. Quae mollissima sunt ex his cum aceto ulceramantantia: & epiphytidias: & furfures sanant. Cum melle item & foliis caeria sanant: & canis morsus. Recentes cum uino phagedenas. Cum papaueris foliis ossa extrahunt. Grossi caprifici inflammatio nes discutunt suffitu. Resistant & sanguini taurino potio: & psimythio & lacti coagulato potae. Item aqua decoctae atque illitae parotidas sanat. Cauliculi aut grossi eius que minutissima ad scorpionum ictus & uino bibunt. Lac quoque instillat plagas: & folia imponuntur. Item aduersus muremaram neam. Caulicorum cinis unam faucium sedat. Arboris ipsius cinis ex melle: rhagadia. Radix deferuescens in uino dentium dolores. Hyberna caprificus in aceto cocta & trita impetigines tollit. Illinunt ramenta rami sine cortice que minutissima ad scobis modum. Caprifico quoque medicinae unius miraculum additur. Corticem eius impubescentem puer impubis si defraeto ramo detrahat dentibus medulla ipsam adalligatam ante solis ortum prohibere strumas. Caprificus tauros quilibet feroces collo eorum circumdata in tantum mirabili natura compescit: ut immobiles praestet. Herba quoque quam graeci erineon uocant: reddenda in hoc loco propter gentilitatem. Palmo alta est cauliculis quinque fere octimi similitudine: flos candidus: semen nigrum: paruorum: tritum cum melle attico oculorum epiphoris medetur. Manat lacte multo & dulci. Herba perque utilis aurium dolori nitri exiguo addito. Folia resistunt ueneris. Pruni folia tonsillis: gingiuis: uuae profunt in uino decoctae: & subinde ore colluto. Ipsa pruna aluum molliunt: stomacho uero utilissima: sed breui momento. Utiliora persica: succusque eorum etiamnum in uino aut in aceto expressus. Nec est alius eis pomis innocentior cibus. Nusquam minus odoris. Succus plus: qui tamen sitim stimulet. Folia eius trita illita hemorrhoidiam sistunt. Nuclei persicorum cum aceto

uel rabida
naturam

& oleo: capitis doloribus illinuntur. Siluestrium quidem prunorum baccæ: uel e radice cortex in uino austero si decoquantur ita: ut triens ex hemina superi t: aluum & tormina sistit. Satis e singulis cyathos decocti sumi: Et in iis & satius prunis est limus arborum: quem graeci fichen appellant: rhagadis & condylomatis mire utilis. Mora in aegypto & cypro sui generis (ut diximus) largo succo abundant. Summo cortice desquamato altiore plaga sicca mirabili natura. Succus aduersatur ueneni serpētium. Prodest dysentericis. Discutit panos omnesq; collectiones. Vulnere conglutinat: capitis dolores sedat: item aurium. Splenicis bibitur. Illinitur & contra perfrictio nes. Celerrime teredinē sentit. Nec apud nos succo usus minor. Aduersatur aconito: & araneis in uino portū. Aluum soluit. Pituitasq; ac tineas & similia uentris animalia extrahit. Hoc idem praestat & cortex tritus. Folia tingunt capillum cum fici nigrae & uitis cortice simul coctis in aqua caelesti. Pomi ipsius succus aluum soluit protinus. Ipsa poma ad praesens stomacho utilia: refrigerant: sitim faciunt. Si non superueniat alius cibus: intumescunt. Ex immaturis succus: sistit aluum: ueluti animalis alicuius in hac arbore obseruandis miraculis: quæ in natura eius diximus. Fit ex pomo panchrestos stomachice: eadem arteriace appellata hoc modo. Sextarii tres succi & pomo leui uapore ad crassitudinem mellis rediguntur. Post additur omphacii aridi pondo duodecim: aut myrrhæ undecim: croci. xi. Sed hæc simul mixta uel trita miscentur decocto. Neque est aliud oris: arteriæ: uux: stomachi succundius remedium. Fit & ex alio modo. Succus sextarii duo mellis attici decoquantur ut supra diximus. Mira sunt præterea: quæ produnt. Mora germinatione prius q̄ in folia exeant: sinistra decerpi iubentur futura poma: rhicinos graeci uocant. Hi terram si non attingere: sanguinē sistunt adalligati: siue ex uulnere fluat: siue ore: siue naribus: siue hemorrhoidis. Ad hoc seruatur repositi. Idem præstare & ramus dicitur: luna plena de fractus: incipiens fructum habere. Si terram nō attingerit priuatim mulieribus alligatus lacerto contra abundantia mensium. Hoc & quocūq; tēpore ab ipsis decerptum ita: ut terram non attingat: adalligato m̄q; existimāt præstare. Folia mori trita: aut arida decocta: serpentium ictus imponunt. Ad idemq; potu proficit. Scorpionibus aduersatur e radice corticis succus ex uino aut posca potus. Reddēda est antiquorum compositio. Succum expressum pomi maturi imaturiq; mixtum coquebant i uase æreo ad mellis crassitudinē. Aliqui mirrha adiecta: & cupressi præduratum uas sole torrebant: permiscētes spatha ter die. Hæc erat stomachice: quæ & uulnera ad cicatricem perducebat. alia ratio: succum siccato exprimebant pomo multum saporis obsoniorum conferente. In medicina uero contra nomas: & pectoris pituitas: & ubicūq; opus esset astringi uiscera. Dentes quoq; colluebant eo. Tertiu genus succi foliis & radice decoctis ad ambusta ex oleo illinenda. Imponuntur & per se folia. Radix per messes incisa succum aptissimum dentiū dolori collectionibusq; & suppurationsibus habet. Aluum purgat. Folia mori in urina madefacta pilum cornis detrahunt. Cerasia aluum molliunt: stomacho inutilia. Eadem siccata aluum sistunt. Vrinam ciunt. In uenio apud auctores si quis marutino rosida deuoret cum suis nucleis: in tantum leuari aluum: ut pedes morbo liberentur. Mespila exceptis fetaniis: quæ malo propriorem uim habet: reliqua astringunt stomachum: sistuntq; aluum. Item sorba sicca. Nam & recentia stomacho & aluo citæ profunt.

De pineis & amygdalis: & nuce auellana: & de nuce iuglandæ: & de pistaciis: & castaneis: & filisq; & cornu: & unedone: & lauro. CA. VIII.

Nuces pineæ: quæ resinā habent contuse leuiter additis in singulis sextariis aquæ ad dimidium decoctæ sanguinis excretioni medentur: ita ut cyathi bini bibantur ex eo. Cortex e pino in uino decoctus contra tormina datur. Nuclei nucis pineæ sitim sedant: & achrimoniā stomachi: rosionesque: & contrarios humores consistentes ibi: & infirmitatem uirilium roborant: reibus: & uesicæ utiles. Fauces uidentur exasperare & tuſim. Bilem pellunt poti ex aqua: aut uino: aut passo: aut balanorum decocto. Miscetur iis contra uehementiores stomachi rosiones cucumeris semen & succus portulacæ. Item ad uesicæ ulcera & renū: quoniam & urinam ciunt. Amygdalæ amaræ radicum decoctum cutem in facie corrigit: coloremque hylariorem facit. Nuces ipsæ somnum faciunt & auiditatem. Vrinam & menses ciunt. Capitis dolori illinuntur: maximeque in febris: si ab ebrietate in aceto & rosaceo ex aqua sextario: & sanguinem sistunt. Cū amylo & menta lethargicis comitialibusque profunt. Capite percuncto epinyctidas sanant e uino uetere ulcera putrescentia: Canum morsus cum melle. Et furfures ex facie ante potu præparata. Item iocineris & renum dolores ex aqua potæ. Et saepe ex eligmate cū resina terebinthina. Calculosis & difficili urinx in passo: & ad purgandam cutē in aqua

Podus sex-
tario: & duo-
rū aut myr-
rhæ sexta-
rii unius
croci unius

mulla tritæ sunt efficaces. Profunt eligmate: iocineri: tussi: & colo: cum eleliphaco modice ad-
 dito. In melle sumitur nucis auellanae magnitudine. Aiunt quoque quinis fere præsumptis ebrie-
 tatem non sentire potores. Vulpe si ederint eas nec contingat e uicino aquam lambere: mori. uel ebrietatis nō senti-
 tiri puto
 Niguis ualent in remedijs dulces: & ea tri purgant: & urinam ciunt. Recentes stomachum implēt.
 Nucibus græcis cum absinthii semine ex aceto sumptis morbus regius sanari dicitur. Item illitis
 per se uita sedis. Et priuatim condylomata. Item tussi & sanguinis reiectioni prodest. Nuces iu-
 glandes græci a capitis grauedine appellauere. Etenim arbo & ipsarum foliorumque uires in ce-
 rebrum penetrant. Hocq; minore momento: sed in cibis nuclei faciunt. Sunt autem recentes iu-
 cundiores. Siccae noxiores: & stomacho inutiles: difficiles concoctu: dolorem capitis inferentes:
 Tussientibus inimicæ: & uomituris ieiunis aptæ: tenasmo solo: trahūt enim pituitā. Eadem præ-
 sumptæ uenena hebetant. Item anginā cum ruta & oleo. Item aduersantur cepis: leniuntq; eaze
 sporem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. Itē ruta māmīs & luxatis. Cū
 cepa autem & sale & melle capis hominisq; morsu. Putamie nucis iuglandis dens cauis inurif.
 Paramē combustum tritumq; in oleo aut uino infantium capiti e peruncto nutrit capillum: &
 ad alopecias eo sic utuntur. Quo plures quis nucis ederit: hoc facilius tineas pellit. Et quæ per
 ueteres sunt nucis gangrenis & carbunculis medent. Itē suggillatis. Cortex iuglandium lichenū
 uitio: & dysentericis prodest. Folia trita cum aceto aurium dolori. In sanctuarijs Mithridatis ma-
 ximi regis deuicti. Cn. Pompeius inuenit in peculiari cōmētario ipsius manu compositionē anti-
 dori e duabus nucibus siccis. Item ficis totidem: & rutæ folijs uiginti simul tritis: addito salis gra-
 no: & qui hoc seuius sumat: nullum uenenum nociturum illo die. Contra rabiosi quoque canis
 morsus nuclei a ieiunio homine cōmanducati illitq; præ senti remedio esse dicitur. Nuces auel-
 lenæ capitis dolorem faciunt: & inflationem stomachi & pinguedini corporis conferunt plūq;
 sit uenifimile. Tostæ & distillationi medentur. Tussi quoque ueteri tritæ: & in aqua mulla potæ.
 Quidam adiciunt grana piperis. Alii e passo bibunt. Pistacia eisdem usus & effectus hnt: quos
 pinei nuclei: præterque ad serpentium ictus: siue edantur: siue bibantur. Castanæ uehementer h-
 stunt stomachi & uentris fluctiones. Aluum ciunt. Sanguine excreantibus profunt: Carnes alūt.
 Siliquæ recetes stomacho inutiles. Aluum soluunt. Eadem siccatae sistūt: stomachoq; utiliores
 fiunt. Urinam ciunt. Syriacas in dolore stomachi ternas in aquæ sextarijs decoquunt. Quidā ad
 dimidium: eumq; succum bibunt. Sudor uirgæ corni arboris lamina ferrea candente exceptus:
 non contingente ligno illitaque inde ferrugo incipiētes lichenas sanat. Arbustus siue unedo fru-
 ctum fert difficilem concoctioni: & stomacho inutilem. Laurus excalectoriam naturam habet
 & folijs: & cortice: & baccis. Itaq; decoctum ex iis maxime e folijs prodesse uuluis & uescis con-
 uenit. Illita uero uesperum crabronumq; & apum. Item serpentium uenenis resistunt: maxime se-
 pis dypsadis & uiperæ. Profunt & mensibus foeminarum cum oleo cocta. Cum polenta autem:
 quæ tenera sunt trita inflationes oculorum cum ruta: testium cum rosaceo: capitis dolores: aut
 cum irino. Quin manducata atq; deuorata per triduum ternas: liberant a tussi. Eadem a suspirijs
 trita cum melle. Cortex radice cauendus grauidis. Ipsa radix calculos rumpit: iocineri prodest:
 tribus obolis in uino odorato pota. Folia pota uomitiones mouent. Baccæ menses trahūt appo-
 sitæ tritæ uel potæ. Tussim ueterem & ortopnoeam sanāt binæ detracto cortice in uino potæ.
 Si & febris sit: ex aqua: aut eligmate ex aqua mulla: aut ex passo decoctæ. Profunt & phthisicis eo-
 dem modo: & omnibus thoracis rheumatismis. Nam & excoquunt pituitam: & extrahunt. Ad-
 uersus scorpiones quaternæ ex uino bibuntur. Epinyctidas ex oleo illitæ & lēgines. Et ulcera
 manantia: & ulcera oris: & surfures. Cutis pruriginem succus baccharum emēdat & phthiriasin.
 Aurium dolori: & grauitati instillatur cum uino uetere & rosaceo. Perunctos eo fugiunt uenena
 ta omnia. Prodest & contra uenenatorum ictus potus. Maxime autem eius laurus: quæ tenuior
 ra habet folia. Baccæ cum uino serpentibus & scorpionibus & araneis resistunt. Ex oleo & aceto
 illinuntur: & lyeni & iocineri. Gangrenis cum melle: & in fatigatione etiam aut perfrictione suc-
 co eo perungi nitro adiecto prodest. Sunt qui celeritati partus multum conferre putent radice
 acetabuli men sura pota in aqua. Efficacius recentem q̄ aridam. Quidam aduersos scorpionum
 ictus decem baccas dari iubent potui. Item & in remedio uiræ iacentis quadrantem pondo bac-
 carum foliorumue decoqui in aquæ sextarijs tribus ad tertias: eamque calidam gargarissare: &
 in capitis dolore impari numero baccas cum oleo conterere: & calfacere. Laurus delphicæ folia
 trita olfactaque subin e pestilentia contagia prohibent: tanto magis si & urantur. Oleum ex
 delphica ad cærrata: acopumque: ad perfrictiones: discutiedos neruos: laxandos lateris dolores

febresq; frigidus utile est. Item ad aurium dolorem: in mali ponici cortice tepesfactum. Folia decocta ad tertias partes aquae uanam cohibent gargarisatione: pota alui dolores: intestinorumque. Tenerrima ex iis trita in uino papulas pruritusque illita noctibus. Proxime ualent caetera lauri genera. Laurus alexandrina siue idaea partus celeres facit radice pota trium denariorum pondere in uini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit: mensesque eodem modo pota. Daphnoïdes siue iis nominibus: quae diximus siluestris laurus praestitit alui soluit: recenti folio uel arido drachmis tribus cum sale & hydromelite manducata. Pituitas extrahit folium & uomitus: stomacho inutile. Sic & baccae quinae denae uel purgationis causa summuntur.

De myrto satua: & myrtidano: & de myrto siluestri.

CA. IX.

uel Menandri

Yrtus satua candida minus utilis est medicinae quam nigra. Semen eius medef sanguine excreantibus. Item contra fungos in uino potum. Odorem oris commendat uel pridie commanducatum. Item apud Menandrum synaristofin hoc edunt. Datur & dysentericis denarii pondere in uino. Ulcera difficilia in extremitatibus corporis sanat cum uino subferuefactum. imponitur lippitudini cum polenta: Et cardiacis in mamma sinistra. Et contra scorpionis ictus in mero: & ad uesciae uitia capitis dolores: & agylopos: ante quam supparent. item tumoribus. Exemptisq; nucleis in uino uetere tritum eruptionibus pituitae. Succos leminis alui sistit. Urinas cit. Ad eruptiones pustulag: pituitaq; cum carato illintur: & contra phalangia capillu denigrat. Lenius succo oleu est ex eade myrto & uinu: quo nunquam inebriatur. Imeteratq; sistit alui: & stomachu: tormina sanat: fastigium abigit. Foliog: arentiu farina sudores cohibet in persas: uel in febr. Vtilis & coeliacis: & proci detia uuluaru sedis uitia: ulceribus manibus: igni facto. Fotu: capillis fluentibus: furfuribus: ite aliis eruptionibus: ambustis. Adde quoq; in medicamento: quod liparas uocant: eade de causa: qua oleum ex iis efficacissimu ad easque in huius re sunt: tanquam in ore & uulua. Folia ipsa fungis aduersant trita ex uino: eum caetera uero articulanibus morbis & colect ionibus. Eade in uino decocta dysentericis & hydropicis potui dant. Sicant in farina quae inspergitur ulceribus: aut hemorrhoida. Purgant & letiginos: pterygia & paronychia: & epinyctidas: codylomata: testes: tetra ulcera. item anibusta cum carato. Ad aures purulenta & foliis crematis utuntur & succo decocto. Coburunt & in antidota. Ite cauliculi flore decepti in nouo fictili opero cremati in furno: dein triti ex uino: & ambustis folioz: cinis medef: inguen ne intumescat ex ulcere: satis est furculu trm myrti habere secum: nec ferro nec terra cotadum. Myrtidano diximus quo fieri. Vuluae prodest appositu fotu: & illitu. Multo efficacius & cortice: & folio: & semine. Exprimuntur & folis succus molissimus in pila tuis ad usum paulati uino austero. Alias aqua caelestis: atq; et expresso utuntur ad osis sedisque ulcera uuluae: & uentris. Capilloz nigritia: malage perfusiones: purgationes letiginu: & ubi costringendu aliquid est. Myrtus siluestris: siue oxymyr sine: siue chama: myrsine bacca rubentibus: & breuitate a satua distat. Radix eius in honore est: decocta uino ad renu dolores pota. Et difficili urinae: praecipueque crassae & grauitate olenti. Morbo regio: & uuluarum purgationi trita cum uino. Cauliculi quoque incipientes a paragoz modo in cibo sumpti: & in cinere cocti. Semine cum uino potu aut oleo aut aceto calculos frangit. ite in aceto & rosaceo tritum capitis dolores sedat: & potum morbum regium. Castor oxymyr sinem myrti foliis acutis: ex qua fiunt ruri scopae: ruscum uocauit: ad eosdem usus. Et haec uenit habere se medicinae urbanarum arborum. Transeamus ad siluestres.

uel alephaf

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXIII.

PROOEMIUM.

Medicinae ex arboribus siluestribus.

CA. I.

Y marcescere

E siluae quidem horridiorque naturae facies medicinis carent: sacra illa parente regum omni usque non remedia disponente homini: ut medicina fieret etiam solitudo ipsa: sed ad singula illius discordiae atque concordiae miraculis occurrantibus. Quercus & olea tam pertinaci odio dissident: ut altera in alterius scrobe depactae moriantur. Quercus uero & iuxta nucem iuglandem. Pernicialia & brassicae cum uite odia. Ipsiusque olus quo uitis fugatur aduersum cyclamino & origano arefcit. Qui & annosus iam & quae sternant arbores: difficilius caedunt: caeterius latescere tradunt: si prius manu quam ferro attigant. Pomog: onera a iumentis statim sentiri: ac nisi prius ostendantur iis: quibus pauca portant: spida

re illico. Ferulae afinis gratissima sunt in pabulo: ceteris uero iumentis sicut ueneno. Quae de causa id animal Libero patri assignatur: cui & ferula. Surdis etiam rerum sui cuiusque sunt uenena: ac minimis quoque. Phylira coci: & poline nimum salem cibis eximunt. Praedulcium fastidium saltemperat. Nitrosae: aut amarae aquae polenta addita mitigantur: ut intra duas horas bibi possint. Quae de causa & in saccos uinarios additur polenta. Similis uis rhodiae cretae & argillae nostratis concordia ualentissimum. Pix oleo extrahitur: quando utriusque pinguis naturae est. Oleum solum calidum miscetur quando utriusque aquas odit. Gummi aceto facilius eluitur. Atramentum aqua, innumera praeterea alia: quae suis locis dicitur assidue. Hinc nata medicina. Haec sola naturae placuerat esse remedia parata uulgo: inuentu facilia ac sine impendio: ex quibus uiuimus. Postea fraudes hominum & ingenioque capturae officinas inuenere istas: in quibus sua cuiusque homini uenalis permittitur uita. Statim compositiones: & mixturae inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in medio aestimantur. Viceris paruo medicina a rubro mari importatur: cum remedia uera quotidie pauperrimus quisque coenat. Nam si ex horto aut petatur herba: uel frutex quaeratur: nulla artium uilior fiat. ita est profecto: magnitudo populi romani perdidit ritus: uincendoque uicti sumus. Paremus externis: & una artium imperatoribus quoque imperat. Verum de his alias plura.

uel Cū his
aceto facili
us eluitur
atramētū.

Lotos.

CA. II.

Lotos herbam: itemque aegyptiam eodem nomine: alias & syrticam arborem diximus suis locis: haec lotos quae faba graeca appellatur a nostris aluum baccis sistit. Ramenta ligni decocta in uino profunt dysentericis: mensuris: uertigini: comitialibus. Cohibent & capillum. Mirum his ramentis nihil esse amari: fructuque dulcius. Fit & e scobe eius medicamentum: ex aqua myrti decocta subacta & diuisa in pastillos: dysentericis utilissimum pondere uictoriatum cum aqua cyathis tribus.

Glans.

CA. III.

Glans intra duritias: quas caecothae uocant cum falsa axungia sanat: uehementiore scilicet chenas. In oibus cortex ipse: corticis tunicam subiecta. Haec decocta iuuat coeliacos. Dysentericis et illinitur: uel ipsa glans. Eademque resistit serpentium ictibus: rheumatismis: suppurationibus. Folia & baccae uel cortex uel succus decocti profunt contra toxica. Cortex illinitur decoctus lacte uaccino serpentis plagae. Datur ex uino dysentericis.

uel iliacos

De cocco ilicis & galla: & uisco: pilulis: glande: & de cerri radice & subere.

CA. IIII.

Adem & ilici uis: coccum uulneribus ex aceto recentibus imponitur. Epiphoris ex aqua: & oculis suffusus sanguine instillatur. Est autem genus ex eo in artica fere & alia nascens: et leuissime in uermiculum se mutans: quod ideo scolecion uocant: improbatque. Principalia eius genera diximus. Nec pauciora genera gallae fecimus: solidam: perforatam. Item albam: nigram: maiorem: minorem. Vis omnium similis. Optima comagena. Excrescentia in corpore tollit. Profunt gingiuis: uuae: oris exulcerationi. Crematae & in uino extinctae coeliacis. Dysentericis illinuntur. Paronychiis ex melle: & unguibus scabris: pterygiis: ulceribus manantibus: condylomatibus: uulneribus: quae phagedenica uocantur. In uino autem decoctae auribus instillantur: oculis illinuntur. Aduersus eruptiones: & panos cum aceto. Nucleus commanducatus dentium dolorem sedat. Item intertrigines: & ambusta. Immaturae ex his ex aceto potae lyenem consumunt. Eadem crematae: & aceto salso extinctae menses sistunt: uuluaque procedentes fori. Omnes capillos denigrant. Viscum e robore praecipuum diximus haberi: & quo conficeretur modo. Quidam in aqua contusum decoquunt: donec nihil innatet. Quidam commanducantes acini expuunt cortices. Optimum est: quod sine cortice est: quodque leuissimum: extra soluum: intus porraceum: quo nihil est glutinosius: emollit: discutit: humore siccatur. Strumas cum refina & caera: panos mitigat omnis generis. Quidam & galbanum adiciunt pari pondere singulorum: eoque modo & ad uulnera utuntur. Unguium scabrias expolit: si septenis diebus soluantur: nitroque colluantur. Quidam ad religionem efficacius fieri putant prima luna collectum e robore sine ferro. Si terram non atigerit comitialibus mederi. Conceptum foeminarum adiuuare: nisi omnino secum habeant. Ulcera commanducatu impositumque efficacissime sanari. Roboris pilulae ex adipis urfino alopecias capillo replent. Cetri folia & cortex & glans siccatur collectiones: suppuratione scilicet: fluxiones sistit. Torpentes membrorum partes corroborat decoctum eius fori. Cui & in idere expedit siccantibus astringendisue partibus. Radix cerri aduersatur scorpionibus. Suberis cortex trius ex aqua calida potus sanguinem fluentem ex utralibet parte sistit. Eiusdem cinis ex uino calido sanguinem excreantibus magnopere laudatur.

De fago & cupressi: & cedro magna: & de cedride: galbano.

CA. V.

Agi folia manducantur in gingiuarum labiorumque uitiis. Calculis glandis fagineæ ci-
 nus illinitur. Itē cum melle alopecij. Cupressi folia trita serpentū ictibus iponuntur:
 & capiti cū bolenta si a sole doleat. Item ramici. Quæ de causa & bibuntur. Testium
 quoque tumori cum cærato illinuntur. Capillum denigrant ex aceto. Eadem trita cum
 duabus partibus panis mollis: & e uino amineo subacta: pedum ac neruorum dolores sedant. Pila
 læ aduersus serpentium ictus bibuntur. Aut si efficiatur sanguis: collectionibus illinuntur. Ramici
 quoque teneræ tulsæ cum axungia & lomento profunt. Bibuntur ex eadem causa. Parotidi & stru-
 mæ cum farina iponunt. Exprimitur succus tulsæ cū semine: qui mixto oleo caliginem oculorum
 auferit. Itē uictoriati pondere in uino potus illitusque cū fico sicca pingui exemptis granis uitiæ te-
 stiū sanat. Tumores discutit: & cū fermento strumas. Radix cū foliis trita potaque uesciæ & stran-
 gurizæ medetur: & contra phalanga, Rameta pota menses ciunt. Scorpionū ictibus aduersantur.
 Cedrus magna quæ cedrelaten uocant: dat picem: quæ cedria uocatur: dētium doloribus utilis-
 sima. Frangit enim eos: & extrahit: dolores sedat. Succus ex ea quomodo fieret diximus. Magni
 ad lumina usus: ni capitis dolorem inferret. Defuncta corpora incorrupta conseruat. Vientia
 corrumpit mira differentia: cū uitam auferat spirantibus: defunctisque pro uita sit. Vestes quoque
 corrumpit: & animalia necat. Ob hoc non censam in anginis hoc remedio utendū: neque in crudi-
 tatibus: quod suafere aliqui. Gustu dentes quoque colluere ex aceto in dolore timuerim: uel graui-
 tati aut uermibus aurium instillare. Portentum est quod tradunt: abortiuū fieri uenere ante
 fusa uirilitate. Phthirias perungere eo non dubitauerim: itemque pruriginis. Suadent & contra
 uenenum leporis marini bibere in passo. Facilius in elephantia: si illinant & ulcera sordida & ex
 crescentia in iis. Auctores quidam & oculorum albugines: caliginisque inunxere eo. Et contra pulmo-
 nis ulcera cyathum eius sorbere iusserunt. Itē aduersus tineas. Fit & ex ea oleum: quod pisseleon
 uocāt: uehementioris ad omnia eadē usus. Cedri scobe serpentes fugari certū est. Item bacis tritis
 cum oleo si qui perungantur. Cedrides hoc est fructus cedri tossim sanat: urinam ciunt: aluū
 sistūt: utiles ruptis: conuulsis: spasticis: strangurizæ uuluis admoti. Contra lepores marinos eadē:
 quæ collectionibus supra inflammationibusque. De galbano diximus neque humidum neque ar-
 idum probatur: sed quale docuimus. Per se bibitur ad rursim ueterem: suspiria: rupta conuulsa.
 Imponitur ischiadicis: lateris doloribus: panis: furunculis: corpori ab ossibus rece denti. Strumis:
 articulorum nodis: dentium quoque doloribus. Illinitur & cum melle capitis ulceribus. Paralen-
 tis infunditur auribus cum rosaceo aut nardo. Odore comitialibus subuenit: & uulua in stran-
 gulatu: & stomachi defectu. Abortus non exeuntes trahit appositu uel suffitu. Item ramis helle-
 bori circūlitum atque subiectum. Serpentes nidore urentium fugari diximus. Fugunt & perun-
 ctos galbano. Medetur: & a scorpione percussis. Bibitur & in difficili partu fabæ magnitudine
 in uini cyatho: uuluaque conuersas corrigit. In myrrha autem & in uino mortuos partus extra-
 hit. Aduersatur & uenenis maxime toxicis cum myrrha & uino. Serpentes oleo & spondylion
 xto tactu necat. nocere urinæ existimatur.

De ammoniaco & styrace: & spondylion: & sphagno: & terebintho: & chamæpite: & pityuia: &
 refinis: & picea: & lentisco.

CA. VI.

Imilis ammoniaci natura atque lachrymæ pbandæ: ut diximus mollit: calfacit: discutit:
 dissoluit. Claritati uisus in collyriis cōuenit. Pruritam: cicatrices: albugines oculoque
 tollit. Dentium dolores sedat: efficacius accensum. Prodest dispnoicis: pleureticis: pul-
 monibus: uescicis: urinæ cruentæ: lyeni: ischiadicis potum. Sic & aluū soluit. Articulis
 & podagræ cum pari pōdere picis: aut cæra & rosaceo coctum. Maturat panos: extrahit clauos
 cū melle. Sic & duritias emollit. Lyeni cū aceto & cæra cypria uel rosaceo efficacissime iponitur.
 Lassitudines perungi cum aceto & oleo exiguoque nitro utile. Et styracis naturam in peregrinis
 arboribus diximus. Placet præter illa quæ diximus: maxime pinguis: purus: albicatus fragmē-
 tis. Medet tussi: facibus: pectoris uitiis: uulua præclusæ: duricieue laboranti. Cit menses potu:
 appositusque: aluum mollit. Inuenio potu modico tristitiam animi resolu: largiore contrahi. Soni-
 tus aurium emēdat: ifusu: strumas illitu neruorumque nodos. Aduersat uenenis: quæ frigore no-
 cent: ideo & cicuta. Spondylion una demonstratū. Infunditur capitis phreneticorum: & lethar-
 gicorum. Item capitis doloribus longis. Cū uetere oleo bibitur & in iocinerum uitiis: morbo re-
 gio: comitialibus: orthopnoicis: uuluarum strangulatione: quibus & suffitu pdest. Aluū mollit.
 Illinitur ulceribus serpentibus cū ruta. Flos auribus purulentis efficaciter infunditur. Sed succus

eam exprimitur: integendus est: quoniam mire appetitur a muscis & similibus. Radix de rafa & in fistulas coniecta callum earum derodit. Auribus quoque instillatur cum succo. Datur & ipsa contra morbum regium & in iocineris uitio: & uuluarum. Capillos crispas facit peruncto capite. Sphagnos siue sphacos siue bryoni: & in gallia ut indicauimus nascitur uuluis insidentium utilis. Item genibus & feminum tumoribus mixtus nasturtio & aqua salsa tritus. Cum uino aut resina succus potus urinam pellit celerrime. Hydropicos inanit cum uino & iunipero tritus & potus. Terebinthi folia & radix collectionibus imponuntur. Decoctum eorum stomachum firmat. Semen in capitis dolore bibitur in uino: & contra difficultatem urinae. Ventrem leniter emollit. Venem excitat. Piceae & laricis folia trita & decocta in aceto dentium dolori profunt. Cinis corticum intertrigini & ambustis. Potus aluum sistit. Urinam mouet. Suffito uulvas corrigit. Piceae folia priuatim & iocineri utilia sunt drachmae ponderis in aqua multa pota. Siluas eas duntaxat: quae picis resinae quae gratia raduntur: utilissimas esse phthisicis: aut qui longa aegritudine non recolligunt uires: satis constat. Et illum caeli aera plus ita quam navigationem aegyptiam proficere: plus quam lactis herbidos per mortuum aeterna potus. Chamapitis latine a iuga appellatur: diciturque pro abortus ab aliis terra. Cubitalibus ramis: flore pinus & odore. Altera leuior & icuru: similis. Tertia eodem odore: & ideo nomine quoque: paruula coliculo crassitudine digitali: foliis scabris: exilibus: albis: in petris nascens. Omnes herbae: sed propter cognationem nominis non differenda. Profunt aduersus scorpiionum ictus. Item iocineri illitae cum palmis: aut cotoneis. Renibus & uesicae decoctum earum cum farina hordeacea. Morbo quoque regio: & urinae difficultatibus ex aqua decocta bibunt. Nouissima contra serpentes ualet cum melle. Sic & appolita uulvas purgat. Sanguinem densatum extrahit pora. Sudores facit perunctis ea. Peculiariter renibus utilis est. Fiant ex ea & hydropicis pilulae cum fico aluum trahentes. Lumborum quoque dolorem ut dicitur pondere in uino finit: & tussim recentem. Mortuos partus ex aceto cocta potaque eicere protinus dicitur. Cum honore & ptyusa simili de causa dicitur: quam quidam in titymali genere numerant. Prutex est similis piceae: flore paruo purpureo. Bilem & pituitam per aluum detrahit: radix decocta hemina aut seminis ligula i balanis. Folia in aceto decocta: furfures cutis emendant. Mamas quoque mixto ruta decocto: & torminae: & serpentium ictus: & in totum collectio: nes incipientes. Resinam e supradictis arboribus gigni docuimus: & genera eius: & nationes in ratione uini: ac postea in arboribus. Cuius summae spes duae: sicca & liquida. Sicca: quae in pinu & picea fit. Liquida e terebintho: larice: lentisco: cupresso. Nam & ex ferunt in asia & syria. Faluntur qui eandem putant esse e picea atque larice. Picea enim pinguem & turis modo succosam fundit. Larix gracilem ac mellei liquoris uirus redolentem. Medici liquida raro utuntur & in osse fere. Larice propter tussim ulceraque uiscerum. Nec pinea magnopere in usu. Caeteris non nisi coctis. Et coquendi genera satis demonstrauius. In arborum differentia placet terebinthina odoratissima: atque leuissima nationum cypria & syriaca utraque mellis attici colore. Sed cypria carnosior: sicciorque. In sicco genere quaerunt ut sit candida: pura: perlucida. In omni autem ut montana potius quam campestris. Item aquilonia potius quam ab alio uento. Resoluitur resina ad uulnerum usus: & malagmata oleo in potiones amygdalis amaris. Natura in medendo contrahere uulnera: purgare: discutere: collectiones: item pectoris uitia. Terebinthina illinitur: & eadem callida membrorum doloribus spasticisque illinitur in sole: totisque corporibus. Magorum maxime cura ad gratiam emendandam: spatia ita laxantium cutem per singula membra: capacioraque ciborum facienda corpora. Proximum locum optinet e lentisco. Inest ei uis astringendi. Mouet & ante caeteras urinam. Reliquae uentrem emolliunt. Cruda concoquunt. Tussim ueterem sedant. Vuluae onera extrahunt etiam suffitae. Priuatim aduersantur uisco. Panos & similia cum seuo taurino & melle sanant. Palpebras lentiscina comodatissime replicat. Fractis quoque utilissima: & auribus purulentis: item in pruritu genitalium. Picea capitis uulneribus optime medetur.

De pice spissa & liquida: & palimpisla: & pissa phaltos: & zopissa: & taida: & lentisco. CA. VIII

Mix quoque unde & quibus conficeretur modis: indicauimus. Et eius duo genera. Spissum liquidumque. Spissae utilissima medicinae est brutia: quam pinguisima & resinosisima: utraque praebet utilitates. Ob id magis rutila quam caetera. Id enim quod in hoc adiciunt: ex mascula arbore meliorem esse non arbitror posse intelligi. Picis natura exalfacit: explet: Aduersus priuatim cerastae moribus cum polenta. Item anginae cum melle. Distillationibus & sternutationis. Pituitis auribus infunditur cum rosaceo. Illinitur cum cera. Sanat lichenas. Aliud soluit. Excretionis pectoris adiuuat elimate aut illita. Tossilis cum melle. Sic & ulcera purgat. Explet cum

I breuior

I coloris

I crassior

ua passa & axungia. Carbunculos purgat: & putrescentia ulcera. Quae uero serpunt cum pineae cortice: aut sulphure. Pthificis etiam cyathi mensura quida dederunt: & contra ueterem tussim. Rhagadas sedis & pedum: panosque: & unguis scabros emendat. Vuluae duritias & conuersiones odore. Item lethargicos: stomas. item cum farina hordeacea & pueri impubis urina decocta ad suppuracionem perducit. Et ad alopecias sicca pice utuntur. Ad mulierum mamas bruta ex uino sub ferue facta cum poline farraceo quam calidissimis impositis. Liquida pix oleumque quod pissicis uocant: quemadmodum fieret diximus. Quidam iterum decoquunt: & uocant palimpissam. L. quida anginae perunguntur in tus & uua. Ad aurium dolores: claritatem oculorum: oris circumscriptiones: suspiriosos: uuluas: tussim ueterem. Et crebras excreationes pectoris: spasmos: tremores: opisthotonos: paralyses: neruorum dolores praestantissimum ad canum & iumentorum scabiem. Est & pissasphaltos mixta bitumini pice: naturaliter ex apolloniatarum agro. Quidam autem ipsi miscent: praecipuum ad scabiem pecorum remedium. Aut si foetus mammas laeserit: naturale optimum ex eo: quod cum feruet: innat. Zopissam eradi nauibus diximus caera marino sale macerata. Optima haec a tyrocinio nauium. Additur autem in malagma ad discutendas collectiones. Tarda decocto in aceto dentium dolores efficaciter colluunt. Lentisci & arbores & semen & cortex & lachryma urinam ciunt: aluum sistunt. Decoctum eorum ulceribus quae serpunt fortu. Illinitur in humidis & igni sacro: gingiuas colluunt. Folia dentibus in dolore atteruntur. Mobiles decocto colluuntur. Capillum tingunt. Lachryma sedis uitis prodest: cum quid ficat ex calstierue opus sit. Decoctum & e lachryma stomacho utile ructum & urinam mouens: quod & capitis dolori cum polenta illinitur. Folia uero tenera oculis inflammatis illinuntur. Item mastiche lentisci replicandis palpebris: & ad exterendam cutem in facie & smegmata. Adhibetur & sanguinem reicientibus: tussis ueteri: & ad omnia ammoniaci ui. Medetur & attritis partibus siue oleo e semie eius facta caerae mixto: siue foliis ex oleo decoctis: siue cum aqua uirilia fouetur. Scio Democritum medicum in ualitudine Confidiae. M. Seruili consularis filiae omnem curacione austeram recusantis diu efficaciter usum lacte capratum: quas lentisco pascebat.

De platano: & fraxino: & acere: & alba populo: & ulmo: & tilia: & sambuco: & iunipero. C. VIII. Latani aduersantur uespertilionibus. Pilulae earum in uino potae. X. iiii. pondere omnibus serpentium: & scorpionum uenenis. Item ambustis tulae: aut cum aceto acri nalgisq; scyllite sanguinem omnem sistunt: & lentiginem & carcinomata: meladrias quoque ueteres addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectionibus & supurationibus: & decoctum eorum. Cortex autem in aceto dentium remedium est. Folia eorum tenerrima in uino albo decocta oculorum. Lanugo foliorum: & auribus & oculis inutilis. Ciris pilularum sanat ambusta igni uel frigore. Cortex e uiso scorpionum ictus restinguit. Fraxinus quauim aduersus serpentes haberet indicauimus. Semen foliis eius inest: quae medentur iocineris & lateris doloribus in uino. Aquam: quae subit cutem extrahunt. Corpus obesum leuant onere situm ad maciem reducentes iisdem foliis cum uino tritis ad uirtum portionem. ita ut puero quinque folia tribus cyathis dentur. Robustioribus septem folia quinque cyathis uini. Non omnitem ramenta eius & scobem a quibusdam cauenda praedicti. Aceris radix contusa iocineris doloribus utilissime imponitur. Populi albae uuarum in unguentis usum exposuimus. Cortex potius ischiadicis & stranguriae prodest. Foliorum succus calidus aurium dolori. Virga populi in manu tenentibus intertrigo non metuatur. Populus nigra efficacissima habetur: quae i creta nascitur. Comitialibus semen ex aceto utile. Fundit illa & resinam exiguam: qua utuntur ad malagmata. Folia podagris in aceto decocta imponuntur. Humor e cauis populi nigrae effluens uernas papulasque & attrita corporis tollit. Populi ferunt in foliis guttam: ex qua apes propolin faciunt. Gutta quoque aquae propolis ex qua remedium quae efficax est. Ulmi & folia & cortex & ramulim habent spissandi: & uulnera contrahendi. Corticis utique interior tilia lepras sedat: & folia ex aceto illita. Corticis denarii pondus potum in hemina aquae frigidae: aluum purgat. Pirituisque & aquas priuatim trahit. Imponit & collectiōibus lachryma. Et uulneribus ambustisque decocto fo uere prodest. Humor in folliculis arboris huius nascens cuti nitore inducit: facieque gratione sicut. Cauliculi foliorum primi uino decocti tumores sanant: extrahuntque per fistulas. Idem praestant e tilia cortices. Multi corticem commaducatum uulneribus utilissimum putant. Folia trita aqua aspersa pedum tumori. Humor quoque e medulla uti diximus castratae arboris effluens: capillum reddit capiti illitus: defluensque continet. Arbor tilia leniter tusa ad eadem fere utilis est: atque oleaster. Folia autem tamen in usu: & ad infantium ulcera in ore: & commanducata & deco-

ita utriusq. sunt: menses sunt illi: sanguinem pota detrahunt. Sambucus habet alterum genus magis siluestre: quod graeci chamaecten: alii helion uocant: multo breuius. Vtriusq. decoctum in uino ueteri foliorum uel seminis uel radice ad cyathos binos potum stomacho inutile est: alio detrahens aquam. Refrigerat etiam inflammationem: maxime recentis ambulati. Et canis mortuus cum polenta mollissimis foliorum illitis. Succus cerebri collectiones priuatiq. membranaeque circa cerebrum est: lenit infusus. Acini eius infirmiores q. reliqua tingunt capillum. Poti acerabuli mensura urina mouent. Foliorum mollissima ex oleo & sale eduntur ad pituitam bilisq. detrahendam. Ad omnia efficacior quae minor. Radicis eius in uini decocti duo cyathi poti hydropicos extant. Vulus emolliunt: hoc est foliorum decocto infidetur. Caulis teneri minoris sambuci in patinis cocti aluum soluunt. Resistant folia & serpentium ictibus in uino pota. Podagris cum seuo hircino uehementer profunt: cauliculi illiti. Ictibus in qua macerantur: ut ea sparsa pulices necentur. Foliorum decocto si locus spargatur: muscae necantur. Boa appellatur morbus papularum cum rubent corpora: sambuci ramo uerberatur. Cortex interior tritus ex uino albo potus aluum soluit: luniperus uel ante caetera omnia exal facit: extenuat: cedro similis. Et eius duo genera. Altera maior: altera minor. Vtraq. accensa serpentes fugat. Semen stomachi: pectoris: lateris doloribus utile. Inflationes langoreiq. discutit. Tussis coequit & duritias. Illurum tumores sistit. item aluum: bacis ex uino nigro potis. item uentris tumores illitis. Miscetur & antidotis oxyptoris. Virgas cit. illinitur & ocalis in epiphoris. Datur conuulsis: rupeis torminibus: uuluis: schiadicis cum uino albo potum pilulis quaternis: aut decoctis uiginti in uino. Sunt qui & perungant corpus e semine eius in serpentium metu.

De salice: & amerina: & uirilibus: & erice.

CA. IX.

Salicis fructus ante maturitatem in araneam abit. Sed si prius colligatur: sanguinem reuoluentibus prodest. Corticis e ramis primis cinis clauum: & callum aqua mixta sanat. Vitia cutis in facie emendat: magis admixto succo suo. Est autem hic triom generum. Vnum arbor ipsa exudat gummi modo. Alterum manet in plaga cum flore exto cortice trium digitorum magnitudine. Hic ad purganda quae obstat oculis. Item ad spicula quae opus sunt: eundemq. urinam: & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius succus est detruccatiōe ramorum a salice distillans. Ex his ergo aliquis cum roseo in calice purnici calfactus auribus infunditur. Vel folia cocta: & cum caera trita imponuntur: item podagris. Cortice & foliis in uino decoctis foueri nervos utilissimum. Flos tritus cum foliis surfures purgat in facie. Folia contrita & pota in temperantiam libidinis coercent: atque in rotum auferunt uisum sapientis sumpta. Amerinae nigrae semen cum spuma argenti pari pondere a balneo illurum pilothrum est. Non multum a salice uirilium usu distat: ut ex: foliorum quoq. aspectu: nisi odore gravior esset. Sed graeci ligan uocant: alii agnon: quoniam matrona in thesmophoris atheniensium castitatem custodientes iis foliis cubitus sibi sternunt. Duo genera eius. Maior in arbore salicis modo asurgit. Minor ramosa foliis candidioribus lanuginosis. Prima arborum album florem mittit cum purpureo: quae & candida uocatur. Nigra: quae tantum purpureum. Nascuntur in palustribus campis. Semen potum uini quendam saporem habet: & dicitur febres solvere. Et cum unguatur oleo admixtum sudorem facere: sic & lassitudines dissolueret. Urinam curat & menses. Caput tentant uini modo: nam & odor similis est. Inflationes pellunt in inferiora. Aluum sistunt. Hydropicis & lyenibus perquam utiles. Lactis ubertatem faciunt. Aduersantur uenenis serpentium: maxime quae frigus inferunt. Minor efficacior ad serpentes. Bibitur seminis drachma in uino uel posca: aut duabus foliorum teneriorum. Illinuntur & utraque aduersus araneorum morsus uel perunctis tantum. Suffitu quoque aut substratu fugant uenena. At uenereae rei impetus inhihent. Eoq. maxime phalangis aduersantur: quoq. morsus genitalis excitat. Capitis dolorem ex ebrietate sedant cum roseo flos teneriq. cauliculi. Seminis decoctum uehementiorem capitis dolorem dissoluit: fotu: & uulua etiam suffitu uel appositu. Purgat aluum cu pullegio & melle potum. Vomitas panosq. difficile concoquentes cum farina hordeacea mollit. Lichenas & lētignes cu aphronitro & aceto semen sanat: & oris ulcera & eruptiones cum melle. Testium cum butyro & foliis uiriū. Rhagadas sedis cum aqua illitū. Luxatis cu sale & nitro & caera: & semine & folio. Additur in malagmata neruoz & podagras. Semen infillatur in oleo decoctū capiti in lethargia & phrenesi. Virgam q. in manu habeant aut cictus negant iter triginem sentire. Ericen graeci uocant frutice nō multū a myrice differēte colore rotū marini: & penē folio. Hoc aduersari serpētibz tradūt. Genista quoq. uinculi usū pstat. Flores

apibus gratissimi. Dubito an hæc sit: quam græci auctores spartoni appellauerunt: cum ex ea lina piscatoria apud eos factitari docuerim. Et nunquid hanc designauerit Homerus: cum dixit nauium sparta dissoluta? Non dum enim fuisse africanum uel hispanum spartum in usu certum est. Et cum sutiles fierent naues: lino tamen non sparto unquam futas. Semen eius: quod græci eodẽ nomine appellant: in folliculis passiloge modo nascens: purgat hellebori uice drachma & dimidia pota in aqua mulsa cyathis quattuor ieiunis. Ramis similiter fronde in aceto maceratis pluribus diebus: & tuis succum dant ischiadicis utile cyathi unius potu. Quidam marina aqua macera re malunt: & infundere clystere. Perunguntur eodẽ succo ischiadici addito oleo. Quidam ad stranguriã utuntur semine. Genista tuis cum axungia genoa dolentia sanat. Myricẽ quã & tamaricẽ uocat Leneos similem scopis amerinis. Sanari dicit ea carcinomata in uino decocta tritaque melle illita. Arbitratur quidã hanc esse tamaricẽ. Sed ad lyenẽ præcipua est: si succus eius expressus in uino bibatur. Adeoque mirabile eius antipathiã contra solum hoc uiscerum faciunt: ut firment: si ex ea alueis factis bibant sues: sine lyene inueniri. Et ideo homini splenetico cibũ potũque dant in uasis ex ea factis. Grauis autẽ auctor in medicina uirgã ex eadẽ fructam: ut neque terram neque ferrum attingeret: sed ad uentris dolores asseuerauit impositam: ita ut tunica cinctũque corpõri apprimeretur. Vulgus insœlicẽ eam arborẽ appellat: ut diximus: quoniam nihil ferat: nec feratur unquam. Corinthus & quæ circa est regio: brianeam uocat. Eiusque duo genera facit. Siluestre plane sterile: alteram mitiorem. Hæc fert in ægypto syriaque etiam abundanter: si gnosum fructum: maiorẽ galla: asperum gustu: quo medici utuntur uice galla: & in compositionibus: quas atheras uocant. Lignũ autẽ & flos & folia & cortex in eodẽ usus adhibentur quãquã remissiora. Datur sanguinẽ reuicentibus cortex tritus: & contra profluvia foeminarum: coeliacis quoque. Idem tusus impositusq; collectiones omnes inhibet. Foliis exprimitur succus. Ad hæc eadẽ & in uino decoquantur. Ipsa uero adiecta melle gægrenis illinuntur. Decoctũ eorũ in uino potũ uel ipositu cũ rosaceo & cæra sedat. Sic & epinyctidas sanant. Ad dentiũ dolorẽ apriusq; decoctũ eorũ salutare est: radix ad eadẽ similiter folia. Hæc amplius ad ea quæ serpunt: ponuntur cũ polentra. Semen drachmæ pondere aduersus phalangia: & araneos bibitur. Cũ alius uero pingui furunculis iponitur. Efficax & contra serpentũ ictus: præterquã aspĩdũ. Necnon morbo regio: phthirias: lendibusq; decoctũ infusum prodest. Abundantiãq; mulierẽ sistit. Cinis arboris ad omnia eadẽ prodest: si bouis castrati urina imisceatur: uel in potu uel in cibo uenerem finit. Carbog ex eo gũe urina ea restinctus in umbra conditur. Idẽ cũ libeat accẽdere: resoluatur. Magi & id ex spadonis fieri urina tradiderũt.

De uirga sanguinea: & silere: & ligustro: & alno: & hedera: & cystho: & cisso: & erythrao: & cha mæcisso: & smilace: & de clematide. CA. X.

NEc uirga sanguinea foelicior habet. Cortex eius iterior cicatrices: quæ splasuerit: aperit. Sileris folia illita fronti capitis dolores sedat. Et uisidẽ semen tritũ in oleo phthiriasis coercet. Serpentes & hunc fructicẽ refugit: baculũq; rustici ob id ex eo gerũt. Lignũ eadẽ arbor est: quæ in oriẽte tyros: suos i europa usus habet. Succus eius neruis articulis: argoribus: folia ubiq; ueteri ulceri cũ salis mica: & oris exulceratiõĩ profunt. Acini contra phthir: alin: itẽ contra intertrigines: foliaue. Sanat & gallinaceoq; pituitas acini. Folia alni ex feruẽti aq; certissimo remedio sunt (uor). Hedera gũa. xx. demonstrauimus. Natura omnĩũ in medicina anceps. Mẽtem turbat: & caput purgat largius pota. Neruis intus nocet. Hisdẽ neruis adhibita foris prodest. Eadem natura quæ & aceto ei est. Omnia genera eius refrigerant. Urinam ciunt potu. Capitis dolorem sedant: præcipue cerebro: continentiq; cerebrum membranã utiliter mollibus impositis foliis cum aceto & rosaceo tritis & decoctis addito postea rosaceo oleo. Illinuntur autẽ fronti & decocto eorum fouetur os: caputq; perungitur. Lyeni & pota & illita profunt. Decoquantur & contra horrores febrĩum: eruptione: q; pituita: aut in uino teruntur. Corymbi quoq; poti uel illiti lyenẽ sanant: iocinera aut illiti. Trahũt & menses appositi. Succus hederæ tedia narium graucolentiãq; emendat: præcipue albæ satius. Idẽ in fusus naribus caput purgat. Efficacius addito nitro infunditur etiã purulentis auribus: aut dolẽtib; cũ oleo. Cicatricibus quoq; decorẽ facit: ad lyenes efficacior albæ est fetto calfactus. Satisq; est acinos sex in uini cyathis duobus sumi. Acini quoq; ex eadẽ alba terni in aceto mulso poti tineas pellunt. In q; curatione uentri quoq; iposuisse eos utile est. Hedera: quam chrisocarpon appellauimus: baccis aurei coloris uiginti in uini sextario tritis ita ut terni cyathi potentur: aquam: quæ cutem subiecit per urinã educit. Erasilstratus eiusdem acinos. v. tritos in rosaceo oleo: calfactosq; in cortice pu

Handwritten notes and diagrams on the left margin, including a list of botanical terms and a small sketch of a plant or tree structure.

nico instillauit detiū dolori a cōtraria aure. Acini qui croci succū hñt: præsumpti potu a capti-
la totos præstant. Item sanguinem excreantes aut torminibus laborantes. Hedera nigra: candi-
diores corymbi poti steriles et uiros faciūt. Illinis decocta in uino oium ulcerum generi: etiam
si cacoeat sint. Lachryma hederæ pñlorthū ē phthirasing tollit. Flos cuiuscūq; generis triū digi-
torum carpta dyfentericos & aluū citam emendat in uino austero bis die potus. Et ambustis il-
linitur utiliter cum cera. Denigrant capillū corymbi. Radicis succus in aceto potus cōtra phalā-
gia prodest. Huius quoq; ligni uale splenicis bibentes sanari inuenio. Et acinos terunt: moxq;
comburūt: & ita illinunt ambusta prius perfusa aqua calida. Sunt q & incidant succi gratia: eoq;
utitur ad dentes erosos: frangiē tradunt proximis cera monitis: ne ledantur. Gummi etiam i
hedera quæritur: quod ex aceto utilissimū dentibus promittunt. Græci uicino uocabulo cisthō
appellāt fruticem maiorē thymo foliis ocimi. Duo eius genera. Flos masculo rosaceus: feminae
albet. Ambo profunt dyfentericis: & solutionibus uentris in uino austero trinis digitis flore ca-
pto: & similiter bis die potu. Uleribus ueteribus & ambustis cū cera: & p se oris ulceribus. Sub
his maxime nascitur hypocisthos: quā inter hederas diximus. Cissos erythranos ab iisdem appel-
lantur similis hederæ: coxendicibus utilis e uino potus: item iumbis: tāāq; uim accipiunt: ut san-
guinem urina detrahant. Item chamæcisson appellant hederā nō attolentē se a terra. Et hæc cō-
tusa in uino acetabuli mensura lyeni medetur. Folia ambustis cū axungia Smilax quoq; quæ ni
cophoros cognominatur: similitudinem hederæ habet: tenuioribus foliis. Coronā ex eo factam
impari folioq; numero atunt capitis doloribus mederi. Quidā duo genera simiacis dixere. Alte-
rum immortalitati proximum cōualibus opacis scandentem a bore comātibus acinoq; cory-
mbis contra uenenata oia efficacissimis: in tantum ut acinoq; succo infantibus sæpe instillato nul-
la postea uenena nocitura sint. Alterū genus culta a mare: & in iis gigni nullius effectus. Illā esse
similicem priorem: cuius lignum ad aures sonare diximus. Similē huic aliqui clematida appella-
uerunt repentem per arbores geniculatam & ipsam. Folia eius lepram purgant. Semen aluū sol-
uit acetabuli mensura in aquæ hemina ut aqua mulsā. Datur ex eadem cā & decoctum eius.

De harundine: & papyro: & hebeno: & rhododēdro: de ruse: & erythro: & canchi: & sabinā: &
felagine: & famulo: & gummi medicinis.

CA. XI.

Arundinis genera. xxix. demonstrauimus: nō aliter euidentiore illa natura quā cont-
nuit iis uoluminibus tractamus. Si quidem harundinis radix contrita & imposta fil-
licis stirpem corpore extrahit. Item harundinē filicis radix. Ex quo plura genera feci-
mus. Illaq; in india syriaq; nascitur odore unguentorūq; causa: urinam mouet cū gra-
mine: aut apri semine decocta. Cit & menstrua admotū Medetur cōuulsis duobus obolis pota:
locineri: renibus: hydropi: tussit etiā suffitu: magisq; cū resina. Furfuribus ulceribusq; manūibus
cū uino radix decocta. Excipitur & succus eius: fitq; elaterio similis. Efficacissima autem in om-
ni harundine quæ proxima radici. Efficacia & genicula. Harundo cypria: quæ donax uocat cor-
ticis cinere alopecias emendat. Item putrescentia ulcera. Foliis eius ad extrahendos eius aculeos
utuntur. Efficacius & cōtra ignes sacros: collectionesq; oēs. Vulgaris harundo extractoria uim
habet: & recens tusa: non in radice tantū. Multum. n. & ipsam harundinē ualere tradunt. Medef
& luxatis: & spinæ dolorib; radix in aceto illita. Eadē recens trita & i uino pota uenere cōcitāt.
Harundinum lanugo illata auribus obrūdīt auditum. Cognata res ē in ægypto harūdini Papy-
rus præcipue utilitatis cum inaruerit: ad laxandas secandasq; fistulas: & in tumescēdo ad introi-
tum medicamentorum aperendas. Charta quæ fit ex ea cremata: inter caustica est. Cinis eius ex
uino potus somnum facit. Ipsa ex aqua imposta callum sanat. Ne in ægypto quidē nascitur he-
benus: ut docuimus. Nec tractamus in medicina alienos orbēs. Non omittē tamen propter mi-
nulum. Scobem etos oculis unice mederi dicunt. Lignoq; ad cotē trito cum passo caliginē di-
scutit. Ex aqua uero & radice albugines oculorum. Item tussim pari modo dracūculi radice cū
adiecto melle. Hebenum medici & inter erodentia assumunt Rhododendros ne nomen qdem
apud nos inuenit latinū: rhododaphnen uocant: aut neritū. Miq; folia eius quadrupedū uenenū
esse. Homini uero cōtra serpentes pñdiū: ruta addita & e uino pota. Pecus etiā & capræ si aquā
biberint: in qua folia ea maduerit: mori dicuntur. Nec rhus latinum nomē habet: cum in usum
pluribus modis ueniat. Nam & herba est filicis: foliis myrti: cauliculisq; breuib; quæ uene-
na & tineas pellit: & frutex excoriarius appellatur: subrutilis: cubitalis: crassitudine digitali: hu-
ius aridis foliis ut malicorio coria perficiuntur. Medici at rhoicis utunt ad cōtusa. Item coelā-
cos: & sedis ulcera: aut q phagedenas uocāt: trita cum melle & illita cum aceto. Decoctum eoq;

pitit dolores minuit. Hinc similis est spina illa quam graeci acanthion uocant: minoribus multo foliis aculeatis per extremitates: & araneosa lanugine obductis. Qua collecta erim nestes quaedam bombicinis similes fiunt in oriente. Ipsa folia uel radices ad remedia opisthotoni bibuntur. Est & acaciae spina. Fit in aegypro alba nigraque arbore: item uiridi: sed longe melior est prioribus. Fit & in gallatia: tenerrima spinosiore arbore. Semē omnium lenticulae simile: minore est tantū & grano & folliculo. Colligitur autumnō ante collectum nimio ualidus. Spissatur succus ex folliculis aqua caelesti perfolius: mox in pila uis: exprimitur organis: tunc densatur in sole mortariis in pastillos. Fit & ex foliis minus efficax. Ad coria perficienda semine pro galla uruntur. Foliōz succus & gallatiacae acaciae nigerrimus improbatur: item qui ualde ruffos. Purpurea aut leucophea: & quae facillime diluitur. Vis summa ad spissandum refrigerandumque est. Oculorum medicamentis ante alias uiles. Lauantur in eos usus pastilli: ab aliis torrentur: ab aliis capilli tinguntur. Sanant ignem sacrum. Ulcera quae serpunt: & humida uitia corporis: collectiones: articulos contusos: pernosiones: pterygia. Abundantiam mensium foeminis sistunt: uulnamque & sedem praecidentes: item oculos: oris uitia & genitalium.

De uulgari spina: & siluestris: & de synseptro: & de appendice spina: & pyxanthos: & paliuro: aquifolia: & taxo: & rubis medicinae. CA. XIII.

Vlgaris quoque haec spina: ex qua uenae fulloniae implentur: radice usus habetur. Per hispanias quidem multi & inter odores: & ad unguenta uruntur illa aspalathum uocantes. Est sine dubio hoc nomine spina siluestris in oriente (ut diximus): candida magnitudine arboreis iustae. Sed & frutex humilior: atque spinosus. In nisyro & rhodiorū insulis: quam alii erisiseptrem: alii adipatheum siue dipsacon siue diaxylon uocant. Optimus quod minime ferulaceus: rubens: & in purpuram uergens detracto cortice: nascitur pluribus locis: sed non ubique odoratus. Quam uim haberet caelesti arquo in eum inmixto: diximus. Sanat tetra oris ulcera: & ozenas: genitalia exulcerata: aut carbunculantia: item rhagadia: inflammationes potu. Discutit & strangurias cortex. Sanguinem reddentibus medetur decoctum eius. Aluum sistit cortex. Similia praestare quoque siluestrem putant. Spina est appendix appellata: quoniam baccae puniceo colore in ea appendices uocantur. Haec cruda per se & arida in uino decocta: aluum citant: ac tormina compefcunt. Pyxanthi baccae contra serpentium ictus bibuntur: profunt purgationi foeminarum: coeliacis: dysentericis: ac cholericis. In uino potae aluum sistunt. Radix decocta & illita extrahit infixam corpori. Utilissima est & luxatis: tumoribusque. Paliurus quoque spinae genus est. Semen eius a frizuram uocant: contra scorpiones efficacissimum. ite calculosis & tussi. Folia astrictoriam uim habent. Radix discutit panos: collectiones: uomicas: urinas trahit pota. Decoctum eius potu in uino aluum sistit. Serpentibus aduersatur: radix praecipue datur in uino. Alioquin folia contrusa addito sale articulorum morbis imponunt. Aquifolia arbor in domo: aut uilla lata ueneficia arceat. Flore eius aquam glaciari pythagoras tradit. Itemque baculum ex ea factum in quoduis animal emissum etiam si citra ceciderit: defectu mittentis: ipsum per se se recubitu propius adlabi: tam praecipuam naturam inesse arbore. Taxi arboris fumus mures necat. Nec rubos ad maleficia tantum genuit natura: ideoque ex eis mora uel hominibus cibos dedit. Vim habent siccandi: astringendi. Gingiuis: gonillibus genitalibus accommodatissimi. Aduersantur serpentium sceleratissimis: hemorrhoidi & praeteri flos aut mora. Scorpionum uulnera sine collectionum periculo iniungunt. Vrinam ciunt. Caules eorum tonduntur teneri: exprimiturque succus: mox sole cogitur in crassitudinem mellis singulari remedio contra mala oris oculorumque: sanguinem excreantes: anginas: uulnas: sedes: coelacos: potus aut illitus. Oris quidem uitis etiam folia commanducata profunt: & ulceribus manantibus: aut quibuscumque in capite illinuntur: cardiacis: uel sic per se imponuntur a mamma sinistra. Item stomachi doloribus: oculisque praecidentibus. Instillatur succus eorum & auribus. Sanat condylomata cum rosaceo cerato. Calculorumque ex uino decoctum uel praecentaneum remedium est. Item per se in cibo sumpti cymae modice: aut decocti in uino austero labantes dentes firmant. Aluum sistunt & profuua sanguinis: dysentericis profunt. Siccantur in umbra ut cinis crematorum uiam reprimat. Folia quoque arefacta & contrusa iumentorum ulceribus utilia traduntur. Mora quae in iis nascuntur: uel efficaciorum stomachicem praebere quae satius morus. Eademque compositione uel cum hypocisthidae tantum & melle bibuntur in cholera: & cardiacis: & contra araneos. Inter medicamentis: quae styptica uocant: nihil efficacius rubi mora ferentis radice decocta in uino ad tertias partem: colluantur eo oris ulcera & sedis foueantur. Tantaeque uis est: ut spongiae ipsae lapidescant.

Handwritten notes in the right margin:
 aquifolia
 taxo
 rubis
 paliurus
 pyxanthos
 synseptro
 appendice spina
 siluestris
 ferulaceus
 coeliacis
 dysentericis
 cholericis
 in uino potae
 aluum sistunt
 radix decocta
 illita extrahit
 infixam corpori
 utilissima est
 & luxatis
 tumoribusque
 paliurus
 quae spinae
 genus est
 semen eius
 a frizuram
 uocant
 contra scorpiones
 efficacissimum
 ite calculosis
 & tussi
 folia astrictoriam
 uim habent
 radix discutit
 panos
 collectiones
 uomicas
 urinas trahit
 pota
 decoctum eius
 potu in uino
 aluum sistit
 serpentibus
 aduersatur
 radix praecipue
 datur in uino
 alioquin
 folia contrusa
 addito sale
 articulorum
 morbis imponunt
 aquifolia
 arbor in domo
 aut uilla
 lata ueneficia
 arceat
 flore eius
 aquam glaciari
 pythagoras
 tradit
 itemque
 baculum ex ea
 factum in quoduis
 animal emissum
 etiam si citra
 ceciderit
 defectu
 mittentis
 ipsum per se
 se recubitu
 propius adlabi
 tam praecipuam
 naturam inesse
 arbore
 taxi arboris
 fumus mures
 necat
 nec rubos ad
 maleficia tantum
 genuit natura
 ideoque ex eis
 mora uel hominibus
 cibos dedit
 vim habent
 siccandi
 astringendi
 gingiuis
 gonillibus
 genitalibus
 accommodatissimi
 aduersantur
 serpentium
 sceleratissimis
 hemorrhoidi
 & praeteri
 flos aut mora
 scorpionum
 uulnera sine
 collectionum
 periculo
 iniungunt
 urinam ciunt
 caules eorum
 tonduntur
 teneri
 exprimiturque
 succus
 mox sole
 cogitur in
 crassitudinem
 mellis
 singulari
 remedio
 contra mala
 oris
 oculorumque
 sanguinem
 excreantes
 anginas
 uulnas
 sedes
 coelacos
 potus aut
 illitus
 oris quidem
 uitis etiam
 folia
 commanducata
 profunt
 & ulceribus
 manantibus
 aut quibuscumque
 in capite
 illinuntur
 cardiacis
 uel sic per
 se imponuntur
 a mamma
 sinistra
 item stomachi
 doloribus
 oculisque
 praecidentibus
 instillatur
 succus eorum
 & auribus
 sanat condylomata
 cum rosaceo
 cerato
 calculorumque
 ex uino
 decoctum
 uel praecentaneum
 remedium est
 item per se
 in cibo
 sumpti
 cymae
 modice
 aut decocti
 in uino
 austero
 labantes
 dentes
 firmant
 aluum sistunt
 & profuua
 sanguinis
 dysentericis
 profunt
 siccantur
 in umbra
 ut cinis
 crematorum
 uiam reprimat
 folia quoque
 arefacta
 & contrusa
 iumentorum
 ulceribus
 utilia traduntur
 mora quae
 in iis nascuntur
 uel
 efficaciorum
 stomachicem
 praebere
 quae satius
 morus
 eademque
 compositione
 uel cum
 hypocisthidae
 tantum
 & melle
 bibuntur
 in cholera
 & cardiacis
 & contra
 araneos
 inter medicamentis
 quae styptica
 uocant
 nihil efficacius
 rubi mora
 ferentis
 radice
 decocta
 in uino
 ad tertias
 partes
 colluantur
 eo oris
 ulcera
 & sedis
 foueantur
 tantaeque
 uis est
 ut spongiae
 ipsae
 lapidescant

Alterum genus rubi est in quo rosa nascitur. Gignit pilulam castaneae similem: praecipuo remedio calculosis. Alia est cynorhoda: quam proximo dicemus uolumine.

De cynobaton: & ideo rubo: & rhamno: & lycio: & sarcocolla: & oporice medicina. C. XIII.

Cynobaton: quam alii cynospaston: alii neurospaston uocat: folium habet uestigio hominis simile. Fert & uiam nigram: in cuius acio neruum habet: unde neruospastus dicitur. Alia est cappari similis: quam medici cynobaton appellauerunt. Huius thyrus ad remedia splenis & inflationes conditus ex aceto manditur. Nervus eius cum mastice chia comanducatus os purgat. Ruborum rosa alopecias cum axungia emendat. Mora capitulum tingunt cum omphacino oleo. Flos mori per menses colligitur. Candidus pleureticis praecipuus ex uino potus: item coeliacis. Radix ad tertias decocta: aluum sistit & sanguinem: item dentes collutos decocto. Eodem succo fouentur sedis atque genitalium ulcera. Cinis e radice deprimit uiam. Idem rubus appellatus est: qui in ida non alias nascitur. Est autem tenerior ac minor rarioribus calamis innocentioribusque: sub arborum umbra nascens. Huius flos cum melle epiphoris illinitur & ignibus sacris. Stomachicisque ex aqua bibendus datur. Caetera eadem praestant supra dicta. Inter genera ruborum rhanos appellatur a graecis candidior & fruticosior. Is floret ramos spargens rectis aculeis non ut caeteri aduncis: foliis maioribus. Alterum genus eius siue nigritus & quadantenus rubens. Fert ueluti folliculos. Huius radice decocta in aqua: fit medicamentum: quod uocat lycium. Semen secundas trahit. Alterque ille candidior astringit magis: refrigerat: collectionibus & uulneribus accomodatior. Folia uero utriusque & cruda & decocta illinitur cum oleo. Lycium praestantius e spina fieri tradunt: quam & pyxantho chironiam uocat: quales in indicis arboribus diximus: quoniam longe praestantissimum existimatur indicum. Coquantur in aqua rufi rami: radiceque summam amaritudinis aere uase fere per triduum. Iterum exempto ligno donec mellis crassitudo fiat. Adulteratur amarum succis: etiam amurea ac felle bubulo. Spuma eius ac flos quidem oculorum medicamentis additur. Reliquo succo faciem purgat: & psoras sanat: erosos angulos oculoque ueteresque fluxiones: aures purulentas: tonsillas: gingiuas: tussim: sanguinis excreationes: fabae magnitudie deuoratum. Aut si ex uulneribus uocat: illud rhagadas: genitalium ulcera: Attritus: ulcera recentia: & serpentina: ac putrescentia. In naribus clauos: suppurationes. Bibitur & a mulieribus in lacte contra profusua: indicum differentia glebis extinsecus nigris intus ruffis: cum fregeris: cito nigrescentibus. Astringit uehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia utilis est: sed praecipue ad genitalia: sunt qui & sarcocollam & spinam lachrymam putent pollini turis similem cum quadam acrimonia dulcem. Cum uino rufa sistit fluxiones. Illinitur infantibus. Maxima uetustate & haec maxime nigrescit. Melior quo candidior. Vni etiamnum arborum medicinis debetur nobile medicamentum: quod oporicem uocant. Fit ad dysentericos stomachicis uitia in congio musti albi lento uapore decoctis malis cotoneis quinq; cum suis seminibus: punicis totidem: sorborum sextario & pari mensura eius: quod rhus syriaco uocant: croci semuncia. Coquitur usque ad crassitudinem mellis. His subnectemus ea quae graeci communicatione nominum in ambiguo fecere an ne arborum essent.

De camædrye: & camædaphne: & chamaelea: & chamaelyce: & chamæcisso: & chamæleuca: & chamæcyperisso: & ampelopraso: & stachye: & clinopodio: & centunculo: & cematide aegyptia medicina. CA. XV.

Chamædryes herba est: quae latine trifago dicitur: Aliqui eam chamædropem: alii theocriam appellauerunt. Folia habet magnitudie mērae: color & diuisura quercus. Alia serrata & ab ea serrata inuenta esse dixerunt: flore pene purpureo. Carpitur pugnans succo in petrosifis. aduersus serpentium uenena potu illitumque efficacissima. Item stomacho: tussi uentosa: pituita in gula cohaerenti: ruptis: conuulsis: lateris doloribus. Lyenem consumit. Vrinam & menses cit. Ob id incipientibus hydropicis efficacissima: manualibus scopis eius in tribus heminis aquae decoctis usque ad tertias. Faciunt & ex ea pastillos terentes eam ex aqua ad supradicta. Sanat & uomicas & uetera ulcera: uel fordida cum melle. Fit & uinum ex ea pectoris uitia folioque succus cum oleo caliginem oculorum discutit. Ad splenem ex aceto sumitur. Excalcificat perustione. Chamædaphne unico ramulo est cubitali fere: folio tenui lauri similitudine. Semen rubens admixtum foliis illinitur capitis doloribus recens. Ardorem refrigerat. Ad tormina cum uino bibitur. Menses succus eius & urinam cit potu: partuque difficiles in lana appositus. Chamæleuca similitudinem foliorum oleae habet. Sunt autem ei amara odorata: in petrosifis nascens paucim altitudinem non excedens. Aluum purgat. Detrahit pituitam bilemque: foliis in duabus partibus

ablinthij decoctis: succoq; eo cum melle potio. Foliis impostis & ulcera purgantur. Ajunt si quis ante solis ortum eam capiat: dicatq; ad abugines oculorum se capere: adalligata discuti id uirum: Quoquo modo collectam tumentorum pecorumq; oculis salutarem esse. Chamæsyce lentis folia habet nihil se attollentia: in aridis petrosiq; nascens. Claritatis oculorum: & contra suffusiones utilissima: & cicatrices: caligines: nubeculas in uino cocta: inunda. Vuluæ dolores sedat apposita in linteolo. Tollit & verrucas omnium generum illita. Prodest & orthopnoicis. Chamæcissos spicata est tritici modo ramulis quinis fere foliosa: cum floret existimari potest alba uiola radice tenui. Cuius bibunt ischiatici folia tribus obolis: in uini cyathis duobus septē diebus admodum amara portione. Chamæluceum apud nos farranum: siue sarsugium uocant. Nascitur se cus fluuios: folio populi: sed ampliore. Radix eius imponitur carbonibus cupressi: atq; is nidore per infundibulum imbibitur in uetere tussi. Chamæpeuce laticis foliis similis: luniborum: & spinae doloribus propitia est. Chamæcyparissos herba ex uino pota contra uenena serpentium omnium scorpionumq; pollet. Ampeloprason in uinetis nascitur: foliis porri: ructu grauis. Contra serpentium ictus efficac. Urinam & menses citerruptiones sanguinis per genitale inhihet potum impositumq;. Datur & a partu mulieribus: & contra canis morsum. Ea quoque quæ stachys uocatur: porri similitudinem habet odoris iucundi: colorisq; in luteum inclinati. Pellit mēstrua. Clinopodium: quod alii cleonicon: alii zopyron: alii ocimoides appellant: serpillio similem: surculam palmi altitudinem. Nascitur in petrosis: orbiculato foliorum ambitu: speciem leetipedum spbens. Bibitur ad conuulsa rupta strangurias: serpentium ictus: item decoctæ succus. Nunc subre xemus herbas mirabiles quidem: sed minus claras: nobilibus in sequentia uolumina dilatis: Ital centunculum uocant rostratis foliis ad similitudinem capitis penularum iacentem in aruis: græci autem clematidem. Est eius egregius effectus ad sistendam aluum in uino austero. Idem sanguinem sistit tritus cum oxymellite: aut aquæ calidæ cyathis quinque denarii unius pōdere. Sic & ad secundas mulierum efficac. Sed græci clematidas & alias habent: unam quam aliqui echiten uocant: alii lagtorem nonnulli tenuem scamoneam: & pedales foliosos: non dissimiles scamoneæ ramos habet: nisi q; nigriora minoraque sunt folia. Inuenit in uineis aruisque. Est ut olus cum oleo & sale. Aluum cit. Eadem a dysentericis cum lini semine in uino austero forbetur. Folia epiphoris imponuntur cum polenta: supposito udo linteolo. Strumas imposita ad suppurationem perducunt: deinde axungia adiecta percurant: item hemorrhoidas cum oleo uiridi. Phtisicos iuuant cum melle. Lactis quoque ubertatem faciunt in cibus sumpta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto dentium dolores sedant: uenerem stimulant. Est & alia clematis ægyptia cognominē: quæ ab aliis daphnoides: ab aliis polygonoides uocatur folio lauri longa tenuisque: aduersus serpentes ac priuatim aspides ex aceto pota efficac. Aegyptus hanc maxime gignit.

De aros: dracunculo: & dracōio: & eri: & millefolio: & herba eiusdem nominis: & pseudonio: & myrthij: & onobryce medicina. CA. XVI.

Et & aron: de qua inter bulbos diximus magnæ cum dracuntio litris. Quidam enim esse dixerunt eandem. Glaucias sata discreuit: dracuntium siluestrem arum pronunciano. Aliqui radicem aron appellauerunt: caulem uero dracuntium: in totum aliū. Si modo hic est: qui uocatur apud nos dracunculus. Nanque aros radicem nigram i latitudinem rotundam habet: multo quoque maiorem: & qua manus impleatur. Dracunculus subrotulam & draconis conuoluti modo: unde ei & nomen. Quin & ipsi græci immensam posuere differentiam. Semen dracunculi feruens mordaxque tradendo: tantumque inesse ei uirus ut olfactum grauidis abortum inferat. Aron miris laudibus extulere: primum in cibus foeminarum preferentes: quoniam mas dulcior esset: & in coquendo leior: pectorisque uitia purgaret. Aridum impositione inspersum aut elgmate: urinam & menses ciet. Sic & in oxymelite potū stomacho intertancis exulceratis ex lacte ouillo bibendum. Ad tussim in cinere coctum ex oleo dedere. Alii coxere in lacte: ut decoctum biberetur. Epiphoris elixum imposuere: item suggillat: tonfillis. Ex oleo hemorrhoidū uitio infudere: lentigines ex melle illinotes. Laudauit Cleopphantus & pro antidoto contra uenena: pleureticis: peripneumoniacis quoque & tussientibus. Semen intritum cum oleo aut rosaceo infundens aurium dolori Diocles. Cleopphantus tussientibus aut suspiriosis & orthopnoicis & purulenta excreantibus farina permixtum in pane cocto dedit. Diodontus phtisicis e melle elgmate & pulmonis uitis: ossibus etiā fractis imposuit. Partus omnium animalium extrahit naturæ circumlitum. Succus radicis cum melle arrico: oculorum caligines: ac stomachi uitia discuti: tussim decocti ius cum melle. Ulcera omnium generæ

Handwritten notes in the right margin:
 magnā
 Chamæsyce
 Chamæluceum
 Chamæcyparissos
 Ampeloprason
 Chamæpeuce
 Chamæcissos
 Clinopodium
 Cleonicon
 Ocimoides
 Serpillio
 Daphnoides
 Polygonoides
 Pseudonion
 Myrthij
 Onobryce
 Aron
 Dracunculus
 Dracuntium
 Aros
 Glaucias
 Diocles
 Cleopphantus
 Diodontus
 & ii

fiæ phagedenæ sint: siue carcinomata: siue serpant: siue polypi in naribus: succus mire sanat. Folia ambultis profunt ex uino & oleo cocta. Aluum inanunt ex sale & aceto sumpta. Etiam luctis cocta cum melle profunt. Item articulis podagricis cum sale recentia uel sicca. Hippocrates utraslibet ad collectiones cum melle imposuit. ad menses trahendos feminis uel radicis drachmæ duæ in uini cyathis duobus sufficiunt. Eadem potio si a partu non purgantur: & secundas trahit. Hippocrates & radicem ipsam apposuit. Dicunt & in pestilentia salutarem esse in cibus. Ebrietatem discutit. Serpentes nidore cum crematur priuatimq; aspides fugat: aut inebriat: ita ut torpentis inueniantur. Perunctos quoq; aro laureo oleo fugiunt. Ideo & contra ictus dari potu in uino nigro potant utile. In foliis ari caseus optime seruari traditur. Dracunculus qui dixi: hordeo maturecente effoditur luna crescente. Omnino habentem serpentes fugiunt. Ideo percussis prodesse in potu aiunt maiorem: ut & menses: si ferro non attingatur: sistat. Succus eius & aurium dolori prodest. Id autem quod graeci dracontion uocant triplici effigie mihi demonstratum est: foliis betæ: non sine thyrisio: flore purpureo. Hoc est simile aro. Alii radice longa ueluti signata articulo sag: monstrauere tribus omnino cauliculis. Folia eius ex aceto decoqui contra serpentium ictus iubentes. Tertia demonstratio fuit folio maiore q; cornus: radice harundinea: totidem ut affitabant geniculata nodis: quot haberet annos: totidemq; esse folia. Hi ea ex uino uel aqua contra serpentes dabant. Est & aris quæ in eadem aegypto nascitur similis aro: minor tantum: minoribusq; foliis: & utiq; radice: quæ tamen oliuæ grandis magnitudine ipset. Alba geminum caulem: altera unum tantum emittens. Medetur utraq; ulceribus manatibus: si combustis ac fistulis: Collyrio immixta: & nomas sistunt: decoctarum i aqua & postea tritarum rosaceo addito. Sed unum miraculum igens: cõtactio genitali cuiusq; feminini sexus: animal in perniciem agit. Myriophylion: quod nostri millefolium uocant caulis est tener. Similis sceniculo plurimis foliis: unde & nomen accepit. Nascitur in palustribus: magnifici usus ad uulnera. Cum aceto bibitur ad difficultates urinæ & uesicæ: & suspiria: præcipitatisque ex alto. Efficacissima eadem ad dētium dolores. Ethruria hoc nomine appellat herbam in pratis tenuem: a lateribus capillamenti modo foliosam: eximii usus ad uulnera: boum neruos abscissos uomere solidati: eam rursusque iungi ad dita axungia affirmans. Pseudobun: ion napi folia habet: fruticans: palmi altitudine. Laudatissima in creta. Contra tormina atque stranguriam: laterum præcordiorumque dolores bibuntur rami eius quini senue. Myrrhis quam alii smyrthizam alii myrrham uocant: si millima est cicuta. Caule foliisque & flore minor tantum & exilior: cibo non inuisus. Cit menstua & partus cum uino. Aiunt quoque eandem potam in pestilentia salutarem esse. Subuenit & pthysicis in forbitone. Auiditatem cibi facit. Phalagiorum morsus restringit. Vlcera quoque in facie aut capite succus eius in aqua triduo macerata sanat. Onobrychis folia habet lentis longiora paulo florem robentem: radicem exiguam & gracilem. Nascitur circa fontes. Siccata in farina modum & insparsa uino albo stranguras finit. Aluum sistit. Succus eius perunctis cum oleo sudores mouet.

De coriaceia & callicia & me naide & aliis. xxiii. & medicinis earum: quas quidam magicas esse dicunt: & de confidia: & de aproxis: & reciduis morboque. CA. XVII.

IN promisso herbarum mirabilium occurrit aliqua dicere & de magicis. Quæ enim mirabiliores sunt. Primi eas in nostro orbe celebrare Pythagoras atque Democritus consecrati magos. Coriaceiam & calliciam Pythagoras qua aquam glaciari tradit: & quarum mentionem apud alios non reperio: nec apud eum alia de his idem menatidæ appellat & nomine alio corinthadæ: cuius decocto in aqua succo protinus sanari ictus serpentium si foueantur: dicit. Eundemque effusum in herba qui e uestigio cõtigerint: aut forte resperis fuerint: insanabili læto perire: monstrifica prorsus natura ueneni præterquã contra uenena. Ab eodem pythagora aproxis appellatur herba: cuius radix e longinquo concipiat ignes ut na phatæ q; in terræ miraculis diximus. Idem tradit: Si qui morbi humano corpori acciderint florere aproxi: quamuis sanatos admonitionem eorum sentire quotiens florere eam contigerit & frumetum: & cicuta: & uiolam similem conditionem habere. Nec me fallit hoc uolumen e ius a quibusdam Clemporo medico ascribi. Pythagoræ uero esse pertinax fama antiquitasque ue indicant. Et id ipsum auctoritate uolaminibus assertit: si quis alius curæ suæ opus illo uero dignum iudicauerit: Quod fecisse scimus Clemporum: cum & alia suo ex nomine ederet: quis crederet: Democriti certe chinocineta esse constat. At in iis ille post pythagoram inagorum situ diuissimus: quanto portento siora tradit: Aglaophotin herbam: quæ admiratione hominum propter eximium colorem acce-

perit nomen: in marmoribus arabia nascete persico latere: Qua de causa & marmariden uoca
 ri. Magos utiq; ea uti: cum uelint deos euocare. Achemenidon colore est electri sine folio nascet
 in taradastilis india: cuius radix in pastillos digesta in dieq; pota in uino noxii per cruciatus no
 ste confiteantur omnia per varias numinum imaginationes. Eandem hippophoradem appel
 lat: quoniam equae praecipue caueant eam. Theombrotion. xxx. scoenis a. Choaspe nasci pauonis
 picturis simile odore eximio: Hanc autē a regibus persarum bibi contra omnia corporum incō
 modā: in stabilimentisq; mentis. Eandem denique semniona potentiae maiestate appellari. Aliam
 deinde Adamantidem armeniae cappadociaeq; alūnam. Hac admota leones resupinari cum hia
 tu laxo. Nominis causam esse q; conteri nequeat. Arianidem in artanis gigni igneam colore. Col
 ligi cum sol in leone sit. Huius tactu perunda oleo ligna accendit. Herionaea in cappadocia &
 myria nascete: omnes feras torpescere: nec nisi hyenae urinae asperitū recreari. Ethiopida in meroc
 nasci. Ob id & meroidem appellari: folio lactuca: hydropicis utilissimam e multo potam. Ophiu
 sam in elephantine eiusdem aethiopiae liuidam: difficilem q; aspectu: qua pota terrorem minasq;
 serpentium obuersari: ita ut mortem sibi eo metu consciant: ob id cogi sacrilegos illam bibere.
 Aduersari autem ei palmeum uinum. Thalassiegen circa indum amnem inueniri: quae ob id no
 mine alio potamauris appellatur. Hac pota lymphari homines obuersantibus miraculis. Thean
 gelida in libano syriae: dictae cretae montibus & babylone: & suis perfidis nasci: qua pota magi
 diuinent. Gelotophyllida in bactris & circa borystenem. Hac si bibatur cum myrrha & uino:
 uarias obuersari species: ridendiq; finem non fieri: nisi potis nucleis pineae nucis cum pipere
 & melle in uino palmeo. Syllitieterida a conuictu in perside nominari: quoniam hilarentur illa: ea
 dem protomedia: qua primatum apud reges optineant. Casigneten: quoniam secum ipsa nascit
 ur: nec cum ullis aliis herbis. Eandē Dionysionymphadem: quoniam uino mire conueniat. He
 liathen uocant in themiscyra regione & ciliciae montibus maritimis: folio myrti. Hac cum adī
 pe leonino decocta addito croco & palmeo uino perungi magos: & persarum reges: ut fiat cor
 pus aspectu iucundum. Ideo eandem heliocallidem nominari. Hermesias ab eodem uocatur ad
 liberos generandos pulchros bonosq;. Non herba: sed compositio e nucleis pineae nucis tritis cū
 melle myrrha croco uino palmeo: postea admixto theombrotio & lacte bibere generaturos iu
 bet: & a conceptu puerperas partum nutrientes ita fieri excellentes animo & formatiq; bonos.
 Harumq; omnium magica quoq; uocabula ponit. Adiecit his Apollodoros allestator etus her
 bam elchynomenem: quoniam appropinquante manu folia cōtraheret. Aliam crocidem: cuius
 tactu phalangia morerentur. Crateias oenotheridem: cuius aspersu e uino feritas omnium ani
 malium mitigaretur. Anacamperotem celebrē arte grammatica paulo ante: cuius omnino tactu
 redirent amores uel cum odio deponi. Et abūde sit haecenus artigisse insignia magorum in iis
 herbis: alio de his aptiore dicturus loco.

De eriphia: & lanaria: & stratiote medicinae.

CA. XVIII.

Riphiam multi prodidere. Scarabum haec in habena habet sursum deorsumq; decur
 ritum cum sono haedi: unde & nomen accepit. Hac ad uocem nihil praestantius esse
 tradunt. Herba lanaria ouibus ieiunis data: lactis abundantiam facit. Aeq; nota lacto
 ris uulgo est plena lactis: quod degustatum uomitiones concitat. Eandem hanc aliq;
 esse dicunt: & alii similem illi: quam militarem uocant: quoniam uulnus ferro factum nullū nō
 intra dies quinq; sanat ex oleo imposita. Celebratur autē & a graecis stratiotes. Est ea in aegypto
 tantum: & inundatōe nili nascitur aizoo similis: ni maiora haberet folia. Refrigerat mire: & uul
 nera sanat ex aceto illita: item ignes sacros ac suppurationes. Sanguinem quoq; qui defluit a reni
 bus pota cum thure masculino mirifice sistit.

De herba quae nascitur in capite statuae: & de herba de fluminibus: & herba lingua: & cribros
 & simetis: & rhodora: & impias: & ueneris pectine: & nodia: & philanthropo: & canaria lappa: &
 tordyle: & de gramine: & dactylo: & scenograeco medicinae.

CA. XIX.

Erba in capite statuae nata collectaq; alicuius in uestis panno: & alligata in lino ruffo
 capitis dolorem confestim sedare traditur. Herba quae cūque e riuis aut fluminibus
 ante solis ortum collecta: ita ut nemo colligentem uideat: contra tertianas adalligata
 leuo brachio: ita ut aeger quid sit illud ignoret: tertianas arcere traditur. Lingua her
 ba nascitur circa fontes. Radix eius combusta & trita cum adipe suis adiaciunt ut nigra sit & ste
 nilis alopecias emendat unguentium in sole. Cribro in limite abiecto: herbae intus extantes de
 cepta: adalligatae quae grauidis: partus accelerant. Herba quae gignitur supra simeta ruris: cōtra
 & iii

asimendos
hippophoradem

myria
ethiopida
ophiussa

theangelida
thalassiegen

dionysionymphadem
heliothymum

eriphia ad canaria
lanaria

stratiotes

herba lingua

cribro

simetis

anginas efficacissime pollet ex aqua pota. Herba iuxta quam canes urinā fundunt euolā ne ferro attingatur: luxatis celerrime medetur. Rumborinum arborem demonstrauimus inter arbuta. Iuxta hanc uideam uite nascitur herba: quam galli rhodoram uocant: caulem habet uirgæ ficulneæ modo geniculatam folia urticae in medio exalbida: eadem procedente tempore tota rubentia: florem argenteum: præcipua contra tumores feruoresq; & collectiones. Cum axungia uero ueteri tusa ita ut ferro non attingatur: qui perunctus est: si despuat ad suam dexteram ter: efficacius remedium esse aiunt: si tres quoque trium nationum homines perungant dextrorsus. Herba ipsa uocatur icana: roris marini aspectu thyrū modo uestita atq; capitata. Inde alii ramuli assurgunt sua capitella gerentes: ob id impiam appellauerunt: quoniā liberi super parentem exelant. Alii potius ita appellatam: q̄ nullum animal eam attingat: existimauerunt. Hæc inter duos lapides trita seruet: præcipuo aduersus anginas succo lacte & uino admixto: mirumq; traditur: nūq̄ ab eo morbo tentari qui gustauerint. Itaq; & subus dari: quæq; medicamentū id noluerint haurire: eo morbo interire. Sunt qui & in auium nidis inseri aliquid ex ea putent: atq; ita non strangulari pullos auidius deuorantes. Veneris pectinem appellant a similitudine pectinum. Cuius radix cum malua tusa omnia corpori infixā extrahit. Veneriosa curat: quæ exedū uocatur. Nodia herba coriariorum officinis nota: ea mularis dicitur aliiq; nobis. Efficacissimam aduersus scorpiones esse potam in uino aut posca reperio. Philanthopon herbam græci appellant hirsutam: quonia in uestibus adhærescat. Ex hac corona imposta capitis dolores sedantur. Nā quæ canaria appellatur lappa cum plātagine & millefolio trita ex uino carcinomata sanat: ternis diebus soluta. Medetur & subus hæc effossa sine ferro: & addita in colluuiū poturis uel ex lacte & uino. Quidam adiciunt & fodientem dicere oportere: hæc est herba argemon: quam Minerua repperit subus is remedium: qui de illa gustauerint. Tordylen alii semen silis esse dixerunt. Alii herbam per se: quam & syreon uocauerunt. Neque aliud de ea proditū inuenio q̄ in montibus nasci. Combusta potu ciere menses: & pectoris excreationes. Efficacior etiā radice: succo eius: ternis obolis haurito renes sanari. Addi radicem eius & in melagmata. Gramē ipsum est inter herbas uulgatissimum: geniculatis serpit internodiis: crebroque ab is & ex cacumine nouas radices spargit. Folia eius in reliquo orbe in exilitatem fastigantur. In parnaso tantum hederacea specie densius q̄ usq; fruticante: flore odorato candidoque. Iumentis herba non alia gratior siue uiridis siue in sæno siccata. Tunditur aspersa aqua. Succum quoque eius in parnaso excipi tradunt propter ubertatem. Dulcis enim hic est. In uicem eius in reliqua parte terræ succedit decoctum ad uulnera conglutinanda: quod & ipsa herba tusa præstat. Tuerurque & ab inflammationibus placat. Decocto adicitur unum ac mel: ab aliquibus & thuris & piperis myrrhæque tertie portiones. Rursusq; ne coquitur in aereo uase ad dentium dolores & epiphoras. Radix decocta in uino torminibus medetur & urinæ difficultatibus. Viceribus uesticæ. Calculos frāgit. Semen uehementius urinam ipellit. Aluū uomitionesque sistit. Priuatim aut draconū moribus auxiliatur. Sunt qui genicula. ix. uel unius uel e duabus tribusue herbis ad hunc articulorum numerū: uolui lana succida nigra tubeant: ad remedia strumæ panorum uel lejunum debere esse qui colligat. Ita ire in domū absentis cui medeatur: superuenientique ter dicere ieiunio ieiunum medicamentū dare. Atque ita adalligare: triduoque id facere. Quod e gramini genere septē internodia habet: efficacissime capiti contra dolores adalligatur. Quidam propter uesticæ cruciatu decoctū ex uino gramē ad dimidias e balneis bibi iubent. Sunt qui & aculeatum gramen uocant triū genere: cum in cacumine aculei sunt plurimū quini: dactylon uocant: hos conuolutos naribus inserunt: extrahuntque sanguinis ciendi gratia. Altero quod est aizoo simile ad paronychia & pterygia unguum: & cum caro unguibus excreuerit uruntur cum axungia. Ideo dactylon appellātes quia digitis medeatur. Tertiuū genus dactyli sed tenuis nascitur in parietinis aut tegulis. Hic caustica uis est. Silit ulcera quæ serpunt. Gramen capiti circumdatum sanguinis e naribus fluctiones sistit. Camelos aut necare traditur in babylonis regione id quod iuxta uias nascitur. Nec fœnograeco minor auctoritas: quod telin uocant: alii carpos: Aliqui buceras: alii ægoceras: quoniam corniculis semē est simile: nos silicium: quā quo sereret: suo loco diximus. Vis eius siccare: mollire: dissoluere. Succus decocti formiarum pluribus malis subuenit: siue duricia siue tumor siue contractio sit uulnæ: fouetur: insidit: infusum quoque prodest. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impositum medetur: item ex aceto. Sic socieri decoctum. Diocles difficile parientibus semen eius dedit acetabuli mensura tritum in nouē cyathis sæpe ad tertias partes bibere: ut qui biberint in calida lauantur. Et in balneo sudantibus dimidium ex re

licio iterum dedit: mox a balneo reliquum pro summo auxilio. Farinam scenogræci cum hordeo aut lini semine decoctam aqua mulla contra uulnæ cruciatu subiecit. Itæq; imposuit imo uentri. Lepras lentiginis: sulphuris parti portione mixta farina curauit nitro ante præparata cute sæpius die illinens: perungitq; præcipiens. Theodorus scenogræco miscuit quartam partem purgati nasturtii acerrimo aceto ad lepras. Damion scenogræci semen acetabuli dimidia mensura cum sapa & aquæ nouem cyathis ad mensas ciendos dedit potu. Nec dubitatur quin decoctum eius utilissimum sit uuluis: interaneisq; exulceratis: sicuti semen articulis atq; præcordiis. Si uero cum malua decoctum: postea addito malo potus aut cætera uuluis iteraneisq; laudat. Quippe cum uapor quoq; decocti plurimum profit. Alarumq; etiam grauelentiam decoctum scenogræci semen emendat. Farina pruriginis: capitis furfurisq; cum uino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta addita auxilia: genitalibus medetur item panu parotidi: podagra: chitagra: articularis: carnibusq; quæ recedunt ab ossibus. Aceto uero subacta luxatis. Illinitur & lyeni decocta i aceto & melle tantum. Carcinomata subacta ex uino purgat. Mox addito melle perfanat. Summis & sorbitio e farina ad pectus exulceratum longamque tussim. Diu decoquitur: donec amaritudo desinat. Postea mel additur. Nunc ipsa claritas herbarum dicitur.

CAII PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIAE LIBER. XXV. PROOEMIUM.

Natura herbarum sponte nascentium.

CA. I.

Ipsa quæ nunc dicitur herbarum claritas: medicinae trini gratia gignere eas telure: i admiratione curæ priscorum diligentiaq; alium agit. Nihil ergo itætatū i expertis illis fuit. Nihil deinde occultatum quod non potest posteris uellet. At nos elaborata iis abscondere atque suppressere cupimus: & fraudare uitam etiam alienis bonis. Ita certe reconduntur pauca aliqua nouere: inuidentes aliis: & neminem docere in auctoritatem scientiæ est. Tatum ab excogitandis nouis: ac adiuuanda uita mores abfunt. Summumque opus ingeniorum diu in hoc fuit: ut intra unumquodque recte facta ueterum perirent. At hercule singula quosdam inuenta deorum numero addidere: omniumque uitam clariorē fecere cognominibus herbarum tam benigne gratiam memoria referente. Nō æque hæc cura eorum mstra esset in

his: quæ sato blandiunt: aut cibo inuitant: sed culmina quoque montium inuia & solitudines abditas omnisque terræ fibras scrutati iuenerunt: quid quæque radix polleteret: ad quos usus herbarum folia pertinerent: etiam quadrupedum pabulo intacta ad salutis usus uertentes.

Qui latine usus herbarum scripserint: & quando ad romanos noticia earum peruenerit: & qui primi græcorum de his composuerint: & de herbarum inuentione: & antiqua medicina: & quare minus exerceantur earum remedia: & de cynorrhodo: & de dracunculo medicina. CA. II.

Magna hoc quæ par erat: nostri celebrauerunt omnium utilitatum & uirtutum rapacissimi. Primumque & diu solus idem ille, M. Caro omnium bonarum artium magister paucis dontaxat artigit. Eorum etiam medicamina non omisit. Post eum unus illustrium testatur. C. Valgius eruditione spectatus: imperfecto uolumine ad Diuum Augustum: inchoata etiam præfatione religiosæ: ut omnibus malis humanis illius potissimum principis semper medicetur maiestas. Ante coniderat solus apud nos: quod equidem inueni: Pompeius Leneus Magni Pompeii libertus: quo prius tempore hanc scientiam ad nostros peruuisse animaduerto. Naque Mithridates maximus sua ætate regum: quem debellauit Pompeius: omnium ante se genitorum diligentissimus uitæ fuisse argumētis præterquam fama intelligit. Vni ei excogitatum quotidie uenenum bibere: præsumptis remediis: ut consuetudine ipsa innoxium fieret. Primo inuenta genera antidotis: ex quibus unum etiam nomen eius retinet. Illius inuentum autumant sanguinem anatum ponticæ miscere antidotis: quonia ueneno uiuere. Ad illum Asclepiadis mededit arte clari: uolumina composita extant: cum sollicitatus ex urbe roma præcepta pro se mitteret. Illum solum mortaliu Mithridatē. xxii. linguis locutum certum est. Nec de subiectis genibus ullum hominem per interpretem appellatum ab eo annis. lvi. quibus regnauit. Is ergo in reliqua ingenii magnitudine medicinae peculiariter curiosus ab hoibus subiectis: qui fuisse pars magna terræ

singula exquirere: scribitur cōmentationum harū & exemplaria effectusq; in arcanis suis reliquit.
 Pompeius autem omni regia praeda potitus: transferre ea sermone nostro libertū suum Lencum
 grāmaticæ artis doctissimū iussit. Vitæq; ita profuit non minus quā republicæ: uictoria illa.
 Præter hos græci auctores medicina: perdidere: quos suis locis diximus. Ex iis Eux rex arabum
 qui de simpliciū effectibus ad Nerone conscripsit. Crateias: Dionysius: Metrodorus ratione blā
 dissima: sed qua nihil pene aliud q̄ rei difficultas intelligat. Pinxere nāq; effigies herbarū: atque
 subscribere effectus. Verū & pictura fallax est ex coloribus: tā numerosis: præsertim i emulatio
 ne naturæ: multūq; degenerat trāsribētū fors uaria. Prætereā parū est singulari eage. atates pin
 gi: cū quadripartitis uarietatibus anni faciē mutēt. Quare cæteri sermone eas tradidit. Aliqui
 effigie q̄dem indicata: & nudis q̄dem plerūq; noibus defuncti: qm̄ satis uidebat potestates uimq;
 demonstrare quærere uolētibus. Nec est difficile cognitu. Nobis certe: exceptis admodum pau
 cis: cōtingit reliquas cōtēplari sciētia Antonii Castoris: cui summa auctoritas erat in ea arte nostro
 æuo. Visendo hortulo eius: in quo pluriā alebat: centesimū ætatis annū excedens nullū corpo
 ris malū expertus: ac ne ætate quidē memoria hūc uigore concussit. Nec aliud mirata magis an
 tiquitas reperit. Inuenta iam pridē ratio est p̄nuncias horas non modo dies ac noctes Solis lu
 nāq; defectū. Durat tamen tradita persuasio in magna parte uulgi ueneficis & herbis id cogi.
 In eo nāq; scēminarū sciētia præualere. Certe quid nō repleuere fabulis colchis Medea: galiasq;
 In primisq; italica circe diis etiā ad scripta: unde arbitror natū ut Aeschylus e uetustissimis poe
 tica re referatam ita hanc herbarū potentia proderet. Multiq; circios agros ubi habitauit illa: in
 magno argumento etiamnū durante in maris a filio eius orta gente: quos esse domitores serpē
 tium constat. Homerus quidem primus doctrinarū & antiquitatis parens: multas alias in admi
 ratione Circes: gloriā herbarū ægypto tribuit: tum et cū rigaretur ægyptus illa non autē esset
 postea fluminis limo inuecta. Herbas certe ægyptias a regis uxore traditas sūz Helena: pluriā
 narrat: ac nobile illud Nepenthes obliuionē tristitiæ ueniāq; afferens: & ab Helena utiq; oibus
 mortalibus propinandū. Primus autē omnīū: quos memoria nouit: Orpheus de iis herbis cu
 riosius aliqua prodidit. Post eum Museus & Hesiodus polion herbam inquantū mirati sunt: dix
 imus. Orpheus & Hesiodus suffitiones cōmendauerunt. Homerū & alias nominatim herbas ce
 lebrat: quas suis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus sapientia primus uolumen de earū esse
 cū cōposuit: Apollini: Aesculapioq; & in totum diis immortalibus inuentione: & origine assi
 gnata. Composuit & Democritus: anno peragratis perfidis arabie a thioptæ ægyptique magis.
 Adeoq; ad hæc ætonita antiquitas fuit: ut affirmauerit etiam incredibilia dictū. Xanthos histo
 riæ auctor in prima earū tradidit occisum draconis catulum reuocatū ad uitam a parente her
 ba: quam balin nominat. Eademq; tillonē quem draco occiderat: restitutum saluti. Et luba in
 arabia herba reuocatū ad uitā hōiem tradit. Dixit Democritus: credidit Teophrastus eē herbā
 cuius cōtactu illatæ ab alitæ: quā rettulimus: exiliret cuneus a pastoribus arbori adactus. Quæ
 etiam si fide caret: admirationem tamen implent: cogūq; confiteri multum esse: quod uero su
 perfit. Inde & plerūq; uideo existimare: nihil non herbarum uel effici posse. Sed plurimum ui
 res esse incognitas. Quorum numero fuit Herophilus clarus in medicina: a quo ferunt dictura
 quasdam etiam fortassis calcatas prodesse. Obseruatum certe est: inflamari uulneta: ac morbos
 superuentu eorum: qui pedibus iter cōfecerint. Hæc erat antiqua medicina: quæ tota migrabat
 in græciæ linguas. Sed quare nunc non plures noscantur causæ: nisi q; eas agrestes litterarumq;
 ignari experiantur: ut pote: qui soli inter illas uiuant. Prætereā securitas quærēdi obuia medico
 rum turba. Multis etiam inuentis noia desunt: sicut illi quam rettulimus i frugū cura: scimulq;
 defossam in angulis segetis præstare ne qua uis intret. Turpissima causa raritatis: quod etiam q̄
 sciunt: demonstrare nolunt: tanq̄ ipsis paritūq; sit quod tradiderint aliis. Accedit ratio inobio
 nis anceps. Quippe etiam in repertis: alias inuenit casus: alias (ut uere dixerim) deus. Insanabilis
 ad hōse annos fuit rabidi canis morsus: pauorem aquæ: potusq; ois afferens odium. Nuper cu
 i usdam militantis in prætorio mater uidit in quiete: ut radicem siluestris rosæ: quā cynorhodō
 uocant: eblanditam sibi a spectu pridie in fruteto mitteret folio bibendam in lacte. In lstantia
 res gerebatur hispaniæ proxima parte. Casusq; accidit: ut milite a morsu canis incipiente aquas
 expauescere superueniret epistola orantis: ut pareret religioni. Seruatusq; est ex inspirato. Et post
 stea quisq; auxiliū simile tētuit. Alias apud auctores cynorhodī una medicina erat: sp̄giola: q̄
 in mediis spinis eius nascit cinere cū melle alopecias capitis expleri. In eadem prouincia cogno
 ui in agro hospitis nuper ibi repertū dracūculū appellatū caulē pollicali crassitudine uersis.

[Marginal notes in Latin script]
 Pompeius autem omni regia praeda potitus: transferre ea sermone nostro libertū suum Lencum
 grāmaticæ artis doctissimū iussit. Vitæq; ita profuit non minus quā republicæ: uictoria illa.
 Præter hos græci auctores medicina: perdidere: quos suis locis diximus. Ex iis Eux rex arabum
 qui de simpliciū effectibus ad Nerone conscripsit. Crateias: Dionysius: Metrodorus ratione blā
 dissima: sed qua nihil pene aliud q̄ rei difficultas intelligat. Pinxere nāq; effigies herbarū: atque
 subscribere effectus. Verū & pictura fallax est ex coloribus: tā numerosis: præsertim i emulatio
 ne naturæ: multūq; degenerat trāsribētū fors uaria. Prætereā parū est singulari eage. atates pin
 gi: cū quadripartitis uarietatibus anni faciē mutēt. Quare cæteri sermone eas tradidit. Aliqui
 effigie q̄dem indicata: & nudis q̄dem plerūq; noibus defuncti: qm̄ satis uidebat potestates uimq;
 demonstrare quærere uolētibus. Nec est difficile cognitu. Nobis certe: exceptis admodum pau
 cis: cōtingit reliquas cōtēplari sciētia Antonii Castoris: cui summa auctoritas erat in ea arte nostro
 æuo. Visendo hortulo eius: in quo pluriā alebat: centesimū ætatis annū excedens nullū corpo
 ris malū expertus: ac ne ætate quidē memoria hūc uigore concussit. Nec aliud mirata magis an
 tiquitas reperit. Inuenta iam pridē ratio est p̄nuncias horas non modo dies ac noctes Solis lu
 nāq; defectū. Durat tamen tradita persuasio in magna parte uulgi ueneficis & herbis id cogi.
 In eo nāq; scēminarū sciētia præualere. Certe quid nō repleuere fabulis colchis Medea: galiasq;
 In primisq; italica circe diis etiā ad scripta: unde arbitror natū ut Aeschylus e uetustissimis poe
 tica re referatam ita hanc herbarū potentia proderet. Multiq; circios agros ubi habitauit illa: in
 magno argumento etiamnū durante in maris a filio eius orta gente: quos esse domitores serpē
 tium constat. Homerus quidem primus doctrinarū & antiquitatis parens: multas alias in admi
 ratione Circes: gloriā herbarū ægypto tribuit: tum et cū rigaretur ægyptus illa non autē esset
 postea fluminis limo inuecta. Herbas certe ægyptias a regis uxore traditas sūz Helena: pluriā
 narrat: ac nobile illud Nepenthes obliuionē tristitiæ ueniāq; afferens: & ab Helena utiq; oibus
 mortalibus propinandū. Primus autē omnīū: quos memoria nouit: Orpheus de iis herbis cu
 riosius aliqua prodidit. Post eum Museus & Hesiodus polion herbam inquantū mirati sunt: dix
 imus. Orpheus & Hesiodus suffitiones cōmendauerunt. Homerū & alias nominatim herbas ce
 lebrat: quas suis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus sapientia primus uolumen de earū esse
 cū cōposuit: Apollini: Aesculapioq; & in totum diis immortalibus inuentione: & origine assi
 gnata. Composuit & Democritus: anno peragratis perfidis arabie a thioptæ ægyptique magis.
 Adeoq; ad hæc ætonita antiquitas fuit: ut affirmauerit etiam incredibilia dictū. Xanthos histo
 riæ auctor in prima earū tradidit occisum draconis catulum reuocatū ad uitam a parente her
 ba: quam balin nominat. Eademq; tillonē quem draco occiderat: restitutum saluti. Et luba in
 arabia herba reuocatū ad uitā hōiem tradit. Dixit Democritus: credidit Teophrastus eē herbā
 cuius cōtactu illatæ ab alitæ: quā rettulimus: exiliret cuneus a pastoribus arbori adactus. Quæ
 etiam si fide caret: admirationem tamen implent: cogūq; confiteri multum esse: quod uero su
 perfit. Inde & plerūq; uideo existimare: nihil non herbarum uel effici posse. Sed plurimum ui
 res esse incognitas. Quorum numero fuit Herophilus clarus in medicina: a quo ferunt dictura
 quasdam etiam fortassis calcatas prodesse. Obseruatum certe est: inflamari uulneta: ac morbos
 superuentu eorum: qui pedibus iter cōfecerint. Hæc erat antiqua medicina: quæ tota migrabat
 in græciæ linguas. Sed quare nunc non plures noscantur causæ: nisi q; eas agrestes litterarumq;
 ignari experiantur: ut pote: qui soli inter illas uiuant. Prætereā securitas quærēdi obuia medico
 rum turba. Multis etiam inuentis noia desunt: sicut illi quam rettulimus i frugū cura: scimulq;
 defossam in angulis segetis præstare ne qua uis intret. Turpissima causa raritatis: quod etiam q̄
 sciunt: demonstrare nolunt: tanq̄ ipsis paritūq; sit quod tradiderint aliis. Accedit ratio inobio
 nis anceps. Quippe etiam in repertis: alias inuenit casus: alias (ut uere dixerim) deus. Insanabilis
 ad hōse annos fuit rabidi canis morsus: pauorem aquæ: potusq; ois afferens odium. Nuper cu
 i usdam militantis in prætorio mater uidit in quiete: ut radicem siluestris rosæ: quā cynorhodō
 uocant: eblanditam sibi a spectu pridie in fruteto mitteret folio bibendam in lacte. In lstantia
 res gerebatur hispaniæ proxima parte. Casusq; accidit: ut milite a morsu canis incipiente aquas
 expauescere superueniret epistola orantis: ut pareret religioni. Seruatusq; est ex inspirato. Et post
 stea quisq; auxiliū simile tētuit. Alias apud auctores cynorhodī una medicina erat: sp̄giola: q̄
 in mediis spinis eius nascit cinere cū melle alopecias capitis expleri. In eadem prouincia cogno
 ui in agro hospitis nuper ibi repertū dracūculū appellatū caulē pollicali crassitudine uersis.

loribus uiperarum maculis: quam ferebant contra omnium morsus esse remediū. Alius est quē nos in priori uolumine eiusdem nominis diximus: sed huic alia figura. Aliudq; miraculum exant e terra ad primas serpentium uernationes bipedali fere altitudine: rursumq; cum iisdem in terram se condentis: nec omnino occultato eo apparet serpens: uel hoc per se satis officioso natura munere: si tantum præmoneret: tempusq; formidinis demonstraret.

De quodā pestifero sōte germāe: & de britānica: & maximis morboꝝ doloribus. CA. III.

N Ec bestiarum solum ad nocendum scelera sunt: sed interim aquaq; quocq; ac locog; in germania tras rhenum castris a Germanico Cæsare p̄ motis maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus: qua pota intra biennium dentes deciderent. Compagēq; i genibus soluerentur. Stomacacē medici uocabant: & sclectirben. Ei malo reperta auxilio est herba: quæ uocatur britannica non neruis modo & oris malis salutaris: sed cōtra anginas quocq; & serpentes. Folia habet oblonga nigra: radicē nigram. Succus eius exprimitur: & ex radice. Florem uibones uocant: qui collectus prius q̄ tonitrua audiantur: & deuoratus securos in totum reddit: Frisi quæ castra erant nostris demonstrauere illam. Miror quidē q̄ nominis esset cā nisi forte confini oceano britāniæ ueluti propinquæ dicauere. Non enim inde appellatam eam: quoniam ibi plurima nasceretur: certum est. Etiam tum britannia libera fuit quidem: & hic quōsdam ambitus nominibus suis eas adoptandi: ut docebimus fecisse reges: ut res tanta debeatur herbam inuenire: uitam seruare: non fortassis credet aliquis: cum hæc nostra fituola quocq; existimentur: adeo deliciis sordent: etiam quæ ad salutem pertinent. Auctores tamē quarum inueniuntur in primis celebrare par est: effectum earum digesto in genera morborum. Quæ quidem in reputate misereri sortis humanæ subit: & præter fortuita casusq; & nomina quæ omnis hora exogitatur: ad millia morborum singulis mortalibus timēda. Qui grauissimi ex his sint: discernere stultitia prope uideri potest: cum suus cuiq; ad præsens quisq; atrocissimus uideatur. Et de hoc tamē iudicauerit aut experimēto asperimos cruciatus esse calculorum & stillicidium uesicæ. Proximū stomachi, tertium eorum qui in capite doleant. Non ob aliud fere morte conscita græcis: & noxias herbas demonstratas. miror equidem. Nec uenenorum tantum: quoniam ea conditio uitæ est: ut mori plerūq; etiam optimi portus sit: tradatque Varro Seruiliū Clodium equitem romanum magnitudine doloris in podagra coactum ueneno crura perunxisse: & postea caruisse sensu omni æque q̄ dolore in ea parte corporis. Sed quæ fuit uenia monstrandi: quæ mentes soluerentur: Partus eliderentur: multaque similia: Ego nec abortiua dico. Acne amatoria q̄ dem memoro. Lucullum imperatorem clarissimum amatorio periisse. Nec alia magica portenta: nisi ubi cauenda sunt aut coarguenda in primis fide eorum damnata. Satis operæ fuit abundeque præstitum uitæ salutare dixisse: ac postea inuēta.

De moly: & dodecatheo: & pæonia uel pentorobo: uel glycytide: & panace uel asclepio: & heracleo panace: chironio: & panace centaureo: uel pharmaceo: & heracleo siderio: & hyofcyamo: uel apollinari siue altercangeno. CA. IIII.

Audatissima herba: est Homero teste: quæ uocari ab diis putat moly. Ast inuentionē eius Mer. assignat. Cōtraq; sūma ueneficia demonstrat. Nasci eā hodie circa phenetū & in cyllene arcadiæ tradūt. Specie illa hōerica radice rotūda nigra: magnitudine cepæ folio scyllæ: effodi at̄ difficulter. Græci auctores florē eius luteū p̄xere: cū Homerus cādidiū scripserit. Inueni e peritis herba: medicis: q̄ & i italia nasci eā diceret: afferriq; cāpāa rōsi hi aliquot diebus effosā iter difficultates saxæ radice triginta pedes lōgæ. Ac ne sic quē solida: s; abruptæ. Ab ea maxia auctoritas herba: ē: quæ dodecatheo uocāt: oium deog; maiestati cōmendātes. In aqua potā oibus morbis mederi tradūt. Folia eius septē: lactueis simillima exūta lutea radice. Verustissima inuēta pæonia est: Nomēq; auctoris retinet. Quæ quidā p̄torobō appellāt: alii glycytidē. Hæc quoque difficultas est: q̄ eadē aliter alibi nūcupat. Nascit opacis mōtib; caule inter folia digitog; q̄ tuor ferētē in cacumine ueluti græcas nucēs q̄ tuor aut q̄nque. In est is semē copiosum: rubrū: nigrūque. Hæc medel & faunog; in gete ludibriis. Præcipiunt eruere nodū: qm̄ si picus martius uideat: uēdo in oculos ipetū faciat. Panaces ipso noie oium morboꝝ remedia promittit: nūerosum & diis inuētoribus adscriptū. Vnū quippe asclepion cognominatur: quoniam is filiam panaciam appellauit. Succus eius est coactus: ferulæ qualem diximus. Radix est multi corticis & salis. Hæc euulsi scrobem repleri uario genere frugū religio est: ac terræ plamētū. Vbi: & quonā fieret mō: & quale maxime p̄baretur: iter peregrina docuimus. Id quod e macedonia afferit: bucolicon uocāt: amētariis sp̄ote erupētē succū excipiētibus: hoc celerrime

uel uñ

evanescit. Et in aliis autem generibus improbatum maxime nigrum ac molle. Id enim argumen-
tum est cæra adulterati. Alterum genus heracleo vocant: & ab Hercule inuentum tradunt. Alii orbi-
ganum heracleoticum siluestre: quoniam est origano simile: radice inutili. De origano diximus. Tertiu-
m panaces chironion cognominatur ab inventore. Folium eius lappato simile: maius tamē &
hirtius. Flos aureus: radix parua. Nascitur pinguis locis. Huius flos efficacissimus eorum ampli-
us quod supra dicta prodest. Quartum genus panaces ab eodem Chirone repertum centaurion cognomi-
natur. Sed & pharnaceon in controversia inventionis a Pharnace rege deductum. Seritur hoc logio-
ribus quod cætera foliis: & serratis. Radix odorata in umbra siccatur: uinoque gratiam adiicit. Huius
genera duo fecere: altege leuioris folii: altege tenuioris. Heracleon siderion & ipsum ab Hercule in-
uentum est: caule tenui digitorum: quattuor altitudine. Flore puniceo: foliis coriandri. Iuxta lacus &
amnes invenit. Oiaque uulnera ferro illata efficacissime sanant. Est Chironis inuentum ampelosi quod
caule chironia: de quo diximus iter uites. Sicuti de herba cuius iunctio assignat Mineræ. Herculi quo-
que ea adscribitur: quod apollinaris: apud arabas altercū siue altercigenū: apud grecos uero hyoscyamos
appellat. Plura eius genera. Vnum nigrum femie foliis pene purpureis spinosum. Talis nascitur in galacia.
Vulgare autem candidius est & fruticosius: altius papauere. Tertium semine iridis semine simile: & oia ista
gignetia: capitibus uertiginis. Quartum genus molle: lanuginosum pinguis cæteris. Candidum semini-
nis: in maritimis nascens: hoc receperunt medici. Item russi seminis nonumque ante candidum rufescens
non est maturum: improbatumque. Et alioquin nullum: nisi cum inauerit legit: natura uini. Ideoque mentē
caputque infestans. Vnus seminis & per se & succo expresso. Exprimitur separatim: & caulibus foliis
que utuntur & radice: temeraria in totum (ut arbitror) medicina. Quippe est foliis cōstat mentē corri-
pi: si plura quod quattuor bibant. Etiam antiqui in uino febrē depelli arbitrabant. Et oleum fit ex femi-
ne: ut diximus: quod ipsum auribus infusum tentat inuentem: mireque contra uenenum remedia
prodidere iis: qui id bibissent: & ipsum pro remedio: adeo nullo omnia experiendi sine: ut cog-
rentur etiam uenena prodesse.

ul' floribus
ul' erysimi
uel lini

De linozoste: parthenio: hermupoa: siue potius mercuriali: & achillea: & panace: heracleo: sideo-
riti: mille folio: & de scopa regia: & hermineo: teucro: splenio: de melapodio: siue helleboro: quod
ue eorum genera: & de nigro helleboro: & albo medicina: & quod detur: & quod sumendum: & quibus non
dandum: & quod mures necet.

CA. V.

Inozostis siue parthenion a Mercurio inuentus est: ideo apud grecos hermupoa mul-
ti uocant. Eam apud nos omnes mercurialem. Duo eius genera: masculus & femina
quæ efficacior: caule cubitali interdum ramoso in cacumine: ocimo angustioribus fo-
liis: geniculis densis: alarum cauis multis: semine in geniculis depedente: feminae copio-
so: mari iuxta genicula stant rariore ac breui: contortoque. Feminae soluto & candido. Folia ma-
ribus nigriora: feminae candidiora: radix superuacua: præ tenuis. Nascuntur in campestribus cul-
tis. Mirum est quod de utroque eorum genere proditur. Ut mares gignantur hunc facere: ut fe-
minæ: illam. Hoc contingere si a conceptu succus protinus bibatur in passo: edanturue folia deco-
cta ex oleo & sale: uel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in nouo sicili cum heliotropio:
& duabus aut tribus spicis donec decoquatur. Decoctum dari iubent: & herbas ipsam in cibo
altero die purgationi: mulieribus per triiduum: quarto die a balneo coire eas. Hippocrates mi-
ris laudibus in mulierum usu prædicauit illas. Easque ad hunc modum adhuc medicorum ne-
mo nouit. Ille eas uulua cum melle uel rosaceo uel lilino: uel trino admouit: item ad cædos me-
ses secundaque. Hoc idem præstare potu fortis dixit. Instillauit auribus surdis succum inuunt
que cum uino uetere. Aluo folia imposuit: epiphoris: stranguria: & uescia. Decoctum eius dedit
cum myrrha & thure. Aluo quidem soluenda: uel in febre decoquatur quantum manus capiat
in duobus sextariis aquæ ad dimidias bibitur sale & melle admixto: necnon cum ungula suis:
aut gallinaceo decoctum salubrius. Purgationis causa putauere aliqui utranque dandum sine cum
malua decoctum. Thoracem purgat. Bilem detrahunt. Sed stomachum lædunt. Reliquos usus
dicemus suis locis. Inuenit & achilleo Achilles discipulus Chironis: qua uulneribus mederetur:
quæ ob id achilleos uocatur. Hac sanasse Thelephum dicitur. Alii primum eruginem inuenisse
utilissimam emplastris: ideoque depingitur ex cuspide decutiens eam gladio in uulnus Thelephi.
Alii utroque usum medicamento uolunt. Alii & hanc panacem heracleon: alii sideritē. Hanc apud
nos millefolia uocant cubitali scapo riosam: minoribus quod foeniculi foliis uestita ab imo: Alii
fatent quod illa uulneribus utilis: sed uerā achilleon esse scapo cæruleo pedalis: sine ramis ex oia parte sin-
gulis foliis rotundis eleganter uestitam. Alii quadrato caule: capitibus marrubii folio quercus.

Hanc etiam præcisos nervos glutinare faciunt. Alii sideriten in maceris nascentem cum teritur fædi odoris. Etiamnum aliam similem huic: sed candidioribus foliis & pinguioribus tenuioribus cauliculis i vineis nascentem. Aliam vero binum cubitorum ramulis exilibus triangulis: folio filicis: pediculo longo: betæ semine: omnes vulnerebus præcipuas. Nostri eam quæ est latissima: cum exta super eam proiecta essent: fertur adhæsisse lyeni: eumq; exinanisse. Ob id a quibusdam splenion vocatur. Narrant sues qui radicem eius edunt: sine splene inuentri. Quidam ramis hylopi furculosam: folio fabæ. Eodem nomine appellati: & colligi florentem: ad hoc tubet: adeo florere nō dubitant: maximeq; ex ciliciis & pythia montibus laudant. Melampodis fama diuinationis artibus nota est. Ab hoc appellatur unum hellebori genus melampodion. Aliqui pastorem eodem noie inuenisse tradunt: capras purgari pastore illo animaduertente: datocq; lacte eage: sanasse præcidas furentes. Quamobrem de omnibus eius generibus dici simul conuenit. Primum duo sunt candidum ac nigrum. Hoc radicibus tantum intelligi tradunt pleriq;. Alii folia nigri platani similia: sed minorâ nigrioraq;: & pluribus diuisuris scissa. Albi betæ incipit. Hæc quoque nigriora & canalium dorso rubescencia. Vtraq; caule palmi serulaceo bulborum tunicis cōuoluto radice fibrata ceparum modo. Nigrum: equi: boues: sues necantur. Itaq; cauent id cum cãdido uescantur. Tempestiuum esse tradunt menses. Plurimum autem nascitur in oeta monte: Et optimo uno eius loco circa pyram. Nigrum ubiq; prouenit: sed melius in hellicõe: qui mons & aliis laudatur herbis. Candidum probatur oetæ. Secundum pōticum. Tertio loco heleaticū: quod in uitibus nasci ferūt. Quarto parnassium quod adulterator etolico ex uicino. Nigrum ex his melampodion uocant: quo & domos suffiunt purgantq; aspergentes se & pecora. Cum precatione solenni hoc & religiosius colligitur. Primum. n. gladio circumscribitur. Deinde qui succissurus est ortum spectat. Et precatur: ut id liceat sibi concedentibus diis facere. Obseruatq; aquilæ uolatus: fere enim secantibus interest. Et si prope aduolauerit: moriturum illo aho qui succidit: augurium est. Nec album facile colligitur: caput aggrauans maxime: nisi præsumat aliū: & subinde uinum forbeat: celeriterq; fodiat. Nigrum alii entomon uocāt. alii polyrrhizon: purgat per inferna. Candidum autem uomitione. Causasq; morborum extrahit. Quondã terribile. Poëta tam promiscuum: ut pleriq; studiose gratia ad prouidenda acris quæ cōmentabantur: sepius sumptitauerint. Carneadem responsurum Zenonis libris. Drusum quoq; apud nos tribunorum popularium clarissimū: cui ante omnes plebs adstans plausit: optimates uero bellū maricum imputauere: constat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in antycira insula. Ibi enim tutissime summisit: quoniam (ut diximus) sesamoïdes admiscet. Italia ueratrini uocat. Farina eorum per se & mixta radica: qua lanas diximus lauari: sternutamentū facit. Amboq; somnum. Leguntur autē tenuissime radices breuesq; ac uelut decurtatæ et hæ. Nā summa q̄ est crassissima cepis similis canibus tantum datur purgatiōis causa. Antiqui radicem corticēq; carnosissimum eligebant: quo tenuior eximeret medulla. Hanc humidis spongiis opertam turgescentēq; in longitudinem findebant. Deinde fila in umbra siccabant iis utentes. Nunc ramulos ipsos ab radice sua grauissimū corticis: ita dantes. Optimum quod acre gustu: feruentēq; in frangendo puluerem emittit. Durat uim eius. xxx. annis ferunt. Nigrum medetur paralyticis: infantiēibus: hydropicis dūmodo citra febrim: podagris ueteribus: articularis morbis. Trahit aloū & bilem: pituitasq;. Ex aqua datur ad leniter molliendam aluum plurimū drachma: modice quattuor obolis. Miscuere aliqui & scamoneam: sed tutius salem. In dulcibus datū copiosius periculū infert. Oculorum caliginē fotu discutit. Ob id quidam & inunxere. Tritum strumas: suppurata: duritas concoquit: & purgat. Item fistulas tertio die exemptū. Verrucas tollit cū squamis æris: & sandaraca. Hydropicog; uentri imponit cum farina hordeacea & uino. Pecog; & iumentorū pituitas sanat fuxculo per aurem traiecit: & postero die eadem hora exempto. Scabiem quadrupediū cum turē & cara ac pice: uel cum pisceleo. Album optimum: quod celerim mouet sternutamentum: sed multum terribilius nigro: præcipue si quis apparatus poturog; apud antiquos legat: cōtra horrores: strangulatus: intempestiuas somni uires: singultus infinitos: aut sternutamenta: stomachi dissolutiones: tardiores uomitus aut longiniores: exiguos aut nimios. Quippe alia dare solitiq; cōcitarent uomitiones: ipsūq; helleborum extraherent medicamētis: aut clysteribus: sepe et sanguine uenis emissio. lam uero & cum prospere cedat terribilius uisū i uariis coloribus uo-

uel quinū

uel hermi-

neum

uel parua

uel calami

uindo lau

al-

uel cichū

mitionum: & post uomitiones obseruatione alui: balnearum dispensatione: totius corporis cura antecedente: omnia hæc magno terrore & fama. Nāq; tradunt absumi carnē si coquat una. Sed antiquorum uirum erat: q; propter hos metus parcius dabāt: cum celerius erumpat: quo largius sumitur. Themison binas nō amplius drachmas donauit: sequentes & quaternas dedere. Claro Herophili preconiō: qui helleborum fortissimi ducis similitudini æquabat. Concitatis enim intus oibus: ipsum in primis exire. Præterea mirum inuentū est: q; icisum forficulis ut dixim; cubrāt: cortex remāct. Hoc in tanto medulo cadit. Hæc in nimia purgatione data: uomitiones sinit. Cauendū est foelici quoq; curane nubilo: de tur dieiq; ipse patibiles cruciatus exisist. Nā æstate potius q; hyeme dandū nō est in dubio. Corpus septē diebus præparandū cibis acerbis: abstinentia uin: quarto & tertio die uomitionibus: pridie cœnæ abstinentia. Album e dulci da rura: aptissime uero in lacte aut pulste. Nupes inuocere dissectis raphanis in fere helleborum: rursusq; cōprimere raphanos: ut transeat uis: atq; eo lenimēto dare. Reddi post quattuor fere horas incipit. Totum opus septenis peragis horis. Medet ita morbis comitialibus: ut diximus: uertigini: melancholicis: in sanientibus: lymphaticis: elephantiaæ albæ: lepris: tetano: tremulis: podagricis: hydropticis: incipientibusq; tympanicis: stomachicis: spasticis: clinicis: ischiadicis: quartanis quæ aliter non defināt: rursi ueteri: inflammationibus: torminibus: redcutibus. Vtiant dari senibus & pueris. Ite mollibus ac feminei corporis: animæ de exilibus: aut teneris: & feminis minus q; uiris. Item timidis: aut si exulcerata sint præcordia: uel tumeant: minime uel sanguinem excreantibus: canisariis: uel lateri: uel faucibus. Medetur extra corporis eruptionibus pituitæ cum axungia salsa uilicom: item suppurationi ueteri. Mures polæta admixtum necat. Galli sagittas in uenatu helleboro tingunt: circūcisq; uulnere teneriore sentiri carnem affirmāt. Mulca quoq; necantur albo trito & cum lacte sparso. Eodem & phthiriasis emendatur.

De mithridatia: & scordoti siue scordio: & polemonia: uel philæteria: uel chiliodynamia: & eupatoria: & centaurea: siue chironia: & de lecto centauro: libadio: felle terræ: & triorch medicina. CA. VI.

Psi Mithridatia Crateias adscripsit unam mithridatiam uocatā. Huic folia duo a radice achanto similia. Caulis inter utraq; sustinens roscum florem. Alteram lenem scordoti siue scordion: ipsius manu adscriptā: magnitudine cubitali: quadrangulo caule: ramosam quernæ similitudine foliis lanuginosis. R. eperit in ponto capis pinguib; humidisq; gustus amari. Est & alterius generis: latioribus foliis: mentastro similis: plurimisque utraq; ad usus: p se & inter alia in antidotis. Polemoniam alii philæteriam a certamine regū inuentionis appellant. Capadoces autem chiliodynamā radice crassa: exilibus ramisq; bus in summis corymbi depēdent: nigro semine: cætero rutæ similis. Nascit in montosis. Eupatorio quoq; regiam auctoritatē habet. Caulis lignosi nigricātis hirsuti: cubitalis aliqui: & amplioris: foliis p in terualla. v. ut canabis per ambitum incisis quinquepartito: nigris & ipsis plumosisque radice sup uacua. Semen dysentericis in uino potū auxiliat unice. Centauria curatus dicit Chiron cū Herculis exceptus hospitio pertractanti arma: sagitta excidisset in pedem: quare aliqui chironiū uocant. Folia sunt lata & oblonga: serrata ambitu densa ab radice: caules ternum cubitoq; geniculati. In iis capita ceu papauæ. Radix uasta: rubescens: tenera fragilisque ad bina cubita madida. Succo amara cū quadā dulcedine. Nascit in collibus pingui solo. Laudatissima in arcadia: lide: messenia: phloæ: & lycæo: atque in alpiibus: pluribusq; locis i lycia. Quidā & ex ea lyciū faciūt. Vis in uulneribus tāta ut cohærescere etiā carnes tradāt: si coquant simul. In usu radix tantum duabus drachmis bibenda qbus dicit: si febris sit: in aqua trita: cæteris in uino. Medet & oīum morbis decoctæ succus. Est altez centauration cognomine. leston: minutis foliis: qd aliqui libadion uocant: qm secundū fontes nascit: origani simile: angustioribus & longioribus foliis anguloso caule: palmū altō fruticanti: flore lychnidis: radice tenui: & sup uacua succo efficac. Ipsa herba autūno legis: succus e fronde. Quidā caules cōcisos madefaciūt diebus. xviii. atque ita exprimunt. Hoc centauration nostri sel terræ uocant: ppter amaritudinē sumam. Galli exacū: quoniā oīa mala medicamēta potū e corpore exigat per aluū. Tertia est cetauris cognomine triorchis. Qui eam fecat rarū est ut nō uulneret sese. Hæc succū sanguineū mittit. Theophrastus defendi eam: pugnatique colligentes tradit a triorchæ accipitrum genere: a quo & nomen accepit. Impe riti cōfundunt hæc omnia: & uni generi assignant.

De climeno: & gentiana: & lysimachia: & parthenide: & artemisa: & ambrosia: & nymphæa: heracleo: & euphorbia medicina. CA. VII.

uel obuius

Limenos a rege herba appellata est hederæ foliis ramosa caule inani articulis præcin-
cta: odore graui & femine hederæ: siluestribus & montosis nascens. Quibus morbis
pota medeatur: dicemus. Sed hic indicandū est dum medeatur: sterilitatem pota etiā
in uiris fieri. Græci plantagini similem esse dixerunt: caule quadrato: folliculis cū se-
mine inter se implexis: uelut in polyporum cirris. Est succus autem in usu. Vis eius summa in re
frigerando. Gentianam inuenit Gentius rex illyriog: ubiq nascentem: in illyrico tamē præstan-
tissimam folio fraxini: sed magnitudine lactucæ: caule tenero pollicis crassitudine: cauo & inani:
ex interuallis foliato. triū aliquando cubitorum: radice lenta: subnigra sine odore aquosa: monti-
bus subalpintis plurima. Visus in radice & succo. Radicis natura est exalfactoria: sed prægnanti-
bus nō bibenda. Inuenit & Lysimachus herbam lysimachiam: quæ ab eo nomen retinet: celebra-
ta Erasistrato. Folia habet salicis uiridis: a flore purpureo: fruticosa: ramulis erectis odore gra-
ui: gignitur in aquosis. Vis eius tanta est: ut iumentis discordantibus iugo imposita asperitatem
cohibeat. Mulieres quoq; hac gloriā affectauerunt. In quib; artemisia uxor Mausoli ad optata her-
ba: quæ antea parthenis uocabatur. Sunt qui ab artemide artemisiam cognominatā putēt: quo-
niam priuatim medicatur foeminarū malis: absinthii autē modo fruticosa maioribus foliis pin-
gulisq;. Ipsi duo genera. Altera latioribus foliis: altera tenera tenuioribus: & nō nisi in mariti-
mis nascens. Sunt qui in mediterraneis eodē noīe appellant simplici caule: minimis foliis: flores
copiosi erumpentes: cum uua maturescit odore non in iucundo: quā quidam botrinā: alij ambro-
siam uocant. Talis in capparoda nascitur. Nymphaea nata tradit a nymphea zelotypia erga Her-
culem mortua. Quare heracleon uocant aliqui: alij rhopalon a radice clauæ simili. Ideoq; eos q;
bibant eam. xii. diebus coitu genituraq; priuari. Laudatissima in orchomeno & marathone Bo-
eoti Madon uocant: qui & semen edunt. Nascitur in aquosis: foliis magnis in sūma aqua & aliis
ex radice prodeuntibus flore lilio simili: & cū defloruerit capiti papaueris. In caule secat autūno.
Radix nigra in sole siccatur. Aduersaturq; & aluinis. Est & alia nymphaea in thessalia amne peneo:
radice alba: capite luteo: rosæ magnitudine. Inuenit & patrum nostrorū ætate rex iuba: quā ap-
pellauit euphorbiam flore lilio simili: & cū defloruerit capiti papaueris. In caule secat autūno.
Humor lactis uidetur effluere. Siccatur conto. Sic thuris effigiem habet. Qui colligunt clarius
uident. Contra serpentes medetur. Quacūq; parte percussa uertice inciso & medicamento addi-
to. Ibi getuli qui legunt: hædino lacte adulterant: sed discernitur igni. Id enim quod sincerum
non est fastidiendū odorem habet. multū infra hunc succum est qui in gallia fit ex herba cha-
mælea granum occiferente. Fractus ammoniaco similis est: etiā leui gustu os accensum diu deti-
nens: & magis ex interuallo donec fauces quoq; siccet.

De plantagine & buglosso: & cynoglossio: & buphthalmo: & scythica: & de spartania: & hippice:
& ischamone: & betonica: & cantabrica: & cōsiligine: & hiberida: & chelidonia: & canaria: &
elaphobosco: & dictāno: & anstolochia: & qd eius delectatōe inuoluant pisces: & statī capiant: &
medicinæ cōtra serpētū ictus ex herbis quas supius noiauit: & de argemonia. CA. VIII.

Elebrauit & themison medicus uulgarē herbam plantaginē tanquam inuentor uo-
lumine de ea edito. Duo eius genera. Minor angustioribus foliis & nigrioribus: lin-
guæ pecorum simillimis: caule anguloso in terram inclinato in pratis nascens. Altera
maior foliis laterum modo inclusa: quæ quia septena sūt quidam eam heptapleuron
uocauerunt. Huius & caulis cubitalis est: & napi similis. Nascitur in humidis multo efficacior. Vis
mira in siccando densandoq; corpore cauterii uicem optinens. Nulla res æque listit suctiones:
quas græci rheumatismos uocant. Iungit huic Boglossos boum linguæ similis: cui præcipuum
q; in uinum deiecta animi uoluptates auget: & uocat euphrasinom. Iungitur & cynoglossos ca-
ninas imitans linguæ topiariis operibus. gratissima. Aiuntq; quæ tres thyrsos seminis emittat:
eius radice potam ex aqua ad tertianas prodesse: quæ quattuor ad quartanas. Est alia similis ei:
& quæ ferat lappas minutas. Eius radix pota ex aqua ranis & serpentibus aduersatur. Est & bu-
phthalmos similis boum oculis: folio feniculi: circa oppida nascens fruticosa caulis: qui &
manduntur decocti. Quidam cochlam uocant. Hæc cum cera scitromata discutit. Inuenere
herbas & uniuersæ gentes. Scythia eam primum: quæ scythice uocatur: circa boetiam nascens

uel tepido

uel cachlá

prædulcis. Aliam quoque utilissimam quam spartaniam uocant. Magna & ea commendatio: in
 ore eam habentes famem sitimque non sentiunt. Idem præstat apud eos hippice dicta: in equis
 quoque eundem effectum habeat. Traduntque his duabus herbis scythas etiam in duodecim die-
 bus durare in fame siti. Scythiam in thracia inuenit: qua ferunt sanguinem sisti: non aperta mo-
 do uena: sed etiam præcisâ. Serpente terra milio similis: foliis asperis & lanuginosis: farditur in na-
 res. Quæ in italia nascitur: & sanguinem eodem adalligata sistit. Vetones in hispania eam quæ be-
 tonica dicitur in gallia. In italia autem ferratula a græcis cestron aut psychotrophon ante eun-
 ctas laudatissima. Exit anguloso caule cubitorum duum a radice spargens folia fere lappathi fe-
 rata semine purpureo. Folia siccantur in farinam plurimos ad usus. Fit uinum ex ea & acetum sto-
 macho & claritati oculorum. Tantumque gloriæ habet: ut domus in qua facta sit tuta existime-
 tur a piaculis omnibus. In eadem hispania inuenta est cantabrica per Diui Augusti tempora a câ-
 tabris reperta. Nascitur ubique caule iunceo pedali in quo sunt flosculi oblongi uelut calathi. In his se-
 men perquam minutum. Nec alias defuere hispaniæ herbis exquirendis: ut in quibus etiam nunc
 hodie in uirorum lætore conuictu potionem e ceterum herbis multo additis credere saluber-
 rimum suauissimumque. Nec quisquam genera earum iam nouit aut multitudinem. Numerus
 tantum constat in nomine. Nostra ætas meminit herbam in maris repertam. Nascitur & aqui-
 culis circumuicium neruesia: uocatur cõsilio. Prodest ut demonstrabimus suo loco deploratis
 in pthia inuenit nuper & Seruilius Democritus primus medentium quam appellauit hibernâ
 quæ ficto nomine inuentioni eius assignato carmine. Nascitur maxime circa uetera monumeta pa-
 rietinasque & inculta itinerum. Floret semper folio nasturtii: caule cubitali: semine tam paru-
 ut uix aspicitur. Radici odor nasturtii. Vnus æstate efficacior: & recenti tatum. Tunditur dif-
 ficulter. Coxendicibus & articulis omnibus cum axungia modica utilissima: uiris plurimum qua-
 ternis horis: foeminis minus dimidio adalligata: ut dein in balneum descendatur in calidam &
 postea oleo & uino corpus perungatur: diebusque uicenis interpositis idem fiat si qua admoni-
 tio doloris superfit. Hoc modo rheumatismos omnes sanat oculos. Imponitur non in ipsa in-
 flammatione: sed imminuta. Animalia quoque inuenere herbas: in primis que chelidonium. Hac
 enim hirundines oculis pullorum in nido restitunt usum: ut quidam uolunt etiam eritis ocu-
 lis. Genera eius duo. Maior fruticoso caule: folio pastinacæ erraticæ ampliore: ipsa altitudine
 duum cubitorum. Color albicans: flos luteus. Minori folia hederæ rotundiora minus candida.
 Succus croci mordax. Semen papaueris. Floret aduentu hirundinum. Discessu marcescunt. Flo-
 rentibus succus exprimitur: & in æreo uase cum melle attico leniter cinere feruente decoquitur:
 singulari remedio contra caligines oculorum. Utuntur & per se succo in collyriis: quæ chelido-
 nia appellantur ab ea inuenerunt & canes canariam: qua fastidium deducunt: eamque in nostro
 conspectu madunt: sed ita ut nunquam intelligatur quæ sit etenim depasta cernitur. Notata est
 autem animalis huius malignitas in alia herba maior. Percussus enim a serpente: mederi quodâ
 sibi dicitur: sed illam homine inspectante non decerpit. Simplicius ceruæ monstrauit elapho-
 boscon: de qua diximus stem seseli enixæ a partu dictamum ostendere (ut indicauimus) uulne-
 ratæ eo pastæ statim deciditibus telis. Non est alibi quæ in creta: ramis prætenue: pulegio simile:
 feruens & acre gustu: foliis tantum utuntur. Flos nullus ei est: aut semen aut caulis. Radix tenuis
 & superuacua. Et in creta autem non spaciose nascitur: mireque a capris expetitur. Pro eo est & pscu-
 do dictamum multis in terris nascens: folio simili: ramulis minoribus a quibusdâ conditis uocatum.
 Minoris effectus statim intelligitur. Dictamum enim minima portione accedit os. Qui legere eam
 in ferula uel arundine cõdunt: præligantque: ne potentia euanescat. Sunt qui dicant utramque nasci
 multifariam: sed deteriore in agris pinguibus: ueram quidam dictamum non nisi in asperis. Est
 & tertium genus dictamum uocatum: sed neque facie neque effectu simile folio silymbrii: ramis maiori-
 bus procedere persuasione illa: quæ quid in creta nascitur: in infinito præstare cæteris eiusdem generis
 alibi genitis. Proxime quod in pernafo: alioquin herbiferum esse & peliû montem in thessalia.
 Et telethrium in euboea. Et totam arcadiam ac laconicam. Tradunt arcades quidem non me-
 dicaminibus uti: sed lacte circa uer: quoniam tunc maxime succis herbæ turgeant: medicenturque ube-
 res pascuæ. Bibunt autem lac uaccinû: quoniam boues omnino ueriferæ sunt in herbis. Potentia eamque
 per quadrupes etiamnum duobus claris exemplis manifesta sit. Circa abdera: & limitum Dio-
 medis uocatur equi pastu inflammant rabie: circa pothniam uero & afini. Inter nobilissimas arti-
 stolochiæ nomê dedisse grauide uident: quoniam eest aristotelechuses. Nostri malum terra uocant:
 & quattuor genera eius seruant. Vnum tubenbus radicû rotundis foliis inter malum & hederam ni-

uel ubera
 pascuis

grioribus pinguioribusq. Altez; masculæ radice longa q̄tuor digitoy longitudine: baculi cras-
 titudine. Tertiu longissimæ tenuitatis uitis nouellæ cui sit præcipua uis: quæ clematis uocaf:
 ab altis cretica. Oēs colore buxo: caulibus paruis: flore purpureo. Ferunt bacculas paruas uelut
 cappare. Valēt radice tantū. Est & quæ pistolochia uocatur quarti generis: tenuior q̄ pxime di-
 cta: densis radicis capillamentis iunci plenioris crassitudine. Hanc quidā polyrrhizon cognomi-
 nant. Odor oium medicatus. Sed oblonga radice tenuioriq; gratior. Carnosi enī est corticis: un-
 guentis quoq; nardinis cōueniens. Nascunt pinguib; locis & campestribus. Effodere eas messi-
 bus repellit: ita delquāmato terreno seruant. Maxie tñ laudat̄ pontica. Et in quocūq; genere
 pōderosissima quæq; medicinis aptior. Rotūda cōtra serpētes. Oblonga i sūma tñ gloria est etiā
 modo. A cōceptu admota uuluis in carne bubula mares figurat: ut tradit. Piscatores campaniæ
 radicem eā: quæ rotunda est: uenēū terræ uocāt: coramq; nobis cōtulām imixta calce in mari
 sparere: aduolāt pifces cupiditate mira: statimq; exanimati fluitāt. Quæ polyrrhizos cognomi-
 nat: cōuulsis confusus ex alto præcipitatis radice pota ex aqua utilissima esse tradit. Semine pleu-
 reticis & neruis cōfirmare exalfacere. Eadē satyrion est. Verū & effectus eage ususq; dicēdi sūt
 Ordiedūq; a maloge oium pessimo: id est serpentū ictu. Medent ergo britannica herba. Pana-
 cæ genge oium radix et uino. Chironiæ & flos & semē potū illitūq; ex uino & oleo. Priuatimq;
 quæ canila bubula appellat. Polemoniæ uel phileteris radicis drachmis quattuor ex mero. Teu-
 criæ: sideritis scordotis: ex uino priuatim ad angues potæ & illitæ: siue succo siue folio deco-
 cto. Centauriæ maioris radice drachma in uini albi cyathis tribus. Gētiana p̄cipue aduersus an-
 gues duabus drachmis cū pipere & ruta uini cyathis. vi. siue uiridis siue sicca. Et lysimachiæ odo-
 re fugiūt serpētes. Dat̄ ex uino p̄cussis chelidonia. Moribus iponif betonica p̄cipue: cui uis tan-
 ta phibetur: ut iclusæ circulo eius serpētes ipse sese iterimāt flagellādo. Dat̄ & ad ictus semē eius
 denarii pōdere cū tribus cyathis uini: uel farina drachmis tribus sextario aquæ iponif. Cātabri-
 cæ: distanti: aristolochiæ radicis drachma in uini hemina sepius bibenda: p̄dest & illita ex ace-
 to. Similiter pistolochiæ. Quin & oino suspēsa supra focū fugat e domibus serpētes. Argemonia
 quoq; radice eius denarii pōdere in uini cyathis tribus potat. Plura de ea cōuenit dici ceterisq;
 quæ primū noīabunt. In eo autē genere medendi primū conuenit: quāquā nominari in quo ma-
 xime ualebit. Folia habet anemona: æqualia diuisa apii modo: caput i cauliculo papaueris silue-
 stris: item radicem. Succum croci colore acrem & acutum. Nascitur & in aruis apud nos. Nostri
 tria genera eius faciunt: & id demum probant cuius radix thus redoleat.

De agarico: & echyos: & hyofcyamo: & hierabotane: & blattaria: & lemonia: & quinq; folio: &
 sparganio: & dauco: & persolata: & arctio: & cyclamino: & peucedano. CA. IX.

Garicon ut fungus nascit in arboribus circa bosporū: colore candido. Datur obolis
 quattuor cōtritum cū binis cyathis aceti multī. Id quod in gallia nascit infirmus ha-
 betur. Præterea mas spissior amariorq;. Hic & capitis dolores facit. Fœmina solutioe
 in initio gustus dulcis: mox in amaritudinē trāsit. Echyos utriusq; generis pulegio si-
 milis. Foliis coronata: drachmis duabus ex uini cyathis quattuor dat̄. Item altera quæ lanugine
 distinguit̄ spinosa: cui & capitula uiperæ similia sunt hæc ex uino & aceto. Quidam echyon per
 sonatam uocant: cuius folio nullum est latius: grādes lappas ferentē. Huius radicē decoctam ex
 aceto dant potui. Hyofcyamum contusum cum foliis ex uino datur peculiariter cōtra aspīdas.
 Nulla tamen romanæ nobilitatis plus habet q̄ hierabotane. Aliqui peristereon: nostri uerbena-
 cam uocant. Hæc est quā legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac louis mensā uertitur. Domq;
 purgantur: lustranturq;. Genera eius duo sunt. Foliola quā fœminam putant. Mas rarioribus fo-
 liis. Ramuli utriusq; plures: tenues: cubitales: angulosi. Folia minora q̄ quercus: angustioraq; di-
 uisuris maioribus: hos glaucus: radix longa: tenuis. Nascitur ubiq; in plantis aquosis. Quidā non
 distinguunt: sed unum omnino genus faciunt: quoniam utraq; eosdem effectus habeat. Vtraq;
 fortiantur galli: & præcūnant responsa. Sed magi utique circa hanc insaniūt. Hac perunctos im-
 petrare quæ uelint: febres abigere: amicitias conciliare nullique nō morbo mederi. Colligi cir-
 cā canis ortum debere: ita ut ne luna aut sol conspiciatur: fauis ante & melle terræ ad piamētū
 dat̄. Circūscriptā ferro effodi sinistra manu: & in sublimē tolli. Siccati in umbra separatim: fo-
 lia: caolem: radicem. Aiūtque si aqua spargatur trichinium: quā maduerit: lactiores cōuictus fieri.
 Aduersus serpētes conterit̄ ex uino. Est similis Verbaſco hærbæ: quæ sæpe fallit pro ea capta: fo-
 liis minus candidis: cauliculis pluribus: flore luteo. Hæc abiecta blattas i se cōtrahit: ideoque ro-
 mæ blattariam uocant. Lemonium succū lactēū mittit. cōcreſcentē gūmi modo humidis locis.

Handwritten marginal notes in Latin script, including phrases like "mox in amaritudinē trāsit", "Echyos utriusq; generis pulegio si- milis", and "ucl adiecta fuerit".

uel pentapetalon

Datur denarii pondus in uino. Quinquefolium nulli ignotum est: cum etiam fraga gignendo comendetur. Graeci uocant pentapentes siue chamezeleon siue pentaphyllon. Cui effoditur rubram habet radicem. Haec inarescens nigrescit & angulosa. Fit nomen a numero foliorum habet. Et ipsa herba incipit & definit cum uite. Adhibetur & purgandis domibus. Aduersus serpentes bibitur & eius radix quae sparganion uocatur ex uino albo. Dauci genera quattuor fecit Petronius Diodorus quae persaeque nihil attinet: cum sint differentiae duae. Probatissima in creta mor in achaia & in ficis ubicunque nati: foeniculi similitudine: candidioribus foliis & minoribus hirsutisq;. Caule pedali recto: radice suauissimi gustus & odoris. Hoc genus in saxosis nascitur meridians. Reliqua grae ubiq; nascuntur terrenis collibus limitibusq; nec nisi pinguis solo: foliis cordati: caule cubitali: capitibus rotundis: saepe pluribus q; ternis: radice lignosa: sed cui inaruerit super uacua. Semen eius cymino simile: prioris milio albu acce odoratu oibus & feruens: secundu priore uehementius est: ideoq; parce summi debet. Si iam maxime tertiu genus facere libeat est simile staphylino: quod pastinaca erraticam appellant: semine oblongo: radice dulci. Omnia haec & hyme & aestate sunt intacta q; drupedi nisi post abortus. Ex aliis usus feminis. Ex creta radice dulcis: & magis ad serpentes est. Bibitur e uino drachma una. Datur & quadrupedibus percussis. Therionarca alia q; magica & in nostro orbe nascitur: fruticosa foliis subuiridibus: flore roseo. Serpentes necat cuiusq; admota fuerit. Et haec torporem afferit. Periolata quam nemo ignorat: graeci uero arction uocant folia habet maiora et cucurbitis & hirsutiora nigrioraq; & crassiora: radicem albam & grandem. Haec ex uino bibitur denariog; duu pondere. Item cyclamini radix contra serpentes omnes. Folia habet minora q; hederam nigriora & tenuiora sine angulis in quibus albicant maculae. Caule exiguo: inani: floribus purpureis: radice lata: ut rapu uideri possit: cortice nigro. Nascitur in umbrosis. A nostris tuber terrae uocatur. In oibus ferenda domibus. Si uerum est ubi ista sit nihil nocere mala medicamenta. Amuletum uocant: narratq; ea ebrietatem repraesentari. Ad dita in uinu radice: & siccata scyllae modo consissa reponitur: decoquiturq; eadem ad crassitudinem mellis. Suum tamen uenenum inest ei: traduntq; si praegnas radicem transgrediat: abortu fieri. Est & altera cyclaminos cognomine cythanthemos geniculatis caulibus superuacua a priore distans circa arbores se uoluens acinis hederae: sed mollibus. Flore candido: specioso: radice superuacua. Acini tantu in usu: gustu acris: sed lenti. Siccantur in umbra: rursiq; diuiduntur in pastillos. Mihi & tertia cyclaminos demonstrata est: cognomine chamaecissos uno omnino folio: radice ramosis: qua pisces necabantur. Sed inter primas celebratur peucedanum: laudatissimu in arcadia: mox samothrace. Caulis est ei tenuis: longus: foeniculo similis: iuxta terram foliosus: radice nigra crassa: graui odore: succosa. Gignitur in montibus opacis. Foditur exitu autuni. Placent tenerima & altissima radices. Haec conciduntur in quaternos digitos ossis cultellis: funduntq; succu in umbra capite prius & naribus rosaceo perunctis: ne uertigo sentiatur. Et alius succus inuenitur caulibus adhaerens incisisque manat. Probatur crassitudine mellea: colore ruffo odore suauiter graui feruens gustu. Et hic in usu & radix: & decoctum eius pluribus medicamentis. Succo tamen efficacissimo: q; resoluif amaris amygdalis: aut ruta. Bibiturq; contra serpentes & ex oleo perunctos tuetur. De ebulo: & uerbasco: & thelegono: & de phrynio: & de alisma: & de peristereio: & de moly: & antirrhino: & contra mala medicamenta: & de pericarpo.

CA. X.

Buli quoq; que nemo ignorat: fumo fugant serpentes. Priuatim aduersus scorpionibus polemoniae radix uel alligata tamen. Item phalangio ac caeteris minoribus uenenatis. Scorpionibus aristolochia: Agaricum obolis quattuor in uini mixti cyathis totidem. Verbenaca & phalangio cum uino aut posca. Item quinquefolium dauci. Verbasicum graeci plomion uocant. Grae haec prima duo. Album in quo mas intelligit. Altege nigrum in quo foemina. Tertium genus non nisi in siluis inuenitur. Sunt folia brassicae latiora: pilosa: caulis erectus: cubitali amplior. Semen nigrum inutile. Radix una crassitudine digiti. Nascunt & in caespitibus. Siluestri folia eleliphaci: atra: ramis lignosis. Sunt & plomides duae hirsutae: rotundis foliis: humiles. Tertia lychnitis uocatur. Ab aliis autem thryalis foliis ternis aut cum plurimu quaternis crassis pinguisq; ad lucernae lumina aptis. Aiunt in foliis eius quam foeminam diximus: ficus oino non putrescere. Distingui grae haec pene superuacua est: cum sint oia eiusdem effectus. Contra scorpiones bibitur radix cum ruta ex aqua: magna amaritudine: sed effectu pari. Thelegonon herba ab aliis scorpion uocatur propter similitudinem radice: cuius tactu moriuntur scorpiones. Itaq; contra eorum ictus bibitur. Scorpionem mortuum si quis helleboro candido linat: reuiuiscere aiunt. Thelegonon omnem quadrupedem necat imposita uerendis radice. Folio quidem intra eundem diem quod est

uel thelyphonon

simile cyclamino: ipsa geniculata nascitur in opacis. Scorpioidibus aduersatur & betonicae succus ac plantaginis. Sunt & ranis uenena rubetis maximis. Vidimusq; pnyllos in certamine patinis ca-
 defactas admittentes ocioze etiam q; aspidum pernicie. Auxiliatur eis phryniō in uino pota. Alii
 qui neurada appellant: alii poterion floribus paruis: radicibus multis neruosis bene olenibus.
 Item alisma quam alii damafontion: alii lyron appellant. Folia ei plantaginis nisi angustiora eēt:
 & magis laciniōsa: conuexaq; in terram. Alias etiam uenosa similiter. Caule simpliciter tenui: cu-
 bitalis: capite thyrsi: radicibus densis: tenuibus: ut ueratri nigri: acribus: odoratis: pinguibus. Na-
 scitur in aquosis. Altege genus eiusdem in siluis nigrius maioribus foliis. Vfus in radice utriusq;
 aduersus ranas & lepores marinos drachmæ pondere in uino potum. Lepori marino aduersa-
 tor: & cyclaminos. Veneni uim canis quoq; rabidi morsus habent: contra quos erit cynorhodū:
 de quo diximus. Plantago ad omnes bestiarum morsus pota atq; illita prodest. Betonica ex me-
 to ueteri. Peristereos uocatur caule alto foliato cacumine in alios caules se spargēs: columbis ad-
 modum familiaris. Vnde & nomen. Hanc habentes negant latrari a canibus. Proxima ab his ma-
 lis uenena sunt: quæ sibi met ipsi homines excogitant. Contra hæc omnia magicaq; artes erit pri-
 mum illud Homericum moly. Dein mithridatia & scordotis & centauriū. Pota omnia mala me-
 dicamenta exigit per alium. Betonicae semen in mulso aut passo uel farina drachma in uini ue-
 teris cyathis .iiii. uomere cogendi atq; iterum bibere: iis qui quotidie gustent eam nulla noct-
 ura mala medicamenta tradunt. Poto ueneno aristolochia subuenit eadem mensura quæ cōtra
 serpentes. Quinquifolii succus. Agaricū postq; uomuerint denarii pondere ex aquæ mulsæ cya-
 this tribus. Antirrhinon uocat siue Anarrhinon: siue lychnis agria: siue similis lino: radice nulla:
 flore hyacinthi: semine uulinarium. Ex hoc perunctos uenustiores fieri: nec ullo malo medica-
 mento lædi posse: aut ueneno: si quis in brachiali habeat: arbitrantur magi. Similiter eam quam
 euplem uocant: traduntq; ea perunctos commendatioris esse famæ. Artemisiam quoq; secum
 habentibus negant nocere mala medicamenta bestiamue ullam: ne solem quidē. Bibitur & hæc
 ex uino aduersus opium. Alligata priuatim potens traditur potaue aduersus ranas. Pericarpum
 bulbi genus est. Duæ eius species: cortice rubro alterum: alterū nigro papaueri simile. Sed uis ma-
 ior q; priori: utriq; autem exalfaciendo. Ideo contra cicutam dantur: contra quam & thus & pa-
 naces & chironiū præcipue. Hoc uero & contra fungos.

De remediis: quæ generatim membratimq; singulis corpore morbis eueniūt.

CA. XI.

Erum & generatim mēbratimq; singulis corpore morbis remedia subtexemus. Orifi-
 a capite. Alopecias emendat nymphaeæ & cicuta: radix: si una trita illinantur. Polytri-
 cha distat a callitricha q; iuncos albos habet & folia plura maioraq;. Frutice quoque
 maior est: & defluentē capillum confirmat: & densat. Item lingulaca circa fontes na-
 scens: cuius radix admixta combusta teritur cū adipe suis nigra: id quoq; excipitur ut eius sit su-
 is: quæ nunquā pepererit. Sol subinde plurimum cōfert illitæ. Similis usus est cyclamini radice.
 Pruriginē ueratri radix tollit in oleo decocta uel in aqua. Capitis dolori medetur panacis oīum
 generum radix in oleo contrita. Aristolochia & hiberis adalligata hora: uel diutius si pati possit
 comitate balnei usu. Medetur & daucum. Purgat autē cyclaminos cum melle in nares addita:
 & ulcera capitis sanat illita. Medetur & peristereos. Cacalia siue leōtice uocatur semē margaritis
 minutis simile dependens inter folia grandia in montibus fere. Huius grana. xv. in oleo macerā
 tunatq; ita aduerso capillo caput ungitur. Fit & ex callitriche sternutamentū. Folia sunt lenticu-
 lae similia. Caules iuncis tenuissimis: radice minima. Nascitur in opacis & hūidis: gustatu feruēs.
 Hylopon in oleo contritum phthiriasi resistit & prurigini in capite. Est autem optimū cilicium
 e tauro monte. Dein pamphylisum: & smyrnæum. Stomacho contrarium. Purgat cum fico sum-
 ptum per inferna: cum melle uomitionibus. Putant & serpentium iētus aduersari tritum cū mel-
 le & sale & cumino. Lōchitis non (ut pleriq; existiauerunt) eadē est quæ xyphion: aut phasganion
 q; cuspidi similis semine. Habet enim folia porri rubetia ad radicem & plura quam in caule ca-
 pitula personis comicis similia paruam exeretibus linguam radicibus prælongis. Nascitur in
 sidentibus. E diverso xyphion: & phasganion in humidis: cum primum exit: gladii præbet speciē
 caule duum cubitorum: radice ad nucis auellanæ figuram simbriata: quam effodi ante menses
 oportet: ficcari in umbra. Superior pars eius cum thure trita æquo pondere admixto uino: ossa
 fracta e capite extrahit: aut si quid in corpore suppurat: uel si calcata sunt ossa. Serpentis eadem
 contra uenena efficax. Caput in dolore ueratro in oleo uel rosaceo decocto tritoq; ungi conue-
 nit. Peucedano ex oleo uel rosaceo & aceto. Tepidum hoc prodest & doloribus q; pleriq; ex di-

A

midia parte capitis sentiuntur: & uertigini. Perungunt & radice eius sudoris causa eliciendi: quoniam caustica uis ei est. Psyllion alii cynoides: alii crystalion: alii sicelion: alii cynomyam appellant: radice tenui: superuacua: sarmentosum: fabae granis in cacuminibus: foliis canino capiti non dissimilibus: semine autem pullici: unde & nomen hoc in baccis. Ipsa herba in uineis inuenitur. Vis ei ad refrigerandum & discutiendum ingens. Semen in usu. Fronti imponitur in dolore & teporibus: ex aceto & rosaceo: aut posca. Ad caetera illinitur acetabuli mensura sextario aquae deniat ac contrahit. Tunc terere oportet: & crassitudinem illinere cuiusque dolori & collectioni inflammatio niq. Et uulneribus capitis medetur aristolochia: fracta extrahens ossa & in alia quide parte corporis: sed maxime e capite. Similiter Plystolochia.

De thyselio: & centaurea: & chelidonia: & panace: & hyoscyamo: & euphorbio. CA. XII.

Thyselium est non dissimile apio. Huius radix commaducata purgat capitis pituitas. Oculorum aciem centauro maiore putant adiuuari: si addita aqua foueantur. Succo uero minoris cum melle oculorum nubeculas: obscuritatem discutit: cicatrices extenuari. Albugines quidem etiam iumetorum fiderite. Iam chelidonia supradictis omnibus mire medetur. Panacis radix cum polenta epiphoras imponitur. Hyoscyami semen bibit obolo tantumdem meconii adiacentes: uinumque ad epiphoras inhibendas. Adiungunt & gentianae succum: quem colyriis acrioribus pro meconio miscent. Facit claritatem & euphorbium indictis. Instillatur plantaginis succus lippitudini. Caligines aristolochia discutit. Hiberis adalligata capiti cum quinque folio epiphoras: & si qua in oculis uitia sunt: emendat. Verbascum epiphoras imponitur. Peristereos ex rosaceo uel aceto: Ad hypochyfis & caliginem cyclaminon in pastillos diluunt. Peucedani succum ut diximus ad claritatem & caligines cum meconio & rosaceo. Psyllion illitum fronti epiphoras suspendit.

De anagallide siue acoro: & mandragora: siue circolo: & cicuta: & cremno agrio: & molibdena: & capno: & alia: & acorio: & iride: & cotiledo: & aizoo: & andrachne: & erigero: & de ephemero: & delabro Veneris: & de ra musculo medicinae: & de oris uitia. CA. XIII.

uel acharo

Anagallida aliqui corchoron uocant. Duo genera eius. Mas flore phoeniceo: foemina caeruleo: non altiores palmo: frutice tenero: foliis pusillis: rotundis: in terra iacentibus: nascuntur in hortis & aquis. Prior flore caerulea. Vtriusque succus oculorum caliginem discutit cum melle: & ex ictu cruorem & argema rubens: magis cum artico uel le inunctis. Pupillas dilatat: & ideo hoc inunguntur ante: quibus paracretes fit. lumentoque quoque oculis medentur. Succus caput purgat per nares in infusus: ita ut deinde uino colluatur. Bibit & contra angues succi drachma in uino. Mirum quoque foeminam pecora uitant. At si decepta similitudine (flore enim tantum distant) degustauere: statim eam quae asyla uocatur in remedio quaerunt. Ea a nostris ferus oculus nuncupatur. Praecipunt aliqui effosuris ante solem ortum prius quam quicquam aliud loquantur ter salutare eam: tunc sublatam exprimere. Ita praecipuas esse uires. De euphorbio satis dictum est: cuius succus lippitudini si tumor erit. Item absinthium cum melle tritum. Itemque betonicae farina conueniet. Et aegypas sanat herba eodem nomine: quae in hordeo nascitur tritici folio semine contrito cum farina permixta impositaque uel succo. Exprimitur hic e caulibus folisque praegnantibus dempta spica: & in trimestri farina digerunt in pastillos. Aliqui & mandragorae utebantur. Postea abdicatus in hac curatione est. Sed epiphoras quod certum est: medetur: & oculorum dolori. Radix tusa cum rosaceo & uino. Nam succus multis oculorum medicamentis miscetur. Mandragoram alii circeum uocant. Duo eius genera. Candidus qui & mas: niger quae foemina existimatur. Angustioribus foliis quam lactuca. Hirsutis & caulibus: radicibus binis ternisue nigris foris. Intus albis: carnis: tenerisque pene cubitalibus. Ferunt mala auellanage nucum magnitudine. Et iis semine ceu pyrog. Albus hoc alii arsenali moriali hippopomon uocant. Huius folia alba quae alterius latiora: ut sappari fatiuae. Cauent effosuri contra rium uentum. Et ter circulis ante gladio circumscribunt. Postea fodiunt ad occasum spectante. Succus fit & e malis & e caule deciso cacumine & radice: punctis aperta: aut decocta utilis haec uel surculo. Concisa quoque in orbiculos seruatur in uino. Succus non ubique inuenitur: sed ubi potest: circa uindemias quaeritur. Odor grauis ei sed radicis & mali grauior. Mala matura in umbra siccantur. Succus ex iis sole densatur. Item radicis tusa: uel in uino nigro ad tertias decoctae. Folia seruantur in muris efficacius. Albus rore tantum: succus pestis est. Sic quoque noxiae uires. Graeodinem afferunt etiam olfactu: quae mala in aliis terris mandantur. Nimio tamen odore obmutescunt ignari. Potu quidem largiore etiam moriuntur. Vis somnifica pro uiribus bibentia.

uel apta

Mediâ potio cyathi tñtus. Bibitur & contra serpentes: & ante sectiones punctionesq; ne sentiantur. Ob hæc satis est aliquibus somnum odore quæfisse. Bibitur & pro helleboro duobus obolis in mulso. Efficacius helleborum ad uomitiones & ad bilem nigram extrahendâ. Cicuta quoq; uenenum est: publica atheniësum poema inuisa. Ad multa tamen usus non omittendi. Semen habet noxium. Caulis autem eius & uiridis: sed estur plerunq; & in patinis. Lewis hic & genicula rus: ut calami nigricans. Altior sepe binis cubitis: in cacuinibus ramosus. Folia coriandri tenuiora: graui odoratu. Semen aniso crassius: radice concaua nullius usus. Semini & foliis refrigeratoria uis: quæ si enecat: incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio est: priusquam perueniat ad uitalia: uini natura excalfactoria. Sed in uino pota irremediabilis existimatur. Succus exprimitur foliis floribusq;: tunc enim maxime tempestiuus est & melior. Semie trito expressus & sole densatus in pastillos necat: sanguinem expissando. Hæc altera uis. Et ideo sic necatorum macula in corporibus apparent. Ad dissoluenda medicamenta utuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandum stomachum malagma. Præcipuus tamen est ad cohibendas epiphoras æstius oculorumq; dolores sedandos circumlitus. Miscetur collyriis. Et alios omnes rheumatismos cohibet. Folia quoq; tumorem omnem doloremq; & epiphoras sedant. Anaxilaus auctor est mammas a uirginitate illiras semper esse staturas. Quod certû est: lac puerperarum mammis imposita extinguit. Veneremque testibus circa pubertatem illita. Remedia liberationi quibus bibenda censetur: non equidem præcepimus. Maxima uis terra: parthorum: mox laconica: cretica: asiatice. In græcia uero megarica: deinde attica. Crethmos agrios gremias tollit oculorum impositus: tumorem quoque polëta addita. Nascitur uulgo molibdena: id est plumbago etiam in aruo: folio lappati: crassa radice hispida. Hæc cõmanducata: si oculis subinde religatur: plumbum quod est genus uitii: ex oculis tollit. Capnos prima quam pedes gallinæcos uocant: nascens in parietinis: & sepibus ramis tenuissimis sparsisq;: flore purpureo uiridis: succo caliginem discit. Itaque in medicamenta oculorum additur. Similis & nomine & effectu alia est capnos fruticosa: præte nera foliis coriandri: cineracei coloris: flore purpureo. Nascitur in hortis & segetibus hordeaceis. Claritatem facit inunctis oculis delachrymationemq; ceu fumus: unde nomen accepit. Eadẽ euulsas palpebras renasci prohibet. Aconon iridis folia habet angustiora: tantum & longiore pediculo: radices nigras: minusq; uenosas. Cætero & has similes iridis: gustu acres: odore non ingratis: ructu faciles. Optimæ pontica: dein galatica: mox cretica. Sed primæ in colchide iuxta phasin amnem: & ubi cunq; in aquolis. Recentibus uirus maius quàm uetustis. Creticæ candidiores ponticis. Siccantur uiribus in umbra digitalibus frustis. Necnon inueniuntur qui oxymyrinae radicem acoron uocant. Ideoq; quidam hanc acron agrion uocare malunt. Vis ei ad calfaciendum extenuandumq; efficax contra suffusiones & calliginis oculorum succo eiusdem potio: contraq; serpentes. Cotyledon paruula herba cauliculo tenero: pusillo pingui folio: & concauo ut coxendices. Nascitur in maritimis petrosiq; uiridis: radice oliuæ modo rotunda. Oculis medetur succo. Est aliud genus eiusdem fordidis foliis: latioribus: densioribusq; circa radicem uelut oculi cingentibus: asperissimi gustus longiore caule: sed pergracili. Usus eius ad eadẽ quæ iridis. Aizoi duo genera: maius in fructibus uascolis feritur: quod aliqui buphthalmon uocant: alii zoophthalmon alii stergeton: quod amatoris conueniat. Alii hypogesson: quoniam in suggrundis fere nascitur. Sunt qui ambrosiam potius uocant: & qui amerimnon. Itali sedum magnum: aut oculum aut digitellum. Alterum minusculum: quod eritheles uocant: alii tritheles: quia ter floreat: alii chrysotheles: aliqui isoetes: sed alii itali sedum: alii aizoum. Vtrunq; quoniam uireat semper. Alii qui semperuiuum. Maius cubiti altitudinem excedit crassitudine plusquam pollicari. Aliud in cacunine linguæ simile carnosum: pingue: largo succo latitudine pollicari. Alia in terram conuexa: alia stantia: ita ut ambitu effigie imittetur oculi. Quod minus est: i muris parietinisq; nascit: & regulis. Fruticosa a radice: & sursum usq; ad cacumẽ. Foliis ægustis mucronatis: succosis: palmo alto caule: radix inutilis. Huic similis est: quam græci andrachnen agriam uocant. Itali illecebrâ pusillis latioribus foliis & breuiori cacumine. Nascitur in petris: & colligitur cibi causâ. Omnium harum uis eadẽ: perfrigerare & astringere. Medentur epiphoris folia imposita: uel succus inunctus. Purgant enim ulcera oculoꝝ: exlentq;: & ad cicatricẽ pducunt: palpebras deglutinat. Eadem capitis doloribus medentur: succo uel folio temporibus illitis. Aduersantur phalâgiore ictibus. Aconito uero maius aizoum præcipue. A scorpionibus quoq; feriri id hñt negant. Medentur & auriũ dolori. Itẽ succus inunctus hyoscyami modice. Itẽ achilææ & minoris centaureæ & plantaginis peucedani cum rosaceo & meconio. Aconi succus cum rosa. Omnis autem strigili

calefactus infunditur. Cotyledon etiā in funditur purulentis cū medulla ceruina calefacta. Ebi-
 li radices trita & succus linteo colatus: mox in sole densatus & cum opus est rosaceo dilutus &
 calefactus parotidas: Verbenaca quoq; item plantago sanat: item sideritis cum axungia veteri.
 Narium ozenas emendat aristolochia cum cypero. Dentibus remedio sunt panacis radix cōmā
 ducata: præcipue chironiæ: item collutis succo. Radix hyoscyami ex aceto māducata. Item pole-
 moniæ cōmanducantur: & plantaginis radices: aut colluntur in aceto decoctæ succo. Et folia
 sunt utilia. Vel si sanguine gingiuarū putrescant: uel semen eiusdem apostemata: & collectiones
 gingiuarum sanat. Et aristolochia gingiuarū dentes confirmat. Verbenaca cum radice mādu-
 cata & decoctæ ex uino aut aceto succus collutus. Itē quinq; folii radices decoctæ ad tertias ui-
 no aut aceto. Prius uero q̄ decoquatur aqua marina aut salsa lauantur. Decoctum diu tenendū
 in ore. Quidā cinere quinq; folii fricare malunt. Et uerbasci radix decoquit in uino ad colloen-
 dos dentes. Et hyfopo colluntur: & peucedani succo cū meconio uel radicum anagallidis mā-
 gis sceminæ succo: ab altera nare qua doleat infuso. Erigeron a græcis: quæ a nostris uocatur se-
 necio. Hanc si ferro circūscriptā effodiat aliquis: tangatq; ea dentē & alternis ter despuat ac repo-
 nat in eundē locū: ita ut uiuat herba: aiunt dentem eum postea non doliturum. Herba est tria-
 gini specie & mollicia: cauliculis subrubicundis. Nascit & in tegulis & in muris. Nomē hoc græci
 dederunt: quia uere canescit. Caput eius numerosa diuiditur lanugine: qualis est spinæ iter di-
 uisuras exeunte. Quare eam Callimachus achantida appellat: alii pappum. Nec deinde græcis de
 ea constat. Alii erucae foliis esse dixerunt: alii roboris: sed minoribus multo. Radice alii superua-
 cua: alii neruis utilia: alii potu strangulanti. E diuerso quidam regio morbo cum uino dederunt
 Et cōtra omnia uesicæ uitia. Item cordis & iocineris. Renibus extrahere hatenam dixere. Iſchia,
 dici drachmam cum oxymellite ab ambulatione propinauere. Torminibus quoq; in passo uti-
 lissimam: præcordiis etiam: cibo ex aceto eam prædicantes ferentesc; in hortis. Nec desuere qui
 & alterum genus facerent. Nec quale esset demonstrarent: contra serpentes in aqua bibendam
 edendamq; comitialibus dantes. Nos eam romanis experimentis per usus digeremus. Lanugo
 eius cum croco & exiguo aquæ frigidæ trita illinit epiphoris. Tosta cū mica salis strumis. Ephem-
 meron folia habet liliū: sed minora: caulem parem: florē cæruleum: semen superuacuum: radicē
 unam digitali crassitudine: dentibus præcipuam concisam in aceto: decoctamq; ut repido collu-
 antur. Et ipsa etiam radix ueriles sistit. Causis & exesīs imprimitur. Chelidoniæ radix ex aceto
 trita continetur ore. Erosis ueratrum nigrū imponitur. Mobiles dentes utralibet decoctā in ace-
 to firmantur. Labrum uenerereum uocant in flumine nascentē. Est ei uermiculus qui circa dētes
 ligatur: aut causis dentium cæra includitur. Cauendum ne euulsa herba terram tangat. Ranun-
 culum uocamus quam græci batrachion. Genera eius quattuor. Vnum pinguioribus q̄ cortan-
 dri foliis: & ad latitudinem maluæ accedētibus: colore liuido: caule albo: gracili: & radice alba.
 Nascitur in limitibus humidis & opacis. Alterum foliosius pluribus foliorum incisuris: saltis cau-
 libus. Tertium minimum est: graui odore: flore aureo. Quartum simile huic flore latco. Omni-
 bus uis caustica si cruda folia imponant: pustulasq; ut ignis faciunt. Ideo ad lepras & pīoras utū-
 tur & ad tollenda stigmata. Causticisq; omnibus miscent. Alopecis imponunt: celeriter remouē-
 tes. Radix in dolore cōmanducata diutius rumpit dentes. Eadem sicca concisa sternutamen-
 tum facit. Nostri herbarii strumeam uocant: quoniam medetur strumis & panis parte in fumo
 suspensa. Creduntq; ea rursus sata rebellare quæ curauerint uitia. Quo scelere & plantagine utū-
 tur. Oris ulcera intus succus plantaginis emendat & folia radiceq; cōmanducata: uel si rheu-
 matismo laboret os. Ulcera fetoremq; gñquefolium. Ulcera psyllium. Cōposita quoq; ad fetorem
 uel maxime pudendum uitū trademus. Ergo folia myrti & lentisci pari pondere gallæ syriacæ
 dimidiū pondus simul terere i uino uetusto sparsa mādere matutino optimum est. Vel hederæ
 baccas cum casia & myrrha pari pondere ex uino. Naribus utilissimum est dracōti semen corti-
 cū ex melle: etiā si carcinomata in iis sunt. Suggillata hyfopo emēdātur. Stigmata in facie mādra
 ora illita delet.

Reliquæ per morborum genera medicina: & de nouis morbis: & quid lichena sit: & quando primum in italia cœperint: & de carbunculo: & de elephantiasi: & colo.

CA. I.

Ensit & facies hominum nouos omnes æuo priore incognitos nõ italia: nõ uerũ etiã uniuersæ prope europæ morbos. Tũc quoq; nec tota italia nec per illyricum gallias: aut hispãias magnopere uagatos: aut alibi q̃ romæ: circaq; sine dolore quidẽ ullo: aut sine perniciose uitæ: sed tanta foeditate: ut quæcunq; mors præferenda esset. Grauisimũ ex iis lichenas appellauere græco nomine: latine quoniam a mento fere oriebatur ioculari primũ lasciuia: ut est p. crax natura multorum in alienis miseris: Mox & usurpato uocabulo mentagram: occupantẽ multis: totos utiq; uultus: oculis tm̃ immunibus: descendenti uero & in colla pectusque ac manus foedo cutis surfare. Non fuerat hæc lues apud maiores patresque nostros. Et primum Tiberii Claudii Cæsaris principatu medio irrepfit in italia quodã Perusino equite romano quæstorio scriba cum in Asia apparuisset: inde contagionẽ eius importante. Nec sentire id malũ scemina: aut seruitia: plebesq; humilis aut media sed proceres ueloci trãfitu osecu it: maxime foeditate multoq; qui perpeti medicinã tollerauerãt cicatrice q̃ morbo. Causitico nãq; curabatur: nec nisi usq; in ossa corpus exustum esset non rebellante tedio. Aduenerũq; ex ægypto genitricis talium uitioq; medici hanc solam operã afferentes magna sua præda. Siquidem certum est Manilium Cornutũ ex prætoris legati aquitanicæ prouinciæ sestertia. cc. elocasse in eo morbo ad curandũ sese. Acciditq; sæpius: ut noua contra genera morborũ gregatim sentirentur. Quo mirabilius quid potest reperiri: aliqua gigni repente uitia terræ in parte certa: certisq; mēbris hoĩum: uel ætatibus: aut et fortunis tanq̃ malo eligente: hæc in pueris grassari: illa in adultis: hæc proceres sentire: illa pauperes. L. Paulo. Q. Martio censoribus primũ in italia carbunculum uenisse: analibus conscriptũ est peculiare narbonensis prouinciæ malũ: quo duo consulares obiere: cõdentibus hæc nobis. Eodem anno Iulius Ruffus: & Q. Lecantius Bassus: ille medicorũ incitua sectus: hic uero pollice leuæ manus euulso acu ab semetipso tã paruo uulnere ut uix cerni posset. Nascitur in occultissimis corporum partibus: & plerunq; sub lingua duricia rubes uariis modis: sed nigricans capite alias liuida corpus incendens neq; intumescens: sine dolore: sine pruritu: sine alio q̃ somni indicio: quo grauatos in triduo aufert: aliquando & horrore afferens: circaq; pustulas paruas: rarius feriens stomachũ. Faucesq; cum inualerit ocissime exanimans. Diximus elephantiasin ante Pompeii magni ætatem non accidisse in italia: & ipsam a facie sæpius incipientẽ. In nare prima ueluti lenticula mox inualecente per totum corpus maculosa uariis coloribus & inæquali cutræ alibi crassa: alibi tenui dura ceu scabie aspera ad posterũ uero nigrescente: & ad ossa carnes apprimente intumescens: digitis in pedibus manibusq; Aegypti peculiare hoc malum: & cum in reges incidisset: populis funebre. Quippe in balneis folia temperabant humano sanguine ad medicinam eam. Et hic quidem morbus in italia celeriter restinctus est: si cut & ille quem gemur sam appellauere prius inter digitos pedum nascentẽ etiam nomine oblitterato. Id ipsum mirabile: alios desinere in nobis morbos: alios durare: sicuti colum. Tiberii Cæsaris principatu irrepfit: id malũ. Nec quisquam prior imperatore ipso sensit: magna ciuitatis ambage eam edicto eius excusantis ualitudinem legeret nomẽ incognitum. Quid hoc esse dicemus: aut quas deorũ iras? Parum enim erant hoĩ cætera morborum genera: cum supra. ccc. essent: nisi etiã noua timerentur. Neq; ipsi hoĩes pauciora sibi opere suo negotia iportant. Hæc apud priuscos erant q̃ memoramus remedia: medicinã ipsã quodã modo reg. natura faciẽte: & diu fuere.

Laus Hippocratis.

CA. II.

Ippocratis certe qui primus mededi præcepta clarissime cõdidit: reserua herbarũ mentione inuenimus uolumina. Nec minus dioclis Cassii qui secundus ætate samag ex titit. Item Praxagoræ & Crisippic deinde Erasistrati. Erophilo quidem q̃q̃ subtilioris sectæ cõditori ante omnes celebratam rationem eam paulatim usu efficacissimo nam omnium magistro peculiariter utiq; medicinæ ad uerba garrulitatemque descendente.

A iii

Sedere nanque in his scholis auditioni occupatum gratius erat: quae per solitudines: & quærere herbas alias aliis diebus anni.

De noua medicina: & Asclepiade medico: & qua ratione ueterem medicinam mutauerit. CA. III.

uel currētī

Drabat tamen antiquitas firma: magnasque confessae rei uindicabat reliquias: donec Asclepiades ætate magni Pompeii rhetoricae magister: nec satis in ea arte quaerituros: ut ad alia sagacis ingenii huc se repente conuertit: atque ut necesse erat homini qui nec id egisset: nec remedia nosset oculis usus percipienda torrētī ac meditata quotidiè oratione blandiēs: omnia abdicauit: totamque medicinam ad casum reuocando coniecit: ura fecit. Quinque res maxime cōmunium auxiliorum professus. Abstinentiam cibis: alias uini: frictionem corporis: ambulationem: gestationemque: cum unusquisque semetipsum sibi praestare posset intelligere. Fauentibus cunctis nisi essent uera: quae facillima erant: uniuersum prope humanum genus circuegit in se: non alio modo quam si caelo emissus aduenisset. Trahebat praeterea mentes artificio mirabili: uinum promittendo agris: dandoque tempestiue tum frigidam aquam. (Et quoniam causa morborum prior scrutari Herophilus instituerat: uini rationem illustrauerat. Cleophratus apud priscos: ipse cognominari se frigidam dando praeferebat: & ut auctor est. M. Varro: alia quoque blandimenta excogitabat iam suspendendo lectulos: quoque factatu aut morbos extenuare: aut somnos allicere: iam balneas auidissima hominum cupidine instituendo: & alia multa dictu grata atque iucunda magna auctoritate: nec minore fama: cum occurrisset ignoto funeri: relato homini ab rogo atque seruato: nequis leuibus momentis tantam conuersionem factam existimet. Id solum possumus indignari unum hominem e leuissima gente sine opibus ullis orsum uetigalis sui causa repente leges salutis humano generi dedisse: quas tamen postea abrogauerunt multi. Asclepiades uero adiuuere multi: quorum cura nimis anxiosa & rudis: aut obruendi aegros ueste sudoresque omni modo ciendi. Nunc corpora ad ignes torrendo: sole uel afflicto: quærendo in urbe umbrat: immo uero tota Italia imperatrice tum primum pensili balnearum usu ad infinitum blandiente. Praeterea in quibusdam morbis medendi cruciatus detraxit: ut in anginis quas curabat in fauces organo demisso. Damnauit merito & uomitiones tunc supra modum frequentes. Arguit & medicamentorum porus stomacho inimicos: quod est magna ex parte uerum. Itaque nos in primis quae sunt stomacho utilia signemus.

Irisio magicæ artis: & de lichene.

CA. IIII.

Super omnia adiuuere eum magicæ uanitates: in terram euectæ ut abrogare herbas si de cunctis possent (Aethiopide herba amnes ac stagna sicari coniectu. Tactu clausa omnia aperiri. Achemenide coniecta in acie hostium trepidare agmina: ac terga uertere. Latacen dari solita a pharum rege legatis: ut quocumque uenissent eorum regum copia abundaret: ac multa similia. Vbi nam iste fuerit: cum cimbri teutonisque terribili Marte ulularent: aut cum Lucullus tot reges magorum paucis legionibus sterneret? Cur uero romani duces primam semper in bellis rationem cōmertiorem habuerit? Cur Cæsaris miles in pharsalia fame sensit: si abundantia omnia contingere unus herbæ felicitate poterat? Non satis fuit Aemilianum Scipionem carthaginis portas herba patrefacere: quae machinis claustra per tot annos quateret? Siccentur aethiopide pontinae paludes: tuncque agri suburbanus reddatur italia. Namque apud eundem Democritum inuenitur cōpositio medicamentorum pulchri bonique & fortunati gignantur liberi. Cur nunc pharum regi talis est dedita? Migne esset profecto huc usque prouectam credulitate antiquorum saluberrimis ortam intus in ulla re modum humana ingenia nouissent. Atqui nos hanc ipsam medicinam ab Asclepiade repertam suo loco probaturi essemus: euectam ultra magos etiam. Sed hæc est omni in re animorum conditio: ut a necessariis orsa primum cuncta uenerint ad nimium. Igitur demonstratarum priore libro herbarum reliquos effectus dicemus: adiciemusque quas ratio dictauerit. Sed in lichenis reme diis atque tam feodo etiam malo: plura undique acerbabimus: quamquam non paucis iam demonstratis. Mederur ergo plantago trita. Quinquefolium. Radix albuca ex aceto. Ficulni caules aceto decocti. Hibisci radix cum glutino & aceto acri decocta ad quartas. Defricatur et pomice. & rumicis radix trita ex aceto illinitur. Et flos uisci cum calce subactus. Laudatur & tithymallum cum resina decoctum. Lichen uero herba his omnibus praefertur: inde nomine inuento. Nascitur in saxosis folio uno ad radicem lato: caule uno: paruo: longis foliis dependētib. Hæc delet & stigma ta. Teritur cum melle. Est aliud genus lichens petris tantum adhaerens: ut muscus: qui & ipse illinitur. Hic & sanguinem sistit uulneribus instillatus: & collectiones illitus. Morbum quoque regium cum melle sanat ore illito & lingua. Qui ita curantur: aqua salsa lauari iubentur: ungi oleo

uel longo: parais

antyg dalino:hortensibus abstinere. Ad lichenas & taphæ radice utuntur trita cum melle. Angina & argemonia medetur sumpta ex uino. Et hyssopum cum uino decoctum & gargarisatum. Peucedanum cum coagulo utuli marini aquis partibus. Proserpinaca cum muria & ex oleo trita uel sub lingua habita. Item succus de quinquefolio potus cyathis tribus. Hic & omnibus faucium uitis medetur gargarisatus. Verbascum priuatim tonsillis in aqua potum.

Ad strumas: & ad digitos: & ad pectus: & ad tussim medicinz.

CA. V.

Strumis plantago. Chelidonia cum melle & axungia. Quinquefolium. Et radix persofata. Item cum axungia operitur folio suo imposita. Item artemisia. Radix mandragoræ ex aqua. Sideritis lata folia clauo sinistra manu circumfossa adalligantur custodienda sanatis: ne rursus lata dero herbariorum scelere ut i quibusdam rebellet. Quod & in his: quos artemisia sanauerit: prædici reperio. Item i his quos plantago Damascion quæ & caocalis uocatur sub solstitio collecta sponit ex aqua cælesti folium tritum uel radix cum axungia trita sita ut imposita folio suo operiatur. Sic & ad omnes ceruicis dolores tumoresque quacumque in parte. Bellis in pratis nascitur: flore albo aliquatenus rubente. Hanc cum artemisia illatam efficaciorum produnt. Condrudon herba solstitialis flore rubro suspensa in collo comprimere dicit strumas. Item uerbenaca cum plantagine digitorum uitis omnibus: & priuatim pterygii. Quinquefolium medetur pectoris uitis. Vel quod grauissimum est tussis: huic medetur panacis radix in uino dulci. Succus hyoscyami etiam sanguinem excreantibus. Nidor quoque accensi tussientibus. Item scordotis mixto nasturtio: & resina cum melle trita arida. Facit & per se faciles excreatiles. Item centaurium maius: & sanguinem reiciantibus. Cui uitio & plantaginis succus medetur. Et betonica obolis tribus in aqua contra purulentas: contraque cruentas excreationes. Perfolata radix drachmæ ponderis cum pineis nucleis. xi. Peucedani succus. pectoris doloribus & acorum subuenit. Et ideo antidotis miscet. Tussi daucum. Item scyticha herba. Ea demum omnibus pectoris uitis tussi & purulenta excreantibus obolis tribus in passo.

De verbasco: & chamaeleuce: & bechio: & salua.

CA. VI.

Oridem obolis bibitur uerbascom: cuius flos aureus. Tanta huic uis est: ut tumentis etiam non tussientibus modo: sed illa quoque trahentibus auxilietur potus. Quod & de gentiana reperio. Radix chamaeleuce quæ tussilago dicit: comâducata: & in uino mada facta non tussi tantum: sed & faucibus prodest. hyssopi quoque quinque rami cum duobus rutæ & sicis tribus decoctis thoracem purgant. Tussim sedat bechio: quæ & tussilago dicitur. Duo eius grana. Siluestris ubi nascitur: subesse aquas credunt: & hoc habent signum aquileges. Folia sunt mascula quæ hederæ. v. aut. vii. subalbida a terra superne pallida: sine caule: sine flore: sine semine radice tenui. Quidam eandem esse bechionem: & alio nomine chamaeleucem putant. Huic aridæ cum radice fumus per arundinem haustus aut deoratus ueterem sanare dicitur tussim. Sed in singulos haustus passum gustandum est. Altera a quibusdam salua appellatur similis uerbasco: conteritur ea & colata calefit: atque ita ad tussim lateris quoque dolores bibitur. Contra scorpiones eadem & dracones marinos efficax. Contra serpentes quoque ex oleo perungi ea prodest. Hyssopi fasciculus cum quadrante mellis decoquitur ad tussim.

Ad lateris dolores & pectoris: ad orthopnoas ad iocoris doloris: & cordis pulmonis: uris: tussis: pectori ulceribus: renibus: epaticis: ad uomitiones: ad singultus: & pleureticos.

CA. VII.

Ateris & pectoris dolores uerbascom cum ruta ex aqua. Betonica farina bibitur ex aqua calida. Stomachum corroborat scordotis succus: centaurium gentiana ex aqua potæ. Plantago autem per se sumpta in cibo cum lente alicuique sorbitione. Betonica alias grauis stomacho uitia tamen sanat pota uel foliis comâducata. Item aristolochia pota. Agaricum manducatum sicum ut ex intervallo merum sorbeat. Nympha heraclea illita. Peucedani succus. Psyllion ardoribus imponitur uel cotelydon trita cum polenta: uel aizoom. Molō scapo est striato foliis mollibus paruis radice quatuor digitorum: in qua extrema allii caput est. Vocatur a quibusdam syron: ex uino stomacho & dispnoæ medetur. Centaurium maius eligmate. Plantago succo uel cibo. Betonicae tussis pōdo libra mellis atticis semuncia ex aqua calida quotidie bibentibus. Aristolochia uel agaricon obolis ternis ex aqua calida aut lacte asini pota. Cissanthemos ad orthopnoas bibitur. sic hyssopum. Et asthmaticis. Peucedani succus in iocoris doloribus & pectoris laterisque si febres non sunt. Sanguine quoque expuentibus subuenit agaricū uictoriati pondere tritū & in muli quinque cyathis datū. Idem & amomō facit. Iocineri priuatim teucua bibitur reces drachmis quatuor i poscæ hemina betonicae drach-

A iiii

ma una in aq̄ calida cyathis tribus ad cordis uitia: in frigida cyathis duobus. Quinq̄ folii succus iocineris & pulmonis uitii: sanguinemq̄ reiticientibus: & calcunq̄ sanguinis uitio intus occurrat: loci fieri ansgallides mire profunt. Capnion herbam qui edere: bilem per urinam trahit. Acron iocineri medetur thoraci quoq̄: & præcordiis. Caucum: quæ & ephedra: ab aliis anabasis uocata: nascitur uentoso fere tractu: scandens arborem: & ex ramis propendens folio nullo: cirris numeroſa qui sunt iunci geniculati: radice palida. Datur ex uino nigro austero trita ad tuſſim: ſuſpiria tormina & ſorbitione facta in quam uinum addi conuenit. Item gentiana madefaicta pridie contrita denarii pondere in uini cyathis tribus. Geum radículas tenues habet nigras bene olentes. Medetur non modo pectoris doloribus aut lateris: ſed & cruditates diſcutit iacundo ſapore. Verbenaca uero oibus uiceribus medetur: lateribus: pulmōibus: iocineribus: thoraci. Peculiariter autem pulmonibus: & quos ab iis phthiſis tentat. Radix uero herbæ conſiſiginis: quam nuper inuentam diximus: ſuum quidem & pecorum omnium remediū præſens eſt. Pulmonum uitio uel traieicta tantum in auricula. Bibi debet ex aqua: haberique in ore aſſidue ſub lingua. Superficies huius herbæ an ſit in aliquo uſu adhuc incertum eſt. Renibus prodeſt plātaginis cibus. Betonicæ potus. Agaricum potum ut in tuſſi. Tripolium in maritimis naſcitur ſaxis: ubi alidit unda: neq̄ in mari neq̄ in ſiccō folio laſis craſſiore: palmeo caule in mucrōe diuiſo: radice alba odorata craſſa calidi guſtus. Datur epaticis in ſarte coctā. Hæc herba eadem uidetur quibuſdā quæ polium: de qua ſuo loco diximus. Symphona uel cromphena aternis uicidibus roſeſq̄ p̄ caulem foliis in poſca ſanguinem reiticientibus medetur. Iocineri autem herba melandryum naſcens in ſegete ac pratis flore albo odorata. Eius cauliculus: conteritur ex uino uetere. Item herba chalcetum e uineis contrita imponitur. Faciles præſtat uomitiones radix betonicæ hellebori modo quattuor drachmis in paſſo aut mulſo. Hyſopum tritum cum melle utilius præſumpto naſturtio aut irione. Molemonium denarii pondere. Eſt & pſyllibus laſcens ſuccus qui dēſatus in gummi ſumitur cum melle ſupradicto pondere: præcipueq̄ bilem trahit. Rurſus ſiſtūt uomitionē cymīnū ſilueſtre: betonicæ farina: ſumuntur ex aqua: abſterguntq̄ faſtidia: cruditatesq̄ digerunt daucum betonicæ farina ex aqua mulſa: plantago decoctā caulium modo. Singultus hemionium ſedat. Item ariſtolochia. Sulpiria clymenos. Pleureticiſ: & pariſpneumoniciſ centaurii maius. Item hyſopum bibitur. Pleureticiſ peucedani ſuccus. Alius autem: quam galli ſic uocant: ueneti cotoncam: medetur lateriſ: itē renibus conuulſiſq̄ & ruptis. Similis eſt cumila: bubulæ: cumininibus thymo dulcis: & ſitim ſedat: raræ radiciſ alibi albæ: alibi nigræ. Eoſdem effectus lateris doloribus habet chamærops: myrteis circa caulem geminis foliis capitibus græculæ roſæ ex uino pota: ſchiadicis dolores & ſpinæ leuat agaricū potū ut in tuſſi. Item & ſthocadiaz: aut betonicæ farina ex aqua mulſa.

De omnibus uitis uentris & remediis: & eorum quæ circa uel intra ſunt: & de aloo ſiſtenda uel ſoluenda.

CA. VIII.

Lurimum tamen negocii humano generi alius exhibet: cuius cauſa maior pars mortaliū uiuit. Alias enim cibos non tranſmittit: alias non continet: alias nō capitalis ſi conficit. Eoq̄ mores uenere: ut hō maxime cibo pereat. Peſſimum corporum uis. Inſtat ut creditor: & ſæpius die appellat. Huius gratia præcipue auaritia expetit: huic luxuria conditur: huic nauigatur ad phaſin: huic profunda uada exquiruntur. Et nemo uſitate eius æſtimat conſumationis ſœditate. Ergo numeroſiſſima eſt circa hanc medicinæ opera. Siſtit eam ſcordotis recentis drachma cum uino trita uel decoctā potu. Polemonia quoq̄: & dyſentericiſ ex uino datur. Verbaſci radix pota ex aqua duorum digitorum magnitudie. Nymphaeæ heracliz ſemen cum uino potum. Radix ſuperior ex xiphio drachmæ pondere ex acero. Semē plātaginis in uino tritum: uel ipſa ex aceto coctā: aut alicia ex ſucco eius ſumpta. Itē cū lētacula coctā: uel aridæ farina inſperſa portioni cum papauere toſto & trito. Vel ſuccus inſuſus: aut potus betonicæ in uino ferro calcfaictō. Eadem cœliaciſ in uino aſtero datur. Is & iberis imponitur ut dictum eſt. Tenafmo radix nymphaeæ heracliz e uino bibitur. Pſyllium in aqua cum radiciſ de coctum. Aizoī ſuccus aluum ſiſtit: & dyſenteriaſ & tineas rotundas pellit. Symphytiſ radix pota in uino aluū & dyſenteriaſ ſiſtit. Itē dauci. Aizoū foliis cōtritit ex uino tormibus reſiſtit. Almez ſiccæ farina tormibus pota cū uino. Aſtragalus folia hēt lōga ſciſuris multis: obliq̄ circa radiceſ: caules. iiii. aut. iiii. folioz plenos: florē hiacynthi: radiceſ uiſoſas: iplicatas: rubras: p̄duras. Naſcitur i petroſis apriciſ: & iſiſtē nualibus: ſicut pheneo archadiz. Viſ ei ad ſpiſſanda corpora. Aluū ſiſtit radix in uino pota. quo ſit ut moueat urinā repercuſſo liquore: ſicut pleraz quæ aluū ſiſtūt. Sa-

nat & dysentericos in uino rubro tusa. Difficile autem tunditur. Eadem gingiuarum suppurationi utilissima est foru. Colligitur exitu autumnu cum folia amiserit. Siccatur in umbra. Et ladanu no sistitur aluus utroq. Quod in fegetibus nascitur contuso & cribrato: bibitur ex aqua mulsâ. ite nobili e uino. Ledon appellatur herba ex qua ladanu fit in cypro barbis caprarum adhærensens. Nobilius in arabia. Fit iam et in syria atq; africa: quod taxicon uocant. Nervos enim i arcu circumdatos lanis trahunt adhærescente rosida lanugine. Plura de eo diximus inter unguenta. Hoc grauisimū odore est: durissimū tactu. Plurimum enim terræ colligit: cū probetur maxime puge, odoratū: molle: uiride: resinosum. Naturæ ei molliendi: siccandi: coquendi: somnū alliciendi. Capillum fluentē cohibet nigriciamq; custodit. Auribus cum hydromellite aut rosaceo infunditur. Furfures cutis & manantia ulcera sale addito sanat. Tullim ueterem cum florace sumptū. Efficacissimū ad ructus. Aluū sistit & chōdris: siue pseudodictamū: hypocisthis: orobathion uel orobache a quibusdam dictum malogranato immaturo similis. Nascitur ut diximus sub cistho: unde nomen hoc. Are facta in umbra sistit aluum ex uino austero nigroque utraque. Duo enim genera eius candida & ruffa. Vtus in succo spissat: siccatur. Et ruffa magis stomachi rheumatismos emendat. Pota tribus obolis sanguinis excreationes. Cum amylo dysenterias pota & infusa. Item uerberaca ex aqua data: aut carētibz febre ex uino amineo coclearibus, v. additis in cyathis tribus uini. Lauet quoq; nascens in riuis cōdita & cocta tormibus medetur. Potamogeton uero ex uino dysentericos etiam & coeliacis: similis betæ: foliis minoribus tantum hirsutionibusq; paululum supereminens extra aquam: peculiariter refrigerant: spissant: usus in foliis: cruribus uitiosis urilia: & contra ulcege nomas cum melle uel aceto. Castor hanc aliter nouerat tenui folio uelut equinis fetis: thyrso longo: & leui in aquosis nascentē. Radice sanabat strumas & duritias. Potamogeton aduerfatur & crocodilis: itaq; secum habent eam qui uenatur illos. Aluū sistit & achillea. Eisdem effectus præstat & statico. vii. caulibus ueluti rosæ capita sustinēs. Ceratia uno folio: radice nodosa & magna in cibo coeliacis & dysentericis medetur. Leontopodion alii licoron: alii doripetron: alii toriuentoron uocant: cuius radix aluum sistit: purgatque bilem in aqua mulsâ addito pondere denariorum duum. Nascitur in campestri & gracili solo. Semen eius potū lymphatica somnia facere dicitur. Lagopus sistit aluū e uino pota aut in febrī ex aqua. Eadem in guini adalligatur in tumore. Nascitur in fegetibus. Multi sup omnia laudat ad deploratos dysentericos quinque folium decoctis in lacte radicibus & potis: & aristolochiam uiciorum potere i cyathis uini tribus. Quæ ex supradictis calida sumentur: hæc candēte ferro teperrari aptius erit. E diuerso purgat aluum succus centaurei minoris drachma in hemina aquæ cum exiguo salis & aceti: bilemque detrahit. Maiore tormina discutiuntur. Betonica aluum soluit drachmis quartu or: in hydromelitis cyathis nouem. Item euphorbium uel agaricum drachmis duabus cum sale modico potum ex aqua: aut in mulso obolis tribus. Soluit & cyclaminos ex aqua pota: aut balanis subditis, item chamæcissi balanus. Hypopt manipulus decoctus ad tertias cum sale pituitas trahit: uel contritus cum oxymellite & sale. Pellitq; uentris animalia. Pituitam & bilem detrahit peucedani radix. Aluum purgat anagallides ex aqua mulsâ. Item epithymō: qui est flos thymio sareiæ similis. Differtentia q; hic herbaceus est: alterius thymi albus. Quidam hypopheon uocant: ac stomacho minus utilis. Vomitiones mouet. Sedat tormina: & inflammationes discutit. Sumitur & ex ea eligmate ad pectoris uitalia cum melle & aliquādo iride. Aluum soluit a quatuor drachmis ad sex cum mellis exiguo: salisq; & aceti. Quidam aliter epithymum trahunt sine radice nasci tenuis similitudine pallioli rubens: siccari in umbra: Bibi ex aqua acetabuli mēsurâ: Dimidia detrahente pituitam bilēq;. Aluum leniter soluit & nympha in uino austero. Soluit & pygmocon erucæ foliis crassioribus & acrioribus: radice rotunda: lutei coloris: terram olētē caule quadrangulo modico tenui flore otimi inuenitur in saxosis locis. Radix eius in aqua mulsâ. xii. pondere denariorum & aluum & bilē & pituitam exinanit. Semen somnia tumultuosa facit una drachma in uino potum. Et capnos strumâ discutit: detrahit bilē polypodiō: quâ nostri filiculam uocant: similis enim est filici. Radix in uso pilosa: coloris intus herbacei: crassitudine digiti minimi: acetabulis cauernosa: ceu polypogæ citri subdoleis: in petris nascens: aut sub arboribus uetustis. Exprimatur succus aqua madefacta: & ipsa minutim concisa inspergitur oleri & betæ uel maluæ: uel salamento: uel cū pulicula coquitur ad aluū leuiter soluendam: uel in febrī. Detrahit bilē & pituitâ. Stomachum offendit. Aridæ farina indita naribus polypū cōsumit. Floret: & semen nō fert. Scamoniu quoq; stomachi dissolutionē facit: bilē detrahit: aluū soluit: præterq; si adiciatur aloes drachmæ duæ obolis eius duobus. Est autem succus herbæ ab radis

ee ramosæ pinguibus foliis triangulis albis radice crassa madida nauseola. Nascitur pingui & al-
 bo solo. Radix circa canis ortum excavaatur: ut in ipsa cõsuat succus: qui sole ficcatus digeritur
 in pastillos. Seccat & ipsa uel cortex. Laudatur natione colophonium: myrsium priennese. Spe-
 cie autem nitidum: & q̄ simillimũ tau rino glutini: fungosam tenuissimis fistulis: cito liquecẽs:
 uirus redolens: suminosum: linguæ tactu lactescens: q̄ leuissimum: cum diluitur albescens. Hoc
 euenit & adulterino: quod fit erui farina: & tithymalli marini succo in iudæa ferẽ: quod etiam
 strâgulat sumptum. Deprehenditur gustu. Tithymallus enim linguâ exalfacit bulbi more: nec
 ante nec postea utile. Dedere & p se ex aqua uel mulsâ & sale quaternis obolis. Sed utilissime cũ
 aloco: ita ut incipiente purgatione mulsam bibatur. Fit & decoctum radice in aceto ad crassitu-
 dinem mellis: quo lepræ illinuntur. Et caput ungitur in dolore cum oleo. Tithymallum nostrũ
 herbam lactariam uocant: alii lactucam caprinam. Narrantque lacte eius inscripto corpore cum
 inauerit si cinis inspergatur apparere litteras & ita quidam adulteras alloqui malluere: q̄ codi-
 cillis. Genera eius multa. Primus cognominatur carachias: qui & masculus existimatur: ramis di-
 gitali crassitudine rubris rugosis: quinque aut sex cubitali longitudine a radice foliis penderẽ:
 cacuminibus coma iunci. Nascitur in asperis maritimis. Legitur semen autumnũ cum coma: sic-
 catum sole tunditur: & reponitur. Succus uero incipiente pomorum lanugine defraclis ramulis
 excipitur farina erui: aut ficis: ut cum iis arescat. Quinas autem guttas singulis excipi satis ẽ. Tra-
 duntq; etiam totiens purgari hydropicos fico sumpta: quot guttas lactis exceperit. Succus cum
 colligitur: ne attingat oculos cauedum est. Fit & foliis tuis priore minus efficax. Fit & decoctũ
 e ramis. Est & semen in usu cum melle decoctum ad catapotia soluendæ alui gratia. Semen &
 dentium cauis cæra includitur. Colluuntur & radice decoctæ uino aut oleo. Illinũt & lichenas
 succo. Bibuntq; eum ut purgent uomitiones: & aluo soluta: alias stomacho inutilem. Trahit pi-
 tuitã sale adiecto in potu: bilẽ aphronitro. Si p aluũ purgari libeat in posca. Si uomitione: in pas-
 so aut aqua mulsâ. Media potio tribus obolis constat. Ficos a cibo sumpsisse melius est. Fauces
 urit leniter. Est enim tam seruẽtis naturæ: ut per se extra corpori impositum pustulas ignium
 modo faciat: & pro caustico i usu sit. Alterum genus tithymalli myrsinitem uocãt: alti caryten fo-
 liis myrti acutis & pungentibus: sed mollioribus: & ipsum etiam in asperis nascens. Colliguntur
 comæ eius hordeo turgescente: siccatæq; in umbra diebus. ix. in sole inarescunt. Fructus nõ pa-
 riter maturescit: sed pars anno sequente: & nux uocatur. Inde cognomen graeci dedere. Demeti-
 tur cum messium maturitate. Lauatum deide ficcatur: & datur cũ papaueris nigri duabus parti-
 bus: ita ut sit totum acetabuli modo: minus hic uomitionibus q̄ superior: ceteri iidem. Aliqui
 sic & folium eius dedere: nucem uero ipsam in mulsõ aut passo: uel cum sesama. Trahit bilem &
 pituitam per aluum. Oris ulcera sanat. Ad nomas oris folium cum melle estur. Tertium genus ẽ
 tithymalli: paralius uocatur siue tithymallis folio rotundo: caule palmum alto: ramis rubenti-
 bus semine albo: quod colligitur incipiente uua: & ficcatum teritur: sumiturque acetabuli men-
 sura ad purgationes. Quartum genus helioscopion appellant: foliis portulacæ: ramulis stansibus
 a radice quattuor aut quinque rubentibus semipedali altitudine succi plenis. Hoc circa oppida
 nascitur: semine albo: columbis gratissimo: quod colligitur incipiente uua. Nomen accepit: quo-
 niam capita cum sole circũagit. Trahit bilem per infèrna in oxymellite dimidio acetabulo: ca-
 teri usus qui characiæ. Quintum cyparissian uocant propter foliorum similitudinem: caule ge-
 mino aut triplici nascentem in campestribus: cui eadem uis quæ helioscopio aut characiæ.
 Sextũ platyphyllon uocant: alii corymbiten: alii amygdaliten a similitudine. Nec ullius latiora
 sunt folia. Pisces necat: aluum soluit: radice: uel foliis: uel succo in mulsõ aut aqua mulsâ drach-
 mis quattuor. Detrahit priuatim aquas. Septimum dendroides cognominant: alii cobionali le-
 ptophyllon in petris nascens: comosissimum ex omnibus maxime: cauliculis rubentibus: & se-
 mine copiosissimum: eiusdem effectus: cuius characiæ. Apio scylla siue raphano sagria funcos
 duos siue tres spargit in terra rubentes: foliis rutæ: radice cepe: sed amplior: quare quidam rha-
 phanum siluestrem uocant. Intus habet mammam candidam extra cortices nigros. Nascitur
 in montuosis & asperis: aliquando & herbosis. Effoditur uere: tosaque in sicili mergitur. De-
 iectoque quod supernat: reliquus succus purgat utraque parte: sesquibolo in aqua mulsâ.
 Sic & hydropicis datur acetabuli mensura. Inspergitur & aridæ radice farina potioni: aiuntq;
 superiorem partem eius uomitione biles extrahere: inferiorem per aluum. Tormina discutiit:
 quodcumq; betonica & panaces præterquam a cruditate. Peucedani succus: inflatiões & ructus
 gignit. Acori radix daucumue si lactucæ modo sumatur. Ladanum cyprium potum interaneo.

uel succosif
 uel pene
 olæ

rā uitis occurrat. Itē gētia nā farina ex aqua tepida fabā magnitudine. Plārago mane sūpta dua
 bus linguis & tertia papaueris in uini non ueteris cyathis. iiii. datur in somnum euntibus addi-
 to nitro seu polenta. Simul si post cibum datur. Colo infunditur hemina succi: uel in febrī. Aga-
 ricum potum obolis tribus in uini ueteris cyatho uno lyeni medetur. Et panace omnium gene-
 rum radix in mulo: sed teucia p̄cipue pota arida & decocta quātum manus capiat in aceti he-
 minis tribus. Ad uulnus illinitur eadem cū aceto: aut si tolerari non possit ex fico uel aqua. Pole-
 monia bibif ex uino. Betonice drachma in oxymelitis cyathis tribus. Aristolochia cōtra serpe-
 tes. Argemonia. vii. diebus i cibo sumpta lyenem cōsumere dicitur. Agaricū in aceto mulso obo-
 lis duobus. Nymphaeā heracliaē radix in uino pota & ipsa cōsumit. Cuiānthemus drachma bis
 die sumpta in uini albi cyathis duobus per dies. xli. lyenem dicitur paulatim emittere per urinaē.
 Prodest & hyfopum cum fico decoctum. Lonchitidis radix decocta prius q̄ semē emittat. Pe-
 cedani quoque radix decocta & lyeni & renibus. Lyen acoro potō cōiunxitur. Præcor diu & illi-
 bus utilissimæ radices. Climeni semen potum diebus. xxx. p̄dere denari in uino albo. Betoni-
 cæ farina ex melle & aceto scyllite pota. Radix lonchitidis in aqua & teucium illinitur. Itē scor-
 dium cum cæra; agaricum cum farina foenogræci uesicæ malis: contraque calculos grauissimis
 cruciatibus: ut diximus: auxilio est. Polemonia ex uino pota: item agaricum. Plantago radice uel
 foliis potis ex passo. Et betonica ut in iocinere diximus. Item ramici pota atq; illita. Eadem ad
 strangurias efficacissima: ad calculos quidam betonica & uerbenacā & millefolium æquis
 portionibus ex aqua pro singulari remedio bibere suadent. Strangurias discutere & dictamum
 certum est. Item quinquefolium decoctum ad tertias in uino ictericis dari atq; illini utilissimū
 est. Xiphii quoq; radix superior urinam ciet infantibus. Enterocœcicis datur ex aqua: & illinitur
 uesicæ uitis. Peucedani succus infantium ramici: & umbilicis eminentibus psylliō illinitur. Vri-
 nam ciet anagalides: achorique radices decoctum: uel ipsa trita potaque: & omnia uesicæ uita
 sanat: & calculos herba & radix conledonis. Itemq; genitalium inflammationem pari p̄dere:
 & caulis & feminis & myrtiæ. Ebuli tenerum cum solis tritum ex uino potū calculos pellit.
 Impositum testes sanat. Epigeron quoq; cum farina thuris & uino dulci: testium inflammationes
 sanat. Symphyti radix illita enterocœcis cohibet: aufert & genitalium nomas hypocisthis alba.
 Artemisia quoque datur contra calculos ex uino dulci: & ad stranguriam. Dolores uesicæ sedat
 ex uino nymphaeæ heracliaē radix. Eadem uis crethmo ab Hippocrate admodum laudata. Est
 autem inter eas quæ eduntur siluestrium herbarum. Hancq; ceate apud Callimachum apponit
 rustica illa hecale. Specie s̄q̄ elatae hortensis: Caulis palmum unum altus. Semen feruens: odora-
 tum ceu libanotidis: rotundum. Siccum rumpitur. Habet intus nucleum candidum: quem alii
 qui cachryn uocāt: folio pingui: albicāte: ueluti oliuæ: crassiore: & salso gustu: radices digiti cras-
 situdine tres aut quattuor. Nascitur in maritimis petrosis. Estur crudum coctumue cum olere
 odorati saporis & iucundi. Seruatur etiam in muria: p̄cipueque eius uis ad stranguriam fo-
 lio uel caule aut radice ex uino. Colorem quoque corporis gratiorem facit. Verū largior quoq;
 inflationes. Aluum soluit decocto. Urinamque: & a renibus dolorem trahit. Sic & almeæ siccae
 farina in uino pota stranguriam tollit: efficacius addito dauco. Lyeni quoque utilis. Aduer-
 sus serpentes bibitur. Iurmentis quoque in pituita aut stranguria hordeo iniperia succurrit. An-
 thyllion est lenti simillima: quæ in uino pota uesicæ uitis liberat. Sanguinem sistit. Altera est an-
 thyllis chamæpityos similis: flore purpureo: odoris grauis: radice intubi: uel magis cepea: similis
 portulacæ: nigriore radice: sed inutilis: nascens in littoribus harenosis: gustu amara. In uino cum
 asparagi radice uesicæ plurimum prodest. Eadem præstat hypericon: quā alii chamæpityn: alii
 corion appellant: oleraceo frutice: tenui cubitali rubente: folio rutæ: odore acri: femine hiliquæ:
 nigro: mature scente cum hordeo. Natura femini spissandi. Asuum sistit. Urinā cit. Ad calculos
 uesicæ cum uino bibitur. Est aliud hypericon: quod alii corin appellant: folio tamarice: & sub
 ea nascit: sed pinguioribus foliis: & minus rubentibus: odoratum: palmo altius: suaue: leniter: acu-
 leatum. Vis femini exalfactoria: & ideo inflationem facit enterocœcicis: sed stomacho nō inu-
 tile: p̄cipuū ad stranguriam si exulcerata nō sit uesica. Medetur & pleuretici ex uino potū. Vesicæ
 autem callitrichon trita similis cumino medet: & data ex uino albo. Verbenaca quoq; foliis de-
 cocta ad tertias: uel radix eius e mulso calido calculos eicit. Itemque perpressia: quæ arretii & in
 illyrico nascitur in aqua decocta e tribus heminis ad unū & pota. Trifolium ex uino sumptū &
 chrysanthemū primū. Anthemū quoq; calculos eicit: paruis e radice foliis quinis: caulibus lon-
 gis duobus: flore roseo: radices trita p̄ sece uelauer crudū. Silaus nascit glareosis & perentibus ri-

uel pericli-
meni

uel entero
cœcicis
ul' symphy-
ti

uel specie-
q; batis

uel in siliq;

uel minori-
bus

uis: cubitalis: apii similitudine. Coquitur ut olus atrum: magna utilitate vesicæ. Quæ si scabiem sentiat: panacis radice sanatur. Aliter inutili vesicis. Calculos pellit malum erraticum radicis libra in uini congio decocta ad dimidias. Inde hemina sumuntur per triduum. Reliquum ex uino cum zio: & urtica marina: & daucum: & plantaginis semen ex uino. Et herba fuluiana trita ex uino: quæ & nomen inuentoris habet nota tractantibus urinas cit. Scordion testium tumores sedat. Hyoscyamum genitalibus medetur. Precedani succus ex melle & semen stranguriz. Agaricū obolis tribus in uini ueteris cyatho uno. Trifolii radix drachmis duabus in uino: dauici una drachma uel seminis. Ischiadici & semie & foliis erythrodani tritis sanatur panace pota. Et infuscata polemonia aristolochiæ decocta foliis. Agarico quidem & neruus qui platys appellatur: atq; hamerorum dolor sanatur obolis tribus in uini ueteris cyatho uno. Quinquefoliū ischiadici: & bibitur & imponitur. Item scamonia decocta cum hordei farina. Semen hyperici utriusq; bibitur ex uino. Sedis uitia & attritus celerrime sanat plantago. Condylomata uero quinquefolium. Sedem conseruam cyclamini radix ex aceto. Anagallides cærulea prociédia sedis retro agit. E diuerso rubens proritat. Cotyledon condylomata & hemorrhoidas mte curat. Testium tumores acori radix decocta in uino tritaq; & illita. Intertrigines negat fieri Cato abinthii poticum secum habentibus.

De pulegio & argemone.

CA. IX.

Lii adiiciunt: & pulegium quod ieiunus quis legerit: si post se alliget. Inguinis dolores prohibet: aut sedat coeptos. Inguinaria: quam quidam argemone[m] uocant: passim in uepribus nascens. Ut prosit inguinibus in mano tantum habenda est. Panos sanat panaces cum melle. Plantago cum sale. Quinquefolium. Perfoliatæ radix ut in strumis. Item damasonium. Verbascum cum sua radice totum uino aspersum: folioque inuolutum: & in cinere calfactum: ut imponatur calidum. Expertique affirmare plurimum remedium esse si uirgo imponat nuda ieiunio: & manu supina tangens dicat: Negat Apollo pestem posse crescere: quam nuda uirgo restringat: atque ita retrorsa manu ter dicat: totiensq; dispuat ambo. Medetur & radix mandragoræ ex aqua: radicis scamoniæ decoctum cum melle. Sideritis cum adipe ueteri: contusa: marubium cum axungia uetere: uel chryssipea cum ficis pinguibus: q; hoc ab inuentore habet nomen.

De nymphaea: & abstinentia: & appetentia ueneris: & de satyrio: erythrococco: & crategi: & sideriti.

CA. X.

Enerem i totum adimit (ut diximus) nymphaea heraclia: eadem semel pota in .xl. dies. insomnia quoq; ueneris a ieiunio pota & in cibo sumpta. Illita quoque radix genitalibus inhihet non solum uenerem: sed affluetiam genitura: ob id corpus alere uocem q; dicitur. Appetentiam ueneris facit radix e xiphio superior data potu in uino. Item quam crethmos agrios appellant. Et orminos agrios cum polenta contritus. Sed inter pauca mirabilis est orchis herba: siue sarapasi: foliis porri: caule palmeo: flore purpureo: gemina radice: testicularis similitudo ut maior: siue (ut aliqui dicunt) tenuior: ex aqua pota excitet libidinem: minor si ue mollior e lacte caprino inhiheat. Quidam folio scyllæ esse dicunt leuiori ac minor: caule spinoso. Eiusq; radices sanant oris ulcera: thoracis pituitas: aluum sistunt e uino potæ. Concitariem uim habet satyriõ. Duo eius genera: una longioribus foliis q; oleæ: caule quattuor digitorum flore purpureo: radice gemina ad formã hois testiu alternis annis intumescere ac residere. Altera satyriõ orchis cognominat: & foemina eē credif. Distinguit iterno ditis: & ramosiore frutice radice fascinis utili. Nascit fere iuxta mare. Hæc tiores & uitia priu erupentia cū poléta illita sedat: uel p se trita. Superioris radix i lacte ouis colidicæ data: neruos itredit. Eadē ex aq; remittit. Græci satyriõ: foliis lilii rubri minoribus & tribus nō aplius e terra exeuti bus tradit: caule leui cubitali nudo: radice gēina: cuius inferior ps & maior mares gignit: superior ac mior foemias. Est & aliud genus satyriõ erythrococco appellat: semie uiticis: maiore: leui: duræ radice: cortice rubro: intus albu includit: sapore subdulci. Fere in motosis iueniri. Venerē eē si oino manu teneat radix stiu Jar. Magis adeo si bibat in uino austero. Arietibus quoq; & hircis signioribus in potu dari. Et a farmatis egs ob assiduū laborē pigrioribus in coitu: quod uitiu proscdamū uocant. Vim eius restringit aq; mulã aut lactuca sumpta. In totū quidē græci cū cōcitationē hãc uolūt significare: satyriõ appellat. Sic & crategin cognominates & thelygonõ: quæ semen testiu simile e. Tithymalli quoq; ramoq; medullã habetes: ad uenerē proniores fieri dicunt. Prodigiola sunt q; circa hoc tradit Theophrastus auctor alioquin grauis: septuageno coitu durare libidinem contactu her-

uel cōryza

uel durior
uel fūgoso
uel ramosouel lacte
ouilo

uel .xvii.

ba cuiusdā: cuius nomen speciemq; non posuit. Sideritis adalligata varices minuit: & sine dolore praestat. Podagræ morbus rarior solebat esse non modo patrum auroq; memoria: verum et nostra Peregrinus & ipse. Nam si Italiae fuisset antiquitas: latinum nomen inuenisset. Insanabilis non est credendus. Quippe quoniam in multis & sponte desinit: & in pluribus curatur. Medetur panacis radices cum uua passa: succus hyoscyami cum farina: uel semen scordion ex aceto: lberis uti dictum est. Verbenaca cū axungia trita cyclamini radix: cuius decoctum & perniciosis prodest. Podagras refrigerat radix e xiphio. Semen e psyllio. Cicuta cū lythargyrio aut axungia. Aizoum in primo impetu podagræ rubentis: hoc est calide. Vtrilibet uero conuenit erigeron cum axungia. Plantaginis folia trita addito sale modico. Argemonia tusa ex melle. Medef & uerbenaca illita: aut si pedes macerent i eius decocto. Est & lappago similis anagallidi: nisi esset ramiosior ac pluribus foliis: aspera: rugosa: asperioris succi: grauis odoris: quæ talis est mollitudo uocatur. Similis & asperioribus foliis asparago. Superioris succus expressus pondere. xi. denariorum in uini cyathis duobus quotidie sumitur. Præcipue uero liberat eo malo phycolthalamion: id est fucus marinus lactucæ similis: qui conchyliis substernitur: nõ podagræ modo: sed omnibus articulorum morbis impositus priusq; exarescat. Tria autē genera eius. Latum. Et alterum longius: quadantenus rubens. Tertium crispis foliis: quo in creta uestes tinguntur: oia eiusdem usus. Nicander eam & aduersus serpentes in uino dedit. Salutare est & semen eius herba: quam psyllion appellauimus: madefactum aqua admixtis in heminam seminis resinæ colophonæ coclearibus duobus: thuris uno. Laudant & mandragoræ folia cum polëta tusa.

Medicinæ generales de pedibus: talis: articulis: neruis: & remedia contra morbos: qui totum corpus occupat: & de myrtilo: & uigiliis: & paralyfi: & de febribus frigidis: & febre iumentorum: & phreneticis: & chamæacta: & aizoo: & igne sacro.

CA. XL

Alis uero tumentibus limus aquaticus cum oleo subactus mire pdest. Articulis succus e centauro minore. Idem neruis utilissimus. Item cetaurium. Betonica neruis discurrentibus per scapulas humeris: spinæ: lumbis: pota ut in iocinere. Articulis quinquefolium impositum. Mandragoræ folia cum polenta: uel radix recēs tusa cum cucumere siuestri: uel decocta in aqua. Cubitorum ac pedum rimis polypodii radix. Articulis succus hyoscyami cum axungia. Amomi succus cum decocto. Item cētūculus decocta: uel muscus recens ex aqua obligatus donec inarescat. Item lappæ boariæ radix e uino pota. Cyclaminos cū coda in aqua perniuculos curat: omniacq; alia frigoris uitia. Perniuculos curat & cotelydon cū axungia. Folia ex batrachio. Epithymi succus. Clauos pedum extrahit ladanum cum castoreo: Verbenaca ex uino. Nunc peractis malis quæ membratim sentiuntur: dicemus de iis quæ totis corporibus grassantur. Remedia autem hæc cōmunia inuenio. Ante omnes pota dodecathrum de qua diximus. Deinde panacis omnium generum radices peculiariter longinquis morbis. Et semen interaneorum uitis. Ad omnes uero corporis dolores succum e scordio. Item betonica: quæ pota colorem plumbeum corporis priuatim emendat: gratioremq; reducit. Geranion aliq; myrthina: alii myrthida appellant. Similis est cicutæ foliis minutioribus: & caule breuiori rotundo: saporis & odoris iucundi. Nostri sic eam tradunt. Græci foliis cādidioribus pauloq; maluz: caulibus tenuioribus & pilosis: ramo sam ex steruallibus binum palmorum & in iis foliis: iter quæ in cacuminibus capitula sunt grauū. Altege genus foliis anemō: stiduisuris iōgioribus: radice mali nõ rotūda: dulci: reficientibus se ab imbecillitate utilissima: & fere talis uera est. Bibit contra phthisin drachma i uini cyathis tribus bis die. Itē cōtra inflationes: q̄ & cruda idē pstat. Succus radice aumbus medef: Opisthotōicis semē drachmis q̄ttuor cū pipere & myrthapotum phthisin sanat: & plātaginis succus: si bibat. Et ipsa decocta in uino cū sale & oleo a iōno maturino refrigerat. Eadem datur iis: quos atrophos uocāt: interpositis diebus. Betōica phthificis eligmate cū melle fabæ magnitudie. Agaricum potum duobus obolis in passo: uel daucū cum centauro maiore in uino. Phagedenis: quod nomen sine modo esurientium est: & aliis ulcerum: tithymalli medentur cum sesamis sumpti. Inter mala uniuersi corporis uigiliæ sunt plerisque. Harum remedio monstratur panaces: clymenos aristolochia: & odore: & peruncto capite. Aizoum siue sedum si inuolutum panno nigro ignorantis: puluino subiiciatur: onothera siue onuris hylarita tem afferunt in uino. Amygdalino est folio: flore rosaceo: fruticosa: longa radice: & cum sicca ta est uinum olente. Hæc in potu data feras quoque mitigat. Cruditates: quæ nauseam faciunt digerit betonica. Eadem pota a cœna concotionem facit in oxymelitis cyathis tribus drachmæ pondere: & crapulam discutit. Item agaricum post cibos in aqua calida potum. Paralyfin beto-

nica sanare dicitur. Ictus febri ut dictum est. Eadem & torpētibus membris prodest. Item argemonia omniāque quae periclitentur secari discutiedo. Comitiales sanantur panacis: quam heracleam diximus: radice pota cum coagulo uituli marini: ita ut sint panacis tres partes. Plantago pota. Betonica in oxymelitis drachma: uel agarici obolis tribus. Folia quinquefolii ex aqua. Sanat & arche zofis: sed cum amineo pota. Sanat & baccharis radix arida in puluerem cōtrita cyathis tribus cum coriandro in aqua calida. Et centūculus trita in aceto aut melle: aut in aqua calida. Verbenaca ex uino pota. Hypopi baccā ternā contritā & in aqua potā diebus sexdecim. Peucedanū cum coagulo uituli marini aquis portionibus potum. Quinquefolii cōtrita folia ex uino sumpta diebus. xxx. in betonica farina pondo denariog. xiii. cum aceti scyllitici cyatho mellis arci uncia. Scamoniū obolis duobus cum castorei drachmis quattuor. Febres frigidas leuiores facit agaricum potū in calida aqua. Tertianas fideritis cum oleo. Item ladanum: quod in febris nascitur contusum. Plantago ex aqua mullā duabus horis ante accessionem pota binis drachmis. Vel succus radicis madafacta uel tusa. Vel ipsa radix trita in aq̄ ferro calfacta. Quidāq; ternas radices in tribus cyathis aquae dederit. lidem in quartanis quaternas fecerunt. Buglossio inarescente si quis medullam e caule eximat: dicatq; ad quem liberandum febre id faciat: & alii get ei septem folia ante accessionem: aiunt a febre liberari. Itemq; betonicae drachmam in aqua mullā cyathis tribus uel agaricum: maxime in iis febribus quae cum horrore ueniūt. Quinquefolii folia quidam ternā tertianis dederit: quaternā quartanis: plura caeteris: aliis omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mullā. Verbenaca quidem & iumētorum febribus in uino medetur. Sed in tertianis a tertio geniculo incisa: quartanis a quarto. Bibif & semen hyperici utriusq; in quartanis: & horribus betonicae farina: quae omnes horrores coerces. Item panaces adeo ex calfactoria natura: ut per niuem bibere: id ac perungi eo praecipiant. Et aristolochia per frictionibus resistit. Phreneticos somnus sanat: q̄ cōtingit peucedano ex aceto capiti in fuso anagallidum succo. E diuerso lethargicos excitari labor est. Hoc praestat euphorbium (ut peribent) ex aceto naribus tactis peucedani succo. Contra insanias betonica bibitur. Carbūculos rumpit panaces. Sanat betonicae farina ex aqua aut brassica cum thure frequenti posita calidā: uel e carbone in conspectu extincto fauilla digito sublata & illita: uel plantago tusa. Tithymallus characites hydropicos sanat. Panaces: plantago in cibo: cum prius panem siccum comederint sine potu. Betonica drachmis duabus in duobus cyathis uini aut mullā. Vel agaricum: uel semen lechitidis duabus linguis ex aqua potum. Psyllium ex uino. Anagallidum succus. Cotelydonis radix ex mullō. Ebuli recentis radix excussa tantum nec collata quantum duo digiti cōprehēdat: ex uini aeteris calidi hemina. Trifolii radix drachmis duabus in uino. Tithymallum: platyphyllon cognomine. Semen hyperici: quod coris appellat. Aetā quam quidam esse ebulum potant radice contrita in uini cyathis tribus si febris absit: uel seruine ex uino nigro. Item uerbenaca falsicu lo manus plenae decocta in aqua ad dimidias. Praecipue tamen chamaeactae succus aptissimus creditur. Eruptiones pituitaē emendat plantago. Cyclamini radix cum melle. Ebuli folia contrita & e uetere uino imposita etiam boam sanant: id est rubentes papulas. Pruriginem succus strychni illitus. Igni sacro medetur aizoum. Folia trita cicuta. Mandragorae radix. Siccatur in asse ut cucumis: primoque super mustum suspenditur: mox in fumo: dein tunditur in uino: aut aceto. Prodest & uino myrteo fouere: mentae sextans: uiui sulphuris uncia ex aceto simul trita: fuligo ex aceto. Ignis sacri plura sunt genera. Inter quae mediū hoiem ambiens: q̄ zoster appellatur: & enecat: si cinxerit. Medetur plantago cū creta cymolia: & peristereos p se. Radix psolata. Aliis quae serpūt cotelydonis radix cū mullō. Aizoum. Succus linozofis ex aceto.

Ad eluxata membra: & cōtra morbū regiū: & cōtra furunculos: & fistulas: & inflationes: & ambustiones: & cōtra alios morbos: ad neruos: & sanguinem. CA. XII.

Radix polypodii illita luxatis medetur. Doloremque & tumores tollunt semen psyllii. Folia plantaginis tusa: sale modico addito. Verbasci semen ex uino decoctum & contritum. Cicuta cum axungia. Folia ephemeris tuberibus atq; tumoribus. Illiturque etiam dum discuti possunt. Morbum regiū in oculis praecipue mirari est tenuitatem illam densitatemque tunicularum felle subeunte. Hippocrates a septimo die in febre mortiferum signum esse docuit. Nos scimus uixisse aliquos etiam ab hac desperatione. Fit uero & citra febres: impugnaturque centaurio maiore (ut diximus) potu. Betonica agarici obolis tribus ex uini ueteris cyatho. Item uerbenacae folio obolis tribus ex uini calidi hemina quatrīduo. Sed celerrime quinquefolii succus medetur tribus cyathis potus

cum sale & melle. Cyclamini radix drachmis tribus bibitur in loco calido: & perfrictionibus rator: adores enim felleos mouet. Folia tusfilaginis ex aqua. Semē linozostis utriusq; insperium portio: uel cum absinthio aut cicere decoctum. Hyssopi baccae cum aqua potae. Lichen herba si cum sumitur: caetero olere abstineatur. Polytrix in uino data. Struthion in mulso. Passim & in q̄cunq; parte ac maximo incommodo nascuntur: qui furunculi uocantur: mortiferum aliquādo malum confectis corporibus. Remedio sunt pignocomi folia trita cum polenta: si nondum caput fecerint. Discutiunt & folia ephedri illita. Fistulae quoq; in omni parte serpunt: medicorū uitio malefectis corporibus. Auxilio est cetaurium minus: collyris cum melle decocto additis. Plantaginis succus infusus. Quinquefolium cum sale & melle. Ladanum cum castoreo. Cotyledon cum medulla ceruina calefacta imposita. Verbasci radices medulla collyrii tenuitate i fistulam additur. Vel aristolochiae radix. Vel succus tithymalli. Collectiones inflammationesq; sanant argemoniae folia illita. Duritias & collectiones omnes uerberena uel quinquefolium: decoctum q; in aceto uerbasci folia uel radix. Hyssopum e uino ipositum. Acori radix decocto eius herbae fouentibus. Aizoum. Item quae contusa sint: duritiasq; & sinus corporis & tela omnia infixae cor poris extrahunt: folia tusfilaginis. Daucum. Semen leontopodi tritum in aqua cum polenta. Supparationibus imponuntur pignocomi folia trita cum polenta: uel semen. Item orchis. Vicia quae sunt in ossibus satyri radice imposita efficacissime sanari dicunt. Nomae & collectiones omnes fucus maris priuquam inarescat. Et almeae radix collectiones discutit. Ambusta sanant plātagine arctio: ita ut cicatrix fallat. Folia eius in aqua decocta & contrita illinuntur. Radices cyclamini cum aizoo. Herba ipsa hyperici: quod corion appellauimus. Neruis & articulis cōuenit plātago trita cum sale. Argemonia tusa ex melle. Peucedani succo perunguntur spasticis: retanici. Nervorum darciae aegylopiis succo. Doloribus erigeron ex aceto illinuntur. Epithymo spasticis & opi sthotonicis perungit: semine hyperici: quod coris uocatur. Idemq; bibere prodest. Phrynton dicitur etiam abscessos sanare neruos si confestim imponatur trita uel mansa. Spasticis: tremulis: opi: sthotonicis almeae radix bibitur ex aqua mulsā. Sic & rigores exalfacit. Sanguinis profluuium si sit herba peoniae semen tubrum. Eadem & in radice uis. Cyclaminos uero si ore sanguis reticia turisue e naribus: siue aluo fluat: siue foeminarū utero. Itē lysimachia pota uel illita: uel naribus indita. Item plantaginis semen. Quinquefolium potum & illitum. Cicuta semen in nares si inde fluat tritum ex aqua & inditum. Aizoum. Astragali radix sistit. Et ischemon. Et achillea.

De herba equiseti: & stephanomeli: & crisitali: & contra uermes.

CA. XIII.

Quisetum hippuris a graecis dicta & in pratis nascens: uituperata a nobis. Est autem pilus terrae equinae setae similis: licet eorum extinguit decocta sicili nouo ad tertias quantum uas capiat: & per triduum heminis pota: unctis esculentis ante diē unū interdicitur. Graecorum varia circa hanc opinio. Alii pini foliis similem nigricantem eodem nomine appellant: uim eius ammirabilem tradentes: q; etiam sanguinis profluua uel taedio eo tantum homine sistat: alii hippurin: alii ephedron: alii anabasin uocant. Traduntq; iuxta arboris nasci & scandentem eas dependere comis iuncis: multis nigris: ut ex equorum cauda gemiculatis ramis: folia habere pauca: tenuia: exigua: semen rotundum simile coriandro: radice li gnosa: nasci in ambustis maxime. Vis eius spissare corpora. Succus sanguinem e naribus fluentem inclusis sistit. Itē aluum. Medetur dysentericis in uino dulci potus cyathis tribus. Urinā cit. Tullium orthopnoeam sanat. Item rupta: & q̄ serpunt. Intestinis & uesicae folia bibantur. Entero coelen cohibet. Faciunt & aliam hippurin breuioribus & mollioribus comis candidioribusq; per q̄ utilem ischiadicis: & uulneribus ex aceto impositam: propter sanguinem sistendum: Et nymphaea trita plātagis imponitur. Peucedanum cum semine cupressi bibitur: si sanguis per os red dicitur est: fluitque ab infernis. Sideritis tantam uim habet: ut quamuis recenti gladiatoris uulneri illigata: sanguinem claudat. Quod facit & ferulae cinis uel carbo. Fungus uero etiam efficacius: qui secundum radicem eius nascitur. Per nares autem fluenti & cicuta semen tritum ex aqua inditumque efficax habetur. Item stephanomelis ex aqua. Betonicae farina e lacte capri no pota sistit ex ubere fluentē. Plantagoq; contusa: eiusdem succus uomēribus sanguinē datur. Ad erraticum autē radix perfolatae cum axungia uetere illita. Poratur a ruptis conuulsisq; & ex alto deiectis cetaurium maius. Gētianae radix trita uel decocta uel succos betonicae. Et hoc am plius addo: tocineris aut lateris cōtortionibus: panaces scordion aristolochia pota cū agarico. Itē eductis & eueris potū duobus obolis in mulsi cyathis tribus. Aut si febris sit: in aq̄ mulsā uerbascauius flos sistis auro est. Acori radix. Aizouū omne. Sed e maiori succus efficacissime. Itē sym

uel icianis
uel sextate

hanc p̄ hoo m̄q?
p̄ hanc

phyti radices: uel decoctū. Daucū crudū. Erythale est flore luteo foliis achanti. Bibit e uino. Item chamærops: & in sorbitiones irio uel plantago oibus modis. Item phthiriasi: quo Sylla di-
 ctator cōsumptus est. Nascuntur quoq; in sanguine ipso hominis animalia exesura corpus. Resi-
 stitur uoz: taminia succo aut ueratri cū oleo perunctis corporibus. Taminia quidē in aceto de-
 cocta etiā uestes eo tedio liberat.

De ulceribus: & ad plagas: & de polycnemo.

CA. XIII.

Ulcera multoz sunt generum: ac multis modis curantur. Panacis oium genez radix
 ex uino calido illinitur manatibus. Siccat priuatim quā chironiam diximus. Cū mel-
 le trita tubera aperit: ulceribusq; quæ serpunt. Deploratis auxilio est cū aris flore ul-
 no temperata omnibus modis uel flore uel semine uel illitū. Item minoris coma decocta
 uel trita: uetera quoq; ulcera purgat & persanat. Folliculi climeni recentibus plagis imponitur.
 Illinitur autem gentiana ulceribus quæ serpunt radice tusa uel decocta in aqua ad mellis crassi-
 tudinem: uel succo uulneribus. Ex ea factum lichiu. Lysimachia recētibus plagis medetur. Plan-
 tago omnium genez ulceribus: peculiariter foeminaz: senum & infantium: igne mollita meliori
 & cum cæroto crassa ulcerū labra purgat. Nomas sistit. Et trita suis foliis integere oportet. Sup-
 purationes: collectiones: sinus ulcerum. Chelidonia quoq; siccat ulcera adeo: ut etiam pro spo-
 dio utantur eadem iam desperatis cū axungia imponit. Dictamū pota sagittas pellit: & alia tela
 extrahit illita. Bibitur ex aquæ cyatho folioz: obolo. Proxime pseudodictamū. Vtraq; et sup-
 purationes discutit. Aristolochia quoque putrida ulcera exest. Sordida expungat cū melle. uer-
 mesq; extrahit. Itēq; clauos in ulceribus natos. Et infixa corpori oia: precipue sagittas & ossa fra-
 cta cum resina. Caua uero ulcera explet per se. Et cum iride recētia uulnera ex aceto. Uetera ul-
 cera uerbenaca: quinque foliū cū sale & melle. Radices persolatæ uulneribus ferro illatis recentibus
 imponunt: folia ueteribus. Cū axungia utraq; & suo folio operitur. Damasoniū autē & in
 struma. Folia uerbasci ex aceto aut uino. Peristereos ad oia genera uel callosoz: putrefactiūq;
 ulcerum facit. Manatia nympeaz heracliaz radix sanat. Itē cyclamini radix uel p se: uel ex aceto
 & cum melle. Eadem & contra steatomata efficax: sicut ad ulcera manatia hyssopum: itē puz-
 danum: cui ad recētia uulnera tanta uis est: ut sanie ossibus extrahat. Præstat hoc & anagides:
 cohibētq; quas uocant nomas: & rheumatismos. Vtilis & recentibus plagis: sed picipue senum
 corpori. Cum cæroto apostemata: & ulcera tetra folia mandragoræ recentia. Radix uulnera cū
 melle aut oleo. Cicuta cōsiliigni mixta mero. Aizoum herpes quoq; & nomas ac putrefectia:
 sicut erigerō uermioia. Recētia aut uulnera astragali radix: & uetera quoq; ulcera purgat hypo-
 cistis utraq; Leontopodii semen tritū in aqua & cū polēta illitum spicula sagittarioz extrahit.
 Item pycnocomi semen: tithymallus. Characites succo gangrenas phagedenas putria: uel deco-
 cto ramoz: cum polēta & oleo. Orchis radices. Hoc amplius & cacoethe ex aceto cū melle sic-
 cæ & recētes. Per se uulnera onothera efferētia sese ulcera sanat. Scythæ uulnera scythice corat.
 Ad carcinomata argemōia ex melle efficacissima ē. Uulnerib; p sanatis asphodeli radix decocta
 ut diximus: trita cum polēta & illita. Quibuscūq; uero apollinaris. Astragali radix in puluerem
 trita humidis ulceribus prodest. Item callitrix decocta in aqua. Priuatim uero iis quæ calciamē
 to facta sint: uerbenaca. Necnon & lysimachia contrita. Ac nympha arida ifricata. Polytrix in-
 ueteratis iisdem utilior. Polycnemon cunilæ bubulæ similis est semine pulegii furculosas multus
 geniculis corymbo odorata acri & dulci odore: quæ ferro factis uulneribus cōmanducata im-
 ponitur: quinto die soluitur. Symphyton ad cicatricē celerrime perducit. Itē syderitis. Hæc im-
 ponitur ex melle. Uerbasci semine ac foliis ex uino decoctis ac tritis oia corpori infixa extrahū-
 tur. itē mandragoræ foliis cum polenta. Cyclamini radicibus cū melle. Trixaginis folia in oleo
 contrita iis maxime adhibent ulceribus: quæ serpunt. Et alga in melle trita. Betonica ad carci-
 nomata. Et melandria: ac ueteres addito sale. Verrucas tollit argemonia ex aceto uel batrachit
 radix: q & ungues scabros aufert. Linoz ostidis utriusque folia uel succus illitus. Tithymalli oēs
 genera uerrucarum omnium. Item omnia pterygia: uarozq; tollunt. Cicatrices cum elegancia ad
 colorem reducit iadanum.

De plurimis experimentis ad inficiendos capillos: & partus cūciendos: & cōtinendos: & alia-
 rum remedia.

CA. XVI.

A Artemisia & elelisphacum alligatas qui habet uiator: negatur lassitudinē sentire. Muliebribus morbis medetur maxie in uniuersum peoniae herbae semen nigrū ex aqua mulsā. Eadē & in radice uis: menses cit. Panacis semen cū abinthio mēses & sudores. Scordotis potu & illitu: Betonica drachma in uini cyathis tribus bibitur contra omnia uuluae uitia. Aut quae a partu fiunt. Menses nimios sistit achillea imposita: & decoctum eius infidentibus. Māmis iponif hyoscyami semē ex uino. Loti radix ex cataplasmate. Et māmis etiā chelidonia. Secūdas morantes uel partus emortuos radices panacis appositae extrahunt. Ipsū panacis semen e uino potū uulua purgat: appositūq; cum melle. Polemonia pota ex uino secundas pellit. Nidore purgat uuluae cetaurii minoris succus potus: fotūq; menses cit. Itē maioris radix in uuluae doloribus iisdē modis prodest. Derafa uero & apposita extrahit partus emortuos. Plantago imponit in lana in dolore uuluae. In strangulatu bibit. Sed praecipua dictamno uis est. Menses cit. Partus emortuos uel trāsuerfos eicit. Bibitur ex aqua foliose obolo: adeo ad haec efficax: ut ne in cubiculū quidē praegnatiū inferat. Nec potu tm: sed & illitu & suffitu ualet. Proximē pseudodictamū. Sed menses cit cū mero decoctū pōdere denarii. Pluribus tñ molochis & aristolochia prodest: nā & menses & secūdas cit. Et emortuos ptus extrahit: myrrha & pipere additis pota uel subdita. Vuluas quoq; prociētes inhiēt potu uel suffitu uel subiectu maxime tenuis. Strangulatū ab iis mēsiūq; difficultatē agaricū tribus obolis tritū in uini ueteris cyatho potū emendat. Peristeros apposita in adipe suillo recenti. Antyrrhinon cum rosaceo & melle. Itē apposita nymphae thesālāe radix pota dolori medetur. In uino pota nigro pfluua inhiēt. E diuerso ciet cyclamini radix pota & apposita. Et uesicae infidentū decocto medet. Secundas pota cissanthemos pellit. Vuluā sanat. Et xiphii radix supior mēses cit drachma ex aceto pota. Peucedanū strangulatus uuluae nidore uisū recreat. Menses aluosq; pēcipue psylliū drachma in cyathis tribus aqua mulsā. Semē quoq; mādragorae potū uuluā purgat. Menses cit succus appositus: & emortuos ptus. Nīmīa rur sus pfluua sistit semen cū uino & sulphure. Alui pfluua sistit & contrahit batrachion potu: uel cibo ardens: alias ut diximus cruda. Sed cocta cōmendat sale & oleo & cymino. Daucū & menses & secūdas potū facillime pellit. Ladanū suffitu corrigit uuluae: dolori eaq; exulceratisq; iponif. Emortua scamoniū pellit potū uel appositū. Menses ciet hypericū: utrunq; appositū. Ante alia uero ut Hippocrati uidet erysimon e uino semine uel radice. Cortice trahit & secūdis succurrit & stragulatōnibus ex aq; pota. Itē radix e geranio peculiariter secūdis inflammationibusq; uuluae: conueniens. Purgat hippuris pota & apposita uuluae. Polygonus pota menses cit. Et almeae radix. Folia plātaginis pellūt. Itē agaricū ex aq; mulsā. Artemisia uuluae medet trita ex oleo irino aut fico: aut cū myrrha apposita. Eiusdē radix pota in tm purgat: ut ptus enectos extrahat. Menses & secūdas cit ramoz; decoctū infidentibus: itē folia pota drachma. Ad eadē oīa prosunt uel iposita uentri imo cū farina hordeacea. Achoron quoq; utile est in terioribus foeminae morbis. Et coniza utraq;. Et crethmos. Et anthyllides duae uuluis utilissimae. Tormibus & secūdage morae in uino potae. Callitrix fotu locis medet. Albugines in capite tollit. Capillos inficte oleo trita. Geranion in uino albo potū: & hypocisthis in rubro pfluuiū sistit. Hysoptū suffocationes laxat. Radix uerbenacae pota ex aq; ad oīa in ptu: aut ex partu mala pstantissima est. Peucedano qdā miscet in uino nigro semen cupressi cōstritū. Nā semē psylli de feruefactū in aq; cū intepuerit: epiphoras oēs uteri lenit. Symphyton tritū in uino nigro euocat menses. Partus accelerat scordotis pota drachma succi itaq; mulsā cyathis q̄tuor. Dietami folia pclare danf ex aq;. Cōstat unius oboli pōdere: uel si mortui sint in utero infantes: ptinus reddi sine uexatiōe puerperae. Similiter pdest pseudodictamū: sed tardius. Cyclaminos adalligata. Cissanthemos pota. Itē betonicae farina ex aq; mulsā. Arsenogonō & thelygonō herbae sunt hñtes uuas floribus oleae similes: pallidiores tñ. Semen albū: papaueris mō. Thelygoni potu foemina cōcipi narrat. Arsenogonon ab ea semie oleae: nec alio distat. Huius potu mares gnari phibent: si credimus: alii utraq; ocimo similitē tradūt. Arsenogoni aut semē geminū esse testibus simile. Māmage uitis aizoum: qd̄ digitellū appellauimus unice medet. Erigerō ex passo māmas uberiores facit. Sonchū in farre coctū. Quae uero mastos uocatur indita pilos māmage: e partu nascentiū: & tineas aufert in facie: aliaque cutis uitia emendat. Gentiana nymphae heraclia illita cyclamini radix maculas oēs. Cacaliae grana mixta caerae liquida extendūt cutē in facie: rugatq;. Vitis oīa acori radix emendat. Capillū lismachia flauū facit. Denigrat hypericō: qd̄ & corion uocat. Itē ophrys herba denticulato oleri similis: foliis duobus. Nigritiam dat & polemonia in oleo decocta. Psilothrum nos quidē in muliebribus medicamentis tractamus: uerum etiam uiris in usu est. Esti-

B

causissimum autem habetur archezostis. Item tithymalli succo uel in sole cum oleo illito crebro: uel eoullis pilis. Quadrupedum scabiem sanat hyosopum ex oleo fotum. Anginas peculiariter si deritis. Verum & reliqua genera herbarum reddamus.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXVII.
PROOEMIUM.

Reliqua herbarum genera.

Rescit apud me certe tractatu ipso admiratio antiquitatis. Quoties maior copia herbarum dicenda restat: tanto magis adorare priores inueniendo curam: in tradendo benignitatem subit. Nec dubie superata hoc modo posset uideri etiam regem naturae ipsius munificetia: si humani operis esset inuentio. Nunc uero deorum fuisse eam apparet: aut certe diuinam: etiam cum homo inuenierit. Eandemque omnium parentem gentiisse haec: & ostendisse: nullo uitae miraculo maiore: si uere fateri uolumus. Scythica herbam a maotidis paludibus & euphorbiam e monte atlante: utraq; Herculis colonas: & ipso regem naturae defectu. Parte alia britannica ex oenanthe isulis extra terras positis: itemque aethiopicam ab exusto syderibus aut. Alias praeterea aliunde: uel citius humane salutis in toto orbe terrarum portare immensa romanae pacis maiestate: non homines modo diuersi inter se terris gentibusque: uere et montes: & excedentia in nubibus iuga: passusque pecora: & herbas quoque inuicem ostentant. Aeternum quae deorum sit munus istud. A deo romanos uelut alteram locum dedisse rebus humanis uidentur.

De aconito: & panthera: & quae extinguitur aconito.

CA. II.

uel idignū

Sed antiquorum curam diligentibus quis possit satis uenerari: cum constet omnium uenenosum occisimum esse aconitum: & tactus quoque genitalibus foemini sexu a saluti eodem die inferre mortem. Hoc fuit uenenum quo intereptas dormientes a Calpurnio Bestia uxoribus. M. Cecilius accusator obiecit. Hic illa atrox poratio eius in digito eas mortuas. Fabulae narrare e spūs Cerberi canis extrahente ab inferis Hercule. Ideoque apud tracliam porticam ubi monstratur eius ad inferos aditus gigni. Hoc quoque tamen in usus humane salutis uertit. Scorpionum ictibus aduersari experiendo: aconitum datum in uino calido. Ea est natura ut hominem occidat: nisi inuenierit quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur: uelut pari intus inuenit. Sola haec pugna est: cum uenenum in uisceribus repererit. Mirumque extitalia per se ambo cum fuerit duo uenena in homine commoriantur: ut homo super sit. Immo uero et ferarum remedia antiqui prodiderunt: demonstrando quod uenenata quoque ipso sanant. Torpescunt scorpiones aconiti tactu: ista pentagone pallentes: & uinci se consistunt. Auxiliatur eis helleborus albus tactu resoluit. Ceditque aconitum duobus malis suo & oium. Quod si quis illa forte ab homine excogitari potuisse credit: ingratum deorum intelligit munera. Tangunt carnes aconito: necantque gustatu earum pantheras: nisi hoc fieret repleturas illos situs. Ob id quidam pardalianches appellauerunt. At illas statim liberari morte excrementorum: hominis gustu demonstratum. Quod certe casu repertum quis dubitet: & quotiens fiat etiam: ut nouum nasci: quoniam feris ratio & usus inter se tradi non possit.

Quod oium creaturarum conditor sit deus.

CA. III.

uel thelyphonon

Ille ergo casus hic est ille: qui plurima inuenit in uita deus. Hic habet nomen: per quod intelligitur eadem & parens rerum omnium & magistra natura: utraq; coniectura pariter: siue illa quotidie ferarum inuenire: siue semper scite iudicemus. Pudendumque: rursus omnia animalia quae sunt salutaria ipsis: nosse ipsa: praeter hominem. Sed & maiores oculorum quoque medicamentis aconitum misceri saluberrime promulgauerunt: aperta professione: malum quidem nolum sine aliquo bono dicere. Fas ergo nobis erit: qui nulla diximus uenenata: nunc demonstrare quale sit aconitum uel deprehendendi gratia. Folia habet cyclamini: aut cucumeris non plura quatuor ab radice leniter hirsuta. Radice modicam camaro simile marino. Quare quidam camaron appellauerunt. Alii lycocthonon ex qua diximus causa. Arida radix incuruatur paulum scorpionum modo: quare & scorpionum aliqui appellauerunt. Nec defuere qui myoclonon appellare mallent: quoniam procul & e longinquo odore mures necat. Nascitur in nudis cauitibus: quas aconas uocant. Et sic aconitum aliqui dixere nullo iuxta ne puluerem quidem nutriente. Hac aliqui rationem non-

nis attulere. Alii quoniam uis eadem in morte esset: quæ cotibus ad ferri aciem deterendam statim admota uelocitas sentiretur.

De æthiopide: & amaranto: & aloë: & alcea: & alipho: & alina: & androsace: & androsamo: & ambrofia: & anconi: & anagyro: & anonymo.

CA. IIII.

Aethiopsis folia habet phlomo similia: magna & multa: & hirsuta ab radice. Caulem quadrangulum scabrum: similem arctio: multis coccuum. In alis semen eruo simile cadi-
dum geminum: radices numerosas longas. Plenas: molles: glutinosas: gustu sicca nigre-
scunt duranturque ut cornua possint uideri. Præterea in æthiopia nascunt: & in ida mō-
te troadis: & in messenia. Colliguntur autumnō: siccantur in sole aliquot diebus: ne situm sentiant.

uel i undis
uel gustu
siccanti

Medentur uuluis potæ in uino albo: ischiadicis: pleureticis: faucibus scabris: decocta potu danf.

uel iliaco

Sed q̄ ex æthiopia uenit: eximia est: atq; illico prodest. Aieraton ferulacea est duoz: palmorum
altitudine: origano similis: flore bullis aureis. Huius usq; nidor urinæ cit. uuluaq; purgat: tato ma-
gis insidentibus. Causa Nominis nō hæc: sed qm̄ diutissime non marcescit. Aloe Scyllæ similitu-
dinem hēt maior & pinguioribus foliis ex obliquo striata. Caulis eius tener est rubens medius:
si dissimilis antherico. Radice una ceu palo in terra dimissa: graui odore: gustu amara. Laudatiss-
sima ex india afferitur: sed nascitur & in asia: non tri ea utuntur: nisi ad uulnera recentibus foliis:

uel iiliaco
Handwritten note: Scyllæ

mitifice enim cōglutinat: uel succo: ob id inturbibus cadorum eam serunt ut aizoum maius:
Quidam & caulem ante maturitatem seminis icidunt succi gratia: aliqui & folia. Inuenitur & p-
se lachryma adhærens. Ergo pauimentandum ubi sata sit censent: ut lachryma nō absorbeatur.

uel iiliaco

Fuere qui traderent in iudæa super hierosolymam metallicam eius naturam: sed nulla magis im-
proba est: neq; alia nigritate humidior. Erit ergo optima p̄guis: ac nitida: ruffi coloris: fria
billis: locineris modo coacta: facile liquefens. Improbanda nigra & dura: harenosa quoque:
quæ & gustu intelligitur. Gummi adulteratur & acacia. Natura eius spissare: dēfere: & leuiter cal-
facere. V̄sus in multis & principalis aluum soluere: cum pene sit sola medicamentorum: quæ per
se id præstant. Confirmat etiam stomachum: adeo ut non infestet ulla uis contraria: bibi drach-
ma. Ad stomachi uero dissolutionem in duobus cyathis aquæ tepidæ uel frigidæ: coclearis men-
sura bis ter in die ex interuallis ut res exigit. Purgationis etiam causa plurimum tribus drach-
mis. Efficacior si pota ea sumatur cibus. Capillum fluentē continet cum uino austero capite i so-
le contra capillum peruncto. Dolorem capitis sedat temporibus & frōti imposita ex aceto & ro-
sacro. Diluitorq; infusa: oculorum uitia omnia sanari ea conuenit. Priuatim pruriginis & scabiē
genarum. Item insignata ac liuida illita cum melle: maxime pontico. Tonsillas: gigijas: & omnia
oris ulcera. Sanguinis excreationes si modicæ sint: drachmæ pondere ex aqua: si minus ex aceto
pota. Vulneta quoq; sanguinem & undecunq; fluentem sistit per se uel ex aceto. Alias etiam ē
uulneribus utilissima ad cicatricem perducens. Eadem inspergitur exulceratis genitalibus uiro-
rum: condylomatibus: rimisq; sedis: alias ex uino: alias ex passo: alias sicca per se: ut exigit mitiganda
curatio: aut coercenda. Hemorrhoidum quoq; abundantiam leniter sistit. Dysenteria infundit-
tur. Et si difficiliter concoquantur cibi: bibitur a coena modico interuallo. Et in regio morbo tri-
bus obolis ex aqua. Deuorantur pilulæ cum mellis decocto: aut resina terebinthina ad purgan-
da interiora. Digitorum pterygia tollit. Oculorum medicamentis lauatur: ut quod sit arenosis-
simum subsidat. Aut torretur in testa: pennæq; subinde uersatur: ut possit æqualiter torreri. Al-
cea folia habet similia uerbenacæ: quæ & peristereō cognominatur. Caules tres aut quattuor fo-
liis: plenos: florem rosæ: radices albas cum plurimū sex cubitales: obliquas. Nascitur in p̄guis so-
lo: nec sicco. V̄sus radiceis ex uino uel ex aqua dysentericis: aluo citæ: & ruptis conuulsis. Alypon
cauliculus est molli capite non dissimilis betæ: acre gustatu: ac lentum: mordensq; uehementē &
accendens. Aluum soluit in aqua mullā addito sale modico. Minima portio duarum drachmarū:
media quattuor: maxima sex: ea purgatione quibus datur e gallinaceo iure. Alfine: quam qui-
dam mysotis appellant: nascitur in lucis: unde & alfine dicta est. Incipit a media hyeme. Arescit
uistate media cum proreperit: musculorum aures imitatur foliis. Sed aliā docebimus esse quæ iusti
us mysotis uocetur. Hæc eadem erat quæ Helxine: nisi minor minusq; hirsuta esset. Nascit in
hortis & maxime in parietibus. Cum teritur: odorem cucumis reddit. V̄sus eius ad collectiones
insulationesque. Quin emendat omnia quæ Helxine sed infirmius. Epiphoris peculiariter impo-
nuntur. Item ueredis: ulceribusq; cum farina hordeacea. Succus eius auribus infunditur. Andros-
ces herba est alba amara sine foliis: folliculos in cirris habens: & in iis semen. Nascit in maritimis
Hæltis maxime. Datur hydropicis drachmis duabus tusa aut decocta in aqua uel aceto uel ui-

Handwritten note: Scyllæ

no. Vehementer enim urinas cit. Datur & podagris: illinitureq. Idem effectus est & semini. Androsomon: siue (ut alii appellauerunt) ascyron: non ablimile est hyperico: de qua diximus capitulo maioribus densioribusq. & magis rubentibus. Folia alba rutæ figura. Semen papaueris nigri. Comæ trita sanguineo succo manant. Odor ei resinofus. Gignitur in uineis. Fere medio autumno effoditur: suspenditurque. Vfus ad purgandam aluum rutæ cum semine potæque matutino: uel a cocna duabus drachmis in aqua mulsâ: uel uino uel aqua pura: totius potionis sextario. Trahit bilē. prodest ischiadicis maxime. Sed postera die capparidis radicē resinæ permixtâ deuorare oportet drachmæ pondere. Iterūq. quatruidi intervallo eadem facere. A purgatione autem ipsa robustiores uinum bibere: infirmiores aquam. Imponitur & podagris & ambustis & uulneribus cohibēs sanguinem. Ambrosia uagi nominis est: & circa alias herbas fluctuans: fruticē unum habet densum ramosum: tenuem: trium fere palmorum. Tertia parte radice breuiore: foliis rutæ: circa inum caulē in ramulis semen est uuis dependentibus: odore uinofus: qua de causâ botrys a quibusdam uocatur: ab aliis artemisia. Coronatur illa cappadoces. Vfus eius ad ea quæ discuti opus sit. Anonin quidam ononida malit uocare ramosam: simile fenogrecum: nisi fruticosior hirsutiorq. esset: odore iucundo. Post uer spinosa. Estur etiam muria condita. Recens uero margines uicrum erodit. Radix decoquitur in posca dolori dētium. Eadē cum melle pota calculos pellit. Comitialibus datur in oxymelite decocta ad dimidias. Anagyros: quā aliqui acopon uocant: fruticosa est: grauis odore: riore ualeris: semen in corniculis non breuibus gignit: simile renibus: quod durefcit per menses. Folia collectionibus imponuntur: difficulterq. parietibus adalligantur: ita ut a partu statim auferantur. Quod si emortuus hæreat: & secundæ mensēque morentur: drachmæ pondere bibunt in passo folia. Sic & suspiriosis dantur: & in uino uetere ad phalangiorum morsus. Radix discutendis concoquendisque adhibetur. Semen comanducatu uomitiones facit. Anonymos a non inueniēdo noie nomē inuenit. Afferre scythia celebrata ab Hicelio nō potæ aut floritatis medico. Itē aristogētō in uulneribus p̄clara ex aqua rosa & ipsita. Potæ uero māmīs præcordiisque p̄cussis. Itē sanguinem excreantibus. Putauerunt & bibendam uulneratis. Fabulosâ abitor: quæ adiiciuntur: recente ea si uratur: ferrum aut æs ferruminari.

De aparine: & arctio: & aspleno: & asclepiade: & astere: uel bubonio: & ascyro: uel ascyroide: & aphace: & de alcibio: & alectorolopho.

CA. V.

Aparinē aliqui omphacocarpon: alii philanthropon uocant: ramosam: hirsutam: quinis sensu in orbem circa ramos foliis per interualla: semen rotundū: durum: concuū: subdulce. Nascitur in frumētario agro: aut hortis: prati sue: asperitate ēt uestiū tenaci. Efficax contra serpentes semine potō ex uino drachma: & contra phalagia. Sanguinis abundantia ex uulneribus reprimūt folia ipsita. succus auribus infundit. Arction aliqui potius arctuz uocat: similis est uerbasco foliis: nisi q. hirsutiora sunt: caule longo molli: semine cymini. Nascitur in petrosis: radice tenera: alba: dulciq. Decoquitur in uino ad dentiū dolorē: ita ut contineatur ore decoctū. Bibit p̄pter ischiada: & stranguriā e uino: ambustis imponit & prionibus. Fouent eadē cū radice semine trito in uino. Asplenū sunt qui hemionion uocat: foliis triangularibus multis: radice limosa: cauernosa: sicut filicis candida: hirsuta: nec caulē nec florē habet. Nascit in petris: parietibusq. opacis: hūidis: laudatissima in creta. Huius folioq. iure in aceto decocto p̄ dies. xl. potō lyenē absumi aiūt. Et illinunt. Eadē aut sedāt singultus: nō danda steruānis: qm̄ sterilitatē facit. Asclepias folia hederæ hēt: ramos lōgos: radices numerosas: tenues: odoratas: floris uirus graue: semē securidace. Nascit in montibus. Radices tormibus medent: & contra serpentium ictus non solum potum sed ēt illitū. Aster ab aliquibus bubonio appellatur: qm̄ inguinum præsentaneum remedium est. Cauliculus foliis oblongis duobus aut tribus i caecum ne capitula stellæ modo radiata. Bibitur aduersus serpentes. Sed & ad inguinum medicinam sinistra manu decerpi iubent: & iuxta cistis alligari. Prodest & coxendicis dolori adalligata. Ascyron & ascyroides similia sunt inter se & Hyperico: sed ascyron maiores habet ramos: qui ascyroides uocantur ferulaceos omnino rubētes: capitulis paruis luteis. Semen in caliculis pusillum: nigrum: resinofum. Comæ trita uelut cruentata. Qua de causâ quidam hanc androsomon uocauerunt. Vfus seminis ad ischiadicos potus duabus drachmis in hydromelitis sextario. Aluū soluit. Bilem detrahit. Illinitur & ambustis. Aphace tenuia admodum folia habet: pusillo altior lenticula est. Siliqs maiores fert: in quibus terna aut quæternā semina sunt nigriora & madidiora & miora lenticula. Nascitur in aruis. Natura ei ad spissandū efficacior q̄ lentu. Reliquo usū eisdem effectus habet. Stomachi aliq. fluctiones silit semen decoctum. Alcibion qualis esset herba apud aucto-

Dio. brassi
caz

res nō repperi. Sed radicem eius & folia trita ad serpētis morsus imponi & bibi iubēt. Folia quā-
tum manus capiat trita cum uini meri cyathis tribus: aut radicem drachmarum trium pondere
cum uini eadem mensura. Alektorolophos quæ apud nos crista dicitur: folia habet similia galli-
næ: cristæ plura: caulem tenuem: & semen nigrum in siliquis. Vtilis tussientibus cocta cum sa-
ba fresa melle addito: & caligini oculorū. Solidum semen conicitur in oculum: nec turbat: sed
in se caliginem contrahit. Mutat colorem: sed ex pigra albicare incipit: & intumescit: ac per se exit.

De Alo.

CA. VI.

Alum nos uocamus: græci symphyton petreum: simile cunilæ bubulæ: foliis paruis: ra-
mis tribus aut quattuor a radice: cacuminibus thymi: furculosum odoratū: gustu dul-
ce: saluam ciēs: longā radice: rutila. Nascitur in petris: deoq; petreum cognominatū.
Vtilissimum lateribus: lyenibus: renibus: torminibus: pectoribus: pulmonibus: sangui-
nem reicientibus: faucibus asperis. Bibitur radix trita & in uino decocta: & aliquando superlini-
tur. Quin & cōmaducata sitim sedat: præcipueq; pulmonē refrigerat. Luxatis quoq; imponitur
& conuulsis: lyenit: interaneis. Alium sinit coacta in cineres. Detrahit quoq; folliculis trita cum
piperis nouem granis & ex aqua pota. Vulneribus sanandis tanta præstantia est: ut carnes quoq;
cū coquantur conglutinet addita. Vnde & græci nomē iposuerunt. Ossibus quoq; fractis medet.
De alga & actea: & de ampelofagnia: & absinthio.

CA. VII.

Alga ruffa scorpionum ictibus. Actea graui folioꝝ odore: caulibus anisi geniculatis: se-
mine nigro ut hederæ: bacis mollibus. Nascitur in opacis & asperis & aquosis. Datur
acetabulo pleno interioribus foeminarum morbis. Ampelos agrta uocatur herba fo-
litis duris cineracei coloris: qualem supra satis diximus: uiticulis longis callosis ruben-
tibus: qualiter flos quem iouis flammā appellauimus in uolūtis: fert semen ponici mali simile in aci-
nis. Radix eius decocta in aquæ cyathis ternis additis uini: coi cyathis duobus aluū soluit: leni-
ter. Ideo hydropicis datur. Vuluæ uitiæ & cutis in facie mulierum emendat. Ischiadicos quoque
ut hac herba prodest: tusa cum foliis & illta cum succo suo. Absinthii genera sunt plura. Santoni-
cum appellatur a galliæ ciuitate. Ponticū a ponto: ubi pecora pinguescunt illo: & ob id sine fel-
le reperiuntur. Neq; aliquod præstantius. Multoq; italico amarius: sed medulla pœtici dulcis. De
usu eius cōuenit dicere: herba facillimæ atq; inter paucas utilissimæ. Præterea sacris Populi Ro-
celebratæ peculiariter. Siquidem latinarum feris quadrigæ certant in capitolio: uictorūq; absin-
thium bibit. Credo: sanitate præmio dari honorifice arbitratis maioribus. Stomachum corro-
borat: & ob hoc sapor: eius in uina transfertur ut diximus: Bibitur & decoctū aqua ac postea no-
cte & die refrigeratum sub diuo decoctis sex drachmis folioꝝ cum ramis suis in caelestis aquæ
sextariis tribus. Oportet & salem addi. Vetusissime in usu est. Bibitur & madefacti dslutum. Ita
enim appellatur hoc genus. Diluti ratio ut quisquis fuerit modus aquæ: tegatur per triduiū. Tri-
tum raro in usu est: sicut & succus expressi. Exprimitur autem cum primum semen turgescit ma-
defactum aqua triduo recens aut sicum septem diebus. Deinde coctum in æneo uase ad tertias
x. heminis in aquæ sextariis. xlv. iterumq; percolatum. Herba electa lenta coquitur ad crassitudi-
nem mellis qualiter ex minore cetaureo quæritur succus: Sed hic absinthii inutilis stomacho ea-
pitique est: cum sit ille decoctus saluberrimus. Nāque astringit stomachum: bilemque detrahit:
Vrinam cit. Alium emollit: & in dolore sanat. Ventris animalia pellit. Malaciam stomachi & in-
flammationes discutit: cum sile & nardo gallico: aceto exiguo addito. Fastidia abstergit. Conco-
ctiones adiuuat. Cruditates detrahit cum ruta & pipere & sale. Antiqui purgationis causa dabāt
eū maris aquæ: ueteris sextario semis sex drachmis: cū tribo salis & mellis cyatho. Efficacius pur-
gat duplicato sale. Diligenter autem teti debet propter difficultatem. Quidam & in polenta de-
dere supradictū pondus: addito pulegio. alii contra paralytism. alii pueris folia in fico: sic ut ama-
ritudinem fallerent. Facile thoracem purgat: cum iride sumptum. In regio morbo crudum bibi-
tur cum appio aut adianto. Aduersus inflationes calidum paulatim forbetur ex aqua. locineris
causa cum gallico nardo. Lyenis cum aceto aut pulte aut fico sumitur. Aduersatur fungus ex ace-
to. Item uisco. Cicutæ: ex uino: & maris aranæ morsibus. Draconi marino. Scorpionibus. Oculorū
claritati multum confert. Epiphoris cum passo imponitur. Suggillatis cū melle. Agres eius
decoctū uaporis suffitu sanat. Aut si manat sanies cū melle tritum. Vrinam ac menles ciunt tres
quattuordec ramuli cū gallici nardi radice una cyathis aquæ. vi. Menses priuatim cum melle sum-
ptum: & in uellere appositum Anginis subuenit cum melle & nitro. Epinyctidas ex aqua sanat.
Vulnera recentia prius q̄ aqua tangantur ipositum. Prætereaq; capitis ulcera. Peculiariter ictibus

uel asperis

uel sale

B i i i

imponitur cū cypria cæra: aut cum fico. Sanat & pruritus. Non est dandum in febrī. Nauſas maris arceat in nauigationibus porum. Inguinum tumorem i uētrali habitū. Somnos allicit oſſacū: aut inſcio ſub capite poſitum. Veſtibus inſertum tineas arceat. Colices ex oleo perunctis abigit: & fumo ſi uratur. Atramentum librarium ex diluto eius temperatum litteras a muſcis tuetur. Capillum denigrat abſinthii cinis unguento roſaceoꝝ permixtus. Eſt & abſinthium marinum: quod quidam ſcripſium uocant: probatiſſimum in tapoſiri egypti. Huius tamū iſiaci præferre ſolent habent. Anguſtius priore: minusq; amarum ſtomacho inimicū. Aluum molit. Pellitq; animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & ſale: aut i fatinæ trimenſtris forbitiōe dilutum. Coquitur quātum manus capiat: in aqua ſextario ad dimidias.

De ballote: & botrye fruticoſa: & brauylla: & brio: & bupleuri: & catanæce: & calla: & circea: & circæſio: & crategono: & theligo: & crocodilo: & cynoſorchi: & chryſollachano: & cuculo: & conſerua. CA. VIII.

nuſpraſion
Dio.

Alloten alio nomine melampraſion græci uocant: herbam fruticoſam anguloſis caulibus: nigris: hirsutis: foliis: ueſtientiſ: maioribus q̄ marrubii: & nigrioribus: graueolentibus. Vis eius efficac: aduerſus canis morſus: ex ſale foliis tritis impoſita. Item ad condylomata coctis cinere in folio oleris. Purgat & ſordidā ulcera cum melle.

Botrys fruticoſa herba eſt luteis ramulis. Semen circa totam naſcitur: folia cicorio ſimilia. Inuenitur in torrentium ripis. Medetur orthopnoicis. Hoc cappadoces ambroſiam uocant: alii autem ſiſam. Braylla ſpiſſandi uim habet cotonei mali modo: nec amplius de ea tradunt auctores. Brio marina herba ſine dubitatione lactuæ foliis ſimilis: ruſoga ueluti contracta: ſine caule ab ima radice exeuntibus foliis. Naſcitur in ſcopulis maxime: teſtiſq; terra comprehenſis. Præcipua ſiccandi et ſpiſſandiꝝ uis & collectiones omnes inſtāmationeſq; cohibēdi: præcipue podagra: & quicquid refrigerare opus ſit. Bupleuri ſemen ad icūs ſerpētium dari reperio: ſouēque plagas decocta ea herba: ad icūs foliis mori aut origani. Catanacem theſſalam herbam qualis ſit: a nobis deſcribi ſuperuacū eſt: cū ſit uſus eius ad amatoria tantum. Illud nō ab re eſt dixiſſe ad detegēdas magicas uanitates electā ad hūc uſū coniectura: quoniam areſcens contraheret ſe ad ſpecie unguium milui exanimati. Eadē ex cauſa & temoſ ſilebitur a nobis. Calla duorum generū eſt. Vna ſimilis aro. Naſcitur in arationibus. Colligitur anteq̄ inareſcat. Vſuſq; eodē habet quos aroꝝ. Bibitur quoq; radix huius ad exinanendas aluos: menſeſq; mulierum. Item caules cum foliis in leguminibus decocti ſanant tenaſmum. Alrege genus eius quidam anchuſam uocant: alii rinochliſam. Folia lactuæ longiora: plumoſa: radice rubra: quæ ignes ſacros cū folio polentæ ſannat impoſita. Locineris autem uitia in uino albo pota. Circea ſtrychno ſatiuo ſimilis eſt: flore nigro puſillo. Paruo ſemine: ut milii naſcente in quibuſdam corniculis: radice ſemipedali: triplici ſerme aut quadruplici: alba: odorata: guſtus calidi. Naſcitur in apriſis faxis. Diluitur in uino. Bibiturq; ad dolorem uulue & uitia. Macerari oportet in ſextariis tribus quadrantem radice tuſe per noctem & diem. Trahit eadē potio ſecundas ſemine. Lac minuit i uino aut nullā aqua

uel circa

uel circæſio
uel circæſo

potā. Cirſion cauliculus eſt tener duum cubitoꝝ: triangulo ſimilis: foliis ſpiſiſ circū datus. Spine molles ſunt. Folia bouis linguæ ſimilia: minora: ſubcandida: & in cacumine capitula: purpurea: quæ ſoluuntur in lanugines. Hanc herbam radicemue eius adalligatam dolores uariū ſanare tradunt. Crategonon ſpice tritici ſimile eſt: multis calamus ex una radice emicantibus multoꝝq; geniculorum. Naſcitur in opacis: ſemine milii: uehementer a ſpero guſtu. Quod ſi bibant ex uino ante coenam tribus obolis in cyathis aquæ totidem mulier ac uir ante cōceptum diebus. xl. uirilī ſexus partum futurum aiunt. Eſt & alia crategonos: quæ theligonos uocatur. Differentia intelligitur lenitate guſtus. Sunt qui ſtorem crategoni bibentes mulieres intra. xl. diem concipere tradant. Eadem ſanant ulcera uetera nigra cum melle: & plent ſinus ulcerum. Et atrophā canoſiora faciunt. Parulēta expurgāt. Panos diſcutiunt. Podagras: collectioneſque omnes leniunt: peculiariter mammaram. Theophraſtus aī boris genus intelligi uoluit: crategonon ſiue crategona: quam italia aquifolium uocat. Crocodilon chamaeleontis herbæ nigræ figuram habet: radice longa: æqualiter craſſa: odoris aſperi: Naſcitur in ſabuleſis. Pota ſanguinem per naris pellit copioſum craſſumque. Atque ita lyenem conſumere dicitur. Cynoſorchin aliqui orchin uocant: foliis oleæ: mollibus: ternis: ſemipedis longitudinis i terra ſtratis: radice bulbōſa: oblonga: duplici ordine: ſuperiore quæ durior eſt: & inferiore quæ mollior. Eduntur ut bulbi cocti in uineis ſere inuenti. Ex iis radicibus ſi maiorem edāt uiri mares generari dicuntur. Si minorem ſemine alterum ſexum. In theſſalia molliorē in lacte caprino uiri bibunt ad ſtimulandos coitos: durio

tēm vero ad inhibendos. Aduersatur alter alteri. Chrysolachanum in pineto lactucae simile nascitur. Sanat nervos incisos: si confestim imponatur. Et alibi genus chrysolachani traditur: flore aureo: foliis oleris. Coctum estur: ut olus molle. Herba hæc alligata morbum regium habentibus: ita ut spectari ab iis possit: sanare id malū traditur. De chrysolachano nec satis dici scio: nec plura reperio. Nāq; & hoc vitio laborare proximi utiq; herbarii nostri: quod ipsis notas ueluti vulgares strictim & nominibus tantum indicauerit. Tanq̄ coagulo terræ aluum sistit: stranguriā distulsi bibatur ex uino aut aqua. Cacubali folia trita cū aceto serpentū ictibus: & scorpionū meri. Quidam alio hanc nomine strumum appellant: alii græce strichnon: acinos habet nigros. Ex iist cyahus succi cum nulli duobus medetur lumbis. Item capitis doloribus cum rosaceo in fuis: ipsa strumis illita sanandis peculiaris est: alpintis maxime fluminibus. Conferua appellata a conferuamando: spongia aquarum dulcium uerius q̄ muscus aut herba uillosa densitatis: atq; fistulosa. Curatum ea sclo omnibus fere ossibus cōtractis prolapsū ex arbore alta putatorem: circumdata uniuerso corpori: aquam suam inspergentibus quotiens inaresceret: raroque: nec nisi deficientē herbā mutationis causa resoluentibus conualuisse uix credibili celeritate.

De cocco gnidio: & dryopteris: & dryphono: & elatine: & empetro siue calcifraga: & epicacti: uel helleborine: & epimedio: & enneaphyllo: & filice: & de femore bubulo. CA. IX.

Occo gnidio color cocci: magnitudo grano piperis maior: uis ardens. Itaq; in pane de uoratur: ne adurat cum gulā transit. Huic uis præsentanea contra cicuta. Sistit aluū. Diplosacos folia habet lactucae: bullasq; spinosas in dorsi medio: caulem duorum cubitorum: iisdem spinis horridum: genicula eius binis foliis amplectētib;: concauo alarum sinu: in quo subsistit ros salus. In cacumie capitula sunt echinata spinis. Nascitur in aquis. Sanat rimas sedis. Item fistulas decocta in uino radice usq; dum sit crassitudo cæræ: ut possit in fistulam collyrium mitti. Item uerrucas omnium generum. Quidam & alarum quas supra diximus succum illinunt iis. Dryopteris filici similis in arboribus nascitur: tenui foliorum subdulci um incisa: radice hirsuta. Vis ei caustica est. Ideo & psylotrum est radix rosa. Illinitur enim uel que dum sudores euocet. Iterumque & tertio: ita ne sudor abluatur. Dryphonō similis herba ē: cauliculis tenuibus: cubitalibus: circumdatis utrinque foliis: pollicari amplitudine: qualibus & oxymyrsine. Sed candidioribus mollioribusque: flore candido sambuci. Edunt cauliculos decoctos. Semine uero eius pro pipere utuntur. Elatine folia habet helixina: pusilla: pilosa: rotunda: semipedalibus ramulis quinque senisue: a radice statim foliosis. Nascitur in segetibus. Acerba gustu: & ideo oculorum fluctationibus efficax: foliis cum polentā tritis & impositis: subdito lintheolo. Eadem cum lini semine cocta sorbitionis uisa a dysenteria liberat. Empetron quam nostri calcifragam uocant: nascitur in montibus maritimis fere in saxo: quo propius mari fuerit minus salsa est: potaque bilem trahit ac pituitas: quo longius magisq; terrena: amarior sentitur. Trahit aquā. Sumitur autem in iure aliquo aut in hydromelite. Vetustate uires perdit. Recens urinas cit decoctum in aqua uel tritum calculos frangit. Qui fidem promisso huic quærunt: affirmant lapillos: qui sufferue fiant una rumpi. Epicactis ab aliis helleborine uocatur: parua herba: exiguis foliis iocineris uitis utilissima: & contra uenena pota. Epimedion caulis non est magnus hederæ foliis dens: atque duodenis: nunq̄ florens: radice tenui nigra graui odore. Nascitur in humidis: & huic spissandis refrigerandique natura. Forminis cauenda. Folia in uino trita uirginum mammas cohibent. Enneaphyllon longa folia nona habet: causticæ naturæ. Imponitur lana circumdata: ne urat latus: continuo enim pustulas excirat: lumborum doloribus & coxendicum utilissimum. Filicis duo genera nec florem habent: nec semen. Pterin græci uocant: alii blachnon: cuius ex una radice q̄ plures exeunt filices: bina etiam cubita excedentes longitudine: non graues odore. Hanc marē existimant. Alterum genus thelypterin græci uocant: alii nympheopterin. Est autem singularis atque non fruticosa breuior molliorque & densior foliis ad radicem canaliculata. Vtriusque radice sues pinguescunt. Folia utriusque lateribus pinnata: unde nomen græci s. posuere. Radices utrique longæ in obliquum: nigra: præcipue cum inaruerit: Siccari autem eas sole oportet. Nascuntur ubique: sed maxime frigido solo. Effodi debent uergiliis occidētib;. Uis radice in trimatu tantum: neque ante neque postea. Pellunt interaneorum animalia. Ex iis tineas cum melle. Cætera ex uino dulci triduo pota. Vtraque stomacho inutilissima. Aluum sol uit primo bilem trahens: mox aquam. Melius tineas cum scamonii pari pondere. Radix eius dum obolorum pondere ex aqua post unius diei abstinentiam bibitur: melle prægustato contra rheumatismos. Neutra danda forminis: quoniā grauidis abortum: cæteris sterilitatē facit. Farl.

B iiii

fiā earū ulceribus tetris inpergitur. lumentorū quoq; cetiuisibus. Folia cimicē necant. Serpente non recipiunt. Ideo subiterni utile est in locis suspectis. Vtā etiā fugant nidore. Fecere medici huius quoq; herbæ discrimen. Optima macedonica est. Secunda castipica. Femur bubulum appellatur herba neruis & ipsa utilis; recens in aceto ac sale trita. Galeopsis; aut ut alii Galeobdolo uel galion. Caulē & folia habet urticæ; leuioꝛa; & quæ grauem odorem trita reddat. Flore purpureo. Nascitur circa sepēs ac semitas ubiq;. Folia caulesq; duritias; & carcinomata sanant; ex aceto trita & impolita. Item strumas. Panos & parotidas discutunt. Ex usu est & decocto succo fovere. Putrescentia quoq; & gangrenas sanat cum sale. Glauz antiquitus eugalacton uocabat cythiso & lenticulæ foliis simili aucta candidiora. Rami in terram serpunt quini senie admodum tenues ab radice. Flosculi purpurei exuunt. Inuenitur iuxta mare. Coquitur in sorbitone similaginis ad excitandam ubertatem lactis; eamq; qui hauserint balneis uri conuenit.

De glaucio; & glycyliide; & glaphalio; siue chamæzelo; & galedrago; & holco; & hyosiri; & holsteo; & hypopetto. CA. X.

Laucion in syria parthia nascitur humilis herba densis foliis fere papaueris; minoribus tamen; sordidioribusque; odoris tetrici; gustus amari cum astrictione. Granum habet crocei coloris. Hoc in olla fictili iuto circūlitum in clibanis calefaciunt; deinde expro succum exprimūt eiusdem nominis. Vfus est & succi & foliorū si terantur aduersus epiphoras; quæ uniuersæ uno impetu cadunt. Hinc temperatur collyrium; quod medici dia glaucion uocant. Lactis quoq; ubertas intermissa restituitur. Sumitur eius rei causa ex aqua. Glycyliide; quam aliqui peoniam; aut pentorobon uocant; caulem habet duum palmorum; comitantibus duobus aut tribus subrutulum cute lauri folia; qualia satis pinguiora rotundioraque & minora. Semen in siliquis aliud grano rubente; aliud nigro. Duo autem genera sunt. Fœminis est stimatur; cuius radicibus ceu balani longiores circiter octo aut sex inhaerent. Mas plures habet; quoniam non una radice nixus est; palmi altitudine; candidaque. Ea gustu astringit. Fœminæ folia myrrham redolent; & densiora sunt. Nascuntur in siluis. Tradunt noctu effodiendas; quoniam pico mastro impetum in oculos faciente interdum periculosum sit. Radix uero cum effodiatur; periculū esse ne sedes procidat. Magna id uanitate ad ostētiōem rei fictum arbitror. Vfus in iis diuersus. Rubra enī grana rubentis menses sistunt. xv. fere pota in uino nigro. Nigra grana uuluis medentur ex passo; aut uino totidem pota. Radix omnes uentris dolores sedat in uino; aluumque purgat. Sanat opisthotonum; morbum regium; renes; uescicam. Matricem autē & stomachum decocta in uino. Aluumque sistit. Estur etiam contra malum mētis; sed i medēdōnū. drachmæ satis sunt. Grana nigra auxiliantur & suppressionibus nocturnis in uino pota quo dictum est numero. Stomacho uero & rosionibus & esse ea & illinitre prodest. Suppurationes quoque discutuntur. Recentes nigro femine; ueteres rubro. Vtrunque auxiliatur a serpente percussis. Et pueris contra calculos incipiente stranguria. Gnaphalion alii chamæzelon uocant; cuius foliis albis mollibusque pro Tomento utuntur. Sane & similia sunt. Datur in uino austero ad dyfenteriam; uentris solutiones. mensesque mulierum sistit. infunditur autem tenasmo. Illinitur & putrescentibus ulcerum. Galedragon uocat Xenocrates leucacantho similem palustrem & spinosam; caule ferulaceo alto; cui summo in capite inhaereat simile ouo. In hoc excrecente ætate uermiculos nasci tradunt; pyxide conditos ad alligari cum pane brachio ad eam partē qua dens doleat; mireque illico dolorem tolli. Valere non diutius anno & ita si terram non artigerit. Holcus in faxis nascitur siccis. Aristas habet in cacumē tenues culmo; quale ordeum restibile. Hæc circa caput adalligata; uel circa lacertum educit e corpore aristas. Hanc quidam ob id arillidā uocant. Hyosiris in tumo similis; sed minor; & tactu asperior. Vulneribus contusa; præclare medetur. Holsteon sine duricia herba ex aduerso appellata a græcis; sicut fel dulciterenus usque in capilamenti speciem; longitudine quattuor digitorum ceu gramen foliis angustis astringens gustu. Nascitur in collibus terrenis. Vfus eius ad conuulsa rupta in uino pota. Vulnere quoque coaglutinat. Nam & carnes concoquuntur ad dita. Hypophæstion nascitur in spinis; ex quibus fiunt æneæ fullonæ; sine cauliculo; sine flore; capitulis tantum inanibus; & foliis paruis; multis; herbæ crocei coloris; radicales habens albas; molles. Succus earum exprimitur æstate ad soluēdam aluum tribus obolis; maxime in comitialibus morbis; & tremulis; hydropticis. Contra uertigines; orthopnoeas; paralyses incipientes.

De hypoglossa; & hypocooidæ; isopyro; latyri; leontopetalo; litapso; litofermo; lapide uulgari; de limbo leuco. CA. XI.

Ypoglossa folia habet figura siluestris myrti concava spinosa: & in his ceu linguas folio paruo exeunte de folio. Capitis dolorem corona ex his imposita minuit. Hypocoon in segetibus nascitur: foliis rutæ. Natura eius eadem q̄ papaueris succo. Idææ herbæ folia sunt q̄ oxymyrtinæ adharēt his uelut pāpini i quibus flos. Aluum mensēq̄ & omnem abundantiam sanguinis sistit. Spissandi coibendiq̄ naturam habet. Ispyron uocant aliqui phasolion: quoniam folium quod est aniso simile in pampinos torquetur. Capitula sunt in summo caule tenuia: plena seminis melanthii. Contra tussim & cætera pectoris uitia ex melle & aqua multa. item iocineri utilissima. Lathyrus folia habet multa lactucæ similia tenuiora: gemina multa: in quibus semen tuniculis continetur ut capparibus: quæ cum inarere: eximunt granapiperis magnitudine: candida: dulcia: facilia purgati. Hæc uicena in aqua pura aut multa pota hydropicos sanant. Trahunt & bislé. Qui uehementius purgari uolunt: cum folliculis ipsi sumunt eam: stomachum lædunt. Itaq̄ inuentum est ut cum pisce aut iure gallinacei sumerentur. Leontopetalon alii rhapetion uocant: folio brassicæ: caule semipedali: alæ multæ: semē in cacumine in siliquis ciceris modo. Radix rapæ similis: grandis: nigra. Nascitur in aruis. Radix aduerfatur omnium serpentium generibus ex uino pota: nec alia res celerius p̄ficit. Datur & ischia dicitur. Lycopsis longioribus q̄ lactuca est foliis crassioribusque. Caule longo hirsutis: adnatis multibus: cubitalibus: flore paruo: purpureo. Nascitur in campestribus. Illinitur cum farina hordeacea igni sacro. Sudorem in febris mouet succo aquæ calidæ admixto. Inter omnes herbas lithoiperno nihil est mirabilius. Aliqui hagonycon uocant: alii diospyro: alii hieraclion. Herba quincuncialis fere foliis duplo maioribus q̄ rutæ: ramulis surculosis crassitudine iunci. Gerit iuxta folia singulas ueluti barbular: & in eorum cacuminibus lapillos candore: & rotunditate margaritarum magnitudine ciceris. Duritia uero lapidea. Ipsi qua pediculis adhereant cauernulas habent & intus semen. Nascitur & in italia: sed laudatissima in creta. Nec quicquā inter herbas maiore quidē miraculo aspexit. Tantus est decor uelut aurificum arte alternis inter folia candicantibus margaritis tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis. lacere atq̄ humi serpere auctores tradunt. Ego uulgam non hærentem uidi. his lapillis drachmæ p̄dere potis uino. albo calculos frangi: pellicque constat: & stranguriam discutit. Neque in alia herbarum fides ē. Visus statim ad quacūq̄ medicinam nata sit: est autem eius species ut etiam sine auctore usus statim nosci possit. Lapis uulgaris iuxta flumina fert mucum liccum canū. Hic fricatur altero lapide: addita hominis salua. illo lapide tangitur impetigo. Qui tangit dicit. Pheugete cātharides tychos agrios hymas dioci. Limeum herba appellatur a gallis: qua sagittas in uenatu tingunt medicamentor: quod uenenum ceruarium uocant. Ex hac in tres modios saluati additur: quātū in una sagitta addi solet: ita offa dimittitur in boum faucibus in morbis. Alligari postea ad præsepia oportet donec purgēt. Infantæ. n̄. solēt. Si sudor in se q̄ aqua frigida p̄fundi. Leuce mercuriali similis non men ex causa accepit per medicinam foliam candida linea transcurrente. Quare mesoleuco quidā uocant. Sucus eius fistulas sanat. Ipsa cōtrita carcinomata. Fortassis eadem sit quæ leucas appellatur. Contra omnia marina uenena efficax. Speciem eius auctores non tradunt: nec aliud q̄ siluestrem latioribus foliis esse: efficacitorem hæc semine acritore. Leucographis qualis esset scriptū non repperi. Quod & magis miror: quoniam utilis prōditur sanguinem excreantibus tribus obolis cum croco. Item cœliaciis trita ex aqua & apposita. Profluuiio foeminarum. Oculorum quoq̄ medicamentis. Et explendis ulceribus: quæ fiunt in teneris partibus corporis.

De medio: & myosota: & myagro: & nattice: & othōe: & onoma: & onopordo: & oxyri: & oxyes: & barrachio: & polygono: & leucanthemo: & plythema: & phyllo: & phellandrio: & phuleri: & polyrhizo: & proserpinaca: & de rhecoma: de reseda & stochade. CA. XII:

Edion folia habet iridis satiuæ: caulem tripedalem: & in eo florem grandem purpureum rotundum semine minuto: radicem semipedalem. In saxis opacis nascitur. Radix drachmis. ii. cum melle menses foeminarum sistit et ligmate per aliquot dies sumpto. Semen quoque in uino tritum contra abundantiam foeminarum datur. Myosota siue myosotis læuis herba: caulibus pluribus ab una radice aliquatenus rubentibus concutis ab imo: foliis angustis oblongis: dorso acuto nigris per interualla assidue geminatis & tenuibus cauliculis ex alis prodeuntibus: flore cæruleo. Radix digitali crassitudine multis capillamentis fibrata. Vis ei septica & exulceratrix: ideoq̄ ægylopos sanat. Tradunt ægyptii mensis quem thiatin uocāt: die. xxvii. fere in augusto mense incurere: siq̄ huius herbæ succo inungat: mane priusq̄ loquat nō lippiturū eo anno. Myagros herba ferulacea est foliis similis rubiæ tri-

uel rhapo-
dion

silicibus

silicibus

uel seridis

pedanea. Semen oleosum: quod & fit ex eo. Medetur oris ulceribus perunctis hoc succo. Herba
 quæ uocatur nigina tribus foliis longis intubaceis illita: cicatrices ad colorem reducit. Natrix
 uocatur herba cuius radix euulsa uirtus hirci redolet. Hac in piceno a foeminis abigunt: quos
 mira persuasione fatuos uocant. Ergo species lymphantium hoc modo animorū esse credimus:
 qui tali medicamento iuentur. Odontites inter fœni genera est: cauliculis densis ab eadem ra-
 dice geniculatis triagulis nigris geniculis: folia parua habet longiora tamen q̄ polygonon. Semē
 in alis hordeo simile. florem purpureum: pusillū. Nascitur in pratis. Decoctum cauliculorū eius
 in uino austero quantum manus capiat. dentium dolori medetur: ita ut contineatur ore. Othōe
 in syria nascitur: similis erucæ perforatis crebra foliis flore croci: quare quidam anemones uocā
 uerunt. Succus eius oculorum medicamentis conuenit. Mordet enim leuiter & exalfacit albu-
 gites: siccādo. Purgat cicatrices & nubeculas: & quicquid obstat. Quidam tradunt lauari: atq̄
 ita siccatā digeri in pastillos. Onosma longa folia habet fere ad tres digitos in terra iacencia tra-
 ad similitudinem anchusæ incisa sine caule sine flore sine semine. Prægnās si edat eam aut super-
 gradiat: abortum facere dicitur. Onopordon si comederint asini: crepitus reddere dicuntur.
 Trahit urinas & menses. Aluum sistit suppurationes & collectiones discutit. Oiris ramulos fert
 nigras tenues lētos: & i iis folia nigra ceu lina. Semēq̄ i ramulis nigrū in iō: dein colore mutato
 rubescens. Smegmata mulieribus faciunt ex iis: radicum decoctum potū sanat arquatos. Eardē
 priusquā maturescat semē: concisā & sole siccatā aluum sistunt. Post maturitatē uero collectā
 & in sorbitione decoctā rheumatismis uentris medentur: & per se trita ex aqua calesti bibun-
 tur. Oxis folia terna habet. Datur ad stomachum dissolutū. Edunt & qui enterocœlon habēt.
 Polyanthemum: quam quidam batrachion appellant: caustica ui exulcerat cicatrices: & ad colo-
 uel femiale rem reducit. Eademq̄ uiriliginē concorporat. Polygonon graeci uocāt quā nos sanguinariā nō
 attollitur a terra foliis rutæ similis gramini. Succus eius in fusus naribus supprimit sanguinem:
 & potus cū uino cuiuslibet partis profuuiū excretionēq̄ cruentas inhibet. Qui plura genera
 polygoni faciunt: hanc marē intelligi uolunt: appellariq̄ a multitudine seminis: aut dēitate fru-
 ticis calligonon. Alii polygonaton a frequentia geniculorum. alii athalida: alii carcinothron: alii
 clema: multi myrtopetalon. Nec non inueniunt qui hanc foeminā esse dicāt. Marē autē maiore
 minusq̄ nigram & geniculis densiorem: semine sub oibus foliis turgescētē. Quocūq̄ hac mo-
 do se habeant: uis earum est spissare ac refrigerare. Semine aluum soluunt largius sumpto. Vri-
 nā ciēt. Rheumatismos cohibent. Qui si nō fuerit: nō plunt. Stomachi feruori folia imponunt.
 Vesicæ dolori illinūt & ignibꝫ factis. Succus & auribus purulētis istillat: & oculorū dolori p se.
 Dabatur & in febribus ante accessiones duobus cyathis in tertianis quaterniue præcipue. Item
 uel farctis cholericis dysentericis: & in solutione stomachi. Tertium genus oreon uocatur in montibus na-
 scens: arundini teneræ simile: uno caule: densis geniculis: & in se fractis. Foliis aut piceæ: radicis
 superuacua: inefficacius q̄ superiora: peculiare ischiadicis. Quartū genus siluestre appellat pene
 arboris frutice radice lignosa stirpe cedri rubicundo. Ramis sparti binū palmorū nigris genicu-
 lorum ternis quaternisq̄ articulis. Huic quoq̄ spissandi natura. Sapor mali cotonei. Decequitur
 in aqua ad tertias: aut acridi farina ispergit: & oris ulceribus: & attritis partibus. Propter gingiua-
 rū uero uicia ipsa cōmanducat. Nomas sistit: oīaq̄ quæ serpunt aut difficilem cicatricē habent.
 Priuatim uero sanat: a niue facta ulcera. Herbarii & ad anginas utuntur illa. Et in capitis dolo-
 re coronam ex ea imponunt. Et contra epiphoras collo circumdant. In tertianis quidem sinistra
 manu euulsam adalligant: adeo contra profluuia sanguinis. Nec ullam magis aridam q̄ polygo-
 num seruant i Pancration aliqui scyllam pusillam appellare malunt: foliis albi lili longioribus
 crassioribusq̄. Radice bulbi magni colore ruffo. Aluum soluit succo cum farina erui sumpto.
 Vlcera purgat. Hydropicis splenicisq̄ cum melle datur. Alii decoquunt eam donec aqua dul-
 cis fiat. Eaꝫ effusa radicem terentes digerunt in pastillos sole siccatos: & postea utuntur ad ca-
 pitis ulcera: & cætera quæ repurganda sunt. Item ad tussim quantum tribus digitis apprehen-
 derint: in uino dantes. Et ad lateris dolores aut peripneumonias eligma dantes. Propter ischia-
 da in uino bibendum: Et propter tormina mensesq̄ ciendos. Peplos: quam aliqui sychem: alii
 meconion aphrodes uocant ex una radice tenui fruticat: foliis rutæ paulo latioribus semine
 sub foliis rotundo: minore candido q̄ papaueris. Inter uites fere colligitur mensesibus. Siccaturq̄
 cum fructu suo subiectis aquis: in quas excidat. Hoc potio aluum soluitur. Bilis ac pituita deta-
 hit. Media potio est acetabuli: mētura i aquæ mulsæ heminis tribꝫ & cibus ispergit obsonisq̄
 ad moliedā aluum. Periclymenos fruticat & ipsa ex interuallo duo folia habēs subcāda mollia.

In circamine autē semen inter folia durum: & quod difficile euellatur. Nascitur in aruis ac septibus conuoluens se adminiculis quibuscung. Semen eius in umbra siccatur: tunc dicitur: & in patulis digeritur. Si resoluti dantur in uini albi cyathis tribus tricenis diebus ad lyenem: cumq; urina cruenta aut per aluum absumit: quod intelligitur a decimo statim die. Vtinam eient & folia decrocta: quae & orthopnoicis profunt. Partum quoq; adiuuant: secundaq; pellunt pota simili modo. Pelecinum in segetibus dicitur nasci fruticosam: cauliculis: foliis cicercis. Semen in filiquis fert corniculorum modo aduncis ternis quaternisue: quale git nouimus amarū: stomacho utiliter. Additur in antidotis. Polygala palmi altitudinem petiunt caule summo foliis lenticula: gutta stricto: quae pota lactis abundantiam facit. Poterion aut ut alii uocant phymion uel neruas large fruticat: spinis retorrída: lanugine spissa: foliis paruis: rotundis: ramulis longis: mollibus: lenticulis: tenuibus: flore longo: herbacei coloris: feminis nulli usus: sed gustu acuto & odorato. Inuenitur in aquis collibus. Radices habet duas aut tres binum cubitorum in altitudine neruofas cādidas: firmas. Circunfodiē autumnō & praeciso frutice: Dat succū gummi simili. Radix mira uulneribus sanandis traditur: praecipueq; neruis uel precisis illita. Decoctū quoq; eius cum melle potum dissolutiones neruorum & firmitates & incisuras iuuat. Phalāgites a quibusdam phalāngion uocatur: ab aliis leucanthemon: uel ut in quibusdam exemplaribus inuenio leucacātha. Ramuli sunt ei nunquam pauciores duobus in diuersa tendentes. Flos cādidus hirsuto rubro similis: semine nigro: lato: ad lenticulae dimidia figuram multo tenuiore: radice herbacei coloris. Fruus folio uel flore uel semine auxiliantur contra scorpionum phalāgiorūq; & serpentium ictus. Item contra tormina. Phyteuma qualis sit describere superuacuum habeo: cum sit usus eius tantū ad amatoria. Phyllon a graecis uocatur herba in saxosis montibus foemina magis herbacei coloris: caule tenui: radice parua: semine rotundo: papaueri simili. Haec sui sexus facit pattus. Ma res aut femine tantū differunt: quod est incipiente oliua. Vtrunq; bibit in uino. Phellandron nascitur in palustribus: folio apii. Bibitur semen eius ppter calculos & uelica incōmoda. Phalaris thyrsum habet longū tenuem ceucalamū in summo flore inclinatū. Semen simile se lamae. Ex hoc calculus frangit potū ex uino uel aceto uel cū melle & lacte. Item etiā uitia uelicae sanat. Polythizon folia habet myrti: radices multas. Haec uisae dantur i uino contra serpentes. Profunt & quadrupedibus. Proserpinaca herba vulgaris est eximi aduersus scorpiones remediū. Eadem cōtuta addita muria & oleo anginae exime curari tradunt. Praeterea in quantalibet lassitudine recitari defessus: etiam cū obmutuerit: si subiciatur lingua. Si deuoretur: uomitionē sequi salutarē. Rhecoma affertur ex his quae supra potum sunt regionibus. Radix costo nigro similis minor & rufior paulo: sine odore: calfaciēs gustu & astringens. Eadem trita uini colorem reddit ad crocum inclinātem. Illita collectiones inflammationesq; sedat. Vulnere sanat. Epiphoras oculorum sedat ex passio illita. Insignita cum melle. Et alia liuentia ex aceto. Farina eius inpergitur cōtra cacochethe & sanguinem reuicentes drachma pondere in aqua. Dyfentericis etiam & celiacis si fibri careant in uino. Sin aliter ex aqua. Facilius teritur nocte antecedente madefacta. Datur & decoctum eius bibendum duplici mensura ad rupta conuulsa cōtulis ex subitū deuolutis. Si pectoris sint dolores addit pipetis aliquid & myrrhæ. Si dissolutio stomachi ex frigida aqua sumitur: siue intus siue extra purulentis excreationibus. Itē epaticis: splenicis: icthicis ad remedium uitia: suspiria orthopneas. Arteria: icabritias sanat ex passio tribus uobolis potius trita: aut de coctum eius. Lichenas quoq; ex aceto imposita purgat. Bibitur contra inflationes: & perficatio nes: febres frigidās: singultus tormina: asperitates: capitis grauitates: melancholicas uertigines: lassitudinē: dolores: & conuulsiones. Circa arimnum nora est herba: quā refeda uocāt. Discutit collediones inflammationesq; oēs. Qui curat ea addit haec uerbā. Refeda morbos refeda: si sine scine q; hic pullos egerit: radices nec caput nec pedes habeat. Haec ter dicitur: totiq; despuat. Stoeas in silis tantū eiusdem nominis gignitur: odorata herbacoma hyssopi: amara gustu. Mēses cit potus: pectoris dolores leuat. Antidous quoq; miscetur.

De solano: & smyrnio: & thelephio: & trichomana: & thalietro: & thlaspe: & tragonia: & tragopogono: & trago: & tragopogo: & spodiū. Et q; qdā morbi in quibusdā nō sunt gentibus. CA. XIII: Olanum graeci strychnon uocant: ut tradit Cornelius Celsus. Huic us reprimentū refrigerandiq;. Smyrnion caulem habet apii: folia latiora: & maxime circa stolones multos: quorum a sinu exiliunt pingua ad terram infracta: odore medicato cum qdā acrimonia iucūda colorē: hircū laeuescē: etia capiti bycauliū orbiculatis: ut apii semine rotundo nigro: qui arefit incipiente aestate. Radix quoq; odorata: gustu acri mordet: ut

uel quod ē simile inci piēti oliuae

uel ancti

eosa: mollis. Cortex eius foris niger. intus pallidus. Odor myrrhae habet qualitatem: unde & no-
 men. Nascitur & in saxosis collibus & terrenis. Vfus eius exalfacere: extenuare. Vrinam & men-
 ses ciunt folia & radix. Aluum semen listit. Radix collectiones & suppuraciones non veteres. Ite
 duricias discutit illita. Prodest & contra phalagia: ac serpentes admixto chachry: aut polline: aut
 mellysophyllo i uino pota: sed particularim: quoniam uniuersa uomitione mouet. Qua de can-
 sa aliquando cum ruta datur. Medetur tussi & orthopnoeae semen uel radix. Item thoracis: aut
 lyenis: & renum: & uescicae uitis. Radix autem ruptis conuulsis. Partus quoque adiuuat: & secunda
 pellit. Datur ischiadicis cum crethmo in uino. Sudores ciat & ructus. Ideo inflationem stomachi
 discutit. Vulnera ad cicatrice pducit. Exprimis succus radice utilis & feminis: & thoracis: pra-
 cordiorumque desideris. Calfacit enim & coequit: & purgat. Semē peculiariter hydropicis datur po-
 tu: quibus & succus illinitur & malagmate cortice arido. Et ad obsonia utuntur cum mullio & oleo: &
 garo maxime in elixis carnibus simul. Concoctiones facit. Sapore simillima piperi. Eadem in do-
 lore stomacho efficax. Telephion portulacae similitis & caule & foliis. Rami a radice septeni octo-
 nigi fruticant: foliis crassis: carnosiss. Nascitur in cultis & maxime iter uites. Illinitur lentigini: &
 cum inaruit: teritur. Illinitur & uiriliginis: ternis fere mensibus senis horis noctis aut diei: postea fu-
 rina hordeacea illinitur. Medetur & uulneribus: & fistulis. Thricomanes adiantho similis est:
 exilius modo: nigriusque: foliis lenticulae densis: amaris: aduersis inter se. Decoctum eius tragorion
 sanat in uino albo potum: addito cymino rustico. Succus cohibet capillos defluentes: aut si effu-
 xerint reparat. Alopeciaque densat tritum & in oleo illitum. Sternutamenta quoque gustata mouet.
 Thaliertum folia coriandri habet: pinguiora paulo: caulem papaueris. Nascitur ubique: praecipue in
 caespitibus. Medetur ulceribus folia cum melle. Thlaspe duum generum est: angustis foliis digitali
 longitudine & latitudine in terram uersis: in cacumine diuisis: cauliculo semipedali: non sine tra-
 mis peltarum specie: femine incluso lenticulae effigie: nisi quae infringitur: unde nomen. Flos albu-
 cat. Nascitur in semitis & sepibus. Semen asperi gustus. Bilem & pituitam utrinque extrahit. Modus
 sumendi acetabuli mensura. Prodest & ischiadicis infusum: donec sanguinem extrahat. Menses quo-
 que citi: sed partus necat. Alterum thlaspen aliqui pertheonaps uocant latis foliis: radicibus ma-
 gnis. Et ipsum utile ischiadicorum infusioni. Prodest & inguinibus utrinque. Praecipitur ut qui col-
 ligit: dicat sumere se contra inguina: & contra omnes collectiones: & contra uulnera: unquam manu
 tollat. Tragonia herba qualis sit: non traditur. Credo & falsum esse promissum Democriti. Poe-
 tentosum enim est: ad alligatam triduo absumere lyenes. Tragonis: siue tragion nascitur in creta ti-
 rois isula in maritimis: unipero similis: & femine & folio et ramis. Succus eius lacteus i gummi
 spissatus: uel semē impositione spicula e corpore eicit. Tunditur recens: & cum uino illinitur: aut
 sicca farina cum melle. Eadem lactis abundantiam facit: matumque unice medetur. Est & alia
 herba tragos: quam aliqui scorpion uocant: semipede alta: fruticosa: sine foliis: pusillis racemis ru-
 bentibus grano tritici acuto cacamine: & ipsa in maritimis nascens. Huius ramorum .x. aut .xii. ca-
 cumina trita ex uino pota coeliacis dysentericis: sanguinem excreantibus: mensiumque abundan-
 tia auxiliantur. Est & tragopogon: quem alii comen uocant. Caulem habet paruum: foliis croci
 radice longa: dulci: super caulem calice lato: nigro. Nascitur in asperis sine usu. Et de herbis qui-
 dem memoria digna haecenus aut accepimus: aut comperimus. In fine earum admonere non ab-
 re iudicamus: alius alias uirium aetates esse. Longissimo tempore durat elaterium: ut diximus. Cha-
 mazleon niger .xl. annis. Centaurium non ultra duodecim. Precedanum & aristolochia quaeque sex. ut
 tis siluestris anno. In umbra seruantur. Et animalium quidem caeterorum nullum aliud radices a nobis
 dictas attingit: excepta spondile: quae omnes persequitur. Genus id serpentis est. Ne illud quidem
 dubitatur: omnium radicum uim esse effectusque minui: si fructus prius maturescant. Item feminam
 ante radice propter succum incisa. Resoluitur autem omnium uis consuetudine. Et desinunt
 prodesse cum opus est: quae quotidie in usu fuerit: aequaeque nocere. Omnes uero herbae uehe-
 mentiores effectum uiribusque sunt in frigidis locis: & in aquilonis. Item siccis. Sunt & gentium
 differentiae non mediocres. Sicut accepimus de tineis: lumbricisque in esse aegypti: Arabia: syriae:
 Ciliciae: populi. E diuerso graeciae phrygiae omnino non nasci. Minus id mirum quod in coos-
 nio atticae boeotiaeque thebanis in nascunt: cum absint atheniensibus. Quae contemplatio autem nos ad
 ipsorum animalium naturas: ingenitasque uis uel certiores morborum omnium medicinas. Rursus enim ue-
 ro rerum omnium parens nullum animal ad hoc tantum ut pasceretur: aut alia satiaretur: uoluit.
 Quin artes salutare i seruit & uisceribus. Quippe cum surdis etiam rebus in seruerit. Tum ue-
 ro illa animae auxilia praestantissima ex animalia esse uoluit contemplatione ante cuncta mirabilis.

uisus et uisus
 et uisus et uisus

5 hanc lat
 uel utrang
 uisus uisus

uisus et uisus
 et uisus et uisus

uisus et uisus

uisus et uisus
 et uisus et uisus

uisus et uisus
 et uisus et uisus

uisus et uisus
 et uisus et uisus

De Medicinis ex animalibus.

CA. I.

Dictae erant omnium rerum naturae inter caelum ac terram nascentium: restabantque ex ipsa tellure sodiuntur: si non herbarum: ac fructuum tractata remedia auferrent transuersos: ex ipsa animalibus: quae sanantur reperta maiore medicina. Qui ergo diximus herbas & flores imagines: ac pleraque inuentu rara: ac difficilia: idem tacebimus: quid in ipso homine proficit hominis: caeteraque genera remediorum inter nos uiuentia: cum praesertim nisi carenti doloribus morbiisque: uita ipsa parua fiat. Minime uero. Quin omnem insumemus operam: licet fastidii periculum urgeat: quando ita decretum est: minorem gratiae quam utilitatem uitae respectum habere. Quinimmo externa quoque & barba ros etiam ritus indagabimus. Fides tantum auctores appellet. Quamquam & ipsi consensu proprii iudicii ita eligere laborauimus: potiusque curae rerum: quam copiae institimus. Illud admonuisse perquam necessarium est: dictas iam a nobis naturas animalium: & quae cuiusque essent inuenta. Neque enim minus profuere medicinas repiendae: quam profuere praebendo. Nunc quae in ipsis auxiliantur indicari: neque illic in totum omittenda. Itaque haec esse quaedam alia: illis tamen connexa. Incipiemus autem ab homine: ipsum sibi exquirentes: immensa statim difficultate obuia. Sanguinem namque gladiatorum bibunt: ut bibentibus populis procul sint committales morbi. Quod spectare facientes eadem harena feras quoque horror est. At hercule illi ex homine ipso sorberi efficacissimum putant calidum: spiritantemque: & una ipsam animam ex osculo uulnere. Cum e plagis hunc ne ferarum quidem admoueri ori fas sit humano. Alii medullas crucae quaerunt: & cerebrum infantium. Nec pauci apud graecos singulorum uiscerum membrorumque etiam sapores dixere. Oia persecuti usque ad resegmina unguium. Quali uero sanitas uideri possit feram ex homine fieri. Quin morbo dignum non ipsa medicinae gratia. Egregia hercule frustratioe si non proficit. A spici humana exta nefas habetur: quatenus magis mandis. Quis ista inuenit ostenta? Tecum enim res erit euerfor iuris humani: monstrorumque artifex: qui primus ea condidisti. Fecisti credo ne uita tui obliuisceretur. Quis inuenit singula membra humana maderet? Qua coniectura inductus: Quam potest medicina ista origine habuisse? Quis ueneficia innocenciora effecit quam remedia? Esto barbari externique ritus inuenerint: Etiam ne graeci suas fecere has artes? Democriti extant comentationes ad alia noxii hominis & ex capite ossa plus praesentia: ad alia amici & hospitis. Iam uero ut interempti dente gingiuae in dolore scarificari Apollonius efficacissimum scripsit. Miletus oculorum suffusiones felle hominis sanari. Arte mon caluaria interfecti: igneque cremati prope nauit aquam e fonte comitalibus morbis. Ex eadem suspensio interempti catapotia fecit contra canis rabidi morsus Antheus. Atque et quadrupes homines sanauere: contra inflationes bouum perforatis cornibus inferentes ossa humana. Vbi homo occisus esset aut crematus siliginem: quam pernoctasset: suum morbis dando. Procul a nobis nostrisque litteris absint ista. Nos auxilia dicemus non pericula. Sicubi lactis puerperae usus mederi poterit: sicubi salua tactusque corporis caeteraque similia. Vitam quidem non adeo extendendam censemus: ut quoquomodo pertrahenda sit. Quisquis es talis aequae morere est cum obscenus uixeris: aut nefandus. Quapropter hoc primum quod in remediis animi sui habeat: ex omnibus bonis quae homini tribuit natura: nullum melius esse repestiua morte. In eaque id optimum: quod illam sibi quisque praestare poterit.

An sit in medendo aliqua uis uerborum: & sanari & depelli.

CA. II.

EX homine remediorum primum maxime quodnis & semper incertae est: ualeat ne aliquid uerba & incantamenta carminum. Quod si uegetus est homini acceptum fieri oportere conueniet. Sed uirum sapientissimi cuiusque respuit fides. In uniuersum uero omnibus hominibus credit uita: nec sentit. Quippe uictimas caedi sine praecatioe non ut referre nec deos rite consuli. Praeterea alia sunt uerba ipetrantis: alia depulsoris: alia comentiatiois. Vidimusque certis praecatioibus obsecrante sumos magistratus. Et ne quid uerborum praetereatur aut postea dicatur: de scripto praecare aliquae. Rursusque alium custodere dari quod attendat: alium uero praepositi sauari linguis iubeat. Tibicinem canere: ne quid aliud exaudiat. Vt traxerit memoria insigni: quotiens ipsae dicitur obstrepentes nocuerit: quotiens praecatio errauerit. Sic repente extis adimi capita uel corda: aut geminari uel

ul' Cu qde
 admoueri
 ora mos sit
 humanus
 uel hoc
 more fera-
 rum qdem
 admoueri
 ori fas sit.
 Humanas
 alii medul-
 las

ctima stante acciderit. Duratq; immenso exemplo Deciorum patris filii; quo se deuouere ca-
 men. Extrat Tucia uestalis incestæ precatio: qua uis aquam tulit in cribro: anno urbis romæ. dc.
 nono. Boario uero in foro græcum græcamq; defossos: aut aliarum gentium: cum quibus tū res
 esset: etiam nostra ætas uidit. Cuius sacri precationem qua solet præire quindecim collegit
 magister: si quis legat: profecto uim carminum fateatur. Ea oia approbantibus ostingetoz. xxxi
 annorum euentibus. Vestales nostras hodie credimus nondum egressa urbe mæcipia fugitiua re-
 tinere in loco precationis. Quod si semel recipiatur ea ratio: & deos preces aliquas exaudirent
 ullis moueri uerbis: confitendum sit de tota coniectatiõe. Prisci quidem nostri perpetuo talia p-
 didere. Difficillimumq; ex iis etiam fulmina elici: ut suo loco e docuimus. L. Piso primo annaliū
 auctor est Tullum Hostiliū regem ex Numæ libris eodē quo illum sacrificio Iouem celo de-
 uocare conatum: quoniam parum ritæ quædam fecisset fulmine ictum. Multi uero magnarum
 rerum fata & ostenta uerbis permutari. Cum enim in tarpeio fodientes delubro fundamēta cap-
 put humanum inuenissent: missis ob id a senatu legatis ethruriæ celeberrimus uates Olenus Ca-
 lenus præclarum id fortunatumq; cernens: interrogatione in suam gentem transferre tentauit
 scipione prius determinata templi imagine in solo ante se. Hoc ergo dicitis romani hic templū
 Iouis optimi maximi futurum est. Hic caput inuenimus. Constantissima annalium affirmatiõe
 transiturum fuisse fatum in ethruriā: ni præmoniti a filio uatis legati romani respondissent: si
 plane hic sed romæ inuentum caput dicimus: iterum id accidisse tradunt cum in fastigium eius-
 dem delubri præparatæ quadrigæ fictiles in fornace creuissent. Et iterum simili modo retentiū
 augurium. Hæc satis sint exemplis: ut appareat ostentorū uires & in nostra potestate esse: ac ut
 quæque accepta sunt: ita ualere. In augurum certe disciplina constat: neq; diras aues: neque ulla
 auspicia pertiere ad eos: qui quæque rem ingredients obseruare se ea nauigauerint. Quo mane-
 re diuinæ indulgentiæ maius nullum est. Quinetiam & legum ipsæ in .xii. tabulis uerba sunt:
 qui fruges excantasset. Et alibi. Qui malū carmen incantasset. Verrius Flaccus auctores ponit: q;
 bus credat: in oppugnationibus ante omnia solitum a romanis sacerdotibus euocari deum: cuius
 in tutela id oppidum esset: promittique illi eundem aut ampliore locum apud romanos
 cultū. Durat in pōtificum disciplina id sacrum. Constatq; ideo occultatum: in cuius dei tute-
 la roma esset: ne qui hostium simili modo agerent. Desigi quidem diris deprecationibus nemo
 non meruit. Huc pertinet ut ouorum exorbuerit quisq; calices: cochlearumq; protinus frangi:
 aut eosdem cochlearibus perforari. Hinc Theocriti apud græcos: Catulli apud nos: proximeq;
 Virgili incantamentorum amatoria imitatio. Figlinarum opera multi rumpi credūt tali modo.
 Non pauci etiam serpentes ipsos recantari. Et hunc unū esse ipsis intellectum: contrahique mor-
 forum cantu etiam in nocturna quiete. Etiam parietes incendiōrum deprecationibus conscribū-
 tur. Neque est facile dictu: externa uerba atque ineffabilia derogent fidē. Validius an latina ino-
 pinata: & quæ ridicula uideri cogit animus semper aliquid immēsum expectans: ac dignum deo
 mouēdo: imo uero quod numini imperet. Dixit Homerus profluuiū sanguinis uulnerato femi-
 ne Vlyxē inhibuisse carmine. Theophrastus ischiadicis sanari. Cato prodidit luxatis mēbris car-
 mē auxiliari. M. Varro podagris. Cæsare dictatore post unū ancipitē uehicali casum serunt sem-
 per ut primū confedisset (id quod plerisque nūc facere scimus) carmie ter repetito securitatē iti-
 nerū aucupari solitū. Licet hanc in partē singulorū quoque consciētia coarguere. Cur. n. primum
 anni incipiētis diē lætis precationibus inuicē faustū ominamur? Cur publicis Iustris et nomina
 uictimas ducētium prospere legimus? Cur & fascinationibus adoratione peculiari occurrimus?
 Alii græcam Nemesis inuocantes: cuius ob id romæ simulacrum in capitolio est: quamuis lati-
 num nomen non sit. Cur ad mentionem defunctorum testamur memoriam eorum a nobis nō
 sollicitari? Cur impares numeros ad omnia uehementiores credimus: idque in febris dierum
 obseruatiõe intelligitur? Cur ad primitias pomorū hæc uetera eē dicimus: alia noua optamus? Cur
 sternutamentis salutari? Quod etiam Tyberium Cæsarem tristissimum (ut constat) hominum
 in uehiculo exegisse tradunt. Et aliqui nomine quoque consalutare religiosus putant. Quin &
 absentes tinnitu aurium præsentire sermones de se receptum est. Attalus affirmat scipione ui-
 so si quis dicat duo: cohiberi nec ulbrare ictus. & quoniam scorpio admonuit: i africa nemo de-
 stinat aliquid: nisi præfatus africam. In cæteris uero gentibus deos ante obtestatur: ut uolent.
 Nam si mens assit: nullum ponere translatiū uidebimur: quoniam multas etiam poltere reli-
 giones manifestū est. Alius salua post aurē digito relata: sollicitudine animi propiciat. Pollices
 cū faueamus: premere et prouerbio iabemur. In adorando dexteram ad osculum referimus: to-

u' abrogēt

uel p'spera
eligimus

uel sternu-
tantes salu-
tamus

atq; corpus circūagimus. Quod in leuam fecisse galliæ religioſus credunt. Fulgetras poppyſſimis adorare conſenſus gentiū eſt. Incendio inter epulas nominato aquam ſub menſa profundū abominamur. recedente aliquo ab epulis: ſimul uerri ſolum. Aut bibente conuiuia mēſam uel repoſitorium tolli inauſpicatiſſimum iudicatur. Seruiſ Sulpitii principis comentatio eſt: quā obremēſa linquēda non ſit. Nondum enim plures q̄ quinq; conuiuæ numerabantur. Nam ſternuamēto reuocari ſerculū mēſamue: poſtea ſi nō guſteſ aliqd: interdita habetur. Aut oīno inane eſſe hac inſtituere illi: qui oībus negotiis horiſq; intereſſe credebant deos. Et ideo placatos ēt uitis noſtris reliquerunt. Quin & repente conticeſcere cōuiuium adnotatū eſt: non niſi in pari præſentium numero: qua in re fame labor eſt: ad quēcunq; eorū pertinens. Cibus ēt e manu prolapſus reddebat. Atq; per menſas uetabant mundiciarum cauſa deſiſte. Et ſunt cōdita auguria quid loquenti cogitantue id acciderit: inter execratiffima. Si pōtiffici accidat ditis cauſa epulanti: in menſa utiq; id reponi adoleriq; ad larem piatio eſt. Medicamenta prius q̄ adhibeantur in menſa forte depolita negantur prodeſſe. Vngues reſecari nundinis romanis tacenti atq; a digito indice: multorum pecuniæ religioſum eſt. Capillum uero contractari cōtra deſluuia ac dolores capitis. xvii. luna atq; xxix. Pagana lege in pleriq; italiæ prædiis cauetur: ne mulieres p̄ inueta ambulantes torqueāt ſuſos: aut oīo detectos ferant: quoniam aduerſetur id omnium ſpei: præcipue frugum. M. Seruilius Nouianus princeps ciuitatis non pridē in metu lippitudinis prius q̄ eā ipſam nominaret: aliuſue ei prædiceret: duabus litteris græcis. ρ & α charā inſcriptam circūligatam lino ſubnectabat collo. Mutianus ter conſul eadem obſeruatione uiuentem muſcam in linteolo albo: his remediis carere ipſos lippitudine p̄dicātes. Carmina quædā extāt contra grandines. Contraq; morborum genera. Contra ambuſta. Quædam etiam i parrus. Sed in prodendo obſtat ingens uerecundia in tanta animorum uarietate. Qua propter de his ut libitum cuiq; fuerit: opinetur.

uel incēdia iter epulas noſata ags ſub mēſam p̄fuſis abominamur

uel q̄ fame uel fame is labor eſt

Remedia ex homine contra magos.

CA. III.

Omnium monſtrificas naturas & ueneficos aſpectus plenius diximus in portētis gētium: & multas animalium proprietates: quæ repeti ſuperuacūū eſt. Quorundā hominū tota corpora profunt: ut ex iis familiſ: quæ ſunt terrori ſerpentibus: tactu ipſo leuant percuffos: ſuctuue modico. Quorum e genere ſunt pſylli marſiq; & qui obliſgenes uocātur in inſula cypro. Ex qua familia legatus Hexagon nomine a conſulibus romæ in doſium ſerpentium conicētus experimēti cauſa circūmulcentibus linguſ miraculum præbuit. Signum eius familiæ eſt ſi modo adhuc durat uernis tēporibus odoris uirus. Atq; eorum ſudor quoq; medebatur: non modo ſaliua. Nam in inſula nili tenyrti naſcentes tanto ſunt crocodilis terrori: ut uocem quoq; eorum fugiant. Horum oīum generum in ſua repugnantia interueniū quoq; mederi conſtat. Sicuri aggrauari uulnera introitu eorum: qui unquam fuerint ſerpētium canifoe dente læſi. Idem gallinarum incubitus: pecorum foetus abortu uitiant. Tātum remanet uirus excepto ſemel malo: ut uenefici ſiant uenena paſſi: remedio eſt abluī prius manus eorum: aquaq; illa eos quibus medearis inſpergi. Ruſus a ſcorpione aliquando percuffi nunq̄ poſtea a crabronibus: uel ſpis: apibusue: feriuntur. Minus miretur hoc: qui ſciat: ueſtem a tineis non attingi: quæ fuerit in funere. Serpentes ægre præterq̄ leua manu extrahi.

uel ophio: genes

uel accepto

De quibusdam fortilegitis & ſaliua hominis.

CA. IIII.

Pythagoræ inuentis non temere fallere: impoſitiuorum nominum imparem uocaliū numerum clauditates: oculorūue orbitatem: ac ſimiles caſus: dextris aſſignare partibus: parem leuis. Ferunt difficiles partus ſtatim ſolui: cum quis tectum in quo ſit grauida: tranſiſerit lapide: uel miſſile: ex iis quæ tria aīalia ſingulis icibus interfecerint: boiem: aprum: uſ ſam. Probabilius id facit haſta uel itaris euulſa a corpore hominis: ſi terrā non attingit. Eoſdem enim illata effectus habet. Sic & ſagittas corpore e ductas: ſi terram non attingent: ſubiectas cubantibus a matorum eſſe Orpheus & archelaus ſcribunt. Quin & comitalē morbum ſanari eſto e carne ſeræ occiſæ eodem ferro quo homo interfectus ſit. Quorundam partes medicæ ſunt ſicuti diximus de Pyrrhi regis police. Et elide ſolebat oſtēdi Pelopis haſta: quam eburneam aſſumabant. Neuos in facie tondere religioſum habent ēt nunc multi. Oſum uero in primis ieſunam ſaliuam contra ſerpentes præſidio eſſe docuimus. Sed & alios efficaces uel in faciem & ſiſus recognoſcat uita. Ita deſpuius comitiales morbos: hoc ē cōtagia regerim. Simili mō & ſiſinationes repercutimus ſiniſtræ dextræq; clauditratis occurſu. Veniā quoq; a deis ſpei alius audacioris petimus in ſinū ſpuendo. Et iā eadē rōne terna deſpuere deprecatione in omni

uel neuos in faciem tendere uel in terrā

medicina mos est: atque effectus adiuvare. Incipientes furunculos ter praefignare salina salina. Nunc mirum dicemus: sed experimeto facile. Si quem poeniteat ictus eminus cominusve illat: & statim expuat mediam in manum: qua pcuti sit: leuatur illico percussus a poena. Hoc saepe de lumbata quadrupede approbatur: statim a tali remedio correcto animalis ingressu. Quidam vero aggrauat ictus ante conatum simili modo salina in manu ingesta. Credamus ergo & lichenas lepraesq; ieiuno illitu assiduo arceri. Item lippitudines matutina quortidie uelut inunctione. Carcinomata malo terrae subacta. Ceruicis dolorem salina ieiuni dextra manu ad dextrum poplite relata: leua ad sinistrum. Si quod animal aurem intrauerit: & inspuatur exire. Inter amuleta est editae quaeq; urinam expuat. Similiter in calciametum dextri pedis anteq; induatur. Item cum gr transeat locum in quo aliquod periculum adierit. Martion Smyrneus qui de simplicibus effectibus scripsit rumpi scolopendras marinas sputo tradit. Item rubetas aliasq; ranas. Ophilius serpentes siquis in hiatum earum expuat. Salpa torporem sedari quocumq; membro instupete siquis in sinum expuat. Aut si superior palpebra salina tangatur. Nos si haec & illa credamus rite fieri. Extranei interuentu: aut si dormiens expectetur infans a nutrice terna expui quae religione mutatur & fascinus. Imperatorq; quoq; non solum infantium custos: qui deus inter sacra romana a ue stilibus collitur: & currus triumphantium. Sub his pendes defendit medicus inuidia: iuberq; eodem recipere. Similis medicina lingua ut sit exorata a tergo fortia gloria carnifex. Morus hominis inter asperimos quoq; numeratur. Medetur sordes ex auribus. Ac nequis miretur etiam scorpionum ictibus serpentiūq; statim impositae. Melius e percussis auribus profunt. Ita & rediuiua sanari serpentium uero ictum contusi dentis humani farina. Capillus puero qui primū de cibus est podagrae impetus dicitur leuare circūligatus. Et in totum impubium impositus. Vinorum quoq; capillus canis morsibus medetur ex aceto. Et capitum uulneribus ex oleo aut uino. Si credimus a reuulso crucei quartanis. Combustus aequo capillus carcinomati. Pueri qui primū ceciderit dens: ut terram non attingat inclusus in armillam & assidue in brachio habitus muliebrium locoque dolores prohibet. Pollex in pede praeligatus proximo digito tumores unguinum sedat. In manu dextra duo medii lino leuiter colligati distillatōes atq; lippitudines arcet. Quin & eictus capillus calculoso alligatus supra pubem leuare caeteros dicitur: ac socinris etiam dolores. Ac celeritatem partus facere. Ad didit Granius efficaciorē ad hoc esse ferro exemptum. Partus accelerat uicinos ex quo quaeq; conceperit: si cinctu suo soluto foemina cinxerit: dein soluerit: adiecta precatione se uinxisse eandem & soluturū atq; abierit. Sanguine ipsius hominis ex quacumq; parte emisso efficacissime anginam illini tradunt Orpheus & archelaus. Item ora comitiali morbo lapsorum exurgere enim protinus. Quidam si pollices pedū pungantur. Exoque iis guttae referantur in faciem. Aut si uirgo dextro pollice attingat. Hac coniectura cēlentes uirgines carnes edendas. Echines atheniensis excrementorum cinere anginis medebatur & tonsillis: uulsiq; & carcinomatis. Hoc medicamentum uocabat botryon. Multa genera morborū primo coitu soluuntur: primoque foeminarum mense. Aut si non id contingat: longinqua sunt: maximeq; comitiales. Quin & a serpente ac scorpione percussos coitu leuari produnt. Verum foeminas uenere ea laxa di. Oculorū uitia fieri negant: nec lippire eos qui cum pedes lauant aqua sēter oculos tangant. Immatura morte raptorum manu strumus parotidas guttura tactu sanari affirmant. Quidam uero cuiuscq; defuncti dūtaxat sui sexus leua manu auersa. Et e ligno fulgure icto reiectis post terga manibus demorderi aliquid ad dentem: qui doleat admoueri: remedio esse produnt. Sunt qui praecipiant dentem suffiri dente hominis sui sexus. Et eum qui caninus uocetur in sepulcro exemptum adalligari. Terram ex caluaria pilothrum esse palpebrarum tradunt. Herba uero siqua ibi genita sit cōmanducata dentes cadere. Ulcera nō serpere ex offe hominis circūscripta. Alii e tribus puteis pari mensura aquas miscent: & proliant nouo sicili. Reliquum dant in tertianis accessu febrium bibendum. Item in quartanis fragementum clauis cruce inuolutum lana collo subnectunt. Aut spartum e cruce: liberatoque condunt cauerna quam sol non attingat. Magorum haec commenta sunt. Ut cotem qua ferramenta saepe exacuta sunt subiectam ignari ceruicalibus de ueneficio deficientes euocare. Indicium ut ipse dicat: quid sibi datum sit: & ubi: & quo tempore: auctorem tamen non nominare. Fulmine utique percussio circūactum in uulnus hominem loqui protinus constat. Inguinibus medentur aliqui licium telae detractum alligantes nouenis septenisue nodis ad singulos nominantes uiduam aliquam: atq; ita inguina adalligantes licio. Et clauum: aliudue quod quis calcauerit: alligatum ipsos habet gerere: ne sit doloxi uulnus. Verrucas auellunt a uicesima luna in limibibus supini ipsam intruente

uel in pcuti
so poena
uel percul
sa culpa

uel mutat
& facias

al' rediuias

oidgo

oidgo

oidgo

oidgo

oidgo

oidgo

oidgo

oidgo

oidgo

oidgo

oidgo

oidgo

oidgo

oidgo

ultra caput manibus porrectis: & quicquid comprehendere eo fricantes. Clauum corporis cum cadat stella si quis distingat: uel cito sanari aiunt. Cardinibus hostiorū aceto assisus lutum fronti illitum capitis dolorem sedare. Item laqueum suspensioſi circum datum temporibus. Si quid e pisce hæserit faucibus: in aquam demissis frigidam pedibus cadere. Si uero ex aliis ossibus: impositis capiti ex eodem uase ossiculis. Si panis hæreat: ex eodem in utraque aurē addito pane. Quin & foedes hominis i magnis fecere remedijs quæstuosorum gymnasia græcorum: quippe ea si frigida molliant: calefaciunt: discutiunt: complent sudore & oleo medicinam facientibus. Vulus inflammatis contractisque admoventur. Sic & menses cient. Sedis inflammationes & condylo mata leniunt. Item neruorum dolores: luxata: articularum nodos. Efficaciora ad eadem strigmenta a balneis: & ideo miscentur suppuratorijs medicamentis. Nam illa quæ sunt e carotide permixto cæno: articulos tantū molliunt: calefaciunt: discutiunt efficacius: sed ad cætera minus ualent. Excedit fidem impudens cura: qua sordes uirilitalis contra scorpionum ictus singularibus remedijs celeberrimi auctores clamant. Rursus in foeminis quas infantium aluo editas in utero ipso cõtra sterilitatē sub si cõsent: meconiū uocāt. Immo et ipsos gymnasioꝝ rasere parietes. Et ille quoq; sordes exal factorū uim habere dicitur. Panos discutiunt. Vlceribus senum pueroꝝ: & desquamatis ambustisue illiuntur. Eo minus omitti conuenit ab animo hominis pedites medicinas. Abstineri a cibo nimio: aut potu: alias uino tantū: aut carne: alias balneis: cū ad eorū postulerit ualitudō: si p̄nissimis remedijs hñt. His remedijs aduerſat exercitatio: intentio uocis: ungue fricari cū ratō: uēhēmēs. n. fricatio spissat: lenis molit. Multa adimit corpus. Auget modica. In primis uero prodest ambulatio: gestatio: & ea pluribus modis. Equitatio stomacho & coru utilissima. Phthisi nauigatio. Longis morbis locorum mutatio. Item somno mederi si bibat lectulo aut rara uomitione. Supini cubitus oculis conducunt: at proni tuſibus. In latera aduersū distillationes. Aristoteles & Fabianus plurimū s̄nari circa uernū & autū tradūt: magis supino cubitu: at p̄no nihil. Theophrastus celerius cõcoꝝ dextris lateris i cubitu difficilior in supinis. Solū quoq; remedijs maximum ab iplo sibi praitari potest: sicuti linteorum strigilium uēhēmētia. Perfūdere caput aqua calida ante balnearum uapotationē: & postea frigida: saluberrimum intelligitur. Item præsumere cibos: & interponere frigidam eiusdemq; potu somnos antecedere: & si libeat interrumpere. Notandum nullū aliud animal præter hoīem calidos potus sequi: ideoq; nō esse naturales. Meto ante somnos colluere ora: p̄p̄ altus. Frigida aq̄ matutinis impart numero ad cauendum dentium dolores. Item posca oculos contra lippitudines.

De obseruatione in uictu.

CA. V.

Erta sunt experimenta totius corporis ualitudinis uarietate uictus in obseruata. Hippocrates tradit nō prædentiū exta celerius senescere. Verge id remedijs cecinit: nō epulis. Quippe multo utilissima est tēperantia in cibis. L. L. uculus hanc de se præfecturā seruo dederat. Vltimog; probro maius in cibis triūphalibus sedenti dicebatur: uel in capitolio epulanti pudente re: seruo suo facilius parere q̄ sibi.

De sternutamento: & uenerē: & cæteris remedijs.

CA. VI.

Sternutamenta p̄nna grauedinē emendant. Et si quis muris nares (ut tradunt) osculo attingat. Sternutamenta & singultum. Ob hoc Varro suadet palmā altera manu scalpere. pleriq; annulum e sinistra in longissimū dextræ digitū transferre. Aut in aquam seruentē manus immergere. Theophrastus senes laboriosius sternuere dicit. Venerē damnauit Democritus: ut in qua nō alius exiret ex hoīe. Est hercule raritas eius. utilior. Athletæ tñ torpēs restituantur. Venerē uox reuocatur: cū ea candida declinat in fuscā. Medetur & lumborum dolori: Oculog; hebetationi. Mentecaptis ac melācholicis. Adidere grauidis uel cū remediū alicui adhibeatur digitis pectinatim inter se amplexis ueneficiū est. Idq; compertū tradunt Alcmena Hercule pariente. Peius si circa unum amboue genua. Itē poplites alternis genibus imponi. Ideo hæc in cõsilijs ducū potestatiue fieri uetere maiores uelut omnem actum impediētia. Vetere uero & sacris uonſue simili mō interesse. capita aut aperiri aspectu magistratum nō uenerationis causā iussere: sed ut Varro auctor est ualitudinis: quo firmiora consuetudine ea fierent. Cū quid oculo incidit: alteq; comprimi prodest. Cum aqua dextræ auriculæ si nistro pede exultare capite in dextrum humerum de uexo: in uicē e diuersa aure. Si tuſis cõcitet: saluam in fronte ab alio afflari. Si faceat uua: a uertice mortū alterius suspendi. In ceruicis dolore poplites fricare. Aut ceruicem in poplitum. Pedes in homo deponi: si nerui in his cruribus uel in humero tendantur in lectulo. At si in leua parte id accidat: sinistræ plantæ pollicem dextra manu sp̄mido

C

uel faciētes

prehendi. Item e diuerso. Extremitates corporis: uel aurium uel catibus: perfringi contra ho-
 res corporis sanguinem uel narium imodicū. Lino uel papyro principia genitalium: femur medi-
 um: ad cohibenda urinae profiuua. In stomachi solutione pedes pressare: aut manus in seruitū
 aquā dimittere. Iam & sermoni parci multū de causis salutare est. Triennio Mœcenatē Melissū
 accepimus silentium sibi imparauisse a conuulsione reddito sanguine. Nam e diuerso scāderet
 ac iacentes: si quid ingruat cōtraq; tētus spiritum cohibere singularis praesidiū est. Quod inuētū
 esse animalis docuimus. Clauum ferreum defigere in quo loco primum caput deluxerit: corruē
 morbo comitiali absolutorium eius mali dicitur. Contra renum ac lumborum uescicq; crucia-
 tus in balnearum foliis pronos urinam reddere mitigatorium habetur. Ac uulnera nodo Hero-
 lis praeligare: imiq; quantum ocior medicina est. Atq; et quotidiani cinctus tali modo uim qui-
 dam habere utilem dicitur. Quippe cum Hercules eum prodiderit. Numerum quoq; quaterna-
 rium Demetrius condito uoluntate & quare quaterni cyathi sextariū nō eēt potandi. Contra
 lippitudines retro aures fricare prodest: & lachrymosis oculis frontem. Augurium ex hōie ipā
 non est timēdi mortē in aegritudine: quādiu oculoq; pupillae imaginē reddant. Magna & urinae
 non ratio solum: sed etiam religio apud auctores inuenitur digesta in genera. Spadonum quoq;
 ad foecunditatis beneficia. Vege ex iis quae referre fas sit: impubiū pueros: cōtra saluas spiritū:
 quas pythas uocant: qm̄ uenera in oculos hominū expuant. Contra oculoq; albugines: obicunt
 tates: cicatricē: argemā: palpebras: & cum erui farina cōtra adustiones. Contra aurii pituitas: uel
 miculoseq; si decoquat ad dimidias ptes cū porro capitato nouo fictili. Vaporatio quoq; ea mē-
 ses foemināq; cit. Salpa fouet illa cum oculis infirmitatis causa illinit sole uita cum ouā albugi-
 ne efficacius struthocamelis binis horis. Hac & atramenti litorae abluuntur. Vitis podagris me-
 detur argumentis fullonum: quos ideo tentari eo morbo negant. Veteri miscetur cinis ostroq;
 aduersus eruptiones in corpore infantium & oia ulcera manātia. Ea exhis ambustis: sedis uul-
 thagadiis: & scorpionū tētibus illinitur. Obstetricū nobilitas non alio succo efficacius curari pro-
 nunciavit corpore pruritus nitro addito ulcera capitum: pruriginē: nomas: praecipue genitaliū.
 Sua cuique autem (quod fas sit dixisse) maxime prodest. Confectum per fuso canis morū echino-
 rumq; spinis inhaerentibus & in spongia lanisue imposita: aut aduersus canis rabidi morūs cō-
 re ex ea subactio. Contraq; serpentium tētus. Nam contra scolopendras mirum proditur uentice ta-
 cto urinae suae gutta liberari protinus laesos. Auguria ualitudinis ex ea traduntur. Si mane canē
 da dein ruffa sit. Illo mō cōcoquere: hoc cōcoxisse significatur. Mala signa rubrae. Pessima nigrae.
 Mala bullantis & crassae. In q̄ quod subdit si albu est: significat circa articulos: aut uiscera dolo-
 rem iminere. Eade uiridis morbu uiscerum: pallida bilis: rubens sanguinis. Mala & in qua uela-
 ti furfures atq; nubeculae apparēt. Diluta quoq; alba uitiosa ē. Mortifera uero crassa graui odo-
 re. Et in pueris tenuis ac diluta. Magi uetant eius causa contra solē lunamq; nudari: aut umbra
 cuiusq; ab ipsa respersi. Hesiodus iuxta obstantia reddi suadet: ne deū aliquē nudatio offendat.
 Ostantes cōtra mala medicamēta oia pmittit auxiliari matutinis horis sua cuiq; instillatā in pedē.

De remediis molebribus.

CA. VII.

Quae ex mulierum corporibus traduntur: ad portetoz; miracula accedūt: ut sileamus
 diuisa membratim in scelera. Abortus: mensium piacula: quaeque alia non obiter
 modo: uege etiam ipsae meretrices prodiderē. Capilli mulieris si cremetur: odore ser-
 pentes fugari. Eodem odore uuluae morbo strangulatus respirare. Cinere eo quidem
 si intesta sunt cremati: uel cū spuma argenti scabrias oculoq; ac pruriginē emendari. Item ure-
 rucas & infantū ulcera cum melle. Capitis quoq; uulnera & omnium ulcerum sinus simul addi-
 to melle & thore. Panos podagras cum adipe sūllo. Sacru ignē sanguinē fisti illico: & informica-
 tiones corpore. De lactis usu conuenit esse dulcissimum molissimumq;. Quare & in longa febre
 coeliacis utilissimū: maxime eius quae iam infantē remouerit. Et in malacia stomachi febribus
 rosionibus efficacissimū experiuntur. Item mamarum collectionibus cum thore oculo ab ictu
 cruore suffuso & i dolore aut epiphoris si imulgeatur: plurimum prodest. Magisq; cum melle &
 narcissi succo: aut thuris polline. Semperq; in omni usu efficacius esse eius quae marem enixa sit
 multoq; efficacissimū eius quae gemios peperit mares. Et si uina ipsa cibisq; acrioribus abicit.
 Mixto praeterea ouorum candido liquore: madidatq; lana frontibus impositum si uisionē oculo-
 rum suspendit. Nā si rana salua sua oculum asperferit praecipuū est remedium. Et cōtra mor-
 sum eiusdem bibitur stillaturq;. Qui simul matris siliacq; lacte inunctus sit: liberari oculoq; me-
 tu in totam uitam affirmat. Aurium quoq; uitis medetur modice admixto oleo. Aut si ab ictu

dolent. Anserino adipe tepesfactum. Si odor grauior sit (ut plerumq; fit) longis uittis diluto melle lana includitur. Et contra morbum regium in oculis relictum instillatur cum elaterio. Peculiariter ualet potum contra uenena quæ data sunt cum marino lepore buprestis; ut Aristoteles tradit dorycnidion. Et contra insaniam quæ facta sit hyoscyami potu. Podagris quoq; iubet illini cum cicuta. Alii cum hyosopo & adipe anserino: qualiter etiam uuluarum doloribus imponitur. Alium etiam sistit potum ut Rabirius scribit. Et menses ciet. Eius uero quæ formina enixa sit ad uittia tantum in facie sananda præualet. Pulmonum quoq; incommoda lacte mulieris sanantur: cui admisceatur impubis pueri urina & mel atticum. Omnia singulorum coclearium mensura. Marmora quoque aurium eiici inuenio. Eius quæ marè peperit lacte gustato canes rabiosos fieri negant. Mulieris quoque saluam ieiunæ unam potentem diiudicant oculis cruētatis. Et si cōtra epiphoras feruentes anguli oculorum subinde madescuntur. Efficacius si cibo uinoque se pridie ea abstinerit. Inuenio & fascia mulieris alligato capite dolores minui. Post hæc nullus est modus. Iam primum abigi grandines turbinesq; contra fulgura ipsa in mense cōnudata: sic auerti uiolentiam cæli. In nauigando quidem tēpestates etiā sine mensuris. Ex ipsis uero mensibus mōstrificis alia (uti suo loco indicauimus) dira & infanda uaticinantur. E quibus dixisse nō pudeat: si in defectu lunæ solisue congruat uis illa: irremediabilē fieri. Non segnius & in silente luna coitus suos maribus exitiales esse atque pestiferos. Purpuram quoq; ab iis eo tempore pollui. Tanto uim esse maiorem. Quocumq; alio mēstruo: si nudata segetē ambiant: erucas ac uermiculos scarabeosque ac noxia alia decidere. Metro dorus Scepius in cappadocia inuentum prodit ob multitudinē cantharidum illas ire per media arua retectis super clunes uestibus. Alibi seruat ut nudis pedibus eant capillo cinctaque dissoluto. Capendum uero ne id oriētē sole faciāt: sementem enim arefcere. Nouella uitis eius tactu in perpetuū læditur. Vt ad noxiam res medicatissima transferatur rutam & hederas illico mori. Multa diximus de hac uiolentia. Sed præter hæc certum est tactis aluearū apes fugere. Linaque cum coquantur nigrescere. Aciem in cultris tonforum hebetari. Aes contactum graue uirus odoris accipere & eruginem. Magis si decrescente luna id accidat. Equas si sint grauidæ tactas abortum pati. Quin & aspectu omnino quamuis procul uisas: si purgatio illa post uirginitatem prima sit: aut in uirginea ætate spontanea. Nam bitumen in iudæa nascens sola hac ui sponte superari. Et fila uestis contactæ ut docuimus: ne igne quidem uincuntur quo cuncta. Cinisq; etiam ille si quis aspergat eum lauandis uestibus purpuræ mutat. Floribus colorem adimit. Ne ipsis quidem forminis malo suo immunibus. Abortum facit illitus: aut si omnino prægnans supergrediatur. Quæ Lais & Cleophantus inter se contraria prodidere de abortiuis carbone e radice brassicæ uel myricæ uel tamaricis in eo sanguine ex tincto. Item asinas non concipere tot annis: quot grana hordei contacta ederint. Quæque alia nuncupauerunt monstrifica aut inter se pugnantia: cum hic fecunditatem fieri iisdem modis quibus illa sterilitatem pronunciant: melius est non credere. Bythus dyrrhachinos hebetari aspectu specularum nitorem tradit. Iisdem aduersa rursus contuentibus omnemque talem uim resoluunt: si nulum piscem habeant secum. Multi uero inesse etiam remedia tanto malo aiunt. Podagras illini: strumas: & parotidas: panos: sacros ignes: furunculos: epiphoras tractatu earum mulierum liniri. Lais & Salpa canum rabiosorum morsus & tertianas quartanasque febres mēstruo in lana arictis nigri argento brachiali incluso. Diothymus thebanus uestis omnino ita infectæ portuicula acu: uel pellitio brachiali inserta. Sotira obstetrix tertianis quartanisq; efficacissimū dixit. Plantas ægri subterlini. Multoq; efficacius ab ipsa muliere etiam ignoranti. Sic & comitiales excitari morbosque sanari. Icthidias medicus quartanas coita siniri incipientibus duntaxat mensuris sponondit. Inter omnes uero conuenit: si aqua potusq; formidetur a morsu canis supposita tantum calici lacinia mēstruo tincta tali: statim metum cum discuti uidelicet præualente sympathia illa græcorum: cū rabiem canū eius sanguinis gustatu icipere dixerimus. Cinere eo fumentorum omnium ulcera sanari certum est. Addita caminorum farina & cæra. Maculas autem e ueste eas non nisi eiusdem farina ablui. Cinerem per se rosaceo mixtum foeninarum præcipue capitis sedare dolores illinū fronti. Asperimamque uim profuuii eius esse primis annis uirginitate resoluta. Id quoque conuenit: quo nihil equidem libentius crediderim: tactis omnino mēstruo postibus: irritas fieri magorum artes: generis uanissimi ut aestimare licet. Ponam enim uel modestissimum ex promissis eorum. Ex homine siquidē resegmina unguium e pedibus manibusque cæra petmixta: ita ut dicatur tertianæ uel quotidianæ uel quartanæ febrī remedium quærit: ante solis ortum alienæ ianæ affigi tubent ad remedia in iis morbis: quanta uanitate si

falsum est: quantæ noxa si transferunt morbos ad innocentiores. Ex his omnium digitorum re
segrina unguium ad cauernas formicarum abicit iubent: eamque quæ prima cepit trahere
corruptam subnecti collo: & ita discuti morbum.

Medicinæ ex animalibus peregrinis: de elephanto & leone: & camelo: & hyena: & crocodillo: & cha
maleonte: & stinco: & hippopotamo: & lyncibus.

CA. VIII.

Aec sunt quæ retrulisse fas sit: ac pleræque ex his non sine honore dictæ. Reliqua inesta
bilia & infanda: ut festinet oratio ab homine fugere. In cæteris claritates animalium: aut
operum sequemur. Elephantis sanguis præcipue maris fluctiones omnes: quas rheuma
tismos uocant: sistit. Ramentis eboris cum melle attico (ut aiunt) nubeculæ in facie.

Scobe paronychia tollunt: efficacius si extenuata. Proboscidis tactu capitis dolor leuatur: effi
caciùs si & sternutur. Dextra pars proboscidis cum lemnia rubrica adalligata imperus libidini sti
mular. Sanguis & ischiadicis prodest: iecurque comitialibus morbis. Leonis adeps cum rosæo cu
tem in facie custodit a uitis: candoræque seruat: & sanat adusta niuribus articolorum tumores.
Magorum uanitates perunctis eo adipe faciliore gratiam apud reges populose promittunt. Præ
cipue tamen eo pingui quod sit inter supercilia: ubi esse nullum potest. Similiter detis maxime ad
dextera parte: uillique e rostro inferiori promissa sunt. Fel aqua addita claritate oculis inunctis
facit. Et cum adipe eiusdem comitiales morbos discutiit leui gustu: & ut protinus qui sumptere
cursu id digerant. Cor in cibo sumptum quartanis medetur. Adest cum rosæo quotidianis febr
bus. Perunctos eo bestiarum fugiunt. Resistere etiã in diis uidetur. Cameli cerebrum refectum potius
ex aceto comitialibus morbis aiunt mederi. Itẽ fel cum melle potum: hoc & anginæ. Cauda are
facta solui aluum. Fimi cinere crispari capillum cum oleo. Et dysentericis prodest illitos cinis po
tusque quantum trinis digitis capitur: etiã comitialibus morbis. Urinã fullonibus utilissimam esse
tradunt. Itẽq; ulceribus manantibus. Barbaros eam seruare quinquennio: & heminis pora cire
aluom. Setas e cauda contortas: & sinistro brachio illigatas quartanis mederi. Hyena magi ex o
bus animalibus in maxima admiratione posuerunt: ut pote cui & ipsi magicas artes dederunt:
uimque qua alliciat ad se homines mente alienatos. Permutationes sexus ex his annua uice dixi
mus: cæteraque monstrifica naturæ eius. Nunc persequamur quæcunque medicinis produntur.
Præcipue pantheris esse in metu hyenæ dicuntur: ut ne conentur quidẽ resistere. Et aliquid de
corio earum habentẽ non appeti. Mirumque dictum si pelles utriusque contrariæ suspendantur de
cidere pilos pantheræ. Cum fugiunt uenantem declinant ad dextram: ut prægressi hominis ue
stigia occupent. Quod si successerit: alienari mente uel ex equo hominem decidere. At si in leui
detorserit: deficientis argumentum esse: celeremque capturam. Facilius autẽ capi si cinctus suos
uenator flagellumque & ipsos equos septenis alligauerit nodis. Mox autẽ ut est solers ambagi
bus uanitas magorum capi iubet geminorum signum transeunte luna singulosque prope pilos
seruari. Capitis dolori alligatam cutem prodest quæ fuerit in capite eius. Lippitudini fel illitum
frontibus. Aut ne omnino lippiat: decoctum cum mellis attici cyathis tribus & croci uncia illitum
Sic & caligines discuti: & suffusiones. Claritatem excitari: melius in ueterato medicameto. Affe
uari autem in cypria pyxide. Eodem sanari argema: scabricias: ex crescentia in oculis: item cicatri
ces. Glaucomata uero iocineris recentis inasati sanie cum despumato melle inunctis. Dentis eius
dentium doloribus tactu prodest uel alligatos ordine. Humeros humerorum & lacerorum do
loribus. Etiusdẽ dentes si de sinistra parte rostri eruti sint illigatos pecoris aut capri pelle: stoma
chi cruciatibus. Pulmones in cibo sumptos illiacis uentriculis cinerẽ cum oleo illitum. Neruis me
dullas e dorso cum oleo uetere ac felle. Febris quartanis iecur degustari ante accessiones. Po
dagris spinæ cinerem cum lingua & dextro pede uitali marini addito felle taurino omnia pari
ter cocta atque illita hyenæ pelle. In eodem morbo prodest: & fel cum lapide asio. Tremulis is
chiadicis exsistentibus: & quibus cor palpitet aliquid ex corde mandendum: ita ut reliquæ partia
cinis cum cerebro hyenæ illinatur. Pilos etiam auferri hac cõpositione illita: aut per se felle eul
fis: prius quos renasci non libeat. Sic & palpebris inutiles tolli. Lumborum doloribus carnes e
lumbis edendas: illinendasque cum oleo. Sterilitatem mulierum emendari oculo cum glycy
rhiza & aneto sumpto in cibo: promisso in triduum conceptu. contra nocturnos pauores umbra
rumque terrorem unus e magnis dentibus lino alligatus prodest. Suffiri furentes eodem & cit
cũligari ante pectus suum cum adipe renũ aut iocinere aut pelle præcipiunt. Mulieri prægnan
ti a pectore hyenæ caro: & pili septem & genitale a ceruice si alligentur dorcadis pelle collo su
spensa: contineri partus promittuntur. Venerẽ stimulari genitali ad sexus suos in melle sumpto.

uel naris

etiam si uiri mulierum coitus oderint. Quinimmo totius domus concordiam eodem genitali & articulo spinæ cum ad hærente corio conseruatis constare: quem spinæ articulum siue nodū atlantion uocant. Est autē primus. In comitialium quoque remediis habent eum. Adipe accenso serpentes fugari dicunt. Maxillæ parte cōminuta in aniso & i cibo sumpta horrores sedari. Eodē suffitu mulieribus mēstrua euocari. Tantumque est uanitatis: ut si ad brachium aligetur superioris rostri dextræ partis dens: iaculantium ictus deerratos negent. Palato eiusdem arefacto: & cum alumine ægyptio calefacto ac ter in ore permutato: fetores & ulcera oris emendantur: Eos uero qui linguam in calciamento sub pede habeant: non latrari a canibus. Sinistra parte cerebri naribus illita: morbos perniciosos mitigari: siue hominū: siue quadrupedum. Frontis corium fascinationibus resistere. Cervicis carnes siue mandantur siue bibantur arefactæ: lumborum medetur doloribus. Neruis a dorso armisq; suffiēdos neruorum dolores. Pilos rostri admotos mulierum labris: amatorium esse, lecur potum torminibus & calculis mederi. Lam cor in cibo potuue sumptum: omnibus doloribus corporum auxiliari. Lyenem lyenibus. Omentum ulcerum infāmationibus cum oleo. Medullas doloribus spinæ & neruorum: lassitudini renū. Neruos potos in uino cū thure foecūditatē restituere ademptam ueneficio. Vuluam cū mali punici dulcis cortice in potu datam prodesse mulierum uulua: Adipe e lumbis suffiri difficulter parientes: & statim parere. E dorso medullam adalligatam cōtra uanas species opitulari. Spasticis genitale e maribus suffitu. Item lippientibus: ruptis: & contra inflationes seruatos pedes tactu leuos dextris p ribus: dexteris leuis. Sinistrum pedem superlatum parturienti lateralem esse. Dextro illato facile eniti. Mēbranā quæ fel continerat a cardiācis potam i uino uel in cibos sumptam succurrere. Vesicam in uino potam contra urinæ incontinentiā. Quæ autem in uesica inuenta sit urina additis oleo ex selamo & melle asiano prodesse agrimonizæ ueteri. Costarū primā & octā uam suffitu ruptis salutarem esse. Ex spina uero parturientibus ossa. Sanguinē cū polenta sūptū torminibus. Eodem tactis postibus ubi cūq; magogæ insectari artes. Non elici deos: nec colloq; siue lucernis: siue uisu: siue pluuiis: siue aqua: siue pilis: siue quo alio genere tentētur. Carnes si edātur: cōtra canis rabidi morfus efficaces esse. Etiamnū iecur efficacius. Carnes uel ossa hoīs siquæ in uentriculo occisæ inueniant suffitu podagricis auxiliari. Si unguis inueniant in iis: mortē aliquid capientium significari. Excrementa siue ossa reddita cum interimitur: contra magicas infidias polleze. Fimum qui in intestinis inuētus sit: arefactum ad dysentericos ualete potum. Illitū q; cum adipe anserino opitulari toto corpore lætis malo medicamento. A cane uero morfus ad pē m illitum. Et corium si sit substractū. Rursum tali sinistra cinere decocto cum sanguine mustelæ perunctis omnibus odio euenire. Idem fieri oculo decocto. Super oīa est: q; extremam fistulā intestini contra ducum ac potestatum iniquitates cōministrat: & ad successus petitionū iudicio rumq; ac litium euentus: si omnino aliquantulum quis secū habeat. At eiusdem cavernā sinistro lacerto religata si quis mulierem respiciat: amatorium esse: tam præsens ut ilico sequat. eiusdē loci pilos: cinere ex oleo illitum uiris qui sint pbrose moliciæ non modo pudicos: sed & seueros mores induere. Proxime fabulosus est crocodilus ingenio quoq; illo: cui uita in aqua terraq; cōmunis. Duo enim genera eorum illius e dextra maxilla dentes adalligati dextro lacerto coitus (si credimus) stimulant. Canini eius dentes febres statas arcant repleti. Sunt enim caui: ita ne diebus quinq; ab ægro cernantur qui adalligauerit. Idem polleze & uentre exēptos lapillos: aduersus februm horrores uenientes tradunt. Hac etiā de causā ægyptii perungūt adipe ægros suos. Alter illis similis multum infra magnitudinē in terra tantū: odoratissimiq; floribus uiuit. Ob id testina eius diligenter exquiruntur iucundo nidore refacta crocodileā uocant oculorum uitis utilissimam cum porri succo inunctā & cōtra suffusiones uel caligines. Illita quoq; ex oleo cyprino: molestias in facie enascētes tollit. Ex aqua uero morbos oēs: quoq; natura serpit in facie: nitorē q; reddit. Lentiginis tollit ac uaros: omnesq; maculas. Et cōtra comitiales morbos bibi ex aceto mulso binis obolis. Apposita menses ciet. Optimaq; est quæ candidissima & friabilis: minime q; ponderosa: cum teratur inter digitos fermētescens. Lauatur ut carusa. Adulterant amylo aut cymolia: sed maxime sui captos oryza tantum pascunt. Felle inunctis oculis ex melle contra suffusiones nihil utilius prædicant. Intestinis & reliquo corpe eius suffiri uolua laborantis salutare tradunt. Item uelleribus circundari uapore eius infectis. Cori utriusq; cinis ex aceto illitus iis partibus quas secari opus sit: aut nidor cremati sensum omnem scalpelli aufert. Sanguis utriusq; claritatem uisus inuētis donat: & cicatrices oculorum emendat. Corpus ipsum excepto capite pedibusq; elixum manditur i schiadicis. Tullum ueterem emendat: præcipue in pueris. Itē lumbos

ul' argemōi

ul' g captos

C iii

rum dolores. Et adipem habent; quo tactus pilus defluit. Hic perunctos a crocodilis tuetur: illaturque moribus. Cor annexum in lana ouis nigrae: cui nullus alius color incurauerit: & primo partu genita sit quartanas abigere dicitur; iungemus illis simillima & peregrina a qua anima lia. Priusq; chamaeleontem peculiari uolumine dignum existimatum Democrito. Et per singula membra defecratum non sine magna uoluptate nostra cognitis proditisq; mendacis graece uenitatis. Similis est magnitudine supradicto crocodilo: spinæ tantum acutiore curuata: & eade amplitudine distans. Nullum animal pauidius esse existimatur: & ideo uersicoloris esse dematationis. Vis eius maxima contra accipitrum genus. Detrahere enim supra uolantem ad se traditur: & uoluntarium præbere lacerandum cæteris animalibus. Caput eius & guttur si roboreis lignis accendantur imbrium & tonitruum concursus facere Democritus narrat. Item secur in tegulis usitum. Reliqua ad ueneficia pertinentia quæ dicitur: q̄q̄ falsa existimantes omittimus: præterq; in risu coarguentium. Dextro oculo: si uiuenti eruat: albugines oculorum cum lacte caprino tolli. Lingua adalligata: pericula puerperit. Eundem salutarem esse parturientibus circa domum. Sin uero domibus inferatur: perniciosissimum. Linguam si uiuenti exempta sit: ad iudiciorum euentus polere. Cor aduersus quartanas illigatum nigra lana primæ tōsuræ. Pedē e prioribus dextrum hyenæ pelle illigatum sinistro brachio: contra latrocia terroresq; nocturnos polere. Item dextram mamillam contra formidines pauoresq;. Sinistrum uero pedē torrerit in furno cum herbis quæ etiam chamaeleon uocatur. Additog; unguento in pastillos digeri. Eos in ligno uase conditos præstare (si credimus) ne cernatur ab aliis qui habeat. Armū dextrum ad uincendos aduersarios uel hostes ualere utiq; si abiectos eiusdem neruos calcauerint. Sinistrū mirum quibus monstris confectet qualiter somnia quæ uelis: & quibus uelis mittantur: putet referre. Omnia ea dextro pede resoluunt: sicut sinistro latere lethargos: quos fecerit dextrū. Capitis dolores inperso uino in quo latus alterutū maceratum sit: sanari foeminis. Si sinistri pedis cineri miscetur lac suillum podagricos fieri illitis pedibus. Felle glaucomata & suffusiones corrigi prope creditur tridui incho ne. Serpentes fugari lyene instillato. Mustellas contrahi in aqua coniecto. Corpore uero illito detrahi pilos. Idē præstare narrant secur cum ranæ rupetæ pulmone illitum. Præterea iocinere amatoria dissolui. Melancholicos autem sanari si ex corio chamaeleontis herbæ succos habere bibatur. Intestia & simum eoz; cum id animal nullo cibo uiuat cum simia; urina illita inimico; imane odium & otium hoium iis conciliare. Cauda flumina & aquarum impetus sisti. Serpentes fo porari. Eadē medicata cedro & myrrha illigata; gemino ramo palmæ percussam aqua discuti: ut quæ intus sint: oia appareant. Atq; utinā eo ramo cōtractus esset Democritus: qm̄ ita loquacitates immodicas promissit inhiberi. Palāq; est uirum alias sagacem & uitæ utilissimum nimio in uandi mortales studio prolapsus. Ex eadem similitudine est scincus: quem quidam terrestrem crocodilum esse dixerūt. Cæcidione autē & tenuiore cute. Præcipua tñ differētia dinoscitur a crocodilo aq̄tico squāmāq; seta a cauda ad caput uersa. Maximus indicus. Deinde arabicus. Afferunt falli. Rostrum eius & pedes in uino albo poti cupiditates ueneris accendunt. Vtiq; cum satyrio & eruca; semine singulis drachmis oronium; ac piperis duabus admixtis: ita ut pastilli singularū drachmarum bibantur. Per se laterum carnes obolis binis cum myrrha & pipere pari modo potæ efficaciores ad idem creduntur. Prodest contra sagittas uenenatas: ut Apelles tradit postea sūptus. In antidota quoq; nobilia additur. Sestius plusquam drachmæ pondere in uini hemina potum perniciem afferre tradit. Præterea eiusdem decoctum cum melle sumptum uenerem inhibere. Est crocodilo cognatio quædam affinitasq; amnis eiusdem geminici; uictus cum hippopotamo repertore trahendi sanguinis ut diximus. Plurimi autem super sciticam inter ægypti præfacturas. Huius coris cinis cum aqua illitus panos sanat. Adeps frigidas febres. Itē simus sufficit. Dentes e parte leua dolores dentium scarificatis gingiuis. Pellis eius e sinistra parte frontis in ingaina adalligata: uenerem inhibet. Eiusdem cinis alopecias explet. Testiculi drachma ex aqua cōtra serpentes bibitur. Sanguine pictores utuntur. Peregrinæ sunt & lynces: quæ clarissime omnium quadrupedum cernunt. Ungues earum omnes cum corio exuri efficacissime in carpato insula tradunt. Hoc cinere potio propudia uirotum: eiusdem aspersu foeminarum libidines inhiberi. Itē pruritus corporum. Urina stillicidia uescit. Itaq; eam protius terra pedibus aggesta obruere traditur. Eadē autem & unguularum dolori monstratur in remedio hæctenus de externis. Nunc reuertemur ad nostrum orbem.

Medicinæ communes ex feris animalibus: aut eiusdem generibus placidis. Lactis usus & obseruationes: & caseis: butyro: & adipe.

CA. IX.

uel poni p
putia uiro
rum

PRimumq; cōmunia aialū remedia atq; eximia dicemus: Sicoti e lactis usū: utilissimum cuiq; mater nū: nutriticis exiosum est. Hi sunt enim infantes qui colostrati appellant: densato lacte in casei specie. Est aut colostrata prima a partu spongiosa densitas lactis. Maxime aut alit quodcunq; humanū: mox caprinum. Vnde fortassis fabula Ionē ita nutritū dixere. Dulcissimū ab hoīs camelinū. Efficacissimū ex asinis. Magnozq; aialim & corporum facilius reddif. Stomacho accomodatissimū caprinū: qm̄ fronde magis q̄ herba uestitur. Bubulum medicacius. Ouillū dulcius: & magis alit. Stomacho minus uile: qm̄ est pinguis. Oē aut uernū aquatius æstiuo. Et de nouellis. Probatissimū uero quod in ungue hæret: nec defluit. Innocentius decoctum: præcipue cum calculis marinis. Aluus maxime soluitur bubulo. Minus inflat quodcunq; decoctū. Sanat uuas lichenas. Ad omnia utile contusa: aut luxata. Maxime renes: uelicā: interanea: fauces: pulmones. Foris pruritū cutis eruptiōes pituitæ: cibi aut potus abstinentia. Nā ut i achaia bubulū biberēt phthifici syntectici & cachectæ dixius i rōne herbagz. Sūt inter exempla qui asininū bibendo liberati sunt podagra chitragraue. Medici speciem unam addidere lactis generibus: quod sc̄histon appellauerunt. Id fit hoc mō. Fictili nouo feruet maxime caprinū: ramilq; ficulneis recentibus miscetur: additis totidē cyathis nulli quot sint hēinæ lactis. Cū feruet ne circū fundat: præstat cyathus argenteus cum frigida aqua demissus ita ne quid infundatur. Deinde igni demptū refrigeratiōe diuiditur & discedit serum a lacte. Quidā & ipsum serum multo potentissimū decoquunt ad tertias partes: & sub diuo refrigerant. Bibitur aut efficacissimē heminis per interualla diebus. v. a potu illius solitis gestari. Datur comitalibus: melancholicis: paraliticis: in lepris: elephantias: articularibus morbis. Infundif quoq; lac contra rosiones a medicamentis factas. Et si urat dysenteria decoctū cum marinis lapillis: aut cum ptisana hordeacea. Item contra rosiones intestinorum bubulum aut ouillum utilius. Recens quoq; dysentericis infunditur. Ad colum autem crudum. Item uulæ: & contra serpentium ictus phthificis: cantharidū: aut salamandræ: aut buprestis: aut pityocampes uenenis. Priuatim bubulum iis qui colicū biberint aut cicutam aut dorychnium: aut leporem marinum: sicut asinum contra gypsum & cærusam: & sulphur: & argentum uiuum. Item duræ aluo in febrī. Gargarissatur quoq; faucibus exulceratis utilissime. Et bibitur ab imbecillitate uires recolligētibz: quos atrophos uocant. In febrī etiam quæ creat dolore capitis. Pueris aut cibum lactis asinini heminā dari conuenit. Aut si in exitu cibi rosiones sentiant. Antiqui in arcanis habuerunt. Sed hoc si nō esset: habuerunt e caprio. Bubuli serū ortopnoicis prodest ante cætera addito nasturtio. In ungū etiam oculi in lactis heminis sesam: additis drachmis quattuor tritis i lippitudine. Caprio lyenes sanantur post bidui in ediam tertia die hedera pastis capris per triduum potio sine alio cibo. Lactis usus alias cōtrarius capitis doloribus. Epaticis: splenicis: meruorum uitio: febres habentibus: uertigini: præterq; purgationis gratia: grauedini: tussientibus lippis. Suillum utilissimum tenasmo: dysentericis: nec non phthificis. Hoc etiam muliebribz qui dicerent saluberrimum: fuerunt. De generibus caseorum diximus: cum de uberibus singulisq; animalium membris doceremus: Sextius eosdem effectus equino quos bubulo tradit. Hoc uocat hippacem. Stomacho utiles: qui non sunt salii: id est recentes. Veteres aluum sistunt: corpusq; minuunt: stomacho utiliores. In totum salia minuunt corpus: alunt mollia. Caseus recens cum melle suggillata emendat. Mollis aluū sistit. Sedat tormina pastillis i uino austero decoctis: rurufq; in patina tostis cum melle: Sapru uocant: cum sale & sorbis siccis e uino tritus potusq; medetur coeliacis. Genitalium carbunculus caprinus tritus & impositus. item accidus cum oxymelle. Maculis in balneo illitus oleo interlinif. E lacte fit & butyrum barbararum gentium laudatissimus cibus: & qui diuites a plebe discernat. Plurimum e bubulo: & ide nomen. Pinguisimum ex ouibus. Fit & ex caprinis: sed hyeme calefacto lacte æstate expressio tantum: crebro iactatu in longis uasis angusto forami ne: spiritū accipientibus sub ipso ore alias præligato. Ad datur paulum aquæ ut acefcat. Quod ē maxime coactum in summo fluitat id exemptum addito sale oxygala appellant. Reliqua decoquunt in ollis: ibi quod supernatat: butyrum est oleosum natura. Quod magis uirus respuit: hoc præstātius iudicatur. Pluribus compositionibus miscetur inueteratum. Natura eius astringere: mollire: replere: purgare. Oxygala fit & alio modo accido lacte addito in recēs: quod dum acefcat utilissimum est stomacho. Effectus dicemus suis locis. Proxima in communibus laus est adipi: sed maxime suillo. Apud antiquos etiam religiosus erat. Certe nouæ nuptæ intrantes etiam solemne habent postes eo atringere. Inueteratur duobus modis: aut cum sale: aut sincærus: tito uulior: quanto fit uetustior. Axungiam etiam græci appellauerunt in uoluminibus suis. Necq;

est occulta uirium causa: quoniam id animal herbarum radicibus uescitur. Itaq; etiam simo in numeri usus. Quamobrem non de alia loquemur sue multo efficaciore foemina: & quæ non peperit. Multo uero præstantior in apris est. Vnus igitur axungia est ad mollienda: excofacienda: discutienda: purgandaq;. Medicorum aliqui admixto anseris adipe taurorumq; seuo & hyssopo ad podagras uti iubent. Si uero permanet dolor cum cæra: myrto: resina: pice. Sincera axungia medetur ambustis uel niue. Pernionibus autem cū hordei cinere & galla pari modo. Prodest & confricatis membris. Itinerumq; lassitudines & fatigationes leuat. Ad tussim ueterem recens de coquitur quadrantis pondere in uini cyathis tribus addito melle. Vetus etiam phthisis in pilulis sumpta sanat: quæ sine sale iueterata est. Oio .n. nō nisi ad ea q̄ purganda sint: aut q̄ nō sint exulcerata: & calida recipitur. Quidam quadrantes axungia & muli in uini cyathis tribus decoquant contra tussim: quotq; die picem liquidam in ouo sumi iubent citū ligatis lateribus & pectoribus: & scapulis eorum qui phthisin sentiunt. Tantaq; est uis ut genibus etiam adaligata redeat in os sapor: amq; expuere uideantur. E sue quæ nō peperit aprissime utitur ad cutem mulieris. Contra scabiem uero quouis admixto iumentorum seuo pro parte tertia & pice pariterq; subferuefactis. Sincera partus in abortum uergentes nutrit collyrii modo subdita. Cicatrices: cō colores facit cæruā admixta uel argenti spuma. At cum sulphure unguium scabritias emendat. Medetur & capillo fluenti. Et ulceribus in capite mulierum cum gallæ parte quarta. Et infusa ta pilis oculorum. Darur & phthisicis unciatim cum uini ueteris hemina decocta: donec tres uncia e toto residant. Alii & mellis exiguum adiciunt. Panos sanat illita cum calce. Item furunculos: duritiemq; mammarum. Rupta & conuulsa & spasmata & luxata sanat. Clauos & rimas collicq; uitia cum helleboro albo. Parotidas ammixta farina e salamentaria testa. Quo genere proficit ad strumas: pruritus & papulas in balneo perunctis tollit. Alioq; etiamnum modo. Podagricis prodest mixto oleo ueteri: contrito una sarcophago lapide & quicq; folio tula in uino: uel calce: uel cum cinere. Facit & peculiare emplastrum. lxxxv. pondere. C. spumæ argenteæ mixtis: uti lissimum contra inflammationes ulcerum adipe uerrino confici. Et inungi putant utile. lique quæ serpant illinire cum resina. Antiqui maxime axibus uehiculorum perungendis ad faciliore circūactum rotarum utebantur: unde nomen. Sic quoq; utilis medicina cum illa ferrugine rotarum: ad sedis uitia: uirilitalisq;. Et per se axungiam medici antiqui maxime probabant renibus detractam: & exemptis uenis aqua cælesti fricabant crebro: decoquebantq; sicili nouo sæpius: tum demum asseruantes. Conuenitq; salām magis mollires: excofacere: discutere: utilioremq; e uino lotam. Masurius palmam lupino adipi dedisse antiquos tradit. Ideo nouas nuptas illo perungere postes solitas: ne quid mali medicamenti inferretur. Quæ ratio adipis eadem in his que ruminant: seui est: aliis modis non minoris potentia. Perficitur omne exemptis uenis aqua marina uel salā lotum: mox i pila tulum: aspersum maria. Crebro postea coquitur: donec omnis aboleatur odor. Mox assiduo sole ad candorem reducitur. A renibus autē omne laudatissimum ē. Si uero uetus reuocetur ad curam: liquefieri prius iubet. Mox frigida aqua lauari sæpius: dein liquefacere affuso uino q̄ odoratissimo. Eodēq; modo iteq; ac sæpius cogunt: donec uirus euanescat. Multi priuatim sic taurorum: leonū: pantherarum: ac cameloz; pinguia curari iubent. Vnus dicit suis locis. Cōmunis & ratio medullæ est. Oēs molliunt: explent: siccant: excofaciunt. Laudatissima ceruina: mox utulina: dein hircina & caprina. Curantur ante autūm recentes lotæ: sic catæq; in umbra per cribrum. Dein liquate per linthea exprimunt: ac reponuntur in sicili locis frigidis. Inter oia autē cōia aialium fel præstantius in effectu. Est enī uis eius excofacere: mordere: scindere: extrahere: discutere. Minoz; aialium subtilius intelligitur. Et ideo ad oculorum medicamenta utilius existimatur. Tauri non præcipua potentia etiā in ære pellibusq; colore aureo ducendis. Oē aut curatur recēs præligato ore lino crasso demissum in feruentē aquā semihoras mox siccatū sine sole: atq; in melle cōditū. Dānatur equinū tm̄ inter uenena. ideo flammī sacro equum tangere nō licet cū romæ publicis sacris equis ēt imoles. Quin & sanguis eoz; septicam uim habet. Itē equoz; præterq; uirginū erodit: emarginat: ulcerat. Taurinus quidē recēs inter uenena est excepta egypta. Ibi enim sacerdos terræ uaticinatura tauri sanguinem bibi: priusq; de cō Draus tribunus plebis tradidit caprinū bibisse cū pallore & iuidia ueneni sibi dati simulati. Quæ Cephionē inimicum uellet. Hircoz; sanguini tanta uis est: ut ferramentorum subtilitas nō aliter acuat: aut induretur: aut scabrica poliat: uehementiusq; q̄ lima. Non igitur & sanguis animalium inter communia dici potest: & ideo suis quæque dicuntur effectibus. Digerent enim

ul' phthisin

uel uix
uel in ute-
rū collyrii

In animalia singula usus plurimūq; cōtra serpentes. Exitio iis eē ceruos nemo ignorat: ut si quæ sunt extractas cauernis mādāt. Nec uero ipsis spirātes tñ aduersant: sed mēbratim quoq; fugari eos nidore cornus eoge si uras dictū est. At e sūmo guttore uisus ossibus cōgregari dicunt. Pelles eiusdē aialis subtraçtæ securos p̄stāt ab eo metu sōnos. Coagulū quoq; ex aceto potū ab ic̄tu: & si oīno tractatū sit: eo die nō ferit serpēs. Testes quoq; eius inueterati: uel genitale maris: salutariter dant in uino. Itē uentres q; cētipeliones uocant fugiūt. Et oīno aliqd cerui hñtes: aut medulla perunctos seuoue cerui aut uituli. Sūmis autē remedijs præfert hinuli coagulū in matris utero exēctū ut indicauimus. Sanguine quoq; ceruino si una urant dracōtion & cunilago & anchusa lēti sct ligno cōtrahi serpētes dicūt. Dissipari deide si sanguie detractō adiciat pyretrū. Inuēio apud auctores græcos aial ceruo minus: & pilo demū ac dentē simili quod ophion uocat. Sardiniam eum tantū fetre solitā. Hoc interesse arbitror. Et ideo medicinas ex ea omitto.

Medicinæ de apro: & capris: & equis feris: & remedia de bestijs cōtra oēs morbos. CA. X.

Pri quoq; cerebrum contra eos laudatur cum sanguine. Iecur etiam inueteratum potum cum ruta & uino. Item adeps cum melle resinaque. Simili modo uerrinum iecur exempris duntaxat fibris quattuor obolog; pondere: uel cerebrum in uino potum.

Caprarum cornu uel pilis accensis fugari serpentes dicunt. Cineremq; eoge potū uel silitū contra ic̄tus ualere. Itē lactis haustus cum uua aminea. Vel urinz cū aceto scyllitico. Caseū caprinū cū origano impositū uel seuū cū cara. Milia præterea remediog; ex eo aiali demonstratur: sicut apparebit. Quod equidem miror: cū febrī negetur carere. Amplior potētia feris eiusdē generis: quod numerosissimū eē diximus. Alia uero ex hircis. Democritus etiānū effectus auget eius qui singularis natus sit. Fimus quoq; caprarum in aceto decoctus & illitus in ic̄tus serpētū placet: & recentis cinis in uino. Atq; in toto difficiliter se recolligēs a serpētū ic̄tu: in capribus optime cōualescūt. Qui medicari efficacius uolūt: occisæ capræ aluū dissectā cū fimo intus repto statim illigant. Alii carnē recentē hædoq; pilo suffiunt: eodēq; nidore fugant serpentes. Vtuntur & pelle eoge recente ad plagas: carne & fimo equi in agropastū. Coagulo leporis ex aceto contra scorpionē: & murē araneū. Anūt autē nō ferit leporis coagulo punctos. Percussis a scorpione si mū capræ efficacius cū aceto decoctū auxiliatur. Lardū iusq; decocti potū iis q; buprestim hauserit. Quinetiā si quis asino in aurē dixerit percussum se a scorpione transire malū protinus tradit.

Venenatq; oīa accēso eius pulmōe fugere. Et fimo uituli suffiri percussis a scorpione pdest. Canis rabidū morfu facta uulnera circūcidūt ad uinas usq; carnes: qdā carnēq; uituli admouēt: & ius ex codē carnis decoctæ dant potui: aut axungia cū calce tusām. Laudant hirci iecur: quo si posito ne tentari quidē aquæ metu affirmant. Laudant & capræ fimū ex uino illitū aut melle. Mellis & cuculi & hirundinis decoctū & potum. Ad reliquos bestiarum morsus caprinum caseum siccum cum origano imponunt: & bibi iubent. Ad hominis morsus carnem bubulam decoctam. Efficacius uituli si non ante quintum diem soluūt. Veneficis rostrum lupi resistere inueteratum aiunt. Ob idq; uilarū portis præfigūt. Hoc idem p̄stare & pellis e ceruice solida manica existimatur: quippe tātas uis est animalis. Præter ea quæ retulimus & uestigia eius calcata equis afferunt torporem. Iis qui argentum uiuum biberint lardū remedio est. Afinito lacte potō: uenena restringuntur. Peculiariter si hyoscyamum potum sit: aut uiscum: aut cicuta: aut lepus marinus aut opocarpathū: aut pharicō: aut doryeniū. Et si coagulum alicui nocuerit: nam id quoq; uenenum est in prima lactis coagulatione. Multos eius & alios usus dicemus. Sed meminisse oportebit recentī utendū: aut nō multo postea tepefacto. Nullum enim celerius euanescit. Ossa quoq; asini contracta & decocta cōtra leporis marini uenenum dantur. Omnia eadem onagris efficaciora. De equiferis non scripserunt græci: quoniam terræ illæ non gignebant. Verūtamen fortiora eadē q; in equis intelligi debent. Lactē equino uenena leporis marini & toxica expugnātur. Nec uros aut bisontes græci in experimentis habent quamquam boue fero refertis indixē sil uis portione tamen eadem efficaciora omnia ex iis credi par est. Sic quoq; lactē bubulo cuncta uenena expugnari tradunt: maxime supradicta: & si ephemerum impadum sit: aut si cantharides data uomitione oīa egeri. Sic & caprino iure cantharides. Contra ea uero quæ exulceratio ne enecant: seuum uistolīnū seu bubulum auxiliatur. Nam contra sanguifugas potas butyrum remedio est cū aceto ferro calefacto. Quod & per se prodest contra uenena. Nam si oleū nō sit uicem eius representat. Multipedū morsus cum melle sanat. Omnia se fami quoq; iure potō uenena supradicta expurgari putāt. Priuatī uero aconita & cicutas. Itēque uitulino seuo. Caprinus caseus recens iis qui uiscum biberint. Lac uero contra cantharidas remedio est: & contra ephē-

uel hinuli

.i. serpentel

alibi mani
ca nō legifuel caricū
alibi sine in
ctis legitur

interuti potum cum taminia uua. Sanguis caprinus decoctus cū medulla: contra toxica uenena famitur. Hædinus contra reliqua. Coagulū hædi contra uiscum: & chamaeleontem album. sanguinemq; taurinum: contra quæ & leporis coagulū est ex aceto. Cōtra pastinacam uero & omnium marinorum ictus uel morsus coagulū leporis: uel hædi: uel agni drachmæ pondere ex uino. Leporis coagulū & contra uenena addit antidotis. Papilio quoq; lucernarum luminibus adolans inter mala medicamenta numeratur. Huius contrarium est iecur caprinum: sicut fel ueneficis ex mustella rustica factis.

De remedijs ad morboꝝ multa genera ex aialisibus.

CA. XI.

Inc deinde reuertemur ad genera morborum. Capilli defluuii urinis adeps mixto ladano & adiantho continet. Alopeciasque emendat & raritatem superciliorum cum fungis lucernarum ac fuligine quæ est in rostris earum. Porriginē cum uino prodest. Ad hanc & cornus ceruini cinis e uino: utque non tedia animalium capillis incrementant. Item fel caprinum cum creta cymolia & aceto: sic ut paululum capilli inarescant. Item fel hircinum cum urina tauri. Si uero uetus sit: etiam sulfurares adiecto sulphure emendat. Cinere genitalis asini spissati capillum putant & e canitie uindicari si raris illinatur. Plumboque tritis cum oleo densari: & asinini pulii cum urina: admiscuntque nardum: fastidii gratia. Alopecias felle taurino cum ægyptio alumine tepefactas illinunt. Capitis ulcera manantia urina tauri effaciter sanat. Item hominis uetus: si cyclaminum adiciat & sulphur. Efficacius tamen uitulinū fel. Quo cum aceto calefacto tolluntur & lēdes. Serum uitulinū cum sale tritum capitis ulceribus utilissimū. Laudatur & uulpium adeps: sed præcipue fel & simum cū sinapi pari modo illitum. Caprini cornus farina uel cinis magisq; hircini addito nitro & tamarici femine: & butyror oleoq; prius capite raso mire continent ita fluentem capillum. Sicut & canis cinere ex oleo illno supercilia nigrescūt. Lacte caprino lendes tolli tradunt. Fimo cum melle alopecias expleri. Item unguularum cinere cum pice fluentem capillum contineri. Leporinus cinis cum oleo myrtheo capitis dolores sedat. Itē aq; pota q̄ de bouis aut asini potu relicta ē. Et si credimus uulpis masculæ genitali circūligato. Cornus ceruini cinis illitus ex aceto & rosaceo: aut ex irino: oculoꝝ epiphoras. Easq; bubulo seuo cū oleo cocto illinūt. Ceruini cornū cinis scabrias eodē unguine sanat. Mucros aut ipsos efficaciores putat. Lupi excrementis circūlini suffusiones p̄dest. Cinere eorū cū atico melle inungi obscuritates. Itē felle urino. Epinyctidas adipe aprino cū rosaceo. Unguæ asininae cinis inunctus e suo lacte cicatrices oculoꝝ sanat & albugines tollit. Medulla bubula ex dextro crure priore trita cū fuligine pilis & palpebræ uitis angulorūq; occurrit. Calliblepharigā mō fuligo i hoc usu tepat. Optie elychnio papyraceo: Oleoq; sesamino. Fuligie i nouo uase pēnis deterfa. Efficacissime tñ euulsos tibi pilos coequet. Felle tauri cū oui albumie collyria fiūt: aquaq; dissoluta inungunt p̄ quatrīduū. Serum uituli cum ansetis adipe & ocimi succo genage utitis aptissimū est. Eiusdē medulla cū pari pōdere caræ & olei uel rosacei addito ouo duritia genage illinunt. Caseo molli caprino iposito ex aqua calida epiphoræ sedat. Si tumor sit ex melle. Vtrūq; uero sero calido fouēdū. Sicca lippitudo lūbulis suū tollit atq; cōtritis & ipositis tollit. Capras negat lippire: qm̄ ea quasda herbas edat: itē dorchades. Et ob id simū eaz caræ circūdatū noua lūa daorari iubēt: qm̄ noctu eā quoq; cernat. Sanguie hircio sanari luctuosos putat nyctalopas appellat greci. Capræ uero iocinere i uino austero decocto. Quidā inasari iocineris sanie inungūt. Aut felle capræ: carneq; eas uesti: & dum coquatur: oculos uaporari præcipiūt. Id quoq; referre arbitrant: si rutili coloris fuerint. Volūt & oculos suffiri iocinere i ollis decocto. Quidā inasato. Fel qdē caprinū pluribus modis assumūt cū melle cōtra caligines. Cū uerari cadidi tertia pre cōtra glaucomata. Cum uino cōtra cicatrices: & albugines: & caligines: & pterygia: & argemata. Ad palpebras uero euulso prius pilo cū succo oleris: ita ut uncto inarescat. Contra ruptas Tuniculas cum lacte mulieris. Ad oia aut iueterata fel efficacius putant. Nec abdicat simū ex melle illitū epiphoris. Cōtraq; dolores medullā. Itē pulmonē leporis. Sedat caliginē fel cum passo aut melle. Lupino quoq; adipe uel medulla suū fricari oculos cōtra lippitudines præcipiūt. Nā uulpinam linguā habentes in armilla lippituros negant. Auriū dolori & uitis medef urina aprī in vitro seruata. Fel aprī uel suis: uel bubulū cum oleo citreo & rosaceo æquis potibus. Præcipue uero taurinū cū porri succo tepidū: uel cū melle si suppurent. Cōtraq; odorē grauem p se tepefactum in malicorio. In ea parte rupta cum lacte mulieris efficaciter sanat. quidam etiā in grauitate aures sic perlundendas putant. Alii cum senecta serpentium & aceto includunt lamas ante aqua calida collutas. Et si maior si grauitas aurium fel cum myrrha & ruta in malico.

ro exalfactū in fundunt. Lardū quoq; pingue. Item simum afini recēs: cui rosaceum instillatur. Oīaq; ea tepefacta. Vtilior equi spuma: uel equini fimi recentis cinis cum rosaceo. Scuum bubulum cum adipe asinerino. Butyrum recēs: Vrīna capri: uel tauri: aut fullonia uetus calfacta uapores per lagenæ collum subeunte. Admōscēt & acetū tertiam partem. Et aliquid urīnæ uituli qui nondam herbam gustauerit. Fimum etiā mixto felle eiusdem. Et cutem quam relinquant angues exalfactis prius auribus. Lana autem medicamina ea includuntur. Prodest & seuum uituli cum asineris adipe: & ocimi succo: cum eiusdem medulla admixto cumino trito infusa. Virus uermium e scropha ex coitu exceptū priusq; terram attingat contra dolores. Auribus fractis glutinum e naturis uitolorū factū & i aqua liquatum. Aliis uitiis adeps uulpiū. Itē fel caprinum cū rosaceo tepido aut porri succo: aut si sint rupta ibi aliqua e lacte mulieris. Si grauitas sit audiendū: fel bubulū cum urina capræ: uel hirci uel si pus sit. In quocūq; autem usu putant hæc efficaciora in cornu caprino per .xx. dies infumata. Laudant & coagulū leporis tertia denarii parte dimidia quoq; sagapeni in amineo uino. Parotidas urīnus adeps comprimit pari pondere cæræ & taurini seui. Addunt quidam hippocysthidem: & per se butyrum illitum: si prius foueātur fœnograci decoctū succo. Efficacius cum strychno. Profunt & uulpiū testes: & taurinus sanguis arduos tritus. Vrīna capræ calefacta instillata auribus. Fimumq; eiusdem cum axūgia illitum. Dentis mobiles confirmat ceruini cornus cinis: doloreq; eorum mitigat: siue infricentur: siue colluantur. Quidam efficaciorē ad oēs eosdem usus crudi cornus farinam arbitrantur. Dentifricia utroq; modo sunt. Magnum remediū est & in luporū capitis cinere. Certūq; est in excrementis eorum plerūq; inueniri ossā. Hæc adalligata eundē effectum habent. Item leporina coagula per autem infusa: cōtra dolores. Et capitis eorū cinis dentifricū est. Adiectoq; nardo niulcet grauiolentiam oris. Aliqui murinog; capiti cinerem miscuisse malunt. Reperitur i latere leporis acui ossimile: hoc scarificali dentes in dolore suadent. Talus bubulus accensus eos qui labant cū dolore admotus confirmat. Eiusdem cinis cum myrha dentifricū est. Ossā quoq; ex unguis suū combusta eundē usum præbent. Item ossā ex acetabulis pernæ: circa quæ coxendices uertuntur. Iisdem sanari dimissis in fauces iumentorum uerminationes notū est. Sed & corruptos dentes confirmari. Asinæ quoq; lacte percussu uexatos: aut dentiū eiusdē cinere. Lychenæ item equi cum oleo infuso per aurem. Est autem hoc non hippomanes: quod alioquin noxiū omitto. Sed in equoq; genibus ac super ungulas: præterea in corde equoq; inuenitur os dentibus caninis maxime simile. Hoc scarificali dolorem. Aut exempto dēte e mortui equi maxillis ad numerū eius qui doleat demonstrant. Equarum uirus a coitu in lychnis accensum: Anaxilaus prodidit equorum capitum uirus representare monstrifice. Similiter ex asinis. Nam hippomanes tantas in ueneficio uires habet: ut affusum aeris mixturæ in effigiem equæ olympiæ admotos mares equos ad rabiem coitus agat. Medetur dentibus & fabrice glutinum in aqua decoctū illitūq; & mox paulo detractum: ita ut confestim colluatur uino: in quo decocti sunt cortices mali punici dulcis. Efficax habetur & caprino lacte collui dentes uel felle taurino. Talog; capræ recentium cinis dentifricio placet. Et osūm fere uillatog; quadrupedum: ne sapius eadem dicantur.

Ad faciei uitriæ: ceruicis & pectoris morbos.

CA. XII.

Vitē in facie erugari & reuerecere: & cādorē custo diri lacte asinino putat. Notūq; est: quā quottidie. d. custodito nūero fouere. Poppeaq; hoc uxor Neronis principis isturuit. Balneaq; quoq; sic folio temperato: asinog; gre gibus ob hoc eam comitantibus. Impetus pituitæ in facie butyro illito tolluntur. Efficacius cū ceruā. Sincero uero eā uitriæque serpiant: in super imposita farina hordeacea. Vlcerā in facie mēbrana e partu bouis mada. Frituolū licet uideat nō tamen omittendū propter desideria melleq;. Talū candidi inueniendū. diebus noctibusq; donec resoluat in liquore decoctū & illitū linteo cādorē cutisq; erugationē præstare. Fimo taurino malas rubescere aiunt. nō ut crocodilæ illini melius: sed foueri frigida & ante & postea iubent. Aestates & q̄ discolorēm faciūt cutem simū uituli cum oleo & gāsi manu subactū emēdat. Vlcerā oris & rimas seuū uituli uel bouis cū adipe asineris & ocimi succo. Est & alia mixtura seuū uituli cū medulla ceruæ: & albæ spinæ foliis una tritis. Idē p̄stat & medulla cū resina: uel si uaccina sit: uisq; e carne uaccinæ. Lichenas oris p̄stat: si uisq; glutinū factū e genitalibus uitulog; liquatū aceto cū sulphure uiuo ramo ficulneo p̄mixtū: ita ut his die recēs illinat. Itē lepras ex melle & aceto decoctū: quas & iecur hirci calidū illitū tollit: sicut elephantiaū sel caprinū. Etiāū lepras ac furfures tauri fel addito nitro. Vrīna asini circa canis ortū maculas in facie. Fel uitulog; per sese aqua infractū: euitatq; solib; ac uētis post detractā cu-

tem. Similis effectus & in taurino seu vitulinoue felle cum semine cunilae ac cinere e cornu ceruini: si canicula ex oriente comburatur. Asinino seu cicatricibus ac lychenis leptis maxime color reddat. Hirci fel lentiginis tollit: admixto caseo & uiuo sulphure spongiae cinere: ut mellis sit crassitudo. Aliqui in ueterato felle uti maluerunt: mixtis calidis fursuribus pondere oboli tantus: quattuorque mellis prius defricatis maculis. Efficax eiusdem & seu cum melanthio & sulphure & iride. Labrorum scissuris cum adipe aserino ac medulla ceruina resinis & calce. Inuenio apud auctores his qui lentiginem habeant negari magicæ sacrificiorum usum. Lacte bubulo aut caprino tōsillæ & alteræ exulceratæ leuantur. Gargarissatur tepidum ut est expressum aut calefactum. Caprinum utilius cum malua decoctum & sale exiguo. Linguae exulcerationi & arteriæ pdest: ius omali si gargarissatur. Tonsillis autē priuatim renes uulpiū aridi cum melle triti illitig. Anginæ fel taurinum uel caprinum cum melle. Iecur mellis ex aqua oris grauitatē. Viceræque butyri citissime sanant. Spinā aliudue quid faucibus adherēs fellis sextrise eos simo perfricatis aut reddi aut delabi tradunt. Strumas discutit fel aprinum uel bubulum tepidum illitum. Nā coagulū leporis e uino i linteolo exulceratis dūtaxat imponitur. Discutit & unguæ asini uel equi cinis ex oleo aqua illiti & urina calefacta. Et bouis unguæ cinis ex aqua. Fimū quoque seruēs ex aceto decoctum testisq; uulpini. Prodest & sapo: gallorum hoc inuentum: rutilandis capillis ex seuo & cinere. Optimus fagino & carpino duobus modis spissus ac liquidus. Vterq; apud germanos maiore in usu uiris q̄ foeminis. Ceruicū dolores butyro aut adipe urfino perfricant. Rigores bubulo seuo: quod & strumis prodest cum oleo. Dolorē inflexibile opithotono uocant: leuat urina capræ auribus infusa: aut fimū cum bulbis illitum. Ungues contusos fel uniuscuiusq; animalis cit cum ligatum. Pterygia digitorum fel taurinum aridum aqua calida dissolutū. Quidā adiciunt sulphur & alumē: pari pōdere omniū. Tūssim iecur lupi ex uino tepido sanat. Urinūq; fel admixto melle. Aut ex cornu bubuli sumis partibus cinis. Vel salua equi: triduo potu eā mori tradit. Pulmo ceruini cum gula sua arefactus in fumo: dein tusus: ex melle quotidiano eligmat. Efficacior est ad id subulo ceruorū generis. Sanguinem expuentes ceruini cornus cinis. Coagulū leporis tertia parte denarii cum terra samia & uino myrteo potū sanat. Eiusdē simi cinis in uino uel per potus: nocturnas tussis. Pili quoque leporis suffiti extrahunt pulmonibus difficiles excretaōes. Purulētās aut exulcerationes pectoris pulmonisq; & a pulmōe graueolētā halitus butyri: efficacissime iuuat cum pari mō mellis atrici decoctū donec ruffescat: & matutinis sumptū mensurā linguæ. Quidā p melle larcis resinā addere maluerunt. Si sanguis reiciat: efficacē tradit bubulū sanguinē modice & cum aceto sumptū. Nā de taurino credere temerariū est. Sed glutinū taurinum tribus obolis cum calida aqua bibitur in uetere sanguinis excreatione.

Ad stomachi mala: lūborum dolores: & renū uitia.

CA. XIII.

Stomachū exulceratū lactis asinini potus reficit. Itē bubuli. R. osides eius caro bubula admixto aceto & uino cocta. R. heumatismos cornus ceruini cinis. Sanguis excretaōes hædus sanguis recēs ad cyathos ternos: cum aceto acri pari mō seruēs potus. Coagulū tertia pte ex aceto potū. Iocineris dolores lupi iecur aridū ex uulfo. Asininū iecur aridū cum petroselini partibus duabus ac nucibus tribus ac melle tritū & in cibo sumptū. Sanguis hircias cibo aptatus. Suspiriosis autē oīa efficax est potus egerorū sanguis. Proxie lactis asini tepidi cum bulbis decocti: ita ut sepe ex eo bibat: addito in tres heminas cyatho nasturtii albi per fusi aquide melle diluti. Iecur quoque uulpinū aut pulmo in uino nigro: aut fel urfino in aq̄ laxat meatos spirandi. Lūborū dolores & quæcūq; alia mollire opus sit urfino adipe perfricari conuenit. Cinere aprini aut suilli simi in ueterati aspergi portione uini. Afferūt & magi sua cōmēta. Primū oīum rationem hircorū: si mulceatur barba mitigari. eadem præcisiā non abire eos in alienum gregem. Huic admiscunt fimū caprinum: & subdito linteolo uncto caua manu quātū pati possit feruens: sustineri iubent: ita ut si leua pars doleat: hæc medicina in dextra manu fiat: aut e contrario. Fimū quoque ad eum usum acus æreæ punctis tolli iubent. Modus curationis est: donec uapor ad lumbos sentiat peruenire. Postea uero manum porro tuso illinunt. Item lumbos ipso simo cum melle. Suadentq; in eodē dolore & testes leporis deuorare. Ischiadicis simum bubulum imponunt calfactū i foliis cinere feruenti. In renū dolore leporis renes crudos deuorari iubēt: aut certe cotos ita ne dēte contingant. Ventris quidē dolore tentari negant talū leporis habētes. Lyenē sedat fel aprui uel suis potū: uel ceruini cornus cinis in aceto. efficacissime tamē in ueteratus lyen asini: ita ut i triduo sentiat utilitas. Asinini pulli simū quod primū edidit: poleam uocat: syrii dant in aceto mulso. Datur & equi lingua in ueterata ex uino p̄sentaneo medicamēto: ut didicisse se ex

uel calum

barbaris Cecilius & Bion tradidit & Iyen bubulus simili modo. Recēs autem assus uel elixus in cibo. In uesica quoque bouis alii capita. xx. rufa cum aceti sextario imponunt ad Iyenis dolorem. eadem ex causa emi Iyenem utuli quāti indicatus sicuti ubent magi nulla precii contatione: quoniam hoc quoque religiose pertineat. Diuisumque per longitudinem annecti tunice utriusque & induētem pati decidere ad pedes. Dein collectum in umbra arefacere. Cū hoc fiat simul relidere Iyenem ægri uitiatum: liberarique eum morbo dicitur. Prodest & pulmo uulpium cinere siccarus atque in aqua potus. Item hædogæ Iyen impostus.

Ad aluum sistendam soluendā colicos dysentericos: tenas nūg & tineas.

CA. XIII.

Aluū sistit ceruinus sanguis. Item cornus cinis. Iecur aprinū ex uino potū citra salem: recensque. Item assum: uel suillū uel hircinum decoctum in uini hemina. Coagulum leporis in uino ciceris magnitudine. Aut si febris sit ex aqua. Aliqui & gallam adiiciūt. Alii per se leporis sanguine contenti sunt lacte cocto. equini fimi cinis in aqua potus. Taurini cornus ueteris ex parte ima cinis inspersus potioni aquæ. Sanguis hircinus in carbōe decoctus. Corium caprinum cū suo pilo decoctum succo epotæ. Coagulum equi & sanguis caprinus uel medulla uel iecur aluum soluit. Fel lupi cum elaterio umbilico illigatum: uel lactis equini potus. Item caprini cum sale & melle. Capræ fel cum cyclamini succo & aluminis modico. Alii qui & nitrum & aquam adiecit malunt. Fel tauri cum absinthio tritum ac subditum pastillo. Butyrum largius sumptū: coeliacis & dysentericis medetur: iecur uaccinum. Cornus ceruini cinis tribus digitis captus in portione aquæ. Coagulum leporis subactum in pane. Si uero sanguinem detrahant in polenta. Aprini uel suilli uel leporini fimi cinis inspersus potioni tepidi uini. Vituli quoque ius uulgariter datum inter auxilia coeliacorum & dysentericorum tradūt. Lactis asini potus utilior addito melle. Nec minus efficax fimi cinis ex uino utriusque uitio. Item polea supradicta. Equi coagulum: quod aliqui hippacen uocant: etiam si sanguinem detrahant: uel fimi cinis: detiumque eiusdem tuforum farina salutaris dicitur: & bubuli lactis decocti potus. Dysentericis addi mellis exiguum præcipiunt. & si tormina sint: cornus ceruini cinerem: aut fel taurinum cymino mixtum: & cucurbitæ carnes umbilico imponere. Caseus recens uaccinus immittitur ad utrumque uitium. Item butyrum heminis quattuor cum resinæ therebinthinae sextate: aut cum malua decocta: aut rosaceo. Datur & seuum uitulinum aut bubulum. Item medullæ excoquantur cum farina & cera exiguoque oleo: ut forberi possint. Medulla & in pane subigitur. Lac caprinum ad dimidias partes decoctum. Si sint & tormina: additur protropū. Torminibus satis esse remediū in leporis coagulo potō uel uino tepido uel semel arbitrantur aliqui. Cautiores e sanguine caprino cum farina hordeacea & resina uentrem illinunt. Ad omnes epiphoras uentris illini caseum mollem suadent. Veterem autem in farina tritum coeliacis & dysentericis dari cyatho casei in uini cyathis tribus. Sanguis caprinus decoctus cū medulla dysentericis. Iecur assura capræ coeliacis subuenit: magisque etiam hirci cum uino haustero decoctum: potumque: uel ex oleo myrteo umbilico impostum. Quidam uero decoquunt a tribus sextariis aquæ ad heminā addita ruta. Utuntur & Iyene assio capræ hirciue & seuo hirci in pane qui cinere coctus sit: capræ a rebus maxime ut per se hauriatur: protinusque modice frigidam forberi tubēt. Aliqui & in aqua decoctum seuum admixta polenta & cymino & aneto acetosque. Illinunt & uentrem coeliacis fimum cum melle decocto. Utuntur ad utrumque uitium & coagulo hædi in uino myrteo magnitudine fabæ potō: & sanguine eiusdem in cibum formato: quem sanguiculum uocant. Infundunt dysentericis & glutinum taurinum aqua calida resolutum. Inflationes autem discutit utulinū fimum in uino decoctum. Intestinorum uitis magnopere prodest coagulum ceruorum decoctum cum lente betaque: atque ita in cibo sumptum. Leporis pilorum cinis cum melle decoctus: Lactis caprini potus decoctus cum malua exiguo sale addito. Et si coagulū addatur maioribus emolumentis fiet. Eademque uis est & in seuo caprino & in sorbitione aliqua uti protinus hauriatur frigida aqua. Item feminum hædi cinis rupta intestina sarcire mire traditur. Fimum leporis cum melle decoctum & quotidie fabæ magnitudine sumptū ita ut deploratos sanauerint. Laudant & caprini capitis cum suis pilis decocti succū. Tenasmos idest crebra & inanis uolūtas egerendi tollitur potō lacte asinino. Item bubulo Tenearum genera pellit ceruini cornus cinis potus. Quæ in excrementis lupi diximus inuerti ossa si terram non attingerint: colo medentur adalligata brachio. Polea quoque supradicta magnopere prodest in sapa decocta. Item suilli fimi farina addito cymino in aqua rutæ decocta. Cornus ceruini teneri cinis cochleis africanis cum testis suis tufis mixtus in uini portione.

Ad uesicæ cruciatus & calculos: de genitalium & sedis uitii: & inguinum remediis. CA.XV.

Vesicæ calculorūq; cruciatibus auxiliatur urina apris: & ipsa uesica p cibo sumpta. Efficacius si prius fumo macerat utronq;. Vexicā elixam mandī oportet & a muliere feminae suis. Inueniuntur & in iocineribus eorū lapilli aut duricie lapillis similes cādidi sicuti in uulgari sue: quibus contritis atq; potis in uino: pelliculos aiunt. Ipsi apto tam grauis sua urina est: ut nisi egesta fugæ nō sufficiat: ac uelut deuinctus opprimat. Exuri illa tradunt eos. Leporis renes inueterati in uino poti calculos pellunt. In perna suum articulos esse diximus: quoq; decoctum ius facit urinae utilius. Asinini renes inueterati tritici & i uino merito dati uesicæ medētur. Calculos expellūt lienes equini ex uino aut maulo poti diebus. xl. Prodest & unguis equæ cinis in uino aut aqua. Item fimum caprae i maulo: efficacius siluestrium. Pili quoq; caprini cinis. Verendog; carbunculis cerebrum aprī uel suis sanguisq;. Vitia uero: quæ in eadem parte serpunt: iecur eorū combustū maxime iuniperi ligno cum charta armeniaca sanat. Fimi cinis uel bubulum cum alumine ægyptio ac muria ad crassitudinero mellis subactū. in sup beta ex uino cocta imposita: caro quoq;. Manantia uero ulcera seuū cum medulla uituli in uino decoctū: uel caprinū cū melle rubiq; succo. Vel si serpant: fimum ēt pdesse cū melle dicūt: aut cū aceto: & p se butyze. Testiū tumor cū seuo uituli addito nitro cohibet. Vel fimo eiusdem ex aceto deocto. Urinae incōstāntiā cohibet uesica aprina si asia mandat. Ungulae aprī uel suis cinis potioni inspersus. Vesicae foeminae suis cōbusta ac pota. Itē hædi. Vel pulmo. Cerebrū leporis in uino. Eiusdē testiculi tosti uel coagulū cū anserino adipe in polēta. Renes asinini i mero tritici potiq;. Magi uerrini genitalis cinere potō ex uino dulci demōstrāt urinā facere i canis cubiculo: ac uerba adiciere: ne ipse urinā faciat: ut canis in suo cubiculo. Rursus ciet urinā uesica suis: si terrā nō attigerit: imposita pubi. Sedis uitii præclare pdest fel urisū cū adipe. Quidā adiciūt spongi argēti ac thus. Prodest & butyze cū adipe anserino ac rosaceo. Modū ipsæ res statuūt: ut sint illi tu faciles. Præclare medet & taurinū fel in linteolis cōceptis. Rimaliq; pducit ad cicatricē. Ista tōtib; in ea pte seuū uituli maxie ab inguinib; cū ruta. Cæteris uitii medet sanguis capring cū polēta. Itē fel caprinū cōdylomatis p se. Itē fel lupinū ex uino. Panos & apostemata in quacūq; pte sanguis urisū discutit. Itē taurinū aridus tritus. Præcipuū tñ remediū tradit i calculo onagri: quē dicūt cū interficiat reddere urinā ligidiore in initio: sed in terra spissantē se. Hic adalligatus femini oēs ipetus discutit: oiq; suppuratiōe liberat. Est at rarus inuētus: nec ex oi onagro: sed celebri remedio. Prodest & urina asini cū melāchio. Et unguis equæ cinis cū oleo & aqua illitus. Sanguis equi præcipue admittari. Et sanguis bubulus. Item fel. Caro quoque eisdem effectus habet calida imposita. Et unguis equæ cinis ex aqua aut melle. Urina caprarum. Hircorūq; carnes in aqua decoctæ. Aut fimum ex iis cum melle decoctum. Fel urisū siue uerrinū. Urina suū in lana imposita. Femina atteri aduric; equitatu notū est. Utilissimū est ad oēs inde causas spumam equi ex ore inguinibusq; illinire. Inguina ex ulcerū cā intumesçūt. Remedio sunt equi fetæ tres totidē nodis & cestros herba adalligatæ intra ulcus.

De podagris: ad morbū comitalē: ad fideratos: morbuq; regiū: ossaq; fracta remedia. CA.XVI.

Podagris medet urisū adeps: taurinūq; seuū pari pōdere & caræ. Addūt qdā hipocysthidā & gallā. Alii hircinū pferūt seuū cū fimo caprae & croco & sinapi cū caulibus ederæ tritis ac perdicio: uel flore cucumeris siluestris. Itē bouis fimum cū aceti faece. Magnificat & uituli qui nōdum herbā gustauerit fimum. Aut p se sanguinem tauri. Vulpem decoctā uiuā donec ossa tantū restent. Lupūue uiuū oleo carzati modo incoctū. Seuū hircinū cū helixines parte aqua sinapis tertia. Fimi caprini cinerē cum axungia. Quin & ischiadi eos uri sub pollicibus pedum eo fimo seruēte utilissime tradūt. Articulorūq; uitii fel urisū tam utilissimum esse & leporis pedes adalligatos. Podagras quidam mitigari pede leporis uiuentis absciso siquis secum assidue habeat. Perniones urisū adeps: rimaliq; pedum omnes sūcūt. Efficacius alumine addito. Seuū caprinum. Dētiū equi farina. Aprinū uel suillū fel. Cum adipe pulmo impositus. Et si subtriti sint contusiuē: offensiōe. Si uero adusti frigore: leporini pili cinis. Eiusdē pulmo contusis dissectus: aut pulmonis cinis. Sole adusta seuo asinino aptissime curatur. Item bubulo cum rosaceo. Clauos & rimas callique uitia fimum aprī uel suis recens illitum ac tertio die solutum sanat. Talorum cinis pulmo aprinus: aut suillus: aut ceruinus. Attritus calciamentorum urina asini cum luto suo illita. Clauos seuū bubulum cum thoris polline. Perniones uero corium combustum. Melius si ex uetere calciamento. iniurias a calceatu ex oleo corii caprini cinis. Varicum dolores sedat fimi uitulini cinis cum lili bulbis decoctis addito mel

uel cū char
tæ cinere

le modico. itemq; omnia inflāmata: ac suppurationes minātia. Eadem res & podagricis prodest & articularis morbis e maribus præcipue vitulis. Articulorum attritis fel aprorum uel suū lino calefacto impositum. Vitulicq; qui nondum herbam gustauerit simum. item caprinum cum melle & aceto decoctum. Vngues scabros seuū uituli emendat. item caprinum admixta sandaraca. Verrucas uero auferit uitulini fimi cinis ex aceto. Alini urinæ lutum. Comitiali morbo testes urinos edisse prodest: uel aprinos bibisse ex lacte equino aut ex aqua. Item aprinam urinam ex aceto mulso. Efficacius quæ inaruerit in uesica sua. Dantur & suū testiculi inueterati tritique in suis lacte præcedente uini abstinentia & sequente continuis diebus. Dantur & leporis sale cu stoditi pulmones cum thuris tertia parte in uino albo per dies. xxx. Item coagula. Eiusdem alini cerebrum ex aqua mulsa infumatum prius in foliis semuncia per dies. Vel unguarum eius cinis cochlearibus binis toto mense potus. Item testes sale asseruati & aspersi potioni in alinarum maxime lacte uel ex aqua. Membrana partus earum præcipue si marem pepererint: olfacta accedente morbo comitiali alsum resistit. Sunt qui e mare nigroq; cor edēdum cum pane sub duo prima aut secunda luna præcipiant. Alii carnē: aliqui sanguinem aceto dilutū per dies. xl. bibendū. Quidam urinam equi aquæ ferrariæ ex officinis miscent. Eadem potione & lymphaticis medētur. Comitialibus datur & lactis equini potus lichens in aceto mulso bibendum. Datur & carnes caprinæ in rogo hominis tostæ ut uolunt magi. Seuum earum cū felle taurino pari pondere decoctum: & in folliculo fellis recōditum: ita ne terram attingat. Potū uero sublime ex aqua. Morbum ipsūm apprehendit caprini cornus uel ceruini usti nidor. Sideratis urina pulli alinini nardo admixto perunctione prodesse dicitur. Regio morbo cornus ceruini cinis. Sanguis alinini pulli ex uino. Item simum alinini pulli: quod primum edidit a partu: datum fabæ magnitudine uino medetur intra diem tertium. Eadem & ex equino pullo similiterque uis est. Fractis ossibus præsentaneus maxillarum apri cinis uel suis. Item lardum elixum atq; circūligatum mira celeritate solidat. Costis quidem fractis laudatur unice caprinum simum ex uino uetere: apertē extrahit: persanāt.

Ad febres: ad melancholicos: lethargicos: idropicos: ad ignem sacrum: & ad dolores neruorum remedia. CA. XVII.

Febres arcet ceruorum caro: ut diximus. Eas quidem quæ certo dierum numero redēunt: oculus lupi dexter salis adalligatusq; si credimus magis. Est genus februm: quæ amphimerinum uocant. Hoc liberari tradunt: si quis e uena auris alini tres guttas sanguinis in duabus heminis aquæ hauserit. Quartanis magi excrementa. fellis cum digito bubonis adalligari iubent: & ne recidant: nō remoueri septeno circū. Quis hoc quæso inuenire potuit? Quæ est ista mixtura? Cur digitus bubonis potissimum electus est? Modestiores iecur fellis decrescēte luna occise inueteratum sale ex uino bibendum: ante accessiones quartanæ dixerunt. idem magi fimi bubuli cinere conuerso puerorum urina illinūt digitos pedum manibusq; leporis cor adalligant. Coagulum ante accessionem propinant. Datur & caseus caprinus recens cum melle diligenter sero expisso. Melancholicis simū uituli in uino decoctū remedio ē. Lethargicos excitat alini lichen naribus illitus ex aceto. Caprini cornus nidor: aut pilos: iecur aprinum. Itaq; & ueternosis datur. Pthysicis medet iecur lupi ex uino. Macræ suis scemina: herbis pastæ lardum. Carnes alinix ex iure sumptæ. Hoc genere maxime i achata curant id malū. Fimi quoq; aridi: sed pabulo uiridi pasto boue fumum harūdine haustum prodesse tradūt. Bubuli quoq; cornus mucronē exustum duoz cochlearū mēsurā addito melle pillolis deuoratis. Capræ seuo in pulte alicacia & pthysin: & tussim sanari. Vel recenti cū mulso liqfacto: ita ut uncia in cyathum addat: rutæq; ramo permisceat: non pauci tradūt. Lupi & capræ seui cyatho uel lactis pari mēsurā deploratū pthysicū conualuisse: certus auctor affirmat. Sunt & qui suum fimi cinerem profuisse scripserint in passio. Et cerui pulmonem maxime subulonis siccātū i fumo: tritumq; in uino. Hydropicis auxiliatur urina uesicæ apri paulatim data in potus. Efficacius q inaruerit cū uesica sua. Fimi taurini maxime subulonis: sed & bubuli: de armētinis loquor. Quidam bolbiton uocāt. Cinis cochlearioq; triū in nulli hemina bouis femina: in mulieribus: & ex altero sexu in uiris: quæ ueluti mysterium: occultarūt magi. Fimū uituli masculi illitū. Fimi uituli cinis cum semine staphylini æqua portione ex uino. Sanguis caprinus cum medulla. Efficaciorē purant hircorum utiq; si lentisco pascantur. Igni sacro uisinus adeps illinif: maxime q ē ad tenes. Vitulinam simum recens uel bubulum. Caseus caprinus siccus cum porro. Ramenta pelis ceruinæ defecta punice ex aceto trita. Ruborem cū prurigine equi spuma aut unguæ ci-

uel insulsi

uel lyen

uel exalica

uel liquor

nis. Eruptionibus pituitæ afinini fimi cinis cum butyro. Papulis nigris caseus caprinus siccus ex melle & aceto in balneis oleo remoto. Pusillus suilli fimi cinis aqua illitus, uel cornus ceruini cinis. Luxatis recens fimum aprinum uel suillum. Item uitulinum. Verris spuma recens cum aceto: fimum caprinum cum melle. Bubula caro imposita tumorem sanat fimum suillum i testa calefactum tritumque cum oleo: duricias corporis omnes tollit optime, adeps e lupis illitus i iis quæ rumpere opus est: plurimum proficit. Fimum bubulum in cinere calefactum: aut caprinum i uino uel aceto decoctum. In furunculis seu bubulum cum sale. Aut si dolor est intinctum oleo liquefactum sine sale. Similique modo caprinum in ambustis. Prodest urinus adeps cum lili radicibus. Aprinum aut suillum fimum inueteratum. Setarum ex iis e penicillis testoris cinis cum adipe tritus. Tali bubuli cinis cum cæra & medulla ceruina. Fel tauri. Fimū leporis. Sed capræ fimum sine cicatrice sanare dicitur. Glutinum præstantissimum fit ex auribus taurorum & genitalibus. Nec quicquam efficacius prodest ambustis. Sed adulteratur nihil æque quibusuis pel libus inueteratis calciamentisque etiam decoctis. Rhodiaceum uero fidelissimum. Eoque pictores & medici utuntur. Id quoque candidius: eo probatius. Nigrum & lignosum danatur. Nervi doloribus fimum caprinum decoctum in aceto cum melle utilissimum putant: uel putrescente neruo. Spasmata & percussu uiciata fimo aprino curant uere collecto & arefacto. Sic & quadrigis agendis tractos: rotæ uulneratos. Et quoquo modo sanguine contuso: uel si recens illinatur. Sunt qui id coxisse aceto utilius putent. Quin & in potu farinam eâ ruptis contulneratisque & euersis ex aceto salutarem promittunt. Reuerentiores cinerem eius ex aqua bibunt. Feruntque & Neronem principem hac potione recreari solitum: cum sic quoque se trigario approbare uellent. Proximam suillo fimo uim putant.

Ad sanguinem sistendum: contra ulcera & carcinomata ad scabiem remedia: & quæ infixæ corpori extrahunt: & quæ cicatricibus profunt.

CA. XVIII.

Sanguinem sistit coagulum ceruinum ex aceto. Item leporis. Huius quidem & plorū cinis: item ex fimo afinino cinis. Et pillorum quidem cinis illitus, efficacior uis e maribus aceto admixto. Et in lana ad omne profluuium imposito. Similiter ex equino capite: & fœminæ. Aut fimi uitulorum cinis illitus ex aceto, item caprini cornus uel fimi ex aceto. Hircini uero iocineris dissecti sanies efficacior. Et cinis utriusque ex uino potus: uel naribus ex aceto illitus. Hircini quoque utris uinari dūtaxat cinis cum pari pondere resina. Quo genere sistitur sanguis: & uulnus glutinatur. Hædinum quoque coagulū ex aceto: & feminū eius combustorum cinis similiter possere traduntur. Ulcera sanat in tibiis cruribusque adeps urinus admixta rubrica. Quæ uero serpit fel aprinum cum resina & cætera. Maxillarum apri uel suum cinis. Fimum suum illitum siccum, item caprinum ex aceto subseruefactum. Cætera purgantur & explentur butyro. Cornus ceruini cinere. Vel medulla cerui. Felle taurino cum cyprino oleo. Aut fimo aprino. Aut hircino. Fimum recens suum. Vel inueterati farina illinuntur uulneribus ferro factis. Phagedenis & fistulis immittitur fel tauri cum succo porri aut lacte mulierum. Vel sanguis aridus cum cotyledone herba. Carcinomata curat coagulum leporis cum pari pondere capparitis aspersum uino. Gangrenas urinum fel penna illitum. Afini unguarū cinis ea quæ serpunt ulcera insperfus. Sanguis equi adrodit carnes septica ui. Item fimi equini inueterati fauilla. Ea uero quæ phagedenas uocant in ulcerum genere corii bubuli cinis cum melle. Caro uituli recentia uulnera non patitur itumescere. Fimum bubulum cum melle. Feminū uituli cinis fordida ulcera: & quæ cacoethe uocant e lacte mulieris sanat. Recetes uero plagas ferro illatas glutinum taurinum liquefactum tertio die solutū. Caseus caprinus siccus ex aceto ac melle purgat ulcera. Quæ uero serpit cohibet seuum cum cæra. Item addita pice ac sulphure percurat. Similiter proficit ad cacoethe hædi feminum cinis e lacte mulieris. Et aduersus carbūculos suis forminx cerebrum tostum illitumque. Scabiem hominis afininæ medullæ maxime abolent. Urinæ eiusdem cum suo luto illitæ. Butyrum etiam quod in fumentis proficit cum resina calida. Glutinum taurinum in aceto liquefactum addita calce. Fel caprinum cum aluminis cinere. Boas suum bubulum: unde & nomen traxere. Canum scabies sanantur bubulo sanguine recenti: iterumque cum inarescat illito: & postero die abluto cinere lixiuo. Spinæ ac similia corpori extrahuntur fellis excrementis. Item capræ ex uino. Coagulo quocūque: sed maxime leporis cum thuris polline & oleo: aut cum musci pari pondere: aut cum propoli. Cicatrices nigras seuum afininum reducit ad colorem. Fel uituli extenuat calefactum. Medici adiciunt myrrham & mel & crocum: & ræg pyxide condunt. Aliqui & florem æris miscunt.

Ad muliebria mala medicinae & ad infantium morbos: & ueneris remedia. CA. XIX.

Mulierum purgationes adiuuant fel taurinum lana succida appositum, Olympias thebaena addidit hyssopum & nitrum. Cornus ceruini cinis potus. Item uuluae laborati. Illitum quoque & fel taurinum cum optio appositum obolis binis. Vuluas & pilo ceruino suffiri potest. Tradunt ceruas: cum senserint se grauidas: lapillum deuorare: quem in extremis reperit aut in uulua (nam & ibi inuenit) custodire partus adalligatum. Inueniunt & ossi cula in corde & uulua per quam utilia grauidis parturientibusque. Nam de pumice qui in uaccarum utero simili modo reperitur ut diximus in natura bouum. Lupi adeps illitus uuluas mollit. Dolores earum iecur. Carnesque lupi edisse parituris prodest. Aut si incipientibus parturire sit iusta qui ederit. Adeo ut etiam contra illitas noxias ualeat. Eundem uero superuenire perniciosum est. Magnus & leporis usus mulieribus. Vuluas adiuuat pulmo aridus potus. Profluua iecur cum samia terra ex aqua potum. Secundas coagulum cauetur pridiana balnea. Illitum quoque cum croco & poteri succo: uellere appositum abortus mortuos expellit. Si uuluae leporis in cibis sumatur: mares concipi putant. Hoc & testiculis eorum & coagulo profici. Conceptum leporis utero exemptum iis qui parere desierint: restibilem fecunditatem asserit. Sed & per conceptum leporis saniam ex uiro magis propter. Item uirgini nomen grana fimi ut stent perpetuo mammae. Coagulo quoque. Ob id cum melle linunt sanguinem ubi euulsos pilos renasci nolunt. Inflationi uuluae simum aprinum sulfureum cum oleo illini prodest. Efficacius sistit farina arida ut aspergatur potioni: uel si grauidae uel puerperae torqueantur. Lacte suis potum cum mulso adiuuantur partus mulierum. Per se uero potum deficientia ubera puerperarum replet. Eadem circumlita sanguine foeminae suis minus crescunt. Si dolent lactis afinini potum mulcentur. Quod addito melle sumptum & purgationes earum adiuuat. Sanat & uuluae exulcerationes eiusdem animalis seu inueteratum: & in uellere appositum duritiam uuluae emollit. Per se uero recens uel inueteratum ex aqua illitum pilothri uini optinet. Eiusdem animalis lien inueteratus ex aqua illitus mammas abundantiam facit. Vuluas sufflitu corrigit. Ungulae afininae sufflitae partum maturant: uel abortus euocet: nec aliter adhibent: quam uiuentem partum necant. Eiusdem animalis simum si recens imponatur: profluua sanguinis mire sedare dicitur. Nec non & cinis eiusdem simi: & uuluae prodest ipositus. Equi spuma illita per dies. xl. prius quam nascantur primum pilis restringunt. item cornus ceruini decocto. Melius si recentia sint cornua. Lacte equino iuuantur uuluae collatae. Quod si mortuus partus sentiat lien ex aqua dulci potus eicit. Item unguulae sufflitu aut simum aridum. Vuluas procidentes butyro infusum sistit. Induratum uulua aperit fel bubulum rosaceo admixto: foris uellere cum resina terebinthina: imposito. Aiuunt & sufflitu fimi e mare boue pedentes uuluas reprimi: partus adiuuari. Conceptus uero uaccae lactis potum. Sterilitatem ob partus uexationem fieri certum est. Hanc emendari Olympias thebaena affirmat felle taurino & adipe serpentium & erugine addito melle medicatis locis ante coitus. Vitulinum quoque fel si in purgationibus fuerit sub coitu aspersum uuluae etiam duritiam uentris emollit: & profluuium minuit umbilico peruncto atque in totum uuluae prodest. Modum statuunt fellis pondere denari ad apii tertiam admixto amygdalino oleo: quantum esse satis appareat hoc in uelere imponunt. Masculi fel uituli cum mellis dimidio tritum seruat ad uuluas. Carnem uituli si cum aristolochia inasatam edant circa conceptum: mares parituras promittunt: Medulla uituli in uino & ex aqua decocta seu exulcerationibus uuluae iposita prodest. Item adeps uulpius: excremetibusque felium cum resina & rosaceo impositum. Caprino cornu suffiri uuluaem utilissimum putant. Siluestrium caprarum sanguis cum palma marina pilos detrahit. Caeterarum uero fel calicum uuluarum emollit inspersum & a purgatione conceptus facit. Sic quoque pilothri uis efficaciter euulsis pilis triduo seruat illitum. Profluuium quauis imesum urina caprae pota sistit obstetrices promittunt: & si simum illinatur. Membrana caprarum in aqua partu edito inueterata potumque sumpta in uino: secundas pellit. Haedog pilis suffiri uuluas utile putant. Et in profluuium sanguinis coagulum bibi aut hyoscyami semine imponi. E boue siluestri nigro si sanguine thicini lumbi perungatur mulieri tectum ueneris fieri dicit Eschines. Idem amoris pota hirci urina ammixto propter fastigium nardo. Infantibus nihil butyro utilius per se & cum melle: priuatim & in dentitione: & ad gingiuas: & ad oris ulcera. Dens lupi adalligatus infantium pauores prohibet: dentitionis morbos. Quod & pellis lupina praestat. Dentes quidem eorum maximi equis quoque adalligati in fatigabilem cursum praestare dicunt. Lepore coagulo illito ubere sistit infantium aluus. Iecur afini ammixta modice panace instillatum in os a comitialibus morbis & aliis infantes tuetur. Hoc. xl. diebus fieri praecipunt. Et pellis afinina iniecta impavidos infantes facit. Dentes q

D

equis primū cadunt: facilem dentitionem præstant infantibus adalligati. Efficacius si terrā non attingere. Lyenem bubalus i melle editur. Et illinitur ad lyenis dolores. Ad ulcera manantia cū melle. Lyen uitali in uino decoctus tritusq; & illitus ulcuscula oris. Cerebrum capræ magi pan nulum aureū traiectum prius quam lac detur infantibus: instillat cōtra comitiales: cæterisq; in fantium morbos. Caprinum simū inquietos infantes adalligatum pāno cohibet: maxime puellas. Lacte caprino uel cerebro lepore perunctæ gingiuarū faciles dentitiones faciunt. Somnos fieri lepore sumpto in cibis Cato arbitratur. Vulgus & gratiā corpori in nouem dies friuolo qdem loco: cui tamen aliqua debeat sub esse causa in tanta persuasione. Magi felle capræ sacrificatē dū taxat illito oculis uel sub puluino posito somnū allici dicunt. Sudores inhihet cornus caprini cinis e myrteo oleo perunctis. Coitus autē stimulat fel aprinū illitum. Item mædullæ suum hauriæ. Seuum afininū anseris masculi adipe permixto illitum. Item a coitu equi Virgilio quoq; descriptum uirus & testiculi equini aridi ut potioni interseri possint: dexteræ afini testis in uino potus pro portio: uel adalligatus brachiali. Etiusdem a coitu spuma collecta roseo pāno & inclusu argento ut Eschines tradit. Salpa genitale in oleum seruens mergi iubet septies: eoq; perungi pri nentes partes. Bialcon cinerem ex eodē bibi uel tauri a coitu urinam. Iuroq; ipso illini pūbē. At e diuerso muris simo illito cohibet uiroq; uenas. Ebrietatē arcet pulmo aprī aut suis assus i iuano cibo psumptus eo die. Itē hædinus.

Mira de animalibus.

CA. XX.

Ira præterea tradunt in eisdem animalibus. Vestigiū equi excussum ungula (ut solet plerūq;) siquis collectum reponat singultus remedium esse recordatibus quoniam loco id reposuerint. Iecur luporum equinæ unguæ simile esse. Et rūpi equos qui uelutia lupore sub equite sequantur. Tallisq; suum discordiæ uī quādam inesse. In incēdis si simi aliquid egeratur e stabulis facilius extrahit: nec recurrere oues bouesq;. Hircosq; carnes uirrus nō recipere: si panem hordeaceum eo die quo interficiant ederint: laferue dilutum biberint. Nullas uero teredinem sentire luna decrescēte induratas sale. Adeoq; nihil omisum est: ut leporem surdū celerius pinguescere reperiamus. Animalū uero medicina. Si sanguis profuat iumentis: suillum simum ex uino infundendū. Boum autē morbis seuum sulphur uiuum allium siluestre ouū costum. Omnia hæc trita in uino dāda: aut uulpis adipem. Carnem cabalinā disiectā potu suū morbis mederi. Omnium uero quadrupedū morbis caprā solidam cū corio & ranam rubetam disiectas. Gallinaceos nō attingi a uulpibus qui iecur animalis eius aridum ederint. Vel si pellicula ex eo collo induta galli intererint. Similia in felle mustellæ. Boues in cypro cōtra tormenta hominum extremētis sibi mederi. Insuper pedes boum si prius conuua pice liquida perungantur. Lupos in agrū non accedere: si capri unius pedibus infractis cultroq; adacto paulatim sanguis circa fines agri spargat: atq; ipse defodiatur in eo loco ex quo ceperit trahi. Aut si uometem quo primus sulcus eo anno in agro ductus si excussum aratro focus lariū quo familia conuenit absumat. Ac lupum nulli alium nocitura in eo agro quādiā id fiat. Hinc deinde reuertemur ad animalia sui generis: quæ aut placita non sunt: aut fera.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXIX.
PROOEMIUM.

De medicina & inventoribus eius: de origine medicinæ: & quā primū clinice: & quā primū in traieptice: & de Chryippo: & Erasistrato: & Empirice: & Erophiolo: & reliquis illustribus medicis: & quoties ratio medicinæ mutata sit: & qui primus romæ medicus: & quādo: & quid de medicis antiq; romani iudicauerint: & uicia medicinæ.

CA. I.

Atura remedioq; atq; multitudo instantiū: ac præteritoq; : plura de ipsa medēdi arte cogūt dicere, q̄ non ignarus si in nullis ante hæc latino sermone cōditata: necq; ac lubricum esse rerum omnium nouarum principum: nec aliud utiq; gratiæ q̄ sterilis difficultatis in p̄mendo. Sed quoniam occurrere uerisimile est omnium q̄ hæc noscāt cogitationi: quo nā mō exoluerint in medicinæ usu: quæ tā parata atq; p̄nientia erāt. Mirūq; & indignum protinus subit: nullā artū incōstantiorem fuisse. Et etiamnum sapientius imitari contigerit cum sit fructuosior nulla. Diis primū inuētores suos assignauit: & cælo dicauit. Nechon & hodie multifariam ab otaculo

uel loco

uel exoleuerint.
uel quam

medicina petitur. Auxit deinde famam etiā criminis: scilicet fulmine Aesculapium fabulata: quoniam Tyndaridam reuocauisset ad uitam. Nec tamē cessauit narrare alios reuixisse opera sua clara totanis temporibus a quibus fama certior uulnerum dūtaxat remedijs. Sequētia eius mihi dictu in nocte densissima lacuere: usque ad pelopōnesiacū bellum. Et tūc eam reuocauit i lucem Hippocrates genitus in insula co: in primis clara & ualida ac Aesculapio dicata. Is: cū fuisset mos liberatos morbis scribere in templo eius dei: qui auxiliatus esset: ut postea similitudo proficeret: exscripsisse ea traditur. Atq; ut Varro apud nos credit iam templo cremato is instituisse medicinam hancque clinice uocaf. Nec fuit postea questus modusq; Prodicus Selymbriae natus discipulus eius instituisse: quam uocat iatralēptice. Reuētoribus quoq; medicorū ac medicis in eis uicigal inuenit. Hoz placita Chryssippus ingēti garrulitate mutauit. Plurimūq; etiam ex Chryssippo discipulus eius Erasistratus Aristotelis filia genitus. Hic Antiocho rege sanato centū talentis donatus est a rege Ptolemæo filio eius: ut icipiamus & præmia artis ostēdere. Alia factio ab experimētis se cognominans Empirice: cepit in scilia a Creonte agrigētino Empedoclis phisici auctoritate cōmendato. Dissiderūtque ex scholæ: & oēs eas dānauit. Herophilus in mulicos pedes uenag: pulsu discretio p̄taturū gradus: Deserta deinde & hæc secta est: qm̄ necesse erat in eas las scire. Mutata & quā postea Aesclepiades (ut rettulimus) inuenerat. Auditor eius Themison fuit: qui inter initia scripsit. Illo mox recedēte a uita ad sua placita mutauit. Sed & illa Antonius mōia ciuitem auctoritate diui Augusti: quē contraria medicina graui periculo exemerat. Multos prætereo medicos celeberrimosq; ex iis cassios: carpitanos: aruncios: albucios: rubrios. cc. l. se steria annua mercede sis faere apud principes. Qu. uero Stertinus imputauit principibus: q; steritis quingenis annuis cōtentus esset. Sexcenta. n. tibi q̄stu urbis fuisse numeratis dominus ostēdebat. Par & fratri eius merces a Claudio Cæsare insula est: cenfus q̄ exhaustis opibus neapoli exornata ut hæredi. HS. ccc. relinquere: quantū quadragesima idem Ardicus solus. Exortus dein de est Vectius ualens adulterio Messalinæ: Claudii Cæsaris nobilitatus: pariterq; eloquentiæ afector. Is eam potentiam nactus nouā instituit sectā: Eadem ætas Neronis principatu ad Thesilum transiuit: delentē cuncta maiorū placita & rabie quadā in oēs æui medicos perorantem. Quali prudentia ingenioq; æstiman uel uno argumēto abunde potest cū monumento suo: qd̄ est appia uia: iatronicen se inscripserit. Nullios histrionū par ex quo trigario comitatu regressus in publico erat. Tum Crinas massiliensis arte geminata: ut cautior religiosiorq; ad lyderum motus ex ephemeride mathematica cibōs dando: orafq; obseruando auctoritate eū p̄cessit. Nupq; HS. c. reliquit muris patriæ: moenibus quoq; alijs pene non minori summa extractis. Hi regebāt facta: cū repente ciuitatē Carnis ex eadem massilia iuast: damnatis nō solum prioribus medicis uerum & balneis. Frigidaq; etiam hybernis algoribus lauari peluast. Merfit ægros in lacus. Videbamus senes cōsulares usq; in ostentationē rigentes. Quia de re extat etiam Annei Senecæ asti palatio. Nec dubiū est: oēs istos famam nouitate aliqua aucupātes animas statim nostras negotiari. Hinc illæ circa ægros miseræ sententiæ: concertationes: nullo idem censente ne uideatur assertatio alterius. Hinc illa infelicis monumenti inscriptio: turba se medicorū perisse. Mutatur ars quotidie toties interpollis. Et ingenioq; græciæ flatu impellimur. Palāq; est: ut quisquis iter istos loquendo polleat: imperatorem illico uitæ nostræ necesse fieri. eū uero non millia gentiū sine medicis degant: nec tamen sine medicina. Sicut populus Romāus ultra sexcentisimū annū: neq; ipse in accipiendis artibus lentus: medicinae uero etiam audis donec expertam damnauit. Etenim percensere insignia priscoꝝ in his moribus conuenit. Cassius Hemina ex ariquis auctor est primum e medicis uenisse romā pelopōnesem Archagathū Lyfianæ filium. L. Aemylio. M. Lituro cons. anno urbis. d. xxxv. Eiq; ius quirittium datū & tabernam i cōpito acilio empram. Ob id publice uulnerarium fuisse eum tradunt uocatum. Mirorq; grātum aduentū eius initio. Mox a scuitia secandi urendiq; transisse nomen in carnificē & i tedium artis. Omnesque medicos: quod clarissime intelligi potest ex. M. Carone: cuius auctoritas: triumphus: atq; censura: & quāto in unam conferunt: tanto plus in ipso est. Quamobrem uerba ipā ponemus. Dicam de istis græcis suo loco Marce fili quid athenis exquisitum habeam: & quod bonum sit eorum litteras ipsi: tere nō perdiscere. Vincam nequissimum & indocile genus illorum: & hoc puta uatem dixisse. Quādo uenque ista gens suas litteras dabit: omnia corrumpet. Tunc etiā magis si medicos suos huc mittet. Iurarunt inter se barbaros necare oēs medicina. Sed hoc ipsum mercede faciunt: ut fides iis sit: & facile disperdant. Nos quoque dicitant barbaros: & spurcius nosque magis q̄ alijs opicos appellatione fœdant. Interdicit ibi de medicis. Atque hic Cato. d. c. v. ano urbis n̄æ

[Handwritten marginal notes in Latin script, including phrases like 'uel domibus', 'uel igenia', and 'D ii']

obit: octogesimo quinto suo: ne quis illi defuisse publice tempora: aut priuatum uitae spatia ad expediendum arbitretur. Quid ergo? damnatam ab eo rem utilissimam credimus? Minime hercule. Subiicit enim qua medicina usus & se & coniugem usque ad 160am senectam perduxerit: isis scilicet quae nunc nos trademus. Profiteturque esse etiam commentarium sibi quo medeatur filio: feruis familiaribus: quae nos per genera usus sui differimus. Non rem antiqui danabant: sed artem. Maxime uero questum esse immani precio uitae recusabat. Ideo templum Aesculapii etiam cum reciperetur is deus: extra urbem fecisset: iterumque in insula traditur. Et cum graecos italia pelleret: diu etiam post Catonem excepisse medicos. Augebo prouidentiam illorum. Solam hanc artium graecarum nondum exercuerat romana grauitas. In tanto fructu paucissimi quiritium attingere: & ipsi statim ad graecos transfugae. Immo uero auctoritas aliter quam graece eam tractantibus et apud imperitos expertesque linguae non est. Ac minus credunt: quae ad salutem suam pertinent: si intelligunt. Itaque hercule in hac artium sola euenit: ut cuiusque medicum se proficere statim credatur: cum sit periculum in nullo mendacio maius. Non tamen illud intuemur: adeo blanda est spirandi per se cuius dulcedo. Nulla praeterea lex quae puniat inicitiam capitale. Nullum exemplum uindictae. Discunt periculis nostris. Et per experimenta mortes agunt. Medicorum tantum hominem occidisse summa impunitas est. Quinimo transit in conuictum. Et intemperantia culpatur. Vtque qui perire arguuntur. Sed & decuria pro more censuris principum examinatur. Inquisitio per parietes agitur. Et qui de nummo iudicet a gradibus columnisque Hercules accersitur. De exilio uero non nisi die. xlv. Quinque electis uiris datur tabella. At de iudice ipso quales in consilio erant statim occurrunt. Merito dum memini nostrum libet scire: quod saluti suae opus sit. Alienis pedibus ambulamus. Alienis oculis agnoscimus. Aliena memoria salutamus. Aliena uiuimus opera. Perieruntque rerum naturae praecia: & uitae argumenta. Nihil aliud pro nostro habemus quam delicias. Non deseram Catonem tam ambitiose artis inuidia a me obiectum: & a senatu illum qui ita censebat. Itaque non criminibus artis arreptis ut aliquis expectauerit. Quid enim uenenoium fertilius: aut unde testamentorum plures insidiae. Iam uero & adulteria et in principum domibus: ut Eudemi in Liua Drusi Caesaris. Item Valentis in qua dictum est regina. Non sunt artis istae sed hominum. Non magis haec urbi timuit Cato ut equidem credo quam reginas. Ne auaritia quae arguam rapacesque nundinas pendentibus satis & dolorum indicaturam: ac mortis aram: aut aeterna praecpta. Squamam in oculis emouenda potius quam extrahenda. Per quae effectum est ut nihil magis prodesse uideretur quam multitudo grauantium. Neque enim pudoris amuli praecia mittunt. Notum est ab eodem Charmide unum agrum ex prouincialibus. HS. ducentis conductum Archontio uulneri medico. HS. C. condonato ademisse Claudiu principem. Eidemque in galia exulanti & deinde restitutum acquisitum non minus intra paucos annos. Et haec personis impotentur. Ne faciem quidem aut inicitiam eius turbae arguamus: ipsorumque intemperantiam in morbis aquarum calidarum diuerticulis: imperiosam in ediam. Et ab illis deficientibus cibo sepius die ingestis. Mille praeterea penitentiae modis: culinarum etiam praecptis: & unguentorum mixturis: quando nullas omiserit uitae illecebras. Inuehi peregrinas merces: conciliarique externa praecia displicuisse maioribus: crediderim quidem: non tamen hoc Catonem prouidisse: cum damnalet artem. Theriace uocatur excogitata compositio luxuria. Fit ex rebus externis: cum tot re media dederit natura: quae singula sufficerent. Mithridaticum antidotum ex rebus. liiii. componitur. Interim nullo pondere aequali: & quarundam rege sexagesima denarii unius imperata. Quo deorum perfidiam istam monstrante? Hominum enim subtilitas tanta esse non potuit. Ostentatio artis & portentosa scientiae uenditatio manifesta est. Ac ne ipsi quidem illam nouere. Comperitque uolgo procinabari indica in medicamenta minimum addi inicitia nois: quod esse uenenum docebimus inter pigmenta. Verum & haec ad singulorum salutem pertinent. Illa autem quae timuit Cato: atque prouidit: innocentiore multo & parua opinatu: quae proceres artis eiusdem in se metipsis fatent. Illa perdere sperni mores: illa quae iam patimur luctatque caeromata ceu ualitudinis causa instituta. Balnea ardentis quibus persuadere in corporibus cibos coquiuit: nemo non minus ualidus exiret. Obedientissimi uero esserentur. Potus deinde ieiunorum ac uomitiones: & rursus perpotationes: ac pilorum cuitatio instituta resinis eorum. Itemque peccines in foemina quidem publicati. Ita eo profecto: lues morum: nec aliunde maior quam e medicina. Hanc fuerint dicenda pro senatu illo sexcentisque populi romani annis aduersus artem: qua cotidie inuidiosissima auctoritate pessimis boni faciunt. Simul contra attonitas quorundam persuasiones qui

Jacob In

sed

99

uel euides

16

uel uenditatio

Domini

prodesse nisi preciosa non putant: Neque enim dubitauerim aliquibus fastidio futura: quae dicuntur animalia. At non Virgilio nefas fuit nominare formicas nulla necessitate: & gurguliones ac lacifugis congesta cubilia blattis. Non Homero inter praelia deoq; improbitatem muscae defcribere. Non naturae gignere ista: cum gignat hominem. Proinde causas quascumque & effectus non res aestimet. Ordinem autem a confessis: hoc est lanis ouibusque: Ut obiter rebus praecipuis honos in primis perhibeatur. Quaedam etiam si alienis locis: tamen obiter dici necesse erit. Nec desset materiae pomptu quicquam aliud intueri liberet: quam fidem operis. Quippe inter prima proditis etiam ex ceteris phoenicis nidique medicinis. Ceu uero id certum esset: atque non fabulosum. Irridere est uitae remedia post miliesimum annum reditura monstrare.

De medicina lanarum.

Anis auctoritatem ueteris romani et religiosam habuere postea a nubentibus attingi iubentes. Praeterque cultum & tutelam contra frigora. Succida plurima praestant remedia ex oleo uinocum: aut aceto: prout quaeque mulceri moderatius opus sit: & astrigi laxariue luxatis membris dolentibusque: nervis imposita: & crebro suffusa. Quidam etiam salem admiscunt luxatis. Alii cum lana tutam tritam adipemque imponunt. Item contusis tumebusque. Halitus quoque oris gratiores facere traditur confectis dentibus atque gingiuis admixto melle. Prodest & phreniticis suffitu. Sanguinem in naribus sistit cum oleo rosaceo: & allio idita modico auribus obturatis spissius. Quin & ulceribus uetustis imponitur cum melle. Vulnere ex uino uel aceto uel aqua frigida & oleo aspersa sanat. Arietis uellera lota frigidaque ex oleo madafacta in muliebribus malis inflammationes uoluae sedant. Et si procidant: suffitu reprimunt. Succida lana imposita subditaque mortuos partus euocat. Sistit etiam pluuia earum. At canis rabiosi morsibus incalcat post diem septimum soluitur. Reduuias sanat ex aqua frigida. Eadem nitro sulphure oleo aceto: ipse liquida feruentibus tincta quae calidissima imposita bis die lumborum dolores sedat. Sanguinemque sistit ex ariete succida: articulos extremitatum praeligans. Laudatissima omnis e collo. Natione uero gallatica: tarentina: attica: millesia. Succida imponunt & desquamatis: percussis: lioidis: contusis: collisis: coctis: deiectis. Capitis & aliis doloribus stomachi inflammationi ex aceto & rosaceo. Cinis eius illinitur attritis: uulneratis: ambustis. Et in oculorum medicamenta addit. Item in fistulas: auresque suppuratas. Ad haec detonsam eam alii uero euulsam decisis summis partibus siccant. Carpuntque: & in fictili crudo componunt: ac melle perfundunt utrumque. Alii hastulis redae subiectis: & subinde iterstratis: oleo aspersam accedunt. Cineremque in labellis aqua addita conficitur manu: & condere patiuntur: idque saepius murantes aqua donec linguam astringat leniter: nec mordet. Tunc cinerem reponunt. Vis eius styptica est: efficacissimeque genas purgat. Quin ipsae sordes pecudum sudorumque feminum & alage adhaerentes lanis: oesypum uocant. Innumeros prope usus habet. In artibus ouibus genito palma fit pluribus modis. Sed prebatissimum lana ab iis partibus recentem coaceruat: quibusque sordibus succidis primum collectis: ac lento igni in aeneo uase sufferue factis & refrigeratis: pinguique quae supernat: collecto in fictili uase: iterumque decocta priore materia: quae piguitudo utraque frigida aqua lauatur & in linteo siccat: ac sole torref: donec candida fiat ac translucida. Tunc in stagna pyxide conditur. Probatio autem ut sordium uirus oleat: & manu fricatur ex aqua non liqueatur: sed albescat ut caerusa. Oculis utilissimum contra inflammationes genarumque callum. Quidam in testa torrent: donec pinguedinem amittat: utilem talem existimantes erosis & duris genis: angulis scabiosis & lachrymantibus. Ulcera non oculorum modo sanat: sed oris etiam & genitalium cum anserino adipe. Medetur & uuluae inflammationibus: & fedis rhagadis: & codylomatis cum meliloto ac butyro. Reliquos usus eius suo loco digeremus. Sordes quoque caudarum concretae in pilulas ac siccatae per se tusaque in farinam & illitae dentibus mire profunt etiam labentibus: gingiuisque si carcinoma serpat. Iam uero pura uellera aut per se imposita caecis doloribus: aut accepro sulphure & cinis eorum genitalium uitis. Tantumque pollent: ut medicamentis quoque superponant. Medent ante omnia & pecori ipsi: si fastidio non pascat. Cauda. n. quae archissime praeligata euulsam inde lana statim uescunt. Traduntque quae extra nodum sit e cauda praemort.

De ouorum natura.

Anae habent & cum ouis societatem simul fronti imposita contra epiphoras. Non opus est eas in hoc usu radice esse curata. Neque aliud quam candidum ex ouo infundi ac pollinem tharis. Oua per se infuso candido oculis epiphoras cohibent: uretisque refrigerant. Quidam cum croco praefertunt: & pro aqua miscunt collyriis. Infantibus uero contra lipitudines uix aliud remedium est: butyro amixto recenti. Eadem cum oleo trita ignes sacros le-

D iiii

nunt: betæ foliis super illigatis. Candido ouorum in oculis & pili reclinatur ammoniaco trito: ammixtoq. Et Vari in facie cū pineis nucleis ac melle modico. Ipsa facies illita sole non adurif. Ambusta aquis si statim ouo occupentur: pustulas non sentiunt. Quidam ammiscunt farinam hordeaceā: & salis parum. Vlcenibus uero ex ambusto cū candido ouorū tostū hordeū: & sullo adipe mite prodest. Eadē curatione ad sedis uitia utuntur. Infantibus quidem etiā si quid ibi procidat. Ad pedum rimas ouorū candido decocto cū cæruſæ denariog: duorum pōdere pari spumæ argenti myrrhæ exiguo deinde uino. Ad ignem sacrum candido ouorum trito cū amylo. Atunt & uulnera candido glutinari. Calculosq; pelli. Lutea ouorū cocta ut indureſcāt: admixto croco modice: item melle & lacte mulieris illita dolores oculoꝝ mitigant. Vel cum rosaceo & mulſo lana oculis imposita: uel cū trito apii semine ac polenta in mulſo illita. Prodest & tussienti bus per se luteū deuorātū liquidū: ita ut dētibus nō attingatur. Thoracis distillatiōibus. Fauciū scabricæ. Priuatim cōtra hemorrhoidum morsum illiniſ: sorbeturq; crudū. Prodest & renibus: uescicæ: rosionibus: exulcerationibusq; & cruenta excreantibus. Quinq; ouorū lutea in uini he- mina cruda sorbentur dysentericis: cum iure putaminis sui & papaueris succo: aut uino. Dantur coeliaciis cum uuæ passæ pinguis pari pondere: & malicorio per triduum æquis portionibus. Et alio modo lutea ouorum trium lardi ueteris & mellis quadrantibus. Vini ueteris cyathis tri- bus trita ad crassitudinem mellis: & cum opus sit auellanæ nucis magnitudine in aqua pota: Item ex oleo fricta terna totis ouis pridie maceratis in aceto. Sic & illita lpenicis. Sanguinem au- tem reicientibus cum tribus cyathis musti. Utuntur iisdem ad liuentia si uetustiora sint: cum bulbis ac melle. Siftunt & menſes mulierū cocta & ex uino pota. Inflationes quoq; uulue: cruda cum oleo ac uino illita. Vtiliora sunt & ceruicis doloribus cum anserino adipe & rosaceo. Sedis etiā uitis durata igni: ut calore quoque proficiat. Et condilomatis cum rosaceo: Item ambustis durata in aqua mox in pruna putaminibus exustis tum lutea ex rosaceo illinuntur. Fiant & tota lutea: quæ uocāt Sistiſta: cum triduo incubata tollunt. Stomachum dissolutum cōfirmāt pulli ouog: cum gallæ dimidio: ita ut ne ante duas horas alius cibus sumat. Dant & dysentericis pul- los in ipso ouo decoctos ammixta uini austeri hemina: & pari modo olei polentæq;. Membrana putaminis detracta siue crudo siue decocto: labiorum fissuris medetur. Putaminis cinis in uino potus sanguinis eruptionibus. Comburi sine mēbrana oportet. Sic fit & dēfificium. Idem cinis & mulierum mēſes cū myrrha illitus sistit. Firmitas putaminū tanta est: ut recta nec ui nec pon- dere ullo frangantur: nec nisi paululum inflexa rotunditate. Tota oua adiuuant partum cū ruta & anetho & cymino pota ex uino. Scabiem corporū ac pruritū oleo & cedria mixtis tollunt. Vi- cera quoq; humida in capite cyclamino ammixta. Ad puris & sanguinis excretaiones ouum cru- dum cum porri sectiui succo: pariq; mensura mellis græci calefactum hauritur. Dantur & tussien- tibus cocta & trita cum melle: & cruda cum passo oleiq; pari modo. Infundūtur & uirilatis ui- tiis singula cum ternis passi amylic; semuncia a balneis. Aduersus ictus serpentium cocta tritaq; adiecto nasturtio illinuntur. Cibos quot modis iuuent: notum est: cum transmittat faucium tu- more calfactusq; obiter foueant. Nullus est alius cibus q in ægritudine alat: neq; oneret. Simulq; uini usum & cibi habeat. Maceratorum in aceto molliri diximus putamen. Talibus cū farina in pane subactis: coeliaci recreantur. Quidam ita resoluta i patinis torzeri purāt. Quo græcō nō aluor tantum sed & menſes foeminarum sistunt: aut si maior sit impetus cruda cū farina ex aqua hau- riantur. Et per se lutea ex iis decocta rursum in aceto donec indureſcant. Iterumq; cum trito pi- pere torrentur ad coibendas aluos. Fit & dysentericis remediū singulare ouo effuso in sicili no- uo eiusdemque oui mensura ut paria sint omnia melle mixto mox aceto. Item oleo confusus cre- broque permixtis. Quo fuerint ea excellentiora: hoc præsentaneum remediū erit. Alii eadem mensura pro oleo & aceto resinam adiciunt rubentem uinumque: & alio modo temperant olei tantum mensura pari pineique corticis duabus sexagesimis denariorum. Vna eius quod rhus di- ximus mellis obolis quinque simul decoctis ita ut cib; alius post quattuor horas sumatur. Tot minibus quoque multi medentur oua bina cum alis piscis quattuor una atterendo uinique he- mina calfaciendo atque ita potui dando. Et ne quid desit quorum gratiæ: candidum ex iis ad- mixtum calci uiuæ glutinat uitri fragmenta. Vis uero tanta est ut lignum perſusum ouo nō ar- deat. Ac ne uestis quidem contacta aduratur. De gallinarum autem ouis tantum locuti sumus: cum & reliquarum alitum restant magnæ utilitates sicut suis dicemus locis. Præterea est ouorū genus in magna galliarum fama omiſsum a græcis. Angues ea (numerus est ouorum) conuolu- ti salinis faucium corporumque spumis: artificio complexu glomerantur: anguinum appellatur.

Druidæ fibilis id dicunt in sublimi iactari: sagoque oportere intercipi: ne tellurem attingat. Pro fugere raptorem equo: Serpentes enim insequi donec arceantur annis alicuius interuētū. Expe-
 nimentū etus esse si contra aquas fluitet: uel auro cinctū. Atque (ut est magorū solertia occultādis fraudibus sagax) certa luna capiendam censent tanquā construere operationē eam serpentium
 humani sit arbitrii. Vidi equidem id ouum mali orbiculatim modici magnitudine. Crusta car-
 thilaginis uelut acerbulis brachiorū polypi crebris: insigne druidis. At uictorias litū: ac regum
 aditus maxime laudatur. Tantæ uanitatis ut habentē id in lite in sinu equitem romanum uo-
 catum a Diuo Claudio principe interemptum non ob aliud sciam. Hic tamen complexus angui-
 um & effratorū concordia causa uidetur esse: quare exteræ gentes caduceū in pacis argumen-
 tis circumdata effigie anguitū fecerint. Neque enim cristatos esse in caduceo mos est. De anserū
 ouis magnæ utilitatis. ipsique anseri dicturi hoc uolumine debemus honorem: & comagenorū
 clarissimæ rei. Fit ex adipe anserum. Alioquin celeberrimi usus est. At hoc in comagene syriæ cū
 cinnamo casia: pipere albo: herba: quæ comagene uocatur: obrutis niue uasis: odore iucundo:
 utilissimū ad perfrictiones: contusionēs: cæcos ac subditos dolores: omniaque quæ acopis cu-
 rantur. Unguentūque pariter & medicamentum est. Fit & in syria alio modo. Adipe auium cu-
 rato (ut diximus) additis erysi sceptro xylobal samo phœnice elatæ: itē calamo singulorū pon-
 dere qui sit adipis cū uino bis aut ter subseruefactis. Fit autē hyme: quā æstate non glaciatur nisi
 accepta cæra. Multa præterea remedia sunt ex anserē: quæ miror æque quæ in coruis. Nam anser cor-
 uisq; ab æstate in autūm morbo cōsistari dicuntur. De anserē honore quē meruere gallogæ in ca-
 pitiū ascensu deprehensio: diximus.

Remedia de cane: & ex animalibus quæ placita non sunt: sed fera: & ex uolucris: & contra
 motus phalangioe.

CA. IIII.

Adem de causā supplicia annua canes pendunt inter ædem luuentis & summanii
 utri in furcas sambuceæ arbore fixi. Sed plura de hoc animali dici cogunt priscorum
 mores. Catulos lactentes adeo puros existimabant ad cibum: ut etiam placandis nu-
 minibus hostiarum uice uterentur iis. Genito mane catulo res diuina fit: & in cenis
 deorum etiamnum ponitur. Catulina adicialibus quidem epulis celebrem fuisse: Plauti fabulæ
 sunt indicio. Sanguine canino contra toxica nihil præstantius putatur. Vomitiones quoque hoc
 animal monstrasse uidetur. Et alios usus ex eo mire laudatos referemus suis locis. Nunc ad sta-
 tutum ordinem pergemus: aduersus serpentium ictus efficacia habentur simum pecudis recēs
 in uino decoctum illitumq;. Mures disiecti & impositi quorum natura non est spernenda præci-
 pue in ascensu syderum ut diximus: cum lumine lunæ fibrarum numero crescente atq; decrese-
 te. Tradunt magi focinere muris dato porcis in sico sequi dantem id animal. In homine quoque
 similiter ualere: sed resolui cyatho olei poro, Mustellarum duo genera. Alterum siluestre. Distat
 magnitudine. Græci uocant ictides. Harum fel contra aspides dicitur efficax: cætero uenenum.
 Hæc autem quæ in domibus nostris oberrat: & catulos suos (ut auctor est Cicero) quotidie trās-
 fert: mutatque sedem: serpentes prosequitur. Ex ea inueterata sale denarii pondus in cyathis tri-
 bus datur percussis aut uentriculus coriandro fardus inueteratusq; & in uino potus. Et catulus
 mustellæ etiam efficacius. Quædam pudenda dictu tanta auctorum asseueratione cōmendantur
 ut præterite fas non sit. Siquidem illa concordia rerum: aut repugnancia medicinæ gignuntur.
 Veluti cimicū animalis foetidissimi: & dictu quoque fastidiendi natura contra serpentium
 morsus & præcipue aspidum ualere dicitur. Item contra uenena omnia. Argumento quod dicunt
 gallinas quo die id ederint non interfici ab aspide. Carnes quoque earum percussis plurimum
 prodesse. Ex iis quæ tradunt humanissimum illi in tre moribus cum sanguine testudinis. Itē sus-
 fitu eorum abigere sanguisugas adherentes: haustasque ab animalibus restinguere in potu da-
 tos. Quæq; & oculos quidam iis inungunt tritis cum sale & lacte mulierum. Aureque cū melle
 & rosaceo ammixtis. Eos qui agrestes sint: & in malua nascantur crematos cinere permixto rosa-
 ceo infundunt auribus. Cætera quæ de iis tradunt: uomicæ & quartanarum remedia: aliorūq;
 morborū quæ ouo aut cæra aut faba inclusos censent deuorandos falsa nec referenda arbitror.
 Lethargi tamē medicinæ cum argumento adhibent: quoniam uincatur aspidum somnifica uis
 septenos in cyatho aquæ dantes: puerilibus annis quaternos. Et straguræ fistulæq; imposuerit
 adeo nihil illa rege oīum parēs sine ingentibus causis genuit. Quin & ad alligatos leuo brachio
 binos lana subrepta pastoribus resistere nocturnis febribus prodiderūt: diurnis in rosaceo pani-
 no. Rursus iis aduersatur scolopēdra suffitūq; necat. Aspides percussos torpere & somno necat:

D iiii

ofum serpentium minime sanabiles. Sed & uenenum eorum si sanguis attingit: aut reees uoluit: statim iterimit. Inueteratum ulcus tardius. De caetero potum quodlibet copia: non nocet. Non enim est tabifica uis: itaque occisa morsu eorum aialia cibis innoxia sunt. Cotareri in pferedo ex iis remedia: nisi. M. Varrone scire. lxxiii. uitae anno perdidisse aspidum ictus efficacissime curari hausta a percussis ipsorum: urina. Easi liscuque est serpetes ipsi fugiunt alios olfactu necant: quod hominem uel si aspiciat trum: diuiterimere: sanguine magi miris laudibus celebrat coeunt pisces modo & colore dilotum cinnabari clarior fieri. Tribuit ei & successus petitionum a praetibus: & a diis est praemium: morborum remedia beneficiorum munere. Quidam id saturni sanguinem appellant. Draco non habet uenena. Caput eius limini ianarum subditum propitiatis oratione diis fortunatam domum facere permittit. Oculis eius inueteratis & cum melle tritis inunctos non pauescere ad nocturnas imagines etiam pauidos cordis. Pingue in melle dorcadum neruis cervinis adalligatum in lacerto conferre iudiciorum uictoria. Primum spodilum aditus praetium mulcere. Deetes eius illigatos pellibus capreae: cervinis neruis: mites praestare dominos: potestateque exorabiles. Sed super omnia est compositio: qua inuictos faciunt magorum mendacia. Cauda draconis & capite uillis leonis e fronte & medulla eiusdem equi uictoris summa canis unguibus adalligatis cervino corio: neruisque cerui alternatis & dorcadis. Quae arguente non minus refert: quam contra serpentes remedia demonstrasse: quoniam haec morborum beneficia sunt. Draconum adipem uenenata fugiunt. Item uirus ichneumonum. Et cutis cinere in aeto perunctos. Uiperarum caput impositum uel alterius quam quae percusserit: sine fine prodest. Item si quis eam ipsam in uapore baculo sustineat: aut eum futura praecinere. Item si quis exustae eius cinerem illinat. Reuerti autem ad percussum serpente: necessitate naturae Nigidius auctor est. Caput quidem dissecant scytharum: interque aures eximunt lapillum quem autem ab ea deuorari terita. Alii ipso toto capite utuntur. Fiant & ex uiperarum pastilli qui theriaci uocantur a graecis: ternis digitis utrinque amputatis: exemptisque interaneis & liuore spinarum adhaerente: reliquo corpore in patina ex aqua & anetho discosto: spinisque exemptis & addita simlagine: atque ita in umbra siccat: pastillis: quibus ad multas medicamenta utuntur. Significandum uidetur et uiperarum tantum hoc fieri. Quidam purgatae ut supra dictum est adipem cum olei sextario decoquunt ad dimidias. Ex eo cum opus sit ternis stillis additis in oleum perunguntur: ut omnes bestiae fugiant eos. Praeterea constat contra omnium serpentium ictus quauis insanabiles ipsarum serpentium exta imposita auxiliari. Eosque qui aliquando uiperarum iecur coctum auferunt: nunquam postea feriri a serpente. Neque anguis uenenatus est nisi per mensem luna instigatus. Sed prodest uiuus comprehensus: & in aqua contusus: si foueatur ita morsus. Quin & inesse ei remedia multa creduntur: ut dicemus. Et ideo Aesculapio dicatur. Democritus quidem monstrat quaedam ex iis confici: ut possint auium sermones intelligi. Atqui anguis aesculapius epidaurum romam aduectus est: uulgo que pascutur: & in domibus. Ac nisi incendiis semina exurerent non esset foecunditati eorum resistere. In orbe terrarum pulcherrimum anguium genus est: quod in aqua uiuunt: hydri uocantur: nullis serpentium inferiores ueneno. Horum iecur seruatum aduersus percussos ab iis auxiliatum est. Et scorpio tritus stellionum ueneno aduersatur. Fit enim & stellionibus malum medicamentum. Nam cum immortuus est in uino faciem eorum qui biberint lentigine obducit. Ob hoc in unguento necant eum insidiantes pellicum formae. Remediumque est oui luteum & mel ac nitrum. Fel stellionum tritum in aqua: mustellas congregare dicitur. Inter omnia uenenata salamandrae scelus maximum est. Caetera enim singulos ferunt: nec plures pariter interimunt: ut omittam: quae perire conscientia dicuntur hominem percusso: neque amplius admitti ad terras. Salamandra populos pariter necare improuidos potest. Nam si arbori irrepserit: omnia poma inficit ueneno: & eos qui ederint: necat frigida ui nihil aconito distans. Quinimo si contactio ab ea ligno uel pede: quo crusta panis incoquatur: idem ueneficium est: uel si in puteum cadat. Quippe cum salua eius quacumque parte corporis: uel in pede imo resperfa omnis in toto corpore defluat pilus. Tamen talis & tanta uis ueneni a quibusdam animalium ut suisbus manditur: dominante eadem illa rerum dissidentia. Venenum eius extinguere primum omnium ab iis quae uescantur illa: uerisimile est. His uero similia sunt: quae produntur catharidum potu: aut lacerta in cibo sumpta. Caetera aduersantia diximus: dicemusque suis locis. Ex ipsis quae magi tradunt contra incendia: quam ignes sola animalium extinguat: si foret uera iam esset experta roma. Sestus uenerat accedi cibo earum si detractis interaneis & pedibus & capite in melle seruentur tradit: negatque restingui ignem ab iis. Ex uolucris in auxilio contra serpentes primum uultur est. Annotandum quoque: minus uentium esse nigris pennae. Ex iis. n. si urantur: nidore fugari eas dicitur. Item cor eius alitis hntes tu-

tos esse ab impetu nō solum serpentū: sed etiā ferarum: & latronum ac regum ira. Carnibus gal-
 linaceis: ita ut tepēdū auulſe appoſitis: uenena serpentū domant. Item cere bro in uino potō:
 Partū gallinæ malū cerebæ plagis imponere. Ius quoq; ex iis potum præclare medet: & miul-
 tis aliis uſibus mirabile; Panthææ leoneſq; nō attingunt perūctos eo: præcipue ſi & allium fue-
 rit incoctum. Aluum ſoluit. Validius e uetere gallinaceo. Prodeſt & contra longinquas febres:
 & corpētib; mēbris tremuliſq; & articulariſ morbiſ; & capitiſ doloriſ. Epiphoriſ: inſtatiōſi
 hor: ſiſtidiſ inſcipiēti tenaſmo: ſocineri: reniſ; ueſica. Cōtra cruditateſ: ſuſpiria. Itaq; etiā faciē
 di eiſ extāt pcepta. Efficaciuſ enim cocti cum olera marino: aut tibiō: aut capparū: aut apio: aut
 herba mercurali: aut polypodio: aut anetho. Vtiliſſima autē i cōgiſ tribuſ aqua: ad treſ hemiaſ
 cum ſupradictiſ herb; ſ; & refrigeratū ſub diuo dari tempeſtiuiſ antecedente uomitione. Non
 præteribo miraculum quāquam ad medicinā nō pertinens. Si auro liqueſcenti gallinarum mē-
 bra miſceantur: eōſumūt illi d' in ſe. Ita hoc uenenū auri eſt. At gallinaceiſ ipſiſ circulo e ſarmētis
 addito collo nō canunt. Auxiliatur contra ſerpenteſ & columbarum caro recens conſcripta &
 hirundinum. Buboniſ pedes uſti cū plumbagine herba. Nec omittam in hac alite quoque exē-
 plum magicæ uanitateſ: Quiſpe præter reliqua portentoſa mendacia. Cor buboniſ impoſitum
 minæ mulieris dormientiſ ſiniſtra: tradunt efficere: ut omnia ſecreta pronunciet. Præterea in
 pognā ferenteſ idem fortioreſ fieri: Eiuſdem ouo ad capilloſ remedia demonſtrant. Quis au-
 tem quæſio ouum buboniſ uidere potuit: cum tā ipſam autem uidiſſe prodigiū ſit? quic utique
 experiri & præcipue in capilloſ Sanguine quidē pulli buboniſ etiā criſpari promittunt capillū.
 Maiuſ generiſ prope uideri poſſunt quæ tradunt & e uerpertilionē: q; ſi ſit circumlatus domui
 uiuſ & per ſe fenēſtram inuerſo capite inſigatur amuletū eſſe. Priuatiſq; ouilibuſ circularū
 totuſ & pedib; ſuſpēſū ſurſum in ſupliminare. Sanguinē quoq; eiſ cū carduo cōtra ſerpentiū
 iſtuſ inter præcipua laudant. Phalangiuſ eſt italiæ ignotū & pluriſ generum. Vnum ſimile
 formicæ: ſed multo maiuſ: ruſto capite: reliqua parte corporiſ nigra: albiſ intercurſantibuſ reſper-
 ſuſ guttiſ. Acerbior huiſ quā ueſpæ iſtuſ. Viuit maxime circa furnoſ & molaſ. In remedio eſt
 ſiquiſ etiā idē generiſ alteſq; percuſſo oſtendat. Et ad hoc ſeruant cū mortui inueniunt. Et corti-
 ceſ eoque contriti & poti medētur. Et muſtellæ caruli ut diximus ſupra. Aequē phalagion græci
 uocant inter genera araneorū: ſed diſtingūt lupi noſe. Tertium genus eſt eodē phalagiuſ nomine
 araneuſ: lanuginoſuſ: grandiffimo capite. Quo diſſectō inueniri dicuntur intuſ uermiculi duo:
 adalligatiq; mulieribuſ ceruina pelle ante ſoliſ ortum præſtant ne concipiantur. Ceciliuſ in cō-
 dituſ plena liberis tali uenta indiget. Vocat & thagio acino nigro ſimiliſ ore minimo ſub alio
 pedib; breuiſſimiſ: tāq; impſectiſ. Dolor a morſu eiſ qualiſ a ſcorpione. Urina ſiliſ araneis te-
 rtiſ. Idem erat aſortion: niſi diſtingueret uirguliſ albiſ. Huiſ morſu genua labe factūtur. Peior
 uruſq; eſt cæruleuſ: lanugine nigra: caliginē concitant: & uomituſ araneofuſ: etiā nū deterior a
 crabrone pēna tm diſſerēſ. Hic & ad maciē pducit. Myrmeciō formicæ ſiliſ capite: alio nigra:
 guttiſ albiſ diſtinguētib; . Veſpæ dolore torquet. Terragnathiſ duo genera hñt: peior mediū
 caput diſtinguente linea alba & tranſuerſum altera. Hic oriſ tumorem facit. At cinereuſ poſte-
 riori parte candicans lentior. Minime autē noxiuſ eodem colore qui teluſ muſciſ in parietibuſ la-
 niſſime pandit. Contra omniū morſuſ remedium eſt galinaceum cerebæ: cum piperiſ exiguo po-
 tum in poſca. Item formicæ quinq; potæ. Pecudū fimi ciniſ illituſ ex aceto. Et ipſi aranei quicū-
 q; in oleo putrefacti. Muſſaranei morſuſ ſanatur coſgulo agnino in uino potō. Vngulæ arteri-
 næ cinere cum melle: Muſtellæ catulo ut in ſerpētib; dictum eſt. Si iumēta momorderit: muſ
 recēſ cū ſale imponit: aut ſel ueſpertilioniſ ex aceto. Et ipſe muſaraneuſ cōtra ſe remedio eſt di-
 uulſuſ & impoſituſ. Nam ſi prægnans momorderit: protinuſ diſſilit. Optimū: ſi iſ imponatur q
 momorderit. Sed & alioſ ad hūc uſum ſeruant i oleo aut luto circūlitoſ. Eſt & cōtra morſū eiſ
 remedio terra ex orbita. Ferunt. n. nō tranſiri ab eo orbitā torpore quodā naturæ. Scorpiōib; ſ
 contrariuſ maxime iuicē ſtelloſo traditur: ut uſū quoq; pauorem iſ afferat: & torporē frigidū ſu-
 doris. Itaq; in oleo putrefaciunt eum: & ita eo uolnera perungunt. Quidam oleo illo ſpumā ar-
 geneā decoquant ad emplaſtri genus atq; ita illinunt. Hunc græci coloreſ uocant & aſcalabo-
 tem & galeocem. In italia non naſcitur. Eſt enim hic plenuſ lentiginē: ſtridoris acerbū. Ex ueſciſ
 quæ omnia a noſtriſ ſtelliſonibuſ aliena ſunt. Prodeſt & gallinarū fimi ciniſ illituſ. Draconis ie-
 cur. Lacerta diuulſa. Muſ diuulſuſ. Scorpio & ipſe ſuæ plagæ ipſoſituſ: aut aſſuſ in cibo ſumptuſ
 aut potuſ i meri cyathiſ duobuſ. Propriū ē ſcorpionū q; manuſ palmā nō feriūt: nec niſi piloſ aſ

ul' aſtertiō.

tigere. Lapillus qualiscūq; ab ea parte qua in terra erat appositus plagæ lenit dolorem. Item te-
sta sicut erat terra operta ex qua parte sicut erat imposita liberare dicitur. Non debent respice-
re qui imponūt. Et cauere ne sol aspiciat. Vermes terreni tritici impositi profunt. Multa & alia ex
his remedia sunt: propter quæ in melle seruantur. Noctua apibus contraria & uespis crabronibus
q; & sanguisugis. pici quoq; martii rostrū secum habētes: nō feriantur ab iis. Aduersantur & lo-
custarum minimæ sine pēnis: quas atelabos uocant. Est & formicarum genus uenenatū. Nō eas
nouere in italia. Solifugas Cicero appellat. Salsugas betica. his cor uespertiliōis cōtrarium omni-
busq; formicis & salamātris resistit. Cantharidas diximus. Sed & in iis magna quæstio: quoniā
ipsæ uenena sunt potæ uesciæ cum cruciatu præcipuo. Cossinum equitē romanū amicitia Ne-
ronis principis notū: cum is lichene correptus esset: uocatus ex ægypto medicus ad hanc ualitu-
dinē eius a Cæsare: cū cantharidū potum præparare uoluisset: interemit. Verum illitas prodes-
se non dubium est cū succo raminæ uuz: & seuo ouis uel capræ. Ipsæ cantharidum uenenū i
qua parte sit: non cōstat inter auctores. Alii in pedibus & capite existimant esse. Alii negāt. Con-
uenit tantū pennas eaz auxiliari in quacūq; parte sit uenenū. Ipsæ nascunt ex uermiculo in spō-
gia maxime cynhorodi: quæ sit in caule. Sed foecūdiissime in straxino. Cæteræq; in alba rosa mi-
nus efficaces. Potentissimæ inter oēs uariæ luteis lineis: quas in pennis transfusas habent. Mol-
tum pingues inertiore minutæ latæ pilosæ. Inutilissimæ uero unius coloris machræq; Condū-
tur in calice fictili nō picato & lintheo colligato cōgestæ rosa matura: & suspendunt sup acerū
cum sale feruens: donec per linteolum uaporentur: postea reponunt. Vis eaz adurere corpus:
chruetas obducere. Eadem pityocāpis in picea nascentibus. Eadem buprestis: similiterq; præpara-
tur. Efficacissime omnes ad lepras lichenaq; dicunt. Menses ciete: & urinam. Ideo & Hippo-
cates hydropicis dabat. Cantharides obiectæ sunt Catoni uticēsi: ceu uenenum uendidisset i au-
ctione regia: qm̄ eas sestertis. lx. addixerat.

De seuo camelino: & cane rabido: & lacerta: & anferibus: & columbis: & mustelis reme-
dia. CA. V.

T seuum autē struthio camelinū tūc uenisse sestertis. lxxx. obiter dcm̄ sit: efficacioris
ad oīa usus q̄ est adeps anferinus. Diximus & mellis uenenati genera. Contra qd̄ urū
tur melle: in quo apes sint mortuæ. Idem potum in uino remedium est uitioz: quæ
cibo piscium gignūtur, in canis rabidi morsu tuetur a pauore aquæ capitis canini ci-
nis illitus uulneri. Oportet igne comburi omnia eodē modo: ut semel diximus: i uase fictili no-
no argilla: circūlito: atq; ita in furnū indito. idem in potione proficit. Quidam ob id edendum
dederunt. Aliqui & uermem e cadauere canino adalligauere. Menstruaue canis in panno subdi-
dere calici aut intus. ipsius caudæ pilos combustos infuere uulneri. Cor caninum habentem su-
giunt canes. Non latrant uero lingua canina in calciamēto subdita pollici. Aut caudam mustel-
læ quæ abscisa dimissa sit habentes. Est limus saliuæ sub lingua rabiosi canis qui datus in poru
fieri hydrophouos non patitur. Multo tamen utilissime iecur eius qui in rabie momordent da-
tur. Si possit fieri crudum mandendum. Si minus quoquomodo coctum aut ius in oētis catni-
bus. Est uermiculus in lingua canum qui uocatur a græcis lytra: quo exempto infantibus catu-
lis nec rabidi fiunt: nec fastidium sentiunt. idem ter igni circumlatus datur morsis a rabioso: ne
rabidi fiant. Et cerebello gallinaceo occurritur. Sed id deuoratum anno tantū eo prodest. Aūt
& crustam galli contritam efficaciter imponi. Et anferis adipem com melle. Saliuntur & carnes
eorum: qui rabidi fuerunt ad eadem remedia in cibo dandæ. Quin & necantur catuli statim in
aqua ad sexum eius qui momorderit: ut iecur crudum deuoretur ex iis. Prodest & simum galli-
naceum dumtaxat rossum: ex aceto impositum. Et murifaranei caudæ cinis ita ut ipse cui ab-
scissa sit: uisus dimittatur. Glebula ex hirūdinum nido illita ex aceto: uel pulli hirūdinis cōbu-
sti. Membrana siue senectus anguium uernatione exuta cum cancro masculo trita. Nam etiam
per se reposita in arcis armariisq; tineas necat. Tanta uis mali est urina quoq; calcata rabiosi ca-
nis noceat maxime ulcus habētibus. Remediū est simū caballinū aspersum aceto & calfactū in
fico ipositū. Minus hoc miretur q̄ cogitet lapidē a cane morsum: usq; i puerbium discordiæ ue-
nisse. Qui in urinam canis suā egresserit: torporem lumborum dicitur sentire. Lacerta quæ hys-
pa alii chalcidem uocāt in uino pota: morsus suos sanat. Veneficiis ex mustella siluestri factis cō-
trariū est ius gallinacei ueteris large haustū: peculiariter cōtra aconitū addi pagæ salis oportet.
Gallinaz simum dumtaxat candidū in hysopo decoctum aut mulso: uenena fungoz; buletorū
q; astringit. Item in inflammationes ac stragulationes: quod miremur: cū si aliud animal gustauerit

si simum torminibus & inflationes afficiatur. Sanguis anserinus contra leporis marinos ualet: cum olei æqua portione. Item cōtra medicamenta mala omnia: asseruatur cum lemnis rubrica & spinæ albæ succo pastillorum drachmis quinq; qui in cyathis ternis aquæ bibatur. Item mustelæ catulus ut supra diximus præparatus. Coagulum quoq; agnini aduersus omnia mala medicamenta pollet. Item sanguis anati pōticarum. Itaq; & ipsistatus seruatur: uinoq; diluitur. Quidam sceminæ anatis efficaciorē putant. Simili modo contra uenena omnia ciconiarum uentriculus ualet. Coagulum pecoris. Caulis ius ex carne arietum priuatim aduersus cantharidas. Item lac ouium calidum: præterquam iis qui buprestin aut aconitū biberint. Columbag; silue strium simum priuatim contra argenti uiui potum. Contra toxica mustela uulgaris inucterata binis drachmis pota.

Ad alopecias tollendas: & ad pilos reddēdos: & ad lendes tollēdas: & ad palpebras: & ad glaucinatas: & ad oculos: & ad parotidas remedia. CA. VI.

Alopecias replet fimi pecudum cinis cū oleo cyprino & melle. Itē unguilag; muli uel mulæ ex oleo myrtheo. Præterea (ut Varro noster tradit) murinū simū qđ itē muscerdas appellat. Et muscarum capita recentia prius folio ficulneo asperatas. Alii sanguine muscarum utūtur. Alii decem diebus cinerē earū illinūt cū cinere chartæ uel nucum: ita ut sit tertia pars e muscis. Alii lacte mulierum cum brasiæ cinerem muscarum subiciunt: quidā mel tantū. Nullū animal minus docile existimatur minoris uel intellectus. Quo mirabilis est olympiæ sacro certamine nubes earū imolato tauro deo quē Myoden uocant extra territorium id abire. Alopecias cinis emuriū capitibus caudisq; & totius muris emendat: præcipue si ueneficio acciderit hæc iniuria. Item herinacei cinis cū melle: aut coriū combustū cū pice liquida. Caput quidē eius ustum per se etiam cicatricibus pilos reddit. Alopecias aurē in ea curatione præparari oportet nouacula & sinapi. Quidam ex aceto uti maluerunt. Quæ de herinaceis dicūtur omnia tanto magis ualebūt in hystrice. Lacertæ quoq; ut diximus combustæ cum radice recētis harūdinis: quæ ut una cremari possit minutatim findēda est. Itēq; myrtheo oleo p mixto cineres capilloq; deliuuia continent. Efficacius uirides lacertæ oia eadem præstant. Etiam utilis ad myriæ sale & adipe utino & cepa tusa. Quidam denas uirides in .x. sextariis olei ueteris discoquūt contenti semel in mēse ungerē. Pellū uiperinarū cinis alopecias celerrime explet. Itē gallinarū simū recens illitū. Coruū ouū in æreo uase permixtū illitūq; de rato capite nigricā capillis æffert. Sed donec inarescat: oleū in ore habendū est: ne & dentes simul nigrescant: idq; in umbra faciendū est: neq; ante triduū abluendū. Alii sanguine & cerebro eius utūtur cū uino nigro. Alii excoquūt ipsum: & nocte concubia in plūbeum uas condūt. Aliqui alopecias cantharide trita illinunt cū pice liquida: nitro præparata cute. Caustica uis earū: cauendūq; ne exulcerent alce. Postea ad ulcera ita facta capita muriū & fel muriū & simū cū helleboro & pipere illini iubent. Lendes tollūtur adipe canino: uel anguibus in cibo sumptis anguillarum modo: aut uernatione earū quā exuūt pota. Porriginē felle ouillo cū creta cimolia illita capiti donec inarescat. Capitis doloribus remedio sunt cochleæ: eæ quæ nudæ inueniūtur nondum peractē ablato capite: & iis lapidea duritia exempra. Est autē ea calculi latitudine: quæ alligatur: & minutæ fronti illinūtur trita. Item oesypū ossa e capite uulturis adalligata: aut cerebrum cum oleo cedrino peructo capite & intus naribus illitis. Cornicis cerebrum coctum in cibo sumptū uel noctuæ idem præstat. Gallinaceusq; si inclusus abstinetur die ac nocte pari inedia eius qui doleat euulsis collo plumis circūligatisq; uel cristis. Mustelæ cinis illitus Surculus ex nido milui puluino subiectus. Murina pellis cremata ex aceto illito cinere. Limacis inter duas orbitas iuentæ ossiculū per aurem cum ebore traiectū: uel in pellicula canina adalligatū qđ remedium pluribus sempq; prodest. Fracto capiti aranei tela ex oleo & aceto imposita nō nisi uulnere sanato abscedit. Hæc & uulneribus tōstrinarum sanguinem sistit. A cerebro uero pfluentem anseris sanguis: aut anatis infusus adeps sistit. Adepsq; earūdem alitū cū rosaceo coctus. Matotino pasētis harūdine caput p̄cisum maxie luna plena lineo pāno adalligāt capitis doloribus licio. Aut cæra alba frōti illinūt: & pilos caninos pāno adalligāt. Cerebrū cornicis i cibo sūptū palpebras gignere dicif. Oesypū cū myrtha calidū penicillo illitū. Idem p̄stare muscag; fimi quoq; murini cinerē æqs partiōib; ut efficiat dimidiū pōdus denarii p̄mitit additis duab; sextis de narii sextiui ut oia oesypo illināt. Itē murini catuli triti i uio ueterē ad crassitudinē acopi. Pilos i iis sicōmodos euulsos renasci nō patif fel heriacci. Ouog; stelliōis liquor. Salamadræ cinis. Cinis lacertæ uiridis: ul i uio albo sole coactū ad crassitudinē mell i æreo uase. Hirūdis pullog; cinis

cum lacte ritymalli spumaq; cochleaz. Glaucomata dicūt magi cerebro catuli septē diez emū
 dari specillo dimisso in dextram partē si dexter oculus curetur: in sinistra si sinister. Aut felle re-
 centi asionis. Noctuarum est id genus maximū: quibus plūma aurium modo eminet. Suffusio-
 nem oculoz caninō felle malebat q̄ hyenaz curari. Apollonius pitaneus cum melle. Item albu-
 gines oculoz. Murium capitū caudarūq; cinere ex melle inūctis claritatē uisus restitū dicūt.
 Multoq; magis gliris aut muris siluestris cinere: aut aquilaz cerebro uel felle. Cum attico melle
 cinis & adeps foricis combusti tritus. Lachrymosis oculis plurimum confert sibi. Quod quid
 sit dicemus in metallis. Mustelle cinis suffusionibus. Item lacertaz hirundinis ue cerebrū. Quaz
 etiam tritaz coctaz ue fronti illitaz epiphoras sedant: siue per se siue cum polline siue cū thure. Sic
 & solatis profunt. Viuas quoq; cremare: & cinerem eaz cum melle cretico inungi caligines uti-
 lissimum est. Iumentoz oculis membrana aspidis quam exuerit cum adipe eiusdem claritatē inū-
 ctis facit. Viperam uiuam in fictili nouo comburere adito sceniculi succo ad cyathum unum
 & thuris māna: atq; ita suffusiones oculorum & caligines inungere utilissimum est. Medicamē-
 tum id echion uocatur. Fit & collyriū e uipera in olla putre facta uermiculisq; enatis cum croco
 tritis. Exurit in olla cū sale quē lingendo claritatem oculorum consequuntur: & stomachi to-
 tiusq; corporis tempestiuitates. Hinc etiam sal pecori datur salubritatis causa: & in antidotis cō-
 tra serpentes ad datur. Et attollitur. Quidam & uiperis utuntur in cibis. Primum omnium occi-
 sa statim salem in os addi iubent: donec liqueat humor quattuor digitorum mensura utrin-
 q; præcisa: exemptisq; interaneis discoquunt in aqua aut oleo sale anetho: & omnibus aut statim
 uescuntur: aut a pane colligunt ut sapius urantur. Ius præter supradicta pediculos e toto corpo-
 re expellit: pruritusq; etiam summaz cutis. Effectum ostendit & per se capitis uiperini cinis. Vti-
 lissime oculos inungunt. Itemq; adeps uiperinus. De felle non audacter suaseri: quaz præcipit:
 quoniam ut suo loco docuimus: non aliud est serpentium uenenum. Anguiū adeps erugitū mi-
 xtus ruptas oculorum partes sanat: & membrana siue earum senectus uernatione exuta si adfri-
 cetur claritatem oculorum facit. Vluaz quoq; fel prædicatur ad albugines: suffusiones: caligies.
 Adeps similiter ad claritatem: Aquilaz: quam diximus pullos ad contuendū solem experiri: mix-
 to felle cum melle atrico inunguntur nubeculaz: & caligiones: suffusionesq; oculorum. Eadē
 uis & in uulturino felle est: cum porri succo & melle exiguo. Itē in gallinacei felle alligato ad ar-
 gema: & ad albugines ex aqua diluto. Item ad suffusiones oculorum maxime candidi gallinaci.
 Fimum quoq; gallinaceorum dūtaxat rūbrum lusciosis illinendum monstrat. Laudant & gal-
 linaz fel: sed præcipue adipem contra pustulas in pupillis. Hoc scilicet eius rei gratia saginat. Ad-
 iuuat mirifice eruptas oculorum tuniculas ammixtis schisto & hematite lapidibus. Fimū quo-
 que earum dūtaxat candidum oleo in uetere corneisq; pyxidibus adseruati ad pupillarum al-
 bugines. Qua in mentione significandum est pauones fimū suū reforescere tradi inuidentes ho-
 minum utilitatibus. Accipiter decoctus in rosaceo efficacissimus ad inunctiones omnium ui-
 tiorum putatur. Item fimi eius cinis cum attico melle. Laudatur & milui secur. Fimum colūba-
 rum ex aceto ad agylopos. Similiter & ad albugines & cicatrices: Fel anserinum sanguis ana-
 tum contusis oculis ita ut postea hysopo & melle inungantur. Fel perdicum cum mellis æquo
 pōdere: per se uero ad claritatem Dorcadis: Hippocratis ut putant auctoritate adiciunt: quod
 in argentea pyxide adseruari iubent. Oua perdicum in uase æreo decocta cum melle: ulceribus
 oculoz & glaucomatis medentur columbarū: turturaz: palūbiū: perdicū sanguis oculis cruore
 suffusis eximie prodest. In columbis masculaz efficaciorē putant. Vena autem sub ala ad hunc
 usum inciditur: quā suo calore utilior est. Super imponi oportet spleniū e melle decoctum: lanā
 que succidam ex oleo & uino. Earūdem auū sanguis nyctalopaz sanat. Et iecor ouū. Atq; ut
 in capris diximus efficacius saluaz. Decocto quoque eius oculos abluere suadet: & medulla do-
 lores humoresq; illinunt. Bubonis oculorum cinis collyrio mixtus claritatem oculis facere p-
 mittitur. Torturis fimū albugines extenuat. Item cochlearum cinis. Fimum cenchridis accipi-
 trum generis hanc græci faciunt. Argema ex melle oibusq; quaz supra scripta sunt sanant. Mel
 utilissimum oculis in quo sunt apes immortalaz. Ciconiaz pullū qui ederit: negatur annis conti-
 nuis lippiturus. Itē qui draconis caput habeat. Huiusq; adipe & melle cū oleo uetē icipiētes ca-
 ligines discuti tradunt. Hirundinū pullos plena luna excaecant: restitutaq; eaz acie capita cōbo-
 runt. Hoc cinere cū melle utuntur ad claritatē & dolores ac lippitudines & icūs. Lacertas quoq;
 pluribus modis ad oculoz remedia assumūt. Alii. n. uiridem includūt nouo fictili ac lapillos q;
 uocantur cenidia: quaz & inguinū tumoribus adalligari solent: nouem singulos signis signantes:

& singulos detrahunt per dies Nono emittunt lacertam. Lapillos seruant ad oculorum dolores. Alii terram subternunt lacertae uiridi excecatae: & una in uitreo uase annulos includit e ferro solido uel auro: cum receperit uisum lacertam apparuerit per uitrum emissa ea annulis contra lippitudinem utunt. Alii capitis cinere pro stibio ad scabritias. Quidam uiridē longo collo i fabulosis nascetem comburant: & incipientem epiphoram inungunt. Et item glaucomata, Mustela etiam oculis punctu erutis aiunt uisum reuerti: eademque quae in lacertis & annulis faciunt. Serpens oculum dextrū adalligatū contra epiphoras prodesse si serpens uiua dimittatur. Lachrymaribus sine fine oculis cinis stellionis capitis cum stibio eximie medetur. Aranei muscarii tela: & praecipue spelunca ipsa imposita fronti ad duo tempora: ita ut a puero impube & capiat & imponatur. Nec is triduo se ostendat ei cui medeat neue alteruter nudis pedibus terram attingat his diebus: mirabiliter epiphoras mederi dicunt. Albugines quoque dicitur tollere inunctione araneus cecidus longissimis ac tenuissimis pedibus contritus in oleo uetere. Sed is etiam cuius crassissimum textum est in contrignationibus fere adalligatus panno epiphoras sanare tradit. Scarabei uiridis natura conuenientius uisum exacuit. Itaque gemarum sculptores contuitu eorum acquiescunt. Aures purgat fel pecudis cum melle. Caninique lactis instillatio sedat dolorem. Grauitate adeps cum abinthio & oleo uetere. Item adeps anserinus. Quidam adiciunt succum cepae & alii pari modo. Vtuntur & per se ouis formicae. Namque & huic animali est medicina: constatque urfos aegros hoc cibo sanari. Anserum quoque & oium autem adeps praeparatur: exepitiscis uenis oibus patina noua fictili operata in sole: subdita aqua ferueti liquatur. Siccaturque lineis faccis in fictili nouo repositus loco frigido minus putrefcit: addito melle. Murium cinis cum melle instillatus: aut cum rosaceo decoctus aurium dolores sedat. Si aliquod animal in aurem intrauerit: praecipuum remedium est murium fel aceto dilutum. Si aqua intrauerit: adeps anserinus cum cepae succo. Gliris detracta pelle: intestinisque exepitiscis decoquit melle in uase nouo. Sed medici malunt nardo decoqui usque ad tertias: atque ita asseruari: deinde cum opus sit strigili tepesacta infundere. Constat deplorata aurium uitia eo remedio sanari. Aut si terreni uermes adipe anseris decocti infundantur: Item ex arboribus rubri cum oleo triti exulceratis & ruptis auribus praclare medetur. Lacerti in ueterati in os pendentes addito sale contusi & ab ictu laesae aures sanant. Efficacissime autem ferrugineas maculas habentes. Lineis etiam per caudam distincte. Millepeda: ab aliis ceterpeda aut millepeda dicta: animal est e uermibus terrae pilosum multis pedibus arcuatim repens tactusque contrahens: seronicon graeci uocant: alii tison. Efficaciter sanat aurium dolores in cortice puncti mali decoctum cum porri succo. Addunt & rosaceum & in alteram aurem infundunt illam autem quae non arcuatur sepa graeci uocant: alii scolopendram minorem perniciosamque. Cochlear quae sunt in usum cibi cum mirra aut thuris polline apposite. Item minutae & latae fracturis aurium infunduntur cum melle. Senectus serpentiū feruente testa usta instillatur rosaceo ammixto contra omnia quidem uitia efficax: sed contra grauiolentiam praecipue. Aut si purulentae sunt ex aceto. Melius cum felle caprino uel bubulo: aut testudinis marinae. Vetusior anno eadem membrana non prodest: nec imbre perfusa: ut aliqui putant. Item aranei sanies cum rosaceo: aut per se in lana uel cum croco. Auribus prodest grillus cum sua terra effossus & illitus. Magnam auctoritatem huic animali perhibet. Nigidius: maiorem magi: quoniam retro ambulet: terramque terebret: stridat noctibus. Venantur eum formicae circumligatae capillo in cavernam eius coniectae effiato prius puluere ne sese condant: & ita formicae complexu extrahitur. Ventris gallinaeorum membrana quae abici solet in ueterata & in uino trita auribus purulentis calida infunditur. Gallinarum quoque adeps. Est & quaedam pinguitudo blatae si caput auellatur. Hanc tritam una cum rosaceo auribus mitre prodesse dicunt. Sed lanam qua incluserint post paulum extrahendam. Celerrime enim id pingue transire in animal: fierique uermiculum. Aliubinas ternasuei oleo decoctas efficacissime auribus mederi scribunt: & tritas i liteolo imponi cotusis. Hoc quoque aial inter pudenda est. Sed pro admiratione naturae priscorumque curam totum in hoc loco explicandum. Plura earum genera fecerunt. Molles quas in oleo decoctas uerrucis efficaciter illini expro sunt. Altege genus Mylocon appellauere circa molas fere nascens. Has capite detracto attritas lepras sanasse Mula & picto in exepitiscis reliquerunt. Tertium genus & odoris tedio inuisum exacuta clune cum pisseleo sanare ulcera tradit alias insanabilia. Strumas panos diebus. xxi. impositas: percussa: cotu saracothae: scabiē: furunculorumque detractis pedibus & penis. Nos haec et auditu fastidimus. At hercule Diodorus & morbo regio & orthopnoicis restitisse tradit cum refina & melle. Tamen patris hēt as ea pro medicamento dandi quicquid uelit. Humanissimi eorum cinerem crematorum referunt.

dum ad hos usus in cornea pyridæ cōsuer. Aut tritas clysteribus infundēdas orthopnoicis: aut rheumaticis. In fixa utiq; corpori illitas extrahere cōstat. Mel utilissimū auribus quoq; est i quo apes emortuæ sunt. Parotidas cōprimi columbinū sterces uel p se uel cū farina hordeacea aut auenacea. Noctua:q; cerebrū uel secur cū oleo infusum auriculæ aut parotidæ. Multipeda cum resinæ tertia illita. Grilli siue illiti siue adalligati. At reliqua morboꝝ genera medicisq; ex iisdē animalibus aut eiusdē generis sequēti dicemus uolumine.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXXVII.
PRAEFATIO.

De origine magicæ artis: quando & a quibus cœperit: & a quibus celebrata fuerit: & reliquæ ex animalibus medicinæ. CA. I.

Agicas uanitates sæpius qdē a ncedēris opis parte ubicūq; causæ locisq; poscebant: coarguimus. De tegemus ē: nunc in paucis. Tamē digna res est de qua plura dicatur: uel eo ipso quo fraudulētissima artium plurimum in toto terrarum orbe plurimisque sæculis uoluit. Auctoritatē ei maximā fuisse nemo niret: quandoquidē sola tres alias imperiosissimas humanæ mētis complexa in unā se redegit. Natā primū est medicina nemo dubitat: ac spē salutarī irrepsisse uelut altiorē sanctiorēq; q̄ medicinā ita blādissimis desideratissimisque pmissis addidisse uires religionis: ad quas maxie etiānum caligat humanū genus. Atque ut hoc quoque suggesserit miscuisse artes mathematicas nullo nō auido futura de sese sciēdit: atque ea e celo uerissime peti credēte. Ita possētis hominum sensibus triplici uinculo in tātum fastigii a doleuit: ut hodieque ēt in magna pte gētium pualat: & i oriēte regum legibus imperet. Sine dubio illic orta in pūde a Zoroastre ut iter auctores conuenit. Sed utrū unus hic tātum fuerit: an postea & alius nō satis cōstat. Eudoxus qui inter sapiētiae sectas clarissimā utilissimāq; eā intelligi uoluit. zoroastre hunc sex millibus annoz; a Platōnis mortē fuisse prodidit. Sic & Aristoteles, Hermippus qui d̄ tota ea arte diligentissime scribit: & uicies cētum millia uersū a Zoroastre cōdita indicibus quoq; uoluminū eius positis explanauit. Etiā præceptorē a quo institutū diceret tradidit Agonacē. Ipsum uero quinq; millibus annoz; a troianū bellū fuisse. Mige hoc in primis: durasse memoriā artēq; tam longo æuo cōmentariis nō intercidētibus. præterea nec claris nec cōtinuis successiōibus custoditā. Istos. n. q; cōi auditu saltē cognitos habet: qui soli cognominātur. Apusoz; & zaratū medos: babiloniūq; Marmaridiū: & arabē Hippocū: assiriū uero zarmoceniā: quoq; nulla extāt monumēta. Maxime tñ mirum est in bello troiano tantū de ea arte silētium fuisse Homero: tātūque opis ex eadē i Vlyxis erroribus: adeo ut totū opus nō aliūde cōstet. Siquidē prothea & sirenū cantus apud eū non aliter intelligi uolunt. Circē utiq; & inferoz; euocationē solum hac agi. Nec postea quisquā dixit: quonā modo uenisset telmessum religiosissimā urbē: quādo trāsisset ad thessalas urbes: quarū cognomē diu optinuit in nostro orbe alienæ gētis. Troianis itaq; t̄pibus quom Chironis medicinis contēta esset: solo Marte fulmināte. Miror equidē illis populis famā eius in tantum adhæsisse ut Menāder quoq; l̄ratum subtilitatibus pitus in eadē telmesso genitus thessalā cognominarit fabulam complexam ambages foeminaꝝ detrahētium lunā. Orphea putarē e p̄p̄quo primū intulisse ad uicinas usq; superstitiones: ac medicinæ profectum: si nō ex persis esset uis tota in thraciāque magice delata fuisset. Primus q; extet: ut equidē inuenio cōmētatus de ea erat Hosthanes. Xersem regē psarum bello: quod is gratiæ intulit comitatus: ac uelut femina artis porē totæ aspisse obiter interfecto quacūque cōmeauerat mūdo. Diligētiores pauloante hūc ponūt zoroastrem aliū proconēsium. Quod certum est: hic maxime Hosthanes ad rabiē non auiditate modo scientiæ eius græcoꝝ populos egit. Quāquam ai aduertam summā l̄ratum claritatem gloriāque ex ea sciētia antiquitus & pene semp̄ petitam. Certe pythagoras. Empedocles: Democritus Plato: ad hāc discēdam nauigauere: exiliis uerius q̄ peregrinationibus susceptis. Hāc reuer si prædicauere: hanc in archanis habuere. Democritus Apollonien Captidenem & Dardanū e phœnicie illustrauit uoluminibus Dardani e sepulchro eius petitis: suis uero ex disciplina eoz; edi

ne. Quæ recepta ab aliis hoium atq; transisse per memoriam æque ac nihil i oita mirādū est. In tm fides istis falsq; omne deest: adeo ut si qui cætera de uiro illo probant hæc eius opera esse isci-
 cientur. Sed frustra. Hanc. n. maxime affixisse animis eā dulcedinem cōstat. Plenūq; miraculi &
 hoc pariter utraq; artes effloruisse. medicinā dico: magicenq; eadē ætate illam Hippocrate: hæc
 Democrito illustriantibus circa pelopōnesiacum græciæ bellum: quod gestum est a trecentesimo
 urbis nostræ anno. Est & alia magices factio a Mose etiā: & Lotopea iudæis pendens: sed mul-
 tis milibus annoz post zoroastrem. Tanto recentior est cypria. Non leuem & Alexandri magni
 temporibus auctōritate addidit professione secundus Hosthanes comitatu eius exornatus. Pla-
 neq; quod nemo dubitet orbem terrarum peragrauit. Extant itaq; & apud italas gētes uestigia
 eius in. xii. rabulis nostris aliisq; argumentis: quæ priori uolumine exposui. De. lvi. demum āno
 urbis Gn. Cornelio Lentulo. P. Licinio Crasso cōsi. senatusconsultū factū est: ne homo imolare
 turpalāq; in tēpus siluit sacri pdigiosi celebratio. Gallias utiq; possedit & quidē ad nostram me-
 moriā. Nāq; Tiberii Cæsaris principatus sustulit druidas eoz: & hoc genus uarū medicorūq;
 Quid ipsæ ego hanc memorē artem oceanum quoq; transgressā: & ad naturæ inane peruectā
 in britāniā: quæ hodie eam attonite celebrat tantis cerimonis: ut dedisse persis uideri possit.
 Adeo ista toto mundo consensere q̄q; discordi & sibi ignoto. Non satis extimari potest: quantū
 romanis debeatur: qui sustulere monstra: in quibus hominē occidere religiosissimum erat: man-
 di uero etiā saluberrimum. Vt narrauit Hosthanes.

De spēbus magicæ artis: & Neronis: & magoz detestatio.

CA. II.

Speties eius plures sunt: namq; & ex aqua: & a sphæris: & ex aere: & stellis: & lucernis ac
 peluibus: secundūq; & multis aliis modis diuina promittit: præterea umbræ: infe-
 rorumq; colloquia. Quæ oia ætate nostra princeps Nero uana falsaq; cōperit. Quip-
 pe non citharæ tragicq; cātus libido illi maior fuit. Fortuna rege humanæ summa
 gultente in profundis animi uitis: primūq; imperare diis concupiuit: nec quicq; generosius uo-
 luit. Nemo unq; ulli artū ualidius fuit. Ad hæc non opes illi defuer: nō uires: nō discēdi inge-
 nium aliq; non patiente mūdo. Immensum & indubitatū exemplum est falsæ artis: quam dere-
 liquit Nero. Vtinamq; inferos potius & quoscūq; de suspitionibus suis deos consuluisse q̄ lupa-
 naribus atque prostitutis mandasset inquisitiones eas. Nulla profecto sacra barbari licet ferique
 ritus: non mitiora q̄ cogitationes eius fuissent. Sæuit sic nos repleuit umbris. Sūt quædam ma-
 gis perfugia ueluti lentiginem habēribus non obsequi numina ut cerni non possint. Forte hoc
 in illo: Nihil membris defuit. Nam dies eligere certos libez erat. Pecudes uero quibus non nisi
 ater colos esset: facile. Nam hominem immolare ēt gratissimū. Magus ad eū Tiridates uenerat: ar-
 meniacum de se triumphum afferens: & ideo prouinciis grauis. Nauigare noluerat: qm̄ expuere
 in maria: alii s̄que mortalium necessitatibus uiolare naturam eā fas non putant. Magos secū ad-
 duxerat. Magicis ēt coenis eum inuitauerat. Non tamen cum regnum ei daret hanc ab eo accipe-
 re artem ualuit. Proinde autem ita persuasum sit intestabilem: irritam: inanē esse habentem tñ
 quasdam ueritatis umbras: sed in iis ueneficas artes pollere: non magicas. Quærat aliquis q̄ sint
 mentiti ueteres magi cū adolescentibus nobis uisus Appion grāmaticæ artis prodiderit cynoce-
 phaliā herbam quæ in ægypto uocaretur osirites diuinā & cōtra oia ueneficia. Sed si ea eruere: Iosephus
 statim eum qui eruisse: mori. Seque euocasse umbras ad percōrandū Homerū: qua in patria q;
 busque parentibus genitus esset. Non tamen ausus profiteri qd sibi respondiisse diceret.

uel diuina

Iosephus
uel i iudæa

De talpis: & reliquæ medicinz p morbos digestæ in animalibus: quorum genera placida sunt
 aut fera.

CA. III.

Eculiare uanitas sit argumentū: q̄ aialium cunctozq; talpas maxime mirant: tot mo-
 dis a rege natura dānatas cæcitatē ppetuæ tenebris etiā: altis defossas: sepultisq; si-
 miles. Nullis æque credūt extis. Nullū religiōis capaciū iudicat aial. Vt si q̄s cor eius
 recēs palpitāsq; deuorarit: diuinationis & rege efficiendæz euetus pmittāt. Dēte talpæ
 cuiuz exēpto sanari dētū dolores adalligato affirmāt. Cætera ex eo aiali placita eoz suis redde-
 mus locis. Nec q̄c̄q; pbabilius iuentef q̄ muris aranei moribus aduersari eas: qm̄ & terrā (ut di-
 ximus) orbitis de p̄ssam auerant. Cæterez dētū doloribus (ut iidem narrāt) medetur canum q̄
 rabie pferunt: capitū crematozq; cinis sine carnibus instillatus ex oleo cyprio p aurē cuius e par-
 te doleat. Caninus dens sinister maximus circūscarificato eo q̄ doleat: aut dracōis os e spina. Itē
 emydridis. Est autē serpens masculus & albus. Huius maximo dente circūscarificāt. At i superiore
 dolore duos superiores adalligāt: diuerso inferiores. Huius adipe pungūf: q̄ crocodillū captāt

Dentes scarificant & ossibus lacertæ e fronte luna plena ex emptis: ita ne terram attingant. Coluunt caninis dentibus decoctis in uino ad dimidias partes. Cinis eorum pueros tarde dentientes adiuuat cum melle. Fit eodem modo & dentifriciū e caninis dētibus. Cinis e murino simo inditus: uel secur lacertarū aridum. Anguinum cot si mordeatur aut alligetur efficax habetur. Suntq; inter eos qui murem bis in mente iubeant mandī: doloresque ita caueri. Vermes terreni decocti in oleo infusiq; auriculæ: cuius e parte doleant præstant leuamentum. Eorundem cinis exelis dētibus cōiectus ex facili cadere eos cogit. Integros dolentes illitus iuuat. Comburi autem oportet in testa. Profunt & cum mori radice in aceto scyllite decocti: ita ut colluantur dentes. Is quoq; uermiculus qui in herba quæ Veneris labrum appellatur: inuenitur canis dentium inditus mire prodest. Nam erucae brassicæ eius contactu cadunt. Et e malua cimices infunduntur auribus cum rosaceo. Arenulæ quæ inueniuntur in cornibus cochlearum cauis dentium inditæ statim liberant dolore. Cochlearum inanum cinis cum myrrha a gingiuis prodest. Serpentes cū sale in olla exustæ cinis cum rosaceo in contrariam aurem infusus. Anguinæ neruationis membrana cum oleo tædæque resina calefacta & auri alterutri infusa. Adiciunt aliqui thus & rosaceum. Eademque cauis indita: ut sine molestia cadat: præstat. Vanum esse arbitror canis ortu angues cauda membranam exuere: quoniam neutrū in Italia uisum est. Multoque minus credibile si tepidis regionibus tam sero exui. Hanc autem uel inueteratam cum cæra celerrime dentes euellere tradunt. Et dens anguium alligatus dolores minuit. Sunt qui & araneū animal ipsum sinistra manu captum tritumq; in rosaceo: & in aurem infusum: cuius a parte doleat prodesse arbitrentur. Ossiculis gallinæ in pariete seruatis fistula salua adacto dēte uel gingiua scarificata: proiectoque ossiculo statim dolorem abire tradunt. Item simo corui lana adalligato: uel passerum cum oleo calfacto & proximæ auriculæ iufuso pruritus quidem intolerabilem facit. Et ideo utilis est passeris pullorum sarmentis crematæ cinerem ex aceto infricare.

Quomō cōmēdetur os: contra maculas faciei & ad faucium uitia.

CA. IIII.

Ris saporem mendari affirmant murino cinere cum melle: si fricentur dentes. Admiscent quidam matathri radices. Penna uulturis. si calpantur dentes acidum halitū faciūt. Hoc idem histricis pinna fecisse: ad firmitatē pertinet. Linguae ulcera & labrorū hirūdines in mulso decoctæ sanāt. Adeps anseris aut gallinæ rimas. Oesypū cum galla araneæ: telæ cādida: & quæ intra bulbos paræ texunt. Si feruetia os intus exusserit: lacte canino statim sanabuntur. Maculas in facie oesypū cum melle cosico: quod asperitimum habetur extenuat. Item scobem cutis in facie cum rosaceo impositum uellere: Quidam & buryæ addūt. Si uero utiligines sint: fel caninū prius acu cōpunctas. Liuentia & suggillata pulmones arietū: pecudūque in tennes confecti membranas calidi inpositi: uel colūbinum simū. Cutem in facie adeps anseris uel gallinæ custodit. Lichenas & murino simo ex aceto illinūt: & cinere herinacæ ex oleo. In hac curatione prius nitro ex aceto faciē foueri præcipiunt. Tollit ex facie uitia & cochlearum: quæ lata & minutæ passim inueniuntur cū melle cinis. Omnium eadem cochleæ cinis spissat: calfacit. smectica ui. Et ideo causticis commiscetur psorisque: & lepris: & lentigini illinūt. Inuenio & formicas herculaneas appellatas quibus tritis adiecto sale exiguo talia uitia sanentur. Buprestis animal est rarum in Italia: similitimum scarabeo longipedi. Fallit iter herbas bouem maxime: unde & nomen inuenit deuoratūque tacto felle: ita inflammat: ut rumpat. Hæc cū hircino seuo lichenas illita ex facie tollit smectica ui: ut supra dictum est. Vulturinus sanguis cū chamaeleonis albæ: quam herbam esse diximus: radice & cedria tritus contentusque brassica lepras sanat. ite pedes locustarum cū seuo hircino triti. Varos adeps gallinaceus cū cepa tritus & subactus utilissimū & in facie sæpe mel in quo apes sint emortuæ. Præcipue tamē faciē purgat: atque erugat cygni adeps. Stigmata delentur columbino simo ex aceto. Grauedinem inuenio si niri: si quis nares murinas osculetur. Vua & faucium dolor mitigatur simo agnoæ priusq; herba gustauerint in umbra arefacto. Vua succo cochleæ acu transfusa illita: ut cochlea ipsa in fumo suspendatur. Hirundinum cinere cum melle. Sic & tonsillis succurritur. Tōssillas & fauces lachryouilli gargarissatio adiuuat. Multipeda trita. Fimum columbinum cum passo gargarissatum: et cum fico arida: ac nitro impositum: extra asperitatem faucium: & distillationes leniūt. Cochleæ coqui debent in lacte. demptoq; tantum terreno cōteri & in passo dari potui. Sūt q; astypaleicas efficacissimas putent: & in his smegma earū. Lenit & gryllus infricatus. Aur si quis manibus quibus eum contriuerit: tonsillas attingat. Anginis felle anserino cum elaterio & melle citissime succurritur. Cerebro noctuæ cinere hirūdinis ex aqua calida potio. Huius medicinæ auctor est Oui-

dius poeta. Sed efficaciores ad oīa quæ ex hirundinibus monstrantur: pulli siluestrium. Figura nidorum eos depræhendit. Multo tamen efficacissime ripariarū pulli. Ita uocāt in riparum cauis nidificantes. Sunt multi qui cuiuscunq; hirundinis pullum edendum censent: ne toto āno metuatur id malū. Strangulatos cum sanguine comburant in uase: & cinerem cū pane aut potu dant. Quidam & mustellæ cineres pari modo amiscunt. Sic & ad strumæ remedia. Dant & comitalibus quottidie potu. In sale quoq; seruata: hirundines ad anginā una drachmā bibuntur. Cui malo & nidus earum mederi dicitur potus. Millepedam illini anginis efficacissimū putant. Alii. xxi. tritas in aquæ mustellæ hemina dari p hirundinē: quoniā dentibus tactis nihil profunt. Tradunt & murem cum uerberna excoctū: si bibatur is loquor: remedio esse. Et corrigiam caninā ter collo circūdatā. Fimū columbinū uino & oleo permixtum. Ceruicis neruis & opisthotono ex milui nido furculus uitis adalligatus auxiliari dicitur.

Ad strumas exulceratas: ad humerorū & præcordiorū dolores.

CA. V.

Strumis exulceratis mustellæ sanguis. Ipsa decocta in uino: non tamē sectis admo- uetur. Aiunt & in cibo sumptā idem efficere. Vel cineri eius sarmentis cōbuste mi- scetur axungia. Lacertus uiridis adalligatur. Post dies. xxx. oportet alium adalliga- ri. Quidā cor eius in argento uasculo seruant. Ad foeminarum strumas ueteres cochleæ cum testa sua tussæ illinunt: maxime quæ frutetis adhærent. Itē cinis aspidū cum feo- taurino imponitur. Anguinus adeps mixtus oleo. Itē anguium cinis ex oleo illitus: uel cū cæ- ra. Edisse quoq; eos medios absicilis utriusq; extremis artibus aduersus strumas pdest. Vel ci- nerem bibisse in nouo fictili ita crematorum. Efficacius multo inter duas orbitas occisore. Et gryllū illinire cū sua terra defossum suadet. Item fimum columbæ per sese cum farina hor- deacea: uel auenacea ex aceto. Talpæ cinere ex melle illinire. Alii iecur eiusdē contritum inter manus illinunt: & triduo non abluunt. Dexterum quoq; pedem eius remedio esse strumis asser- mant. Alii præcidunt caput: & cū terra a talpis excitata tussum digerunt in passillos pyxidē sta- gneā: & utunt ad oīa quæ intumescunt: & quæ apostemata uocant: quæq; in ceruice sunt. Ve- sciq; suilla tunc uctant. Tauri uocant scarabei terrestres Rhicino similes: nomen cornicula de- dere. Alii pediculos terræ uocant. Ab iis quoq; terram egestam illinunt strumis & similibus ui- tuis: & podagris. Triduo non abluunt: prodestq; hæc medicina in annū. Omniaq; his ascribit: quæ nos in gryllis retulimus. Quidam & a formicis terra egesta sic utuntur. Alii uermes ter- reos toridē: quot sunt strumæ: adalligant: pariterq; cum iis arescunt. Alii uiperam circa canis ortum circuncidunt: ut diximus. Dein mediam comburūt: Dein cinerem eū dant bibendū ter septem diebus quantum præhenditur ternis digitis. Sic strumis medent. Aliqui uero circunli- gant eas lino: quo præligata infra caput uipera pepēderat: donec exanimaretur. Et millepedis utunt addita resinæ terebinthinæ parte quarta. Quo medicamento oīa apostemata curari iu- bent. Humeri doloribus mustellæ cinis cum cæra medetur. Ne sint malæ hirsutæ formicarum qua pueris infricata præstant. Item mangonibus: ut lanugo tardior sit pubescentiū sanguine e- teiticulis agnorum qui castrantur. Qui euulsis pilis illitus & contra uirus proficit. Præcordia uocamus uno nomine exta in homine: quoq; & dolore cuiuscunq; partis si catulus lactens ad moueatur: apprimaturq; iis partibus: transire in eum morbus dicitur. Idq; exenterato psuosoq; uino dephendi uiciato uiscere illo qd̄ doluerit hoīs & obrui aliis religio est. si quoq; quos me- lites uocamus: stomachi dolorem sedant applicati sæpius. Transireq; morbos ægitudine eor- um intelligitur: pierunq; & morte.

De pulmonū uituis iecoris & sanguinis reiectionibus.

CA. VI.

Pulmonum uituis medent & mures: maxime africani detracta cute in oleo & sale de- ceat: atq; in cibo sumpti. Eadē res & purulētis uel cruentis excreationibus medent. Præcipue uero cochlearum cibus stomacho. In aqua eas subferuefieri intacto cor- pore eage oportet: mox in pruna torrerī nihil addito: atq; ita e uino garoq; sumi: p- cipue africanas. Nuper hoc cōpertū plurimis pdesse. Id quoq; obseruat: ut numero impari su- mant. Virus tñ eage grauitatē halitus facit. Profunt & sanguinē excreatibus dēpta testa tritæ in aquæ potu. Laudatissimæ aut sunt africanæ ex iis solitanæ. Ex iis olitanæ: alypaleicæ. Sicut læ modicæ: qm̄ magnitudo duras facit: & sine succo. Balearicæ: quas cauaticas uocant: qm̄ in spelūcis nascunt. Laudatæ & ex insulis capreage. Nullæ eage aut cibus grata: neq; ueteres: neq; recentes. Fluuiiales & albæ uirus habēt: nec nō siluestres: stomacho inutiles: aluū soluūt. Itē oēs minutæ. Contra marinæ stomacho utiliores. Efficacissimæ tñ in dolore stomachi. Laudatio-

E

res tradunt: quæcūq; uiuæ cū aceto deuorata. Præterea sunt quæ acerate uocant late multi
 fariâq; nascetes: de quare usū suis dicemus locis. Gallinaceæ uentris mēbrana inueterata &
 inspa potissī distillationes pectoris: & humidā tussim: uel recēs tosta lenit. Cochleæ crudæ mi-
 tæ cum aqua tepidæ cyathis tribus: si forbeant: tussim sedat. Distillationes sedat & canina cu-
 ris cuiuslibet digito circūdata. Iure pecudū stomachus recreat. locinæq; doloribus medef. Muste-
 la siluestris i cibo sumpta: uel iocinera eius. Itē uipa porcelli mō inasata. Suspiriosis multipedæ
 ita ut ter septenæ i attico melle diluant: & p harūdinē bibant. Omne. n. uas eaz nigrescit cōta-
 ctu. Quidā torret ex iis sextariū in patina donec cādida fiat. Tūc mel imiscet. Alii centipedam
 necat: & ex aqua calida dari iubet. Cochleæ in cibos: iis quos lingt asus: aut quoq; alienas mēs:
 aut qbus uertigines sūt: ex passi cyathis tribus singulæ cōtritæ cū sua testa & calefactæ in po-
 tu data diebus plurimū nouē. Aliqui singulas priō die dedere: sequēti binas: tertio ternas: qu-
 to duas: quinto unam. Sic & suspiria emendat: & uomicas. Esse aiā locustæ simile sine pennis:
 qd̄ tryxalis græce uocat: latinū nomē nō hēt. Aliqui arbitrant̄ auctores nec pauciores hoc eē
 qd̄ gryllus uocet. Ex iis uiginti torreti iubet: ac bibi emulsa cōtra orthopnoeas: sanguinōq;
 expuetibus. Est q cochleis illotis qbusdā propū infundat: uel marinā aquā: ita decoquat: & i
 cibo sumat: aut si tritæ cū testis suis sumat cū protropo. Sic & tussim medent: ac uomicas priua-
 tim sanāt melle in quo apes sint emortuæ. Sanguinē resicentibus pulmo uulturinus uitigines
 lignis cōbustus: adiecto flore mali punici ex parte dimidia. Itē cotoneæq; liliotūq; iisdē portio-
 nibus potus mane atq; uesperī in uino si febris absit. Si minus: ex aqua in qua cotonea decocta
 sunt. Pecudis lyen recens magicis pceptis super dolentē lyenem extendit: dicēte eo q medef
 lyeni se remediū facere. Post hæc iubet eū in pariete dormitorii eius tectoue includi: & obfusa
 ri annulo ter: nouiesq; carnē dici. Caninus si uiuētū eximat: & in cibo sumat: liberat eo uicia.
 Quidā recentē superilligat. Alii duoz diez catuli ex aceto scyllitico dant ignoratū fel: uel he-
 rinacē lyenem: itē cochleaz cinerem cū semine lini & urticæ addito melle: donec p̄anet. El-
 berat & lacerta uiridis eo dolore uiua in olla ante cubiculū dormitorii eius: cui medef suspen-
 sa: ut egrediens reuertensq; attingat manu. Cinis e capite bubonis cū unguento. Mel in quo
 apes sunt emortuæ. Araneus & maxime qui lycos uocat. Vpupæ cor. in lateris doloribus lau-
 datur: & cochleaz cinis in pitana decoctaz: quæ & per se illinunt. Canis rabiosi caluariz ci-
 nis potioni inspergit. Lumbozq; dolori stellio trāsmarinus capite ablato & intestinus decoctus
 in uino cū papaueris nigri denarii pōdere dimidio eo succo bibitur. Lacertæ uirides decuss pe-
 dibz & capite i cibo sumunt. Cochleæ tres cōtritæ cū testis suis atq; i uino decoctæ cū pipenis
 granis. xy. Aglæ pedes euellit i aduersum a suffragine: ita ut dexter dexteræ ptis doloribz ad
 liget: sinister leuæ. Multipeda quoq; et quā oniscō appellauim⁹ medef denarii pōdere ex uino
 cyathis duobus pota. Vermen terrenū catillo ligneo ante fissio & ferro uicō impositum aqua
 excepta perfundere & defodere: unde effoderis magi iubent: mox aquam bibere catillo: mite
 id pdesse ischiadicis: affirmantes.

Ad dysentericos & uentris mala remedia.

CA. VII.

Dysentericos recreant femina pecudū decocta cū lini semine aqua pota. Caseus ouil-
 lus uetus. Seuū ouium decoctū i uino austero. Hoc & ileo medef. Et tussim ueteri. Dy-
 sentericis stellio trāsmarinus ablati intestinis & capite pedibusq; ac cute decoctusq;
 & in cibo sumptus Cochleæ duæ cū ouo utraq; cū putamine contritæ: atq; in uase
 nouo addito sale & passi cyathis duobus: aut palmaz succo & aquæ cyathis tribus subser-
 factis & in potu datis. Profunt & cōbustæ ut cinis eaz bibatur in uino addito resinæ momen-
 to. Cochleæ nudæ de qbus diximus in africa maxime inueniunt: utilissimæ dysentericis. Quo-
 nā combustæ cum denarii pondere dimidiū acaciæ. Exq; eo cinere dantur cochlearia bina in
 uino myrtite: aut quolibet austero cū pari mō calidæ. Quidam oibus africanis ita utunt. Alii
 tōidē africanas: uel latas infundunt potius. Et si maior fluctio sit: addunt acaciā fabæ magni-
 tudine. Senectus anguiū dysentericis: & tanafms in stagneo uase dequoquit cū rosaceo: Vel
 si in alio cū stagno illinif. Ius e gallinaceo iisdē medef: sed ueteris gallinacē uehementius. Sol-
 sum ius aluum cit. Membrana gallinaz tosta & data in oleo ac sale cæliacorum dolores mul-
 cet. Abstinere autem frugibus ante & gallinam & hominem oportet. Fimum columbinum to-
 stum potumque. Caro palumbi i aceto decocta dysentericis & cæliacis medef. Turdus inas-
 tus cum myrti baccis dysentericis. Item merula. Item medetur mel in quo sint imortuæ apes
 decoctum. Grauissimum uitium Apuleios appellatur. Huic resisti aiūt discerpti uespertilionis

uel ferreo
iunco

uel lleos

sanguine. Etiam illito uentre subuenire. Silit alui & cochlea sicut diximus i suspiriosis tepata. Ite cinis eaze q uiuæ cremata sint potus ex uino austero. Gallinaceoz iecur assum cu uentriculi membrana: quæ ab iici solet inueterata: amixto papaueris succo. Alii recentē torrēt ex uino bi bōdam. Ius pdicū & p se uētriculus cōtritū ex uino nigro. Item palūbus ferus & e posca deco ctus. Lyen pecudis tostus & in uino tritus. Fimū colūbinū cū melle illitū. Ollifragi uēter arefa ctus & potus iis qui cibos nō conficiunt: utilissimus: uel si manu tm̄ teneant capiētes cibum. Quidāq; adalligant ex hac cā: sed cōtinuare nō debēt. Maciem enim facit. Silit & anatū ma sculaz sanguis. Inflationem discutit cochleaz cibus. Tormina sanat lyen̄ ouiū tostus: atq; e uino potus. Palumbus ferus ex posca decoctus. Apodes ex uino. Cinis ibidis sine pēnis crema ta potus. Quod p̄terea traditur in torminibus. Mirum est anate appōita uētri transire mor bum: anateque emori. Tormina & melle curātur in quo sunt apes imortuæ decocto. Coli ut tium efficacissime sanatur ab aue galerita assa in cibo sumpta. Quidam in uase nouo cū plu mis exuri iubēt: conterique in cinerem: bibiq; ex aqua coctum cochlearibus ternis per quadri duum. Quidam cor eius adalligari femini. Alii recens repensq; adhuc deuorari. Cōfularis as p̄ natum domus est: in qua alter e fratribus colo liberatus est: aue hac in cibo sumpta: & corde eius in ermilla aurea icluso: alter sacrificio quodā factō crudis laterculis ad formā camini: at q; ut sacz peractum erat obstructo sacello. Vnum est ollifrago intestinū mirabili natura oia deuorata cōficiēti. Huius partem extremā adalligatā prodesse cōtra colū cōstat. Sunt occultī interaneoz morbi: de quibus mixz pdif. Si catuli priuūq; uideant applicent̄ triduo stomacho maxime ac pectori: & ex ore acri suctū lactis accipiant transire ium morbi: postremo exanima ri: dissectiq; palam fieri acri causas. Mori & humari debere eos obrutos terra. Magi quidem uespertilionis sanguine contacto uentre in totū annū caueri dolorē tradunt. Aut in dolore si quis aquam per pedes fluentem haurire sustineat.

Ad calculos: & uesciæ dolores testiq; & unguinum tumores: & ad panos. **CA. VIII.**

MVRINO fimo cōtra calculos illinire uentrem prodest. Herinacei carnem iucundā esse aiunt: si capite percusso uno icu interficiat̄ priuūq; in se urinā reddat. Eos qui car nem ederit straguriæ morbū cōtrahere minime posse. Hæc caro ad hūc modū occi sa stillicidia uesciæ emēdat. Ite suffitus ex eodē. Quod si urinā i se reddiderit: eos q carnē ederit: straguriæ morbū trahere tradit̄. Iubēt & uermes terrenos bibi ex uino aut passō ad cōminuēdos calculos: uel cochleas decoctis uti suspiriosis. Easde exēptis testis tritūq; tres i uini cyathis bibi: sequēti die duas: tertia die unā: ut stillicidia urinæ emēdet. Testaz uero ina niū cinere ad calculos pellēdos. Ite hydri iecur bibi. Vel cinerē scorpionū in pane sumi. Vel si quis cū locusta edit. Lapillos q in galliaceoz uesciæ: aut in palūbiū uentriculo inueniatur con teri: & potioni inspergi. Item membranā e uentriculo gallinacei aridā: uel si recens sit: tostam. Fimum quoq; palumbium in faba sumi contra calculos & alias difficultates uesciæ. Silr plu marum cinerem palumbinum fetorum ex aceto mulso. Et intestinoz ex iis cinerem cochlea ribus tribus e nido hirundinum. Gryllum dilutum aqua calida. Ollifragi uētrē arefactum. Turturis fimum in mulso decoctum: uel ipsius decoctæ ius. Turdos quoq; edisse cum baccis myrti prodest urinæ. Cicadas tostas in patellis. Millepedam oniscon bibisse. Et in uesciæ dolo ribus decoctum agninoz pedum. Aluum cit & gallinaceorum decoctum ius: & acria mollit. Cit & hirundinū fimū adiecto melle subditum. Sedis uitis efficacissima sunt oesypum. Quidam adiciunt pompholigen: & rosaceum. Canini capitis cinis senecta serpētis ex aceto si rha gades sint. Cinis fimi canini candidi cum rosaceo. Aiuntq; inuentum Aesculapii esse. Et eodē uerrucas efficacissime tolli. Murini fimi cinis. Adeps cygni. Adeps bouis. Procidencia alui suc cus cochleaz pūctis euocatus trita depellit. Attritis medef cinis muris siluatici cum melle ul herinacei: uel uespertilionis. Et anserinus cum cerebro & alumine & oesypo. Fimū colūbinū cū melle. Condylomat̄is priuat̄i araneus dēpto capite pedibusq; infricatus. Ne actia perurāt: adeps anserinus cū cæra punica cærsa rosaceo. Adeps cygni. Hæc & hemorthoidas sanare di cunt Ischiadicis cochleas crudas tritas cū uino amineo & pipere potu pdesse dicunt. Lacertā utridē in cibo ablatis pedibus interaneis capite. Sic & stellationem adiectis huic papaueris nigri obolis tribus. Ruptis cōuulsis fel ouium cū lacte mulierum. Verēdoz fornicationibus uerru cisq; medef arietini pulmonis inassati fanies. Cæteris uitis uellez eius uel fordidoz cinis ex aqua. Seuū ex omēto pecudis & p̄cipue a renibus amixto cinere pumicis ex sale. Lana succida ex aq frigida. Carnes pecudis cōbustæ ex aqua. Mulæ unglaz cinis. Dētis caballini cōtusi fa-

rina inpersa. Testibus uero farina ex ossibus canini capitis sine carne trita. Si decidat testum alter: spumâ cochleae illitâ remedio esse tradit. Tetrus ibi ulceribus & manantibus auulsiâ canini capitis recentis cineres. Cochleae latae paruae cōtritae ex aceto uel cinis eius. Mel in quo apes sunt emortuae cū resina. Cochleae nudae quas in africa gigni diximus tritae cū thuris pol- line & ouoꝝ albo. xxxq; die resoluunt. Aliqui p thure bulbū amiscēt. Hydrocoelicis stellationes mire prodesse tradunt capite pedibus iteraneisq; dēptis: reliquū corpus iassatū. In cibo id sa- pius dat. Sicut ad urinā incontinctiā. Caninū adipem cū alumine scisso fabae magnitudine. Co- chleas africanas cū sua carne & testa crematas potō cinere. Anserū trium linguas iassatas i ci- bo huius rei auctor est Anaxilaus. Panos aperit seuū pecudū cū sale tosto. Murinū simū am- mixto thuris polline: & sādaraa iposita discutit. Lacertae cinis: & ipsa diuisa iposita. Itē multi peda cōtrita: amixta resina terebithina ex parte tertia. Quidā & sinopidē amiscēt: cochleae cō- tusa & per se cinis inaniū cochlearū cæra mixtus disculsiōriā uim hēt. Fimū colūbarū p sese uel cū farina hordeacea: aut auenacea illitū. Cantharides mixta calce panos scarpelli uice au- runt. Inguinū tumorē cochleae minutae cū melle illitae leniūt. Varices ne nascant: lacertae san- guine pueris crura ieiunis a ieiuno illinūt.

Ad podagras: et articuloꝝ dolores.

CA. IX.

Podagra lenit oesypū cū lacte mulieris & caerussa. Fimū pecudū qđ liquidū reddūt. Pulmones pecudū. Fel arietis cū seuo muris disiecti impositi. Sanguis mustelae cum plātagie illitus & uiuae cōbustae cinis ex aceto & rosaceo si pēna illinat. Vel si cæra & rosaceū amiscet fel caninū ita ne manu atigatur: sed pēna illinat. Fimū gallina- rū: uermiū terrēoꝝ cinis cū melle: ita ut tertio die soluat. Alii ex aqua illinite malūt. Alii ipso aceto mēsurā cū mellis cyathis tribus: pedibus ante rosaceo perunctis. Cochleae latae potae tol- lere dicuntur pedum & articuloꝝ dolores. Bibuntur aut binae in uino tritae. Eadem illinūt cū helxines herbae succo. Quidā ex aceto intriuisse cōtenti sunt sale. Quidā sale cū uipera cre- matis in olla noua & sapius sumptis aiūt podagra liberari. Utile esse & adipe uiperino pedes perungi. Et de miluo affirmant: si inueterato tritoq; quantū tres digiti capiant bibat ex aqua. Aut si pedes sanguine cum urtica uel pēnis eoꝝ cum primū nascunt: tritis cū urtica. Quin & fimus eoꝝ articularibus doloribus illinūt. Item cinis mustelae aut cochleae & cū amylo uel tragacantho. Incurtos articulos aranei telae cōmodissime curant. Sunt q cinere eae: uti malint. sicut fimi colūbini cinere: cū polenta & uino albo. Articulis luxatis p̄sentaneū est & seuū pecu- dis cū cinere & capillo mulieris. Perniosis quoq; imponit seuū pecudū cū alumine. Canini capitis cinis aut fimū muriū. Quod si putrida sint ulcera cæra ad cicatricē perducunt: uel gryl- lorū crematoꝝ fauilla ex oleo. Item muris siluatici cū melle. Vermū quoq; terrēoꝝ cū oleo uetere. Et cochleae quae nudae iueniunt. Vlcera oīa pedum sanat cinis eae quae uiuae combu- stae sint. Fimūq; gallinacei cinis exulcerationes colūbini fimi cinis ex oleo. Attritus ē calciamē- toꝝ ueteris soiae crematae cinis. Agninus pulmo & arietis sanant. Dentis caballini contusi fa- rina priuatim subleuat. Lacertae uiridis sanguis subtritus & hominū & iumentoz pedes sub- litus sanat. Clauos pedū urina muli mulaeue cū luto suo illita. Fimū ouū. Lecur lacertae uindis uel sanguis: flocco impositus. Vermes terreni ex oleo. Stelliois caput cū uiticis pari modo tri- tum ex oleo. Fimū colūbinū decoctū ex aceto. Verrucas uero oīum genēꝝ: urina canis recens cum suo luto illita. Fimi canini cinis cum cæra. Fimū ouū. Sanguis recens murinus illitus: uel ipse mus diuulsus. Herinacci fel. Caput lacertae uel sanguis uel cinis totius. Mēbrana seneclutis anguū. Fimū gallinaceū cū oleo & nitro. Cantharides uua taminia intritae exedūt. Sed ita erofas aliis quae ad perfananda ulcera monstrauimus curari oportet.

Remedia aduersus morbos toti corpori.

CA. X.

Nunc autē reuertemur ad ea q̄ totis corporibus medēda sunt. Fel canis nigri ma- scu li amuletū eē magi dicūt domus totius. Suffitae eo purificataeue cōtra oīa mala me- dicamenta. Itē sanguine canis respersis parietibus: genitaliq; eius sub limine ianuae defosso. Minus mirent hāc qui sciūt foedissimū ai alium quantū magnificent thi- cinū: qm̄ uni nullus sit exitus faginae nec finis alia quā morte: diuitus in fame uiuēt. Septenis ita diebus durasse tradunt. At in facietate paucioribus dehiscere. Sunt qui hunc ex aure fini- stra canis oēs dolores sedare adalligatū. Funditū in augurio uitalium habent. Nā si æger ei re- spondeat qui intulerit a pedibus stanti: interrogantiq; de morbo spem uitae certā esse. Moritu- rum nihil respondere. Adiciunt ut euellatur ex aure leua canis: cui non sit alius quā niger co-

uel ex aure
damulae

lor, Nigidus fugere tota die canes cōspicū eius qui e sue id animal euellerit scriptū reliquit. Rufus magi tradunt lymphatos sanguinis talpa asperū respiscere. Eos uero q a nocturnis diis faunifq; agitent: draconis lingua & oculis & felle: intestinisq; in uino & oleo decoctis: ac sub diuo noctu refrigeratis perunctos matutinis uespertinisq; liberari perfrictionibus. Remedio esse tradit Nicander amphys benam mortuā adalligatam uel pellem tantū eius. Quinimo arbori quæ caedatur adalligata nō algere credentes: faciliusq; succidere. Itaq; sola serpentium frigori se cōmittit prima oium procedēs & ante cuculi cantū. Aliud est cuculo miraculū: quo quis loco primū audiatur alitē illam: si dexter pes circūscribatur: ac uestigiū id defodiatur: non gignit pulices ubiq; spargat. Paralytis cauentibus pinguis glirū decoctoz & foricū utilissī ma tradunt esse. Millepedas aut in anginis diximus potas. phthisin sentientibus lacertā uiridē decoctā in uini sextariis tribus: ad cyathū unū singulis cochlearibus sumptis p dies: donec cōualescant. Cochlearē cinerem potum in uino. Comitialibus morbis oesypū cum myrrhæ momento & uini cyathis duobus dilutum magnitudine nucis auellanae a balneo potum. Testiculos arietinos inueteratos tritosq; dimidio denarij pondere in aqua uel lactis asini hemina. Interdicitur uini potus quinis diebus ante & postea. Magnifice laudat & sanguis pecudum potus. Itē sel cum melle p̄cipue agnū. Catulus lactens sumptis absciso capite pedibusq; ex uino & myrrha. Uen mulæ potus in oxymelite cyathis tribus. Stellionis trāsmarini cinis potus in aceto. Tunicula stellionis quā eodem mō ut anguis exiit pota. Quidam & ipsum harūidine exente ratum inueteratūq; bibedū dedere. Alii in cibo in ligneis ueribus inasatū. Operatū quomō p̄cipiatur scire cū exiit membranā hyberna alia deuorati est: qm nullū aīal fraudulentiū inuidere hominī tradunt. Inde stellionū nomē aiunt in maledictū translātū. Obseruāt cubile eius æsta tibus. Est aut in locis hostioz fenestratūq; aut cameris sepulchrisue. Ibi uere incipiente fistis harundinibus textas opponunt casaz quæ angustis etiam gaudet: eo facilius exuens circūdatum torporē. Sed eo derelicto non p̄t remeare. Nihil ei remedio in comitialibus morbis p̄fert. Prodest & cerebz mustelæ inueteratū potūq; & secur eius. Testiculi: uuluz que aut uentriculus inueteratus cum coriandro: ut diximus: item cinis. Siluestris uero tota in cibo sumpta. Eadē omnia prædicantur ex uspera. Lacerta uiridis cum cōdimentis quæ fastidū abstergāt: ablatis pedibus & capite. Cochlearū cinis addito semine lini & urticæ cū melle inunctos sanat. Magis placet draconis cauda in pelle doreadis alligata cerutis neruis. Vel lapilli e uentre pullogz hirundinū sinistro lacerto annexi. Dicunt enim excluso pullo lapillū dare. Quod si pullus is detur incipienti in cibo: quem primum peperit: cum quis primū tentatus sit: liberatur eo malo. Postea medet hirundinū sanguis cū thure: uel cor recens deuorati. Quin & e nido earum lapillus ipositus recreare dicit cōfestim: & adalligatus perpetuo tueri. Prædicatur & secur misui deuoratum: & senectūs serpentiū. secur uulturis tritū cū suo sanguine ter septenis diebus potū. Cor pulli uulturini adalligatū. Sed & ipsum uulturem in cibo dari iubent: & quidē satiatum humano cadauere. Quidā pectus ei bibedū censent: & in terrino calice. Aut testes gallinacei ex aqua & lacte antecedente quinq; diez abstinentia uini ob id inueteratos. Fuere & qui. xx. unam muscas ruffas: & quidem emortuas in potu darēt: infirmioribus pauciores.

Contra morbū regiū: & freneticos: & cōtra febres: & hydropicos. CA. XI.

Morbo resistunt regio fordes aurū: aut māmaz pecudis denarij pondere cū myrrhæ momento & uini cyathis duobus. Canini capitis cinis in mulso. Multipeda in uini hemina. Vermes terreni in aceto mulso cū myrrha: Gallina si sit luteis pedibus prius aqua purificatis: dein collutis uino qd bibatur. Cerebrū perdicis: aut aquila i uini cyathis tribus. Cinis plumaz aut interancoz palūbi: sed in mulso ad cochlearia tria. Passerum cinis sarmentis crematoz cochlearibus duobus in aqua mulsa. Auis icterus uocaf a colore: quæ si spectet: sanari id malū tradunt: & auem mori. Hanc putō latine uocari galgulū. Phreneticis prodesse uidetur pulmo pecudum calidus circa caput alligatus. Nam nō mō muris cerebrum dari potui ex aqua: aut cinerē mustelæ. uez etiam inueteratas herinacei carnes qz pot sit furenti et si certa sit medicina: Bubonis quidē oculoꝝ cinerem inter ea quibus prodigiōse uitā ludificant: acceperim. Præcipueq; febrū medicina placitis eoz renunciat. Nāq; & in. xii. si gna digessere eā sole transmeante: iterūq; luna: qd totū abdicandū paucis exemplaribus docebo. Siquidē crematis tritisq; cū oleo pungi iubent agros: cū geminos transit sol: cristis: & auribus: & unguibus gallinaceoz. Si luna ratis barbis eoz. Si uirginē alteruter hordei granis. Si fa-

gittarium uespertilionis alis. Si leonē luna tamaricis fronde: & adiciunt fatiuz. Si aquarium e buxi carbōibus tritis. Ex istis cōfessa aut certe uerisimilia ponemus: sicut & lethargū olfacto riis excitari. Inter ea fortassis mustelae testiculis inueteratis: aut iocinerē uisio. Iis quoq; puluonem pecudis calidum circa caput adalligari putant utile. In quartanis medicina clinice prope modū nihil pollet. Quamobrem plura eorū remedia ponemus. Primūq; eum quem adalligari iubent puluere: in quo se accipiter uolutauerit lino rutilo in linteolo. Canis nigri dentem longissimum. Pseudosphaecen uocat uespam: quae singularis uolitat. Hanc sinistra manu apphensam subnectunt. Alii uero quā quis eo āno uiderit primā. Viperæ caput abscisum in linteolo: uel cor uiuentis exemptum. Muris rostellū auriculasq; summas roseo panno: ipsūq; dimittūt. Lacertæ uiridis uiuæ dextrū oculū effossum mox cū capite suo deciso ī pellicula caprina. Scarabeus qui pilulas uoluit. Propter hunc aegypti magna pars scarabeos inter numina colit curiosa. Appionis interpretatione qua colligit solis operū similitudinē huic animali esse ad excusandos gentis suæ ritus. Sed & alium adalligant magi cui sunt cornicula reflexa sinistra manu collectū. Tertium q uocat fullo albis guttis dissectū utriq; lacerto adalligant. Cætera sinistro: cor anguinū sinistra manu exemptū uiuentibus. Scorpionis caudæ quattuor articulos cū aculeo panno nigro: ita ut nec scorpionē dimissum: nec cum q alligauerit uideat æger triduo. Post tertiu circuitum id cōdat. Erucā in linteolo ter lino circuitant totidē modis ad singulos dicentes: quare faciant: quā medebunt. Limacem in pelliculā uel quattuor limacū capita pisa harūdine. Multipedam lana inuolutā. Vermiculos ex qbus tabani fiunt: ante q pennas germinant. Alios e spinosis fructibus lanuginosos. Quidā ex illis quaternos inclusos iuglandis nucis putamine adalligant. Cochleasq; quæ nudæ inueniunt. Strellionē inclusum capsulis subiciūt capiti: & sub decursu febris emittunt. Deuorari autē iubent cor mergi marini sine ferro exemptum: iueteratūq; conteri: & in calida aqua bibi. Corda hirūdinū cū melle. Alii simū drachma una in lactis caprini: uel ouilli: uel passio cyathis tribus ante accessiones. Sunt qui totas censeat deuorandas. Aspidis cutem pondere sexta parte denarii cū piperis pari modo parthorū gentes in remediū quartanæ bibunt. Chryssippus philosophus tradidit phrygionem adalligatū remedio esse quartanis. Quod esset aīal: nec ille descripsit: nec nos inuenimus q nouisset. Demōstrādum tamē fuit a tam graui auctore dictū: si cuiusq; cura efficacior esset ad inquirendū. Cornicis carnes esse: & nidum illinitē in longissimis morbis utilissimum putant. Et in tertianis fiat potestas experiendi: qm̄ miseria copia spei detecto: an ne aranei quē lycum uocat tela: cū ipso specu toto resina cæraq; imposta utriq; temporibus & fronti prosit. Aut ipse calamo adalligatus: qualiter & aliis febribus pdesse tradit. Itē lacerta uiridis adalligata uiua in eo uaselo quo cibū capiat. Quo genere & recidiuas frequēter abigi affirmant. Hydriopis oesypum ex uino additā myrrha modice potui datur nucis auellanae magnitudine. Aliqui addūt & anserinum adipem & oleum myrteum. Sordes ab uberibus ouium eundē effectum habēt. Item carnes inueteratae herinacæ sumptæ. Vomitus quoq; canum illitus uentri: aquā trahere promittitur.

Ad ignē sacru: ad carbūculos furūculos ambusta neruorūq; cōtractiones. CA. XII.

Gni sacro medef. oesypum cum pōpholyge & rosaceo. Rhicini sanguis. Vermes terreni ex aceto illiti. Gryllus contritus in manibus. Quo genere pstat: ut qui id fecerit anteq; incipiat uitii: toto eo āno careat. Oportet autē eū ferro cū terra cauernæ suæ tolli. Adeps anseris. Viperæ caput aridū asseruatū & cōbustum: dein ex aceto impostum. Senectus serpetiū ex aqua illita a balneo cū bitumine & seuo agnino. Carbonculus fimo colūbino deles p se illito: uel cū lini semie ex aceto mulso. Itē apibus q in melle sunt imortæz spositis. Polētaq; iposita: si i uerēdis sit: cæterisq; ibi ulceribus occurrit e melle oesypū cū plūbi squamis. Itē simū pecudū icipientibus carbūculus. Tuberā & quacūq; moliri opus sit effi cacissime anserino adipe curant. Idē praestat & gruū adeps. Furunculis mederi dicūt araneus si priusq; noies sit impostus: & tertia die solutus. Musaraneus pēdens enecatuz: sic ut terram nec postea attingat: ter circūdatus furūculo toties expuētibus medēte & cui medebit. Ex gallinæo fimo qd est rufum maxime recēs illitū ex aceto. Vētriculus ciconiæ i aqua decoctus. Musæ impari numero infricatae digito medico. Sordes ex pecudū auriculis. Seuū ogium uetus cum cinere e capillis muliege. Seuum arietis cum cinere punici & salis pari pondere. Ambullis capitum canis cinis medef. Item glitrium cum oleo. Fimū ouium cū cæra cōmixtum. Muriū cinis & cochleaz. Eoq; sic ut ne cicatrix quidē appareat. Item adeps uiperinus. Fimi colūbini cinis ex oleo illitus cyprino. Neruorū nodis medetur capitis uipini cinis ex oleo cyprino illitus.

uel pumi-
cis

Terreni uermis cinis cū melle illitus: et dolores tollit. Itē amphisp bēa mortuā adalligata. Adeps uulturnus cum uentre arefactus: cōstritusq; cū adipe suillo inueterato. Cinis e capite bubonis in mulsio potus cum lili radice: si magis credimus. In cōtractione neruog; caro palumbina i cibis prodest & inueterata. Herinacei spasticis. itē mustelae cinis. Serpentiū senectus in pelle taurina adalligata spasmos fieri phibet. Opilthoticis milui iecur aridū tribus obolis in aquae mulsae cyathis tribus potū. Reduias & quae in digitis nascuntur pterygia tollunt canini capitis cinis aut uulua decocta in oleo super illito butyro ouillo cum melle. Itē folliculus cuiuslibet aialis fellis. Vnguim scabricia catharides cū pice tertio die soluta: aut locustae frictae cū feuo hircino. Pecudū seuū. Aliq; miscēt uiscū & portulacā: ul' aeris florē. ita ut tertio die soluat.

Ad sanguinem sistendum: & tumores uulnerum: ulcera: uulnera: & alia mala ex animalibus remedia.

uel redi-
uiua

CA. XIII.

Sanguinē sistit e naribus seuū ex omento pecudū illitum. itē coagulū ex aqua maxime agninum subditū uel infusum et si alia nō profint. Adeps anserinus cum butyro pari pondere passillis ingestus. Cinis cochleae terrenae. Sed & ipse extractae testis. E naribus fluētē sanguinē sistunt cochleae cōstritae frictae illitae. Aranei telae suppositae. Gallinacei cerebellū: uel sanguinis profuuita a cerebro. itē columbinus sanguis ob id seruatus cōcretusq;. Si uero ex uulnere imodice fluat fimi caballini cum putaminibus quoque cremati cinis impositus mire sistit. Et uulneribus medef oesypum cum hordei cinere & ferrugine aquis partibus. Ad carcinomata ac serpentina quoque ualeat. Erodit & ulceq; margines. Carnesq; quae excrescunt: ad aequalitatem redigit. Explet quoque: & ad cicatricē perducit. Magna uis & in cinere pecudū fimi ad carcinomata addito nitro: aut cinere ex ossibus feminum agnorum: maxime in iis ulceribus quae cicatricē non trahunt. Magna & pulmonibus praecipue arietum. Excrescentes carnes in ulceribus ad aequalitatem efficacissime reducant. Fimo quoque ipouium sub testa calefacto & subacto tumor uulneq; sedatur. Fistulae purgantur sananturq;. Item epinyctides. Summa uero uis in canini capitis cinere. Excrescentia oia spodii uice erodit ac persanat. itē marino fimo eroduntur. itēq; mustelae fimi cinere. Duricias et in alto ulcerum & carcinomata persequitur multipeda trita: admixta resina terebinthina & sinopide. Eademq; utilissima sunt in iis ulceribus quae uermibus periclitantur. Quin & uermiū ipoz; gna mirandus usus habent. Cosses q; in ligno nascunt. sanant ulcera oia. Nomas uero cōbulti cū pari pondere anisi & ex oleo illiti. Uulnera recentia conglutināt terreni: adeo ut neruos quoque abscessos illitis solidari infra septimū diē Democritus peruaferit. Itaq; in melle seruandos ceter. Cinis eoz; margines ulceq; duriores absunt cum pice liquida uel simbio melle. Quidam arefactis in sole ad uulnera ex aceto utunt: nec soluunt nisi biduo intermisso. Eadem ratio & terrenae cochleae est: quae exemptae tusaq; & impositae: recentia uulnera cōglutinant: & nomas sistunt: q; nō adharēt. Herpes quoque aial a geacis uocaf: quo praecipue sanantur quaecunq; serpunt. Cochleae quoque profunt cum testis suis tusa cum myrrha quidem & thūre et pefios neruos sanare dicunt. Draconum quoque adeps siccat in sole magnopere pdest. Item gallinae cerebri recentibus plagis sale uiperino in cibo sumpto. Tradunt & ulcera tractabilia fieri: & sanari celeriter. Antonius musa medicus cum incidisset insanabilia ulcera: uiperas edendas dabat: miraq; celeritate persanabat. Tryxallidum cinis margines ulceq; duos aufert cum melle. Item fimus columbinus cum arsenico & melle ea quae erodenda sunt. Bubonis cerebro cum adipe anserino mire uulnera dicuntur glutinari: quae uocant cacoethe. Cinis etiam feminum arietis cum lacte muliebri diligenter prius elutus linteolis sanat. Uulua quoque autis. cocta in oleo cui liquato miscetur butyrum ouillum & mel: ad ulcera sananda ualeat. Viceq; labra duriora apes in melle emortuae emolunt. Et elephantiosin sanguis & cinis mustelae. Verberū uulnera atq; uibices pellibus ouium recentibus impositis. obliterantur. Articulog; fracturis cinis feminū pecudis peculiariter medef. Efficacius cū cera. Idē medicamentū fit ex maxillis simul uistis: cornuq; ceruino: & cera mollita rosaceo. Ossibus fractis caninū cerebrū linteolo illito superpositis lanis: quae subide subfundant fere quattuordecim diebus solidat. Nec tardius cinis siluestris muris cum melle: aut cum uermiū terrenoz; cinere. Qui etiam ossa extrahit. Catrices ad colorem reducit pecudum pulmo praecipue ex ariete seuum ex nitro. Lacertae uiridis cinis. Vernatio anguim ex uino decocta. Fimus columbinus ex melle. Item uitiligines albas ex uino. Et cantharides ad uitiliginem cum ruta foliorum duabus partibus in solet donec formicet cutis: toleranda sunt. Postea fouere: oleoq; perungere necessarium: iterūq; il-

ff h f

uulneribus
Cinere melle

uel simbo-
lo & melle

uulneribus
Cinere melle

uel ulcera

linire: idq; diebus pluribus facere cauentes exulcerationē altam. Ad eadē uulnigines: & mufcas illini iubent cum radice lapathog. Gallinarum fimum candidum feruatū in oleo ueterē cornea pyxide. Vespertilionum fanguinem. Fel herinacē ex aqua. Ad scabiem uero hubōis cerebrū cū aphronitro. Sed ante omnia fanguis caninus. Sedant pruritū cochleæ minutæ late contritæ illitæ. Harundines & tela quæq; alia extrahenda sunt corpori: euocat mus diflectus impositus. Præcipue uero lacerta diflecta: uel caput eius tatum cōtufum cum fale impositum. Cochleæ ex iis quæ gregatim folia feclantur contufæ impositæq; testis: & eæ q̄ māduntur eſt pte testis. Sed cum leporis coagulo efficaciffimæ. Oſſa anguium eundem cum coagulo cuiuscunq; quadrupedis intra tertium diem approbant effectum.

Ad muliebria mala medenda: & conceptus maturandos.

CA. XIII.

Audantur & cantharides tritæ cum farina hordeacea. Muliebris malis membrana a partu ouium proficiūt: ſicut in capris rettulimus. Fimū quoq; pecudum eodē uſus habet. Locuſtag; ſuffitu ſtranguriæ maxime mulierum iuuantur. Gallinaceorum testes ſubinde ſi a conceptu edat mulier: mares in utero fieri dicuntur. Partus conceptos hiſtricum cinis potus continet. Maturat caninum lac epotum. Euocat membrana e canum ſecundis: ſi terrā non attigerit. Lūbos parturientium potus lactis. Fimū marinum aqua pluuiā dilutum māmā mulierum a partu tumefcentes reficit. Cinis herinaceorum cum oleo perunctarū cuſtodit partus cōtra abortus. Facilius enitūtur q̄ fimū anſerinum cū aque cyathis duobus ſorbuere. Aut ex utriculo muſtelino per genitale eſſuentes aquas. Vermes terreni illiti in ceruices & ſcapulas: ne nerui doleant: præſtant. Grauidis ſecundas pellunt in paſſo poti. Idem per ſe impoſiti: māmārum ſuppurationes concoquūt & aperiunt: extrahuntq;: & ad cicatricē perducunt. Lac deuocant poti cum mulſo. Inueniuntur & in gramine uermiculi qui adalligati collo continent partū. Detrahuntur autem ſub partu: alias eniti non patiuntur. Cauendum etiam ne in terram ponantur. Conceptus quoque cauſa dantur in potu quini aut ſepreni. Cochleæ in cibo ſumptæ accelerant partū. Itē cōceptū impoſitæ cū croco. Eadē ex amylo & tragacantho illitæ proſtutua ſiſtunt. Proſunt & purgationibus ſumptæ in cibo: & uulſā auerſam corrigunt cum medulla ceruina: ita ut uini cochleæ denarii pondus addatur & cypetri. Inflationes quoque uuluarum diſcutiunt exemptæ testis: tritæq; cum roſaceo. Ad hoc alypaleicæ maxime eligūtur. Alio modo africanæ binæ cum ſcœnogræco quod tribus digitis capiatur additis mellis cochlearibus q̄tuor. Illinunt aluo prius irino ſucco perūctæ. Sunt & minutæ longæque candidæ cochleæ paſſim oberrantes. Eæ arefactæ ſole in tegulis: tuſæq; in farinam miſcentur lomento æquis portionibus. Candoremq; & leuorem corpori aſerunt. Scabendi deſideria tollunt minutæ & late cum polenta. Viperam mulier prægnans ſi tranſcenderit: abortum faciet. Item amphiſbenam mortuam dūtaxat. Nam uiuam habētes in pyxide impure tranſeunt: etiam ſi mortua ſit. Atque adſeruata partus faciles præſtat uel mortua. Mirum ſi non ad ſeruatam tranſcenderit grauida: innoxiam fieri: ſi protinus tranſcedat adſeruatā. Anguis inueterati ſuffitus menſtrua adiuuant. Anguiū ſeneſtus adalligata lūbis faciliores partus facit protinus a puerperio remouenda. Dant & in uino bibendā cum thure. Aliter ſumpta abortū facit. Baculus quo angui rana excuſſa ſit: parturiētes adiuuat. Tryxalidū cinis illitus cū melle purgationes. Item araneus q̄ filiū deducit ex alto: capi debet manu caua trituſq; admodum ri. Quod ſi redeuntē phenderit. inibebit idē purgationes. Lapis ætites in aqua reptus nido cuſtodit partus cōtra oēs abortuū inſidias. Pēna uulturā ſubiecta pedibus adiuuat parturiētes. Oui corui grauidis cauendū conſtat: qm̄ tranſgreſſus abortus aſperos facit. Fimū accipitris in malo potū uideſ fecundas facere. Vuluarum duriciās & collectiones adeps anſerinus: aut cygni emollit. Māmā a partu cuſtodit adeps anſeris cū roſaceo & araneo. Phryges & lycæones mannis puerperio uexatis inuenere otidum adipem utilē eſſe: & iis q̄ uulua ſtrangulenti: & blattas illinunt. Ouorum perdicis putaminum cinis cadmiæ mixtus & cæræ ſtantes māmā ſeruāt. Putant & ter circundatas ouo perdicis non inclinari. Et ſi ſorbeanſ eadē: ſcœcūditatem faciē: lactis quoq; copiā. Cum anſerino adipe perunctis māmā: dolores minuere. Molas uteri rumpe re. Scabiē uuluae ſedare ſi cū cimice trito illināſ. Vespertilionū fanguis pſilothi uim habet: ſed malis puerorum illitus: non ſatis proficit niſi erucæ uel cicutæ ſemen poſtea inducatur. Sic enim aut in totum tolluntur pili: aut non excedunt lanuginem. Idem & cerebro eorum profici putant. Eſt autem duplex: rubens utiq; & candidū. Aliqui fanguinē & iecur eius ammiſcēt. Quidā in tribus heminis olei diſcoquunt uiperā exemptis oſſibus & pſilothi uice utunt:

euullis prius pilis: quos renasci nolunt. Fel herinacei psilothrum est utiq; mixto cerebro uespilionis & lacte caprino. Item per se cinis cū lacte canis primi partus euullis pilis quos renasci nolunt: uel nōdum natis peructis partibus: alii nō surgunt. Idem euenire tradit sanguine rhici ni euulli cani. Itē hirūdinino sanguine uel felle.

Promiscuæ medicinæ.

CA. XV.

Vis formicarum supcilia denigrari cum muscis tritis tradūt. Si uero oculi nigri nascentiū placeant: soricē prāgnanti edendū. Capilli ne canescant: uermiū terrenorū cinere præstari admixto oleo. Infantibus q lacte cōcreto uexant: p̄sidiū est anguinū coagulū ex aqua potum. Aut si uitium coagulato lacte acciderit: discutitur coagulo ex aceto dato. Ad dentitionē cerebrū pecoris utilissimū est. Ossibus in camino fimo inuētis adustio infantii: quæ uocat siriāsis adalligatis emēdat. Ramices infantii lacertæ uirides admotæ dormiētibus morsu emēdantur. Postea harūdini adalligatæ suspendunt in fumo. Tradūtq; pariter cū ea expirāte sanari infantē. Cochleæ salua illita infantii oculis: palpebras corripit: gignitq;. Rāicosis cochleæ cinis cū thure ex oui albi succo illitus p̄ dies. xxx. medef. Inueniunt in corniculis cochleæ harenacæ duritiæ. Eæ dētitionem facilem p̄stāt adalligatæ. Cochlearum inaniū cinis admixtus catæ p̄cidantium interaneorum partes extremas phibet. Oportet aut cineri misceri saniē punctis emissam e cerebro uiperæ. Cerebrū uiperæ illigatum pelliculæ dentitiones adiuuat. Ad idem ualent & grandissimi dentes serpentium. Fimū corui lana adalligatū infantii tussimēdet. Vix est serio complecti quædam nō omittēda tamē: quæ sunt prodita. Ramici infantium lacerta mederi iubent. Marem hāc præhēdi. Id intelligi & qd sub cauda unam cauernam habeat. Id agendū ut per aurum aut argentū aut ostrum mordeat uitium. Tum in calice nouo illagatur: & in fimo ponitur. Urina infantii cohibet muribus elix in cibo datis. Scarabeorum cornua grandia denticulata adalligata in iis amuleti naturam obtinent. Bouis capiti lapillum tradūt inesse: quē ab eo expui si necē timeat: inopinatis præciso capite exemptum adalligatūq; mire prodesse dentitioni. Item cerebrū eiusdem ad eundem usum adalligari iubent. Et limacis lapillum siue ossiculum quod inuenit in dorso. Magnifice iuuat & ouis cerebrum gingiuis illitum. Sicut aures adeps anserinus cum ocimi succo impositus. Sūt uermiculi in spinosis herbis asperi: lanuginosi. Hos adalligatos ptinus mederi tradūt infantibus: si quid ex cibo hæreat. Somnos allicit oesypum cum myrrhæ momēto in uini cya this duobus dilutū: uel cū adipe anserino & uino myrrite. Auis cuculus leporina pelle adalligatus. Ardeolæ rostrum in pelle asinina frōti adalligatū. Putant & per se rostrū eiusdē effectus eē uino collutum. E diuerso somnū arcet uespilionis caput aridū adalligatum. In urina uirilī la certa necata uenerem eius qui fecerit cohibet. Nam inter amatoria esse magi dicūt. Inhibet & fimū cochleæ & columbinū cum oleo & uino potū. Pulmonis uulturini dextræ partes: uenerem cōcitant uiris adalligatæ gruis pelle. Item si lutea ex ouis quinq; columbarum admixta adipis suilli denarii p̄dere ex melle forbeanf. Passeres in cibo uel oua eoz. Gallinacē dexter testis arietina pelle adalligatus. Ibicū cineres cū adipe anseris & irino punctis si conceptus sit: partus cōtinere. Contra inhibere uenerē pugnatoris galli testiculis anserino adipe illitis adalligatisq; pelle arietina tradūt. Itē cuiuscūq; galli gallinacē si cū sanguine gallinacē lecto subiciātur. Cogūt cōcipere inuitas fetæ: ex cauda mulæ si inuctis inter se colligent in coitu. Qui in urinā canis suam ingesserit: dicif ad uenerem pigrior fieri. Mirum & de stellionis cinere (si uez est) in linamēto inuolutū in sinistra manu uenerem stimulare. Si trāsterat in dextrā inhibere. Itē uespertilionis sanguinem collectum flocco suppositūq; capiti muliez libidinem mouere: aut anseris linguā in cibo uel potione sumptā. Phthiriasin a toto corpore potā mēbrana senectutis anguium triduo necat. Ac serum exēpto caseo potū cum exiguo sale. Caseos si cerebrum mustelæ coagulo addat: negat corrūpi uetustate: aut a muribus attingi. Eiusdēq; mustelæ cinis si def in ossa gallinacis pullis & colūbinis tatos eē a mustelis. lumētōz urinæ tormina uespilione adalligato finiūt. Vermicatio ter circūlato uerēdis palūbo mize dictu palūbis emissus morif: iumentumq; liberat cōfestim. Ebriosis oua noctuæ per triduum data in uino: tedium eius adducūt. Ebrietatem arcet pecudum alius pulmo præsumptus. Hirūdinis rostri cinis cum myrrha tritus & in uino quod bibatur inspersus: securos p̄stabit a temulentia. Inuenit hoc Horus assyrioz Rex. Præter hæc sunt notabilia animalium ad hoc uolumen pertinentium. Gromphenam auem in sardinia narrant grui similem ignotam iam etiam sardis: ut existimo. In eadem prouincia est ophion ceruis tantum pilo similis: nec alibi nascens. Iidem

uel libium

auttores nominauere firulugum. Quod nec quale esset animal: nec ubi nascere tradiderunt. Fuisse quidē non dubito: cum & medicinæ ex eo sint demonstratæ. M. Cicero tradit aialia bita ros uocari: qui uites in campania rodant.

De miraculis quarūdam bestiarum.

CA. XVI.

Eligua mirabilia ex iis quoq; dicemus. Non latrari a cane membranam ex secūdis canis habentē: aut leporis fimum uel pilos tenentem. In culicū genere muliones nō amplius q̄ uno die uiuere. Eosq; qui arborarii picī rostrū habeat: & mella eximant ab apibus nō attingi. Porcos sequi eos a q̄bus cerebrū corui acceperint in ossa. Puluerem in quo se mula uolutauerit corpori ispersum mitigare ardore amoris: Sorices fugari: si unus castratus emittat. Anguina pelle & sale & farre cum serpillo cōtritū uno die: deicēdūq; cum uino in fauces boum uua: maturescere: toto āno eos ualere. Vel si hirūdinum pulli tres tribus ossis dentur. Puluere e uestigio anguiū collecto: sparsas apes in aluearia reuerti. Arietis dextro teste præligato oues tm̄ gigni. Non lassescere in ullo labore qui neruos ex alis & cruribus gruis habeant. Multas non calcitrare cum uinū biberint. Ungulas tm̄ mularum reperi- tas: neq; aliam ullam materiam quæ nō perrodere a ueneno stygis aquæ: cum id dādum Alexandro magno Antipater mitteret memoria dignū est: magna Aristotelis infamia excogitatū. Nunc ad aquatilia reuertemur.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE.

LIBER. XXXI.

PROOEMIUM

Medicinæ ex aquatilibus. Aquarum mirabilia,

CA. I.

QVATILIVM SEQVVTVR IN MEDICINA BENEFICIA: opifrice natura ne in illis quidē cessante: & p̄ undas fluctusq; ac reciprocos æstus amniūq; rapidos cursus improbas exerēte uires. Nusq; potētia maiore: si uege fateri uolumus. Quippe hoc elemētū cæteris oibus iperat. Terras deuorat aquæ. Flāmas necant. Scēdūt in sublime: & cælū quoq; sibi uendicant. Ac nubiu obtētū uitalē spiritū strāgulāt. Quæ cā fulmina elidit: ipso secū discordate mūdo. Quid esse mirabilius potest aquis in cælo stantibus? At illic ceu pagē sit in tantam peruenire altitudinem rapiunt eo secum piscium examina. Sæpe etiā lapides subeūt portantes aliena pōdera. Eædem cadentes oium terra nascentiū cā fiunt: p̄fus mirabili natura. Si qs uelit reputare ut fruges gignāt arbores fruticesq; uisat

in cælū migrare aquas animāq; et herbis uitalē inde deferre uicta cōfessione. Ois quoq; terre uires aquæ esse bñficiū. Quapp̄ añ oīa ipsarū potētia exēpla ponemus. Cūctas. n. q̄s mortaliū enumerare queat. De dria aquarū medicinis: & obseruationibus. cc. lxxvi. CA. II.

Micāt benigne passimq; in plurimis terris alibi frigida: alibi calida: alibi inunctæ: sicut in tarbellis agetanica gēte. Exin in pyreneis mōtib; tenui interuallo discernēte. Alibi tepidæ gelidæq; auxilia morboꝝ cōferentes. Et e cūctis aialiu hōium tm̄ cā erūpentes. Augēt numeꝝ deoꝝ noibus uariis urbēsq; cōdunt: sicut puteolos in campania: Statielas in liguria: Seltias in narbonēsi puincia. Nusq; tm̄ largius q̄ in baiano sinu: nec pluribus auxiliadi generibus: aliæ sulphuris: aliæ aluminis: aliæ salis: aliæ nitri: aliæ bituminis: nōnulla etiā acida falsaue mixtura. Vapore quoq; ipso aliqua p̄sunt. Tantaq; est uis ut balneæ calefaciāt: ac frigidā etiā in solis feruere cogāt: quæ in baiano possideant uocant nomine accepto a Claudii Cæsaris liberti: Obsonia quoq; p̄coquunt. Vaporāt & in mari ipso q̄ Licinii Crassi fuere. Mediosq; inter fluctus existit aliqd̄ ualitudini salutare. Iam generatim nec uis p̄sunt pedibus: aut coxendicibus: aliæ luxatis fractisue. Inaniūt aluos. Sanāt ulcera. Capi ti auribusq; priuatim medent. Oculis uero ciceronianæ. Digna memoratu uilla est ab aueno Iacu puteolos tendētib; iposita littori: celebrata porticu ac nemore. Quā & uocabat. M. Cicero academiā ab exēplo athenarū: ibi cōpositis uoluminibus eisdē noibus. In qua & monumētū sibi iustaurauerat. Ceu uero nō & in toto terrarū orbe fecisset. Huius i pte pria exiguo post obitū ipsius. Antistio uetere possidēte eruperūt fōtes calidi p̄ quā salubres oculis celebrati carmie

Laureæ Tulli qui fuit e liberis eius. Vt protinus noscatur etiã ministerium eius haustus ex illa maiestate.

Ponam enim ipsum carmen dignum ubiq; & non ibi tantum legi.

Quod tua romanæ uindex clarissime linguae

Silua loco melius surgere iussa uiret.

Atq; academiæ celebratam nomine uillam

Nunc reparat cultu sub potiore uetus.

Hic etiã apparent lymphæ non ante repertæ.

Languida quæ infuso lumina rore leuant.

Nimirum locus ipse sui Ciceronis honori

Hoc dedit: hac fontes cum patefecit ope.

Vt quoniam totum legitur sine fine per orbem:

Sint plures oculis quæ medeantur aquæ.

In eadem campaniæ regione sinuessanæ aquæ sterilitatem foeminarum & uirorum insaniam abolere produunt. In ænaria insula calculeosis mederi. Et quæ uocatur acidula ab teano sidicino quattuor milibus passuum frigida. Item in stabiano quæ dimidia uocatur: & in uenafano ex fonte acidulo. Idem contingit in uelino lacu potantibus. Item in syriæ fonte iuxta taurum montem. Auctor est M. Varro. Et in phrygiæ gallo flumine Callimachus. Sed ibi in potando necessarius modus: ne lymphatos agat. Quod in æthiopia accidere iis qui e fonte rubro biberint Ctesias scribit. iuxta romæ albule aquæ uulneribus medent. Prægelidæ ea. Sed subcutilæ in sabinis gelidissimæ suctu quodam corpora inuadunt: ut prope morsus uideri possit. Apertissimæ stomacho: neruis: uniuerso corpori. Theopieorum fons cõceptus mulieribus repõat. Itẽ in arcadia flumen elatũ. Custodit aut partum linus fons in eadẽ arcadia abortus fieri non patit. E diuerso in pyritha flumẽ quod aphrodisiũ uocatur: steriles facit. Lacus Amphion utilitines tollit. Varro auctor est Titium quẽdam p̃tura fundum marmorei signi faciem habuisse p̃p̃ id uitium. Cidnus ciliciæ amnis podagricis medet: sicut apparet in epistola Cassii Parmensis ad M. Antonium. Contra aquarum culpã in troezen: oium pedes uitia sentiũt. Tungri ciuitas galliæ fontẽ habet insignem plurimis bullis stillatẽ: ferruginei saporis quod ipsum non nisi in sine potus intelligitur. Purgat hic corpora. Tertianas febres discutit: calculorũq; uitia. Eadẽ aqua igne admoto turbida fit. Ad postero rubescit. Leucogei fontes inter puteolos & neapolim oculis & uulneribus medent. Cicero in admirandis posuit reatinis triũ paludibus unguis iumentorũ indurari. Eudicus in hestiaæ euthice fontes duos tradit esse: ceronem: ex quo bibentes oues nigras fieri: mellem ex quo albas: ex utroq; aut uarias. Theophrastus in thuriis crathin candorẽ facere: sybari nigriciã bobus ac pecoribus. Quin & hoies sentire dñiam eã. Nã q; sabyrim bibant: nigriores eẽ: durioresq; & crispo capillo: Qui ex creatide candidos: mollioresq; ac porrecta coma. Item in macedonia q; uelint sibi candida nasci ad haliacmũ ducere. Quæ nigra aut fusca ad axium. Idẽ omnia fusca quibusdã in locis tradit nasci: & fruges quoq; sicut in messapiis. At in iulis archadiæ quodam fonte mures terrestres bibere & cõuersari. Erythris aleos amnis pilos gignit in corporibus. In boeotia ad trophonium deũ iuxta flumẽ orchome: non duo sunt fontes: quorum alter memoriam: alter obliuionem affert: inde numinibus inuẽtis. In ciliciã apud oppidum iusgum riuus fluit unus: ex quo bibentiũ subtiliores sensus fieri Varro tradit. In cea insula fontem esse qui hebetes facit. Zame in africa ex quo canoras uoces. Vinũ redio uenire iis qui ex chitorio lacu biberint. At Eudoxus & Theopompus inebriari fontibus iis quos diximus asserunt. Mutianus andrie fonte Liberipatris statis diebus septenis eiusdẽ diei uinum fluere. Si auferat e cõspectu templi sapore in aquam transeunte. Polyclytus explere olei uicem iuxta solos ciliciæ fontem. Theophrastus hoc idem fieri in æthiopia eiusdẽ uirtutis fonte lycos in india terris fontem esse cuius aqua lucernæ ardeant. Idem ecathanis traditur. Theopompus in scotussis lacum esse dicit: qui uulneribus medet. Iuba in troglodytis lacum insanum malefica ui appellatũ: ter die fieri amag; salsumq; ac deinde dulcem: totiesq; etiã noctu scatentem albis serpentibus uicenu cubitorũ: idẽ in arabia quoq; fontẽ exilire tanta ui ut nullũ nõ pondus impactũ respuat. Theophrastus martyre fontem in phrygia ad ce lenarum oppidum saxa egerere. Non pcul ab eo duo sunt fontes clæon & gelon: ab effectu græcorũ nominũ dicti. Cyzice fons Cupidinis uocat: ex quo potantes amorẽ deponere. Mutianus credit. Crãnone est fons calidus citra summum seruorem qui in uinum additus triduo

ul' thespiarum

uilius hu

uel magū
ciaci

calorem potionis custodit in uasis, Sunt & mattiaci in germania fontes calidi trans rhenum quoque haustus triduo feruet. Circa margines uero pumicem faciunt aquae. Quod si quis sude catere ex iis aliqua arbitratur: discat in nulla parte naturae maiora esse miracula: quae in initia operis abunde multa rettulimus. Ctesias tradit siderim uocari stagnū in indis in quo nihil inatet: sed omnia mergant. Celsus apud nos in auerno ait etiam folia subfidere. Varro aues quae euolauerint emori. Contra in africa lacu apuscidamo oīa fluitant: nihil inmergitur. Item in sicilia fonte pintia: ut Appion tradit. Et in medog lacu puteoq; Saturni. Neptuni fons lumine transire solet in loca uicina portendens aliquid. Mirum quoque est quod cum piscibus transit. Resposita ab iis petunt incolae cibo: quem rapiunt annuētes. Si uero euentū negēt: caudis abigunt. Annis olachas in bithinia Briētū alluit: hoc est & templo & deo nomen: cuius gurgite perueni notantur pati uelut flammam urentem. In cantabria fontes tamarici in augurio habent. Tres sunt octonibus pedibus distantes. In unum alueū coeunt uasto amne. Singulis siccantur duodecies diebus: aliquando uicies citra suspirationem ullam aquae: cum sit illis uicinus fons sine intermissione largus. Dirūq; est non profuere eos aspicerē uolentibus: sicut proxime Lartio Licinio legato post p̄tura: post septē dies accidit. In iudaea riuus sabbatis oibus siccatur. E diuerso miracula alia dicitur. Ctesias in armenia scribit eē fontē: ex quo nigros pisces illico morte afferre in cibis. Quod ex citra danubii exortū audiui: donec ueniatur ad fontem alueo appositum: ubi finit id genus piscium. Ideoq; ibi caput eius amnis intelligit fama. Hoc idem & in lydia in stagno nymphae tradit. In arcadia ad pheneum aqua profluit e faxis styx appellata: quae illico necat: ut diximus. Sed esse pisces paruos in ea tradit Theophrastus laetales & ipsos: quod non in alio genere morti ferorū fontium. Necare aquas Theopopos & in trechea apud cychros dicit. Lycus in leōtina tertio die si quisq; biberit. Varro ad foracē scripsit esse fontē: cuius sit latitudo quattuor pedum: sole oriente eum exundare feruenti similem: auesque quae gustauerint: iuxta mortuas iacere. Naque & haec insidiosa conditio quaedam etiam blandiuntur aspectu: ut ad nonacum arcadiae. Omnino enim nulla deterrent qualitate: sed hanc putant nimio frigore eē nouia: ut pote cum profluens ipsa lapidescat. Aliter circa thesālica tempe quā uisus oibus terrori est. Traduntq; etiam aes ac ferrū erodi illa aqua. Profluit ut indicauimus breui spatio. Mirūq; siliqua siluestris amplecti radicibus fontē eū dicitur: semp̄ florens purpura. Et quaedā sui generis herba i labris fontis uret. In macedonia non p̄cul ab Euripidis poetae sepulchro duo riuū cōstitit: alter saluberrimi potus: alter mortiferi. In perperenis fons est: qui quacumq; rigat lapides facit terram. Item calidae aquae in cuboae. Lebedon nancq; alluit riuus: in quo saxa in altitudinem erefcunt. i eurymenis deiecit coronae i fontem lapides fiunt. In collosis flumē est: in quo lateres coniecti lapides extrahuntur. In scyretico metallo arbores quaecumq; flumine alluuntur saxa fiunt cum ramis. Distillant quocq; guttae in lapides durefcunt. In antris corycis. nam maeze in macedonia etiam pendentes in ipsis cameris. At in corintho cum decidere in quibusdam speluncis utroq; modo columnas faciunt: ut in phausia cherfonnēsi rhodo in ātro magno etiam discolori aspectu. Et haec tenus contenti sumus exemplis.

De qualitate aquarum: in salubritate uel comoditate earum.

CA. III.

uel p̄cussu

Varitur inter medicos cuius generis aquae sint utilissimae. Stagnantes: pigraeque merito damnant: utiliores quae profluunt existimantes. Cursu enim percursuque ipso extenuari atque proficere. Eoque miror cisternarum ab aliquibus maxime p̄bari. Sed si rationem asserunt: quoniam leuissima sit imbrium aqua: ut quae subit potuerit ac pendere in aere. ideoque & niues praefertur imbribus: niuibuscque etiā glacies uelut ad infinitū coacta subtilitate. Leuiores enim haec esse & glaciē multo leuiorem aqua. Hoz; sententiā refellere iterest uita. In primis eni leuitas illa deprehēdi aliquid quam se su uix potest: nullo penē momēto ponderis aquis inter se distātib; Nec leuitatis i pluuia aqua argumētum est sub ille eā in caelum: eū etiā lapides subire appareat: cadensque ificiat halitu terrae. Quo fit ut pluuia aq; fordū iesse plurimū sentiat: citillimeq; ideo calefiat aq; pluuia. Niuē qdē glaciēq; subtilissimū elemētū eius uideri miror: appposito grandinū argumēto e quibus peltilissimū potū esse conuenit. Nec uero pauci inter ipsos e contrario: ex gelu ac niuib; insaluberrimos potus praedicant: quoniam exactum sit inde: quod tenuissimum fuerit. Minus certe liquorem omnē congelatione deprehenditur: & rore nimio scabiem fieri. Pruina uredinē cognatis & niuis cauis. Pluuia quidem aquas celerrime putrescere conuenit: minimeq; durare in nauigatione. Epigenes autē aquā quae septies putrefacta purgata sit: perhibet amplius non putrescere. Nā cisternas

etiam medici confitentur inutiles alio duritias facientes faucibusq; etiam limi non aliis inef-
 se plus: aut animalium quae faciunt tedium confitendum habent. Nec statim annium utilissi-
 mas esse: sicuti nec torrentium ullius: lacusq; plurimos salubres maxime. Quaedam igit & hu-
 jus generis aprissimae aliae alibi, Parthorum reges ex coaspe & euleo tantum bibunt. Eae quavis
 in longinqua comitantur illos. Et hoc placere potum non quia sint amnes apparet: quoniam
 nec e tigris nec euphrate: nec e multis aliis bibunt. Limus aquae uitium est: si tamen idem amnis an-
 gulis scateat: salubritatis indicium habetur. Sicuti frigoris tineas in fonte gigni. Ante omnia
 damnantur amarum: & quae scobem statim implent: quod euenit troezeni. Nam nitrosas atq; salma-
 cidas & faeculentas in desertis rubrum mare petentes addita polenta utiles intra duas horas fa-
 ciunt: ipsaq; uescuntur polenta. Damnantur in primis fontes qui coenum faciunt: quicquid in illum
 colorem bibetibus referunt: & si uasa aere inficiunt: aut si legumina tarde percoquant. Si liqua-
 ta leniter terram relinquunt: decoctaeq; crassiss obducunt uasa crustis. Est etiam uitium non
 foetidae modo uerum omnino quicquam recipientis iucundum sit illud licet gratius: & ut sae-
 pe ad uicina lactis accedens. Aquam salubrem aeri quam simillimam esse oportet. Vnus in to-
 to orbe traditur fons aquae iucunde olentis in mesopotamia cabure. Fabulae ratione asserunt:
 quoniam eo iuno psumpta sit. De caetero aquarum salubritatem sapor odorue nullus esse debet. Qui-
 dam statim iudicant de salubritate: frustrante diligentia: quando per rarum est ut leuior sit
 aliqua. Certior subtilitas inter pares meliorem esse quae calefiat: refrigereturq; celerius. Quin
 exhaustam uasis ne manus pendeat depositisq; in humum tepescere affirmant. Ex quoniam
 ergo genere maxime probabilis contingit: Pateis nimirum ut in oppidis consistere uideo. Sed iis
 quibus exercitationis non crebro habitu contingit: & illa tenuitas colante terra. Salubritati haec
 satis sunt. Frigori & opacitas necessaria. Vt quae caelum uideant super omnia obseruatio una. Ea-
 dem & ad perennitatem pertinet: ut illa uado exsiliat uena non e lateribus. Nam ut tactu gelida
 stetit arte contingit. Si etiam expressa in altum: aut e sublimi deiecta uerberatu corripit aera, in
 natando quidem spiritu continentibus frigidior sentitur eadem. Neronis principis inuentum est deco-
 quere aquam: uitroq; demissam in niues refrigerare. Ita uoluptas frigoris contingit sine uitis ni-
 uis. Omnem uitroq; decoctam utiliorem esse conuenit. Item calefactam magis refrigerari subtili-
 simo inueto. Vitiosae aquae remedium est si decoquatur ad dimidias partes. Aqua frigida iniecta
 sistitur sanguis. Aestus in balneis arceat si quis ore teneat. Quae sunt haustu frigidissima: non p-
 inde & tactu esse alternante hoc bono multi familiari exemplo colligunt. Clarissima aquarum
 oium in toto orbe frigoris salubritatisq; palma piconio urbis martia est: inter reliqua deum mu-
 nera urbi tributa. Vocabatur haec quodam aufesia. Fons aut ipse piconia. Oris in ultimis monti-
 bus pelignorum. Transiit maros & fucinum lacum roma non dubie petens. Mox specu mersa in tybur-
 tina se aperit nouem milibus passuum fornicibus structis pducta. Primus eam in urbe ducere au-
 spicatus est Ancus Martius unus e regibus. Postea. Quae Martius rex in praetura. Rursusq; resti-
 tuit. M. Agrippa. Idem & uirginem adduxit ab octaui lapidis diuerticulo: duo milia passuum pre-
 nestina uia. Iuxta est herculeus riuus: quem refugiens uirginis nomen obtinuit. Horum annuum
 comparatione differentia supradicta deprehenditur cum quantum uirgo tactu tamen praeter mar-
 tia haustu. Quaequam utriusq; iam pridem urbi perit uoluptas ambitione auaritiaq; in uillas
 ac suburbana detorquentibus publica salutem. Non abre sit querendi aquas iunxisse ratione.
 Reperiuntur in conuallibus maxime: & quodam conuexitatis cardine aut montium radicibus.
 Multi septentrionales ubiq; partes aquosas existimauere. Quae in re uarietatem naturae aperuis-
 se conuenit. In hyrcanis motibus a meridiano latere non pluit. Ideo siluigeri ab aquilonis tantum
 parte sunt. At olympus: ossa: parnafus: appenninus: alpes: andes: uestiuntur: amnisq; perfun-
 duntur. Aliqui ab austro sicut in creta albi montes. Nihil ergo in iis perpetuae obseruationis
 indicabitur. Aquarum sunt notae iuncus aut harundo: aut herba de qua dictum est. Multum
 quae alicui loco pectore incubans rana. Salix enim erratica & alnus aut uitex aut hederam spore
 proueniunt & corruatione aquae pluuiae in locum humiliorum e superioribus desluentis au-
 gurio fallaci. Certior multo nebulosa exhalatio est ante ortum solis longius intuentibus. Quod
 ex edito quidam speculantur prout terram mento attingente. Est & peculiaris aestimatio pe-
 nitit tantum nota: quam feruentissimo aestu sequuntur dieiq; horis ardentissimis: qualis ex quo-
 que loco percussus splendeat. Nam si terra sitiente humidior est ille: indubitata spes promitti-
 tur. Sed tanta intentione oculorum opus est ut indolescat. Quod fugientes ad alia experimeta
 decurrunt loco in altitudinem pedum quinq; defosso. Ollisq; e sigulino ope crudis: aut peru-

uel cable

uel exco-
quunt

uel tofus

sta pelui aerea cooperto lucernaq; ardente cōcamerata frondibus: dein terra. Si figulinū humi-
dū ruptūue: aut in aere sudor uel lucerna sine defectu olei restincta: aut et uellus lanæ madidū
reperiat: non dubie promittunt aquas. Quidā & igne prius excolunt locum: tanto efficacior uel
forū argumento. Terra uero ipsa promittit candidatibus maculis: aut tota glauci coloris. In ni-
gra enī scaturigies nō fere sunt perēnes. Figulari creta semp̄ adimif spes. Nec amplius puteum
fodiunt coria terræ obseruātes: ut a nigra descēdat ordo supradictus. Aqua semper dulcis i ar-
gilosa terra frigidior in tofo. Nāq; & hic p̄batur. Dulces. n. leuesq; facit: & colando cōtinet for-
des. Sabulū exiles limofasq; p̄mittit. Glarea scertas: uenas: sed boni saporis. Sabulū masculū &
arena carbūculosa certas stabilesq; & salubres. Rubra saxa optias speiq; certissimā. Radices
mōtiū saxosae: & silex: hoc amplius rigētes. Oportet aut̄ fodientibus humidiores assidue respō-
dere glebas: faciliusq; ferramēta descēdere. Depressis puteis sulphurata uel aluminosa occu-
rentia putearios necant. Experimentū huius periculi est demissa ardens lucerna si extingatur.
Tunc secundū puteum dextra ac sinistra fodiunt aestuaria: quæ grauiorē illū halitū recipiant.
Fic & sine his uitis altitudine ipsa grauior aer: quā emēdant assiduo linteozē iactatu euctlan-
do cū ad aquā euentum est sine arena opus surgit ne uenæ obstruant. Quaedam aquæ uere sta-
tim incipiente frigidiores sunt: quarū non in altum origo est: hybernis enī constant imbris.
Quaedam canis ortu sicut in macedonia apparet. Vtrinq; ante oppidū pellam. Incipiente enim
aestate frigida est palustris: dein maximo aestu i excellioribus oppidi riget. Hoc & in chio eue-
nit. Simili ratione portus & oppidi Athenis enneacrunos nymphosa aestate frigidior est: quā pu-
teus in louis horto. At ille siccitatibus riget.

Aquarum subito nascentium: aut desinentium.

CA. III.

Maxime aut̄ putei circa arctūge. Nam ipsa aestate deficiūt: omnesq; quadriduo eo sub-
sidunt. Iam uero multi hyeme tota ut circa olympū uere primū aquis redeuntibus.
In sicilia quidem circa messanā & mylas hyeme i totum iarscūt fontes. Aestate exi-
dant: amnesq; faciunt. Apolloniæ in ponto fons iuxta mare aestate tantū superfluit:
& maxime canis ortu: parcius si frigidior sit aestas. Quaedā terræ imbris sicciores fiunt: ue-
lut in narniensī agro: quod admirandis suis inseruit. M. Cicero: siccitate lutum fieri prodens:
imbre autem puluere. Omnis aqua hyeme dulcior est. Aestate autē minus. Autumno minime.
Minusq; p̄ siccitates. Neque aequalis anniū plerūq; gustus est. Magna alui differentia. Quip-
pe tales sunt aquæ qualis terra p̄ quā fluunt. Qualesque herbarū quas lauāt succi. Ergo iudē
amnes parte aliqua reperiuntur isalubres. Mutant saporem & influentes riuī ut borysthenem:
uelique diluuntur. Aliqui uero & imbre mutantur. Ter accidit i bosphoro: ut falsi deciderēt:
necarentque frumenta. Totiens & nili figua pluuiz amara fecere: magna pestilentia ægypti.
Nascunt fontes decisis plerunq; siluis: quos arborū alimenta cōsumebāt. Sicut in hemo ob-
sidentē gallos Cassandro: cū ualli gratia siluas cedissent. Plerūq; uero dānosī torrentes corniā
tur detracta collibus silua continere nimbos: ac digerere cōsuea. Et coli moueriq; terrā cal-
lumq; summæ cutis solui aquarum interest. Proditur certe in creta expugnato oppido: quod
uocabatur arcadia: cessasse fontes: amnesq; q̄ i eo situ multi erāt. Rursus cōdito: post sex ānos
emeruisse: uti quæque corpissent partes coli.

Observatio historica.

CA. V.

Erræ quoq; motus profundunt forbētq; aquas: sicut circa pheneam arcadiæ quin-
quies accidisse constat. Sicut & in corico monte amnis erupit: postea quam ceptus
est coli. Illa mutatio mirabilis: nulla euidēte causa apparet: sicut in magnesia calidas
factas frigidas alias non mutato sapore. Et in caria ubi Neptunni templum est am-
nis qui fuerat ante dulcis mutatus in salem. Est & illa miraculi plena arethusa i syraculis fi-
mum redolere per olympia: uerique simile: quoniam alpheus in ea insula sub ima maria per-
meat. Rhodiorum fons in cherronnefo nono anno purgamenta egerit. Mutantur & colores
aquarū: sicut babyloniz lacus aestate rubras habet diebus undecim. Et borysthenes aestatis tē-
poribus cæruleus fertur: quāquam oīum aquarū tenuissimus. Ideoque in atans hypani. In quo
& illud mirabile. Auftris flantibus superiorem hypani fieri. Sed tenuitatis argumētum: & aliud
est: qd̄ nullum halitum non modo nebulam emittit. Qui uolunt diligentes circa hoc uideri:
dicunt aquas grauiores post brumam fieri.

Ratio aquarū ducendā: & quomodo medicatis utendū: & quid profit nauigatio: & medicinz
aquæ marinæ.

CA. VI.

Aeterum a fonte duci fistilibus tubis: utilissimū est: crassitudine binum digitorum cōmissuris pyxidatis ita ut superior intret calce uiua ex oleo leuigatis. Libramētū aquae in centenos pedes sursum elici: minimū erit si uno cuniculo ueniet i binos ac tus: laminā esse debebunt p̄ quas surgere in sublime opus fuerit: plumbo: subit al titudinem exortus sui: ut si longiore tractu ueniat: subeat crebra: descendatq; libramēta ne p̄ eant. Fistulas denum pedū longitudinis eē: legitimū est. Et si quinariae erunt: sexagena pondo pendere. Si octonariae centena. Si denariae centena uicena. Ac deinde ad has portiones. Denaria appellat: cuius laminā latitudo anteq; curuetur digitorū decem est: dimidioq; eius gnaria. In omni anfractu enim collis quinariam fieri: ubi dometur impetus: necessariū est. Itē castella put res exiget. Homegē calidorum fontium mentionem nō fecisse demiror: cum alioquin lauari calida frequēter indiceret: uidelicet quia medicina tunc nō erat hāc: quae nūc aquae per fugio utit. Est autē utilis sulphurata neruis. Aluminata paralyticis: aut simili morbo solutis. Bituminata aut nitrosa qualis cutilia utilis est bibendo: atq; purgationibus. Plerique in gēia ducunt: plurimis horis p̄peti calorem earū: quod est inimicissimū. Nāq; paulo diutius q̄ balneis uti oportet. Ac postea frigida dulci sine oleo discedentibus: quod uulgus alienum arbitrat. Icirco nō alibi corporibus magis obnoxii. Quippe & uasitate odoris capita replēt: & frigore infestātur sudātia: reliqua corporum parte merfa. Similis error quo quidā plurimo potu gloriātur. Vidiq; iam turgidos bibēdo: in tātum ut annuli integerētur cute: cū reddi nō posset hausta multitudo aquae. Nec hoc ergo fieri cōuenit sine crebro salis gustu. Vt nūc & caeno fontium ipsosē utiliter: sed ita si silitam sole inarescat. Nec uero omnes quae sint calidae: medicatas eē credendum: sicut in egesta sicilia: larissa troadae magnesia: melo: lipara. Nec decolor species aeris argentiuae (ut multi existimauere) medicaminū argumentū est. Quando nihil eorum in patavinis fontibus ne odoris quidem differentia aliqua deprehenditur. Medēdi modus idē & in marinis erit: quae calefiunt ad neruorum dolores: ferruminat & fracturas ossaq; contusa. Item ad corpora sicca. Qua de causa & frigidō mari utunt. Præterea est alius usus multiplex. Principalis uero nauigandi phthiis affectis ut diximus: aut sanguinem egerentibus: sicuti proxime Anneū Gallionem fecisse post cōsulatum meminimus. Neq; enim aegyptus propter se petitur: sed propter longinquitatem nauigādi. Quin & uomitiones ipsae instabili uoluntario ne cōmotae pluribus morbis capitis oculoq; pectoris medentur. Omnibusq; propter quae hellebogē bibitur. Aquā uero maris per sese efficaciorē discutiendis tumoribus putat medici: si illa decoquatur hordeacea farina ad parotidas. Emplastris etiā maxime albis & malagmatis miscent. Prodest & infusa cerebro ic̄tu. Bibitur quoq; quāuis nō sine iniuria stomachi ad purganda corpora bilēq; atrā: aut sanguinē concretū reddendū alterutra parte. Quidam & in q̄rtanis dēdere eam bibēdam. Et in tenasms: articularibusq; morbis: asseruatā: & in hoc uetustate uirus deponētē. Aliqui decoctā: oēs ex alto haustā: nullaq; dulcium mixtura corruptam. In quo usu præcedere uomitū uolunt. Tunc quoque acetum aut uinum aqua miscent. Qui purā dēdere raphanos sup̄ mandī ex mulsō aceto iubent: ut ad uomitiones reuocēt. Clysteribus quoq; marinā infundunt tepēfactam. Testium quidē tumori fouendo: non aliud præferunt. Item p̄tionū uitio ante ulcera. Simili mō pruritibus: p̄foris: & lichenū curationi. Lendes quoq; & tetra capitis animasīa hac curantur. Et liuentia reducit eadem ad colorem. In quibus curationibus post marinam aceto calido fouere: plurimum prodest. Quin & ad ic̄tus uenenatos salutaris intelligitur: ut phalangiorum & scorpiōnū: & p̄tyadē aspide respersis. Calida autē in iis assumitur. Suffitur cadē cum aceto capitis doloribus. Tomina quoq; & choleram calida infusa clysteribus sedant. Difficilius perfrigescunt marina calefacta. Mammās rigētes: præcordia: maciemque corporis piscinā maris corrigunt. Aurium dolores: capitis grauitates: cum aceto feruentium uapor. Rubiginem ferro marinā celerrime exierunt. Pecorum quoque scabiem sanant: lanasque emolliunt. Nec ignoro hāc mediterraneis superuacanea uideri posse. Verū & hāc cura præuidit inuenta ratione qua sibi quisque aquā maris faceret. Illud in ea ratione mirum si plus quam sextarius salis cum quattuor aquae sextariis mergatur: uinci aquam: salēque nō liquari. Cætero sextarius salis cū quattuor aquae sextariis salissimi maris uim & naturam implet. Moderatissimum autem putat supradictam aquae mēsuram octonis cyathis salis temperari: quoniam ita & neruos calefaciat: & corpus non exasperet. Inueteratur quod uocatur thalassomeli æquis portionibus maris: mellis imbris ex alto: & ad hunc usum aduehunt: fistilibus uase & picato condunt. Prodest ad purgationes maxime sine stomachi uexatione &

uel aquae

uel nec sine

uel ab his
uel crebro

sapore grato & odore. Hydromeli quoque ex ibre puro cum melle temperabatur quodam quod daretur appetentibus uinum agris: ueluti innocentiore potu. Damnatum iam multis annis uisum dem uitis quibus uinum: nec in eadem utilitatibus. Quia saepe nauigantes defectu aquae dulcis laborant. Haec quoque subsidia demonstrabimus. Expansa circa nauim uel uera madefcit accepto halitu maris quibus humor dulcis exprimitur. Item demissa reticulis in mari concaua & caetera pilae: uel uasa inania obturata dulcem intra se colligunt humorem. Nam in terra marina aqua argilla percolata dulcescit. Luxata hominum corpora & quadrupedum natando in cuiuslibet generis aquam facillime in artus redeunt. Est & in metu peregrinantium: ut tentent ualitudinem aquae ignota. Hoc cauent a balneis egressi statim frigidam suspectam hauriendo. Muscus qui in aqua fuerit podagris illitus prodest. Item oleo admixto talorum dolor: tu mortique. Spumaque aquae affricu uerrucas tollit. Nec non arena littorum maris: praecipue tenuis & solibus candens in medicina est siccandis corporibus cooperitis hydropicoque: aut rheumatismos sentientium. Et haec de aquis. Nunc & de aquatilibus. Ordinem autem in reliquis a principalibus eoque: quae sunt sal & spongia.

De generibus salis: & confecturis: & medicinis: & obseruationibus.

CA. VII.

Sal omnis aut fit: aut gignit. Vtrique pluribus modis: sed cae gemina: coacto humore uel siccato. Siccatur in lacu tarentino aestiuis solibus: totumque stagnum in salem abiit modicum alioquin altitudine genua non excedens. Item in sicilia in lacu quod canicus uocatur: & alio iuxta gelam. Hae extremitates tantum inarescunt: sicut in phrygia cappadocia. Apendi ubi largius coquitur & usque ad medium lacum. Aliud etiam in eo mirabile: quod tantumdem noctu subuenit: quantum die auferas. Omnis est alius sal minutus: atque non gleba est. Aliud genus ex aquis maris sponte gignit spuma in extremis littoribus ac scopulis relicta. Haec enim omnis rore densatur. Et est acrior quam in scopulis inuenitur. Sunt etiam naturalis differentiae tres. Namque in baetris duo lacus uasti: alter ad scythas uersus: alter ad arios sale aestuant. Sicut ad cirtium in cypro & circa mephin extrahunt lacum: dein sole siccant. Sed & summa fluminum densantur in sale: amne reliquo ueluti sub gelu fluente: ut apud caspias portas: quae salis flumina appellantur. Item circa mardos & armenios. Praeterea apud baetros annis & oxus ex appositis montibus deferunt salis rameta. Sunt & in africa lacus & quidem turbidi salem ferentes. Ferunt quidem & calidi fontes sicut pegasei. Et haec habent se genera ex aquis sponte prouenientia. Sunt & montes natiui salis: ut in indis oromenus: in quo lapidinarum modo caeditur renascens: maiusque regum uectigal ex eo est: quae ex auro atque margaritis. Effoditur & e terra: ut palam est humore densato in cappadocia. Ibi quidem caeditur specularium lapidum modo. Pondus magnum glebis: quas micas uulgo appellat. Carthis arabia oppido muros domosque massis salis faciunt: aqua ferruminantes. Inuenit & iuxta pelusium Ptolemaeus rex cum castra faceret: Quo exemplo postea inter aegyptum & arabiam etiam squalentibus locis ceptus est inueniri detractis arenis. Qualiter & per africae sitientia usque ad Hammonis oraculum. Is quidem crescens cum luna noctibus. Nam cyrenaici tractus nobilitant hamonico & ipso quia sub arenis his inueniatur: appellato. Similis est colore alumini: quae schilton uocatur: longis glebis: neque plucidis: ingratus sapore: sed medicinae utilis. Probat quae maxime plucis cuius rebus scilluris insigne. De quo praedicitur: quod leuissimus intra specus suos in lucem uniuersam platus: uix credibili pondere ingrauescat. Sed cae euidentis cuniculorum spiritu madido sic ad iuuante molientes ut adiuuat aquae. Adulteratur siculo: quem cocanicum appellauimus: necnon & cyprio mire fili. In hispania quoque ceteriore egelaste caedit glebis pene translucentibus. Cuius praedem palma a plerisque medicis inter omnia salis genera perhibet. Omnis locus in quo reperitur sal: sterilis est: nihilque gignit: & in totum sponte nascens. Inter haec sunt factitii uaria genera. Vulgaris plurimusque in salinis mari adfusum: non sine aquae dulcis riguis: sed imbre maxime iuuante: ac super omnia sole multo: non aliter inarescens. Africa circa uticam construit aceros salis ad collium speciem. Qui uero sole lunaque induruerit. nullo humore liquefcit: uixque etiam ferro caeditur. Fit tamen & in creta sine riguis in salinas mare infudentibus. Et circa aegyptum ipso mari in fluente in solum ut credo nil succosum. Fit & e puteis in salinas ingestis. Prima delatio babyloniae in bitumem liquidum cogit: oleo simile: quo & in lucernis utitur. hoc detracto subest sal. & in cappadociae puteis ac fonte quem in salinas ingerunt. In chaonia excoquitur aqua ex fonte: refrigerata que sale faciunt tertium nec caeditum. Galliae germaniaeque ardentibus lignis aqua salinam infundit. Hispaniae quadam sui parte e puteis hauriunt muriam appellantes. Et illi quidem etiam lignum referre ar-

ul' & iaxar
tes.

bitrantur. Quercus optima ut quæ per se cinere sincero uim salis reddat. Alibi corylus laudat. Ita infuso liquore salso. Carbo etiã in salem uertit. Quicquid ligno conficit sal niger est. Apud Theophrastum inuenio imbrios harundinis & iunci cinere decoquere aqua solitos: donec exiguum superesset humoris. Quin & e maria salisamentoz recoquit: iterumq; consumpto liquore ad naturam suam redit uulgo e menis iucundissimus. Marinorũ maxime laudatur cyprius a salamine. At e stagnis tarētinus. Ac eriguis phrygius q; tatarus uocaf. Hi duo oculis utiles. A cappadocia uero qui i laterculis affertur: cutis nitorẽ dicitur facere. Magis tamen extendit is quẽ citricum appellauimus. Itaque a partu uentrem eo cum melanthio illinunt. Salsissimus sal qui sicillimus suauissimus ofum tarētinus atq; candidissimus. Et de cætero fragilis qui maxime candidus. Pluuia dulcescit ois. Suauiozem tamen rores faciunt. Sed copiosum aquilonis flatus. Austro non nascitur. Flos uero salis non fit: nisi aquilonibus. In igni nec crepitat: nec exilit tragefeus: neq; acanthius ab oppido appellatus. Nec ullius spuma: aut ramentum aut tenuis. Agrigētinus ignium patiens: ex aqua exilit. Sunt & colorũ differentie. Rubet memphi. Ruffus est circa oxum. Centuripis purpureus. Circa gelam in eadem sicilia tãti splendoris: uti imaginem recipiat. In cappadocia croceus effoditur translucidus & odoratissimus. Ad medicinaũ usus antiqui tarentinũ maxime laudabant. Ab hoc uero quæcũq; e marinis ex genere eo: præcipue spumeum. Iumentorũ uero & boum oculis tragefeum & beticũ. Ad obioniũ & cibũ utilior q; fã facile liquefcit. Itẽ humidior: minorem eni amaritudinẽ habent: ut atticus & euboicus. Seruandis carnibus aptior acer & ficus: ut megaricus. Conditur et odoribus additis: & pulmentarii uicẽ implet excitã auiditatẽ: inuitãq; in oisibus cibis: ita ut sit peculiaris ex eo intellectus inter innumera cõdimenta. Ita est in mandendo quæsitus garo. Quin & pecudes armentaq; & iumentã fale maxime sollicitant ad pastum: multo largiores lacte: multoq; gratioze et in caseo dote. Ergo hercule uita humanior sine fale nequit degere: adeoque necessarium elemẽtũ est ut tranfient intellectus ad uoluptates animi quoq;. Nam ita sales appellantur: oisq; uitã lepos & summa hylaritas laborũq; requies non alio magis uocabulo constat. Honoribus etiam militiãq; interponitur salariis inde didis: magna apud antiquos auctoritate: sicut apparet ex nomine salariã uia: quã illa sal in fabinos portari consueat. Ancus Martius rex salis modia sex millia in congiario dedit populis: & salinas primus instituit. Varro etiam pulmentarii uice usos uete res auctor est. Est itãse enim salem cum pane & caseo: ut prouerbio apparet. Maxime tamen in sacris intelligitur auctoritas quando nulla conficiuntur sine mola falsa. Salinarum synceritas summam fecit suam differentiam. Quædã n. fauilla salis: quæ leuissima ex eo est & candidissima flos salis appellatur. Et flos quidem salis in totum diuersa res humidiorisq; nature & crocei coloris aut ruffi ueluti rubigo salis. Odore quoq; ingrato ceu gari dissentiens a sole nõ modo a spuma. In ægypto inuenitur uideturq; nilo deferri. Et fontibus tamen quibusdam innatat. Optimum ex eo quod olei quandam pinguitudinem reddit. Est enim in sale pinguitudo: quod miremur. Adulteratur autem tingiturq; rubrica: aut plerũq; testa trita. Qui fucus aqua deprehenditur diluente factitium colorem: cum uerus ille non nisi oleo resoluatur: & unguentarii propter colorem eo maxime utatur. Canicia in uasis summa est. Media uero pars humidior ut diximus. Floris natura aspera excafactoria stomacho inutilis. Sudorem cit. Aluũ soluit i uino & aq; acopis & sinegmatis utilis. Detrahit & ex palpebris pilos efficacissime. Faeces imæ cõcutiuntur ut color croci redeat. Præter hæc etiamnum appellatur in salinis salfugo: ab aliis salfilago tota liquida marina aqua salfior uel distans. Aliud etiamnum liquoris exquisiti genus quod garon uocauerit itestinis piscium cæterisque quæ abicienda essent: fale maceratis: ut sit illa putrescentium sanies. Hoc olim conficiebatur ex pisce: quem greci garo uocabat. Capite eius usto suffitu extrahi secundas morantes.

De scombro pisce & muria: & alece.

CA. VIII.

Vnc e scombro pisce laudatissimum i sinibus carthaginis spartarie & cetariis: fociorũ appellatur singulis milibus nummũ permutatibus congios pene binos. Nec liquor ullus pene pter unguenta maiore in precio esse coepit: nobilitatis etiam gētibus. Sombros quidẽ & mauritania beticaque & carteia ex oceano intrantes capiunt: ad nihil aliud utiles. Laudat & clazomene garo. Põpeicq; & leptis. Sicut muria antipolis ac thuria. Iam uero & dalmacia. Vitium huius est alex imperfecta nec colata fax. Coepit tamẽ & priuatim ex inutili pisciculo minimoque cõfici. Apuam nostri aphyen greci uocant: quoniã in is pisciculus e pluuia nascitur. Forosulenses piscem ex quo faciunt lupum appellant. Trã

F

uel nō carē
tibus

fit deinde in luxuriam creueruntque genera ad infinitum: sicuti garum ad colorem mulsi ueteris: adeoque dilutam suauitatem ut bibi possit. Aliud uero ad castimoniam superstitione: etiam sacris iudaeis dicatur: quod fit e piscibus squama carentibus. Sic alex peruenit ad ostreas: echinos: urticas: cāmaros: mulloge iocinera. Innumerisque generibus ad saporē gulæ cœpit sal tabescere. Hæc obiter idicata sint desiderii uitæ: & ipsa tamē nōnulli usus in medendo. Namq; & alece scabies pectoris sanat infusa p cutem incisam. Et cōtra canis morsus draconisque marini pdest. In linteolis aut conceptis imponit. Et garo ambusta recentia sanant: si qs infundat ac non nomet gazæ. Contra canū quoq; morsus prodest: maximeq; crocodili: & ulceribus quæ serpunt: aut sordidis. Oris quoq; & aurium ulceribus aut doloribus minime prodest. Muria quoq; siue illa salugo: spissat: mordet: extenuat: siccatur. Dysentericis utilis est etiam si nome in testina corripit. Ischiadicis coeliacis ueteribus ifundit: fota quoq; apud mediteraneos aque marinæ uicem pensat.

De natura salis & eius medicinis,

CA. IX.

S

Alis natura est per se ignea & inimica ignibus fugiens eos: oia erodēs. Corpora uero altringens: siccās: alligans. Defuncta aut ac putrescētia ita uendicās ut durent ea per sæcula. In medēdo uero mordens: adurens: repugnās: extenuans: dissoluens. Stomacho tantum inutilis præterq; ad excitandā auuiditatem. Aduersus serpentū morsus cū origano: melle: hyfopo. Contra cerastem cū origano: aut cædria: aut pice: aut melle. Auxiliatur cōtra scolopendras ex aceto potus. Aduersus scorpionū ictus cū quarta parte lini feminis: ex oleo uel aceto illitus. Aduersus crabrones uero uel uespas similiaq; ex aceto. Ad hebre rocraneas capitique ulcera: & pustulas: papulæ: & incipiētes uerrucas: cū seuo uitulino. Item oculorum remediis: & ad excrescentes ibi carnes totiusq; corporis pterygia. Sed in oculis peculiariter. Ob id collyriis emplastrisq; addit. Ad hoc maxime pbatur tragacem aut caunites. Ex ictu uero suffusus cruor oculis suggillatisq; cū myrrhæ pari pōdet ac melle: aut cū hyfopo ex aqua calida: utq; foueatur salugine. Ad hæc hispanicis eligit: contraq; suffusiones oculorum cū lacte in coticalis terit. Priuatim suggillationibus in linteolo iuolutus crebroq; ex aq; feruenti impositus. Ulcenibus oris manatibus in linteolo concepto. Gingiuarum tumori infricatus. Et contra scabritiem linguæ frictus cōminutusq;. Aiunt dentes nō erodi neq; putrescere si quis quotidie mane ieiunus salem cōtineat sub lingua: donec liqueat. Lepras idē & furculos: & lichenas: & pforas emēdat cū passa uua exempto eius ligno: & seuo bubulo atq; origano: ac fermēto: uel pane: maxime thebaicus. Hic & ad pruritus eligit. Tonsillis & uuis cū melle prodest. Quicūq; ad anginas. Hic amplius cū oleo & aceto. Eodem tpe extra fauces illitus cū pice liquida. Emollit & aluum in uino mixtus. Idem noxia: & tinearū genera pellit in uino potus. Aestus balneæ cōualescētis: ut tolerari possint: linguæ subditus præstat. Neuroz dolorē maxime usurpāda obseruatione circa humeros & renes in saccis aqua feruenti crebro madefactus leuat. Colū torminaq; & coxarū dolores potus & in iisdē faccis ipositus candens. Podagras cū farina ex melle & oleo tritus. Ibi maxime obseruanda usurpatione qua qdem totis corporibus nihil esse utilius sale & sole dicūt. Itaq; cornea uidemus corpora piscatoz. Sed hoc præcipuum dicatur in podagris. Tollit & clauos pedū. Item pniones. Ambulitis ex oleo imponitur: aut cōmanducatus: pustulasq; reprimat. Ignibus uero sacris ulcibusq; quæ serpunt: ex aceto aut hyfopo. Carcinomatibus cū uua taminia. Phagedenis ulcerum tritus cū farina hordei super imposito linteolo madente uino. Morbo regio laborantes donec sudēt ad ignem cōtra pruritus quos sentiūt: ex oleo & aceto ifricatus iuuat: & fatigatos ex oleo. Multi & hydro picos sale curare: feruoreq; febriū cum oleo perūtere: & tussim ueterē linctu eius discussere. Clysteribus ifudere ischiadicis. Ulcenibus excrescētibus uel putrescētibus impositere. Crocodiloz morsibus ex aceto in linteolis: ita ut battuerētur ante ictum ulcera. Bibitur & contra opium ex aceto mulso. Luxatis imponitur cum farina & melle. Item extuberationibus. Dentium dolori cū aceto fots & illitus cū resina pdest. Ad oia autē spuma salis iucūdiore utilior q;. Sed quicūq; sal acopis addit ad excafactiones. itē smegmaticis ad extēdendā cutē leuandā q;. Pecoz quoq; scabiē & bouū illitus tollit. Datuq; lingēdus: & oculis iumētoge ispuif. Hæc & de sale dicta sint. De nitri generibus: & cōfecturis: & medicinis: & obseruatiōibus. CA. X.

uel fordū

N

On est differēda & nitri natura nō multū a sale distās: & eo diligētius dicēda: quia palā est & medicos q de eo scripsere: ignorasse naturā. Nec quēquā Theophrasto diligētius tradisse. Exiguū fit apud mēdos canescētibus siccitate cōuallibus: qd uocāt halmiraga. Minus ē in thracia iuxta philippos sordidū terra: qd appellāt agrium.

Nam quercu cremata nunq̄ multū factitatum est: & iam pridem in totum omīssum. Aquæ ue-
ro nitrosæ pluribus locis reperiunt: sed sine uiribus densandi. Optimum copiosumq; in clitis
macedoniæ: quod uocant calastricum: candidū purūq;: primum salū. Lacus est nitrosus exliē-
te e medio dulci fonticulo. Ibi ut nitæ circa canis ortum nouenis diebus: totidēq; cessat: ac rur-
sus inat: & deinde cessat. Quo apparet soli naturā esse quæ gignat: qm̄ compertum est nec
soles proficere quicq;: cū cesset: nec imbres. Mirum est & illud scatebra fonticuli semper emi-
cante: lacum nec augeri nec effluere. his aut̄ diebus quibus gignit si fuere imbres: salius nitru
faciūt: aquilones deterius: quia ualidius cōmouent limū. Et hic q̄dem nascit̄. In ægypto aut̄
conficit̄ multo abundantius: sed deterius. Nam fuscum lapidosumq; est. Fit pene eodem mo-
do quo sal: nisi q; salinis mare infundunt. Nidum autem nitrariis. Excedente nilo siccant̄: dece-
dente madēt succo nitri. xl. diebus cōtinuis: nō ut in macedonia statis. Si aut̄ imbres affuerit:
minus de flumine addūt: statimq; ut densari est cōeptum: rapit̄ ne resoluatur in nitrariis. Sic
quoq; olei natura interuenit. Ad scabiem animalū utilis. plūm aut̄ conditū in aceris durat.
Mise in lacu ascanio & q̄busdam circa chalcida fontibus summas aquas dulces esse: potariq;
inferiores nitrosas. In nitro optimū quod tenuissimū: & ideo spuma melior. Ad aliqua trū for-
didū tanq̄ ad inficiendas purpuras: tinturāsq; oēs. Magnū & nitro usū qui dicit̄ suo loco.
Nitrariæ egregiæ ægyptiis. Nam circa naucratin & memphi tantū solebant cē. Circa mēphi
deteriores. Nam & lapidescit̄ ibi in aceris: multiq; sunt tumuli ea de cā saxei. Faciūt ex his ua-
sa. Nec nō frequēter liquatū cū sulphure coquēt̄ in carbonibus. Ad ea quoq; quæ inuetera-
ri uolunt illo nitro utunt̄. Sunt ibi nitrariæ q̄bus & ruffum exit a colore terræ. Spūmā nitri
quæ maxime lau dat̄: antiqui negabūt fieri: nili cū ros cecidisset: prægnātibus nitrariis: sed nō
dum parietibus. Itaq; nō fieri incertatis etiam si caderet. Alii operimentoꝝ fermēto gigni existi-
mauer̄. Proxima ætas medicoꝝ aphronitrum tradidit in asia colligi in spelæis mollibus di-
stillans. Specus eos colligas uocant. Dein siccāt sole. Optimum putatur lydium. Probatio ut sit
minime pōderosum: & maxime friabile. Colore pene purpureo. Hoc i paltillis aser̄. Ægyptiū
in uasis picatis: ne liquefcat. Vasa quoq; ea sole inarescētia pficiunt̄. Nitri pbatio: ut sit tenuis-
simum & quā maxime spongiosum fistulosūq; adulteratur in ægypto calce. Dephēdit̄ gustū
Sincerum. n. facile resoluūt. Adulteratū pungit. Calce aspersum reddit odorem uehementer.
Vn̄ in testa opertū ne exiliat: alias igni non exilit nitrum: nihilq; gignit aut̄ alit. Cū in salinis
herbæ gignantur: & in mari tor aialia: tantum algæ. Sed maiorem esse acrimoniam nitro ap-
paret: nō hoc trū argumētō: sed & illo q; nitrariæ calciamēta ptinus cōsumūt. Alias salubres:
oculorūq; claritati utiles. In nitrariis nō lippit̄. Vicera allata eo celerrime sanantur. Ibi facta
tarde. Cit & sudorem cū oleo perūctis: corpusq; emollit. In pane salis uice utunt̄ calastrico. Ad
rhaphanos ægyptio: tenēiores eos facit. Sed obsonia alba & deteriora: olera uitidiora. In medi-
cina aut̄ calfacit: extenuet: mordet: pūllat: siccāt: exulcerat. Vtile iis quæ euocanda sint aut̄ di-
scutiēda: & lenius mordēda atq; extenuanda: sicut in papulis pustulisq;. Quidā in hoc usu ac-
cēsum uino austero restringūt: ita trito i balneis utunt̄ sine oleo. Sudores nimios inhi-
bet cū arida inde adiecto oleo uiridi. Extenuat & cicatrices oculorū & scabritias genarū cum fico
illitū aut̄ decoctum in passo ad dimidias partes. Item cōtra argemas oculorū. Vngues decoctū
cum passo in mali punici calice adiuuat nitru. Claritatēq; uisus cū melle inūctum. Prodest dē-
tium dolori ex uino si cum pipere colluant̄. Item cū porro decoctū. Nigrescēt̄ dētes crema-
tū dētfificio ad colorē reducit. Capitis aialia: & lendes necat cum sania terra illitum ex oleo.
Auribus purulētis uino liquatū infundit. Sordes eiusdem partis erodit ex aceto. Sonitus & rin-
nitus discutit siccum additū. Vitilignes albas cum cymolia creta æquo pōdere ex aceto in so-
le illitum emendat. Furculos admixtum resinæ extrahit aut̄ cum uua alba passa: nucleis eius
simul tritis. Testium inflāmatioi occurr̄. itē eruptionibus pituitæ in toto corpore cū axun-
gia. Contraq; canis morsus addita resina inicitis cū aceto illinif. Sic & serpētium morsibus: pha-
gedenis: & ulceribus quæ serpūt: aut̄ putescūt cū calce ex aceto. Hydropicis cū fico tusum da-
tur: illiniturq;. Discutit & tormina si decoctū bibat̄ pondere drachmæ cū ruta uel anetho uel
cymino. Resicit lassitudines cū oleo ex aceto perūctoꝝ: & cōtra algores horroresq; pdest: ma-
nibus pedibusq; cōfricatis cum oleo. Cōprimit & pruritus sulfuroꝝ felle: maxime cum aceto
datum. Succurrit & uenenis fungorū ex posca potum. Aut si buprestis pasta sit ex aqua: uomi-
tionēsq; euocat. iis qui sanguinem tauri biberint cum lasere datur. In facie quoq; exulceratio-
nes sanat cum melle & lacte bubulo. Ambustis toltum donec nigrescat tritūq; illinif. Infun-

Medicinæ ex aquatilibus.

ENTVM EST AD SYMMA NATVRAE EXEMPLORVM
q; per rerum ordinem: & ipsum sua sponte occurrit imensum po-
tentiae occultae documentum: ut prorsus nec aliud ultra quaeri
debeat: nec par aut simile possit inueniri: ipsa se uincente natura:
& quidem numerosis modis declarante. Quid enim uiolentius
mari uentis: & turbinibus ac procellis: quo maiore ingenio i nul-
la sui parte adiuta est: quam uelis remisque? Addatur his & reci-
proci aëstus inenarrabilis uis: uersumque totum mare in flumen.

V De echeneide pisce: & mirabili eius proprietate: & torpe-
die: & marino lepore: & mirabilia rubri maris. CA. I.
Amen oia haec pariterque eodem impellētia: unus ac par-
uus admodū pisciculus echeneis appellatus in se tenet.
Ruant uenti licet: & saeuant procellae: imperat furori: uiresque tantas compefcit: & cogit stare
naugia: qd' non uincula ulla: nō anchorae pondere irreuocabili factae. Infrēnat impetus: & do-
mat mundi rabiem: nullo suo labore: nō retinēdo: aut alio modo quam adherēdo. Haec tātil-
la est satis cōtra tot impetus: ut ueret ire nauigia. Sed armatae classes imponūt sibi turriū pro
pugnacula: ut in mari quoque pugnet: uel e muris. Heu uanitas humana cū rostra illa: aere fer-
roque ad iclus armata semipedalis hibernē possit: ac tenere deuicta pisciculus. Ferf acciaco mar-
te tenuisse praetoriam nauim Antonii properantis circuire & exhortari suos: donec trāfret in
aliam. Ideoque caesariana classis ipetu maiore protinus uenit. Tenuit & nostra memoria. Cui prin-
cipis ab astura antiū remigantis ut res est: etiā auspicalis pisciculus. Siqde nouissime tum in ur-
bem reuersus ille imperator: suis telis confossus est. Nec longa fuit illius morae admiratio sta-
tim eā intellecta: cum e tota classe quinqueremis sola nō pfereret: & exilientibus protinus qui
id quaerent circa nauim inuenere adherentem gubernaculo: ostenderuntque Caio indignati
hoc fuisse qd' se reuocaret: quadringentorumque remigum obsequio contra se intercederet. Con-
stabat peculiariter miratū quomodo adherens tenuisset: nec idem polleret in nauigium rece-
ptus. Qui tūc postea quam uidere eum limaci magnae similes esse dicunt. Nos plurimorum opi-
niones posuimus in natura aquatiliū: cum de eo diceremus. Nec dubitamus idem ualere ad
oia genera cū celebri & cōsecrato etiā exemplo apud gnidiā Venerem conchas quoque eiusde
potētiaē credi necesse sit. E nostris quidā latinis remora appellauerē eū. Mirūque e graecis: alii lu-
bricos partus atque procidentes cōtineri ad maturitatē alligato eo (ut diximus) pdiderūt. Alii
sale adseruatū ad alligatūque grauidis partus soluere: ob id alio noie odinolyontē appellauerē.
Quocunq; modo ista se habeant: quis ab hoc tenēdi nauigia exemplo de ulla potentia natu-
rae atque effectu in remediis spōte nascētium reze dubitare debeant? Quin & sine hoc exemplo
per se satis esset. Ex eodē mari torpedo etiam procul & e longinquo: uel si hasta uirga ue attin-
gatur quis praualidos lacertos torpescere: quālibetque ad cursum ueloces alligari pedes prodi-
tur. Quod si necesse habemus fateri hoc exēplo esse uim aliquā quae odore tantū & quadā au-
ra sui corporis afficiat mēbra: quid nō de remedioque omniū momētis sperādum ē? Non sunt
minus mira quae e lepore marino tradunt. Venenum est aliis in potu: aut in cibo datus: aliis
etiā uisus. Si quidem grauidae si oino aspexerit foeminā ex eo genere dūtaxat statim nauē &
redundatione stomachi uisū fatent: ac deinde abortum faciunt. Remedio est mas ob id idura-
tus sale ut in brachialibus habeat. Eadē res in mari & tactu qdem nocet. Vescit eo unum tan-
tum animalū: ut nō intereat Mullus piscis: & tenerefcit tātum: & ingrator uiliorque fit. Hoiēs
qbus in pastu est: pisce olent: hoc primo argumēto ueneficiū id deprehenditur. Caetero moriū-
tur totidē diebus quot uixerit lepus. Incertique temporis ueneficiū id eē auctor est Licinius ma-
cer. In india affirmāt nō capi uiuētē. Inuicēque ibi hoiem illi p ueneno esse: ac uel digito oino in
mari tactū mori. Esse autē ampliōre multo sicut reliqua aialia. Iuba in iis uoluminibus q scrip-
psit ad Caium Caesarem Augusti filii de arabia: tradit titulos marinos ternas heminas cape.
Cetos sexcentosque pedum longitudinis: & trecentorum sexaginta latitudinis in flumen arabiae

F iii

intrafle: pinguiq; eius negociatores: & omnium piscium adipe camelos perungi in eo situ: ut afiles ab iis fugent odore.

De ingeniis: & manufactudine quorūdam piscium: & ubi ex manu edant: & ubi responsa dantur ex piscibus.

CA. II.

Ihi uident mira & quæ Ouidius prodidit pisciū ingenia in eo uolumine quæ haliu-
ticō inscribitur. Scagæ iclusum nassis non frōte erumpere: nec infeltis uimibus ca-
put inferere: sed auersum caudæ ictibus crebris laxare fores: atq; retrorsum ita erū-
pere. Quæ luctatū eius si forte alius scarus extrinsecus uideat: apprehēsa mordicus
cauda adiuuare nixus erumpentis; Lupum piscē rete circūdatū arenas arare cauda: atq; ita cō-
ditū transire rete; Murenā maculas appetere ipsas cōsciam teretis ac lubrici tergi: tū multiplici
flexu laxare: donec euadat. Polypū hamos appetere brachiisq; cōplecti: nō morsu: nec prius dē-
mittere q̄ escā circūferit: aut harūidine leuatū extra aquā. Scit & mugil esse in esca hamū: in-
fidiasq; nō ignorat: auuiditas tū tāta est: ut cauda uerberādo excutiat cibos. Minus in puiddo
lupus sollertix habet: sed magnū robur in poenitēdo. Nam ut hæserit i hamo: tumultuoso di-
scursu laxat uulnera: donec excidat insidix. Murenæ amplius deuorat hamū: admouentq; dē-
tibus lineas: atq; ita erodunt. Pytheas id tradit. Idē insulā hamo inuertere se: qm̄ sit dorso cul-
tello: spinaq; lineā præsecare; Licinius Macer murenas tantū fœminini sexus eē tradit: & cō-
cipere e serpentibus: ut diximus: ob id sibilō a piscatoribus tāquā serpentibus euocari & capē
pinguere iactatu. Fulle nō iterimi. Easde ferula protinus. Animā in cauda habere certū ē:
eaq; ic̄ta celerrime exanimari: at capitis ic̄tu difficulter. Nouacula & ferrū quæ pisce tacta sū-
olēt. Durissimū esse pisciū cōstat qui orchis uocet: rotundus est: & sine squamis: totusq; capite
constat. Misluago quotiens cernat extra aquā uolitas: tēpestates munitari Trebrius Niger
auctor est. Xiphix rostro mucronato esse: ab hoc naues perfossas mergi in oceano ad lo cum mū-
ritania: qui cotta uocet: non pcul a lyxo flumine. Idem Loligines euolate ex aqua tradit: tāta
multitudine ut nauigia demergat. Et manu uexunt pisces in pluribus quidem Cæsaris uillis.
Sed quæ ueteres prodidere in stagnis nos in piscinis amirati in eloro siciliæ castello non procul
syraculis. Item in labra Cnidii Iouis fonte Anguillas. Et eæ in aures additas gerūt. Similiter
in chio iuxta senū delubri. In mesopotamiæ quoq; fonte cabura de quo diximus. Nā in lycæ
lymira fonte Apollinis: quæ dirū appellat ter filula euocati ueniūt ad augurium. Diripere eos
carnes abiectas lætū est cōsultatibus: caudis abigere dirū hierapoli syriæ in lacu Veneris ædi-
tuorū uocibus patēt uocati: exornati auro ueniūt adulātes. Scalpūtunora hātia manibus iē-
rēdis præbēt. In stabiano cāpaniæ ad Herculis petrā: melanuri in mari panē abiectum rapiūt.
Iidēq; ad nullū cibū i quo hamus sit: accedūt. Nec illa in nouissimis mira: amarissimos eē pi-
sces ad pelē insulā: & ad clazomenas. Cōtra ad scopulum siciliæ: ac leptin africæ: & euboæ: &
dyrrhachium. Rursus ita saluos: ut possint salsamēta existimari. Circa cephaleniā & ampelon
paron: & deli petras in portu eiusde insulæ dulces. Quā differentiā pabulo cōstare: nō est du-
biū. Appiō maximū pisciū esse tradit porcū: quæ lacedæmonii orthagoriscū uocat. Grunire eū
cum capiat. Esse uero illā naturæ accidentiā quod magis miremur etiā in locis quibusdā: ap-
posito occurrit exēplo. Siquidem salsamēta omniū genēre in italia beneuēti recētia effici con-
stat. Pisces marinos in usu fuisse ptinus a cōdita roma: auctor est Cassius Hemina: Cuius uer-
ba de ea re hic subiiciam. Numa cōstituit: ut pisces qui squamosi nō essent ni pollincerēt pū-
monia cōmentus ut cōuiuia publica: & priuata: cœnæq; ad puluinaria facilius cōpararentur:
ni qui ad pollinctū emēret: precio minus parcerēt: eaq; præmercarētur. Quātum apud nos in-
dicis margaritis precii est: de qbus suo loco satis diximus: tū apud indos in chorallio. Nāq;
ista persuasione gētiū cōstāt. Gignitur quidē & in rubro mari: sed nigrius. Item in pisco uocet
iace. Laudatissimū in gallico sinu: circa orchadas isulas. Et in siculo circa heliā & drepanum.
Nascit & apud grauiscas: & añ neapolin cāpaniæ: maximeq; rubēs: sed molles: & ideo uulsiūmū
erythris. Forma est ei fruticis: color uiridis. Baccæ eius cādidæ sub aqua ac molles. Exēptæ cō-
festi durātur & rubescūt: quasi corna satiuæ specie atq; magnitudine. Aiūt tactu protinus lapī
descere: si uiuat. Itaq; occupari uelliq; retibus: aut acri ferramēto præcidi. Hac de cā certū
uocitātū i terpretāt. Probatissimū quā maxime rubet: & quā ramosissimū: nec scabrosū: aut
lapideū: uel rursus inane: aut cōcauū. Auctoritas baccæ eius nō minus indogæ uiris quoq; p-
ciosa est: q̄ fœminis nostris uniones indici. Aruspices eogæ uatesque in primis religiosum id
gestamē amoliendīs piculis arbitrantur. Itaque & decore & religione gaudent. Priuquā hac

uel mutari

uel tractu

notescerent: galli gladios: scuta: galeas adornabant eo. Nunc tanta penuria est uēdibili merce: ut per quā raro cernat in suo orbe. Surculi infantia adalligati: tutelā habere credunt. Cōtraq; torminū ac uescicā: & calculoz mala: in puluerē igne redacti: potiꝫ cū aqua auxiliantur. Simili modo ex uino poti: aut si febris sit: ex aqua somnū afferunt. Ignibus diu repugnāt. Sed eodē medicamine: sēpius potō tradūt lyenē quoq; absumi. Sanguinem reiticientibus excreantibus: uēdētur. Cinis eoz misctur oculoz medicamētis. Spillat. n. ac refrigerat. Vlcēz caua explet. Cicatrices extenuat. Quod ad repugnantia rerum attinet: quā græci antipathia uocāt: nihil est uenenatius usquam: q̄ in mari pastinaca: utpote cū radio eius arbores necari dixerimus. Hanc tñ persequit galeos. Idem & alios quidem pisces: sed pastinacas præcipue. Sicut in terra serpentes mustela. Tanta est auuiditas ipsius ueneni. Percussis uero ab ea medef & hic quidem: sed & nullus ac lafer.

De his qbus in terris & in aq̄ uictus est: & de castoreis medicina: & obseruationes. CA. III.

Spectabilis naturæ potentia in iis quoq; quibus & in terris: & in aqua uictus est: sicut & fibris quos castores uocāt: & castorea testes eorum. amputari hos ab ipsis cū capiuntur negat Sestius diligentissimus medicina. Quinimo paruos esse substrictosq; & adhærentes spinæ: nec adimi sine uita aialis posse. Adulterari aut renibus eiusdē qui sint grandes: cū ueri testes parui admodū reperiātur. Præterea ne uescicæ quidē esse cū sint geminæ: quot nulli aialium. In iis folliculis inueniri liquorem: & asseruari sale. Itaq; inter pbationes falsi esse folliculos geminos ex uno nexu depēdentes: qđ ipsum corrūpi fraude cōiūctibus gūmi cū sanguine: aut ammoniaco: quoniā ammoniaci coloris esse debent tunicis circūdati liquore ueluti mellis cærosi: odoris grauis: gustu amaro: & acri: friabiles. Efficacissimi ē potō galacia: mox africæ. Sternutamēta olfactu mouēt. Somnū conciliāt cū rosaceo: & peucedano perūcto capite. Et per se poti in aqua. Ob id phreniticis utiles. Item lethargicos odoris suffitu excitāt. Vuluarūq; exanimationes uel subditi: & mēses ac scēdas ciunt duabus drachmis ex aqua cum puluio poti. Medētur & uertigini: opisthotonis: tremulis: spalicis: neruoz uittis: ischiadicis: stomachicis: paralyticis: punctis oibus. Vel triti ad crassitudinē mellis cū semine uiticis ex aceto: aut rosaceo. Sic & cōtra comitiales sumpti. poti uero cōtra inflationes: tormina: uenena. Differentia tantum contra genera est mixtura. Quippe aduersus scorpiones ex uino bibunt. Aduersus phalāgia & araneos ex mulso: ita ut uomitione reddant. Aut ut retineant: cum ruta. Aduersus chalcidas cū myrtite. Aduersus cerasē & præterea cum panace: aut ruta ex uino. Aduersus cæteros serpentes cū uino. Dari binas drachmas satis est: eorū quæ adiciantur singulas. Auxiliātur priuatim cōtra uiscū ex aceto. Aduersus aconitū ex lacte: aut aqua. Aduersus helleborum album ex aqua mulsā nitroq;. Medētur & dētibus infusi cū oleo triti in aurem a cuius parte doleāt. Aurium doloribus melius si cum meconio. Claritatem uisus faciunt cum melle attico inuncti cohibēt singultus ex aceto. Urina quoq; fibri resistit uenenis: & ob id in antidota addit. Adseruatur aut optime in sua uescica: ut aliqui existimant.

De testudine: & multoz piscium medicina: & obseruationes.

CA. IIII.

Testudinis similitudo uictus in aq̄ terraq; & testudinū: effectus quoq; pari honore habēdi: uel ppter excellens in usu preciū naturæ: ueræ pprietatem. Sūt ergo testudinū genera: terrestres: marina: lutaria: quæ in dulci aqua uiuunt. Has quidam e græcis emydas appellant. Terrestriū carnes suffitionibus propriæ: magicisq; artibus refutadis: & cōtra uenena salutare pdunt. Plurimæ in africa. Hæc ibi amputato capite pedibusq; p antidoto dari dicunt: & ex iure in cibo sumptæ. Strumas discutere ac lyenes tollere. Itē comitiales morbos. Sanguis eaz claritatē uisus facit: suffusionēq; oculoz tollit. Et contra serpentū omniū & araneoz & similibus: & ranaz uenena auxiliat. Sanguine seruato in farina pisulis factis: & cum opus sit in uino datis. Felle testudinū cum attico melle glaucomata inūgi prodest. Et scorpionū plagæ instillari. Tegumēti cinis uino & oleo subactus: pedū rimas ulcerazq; sanat. Squamæ e summa parte derasa: & in potu data uenerē cohibēt. Eo magis hoc mirū: quā totius tegumēti farina accendere tradit libidinē. Urinam eaz aliter q̄ in uescica dissectaz: inueniri posse nō arbitror: & intra eam esse. Hæc quoq; portentosa magis demonstrat aduersus aspidū ictus singulare remediū. Efficacior est tñ ut aut cimicibus amixtis. Oua durata illinuntur strumis & ulceribus frigore: aut adustione factis. Sorbēt in stomachi doloribus. Marinarū carnes ammixtæ ranaz caribus contra salamandras pclare auxiliat. Neq; est testudine aliud salamandræ aduersus. Sanguine alopeciarum inanitas & porrigo omniaq; capitis ulcera curā.

F iiii

tur. Inarescere autem eum oportet: lenteq; abluī. Instillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Aduersus comitiales morbos māditur cum polline frumēti. Miscetur autem sanguis heminis tribus acetī hemina uini addita iis: & cum hordeacea farina: aceto quoq; admixto: ut sit quod deuoretur fabae magnitudine. Hæc singula & matutina & uespertina dantur: dein post aliquot dies uespera. Comitibus instillatur ore deductis labris iis: qui modice corripiantur. Spasmo cum castoreo clystere infunditur. Quod si dentes per annum colluantur testudinum sanguine imures a dolore fiunt. Et anhelitus discutit: quasq; orthopnoeas uocant: ad has in polenta datur. Fel testudinum claritatem oculorum facit. Cicatrices extenuat. Tōsillas sedat: & anginas & oīa oris uitia. Priuatim nomas ibi. Item ardentium testiu. Nabis illitum comitiales erigit: attollitq;. Idem cum uernatione anguū aceto ammixto: unice purulentis auribus prodest. Quidam bubulum fel ammiscent: decoctarūq; carniū testudinis succum addita æque uernatione anguū. Sed diu in uino testudinem excoquant. Oculorum quoq; uitia omnia fel inunctum cum melle emendat. Suffusiones etiam marinæ felle: uel cum fluuiatibus sanguine & lacte mulierum capillus inficitur. Fel & contra salamandras: uel succum decoctum bibisse: satis est. Testudinum est tertium genus in cœno & paludibus uiuentium. Latitudo iis in dorso pectori similis: nec conuexo in curua calice: ingrata uisu. Ex hac quoque tamen aliqua contingunt auxilia. Tres nanque in succensa sarmenta coniectæ & diuidentibus se tegumentis rapiuntur. Tum euulsæ carnes earum coquantur in aqua: congio sale modice addito. Ita decoctarum ad tertias partes succus paralyfin: & articularios morbos sentientibus bibitur. Detrahit item fel pituitas: sanguinemque uitiatum. Siftitur ab eo remedio alius aqua frigidæ potu. Ex quarto genere testudinum quæ sunt in amnibus diuulsarum pingua cum aizoo herbatuſa ammixto unguento & semine liliū ante accessiones perunguntur ægri: præter caput mox conuoluti: calidâ aquam bibunt: quartanis liberari dicunt. Hanc testudinem quintadecima luna capi oportere: ut plus pinguium reperiatur. Verum ægrum sex tadedecima luna perūgi tradunt. Ex eodem genere testudinū sanguis instillatus crebro capitis dolores sedat. Item strumas. Sunt qui testudinum sanguinem cultro aereo supinarū capitis præcis excipi nouo fistili iubeant. Ignem sacrum cuiuscūq; generis sanguine illini. Item capitis ulcera manantia: & uerrucas. idem pmittūt testudinum omnium fimo panos discuti. Et licet incredibile dictū sit (aliqui tradunt) tardius ire nauigia: testudinis pedē dextrum uerētia. Hinc deinde in morbos digeremus aquatilia: nō quia ignoremus gratiorem esse uniuersitatē animalium: maiorisq; miraculi: Sed hoc utilius est uitæ cōtributa habere remedia: cum aliud alii profit. Aliud alibi facilius inueniatur.

De aquatilibus quorum remedia in morbos digesta sunt: & primū contra uenena: & uenata animalia. CA. V.

Menenatum mel diximus ubi nasceret. Auxilio est piscis aurata i cibo. Vel si ex melle sincero fastidiū cruditasue q̄ sit grauiſſima incidat. Testudinē circūcis pedibus: capite: cauda decoctam antidotū esse auctor est Pelops Sincos Appelles. Qui est Sincus. diximus. Sæpius uero quantum ueneficium prestaret menstruis mulierum. Contra omnia ea auxiliatur: ut diximus: mullus. Item contra pastinacam & scorpiones terrestres marinosque: & dracones & phalangia illitus sumptusue in cibo. Eiusdem recentis e capite cinis contra omnia uenena: priuatim contra fungos. Mala medicamenta inferri negant posse: aut certe nocere: stella marina uulpino sanguine illita: & affixa limini superiori: aut clauo aereo ianua. Draconis marini scorpionūq; ictus carnibus earum impositis: item araneorum morsus sanatur. In summa contra omnia uenena: uel potu: uel ictu: uel morſu noxia. Sucus earum ex iure decoctarum: efficacissimus habetur. Sunt & seruatis piscibus medicina. Salsamentorumque cibus prodest a serpente percussis: & contra bestiarum ictus merito subinde hausto: ita ut ad uesperam cibus uomitione reddatur. Peculiariter a chalcide: ceriſte: aut quas sepas uocant: aut elope: dipsade ue percussis. Contra scorpiones largius sumi. Sed non euomi salsamenta prodest: ita ut sitis toleretur: & imponere ea plagis conuenit. Contra trocodilorum quidem morsus non aliud præsentius habetur. Priuatim contra præsteris morsum sarda prodest. Imponuntur salsamenta & contra morsum canis rabiosi: uel si non sint ferro uſtæ plagæ corporaq; clysteribus exinanita. Hoc per se sufficit. Et contra draconē marinum ex aceto imponit. Idem & ex cybio profectus. Draco enim marinus ad spinæ suæ qua ferit uenenum ipse impositus: uel cerebro toto pdest. Ranarum marinarum ex uino & aceto

decoctarum: fuccus contra uenena bibitur: & contra ranæ rubetæ uenenû: & contra salamandras. Fluuiatiles si carnes edant iusue decoctæq; sorbeat: profunt: & cõtra leporem marinû: & contra serpentes supradictas. Contra scorpiones ex uino: Democritus quidem tradit: si quis extrahat ranæ uiuenti linguâ nulla alia corporis parte adherente: ipsaq; dimissa in aqua imponat supra cordis palpitatiõnem mulieri dormienti: quacũq; interrogauerit: uera responsurâ. Ad dicit etiã aliã magi: quæ si uera sunt: multo utiliores uitæ existimant ranæ quã leges. Nãq; harundine transfixa natura p os: si furculus in mensuris defigat a marito: adulterozq; tediũ fieri. Carnibus eaz: uel hamo additis: præcipue purpuras certũ est alliei. Lecur ranæ geminum esse dicunt: obiciq; formicis oportere eam partẽ quã appetat: contra oia uenena esse pro antidoto. Sunt quæ in uepribus tantum uiuunt: ob id rubetæq; nomine ut diximus: quas græci phrynos uocant: gradissimæ cunctaq; geminis ueluti cornibus plene ueneficiorũ. Mira de his certatim tradunt auctores. Illatis in populũ silentium fieri: Osciculo quod fit in dextro latere in aquam feruente deiecto refrigerari uas: nec postea feruere nisi exempto: ex rëplo id inueniri. Nã obiecta ranæ formicis: carnibusq; erosif singula in oleũ addi. Et aliud esse in sinistro latere: quo deiecto feruere uideatur: apocynon uocari. Canum impetus eo cohiberi. Amorẽ concitari: & iurgia: addito in potione. Venerem adalligatũ stimulare. Rursus a dextro latere refrigerari feruẽtia. Hoc & quartanas sanari alligato in pellicula agnina recenti: aliaq; febres. Amorẽ inhiberi eo. Item ex iis ranis lym contra uenena: quæ fiant ex ipsis: auxiliatur. Cor uero etiam efficacius est. Coluber est in aqua uiuens: huius adipem & fel habentes qui crocodilos uenent: mire adiuuari produuntur: nihil contra belua audente. Efficacius etiam nũ si herba potamogetõ miscatur. Cancrũ fluuitalis triti potiq; ex aqua recentes seu cinere adseruato: cõtra uenena oia profunt: priuatim contra scorpionum ictus cum lacte asinino: uel si non assit: caprino uel quocunq;. Addi & uinum oportet. Necant eos triti cũ ocimo admoti. Eadem uis contra uenentorum omnium morsus: priuatim scythen & angues: & contra leporem marinum: ac ranam rubetam. Cinis eorum seruatus prodest pauori. Prodest periclitantibus ex canis rabiosi moribus. Quidam adiciunt gentianam: & dant in uino. Nam si iam pavor occupauerit: pastillos uino subactos deuorandos ita præcipiunt. Decem uero cãtris cum ocimi manipulo adalligatis: oes qui ibi sunt scorpiones ad eum locum coituros magi dicunt. Et cum ocimo ipsos cinerem eorum percussis imponunt. Minus in omnibus iis marini profunt: ut Traxillus auctor ẽ. Nihil autem æque aduersari serpentibus q̃ cancos. Suesq; percussas hoc pabulo sibi mederi. Cũ sol sit in cancro: torqueri serpentes. Ictibus scorpionum carnes fluuitaliũ cochleaz resistunt crudæ uel coctæ. Quidã ob id salfas quoq; adseruant. Imponũt & ipsis plagis. Coracini pisces nullo quidẽ peculiare sunt. Sed nos hæc omnibus terris demonstramus. Carnes eorum aduersus scorpiones ualent impositæ. Inter uenena sunt pisciũ porci marini spinæ i dorso cruciatu magno læsæ: remediũ est limus ex reliquo piscium eoz corpore. Canis rabidi morsu potũ expauescentibus faciẽ perungunt adipe uisuli marini. Efficacius si medulla hyene & oleum e lictisco & cara misceat. Murenæ morsus ipsazq; capitis cinere sanantur. Et pastinaca cõtra suũ ictum remediũ est cinere suo ex aceto illito: uel alterius. Cibi causa extrahi debet e dorso eius q̃qd simile est croco: caputq; totum. Et hanc autem & oia testacea modice collui in cibus: quia saporis gratia perit. Leporis marini ueneficium restringunt poti hippocampi. Contra dorycnium echini maxime pfunt. Ex iis q̃ succũ carpathi biberint: p̃cipue eius iure sumpto. Et cãtri marini decocti ius contra dorycnium efficax habetur.

De ostreis & purpuris: alga: & eoz remedia.

CA. VI.

Peculiariter uero cõtra leporis marini uenena & ostrea aduersantur. Idem uidef: nec potest uideri satis dictum esse. de iis: cũ palma mensaz diu iam tribuat illis. Gaudet dulcibus aquis: & ubi plurimi influũt amnes. ideo pelagia parua & rara sunt. Gignũtur tamen in petrosis: carentibusq; aquaz dulcium aduentu: sicut circa grynum & myrinã. Grandescũt syderis quidẽ rõne maxime: ut in natura aquatiliũ diximus. Sed priuatim circa initia æstatis multo lacte prægnantia: atq; ubi sol penetret in uada. Hæc uidef cã quare minora in aliis locis reperiuntur. Opacitas enim phibet incrementũ: & tristitia minus appetit cibos. Variat coloribus. Rufa in hispania. Fusca in illyrico. Nigra & carne & testa circeis. Præcipua uero hñtur in quacũq; gẽte spissa: nec salua sua lubrica. Crassitudine potius spectada q̃ latitudine. Neq; in luto capta: neq; in arenosis. Sed solido uado spodylo breui atq; nõ caroso: nec fibris lacinoso: ac tota in aluo. Addũt peritiores notã: ambiẽte pupureo crine fibras: eozq;

argumento generosa interpretantur calibepharata appellantes. Gaudet & peregrinatione tral ferrisq; in ignotas aquas. Sic brundusina in auerno. Cōpasta & suū retinere succum: & a Lucio adoptare credunt. Hæc sint dicta de corpore. Dicemus & de nationibus: ne fraudent gloria sua littora. Sed dicemus aliena lingua: quæq; peritissima huius censura in nostro æuo fuit. Sūt ergo Mutiani uerba quæ subiciam. Cyzicena maiora lucrinis: dulciora britanicis: suauiora edulis: acriora lepticis: pleniora lucensibus: sicciora coryphantenis: teneriora iltricis: candidiora cyceiensibus. Sed iis neq; dulciora: neq; teneriora esse ulla compertū est. In indico mari Alexandri rerum auctores pedalia inueniri prodidere. Necnon inter nos nepotis cuiusdā nomēculator tri dacna appellauit: tantæ amplitudinis intelligi cupiens ut ter mordenda essent. Eoq; dos in medi cina hoc in loco tota dicitur. Stomachū unice reficiūt. Fastidiis medent. Addiditq; luxuria frigus obrutis niue: summa montiū & maris ima miscens. Molliant aluū leniter. Eadem cocta cū mulso tenasmo: q; sine exulceratione fit: liberant. Vesicæq; ulcera quoq; repurgant. In cōcibus suis cocta siue uti clausa uenerint: mire distillationibus profunt. Testæ oistreoz; cinis uiuæ sedat: & tonillas ammixto melle. Eodē mō parotidas: panos mamarūq; duricias: capitū ulcera ex aque cutemq; mulierum extendit. Inspergitur & ambustis. Et dentifricio placet. Pruritus quoque & eruptionibus pituitæ ex aceto medetur. Crudæ si tonidant strumas sanant: & perniēs pedū. Purpuræ quoq; contra uenena profunt. Et algam maris theriacen esse Nicander tradit. Plurq; eius genera uti diximus. Longo folio & latiore: rubente: aliaue crispo. Laudatissima quæ in cre ta insula iuxta terrā in petris nascitur: e uino iubet eam dari. Tingendis etiā lanis ita colorē ali gans: ut elui postea non possit.

Ad alopecias: & capillos oculorum uitia.

CA. VII.

Lopecias replet hippocāpinus cinis nitro & adipe suillo mixtus: aut sincerus ex aceto. Preparant cutem sepiæ crustæ farina medicamentis. Cutem replet & muris marini cinis cum oleo. Item echini cū carnibus suis cremati cinis. Fel scorpiōis marini. Ranæ quoq; trium si uiuæ in ollā crementur cinis cum melle. Melius cum pice liquida. Capillū denigrant sanguisuga: quæ in uino nigro diebus. xl. cōputuere. Alii i aceti sextariis duobus sanguisugæ sextariū in uase plūbeo iubēt putrescere totidē diebus: mox illi in sole. Sornatius tantā uim hęc tradidit: ut nisi oleū ore cōtineant q; tingunt: dentes quoq; erū denigrari dicat. Capitis ulceribus muricū: uel purpuræ testæ cinis cū melle utiliter. Illud cōchylioz; uel si nō urant farina ex aqua doloribus. Castoreū cū peucedano & rosaceo. Oium pisciū fluuitaliū marinorūq; adeps liquefactus oleo ammixto melle oculoꝝ claritati plurimā cōfert. Itē castoreū cū melle. Callionymi fel cicatrices sanat: & carnes oculoꝝ supuacuas cōsumit. Nulli hoc pisciū copiosius: ut existimant Menāder quoq; i comcediis. idē piscis & uranoscopus uocat ab oculo quē in capite hēt. Et coracini fel excitat uisum. Et marini scorpiōis nū si cū oleo uetere: aut melle attico incipientes suffusiones discutit. iungi ter oportet internū diebus. Eadē ratio albugines oculoꝝ tollit. Muloz; cibo acie oculoꝝ hebetari tradunt. Lepus marinus ipse quidē uenenatus ē: sed cinis eius i palpebris pilos inutiles euulsos cohibet. Et ad hūc usum utilissimi minimi. Item pectūculi salii triti cū cædria. Ranæ quas dryphytas & culmitas uocat: sanguis eaz; cū lachryma uitis si euulso pilo palpebris illinat. Oculoꝝ tumorē ruborēq; sepiæ cortex cū lacte mulieris illit; sedat: & p se scabritias emēdat. Inuertit itaq; genas id agentes: & medicamentū auferūt post paulū: rosaceoz; inungūt: & pane iposito mitigant nocte. Eadem cortice & nyctalopes curant in farina trita: & ex aceto illita. Extrahit & squāmas eius cinis. Cicatrices oculoꝝ cū melle sanat pterygia cū sale: & cadmia singulis drachmis. Emēdat & albugines oculorū iumentorum. Adiciunt & officulis eius genas si terant sanari. Echini ex aceto epinyctidas sanant eundem cōburi cū uiperinis pellibus: ranisq; & cinerem aspergi potioni iubēt magi: claritatem uisus promittētes. Ichthyocolla appellat piscis: cui glutinosum est corium. Idemq; nomen glutino eius. Hic epinyctidas tollit. Quidam ex uentre non ex cario fieri dicunt. Ichthyocolla ut glutinum taurinum laudatur. Pontica candicans: & carens uenis squammisq;: & quæ celerrime liquefit. Madescere autem debet concisa in aqua: aut aceto nocte ac die. Mox tundi marinis lapidibus: ut facilius liquefat. Utile ēa in capitis doloribus affimāt: & tetanothis. Ranæ dexter oculus dextro: sinistro leuus suspeni e collo natiui colonis pāno lipitudines sanāt. Quod si p coitum ranæ eruantur: albuginē quoq; Alligati similiter i putamine oui. Reliquæ carnes impostæ suggillationē rapiūt. Cæcri ēt oculos adalligatos collo meri lippitudini dicūt. Est parua rana in arūdinētis: & herbis maxime uiuēs mutata: ac sine uoce

uel dryo-
phytas
ul ptyphy
cas

uiridis si forte hauriatur: uentres bouū distendens huius corporis humorem penicillis derafum claritate oculis inunctis narrant asserere. Ipsa quoque carnes doloribus oculoꝝ superponunt. Ranas etiam quindecim coniectas in fictili nouo iuncis configunt quidam: succum earum qui ita effluxerit admiscunt lachrymæ: quæ ex alba uite emanat: atque ita palpebras emendant inuilibus pilis exemptis acu instillantes hūc succum in uestigia euulforū. Meges pilothrū palpebrarū faciebat in aceto enecans putrescentes: & hoc utebatur in multis uariisq; p aquationes autumni nascētibus. Idem præstare sanguisugæ cinis ex aceto illitus putatur. Comburi eas oportet nouo uase. Idem teniæ iecur siccatum pondere. Xiiii. cum oleo cædrino periculis pilis nouem mensibus.

De auriū: & dentiū remediis: & ad cutis uitia.

CA. VIII.

Auribus utilissimū bati piscis fel recens: sed inueteratū uino. Item banchi quē qdam myxona uocant. Item callionymi cum rosaceo ifusum: uel castoreū cum papaueris succo. Vocant & in mari pediculos eosque tritos instilari ex aceto auribus iubent. Et per se conchylio infecta lana magnopere prodest. Quidam aceto & nitro made faciunt. Suntq; qui præcipue cōtra oīa auriū uitia laudent gari excellentis succi cyathū: mellis dimidio amplius aceti cyathū in calicē nouo lenta pruna decoquere. Deinde spuma pennis de tersa: & postq; desierit spumare tepidum infundere. Si tumeant aures coriandri succo prius mitigandas iidem præcipiunt. Ranarum adeps instillatus statim dolores tollit. Cancrorū fluui talium succus cū farina hordeacea auriū uulneribus efficacissime prodest. Parotides muricum testæ cinere cum melle: uel conchyliorū ex mulso curantur. Dētiū dolores sedantur ossibus dracōis marini scarificatis gigiuis. Cerebro caniculæ in oleo decocto adseruatoq;: ut ex eo dētes semel anno colluantur. Pastinacæ quoq; radio scarificare gingiuas: & in dolore utilissimū. Conteriturq; iis: & cum helleboro albo illitus dentes sine uexatione extrahit. Salsamentorum etiam fictili uase combustoꝝ: cinis: addita farina marmoris inter remedia est. Et cybia uetera eluta in nouo uase: deinde trita profunt doloribus. Aequè prodesse dicuntur omnium salsamentorum spinæ combustæ tritæq; & illitæ. Decoquantur & ranæ singulæ in aceti heminis: ut dētes ita colluant: cōtineaturq; in ore succus. Si fastidiū obstaret: supēdebat pedibus poste rioribus eas Salustius Dionysius: ut ex ore uirus deflueret i acētū feruēs: idq; e pluribus ranis. Fortioribus stomachis ex iure edēdas dabit. Maxillaresq; ita sanari dētes p̄cipue putāt. Mobiles uero supradictō aceto stabiliri. Ad hæc quidā ranæ: corpa binæ p̄cis pedibus i uini hemina macerāt: & ita collui dētes labētes iubēt. Aliq; totas adalligāt maxillis. Alii denas in aceti sextariis tribus decoxere ad tertias ptes: ut mobiles dētiū stabilirēt. Necnō. xxxvi. ranæ: corda i olei ueteris sextario sub aëro testō discoxere: ut infunderēt p̄ aurē dolētis maxillæ. Alii iecur ranæ decoctū & tritū cū melle iposuerē dētib. Oīa suprascripta ex marina rana efficaciora. Si cariōsi & fetidi sunt cētū i furno arefieri p noctē p̄cipiūt. Postea tātūdē salis addi atq; fricari. Enydris uocat a græcis coluber i ags uiuēs. Huius quattuor dentiū superioribus in dolore superiorum gingiuas scarificant: inferiorum inferioribus. Aliqui canino tantum earum contenti sunt. Vtunt & cæcroꝝ cinere: nā muricū cinis dētifriciū ē. Lichenas & lepras tollit adeps uitali marini. Murenæ cinis cū mellis obolis ternis. iecur pastinacæ i oleo decoctū. Hippocāpi & delphini cinis ex aq̄ illitus. Exulcerationē seq̄ debet curatio: q̄ pducit ad cicatricē. Quidam delphini iecur i fictili torrēt: donec pinguitudo similitudie olei fluat: ac pungūt. Muricum uel cōchylioz testæ: cinis maculas i facie muliez: purgat cū melle illitus: curēq; erugat: extēditq; septenis diebus illitus: ita ut octauo cādido ouoz foueant. Muricū gn̄is sunt q̄ uocant græci colycia: alii corythia: turbinata æque. Sed minora multo: efficaciora etiā & hotis halitū custo diētia. Ichthyocolla erugat cutē: extēditq; i aq̄ decocta horis quattuor: dein cōtusa: colluta: & subacta ad liquorē usq; mellis. Ita p̄parata i uase nouo cōdit: & usu. iiii. drachmis eiꝝ binæ sul phuris: & anchusæ totidē: octo spumæ argēteæ addunt: asp̄saq; aq̄ terunt una. Sic illita facies post quattuor horas abluif. Medef & létigini cæterisq; uitis ex ossibus sepiæz cinis. Idem & carnes excrescētes tollit: & hūida ulcera.

Promiscue medicina.

CA. IX.

Soras tollit rana decocta in heminis quicq; aquæ marinæ. Excoqui debet: donec sit crassitudo mellis. Fit & in mari halcyoneum appellatū ex nidis (ut aliqui existimāt) halcyonum & cæicum: alii e fordibus spumarū crassescētib. Alii e limo: uel quadam maris lanugine. Quattuor eius genera. Cinereum spissum odoris asperi. Alterum molle lenius odore fere algæ. Tertium candidioris uermiculi. Quartum pumicosius: sp̄-

gizæq; putri simile pene purpureum. Quod optimum: id & milefium uocatur. quo cãdidius autem hoc minus probabile est. Vis eorum: ut exulcerent: purgent. Vfus totis & sine oleo munitur: lepras: lichenas: lentigines tollit cum lupino: & sulphuris duobus obolis. Halcyoneo utuntur & ad oculorum cicatrices. Andrias ad lepras cãcri cinere cum oleo usus est. Attalus thymum recentioris adipe ulcera. Menarum muria & capitũ cinis cũ melle sanat strumas. Pũgi piscis eius qui rana in mari appellatur: osciculo de cauda: ita ut non uulneret: potest. id faciendũ quotidie: donec percurrentur. Eadem uis & pastinacæ radio & lepori marino imposito: ita ut celeriter remoueat. Echini testis cõtulis & ex aceto illitis. Item scolopẽdræ marinæ e melle. Cancri fluuiatiles contriti: uel combusti ex melle. Mirifice profunt: & sepia ossa cum axungia uetere cõtusa & illita. Sic & ad parotidas utitur: & scauri piscis marini iocineribus. Quin & testis cadi falsamentarii tuis cum axungia uetere: muricũq; cinere ex oleo ad parotidas strumalq; Rigor ceruicis mollitur cum marinis: qui pediculi uocantur drachma pota. Castoreo pota cũ pipere ex mulso mixto ranis decoctis ex oleo & sale: ut forbeat succus. Sic & opisthotono medentur: tetano: spasticis uero pipere adiecto. Anginas menarũ falsæ ex capitibus cinis ex melle illitus abolet: Ranarũq; decoctum ex aceto. Succus hic & contra tonillas prodest. Cancri fluuiatiles triti singuli in heminam aquæ: anginis medentur gargarisati: aut e uino: aut calida aqua poti. Vuæ medetur garum cochlearibus subditum. Vocem siluri recentis falsiæ in cibo sumpti adiuuant. Vomitiones nulli inueterati triticũ in potione cõtitant. suspiriosis calidoreo cum ammoniaci exigua portioe ex aceto mulso jejunis utilissime pota. Eadem potio spasmus stomachi sedat ex aceto mulso calido. Tussim sanare dicuntur piscium modo e iure decoctæ in patinis ranæ. Suspensæ autem pedibus: cum distillauerit in patina salua earum exenterari iubentur: abiectisq; interaneis conditi. Est rana parua arborem scandens: & ex ea uociferis. In huius os si quis expuat ipsamq; dimittat: tussim liberare dicunt. Præcipiunt & cochleæ crude carnem tritam bibere ex aqua calida in tussu cruenta.

Ad iocineris uitia laterumq; ad stomachi alui: & aliæ promiscue medicinæ. CA. X.

Ocineris doloribus scorpio marinus in uino necatur: ut deinde bibatur. Cõchæ longæ carnes ex mulso potæ cum aqua pari modo: aut si febres sint: ex aqua mulsa. Lateris dolores leniunt hippocampi tosti sumpti. Tethyaq; similiter ostreae in cibo sumptæ. Ischiadicorum muria siluri clystere infusa. Dantur autem conchæ ternis obolis dilutæ in uini sextariis duobus p dies quindecim. Aluũ emollit silurus e iure & torpedo in cibo. Et olus marinũ simile satiuo stomacho inimicũ aluũ facillime purgat. Sed pp acrimoniam cum pingui carne coquitur. Et oĩum pisciũ ius. Idẽ & urinas cit e uino maxime. Optimũ e scorpiõibus & iulide: & saxatilibus: nec uirus recipiẽtibus. Coqui debent cũ anetho: apio: coriãdro: porro: additis oleo & sale. Purgant & cybia uetera: priuatũq; cruditates pituitas bilõq; trahunt. Purgant & myaces: quorũ natura tota in hoc loco dicit. Aceruant muricum mō: uiuuntq; in algofis: gratissimi autũno: & ubi multa dulcis aqua misceat mari: ob id in ægypto laudatissimi. Procede hyeme: amaritudinẽ trahunt: colorẽq; rubrum. Hoĩe ius traditur aluũ & uelicas eximant. Interanea distringere. Oia adaperire. Rẽnes purgare. Sanguinẽ adipẽq; minuere. itaq; utilissimi sunt hydropicis mulierũ purgationibus: morbo regio: articulari: inflationibus. item pedes felli pituitæq; pulmonis: iocineris splenis uitis: rheumatismis. Fauces tantum uexant: nocetq; obtundunt. Vcera q; serpant: aut sint purganda: sanant. itẽ carcinomata Cremati aut ut murices & morsus canũ hoĩumq; cum melle: lepras: lentigines. Cinis eorũ potus emẽdat caliginos. Gingiuagæ & dentiũ uitia: eruptiones pituitæ: & cõtra dorycniũ: aut opocarpathon antidoti uicem obtinent. Degenerat in duas spẽs in mytilos: qui sale uirusq; recipiũt: myscasq;. Quæ notũditate differũt: minores aliquãto atq; hyrtæ tenuioribus testis: carne duriores. Mytuli quoq; ut murices cinere causticã uim habent: & ad lepras: lentigines: maculas. Lauant quoq; plũbi mō ad genæ crassitudines: & oculoꝝ albugines: caliginẽsq;. Atq; in aliis partibus sordida ulcera: capitũq; pustulas. Carnes uero eorũ ad canis morsus imponunt. Et pelorides emolliunt alui. Item castorea ex aqua mulsa: drachmis binis. Qui uehementius uolunt uti: addunt cucumeris satiui radice sicca drachmã: & aphronitri duas. Tethya torminibus & inflationibus succurrit. Inueniunt hæ in foliis marinis suggestis: fungorũ uerius q; pisciũ. Eadẽ & tenasimũ dissoluunt: renũq; uitia. Nascitur & in mari abinthium: quod aliqui seriphũ uocãt: circa taphusim maxime ægypti: exilius terrestri. Aluũ soluit: & noxiis animalibus intestina liberat. Soluant & sepia. In cibo danũ cũ oleo & sale: & farina decoctæ. Menæ falsæ cũ felle taurino illitæ um-

uel mu-
scas

bilico. aluū solunt. Ius piscium in patina coctozē cum lactucis tenasimum discutit. Cācri fluuiales triti ex aqua poti. aluum sistunt.

Ad urinā & calculos uerēdozē uitia: & ad podagras medicinā & comitalē morbū. CA. XI.

Vrinam ciunt. in uino aluum. Ademptis brachiis calculos pellunt tribus obolis cū mirrhæ tritæ singularibus eorum drachmis. Ilcos & inflationes castoreum cū dauci semine & petroselini quantū ternis digitis sumatur ex mulli calidi cyathis quatuor. Tomina uero cū aceto uino mixto. Erythini in cibo sumpti: sistunt aluū. Dysentericis medentē ranā cū scylla decoctā ita ut pastilli fiant. Fel siue cor eazē cū melle tritū: ut tradit Niceratus. Morbo regio falsamentū cum pipere ita ut reliqua carne abstinenceatur. Lynci medetur solea piscis impositus. item torpedo. Item rhombus uiuus: dein remittitur in mare. Scorpius marinus necatus in uino: uesicæ uitia & calculos sanat. Lapis qui iuenitur in scorpionis marini cauda pondere oboli potus. Enhydridis iecur. Blenniozē cinis cum ruta. Inueniunt & in banchiis piscis uel capite ceu lapilli. Hi poti ex aqua calculosis præclare medentur. Aiuatq; & urticam marinam in uino potam prodesse. item pulmonem marinum decoctum in aqua. Oua sepiaē urinam mouent: renūq; pituitas extrahunt. Rupta conuulsa cācri fluuiales triti in asinino lacte maxime sanant. Echini aëro cum spinis suis cōtusi: & uino poti calculos. Modus singulis hemina bibitur: donec proficit: & alias in cibus ad hoc proficiunt. Purgatur uesica & pectinum cibo. Ex iis mares alii donacas alii aulos uocant foeminas onychas. Vrinam mares mouent. Dulciores fœminæ sunt & unicolores. Sepiaē quoque oua urinam mouent: renes purgant. Enterocœlæ lepus illinitur tritus cum melle. iecur quoque aquatici colubri. item hydri tritum potumque calculosis prodest. ischiadicos autem liberant falsamenta ex siluro infusa clystere: euacuata prius aluo. Sed is attritus cinis e capite mugillū mullorūq; cōburantur autem in fictili uase. Illini cum melle debent. item capitis menarum cinis ad rhagadas: & ad condylomata utilis: sicut pelamidum falsarū capitum cinis: uel cybiorum cū melle. Torpedo apposita procidentis interanei morbum ibi cohercet. Cācrozē fluuialium cinis ex oleo & cæra: rimas in eadem parte emendat. Item & marini cancri polline. Panos falsamenta coracini discutunt. Scianaē interanea & squammæ combustæ. Scorpio in uino decoctus: ita ut uentur ex illo. At echinorum testæ contusæ & ex aqua illitæ incipientibus panis resistit. Muricum uel purpurarū cinis utroq; modo: siue discutere opus sit incipientes: siue cōcoctos emittere. Quidam ita componunt medicamentum: cæra & thuris drachmas. xx. Spuma argenti. xl. Cineris muricum. x. Olei ueteris heminam. Profunt per se falsamenta cocta Cancris fluuiales triti uerendorū pustulas discutunt. Cinis ex capite menarum. Itē carnes decoctæ & impositæ. Similiter percaē falsæ e capite cinis melle adito. Pellamidum capitis cinis aut squatinaē piscis cutis combusta. Hæc est qua diximus lignū poliri: q̄a & e mari fabriles usus exeunt. Profuit & smarides illitæ. Itē muricū: uel purpuræ testæ cinis cum melle. Efficacius crematarū cū carnibus suis. Carbūculos uerēdozē priuatim falsamenta cocta cum melle restringuūt. At testē si descenderit: cocleazē spuma illini uolunt. Vrinæ in continentiam hippocampi tosti: & in cibo sæpius sumpti emendant. itē opidion pisciculus gongro similis cū lili radice. Pisciculi minuti ex uentre eius qui deuorauerit: exempti & cremati: ita ut cinis eozē bibatur ex aqua. iubent & cochleas africanas cū sua carne cōburi: cinerēq; ex uino signino dari. Podagris articularibusq; morbis utile est oleum: i quo decocta est rana: & ipsazē intestina: & rübetæ cinis cum adipe uetere. Quidā & hordei cinerē adiciunt: trium rerum æquo pondere. iubent & lepore marino recenti podagrā fricari. Fibrinis quoq; pellibus calciari maxime pōtici fibri. item uituli marini. Cuius cinis & adeps p̄dest. item & bryon de quo diximus lactucæ simile: rugosioribus foliis: sine caule. Natura est ei styptica. impositum lenit impetus podagræ. item alga: de qua supra dictum est. Obseruaturq; in ea: ne arida imponat. Perniones emendat pulmo marinus. Cancrisq; marini cinis ex oleo. item fluuiales triti sicq; cinere & oleo subacti: & siluri adeps. Et in articularibus morbozē impetus sedant ranæ subinde recentes iposita: q̄s quidā dissectas iubent imponi. Morbos abigit ius Mytolorū: & conchazē comitiales: & ut diximus: coagulatum uituli marini bibunt cū lacte equino asininoue: aut cum punici succo. Quidā ex aceto mulso. Necnō aliq; per se pilulas deuorant. Castoreū in aceti mulsi cyathis tribus ieiunis datur: iis uero q; sæpius corripuntur: clystere infusum mirifice prodest. Castorei drachmæ duæ esse debebūt: mellis & olei sextarius: & aquæ tantundē. Ad præsens uero correptis olfactu subuenit cū aceto. Datur & mustelæ marinæ iecur. item muris uel testudinum sanguis.

Ad febres omnium generum: & cōtra diuersas infirmitates.

Ebrium circuitus tollit iecur delphini gustatū ante accessiones. Hippocampi necant in rosaceo: ut perungant aegri in frigidis febribus. Et ipsi adalligant aegris: itē ex aleo pisce lapilli qui plena luna iuuentur: i capite alligant in linteolo. Pagri fluuialis h giffimus dens capillo adalligatus: ita ut quinque diebus eū qui alligauerit: non cernat aeger. Ranae uero in triuo decoctae oleo abiectis caribus perunctos liberant quartanis. Sūrā strangulatas in oleo ipsas clam adalligent: oleoq; eo perungāt. Cor eaze adalligatum frigora febrium minuit. Et oleum in quo intestina decocta sint. Maxime aut quartanis liberant: ablati unguibus ranae & alligatae & rubetae. Iecur eius: uel cor adalligat in pāno leucophaeo. Cancri fluuiales triti in oleo & aqua punctis ante accessiones in febribus profunt. Aliqui & pipet addunt. Alii decoctos ad quartas in uino e balneo egressis bibere suadent in quartanis. Aliqui uero sinistrū oculum deuorari iubent. Magi quoq; oculis earum ante solis ortum adalligatis aegrorita ut caecas dimittant in aquam: tertianas abigi promittunt. Eos dēq; oculos cum caribus luscinae in pelle ceruina adalligatos: praestare uigiliam: somno fugato tradūt. In lethargumq; uergentibus coagulo balenae: aut uituli marini ad olfactum utunt. Aliqui sanguinem testudinū: lethargicis illinunt. Tertianis mederi dicif: & spondylus per se adalligatus. Quartanis cochleae fluuiales in cibo recentes. Quidam ob id asseruant sale: ut dent tritas i potu. Strōbi in aceto putrefacti lethargicos excitāt odore. Profunt & in cardiacis. Cachectis quorum corpus macie conficitur. Tethya utilia sunt cum ruta ac melle. Hydropicis medef adeps delphini liquatus: & cum uino potus. Grauitati saporis occurritur tactis naribus unguētis: aut odoribus: uel quoquo mō obturatis. Strombi quoq; carnes tritae: & in mullis tribus heminis pari mō aquae: aut si febres sint: ex aqua mulla datae proficiunt. Itē Succus cancrorum fluuialis cum melle. Ranae quoq; aquaticae in uino uetere & farre decoctae: ac pro cibo sumptae: ita ut bibatur ex eodem uase. Vel testudo decisis pedibus capite cauda & intestinis exemptis: reliqua carne ita condita: ut citra fastidium sumi possit. Cancri fluuiales ex iure sumpti: & phthiricia prodesse tradunt. Adusta sanant cancri marini uel fluuiatilis cinere. Et ea quae feruenti aqua cōbusta sint. Haec curatio etiam pilos restituit cum cancrose fluuiatiliū cinere. Putantq; utē dum cum cera: & adipe urfino. Prodest & febri ranarum fellis cinis. Ignes sacros restingunt ranarum uiuentium uentres impositi: pedibusque posterioribus pronas adalligari iubent ut crebriore anheliū profint. Utuntur & filurorum capitum cinere balsamentorum ex aceto. Puritum scabiemq; nō hominum modo: sed & quadrupedum efficacissime sedat iecur pastinace decoctum in oleo. Neruus praecisos purpurarum cauum quo se operiunt tulum glutinat. Lethargicos coagulum uituli adiuuat in uino potum oboli pondere. Item ichthyocolle. Tremulos iuuat castoreum si ex oleo perungantur. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio fieri. Sanguinem piscium putant cibo sili polyptu tuso illitōq;. De quo & haec traduntur mutā ipsum ex sese emittere: & ideo nō debere addi in coquendo. Secari harundine: ferro enim attingi in uitium trahere natura deferente. Ad sanguinem sistendum & ranarum illinunt cinerē uel sanguinem arefactum. Quidam ex ea rana quam graeci calamiten uocant: quoniam inter harundines fruticesq; uiuat: minima omnium & uiridissima: Cinerem fieri iubent. Aliqui & nascentium ranarum in aqua quibus adhuc cauda est: in calice nouo combustarū cinerē si per nares suat: insciendum. Diuersus hirudinum quas sanguifugas uocant ad extrahendum sanguinē usus est. Quippe eadē ratio earum quae cucurbitarū medicinaliū ad corpora leuanda sanguine spiramenta laxanda iudicantur. Sed uitium quod admittae semel desiderū faciunt circa eadē tempora anni semper eiusdem medicinae. Multi podagris quoq; admittēda censuere. Decidit facietate & pondere ipso sanguinis detractae: aut sale aspersae. Aliquando tamen adfixa relinquunt capita: quae causa uulnera insanabilia facit: & multos interimit: sicut Messalinum e consularibus patricijs cum ad genua admisisset. Inuenit uirus remedio uerso: maximeq; russae ita formidantur. Ergo suggestia ora forficibus praecidunt: ac ueluti siphōibus defluit sanguis: pua latinq; morientiu capita se cōtrahunt: nec relinquunt. Natura eaze aduersae cimicibus: & suis fitu necat eos. Fibrinae pellium cū pice liquida combustarū cinis: narium profluua sistit: succo porri mollitus. Extrahit taela corpi iheretia. Sepiagē testae ex aqua balsamentoze carnes Cācri fluuiatilis triti. Siluri fluuiatilis: q & albi q i nilo nascit: carnes ipositae recetes: siue salae. Eiusdē cinis extrahit & adeps: & cinis spinæ eius uicē spondij p̄bet. Vlcerā q serpunt: & q ex his excrefcūt ex capite menagē cinis: uel siluri coerctet. Carcinomata p eaze capita falsage: efficaciq

uel parce

uel callum

uel ifigi

adalligata. Fel ue torpedinis uiuæ genitalibus illitum. Cōcitant cochleæ fluuiatilium carnes fale adseruatae: & in potu ex uino datae. Erythini in cibo sumpti. Iecur ranæ dryophytes & ca. Lamitæ in pellicula gruis alligatum: uel dens crocodili maxillaris annexus brachio: uel hippo- campus: uel nerui rubetæ dextro lacerto adalligati. Amorem finit in pecoris receti corio rube- ta alligata. Equoq; scabiem ranæ decoctæ in aqua extenuant: donec illini possit. Ajūtq; ita cu- ratos nō repeti posse. Et Salpe negat canes latrare: quibus in ossa rana uiua data fit. Inter aq; tilia dici debet: & calamochnus latine adarcha appellata. Nascit circa harūdines tenues e- puma aquæ dulcis ac marinæ: ubi se miscēt. Vim habet causticā. ideo acopis addit cōtra pñctio- num uitia. Tollit & mulieꝝ lētigines in facie. Et calami simul dici debēt. Phragmitis radix re- cens tusa luxatis medet: & spinæ doloribus ex aceto illita. Cyprii uero qui & donax uocatur: te: alopecis medet: uetus: & ulceribus ueteratis. Folia extrahūt quæ infixa sunt corpori: & igni sacro. Paniculæ flos si aures intrauerit: exfurdatur. Sepiæ atramento tanta uis est: ut i lucerna ad- dito æthiops uideri ablato priore lumine Anaxilæus tradat. Rubetæ decoctæ & in aqua pota data suū morbis medetur: uel cuiuscūq; ranæ cinis. Pulmone marino si confrice lignū: andere uidetur: adeo ut facula ita præluceat.

Animalium oium in mari uiuentiu. clxxvii. genera esse.

CA. XIII.

Peracta aquatilium dote non alienum uidetur indicare per tot maria tam uasta & tot milibus passuū terræ infusa: extraq; circumdata mensura pene ipsius mūdi quæ intelligant animalia centum septuaginta septē omniū generum esse: eaq; notatim complecti: Quod i terrestribus uolucris fieri nō quit. Neq; n. omnis idæ æthio- piæq; aut scythiæ desertorū nouimus feras aut uolucres cum hoium ipoz multo plurimæ sint discretiæ: quas inuenire potuimus. Accedat his taprobanæ insulæq; aliæ oceani fabulose narratæ. Profecto conueniet non posse oia genera in contemplationem uniuersam uocari. At hercule in tanto mari oceano quæq; nascunt: certa sunt: notioraq; qd' miremur: quæ p̄fundo natura merfit. Ut a beluis ordiamur: arbores phyteteres: balenæ: priustes: tritones: nereides: ele- phanti: hoies: qui marini uocantur: rotæ: orcæ: arietes: musculi: & alii pisciū forma arietes del- phini: celebresq; Homero uituli. Luxuriæ uero testudines: & medicis sibri: quoz & genere lu- tras nūq; mari accepimus mergi: tm̄ marina dicentes: iam caniculæ: dromones: cornutæ: gla- dii: serræ: cōmunesq; mari terræ anni hippopotami: crocodili. Et anni tantū ac maritimum: thynnides: siluri: coracini: percæ. Peculiaris aut maris accipenser: aurata: asellus: a carne: aphias: Alopecias: anguilla: araneus: box: batis: banchus: batrachus: belonæ: quos aculeatos uocamus: balanus: coruus: citharus. Chromborum genera: pessimus chalcis cobio. Callaris aselloz ge- neris ni minor esset: Colias siue pariamus siue saxitanus a patria bætica: lacertoz minima: ab iis mæotici: cybiū. Ita uocat concisa pelamis: quæ post. xl. dies a p̄to in mæotin reuertit. Cor dylla & hæc pelamis pusilla: cū in pontum e mæotide exit hoc nomē habet: cantharus: callyo- nimus: siue uranoscopus: cinædi: phiscinulæ: Cnide quā nos urticā uocamus. Cancroz genera chamæcistidæ: chamelæos: chamæpelorides: generis uarietate distantes: & rotūditate: chamæ- glycia: menides: quæ sunt maiores q̄ pelorides: Glycia siue corophia. Conchaz genera inter q̄ & margaritifera cochleæ: quæ generis p̄tadactyles: melicēbales: echinophoræ dicuntur: q- bus cantant. Extra has sunt rotūdæ in oleario usu cochleæ: cucumis: cynopus: cammarus: cy- nosdextia: draco. Quidam aliud uolunt esse dracūculum. Est autem graculo similis. Aculeos i brachiis habet ad caudam spectantis. Sic & scorpio lædit dum manu tollitur: erythinus eche- neis: echinus. Elephantii locustarū generis nigri: pedibus quaternis: bifulcis. Præterea brachia duo: binis articulis: singulisq; forficulis denticulatis. Fabri siue zeus Glaucisci: glanius: gōger: gettes: galeos: garus: hippos: hippuros: hirūdo: halipleumō: hippocampus: Heparcotinos: Sunt lacertorum genera: loligo uolitans. Locustæ: lucernæ: liparis: lamyrus: lepus: leones: quorum brachia cancris similia sunt. Reliqua ps locustæ: nullus: merula inter saxatiles laudata: mugil: melanurus: mena: metis: murena: Mys myllus: mystus murex: oculata: ophidjon: oftria: etia: or- tynō. Hic est pelamidū generis maximus. Neq; redit i mæotin: similis tritoni: uetustate melior. Orphus: orthragoniscus: phager: phycus saxatiliū: pelamis eaz; generis maxia apolectus uo- cat. Durius triton: phorcus: phitharus: passer: pastinaca. Polypoz genera: pectines maximi & nigerrimi æstate: laudatissimi mitylenis: tyndaride salonis: altini: antiū: in insula alexandriæ in ægypto. pectūculi: purpuræ: percides. pinna: pinnotheræ: rhina quæ squatinā uocamus. Rhom- bus: scarus principalis hodie: Solea: fargus: scylla: sarda. Ita uocat pelamis lōga ex oceano uo-

uel acus

niens. Scöber: salpa: horus: scorpens: scorpis: sciadeus: sciaena: scolopëdra: smyrus: scapini: ströbus: solen: siue aulos: siue donax: siue onix: siue dactylus: spondylus: maristella: spongia. Turdus inter saxatiles nobilis. Tomus: taurianus: quæ alii xiphia uocat. Thessa: torpedo: tetnea: Triton. Pelamidü gnäs magni: ex eo serena cybia fuit. Vrenæ: uua xiphia. His adiciemus apud Ouidium posita noia: quæ apud neminè aliü reperiunt. Sed fortassis in ponto nascunt: ubi id uolumentum supremis suis tibus inchoauit. Bopyrüm in scopulis uiuent. Orphü rubentè: rhacinüq; pullü: pictas mormyras: aureiq; coloris chryson. Præterea paruü teragü: & placentem cauda labru Epodas lati gnäs. Præter hæc insignia pisciü tradit: channè ex seipsa cöcipere. Glaucü æstæte nunq; apparere. Pomphilü qui semper comites nauigiöq; cursus. Chromin q; nidificet i aqs. Helopen quoq; dicit esse nris incognitü undis. Ex quo apparet falli eos: q; eundè accipere extimauerüt. Helopi palmä saporis inter pisces multi dedere. Sunt præterea a nullo auctore noiati fudis latine appellata: a græcis phyræna rostro similis noiæ: magnitudine iter äplissimos rarus: sed tñ nō degener: & pernæ cöchagæ generis circa pöras insulas frequētissima. Stæt uelut sullo crute lögo i arena defixæ: hiantesq; q; limpitudo est: pedali non minus spatio. Cibü uenanf. Dentes in circuitu marginü habet peçinatim spissatos. Intus pspondylo grandis caro est. Et hyenä piscè uidi in oenaria isula captum caput exerentè. Præter hæc purgamëta aliqua relatu indigna: & algis potius annumeranda q; animalibus.

uel tripho
non

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE. LIBER. XXXIII.
PROOEMIUM

Metallorum naturæ.

ET ALLA NVNC IPSAEQ; VE OPES. ET RER VM PRE-
cia dicent: tellurè intus exquirere cura multiplici. Modo q;pe ali
bi diuitis foditur: quærente uita aurum: argentum: æs: electrum.
Alibi deliciis gëmas: & parietü digitorüq; pigmëta. Alibi temeri
tati ferrum auro èt gratius inter bella cædesq;. Persequimur oës
eius fibras uidemusq; super excuatos montes mirantes dehisce-
re aliqñ: aut intremiscere illam. Ceu uero nō hoc èt exemplü in-
dignationis sacrae parëtis exprimi possit. Imus i uiscera eius: & in
sede manü opes quærimus: taq; pagæ benigna fertiliq; qua seceat.
Inter hæc minimü remedioq; gfa scrutamur. Cui. n. fodiendi cã
medicina est: Quanq; & hæc summa sui parte tribuit ut minime
parca: faciliq; in oibus quæ profunt. Illa nos premüt: illa nos ad

inferos agunt: quæ occultauit atq; demerit. Illa quæ nō nascunt: ut repete mens ad inane euo-
lans reputet quis deinde futurus finis est: sæculis oibus exhauriendi eã quousq; penetret aua-
ritia: Quæ innocēs q; beata: immo uero & delicata esset uita: si nihil aliud de ea nisi quod supra
terras cöcupisceret: haberetq; nō nisi qd' secü est: Eruiit qdè auz & chryso colla iuxta: ut pçio-
sior uideat nomen ex auro custodiens. Parum. n. erat naturæ unã inuenisse uitæ pestem: nisi in
precio èt esset sanies auri. Quærebat argentü auaritia. Boni cösuluit interim inuenisse miniü:
rubentisq; terræ excogitauit usum. Heu prodigiosa ingenia quot modis auximus precia rege-
re. Accessit ars picturæ: & auz argëtüq; cælando carius fecimus. Didicit homo naturã prouoca-
re. Auxere & artè uitioq; irritamëta. In poculis libidines cælare iuuit: ac p; obsenitates bibere.
Abiecta sunt deinde hæc: & sordere cöpere: & auri argëtüq; nimitü fuit. Murrhina & crysallia
ex eadè terra effodimus: quibus precium faceret ipsa fragilitas. hoc argumëtü opum: hæc uera
luxuriæ æstimata è gloria: habere qd' posset statim totü pite. Nec hoc fuit satis: turba gëmagæ
potamus: & smaragdis teximus calices: ac temulëtia cã tenere indiã iuuat: & auz iã accessio è.
Quæ prima cömendatio metalloq; auri: & de origine annuloq; aureoq; & modo auri apud
antiquos: & equestri ordine: & de iure annuloq; aureorum.

CA. I.

Tinãq; posset e uita in totum abdicari aurum sacra fames: ut celeberrimi auctores
dixere: pçissimum conuitiis ab optimis quibusq; & ad pnciem uitæ repertü. Quan-
tum foeliciores æuo cü res ipsæ permutabãt inter se: sicut & troianis temporibus fa-
ctitatum Homero credi cöuenit. Ita enim (ut opinor) cömercia uictus gratia inuē-

G

et alios coriis boum: alios ferro captiuifq; rebus emptitasse tradit: q̄q̄ & ipse miratus aurum
 æstimationes rerum ita fecit: ut centum boum arma aurea pmutasse Glaucū diceret cum Dio
 medis armis nouem boum. Ex qua cōsuetudine multa legum antiquaq; pecore constat etiā
 romæ. Pessimū uitæ scelus fecit: qui annulum primus induit digitis. Nec hoc quis fecerit tra-
 ditur. Nam de prometheo oīa fabulosa arbitror: q̄q̄ illi quoq; ferreū anulū dederit antiqui-
 tas: uinculumq; id non gestamen intelligi uoluerit. Midæ quidam annulum quo circumactio
 habentem nemo cerneret: quis nō etiā fabulosiorem fateat? Manus & prorsus sinistrae manū
 auctoritatem conciliare auro: nō q̄dem Romani quorum more ferendum erat bellicæ
 uirtutis insignia. De regibus romanis non facile dixerim. Nullum habet Romuli in capitolio
 statua: nec præter Nūmæ Seruiiq; Tullii alia. Nec. L. q̄dem bruti. Hoc in Tarquinis maxime
 miror: quorum egregia fuit origo: unde hic annulorum usus uenit: q̄q̄ etiā nūc Iacedæmonæ
 ferreo utant. Sed a Prisco Tarquinio omniū primo filium cum in p̄tæte annis occidisset. Fi-
 liū id insigne haberet: ceteri loq;. Et ideo miror Tarquinii eius statuā sine annulo esse. Quāq;
 & de nomine ipso ambigif. Id græci a digitis appellauerunt. Apud nos prisci unguis uocabat.
 Postea & græci & nri symbolum. Longo certo tēpore hē senatū quidē Romanū habuisse au-
 reos: manifestū est. Siquidē iis tm̄ q̄ legati ad exteras gētes ituri essent: annuli publice dabant.
 credo: qm̄ ita exteroq; honoratissimi itelligebant. Neq; aliis uti mos fuit: q̄ ex ea cā publice
 accepissent: uulgoq; sic triūphabāt. Et cū corona ex auro etrusca sustineret a tergo: anulū ta-
 men in digito ferreus erat: æqua fortuna triumphantis & serui coronā sustinetis. Sic triūpha-
 uit de Iugurta. C. Marius. Aureum nō ante tertium cōsulatum sumpsisse tradit. Ii quoq; qui
 ob legationē acceperāt aureos: in publico tm̄ utebant: intra domos uero ferreis. Quo argumē-
 to etiā nūc sp̄sæ annulus ferreus mittit. Ii q; sine gēma. Nec iliācis t̄pibus ullos fuisse anulū
 uideo: nūq; certe Homerus dicit: cū & codicillos missitatos epistolazē gr̄a i dicit: & cōditas ar-
 te uestes: ac uasa aurea argenteaq; & ea colligata nodi nō anulū nota. Sortiri quoq; cōtra pu-
 cationē duces nō annulis tradit. Fabricæ et̄ deum fibulas: & aliā mulieribus cultus: sicut inau-
 res in primordio factitasse sine mentione annuloq;. Et qui primus instituit: cōtāter id fecit le-
 uisq; manibus ac latentibus induit: cū si honos securus fuisset: dextra fuerit ostēdendus. Quod
 si impedimentū potuit in ea aliquod intelligi: etiam confertoris usu argumētū est maius in le-
 ua fuisse qua scutum rapit. Est quidē apud eundē Homerum uiroz; crinibus auzē implexam.
 Ideo nescio an prior usus a sceminis coepit. Romæ quidē non fuit auzē: nisi admodū exiguū
 longo tpe. Certē cū a gallis capta urbe pax emeret: non plus quam mille pondo effici potuerit.
 Nec ignoro. M. Crassum duo millia pondo auri rapuisse suo: & Pōpeii tertio cōsulatu e capito-
 lini Iouis folio a Camillo ibi cōdita: & ideo a pleriq; existimari duo millia pondo collata. Sed
 quod accessit: est gallog; præda fuit: detractūq; ab his i parte captæ urbis delubris. Gallos aut
 cum auro pugnare solitos Torquatus indicio est. Apparet ergo gallog; templorūq; tantūdē
 nec amplius fuisse. Quod quidē in augurio itellectū est: cū capitolinus duplū reddidisset. Illud
 quoq; obiter indicari conuenit: quoniā de annulis sermōne repetimus: æditum custodiae eius
 deprehensum fracta in ore annuli gemma statim expirasse: & inditium ita extintum. Ergo ut
 maxime duo tantū milia pondo cū capta est. Roma anno trecētesimo. lxxiii. fuere: cum iā capi-
 tū liberorū censa essent. c. lii. milia quingenti. lxxiii. Eadē post ānos. ccc. vii. quod ex capitolinæ
 ædis icēdio ceterisq; oibus delubris. C. Marius filius p̄neste detulerat tredecim millia pondo:
 sub eo titulo i triūpho trāstulit Sylla. Et argēti. vii. milia. Idē ex reliq; oī uictoria pridie transu-
 lerat auri p̄do. xv. milia: argēti p̄do. c. xv. milia. Freq̄ntior at̄ usus anuloz; nō atē. Cn. Flauū
 Annii filiū deprehēdit. Hic nāq; publicatis diebus fastis: quos pplus a paucis p̄cipū quottidie
 petebat: tantā gratiā plebis adeptus ē: alioquin libertino patre genitus: & ipse Apū Cæci scriba:
 cuius hortatu exceperat eos dies: cōsultando assidue sagaci ingenio promulgaueratq; ut ad-
 lis curulis crearet cum. Q. Anitio prenestino: qui paucis ante ānis hostis fuerat: præteritis. C.
 Petilio & Domicio: quoq; patres consules fuerant. Additum Flauio ut simul Tribunus plebis
 esset. Quo factō tāta senatus indignatione exarsit: ut anulū ab eo abiectū fuisse i antiquiss-
 mis reperiat analibus. Fallit plerosq; qui tū & equestrem ordinē id fecisse arbitrāt: Etenim
 adiectum hoc quoq; Sed & falera posita: propter ea nomē equitū adiectū est. Anulū quoq;
 depositos a nobilitate in annales reuoluit est: non a senatu uniuerso. Hoc actum. P. Sempitronio
 Longo. L. Sulpitio consil. Flauius uouit ædem concordia: si populo reconciliasset ordies. Et cū

ul' abiectū

ad id pecunia publica non decerneretur: ex mulctatitia sceneratoribus condemnatis ædiculã aream fecit in græcostasi: quæ nunc supra comitium erat. Inciditq; in tabula area eam ædem ecc. quattuor annis post capitolinam dedicatam. Ita quadringentis. xlviii. a condita urbe gestũ est: & primum annulorum uestigium extat. Promiscui autem usus alterum secundo punico bello. Neque enim aliter potuissent trimodia illa annulorum carthaginem ab Hannibale mitti. Inter cepionem quoq; & Drusum ex annulo in auctione nauali inimicitia coepere. Vnde origo socialis belli: & exitia terum. Ne tum quidem omnes senatores habuerit: utpote cum memoria auorum multi prætura functi in ferreo consenuerint: sicut Calphurnium & Manili- um: qui legatus. C. Marii fuerat iugurtino bello Feneſtella tradit. Et multi. L. Fufidium illum quem Scaurus in uita sua scribit. In Quintiorum uero familia aurum ne foeminas quidem habere mos fuerat. Nulloſque omnino annulos maior pars gentium hominumq; etiam qui sub imperio nostro degunt hodie habeat. Non signet oriens aut ægyptus etiam nunc litteris contenta solis. Multis hoc modis ut cætera omnia luxuria uariauit: gemmas addedo exquisiti fulgoris: cenſuq; opimo digitos onerando: sicut dicemus in gemmarum uolumine. Mox & effigies uarias cælando: ut alibi ars: alibi materia esset in precio. Alias deinde gemmas uiolari nefas putauit: ac ne quis signandi causam in annulis esse intelligeret: solidas induit. Quasdam uero neque ab ea parte: quæ digito occultatur: auro cluſit aurumque millibus lapillorum uilius fecit. Contra uero multi nullas admittunt gemmas: auroque ipso signant: ut Claudii Cæsaris principatu repertum. Necnon & seruitia iam ferrum auro cingunt: alia p seſe uero auro decorant: cuius licentiæ origo nomine ipso in samothracia id institutum declarat. Singulis primo digitis gerere mos fuerat: qui sunt minimis proximi. Sic in Numma & seruii Tulli statuis uide- mus. Postea pollicis proximo induere etiam deorum simulacris. Dein iuuit & minimo dare. Gallia britanniæque in medio dicuntur usæ. Hic nunc solus excipitur: cæteri omnes onerantur: atque etiam priuatim articuli minoribus aliis. Sunt qui tres uni minimo cogerant. Alii uero & huic unum tantum: quo signanda signent. Conditurque ille ut res rara: & ad iniuriæ usus iudigna: uelut e sacrario promittur. Et unum in minimo digito habuisse preciosioris est in recondito suppellectilis ostentatio. Iam alii pondera eorum ostentant. Aliis plures q unum gesta re labor est. Alii bratteas inserunt leuiore materia: & propter casum gemmarum totam sollicitudinem amputant. Alii sub gemmis uenena cludunt: sicut Demosthenes summus oratorum gratia: annulosque mortis gratia habent. Demumque ut plurimum opum ita scelera annulis sunt. Quæ fuit illa priscoe uita: qualis innocetia in qua nihil signabatur? At nunc cibi quoq; ac potus uindictantur annulo a rapina. Hoc profecere mancipiorum legioes: & in domo turba externa acta. Seruorum quoque causu nomenclator adhibendus. Sed aliter apud antiquos. Singuli marcipores luciporeſue dominorum gentiles: omnem uictum in promiscuo habebat: nec ulla domi custodia a domesticis opus erat. Nunc rapiendæ comparantur epulæ: pariterq; qui rapiant eas. Sed & clauis quoque ipsas signare non est satis: grauatissimono: aut morientibus annuli detrahuntur: maiorque uita ratio circa hoc instrumentum esse coepit: incertum a quo tempore. Videtur tamen posse in externis auctoritatem eius rei intelligere circa Polyera- tem fami tyrannum: cui dilectus ille annulus in mare abiectus capto relatus est pisce ipso: cir- citer ducentessimum. xxx. anum urbis nostræ interfecto. Celebratiorem quidem usum cum fo- nore coepisse argumento est consuetudo uulgi ad sponſiones etiamnum annulo exiliente: ab eo tempore quo nondum erat arra uelocior: ut plane affirmare possimus: nummos ante apud nos coepisse: mox annulos. De nummis paulopost dicitur. Annuli destinxere alterum ordinem a plebe: ut semel coeperant esse celebres: sicut tunica ab annulis senatum tantum: quãq; & hoc sero: uulgoque purpura latiore tunica usos inuenimus etiam præcones: sicut patrem. L. Helii. Stilonis Præconini ob id cognominati. Sed annuli plane medium ordinem tertiumq; plebi & patribus inferuere. Ac quod antea militares equi nomen dederant: hoc nunc pecuniæ iudices tribuunt. Nec pridem id factũ. Duo. n. Augusto decurias ordinante: maior pars iudicum in ferreo annulo fuit. licq; non equites: sed iudices uocabantur. Equitum nomen subsistebat in tur- mis equorum publicorum. iudicum quoq; non nisi quattuor decuriæ fuere primo. Vixq; mil- lia singula in decuriis inuenta sunt: nõdum prouinciis ad hoc manus admissis. Seruatumq; in hodiernum diem est: ne quis e nouis ciuibus in iis iudicaret.

De decuriis iudicum: & quoties nomina equeſtris ordinis immutata: & donis militaribus: & quando primum corona aurea.

CA. II
G ii

uel ex om-
nibus
uel cistas

Decuriae quoque ipsae pluribus discrete nominibus fuerunt. Tribunorumque aequi & Selectorumque & iudicum. propter hoc etiam Nongenti uocabantur ex nominibus Selecti ad custodiendam suffragiorum scita in comitiis. Et diuisus hic quoque ordo erat supra usurpatione nominum: cum alius se Nongentum alius selectum alius Tribunum appellaret. Tyberii demum principatus nono anno in unitatem uenit equester ordo annulorumque auctoritati forma constituta est. C. Asinio Pollione. C. Antistio Vetere consilio, anno urbis conditae. dcc. septuagesimo quinto. Quod miremur futuri pene de causa: cum C. Sulpitius Galba iuuenilem famam apud principem popinax poenis aucuparet: occupatusque in his esset quaestus in senatu uulgo inuito eius culpa defendi annulis. Hac de causa constitutum: ne cui ius eius esset: nisi cui igno uo ipsi patri auoque paterno sesteritia. cccc. census fuisset: & lege Julia theatri in. xiiii. ordinibus sedendi. Postea gregatim insignia id appeti coepit. Propterque haec discrimina Caius Princeps decuria quinta adiecit: tantumque natum est fas: ut quae sub Diuo Augusto impleri non poterant decuriae non capiant eum ordinem: passimque ad ornamenta ea etiam seruitute liberati tribulant: quod antea nunquam factum: quonia in ferreo annulo equites iudicesque intelligebant: adeoque promiscuum id esse coepit: ut apud Claudium Caesarem in censura eius unus ex equitibus Flavius Proculus. cccc. ex ea causa reos postulare. Ita dum separatur ordo ab ignominia: coactus est cum seruitutis iudicum autem appellatione separari eum ordinem primi omnium instituit Gracchi discordia popularitate in contumeliam senatus. mox ea debellata: auctoritas nominis uero seditionum euentu circa publicanos substitit: & aliquandiu tertiae uires publicani fuerunt. M. Cicerone demum stabiluit equestre nomen in consulatu suo ei senatum coactus: ex eo se ordine puerum esse celebrans: & eius uires peculiari popularitate querens. Ab illo tempore plane hoc tertium corpus in re publica factum est. Coepitque adici senatui populorumque Romano equester ordo. Qua de causa & nunc post populum scribitur: quia nouissime coepit adici. Quinet ipsi equum nomen saepe uariatum est: in his quoque ad equatum trahebant. Celeres sub Romulo regibusque appellati sunt. Deinde flexuimus. Postea trofili: cum oppidum in thurcis citra uoluntios hoc nomine passum. ix. millia sine ullo adiumento perditum coepissent. Eius uocabuli uis durauit ultra. C. Gracchum: iunius certe quae ab amicitia eius Gracchanus appellatus est scriptum reliquit his uerbis. Quod ad equestre ordinem pertinet aera trofili uocabant: nunc eques uocant. ideoque quia non intelligunt trofili nomen quod ualeat: multosque pudet eo nomine appellari: & causam quae supradicta est: exponit. Inuitosque etiam in trofili uocari. Sunt adhuc aliqua non omittenda in auro differentiae. Auxiliares quippe & externos quoque aureis donauere: at ciues non nisi argenteis. Praeterque armillas ciuibus dedere: quas non hinc externi. sedem quod magis miremur coronas ex auro dedere ciuibus. Quis primus donatus sit ea non inueni. sed quis primum donauerit a. L. Pisone traditur. Apollonius dictator apud lacum regillum castris latinorum expugnatis ei cuius maxime opera capta essent: hac corona ex praeda dedit. Itaque L. Lentulus consul Serulio Cornelio mercedem famulitum oppido capto. Sed quaeque librarum corona Piso frugi filium ex priuata pecunia donauit: eaque coronam testamento re publica legauit.

De reliquo usu auri in uiris: & mulieribus: & de numero auro: & quando primum signatum est: res argenti & aurum: & ante quam signaretur qui mos in aere: & quae maxima pecunia primo census: & quotiens: & quibus temporibus auctoritas auri.

CA. III.

DEorum uero honori in sacris nihil aliud excogitatum est: quam ut auratis cornibus hostiae maiores duntaxat immolarentur. Sed in militia quoque in tantum adoleuit haec luxuria: ut M. Bruti in philippicis campis epistolae reperiunt frementes fibulas tribunicias ex auro geri. At Hercules idem tu Brute mulierum pedibus auge gestari tacuisti. Cuius sceleris nos coarguimus illum primum qui auro dignitatem per annulos fecit: ut habeant in lacertis iam pridem & uiri quod e dardanis uenit: itaque & dardanium uocabatur. Viri uero celticae dicuntur. Viriles celtibericae. Habeant feminae in armillis digitisque totis collo auribus. Per has discurrat catena circa latera: & inserta margaritarum pondera e collo dominarum auro pendant: ut in somno quoque unionem conscientiae assit. Etiamnum pedibus induit: atque inter stolam plebemque hunc medium feminae equestrem ordinem facit. Honestius uiri pedagogis id dicitur: balneaque diues pueroque forma couertit. iam uero etiam Harpocratem statuasque aegyptiorum numinum in digitis uiri quoque portare incipiunt. Fuit & alia Claudii principatu differentia inuisens his quibus admissio liberti eius dedissent: imaginem principis in annulo ex auro gerere: magna criminum occasione: quae omnia salutaris exortus Vespasiani principis aboluit: quae

ul' uiriolae
ul' utriolae
uel peris
uel pyris
uel isectre-
to
uel collo

publicando principem. De annulis aureis eorūq; usū hactenus dictū sit, primum scelus fecit: qui primus ex auro denarium signavit: quod & ipsum latet auctore incerto. Populus Romanus ne quidem argento signato ante Pyrrhū regem devictum usus est. Libralis unde etiā nūc libella dicitur: & dipōdius appendebat assis. Quare aeris grauis poena dicta. Et adhuc expensa rationibus dicuntur. Item impēdia & pondera. Quin & militū stipendiōq; hoc est stipis pōderanda pensatores libripēdes dicunt. Qua cōsuetudine in iis emptionibus quae mancipi sunt: etiā nūc libra interponit. Seruius rex primus signavit aes. Antea iudi usos romā. Timeus tradit. Signatum est nota pecūdum: unde & pecunia appellata. Maximus census, c. x. millia assium fuit illo rege. Et ideo haec prima classis. Argētum signatum est anno urbis quingentesimo octogesimo quinto. Qu. Fabio cōsule quinq; annis ante primum bellum punicum. Et placuit denarius p. decem libris aeris: quinarius p. quinq; sestertiū p. dipendio ac semisse. Librae autē pondus aeris in minutum bello punico primo cū impensis respublica nō sufficeret. Cōstitutūq; ut asses sextantario pōdere ferrent. Ita quinq; ptes factae: lucri dissolutūq; aes alienum. Nota aeris fuit ex altera pre lanus geminus: ex altera rosgae navis. Intriēte uero & quadrāte rates: q. dteans antea triūcis uocatus a tribus uncis. Postea Hānibale urgēte. Qu. Fabio Maximo dicta tore asses unciales facti. Placuitq; denariū. xvi. assibus pmutari. quinariū octonis: sestertiū quaternis. Ita respub. dimidiū lucreta est. In militari tñ stipendio semp denarius pro decē assibus datus. Nota argenti fuere biga: atq; quadriga: & ide bigati quadrigatq; dicti. Mox lege papyriana semūciales asses facti. L. ius Drusus in tribunatu plebis: octauam ptem aeris argento miscuit. Qui nūc uictoriatas appellat: lege clodia pculsus est. Antea enim hic nūmus ex illyri eo aduectus mercis loco habebat. Est aut signatus uictoria: & inde nomē Aureus nūmus post annū. lxxii. pculsus ē quam argenteus: ita ut scrupulū ualere sestertiū uicenis: qd efficit in libras ratione sestertiū: qui tūc erant sestertios nōgentos. Post haec placuit. xl. millia. Sed signari ex auri libris: paulatimq; principes iminuerē pōdus: minutissimus uero ad. xlv. millia. Sed a nūmo prima est origo auaritiā: excogitata foenore quaestiuosa segnitia. Haec paulatim exarsit rabie quadā non iam auaritiā: sed fames auri: utpote cū Septimuleius, C. Gracchi familiaris auro repensum caput eius excisum ad Opimiū tulerit: plūboq; in os addito paricidio suo republicam etiā circumseripserit. Nec iam quintiū aliquo: sed uniuerso nose Romano infamī Rex Mithridates Aquilio duci capto aurum in os infudit. Haec parit habendi cupido. Pudet intuentem trā oīa ista quae subinde noua graeco sermone excogitant: expōso argenteis uasis auro aut incluso: quibus deliciis ueneunt tā aurea q; inaurata: cū sciamus interdixisse castris suis sparta cū ne quis auge haberet: aut argentū. Tāto fuit plus animi fugitiuis nostris, Messala orator p. didit Antoniiū triuuirū aureis usum uasis in oibus obscenis desiderijs: pudendo et crimie Cleopatrae. Summa apud exteros licentiae fuerat poculo aureo puluino subdito Philippū regem dormire solitum. Agonenteium Alexandri Magni praefectū aureis clauis suffigere crepidas. Antonius in cōtumeliā naturae uilitate auro fecit opus proscrizione dignū. Sed spartaci equidē minor Populum Roma. uictis gentibus in tributo semper argentū imperitasse: nō auge sicut carthagini cū Hannibale uictae argenti pondo annua in quinquaginta annos nihil auri. Nec pōt uideri penuria mundi id euenisse. Nam Mida: sed & Croesus: infinitū possederāt. Iam Cyrus de uicta alia pondo. xxxiiii. millia inuenerat: praeter uasa aurea aurūq; factū: & in eo folia ac plata nū uitemq;. Qua uictoria argenti quingenta millia talentorū reportauit: & craterem Semiramidis: cuius pondus. xy. talentorum colligebat. Talentum autem aegyptium pondo. lxxx. patere Varro tradit. Iam regnauerat in colchis Salauces & Esubopes: qui terram uirginem nactus plurimū argenti auriq; eruisse dicitur in suanorū gēte: & alioquin uelleribus aureis inclyto regno. Sed & illius aureae camerae & argenteae trabes narrant: & columnae atq; parastatae: uicto Sesostris aegypti rege tam superbor: ut prodatur annis quibusq; sorte reges singulos e subiectis iungere ad currū solitus: sicq; triumphare. Et nos fecimus quae posteri fabulosa arbitretur. Caesar qui postea dictator fuit primus i aedilitate munere patris funebri omni apparatu arenae argenti usus est: feratq; argenteis uasis inceslere tum primū usum. Mox quod etiā in municipijs aemulantur. C. Antonius ludos scena argentea fecit. Item. L. Murena: & Caius princeps i circo pecma duxit. In quo fuere argenti pondo. c. xxiiii. Claudius successor eius: cum de britania triū pharet: inter coronas aureas unam. vii. pondo habuit: quam contulisset hispania citerior: alteram. ix. quam gallia comata sicut titulus indicauit. Huius deinde successor Nero Pompeii theatrum operuit auro in unum diem: quo Tyridati regi armeniae ostenderat. Et quota pars ea ap-

uel quinta
pte fracta

uel licitiq;

uel quaesita

uel praeter
alia

uel incessue
re

paratus fuit aureæ domus ambiens urbem: Auri in ærario Populi Roma. fuere Sex. Iulio. L. Aurelio consl. septem annis ante bellum punicū tertium pondo. dcc. xxyi. argenti nonaginta. duo millia & extra numerum. ccc. & lxxv. millia. Item Sex. Iulio. L. Martio cōsl. hoc est belli socialis initio: octingenta. xlyi. auri pondo. C. Cæsar primo introitu urbis in ciuili bello suo & ærario protulit lateꝝ aureoꝝ. xxyi. millia: & numero pondo. ccc. Nec fuit aliis tēporibus respu. locupletior. Intulit & Aemilius Paulus perseo rege macedonico deuictō: prædam pondo trium millium: a quo tempore populus Roma. tributum pendere desiit. Laquearia quæ nūc & in priuatis domibus auro tēguntur: post Carthaginem euersam primo inaurata sunt in capitolio cēfura. L. Mummi. Inde transiere in cameras. in patietes quoq; qui iam & ipi tanquam uasa inauratur: cum sua ætas uaria de Catulo existimauerit: q; tegulas æreas capitolii inaurasset primus. Inuētores auri sicut metallorum fere oīum: septimo uolumine diximus. Præcipuā gratiā huic materiæ fuisse arbitror: non colore qui in argento clarior est: magisq; diei similis: & ideo militariibus signis familiarior: qm̄ is lōgius fulget: manifesto errore eoꝝ qui colorē sydeꝝ placuisse in auro arbitrantur: cum in gemmis aliisq; rebus non sit præcipuus. Nec pondere aut facilitate materiæ prælatū est cæteris metallis: cum cedat per utruq; plumbo. Sed quia rerum uni nihil igne deperit: tuto etiam in icendis rogisq; durate materia. Quinimo quo sæpius arsit: p̄ficiat ad bonitatem. Auriq; expimento ignis est: ut simili colore rubeat ignis. Atq; ipsum obryzū uocant. Primū autem bonitatis argumentū est q̄ difficillime accēdi. Præterea mirū spargentio lentissimæ ligni indomitū: palea citissime ardescere: atq; ut purget cū plumbo. coqui. Altera causa precii maior: q; minimū usus deterit: cum argento ære plumbo lineæ p̄ducant: manusq; sordescant decidua materia. Nec aliud laxius dilatur: aut numerosius diuiditur: utpote cuius unciæ in septuagenas & quinquagenas pluresq; bratteas quaternū utroq; digitorū sparguntur. Crassissimæ ex iis prenestinæ uocantur: etiamnū retinentes nomen fortunæ inaurato ibi si delissime simulacro. Proxima brattea quæstoria appellat. Hispania strigiles uocat auri paruulas massas: quod super oīa solum in massa auramento capitur. Cum cætera in metallis reperta igni perficiant: hoc statim auge est: consumatāq; materiā protinus habet cū ita iuenitur. Hæc enim inuentio eius naturalis est. Alia quā dicemus coacta. Super cætera non rubigo ulla: non erugo: non aliud ex ipso quod consumat bonitatem: minuatue pondus. Iam contra falsis & acciti succos domitores rerum cōstantia sup̄q; oīa netur: ac textitur lanæ modo: & sine lana. Tunica aurea triūphasse Tarquinum priscum Verrius tradit. Nos uidimus Agrippinā Claudia principis edente eo naualis prælii spectaculū assidentē ei: indutā paludamēto: auro textili sine alia materiæ. Attalicis uero iāpridem intextitur inuēto regū asiæ. Marmorī & tis quæ candefacti nō possunt uoi candido illinitur: ligno glutini ratione cōposita: leucoporon uocat. Quid sit hoc: aut quemadmodū fiat: suo loco docebimus. Aes inaurari argento uiuo: aut certe hydargyro legitimū erat: de quibus ut dicemus illoꝝ naturā reddentes: excogitata fraus est. Nam æs cruciatur in primis accensumq; resinguitur sale aceto alumie. Postea exarenatur: an satis recoctū sit splendore dependente: iterūq; exhalat igni: ut possit edomitū mixtis pumice alumie argento uiuo inductas accipere bratteas. Alumen in purgando uim habet talem: qualem esse diximus plumbo.

Ratio naturalis inueniendi auri: & qm̄ primū aurea statua: & medicinæ ex auro. CA. III.

Aurum inuenit in nostro orbe: ut omittamus indicū: atq; a formicis: aut gryphis apud scythas erutū. Apud nos tribus modis fluminū ramentis: ut in tago hispaniæ: pado italiæ: hebro thraciæ: Pactolo asiæ: Gange indiæ. Nec ullū absolutius auge est: ut cursu ipso trituq; perpolitū. Alio mō puteoꝝ scrobibus effodit: aut i ruina montiū. Quare utraq; ratio dicetur. Augē qui quærunt: ante omnia segullū tollunt: ita uocatur indicū: alueus ubi id est: arenæq; lauant: atq; ex eo quod resedit: cōiectura capiūt: ut inueniat aliquando in summa tellure protinus rara foelicitate: ut nuper in dalmatia principatu Nerōis singulis diebus etiā quinquagenas libras fundens: cū iā inuentū in summo cespite. Alutationē uocant: si & auro ea tellus subest. Cæterę mōtes hispaniæ aridi sterilesq; & in quibus nihil aliud gignatur: huic bono cogunt fertiles esse. Quod puteis fodit: canalitiū uocant: alii canaliē marmoris gloriæ inhærens: nō illo mō quo in oriente saphyro atq; thebaico aliisq; in gemis scintillat. Sed micæ amplexū marmoris: hi uenæ canales per marmor uagāt & latera puteoꝝ: & huc illuc inde nomine inuento: tellusq; ligneis colūnis suspendit. Quod effossum est tundit: lauatur: uritur: molitur in farinam. Nam quod cudunt apilascudem uocant: Argentum quod

exit a fornacis sudore quæ e camino iactat. Spurcitia in omni metallo uocatur scoria. Hæc in auro coquit iterum & tundit. Catini fiunt ex talconio. Hæc est terra alba similis argillæ. Neq; enim alia afflatu ignemq; & ardentem materiam tollat. Siertia ratio opera uicerit gigantum. Cuniculus per magna spatia actis cauantur montesq; lucernæ lumina. Eadem mensura uigiliatum est: multisq; mensibus non cernitur dies. Arrugas id genus uocant: sicut rimæ subitæ: & opprimunt operarios: ut iam minus temperari uideatur & profundo maris petere margaritas: tanto nocentiores fecimus terras. Relinquunt itaq; fornices crebri montibus sustinentis. Occurrant in utroq; græcæ silices. Hos igni & aceto rūpūt. Sæpius uero: quoniam in cuniculis uapor & fumus strangulat: cadunt fracturis. c. l. libras ferri terram agentibus. Egeruntq; humeris noctibus ac diebus per tenebras proximis tradentes: lucem nouissimi cernunt. Si longior uidet silex: latus sequitur. Fossam ambit quiete. Tamen in silice facilius existimat opera. Est namq; terra ex quodam argillæ græcæ galera mixta: candida uocat: prope inexpugnabilis. Cuneis eā ferreis aggrediunt: & iisdem malleis: nihilq; durius putant: nisi quod inter oia auri fames durissima est. Peracto opere ceruices forniciū ab ultimo cedūt: datq; signū. Ruinaq; solus intelligit in cacumine montis eius peruiigil. Hic uoce scilicet repente reuocari oparios iubet: pariterq; ipse deuolat. Mons fractus cadit a sese longo fragore: qui percipi humana mente non possit: & statu incredibile. Spectant uictores ruinam naturæ. Nec tamen adhuc augere est. Nec scire esse cum fodere. Tantaq; ad pericula euincenda fuit satis causæ sperare quod cuperent. Alius par est labor uel hoc maioris impendii flumina ad lauandam hanc ruinam iugis montium duxere obiter a centesimo plerūq; lapide. Corrugos uocant a corruatiōe credo: nimisq; & hic labor est. Præcepisse librameto oportet: ut fruaris quoniam influat: itaq; altissimis partibus ducit. Coualis & interualla substructis canalibus nunguntur. Alibi rupes inuicem cedunt: sedemq; trabibus cauatis præbere cogunt. Is qui cedit: funibus pendet: ut procul intuentibus species nefaria quidē: sed aliter fiat. Pendentes maiore ex parte librant: & lineas itinere præfigūt. Itaq; insistentis uel tigris hominis locus non est. Manes trabunt ad hoies ut uitium importent. Id genus terre urion uocant. Ergo per silices calculosue ducunt: & urium euitant. Ad capita deiectus in supciliis montium piscinæ cauant: ducenos pedes in quasq; partes: & in altitudine denos. Emisaria in iis quina pedum quadratoz: ternum fere linguunt: & repleto stagno excussis obturamentis erumpit torrens tanta uel ut saxa puoluat. Alius etiam in plano labor. Fossæ in quas profuunt cauant: agogas uocant: ex istemunt gradatim. Latera cluduntur tabulis: ac per prærupta suspendunt: canali ita profuente de terra in mare. His de causis ita per mouit hispania in priore genere: quæ exhaustiū fimenio labore ne occupet puteos in hoc regionibus. Augere arrugia quærit non coquit: sed statim suū est. Inueniunt ita malle. Nec non in puteis etiam denas excedentes libras. Palacas hispani: alii palactanas: idem quod minutum est: balucem uocant. Vlex siccatu uris: & cinis eius iactat. sustrato cespite herbofo ut sidat augere. Viena milia pondo ad hunc modum annis singulis alturia atq; gallectiam & luscianam pstrare quidam tradiderunt: ita ut plurimum astruria gignat. Neq; in alia parte terrarum tot seculis hæc fertilitas. Italiz partitum est uetere interdicto patrum: ut diximus alioquin nulla fecundior metalloz quoq; erat tellus. Extat lex censoria uicti miliarum aurifodina: qua in uercellensi agro cauabatur: ne plus quinque hominum in opere publicani haberent. Aurum faciēdi est etiam una ratio ex auri pigmento: quod in syria foditur pictoribus in summa tellure auri colore: sed fragili lapidum specularum modo. Inuitaueratq; spes Caium principem auidissimum auri: quam obrem iussit excoqui magnum pondus: & plane fecit aurum excellens: sed ita parui ponderis ut detrimentum sentiret illud propter auaritiā expertus: quod auripigmenti libra. xiiii. permutarentur: nec postea tentatum ab ullo est. **Omni auro inest argento uario pondere: alibi dena: alibi nona: alibi octaua parte.** In uno tantum galliæ metellæ loco: quod uocant albicarense. xxxvi. portio inuenitur: ideo ceteris præest. Vbiq; quinta argenti portio est: electrum uocatur. Scrobes eæ repertiuntur in canaliensi. Fit & cura electrum argento addito. Quod si quintam portionem excessit: in cudi bus non resistit. Est electro auctoritas Homero teste qui Menelai regiam auro: electro: argento: eboze fulgere tradit. Mineræ templam habet lindos insulæ rhodiorum: in quo Helena sacrauit calicem ex electro. Adicit historia mamme suæ mēsurā. In lectri natura est ad lucernæ luminam clarius argenti splendore. Quod est natium & uenena deprehendit. Nanque discuntur in calicibus argenti celestibus similes cum igneo stridore: & gemina ratione præcidunt. Aurea statua prima omnium nulla inasitate: & antequam ex ære aliqua illo modo fieret: quam uocant holosphyraton in templo Anaxitidis posita dicitur. Quod in situ terrarum nomine hoc fi-

uel qd extra fornacis sudare e camino iactatur uel catino uel ingetes

uel super uel fluarior

uel agai nas

Frutex est ulex rotis marini silis asp aurig reticens

uicus

nel cruce

*propriae uocantur et
sunt in
sunt in
sunt in*

gnificauimus: numine gentibus illis sacratissimo. Direpta est antonii parthicus rebus. Scitum
que narratur dictum unius ueteranorum bononiae hospitali diui Augusti coena cum interro-
garetur: esiet ne uerum cum qui primus uiolasset hoc numen: oculis membrisque captum ex-
pirasse? respondit enim tum maxime Augustum de cruore eius coenare: seque illum esse: to-
tumque sibi censum ex ea rapina esse. Hominum primus & auream statuam & solidam Gor-
gias Leontinus delphis in templo sibi posuit. lxx. circiter olympiade. Tantis erat docenda ora-
toriae artis quaestus Aurum pluribus modis pollet in remedijs. Vulneratisque & infantibus
applicatur: ut minus noceant: quae inferantur ueneficia. Est & ipsi superlato uis malefica gal-
linarum quoque & pecorum foetibus. Remedium est abluere illatum & spargere eos quibus
mederi uellis. Torretur & cum salis grummo pondere triplici misso: & rursum cum duabus sa-
lis portionibus & una lapidis quem schiston uocant: ita uirus tradit rebus una crematis in
siccili uase ipsum purum & incorruptum. Reliquus cinis seruatus in siccili & ex aqua il-
litus: lichenas in facie sanat. Lomento id conuenit ablu. Fistulas etiam sanat: & quae uo-
cantur hemorrhoides. Quod si trito spuma adiciatur putria ulcera & tetri odoris emendat.
Ex melle uero decoctum cum melanthio & illitum umbilico leuiter soluit aluum. Verrucas
curari eo. M. Varro est auctor.

De chryfocolla & medicinae ex chryfocolla. vi. & mirabilia naturae de glutinadis iter se perfi-
ciendisq; metallis. CA. V.

*Chryfocolla est
in puteis quos
diximus: per uenam
auri defluens*

Chryfocolla humor est in puteis quos diximus: per uenam auri defluens crasse
te limo rigoribus hybernis usque in duriciam pumicis. Laudatiorem eadem in ara-
rijs metallis: & proximam in argentarijs fieri compertum est. Inuenitur & in plum-
barijs uisior etiam auraria. In omnibus autem ijs metallis fit & cura multum infra
naturalem illam: immixtis in uenam aquis leuiter hyeme tota: usque in iunium mensem. Dein
siccatis in iunio & iulio ut plane intelligatur nihil aliud chryfocolla q̄ uena putris. Natura du-
ritia maxime distat: uiam uocant. Et tamen illa quoque herba: quam luteam appellant: tingui-
tur. Natura est quae lino lancae ad succum bibendum. Tunditur in pillis: deinde tenui cri-
bro secemitur: postea molitur: ac deinde tenuius sic cribatur. Quicquid non transierat: repeti-
tur in pillis: dein mollitur. Puluis semper in catinis digeritur: & ex aceto maceratur: ut omnis
duricia soluatur. Ac rursus tundit: dein lauatur in conchis: siccaturq; Tunc tinguitur alumine
schisto: & herba supradicta pingiturq; ante q̄ pigat. Refert q̄ bibula docilisq; sit. Na nisi rapit
colorem: adduntur & schythanum atq; turbithum: ita uocant medicamenta forbere cogentia.
Cum tinere pictores orobitin uocant. Eiusq; duo genera faciunt: luteam quae seruat in lomē-
ta. Et liquidam globulis sudore resolutis. Haec utraq; genera in cypro fiunt. Laudatissima in ar-
menia. Secunda in macedonia. Largissima in hispania. Summa comendationis est: ut colorē her-
bae segetis. laeta uiridis quam simillime reddat. Visumq; est iam Neronis principis spectaculis
arenae cyrci chryfocolla sterni: cum ipse cocolori pano aurigaturus esset: introducta opificū tur-
ba. Tribus ea generibus distinguunt. Asperam quae taxatur in libras. vii. Mediam quae denarijs
quinis. Attritam quam & herbaceam uocant: quae. xiii. Sublinunt autem arenosam priusquam
inducant atramento: & paretonio. Haec sunt tenacia eius in colore blanda. Paretonium: quo-
niam est natura pinguisimum: & propter laeuorem tenacissimum atramento aspergitur: ne pa-
retoni candor pallorem chryfocollae auferat. Luteam putant a lutea herba dictam: quae ipsam
caeruleo subtritam sed pro chryfocolla inducunt uilissimum genere atq; falacissimo. Visus chry-
focollae & in medicina est ad purganda uulnera cum cera & oleo. Eadem per se arida siccatur
& contrahit. Datur & in angina orthopneuae miscenda cum melle. Concitat uomitiones: mi-
scetur & collyrijs ad cicatrices oculorum: ac uiridibus emplastris. Ad dolores mitigandos: & ci-
catrices trahendas. Hanc chryfocollam medici acesin appellant: quae non est orobitis. Chryfo-
collam & aurifices sibi uendicant agglutinado auro: & inde omnes appellata similitur utentes
dicunt. Temperatur autem ea cypria aerugine: & pueri impubis urina: addito nitro. Teris cy-
prio aere in cyprijs mortarijs: lanternam uocant nostri. Ita ferruminat auge: quod argentolum
uocant. Signuq; est si addita lanternam nitescit. E diuerso erosum coarbit se: hebetaturq; & dif-
ficulter ferruminat aurum. Ad id glutinum fit auro & septima parte argenti ad supradicta ad-
ditis: unaq; coarbit. Coarbit (par est) reliqua circa hoc: ut uniuersa naturae coarbit ammittio.
Auri glutinu e tale. Argilla ferro. Cadmia aeris massis. Alumē laminis. Refina plūbo & mammo-
ri. Sed plumbum nigrum albo iungit. ipsumq; album sibi oleo. Item stagnū aemētis stago

*Chryfocolla est
in puteis quos
diximus: per uenam
auri defluens*

uel eluta

*uel eluta
uel eluta
uel eluta*

*uel eluta
uel eluta
uel eluta*

*uel eluta
uel eluta
uel eluta*

*uel eluta
uel eluta
uel eluta*

argento m. Pineis optime lignis æs ferrumq; funditur. Sed & ægyptia papyro: paleis auge. Cax aqua accendit: & thracicus lapis. Idemq; oleo restinguit. Lignis aut aceto maxime & uisco & ouo. Terra minime flagrat. Carboni maior uis exulto. Iterumq; flagranti.

De argento: & argento uiuo: & sibia siue alabastro: & sconiæ argenti: & de spuma argenti.

A his argenti metalla dicantur: quæ sequens insania est. Non nisi in puteis reperitur: nullaq; sui spe nascitur: nullis ut in auro lucentibus scintillis. Terra est alia rufæ: alia cineracea. Excoqui non potest nisi cum plumbo nigro: aut cum uena plumbi. Galenam uocant: quæ iuxta argenti uenas plerumque reperitur. Et eodem opere ignium descendit pars in plumbum: argentum autem superne inatât: ut oleum aquis. Reperitur in omnibus pene prouinciis: sed in hispania pulcherrimum. Id quoq; in sterili solo atq; etiam in montibus. Et ubicûq; una inuenta uena est: non procul inuenitur alia. Hoc quidem & in omni fere materia: unde metalla græci uidentur dixisse. Mirum adhuc per Hispanias ab Hannibale olim inchoatos puteos durare sua ab inuictoribus nomina habentes. Ex quibus bebelo appellatur: hodieq; qui, CCC. pondo Hannibali summisstrauit in dies. Ad mille quingentos iam passus cauato monte per quod spacium aquitani stantes diebus: noctibusq; egerunt aquas lacernæ: mensura: amnæq; faciunt. Argenti uena in summo reperta: crudaria appellat. Finis antiquis fodiendi solebat esse: alumen inuentum ultra nihil quærebatur. Nuper inuenta æris uena infra alumen alba sinem spei facit. Odor ex argenti fodinis inimicus omnibus animalibus: sed maxime canibus. Auge argentûq; quo mollius eo pulchrius. Lineas ex argento nigras fieri produciq; miramur. Est & lapis in iis uenis: cuius uomica liquoris æterni argentum uiuû appellatur. Venenum rerum omnium est. Excedit ac perumpit uasa permanas tabe dira. Omnia ei inatant præter aurum. Id unum ad se trahit. Ideo & optime purgat cæteras eius sordes expuens crebro iactatu sicilibus in uasis ita uitis abiectis: ut & ipsum ab auro discedat. In pelles subactas effunditur: perq; eas sudoris uice defluens purum reliquit aurum. Ergo & cû æri inaurantur: sublitum bracteis pertinacissime retinet. Verum pallore detegit simplices: aut prætenues bractæas. Quapropter id furtum quærentes: qui liquore candido usum eum adulterauerunt. Mox & hydrargyro: de quo suo dicemus loco. Et alias argentum uiuû non largum inuentum est. In iisdem argenti metallis inuenit: ut proprie dicamus: spuma lapis candidæ nitentisq; non tñ translucentis: stimmi appellant: alii sibiæ: alii alabastrum: alii quæ larbason. Duo eius genera: mas & fœmina. Magis probat fœminam. Horridior est mas: scabriusq; & minus pöderosus: minusq; radians & arenosior. Fœmina contra nitet friabilis: hilariusq; non globis dehiscentes. Vis eius astringere ac refrigerare. Principalis autem circa oculos. Namq; ideo etiã platyphthalmon id appellauerunt: quoniam in collyriis mulierûq; epiphoris dilatet oculos & fluctiones inhibeat oculorû: exulcerationesq;. Farina eius & thuris gummi ammixto silit & sanguinẽ e cerebro profluentem. Efficacior & contra recentia uulnera. Et contra ueteres canum morsus insperfa farina. Et contra ambusta igni cum adipe ac spuma argenti cerussaq; & cæra. Vritur autem ossis bubuli simi circûlitum in clibanis. Dein restinguitur mulierû lacte. Teriturq; in mortariis ammixta aqua pluuiæ. Ac subinde turbidum transfunditur in æreum uas. Et mû datur nitro. Fex eius intelligitur plumbosissima quæq; subsidit in mortario: abigiturq;. Dein uas in quo turbida transfusa sunt: opertum linteo per noctem relinquit: & postero die quicquid innatât effunditur: spongiaq; tollitur. Quod ibi subsidit: sios intelligit: ac linteolo interposito in sole siccatur: nõ ut perareseat. Iterûq; in mortario tenit: & in pastillos diuidit. Ante omnia aut urendi modus necessarius est: ne plumbum fiat. Quidam non simo utuntur coquẽtes: sed adipe. Alii tritum in aqua triplici linteo siccant: fæcẽq; abiciunt. Idq; quod deflexerit transfundunt. Ac quicquid subsidet id colligẽtes: emplastris collyriisq; miscent. Sconiã i argento græci uocant helcysina. Vis eius astringere & refrigerare corpora. Additur emplastris: ut molibdena: de qua dicemus in plumbo. Cicatricibus maxime glutinandis: & contra tenasmos: dysenteriasq; insusa elysteribus cum myrteo oleo. Addunt & in medicamenta quæ uocant liparas ad excessentia ulcerum: aut ex attritu facta: aut in capite manantia. Fit & in uissem metallis: & quæ uocatur spuma argenti. Genera eius tria. Optima quam chrysitin uocant. Secunda quam argyritin. Tertia: quam molibditin. Et plerumque omnes hi colores in eisdem tabulis inueniuntur. Probatissima est attica. Secunda hispaniensis. Chrystitis ex ipsa uena fit. Argyritis ex argento. Molibditis plumbi ipsius futura: quæ fit puteolis: & inde habet nomen. Ois aut fit excocta

uel liparis

sua materia ex superiori catino defluens in inferiore. Ex eo sublata ueruculis ferreis: atq; in ipsa flama conuoluunt ueruculo: ut sit modici tps. Est aut ut ex noie ipso intelligi potest feruescit & futura materia spuma. Distat a scoria quo pot spuma a face distat. Altez purgantis materiae. altez purgatae uitiu est. Quidam duo genera faciunt spumae: quae uocant steryida & peumenen. Tertiu molibdena in plumbo dicenda. Spuma ut sit utilis: itez coquit: contractis tubulis ad magnitudinē annuloz ita accesa follibus: ad separandos carbones cineréz: abluunt aceto aut uino. Simulq; restinguunt. Quod si sit argyritis: ut candor ei detur magnitudine fabae contracta in fictili coqui iubetur ex aqua addito in linteolis tritico: & hordeo nouis: donec ea purgent. Postea sex diebus terunt in mortariis ter die abluentes aqua frigida. Et cum desinat calida: addito sale fossili in libram spumae obolo. Nouissimo die condunt in plumbeo uase. Alii cu faba candida & trifana coquunt: & in sole siccant. Alii in lana candida cum faba donec lana non denigrent. Tunc salem fossilem adiciunt: subinde aqua mutata: siccantq; diebus xl. calidissimis aestatis. Necnon in uentre fusillo in aqua coquunt exemptaq; nitro fricant: & ut supra terunt in mortariis cu sale. Sunt qui non coquant: sed cu sale terant: & adiecta aq; abluunt. Uis eius ad collyria: & litu ad muliebriu cicatricum foeditates tollendas maculasq; & abluendum capillum. Vis aut: siccare: mollire: refrigerare: temperare: purgare: explere. Vleceq; tumores lenire. Talibusq; emplastris supradictis ignes etiam sacros tollit cum ruta: myrtoq; & aceto. Itq; pernicioses cum myrto & cera & abdomine.

De minio qtae auctoritatis fuerit apud Romanos: & origine: ac inuentione eius: & cinnabaris ratione in picturis: & medicinae de generibus miniu: & ratione eius in picturis. CA. VII.

Nuenit in argentariis metallis miniu quoq; & nunc inter pigmenta magna auctoritatis: & quondam apud romanos non solum maxima: sed etiam sacrae religionis: ut auctor est Verrius: & cuius sit necesse credere auctoritati. Iouis ipsius simulacri faciem diebus festis minio illini solitam: triumphantiq; corpora. Sic Camillum triumphasse. Hac religione etiam nunc addi in uingetae cornae triumphalis: & accensoribus in primis locis miniantu locari. Cuius rei equidem cum miror: qm & hodie id expeti constat aethiolum populis: totosq; eo tingi pceres: hucq; ibi deoz simulacris colorem esse. Quapropter diligentius persequemur oia de eo. Theophrastus. xc. annos an Praxibulu athenientiu magistru: qd tps exit in urbis nostrae ducentessimu quadragesimu. ix. annu: tradidit inuentu miniu a Callia atheniese in initio sperante auge posse excoq; in metallis argenti. Hae fuisse originē eius. Reperiri aut iam tum in hispanis: sed durum & arenosum. Item apud colchos in rupe quadam inaccessa ex qua iaculantes decuterent: id esse aduetez. Optimum uero supra ephesum. Cilicis agris. Arenam cocci colorem habere. Hanc teri. Dein lauari farinam. Et quod subsidat iterum lauari. Differentia artis esse: q; alii minium faciunt prima lotura. Apud alios id esse dilutum. Sequentis aut loturae optimum. Auctoritatem colori fuisse non miror. lam. n. troianis temporibus rubrica in honore erat Homero teste: qui naues ea comendat. Alias circa picturas pigmentaq; raris. Milton uocat graeci minium: quidam cinnabari. Vnde natus error indico cinnabaris noie. Sic. n. appellat illi sanie draconis elisi elephatoz morientiu podere p mixto utriusq; aialis sanguine: ut diximus. Neq; alius est color q; i picturis pprie sanguinem reddat. Illa cinnabaris antidotis medicamentisq; utilissima est. At hercule medici quia cinnabari uocant per uirtutem hoc minio: qd uenenu esse paulo mox docebimus. Cinnabari ueteres quae etiam nunc uocant monocromata: pingebat. Pinxerunt & ephesio minio: quod derelictum est: quia curatio magni operis erat: praetereaq; utruq; nimis acre existimatur. Ideoq; transire ad rubricam: & sinopide: de quibus suis locis dicam. Cinnabaris adulterat sanguine caprino: aut sorbis tritis. Precium sinceratae nummi quinquaginta. luba minium nasci & in carmania tradit. Hermogenes & in aethiopia. Sed neutro ex loco inuehitur ad nos: nec fere aliunde: q; ex hispania. Celeberrimum ex hispanensi regione in betica miniario metallo uectigalibus Populi romani nullius rei diligentiore custodia. Non licet id ibi perficere excoqui. Romam peritur uena signata ad dena millia fere pondo annua. Romae aut lauatur. In uendendo precio statuta lege ne modum excederet. lxx. in libras. Sed adulterat multis modis: unde praeda societati. Naq; est alterum genus in omnibus fere argentariis: iteq; plumbariis metallis: quod fit exusto lapide uenis permixto: non ex illo cuius uomicam argentum uiuu appellauimus: is. n. & ipse in argentum excoquit: sed ex aliis simul repertis. Steriles etiam plumbi deprehenduntur solo colore: nec nisi in fornacibus rubescentes: exusti q; tunduntur in farinam. Et hoc est secundarium miniu p qua paucis

notum: multum infra naturales illas arenas. Hoc ergo adulteratur in officinis sociorum. Item scyrico: quoniam modo scyricū fiat suo loco dicemus. Sublimi autē scyrico miniū compendii rō demonstrat. Et alio modo pingentiū furto opportunum est plenos subinde abluentium penicillos. Sidit autē in aqua: constatq; furantibus. Sinceri cocci nitor esse debet. Secundarii autem splendor in parietibus sentit imaginem. Quāq; hoc rubigo quaedam metalli est. Sifapontibus autē miniariis suae uenae arena sine argento excoquit. Auri modo pbatur. Auro candente fucatum nigrescit. Sincertum retinet colorē. Inuenio & calce adulterari. Ac simili ratione ferri candētis lamina: si nō sit aqua: deprehendi ilico. Solis atq; lunae cōtractus inimicus remediū ut parieti siccato cera punica cū oleo liquefacta candens setis iducatur. Iterūq; admotis gallae carbonibus adurat ad sudorē usq;. Postea candelis subigatur: ac deinde linteis puris sicut & marmora nitescunt. Qui minium in officinis pollutū: faciē laxis uescis illigant: ne in respirando pernicialem puluerem trahant: & tamen ut per illas spectēt. Miniū in uoluminum quoq; scriptura usurpat. Clarioreq; litteras uel in auro uel in marmore etiam in sepulchris facit.

De hydrargyro: de argēto inaurādo: de coticulis in argēti generibus & expimētis. CA. VIII.

H secundario inuenit uita & hydrargyrum in uicini argēti uiui pauloante dilatū. Fit autē duobus modis: aereis mortariis pistillisq; trito minio ex aceto: aut patinis fistilibus impositū ferrea cōcha calice coopertū argilla superillita. Dein sub patinis accensum follibus cōtinuo igni: atq; ita calicis sudore deterfo: qui sit argenteo colore: & aquae liquore. Idem guttis diuidi facilis & lubrico humore confluere. Quod cū uenit esse conueniat: omnia quae de minio in medicinae usu traduntur: temeraria arbitror: praeter q̄ fortasse q̄ illitum capiti uentriue sanguinem sistit: dum ne quid p̄tereat in uiscera: ac uulnus attingat: aliter utendū nō equidē censeam. Hydrargyro argentum inauratur solū nūc propercum & in aera simili modo duci debeat. Sed eadem fraus quae in omni uita parte ingeniosillima est: uiliore excogitauit materiam: ut docuimus. Auri argentiq; mentionem comitat. Lapis quem coticulam appellant: quondam nō solum inueniri nisi in flumine Tmolo: ut auctor est Theophrastus. Nunc uero passim quem alii heraclium: alii lydium uocant. Sunt autem modici: quaternas uncias longitudinis: binasq; latitudinis nō excedentes. Quod a sole fuit in ipsis melius: q̄ a terra. Iis coticulis periti cum e uena lima rapuerint experimentum: protinus dicunt quantum auri sit in ea: quantum argenti uel aëris scrupulari differentia mirabili ratione non fallente. Argentiq; duae differentiae. Batillis ferreis candentibus ramento imposito: quod candidum permaneat: probatur. Proxima bonitas: rufū: nulla nigro. Sed experimento quoq; fraus interuenit: seruatis enim in uirorum urina batillis inficitur ita ramentum obiter dum uritur: candorēq; mentitur. Est aliquid experimentum politū: & in halitu hominis: si fudet p̄tinus: nubemq; discutiat.

De speculis: & aegyptio argento.

Aminas duci: & specula fieri nō nisi ex optimo posse creditū fuerat. Id quoq; iā fraus de corrupit. Sed natura mira est imagines reddendis: quod represso aere: atq; in oculis represso fieri conuenit. Eadē uero in speculis usu polita crassitudine: paulūq; ppulsa dilatae in mensum magnitudinem imaginū. Tantū interest: represso illū respuat: an accipiat. Quinetiā pocula ita figurat: exculptis intus crebris ceu speculis: ut uel uno intue-te populus totidē imaginū fiat. Excogitant & mōstrificat: ut in tēplo smyrnae dicata. Id euenit figura materiae. Plurimūq; refert: concaua sint & poculi mō an media dep̄ssa: an elata: an auer saran obliqua supina: an recta qualitate excipietis figurae torquente uenientes umbras. Neq; enim est aliud illa imago: q̄ digesta claritate materiae excipietis umbrā. Atq; ut oia de speculis pagant hoc loco optia apud maiores fiebat brūdusina: stagno & aere mixtis. Praelata sūt argētea. Primus fecit praxiteles magni Pōpeii aetate. Nupq; credi cōceptū: certiorē imaginē reddi auro appposito auersis. Tingit & aegyptus argētū: ut i uasis Anubē suū spectet: pigitq; nō caelat argētū. Trāsit inde materia & ad triūphales statuas: mirūq; crescit p̄ciū fulgoris excaecati. Id autem fit hoc modo. Misceat argento tertia ps aëris cyprii tenuissimi: qd̄ coronariū uocāt: & sulphuris uiui q̄tum argenti. Constat in fictili circūlito argilla: Modus coquēdi donec seipsa opacula apcriant. Increfcit ouī indurati luteo: ut tamen aceto & creta detereat. Misceat denario triumuir Antonius ferrum. Misceat aeri falsae monetae. Alii e pondere subtrahunt: cum sit iustum. Lxxiiii. e libris signari. Igitur ars facta denarios pbare tam iucunda e lege plebe: ut Martio gratidiano uicatim totas statuas dicauerit. Mirūq; in hac artium sola uicia discunt: & fal-

u'gniciosū

u'Pafiteles

sum denarii spectatur exemplar: pluribusq; ueris denariis adulterinus emitur.

De imodica pecunia: & quorum maximæ opes fuerint: & quando primum Populus Ro. stitem sparferit. CA. X.

N

On erat apud antiquos numerus ultra centum millia. Itaq; hic & hodie multiplicatur: ut decies centena millia: aut sæpius dicantur. Fœnus hoc fecit nūmusq; percussus: & sic quoq; æs alienū etiānum appellat. Postea diuites cognominati: dūmodo notū sit: eum qui primus acceperit hoc nomē: decoxisse creditoribus suis. Ex eadē gente. M. Crassus negabat diuitem esse: nisi q; redditu annuo legionē tueri posset. In agris suis sestertiū. xx. millia possedit. Quiritiū post Syllā ditissimus. Nec fuit satis nisi totum parthorum cæsisset aurum. Atq; ut nomē quidē optimi occupauerit. Iuauit. n. insectari inexplabilem istam habendi cupiditatem. Multos postea cognouimus seruitute liberatos opulentiores pariterq; tres. Claudii principatu Pallantem Callistum & Narcissum. Atq; ut ii omitterentur: tanq; aduer rerum potiant. C. Asinio Gallo. C. Martio Cyrino cōss. ad. vi. Kal. febru. C. Cecilius Claudius Isidorus testamento suo edixit: quāuis multa ciuili bello pdidisset: tñ relinquere seruoq; quatuor millia: centum. xvi. Iuga bouū tria millia sexcenta. Reliqui pecoris. cc. quinquaginta septē millia. In numerato pondo sexcenta millia. Qui funerari se iussit sestertiis. xi. milibus. Congregatæ & excedentes numere opes. Quota tñ portio erunt Ptolemæi: quem Varro tradit Pompeio res gerētē circa iudæā octona millia equitū sua pecunia tolerauisse. Mille cōiuias totidem aureis potonīs mutantē uasa cū ferulis saginasse. Quota uero illæ ipsæ: neq; enim de re gibus loquor: portio fuerit Pithii bythinii qui platanum auream: uirēq; nobilem illam Dario regi donauit. Xerxis copias: hoc ē septies. lxxxviii. millia hominū excepti epulo. Stipediū quoq; meliū frumētūq; pollicitus: ut e quoq; liberis senectuti suæ i delectu unus saltē cōcederet. Hūc quoq; ipm aliq; cōparet Creso regi. Quæ malū amentia est: id in uita cupere: qd aut ēt feris cōtigerit: aut ne in regibus quidē inuenerit finem? Populus Ro. stitem spargere cœpit. Sp. Posthumio. Q. Martio cōss. Tanta pecunia erat: ut eam cōferret. L. Scipioni: ex qua is ludos fecit. Nam q; Agrippæ Menenio sextantes æris in funus contulit: honoris id necessitatēq; propter paupertatem Agrippæ: nō largitionis esse dixerim.

De luxuria & frugalitate in uasis: & lectis argenteis: & qñ lances imodice factæ. CA. XI.

V

Asa ex argento mira inconstantia humani ingenii uariat: nullū genus officinæ diu pbando: nūc furniana: nūc clodiana: nūc gratiana. Etenim tabernas mentis adopta uimus: nūc anaglypha: in asperitatēq; excisa circa linearum picturas quaerimus. Nūc uero & mēsas repositoriis imponimus: & ad sustinēda obsonia iterradimus alterat & interest q̄ plurimum lima pdiderit. Vasa coquinaria ex argento Caluus orator fieri querit. At nos carrucas ex argento caelare inuenimus. Nostraq; ætate Poppeia coniunx Neronis principis delicatioribus iumētis suis soleas ex auro quoq; iduere solebat. Libras. xxxii. argenti. Africanus sequens hæredi reliquit. Idēq; cum de pœnis triumpharet: quattuor millia. cccc. lxx. pondo transtulit. Hoc argentum tota Carthago habuit illa terræ æmula: quod nunc in mensage est apparatus. Postea uicta numantia & deleta: idem Africanus in triumpho militibus. xvii. millia pōdo dedit. O uiros illo imperatore dignos: quibus hoc satis fuit. Frater eius allobrogicus primus omnium mille pondo habuit. At L. Iulius Drusus in tribunatu plebis. xi. millia. Nam ppter quinq; pondo notatū a censoribus triumphalem senem: iam fabulosum uidet. Itē Caruiliū cū legati ætolog: in consulatu prandentem in fideihibus adissent missa ab iis uasa argentea nō accepisse: neq; aliud habuisse argenti ad supremū uitæ diem q̄ duo pocula: quæ. L. Paulus focet ei ob uirtutem deuictō Perseo rege donasset. Inuenimus legatos Carthaginensiu dixisse: nullos hominū benignius inter sese uiuere q̄ Romanos. Eodem. n. argento apud omnes cœnitauisse seipfos. At hercules Pompeium Paulini equitis arelatensis filium: paterna quoque gente pulsū: q. xii. pondo argenti habuisset apud exercitum ferocissimis gentibus oppositum scimus. Lectos uero mulierum iam pridem totos operiri argento & triclinia quædam qbus argentum addidisse primus traditur: Caruilius Pollio eques romanus: non ut operiret: aut deliaca specie faceret: sed punica idē & aureos fecit: Nec multo post argētei deliacos imitati sunt. Quæ oia expiauit bellū ciuile syllanū. Paulo. n. ante hæc facta sunt. Læcesq; e centenis libris argēti: quas tunc sup quingentas numero romæ fuisse cōstat: multosq; ob eas pscipuos dolo cōcipiscentiū. Erubescat annales q bellū ciuile talibus uitis iputauere. Nostra ætas fortior fuit Claudii principatu. Seruus eius Drusillanus noie Rotūdus: dispēsator hispaniæ cetero

ris quinquagenariam Iancé habuit: cui fabricandæ officina prius exædificata fuerat. Et comites eius octingentas quinquaginta octo librae. Quare quæso: nisi ut quæ multi eas cõserui inferrēt: aut quibus cõnantibus: Cornelius Nepos tradit ante Syllæ uictoriã duo tantum triclinia romæ fuisse argentea. Repositoris argentũ addi sua memoria cõceptũ Fenestella dicit: qui obiit nouissimo Tyberii Cæsaris principatu. Sed & testudinea tum in usum uenisse. Ante se autẽ paulo liginea rotunda solida nec multo maiora quæ mensas fuisse. Se quidem puero: quadrata & cõpacta aut acere operata: cædro cõpisse. Mox additum argentum in angulos lineasque per cõmissuras. Tympana uero se iuuenē appellata stateras & laces quas antiq magydas appellauerāt. Nec copia tñ argenti fuerat uitæ: sed ualidius pœnæ metu precii. Idque iam pridẽ ut ignoscamus nobis. Delphinos quinque milibus sestertii in libras emptos. C. Gracchus habuit. L. uero Craſſus orator duos scyphos Mentoris artificis manu cælatos sestertii centũ. Confessus est tamẽ nũq se iis uti propter uerecundiã ausum. Sicut eundẽ. vi. milia sestertii in singulas libras uasa empta habuisse. Asia primũ deuicta luxuriã misit in italiã. Siquidẽ. L. Scipio transiuit in triumpho argenti cælati pondo milia quadringenta. l. Et uasorũ aureorũ pondo. cc. milia. anno cõditæ urbis quingentesimo sexagesimo quinto. Eadem asia domita: multo etiam grauius affixit mores: in utiliorque uictoria illa hereditas Attalo rege mortuo fuit. Tum. n. hæc emendi romæ in auctionibus regiũ uerecundiã exempta est: urbis anno. dc. xxvi. mediũ. ly. annis erudita ciuitate amare etiã & non solũ amirari opulentiam externam. Immenso & achaicæ uictoriæ momento ad impellendos mores: quæ & ipsa hoc interuallo a no urbis. dc. viij. parthica signa: & tabulas pictas inuexi: ne quid deesset. Pariterque luxuria nata est: & carthago sublata: ita cõgruentibus fatis: ut & liberet aplecti uitia: & liceret peccare ex dignatiõẽ. Hinc aliq uetere: ut. C. Marius post uictoriã cimbrica cantuaris portasse. Liberipatris exemplo tradidit: ille arator arpinas & manipularis imperator.

De statuis argenteis: & cælatura argenti: & ceteris quibusdam.

CA. XII.

Argenti usũ in statuas primũ ad honorẽ Diui Augusti in adulationẽ temporũ transisse falso existimat. Iã enĩ triumpho magni Pompei reperimus translata Pharnacis: quæ primus regnauit i ponto: argenteã statuã. Itẽ Mithridatis Eupatoris & currus aureos argenteosque. Argento succedit ex ea re aliquando & auro luxu foeminarũ plebis: compedes sibi ex eo facientiũ: quas induere aureas mos tristior uetat. Vidimus & ipsi Aureliũ Fuscũ motũ equestri ordine ob insignẽ calũniã cũ celebratẽ expectarent adolescentium scholæ ex argento anulos habentẽ. Et quod hoc attinet colligere cũ capuli militũ ebore etiã fastidito cælarent argenti: uaginz catillis: baltei laminis crepitent. Iã uero a pedagogis ad transitũ uirilitalis custodianf. Argento foeminae lauent & nisi argentea folia fastidiant: eadẽque materia & cibis & probris seruiat. Videret hæc Fabritius & stratas argenti mulierũ balneas: ita ut uestigio locus nõ sit cũ uiris lauantiũ. Fabritius inquit qui bellicosos imperatores plusq pateram & salinũ ex argento habere uetabat. Videret hinc dona fortii fieri: aut in hæc frangi. Heu mores Fabriti nos pudet. Mox in auro cælando inclariũ nemiñe: argento multos. Maxime tñ laudatus ẽ Mentor: de quo supra diximus. Quattuor paria deniq ab eo oĩno facta sunt: ac iã nullum extare dicitur: Ephesia Dianae templũ iacet. Capitoliũ incendiis. Varro & æreũ signũ eius habuisse scripsit. Proximi ab eo ammiratiõẽ Acragas & Boetus & Mys fuere. Extat hodie oĩum opera in insula Rhodiorum boeti apud lyndiam Mineruã in tẽplo. Acragantis in tẽplo liberipatris in ipsa Rhodo bacchæ centauriq cælati in scyphis. Myos in eadem æde & Silenus & Cupido sacra gentis: & ueneratio in scyphis. Magna fama post hos celebratus est Antipater: quicq fatyrum in phyalã grauatũ somno collocauissẽ uerius quæ cælasse dictus est Stratonicus. Mox Cyzicenus Tauricus. Item Ariston & Onychus Mithylene laudat. Et Hecateus: & circa magni Pompei ætatem Praxiteles Possidius Ephesius: Lædus Stratites: qui prelia armatosque cælauit. Zopyrus qui areopagitas & iudicium Orestis in duobus scyphis pondo. xii. æstimatis. Fuit dein Pytheas: cuius duæ uncie uiginti uenierunt. Vlyxes & Diomedes erãt i phyalæ emblemate palladium furripiẽtes. Fecit idem & cocos Magirefia appellatos paruulis potoris. Sed e quibus ne exemplaria quidem liceret exprimere. Tam opportuna iniuriæ subtilitas erat. Habuit & Teucer Crustarius famam. Subitoque hæc ars ita exoleuit: ut sola iam uetustate censeat usque adeo attritis cælaturis: ne figura discerni possit: auctoritas cõstet. Argentũ medicatis aq inficitur: atque etiam astatu falso: sicut in mediterraneis hispaniæ. In argenti & auri metallis nascunt etiam nunc pigmenta. Sil. n. cæruleum: quod proprie limus est. Optimũ ex eo quæ atticu

uocatur. Precium in p. libras. xxxii. Proximū marmorosum sub dimidio attici precio. Tertium genus est presium: quod alii scyricum uocant ex insula scyro. iam quidē & ex achaia quo utitur ad picturā umbras. Precium i libras huius. HS. ii. Dipō hīs uero detractis quod lucidum uocant e gallia ueniens. Hoc autem & attico ad lumina utuntur. Ad abacos nō nisi marmoreo: quoniam marmor in eo resistit amaritudini calcis. Effoditur & ad. xx. ab urbe lapidem in montibus. Postea uritur presium appellantis qui adulterant. Sed esse falsum aduētūq; amaritudine apparet: quā resolutum in puluerem est.

De file: & ceruleo: & chryfocolla: & nestoriano: & cilono: & q; nō omni anno æqualiter species uendantur.

CA. XIII.

uel atigtus

Sile primi instituire pingere: Polygnotus & Mycon attico dūtaxat. Hoc secuta ætas ad lumina usā est. Ad umbras autem scyrico & lydio. Lydium sardibus emebat: quē nunc obmutuit. Cæruleum arena est. Huius genera tria. Antiquius ægyptiū: quod maxime probatur scyricū hoc diluitur facile. Cuncq; terit: in quattuor colores mutatur: candidiorē nigriorēue: crassiorē tenuiorēue. Prefertur huic etiānum cypriu. Accessit his puteolanū & hispaniense: arena ibi confici cœpta. Tjnguit autem omne: & in sua coquitur herba: bibitq; succū. Reliqua cōfectura eadem quæ chryfocollæ. Ex ceruleo fit: quod uocat lomentū. perficitur id lauando terendoue: & hoc est ceruleo candidius. precia eius. xviii. in libra. Cærulei. xviii. V fus in creta calcis impatiens. Nuper accessit & nestorianū ab auctore appellatum. Fit ex ægyptiū leuissima parte. precium eius. xl. in libras. Idem & puteolani usus: pter q; ad fenestras. Vocant cœlon. Nō pridē apportari & indicum est cœptum. Cuius preciu. xvii. libras. Ratio in pictura ad incisuras hoc est umbras diuidendas ab lumine. Est & subtilissimū genus lomenti: quidā tritum uocant quinis assibus æstimatū. Cærulei sinceri experimentum i carbone ut flagret. Fraus utola arida decocta in aqua: succoq; per linteum expresso in eretam erethriā. Vis eius in medicina ut purget ulcera. Itaque & emplastris adiucunt. item causticis. Teritur difficillime file. In medendo leuiter mordet: astringitq; & explet ulcera. Vritur in fictilibus ut profit. Precia rerum quæ usquam disposuimus: non ignoramus alia in aliis locis eē: & omnibus pene annis mutari prout nauigationes constiterint: aut ut quisq; mercatus fit: aut aliquis præualens maniceps annonam flagellet: non oblii Demetrium tota hellade Neronis principatu accusatum apud consulem. poni tñ necessarium fuit: quæ plerunq; erant romæ: ut exprimeretur auctoritas rerum.

uel quod dant tritū

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIE. LIBER. XXXIII.
PROOEMIUM.

Aeris metalla.

CA. I.

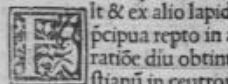

DIOXIMA DICANTVR AERIS METALLA: CUI ET IN usu proximum est precium. imo uero ante argētum: ac pene etiā ante aurum corinthio. Stipis quoq; auctoritas: ut diximus. Hinc æra militum: tribuni ærarii: & ærarium: & obærari ab ære dicti. Docuimus q; diu Populus Ro. ære signato tātum usus esse: & alia quæ uetustas tradidit: cum æquale urbi auctoritate eius declararet a rege Numa collegio tertio fabrum ærariog; instituto. Vena quo dictum est modo effodit: igniq; perficit. Fit & elapide crosos quem uocant Cadmiā. Celebritas in asia: & quōdam in campania: nunc in pgomatiū agro: extrema parte italia. Ferūtq; nup in germania etiam puincia repertum.

Genus æris: quæ corinthia: quæ deliaca: quæ ægyptica.

CA. II.

uel fabrogæ

Dit & ex alio lapide: quæ calcitē uocat in cypro: ubi priā fuit æris inuētio. Mox uitas p̄cipua repto in aliis terris p̄stantiore: maxie aurichalco: qd ob p̄cipuā bonitatē am̄ ratiōe diu obtinuit. Nec rep̄it lōgo iā tpe effoeta tellure. Proximū bonitate fuit salustianū in ceutronū alpino tractu nō lōgi & ipsum æui. Successit & liuianū in gallia. Vtrūq; a metallogē dñs appellatū: illd' ab amico diui Augusti: hoc a cōiuge: uelocis detectus. Liuianū quoq; certe admodū exiguū inuenit. Sūma glia nūc in marianū cōuersa: qd & cordo benē dī. Hoc a liuiano cadmiā maxie sorbet: & aurichalci bonitatē imitat in sestertis dupō

uel cbuxo- num

diarūq; cyprio suo affibus contētis. Et hæcenus nobilitas in ære naturalis se habet. Reliqua genera artificio constant: quæ suis locis reddentur: summa claritate ante oīa indicata. Quondam æs confusæ auro argenteq; miscebatur: & tamē ars præcior erat. Nunc incertū est peior hæc sit an materia. Mirūq; cum ad infinitū operū precia hæc creuerint: auctoritas artis exticta est. Quæstus. n. causa: ut omnia exerceri coepta est: quæ gloriæ solebat. Ideo et deorum adscripta operi cum proceres gentium claritate & hac uia quærent: adeoq; exoleuit fundendi æris preciosi ratio: ut iamdiu ne fortuna quidem in ære ius artis habeat. Ex illa autē antiqua gloria corinthiū maxime laudat: hoc casus miscuit. Conrintho cum caperetur incensa: mireq; circa id multoq; affectatio fuit. Quippe cum tradat non aliena de causa Verrē quem Cicero dānauerat proscriptum esse ab Antonio: quāq; corinthiū se ei cessurum negauisset. At mihi maior pars eorū simulare eam sciam uidetur: ad segregandos se a cæteris: magis q̄ itelligere aliqd subtilius: & hoc paucis docebo. Corinthus capta ē olympiadis centesimæ quinquagesimæ sextæ aīo tertio: nostræ urbis sexcentesimo octauo: cum ante i sæculo fictores nobiles esse desissent: quoq; isti omnia signa hodie corinthia appellant. Quapropter ad coarguedos eos ponemus artificium ætates: nam urbis nostræ annos ex suprascripta comparatione olympiadū colligere facile erit. Sunt ergo uasā tantū corinthia quæ isti elegātiores nunc æs sculpendo transferunt mō in lucernas: modo in trullas: nullo munditiarū respectu. Eius tria genera. Candidū argento n. tōre q̄ proxime accedēs: in quo illa mixtura præualuit. Alterum in quo auri fulua natura. Tertium in quo æqualis oīum temperies fuit. Præter hæc est: cuius ratio nō pōt reddi: quāquā hominis manufacta dederit fortuna temperamentum simulacro signisq;. Illud suo colore preciosum ad iocineris imaginem uergens: quod ideo epatizon appellant: procul a corinthio. Longe tamen ante ægypticum atq; deliacum: quæ diu obtinere præcipatū. Antiquissima æris gloria deliaca fuit: mercatus in delo concelebrante toto orbe: & ideo cura officinis tricliniorū pedibus fulcrisq;. Ibi prima nobilitas æris. Peruenit deinde ad deum simulacra: effigiemq; hominum: & aliorum animalium. proxima laus gynecico fuit. Infula ipsa est nec gignens: sed officinarum temperatura nobilitata. Bos æreus inde captus in foro boario est Romæ. Hic est exemplar ægypticæ æris. Deliaci autem iupiter in capitolio in louis tonantis æde. Illoque ære Myron usus est. Hoc polycletus æqualis atq; condiscipulus. Aemulatio autē & i materia fuit.

De candelabris: & templorum ornamentis.

CA. III.

Riuatq; ægyna candelaborū superficiē dūtaxat elaborauit: sicut tarentū scapōs: in iis ergo iuncta cōmendatio officinæ: ely. Nec pudet tribunoꝝ militariū salariis emere: cū ipsum nomē a candelarum lumine impositū appareat. Accensio candelabri talis fuit: ut auctor est Dion iussu præconis Cleippus fullo gibbere & præterea alio foædus aspectu fabricatus est: mente id Gegania festertis. I. eodemq; ostentante in conuiuiuo emptum: iudibrii causa nudatus: atque impudentia libidinis receptus in torum: mox in testamentum prediues nūminū uice illud candelabrum coluit: & hæc corinthiū fabulam adiecit: uindicatis tamen moribus nobili sepulchro: per quod æterna supra terras Geganiæ dedecoris memoria duraret. Sed cū esse nulla corinthia candelabra constet: nomē id præcipue i iis celebrat: quoniam Nūmīi uictoria corinthum quidem diruit: sed compluribus achaicæ oppidōs simul æra dispersit. Prisci limina etiā ac ualvas in tēplis ex ære factitauerē. Inuenio & a Cn. Octauio qui de perseo rege naualem triumphum egit factam porticū duplicem ad cyrcū flaminii: quæ corinthia sit appellata a capitulis æreis colūnarum. Vestæ quoq; ædem ipsam syracusana superficie tegi placuisse. Syracusana sunt in Pantheo capita colūnarum a. M. Agrippa posita. Quinetiam priuata opulentia eo modo usurpata est. Camillo enim crimini obiecit Sp. Caruilius quæstor: q̄ ærata hostia haberet in domo. Nā triclinia ærata abacoq; & monopodia. Cn. Maniliū asia deuicta primū inuenisse triumpho suo: quem duxit urbis anno quingentesimo sexagesimo septimo. L. piso auctor est. Antias quidem. L. Crassum hæredē. L. Crassī oratoris multa etiā triclinia ærata uendidisse. Ex ære: factitauerē & cortinas tripodū nomie delphicas: q̄m donis maxime Apollinis delphici dicabāt. Placuerē & lychni pensiles i delubris: arborum modo mala ferentium lucentes. Qualis est in templo Apollinis palatini: quem Alexander Thebartum expugnatōe captum lucinæ dicauerat eidem deo. Transit deinde ars ubiq; uulgo ad effigiem deorum.

Quando primum simulacrum Romæ factum: & de origine statuarū: & honore statuarū: & generibus: & figuris.

CA. IIII.

Romæ simulacrum ex ære factum Cereri primū reperio ex peculio. Sp. Cassij: quem regnum affectantem pater ipsius interemerat. Transit & ab diis ad hominum statuas: atq; imagines multis modis: Antiqui pingebant eas bitumine: quo magis mirū est: placuisse auro integere. Hoc nescio an romanū fuerit inuentū. Certe etiam romæ nō habet uetustatem. Effigies hominum nō solebant exprimi nisi aliqua illustri cā peptuitatem merentiū: & primo sacrorū certaminū uictoria: maximeq; olympiæ ubi omniū q; uicissent: statuas dicari mos erat. Eorū uero qui ter ibi superauissent: ex mēbris ipsorū similitudine expressa: quas iconas uocāt. Athenienses nescio an primi omnium Harmodio & Aristogitoni tyrānicidis publice posuerint statuas. Hoc actum est eodem anno: quo & reges Romæ pulsī. Excepta deinde res est a toto orbe terrarū humanissima ambitione. Et iam omniū municipiorum & fori statuarū ornamentū esse cōepere: proptereaq; memoria hominum & honores legi æuo & basibus inscribi: ne in sepulchris tantum legerentur. Mox forum & i domibus priuatis factum atq; in atrijs. Honos clientum instituit sic colere patronos.

De statuis & quibusdā alijs: & quibus primum in colūna: & quando rostra: & qñ primū publice: & quæ primū statuarū romæ.

CA. V.

nel græcis
mos est

Togata effigie antiquitus statuarū dicabantur. Placuisse & nudæ tenentes hastam ab ephēborum gymnicijs exemplaribus: quas achilleas uocāt. Græca res est nihil uelate. At contra romana ac militaris thoracas addere. Cæsar quidem dictator loriciū sibi dicari in foro suo passus est. Nam Iupercoræ habitu factæ tam nouitiæ sunt q; nuper prodire penulis indutæ. Mancinus eodem habitu sibi instituit quo deditus est. Notatum ab auctoribus & L. actium poetā in camœnarum æde maxima formā statuarū sibi posuissē: cum breuis admodū fuisset. Equestris uero statuarū modo romanarū celebrationē habent: orto sine dubio a græcis exemplo. Sed illi celatas tantū dicabāt in sacris uictores. Postea uero & qui bigis uel quadrigis uicissent. Vnde & nostri currus nati in iis qui triumphauissent. Sed hoc & in iis nō nisi a Diui Augusto seiges: sicut & elephāti. Nō uetus & bigarū celebratio iis qui prætura functi curru uetū essent per circum. Antiquior colūnarū: sicut C. Menio qui deuicerat priscos latinos: quibus ex fœdere tertias prædæ Popul. Ro. p̄stabat. Eodēq; in cōsulari in suggestu rostra deuicis antiatibus fixerat āno urbis. ccccxvi. Item C. Duilio qui primus naualē triūphum egit de poenis: quæ est etiam nūc in foro. Itē P. Minutio p̄fecto annonæ: extra portam trigeminā unciaria stipe collata. Nescio an primo honor talis a populo. Antea enim a senatu erat: præclara res: nisi frivolis cōpisset inijs. Nāq; & atti Nauij statua fuit æte curianus cuius basis consagravit curia incensa. P. Clodij funere. Fuit & Hermodori ephēsi in comitio legum: quas decēuiri scribebant: interpretis publice dicata. Alia cā & alia auctoritas maior in Oratii Coclitis statua: quæ durat hodieq; cū hostes a pōte sublicio solus equidē & Sybillæ tres iuxta rostra sunt: minores sint licet. Vna quam Pacuuius Taurus ædilis plebis instituit. Duæ quas M. Messalla. Primas putarē has & Atti Nauij positas ætate Tarquinij Prisci: nisi regum antecedentium essent in capitolio.

De statuis sine tunicis & quibusdā alijs: & quæ prima Romæ statua equestris: & quādo oēs statuarū priuatim & publice sublata: & quibus Romæ mulieribus: & quæ primæ ab externis publice posita.

CA. VI.

uel Cn. po-
pulum

X iis Romuli est sine tunica: sicut & Camilli in rostris: & ante ædem Castorum fuit M. Tremellij equestris togata: qui sannites bis deuicerat. Captaq; anagnia populū stipendio liberauerat. Inter antiquissimas sunt & Tullij Celi. L. Rosci. Et Sp. Martij Fulcini in rostris a fidēnatis in legatione interfectorū. Hoc a Romano Populo tribui solebat iniuria cæsis: sicut P. Junio & T. Corūcanio: qui ab Teuca illiricorū regina interfecti erāt. Non omittendum: quod annotauere annales: tripedaneas iis statuas in foro statutas. Hæc uidelicet mensura honorata tūc erat. Non præteribo C. Octauiū ob unum uerbū quo regem Antiochū dilaturæ se responsum dicentem uirga quā tenebat forte circūscripsit. & priusquā egredere circulo illo: responsum dare coegit. In qua legatione interfecto senatus statuas poni iussit q; oculatissimo loco in rostris. Inuenit & statua decreta Taraciæ Caiæ siue Sufecia: uirgini uestali: ut poneret ubi uellet. qd̄ adiectum nō minus honoris habet: q; femina est decreta. Meritū eius ipsi ponā annaliū uerbis. Quod campum tyberinū gratificata ea esset populo. Inuenio & Pythagoræ & Alcibiadi in cornibus comitij positas cū bello sannitico. Apollo pythius fortissimo græcorū gentis iussisset & alteri sapientissimo simulacra celebri lo-

eo dicant: donec Sylla dictator ibi curiam faceret. Mirūq; est illos patres Socrati cūctis ab eo dem deo sapientia praelato Pythagoram praelulisse: aut tot aliis uirtute Alcibiadem: aut quem quam utroq; Themistocli: Colūnarum ratio erat: attolli supra ceteros mortales: q; & arcus significat nouitio inuēto. Primus tamē honos coepit a graecis. Nulliq; arbitror plures statuas dicatas q; phalerio Demetrio athenis. Siquidem. ccc. lx. statueret: quas mox lacerauerunt: nōdū anno hunc numerum dierum excedente. Statuerant Romae etiam in omnibus uicis. C. Mario Gratidiano tribus ut diximus: eas dēq; subuertere Syllae introitu. Pedestres sine dubio Romae fuere in auctoritate longo tempore. Equestrium tamen origo per quam uetus est cum foemnis etiam honore coicato. Cloelia enim statua est equestris: ceu parum eēt toga eam cingi: cū nec Lucretiae: nec Bruto qui expulerāt reges: pp quos Cloelia inter obfides fuerat: decerneret. Hanc primā & Oratii Cochitis publice dicatam crediderim. Ante enim sibi ac Sybillae Tarquiniū & reges ipsos posuisse uerisimile est: nisi Cloeliae positam esse quoq; Pifo traderet ab iis cui una obfides fuerant redditis a Porfena in honorem eius: habuit e diuerso. Annius facia: his equestrum statuam cōtra Iouis Statoris aedem in uestibulo superiore domus ualeriae fuisse Publicolae consulis filiae: eaq; sojam fugisse. Tyberimq; transnatauisse: ceteris obfidiis q; porfena mittebantur: interemptis Tarquiniū insiduis. L. Pifo pdicti. Idem auctor est. M. Aemilio & C. Popilio. ii. consl. a censoribus. P. Cornelio Scipione: & M. Popilio statuas circa foy: eoq; q; magistratus gesserant sublatas omnes: pter eas quae populi aut senatus sententia statuta ecnt. Eam uero quam apud aedem Telluris statuisset sibi Sp. cassius: qui regnū affeclauerat: etiam cō statam a censoribus. Nimiq; in ea quoq; re ambitionē puidebant illi uiri. Extrā Caronis in cē fura uociferationes: mulieribus romanis in puinciis statuas poni. Nec tñ potuit inhiere: quo minus Romae quoq; ponerent: sicuti Corneliae Gracchorū matri: quae fuit Africani prioris filia. Sedens enim huic posita: solentq; sine amonto insignis in Metelli publica porticu. Quae statua nunc est in Octauiae operibus. Publice aut ab exteris posita est romae. C. Aelio tribuno plebis lege perlata in Septimium Statilium Lucanum: qui thurinos bis infestauerat. Et ob id. C. Aelium thurini statua & corona aurea donarunt. Idem postea Fabritium donauere statua liberati obfidiōne. Paullimq; statuae in clientela sunt receptae. Et adeo discrimen omne sublatum: ut Hannibalis etiam statuae tribus locis infantur in ea urbe: intra cuius muros solus hostium emisit hastam.

De antiquis statuariis & precis signoꝝ imodicis: & colosis in urbe celeberrimis. CA. VII. Visse autē statuaria arte familiarē italiae quoq; & uetustā indicant Hercules ab Euan dro sacratus: ut pdunt in foro boario: qui triumphalis uocatur: atq; p triumphos uestitur habitu triumphali. Praeterea Ianus geminus a Nūma rege dicatus: q; pacis belliq; argumentō colif. Digiti ita figuratis: ut trecentoꝝ quinquagintaq; dieꝝ nota p significationem anni tps & aei se deum indicaret. Signa quoq; thurānica per terras dispersa: quae i ethuria factitata nō est dubium. Deoꝝ tantūm putarem esse: nisi Metrodorus Sceptius cui cognomē romani nois Odio inditum est. Vulsinos pulsatos ppter centum & decem statuarum signa obiecerit. Mirūq; mihi uidet: cum statuaz i italia tam uetus origo sit: potius lignea aut fictilia deoꝝ simulacra in delubris dicata: usq; ad deuictam asiam: unde irrepit & luxuria. Similitudines exprimēdi quae prima fuerit origo: in ea quam plasticen graeci uocant dici conuenientius erit. Etenim prior quam statuaria fuit. Sed haec ad infinitum effloruit multorum uoluminum opere si quis plures psequi uelit. Omnia enim quis possit. In M. Scauri aedilitate tria milia signorum in scaena tantum fuere temporatio teatro. Mummius deuicta achaia repleuit urbem. Ipse excessit nō relicturus filiae dotem. Cur enim non cum exculatione ponat? Multa & Luculli inuexere. R hodi etiamnum. iiii. milia signorum esse Mutianus ter consul pdidit: nec pauciora athenis & olympiae. Delphis superesse creduntur. Quis ista mortalium persequi possit: aut quis usus noscendi intelligat? Insignia tamen & maxime aliqua de causa notata: uoluptuarium sit attrixisse: artificesq; celebratos nominauisse singulorum quoq; inexplicabilem multitudinē: cū Lyfippus ad sexcenta. v. opera fecisse tradatur. Ante omnia ut arti claritatem possent dare uel singula. Numerum apparuisse. defuncto eo cum thesaurum effregisset haeres: solitum enim ex immani precio cuiusq; signi denarios se ponere aureos singulos. Euecta supra humanam fidem ars est successu: mox etiam audacia. In argumentum successus: unum ex plurim afferam: nec deoꝝ nec hominum similitudinis expressae. Aetas nostra uidit in capitolio: priusq; id nouissime cōsagraret a Viteljanis in celsum in cella Iunonis canē ex aere uulnus suū

uel quasi

uel Coelia

uel gentes

uel signoꝝ

Handwritten marginal notes in Latin script, including phrases like 'Velle autē statuaria arte familiarē italiae quoq; & uetustā indicant Hercules ab Euan dro sacratus: ut pdunt in foro boario: qui triumphalis uocatur: atq; p triumphos uestitur habitu triumphali.' and other commentary on the text.

uel instituti
uel ratione
uel relicto
uel qui
uel istaura
tioni fiunt
uel artis de
phendeda

lambentem. Cuius eximium miraculum & indiscreta uerisimilitudo non ex eo solum intelli-
gitur: q̄ ibi dicatus fuerat: uerum & noua satisfactione: nam summa nulla par uidebatur: capi-
te tutelarios cauere pro eo institui publici fuit. Innumera sunt exempla. Moles quippe excogi-
tatas uidemus statuaz quas colossos uocant turribus pares. Talis est in capitolio Apollo tras-
latus a. M. Lucullo ex apollonia ponti urbe. xxx. cubitorum. c. l. talentis factus. Talis in campo
martio Iupiter a Claudio Cæsare dicatus: qui ideo uocatur pōpeianus a uicinitate theatri. Ta-
lis & tarenti factus a Lysippo. xl. cubitorum. Mirum in eo q̄ manu (ut ferunt) mobilis ea ratio li-
beramēti est: ut nullis conuellat procellis. Id quidem prouidisse & artifex dicitur: modico iter-
uallo. Vnde maxime opus erat statum frangi opposita colūna. Itaq; p̄ magnitudinem difficul-
tatemq; molendi: non attigit eum Fabius uertucosus: cum Herculem qui est in capitolio: in-
de transferret. An̄ omnes autem in admiratione fuit Solis colossus rhodi quem fecerat Cha-
res Lyndius Lysippi supradicti discipulus. Septuagita cubitorum altitudinis fuit. Hoc simulacrum
post quinquagesimū sextum annū terremotu p̄stratum. Sed iacens quoq; miraculo est. Pauci
pollicē eius amplectunt. Maiores sūt digiti q̄ plerūq; statuaz. Vasti specus hiant de fractis mē-
bris. Spectant intus magnaz molis saxa: quoq; pondere illud stabiliuerat constituens. Duodeci
annis tradunt electum. ccc. talentis: quaz cōtulerant ex apparatu regis Demetrii relicta morte
tedio. Sunt alii minores hoc in eadem urbe colossi centum numero. Sed ubicūq; singuli fuisset
nobilitati locum. Præterq; hos deoz quinq; quos fecit Bryaxis. Factitauit colossos & italia.
Videmusq; certe Apollinem in bibliotheca templi Augusti thufcanium. l. pedum a pollice
dubium ære mirabiliorē an pulchritudinē. Fecit & Sp. Carulius Iouem q̄ est in capitolio uis-
ctis samnitibus sacra lege pugnantibus e pectoralibus eoz ocreisq; & galeis. Amplitudo tā
ta est: ut conspiciatur a Latiario Ioue. Reliquisq; limaz suam statuā eam fecit: quaz est añ
pedes simulacri eius. Habent in eodem capitolio admirationem: & capita duo: quaz. P. Lentulus
consul dicauit. Alterum a Charete supradictō factum. Alterum fecit Decius comparatione in
tantum uictus: ut artificium minime pbabilis artificis uideatur. Verum omnem amplitudinē
eius generis statuarum uicit ætate nostra Zenodorus Mercurio factō in ciuitate galliæ aruer-
nis per annos. x. pedum. cccc. immani precio. Is postq̄ satis sibi artem approbauerat: romam u-
citus est a Nerone: ubi destinatum illius principis colossum fecit centum. x. pedum longitudi-
ne: qui dicatus Solis uenerationi est dānatis sceleribus illius principis. Mirabant in officina nō
modo ex argilla similitudinē insignem: uerum & de paruis admodum surculis quod primū
operis instar fuit. Ea statua indicauit interisse fundendū aeris scientiam: cū & Nero largiri auge
argentūq; paratus esset: & Zenodorus scia fingendi cælādiq; nulli uetere postponeret. Statua
aruernoz cum faceret: puinciaz Vibio Auito præsidente duo pocula Calamidis manu cæla-
ta: quaz Cassio Syllano auunculo eius præceptorī suo Germanicus Cæsar adamata donauerat
æmulatus est: ut uix ulla differentia esset artis. Quātoq; maior in zenodoro præstantia fuit: tā
to magis deprehendū aeris obliuio potest.

Nobilitate ex ære operum & artificum. ccclxvi. CA. VIII.

Signis quaz uocant corinthia pleriq; in tantum capiuntur: ut secum circūferant: sicut
Hortensius orator sphingem Verri reo ablatam. Propter quam cicero illo iudicio i
altercatione neganti ei se enigmata intelligere: respondit debere: qm̄ sphingem do-
mi haberet. Circūtulit & Nero princeps amazonem: de qua dicemus. Et paulo ante
C. Cestius cōsularis signum quod secum etiam in plio habuit. Alexandri quoq; magni taberna-
culum sustinere tradunt solitaz statuaz: ex quibus duæ ante Martis ultoris adem dicatae sunt:
totidem ante regiam. Minoribus simulacris signisq; innumera prope artificum multitudo no-
bilitata est. Ante omnes tamen Phidias atheniensis Ioue olympiæ factō ex ebore quidē. Sed ex
ære signa fecit. Floruit aut olympiade octogesima tertia circiter. ccc. nostraz urbis anno. Quo
eodem tempore æmuli eius fuere Alcámenes: Critias: Nestocles: Hegleas. Et seide olympiade
octogesima septima Agelades: Callon: Polycletus Phragmō: Gorgias: Lacon: Mycon: Pythago-
ras: Scopas: Perelius. Ex iis Polycletus discipulos habuit Argiū: Alcopodorum: Alexim: Arlibidē:
phrynonē: Dinonē: Athenodogē: Dameā: Clitorium: Myronem: lycium. Nonagesima ginta olym-
piade floruerē Naucydes: Dinomedes: Canachus: Patrocles. Centesima secunda Polycles: Cephē:
Iodotus: Leochares: Epatorodorus. Cētesima q̄rta Praxiteles: Euphranor: Cētesima septia Echios:
Theromachus: Centesima quartadecima Lysippus fuit: & cum eo Alexander magnus. Itē Lysi-
stratus & fr̄ eius Sthēnis: Euphrōides. Soltratus Ion: Syllaniō. In hoc mirabile: q̄ nullo doctore

Handwritten marginal notes in Latin script, including phrases like 'Sunt alii minores hoc in eadem urbe colossi centum numero' and 'Nobilitate ex ære operum & artificum'.

nobilis fuit ipse. Discipulosq; habuit Zeusin & Idem. Centesima. xx. Eutychedes: Eutyocrates: Lahippus: Cephisiodotus. Timarcus. Pyromachus. Cessauit deinde ars: ac rursus olympiade centesima quinquagesima quinta reuixit: cum fuere longe quidem infra p̄dictos probati tamē Antheus: callistratus: Polyctes: Atheneus: callixenus: pytoles: pythias: Tomylus. Ita distictis celeberrimog; etatibus: insignes raptim transcurram reliquā multitudinem: & passim dispfam. Venere autē & in certamen laudatissimi: quamquam diuersis etatibus geniti: qm̄ fecerāt amazonas: quæ cum in templo Ephesiae Dianæ dicarentur: placuit eligi p̄batissimam: ipsoq; artifi cum qui praesentes erant iudicio: cum apparuit eam esse: quam omnes secundam a sua quisq; iudicasset. Haec est polycteti: p̄xima ab ea phidia. Tertia chresilla. Quarta cyclonis. Quinta phragmonis: phidias praeter louem olympiū quem nemo amulat. fecit & ex eboro æque Mineruam athenis: quæ est in parthenone astant. Ex ære uero praeter amazonē supradictam Mineruam tam eximia pulchritudinis: ut a forma cognomē accepit. Fecit & Clidichū & aliam Mineruam: quam romæ ad aedē Fortunæ semilius paulus dedicauit: item duo signa: quæ catulus in eadem aede posuit: palliata. Et alterum collosicon nudum. primisq; arte toreuticem aperuisse atq; demonstrasse merito iudicat: polyctetus scyoniū ageladis discipulus. Diadumenum fecit molliter iuuenem. c. talētis nobilitatum: item & Doryphog; uinliter puerum. Fecit & quem canona artifices uocant: liniamenta artis ex eo petentes uelut a lege quadā. Solusque hominum artem ipse fecisse artis operē iudicatur. Fecit & distringentem se. Et nudum talo incessentem. Duoq; pueros. Item talis nudos ludentes: qui uocantur astragalizontes: & sunt i Titi imperatoris atrio: quo opere nullum absolutius pleriq; iudicat. item Mercurium qui fuit lismachia. Herculem qui romæ antheum a terra sustinentē: artemona qui periphoretos appellatus est. Hic consumasse hanc scientiam iudicat: & toreuticem sic erudisse: ut phidias aperuisset: p̄prium eius idē: ut uno crure insisterent signa excogitasse: ut ait Varro: & pene ad unū exemplum Myronem eleuteris natum: & ipsum Ageladis discipulū bucula maxime nobilitauit celebratis uersibus laudata: qm̄ alieno pleriq; ingenio magis q̄ suo cōmendant. Fecit & canem: & dyscobolon: & Persea: & prietas: & satyrum admirantem tibias: & Mineruam: delphicos pentathlos Pancratiastas. Herculem etiam qui est apud circū maximū in aede Pompei magni. Fecit & cicadæ monumentum & locustæ: sicut carminibus suis Erinā significat. Fecit & Apollinem quem a triuuiro Antonio sublatū restituit ephesiū diuus Augustus ammonitus in quiete. Primus hic multiplicasse uarietatem uidetur: numerosior in arte q̄ Polyctetus: & in simetria diligentior. Et ipse tñ corpore tenus curiosus: animi sensus nō expressisse. Capillum quoq; & pubem nō emendatius fecisse q̄ rudis antiquitas instituisse. Vicit eū Pythagoras ex italia Rheginus Pancratiaste delphis positus. Eundem uicit & Leontius qui fecit stadiodromō alylon: q̄ olympiæ ostenditur. Et Lybin puerum tenentē tabellas eodē loco: & mala ferentem nudū. Syraculis autē claudicantē: cuius ulceris dolorem sentire etiam spectantes uidentur. Item apollinem cithare dum: serpentēq; eius cōfici sagittis: qui Dicaeus appellatus est: qm̄ cum thebæ ab Alexandro caperentur: aurum a fugiente conditū sinu eius caelatū esset. Hic primus neruos & uenas expressit capillūq; diligentius. Fuit & alius Pythagoras famius initio pictor: cuius signa ad aedem fortunæ huiusce dexæ sunt feminuda: unde & laudata sunt. Hic supradicto facie quoq; indiscreta similis fuisse traditur. Rhegini autē discipulus & filius sororis fuisse traditur. Sostratii lysippus Sicyoniū. Duris negat. Tullius fuisse discipulum affirmat. Sed primo ærarium fabriū. Audendi rationē coepisse pictoris Eupōpi responso. Eum. n. interrogatū quem sequeretur antecessentiū: dixisse demonstrata hominū multitudine: naturā ipsam imitāda esse: nō artificē. plurima ex omnibus signa fecit: & ut diximus fecēdissimæ artis: inter quæ distringentens se: quem. M. Agrippa ante thermas suas dicauit: mire gratū Tyberio principi: qui non quiuisset. perare sibi in eo: q̄q; imperiosus sui inter initia principatus transulitq; in cubiculum: alio ibi signo substituto: cū quidem tanta populi Roma. cōtumacia fuit: ut magnis theatri clamoribus reponi Apoxyomenon cōflagitauerit: princepsq; q̄q; adamatū reposuerit. Nobilitat lysippus & temulenta tibicina & canibus ac uenatione. In primis uero quadriga cum sole rhodiorum. Fecit & Alexandrū magnū multis operibus: a pueritia eius orsus. Quā statuā inaurari iussit Nero princeps delectatus admodū illa. Dein cum precio petisset gratia artis: detractum est auge p̄ciosiorq; talis existimat etiam cicatricibus opis atq; cōscissuris: in qbus auge hæserat remanentibus. idē fecit Ephesione Alexandri magni amicu: quē quidā polycteto ascribūt: cum is centū p̄pe annis ante fuerit. idē Alexandri uenationē quæ delphis sacra est. athenis satyrorū

turam. alexandrum amicorumque eius imagines summa omnium similitudine expressit. Has Metellus macedonia subacta transtulit romam. Fecit & quadrigas multorum generum. Statuarie arti plurimum traditur contulisse capillum exprimendo. Capita minora faciendis que antiqui Corpora graciliora sicioraque per que proceritas signorum maior uideretur. Non habet latinum nomen symmetria: quam diligentissime custodiuit noua intactaque ratione quadratas ueterum staturas permutando: uulgoque dicebat: ab illis factos quales essent homines a se quales uiderent esse. Huius proprie uidentur esse argutie opere custodite in minimis quoque rebus. Filios & discipulos reliquit laudatos artifices Lahippum & Bedam: sed ante omnes Eutyocratem: que is constantiam patris potius emulatus que elegantiam austero maluit genere que iucundo placere. Itaque optime expressit Herculem delphis & alexandrum Thespin uenatorem & thespiadum proclium equite. Simulachrum trophonii ad oraculum. Quadrigas Medee coplures. Equum cum fiscinis. Canes uenantium. Huius porro discipulus fuit Thyficrates & ipse Sicyonius: sed Lyippi secte prior ut uix discernantur complura signa: ceu Senex Thebanus Demetrius rex: Peucestes alexandri magni seruator. Digni tanta gloria artifices. Qui compositis uoluminibus condiderit haec: miris laudibus celebrat: & Thelaphanem Phoeceum ignotum alias: quoniam in thessalia ubi habitauerit: tuerint opera eius alioquin suffragiis ipsorum aequatur Polycleto: Myroni: Pythagorae. Laudant eius Larissam: & Spirarchum. Pentathlon: & apollinem: alii non hanc ignobilitatis fuisse causam: sed quoniam se regum Xerxis & Darii officinis dederit: existimant. Praxiteles quoque marmore facili: ideo clarior fuit. Fecit tamen ex aere pulcherrima opera. Proserpinae raptum. Item Cataguz & ebrietatem: & liberum patrem: nobileque una satyrum: que graeci periboeton cognominant. Signa etiam quae ante felicitatis aedem fuere. Veneruntque quae cum ipsa aede incendio crematae Claudii principatus: maiore illi sua per terras in clytae parem. Item stephusam. Spelumeni: Qenophorum: Harmodium: & aristogytone tyrannicidas: quos a Xerxe persae rege captos uicta perfide atheniensibus remisit. Magnus alexander. Fecit & puberem apollinem subrepenti lacte cominus sagitta insidiantem: que Sauroctonon uocant. Spectantur & duo signa eius diuersos affectus exprimere: flentis matronae & meretricis gaudetis. Hanc putat phryne fuisse: deprehenditque in ea amore artificis: & mercedem in uultu meretricis. Habet simulacrum & benignitas eius. Calamidis. non quadrigae aurigam suam iposuit. ne melior in equorum effigie in hoie desicisse crederet: ipse Calamis & alias quadrigas bigasque fecit: equis semper sine armulo expressis. Sed ne uideat in hominum effigie inferior: almena nullius est nobilior: alcamenes Phidiae discipulus & marmorea fecit: & aereum pentathlon: qui uocat encrinomenos: at Polycleti discipulus aristides quadrigas & bigas. Et Iphicratis leana laudatur. Scortum haec lyra: cantu familiaris. Harmodio & aristogytone consilia eorum de tyrannicidio usque ad mortem excruciat: a tyrannis non perdidit. Quos athenienses eam honore habere uolentes: ne tamen scortum celebrare uiderentur: animal nominis eius fecere: atque ut intelligeret causa honoris in opere linguam addi ab artifice uetuerunt. Bryaxis aesculapium & Seleucum fecit. Bedas adorantem Batton apollinem & lunonem: qui sunt Romae in templo Concordiae. Cretilas uulneratum deficientem: in quo possit intelligi: quantum restat animae. Et Olympium Pericle dignum cognomine. Mirumque in hac arte est: quod nobiles uiros nobiliores fecit. Cephisidorus Mineruae mirabilem in portu atheniensium. Et aram ad templum iouis seruatoris in eodem portu: cui pauca comparatur. Canachus apollinem nudum: qui Phileus cognominatur in Didymoe aegynnetici aeris temperatum. Ceruicem una ita uelligis suspendit: ut linum subter pedes trahat: alterno morfu calceque digitis retinetibus solum: ita uertebro de te utriusque in partibus: ut a repulso per uices resiliat. Idem celetizontas pueros fecit: Chereas Alexandrum magnum. Et Philippum patrem eius fecit. Cretilaus Doryphoro: & amazonem uulneratam. Demetrius Lyfimachen: quae sacerdos Mineruae fuit. Anis. Lxxiii. Idem & Mineruam quae musica appellatur: quoniam dracones in gorgone eius ad ictus citharae tinnitu resonant. Idem equite sarmenem: qui primus de equitatu scripsit. Dedalus & ipse inter fictores laudatus pueros duos distingentes se fecit: Dynomenes Proteislaum: & pythodemum luctatorem. Euphranoris Alexander paris est in quo laudatur: quod omnia simul intelligant. iudex deae: amator Helenae: & tamen achillis interfector. Murus est Mineruae Romae: quae dicitur Catuleana infra capitolium a Qu. Luctatio Catulo dicata. Est simulacrum boni uentus dextra pateram: sinistra spicam ac papauer tenens. Item latona puerpera apollinem & Dianam infantes sustinens in aede Concordiae. Fecit quadrigas bigasque. Et clyticon eximia forma. Et uirtute egregia: utraque collosteas. Mulierem ministrantem & adorantem: item Alexandrum & Philippum in quadrigis. Eutychydes eurotam fecit: quo ante

ul Collosteas
uel in quo
amne arte

ipsam liquidiozem plurimi dixerunt. **Hegia** Minerua Pynhusq; rex laudat. Et celetizontes pueri: & **Castor** ac **pollux** ante adem Iouis tonantis agefia. in pario colonia **Hercules** ifidori. **Buthyreus** Lycii & **Myronis** difcipulus fuit: qui fecit dignū præceptore pueg; fuffiãtem lægidos ignes & argonautas: leocras: aquilam fentientem quid rapiat in **Ganymede**: & quid ferat: parcentem unguibus etiã per ueltem. Puerum **autolycon** **Panratio** uictorem: ppter quem **Xenophon** fymposium fcripfit. louẽq; illum **Tonantem** in capitolio ante cūcta laudabilẽ: item **Apollinẽ** diadematu: **lucifcus** Iagonem puerum fubdolæ ac fucatæ uernilitatis. **Lycius** & ipfe pueg; fuffitorẽ. **Menæchmi** uituluf genu præmif: replicata ceruice. Ipfeq; **Menæchmus** fcripfit de fua arte. **Naucides** **Mercurio** & **discobolo** immolante arietem cenfet. **Naucerus** luctatorem anhelantem fecit. **Niceratus** **Aefculapiũ** & **Hygiam** qui funt in concordiaẽ templo romæ. **Phyromachi** quadriga regitur ab **Alcibiade**. **Polycles** **Hermaphroditũ** nobilem fecit. **Pyrrhus** **Hygia** & **Minerua**. **Phœnix**. **Lysippi** difcipulus **Epithelen**. **Stypax** **Cyprius** uno celebratur figno **Splachnopte**. **Periclis** olympi uernula. Hic fuit exta torres: igne oris pleni fpiritu accendens. **Syllanion** **Apollodoge** fecit fietore & ipfum: fed inter cūctos diligentiffimum artis: & inimicũ fui iudicẽ crebro perfecta figna frangentẽ: dum fatiare cupiditatẽ nequit artis: & ideo infanũ cognominatũ. Hoc in eo expreffit. nec hoïem ex are fecit: fed iracundiam. Et **Achillem** nobile. Item epiflatẽ exercentẽ athletas. **Strongilion** amazonẽ: quam ab excellẽtia crurum **Eu** cnemõ appellat. **Ob id** in comitatu **Neronis** principis circūlatam. Item fecit pueg; quẽ amanõ **Brutus philippẽis** cognomine fuo illuftrauit. **Theodorus** qui labyrinthum fecit fami: ipfe fe ex are fudit præter fimilitudinẽ nobile: fama magna: fubtilitatis celebratus. **Dextra** limam tenet: **leua** tribus digitis quadrigulam tenuit tranflatam prenefie: tanta paruitatis: ut totã eã cutrũq; & aurigam integeret alif fimul facta mufca. **Xenocrates** **Tificratis** difcipulus: aut ut alii **Eutyocratis**: uicif utrofq; copia fignoz: & de fua arte cõpofuit uolumina. plures artiffices fecere **Attali** & **eumenis** aduerfus gallos proelia. **Aligonus**: **phyromachus**: **Stratonicus**: **Antigonus**: qui condidit uolumina de fua arte. **Boeti** q̄q; argento melior infans eximie anferẽ strangulat. Atq; ex obuf quæ rettuli clariffima quæq; in urbe iam funt dicata a **Vefpafiano** principe in templo pacis: alifq; eius operibus uolentia **Neronis** in urbẽ cõuecta: & in fellariis domus aurea difpofita. Præterea funt æqualitate celebrati artiffices: fed nullus opeg; fuog; p̄cipui. **Ariston** qui & argentum cælare folius eft. **Callafes**: **Defias**: **Cantharus**: **Sicyonius**: **Dionyfiodorus** **Critia** difcipulus: **Delia**des: **Euphorion**: **Eunicus**: & **Hecataeus**. **Argenti** cælatores: **Leibocles**: **p** dorus: **pythodicus**: **polygnotus**. Idem piẽtores nobiliffimi. Itẽ ex cælatoribus: **Stratonicus**: **Scymnus** qui fuit **Critia** difcipulus. **Nunc** percentẽbo eos: qui eiufdẽ generis opera fecerunt: ut **Apollodorus**: **Androbolus**: **Afclepiodorus**: **Aleuas** philofophus: appellas: & adorãtes foeminas **Antigonus**. Et luctatores **perxyomenõ**. **Tyrannici** dafq; fupradictos: **Antimachus**: **Athenodorus**: **Foeminas** nobiles **Aristodemus**: & luctatores **bigafq; cũ** auriga. **Philofophos** **Anus** **Seleucum** regẽ. **Habet** quoq; huius gratiã **Doryphorus**. **Cephefidori** duo fuere. E priorẽ eft **Mercurius** liberũ patrem in infantiam nutrens. Fecit & concionantẽ manu elata. **Perfona** in incerto ẽ. **Sequẽs** p̄hs fecit celetas: q̄ cũ phidia louẽ olympiũ fecerat. **Philofophus** itẽ **Cleon**: & **Cenchramis**: & **callicles**: & **Cephis**: & **Calcofthenes**: & **comædos**: & **athletas**: **Dahippus**: **Pella**: **Iomenon**: **Dai**phrõ: & **Democritus**: & **Damõ**: philofophus **Epigenon** oia fere prædicta imitatus p̄ceffit i rubicine & mfi iterfectæ infantẽ miserabiliter blandientẽ: **Eubolides** digitis cõputans. **Mycõ** athletif fpectatus. **Menogenes** quadrigis. **Nec** minus **Niceratus** oia quæ cæteri aggreffus: rep̄fentauit **Alcibiadem**: **lampadẽq;** accẽta matrem eius **Demareten** facrificatẽ. **Ptilicrates** **bigæ**: pitho mulierẽ ipofuit. Idẽq; fecit **Martem** & **Mercurium** qui funt in **Cõcordia** tẽplo Romæ: per illũ nemo laudat fæuiorem **phalaride** **Tyrãno**: cui tauz: fecit mugitus hois pollicitus igne fubdito: & primus eũ expertus eft cruciatũ iufiore fæuitia. In hoc a fimulacris deũ hominũq; deuocauerat humaniffimã artem: ideo ne tot cõditores eius elaborauerãt: ut ex ea tormẽta fierent itaq; una de eã feruantur opera eius: ut q̄sq; illa uideat: oderit manus. **Sthenis** **Cerere**: **Iouem**: **Minerua** fecit: qui funt Romæ in **Concordia** templo. Idem fentes matronas: & adorantes: facrificãtesq;. **Simõ** canem & **fagittaniũ** fecit. **Stratonicus** cælator ille philofophus. **Scopas** utrofq;. **Athletas** autẽ & **armatos** & **uenatores**: facrificãtesq; **Batton**. **Euchir**: **Glaucides**: **Heliodorus**: **Hycanus**: **Lophõ**: **Lyson**: **Leon**: **Menodorus**: **Myragrus**: **polycrates**: **polydus**: & **pythocritus**: **ptogenes**. Idẽq; piẽtura clariffimi: ut dicemus. **Patrocles** polis poffidoniũ: qui & argentũ cælauit nobiliter natiõẽ **ephefius**. **Perichlymenus**: **phylõ**: **Simenus**: **Thimotheus**: **Theomneftus**:

H iii

vel cacote
xitechnos

vel Sulco

Thimarchides: Thimon: Thyfias: Trafon, Ex omnibus aut maxime cognomine insignis est Calimachus semp calumniator sui: nec finem habens diligentiae ob id texitechnos appellatur. Memorabilis exemplo adhibenda curae modus. Huius sunt saltantes lacrae emendatum opus. Sed in quo gratiam omnem diligentia abstulerit. Quem quidem & pictorem fuisse tradunt. Non aere captus: nec arte unam solummodo Zenonis cypriam statuam in expeditione non uendit Cato. Sed quia philosophi erat, ut obiter hoc quoque noscatur tam inane exemplum in mentione statuarum est: & una non praetereunda: licet auctoris incerti iuxta rostra Herculis tunicati. Eleo habitu Romae: torua facie sentienteque suprema in tunica: in hac tres sunt tituli. Vnus L. Luculli imperatoris de manubus. Alter pupilli luculli filii ex S. C. dedicasse. Tertius, T. Septimium Sabinum aedilem curulem ex priuato in publicum restituisse. Tot certaminum tantorum dignationis simulacrum id sustinere reuertemur ad differentias aeris & mixturas. In cypro coronarium & regulare est utriusque ductile. Coronarium tenuatur in laminas: taurorumque felle tinctum speciem auri in coronis histrionum praebet. Idemque in uncias additis auri scrupulis semis praeterea pyropi bractea ignescit. Regulare & in aliis fit metallis. Idemque chaldariorum differentia: quae chaldarium funditur tantum: malleis fragile: quibus regulare obsequitur: ab aliis ductile appellatum: quale omne cyprum est. Sed & in ceteris metallis cura distat a chaldario. Omne enim purgatis diligentius igni uitius excoctisque regulare est. In reliquis generibus palma campano. Simile in multis partibus italicae prouinciaeque. Sed octonas plumbi libras addunt: & bene recoquantur propter inopiam ligni. Quantum ea res differentiae asserat: in gallia maxime sentitur ubi inter lapides candefactos funditur. Exurente enim coctura: nigrum atque fragile conficitur. Praeterea semel recoquantur: quod saepius fecisse bonitati plurimum confert. Id quod notasse non ab re est.

Differentiae aeris & mixturae: & de seruando aere.

CA. IX.

AEs omne frigore magno melius fundi. Sequensque temperatura statuaria est: Eademque tabularis hoc modo. Massa praefatur in primis: mox in praefatum additur tertia portio aeris collectanei: hoc est ex usu coempti. Peculiareque in eo condimentum attritu domiti & consuetudine nitoris: ueluti mansueti. Miscentur & plumbi argentarii pondus duodena: ac selibra centenis profati. Appellatur etiam nunc & formalis temperatura aeris tenerrimi: quoniam nigri plumbi decima portio additur: & argentarii uigesima: maximeque ita colorem bibi: quem graecanicum uocant. Nouissima est quae uocatur ollaria: uase nomen hoc dante. Ternis aut quaternis libris plumbi argentarii in centenas aeris additis. Cypro si addatur plumbum: colos purpureae fit in statuarum praetextis. Aera externa rubiginem celerius trahunt: quam neglecta: nisi oleo perungantur. Seruari ea optime in liquida pice tradunt. Vfus aeris ad perpetuitatem monumentorum iam pridem translatus est. Tabulis aereis in quibus publice constitutiones incidantur.

De cadmia medicinae.

CA. X.

Metalla aeris multis modis instruuntur medicinae: utpote cum ulcera omnia ibi occillime sanentur. Maxime tamen prodest cadmia. Fit sine dubio haec & in argenti fornacibus: candidior ac minus ponderosa: sed nequaquam comparanda aereanae. Plura autem genera sunt. Namque ipse lapis ex quo fit aes cadmia uocatur fufuris necessarius: medicinae inutilis: Sic rursus in fornacibus existit: aliamque nominis sui originem recipit. Fit autem egesta flammis: atque flatu tenuissima parte materiae: & cameris lateribusue fornacium pro quaestitate leuitatis applicata. Tenuissima est in ipso fornacium ore: qua flammam eluctantur: appellata capnitis: exusta: & nimia leuitate similis fauillae. Interior optima: cameris dependens: & ab eo argumento botrytis cognominata ponderosior haec priore. Leuior porro secuturis. Duo eius colores. Deterior cinereus. Puniceus melior: friabilis: oculorumque medicamentis utilissima. Tertia est in lateribus fornacium: quae propter grauitatem ad cameras peruenire non potuit. Haec dicitur placitis: & ipsa ab argumento crusta uerius quam pumex intus uariata: ad psoras utilior: & cicatrices trahendas. Fluunt ex ea duo alia genera. Onychitis extra pene caerulea: intus onychis maculis similis. Ostracitis tota nigra & caeterage fortissima: uulneribus maxime utilis. Ois autem cadmia in cypro fornacibus optima. Iterumque a medicis coquitur carbone puro atque ubi in cinere rediit: extinguitur uino amineo: quae ad emplastra praeparatur: quae uero ad psoras aceto. Quaedam in ollis fictilibus tusam urunt: ac lauant in mortariis: postea siccant. Nymphodorus lapidem ipsum quam grauissimum spissumque urit pruna: & exustu chio uino resinguit: tunditque

uel fordi
dissima

mox linteo cribrat: atq; in mortario terit: mox aqua pluuiâ macerat: iterûq; terit quod subse-
dit: donec cæruſſæ ſimilis fiat: nulla dentium offenſa. Eadem loliæ actio: ſed quam puriſſimū
lapidem eligit. Cadmiæ effectus: ſiccare: ſanare: ſiſtere fluxiones: pterygia: ſordes oculorū pur-
gare: ſcabricem extenuare: & quicquid in plumbi effectū dicemus. Et æs ipſum ad oia eadē ur-
tur: præter q̄ albugines oculorū: & cicatrices. Vlcera quoq; oculorū cum lacte ſanat. Idq; ægy-
ptii collyrii modo terunt in coticulis. Facit & uomitiones e melle ſumptū. Vritur autē cyprū i
ſictilibus crudis cū ſulphuris pari pōdere: uasē circūlito ſpiramento in caminis: donec uasā ip-
ſa percoquantur. Quidā & ſalem addūt. Alii alumē pro ſulphure. Alii nihil ſed aceto tm̄ aſp-
gūt. Vltimū terit mortario thebaico: aqua pluuiâ lauāt: minor effectū: iterûq; adiecta largiore
teritur: & dum conſidat relinquitur: hoc ſæpius: donec ad ſpeciem miniū redeat. Tunc ſiccātū
in ſole: in ærea pyxide ſeruatur.

De ſcoria: & flore: & ſquāma æris: & ſtomace: & æruginē: & hyeratio.

CA. XI.

Scoria æris ſimili modo lauāt: minor effectū quam æs ipſum. Sed & æris ſlos me-
dicinæ utilis eſt. Fit ære fuſo: & in alias fornaces tranſlato: ibi ſtatū crebriore excu-
tiunt uelut miniū ſquāma: quas uocāt ſlorem: cadunt autem cum panes æris aqua
refrigerantur rubentq; ſimiliter ex eis fit: quā uocant lepida: & ſic adulteratur ſlo-
ut ſquāma ueneat pro coſt. Eſt autē ſquāma hæc decuſſa ui clauis: in quos panes ærei feruminan-
tur. In cyprū maxime officinis omnia. Diſcrentia hæc eſt: q̄ ſquāma excutit iſtibus iſtē: pa-
nibus. ſlos cadit ſponte. Squāma eſt alterum genus ſubtilius ex ſumma. ſcilicet lanugine de-
cuſſum: quod uocant ſtomoma. Atq; hæc oia medici (quod pace eorū dixiſſe liceat) ignorant.
Pars maior & noia: in tantum a conſiciendis iis medicaminibus abſunt: quod eſſe pprium me-
dicinæ ſolebat. Nunc quotiens incidere in libellos: componere ex iis uolentes aliqua: hoc eſt i-
pendio miſerorū: experiri cōmentaria: credūt ſeplāſiæ ea omnibus quidem fraudibus corrupē-
ti: factaq; iam pridem emplaſtra & collyria mercant: tabelq; mercū: fraus ſeplāſiæ ſic exterit.
Et ſquāma autem & ſlos uruntur in patinis ſictilibus aut æreis deinde lauantur ut ſupra ad
eoſdem uſus. Et amplius narium carnoſa uitia. Itēq; ſedis: & grauitates aurium: per ſiſtulas in
eas ſtatu impulſa. Et ulcera oris fatina admota. Tollit & tonillas cum melle. Fit & ex candido
ære ſquāma cypria longe inefficacior. Necnō urina pueri prius macerant clauos panesq;. Qui-
dam uero excuſſam ſquamam terunt: & aqua pluuiâ lauāt. Dant & hydropicis quibus dra-
chmis in mulſi hemina: & ilinūt cū polline. Aeruginis quoq; magnus uſus. Sed pluribus fit ea
modis. Nāq; & e lapide excoquit æs deradiſ: & ære candido perforato: atq; in cadis ſup acetū
ſuſpenſo æreo: obturatūq; operculo: multo pbatioe q̄ ſi hoc idē ſquāmis fiat. Quidā uasā ip-
ſa candidi æris ſictilibus condunt in aceto radūtq; .x. die. Alii uinaceis cōtegunt: totidem poſt
dies radunt. Alii deſinatam æris ſcobē aceto ſpargunt: uerſantq; ſpatis ſæpius die donec ab-
ſumatur. Eandēq; ſcobem alii terere in mortariis æreis ex aceto malunt. Ocillime uero cōtra-
hit coronariū æruginem reſiſcentis in acetum additis. Adulterant marmore trito maxime
rhodiam æruginē. Alii pumice aut gūmi. Præcipue autē fallit atramētō ſutorio adulterata. Cæ-
tera enim dente deprehenduntur: ſtridentia in ſtendendo. Experimentum in batillo ferreo. Nā
quæ ſincera eſt ſuum colorem retinet: quæ mixta atramētō rubefcit. Deprehenditur & papy-
ro gallia prius macerato. Nigrefcit. n. ſtatim æruginē illita. Deprehenditur & uisu maligne ui-
rens. Sed ſiue ſinceram ſiue adulteram aptiſſimū eſt eius ſiccātā in patina noua uri: & uerſa-
ri: donec ut fauilla fiat. Poſtea teritur: & reconditur. Aliqui in crudis ſictilibus urunt: donec ſi-
glinum percoquantur. Nonnulli & tus maſculum ammiſcēt. Lauatur autē ærugo ſicut cadmia.
Vis eius collyriis oculorum aptiſſima: & delachrymationibus mordendo proficiēs. Sed abluſ
neceſſarium penicillis calidis: donec rodere deſinat. Hieratiū uocatur collyrium: quod ita ma-
xime conſtat. Temperatur autem idem ammoniaci uncis quattuor: æruginis cypriaē duabus:
atramenti ſutorii: quod chalcanthum uocant: totidē. Myſi uero unā: croci. vi. Hæc omnia trita
aceto thafio colliguntur in pillulas: excellentis remediū contra glaucomatum initia & ſuſuſio-
num. Contra calligines & ſcabricias: & albugines: ac genarum uitia. Cruda autē ærugo: uulnera
riis. emplaſtris miſcetur. Oris etiā & gingiuarumq; exulcerationē mirifice emendat: & labiorū
ulcera cum oleo. Quod & ſi cæra addatur: purgat & ad cicatricem perducit. Aerugo & callum
ſiſtularum erodit: uitorumque quæ circa ſedem: ſiue per ſe ſiue cum ammoniaco illita: uel col-
lyrii modo in ſiſtulas adaſta. Eademq; cū reſinæ terebinthina: tertia pte ſubaſta lepras tollit.

De ſcolecia: & chalciti: & ſori: & chalcanto.

CA. XII. ul' ſforico

H iiii

Et altere genus æruginis: quã uocant scoleciã in cyprio ære. Hoc trito alumine & fale aut nitro pari pōdere cum aceto albo q̄ acerrimo. Non fit hoc nisi æstuoſiſſiſ mis diebus circa canis ortum. Teritur aut̄: donec uiride fiat: cōtrahatq̄: ſe in uermi- culogẽ ſpēm: unde & nomẽ. Quod uitium ut emendet: duæ partes q̄ fuere aceti mi- ſcentur urina pueri impubis. Idem aut̄ in medicamentis & ſanterna efficit: qua diximus aut̄ ferruminari. Vſusq̄ utriuſq̄ q̄ æruginis. Scoleciã fit & p̄ ſe rafa ab ærario lapide: de quo nũc dicemus. Chalcitim uocant lapidem: ex quo & ipſum æs coquit̄. Diſtat a cadmiã: q̄ illa ſup̄ ter- ram ex ſubdialibus petris caditur: hæc ex obrutis. Item q̄ chalcitis friat ſe ſtatim: mollis natu- ra: ut uideat̄ lanugo concreta. Eſt & alia diſtinctio: q̄ chalcitis tria genera continet æris: & my- ſios & ſorios: de quibus ſingulis dicemus ſuis locis. Habet aut̄ æris uenas oblongas. Probat̄ mellei coloris gracili uenarum diſcurſu friabilis: nec lapidoſa: Putat̄ & recentẽ utiliorem eſſe qm̄ inueterata ſori fiat. Viſ eius ad extreſcẽtia in ulceribus ſanguinẽ ſiſtere: gingiuas: nauicton ſillas farina compeſcere. Vuluæ quoq̄ uiciis in uellere imponitur. Cum ſucco uero potri uerẽ dogẽ additur emplaſtris. Macerat̄ aut̄ in ſicili ex aceto circũlito ſimo diebus. xl. Et colorẽ tro- ci trahit. Tunc ammixto cadmiã pari pondere medicamentũ efficit pſoricon dictũ. Quod ſi duæ partes chalcitidis terciã cadmiã temperent̄: acrius hoc idem fiet. Acrius etiã nũm & uche- mentius factũ ſi aceto q̄ uino temperent̄. Toſta uero efficacior fit ad eadẽ oĩa. Sori ægyptiũ maxime laudatur: multũ ſuperato cyprio: hispaniẽſi & africo: q̄q̄ oculoꝝ quoq̄ curationi qui- dã utiliſ cypriuũ putat̄. Sed in quacũq̄ natione optimũ: cui maximũ uirus olfactu: trituq̄ pin- guiter nigreſcens: & ſpõgiolum. Stomaco res cõtraria in tantum: ut quibũdã olfactu mō uomi- tiones moueat. Et ægyptiũ quidẽ tale. Alterius nationis contrariũ ſplẽdeſcit. Et myſi eſt lapi- doſius. Prodeſt aut̄ & dentiũ dolori: ſi contineat̄: atq̄ colluatur. Et oris ulceribus granibus: q̄q̄ ſerpũt. Vriſ carbonibus ut chalcitis. Myſi aliqui tradiderũt fieri ex uſto lapide i ſerobibus ſo- re eius luteo miſcẽte ſe ligni pinea fauilla. Re uera aut̄ e ſupradicto fit lapide cõcretũ natura diſcretũq̄: & optimũ in cyprioꝝ ofſicinis: cuius notã ſunt friati aurẽe ſcintillæ: & cũ terat̄ ære noſa natura ſiue terra chalcitidi ſilis. Hoc aut̄ miſcent̄: q̄ aurẽ purgat̄. Vtilitas aut̄ eius in ſuſi- cũ roſaceo auribus purulẽtis: & lana ipõſiti capitis ulceribus. Externat̄ et̄ ſcabricias oculoꝝ: i- ueteratas. Præcipue utile tonſillis: cõtraq̄ anginas & ſuppurata. Rõ ut. xvi. drachmã in hemia aceti coquant̄ addito melle: donec lentefcat. Sic ad ſupradictã utile eſt. Quotiẽs opus ſit melli- ri uim eius: mel aſp̄git̄. Erudit & callũ fiſtulaꝝ ex aceto ſouetiũ: & collyriũ addit̄. Siſtit & ſan- guinẽ: ulceraq̄ q̄ ſerpũt: quæue putreſcãt. Abſumit & extreſcẽtes carnes. Peculiariter uirilitatis uiciis utile: & ſcemiãz p̄ſuuiũ ſiſtit. Græci cognationẽ æris fecerũt noiẽ & atramẽto ſutorio. Appellat̄. n. chalcanthũ. Nec ullius æque mira natura eſt. Fit & in hispania e puteis ſtagmiæ hñtibz id genus aquæ. Decoquit̄ ea amixta dulci pari menſura: & in piſcinã ligneã fundit̄. Immobilibus ſup̄ has tráſtris dependẽt reſtes lapillis extẽtã: q̄bus adhæreſcẽs limus: uitreis aci- nis imaginẽ quandã uuã reddit. Exemptũ ita ſiccat̄ diebus. xxx. Color eſt cæruleus: quã ſpe- ſtabili nitore: uitrũq̄ eẽ credit̄. Diluẽdo ſit atramentũ tinguẽdis cortiis. Fit & pluribus modis genere eo in ſcrobe cauato. Quaz e lateribus diſtillãtes hyberno gelu ſtyrias ſtalagmiã uocẽt neq̄ e purius aliud. Sed ex eo candidũ colorẽ ſentientẽ uiolã leucoion appellãt̄. Fit & in ſaxoꝝ catinis pluuiã aq̄ corruato limo gelãte. Fit & ſalis mō ſtagrãtiſſimo ſole admiffas dulces aq̄s cogẽte. Ideo duplici quidã diſerẽtia foſſile aut facticiũ appellãt̄. Hoc pallidius: & q̄tum colorẽ- tm̄ bonitate deterius. Probat̄ maxime cypriuũ in medicinã uſũ. Sumit̄ ad depellenda uentris aialia drachmã pondere cũ melle. Purgat & caput dilutũ: ac naribus inſtillatũ. Item ſtomachũ cũ melle: aut aq̄ mulſa ſumptũ. Medet̄ & oculoꝝ ſcabriciei dolori: necnõ & caligini & oriũ ulceribz. Siſtit & ſanguinẽ nariũ. Item hemorrhoidũ. Extrahit oſſa fractã cũ ſemine hyoſcy- ami. Suſpẽdit epiphoras penicillo fronti ipõſitum. Efficax & in emplaſtris ad purgãda uulnera: & extreſcẽtia ulceꝝ. Tollit & uas uel ſi decocto tangant̄. Cum lini quoq̄ ſemine ſupponitur emplaſtris ad dolores tollendos. Quodq̄ ex eo candidat̄: in eo uſu p̄ferẽt uiolaceis. Et grauitã- ti aurũ p̄ fiſtulas iſpirat̄. Vulnera etiã per ſe illitũ ſanat: ſed tinguat̄ cicatrices. Nupq̄ inuenũt̄ urſoꝝ in arena & leonũ ora aſpergere illo: tantaq̄ eſt uis in aſtringẽdo: ut nõ queat̄ mordere.

De pōpholyge: & ſpodio: & antiſpodio: & diphryge: & triete ſernilio. CA. XIII.
T iam nũc in ærariis reperiuntur quæ uocant pompholygem & ſpodion. Diſerẽ- tia: q̄ pompholyx: lotura paratur. Spodios illora eſt. Aliqui id quod ſit candidũ le- uiſſimũq̄ pompholygem dixere: & eſſe æris & cadmiã fauillã. Spodion nigriorẽ

ponderosioresque esse derafam parietibus fornacium mixtis scintillis aliquando & carbonibus. Hæc aceto accepto odore æris præstat: & si tågatur lingua saporem horridum. Conuenitque oculorum medicamentis quibuscunque uitis occurrens: & ad omnia quæ spodium. Hoc solû distat quod huius elutior uis est. Additur & in emplâstra: quibus lenis quæritur refrigeratio & siccatio. Vtilior ad omnia quæ uino lota est. Spodios cypria optima. Fit autem liquefactibus cadmia & ærario lapide. Leuissime hæc efflat & ocus: euolatque e fornacibus: & tectis adhærescit. A fuligine distans candore. Quod minus candidum ex ea: imaturæ fornacis argumentum est. Hoc quodam pompholygè uocant. Quod uero rubicundius ex his inuenitur: acriorem uim habet: exulceratque adeo: ut cum lauatur si oculos attingat excæcet. Est & melli coloris spodium: in quo plurimum æris intelligitur. Sed quodcumque genus lauado fit utilius. Purgatur ante pinnam: dein crassiore lotura. Digitis scabricem extertur. Media uis eius est quæ uino lauatur. Est & aliqua in genere uini differentia. Leni. n. lota collyriis oculorum: nimium uigiliis fatigatorum apta putatur. Ea demque efficacior ulceribus quæ manant: uel oris: quæ madet: & omnibus medicamentis quæ parantur contra gangrenas. Fit & in argenti fornacibus spodium: quæ uocat lauriotin. Vtilissima autem oculis cõfirmat: quæ fit in aurariis. Nec in alia parte magis est uitæ ingenia mirari. Quippe ne inquirenda essent metalla uilissimis rebus: utilitates eadem excogitauit. Antispodium uocant cinerè fici arboris uel caprifici: uel myrti folioꝝ cum tenerrimis ramoꝝ partibus: uel olea stri uel cytonii mali: uel lentisci. Itè ex moris imaturis: id est cãdidis in sole arefactis: uel e buxi coma: uel pseudocyperi: aut rabi: aut terebithi: uel oenãthis. Taurini quoque glutinis: aut liusteorum cinerem similiter pollere inuentum est. Vruntur omnia ea crudo ficili in fornacibus: donec figlina percoquat. In ærariis officinis & smegma fitiã liquato ære atque pcocto: additis etiam carbonibus: paulatimque accensis: ac repente uehementiori flatu exponitur æris pala quædam. Solum quo excipitur: stratum esse debet: facile ab ea discernitur aqua in iisdem officinis. Diphyrga uocant græci ab eo quod bis torreatur. Cuius origo triplex. Fieri enim traditur ex lapide pyræ cremato in caminis: donec excoquat in rubricam. Fit & in cypro ex luto cuiusdam specus arefacto prius: mox paulatim circumdatis sarmentis. Tertio fit modus in forma cibus æris face subsidente. Differentia est quidem: æs ipsum in catino defluit: scoria extra fornaces: flos supernatat. Diphyrges remanet. Quidam tradunt in fornacibus globos lapidis qui coquat: ferruminari: circa hunc æs feruere. Ipsum uero non percoqui: nisi translatum in alias fornaces: & esse nodum quædam materiam. Id quod excocto superfit: diphyrga uocat. Ratio eius in medicina silis supradictis. Siccare: & excrecencia cõsumere: & perurgare. Probat lingua: ut ea siccet tactu statim: saporeque æris reddat. Vnum etiam æris miraculum non omitemus. Seruilia familia illustris in fastis triente æreum pascit auro & argento: consumentem utrunque. Origo atque natura eius incomperta est mihi. Verba ipsa de ea re Messallæ senis ponam. Seruiliorum familia habet trientem sacrum. Cui summa cum cura magnificentiaque sacra quot annis faciunt: quæ ferunt alias creuisse alias decreuisse iuderi: & ex eo aut diminutione: aut honore familie significari.

De ferro: & ferreis metallis: & differentia ferri.

CA. XIII.

Proxime indicari debent metalla ferri: optimo uitæ pessimoque instrumento. Siquid hoc tellurè scindimus: ferimus arbuta: ponimus pomeria: uites squalore deciso anis oibus cogimus iuuenescere. Hoc extruimus tecta: cædimus saxa: oesque ad alios usus ferro utimur. Sed eodè ad bella: cades: atrocina non cõminus solui: sed et missili uolucris: nunc tormetis excusso: nunc lacertis: nunc uero pennato quæ sceleratissimam hūani ingenii fraudè arbitror. Siquid: ut ocus mors perueniret ad hoïem: alitè illa fecimus: pennaque ferro dedimus. Quam obrem culpa eius non natura fiat accepta. Aliquot experimentis probatum est posse innocens esse ferrum. In fœdere quod expulsis regibus po. ro. dedit. Porfena: nominatim cõprehensum inuenimus: ne ferro nisi in agricultura uterentur. Et cum stilo scribere intutum: ut uetustissimi auctores prodiderunt. Magni Pompeii in tertio cõsulatu extat edictum: in tumultu necis clodianæ prohibentis ullum telum esse in urbe. Et tamen uita ipsa non defuit honorem initio habere ferro quoque. Aristonidas artifex cum exprimere uellet Athamatis furorè Chlear cum filium præcipitare uolètis: & præcipitato illo residentis poenitentiam: ferrum & æs miscuit: ut rubigine eius per nitorem æris relucente: exprimeretur uerecundia rubor. Hoc signum: extat hodierno die. Est in eadè urbe & ferreus Hercules: quæ fecit Alcon laboꝝ dei patientia ductus. Videmus & Romæ scyphos e ferro dicatos in templo Martis Vltoris. Obstitit eadè naturæ benignitas exigentis a ferro ipso poenas rubigine: eadèque puidetia nihil in rebus mortalibus facie.

uel pala
uel maxie

omni
omni
omni

omni
omni

omni

uel mitio
rem

uel thebis
hodie

te: q̄ qđ ifestiffimū mortalitati. Ferri metalla ubiq; p̄p̄modū reperiunt. Quippe ifula ē Italia
 ilua gignent: minimaq; difficultate cognofcūt ipfo colore terrae manifefto. Sed ratio eadē ex
 coquendis uenis. In cappadocia tantum quaefio est aquae an terrae fiat acceptum: quoniā per
 fufa certo fluuio terra neque aliter ferrum e fornacibus reddit. Differentia ferri numerosa. Pri
 ma in genere terrae caeliue. Alias enim molle tātum plumbūq; uiciniū fubminiftrāt. Alias fra
 gile & erofum rotarūq; uifibus: & clauis maxime fugiendū: cui prior ratio cōuenit. Aliud breui
 tate fola placet: clauifq; caligariis. Aliud rubiginē celerius fentit. Strifuracq; uocat̄ ex oēs: qđ
 non in aliis metallis astringenda acie uocabulo impofito. Et fornaciū maxima differentia est.
 In iis quidem nucleus ferri excoquit̄ ad indurandā aciem. Aliquae modo funt ad dēfandā in
 cudes malleorūue roftra. Summa autē dīfferētia in aqua est: cui fubinde candens immergitur.
 Haec aqua alibi atq; alibi utilior nobilitauit loca gloria ferri: ficuti bilbilin in hispania & tur
 rianonem. Comum in Italia cū ferraria metalla in iis locis non funt. Ex oibus autē generibus
 palma ferico ferro est. Seres hoc cū uelibus fuis pellibusq; mittunt. Secūda partico: neq; alia
 genera ferri ex mera acie temperantur: ceteris enim admifcentur. Mollior cōplexus in noftra
 orbe. Aliubi uena bonitatem hanc praeflat: ut in noricis. Aliubi factura: ut fulmone aqua uti
 diximus. Quippe cum in exacuendo oleares cotes: & aquariae aequae differant: oleo delicatior
 fiat acies. Mirumq; cū excoquatur uena: aquae modo liquari ferrum: poftea in fpongiās frāgi.
 Tenuiora ferramenta oleo reftingui mos est: ne aq̄ in fragilitatem durent. A ferro fanguis
 humanus fe ulcifcitur. Contactum nāq; eo celerius fubinde rubiginem trahit. De magnete la
 pide fuo loco dicemus: concordiaq; quam cū ferro habet. Sola haec materia uires ab eo lapide
 accipit: retinetq; longo tēpore. Aliud apprehendens ferrum: ut annulorum cathena fpedetur
 interdum. Quod imperitum uulgus appellat ferrum uiuū: uulneraq; ex tali afperiora fiāt. La
 pis hic & in cantabria nafcitur: non ille magnes uerus caute continua: fed fparfa bubbatione
 ita appellant: nescio an uitro fundendo perinde utilis: nondū enim expertus est quisquā: ferri
 utiq; inficit acie: ut magnes. De magnete lapide Chirocrates architectus Alexandriae Arifines
 templū cōcamerate inchoauerat: ut in eo fimulacrum eius e ferro pendere in aere uideretur. In
 terceffit mors: & ipfius: & Ptolemaei: qui id forori fuae iufferat fieri. Metallorū oīum uena ferri
 largiffima est. Cantabriae maritimae partē: quā oceanus alluit: mons praerupte altus: incredibile
 dictū: totus ex ea materiae est: ut in ambitu oceani diximus.

uel figedū
uel: ex

uel bulla
tione
u' Thimo
crates
uel Dino
crates

De temperatura ferri: & medicinae ex ferro: & aerugine: & rubigine: & squamma ferri: & hy
 gremplastro. CA. XV.

Ferrum accensum igni: nisi duret ictibus: corrumpit. Rubens non est habile tunden
 do: neq; antequā albefcere incipiat. Aceto & alumine illitū fit ari simile. A rubigine
 uidicat: caerufa & gypfo & liquida pice. Haec ē tēperatura a graecis atipathia dicta.
 Ferunt quidā & religione quadā id fieri. Et ex tere ferrea cathena apud euphratē aōe
 in urbe: quae zeugma appellatur: qua Alexander magnus ibi uinxerit pontē: cuius annulos qui
 refecti funt rubigine infestari: carentibus ea prioribus. Medicina e ferro est: & alia q̄ fecandū.
 Nāq; circūfcribi circulo teruē circūlato mucrone: & adultis & infantibus p̄dest contra nonia
 medicamenta: & p̄fixos in limine e sepulchro euulfos clauos: aduersus nocturnas lymphatio
 nes. Pungiq; leuiter mucrone quo percussus homo fit: cōtra dolores lateae p̄ctorūq; subitōs q̄
 punctiōe afferāt. Quaedā uisione sanant. Priuatim uero canis rabidi morsus. Quippe ēt pua
 lente morbo expaentesque potum: ulti plaga ilico liberantur. Calefit etiam ferro candente
 aqua in multis uitis: priuatimq; dysentericis. Est & rubigo ipsa in remediis: & sic Thelephum
 p̄dit sanasse Achilles siue id aerea siue ferrea cuspide fecit. Ita certe depingit̄ ex ea decutis gla
 dio. Sed rubigo ferri deradit̄ humido ferro clauis ueterib; . Vis eius: ligare: ficcare: restringere.
 Emēdat alopecias illita. Utuntur & ad scabricias genarum: pustulasq; totius corporis cū cera
 & oleo myrteo. Ad ignes uero factos ex aceto. Itē ad scabiē. Paronychia digitorū: & pterygia in
 linteolis. Siftit & foeminaze p̄fluuia ipofita uelleribus. Plagis quoq; recētibus uino diluta & cū
 myrtha subacta. Et cōdylomatīs ex aceto p̄dest. Podagras quoq; illita lenit. Squama quoq; fer
 ri in usu ē ex acie aut mucrōibus maxie sili: sed aciore ui q̄ rubigo. Quāobré & cōtra Epipho
 ras oculoze assumit. Sanguinēq; sistit: cū uulnera maxie ferro fiāt. Siftit & foeminaze p̄fluuia.
 Imponit & contra lyenū uitia. Hemorrhoidas cōpescit ulcerūq; serpētia. Et genis p̄dest fariā
 modo aspersa paulisper. Praecipua tamē cōmendatio eius in Hygremplastro ad purganda ul
 nera: fistulasq; & oēm callum erodendū: & raris ossibus carnes recreandas. Componit hoc mō

uel iuxerit

oellim lu
m
adris lu
abedi

Obolis ex cimolia creta duobus: drachmis sex ex aeretotidē ex squāma ferri: totidem cæra: ex oleo sextarius. His adicitur cum sunt repurganda uulnera: aut replenda cæratum.

De plumbi metallis: & albo plumbo: & nigro.

CA. XVI.

Sequitur natura plumbi. Cuius duo genera: nigrum atque candidum: precio fiffimū candidum a grecis appellatum cassiterium: fabuloseque narratum in insulas adan tici maris peti: uutilibusque nauigii circūfutus cortio aduei. Nunc certum est in lusi tania gigni & in gallectia summa tellure arenosa & coloris nigri. Pondere tatum ea deprehenditur. Interviunt & minuti calculi: maxime torrentibus siccatis. Lauant eas arenæ metallicæ: & quod subsidit coquunt in fornacibus. Inuenitur & in auratis metallis: quæ alutia uocant. Aqua immisā eluente calculos nigros paulum candore uariatos: quibus eadem graui tas quæ auro. Et ideo in calathis in quibus aurum colligitur remanent cum eo: postea cantis separantur. Conflatique in album plumbum resoluuntur. Non fit in gallectia nigrum: cum uicina cantabria nigro tantum abundet. Nec ex albo argentum: cum fiat ex nigro. lungi inter se plumbum nigrum sine albo non potest. Nec hoc ei sine oleo. Ac ne album quidem secum si ne nigro. Album habuit auctoritatē & illacis temporibus teste Homero cassiterō ab eo dictū. Plūbi nigri origo duplex est. Aut eni sua puenit uena: nec quicq̄ aliud ex se parit: aut cū argē to nascit: mixtiq̄ uenis conflat. Eius qui primus fuit in fornacibus liquor: stagnū appellatur. Qui secundus argentū. Qui remansit i fornacibus: galena quæ portio est tertia addita uenæ. Hæc rursus cōflata dat nigrum plumbum deductis partibus duabus.

De stagno & plumbo argentario: & quibusdam alijs.

CA. XVII.

Stagnū illitum æreis uasis satorem gratiorem facit: & compescit eruginis uirus: mi rumq̄ pondus non auget. Specula quoq̄ ex eo laudatissima (ut diximus) brundisij temperabantur: donec argenteis uti cœpere & ancillæ. Nunc adulteratur stagnum addita æris tertia portione cãdidi in plumbum album. Fit & alio modo: mixtis albi plumbi nigriq̄ libris. Hoc nunc aliq̄ argentariū appellant. Idē & tertiariū uocant: in quo duæ nigri portiones sunt: & tertia albi. Precium eius in libras. xxx. Et hoc fistulæ solidantur. Impro biores ad tertiariū additis æquis partibus albi: argentariū uocant: & eo quæ uolunt inco quant. Precia huius faciunt in pondo. cxxx. In libras albo per se sincero precia sunt. xxx. nigro xviij. Albi natura plus aridi habet. Contraq̄ nigri tota humida est. Ideo albi nulli rei sine mix tura utile est. Neque argentum ex eo plumbatur: quoniam prius liquefcit. argentum. Confir mantque si minus albo nigri q̄ satis sit misceat: erodi ab eo argentum. Album incoquit æreis operibus galharum inuento: ita ut uix discerni queat ab argento: eaque icocilia uocant. Dein de & argentum incoquere simili modo cœpere: quorum maxime ornamentis iumentorumq̄ iugis. In alexia oppido reliqua gloria biturigum fuit. Cœpere deinde & effeda uehucula & peto nta exornare. Similique modo ad aurea quoque & argentea stacula inanis luxuria peruenit: quæque in scyphis cerni prodigum erat: hæc in uehiculis arteri cultus uocatur. Plumbi albi ex perimentum in charta est: ut liquefactum pondere uideatur non calore rupisse. India neq̄ æs neque plumbum habet: gemmisque suis ac margaritis hæc permutat. Nigro plumbo ad fistu las laminaeque utuntur laboriosius in hispania eruto: totaq̄ per gallias. Sed in britannia sum mo terræ cortio adeo largetur lex ultro dicatur: ne plus certo modo fiat. Nigri generibus hæc sunt nomina. Iouetanum: caprariense: oleastrense. Nec differētia ulla scorix modo sit excocta diligenter. Mirumque in iis solis metallis q̄ derelicta fertilius reuincunt. Hoc uidetur facere relaxatis spiramentis ad facietatem insulus aer: æque ut sceminas quasdam foecūdiores abor tus facere. Nuper id compertum in betica fantarenis metallo quod locari solitum. x. libris per ducentos ante annos: postquam oblitteratum erat. lv. locatum est. Simili modo antonianum. In eadem prouincia pari locatione peruenit ad pondo. cccc. uectigalis: Et mirum aqua addita nō liquefcere uasa e plumbo constat. Eadem in aqua calculus æreusue q̄dtrans si addat: uas puri.

Medicinæ de plumbo: & scorix plumbi: de molibdena siue galena: de psymythio: & san daraca.

CA. XVIII.

In medicina per se plumbi usus est cicatrices reprimere: adalligatisq̄ lumborū. & re num parti laminis frigidiorē natura inhiberi impetus ueneris. Vifaq̄ in quiete uene ria sponte naturæ erumpentia usq̄ in morbi genus: his laminis Caluus orator cōhibuisse traditur: uiresq̄ corporis studiorum labore custodisse. Nero: quoniam ita diis placuit: princeps lamina pectori imposta sub ea cantica exclamans alendis uocibus demōstra

tit ratione. Coquit ad medicinae usum patinis fictilibus substrato sulphure minuto laminis im-
 positis tenuibus optisq; sulphure & ferro mixtis. Cū coquit: muniēda i eo opere foramina spi-
 ritus conuenit: alioqui plumbi e fornacibus halitus noxius sentit & pestilens: & cambus oculi
 me. Omnium uero metalloꝝ muscis & culicibus. Quāobrem non sunt ea tædia i metallis. Quidē
 i coquendo scobē plumbi lima quæsitā sulphuri miscent. Alii cæruillā potius quā sulphur. Fit
 & lotura plurimi usus in medicina: cū seipso terit in mortariis plumbeis: addita aqua cælestis
 donec crassescat. Postea supernatans aqua tollit spongiis: quod crassissimū fuit siccatur diuisis
 in pastillos. Quidā limatū plumbū sic terunt. Quidā etiā plūbaginē amiserunt. Alii uero acetū
 alii uinū: alii adipē: alii rosā. Quidā in mortario lapideo & maxime thebaico plumbeo pastillo
 terere malunt. Candidiusq; fit ita medicamentū. Id autem quod ustum est plumbū lauatur ut sit
 bi & cadmia: potest alstringere: sistere: cōtrahere cicatrices. Vfus enim ex eodē & in oculorū me-
 dicamentis: & maxime contra procidentia eogē: & inanitatem: & ulcēꝝ excrescentiā: rimasque
 sedis aut hemorrhoidas: & cōdytomata. Ad hæc maxime lotura plumbi facit. Cinis aut usti ad
 ulcera serpentina aut fordita. Eadēq; quæ chartis ratio profectus. Vritur autē i patinis per lami-
 nas minutas cū sulphure uersatū nudibus ferreis aut ferulaceis donec liquor mutetur in cine-
 rem. Dein refrigeratū teritur in farinā. Alii limatā scobem in fictili crudo coquit in caminis
 donec percoquatur figlinū. Aliq; cæruillā miscent pari mensura: aut hordeū: teruntq; ut i cru-
 do dictū est: & præferunt sic tritū plumbū spodio cyprio. Scoria quoq; plumbi in usu est. Opti-
 maq; quæ ad luteū maxime colorem accedit sine plumbi reliquis: aut sulphuris specie & ter-
 ra carens. Lauatur hæc in mortariis minutum fracta: donec aqua luteū colorē trahat: & trans-
 fundit in uas puge: idq; sæpius: usq; dum subdat: qd̄ utilissimū est. Eodēq; effectus hēt quis
 plumbū: sed acriores. Mirari succurrit experientia uitæ: ne facce quidem regē excrementorūq;
 fœditate intentata tot modis: fit & spodium ex plumbo eodē quo ex cyprio ære diuimus. La-
 uatur in linteis raris in aqua cælesti: separaturq; terrenū transfusio: cribratūq; terit. Quidam
 puluerem cum pennis detergere malunt: ac terere i uino odorato. Est & molibdena quam ali-
 bi galenam uocauimus: plūbi & argenti uena cōmunis. Melior hæc: quanto magis aurei colo-
 ris: quantoq; minus plumbofa friabilis & modice grauis. Cocta cum oleo iocineris colorē tra-
 hit. Adhærescit & auri & argenti fornacibus. Et hæc metallicam uocant. Laudatissima quæ in
 zephyriō fiat. Probantur minime terrenæ minimeq; lapidosa. Coquuntur lauanturq; scoriz
 modo. Vfus in lipara ad lenienda refrigerandaq; ulcera. Emplastrisq; non aligantur: sed illita
 ad cicatricem perducunt in teneris corporibus mollissimisq; partibus. Cōpositio eius est libris
 tribus: & cæra libra una: olei tribus heminis. Quod in senili corpore cum fratribus addit. Te-
 peratur & cum spuma argenti & scoria plumbi: ad dysenteriam & tenasum fouendo calida.
 Pshymythium quoq; hoc est cæruillā plumbariæ dant officinæ. Laudatissimum in rhodo.
 Fit autem ramentis plumbi tenuissimis super uas aceti asperrimi impositis atq; ita distillantibus.
 Quod ex eo cecidit in ipsum acetum arefactum molit & cribratur. Iterumq; aceto mixto
 in pastillos diuiditur: & in sole siccatur æstate. Fit & alio modo addito in urceos aceti plumbo
 obturatos p̄ dies. x. derafoq; ceu situ ac rursus deiecto: donec deficiat materia. Quod derafum
 est teritur & cribratur: & coquitur in patinis: misceturque rudiculis: donec ruffescat: & simile
 sandaracæ fiat. Dein lauatur dulci aqua: donec nubeculæ omnes eluantur. Siccat similiter po-
 stea: & in pastillos diuiditur. Vis eius eadem quæ supradiētis. Leuissima tantum ex omnibus
 præterq; ad candorem foeminarum adhibetur. Est autem lætalis potus: sicut spuma argenti. Po-
 stea cæruilla ipsa si coquatur ruffescit. Sandaracæ quoq; propemodum dicta natura est. Inueni-
 tur autem & in aurariis & in argentariis metallis: melior quo magis ruffa: quoq; magis uinū
 redolens: ac pura friabilisq;. Valet purgare: sistere: excalfacere: perrodere. Summa eius dos septi-
 ca. Explet alopecias ex aceto illita. Additur oculorum medicamentis. Fauces purgat cum mel-
 le sumpta. Vocem lymphidam ac canoram facit. Suspiriosis tussientibusque iucunde medetur
 cum resina terebinthina i cibo sumpta. Suffita quoq; cum cædro: ipso nidore eis medetur. Et
 arsenicum ex eadem est materia. Quod optimum: coloris etiam in auro excellētius. Quod uero
 pallidius aut sandaracæ similis est: deterius existimatur. Est & tertiam genus quo misceat
 aureus color sandaracæ. Vtraq; hæc squammosa. Illud uero siccum purumq; gracili uenarum
 discursu fissile. Vis eadem quæ supra: sed acrior. Itaq; & causticis additur: & psilothris. Tollit
 & pterygia digitorum carnesq; narium: & condylomata: & quicquid excrescit. Torretur: ut ua-
 lidius profit in noua testa: donec mutet colorem.

Honos picturae & imaginum.

METALLORVM Q VIBVS OPES CONSTANT: ADNASCENTIVM quoq; eis natura indicata propemodum est: ita cōnexis rebus ut immensa medicinae silua: & officinarum tenebrae: & mortosa caelandi pingendique ac tingendi subtilitas: simul dicerent. Restat terrae ipsius genera lapidūq; uel numerosiores araria: plurimis singula a graecis praecipue noluminibus tractata. Nos in iis breuitatem sequemur utilem instituti modo: nihil necessarium aut naturale omittentes.

Honos picturae.

CA. I.

Primūque dicemus quae restat de pictura arte quondam nobilitate: tunc cum expeteretur a regibus populisque & alios nobilitate: quos esset dignata posteris tradere.

Nunc uero in totum marmoribus pulsa tum quidē & auro: nec tantū ut parietes totū operiant: uerum & in terrafo marmore: uermiculatiq; ad effigies rerum & animalū crustis. Non placēt iam abaci: nec spatia montis in cubiculo delatentia. Coepimus & lapidem pingere. Hoc Claudij principatu inuentum, Neronis uero maculas quae non essent in crustis inferendo unitatem uariare: ut ouatus esset Numidicus: ut purpura distingueret Sinadicus inuenit: qualiter illos nafci optarent delitiae: montū hanc subsidia deficientiū. Nec cessat luxuria id agere ut quamplurimum incendiis perdat.

Honos imaginum.

CA. II.

Maginuū qdē pictura: q̄ maxime similes in aeuū propagabant figura: quod in totum exoleuit. Aerei ponunt clypei: argenteae facies: sardo figurae discrimine statuq; capita permutant. Vulgatis iam pridem salibus etiā carminū: adeo materia maluit. conspicit oēs q̄ se nosci. Et inter haec pinacothecas ueteribus tabulis cōstituit: alienasq; effigies colūt: ipsi honore nō nisi i p̄cio ducentes: ut frāgat haeres: furis detrahat laqueus. Itaq; nullius effigie uiuente: imagines pecuniae nō suas relinquūt. idē palaestras athletarū imaginibus: & ceromata sua exornāt: & uultus Epicuri p̄ cubicula gestat: ac circūferūt secū. Natali eius uicesima luna sacrificāt: feriasq; oī mēse custodiūt: q̄ ichadas uocāt: ii maxime q̄ se ne uiuentes qdē nosci uolūt. Ita ē p̄fecto: artes desidia pdidit: & qm̄ alog; imagines non sunt: negligunt et corporū. Alter apud maiores in atriis haec erant: quae spectarent: nō signa externorū artificum: nec zra aut marmora. Expressi cetera uultus singulis disponebantur armariis: ut essent imagines: q̄ comitarent gentilia funera. Semperq; defuncto aliquo: totus aderat familiae eius q̄ unq; fuerat populus. Stēmata uero lineis discurrerāt ad imagines pictas. Tablinae codicibus implebant: & monumētis rege in magistratu gestae. Aliae in foribus: & circa limina alog; ingentiū imagines erant: affixis hostiū spoliis: quae nec emptori refringere liceret: quae et dñis mutatis: domus ornāmenta erāt. Eratq; haec stimulatio summa & ingens exprobrantibus testis quotidie imbellē dñm intrare in alienū triūphū. Extat Messallae oratoris indignatio: q̄ phibuit inferi genti suae bleuinoq; alienā imaginē. Similis cā Messallae feni exp̄ssit uolumina illa: quae de familiis cōdidit: cū Scipionis Pōponiani transisset atriū: uidissetq; adoptione testamentaria Saluitoris: hoc enim ei fuerat cognomē. Africanorū dedecore notā irrepentē Scipionum nomini. Sed pace Messallae dixisse liceat et mentiri clarorū imagine: erat aliquis uirtutū amor: multoq; honestus q̄ mereri: ne qs suas expeteret. Non est p̄tereundū & nouitiū inuentū. Siquidē nō solū ex auro argētoque aut certe ex aere in bibliothecis dicant illi: quoq; immortales animae in iisdem locis sibi loquunt: quinimo etiam quae non sunt finguntur: pariūq; desideria nō traditi uultus: sicut in Homero euenit: quo maius (ut eadē arbitror) nullū est felicitatis specimen: quā sp̄ oēs scire cupere qualis fuerit aliquis. Asinius Pollionis hoc romae iuentū: qui primus bibliotheca dīcādo: ingenia hoīum republicā fecit. An priores ceperint alexandriae & pergami reges: q̄ bibliothecas magno certamine instituerent: nō facile dixerim. Imaginū amore flagrasse quondā testes sunt: & Atticus ille Ciceronis: edito de iis uolumine: & M. Varro benignissimo inuenito in-

uel iterire
uel sacroge
inuētores:
qnetiā diis
inuidisse:
quoniā
uel credi

fertis uoluminum suorum fecunditati non nominibus tantum septingentorum illustrant sed & aliquo modo imaginibus: non passus interciderē figuras: aut uetustatem æui contra ho mines ualere inuentione muneris: etiam diis inuidiosus: qñ inortalitatem nō solum deditur: rum etiam in omnes terras misit: ut præsentes esse ubiq; & claudi possent.

Quando primū clipei imaginum publice: quando in domibus positi: & de picturæ initiis: & monochromati: & primis pictoribus: & antiquitate picturarum in italia. CA. III.

Hoc quidem alienis ille p̄stitit. Suoq; uero clipeos in sacro uel publico priusm dicare primus instituit (ut reperio) Ap. Claudius: qui consul cū serulio fuit anno ur bis. cc. lxx. Posuit enim in Bellonæ aede maiores suos: placuitq; in excelsio spectari & titulos honore legi. Decora res utique si liberorum turbæ paruulis imaginibus: ut nidū aliquem sobolis pariter ostēdāt. Quales clipeos nemo non gaudens fauēsq; aspiciat. Pell eum. M. Aemilius collega in cōsolatu. Qu. Lucetati nō in basilica modo æmilia uege & domi suæ posuit: id quoq; martio exēplo. Scuis enim qualibus apud Troiā pugnatū est: cōtinebant imagines. Vnde & nomen habuere clipeorum: nō ut peruersa grāmaticoge subtilitas uoluit a eluendo. Origo plenā uirtutis faciē reddi in scuto cuiusq; qui fuerit usus illo. Pœni ex anno factitauerē & clipeos & imagines: setūq; in castris tulere. Certe captis eis tajē. Asdrubalis inue nit. Qu. Martius Scipionū i hispania ultor. Isq; clipeus supra fores capitoline ædis usq; ad in cendiū primū fuit. Maiorē quidem nostrorum tanta securitas in ea re annotat: ut. L. Manlio. Qu. Fuluiō cōs. anno urbis quingentesimo. lxxv. M. Aufidius tutela: capitolii redemptor docerit patres argenteos esse clipeos: qui pro æreis per aliquot iam lustra assignabant. De picturæ initiis incerta nec instituti operis quæstio est. Aegyptii sex milibus annorū apud ipsos inuenta prius q̄ in græciā transfret: affirmant. Vana p̄dicatione ut palā est. Græci autē alii apud sicyonē: alii apud corinthios repertā: omnes ab umbra hominis lineis circumducta. Itaq; talē primā fu isse. Secundā singulis coloribus & monochromatō dictā: postq̄ operosior inuenta erat: duratq; talis etiānum. Inuenta linearē dicūt a Phylacle ægyptio uel Cleante corinthio. Primi exercuere Ardicos corinthius: & Telephanes sicyonius sine ullo etiānum colore. Iā tamē spargentes lineas stus. Ideo & quos pingerent ascribere institutū. Primus inuenit eos colores: teste ut ferunt Arates Cleophantus corinthius. Hūc autē eodē noie aliū fuisse: quē tradit Cornelius Nepos secūm in italia Demaratū Tarquintii p̄feci romani regis patrē fugiētē a corintho i iuriis Cypseli tyranni ut mox docebimus. Iā enī absoluta erat pictura etiā i italia. Extant certe hodieq; antiquiores ut be picturæ ardæe in ædibus sacris: quibus equidē nullas æque miror tam longo æuo durantes i orbitate tecti ueluti recētes. Similiter lanuū ubi atalanta & Helena communis pictæ sunt na dæ: ab eodem artifice: utraq; excellentissima forma: sed altera ut uirgo: ne ruinis quidē templi concussæ. Pontius legatus Cati principis eas tollere conatus est libidine accensus: si tectori na tura permisisset. Durauerē & cæteræ antiquiores & ipsæ. Fatebiturq; quisq; eas diligenter est: mauerit: nullā artiū celerius cōsumatā: cum iliadis t̄pibus non fuisse eā appareat.

De pictoribus romanis: & qñ primū dignitas picturæ: & qui uictorias suas pictura proposue runt: & qñ externis picturis dignitas romæ. CA. IIII.

A pud romanos quoq; honos mature huic arti contigit. Siquidē cognomina ex ea pi ctorum traxerunt Fabii clarissime gentis: principesq; eius cognominis: ap̄le adem sa lutis pinxit anno urbis conditæ. ccccl. quæ pictura durauit ad nostrā memoriā: aede Claudii principatu exulsa. Proxime celebrata est in foro boario aede Hercules Pacu uū poetæ pictura. Ennii sorore genitus hic fuit: clariorēq; eam artem romæ fecit gloria scz uæ: postea non est spectata honestis manibus: nisi forte quis Turpiliū equitem romanū e Ve netiā n̄æ: ætatis belle referat: hodieq; pulchris eius opibus Veronæ extātibus. Leua is manu p̄ xit: quod de nullo ante memoratur. Paruis gloriabatur tabellis: extinctus nuper in longa sen ecta. Aterius Labeo prætorius ēt. p̄consulatu. puinciæ Narbonensis functus. Sed ea res i n̄sua: & iam cōtumelia erat. Fuit & principum uirorum non omittendum de pictura celebre consiliū. Qu. Peditus nepos. Qu. Pediti consularis triumphalisq; a Cæsare dictatore cohæredis Augusto dati cum natura mutus esset: eum Messalla orator: ex cuius familia pueri autia erat picturam docendum censuit. Idq; etiā diuus Augustus cōprobauit. Puer magni p̄fectus in ea arte obiit. Dignatio autē p̄cipua romæ increuit (ut existimo). M. Valerio maxio cōsule: cū Messalla prin ceptus tabulā picturæ plii: quo carthaginēses & Hieronem in sicilia deuicerat: p̄posuit in latere curiæ hostiæ: a nō ab urbe cōdita quadringētesimo nonagesimo. Fecit hoc qdē & L. Scipio. Ta

Handwritten marginal notes in Latin script, including phrases like 'Dicitur quod...', 'Inuenit...', 'Pictura...', and 'Fecit hoc...'

balāq̄ uictoriae suae asiaticae in capitolio posuit. Idq̄ agre tulisse fratrem Africanū tradunt iratum haud immerito: qm̄ filius eius illo proelio captus fuerat. Nō dissimilem offensionē & Aemilianū subiit. L. Hostilius mācinus: qui primus carthaginē irruerat: sitū eius expugnationēq̄ de pictas proponendo in foro: & ipse assistens populo spectanti singula enarrando. Quae comitate proximis comitiis consularū adeptus est. Habuit & scena ludis Claudii Pulchri magnā admirationem picturae: cum ad tegulae similitudinē corui decepti imagine aduolarent. Tabulis autē externis auctoritatē romae fecit primus oium. L. Mummius: cui cognomē Achaici uictoria dedit. Nam cum in praeda uendenda res distraxisset: & rex Attalus sex milibus sestertii emisset. Antistidis tabulam Liberū patrem continentē: precium miratus suspicatusq̄ aliquid in ea uirtutis quod ipse nesciret: reuocauit tabulam Attalo multum querēte: & in cereris delubro posuit. Quam primum arbitror picturam externam romae publicatam. Deinde uideo & in foro positas uulgol. Hinc, M. Crassi oratoris ille lepos agentis subueteribus cum testis cōpellatus istaret: dic ergo Crasse qualem me reuis. Talem inquit: ostendens in tabula pictum inficitissime gallū exerentem linguam. In foro fuit & illa pastoris senis cum baculo: de qua teutonogē legatus interrogatus quanti eum aestimaret: respondit sibi donari nolle talem uiuum uerumq̄. Sed petruam auctoritatem fecit publice tabulis Caesar dictator Aiacē & Medea ante Veneris genitricis adem dicatis. Post eum, M. Agrippa uir rusticitati quam delitiis propior. Exstat certe eius oīo magnifica & maxio ciuū digna de tabulis oībz signisq̄ publicādis. Quod fieri satius fuit: quam in uillarum exilia peli. Vege eadem illa toruitas tabulas duas Aiacis & Veneris mercata est a cizicenis. xiii. milia pondo. In thermarū quoq̄ calidissima parte marmoribus incluserat paruas tabellas: paulo ante cum restringerentur: sublatas. Super omnes diuus Augustus i foro suo in celeberrima parte posuit duas tabulas: quae belli pictam faciem habent & triumphum. Idem Castores ac uictoriam posuit: & quas dicemus sub artificum mēione in templo Caesaris patris. Idem in curia quoque: quam in comitio consecrabat duas tabulas impressit parieti. Nemeam sedentem supra leonem. Palmigeram ipsam astante cum baculo senē. Cuius supra caput tabula bigae dependet: quam Nicias scripsit se inuississe: tali enim usus est uerbo. Alterius tabulae admiratio est puberem filium seni patri similem esse: salua aetatis differentia: superuolante aquila draconem complexa. Philochares hoc suum opus esse: testatus est. Immenfa uel unam si quis tantum hanc tabulam aestimet: potentia artis: cum propter Philocharem ignobilissimos alioquin Glaucōnem filiumque eius Aristippum senatus populūque Roma, tot saeculis spectet. Posuit & Tyberius Caesar minime comis imperator: in templo ipsius Augusti: quas mox indicabimus.

Ratio pingendi de pigmentis.

CA. V.
Athenus dictū sit de dignitate artis morientis. Quibus coloribus singulis primi pinxissent: diximus cum de pigmentis traderemus in metallis. Qui monochromateae genera picturae uocauerint: q̄ deinde & quae & quibus temporibus inuenerint: dicemus in mēione artificum: quoniam indicare naturas colorum causa instituti operis prior est. Tandem se ars ipsa distinxit: & inuenit lumen atq̄ umbras differentia colorū alterna uice sese excitante. Deinde adiectus est splendor: alius hic quam lumen: quem quia inter hoc & umbrā esset: appellauerunt tonon. Cōmissuras uero cologe & transitus: armogen.

De coloribus natiuis & factis.

CA. VI.
Vnt autē colores austeri aut floridi. Vtrūq̄ natura aut mixtura euenit. Floridi sunt: quos dñs fingenti praestat: minium: armenium: cynabaris: chrysocollas: indicum: purpurissum: Caeteri austeri. Ex omnibus alii nascuntur. Alii fiunt. Nascuntur sinopsis: rubrica: parethoniū: melinum: eretria: auripigmentum. Caeteri finguntur. Primūq̄ quos in metallis diximus: Praeterea e uilioribus ochra: caerulea usta: sandaraca: sandix: lycium: atramentum. Sinopsis inuenta est primum n ponto inde nomen a sinope urbe. Nascitur & in aegypto: balearibus: africa: sed optima in lemno & in cappadocia. Est ossa & in speluncis. Quae faxis adhaesit: excellit. Glebis suis colos: extra maculosus. Haecq̄ usi sunt ueteres ad splendorē. Spēs sinopidis tres: rubra: & minus rubēs: & inter has media. Preciū optiā i libras. xiii. denatis. Vīsus ad penicillū: aut si lignū colorare libeat. Eius q̄ ex africa uenit: octoni asses: cicerculū appellat. Quae magis caeteris rubet: utilior abacis. Idem p̄cium eius: quae p̄sior uocat & ē maxie fusca. Vīsus eius ad bases abacogē. In medicina uero blādus: emplastricq̄ & malagmatis siue sic ea compositione eius siue liquida. Facilis cōtra ulcera in hūore sita: uelut oris: sedis. Aluū sistit

uel refrigentur

infusa. Foeminarū profusiva pota denarii pondere. Eadem adusta: siccat scabritias oculoꝝ: uino maxime. Rubricæ genus in ea uoluerit itelligi quidā secūde auctoritatis. Palmā. n. lenniz dabant: minio proximam. Hæc est antiquis multum celebrata cum infusa i qua nascitur. Nec nisi signata uenundabatur: unde & sphragidē appellauerit. Hæc miniu sublinūt: adulterantq. In medicina præclara res habetur. Epiphoras, n. oculoꝝ mitigat & dolores circūlita. Aeglypias manare prohibet. Sanguinē reicientibus ex aceto datur bibenda. Bibitur & cōtra lienum rhenumq; uitia & purgationes foeminarū. Item & cōtra uenena & serpentū idūs terrestrium marinorūq;. Oibus ideo antidotis familiaris. Ex reliquis rubricæ gñibus: fabris utilissima ægyptia & africana: quonia maxime sorbentur. Picturis aut apta nascit & in ferrariis metallis. Ex ea fit ochra: exusta rubrica in ollis nouis luto circūlitis. Quo magis arsit in caminis hoc melior. Omnis aut rubrica siccat. Ideoq; & emplastris cōuenit: igni et sacro. Sinopidis ponticæ scribra silis lucidi libris. x. & melini græciensis duabus mixtis: tritiscq; una p dies. xii. leucophorum fit: hoc est glutinū auri cum inducū ligno (Parethonion nomē loci habet ex ægypto: spumam maris esse dicūt solidatā cum limo: & ideo conchæ minutæ inueniunt in eo. Fit & increta infusa atq; cyrenis. Adulterat Romæ creta cimolia decocta conspissataq;. Preciū optimo in pōdo sex librarū e candidis coloribus pinguisimū: & tectoris tenacissimū propter leuorē. Melinum candidū & ipsum est. Optimū in melo infusa. In samo quoq; nascit. Sed eo non utuntur pictores propter nimia pinguitudinē. Accubantes effodiunt ibi inter saxa uenas scrutantes. In medicina eundē usū hēt quē eretria creta. Præterea linguā tactū siccat. Pilos detrahit & mitigat. Preciū i libra festeris singulis. Est & colos tertius e cādids carussæ: cuius rationē i plūq; metallis diximus. Fuit & terra per se in theodoti fundo inuenta smyrnæ: qua ueteres ad nari, um picturas utebantur. Nunc oīs ex plūbo & aceto fit: ut diximus. Vista casu reperta incendio pyra: cerussa in orcis cremata. Hæc primus usus est Nicias supradictus. Optima nunc asiatica habetur: quæ & purpurea appellatur. Precium eius in libras aris. y. Fit & Romæ cremato sile marmoroso & restincto aceto. Sine uisā nō fiunt umbræ. Eretria terræ suæ habet nomē. Hæc Nicomachus & parrhasius usi refrigerat emolliq;. Explet uulnera si coquat: ad siccanda præcipue utilis: & capitis doloribus: & ad dephendēda pura. Subesse. n. ea intelligitur: si ex aqua diluta nō arefcatur. Sandaraca & ochra luba tradit in infusa rubri maris topazio nasci. Sed inde non peruehuntur ad nos. Sandaraca quo modo fieret: diximus. Fit adulterina & ex cerussa in fornace cocta Colos esse debet flammeus. Precium in libras asses quinti. Hæc si torreatur: æqua parte rubrica ammixta sandycem facit. Quanj animaduerto Virgilium existimasse herbam id esse: illo uersu.

Sponte sua sandyx pacentes uestiet agnos.

Precium in libras dimidium eius quod sandaracæ. Nec sunt alii colores maioris pōderis. Inter facticios est & tyricum: quo minium sublini diximus. Fit autem sinopide & sandyce mixtis. Atramentū quoq; inter facticios erit: q̄ ē & terra geminæ originis. Aut. n. falluginis mō eminat: aut terra ipsa sulphurei coloris ad hoc probatur. Inuēti sunt pictores qui e sepulchris carbones infectos effoderēt. Sed importuna hæc oīa ac nouitia. Fit. n. & fuligine plumbus modis: refina uel pice exustus. Propter qd officinas etiā edificauerit: fumū eū nō emittētes. Laudatissimū eodē modo fit e rædis. Adulterat formaciū balnearūq; fuligine: quo ad uolumina scribēda utuntur. Sunt & qui uini fecem siccatā excoquant: affirmātq; si ex bono uino fax fuerit: indici specie id atramentū p̄bere. Polygnotus & Mycon celeberrimi pictura athenis e uinaceis fecerit: tryginon appellant. Appelles cōmentus est ex ebone cōbusto facere: quod elephantū uocāt. Apportatur & indicū ex india: inexplorate adhuc iquētiois mishi. Fit etiā apud iseciores. ex sio re nigro: qui adhærescit areis cortinis. Fit & e rædis ligno cōbusto tritiscq; in mortario carbonibus. Mira in hoc sepiarū natura: sed ex iis non fit. Omne aut atramentū sole perficit. Librarium: & tectoriū glutino ammixto. Quod aut aceto liquefactū est: ægre eluitur. E reliquis coloribus quos a dñis dari diximus ppter magnitudinē p̄ci ante oēs est purpurissimum e creta argētaria cū purpuri panter tinguitur: bibitq; eū colorē celerius lanis. Præcipuū est primū: seruen ti aheni rudibus medicamentis inebriatū. Proximū egesto eo addita creta in ius idē. Et quotiens id factū est: leuaf bonitas p numero dilutiore sanie. Quare puteolanū potius laudat q̄ tyriū aut gætulicū uel laconicū: unde p̄ciosissima purpura. Causa est q̄ hygino maxime inficit: rubraq; cogit sorbere. Vilissimū a canulio. Preciū huic a singulis denariis in libras ad. xxx. Pingentes sandyce sublita mox ouo inducentes purpurissimum fulgorē minū faciunt. Si purpu-

nam facere malunt: cæruleum sublinunt: mox purpurissimum ex ovo inducunt. Ab hoc maxima auctoritas indico. Ex india uenit arundinū spumæ adhaerescēte limo cū teritur nigrum. At i diluendo mixturam purpuræ cæruleiq; mirabilē reddit. Alterum genus eius est in purpuratis officinis innatans cortinis & est purpuræ spuma. Qui adulterant uero indicū tingunt hercora columbina aut cretam. *Selinus* uel anulariam uitro inficiūt. probatur carbone. Reddit enim quod sincerū est flammam excellentis purpuræ: & dum fumat odorē maris olet. Ob id quidam e scopulis id colligi putant. Preciū indico denari. xx. in libras. In medicina indicū rigores & impetus sedat. Siccat oris ulcera. Armenia mittit qd' eius nomine appellatur. Lapis est hic quoq; chrysocollæ modo infectus. Optimūq; est quod maxime uiride est: cōmunicato colore cū cæruleo. Solebant libræ eius tricenis nūmis taxari. Inuenta per hispanias arena est similem curam recipiens. Itaq; ad denarios senos uilitas rediit. Distat a cæruleo cādore modico: q; teneriorem hunc efficit colorem. V sum in medicina ad pilos tantū alendos habet: maximeq; in palpebris. Sunt etiamnum nouitū duo colores e uilissimis uiride quod appianum uocatur: & quod crysocolam luteam mentitur. Ceu parum multa sint mendacia eras. Fit ex creta uiridi æstimatū festertis in libras. Anulare quod uocatur candidum est: quo muliebres picturæ illuminant. Fit & ipsum ex creta ammixtis uitreis gemmis ex uulgi anulis: unde & anulare dictum.

Qui colores udo non inducantur: & quibus coloribus antiqui pinxerunt: & quando primū gladiatorum pugnae propositæ sunt.

CA. VII.

X omnibus coloribus cretam amareudoque illini recusant purpurissimum: indicū: cæruleū: melinū: auripigmentum: appianum. Cæruſſa cæra tinguntur iisdem coloribus ad eas picturas quæ inuruntur alieno parietibus genere: sed classibus familiaribus. Iam uero & oneratis nauibus: quoniam & pericula expingimus: ne quis miretur & rogos pingi. Iuuatq; pugnaturos ad mortē aut certe eadem speciose uehi. Qua cōtemplatione tot colorum tanta uarietate subit antiquitate mirari. Quattuor coloribus solis imortalia opera illa fecere: ex albis melino: ex silaceis attico: ex rubris sinopi de pontica: ex nigris atramento. Apelles Echion Melanthius Nicomachus clarissimi pictores: cū tabulæ eorū singulæ oppido uenirent opibus. Nunc & purpuris in pietes migratibus & india conferente fluminū suoz limū & draconum & elephantoz saniem nulla nobilis pictura ē. Omnia ergo meliora tunc fuere: cū minor copia. Ita est quoniam (ut supra diximus) rerum nō animi precijs excubatur. Et nostræ ætatis in saniam ex pictura non omittā. Nero princeps iusserat colosseū se pingi. cxx. pedū in linteo incognitū ad hoc tēpus. Ea pictura cū peracta eēt in marianis hortis: accensa fulmine cū optima hortoz parte cōflagrauit. Libertus eius cū daturus eēt Antii munus gladiatorū publicas porticus inuestiuit pictura ut cōstat: gladiatoroz ministrorūq; omnīū ueris imaginibus redditis. Hic multis iam sæculis summus animus in pictura. Pingi aut gladiatoria munera: atq; in publico exponi cœpta a C. Teretio Lucano. Isq; a quo adoptatus fuerat. xxx. paria in foro p tridū dedit. Tabulamq; pictam in nemore Dianæ posuit.

De ætate picturæ operum & artificum indicatura nobilitates. cccv.

CA. VIII.

Nunc celebres in ea arte q; maxima breuitate percurrā: neque enī instituti opetis est talis executio. Itaque & quosdā uelut in transcurso & in alioz mētionē obiter nominasse satis erit: exceptis opeoz claritatibus: quæ & ipsa cōueniet attingi: siue extāt: siue interciderit. Non cōstat sibi in hac parte græcoz diligentia q; multas post olympiadas celebrādo pictores q; statuarios auctores. Primūq; olympiade nonagesima: cum & phidiam ipsum initio pictorem fuisse tradatur: clipeumque athenis ab eo pictū: præterea in cōfessio sit octogesima tertia fuisse Panæum fratrem eius: q; clipeū itus pinxit Elide Minera: quæ fecerat Colotes Phidiaz discipulus: & in faciendo loue olympio adiutor. Quidq; in confessio perinde est Bularchi pictoris tabula: in qua erat magnetū proelium: a Cædaule rege lydiae heraclidaz nouissimo: qui & Myrsilus uocitatus est: repensam auro. Tanta iam dignatio picturæ erat. Id circa ætate Romuli accidit necesse est: duo enī de uicesima olympiade interiit Cædaules: aut ut quidā tradunt eodē anno: quo Romulus: nisi fallor: manifesta iam tum claritate artis adeo absolutiore. Quod si percipit: necesse est simul appareat multo uetustiora principia esse: eosq; qui monochromata pinxerunt: quorum ætas non tradit. Aliquanto ergo ante fuisse Hygiemonem Monochromadam: qui primus in pictura marem femināq; discreuit. Eumarū atheniensem figuras oēs imitari ausum. Quique inuenta eius excoluerit Cimonem Cleoneū. Hic Catagrapha inuenit: hoc est obliquas imagines & uarie formare uultus respicientes suspi-

uel alumi-
nariam

uulgi anulis

omnibus coloribus

uel agide

uel pande-
nus
uel nucos-
micos

cientefus: & deſpicientes. Articulis etiã membra diſtinxit. Venas protulit: præterq; in veſte ru-
gas & ſinus inuenit. Panæus quidẽ frater phidie et prælium athenienſiũ aduerſus perſas apud
marathonẽ factum pinxit. Adeo iam coloꝝe uſus increbuerat: adeo ars perfectã erat: ut i eo p-
lio iconicos duces pinxiſſe tradatur: athenienſiũ Milciadem: Callimachũ: Cynegyrũ Barbaro-
rum Darium, Thyſiaphernem.

Primum picturæ certamen: & qui primi penicillo pinxerunt.

CA. IX.

Vinimo certamen picturæ et florente eo inſtitutũ eſt corinthi ac delphis. Primumq;
oium certauit cũ Timagora chalcidẽſe: ſuperatusq; eſt ab eo pythis: quod & ipſius
Timagoræ carmine uetulo apparet: chronicorum errore nõ dubio. Alii quoq; poſt
hos clari fuere nonageſima olympiade: ſicut Polignotus Thalius: qui primus mulie-
res lucida veſte pinxit: capita earum mitris uerſicoloribus operuit: plurimũq; picturæ primus
contulit. Si quidem inſtituit os adaperire. dentes oſtẽdere: uultũ ab antiquo rigore uariare. Hi-
us eſt tabula in porticu Pompeii: quæ ante curiam eius fuerat. In qua dubitatãſcendentẽ cũ
eliſe pinxerit: an deſcendentẽ. Hic delphis ædem pinxit. Hic & athenis porticu quæ pocelle uo-
catã gratuita: eũ partẽ eius Mycon mercede pigeſet. Vnde maior huic auctoritas. Si quẽ amphi-
ctiões: quã eſt publicũ graciæ cõciliũ: hoſpicia ei gratuita decreuerũt. Fuit alius Mycon: q; mino-
ris cognomiẽ diſtinguit: cuius filia Timarete & ipſa pinxit. Nonageſima autẽ olympiade fuit
Aglaphõ Cephifodorus Phrylus Euenor p̄ parrhaſii & p̄ceptor maximi pictoris: de quo ſuis
ãnis dicemus. Oẽs hi iã illuſtres: nõ tũ in qbus hæere expoſitio deãt: ſed iã ad lumina artium
qbus primus reſulſit. Apollodorus athenienſis nonageſima tertia olympiade. Hic primus ſpecies
exprimere inſtituit: primũq; gloriã penicillo iure cõtulit. Eius eſt ſacerdos adorans: & Atax
fulmine incenſus: qui perгами ſpectatur hodie. Neq; ante eum tabula ullius oſtenditã: quæ
tõneat oculos. Ab hoc artis fores apertas Zeuſis heracleotes itrauit olympiadis nonageſima
tã anno quarto: audentẽq; iam aliqũd penicillũ. de hoc. n. adhuc loquimur: ad magnã gloriã
perduxit. A quibusdam falſo in octogefima nona olympiade poſitus: cum fuiſſe necelle eſt. De
mophilum hymercũ: & Neſeam thaliũ. Quoniã utrius eorum diſcipulus fuerit: ambigitur. In
eum Apollodorus ſupradictũ uerſus fecit: Artem ipſis ablatã, Zeuſin ferre ſecũ. Opes quoq;
tantas acquiſiuit: ut in oſtentione carum olympiæ aureis litteris in pallioꝝe telleris intexum
nomen ſuũ oſtendat. Poſtea donare opera ſua inſtituit: q; ea nullo ſatis digno precio permi-
tari poſſe diceret: ſicuti Alcmenam agri gentinis: pana Archelao. Fecit & penolopem: in q amo-
res pinxiſſe uidetur: & Athletam. Adeoq; ſibi in illo placuit: ut uerſum ſubſcriberet celebrẽ ex
eo inuſurum aliqũd faciliũ q̄ imitaturũ. Magnificus eſt Iuppiter eius i throno aſſãtib; diis.
Et Hercules infans dracones ſtrangulans Alcmena matre corã pauente: & amphitrione. Dep-
henditur tamen zeuſis grandior in capitibus articuliſq;: alioquin tantũ diligentia: ut agri gen-
tinis facturus tabulam: quam in templo lunonis laciniæ publice dicarent: inſpexerit uirgines
eorum nudas: & quinque elegerit: ut quod in quaſq; laudatiſſimum eſſet: pictura redderet. pin-
xit & monacromata ex albo: æquales eius & æmuli fuere Timanthes: androcydes: Eupom-
pus, parrhaſius.

De auius per picturam deceptis: & quid diſſicillimum in pictura.

CA. X.

Deſcendiſſe hic cum zeuſide in certamen traditur. Et cum ille detuliſſet uuas pictas
tanto ſucceſſu: ut in ſcenã aues aduolaret: ipſe detuliſſe linteũ pictũ traditur: ita ue-
ritate reſentata: ut zeuſis alitũ iudicio tumens flagitaret tandem remoto linteo
oſtendi picturam: atq; intellecto errore cõcederet palmã ingenuo pudore: qm ipſe
aues ſeſeſiſſet: parrhaſius autem ſe artiſicẽ. Fertur & poſtea zeuſis pinxiſſe puerũ uuas ſerentẽ:
ad quas cũ aduolarent aues: eadẽ ingenuitate proceſſit iratus operi: & dixit: uuas melius pinxi
q̄ puerũ. Nam & ſi hoc conſumaliſſem: aues timere debuerãt. Fecit & ſiglina opera: quæ ſola in
ambracia relicta ſunt: cum inde muſas Fuluius nobilioꝝ romã tranſſerret. zeuſidis manu Ro-
mã Helena eſt in philippi porticibus. Et i cõcordiæ delubro Marſyas religatus. Parrhaſius ephreſi-
natus: & ipſe multa conſtituit. Primus ſymmetriã picturæ dedit. Primus argutiã uultus: elegã-
tiam capilli: uenutaẽ oris cõſelliõẽ artiſicũ in lineis extremis palmã adeptus. Hæc eſt in pictu-
ra ſumma ſubtilitas. Corpora enim pingere & media rerum: eſt quidẽ magni operis: ſed in quo
multi gloriã tulerint. Extrema corporum facere: & deſinentis picturæ modũ includere: rarum
in ſucceſſu artis iuenitur. Ambire enim debet ſe extremitas ipſa: & ſic deſinere: ut p̄mittat alia
poſſe: oſtendatq; etiã quæ occultat. Hanc ei gloriã conſeſſere Antigonũ & Xenocrate: q

de picturis scripserat: pradicantes quoq; non solum confitentes. Alia multa graphidis uestigia extant in tabulis ac membranis: ex quibus proficere dicunt artifices. Minor tamen uidetur sibi cōparatus in medijs corporibus exprimentis. Pinxit & dæmonem atheniēsiū argumēto quoq; ingenioso. Volebat namq; uarium: iracundum: iniustū: inconstantem. Eundem uero exorabile: dæmentem: misericordē: excelsum: gloriosum: humilem: ferocem: fugacemq; & omnia pariter ostendere. Idem pinxit & Thesea qui Rome in capitolio fuit. Et Nauarchum thoracatum. Et in una tabula quæ est rhodi: Meleagrū: Hercule: Persea. Hæc ibi ter fulmine ambusta: ne oblitte- rata hoc ipso miraculū auget. Pinxit & Archigallū: quā picturā amauit Tiberius princeps: atq; ut auctor est Decius eculeo. lx. seltertij æstimatam cubiculo suo inclusit. pinxit & Cressam nutricem: infantēq; in manibus eius. Et philiscū & liberū patrē astante uirtute: & pueros duos: i quibus spectat securitas & simplicitas ætatis: itē sacerdotē altate puero cū acerra & corona. Sunt & duæ picturæ eius nobilissimæ hoplides. Alter in certamine ita decurrēs: ut sudare uideatur. Alter arma deponens ut anhelare sentiat. Laudatur & Aeneas Castorq; ac pollux in eadem tabula. Itē Thelēphus Achilles: Agamēnon: Vlixes foecandus artifex. Sed quo nemo infolentius & arrogantius sit usus gloria artis. Nā & cognomina usurpauit abrodiarū se appellando: alijsq; uerbis principē artis & eam ab se consumatā. Super oia Apollinis se radice ortum: & Hercule quem lyndi fecerat talē a se pictū: qualē sæpe in quiete uidiſset. Ergo magnis suffragiis superatus a Timanthe est sami in Asiæ: armosq; iudicio Herois noſe id se moleſte ferre dicebat: q̄ itēq; ab indigno uictus eſſet. Pinxit & in minoribus tabellis libidinē: eo genere & petulantibus iocis se reficiens. Nā Timanthi uel plurimū affuit ingenij. Eius enim est Iphi genia oratorū laudibus celebrata. Qua ſtante ad aras peritura cū mædos pinxiſſet omnes: p̄ci pue patruū cū trifiſticiæ oēm imaginem cōſumpſiſſet: patris ipſius uultū uelauit: quem digne nō poterat oſtendere. Sunt & alia ingenij eius exemplaria ueluti Cyclops dormiens in paruula tabula. Cuius & ſic magnitudinē exprimere cupiens pinxit iuxta ſatyros thyrſo pollicē eius meti entis: atque in oibus eius operibus intelligitur plus ſemper q̄ pingitur. Et cum ars ſumma ſit: ingenium tamē ultra artē eſt. Pinxit & heroa abſolutiſſimi operis: arte ipſa cōplexus uires pin gendi: quod opus nunc romæ in templo Pacis eſt. Euxinidas hæc ætate docuit. Anſidem præclarum artificem. Eupomus pamphilū apellis præceptorem. Eſt eupompi uictor certamiē gymnicō palmam tenens. Ipſius auctoritas tanta fuerit: ut diuiſerit picturam in genera tria: quæ ante eū duo fuere helladicū & aſticū: aſticū appellabant p̄pter hūc qui erat lycionius. Dimiſſo helladico tria facta ſunt. Ionicū: lycionū: atticū. Pamphilū pictura eſt cognatio & præliū ad phliuntē & uictoria athenienſiū. Item Vlixes in rate. Ipſe macedo natione: ſed primus in pictura omnibus litteris eruditus: præcipue arithmetice & geometricæ: ſine quibus negabat artē per ſeci poſſe. Docuit neminē minoris talento annis decē: quā mercedem & Apelles & Melantius ei dedere. Et huius auctoritate effectū eſt ſycione primū: deinde & i tota græcia: ut pueri ingenij ante oſa graphicæ: hoc eſt picturam in buxo docerentur: reciperentq; ars ea in primum gradū liberaliū. Semper quidē honos ei fuit: ut ingenij eam exercerent: mox ut honeſti p̄petuo iterdi ſto: ne ſeruitia docerentur. Ideo neq; in hac neq; i toreutice ullius: qui ſeruerit opera celebrā tur. Clari etiā centeſima ſeptima olympiade extiterē Echion & Therimachus. Echionis ſunt nobiles picturæ Liber patris: item tragœdia & comœdia. Semiramis ex ancilla adipiſcēs regnum: anus lampadas præferens: & noua nupta uerecūdia notabilis. Verū & omnes prius genitos futurosq; poſtea ſuperauit. Apelles eo uſq; olympiade centeſima. xii. in pictura prouectus: ut plura ſolus prope q̄ cæteri omnes contulerit: uoluminibus editis quæ doctrinā eā continent. Præcipua eius in arte uenustas fuit: cū eadē ætate maximi pictores eſſent: quoſq; opera cū ammira retur: collaudatis omnibus: de eſſe iis unam illā uenerē dicebat. quā græci charita uocant. Cætera omnia contigiſſe. Sed hæc ſoli ſibi neminē parē. Et alia gloriā uſurpauit: cū Prothogenis opus immenſi laboris ac curæ ſupra modum anxie miraretur. Dixit enim omnia ſibi cū illo paria eſſe: aut illi meliora: ſed uno ſe præſtare: q̄ manū ille de tabula neſciet tollere: memorabili præcepto: nocere ſæpe nimiam diligentiam. Fui t̄ autem nō minoris ſimplicitatis q̄ artis. Nec cedeat amphioni de diſpoſitione: nec Aſclepiodoro de menſuris: hoc eſt quanto quid a quo diſtare deberet. Scitum eſt inter Prothogenē & eum quod accidit. Ille rhodi uiuebat. Quo cū apelles annauigaſſet: audis cognoscendi opera eius fama tantum ſibi cognitū: continuo officinam petiit. Aberat ipſe: ſed tabulam magnæ amplitudinē in machia aptatam picturæ anus una cuſtodiebat. Hæc: prothogenem foris eſſe reſpondit: interrogauitq; a quo quaſitum dice-

uel igenna

uel atigra
phicē
uel in ludo

ret. Ab hoc inquit Apelles areptoq; peniculo lineam ex colore duxit summæ tenuitatis per tabulâ. Reuerso prothogeni quæ gesta erant anus indicauit. Ferunt artificē protinus cōtemplatū subtilitatē dixisse: Apellē uenisse. Non. n. cadere in aliū tam absolutū opus. Ipsum tunc alio colore tenuiorē lineā in ipsa illa duxisse: præcepisseq; abeuntē si redisset ille: ostenderet: adiretq; hunc esse quē quaereret: atq; ita euenit. Reuertitur. n. Apelles: sed uinci erubescens: tertio colore lineas secuit: nullū relinquens amplius subtilitati locū: at Prothogenes uictū se confessus in portum deuolauit: hospitem quaerens. Placuitq; sic eam tabulâ posteros tradi: oīum quidem: sed artificū præcipue miraculo. Consumptā eā cōstat priore incendio domus Cæsaris in palatio. Auide ante a nobis spectatam spatiosiore amplitudine: nihil aliud continentem q̄ lineas uisum effugientes. Inter egregia multoq; opera inani similē & eo ipso allicientē omniq; opere nobiliorē. Apelli fuit alioquin perpetua consuetudo nunq̄ tam occupatam diē agendis ut non lineā ducendo exerceret artē: quod ab eo in prouerbiū uenit. Idem perfecta opera ponebat in pergula transeuntibus: atq; post ipsam tabulâ latens: uicia quæ notarent. Asculabat uulgum diligentiorē iudicē q̄ se præferens. Feruntq; a futuro reprehensum q̄ in crepidis anti intus pauciores fecisset ansas. Eodē postero die superbe emendationē pristinae ammonitionis cauillante circa crux indignatū prospexisse: denūciante ne supra crepidā tutor iudicaret: quod & ipsum in prouerbiū uenit. Fuit. n. & comitas illi: propter quam & gratior Alexandro magno erat: frequenter in officinam uentitanti. Vnde ut iam diximus: ab alio pingi se uetuit inuicem edicto. Sed & in officina imperite multa differenti silentiū comiter suadebat: rideri eū dicit apueris qui colores tereret. Tantū auctoritatis & iuris erat & in regē alioquin iracundū. Quisq; Alexander ei honorē clarissimo præbuit exēplo. Nāq; eū dilectā sibi ex pallacis suis scipue nomine Capaspen nudā pingi ob admirationē formæ ab Apelle iussisset: eūq; cum parent: captum amore sensisset: dono dedit eam. Magnus animo maior imperio sui: nec minor hoc factō q̄ uictoria aliqua. Quippe se uicit: nec thosē tantū suum: sed etiam affectū donauit artificē: ne dilectæ quidē respectu motus ut quæ modo regis fuisset modo pictoris esset. Sūt qui uenerē Anadyomenen illo pictā exēplari putant. Apelles & in armulis Benignus Prothogeni dignationem primus rhodi cōstituit. Sordebat ille suis: ut plerūq; domestica. Percontantiq; quanti licitaret opera effecta: paruū nescio quid dixerat. at ille quinquagenis talentis poposcit: famāq; disperfit se emere: ut pro suis uenderet. Ea res cōcitauit rhodios ad intelligendū artificē: nec nisi augmentibus precii cessit. Imaginū ille similitudines adeo indiscrete pinxit: ut incredibile dictū apion gramaticus scriptū reliquerit: quēdā ex facie hominū ad diuinantē: quos Metoposcopus uocant ex iis dixisse aut futuræ mortis annos aut præteritæ. Non fuerat ei gratia in comitatu Alexandri cū Ptolomæo: quo regnante alexandriā ui tempestatis expulsus subornato fraude æmulos Plano regio inuitatus ad regis cœnā uenit. Indignantiq; Ptolomæo: & uocatores suos ostendenti ut diceret a quo eorum inuitatus esset: arepto carbone extincto e foculo: imaginē in pariete deliniauit: agnoscente uultū Plani Rege ex inchoato protinus. pinxit & Antigoni regis imaginē altero lumine orbā primus excogitata ratione uicia condendi: obliquā namq; fecit: ut quod corpori deceret: picturæ potius deesse uideretur. Laniūq; ea in parte a facie ostendit: quā totā poterat ostendere. Sunt inter opera eius expirantiū imagines. Quæ autē nobilissimæ sint: nō est facile dictū. Venerē exeuntē e mari diuus augustus dicauit i delubro patris Cæsaris: quæ anadyomene uocatur: uersibus græcis tali opere diū laudat uictō: sed illustrato. Huius. n. inferiorē partē corruptā qui reficeret: non poterat inueniri. Verū ipsa iniuria cessit i gloria artificis consenuit hæc tabula caritæ. Aliāq; pro ea Nero in principatu substituit suo Doro thei manu: Apelles inchoauerat aliā Venerē cois: superaturus etiā suā illā priorē. Inuidit mors peracta parte: nec qui succederet operi ad præscripta liniamenta inuentus est. Pinxit & Alexandrum magnū fulmen tenentē in tēplo ephesiae Dianæ. xx. talentis auri. Digni eminete uidentur: & fulmē extra tabulā esse. Sed legentes meminerint: oīa ea constare quattuor coloribus. Immane tabulæ precii accepit aureos mensura nō numero. Pinxit & Megabyzi sacerdotis Dianæ ephesiae pompā: Clitū Equo ad bellum festinantē: & ei galeā poscētī armigeæ porrigentē. Alexandrum & Philippū quotiens pinxit: enumerare superuacuuū est. Mirantur eius Abroce famit & Menandri regē caritæ rhodii. Item anecū. Alexandriæ Gorgosthenē Tragœdū. Romæ Castorē & pollucē cum uictoria & Alexandro magno. Itē belli imaginē restitctis a tergo manibus Alexandro in curru triumphante. Quas utraq; tabulas diuus Augustus in fori sui partibus celeberrimis dicauerat simplicitate moderata. Diuꝝ Claudius pluris æstimauit. In utriq; exci-

Handwritten marginal notes in Latin script, including phrases like 'Liber XXXVII', 'Apelles', and 'Prothogenes'. Some notes are written in a cursive hand, while others are more formal. There are also some small diagrams or sketches interspersed with the text.

sa facie Alexandri diu augusti imaginē subdere. Eiusdē arbitrans manu esse & in antoniae templo Hercule auersum: ut quod ē difficilissimū facie eius ostēdat uerius pictura quā praeferat. Pinxit & Heroa nudū: eaq; pictura naturā ipsam puocauit. Est & equus eius sine fine dictus i certamine quod iudiciū ad mutas quadrupedes puocauit ab hoibus. Nāq; ambitu aemulus puolare sentiens singulorū picturas inductis equis ostendit: apellis tantū equo adhinnuerēdūq; posse a temp illius experimentū artis ostentat. Fecit & Neoptolemū ex equo aduersus perfas: Archelauū cū uxore & filia: Antigonū thoracatū cū equo incedentē. Peritiores artis praeferūt omnibus eius operibus eundē regē sedentē in equo. Dianā sacrificantiū uirginū choro mixtā: quibus uicissē Homeri uersus uidet idipsum scribentis. Pinxit & quae pingi nō possunt tonitrua: fulgetra: fulguraq; bronzen: astrapen: ceraunobolon appellant. Inueta eius & caeteris eius profuere in arte. Vnū imitari nemo potuit: quod absoluta opera atramento illinebat ita tenui: ut idipsum repercussu claritates oculorū excitaret: custodiretq; a puluere & fordibus: ad manum intuenti demū appareret. Sed & tum ratioe magna: ne colorū claritas oculorū acie offenderet ueluti per lapidē specularē intuentibus e longinquo. Et eadē res nimis floridis coloribus austeritate occulte daret. Aequalis eius fuit anstides tebanus. Is oīum primus animū pinxit & sensus omnes expressit: quos uocat graeci ethe. Itē turbatiōes: durior paulo in coloribus. Huius pictura: oppido capto ad matris morientis ex uulnere mām adrepens infans. intelligiturq; sentire mater: & timere ne emortuo lacte sanguinem infans lambat. Quā tabulam Alexander magnus transfulerat pellam in patriā suā. idem pinxerat proelium cum persis centū homines ea tabula complexus pactusq; in singulos mnas denas a tyranno elatenisium Mnafone. Pinxit & currentes quadrigas. Et supplicentem pene cū uoce. Et uenatores cum captura. Et Leontionem pictorē. Et Anapaumēnon ppter fratris amorē morientē. Item Liberū patrē & ariadnen spectatos Romae in aede Carens. Tragedum & puera apollinis. Cuius tabulae gratia interit pictoris inscitia: cui tergendam eā mandauerat. M. Iunius praetor sub die ludorū apollinariū. Spectata est & i aede dei in capitolio imago senis cū lyra puerum docentis. Pinxit & agrū sine fine laudatū. Quā in arte tantum ualuit. ut Attalus rex unā tabulā eius centū talentis emisse tradat. Simul ut dictū est: & Prothogenes floruit patria sicuanus gentis rhodis subiecta. Sūma eius paupertas initio: artificū sūma intentio: & ideo minor fertilitas. Quis eū edocuerit nō putant cōstare. Quidā & naues pinxisse usq; ad annū quinquagesimū. Argumentū esse: q; cū athenis celeberrimo loco Mineruae delubro Propyleon pingeret ubi fecit nobilitē Paralū & Hemionida: quam quidā nauicā uocant: adiecit paruulas naues longas in iis: quae pictores parerga appellant: ut appareret a quibus initiis ad aemem ostentationis opera sua peruenissent. Palmā habent tabulae eius lalyfus: qui est usq; hodie Romae dicatus in templo Pacis: quē cū pingeret: tradidit madi dis lupinis uixisse: quoniā simul famē sustineret & sitim: ne sensus nimia dulcedine obstrueret. Huic picturae quater colorē induxit cōtra subsidia iniuriae & uetustatis: ut decedente superiore inferior succederet. Est i ea canis mire factus: ut quē pariter casus & ars pinxerit. Non iudicabat se exprimere in eo spumā anhelantis cū in reliqua omni parte quod dissillimū erat: sibi ipse satisfecisset. Displicebat autē ars ipsa: nec minui poterat: & uidebat nimia ac longius a ueritate discedere: spumaq; illa pingi non nasci ex ore anxio animi cruciatu cum pictura uerum esse non uerissimile uellet: absterferat saepius: mutaueratq; penicillū: nullo modo sibi approbans. Postremo iratus arti quod intelligeret: spōgia impegit in uiso loco tabulae: ex illaq; reposuit ablatis coloribus: qualiter cura optauerat: fecitq; in pictura fortuna naturam. Hoc exemplo similis & Nealtē successus in spuma equi similiter spongia impacta secutus dicitur cum pingeret popizonta retinentē equum. Cum ita prothogenes monstrauit & fortuna. Propter hunc lalysum ne cremaret tabulas Demetrius Rex: eū ab ea parte sola posset rhodū capere: non incendit: & parentēq; picturae fugit occasio uictoriae. Erat nunc prothogenes in suburbano hortulo suo: hoc est Demetrii castris. Neq; interpellatus proelii inchoata opera in termisit omnino: sed accitus a rege interrogatusq; qua fiducia extra muros ageret: respondit: scire se illi cū rhodis bellū esse non cū artibus. Disposuit ergo rex in tutelā eius stationes: gaudens q; posset manus seruare: quibus iā pepercerat: & ne saepius auocaret: ultro ad eum uenit hostis. Relictisq; uictoriae suae uotis inter arma & muros ictus spectauit artificē. Sequiturq; tabulā eius temporis hāc fama: q; eam prothogenes sub gladio pinxerit. Satyrus hic ē: quē Anapaumēnon uocant: ne qd desit tps eius securitati tibias tenēs. Fecit & Cydippen Triptolemū: Cylicū tragediarū scriptorē meditatē & Athletā: & antigonū regē: & imaginē matris Aristo.

uel Thle-
polemum

telis philosophi: qui ei et suadebat: ut Alexandri magni opera pingeret: propter aeternitate re-
 ru. Impetus animi & libido in hac quadam arte potius tulere: Nouissime pinxit Alexandru &
 pana. Fecit & signa ex aere: ut diximus: Eadem aetate Asclepiodorus fuit: que in symmetria mira-
 batur Apelles. Huic Mnason tyrannus pro. xii. diis dedit in singulos mnas tricenas. Idem Theo-
 mnesto in singulos heroas mnas centenas. His annumerari debet Nicomachus Aristodemi fili-
 us: ac discipulus. Pinxit hic raptu Proserpinae. Quae tabula fuit in capitolio in Mineruae delu-
 bro supra aedicula iuuetutis. Et in eodem capitolio alia qua Plancus imperator posuerat: uictoria
 quadriga in sublime rapiens. Hic primus Vlixii addidit pileu. Pinxit & apolline & Dianam
 Deuq; matre in leone sedere. Et ite nobiles bacchas arreptantibus satyris. Scyllaq; quae nunc e
 roma in templo Pacis. Nec fuit alius in ea arte uelocior. Tradit naq; conductu eu ab anistrato si-
 cyoniog; tyrano ad pingendu: quod is faciebat Telesti poetae monumentu: praefinito die intra
 que pagere: nec multo ante uenisse: accenso in poena tyrano: paucisq; diebus abfoluisse celeri-
 tate & arte mira. Discipulos habuit anside fratre & aristocle filiu & Philoxenu exetriu. Cuius
 tabula nullis postferenda Castandro regi picta: cōtinuit alexandri proeliu eu Dario. Ite pinxit
 & lasciuia: in qua tres Sileni comesant. Hic celeritate proceptoris secutus: breuiore etiam
 quafda picturae uias & copendarias inuenit: annumerat his & Nicomanes elagās & cōcinus:
 ita ut uctulsa opera pingeret pp aeternitate rege impetuosi ai: & cui pauci cōparent. Coturnus
 ri & grauitas artis. Multu a Zeufide & apelle abest apellis discipulus Perseus ad quem de hac
 arte scripsit: q huius fuit aetatis Aristidis Thebai discipuli fuerit: & filii Niceros & aristippus:
 cuius est Satyrus eu scypho coronatus. Discipuli eius fuerit antorides & Euphranon: de qbus
 mox dicemus. Naq; subtexti par est: minoris picturae celebres in penicillo & quibus fuit Pyrei-
 cus: arte paucis postferendus. Proposito nescio an destruxerit se: qm humilia quide secutus hu-
 militatis tū summā adeptus est gloria. Tonstrinas sustinasq; pinxit & asellos & obsonia ac si-
 milia: ob hoc cognominatus Rhyparographos. In iis cōsumatae uoluptatis. Quippe ea pluris
 uenire q maxime multoq; E diuerso meniana ut inquit Varro: oia operiebat. Serapiōis tabu-
 la subueteribus. Hic scenas maxime pinxit: sed hoies pingere non potuit. Contra Dionysius
 nihil aliud q hoies pinxit: ob hoc anthropographus cognominatus. Parua & Calicles fecit. Ite
 caleces comicis tabellis. Vtraq; Antiphilus. Na & Hefiona nobile pinxit: & Alexandru ac phi-
 lippu eu Minerua: qui sunt in schola in octauia porticibus & philippi. Liberipatre alexandri
 pueq; Hippolytu tauro emisso expauescentē. In pompeia uero Cadmu & Europē. Idem iocoso
 noie & gryllum ridiculi habitus pinxit. Vnde hoc genus picturae gryllus uocaf. Ipse i aegypto
 natus didicit a Ctesidemo. Decet nō fileri & ardeatis tēpli pictorē pserum ciuitate donatū. Ibi
 & carmine quod est in ipsa pictura his uersibus.
 Dignis digna loco picturis condecorauit.
 Reginae lunonis supremæ coniugis templum.
 Marcus ludius elotas aetolia oriundus:
 Quē nunc & post semper ob artem hanc ardea laudat.
 Ea; sunt scripta antiquis litteris latinis. Non fraudado & Ludio & diui augusti aetate: q pi-
 mus instituit amoenissimā parietū picturā uillas: & porticus: ac topiaria opa: lucos: nemora: col-
 les: piscinas: euripos: amnes: littora: qia qs optaret: uarias ibi obabulatiū spēs: aut nauigantiū:
 terraq; uillas adeūtiū asellis aut uehiculis. Iā piscantes: aucupantesq; aut uenantes: aut et uide
 miantes. Sūt in eius exēplarib; nobiles plaustri accessu uillae: sub colliū sponione mulieres la-
 bētes trepidaeq; ferunt. Plurimā pterea faciles argutiae: facetissimi sales. Idemq; subdialibus ma-
 ritimas urbes pingere instituit blandissimo aspectu minimoq; impēdio. Sed nulla gloria artifi
 cū est: nisi eoz qui tabulas pinxere eozq; uenerabilior apparet antiquitas. Nō. n. parietes excole-
 bant dominis tm: nec domos uno in loco mansuras: quae ex incēdiis rapi non possent. Casula
 Prothogenes cōtentus erat in hortulo suo. Nulla in Apellis tectoris pictura erat. Nōdū libeat
 parietes totos pingere. Ois eozq; ars urbibus excubabat: pictorq; res cōis terrae erat. Fuit &
 Arellius romaē celebris pauloante diuū Augustū: nisi flagitio insigni corrupisset artē semp ali
 cuius amore foeminā flagrans: & ob id deas pingēs: sed dilectae imagine: itaq; in pictura eius
 scorta numerabant. Fuit & nuper grauis ac seuerus: idemq; floridus: humilis ei pictor. Anulius.
 Huius erat Minerua spectantē aspectans quacūq; aspiceret. Paucis diei oris pigebarid quoq;
 cū grauitate: q; semp togatus q; in machinis. Carcer eius artis domus aurea fuit: & ideo
 extant exempla alia magnopere. Post eu fuere i auctoritate Cornelius pinus & Actius prius:

*Platone...
 f...
 ...
 ...*

*Commendat...
 ...
 ...*

*...
 ...
 ...*

*...
 ...*

*u' palustri
 u' collatis
 uel subcol
 lantiū spe
 cie
 uel lauātes*

*...
 ...*

qui honoris et uirtutis aedes imperatori Vespasiano Augusto restituenti pinxerunt. Sed prius antiquis similior.

De autum cantu cōpescendo: et qui encausto et penicillo primus lacunaria: et cameras p̄fixerit: parissimq; precia mirabilia picturarum. CA. XI.

Non est omissa in pictura mentione celebris circa Lepidū fabula. Siquidē in triū uiratu quodā loco deductus a magistratibus in nemorosum hospitium: minaciter cū iis postero die exposulauit: somnū adēptū sibi uolucrū cōcentu. At illi draconē i lō gissima mēbra depictū circūdedere loco. Eoq; terrore aēs tunc siluisse narrant: & postea cognitū est ita posse cōpesci. Caris pingere ac picturā inurere q̄s primus excogitauerit: nō cōstat. Quidā Aristidis inuentū putat: postea cōsumatā a Praxitele. Sed aliquāto uetustiores encausticā picturā extiterē: ut Polygnoti & Nicanoris & Archesilai parioꝝ. Lyffippus quoque egypticā picturā suā iscripsit. Enetē: qd̄ p̄fecto nō fecisset: nisi encaustica inuēta. Paphilus quoq; Apellis p̄ceptor nō pinxisse tm̄ encaustica: sed ēt docuisse tradit̄. Pausia sicyonū primū in hoc ḡnē nobilē. Brietis filius hic fuit: eiusdēq; primo discipulus. P̄xit & ipse penicillo parietes thebis cū reficerent̄ quondā a polygnoto picti: multūq; cōparatione supatus existimabat: qm̄ nō suo ḡnē certasset. Idē & lacunaria primus pingere instituit. Nec cameras ante eū taliter adornari mos fuit. Paruas pingebat tabellas maximeq; pueros. Hoc aemuli eū interpretabant̄ facere: qm̄ tarda picturā ratio esset illa. Quāobrē daturus celeritatis famā: absoluit unō die tabellā: quā uocata est hemerisios puero picto. Amavit i iuuetā Glycerā municipē suā inuentricē coronā: certādoq; imitatione eius ad numerosissimā floꝝ uarietate perduxit artē illā: postremo pinxit illā sedentem cū corona. Quā nobilissima tabula appellata est stephanoplocos: ab aliis stephanopolis: qm̄ Glycerā coronas uenditādo substituērat paupertatē. Huius tabulā exemplar: qd̄ apographon uocant. L. Lucullus duobus talentis emit athenis: pauas autē fecit & grādes tabulas: sicut spectatā in pompeii porticibus boum imolationem. Eam enim picturam primus inuenit: quam postea imitati sunt multi: aquauit autem nemo. Ante omnia cum longitudo dinē bouis ostendere uellet: aduersum eum pinxit: nōn transversum. Unde & abunde intelligitur amplitudo. Dein cum omnes quā uolunt eminentia uideri: candidiā: coloremq; cōdiat nigro. Hic totum bouē attri coloris fecit: umbrāq; corpus ex ipso dedit. Magna prorsus arte in equo extātia ostendēs: & in contracto solida omnia. Sicione & hic uitā egit: diuq; fuit illa p̄ria picturā. Tabulas inde omnes ex publico propter q̄s alienū ciuitatis addictas. Scauri aedilis romā trāstulit̄: post eū emicuit longe ante oēs Euphranor isthmus olympiadē. sc̄. cētēsimā. iiii. Is est q̄ inter fictores dictus ē a nobis. Fecit & colossos: & marmora ac scyphos sculpsit. Docilis ac laboriosus ante oēs: & in quocūq; genere excellēs ac sibi aequalis. Hic primus uidet̄. & exp̄fisse dignitates insignia herou: & usurpasse symmetriā. Sed fuit in uniuersitate corpore exlior: capitib; articulisq; grādior. Volumina quoq; cōposuit de symmetria & coloribus. Opera eius sunt: equestre proeliū. xii. dii. Theseus: in quo dixit: eundē apud parthasiū rosa passum esse: suū uero carne. Nobilis eius est tabula ephesi: Vlixes simulata uesania bouem cū equo iungens: & Palamedes dux falce gladiū cōdens. Eodem tpe fuit & Cydias: cuius tabulā Argonautas. MS. c. xliiii. Hortēsius orator mercatus est: eiq; aedem fecit in tusculano suo. Euphranoris autē discipulus fuit Antidotus. Huius est clipeo dimicans & iuctor: tibiēq; inter pauca laudatus. Ipse diligentior: q̄ numerosior: & in coloribus seuerus. Maxime inclaruit discipulo Nicia atheniensi qui diligentissime mulieres pinxit. Lumen & umbras custodiuit: atq; ut eminent e tabulis picturā: maxime curauit. Opera eius nemea aduecta ex asia romā a syllano: quā in curia diximus positā. Item Liberpater in aede Concordiā. Hiacynthus: quē Cēsar Augustus delectatus eo secum deportauit alexandria capta: Et ob id Tiberius Cēsar in templo eius dicauit hāc tabulā Dianā. Ephesi uero est Megabyzi sacerdotis ephesiā Dianā sepulchrū. Athenis necromantia Homeri. Hanc uendere noluit Attalo regi talē. lx. potiusq; patriā suā donauit: abundans opibus. Fecit & grādes picturas: i qbus sunt Calypso & lo: & Andrōda. Alexāder quoq; in Pompeii porticibus p̄cellens: et Calypso sedēs. Huic quidē ascribunt quadrupedes. Prosperzime canes expressit. Hic est Nicias: de quo dicebat Praxiteles interrogatus: quā maxime opera sua probaret in marmoribus: quibus Nicias manū admoisset. Tātū circūlitiōi eius tribuebat. Nō satis discernit̄ alius eodē noīe. At hunc eundē quidā faciunt olympiadē centēsimā. xii. Nicias cōparat̄: & aliquāto p̄fer̄ athenion Maronites Glautionis corinthii discipulus: & austerior colore: & in austeritate iucundior: ut in ipsa pictura eruditio eluceat. Pinxit in templo

Fictilem eam fuisse: & ideo mirari solere. Fictiles in fastigio tēpli eius quadrigæ: de quibus sa-
pe diximus. Ab hoc eodem factum Herculem: qui hodieq; materiæ nomē in urbe retinet. Hæc
enim tum effigies deū erant laudatissimæ. Nec pœnitent nos illoꝝ qui tales coluere. Aurū enī
& argentū ne diis quidem conficiebant. Durant etiānum plerisq; in locis talia simulacra. Fasti-
gia quidē temploꝝ etiam in urbe crebra & municipiis mira cœlatura & arte firmitateq; æui
sanctiore auro certe innocētiore. In sacris quidē etiā inter has opes nō murrhinis crystallinis
ue: sed fictilibus prolibatur sympulis innocentius. Inenarrabili terræ benignitate: si quis singu-
la æstimet: etiam ut omittant in frugum uini: pomogæ: herbagæ: fruticum medicamentogæ: me-
tallogæ generibus beneficia eius: quæq; adhuc diximus: uel quæ assiduitate faciant. Figlinarū
opera: imbricibus: tubulis tegulisq; ad balneas māmatis: uel adiecta coctilibus laterculis fūda-
mētisq;: aut quæ rota fiunt etiam fictilibus dolis ad uina excogitatis: & ad aquas. Propter q̄
Nūma rex septimum collegium figuloꝝ instituit. Quin & defunctos sese multi fictilibus do-
lis cōdi maluerunt: sicut. M. Varro pythagorico modo in myrti & oleæ atq; nigre populi folijs.
Major quoq; pars hominū terrenis utit̄. uasis. Samia etiānum in esculentis laudant̄. Retinet
hanc nobilitatē & Arretiu in italia & calicū tantum surgentū: asta pollentia: in hispania & la-
guntum: in asia pergamū. Habent & trallis opera sua: & utina in italia: qm̄ & sic gentes nobili-
tātur. Et hæc quoq; p maria terræq; ultro citroq; portant̄. Insignibus rotæ officinis erythris.
Hodieq; in templo monstrant̄ duæ amphoræ pp tenuitatem consecratæ discipuli magnitū
certamine uter tenuiorē murrinū circūduceret. Cois laus maxima: hadrianis firmitas. Nonnullis
circa hoc seueritatis quoq; exēplis. Qu. Coponiū inuenimus ambitus dānatū: quia uini am-
phorā dedisset dono ei: cuius suffragiū latio erat. Atq; ut luxu aliqua quoq; auctoritas contin-
gat figlinis tripatinū inquit Fenestella appellabat̄ sumā cœnæ lauticia. Vna erat murenasæ:
altera lupog: tertia myxonis piscis. Inclinat̄ iam scilicet moribus ut trī eos præferre græciæ
etiam philosophis possimus. Siquidē in Aristotelis hæredū auctione. lx. patinas uenisse tradit̄.
Nam nos cū unam Aefopi tragœdiæ histriōis in natura autū diceremus sestertis. d. steterit:
nō dubito idignaturos legentes. At Hercules Vitellius in principatu suo. cc. sestertis condidit
patinam: Cui faciendæ fornax in campis ex ædificata erat: qm̄ eo puenit luxuria: ut et fictilia
pluris cōstent̄: q̄ murrhina. Propter hanc Mutianus altero cōsulatu suo in cōquestione expo-
brauit patinarū paludes Vitellio. Memoria nō ulla fœdiore: cuius ueneno Asprenati reo. Cal-
sius Seuerus accusator obiciēbat iteris. c. cxx. cōuiuas. Nobilitant̄ iis oppida quoq;: ut regij:
& cumæ. Samia testa matris deū sacerdotes: qui galli uocant̄: uiriliter amputant. Nec aliter ci-
tra perniciem: si. M. Celio credamus: qui linguā sic amputandā obiecit graui. pbro: tanq̄ & ipse
iam tūc eidem Vitellio malediceret. Quid nō excogitauit ars: fractis etiā testis utēdo. sic ut fir-
mius durent tuis calce addita: quæ uocant signina. Quo genere etiam pauimēta excogitauit.

Terræ uarietates: & de puluere puteolano: & alijs terræ generibus: quæ in lapidem uer-
tuntur. CA. XIII.

Verū & ipsius terræ sunt alia segmēta. Quis. n. satis miret pessimā eius partē medio-
q; puluerē appellatū in puteolanis collibus opponi maris fluctibus: merisq; p̄tinus
fieri lapidē unū inexpugnabile undis: & fortiorē quotidie: utiq; si cumano miscet̄.
cemēto. Eadē est terræ natura in cyzicena regione: sed ibi nō puluis: uez: ipsa terra
qualibet magnitudine excisa & demersa in mare lapidea extrahit̄. Hoc idē circa castandrea p-
dunt fieri. Et in fonte gnidio dulci intra octo mēses terrā lapidescere. Ab oropo quē aulidē ul-
q; q̄qd terræ attingit mari: mutat̄ i saxa: nō multū a puluere puteolano distat e nido arena te-
nuissima sui pte: nō ad sustinēda maria fluctusq; frāgedos: sed ad debellāda corpa palæstræ stu-
dijs. Inde certe patrobio Neronis p̄ncipis liberto aduehebat̄. Quin & Leonato & Cratero ac
Meleagro Alexātri magni ducibus fabulū hoc portari cū reliqs militaribus cōmertis repio.
Plura de hac parte nō sum dicturus: nō hercules magis q̄ de terræ usu in caromatis: quibus ex-
cendo iuuentus nostra corpora uites animog; perdidit.

De parietibus fornaceis: & lateritijs: & eoz; ratione. CA. XIII.

Vidē nō & in africa hispaniaq; ex terra pietes: quos appellat̄ fornaceos (qm̄ formacū
mō circūdati utriq; duabo tabulis ifarciūt uerius q̄ istrūūt) æuis durat̄: icorrupti i-
bribus: uētis: ignibus: oiq; cemēto firmiores. Spectat̄ et nunc speculas Hānibalis hi-
spania terrenasq; turres iugis mōtiū impositas. Hic & celsipitū natura castrog; uallis
accōmodata cōtra fluminū ipetus aggeribus. Illini qdē crates parietū luto: & lateribus crudis

extrui q̄s ignorat: Lateres nō sunt et fabuloso: neq; arenoso: multoq; minus calculoso ducendi solo: sed et cretoso & albicāte: aut ex rubrica. Vel si iā ex fabulo et masculino certe. Figunt optie uere. Nā solstitio rimosi sūt: quos aedificiis nō idoneos pbāt. Quin & iūm eoz; prius q̄ fingat: macerari oportet. Genera eoz; tria. Lidoron quo utimur: longū sesquipedale: latū pede. Al tege tetradoron. Tertiu pētadorō: Græci. n. antiq̄ doron palmū uocabāt: & iō dora muneratq; manu darent. Ergo a q̄tuor & quiq; palmis put sunt: nominant. Eadē est latitudo. Minore i priuatis operibus: maiore in publicis utunt in græcia: pithane in asia & ulterioris hispaniæ ciuitatibus massilia & calento fiunt lateres: qui siccati nō merguntur in aqua. Sunt enim e terra pumicosa: cum subigi potest utilissima. Græci: præterq; ubi et silice fieri poterat: structura: parietes latericios prætulere. Sunt. n. æterni: ad ppendiculum fiunt. Ideo & ad publica opa & regias domos addunt. Sic extruxere muq; athenis: qui id montē hymetū spectat. Sic patris aedis iouis & Herculis quīs lapideas colūnas & epistylia circūdarent. Domū regiā Attali tralibus. Item sardibus Cræsi: quā gerusia fecere. Halicarnasi mausolea: quæ etiā nunc durāt. Lacedæmone quidē excisum lateritiis parietibus opus tectoriū pp excellētiā picturæ ligneis formis latus romā deportauere in ædilitate. ad comitiū exornandū. Murena & uarro. Quod opus cum per se miq; esset: trālatū tñ magis mirabant. In italia quoq; latericius murus aretii & me uaniæ est. Romæ nō fiunt talia aedificia: quia sesquipedalis paries: non plusq; unam contignationem tolerat. Cautiq; est: ne cōis crassior fiat: nec intergerinoq; ratio patitur.

De sulphure: alumine: & generibus eoz; & medicina.

CA. XV.

 Acc sint dicta de lateribus. In terræ aut reliquis generibus: uel maxime natura mira est sulphuris: quo plurima domant. Nascit in insulis æoliis inter siciliam & italiā: quas ardere diximus. Sed nobilissimū in melo insula. In italia quoq; inuenit in neapolitano cāpanoq; agro collibus: qui uocantur leucogæ: q̄ et cuniculis effossum p̄ficitur igni. Genera quattuor. Viuū: quod græci apyron uocant: nascit solidum: hoc glebosū. Eo solo eis oibus generibus medici utunt. Cætera. n. liquore cōstant: & conficiunt oleo incocta. Viuū aut effodit: translucentq; & uiret. Alterq; genus appellāt glebā: fullonū tñ officinis familiarē. Tertio quoq; generi unus tñ est usus ad sufficiendas lanas: qm candorē tñ mollicieq; confert. Egula uocat hoc genus. Quarto aut ad ellychnia maxime conficienda. Cætero tanta uis est: ut morbos comitiales deprehēdat: nidore: ipositū igni. Lufit & Anaxialus eo candēs i calice nouo prunaq; subdita circūferens: exardescētis: repcūssu pallorē dige: uelut defunctoz; effundēte conuiuuiis. Natura eius excalfacit: concoquit. Sed & discutit collectiones corpore: ob hoc talibus emplastris malagmatibusq; miscetur. Renibus quoq; & lūbis in dolore cum adipe mire: pdest ipositum. Aufert & lichenas a facie cū terebinthi resina: & lepras: Harpaxitō uocat a celeritate auellendi: auelli. n. subinde debet. Prodest & suspiriosis linctum. Purulēta quoq; ex tussientibus: & cōtra scorpionū ictus. Vitilignes uiuū nitro mixtū: atq; ex aceto tritū & illitū: tollit. Item lendes in palpebris: aceto sandaracato ammixto. Habet & in religionibus locū. ad expiādas suffitu domos. Sentit uis eius & in aquis feruētibus. Neq; alia res facilius accenditur: quo appet: igniū uī magnā etiā ei inesse. Fulmina & fulgura quoq; sulphuris odorē habēt: ac lux ipsa eoz; sulphurea est. Et bituminis uicina est natura: alibi limus: alibi terra. Limus a iudæa lacu ut diximus emergens. Terra in syria circa sydonē oppidū maritimum. Spissant hæc utraq; & in dēsitate coeūt. Est uero liquidū bitumē sicut zacynthium & quod a babylone inuenitur. Ibi quidē et candidū gignit. Liquidū est et apolloniaticū: quæ omnia græci pissaspalton appellāt: ex argumēto picis et bituminis. Gignit et pingue liquorisq; oleaci in sicilia: agra gātino fonte inficiēs riuū. Incolæ id arūdinum pāniculis colligūt citissime sic adherescēs. Vtū turq; eo ad lucernarū lumina olei uice. Itē ad scabiē iumentoz;. Sunt qui et naphthen de qua i scdo diximus uolumine: bitumē generi ascribūt. Vege ardēs eius uis igniū naturæ cognata pcul abest ab oī usu. Bituminis prabatio ut quā maxie splēdeat: sitq; pōderosum ac graue. Leue autem modice: qm adulterat pice. Vis bituminis quæ sulphuris: sicut discutit: attrahit: glutinat. Serpētes nidore fugat accensum. Ad suffusōes oculoz; & albugines babylonium efficac tradit. Item ad lepras lichenas: pruritusq; corporum. Illinitur et podagris. Omnia autē eius genera incōmodos oculoz; pilos replicant. Dentium doloribus medent simul cum nitro illita. Tussim ueterem et anhelitus cum uino potum emendat. Dysentericis etiā dat eodem modo. Siftitq; aluum. Cum aceto uero potum discutit concretū sanguinē: et detrahit. Mitigat lūboz; dolores: item articulorum. Cum farina hordeacea impositum: emplastrum peculiare fa-

cit sui nominis, Sanguine sistit, Vulnura colligat, Glutinat neruos, Utuntur etiam ad quartanas bituminis drachma & hedyosmi pari pondere cum mirrhæ obolo subacti, Comitiales morbos ustum deprehendit, Vuluage strangulationes, olfactum discutit cum uino & castoreo, Procidencia fedis suffitu reprimat, Purgationes foeminae in uino potu elicit, In reliquo usu aramentis illinitur: firmatq; ea contra ignes, Diximus & tingi solitas ex eo statuas & illini, Calcis quoq; usum præbuit: ita ferruminatis babilonis muris, Placet in ferraris fabrorq; officinis tingendo ferro: clauorumq; capitibus: & multis aliis usibus, Nec minor aut ab eo dissimilis est aluminis opera: quod intelligit salfugo terra, Plura & eius genera, In cypro candidum & nigra: exiguâ coloris differentia: cum sit usus magni: quoniam inficiendis claro colore lanis candidum liquidumque utilissimum est, Contraq; fuscis aut obscuris nigrum, Et aurum nigro purgat, Fit aut omne ex aqua limoq; hoc est terræ exudantis natura, Corruat huius æstius solibus maturat, Quod fuerit ex eo præcox: candidum fit, Gignitur aut in hispania: ægypto: armenia: macedonia: ponto: africa, Infulis sardinia melo: lipara: strongyle, Laudatissimum in ægypto: proximum in melo, Huius quoque duæ species: liquidum: spissumq;, Liquidum probatio: ut sit lympidum lacteum sine offensus fricandis: cum quodam igniculo caloris, Hoc phorimò uocant, An sit adulteratum: deprehendit, Succo punici mali, Sineceze, n. mixtura ea nigrescit, Altez genus est pallidæ & scabrae naturæ: & quod inficitur galla, Ideoq; hoc uocat paraphoron, Vis liquidi aluminis astringere: indurare: rodere, Melle ammixto sanat oris, ulcera: papulas: pruritusq;, Hæc curatio fit in balneis duabus mellis partibus: tertia aluminis, Virus alage sudoresq; sedat, Sumit pilulis contra lympidum humorem: pruritum: ac per urinam sanguinem, Emédatur & scabiè nitro: ac melanthio admixtis, Cœcreti aluminis unum genus schiston appellant graeci in capillamenta quædam canescètia dehiscent, Vnde quidam trichitin potius appellauerunt, Hoc quoque fit ex lapide: ex quo & id chalcitin uocant: ut sit sudor quidam eius lapidis in spumâ coagulati, Hoc genus aluminis siccatur: minusq; sistit humorem: inuitem corporibus, Sed auribus magnopere, potest infusum: uel illitum: uel oris ulceribus: dentibusq; si salua cum eo contineatur, Et oculorum medicamentis inseritur: apte: uerendisque: utriusq; sexus, Cogit in patinis: donec liquari desinat, Inertior est & altez genus quod strongilen uocant, Duæ eius species: fungosum atq; oïum ore dilui facile: quod in totum dicitur, Melius pumicosum: & foraminum fistulis spongiæ simile: rotundumq; natura: candido propius: cum quadam pinguedine, sine arenis friabile: nec inficiens nigritia, Hoc coquitur per se carbonibus puris: donec cinis fiat, Optimus ex omnibus quod melinum uocant: ab insula melo: ut diximus, Nulli uis maior neq; astringenti: neq; denigrandi: neq; indurandi, Nullum spissius, Oculorum scabrias extenuat, Combustum utiuis epiphoris inhihèdis, Sic & ad pruritus corporis, Sanguinem quoque sistit in totum foris illitum, Vulsis pilis ex aceto illitum: renascentem mollit lanuginem summam, Omnium generum uis in altitudine gendo, Vnde nomen a graecis, Ob id oculorum uitium aptissima sunt, Sanguinis fluctiones inhihènt cum adipe, Sic & infantium ulcera putrescètia ulcere compescit cum adipe, Et hydriopico eruptiones siccant, Et aurium uitia cum succo punici mali, Et unguum scabrias: cicatricumq; duritias: & pterygia ac pñiones, Phagedenas ulcere ex aceto: aut cum galla pari pondere cremata, Lepras cum succo oleæ, Cum salis uero duabus partibus uitia quæ serpunt, Lendes & alia capillorum a salia permixtum aquæ, Sic & ambustis potest: & furfuribus corporis cum sero pice, Infundit & dentericis, Vna quoque in ore comprimit: ac tonsillas, Ad oia quæ in cæteris generibus diximus efficacius intelligit ex melo aduectum, Nam ad reliquos usus uitæ in cortis lanisq; proficiendis: quæ sit momenti: significatum est, Ab his per se oia ad medicinas pertinentia terræ genera tractabimus,

De terra samia: & eretria: & chia: & selinusa: & phniti: & ampeliti medicinarum. CA. XVI.

Samia duæ sunt: quæ syropicon: & quæ alter appellant, prioris laus: ut reces sit: & leuis: linguæq; glutinosa, Altera glebosiore: candida, Vtraque urit: ac lauatur, Sunt qui præferant priorem, præ sunt sanguinem expuentibus, Emplastrisq; quæ siccandi causa componunt, Oculorum quoque medicamentis miscent, Eretria toridè differentias habet, Nigra & alba est: & cinerea: quæ præfertur in medicina, Probat mollitiæ: & quod si ære producat: uiolacum reddit colorè, Vis & ratio eius in mededo dicta est inter pigmenta, Lauatur ois terra, In hoc loco dicemus: perfusa aqua siccataq; solibus: itez ex aqua trita: ac repolita: donec confidat: & digeri possit in pastillos, Coquit in calicibus crebro concussu, est in medicaminibus & chia terra candicans, Effectus eius qui samia, Vfus ad mulierum maxime cutem, Idem & selinusa, Lactei coloris est hæc: & aqua dilui celerrima, Eademq; lacte diluta: tectoriorum albaria interpolantur, Prigitis eretrie similima est grandioribus tantum glebis & glutinosa: cui effectus

u' fricatu

uel sero pice
u' pice

uel aere

u' phniti

idem qui cimolizae: infirmior tñ. Bitumini simillima est ampelitis. Expimentū eius: si caera mō accepto oleo liquefcant. Et si nigricans colos maneat tosta. Vfus ad molliendū discutiendūq;. Ad haec medicamentis additur: praecipue in calliblepharis & inficiendis capillis.

Cretae genera ad uestiū usuf cimolizae: sarda: umbrica: saxum: argentariam. CA. XVII.

Retae plura genera. Ex iis cimolizae duo ad medicos p̄tinentia. Candidū & ad purpurissum inclinans. Vis utriq; ad discutiendos tumores: & fistulas fluctiones aceto asumpto. Panos quoque & parotidas cohibet. Et lichenas illita: pustulasque. Si uero aphronitru & aes cypriū admisceat & acetū: pedū tumores sanat: ita ut in sole curatio haec fiat: & post sex horas aqua salsa abluat. Testiū uero tumoribus cypria caera addita p̄dest: & refrigerādi quoq; natura cretae est: sudoresq; immodicos sistit illita. Atq; ita papulas cohibet ex uino sumpta in balneis: laudat maxime thesālica. Nascit & in lycia circa bubonē: & alius cimolizae usuf in uestibus: Nā sarda quae afert de sardania: candidis tñ assumit. Inutilis uersicoloribus: est & utilissima oium cimolizae generum: p̄ciosior umbrica: & quā uocant saxū. Proprietasq; saxi: q; crescit in macerando: atq; pondere emittit: illa mēsurā. Umbrica nō nisi poliendis uestibus assumit. Neq; n. pigebit hāc quoq; partē attingere: cū lex metella extet fullo. nibus dicta: quā. C. Flāminius: & L. Aemilius cēsores dedere ad populū ferendā. Adeo oia maioribus curae fuere. Ergo ordo hic est. Primū abluat uestis sarda: dein sulphure fuffit: mox desquamatur cimolizae: quae est coloris ueri. Fucatus. n. deprehēdit: nigrescitq;: & effundit sulphure. Candidis uestibus saxū utilius a sulphure. Inimicū colonibus. Graecia p̄ cimolizae tymphaico utitur gypso. Alia creta argentaria appellatur: nitorem argenteū reddens. Est & utilissima qua circū praeducere ad uictoriae notā: pedesq; uenaliū trans mare aduectos: denotare instituerūt maiores. Talēq; Plociū mimicae scenae cōditorem & astrologiae confobrinū eius Mālium antiochū. item grāmaticae Taberium Erotem eadē naue aduectos uidere proauit.

Qui & quoq; liberti praepositi. CA. XVIII.

Ed qd hos refero aliquo litterarū honore cōmendatos: Talē in catasta uidere Chryfognū Syllae: Amphionē. Q. Catuli interfectorem: Heronē. L. Luculli: Demetriū Pompeii: augēq; demetrii. q; & ipsa Pompeii credita est: & Hipparchū. M. Antonii Menā & Menecratē Sex. Pōpei: aliosq; deinceps: quos enuimere iam nō est: e sanguine quiritiū & p̄scriptionum licentia ditatos. Hoc est insigne uenalicis gregibus: opprobriū q; insolētis fortunae: qua & nos adeo potiri rege uidimus: ut praetoria quoq; ornamenta decerni a senatu iubente Agrippina Claudii Caesaris uiderimus libertis. Tantūq; nō cum laureatis fascibus remitti illo: unde cretatis pedibus aduenissent.

De terra ex galata: terra clupea: terra balearica: terra ebusitana. CA. XIX.

Rætere a sunt genera terrae: p̄prietatis suae: de quibus iam diximus. Sed & hoc loco reddenda natura. Ex galata insula & circa clupea africae scorpiones necati: balearis & ebusitana serpentes.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE. LIBER. XXXVI.
PROOEMIUM.

Naturae lapidum ac marmorū luxuria.

CA. I.

LAPIDVM NATVRA RESTAT: HOC EST PRAECIPVAMORUM insania: etiā ut gemae cū succinis: atq; cristalli cū murrhinis fiant. Omnia nanq; quae usq; ad hoc uolumē tractauimus homini aliqua ex cā genita uideri possunt. Montes natura sibi fecerat ad q̄dam cōpages telluris uisceribus densandis: simul ad impetus fluminū domandos: fluctusq; frangendos: ac minime quietas partes coerendas durissima sui materia. Cædimus hos: trahimusq; nulla alia q̄ deliciae: cā: quos transcendisse quoq; mirum fuit. In portento p̄pe habuere maiores alpes ab Hānibale exuperatas: & postea a cimbribus. Nūc ipse cadunt in mille genera marmorū. Promōtoria aperiuntē mari: & rerum natura agitur in planum. Euehimus ea quae

separandis gentibus pro terminis constituta erant: nauisq; marmore causa sunt: ac p fluctus
sæuissimâ rege naturâ partē: huc illucq; portâ iuga montiū: maiore etiâ uesania: q̄ cum
ad frigidus potus uas petitur in nubila. Caloq; proximæ rupes cauant: ut bibat glacie. Secum
quisq; cogitet quæ precia hõje audiat: quas uehi trahiq; moles uideat. Sed & q̄ sine his multo
rum fuerit beator uita: ad q̄q; multoq; necesse sit necesse ista facere: imo uerius pati mortales:
quos ad usus: quasue ad uoluptates alias nisi ut inter maculas lapidū iaceant: ceu uero nõ te-
nebris noctū dimidiâ parti uitæ cuiusq; gaudia hæc auferentibus. In gens ista reputantem su-
bit etiam antiquitatis rubor. Extant censoriæ leges glandia in cœnis gliresq; & alia dictu mi-
nora apponi uetantes. Marmora inuehit: & maria huius rei causa transiri: quæ uetaret lex mul-
ta lata est.

Quis primus in publicis operibus ostenderit.

CA. II.

Dicat fortassis aliquis: non enim inuehebantur. Id quidem falso. ccc. lxx. columnas. M.
Scauri ædilitate ad scenam theatri tēporarij: & uix uno mēse futuri in usu uiderūt
portari silentio legū. Sed publicis nimis indulgēs uoluptatibus. Id ipsum cur: aut
qua magis uia irrepūt uitia q̄ publica? Enimvero nõ alio modo in priuatos usus il-
la uenerit: ebora: aurum: gemæ: aut quid oino diis reliquimus? Vege esto indulserint publicis
uoluptatibus: etiâ tacuerunt maximas eaz; atq; adeo duodequadragentū pedū lucullci mar-
moris in atrio Scauri collocari: nec clam illud occulteq; factum est. Satisfari sibi dāni in sech
egit redēptor cloacæ cum in palatiū extraherentur. Non ergo in tam malo exēplo motibus
caueri utilius fuerat: q̄ tacere tantas moles in priuata: domum trahi p̄ter fictilia deoz; fastidia.

Quis primus peregrino marmore colūnas habuerit romæ.

CA. III.

Nec potest uideri Scaurus rudi & huius mali improuidæ ciuitati obrepisse quodam
uitæ rudimēto. Jam. n. L. Crassum oratorem illum: qui primus peregrini marmoris
colūnas habuit in codē atrio: hymetias tñ nec plures lex aut longiores duodenum
pedū: quem. M. Bruttus in iurgiis ob id Venerem palatinā appellauerat. Nimirum
ista omisere moribus uictis: frustraq; interdicta quæ uetuerant: cernentes: uilas potius q̄ imitas
esse leges maluerunt. Qui nos sequentur meliores non esse probabunt. Quis. n. tantaz; hodie
colūnarum atrium habet? Sed prius q̄ de marmoribus dicamus: hominū in iis præferenda iu-
dicamus precia. Ante igitur artifices censēbimus.

Qui primū laudati in marmore scalpendo: & quibus temporibus.

CA. IIII.

Marmore scalpendo primi oim inclauerunt Dipoenus & Scyllis geniti in creta in-
sula etiânum medis iperantibus: priusq; q̄ Cyrus in persis regnare inciperet: hoc est
olympiade circiter quinquagesima. li sicyonē se contulere: quæ diu fuit officinarū
oim metalloz; patria. Deoz; quorūdā simulacra publice simul locauerat sicyonit:
quæ prius quā absoluerentur: artifices iniuriam quæsti abierunt in ætolos. Protinus sicyonios
fames inualit ac sterilitas: mœrorq; dirus: Remedium petentibus Apollo pythius affuturum
respondit: si Dipoenus & Scyllis deoz; simulacra perfecissent. Quod magnis mercedibus obse-
quiisq; impetratū est. Fuere autem simulacra ea Apollinis: Dianæ: Herculis: Mineræ: quod e
celo postea tactum est.

Nobilitates operum & artificum in marmore. cxxvi. de marmore pario & mauso-
leo. CA. V.

Cum ii essent: iam fuerant in chio insula Malas sculptor: dein filius eius Micciades:
ac deinde nepos Anthermus chius: cuius filii Bupalus & Anthermus clarissimi i ea
scia fuere Hipponactis poetæ ætate: quæ certū est. lx. olympiade fuisse. Quod si quis
hõje familiâ ad pauum usq; retro agati ueniet artis eius originē cū olympiadū ori-
gine cœpisse. Hipponacti notabilis fœditas uultus erat: quâobre imaginē eius lasciuia iocoz;
ii p̄posuere ridentiū circulis. Quod Hipponax indignatus: amaritudine carminū distinxit eos
in tm: ut credat aliquos ex iis ad laqueū cōpulisse: qd̄ falsum est. Cōplura. n. in finitimis insulis
simulacra postea fecere: sicut in delo: quibus subiecerunt carnē: nõ uitibus tñ censerī chium:
sed & operibus Anthermi filioz;. Ostendūt & lasi Dianā manibus eoz; factâ. Et in ipsa chio
narrata est operis eoz; Dianæ facies in sublimi posita: cuius uultū intrâtes tristē: abeūtes exhy-
laratū putant Romæ signa eoz; sunt in palatina æde Apollinis in fastigio. Et oibus fere quæ
Diuus Augustus fecit. Patris quoq; eoz; & deli fuere opera: & in lesbo insula Dipoeni qd̄ am-
bratia: argos: leone: opibus refertæ fuere. Oēs aut tñ cādido marmore usi sunt e paro insu-

Handwritten marginal notes in Latin script, including phrases like 'uel portatas', 'uel palam', and 'uel impptu'.

hincque lapidē coepere lychnitē appellare: quoniam ad lucernas in cuniculis caderetur: ut auctor est Varro: multis postea cādidionibus repertis. Nuper etiā in lunensū lapidicinis. Sed in pario nā mirabile p̄ditur: gleba lapidis unius cuneis diuidentium soluta imaginē silenti intus extitisse. Non omittendū hanc artē tāto uetustiore fuisse q̄ picturā aut statuā: quare utraq̄ cū phidīa coepit octogesimaertia olympiade: post annos circiter. cccxxxii. Et ipsū phidiam tradūt sculpsisse marmora. Venerēq̄ eius esse Romae in Octauiae operibus eximie pulchritudinis. Alcamenē atheniensem (quod certū est) docuit in primis nobile: cuius opera athenienses complura in aedibus sacris posuere. Praeclarāq̄ Veneris imaginē extra muros: quae appellat̄ aphroditē exopolis. Huic summam manū ipse phidias iposuisse dicitur. Ipsius discipulus fuit Agoracritus parius ei aetate gratus. Itaq̄ e suis operibus pleraq̄ noi eius donasse fertur. Certauere aut̄ inter se ambo discipuli in Venere faciēda. Vicitq̄ Alchamenes nō opere: sed ciuitatis suffragiis contra peregrinū suo fauentis. Quare Agoracritus ea lege signū suū uendidisse traditur: athenis effect: & appellasse Nemesim. Id posurum est rhāunte pago atticae: qđ. M. Varro omnibus signis praetulit. Est & in matris magnae delubro in eadē ciuitate Agoracriti opus. Phidiam clarissimū esse per omnes gentes quae louis olympii famā intelligunt: nemo dubitat. Sed ut & merito laudari sciāt etiā qđ opera eius non uiderunt p̄feremus argumento paruo & ingenij tantum. Neq̄ ad hoc louis olympii pulchritudine utemur: nō Mineruae athenis faēdae amplitudine: cum sit ea cubitoq̄. xvi. E bore haec & auro constat: sed in scuto eius in quo amazonū proelium caelauit intumescēte ambitu palmarū eiusdē concaua parte deorum & gigantum dimicationem: in soleis uero laphitae & centauroq̄: adeo momēta omnia compacta artis illi fuere. In base aut̄ quod caelātū est Pandoras genesin appellauit. Ibi dii sunt. xx. numero nascentes. uictoria praecipue mirabili: periti mirantur & septem: & sub ipsa cuspide aeream sphingem. Haec licet sint obiter dicta de artifice nunq̄ satis laudato simul ut noscatur illā magnificentiam aequalem fuisse & in paruis. Praxitelis aetatem inter statuarios diximus: qui marmoris gloria superauit etiā semet. Opera eius sunt athenis in ceramico: sed ante omnia & non solum praxitelis: uerum & in toto orbe terrarum Venus: quam ut uiderēt multi nauigauerūt gnidum. duas fecerat: simulq̄ uendebat. alteram uelata specie quam ob id quidē praetulerunt optione: quoq̄ conditio erat cois: cum alteram etiā eodē precio detulisset: seuerum id ac pudicū arbitrans. Reiectam gnidii emerunt: imensa differentia famae. Voluit eam postea a gnidiis mercari rex Nicomedes: totum aē ciuitatis alienū: quod erat ingens: dissolutūq̄ repromittens. Omnia perpeti maluit: nec imerito. Illo. n. signo Praxiteles nobilitauerat gnidum. Aedīcula eius tota aperit: ut conspici possit undiq̄ effigies deae: fauente ipsa (ut credit) facta. Nec minor ex quacūq̄ parte ammiratio est. Ferunt amore captū quendā: cum delitisset noctu simulacro cohaesisse: eiusq̄ cupiditatis eē indicem maculam. Sunt in gnido & alia signa marmorea illustriū artificum. Liber pater Bryaxidis: & alter Scopae: & Mineria. Nec maius aliud Veneris praxitelicae specimen q̄ quod inter haec sola memorat. Eiusdē est Cupido obiectus a Cloterone. Verri ille pp̄ quem thespiae uisebantur. Nunc in Octauiae scholis positus. Eiusdē & alter nudus in pario colonia ppontidis par Veneri gnidiae nobilitate & iniuria. Adamauit enim eum Alchidas rhodius: atq̄ in eo quoq̄ simile amoris uestigiū reliquit. Romae Praxitelis opera sunt: Flora: Triptolemus: Ceres in hortis seruilianis. Boni euentus & Bonae fortunae simulacra in capitolio. Item Menades: & quas Thiasas uocat: & Caryatidas & sieni in Asinii Pollionis monumētis: & Apollo & Neptunus. Praxitelis filio Cephissodorus rei & artis haeres fuit. Cuius laudatū est pergami symplega signū nobile: digitis corpori uerius q̄ marmori ipressis. Romae eius opera sunt Latona in palati delubro. Venus in Asinii Pollionis monumētis: & intra octauiae porticus in lunonis aede Aesculapius ac Diana. Scopae uero laus cū his certatis. Fecit Venerem & pothonē: & phæthontē: qui samothraciae sanctissimis caerimoniis colunt. Itē Apollinē palatinum. Vestram sedentē laudatā in seruilianis hortis: duascq̄ chamæteras circa eā: quorum pares in Asinii monumētis sunt. Vbi & Canephorus eiusdē. Sed in maxima dignatione Cn. Domitii delubro in cyro flaminio Neptunus ipse & Thetis atq̄ Achilles. Nereides supra delphinos: & cete & hippocampos sedentes. Item tritones: chorusq̄ Phorci & pristes: ac multa alia marina. Eiusdē manus oīa magnū & praclarum opus etiā si totius uitae fuisset. Nūc uero praeter supradicta quaeq̄ nescimus. Mars est etiānum sedens: Colossus eiusdē in tēplo Bruti Callaici apud circū eūdem ad laucanam portam eūti. Praeterea Venus in eodem loco nuda praxitelicē illam gnidiam antecedens: & quacūq̄ alium locum nobilitant. Romae quidē ma-

ul' Encepis

uel ole

uel noscē

tes uictori

am mirabi

li: & praeci

puo p̄cio

uel facta

ul' piltrices

Handwritten notes:
 gignitudo opege est iam obliterata a magnis officioy negotioruq; aceruis: quæ oēs a contēpla
 tione talium abducunt: qm̄ ociosoz: & in magni loci silentio apta ammiratio talis ē. Qua de
 cā ignoratur artifex eius quoz: Veneris: quam Vespasianus imperator in operibus pacis sua
 dicauit antiquoz dignā fama. Parhæsitatio est in templo apollinis soliani Nioben cū liberis
 morientē Scopas an praxiteles fecerit. Item lanus pater in suo templo dicatus ab augusto: ex
 ægypto aduectus: utrius manu sit: iam quidē & auro occultatus. Similiter in curia octauiaz q̄ri
 tur de Cupidine fulmē tenente. Id demū affirmat: Alcibiadem esse principem forma in ea æta
 te. Multa in eadē schola sine auctoribus placent. Satyri quattuor: ex quibus unus liberū patre
 palla uelatum Veneri præfert: alter liberam similiter. Tertius ploratū infantis cohibet. Quar
 tus craterē alterius sitim sedat: duaq; nymphae uelificates sua ueste. Nec minor quæstio est: in
 septis. Olympū & panā chironēq; cum Achille qui fecerint: præsertim cū capitali satisfactione
 fama iudicet dignos. Scopas habuit æmulos eadē ætate Bryaxin: & Thimotheū: & Leocareē
 de quibus simul dicendū est: qm̄ pariter cælauere maufolē hoc est sepulchrum ab uxore at
 temisia factum Maufolo cariaz regulo: qui obiit olympiadis centesimæ anno secundo. Opus
 id ut esset inter septem miracula: ii maxime artifices fecere. Patet ab austro & septentrione se
 xagenos ternos pedes. Breuius a frontibus toto circuitū pedes q̄dringentos. xi. attolli i altitu
 dinē. xxy. cubitis. Cingitur colūnis. xxxvi. ab oriente cælauit Scopas: a septētrione Bryaxia me
 ridie Thimotheus: ab occafu Leocares. Priusq; q̄ peragerent: regina artemisia: quæ mariti me
 moriaz id opus extrui iusserat: obiit. Non tamē recesserunt: nisi absoluto iam. Id gloria ipsorū
 artiq; monumentū iudicantes: hodieq; certant manus accessit & quintus artifex. Nāq; supra
 pteron pyramis altitudine inferiotē æquauit. xxiiii. gradibus in metæ cacumē se contrahens.
 In sūmo est quadriga marmorea: quā fecit pythis. Hæc adiecta. cxi. pedū altitudine totū opus
 includit. Thimothei manu Diana Romæ est in palatio Apollinis delubro: cui signo caput ro
 posuit aulianus Euandē. In magna ammiratione est & Hercules Menestrati. Et Hecate ephi
 li in templo Dianæ post ædem in cuius contemplationem ammonent æditū parcere oculis:
 tanta marmoris radiatio est. Non postferuntur & charites in propylæis atheniensū: quas So
 crates fecit: alius ille q̄ pictor: idē ut aliqui putant. Nam Myronis illius: qui ære laudat: anus
 ebria est smyrnæ in primis inclytal. Pollio Alinius ut fuit acris uehementiaz: sic quoz spectant
 monumenta sua uoluit. In iis sunt centaury nymphas gerentes Archeitæ: Thespiades. Cleome
 nis: Oceanus & Iuppiter Enthochii. Hippidiades Hermerotes Taurisci non cælatoris illius: sed
 Tralliani. Iuppiter hospitalis. Pappipi praxitelis discipuli Zetus & Amphion & Dirce & Tau
 rus: uinculūq; ex eodem lapide. Arhodo aduecta opera apollonii & Taurisci parentum. Ii certa
 men de se fecere Menecraten uideri professi: sed esse naturalem artemidoge. Eodē loco Liber
 pater Eutyichidis manu laudatur. Ad Octauiaz uero porticum Apollo Philisci rhodii in delu
 bro suo. Item Latona & diana: & musæ nouē: & alter apollo nudus. Eum qui citharā in eodē
 templo tenet. Timarchides fecit. Intra Octauiaz uero porticus in æde lunonis: ipsam deam dio
 nyfius & Polyctes. Aliam uenerē eodē loco Philiscus. Cætera signa praxiteles. Itē Polyctes &
 dionyfius Timarchidis filii louem qui est in proxima æde fecerunt. Pana & Olympum iuctan
 tes. Eodē loco Heliodoros: qd̄ est alterum in terris symplega nobile. Venerē lauātem sese
 dædalum astantem Polycharmus. Ex quo apparet in magni honoris auctoritate habitū. Ly
 siae opus: quod in palatio sup arcum diuus Augustus honori Octauii patris sui dicauit in ædi
 cula colūnis adornata. Id est quadriga curruq; & apollo ac diana ex uno lapide. In hortis ser
 uilianis reperio laudatos Calamidis apollinē illius cælatoris. Daçtylidis Pythias. Amphistrati
 Callisthenem historiæ scriptorem. Deinde multoz obscurior fama est: quorūdam claritatū
 operibus eximii: obstante numero artificum: qm̄ nec unus occupat gloria: nec plures panter
 nūcupari possunt: sicuti in Laoochoonte: qui est in Titi imperatoris domo: opus omnibus & pi
 cturæ & statuaræ artis præponendum. Ex uno lapide eum & liberos: draconumq; mirabilis
 nexus de consilii sententia fecere summi artifices agefander & Polydorus & arthenodoros rho
 dii. Similiter palatinas domos Cæsarū repleuere probatissimis signis Craterus cū Pythodoro.
 Polydecēs cū Hermolaoi Pythodoros alius cū Artemone. Et singularis aphroditus trallianis.
 Agrippæ Panthēū decorauit Diogenes atheniēsis: & Caryatides. In columnis tēpli eius probat
 inter pauca operum sicut i fastigio posita signa: sed propter altitudinem loci minus celebrata.
 In honore est & in templo illo Hercules: ad quē pœni omnibus annis humana sacrificauerunt
 uictima humi stans: ante aditū porticus agnationes sitæ. Fuere & Thespiades ad ædē Fœlicia.

Handwritten notes:
 uel occu
 pari
 uel consilii
 uel in sum
 mo fasti
 gio

tis: quarum unam amavit eques romanus Iunius Pisciculus: ut tradit Varro ammiratus & Pa-
xiteles: qui etiam quinque scripsit uolumina nobilium operum in toto orbe. Natus hic in graecia
Italiae ora & ciuitate romana donatus cum iis oppidis. Iouem fecit eburneum in Metelli aede: qua
campus petitur. Accidit uero ei: ut cum in nauibus ubi ferae africanae erant per caueas intuens
leonem caelaret: ut ex alia cauea panthera erumperet non leui periculo diligentissimi artificis. Fe-
cisse opera complura dicitur: sed quae fecerit nominatim non refert. Archesilaum quoque magnifi-
cat Varro: cuius se marmoream habuisse leonem tradit: aligerosque ludetes cum ea Cupidines
quosque alii religatam tenerent: alii e cornu cogerent bibere: alii calciarent soccos: omnes ex uno la-
pide. Idem & a Coponio. xiii. nationes quae sunt circa Pompeium factas auctor est inuenio & Ca-
nacum laudatum inter statuarios fecisse marmoream. Nec minus Sauron atque Bathracum oblitera-
ri conuenit: qui fecere templa Octaviae porticibus inclusa natione: & ipsi lacoes. Quidam & opi-
bus praepotentes fuisse eos putant: ac sua impensa construxisse: inscriptione sperantes. Qua ne-
gata: hoc tamen alio loco & modo usurpasse. Sunt certe etiam in colonage epythilis insculpta
nominum eorum argumenta rana atque lacerta: in iouis aede extitisse picturam cultusque reliquos omnes
femineos argumentis constat: & enim facta Iunonis aede cum inferrent signa: permutasse geruli
tradunt: & id religioni custoditum: uelut ipsis diis sedem ita partitis. Ergo & in Iunonis aede cultus
est: qui Iouis esse debebat. Sunt & in paruis marmoreis fama consecuti Myrmecides: cuius qua-
drigam cum agitatore cooperuit alius musca. Et Callicrates: cuius formicarum pedes atque alia
membra peruidere non est.

Quando primum marmorum in edificiis usus: & quis primus romae crustauerit parietes: &
quibus aetatibus quaeque marmora in usum uenerint: & quis primus marmora secuerit: & ra-
tio secandi de arena.

CA. VI.

Aec sint dicta de marmore sculptoribus: summaque claritate artificum: quo in tracta-
tu subit mentem non fuisse tum auctoritatem maculoso marmori: quam fecere thaso
cycladum insulae una: aequae & elestio: liuidius hoc paulo uersicolores quidem maculas
habens. Et in totum marmore apparatum Menander etiam diligentissimus luxuriae
interpres primus & raro attingit. Columnis demum utebantur in templis: nec laetitiae causa: non
dum enim ista intelligebant: sed quia firmiores aliter statui non poterat. Sic est inchoatum athe-
nis templum Iouis olympi: ex quo Sylla capitolinis aedibus aduexerat columnas. Fuit tamen in
ter lapidem atque marmor differentia iam apud Homero: dicit enim Paridis os marmoreo saxo
percussum. Sed haec tenus. Regias quoque domos laudatissime tum praeter aes: auge: electrum: ar-
gentum: ebore tantum adornans. Primum (ut arbitror) uersicolores istas maculas chioque lapidi
ciniae ostenderunt: cum extruerent muros: facito in id. M. Cicronis sale. Omnibus. n. ostendebat
ut magnificum. Multo inquit magis mira res esset: si tibury no lapide fecissetis. Et hercules non
fuisse picturae honos ullus non modo tantus sine aliqua marmore auctoritate. Secandi mar-
mor in crustas: nescio an cariae fuerit inuentum. Antiquissima quod equidem inueniam: Haliacarna
si Mausoli domus proconeso marmore exulta est: lateritijs parietibus. Is obiit olympiadis ce-
tesimae sextae anno secundo. Urbis romae anno. ccc. secundo. Primum romae parietes crusta marmo-
ris operuisse totius domus suae in caelo monte Cornelius nepos tradidit Mamurram formis na-
tum equite romanum profectum fabroque. C. Caesaris in gallia. Neque indignatio sit tali auctore iue-
ta re. Hic namque est Mamurra Catulli ueronensis carminibus piscissus: quem ut res est: domus ip-
sius clarius quam Catullus dixit habere: quod habuisset comata gallia. Namque adiecit idem Nepos eum
primum totis aedibus nullam nisi e marmore columnam habuisse: omnes solidas e carystio: aut lunefi.
Denique. M. Lepidus Catulli in consulatu collega primus omnium limina ex numidico marmore in
domo posuit: magna reprehensione. Is fuit consul anno urbis. dc. lxxvi. Hoc primum inuecti numidici
marmoris uestigium inuenio: non in columnis tantum crustisue ut Mamurra carystium posuit: sed
in massa & uilissimo liminum usum. Post hunc Lepidum ferme quadriennio. L. Lucullus consul fuit:
qui nomen (ut apparet ex re) luculleo marmori dedit: admodum delectatus illo. Primumque romam
inuenit atque alioquin: cum caetera maculis aut coloribus commendens. Nascitur autem in niso insula:
solumque pene hodie marmore ab amatore nomen accepit. Inter hos primum (ut arbitror) marmo-
reo parietes habuit scena. M. Scauri: non facile dixerim secutos an solidis glebis politos: sicuti est
hodie Iouis tonantis aedes in capitolio. Nodum enim secti marmoris uestigia inuenerat Italia.
Sed quisquis primum inuenit secare luxuriamque diuidere: importuni ingenii fuit. Arena hoc fit:
& ferro uidetur fieri terra in praetenui linea premente arenas uersando tractuque ipso secante.

K

uel eburnis

uel mela
uel mescia

Aethiopia ad hoc maxime probatur. Nam id quoque accessit: ut ad aethiops usque peteret: quod faceret marmora. Immo uero etiam in indos unde margaritas quoque peti seueris moribus indignum erat. Haec proxime laudat. Mollior tamen quae ex aethiopia. Illa enim nulla scabrie fecat: Indica non aequaleuigat: sed ea combusta polientes marmora fricare iubetur. Simile & naxiae uisum est & coptidis quae uocatur aegyptia. Haec fuit antiqua genera marmoribus secundis. Postea reperta est ars: non minus probanda: ex quodam hadriatici maris uodo aestu nudante obseruatione non facili. Iam quidem quacumque arena fecare e fluuiis omnibus fraus artificum ausa est: quod dispendium admodum pauci intelligunt. Crassior enim arena laxioribus segmentis terit: & plus erodit marmoris: maiusque opus scabricia politurae relinquit. Ita secundae attenuantur crustae. Rursusque thebaica polituris accommodat. Et quae fit e Poro lapide: aut e pumice. Signis e marmore poliendis: gemisque etiam scalpendis atque limandis.

De naxio & harmonio: & de generibus marmorum.

CA. VII.

Naxium diu placuit ante alia: ita uocant cotes in insula cypro genitae. Vicere postea ex armenia uentae. Marmorum genera & colores non attinet dicere in tanta notitia. Nec facile est enumerare in tanta multitudine. Quotum, non quoque loco non suum marmor inuenitur: Et tamen celeberrimi generis dicta sunt in ambitu terrae cum generibus suis. Non omnia tamen in lapidicinis gignunt. Sed multa & sub terra sparsa. Preciosissimi quidem generis laedaeoniū uiride: cunctisque hilarius. Sic & augusteum: ac deinde tyberium: in aegypto Augusti ac Tyberii primum principatu reperta. Differentiae eorum est ab ophite: cum sit illud serpentium maculis simile: unde & nomen accepit: quae haec maculas diuerso modo colligit. Augusteum undatim crispum in uertices. Tyberium sparsim conuoluta canicie. Neque ex ophite columna: nisi parua admodum inueniuntur. Duo eius genera: molle candidum: nigricans durum. Dicuntur ambo capitibus dolores sedare adalligati: & serpentium ictus. Quidam phreneticis: ac lethargicis adalligati iubent candicantem. Contra serpentes: autem a quibusdam laudatur praecipue ex his quem tephriam appellant a colore cineris. Vocatur & mephites a loco gemmantis natura: Cuius usus conuenit iis quae urenda aut secanda sunt: ex aceto illitus. Oblitupescit enim ita corpus: ut non sentiat cruciatum. Rubet porphyrites in aegypto ex eo candidis inter uenientibus punctis: leucostictos uocatur. Quantislibet molibus caedendis sufficiens lapidicinae. Statuas ex eo Claudio Caesari procurator eius in urbem ex aegypto aduexit tris: A sinu Pollio non admodum probata nouitate. Nemo postea certe imitatus est. Inuenit eadem aegyptus in aethiopia quae uocant basaltē: ferrei coloris atque duritiae. Unde & ei nomen dedit. Nunquam is autem maior repertus est quam in templo Pacis ab imperatore Vespasiano Augusto dicatur. Argumento, xvi. liberis circa ludetibus: per quos totidem cubiti summi incrementi augentes annos eius intelligitur. Non ab similibus illi narratur in thebis delubro Serapis (ut putant) Memnonis statua dicatur: quae quotidiano solis ortu contactu radiis crepare dicunt. Onycen et tamen in arabiae montibus nec usquam alibi nasci putauerunt nostri ueteres. Sed & in germania potioris uasis inde factis primum deinde pedibus lectore sellisque Cornelius nepos tradit magno fuisse miraculo: cum P. Lentulus Spinther amphoras ex eo & urceos magnitudine cadore ostendisset. Post quinquennium deinde triginta duorum pedum longitudine columnas uidisse. Variatum in hoc lapide postea est. Nam pro miraculo insigni quattuor modicas in theatro suo Cornelius Balbus posuit. Nos amphoras triginta uidimus in scaena: quam Calistus Caesaris Claudii libertorum potentissimus exadificauerat.

De alabastrite: & lygdino alabandico.

CA. VIII.

Alabastrite quae cauant ad uasa unguentaria: quam optime ea incorrupta seruire dicunt. Idemque etiam exustus: emplastris conuenit. Nascitur circa thebas aegyptias: & damascum syriae. Hic caeteris candidior. Probatissimus uero in carmania: mox in india. Iam quidem & in syria asiisque. Viliissimus autem & sine ullo nitore in capadocia. Probantur quae maxime mellei coloris in uertice maculosa atque non translucida. Vix uero in iis corneus color: aut candidus: & quicquid simile uitro est. Paulum distat ab eo ad unguentorum fidem: uti existimant. Lygdinus in tauro repertus amplitudine qua lances craterasque non excedat. Antea tamen ex arabia aduehi solitus cadore eximii. Magnus & contrariae iter sententiae duobus honos. Coralitico in asia reperto: mensurae non ultra bina cubita: candore proximo ebori & quadam similitudine. E diuerso niger est alabandicus terrae suae nomine: quae & mileti nascens: ad purpuram tamen magis aspectu declinante. Idemque liquat ignis: ac fundit ad usum uitri. Thebaicus intermixtus aureis guttis inuenitur in africae parte aegyptio ascriptae corticulis ad te.

renda collyria quadā utilitate naturā alia cōueniēs. Circa syenem uero thebaidis limites: quez ante pythopœcilon uocabāt. Trabes ex eo fecere reges quodā certamine obeliscos uocātes solis numini sacratos. Radiorū eius argumētum in effigie est: & ita significat noīe ægyptio. Primus oīum id inſtituit Mitres: qui in ſolis urbe regnabat ſomnio iuſtus: & hoc ipſum inſcriptū eſt in eo. Et enim ſculpturæ illæ effigieſq; quas uidemus: ægyptiæ ſunt litteræ. Poſtea & alii regum in ſupradicta urbe: Sochis quattuor numero: quadragenorum & octonum cubitoꝝ longitudine. Ramifeſ autem iſ quo regnante ilium captum eſt: quadraginta cubitorum. Idemq; digreſſus inde: ubi fugit Mneuidis regia poſuit alium longitudine. undecenis pedibus: per latera cubitis quattuor.

uel ſyenites
uel undecē
tenis

De obeliſco: & thebaico: & alexandro: & de illo qui eſt in circo magno. CA. IX.
Pusi d feciſſe dicunt uiginti millia hoīū. Ipſe rex cū ſubrecturus eēt: uerereturq; ne machinæ ponderi non ſufficerēt: quo maius periculū curæ artiſciū denunciarēt: filiū ſuū adalligauit cacumini: ut ſalus eius apud molientes ꝑdeſſet lapidi. Hac ammiratione operis effectū eſt: ut cum oppidum id expugnaret Cambyſes rex: uentumq; eſſet incendio ad crepidines obeliſci: extigui ignem iuberet molis reuerentia qui urbis nullam habuerat. Sunt & alii duo. Vnus a ſimarre poſitus: alter ab Eraphio ſine notis quadraginta octo cubitoꝝ. Alexandria ſtatuit unū octoginta cubitoꝝ. Ptolemæus Philadelphus: quē exciderat Nectabis rex puꝝ. Maiuſq; opus fuit indeuendo: ſtatucndoue q̄ in excidēdo. A Satyro architedo alii qui deuectū tradunt. R. ate ut Callixenus dixit a phœnice foſſa perducta uſq; adiacentē obeliſcū e nilo. Nauēſq; duas in latitudine patulas: pedaliſus ſpatiis ex eodē lapide ad rationē geminati per duplicē menſurā ponderis oneratas ita ut ſubirent obeliſcū pendentē ex nemitatibus ſuis in ripis utriq; poſtea e geſſis laterculis alleuata nauē excepſſe onus ſtaturū. Excifos autē ſex talis in monte eodē & artiſciem donatū talentis quinquaginta. Hic autē obeliſcus fuit i arſinoe poſitus a rege ſupradictō: munus amoris in cōiuge: eadēq; ſorore Arſinoe. Inde eam naualibus incōmodū. Maximus quidam præfectus ægypti trāſtulit in forū reſiſo ca cum ſine dū uule faſtigiū addere auratū: quod poſtea amiſit. Et alii duo ſunt alexādiæ ad portum i Caſaris templo: quos excidit Meſpheeſ rex quadragenū binū cubitoꝝ. Super oīa acceſſit difficultas mari romam deuehendi: ſpectatis admodū nauibus. Diuus Auguſtus prioreꝝ ad ueerat miraculi grā: puteoliſq; naualibus ꝑpetuis dicauerat. Sꝫ icēdio cōſumptꝫ ē. Diuus Claudiꝫ aliquotꝫ per annos aſſeruati eam quā Caiꝫ Caſar importauerat: oībus quæ unq; in mari uifa ſunt: mirabiliorē turribus puteoliſ ex puluere exædificatis perductam oſſiam portus gratia merſit: alia ex hoc cura nauū quæ tyberis ſubuehebant. Quo experimento palā fuit: nō minus aquæ huic amni eſſe quā nilo. Is autem obeliſcus quem Diuus Auguſtus in circo magno conſtituit: exciſus a rege Semneſerteo: quo regnāte Pythagoras in ægypto fuit: centum uiginti quibꝫ pedum eſt: & dodrantis: præter baſim eiꝫdem lapidis. Is uero qui ē in campo martio nouem pedum minor eſt a Seſoltride. Inſcriptam ambo reꝫ interpretationem ægyptiorum opere & philoſophiæ continent.

uel maturius
uel triginta
uel quem
thebis eſſe
dixi
uel focis
uel ſeſtalis
uel ſex in
monte

De illo qui eſt in campo martio pro gnomone. CA. X.
I qui eſt in campo Diuus Auguſtus addidit mirabile uſum ad deprehēdas ſolis umbras: dierūq; ac noctium magnitudines: ſtrato lapide ad obeliſci magnitudineꝫ: cui par fieret umbra romæ cōſectō die ſexta hora paulatim ꝫ regulas quæ ſunt ex ære incluſæ ſingulis diebus decreſceret: ac ruruſ augeſceret: digna cognitu res & ingenio ſecundo. Manſius mathematicꝫ apici auratam pilam addidit: cuiꝫ uertice umbra colligeretur in ſemetipſam alia atq; alia incremata iaculantem apice: ratione ut ferunt: a capite hominis intellecta. Hæc dierum obſeruatio triginta iam fere annis non congruit: ſiue ſolis ipſius diſſono curſu & cæli aliqua ratione mutato: ſiue uniuerſa tellure aliquid a cætro ſuo dimota: ut dephendi & in aliis locis accipio: ſiue urbis tremoribus ibi tantū gnomone ſtorto: ſiue inuidationibus tyberis ſedimento molis factō. q̄q; ad altitudinem impoſitæ rei in terram quoque dicantur i acta fundamenta.

uel molī

De tertio obeliſco romæ in uaticano. CA. XI.
Ertius eſt in uaticano Caiꝫ & Neronis principum circo: ex oībꝫ unꝫ omnio fractus in molitudine eiꝫ: quē fecerat Seſoltridis filius Nuncoreus. Eiꝫdē remanet & aliꝫ centū cubitoꝝ quem poſt cæcitatem uiſu reddito ex oraculo ſoli ſacrauit.

uel immi-
tatione

De pyra mīdi bus ægyptiis: & ſphinge. CA. XII.

K ii

uel urbe

uel xy.

uel i conti
nuatione
uel ne cōri
uatione

uel uidem9
millia pass.

Dicantur obiter & pyramides & in eadem ægypto regū pecuniæ ociosa: ac stulta esse ratio. Quippe cū faciēdi eas cā a plerisq; tradat: ne pecuniā successorib9 aut amulū insidiantibus præberent: aut ne plebs esset ociosa. Multa circa hoc uanitas illo9 hominū fuit: uestigiāq; cōpluriū i choatā extant. Vna est in Arisionite nomo: duæ in mēphi non pcul a labyrintho: de quo & ipō dicemus. Totidē ubi fuit meridis lacus: hoc ē fossa grandis. Sed ægyptus inter mira ac memoranda narrat horam cacumina extrema: quæ emine re dicunt. Reliquæ tres: quæ orbē terrarū impleuere fama: sane cōspiciæ undiq; annauigantibus: sitæ sunt in parte africæ monte saxeo steriliq; inter memphin oppidū: & quod appellari diximus delta a nilo minus quattuor millibus passuū: a memphi septem. d. pass. a uico apposito quæ uocāt busirin. In quo sūt assueti scandere illas. Ante has est sphinx: uel magis mirāda: q̄ siluestria sunt accolētū. Amasin regē putant in ea conditū: & uolunt inuētā uideri. Est autē saxo naturali elaborata: & lubrica. Capitis monstri ambitus per frontē cētū duos pedes colligit: lūgitudō pedū cētū q̄dragitatriū: altitudo a uentre ad sūmū apicē in capite sexagintaduū. Sed pyramis amplissima ex arabicis lapidicinis cōstat. Trecēta sexaginta hoium millia annis .xxxi. construxisse pdunt. Tres uero factæ annis septuaginta octo & mensibus quattuor. Nempe qui de iis scripserunt: sunt Herodotus: Euhemerus: Duris sāmius: Aristagoras: Dionysius: Artemidorus: Alexāder Polyhistor: Butarides: Antisthenes: Demetrius: Demoteles Appion. Inter oīs uero eos non conitat a quibus factæ sint iustissimo casu oblitteratis tātæ uanitatis auctorib9. Aliqui ex iis pdiderūt in thaphanos & aliū: ac cepas: mille octīgēta talēta erogata. Amplissima octo iugera optinet soli quattuor angulo9 paribus interuallis per octīgētos octogintatres pedes singulo9 late9: altitudo a cacumine pedes. xxv. alterius interualla singula per quattuor angulos pares. dcc. triginta septē cōprehendunt. Tertia minor prædictis: sed multo spectatior. æthiopicis lapidibus cōsurgit. ccc. sexagintatres pedibus inter angulos. uestigia ædificationū nulla extant. Arena late pura circū lentis similitudine: qualis in maiori parte africæ. Quæthionum sūma ē quā ratione in tantā altitudinē subuecta sint cemēta. Alii. n. nitro ac sale adaggeratis concrecente opere. at peracto fluminis irrigatiōe dilutis. Alii lateribus e luto factis in priuatas domos distributis. Nilium. n. non putāt rigate potuisse multo humiliorē. In pyramide maxima est intus puteus octoginta sex cubito9: flumen illo admissum arbitrant. Mensurā altitudinis eaz: oīumq; similitudinem deprehendere inuenit Tales milesius umbram metiendo: quæ hora par esse corpori solet. Hæc sunt pyramidum miracula. Supremumq; illud: ne quis regum opes miretur: minimam extitisse laudatissimā a Rhodope meretricula factam: æopi fabularū philosophi cōserua quondā & cōtubernalis hæc fuit: maiore miraculo tantas opes meretricio esse conquisitas quæstu. Magnificat & alia turris a rege facta in insula pharo portū optinente alexandriæ: quā cōstitisse. d. ccc. talentis tradūt: magno animo ne qd omittamus Ptolemati regis: q; in ea permisit Solstrati callidis architecti structuræ ipsius nomē inscribi. Vfus eius nocturno nauarū cursui ignes ostendere ad p̄nuntianda uada portusq; introitū. Sicut iam tales compluribus locis flagrant: ut potneosicæ ac rauennæ ad uitandū periculū etiā in corruatiōe. Flagrant cū eo sita ea crassienne. Periculum in corruatione igniū sydus existimet: quoniam e longinquo similis flammaram aspectus est. Hic idem architectus primus oīum pensile ambulationem gnidi fecisse traditur.

De labyrinthis ægyptio: lemniō: italico.

CA. XIII.

Dicamus & labyrinthos: uel portentosissimū humani ingenii opus. Sed nō ut exiliari possit falsum. Durat etiā nunc in ægypto in heracleopolite nomo: q; primus factus est ante annos (ut tradunt) tria millia sexcentos a Petefuco rege: siue Tithoe. Quāq; Herodotus totū opus regum esse dicat: nouissimeq; Pfammetichi. Causam faciēdi uarie interpretantur Demoteles regiam Motherudis fuisse Lycias sepulchru9 Meridis. Plures soli sacrum id extractum: quod maxime creditur. Hinc utique sumpsisse Dædalum exemplar eius labyrinthi quem fecit in creta: non est dubium: sed centesimam tantū portionem etas imitatum: quæ itinerum ambages: occurfusq; ac recursus inexplicabiles continet. Non ut in p̄uimentis puerorū ludicris campestribus uidemus breui lacinia millia passuū plura ambulationis cōtinentē: sed crebris foribus inditis ad fallendos occurfus: redeūdūq; in errores eisdē. Secundus hic fuit ab ægyptio labyrinthus Tertius in lemno Quartus in italia. Oēs lapideo. Ito fornicibus tecti. Aegyptius quod miror equidē in itroitu lapideis e paro colūnis. Reliquæ erant syenitæ: molibus cōpositis quas dissoluere: ne sæcula quidē possint adiuuantibus Hera

deopolitis: qui id opus inuisum mire infestare. Positionem operis eius: singulasque partes enarrare non est: cum sit in regibus diuisum atque in praefecturas: quas uocant nomos: sexdecim nominibus eorum totidem ualitis domibus attributis. Praeterea templa omnium aegypti deorum continent: superque Nemeseos quindecim aedibus inclusae. Sunt pyramides coplures quadragenae uulnarum lenos radice muro optinentes. Fessi iam cundo perueniunt ad uiarum illum inexplicabilem errorem. Quin & coenacula prius excelsa: porticusque ascendunt nonagenis gradibus oes. Intus columnarum de porphyrite lapide: deoque simulacra: regum statuae: monstrificae effigies. Quarundam autem domorum talis est situs: ut adaperientibus fores tonitruum intus terribile existat. (Maiores autem in parte transitus est per tenebras: aliaeque rursus extra murum labyrinthi aedificiorum moles peron appellantur. Unde aliae perfossis cuniculis subterraneae domus. Refecit unus omnino paucis tibi ex monte phado Thebis rex ante alexandrum magnum annis quingentis. Id quoque tradit fuisse trabibus spinarum oleo incoctae dum fornices quadrati lapidis assurgeret. De aegypto & cretico labyrinthi satis dictum est. Lemnius similis illis columnis tantum centum quinquaginta memorabilior fuit: quarum in officina turbines ita librati pependunt: ut puero circuegente tornarent. Architecti illum fecere Zmilus & Bholus & Theodorus Idigea. Extatque adhuc reliqua eius: cui cretici italicique nulla uestigia extant. Naque & italicum dici conuenit: quem fecit sibi porfenna rex ethruscae sepulchri causa: simul ut & externorum regum uanitas quoque ab italibus superaret. Sed cum excedat omnia fabulosa: utemur ipsius. M. Varronis in expositioe eius uerbis. Sepultus est inquit sub urbe clusio: in quo loco monumentum reliquit lapide quadrato. Singula latera pedum latera tricennum: alta quinquagenum. Inque basi quadrata intus labyrinthum inextricabile. Quo si quis improperet sine glomere lini: exitum inuenire nequeat. Supra id quadratum pyramides stant quaeque. Quattuor in angulis: & in medio una. In imo latera pedum septuagenuquinum: alta centum quinquagenum: ita fastigiata: ut in summo orbis aeneus & Pegasus unus oibus sit impositus: ex quo pendant excepta cathenis tintinabula: quae uento agitata longe sonitus referant: ut dodona olim factum. Supra quem orbem quattuor pyramides insuper singulae extant altae pedum centum. Supra quas uno solo quinq; pyramides: quaeque altitudinem Varrone; puduit adicere. Fabulae ethruscae tradunt eandem fuisse: quam totius operis: adeo uel sana dementia quae fuisse gloriam impendio nulli profuturo. Praeterea fatigasse regni uires: ut tamen laus maior artificis eest.

De pensili horto & oppido: & templo Dianae ephesiae.

CA. XIII.

Eguntur & pensiles hortos: immo uero totum oppidum fecisse aegyptiae thebae: exercitus armatos subito educere solitis regibus nullo oppidanorum sentiente. Etiam hoc minus mirum: quia quod flumine mediu oppidum interfluente: quae si fuissent: non dubium est dicturum Homerum fuisse: cum centum portas ibi praedicaret. Graecae magnificetiae uera ammiratio extat templum ephesiae Dianae ducentis uiginti annis factum a tota asia. In solo id palatium fecere: ne terramotus sentiret: aut hiatus timeret. Rursus ne in lubrico atque instabili fundamenta tanta molis locarent: ante calcatis ea subtrauere carbonibus deit uelleribus lanae Vniuerso templo longitudo est quadringentorum uigintiquaeque pedum: latitudo ducentorum uiginti. Columnarum centum uigintiseptem a singulis regibus factae: sexaginta pedumque altitudine. Ex his triginta sex caelatae. Vna a Scopis. Operi praefuit Ctesiphon architectus. Summa miracula: epythilia tanta molis atollis potuisse. Id consecutus est ille per oibus arena plenis molli puluino super capita columnarum exaggerato paulatim exinaniens ab imo ut sensim totum in colle sederet. Difficillime hoc contingit in limine ipso: quod foribus iponebat. Etenim ea maxima moles fuit: nec sedit. In cubili aio aetio artificis mortis destinatioe suprema. Traditque in ea cogitatione fessum nocturno tempore inquiete uidisse praesentem deam: cui templum fiebat: hor tantem ut uiuere: se composuisse lapide: atque ita postero die apparuit: ponderem ipso correctus uidebatur. Caetera eius operis ornamenta plurimum librorum instar optinent: nihil ad speciem naturae pertinentia.

De delubro Cyzici: & lapide fugituo: & de echo septies resonante: & aedificio sine clauo: & mirabilia aedificiorum tomaz.

CA. XV.

DVrat & Cyzici delubrum: in quo filum autemque commissuris omnibus polito lapidis subicit artifex eburneum louem dicaturus intus coronante eum marmoreo Apolline. Tralucent ergo picturae tenuissimis capillamentis: lenique assatu simulacra refouere: praeter ingenium artificis ipsa materia quae occulta in praesentia operis intelligit. (Eodem in oppido est lapis fugitiuus appellatus. Argonautae eo pro anchora usi ibi reliquerat. Huc e pytaeco (ita

K iii

uocatur locus saepe pfugum fixere plumbo. Eadē in urbe iuxta portam quae thracia uocatur res. vii. acceptas uoces numerosiore repercussu multiplicant. Nomēq; huic miraculo echo est a græcis datū. Et hoc quidē natura locogē euenit. Et plerūq; cōualiū: ubi casu accidit. Olympiz autē arte mirabili modo in porticu quā oppidani heptaphonon appellant: quoniā septies eadē uox redditur. Cyzici & buleuterion uocant ædificiū amplū sine ferreo clauo ita disposita cōignatione: ut eximantur trabes sine futuris ac reponantur. Quod itē romæ in ponte subicio religiosū est: postea q̄ Coclite Horatio defendente ægre reuulsus est. Verū & ad urbis nostræ miracula transire conuenit: nōgentorūq; annogē dociles scrutari uiros: & sic quoq; terræ orbem uictū ostendere: quod accidisse totiens pene: quot referrent miracula: apparebit. Vniuersitate uero acruata & in quendā unū cumulum coniecta non alia magnitudo exurgit: q̄ si mundus alius quidā in uno loco narret. Nam ut cyrcū maximū a Cæsare dictatore extructū lōgitudine stadiorū trium: latitudine unius: sed cum ædificiis iugeq; quaternū ad sedem ducentogē. It. millium inter magna opera dicamus. Nōne inter magnificā basilicā Pauli colūnis et phrygiis mirabilē: forūq; diui Augusti: templum Pacis diui Vespasiani imperatoris Augusti: pulcherrima opēq; q̄ unq; Pantheon Ioui ultori ab agrippa factū: cū theatrū ante tēxerit romæ Valerius ostensis architectus ludis Libonis: Pyramidas regum miramur opera: cū solum tantū foro extruendo festeritis mille ducentis Cæsar dictator emerit. Et siquidem impensæ mouent capti auaritia animis. P. Clodius quem Milo occidit: festeritis .c. xlvii. millibus domo empta habitauerit. Quod equidem non secus ac regum insaniam miror: itaq; & ipsum Milonem festeritis septingenta millia aeris alieni debuisse inter pdigia animi humani dūco. Sed tunc fenes aggeris uastum spatium & substructiones insanas captiosi mirabant. Præterea cloacas opēq; omnium dictū maximum: suffosijs montibus: atq; ut paulo ante rettulimus: urbe pensili: subterq; nauigata. Id. M. agrippa fecit in ædilitate post consulatū p̄ meatus corruatis septem annibus cursu præcipiti torrentium modo rapere: atq; auferte omnia coactis. Insuper mole imbriz cōcitati uada ac littora quatiūt. Aliquando tyberis retro infusi recipiunt fluctus. Pugnātq; diuersi aquæ impetus intus: & tamen obnixā firmitas resistit. Trahuntur moles internæ: tātæ nō succumbentibus causis operis. Pulsant ruinae sponte p̄cipites: aut impactæ incendiis. Quatitur solum terræmotibus. Durant tamen a Targno prisco annis octingētis p̄pe inexpugnabiles. Nō omittendo memorabili exemplo uel eo magis: quoniā celeberrimis regē cōditoribus omisit; est. Cum id opus Tarquinius Priscus plebis manibus faceret: essetq; labor incertum longior an periculosior: passim conscita nece quiritibus tedium fugientibus. Nouum & inexcogitatū ante posteaque remedium inuenit ille rex: ut omnium ita defunctorum figeret crucibus corpora spectāda ciuibus: simul & feris uolucrisque laceranda. Quamobrem pudor romani nominis proprius qui saepe res perditas seruauit in prœliis: tunc quoque subuenit. Sed illo tempore imposuit iam erubescens: cum puderet uiuos tanquam puditorum esset extinctos. Amplitudinem causam eam fecisse proditur ut uehem fœni large onustam transmitteret. Parua sunt cuncta quæ diximus: & omnia uni comparanda miraculo: antequam noua attingam. M. Lepido. Q. Catulo cōss. ut cōstat inter diligentissimos auctores domus pulchrior nō fuit romæ: q̄ Lepidi ipsius. At Hercule intra annos. xxxv. eadem centesimum locū non optinuit. Cōputet in hac æstimatione qui uolet: marmorū molem: opera pictogē: impendia regalia. Et cū pulcherrima laudatissimaq; certantes centum domos: posteaq; eas ab innumerabilibus aliis in hūc diē uictas. Profecto incendia puniunt luxū: nec tū effici potest: ut mores aliquid ipso homine motalius esse intelligāt. Sed eas omnes duæ domus uicerunt. Bis uidimus urbem totam cingi domibus principum: Caii & Neronis. Et huius qdem ne quid deesset aurea. Nimis sic habitauerunt illi qui hoc imperiū fecere: tantas ad uincendas gentes triumphosq; referendos ab aratro aut foco exeuntes: quoq; agri quoq; minorem modum obtinere quam cellaria illorum. Subit uero cogitatio quota portio harum fuerint areæ illæ: quas inuictis imperatoribus deceuebant publice ad exædificandas domos. Summusq; illagē honor erat: sicut in. L. Valerio Publicolæ: q̄ primus consul fuit cū. L. Bruto post tot merita: & fratre eius qui bis in eodem magistratu sibi nos deuicērat: aduici decreto: ut domus eogē fores extra aperirent: & ianua i publicū reuiceret. Hoc erat clarissimum insigne inter triumphales quoq; domos. Non patiemur duos Caios uel duos Neronēs ne hac quidem gloria famæ frui. Docebimusq; et insaniz eogē uictam priuatis operibus. M. Scauri: cuius nescio an ædilitas maxime prostrauerit mores ciuiles: maiusq; sit Sylle malū tanta priuigni potentia: q̄ proscriptio tot millium. Hic fecit in ædilitate sua opus ma

ximum omnium: quæ unq̄ fuere humana manu facta: non temporaria mora: ueruetiam æternitatis destinatione. Theat̄ hoc fuit. Scena ei triplex altitudine. ccc. lxx. columnarū i ea ciuitate quæ sex hymetias non tulerat sine probro ciuis amplissimi. Iā pars scænæ e marmore fuit. Media e uitro inaudito etiam postea genere luxuriæ. Summæ tabulis inauratis colūnarū ut diximus. imæ duodequadragenū pedū. Signa ærea inter colūnas ut indicauimus: fuerunt tria millia numero. Cauca ipsa cœpit hominum. lxxx. millia cum Pompei amphitheatri totiens multiplicata urbe tantoque maiore populo sufficiat large. xl. millia sedente. Sed & reliquus apparatus tantus: attalica ueste: tabulis pictis: cæteraque cura fuit: ut in tusculanū uillam reportatis quæ superfluebant quotidiani usus delictis incensa uilla ab iratis seruis concremarent ad festertia. M. Aufert animū & a destinato itinere digredi cogit contemplatio tam prodigæ mentis: aliāq̄ cōnecti maiorem insaniam. E ligno. C. Curio qui bello ciuili in casarianis partibus obiit: fune bri patris munere cū opibus apparatusq̄ non posset superare Scaurū. Vnde enim illi uictorici Syllæ: & Metella mater p̄scriptionū scētrix: Vnde. M. Scaurus pater toties princeps ciuitatis: & marianis sodalitiis rapinæ puincialium sinus: cum iam ne ipse quidem comparari sibi posset. Quando hoc certe incendii illius p̄m̄ia: habuit cōiectis ex orbe terrarum rebus: ut nemo postea par esset insanie illi. Ingenio ergo suo utendum erat: Curioni eiq̄ aliud excogitandū fuit. Opere p̄cipuum est scire quid inuenerit: & gaudere moribus nostris: ac nostro mō nos uocare maiores. Theatra duo iuxta fecit amplissima e ligno cardinum singulorū uersatili suspensa libra mento: in quibus utrisq̄ ante meridiano ludorū spectaculo edito inter sese aueris ne inuicem obstreperent scænæ: & repente circūactis ut constiterant. Postremo iam die discedentibus tabulis & cornibus inter se coeuntibus faciebat amphitheatrum: & gladiatorū spectacula edebat: ipsum magis auctoratum populū Roma. circūferens. Quid. n. miret quisq̄ in hoc primū inuentorē: an inuentorū artificē: an auctorem: ausum aliquē hoc excogitare: an suscipere per se: an iubere: Super oīa erit populū furor sedere ausi tam infida instabilisq̄ sede. En hic est ille terrarum uictor: & totius dominator orbis: qui gentes & regna diriperet: iura exteris mitteret: & quosdam in numero deorum immortalium generis humani portio in machina pendens: & ad periculū suū plaudens. Quæ uilitas animæ: ista: aut quæ quærela de cannis: aut quantum mali potuit accidere: Hauriri urbes terræ hiatibus publicus mortalium dolor est. Ecce Po. ro. uniuersus uelut duobus nauigiis ipositis binis cardinibus sustinetur: & seipsū depugnantem spectat: periturus momento aliquo luxatus machinis: & per hoc queritur in tribunitiis concionibus gratia: ut pensiles tribus faceret. Qualia hic in rostris: Quid non ausurus apud eos quibus hoc persuaserit. Vera nanque consentibus Popu. Roma. funebri munere ad tumulum patris eius depugnauit uniuersus. Variauit hanc magnificentiam suā fessis turbatisq̄ cardinibus: & ap̄itheatri forma custodita nouissimo die diuersis duobus p̄ mediū scænīs athletas edidit: raptisq̄ e contrario repente pulpitis eodez die uictores e gladiatoribus suis p̄duxit. Nec fuit rex Curio aut gentiū imperator non opibus insignis: uti qui nihil in censu habuerit: præter discordiam principū. Sed dicant uera æstimatione inuicta miracula: quæ. Q. Martius rex fecit. Is iussus a senatu aquarū appiæ & anienis tegula ductus reficere: nouam a nomine suo appellatam cuniculis per montes actis intra præturæ suæ t̄ps adduxit. Agrippa uero in ædilitate suā: adiecta uirginea aqua: cæterisq̄ corruatis atq̄ emendatis lacus. dcc. fecit. Præterea fontes. cy. castella. cxxx. cōplura etiāz cultu magnifica & operibus. Is signa. ccc. ærea aut marmorea imposuit: & colūnas ex marmore quadringentas: eaque omnia annuo: patio: adiecit: ipse i ædilitatis suæ commemoratione & ludos unde sexaginta diebus factos: & gratuita p̄buit balnea centūz lxx. quæ nunc romæ ad infinitum auxere numero. Micit antecedentes aquarum ductus nouissimum impendium operis inchoati a Caio Cæsare: & peracti a Claudio Quipe a lapide. xl. ad eam excessitatem: ut in omnes urbis montes leuarent: influxere curtiū atque cæruleus fontes. Erogata in id opus festertia quingenta. lv. millia. Quod si quis diligentius æstimauerit aquarū abundantiam in publico balneis piscinis domibus curipis hortis suburbanis uillis spatioq̄ aduenientis extractos arcus: montes perfossos: conuales æquatas: fatebitur nihil magis mirādūz fuisse in toto orbe terrarū. Eiusdem Claudii inter maximam equidem ac memoranda dixerit: quāuis destitutum successoris odio montem perfossū ad lacum fucinum emittendum: inenarrabili p̄fecto impendio: & operariorū multitudine per tot annos: cum aut corruatio aquarum: qua terrenus mons erat egeretur in uertice machinis: aut flix cæderetur. Omniaque intus in tenebris fierent: quæ neq̄ concipi animo nisi ab iis qui uidere: neq̄ humano sermone

K iiii

uel contra
starentuel & q̄daz
munereuel athleta
sedie

enarrari possunt. Nam portus hostiensis opus prætereo. Item uias inter montes excisas. Mare thirrenum a lucrino molibus seclusum. Tot pontes tantis impendiis factos. Et inter plurima alia italiæ miracula ipsa marmora in lapidicinis crescere auctor est Papyrius Fabianus naturæ reze peritissimus. Exemptores quoque affirmant compleri sponte illa montium ulcera. Quæ si uera sunt: spes est: nunquam defutura luxuria.

De magnetis generibus: & medicinis.

CA. XVI.

Marmoribus digredienti ad reliquos lapides insignes naturas: quis dubitet in primis magnetem occurrere? Quid enim mirabilius: aut qua in parte naturæ maior improbitas: dederat uocem saxi: ut diximus: respondentem homini: imo uero & obloquens: quod lapidis rigore pigrius: Ecce sensus manusque tributi illi. Quid ferrum duricia pugnatius: Sed cedit: & patitur mores: trahitur namque a magnete lapide. Domitriusque illa rege omnium materia ad inane nescio quid currit: atque ut propius uenit: assiluit: teneturque: & complexu hæret. Sideritum ob hoc alio nomine appellant: quidam heracleon. Magnes appellatus est ab inuentore: ut auctor est Nicander in india repertus. Namque & passim inuenitur: ut in hispania quoque inuenisse autem fertur clauis crepidas & baculi cuspidem hærentibus: cum armenta pasceret. Quinque genera magnetis Sotacus demonstrat: æthiopicum: & magnesiacum e macedonia ei contermina Boebei da lacum petentibus dextra. Tertium in echio boeetiæ. Quartum circa alexandriam troadem. Quintum in magnesia asiæ. Diuersa prima mas sit an foemina. Proxima in colore. Nam quæ macedonia & magnesia reperiuntur: rufi nigrique sunt. Boeetius uero rufi coloris plus habet quam nigri. Is qui in troade inuenitur: niger est & foeminei sexus: ideoque sine uiribus. Deterrimus autem in magnesia asiæ candidus: neque attrahens ferrum similisque pumici. Comperitum tanto meliores esse quanto sunt magis caerulei: æthiopicis laus summa datur: pondusque argenteo rependitur. Inuenitur hic in æthiopia zimiri: ita uocatur regio arenosa. Ibi & hæmatites magnes sanguinei coloris: sanguinemque reddens si teratur. Sed & crocum. In attrahendo ferrum non eadem quæ magneti hæmatite natura. Aethiopici argumentum est: quod magnetem quoque alium ad se trahit. Omnes autem in oculorum medicamentis: sunt ad suam quisque portionem. Maximeque epiphoras fiunt. Sanit & adusta cremati tritique. Alius rursus in eadem æthiopia non procul mons gignit lapidem theamedem: qui feræ omne abigit: respuitque. De utraque natura eius sæpius diximus.

De lapidibus qui cito absumunt corpora in eis condita: & de his qui diu seruant: & de Assio lapide: & medicinis eius.

CA. XVII.

Lapidem e scyro insula integrum fluctuare tradunt: eundem comminutum mergi. In assio troadis sarcophagus lapis fissili uena scinditur. Corpora defunctorum condita in eo absumi constat intra .xl. diem: exceptis dentibus. Mutianus specula quoque & strigiles & uestes & calciamenta illata mortuis lapidea fieri auctor est. Eius generis & in lycia saxa sunt & in oriente: quæ uiuentibus quoque adalligata: erodunt corpora. Mitior est autem: seruantis corporibus nec absumendis chernites ebori simillimus: in quo Darium conditum fuerit. Parioque similis candore & duritia: minus tamen ponderosus qui porus uocatur. Theophrastus auctor est & translucidos lapides in ægypto inueniri: quos ophitæ similes ait: quod fortassis tunc fuerit: quoniam & si defununt & noui reperiuntur. Alius gustu salsus podagras lenit pedibus in uase ex eo cauato inditis. Præterea omnia crurum uitia in iis lapidicinis sanantur: cum in metallis omnibus crura uitentur. Eiusdem lapidis flos appellatur: farina ex eo mollis ad quædam perinde efficax. Est autem similis pumici rufo. Ammixtus aeri cyprio mammaram uitia emendat. Pici autem resinæue strumas & panos discutit. Prodest & phthiricis linctum. Cum melle uetera ulcera ad cicatricem perducit. Excrescentia erodit. Et ad bestiarum morsus utilis. Repugnancia curationi ac suppurata siccatur. Fit cataplasma ex eo podagris mixto fabæ lomento.

De ebore fossili: & lapidibus ossibus: & palmatis: & aliorum generibus.

CA. XVIII.

Dem Theophrastus & mutianus esse aliquos lapides: qui pariant: credunt. Theophrastus auctor est & ebur fossile candido & nigro colore inueniri: & ossa e terra nasci: inueniri que lapides ossibus. Palmatis circa mundam in hispania: ubi Cæsar dictator Pompeium uicit: reperiuntur: idque quotiens fregens. Sunt & nigri: quorum auctoritas uenit in marmora: sicut tænarius. Varto nigros ex africa firmiores esse tradit: quam in italia. E diuerso albos coranos darios: quæ parios. Idem lunensem silicem ferre secari. At thusculanum dissilire igni. Sabinum fuscum addito oleo esse lucere. Ideoque molas ueteratiles uolunt inuentas. Aliquas & sponte motas inuenimus in pedibus. Nusquam autem hic utilior

quod in italia gignit: lapisque non saxum est. In quibusdam uero partibus omnino non inuenitur. Sunt quidam in eo genere molliores: qui & cote leuigantur: ut per se inueniuntur: ut ophitae uideri possint. Neque est alius firmitior: quam & lapidis natura ut lignum similiter imbres solesque aut hyemes non patiuntur. In aliis atque aliis generibus. Sunt qui & lunam non tollent: & qui uetustate rubiginem trahant: colorum candidum oleo mutant.

De corallio uel pyrite: & medicinis eius: & ostracite: de amantho lapide: & medicinis eius: de militino lapide & uiribus eius: de gagate lapide & medicinis eius: de spongia: & phrygio lapide & natura eius.

CA. XIX.

Ocellium lapidem quidam pyriten uocant: quoniam sit plurimus ignis illi. Sed est alius etiam pyrites similitudine aeris. In cypro eum reperiri uolunt: & in metallis quae sunt circa acamianam: unum argenteo colore: alterum aureo. Coquantur uariae. Ab aliis iterum tertioque in melle: donec consumatur liquor. Ab aliis pruna prius: deinde melle: & postea lauantur ut aes. Vfusque eorum in medicina exalfacere: siccare discutere: humorem extenuare: & duritias nimias mollire. Vtuntur & crudis tustis: ad strumas atque furunculos. Pyritarum etiam aliqui genus unum faciunt plurimum habens ignis: quos uiuos appellamus: & poterosissimi sunt. Hi exploratoribus castrorum maxime necessarii: qui clauo uel altero lapide percussis: & scintillas edunt: quae exceptae sulphure aut fungis aridis: uel foliis dicto celerius ignem trahunt. Ostracitae similitudinem testae habent. Vfus eorum pro pumice ad leuigandam cutem. Poti sanguinem sistunt: & illiti cum melle ulcera doloresque mammarum sanant. Amiantus aluminis similis nihil igni deperdit. Hic ueneficis resistit omnibus: priuatim magorum. Gæoden ex argumeto appellatur: quonia amplexus est terrae: oculoque medicamentis utilissimus. Item mamarum & testium uitium. Melitites lapis succum remittit dulcem: mellitumque tustus. Et cerae mixtus eruptioibus pituitae maculisque corporis medetur: & faucium exulcerationi. Epinyctidas tollit: & uuluarum dolores impositus uelleri. Gagates lapis nomen loci & amnis habet gages lyciae. Aiunt & in leuocla expelli mari: atque infra duodecim stadia colligi. Niger est: planus: pumicosus: non multum a ligno differens: leuis: fragilis: odore si teratur grauis. Fictilia ex eo inscripta non delentur. Cum uritur: odorem sulphureum reddit. Mirumque accendit aqua: oleo restinguitur. Fugat serpentes recreatque uuluae strangulationes. Deprehendit fonticuli morbum & uirginitatem sustinet. Item ex uino decoctus: dentibus medetur. Strumisque cerae permixtus. Hoc dicunt uti magi in ea qua uocatur a uino mantia. Id peruri negant: si euentura sit: quod aliquis optet. Spongiae lapidis inueniuntur in spongiis: & sunt natiui. Quidam eos cystolithos uocant: quoniam uesciae medentur. Calculos rumpunt in uino potui. Phrygius lapis gentis nomen habet. Est autem gleba pumicosus. Vritur ante uino perfusus: statimque foliibus: donec ruffescat: ac rursus dulci uino restinguatur: & hoc trinis uicibus: timentis uentibus tamen utilis.

De haematite & quinque generibus eius: & schisto.

CA. XX.

Christos & haematites cognationem habent. Haematites inuenitur in metallis. Vtus minimi colorem imitat. Vritur ut phrygius: sed non restinguatur uino. Adulteratur schisto. Haematiten discernunt uenae rubentes: & friabilis est natura. Oculis cruore sustinere mire conuenit. sistit profluuium mulierum potus. Bibunt eum & qui sanguinem reiecerunt cum succo punici mali. Et in uesciae uitium efficax. Bibitur & in uino contra serpentium ictus. Infirmior ad omnia haec eadem est: quem schiston appellat. Sed in iis commodior croco similis: peculiariter splendet. Proficat oculorum lachrymis in lacte muliebri. Procidentesque oculos praecclare cohibet. Haec est sententia eorum qui nuperime scripserunt. Sed Soracus & uetusissimis auctoribus quinque genera haematitarum tradit praeter magnetem principatum dat ex iis aethiopico: oculoque medicamentis utilissimo. Ex iis quae panchresta appellant. Item ambustis. Alterum atrodamanta dicit uocari: colore nigro potere ac duritia insignem: & inde nomen traxisse: praecipueque in africa repta. Trahere autem in se argentum: aes: ferrum. Experimentum eius esse in cote ex lapide bisanite. Reddere enim succum sanguineum: & esse ad iocineris uitia praecipui remedii. Tertium genus arabici facit: simili duricia: uix reddentis succum ad cote aquaria aliquando croco similem. Quarti generis elatiten uocari quod diu crudus sit: coctum uero militem: uti ambustis. Ad omnia utiliore rubrica. Quinti generis schistos hemorrhoidas reprimat. In totum autem haematitas omnes tritos in oleo tamen drachmage potere a ieiunis fumidos: ad uitia sanguinis. Idem auctor: schistum alterius generis quam haematiten tradit: quae uocant Anthracitin. Nascentur in africa nigrum attritum reddere aquam cotibus ab ea parte quae fuerit ab radice nigrae co-

uel andro-
damanta
uel colore
u' Eius in
totum uis
oēs struas
sanare tri-
tus i oleo:
& a ieiunis
bibitus sa-
nat uitia
sanguinis

lorem: ab altera parte croci. ipsum utilem esse oculorum medicamentis.

De quattuor generibus aetitis: & calamo: & samio: & arabo: & pumicibus. CA. XXI.

Aetites lapis etiam argumento nois magnam famam habet. Reperit in nidis aquilae: sicuti in decimo uolumine diximus. Auunt binos inueniri: mare & foeminam. Nec sine iis parere quas diximus aquilas: & ideo binos trā. Genera eorum quattuor. In africa nascentem pusillum & mollem intra se ac uelut in aluo habentem argillā suauē: cādam. Ipsum friabilem quem foemineci sexus putant. Matrem autē qui in arabia nascit: durā gal-lae similem: aut subrutilū in aluo habentem durum lapidem. Tertius in cypro inuenit: colore illis in africa nascentibus similis: amplior trā atque dilatatus. Caeteris enim globosa facies. Ha-bet in aluo arenam iucūdā & lapillos. Ipse tam mollis ut etiam digitis friceat. Quarti generis Taphiusius appellat: nascens iuxta leucadem: in taphiusa: qui locus est dextra nauigātibz ex hac ad leucadē. Inuenit in fluminibus candidus & rotūdus. Huic est in aluo lapis: qui uocatur callimus: nec quicquid tenerius. Aetitae oēs grauidis adalligati mulieribus uel quadrupedibus in pelliculis sacrificati uteri aialium continet partus: non nisi pturiant: remouēdi: alioquin uuluae excidium. Sed nisi pturientibus auferant: oīno nō pariunt. Est & lapis samius in eadē isulari: ubi terrā laudauimus: poliēdo auro utilis. Vtilis & in medicina oculoꝝ ulceribus cū lacte quo sa pradiūtū est modo cōtra ueteres lachrymationes. Prodest & contra uitia stomachi potus. Ver-tigines sedat. Mentēq; cōmotas restituit. Quidā & i orbis comitialibus utiliter dari putāt. Et ad urinā difficultates: ac opis etiā miscet. Probat grauitate & candore. Vuluas & partus conti-neri adalligato eo tradunt. Arabius lapis ebori similis: dentifriciis accommodat crematus. Prius-tim hemorrhoidas sanat cum lanugine linteorum: linteolis isup impositis. Non p̄mittenda est & pumicū natura: siquidem ita appellant quidam lapides erosi amne: in aedificiis misce-unt: uel cant dependentia ad imaginem specus arte reddendā. Sed & ii pumices q sunt i usu corpore le-uis: uigādoꝝ foeminis tā quidē & uiris atq; ut ait Catullus libris: laudatissimi sunt i melo scyro & aeliis insulis. Probatio in candore & in minimo pondere: & ut q maxime spongiosi aridique sint: ac teri faciles: nec arenosi in fricando. Vis eorum in medicina: extenuare: siccare. In uisina-ter siccantur: ita ut torreatur carbone puro: ac totiens uino restinguantur albo. Lauantur deī-de ut cadmia: & siccati conduntur q minimum uliginoso loco. Vfus farinae eius oculorū ma-xime medicamentis. Vlcera purgat eoz leuiter: expletq; cicatrices: & emandat. Quidam tertia-ustione refrigeratos potiusquam restinctos terere malunt ex uino. Addunt etiam ad malagma-ta caput uerendorūq; ulceribus. Vtilissima fiunt ex iis dentifricia. Theophrastus autem au-ctor est potiores in certamine bibendi praesumere farinae eius: sed nisi imenso potu impleantur: periclitari. Tantāq; refrigerandi naturam esse: ut musta feruere desinant pumice addito.

De lapidibus mortariorum medicinalium: & molibus lapidibus: & speculari lapide: & fili-cibus: & phengite: & cotibus: & reliquis ad struturam lapidibus igni: & tempestatibus resis-tentibus. CA. XXII.

Aetioribus curae fuere lapides mortariorum quoq; nec medicinalium tantum: aut ad pigmenta pertinentium. Ethesiumque lapidem in iis praetulerē caeteris: mox & thebaicum: quem pyrropocilon appellauimus. Aliqui psaronium uocant. Tertiu ex calazio chrysitē. Medici autem & basaniten. Hic enim lapis nihil ex sese remit-tit. Ii autem lapides qui succū reddunt oculorum medicamentis utiles existimantur. Ideoque aethipici maxime ad ea pbantur. Tanarium uero lapidem & poenicū & haematiten iis medica-mentis prodesse tradunt: quae ex croco componantur. Ex alio tanario qui niger est: & ex pa-rio lapide non aequē medicis utilem. Potiorem ex lapide alabastrite aegyptio: uel ex ophite al-bo. Est. n. hoc genus ophitis: ex quo uasa & etiam cados faciunt. In syphno lapis est qui cau-tur: tornaturq; in uasa coquendis cibus utilia: uel ad esculentozē usus. Quod in comēsi italie lapide accidere scimus: sed in sphno singulare q; ex calfactus oleo nigrescit: durefcitque. Natu-ra molissimus tanta qualitatum differentia est. Nam mollicie & transalpis praecipua sunt cre-tula. In belgica prouincia candidum lapidem ferra qua lignum: faciliusque etiam secant ad te-gularum & imbricum uicem. Vel si libeat: ad quae uocant pauonacea tegendi genera: & igne quidem durati iidem sediles sunt. Specularis uero quoniam & hic lapis nomen optinet: faci-liore multo natura finditur in quaslibet tenues crustas. Hispania hunc olim citerior trā da-bat: nec tota: sed intra centū millia passuū circa segobricam urbem. Iam & cypros & cappa-docia & Sicilia: & nuper inuentum africa. Postferendos omnes tamen Hispaniae: & cappado-

ciae mollissimis & amplissimae magnitudinis: sed obscuris. Sunt & in bononiensi italiae parte breues maculosi complexu silicis alligati: quorum tamen appeat natura similis eis qui in hispania puteis effodiunt profunda altitudine. Necnon & saxo scilicet sub terra inuenit: extrahiturque aut excidit. Sed maiori parte fossili natura absolutus segmenti modo nunquam adhuc quinq; pedum longitudine amplior. Humorem hunc terrae quidam autumant crystalli modo glaciarii. Et in lapidem concrefcere manifesto appetit: cum feræ decidere in puteos tales medullae: ex ossibus earum in eadem lapidis natura post unam hyemem figurant. Inuenit & niger aliquid quando. Sed candido natura mira cum sit mollitia nota perpetuendi folis rigorisq; nec sentiat si modo iniuria ablit: cum hoc etiam in cementis multorum generum accidat. Inuenere & alium usum in ramentis quoque cyrcum maximum ludis cyrcensibus sternendi: ut sit in commendatione candor. Nerone principe in cappadocia repertus est lapis duritia marmoris candidus atq; translucens: etiam qua parte fulvae incidant venae: ex argumento phengites appellatus. Hoc construxerat aedem fortunae: quam seiant appellatione dicebat: a Seruio rege sacrae aurea domo complexus. Quare etiam foribus aptis interdum claritas ibi diurna erat: haud alio q; specularium modo: tanquam inclusa luce: non transmissa. In arabia quoque esse lapidem vitri modo translucentum: quo utuntur specularibus: luba auctor est. Nunc ad operarios lapides tractasse conueniat: primumque cotes ferro acuendo. Multa eae genera. Creticae diu maximam laudam habuere. Scdam laconicae ex taygeto monte: utraque oleo indigetes. Inter aqnas nauiae laus maxima fuit: moe armeniacae: de quibus diximus. Ex oleo & aqua ciliciae pollent: ex aq arsinoe ticae. Reptae sunt in italia aqua trahentes aciem acerrimo effectu. Necnon & transalpes: quas paescernices uocant. Quarta ratio est salua hominis proficentium. Quae in tonstrinae officinis inutilis est: fragili mollitia. Flamminitanae ex hispania citeriore in eo genere praecipua. Reliqua multitudo lapidum in totam aedificiis inutilis est morositate. Quaedam tamen loca morum illum habent: sicut carthago in africa exercetur halitu maris: fricatur uento: & uerberatur imbri. Sed cura tuentur picando parietes: quoniam & tectoria calx roditur. Sciteque dictum est: ad tecta eos picae ad unum calce uti: quoniam sic multa condiunt. Alia mollitia circa romam fidennati & albano. In liguria quoque umbria & uenetia albus lapis dentata ferra seccatur. Hi tractabiles in opere laborem quoque tot erant sub tecto duntaxat. Aspergine & gelu pruinisq; rumpunt in telas. Nec contra humores & auram maris robusti. Tyburtini ad reliqua fortes: uapore dissiliunt. Nigri silices optimi quibusdam in locis & rubentes. Non nusquam & albi: sicut in tarquinienfi Anitianis lapidicinis circa lacum uollinensem. Et in statonie si sunt: quibus ne ignis quidem nocet. Idem & in monumenta sculpti contra uetustatem quoque incorrupti permanent. Ex iis forme fiunt: in quibus aera fundunt. Est & uiridis lapis uehementer igni resistens sed nusquam copiosus. Et ubi inuenit lapis non saxu est. E reliquis pallidus in cemetero raro utilis. Globosus contra iniurias fortis: sed ad structuram infidelis: nisi multa suffrenatione deuinctus. Nec certior fluuiatilis semper ueluti madens. Remedium est in lapide durio aestate eum eximere: nec ante biennium eum inserere tecto: domitii tempestatibus. Quae ex eo laesa fuerit: in subterranea structura aptantur utilius. Quae resisterint: tutum est caelo committere. Graeci e lapide duro ac silice aequo construunt ueluti lateritios parietes. Cum ita fecerint: isodomos uocant genus structurae. At cum in aequali crassitudine structa sunt pseudisodomos. Tertium est emplecton trimodo frontibus politis. Reliqua fortuito collocat. Alternas coagmentationes fieri: ut commissuras antecedentium medii lapides oprineat: necessarium est: in medio quoque pariete si res patiat. Si minus: utique a lateribus. Medios parietes sarcire fractis cemeteris. Dithyotheton uocant: reticulatam structuram: quam frequentissime roma struunt: rimis oportunam. Structuram ad normam & libellam fieri & ad perpendicularum respondere oportet.

De Cisternis & calce & arenae generibus: & mixtura calcis: & arenae: & utiis structurae: & tectoris columnis.

CA. XXIII.

Cisternas arena pura & aspera quinque partibus: calcis quam uehementissimae duabus construi conuenit: fragmentis silicis non excedentibus libras. Ita ferratis uectibus calcari solum parietisque similiter. Vtilius geminos esse: ut in priore uitia condensant aqua: atque per collum in proximas transeat maxime pura aqua. Calcem e uario lapide Cato Censorius improbat. Ex albo melior quam ex duro & structurae utilior. Quae ex fistuloso: tectoria. Ad utrumque damnatae ex silice. Vtilior eadem ex effosso lapide quam ex nipsis fluminum collecto. Vtilior emolari: quia est quadam pinguior natura eius. Mirum

uel fissili
uel forte
ferae
ui i ossibus
uel appent
figuratae

10. 20. 30. 40. 50. 60. 70. 80. 90. 100.

20. 30. 40. 50. 60. 70. 80. 90. 100.

uel lamini
tanae
uel morta
litate quida
uel non alia
uel friat

uel suffra
gatione

uel p colu
nas

ul' legibus
antiquorū

uel ultro
uel ultra
uel rudo

ul' marmo
ri eroso
uel squam
māq; talē

uel lauātes

uel caucia

uel ante
uel tractu
repēte: sed
fallaci ubi
cūq; ibres
gelant
uel coassa
tiones

aliquid postq̄ auferit: accendi aquis. Arenæ tria genera. Fossicia cui quarta pars calcis addi debet. Fluuiatili aut marinae erit. Si & testæ tuse tertia pars addatur melior materia erit. Ab apennino ad padū non inuenit fossicia: nec marina. Ruinae urbis ea maxime cāq; furto calcis si ne ferrumine suo cēmēta componunt. In trita quoq; quo uetustior eo melior. Vnde & in antiquae ædium legibus inuenit ne recētiore trima uteret redēptor quisq;. Ideo nulla tectoria eorum rimæ fedauerit. Tectoriūq; quod nisi ter arenato & bis marmorato inductum est: nō satis splendoris habet. Viginosa & ubi falsugo uiciat testatio sublini utilius. In græcia tectoris et arenatū quod inducturi sunt: prius in mortario ligneis uectibus subigunt. Experimentū marmorati est in subigendo: donec rutro nō cohæreat. Contra in albario opere: ut macerata calcis ceu glutinū hæreat. Sed macerari nō nisi a gleba oportet. In elide ædes est Minervæ: in qua si Phidiæ pancus tectoriū induxit lacte & croco subactū: ut ferūt: ideoq; si terat in ea hodieq; salua pollice: odorē croci saporēq; reddere tradit. Columnæ in æde densius positæ: crassiores uidentur. Quattuor eaz; genera: quæ sextam partem altitudinis in crassitudine ima habent: donec uocant: quæ nonam ionica: quæ septimā thuscanicæ. Corinthiis eadem rō quæ ionicis. Et differētia: quā capitalis corinthiæ eadem est altitudo quæ colligit crassitudine ima: ideoq; graciliores uidentur. Ionici enim capituli altitudo tertiā pars est crassitudinis. Antiqua rō erat colūnarum altitudinis tertiā pars latitudinum delubri: in ephesi Dianæ æde: de qua prius fuit sermo. primum columnis spiræ subditæ: & capitella addita. Placuitq; altitudinis octaua pars in crassitudine: & ut spiræ haberent crassitudinis dimidium septimāq; partis detrahentibus summarum crassitudini. Præter has sunt quæ uocant atticæ colūnæ quaternis angulis pari latere interuallo.

De medicinis calcis: & maltha & gypso.

CA. XXIII.

Calcis & in medicina magnus usus. Eligis enim recens: nec aspsa aquis: unit: discat: extahit: incipietesq; serpere ulcerum impetus coeret. Aceto & rosaceo temperate producit ad cicatricem. Lixatis quoq; cum adipe suillo aut liquida resina ex melle medet. Eadem cōpositione & strumis. Maltha e calce fit recentis: gleba uino restinguit. Mox tundit cum adipe suillo & fico duplici linamēto. Quæ res omnium tenacillima: & duritia lapidis antecedens. Quod malthæ: oleo pificit antea. Cognata calcis res gypsum est. Plura eius genera. Nam e lapide coquitur ut in syria ac thuriis. Et e terra fodit ut in cypro: ac perthebie si ma tellure: & hymeticū est. Qui coquitur lapis nō dissimilis alabastris esse debet: aut marmoroso. In syria durissimos ad id eligūt: coquūtq; fimo bubulo ut celerius urat. Oium aut optimū fieri comptum est e lapide speculari squamam uitalem habere. Gypso madido statim utendū est: quā celerime coit: ac siccat. Tamē rursus tūdi & in farinā resoluū patit. Vfus gypsi in albariis sigillis ædificiorū & coronis gratissimus. Exēplūq; illustre. C. Proculū Augusti Cæsaris familiarem in maximo stomachi dolore gypso potu consciuisse sibi mortem.

De pauimentis: & quando primum Romæ: & subdialibus pauimentis: & græcanicis: & quando primum camæra.

CA. XXV.

Pauimenta originem apud græcos habent elaborata arte picturæ ratione: donec lithostrota expulere eā. Celeberrimus fuit in hoc genere Sofus: qui pgamis strauit quæ uocant Asaroton. Oecon. quā purgamenta cœnæ in pauimento quæ cōueri solēt ueluti relicta fecerat: paruis e testulis tinctisq; in uarios colores. Mirabilis ibi colūna bibeis: & aquam umbra capitis infuscās abripiente alia escam. Ludentes uideres in canthari labro. Apricanæ aliæ scabètes sese. Pauimēta credo primū facta: quæ nūc uocamus barbari ca: atq; subtegulanea. In italia e festucis cannea: hoc apte ex noie ipso intelligi potest. Romæ scalpturatū in louis capitolini æde primum factum est post tertiū punicū bellum initū. Frequentata uero pauimēta añ cimbricū magna græa animoq; indicio est lucilianus ille uersus. At te pauimēta atq; emblemata uermiculata. Subdialia græci inuenere talibus domos cōtegentes facili tractu & repēte. Sed fallax ubicūq; imbres gelant. Necessariū binas p diuersum taxatione s subterni. Capita eaz; pfigi ne torqueant. Et ruderis nouo tertiam partē testæ tuse addidi. Deinde rudus in quo dicitur quintæ calcis misceant pedali crassitudine festuari. Tūc nucleo crasso sex digitos iduci & e testa grādi nō minus alta duos digitos strui. Fastigiū uero seruari pedes denos sesquicem. Ac diligēter cote despumare quernisq; axibus cōtribulare. Quæ torquent inutiles putat. Immo & silice aut palea subterni melius eē quo minor uis calcis potiat. Necessario & globosum lapidem subitici. Silti fiunt spicata testacea. Non negligendū etiānum

unum genus græcancum. Solo festucato iniicit rudus aut testaceum pauimentum. Dein spif se calcatis carbonibus inducitur fabulo calce ac fauilla mixtis: materia crassitudine semipeda li ad regulam & libellâ exigitur: & est forma terrena. Si uero cote depoliturum est: nigri pauimēti usum optinet. Lithostrota cœptauere iam sub Sylia paruulis certe crustis. Extatq; hodie qd in Fortunæ delubro prenesse fecit. Pulsa deinde ex humo pauimenta in cameras transferre: ut pronum uitium. Et hoc certe inuentum ab Agrippa in thermis quas romæ fecit. Figlinū opus encausto pinxit. In reliquis albaria adornauit. Non dubiæ uitreas facturus cameras: si prius id inuentum fuisset: aut a parietibus scænz aut diximus. Scari peruenisset in cameras. Quôbrē originem uitri dicemus.

De origine uitri & rōe faciēdi: & de obsidiō uitro: & gñibus multiformibus uitri. CA. XXVI.

Pars est syriæ: quæ Phœnice uocatur finitima iudææ intra montis carmeli radices paludem habens: quæ uocatur candebea. Ex ea creditur nasci belus annis quinque nōsitum .p. spacio in mare profuens iuxta ptolemaidem coloniam. Lentus hic currit: in salubris potu: sed cerimonis sacer: limosus uado profundus. Non nisi refuso mari arenas fatetur. Fluctibus. n. uoluptatē nitescunt decritis sordibus. Nunc & a marino creduntur astringi morsu: nō prius utiles. Quingentozq; est passuū nō amplius littoris spaciū. Idq; tantum multa per sæcula gignendo fuit uitro. Fama est appulsa naue mercatorz nitri cū sparsi per littus epulas pararent: nec esset cortinis attolēdis lapidum occasio: glebas nitri e naue subdidisse. Quibus accēsis pmixta arena littoris translucētis nobilis liquoris fluxisse riuos: & hanc fuisse originem uitri. Mox ut est astuta & ingeniosa solertia: non fuit contēta nitrum miscuisse: cœptus addi & magnes lapis: quoniam in se liquorem uitri quoq; ut ferrum trahere creditur. Simili modo & calculi splendentes multifariam cœpti uri: deinde conchiæ & fossiles arenæ. Auctores sunt in india & crystallo fracta fieri: & ob id nullū comparari indico. Leuibus aut aridifq; lignis coquif addito cyprio ac nitro maxime ophirio. Continuis fornacibus ut æs liquaf: massæq; fiunt colore pingui nigricantes. Acies tāta est: quacūq; ut citra ullum sensum ad ossa consecet qd. afflauerit corporis. Ex massis rursus fundit in officinis tinguiturq;. Et aliud flatu figurat. Aliud torno tenit. Aliud argenti modo cœlat. Sidon quondam iis officinis nobilis: siquidem etiam specula excogitauerat. Hæc fuit antiqua ratio uitri. Iam uero & in uulturno mari italiz arca alba nascēs sex milijū passuū a littore iter cumas atq; lucrinū: quæ molissima est: pila molazq; teritur. Dein miscet tribus partibus nitri pondere uel mensura: ac liqta in alias fornaces transfundit. Ibi fit massa quæ uocat ammonitrum. Atq; hæc recoquif: & fit uitrum purum ac massa uitri candidi. Iam uero & p gallias hispaniasq; simili modo arenæ temperant. Ferunt Tyberio principe excogitatum uitri temperamentum ut flexibile esset: & totam officinam artificis eius abolitam: ne æris: argēti: auri: metallis precia detraherent. Ea q; fama diu crebrior q̄ certior fuit. Sed quid refert? Neronis principatu repta uitri arte quæ modicos calices duos: quos appellabant petrotos. HS. sex milibus uenderet. In genere uitri & obsidiana numerant: ad similitudinem lapidis: quem in æthiopia inuenit Obsidius nigerrimi coloris: aliqñ & translucidi: crassiore uisu atq; in speculis parietum p imagine umbras reddēte. Gēmas multi ex eo faciunt. Vidimusq; & solidas imagines diui Augusti: capti materia huius crassitudinis. Dicauitq; ipse p miraculo in templo Concordiæ obsidianos quattuor elephantos. Remisit & Tyberius Cæsar heliopolitaz cerimonis repta ibi in hæreditate eius qui p fuerat ægypto: obsidianam imaginem Menelai. Ex quo apparet antiquior materiæ origo nunc uitri similitudine interpolata. Xenocrates obsidianum lapidem in india & in samnio italiz & ad oceanum in hispania nasci tradit. Fit & in tincturæ genere obsidianum ad escaria uasa totum rubens uitrum atque non translucens: hæmatinon appellatum. Fit & album & murrinum aut hyacinthos: saphirosq; imitatum: & omnibus aliis coloribus. Nec est alia nunc materia sequacior: aut etiam picturæ accommodatior. Maximus tñ honos in candido translucēte q̄ pxima crystalli similitudine. Vfus uero ad potandum argenti metalla & auri pepulit. Est autē caloris impatiens: ni præcedat frigidus liquor: cum addita aqua uitreæ pilæ sole aduerso i tātum excandescant: ut uestes exurant fragmenta teporata agglutinant tñ rursus tota fundi non queunt præterq̄ abrupta sibi nec tingui ueluti cum calculi fiunt: quos quidam abaculos appellant: aliquos etiam pluribus modis uersicolores. Vitrum sulphuri concoctū ferruminaf in lapidem. At peractis omnibus quæ constant ingenio artem natura faciente: succurrit mirari nihil pene non igni perfici.

uel multa

uel cōcretæ

uel amari

uel pterotos aut approtos

uel samio

Ignium miracula & medicinae prodigia.

Gnis accipit arenas: ex quibus alibi vitrum: alibi argentum: alibi plumbi genera: alibi pigmenta: alibi medicamenta fundit. Igne lapides in aes soluantur. Igne ferrum gignit ac donat. Igne cremato lapide cemeti in tectis alligant. Alia sepius uri potest. Eademque materia aliud gignit primis ignibus: aliud secundis: aliud tertiis. Quando ipse carbo vires habere incipit resinctus: atque interisse creditus: maioris sit virtutis. Inmensa & improba regis naturae portio. Et in qua dubium sit plura absumat: an pariat. Est & ipsi ignibus medica vis. Pelilictiae quae solis obscuracione contrahitur ignis suffitu multiformiter auxiliari certum est. Empedocles & Hippocrates id demonstrauere diuersis locis. Ad conuulsa uiscera: aut contusa ut, M. Varro auctor est. Ipsis. n. uerbis eius utar. Lix cinis est inqt foci. Inde enim cinis luxatis potus medef. Vt licet uidere gladiatores cum deluserit hac iuuari potide. Quin & carbunculum genus morbi: quo duos consulares nup absumptos indicauimus: quereus carbō tritus cum melle sanat. Adeo in rebus danatis quoque ac iam nullis sunt aliqua remedia: ut i carbone ecce & cinere. Non preteribo & unum foci exemplum romanis Ibris clare. Tarquinio prius regnante tradunt repente in foco comparuisse genitale e cinere masculini sexus. Ea que isederat ibi: Tanaglis reginae ancillam Ocriisiam captiuam consurrexisse grauidam. Ita Seruio Tullium natum qui regno successit. Inde & in regia cubanti puero caput arisse uisum: creditumque Laris filii miliaris filium. Ob id compitalia & ludos Laribus primum instituisse.

uel lixiuio
igt e focus
uel couulsi
sunt
uel nullis i
cognitis

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE. LIBER. XXXVII. ET VLTI PROOEMIUM.

Origo gemmarum.

T NIHIL INSTITVTO OPERI DESIT: GEMMAE SVPER sunt: & in arctum coacta regis naturae maiestas a multis nulla sui parte mirabilior: Tm tribuunt uarietati coloribus matenae decori. Violari est signis gemmas nefas ducetes. Aliquas uero extra scia ulla taxationeque humanae opum arbitrates ut plerisque ad sumam absolutaque regis naturae contemplatione satis sit una aliqua gemma. Quae fuerit origo gemmae & quibus initiis in tm haec ammiratio exarserit diximus quodam tenus in mentione auri annulorumque. Fabulae primordium a rupe Caucasea tradunt. Promethei uiculose interpretatione fatali. Primumque saxi fragmentum inclusum ferro ac digito circumdatum hoc fuisse annulum & hoc gemmam.

De gemma Polycratis tyranni: & Pyrrhi regis: & quae sculptores optima: & nobilitates artificum: & qui primus dactylothece romae habuit. CA. I.

Is initiis cepit auctoritas in tantum amorem elata ut Polycrati Severo famio inularum ac littoze tyranno foelicitatis suae: quam nimiam fatebatur esse ipse: satis piamenti in unius gemmae uoluntario dono uideret: si cum fortunae uolubilitate paria faceret. Planeque ab inuidia eius abunde se redimi putaret: si hoc unum doluisset. Aliduo ergo gaudio lassus puerctus nauigio in altu: annulum merfit. At illum piscis eximia magnitudine regi natus escae uice raptu: ut faceret ostentum: in culinam dni rursus fortunae insidiantis manu redidit. Sardoniceam eam gemmam fuisse constat: ostenduntque Romae: si credimus) in Cocordiae delubro cornu aereo Augustae dono inclusam: & nouissimum prope locum tot praetatis optine tem. Post hunc annulum regia fama est gemmae pyrrhi illius qui aduersus Romanos bellu gessit. Naq habuisse traditur achaten: in qua nouem musae & Apollo citharam tenes spectaret: non arte sed sponte naturae ita discurrentibus maculis: ut musis quoque singulis sua redderent insignia. Nec deinde alia quae tradat magnopere gemmarum claritas extat apud auctores: praeterque Ismeniam Choraulé multis fulgentibusque uti solitu comitante fabula uanitate eius indico in cypro: sex aureis denariis smaragdo in qua fuerat sculpta Anymone iussisse enumerari. Et cum duo relati essent: iminuto precio: male me Hercules curatu dixisse. Multu. n. detradu erat gemmae dignitati. Hic uidet instituisse ut oes musicae artis hac quoque ostentatione censeretur: ueluti Dionysiodorus aequalis eius & aemulus: ut sibi quoque par uideretur. Tertius qui

uel mobili
tate

uel totius
regionis

uel fulgenti
bus macul

eodem tempore fuit inter musicos Nicomachus multas gemas habuisse tradit: sed nulla peritia electas: sed forte quadam. His exemplis initio uoluminis oblati aduersus istos qui sibi hac ostentationem arrogant: ut palam sit eos tibicinii gloria tumere. Hoc in Polycratis gema quae demonstratur illibata intactaque ab Ismeniae aetate post multos annos apparet sculpi etiam finaragdos solitos. Confirmat hanc eadem opinionem edictum Alexandri magni: quo uetuit in gema se ab alio scalpi quam a pyrgotele non dubie clarissimo artis eius. Post eum Apollonides & Cronius in gloria fuere. Quibus diui Augusti imaginem similem expressit: qua postea principes signant. Sylla dictator traditione fuguratae semper signauit. Est & apud auctores & inter ceteros illum cuius patrem Scipio Aemilianus ex prouocatione interfecerat: pugnae eius effigie signasse uulgato Strillois Praeconini sale. Quidnam fuisse aucturum eum si Scipio a patre eius interemptus esset. Diuus Augustus inter initia sphinge signauit. Duas autem in matris annulis iam indiscrete similitudinis inuenere rat. Altera per bella ciuilia absente eo amici signauere epistolas & edicta. Quae rone tempore nomine eius reddi postulabat: non infaceto lepore accipietium enigmata afferre eam sphingem. Quin etiam Mecenatis rana per collationem pecuniarum in magno terrore erat. Augustus postea ad deuitanda conuitia sphingis Alexandri magni imagine signauit. Gemas plures: quod peregrino appellat nomine dactylotheam: primus omnium habuit romae priuignus Sylla Scaurus. Diuque nulla alia fuit: donec Pompeius magnus eam: quae Mythriddatis regis fuerat: inter dona in capitolio dicaret: ut M. Varro: alique eiusdem aetatis auctores confirmat: multum praelatam Scauri. Hoc exemplo Caesar dictator sex dactylotheas in aede Veneris genitricis consecrauit. Marcellus octauia genitus in palatina Apollinis aede una. Victoria tamen illa Pompeii primum ad margaritas gemmasque mores inclinauit. Sicut L. Scipionis & Cn. Manlii ad caelatum argentum & uestes attalicas & triclina aetata. Sicut L. Mummi ad corinthia & tabulas pictas.

De gemmis translatis in triumpho Pompeii: & natura crystalli & medicinis & luxuria circa eam: & quam primum inuenta myrrhina & luxuria circa ea & natuta myrrhino: quae metiti sunt auctores de succino.

T

uti planius noscat: uerba ex ipsis Pompeii triumphorum actis subiiciam. Ergo tertio triumpho quem de pyraetis: asia: ponto: gentibusque & regibus in septimo operis huius uolumine indicatis. M. Pisoni. M. Messala consilii. pridie kalendas octobris: die natalis sui egit: transtulit alueum cum tessera lusorium e gemis duabus latum pedes tres: longum pedes quattuor. Et ne quis de ea re dubitet nulla gemmarum magnitudine hodie prope ad hanc aequalitatem accedente. In quo fuit luna aurea: pondus xxx. Lectos triclinares tres. Vasa ex auro & gemis abacorum nouem. Signa aurea tria. Mineruae: Martis: & Apollinis coronas ex margaritis. xxx. tres. Montem aureum quadratum cum ceruis & leonibus & pomis omnis generis circumdata uite aurea. Musaeum ex margaritis: in cuius fastigio horologium erat. Imago Cn. Pompeii e margaritis: illa regio honore grata: illius prohi oris uenerandique per cunctas gentes: illa in qua ex margaritis: seueritate uicta & ueritate luxuria quam triumpho. Quod profecto inter illos uiros durasset cognomen Magni: si prima uictoria sic triumphasset de margaritis Magnetae per digam re & foeminis reperta: quam habere gerereque fas non sit. Hic sic fieri tuos uultus: sic te preciosum uideri: Nonne illa similior tui est imago: quam pyrenei iugis imposuisti: Graue profecto foedusque perbrum erat: ne uerius sit eum deorum ostentum credi oportere. Claresque intelligi posset iam tum illud caput orientis opibus sine reliquo corpore ostentatum. Caetera triumpho eiusdem quam uenissime subiiciam Reipublicae datum mille talentum. Legatis & quaestoribus: qui oras maris defendissent sestertia bina milia. Comilitibus singulis quinquaginta. Tolerabiliorem tamen fecit causam Caii principis: qui super omnia muliebria foculos induebat e margaritis. Et Neronis principis qui septem pisonis histronum & cubacula uiatoria unionibus consternebat. Quinimo etiam ius uidemur perdidisse corripiendi gemmata potoria: & uarie suppellectilis genera annulos transeuntes. Quae non luxuria innocentior existimari possit: Eadem uictoria primum in urbe murrhina inuexit. Primumque Pompeius sex pocula ex eo triumpho capitolino Ioui dicauit. Quae prius ad hominum usum transferre: abacis etiam escariisque uasis inde expetitis. Excreuitque in dies eius rei luxus. Murrhino. lxxx. sestertiiis empto capaci plane ad sestertios tres. Calice: potauit ex eo ante hos annos consulularis ob amorem abrafo eius margine ut tamen iniuria illa precium augeter. Neque est hodie murrhini alterius praestantior indicatura. Idem in reliquis generis eius quantum uorauerit licet aestimare ex multitudine: quae tanta fuit: ut auferente liberis eius Nerone Domitio theatrum

ucl Interca
ticiensem

Caesaris

ucl Interca

ucl Interca

ucl Interca

ucl Interca

ucl Interca

uel oreis peculiare trans tyberim ore is exposita occuparent. Quod a populo ipseri canente se. Et dum
 uel hoc a populo ipseri cauente membra: q̄ in dolore credo sæculi inuidiæq̄ fortunæ tanq̄ Alexandri magni corpus in cõdito
 rio seruari: ut ostentarent: placebat. T. Petronius consularis moriturus inuidia Neronis princi
 pis: ut mensam eius exheredaret trullâ murrhinâ. ecc. festertis emptam fregit. Sed nero ut par
 erat principem uicit oēs. cccc. festertis capedinē unam parando. Memorâda res tanti impato
 rem patrēq̄ patriæ bibisse. Oriēs murrhina mittit. Inueniunt. n. ibi in pluribus locis nec in
 gnibus: maxime parthici regni. Præcipue tñ in carmania. Humore putat sub terra calore den
 sari. Amplitudine nufq̄ paruos excedit abacos. Crassitudine rara quãta dictū est uasi potorio.
 Splendor iis sine uiribus: nitorq̄ uerius q̄ splendor. Sed in p̄cio uarietas colorē: subinde circū
 agentibus se maculis in purpuram candoremq̄: & tertium ex utroq̄ ignescēte ueluti p̄ transi
 tum coloris purpura rubescēte: aut lacte candescēte. Sunt qui maxime in iis laudēt extrema
 tes: & quosdã colore repercutus: quales in cælesti arquo spectant. His maculæ pigues placēt.
 Translucere quicq̄ aut pallere uitium est. Item sales uerrucæq̄ nō eminentes: sed ut in corpo
 re etiam plerūq̄ fertiles. Aliqua & in odore cõmendatiō est. Contraria huic cã crystallum fa
 cit: gelu uehementiore concreto. Nec aliubi certe reperit: q̄ ubi maxime hybernæ niues rigent:
 glaciēq̄ esse certū est: unde & nomē græci dedere. Oriens & hanc mittit. Sed indicæ nulla præ
 fert. Nascit & in asia: uilissima circa alabandã & hortosiã finitimisq̄ mōribus: itē in cypro. Sed
 laudata in europæ alpiū iugis. Iuba auctor est: & in quãdã insula rubri maris ante arabia sita
 nasci quæ neron uocet. Et in ea quæ iuxta gẽmam topaciō ferat. Cubitalēq̄ essolam a Pythæ
 gora Ptolemæi regis præfecto. Cornelius Bocchus & in lusitania nasci per quã mirandi p̄de
 ris imensis iugis depræhensis ad liberamentū aquæ puteis. Mirum & quod Xenocrates tradit
 ephesus aratro in alia & cypro excitari. Non. n. inueniri in terreno: nec nisi inter cautes: credi
 tum fuerat. Similius ueri est quod idem xenocrates tradit torentibus sæpe deportari. Sudines
 uero negat nisi ad meridiē spectantibus locis nasci. Quod certū est: nō. n. reperit in aquosisq̄.
 uel addicat qui in regione prægelida: uel si ad uada usq̄ glaciē amnes. Cælesti humore paruæq̄ niue id
 fieri necesse est. ideo caloris impatiens nisi in frigido potu abdicat. Quare sexangulis nascatur
 lateribus: nō facile ratio inueniri potest: eo magis q̄ neq̄ mucronibus eadem species est: & ita
 absolutus est laterū leuor: ut nullā id arte possit æquari. Magnitudo amplissima adhuc uisa
 nobis erat: quã in capitolio Liuia augusta dicauerat: libræ circiter. l. idem Xenocrates auctor
 est: uas amphoralē usum. Et aliqui ex india crystallum sextariōq̄ quattuor. Nos liquido af
 firmare possumus in cauitibus alpiū nasci adeo inuis: ut plerūq̄ sine pendētēs eã extrahāt. Pe
 ritis signa & indicia nota sunt. Infestant plurimis uititiis: scabro: ferrugine: maculosa nube: oc
 culta aliq̄ uomica: præduro fragiliq̄ centro: & sale appellato. Est & ruffa aliquibus rubigo.
 uel cælatura Aliis capillamentū rimæ simile. Hoc artifices litura occultat. Quæ uero sine uitio sunt: puras
 esse malunt. Accenteta appellantes: nec spumei coloris lymphæq̄. Postremo uero auctoritas in
 p̄dere est. Inuenio medicos quæ sunt urenda corpore nō aliter utilius id fieri putare q̄ crystal
 lina pila aduersis apposita solis radiis. Alius hic furor. HS. centum. l. millibus trullam unã non
 ante multos annos mercata matrefamilias nec diuite. Item Nero amissæ rerum nuncio ace
 pto duos calices crystallinos i suprema ira fregit illis. Hæc fuit ratio sæculū suū pumentis:
 ne quis alius ex iis biberet. Fragmẽta sarciri nullo mō queunt. Mireq̄ ad similitudinem acce
 sere uitrea: sed pdigii modo ut suum p̄cium auxerint: crystalli nō diminuerint. Proximū locū
 in deliciis foeminarum tamē adhuc tantum succina optinent: eadēq̄ omnia hæc quæ gẽmæ.
 Auctoritatē sanē maiorem aliquibus de causis crystallina & murrhina habet: Rigidi potus utra
 q̄. In succinis cãm ne deliciæ quidem adhuc excogitauerūt. Occasio est uanitas græcorū diligē
 tiæ. Legentes modo æque p̄petantur me de ortu eorū: cum hoc quoq̄ interfit uitæ scire po
 steros quicq̄ illi pdidere mirandum. Phaetontis fulmine icti sorores fletu mutatas in arbores
 populos lachrymis electrum omnibus annis fundere iuxta eridanū amnem: quem padū uoca
 mus. Et electrum appellatum: quā sol uocitatus sit electros: plurimi poetæ dixere: primiq̄ ut
 arbitror. Eschylus: Philoxenus: Nicæder: Euripides: Satyrus. Quod esse falsum Italiae testimo
 nio patet. Diligentiores cogit electridas isulas i mari hadriatico eē dixerūt: ad q̄s dilaberet pa
 dus. Quæ appellatione nullas unq̄ ibi fuisse certum est. Nec uero ulla ibi apposita esse i quas
 quicq̄ cursu padū deuehi possit. Nam q̄ Eschylus in hyberia hoc est in hispania eridanū eē di
 xit: eudemq̄ appellari rhodanū. Euripides rursus & Apollonius in hadriatico littore cõstuer

rhodanum & padum: faciliorem ueniam facit ignorati succini: in tanta orbis ignorantia. Molestiores: sed aequae falsus; prodidere in extremis hadriatici sinus rupibus inuis arbores stare: quae canis ortu hoc effunderent gummi. Theophrastus in liguria effodi dixit. Phaetontem in aethiopia ammonis obisse. Ob id delubrum ibi esse atque oraculum. Electrum gigni. Philemon fossile esse: & in scythia erui duobus locis. Candidum atque caerei coloris quod uocaretur electrum. In alio loco fuluum quod appellaretur fualtemicum. Demonstratus lycuon id uocatur: & fieri ex urina lycuon bestiarum. Et maribus fuluum & igneum: feminis languidius atque candidum. Alii dixerunt languarium: & esse in italia bestias langurias. Zenonem lasgas uocat eadem: & circa padum iis uita affirmat. Sudines arborem quae gignat in liguria. In eadem sententia & Metrodorus fuit. Sotacus credidit in britannia arboribus effluere: quas electridas uocauit. Pytheas gutonibus germaniae genti accolis aethuarium mentonomon nomine ab oceano spatio stadiorum sexmilia. Ab hoc diei nauigatione insula abesse abali. Illo uere fluctibus aduehit: & esse coecri maris purgamentum. Incolas pro ligno ad ignem; uti eo: proximi quoque teutonibus uedere. Huic & Timaeus credidit: sed insulam basiliam uocauit Philemon negauit flammam ab electro reddi. Nicias solis radiorum succum intelligi uoluit. Hos circa occasum credit uehementiores in terram actos pinguem sudorem in ea parte oceani relinquere: deinde aetatibus in germanorum littora eici. Et in aegypto nasci simili modo: & uocari facal. Item in india: gratiusque thure esse indis. In syria quoque foeminas uerticillos inde facere: & uocare harpaga: quia folia & paleas: uelutque fimbrias rapiat. Theophrastus oceano id exaestuante ad pyrenaei promontorium eici. Quod & Xenocrates credidit: qui de iis nuperrime scripsit. Viuit adhuc Asia rubas: qui tradidit iuxta atlanticum mare esse lacum caephisida: quem mauri uocent electrum. Hunc sole excalfactum e limo dare electrum fluitas. Mnesias africanae locum sycionem appellat: & crathin amne in oceanum effluente; e lacu: in quo aues quas meleagridas & penelotas uocat uiuere. Ibi nasci ratione eadem qua supra dictum est de electride lacu. Theomenes dicit: iuxta syrtin magnam hortum hesperidum esse: ex quo instagnum cadat. Colligi uero a uirginibus hesperidum. Ctesias indis flumen esse hypobarum: quo uocabulo significetur oia uasa ferre bona: fluere in septentrione in exortum oceanum iuxta montem siluestre arboribus electrum ferentibus. Arbores eas aphytaoras uocari: qua appellatio significet p dulciter suauitas. Mithridates in germaniae littoribus esse insulam: uocarique eam osericta caedri generis siluosam: inde defluere in petras. Xenocrates non succinum tamen in italia: uerum etiam thicium uocari: a scythiis uero factium: quoniam & ibi nascatur. Alios putare in numidia gigni. Super omnes est Sophocles tragicus poeta: quod equidem miror tanta grauitate cothurni: & praeterea uita fama alias principe loco genitus athenis rebus gestis exercitu ducto. Hic ultra indiam fieri dixit e lachrymis meleagridum auium meleagrum defluentium. Quod & credidisse eum: uel sperasse aliis persuaderi posse quis non miretur? quae ueritatem tam speritum posse reperiri quae auium ploratus annuos credat; lachrymas uel tam grandaeque auesque e graecia ubi Meleager perit ploratum esse in indos? Quid ergo? Non multa aequae fabulosa. p dunt poetae? Sed hoc ea in re quae quotidi die inuehatur: atque abundet: & hoc mendacium coarguat serio quaequam dixisse: summa hominum contemptio est: & intoleranda mendaciorum impunitas.

De ortu: & medicinis: & generibus: & luxuria succinorum: & lycuonio: & medicinae. CA. III.

Errum est gigni in insulis septentrionalis oceani: & a germanis appellari glesium: itaque & a nostris unam insularum ob id glesariam appellatam: Germanico Caesare ibi classibus rem gerente austraua a barbaris dicta. Nascitur autem defluente medulla pineae generis arboribus: ut gummi in cerasis: resina pineis erumpit humoris abundantia: densatur rigore uel tepore aut mari: cum intumescens aëstus rapuit ex insulis: certe in littora expellitur: ita uolubile ut pendere uideatur atque consistere in uado. Quod arboris succum esse etiam patris nostri: credidere ob id succinum appellant. Pinæ autem arboris esse indicio est pineus in atritu odor: & quae accensum tædæ modo ac nidore saget. Afferunt a germanis in panonia: mox per puiciam. Inde ueneti primum quos graeci enetos uocant: rei famam fecere. Proximi panoniae id accipientes circa mare hadriaticum. Pado uero ad nexa fabulae uideatur causa: hodieque transpadanarum agris foeminis: monilium uice succina gestantibus maxime decoris gratia. Sed & medicinae: quando tonsillis creditur resistere: & fautum uitium uario genere aquarum iuxta illos infestare guttura ac uicinas carnes. Centum fere. M. passuum abest a carnuto littus panoniae: quo id germaniae inuehitur cognitum nup. Vidit enim eques romanus missus ad id comparandum a iuliano curante gladiatorium munus Neronis principis. Qui haec comertia & littora peragrauit: tan-

uel principi
pali loco
uel adiecto

uel maxie
puinciam

ta copia inuectā: ut retia coercedis feris podium ptegentia succinis nudarentur. Arma uero & libitina totūq; unius diei apparatus esset e succino. Maximum pondus is glebæ attulit. *lxiii*, li brarum. Nasci & in india certū est. Archelaus qui regnauit in cappadocia illinc cortice inhærente tradit aduehi rude: politiq; adipe suis lactentis inde coctū: & liquidū primo desillare argumento sunt quædam intus translucencia: ut formicæ: aut culices: lacertæq; quas adhæsisse multeo: nō est dubium: & inclusas indurescenti. Genera eius plura. Candida odoris præstantissimi. Sed nec his: nec cæreis precium. Fuluis maior auctoritas. Ex iis etiānum amplior translucencia: præterq; si nimio ardore flagrent: imaginēq; igneā inesse: non ignem placet. Summa laus falernis a uini colore dictis molli fulgore perspicuis. Sunt & in quibus decocti mellis lenitas placeat. Verum hoc quoq; notum fieri oportet quocunq; modo tingui libeat: hædogæ: sauo & anchusæ radice. Quippe etiam conchylio inficiuntur. Cæterum attritu digitorū accepta ui caloris attrahūt in se paleas & folia arida: ut magnes lapis ferrum. Ramenta quoq; succini oleo addito flagrant dilucidius diutiusq; q̄ lini medulla. Taxatio in delictis tanta ut hoīs quīs parua effigies uiuoz hominū uigentiūq; precia superet: prorsus ut castigatio una non sit satis. In coriuthis æs placet auro argētoq; mixtum: in cælatis ars & ingenia. Murrhinoz & crystalinoz diximus gram. Vniones q; capite circūferunt: gemæ digitis. In oībus deniq; aliis uitis ostentatio: aut usus placet. In succinis delictiæ trā conscia. Domitius Nero i cæteris uitæ suæ ptentis capillos quoq; coniugis suæ Poppeæ in hoc nomē adoptauerat quodā etiā carmē fucinos appellando. Et qm̄ nullis uitis defunt preciosa nomina ex eo tertius hic quidem color coepit expei a matronis. Vfus tñ succinoz inuenit aliquis in medicina: sed nō ob hoc feminis placet. Infantibus alligari amuleti ratione pdest. Callistratus & cuiuscūq; ætati contra lymphationes prodesse tradit. Et urinæ difficultatibus potum: alligatūq;. Hic & differentiam no uam attulit appellādo chrysolestrum quasi coloris aurei: & matutino grauissimi aspectus. Rapacissimum ignium: & si iuxta fuerint celerrime ardescens. Hoc collo alligatum: mederi febribus & morbis. Tritum cum melle ac rosaceo aurium uitis. Et si cum melle attico conteratur: oculorum quoque obscuritatibus. Stomachi etiā uitis uel per se farina eius sumpta: uel cum melle ex aqua pota. Succina etiam gemmæ quæ sunt translucide: adulterandi magnum habent locum: maxime amethystis: cū omni ut diximus colore tingant. De lyncurio p xime dici cogit auctoz pertinacia. Quippe etiam si non electrū id esset lyncurium tamē gemmam esse cōtendunt. Fieri autem ex urina quidem lyncis. Sed egestam terra ptinus beltia operiente eam: quoniā inuideat hoīum usui. Esse aut qualem in igneis succinis colorem: scalpiq;. Nec folia tantū: aut stramenta ad se rapere: sed æris etiam ac ferri laminas: quod Diocles qoz & Theophrastus credidit. Ego falsum id totum arbitror. Nec usam in æuo nostro gemmam ullam ea appellatione. Et quod de medicina simul prodit calculos uesicæ eo potō elidi: & morbo regio occurrī: si ex uino bibatur: aut si portet. Et tamen nunc gemmæ cōfessa dicemus a lat datissimis orī. Nec uero id solum agemus: sed ad maiorem utilitatem uitæ obiter coarguetur magoz infanda uanitas: quando illi uel plurima prodidere de gemmis medicinæ ex iis specis blando prodigio transgressi.

De adamantis generibus: & medicinis: & margaritis.

CA. III.

Maximum in rebus humanis non solum inter gemmas precii habet adamas: diu nō nisi regibus: & iis admodū paucis cognitus: unus modo in metallis repertus: perq; raro comes auri: nec nisi in auro nasci uidebat. Veteres cum in æthiopū trā metallis i ueniri existimauerit inter delubrum Mercurii atq; insulam meroen dixeruntq; non ampliorem cucumeris femine aut colore dissimilem inueniri. Nunc genera eius sex noscuntur. Indici non in auro nascentis: sed quadam crystallo cognatione. Siquidem & colore translucido non differt. Et latez sexangulo leuore turbinatus in mucronem: aut duabus contrariis partibus: quo magis miremur: ut si duo turbines latissimis suis partibus iungantur magnitudine utro etiam auellans nucleis. Similis est huic quidem arabicus: minor tantum. Similiter & nascentis cæteris pallor gentis & in auro non nisi excellentissimo natalis. Incudibus hi deprehenduntur: ita respuentes icetum: ut ferrum utrinque dissulter: incudescq; etiam ipsæ dissiliant. Quippe duritia inenarrabilis est: simulq; ignium uictrix natura: & nunq; incallescens. Vnde & nomen modo mita uis græca interpretatione accepit. Vnum ex iis uocat conchroon: quod est mihi magnitudine. Alterum macedonicum in philippico auro repertum: & hic est cucumi femine par. Post hoc cyprius uocatur in cypro repertus uergens in æteum colorem. Sed i medicina ut dicemus est

caeilimus. Post hunc est siderites ferrei splendoris: pondere ante ceteros: sed natura dissimilis. Nam & ictibus frangitur: & alio adamate perforari potest. Quod & cyprio euenit. Breuiterque ut degeneres nominis tantum auctoritatem habent. Idque quod totis uoluminibus his docere & mandare conati sumus de discordia rege concordiaque: quam antipathiam ac simpathiam appellauerunt graeci non aliter clarius intelligi potest. Siquidem illa inuidia uis duage uiolentissimae naturae rerum ferri ignisque contemptrix hircino rumpit sanguine: ac ne aliter quam receti calidoque macerata: & sic quoque multis ictibus: tunc et praeterquam eximias incudes malleosque ferreos frangens. Cuius hoc ingenio inuentum: Quoue casu repertum: Aut quae fuit coniectura experiendi rem inmensi secreti: & in foedissimo aialium osium profecto numeris talis inuentio hominis est. Nec quaerenda in ulla parte naturae ratio: sed uoluntas. Et cum feliciter rumpere contingit: in tam paruas frangit crustas: ut cerni uix possint. Expetuntur a scalptoribus: ferroque includunt: nullam non duriciam ex facili cauantes. Adamas dissidet cum magnete lapide in tantum: ut iuxta positus ferre non patitur abstrahi: aut si admotus magnes apprehenderit: rapiat: atque auferat. Adamas & ueuena irrita facit: & lymphationes abigit: metusque natos expellit a mente: ob id quidam eunachite uocauerunt. Metrodorus Scepsius: in eadem germania in baltia insula nasci in qua & succinum quod equidem legerim: solus dicit: & praefert arabicis. Quod falsum esse quod dubitet. Proximam apud nos indicis arabicisque margaritis peritum est: de quibus in nouo diximus uolumine iter res maninas. De smaragdi generibus: & gemmis uiridibus & translucentis. CA. V.

S

ertia auctotitas smaragdis perhibet pluribus de causis: nullius coloris aspectus iucundior est. Nam herbas quoque uirentes frondesque despectamus. Smaragdos uero tanto libentius: quoniam nihil omnino uiridius comparatum illis uiret. Praeterea soli gemmae contuitu oculos implent: nec faciunt. Quin & ab intentione alia obscurata aspectu smaragdi recreatur acies. Scalptoribusque gemmas non alia gratior oculorum refectio est: ita uiridi lenitate lassitudinem mulcet. Praeterea longinquo amplificantur uisu: insipientes circa se repercussum aera non sole mutati: non umbra: non lucernis: semperque sensim radiantibus: & uisum admittentes: ad crassitudinem sui facilitate translucentia. Quod etiam in aquis non fit. Iidem plerumque & concaui ut uisum colligant. Quapropter decreto hominum iis parcutur scalpi uetitis. Quamquam scythicoe aegyptiorumque tanta durities est: ut nequeat uulnerari. Quorum uero corpus extensum est: eadem qua specula ratione supini imagines rege reddunt. Nero princeps gladiatorum pugnas spectabat smaragdo. Genera eorum duodecim nobilissimi scythici ab ea gente in qua reperiuntur: appellati. Nullis maior austeritas: nec minus uitia. Et quantum smaragdi a gemmis distant: tantum scythici a ceteris smaragdis. Proximam laudem habent sicut & sedem bactriani: quos in commissuris saxorum colligere dicuntur eteosis flantibus. Tunc enim tellure internitent: quasi uentis maxime arenae mouentur. Sed hos minores multo scythicis esse tradunt. Tertium locum aegyptii habent qui eruuntur circa copton oppidum thebaicis in collibus & cauitibus. Reliqua genera in metallis aeriis inueniunt. Quapropter principatum ex iis aegyptii optinent: dosque eorum & ut in colore liquido nec diluto: uerum ex humido piguisque quaque respiciatur imitate translucentum mare: pariterque translucent & nitet: hoc est colore expellit: & acie recipit. Ferunt & in ea insula tumulo reguli Hermiae iuxta cetarias marmoreo leoni fuisse inditos oculos ex smaragdis ita radiantibus etiam in gurgitem: ut territi instrumenta refugerent thinnidii mirantibus nouitatem piscatoribus: donec mutauere oculis gemmas. Sed & uitia demonstrari oportet reperia. Sunt quidem omnium eadem. Quaedam tamen nationum peculiaria: sicut in homine. Ergo cypritis uarie glauci: magisque ac minus in eodem smaragdo aliis partibus tenore illum scythicae austeritatis non semper custodiunt. Ad hoc quibusdam intercurrit umbra surdusque sit colos qui improbat: etiam dilutior. Hincque genera distinguuntur. Et sunt aliqui obscuri: quos uocant caecos. Alii densi nec e liquido translucenti. Quidam uaria nubecula improbat. Aliud est hoc quam umbra: de qua diximus. Nubecula enim albicans est uitium cum uiridis non pertransit aspectum: sed aut intus occurrit: aut excipit in fine uisum candor. Haec coloris uitia: ista corporis capillamentum sal: plumbago. Ab iis aethiopi laudantur a copto dierum trium itinere: ut auctor est luba: acriter uirides: sed non facile puri aut concolores. Democritus in hoc genere posuit hermeos & persicos. Illos extumescentes piguit: persicos uero non translucentos: sed iucundi tenoris. Uisum implere quem non admittant. Felium: pantherarumque oculis similes. Namque & illos radiare nec perspicui. Eosdem in sole hebetari: umbris refulgere: & longius quam ceteros nitere. Omnium horum etiam uisum quod fellis colorem: aut aeris habet. In sole dilucidi quidem ac

uel attrahi
uel uanos

uel nos iu-
uat

uel aucto-
ritas
uel interfa-
nitent
uel excauti-
bus
uel perspi-
ciatur

uel pisces

uel alacri-
ter
uel aris
uel aut
acris olei

Plumbago

uel capillum

liquidi: sed non uirides. Hæc uitia & atticis maxime sentiuntur in argentariis metallis reperiri: in loco qui thoricos uocat: semper minus pingues & e longinquo speciosiores. Frequens & his plumbago: hoc est ut in sole plumbei uideant. Illudque peculiare: quod quidam ex iis fenescenti paulatim uiriditate euamida: & sole lædunt. Post hos medici plurimum uiriditatis habent interdum & e saphyro. hi sunt fluctuosi: & regem imagines complexi: ut uerbi gratia papauerum aut auium pinnarum uel catalogorum aut similia. Qui non omnino uirides nascuntur: uino & oleo meliores fiunt. Neque est aliore magnitudo amplior. Carchedonii nescio an in totum exoleuerint: postquam metalla æris ibi defecerunt: & semper tamen uilissimi fuere minimique. Iidem fragiles sed colore incerti & uirenti in caudis pauonum colubarumque collo plumis similes: ad inclinationem magis aut minus lucidi. Venosi quidem: squamosique. Peculiare erat in his uitium facion appellatum. Hoc est quedam gemmarum caro. Mox iuxta carchedonem in qua legebatur: smaragdites uocatus est. Iuba est auctor smaragdum quem cholam uocant in arabia ædificiorum ornamentis includi. Et lapidem quem alabastrite ægyptii uocant. Cõpures uero e proximo laconicos in taygeto monte erui medicis similes: & alios in sicilia. Inferitur smaragdis & quæ uocatur tanos: e perlis ueniens gemma ingrata uiridis: atque itus sordidaster. Chalcosmaragdos e cypro turbida æreis uenis. Theophrastus tradit: ægyptiorum cõmentariis reperiri: regi eorum a rege babylonio missum smaragdum manere. iiii. cubitorum longitudo & triu latitudo. Et fuisse apud eos iouis delubro obeliscum e quatuor smaragdis. xl. cubitorum longitudo. Latitudie uero i una parte quattuor: & in altera parte duos. Se autem scribente esse in tyro herculis templo stantem Pylag e smaragdo: nisi potius pseudo smaragdus sit. Nam & hoc genus reperiri: & in cypro inuentum ex dimidia parte smaragdi: ex dimidia iaspidem: nondum humore in totum transfigurato. Appion cognominatus Philonicus paulo ante scriptum reliquit esse etiam in labyrintho ægypti colosseum Serapim e smaragdo nouem cubitorum. Eandem multis naturam aut certe similem habere berylli uidentur: in india originem habentes: raro alibi reperti. Poliuntur omnes sexangula figura artificiu in genis quod niam hebescunt: ni color surdus repercussu angulorum excitetur. Aliter. n. politu non habent fulgorem eundem. Probatissimi sunt ex iis qui uiriditatem puri maris imitantur. Proximi qui uocantur chrysoberylli: & sunt paulo pallidiores: sed in aureum colorem exeunte fulgore. Vicinum genus huic est pallidius: & a quibusdam proprii generis existimatur: uocaturque chrysopterus. Quarto loco numerantur hyacinthozones. Quinto quos heroides uocant. Post eos autem carini. Ac deinde oleagini: hoc est colore olei. Postremi chrystallis fere similes. Hi capillamenta habent: sordescique alioquin euamidi: quæ sunt omnium uitia. Indi mire gaudet longitudine eorum soloque gemmarum esse prædicant: qui carere auro malint: & ob id perforatos elephantorum testis religant. Et alios cõuenit non oportere perforari: quorum sit absoluta bonitas umbilicis statim ex auro capita comprehendebitur. Ideoque cylindros ex iis facere malunt quam gemmas: quoniam est summa cõmendatio in longitudine. Quidam & angulosos putant statim nasci: & perforatos gratiores fieri medulla candoris exempta: additque auro repercussa aut omnino castigata: cã perspicuitatis ad crassitudinem. Vitia præter iam dicta eadem fere que in smaragdis & pterygia. In nostro orbe aliquando circa pontum inueniri putantur. Indi & alias quidem gemmas chrystallo inuento aduiterare reppererunt: sed præcipue beryllos minio.

uel crystallum tingendo

De opali generibus: & uitis: & experimentis: & uariis gemmis. CA. VI.

Lurimum ab iis differunt opali: smaragdis tantum cedentes. India solum & hore mater. Atque ideo eis preciosissima gloriã compositores gemmarum & maxime inenarrabilem difficultate dederunt. Est enim in iis carbuculi tenuior ignis. Est amethysti fulgens purpura. Est smaragdi uirens mare: & cuncta pariter incredibili mixtura lucentia. Alii summo fulgoris augmento colores pigmentorum æquauere. Alii sulphuris ardentem flamam: aut et ignis oleo accensu. Magnitudo nucem auellanã æquat: insigni apud nos historia. Si quidem extat hodieque huius generis gemma: propter quam ab Antonio proscripserunt Nonius senator est filius Strumæ Nonii eius: quem Catullus poeta in sella curuli uisum indigne tulit. Auusque Seruili Noniani quem consulem uidimus. Illeque proscripserunt fugiens hunc e fortunis suis omnibus annulum abstulit secum. Quem certum est se tertius. xx. milibus æstimatum. Sed mira Antonii feritas atque luxuria propter gemmam proscribentis. Nec minor Nonii cõtumacia proscriptione sua amantis cum et feræ abrosas partes corporis relinquat bestiarum propter quas se periclitari sciunt. Vitia opali: si color in flore herbæ quæ uocat heliotropium exeat: aut crystallum: aut grandinem. Si sal interueniat aut scabricia: aut cuncta oculis occurrantia: nullorumque magis

uel argumento

gemmae huiusmodi
gemmae huiusmodi
gemmae huiusmodi
gemmae huiusmodi
gemmae huiusmodi

india similitudine indifereza vitro adulterat. Experimentum in sole tantu. Falsis enim cetera rados libratis digito a pollice unius atq; idem transluet colos in se consumptus. Veri fulgor fabina de uariat: & plus huc illic spargit: & fulgor lucis in digitos fundit. Hanc gemam propter exmiam gratiaz pleriq; appellauere paderota. Sunt & qui priuatu eius genus faciunt: sungenq; ab indis uocari dicunt. Tradunt nasci & in egypto & in arabia: & in hys in ponto. Item i galatia ac thaso & cypro quippe opali gratiam habet. Sed mollius nitet: raro non scaber. Summa coloris ex aere & purpura constat. Viriditas smaragdi deest. Constatq; mellior ille color: cuius fulgor uini colore fuscatur: q; qui diluit aqua. Hactenus de principatu euenit muliege maxime fenata: cō. Minus certa sunt de quibus & uiri iudicat. Singulorū. n. libido singulis precia facit: & praecipue regū. Claudius Cæsar in tragdos inducit & sardonycas. Primus autē romanorū sardonycæ usus est prior. Africanus: ut tradit Demoftratus. Et inde romanis hanc gemam fuisse celeberrimam. Quā obrem proximum ei dabimus locū. Sardonycas olim ut ex noie ipso apparet intelligebant: candore in sarda: hoc est uelut carnis ungue hominis imposito & utroq; transluendo. Taleq; esse indicas tradunt Ismenias. Demoftratus: Zenothemis: Sotacus: Hi quidem duo reliquas omnes que transluunt carcas appellantes: quæ nunc nomen abtulere. Nullo sardarum uestigio arabicæ sunt cooperuntq; pluribus hæc gemmæ coloribus intelligit: radice nigra: aut caruleum imitante: & unguem: creditū enim candido pingi. Nec sine quadā spe purpure candore in minium transeunte. Has indis nō habitas in honore Zenothemis scribit tantæ alias magnitudinis: ut inde capulos fadharent. Etenim cōstat ibi torrentibus detegi. Et placuisse in nostro orbe initio quoniā sola prope gemmæ scalptæ carcam non auferrent. Persuafimus deinde & indis ut ipsi quoq; his gauderent. Vt utiq; perforatis utiq; uulgis tantū in collo. Et hoc est nunc indicarum argumentū. Arabicæ excellunt candore circuli plucido atq; nō gracili: nec in recessu gemmæ aut in diectu renidente: sed in ipsis umbonibus nitente. Præterea substrato nigerrimi coloris. Et hoc in indicis carcum: aut corneum inuenitur: etiam circuli albi: quædam in his caelestis arcus anhelatio est. Superficies uero locustage maris crustis rubetior. Iam melleæ aut faeculæta: (hoc enim nomē est uitio) improbant: & si zona alba fundat: fer non colligat. Simili modo si ex alio colore in se admittat aliqd enormiter. Nihil enim in sua se de alieno interpellari placet. Sunt & armeniacæ ut cæteræ improbandæ: sed pallida zona. Exponenda est & onycis ipsius natura propter nominis societatem hoc in gemmā transiit: & a lapide ex carmania. Sudines dicit in gemma esse candorem unguis humani similitudie. Itē chrysolithi coloris & sardæ & iaspidis Zenothemis indicaz onycem plures habere uarietates: igneas nigram corneam: cingentibus candidis uenis: oculi modo interuenientibus: quarundam oculis obliquis uenis. Sotacus & arabicam onycē tradit. Sed eam a cæteris distare q; indica igniculos habeat albis cingentibus zonis singulis pluribus: aliter q; in sardonycæ indica. Illic. n. momentū esse: hic circulum. Arabicas onycas nigras inueniri candidis zonis. Satyrus carnosas esse indicas: parte carbunculi: parte chrysolithi & amethysti. Totumq; id genus abdicat. Veram autem onycem plurimas uarietas cum lacteis zonis habere uenas omnium in transitu colore inenarrabili: & in unum redeunte concentum suauitate grata. Nec sardæ natura differenda est diuiduæ ex eodem noie. Quapropter oīum obiter gemmæ ardentium natura indicanda.

De generibus carbuncolorum: & uitis & experimentis: & gemis ardentibus. CA. VII.
Pincipatum habent carbunculi a similitudine ignium appellati: cum ipsi non sentiant ignes ob id a quibusdam apyrustæ uocati. Horū genera: indici & garamitici: quos & carchedonios uocauerunt: propter opulentiaz carthagini magnæ. Adiciunt æthiopicos & alabandicos in ortosia caute nascentes. Sed qui perficiuntur Alabandes: Præterea in omni genere masculi appellantur aciores: at feminae languidius resurgentes. In masculis quoq; obseruant liquidioris alios flammæ: nigrioris alios: & quosdam lucidius: ac magis cæteris in sole flagrantes. Optimos uero amethysti zontas: hoc est quorū extremus igniculus in amethysti uiolam exeat. Proximos illis quos uocant syrntas pinnato fulgore radiates. Inueniri autem ubicunq; maxime solis repercussu. Satyrus indicos non esse claros dicit: ac plerunq; sordidos: ac semper fulgoris retortidi. Aethiopicos pingues: lucemq; non emittentes: sed conuoluto igne flagrare. Callistratus fulgorē carbunculi debere cæcidum esse posuit: extremo usu nubilantem: & si ita attollatur: exardescentem: ob id a plenisq; hunc carbunculum candidum uocari. Qui languidius & liuidius ex indicis lucent lithizontas appellari. Carchedonios multo minores esse: Indicos etiam minus sextari unius mensura cauari. Archelaus carchedoni-

uel nō tra-
luceant
uel ungue
minium

uel nigerrimi
colore

uel quorū
dam albis

uel a crustis
uel apyrustos
& acustos

uel plurimum

os nigrioris aspectus esse: sed igne uel sole & inclinatione acrius q̄ ceteros excitari. Eisdē umbrante tecto purpureos uideri. Sub cælo flammeos. Contra radios solis & scintillare. Cæras si gnantibus iis liquefcere quanuis in opaco. Multi indicos carchedonis candidiores esse: & di uerso inclinatione hebetari scripsere. Etiamnū in carchedoniis maribus stellas itus ardere. For minas uniuersum fulgorem fundere extra se. Alabandicos cæteris nigriores esse scabrosq; Na scuntur & in thracia coloris eiusdem ignem minime sentientes. Theophrastus auctor est & in orchomeno archadiæ inuenti & in chio. Illos nigriores: ex quibus & specula fieri. Esse & troe zenios uarios interuenientibus maculis albis. Item corynthios ex pallidiorē candidos Massilia quoq; importari. Bocchus & Vlyxippone scripsit magno labore ob argillam sole adultis salti bus. Nec est aliud difficilius: q̄ discernere hæc genera: tanta est in iis occasio artis: subditis per q̄ translucere cogantur. Aiunt ab athiopibus hebetiores in aceto maceratos quattuordecim die bus nitescere: totidem mensibus durante fulgore. Adulterantur uitro simillimæ. Sed cote dep̄ henduntur: sicut aliæ gemæ factitiæ. Mollior. n. materia & fragilis & centrofa scobe dep̄rehenduntur & pondere: quod minus est uitreis: aliquādo & pustulis argenti modo relucētibz. Est & anthracitis appellata: in thesprotia fossilis: carbonibus similis. Falsuz arbitror: quod & in ly guria nasci tradiderunt: nisi forte tunc nascebantur. Esse in iis & præcincti candida uena tra duntur: harumq; igneus color ut superiorum est. Peculiare quidem q̄ iactatæ in ignē uelut in termotu extingunt. Contra aquis persulfæ exardescunt. Cognata est huic sandafros: quā aliq gāramantiten uocant nascitur in india loco eiusdē nominis. Gignitur & in arabia ad meridie uersa. Commendatio summa q̄ uelut in translucido stellantes intus fulgent aureæ guttæ: sem per in corpore: nunq̄ in cuta. Accedit religio narrata a syderum cognatione ab inspectoribus: quoniam fere stellæ: hyadum & numero & dispositione stellantur. Ob hoc a chaldæis in ceti moniis habitæ: & hic mares austeritas distinguit quodam uigore apposita tingens. Indicæ qui dem etiam hebetare uisus dicuntur. Blandior foeminis flāma: alliciens magis q̄ accendens. Sic qui p̄ferant arabicas indicis. Fumidoq; chrysolito illas similes dicunt. Ismenias uero negat pol liri sandafros propter tencritatē: & ob id magno errore sunt: qui sandafros uocat. Inter omnes constat: quantum numero stellarum accedat: tantum & precio accedere. Affert errorem al quando similitudo nominis. Sandafros quod Nicanor sandafrosion uocauit: alii sandafros. Qui dam uero hanc sandafrosionem sandafrosionem: in india nascentem illam quoq; & loci nomē cu stodientem. Mali colore aut olei uiridis: omnibus improbatam. Ex eodem genere ardētium ly chnites appellata a lucernarum accensarum præcipua gratia. Nascitur circa orthosiam totaq; caria ac uicinis locis. Sed probatissima in indis. Quam quidā remissiorē carbunculum esse di xerunt. Secunda bonitate similis est lonis appellata a prælatis floribus. Et alias inuenio differe tias. Vnam quæ cocco: a sole exalfectas: aut digitoz artrituz: pa leas & chartarum fila ad se rapere. Hoc idem & carchedonius facere dicitur: quāq; multo uilior prædictis. Nascitur apud nasamonas in montibus: ut incolæ putāt: imbre diuino. Inuenit ad repercussum lunæ: maxime plenæ. Carthaginē quondā deportabatur. Archelaus & in ægyp to circa thebas nasci tradidit: fragiles: uenofas: moriētī carboni similes. Potoria uasa & ex hoc lapide & ex lychnite factitata inuenio. Oia autem hæc genera scalpturæ cōtumaciter resistūt: partēq; cære in signo tenent. E diuerso ad hæc sarda utilissima: quæ nomen cū sardonice cō municauit. Ipsa gemma uulgaris: & primū sardibus reperta. Sed laudatissima circa babiloniaz cū lapidicinæ quædā sperirent: hærens i saxi corde. Hocq; mō metallū apud psas defectile tra ditur. Sed inueniuntur cōpluribus aliis locis: sicut in epiphyra & asso in india trium genēz ru brum: & quod demium uocant a pinguedine: tertium quod argenteis bracteis sublinif. Indicæ prelucentes crassiores sunt arabicæ. Inueniuntur & circa leucada epiri: & circa ægyptum quæ bractea aurea sublinunt. Et in his autem mares excitatius fulgent. Foeminæ pinguiores sunt & crassius nitent. Nec fuit alia gemma apud antiquos usu frequentior. Hac certe apud Meni drum & philemonem fabulæ superbiunt. Nec ullæ translucenti tardius suffuso humore hebe tātur: oleoq; magis q̄ alio liquore. Damnant ex iis melleæ & ualidius testaceæ.

De generibus topatii & callaide: & de gemis uiridibus non translucentibus. CA. VIII.

Gregia etiamnum topatio gloria est: suo uirenti genere: & cum reperta est prælatæ omnibus. Id accidit in arabicæ insula: quæ chytis uocatur. In qua troglodytæ prædo nes: cum diutius fame & tempestate pressi herbas radicesq; enodauerit: eruerūt topa tion. Hæc Archelai sententia est: luba topation insulaz in rubro mari a cōtinēte ita

uel uascu
la fieri
uel corithi
os

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

uel in epiri
asso uel in
epiro & al
fo: in ida

ditis, ce e. abesse tradit: nebulosam: & ideo quælitam sæpe a nauigantibus: ex ea causa nomen ac cepisse: Topazin. n. Troglodytarum lingua significatione habere querendi. Ex hac primò importatam Berenicæ reginæ: quæ fuit mater sequentis Ptolemæi a Philemæ præfecto regis: ac mire placuisse: & inde facta: Itaru Arfinoe Ptolemæi Philadelphii uxori quattuor cubitoz sacratam in delubro quod aureu cognominabat: Recentissimi auctores & circa thebaidis oppidum alabastre nasci dicunt. Et duo eius genera faciunt prafoidè: atq; chrysopterò simile chrysoptero: eius. n. tota similitudo ad succum porri dirigit. Est aut amplissim i gepapage. Eadem sola nobilium limam sentit. Cæteræ saxo & cotæ poliunt. Hæc & usu artem Comitat eam si militudine propior: q̄ auctoritate callais uiride pallens. Nascitur post auersa india apud icolas caucasi montis phicaros ac asdathas amplitudine conspicua: sed fistulosa ac fordiu plena: Sinærior multo præstantiorq; i n germania. Vtrobique aut in rupibus inuis & gelidis: oculi figura extuberans: leuiterq; adhærens: nec ut annata petris: sed ut apposita. Quapropter scandere ad eam pigritia pedum equestres populos tædet: simul & periculū terret. Ergo euntes e longinquo incesunt: & cum toto musco excutiunt. Hoc uectigal hocq; gestamen diutius in ceruce & digitis gratissimu: norunt. Is census: hæc gloria a pueritia delectoz nunge prædicantium. In quo uaria fortuna. Quidam ictu primo cepere præclaras. Multi in secundo nullas. Et quidem callides tali sectura formant: alias fragiles. Optimus color smaragdi ut tamen appareat ex alio no est q̄ placeat. Inclusæ decorantur auro. Aurumq; nullæ magis decent. Quæ sunt eaz pulchiores: oleo: unguento: & etiam mero colorem deperdunt. Viliores constantius representant: nec est mutabilior alia aut mendacior uitri. Sunt qui in arabia inueniri eas dicunt in nidis aut um quas melancoryphos uocant. Viridantium & alia plura sunt genera: Vilioresq; turbæ prafius. Cuius alteru genus sanguineis punctis abhorret. Tertiu uirgulis tribus distinctum est candidu. Perfertur his Chrysopterus porri succum & ipsa referente: sed & paulu declinans a topatio in auru. Huic & amplitudo ea est: ut cymbia etiam ex ea fiant. Cylindri quidem celerrime. India has generat & Nilion fulgoris si ante habeas breuis: & cum intueare fallacis. Sudines uero dicit & in syuero atticæ flumine nasci. Est autem color fumidæ topatii: aut aliquando melles: luba in æthiopia gigni tradit: & in littoribus amnis quem Nilium uocauimus: & inde nomen trahere. Non translucet molochites spillius uirès: a colore maluæ nomine accepto: reddèis laudata signis: & infantium custodia quadam innato cõtra pericula ipsoz medicamine. Viret: & sæpe translucet iaspis: etiã si uictus a multis antiquitatis tamen gloria retinens. Plurimæ ferunt eam gentes Smaragdo similem indicæ. Cyprii dicunt glaucum pinguemq; Perfæ aeri similem ob id uocatur aerizusa talis. Et iaspis est cærulea circa thermodontè amnem. In phrygia purpurea. In cappadocia ex purpurea cærulea: atq; nõ refulgens. Thracia indicæ simile mitit. Chalcidia turbidã. Sed minus refert nationes q̄ bonitates distiguere. Optima ergo quæ purpurea quicq; habet secunda quæ rosæ: tertia quæ smaragdi. Singulis autæ græci nomina ex argumento dederẽ. Quarta apud eos uocaf boria exlo autumnali matutino similis: & hæc erit illa: quæ uocatur aerizusa. Similis est & sardæ: imitata & uiolas. Non minus multæ species reliquæ: sed oēs i uitio: cæruleæ aut crystallo similes: aut myxis. Itẽ terebynthizusa in pprio uti arbitror cognomine: uelut e multis eiusdem generis composita gemis. Quãobrem præstantiores funda clauduntur: id est patentes nec præterq; margines auro amplectente. Vitiu est & breuis i iis nitor & longe splendens: & sal: & oia quæ in cæteris. Et uitro adulterant: quod manifestu fit: cum extra fulgorẽ spargunt: atq; non in se continent: nec in diuersa quæ sphragidas uocant. Publico gemmæ dominio in iis tm dato: qm optime signet.

De iaspidum generibus.

CA. IX.

Otus uero oriens pro amuletis traditur gestare eã: quæ ex iis smaragdo silis est: pe-
tra p trãuersuz linea alba pcingit: & gramatis uocaf. Quæ pluribus polygramos.
Libet obiter uanitatẽ magicã hic quoq; coarguere: qm hac cõcionãtibz utilẽ eẽ p-
diderũt. Est & onychipucta. quæ iaspomyx uocaf: & nubẽ cõplexa: & niues imitata:
quæ stellata rutilis puctis est: & salmagarico similis: & ueluti fumo infecta: quæ capnias uocaf
Magnitudinẽ iaspidis. xi. unciaz uidimus: formatãq; inde effigiem Neronis thoracatã. Reddet
& per se cyaneo gratia accommodato pauloãte iaspidis nomine: colore cæruleo. Optia scythica:
dein cypria: postremo ægyptia. Adulteraf maxie tinctura: idẽ i gloria regis ægyptii adscribit:
q̄ primus eam tinxit. Diuidit aut hæc i mares fœminatq;. Inest aliq; & aureus puluis nõ q̄lis i
sapphirinis. Sapphirus enim & aureis punctis collucet. Cæuleæ & sapphiri raroq; cū purpura.

L. iiii

uel alaba-
strum

u. s. i. g. h. i. k.

p. p. p. p.

u. s. i. g. h. i. k.

uel oriens
iaspiduz
spes. xvi.
traditur
gestare

Optimæ apud medos: nufq̄ tñ perlucidæ. Præterea inutiles scalpurae interuenientibus crystallinis centris. Quæ uero sunt ex iis cyanei coloris: mares existimantur. Alius ex hoc ordo purpureis dabit: & ab his discedentibus. Principatū amethysti indicæ tenent. Sed in arabia ex ea quoq̄ parte quæ finitima syriæ petraa uocatur: & in armenia minore: & in ægypto: & in galatia reperitur. Sordidissima autē atq; uilissima in tharso & cypro. Causas uero asserunt quod usq; ad uini colorem accedens: prius q̄ eum degustet: in uiolam definit. Fulgorq; quidem in illa purpureæ non ex toto igneus: sed in uini colorem deficiens. Perlucent autē oēs uolaceo colore: scalpuris faciles. Indicæ absolutū purpureæ colorem habent. Ad hæc q; tingentiū officinæ dirigunt uota. Fundit autē eum aspectu leniter blandū: neq; in oculos ut carbunculi uibrat. Atq; eage genus descendit ad hyacinthos. Hunc colorem indi facon uocat: talēq; gemā facodion. Dilutior uero ex eodē sapinos uocatur. Eadem & paranites in contermino gentis arabicæ. Quartum genus colorem uini habet. Quintū ad uicinā crystalli descendit albicante purpureæ defectu. Hoc & minime pbatur: quādo præcellens debet esse in suspectu uelut ex carbunculo refulgens qui dam in purpura leuiter roseus nitor. Tales aliqui malūt pæderotas uocari. Alii anterotas. Multi Veneris gemmam: quod maxime uidetur decere: & specie & colore extremo gemmæ. Magorum uanitas resistere ebrietati eas promittit: & inde appellatas. Et præterea si lunæ nomen ac solis scribatur in iis: atq; ita suspendantur collo & capillis cynocephali uel plumis hirundinis resistere ueneficis. Iam uero quoquomodo adesse reges adituris, Grandinem auertere quoq; ac similia prospere & locustas: præcatione addita: quam demonstrant. Nam e smaragdus quoq; similia promiserit: si aquilæ scalperentur: aut scarabei. Quæ quidem scripsisse eos non sine contemptu & ierisu generis humani arbitror. Multum ab ea distat hyacinthos: tamen e uicino descendens. Differentia hæc quod ille emicans in amethysto fulgor uolaceus dilutus est in hyacintho. Primo quoq; aspectu gratus: euanescit anteq; faciet: adeoq; nō implet oculos: ut pene nō attingat: marcescens celerius nominis sui flore. Hyacinthos athiopia mittit & chrysolitos: aureo colore translucens. Preferuntur iis indicæ. Et si uariæ non sint: bactriana. Deterrimæ autem arabicæ: quoniam turbidæ sunt & uariæ: & fulgoris interpellati nubilo macularum: etiā quælympidis contingere: ueluti scobe sua refertæ. Optimæ uero sunt: quæ in collatione aurū albicare quadam argenti facie cogunt. Funda includuntur perspicuæ. Cæteris subicitur aurichalcum. Tamethi iam expertes gemarum usu appellantur aliqui & chryseletri in colorem electri declinantes: maturinus aspectus iucundior. Ponticas deprehendit leuitas. Quædā in iis duræ sunt ruffæq; quædam molles & sordidæ. Boccus auctor est & in hispania repertas: quo i loco crystallū dicit ad libramētū aquæ puteis defossis inde erutam. Et chrysoliton. xii. pondo a se uisat. Fiūt & leucochrysa: iteruēte candida uena. Sūt i hoc genere capnæ. Sūt & uitreis si miles: ueluti croco refulgētēs. Vitrea uero ut uisu discerni nō possint. Tactus autē dephēdit tepidior in uitreis. In eodem genere sunt melichrysi: ueluti per aurū sincæro melle trāsfluente: quas india mittit: q̄q; ad iniuriam fragiles. Eadem & xystion parit plebeiam ibi gemmā. Candidarū dux ē pæderos: q̄q; pōt quæti: an in colore numerari debeat totiens iactari per alienas pulchritudines nois: adeo decoris prærogatiua in uocabulo facta est. Est & suum genus expectatione tanta dignum. Cocunt. n. in translucidam crystallum uiridis suo modo aer simulq; purpura: & quædam uini aureus nitor: semper extremus i uisu sed purpura coronatus madere singulis uidetur his & pariter oibus. Nec gemmæ ulla est liquidior capiti iucunda: suavis & oculis. Laudatissima est in indis: apud quos argenon uocatur. Proxima apud ægyptios: ubi senites. Tertia in arabia: uerum scabra. Mollius radiat pontica & asiatica. Ipsæ uero molliores sunt: callatica: & tragica: & cypria. Vitia eage lāgor: aut alienis turbari coloribus: & quæ cæterarū. Proxima candidatium est asteria principatū habens proprietate naturæ: quod inclusam lucē pupillæ modo quandā cōtinet: ac trāsfundit cum inclinatione uelut intus ambulantem ex alio atq; alio loco reddens eadēq; contraria soli regetēs candidatis radios: unde & nomē accepit difficilis ad cælandum. Indicæ præfert in carmania nata. Silr cādida est quæ uocat astrios crystallo. ppinquās in india nascēs: & in pallens littoribus: intus a cetro cui stella lucet fulgore lunæ plenæ. Quidam cā nois reddūt: quod astris opposita fulgorē rapiat: ac regerat. Optimā in carmania gigni: nullamq; minus obnoxia uitio. Ceraunia enim uocari quæ sit deterior: Pessimā lucernage lumini similem. Celebrant & astroiten: miratq; laudes eius in magicis Zoroastrem cecinisse. Quidam diligentius de ea produnt. Astrobolon Sudines dicit oculis piscium similem esse: & radiare cādido ut solē. Est inter candidas & quæ ceraunia uocatur: fulgorē sydeq; rapiēs. Ipsa crystallina splendoris cara.

lei in carmania nascens. Albam esse zenothemis fatetur sed habere intus stellam concursantē. Fieri & hebetes ceraunias: quas nitro & aceto per aliquot dies maceratas cōcipere stellam earum: quae post totidē menses relanguescat. Sotacus & alia duo genera fecit cerauniae: nigrae: rubrae: testae. Ac similes eas esse securibus. Per illas quae nigrae sunt & rotundae urbes expugnari & classis: easque betulos uocari. Quae uero longae sunt cerauniae. Faciunt & aliam rarā admodū: & parthorae magis quaesitam: quā nō aliubi inueniat: quā in loco fulmine ictō. Proximū cerauniae nomen apud eos habet: quae appellat iris. Effodit in quadā insula rubri maris: quae distat a beronice urbe. Lx. millia passuum: cetera sui parte crystallus. Itaque quidam radicē crystalli esse dixerunt. Vocat ex argumēto iris. Nam sub tecto percussa sole: species & colores arcuum caelestis in primos parietes eiacular: subinde mutas: magnaque uarietate admirationē sui augēs. Sexangulam esse ut crystallum constat. Sed esse aliquas scabris lateribus & angulis inequalibus dicit. In sole aperto: piectas: radios in se recadentes discutere. Aliquas uero ante se piecto nitore: adiacentia illustrare. Colores uero nō nisi ex opaco reddunt: nec ut ipsae habeant: sed ut repulsa parietem illidant: optimaque quae maximos arcuum facit: simillimosque caelestibus. Est & alia iris cetera similis: & praedura. Quam Horus cremata tusamque ad ichneumonū morsus remedio esse. Nasci autē in perfide tradit. Similis est aspectu: sed nō eiusdem effectus quae uocat zeros alba nigraque macula in trāuersum distinguēt crystallum. Expositis per genera colorum principia lium gemmis: reliquas litterarū ordinem explicabimus.

De quibusdam gemmis per alphabeti ordinem.

CA. X.

A Chates in magna fuit auctoritate: nunc in nulla. Reperta primum in sicilia iuxta flumen eiusdem nominis: postea plurimis locis: excedens amplitudine numerosa: uarietatibus diuersis mutantibus cognomina eius. Vocatur enim phaspachates: cerachates: sardachates: hamachates: leucachates: dendrachates: uelut arbuscula insignis. Antea chates cum uirum myrrham redolens. Coraloachates guttis aureis sapphiri modo distincta: quibus copiosissima in creta sacra appellata. Putant eam contra araneorum & scorpionum ictus prodesse. Quod in siculis utique crediderim: quoniam primum eius provinciae afflatu scorpionum pestis extinguitur. Et in india inuenta contra eadem pollent: & aliis magnis miraculis reddunt: eius species fluminum nemorum & iumentorum: etiam ederas: & stacula: & equorum ornamenta. Medici cotulas inde faciunt. Spectasse etiam prodest oculis. Stimulque sedant in os addita. Phrigiae uiridia non habent. Thebis aegyptiis reperta carent rubentibus uenis: & albis. Et haec quoque contra serpentes ualida. Eademque auctoritas & cypriis est. Sunt etiam qui maxime probent uitream perspicuitatem in his. Reperiunt & in thracia circa oetham. Et in parnaso: & in lesbos: ac messenae: similes limitum floribus & rhodo. Aliae apud magos differentiae. Leoninae pellis similes potentiam habere contra scorpiones dicuntur. In persis uero suffitu earum tempestates auerti: & pterea flumina fisti. Argumentum esse si inferuentes cortinas addita refrigerent. Sed ut profint leoninis iubis alligandas. Nam hianae pelli similem abhominant: discordialem domibus. Ea uero quae unius coloris sit inuictam athletis esse. Argumentum eius quod in olla plena olei cocta cum pigmentis: & intra duas horas subferuefacta: unum colorē ex omnibus faciat minis. Ac opis nitro similis est: pumicosa: aureis guttis stellata. Cum hac oleum subferuefactum perunctis lassitudinem (si credimus) soluit. Alabastrites nascitur in alabaistro aegypti: & in syriae damasco candore interiecto uariis coloribus. Quae cremata cum fossili sale: ac trita grauitates oris & dentium extenuare dicit. Alestorias uocant in uentriculis gallinaceorum inuenta crystallina specie: magnitudine fabae. Quibus Milonē crotoniensem usum in certaminibus uictū fuisse: uideri uolunt. Androdamas argenti nitore hēt ut adamas: quadrata: & sp. tessellis silis magnis: puratque nomen ipositu ab eo: quod ipetus hominum: & iracundias domet. Eadem sit an alia argyrodamas: autores non explicat. Antiphates nigra non translucet. Expimētū eius si coquat in lacte: facit. n. hoc myrrhae sile imissa. Eaque contra effascinatōes auxiliari magi uolūt. Arabica ebori simillima est: & hoc uide ref: nisi abnueret duritia. Quaeque putat contra dolores neruorum: prodesse hūitibus. Aromaites & ipsa in arabia traditur gigni. Sed & in aegypto circa pisas ubique lapidosa: & myrrhae coloris & odoris ob hoc reginis frequentata. Albestos in arcadia montibus nascitur: coloris ferrei: Aspilatē: Democritus in arabia gigni tradit ignei coloris. Eam oportere cameli fimo splenicis alligari. Inueniturque in nido arabicarum alitum. Et aliam eodem nomine ibi in leucopetra nasci argentei coloris contra lymphatum habendam. Atizoen in india & perfidis acidiae monte nasci tradit argenteo nitore fulgentem: magnitudine trium digitorum ad lenticulae figurā odor.

ris iucūdi: necessariam magis regem constituētibz. Augites multis nō alia uidet esse q̄ que calais: Amphitane alio noie appellat̄ chryfocola in indiae parte: ubi formicæ erūt auge: in q̄ inuenitur auro similis: quadrata figura: affirmaturq̄ natura eius quæ magnetis: nisi q̄ auge: quoq̄ auge tradit̄. Aphrodisiæ ex candida ruffa est. Apistos septenis diebus calorē tenet exal facta igni: nigra ac pōderosa distigētibz eā uenis rubētibus. Putat̄ pdesse cōtra frigora. Agrptillam lacchus intelligit per album sarda: nigraq̄ uena transeunte. Vulgus aut̄ in nigra radice cæruleam facit.

De gēmis per. b. & c. ordinem.

CA. XI.

B Alanitæ genera duo habent sub uirides: & corinthii æris similitudine. Illa a copto: Hæc ex troglodytica regione ueniūt medias secante flāmea uena. Batrachitas mit̄ tit & coptos. Vnam ranæ similē colore. Alterā ebori. Tertiā rubētis e nigro. Baptes mollis: alioq̄n odore excellit. Beli oculus albicās pupillā pingit nigra e medio auro fulgore lucentē. Hæc pp̄ suā speciē: sacratissimo assyrioz̄ deo dicat̄. Alia aut̄ quā belū uocant̄ in arbelis nasci Democritus tradit̄ nucis iuglādis magnitudine uitrea speciē. Baroptenus: siue botrypes nigra: sanguineis & albis nodis alligata dicit̄: ueluti portētosa. Botrytes alia nigra ē: alia pāpinea incipiet̄ uix similis. Botrychitem Zoroastres uocat̄ crinibus mulierz̄ similitōrē. Bucardia bubulo cordi similis: babylone trā nascit̄. Brontia capitibus testudinū filis: & cū tonitruis cadit̄ (ut putat̄) & fulmine tacta restinguit̄: si credimus. Boleniæ inueniunt̄ glebæ silu- dine. Cheramydes eadē esse: quā ostracitē uocant̄: nisi q̄ hanc cærulea: iterdū bullæ cingunt̄. Calais saphiz̄ imitat̄: candidior & littoroso mari filis. Capnites quibusdā uidet̄ suū genus hīc plurimis spiritis fumida: ut suo loco diximus. Cappadocia & i phrygia nascit̄ ebori filis. Calami tes a calamo: ferūtq̄ plures simul cōiunctas iueniri. Catochites corficæ lapis est cæteris maior mirabilis: si uera tradit̄: ipositā manū ueluti gūmi retinēs. Catoxyrites e cappadocia puenit̄. Cepites: siue cepocapites cādida est uenaz̄ nodis coeūtibus cādore imaginē regerēs. Ceramites testā colorē habet. Cynædia: inueniunt̄ in cerebro piscis eiusdē nois cādida & oblonga: euetu q̄ mirāda: si mō est fides: p̄sagare eas habitū maris nubilo colore aut tranquillitate. Cærites cæ- re filis est. Circos piris. Corfoides caniciei hois. Coralloachates corallo: aureis guttis disticta. Corallis minio gigniturq̄ in india & syene. Craterites iter chrysolithū & electrū colorē habet preduræ naturæ. Crocallis cerasum repñtat. Cissites cryptopetra nascit̄ cādida: & uidet̄ intus hīc partū: q̄ sentiat̄ et strepitu. Chalcophonos nigra ē: sed illisa æris tinitum reddit tragedis ut suadent̄ gestāda. Chelidoniz̄ duoq̄ sūt genez̄: hirūdinū colore: & alia pte purpurea: nigris iterpellātibus maculis. Chelonia oculus est idicæ testudinis: uel portētosissima magoz̄ mēda- cius: melle. n. colluto ore ipositā linguæ futuroz̄ diuinationē p̄stare pmittūt q̄ntadecima luna & silēte tota die: decrefcere uero añ solis ortū. Cæteris diebus a priā in sextā horā. Sunt & che- lonitides testudinū similes: ex q̄bus ad tēpestates sedādas multa uaticinātur. Eam uero quæ sit aureis guttis cū scarabeo deiectā in aquā seruētē: tēpestates tueri. Chlorites herbacei coloris est: quā dicūt magi eā inueniri in scyllæ auis uētre cōgenitā ei: ferroq̄ icludi iubēt ad quædā p̄ digiosa moris sui. Choaspites a flumine dicta ē uiridis: fulgoris aurei. Chrysolampis in æthio- pia nascit̄ pallidi coloris die: & noctu ignei. Chrysophis auge uidet̄ esse. Cepionides æolide nāc ad arneū pagum quōdā oppidū nascunt̄ multis coloribus trāslucētes: alias uitrea: als crystalli næ: als iaspideæ. Sed & sordidis tantus est nitor: ut imagines reddant ceu specula.

De gēmis per. d. e. g. ordinem.

CA. XII.

D Aphniā Zoroastres & orchastres morbis comitialibus demōstrāt. Diadochos beryl lo filis est. Diphris duplex cādida ac nigra: mas ac foemina: gētile utriusq̄ sexus di- stinguētē lineæ. Dionytias nigra ac dura mixtis rubētibus maculis. Quæ ex aq̄ trita: sapore uini facit̄: & ebrietati resistere putat̄. Draconites siue dracōtias e cerebro sit draconū: sed nisi uiuētibus abscisso: nūq̄ gēmafcit̄: inuidiā aialis mori se sentientis. Igit̄ mos est: ut dormiētibus aialibus caput amputet̄. Sotacus: q̄ uisam eā gēmam sibi apud regem scri- psit: bigis uehi quærētes tradit̄: & uiso dracone spargere somnifica medicamēta: atq̄ ita p̄de- re. Esse aut̄ candore trāslucido: nec postea poliri: aut artem admittere. Encardia cognominat̄ & Cardisce. Vna in qua nigra effigies cordis eminet. Altera eodē noie uiridi colore: cordis spe- ciem repñtat. Tertiā nigrū cor ossēdit reliqua sui parte candida. Enorchis cādida est: diuisaq̄ fragmētis testū effigie repñtat. Exhebenū Zoroastres speciosaq̄ & cādida tradit̄: quā aurifices auge poliūt. Eristalis cū sit cādida: ad iclinationes rubescere uidet̄. Erotylos eadē q̄ mepicoros

& hieronemmon a Democrito laudat in argumentis diuinationū. Eumetris in bactris nascit: simili similis: & capiti supposita uisa nocturna oraculi mō reddit. Eumetren Beli gemam sancti simi deoz sibi assyrii appellat porracei coloris supsititionibus gratam. Eupetalos quattuor colores habet cæruleū igneū: minimi mali. Eireos nucleo oliuæ similis est. Eratus conchay modo nō adeo candida. Eurotias situ uidetur operite nigritiam. Eusebes ex eo lapide est: ex quo traditur Tyri in Herculis templo facta sedes: ex qua dñi facile surgebant. Epimelas fit: cum i candida gēma superne nigricat colos. Galaxiam aliqui galactiten uocāt: similem p̄ime dictis: sed intercurretibz sanguineis aut cādids uenis. Galactites ex uno colore lactis est. Eandē dicunt leucogageam & leucographiam appellat: & synephten lactis succo ac sapore notabilem. In educatione nutricibus lactis fecunditatē: infantium quoq; alligata collo saluam facere dicitur. In ore autem liquefcere. Eandem memoriā adimere dicunt. Mittit eam & achelous amnis. Sunt qui smaragdū albis uenis circūligatum galactiten uocent. Galaticos argyrodamanti simili est: paulo sordidior. Inueniunt autem binæ uel ternæ. Galidanem medi mittūt coloris olorini ueluti floribus sparsam. Nascit & in arbellis. Hæc quoq; gēma concipere dicit: & intra se partem fateri concussa. Concipere autem trimestri spacio. Glosso petra linguæ similis humanæ in terra non nascitur: sed deficientē luna cælo decidere: & lenocinanti necessaria creditur. Quod ne credamus promissi quoq; uanitas facit. Ventos enim ea comprimi narrant. Gorgonia nihil aliud est q̄ corallium: nominis causa: q̄ induritiā lapidis mutatur: emollit marina fulminibus: & typhoni resistere affirmant. Genianen eadem uanitate inimicorum pœnas efficere promittunt.

De gemis. p. H. I. l. m. n. ordinem.

CA. XIII.

Eliotropium nascitur in æthiopia: africa cypro porracei coloris: sanguineis uenis distincta. Causa nois: qm̄ deiecta in uas aquæ fulgorem solis accedentē percussu sanguineo mutat: maxime æthiopia: eadem extra aquā speculi modo solē accipit: deprehenditq; defectus subeuntē lunam ostendens. Magorum ipudentia uel manifestissimum hoc quoq; exemplum est: quoniam ammixta herba heliotropio: quibusdā quoq; additis p̄cationibus gerentē negent. Hephelites quoq; speculi naturam habet in reddēdis imaginibus: q̄ rutila. experimentum est si seruētē aquā addita statim refrigeret: aut si i solē addita aridam materiam accēdat. Nascit in coryco. Horminodes ex argumento uiriditatis in candida gēma uel nigra: & aliq̄ palida: ambiētē circulo aurei coloris appellat. Hexecontalithos i parua magnitudine multicolor: hoc sibi nomē adoptauit. Reperit in troglodytica regio ne. Hieracites alternat tota miluins nigricās ueluti plumis. Hamitis ouis pisciū filis est: & alia uelut nitro cōposita p̄dura aliq̄. Hammonis cornu inter sacratissimas æthiopiæ gēmas auro colore arietini cornus effigiem reddēs: p̄mittit prædiuina somnia representare. Hormesio inter gratissimas aspiciē ex igneo colore radiās auro portante secū in extremitatibus candidā lucē. Hyeniz ex oculis hyenæ & ob id in uase inueniri dicunt: & si credimus: liguæ hois subditæ futura prædicere. Hamatites in æthiopia qdem principalis: sed & in arabia & africa inuenit: sanguineo colore: nō omittēda p̄missis ad coarguēdas barbaroz insidias. Zachthias babylonius in his libris quos scripsit ad regē Mitridatē humana gēmis attribuit fata: has nō cōtentus oculoz & iocinez medicina decorasse. A rege etiā aliq̄ petituris dedit: & litibus iudicisq; interposuit. In plis etiā eas salutes p̄nūciauit. Est & alia eiusdē generis: quæ uocat henui ab indis: xanthos appellata græcis e fuluo candicans. Idæi dactyli in creta ferreo colore pollicem humanum exprimunt. Eterias mali cute lurido filis: ideo existimat salubris cōtra regios morbos. Est & alia eodē noie liquidior. Tertia folio uiridi filis: latior prioribus: pene sine pōde reuenis luridis. Quartū genus in eodē colore nigris uenis descēdētibus. Iouis gēma cādida ē: nō pōderosa: tenera. Indica gentiū suaz habet nomē: sub ruffo colore: in atritu sudorē purpureū emanat. Alia eodē noie candida: puluereo aspectu: non apud indos uiolacea est: sed raro facturo colore lucet. Lepidotes squāmas piscium uariis coloribus imitat. Lesbias lesbi patriæ nomen hīs inuenit & i india. Leucophthalmos rutila als oculi specie candidā nigrāq; continet. Leucopetalos candorē niuis ex auro distinguit. Libanochos thuris similitudinē ostēdit: sed ad succū mellis. Limoniatas eadem uidet quæ smaragdus. De lipare hoc tm̄ tradit: suffita ea oēs bestias euocari. Lyfimachus rhodio marmori similis est aureis uenis: poliē ex marmore: amplitudine i angustias coeuit: ut inutilia exterant. Leucochryfos fit chrysolito iter albicātē. Memnonia qualis sit nō tradit. Medea nigra est a Medea illa fabulosa inuēta: hēt uenas aurei co-

ul' marina
hæc & in
ul' Emollit
maria: ful-
minibus &
typhoni

ul' Hermio
des
uel Horuo
dochos
uel hynni-
tes

uel lineis

uel Mitri-
dax
uel Moro-
chthos

loris: sudorem reddi: croci: sudorem autem uini, Meconites papaueri exprimiti, Mitrax a perfracta accepta est & rubri maris montibus: multicolor: contra solem uarie refulgens, Merocles porracea lacte sudat, Morion indica: quae nigerrimo colore translucet uocatur praminon: in qua misceatur & carbunculi color Alexandrinum: ubi sardae cyprii, nascitur & in tyro & in galatia, Xenocrates & sub alpiibus nasci tradit: Haec sunt gemmae quae ad aegyptum sculpturas aptantur, Myrtites myrtinae colorem habet: faciesque minimae gemmae: unguenti odorem attrita etiam nardi, Myrtetias nigra habet eminentias similes uerrucis, Myrtinites mellei coloris habet: myrtinae odorem, Meloleucos est mediam gemmam candida distinguente linea, Melomelas nigra uena quae libet colorem fecate per medium, Nasomonites est sanguinea nigris uenis, Nebrides Liberopatri facta nomen traxit a nebridium eius similitudine, Sunt & aliae nigrae generis eiusdem, Nympharena urbis & gentis persea nomen habet: similis hippopotami dentibus.

De gemmis per .o.p. & reliquis litteris per ordinem.

CA. XIII.

Lca barbari nominis e nigro fuluocq; ac uiridi & candido placet, Ombria quae aliquid notiam uocatur sicut caeraunia & Brontia cadere cum imbribus & fulminibus dicitur: cuius effectum habere quae Brontia narsat, Praeterea in aras addita ea tradit libamenta non amburi, Orites globosa specie a quibusdam & syderites uocatur igne non sentiens, Ostracias siue ostracites est testacea durior altera achatae similis: nisi quae achates politura pinguescit: duriori: tanta inest uis: ut aliae gemmae scalpatur fragmentis eius, Ostracidi ostraea nomen & similitudinem dedere, Ophicardelon barbari uocatur: nigrum colorem binis lineis albis includentibus, De obsidiano lapide diuinus superiore libro, Inueniuntur & gemmae eodem nomine ac colore non solum in aethiopia indiaque: sed etiam in samo ut aliqui putant: & in littoribus hispaniensis oceani, Panchros fere ex omnibus coloribus constat, Pango nis non longior digito: ne crystallus uideatur: numero plurium angulorum cauetur, Paneros quales sit a Metrodoro non dicitur: sed carmen Timaridis reginae in eadem dictum Veneri non inelegans: ponit: ex quo intelligitur: additam ei fecunditatem, Quidam hanc pansebalton uocant, Ponticarum plura sunt genera, Est stellata nunc sanguineis: nunc atris guttis: quae inter sacras habetur, Alia pro stellis eiusdem coloris lineas habet, Alia montium conuallium effigies, Philogynos quem & chrysiton uocant: ostrae atticae assimilata: inuenit in aegypto, Phoenicites ex balani similitudine appellatur, Phycites algae, Perileucos filo ab ore gemmae ad radicem usque candido descendente, Praentides quas quidam gemonidas uocant pregnantis fieri: & parere dicunt: mederi que parturientibus, Nam tales in macedonia iuxta monumentum Tiresiae inueniuntur: speciesque est eis aquae glaciatae, Solis gemma candida est: & ad speciem syderis in orbe fulgentis spargit radios, Sagda chaldaei adhaerescens nauibus habet: inuenit praenini coloris, Samothracia in insula eiusdem nominis gemmam dat nigram: ac sine pondere ligno similem, Sauriten in uentre uiridis lacerti harundine defecti tradunt inueniri, Sarcites bubulas carnes praesentat, Selenites ex candido translucet melleo fulgore: imaginem lunae continet: redduntque ea in dies singulos crescentis minuuntque numero: nasciturque putat in arabia, Syderites ferro sillis & litigio illata discordias facit: quaeque nascitur in aethiopia, Syderopaeccilos ex ea fit uariaribus guttis, Spogites spogiae nomen repraesentat, Synodotites e cerebro piscium est: quod synodotes uocant, Syrtita in littore syrtium inaequidem lucania inueniunt melleo colore croco refulgentes, Intus autem stellae continent languidas, Syringites stipulae internodio similis: perpetua fistula euas, Trichius ex africa niger est: sed tres succos reddit: a radice nigrum: medio sanguineum: summo candidum, Telirrhizos cinerei coloris aut rufi candidis radicibus spectatur, Telicardios colore cordis praesens apud quos gignit magnopere delectat, Maculaeque appellantur, Thracia trium generum est: uiridis aut pallidior: tertia sanguineis guttis, Tephrites nouae lunae speciem habet: curuata in cornua quae cinerei coloris, Thecolithos oleae nucleo similis uidef: neque est gemmae honos: sed lingentium calculos frangit: pellitque, Veneris crines nigerrimi notoris continent in se specie ruffi crinis, Veientana italica gemma est: uenis reperta nigram materiam distinguente limite albo, Zethen in media nasci Democritus tradit: electri coloris: & si quis terat in uino palmeo & croco caerae modo lentescere: odore magnae suauitatis, Zmilaces in euphrate nascitur: pconneso marmori similis: medio colore glauco, Zoronysios in indo flumine nascitur: magorae gemma esse narratur: neque aliud amplius de ea.

De gemmis quae a membris hominum cognominantur: & quae ab animalibus: & de his quae a ceteris rebus.

CA. XV.

ul' Theoli-
thos
uel ungue-
tum

St etiãnum alia distinctio: quam equidem fecerim subinde uariata expositione. Si quidem a membris corporis habent nomina. Heparites a iocinere. Steatites singulorum animalium adipe numerosa. Adunephros. Theudactylus hic & asyris colit. Triophthalmos iouice nascitur tres uois simul oculos exprimens. Ab animalibus cognominant. Carcinias marini cancri colore. Echites uiperæ. Scorpites scorpionis aut colore aut effigie. Scarites scari piscis. Trigites muli. Aegophthalmos caprino oculo. Item alia sulto. Et a gruis collo gerant. Hieracites accipitris. Actites a colore aquilæ candidate cauda. Myrmecites inatam reptentis formicæ effigie habet. Scatabeoæ cantharias. Lycophthalmos quatuor est coloris ex rutulo & sanguineo in medio nigro candido cingitur: ut lupogæ oculi. Illis pro oia similis. Thaos pauoni. est similis. ite aspidi: quæ uocari Timolonia iuenio. Arenagæ similitudo est in hamocryso uelut auro arenis mixto. Cenchrites miliæ granis uelut sparsis. Dryites e truci arboris: hæc & ligni modo ardet. Cissites in candido collucet ederae foliis quæ tota tenent. Narcissites uenis etiam edere distinguitur. Cyamea nigra est: sed fracta ex se fabæ similitudinem parit. Pyrenæ ab oliuæ nucleo dicta est: huic aliquando inesse piscium spinæ uidentur. Chalazias gradinæ & colorem & figuram habet adamantinæ duritiæ. Narrat etiam in ignem addita manere suam frigus. Pyrites nigra quidem: sed attritu digitos adurit. Polyzonos nigra multis zonis candidat. Altrapia in candido aut cyaneo discurrente medio fulmis radiis. In phlegontide intus ardere quædam uidentur flamma: quæ non exeat. In anthracitide scintillæ discurrere aliquando uidentur. Enhydros sempertudinitatis absolutæ in candore est leuis: sed ad motum fluctuat intus in ea uelut in ouis liquor. Polytrix in uiridi capillatur. sed defluga comarum facere dicitur. Sunt & a leonis pelle & pantheræ nominatæ leontios: pardalios. Colos appellauit chrysolithum aureus. Chrysoprasum herbaceus. Melleus melichrota: quibus plura eius genera sint. Melychloro est geminus parte flauis: parte melleus. Crocias a croco. Polia canitiem quædam sparti inducit: eadem duriozem. Nigra spartopolia. Rhodites a rosa est. Nielites mali coloris. Chalcites aræi. Sicites fici. Ratio uouum non est in borfycire in nigro: ramosa candidis aut sanguineis frondibus. Nec gemite uelut in petra candidis manibus inter se complexis. Ananchitide in necromantia dicunt euocari imagines deorum. Synochitide umbras inferorum euocatas teneri. Dendritide alba defossa sub arbore quæ cadatur: securis aciem non ebetari. Et sunt multo plures: magisque inostificæ: quibus barbari dederunt nomina: confessi lapides esse. Nobis satis erit in his coarctasse dira mendacia.

De gemis nascentibus & factitiis: & figuris gemmarum.

CA. XVI.

Emmæ nascitur repente nouæ: ac sine nominibus: ut lampas in metallis aurariis una inuenta: quæ propter pulchritudinem Alexandro regi missa fuit: ut auctor est Theophrastus. Coclides quoque nunc uulgatissima famæ sunt uerius quam nascuntur: in arabia reptis ingentibus glebis. Melle excoqui tradunt: septenis diebus noctibusque sine intermissione. Ita omni terreno uitiosorum puluere decusso purgatam glebam artificum ingenio uarie distribui in uenas: ductusque macularum que maxime uendibili ratione sedantur. Quod dicitur tantæ magnitudinis fecere: ut equis regum in oriente frontalia atque pro phaleris pennis facerent. Et alias omnes gemæ mellis decoctu nitescunt: præcipue corisci. In omni alio usu acrimonia abhorretis. Quæ uariæ sunt: & ad nouitatem accedere caliditate ingeniorum contingit: ut nomen usitatum non habeant. Physes appellant: uelut ipsius naturæ admiratione in iis uedicantes: cum finis nominum non sit: quæ plequi non equidem cogito: innumera ex græca uanitate conficta. Indicatis nobilibus gemis: imo et plebeis rariore genege dictu dignas distinxisse satis erat. Illud modo meminisse conuenit incrementibus uarie maculis atque uerticibus lineæ: quæ interueniunt multiplici ductu: & colore mutata sæpius nota in eadem plerumque materia. Nunc cõter ad oium gemarum obseruationem pertinentia dicemus opiniones secuti auctorum. Cauæ aut extuberantes uilioses uidentur æqualibus. Figura oblonga maxime probatur: deinde quæ uocat lenticula: postea clipeidos & rotunda: angulosis minima græa. Veras a falsis discernendi magna difficultas. Quippe cum inuentum sit ex ueris gemis in alterius generis falsas traducere. Sardonyces e cerauiis glutinant gemis ita ut deprehendi ars non possit: aliunde nigro: aliunde candido: aliunde minio superis: oibus in suo genere probatissimis. Quinimo etiam extant commentari auctorum: quos non eadem demonstrarim: quibus modis ex crystallo tingant smaragdi: alæque translucentes. Sardonyx e sarda. Item cæteræ ex aliis. Neque est ulla fraus uitæ lucrosior.

De ratione probandarum gemmarum.

CA. XVII.

Nos contra rationem deprehendendi falsas demonstrabimus: quando etiam luxuria aduersus fraudem muniri decet. Præter illa quæ in principalibus quibusque generibus priuatim diximus. Translucentes matutino probari censent: aut si necesse est in quartam horam: postea uetant. Experimenta pluribus modis constat. Primum ponderis: si grauiores sentiuntur: post hæc corpore. Fictitiis pustulæ in profundo apparent. Scabritia in cute. In capillamento fulgoris inconstantia: prius quam ad oculos pueniat desinens nitor. Decussis fragmenti pauli: quod in lamina ferrea terat efficacissimum experimento excusant magones gemmarum. Recusant similiter & limæ probationem. Obsidianæ fragmenta ueras gemmas non scarificant. Fictitiæ scarificationis candicantiam fugiunt. Tantaque differentia est: ut aliæ ferro scalpi non possint: aliæ non nisi retuso: uerum omnes adamante. Plurimum autem in his terebrarum proficit feruor. Gemiferi amnes sunt oasis: mater: ganges. Terrarum autem omnium maxime India. Et iam peractis omnibus naturæ operibus discrimen quoddam rerum ipsæ facere conueniat. Ergo in toto orbe & in quacunque cæli cõuexitas uergit: pulcherrima est omnium rebus meritoque principatum naturæ optinens Italia rectoris parentisque mundi altera: uiris sceminis: duobus: militibus: seruitis: artium præstantia ingenioque claritatibus. lam situ ac salubritate cæli atque temperie: accessu cunctarum gentium facili: litoribus portuosis: benigno uentose afflatu. Etenim contingit recurrentis positio in partem utilissimam: & inter ortus occasusque mediam: aquarum copia: nemorum salubritate montium articularis: ferorum animalium innocentia: soli fertilitate: pabuli ubertate. Quicquid est quo carere uita non debeat: nusquam est præstantius fruges: uinum: olea: uellera: lina: uestes iuueni. Ne equos quidem in trigariis præferri ullis uenaculis animaduerto. Metallis auri: argenti: aeris: ferri: quandiu libuit exercere: nullis cessat. Et iis nunc in se grauida pro omni dote uarios succos: & frugum pomorumque saporum fundit. Ab ea exceptis Indiæ fabulosis: proxime quidem duxerim hispaniam quæcunque ambitur mari.

FINIS.

Hoc opus Caji Plinii Secundi naturalis historię impressum fuit per Ioanem rubeum & Bernardinum fratresque Vercellenses ab incarnatione anno domini. 1507. die. xvi. Ianuarii.

Hi c lectoꝝ errores quosdā uariāsq; lectiones uid ebis: ex gbus pro cuiuslibet aīo plura deligi: ac restitui possunt. Reliqua in sequēti l. pꝛessione uidebuntur.

In pꝛæfatione milia gnarum pro dignarum. L.ii. c.ii. cōpaginum egens: uel cōpagum.

Nec quia ad motū: uel & quia.

c.iii. tenerum argumētis: uel rerum.

c.vii. Orbone ad ædem: uel Bonæ.

c.viii. salutarēq; fieri deum: uel sine deum.

Inde solis: uel deinde.

xxii. partibus remotior: uel remotius.

c. ix. multiformi hæc ambage: uel lunæ multiformis: hæc ambigua torfit ingenia.

redeundo ad principia: uel redeuntem:

c. xi. Tertio ex utraq; uastitas solis aperitur:

ut nō sit necesse amplitudinē eius oculorum argumētis: atq; cōiectura aī scrutari. uel ter-

tia ex utraq; uastitas solis oculorū argumētis aperit: ut nō sit necesse amplitudinē eius cō-

iectura animi scrutari.

nec q; mōtem idam: uel necnon.

c. xvi. sicut in rotis radios: uel in rotæ radiis.

c. xvii. redire credūf: uel redire cogūf. (tinā.

ab statiōe uestina: uel ad statiōne uest

c. xviii. cætera isflexos mūdī: uel cæteros isflexos

a terra: uel atra.

semiābiē orbe: uel semi nā ambīē orbe.

c. xix. uerno & autumnno: uel uere.

cap. xxiii. in lunari circulo: uel articulo.

uicies. c. stadiorū: uel. c. m. stadiorum.

inquis: uel quis.

c. xxxviii. tot animalium: uel totus.

c. xxxix. consl. Orbis. lege orbi.

c. xxix. hiadas appellat: uel sine hy adas.

c. xlv. sic hoīum illa: ut cælū dei: uel sic homi-

num mater illa: ut cælū diesq;.

pꝛæcamur rati graue: uel irati.

In maria iaciēf: uel ut freta admittamus: eluif

aq; ferro: igne: lapide: fruge: oībus cruciatur

L.iii. c. xvi. regio. xi. nō nona.

q; fortunatius siti. uel situ prodente.

c. xx. equitū. lxx. M. ex Polybio.

c. xxi. in amne ea. xlii. M. pass.

petunt iura non iuribus: sed uiris.

L. vi. c. i. anexo appellatus. lege axenos.

c. xxx. Ptolemæū latinū regē: uel Latyæ.

L. vii. in prooemio. aliena alienis: uel sine aliena

sq; uas: uel lera trūcos et arbori: q; corti

ce iterdū gēio a frigorib; & calor tuta ē.

ab hoc lucis radimēto: uel rudimento.

atq; ifoeliciter natū iacet: uel at hō infceli

citer natus iacet.

c. li. ex cuius odore: uel & cuius odore.

marfog; gēte durat: uel genus durat.

tāq; quadrupes: uel quā quadrupes.

auribus totos integri: uel auribus integri.

c. iii. martici belli ancilla: lege Achile.

c. iiii. i dextra fere parte: uel geri pte. (agētē.

c. v. L. Papyriū pꝛorē cohīde lege agente: uel

c. vi. sic sternuisse a coitu: uel sternutasse.

c. vii. serpētis icū: uel icū dente.

c. viii. inter arma hostesq; & ad mortē: uel i-

ter arma & ad mortem.

c. xi. infecutis mēsis: uel i secūdis mēsis.

iam illa uulgata est uarie: uel iā illa uul-

gata: uarie ex itegris.

c. xii. in quo p quā ifortune fortuitū: uel in

quo iforme ifortuniū: uel iportune fortuitū.

utriuslibet aīo subito trāsuolās: uel utriusli-

bet animū sibi trāsuolans.

singulisq; in suo cuiq; genere: uel singuliq;

Artemū in tm: uel Artemius.

uicimarii negociatoris: uel suarii.

c. xiii. At ubi cū aliis: uel ubi cum aliis.

Pꝛæalta pōpa: uel pꝛæalta.

c. xvi. tabe cauāf pituitæ: uel tabe pituitæ.

c. xviii. unaq; spem: uel uana spe.

c. xxiii. somnoq; serpēte cōputat: uel āputat.

c. xxv. ut iustus: uel iustus.

c. xxviii. sextū annalē: uel. xvi.

T. Romulo: uel T. Tyberio Romulo.

sua carmina pbauisset: uel sua pbauisset.

notataq; sedes ignōniæ: uel notatōsq; sese.

c. xl. fortuna decidit cū eo: uel decidit.

c. xliii. honore cū trāisset: uel transfuga &

nō melioris fortis: uel num.

age nō exitus: uel num.

c. xliiii. flore dignitatis: uel dignationis.

figdem liberis: uel figdem dixit.

& Afranio saltē perire: uel Africanū.

quos hostes uicisse: uel nec hostes.

c. xlv. cōtra uolūtate eius: uel petitionē. (legā

pꝛscriptōis iuidia icollēgā: uel sine icol

i palude latebra ægrotatis: uel sine la-

Proculeio mortis: uel i piculo. (tebra

Fames sitisq; italia: uel Fames italiae.

hærede hostis suo filio excessit: uel hæ

rede nō suo filio excessit.

c. xlvi. ānus p miraculo reducta: uel pducta.

c. ii. rursus Aesculapii sniam: uel sine rursus.

cxx. annos natos: uel cxx. annos.

Bononiæ. L. Terrentiū. M. filiū: uel. el.

Galerius foelix: uel galeria.

centenū denū hoīes. lvii. uel. xliii.

c. l. qd q; æstiatōe: uel qd post æstimationē.

in meridianis: uel a meridianis.

c. li. & in gnōsio: uel ab gnōsio.

habereq; qđ nūciaret: uel q̄ nūciaret.
c. liiij. idq; eū uoluisse: uel idq; uoluisse.
c. lv. q̄ genitus q̄s unq;: uel iterea q̄s nūquā.
si dolere ēt euenit: uel dolore inuenit.
c. lvi. 7. uel. v. uel. ψ. ω.
Id monumētis: uel idq;
ægyptii multo: uel ægyptii uero.
ægyptii textilia infecere: lanas sardibus
lydi: sic alibi legitur.
Closter filius Arachnæ: linum & retia
Arachne: uel filius Arachnes: uel retia
Arachne.
Sutrinā Boetius: uel Batus.
Per arabum babylonis: uel Arnabum.
Iydiū Scitē: uel Scythem.
Hypbeos corinthus: uel Hypbius
fabricā materiæ: uel materiariam.
Normam: formicē: aut & libellā: uel nor
mam aut libellam.
Briges atheniēsis: uel Bithiges.

Somniog; Amphyction: uel Amphyon:
uel Amphytrion. Sta.
c. lx. cum Curio inter rostra: uel cū e curia.
L. viii. c. i. alienæ quoq; regionis: uel religionis.
c. xlii. p̄riga Varro. L. ii. p̄ auriga: dele
uerbum. pariter.
L. ix. c. xxy. pedes eū habere arbitra. Aristote
les: ita posita pinag; similitudine: lege arbitra
tur ex Aristotele: ita posita pinag; similitudine.
L. xi. c. xxxviii. elephantū tergora ipenetrabiles
setas hñt: uel ipenetrabiles ad cetras habent.
c. xxxvii. cōcretus hic & cū refrixit fragilis: uel
nō concretus: nec cū refrixit fragilis.
L. xliii. c. x. q̄ græci deuterias: uel deuteria.
c. xix. Italix parte aliqua rabulana pice. lege
Crapula: inā pice.
c. xx. e diuerso crapula legendū: non crapula
compesci.
L. xviii. c. xix. ueg; actū. lege ueruaetum.
L. xxix. c. vi. minutatim findēda: uel scindēda

[Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Hic simplicia litterarum ordine explicabuntur: in quibus Dioscoridis summi medici imaginem uidebis. Hæc ex tota uniuersitate simplicium acruata: & in quædam cumulum coniecta ostendimus pro medicorum utilitate: uel quibusuis de medicina facultatibus iudicium afferre uolentibus. Reliqua si quis addere uoluerit bona uenia subiungat.

Abinthiū c.vii. xxvii.	Adipson i dictione glycyrrhiza	Alchmea: supra alifina
Santonici galli	Adirpſatheū i dictione spia fil.	Myofon alii herba uitri ab alijs.
Ponticum	Adamantides c.xvi. xxiiii.	Almea
Abinthium c.viii.	Adynamō c.xvii. xliii.	Alcibion c.v.
Abinthiū marinū. c.v. xxxii.	Aethiopes in lfa. e.	Alectorolophos c.v.
Seriphum alii uocant	Agnon in uerbo uitex	Cristam nri (xliii.
Abrotanū c.xxi.	Aglaophoris c.xvi. xxiiii.	Alū ul' alus c.vii. 26. & c. xvii.
Acidiū c. xviii. xx.	Marmaritides	Symphiton petreum græci vi. xxvii.
Aconitū c.ii. xxvii. c.iii. vii.	Agaricon c. ix. xvi. c. ix. xxv.	Ambugia in dictione intubus
Pardalianches c. xxvii. viii.	Aizoum c. x. xxv. c. xv. xxvi.	Ammi genus cumini
Acorna c. xvi. xxi.	Bupthalthmon alii	Amphibena in gñe coriadi
Acanthice in uerbo helxine	Zoophthalmion alii	Amaracus c. xi. xxi. & c. xxii.
Acinoes c. xxvii. xxi.	Stergeton alii	Sanfucus in ægypto
Achanum c. ix. xxii.	Erogéneton alii	Abrotanū & xi. G. c. x. xxi.
Acanthus c. xxi. xxii.	Hypogésson alii	Campeſtre & c. xxi. xxi.
Acanthion c. xi. xxiiii.	Ambrosiam alii	Montanū.
Topiaria	Amerimnon alii	Ampelofagria in uerbo oenātes c. vii. xxvii.
Urbana herba	Sedum magnum alii	Amurca & c. viii. xv. c. iii. xxiiii
Pederoton	Oculum Itali	Amigdala amara & c. xxii.
Melaphillon	Digitellum	xv. c. viii. xxiii.
Pectum c. xxi. xliii. i. xxii. ii.	Erithles	Amerina c. viii. xxiiii.
Pectū ſyllinū c. ix. xx.	Tritheles	Amarices ſi'es scopis amerinis in uerbo myrtes
Acer c. xvi. xvi. c. vii. xxiiii.	Chryſotheles	Ampelofraſon c. xliii.
Accacia c. xi.	Iſoetes	Ambrosia in uerbo artemiſia & in uerbo aizou & paulo poſt p ſe
Achoron c. xi. xxv.	Sempuitum alii	Amerimnō in uerbo aizoum
Achoron agrion	Aiuga in uerbo chamæpitis	Amaranthon c. iiii. xxvii.
Achinea c. xv. xxi.	Alium vi. xix. c. vi. xx. & i uerbo ulpicum	Amygdalites in uerbo Titymalum
Epipetron	Althea in dictione maluz	Amylon c. xxv. xxii.
Acanthia in uerbo erigeron	Alopecuros c. xvii. xxi.	Amuletū in uerbo ciclamfos
Achemidō lſra c. xvi. xxiiii.	Albucū in uerbo aſphodelus.	Ambrosia c. iiii. xxvii.
Hippophoruades	Alica c. xxv. xxii. bis.	Botrys
Achillea c. v. xxv.	Alnus xvi. iiii. c. ix. xxiiii.	Artemiſiam alii
Panacem heraclion alii	Alyſſon c. x.	Amomum c. xiii. xii.
Sideritem alii	Sideritis	Aniſum c. xvii. xx.
Millefoliam nri	Altercū i uerbo hyoſcyamos	Anictū creticum
Achemides ſupra c. iiii. xxvi.	Altercangēnū ut ſupra	Anetum. c. xviii.
Acla c. xi.	Alifina ul' alchmea: ſiſtula paſtoris c. ix. xxiiii.	Anemōe iſra c. xvi. & xi. xxii.
Ebulum aliqui putant	Damaſoniū alii	Anthalion c. xxix. & xv. xxi.
Aconiton ſupra c. iii. xxvii.	Lyron alii	Antiliū uel alchali barbare
Chamaron alii	Alga iiii. xxxi. c.	Anticellum
Lycottonon alii	Aloe c. iiii. xxvii.	Anthericū in dictione aſpho-
Thelphonon	Alcea c. iiii.	M
Scorpion	Periſtereon cognominatur.	
Acoton i dictione Anagyros	Alphalcion genus trifolii	
Aſtea c. vii.	Aliphō uel alipē c. iiii. xxvii.	
Adonium c. x. xxi.	Alſine. galenus alſyne. c. ut. f.	
Adiantum c. xvii. xxi.		
Adarca c. xxiii. xii.		

delli paulopost	cum & Galenus	Corruca
Anthemis c. xxi. xxii. & xvi.	Apocynum. G. c. x. xxiii.	Lybycum
xxi. & c. xvii. xxi.	Appendix c. xii. xxiii.	Horminium scdm atticis
Leucanthemida alii	Aproxis c. xvi. xxiii.	Afaron filis baccari c. vi. xxi.
Leucanthemū	Apolliaris i uerbo hysocyaos	& xiii. xii.
Arthemis	Apyro. in uerbo helyocrifon	Afcaliam in uerbo eclatos
Chamaemilon	Apronia in uerbo uitis nigra	Afphodelus Heroio aliqui
Meláthemon	Apiofylla c. viii. xxvi.	c. xv. xvii. xxi. & xxii. xii.
Eranthemō	Rhaphanos agria	Antherico caulis & xiii. xxvi.
Anticiria fessama in dictione	Aphrodes in uerbo peplos	Halimon heliodus
fessamoides.	Aparines c. v. xxvii.	Afphodelon radix
Anemōe & xxiii. xxi. c. xvi. xxi.	Philantropon alii	Albutiū. L.
Phremon in siluis & fcultis	Omphacocarpon alii	Astula regia herba
nascens	Aquifolia c. vii. xvi. viii.	Albuco scapus cubitalis
Argemones sed falso	xxvii. c. xii. xxiii.	Astericu in dictione helixine
Papauer Rhiam alii	Aqua mulsa c. xxiii. xxii.	Astaphis in uerbo uua passa.
Anchusa & in uerbo calla. c.	Armoratia fatiua i uerbo rha	c. i. xxiii.
xvi. xxi. & xx. xxii. & viii. vii.	phanus sil. est rhaphanus ut	Astaphis agria & Astaphis
Anabasis in uerbo caucum &	tradit Palladius	Vua tamimia sed falso
in uerbo equisetum	Arcalion in genere thitima-	Afpalathum in uerbo spina
Anagalis	lon c. xx. xx.	Armeniaca pruna. c. xii. xv.
Acorchorō xi. xxv.	Arachidna c. xv. xxi.	Armosō uel agrion piganō.
Andrachnes agria c. xi. xxy.	Aracoides c. xv.	Afcalonia c. vi. xix.
Anacampferotes c. xvi. xxv.	Aristalthea in dictioe maluz	Afception in uerbo panax
Anthriscus in uerbo scandix	Archenion i uerbo onychyl ⁹	Afyla c. xi. xxy.
Antiscordon in uerbo ulpicū	Artemida in uerbo anthemis	Ferus oculus.
Antranium c. xvii. xviii.	Arinca i uerbo olyra hēbim ⁹	Aftragalus c. viii. xxyi.
Antyllion c. viii. xxvi.	Arbutus in uerbo unedo	Afueftinō c. i. xix.
Antylis	Arbor ifcelix i uerbo myrices	Afplenō c. v. xxvii.
Antirrhinum phanarion li-	Aron c. xy. xxiii.	Hemionon.
chnis agria c. ix. xxv.	Dracūcius & xxxii. viii.	Afceptias c. supra
Androfaces c. iiii. xxvii.	Dracunculus c. v. xix.	Afster c. supra
Androsemmon c. iiii. & c. v.	Arianides c. xvi. xxiii.	Bubonium
Afcyron alii	Artemisia c. vii. xxv. & c. ix.	Afcyron c. v. ut supra
Anonis c. iiii.	Botrys	Afcyroides.
Ononida alii	Ambrosiam aliqui	Androsemum alii.
Anagyros c. iiii.	Aristolochia c. viii. xxv.	Atriplex fatiuū & fil. c. xx. xx.
Acopon	Malum terræ nostri c. ix.	c. vi. xix. c. vii. xix.
Anonymos c. iiii.	Clematitit	Athamanticū in uerbo meū
Aononium uel lamion in di-	Creticam alii	Atractylis i dictioe cnicon
ctioe urticæ uidebimus.	Arfen in uerbo mandragora	Atractyl' ul' phonos c. xvi. xxi.
Apium foemina c. viii. xix. c.	Armon in uerbo rhaphanus	Auena c. xxv. xxii.
xi. xx.	Artylis in uerbo lactuca	Afaliū medicinæ c. viii. xxviii.
Apiū maré faciūt & foeminā	Argemonia c. ix. xxv.	Aper c. v. ut f.
Apialtrum	Aristogeton c. iiii. xxvii.	Afalia & c. iiii. xxx. c. x. xxviii.
Melyfophilon hyginus ap-	Argemones uel inguinaria	Afinus c. xi. viii. c. ut supra
pellat.	Archezostis & in uerbo Vitis	Anferes c. xxii. x. & c. lix. x.
Olufathrum	alba c. xi. xxvi. & xy.	c. v. xxix. c. iiii. xxix.
Hypposelinum	Arsenogonon c. xv.	Aquæ & iiii. & iiii. & v. & vi.
Bufelinō: heliofelinō	Arction in uerbo perfolata	c. ii. xxxi.
Aphron in dictione rhia di-	Arcturion c. v. xxvii.	Alex c. xii. xxxii. c. viii. xxxi.
cemus.	Aristida in uerbo holchus	Araneus
Aphace c. xvii. xxi. & xy. xxi.	Afparagus fatiu ⁹ & c. viii. xix.	Aglā & piscis. xxiii. ix. c. ut f.
Apyrina in uerbo malū puni.	c. x. xx. & xy. xxi. & iiii.	Amphifibena ferpens. c. xxiii.

viii. c. ut. f. c. iiii. & v.	Angites	ut. f.	Caulodem quidam
Aspides c. xliii. ylii.	Amphitane	ut. f.	Crambe tenuioribus foliis
Aqua maris c. vi. xxxi.	Apistos	ut. f.	Silue. siue erratica brassica
Agriū in uer. nitrū c. x. xxxi.	Accar	c. vi. xxi.	Petrea
Afellus piscis c. xvi. ix. & xvii. c. vi. xxxii.	B Nardus rustica		Lapsana c. ix.
Aurum c. iiii. xxxiii.	barbarica falso		Marina
Accessis in uer. chryfocolla.	bactis xxvii. xxi.		Bion c. ix. xliii.
Argentū uiuum & argentum c. viii. c. vi. supra	Batis marina c. xv. xxi.		Bdelium c. ix. xii.
Alabastrū in uerbo stimmi & in fine c. y. xxxvii.	Hortensia		Blecō gen ⁹ pulegii ut dicem ⁹
Alabastrites c. x. ut. f.	Asparagum gallicum		Blitum c. xxii. xx.
Argyritis i uer. spuma argēti	Balustiu. xix. xlii. i uer. cytin ⁹		Bromos c. xxy. xxii.
Adarca in uer. calamochnus	Balanus in uerbo castanea		Bryena in uerbo uitis nigra.
Atramētū futuriū c. xi. c. xii. xxxiiii.	Balis c. ii. xxv.		Briō i uerbo sphagnos. c. v. xxxii. & xxv. xlii. & ifra. xlii.
Chalcanthum	Beta cādida & vii. xix. c. viii. xx. c. viii. xix.		Brati in uerbo sabina frutex c. x. xliii.
Stalagma	Nigra sil.		Britanica c. iii. xxv.
Antipodium i uerbo spodiō	Limonion		Vibones flos
Arsenicū uel arenicū c. xviii. xxxiiii.	Neuroidem		Brauylla c. viii. xxvii.
Apyrō in uerbo sulfur	Bellium c. viii. xxi.		Blachnon in uerbo filix
Alumen c. xv. xxxv.	Betonica in gallia & uetōni. ca. c. viii. xxy.		Butyrum c. li. xi. c. ix. xxviii.
Phorimō	Serapula in Italia		Bos silue. xliiii. viii. c. x. ut. f.
Paraphorō	Cestron græci		Baf alifcus c. iiii. ut. f.
Schitō gen ⁹ cōcreti alumis	Bolites radix ligni flammæ		Bubō c. iiii. ut. f.
Trichitis	Bortys fruticosa c. viii. xxvii.		Blatta c. xxviii. xi. c. vi. ut. f.
Chalcitis ex lapide	Ambrosiam capadoces.		Batia piscis c. iiii. xxxii.
Strongyle	Artemisiā alii		Bacchus piscis c. iiii. ut. f.
Melinum	Bellis c. y. xxvi.		Myzen
Aster in uer. terra samia	Bechiō Tussilago dē vi. xxvi.		Balena & iii. ix. & vi. ix. c. vi.
Alcyonium	Blattaria c. ix. xxy.		Botryfentos in uerbo cadmia in metallis.
Ampelitis c. xvi. xxxv.	Bubonion in uerbo aster		Bitumis tria gēa c. xv. xxxv.
Assius lapis c. xvii. xxxvi.	Bunion gen ⁹ napi ut dicem ⁹		Pissasphalton græci apollo. niaticum dicunt
Amianthus c. xix. ut. f.	Bulbus c. y. xix. vi. c. ix.		Blendus
Atrōdamas in uer. hæmatites	Bulbi & scylla in hoc genere		Anabis c. ix. xix. c. xxiii. xx.
Anthracites	Vomitotium		Caulodes i dictiōe brassica diximus.
Aetites lapis c. xxi. xxxvi.	Buffelinon in uerbo apium		Capparis trāsmarin ⁹ & xxiii. l. xlii. c. xv. xxi.
Callinius	Bubolapaton in dictiōe Lapa		Capparis Italicus c. viii. xix.
taphiusus	Buceros est scēnogræci (tii		Cynobatō Opheostaphylem
Arabius lapis c. xxi. ut. f.	Bupleuron c. xxii. xxii.		Carduus fatiuus & c. viii. xix. c. xxiii. xx.
Adamas c. iiii. xxxvii.	Buprestis c. xxii. xxii.		Carduus siluester xy. ut. f.
Amethystus c. vi. supra	Boletus c. xxii. & ix. l. xvi.		Scolimō genus cardui
Apyruste in uerbo carbūcul ⁹	Bucolicon in uerbo panaces		Calta c. vi. xxi.
Amethystizōtas c. vii. xxxvii.	Buglossus c. viii. xxy.		Cædaphne herba Topiaria est uicapuinea & xliii. xxiiii. xi. xxi. & xxvii. xxi.
Achates c. x. ut. f.	Euphrasymū c. viii. xxv.		Cania urticæ genus est
Acopis c. x. ut. f.	Buphthalmos & in uerbo ai. aizoum c. viii. ut supra		Camæleon : Vlophonon dē
Alectorius ut. f.	Chalcia aliqui		M ii
Androdamas ut. f.	Brassica & c. viii. xix. c. ix. xx.		
Antiphates ut. f.	Selenida: crispā uocāt græci		
Aromatites ut. f.	Leam latis foliis		
Aspilates ut. f.			
Atizoes ut. f.			

Cynozolō c. xvi. xxi. & xviii. xxii. & xiii. xxvii.	Caprific ⁹ c. xxviii. xvi. xix. xv. & vii. xxiii.	Triorches Cestron in dictione betonica Chelidonia c. viii. xxv.
Cactos i uer. ectatos subiūge.	Cantilion (xv.)	Cemos cū catanāce dictum ē
Callitrichō & i. c. ix. xxv. (mus bis. c. xi. xxi.)	Carica c. li. viii. xix. xv. xxviii.	Cichorion græce gen ⁹ intubi ut dicemus
Pollitrichon	Calamus odoratus c. xxiii. xii. & xxxvii. xvi.	Cyamō i uer. collocassia
Trochimanēs	Caucū c. vii. xxvi. & xiii. xxvi.	Cynara c. xxvii. viii.
Saxifragum	Ephedra	Cuminon uel cuminum dicemus
Caucalis similis fœniculo & supra. c. xv. xxi. xxii. xxii.	Anabasis	Cyanus c. xi. xxi. & c. viii.
Chamæmyrsina & i uer. myr.	Chalacetū c. xiii. xxvi. c. ut. f.	Cynops c. xvii. xxi.
Caprificus ficus spēs est (tus Castanea & c. xxiii. xv. c. viii.)	Chamarops c. ut. f. vii. xxvi.	Chenopodes herba c. viii. xi.
Balanus (xxiii.)	Carachias in uer. titymallum	Cynizilō in uer. chamæleon
Chamæpitis & in uer. hipicō c. xxiii.	Cariotes in uerbo ut. f.	Cidrilla ul' chōdrylla c. xviii.
Aiuga latine	Charon in uerbo hipericon	Cyper ⁹ c. viii. xxi. c. xviii. (xii.)
Tus terræ ab aliis iua ēt dē	Chamaæcta c. xi. xxvi.	Gladiobus
Chamæcillos in uer. hedera & c. xiii. xxiii.	Cāmaron in uer. aconitum	Cypon in uer. iucus
Carica c. xxviii. xv. & v. xiii.	Catanāce c. viii. xxvii.	Cypidon ut. f.
Casæ arbor c. xxxiii. xvi. & c. xx. xii.	Calla. calax & c. yi. xix. c. ut. f.	Cypo ut. f. ægypti ⁹ itellcū cō
Cardamomū c. xiii. l. xii.	Calligonō i dictiōe polygonō	Cypis (fundit)
Chamæmilon i uer. anthemis	Carminothrō ut. f.	Cyprus c. xxv. xii.
Cāchrys & c. ix. xvi. c. x. xxiii. c. viii. xxvi.	Cepe & c. yi. xix. c. y. xx.	Cicer fati ⁹ c. xv. xxii. c. xviii.
Chamædrys c. xiii.	Getium	Cicer siluester
Triflago a latinis	Cæratium c. xix. xx.	Cicerula
Chamaropes alii	Cæraucion Paralion	Cynomoriō in uer. orobāche.
Teueria alii	Chenamycho i uer. nyctegre.	Chironia in uer. uitis nigra & in fine. viii. xxv. & infra
Serratam alii	Cerinthē c. xii. xxi. (ton	Citrea & plica c. vi. xxiii. & c. xiii. xv. c. iii. xii.
Chamælea & in uer. timelea c. xiii. xxiii.	Centū capita c. viii. xxii.	Mala medica uer. asyria
Chamæfice c. ut. f.	Cæra & c. vi. xi. c. viii. & c.	Cyrtinus mali punici c. ut. f.
Chamæleuce c. ut. f.	Cæratia. viii. xxvi. (xxiii. xxii.)	Balustium
Farranum	Chetiā in uer. raphanus	Cypros i oriēte i uer. ligustrū
Farfugium	Cærefolium c. viii. xix.	Cisthō græci c. ix. xxiii.
Chamæpeuce c. ut. f.	Pederotō	Cistos ul' erythranos c. ut. f.
Chamæcipillos c. ut. f.	Cerrus c. vi. & c. vii. xvi.	Cinobatō & i uerbo capparīs c. xiii. xxiii.
Calicia c. xvi. xxiii.	Cæraunium c. iii. xix.	Cynopasthō alii c. xxxviii. xvi.
Calignetes c. ut. f. (xxv.)	Cæraunia in uer. filiqua	Neuropasthō alii
Canaria lappa dē. xviii. c. viii.	Cedrosis in uer. uitis alba	Neruiuspassus semē (viii.)
Carpos i dictiōe fœnogræcū	Cerafia & c. xxv. xv. c. vii. xxiii.	Cynhorodō c. ii. xxv. & xii.
Chalcia in uer. bupthalmos	Cedrus magna & c. xv. xiii. c. iiii. xxiii.	Rosa silue. & in uer. lilium
Cantabrica: bis c. viii. xxv.	Cedrelates c. v. xiii.	Chironeō ab iuētore i uer. pa
Chamæzeleon in uer. gnq̄so Iium: & in uerbo glaphaliū	Cedri pix ei ⁹ ul' cedriō c. xii.	Challiodinamma cappa (naces doce in uer. polaxmonia
Calcalla uel cacalia. dio. c. ix.	Cedrides c. ut. f. (xvi.)	Cytisus frutex & arbor c. li. xvi. xxiii. xiii.
Leantides: uel leontice	Centunculum c. xiii. xxiii.	Cynocephalia herba c. ii. xxx.
Capnos c. xi. xxv.	Clematidem græci	Osires in ægypto
Pes gallinaceus	Cētauriō i uer. panaces. & pau	Cinos & l. xiii. c. de dactylis ul' infra. c. xxx. xv.
Calcifraga in uer. empetron	Cētauria & paulopost (lopofst c. vi. xv.)	Chironia i uer. cētauria & l.
Calamitha c. ix. xix.	Chironia	Cynoglossos c. viii. xxv.
	Centaurion altege c. ut. f. & (xiii. xxvii.)	
	Lection (xiii. xxvii.)	
	Libadiō	
	Fel terræ nostri	
	Exacum galli	
	Centaurion tertiū c. vi. xxvi.	

Cyclaminos	c. ix. & ix. xxi.	Conferua	c. 8. 27.	Zopyrocherō alii	
Tus terra a nr̄is uocari		Cocū gnidion	c. 9.	Encymoides	
Amuletū dē		Come in uer. tragopogon		Clematides centūculum est	
Cissāthemōs tertiu⁹ gen⁹ cyclo		Cucumis silue. c. 1. 20. & 5. 19.		Echites	¶ Laginē alii
Chamaecissos tertiu⁹ ge (minis		Cucumis scorpionum		Scamonea tenuis	
nus cyclaminis		Cucumis anguin⁹	c. 2. 20.	Clematis ægyptia	c. 14. 24.
Cicuta	& xi. c. c. ix. xxy.	Cucumis erraticus		Daphnoides Polygonoides	
Cynoides in uer. psylion		Cucumis satiuus		Crocides	c. 16. 24.
Cynomyla	ut. f.	Cucurbita fil. c. 3. 20. & c. 5. 19.		Clymenos	c. 7. 25.
Circelon in uer. mādragora		Somphos græce		Clematis i uer. aristolochia	
Cyparissia i dictōe Tithymali		Colocinthis aliud genus		Cretica	ut. f.
Circaea	c. viii. xxvii.	Cuminū satiuū & 15. 20. c. 14.		Chrysalion in uerbo psylion	
Circesion uel cirson	c. ut. f.	20. & 8. 19.		Chrysotheles in uer. aizoum.	
Cynosorchis	c. ut. f.	Cuminū silue. uel ciminū dē		Cromphena i uer. symphōa	
Orchin aliqui		ut diximus		Crethmo	c. 8. 26.
Corruā genus aspagi		Cuminū æthiopicū	¶ Amī	Chryssippea	c. 9.
Coriandrū satiuū	c. xx. xx.	Cuminū regiū scdm Hippo.		Crategonō	c. 10. 26. c. ut. f.
Coriandrū ægyptium		Cunila bubula gen⁹ ligustici		Crista in dictione Alestorolo	
Cotoneū & c. xi. xy. c. vi. xxiii.		c. 15. 20. c. 27. 8.		Crategonō	c. 8. 27. (phos
Costū c. xii. xii. (& c. xvii. xy.		Cunila bubula satiuā semen		Crocodilion	ut. f.
Coctanū	c. xix. xy.	pulegii hēt 16. 20. & c. 8. 19.		Chrysolachanon	c. ut. f.
Combretū	c. vi. xxi.	Satureia: & thymbra		Camelus	13. 8. c. 8. 28.
Cotonea & in uer. halus		Cumilago cumizamides		Casus	& c. 41. &
Coniza	c. x. xxi.	Cunilacea gallinacea		42. 11. c. 9. 28.	
Coniza mas		Origanū heracleoticum		Ceruus	c. 31. 8. c. ut. f.
Coniza femina		Cupssus cretica in uerbo sabi		Caper	& c. il. 8. & 5. 2. c. 10.
Codiamenō	c. xi. xxi.	na herba		Capra silue.	c. x. ut. f. (ut. f.
Colocalia	c. xv. & xxviii. xxi.	Cupssus	c. 4. & c. 41. 24. & c.	Canis	c. 40. 8. c. iii. 29.
Cyamon		Culix herba	c. 5. 19. (34. 16.	& 3. 30.	
Condriala	c. xv.	Culex herba		Colūba & 4. c. 5. ut. f. & 34. x.	
Coreoridō & c. xv. eiusdem .c.		Cuculum	c. 8. 27.	Castor siue fiber	c. 30. 8. c.
xxxii. xxi.		Strumū alii	¶ Strignō græ.	3. 31. & 6.	
Coronopō	c. 16. 21. & 19. 22.	Creston gen⁹ irubi cognomi-		Crocodilea & crocodill⁹	35.
Condriion	c. 22. 22.	natū pp salubritatem		8. c. 8. 28.	
Condriole		Crambe in uer. brassica		Colostrum	ut. f.
Cornū & c. 8. 23. & c. 27. 16.		Crinō genus lilii rubentis		Cimix	c. 3. 32. c. 4. 29.
Cocū ilicis & c. 9. 16. 41. 9. 3.		Crocum	& 6. & 7. c. 21.	Chalcis in uer. lacerta	
Scoletylon	(24.	Dialeucō		Cocleæ & ifra	& 32. 9. 6. 29.
Coriacea cū callicia dicta ē		Chryfocome	c. 8. 21.	& c. 29. 8. & 6. 9.	
Corinthadis in uer. menaidis		Chryssitis		Cornix	c. 12. 10.
Confiligo	c. 8. 25.	Cneoron nigrum	c. 9.	Cenchris	c. 6. 29.
Cōdris i uer. pseudodictamū		Candidū Cassia scdm Iginū		Centipeda	c. 6. ut. f.
Cotyledō	c. 11. 25.	Chryssippea i uer. sideritis		Cygnus	c. 23. 10. 3. ut. f. 30.
Conardon	c. 5. 26.	Cnicō satiuus	c. 15. 21.	Cuculus	c. ut. f.
Corymbites in uer. tytimaliū		Siluestris	¶ Atractylida	Ceraftis	c. 37. 11. c. 23. 8.
Codion ut. f. uel cobidō		Cringili	c. 26. 21.	Cocanicū i uer. ammoniacū	
Colocinthis in uer. cucurbita		Crapula	c. 12. 16. c. 21. 14.	Cicada	c. 27. 11. & 27.
Coenorō in uerbo timelea		Cryfatō i dictōe heliochrysi		Calestricū in uer. nitrum	
Conuoluolon	c. 5. 21.	Cnidos	c. 16. 21.	Ceti	c. 1. 32.
Comarō idē est scdm græcos		Clauicula in uerbo folia uitis		Coraliū	c. 2. ut. f.
¶ latini unedonem uocant		Crysolariū in uer. hedera		Iace uocat persicum	
Corion in uer. hypericon		Clematis	ut. f. & infra	Ceraliū ab effectu	
Concitatō. l. in uer. Satyrion		Clynopodiō	c. 14. 24.	Coluber	c. 4. 32.
Coris in dictione hypericum		Clinopictō alii dio. Cleonicō		Enydris	c. 3. 30.

Cancer	c. 5. 30. 30. 9. 31. 9. c.	pulegii	27. 8. c. 8. 25. bis	Euzomogen ⁹	ocimi ut habe
ut. f. &	27. 8. bis	Dorion	in dictio nestrichnes	Enruca	c. 8. 19. & (bimus
Coracinus	16. 9. 7. 18. 9. c. 4.	uidebimus	quod uenenum	in fine. c.	c. 13. 21.
Callionymus	(ut. f.)	uoc auere		EmpRACTICUM	i dictioe Rhia
Vranoscopos		Doris	in dictioe pseudacuffa	c. 19. 20.	
Calamita	in uer. diphthita	Donax	in uer. calamus	Epipetro	i uer. Achinea c. 15.
Chochylium	c. 4. 32.	Dipfacon	in dictioe spina uul	Eringio	c. 7. 22. (11.
Canicula	46. 9. c. 4. ut. f.	garis &	in uer. Cardus fulonū	Eringe	c. 15. 21.
Colycia	in uer. murex	Diacheron	ut. f.	Ectatos	i sicilia tñ nascēs c.
Corithia		Defrutū	in uer. fapa c. 10.	ul' cactos	caulis eius (16. 21.
Ghōchæ lōgæ	c. 30. 9. c. ut. f.	14. &	c. 31. 18.	Tenica	caulis reclus
Calamochnus	c. 6. ut. f.	Daphnoides	in uer. climatis	Pappon	femen
Adarcha	c. 37. 16.	ægyptia		Alcalia	
Chryfocolla	c. 5. 33.	Dracucium	in dictioe Aron	Aegylops	c. 9. 16. & 11. 25. c.
Acefin	c. 6. 35.	Dracuculum	ut. f. c. 2. 25.	27. 21. c. 17. 18.	
Orobitis falso		Dactylon	in uer. gramē	Festuca	
Saternā nostri	uocant	Dodecatheō	11. 26. c. 4. ut. f.	Eritron	in uer. Strichnes
Chryfitis	i uer. spūma argēti	Daucum	& in fine. c. eiusdem	Enchisa	i dictioe pseudacuffa
Cinabaris	indicū nomē. 12. 8.	bis	c. 9. 25.	Enchryson	in uer. Onychillo
c. 7. 33.		Damafonion	& in uer. alisma	Elaphoboschō	8. 25. c. 21. 22.
Cos	28. 18.	c. 9. 26. &	14.	Erigerō	air Senecio c. 11. 25.
Coticula	c. 8. f.	Damafion	c. 5. 26	uel Pappum	achātis
Heraclium		Alfina		Esepon	in uer. lactuca
Lydium		Caucalis	acrotensib ⁹ alii mu	Elelisphacos	in uer. lenspalu-
Cæruleum	c. 13. ut. f.	scolacharum		stris: &	infra
Cadmia	& c. 10. c. 1. 34.	Dimenus	c. 7. 26.	Eruum	& c. 15. 18. c. 25. 22.
Capnitis	Botrytis	Doripetro	in uer. leōtopodiō	Erice	græcæ & c. 16. 11. c. 8.
Placitis		Dédroides	i dictioe tithymalli	24. c. 20. 13.	
Onychis	uel ostracitis	Dipfacos	c. 9. 27.	Excoriari ⁹	frutex dñi uer. Rh ⁹
Chalcitis	i uer. alumē c. 12.	Dryopteris	c. ut. f.	Erithros	ut. f.
Chalcithū	i uer. atramē (ut. f.)	Dryphonon	c. ut. f.	Egolethron	c. 13. 21.
Cæruſſa	in uer. psymmi. (tū	Dionysio	nymphades c. 16.	Eunuchiō	in uer. lactuca
thium &	c. 6. 35.	Diospyrō	i uer. litospmo (24.	Erithrodanus	c. 10. 24.)
Creta	ois generis c. 57. ut. f.	Dema	in uer. polygonon	Ereuthodanus	aliis
Chernites	lapis c. 17. 36.	Diaglauciō	c. 10. 27.	Rubiam	noſtri
Coralius	lapis c. 19. ut. f.	Diacodium	c. 19. 20.	Encymoides	in uer. clynopo-
Cystolithos	in uer. spongiæ	Draco	c. 13. 8.	dion	
lapides		Dracona:	ut infra c. 4. 19.	Echites	i dictioe clematis
Callimus	in uer. ætites lapis	Draco marinus	& in fine. c.	Erineō	& 7. 23. c. 15. 24.
Calk	c. 24. ut. f.	27. 9. c. 4. 32.		Ethiopsis	c. 16.
Cinis	c. 37. ut. f.	Diphthita	rana c. 4. ut. f.	Meroides	
Carbo	c. ut. f. 7. 16.	Calamita		Eschinomenes	c. ut. f.
Chryfolectrū	in uer. succinū	Dorcas	in uer. pecten	Eriphia	c. 17. 24.
Cencrō	in uer. adamas	Delphini	c. 8. c. 6. 32.	Exedū	radix i uer. pedē uene
Chryſtallus	c. 2. 37. (ut. f.)	Draconites	c. 10. 37.	Euchymō	i dictioe hel- (ris
Carchedonius	c. 5.	Dracontia		leborus	
Chryſoberylli	c. ut. f.	Donax	i uer. cyprus	Eupatoria	c. 6. 26.
Carbūculus	c. 7. ut. f.	Diphryga	c. 13. 1. 34.	Exacū	galli in uer. centauriō
Coraloacaces	c. x. ut. f. bis	Daphnya	gemma c. 10. 37.	Euphorbia	c. 7. 25.
Calcas	c. x. ut. f.	Dionysia	gēma ut. f.	Euphrasinū	in uer. buglossus
Asipodes	c. 8.	Nhemō	c. 18. 13.	Echyos	c. 9. 25.
Deliacon	in dictio	Edipnois	in dictio	Ebulus	& 10. c. 9. in fine. c.
ne crocum		ne intubus	uide-	Elelisphacum	& 15. 26. & f.
Dictamū	& in uer.	bimus		c. ut. f.	

Euplea	c. ut. f.	Fraga	& c. 24. 15. c. 15. 21.	bigine	c. 15. ut. f.
Euphorbiū	& f. c. 1. 5. c. 11. 25.	Fungus	& c. 25. 13. & c. 9. 16. c. 23.	 Igidion	c. 5. 20.
& 10. c.		Pezice a græcis	c. 3. 19. (21.	Gith	c. 9. 19.
Ephemeron	c. ut. f. f. x. 25.	Ferula	c. 22. 13. c. 13. 20.		c. 17. 20.
Ethiopes	c. 4. 26.	Flos louis	c. 10. 21.	Melâthiō a græ.	
Epithymon	c. 11. c. 8. 26.	Far	c. 25. 22.	Melâspermō alii	
Hypopheon alii		Fex uini	& c. 21. 14. in fine in	Gladiolus i uer. cipi uel cipiri	
Era	c. 17. 1. 18.	proemio. 23.		c. 17. 21. & 11.	
Eleomelli	c. 4. 23. c. 7. 15.	Fex sapæ	c. ut. f.	Glafū filē plantagini in galia	
Eratē	c. 4. 27.	Filcus & de indica	c. 5. 12. c. 7.	nascens	c. 1. 22.
Erithro coccō. in uer. fatyriō		23. & c. 27. 16.		Goletron	
Ephedrō	& c. 7. c. ut. f.	Grossus & ficus ægyptia. c.		Glycyrrhizō	c. 9. 22. & c. 54. 11.
Equisetū	c. 13. 26.	7. 13. uel ficomoros		Adipfon	
Hippuris græcis		Fag ^o	c. 7. 16. c. 10. 16. c. 4. 24.	Glycirrydia palladius	
Ephedron alii		c. 6. 16.		Gynechâthes i uer. uitis nigra	
Anabafin		Fraxifus	& c. 14. 16. c. 7.	Glans	& c. 6. 16. & c. 7. & c. 8.
Equifelis	c. 28. 18.	Farranū in uer. chamæleuces		c. 2. 24.	
Eristhales	c. ut. f.	Farfugium	(. 7. 21.	Galla	c. 21. 13. c. 3. ut. f.
Erisymō & in uer. Irio		Foenogræcū	& f. c. 18. 24.	Galbanū	& c. 36. 12. c. 4. ut. f.
Aethyopides	c. 4. 27.	Telis		Genista	c. 9. c. 12. 21. c. 8. 24.
Epipactis	& c. 20. 13. c. 9.	Carpos		Gūmi	c. 11. 13. c. 10. 24.
Helleborine alii alibi embo		Buceras		Gelotophyllis	c. 16. ut. f.
lines		Egoceras	c. 28. 18.	Gramē agrostis	c. 18. ut. f.
Epimedio	c. ut. f.	Fons in germania	c. 3. 25.	Dactylon	
Enneaphyllon	c. ut. f.	Fel terræ nrī i dictōe cetauriō		Genciana in fine	& c. 7. 25.
Elateriū	& c. 1. 2. 20.	Faba ægyptia græca siue lot ^o		c. 8. 25.	
Elatine	c. 9. 27.	& in eo uerbo	c. 17. 13.	Geum	c. 7. 26.
Empetron	c. ut. f.	Festuca in uer. ægyptops		Garyophylum	c. 7. 12.
Calcifragā nostrī		Ficus indica	c. 5. 12.	Gingiber in uer. fingiuer	
Elephas	c. 1. 8. c. 8. 28.	Ficus carica	c. 51. 8.	Getium	c. 6. 19.
Equus ferus	c. 4. 2. 8. c. 10. 28.	Flâmea & i uer. uiola	c. 11. 21.	Pallacanam nrī	
Pifces ¶ Echeuis a græcis		Flox		Gallica ul' Daucū	c. 19.
pifciculus est	c. 1. 32.	Filicula a nostris in uer. poly-		Geramion herba gruū	c. 11.
Remoram latini		podion		Myrrhin alii	(26.
Odinolyontem ab effectu		Fuluiana herba	c. 8. 26.	Myrrhida alii	
Emydæ a græcis in uer. testu		Fucus marinus	& c. 10. 26.	Geranion	c. 15. 26.
do	c. 31. 9.	Filix & post	c. 9. 27.	Galapis	c. 9. 27.
Echini & item paulopost	25.	Pteris a græcis		Galactobdalon	
9. c. 4. 32. & c. 5.	(ut. f.	Blachnō alii		Galion	
Erythini	16. 9. & c. 5. 2. 9. c. 5.	Filix altez genus	c. ut. f.	Glauz	c. 9. ut. f.
Enhydus & in uer. coluber		Thelypteri græci		Eugalacton	
c. 5. ut. f.		Nympheopterim alii		Glauciō & in uer. cæzaticum	
Electrum	c. 4. 33. c. 2. 37.	Femur bubulum	c. 9. 27.	c. 10. ut. f.	
Aes	c. 10. 34.	Ferus ocul ^o a nrīs i uer. Asyla		Glycyfides & in uerbo peonia	
Erugo aris	c. 11. ut. f. c. 12. 34.	Faba & filiquæ fabales	c. 25.	c. 10. ut. f.	
Egula in uer. sulfur		22. c. 63. l. x.		Peoniam alii	
Eretria	c. 6. 35. c. 16. 35.	Fellis medicinæ	c. 73. 10. 3. 11.	Pentorobon alii	
Elatites	c. 20. 36.	c. 9. 28. c. 10. 28. c. 31. 11.		Gnaphalium	c. 10. ut. f.
 Erula ifra	c. 22. 13.	Formica	& c. 3. 30. & c. 30. 11. c. 4.	Chamæzelon	
Fœniculū fatium	27. 8. c. 23. 20.	29. & c. 31. 11.		Galedragon	c. 10. ut. f.
Thapsia fimilis		Fontes	c. 6. 31.	Gallinaceus	c. 21. 10. & c. 50.
Hippomarathrum		Fibri in uer. castores		10. c. 4. 29. & c. 56. 10.	
Mirfeneum		Flos aris	c. 11. 34.	Grillus	c. 6. 29.
		Ferrum & ferri erugo: & ru-		Galgulus in uerbo iſterus. &	

25.10.&.33.10.	Herina	c.25.22.	Hyoſcyamos a græcis &.ix.&
Garō uulgaris 17.9.c.7.31.	Herba phœnicea	c.ut.f.	x.c.iii.xxv.
Galeos c.2.32.	Hederæ gña	20.&.c.35.16.c.	Apollinaris
Glaucus c.16.9.c.6.ut.f.	9.24.c.27.18.		Altercum
Galena in uer. molibdena	Chryſolarion		Altercangenum
Gæodes in uer. amiantus	Chamæciſſon		Hiberis c.viii.ut.f.
Gagates c.19.36.	Smilax		Hierabotane i uer.uerbenaca
Gypſum c.24.36.	Autophoros		Hypoſopus c.9.ut.f.
	uel nicophoros		Hibiſcus. i. althea palladius
	Clematis		c.iii.xxvi.&.v.xix.&.iii.xy.
 Astula regia c.17.	Hebenū &.c.4.12.c.10.14.		Hypocyſthos c.viii.ut.f.
Halicaccabū (21.	Heliathes	c.16.ut.f.	Orbation
in uer. Strichnes	Heracleō Sydereō	c.3.25.	Orobanche
Halicaliō in dictio	Herba lutea	c.5.32.	Hypopheon in uer.epithymō
ne ut.f.	Hædyoſmus	c.15.35.	Hypicō &.xi.&.xii.c.vii.ut.f.
Halimon filue. c.22.22.	Herba lanaria	c.27.24.	Chamæpitis
Halimō mitius & in uerbo	Herba in capite ſtatuae : &.c.		Hypericō altēge genus
aphodelus	xxv.xvii.c.xviii.xxiii.		Choris Coriō
Hāmoniācū &.24.12.c.5.24.	Herba de fluminibus	c.ut.f.	Hypuris in uer.equiſeton
Harūdinis gña.29.c.x.ut.f.&	Herba lingua	c.ut.f.	Hyoſiris c.x.xxvii.
37.16.	Herba de fimetis	c.ut.f.	Hypopeſtō c.v.ut.f.
Harūdo cypria c.ut.f.	Herba impia	c.ut.f.	Hippogloſſa c.xi.ut.f.c.xxx.
Donax	Heracleō ab hercule i uer.pa-		uel hippolothō (xv.
Alum a gallis &.c.7.21.c.	naces:& in uer. nymphaea.&		Hypecoon c.xi.ut.f.
7.26.	in fine:de metallis & ſupra.		Hypophyes &.xii.xxii.c.vy.
Cotoneam ueneti	Hermoporina alii græci i uer		Hippope (xxi.
Heracium forte pro ſclarea	bo lihozostis		Hydromes c.xviii.xiiii.c.vi.31.
c.17.20.	Hermionion in uer. ſcopa re-		Hippophaſton xlv.xvi.
praſſion	gia.& in uer. aſplenō		Hirſuta in uer. philantropon
praſſion creticum	Helleborus	c.v. xxy.	Horminium ſecundū atticos
Othimis	Melampodion		in dictiōe aſparagi
Heracion fil.c.16.& poſt itege	alii entomon ab incifione		Holochryſos
Helenū &.c.21.21.c.10.21.	Polyrrhyzon alii nigrum		Hordeum murinum noſtri
Heliochryſos &.25.11.21.	Veratrum nri		c.xxv. xxii.
Cipyron	Hepta pleurō in uer. plantago		Pheniceam dicunt græci
Herculanea in ordine urticae	Heliſcopiō in uer.tithymallū		Holoſchoenos in. d. iuncus
Helxine &.17.22.c.16.21.	Hemionion in uer. aſplenon		Hordecum c.xxv.xxii.
Achanthice	Hexonychō i uer. lithoſpmo		Holcus c.x.xxvii.
Mafliche c.27.8.	Hieratia in dictiōe lactucae		Ariſtidam aliqui c.x.xxvii.
perdicium	Hyppoſelinū in uer. apium		Hypoplomon in uer. mandra
Sydetite	Hydrolapaton genus lapatii		gora.
parthenium	Hiacynth⁹ c.vi.&.vii.c.xi.bis		Hoīs medicinae &.3.&.iiii.
Helxines uel ut dicit ga. Cif.	c.xvi.xxi.		eiufdem c.i.xxviii.
ſamphendos c.16.21.	Hypochoeris c.xy.xxi.		Hyæna c.viii. xxviii. &
Halmaris c.8.19.	Hippophye uel Hypopes. c.		xxx.yiii.
Heroion in uer. aphodelus	xy.xxi.c.xii.xxii.		Hircus c.x.ut.f.
Hemorocalle pallidum & ui-	Hippice c.viii.xxv.		Hippomanes c.xii.yiii.c.
ride c.21.21.	Hipogeffon in uer. aizoum		x.ut.f.
Heliotropiū &.17.21.&.6.19.	Hippolapato c.xxi.xx.		Hippace c.ix.xxviii.
c.21.22.&.27.18.	Hemioniū in uer. aſplenō &.f.		Hidrus c.iii.xxix.
Tricoccum	Hippophoruade in uer. ache-		Hippotatamus viii. xxviii.&
Scorpiuron	menidon c.7.xxvii.c.v.		c.xxv.viii.
Helioſtrophium	Helioſelinū i uer. apii c.8.19.		Hylepa in uer. lacerta
Verrucaria	Hippomarathrū c.xxiii.xx.		Hirudo c.xxiii.x. &.iiii.
Hefpis c.7.24.			

Toriuentoron alii	Diospiron	Matifcon in uerbo iuncus di-
Leontopetalō c.11.27.5.28.	Heraclion	ximus
Rhopadiō uel rhapecō	Lymphatica	Madon in uer. uitis alba
Leuce in uerbo raphanus	Ligon græci in uer. uirgata	Mala siluestria c.14.15.c.6.23.
c.11. ut. f.	Limeū	Malum punicum & 19.13.
Mefoleucō	Lothos herba & arbor	c.6. ut. f.
Leucographis	13. & 31. 16. c. 16. 21.	Apirrina
Libicū genus asparagi	siue faba græca dicitur	Malicoriū c.6.23.
Ligusticū c.8.19.c.15.20.	Lupus salictarius	Marmaritis in uerbo agla-
Panaces c.8.19.	Lothos & 17.21. c.21.22.&	photis
Libisticō legitur panax	c.18.13.	Malum terræ in uer. aristolo-
Cunilā bubulā alii sed falso	Lotometra	chia & malū eraticū c.8.16.
Libanotis genus cunilæ	Lupinus satiuus	Mādragora & c.11.25.27.8.
Linostrophō in dictione ma-	Lupinus sil.	Circælon alii
rubii	Lonchytis	Arsen semen alii
Lilium album	Loliū	Morion alii
Conuoluolō	Leo	Hippoplemō alii
Lilium rubens	Lutris	Malobathrum & c.27.12.
Crinō græci	Linx	c.4.23.
Cynorhodō	Lacerta	Marathrū in uer. foeniculum
Lini semē	Lana & lana succida	Madō in uer. nymphaea
Lycion	Locusta	Mariscæ c.18.15.c.28.16.
Linodorū	Limaces	Massar
Linodesmō. theophrastus	Lepus marinus & c.1.32.&	Malogranatum alii in uer. hy-
Linianche	c.48.9.	pocisthis
Liliū purpureum	Lepus	Maltos c.15.16.
Narcissus	Lepus	Meronides in uer. lactuca
Libanotis est supra	Lepus	Mellisophilon in uer. apium
c.12.19.	Lepus	& apialtrum c.20.21.
Lychmys & infra	Lepus	Mentaltrum c.8.19.c.14.20.
Lichnys flāmea	Lepus	Menta siluestris
Bolitem radicē asiani dicūt	Lepus	Pulegium sil.
Lymoniō in uer. scholimon	Lepus	Melanthion in uer. gith
Ligustrū	Lydiū i. metalli uer. coticula	Melaspmon
c.9.24.	Leucoion in uer. atramentum	Mecon
Cypros in oriēte	Lauriotis in uer. spodios	Melothrō
Linōzostis & 12.26.& 24.	Lyncuriū in gemis	Melilotos & 9.c.11.21.
Parthenion	Lapis uiuus in uer. pyrites	Sertula cāpana
Hermapoam alii græci	Lytharginiū falso dē sed i uer	Melilotos c.7. ut. f.
uel hermiporina	bo hydrargyrum	Melacrānis in uer. iucus
Mercurialis	Alua fatiua c.21.	Melithena in uer. mellisophi-
Libadion in ordine centauriō	20.& 4.19.	lon c.20.21.
Lysimachia	Malua sil.	Melamphyllū in uer. Acāthos
Lichmitis in uer. plomides	Malopes	Mel c.24.22.c.12.13.
Lichnis agria in uerbo. antir-	Malaches	Melitis c. ut. f.
rinum.	Althea	Mel frugū in uer. panicū
Lingulata	Aristalthea	Melandryō c.7.26.
Lichen	Marrubiū	Medica c.16.18.
Lictorō in uer. leontopodion	Prasion græci	Memecylon græci nū unedo
Lycocloconō in uer. aconitū	Linostrophō græci	nem uocat
Licapsis	Philopeda	Meu & athamanticum dicit
Lithospermum	Pilophares nigrū candidum	c.23.20.
Hegonychon	Malliches in uer. helxines	Melimella & c.14.15.c.6.23.
		Machir c.8.12.

Mespilia &c. 20. 15. c. 7. ut. f.	uel helxine lege c. 12. 27.	Mylites in uer. hæmatites
Menaidis c. 16. 24.	Mysotis c. ut. f.	Murena c. 16. 9. & c. 23. 9. & c. 55. 9.
Corithadis c. 16. 12. c. 17.	Myagros c. ut. f.	
Myrrha c. 16. 12. c. 17.	Myrtopetalō i uer. polygonō	
Mastix c. 21. 14. c. 18. 12.	Meconion in uer. peplos &c. 4. 28. & 18. 20.	Arcissus c. 26. 18.
Meroides in uer. æthiopis	Myrrhis c. 15. 24.	Napum 4. 20.
Mirobalanum 22. 12.	Myrrhizā alii ut. f.	Buniō
uel Phœnicobalano 23. 12.	Myrrhizā uel Smyrhiza	Buniada alii
Mercurialis a latinis in uer. li. nozostis	Myrrhā alii ut. f.	Neurodes in ordine beta
Melampodis c. 5. 25.	uel Smyrtha	Nasturciū c. 8. 19. c. 13. 20.
Melapodion in uer. hellebor	Mithridatia c. 6. 25.	Nepeta c. 14. ut. f.
Molochesagria in dictiōe hibicus	Mel c. 12. 11. usq; ad. 16.	Nardū rusticū sub noīe bacchar & infra
Morion in ordine strichnes & in uer. mandragora	Ex muliere medicinæ c. 8. 28.	Nyphātes a græcis n̄is uero trifoliū uel minyāthes
Moly &c. 4. 25.	Medullæ c. 9. ut. f.	Nictegrecon c. 11. 21.
Mulsium c. 24. 22.	Mustella c. 5. 29.	Chenamychon
Mixa c. 10. 17. 13. 15. c. 28. 15. c. 25. 22.	Muria & infra c. 8. 31.	Nyctilops
Milium c. 25. 22.	Murex c. 37. 8. & 56. c. 4. 29. & c. 65. 10.	Nardū gallicū & c. f. c. 12. 12.
Miliaria c. ut. f.	Musca c. 6. 29.	Phum radix
Mustum c. 1. 23.	Millepēda c. 6. ut. f.	Neurita in uer. strichnes
Mora & in uer. rubus & c. 7. ut. f. & c. 26. 16.	Multipeda	Nuces pineæ c. 10. 15. c. 8. 23.
Mirtus satius & c. 29. 15.	Centipeda	Nux græca c. ut. f.
c. 9. ut. f.	Oniseon græci	Nux iuglans c. 22. 1. 15.
Myrtidanū c. ut. f.	Tilon	Nux auelana c. 30. 16. c. ut. f.
Myrtus fil. c. 29. 15. c. ut. f.	Muscus c. 6. 31.	Neurospastō i uer. cynobatō
Oxymirlyne c. 2. ut. f.	Muria c. 8. 31. (32.)	Neruus passus semē ut. f.
Chama-myrsine c. 15. 24.	Mulus piscis & c. 4. c. 5. c. 1.	Nodia c. 18. 24.
Myriophillon c. 15. 24.	Murena c. 4. 9. 12. 9. 20. 9. c. 2. ut. f.	Nymphaea & item ifra c. 7. 25.
Millefolium c. 9. 21.	Mugil 8. 9. & c. 15. 9. c. 2. ut. f.	Heracleon aliqui
Myophonū c. 9. 21.	Miluago c. 2. ut. f.	Rhopalon aliqui
Molemonion c. 7. 16.	Melanuri c. 2. ut. f.	Madon semen
Milax c. 9. 24.	Mus marin⁹ 19. 9. 52. 9. c. 4. f.	Neriū in uer. rhododendros
Nicophoros	Mizē i uer. bacchus piscis	Nucleus acinog; uux c. 1. 23.
Misy c. 3. 19.	Murex in fine 25. 9. c. 4. ut. f.	Nux syriaca c. 22. 12.
Mimmuli c. 28. 18.	Colycia	Nicophoros in uer. milax
Myrseneum c. 23. 20.	Corythia	Nestor in uer. timelea
Myrice & c. 21. 13. c. 8. 24.	Mena c. 26. 9. c. 5. ut. f.	Nymphaea alia & c. 8. f. c. 7. 25. & c. 10. 26.
Amarice, silis scopis ameri	Myes c. 5. ut. f.	Euphorbiam
Molibdena c. 10. 23. (nis)	Mytuli c. 5. 9. c. 5. ut. f.	luba appellauit
Plumbago c. 7. 26.	Mustella maria i fine c. 5. ut. f.	Neuris in uer. phrynon
Molon c. 7. 26.	Molibdena c. 18. 34. c. 6. 33.	Nympheopterim in uer. filix
Myrsineces in uer. titymalū	Galena	Nigina c. 12. 27.
Molugo in uer. lappago	Molibditis uel spūma argēti	Natrix c. ut. f.
Muscus c. 11. 26.	Minium c. 8. c. 7. ut. f.	Neuras in uer. pontiris
Myrrhis in uer. geranion	Miltō græci	Noctua c. 12. 10. & c. 17. c. 6. 29. & c. 29. 10.
Myrrhis c. ut. f.	Cinabari falso	Nitrum c. 10. 31.
Molochis c. 15. 26.	Myfi c. 3. 19. c. 12. 34.	Halmigara medi suū uocāt
Mesoleucon in uer. leuce	Magnes lapis 16. 36. c. 14. ut. f.	Agrium thraces suum
Medion	Sideritis	Calestricū macedones suū uocant
Myosota & i uer. alfine c. ut. f.	Heracleon	Aphronitrum in asia
	Mēphites in uer. ophites	
	Melites c. 21. 9. 2. c. 19. 36.	

Naphthe c. 14. 35. & in principio de naphta	Olea folia c. ut. f.	Orbatton in uer. hypodisthis
	Olea cinis c. ut. f.	Orobanche c. 17. 18.
	Oliua alba c. ut. f.	Oporice c. 13. 24.
	Oliua nigra c. ut. f.	Orchis & in uer. satyrion & infra, c. ut. f.
	Oleatri folia c. iiii. xxiii.	Sarapias c. 11. ut. f.
	Oleatri oleum & vii. xv.	Oenothera c. 11. ut. f.
	c. ut. f.	Onear
	Oleatri flos c. ut. f.	Ophrys c. 15. 26.
	Oleum omphacium & c. ut. f. dictum est. f.	Ononida in uer. anonis
	Oleu oenanthenu c. vii. xv. c. ut. f. & c. iiii. xxiii.	Omphacocarpō i uer. appines
	Oleum coecinum c. ut. f.	Orchis in uer. cynosochis
	Oleum amygdalinum & vii. xv. c. ut. f.	Odontites c. 12. 27.
	Oleu laurinu c. vii. xv. c. ut. f.	Othone c. ut. f.
	uel oleum laureu c. xiii. xv.	Anemones aliis
	Oleu myrtinum c. vii. xv.	Onofma c. ut. f.
	Oleu cicinū c. vii. xv. c. iiii. 23.	Onopordon c. ut. f.
	Oleum pisseleō uel cedroleu c. vii. xv. & c. iiii. 24. c. vi. xxiii.	Ostis c. ut. f.
	Oleum myrteu & vii. xv. c. iiii. 15. c. ut. f.	Oxyx c. ut. f.
	Oxymyrina & infra. 7. 15. c. ut. f.	Oreo in uer. polygonon
	Oleu cupssinu c. 7. 15. c. ut. f.	Onochyte c. 16. 21.
	Oleu Cytream c. ut. f.	Opheostaphyle i uer. cappar
	Oleum nicis c. ut. f.	Ostris c. 21. 12.
	Oleu carynu c. 12. 15. c. ut. f.	Onager in uer. asinus
	Oleum ex gnidio grano c. ut. f.	Oryges c. 73. 10.
	Oleum lentisci c. 7. 15. c. ut. f.	Ostites in uerbo cynocephalia
	Oleum balsaminu c. ut. f.	Oues c. 5. 29. c. 46. 8.
	Oleu gledicinu c. 7. 15. c. ut. f.	Oesipum c. 1. 20.
	Oleu hysseyaminu c. ut. f.	Oxygala c. 9. 28.
	Oleu thermaninum c. ut. f.	Ophius c. ut. f.
	Oleum narcessinum c. ut. f.	Qua c. 55. 10. c. 3. 29.
	Oleu raphaninum & c. 5. 19. c. ut. f.	Qua formicarum & c. 12. 10. c. 6. 29.
	Oleu sisaminu c. 7. 15. c. ut. f. & c. 30. 18.	Quiscon in uer. millepeda
	Oleu lininum c. ut. f.	Odinolyontes in uerbo echeneis piscis
	Oleu phyllitum c. ut. f.	Orchis c. 1. 27.
	Oleu Syru c. ut. f.	Ostagoniscu in uer. porcuspiscis est
	Oleum Belgicu c. ut. f.	Ostrea & c. 30. 9. & c. 54. 9. c. 4. 22.
	Oleum herbaceu c. ut. f.	Pelagia c. ut. f.
	Oleum pisinum c. ut. f.	Olus marinum c. 5. ut. f.
	Onobrychis c. 15. 24.	Oua septae c. 5. ut. f.
	Ophiusa c. 16. ut. f.	Onychias in uerbo pecten diximus
	Oenotherides c. ut. f.	Ophidion scombro similis c. 5. 22. in fine
	Origanu & c. 8. 19. & c. 17. 20. 27. 8.	Orobitis in uer. chryfocolla
	Oxymyrine i uer. acorō c. 9. 23. 14. 25. 29. 15. c. 4. 23.	Onyches c. 6. ut. f.
		Ostreatium
		Onychitis in uer. radmia

Ostracitis	Pharnaceon	Pericarpum uulgo sturbo
Ophites marmoris spēs duæ.	Parthemis c.7.25.	c.9.25.
c.7.36.	Pantago c.9.ut.f.	Pes galinaceus in uer. capnos
Tephriam	Phanarmon in uer. antirrhinū	Pentadoris in uer. polygonō
Memphites	Pamphylium c.9.ut.f.	Peplos c.12.27.
Ostracite lapides c.19.36.	Papum in uerbo theriffagum	Sichen alii
Opali c.6.37.	Paralius in uer. tithymalus	Meconiō aphrodes alii
Onyces c.6.37.	Phafelinon in uer. lsfophyllon	Periclymenos c.ut.f.
	Palma & palma elata c.5.23.	Pellectinū & in uer. securidata
	& c.4.13.	c.ut.f.
P Astinaca & 5.19.	Elatos uulgo 30.12.	Phellandrios c.ut.f.
Pastinaca erratica	Pallacina in uer. getium	Pip c.33.1.16. c.7.12.
& staphilinos dē	Palæmonia c.15.16.	Phenicobalano 23.12.
c.5.20. & c.15.21.	Pancracion & f. in principio	Pipitis & siliquastæ c.17.20.
Pardalianches in uer. aconitū	c.12.27.	& c.12.19.
Pancration in uer. intubus &	Scylla pusilla	Pisidica c.7.21.
infra	Paroenion in uer. pontiris	Phylanthos c.16.ut.f.
Papauer fatiuū c.8.19. c.18.	Phalangites c.ut.f.	Picris c.22.22.17. 21.
Papauer nigrum (20.	Phalangion	Pistana c.17.21.
Opion & papauer sil.	Leucanthemō	Phiniō in uer. leucacanthis
Paralion in uer. ceraticum	Leucacātha	Pituitaria c.1.23.
Partheniū & in uer. linozostis	Phaleris c.ut.f.	Pyrū crustuminū & c.15.15.
c.30.21. & c.15.21.	uel phalaris	c.7.ut.f.
Leucanthes	Petrea i ordine brassica	Phleos sine stoebe
ul' amaracū pdiciū muraliū	Petrofelinon c.12.20.	Stoeben alii c.15.21.
Pappon semen in uer. ectatos	uel smyrnion uulgo	Pityusa ē esula spēs. titymalli
uel erygerō	Buselinon	c.5.24.
Panicum c.25.22.	Pepon: & melopepones in uer	Phonos in uer. atractylis
Mel frugum	bo cucumis	Picus martius c.18.10.
Panis fermentatus c.11.18.	Perpsa combreto simile est &	Persica c.14.15.
c.ut.f.	cōbretū c.19.21. & c.8.26.	Persea c.14.15.
Panis autopyrus	Perifone in uer. Strichnes	Picris in uer. lactuca
Panis nauticus c.ut.f.	Peon in uer. stoebe	Pyrum sil. c.7.23.
Panis titanus c.ut.f.	Pederoton in uer. Acanthos.	Pineæ & c.10.15. c.8.ut.f.
Panis trimestris	& in uer. cærefolium	Pistaciū c.5.13. & c.22.15. c.f.
Panis candidus c.ut.f.	Pedē ueneris c.18.24.	Picium c.5.24.
Pala arbor fructus ariena	Exedum radix	Picea & c.11.16. c.ut.f.
c.6.12.	Peonia in uer. glycyfides dixi-	Pinea in uer. lentiscus
Phacos in uer. lens	mus c.4.25.	Pix spissa liqda & c.21.14. c.
Pampin' uitiū i poemio. 23.	Pentorobon alii	6. ut. f. & c.12.16.
Palimpissa c.6.24.	Glytyfiden alii	Pix xacāthon chironia spina:
Papyrus c.11.13. c.10. ut. f.	Peplion in uer. portulaca	& c.7.12. c.12. ut. f.
Palurus & c.19.13. c.12. ut. f.	Petilius flos c.7.21.	Philatropō c.13.24. c.18. ut. f.
Zuram aphri semen uocāt	Pezicæ in uer. fungus	Hirfuta
Panaces c.17.12.	Perdiciū & i uer. helxies. 6.19.	Phithoteron in uer. betonica
Panax c.12.19.	uel fideritis græci uulgo	Pistolochia & in fine. c. in uer.
Panaces & in uerbo Achilea	Peristereon in uer. uerbenaca	Polirrhizon alii (aristolochia
c.4.25.	c.9.25.	Satyriō alii
Aclepion	Penthapetō i uer. qnqsfolium	Pyron in uer. alcima
Bucolicon e macedonia	Pentaphyllon ut. f.	Phycosthalassū i uer. fuc ^o ma
Heracleon e macedonia	Perfolata & c.24.21. c.9. 25.	Fucus marinus (rinus
Origanum alii	& c.5.27.	Phyllon c.12.27.
Eracleoticum siluestre	Arction	Porru sectuū c.6.20. c.6.19.
Chironeon ab inuentore	Peucedanū & c.9.25. c.10.	Porrum capitatum
Centaution		

Pulegium fil. similis origano c. 8. 19. & 14. 20.	Poterion c. 9. 30.	Perdices c. 3. 30.
Phlecon nepetum similis	Polytrycha c. 9. 25.	Piscis & 1. & 4. & 7. c. 1. 32.
Portulaca c. 20. 20.	Psyllion & in. 10. c. ut. f.	Promiscuæ me. c. 5. ut. f.
Peplium	Cynoidem alii	Pulpago herba c. 4. 29.
Polion & 16. c. 7. 21.	Chrysalion alii	Phalangium c. ut. f.
Teutrition quidam uocant	Sileticon alii	Pediculus in uer. tauri terræ & infra. c. 3. 30.
Pothos c. 11. 22.	Cynomylam alii	Polypus piscis c. 12. & 19.
Posca c. 15. 20. c. 11. 14.	Plumbago in uer. molibdena c. 4. 26. 12. 27.	Potamogeton c. 8. 26.
Puls & ifra c. 8. 18.	Proserpinaca c. 4. 26. 12. 27.	Pygmatomon c. ut. f.
Heraclium	Potamogeton c. 8. 26.	Polypodion similis filici. c. ut. f.
Prafrion similis uel hysopo ut in uerbo origanu & in uer. marubium	Pyretru c. 9. 28.	Plasticum c. 4. 32. c. ut. f.
Plátago i uer. scilaptyros & ifra	Platyphyllon in uerbo tity- mallum c. 11. 26.	Orthragoniscum uocat lace demonii
Phrenion in uerbo anemona	Polytrix c. ut. f.	Pastinaca & 4. 31. 24. 9. c. 2. ut f. & c. 4. 2. 9. c. 4. 8. 9.
Pseudáchussa c. 10. 22.	Phrynion c. ut. f.	Phrynos in uer. rubeta
Enchiffa doris quocq	Plenocomum c. 14. ut. f.	Pelagia in uerbo ostreum
Propolis & c. 7. 11. c. 24. 22.	Phonius c. 4. 27.	Purpura c. 36. & 37. & 38.
Polenta c. 25. ut. f.	Ponticum a ponto in uerbo absinthium	Pedicularis in mari piscis & f. c. 4. ut. f.
Puls c. ut. f.	Pteris in uer. filix	Peloides c. 5. ut. f.
Ptisana & c. 7. 18. c. ut. f.	Polyanthemum & 11. 25. c. 12. ut. f.	Pulmo marinus c. 47. 9. c. 4.
Pomum c. 6. 23.	Batrachion c. 12. 27.	ut. f. & c. 35. 18.
Prunum & infra & c. 10. 13. & c. 5. 13. c. 7. ut. f.	Polygonatum c. 12. 27.	Pedice c. 33. 9. c. 5. ut. f.
Perficu & c. 12. 15. & 13. c. ut. f.	Sanguinariam nri	Dorcas uocam mares
Prunum fil. c. ut. f.	Calligonon	Onychias uocat fœminas
Platanus & c. 1. 12. c. ut. f.	Halmada alii	Pelamides c. 15. 9. c. 6. 32.
Populus alba c. 24. 16. c. ut. f. c. 7. 24.	Carcinothron alii	Pagrus fluuiatilis c. 16. 9. c. 6. ut. f.
Rötotinus	Clema alii	Perca c. 16. 9. c. 5. ut supra & 6.
Pyxanthus & f. c. 12. 24.	Myrtopetalon alii	Praxmates in uer. Calamus
Polygonides in uer. clematis	Oreon tertiu genus alii	Platyophthalmō in uer. stimi
Pseudobunion c. 15. ut. f.	Pentadoris quartu genus	Peumenes in uerbo spumma argenti
Potamautis	Polygala c. ut. f.	Placitis in uer. Cadmia
Polyrrhizon in uerbo helle- borus	Pontiris c. ut. f.	Pompholix tucia paulus
Polemonia c. 8. 15.	uel poterion	Plumbum c. 16. c. 17. c. 18. ut supra
Philætria	Paroenion uel Phrynion	Parethonion c. 6. 35.
Chiliodynama cappadoces	Neuras	Pissasphalthon in uerbo bi- tumen
Protropum c. 10. 14.	Plitema c. 12. 27.	Phorimon in uerbo Alumen
Phlox c. 10. 21.	uel phyteuma	Paraphorū ut. f.
Plantago & in fine. c. c. 8. 25.	Polyrrhizon & in uerbo pi- stolochia c. ut. f.	Prnigitis c. 16. ut. f.
Heptapleurō aliqui	Perficonapum in uer. thlaspe	Porus lapis c. 17. 36.
Pseudodictamū c. 8. 26. & c. 8. 25.	Pecus 46. 8. c. 73. 10.	Pyrites c. 19.
Condris	Papilion c. 28. 11. & 32. 11. c. 10. 28. & 35. 11.	Pumex c. 21. ut. f.
Plomon in uerbo uerbascon c. 9. 35.	Promiscuæ medicinz & insta	Pederota. d. c. 6. 37.
Plomonis c. ut. f.		Pforium medicamentum. c. 12. 34.
Lichnitis & in uer. uerbascu		Pompholix c. 3. 30.
Thryalis		
Phrynion c. ut. f.		
Neurada		

Q Vicia foliū c.9.25. Pentape ton Chamaezeleon Penthaphyllon Quisquilium c.9.16	R Rubus & 13.24.c.12.ut.f.& c.38.16. Mox eius fructus Cynorhodon Rhamnos i uer. lyciū dixim⁹. Rumbotinū c.18.ut.f.24. Rodora c.ut.f. Rhopalō in uer. nymphaea Ranūculum c.11.25. Vatrachion græci Strumeā herbari nostri (la Rhapanos agria u' apiofcyl Rhopadion in uer. Leōtope. Rontotinus i uer. ppl's (talō Rhecoma eadē q̄ reubarbaz c.12.27. Refeda c.ut.f. Remora in uer. echeneis Rana maria & 24.9.c.4.32. Rupeta c.4.ut.f. Phrynō uocant græci Rhicinus c.34.11.c.3.30. Rhombus c.15.9.c.5.32. Rubigo ferri in uer. ferrum Rubrica c.6.35. Sphragis	Orchis & i uer. cynosorchis dictū est iterum inde Erythro coccon Concitatio Sapa c.2.23. Satirpha c.23.13. Saturnia in uer. cunila fatiua Salicāstrū in uer. lambrufca Sarcocolla & arbor c.11.13. Sātonicū i uer. absinthiū (24. Sanguinaria i uer. polygonū Saccharum c.8.12. Simpilinos in uerbo gigidiō Sifer fatiū & c.5.19.c.5.20. Erraticum Sefelis gorgilos uulgo u' ffra gouotanō c.ut.f. Sertula in uer. meliloto Siluaticū in uerbo lactuca di Seris (ximus Selemida in ordine brassica Siliquesrum in uer. piperitis Sinapis c.89.1. i fine. c.22.20. Serpillum sil. c.ut.f. Satiuum Sisymbrium Timbreum Stelephuros c.17.21. Ortiga uocant Plantago Smilax in uer. taxus. & in uer. hedera c.36.16. Securidata uel securina c.17. Pelecinō (18. Silphion & i uer. lasserpitium c.23.22. Siligo c.25.22. Sefama c.ut.f. Sefamoydes c.ut.f. Siliqua & c.8.23. & c.24.15. Cerauniam alii Siler c.9.24. Selago in uer. sabina Syniceptrum in uerbo spina uulgaris Serrata in uer. chamaedrys Semniona i uer. Theobrociō Syllienteris c.16.24. Syreon in uer. Tordyles Syderites i uer. falso achilea. & i fine c.8.25.27.8. & c.x. Serratula i uer. betonica (25. Sileticon in uerbo psyllion Sedū magnū in uer. aizoum
R Apum fatiū & sil. c.3.20. & c.13.18. & c.5.19. Rhapphanus fatiū⁹ & sil. c.4.ut.f. & c.5.19. Aestiuofus Cheriam: armon Armoriā alii Leucem Ruta fatiua. 7.19.c.8.19.c.13. & c.27.8. Siluestris Macedonia fœ. maf. Rhia uel erraticū c.19.20. Rumex in dictione lapatium diximus. Rosa pnestina c.4.21. Campana quā centifoliam dicunt Trachimia Alabandica Græcia a nostris Lychmis a græcis Græcula quæ nisi manibus dehiscit Musceton Coroneola Rhapphanitis c.7.21. Rhizothomos c.7. ut.f. Rhinodifia spēs est callæ Radicula i uer. rubia c.10. 24. & c.3.19. Struthion Isatis Neriō: uel rhododaphnem Rhododendrō & c.21.1.17. & 10.24.c.9.21. Rufcus & infra & in uer. oxy myrsine c.15. Rhexia in uer. Onichylo dixi Refina & c.21.14. & c.11. (mus 16.c.5.24. & c.12.16. Rhus nō latinū nomen habet c.10.ut.f. & c.6.13.c.13.24. Excoriarius frutex dē Eritros frutex est Rubia in uer. Erythrodanus Rosmarinū: sterileq; in uer. li banotis c.x.ut.f.	S Andix c.6.35. & 15.21.c.6.35. Sagapenium c.8. 19.c.18.20. Transmarinum Sacopeniō c.26.12. Saliunca & c.20.21.c.7.21. Sanfucus in uer. amaracus Sagitta inter uluas i uer. pista Saluia i uer. lens & saluia (nā & in uer. bechion Sarmenta c.1.23. Salicāstrū c.ut.f. Sābucus & c.38.16.c.7.24. Ebulus Chamaedre græci Hellon multo breuius Salix & c.27.16.c.8. ut.f. & Salix amerina (38.16. Sabina herba c.10.24. Brathy græci Cupressus cretica aliis Selago similis Samolus Sarapias in uer. orchis Satyrion & in uer. pistolochia c.10.26.	

Semperuiuum	ut. f.	Struthion in uer. radícula. c.	Scincus	c. 25. 8. c. 28.
Senetio in uer. erigeron		3. 19.	Sanguis	c. 38. 11. c. 9. ut. f.
Syron	c. 7. 26.	Spina aegyptia	Sus. & c. l. 8. & 7. 16. c. 10. ut. f.	
Syomphona	c. ut. f.	12. c. 11. 24.	Seuū	c. 9. 28. c. 5. 29.
Cromphena		Spina alba	Sal me.	& c. 9. c. 7. 32
Symphytes	c. 8. ut. f.	Spina regia babilonis	Scombrus pisce & 6. 32. infra	
Singuer ul' gingiber	c. 7. 12.	Spica in uer. nardum	c. 8. & 15. 19. ut. f.	
Sycamini lachryma celsus. c.		Spina uulgaris	Spongium natura & ipsa	
Syon	c. 22. 22. (13. l. 30.	Stagonitis	lapides	19. 36. c. 11. 31.
Silicia in uer. foenogracum		ferula	Schiston & infra	c. 9. 28.
Symphytum & in uer. alū. &		Stergeton. i. amatoriū in uer.	Serum	c. ut. f.
14. & 15. c. 8. 26. & infra		aizoum	Stellio & infra	
Silaus	c. ut. f.	Spina indica	Scolopendra minor	c. 43. 19.
Syderitis in uer. helixines. c. 13.		Scylla & in uer. pancratiō	6. ut. f.	
26. & c. 9.		c. 6. 19. & 17. 21. c. 9. 20. & c.	Sepe	
Symphytō petreum graeci in		26. 18. & 5. 19.	Senectus anguis	c. 6. ut. f.
uer. Alum		Spina uulgaris	Stellio in italia nascit bis. &	
Seriphium in uer. absinthium		& 25. 12.	in sicilia	
c. 8. 27.		Aspalathum hispani	Colotes graecis	
Syches in uer. peplos		Spina fil.	Galeotes iidem	
Sōphos graeci i uer. cucurbita		Eryfisciptrum	Italicus etiā transmarinus	
Sonchos	c. 21. 22.	Adipfatheum	Schillum in uerbo ammo-	
Suber	& c. 9. 16. c. 4. 24.	Dipfacon	niacum: & supra	
Simphilinos in uer. pastinaca		Diacheron dio. diaxylon	Salis natura & c. 9. c. 7. 30.	
Scolinos i uer. cardu' subiu-		Stachys	Scombrus & supra	c. 7. 30.
ximus Limoniō	c. 22. 22.	Scamonea tenuis i uer. clem-	Saxatiliū turdus & merula	
Spireon	c. 9. 21.	tida. & scamoniū	c. 15. 9.	
Scandix	c. 22. 22. & 15.	Stratiotes	Spongia	c. 45. c. 11. 31.
Stoebe i uer. phleos	c. 11. 22.	Spongiola	Tragos	
Strychnes & c. 15. 21. c. 31. 21.		Stomachics	Scarum	c. 17. 19. c. 1. 31.
Strychnū	& 13. 27.	Sceleobes a medicis dicitur	Stella marina	c. 47. 9. &
uel trychnum		Scopa regia	c. 60. 9. c. 4. ut. f.	
Halicaccabū	Calion	Hermeneon	Salsamadra	c. 5. 32. c. 4. ut. f.
Vesicariam nri		Splenion in uerbo teucrion	Sarda	c. 4. ut. f.
Dorychium		c. 5. ut. f.	Sanguisuga	c. 4. ut. f.
Manicon		Scordotis & in fine	Sepia in principio.	5. 28. 9. &
Eritron		Scordion	29. 9. c. 6. ut. f. 78. 4.	
Neurita		Scythices	Silurus	15. 9. 16. 9. c. 5. ut. f.
Perifon	Morion	Spartamia	Scorpio marinus	c. 5. ut. f.
Moli		Sparganion	Solea piscis	c. 15. 9. c. 5. ut. f.
Scorpius. 15. 21. & in uer. thele-		Statice	Squatina in fine	12. 9. & 24.
gonū: & Aconitū & tragos.		c. 3. 26.	9. r. 5. ut. f.	
c. 15. 22. & infra		Staphilo dendrō	Smandes in fine	c. 5. ut. f.
Scyum	c. 22. ut. f.	Solstitialis herba	Santerna in uerbo chryfocol-	
Silibū chamaeleōti albo filis		Strumea in uer. Raniculum	la	c. 12. 34.
Staphyles in uer. uitis alba		Stephanomelis	Subia	c. 6. 37.
Sorba	c. 20. 15. & 21. c. 7. 23.	Strumum in uer. cuculum	Stimmi. i. antimonium	
Styrax & c. 18. 12. & 26. 12. c.		Stoechas	Alabastrum	
5. 24.		Solanū in uer. strichnes	uel larbason	
Sphagnos & l. 12. c. 24. c. ut. f.		Smyrnion	Platyophthalmion	
Sphacos		Spodylium	Scoria argenti	c. 4. 37.
Bryon		Spondyle serpens	c. 6. ut. f.	
Spissāphalthos	c. 6. 24.	Scoletylō in uer. coccus ilicis	Helcysma	
Sparton	c. 8.	Sortilegia	Spuma argenti	c. 6. ut. f.
		& c. 6. & 7. c. 2. &		
		4. 28.		

Chryſitis	Argyritis	c. x. ut. f. & c. xxv. xiii.	Tripoliū	c. vii. xxvi.
Molibdītis	Peumenem	Timonia in uer. heliochryſos	Trithelus in uer. aizoum	
Stelentis		c. xi. xxi.	Tuſſilago i uer. chamæleuces	
Sanies dracōis i uer. cinabaris		Topiaria herba uel chamæda	& in uer. bechion	
Squāma ferri	c. xy. xxxiiii.	Tanum uel tamos columella	Taxicon in uerbo ladanum	
Scoria æris	c. xi. xxxiiii.	in libro hor.	Toliuētō in uer. leōtopodiō.	
Squāma æris		Tribulus & x. xxii. c. xvi. ut. f.	Titymallus c. viii. ut. f. xxvi.	
Stomomes		& xy. xxi.	Lactaria noſtri	
Stonfax		Tenica in uer. ectatos	Lactuca caprina alii	
Scoletia	c. xii. ut. f.	Tricocum c. xxi. xxii.	Characias alteze genus uel	
Stalagmia in uer. atramentū.		Tricomanes i dictiōe callitri-	Carites (myrtue	
Spodios & c. xviii. illota, c. iiiii.		chon & xiii. xvii.	Paralius alteze genus	
xviii. c. xiiii. ut. f.		Theſium c. xxi. xxi.	Titymalis	
Lauriōtis & antiſpodion		Titipace liiii. xi.	Helioſcopion alteze genus	
Syderitis in uer. magnes i uer		Thryallis bibinellā theodor ⁹	Cypariſſiā qntum genus	
bo adamas		c. xvii. xxi. & t. xxxiii. c. iii.	Platyphyllon ſextum gen ⁹	
Scoria plūbi	c. xviii. ut. f.	Ethruſia ſtrelam	Corimbite alii	
Sedaraca yi. xxxv. c. xviii. ut. f.		Theſion c. xvii. xxii.	Amigdalitem alii	
Sinopis	c. vi. xxxv.	Tubes c. xxvi. xvi.	Dendroides ſeptimū genus	
Sphragis in uer. rubrica		Tryphan c. xi. xxi.	Codion uel cobio alii	
Sulfur	c. xy. ut. f.	Triticum c. xv. xxii.	Leptophyllō alii	
Apyron		Terebith ⁹ c. vi. xii. c. y. xxiiii.	Thelygonō c. x. xxvi.	
Egula		Tuſterrae ab aliis in uer. cha-	Tragacathis uel tragacate &	
Schiſton. g. aluminis		mapitis	c. xxii. c. xiiii. xxvi.	
Syropico. in terra ſamia		Teda & xi. xvi. de larice ſilide	Thyeū in uerbo cedrus	
Selinuſia terra	c. xvi. ut. f.	abiete & d ſtubula c. vi. ut. f.	Thelygonō ſupra in uer. crate	
Saxum	c. xvii. ut. f.	Tilia & c. xv. xvi. c. vii. ut. f.	gonō c. xv. ut. f. xxvi.	
Sarcophagos	c. xvii. xxxvi.	Tamarica c. viii. xxiiii.	Thelipteris in uer. filix.	
Spōgie lapides	c. xix. xxxvi.	Taxus & c. xi. xvi. c. xii. ut. f.	Theliphion c. xiii. xxvii.	
Cyſteolithos		Trixago in uer. chamedris. c.	Thalientrum c. ut. f.	
Samius lapis	c. xxi. ut. f.	xiiii. xxvi.	Thlapſe & alteze gen ⁹ c. ut. f.	
Succinum	c. ii. c. iii. xxxvii.	Theombrocion c. xvi. xxiiii.	Perſicūnapum	
Chryſolectrum		Semniona	Tragonia c. ut. f.	
Smaragdus	c. v. ut. f.	Theriocarna c. ut. f.	Tragorſ c. xiii. xxvii.	
Sardonices	c. vi. ut. f.	Thallaſſegles c. ut. f.	Tragion & xxi. xiii. c. ut. f.	
T Ragoriganon ſilis		Potamautis	Tragos & c. xxi. xiii.	
ſerpillo ſilue. &		Thenagelis c. ut. f.	Scorpion aliqui	
ſcādix c. xvii. xx.		Thordyles c. xviii. ut. f.	Tragopogon c. xy. xxi.	
Tithymalō c. xx.		Syreon	Come	
Mechona. d.		Telis in uer. ſcœnogræcū (tiū	Talpa c. iii. xxx.	
Arctalion		Triorches i uer. cētauriō ter-	Teſtudo & infra c. iii. xxxii.	
Teurion in uer. poliō diximus		Theonarca uel therionarca c.	Theriaca c. iii. xxxix.	
vii. xxi. & c. y. xxv.		xvi. xiiii. c. ix. xxy.	Tilon in uerbo millepeda	
Thymbreū i uer. ſiſimbriū ui-		Tuber terræ i uer. cyclamios	Tauri terræ c. iii. xxx.	
dim ⁹ & thymbra c. viii. xix.		Theligonon c. ix. xxv.	Pediculos terræ alii	
Tapſia & xxii. l. xiii. c. iii. xxvi.		Scorpion	Tryxalis c. iii. ut. f.	
Terendines	c. vii. xxi.	Timelea & i uerbo chamælea	Torpedo piſcis. xxiiii. ix. & li.	
Triganon	c. ix. ut. f.	c. xxi. xiii.	c. iii. ut. f.	
Trifoliū & . 2 ſ. 1 ſ. & c. ultio		Chamelæam alii	Teſtudo maria c. x. ix. & xi. c.	
in fine c. ut. f. & xxi. xxi.		Pyroſachē alii	Teſtudo terreſtris (iiii. ut. f.	
Niphātes a græcis uel minyā		Neforē alii	Lutaria teſtudo	
Alphalcion (thes		Cneoron alii	Temys mas eſt a græcis	
Oxytriphilon		Tuber & c. iii. c. ii. xix.	Thetæ c. y. xxxii.	
Thymū cādīdum & nigricās		Tuberes c. xiiii. xy.	Turbafis i uer. ſtimmi	

Terra famia	c.xvi. xxy.	Folium aridum		Verbasco & c.vi. xxy. & infra
Syropica		Cinis sarmentorum		Vatrachio in uer. Ranuculo
Aster		Clauiculae	(ix. xxiii.)	Verbos medicia c.ii. xxviii.
Terra chia	c.xvi. ut. f.	Virga sanguinea	c.x. xix.	Vipera c. xxiii. viii. xxxix.
Theriaca	c.iii. xxix.	Vua aminea	c.y. xiii.	Vrina c.vi. ut. f.
Tragos in uer. spogia.		Vua pubertatis in poe.	xxiii.	Verres c.x. ut. f.
Trichitis in uer. Alumē		Vua alba & nigra	c.i. xxiii.	Vitulus c.x. ut. f.
Terra exalcata	c.xix. xxxv.	Vinacei	c. ut. f.	Vulpes c.x. ut. f.
Terra cuplea		Vua theriace	xix. xiii. c. ut. f.	Vrsus c. xxxvi. viii. c. x. ut. f.
Terra balearica		Vua passa i uerbo astaphis.	c.	Viueria c. xlix. xi.
Terra ebusitana		Astaphida alii	(ut. f.)	Volucres c. iiii. xxix.
Tephria in uer. ophites.		Vua Taminia ut. f.		Vitul ^o marin ^o . vii. ix. & xiii.
Theamedes lapis	c.xvi. xxxvi.	Vitis alba & c. xxviii. xvi. c. i.		ix. c. xiii. ix.
Taphilius in uer. ætites		Ampeloleuc ^o græci	(xxiii.)	Vultur & iiii. xxx. & vi. x. c.
Terra lemnia i uer. rubrica		Ophiothaphilon		iiii. xxix.
Acciniū	c. xix. xvi.	Melothrō alii		Vesprilio c. ut. f.
Vomitoriū in uer. parace		Pfilothrū alii		Vranoscopbs piscis idē est q ^o callionymus (ut. f.)
Viola purpurea		Cedrostim		Vrtica marina c. xly. ix. c. v.
c. xix. xxi. & vi. xxi. & c. xi. xxi.		Madon alii bryenia alba		Vmbrica terra c. xvii. xxxv.
Luthea maxie auctoritatis		Vitis nigra	c. ut. f.	Saxum
Alba		Bryenia nigra		Izpha & isra c. ix. xxi.
Hiacynthus	c. xxy. xxi.	Chitonia		Z Zea ex qua fit alica. i.
Flammea q ^o flox dē		Gynæcanthes		chondrus. c. xxy. xxii. &
Thufculana		Apronia		c. xi. xviii. c. viii.
Marina		Vini grā: & c. vi. xiiii. & x. c.		Zopissa & xiii. xvi. c. vi. xxiii.
Calatiana		ut. f. & xiiii. xiiii.		Zura in uer. paliurus (diō
Vacuum	c. x. xxi. (phne	Vernū pomū	c. vi. xxiii.)	Zopyrocherō i uerbo clinopo
Vincapuica i uer. chamaeda.		Vnedo	xxiii. xy. c. viii. ut. f.	Zoophthalmō i uer. aizoum
Vrtica foe. & maf. & i fine pi-		Vlm ^o & c. xviii. xvi. vii. xxiii.		Xiphium c. ix. xxv.
scis c. xiii. xxii. & xy. xxi. bis		Vitex	c. viii. ut. f.	Xiphia piscis c. ii. xxxii.
Cania acrior		Ligon græci		Ziziphū in uerbo ligustrum
Herculanea		Agnon alii		& supra.
Aononiū. uel lamiū		Veronica	c. viii. xxy.	
Vesicaria in uerbo Strichnes		Viscum. c. ix. xvi.		
Vlophitō i uerbo chamaeō		Hyphear	c. iiii. xxiii. & xlv.	
Vrceolaris	c. xvii. xxii.	Vpicum	c. yi. xix. (xvii.)	
Verrucaria in uerbo tricocū		Allium cyprium		
Vrbana herba i uer. achāthos		Antiscordon		
Velarum in uerbo lrio		Vibōes flos i uerbo britānica		
Vitis folia: & c. ii. xiiii.		Veratrū in uerbo helleborus		
Vitis lachryma	c. iiii. xiiii.	& viii. xxv.		
Cortex		Verbenaca	c. ix. xxy. & ix.	

Finis.

a b c d e f g h i k l m
 o p q r s t u x y z &
 A B C D E F G H I K L
 M Omnes sunt quaterni
 præter M qui est quaternus.